BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLVIII
G
12
NAPOLI

XLVIII
9
12

4

ITALIA SACRA

Tomus V.

ITALIA SACRA
SIVE
DE EPISCOPIS ITALIAE
ET INSVLARVM
Adiacentium.

TOMVS QVINTVS.

Complectens Patriarchales in Italia ſingularis dignitatis Eccleſias, earumque Suffraganeos Epiſcopatus, qui in Foro-Iulij, Venetorumq; Dominio enumerantur.

AVCTORE FERDINANDO VGHELLO FLORENTINO
Abbate SS. Vincentij, & Anaſtaſij ad Aquas Saluias Ordinis Ciſtercienſis, & Sacræ Indicis Congreg. Conſultore.

NAPOLI

ROMÆ MDCLIII.
Sumptibus Blaſij Deuerſin, & Zenobij Maſotti.

Typis Vitalis Maſcardi. Superiorum permiſſu, & Priuilegio

EMINENTISS. PRINCIPI,
BERNARDINO SPADAE,
S.R.E. EPISCOPO CARDINALI
SABINENSI.

FERDINANDVS VGHELLVS ABBAS, FELIC. PERPET.

POSTVLAT tuo perfundi ſplendore, Eminentiſs. Cardinalis, quintus hic Italiæ Sacræ tomus; nè alijs, qui lucem aſpexêre, impar exeat in publicum: ſimulq; patrocinium quærit; quippè videt, ita te Sacrâ Purpurâ fulgere, vt illi auguſtiorem lucem refundas; eâquè tum authoritate, tum doctrinâ pollere, vt ſi abs te benignè ſuſcipiatur, præclarè ſecum agi, nihilq; læua aliorum iudicia ſibi eſſe pertimeſcenda optimè intelligat. Tibi igitur ſupplex hoc munuſculum Eccleſiaſticum offero; quod ſi perexiguum videbitur, cùm tibi non ingratum accidiſſe declaraueris, ac propterea tuum effeceris, paruum non fuerit: tua enim niſi maxima eſſe non poſſunt. Me quidem in huiuſmodi ſpem inducunt non modò laudatiſſimi mores tui, eáque maximè, quam naturâ ingenioq; prætefers, humanitas; ſed & animi quoquè tui generoſitas, quam longa ſerie deductam hæreditario quodam iure, à maioribus tuis excepiſti; qui pacis, belliqne artibus præſtantes, præclariſſima tibi in omni genere virtutis exempla reliquerunt. In his, quem tu nomine reddis, BERNARDINVS LAVRENTIVS SPADA, CALVENSIS EPISCOPVS, vir fuit doctiſſimus, & maximè pius; adeóque ſapientiſſimo Pontifici Paulo III. probatus, vt anno 1544. (quo Neapoli obijt, ibique in

æde Diuæ Claræ ſepultus eſt) Romam cogitans, multorum opinione iamiàm Sacræ Purpuræ deſtinaretur. De LEONE SPADA, qui ſeculo Bernardinum Laurentium præceſſit, ſatis fuerit referre, quæ ſcripſit Ant. Franc. Donius in ſuo Italico libro De Inſignibus, in hæc verba: *Reputate*, inquit, *animo Dominum Leonem Spadam fuiſſe Doctorem illuſtrem, virumq; eruditiſſimum; atque in tempora Angeli Politiani incidiſſe, qui ei ſummus amicus eſſet. Is* RAVENNÆ GVBERNATOR *deſignatus, ea de cauſa vexilla, peltas, clypeoſque ſibi comparauit, in quibus omnibus inſignia erant depicta: qua in re Politiani ingenium magno illi adiumento fuit, &c.* Sed illo antiquior PETRVS SPADA non minori in magnis Reipublicæ negotijs exiſtimatione fuit, qui Bononiæ anno 1466. Iuriſprudentiæ laureâ donatus, à Galeatio Manfredo Vallis AMONIS Comite, & Fauentiæ Regulo, eiuſdem VALLIS VICE-COMES dictus eſt; & poſt eius obitum ASTORGIO MANFREDO filio, & in Principatu ſucceſſori TVTOR datus; atquè AD REMPVBLICAM VENETAM miſſus ORATOR. Hunc verò, cæteroſq; illos, de quibus meminimus, tempore, ac meritis anteceſſit BEATVS VIDO SPADA, verbi Dei non ſacrâ modò eloquentiâ, ſed & miraculis prædicator inſignis, qui Bononiæ anno 1340. diem clauſit ſupremum.

Sed non minùs armata Pallas, quàm togata, domi tuæ illuſtris fuit: nam præterquàm quòd Maiores tui ita bellis, & factionibus fuerunt ſemper addicti, vt cùm anno 148.. induciæ ab ipſis eſſent feriendæ, duo, & viginti familiarum capita; cùm verò pax anno 1513. ſtabiliretur, ſex & viginti interfuerint; ſatis compertum eſt SERRONEM SPADAM, atauum tuum, ſub annum 1400. Manfredis Fauentiæ Dominis, CASTRVM nomine CALAMELLVM, in Valle Amonis militari virtute OCCVPASSE: TRESque alios ex eâdem tuâ gente Spadiâ ante & poſt illud tempus (annis videlicet 1357. 1474. & 1480.) in Prouinciâ Flaminiâ antiquiſsimæ, & munitiſsimæ VRBIS FORI POMPILII, nunc temporis extinctæ, nec non ARCIVM RIOLI, & CEPARANI CVSTODIÆ cùm militari imperio PRÆFVISSE: quemadmodùm noſtris temporibus Marchio FRANCISCVS, germanus tuus, ARMORVM FERRARIENSIS DVCATVS GENERALIS PRÆFECTVS FVIT; Comiteſque PAVLVS, MICHAEL, & IOSEPHVS, fratris tui filij, bellis Germanico, Cretico, atquè Dalmatico præcipuis munijs inſignes, honorificè militarunt, atque adeo militant.

Neque verò Martium iſtum genium maiorum, æqualiumq; tuorum mirabitur is, qui vetuſtiſſimam Spadij cognomenti originem intelliget. Refert quippè Hieronymus Rubeus, grauis

auctor,

auctor in Hiſtoriâ Rauennæ, Matthæus Vecchiazanus in Hiſt. Forlimpopulanâ, alijq; ſcriptores, Othonem Tertium Imperatotem anno humanæ ſalutis ferè milleſimo, nobili cuidam familiæ Foropompilianæ (quæ Artoſinæ nomine ferebatur) Teſſeram gentilitiam dono dediſſe gladijs militaribus conſtantem; vndè familia illa Spadiæ, & Armuciæ cognominibus vocitata eſt. Deinde anno 1360. cùm armis Pontificijs, imperante Ægidio Card. Albornotio, capta, & ſolo æquata eſſet Foropompilij Vrbs (quæ ſimùl cùm Rauennâ, atque alijs tribus Vrbibus, Pentapolim olim conſtituebat) tres Spadiæ familiæ ſurculi, vnà cum reliquo Foropompiliano populo, aliò migrare, nouaſque ſibi ſedes quærere coacti ſunt: Ex his vnus non procùl ab antiquâ Domo in Foroliuienſem agrum ſeſe recepit, ibique celebrem Zampeſcorum proſapiam fundauit; quæ temporis curſu Forlimpopuli dominatum habuit, (quod Caſtrum ruinis Foropompilianis eſt inædificatum) & bellicâ quadam occaſione, Spadio cognomento relicto, gladiorum tamen inſigne ſeruauit; idque non modò commune habuit, cum familiâ tuâ, Spadij olim cognominis fundamentum, verùm etiam habuit communia ipſa virorum nomina, cæteris plerumquè familijs inſueta, & peregrina, ſed veſtrarum vtrique vſitata; videlicèt Brunori, Pini, Forlani. Tuus autem ramus ab euerſâ Vrbe paulò longiùs cùm diſceſſiſſet, in Vallem Amonis deuênit: regionem, quæ Flaminiam Tuſciamque interiacet, & quæ tunc temporis ſui iuris erat, ac libera: vbi maiores tui feliciter floruerunt, quemadmodùm & ſuprà innuimus, & vna ex nouem vetuſtiſſimis Turribus adhuc ſtantibus teſtimonio eſt; quam tu hodiéque poſſides, & iiſdem maioribus tuis, vti nobilibus, atquè (Etruſco vocabulo) Cattanis, extruere permiſſum fuit. Tertium verò Foropompilianum familiæ Spadiæ germen adhuc longiùs, quàm alij, relictâ patriâ, in Etruriam tetendit; vbi, vt nonnulli volunt, Lucæ ſedem conſtituit; vt alij, Aretij; ſed veriùs (quemadmodùm ego puto) Florentiæ: niſi velimus credere, ex eâ vrbe in duas reliquas veluti Coloniam miſiſſe; ſiue potiùs ex illarum alterutrâ Florentiam: Certò quippè ſcimus, ad noſtra vſque tempora in vrbe Aretij Spadariam familiam effulſiſſè; & Lucæ Spadiam adhuc fulgere: illam tres gladios cum tribus lilijs, vt nunc tua, hanc duos tantùm enſes, vt eadem olim tua, pro inſigni geſtantem. Florentiæ verò iam tùm anno 1201. floruiſſe familiam nomine Spadiam; eandemque anno 1268. turbata factionibus ciuitate, fuiſſe vti Ghibellinam, atq; adeò Guelphæ tunc præualenti ſuſpectam (paucis tamen capitibus exceptis) exilio

mulctatam: atq; anno 1373. & 1375. etiam Spadinam, cuius inſigne geminus enſis. Quamobrem veriſimile mihi fit, ramum illum, qui anno 1360. Florentiam tranſlatus eſt, eam præ cæteris vrbem optaſſe antiquâ conſanguinitate allectum, quam in eâ olim habuiſſet, ac forſan etiam tunc temporis haberet. Nequè dubito, communem omnium originem à Foropompilio repetendam, cùm ibi ſine controuerſiâ ab Othone gentilitiâ illâ teſſerâ gladiorum donata fuerit, ex quâ vniuerſum Spadiorum, de quibus egimus, cognomen fluxit. Atquè ob eandem cauſam crediderim, illum etiam ramum, qui poſt euerſum Foropompilium in Vallem Amonis emigrauit, ibi iam alium reperiſſe firmatum, ex vicinâ Florentiâ, &, vt veriſimile eſt, memorati exilij occaſione profectum; cùm inueniam non minùs in tuâ, quàm in priori Spadiâ Florentinâ, idem nomen Bonſantis vſurpatum; qui ſanè Bonſantes olim à noſtrâ Republicâ inter alios electus eſt, vt pacem cum Senenſibus initam iure iurando conſtabiliret: atquè iſtos quidem æquè, ac cæteros Spadios Etruſcos, in Etruria præcipuos fuiſſe, cùm ex alijs, tùm verò ex Magiſtratibus primoribus, quos geſſerunt, intelligere facilè poſſumus.

Quapropter æqui boniq́ue conſules, me conciues hos meos commemoraſſe inter agnatos, & conſanguineos tuos, qui virtute, titulis, munificentiâ, & Chriſtianæ pietatis monumentis, tum olim, tum conſecutis temporibus mirificè reſplenduerunt, atquè reſplendent: præſertim ob duo ſpectanda templa, & cœnobia vtriuſque ſexûs Religioſis in Valle Amonis excitata, Diuiſque Franciſco Aſsiſienſi, & Franciſcæ Romanæ dicata, quorum perpetuum iuſpatronatus obtinet familia tua; eorumq́ue primum 156. abhinc annis fundatum eſt. Quod autèm affinitates attinet, niſi illæ ſatis ſuperq́ue forent, quas ſuprà tetigimus, ad oſtendendam generis tui dignitatem, nullo negotio poſſemus magnum clariſſimarum Italiæ ſtirpium inire numerum, quibuſcum & olim, & in præſentiâ ſanguine coniunctum eſt: atq; inprimis Naldiam ex Cattanis de Vecciano in Valle Amonis ab annis quidem ducentis; noſtrâ verò ætate Pepulam Bononiæ; Malateſtam in Flaminiâ; Malaſpinam in Etruriâ; Vitelliam in Vmbriâ; Sangeorgiam in Subalpinis; Aluianam, ſeu Liuianam hìc Romæ.

Sed nè prolixior ſim, quàm epiſtolæ modus poſtulat, hæc delibâſſe ſatis habuerim; non ſine ſpe, fore, vt opportuniori tempore, & occaſione, ſcripto ampliore Hiſtoriam eandem retexere, atque omnibus numeris abſoluere poſſim: eàdemq́ue operâ oſtendere, Amonis Vallem, alterum originis tuæ locum, quatuor Purpuratorum, & Præſulum plurimorum fuiſſe ſeminarium:

rium : necnon perfugium, ſedemque mul arum Italiæ clariſſimarum familiarum eò vndiquè confluentium; putà, è Genuâ, Patauio, Peruſiâ, Rauennâ, Arimino, alijſque primarijs Vrbibus, maximeque Florentiâ, patriâ meâ, quæ ob ciuiles diſcordias ad eandem Vallem, ſuæ ditioni conterminam, & moribus Etruſcis non in paucis vtentem, imò iamdudùm ipſiuſmet Etruriæ portionem, plures nobiliſſimas familias facilè tranſmiſit; quales ſunt Galigaria, Fiſantia, Galla, Becca, Carradora, Vallia, Baruccia, Veſpignana, Lozzana, aliæque; quarum nonnullas Dantes in Diuino ſuo Poëmate celebrauit. Verùm etſi huiuſmodi antiquitates è tenebris eruendi ſtudio ſemper exarſi; multumque ad id contulit mihi labor ſponte ſuſceptus ſcribendi Hiſtoriam Epiſcopatuum Italiæ; vltrò tamen fateor, me poſtremis viginti annis maiorem, plenioremque notitiam rerum huiuſmodi mihi comparaſſe, quàm anteà habuerim. Atquè hinc eſt, vt cùm ante illud tempus denuò ederetur Ciacconi opus De Vitis Pontificum, vnà cum quibuſdam Annotatiunculis meis, perpauca nouerim de ijs, quæ ad nonnullorum Cardinalium familias, & patrias pertinerent; ideoque ſilentio præterierim, quæ de familia, & patria tua in loco dicere potuiſſem: nàm licèt de illis Cardinalibus, qui tunc temporis viuebant, & de quorum numero tu ipſe eras, nequè ego, nequè alij eiuſdem operis ſcholiaſtæ ſpeciatim diſſerere inſtituiſſemus, nihilominùs opportuna ad aliquid tale enucleandum ceciderat mentio Filiberti Naldij, ſub Pio Papà IV. Cardinalis ampliſſimi, qui ex eadem Amonis Valle oriundus; & eadem antiquæ Turris prærogatiua, qua tu, conſpicuus; & tuæ genti arctiſſimo ſanguinis vinculo coniunctus extiterat.

Iàm verò quod attinet ad tuas res geſtas ſumma prudentia, & felicitate, difficillimis ac periculoſiſſimis temporibus, tàm in Gallica, quàm in Bononienſi Legatione; quaſque in hoc vniuerſi orbis compendio, & luce aſsiduè geris, (vbi inter pręcipuos Purpurati Senatus Patres, veluti fulgentiſsimum ſidus, omnium ora, oculoſque in te conuertis) quòd pręſentes ſint, & perſpicuæ; neque admodùm faciant ad tuarum aurium rigorem, animiq; modeſtiam, ſilentio nunc inuoluam; præſertim cùm iam alios iſthæc minimè tacuiſse, nequè porrò taciturosintelligam. Tantum oro, obſecroque ſupplex D. O. M. vt ad honorem Diuinæ Maieſtatis Suæ, publicamque vtilitatem, vitam tibi, & ſalutem, quò præclara cœpta perſequi, & perficere poſſis, diutiſſimè largiatur. ROMÆ, Kalendis Octobris, M.DC.LII.

Ma-

MAgnus ille Alexander, Horatio teſte, *Edicto cauit, ne quis ſe præter Apellem Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra:* & M. T. Cicero, Archiæ laudator, de Themiſtocle narrat, cùm ex eo quæreretur, quod acroàma, aut cuius vocem libentiſsimè audiret, reſpondiſſe, eius, à quo ſua virtus optimè prædicaretur. Multorum itaque ſermonibus, tum Quiritum, tum aduenarum, præcipuè verò huius ipſius Mecœnatis mei longe Eminentiſsimi teſtimonio cùm colligerem, qualis quantuſquè vir eſſet in omni genere literaturæ Græcæ Latinæquè *D. Gibbeſius*, quo neminem propiùs ad vetuſtæ poëſeos Heroas acceſsiſſe P. Ioannes. Rubeus in ſuo Bonifacio VIII. conſtanter aſſerit, quemquè multò antè, Lyricorum noſtri temporis facilè principem, elegantiſsimo elogio Matriti ad eum confecto, Io. Ludouicus dela Cerda vocare non dubitàrat; mihi viſum eſt operæpretium fore, ſi laudes noſtri Cardinalis priuatas, ac verè proprias (quas equidem fateor in extrema me dedicatione perſtrinxiſſe potiùs, quam tetigiſſe) citharæ illius relinquerem diuinis modis neruoſiùs celebrandas. Atquè id ago hoc ſanè minùs repugnanter, quòd Alexandri, & Themiſtoclis exemplo, (quos dixi ſuprà) notum, atque adeò gratum, vt opinor, tantam Eminentiam ornandi artificem ſubnexurus ſim; quippè qui ei, & clinicus Medicus, & domeſticus Hermes ad interpretationem linguarum, reſponſionemquè gentium, pro mole rerum, affixus hæreat. Ex *Lyricor.* igitur illius *Lib.4. Od.1.* quo ordine ſtatuit ipſe ſua Carmina propedièm edere, Panegyrici Spadij maximam partem ſic, mi Lector, habeto.

DE BERNARDINO
CARDINALE SPADA.
ODE

IACOBI ALBANI GIBBESII, MED. D.

ARCV, & ſagittis, & pharetrâ ſuum
Armare vatem, more Cupidinis,
Phœbus renidet. Vos, Camœnæ,
Figite, quod iaculemur, album.
Rident colorem; purpureus mihi
Stat meta pannus. Non ego riſero
Contrà, tuus ſi, SPADA, candor
Oebalium ſuperauit oſtrum?
Ergò decoro pectora vulneri
Aduerſa præbe, ſolus & integram
Abſume meſſem ſpiculorum,
Totquè tuos numera triumphos.
Cui mitto primam laudis arundinem,
Marti, àn Mineruæ? Cedere neſcius
Vterque certatim laborat
Ambiguam retinere dextram.

Scri-

Scribèris Heros fortis, & arduus
Doclo Loyaco : *Gallia ſuggerit,*
Telluſquè Saturni, ſtupenda
Indomiti monumenta cordis.
Hæc ille chartis acta pedeſtribus
Tranſfundet æuo rectius. Aurea
Scis vt Columbæ *ſecla nupèr*
Egregius celebrauit hoſpes.
Nos mentis arcem, templaquè Palladis,
Non Martis enſes, pectine Tejo
Dicemus: imbelli tyranno
Sic Lyciæ, placitumquè Muſis.
Quæ terra, vel quis Tethyos ambitus,
O Vaticanæ ſidus adoreæ,
Quæuè aula ſolis, nomen ingens
(Sole vagam comitante famam)
SPADÆ remiſit diſcere? ſeù fluis
Torrente Pithûs liber, Apollinis
Seù fræna mordes, obſequentem
Attonitâ rapis aure mundum.
His tu rigabas Lilia *fontibus*
Gallorum, vt alto vertice ſurgerent,
Legatus ; *exemploquè pronæ*
Arma *tuo poſuere gentes.*
Sic æqua doctæ jura *Bononiæ,*
Sanctaquè Roma, Cecropij dabas
Ritu Solonis, cùm ter-amplus
Imperij, comitemquè curæ
Vrbanus *altum tolleret ; omnium,*
Quicumque viſu geſta, vel auribus
Hausère, conclamante plauſu,
SPADA vige, bone SPADA viue.
Hac arte cœptum perpetuas decus,
Et Innocentis *flamine PAMPHILI*
Intendis auram, &c.

LECTORI CANDIDO.

Habes nunc, amice Lector, Quintum Sacræ noſtræ Italiæ Volumen, in quo, vt in alijs quatuor vſu euenit, eo Alphabetico ſcilicet ordine ſedes continentur. Ijs autem latius duæ Venetiarum potentiſſimæ Reipublicæ clauduntur Metropolitanæ, & ſingulares in Italia Patriarchatus fulgentes dignitate, quarum prima occupabit Iſtriam, ſeu Forum-Iulij nobiliſſimam Prouinciam, quæ Aquileiam ſpatioſiſſimi, ac vetuſtui Patriarchatus ſui caput agnoſcit, ac veneratur, quem conſtat Gradenſem progenuiſse, de quo ſuo loco inſtituemus narrationem. Secunda Venetias caput Sereniſſimæ Reipublicæ, vbi Patriarchatus Venetus cum circumadiacentibus Inſulis eſt inſtitutus, de quo accurratè narrabimus, quem Gradenſis ruinæ prouexerunt ad ſummum, relictoque tantummodo nomine Grandenſis, in Venetum opibus translatis, & iuribus, hunc vulgus antea de Caſtello, appellare ſolebat, ita quidem vt non ſolum ob oculos ponantur ſacra harum Eccleſiarum Præſulum præclariſſima geſta, monumentaque pretioſa, verum, & Venetorum, ſimul cum Chriſtianis incunabulis, natalis dies, & incrementa.

Tu vero amice Lector cum Pindaro, qui vetus vinum laudandum, floridos vero conatus recentiorum ſuſpiciendos, monet in Epharmoſto, ita veteribus ſcripturis afficiaris, vt recentiores non negligas, & vale.

In Auctoris laudem Venetas res Eccleſiaſticas Quinto Italię Sacræ volumine complectentis.

G Eſtarum à forte Veneto rerum ardua moles
Iuſtinianæo proditur eloquio.
Hanc celebrat lauro redimitus tempora vates
Frangit, & in dulces plectra canora modos.
Hanc celebrat Rhetor laudum diffuſus in amnes,
Mellitoſque ſuo fundit ab ore globos.
At celebret Venetos licet ipſa facundia fortes
Amplius eſt Venetos te celebraſſe pios.

Carolus Valaſſius Burdegal.
Doct. Medicus.

In eiuſdem Auctoris laudem.

A Eneas perrexit iter per mille labores
Italicæ dulci captus amore plagæ.
Ingenij doctis ſtructam pertingere chartis
ITALIAM SACRAM, maior at ardor ineſt.
Aggredietur opus tuto quis tramite tantùm?
Cui felix longi meta laboris erit?
Non qui remigijs mare traijcit impiger: atqui
Et calamo chartas ſulcat, & ingenio.
Aenea hic melior meliora in regna vocatur;
Scilicet hic ſacra regnat in Italia.
Patria dant oſtrum conchylia grandis Vghelli
Et ſacris texent gemmea ſerta comis..

D. Anaſtaſius Pallinius Ord.
Ciſtercienſis Monachus.

FA-

FACVLTAS REVERENDISSIMI PRÆSIDIS,
Congregationis S. Bernardi Italiæ Ordinis Ciſtercienſis.

NOs D. Geruaſius Gradi Florentinus Abbas Sanctiſſimæ Trinitatis de Spineto, ac Præſes Generalis Congregationis Sancti Bernardi in Italia Ordinis Ciſtercienſis, facultatem concedimus, vt Quintum Volumen, quod inſcribitur *Italia Sacra, ſiue de Epiſcopis Italiæ, & inſularum adiacentium, &c.* à R. P. D. Ferdinando Vghello Sanctorum Vincentij, & Anaſtaſij ad Aquas Saluias noſtræ Congregationis Abbate peruigili labore compoſitum, prælo committatur, ſi ijs, ad quos ſpectat, videbitur. In quorum fidem has litteras manu propria ſubſcripſimus, ac noſtro ſolito ſigillo firmauimus. Florentiæ in noſtro S. Mariæ Magdalenæ Ciſtelli Cœnobio Kal. Auguſtj 1651.

D. Geruaſius Gradi Abbas, & Præſes.

APPROBATIO.

CVm iuſsu Reuerendiſſimi Sacri Apoſtolici Palatij Magiſtri recognoſcerem, atque attente perlegerem librum à præclariſſimo Abbate Ciſtercienſis Ordinis Ferdinando Vghello, eruditiſſimis elucubrationibus compoſitum, vbi longa numeratur Antiſtitum ſeries, qui in tota Italia cum adiacentibus inſulis præfuerunt, ſenſi mihi approbandum Tomum V. nempe opus magna eruditione conditum, ſine fuco concinnum, ſine ſatietate productum, vbi tam diligens temporum obſeruatio, tam accuratus diſpoſitionis ordo, tam appoſita verborum illuminatio, vt quamquam IV. Tomum approbaſſe, ſummaq; cum iucunditate legiſſe me meminj: preſens tamen legendi iucunditas ſenſum omnem præteritæ voluptatis obtuderit. Ergo, prodeat oportet in lucem hominum liber hic, qui è tenebris euocauit ad lucem tam multorum Antiſtitum ſeriem: æternumque viuat in hominum manibus, qui fecit, vt viri adeo illuſtres viuant in hominum memoria, nec vlla vnquam obliuione extinguantur. Et quoniam illos coercebat Italia complexu ſuo; conſentaneum nimirum eſt, vt eadem debere ſe plurimum fateatur auctori in illuſtrandis Italię Præſulibus tanto cum operæ pretio laboranti. Romæ ex ædibus S. Laurentij in Lucina. Kal. Octob. Anno ſalutis MDCLI.

Carolus Borrellus Cler. Reg. Min.

Im-

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendiſsimo P. Magiſtro Sacri Apoſtolici Palatij.

A. Rivaldus Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Fanus Magiſter, & Socius Reuerendiſs. P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Palatij Apoſt. Magiſt. Ord. Præd.

PROTESTATIO AVCTORIS.

CVM Sanct. Mem. Vrbanus Papa VIII. die 13. Martij anno 1625. in S. Congregatione S.R. & Vniuerſalis Inquiſitionis Decretum ediderit, idemque confirmauerit die 5. Iulij 1634. quo inhibuit imprimi libros hominum, qui ſanctitate, ſeu Martyrij fama celebres è vita migrarunt, geſta, & miracula, vel reuelationes, ſeu quæcumque beneficia, tamquam eorum interceſſionibus à Deo accepta continentes ſine recognitione, atque approbatione Ordinarij, & quæ hactenus ſine ea impreſſa ſint nullo modo vult cenſeri approbata. Idem autem ſanctiſsimus die 5. Iunij 1631. ita explicauerit, vt nimirum non admittantur elogia Sancti, vel Beati abſolute, & quæ cadunt ſuper perſonam, bene tamen ea, quæ cadunt ſuper mores, & opinionem cum proteſtatione in principio, quod ijs nulla adſit authoritas ab Eccleſia Romana, ſed fides ſit tantum penes auctorem. Huic decreto, eiuſque confirmationi, & declarationi obſeruantia, & reuerentia, quæ par eſt, inſiſtendo, profiteor me haud alio ſenſu, quicquid hoc Quinto Tomo refero, accipere, aut accipi ab vllo velle, quam quo ea ſolent, quæ humana dumtaxat auctoritate, non autem diuina Catholicæ Romanæ Eccleſiæ, aut Sedis Apoſtolicæ nituntur, ijs tantummodo exceptis, quos eadem S. Sedes Sanctorum, Beatorum, aut Martyrum Catalogo adſcripſit.

INDEX ALPHABETICVS ARCHIEPISCOPATVVM ET EPISCOPATVVM

Qui in hoc Quintò Tomo Italiæ Sacræ continentur.

Aquileia	Aquilegia.	1
Venetiæ.	Venetia.	1157
Iader.	Zara.	1455
Æmonia.	Citta Noua.	fol. 218
Bellunum.	Belluno.	167
Ceneta.	Ceneda.	200
Comum.	Como.	335
Concordia.	Concordia.	329
Crapulum.	Craoli.	1407
Feltrum.	Feltro	340
Foſſa Clodia.	Chioggia.	1414
Iuſtinopolis.	Capo d'Iſtria.	354
Labacum.	Lubiaco.	1156
Parentum.	Paranzo.	364
Patauium.	Padoua.	386
Petinum	Padina.	450
Pola.	Pola.	454
Taruiſum	Treuigi.	466
Tergeſtum.	Trieſte.	498
Torcellum.	Torcello.	1429
Tridentum.	Trento,	509
Verona.	Verona.	523
Vicentia.	Vicentia.	1091

ITALIA SACRA FERD. VGHELLI

Abbatis Ordinis Ciſtercienſis.

PROVINCIA DECIMA,

SIVE

ForiIulij Ducatus, vbi de Aquileienſi Patriarchatu, eiuſdemque accurate tractatur Suffraganeis: quorum alij in hac ipſa Prouincia, in Venetis alij, alijque in Prouincijs diuerſis fixere ſedes.

F ORIIVLII, ſeu Patriæ appellatione eam Venetæ regionis partem noſtra ætas intelligit, quam à Marchia Taruiſina Liquentia fluuius, nunc Liuenza dictus, & ab Iſtris Timauus, à Virgilio celebratus diſterminat: Timaui oſtia, quem alij Brentam perperam putarunt, Belfortia arx, & modica è regione Inſula oſtendit. Habet itaque Forum Iulij ad ortum Iſtriam & Iapidiam, quam nunc Carnium vocant, ab occaſu Marchiam Taruiſinam, à Septentrione clauditur Noricis Alpibus, quæ nunc Germaniæ dicuntur, quà ſpirat Auſter, extremi Adriatici ſinus vndis alluitur. Patet in longitudinem linea à Pontebia per Venzonum, Vtinum, & portum Gruarium vſque ad mare extenſa ſtadia 528. A in latitudinem à Timaui oſtijs per Montem Falconem, Aquileiam, & Sacilum ſtadia 500. & paulo amplius, in circuitu vero ſtadia circiter 200. Eſtque amphitheatrali formæ ſimillima regio quadrifariam diuiſa in paludes, quæ mari adiacent, planiciem, colles, & montes. Paludes præbent paſcua, aucupia, venationes, piſcationes. B Planicies, quæ his adhæret, partim cæduas ſyluas habet, vnde vis ingens lignorum & ad naualem, & ad domeſticum vſum Venetias conuehitur, partim amœnos campos paſturæ animalium accommodos, reliqua arbuſtis vitiferis, & omnium ferme felicium arborum genere referta, frumenti quoque ac exterarum frugum diligenti C cultu ab agricolis ſubacta. Colles vitibus, ac pomiferis arboribus conſiti longe alijs ſuauiora exhibent vina, ea præcipue Germani Tranſalpinarum mercium commutatione appetunt. Montes vt plurimum compaſcui, quo fit vt paſſim ipſi montium

A accolæ pecuariæ ſtudeant, hinc non modica caſeorum, caſei, ac domeſticarum pellium copia in propinquas Vrbes diſtrahitur; tertium prætetea arborum ad antennarum & malorum naualium vſum ſumma ingens: tabulæ, trabes, ligna non in proximas tantum, ſed in remotiſſimas quoque oras tranſuehuntur. In vniuerſum ſitus regionis ad mare depreſſior, inde in meditullio in colles primum editiſſimos aſſurgit, quibus circumuallata prouincia à Taruiſina Marchia vna tantum parte, Iuncij ſcilicet fluminis traiectu, Taruiſium aditur. Cæterum quà in Germaniam & Iapygiam, Iſtriamque vergit, immunita B prorſus & aperta eſt, ſic vt nulla pars Italiæ apertior. Quod intelligens Pop. Rom. vt ait Strabo, Aquileiam Vrbem validam incumbentibus Barbaris oppoſuit, quæ demum ab Attila deleta, per hanc vnam potentiſſimam Italiæ portam Hunni, Longobardi, Hungari, omniſque barbaries in Italiam penetrauit. Quamobrem ad id periculum depellendum Veneti nouam Vrbem Palmam omine Victoriæ à nomine ſumpto firmiſſimam aduerſus Barbaros arcem ſtatuerunt. Littoralis ora Foriiulij longitudo à Liquentis ad Timauum millia paſſuum porrigitur quinquaginta quinque. C Sunt in ea portus complures, montes, qui ad hanc regionem pertinent, omnigenis metallis ſcatent, ferro, plumbo, ſtanno, ære, argento, auro; marmor etiam hic effoditur candidum, nigrum, varium; effodiuntur lapilli, corneolos vocant, & berylli, cryſtalluſque montana. Fluuij plurimi regionem irrigant, Liquentia, Lemen, Tiliauentum, Melo, Varianus, Stella, Turrus, Sontius, Natiſſa, Natiſo, Tulminia, Vipauus, Hydra, ſed omnium diſcriminoſiſſimum, ac tranſitu difficillimum eſt Tiliauentum, & licet quæ vim vehat ingentem, raro tamen nauis patiens eſt, quia nullis coercitus ripis, neque eodem ſemper alueo fluens, noua ſemper vada, nouoſque gurgites facit. Maxime autem ad- D mirabilis eſt Timauus, qui in finibus Iapidiæ ortus, vbi Ctanius nominatur, inde terris abſorptus, diuque per ſubterraneos cuniculos fluens, tandem iuxta mare, in nonem, vt Maro tradit, vt Strabo ſeptem fontes erumpit. Rapaciſſimus eſt Drouardus, cuius alueo ſaxa inſtar doliorum præcipiti gurgite rotantur. Cælum ipſum in Alpinis, ac Montanis locis frigidiſſimum, in maritimis aliquanto grauius, in mediterranea, & campeſtri regione clementiſſimum. Ingenium, mores, & cultus hominum in hac regione varij pro loci varietate: Alpium incolis ſtupida verſutia, ac feritas eſt, & idcirco perniciosior. Mediam tenentibus regionem ingenium longe mitius, mores faciliores, & vrbana quædam affectata videndi elegantia; maritimis gentibus vigor quidem, & natura ad omne facinus promptior, ſed quæ non careat leuitatis nota, capillus flauus promiſcue maribus, & fœminis, color candidus, ſtatura mediocris, ſermo varius, ciuibus, & oppidanis prudens, & accuratus, ac Veneto aſſimilis, ruſticis ſemibarbarus, quippe qui plures & ferme omnes iouet linguas: ſpectaculis & choreis libenter coeunt, armorumque ſtudio, ac mercatura aptiſſimi. Nomen Regioni Aquileia primum fuit à Metropoli deſumptum, quà demum euerſa, cum Longobardi caput Regionis feciſſent Vrbem Foriiulij, à Iulio Cæſare olim conditam, tota inde Regio Foriiulij nomen accepit. Primum hic principatum tenuere Euganei, Veneti, Troiani, Carni. Nam Carni à Natiſone flumine vſque ad Forniconem, quantum ex Strabonis & Plinij perſpici monumentis poteſt, oppida tenuerunt, Aquileiam, quam aperte extra Venetos fines trans amnem fuiſſe narrat Strabo, Concordiam, & Tergeſte. Poſtea Populus Romanus rerum potitus, cuius in fide conſtanter perſtitere Prouinciales, quandiu fortuna, ac maieſtas nominis Romani ſtetit, qua inclinante, Gothis primum, Hunniſque ceſſerunt, quorum Rex Attila Aquileiam, huius regionis caput, funditus deleuit; dein vero Longobardis, quorum Rex Alboinus regionem in formulam Ducatus redegit, & Giſulphum nepotem Ducem inſtituit anno Domini 568. Hinc Ducatus Foroiulienſis nomen inclaruit, atque hic primus fuit, qui perpetuam in Italia ditionem, Dux inſtitutus, adeptus fit. Ex quo apparet Ducatum Foroiulienſem omnium Ducatuum Italiæ antiquiſſimum eſſe. Giſulpho plures ex eadem gente ſucceſſere Duces, vſque ad Rodigandum, qui, in hac ſucceſſione à Giſulpho XVII. à Carolo Magno ſublatus eſt anno Domini 780. & regio in duodecim Comites diuiſa, quibus ſublatis, Henricum Francum Ducem inſtituit: huius tertio ſucceſſore Balderico à Ludouico Pio ſpoliato, rurſus Ducatus ſiue Marchia Foroiulien. in duodecim Comites diſtributa eſt anno 828. Inde Beringarius Oberardi filius, qui poſtea Rex Italiæ, & Imperator fuit, à Carolo Caluo Francorum Rege Marchio Foroiulienſis inſtitutus eſt anno 876. Eius vero ex filia nepos Beringarius Rex anno Chriſti 952. ab Othone Magno Marchia Foroiulienſi ſpoliatus, & Henricus Bauariæ Dux Othonis Magni frater Foroiulienſium Dux conſtitutus eſt, parte Regionis Aquileienſi Eccleſiæ ab Othone attributa. Huius ſucceſſor Conradus Imperator Poponem Patriarcham Aquileienſem, à ſancto Marco quinquageſimum primum, ho-

hominem Germanum Foriiulij, & Iſtriæ Ducem creauit circa annum Domini trigeſimum ſupra milleſimum. Ex quo tempore Patriarchæ Aquileienſes imperio potiti vſque ad annum 1420. quo Veneti, Thoma Mocenigo Principe, Forumiulium & Iſtriam Patriarchæ ademptam in poteſtatem redegerunt. His itaque mille ac octuaginta quatuor annis, qui a prima Longobardorum irruptione ad hoc æuum interceſſerunt, hæ fuerunt Imperij varietates. Ducibus Longobardis paruit regio hæc annis 212. Francis Ducibus 48. mox Comitibus ex eadem gente 38. Berengarijs Italis, & proprijs Principibus titulo Marchionatus annis 76. Germanis ſub Othonibus annis fere . Patriarchis Aquileienſibus annis 400. Demum Veneto Senatui vſque ad hodiernum diem annis 230. Nec vero ignoramus nonnulla etiam in hac regione Oppida ab Aquileienſi Patriarcha, ac Auguſta Auſtriaca Domo poſſideri. Sed nos amplioris ditionis rationem habendam duximus. Quod attinet ad religionem; primus in hac regione Marcus Euangeliſta, & poſt eum Hermagoras à B. Petro Apoſtolo miſſi Euangelium annunciarunt, cuius fides auide ab indigenis ſuſcepta, conſtantiſſime poſtea retenta eſt. Nec Longobardorum, aut Hunnorum gentiles ritus diu perdurarunt, ſed ipſi etiam, poſt conſtitutas in hoc tractu ſedes, Chriſtiana Sacra ſuſceperunt. Nec fraudi eſt, quod vnus aut alter Aquileienſium Præſulum tria Chalcedonenſis Concilij capita approbare recuſarunt. Nam Eccleſiaſticam ſi rem ſpectes, nobiliſſima poſt Latium cenſeri hæc regio debet, quippe Patriarchali ſede præfulgens. Epiſcopatus in Foroiulienſi regione quinque olim erant, vnus Patriarchatus ſcilicet Aquileienſis, & Epiſcopatus Concordienſis, Sacillanus, Foroiulienſis, & Maranenſis, è quibus tres ſublati, Sacilenſis, Foroiulienſis, & Maranenſis. Forumiulium nobilis fuit, & mediterranea Venetiarum Ciuitas, à Iulio Cæſare, dum ibi Galliam adminiſtrans forum haberet, condita, & denominata, quæ poſt exciſam Aquileiam, Longobardicis temporibus Ducis facta ſedes, Venetæ regionis parti Foriiulij nomen dedit, nunc eius ne ſitus quidem exploratus eſt eruditis. Sabellicus namque ſuſpicatur Forumiulium eſſe Ciuidatum, quam Natiſo amnis prærupto, & confragoſo alueo interſecat, coniecturam capiens ex eo, quod Ptolemæus Forumiulium coloniam inter Aquileiam & Concordiam in mediterraneis Carnorum ponit; & Plinius Carnicum Iulium appellat; ſed extant nunc antiquiſſimi oppidi veſtigia in montanis Carnis, quem locum proximi incolæ Iulium vocant; vnde id Iulium Carnicum eſſe ſuſpicari

A quis poſſit. VVolfgangus Lazius vult Iulium Carnicum fuiſſe, quod nunc Villæ appellant oppidulum. Foroiulienſem autem Coloniam vult fuiſſe eam, quæ nunc dicitur Ciuitas Auſtriæ, ab Auſtriacorum Principum imperio antiquo denominata. Ex quo refelluntur Vtinenſes, qui patriam ſuam Forumiulium fuiſſe contendunt, nobis neutrum affirmandum, aut negandum temere videtur. Epiſcopatum Foroiulienſem Aquileienſi Patriarchæ Suffraganeum fuiſſe ex ipſis Aquileienſis Eccleſiæ monumentis teſtatum habemus. Calliſtus enim Patriarcha Aquileienſis, Aquileia à Sclauis exactus, Amatorem Epiſcopum Foriiulij deturbare Eccleſia ſua voluit, cum diceret, indignem Ducis Sedem Patriarchæ magis, quam Epiſcopo conuenire. Quare à Pemmone Duce in B cuſtodiam traditus eſt anno 737. parumque abfuit, ne in mare præcipitaretur, niſi Dux à ſuis retentus fuiſſet. Cuius rei indignatione permotus Luitprandus Rex Ducatum Pemmoni ademit; quæ res magnorum in ea regione tumultuum cauſa fuit. Anno 588. Iulianus Epiſcopus a Seueri Patriarchæ Aquileien. auctoritate deſciuit, quod tria Chalcedonenſis Concilij capita improbaret. Apud Forumiulij 16. Maij celebratur natalis ſanctæ Maximæ Virginis, quæ multis clara virtutibus in pace quieuit, ex Romano Martyrologio.

C Secundus antiquus Epiſcopatus, Sacillanenſis fuit. Eſt Sacillum Oppidum in Ducatu Foriiulij nomen retinens, loco amœniſſimo, Liquentiæ fluuio cinctum, populo frequens, & lautum, terræmotibus grauiſſimis concuſſum, vt Villanus in Chron. Epiſcopalem hic ſedem fuiſſe patet ex Concil Marianen. habito an. Chr. 588. relato à Sigonio lib. p. hiſt. de Regno Italiæ, vbi inter cæteros Epiſcopos, qui rectam fidem amplexi, ſe à Seueri Patriarchæ tria Chalcedon. Concilij capita improbantia auctoritate remouerant, recenſetur. Epiſcopus Sacillanus ſubſcripſit Epiſtolæ Synodicæ Agathonis Papæ, quæ extat in Actis ſextæ Synodi.

Tertius antiquus Epiſcopatus, Maranen. extitit. D Maranum olim ſeu Marianus antiquum eſt, & littorale Oppidum, paludibus vndiq; circumdatum, nunc arce muniſſima à Venetis communitum. Quod olim per proditionem Maximiliano Imperatori deditum, cum nulla vi expugnari à Venetis potuiſſet, per proditionem etiam receptum eſt. Abeſt ab Aquileia octo paſſuum millibus verſus oſtia Tilianenſi. Epiſcopalem hanc non ita pridem ſedem fuiſſe Aquileienſi Patriarchæ Suffraganeam patet ex codice Fiſci Apoſtolici. Hic anno Chriſti 588. habitum Concilium duodecim Epiſcoporum, in quo Seuerus Patriarcha Aquileienſis ſe Hæreticis

per vim aſſenſiſſe, & Concilium Chalcedonenſe vna cum catholicis approbare iurauit. Atque hi quidem ſunt Epiſcopatus deleti in Regione Foroiulienſi. Extantes autem nunc in ea Epiſcopatus, duo ſunt, Patriarchatus Aquileienſis, & Epiſcopatus Concordienſis eius ſuffraganeus. Ab antiqua igitur Aquileia, eiuſdemque Patriarchatu, ſiue vt maluerit beneuolus Lector, hæc noſtra Decima Prouincia Titulum ſortietur, in qua de Aquileienſi Patriarchatu, eiuſdemque ſuffraganeis, qui tum in hoc ipſo Ducatu ForiIulij, tum alibi ſparſi leguntur, accurate tractabimus. Ceterum Prouincia Aquileienſis Patriarchæ iam inde ab origine fuit ampliſſima. In antiquis namque Concilijs ſeprendecim Prouinciæ ſuffraganeæ recenſentur. Anno ſalutis 588. Conuentui Marianen. adfuiſſe leguntur Epiſcopi nouem, qui ſe à Patriarchæ hæretici authoritate remouerunt, Sabionen. qui nunc Brixinen. Tridentinus, Veronen. Vicentinus, Taruiſinus, Feltrinus, Sacilanus, Bellunen. Iulien. Rurſus in Synodo Romana ſub Agathone Papa celebrata anno Chriſti 680. octo alij Aquileien. Prouinciæ Epiſcopi ſubſcripſerunt, Polen. Parentinus, Ceneten. Viglien. Tergeſtinen. Opitergien. Paduanus, Altinen. quin & Ioannes XIX. Pontifex Max. Poponi Patriarchæ, & ſucceſſoribus Metropolitanum ius ſupra viginti Epiſcopos conceſſit. At nunc quatuor ex memoratis Epiſcopatibus deleti ſunt. Altinus ſcilicet, Sacilanus, Iulien. & Marianen. Viglienſis vero aliam Metropolim agnoſcit: Mantuanus vero & Brixien. Epiſcopi neſcio quo pacto à Patriarchali poteſtate deſciuerint. Latiſſima tamen eſt Prouincia Aquileien. vtpote quæ complectatur plurimas ampliſſimaſq; regiones, ForumIulij, Iſtriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, Marchiam Taruiſinam, Comitatum Tirolenſem, atque partem Lombardiæ; intra fines ſeptendecim extant ſuffraganeæ ſedes, & Diœceſes Epiſcopales, quorum Epiſcopatuum vnus eſt in Ducatu Mediolani, nempe Comenſis, duo proprijs Epiſcopis, & in temporalibus ſubiecti, Tridentinus, & Cenetenſis: tres ſunt ſub ditione Domus Auſtriæ, Lubranen. Tergeſtinus, Petenen. Reliqui vndecim Venetorum ditione cōtinentur, nimirum in Lombardia vnus Veronenſis, in Iſtria quatuor Parentinus, Iuſtinopolitan. Polen. Ciuitatis Nouæ ſeu Emonen. In ForoIulij vnus Concordien. In Marchia Taruiſina præter Ceneten. quinque, Feltren. Bellunen. Taruiſinen. Vicentinen. Paduanen. Porro antequam de ipſa Aquileia, deque Patriarchis eiuſdem ſermonem inſtituamus, aliquid etiam ad maiorem cognitionem de Iſtriæ, Taruiſinęque Marchijs, earumque antiquis iam inde deletis Epiſcopatibus, hic exſcribemus, vt inde de ijs, qui modo ſuperſunt facilius agamus.

Iſtria igitur Regio Italiæ extrema ab Auguſto addita, vt ex Strabone, & Plinio colligitur, inter ForumIulij & Dalmatiam in Adriaticum in modum Peninſulæ excurrit, tribus hinc quidem Tergeſtino & Phanatico ſinu vſque ad oſtia amnis Formionis, quem Tiſanum hoc æuo appellant, inde vero Dalmatiam verſus vſque ad amnem Arſiam extremum Iſtriæ, atque Italiæ terminum; ad Septentrionem Alpes imminent, quæ Italiam à Carniola, & Pannonia diſterminãt, & iuxta hanc terminationem latitudo Iſtriæ à Formione ad Arſiam eſt millium quadraginta paſſuum, littoralis ora centum vigintiduorum. Ptolemæus tamen, & Strabo latiorem Iſtriam, quam Plinius, faciunt, & ad Timauum vſque porrecta, Tergeſtum ciuitatem in ea includunt, quo poſito ora littoralis Iſtriæ fuit ducentorum m.p. Quam nos deſcriptionem magis probamus, vtpote Eccleſiæ Hierarchiæ conſentaneam, ſiquidem vt ex Romana Synodo habita ſub Agathone Papa & in ſexta Oecumenica Synodo relata licet cognoſcere, non modo Tergeſtum, ſed & Aquileiam, imo omnes eſſe Aquileienſi Patriarchæ ſubiectas Epiſcopales ſedes, quæ ſeprendecim in Prouincia Iſtriæ cenſebantur. Quod tamen non ita intelligendum eſt, quaſi omnes illæ ciuitates, quarum nonnullæ remotiſſimæ ab Iſtria ſunt, vt Verona, & Tridentum in Iſtria eſſent. Sed id factum fuit ob venerentiam Patriarchatus Aquileienſis, cui ſubiectæ iure eccleſiaſtico erant illæ omnes ciuitates. Ceterum Iſtria proprie dicta, regio eſt non quidem plana, ſed quę tamen montes minime arduos habeat, minimeque infœcundos, imo vitibus, oliuis, alijſque pomiſeris arboribus conſitos. Frumento præterea paſcuis, & pecoribus abundat: vnus præ ceteris mons exurgit excelſior, inde maior appellatus, & Arſiæ imminens, herbis ad medicos vſus idoneis celebratus. Marmor etiam Iſtricum Venetæ, & littoralium Adriatici maris Vrbium ædificia exornat. Salinæ Iſtriæ non modicum Veneto Senatui vectigal mittunt. Cœlum hic peſtilens præſertim in ora maritima. Quamobrem Venetus Senatus ad Vrbium ſolitudinem frequentandam, agrorumque vaſtitatem excolendam huc commigrantes pluribus immunitatibus donauit. Iſtrorum gentem Aborigenum ſanguinis Duce Iſtro in has oras à Iano miſſam, Cato in originibus ſcriptum reliquit. At Iuſtinus eam à Colchis originem ducere, miſſis ab Acta Rege ad Argonautos, raptoreſque filiæ perſequendos, qui vt à Ponte intrauerunt Iſtrum álueo Sai fluminis penitus inuenti veſtigia Argonau-

tarum

tarum inſequentes naues ſuas humeris per iuga montium ad littus Adriatici maris tranſtulerunt, cognito quod Argonautæ id propter longitudinem nauis priores feciſſent. Quos vt aduectos Colchi non reperiunt ſiue metu Regis, ſiue tædio longæ nauigationis iuxta Aquileiam concedere, Iſtrique ex vocabulo amnis, quo à mari conceſſerant, appellati ſunt. Iſtris Romani arma primum intulerunt anno ab Vrbe condita D. XXXII. Scipione, & M. Minucio Coſſ. quod naues Romanorum cepiſſent, ac diripuiſſent, ſicque annos quadraginta pacatæ in Iſtria res fuerunt, quo bellum Iſtris decretum & anno deinde D. LXXV. ab A. Manlio Conſule gellum, & octo millia Iſtrorum cæſa, inde alia quatuor millia, ac Iſtria, morte Regis Aepuli, & trium excidio Oppidorum in deditionem venit. Sicque ſub Romano Imperio perpetuo ſubſtiterunt vſque ad Gothos & Longobardos, Longobardis Franci, Francis Berengarij, hiſque, vt alibi indicauimus, ſucceſſere Germani, qua ex gente Conradus Rex Patriarchas Aquileienſes Iſtriæ Marchiones creauit; Lazius tamen ſcribit, Gothopoldum Patriarcham Iſtriam ab Honorio III. obtinuiſſe, cuius ſucceſſores eam tenuere vſque ad Volcherum, qui ſub Friderico II. Cæſare Marchiam Iſtriæ Ludouico Bauariæ Duci contulit, poſtea Iſtriæ pars ad Auſtriacos Principes, pars ad Venetos peruenit, Nam ex ſex huius Prouinciæ ciuitatibus duæ Tergeſtum & Petenenſis Auſtriacis parent, reliquæ quatuor Iuſtinopolis, Pola, Parentium, & Emonia à Venetis reguntur. Harum porro Vrbium duæ celeberrimæ, Iuſtinopolis, & Tergeſtum, ſolæ benigno vtuntur cælo, reliquæ inſalubri. Indigenæ ſtatura breuiori, pallido aſpectu, ad cœli intemperiem confirmato, fortunis tenues, & piſcatu in littoralibus locis victitantes ob piſcium copiam, quibus mare Iſtricum plurimis circumquaque Inſulis, ac ſinibus idoneos piſcium generationi receſſus facit. Hæc de Iſtria; de Marchia vero Taruiſina ſubijciemus pauca.

Longobardorum ingruentibus armis, Italia non modo leges atque inſtuta vetera, ſed etiam regionum fines, ac nomina mutauit. Ergo eam Tranſpadanæ Italiæ partem, quæ inter mare Adriaticum, & Alpes iacet, quæque à Venetis Troianæ originis populis & habitata, & denominata olim fuerat, in Ducatum Foriiulij, & Marchiam Taruiſinam Longobardi partiti ſunt, & Ducatum quidem Foriiulij à Duce dixerunt, qui in ipſa Foriiulienſi Vrbe ſedem habebat. Taruiſinam vero Marchiam à Marchione, quem Taruiſio claræ Vrbi impoſuerunt. Anno ſiquidem Chriſti 590. Valſarim Taruiſij Ducem ab Authari Longobardorum Rege, ad Francorum Regem Childebertum defeciſſe proditum eſt. Hanc ipſam regionem Carolus Magnus, deleto Longobardorum dominatu, Dalmatiam ſupra mare appellauit. Quod nomen in ſacro Codice Fiſci Apoſtolici adhuc retinet, vulgo Longobardicum Marchiæ Taruiſinæ nomen in ore eſt. Fines igitur Taruiſinæ Marchiæ longe ſunt anguſtiores, quam antiquæ Venetæ regionis. Nam ab oriente Adriatico littore finitur, ab occaſu Longobardiam ſpectat, & Cenomanos fluuio Atheſi, Tridentum, ac Veronam claras Vrbes perfluente, diremptos; à Septentrione Rhetiæ Alpes imminent, quibus à Rethis, & Noricis, & Liquentia amnis, quo à Foroiulienſi Marchia diſiungitur; ad Auſtrum denique ipſo Atheſis alueo à Longobardis pariter diſterminatur. Clari amnes regionem hanc diuidunt, Atheſis, Meduacus, Brenta, Anaſus, nunc Plauſus dictus, ac Liquentia, Montes celebriores ſunt Euganei; qui in agro Patauino exurgunt, & vina nobilia fundunt. Vrbes claræ Patauium, Taruiſium, Vicentia. Eſt autem regio hæc vbertate ſoli, cæli clementia, celebritate, ac magnitudine Vrbium, hominumque cultu nulli inferior. Eius campi omni frugum, ac pomorum copia, ac varietate feliciſſimi: colles vineis, & arboribus conſiti, ager fere omnis aquis irriguus, ac nobilium Venetorum Villis magnificentiſſime paſſim excultus. Non vina nobiliora deſiderantur, non nemora ad venationem, non lacus & ſtagna ad piſcationem, non balnea, & thermales aquæ ſanandis corporibus idoneæ; lini etiam copia & præſtantia in tota Italia celebratur. Sunt & marmorum varij generis fodinæ, ſed præcipue laudantur panis Patauinus, vinum Vicentinum, caro Taruiſina. Vrbium quidem Venetarum ab origine gentis antiquiſſima Metropolis Patauium fuit; poſtea vero, quam Romani, Pannonia ſubiecta, itinera tuta reddidere, Aquileia caput extulit. Illic enim hoſticus apparatus cogebatur. Longobardicis vero temporibus, loco deſtructæ Aquileiæ in mediterraneis Forum Iulium, in ora maritima noua Venetiarum Vrbs ſurgere cœpit, quæ totius demum Venetiæ, ac finitimarum gentium imperium arripuit: ſed vt ſingula ordine percurram, primi ac vetuſtiſſimi huius terræ incolæ, vt Sempronius & Cato in originibus tradiderunt, fuere Tuſci patria lingua appellati Euganei, hoc eſt, bene nati; tum Veneti Troianis mixti ſedes hic ſuas poſuerunt. Hi ſeditione ex Paphlagonia pulſi, & Troianum profecti ad bellum, cum Philemonem Regem ad Troiam amiſiſſent, cum reliquis Troianorum Antenorem ſecuti Ducem, in intimum Adriatici maris ſinum enauigarunt. Vnde & in quem primum egreſſi ſunt locum,

Troiani vocarunt ad ſua vſque tempora, ſcribit Liuius. Romanorum dehinc in ſocietatem primi Tranſpadanorum omnium Veneti, vtpote fratres ob Troianæ Regionis memoriam aſciti ad extremam vſque Romani labentis Imperij cladem in officio manſerunt. Poſt Romanos, regionis imperium Gothi aliquandiu tenuerunt, Gothos Longobardi, Longobardos Franci, Francos Germani Cæſares depulerunt, quorum langueſcente in Italia poteſtate, Vrbes ſeſe in libertatem aſſeruere. Mox in factiones diſtractæ potentiorum Ciuium Tyrannidem diu pertulerunt. Sed inter tyrannos potentia, ac ſæuitia longe maximus fuit Ezzellinus, qui annos tres & triginta Taruiſium, Patauium, Vicentiam, Feltrum, Ciuitadum, Tridentum, Veronam, Brixiam oppreſſas tenuit. Hoc extincto Ciuitates ſeſe in libertatem vindicarunt, & Romanæ Eccleſiæ obnoxias reddidere, tum ob memoriam recentis beneficij, quod Legatus Apoſtolicus Gregorius Montelongus tyrannum ſuſtuliſſet, tum ob priſca Romanæ Eccleſiæ iura; cui regionem hanc nomine Dalmatiæ ſupra mare à Carolo Magno oblatam Vaticana teſtantur monumenta. Sed gliſcentibus rurſus factionibus, ac ciuilibus diſcordijs, & tyrannis interim reliquos prementibus, omnes fere Ciuitates Venetæ Reip. mitiſſimo imperio ſponte colla ſubmiſere. Epiſcopatus antiqui huius Taruiſinæ Marchiæ, qui hodie non extant, duo fuere, Altini ſcilicet, & Opitergij. Altinum mediterranea fuit Ciuitas Venetorum memorata Straboni, Ptolemæo, Plinio, Melæ, Tacito, Martiali, in paludibus quondam poſita, vt Rauenna, Strabone teſte, euerſa ab Attila Hunnorum Rege, adeo vt ruinæ tantum, & veſtigia extent ad ſiniſtram partem oſtij Sili amnis à Taruiſinis montibus defluentis & in Torcellana æſtuaria influentis. Epiſcopalem hic fuiſſe ſedem notiſſimum eſt. Altini Epiſcopus fuit ſanctus Heliodorus doctrina, & ſanctitate inſignis, ad quem multæ extant epiſtolæ S. Hieronymi, qui in Concilio Aquileienſi aduerſus Arrianos cum S. Ambroſio Mediolanenſi coniunctis viribus ſtrenue decertauit, eius natalis ex Romano Martyrologio agitur 3. Iulij. Altinus etiam Præſul fuit S. Therneſtus Martyr ab Arrianis peremptus anno 425. cuius

A natalis ex eodem Martyrol. Rom. agitur 30. Oct. ſed incenſo ab Attila Altino, epiſcopus & ciues ſedes ſuas Torcellum nouã Vrbem tranſtulerunt, vbi adhuc perſeuerat ſedes Epiſcopalis, de qua ibi. Opitergium (vulgo Oderzo) antiqua fuit Venetorum, ac Taruiſinæ Marchiæ Vrbs memorata Plinio, Tacito, Ptolemæo & Cæſari in Comm. en. & Lucano, littoralis quondam, & maritima, potentia florens belli Pompeiani temporibus, eum, vt narrat Cæſar, & Florus, mille Opitergini milites ſe in nauibus necarunt, ne in manibus Pompeij venirent. Extantque adhuc ſcalæ marmoreæ, quibus in naues deſcendebatur: nunc

B triginta mari milliarijs abeſt. Incendit eam Attila, reſtituit Rothatus Rex Longobardorum, vt teſtatur Paulus Diac. lib. 4. Sed Grimoaldus, qui poſtea Longobardorum Regnum tenuit, in vltionem fratrum hic interfectorum Opitergium deleuit, & agrũ Opiterginum Cenetenſibus Taruiſinis, & Forolulienſibus conceſſit, vt idem ſcribit Paulus Diac. lib. 5. Epiſcopalem hic fuiſſe patet ex epiſtola Agathonis Papæ ad Heraclium, & Tyberium Auguſtos, cui ſub-

C ſcripſit Benenatus Epiſcopus Opiterginus. Poſtremus Opitergij Epiſcopus fuit S. Magnus, cuius corpus Venetias translatum eſt anno 1206. in Eccleſiam S. Hieremiæ, quo die memoria eius agitur in Martyrol. Rom. Hic Seuerino Romano Pontifice, & Heraclio Imperatore probantibus in æſtuaria ſeceſſit, & nouam Vrbem Heracleam condidit breui duraturam, quippe centum quinquaginta poſt annos euerſam. Epiſcopatus nunc octo in Taruiſina Marchia ſunt, Taruiſin. Vicent. Bellun. Feltren. Ceneten. Adrien. omnes in Prouincia Aqui-

D leien. præter Adrienſem, qui eſt in Suffraganeis Archiepiſcopi Rauennatis, de quo egimus in noſtro ſecundo Tomo. Sed qui de his Regionibus vberiorem cognitionem deſiderat, conſulat Blondum, Sabellicum, Leandrum Albertum, Volaterranum, Merulam, Sigonium, Dolionum, Pilonum, pluresque alios, qui de his ſcripſere: ſatis erit nos tantum libaſſe ea, quæ neceſſaria fore exiſtimauimus ante Eccleſiaſticæ noſtræ Hiſtoriæ narrationem de Patriarchis Aquileienſibus, eiuſdemque Suffraganeis Eccleſijs.

AQVILEIENSES PATRIARCHAE

Cuius Suffraganei ſunt

Epiſcopatus
- Bellunenſis.
- Cenetenſis.
- Ciuitatis Nouæ, ſeu Emonenſis.
- Comenſis.
- Concordienſis.
- Feltrenſis.
- Iuſtinopolitanen.
- Lubianen.
- Parentinen.
- Patauienſis.
- Petenenſis.
- Polenſis.
- Trauiſinenſis.
- Tergeſtinenſis.
- Tridentin.
- Veronenſis.
- Vicentinenſis.

AQVILEIAM ad Natiſſæ fluuij ripam duodecim à mari milliarijs Romani, vt ait Strabo, condidere incumbentibus Barbaris oppoſitam, & Coloniam deduxere P. Scipio Naſica, C. Flaminius, & Lucius Manlius Acidinus Triumuiri ad hoc ipſum creati. Latinam eam Coloniam fuiſſe Liuius, Romanam Strabo vult, quinquagena iugera peditibus data, centurionibus centena. A Nomen Vrbi factum ſiue ab Aquila, quæ Romanis olim legionibus inter ſigna præferebatur, vt Lucanus ſcribit, Chara ſigna, pares Aquila. Vnde & ſigniferi aquiliferi dicti ſunt, ac etiam publica Aquileienſium inſignia ſunt flaua aquila; aut forte ab aquis, quibus Aquileia circumluitur. Verum ſiue Romani nominis candore contigerit, ſiue potius ciuium virtute, & concordia, quibus ciuitates magnopere coaleſcunt, ſiue ipſa loci opportunitate ſatis

con-

conſtat, procedente tempore eam Vrbem adeo opibus, & ſama floruiſſe, vt non propinquis tantum, ſed remotioribus etiã locis fulgore ſui nominis tenebras induxiſſe videatur. Nam quemadmodũ Strabo ſcribit, Illyricarum gentium emporium fuit, quo copioſiſſimę vini, & olei merces mancipijs, pellibus, ac pecoribus commutabantur, & centum viginti hominum millia intra mœnia alebat, nec ſolum opibus ac nobilitate ciuium, ac magnificentia ædificiorum, ſed etiam gratia Romanorum Principum diu floruit, quorum nonnulli aliquando Aquileiæ regiam habuerunt, vt non immerito omnis circumiecta regio Aquileia appellata ſit. Octanianus enim Auguſtus Aquileienſium amœnitatibus delectatus, cum vxore per octo menſes ibi feſellit tempus, vt auctor eſt Suetonius, atque ad dilectæ Ciuitatis munimenta, minaces, ſuperboſque muros adiecit, incolis Romanæ nobilitatis prærogatiuas attribuit. Tyberius ex vxore Iulia ibidem dicitur ſuſtuliſſe filium, qui præpropero ſato extinctus eſt. Veſpaſianus ad Imperij faſtigium Aquileiæ poſtremo à militibus ſubuectus eſt, quæ tot aucta à fortuna bonoribus, & altera Roma appellata eſt, & à Iulio Cæſare clauſtrum ac propugnaculum Italiæ; Auſonius Poeta nobilis clariſſimarum Vrbium Aquileiam nonam denumerat, cum de eadem ſic caneret:

Non erat iſte locus: merita tamen aucta recenti
Nona inter claras Aquileia celebris Vrbes
Itala ad Illyricos abiecta Colonia montes
Mœnibus, & Portu celeberrima. Sed magis illud
Eminet, extremo quod te ſub tempore legit
Solueret exacto cui iuſta piacula luſtro
Maximus.

Rufuſque Sextus einſdem magnitudinem deſcripſit. Sub poſterioribus Romanis Imperatoribus totius Venetę Regionis caput habita eſt, vt Paulus Diac. ſcribit lib.2.cap.14. rerum Longobardorum. Adeo autem Romano Senatui illibatam præſtitit fidem, vt contra Maximinos à militibus Cæſares renunciatos, non modo ſtrenue obſidium tolerauerit, ſed renouato etiam exemplo, quod ante Romæ factum fuerat bello Senonum, mulieres Aquileienſes, deciſas comas pro funibus, quibus forte propugnatores deſtituebantur, excutiendis in hoſtes ſagittis, arcubus aptauerint. Itaque Maximino à militibus cæſo, Aquileiaque metu ſoluta, Veneri Caluinæ einſdem ciues decreuerunt Templum, dedicaruntque, vt inſigne pietatis exemplum im-

A bellis ſexus honorifice traducerent ad poſteros. De obſidione Aquileienſi meminerunt Iulius Capitolinus, Herodianus, Eutropius, alijque ſcriptores. Extremam clariſſimæ huic Vrbi Rex Hunnorum Attila cladem intulit, triennali, vt ferunt, obſidione efferatus, eandem incendit, ac delenit anno Domini 452. qua obſidione, & expugnatione nulla celebratior: ſiquidem Rex immaniſſimus obſidionis diuturnę tædio affectus emigrantis ex Vrbe ciconiæ auſpicio adductus eſt, vt expugnationem ſperaret, & aggrederetur, in qua incredibile dictu eſt, quanta feritate ſit deſæuitum. Ex eo tempore Aquileia, licet Narſetis opera reſtituta, & à Popone Patriar-
B cha mœnibus cincta, & triginta in foro officinis frequentata, veteri tamen celebritate perpetuo caruit, nihil vt fere ex antiqua fortuna niſi nomen, atque ipſum Patriarchale decus retinuerit, ac nunc ruinis pene obſita eſt. Nam ruinoſa adhuc ſpectatur domus, pauimenta, aquæductus, ſepulchra, ac pleraque alia huiuſmodi, veteris amplitudinis monumenta, parietes hedęra, viæ gramine totæ vitent; integræ dumtaxat ſunt paucę domus templo circumiectæ Patriarchio, quas partim canonici hyberno illic tempore ſacra operantes incolunt, partim coloni, & piſcatores quam pauciſſimi, qui nec ipſa quidem æſtiui cœli intemperie ob inopiam inde pelli poſ-
C ſunt. Ita Aquileia vetuſta, ac opulentiſſima ciuitas documento eſſe poteſt, nil tam firmum, ſtabileque reperiri in rebus humanis, quod iniuria temporum, hominumque non deijciat, atque expugnet. Hæc enim aliquando frequens populis, incolarumque diuitijs grauis, Cæſarum aliquando ſedes, altera Roma dicta, cuius Patriarchs tam diuini, quam temporanei dominij Princeps, tantæ potentiæ erat, vt cum cæteris Imperij Principibus de dignitate decertare auderet. Hæc, inquam, tanta ciuitas eo miſeriarum hoc tempore redacta eſt, vt præter ea, quæ diximus, nudum tantum, ſterileſcenſque ex ruinis miſerabile ſolum perſpiciatur, quod ipſum
D etiam Patriarcham compulerit alibi demigrare.

Sedes Aquileienſis in Italia, ſi Romanam Apoſtolicam Sedem excipias, & originis vetuſtate, & Patriarcharum dignitate, priſcaque potentia, ac claritudine, & Diœceſis amplitudine, & ſuffraganeorum Epiſcoporum multitudine, longe alijs omnibus eſt illuſtrior, eius primordia ab Apoſtolicis vſque ducta temporibus. Primus enim Marcus Euangeliſta Petri Apoſtoli diſcipulus Aquileiam, vtpote primariam, & celeberrimam per id tempus Vrbem, ab ipſo Petro, quod felicitati Aquileienſi aſcribi poteſt, in opus Euangelij miſſus, conſtituta hic ſede, & relicto Euangelij libro ſua

manu

manu exarato, qui poſtea anno 1420. ſub Thoma Marcenigo Duce Venetias tranſlatus eſt. Hermagoram diſcipulum ſucceſſorem reliquit, accepta à Petro poteſtate, & baculo Epiſcopali, qui adhuc in ea Ecclefia diligentiſſime per tot ſæcula conſpicitur: ſubinde ſucceſſere in eiuſdem Eccleſiæ adminiſtratione Præſules ſupra nonaginta: ex tota autem Aquileienſium Patriarcharum ſerie quinque in primis ſanctitatis gloria fulſerunt, ipſe ſcilicet Marcus Euangeliſta, qui poſt conſtitutam Aquileiæ Eccleſiam, Alexandriam cum Petro profectus, poſt annunciatum ibi euangelium, fundatamque Eecleſiam, pro Chriſti fide vinctus, & grauiter afflictus in carcere obdormiuit octauo Neronis anno, natalis eius tanquam Martyris à Latinis pariter ac Græcis agitur 25. Aprilis. Corpus vero Alexandria Venetias tranſuectum ſummo ibi honore colitur, vt in Venetiarum Eccleſiaſtica deſcriptione demonſtrauimus. Martyr etiam fuit S. Hermagoras S. Marci diſcipulus, quem primum huius ſedis Epiſcopum plerique numerant: is ergo inter miracula ſanitatum & prædicationis genera expertus, tandem vna cum Fortunato Diacono ſuo capitali ſupplicio perpetuum meruit triumphum. S. Hilarius quoque pro fide paſſus eſt. Confeſſores item fuere duo, S. Valerianus, qui Valentiniani Imp. temporibus ſedere cœpit, poſt Fortunatianum Arrianum. Eccleſiamque Aquileienſem non ſolum omni labe Arriana purgauit, verum Eccleſiaſtica diſciplina adeo illuſtrauit, vt quemadmodum ſcribit Hieronymus, habita ſit quaſi Chorus ſanctorum. Hic præfuit Concilio Aquileienſi viginti trium Epiſcoporum ſub Damaſo Papa, & Gratiano Imp. Succeſſit illi pari eruditione, & ſanctitate B. Cromatius Hieronymo & Chryſoſtomo etiam viuis celebratus. Floruere etiam alij Patriarchæ ſanctitate clari, vt Paulinus.

Iam dignitas Patriarcharum Aquileienſium, quemadmodum diximus, ea eſt vt inter Italiæ Epiſcopos, ac Metropolitas ſecundum à Romano Pontifice locum obtineat. Itaque prima Eccleſiarum in Italia poſt Romanam, Aquileienſis à Leone IX. Pont. Max. appellatur. Confimiliter Leo VIII. Pont. Othone Secundo imperante, Aquileienſem ſedem ſecundam à Romana vocauit, vt in Romano Concilio ſub Clemente ſecundo ad Lateranum habito, Pontifici in throno Apoſtolico ſedenti, Patriarcha Aquileien. ad dexteram, ad læuam Archiepiſcopus Rauennas aſſedit, deque Patriarchæ præſeſſione Patres ſententias rogati, idem decreuerunt: nec mirum, cum Patriarcha Aquileien. Euangeliſtæ in ſede ſuccederet, atque Suffraganeorum Epiſcoporum multitudine, atque ipſius eccleſiæ amplitudine facile ſupra omnes emineret. Itaque more, rituque Romanæ Eccleſiæ à Clero, populoque Aquileien. eligebatur, & conſecrationem dumtaxat à Romano Pontifice poſtulabant. Magnas autem Aquileien. Eccleſia mille annorum ſpatio paſſa eſt viciſſitudines, ac varietates. Namque anno Domini 568. irrumpentibus in Italiam Longobardis Alboino Duce, atque ijs, qui Venetum tractum incolebant, metu barbarorum emigrantibus, Paulinus Patriarcha vt ſibi Eccleſiæque ſuæ conſuleret, Aquileia relicta, atque omni Eccleſiæ theſauro inde abrepto, in vicinam Gradi Inſulam, & ab hoſtium aditu tutam, ſe recepit. Ex quo tempore Aquileia ſuo viduata Paſtore in ſolitudine manſit vſque ad annum 605. quo Giſulphi Ducis ForoIulienſis opera Patriarchalis dignitas Aquileiæ reſtituta eſt; primuſque Ioannes Patriarcha à Cleto Aquileiæ creatus eſt, viuente adhuc, ac ſedente altero in Inſula Gradi Patriarcha, qui à Paulino ſucceſſionem ducebat. Ita duo in Veneto tractu Patriarchæ, ſciſſa Aquileien. Eccleſiæ vnitate, eſſe cœperunt, alter Gradi legitimus Marci ſucceſſor, cui Epiſcopi Veneti ex inſulis, itemque Iſtriæ partibus, alter Aquileiæ poſititius, quippe ſine Sedis Apoſtolicæ auctoritate factus, cui Epiſcopi Venetiæ ex continenti obedientiam præſtabant, illum Veneti agnoſcebant, vt ſuum, & viribus atque auctoritate ſuſtinebant, huic Longobardi Venetis infenſi maxime fauebant. Aquileienſi tamen nunquam datum pallium eſt, vſque ad annum 719. ad tollenda Eccleſiarum diſſidia, Gregorius Pontifex Luitprandi Longobardorum Regis rogatu id Sereno Patriarchæ indulſit. Nec ita multo poſt cum Helias Patriarcha in Manichæorum hæreſim lapſus, à Sclauis pulſus Aquileia exularet, Cormenæ oppido ſedem poſuit, vbi eius ſucceſſores vſque ad Calliſtum Patriarcham conſedere. Hic, quod in Ciuitate Foriulij (ea Ciuida de Friuli, ſeu de Auſtria dicitur) pulſo inde Amatore Epiſcopo ſedem fixiſſet, factum eſt, vt non amplius Aquileienſis, ſed Foroiulienſis Patriarcha, ſeu Patriarcha de ForoIulij per ea tempora diceretur. Extantque adhuc Gregorij VII. Pontif. Max. litteræ ad Patriarcham de Foroiulij. Calliſti autem Patriarchæ factum indigne tulit Pemmo Foriulij Dux, & dum ſacrilegas manus in eum inijcere, & in mare præcipitem dare nititur, à Luitprando Longobardorum Rege Ducatu ſpoliatur. Succeſſores deinde Aquileiam reuerſi, cum regionis Principatum obtinuiſſent, ſedem Vtini nobili oppido collocarunt, quorum primus fuit Bertoldus Federici Secundi temporibus circa annum Domini 1222. Qua in ſede qui ſecuti ſunt Patriarchæ domicilium habuerunt vſque ad Ludouicum Ducem à

Dek

A Dek Germanum, cuius ignauia, conſpirationeque vicinorum populorum de Cammeriæ, de Dumo, de Collalro, de Canaria omnia pene Patriarchatus bona, vna cum Vtino Metropoli in poteſtatem Venetorum concesserunt, & ab eo tempore qui numerantur Patiiarchæ, omnes Venetijs ſedem, in anguſtias redacti, habuerunt. Igitur Patriarchæ Aquileienſes mille annorum ſpario, qui à Longobardorum in Italiam irruptione intercurrerunt, ſepties ſedes murarunt. Nam primum Gradum migrarunt, inde Aquileiam reuerſi ſunt, poſtea Cormonem Oppidum petierunt, quarto Forumiulij, quinto Aquileiam reuerſi ſunt, ſexto Vtini conſederunt, nunc vero etiam eandem fortunam ſubeunt, B quippe orta inter Venetos, atque Auſtrios, non ſecus ac quondam inter Venetos ipſos, atque Longobardos de Patriarcharum legendorum iure contentione, dumque Veneti è nobilitate ſua Romano a Pontifice ſubrogari Patriarchas curant: Auſtrij vero aduocatos ſe, & protectores Patriarchatus eius hæreditario Goricienſis Comitatus iure à Conrado ſecundo Imperatore Poponi Patriarchæ temporibus dato, conſtituros aſſeuerant, ipſamque Vrbem, ac Sedem Aquileienſem, præſidiario milite firmatas obtinent. Patriarcha interim tanquam pupillus veteri patrimonio, ac domicilio deturbatus, centenarium iam prope annum ſua ſede exulat, & precario Venetijs degit. C Cæterum non prætereundum, in Patriarcharum Aquileienſium ſucceſſione ſummæ nobilitatis viros, & Regio, ac Cæſareo Stemmate progeniros fuiſſe plurimos, qualis inter ceteros fuit Reginaldus ex ſtirpe Regum Longobardorum, Vdalricus Federici primi Imperatoris cognatus, Bertoldus Morauiæ Dux, Andreas Hungariæ Regis conſanguineus, Philippus Dux Carinthiæ, Conradus Dux Poloniæ. Ac ſane ea fuit Patriarcharũ Aquileienſium amplitudo, vt Bertoldus, Federico ſecundo imperante, Coloſenſem Archiepiſcopatum, profano etiam principatu nobiliſſimum, vltro dimiſerit, vt Patriarchatum Aquileienſem obtineret.

D Sed & Patriarcharum nonnulli bello etiam inclyti fuerunt, vt Gregorius, qui de Hungaris prope Labacum ſplendidam victoriam retulit, Syrus de ſtirpe Comitum Plocen. qui ditionem ſuam vſque ad Danubium extendit, Conradus Peregrinus, qui Honorio Papa ſplendide excepto, tranſmarinam expeditionem iuuit. Hæc minus ob animi magnitudinem, & in ædificando magnificentiam celebrandi Poppo Aquileienſis Vrbis, Eccleſiæque inſtaurator, & Bertoldus, & Raymundus Turrianus Vtini conditores.

Menſæ Epiſcopalis cenſus maximi quondam erant. Carolus enim Magnus opes A ingentes huic Eccleſiæ attribuit in Foroiulij, Iſtriæ, & Norico Oppidis, Paulino eius temporis Patriarchæ, atque eius ſucceſſoribus dono datis, quam donationem Ludouicus Pius, Lotharius, Berengarij, atque Othones Cæſares confirmarunt. Otho primus, Rodoaldo Patriarchæ, ac ſucceſſoribus Vtinum, Fagagnam, Guanium dedit, cum omnibus terris, quæ Liquentia amne, & paludibus Aquileiæ, quas Pianas vocant, includuntur. Conradus Poponi Patriarchæ totam Foriiulij regionem, & Iſtriam inſuper conceſſit, quo primum tempore, Patriarcha Aquileienſis Dux Foriiulij, Marchio Iſtriæ, & Sacri Romani Imperij Princeps appellari cœpit, centum B millium florenorum annuo cenſu diues cum poteſtate nummos ſignandi, & ducatos cudendi, quin & Henricus Quartus Imperator Sigeardo Patriarchæ donauit, VVolfgandus tamẽ Lazius ſcribit, Ducatum Foriiulij, & Iſtriam Marchiam Gothopoldo Patriarchæ ſb hoc Quarto Henrico donatam fuiſſe. Hanc ditionem vniuerſam, cuius longitudo, vt in vetuſtis Patriarchij huius monumentis extat annotatum, quindecim dierum iter continebat, tenuere Patriarchæ Aquileienſes vſque ad Volcherum Patriarcham, qui, vt Lazius ſcribit, Mendeam Iſtriæ Ludouico Bauaro Duci contulit, Federico Secundo imperante.

Sed maiorem iacturam hæc Eccleſia fecit ſub Ludouico Duce Deckio Patriarcha, C cui anno Domini 1420. Veneti, bello aduerſus eum geſto, victores Forumiulium ademere, & in ſuam poteſtatem redegere; & quamuis poſtea anno 1445. Patriarcha inſtante, Baſilienſe Concilium Venetos ſacris interdixiſſet, Eugenius tamen Pontifex, natione Venetus, ſpe reſtitutionis data, ipſos abſoluit, quibus promiſſa minime præſtantibus per Legatum grauiter comminatus eſt: Tandem ita res compoſitæ, Patriarchæ Aquileienſis Ciuitas, & S. Viti ac S. Danielis Oppida ſummo cum imperio tradita, Foriiulij patriam & prouinciam Veneti retinuere, Beneficiatij, ſeu Feudatatij, & vectigales Patriarchæ facti, eique penſionem annuam quinque millium du- D catorum aureorum polliciti, quæ poſtea, Nicolao V. Pontifice ad tria millia redacta eſt, ſupradictorum Oppidorum vectigalibus pro reliquis duobus millibus computatis. Sed & anno 1451. eodem inſtante Pontifice Veneta Reſpub. ſacramento interpoſito, obligauit ſeſe ad Patriarcham in dictorum Oppidorum poſſeſſione, contra quoſcunque proprijs armis ſumptibuſque conſeruandum, atque ita res durarunt vſque ad annum 1509. quo tempore bello inter Maximilianum Cæſarem & Venetos orto, ſua Patriarcha cum Venetis amiſit, quæ breui recuperauit. Anno 1521. in Vormacienſi tractatione inter Auſtrios,

& Ve-

& Venetos initaſ, cautum ita in hæc verba: *Abſtineant Veneti ab Aquileia, ſaluis tamen iuribus Reuerendiſſimi Patriarchæ in quocunque loco*. Ex quo Auſtrij argumentati ſunt ius ſibi aliquod in Aquileienſem ditionem competere. Sed anno 1529. cum Carolus Quintus Auguſtus Bononiæ inauguratus eſſet, delectis arbitris, qui controuerſias dirimerent, ita cautum, *Iidem arbitri videant iura Patriarchæ, & ſi qua reſtituenda ſunt, reſtituant*. Rurſus anno 1535. in Concilio Tridentino lata ad fauorem Patriarchæ ſententia, & à Rege Romanorum confirmata, qua Venetis Auſtriacíſque vetitum quicquam ſibi iuris in tria hæc Patriarchalia loca vſurpare. Verba ſententiæ hæc ſunt: *Reuerendiſsimum San. Rom. E. Cardinalem & Patriarcham Aquileiæ redintegrandum eſſe ad Ciuitatem Aquileiæ in omni eius diſtrictu, territorio, pertinentijs, redditibus, prouentibus, & quibuſcunque alijs iuribus ſuis, ac omnimoda iuriſdictione, mero, & mixto imperio, omni temporali Dominio, ita vt vniuerſa adminiſtratio, dominium, ac gubernatio ipſius Ciuitatis, & territorij ſit Reuerendiſſ. Patriarchæ, nec Sereniſsimus Romanorum Rex poſsit ſe vllo modo in eis intromittere, ſaluis tamen ſemper, & exceptis feudis, illorumque collatione, cum cæteris alijs iuribus, quæ Illuſtriſsimo Dominio Veneto ſunt reſeruata in conuentionibus inter ipſum Illuſtriſsimum Dominium, & Patriarcham initis anno Domini 1445. die 18. Iunij*. Verum anno 1542. indignati Auſtriaci, quod Marani arcem à Petro Strozio, Turcis eam ſe velle tradere dicente, Veneti coemiſſent, Aquileiam occuparent, & in ipſa ſacra Patriarchalis Eccleſiæ Turri præſidium militum impoſitum, quod & adhuc durat, nequicquam Pauli Tertij Pontificis minæ, aut Ferdinandi Cæſaris profecere mandata, qui monens Aquileiam, Patriarchæ reſtitui iuſſit. Ita clariſſima Italiæ Eccleſia, quam Romani Pontifices, quod non ſemel diximus, ſecundam poſt Romanam in Italia appellare conſueuerant, ſub ſeculari poteſtate captiua detinetur. Quamobrem Patriarchalis menſæ cenſus hac tempeſtate conſtat partim ex tribus millibus aureorum, quos Senatus Venetus pro Forolulio perſoluit, partim ex vectigalibus duorum Oppidorum S. Viti & S. Danielis, in quibus Patriarcha vtramque exercet iuriſdictionem, & merum ac mixtum imperium habet. Taxatur vero Aquileienſis Patriarchatus in libris Cameræ Apoſtolicæ ad florenos 10000.

Baſilica Patriarchalis Aquileienſis titulo Beatiſſimæ Virginis, ampliſſimo ædificio conſtructa à Popone Patriarcha an. 1031. diues admodum, & referta Sanctorum reliquijs, quæ auro & argento munitæ, magna hic veneratione cuſtodiuntur, & ad

A eas viſendas, colendaſque ſtatutis diebus quamplurima confluit virorum, ac mulierum multitudo. Sacris in ea miniſtrantium numerus longe olim maior fuit, & opulentior, ſiquidem idem Popo Patriarcha fundator quinquaginta Canonicorum Collegium inſtituit, qui nunc ad viginti octo ſunt redacti, è quibus duo dignitate eminent, Decanus qui primam poſt Patriarchalem ſedem habet & Archidiaconus. Canonicis adnumerantur etiam Romanorum Imperator, Patriarcha, & Comes Goritiæ per Vicarium inſeruientes, ex inſtitutione ipſius Poponis: his accedunt Manſionarij viginti duo, & Clerici quatuor, qui omnes diuinum cultum in B Eccleſia per quinque dumtaxat menſes exercent, ſeptem vero reliquis ab Aprili ſcilicet ad Decemb. excluſiue ob cœli inclementiam ab Eccleſia abſunt. Interea vero ne Eccleſia in ſolitudine ſit, Manſionarij per vices Deo cultum præbent. Sacramenta vero adminiſtrãtur per Curatum ad id ſpecialiter deputatum, & perpetuo reſidentem. Præbendæ Canonicorum exiguæ, ſed diſtributiones quotidianæ ſic copioſæ, vt ad ſtatus decentiam commode ſufficiant. Decani vero fere dupla maior eſt portio, quam Canonicorum. Pluribus hoc nobile Capitulum eſt Pontificijs, Cæſareiſq; inſigni ũ priuilegijs, cumulatiuam iuriſdictionem exercet cum ipſo Patriar- C cha, non ſolum in omnes Plebanos, Vicarios, cæteroſque Eccleſiarum ſibi ſubiectarum Clericos, verum & in ipſum Decanum, Archidiaconum, Canonicos, Vicarioſque, ita vt quotannis vnum ex Canonicis iudicem eligat ad iuſtitiam recte adminiſtrandam, habetque iuriſdictionem pluribus in locis temporalem cum poteſtate gladij, ac in Parlamento totius patriæ tres inter nobiles, conſultiuas voces, totidemque deliberatiuas, vt vocant, habet, ſeniorq; Canonicus ibi ſecundo loco ſedet, poſt Concordienſem Epiſcopum.

In Ciuitate ipſa Aquileienſi præter Patriarchalem Eccleſiam, Parochialis Eccleſia nulla, Manſionarij enim ſacra piſcato- D ribus miniſtrant. Sanctimonialium Monaſterium vnum à Popone fundatum opulentiſſimum, & temporali etiam iuriſdictione præditum; cuius Moniales ob cœli inclementiam per æſtiuum tempus clauſuram non ſeruant, eſtque immediate ſubiectum Sedi Apoſtolicæ, quæ illius regimen commendauit Epiſcopo Tergeſtino. Sed & Aquileiæ præter ſanctos Præſules memoratos aliorum etiam Sanctorum fulſere natales; hic nanque Sanctæ eiuea Virgines, & Martyres Aquileienſes Euphemia, Dorothea, Tecla, & Eraſma ſub Nerone poſt multa ſupplicia gladio cæſæ ſunt, & à S. Hermagora ſepultæ, quorum natalis in Romano Martyrologio agitur

tur

tur 3. Septembris, licet in Aquileienſi Eccleſia agatur die 19. eiuſdem. Hic ſub Diocletiano & Maximiano Imperatoribus Cantianus & Cantianella fratres ex illuſtri Anicinrum progenie, vna cum pædagogo ſuo Proto ob Chriſtianæ fidei conſtantiam capite plexi ſunt. Natalis eorum ex eodem martyrol. Rom. agitur 31. Maij, corpora vero apud Aquileiam ſepulta, vt Fortunatus in carminibus canit. Hic etiam ſub Diocletiano S. Chryſogonus poſt longa vincula & carceres conſtantiſſima Chriſti confeſſione toleratos, capite cæſus, & in mare proiectus martyrium conſummauit. Natalis eius habetur 24. Nouembr. ſuperſunt adhuc tumuli in Villa Canciana agri proximi duo marmorei, quorum in altero ſcriptum eſt, *Hic iacet corpus S. Proti*, in altero vero, *Hic iacet corpus S. Chryſogoni.* Hic S. Anaſtaſius, qui cum fullo eſſet, pro fidei merito in numerum martyrum cooptatus eſt, eius dies feſtus agitur 7. Septembris. Hic etiam in eadem Diocletiani & Maximiniani perſecutione natalis ſanctorum martyrum Felicis & Fortunati fratrum, qui equuleo ſuſpenſi, atque ardentibus lampadibus circa eorum latera appoſitis, & mox diuina virtute extinctis per ventrem feruente oleo ſunt perfuſi, & ad vltimum cum in confeſſione Chriſti perſiſterent, capite truncati. Hic tandem ſub Numeriano Imperatore, & Beronio præſide cum Hilario Epiſcopo Felix, Largus, & Dionyſius poſt equuleum, atque alia tormenta martyrium terminarunt. Agitur de his 13. Martij. Aquileienſis fuit S. Pius primus Papa. & martyr, & S. Syrus primus Epiſcopus Ticinenſis, à S. Hermagora Aquileienſi Præſule ordinatus, & illuc in opus Euangelij miſſus cum ſocijs Iuuentio, & Pompeio Diaconis, ac Chryſantho, & Fortunato presbyteris viris ſanctis. Et Aquileienſem fuiſſe, S. Epiphanium Ticinenſem pariter Epiſcopum ſanctitate, & doctrina clariſſimum affirmant, item Rufinum presbyterum B. Hieronymi contemporaneum. atque æmulum, Paulumque Diaconum Longobardicæ Hiſtoriæ auctorem. Hic anno Domini 381. Damaſi Papæ temporibus celebratum fuit contra Arrianos Concilium viginti trium Epiſcoporum, cui præfuit Valerianus Epiſcopus Aquileienſis, & adfuere inter cæteros s. Ambroſius Mediolanenſis, & Heliodorus Alcinenſis, & anno Domini 696. temporibus Sergij Papæ celebratum fuit Concilium prouinciale ſuper expoſitione trium capitum Concilij Chalcedonenſis.

Diœceſis Aquileienſis ampliſſima eſt, quippe in tres nationes longe, lateque diffuſa, Italicam, Sclauonicam, atque Germanicam; politico iure in duos diuiſa Principatus, Venetum, & Auſtrium, vt alios maiores Principatus omittamus. Venetis Forumiulium ſubiacet, reliqua ad Septentrionem Viennam verſus, Styria nimirum, Goritia, Carinthia ſuperior, & inferior, & Carniola Auſtrijs Principibus ſubiecta ſunt. In Foroiulij, atque adeo in parte Diœceſeos Veneto imperio ſubditæ ſunt duæ Collegiatæ Eccleſiæ in duobus inſignioribus Oppidis. Altera eſt in Oppido, quod Ciuidale del Friuli, ſeu Ciuidale d' Auſtria nuncupatur. Hæc habet Canonicos 44. quibus annumerantur Patriarcha, qui per Vicarium inſeruit, dignitatem vnam, & miniſtros ad numerum centenarium, qui in ſignum temporalis iuriſdictionis & meri, & mixti imperij die Epiphaniæ Diaconum galea, & ſtricto enſe canere Euangelium iubent. Suntque hic etiam tria virorum Cœnobia, & duo ſanctimonialium ſepta.

Altera collegiata eſt in Oppido Vtini cum Canonicis 26. & Decano, alijſque miniſtris. Eſt hic etiam Tribunal Patriarchæ, & ſanctæ Inquiſitionis, & Vicarius Patriarchalis Generalis conſtitutus, præterea ſeptem virorum Cœnobia, & duo ſanctimonialium Monaſteria, duoque Hoſpitalia, quorum alterum ab opulentia, Magnum merito eſt appellatum, nec non Mons pietatis: & quoniam Vtinum totius nunc eſt prouinciæ Metropolis, & prætoria ſedes, pauca de eo dicere locus admonet. Sedet igitur Vtinum in medio ferme patriæ Foriiulij centro. Vtinum quaſi Vnnium, ex eo plerique appellatum credunt, quod ab Hunnis Aquileiam obſidentibus Attilæ Regis auſpicijs excitatum ſit. Arx enim militare opus haud dubie eſt, quippe tumulus media in planitie aſſurgens aggeſta terra videtur eductus, ſed Lazius Vdinum vult eſſe, quod vocalibus tranſpoſitis Idunum Ptolemæus dixit; nam & eleuatio poli vtrobique eadem. Hoc municipium, vt ſemper Patriarchatui Aquileienſi ſubiectum, Bertoldus Patriarcha primus extulit Patriarchali ſede, ex ciuitate Auſtriæ eo translata, nouiſque mœnibus excitatis, & duodecim portis apertis. Ipſam præterea Ciuitatem in quinque regiones diſtinxit, Conſilium 24. virorum nobilium, & Collegium Canonicorum S. Odorici inſtituit. Hæc initia fuere Vrbis huius, quæ nobilium plurimarum Familiarum ex Lombardia, Hetruria, atque alijs regionibus perfugium & aſylum fuit. Accubat arci ad meridiem porticus cum patenti area, & è regione forum marmoreis attollitur columnis, & publico pauimento conſtratum eſt, hinc inde mercatum nouum, ac vetus tabernis, & officinis vndique circumdatum. Non deſunt templa, & Cœnobia illuſtria, non priuatæ ædes perampIæ, non formoſa mœnia, non turres, portæque pulcherrimæ duodecim à Raymundo Turriano Patriarcha ædificatæ. Situs Vrbis amœ-

amœniſſimus, ambitus viginti octo ſtadio-
rum Iunis amnis Vrbem præterlabitur, &
foſſa Ioannis Hermi Prætoris cura quon-
dam ducta, mœnibus ipſis vndique amœ-
niſſima: prædia patentes campi exci-
piunt animalium paſtionibus idonei, ciui-
lis vbiq. cultus & frequens nobilitas. Vti-
ni autem animarum numerus ad ſexdecim
millia cenſentur. Hinc effulſit Paulus Ve-
nerus Sophiſta, Eremita Auguſtinianus,
& Romulus Amaſęus vir eruditiſſimus. Re-
liqua oppida Diœceſis inſignia ſunt, Gle-
mona cum nobili Monaſterio Virginum,
Ventoricum, Mons Falconis, Sacilum Epi-
ſcopalis olim ſedes, Ponteba, Cadorium
S. Danielis. Sunt in hoc tractu tres Abba-
tiæ Conſiſtoriales commendari ſolitæ, pri-
ma de Medio nuncupata, altera Roſaccen-
ſis, tertia Sextenſis Ordinis ſancti Benedi-
cti. In vniuerſum autem quidquid Veneris
paret, hoc eſt Forum Iulij & magna Camię
pars ſolis Catholicis habitatur. Altera
pars Diœceſis extra Italiam in Stiria, Ca-
rinthia & Carniola ſub ditione domus
Auſtriæ poſita, hæreſibus magna ex parte
infecta eſt, culpa eorum maxime, qui le-
gitimo Paſtori Patriarchæ ſe ſe oppoſue-
runt, canonicas Miniſtrorum, & Sacerdo-
tum Eccleſiæ electiones impediere, ac vio-
larunt præceptum Domini, *Non alligabis
os boui trituranti*, pro quibus interea Pa-
trem miſericordiarũ obſecramus, vt ma-
lit eos Paſtoris ſui dicto reddere audiẽtes,
quam communium hoſtium tyrannidi mi-
ſere ſeruientes. In vniuerſum autem Aqui-
leiẽſis Diœceſis extra Italiæ fines ſitus ſub
Franciſco Barbaro Patriarcha ſe habebat.
In Carniola nobiles omnes Hæreticos ſe-
quuntur. Populares maiori parte hæreti-
ci, nõnulli tamen Catholici. Ruſtici omnes
Catholici & antiquam fidem in ſimplicita-
te cordis adhuc retinent.

In Stiria nobilium plerique hæretici,
multi tamen Catholici, populares bifariã
in hæreticos & Catholicos diſſecti. Ruſtici
omnes Catholici. In Carinthia nobiles
omnes & populares cum maiore ruſtico-
rum parte hæreſim ſequuntur Luthera-
nam alijs etiam omnibus admixtam. Ec-
cleſiæ ſupellex, & inſtrumenta aut exigua
aut nulla, cultus ſere nullus. Patrimonia
diuendita, aut diſtributa ab Eccleſiaſticis
aut à laicis, & hæreticis occupata. Sacer-
dotes & Clerici plerique illiterati, & re-
rum Eccleſiaſticarum ignari, & vino ac
luxuriæ dediti. Ex quo innumerabiles in
ſacramentorum vſu abuſus ſequuntur. Atq;
hæc quidem de Diœceſi Aquileienſi extra
Italiam poſita generatim dicta ſint. De
Patriarcha Aquileienſi habetur per Gloſſ.
& Archid. in cap. Clericos 21. diſtinct. 9.
& per Aluaret. in tit. Epiſcopum vel Ab-
batem in principio Col. 6. verſ. nunc tran-
ſeamus, & in cap. iſtud eſt 9. quæſ. p. & 23.

A quæſ. 4. cap. cum propter bellica, de qua
Iuſtinianus Imper. ita meminit in autent.
ſecundum interpretationem Gregorij
Alandri ſub titulo de Prætore Paphlago-
niæ conſt. 29. De eius vero ciuitatis Pa-
triarchis ſcripſit Dandulus in chronica
Diatrabes, Sigonius, Panuinus in chro-
nic. Sabellicus, Io: Candidus, Leander,
Doglionus, Claudius Robertus in Gal-
liæ Chriſtianæ appendice, alijque quam-
plures, vnde nos, tum ex alijs monumen-
tis de ijſdem hanc ſeriem concinnauimus.

B

C

1 S. MARCVS Euangeliſta à S. Petro
Apoſtolo Aquileiam miſſus eſt ad prædi-
candum Chriſti Euangelium, vbi cum fi-
dem plantaſſet, abundeque irrigaſſet, ſuc-
ceſſorem ſuum deſignauit Hermagoram.
Ipſe vero profectus in Aegyptum, Ale-
xandriam nobilem Vrbem, Chriſti Euan-
gelio repleuit, quam Eccleſiam cum ver-
bo, exemplíſque firmaſſet, multa per-
peſſus, euolauit ad Cælos, Neroniani
Imperij anno 8. die 25. Aprilis. Huius glo-
rioſiſſimum corpus hodie Venetijs hono-
rificentiſſime aſſeruatur, potentiſſimæ il-
lius Reipublicæ declaratus Protector, qui
D olim Aquileienſem Prouinciam, quæ ho-
die, magna ex parte, Venetæ ditionis
eſt, Euangelio illuſtrauerat. Andreas
Dandulus Dux Venetiarum, qui vixit an-
no 1353. hæc de ſancto Marco Aquile-
ienſium Apoſtolo ſuis in chronicis ſcri-
ptis mandauit lib. 4. cap. 1. de pontificatu
eiuſdem. *Marcus*, inquit, *Euangeliſta
in Aquileia primo Catholicam Eccleſiam
fundauit anno Chriſti Ieſu Domini noſtri
48. Hic ex genere Leui ſacerdos, Euange-
liſta Dei electus, & Petri Apoſtoli in ba-
ptiſmate filius, atque in diuino ſermone di-
ſcipulus. Prædicante* Petro Roma, *vt quo-
tidie audientibus nulla ſatietas fieret, ro-
gatus à fratribus, vt ea quæ ille verbo præ-
dicaret, ad perpetuam eorum commonitio-
nem ſcriptura commendaret. Petrus vero,
vt per* Spiritum *ſanctum ſe ſpoliatum com-*

perit, furto delectatus confirmauit, legendamque Eccleſiam ſcriptam tradidit. Marcus itaque aſſumpto Euangelio, quod ipſe confecerat iuſſu Petri Aquileiam venit, & in quem primum ingreſſus eſt locum, Muretana vocatur, vbi Eccleſia ſui nominis poſtea conſtructa eſt & innumeros ſua prædicatione & doctrina ſubſequentibus ſignis ad Chriſti fidem conuertit. Nam iuuenem quendam Arnulphum filium Vlphi lepra morbo percuſſum in ſuburbanis Aquileiæ ſanitati reſtituit, & ſupplicantibus neophytis Euangelium ſuum tranſcripſit, & obſeruandum dedit, quod vſque in hodiernum diem in eadem Eccleſia deuotiſſime veneratur. Cum igitur B. Marcus hos cerneret in fide roboratos, & iuſſu Petri Romam redire diſpoſuiſſet, Hermagoram ciuem Aquileienſem, quem ad regendum populum acquiſitum, aptiorem cognouerat, in nauicula ſecum aſſumpſit, & directo nauigans, in paludes (vbi nunc Riualtaria Ciuitas conſtructa dignoſcitur) tandem peruenit, cui tunc Riualtus nomen erat, & vrgente vento nauiculam ad tumbam ligauit; apparuitque ei in ecſtaſi poſito Angelus Dei dicens: Pax tibi Marce, hic requieſcet corpus tuum. Cui cum ſe paſſurum illico naufragium haſitaret, ſubintulit Angelus: Ne timeas Euangeliſta Dei, quia tibi adhuc grandis via reſtat, multaque te pro Chriſti nomine oportet pati; poſt vero paſſionem tuam, circumuicinarum regionum deuoti & fideles populi, infidelium crebras perſecutiones declinare volentes, hic viuificam Vrbem fabricabunt, et corpus tuum denique habere merebuntur, quod ſumma veneratione colent, tuiſque meritis, et precibus plurima beneficia conſecuturi ſunt. Tunc Beatus Marcus expergefactus gratias Deo egit, dicens: Domine fiat voluntas tua. Poſtea B. Marcus proſpero curſu Romam accedens, Petro Apoſtolo quæ geſſerat enarrauit, et vt Hermagoram, quem multis iam diu experimentis approbauerat, Aquileienſi populo in Epiſcopum dignaretur concedere, ſupplicauit. Petrus vero confortatus in domino, Hermagoram Epiſcopum confirmauit, atque ei paſtoralem baculum, qui vſque in præſentia tempora in præfata Eccleſia incorruptus perſeuerat. Rexit quoque Beatus Marcus annis fere cum dimidio Aquileienſem Eccleſiam. Hæc ille.

2 S. HERMAGORAS natione Germanus, ex diutino incolatu ciuis Aquileienſis, S. Marci Euangeliſtæ alumnus, ab ipſo Aquileiæ Epiſcopus ordinarus anno ſalutis 50. æmulatus Magiſtri veſtigia, Aquileienſem populum inſtruxit ad fidem, haud ſegniori opera, quam feciſſet magiſter, ob quam denique cum prius plura alia tormenta pertuliſſet, cum Fortunato ſuo Diacono capite punitus, palmam tulit Martyrij die 12. menſis Iulij, quo ipſo die eius feſtum celebratur. Hic Syrum Ticinum cum Iuuentio miſit, quem educauerat, illiuſque Ciuitatis primum ordinauit Epiſcopum, vt illic fidem Chriſtianam excoleret. Presbyteros atque Leuitas Tergeſtum & ad alia finitima loca miſit. Euphemiam & Dorotheam nepotes, ac Teclam, & Herocinam filias Valentini viri Chriſtiani, & nobilis Ciuitatis Aquileiæ ſacro fonte regenerauit, quæ pro Chriſti nomine varijs tormentis afflictæ, iuſſione Seueſti Præſidis capitali ſententia damnatæ ſunt: quorum corpora Hermagoras in marmoreis tumulis in domo Valentini reuerenter recondidit, eamque in honorem Sanctæ Mariæ Eccleſiam conſecrauit: prælibata vero ſanctarum Virginum corpora (Dandulo teſte) ſub Paulo Patriarcha in Grado tranſlata ſunt. In carcere item ſanctus Epiſcopus poſitus, Pontianus cuſtos videns lucidum ibidem lumen, & Gregorius vir clariſſimus, cuius natum, qui à dæmone vexabatur, liberauerat, effecti ſunt Chriſtiani & Alexandra nobilis fœmina ab ipſo lumini reſtituta, & à Fortunato baptizata, & ille propterea in carcere cum Epiſcopo poſitus, vtrumque Præſes in eo decollare fecit. Quorum corpora Pontianus recolligens, extra Vrbis mœnia in Agello Alexandriæ ſepeliuit, tranſlataque ſunt in Grado ſub Primogenio Patriarcha. Aquileienſis vero Eccleſia Paſtore deſtituta anno Chriſti 70. diu vacua fuit, cum plebs catholica perſecutionis fluctibus exagitata conuenire nequiret, priuatiſque priuatiſque ſacrificia Deo exhibebat. Hermagoræ vexillum Venetis aliquando propitium fuiſſe, idem narrat auctor, eiuſque feliciſſimis auſpicijs Parentum, Polam, multaque alia Iſtriæ Oppida, ſub ipſorum imperium conceſſiſſe: cuius etiam diui meritis Aquileienſis regio inſtituto ſolemni pro inſanibus ſacrificio, quod & hodie ſeruatur, à vexatione dæmonum liberata creditur.

3 S. HELARVS, vel Hilarius poſt diutinam annorum 206. vacationem Hermagoræ ſucceſſit anno 276. Hic natione Pannonicus, in iuuenili ætate diuinis inſtitutus ſcripturis, Diaconus ordinatus, à Clero & Populo Aquileienſis Epiſcopus ordinatus. Titianum diſcipulum coadiutorem ſuum & Archidiaconum conſtituit, & Felicem, Largum, Dionyſiumque viros fide probatiſſimos adiutores habuit: qui cum multos ad fidem Chriſti conuertiſſet, à Beronio Præſide, ſub Numeriano Principe Aquileienſi id in primis Monophante Idolorum Templi ſacerdote excitante, cum ſupra relatis collegis per exquiſita tormenta illuſtrem tulit palmam martyrij 17. Kal. Aprilis anno ſalutis circiter 285.

4 CHRYSOGONVS [ordinatur Aquileiæ Epiſcopus anno 286.] Is non eſt idem cum Chryſogono martyre, cuius feſtum Eccleſia celebrat, die 24. Menſis Nouembris. Hic enim non fuit Epiſcopus Aquileienſis, ſed Aquileiam productus fuit iuſſu Diocletiani Imperatoris, vt ibi martyrium conſummaret pro Christo. Quamobrem erraſſe conſtat, quicunque de rebus Aquileienſibus ſcripturus, eius Eccleſiæ Catalogo hunc ſanctum martyrem inſeruit. Chryſogonum vero Epiſcopum Aquileiæ præfuiſſe referunt annis 10.

5 S. QVIRINVM Philippi Imperatoris Filium, Laureacenſem in Baioaria Archiepiſcopum, ad Aquileienſem Eccleſiam translatum plerique ſcribunt, de quo nulla in Aquileienſium tabulis mentio extat. Hundius in Catalogo Patauienſium Epiſcoporum de eo hæc habet: S. Quirinus Philippi Imperatoris primi ad Chriſtianiſmum conuerſi, per baptiſmum à Fabiano Pont. Max. regenerati filius, vir ſanguinis nobiliſſimus, & virtutum dignitate conſpicuus, inſignis ſapientiæ, doctrinæque cœleſtis cognitione minime vulgari præditus, ab ipſo parente ſuo Laureacenſi Eccleſiæ commendatus, tandemque eo à Decio Tyranno è viuis ſublato, vnanimi totius populi ſuffragio eidem præfectus eſſe legitur: cuius Eccleſiæ non ſolum Philippus pater liberaliſſimus, dum viueret, extitit benefactor, ſed & filius Quirinus, qui poſt crudele patris fatum omne ſuum patrimonium huic Eccleſiæ ſuæ deuote & magnifice delegaſſe ſcribitur. Docuit vero S. Quirinus in Aquileia aliquando, cuius ampliſſimæ Eccleſiæ eum primum Patriarcham fuiſſe aliqui ſcribunt, & ſi in eius loci Patriarcharum Catalogo non reperiatur. Cum autem in inferiori etiam Pannonia Chriſtum intrepide profiteretur, ac Erhnicos Idololarras acerrime impugnaret, à Maximo quodam impio Tribuno militum apud Siſaram captus, Sabariam ad Pannoniæ Præſidem miſſus eſt. Ab hoc Vindobonam, hodie Viennam, relegatus eſt, in triſti cuſtodia inclementiſſime tractatus eſt, tandemque Sacarbanicam Sabariæ vicinam reductus, cum Dijs gentilitijs Ethnicorum ſacrificare nollet, in proximum ſinum antiquitus Sabariam, hodie Guuſum dictum, præcipitatus eſt, imperante ijs terris Gallieno Cæſare totius Illyrici Domino: corpus ipſius à pia plebecula, quæſitum, ſublatumque Romam honoris cauſa delatum eſt. Hinc anno à martyrio S. Quirini 400. tempore Pipini Regis, in Bauariam ad Tegorinum Monaſterium translatum eſt, vt patet ex eius loci Annalibus, & præſertim ex libro Metelli Poetæ, ac Monachi ibidem, qui anno Chriſti 1160. floruit, ac Lyrico carmine totam huius ſancti vitam elegantiſſime deſcripſit, atque Quirinalia intitulauit. Legitur in vita S. Seuerini, S. Quirinum habuiſſe ſocios 40.; qui ſacras litteras ſtudioſe diſcebant, & alios docebant. Hi Laurici fame enecati omnes in eo loco, quem hodie Murinum Cœnobio inſertum Romanorum carcerem appellant. Quirini Epiſcopi quod an. 308. paſſus ſit, meminere Annales Patauin. ſed de eo quod Archiepiſcopus Laureacen. fuerit, nihil, ſicut neque Catalogus: hactenus Hund. Illyricum vel Noricum facit S. Quirinum Roderus, primum Aquileienſem Patriarcham, deinde Laureacenſem Archiepiſcopum. Ferrarius in Catalogo Scicitarum Epiſcopum dicit, ſed errat, nam nullus reperitur Epiſcopus Scicitanus. Eadem fere ſcribit de S. Quirino Io. Cuſpinianus in Annal. Auſtriæ, habetque ex Laureacenſi Eccleſia ad Aquileienſem translatum fuiſſe, & demum ſub Diocletiano, vel Gallieno in odium patris, & fratris Philippi poſt varios agones pro Chriſto in Tyberim ſubmerſum, in cœmeterio Pontiani ſepultum: cuius lipſana ſacra Dux Burgundiæ Albertus & Ottocharus germani fratres à Zacharia Papa, cum accepiſſent, in Bauariam ad Cœnobium Deegerntee detulerunt. Porro Laureacenſes Archiepiſcopi originem dederunt Patauinis Epiſcopis in Baioaria, à Lauraco Norici Oppido Metropolis hæc dicta eſt. Fuit Vrbs admodum inſignis, ſed poſtquam Attila Vrbem deleuit vbi arx erat, oppidum ex nomine fluuij ſe in Danubium exonerantis, reſtitutum eſt. Sedes vero Metropolitana Patauium primum, deinde Saltzburgium translata. Videndus Hund. in Metrop. Saltzburgenſi.

6 S. THEODORVS genere Thracius ſedem Aquileienſem obtinuit anno Chriſti 308. Concilio Arelatenſi interfuit anno 314. ſeditque ſanctiſſime annis 11. quem ſub Agone Preſide Aquileienſi ſubijſſe martyrium ſcribit Candidus lib. 2.

7 CHRYSOCOMAS, vel Chryſogonus, forte idem qui ſupra, ex Monacho ad hanc ſedem aſſumptus. Huic S. Hieronymus ſcribit epiſtola 24. cum adhuc Monaſticum inſtitutum] profiteretur, eiuſdemque meminit lib. 2. contra Ruffinum. Dandulus duos recenſet Chryſogonos Aquileienſes Antiſtites, vnum poſt alium, Candidus narrat Chryſogonum Theodoro ſucceſſiſſe, vnumque tantum annum in ea dignitate expleuiſſe; Dandulus eidem attribuit an. 12.

8 AGAPETVS Aquileienſis ciuis, virtute, & prædicatione clarus, Patriæ Præſul deligitur anno 319. Hic eccleſias ædificauit quamplurimas, bonique paſtoris exemplar fuit, ſeditque annis 13.

9 BENEDICTVS Roma oriundus, vir ſanctus, & pijs operibus intentus Aquileienſem poſt Agapetum rexit Eccleſiam an. 20. ad eam vocatus ex Danduli ſententia

ao. Chriſti 332. Romano Concilio interfuit anno 337.

10 FORTVNATVS, ſiue Fortunatius, qui alijs etiam Fortunatianus eſt, natione Aphecus, Aquileienſem ſedem aſſecutus eſt, Sardicenſi Concilio interſuit an. 347. Hunc ſecus, ac præſeferebat nomen, exitus infortunatus excepit, cum enim Arrianam hæreſim ſuiſſet amplexus, S. Athanaſij damnationi Arelatæ ſubſcripſit an. 353. Cuius meminit Baronius ad an. 372. affirmatque Arrianum obijſſe. Commentarios in Euangelijs breui ſermone, & ruſtico ſtylo ſcripſiſſe referunt.

11 S. VALERIANVS, Fortunatum conſecutus eſt ad hanc eandem ſedem, qui non modo eccleſiam ſibi creditam perpurgauit Arriana labe, quam Aquileienſi Eccleſiæ inſperſerat Fortunatus, ſed etiam optimis legibus ita inſtituit, vt plane Angelicum chorum, vt S. Hieronymus narrat, videretur referre, in quibus laudat pręcipue Florentium, Bonoſum, Ruffinumque illuſtres Valeriani alumnos. Idem Hieronymus eiuſdem Valeriani ſæpius meminit in epiſt. 42. 43. & alijs. Huius ſancti temporibus, Concilium Aquileienſe contra Arrianos celebrarunt an. 381. Gratiano Cæſare imperante, veritatique Catholicæ fauente, cui Concilio aſſederant Epiſcopi 32. Quorum melior pars ſanctiſſimi, ac doctiſſimi viri erant, in quibus elucebant S. Ambroſius Mediolanenſis, Sabinus Placentinus, S. Euſebius Bononienſis, noſterque Valerianus, vt refert Baron. tom. 4. De Valeriano mentionem faciunt Ruffinus Aquileienſis lib. 1. Inueſt. martyrol. Rom. die 27. menſis Nouemb. idem Baron. in notis & alij, ſediſſe referunt an. 18. alij 19.

12 S. CHROMATIVM genere Hiſpanum Valerianus excepit, ab ipſo Diaconum, mox Presbyterum ordinatum, cum ſuo anteceſſore ęque eruditum & ſanctum, vt S. Hieronymus teſtatur in præfat. lib. Paralippom. alijſque locis, vbi eius eruditionem, ſanctitatemque collaudat. Idem facit S. Ioannes Chryſoſtomus in epiſt. 155. ad eundem perſcripta. S. Ambroſ. in epiſt. ad Chromatium, Ruffinus lib. 1. Inueſt. Bellarm. de ſcrip. Eccl. Vixit circa an. Domini 390. Scripſit de octo Beatitudinibus in cap. 5. Matth. commentariaque ſuper eundem Matthæum, quos vorauit inuidioſa vetuſtas. Cœterum epiſtola Chromatij, & Heliodori ad S. Hieronymum, cum eiuſdem reſponſione, vbi agitur de natiuitate B. Mariæ Virginis, ſuppoſititia eſt, ſicut etiam illa altera Chromatij & Heliodori circa Martyrol. Rom. c. 5. & 7. eiuſdem meminit idem Baron. ad an. 405. & in notis ad Martyrol. die 2. menſis Decembris. Rexit hanc Eccleſiam Chromatius an. 18. menſ. 9. Quo Præſule Iulianus & Niceas huius Eccleſiæ Diaconi, & Chryſogonus Monachus, & Paulus ſenex, Concordiæ Eremiticam ducẽtes vitam viri venerabiles floruerunt. Quibus B. Hieronymus familiariter coniunctus, exhortatorias plures ſparſim ſcripſit epiſtolas.

13 S. NICETAS ſeu Nicea, eruditione, ac moribus vir longe clariſſimus, cui cum adhuc eſſet Subdiaconus Aquileienſis Eccleſiæ S. Hieronymus ſcripſit epiſt. 42. ſucceſſerat enim Chromatio. Cuius Pontificatu an. 452. euerſa eſt funditus Aquileia ab Hunnorum Rege Attila: qua de re Baron. Procopius lib. 1. Vandalic. Freculphus Chronic. lib. 5. cap. 14. Caſſiodorus Chron. & Luitprand. lib. 3. cap. 2. Huius etiam meminit Gennadius de Viris illuſtrib. cap. 24. ac Honor. Aug. cap. 28. Huic etiam literas dedit S. Leo Pontifex epiſt. 79. poſt excidium ab Hunnis Aquileiæ illatum. De eo enim Martyrol. Rom. die 22. menſis Iunij. Baron. in notis ad Martyrol. vbi oſtendit, cur Nicetas Romatianæ Vrbis Epiſcopus fuerit appellatus, eamque reddit rationem, quod Aquileia per id tempus, vel vrbs Romatiana, vel altera Roma vocaretur, quod aliquando nobiliſſima Romanorum fuiſſet colonia, vel ob claras opes, quibus cum Roma ipſa decertare videretur. Sedit Nicetas an. 25. alijs 30. Poſt Nicetam narrant aliqui, Fortunatum ſecundum hanc ſedem obtinuiſſe, quem ſcite Baronius, eum ſuperiori, qui Benedicto ſucceſſit, confundit.

14 AVGVSTINVS origine Beneuentanus, diuinis ſcripturis ſatis eruditus, Aquileienſis Eccleſiæ ijs temporibus electus eſt Antiſtes, eam bene adminiſtrauit ann. 14. alijs 28.

15 DELPHINVS, Altini natus, poſt Auguſtinum Aquileienſis Præſul ordinatus eſt. Sedit annis nouem.

16 MAXIMVS ſedit annis 18.

17 IANVARIVS, ſiue Gennarius, qui etiam eſt Iulianus, in Pola ciuitate natus, hanc rexit Eccleſiam an. 8. Ad hunc S. Leo Pontifex narratur ſcripſiſſe, vt publicæ habent tabulæ huius Eccleſiæ. Cœterum ſi verum eſt, S. Leonem ad hunc dediſſe literas, dicere etiam oportebit, Ianuarium ſucceſſiſſe Nicetæ, ſeu Auguſtino, non vero Maximo, quem poſt tot annos ab exceſſu Leonis conſtat geſſiſſe Aquileienſem Pontificatum.

18 SECVNDVS, Ianuario ſubrogatur, vir moribus, fide, ac ſcientia probatus, annis tribus ſedit.

19 MARCELLIANVS, ſedit an. 28.

20 MARCELLINVS patria Romanus, vir magni nominis, & excelſi animi, Templum & Patriarchatum Aquileienſem ab Hunnis deſolatum reſtaurauit, præfuitque vtiliſſime annis 15.

21 STEPHANVS Mediolanenſis ſucceſſit Marcellino, qui cum Arrianis in Sy-

nodo

nodo Nicena damnatis ſentire nolens, à Theodorico Italiæ Rege Arrianorum labe infecto, Catholicoſque crudeliſſime infeſtante, multa pro Catholica veritate paſſus eſt, ſedit annis 12. floruitque an. 515. ſalutis noſtræ. Dandalus in Chronic. lib. 5. cap. 9. narrat, Stephano in Aquileienſi Patriarchatu ſucceſſiſſe quendam Laurentium in Pola Ciuitate natum, ſediſſeque annis quatuor, menſibus quinque, de quo nec Candidus, neque alij, qui de Aquileienſibus Patriarchis ſcripſerunt mentionem vllam faciunt, ſtatimque poſt Stephanum Macedonium ſubſtituunt Patriarcham.

22 MACEDONIVS hanc eandem ſedem tenebat anno 536. eamque rexit annis 26. qua tempeſtate Gothi imperium Italiæ, Siciliæ ac Dalmatiæ occuparunt.

23 PAVLINVS, vel Paulus Romanus eodem throno nobilitatus, contra vetuſtum morem Epiſcopus ab Honorato Mediolanenſi conſecratus eſt: quem Pelagius Papa execratum, non conſecratum ſcribit ad Narſetem Patritium. Hic cum accepiſſet Albuinum Regem Longobardorum in Italiam deſcenſurum, vt præriperet prædam victori, auerteretque nefarium ſacrilegium, Aquileienſis Eccleſiæ theſauris ſecum ablatis, in Inſulam Gradenſem conceſſit anno 568. Vbi etiam ipſe deceſſit anno 573. ſalutis noſtræ, præſulatus vero ſui anno 11. vt narrat Paulus Diac. lib. 2. cap. 10. de Geſtis Longobard.

24 PROBINVS, Paulo ſucceſſit anno 573. Hic Anicianæ ſtirpis nobiliſſimæ ſurculus, breuiſſimo quo præfuit tempore, perpetuæ felicitatis recuperandæ Aquileiæ populo ſpem fecit. Sedit anno 1. m. 8. in Grado ſepultus.

25 HELIAS Aquileienſem ſedem aſſecutus eſt anno 575. Hic cum initio hæretica Manichæorum prauitate infectus eſſet, tria decreta Chalcedonenſis Concilij abnegans, ad ſanius conſilium conuerſus, Pelagio Pontifice adhortante, errorem agnouit, Synodum viginti Epiſcoporum coegit, inque Gradenſem Inſulam tranſtulit ſedem, illamque Venetæ regionis caput conſtituit, titulo tum Gradenſis, tum Aquileienſis inſignitus. Huius rei ita narrat hiſtoriam Dandalus.

¶ Helias Venerabilis Epiſcopus Eccleſiam Sanctæ Euphemiæ in domo pro ſua habitatione in Grado conſtruxit, & conſulto & decreto Pelagij Papæ II. Epiſcoporum concilium celebrauit in ipſa Eccleſia S. Euphemiæ, quam, tranſlata ſede, totius Venetiæ & Iſtriæ Metropolim, auctoritate Papali, de voluntate Synodi inſtituendam propoſuit; prout ex infraſcriptæ conſtitutionis tenore, quem, vt naſcentis Eccleſiæ dignitas à poſteris memorabilis habeatur, ſicut in autenticis, & vetuſtiſſimis codicibus reperimus, ſingulariter deſcribemus. In nomine Domini noſtri

A Ieſu Chriſti, filij eius æterni Dei noſtri, imperante Domino ſereniſſimo Tiberio Conſtantino Auguſto, anno imperij eius quinto, eodem Conſule ſub die tertio nonarum Nouembrium indictione 3. Cum in Ciuitate Gradenſi Helias Epiſcopus ſanctæ eiuſdem nouæ Aquileien. Eccleſiæ vna cum Martiano, Leoniano, Petro, Vindemio, Virgilio, Ioanne, Clariſſimo, Patritio, & reliquis Epiſcopis, & ſacerdotibus, quorum nomina ſubſcriptiones propriæ manifeſtant, in Concilium eo veniſſent, & in noua Baſilica Sanctæ Venerabilis Martyris Euphemiæ conſediſſent, ſedentibus quoque Presbyteris, plurimis aſtantibus Diaconibus, propoſitis in me-

B dio ſacroſanctæ Eccleſiæ euangelijs, Helias primæ ſedis Epiſcopus, dixit: Ineffabilia ſunt opera Domini noſtri Ieſu Chriſti, quibus miſericordi benignitate fragilitatem noſtram frequentare donatur, Sanctiſſimi fratres. Nam inter angores quibus Eccleſia Domini circumquaque depreſſa ſuſpirat, & gentium ferociſſimas clades, quæ miſeræ noſtræ prouinciæ reliquias quatere, ac deuaſtare non ceſſant, fateor, me non præter me, ſed velut melius dixerim, ſupra ſpem meam adhuc venerabilem cœtum veſtrum inuitare ſanctiſſimam charitatem, angebar ne quid

C vndecumque votis communibus obſtitiſſet. Verum quia & præfatus ſum Ieſus Chriſtus verus Deus, & Dominus noſter, ſupra quem credidimus, & ſperauimus præſtitit, vt veſtra nunc in illo præſentia perfruamur. Dignum vero chariſſimi fratres manſuetudo veſtra duxit ex conſenſu Beatiſſimi Apoſtolicæ ſedis Papæ Pelagij, cui iam ante communi noſtrum intuitu deſcripſimus neceſſitudinem, ſi veſtræ placeat ſanctitati hanc Ciuitatem Gradenſem noſtram perpetuo confirmare Metropolim, nouamque vocare Aquileiam. Quoniam vt prælibauimus, interuenientibus malis noſtris, quotidie hoſtile perpatimur flagellum. Iam pridem ab Attila

D Hunnorum Rege Aquileia ciuitas noſtra funditus eſt deſtructa; & poſtea Gothorum incurſu, & cæterorum barbarorum quaſſata vix reſpirat; ſed etiam nunc Longobardorum nefandæ gentis flagella ſuſtinere non valens, ex conſenſu Beatiſsimi Apoſtolicæ ſedis Papæ Pelagij, cui iam ante deſcripſimus neceſsitudinem, ſi veſtræ ſanctitati placeat hanc Ciuitatem Gradenſem noſtram confirmare perpetuo Metropolim, nouamque eam vocare Aquileiam. Sancta Synodus dixit, quæ veſtra proponit beatitudo, omnes pari affirmamus aſſenſu. Si veſtræ ſanctitati placeat, Beatiſsimi Papæ Pelagij priuilegium pro hac ipſa intentione ab ipſo tranſmiſſum, in medio recitandum deferatur. Laurentius Presbyter Legatus Apoſtolicæ ſedis repræſentauit priuilegium; quod

ſuſcipiens Epiphanius Notarius in medio
ſtans recitauit priuilegium Gradenſis Ec-
cleſiæ. Palagius ſanctæ Eccleſiæ catholicæ
Vrbis Romæ Epiſcopus Heliæ Aquile-
ienſi Patriarchæ. Conuenit Apoſtolico
moderamini pia religione petentibus be-
neuola compaſsione ſuccurrere, & po-
ſcentium animis ab hac re deuotione im-
partiri aſſenſum. Ex hoc enim lucri po-
tiſsimum à conditore omnium procul-
dubio promerebimur, ſi venerabilia loca
opportuno tranſmutata tempore, noſtro
fuerint ſtudio ad meliorem ſine dubio ſta-
tum producta. Igitur quia petiſti à nobis
permiſsionis tuæ venerandæ fraternitatis
breuia, conſentientibus in eis ſuffraganeis
tibi Epiſcopis, quatenus Gradenſe Ca-
ſtrum totius Venetiæ fieri & Iſtriæ Metro-
polim ad regendam ſanctam Eccleſiam,
atque cum Dei timore diſpenſandam,
omiſſa præceptione concedere debere-
mus. Quapropter veſtro compatientes
mœrori, neceſsitudinem, imo etiam ra-
biem furentium perpendentes Longo-
bardorum inclinati precibus veſtris, per
huius præcepti ſeriem ſupraſcriptum Ca-
ſtrum Graden. totius Venetiæ fieri cum
omnibus veſtræ Eccleſiæ pertinentibus,
etiam Iſtriæ Metropolim, perpetuo con-
firmamus. Statuentes quapropter Apo-
ſtolica auctoritate ſuper interminatione
futuri iudicij, nulli licere noſtrorum ſuc-
ceſſorum, vel alij cuilibet, hæc quæ à no-
bis decreta ſunt pia, in quoquam di-
ſtrahere, aut conuellere; quæ potius fir-
ma ſtabilitate inconuulſa manere diffini-
mus, atque ſub anathematis vinculo per-
petuis temporibus obſeruanda. Quamob-
rem hortor te ſemper releuare oppreſſos
ſemper corripere inquietos, vt zizania
dominicam non poſsint ſuffocare meſſem.
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & om-
nis charitas Dei ſit ſemper vobiſcum. Da-
ta 12. Kal. Martij imperante Tiberio II.
C. Auguſto.

Quo perlecto, vniuerſi Epiſcopi voce
compari: Exaudi Chriſte, Pelagio vitam,
omnes vno conſenſu ſanctiſsimi Pelagij
præceptionem, & veſtram ſequimur con-
firmantes ſententiam. Obſeruandum
enim ex Apoſtolica auctoritate decerni-
mus, hanc Graden. Ciuitatem veſtram
Metropolim perpetuis temporibus eſſe:
Quicumque vero confirmationis hoc no-
ſtræ violare decretum præſumpſerit, ana-
thema, ſancta Synodus tertio affirmauit:
Fiat, fiat, fiat.

Helias primæ ſedis Epiſcopus dixit: Si
veſtræ Beatitudini placet, reciteantur etiam
neceſſariæ cauſæ ad Eccleſiæ ſtatum per-
tinentes, pro quibus veſtram vnanimem
ſanctitatem ad nos vſque ſimiliter fatigari
cogitauimus; ſed vt magis diſpoſitionum
noſtrarum determinata iam ſedis huius
quæſtione rite conſtet orditi primordia,

A reciterur Deo gubernante nobis primum
fides ſanctorum Patrum, quæ cunctis
actionibus noſtris deinceps ſecuturis ve-
lut immobile fundamentum exiſtat, de fide
catholica ſanctorum Patrum.

Sancta Synodus reſpondit: Iuſtiſsimum
eſt recitari quod vtiliſſime prouenit audiri.
Epiphanius Not. ex cod. ſynodali recitauit.

Sancta, magna, & vniuerſalis Synodus
quæ ſecundum Dei gratiam & ſanctitatem
pijſsimorum, Chriſtianorum Imperato-
rum noſtrorum Valentiniani, & Martiani
congregata eſt apud Chalcedoniam, Me-
tropolim Bithyniæ Prouinciæ, in atrio ſan-
ctæ & Venerabilis Euphemiæ definiuit
ſubter annexa. Dominus noſter, & Sal-
B uator Chriſtus notitiam fidei confirmans
diſcipulis ſuis ait, pacem meam do vobis,
pacem relinquo vobis, ne vllus à proxi-
mo ſuo diſſonam doctrinam pietatis oſten-
dat. Quoniam vero non quieuit nequiſ-
ſimus ſuam zizaniam inſpargere, noui
aliquid contra veritatem ſemper inue-
niens, ob hoc conſuete Dominus noſter
prouidens, humano generi pijſsimum
& fideliſsimum principem ad zelum fidei
ſuſcitauit; qui vndique ſacerdotum prin-
cipem ad ſe conuocat, quatenus gratia
Domini feliciter impetrat ab omnibus
Chriſti dogma quidem mendacij ſubmo-
ueret, germen autem pietatis, & verita-
tis pingue efficeret, quod quidem & feci-
mus communi decreto dogmatum fugan-
C tes errorem, integram vero patrum re-
uocantes fidem; 318. Patrum Symbolum
prædicantes, & tanquam domeſticos,
quod pietatis huius compoſitionem rece-
perunt Patres adſcribentes, qui poſtea
apud Conſtantinopolim conuenerunt 150.
qui & ipſi eandem fidem ſubſignauerunt.
Definimus igitur ordinem & omnes for-
mam fidei conſeruamus nos omnes. Apud
Epheſum quoque olim facta eſt ſancta
Synodus, in cuius congregatione Præſu-
les fuerunt ſanctæ memorię Cæleſtinus
Romanæ Vrbis Antiſtes, & Cyrillus Ale-
xandrinæ Eccleſiæ Præſul. Egere quidem
recte, & immaculate fidei expoſitionem
Concilium 318. Patrum apud Niceam,
D ſimul cum pię recordationis Conſtantino
Principe congregatum: obtinuere autem
etiam 150. Sanctorum Patrum apud Con-
ſtantinopolim definitam ad interemptio-
nem tunc exortarum hæreſum. Confir-
mationem vero eiuſdem catholicæ noſtræ
fidei apud Niceam 318. Patrum.

Credimus in vnum Deum Patrem om-
nipotentem factorem cæli & terræ viſibi-
lium omnium, & inuiſibilium, & in vnum
Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei vni-
genitum, qui natus eſt ex Patre ante om-
nia ſæcula, Deum verum de Deo vero
genitum non factum, conſubſtantialem
Patri, per quem omnia facta ſunt. Qui
propter nos homines, & propter noſtram
ſalu-

ſalutem deſcendit & incarnatus eſt, atque homanarus eſt, & paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælum, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Eos autem qui dicunt: Erat aliquando quando non erat, & priuſquam naſceretur, non erat, & quia ex non extantibus factum eſt, aut ex alia ſubſtantia, dicentes, eſſe aut conuertibilem, aut mutabilem Filium Dei, hos anathematizat Catholica & Apoſtolica Dei Eccleſia.

Helias ſanctæ Eccleſiæ Aquileienſis Epiſcopus his geſtis ſubſcripſi.
Laurentius Presb. Apoſtolicæ ſedis Legatus his geſtis ſubſcripſi.
Martianus Epiſcopus S. Eccleſiæ Opitergina his etc.
Leomanus Epiſcopus S. Eccleſiæ Teborrienſis his etc.
Petrus Epiſcopus S. Eccl. Alſinatis his etc.
Vindemius Epiſcopus S. Eccl. Caſen. his etc.
Virgilius Epiſcop. S. Eccl. Patauina his etc.
Clariſſimus Epiſc. S. Eccl. Celteana his etc.
Patricius Epiſcop. S. Eccl. Emonen. his etc.
Adrianus Epiſcopus S. Eccleſiæ Polen. his etc.
Maſſentius Epiſcopus S. Eccleſiæ Iulien. his etc.
Seuerus Epiſcopus S. Eccleſiæ Trieſtinæ his etc.
Solatius Epiſcopus S. Eccleſiæ Veronen. his etc.
Ioannes Epiſcopus S. Eccleſiæ Parentina his etc.
Aaron Epiſcopus S. Eccleſiæ Auentien. his etc.
Martianus Epiſcopus locum faciens viri Beatiſſimi Ingenuini Epiſcopi S. Eccleſiæ Sedereſtia his etc.
Virgilius Epiſcopus S. Eccleſiæ Scarauacien. his etc.
Superueniens in S. Synodo his geſtis ſerius relictis etc.
Laurentius Presb. Superuenien in ſancta Synodo locum faciens viri Beatiſſimi Frontei Epiſcopi S. Eccleſiæ Feltrina his geſtis in relictis ſubſ.
Martianus Epiſcopus S. Eccleſiæ Patenatis Superuenien. in ſancta Synodo his geſtis mihi relictis etc.
Laurentius Presb. ſuper ſtatutis Deo gratias agens ſubſ.
Emarus Presb. ſuper ſtatutis Deo gratias agens ſubſ.
Sergius Presb. etc. ſubſcripſi.
Dorotheus Presb. ſuper etc. ſubſc.
Laurentius Presb. ſuper ſtatutis etc. ſubſ.
Albinus Presb ſuper ſtatutis etc. ſubſc.
Leo Presb. ſuper ſtatutis etc. ſubſc.
Martianus Presb. ſuper ſtatutis etc.
Seuerinus Presb. ſuper ſtatutis etc.
Lucidus Presb. ſuper ſtatutis etc.
Caſtus Presb. ſuper ſtatutis etc.
Prouincialis Presb. ſuper ſtatutis etc.

Helias itaque de Aquileienſi Epiſcopo, factus nouæ Aquileiæ Patriarcha exiſtente Synodo, corpora ſanctorum Hilarij & Tatiani ac Quirini Mart. in Eccleſia S. Euphemiæ, quam ipſe conſtruxit, digne collocauit. Sanctarum vero Virginum Euphemiæ, Dorotheæ, Theclæ ac Heraciuæ oſſa in Eccleſia Sanctæ Mariæ ſolemniter tumulauit. Corpora etiam 44. Martyrum in Eccleſia S. Vitalis deuotiſſime recondidit. Hæc omnia quæ in Synodo facta ſunt, Tiberio Auguſto pateſacta imperiali decreto cõfirmata ſunt.] Habet deinde Auctor, [Hic Patriarcha quoddam Paganorum templum in honorem Bethel in contiguo littore in monte puellarũ ſub S. Petri Apoſtoli vocabulo tranſmutauit, & non procul à vicina Inſula Monaſteriũ Monachorum in honorem S. Mariæ conſtituit, vbi ſibi reuelatum fuerat, quod Barbanam nuncupauit, quia vir Barbanus nomine, qui cum Tarileſſo ſocio ſuo de Taruiſio illuc confugerat, conſtitutus ibi primo Abbas.] Præfuit Helias annis 14. menſ. 10. dieb. 11. mortuuſque eſt anno 589. & in Eccleſia S Euphemiæ, quam ipſe conſtruxerat, ſepultus eſt.

26 SEVERVS Rauennas in hac dignitate Heliæ ſucceſſit anno 589. Hunc Smaragdus Patritius, cum alijs tribus Iſtriæ Epiſcopis Rauennam abductum, in Manichæi verba iurare coegit. Gradum reuerſus, quod cum Ioanne Archiepiſcopo Rauennate ſociaſſet errorem, tanquam hæreticum deuitarunt. Qui tandem in Synodo decem Epiſcoporum Marani celebrata, eiurato errore, vt legitimus Patriarcha exceptus eſt. Porro qui interfuerunt illi Synodo Epiſcopi hi fuerunt: Petrus Altinas, Ingenuus Sabionenſis, Angelus Tridentinus, Iunior Veronenſis, Ruſticus Taruiſinus, Fonſeius Feltrias, Angelus Aſilius, Laurentius Belluoenſis, Maxentius Iulienſis, & Hadrianus Polenſis. Præfuit Seuerus annos plurimos, mortuuſque eſt anno 605. relinquens bona ſua Eccleſiæ S. Euphemiæ, commendans Sacerdotibus, vt omni die Sabbati pro ipſo Miſſas celebrarent, atque oblationes offerrent, menſamque pauperum fieri iuſſit, & in eadem Eccleſia ſepelitur. Defuncto Seuero, Giſalphus Dux Forojulienſis Ioannem Abbatem per Clerum Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcham deſignandum curauit: Gradenſes vero Candianum elegerunt. Enatum itaque huiuſmodi ſchiſma has ſedes ita deduxit in partes, vt ex authoritate deinceps Pontificia pro vno Patriarcha, duo legitimè exiſterent, Gradenſis ſcilicet & Aquileienſis. Hinc ipſarum Eccleſiarum diuiſio conſecuta. Aquileienſi omnes Epiſcopi paruerunt, qui in continenti Venetia, quæ erat Longobardorum, ſederunt. Gradenſi ij, qui æſtuaria atque

Iſtriam,

Iſtriam, Imperatorem reſpicientia, tenuerunt. De qua re legendus Baron. ad annum 605. Sigonius lib. 2.

27 IOANNEM itaque Abbatem Seuerus in Aquileienſi ſede excepit anno 605. vixiſſe Ioannem in ea dignitate annis duodecim ſcribit Candidus, alij 22. Extat eiuſdem Epiſtola ad Agilulphum Regem contra Candianum à Clero in Gradenſem Epiſcopum electum, apud Baron.

28 MARTIANVS ex Pirano Iſtriæ Oppido ortus, ab Helia Patriarcha educatus, atque Presb. ordinatus, in Synodo Gradenſi translationem ſedis cum cæteris approbauit: defuncto Seuero Ioanni adhæſit, eidemque mortuo ſucceſſit in veteri Aquileienſi Eccleſia, quem Claudius
B
Robertus vixiſſe ait anno 633. Dandalus ante Candianum hunc reponit, habetque Seuero ſucceſſiſſe, ac ſedem tenuiſſe annis 3. menſe 1. diebus 5. certe tamen habemus, poſt Seuerum enato ſchiſmate inter Ioannem, & Candianum, non potuiſſe Martianum ſuperſtitibus ijs has Eccleſias adminiſtrare.

29 MAXIMVS, omittitur ab aliquibus, tamen clarus habetur in Synodo Romæ habita à Martino primo Papa an. 649. vbi Sergius Pyrrhus, Paulus Conſtantinopolitanus, & Cyrus Alexandrinus Patriarchæ heretici ſunt condemnati. Hunc Maximum inuenio aliquando vocatum Maximum Felicem, vnde aliqui pro vno duos
C
ſcripſere fuiſſe eodem anno 649. Aquileienſis Eccleſiæ Patriarchas. Tenuit Maximus Felix ſedem hanc an. 14.

30 IOANNES eius nominis ſecundus ſedit anno Domini 660. præfuitq. annos decem.

31 PETRVS Aquileienſis Patriarcha ſucceſſit Ioanni anno 670. ſedit annis 14. Hic à nonnullis recenſetur Agatho anno 680. qui interfuit Romano Concilio ſub Agathone Papa. In Codice Nonantulano vetuſtiſſimo reperitur ſcriptus, Agatho Epiſcopus Aquileienſis: quamobrem ſuſpicatus ſum Agathonem hunc Aqui-
D
linæ Ciuitatis hoc noſtro ſeculo, & olim iam ante decolatæ, obliteratique tituli fuiſſe Epiſcopum.

32 SERENVS, cui Gregorius II. pallium miſit, rogante Rege Luitprando, ad quem etiam extat epiſtola eiuſdem Gregorij, cum ille Gradenſis Eccleſiæ iura inuadere niteretur anno 729. huius male in annum Domini 726. obitum alij referunt, cum ſuperſtitem fuiſſe adhuc videatur. Sub quo Aquileiæ Synodus celebrata eſt, teſte Petro Diac. lib. 6. cap. 13. vt Concilium Chalcedonenſe in ea Prouincia ab ijs omnibus reciperetur, qui hactenus oppugnarant.

33 CALLISTVS, Taruiſinæ Eccleſiæ Archidiaconus, Serenum ad ſedem conſe-
A
cutus eſt anno 730. Luitprando Rege fauente: ſub quo facta eſt diuiſio diœceſis Foroiulienſis, & Gradenſis ex permiſſu Gregorij III. anno 733. de qua re legenda epiſtola eiuſdem Gregorij ad Calliſtum apud Baronium. Hic etiam cum Aquileienſibus Patriarchis turpe arbitraretur Cormanæ domicilium, vbi ad eam diem fuerant commorati, ex quo Elias præfuerat, Foroiulienſem Ciuitatem adiuit, exactoque Amatore eius loci tertio Epiſcopo, ciuilem ſœtamque populo illam ſibi adlegit pro ſede. Non tulit autem Pemmon Dux Foroiulienſis æquo animo Amatori illatam iniuriam, cum Calliſtum Patriarcham eo nomine carcere mulctaſſet, eum-
B
que in mare præcipitare voluiſſet. Interuenit autem inuicem certantibus Luitprandus Rex, ira percitus, Pemmonem Foroiulienſi ſpoliauit Ducatu, filio ſuo Rachitio donauit, exolutoque Calliſto, qui Ducem impulerant ad id conſilij, eos omnes ad vnum inſigniter dicitur puniuiſſe. Calliſtus demum è carcere eductus, poſtquam Baſilicam in ciuitate Auſtria pulcherrimam condidiſſet, obijt circiter anno 770. pontificatus ſui quadrageſimo.

34 SIGINALDVS è Regia Longobardorum ſtirpe, ex eadem ſede diuinum ius dixit, exceſſit iuxta aliquorum calculum anno 774.

35 S. PAVLINVS, huius nominis ſe-
C
cundus, natione Auſtriacus, nobilioribus diſciplinis exactiſſime excultus, & vitæ honeſtate illuſtris, ad hanc Patriarchalem ſedem fuit adlectus anno 774. Apud Carolum Magnum auctoritate polluit, quippe qui rebus illius non in Italia ſolum, verum in Gallia & Germania componendis præfuit. Varijs Synodalibus conuentibus ſub Carolo coactis interfuiſſe ſeipſe profitetur in Concilio Foroiulienſi. Verum illuſtris eruditionis eius teſtimonium, vel ipſa ſunt ab eo celebrata Concilia, edidit que de rebus diuinis Commentaria, fuiſſe litterarum politiorum profeſſorem, ante-
D
quam Patriarcha fieret, artiſque Grammaticæ Magiſtrum, docet diploma Caroli Magni anno Chriſti 773. anno 8. Regni ſui, 15. Cal. Iulij datum; apud Baron. tom. 9. Donationem vero à Carolo ipſo Imp. factam Paulino Patriarchæ, cuius meminit Sabellicus, vidimus eiuſdemque habemus ſubſcriptum exemplar, ſed cum data, & Indictio haud veritati cohæreant, pluraque in ea habeantur parum veritati conſentanea, libenter prætermiſimus. Paulini prædicatione Euangelica Carinthiæ populos, & nationes finitimas ad Chriſti fidem perductas fuiſſe, ex antiquis monumentis docet Ferrarius. In Concilio Foroiulienſi à Paulino celebrato anno 791. Elipandi Toletani Epiſcopi in Hiſpania, & Felicis Vrgelitani hæreſis ſæpius damnata, ibidem

dem ſolidiſſime conſutata, & iugulata eſt Paulini virtute; qui libellum aduerſus eam ſcripſit Coepiſcoporum nomine, præcipue Petri Mediolanenſis. Tres alios contra Felicianam hæreſim libros compoſuiſſe Paulinum (adiecta in fine regula fidei metro ſcripta) quos & ipſi Carolo Magno dicauit, teſtatur Alcuinus epiſt. 4. & 8. ad eundem Carolum. Hos libellos, cum ante hanc lucem non vidiſſent, Andreas Quercetanus vna cum Alcuini operibus edidit. Luculentum de Paulini in Concilio auctoritate, & libris ſcriptis extat teſtimonium apud Continuatorem Pauli Vicamefridi de Hiſt. Longobardorum. Anno 802. Altini Oppido Prouinciæ Aquileienſis, ab Epiſcopis eius Prouinciæ, præſidente ipſo Paulino Patriarcha, vt vult Baronius, celebrata eſt Synodus: cuius nomine Paulinus Carolum prouocauit ad vltionem immaniſſimi ſceleris à Venetorum Duce perpetrati, cum in Gradenſem ſurens Patriarcham Ioannem, eundem è turri præcipitem dedit. VValfridus Strabo hymnos ab eo ſacros compoſitos refert lib. de rebus Eccleſiaſticis cap. 25. *Traditur ſiquidem Paulinum Foroiulienſem Patriarcham ſæpius, et maxime in priuatis Miſſis circa immolationem Sacramentorum hymnos vel ab alijs, vel à ſe compoſitos celebraſſe. Ego vero crediderim tantum tantaque ſcientia virum hoc nec ſine auctoritate, nec ſine rationis ponderatione feciſſe.* hæc ille. Sacrificijs Paulini precibuſque plurimum confiſus eſt Alcuinus; id liquet in eius epiſtolis, & in poemate 214. iterum ſe eius precibus & lachrymis commendat.

O Pauline Pater, Paſtor, Patriarcha, Sacerdos,
Pars animæ melior noſtra pars inclyta vitæ:
Sis memor Albini ſacris altaribus aſtans,
Et dulces inter lachrymas ſuper ora fluentes
Dic: miſerere Deus noſtro clementer amico,
Criminibuſque ſuis veniam largire benignus,
Vt te cum ſanctis liceat laudare per æuum.

In vita & in morte miraculis claruiſſe Paulinum reſtantur Aquileienſis Eccleſiæ antiqua monumenta. Obijſſe Paulinum anno 802. habetur in Annalibus Francorum Fuldenſibus, è quibus Baronius corrigit, quæ habentur in eius vita, ipſum diem obijſſe anno Domini 804. Conſtat enim Leonem Papam III. Gradenſi Patriarchæ Fortunato, Ioannis à Veneto Duce interempti ſucceſſori pallium conceſſiſſe Indict. 11. anno 803. menſe Aprili, quo fortaſsis anno ineunte obijt Paulinus, menſe Ianuario 11. qua die eius celebrant natalem. Acta ex monumentis Aquileienſium breuiter deſcribit Ferrarius in Catalog.

A Fuſius Bollandus. Sepultus fuit Paulinus in eccleſia Forijulij in maiori Baſilica, vbi Concilium celebrauerat, eidemq. hoc Epitaphium poſuit Alcuinus poemate 213.

Hic Paulinus ouans toto requieſcit in æuo
Hocque cubile Pater dignus dignetur habere.
Inuidus hoc templum numquam pertranſeat hoſtis,
Ne charos animis ſubito disiungat amicos,
Quos Chriſti charitas charos coniunxit amicos.

Cæterum eidem Paulino idem Carolus Magnus (teſte Candido) multos pagos, & iuriſdictiones in Foroiulio, in Iſtris, & Noricis conceſsit: quæ à Ludouico, Lotha-
B rio, altero Carolo, Berengario, Othone, Friderico primo, Othone quarto, alijſque pluribus Imperatoribus ac Regibus ampliſsime roborata ſunt: Tabuliſque teſtamenti (vt ſcribit in eius vita Eginaldus) triennio ante obitum exaratis, Theſauri ſupellectiliſque Regiæ trientem Aquileienſi Eccleſiæ attribuit, cum Romana, Mediolanenſi, Rauennate, Gradenſi, Colonienſi, Moguntina, Iuuauenſi ſeu Saltzburgenſi, Treuirenſi, Senonenſi, Veſontienſi, Lugdunenſi, Rothomagenſi, Rhementi, Arelatenſi, Viennenſi, Dorantaria, Ebrodunenſi, Burdegalenſi, Turonenſi, & Bituricenſi communicandam, quas pientiſsime Ludouicus filius inuiolabiles obſeruari cu-
C rauit. Approbauit & iuriſdictiones, quas in conſtructione Forijulij Monaſteriorum, vni Sextio Oppido Monachis Benedicti, alterius in Ripa ſaltim ipſorum matri Piſcidæ & Virginibus Herphius, Antonius, & Marcus Deſiderij Regis & Adalgi conſenſu elargiti ſunt, ſatris poſtmodum Lotharij, Berengarij, Othonis, Ludouici, confirmatas monimentis.

36 VRBANVS poſt Paulinum Aquileienſem Patriarchatum eſt nactus an. 804. ſedit annis 5. iuxta Candidum.

37 MAXENTIVS Vrbani ſucceſſor ſubſcripſit donationi Rotaldi Epiſcopi Veronenſis an 813. die 24. Iunij. Erulſum Mantuanum Epiſcopum Suffraganeum ſuum
D conſecrauit an. 823. de quo Dandulus in Chronic. Maxentius Patriarcha Aquileienſis, Lotharij Regis fultus fauore, Gradenſem Eccleſiam & Suffraganeos Iſtriæ turbare nititur, nec à Gregorio Papa admonitus deſiſtere voluit, imo, repetito ſeculari ſubſidio, antedictos Epiſcopos ad ſibi reuerentiam, & ſubiectionem Metropolitano debitam exhibendam, in totum coegit. Candidus vero de eo ſic narrat. Vrbano ſucceſſit Maxentius, ad cuius ſuaſionem, curante Lothario, Eugenius II. Pontifex Concilium Mantuæ ſtatuit, in quo Gradenſis Inſula Aquileienſi Eccleſiæ adiudicata eſt Venereo, qui falſo patriarchatus nomine vtebatur, depoſito. Hic ex

templi

templi tudetibus, priſci patrij Belis Dei¦, Monaſterium S. Benedicti Monachis Belinenſe Aquileiæ extruxit: Quod demum ob aeris inclementiam prorſus deſtitutum Gregorius XI. Pontifex, Cœnobio Vtinati dinotum Geruaſij & Protaſij eiuſdem Ordinis annexuit, prædia, redditusque pari iure concedens: cuius quidem priuilegium poſtea Vrbanus, & Bonifacius latiſſime comprobarunt: quamquam perfidia eorum, qui Reipublicæ adminiſtrationem inuaſerant, omnia vt pleraque alia inuerſa ſint, ſibiipſis magnam eorum partem impietate ſolita vendicantibus: Reliquum vero perinde ac neglectum, Canonicorum Aquileienſium Collegium ſibi Nicolai V. Pontificis collatione aſciuerit, ſic fere raptores publici, dum proprijs nimium inuigilant, communia paruiſacientes euertunt. Cum autem in patriarchatu annis 15. vixiſſet, in ciuitate Auſtriæ moritur. hæc ille de Maxentio. De obitu Maxentij non conſtat, quo anno ille migrauerit, oportet tamen illum exceſſiſſe poſt Concilium Mantuanum habitum ex auctoritate Eugenij Papæ II. anno 826. de eo Concilio ſupra egimus in primo tomo in Epiſcopis Mantuanis, vbi corrige anno 828. ac repone 826. qui vltimus fuit Eugenij II.

38 ANDREAS ſuffectus eſt poſt Maxentium, qui (teſte Candido) cum in Synodo ſeptem & quadraginta Epiſcoporum à Leone IV. Pontifice celebrata, plebis Gradenſis reſtitutionem aſſecutus eſſet anno decimo pontificatus moriens Aquileiæ ſepelitur. Claudius Robertus ſcribit Andream Patriarchatum geſſiſſe anno 820. ſed omnium ſcriptorum ſententiæ, Mantuanum Concilium ſub Eugenio II. Papa celebratum, in eoque aſſediſſe Maxentium Patriarcham, teſtantur, anno 826. vt dictum eſt, illud Concilium coactum fuit.

39 VENANTIVS eandem dignitatem geſſit poſt Andream, quem Candidus habet ſediſſe annis 13. Vixit iuxta computum Claudij Roberti anno 831. id tamen non cohæret cum ijs, quæ ſupra diximus in Maxentij ſucceſſore Andrea, cui decem attribuunt annos in ſede.

40 HINDELMARIVS, ſiue Vildemarus, ſeu Eudelmarus celebris in Synodo Regiaticina circa annum 850. ſimul cum Engilberto Mediolanenſi, Ioſephoque Archicappellano. Hic ex Candido, Cæſareo etiam reſcripto Gradenſis Inſulæ ditione à Ludouico ſecundo inſignitus, ſedit annis vno, & viginti, iuxta illum, quod haud potuit eſſe, cum ſucceſſor Lupus vixerit anno 855.

41 LVPVS ſedit anno 855. præfuitque, ex eodem Candido, annis 5.

42 VALPERTVS ſucceſſit electus circa annum 858. ad quem ſcribit Ioannes Octauus Papa epiſt. 48. die poſtrema men-

A ſis Maij Indict. 10. anno ſalut. 877. Hic (teſte, Candido) cum à Carolo ſecundo, cum quo Romam ad Ioannem eundem Octauum, ad Imperij ſceptrum accipiendum cum delectis proceribus Foroiulienſibus profectus fuerat, ampliſſima priuilegia retuliſſet, anno ſexto ac vigeſimo inſtitutionis, in ciuitate Foroiulienſi obijt.

43 FRIDERICVS adlectus Patriarcha circa ann. 884. Hunc, narrat VVion. lib. 2. ligni vitæ, filium fuiſſe Caroli Calui Imperatoris, ex Monacho Fuldenſi ad hanc dignitatem vocatum, primumque Conceptionis B. Mariæ Virginis feſtum colendum inſtituiſſe, ſed reuera hallucinatur, cum neque inter filios Caroli recen-
B ſeatur in Stemmate Carolingorum Regum, neque in Epitaphio modo exhibendo multa de ijs habeatur mentio, neque de eo Chriſtophorus Brovverus in lib. Antiquitatum Fuldenſium, vbi de præſtantia, doctrina, & pietate illuſtrium Fuldenſium Monachorum diſerte agit, mentionem habet¦, qui certe haud tacuiſſet tanti viri excelſam ſanguinis nobilitatem, & inſtitutionem ab VVione relatam. Cæterum Fridericus rei militaris gloria, & generis ſplendore præcelluit. Qui cum res Italiæ (inquit Candidus) Carolo tertio Imperatore, ob Regni diſſidium magno in di-
C ſcrimine eſſent, Hunnis ex Scythia in Pannoniam delatis, indeque pulſis Gepidis, & Pannonibus, iam Foroiulienſem regionem hoſtiliter ingreſſis, ita reſtitit, vt, hoſtibus victis, Italiam pacatam reddiderit. Quod ſepulchro Aquileiæ exciſum inferius teſtatur Epitaphium:

Conditur interius nitido hoc Patriarcha ſepulchro
Præclarum nomen cui Fridericus erat,
Pannonia rabiem magna virtute repreſſit,
Et pacem afflictæ contulit Italiæ.
Egregius Paſtor mitis dum paſceret agnos
Semper vtrique gregi pabula læta dedit.
Annoſæ ætatis poſt curſum in luce quieuit,
Et cumulata capit præmia pro meritis.

D Fato ceſſiſſe anno 897. ſcribit Claudius Robertus, electum ad Patriarchalem ſedem anno 884, quod male cohæret ijs, quæ narrat Candidus, illum ſediſſe annis 53.

44 LEO eandem dignitatem geſſit anno 897. Hunc Roaldus Longobardus ob libertatem Eccleſiaſticam obtruncauit anno decimo tertio ſui pontificatus.

45 VRSVS ſucceſſit anno 909. Qui cum plura pro Eccleſia geſſiſſet, in ciuitate Auſtriæ deceſſit.

46 LVPO II. Aquileienſis Eccleſia data eſt, teſte Sigonio, anno 932. ſedit annis nouem. Hic pacem cum Venetis inijt, intercedente Patriarcha Gradenſi, ne fines Venetorum Patriarcha aut lite, aut armis vexaret, ſed ius vtrinque ex fœdere dicerent.

47 ENGELFREDVS, ſiue Endelfre-
dus, aut Hengelfredum Aquileienſi Eccle-
ſiæ præficitur anno 941. Cui Berengarius
ſecundus, & Otho primus, ex ſententia
Candidi priuilegia multa conceſſere, & in
patriarchatu ſedit annis tribus & viginti,
ſed ex ijs, quæ in ſucceſſore Rodoaldo mox
dicemus, hic via annum vigeſimum in eo
munere vidit.

48 RODOALDVS ad eam dignita-
tem promotus eſt ante annum ſalutis *961*.
eo namque ipſo anno ex mandato Ioannis
duodecimi Papæ, vna cum ſuis Suffraganeis
Epiſcopis Eccleſiam Parentinam in hono-
rem Beatiſſimæ Virginis, & S. Mauri mar-
tyris conſecrauit die 8. Maij. Hic Rodoal-
di facinus non inultum reliquit, à quo
Leonem Antiſtitem ſuum anteceſſorem
interfectum diximus, bona omnia inter
Liquentiam & Plauiam ab Othone Impe-
ratore impetrauit: cui prius Vtinarem
Vrbem, Faganam, Gruaninm, Bugam, &
Braitanum condonauerat: eidemque Leo
octauus inſigni, gratioſaque perſcripta
epiſtola, omnium Italicorum Præſulum
Primatum aſſeruit anno ſal. *964*.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Reuerendiſſimo ac Sanctiſſimo con-
fratri noſtro Rodoaldo ſanctæ Aqui-
leienſis Eccleſiæ Patriarchæ. Si paſtores
ouium ſolem geluque pro gregis ſui cuſto-
dia die ac nocte ferre contenti ſunt, & vt
nequa ea eis aut errando pereat, aut feri-
nis laniata morſibus rapiatur, oculis ſem-
per vigilantibus circumſpectant: Quanto
nos ſudore quantaque cura debemus eſſe
peruigiles qui paſtores animarum dici-
mur. Attendamus & ſuſceptum officium
exhibere erga cuſtodiam dominicarum
ouium non ceſſemus; ne in die diuini exa-
minis pro deſidia noſtra ante ſummum Pa-
ſtorem negligentiæ reatus excruciet. Vn-
de modo honoris reuerentia ſublimiores
inter cæteros iudicamur. Pallium autem
fraternitati veſtræ ex more ad miſſarum
ſolemnia celebranda tranſmiſimus: quo
tibi non aliter, Eccleſiæ tuæ priuilegijs in
ſuo ſtatu manentibus, vti concedimus,
quam prædeceſſores, deceſſoreſque tuos
vſos eſſe incognitum non habetis, cuius
quoniam indumenti honor modeſta actuũ
viuacitate ſeruandus eſt, hortamur vt &
morum tuorum ornamenta conueniant.
Quatenus auctore Deo recte vtrobique
poſſis eſſe conſpicuus. Itaque vita tua fi-
lijs tuis ſit regula in ipſa ſi qua fortitudo il-
lis iniecta eſt, dirigantur, in ea quod imi-
tentur aſpiciant, in ipſa ſemper conſide-
rando proficiant, vt tuum poſt Deum vi-
deatur eſſe bene quod vixerint. Cor ergo
neque proſpera, quæ temporaliter blan-
diuntur, extollant, neque aduerſa deij-
ciant. Sed quicquid illud fuerit, virtute

A patientiæ deuincatur. Nullum apud te
locum odia, nullum fauor indiſcretus inue-
niat. Diſtrictum mali cognoſcant, Inſon-
tem apud te ſuggeſtio mala non faciat.
Nocentem gratia non excuſet, remiſſum
te delinquentibus non oſtendas, ne quod
vltus non fueris perpetrari permittas, ſit
in te boni Paſtoris dulcedo, ſit & iudicis ſe-
uera diſtrictio. Vnum ſcilicet quod inno-
center viuentes foueat, aliud quod inquie-
tos ferocientes à feritate compeſcat: ſed
quoniam nonnumquam præpoſitorum ze-
lus dum diſtrictus malorum vult vindex
exiſtere, tranſit in crudelitatem correptio,
ita in iudicio refræna, & cenſura diſciplinæ
ſic vtere, vt culpas ferias, & à dilectione
B perſonarum, quas corrigis non recedas,
miſericordem te, vt virtus patitur, paupe-
ribus exhibe. Oppreſſis defenſio tua ſub-
ueniat; opprimentibus modeſta correptio
contradicat. Nullius faciem contra iuſti-
tiam accipias. Nullum quærentem iuſta
deſpicias. Cuſtodia te æquitatis extollat,
vt nec diuitem potentia ſua aliquid apud
vos extra viam ſuadeat rationis audere.
Nec pauperem de re ſua faciat humilitas
deſperare, quatenus Deo miſerante talis
poſſis exiſtere, qualis ſacra lectio præcipit
dicens, Oportet Epiſcopum irreprehenſi-
bilem eſſe. Sed his omnibus vti ſalubriter
poteris, ſi magiſtram charitatem habueris,
quam qui ſecutus fuerit, à recto aliquan-
C do tramite non recedit. Et ecce fratrum
chariſſime multa alia iſta ſine Sacerdotij,
iſta ſunt Pallij, quæ ſi ſtudioſe ſeruaueris,
quod foris accepiſſe oſtenderis, intus ha-
bes. Et vt omnibus pateat Chriſtianis
quanta charitate diligamus ob amorem
B. Marci Euangeliſtæ paſtoris noſtri glo-
rioſiſſimi Petri Apoſtolorum Principis di-
ſcipuli, qui veſtræ præſedit cathedræ, re-
nouamus vobis per præſens priuilegium
illud antiquum ſanctiſsimo Hermagoræ
Beati Marci Euangeliſtæ ſucceſſori à Bea-
tiſsimo Petro contradictum. Verum pec-
catis noſtris promerentibus à paganorum
D ſæuitia concrematum. Volumus ſcilicet,
& Apoſtolica auctoritate iubemus, vt inter
omnes Italicas Eccleſias Dei ſedes prima
poſt Romanam Aquileienſis, cuius Deo
auctore præes, habeatur. Sed & hoc in
augumentum & decorem Eccleſiæ veſtræ
concedimus, vt dum volente Deo vos ve-
ſtriq. ſucceſſores ab hac luce migrare con-
tigerit, non liceat quempiam ex aliena
Eccleſia præponi. Sed ex proprio ſinu tam
Clerici, quam laici eligant, quem legaliter
ſibi paſtorem conſtituant. Fidelis eſt Deus
qui nunquam deficere patiatur ne in Aqui-
leienſis Eccleſiæ cœtu talis poſsit inueniri,
qui merito cæteris Epiſcopatus dignitate
poſsit præponi. Sancta Trinitas fraternita-
tem veſtram gratiæ ſuæ protectione cir-
cumdet, atque ita in timoris ſui via nos di-
rigat:

rigat ; vt poſt vitæ huius amaritudinem ad æternam ſimul peruenire dulcedinem mereamur . *Datum in ſacratiſſima æde Petri Apoſtoli, Idibus Decembris , anno Pontificatus Leonis primo, imperante Othone anno ſecundo .*

Priuilegium hoc quoque ex Archetypo extat apud Io. Candidum lib. 4. qui narrat Rodoaldum Aquileienſem ſedem tenuiſſe annos duos & quadraginta, quod tamen videtur à veritate alienum , ſi vera ſunt quæ de Ioanne ſucceſſore narrantur. Interfuiſſe Rodoaldum Synodo Rauennatenſi, à Ioanne XIII. Papa celebratæ anno 967. eiuſdem acta clare oſtendunt : mortem vero oppetijſſe anno 996. aliqui ſcribunt .

49 IOANNES Rodoaldo ſubſtituitur anno 996. qui eodem anno Cal. Iunij Indict. 9. ab Othone III . priuilegiorum Aquileienſis Eccleſiæ ab Imperatoribus conceſſorum obtinuit confirmationem. Interfuit conſecrationi Baſilicæ Bambergenſis ab Henrico Rege conſtructæ , miſſamque celebrauit anno 1011. apud Dirmar. lib. 6. Donauit Ioannes Præpoſito & Canonicis Forijulienſibus Villam Præmariati an. 1015 quam donationem confirmauit poſtea Bertholdus Patriarcha anno 1241. Ioannes vero cum ſediſſet annis 19. mortem obijt anno 1016. Othonis indicatum diploma exſcriptum vidimus, quod cum eſſet in paucis corruptum, & adulterum, haud hic inſeruimus , ne lectores ad nauſeam prouocaremus.

50 POPPO ex Germania claro genere ortus, Henrici Imperatoris Cancellarius, Patriarcha Aquileienſis electus an. 1016. cui idem Henricus cudendi pecuniam indulſit priuilegium . Hic , teſte Dandulo , *Gradenſem Eccleſiam ſibi ſubijcere anhelans cum fauore Imperiali mittit nuncios ſuos Benedicto Papæ & de Inſula de Eccleſia Gradenſi iuſtitiam requirit, vt Vrſonem Patriarcham, quem deceptorem nominat , citari petit . Ille ergo citatus dum obedire vellet cognouit tractatum Poponis inſidias in itinere ſibi paratas fore ; vnde rediens legatos ſuos Papæ mittit, & cauſam ſuæ abſentiæ prætendit, videlicet Imperialis timoris, quam Papa iuſtam cernens excuſationem admittit , et eum à citatione abſoluit .* Sequitur idem auctor poſt electionem Ioannis XIX. Papæ de actis Popponis . *Eodem anno cum inter Venetos grauis diſcordia orta , atque adeo perducta eſſet, vt Dux et frater eius Patriarcha* (Gradenſis ſiquidem) *relictis proprijs ſedibus apud Iſtriam exulare coacti ſunt, Popo Patriarcha Aquileienſis Gradum adijt petens recipi, adiutorem fratris ſui Patriarchæ et amici ſui Ducis, cui cum nollent acquieſcere per ſexdecim ſuorum ſacramenta firmauit, quod ad ſaluam faciendam ciuitatem intraret, vbi poſtquam intratum eſt, Eccleſias et nomen diruit, ſanctimoniales violauit, theſauros abſtulit , et ciuitatem licet deſtitutam , munitam ſuis reliquit . Addens quoque iniquitatem ſuper iniquitatem Popo, nuncios ſuos miſit Ioanni Papæ , et de ſubiectione Inſulæ et Eccleſiæ Gradenſis , tacita veritate, priuilegium obtinuit , adiecta hac conditione iuſte , et canonice ſi ſibi pertinere dignoſcitur .* hæc ille .

Porro Priuilegium Ioannis Papæ à Poppone extorto , nobis ſcribentibus ex autentico exemplari , communicauit eruditus amicus noſter Comes Federicus Vbaldinus , cuius tenor eſt huiuſmodi .

Ioannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei .

Dilecto in Chriſto fratri Poponi ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Patriarchæ perpetuam ſalutem . Cum magna nobis ſolicitudine inſiſtit cura pro vniuerſis Eccleſijs Dei ac pijs locis vigilandi , ne aliquam neceſſitatis iacturam ſuſtineant , ſed magis propriæ vtilitatis ſtipendia conſequantur . Ideo conuenit nos tota mentis auiditate eorundem veterum locorum ſtabilitatem ac integritatē maxime procurare , & ſedulo eorum vtilitatem, ac ſubſidia illic contrahere , vt Deo noſtro omnipotenti id quod pro eius ſancti nominis honore & laude , atque gloria eius diuinæ maieſtatis noſtrarum rerum confirmare veteribus locis ſit acceptabile . Nobiſque ab eius locupletiſſima miſericordia , digna huiuſmodi pij in ſidereis conſeri amor arcibus remuneratione . Igitur quia poſtularis à nobis , quatenus Patriarchatum ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ cum omni ſuo honore , atque ſuis pertinentijs totum in vnum vobis conferamus, ſicuti olim à Beato Petro Principe Apoſtolorum , nec non Eugenio atque Gregorio , cæteriſque prædeceſſoribus noſtris huius Apoſtolicæ ſedis Epiſcopis decretum eſt . Inclinat namque precibus veſtris Apoſtolica Auctoritate concedimus, & per huius noſtri priuilegij paginam confirmamus vobis veſtriſque ſucceſſoribus Patriarchatum ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ fore Caput , & Metropolim ſuper omnes Italiæ Eccleſias, quoniam ante omnes conſtitutam , & in fide Chriſti fundatam fuiſſe cognoſcimus : atque volumus ſanctam Aquileienſem in cunctis fidei rebus peculiarem, & Vicariam, & ſecundam eſſe poſt hanc Almam Romanam ſedem, ſicuti olim à Beato Petro Apoſtolo conceſſum fuiſſe videtur. Inſuper vobis veſtriſque ſucceſſoribus Apoſtolica auctoritate Pallium concedimus , quo vos ad Miſſarum ſolemnia celebranda vti volumus in Natali Domini , ac ſolemnitate Epiphaniæ, & in quatuor S. Mariæ feſtiuitatibus, & in eiuſdem dedicatione Eccleſiæ, & in die Natalitij ſui , & in Cœna Domini, & in die Sanctæ Paſchæ, & in Aſcenſione Domini, & in die Sanctæ Pentecoſtes,

& in

& in natiuitate Sancti Ioannis Baptiſtæ, atque in feſtiuitatibus omnium Apoſtolorum, & in feſtiuitate omnium Sanctorum, & in cæteris omnibus præcipuis feſtiuitatibus, nec non in conſecratione Epiſcoporum. De rationali autem idipſum præcipimus, vt in cæteris feſtiuitatibus vtamini, quemadmodum & de Pallio. Inſuper autem vobis veſtriſque ſucceſſoribus Apoſtolica auctoritate vniuerſos Epiſcopos S. Aquileienſis Eccleſiæ pertinentes, nec non Monaſteria . . . atque etiam Parochias cunctas eidem Patriarchatui pertinentes cum omnibus plebibus, titulis, Eccleſijs, ſeu Cappellis, Caſtellis, Villis, terris cultis, & incultis, ſeu decimationibus eorum cum exitibus, vel redditibus eorum, ſeu cum omnibus vtenſilibus eorum, & appendicijs, quæſitis, vel inquirendis quæ dici vel nominari poſſunt. Nec non confirmamus vobis veſtriſque ſucceſſoribus Inſulam, quę Gradus vocatur, cum omnibus ſuis pertinentijs, quæ barbarico impetu ab eadem Aquileienſi Eccleſia ſubtracta fuerant, & falſo Patriarchali nomine vtebatur, de qua multi anteceſſores veſtri, temporibus meorum anteceſſorum, & multorum Imperatorum per multas Synodos proclamauerunt, ad quas æmulus tuus multoties Synodali ſententiæ, & Imperiali præcepto vocatus venire tenuit, vnde interuentu etiam & petitione dilecti filij noſtri Conradi Imperatoris Auguſti Synodum congregauimus, in qua multi noſtrates & Longobardi, & Theutonici Epiſcopi, & Abbates interfuerunt, ad quam ipſe canonice vocatus venire diſtulit. Vnde iudicio omnium Epiſcoporum qui aderant, reſtituta eſt ibi eadem Inſula cum omnibus ſuis pertinentijs, vt ſecundum Deum & votum veſtrum eam ordinare vobis liceat, vel omnia, quæ ſub iure ac dominio Patriarchatus præfati adiacere, vel pertinere noſcuntur, quemadmodum Beatiſſimus Petrus Apoſtolus olim ſuo diſcipulo Marco Euangeliſtæ, eiuſque ſequaci eleganti viro Hermagoræ contradidit. Statuentes igitur Apoſtolica cenſura ſub diuini iudicij obteſtatione, & anathematis interdictu interdicimus, vt nullus vnquam noſtrorum ſucceſſorum Pontifex, nulluſque Epiſcopus, nullaque magna, paruaque perſona in totis finibus veſtri Patriarchatus, vel Epiſcoporum veſtrorum dominio pertinentium ordinationem quamlibet facere præſumant, niſi veſtro veſtrorumque ſucceſſorum fuerit conſenſu, quatenus Eccleſiarum ordines cum Dei adiutorio ſedule accreſcant. Si quis autem, quod non optamus, temerario auſu huius noſtri Apoſtolici priuilegij tranſgreſſor extiterit; ſciat ſe auctoritate Dei omnipotentis, & Apoſtolorum Principis Petri, & Pauli, & noſtra, qui eorum fungimur vice, anathematis vinculo eſſe innodatum, & à regno Dei eſſe alienum, qui vero huius noſtræ Epiſtolæ inſtitutionis in omnibus obſeruator extiterit; benedictionis gratiam, vitamque æternam, & abſolutionem omnium peccatorum ſuorum conſequi mereatur à Deo qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Scriptum per manus Ioannis Cardinalis, & Cancellarij vice Petri Diaconi Menſe Septembris, Indictione decima. Datum per manus Boſſoni Epiſcopi et Bibliothecary Sanctæ Romanæ Eccleſia in Menſe, Indictione ſupraſcripta, in Sacratiſſima Sede Beati Petri Apoſtoli anno quarto, Deo propitio, Pontificatus Domini Ioannis Summi Pontificis et vniuerſalis Nonidecimi Papæ.

In hoc tranſumpto exemplari deſcripto ex libro autentico, aſſeruato in Arce ſcripturarum Cancellariæ Aquileienſis Eccleſiæ, non extant illa verba ſupra relata ab Andrea Dandulo in Chronic. ſcilicet: *iuſte et canonice ſi tibi pertinere dignoſcitur*; vnde ſuſpicatus ſum tranſumptum non fuiſſe fideliter exſcriptum, vel conſulto verba illa, ſi aderant, fuiſſe prætermiſſa. Hoc igitur fultus priuilegio Poppo, & Imperatoris authoritate, Inſulam Gradenſem recepit, Vrſone Patriarcha depoſito, indeque theſauros, quos ibidem prædeceſſores ob metum Barbarorum condiderant, Aquileiam deportandos curauit; quam cum ſolo æquatam recepiſſet, muros Ciuitatis inſtaurauit: Templum ſumptuoſiſſimum cum pulcherrima Turri ſanctiſſimæ Virgini Deiparæ Tutelari extruxit. Iuque foro Aquileienſi officinas triginta, & in portu Pyri viginti: iuxtaque Templum ædes Regiò more ampliſſimas ædificauit. Condidit quoque Cœnobium, vbi ſacræ Virgines Benedictini Ordinis ad omnem pietatem inſtituerentur. Patriarchale templum à ſe extructum ſolemni pompa dedicauit aſſiſtentibus pluribus Epiſcopis, ac præſentibus Ioanne ipſo Decimonono Papa, & Conrado Imperatore anno milleſimo trigeſimo primo, vt vetus monumentum proloquitur. [Milleſimo trigeſimo primo, Indictione decima quarta, tertio Idus Iulij. Ego Popo huius Eccleſiæ Aquileienſis Patriarcha, vna cum duobus Romanis Epiſcopis Cardinalibus, & duodecim Coepiſcopis, præſidente Domino Ioanne Papa decimonono, & Imperatore Conrado Auguſto, conſecraui hoc templum in honorem Sanctæ Mariæ Genitricis Dei, & Sanctorum Hermagoræ, & Fortunati, ob cuius ſolemnitatem idem Romanus Pon-

A Pontifex de gratia Apoſtolica conceſſit indulgentiam centum annorum, & centum dierum omnibus vere pœnitentibus & confeſſis dictam Aquileienſem Eccleſiam viſitantibus cauſa deuotionis, & in feſto dictorum Martyrum Hermagoræ, & Fortunati, & per octauas eorum ſingulis diebus 18. annorum, & totidem quadragenarum. Item dicti Cardinales auctoritate Apoſtolica ob reuerentiam S. Quirini mart. cuius corpus portauerunt de Vrbe, & condiderunt à parte dextera in altari paruo iuxta maius altare, & ob reuerentiam B. Marci Papę, & Confeſſoris, cuius corpus de Vrbe portauerunt & collocauerunt à ſiniſtris in altari paruo iuxta dictum maius altare, conceſſe-
B runt indulgentiam 10. ann. & 20. quadragenarum tam in ſupradictis ſolennitatibus, quam etiam in feſtiuitatibus eorundem.]

Inſtituit Poppo eodem die, eo in Templo, 50. Sacerdotes, vt aſſidue diuinis aſſiſterent inſtitutis, quibus præter alia multa prius conceſſa Meleratum, Palmaram, Silauum, Ronchium, Ronchetium, Caſtilllionum, Marianum, Carolinum, S. Georgium, Pagos Foriiulij non ignobiles attribuit: huiuſmodi donationis monumentum tale eſt ex autentico exemplari.

Cum ſummus ille Paterfamilias ad excolendam vineam ſuam ab exordio vſque ad finem mundi innumeros quoti-
C die cultores vocare non deſinat, inter vltimos me Poponem licet inutilem, & indignum operarium in hac ſancta Aquileienſi Eccleſia dignatus eſt aduocare. Et quia idem Paterfamilias benignus, & miſericors tributor retributionem nouiſſimos primus nouit miſericorditer eorum, quare licet ad vndecimam horam ſeruus operator acceſſi, inter vltimos tamen operans, modo aliquam portionem accepturum in eadem Vinea Domini, prout potui, ſtudui laborare. Videns itaque ego Poppo prædictus eiuſdem Sanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha, eandem Aquileienſem Vrbem quondam famoſiſſimam Paganorum ſæuitia omnibus ædifi-
D cijs, & munitionibus deſtructam, & maximo Eccleſiarum decore deſtitutam, inſpirante Deo omnium auctore, hanc Eccleſiam fabricaui, & eo auxiliante eam in honorem Sanctæ Dei Genitricis, & perpetuæ Virginis Mariæ, Sanctorum Martyrum Hermagoræ, & Fortunati, vna cum pluribus Epiſcopis conſecraui. In qua ex diuerſis, & maxime ex Romana Eccleſia plurimas Sanctorum reliquias ſummo, & ardenti ſtudio congregaui, & ſtudioſiſſime collocaui; ob eorum igitur reuerentiam & amorem Ieſu Chriſti, qui eſt caput, & ſponſus Eccleſiæ, qui eam dilexit, & ſe ipſum tradidit pro ea, in hac eadem ſancta Eccleſia Aquileienſi quinquaginta fratres ad ſeruiendum Deo, & ſanctis ſuis ordinaui; quibus, & ex conſilio, voluntate Aduocati eiuſdem Eccleſię honorabiles Viri Valpeuti, nec non ex conſilio duorum Romanorum Pontificum Ioannis, & Dudonis, ſimulque cœterorum Coepiſcoporum ſcil. Rodberti Concordien. Ioannis Polen. Voldarici Petenenſis, Azonis Ciuitatis Nouæ, Adalgerij Tergeſtini, Rotarij Taruiſani, Aiſtalphi Parauini, Heremani Bellunen. Voldarici Brixiani, Rigizonis Feltren. Helmigerij Ceneten. Voldarici Tridentini, quædam ex bonis eiuſdem Eccleſiæ, quaſi de ſinu matris accipiens, ipſis fratribus, ſeu filijs educandis conceſſi, & de ea, quæ ab anteceſſoribus meis illis tradita fuerunt, adauxi, vt his adminiculis conſolati Deo, & SS. eius hic conſtitutis fideliter ſeruiant, ac pro ſtatu Regni, & Sacerdotij, pariterque pro viuis, atque defunctis Dei miſericordiam exorare valeant. Iuxta Apoſtolicam enim ſententiam iuſtum & rationabile, vt qui Eccleſiæ ſeruiunt, de Eccleſia viuant. Hæc autem ſunt, quæ ad dictorum fratrum præbendam dedi, & ordinaui.

Inprimis Villam de Melereto cum omnibus finibus, & pertinentijs ſuis, ſcil. cum Villa Sclauorum, quæ ſimiliter dicitur Meleretum, & Palmata, & Roncha, & Ronchetas cum agris, vineis, pratis, paſcuis, cultis, & incultis, ſyluis, & venationibus vſq; ad ſyluam S. Laurentij, & vſq; ad Villam, quæ dicitur Antonianum, & vſq; ad Teletas, & vſque ad Bicinis, & vſque ad Villam Stephani, & vſq; ad Clauianum; ſimiliter & Villam de Caſtellone, & de Marciano cum finibus, & pertinentijs ſuis à Villa S. Andreæ, vſq; ad Villam quæ dicitur Gonarium, & vſq; ad ſyluam cum omnibus redditibus ſuis, cum agris, vineis, pratis, paſcuis, cultis, & incultis, cum paludibus, & ſyluis, cum venationibus, cum aquis, aquarumue decurſibus, cum molendinis, & piſcationibus eis trado, atque confirmo. Villam etiam de Mariano, & Villam de Carlinis, & Villam S. Georgij cum omnibus redditibus, vna cum omnibus finibus & pertinentijs ſuis, cum campis, vineis, pratis, paſcuis, cultis, & incultis, cum aquis, aquarumue decurſibus, ac molendinis, Inſulis à mari, & à flumine, quod dicitur Cornium, vſq; ad aquam, quæ dicitur Arnuncus cum paludibus, & piſcationibus, cum ſyluis, & venationibus mihi, & ſucceſſoribus meis omni vtilitate ſublata eis perpetualiter habendas conceſſi. Trado inſuper eis in omnibus ſupradictis beneficijs eorum Eccleſias baptiſmales cum Capellis ſibi pertinentibus, & vt Præpoſitus eorum de cœteris eis largius miniſtrare valeat, ipſas Eccleſias ad ſuam vtilitatem ordinet, & habeat. Similiter in foro Aquileiæ triginta ſtationes, & in portu Piri viginti eis concedo, & ad eorum ſeruitium, vel vtilitatem diſpono. Eorum itaque orationibus me committens

A tens; vt pro ſalute mea tam animæ, quam corporis, & vt pro viuis atque defunctis Dei miſericordiā fideliter deprecentur; eos ſub teſtimonio, & præcepto Chriſti deuote commoneo. Succeſſores quoque meos in Chriſto humiliter peto, ac moneo, vt quod ego tam pro eorum, quam pro mea ſalute ordinaui Dei timoris pariter & amoris, & ſuę memores ſalutis minime infringant; ſed ſcientes pro male factis pœnas, pro bene factis præmia ſuſcepturos, omni tempore ratam & ſtabilem eſſe permittant. Rogo inſuper eos vt locum iſtum, & fratres ſic miſericorditer tractent, ſicut Deum & Sanctos eius cupiunt habere propitios. Quod ſi aliter, quam diſpoſui de omnibus præ-

B nominatis rebus, quod nec ſpero, nec cupio facere voluerint, habeant S. Mariam, & omnes Sanctos à me hic poſitos accuſatores in die iudicij, & eum qui eſt Sanctus Sanctorum Chriſtus Iudex.

Si vero aliæ quælibet perſonæ hoc à me factum infringere, vel turbare, & aliquo ingenio, vel violentia mutare præſumptuoſe tētauerint, ſub anathemate poſiti corporis, & animæ duplicem pœnam percipiant. Corporis quidem, vt Pſalmiſta ait, Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes; Animæ vero, vt in die iudicij perpetua damnatione cum Anania, & Iuda traditore Domini ſine fine damnentur. Quod vt verius credatur, & diligentius ob-

C ſeruetur, hanc paginam per manum Bertholdi ſcribi præcepi, atque Sigilli mei impreſſione inſigniri feci.

Actum in eadem Eccleſia Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo trigeſimo primo, Indict. XIIII. *tertio Idus Iulij. Reſidente D. Ioanne Apoſtolico in Vrbe Romana. Regnāte vero Conrado Imperatore Auguſto Imperij ſui anno* 5. *Pontificatus autem eiuſdem D. Popponis an.*12. *Reſidentibus autem duobus Romanis Pontificibus cum cæteris Epiſc. & Clericis. Aſtante Valperto Aduocato cum reliquis laicis huius Eccleſiæ fideliter peracta conſecratione expletis miſſarum ſolemnijs.* Ego *prædictus* Poppo S. *Aquileienſis* Eccleſiæ *Patriarcha gaudens & exultans, & Deo*

D *gratias agens, qui non meis meritis, ſed ſecundum magnam miſericordiam in bonis adimpleuit deſiderium ſuum. Coram cunctis aſtantibus hanc chartulam ordinatione Mariæ* S. Dei *Genitricis, ſanctiſque martyribus Chriſti Hermagoræ, & Fortunati obtuli, & propria manu ſubſcribens omnes aſtantes Epiſcopos, cum Valperto Aduocato, & quibuſdam laicis ſubſcribere inuitaui, ac ſi prædictis fratribus perpetuo habenda, & poſſidenda propria manu donaui.*

Ego *Poppo Sancta Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha propria manu ſubſc.*

Ego *Ioannes* Romanæ *Eccleſiæ* Card. Epiſcopus *ſubſcripſi.*

† Ego *Dodo ſimiliter* S. R. E. *Cardinalis* Epiſcopus *ſubſc.*

† Ego *Aiſtulphus* S. *Eccleſiæ Pataninæ Epiſcopus ſubſcripſi.*

† Ego *Voldaricus Dei gratia Brixianus Epiſcopus ſubſ.*

† Ego *Azo Ciuitatis Nouæ ſubſ.*

† Ego *Voldaricus Petenens* Epiſc. *ſubſc.*

† Ego *Rotharius* S. *Taruiſin. Eccleſiæ Epiſcopus ſubſc.*

† *Ego Heremannus* Bellunen. Epiſc.*ſubſ.*

† *Ego Regizo Feltren Epiſcopus ſubſ.*

Ego Elmingerus Ceneten. ſubſc.

† Ego *Ioannes Polenſis ſubſ.*

† *Ego Adalgerus Tergeſtinus Epiſ. ſubſ.*

Signum *manus Valperti Aduocati.*

Signum manus Ioannis Vicedomini, & Bertoldi fratris eius.

Signum manue Heremenardi, & Iaginzonis fratris eius.

Signum manus Senterelli, & Zapoli.

Signum manus Aldini.

Signum manus Tinualdi.

Signum manus Martini.

Signum manus Peſozonis.

Signum manus Iunaldi.

Signum manus Azonis.

Signum manus Gapponis.

Signum manus Roaldi.

Signum manus Veccini.

Signum manus Ingilfredi.

Signum manus Ada.

Signum manus Bertholdi, qui hanc chartulam ex iuſſu Domini Popponis Reuerendiſſimi Patriarchæ conſcripſi, atque compleui.

Locus ſigni not.

Popponis donationi acceſſit pia Conradi Cæſaris in magnificum nobileque templum, tum & in ipſum Popponem liberalitas. Popponi itaque (teſte Candido) Ducatum Foroiulienſem, ac Marchionatum Iſtriæ cum innumeris prædijs tradidit: ex quibus quotannis centum & amplius aureorum millia percipi ſolebant: Templum vero quo dignitate fulgeret illuſtriori, ſibi & ſucceſſoribus ſuis Imperatoribus locum in Throno inter Canonicos conſtituit, cuique Cæſarius Vicarius hodie præeſt. Cœterum Poppo Conradum in Venetos irritauit, Adalpertumque Carinthium Ducem in agro Aquileienſi tributa extorquentem repulit: Notirianis Comitibus vt Suffragatores Aquileienſis Eccleſiæ eſſent, multum Fiſci addidit. Nec politicas inſtitutiones omittens, conuentum vniuerſæ Regionis (Parlamentum vocant) cum Nomenclatura Antiſtitum, vrbanorum, caſtellanorumque decreuit: quæ conſtitutio hodieque ſeruatur. Aſſerunt quidam illum vt acerbo & pertinaci ingenio, ita parum honeſto mortis genere non multo poſt Gradenſium cladem extinctum fuiſſe: ſed alij æſtiment

enm præclata eius viri geſta feliciter vſ-
que ad exitum viderint. hæc Candidus.
Vernm Dandulum audiamus de morte
Popponis ita loquentem: [Anno 1044.
Indictione 12. Poppo Patriarcha Aquile-
ienſis, Apoſtolica ſede multipliciter quaſ-
ſata, priuilegium de ſubiectione Graden-
ſis Eccleſiæ obtinuit. Ac Gradum fur-
tim ingrediens abominanda commiſit fla-
gitia. Nam Eccleſias incendit, theſau-
ros abſtulit, & multas reliquias, quas in-
uenit, retulit ſecum. Pro tanto igitur
flagitio Dux Dominicus Contarenus, &
Vrſus Patriarcha Benedicto Papæ litteras
mittunt. Sed antequam de tanto actu
coerceretur, idem Poppo ſine confeſ-
ſione, & viatico moritur turpiſſime.
At Dux, & Patriarcha Benedictum Ab-
batem Sanctiſſimæ Trinitatis de Brondu-
lo, Ioannem Stornatum, & Gregorium
Clericum Nuncios Papæ delegantes, ir-
ritationemque priuilegij Poponi conceſ-
ſi obtinentes cum ablatorum reſtitutio-
ne, & ſuæ ſedis approbatione redeunt.
Tunc Dux Vrbem Gradum dirutam re-
parare ſtuduit.] Clarus igitur magis
bellicis artibus, quam pacis deceſſit Pop-
po vigeſimo octauo ſui Pontificatus anno
ſalutis milleſimo quadrageſimo quarto,
ſepultuſque eſt in Patriarchali Baſilica, vbi
eiuſdem res geſtas, Epitaphium inſigne
marmoreum complectitur, in hunc, qui
ſequitur, modum.

Poſt cineres quod habet muros Aquileia, quod ingens
Stat templum, Turris celſa quod aſtra petit,
Quod dos ampla datur Conrado à Cæſare, & ara
Sub Patriarchali cudere poſſe nota,
Debentur cuncta hæc illi, qui clauditur Arca hac
Popo, ſacerdotes huic date thura, fuit.

In veteri libello Statutorum Capituli
Aquileienſis habetur, vt quolibet anno
anniuerſarium Popponis ſolemniter cele-
bretur. [Cap. 140. deliberatum fuit, &
ſtatutum, quod anniuerſarium Reueren-
diſſimi D. Poponis olim Patriarchæ, & fun-
datoris Sanctæ Eccleſiæ, honoraretur e-
tiam cum celebratione Miſſarum, & quod
omnes, & ſinguli tam D. Decanus, quam
Canonici, & Manſionatij eo die celebrare
debeant, & per ipſum D. Decanum can-
tetur Miſſa, & per duos ex Canonicis E-
uangelium, & Epiſtola. Quodſi D. De-
canus non fuerit præſens, prior Canonico-
rum cantet Miſſam, & alij duo gradatim
Euangelium, & Epiſtolam, & in Miſſa offe-
rantur ipſi D. Decano per Dapiferum de-
narij viginti quatuor, & cuilibet Cano-
nicorum Miſſam celebranti, aut Euan-
A gelium, & Epiſtolam cantanti denarij
duodecim, & ſucceſſiue cuilibet Manſio-
nario celebranti denarij ſex.] Ex rela-
to Epitaphio, tum ex alijs hallucinatus vi-
detur Iodocus Hund in ſua Metropoli
Saltzburgenſi, dum Popponem Brixi-
nenſem Epiſcopum, qui anno Domini
milleſimo quadrageſimo octauo Summus
Eccleſiæ Pontifex renunciatus Damaſus
Secundus dictus eſt, Patriarcham Aqui-
leienſem aſſeruit, Popponem Aquileien-
ſem anno milleſimo quadrageſimo quarto
defunctum cum Brixinenſi Poppone con-
fundens, quod adſtipulatur Baronius in
Damaſo tom. 11. Annalium Eccleſiaſtic.
De Poppone Aquileienſi habemus item
B apud Hermannum Contractum in Chro-
nic. quod Herimbertum Mediolanen-
ſem Archiepiſcopum captum à Conrado
Imperatore anno 1037. cuſtodiendum
accepit.

51 EBERARDVS Germanus, eiuſ-
dem Patriarchalis ſedis Antiſtes fuit ele-
ctus an. 1044. Romano Concilio interfuit
anno 1047. poſt quintum ſui Patriarcha-
tus annum ex hac mortali vita diſceſſit
anno 1049.

52 GOSOBALDVS item natione
Germanus, ex Metenſi Præpoſito, ad hanc
eandem ſedem peruenit anno 1049. Ab
Alexandro ſecundo Gradenſe Oppidum
obtinuit, ab Henrico Cæſare Foroiulien-
C ſis, atque Iſtriæ Ducatus confirmationem
accepit, eo iure vt Imperij membrum no-
biliſſimum cenſeretur. Cœnobium atque
ædem Sancti Stephani Protomartyris ex-
ædificauit prope Aquileiam; fatoque
ceſſit anno milleſimo ſexageſimo quinto,
ſepultuſq; eſt in Patriarchali, vbi rhythmi-
cis carminibus compoſitum legitur Epi-
taphium, quod Candidum puduit referre,
quod minus Latine exſcriptum fuiſſet.

53 RAVONGERIVS natione
Germanus, electus anno milleſimo ſexa-
geſimo quinto, exceſſit è viuis anno mil-
leſimo ſexageſimo octauo.

54 SINGIFREDVS, ſiue Sigiardus
Germanus, in Epiſtola Gregorij Septimi
D habetur, cumque Cancellarius eſſet Hen-
rici Quarti Cæſaris, electus fuit anno
milleſimo ſexageſimo octauo, cui idem Cæ-
ſar lapidiam adiecit. Mortuus eſt anno
milleſimo ſeptuageſimo ſeptimo.

55 HENRICVS Germanus, Canoni-
cus Auguſtanus, ex Archidiacono Aquile-
ienſis Eccleſiæ deligitur Patriarcha anno
1077. Pſeudopontificis Clementis III. ini-
micus, vixit in ea dignitate annis ſex. Im-
petrauit à Gregorio Septimo vſum Pallij
in feſtiuitatibus Sanctorum Vdarici &
Afræ.

56 FRIDERICVS item Germanus in
eundem dignitatis gradum ſucceſſit anno
1084. ſedit annum vnum.

57 VOL-

57 VOLDARICVS, ſiue Voldarcus in eadem ſede floruit anno 1086. eam dignitatem viginti ſex annos geſſit, pacemque compoſuit inter Paſchalem ſecundum Papam, Henricumque Imperatorem. Reuerſus in Forumiulium, ædem Diui Ioannis prope flumen Timauum ex ruderibus memorabilis apud priſcos Diomedis templi, erexit, eidem à flumine Panchæo ad villam Catinæ prædia cuncta concedens. Obijt annn 1112.

58 RICHARDVS de Primerio, qui alijs eſt Gerardus de Primeriaco ſuffectus eſt anno 1112. Qui ob incredibilem (verba ſunt Candidi) vitæ ſanctimoniam ad Patriarchatum communi voto euectus eſt. At is, vt erat modeſtiſſimus, ſe indignum arbitratus, aliquamdiu tenuit, populo acrius incumbente, ne diuino numini aduerſari videretur, onus ea potiſſimum ratione ſuſcepit, vt opes quaſcumque pauperibus atque ædibus ſacris inſtaurandis impenderet, ſpem omnium rei euentus ſuperauit, eoque ſe compulit, vt dum egentibus opem ferret, ipſe egentiſſimus, alioquin affluens, nullo de ſe conſilio habito, annos pontificatus duodecim neceſſarijs etiam ad victum indigeret. Primeriacam Villulam, in qua natus erat, Ciuitati Auſtriæ proximam frequentans. Non vti Veſpaſianus Cæſar Coſanam ſuam, cauſam eſſe ſtatuens cur eum locum omnibus anteponeret, quod illic primum vagijſſet nil quicquam in eo immutari paſſus, ne quid oculorum conſuetudini deperiret, ſed vt humiliam Caſulas parentum agnoſcens, generis, inopiæque memor, ab honorum oſtentamentis, diuitiarumque illecebris nullo ſuffarcinatus ante Chriſtum pauperem ſecutus ſeſe promptius abdicaret: Baronius tamen ad annum 1128, ex veteri Pontificali refert Gerardum Patriarcham Aquileienſem, vna cum Gradenſi, ab Honorio II. Papa depoſitum fuiſſe: *Cauſa abdicationis cum reticeatur, fit, vt ſuſpicer,* inquit Sigonius, *id factum quod Schiſmatico Conrado ſtuderent; nam eadem quoque de cauſa ipſum Anſelmo Mediolanenſi Archiepiſcopo dignitatem abrogatam inuenio.* Clarius Dandulus cauſam aperuit: *Interea Honorius Papa, Ioannem Patriarcham Gradenſem, et ſimiliter Aquileienſem deponit, quia ſchiſmatis fuerant auctores.* & hæc habet ad annum 1130. paulo ante obitum Honorij ſecundi.

59 PEREGRINVS depoſito Gerardo ſubſtitutus anno 1130. magni animi & conſilij vir. Cum Lothario Cæſare is profectus magnis copijs Innocentium ſecundum Romam ducente, quam Anacletus Antipapa occupauerat, multa priuilegia obtinuit. Anno 1137. ſententiam depoſitionis in Raynaldum Calamentanum Abbatem Caſſinenſem pronunciauit apud Petrum Diaconum in Chronic. Caſſin. ſubſcripſit priuilegio Federici primi Imperatoris pro Duce Auſtriæ Henrico, Dato Ratisbonæ 15. Cal. Octobr. Indict. 4. anno 1157. Interfuit Conuentui Papienſi, vbi abdicato Alexandro III. vero Pontifice, Victori Antipapæ adhæſit anno 1160. ex quo excommunicatus. Obijt anno 1162. Patriarchatus ſui anno 32.

60 VOLDARICVS ſeu Vlricus in locum Pergtini ſublectus eſt anno 1162. qui cum Octauiano Antipapæ adhæſiſſet, ſacris innodatus ab Alexandro III. ſub tutela Friderici Ænobarbi ſtetit, ab eodemque Ducatu Foroiulienſi, Marchionatu Iſtriæ, & Comitatu Iapidiæ inſignitus, Oppidis ac prædijs inter Plauim, & Liquentiam, montemque ſilicis, Patauini agri adiectis, cui poſtmodum idem Cæſar in Syriam ad bellum proficiſcens, poſtquam eum Alexandro III. Pontifice ac Venetis pacatus eſt, Italiæ curam demandauit. Eiuſque diebus, vt refert Candidus, Chezelinus Comes, prole carens, arcem Alpibus Carnicis ea via ſubſidentem, qua per Claſiam in Carnatum tenditur, Monachis S. Benedicti, vt eo loci Monaſterium Diui Galli conſtrueretur, cum ampliſſimorum prouentuum acceſſione, approbante Friderico, tradidit: quod & Gregorius IX. Pontifex in perpetuum ſanxit ac præſtitit. Eiuſdemque ordinis Cœnobitanis Maynardus Noritianus Comes aliud Roſacij Monaſterium erexit, & ditauit. Interea Vlricus Patriarcha anno primo ſui Præſulatus cum Gradum eſſet adortus, à Venetis Duce Vitale Michaelio, vna cum ſeptingentis nobilibus Foroiulienſibus capitur, & Venetias perductus, cum omnibus in cuſtodiam conditur. Demum vero pactus, ſe quotannis duodecim porcos, & duodecim panes Duci in eiuſmodi die daturum, ipſe cum omnibus liberatur. Inſtitutum inde manſit, vt quotannis ludicrum in foro in eius rei memoriam ederetur: edoctus à clade illata, animarum paſtoribus de cœleſti Regno potius, quam de terreſtri eſſe certandum. Demum anno 1177. cum omnibus ſuis Suffraganeis Epiſcopis (teſte Ramualdo Salernitano in Chronic.) Venetijs Alexandro Pontifici accurrit, abiuratoque ſchiſmate, redditaque pace Eccleſiæ, ſimul cum Friderico Imperatore, cæteriſque eidem adhærentibus Alexandrum verum Chriſti Vicarium adorauit: à quo benigne exceptus pro ſe, ſuiſque ſucceſſoribus fauorabile priuilegium obtinuit, quod hic repræſentauimus ex priſcæ fidei documentali de verbo ad verbum.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei:

Venerabili fratri Valrico Aquileienſis Eccleſiæ Patriarchæ eiuſque ſucceſſoribus canonicis inſtituendis in perpetuum.

Liect omnium Apoſtolorum par eſſet di-
lectio, & omnes ligandi, & ſoluendi ean-
dem acceperint poteſtatem, iuxta verbum
tamen Beati Leonis velut quædam ſerua-
ta eſt iuxta eos diſtinctio dignitatis, & vni
datum eſt vt cœteris præſideret. Inq; eun-
dẽ vriq; modum in Eccleſia Dei officiorum
facta eſt dignitatumq; diuerſitas, & ad ma-
iora miniſteria exhibenda maiores ſunt
ſtatutæ perſonæ, quæ & prærogatiua di-
gnitatis eminerent, & aliarum curam ha-
beant ampliorem. Vnam vero de dignio-
ribus, & nobilioribus Eccleſijs Occidentis
ab antiquis temporibus Aquileienſem con
ſtat Eccleſiam extitiſſe, quæ & excellen-
tia dignitatis emicuit, & ſacroſanctæ Ro-
manæ Eccleſiæ fideliter & deuote noſcitur
adhærere. Vnde & Apoſtolica ſedes eidem
Eccleſiæ ſemper iura & dignitates ſuas
conſeruauit attentius, & Prælatos ipſius
propenſius honorauit, & iuſtas poſtulatio-
nes eorum benignius admittere conſueuit.
Eapropter Venerabilis in Chriſto frater
Aquileienſis Patriarcha, tibi & per te ſan-
ctæ Aquileienſi Eccleſiæ, cui auctore Deo
præeſſe dignoſceris, ad exemplar præde-
ceſſoris noſtri bonæ memoriæ Adriani Pa-
pæ poteſtatem ſuper ſexdecim Epiſcopa-
tus videlicet Polenſem, Tergeſtinen. Pa-
rentinen. Perenen. Emonienſem, Con-
cordien. Taruiſien. Cenetenſem, Bellu-
nen. Feltrenenſem, Paduanenſem, Vicen-
tinenſem, Tridentinen. Mantuanenſem,
Veronenſem, Cumanenſem, Metropolitico
iure concedimus. Item Iuſtinopolitanam
vero Eccleſiam, quam tibi & Eccleſiæ tuæ
nihilominus confirmamus ſedem Epiſcopa-
lem de omnium fratrum noſtrorum conſi-
lio inſtituimus, ita quidem vt Venerabilis
frater noſter VVernardus nunc eiuſdem
loci Epiſcopus tam illam, quam Tergeſti-
nam Eccleſiam, nec non & totum Epiſco-
parum quamdiu vixerit debeat obtinere,
& eo defuncto liceat tibi de conſilio Suf-
fraganeorum tuorum cum ſedis Apoſtoli-
cæ auctoritate in vtraque ſi volueris, & fa-
cultates earum ad hoc ſufficientes agnoue-
ris, ſeden reſtituere Pontificalem, Abbatias
quoque Oſciancen. Roſiacen. Velamanen.
Maſiacen. Sextenien. Priteſen. S. Mariæ ad
Organum, ſanctam Euphemiam de Villa
noua, Siticen. Oluenburgen. Aquileiæ vni-
tum, vnum Monaſterium Sanctimonialium,
alterum in ciuitate Auſtriæ conſtructa in
honorem B. Genitricis ſemper Virginis
Mariæ tibi, tuiſque ſucceſſoribus duxeri-
mus roborandam nihilominus vobis & S.
Michaelis de Lemine, Præpoſituras Aqui-
leienſem ciuitatem. Tauen. S. Stephani,
S. Felicis, S. Oldarici, Eccleſiam S. Geor-
gij in Vrbe Venetiarum ſitam iuxta Epi-
ſcopalem ſedem cum omnibus pertinen-
tijs ſuis. Pallij vero vſum rationabili atque
veraci, qui prædeceſſoribus tuis pro ipſius

A Eccleſiæ dignitate à noſtris anteceſſoribus
eſt conceſſus, Nos tam tibi quam tuis ſuc-
ceſſoribus confirmamus his videlicet die-
bus, qui in Eccleſiæ tuæ priuilegio conti-
nentur. Sane quacunque perrexeris cru-
cem ante te, & tuos ſucceſſores deferendi
licentiam auctoritate Beati Petri, & noſtra
largimur. Porro Comitatum Marchiam
& Ducatum Regalibus, ſeu Imperialibus
priuilegijs Eccleſiæ tuæ conceſſa, Nos quo-
que præſentis decreti ſanctione nihilomi-
nus roboramus. Statuimus etiam, vt quaſ-
cunque poſſeſſiones, quæcunque bona A-
quileienſis Eccleſia in præſentiarum iuſte
ac legitime poſſidet, aut in futurum præ-
ſtante Deo poterit adipiſci firma tibi, tuiſ-
B que ſucceſſoribus & illibata permaneant.
Saluo nimirum in omnibus ſanctæ Romanæ
Eccleſiæ iure & reuerentia. Decernimus
ergo vt nulli omnino hominum liceat præ-
ſatam Eccleſiam temere perturbare, *etc.*
vſque, profutura. Si qua igitur in fu-
turum Eccleſiaſtica ſecularíſque perſona
& cæt. vſque ſubiaceat. Cunctis autem
et cætera vſque pacis inueniant, Amen,
Amen, Amen.

Priuilegium hoc quamuis ex autentico
exemplari ſit deſumptum, caret Dato,
ſed quia ante trecentos annos à Bernardo
Aquileienſi Patriarcha hoc ſequenti de-
creto firmatum extitit, fides omnino ha-
benda erit. Decretum Bernardi ita ſe ha-
C bet poſt ipſius priuilegij autenticum exem-
plar. *Et vt huiuſmodi exemplo ſiue tran-
ſumpto, ſiue copia vbilibet adhibeatur de cæ-
tero plena fides, Nos Bernardus miſeratio-
ne Diuina ſanctæ ſedis Aquileienſis Patriar-
cha eidem exemplo ſiue tranſumpto ſeu copiæ
auctoritatem noſtram interpoſuimus pariter
et decretum. In cuius rei teſtimonium præ-
ſentes litteras fieri fecimus, et noſtri Sigilli
appenſione muniri. Datum in Ciuitate Au-
ſtriæ in Patriarchali Palatio die XI. menſis
Iulij, anno Domini milleſimo, trecenteſimo,
trigeſimo quinto, indictione tertia.*

Porro probabile certe videtur hocce
priuilegium ab Alexandro Vlrico conceſ-
D ſum Venetijs anno 1177. cum idem Vlri-
cus in gratiam Apoſtolicæ ſedis rediſſet:
ad cuius exemplar Fridericus Imperator
aliud priuilegium Vlderico Præpoſito, &
Canonicis Aquileienſis Eccleſiæ aſſeruerit
eodem anno prope Venetias conceſſum,
quod hic ex originali exhibemus, cum ad
Eccleſiæ huius ſtatum plurimi faciat.

In nomine ſanctæ et indiuiduæ Trinitatis.
Fridericus diuina fauente clementia
Romanorum Imperator Auguſtus,
ad æternæ Beatitudinis meritum, & pro-
ſperum temporalis imperij gubernaculum.
Apud Regem Regum credimus nobis pro-
ficere, ſi iuſtas ſpiritualium perſonarum
petitio-

petitiones circa Eccleſiarū opportunitates [A] clementer attendamus, ipſarum iura confirmando, noſtræque clypeo protectionis eas ab iniuriarum occurſibus defendendo. Nouerit igitur Chriſti & Imperij noſtri fidelium præſens ætas, & futura, qualiter nos intuitu diuinæ retributionis & ſimiliter ob petitionem dilecti ac fidelis noſtri Vldarici Venerabilis Præpoſiti & fratrum ſuorum maioris ſaltem Eccleſiæ in Aquileia Canonicorum eandem Eccleſiam S. Mariæ ſedis Patriarchalis, cum perſonis & poſſeſſionibus cunctiſque bonis, & pertinentijs eius in noſtræ tuitionis patrocinium ſuſcipimus, eamque per omnia ſaluam & quietam conſiſtere volumus, vniuerſas ergo poſſeſſiones, & quælibet bona, quæ eadem [B] Eccleſia largitione Regum, vel Imperatorum conceſſione Pontificum, oblatione fidelium, vel alio quouis iuſtæ acquiſitionis titulo poſſedit, aut in futurum rationabiliter adipiſci poterit, Imperiali noſtra auctoritate, ipſi Eccleſiæ confirmamus. Et vt Præpoſito fratribuſque qui nunc in eadem ſunt Eccleſia, eorumque ſucceſſoribus firma ſemper, & illibata permaneant perpetua ſanctione ſtatuimus. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis, Villam de Melereto cum omnibus finibus & pertinentijs ſuis, ſcilicet cum Villa Sclauorum, quæ ſimiliter dicitur Meleretum, & Palmara, & Roncha, & Ronchetas, cum agris, vineis, pratis, paſcuis, cul- [C] tis, & incultis, ſyluis, & venationibus vſque ad ſyluam S. Laurentij, & vſque ad . . . quæ dicitur Cleudan, & vſque ad Villam quæ dicitur Antonianam, & vſque Felctas, & vſque Bicinis, & vſque ad Villam Sancti Stephani, & vſque Tiran, & vſque ad Villam quæ dicitur Præſetiano, & Villam quoque de Caſtelone, & de Murtiano cum finibus & pertinentijs ſuis, à Villa S. Andreæ vſque ad Villam quæ dicitur Gonarium, & vſque ad Villam cum omnibus redditibus ſuis, cum vineis, agris, pratis, paſcuis, cultis, & incultis, paludibus, & ſyluis; cum venationibus, cum aquis aquarumque decurſibus, cum molendinis, & piſcationibus, Villam de [D] Manario, & de Carlinis, & Villam de Muriana, & Villam S. Georgij cum omnibus redditibus ſuis vna cum omnibus redditibus ſuis vna cum omnibus finibus & pertinentijs ſuis, cum campis, vineis, paſcuis, pratis, cultis, incultis, cum aquis, aquarumque decurſibus, ac molendinis, & inſulis à mari, & à flumine, quod dicitur Cornum, vſque ad aquam quæ dicitur Arunneus cum paludibus, & piſcationibus, cum ſyluis, & venationibus, Eccleſias Baptiſmales Aquileienſis Patriarchatus in omni iure, & pacis quiete ſciat eas eadem Eccleſia hactenus poſſedit, & tenuit, cum Cappellis ſibi pertinentibus. In foro Aquileienſi triginta ſtationes, & in portu Piri viginti. Quinquaginta manſos in Oſellam, cum Eccleſijs & decimis. Villam de Fata cum adiacentibus villis, videlicet Villa de Petolam, & Dranſam. & Sebradan, & Villa noua Gradiſca, & Breuma, cum omnibus pertinentijs ſuis à monte qui dicitur Graſt, vſque ad Stratam Vngarorum, & vſque ad Villam quæ dicitur Hago, cum Eccleſijs & omnibus pertinentijs ſuis pratis, ſyluis, vineis, paſcuis, cultis, & incultis, venationibus, & piſcationibus, & in omni iuriſdictione ſicut prædeceſſor noſter diuæ memoriæ Imperator Otho Aquileienſi Eccleſiæ, & Canonicis tradidit. Et in Carnea Villam de Perules, & Villam de Negorias, & Villam de Felas in monte S. Petri, & montem de Tenea. Et quatuor manſos apud Villam de Aualle, & Villam de Barallia, & tres manſos apud Ignan; & nouem manſos apud Pinzan, & quindecim manſos apud Gruam, & quendam montem apud Veroſon. Præterea ſicut Burchardus Aquileienſis Eccleſiæ Aduocatus, & poſtea Henricus placitum Aduocatiæ in manu Patriarchæ VValrici pro ſe & ſucceſſoribus refutarunt ſuper omnibus bonis Aquileienſis Eccleſiæ pertinentibus, omnibus diſtinctis vſibus & pertinentijs. Ita & nos placitum diſtinctum, & cætera huiuſmodi iura eidem Eccleſiæ Imperialis auctoritatis ſtatuto confirmamus & ſtabilimus. Decernimus ergo, & noſtræ maieſtatis edicto ſtatuentes præcipimus, quatenus de cœtero nulla perſona magna, vel parua, ſecularis, vel Eccleſiaſtica ſupradictā Eccleſiam audeat temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel iniuſte detinere, & iuri aut honori ipſius in aliquo detrahere, vel ipſam in Villis eius pertinentijs violenter vexare, ſeu damnificare. Sed omnia ei ſpectantia illibata, integra, & illæſa conſeruentur eorum, pro quorum gubernatione, & ſuſtentatione conceſſa ſunt vſibus profutura, ſalua in omnibus Imperiali iuſtitia, & Aquileienſis Patriarchæ canonico iure. Si quis autem noſtræ tuitioni, confirmationi, inſtitutioni, & præcepto auſu temerario aliquatenus contraire præſumpſerit, ad pœnā centum librarum auri puriſſimi ſit condemnatus. Quorum media pars Fiſco noſtro, reſidua pars Præpoſito, & Canonicis præfatæ Eccleſiæ perſoluatur. Vt vero hæc ſupradicta prædictæ Eccleſiæ rata, & inconuulſa permaneant, & obliuione non pereant, præſentem priuilegij paginam huius fecimus inde conſcribi, & noſtræ maieſtatis ſigillo roborari. Nomina quoque teſtium aliqua de multis, qui in donatione huius priuilegij noſtri aderant, placuit annotari. Valricus Patriarcha Aquileienſis, Vigmannus Magdeburgenſis Archiepiſcopus, Chriſtianus Maguntinus Archiepiſcopus, Arnoldus

Tre-

Treuirenſis Archiepiſcopus, Philippus Colonienſis Archiepiſcopus, Eberardus Biſuntinus Archiepiſcopus, Eberardus Merſeburgenſis Epiſcopus, Rodulphus Argentinenſis Epiſcopus, Conradus VVormacienſis electus, Arnoldus Oſnaburgenſis Epiſeopus, Anno Mindenſis Epiſcopus, Gerardus Concordienſis Epiſcopus, Sifridus Cenetenſis Epiſcopus, Vartumius Protonorarius, Florentius Comes Hollandiæ, Henricus Comes de Dreſcha, Poppo Comes de VVerteni, Iacobus filius Ducis Venetiæ, & Marcus Maurocenus, Petrus Trauerſarius, Laurellus Ferrariæ, Garozapan Veronenſis, Martinus de Caſtello, Vlricus de Biſoſio, & alij quamplures.

Signum Domi *ni Federici Romanorum Imperatoris inuictiſſimi.*

Ego Gotfredus Cancellarius vice Philippi Colonienſis Archiepiſcopi, & Italici Regni Archicancellarij recognoui.

Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis M C LXXVII. Indict. X. regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore glorioſiſſimo, anno Regni eius XXVI. Imperij vero XXIIII. Datum in Territorio Venetiano apud Monaſterium Sanctæ Trinitatis XIII. Cal. Auguſti XX. Menſis Iulij feliciter Amen.

Aduocatiæ Aquileienſis Eccleſiæ refutatio, cuius in relato Friderici diplomate, accidit paulo poſt quam Vlricus Patriarcha in gratiam Alexandri III. reciperetur, hanc pro remedio animarum ſuarum feciſſe Burkardum, & Henricum perpetuos Aquileienſis Eccleſiæ aduocatos docet conditum ea de re, quod modo dabimus documentum, ex citato M. S. Statutorum Aquileienſis Eccleſiæ libro. Porro Aduocati, qui aliquando ſumuntur pro Eccleſiarum defenſoribus, in primis ad adminiſtrandam iuſtitiam, & ad exercenda iudicia olim ab Eccleſiaſticis conducti fuerunt, maxime vero ſanguinariæ, & atroces cauſæ, Eccleſiaſticis magis oneroſæ, quam vtiles, Aduocatis commiſſæ ſunt. Quandoque etiam Aduocatias & Placita Eccleſiaſtica Imperatores titulo plerumque feudi, vel aliter dare ſolebant: qui vltra defenſionem, etiam inſpectionem, iuriſdictionem aliaque iura habebant: at non prædones, ſed Eccleſiæ defenſores eſſe, & iuſtum peragere debuerant, ſiquidem Placitum nihil aliud ſonat, quam iuſtum peragere, & cauſas forenſes diſceptare. Vtrumque Aduocatiæ & Placiti titulum in manibus Vlrici Patriarchę refutarunt Burkardus, & Henricus modo, qui ſequitur.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Notum ſit omnibus Chriſti fidelibus, tam futuris, quam præſentibus in vinea Domini Sabaoth cooperantibus, qualiter Henricus Sanctæ Aquileienſis Eccleſiæ, quæ conſtructa eſt in honorem Sanctæ Mariæ Virginis, Sanctorumque Martyrum Chriſti Hermagoræ & Fortunati, Aduocatus. Inſpirante Deo, à quo bona cuncta procedunt, qui nouit, qui ſunt eius, nouit qui prædeſtinati ſunt ad gloriam, qui prædeſtinati ſunt ad flammam. Vt David pœnitens compunctus conſiderans, & iam meliorem eſſe diem mortis, die natiuitatis. Atque illud Salomonis adimplere non deferens, quod manus tua poteſt facere inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio erit apud inferos, quo tu properas. Eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ iuſtitiam recognouit, atque pro amore omnipotentis Dei, & remedio animæ tuæ, omniumque ſucceſſorum tuorum, conſentiente & collaudante, nec non & eandem ſententiam confirmante Burkardo eodem die aduocato conſtituto Placitum Aduocatiæ ſuper omnibus bonis præfatæ Aquileienſis Eccleſiæ, attinentibus cum omnibus diſtrictibus, vſibus, & pertinentijs, integertime in manu Domini, & Catholici Patriarchæ Vdalrici eiuſdem Sanctæ Aquileienſis Eccleſiæ tradidit, ita vt nullus Aduocatus amodo & vſque in ſempiternum inibi Placitum, ſed fratres digne & religioſe, atque deuote Deo iugiter ſeruientes perpetuo, & inuiolabili iure habeant, ita vt orationes eorum in quas me cum omni charitate vnanimes receperunt, fideliter habeam, quibus ſaluari firmiter credo in corpore, & in anima. Qui venerabilis Patriarcha gaudens ſuper his, quæ ex iuſta & bona voluntate prædicti fratris ſui Henrici Aduocati ad laudem, & gloriam ſanctiſſimæ Aquileienſis Eccleſiæ fiebant, accepta in ſe poteſtate communi conuentu, habito conſenſu, & voluntate Cleri, & populi eiuſdem ſanctæ Eccleſię fidelium ſcriptis commiſit. Quapropter Dominos ſucceſſores noſtros diligenter admonemus, & humiliter fideliter rogamus, & petimus, vt quod in primis per iuſtitiam, deinde per amorem omnipotentis Dei, & pro ſalute animarum noſtrarum, quod à nobis factum eſt, nullo modo infringant: ſed ſcientes ſe cinerem eſſe, & in puluerem reuerſuros propria manu corroborantes omni tempore inuiolabile eſſe permittant. Quod ſi aliter, quod abſit, contra ſpem & fiduciam noſtram ſalutis ſuæ obliti fecerint, ſit in eis vltio diuina pro remedio vitæ æternæ dans eis ſupplicium mortis perpetuæ. Quod vt verius credatur proprio ſigillo

ſubter

ſubtet inſigniti iuſſimus. Hi ſunt teſtes A
Burkardus frater Burkardi Adnocati, & filius eius Burkardus, Henricus de Goricia, Villelmus Heonos, Valdo, Andreas Rotolfus, & filij eius Fridericus, Aſtaldus, Marcoardus frater Andreæ.

Ego Vdalricus Patriarcha manu propria ſubſcripſi.

Fridericus de Tigili, Azo, Otho de Piſine, Drictrius Vicedominus, *Bertoldus & frater eius, Vernerius, Vdalricus, Hermenardus, Ioannes,* Adalbertus, *Comes Votiſcalcus.*

Ego *Magiſter Albertus* Domini *Peregrini Aquileienſis Patriarchæ Notarius, ſicuti in autentico, in quo certa ſigna ſigilli conſumpti vetuſtate apparebant, vidi, & inueni nil addens, vel diminuens, quod ſententiam muta-* B
ret. Anno *Domini milleſimo ducenteſimo ſexto, Indict. nona, die Mercurij decima die intrante Madio, ita ſcripſi & corroboraui.*

Eiuſdem Aduocatiæ refutationis meminit etiam Alexander III. in priuilegio Præpoſito & Canonicis Aquileienſibus conceſſo anno 1176. cuius tenor ex originali eſt huiuſmodi.

Alexander Epiſcopus *ſeruus ſeruorum Dei.* Dilectis filijs Valderico Præpoſito, & Canonicis Eccleſiæ Aquileienſis, tam præſentibus, quam futuris canonice ſub-
ſtituendis in perpetuum. Quoties illud à C
nobis petitur, quod rationi conueniat, & conſonet honeſtati, animo nos decet libenti concedere, & effectum iuſta petentibus indulgens. Eapropter dilecti in Domino filij veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatam Eccleſiam in qua Diuino eſtis obſequio mancipati ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. Statuentes, vt quaſcunque poſſeſſiones, quæcunque bona eadem Eccleſia in præſentiarum iuſte & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis
præſtante Domino poterit adipiſci, firma D
vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis. Villam de Melereto cum omnibus finibus, & pertinentijs ſuis, ſcilicet cum Villa Sclanorum, quæ ſimiliter dicitur Meleretum, Palmata, Ronch, & Roncheras cum agris, vineis, pratis, paſcuis, cultis, & incultis, ſyluis, & venationibus vſque ad ſyluam S. Laurentij, & vſque ad Villam, quæ dicitur Clauiam, & vſque ad Villam, quæ dicitur Antonianum, & vſque Feleras, & vſque Becinis, & vſque ad Villam S. Stephani, & vſque ad Riſam, & vſque ad Villam, quæ dicitur Perſeriano. Villa quoque de Caſteone, & de Murſano cum finibus, & pertinentijs ſuis à Villa S. Andreæ, vſque ad Villam, quæ dicitur Ganarium, & vſque ad ſyluam cum omnibus redditibus ſuis, cum vineis, agris, pratis, paſcuis, cultis, & incultis, paludibus, & ſyluis cum venationibus, cum aquis, aquarumue decurſibus, cum molendinis, & piſcationibus, Villam etiam de Mariano, & Villam de Carlinis, & Villam S. Georgij, & Villam de Muriana cum omnibus redditibus ſuis vna cum omnibus finibus, & pertinentijs ſuis, cum campis, vineis, pratis, paſcuis, cultis, & incultis, cum aquis, aquarumue decurſibus, ac molendinis, inſulis à mari, & à flumine, quod dicitur Carnium, vſque ad aquam, quæ dicitur Arnnius cum paludibus, & piſcationibus, cum ſyluis, & venationibus, Eccleſias Baptiſmales Aquileienſis Patriarchatus cum Cappellis ſibi pertinentibus, ſicut eas pacifice poſſidetis. In foro Aquileienſi triginta ſtationes, & in portu Piri viginti: Quinquaginta manſos in Offellam cum Eccleſijs, & decimis, Villam de Farra cum adiacentibus Villis videlicet, Villa de Petolan, & Draſam, & Sebredam, & Villa Noua, Gradiſca, Bruma, cum omnibus pertinentijs ſuis à monte, qui dicitur Cars, vſque ad Stratam Vngarorum, & vſque ad Villam, quæ dicitur Algo cum Eccleſijs & omnibus pertinentijs ſuis, pratis, ſyluis, paſcuis, cultis, & incultis, venationibus, & piſcationibus, & omni iuriſdictione Imperiali prout Imperator Otto bonæ memoriæ Aquileienſi Eccleſiæ, & Canonicis tradidit. Etiam in Carnia Villam de Penicles, & Villam de Nogarias, & Villam de Felas in monte S. Petri, & montem de Tenca, & quatuor manſos in Villa de Auale, & Villam de Battalia, & tres manſos apud Ingiam, & nouem manſos apud Pinzan, & quindecim manſos apud Gruans, & quendam montem apud Auenzon. Præterea ſicut Burkardus Aduocatus Aquileienſis Eccleſiæ, & poſtea Henricus Placitus Aduocatiæ in manu Patriarchæ Valrici refutarunt pro ſe & ſucceſſoribus ſuis ſuper omnibus bonis Aquileienſis Eccleſiæ attinentibus cum omnibus diſtrictis vſibus, & pertinentijs. Ita & nos auctoritate Apoſtolica confirmamus. Decernimus ergo vt nulli omnino hominum liceat ſupradictam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare, ſed illibata omnia, & integra conſeruentur eorum, pro quorum gubernatione, & ſuſtentatione conceſſa ſunt, vſibus omnimodis profutura, ſalua ſedis Apoſtolicæ auctoritate, & Aquileienſis Patriarchæ canonica iuſtitia. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica, ſecularisue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam, ſciens contra, eam temere venire tentauerit, ſecundo,

tertioue

tertiooe commonita, niſi præſumptionem ſuam congrua ſatisſactione correxerit, po-te tatis, honoriſque ſui dignitate careat; teumque ſe Diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſanctiſſimo corpore, & ſanguine Dei, & Redemptoris noſtri Ieſu-Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruaotibus ſit Pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæque & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.

Signum Curia Romana
PP. Alex. tertij.

Signum Notarij.

Alexander Catholica Eccleſia Epiſcopus.

† Ego *Vbaldus Hoſtienſis Epiſcopus.*
† Ego *Ioannes presb. Card. SS. Ioannis & Pauli tit. Pamachij.*
† *Ego Albertus presb. Card. tit. S. Laurentij in Lucina.*
† Ego *Vubaldus presb. Card. tit. S. Petri ad Vincula.*
† Ego *Pet. presb. Card. S. Pudentiana tit. Paſtoris.*
† Ego *Ioannes presb. Card. tit. S. Marci.*
† Ego *Theodorus presb. Card. S. Vitalis tit. Veſtina.*
† Ego *Manfredus presb. Card. tit. S. Cacilia.*
† Ego *Petrus presb. Card. tit. S. Suſanna.*
† Ego *Iacintus diac. Card S Maria Coſm.*
† Ego *Cynthius diac. Card. S. Adriani.*
† Ego *Hug. diac. Card. S. Euſtachij iuxta templum Agrippa.*
† *Ego* Laborerus *diac. Card. S. Maria in Porticu.*
† Rainerius *diac. S. Georgij ad Velum aureum.*

Datum Anagni per manum Gratiani S.R. Eccleſia Subdiac. et Notarius, Nonis Iulij, Indict. nona. Incarnationis Dominica anno 1176. Pontificatus vero Domini Alexandri PP. III. *anno* XVII.

Cæterum Vlricus, ſiue Voldaricus ſenio confectus an. 1184. diem ſuum obijt, ſepultus in Patriarchali Eccleſia Aquileienſi, cuius ibidem legitur Epitaphium, literato quidem in ſaxo, ſed illiteratiſſimum. Candidus habet poſt Voldaricum Aquileienſem Patriarcham adlectum fuiſſe Peregrinum, ſed reuera toto cœlo aberrat, cum clare conſtet Gotifredum eidem ſucceſſiſſe: quem idem Candidus Voldarico anteponit, alij duos Gotifredos proponunt, cum tamen vnum fuiſſe Gotifredum docent monumenta, & Pontificum, Cæſarumque diplomata oſtendunt.

61 GOTIFREDVS egregio genere natus, Voldarico ſucceſſit, teſte Sigonio, anno 1184. Is Synodum aduerſus prauos homines congregauit, ediditque plurima ſaluberrima decreta, è quibus lubet hic vnum recenſere, in quo ipſe idem Voldarici ſucceſſorem ſe nominat.

Gotifredus Dei gratia Aquileienſis Patriarcha vniuerſis Epiſcopis eius Eccleſia Suffraganeis, Venerabilibus, & in Chriſto dilectis fratribus ſalutem, et ſincera dilectionis affectum.

Quoniam peccatis exigentibus magna pars hominum, quorum non eſt nomerus, à Deo Saluatori ſuo, quos & Dominus tradidit in reprobum ſenſum, tantam feritatem exerceor in terris, vt nulla pietate obſtante (quia timor Domini non eſt ante oculos eorum) ſanguinem innocentum effundere, vineas, & arbores fructiferas ſuccidere, domus alienas, & quod grauius eſt, Eccleſias Deo dicatas ſpoliare, & ſuccendere oon formidant. Et vſque adeo crudelitas, & furor eorum inualuit, quod ad omnia ſacrilegia, & neſaria perpetranda obſtinatis mentibus eant præcipites. Corrupti oamque & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis. Et quoniam in Prouincia oostra ſæua rapacitas prædonum, & diuerſi generis maleſactorum prauitas, ſpiritu furoris accenſa terras nuperrime longe lateque deſtruxit. Nos videntes mala gentis noſtræ, & ſociorum, in Generali Capitulo, quod altera die poſt feſtum S. Michaelis Aquileiæ celebrauimus conſilio Epiſcoporum, & totius Capituli, imitantes etiam Decreta Patrum noſtrorum Innocentij, Eugenij, & Alexandri ſummæ Sedis Pontificum, nec oon bonæ memoriæ Vldarici patris & prædeceſſoris noſtri, ſucciſores vinearum, & arborum fructiferarum, incendiarios homines, & violatores eccleſiarum, & cœmeteriorum, detentores bonorum Eccleſiarum, accenſis candelis Anathematis vinculo ligati mandauimus. Vt qui extremi examinis timore ab iniquitate, & impietate ſua non reuocantur, eos Eccleſiaſtica ſeueritas, vt ad cor redeant, comprimat, & inducat. Statuimus etiam, vt violatores Eccleſiarum, & Cœmeteriorum & incendiarij eorum, & qui in Cleros manus inijciant violentas, cum ad ſatisfactionem Eccleſiæ redierint, & mandatum noſtrum, & ſui Epiſcopi iuramentum recipiant in mandatis, vt ea quæ de Eccleſijs, & de earum cœmeterijs, ſeu etiam aliunde abſtulerint, pro poſſe ſuo, & ſecundum Epiſcopi ſui arbitrium reſtituant, & cum Epiſcopi ſui licentia ſedem adeant Apoſtolicam. Quocirca fraternitati veſtræ mandamus, & mandando præcipimus, quatenus ſecundum excommu-

oica-

nicationis formam in Eccleſijs veſtris denuntiari, & firmiter obſeruari faciatis.

Eodem anno 1184. Gotifredus Luicprando Decano, cœteriſque Canonicis ſuis Aquileienſis Eccleſiæ plebem de Ribis, quem prædeceſſor ſuus Voldaricus conferre ijſdem promiſerat, ſoluta prædeceſſoris voluntate, cum omnibus ſuis pertinentijs donauit, ex qua donatione habemus Gotifredum ſucceſſiſſe Voldarico hoc ipſo anno 1184. En documentum ex autentico exſcriptum libro M. S. Aquileienſis Eccleſiæ, quod extat apud Dominum meum eruditiſſimum Felicem Contilorum.

Gotefridus Dei gratia Sancta Aquileienſis Sedis Patriarcha dilectis fratribus Luitprando, cæteriſque eiuſdem Sedis Canonicis tam præſentibus quam futuris in perpetuum.

Pontificalis officij ſolicitudo, quam Domino diſponente gerendam ſuſcepimus licet indigni, nos hortatur, admonet, & inducit, vt Eccleſias Dei, eaſque præſertim, quæ ſub oculis prouidentiæ noſtræ ſunt conſtitutæ, & ſpecialiter ſanctam Aquileienſem Eccleſiam, quæ præ alijs nomen hæreditauit, & Magiſterij officium, & dignitatis gloriam meruit obtinere, nec non & fratres in eodem Chriſti nomine militantes paternæ diligentiæ fouere debeamus affectu, & non ſolum ea quæ ab antecesſoribus noſtris prædictis fratribus collata noſcuntur, confirmare, conſeruare, ac protegere debemus vſibus eorum merito profutura, qui Deo, & ſanctis eius in ipſa Eccleſia die noctuque deſeruiunt, verum etiam ex facultatibus, quæ noſtris, & ſucceſſori noſtro cum vſibus debentur, ſuis indigentijs vbera conſolationis præbere. Eapropter fratres in Chriſto chariſſimi L. Decane, & vos vniuerſi eiuſdem Sanctæ Matris noſtræ Aquileienſis Eccleſiæ Canonici, petitionibus veſtris, & precibus, vt ratio poſtulat, aurem benignam porrigentes, & vota charitatis veſtræ in omnibus condigno affectu complere deſiderantes, plebem de Ribis, quam Dominus Pater, & prædeceſſor noſter Voldaricus æternæ memoriæ, vobis conferre promiſit, & diſpoſuit, cum Cappellis, quarterijs, dotibus, & omnibus ad ipſam pertinentibus vobis, & per vos ſucceſſoribus veſtris, qui pro tempore fuerint, iure perpetuo confirmamus, tradimus, donamus, & Patriarchali auctoritate confirmamus habendam. Qualiter autem Villa veſtra, quę dicitur montana ab impetitione, & omni iure Henrici de Maliſana expediuimus, propter quam idem Henricus multa mala & incommoda vobis, & Eccleſiæ inferebat, præſentis priuilegij ſcripto comprehendendum duximus, & ſucceſſorum memoriæ relinquendum. Dedimus vtique memorato Henrico ſex manſos in Villa noſtra, quæ dicitur Gonorium, nomine recti feudi, ſub eo tenore, quod nec ſibi, nec alicui hæredum ſuorum aliquo tempore vllius rei occaſione aliquid iuris de prædicta Villa ab ipſius poteſtate omnimode erepta petere liceat. Quam & Villam vobis fratribus, & ſucceſſoribus veſtris perpetua pace habendam, & poſſidendam. Vt hęc autem perpetua firmitate nitantur, & ſemper inconuulſa permaneant, huius ſcripti pagina communimus, & corroboramus, quam ſigilli noſtri impreſſione fecimus inſigniri. Præterea proprietatem vnius manſi iacentis in Triuignano, quem vobis Matthias miniſterialis noſter reſignauit, & vobis contulimus, hoc ipſo ſcripto vobis iure perpetuo confirmamus habendum. Actum eſt hoc Aquileiæ anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo octuageſimo quarto, Indictione ſecunda. Ego Albericus eiuſdem Domini G. Patriarchæ Capellanus, ipſius iuſſu hanc paginam ſcripſi, ſigillaui, & dedi. Teſtes donationis prædicti manſi ſunt iſti, Drudus Feltrenſis, & Ioannes Emonenſis Epiſcopi, Andreas Domini Patriarchæ Sacerdos Capellanus, Henricus de Flumiſello, & alij quamplures tam Clerici quam Laici.

Eodem quoque anno Lucius III. Papa Gabrieli Præpoſito, & Canonicis Aquileienſis Eccleſiæ eadem confirmauit, aſſecuitque priuilegia, quæ Alexander III. Papa ſuperiori diplomate confirmarat. Diploma vero Lucij eſt ijſdem omnino verbis conceptum, præter hæc pauca verba. *Præterea ſicut Burkardus Aquileienſis Eccleſiæ Aduocatus, & poſtea Henricus Placitum Aduocatiæ in manibus bonæ memoriæ Patriarchæ Vlrici refutarunt pro ſe etc.* quibus verbis videtur iam Vlricum obijſſe. Diploma eſt *datum Veronæ per manum Vgonis S. Romanæ Eccleſiæ Notarij 5. Idus Nouembris Indict. 3. Incarnationis Dominicæ anno 1184. Pontificatus vero Domini Lucij Papæ III. anno 4.*

Ego Lucius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Ego Ioannes presb. Card. tit. S. Marci.

Ego Laborans presb. Card. Sanctæ Mariæ Transtyberim tit. Calliſti.

Ego Vbertus tit. S. Laurentij in Damaſo presb. Card.

Ego Pandulphus presb. Card. Baſilicæ 12. Apoſtolorum.

Ego Ardicio Diac. Card. S. Theodori.

Ego Gratianus SS. Coſmæ et Damiani Diac. Card.

Ego Conradus Sabinen. Epiſcopus, Maguntinæ Sedis Archiepiſcopus.

Ego Theodinus Portuenſis et S. Rufinæ Sedis Epiſcopus.

Ego

Ego Henricus Albanenſis Epiſcopus.

Ego Theobaldus Hoſtienſis et Velsternenſis Epiſcopus.

Ego Albinus Diac. Card. S. *Mariæ Nouæ.*

Ego Sofredus *S. Mariæ in Vialata Diac. Card.*

Gotifredus vero excelſi animi vir, vt Patriarchalia ſna iura tueretur, Taruiſinæ Marchiæ populos aſſiduo bello afflixit, egregiaque virtute cum plures annos Eccleſiam ſibi crediram adminiſtraſſet, diem ſuum obijt anno 1199. Friderico primo, ac Henrico ſexto Imperatoribus in pancis charus, quorum aliquando diplomata, ac priuilegia diuerſis Eccleſijs conceſſa ſubſcripſit; inter quæ obſeruaui illud Heurici anno 1191. pridie Id. Martij Monaſterio S. Galgani in Tuſcia, alterum Eccleſiæ Eugubinæ conceſſum eodem anno 1191.

62 PEREGRINVS huius nominis ſecundus electus anno 1199. propenſa Cleri Aquileienſis Eccleſiæ voluntate exceptus eſt, commendatum ſibi munus breui quidem tempore, ſed cumulatiſſime expleuit, Tarniſinos direptionibus & incendijs Forumiulium aſſidue vexantes, iunctus fœdere cum Henrico Dandulo Venetorum Duce propulit, magnaque militari arte diſſipauit clade, & cum plurimas prope Venetias poſſeſſiones emiſſet, Ciuis Venetus effectus eſt, vt narrat Dandulus in Chronic. exceſſit è vita poſt quartum ſui Præſulatus annum.

63 VALTERVS ſeu Volckerus, ſiue Volfgerus Bauarus vir oobilis de Ellenbrechrskarchen, ex Epiſcopo Patauienſi in Bauaria, poſt Peregrini exceſſum, à Capitulo Aquileienſi poſtulatus, & electus Patriarcha, eo ipſo anno 1204. ab Innocentio III. confirmationem accepit, vt produnt eiuſdem Pontificis litteræ in Vaticano regeſto anni 7. epiſt. 99. fol. 135. quas ad hunc Præſulem dedit, Vir fuit in diuinis litteris admodum eruditus, ſanctimonia vitæ, & prudentia clarus, Henrico ſexto, & Philippo ſecundo Imperatoribus charus, tum & Innocentio, & Honorio tertijs Pontificibus, quorum legatus de latere Venetos, Paduanoſque conciliauit, interfuitque Lateranenſi Concilio an. 1215. Ad hunc eundem atque ad Epiſcopum Patauinum ſcripſit Honorius primo ſui pontificatus anno 15. Kal. Octobris, vt Tarniſino Epiſcopo impliciris nominibus laboranti, omni qua poſſent majori ope adeſſent, ne Eccleſia illa opibus exhauſta corrueret. Cui Otho quartus & Federicus ſecundus ſuperiorum Imperatorum priuilegia (teſte Candido) confirmarunt. Pulſoque ab Iſtria Ludouico Baioario Duce in Marchionarum à Federico II. reſtitutus eſt. Cum Petro Ziano Venetorum Principe Forolulienſes infeſtante fœdus ſanxit, vt quotannis ex penu Aquileienſi panes duodecim ſextarij ſinguli, præter porcos, Duci Veneto perſolnantur; apud quem magna poſtmodum authoritate polluit. Cuius intuitu Aquileienſium Canonicorum Collegium Othonis Imperatoris beneuolentiam, ac liberalitatem expertum eſt, cuſo diplomate apud Auguſtam *Idib. Ianuarij anno* 1208. *Ind.* 11. *Regni eius* 18. quod cum ſit eiſdem omnino verbis conceptum cum illo Friderici primi ſupra relato in Vlrico, prætermiſimus, teſtes tantum hic numerabimus, qui adfuerunt, *Oddo, inquam, Friſingenſis, Mengoldus Patauien. Arſucius* Fyſteten. *Conradus Ratisbonen. Conradus Brixinen. Reynardus Curien. Fridericus Tridentin. Ioannes Cameracen.* Sifridus *electus Auguſten. Epiſcopi: Ludouicus Dux Baioariæ*, Menebardus *Comes* Goriae. *Comes Pal. de Vinge: Comes Albertus de Tirol.* Comes *Vlricus de Eppan.* Comes *Egeno de Vlti:* Comes *Albertus de Erberten. Henricus Mareſchalcus de Kalendim. Gunſelmus* Dapifer, *VValterus Pincerna,*

Cœterum quanta eximia pietate præditus fuerit Valterus, quæ à bellica eius virtute, & fortitudine nunquam victa, reſtis erit eius donationis documentum, qua antiquo Patriarchalis Eccleſiæ ſplendori, iam vetuſtate fatiſcenti, pretioſa ſupellectile haud parum adiecit ornamenti, cauitque ne de cœtero, neue minus accurate cuſtodiretur ab Aquileienſibus Canonicis, quibus donatio facta eſt, ac etiam domeſtica diſciplina apud ipſos labefactaretur. Sic enim ſe habet documentum ab autentico exſcriptum.

In nomine ſanctæ & Indiuiduæ Trinitatis.

Valrerus Dei gratia Sanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha, S. Decano, totique eiuſdem Eccleſiæ Capitulo in perpetuum. Domum Domini decet ſanctitudo, vt varijs ornamentis, quibus exterior dignus orationis decoratur ſpirituale templum Dei, qnod in Dei fidelibus eſt, vario decore virturum doceatur adornari. Eapropter decorem domus Domini diligentes notum fieri volumus vniuerſis tam præſentibus, quam futuris poſteriratis hominibus, quod nos S. Aquileienſis Eccleſiæ, cui Dei ordinatione præſidemus, nuditatem conſiderantes, quod videlicet in ornamentis Eccleſiaſticis nuda fuerunt, quod in purpureis indumentis, cortinis, pallijs, alijſque pretioſis altaribus in Eccleſiæ vtenſilium tantum ſuſtinuerunt defectum, vt tam nobilis Eccleſia, quæ mater eſt aliarum Eccleſiarum in hac parte quaſi deformia habent, ad honorem Dei omnipotentis, & S. Dei Genitricis Mariæ perpetuæ Virginis, & Sanctorum martyrum Hermagoræ,

gorx, & Fortunati, plebem de Puzol pietatis intuitu pro ſupplendo præſcripto defectu, ipſi Aquileien Eccleſiæ maiori de conſenſu Capituli contulimus, & tradidimus in perpetuum, cum omni iure cathedratici noſtri & noſtrorum ſucceſſorum. Ita vt eadem plebs ad Theſaur. Cameræ & ornatum eccleſiæ Aquileien. ſpecialiter pertineat. Quatenus præſata nuditas eius cooperiatur & in Eccleſiaſticis theſauris accipiat incrementum. Hanc quoq; traditionem tali diſtinximus conditione, quod de redditibus plebis illius æſtimatis coram nobis ad 24. march. citra præbendam ſacerdotum ibi conſtituendorũ Camerarius, qui pro tempore fuerit 16. march. ad meliorationem ornatus eccleſiæ, & Cameræ theſaur. & non ad aliud annuatim in Capitulo ſoluat aſſignando eas ad præfatum ornatum cum ſcientia Decani, & Magiſtri Scholarum, qui pro tempore fuerint, & aliquorum de melioribus Canonicis 4. vel plurium, faciatq; Camerarius, & annuatim Capitulo demonſtretur, qualiter ornatus Cameræ, & eccleſiæ per eandem pecuniam fuerit eodem anno melioratus; reliquas octo march. de iam dictis redditibus æſtimator ipſe Camerarius ad vſus ſuos habeat pro cantoribus, & expenſis in præfatis negotijs eccleſiæ & Cameræ ſibi ſpecialiter faciendis. Statuimus, & ne occaſione præfati Cathedratici nec expenſorum, & Camerario faciendorum prætaxata quantitas xvi. march. aliquatenus diminuatur. Facta eſt autem hæc traditio, ſeu ordinatio debita ſolennitate an. Dom. 1210. Indict. 14. 6. Id. Nouemb. apud Flumiſellum; præſente Capitulo Aquileien. & tota curia noſtra in manu Ioannis tunc Camerarij Aquileien. vice, & nomine eccleſiæ & Can erç vt prçſcriptum, eam recipientis. Vt autem prænominata traditio noſtra rata permaneat, & inuiolabiliter obſeruetur, hanc paginam conſcribi fecimus, & ſigillo noſtro roborari. Huius rei teſtes ſunt D. Conradus Tridentinus Epiſcopus D. Flilcherius Parentinus Epiſcopus, Henricus Aquileien. Archidiaconus, Vldricus Sueuus Aquileien. Canonicus, Vernhardus Villacen. Archidiac. Andreas S. Felicis Decanus, Duricus Aquileien. Canonicus, Vigardus S. Volrici Præpoſitus, Volricus de Lapidibus Aquileien. Canonicus, Ruppretus, & filij eius Decanus, Rodulphus de Arems, Erluinus de Nimeez, & alij quam plures. Ego Rirhalmus D. Patriarchæ Valteri Capell. & Notarius omnia premiſſa de ipſius mandato ſcripſi, & ſigillaui.]

Denique Valterus meritis plenus, valedixit huic mortali ætulo an. 1218. cuius obitum ità commemorat Steron in Annal. apud Caniſium tom. 1. antiqu. lect. *Anno 1218. VVolfterus Patriarcha Aquileienſis obijt, cui Bertholdus Archiepiſcopus Coloſſenſis ſuccedit.* Sepultum ferunt in Cathedrali, ipſumq; tantæ fuiſſe ſanctitatis (inquit Candidus) vt poſt mortem marmoreæ arcæ operculum, in qua eius corpus cõditum fuerat, diuinitus nullo adminiculo ſultum, aliquamdiu in aere pependerit. Nunc modice vno tantum angulo hæret. Quamuis idem ab Othone Quarto legatus Italiæ conſtitutus Mediolanenſes, Brixienſes, Placentinos, & Cremonenſes ad Imperatorem contra Pontificem diuerterit. Commendanda quoq; hoc loco famæ egregia virtus, & prudentia Valteri Patriarchæ, qui ſubeunte an. 1206. cum Veronam primo diuertiſſet, ab maioris Eccleſiæ Canonicis, Omnibonoq; Epiſcopo Veronenſi, regio ſplendore, & maieſtate exciperetur, ortum inter Canonicos, & Adelardinum de Capite Pontis, eiuſque nepotem, tumultum ſedauit, litemq; ademit de equo, ſiue palafredo, quo ipſe equitauerat ab vrbis porta ad maiorem eccleſiam, cui ex ijs legitime deberetur, an ipſis Canonicis cedere debuiſſet, qui ab immemorabili tempore alijſque Valteri anteceſſoribus pacifice recepiſſent, vel potius Adelardino eiuſq; nepoti, qui Patriarcham addextrauerant, equumque ipſum per vim abſtuliſſent. Habita per Valteri delegatos diligenti teſtium inquiſitione, ius ceſſit Canonicis, tanquam ex vetuſtiſſima conſuetudine, hactenus ab Valteri anteceſſoribus dilargita. Iudicio adfuerunt Henricus Mantuanus, Vbertus Vicentinus comprouinciales Epiſcopi, qui Valterum honoris gratia aſſociauerant. Cuius rei proceſſu, & monumento multa ſcitu digna continentur, & primo Valteri aliquot anteceſſores in eo, & illorum temporum mores recenſentur; illud nobis ex archetypo exhibuit non ſemel, nec ſatis laudatus nobilis Coza Cocius Veronenſis eccleſiæ Archipresb. quod etiam hic verbatim recitare lubet, & eſt huiuſmodi.

Die Dominico tertio intrante menſe Septembri in eccleſia S. Georgij de Domo in Verona, in præſentia D. Enrici Mantuani Epiſcopi, D. Vberti Vicentini Epiſcopi, D. Zamboni Cauſidici, D. Pratrede Cauſidici, Martij Hoſtiarij, & aliorum. Ibique coram D. Vicario Aquileienſi Patriarcha, D. Ventura Canonicus propoſuit præſente Archipresbytero Guidone Canonicæ Veronen. Quod Canonici Veronen. eccleſiæ ſunt ſoliti habere equum D. Patriarchæ, quando primo venit in ciuitate iſta, & ratio illius eccleſiæ eſt: & habuerunt illum equum D Patriarchæ Pellegrini primi, & alium D. Odelrici Patriarchæ, & illum D. Gotefredi Patriarchæ, & ſunt in iſta poſſeſſione, & de hoc volunt facere fidem D. Patriarchæ, & ipſe D. Patriarcha debeat iudicare, quod ius & ratio equi D. Patriarchæ ad Veronenſem Cano-

nicam debeat pertinere. E contra D. Adelardinus de Capite Pontis præſente Vidone ſuo nepote propoſuit coram ipſo D. Patriarcha, quod ipſe, & eius n pos habent rationem in illo equo D. Patriarchæ, quando intrat in ciuitate iſta Veronenſi, adeo q ia deſtrant eum, ex quo intrat Veronam a porta Epiſcopi vſq; ad eccleſiam maiorem, & habuerunt equum, & habent, & ſunt in poſſeſſione illa. Ad hoc Archipresbyter Guido reſpondit, quod non erat ſuum, imo pertinere ad eccleſiam, & Canonici ſunt in poſſeſſione illius equi. A

Item ipſe D. Adelardinus dixit, ſi Canonici volunt contra eum aliquid dicere de illo equo, ipſe reſpondebit eis, & non vult contra Canonicos, nec illis Canonicis aliquid dicere de hoc. Et ſi Canonici, vel aliquis alius volunt aliquid aduerſus dicere, D. Patriarcha conſtituet, & dabit terminum quod ſit conſiliarus, & quod ipſe habeat ſapientem; & D. Zambonus Cauſidicus verbo D. Patriarchæ dixit ei, quod D. Patriarcha locat ei eidem D. Adelardino, & ſuo nepoti, & Canonicis ſimilem terminum de iſta quæſtione, vt ipſi ſint ante eum hodie ibi poſt nonam cum ſuis rationibus, & ipſe audiris rationibus, & receptis, & cras diffinitum. B

Item, poſtea prædicta die in eadem eccleſia S. Georgij in præſentia Epiſcop. Conradi Tridenti Epiſcopi, Vberti Vicentiæ, Martij Hoſtiarij, & aliorum. Ibique D. Patriarcha VVi. commiſit Magiſtro Stephano, & D. Zambono Cauſidicis, vt ipſi audiant rationes Canonicorũ Veronen. & recipient, & D. Adelardini, & ſui nepotis ſuper quæſtione equi, & propterea eodem die in maiori Veronenſi eccleſia in præſentia D. Vidoti, D. Ioannis Caſtellani, D. Enrici, & D. Bart. Canonicorum, Syndicorum, & aliorum, cum Archipresbyter Guido Canonicæ Veronenſi cum pluribus de Canonicis ſuis, & D. Adelardinus de Capite Pontis eſſent coram ipſo Magiſtro Stephano, & coram D. Zambono Cauſidico delegatis D. Vic. Patriarchæ, D. Caſtellanus Cauſidicus, & Aduocatus Archipresbyteri, & Canonicorum præſente Archipresbytero, & pluribus Canonicis coram illis Iudicibus propoſuit, quod Canonici ſunt ſoliti habere equum D. Patriarchæ, quando primo intrat in ciuitate iſta, cum deſcendit ad iſtam maiorẽ eccleſiam, & habuerunt quiete illum Dom. Pellegrini primi, & illum D. Odelrici, & illum D. Goteſredi, & ſunt in iſta poſſeſſione, & ratio iſta eſt, & de hoc volunt ipſi facere fidem D. Patriarchæ, & vobis qui eſtis pro eo. C D

E contra D. Bart. Cauſidicus, & Aduocatus ipſius D. Adelardini pro eo, & eo præſente propoſuit coram illis Iudicibus, quod ipſe D. Adelardinus, & eius nepos ſunt in poſſeſſione equi D. Patriarchæ, & habuerũt & habent, ideo quia dextrant eum, ex quo intrat in ciuitatem à porta Epiſcopi vſque ad iſtam maiorem eccleſiam, & ſunt inueſtiti de equo per D. Patriarcham ad feudũ & ſi Canonici volunt eis aliquid dicere de illo equo, ipſi facient eis rationem ſub ſuo Iudice, & nolunt cum eis facere placitum ſub Domino Patriarcha, nec ſub iſtis Iudicibus.

Et D. Zambonus Cauſidicus præcepit ipſi D. Adelardino vt ſtaret ibi, quod ipſi volunt recipere rationes Canonicorũ, & ſuas ſi velint introducere. Et ipſe D. Adelardinus dixit, quod non ſtaret ante eos, quod non erant ipſi ſui Iudices, & ſic receſſit inde, & ipſi Iudices ibi conſtituerunt presbyterum Auezudum ſuum Nuncium, vt ex parte D. Patriarchæ & ſua præcipiat, & dicat D. Adelardino, & ſuo nepoti, vt veniat ante eos cras, & ſi ipſi velint dicere aliquid contra teſtes Canonicorum, vel alias rationes apportare, ipſi audient, & recipient.

Poſtea die Lunæ 4. intrante Septemb. in Capite Pontis ante domum D. Adelardini in præſentia D. Faſii Dominici, & aliorum. Ibiq; D. Auezudus presb. Nuncius Magiſtri Stephani, & D. Zamboni Cauſidici præcepit ex parte D. Patriarchæ, & ipſorum Magiſtri Stephani, & D. Zamboni Cauſidici D. Adelardino, vt ſit ante eos, & ſi velit aliquid dicere contra teſtes Canonicorum, vel alias rationes apportare ſuper facto equi, quod ipſi audient, & recipient.

Poſtea eodem die in Epiſcopali palatio Veronæ in Camera in præſentia Epiſcopi Vberti Vicentiæ, Epiſcopi Conradi Tridenti, Magiſtri Nigrelli, & aliorum plurium. Ibique D. VVi. Aquileienſis Patriarcha commiſit Magiſtro Stephano, & D. Zambono Cauſidico Veronenſi, cauſam equi, quam Canonici maioris eccleſiæ Veronenſis faciunt, vt ipſi audiant, & cum ratione diffiniant.

Poſtea die Martis ſequenti, iuxta maiorem Eccleſiam Veronenſem in præſentia Domini Caſtellani, & Domini Aldi Cauſidicorum, Martij Hoſtiarij Bonæuit. Notarij, & aliorum. Ibique Dominus Stephanus, & Dominus Zambonus fecerunt perlegere atteſtationes introductas à Canonicis ſuper facto equi Domini Patriarchæ, & mihi Ioanni Notario præceperunt vt legerem, & ego ibi ante eos perlegi.

Acta ſunt hæc anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexto, Indictione nona.

Ego Ioannes Sacri Palatij & Domini Federici Imperatoris Notarius interfui, & rogatus ſcripſi.

Examen Teſtium.

Presbyter Paltonerius de quæſtione equi D. Patriarchæ iuratus, & poſtea interrogatus

rogans, dixit quod vidit Patriarcham Odel-
ricum deſcendentem ad iſtam maiorem
eccleſiam in ciuitate iſta Veronæ, & fuit re-
ceptus cum proceſſione ab *Epiſcopo Omni-
bono*, & à Canonicis. & alijs Clericis hono-
rifice, & cum ipſe deſcendit de equo ante ia-
nuam maioris eccleſiæ, vidit quod Canoni-
ci qui tunc erant, & ſeruientes eorum acci-
pientes equum illum D. Patriarchæ, quem
ipſe equitauerat, quiete, & ſine aliqua con-
trouerſia, & ducentes in Canonica, & eum
ipſos habentes, & nullam quæſtionem inde
vidi, & iam ſunt 38. an. quod hoc fuit. Eo
mortuo ſimiliter vidit Patriarcham Gotti-
fredum deſcendentem ad iſtam maiorem
eccleſiam Veronenſem, & fuit ipſe receptus
cum proceſſione honorifice ab *Epiſc. Om-* B
nibono, & à Canonicis, & alijs Clericis huius
ciuitatis Veronæ, & cum ipſe Patriarcha
deſcendit de equo, Canonici, & ſeruientes
eorum acceperunt illum equum quiete, &
pacifice ſine moleſtatione aliqua, & duxe-
runt in Canonica, & eum vidit illos haben-
tes, & non vidit, nec audiuit quod inde fuiſ-
ſet facta quæſtio ab aliqua perſona, niſi
modo. Et alia vice tempore Patriarchæ
Pellegrini, qui modo ante iſtum qui modo
eſt, obijt, cum ſeruientes Canonicorum vo-
luerunt accipere, & acceperunt equũ ipſius
D. Patriarchæ, cum venit in ciuitate iſta
Veronen. ad iſtam maiorem eccleſiam Vido
de Adelardino de Capite Pontis cum ſuis
per vim abſtulerunt illum equum, & hoc to- C
tum vidit. Interrogatus ſi ſcit, quod illi de
Adelardino haberent aliquod ius in iſto
equo? Reſpondit, non, neq; vnquam audi-
uit dici, quod habuiſſent ius aliquod. Inter-
rogatus, ſi ſcit qua ratione Canonici habe-
ant habere equum iſtum D. Patriarchæ,
quando primo intrat in ciuitate propter
conſuetudinem, & propter honorantiam
Canonicæ.

Bernard. tabernarius de prædicta quæſt.
equi I. & interrogatus in debito ſacramen-
ti dixit, quod vidit Patriarcham Odelricum
cum ipſe primo intrauit in ciuitate iſta, &
cum ipſe deſcendit ad maiorem eccleſiam,
& fuit ipſe receptus ab *Epiſc. Omnibono*, &
à Canonicis, & alijs Clericis cum proceſſio- D
ne, & cum deſcendit ipſe de equo ante ia-
nuam eccleſię maioris, Canonici & ſeruien-
tes eorum acceperunt equum ipſius D. Pa-
triarchę, & duxerunt eum ad Canonicam
quiete ſine controuerſia aliqua, & cum vi-
dit illos Canonicos habere, & tenere, & iam
ſunt plus 35. an. quod hoc fuit, & bene re-
cordatur & ſcit. Eo mortuo vidit *Patriar.
Gotti-fredum* quando primo intrauit in ci-
uitate iſta Veronæ, & deſcendit ad maiorem
eccleſiam, & fuit honorifice receptus à Ca-
nonicis, & ab alijs Clericis, & cum ipſe de-
ſcendit de equo, Canonici, & eorum ſerui-
entes acceperunt equum ipſius D. Patriar-
chæ, & duxerunt eum ad Canonicam quie-

A te, & pacifice ſine aliqua moleſtia neq; con-
trouerſia, & eum habuerunt, & tenuerunt,
& omnia prædicta, quæ dixi, vidi, & nunquã
audiui inde quæſt. niſi modo. Et in tempo-
re *Pellegrini*, qui fuit ante ipſum præſentem
quod Vido de Adelardino cum ſuis amicis
per violentiam abſtulerunt eis aut audiuit
dici. Interr. qua ratione Canonici habeant,
aut debent habere? Reſp. quia ſunt ſoliti
habere, & propter honorem, quem D. Pa-
triarcha accepit à Canonicis. & propter ho-
norem huius Canonicæ. Interr. ſi ſcit quod
Adelardinis, vel ſui anteceſſores habue-
runt, & habeant aliquod ius in equo iſto?
Reſpondit ſe nihil ſcire.

Rodulphus de Hoſpitale de præd. quæſt.
equi I. & poſtea in debito ſacramenti inter-
rog. dixit, quod à ſua recordatione in Zà,
quæ ſunt 40. an. quod auditum habet, quod
Canonici de Canonica Veronen. ſunt ſoliti
habere equum D. Patriarchæ, quando pri-
mo intrat in ciuitate iſta, & deſcendit ad
maiorem eccleſ. ſed non vidit habentem &
nunquam audiuit dici, quod illi de domo
Adelardini habuiſſent aliquod ius in iſto e-
quo, niſi à tempore Pellegrini, qui fuit ante
iſtũ præſentẽ in Zà. aliud dixit ſe nihil ſcire.

Presbyter Adam S. Iuſti de præd. quæſt.
equi I. & in debito ſacramenti interrog. di-
xit, quod vidit quando Patriarcha Odelri-
cus intrauit in ciuitate & quando deſcendit
ad iſtam maiorem eccleſ. quod *D. Omne-
bonus Epiſc* cum Canonicis, & cum alijs re-
ceperunt eum honorifice cum proceſſione,
& cum ipſe deſcendit ibi de equo, audiui
quod Canonici habuerunt equum ſuum, ſed
non recordatur ſi vidit, quando acceperũt,
ſed vidit poſtea quod Canonici habuerunt
equum, quem dicebant fuiſſe D. Patriarchę
& audiuit dici à ſua recordatione in Zà, iam
ſunt 40. an. quod Canonici ſoliti ſunt ha-
bere equum D. Patriarchæ, quando primo
venit in Veronam, & nunquam audiuit am-
plius quod illi de D. Adelardini aliquod
ius haberent in illo equo, niſi modo, nec
habuiſſent equum, & in tempore Pellegrini
qui fuit ante iſtum Valterum. Aliud dixit
ſe nihil ſcire, niſi quod ſonus, & fama eſt per
iſtam oram Canonicæ, quod Canonici ſoli-
ti ſunt habere equum, vt dictum habeo.

Vitalis D. Epiſc. de præd. quæſt. I. & in
debito ſacram. interrog. dixit, quod vidit
Patriarcham Gottifr. tunc quando primo
intrauit in ciuit. Veronen. & quando deſcen
dit ante ianuam eccleſ. maioris, & fuit rece-
ptus ab *Epiſc. Omnebono*, & à Canonicis, &
alijs eum proceſſione honorifice, & cũ ipſe
deſcendit de equo ibi ante ianuam eccleſ.
ipſemet teſtis qui erat ſeruus Archipresb.
Riprandi, pro illo Archipresb. & pro Cano-
nicis accepit equum illum D. Patriarchæ, &
aſcendit in illum, & duxit eum ad Canoni-
cam quiete & pacifice ſine controuerſia ali-
qua, & non vidit quod aliquis contradice-

rer ei de illo equo, & erat cum eo Vitalis, a-
lij ſeruientes Canonicorum, & Canonici ha-
buerunt illum equũ, & ipſemet . . . equũ illũ
per Canonicos. Interrog. ſi ſcit qua ratione
Canonici habeant equum illum? Reſp. non
aliter niſi quod Domini, quod ratio eſt, &
propter honorem, quem Patriar. recepit ab
eis Canonicis, quando venit in ciuit. iſta, *&*
quia ſunt ſui Canonici. De tempore dixit,
quod 20. anni ſunt & plus. Interrog. ſi ſcit
quod Adelardinus, nec illi de ſua domo ha-
beant aliquod ius in iſto equo? Reſp. non,
nec audiui quod vnquam habuiſſent niſi de
Patriar. Pellegrino, qui fuit ante iſtum Valt.
quod ipſi habuerunt per vim; aliud neſcio.

Albrigettus qui vendit linum de præd.
quæſt. equi I. & in debito ſacram. interrog.
dixit, quod vidit Canonicos Veronen. eccle-
ſiæ habentes vnum equum, quem ipſi dice-
bant fuiſſe D. Patriarchæ, qui fuit ante iſtũ,
qui mortuus eſt, ſed non vidit accipientem
equum, & ſonus, & fama eſt, quod Canonici
Veronen. ſolent habere equum Patriarchę,
quando primo venit in ciuit. & deſcendit
ad eccleſiã maiorem, & nunquam audiui,
quod Adelardinus, aut aliquis de ſua domo
habuiſſet aliquod ius, nec habent in equo
iſto, vnde quæſt. niſi quod audiuit, quod ha
buit vnum per vim quondã Pellegrini, qui
mortuus eſt ante iſtum, & omnes dixerunt,
quod nihil datum eſt eis, nec promiſſum
pro iſto teſtimoniatico.

Presb. Adelardus Cantor maioris Vero-
nen. eccleſ. de præd. quæſt. equi I. & in de-
bito ſacram. poſtea interrog. dixit, quod
vidit Patriarchã Pellegrinum primum, ve-
nientem in ciuit. iſta, & ad iſtam maiorem
eccleſ. & cum ipſe deſcendit de equo cum
ipſe fuit receptus à Canonicis cum proceſ-
ſione, Canonici quiete, & ſeruientes eorum
acceperunt equum illius D. Patriar. & ha-
buerunt equum quiete ſine aliqua violen-
tia iam ſunt 45. an. & plus. Poſtea vidit Pa-
triar. Odelricum ſimiliter venientem & de-
ſcendentem ante iſtam eccleſ. maiorem, &
fuit receptus cũ proceſſione à Canonicis,
& cum deſcendit de equo, Canonici, & ſui
ſcutiferi habuerunt equum D. Patriarchæ,
de tempore non recordatur. Interrog. po-
ſtea vidit D. Patriar. Gotteſr. ſimiliter cum
venit ad iſtam maiorem eccleſ. & fuit re-
ceptus à Canonicis, cum ipſe deſcendit de
equo, Canonici, & ſui ſeruientes eorum ac-
ceperunt equum D. Patriar, & fuit in tem-
pore Archipresb. Riprandi, qui fuit Epiſc.
& omnes vidit illos quiete, & pacifice ſine
controuerſia aliqua habere. Interrog. qua
ratione habeant ipſi? Reſp. & dixit, & ra-
tione propter beneuolentiam, quã ipſi Pa-
triarchæ habent in iſta eccleſia, & quia ec-
cleſia iſta ſpectat ad eos, & propter honorẽ
quod Canonici faciunt ipſi, & propter con-
ſuetudinem longam. Interrog. ſi ſcit quod
D. Adelardinus habeat cum ſuo nepote ali-

A quod ius in equo iſto, vel ſui anteceſſores
Reſpondit ſe neſcire.

. . . de Ponte de præd. quæſt. equi I. &
in debito ſacram. interrog. dixit, quod vi-
dit Patriar. Pellegrinum primum venientem
ad iſtam ciuitatem, & cum fuit ante iſtam
eccleſ. maiorem, & ipſe fuit receptus à Ca-
nonicis, & ab Epiſc. Thebaldo cum pro-
ceſſione, & cum deſcendit ante ianuam ec-
cleſ. Canonici, & ſeruitores eorum accepe-
runt equum D. Patriarchæ, & habuerunt
ſine controuerſia aliqua, & iam ſunt 53. an.
& plus. Eo mortuo vidit poſtea Patriarchã
Odelricum ſimiliter venientem ad iſtam ci-
uit. & cum fuit ad iſtam eccleſ. maiorem,
& fuit receptus ab *Epiſc. Omnibono*, & à Ca-
B nonicis cum proceſſione, & cum deſcendit
ipſe de equo, Canonici & ſeruientes eorum
habuerunt, & acceperunt equum ipſius D.
Patriarchæ quiete ſine moleſtatione, & in-
quietatione aliqua iam ſunt 36. an. Eo mor-
tuo vidit *Patriar. Gotteſr.* venientem in ci-
uit. iſta iam ſunt 20. an. & plus, & fuit rece-
ptus cum proceſſione ab Epiſc. Omnibono
& à Canonicis, & cum deſcendit de equo
Canonici, & ſeruientes eorum acceperunt
equum D. Patriar. & quiete eum habuerunt
ſine controuerſia aliqua. Interrog. qua ra-
tione haberent equum? Reſp. quia eccle-
ſia iſta pertinet ad D. Patriarchã, & propter
conſuetudinem, & rationem, & propter ho-
norem, quem ipſe Patriar. recepit ab eis Ca-
C nonicis. Eo mortuo vidit quod D. Pellegri-
nus Patriar. & cum ipſe fuit receptus Ca-
nonici voluerunt accipere equũ, & eorum
ſeruientes. Vido de Adelardino per vim ab-
ſtulit illum equum, neſcio qua ratione, &
nunquam audiui, nec vidi quod aliquis de
domo Adelardini habuiſſent palafredum D.
Patriar. nec deſtraſſent Patriar. Interrog.
ſi ſcit, quod ipſi de domo Adelardini ha-
bent, nec habuiſſent aliquod ius in illo e-
quo D. Patriarchæ? Reſpondit, ipſe non.

Presbyter Caraccius de præd. quęſt. equi
I. & poſtea in debito ſacram. interrog. di-
xit, quod vidit Patriar. Oldericum quando
primo venit in ciuitate iſta, & fuit receptus
D ab Epiſc. Omnibono ad maiorem eccleſ. &
cum ipſe deſcendit ante ianuam maioris ec-
cleſiæ de equo, Canonici, & eorum ſeruien-
tes habuerunt, & acceperunt equum illum
D. Patriarchæ ſine controuerſia aliqua. Eo
mortuo vidit poſtea *Gotteſr. Patriar.* & re-
ceptum ab Epiſc. Omnibono, & à Canonicis
cum proceſſione, & cum ipſe deſcendit de
equo, Canonici & ſeruientes eorum acce-
perunt equũ illum D. Patriar. & habuerunt
quiete ſine aliqua controuerſia & moleſta-
tione. Eo mortuo vidit Pellegrinum Patri-
archam deſcendentem ante ianuam eccleſ.
maioris, & cum Canonici, & ſeruientes eo-
rum, & egomet voluimus accipere equum
D. Patriar. & ſic Vido D. Adelardini cum
ſuis amicis per vim abſtulerunt equum

illum ſeruientibus Canonicis. Interrogatus ſi ſcit, quod Adelardinus & eius nepos habent ius aliquod in equo iſto, & ſi ſint ſoliti habere? Reſpondit & dixit, quod nunquam audiuit, nec vidit quod habuiſſent aliquod ius in equo illo, nec habuiſſent equum amplius, niſi illum per vim. Interrogatus, quam rationem Canonici habent in iſto equo? Reſpondit ipſe & dixit, & ratione, *quod Eccleſia iſta eſt Domini Patriarchæ*, & Eccleſ. & propter conſuetudinem, & honorē, quē Canonici faciunt D. Patriarchę.

Marcius boſtiarius de prædicta quæſtione I & poſtea interrogatus dixit, quod vidit Dominum Patriarcham Gotefredum quando primo venit in Ciuitate iſta, & cum fuit ante ianuam maioris Eccleſiæ, & fuit ibi *receptus cum proceſſione ab Epiſcopo Omnibono, & à Canonicis*, & ab alijs Clericis, & egomet habebam crucem, & portaui eam ante Dominum Epiſcopum tunc, & cum ipſe Patriarcha deſcendit de equo, ſeruientes Canonicis, nominatim Vitalem ſeruientem Archipresbyteri Riprandi, qui aſcendit in equo, & alij ſeruientes, acceperunt illum equum, & Canonici habuerunt quiete & pacifice ſine contradictione, & ſine moleſtatione, & ſine controuerſia aliqua, & poſtea vidit Canonicos illum equum habere & tenere. Interrogatus, ſi ſcit quam rationem Canonici habeant in equo iſto? Reſpondit & dixit, quod tunc dicebatur, quod ex antiqua conſuetudine habebant & ius in eo equo. Interrogatus ſi ſcit quod Adelardinus, nec ſui habent aliquod ius in iſto equo? Reſpondit ſe neſcire aliquod ius habere, nec vnquam audire dici, niſi quod ipſi dicunt modo, quod habent ius in eo.

Albrigettus viator Ciuitatis de prędicta quæſtione equi I. & poſtea in debito Sacramenti interrogatus dixit, quod iam ſunt viginti & plus . . . quod ipſe vidit, *quando Patriarcha Gottofredus* venit in iſta Ciuitate primo, quod ipſe fuit receptus cum proceſſione *ab Epiſcopo Omnibono*, & à Canonicis, & ab alijs & cum ipſe fuit ante ianuam Eccleſiæ maioris, & cum deſcendit de equo, vidit Vitalem ſeruientem Archipresbyteri Riprandi, aſcendentem in equo ipſius Domini Patriarchæ, & alios ſeruientes Canonicorum accipientes illum equum pro Canonicis: & duxerunt eum equum ſine aliqua controuerſia, & ſine moleſtatione aliqua alicuius perſonæ, & equum illum Canonici habuerunt, & tenuerunt, & hoc vidi, & nunquam audiui, quod Adelardinus, nec aliquis de domo ſua habuiſſet ius in iſto equo niſi modo. Interrogatus, quo iure Canonici habeant? Reſpondit ſe neſcire, niſi quod dicitur, quod ex antiqua conſuetudine habent propter honorem quod Canonici faciunt Domino Patriarchæ, & omnes prædicti di-

A xerunt, quod non acceperunt aliquid, nec promiſſum pro iſto teſtimoniatico iurati coram *D. Stephano, & D. Zambono Cauſidicis, quibus D. Patriarcha Valterus* eis commiſit, & poſtea ab eis interrogati die Dominico tertio intrante Septembri in maiori Veronenſi Eccleſia in præſentia *D. Vidonis, D. Caſtellani, & D. Ioannis Cauſidicis*, & alijs. Præſente *Archipresbytero Guidone Canonicæ, & B.cuncino Syndico Canonicorum. Et ibi D. Caſtellanus Cauſidicus, & Aduocatus Canonicorum* dixit tunc, quando teſtes illi fuerunt recepti, quod dabant ad publicandum præſentibus Canonicis, videlicet *Domino Bonſentore, Magiſtro Alberto, Presbytiro Brzone, &*
B *D. Viuiano, & ipſo Archipresb. & Syndico.*

Anno milleſimo ducenteſimo ſexto, Indict. 9. Poſtea eadem die coram illis Iudicibus, & in prædictorum præſentia. Deumſus Carruccij de prædicta quæſtione equi I. & in debito ſacramenti interrogatus dixit, quod recordatur in ſpatio quadraginta annorum, quod quidam Patriarcha deſcendit ante ianuam Eccleſiæ maioris, nomen eius neſcit, & cum ille deſcendit de illo equo, vidit quod Canonici, & ſeruientes eorum receperunt illum equum ipſius D. Patriarchæ quiete, & ſine aliqua violentia, & duxerunt eum ad Canonicam, & vidit ipſos Canonicos, quod tunc erant habere, & tenere illum equum, & non vi-
C dit inde quæſtionem, & poſtea vidit alium viginti anni ſunt, & plus, quod alius Patriarcha ſimiliter venit, & deſcendit ante ianuam prædictæ maioris Eccleſiæ, nomen illius Patriarchæ non recordatur, & cum ipſe deſcendit de equo, vidit quod Vitalis, qui tunc erat ſeruiens Domini Riprandi tunc Archipresbyteri Canonicæ, accepit illum equum, & aſcendit ſuper, & duxit eum ad Canonicam quiete, & ſine moleſtia aliqua, & illum equum vidit ipſos Canonicos habere, & tenere, & nunquam vidi aliquam violentiam inde fieri. Interrogatus, qua ratione habent Canonici? Reſpondit, quod auditum habet à ſua recordatione in Zà, quod ipſi Canonici habent, & debent habere, aliud dixit ſe nihil ſcire.
D Interrogatus, ſi ſcit quod Adelardinus, vel ſui anteceſſores habuerunt equum iſtum D. Patriarchæ, quando ipſe venit in hac Ciuitate, & ſi ſcit aliquod ius in eum ipſos habere? Reſpondit, non niſi quod in tempore iſtius Patriarchæ, qui fuit ante iſtum, Vido de Adelardino per vim accepit eum equum, aliter neſcit.

Poſtea die Lunæ ſequenti iuxta maiorem Eccleſiam in præſentia Alarij boliarij manſionarij, & aliorum. Ibi coram illis Iudicibus, Benauuita Notario, de prædicta quæſtione equi I. & poſtea in debito ſacramenti interrogatus, dixit, Ego dico per meum ſacramentum, quod iam ſunt tri-

ginta ſex anni & plus, quod vidi Domi-
num Odelricum qnondam Aquileienſem
Patriarcham, venientem ad Eccleſiam S.
Mariæ maioris Veronenſis, ſuper vnum
equum, & ante ianuam illius Eccleſiæ de-
ſcendit dictus Dom, Patriarcha de illo
equo, & Dominus Raynerius qui erat Ca-
nonicus Veronenſis Eccleſiæ, pro illa Ec-
leſia accepit illum equnm, & duxit illum
ad Canonicam Veronenſem, & nullus fuit
ibi, qui diceret ſe habere rationem in illo
equo, neque Teuzolinus de capite Pontis,
neque alius, & Canonici pacifice, & quie-
te habuerunt dictum equum, etſi dictus
D. Patriarcha ſuit receptus *à D. Omnibo-
na, qui tunc erat Epiſcopus*, & à Clero Ve-
ronenſi, & ſuit ductus in maiori Eccleſia ſu-
prad. & nullus adexreranit eum Patriarchá
quando venit vt dictum eſt, & vt dictum
habeo. *Poſtea autem* D. *Lucius Papa* veniſſet
Veronam, *quod Gotiſredus Patriarcha*
venit in ciuitate Veronenſi ante dictũ ma-
iorem eccleſiam ſuper vnum equum, & de-
ſcendit de illo equo, *& D. Marchiſinus,
qui tunc erat Canonicus, pro Canonica* ac-
cepit illum equum, & deſcendit de illo
equo, de quo deſcendit dictus D. *Gottefre-
dus Patriarcha*, & dnxit ad Canonicam
qniete & pacifice, & non fuit contradi-
ctum ei illum equum, & iam ſunt viginti
quatuor anni, quod hoc fuit. Interroga-
tus, ſi ſcit, quod Adelardinus, & eius ne-
pos habeant aliquod ius in equo iſto vnde
eſt quæſtio? Reſpondit non. Interroga-
tus, qua ratione Canonici habeant in iſto
equo, vnde eſt ſermo? Reſpondit ipſe,
quod ſemper à ſua recordantia in Zà, au-
ditum habet, vt dictum eſt, quod Cano-
nici ſunt ſoliti habere illum equum, quan-
do Patriarcha deſcendit ante eccleſiam
maiorem, & propter honorem, quem Pa-
triarcha recipit à Canonicis, & propter
conſuetudinam. *Anno Domini milleſimo
ducenteſimo ſexto, Ind. nona.*

*Ego Ioannes Sacri palatij, & Domini Fe-
derici Imperatoris Notarius interfui, & iſtos
teſtes ſcripſi.*

Anno 1207. 3. Martij.

*Valterus Dei gratia S. Aquileienſis Eccleſiæ
Patriarcha dilectis in Chriſto filijs V. Ar-
chipresbytero, & vniuerſis maioris Ec-
cleſiæ Canonicis in Verona ſalu-
tem, & ſincera dilectio-
nis affectum.*

Cum iuſtas & rationabiles petitiones
veſtras ex officij noſtri debito exau-
dire debeamus votis, & petitionibus ve-
ſtris annuentes ſententiam à dilectis in
Chriſto filijs Stephano Aquileienſi Eccle-
ſiæ Magiſtro Scholarum, & Ioannem Bono
Iudice Tarniſino ſuper poſſeſſione Pallaſte-
di cum primo Veronam acceſſimus, vnde
contentio inter vos ex vna parte, & Elear-
A dinum de capite Pontis Veronenſis, & Vi-
donem nepotem eius ex alia vertebatur
latam ſicut rationabiliter lata eſt, nec legi-
tima appellatione ſuſpenſa, ita eam Patri-
archali auctoritate confirmamus. Sta-
tuentes, vt nullus huic noſtræ confirma-
tioni auſu temerario contradicat. Si quis
autem hoc attentare voluerit, indignatio-
nem omnipotentis Dei, & Sanctorum A-
poſtolorum Petri, & Pauli, & Beatorum
martyrum Hermagoræ & Fortunati, & no-
ſtram maledictionem incurrat.

Poſt Valteri iudicium, eiuſdemque ex-
ceſſum, ſedente Bertholdo Patriarcha, cum
Alderardinus iterum prouocaſſet ad pi-
ram, Paſchalis Vicecomes maioris Eccle-
B ſiæ Mantuanæ Præpoſitus, huiuſcemodi li-
tis delegatus an. 1221. ad Canonicorum
Veronenſium fauorem ſententiam tulit ſe-
quentem, qua quidem deinceps vſi ſunt
Canonici, dum Bertrandus anno 1334. die
17. Octobris Veronam adeundi cauſa ſuam
Aquileienſem eccleſiam appuliſſet. Factum
Canonici ad futuram memoriam monu-
mentis conſignarunt, quæ nunc ex ipſis
archetypis damus, vt etiam hic cum cæ-
teris perennentur.

*In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti,
Amen.*

Cum cauſa vero eſſet commiſſa per
Dominum Patriarcham Aquileienſem
ſub *Domino Paſchale Vicecomite Dei gratia
maioris Mantuanæ Eccleſiæ S. Petri Præpo-
C ſito*, quæ vertitur inter Dominum Archi-
presbyterum, & Canonicos maioris Vero-
nenſis Eccleſiæ S. Mariæ, vice, & nunc *præ-
fata Eccleſia* ex vna parte, & Dominum
Adelardinum de Capite Pontis, & Domi-
num Vidonem eius nepotem ex alia, ſuper
quæſtione equi, quem Dominus Patriar-
cha Aquileienſis equitat cum intrat Vero-
nam, quem Dominus Archipresbyter, &
& Canonici pro ipſa eccleſia in primo in-
greſſu dicti Patriarchæ in Ciuitate Veronæ
ad ſe pertinere ac eum de iure habere de-
bere: ipſis quoque ſæpe ſæpius citatis
per nuncios dicti Domini Præpoſiti, & pe-
remptorio ei dato, vt ad certum termi-
D num ad procedendum ſuper quæſtione
ipſius equi coram ipſo Præpoſito venirent
& termino dudum elapſo, & ipſis ad cau-
ſam per ſe, neque per ſufficientem reſpon-
ſalem, venire volentibus. Ego ſiquidem
prænominatus Præpoſitus, habito ſu-
per hoc ſapientum conſilio, pronuntio,
& dico ipſum Archipresbyterum, & Ca-
nonicos vice, & nomine præfatæ Eccleſiæ
S. Mariæ in poſſeſſionem prædicti equi fo-
re, & eſſe mittendos, cauſa rei ſeruandæ,
vt tædio affecti veniant reſponſuri.

Lata fuit hæc ſententia in Canonica di-
cti S. Petri in præſentia Domini Ognabe-
ni, & Domini Azonis de Buſſ. Domino A-
zoni Confalonerij, Domini Ioannis de
Gon-

Gonzaga, iam dictæ Eccleſiæ S. Petri Canonico &c. & aliorum, milleſimo ducenteſimo vigeſimo primo, Indict. nona, die veneris 13. exeunte Martio.

Item die, & loco præſentium dictorum teſtium, ibique dictus Dominus Præpoſitus ordinauit, atque conſtituit Inglebertium Notarium, qui vocatur Arnaldus abſentem Dominum Nuncium, & Procuratorem ad mittendum, & dandum poſſeſſionem dicto Domino Archipresbytero, atque Canonicis dictæ Eccleſiæ S. Mariæ, vel eius certo Nuncio iure, & nomine ipſius Eccleſiæ S. Mariæ de dicto equo, & quidquid ipſe in hoc fecerit, ipſe Dominus Præpoſitus ratum, & firmum habere promiſit.

Ego Marcellus S. Palatij Notarius prolationi huius ſententiæ, & omnibus prædictis interfui, & iuſſu dicti Domini Præpoſiti ſcripſi.

In Chriſti nomine, die Lunæ decimo ſeptimo menſis Octobris, Veronæ in Cont. Mercati Noui ſuper platea maioris Eccleſiæ Veronenſis prope periculum, ſiue prope anteriores Regias, ſeu Fores ipſius maioris Eccleſiæ Veronenſis, præſentibus *Venerabili Patre Domino Nicolao Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopo Veronenſi,* Domino Don Benedicto Dei gratia Abbate Monaſterij S. Firmi minoris de Verona, Domino Petro Iudice de Broylo olim Domini Vbaldi de Ponte Petræ Veron. Naſcimbeno quondam Domini Omneboni de Sacramontio de Pigna, Bonzenone quondam Domini Zuani de Cillolia, Bonadomano quondam Domini Bazallerij de Summaripa, ambobus de Ponte Petræ Veron. teſtibus, & alijs pluribus ſpecialiter vocatis & rogatis, ac alia Cleri, & populi Veronenſis multitudine copioſa.

Cum Reuerendus in Chriſto Pater, & Dominus Dominus Bertrandus Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia S. Sedis Aquileienſis Patriarcha, tranſitum per ciuitatem Veronenſem, faciens, cauſa eundi ad dictam ſuam Patriarchalem ſedem Aquileienſem in præſentia prædictorum omnium de quodam ſuo palafredo bruno ſuper quo inſidebat, & dicta die tunc primo intrauerat, & veniret in ciuitatem Veronenſem deſcendiſſet cauſa intrandi ſolemniter vna cum cuncto Clero & populo Veronenſi ibidem aſtante dictam Eccleſiam Veronenſem cum hymnis vt moris eſt: Tunc ibidem in continenti poſt ipſius Domini Patriarchæ de dicto ſuo palafredo deſcenſum. *Venerabilis Vir Dominus Ioanninus de la Fontana de Parma Canonicus Veronenſis* pro ſe ipſo, ac vice & nomine omnium aliorum ſuorum Canonicorum, & totius Capituli dictæ Eccleſiæ Veronenſis, intendens, & volens ſua, & dicti Capituli Veronenſis iura proſequi, conſeruare, & A manutenere pariter, & tueri, præſentibus, & volentibus, & expreſſe mandantibus Venerabilibus Viris Dominis Bonifacio olim Domini Dainori de Cellolis de Verona, Domino Nerio olim Zordani de Philippenſibus de Vrbeueteri, Domino Morelchino olim Imberti de Canedo, Domino Bartholomæo olim Domini Bernardi de Actuarijs de Verona, Domino Bonino, olim Nicolai de Nuptijs de Cremona, Magiſtro Simone olim Bencuenuti de Aretio, Domino Pantaleone olim Domini Bartolini de Cornazzano de Parma, & Domino Franceſchino Guidonis de Corrigia de Parma, eius & dictæ Eccleſiæ Concanonicis, prædictum palafredum dicti Domini B Patriarchæ manualiter cum reuerentia tamen qua decuit, per habenas, ſeu frænum capiens & apprehendens ipſum palafredum, & eius corporalem poſſeſſionem præſentialiter habuit & recepit, ſine omni dicti Domini Patriarchæ, & cuiuſcumque alterius perſonæ contradictione, eundemque palafredum idem Dominus Ioanninus pro ſe, ac nomine, quo ſupra ſuo, & dicti Capituli Veronenſis iure vtens libere duxit, ſeu traduci fecit intra Canonicam Veronenſem, & domos ipſorum Canonicorum, & Capituli Veronenſis, tanquam palafredum ad eoſdem Canonicos & Capitulum dictæ Eccleſiæ Veronenſis de antiquo C iure, & antiquiſſima conſuetudine approbata tanto tempore cuius contrarium memoria non exiſtit ius habendi, & percipiendi palafredum ſiue equum, ſuper quo Dominus Patriarcha Aquileienſis, qui pro tempore fuerit primo ingreditur ſiue intrauerit in Ciuitatem Veronenſem pertinuit, & pertinet, ac pertinere, & ſpectare dignoſcitur. Et in cuius palafredi ſiue equi tunc temporis habendi, & percipiendi tenuta, & poſſeſſione, vel quaſi ſunt & fuerunt, & ſteterunt ipſi, & eorum prædeceſſorum continuata poſſeſſione per antiquiſſima tempora retrolapſa, & per tantum tempus, cuius contrarij memoria hominum, non habetur, prout ipſi Domini Ca- D nonici ibidem dixerunt, aſſumerunt, & expreſſe proteſtati fuerunt. Rogans idem Dominus Ioanninus Canonicus Veronenſis pro ſe, & nominibus &c. me Notarium infraſcriptum, & omnes alios Notarios ibidem præſentes, quod de prædictis omnibus & ſingulis ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum conficere debeamus vnum, & plura publicum, & publica inſtrumenta. Anno Domini milleſimo treceenteſimo trigeſimo quarto, Indictione ſecunda.

Ego Ioannes quondam Domini Vbaldi de Ponte Petræ Imperiali auctoritate Notarius prædictæ dicti palafredi acceptioni, ſiue receptioni, & in Canon. Veronen. traductioni, ac omnibus, & ſingulis ſupradictis

dictis vna cum teſtibus ſupradictis præſens interſui, & ea omnia ſcripſi, & in publicam formam redegi rogatus, meumque tabellionatus ſignum appoſui conſuetum.

Conſignatio Caueze equi Domini Patriarchæ ex Actis Capitularibus anni 1334.

Die Lunæ 17. menſis Octobris 1334. in Clauſtro Canonicæ Veronenſis præſentibus Dominis Bonanno de Saxoferrato, Vgolino de Betlruldis, Ioannino de Goglerij, Bonacurtio de Caſtregnaro, Gabriele della Porta, omnibus Parmen. & Don Gerardo Capellano Eccleſiæ S. Nicolai Veronæ Notario qui ſe debet ſupraſcribere &c. rogatis, & alijs.

Habito & obtento per Venerabiles Viros Dominos B. M. Io: B. Sy. P. & F. Canonicos & Capitulum Veronenſe, & intra Canonicam Veronenſem ad eorum Dominorum Canonicorum domos traductus quodam palafredo bruno Reuerendi in Chriſto Patris, & Domini Domini Bertrandi, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia, S. Sedis Aquileienſis Patriarchæ, ſuper quo primo intrauerat Ciuitatem Veronenſem. Ad quos quidem Canonicos & Capitulum Veronenſe de antiquo iure, & antiquiſſima conſuetudine ius percipiendi, & habendi equum ſiue palafredum, ſuper quo Dominus Patriarcha Aquileienſis, qui pro tempore fuerit primo ingreditur, ſeu intrat in ciuitatem Veronenſem pertinere, ſeu ſpectare dignoſcitur. Et in cuius equi tunc temporis habendi, & obtinendi pacifice poſſeſſione, vel quaſi ipſi, & eorum prædeceſſores ſunt, & fuerunt, ac ſtererunt per longa & longiſſima tempora retrolapſa, & per tantum tempus, cuius contrarij memoria non exiſtit. Petrus de la Motta familiaris &c. Domini Patriarchæ Aquileienſis, qui dictum palafredum dicti Domini Patriarchæ cuſtodiebat, & in ſpeciali curam habebat, dedit, tradidit, & conſignauit ex parte prædicti Domini Bertrandi Patriarchæ Aquileienſis &c. in manibus Venerabilis Viri Domini Neri de Philippenſibus de Vrbe veteri Canonici Veronenſis Cauazinam, ſeu Cauezzam dicti palafredi. Qui Dominus Nerius Canonicus ac Vicarius, & Maſſarius &c. per dictam Cauezzam dicti palafredi, benigne pro ſe, ac vice, & nomine ſuorum Canonicorum, & Capituli Veronenſis recipiens, eidem Petro palafrenario ſupradicto more laudabili, qui conſueuit in talibus obſeruari vnum florenum puri auri pro ſe, & nomine quo ſupra, dedit, tradidit, & donauit, rogans me Notarium infraſcriptum, quod de prædictis conficiam publicum inſtrumentum, & prædictum Dominum Gerardum Notarium infraſcriptum ad ſe ſubſcribendum.]

Obſoleuit poſt hæc mos iſte recipiendi equum à Patriarcha, vel contentionibus, vel alijs permittentibus cauſis, vt nullus deinceps Patriarcha Veronam veniens, equum Canonicis obtulerit: noſtriſque temporibus Marcus Grandonicus Patriarcha, licet ſingulari ſplendore, & apparatu anno 1634. Veronam ingreſſus fuiſſet, opportune à Canonicis peroratus, vt more antiquorum ſuorum anteceſſorum, honoris gratia equum, quo per Vrbem equitauerat, ipſis perhumaniter dono daret, minime præſtare voluit. Inoleuit etiam conſuetudo Veronenſium Epiſcoporum, qui in primo eorum aduentu poſtquam ad maiorem Eccleſiam ſolemni pompa deducti fuiſſent, equum ſiue palafredum ipſorum Canonicorum Capitulum, vel alius ex ciuitatis proceribus recipere conſueuerunt: nec immerito, cum ſint Aduocati, & defenſores Epiſcopi, iuriumque epiſcopalium, adhucque varijs in Vrbibus aduocantur Aduogarij, vt Brixiæ, Taruiſijs, alibique, & Cathedralis Eccleſiæ Canonici, qui ſecundum ſacrorum Canonum ſanctiones fratres Epiſcopi ſunt, & conſiliarij immediatene Eccleſiam totam repræſentant, Epiſcopaliaque munia ſede vacante, iuraque tuentur, merito in primo noui Epiſcopi ingreſſu equus honoris gratia illis debebatur, quem vetuſto, auitoque tempore habuiſſe vetuſta produnt monumenta; at mos iſte laudabilis obſoleuiſſe Veronæ viſus eſt, receſſitque poſtquam Ioannes Matthæus Gibertus Epiſcopus, venerandæ antiquitatis amator, lubenter equum ſuum remiſit: ſcenam hanc perbellem alius deinceps Veronenſis Epiſcopus, nec Aquileienſis Patriarcha, poſt Bertrandum, Gibertumq; Veronæ repræſentauit vnquam. Et hæc ſatis de Patriarchali equo dicta ſũt.

64 BERTOLDVS filius Ducis Morauiæ, Colocenſi in Pannonia Archiepiſcopo poſt exceſſum Valterij à Clericali Senatu Aquileienſis Eccleſiæ ad hanc ſedem ſubuectus eſt, confirmatuſque ab Honorio III. laudata eorum poſtulatione, & electione; Pontificiæ literæ habentur in Regeſt. Vatic. anni 2. fol. 235. Kal. Aprilis datæ, ad quem extant in eodem Reg. hæ litteræ.

Patriarchali Aquileienſi ſpiritum conſilij ſanioris. Sperauit Romana Eccleſia mater tua, vt ſactæ tibi ab ea gratiæ non ingratus, beneficiorum non immemor à ſede Apoſtolica perceptorum, pro ea te oppoueres aſcendentibus ex aduerſo. Sed tu prout conuenit, non attendens Friderico dicto Imperatori Dei, & Eccleſiæ inimico iuſte à nobis ſuis exigentibus meritis multis ex cauſis excommunicationis vinculo innodato auſu damnabili communicare tam in diuinis officijs, quam in oſculo, & in menſa, contẽptis Eccleſiæ clauibus præſumpſiſti, licet igitur hæc ſit culpa in

qua

qua culpa eſt relaxare vindictam, & facilitas quæ facilitatem veniæ demeretur, quia tamen perſonas chariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Belæ Vngariæ, ac Colomani Ruthenorum Regum illuſtrium nepotum tuorum, inter cœteros Reges Catholicos, & Principes Chriſtianos ſpeciali quadam prærogatiua dilectionis, & gratiæ amplexamur, propter quod non valemus ipſorum Regum deuotioni negare, in quo debemus ſecundum Deum alium quemcunque Catholicum Principem exaudire. Hanc tibi pro eorundem ſerenitatis honore gratiam faciemus, vt poſtquam ad nos iter arripueris veniendi ab excommunicationis vinculo, quo propter hoc teneris aſtrictus, per Venerabilem fratrem noſtrum Epiſcopum Caſtellanum, cui ſuper hoc ſcripta noſtra dirigimus, iuxta formam eccleſiæ abſoluaris, quare præſentium tibi auctoritate de fratrum noſtrorum conſilio præcipiendo mandamus, quatenus quamcitius poteris venire ad noſtram præſentiam non poſtponas. *Datum Laterani* 14. *Kal. Ianuarij. Pontif. noſtri anno* 13.

Hunc poſtea tanquam Federici II. Imperatoris, hoſtis eccleſiæ ſequacem idem Honorius III. Nonnſque Gregorius à cœtu fidelium ſegregarunt, quamquam poſtea Gregorius reſipiſcentem in gratiam recepit, Eccleſiæque reconciliauit. Anno enim 1230. Gregorius Papa & Federicus Imperator mediantibus Principibus Alemanniæ videlicet Patriarcha Aquileienſi Bertholdo; Saltzburgenſi Archiepiſcopo, Ratisbonenſi & Auguſtenſi Epiſcopis, Leopoldo Auſtriæ, Othone Morauiæ, & Bernardo Karinthiæ Ducibus, & quibuſdam alijs ad concordiam redierunt, de qua re Rainaldus tom. 13. Annal. Eccleſ. Candidus vero habet ab Innocentio IV. Bertholdum veniam meruiſſe. *Deprecantibus*, inquit, *Auſtrijs, & Carinthijs Ducibus Romam cum ijſdem profectus* (ſcilicet Bertholdus) *ab Innocentio IV. veniam meruit. Reuerſus dimum Vtinam cum Taruiſinis ſuadente Hugone Hoſtienſi Epiſcopo, Pontificioque legato pacem inijt, reſtitutis in patrias ſedes Friderico & Arſucia Capriacis: Henrico Villalao, Dietrico Fontebono, Arſucio Stratto, Rodulpho Suurignaco, Conrado & Arſucio Cortelterijs, Clegnardo & Leonardo Xoneumbergijs, Iacobo Brodio, et Haldrico Puleenſeo: qui Patriarcha imperium deteſtantes ad Taruiſinos ciuitate donati deſciuerant. Et ad ornandum Vtinatem Vrbem, quam aſſidue incolebat, conuerſus eam quinque Regionibus diſtinxit: Templum Diui Oderici extruxit, in quo Cuſtodem et octo Canonicos inſtituit: Vtinenſes incompoſitos ad quatuor et viginti viros, vt in Comitijs reipublicæ negotia decernerent, redegit. Aquileienſem ciuitatem ruderibus obrutam, atque aere corruptam, quod aqua putrefacta intercluſis*

A *alueis infectas paludes noxium virus effundentes fecerant, cum Vtinati adeo coniunxit, vt vtriuſq. cenſeretur Ciuis, qui alterius eſſet, ac deincepſ vtrique communibus priuilegijs gauderent, quod quidem iure factum Brutius quoque ſcripſit. Ideoque in obſignatorio Vtinenſis Reipublicæ adhuc exciſum legitur, eſt Aquileienſis fides hac Vrbi Vtinenſis. Quo factum eſt vt poſtea ſucceſſores omnes veluti in eam tranſlata ſede Vtinatem Ciuitatem præcipue excoluerint. Et cum multa bona in Carnato, et Iapidia tam ipſe quam parentes Aquileienſis Eccleſia condonauerint.* hæc ille de Bertholdo; quem habet, ſed mendoſe, illum extrema clauſiſſe Aquileiæ anno tertio & vigeſimo ſui pon-
B tificatus, cum conſtet ex Honorij III. Pontificis literis, & Steronis Annalibus, electum Patriarcham anno 1218. obijſſe vero paulo ante annum 1252. quod liquet ex electione ſucceſſoris eius apud Regeſt. Vatic. & Chronic. Monachi Paduani. *Anno Domini* 1252. *Dominus Gregorius de Monte longo, qui multis annis in Lombardia, fungens officio legationis, tam feliciter, quam fideliter, et prudenter pro Romana Eccleſia laborauit, ordinatus Patriarcha Aquileienſis à Papa Innocentio, in Menſe Ianuario Foroiulij eſt ingreſſus.* Conſtat igitur Bertholdum tribus & triginta annis ſediſſe in Aquileienſi Eccleſia ibidem in Patriarchali ſepultum, eo in loco, quo ipſe viuens ſi-
C bi quietis locum deſtinauerat: pro ſepultura, proue remedio animæ ſuæ & ſalute non exigua ipſis Aquileienſibus Canonicis contulit bona anno 1245. vt in eius donationis documento ita ſcriptum reperimus, in ſæpe citato Canonicorum iurium libello.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Nos Bertoldus Dei gratia ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha pro remedio animæ noſtræ præſentium annotatione conſerimus Capitulo Aquileienſi decem marchas monetæ Aquileien. eiuſdem de muta noſtra Aquileienſi annis ſingulis per nos & ſucceſſores noſtros in feſto
D B. Martini libere perſoluendas, donec per nos, vel aliquem ſucceſſorum noſtrorum eadem muta fuerit, à Capitulo per certas poſſeſſiones, vel æquiualentem compenſationem redempta. Ita tamen quod abſque anniuerſario quod pro collatione vnius molendini celebrat idem Capitulum in memoriam noſtram de cœtero teneantur quamdiu vixerimus, vnam miſſam pro defunctis in memoriam noſtram qualibet ſeptimana ſolemniter celebrare. In cuius quidem collationis memoriam, & ſtabilem firmitatem præſentem paginam ſcribi inſſimus, & ſigillij noſtri pendentis munimine roborari. Teſtes autem fuerunt Federicus Epiſcopus Concordienſis, Stephanus

Abbas

Abbas Sexten. Andreas Abbas Lomaq en. Magiſt. Being. Vicedominus, Bertoldus de Fugedii, Bonoconte Canonici Aquileien. Meinchardus Comes Goritiæ, Volricus de Glemona, Conto de Moritio, Otracus de Arenis, Conradus de Sacillo, Ioannes, & Adalpertus fratres de Cuconea, & alij quamplures. *Datum apud Sacilium in Eccleſiam anno Domini* 1245. *Ind.* 3. *Kal. Februarij*. A

Hanc Bertholdi donationem confirmauit Clemens IV. quam ratam habuit Gregorius Bertholdi ſucceſſor, vt in diplomate habetur.

Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filijs Decano & Capitulo Aquileienſi ſalutem, et Apoſto icam benedictionem. B

Cum à nobis petitur quod iuſtum eſt, & honeſtum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, vt id per ſolicitudinem officij noſtri ad debitum perducatur effectum. Exhibita ſiquidem nobis veſtra petitio continebat, quod bonæ memoriæ Bertholdus Aquileienſis Patriarcha volens magnificare veſtram Eccleſiam, pro ſua ſepultura, quam ibidem elegit, annuum redditum vndecim marcharum Aquileienſis monetæ, decem videlicet pro ſuo anniuerſario ſingulis annis in eadem eccleſia faciendo. Et vnam pro feſtiuitate Beatæ Eliſabeth ſuæ conſanguineæ inibi celebranda, percipienda à vobis in muta Aquileienſi ad Patriarchatū Aquileienſem ſpectante, vobis pia liberalitate conceſſit; id que V. nerabilis frater noſter G. Aquileienſis Patriarcha ſucceſſor illius poſtmodum confirmauit, prout in literis inde confectis plenius dicitur contineri. Quare nobis humiliter ſupplicaſtis, vt cum redditus huiuſmodi centeſimam bonorum Patriarchalium non excedant, prouidere ſuper hoc paterna ſolicitudine curaremus. Nos igitur veſtris ſupplicationibus inclinati, quod ſuper hoc ab eodem B. Patriarcha pie, ac prouide factū eſt, ratum & firmum habentes, id auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo &c. Si quis autem &c. *Datum Viterbij* 15. *Cal. Octobr. Pontificatus noſtri anno ſecundo.* C D

Porro Eliſabeth ſancta beroina, de qua in allato diplomate, fuit Andreæ Regis Pannoniæ filia, Ludouici Landgrauij Haſſiæ vxor, Bertholdi Patriarchæ ex ſorore nepos, quæ obijt anno 1231. à Gregorio IX. ſanctorum catalogo aſcripta an. 1235. Bertholdus vero Patriarcha filius fuit Principis Bertholdi Marchionis Morauiæ Comitis Tyrolis. Matrem habuit Agnetem non minori generis dignitate illuſtrem. Fratres illi fuere tres, quatuor ſorores, quarum vna Philippo Regi Franciæ nupſit, altera Andreæ Pannoniæ Regi, cui peperit S. Eliſabeth. Tertia ſoror S. Hedwigis Duciſſa Poloniæ, quæ ad cœlum migrauit anno 1243. & in ſanctorum numerum retulit Clemens IV. an. 1268. Quarta Abbatiſſa fuit Virginum Ord. S. Benedicti in Monaſterio Zitzingenſi Franconię. Vnus fratrum eius Elebertus Bambergenſis Epiſcopus, duo reliqui Otto, & Henricus militiæ dediti patri in principatu ſucceſſerunt. Hæc fuit noſtri Bertholdi parentela equidem ſancta in cœlis, & glorioſa in terris.

65 GREGORIVM de Monte longo Tripolitanum electum, ſui ſeculi præcipuum Præſulem, in demortui Bertholdi locum Aquileien. Capitulum, ab Innocentio IV. Pontifice, Aquileienſem Patriarcham ſubeligendum rogauit, qui poſtulantibus benigne annuit anno ſui pontificatus nono, ſalutis vero 1251. eiuſdemque ratam habuit electionem gratioſo diplomate, dato Perufij 3. Cal Decembr. ex Reg. Varic. epiſt. 73. fol. 132. Per octo annos præfuit, ſed fere ſemper abſens, Italicæ legationis munere diſtentus, quam quidem ita viriliter geſſit, vt contra Fed. ricum II. Imperatorem, eiuſdemque ſequaces plerumq; ie iuſti, eximijque Ducis munus impleret. Ad vltimum Gregorius rerum præclariſſime geſtarum in altitudine, & gloria memorabilis deceſſit (teſte Sterone in annal. apud Caniſium) anno 1269. De quo hæc annorauit Io: Candidus lib. 5. Gregorius Montelongus, vir potius militaris Bertholdi loco inſtitutus, qui cum Pontificius Bononiæ legatus eſſet, Ferrariam, quæ ad Imperatorem deſciuerat, Salinguerra viro fortiſſimo cam acerrime aliquamdiu defendente, vi cœpit. Nec eo deſiſtens Parmam cum Pontificijs, ſociorumque copijs contendit: quam Fridericus coacto ex tota fere Italia exercitu ad ſexaginta millia hominum, iam biennio obſederat, caſtris inſtar vrbis, vallo & foſſa hac mente munitis, vt direpta & euerſa Ciuitate, in quam magnum conceperat odium, eo loci vbi ſtatiua habuerat, nummoſq; conflarat Victorinos appellatos, Victoriam Vrbem conderet: Imperatoremque nil tale metuentem, egredientibus etiam Parmenſibus obſeſſis, fudit, eiuſque tentorijs potitus fugauit: in quibus coronam maximi pretij, & vaſa aurea magni ponderis amiſiſſe fertur. Ob hæc tam præclara geſta Innocentius IV. eidem Aquileienſem Patriarcharum, fato functo Bertholdo, contulit. Qui ciuitatem Auſtriam ingreſſus multa militaria ſigna ex victorijs reportata in æde ſacra, in trophæi ſpecimen, appendit. Ratum quod Alexandrum Regem dixiſſe ferunt, ex hoſtium ſpolijs longe præſtantiorem eſſe templorum ornatum, quam qui ex Smaragdo & Sardoniche: neque

neque id abſonum cenſendum puto ſi de Chriſtiani nominis hoſtium ſpolijs intelexerit. Cum Carinthijs deinde Ducibus & Noricianis Comitibus Aquileienſem ditionem infeſtantibus bella geſſit, deiecto tunc Noriciano ponte pulcherrimo, circa quem Leonardus Noricianus Comes æuo noſtro muniſſimam turrim ponti imminentem extruxit. Incaute demum Roſacij thoro incubans, ab Alberto Noriciano Comite capitur. Interfecto interim apud Montem Medeæ Alberto Concordienſi Epiſcopo eius Legato, nudisque pedibus Noriciam perductus eſt, vbi compoſitæ ſunt controuerſiæ: de quibus in Aquileienſi Archiuio inter cætera cauetur Lucinium & Cormonem dirui, ipſumque Albertum Comitem cum vexillis duodecim inſtituit. Anno autem decimo octauo in ciuitate Auſtria decedens iuxta Paulini tumulum ſepelitur. hæc ille. De Gregorij captione Dandulus habet.

Gregorius Patriarcha Aquileienſis Iuſtinopolitanam urbem obſidens illorum ſuggeſtione, à Comite Goritiæ capitur, & in eius Caſtro recluditur. quem interueniente tractatu Leonardi Danduio, & Marini Guidon Noriciorum Ducis, & aliorum Principum, idem Comes denique liberauit.

Gregorij etiam acta, & geſta commemorat Bzouius, & Odericus in Annal. Eccleſiaſticis tom. 13. de quo ſæpius in Regeſt. Vatic. habetur mentio. Ibidem extant literæ Alexandri IV. anno 1255. ad eundem ſcriptæ de numero Aquileienſis Eccleſiæ Canonicorum moderando, & ad eiuſdem eccleſiæ decus, & ornatum, ad minorem numerum redducendam, quod deinde ex Capituli conſenſu, & Gregorij auctoritate illorum numerus ad viginti quatuor redactus eſt anno 1260. Alexandri literæ, quæ etiam extant in præcitato codice, continent hunc tenorem, vbi notandum Gregorium vocari adhuc Aquileienſem electum, quamuis ante quadriennium ab Innocentio iam Patriarchatum munus recepiſſet.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecto filio G. electo Aquileienſi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Sicut à te ac dilectis filijs Capitulo Aquileienſi nobis innotuit intimantibus, quod Aquileienſis eccleſia eſt adeo Canonicorum multitudine onerata, quod ijdem de facultatibus eius, cum ſint tenues & exiles, vt porro præben. Canonici cuiuslibet præter quotidianas diſtributiones vix trium marcharum argenti valorem annuum excedant, nequeunt commode ſuſtentari. Quare fuit ex parte tua, & dicti Capituli nobis humiliter ſupplicatum, vt ſuper hoc vtilitati, & decori eiuſdem eccleſiæ paterna prouidere ſolicitudine curaremus. Attendentes igitur quod multitudo illius Eccleſiæ, in quibus vix paucis ſufficerent facultatem, eſt potius oneri quam honori, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eiuſdem Capituli obtento aſſenſu moderetis in præfata eccleſia huiuſmodi Canonicorum multitudinem; ſecundum quod ipſius penſatis diligenter facultatibus videris moderandam; præbendas cedentium, vel decedentium Canonicorum conuerti faciens in communes vſus Capituli memorati, & non permittens loco eorum ſurrogari, aut alicui conferri præbendam, donec eccleſia prædictæ collegium, vel numerum, quem ibidem moderatus fueris, ſit reductum. Non obſtante ſi aliqui de mandato Sedis Apoſtolicæ, aut Legatorum eiuſdem, ſeu motu proprio Capituli eiuſdem eccleſiæ inibi ſint recepti, vel vt recipiantur inſiſtant, & ſi aliquibus eſt ab ipſa Sede Indultum, quod interdici, ſuſpendi, & excommunicari non poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. *Datum Neapoli quinto Nonas Martij, Pontificatus noſtri anno primo.*

Porro conſenſus Canonicorum de numero non augendo vltra vigeſimum quartum, extat in eodem codice ſtatuto cum cap. 2. in hunc modum.

Nos Aſquinus Decanus cum Capitulo Aquileienſi videlicet Venerabilibus Epiſcopis Bonacurcio Emonien. & Conrado Iuſtinopolitano, Aſſico de Cartellatio, VVolrico Decano Ciuitaten. Vernerio de Sucanea, Magiſtro Henrico de Pulcerico, Magiſtro VValtero, Alberico Cantore, Rozio de Oſcepio Bonafide, Rodulpho de Moruzio, Magiſtro VVillelmo Scholaſtico, Conrado de Brazaco, Ricoldo Præpoſito Concordienſi, VVoldarico de Cucanea, Ferrarino, Leonardo de Faugniaco, Berardo Præpoſito S. Felicis, & Hermano de Vtino Canonicis Aquileienſibus. Statuimus, & iuramento interpoſito firmiter promittimus ſeruare indulgentiam diminutionis numeri Canonicorum vſque ad 24. factam in eccleſia Aquileienſi per Venerabilem Patrem D. Gregorium Patriarcham Aquileienſem auctoritate Sedis Apoſtolicæ, nec contra facere, vel venire aliquo modo, vel ingenio, aliquem eligendo, vel recipiendo in Canonicum, & in fratrem communiter vel diuiſim, vel alicui aſſignando præbendam aliquam, ſeu locum in choro, & Capitulo, atque ſtallum in præiudicium numeri ſupradicti Canonicorum; imo nos prædictam indulgentiam diminutionis numeri Canonicorum vſque ad 24. factam, pro poſſe bona fide, quantum de iure poterimus.

mus, defendemus, ſi quis autem Canonicorum contra hoc fecerit, vel attentare præſumpſerit, per annum ſit à præbenda Aquileienſi ſuſpenſus, ad cuius rei certitudinem, & ſtabilitatem, firmitatemque præſens ſtatutum fecimus noſtri ſigilli pendentis munimine roborari.

Actum in Capitulo Aquileienſi, currente anno Domini 1260. die ſexto intrante Martio, tertia Indict.

Statutorum Aquileienſis Eccleſiæ liber, ex quo hæc, incipit ab anno 1254. die vigeſima ſeptima exeuntis Maij, anno 5. Patriarchatus Gregorij.

Poſt exceſſum Gregorij Philippus frater Vlrici Ducis Carinthiæ, Archiepiſcopus Salzburgenſis hanc ſedem occupauit haud refragante Capitulo, in cuius gratiam haud tamen confirmationem obtinuit ab Apoſtolica ſede, quem à Patriarchali hac ſerie excluſere plerique Scriptores tanquam nefarie intruſum. Huius meminit Caniſius ex Annalibus Stetonis, Hund. in Metropol. Saltzburg. & damnatæ memoriæ Ionnes Cuſpinianus in Annal. Auſtriæ.

66 RAYMVNDVS Turrianus Mediolanenſis, Pagani filius, clara maiorum nobilitate, propriaque virtute illuſtris, paulo ante Comenſis Epiſcopus, à Gregorio X. ſanctiſſimo Pontifice ſublectus eſt Patriarcha Aquileienſis anno 1272. die 13. Februarij, palliumque recepit, eodem Gregorio mandante, ab Epiſcopo Laudenſi. Cæterum Raymundum tum ob famam nobilitatis, tum ob ſpectatam prudentiam Aquileienſes populi ſummo excepere runt honore, ac gratulatione. Quinquaginta (inquit Candidus) auratis militibus comitatus, præcedentibus ſexcentis Viris equeſtribus, deſultorios equos ſingulis, & centū cataphractis quatuor alios habentibus. Subſequebantur ante Principem ſexaginta Mediolanenſes Patritij adoleſcen-

A tes, non minus formæ decore quam pretioſiſſimo veſtium ornatu, equiſque pulcherrimis viſendi: voces variæ cum lætitia & gaudio reſonabant vndique. Tantam expectationem vicit felix rerum ſucceſſus: vbertatem enim ſtatim conquiſito commeatu induxit. Fœdus cum Noricianis Comitibus percuſſit. Cum Gerardo Caminate, hortatu Aldegarij Villaltæi Epiſcopi Feltrenſis, tecepro Sacilo, pacem compoſuit. Venetis nonnulla Iſtriæ Oppida occupantibus graue bellum indixit, quod per annos duodecim geſſit: qui cum Andream Baſilium cum claſſe ad expugnandam Iuſtinopolim miſiſſent; in qua validum præſidium Antiſtes poſuerat, eaque

B ratione, vt fruſtra oppugnaretur, miſſoque demum Mateo Cornelio cum maiori claſſe, & Marino Mauroceno cum copijs, à continente vrbem vi cepiſſent, Raymundus viribus non animo fractus ad Rodulphum Imperatorem de bello conſulturus acceſſit, à quo aditus, multas ipſis clades, redactis in poteſtatem Oppidis, intulit; Tergeſtinoſque fugatis obſidentibus, pluribus cæſis, obſidione liberauit, deleta eorum arce Romania, nuper a Tergeſtinorum iniuria condita. In ea expeditione Gerardus Lanceus, homo non parui nominis, qui Venetis militabat, perfidiæ conuinctus, quoniam de præſidio tradendo cum Foroiulienſibus egerat, machinamen-

C to impoſitus in Antiſtitis caſtra ciectus eſt. Fecunt ad ſex & triginta millia hominum tunc in Foroiulienſibus caſtris fuiſſe. Pace que non multo poſt cum Raymundo per Thomam Quirinum, Petrum Baſilium, Petrum Zenum, & Rogerium Mauroccenum Oratores Venetos firmata. Cum ex tota Italia, ciuilibus ſeditionibus fluctuante, complures nobiles familiæ tunc, & antea profugæ eidem tanquam communi omnium parenti adhæſiſſent, ſingulas non ſecus ac filios, ad amplificandam vrbem Vtinatem, hortatus. Comites igitur Mediolanenſes ſuos extorres excepit Palentianos, Raudenſes, Caſſinates, Brugnos, ſeu Octoeinos, Liſſonos, Bernardigios.

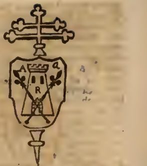
D Nec minus è Roma Capitaferrei, & Caetanos. E Florentia, à qua omnes fere nobiles pulſi erant, Bardos, Ptolemæos, Nerlos, Caualcantes, Pontianos, Bombenos, Cataldinos, Nanos, Rabatos, Pyrentium, Michaelis, Caſtri Pagani equitis, & Noricianorum progenitores, Meleargios, Soldanerios, Rodulphos, Caſtaldos, Graſieros, Matchiſinos, Brunclechos, Albertos, Strozios, Gcrardinos, Malnos, Vannos. Quique etiam ciuitatem Auſtriam, & Glemonam incoluere Bocchos. E Cremona Gubertinos, & Gitoldos. E Verona Montricolos, & Bredos. E Tridento Candidos, euerſo eorum caſtro campo, vnde familia noſtra comitatus dignitate ornata

ornata eſt. E Mantua Paſſetinos & Finetros. E Rhegio Rauanos. E Senis Piccolomineos, & Tingos. Belli Montis, qui omnes non multo temporis interuallo aduenerunt. Ex quibus vſque adeo populus Vtinenſis nobilitate, diuitijs, & multitudine coaluit, conſpirantibus ad commune reipublicæ bonum complnribus indigenis familijs vrbana nobilitate inſignibus, vt primus ciuitatis mœnium ambitus non fuerit capax, quare ſuburbia muro altero ſtadiorum quadraginta cingenda ſtatuit. Portis duodecim, cum ſpecioſiſſimis Turribus erectis.] Hæc & alia Candidus de Vtinenſi ciuitate aucta, & nobilitata à Raymondo. [Sed fortuna (idem ſequitur) felicitatis noverca, quæ amarum quoddam humanis interſerit ſemper negotijs, maximum detrimentum ſuperinduxit, Vicecomitibus Mediolanenſe dominium, pulſis Turrianis, occupantibus. Quos cum Raymundus retinere vellet, collecto ingenti exercitu factionis ſuæ, Vtinenſiumque præcipue in agrum Mediolanenſem profectus eſt, quibus obuiam Vicecomites facti, cum Mediolanenſium ſociorumque copijs apud Gorgontiolam, & Vafrum æquo marte concerrarunt, donec ſuperueniente nouo militum auxilio, Raymundus, mille & quingentis ex ſuis deſideratis, ſuperatus eſt. Reuerſuſque Vtinam eum omnem fere populum lachrymis effuſum offendiſſet, in ſolatium ſuperſtitum, Vtinati reipub. confeſtim vectigalia omnia ciuitatis, vt eſſent pacis ornamenta, & belli ſubſidia, conceſſit. Puteos quinquaginta mirifica paſſuum quinquaginta altitudine ære ſuo ad vrbis commodum vetuſtate collapſos inſtaurauit: vnde altiuo tempore gelidiſſimæ, ſaluberrimæque aquæ hauriuntur. Tulmeſinum deinde Oppidum ſane frequens in montanis Carnis mœnibus ornauit. In gratiamque Ciuitatenſium Zuchalam Spilimbergenſium arcem iuxta ciuitatem Auſtriam ſolo æquauit. Monaſteria duo diui Franciſci Vtinæ, alterum in ciuitate Auſtria magnificentiſſime extruxit. Fulcherio Zuchulæo è Spilimbergia familia Epiſcopo Concordienſi ad eius exemplum alterum in Portu Grauario amplis prædijs ditatum erigere. Et cum per quinque & viginti annos Forumiulium rexiſſet, iam grauis ſenio, è viuis exceſſit, anno Chriſti milleſimo ducenteſimo nonageſimo octauo, quo tempore Primaria Foroiulienſis ſanctitate inſignis multis miraculis decedens apud Sextienſes floruit. Obijt Raymundus Vtini in caſtro omnium æquo mœrore, cuius cadauer religioſo funere elatum, Aquileiæ reconditum fuit in Diui Ambroſij Sacello ab eo conſtructo, doteque munito. Ita ipſius ſanctitatis vitæ exemplum redoluit, vt plurimi Viri nobilitate clariſſimi, poſthabito ſæculo, in diſciplina Sanctorum Dominici, & Franciſci, quorum inſtituta impenſe coluit, feruentiſſime proſequentes Deo ſeſe perpetua ſeruitute dicarent. Ferream Crucem, ſolemni ritu in faucibus montium, vnde Germaniæ merces in Italiam euehuntur, erexerat, animo condendi ciuitatem, Mediolanum Raymundi nuncupandam, quod morte præuentus perficere non valuit. Princeps profecto inclytus, ac religioſus, in ſententijs grauis, qui toto ſuæ vitæ curſu ita ſe præbuit, vt cum vetuſtis illis Eccleſiæ Præſulibus merito ſit comparandus, meritoque Pater Patriæ ſit nuncupatus. Poſt Raymundi exceſſum, Contadum Poloniæ Ducem promouerunt ad ſedem, qua tamen, abnuente Bonifacio Octauo Pontifice, non eſt potitus.

67 PETRVS Gerra Ferrentinas, primum Epiſcopus Soranus fuit, poſtea Reatinus, tum & Archiepiſcopus Montis Regalis in Sicilia, inde Capuanus, ac Romandiolæ Rector, Vir rerum geſtarum pro Sanctæ Romanæ Eccleſiæ gloria clariſſimus, à Bonifacio Octauo anno milleſimo ducenteſimo nonageſimo nono, octauo Idus Iulij Aquileienſis Patriarcha renunciatus eſt, de quo ſæpius in Regeſtis Vaticanis mentio. Cæterum breuis Pontifex fuit, bonorumque omnium ſpes præpropera morte feſellit. Erat enim in adminiſtrandis Prouincijs apprime vtilis, dignus quidem vt Raymundi Viri longe clariſſimi loco ſubſtitueretur. Itaque Vtini deceſſit anno milleſimo treceenteſimo primo, die duodecima Menſis Februarij, ſepultuſque eſt in Sanctæ Mariæ Templo. Extans adhuc numiſmata, quæ ex vi priuilegiorum Aquileienſis Patriarcha procudenda curauit, de quo alibi redibit ſermo.

68 OTHOBONVS Ciuis Placentinus, ac Patauinus Epiſcopus, à Bonifacio Octauo ad hanc eandem ſedem tranſlatus eſt anno milleſimo treceenteſimo primo, quinto Idus Aprilis, vt videre eſt in Regeſt. Vatican. epiſt. nonageſima ſeptima, fol. centeſimo ſeptuageſimo tertio, ann. 8. Interfuit Viennenſi Concilio ſub Clemente Quinto anno milleſimo treceenteſimo vndecimo. Valuit prudentia plurimum, vbi Eccleſiaſticæ res tractandæ forent, nec deerat illi militaris peritia, qua finitimis terrori erat, cum Eccleſiæ ſibi creditæ ita defenderet, ita vt inimicos iuſto propemodum exercitu Vtinam obſidentes compulerit ad fugam. Hic aulæ communiendæ (hæc ſunt

ſunt verba Candidi) ſtudio diuitibus ſe- A
mel ſtipendium impoſuit, pauperibus li-
beratis. Ortæ tunc erant exitiales di-
ſcordiæ inter Foroiulienſes, quibus re-
gio fere omnis bellico tumultu æſtua-
bat. Nec minus à Carinthijs Duci-
bus, Noricianis Comitibus, & Richar-
do Caminenſi vexabatur. Venetis quo-
que Iſtriam infeſtantibus: ijs tot inte-
ſtinis externiſque bellis minime conſter-
natus, coactis copijs, eos omnes intra
limites continuit. Oratores Manfredum
Purlilienſem Comitem, qui anno ſequen-
ti præturam geſſit Mediolanenſem, ac
Henricum Patampergium equitem, ad
Benedictum Pontificem pro componen-
dis Venetis cum Carinthijs Ducibus mi- B
ſit. Caminenſis interea, capto Sacilo,
Spilintergum obiedit. Cum eo erant
Ferrarienſis Marchio, Noricianus, Or-
timburgius, Stenicibergius, & Collaltæi
Comites, multi Foroiulienſes, Taruiſini,
Feltrenſes, & Bellunenſes, Valteroque
demum Spilimbergo equite in fœdus ac-
cepto, ſoluta obſidione Vtinam con-
tendit. Cumque in ſuburbium Grauia-
num per Nicolaum Albretum Vtinatem
complicibus adiuuantibus inductus eſſet,
Vtinates ſumptis propere armis per pri-
mam portam in ſuburbium egreſſi cum
Richardo certamen acre ineunt: cædes
ingens vtrinque editur, dubiuſque pu-
gnæ euentus erat, ni ſuperuenientibus C
ex ciuitate Auſtria ad ſignum fumi au-
xiliaribus copijs hoſtes ceſſiſſent. Eo
prælio Valterus non ignaue ſeſe prote-
gens concidit. Richarduſque ruente e-
quo, præceps in terram datus parum
abfuit, quin caperetur, hunc eques qui
raptim deſilijt, in equum ſubiecit, ipſe
cum pedes æquare curſu fugientes non
poſſet equites, ab inſequentibus confoſ-
ſus perijt. Cæſi ſunt hoſtes quingenti,
capti equites centum triginta, & trecen-
ti pedites, quos miro plauſu in Vrbem
Vtinenſes deduxere. Hac victoria clarus
Othobonus cum Vtinenſibus nulla inie-
cta mora Buticenſe municipium natura, D
præſidio, & commeatu communitum
minimo negotio cepit, ac diruit, Por-
petium, & pleraque loca Henrico Pran-
pergio equite capite mulctato feliciter
expugnauit. Sacilum recuperauit. Cum
Venetis bella geſſit Ioanne Zeno legato
aduerſante, cum quibus poſt ſex men-
ſes pacatus eſt. Anno tamen ſequenti
reuerſus Richardus inſtaurato exercitu
cum Noriciano Comite multa incendia,
indecoraſque direptiones exercuit, à
quibus grauiter Othobonus abhorrens
iam ſenex, & æger dum à Pontifice
proficiſceretur in Arquario Placentini
agri anno tertio decimo animam effla-
uit.] hæc ille.

69 CASSONVS, ſiue Caſtonus
è Turriana gente Mediolanenſis, ſuæ pa-
triæ Archiepiſcopus, Duce Matthæo Vi-
cecomite cum Turrianis ſuis ſede ſua,
& Vrbe expulſus, ad Robertum Nea-
politanum Regem ſecedens, honorifice
aliquandiu degit. Interim vero defun-
cto Othobono Ioannes Vigeſimus ſecun-
dus Pontifex ad Aquileienſem Patriar-
chatum eum promouit anno milleſimo
trecenteſimo decimo ſeptimo, 4. Idus
Ianuarij, irrita electione Gilonis A-
quileienſis Archidiaconi per Capitulum
celebrata; hic cum Guelphicæ factionis
princeps eſſet, duxiſſetque copias in E-
truriam, vt eius Prouinciæ, ex voto Pon-
tificis, Gibellinos Ludouico Bauaro addi-
ctos debellaret, delapſus equo crus fregit,
delatuſque Florentiam ex dolore deperijt
menſe octauo ſui Patriarchatus, ſepul-
tuſque eſt in Clauſtro Fratrum Mino-
rum apud Eccleſiam Sanctæ Crucis in
marmoreo ſepulchro, vbi eiuſdem effi-
gies in modum dormientis ſpectatur,
cum Turrianorum gentilitijs ſtemmatibus,
nulla proloquente inſcriptione, in virum
liberali ſcientia præditum, generis nobili-
tate præclarum, morum honeſtate deco-
rum, diſcretionis & conſilij maturitate
conſpicuum, alijſque virtutibus claris inſi-
gnitum, de quo nos ſupra in cata-
logo Archiepiſcoporum
Mediolanenſium egi-
mus.

70 PAGANVS Turrianus Cauernæ filius, Raymundi nepos, Caſſoni patruus, ex Epiſcopo Patauino anno milleſimo treceenteſimo decimo nono, decimo Kal. Aprilis a Ioanne Vigeſimo ſecundo Patriarcha Aquilei. adlectus eſt, ne quid morte Caſſonis amiſiſſe Guelphi viderentur. Prouinciam inteſtinis diſſenſionibus laceratam inuenit, quam cum ſua dexteritate pacaſſet, Patriarchatus rebus optime conſuluit, Romam inde petijt, indeque reuerſus, ſuppetias ſemel, honeſta equitum copia, quam ab Inſubria duxit, ac iterum cum trecentis cataphractis, numeroſiſque peditum cohortibus, illuc iuſſu Pontificis euocatus, Turrianus attulit, in quorum exercitu connumeratis Regis Roberti, partiſque Guelphicæ auxilijs, quadraginta millia peditum, ac decem millia equitum galeatorum recenſita ſunt, Cremonamque obtinuit. In Forumiulium regreſſus, quaſdam Germanorum phalanges è montibus anfractibus decurrentes, Patriam infeſtantes, repreſſit. Pugnaculi gratia Moſcardi arces in anguſtis montium faucibus conſtruere cœpit, bellique aliquot motus in Venetos habuit, quæ tamen compoſita euanuerunt. Nouos ſucceſſores in feudis nobilibus conſtituit deturbatis Eccleſiæ infidelibus. Oſopi nobiliſſimam arcem Friderico Sauorgnano benemerenti indulſit. Dantem Aligerum exulem Florentinum excepit, habuitque aliquamdiu in honore. Dino Oderico Ordinis Minorum Portus Naonis in Oppido Foroiulienſi nato, ſanctitate inſigni, qui ea tempeſtate ad cœlum euolauit, miraculis florenti, marmoream conſpicuo ſumptu arcam erexit, eiuſque patrata miracula monumentis conſignari iuſſit. Extremum ſpiritum edidit anno milleſimo trecenteſimo

A trigeſimo ſecundo in Vtinenſi Arce, corpus eius in Aquileiam euectum, in Patriarchio prope Raymundum Patriarcham eodem tumulo conditur. Ad quem ſic alloquitur Pax Ferrarienſis in Turrigenæ gentis laudibus.

Tu quoque Turrigena Præſul de ſtirpe, Pagane,
Qua nota virtute probum ſibi gens Paduana
Paſtorem meruit, cuius probitate coruſcat
Præcipue præclara domus, concede fauorem,
Carminibuſque Pater alme, tuis, vatemque ſereno
B *Aſpiciens vultu deuotum ſuſcipe Pacem,*
Daque tua bonitatis opem; qua tutior altum
Aggrediatur opus, plena cum laude Deorum,
Nam tua pergrandem probitas aſſumit honorem
Maiori prouecta gradu ſolioque ſedebis
Altior, et ſceptrum ſedes Aquileia reddet,
Quod patrum virtute potes meruiſſe, tuaque
Non iuuem matura licet diſcretio mentis
C *Te probet eſſe Senem tunc te diàdemate ſacra*
Inſignem, vel Cardineo fortaſſe galero.
Alme Pagane, canam, celebri quoq; carmine latus
Proſequor, et claras referens in ſecula laudes,
Æternum tribuam tibi per mea carmina nomen
Alta triumphalis Turris reparata decore
Hoſtibus eiectis vlla ſine cæde potentes,
Sedibus in Patrijs deiecto tuta Tyranno
Iam patet, & cunctos generoſæ ſtirpis alumnos,
D *Congregat exulibus finem fortuna malorum*
Impoſuit patrios tandem largita Penates.
Nam Medialani quondam clariſſima Proles,
Quæ Turris cognomen habet, quæ terreat hoſtes
Vndique celſa ſuos, & recto vertice cœlum
Suſpiciat, multos quamuis expulſa per annos,
Ignotas inter gentes, longinquaque rura
Creuerit, & Patrui vires aſſumpſerit olim

Sub cuius fuerat ſedes Aquileia cura
Tuta diu, neque tunc Patrios inuadere fines
Profuerit ſuper collectis viribus Vrbe,
Intrauit profugi deponens ſceptra Tyranni.
Namque Maphæus &c.

De Pagano videnda Turrigenæ propaginis Arbor Auguſtini Lampognani.

71 BERTRANDVM deinde de Sancto Geneſio Caturcenſem Gallum defuncto Pagano Ioannes Vigeſimus ſecundus Pontifex ſuffecit anno milleſimo trecenteſimo trigeſimo quinto, quarto Non. Iulij, Virum iuriſprudentia clarum, vitæ ſanctimonia celebrem, Patrem pauperum, & Eccleſiaſticæ libertatis acerrimum defenſorem, ob quam demum à Comite Henrico Noritiæ occiſus eſt anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo, die ſeptima Iunij. Ex Candido huc tranſcribam, quæ ipſi Patriarchæ cum finitimis Regulis negotia fuerint, qua virtute, qua vitæ ſanctimonia, per 15. omnino annos Aquileienſi Eccleſiæ eximie præfuerit. [Ad perficiendum (inquit) Vtinæ apparatum præcipuus Bertrandus Antiſtes diuinitus affuit, ædes ſacras, cœnobia, & xenodochia erigens, collapſa inſtaurans, diuinumque cultum adeo excitans, vt iam ciuitas vniuerſa vnicum eſſe religionis collegium appareret. Ita enim comparatum eſt, vt qualeſcunque ſummi viri fuerint, talis ſit quoque reliqua ciuitas, quæ ſicut cupiditatibus Principum infici ſolet tota, ſic emendari, & corrigi continentia. Claris fuit natalibus Oppido Diui Geneſij Caturcenſis Diœceſeos, qui cum vtroque iure conſultiſſimus annis decem & ſeptem ſupremo cauſarum auditorio præfuiſſet, à Ioanne ſecundo & vigeſimo Pontifice Maximo ſecundus & ſeptuageſimus Patriarcha creatus eſt. Vir omni virtutum genere præſtans, cuius geſta ipſemet epiſtola ad Guillelmum Decanum Aquileienſem memorat, non aliter quam per inſertionem in hanc ſententiam tradam.] Pergit Candidus partem Epiſtolæ referre, quæ cum ſit mutila, nos ex ſanctiori tabulario Eccleſiæ Vtinenſis Beatæ Mariæ nomini ſacræ integram damus, ijs verbis exſcriptam.

☞ Recordare fili Decane, & in mente reuolue quales, & quantos labores, tribulationes, expenſas, & pericula ſuſtinuimus, non theſauriaando nobis, nec noſtros ditando nepotes, aut propinquos, ſed ſolum in recuperatione, & defenſione iurium, & bonorum Aquileienſis Eccleſiæ. Nos enim, ſicut ſcis, recuperauimus, & redemimus terram Sacili de manibus
A Comitiſſæ pro quadringentis marchis, Medunam, quam tenebat occupatam Rizardus de Camino, recuperauimus, nec non Auianum, & Caſtrum Turris exegimus ab illis de Porcilijs ſibi pignori obligata dicebant. Scis etiam quomodo ſtabant terræ, & caſtra Iſtriæ, & cum quanto labore, non illa habere potuimus à prædicta Comitiſſa, datis ſibi prius quadringentis quinquaginta marchis. Poſtmodum & inſtanti huiuſmodi guerra cum Venetis in Iſtria ibi quales, & quantas victorias Deus Eccleſiæ ſuæ conceſſerit, non expedit dicere, quia tibi ſatis eſt manifeſtum, & etiam qualiter per tractatum Concordienſis Epiſcopi compromiſſum fuit per nos, &
B Venetos, & qualiter durante compromiſſo, eiuſmodi dare nobis debent pro iuribus ciuitatis Polæ, terrarum Vallis Ignani, & Regaliæ, quæ Pagano Patriarchæ proxime prædeceſſori noſtro acceperunt, & occupauerunt, ducentas viginti quinque marchas denariorum Aquileienſium annuatim. Demum Rizardus de Camino guerram quam fecerat Eccleſiæ tempore, quo vacante ſede conſeruatoris nomine fungebaris, nobis renouauit, & tunc factis treuguis inter nos, & ipſum Rizardum nos iuimus Laibacum ad habendum colloquium cum Domino Othone Duce Auſtriæ, vbi cum quali, & quam nobili fuimus comiti-
C ua, & cum quantis expenſis, tu qui interfuiſti, potes teſtimonium perhibere, & dum redittemus de Laibaco, nobis pernoctantibus in Circhiniz habuimus noua, quod dictus Rizardus inuaſerat terram Eccleſiæ, & ibat comburendo per partiam. Nos autẽ non ſine magnis laboribus, expenſis, periculis, congregato Eccleſiæ exercitu, iuimus ad Sanctum Vitum, & deinde ſtetimus longo tempore apud Sanctum Danielem, finaliter iuimus verſus hoſtes, & caſtra noſtra poſuimus in campis extra Sacilum, & quantum illa guerra durauerit, bene noſti, finaliter ex diſpoſitione ſuperna, Deus victionum de inimicis ſuis Eccleſiæ ſuæ victoriam tribuit, & ipſe Rizardus hoſtis, & perſecutor Eccleſiæ contritus, & debella-
D tus præ dolore poſt paucos dies ſine hæredibus maſculis mortuus eſt, & ad alienos eſt ipſius hæreditas deuoluta.

Pro redemptione Venzoni quanta ſuſtinuerimus, & victoriam Eccleſiæ diuinitus traditam, & captione nobilium Comitatus Goritiæ, diruptione Bragulini, introitu Venzoni non expedit dicere, quia res, Deo operante, ſatis per ſe claruit, & extitit manifeſta. Pace vero terræ reddita, D. Carolus nunc Romanorum Rex nauigio venit Aquileiam, vbi ipſum recepimus, ſicut decuit tantum Dominum, & ſecum duxit Dominum Bartholomæum, qui ſtetit in ciuitate, & Vtini ad noſtras expen-
ſas

ſas per vnum menſem, & vltra, & poſtmodum frater eius Dominus Ioannes Comes Tirolis, vna cum Epiſcopo Tridentino venit ad nos in Sacile habentes ſecum vltra ſeptingentos equos, quibus omnibus facimus expenſas abundanter, & ipſum Comitem inueſtiuimus de feudis ſuis.

Proceſſu vero temporis Comes Goritiæ fultus potentia Comitum Veglæ aggreſſus eſt de guerra fidelem noſtrum, & Eccleſiæ Aquileienſis Georgium de Duino, & finaliter factis treuguis inter eos, idem Comes cum magna potentia aggreſſus terram noſtram: nos antem præparauimus ad defenſionem, & venientibus in noſtrum, & dictæ eccleſiæ ſubſidium, præfatis Dominis Carolo, & Ioanne, cum equitum, & peditum multitudine ſatis grandi, cum eiſdem, & noſtrorum gente proceſſimus contra hoſtes, & primo iuimus Cormonum, vbi ſtetimus decem diebus, & ibi dato damno, quod dari potuit caſtra noſtra in Vigilia Natiuitatis Domini duximus Goritiam, & ſolemnitatem ſacratiſſimæ noctis Natiuitatis Dominicæ, & Miſſas tres diei illius, videlicet, in primo galli cantu, & in aurora, & tertiam ſolemniter celebrauimus in campis ante Goritiam, aſſiſtentibus Principibus antedictis, & Comitibus de Ortimburk, cum militum ipſorum, & noſtrorum, & aliorum nobilium multitudine copioſa.

Abindein die S. Ioannis Euangeliſtæ recedentes, dato guaſto peruenimus Belgradum, & ibi ſtetimus tenen es Belgradum, & Lariſanam obſeſſam vſque in craſtinum Epiphaniæ. Tandem Comes treuguas anni vnius poſtulauit, quas ſibi ad ipſius poſtulationem conceſſimus, in qua guerra inexhauſtam conſumpſimus pecuniam; non euitata fuit dies aliqua, in qua non expenderemus quingentos florenos auri, & vltra: nam ſolum in blado equorum expendebamus ſingulis diebus marchas quadraginta, & aliquando ſexaginta, & omnibus ſtipendiarijs integre fuit ſatisfactum, & vltra ſtipendia eorum à nobis alacriter cum muneribus receſſerunt. Cæterum tribus vicibus, quibus fuimus Venetijs, vbi nobiſcum fuiſti qualiber vice quantum expendere potuimus, tu ipſe conſidera, non enim fecimus vias illas cauſa noſtri; ſed ſolum ad inclinandum Domini illius animum, vt eccleſiæ dimitteret iura ſua. Pro quæſtione Cauolani quanta expenderimus, & quot noctes duxerimus inſomnes, tu & alij, quorum diligentia, & ſolicitudine Deo, & Iuſtitia operante victoriam reportauimus, bene noſtis, & burſa veſtra etiam non fuit expers expenſarum, quia bene vidimus, & cognouimus labores veſtros ſine damnis burſalibus non fuiſſe, & iuſta.

Quadraginta ſex diebus ſtetimus ante

A Pinzanum cum noſtro exercitu, cum magnis expenſis, periculis, & labore, pro illo deteſtabili homicidio perpetrato per Manfredum, & ſuos complices de Pinzano, qui Franciſcum & Pinzanullum patruos, & Succium conſanguineum eorum de Pinzano morte crudeliſſima peremerunt. Poſt anni reuolutionem Comites Goritiæ nos, Eccleſiam inuaſerunt de guerra, in qua tenuimus pro maiori parte duos exercitus; vnum apud Lariſanum, & alium in campis, iuxta Manzanum ad reſiſtentiam inimicorum, & tribus menſibus, quibus ipſa guerra durauit, habuimus trecentos equites armigeros, exceptis peditibus ad

B noſtrum ſtipendium: conſtitit enim nobis illa guerra quindecim millibus florenorum, & tamen per Dei gratiam in omnibus pertranſiuimus cum honore. Anno ſequenti de mandato Domini noſtri PP. iuimus ad Regem Vngariæ, in quo itinere quanta incommoda, & pericula, atque labores habuerimus tranſeuntes per montes Gelboe, nationes barbaras, & immanes, atque denia incredibilia, tacemus ad præſens: ſed relinquimus tibi per Paulinum Notarium noſtrum referenda cum fuerit apud te, quo niam ſcribere nimis eſſet prolixum; in recuperatione Cadubrij in quantis nos poſuimus periculis, & gentem noſtram, & quantas expenſas fecerimus quæ Deo gratiæ ſint, te credimus audiuiſſe, & qualiter

C filius Bauari cum exercitu ſuo copioſo volens nos inuadere, fuit cum gente ſua per noſtros paucos poſitus in conflictu, & quam mirabiliter ex voluntate diuina inuenimus literas, quæ contra nos, & in deſtructionem Eccleſiæ, & totius patriæ filio Bauari, & Comitibus Goritiæ mittebantur.

Debita noſtrorum prædeceſſorum ab Ottobono citra in Romana curia integre perſoluimus per gratiam Ieſu Chriſti, quæ aſcendunt ad viginti quinque millia florenorum. Arcam in qua recondi debent Patronorum noſtrorum reliquiæ cum cruce, & capite, argenteis, & mitram, campanilis eccleſiæ noſtræ non fecimus fieri gratis.

D Capellæ Eccleſiæ S. Mariæ de Vtino cum pictura conſtitit nobis pluſquam quadringentis marchis. De Monaſterio Monialium S. Nicolai de Vtino, vbi poſuimus viginti Moniales, & eis emimus redditus competentes etiam tibi dicimus. De caſtro Rſimundi, quod erat ſpelunca latronum, & monumentum mercatorum, quomodo illud habuerimus violenter, quod inexpugnabile credebatur, & ſine ſanguinis effuſione, quod dicimus, niſi quod Deus in hoc mirabiliter operatus eſt, & tota patria ab illis prædonibus, de quibus etiam iuſtitia facta fuit, eſt liberata.

Duo prouincialia Concilia habuimus, ſicut ſcis, in quibus multæ conſtitutiones re-

formatæ, & editæ fuerunt in fauorem eccleſiarum, & eccleſiaſticæ libertatis, &c.] Hactenus epiſtola Bertrandi.

Proſequitur Candidus in Bertrando, cui haud ab re ſubnectendum cenſuimus, quam apte Forumiulium in quinque regiones diſtinxit, ita vt Venero exigente bello, quo facilius ſe ſuis quiſque Ducibus in arma coiret, cuius exemplum vtinam noſtra tempeſtate ſeruatum eſſet, vt neque alienæ regiones indigenis ſubijcerentur, neque perfidiæ vnius vniuerſi committerentur: proculdubio enim ab omni bellico furore illæſi fuiſſemus. Prima igitur regio Aquileiæ Vrbi decreta, cui Montisfalconis agrum adiecit, & quicquid à via alta ad Tiliauentum protenditur. Huic præfecit Nicolaum Caſtellium cum Henrico Straſoldio, & Pallea Vermæo. Secunda Vtinenſis, continens quicquid citra Turrum, Iudicum, Viam latam, Coloretum, Melſum, & S. Danielem, Tiliauentumque comprehenditur, præfectuſque Fridericus Sauorgnanus cum Oderico Villaltæo, & Friderico Morutio. Tertia Ciuitatenſis iuxta Turrum & Iudicum cum Sclauis, & collibus Philippo Porteo, Ioanni Cucaneo, & Hermanno Atempſeo legatis. Quarta Glemonenſis à Taracento, & S. Daniele cum Montaña Carnorũ ora Arruico Prampergio, Aſquino Coloretæo, & Conradino tradita. Quintam vero quicquid eſt vltra Tiliauentum conſtituens Begonio Spilimbergio, Brizalio Purlilienſi, & Nicolào Barenſi ſubiecit. Rurſus & ad Togæ munia Vtinenſium Senatum, qui adhuc Bertoldi decreto ſub quatuor & viginti regebatur cum nimis paruus reclamantibus præcipue nouis ciuibus & plebe videretur, in maiorem numerum redegit, conſideranſque multas apud gentes rerum publicarum formas extitiſſe, treſque ex omnibus ab eis, qui vtuntur, ſumme laudatus, nec vllam tamen earum fuiſſe ſinceram; verum peſtem adeſſe quandam vnicuique ingenitam, conuerſioneſque etiam naturales (teſte Platone) rebuſpublicis ineſſe, ita ut difficilis optimæ electio, itaque neque per vnius, neque per paucorum, neque per populi principatum adminiſtrationes per ſe ipſas eſſe bonas: Monarchia enim, ſi ſit arrogans facta, & ſequi incipiens tyrannicas appetitiones, à paucis viris ſtrenuiſque deſtruitur, paucorum vero principatus ex optimis viris conſtans, cum eſt diuitijs ſodalitatibuſque clarus, nec iuſtitiæ, nec aliarum virtutum vllam rationem habet, à populo prudente diſſoluitur, populus autem continens, & ex lege adminiſtrans cum inordinatus eſſe incipit, & inique agere ab illuſtri aliquo vi occupatus, ad iuſtum æquumque redigitur. Proinde ex omnibus his mixtam quandam conſtitutionem deligens ex vniuerſis familijs, quæ genere, & ſpectata virtute præſtabant, quoſque vigeſimam quintum annum attingentes, conſcribi fecit, qui poſtquam coram ſeptem viris iurauerint, ſibi boni ciuis munere functuros, ipſo ſint iure conſilio adiecti, ſtatuitque ex qualibet regionum quinque interioris ambitus trinos viros per regionarios ſingulos deligi, totidemque & ſingulis ſuburbijs quinque, qui cum ſuburbanæ plebis præfectis in conſilium accederent, atque ita quinque ac triginta tenuioris fortunæ viros patritijs addidit, ex quibus omnibus Senatus conficiebatur, veluti ex pluribus membris corpus totum; ijs tam ſcite diſpoſitis, omnes in concionem accerſijt, ſuaſitque, vt immortali Deo preces offerant, quibus præſertim beneuolentia diuina comparatur, quæ cum adeſt, omnia hominibus in melius feruntur, deinde vt prudentiam ac iuſtitiam ſeruent, ob quas minus lædentes ſe inuicem homines magis ſunt inter ſe concordes, neque turpiſſimis voluptatibus felicitatem, ſed honeſto metiuntur. Poſtremo eos ad generoſitatem excitans vt grauiter & magnanime omnia auderent, noſcant ſe ab Aquileienſibus viris illuſtribus ortos, nil niſi condignum, atque amplum complecti debere. Cuius quoque monita vtinam diligenter ac diutius Vtinenſes obſeruaſſent. Interea Beachinus Purlienſis Comes Portus Naonis præfectus auxiliaria Spilimbergenſibus manu accepta Turrim iuxta Portum Naonem occupauit. Caſtellutium quoque Vtinenſes, eiecto Hermagora Turriano, euerterunt. Bertrandus autem & vltra montes proſpiciens, Herdegurium, & Bardenium Pictauios Proceres: Vlricum Phonabicenſem Comitem, Othonem & Albertum Auſtrios & Carinthios Duces: Sophiam Hermannum, & Othonem Ortimbergios Comites, Ioannem & Albertum Noricianos Principes, Conradum Sephenſtynerum, Fridericum Cilium Comitem, Fridericum Senechenſem Comitem, Henricum Randechium, Vinterum Gothoneum, Monachos Minchidorfios, atque alios centum & ſeptuaginta proceres ad fiſci res Aquileienſis agnoſcendas allexit.] Sequitur poſt alia idem Auctor. [Pontifex noſter (Bertrandus) à concilio Patauino non multis comitantibus rediens, cum Aquileienſis ciuitatis ob aeris inſalubritatem pene deſtitutæ reliquias Vtinam ſic transferendas cenſuiſſet, vt abolito prorſus Vtinati nomine Aquileia noua nuncuparetur. Vbi ad Richinuelth à Spilimbergo quattor milliarijs iuxta pagum Domininum applicuit à militibus Noriciani Comitis, ac pleriſq; nobilibus quinque lethalibus vulneribus illatis interficitur anno decimo ſeptimo, menſe vndecimo pontificatus. Corpus curtui impoſitum duabus meretricibus, ad caput altera,

ja, altera ad pedes conſtitutis, Vtinam miſere. Vtinenſes vero effuſis obuiam cunctis, id tanquam diuinum Numen honorificentiſſime multis lachrymis exceperunt, atque in maxima Diuæ Virginis æde marmoreo conditorio, quod ad reponenda Hermagoræ ſacra oſſa extruxerat, condidere; quinque illud marmoreis ſimulachris ſuſtinentibus. Cuius Viri Sancti coruſcantibus meritis innumerabilia miracula conſpiciuntur. Qua cæde animaduerſa Dux Auſtriæ e veſtigio Vorlicum Valſæum proceren eum valido exercitu in Forointium mittit. Ne quam ab internis finitimiſque hoſtibus calamitatem (donec gratus Antiſtes crearetur) acciperet. Hæc ille. Id Cortuſiorum Hiſtoria de nouitatibus Paduæ & Lombardiæ lib. 10. cap. 3. compendio narrat ad annum 1350. quo diem ſuum functus eſt Bertrandus 7. Iunij. *Bertrandus*, inquit, *Guaſconus Aquileienſis Patriarcha vir probus et ſapiens, et Comes Goritiæ, inter quos erat magna diſcordia, coram Domino Legato, et Domino Paduæ menſe Madij conuenerunt, et multum fuit de iuribus partium diſputatum, ſed nihil potuit expediri. Tunc multi Caſtellani de Foroiulij erant rebelles Domino Patriarchæ. Dominus vero Patriarcha equitauit Sacilum iturus Vtinam cum ducentis galeis. Contra eum pugnarant eius rebelles cum gentibus de Goritia, et debellatus fuit Dominus Patriarcha, capti fuerunt multi diuites, et nobiles Caſtellani, in quorum numero fuerunt Gherardus de Cucagna, et Federicus de Sauorgnano. Ipſe vero Patriarcha capitis ſeſſus gladio à quodam de Villalta obijt ſtatim. Fuit hoc 1350. die 7. menſis Iunij.*

72 NICOLAVS deinde de Luzemburgo Regiæ Bohemicæ princeps ſpurius è Regio ſanguine magnanimitatem hauſit, ſuſceptamque natalium labem virtutum ornamentis texit. Is à Clemente Sexto anno 1350. 11. Kal. Nouembris ad Caroli fratris Bohemiæ Romanorumque Regis preces ex Epiſcopo Neubnrgenſi ad Patriarchale ſolium euectus eſt, vt Aquileienſem Eccleſiam à finitimis Principibus laniatam tueretur, priſtiniſque iuribus reſtitueret: paſſus eſt æmulorum Auſtriaci Ducis Scrinio præfectum, qui ad eam dignitatem anhelabat Rodulphi Principis armis fultus, quibus vniuerſam ferme ditionem, qua vi, qua deditione, Vtino, & Aquileia exceptis: vt illius ambitio demum eluſa eſt, potituſque Patriarchali faſtigio Nicolaus Bertrandi prædeceſſoris, cui Beati nomen cœleſtes editæ virtutes apud Aquileienſem peperere, iniquam mortem vlciſci aggreſſus eſt, quo perſuſi terrore aduerſarij miſcere illi venenum percontarunt, ſed detectæ eorum fraudes, compreſſæque armis molitiones, eorundem arces quibus ſe tutam putabat improbitas, æquatæ ſolo, & iniuſtæ vltionis trophæa commutata: nec minus conſultum à Nicolao ſacrorum maieſtati, religioniſque dignitati, atque ita gratum cœlo ſe reddidit, vt pluribus cœleſtibus viſis admonitus ſit, vt eiuſdem Bertrandi ob defenſionem eccleſiaſticæ libertatis cæſi corpus exploraret; paruit Nicolaus, cumque euoluto venius anni fluxu ſepulchrum reſeraſſet, ſacrum illud pignus omnis corruptionis expers reperit, ingentique pietatis ſenſu delibutus, illud in Patriarchali ſolio mitra, baculo, cœteroque apparatu ſacro exornatum collocauit, defixis pro ſtupore adſtantium animis. Altero etiam vertente anno, cum prædeceſſoris corpus nullo perunctum balſamo, iterum immune corruptionis eruiſſet, ſacris ornamentis decoratum, in altari ſtatuit vbi ingentia miracula, quibus Bertrandi gloria in dies efflorescebat, maximuſque Germanorum, Vngarorum, Sclauorum, Italorumque concurſus ad eam celebritatem confluxit, tantique animorum motus ex pio eo ſpectaculo concitati ſunt, vt pijs vocibus ad cœlum elatis eccleſia tonare, teſtudineaque moles ruere videretur. Italicam expeditionem meditante Carolo Cæſare fratre, vt imperij iura, quæ tyranni Itali, & Ghibellini nominis fuco, Cæſareæque Maieſtatis defenſæ lenocinio inuaſerant, recuperaret, auguſtalibuſque inſignibus Romæ à Pontificijs legatis cingeretur, cum Vicecomites Mediolanenſes niſi vi & ferro pariturj putarentur, Nicolaus Aquileienſis vna cum Gradenſi & Conſtantinopolitano Patriarchis ferream coronam Moduccia ab Innocentio VI. conferre Carolo iuſſus eſt, ſi Mediolanenſis Archiepiſcopus id munus obire detrectaret. Verum Cæſareum iugum accepere Vicecomites, Robertuſque Archiepiſcopus in æde Ambroſiana, ſuis partibus perſunctus eſt. Stipauit vero Nicolaus fratrem Carolum, ac poſt auguſtalem pompam celebratam Romæ, in qua Petrus Epiſcopus Card. Oſtienſis implicito Piceni bello collega Ægidio Card. Albernotio aurcam coronam Cæſareo vertici impoſuit, Senarum vrbis principatu à fratre Imperatore donatus eſt. Sed non diu illius vrbis imperium tenuit Nicolaus; Senenſes enim excuſſo iugo in priſtinam libertatem ſe aſſeruere; quin etiam Carolus Piſis atroci coniuratione à Gambacurtis appetitus, ſumpto de aduerſarijs ſupplicio, mobilia Italorum ingenia veritus, Germaniam repetijt. Nicolaus vero in ſuo Patriarchatu ſeceſſit, atque ob grauiſſimos ſumptus in ſociando Auguſto profuſos, tum alias ob cauſas, plura Eccleſiæ Aquileienſis prædia abalienauit, pro quibus recuperandis Ludouicum ſucceſſorem plures labores pertuliſſe narratur. Cœterum Nicolaus fratris exemplo, qui Sanctorum

ctorum

ctorum reliquias vndique conquiſitas, Pragam intulit, Beatorum Hermagoræ, & Fortunati martyris corpora in Caſamatenſe municipium tranſtulit è Gradenſi eccleſia, de quo cum Vngari extincto Nicolao, poſtea apud Innocentium VI. eſſent conqueſti, hæ ab eodem Pontifice ad Gerardum Abbatem S. Georgij ſcriptæ fuerunt literæ.

Innocentius &c. Gerardo Abbati Monaſterij S. Georgij maioris de Venetijs Caſtellana Diœceſis.

Ad audientiam noſtram peruenit, quod olim bonæ memoriæ Nicolaus Patriarcha Aquileienſis Sanctorum Hermagoræ & Fortunati martyrum corpora de eccleſia Gradenſi, in qua requieſcebant, occulte ſubtrahi, & ad caſtrum de Caſamata Aquileienſis diœceſis portari in Dei, & dictorum Sanctorum iniuriam procurauit & fecit, quæ corpora adhuc in caſtro exiſtunt eodem: nos igitur ſuper ijs prouidere volentes, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus de præmiſſis omnibus & ſingulis, vocati qui fuerint vocandi, ſummarie & de plano, & ſine ſtrepitu, & figura iudicij diligentius te informes, & ſi per informationem huiuſmodi ea inueneris veritate fulciri, auctoritate noſtra corpora ipſa, expenſis illorum, quos in his culpabiles eſſe repereris, ad eandem Eccleſiam Gradenſem cum honore & reuerẽtia debitis reduci in loco, in quo prius erant reponi facias, contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcendo. *Datum Auinione* XI. *Kal. April. anno VIII.*

Hoc ipſo anno 1358. Nicolaus cum domi ſanctitatem, & armis fortitudinem, vtrobique prudentiam haberet, ſe totum myſterijs ſacris exhibuit, multoſque operibus ſanctis ad Templa, & Monaſteria conſtruenda excitanit, donec annis 7. menſibus 9. præfuiſſet, exceſſitque omnibus charus. De quo reperio in antiquis huius eccleſiæ monumentis ei aliquando negotium fuiſſe cum ſuis Canonicis de iuriſdictione, quam antea ſub Raymundo, Bertrandoque anteceſſoribus diu dicertauerant, arbitriſque datis honorem ei, eorumque priſtinum, poſtpoſita Patriarchali dignitate, adiudicarunt. Rei geſtæ & illuſtrandæ plurimũ faciet, vt arbitror, monumenta inſigni pietate Nicolai collucentia, quæ in huius eccleſiæ tabulario extant, ſi exſcribuantur.

Nicolaus Dei gratia Sanctæ Sedis Aquileienſis Patriarcha ad perpetuam rei memoriam.

Quod ſtatu pacifico, & tranquillo noſtrorum Capituli, & Eccleſiæ Aquileienſis à noſtris bonæ memoriæ anteceſſori-
A bus Patriarchis Aquileienſibus eſt prouide,
& laudabiliter ordinatum. Nos eorum inhærentes veſtigijs ad tollendam perpetuo
omnem quæſtionis materiam, quæ ſuper
infraſcriptis poſſet modo aliquo ſuſcitari
intendimus Deo propitio inuiolabiliter
obſeruare. Sane pridem ſuper diuerſis tractandis, vna cum dilectis filijs noſtris Decano, Canonicis, & Capitulo dictæ noſtræ
eccleſiæ in loco, in quo conſueuit dictæ
eccleſiæ Capitulum congregari conuenientes nobis per eoſdem poſt diuerſos tractatus habitos ſuper informatione ſtatus eiuſdem eccleſiæ fuit humiliter ſupplicatum:
quod cum dudum inter bonæ memoriæ
Raymundum Patriarcham Aquileienſem
B anteceſſorem noſtrum ex parte vna, & Decanum, & Capitulum ſupradictos ex parte
altera procurante inimico pacis ſorent diuerſæ quæſtionum & contentionum materiæ ſuſcitatæ, ex quibus hinc inde grandia
expenſarum profluuia ſunt ſecuta, & tamen per arbitros ad hoc de partium voluntate aſſumptos, lites & contentiones
huiuſmodi diuino inſpirante Flamine cum
vera pace, & votiua concordia terminatæ,
ſicut de prædictis omnibus conſtat publico inſtrumento, dignaremur paterno affectu, & fauore benigno huiuſmodi ſententias per prædictos arbitros latas ob reuerentiam omnipotentis Dei, & Beatiſſimæ
Mariæ Matris eius, atque Beatorum Her-
C magoræ & Fortunati patronorũ noſtrorum
more noſtrorum prædeceſſorum approbare, & confirmare. Nos autem omni cura
omni ſolicitudine, & ſtudio penſantes, & die
noctuque modos, & vias exquirentes, quibus poſſemus eandem reformare eccleſiam, ac filijs, & confratribus noſtris prædictis, quantum cum Deo & iuſtitia poſſimus complacere, & ipſorum votis annuere. Viſo tenore ſententiarum prædictarum, ipſas, matura deliberatione præhabita, & de certa ſcientia, approbamus, & more noſtrorum prædeceſſorum in Chriſti nomine confirmamus, volentes & diſcernentes ne quid in poſterum tergiuerſari valeat, ſeu modo aliquo contradici, quod
D præſentibus approbationi, & confirmationi noſtris tenor dictarum ſententiarum de
verbo ad verbum plenius inſeratur, & vt
perpetuo valerent robore per Paulum infraſcriptum Notarium Cancellarium noſtrum tradi, & in publicam formam reduci
iuſſimus ſub ſigilli noſtri appenſione in teſtimonium præmiſſorum. Tenor autem
ſententiarum prædictarum talis eſt. *In nomine Domini Amen. Anno eiuſdem milleſimo ducenteſimo octuageſimo tertio, Indict.* XI
die quarto intrante Madio in ciuitate Auſtria in Patriarchali Palatio, præſentibus
Dominis Manfredo de la Turre, Archipreſbytero Modocen. Bernardo Decano Ciuitatenſi, Presbytero Pagano Scholaſtico
Aqui-

A Aquileien. fratribus Artnico de Aoras, & Berroldo de Fagidis de Ordine Prædicatorum, Joanne de Carpineto, & Conrado de Mantoa de Ordine Minorum, Henrico de Grez Notario, & alijs pluribus.. Domini Trarinus, & Lodoicus Canonici Aquileienſes arbitri arbitratores, & amicabiles compoſitores in quæſtionibus, quæ vertuntur inter R. Patrem & Dominum Raymundum Patriarcham Aquileienſem ex parte vna, & venerabiles viros Dominos Capituli Eccleſiæ Aquileienſis ex altera parte, vt publico inſtrumento confecto exinde per me Valterium Notarium infraſcriptum plenius continetur. In præſentia dicti Domini Patriarchæ, & Iacobi de Ciuitado Canonici
B prædictæ Eccleſiæ Aquileienſis, Procuratoris dicti Capituli, nec non Dominorum Magiſtri Leonardi de Faugnaco Vicedecani, Odolrici Præpoſiti S. Petri de Carnea, Henrici de Legio, Magiſtrorum Alberti, & Laurentij, & Hermanni de Vtino, Canonicorum eiuſdem Eccleſiæ de voluntate ipſarum partium ad hoc inſtantiũ, præfixo ad id termino, die, ac loco prædictis, prout in inſtrumento publico confecto exinde per Henricum Notarium plenius continetur, talem in ſcriptis ſententiam protulerunt.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus
C *ſancti. Amen.*

Humilis doctrina Magiſtri humiles inſtruet diſcipulos, inter ſe videlicet pacem habere, dicens, Pax vobis, & quia pacis lenitas eſt diſcordiæ finis ad tranquillum concordiæ, deberent omnes, & maxime qui in ſortem Domini ſunt aſſumpti, corde & animo vigilare. Sed ſunt nonnulli qui zelum amoris contentionibus acuendo tantum quæſtiones inueſtigant, & lites & corda ſcindentes diſcordia ſub vmbra iuris ad iniuriam decidunt, interdum calumniæ ac inimicitiarum puteos fodientes non conſiderato, quod contentionis puteis relictis contemptui fodit Iſaac alium, pro quo non contendere paſtores:
D cuius nomen vocatum eſt Latitudo, quia reſtringitur charitas contentione diffuſa, & ſi arctat contentio, charitas dilatat. Vnde cordibus eſt reddenda concordia, vt ſit opus iuſtitiæ, pax, & ſilentium cultus eius, præſertim in illis, qui vt pennæ columbæ deargentatæ ſibi, & ſubditis debent ſplendere, pacifice ſedentes in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & requiei opulentia. Sane vicinos omnino non latuit, & ad multos iam in longinquo peruenit, quantum grauaminis ſanctæ Aquileienſi eccleſiæ, & eiuſdem Capitulo ſuper diuerſis articulis quæſtio ſuborta attulerit, & afferret in poſterum ſi duraret, ad futurorum tractata de præterito coniectura. Conſueuerunt etenim lites, & prodigæ ſumptuũ, liberales laborum, raræ quietis, & veiuam non contentionis, & diſcordiæ incentiuæ, eo quod raro bonum iurgio lingua ſilet, & iudiciorum ſtrepitu mens quieſcit. Hæc autem pericula & diſcrimina, quæ de huiuſmodi quæſtionibus ipſi Aquileienſi Eccleſiæ, & eiuſdem Capitulo imminebant, R. Pater & Dominus Raymundus Dei gratia ſanctæ ſedis Aquileienſis Patriarcha, & Viri Venerabiles, Decanus, & Capitulum ipſius Eccleſiæ attendentes, ne inualeſcente contentione Eccleſiam & Capitulum memorati languerent diutius, & quandam mortem viderentur ingerere vita cauſæ, de communi voluntate quæſtiones omnes, quæ vertebantur inter eos, quas diuturnitas iudicij prorogabat, acceleratione prouida Dominos Ioannem Archidiaconum, Ferarinum, Lodoicum Canonicos Aquileienſes arbitros & arbitratores, & amicabiles compoſitores vnanimiter elegerunt, dantes eiſdem plenariam poteſtatem, vt quæſtiones omnes, quæ vertebantur hinc inde per eoſdem tres arbitros, vel duos eorum finiri, & terminari deberent ſecundum quod eis videretur alte, & baſſe melius expedire. Et ideo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen. Nos Ferarinus, & Lodoicus Canonici Aquileienſes electi & aſſumpti arbitri, arbitratores, & amicabiles compoſitores, ſuper quæſtionibus, litibus, & controuerſijs, quæ mouentur, ſeu mouebantur inter R. Patrem & Dominum Raymundum Dei gratia ſanctæ Sedis Aquileienſis Patriarcham ex vna parte, & diſcretos Viros Decanum & Capitulum Eccleſiæ Aquileien. communiter, & diuiſim ex altera, prout continetur in quodam inſtrumento inde confecto per manum Magiſtri Valteri Scholaſtici Ciuitatenſis Notarij ipſius Domini Patriarchæ, vt inter eos ſit pacis, & concordiæ vnitas, auctoritate nobis tradita, & conceſſa, requiſito per nos legitime Domino Ioanne Archidiacono conſocio noſtro examinatis & diſcuſſis diligenter petitionibus eorundem, & legitime citatis partibus ad ſententiam audiendam de voluntate & conſenſu partium, non obſtante abſentia dicti Domini Archidiaconi, ſic duximus procedendum, & definiendum. In primis ſuper petitione prima Domini Patriarchæ, quæ talis eſt. In nomine Domini Amen. Coram nobis Dominis Magiſtris Ioanne Archidiacono, Ferarino, ac Lodoico Canonicis Aquileienſibus arbitris, & arbitratoribus, ac etiam amicabilibus compoſitoribus electis à partibus infraſcriptis dicit, & proponit Dominus Raymundus Dei gratia Patriarcha Aquileienſis ſuo Patriarchatus nomine contra Decanum & Capitulum Eccleſiæ Aquileienſis, & contra quamlibet perſonam pro eis legitime inſeruientem, quod olim Aquileien.

A libet de Capitulo communiter & diuiſim
ad preſtationem cuiuslibet copulatici non
teneri, & quod de cœtero ipſe D. Patriarcha
& ſucceſſores ſui per ſe, nec per Officiales
ſuos, dictos Decanũ & Capitulum maſſarios
ruſticos, & colonos eorum, vel aliquem de
Capitulo, vel maſſarium, ruſticum, colonũ,
vel terram alicuius de Capitulo communi-
ter, vel diuiſim ad præſtationem alicuius co
pularici non teneri, nec non cõpellat. Sed
ipſos Decanum & Capitulum, & quemlibet
de Capitulo, & maſſarios eorum communi-
ter & diuiſim abſoluimus à præſtatione co-
pulatici memorati. Deinceps de ipſo copu-
latico per D. Patriarcham ab impetitione
Decani, & Capituli ipſum D. Patriarchã du-
B ximus abſoluendum. Item ſuper eo, quod
Decanus & Capitulum dicabat quod D.
Patriarcha angariabat, moleſtabat, &
grauabat per ſe, & Officiales ſuos maſſa-
rios, colonos, & ruſticos eorum in cuſto-
diendis Caſtris, Guaijſis, Caraticis in com-
pellendo eos ſtare iuri coram ſe, & alijs
muneribus & oneribus realibus, & perſo-
nalibus. Cum & Pharao qui legis notitiam
non habebat, omnibus alijs ſeruituti ſub-
iectis Sacerdotes, & poſſeſſiones eorum
non ſolum in libertatem dimiſit, ſed & a-
limonia eis de publico miniſtrabat, arbi-
trando definimus, ſententiamus, & pro-
nunciamus, quod ipſe Dominus R. Patri-
archa, vel ſucceſſores ſui, aut Officiales eo-
C rum de cœtero in cuſtodijs Caſtrorum,
Guaijſis, & alijs muneribus, & oneribus rea-
libus, & perſonalibus communibus & pri-
uatis, quæ ſuperius facta ſunt, quocunque
nomine cenſeantur, ruſticos, maſſarios, &
colonos prædictorum Decani & Capituli,
ad huiuſcemodi ſeruitia, imo ſeruitutes po-
tius non teneri. Et ipſos maſſarios, & co-
lonos ab huiuſmodi angarijs, & præſtatio-
nibus ſententialiter duximus abſoluendos,
tempore tamen generalis guerræ in Foro-
iulij ſi dicti Decanus, & Capitulum per Do-
minum Patriarcham ad exhibendum in
curribus fuerint requiſiti, dicti Decanus &
Capitulum teneantur ipſi Domino Patri-
archæ in curribus in Foroiulij tam mode-
D ratum exhibere auxilium. Item ſuper eo
quod Decanus, & Capitulum petebat, quod
dictus Patriarcha non confirmaret Epi-
ſcopos, & alios inferiores Prælatos eis re-
quiſitis, eundem Dominum Patriarcham
à præfata petitione duximus abſoluendum,
eiſdem Decano, & Capitulo ius confir-
mandi Epiſcopos, & alios inferiores Præ-
latos, & alia omnia & ſingula, quæ conſue-
uerunt habere, & facere tempore vacatio-
nis eccleſiæ reſeruamus. Item ſententia-
mus, & arbitrando præcipimus, quod præ-
fatum Capitulum infra dies 8. per . . vel
Procuratorem legitimum dare & cedere
debeat præfato Domino Patriarchæ omne
ius, omnemque actionem, quod & quam

habent, vel habere poſſunt contra quaſ-
libet perſonas, quæ prædictæ Aquileien-
ſis Eccleſiæ vacationis geſſerunt officia
ad Patriarchatum Aquileienſem quocunq;
nomine cenſeantur. Item ſuper eo quod
dicti Decanus & Capitulum dicebant & pe-
tebant, quod præfatus D. Patriar ſtatuta,
ſeu conſtitut. in ſpiritualibus non condat,
ſeu faciat ipſis Decano, & Capitulo irrequi-
ſitis. Arbitramur ſententiando, & defini-
mus, quod D. Patriar de cœtero ſi qua ſta-
tuta, ſeu conſtitutiones facere voluerit, re-
quirat Decanum & Capitulum memora-
tos, & cum eorum conſilio ſtatuta faciat
ſeu condat, Cum hoc ſacri Canones at-
teſtentur. Item ſuper eo, quod memorati
Decanus, & Capitulum petebant, quod
Dominus Patriarcha & Officiales ſui non
prohiberent Nuntios Decani, & Capituli,
& Manſionariorum emere piſces ad vſum
eorum, item præcipimus, arbitramur, &
definimus, quod ſi Decanus, & Capitulum
aut Manſionarij voluerint accipere ligna
ad vſum eorum de ſyluis circumpoſitis A-
quileſæ, Dominus Patriarcha, & Officiales
ſui, eos non impediant, vel perturbent.
Item ſuper eo, quod præfati Decanus, &
Capitulum petebant centum marchas à
Domino Patriarcha, pro eo, quod ipſe
damnificauerat Capitulum, vt dicebant
occaſione procurationum. Arbitrando
abſoluimus dictum Dominum Patriarcham
à petitione præfata. Item arbitramur, ſen-
tentiamus, & definimus, quod ſi quando
per legatos, & nuntios Apoſtolicæ Sedis
imponuntur generales collectæ in ſolutio-
ne facienda, Dominus Patriarcha cum Cle-
ricis intelligatur includi. Item ſuper eo,
quod Decanus, & Capitulum petebant
Canonicam portionem de omnibus, quæ
bonæ memoriæ Bertoldus Patriarcha pro
remedio animæ ſuæ dedit, ſeu legauit Ec-
cleſiæ Aquileienſi, pro eo, quod maſſarios
& ruſticos Decani & Capituli, & quorum-
libet de Capitulo à præſentatione copula-
tici duximus abſoluendos. Et pro eo
quod maſſarios, & ruſticos Decani, & Ca-
pituli, & quorumlibet de Capitulo à cu-
ſtodijs caſtrorum Guaijſis, Caraticis, & alijs
muneribus, & oneribus realibus, & perſo-
nalibus quocunque nomine cenſeantur, de
cœtero pronunciamus eſſe immunes, di-
ctum Dominum Patriarcham à præſtatio-
ne huiuſmodi canonica portione abſolui-
mus, eiſdem Decano & Capitulo ſuper pe-
titione præfata perpetuum ſilentium im-
ponentes. Item præcipimus, & ſententia-
liter definimus, quod quando Dominus
Patriarcha petit aliqua ſibi fieri per Deca-
num, & Capitulum, vel aliquem de Capi-
tulo, ſi illud ſibi negatur, nullum damnum
det per ſe, vel per alios in bonis Decani, &
Capituli, vel alicuius ſingularis de Capitu-
lo. Sed alias cum eis ordinario iure pro-
cedat.

cedat. Item præcipimus, & arbitrando definimus, quod Dominus Patriarcha Decanum, & Capitulum, vel aliquem de Capitulo non compellat ad aliquam militiam faciendam, præſtandam, ſeu dandam. Tempore tamen generalis guerræ teneantur præſtare Domino Patriarchæ, ſicut & alij Clerici ſuę diœceſis in pecunia auxilium moderatum. Item abſolutione tredecim marcharum, quas Dominus Patriarcha petebat de collecta ducenta cum marcharum quando iuit ad curiam, dictos Decanum & Capitulum ducimus abſoluendos. Item abſoluimus à ſolutione triginta marcharum Dominum Patriarcham, quas Decanus & Capitulū prædicti dicebant quoſdam ex Canonicis expendiſſe quando iuerunt in Boemiam ad præſentandum decretum Domino Philippo. Item abſoluimus Dominum Patriarcham in petitione centum marcharum, quas quidam Canonici expenderant de bonis Capituli, vt dicebant, in proſequendo negotium Domini Philippi, & pro petendo Paſtore. Item abſoluimus Dominum Patriarcham de triginta libris paſſorum, quas Capitulum dicebat expendiſſe apud Paduam, & dictum Dominum Patriarcham teneri ad ſolutionem earum. Item abſoluimus præfatum Dominum Patriarcham de duobus millibus marcharum, quas Capitulum dicebat ſe eſſe damnificatum occaſione abſentiæ ipſius. Et ad hoc vt tollatur omnis materia quæſtionis, quæ ſuper prædictis definitionibus oriri poſſet in poſterum, reſeruamus vobis auctoritatem & poteſtatem declarandi, interpretandi, exponendi ſemel & pluries, ſi quid in ſupraſcriptis definitionibus dubium, ambiguum fuerit, vel obſcurum. Item præcipimus, quod huiuſmodi ſententiæ noſtræ Domini Patriarchæ, & Capituli ſigilla pendentia apponantur. Prædicta vero omnia, & quælibet prædictorum præcipimus ſub pœna in compromiſſorio expreſſa à partibus inuiolabiliter obſeruari. Quæ quidem pœna toties peti, & exigi poſſit cum effectu per partem ſeruantem arbitrium à parte arbitrium noſtrum ſeruante quoties committetur in illam. Ego Valterius Ciuitatenſis Apoſtolica & Imperiali auctoritate Notarius prædictis interfui, & rogatus ſcripſi. Ego Paulus quondam Mag. Ioannis, de Mutina publicus Imperialis Aulæ Notarius prædictarum ſententiarum, quas de verbo ad verbum ab originali inſtrumento ſcripto manu prædicti Valteri Notarij tranſcripſi fideliter, approbationi, & confirmationi interfui, & de mandato ſupradicti Domini Nicolai Patriarchæ ſub ipſius appenſione Sigilli, ſcripſi rogatus, anno Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſexto', Indictione nona, die vigeſima menſis Decembris, præſentibus honorabilibus viris Dominis Nicolao Sabelicet Archidiacono ex Orſouien. Pragen. & Martino Plebano plebis . . . . . Aquileien. Diœc: Ancelloto & Zanino Manſionar. dictæ Aquileienſis eccleſiæ, & alijs. *Actum in Capitulo dictæ Eccleſiæ Aquileienſis.*

73 LVDOVICVS Turrianus Mediolanenſis Raymundi II. filius, Caſſoni, & Pagani pronepos, Raymundi abnepos, Patruorum Patriarcharum gloria, generis nobilitate, ac virtute Vir clariſſimus, ex Epiſcopo Coronenſi in Patracenſi Prouincia ab Innocentio VI. ad hanc ſedem Patriarchalem translatus anno 1358.6. Idus Martij, habetur in Regeſt. Vatic. epiſt. 18. fol. 38. ann. 7. Is Patriarchalem ſedem valde turbatam, pacatam reddidit. Recuperare etenim ſtuduit bona, & iura à prædeceſſore Nicolao alienata, & obſtricta pignori Mainhardo Comiti Goritiæ, in cuius gratiam Innocentius Pontifex, ne Aquileienſis eccleſia ſuis iuribus orbaretur, has ſcripſit literas, tum ad Carolum IV. Imperatorem, tum ad ipſum Mainhardum Comitem, quas hic exſcribimus ex Regeſto Vaticano.

Innocentius &c.

Chariſſimo in Chriſto filio Carolo Romanorum Imperatori ſemper Auguſto, ac Boemiæ Regi illuſtri ſalutem.

Venerabilis frater noſter Ludouicus Patriarcha Aquileienſis nobis expoſuit, quod loca de VVindesgraz, ac Triuin. & Treuin. ac VVipaci ſuperioris, & VVipaci inferioris, nec non & Venzoni, ad ipſos Patriarcham, & Eccleſiam, ac cluſæ ſitæ Mon. Moſacen. atque pedagium ſiue muta, quæ inibi exigitur, ad eiuſdem eccleſiæ fabricam cum eorum iuribus, & pertinentijs pleno iure ſpectantia, per quondam patrem dicti Ducis detenta fuerint, & per Ducem eundem adhuc detinentur, indebite oc-

te occupata in graue prędictorum Patriarchæ, & Eccleſiæ, ac ſabricæ, qua Eccleſia ipſa propter diminutionem ipſius plus ſolito indigere dignoſcitur, præiudicium & iacturam. Cum itaque deceat Imperialem magnitudinem ſe in recuperatione iurium Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarum perſonarum lætam, ac ſauorabilem exhibere, idemque Dux in magnis, & arduis inhærere ſuis conſilijs, quod gratanter audiuimus, aſſeratur, ſerenitatem tuam rogamus attente, quatenus dictum Ducem ad reſtitutionem locorum, & iurium prædictorum, eidem Patriarchæ libere faciendam, ſalutiferis ſuaſionibus, & exhortationibus paternis inducas, vt laudabilia iuuentutis tuæ principia, quibus ipſe apud nos fide dignorum teſtimonio commendatur, per exhibitionem operis, indebite detenti iuris alieni, tam prompta, quam benigna reſtitutio manifeſtet. *Datum apud Villamnouam Auenionenſis Diœceſ. 12. Cal. Iulij anno ſeptimo.*

Innocentius etc.

Dilecto filio nobili viro Mainbardo Comiti Goritiæ ſalutem.

Licet ad vitandam Dei offenſam, & ad præcauendum animæ tuæ periculum ab omnium Eccleſiarum oppreſſionibus debeas proculdubio abſtinere, ab iniurijs tamen, moleſtijs, & offenſis Eccleſiæ Aquileienſis, cuius Vaſſallus diceris, eo tibi eſt diligentius abſtinendum, quo illa tua præcipue fore mater, & domina perhibetur. Nuper ſiquidem exponente nobis venerabili fratre noſtro Ludouico Patriarcha Aquileienſi didicimus, quod caſtrum Tulminicum, Valle, & alijs ſuis iuribus, & pertinentijs, quæ ad dictos Patriarcham, & Eccleſiam, pleno iure ſpectare dicuntur, prætextu obligationis, ſeu pignorationis, de ijſdem tibi factæ per bonæ memoriæ Nicolaum Patriarcham Aquileienſem, per quem in præiudicium dictæ Eccleſiæ, & ſucceſſorum ſuorum bona prædicta obligari, vel diſtrahi minime potuerunt, per te fuerint hactenus, prout adhuc ſunt, indebite occupata, in animæ tuæ diſpendium, & graue ipſorum Patriarchæ, & Eccleſiæ detrimentum. *Datum apud Villamnouam Auenionenſis Diœceſis 12. Kal. Iulij anno ſeptimo.*

Interea Fridericus Sauorgnanus, initio Patriarchatus Ludouici, caſtrum Gronumbergi aſſequitur, Ioanneſque de Caſanca nobilis perpetui Cubicularij Patriarchatus miniſterij Congiario potitur: mouentibus arma Bertoldo, & Henrico Spilimbergijs, egregius hic Princeps, Dominuſque ſerenus (vt narrant) Ludouicus Patriarcha, diuino auxilio fultus cum ſuorum fidelium ſolicitata cura, fecit funditus ruinare (ita legitur) caſtrum Zucculæ Dominorum de Spilimbergo. Eodem tempore Goritienſes Comites cœperunt Patriarchatum vexare, & mox Albertus, Rodulphus, & Fridericus Auſtriæ, & Carinthiæ Duces ob ſibi à Glebonenſibus, & Pramperijs occupatam in faucibus montium clauſam, deſtructaque Venzoni eorum Oppidi mœnia, numeroſis cum copijs in Forumiulium contendunt, præmiſſis ad incurſiones inferendas octingentis equitibus, atque Fridericus, & Rodulphus, admotis caſtris, Vtinum petunt, cum quidam ex ciuibus in eorum poteſtate alteram portarum tradere decreuiſſent. Extemplo caſtra ſecedunt, moxque controuerſiæ Imperatori Carolo Quarto, & ipſimet Rodulpho, terminandæ remittuntur, pacis obſidibus aſſignatis Franciſco Sauorgnano, & Simone Valuaſorio, qui licet præſtitiſſent iuramentum de non recedendo Vienna, nihilominus eum ſubijſſet ſuſpicio, ne morte afficerentur, clandeſtine ſeceſſerunt. Patriarcha vero, cum & ipſe aliquandiu detentus fuiſſet, iura Aquileienſis Eccleſiæ renuens alienare, dimiſſus Vngaricum Regnum cum Duce adiuit, reſque bene gerunt. Interim in Foroiulienſi regione vi armata omnia redimuntur, ouanſque ipſe in patriam redijt. In ſignum vero ita reſtauratæ rei Eccleſiæ, Deo auſpice excuduntur numiſmata, triumphali monimento referta, obſignataque motu circumcirca, *Eccleſia reſtituta ex alto.* Tulmetium tempora ipſe muro vallauit, licet alij hoc opus Patriarchæ Raymundo adſcribere maluerint. Aquileiæ Patriarchale inſtaurauit Palatium, copiam, atque vbertatem refectis penuria temporibus fouit. Pacem cum Franciſco Carraria Patauino Dynaſta inijt. Et demique inteſtinis expurgata ſeditionibus patria, exceſſit è viuis milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quarto, cum annis ſex, menſibuſque duobus eximie ſediſſet. Cæterum Ludouicus fratres habuit, Lombardum Epiſcopum Vercellenſem, Phœbum Secundum dictum Phœbeſinum, qui à Nicolao Patriarcha iuriſdictionem Montis Maioris ſupra ciuitatem Auſtriæ accepit, & Hermagoram Primum, ille idem, qui à Pagano Patriarcha tecto regalique feudo Montis Carnegeradi cum Villæ iuriſdictione cohoneſtatus, vna cum Ioanne Furlano patruele aperto marte contra Bertrandum Patriarcham arma mouit. Affuit idem in Inſubria cum Pagano Patriarcha, cœteriſque gentilibus ſuis Turrianis contra Vicecomites. A Senatu Veneto Veneta nobilitate donatus, de quo hæc Carmina extant.

Compreſſi Anguiferos perſape liuore furentes,
Libgeram Turrim qui quatiere diu.
Aegrauior cunctis noſtratum ætate repreſſi
Cœtus Beltrandi Præſulis inter eos.
Sauorgnana meam eſt quoque genus experta potentem
Hoſtilem dextram, conſiliumque graue.
In ſimul, ac Vtinum vrbi mihi quæ monumenta perennes
Conſeruat laudes, etſi inimica, meas.
Namque ſuos ſæpe Optimates fœdera quærens,
Ad me tranſmiſit, bellica ſigna timens.
Promeruiq; ſimul Veneta cum fratribus eſſe
Inter fulgentes nobilitate viros,
Primo Lombardum, Phœbuſinumque ſecundo
Enumeret, alter nam Ludouicus erat e
Vercellas primum, poſt hæc Aquileia ſceptra
Tertius Antiſtes rexit, honore prior.
Pulchra Ieſernici patritys adiunxit & amœna
Arua locis: geſtis clarus vbique meis.
Quæ memorant homines ſi ſpectes, cætera pendas.
Aetas quæ ignorat poſtera, & ergo ſilet.

Porro numiſma æneum in Ludouici Patriarchæ gloriam excuſum, vt ſupra diximus, ex vna parte ipſum Patriarcham ſenili ætate, ex altera eiuſdem militarē triumphum exprimit, cum hac inſcriptione, *Eccleſia reſtituta ex alto.*

74 MARQVARDVS Germanus nobilis Randecius, cognomento Nordlingus, Baro de Blonchingen, olim Bambergæ Præpoſitus, tunc Auguſtæ Vindelicorum Epiſcopus, vir, vt ait Candidus, ingentis animi, ſingularisque virtutis, Cæſari Carolo IV. ita dilectus, vt ab eo Vicarius Italiæ ſit conſtitutus, quæ in ea dignitate, nondum ad Patriarchatum euectus, geſſerit memoranda, vnde eius maior gratia claruit apud Cæſarem, narrat Henricus Rebdorfordenſis in Annal. [Anno (inquit) milleſimo trecenteſimo quinquageſimo quinto, Imperator venit Romam abſque omni reſiſtentia, vbi in die Paſchæ à Cardinali Hoſtienſi in Imperatorem coronatur in Eccleſia ſancti Petri, ac eodem die receſſit ab Vrbe dimiſſa gente ſua, clam volens redire ad Alemanniam, non potuit, ſed veniens ad ciuitatem Piſanam, ibique cum moram faceret, quædam progenies, vulgariter appellata Gambacurta, de occiſione ipſius Imperatoris, & ſuorum turbæ cogitauit, & circa feſtum Pentecoſtes Palatium Piſanum incendio ignis comburi procurauit, ex quo arma antiqua, baliſtæ, & ſimilia valde pretioſa ciuitatis, ibi conſumpta fuerunt. Poſt aliquot dies prædicta progenies commune ciuitatis contra Imperatorem prouocant, & magnus rumor inſurgit, in quo Imperator, & ſui in mortis periculo extiterunt. Sed Marquardus Epiſcopus Auguſtanus vna cum ſuis tamen paucis, primo erecto vexillo, inimicos audacter inuadit, & pugnans cum eis à mane vſque ad veſperam, plures occiderunt, reliqui fugerunt. Sedato rumore duo ex prædicta prænominati machinatores capti ſunt in curia habitationis Domini Cardinalis Hoſtienſis prædicti, qui alios ſuos accuſauerunt conſortes, & ſic ſexdecim famoſi ciues Piſani capti ſunt, & decollati; qui confeſſi fuerunt, quod per hunc rumorem (ſi proſperati fuiſſent) Imperatorem, & Imperatricem, vere quidem in patibulis ſuſpendere intendebant, & reliquos occidiſſe. Propter quod dictum demolitæ ſunt funditus habitationes eorum, & Imperator receſſit de ciuitate Piſana, relinquens ibi loco ſuo Marquardum Epiſcopum Auguſtenſem, & reuerſus eſt in Alemanniam Menſe Iunio. Anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſexto, Menſe Nouembri poſt feſtum Beati Martini Confeſſoris Dominus Marquardus Epiſcopus Auguſtanus ſupraſcriptus, quem idem Imperator fecit Vicarium in Italia, qui ob debitorum Eccleſiæ ſuæ prædictæ reſeruationem, recedens de ciuitate Piſana, aſſociauit ſe quibuſdam armaris, qui ſe ſocietatem appellabant, & Apuliam, & Tuſciam, & Italiam, ac alias Prouincias ibidem incendijs, rapinis, & hominum occiſionibus deuaſtabant, vna cum huiuſmodi ſocietate iuit manu armata contra Dominos Mediolanenſes ſupraſcriptos, & captus eſt in bello ab ijſdem Dominis Mediolanum deductus, & cum eo quingenti armati. Anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſeptimo, menſe Maio dictus Marquardus Epiſcopus Auguſtenſis liberatur de captiuitate Domini Mediolanenſis.] Hactenus Rebdorfordenſis. Rexit deinde Marquardus Auguſtenſem Eccleſiam ad annum vſque milleſimum trecenteſimum ſexageſimum quartum, quo die decimo Cal. Septembris in gratiam Caroli Imperatoris ad Aquileienſem Patriarcharum ſublimatus eſt, & poſt annum quartum Auguſtenſi Capitulo ſumma cum gratiarum actione eorum eccleſiam libere reſignauit, quam inde retulere in Valterum, parentibus heroe Hohenſthilzio, & illuſtri Domina Randeckia Marquardi Patriarchæ ſorore in Suenia natum. Interea ſuſcepta à Marquardo Aquileienſis Eccleſiæ adminiſtratione, ad tuendam eccleſiaſticam libertatem mentem adiecit, eorumque (verba ſunt Candidi) opera vſus eſt, qui ad rem animati erant. Ad Carolum Imperatorem profectus cum eo

Vtinam veniens multa obtinnit prinilegia. Quæ cœteraque omnia Odoricus Suſannius à ſecretis Antiſtitis diligenter, induſtrieq; perqniſita collegit, Aquileienſem theſaurum appellans, cuius veſtigia ſecutus ætate noſtra Robertus Salernius complura adiecit. Concordienſi Epiſcopo ſucceſſoribuſque Ducatus, Marchionatus, & Comitatus dignitatem approbauit. Guizelonem & Gerardum Cominates cum Cenera, Opitergio, Serau alle, Vallemanna, alijſque eorum oppidis patrocinio Aquileienſis eccleſiæ adſcriptos recepit Cum Ianuenſibus, Ludonico Pannonorum Rege, & Franciſco Carrarienſi, aliqui Leopoldum Ducem Auſtrium adijciunt, fœdus per Oratores ſuos Ludouicum Comitem Helſinſtaynum, Fridericum Purlilienſem Comitem, Georgium Tortum Ticinenſem, Acelinum Gubertinum equitem, & iureconſultum, & Nicolaum Spilimbergium contra Venetos inijt, in quos pecunias, & commeatus copioſe ſubminiſtrauit, vndique eum ſocijs hoſtes infeſtans, quibus Veneti Ioannem Barbianum Cumi Comitem egregium copiarum Ducem in continente oppoſuere. Varia deinde per aliquot annos fortuna aduerſus Venetos pugnauit Marquardus, pluribuſqne recuperatis iuribus, eccleſiæ ſibi creditæ libertatem impenſe defendit, cnm ad id contra finitimos alios Principes armatas acies impuliſſet, pacemque inter Bauariæ Ducem, Auguſtanamque Rempublicam inijſſet, & cum annis ſexdecim in Patriarcharu ſediſſet, fato functus eſt anno 1381. Friderico Purlilienſi Comite Vicedomino, vacante ſede, Aquileienſem Eccleſiam regente. Cœterum nec ſilentio prætereundum puto, quid ad ipſum Patriarcham ſcripſerit Vrbanus Quintus Pontifex de ſeruando ordine iudiciornm, & adminiſtranda cum integritate iuſtitia ſubditis Aquileienſis Eccleſiæ. Data eſt epiſtola anno milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſexto, ex Regeſt. Vatic.

Venerabili fratri Patriarcha Aquileienſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Nuper ad noſtrum peruenit auditnm, quod in ciuitate Aquileienſi, Vtini, ciuitatis Auſtriæ, Glemone, Venzoni, Marani, Montis Falconis, Sacili, S. Viti, Medunæ locis, & nonnullis alijs locis, & terris, ac caſtris Caſtelenij, & oppidis patriæ Forijulij Aquileienſis Diœceſis tuæ temporali iuriſdictioni ſubiectis in criminali, & ciuili temporali fere quædam abnſiua conſuetudo, qnæ potius corruptela dici debet, inoleuit, rectorum iudiciornm quampluri mnm peruerſiua, ex eo quia in iudicijs antedictis tam in præceptis monitionibus interlocutorijs, & definitiuis ſententijs, quam alias quibuſcunque alijs actibus iudicialibus, Patriarcha qui pro tempore eſt, & ipſius Officiales examinare, cognoſcere, definire, terminare, & alios actus iudiciales facere ex ponderata, & matura deliberatione non poſſit. ſed ſolum in quantū in inſtanti per aſtantes, ſeu maiorem partem aſtantium indifferenter, & paſſim ſiue nobiles, ignobiles, & literati, illiterati, artifices, ſeu cuiuſuis alterius conditionis, dignitatis, & ſtatus homines exiſtant, etiam per Patriarcham, ſeu ipſius Officiales in iudicio præſidentes, non vocati ſed eorum motu proprio, vel ex cauſa temporalibus quibus idem Patriarcha, & ipſius Officiales pro iure reddendo ſedere contineret, in loco iudicij conuenientes, & ſacta per partes, ſeu ipſorum aduocatos, vel procuratores, atque omnibus, quæ ipſæ partes dicere ſeu allegare in ipſo inſtanti voluerint, reſpectu articuli cauſæ, de quo in termino ipſis pluribus ſtatuto litigare contigerit, enarratis tunc ad vocationem Patriarchæ, ſeu Officialium eiuſdem quaſi more præconis eoſdem aſtantes requirentium, quid in præmiſſis actibus, ſeu articulis iudicialibus de iure veſtro ſeruatnm, & dictum fuerit, ipſo inſtanti nulla alia deliberatione præmiſſa, qualis & quantacnnque fuerit cauſa, ſeu negotium in iudicio deducto, non attentis ijdem Patriarcha, & ipſius Officiales, ita & taliter, ſicut per prædictos aſtantes, ſeu maiorem partem dictum ſummatim extiterit, ipſo inſtanti promulgare, & ſummarie tenent, vt ea quæ dictor im aſtantium, ſicut præmittitur ſnmmatim maior pars exiſtat per elenationem, & indicationem digitorum eorundem diuiſim, & ſucceſſiue ſactas demonſtratur, ex quibus incaute, & abſque congrua deliberatione, & ſæpe cum fraude partium, & dictorum aſtantium conuenientes in loco, & tempore iudicij antedicti ad amicorum præſentiam, ſeu aliquorum potentium litigantium actus iudiciarij interlocutionem ſententiæ & definitionem, & præcepta indebite promulgantur. Nos igitur attendentes, quod conſuetudo, quæ canonicis obuiat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti, quodque ſententia à non ſuo iudice lata nullam obtinet firmitatem, vt tamen, quam Officiales tui prædicti in cauſis ſubiectorum tuorum poſtquam tibi & ipſis de meritis earum conſtiterit, ſententias proferre valeatis, ſicut ordo poſtulat rationis, præmiſſa conſuetudine non obſtante, fraternitati tuæ auctoritate præſentium concedimus facultatem.

Datum Viterbij decimotertio Kal. Auguſti, anno quinto.

75 PHILIPPVM de Alenconio Gallum, ſanguine Regio prognatum, Patriarcham Hieroſolymitanum, ac Vrbani Sexti Cardinalem, huius Patriarchalis ſedis, defuncto Marquardo, commendatorem idem Pontifex declarauit, quem paulo ante in ſua prima creatione vocauerat ad purpuram ſub titulo Sanctæ Mariæ Transtyberim, vt habet codex Sanctæ Crucis in Hieruſalem de Vrbe, ſecus ac narrat Ciacconus. Cæterum Philippo haud tranquilla res fuit, ſchiſmaticis impugnantibus, qui Ioannem quendam ad eandem ſedem prouexerant, ne antiquiſſimam ſedem Cardinali commendatam viderent. Quos cum Philippus ad officium compellere conaretur, atque incaſſum recidiſſent conatus, nequicquam Vngaricis, atque Carrariorum intentatis armis, credibile eſt, eo munere ſe exſoluiſſe, cedentique ſucceſſiſſe Ioannem: ſed quid de hac re ſcriptum reliquit Candidus, exſcribemus. [Marquardo (ait) Vrbanus Sextus Pontifex Philippum Alenconium Sabinenſem Epiſcopum & Cardinalem ſubſtituit, quem Vtinenſes, atque alij illuſtres Viri, quia eidem Patriarchatus commendæ nomine demandatus erat, recipere noluerunt, ne Aquileienſis Eccleſia tam turpiter manciparetur: Verum Philippus vi quæſiturus, quod bona venia non dabatur, Ludouicum Pannonorum Regem, eius affinem, & Franciſcum Carrarium Principem hortatur, vt copias aduerſus Vtinenſes, & ſocios in Forumiulium mittant, quos ſacris interdixerat. Primo impetu cum Ioanne Actio Carrarienſium militum Duce Portumgrauarium hoſtiliter inuadit. Sanctum Vitum prætetea, Sacilum, Canipam, Sanctum Paulum, Sanctum Stenum, Merunam, Turrim, Sauorgnanum, Zopulam, Laurentianam, Metunum, & Atenſum, per deditionem accipiens, Carrarienſi tradidit quem etiam Aquileienſis patrocinij munere inſigniuit. Hominem profecto non officio, aut honore ambiendum, ſed omni prorſus conuitio execrandum, quippe qui alijs copijs Facinum Canem perditiſſimum Ducem adiecit. Qui cum Antonio Camiſano Comite in hebdomade ſancta ijs diebus, quibus incolæ regionis, alienæque celebres ad ſacra conueniunt, Aquileiam dirupit, ſtupris, & incendijs fœdauit: nec in ea ſacratiſſima Virginis æde, quo multi confugerant, ſceleratiſſimas manus abſtinens, obſcœnitatis, ſacrilegij, aut ſæuitiæ genus vllum omiſit. Ex his compluribus eum impijſſimus quidam ſub ſacra Virginis Statua virgunculam, quæ cum cœteris Deiparæ opem implorauetat, comprimere conaretur; alijque pa-ti modo neſandiſſima quæque patrarent, ſimulacrum illud quaſi populo ſubiratum vltro humeros, & pium pectus, vnde Chriſtus Redemptor lac ſuxerat, ceruicemque auerſo ore, toruoque, quo adhuc perſtat, ſupercilio detorſit, ſtatimque flagitioſiſſimus ille, qui ſtuprum & vim inferre tentabat, cœcitate percuſſus, corpore aruit, exauditaque puella alienam libidinem impollura euaſit. In hos tam neſandos inuaſores Vtinenſes habitis etiam auxiliarijs copijs ab Antonio Venerio Venetorum Duce, quibus præerat Petrus Maurocenus, Franciſcus Zenus, & Iacobus Gradonicus, arma parant, venientemque hoſtem magno animo excipiunt, Villaltam Carrario fauentem, & Spillagallum ſolo æquantes. Interim Ferdinandus Patriarcha Hieroſolymitanus, & Vrbanus Gradenſis Antiſtes iuſſu Pontificis Franciſcus Georgius Venetorum legatus, Fridericus Sauorgnanus eques, Ioannes Coloretæus cognomento Doynus, Caſtellius Blaſius Liſonus, Ditalmus Andriotta, & Nicolaus Maninus, Foroiulienſes, conuentus decreto Aquileienſem eccleſiam regebant, quorum auſpicijs Vtinenſes aduerſus Carrarium, qui Iacobum Pium, Andream Trottum, & Lancellotum Tropolinum cum exercitu ad ſeſe cum Ciuitatenſibus coniungendum miſerat, collatis ſignis prope Sauorgnianum, quod paulo ante hoſtes euerterant, dimicantes cæſis pene omnibus victoriam memorabilem, eoque gratiorem retulerunt, quoniam caſtris direptis inuentæ ſunt Carrarij ad Duces ſuos literæ, vt igni Vtinenſium ædibus immiſſo, ne mulieribus quidem, ac pueris parcerent. Inde Vtinenſes Glomenam è veſtigio contendentes ad imperata faciendum compulere, captumque ibi Nicolaum Spilimbergium equitem ſecuri percuſſerunt. Bellum hoc varijs caſibus in ſextum annum protractum Eliſabeth Pannonorum Regina per Oratores ſuos Georgium Liburnium Comitem, & Iacobum Raduchium Iadertinum, dein Franciſcus Carrarius, poſtmodum Veneti & Antonius Scaliger extinguere conati ſunt, quod demum curantibus Ioanne Gradenico, Leonardo Dandulo equite, & Michaele Steno pro Venetis: Franciſco Docto equite, Paganino Sala, Iacobo Turcherto, iuriſconſultis, & Gulielmo Curtatodolo pro Carrario: Daymo Caſtellio, Ioanne Coloretæo, Nicolao Candido, Hectore Miuletta & Leonardo Andreotta pro Foroiulienſibus antiquatum eſt: Alenconio non multo poſt Romæ defuncto.] hæc ille. Deceſſit Alenconius anno milleſimo trecenteſimo nonageſimo ſeptimo, die decimaquinta menſis Auguſti, ſepultuſque eſt apud S. Ma-

S.Mariam Tranſtyberim in ſepulchro mar-
moreo cum inſcriptione, vt ſupra retuli-
mus in Epiſcopis Oſtienſibus tom. 1. in
quo poſt multos annos, cum Altemſij Du-
ces ibidem noua ædificia molirentur, tem-
poribus Clementis Octaui, eius repere-
runt cadauer in marmoreum candorem,
ſoliditatemque ſupra cadaueris conditio-
nem, obduruiſſe, an ex merito peractæ vi-
tæ, an aliqua alia ex cauſa, incertum.
Illud conſtat aromaribus haud fuiſſe con-
ditum, quæ illum à corruptione indemnem
præſtarent. Præter hanc Aquileienſem
eccleſiam plures alias eccleſias Philippus
adminiſtrauit, fuitque Archiepiſcopus Ro-
thomagenſis, Auximanus, Beluacenſis, Sa-
binenſis, Oſtienſis, ac Veliterinenſis, vtpo-
te qui optimis moribus Princeps eſſet, ac
mirabili ſolertia in expediendis negotijs,
de quo videndus Claudius Robertus in
Gallia Chriſtiana, Petrus Frizon, alijque
Galli Hiſtorici.

76 IOANNES filius Ducis Mora-
uiæ à Capitulo contra Philippum fuit ad-
lectus, adijtque Patriarchatus poſſeſſio-
nem, tametſi plures inter ſchiſmaticos il-
lum reijciant, ſed cum repererim ipſum in
Regeſto Vrbani Sexti Pontificis, anno 11.
eiuſdem pontificatus fol. 281. ab eodem
Pontifice fuiſſe delegatum contra Pileum
de Prata Archiepiſcopum Rauennatem,
Epiſcopumque Cardinalem Tuſculanum,
Clementis Antipapæ tunc aſſeclam, ideo-
que omni honore eccleſiaſtico ſpoliatum,
qui nomine ipſius Antipapæ Italicam
exercebat legationem, videtur poſſe dici,
legitimum Patriarcham fuiſſe illum, ſiue
ex ceſſione Philippi, vt reor, qui Aquile-
ienſis populi pertinaciam non potuerat
expugnare, ſiue aliqua alia ex cauſa. Illud
conſtat ab Vrbano legitimo Pontifice Io-
annem fuiſſe appellatum Aquileienſem Pa-
triarcham. Quamobrem nos eo libentius
inter legitimos Patriarchas eum retulimus.
Cæterum Ioannẽ Pileus Antipapę legatus,
pluribus illatis incommodis, miſerandum
in modum exercuit, ita vt nonnunquam
parum abfuerit, quin caperetur ab eo, qui
ex præcepto Pontificis poterat ab ſe vincu-
la ſeruitutis expectare. Siquidem Ioannes
magis ad ſenſuum iucunditates procliuis
erat, quam ad gerenda bella: quamob-
rem cum immoderatius ſe capiendum vo-
luptatibus præberet, contemneretque ec-
cleſiaſticam diſciplinam, iuſto Dei iudicio,
miſerabiliter obtruncatus eſt, ac citra om-
nem ſepulturæ honorem tumulatus eſt an-
no ſalutis 1395. ſui patriarchatus anno 6.
menſe 11. Cuius mores, genium, & res
geſtas, hiſce verbis expreſſit Candid. lib. 7.
[Alenconio Ioannes Morani Ducis filius
ſeptimus, & ſeptuageſimus Antiſtes ſuffe-
ctus eſt, qui ſumptuoſo adoleſcentiæ impe-
rio abuſus, vectigalia reipublicæ neruos

A ſuo iure ad omnes voluptatum illecebras
adeo prodige effudit, vt publicis opibus
abſumptis, nec priuatæ quidem ſufficerent.
Magiſtratum ſeptem virorum Vtinenſium,
Deputatos vocant, legibus & conſuetudi-
nibus ciuitatis exploſis abrogauit. Quibus
rebus irritatis ſumptis armis eum vrbe
eijciunt. Ortoque bello fauentibus Mo-
rauiano Ciuitatenſibus, Foroiulienſibuſq;
multis plura hinc inde damna illata ſunt:
ijs tot diſſidijs permoti Veneti, vt ea ſopi-
rent, Oratorem ad Vtinenſes Gabrielem
Aemum equitem miſere, virum præcipua
eloquentia, & auctoritate, quibus vt Iu-
dicem diſceptationum acciperent Anto-
nium Venerium Principem perſuaſit. Ad
B ipſum pro Antiſtite profecti ſunt Auguſti-
nus Concordienſis Epiſcopus, Viceslaus
Spilimbergius eques, Ioannes Coloretæus,
& Nicolaus Ancellus. Pro Vtinenſibus
Andreas Monticolus iureconſultus, Nico-
laus Candidus, & Nicolaus Maninus. Quos
breui pacatis rebus haud fraudata ſpe om-
nium dimiſit. Reuerſus Antiſtes Vtinam
Fidem ſororem collocauit Vinceslao Spi-
linbergio equiti magnæ apud Sigiſmundum
Cæſarem auctoritatis, quo curante ampla
Vtinenſibus priuilegia conceſſa ſunt, qui
beneficij non immemores aureos trecen-
tos quotannis ad Vinceslaum miſere, do-
nec Albertus Auſtrius ſuadentibus ipſis
C Bertoldo equiti filio prædia multa in Cu-
riæ Naonis pago tradidit: Venationibuſ-
que poſtmodum cuiuſque generis aſſidue
incumbit: Aues & canum greges ea ratio-
ne alebat, nullique fas fuit ſine ipſo venari,
id enim dicebat Deorum fuiſſe inuentum,
ad ſoloſque heroas ſpectare, quod etiam
Xenophontis teſtimonio comprobatur,
cuius ſtudio dediti bonam valetudinem
comparant, hinc vident audiuntque magis,
ſeneſcuntque minus, ad bellum præcipue
inſtituuntur, proculque à dolo erudiun-
tur: Lepores, cuniculos, damas, capreo-
los, ceruos, ac ſimiles feras viuarijs inclu-
ſit, vt è conſpectu ſuo clauſa venatio oble-
ctaret oculos; & cum exegiſſet vſus epu-
D larum velut è cella promerentur. At cum
indulgentius Caſtellanis faueret, à Guame-
rio Fabarupra aſſiſtente Triſtano, Sauor-
gniano equite alterius factionis, obſerua-
ta hora, dum in arce Vtinenſi cum paucis
incaute deambularet, ſine ſtrepitu cæſus
eſt anno ſexto, menſe 11. pontifica-
tus.] hæc ille de Ioanne Mo-
rauo Patriarcha.

77 ANTONIVS Caietanus Romanus, hanc eandem ſedem Aquileienſem aſſecutus eſt anno 1395. die 12. menſis Februarij, eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1402. indeque à Bonifacio Nono Pontifice presbyter Cardinalis renunciatus ad titulum Sanctæ Cæciliæ, illam dimiſit, ſeditque annis ſeptem. Exceſſit è viuis Epiſcopus Cardinalis Portuenſis: de quo vide in primo noſtro tomo in Epiſcopis Portuenſibus.

78 ANTONIVS Panciarinus de Portugrauino Foroiulienſis, ex Concordienſi Epiſcopo, cum iam Caietanus ad purpuram proueniſſet, Bonifacio Nono Pontifice demandante, Patriarcha Aquileienſis euaſit anno 1402. 3. Cal. Maij. Zapulam oppidum Panciarinis ſuis conceſſit. Templum Diui Andreæ in Portugrauino ære ſuo à ſolo extruxit, ipſe tamen haud diu proſpera fortuna vſus eſt, cum enim Gregorio XII. ex ſuſpicione eſſet inuiſus, ab eodem omni honore cum ſuis Panciarinis ſpoliatus eſt, ſed fortuna variante vices à Ioanne XXIII. qui poſt Piſanum Concilium Alexandro V. ſucceſſerat, iiſdem dignitatum titulis eſt reſtitutus, ac Senatoria purpura cumulatus anno 1411. Diu poſtea vixit, inclaruitque in Conſtantienſi Concilio, Romæque vitæ finem fecit anno 1431. 5. Non. Iulij, ſepultúſque eſt apud Sanctum Petrum in Vaticano, cum iam Epiſcopus Cardinalis Tuſculanus eſſet, vt ſupra memorauimus. Quoniam vero in locum Antonij Panciarini, alterum Antonium de Ponte Venetum Gregorius XII. violenter admiſit, à ſerie legitimorum Patriarcharum illum excluſimus, quamuis enim ſedem illam iniuria occupatam tyrannice retinuerit contra placitum Ioannis XXIII. vſque ad annum 1418. tamen aliquando tandem vix permiſſus eſt ad Concordienſem priſtinam ſuam ſedem redire, illamque poſtea cum Hydruntina commutare, vt acta conſiſtorialia narrent.

79 LVDOVICVS Tecchius, poſtremus illius gentis Dux, poſt Antonium Panciarinum vocatum ad purpuram, à Capitulo Aquileienſi Patriarcha fuit renunciatus, atque à Romano Pontifice confir-

A matus, qui tamen haud tranquille ſedit,
cum pertinacia Antonij de Ponte Veneti
illum fere ſemper impulerit ad exilium,
donec poſt translatum Antonium ad Hydruntinam ſedem, iterum Pontifex Martinus Quintus de plenitudine poteſtatis Ludouicum creauerit Patriarcham an. 1418. 5. Cal. Martij. Adijt eius ſedis poſſeſſionem Ludouicus, illamque diuturniori mora adminiſtrauit, impugnatus tamen plerumque à Venetis, qui iura Foroiulienſis regionis in ſe trahere conabantur. Quamobrem ad Baſilienſe Concilium profectus eſt, vt à potentioribus Eccleſiam ſuam indemnem præſtaret, ibidemque deceſſit anno 1434. 14. Cal. Septembris. Illius me-
B minit Sabellicus, lib. oblig. Prælat. cum
alijs, & Candidus hæc de illo ſuis recitat in commentarijs. [Poſt Antonium Patriarcham Dux Tecchius octuageſimus Antiſtes eccleſiam Aquileienſem adminiſtrandam ſuſcepit: mox inter hunc & Venetos ortum eſt graue bellum, Veneti per eos dies Sacilum occupant: Ludouicus tanto bello impar ad Sigiſmundum profectus eſt. Interim Ciuitatenſes ad Venetos deficiunt, à quibus in ſocios eo iure accepti ſunt, vt Cæſari Vtinenſibuſque aduerſarentur. Nec multo poſt Ludouicus cum quatuor millibus Pannonorũ redijt, & in Ciuitatenſes mouit; quos Veneti Thadæo Marchiòne Eſtenſi præfecto acerrime tutati ſunt. Ha-
C bita ſunt ſtatiua circa Vrbem ad quindecim
dies; vineta & felices arbores, hoſtes magna ex parte populati ſunt. Qui vi frigoris, & niuium coacti inde re infecta in Pannoniam abiere. Veneti Pratam oppidum ſtadiorum ſexdecim ambitu legatis ad id cum exercitu miſſis Nicolao Capellio, & Nicolao Michaele ea ratione diruunt, quod hoſtium fuerit receptaculum frequens, eiuſdemque Comites Guillelmus, ac Nicolaſiius Veneta prius nobilitate donati, multa in rempublicam Venetam moliebantur: & cum non longe à Moſcariu caſtra admouiſſent ab Vtinenſibus, quorum viri nobiles duodecim cum Tecchio Duce, Marſilio Canario, & Ortimburgio Comite
D rei bellicæ ſummam conſulebant, duobus
ferme annis bellum protractum eſt. Interea venientibus ſexcentis militibus Venetis vt ſe exercitui apud Flaminianum vicum agenti coniungerent, Nicolaſiius Pratenſis, Fridericus Purlilienſis, Iacobus, & Vlmnus Valuaſſonij, ac Franciſcus Prodolonius cum Foroiulienſibus hoſtiliter Tagro Cordiuati occurrunt, Venetis in fugam verſis trecentos, ampliuſque obtruncant. Verum cum Tecchius publica adminiſtratione relicta, ad ſuos in Germaniam confugiens, inde atque ex Pannonia auxiliares copias pollicitus, triennioque cunctaretur, ac interim vniuerſa regio ad Venetos defeciſſet, Vtinates in fide perſtantes, reditumque

Patri-

A triarchæ, quem aſſiduis Nuntijs, literiſque
euocabant, tantummodo mœnibus tuti,
ſtultra opperientes, cum fame, peſtilentia,
inteſtiniſque ſeditionibus opprimerentur,
nullaque amplius ſubſidij ſpes ſaluſque
ſupereſſet, ſponte ſua ne paulo poſt coacti
grauiora paterentur, quibus voluere con-
ditionibus in Venetorum fidem conceſſe-
re, anno à Chriſti ortu vigeſimo, & qua-
dringenteſimo ſupra milleſimum, Thoma
Mocenigo Principe, miſſis ad Puteolanum
pagum Oratoribus, Ioanne Caualcanto,
Petro Marchiſino iureconſultis, Ioanne
Guberto Gubertino, Antonio Valentino,
& Nicolao Turſio, vt à præfectis exercitus
impetrarent, proficiſci poſſe ad Senatum,
B cui ſe, publicamque fortunam traderent:
quod obſidibus nobiliſſimis duodecim da-
tis conceſſum eſt. Senatus itaque Vtinen-
ſibus benigne acceptis decreuit, vt iura
ipſorum integra, inuiolataque ſeruarentur.
octauoque Idus Iunias Philippus copiarum
præfectus, Marcus Bragadenus, & Franci-
ſcus Lauredanus legati Vrbem ſolemni ap-
paratu celebrique ſupplicatione in hanc
vſque diem quotannis decorata, ingreſſi
ſunt. Vtinenſium deditionem vniuerſa re-
gio ſubſecuta eſt, atque Illiria pari iure.
Vbi paulo poſt Philippus Imp. ventris pro-
fluuio extinctus eſt, Iuſtinopoliq; ſepultus,
cui mox Thadæus Marchio ſuffectus. Cæ-
terum Herneſtus Noricianus Comes Fo-
C. roiulienſes imitatus, magna ſuorum cater-
ua cum Venetias appuliſſet, honorifice
ſuſceptus eſt, erectoque pro foribus Diui
Marci ſuggeſtu tota ciuitate ſpectante ab
inclyto Principe veluti olim à Patriarcha
Comitatus ſui iura agnoſcens ſceptris ve-
xilliſque vetuſto more inſignitus ſacra-
mentum fidelitatis exhibuit. Ludouicum
paulo poſt cum non parua militum manu
per Cluſiam erumpentem, iterumque per
Noritianam viam cum quatuor millibus
Pannonorum reuerſum Veneti recepto
Roſacio, & Martiano Carminiola exerci-
tus Imperatore bis paruo negocio repule-
re. Qui cum poſtmodum apud Concilium
Baſilienſe Principes ſolicitaret, vt reſtitue-
D retur, Fantino Dandulo, & Andrea Con-
tareno Venetorum Oratoribus renitenti-
bus re infecta decedens, anno ſeptimo in-
ſtitutionis obijt.] hucuſque ille. Itaque
Ludouico Tecchio Patriarcha, Forumiu-
lium, totumque fere Aquileienſis Pa-
triarchatus imperium ſibi in
hunc modum ſubiece-
re Veneti.

80 IOANNES Vitelleſcus Cornetanus ab Eugenio IV. Aquileienſi nobilitatus eſt Patriarchatu anno 1435. ac paulo poſt Florentino auctus Archiepiſcopatu, tum Cardinalis creatus, legatuſque Pontificis, plures tyrannos, qui eccleſiaſticam iuriſdictionem magna ex parte occupauerant, profligauit, exuitque malis artibus parta præda, cumque quaquauerſum Vitelleſcus niteret victorijs, ſeneſcenti iam grauiter Eugenio, incidit in ſuſpicionem affectati pontificatus. Quamobrem illum comprehendendum mandauit, ſed cum is, qui id in mandatis habebat, magis vulneribus, quam vinculis, Pontificis mandata auxiſſet, Vitelleſcus miſere confoſſus, interijt anno 1439. ſimulque cum cæteris Sacerdotijs Aquileienſem Eccleſiam, quam nunquam vidit, abſenſque adminiſtrauit nolens volens reliquit. Conſule quæ de eo ſupra narrauimus tomo 3. in Florentinis Archiepiſcopis.

81 LVDOVICVS Scarampua Mediarota Patauinus patria, Archiepiſcopus Florentinus, Patriarcha Aquileienſis euaſit die 12. menſis Ianuarij anno 1440. creatuſque Cardinalis, ad multos annos hanc eccleſiam adminiſtrauit, auctus omnibus opibus, dignitatumque titulis, quos antea Vitelleſcus infelix poſſederat. Hic Eugenio arctiſſima amicitia coniunctiſſimus

mus, ad ſummas Eccleſiæ dignitates euectus ob inſignia virtutum decora, quæ in eo emicuere; tum ob admirabilem gerendarum rerum peritiam, quam difficillimis muneribus explicuit, nam & Romanorum factiones repreſſit, ob quas Eugenius cucullo Benedictino indutus, fugam ex Vrbe capeſſiuerat, ditionemque eccleſiaſticam à tyrannis laniatam in Æmilia Sedi Apoſtolicæ aſſeruit. Is omnium primus ex Veneta gente Aquileienſe Patriarchale ſolium conſcendit, cœteriſque deinde Venetis ad id faſtigium iter aperuit, aduerſarios tamen Venetos ipſos paſſus eſt. Geſſerant illi cum eius prædeceſſore grauiſſima bella, eumque demum ſua ditione depulerant, ob quam rem maxima apud Baſilienſis Concilij Patres laborarunt indignatione, & antequam illud solueretur ab Eugenio, ſpoponderunt Patriarchæ, ſi amicum nacti eſſent, priſtina iura reſtituturos, veriti tamen poſtea inquietos Ludouici ſpiritus, ne ſacramenti deiuratus, Patriarchalis Eccleſiæ defendendis iuribus occaſione, Venetam rempublicam diuexaret anathemate, ac Forumiulium armis repeteret, contra obluctari ſunt, quos mulcere ſtuduit Eugenius, hortatuſque eſt ſuis ad Franciſcum Foſcarum Ducem datis literis, quas hic exſcribimus ex Vatic. Regeſt. vt iura Patriarchalia redderent, ne diuinas in ſe iras concitarent. En literæ.

Eugenius &c.

Dilecto filio nobili viro Franciſco Foſcaro Duci Venetiarum.

Reuerſus ad nos dilectus filius noſter F. Cardinalis Venetiarum S. R. E. Vicecancellarius multa retulit nobis de amplo honore ſibi, & in eo nobis ac Romanæ Eccleſiæ multipliciter impenſo à Dominio & ciuibus tuis, narrauitque diligenter quid tecum egerit circa ſingulas commiſſionis ſibi factæ partes, ſed cum cœtera ſuũ habitura ſint reſpondendi tempus, vnum eſt quod differri non poteſt, id vero à remotioribus principijs, ideo repetemus vt intelligere poſſit, ſi volet ſua celſitudo, & conſilium, ac ciuitas vniuerſa, nos eam rem tua magis, & ciuitatis illius patriæ noſtræ, quam noſtra cauſa, quæ vere credimus te memorem eſſe nos à die aſſumptionis noſtræ ad ſummi pontificatus apicem tum per Oratores tuos ad nos miſſos, quam per noſtros, qui aliquali ex cauſa ad te venerunt, ſemper tuam celſitudinem exhortatos fuiſſe, monuiſſe, ac requiſiuiſſe non ſolum tanquam paſtorem, & animarum veſtrarum patrem, ſed tanquam ex ciuitate vnum ſingulorum, aut filium, vt ſi miſericordiam à Deo noſtro, ſi pacem veram, bonam, atque vtilem habere cupiebatis ab huiuſmodi rerum eccleſiaſticarum retentione, ab alijſque præuaricationibus reſipiſcentes animam commendaretis. Accidit poſtea cum apud tunc Baſilienſe Concilium Eccleſiæ Aquileienſis occaſione multas magnaſque incurriſtis agitationes, tot poſtea, tanque magnas promiſſiones illas quarum memor eſſe potes, per Oratores tuos publice feceris in ipſo Concilio, in quo ex omni Chriſtianorum natione Oratores, & viri præſtantiſſimi affuerunt, procedente poſtmodum tempore, cum ab eodem Concilio excõmunicationis laqueo innodati, & per orbem publicati fuiſſetis, non leuem infamiam, neque contemnendum incurrimus odium, vos ad cautelam iam leuiter abſoluendo, & poſtquam veſtræ contentiones cum Patriarcha illo inueteratæ erant, ipſeque in multis honeſtatis terminos fuerat prætergreſſus, nullam vobis de hoc Patriarchatu moleſtiam ipſo viuente dedimus; eo autem defuncto, timentes, id quod magna iam ex parte euenit, ne aliqui illum peterent magnates veſtræ Reipublicæ inimici, ſcripſimus vobis vt cum eidem Eccleſiæ vnum dare conſtituiſſemus, qui cum veſter eſſet totus, nemini tamen adeo foret ſuſpectus, quia honoris veſtri rationem habuiſſe videremur, velletis vos diſponere ad Eccleſiam ipſam cum ſuis iuribus ipſi Patriarchæ conſignari. Et poſtea pronunciato in Patriarcham Venerabili fratre Ludouico tunc Archiepiſcopo Florentino, per literas primum, deinde per dilectum filium Magiſtrum Ioannem Cauaial Sacri Palatij cauſarum Auditoris, & poſtremo per ſupradictum Cardinalem Venetiarum ſuaſionibus apud vos, precibus, & quibuſcumque potuimus modis inſtitimus, vt dictam Eccleſiam cum iuribus, & bonis ſuis dicto Patriarchæ conſignareris, quæ autem fuerit reſponſio veſtra, vos omnes ſcitis, & nos ob doloris admirationiſq; magnitudinem nunc referre deſinimus, ſed rationes ſæpenumero ſcriptas, & per noſtros Oratores ſupradictos noſtro nomine vobis dictas, ideo nunc replicare libet, vt ſi poſt noſtram prouiſionem quam rationabiliter in hac re ſtatuimus quidquam vobis aduerſi euenerit, vos ipſos & neminem alium incuſetis, qui noſtris conſilijs, precibus, & ſuaſionibus à ſumma in patriam charitate profectis nolueritis acquieſcere. Diximus ſæpe & identidem affirmamus offendi à Dominio illo Deum noſtrum in occupatione Aquileienſis Eccleſiæ, nec dubitari debere, quin à maieſtate Diuina ipſam miſericordiam, quæ in veſtris laboribus exinde minorem leniorèmque habeatis, nam etſi certiſſime probatum eſt experimento, Deus vbique illis iraſci, à quibus eccleſiarum iura impediuntur, hoc enim ſæpenumero audiuimus maiores noſtros dicere ſolitos, & ciuitatem noſtram, & omnes alias, qui Eccleſiæ Aquileienſis terras, & iura moleſtarunt, ali-

quod

quod paſſos eſſe euidens detrimentum. Læditur ſecundo loco noſter & Apoſtolicæ Sedis honor adeo vt temporibus iſtis, quæ vt noſti turbulentiſſima ſunt non parua calumniatoribus noſtris præſtetur occaſio de nobis murmurandi, qui dicimur ſpõte permittere, quod præſtans hæc inter Italiæ eccleſias à ſecularibus, & vti dicunt ipſi, tyrannice teneantur. Affert item ſuo illi dominio, & ciuitati ea retentio dedecus & infamiam per Chriſtianum orbem maxime attentis promiſſionibus tam a te & publice factis per Oratores tuos in Concilio tunc Baſilienſi, in quo, vt diximus, tunc aderant ex vniuerſo Orbe præſtantes viri, qui nunc talia in tuum, noſtrumque dedecus prædicare non deſinunt, & niſi aliter fiat, continuo peius dicent, eam vero infamiam, vt vltimæ huic particulæ primo ſatisfaciamus, vtrum negligas, neſcimus, ſed nos certe tenemus abeſſe non poſſe, quin iſtis temporibus Deus totis ſenſibus colendus maxima nunc innocentia placari oporteret. Quantum attinet ad honoris noſtri partem, quæ fuit ſecunda, dicimus eos iudicio noſtro non eſſe tam pauca de vobis meritos, vt non potius debeatis hanc rem noſtram, & non veſtram, tam ſanctam, tam iuſtam, tam rationabilem, à vobiſq; toties promiſſã facere, quam permittere, vt ipſius rei occaſione ab æmulis ſuſurronibuſque, & quidem ſi id neglexerimus merito laceremur, præſertim quando conſtet damna noſtra in veſtrum etiam caput redundare. Reſpondent vero, vt audiuimus, nonnulli ex veſtris vera eſſe, & ita ſe habere quæcunque ſunt dicta ſuperius, ſed obſtare, & ne petitioni noſtræ annuali, ſuadere temporum conditiones, quoniam periculoſum nimis videatur patriam Forijulij tanto labore, tantiſque impenſis quæſitam in Patriarchæ vnius poteſtate relinquere, hoc præſertim tempore quando tam multos in circuitu habetis hoſtes, quæ quidem reſponſio nos ad inſtandum ardentiores facit, cum penitus ſint contraria rerum veſtrarum, quam nos certe non minus quam veſtrum quiſque, & quærimus, & optamus, neque enim dubitabit aliquis, qui animum à paſſionibus remotum habeat, quin multi, imo omnes, ex ijs, qui terris patriæ ſunt vicini diligentius abſtinent à lædendo patriam Forijulij ſuo Patriarchæ ſubiectam, quam, ſi eam viderint, à vobis, vt dicunt, tyrannice poſſideri, ac Venetorum commodo ſtatutus erit locumtenenſq; quiſpiam ex Concilio Venetorum; nos autem, qui id in homine alienigena, & vobis ignoto fortaſſis faceremur, dicimus Patriarcham hunc à nobis hoc tempore datum, quæ non ignoratis, Venetum eſſe à nemine ex his aut fide, aut charitate erga patriam, aut diligentia ſuperari poſſe, cum tamen vltra finem, &

A diligentiam, & vltra Patriarchalem auctoritatem aliquid in neceſſitatibus adijcere poſſit ad patriæ Forijulij defenſionem à Romanæ Eccleſiæ iuribus, & auctoritate, à proprijſque quas habet facultatibus, quod nullo modo nobilis quiſpiam ex ſuo conſilio facere poſſet, habes; ex ſupradictis cauſis habes rationes, quæ nos impulerunt, vt cum vacaret Eccleſia Aquileienſis, potius præficeremus illi venerabilem fratrem, qui nunc eſt, Ludouicum Patriarcham Venetum, quam aut ipſam diutius pateremur, quod nullo modo fieri potuiſſet, aut cogeremur aliquem ex potioribus eiuſdem, quorum nullus ſatis tibi fidus fuiſſet, facere Patriarcham, vnde niſi paſſioni-

B bus ducimini, intelligere poteſtis, nos neque propria vtilitate ductos, neque vt noſtro familiari benefaceremus, quod Dei gratia aliter, & multis modis poſſibile nobis fuit eam prouiſionem feciſſe, ſed potius, vt in vno, eodemque negotio ſatisfaceremus honori noſtro, qui de tantæ diu à ſecularibus Eccleſiæ Aquileienſi cum vacauit, Patriarcham, qui patria fide, affectione, animo, voluntate non minus eſſet Venetus, non minus honoris ſtatus, & vtilitatis Venetiarum patriæ, quæ nos genuit, in omnium euentum rationem eſſet habiturus, quam quilibet ex illis, quos tuum dominium mittere pro locumtenentibus conſueuit, eam rem tantopere optabilem,

C tantopere illi dominio amplectendam, tum multis, vt noſti, quæſiuimus modis, nec tamen impetrare potuimus, & licet ſciamus nos, quantum ad nos attinet, apud Deum, non tamen in hoc gaudemus, quia quanto magis excuſati ſumus in non tacendo, tanto magis aggrauatum eſt peccatum veſtrum in non parendo iuſtis, pijs, ſalutaribus monitis noſtris, nec tamen ideo aut permiſſuri ſumus, quod ipſe venerabilis frater Ludouicus Patriarcha in vim iuramenti nobis, & eccleſiæ præſtiti facere tenetur, contra vos procedat, aut nos ſententiam excõmunicationis fulminabimus, vel vt ciuitatem, vt par eſſet, eccleſiaſtico ſubijciemus interdicto, cum potius ex ani-

D mo doleamus vos excommunicationem ipſam in graui forma ipſo facto incurriſſe. Sed cum honorem veſtrum vſquequaque etiam velimus, Patriarcham prædictum ad aliam transferemus dignitatem, & ſic dimittet Patriarcharum Aquileienſem, quem tamen cum ſit ex principalioribus Imperij dignitatibus velimus, nolimus, cogemur dare ad requiſitionem Regis Romanorum. Qui autem ille ſit futurus, hucuſque ignoramus. Sed vnum ſcimus, quia Venetus non erit, prout nec vnquam antea niſi hic noſter quiſpiam fuit, & licet etiam eo caſu diligenter curaturi ſumus, vt vobis ſit amicus, quem faciemus Vtinum, ne rei natura noſtram ſuperet potentiam, & pro amiciſſimo

ciſſimo vobis veniat inimicus. *Datum Florentiæ 3. Idus Martij anno decimo.*

His paternis Eugenij monitis incitati Veneti, cum Patriarcha melius agendum putarunt, & concordiæ cupidi ipſum ad eam perpetuo ſanciendam inuitarunt. Verum ille auctus ab Eugenio dignitate, legatuſque in Aquileienſi ac Gradenſi Prouincijs, tum ad Philippum Mariam Mediolanenſem, & ad Ducem Ianuenſem, Rempublicamque Florentinam conſtiturus, optatiſſimam rem, haud pridem quam munus legationis obiret, non valuit adimplere. Qua vero gratia, quaue auctoritate Ludouicus apud Eugenium floruerit, docent tum relatæ literæ tum ſequentes, quæ extant in Regeſt. Vaticano, quibus perſultus, perbelle munus ſibi demandatum obiuit.

Eugenius &c.

Ludouico tit. S. Laurentij in Damaſo presb. Card. Patriarchæ Aquileienſi Camerario noſtro A. S. L. &c.

Summo deſiderio cupientes, vt inter dilectos filios nobiles viros Philippum Mariam Anglum Ducem Mediolani, & Ducem Ianuæ, & Florentinos bonum pacis ſublatis diſſenſionibus inter eos, & ſcandalorum materijs, vigeat ac pax, & concordia ſtatuatur, firmetur, & roboretur, ac ſperantes in Domino, quod id per opus tuæ ſapientiæ facilius, Deo dante, poterimus conſequi, te quem potentem opere, & ſermone in magnis expertum, & arduis ſcientiæ claritate conſpicuum, bene gerendarum rerum experientia, & maturitate conſilij inſignitum, ac morum grauitate, plurimarumque virtutum donis illuſtrem, in cuius affectibus geritur pacem ponere inter diffidentes, & bellorum materiam inter diſcordes penitus ſubmouere, noſtrum & Apoſtolicæ Sedis Legatum in Aquileienſi, & Gradenſi Prouincijs de fratrum noſtrorum conſilio, tanquam pacis Angelum facimus, conſtituimus, & etiam deputamus, teque ad eaſdem Prouincias cum plenæ legationis de latere officio deſtinamus, vt in eis diuellas, & deſtruas, diſſipes, & diſperdas, ædifices, & plantes, ac ſtatuas ſalubriter, & ordines in nomine Domini, prout tibi pro bono pacis, & concordiæ huiuſmodi conſequendo, & ſtatuendo, gratiæ cœleſtis infuſio, & tua etiam prouidentia miniſtrabit, omnes & ſingulos Principes, Marchiones, Comites, Barones, communitates, & populos, & alios vniuerſos & ſingulos prouinciarum diſcordes, & diſſidentes ad huiuſmodi pacem, & concordiam, & earum obſeruantiam ſalubriter exhortando, vt in mutua fraternæ dilectionis charitate, & beneuolentia conquieſcant. Tibi præterea omnia quoque, & ſingula agendi, tractandi, & perficiendi quod ad cultum Dei, exaltationem catholicæ fidei, noſtrum & Apoſtolicæ Sedis honorem, necnon ad recuperationem ſtatus Eccleſiaſtici, & præcipue ciuitatis noſtræ Bononienſis, Comitatus, & diſtrictus, ac prouinciæ Romandiolæ; obſeruantiam canonicarum ſanctionum, & redintegrationem eccleſiaſticæ libertatis, honeſtatis, & morum decus, releuationem Eccleſiarum ac locorum Eccleſiarum, pauperum, fidelium defenſionem, reproborum exterminationem, ſalutem animarum, ac proſperum ſtatum dictarum Prouinciarum, quomodolibet pertinebunt, necnon reformandi, corrigendi in eis ſpiritualiter, & temporaliter, quæ correctionis, & reformationis officio videris indigere. *Datum Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ 1441. pontificatus noſtri anno vndecimo.*

Interea Ludouicus quietis, ac pacis cupidus, Aquileienſis Eccleſiæ omnibus iuribus conſulte penſatis, ciuile dominium Venetis cedendū putauit, cū annua trium millium ſcutorum aureorum penſione ſibi à Venetis, ſuiſque ſucceſſoribus ex publico ærario perſoluenda, itemque eidem Aquileiam, Sanctum Vitum, ac Sanctum Danielem pleno iure dimitterent: inde enim præuidebat, à Venetis æque ac à prædonibus Turcis tranquilliorem rem ſibi futuram. Peractum autem eſt, publico tranſactionis documento, pergrande hoc negotium anno 1444. Senatus vero Venetus, auctore Franciſco Foſcaro Duce, Eccleſiæ, Capituloque Aquileienſi æqui, bonique conſulens, iura eorundem illibata ſeruauit, ſcriptis litteris Forijulij prouinciæ Gubernatori, in hunc, qui ſequitur, modum.

Franciſcus Foſcarus Dei gratia Dux Venetiarum &c.

Nobilibus, & ſapientibus Viris Mattheo Victori de ſuo mandato Locotenenti Prouinciæ Forijulij, & ſucceſſoribus ſuis fidelibus dilectis, & dilectionis affectis. Sicut vobis notiſſimum eſſe patet, deuenimus ad tranſactionem, & concluſionem tranſactionis, & concordiam dudum practicatam cum Reuerendiſſimo Domino Cardinali Aquileienſi, Camerario Apoſtolico, in facto Patriarchatus, & patriæ Aquileien. Per quam tranſactionem tibi damus, & libere relaxamus terras Aquileiæ, Sancti Danielis, Sancti Viti, & eorum dominium in ſpiritualibus, & temporalibus, ſicut per alias noſtras, & per copiam inſtrumenti videre poteritis. Verum vobis declaramus & mandamus, quod omnes iuriſdictiones, iura, & conſuetudines Capitulorum, & Canonicorum Aquileien. Ciuitaten. & Vtinen. obſeruetis, & faciatis inuiolabiliter obſeruari, ſicut & alias vobis, & prædeceſſoribus veſtris ſcripſimus, & mandauimus. Nam

per

per hanc concordiam, & tranſactionem dictis eorum priuilegijs, iuriſdictionibus, & conſuetudinibus in nihilo derogatur, imo volumus quod eis manuteneantur, & obſeruentur, ſicut temporibus Patriarcharum præteritorum, & tempore noſtri dominij vſque ad hodiernum diem conſeruatæ fuerunt, & ſi forte aliquid innouatum, vel immutatum eſſet, faciatis in priſtinum ſtatum, & conditionem omnino reſtitui, ac per futura tempora obſeruari. *Datum in noſtro Ducali Palatio die 28. Iulij, Indict. 8 anno 1445.*

Hæc quæ Foſcarus ſanxit, ſuo etiam diplomate firmauit deinde Chriſtophorus Maurus Dux anno 1467. Marco Barbo Cardinali Patriarcha ſedente, mandans Dauid Contareno prouinciæ Forijulij Locũtenenti, vt quæ ab ſuis anteceſſoribus in fauorem Capituli, & Canonicorum Aquileienſis eccleſiæ firmata fuerant, inuiolabiliter ab omnibus, & ſancte haberentur.

Anno 1460. Canonici Aquilejenſes à Ludouico impetrarunt confirmationem priuilegiorum, & iuriſdictionum ab anteceſſoribus Patriarchis, Pontificibus ſummis, ac Imperatoribus ijſdem conceſſis: ob eam cauſam legatis ad eum miſſis Ladislao Comite de Purlilijs Decano, & Philippo Veneto Canonico Eccleſiæ Aquileien. Ludouici, huiusce rei confirmationis diploma tale eſt ex citato codice exſcripto.

Ludouicus miſeratione Diuina tit. S. Laurentij in Damaſo Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbyter Cardinalis, Patriarcha Aquileienſis, Domini Papæ Camerarius, dilectis filijs Decano, Canonicis, & Capitulo noſtræ Eccleſiæ Aquileienſis ſalutem in Domino ſempiternam.

Cum nonnunquam iuris rigor ex cauſa relaxetur, pluraque nos admoneant, vt cum iuſta petunt, facilem ſe quiſque exhibeat ad concedendum, dignum arbitramur, vt cum per vos à nobis ea humiliter poſtulentur, quibus pacifice diurna coluntur officia, benigne votis, ac petitionibus veſtris annuamus. Viſis igitur petitionibus, & ſupplicationibus Capituli veſtri præfati nobis pro parte ſua per dilectos filios Ladislaum Comitem de Purlilijs Decanum, & Philippum Venetum Canonicum Eccleſiæ noſtræ Aquileienſis præfatæ debita cum reuerentia exhibitis. Volumus vt priuilegia, quæ ipſi Capitulo à Pontificibus, & Imperatoribus Romanis, ac prædeceſſoribus noſtris conceſſa ſunt, & ſtatuta, quæ per prædeceſſores noſtros approbata, & hactenus obſeruata fuerunt, de cætero inuiolabiliter obſeruentur, & intacta. Necnon iuriſdictionem, quam habent in certo loco intra ciuitatem Aquileienſem nuncupato Palaunce pacifice retineant; quæ omnia auctoritate noſtra de nouo confirmamus, & approbamus, atque concedimus perpetuo valitura; volumus inſuper poteſtatem, quam hactenus præfatum Capitulum habuit in eius ſubditos Vicarios, & Capellanos inſtituros in plebibus, & Capellis ſibi conceſſis, & vnitis, inſtituendi, & deſtituendi, & corrigendi, de qua poteſtate tam per ſcripturas antiquas, & nouas; quam alias nobis extitit facta fides, per ipſum Capitulum poſſe exerceri, nec ſuper hoc moleſtentur vllo colore. Manſionariorum antedictæ Aquileienſis Eccleſiæ ad ipſum Capitulum iuriſdictionem pertinere volumus pariter, & deſtitutionem, eorumque exceſſus, & delicta per ipſum Capitulum cognoſci, caſtigari, & debita animaduerſione puniri. Itemque de cauſa ciuilibus decernimus Canonicos præterea dictæ Eccleſiæ ciuiliter, & criminaliter coram ſuo Capitulo permittimus conueniri, ac etiam de eorum delicto quocunque modo deducto per ipſum Capitulum corrigi, his exceptis, quæ depoſitionem meterentur, eo tamen adhibito moderamine, vt ſi per dictos errores, & delicta tempore commiſſionis, ſeu perpetrationis infra quindecim dies Capitulum cognoſcere poſtpoſuerit, ex tunc non poſſit ſe intromittere, & idem per omnia circa Manſionarios volumus obſeruari. In his tamen prædictis omnibus, & ſingulis appellatione, ac debita obedientia, ac reuerentia nobis, & noſtris ſucceſſoribus ſeruatis. In quorum omnium fidem, & teſtimonium has præſentes fieri fecimus, & noſtri maioris ſigilli iuſſimus appenſione, & munimine roborari.

Datum Senis in Domibus noſtræ reſidentia die 12. menſis Aprilis, anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri D. Pij Diuina prouidentia Papæ II. anno ſecundo.

Obtinuerunt deinde Canonici à Pio II. Pontifice confirmationem annexorum, & incorporationum plebium, & Eccleſiarum per Romanos Pontifices, Imperatores, & Patriarchas Capitulo conceſſorum anno 1460. à quo etiam obtinuerunt confirmationem priuilegiorum, libertatum, & immunitatum, quæ ab ijſdem Romanis Pontificibus, & Imperatoribus, ac Patriarchis elargita fuerunt. Diplomata Pij ex eodem codice hic damus.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Decano, & Capitulo Eccleſiæ Aquileienſis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Vniuerſalis Eccleſiæ regimini licet immerito, diſponente Domino, præſidentes noſtræ ſolicitudinis ſtudio libenter efficimus, quod Eccleſiarum omnium, præcipue Patriarchalium ſtatus, non

ſolum

A ſolum decenter conſeruetur, verum etiam proſperetur vbilibet, & continuis proficiant incrementis, ac ijs, quæ propterea proceſſiſſe comperimus, ne ipſarum decentium rerum carentia deueniſſet, Apoſtolici muniminis adijci volumus firmitatem; ſane pro parte veſtra nobis nuper exhibita petitio continebat, quod olim nonnulli Romani Pontifices prædeceſſores noſtri, necnon Patriarchæ Aquileienſes, qui fuerunt pro tempore, pro ipſius Eccleſiæ, ac perſonarum in ea degentium incommodis, & neceſſitatibus ſubleuandis, & ex certis alijs rationabilibus cauſis, quaſdam plebes tunc expreſſas cum Capellis eis annexis menſæ veſtræ Capitulari perpetuo vniuerunt, annexuerunt, & incorporauerunt
B prout in diuerſis tam Apoſtolicis, quam Patriarchalibus literis deſuper confectis dicitur plenius contineri. Cum autem ſicut eadem petitio ſubiungebat vniones, annexiones, & incorporationes prædictæ ſuum plenarium fuerint ſortitæ effectum, voſque tam literarum earundem, quam deſuper habitorum proceſſuum vigore, plebium, & Capellarum ipſarum, corporalem poſſeſſionem aſſecuti extiteritis, pro parte veſtra nobis fuit humiliter ſupplicatum, vt pro vnionum, annexionum, & incorporationum prædictarum ſubſiſtentia firmiori, atque vos, Vicarios, & Capellanos in plebibus, & Capellis præfatis inſtitutos pro tempore, eo magis ad deſeruiendum eis in
C Miſſis, & alijs diuinis officijs inducere, ipſoſque ab exceſſibus cohibere valeatis, vobiſque Vicarios, & Cappellanos in plebibus, & Cappellis præfatis, quoties eas pro tempore vacare contigerit, inſtituere, & ex cauſis rationabilibus deſtituere libere & licite valeatis, concedere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos itaque huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, vniones, annexiones, & incorporationes præfatas, vna cum exercitio curæ animarum Parochianorum, plebium, & Cappellarum earundem auctoritate Apoſtolica tenore præſentium approbamus, & confirmamus, ac præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſupplentes omnes defectus, ſi qui for-
D ſan interuenerint in eiſdem, & nihilominus vobis perſonas idoneas in Vicarios, & Capellanos plebium, & Capellarum earundem demeritis exigentibus, eas deſtituendi, & amouendi poteſtatem, ea auctoritate concedimus per præſentes, non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, communitionis, ſuppletionis, & conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datum Petrodi Senenſis Diœc. anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo, Idibus Iunij, Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Decano, & Capitulo Eccleſiæ Aquileienſis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad hoc diuina miſeratione (licet immeritos) ſupernæ poteſtatis Eccleſiaſticæ principatum præ cæteris mortalibus obtinere diſpoſuit, vt cunctarum in Catholica fide manentium Eccleſiarum inſignijs præcipue Patriarchalium, & honore fulgentium iura non ſolum vbilibet conſeruemus, verum etiam illa, & quæ à prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus pro earum vetuſtate, commodis, & decore, ſiue alias eis conceſſa ſunt priuilegia, & immunitates, eorum inhærendo veſtigijs, cum à nobis petitur, noſtro etiam munimine conſolidemus. Hinc eſt quod nos veſtris in hac parte ſupplicationibus inclinati, omnes libertates, & immunitates ab ipſis prædeceſſoribus noſtris, ſiue per priuilegia, ſiue alias indulgentias vobis, & Eccleſiæ veſtræ conceſſas, ipſiuſque Eccleſiæ ſtatuta, & conſuetudines laudabiles, necnon ſecularium exactionum olim à Romanorum Imperatoribus, ſiue à moderno, & qui fuerunt pro tempore ipſius Eccleſiæ Patriarchis, aut alias vobis, & Eccleſiæ præfatæ quomodolibet, & quauis auctoritate indulta, priuilegia, iuriſdictiones, libertates, & exemptiones vna cum iuriſdictione, dominio & poteſtate, vobis tam in loco Palacrucis infra limites ciuitatis Aquileiæ inſiſten. in quo illiuſque incolis, & habitatoribus ſubiectis competentibus auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium ex certa ſcientia approbamus, & confirmamus, eiſque noſtri muniminis adijcimus firmitatem: ſupplentes tam iuris, quam facti defectus, ſi qui forſan interuenerint in eiſdem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, adiectionis, & ſuppletionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datum Senis anno Incarnationis Dominicæ 1460. Non. Auguſti, Pontificatus noſtri anno . .

Cæterum Ludouicus Card. Patriarcha è rebus humanis eximitur Romæ anno 1465. ſepultuſque eſt apud S. Laurentium in Damaſo, cuius ſupra meminimus in Archiepiſcopis Florentinis. Nec ſilentio inuoluendum puto, quod de eo ſcripſit (rude tamen) Gaſpar Veronenſis lib. 2. de geſtis temporibus Pauli II. qui M. S. aſſeruatur

uatur in Bibliotheca Franciſci Cardinalis Barberini. [Ludouicus (inquit) Patauinus, Patriarcha Aquileienſis ab Eugenio creatus, quem, vt fama fert conſtantiſſima, nemo vnquam iam negauerit omnium pene mortalium Italorum fuiſſe ditiſſimum: poſt habitis tamen Principibus terrarum, & Coſmo Florentino. Quem quidem Patriarcham probe Petrus Barbus nunc Pontifex ſummus, atque digniſſimus nouerat à vertice ad plantes, & ſub Eugenio Quarto, & poſt. Nam cum Eugenius Florentiæ curiam collocaſſet poſt deceſſum ab Vrbe Ferraria, illud conſtat Ludouicum Patauinum necem Petro Barbo ſummis viribus eſſe conatum. Quod cum non ſucceſſiſſet ad vota deinde ſemper indoluit, nec vlla lætitia affici potuit. Verum aliorum tempore Pontificum, qui ſecuti ſunt res atque indignationes diſcordiæque parumper ſedatæ videbantur. Malo etenim in Paulum animo, & praua mente Patriarcha reuera ſemper fuit, & aptiſſimus ſimulator, ac diſſimulator, nec vlla alia ratione diem ſuum obijt, quam dolore ingenti atque ſummo mœrore, quod Barbus ſummus Pontifex euaſiſſet. Ille fuit, vt gladius, quo confoſſus eſt, vt medicus & qui ei aſſiſtebant apertiſſime cenſuerunt, quod Cardinalis ſanctæ Anaſtaſiæ, Ioanni Aretino ſubdiacono Pontificio, & Gaſpari Veroneuſi non dubitauit aſſerere: eius facultates (de Patriarcha loquor) cum eſſent immenſæ, & vltra ducenta millia aureorum, paruulam particulam Eccleſijs, & pauperibus dereliquit: ſicut nec in vita indigentibus, & inopibus diſtribuere conatus eſt. Teſtatus pene omni conſilio & ratione carens Scarambos Ludouicum & Nicolaum hæredes inſtituit, quos pene à pueritia educauerat. Verum ea cuncta bona Eugenij quaſi fuiſſe creduntur. Quippe apud eum Ludouicus ipſe Princeps extiterat, & Camerarius omnem Eugenij pecuniam pro ſuo arbitrio pertractans. Quod non erat huic Pontifici ſummo incognitum, quas ob res teſtamentum illud pene irritum fuit, & caſſum, & pene omne abrogauit, & ad ſe fere omnem illam hereditatem iure contraxit, cum omnium mortalium laude, & benedictione non pauca. Quam tamen pro ſua innata humanitate diſtribuit. Cum autem Scarambi detenti, de quibus mentio facta eſt è cuſtodia ſe in pedes dediſſent, ne detegerent Pontifici Paulo multum auri, & argenti, & aliorum facultatum, fugientes capti ſunt in Nouo Caſtello ad decimum lapidem, aut circiter ab Vrbe Roma, deinceps artius detenti, & cuſtodiri ſunt; Iu... erea omne argentum, & aurum, cum cæteris rebus immobilibus quas Florentiam Patriarcha miſerat, quo ſi vixiſſet iturus fuerat, reportata ſunt ad Pontificem, actoribus primarijs, & adiutoribus Antonio Eugubino procuratore cauſarum fiſci acutiſſimo, & Falcone Sinibaldo Romano Cameræ Apoſtolicæ Clerico digniſſimo, quidquid experierunt à Florentinis ea in re impetrauerunt, & ſummo cum honore, & laude Romam cum grandi illo pondere diuitiarum reuerterunt, pecunia numerata indumentis imenſi pretij, anulis aureis lapilliſque precioſiſſimis pene infinitis, tapetibus quoque & auleis labris: & lancibus argenteis omnibus, & omni denique pretioſum genere, quarum omnium rerum ipſe parens, imo auarus in vita prælliterat, de quibus quidem facultatibus ſatis ſuperque humanus liberaliſque ſummus Pontifex eſſe conſtituit, nec relicta ſanctiſſimis Eccleſijs denegauit, nec nepopotes eius neglexit, nec familiam ſpreuit; cui quidem familiæ ſeptem millia aureorum diſpertiuit; & pluſquam menſes duos aluit largiter, & benigne. Inopibus ergo præſertim Virginibus maritandis; & Pannonibus, quos Vngaros vocant, non paruam partem dicitur indulxiſſe aduerſus Turcas hominum beſtiale & perfidum genus pugnaturis. Teſtamentum autem Ludouici Cardinalis præfati non irritum factum eſt. Nam legata religioſa, & pia, vt duxi, reddita ſunt templis, & puellis coniungendis nulla facta retentione à Paulo Secundo. Scarambis tandem & nepotibus Ludouici ſatis abundeque lætis abeuntibus, cum tamen pauló ante nil ſe aſſecuturos exiſtimaſſent. Hæc ille de Ludouico.

81 MARCVS Barbus Venetus, Pauli Secundi Pont. Max conſobrinus, Cardinalis ſancti Marci, ſucceſſit Ludouico Scarampo anno 1465. Vir moribus, doctrinaque eximiè clarus, hunc Aquileienſem tenuit Patriarchatum vſque ad annum 1490. quo anno Romæ fato functus eſt. Fuit etiam Epiſcopus Vicentinus, aliaſq. Eccle-

ſias habuit commendatas. Cuius cadauer
apud ſanctum Marcum conditum fuit cum
huiuſmodi epitaphio.

Marcus Barbus
Cardinalis ſanctis Marci
Patriarcha Aquileienſis, ſibi viuens
fieri voluit
Orate pro eo Dominum.
Obijt anno ſalutis MCDXC.
die XI. Martij.
Oliuerius, & Franciſcus Cadinales
executores
B. M. poſuerunt.

Sub Marco habitum fuiſſe Comprouin-
ciale Concilium Epiſcoporum habemus, in
eoque capita fuerunt complura ad diſcipli-
nam Eccleſiaſticorum, & ad tranquillica-
tem Eccleſiarum tuendam ſancita; ſtatuit-
que deinde ſuo diplomate, quæ per offi-
ciales Canonicos ſanctæ Aquileienſis Ec-
cleſiæ deinceps in exigendis Eccleſiæ reddi-
tibus perpetuo obſeruanda forent, hiſce
omnino verbis, in eodem ſæpe citato co-
dice, ſignatis.

Marcus miſeratione diuina Epiſcopus Præ-
neſtinenſis S. R. E. Card. S. Marci &
Patriarcha Aquileienſis.

Dilectis filijs Decano & Canonicis, &
Capitulo noſtræ Aquileienſis Eccleſiæ,
necnon Vicario noſtro in ſpiritualibus, &
temporalibus Generali ſalutem in Domino
ſempiternam. Relatum eſt nobis nonnullis
referentibus fide dignis, quod quidam ex
Canonicis ſanctæ noſtræ Aquileienſis Eccle-
ſiæ fructus menſæ Capitularis, qui per offi-
ciales pro tempore eligendos eligi, & inter
reſidentes diſtribui conſueuerunt, & de-
bent, propria auctoritate hactenus capere,
& in proprios vſus conuertere etiam con-
tra voluntatem officialium eorundem, &
noſtram, officiales vero quidam fructus per
ſe receptos in ſe ipſos in cōtemptum ſtatu-
torum, & conſtitutionum eiuſdem Eccleſię,
necnon in aliorum Canonicorum, & benifi-
ciatorum Eccleſię præfatæ damnū non mo-
dicum, & grauamen, ac ſcandolum plurimo-
rum conuertere, nullamq; rationem redde-
re præſumpſerunt, & præſumunt etiam de
præſenti, periurium eam ob rem damnabili-
ter incurrendo, & quoniam nobis qui eidem
Eccleſiæ (licet immeriti) præfecti ſumus, &
officio noſtro Patriarchali incumbit proui-
dere, vt quæ hactenus in debite ſunt præ-
ſumpta ad limites iuſtitiæ reducantur, & ne
quid in poſterum in præiudicium Eccleſiæ,
Capituli, & Canonicorum eorundem dete-
rius exoriri poſſit, ſeu malo exemplo con-
tinuari. De nouo aliquod ſecundum Deum,
ius & iuſtitiam conſtituere attendentes, vt
quæ in debite ſurrepta, ſeu occupata ſunt

A reſtituantur, nec in poſterum ſurripiantur,
& occupentur. Nos Marcus Patriarcha
præfatus, vobis omnibus & ſingulis, Cano-
nicis, ſeu Beneficiatis dictæ noſtræ ſanctæ
Aquileienſis Eccleſiæ diſtricte præcipiendo
mandamus, quatenus in virtute ſanctæ o-
bedientiæ & ſub excommunicationis pœna
quam ex nunc, prout ex tunc, & è con-
uerſo, niſi infra ſex dictum ſpatium, quo-
rum duos pro primo, duos pro ſecundo &
reliquos duos dies pro vltimo & perempto-
rio termino canonica monitione præmiſſa
vobis, & veſtrum cuilibet aſſignamus, poſt-
quam mandati, & conſtitutionū noſtrarum
huiuſmodi notitiam habueritis, ſeu quilibet
veſtrum habuerit, aut per Vicarium noſtrū
B requiſiti fueritis, ſeu quilibet veſtrum requi-
ſitus fuerit auctorit. noſtra ordinaria ferimus
in his ſcriptis, de receptis propria auctorit.
ſeu etiam ex commiſſione Capituli iuſtum, &
verum computum, ſeu quilibet veſtrum
reddiderit, & recepta, quæ per vos, aut
veſtrum aliquem, ſeu veſtro nomine reddita
non fuerint infra competentem terminum
vobis aſſignandum reddideritis, ſeu quili-
bet veſtrum reddiderit, aut conſignauerit
integraliter cum effectu, aut cum Capitulo
concordaueritis, ſeu quilibet veſtrum con-
cordauerit, ipſo facto incurratis, ſeu quili-
bet veſtrum incurrat. Deinceps autem ſub
eiſdem pœnis & cenſuris, necnon ſub pœ-
na ſuſpenſionis ab officio & priuationis om-
C nium beneficiorum, & canonicatuum, & præ-
ben. quam ipſo facto incurratis, ſeu quilibet
veſtrū incurrat, ſtatuimus & ordinamus ſta-
tuto noſtro huiuſmodi perpetuis futuris tē-
poribus duraturo, ne quis dictæ Eccleſiæ
Canonicus, ſeu quilibet alius beneficiatus dę
manibus cuiuſuis propria auctoritate, præ-
terquam de manibus officialium prædicto-
rum iuxta approbatam conſuetudinem, &
ſtatuta dictæ Eccleſiæ pro tempore eligen-
dorum, partem aliquam fructuum dictæ
menſæ Capitularis exigere, ſeu capere quo-
que modo præſumant, ſeu præſumat. Offi-
ciales vero de receptis per eos, ſub eiſ-
dem pœnia infra menſem finito eorum of-
ficio, rationem Capitulo dictæ Eccleſiæ
D reddidiſſe, & de receptis integre ſatisfeciſ-
ſe, aut cum Capitulo concordaſſe tenean-
tur, & debeant, & nihilominus ſi quiſpiam
& quipiam mandatorum ſtatuti, & ordi-
nationis noſtrorum huiuſmodi contempto-
res, ſeu contumaces extiterint, Vicario
noſtro pro tempore exiſtenti committimus
& mandamus quatenus ad declarationem
eorumdem, qui culpabiles fuerint etiam
per alia iuris remedia contra eoſdem pro-
cedat. Volumus autem, ſtatutos, & or-
dinationes noſtras huiuſmodi quas pro bo-
no pacis, ac quietis dictę Eccleſiæ noſtræ
cupimus inuiolabiliter obſeruari. In quo-
rum fidem has noſtras fieri noſtrique ſuffi-
mus ſigilli appenſione muniri.

Datum

Datum Romæ in domibus noſtris ſub anno à natiuitate Domini 1486. die vero 19. Ianuarij Pontif. ſanctiſſ. in Chriſto Patris & Domini noſtri, D. Innocentij diuina prouidentia Papæ Octaui anno ſecundo.

Marcus Card. ſancti Marci Patriarcha manu propria.

In eodem etiam codice habetur ſtatutum eiuſdē Cardinalis S. Marci Patriarchę, quod nullus Canonicus minor 18. annorum vocem habeat in Capitulo in certis actibus, ac diffinitionibus, & quod nullus Canonicus non actu reſidens, etiam in certis actibus vocem habeat, niſi per duos menſes ante reſidentiam fecerit. Quodquidem ſtatutum Innocentius Octauus Pontifex ſuo diplomate confirmauit, quod extat in eodem codice.

Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Quæ per Eccleſiarum Prælatos pro illarum decore & venuſtate, ac perſonarum in illis altiſſimo famulantium ſalubri directione, & eorum ab incomodis perſeueratione prouide facta fuiſſe dicuntur, vt firma perpetuo, & inconcuſſa permaneant, libenter cum à nobis petitur, Apoſtolico munimine roboramus. Sane venerabilis frater Marcus Epiſcopus Prænestinus, qui etiam Eccleſiæ Aquileienſis ex conceſſione, & diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ præeſſe dignoſcitur nobis nuper exponere curauit, quod alias ipſe prouide conſiderans non nunquam accidere, vt ea quæ in Capitulo ſuæ Aquileienſis Eccleſiæ proponebantur, tractabantur, & concludebantur, per nonnullos illius Canonicos in minori ætate conſtitutos eorum facultate reuelabantur cum iactura & diſcrimine rerum capitularium, ac proponentium periculum, & detrimentum, quodque nonnulli Canonici dictæ Eccleſiæ actu non reſidentes apud illam, quando in Capitulo præfato tractabantur ea, quæ ſpectabant, & pertinebant actu reſidentibus, ſeu intereſſem, ſicut in officialium electione, poſſeſſionum locationibus quarteriorum, & decimarum, ſeu fructuum decimalium venditionibus, quorum fructus actu reſidentibus, ſeu intereſſem tantum pertinent; & alijs eorum reſidentijs, cum electiones, & locationes, aut venditiones huiuſmodi tractabantur, aut alicui, ſeu aliquibus in officijs præfatis, aut poſſeſſionum eorumdem conductionibus, & venditionibus, vt præfertur, facere poſſet, in ipſius Eccleſiæ & aliorum Canonicorum actu reſidentium, ſeu intereſſem, damnum & incommodum, nullamque eorum commoditatem, ad dictam Eccleſiam accedebant, & Capitulo intererant, ac vocem adhibebant, ac volens in præmiſſis inconuenientibus obuenire, auctoritate ordinaria, ſtatuit, & ordinauit, quod Canonici ipſius Eccleſiæ nunc, & pro tempore exiſtentes infra annum decimum octauum conſtituti in Capitulo dictæ Eccleſiæ nullo modo admitterentur, ſed ab actibus, in quibus aliquid huiuſmodi eſſet tractandum, excluderentur, & excluſi intelligerentur. Quodque ex nunc deinceps perpetuis futuris temporibus nullus Canonicus dictæ Eccleſiæ, qui per menſes duos immediate præcedentes actu reſidens, ſeu intereſſens non fuiſſet, actibus capitularibus præfatis intereſſe, vocemque in Capitulo adhibere, nullo modo poſſet, ſed libera electionum, locationum, & venditionum prædictorum diſpoſitio ac actu reſidentes, ſeu intereſſentes, de quorum intereſſe ageretur, tantummodo ſpectaret, & pertineret. Quæ quidem ſtatuta, ordinationes per omnes, & ſingulos dictæ Eccleſiæ Canonicos tunc præſentes, & futuros, prout alia ſtatuta dictæ Eccleſiæ conſueuerunt: idem Marcus Epiſcopus, & Patriarcha iurari & in pœnam periurij obſeruari mandauit. Quare idem Marcus Epiſcopus nobis humiliter ſupplicauit, vt ſtatutis, & ordinationibus præmiſſis, pro illorum ſubſiſtentia firmiori robur Apoſtolicæ confirmationis addijcere, & alias ſuper his opportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui Eccleſiarum quarumlibet, præſertim inſignium Patriarchalium decus, & venuſtatem, ac perſonarum in illis diuinis laudibus inſiſtentium vtilitates, & commoda ſinceris deſiderijs afferamus, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, ſtatuta & ordinationes prædictæ, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium approbamus, & confirmamus, & perpetuæ firmitatis robur obtinere decernimus, ſupplentes omnes & ſingulos defectus, ſi qui forſan interuenerint in eiſdem, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac alijs eiuſdem Eccleſiæ ſtatutis, & conſuetudinibus, iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis alia firmitate roboratis, cæteriſque contrarijs quibuſcumque. Nulli ergo hominum liceat, &c. ſi quis &c.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ 1489. octauo Kal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno quinto.

Marcum vero tamquam virum doctum, pium, prudentem, integrum, miti ingenio prædictum, grauitate morum, ac rerum vſu præſtantem laudarunt Trithemius, Ficinus, Philelphius, Blondus, Garimbertus, Papienſis, alijque clariſſimi viri, ſcripſiſſe de celibatu lib. 2. aliquas Epiſtolas, & orationes, & Latinum è Græco reddi-

reddidiſſe eloquium Patriarchæ Conſtantinopolitani, ac reſponſum de fide Catholica ad quæſtiones Maumethis, & S. Dionyſij opuſculum affirmat nomenclator. Cuius opera, & conſilio vſus eſt Paulus tum in arduis Pontificatus negotijs, tum in legatione ad Cæſarem, quem ſua dexteritate, cum Pannoniæ, ac Poloniæ Regibus pacauit, quem reuerſus publico in Patrum conſeſſu laudauit Paulus. Sed nil magis laudandus videtur vir eximius, quam quod fere omnem ſuam ſubſtantiam, diuitiaſque pauperibus erogauerit, quos hæredes inſtituit, adiecto dilemmate: ad locum vnde exeunt flumina, reueri oportere vt iterum fluant: Eccleſiæ quippe bona pauperum Chriſti patrimonium eſſe pleriq. ſanctorum Patruum diſerte docuerunt.

83 HERMOLAVS Barbarus, Zachariæ filius, ſui ſeculi variè litteratorum facile princeps, ex primaria nobilitate clariſſimus Vuerus, dum Romæ pro ſua Republica legatum ageret, ab Innocentio Octauo Pontifice poſt Cardinalem Barbum Patriarcha Aquileienſis renunciatus eſt anno 1491. quam tamen ſedem ideo nunquam aſſecutus fuit, quod contra leges Venetas illam accepiſſet, quæ cauent, ne quis ab eo, apud quem peroraſſet cauſas, inſigniretur honore. Itaque exul à patria, totaque Veneta ditione, dum trigeſimum nonum egereret annum, Romæ è rebus humanis eximitur anno 1494. totius publicæ rei litterariæ maximo incommodo; quam varijs monumentis relictis ad miraculum iuuerat, ex ornaueratque. Hermolai eum laude meminerunt Politianus, Pius, Bembus, Iouius, Merula vero Hermolai doctrinam & eruditionem omnigenam attollit ſingulari elogio: eius opera, & laudes non tacuit ſcriptor candidiſſimus, & patritius integerrimus, atq. magnanimus no-

A ſter Iacobus Gaddus prima parte de Scriptoribus non Eccleſiaſticis. Hermolai ſepulchro hæc ſubiecta carmina leguntur inciſa.

Barbariem Hermolaus latio, qui depulit omnem
Barbarus hic ſitus eſt, vtraque lingua gemit.
Vrbi Venetum huic vitam, mortem dedit inclyta Roma
Non potuit naſci, nobiliuſue mori.
Obijt anno MCD. LXXXXIV.

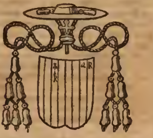
Iulius Cæſar Scaliger in Hermolaum occinit cenotaphium hoc

B *Quid primum, quid poſtremum, quid denique dicam?*
Quid ſileam? en inſtant cuncta parata ſimul.
Maxima nobilitas, facies diuina ſupremum
Ingenium, ſancta pectora, pura manus.
Solum id quod nunquam fuerit, neſciuerat: imo
Hoc, at eum cauſis, non fere ſciuit etem:
Vnicus e cælo cecidit non tertius aſtris,
Integer ut cecidit, integer aſtra petit
Heu heu, cur iuuenem rapuit mors inuida? viuo:
C *Principis haud poterat nomine Roma frui.*
B. H.
Hermoleos iacet hec, non re ſed nomine tantum
Barbarus, Aonij ſpeſque decuſque chori.

D 84 NICOLAVS Donatus Patritius Venetus, Nimoſienſis antea Epiſcopus, in locum exulis Barbari à Senatu fuit intruſus, ſed nec ipſe nec Barbarus ea ſede pacifica poſſeſſione potiti ſunt, viduatam ſedem

ſedem Iacobo Valareſſio Epiſcopo Iuſtinopolitano interim adminiſtrante. Cæterum enim Barbarus exceſſiſſet è viuis Alexander Sextus Pontifex de plenitudine poteſtatis Donatum Patriarcham adlegit, ſedit vſque ad annum 1497. quo ipſo anno deceſſit in Ciuitate Auſtriæ.

85 DOMINICVS Cardinalis Grimanus, præcipua nobilitate clarus, Philoſophorum, ac Theologorum ſua ætate longe princeps, Veneto applaudente Senatu, Donato ſucceſſit anno 1497. die 13. menſis Februarij. Eius laudes Bembus in doctiſſima gratulatoria Epiſtola luculenter perſcripſit, eiuſdemq; meminit in ſua Hiſtoria: idem Iuſtinianus facit; Paulus Corteſius, Victorellus in ſuis additionibus ad Ciacconem, pluteſque alij, ſiquidem Grimanus nobilitatem generis magnis virtutibus cumulauit, ſuorum maiorum æmulus indefeſſus, ac præcipue parentis Antonij Venetiarum Clariſſimi Ducis. Illum nil quicquam ardentiori vnquam ſtudio curauiſſe, quam vt doctrina moribuſque exculti venerarentur, eos (vt Candidus narrat) in aulam ſuam, ſplendidiſſimam Bibliothecam octo millium voluminum in omni ſcientiarum genere ornatiſſimam vndique perquiſitos alliciens. Reliquit nonnulla monumenta ingenij ſui, tractatumque ſancti Ioannis Chryſoſtomi de incomprehenſibili natura Dei in noſtram Vernaculam linguam conuertit. Romæ deceſſit Epiſcopus Cardinalis Portuenſis ao. 1523. die 27. menſis Auguſti, ſepultuſq. eſt apud S. Ioannem & Paulum; translere deinde illius cadauer Venetias in Eccleſia S. Franciſci de Vinea, habuit hoc epitaphium in priori tumulo.

Dominico Grimano Epiſcopo Portuenſi
Cardinali Sancti Marci
Patriarchæ Aquileienſi inculpatiſſima vita
omnium ſcientiarum peritiſſimo,
temporaneum depoſitum
Nepotes pientiſſimi poſuerunt,
luctu totius Vrbis
Vixit annos LXII. Menſes VI.
Dies VIII.
Obijt XXVII. Auguſti
M.D. XXIII.

Habeo apud me Toreuma æneum, vbi ipſius Dominici Cardinalis venerabilis effigies ſpectatur, auerſa vero parte ſculpta eſt Theologia actu Philoſophiam docens.

86 MARINVS Grimanus, Dominici nepos, ex ceſſione patrui à Leone Decimo Pontifice Aquileienſis Patriarcha declaratus eſt anno 1517. à Clemente Septimo creatus eſt Presbyter Card. anno 1527. trepidis legationibus ob ſummæ prudentię laudem perfunctus eſt, præcipuq. illa fuit, qua Franciſcum PrimumGalliarum Regem, cum Carolo Quinto Cæſare conciliare conatus eſt, vt meminit Paulus Iouius, Petruſque Iuſtinianus in Hiſt. Fuit Vmbriæ legatus, atque Peruſiæ. Conſtantinopolitano etiam Patriarchatu ornatus eſt, Cenedamque Eccleſiam adminiſtrauit, quibus adiuncta habuit plura alia opima ſacerdotia, quibus Cardinalitium ſplendorem ſuſtinuit, & aluit. Fuitque vir doctus, & eloquentiſſimus, poſteritatique tranſmiſit Commẽtaria ſuper Epiſtolas ſancti Pauli ad Romanos. Deceſſit Vrbeueteri Epiſcopus Cardinalis Portuenſis anno 1546. ibidem temporaneum ſepulchrum accepit in Eccleſia Cathedrali, vbi adhuc extat de ipſo hæc memoria.

D. O. M.
Marino Grimano Veneto
Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali
Cuius virtutum in omnes gentes
egreſſa memoria
Magis apud homines cuiuſque quod apud
tumulum hoſpitatur
Illuſtrium ergo virorum verum
ſepulchrum animis
hominum
Æditui Beneficiorum memores ex
publico decreto inſtaurarunt.

Eius deinde cadauer tranſtulerunt Venetias, ſepelieruntque in Eccleſia S. Franciſci de Vinea, è regione Dominici Card. patrui. In archiuio Canonicorum Veronenſium extat ſequens Marini monumentum in fauorem eorumdem Canonicorum datum anno 1544. in quo confirmantur ea omnia quæ ab anteceſſoribus ſuis Patriarchis elargita ſunt, & donata Canonicis Veronenſibus.

Marinus miſeratione diuina Epiſcopus Portuenſis S.R.E. Cardinalis Grimanus ſanctæ Sedis Aquilienſis Patriarcha ac Lombardiæ de Latere Legatus.

Dilecto nobis in Chriſto Archipresbytero, Canonicis & Capitulo Eccleſiæ Vero-

Veronenſis dictę ſedis Aquileien. immediate ſubiectis ſalutem in Domino ſempiternam. Iuſtis petentium deſiderijs dignum eſt nos facilem præbere aſſenſum & vota, quæ à rationis tramite non diſcordant eſfectu proſequente complere. Exhibita ſiquidem nobis pro parte veſtra per dilectum etiam nobis in Chriſto Chriſtophorum Placentinum Canonicum Veronenſem familiarem noſtrum continuum commenſalē petitio continebat, quod à tēpore bo. mem. Maxentij dictæ Aquileienſis Eccleſiæ Patriarchę etiam auctoritate Apoſtolica ſpirituali vſi eſtis libertate, pręrogatiua & priuilegio, quam & quod Peregrinus, Bertholdus, Ouudoricus & diuerſi alij in d. ſede Aquileien. prædeceſſores noſtri quemadmodum per eundem Maxentium tunc Rotaldo Epiſcopo Veronen. & Pacifico Archidiacono poſtulatu ſancitum ſtatutum & ordinatum fuerat, confirmarunt & approbarunt ſtatuentes, quod Archipresbyter, Canonici & Capitulum Veronenſis Eccleſiæ eſſent ac cenſerentur liberi ſub iure, dominio regimini atque iuriſdictione immediata Aquileien. Patriarchę, ita quod nullus Epiſcopus Veronen. pro tempore aliquam litem, moleſtiam, aut iniuram tam in officijs quam in beneficijs, ac alijs eorum rebus & perſonis inferre ſiue iuriſdictionem in ipſis vel in aliquo ipſorum, aut ſubdito eorundem exercere poſſet, aut debere prout in diuerſis priuilegijs deſuper cōfectis; quorum tenores præſentibus, ac ſi de verbo ad verbum insererentur pro expreſſis haberi volumus, plenius ac latius continetur. Ideo pro parte veſtra per eundem Chriſtophorum nobis fuit humiliter ſupplicatum quatenus omnia & ſingula priuilegia, prærogatiuas, gratias, immunitates, libertates per eoſdem prædeceſſores noſtros vobis & ſucceſſoribus veſtris conceſſa & conceſſas confirmare aliaſque vobis, qui ſub iuriſdictione & dominio noſtro ac Patriarcha Aquileien. pro tempore exiſten. potiti eſtis opportune conſulere dignaremur, nos itaq; iuſtis ſupplicationib. præſertim immediate ſubiectarum perſonarum grato aſſenſu occurrere volentibus, priuilegia, conceſſiones; pęrogatiuas, gratias, immunitates, libertates, & prout illa concernunt omnia & ſingula in dictis priuilegijs & conceſſionibus contenta confirmata & innouata & inde ſecuta quæcumque auctoritate noſtra ordinaria & tenore præſentium prout per eoſdem prædeceſſores noſtros conceſſa collata & approbata, & innouata, ac confirmata eſſe dignoſcuntur, gratioſe innouando concedimus, confirmamus, & approbamus ac præſentis ſcripti patrocinio communimus. Supplentes omnes & ſingulos defectus ſi qui forſan interuenerint in eiſdem volentes & eadem auctoritate decernentes vos & ſucceſſores veſtros priuilegijs conceſſionibus immunitatibus, & libertatibus, & alijs præmiſſis & in dictis priuilegijs contentis pacifice vti frui & gaudere & deſuper per Reuerēdum Patrem Dominum Epiſcopum Veronenſem, ſeu quoſuis alios moleſtari aut inquietari minime poſſe, vel debere in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcunque, in quorum omnium & ſingulorum præmiſſorum fidem & teſtimoniū præſentes fieri & per ſecretarium noſtrum infraſcriptum ſubſcribi ſigilliq. noſtri iuſſimus & fecimus appenſione communiri.

Datum Venetijs in Iudeca in domo ſolita habitationis Domini Primicerij ſancti Marci anno à natiuitate Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto indictione ſecunda die vero decima Decembris Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri Domini Pauli diuina prouidentia Papæ Tertij anno vndecimo.

M. Card. Grimanus Patriarcha.

87 MARCVS Grimanus, Marini germanus frater, eo cedente cum regreſſu, Patriarcha Aquileienſis renuociatus eſt à Clemente Septimo Pontif. Max. anno 1529 die 16. menſis Aprilis; ſub Paulo Tertio contra Solimanum Turcarum Imperatorē Apoſtolicæ Sedis legatus anno 1537. eo in munere prudentem virum, ac fortem ſe præbuit. Sub eodem Pontifice Venetijs obijt, & in Eccleſia S. Franciſci de Vinea prope Dominicum patruū Card. humatus: vir propter inſignes animi virtutes, digniſſimus, vt longiore tempore Aquileienſis Eccleſiæ ipſe habenas moderaretur. Poſt eius exceſſum, Marinus frater Card. ob regreſſum quem habebat, iterum hanc Eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepit, eamque rexit ad annum vſque 1545.

88 IOANNES Grimanus, per ceſſionem Marini Cardinalis fratris, in ſolatium defuncti Marci alterius fratris, Patriarcha Aquileienſis ex Epiſcopo Cenetenſi, eligitur an. 1545. die 23. menſis Iunij a Paulo

Tertio

A Tertio vir ingentium virtutum, antiquitatis diligens inueſtigator, literarum, & gloriæ cupidus, qui plura monumenta, & ſimulachra, expetenda rerum harum auidis, collegit, haud minore ſtudio, quam quo Dominicus Cardinalis patruus arſerat, cuius exemplo muſæum ſuum multis venerandæ antiquitatis referentum pignoribus teſtamento Venetæ Reipublicæ reliquit, quæ ſupremæ illius egregiè voluntatis memor, in publico muſæo ea omnia à Cardinali patruo dono traditis monumentis adiunxit. Prætulitq; munificentiam marmori, æternitatiue transfundendam curauit. Moderatus eſt Ioannes Aquileienſis Eccleſiæ gubernacula quadraginta ſe-
B ptem annorum flexu varia, & ancipiti fortuna: cum enim ad ſeueritatem pronior foret, ac diſciplinam Eccleſiaſticam ſuo ſplendori reſtitutam cuperet, ad Cleri mores obſoletos perpoliendos ſæpius curas applicuit, graſſante tunc in Germania hæreſi, & late finitima quæuis loca depaſcente, vnde grauiſſimæ tempeſtates motæ ſunt aduerſus eum in Pontificia aula: ſed aduerſariorum conatus fregit illius conſtantia, morum, vitæque integritas, & Aquileienſis Eccleſia ſuæ ſeruata eſt dignitati. Tres in gerendo Patriarchatu cum ſpe futuræ ſucceſſionis ſibi aſciuit coadiutores, Danielem, & Franciſcum Barbaræ gentis viros clariſſimos,
C ac Aloyſium Iuſtinianum ſanguinis claritudine, & ſpectatæ virtutis virum, diuque Paulo Briantio Epiſcopo Cataręnſi vices Patriarchales demandauit. Demum annis affectus, immortalitatis ſpe vitam mortalem Venetijs exuit anno 1592. ſui deſiderium apud bonos, integritatis, & conſtantiæ ingens nomen reliquit, ſepulturæ traditus in ſacra æde Diui Franciſci in Vineis prope Marinum Cardinalem; & Marcum Patriarcham fratres in ſacello; quod magnifico opere exornandum curatat; in quo ſubiecta epigraphe marmoreo ſaxo inciſa legitur.

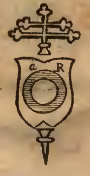
Ioan. Grimanus Pat. Aquil.
ex Hieronymo patre Ant. Princ.
filio
in ſpem certam ſibi poſuit
hanc domum quietis
vſque ad diem mundi
vltimum.

B 89 DANIEL Barbarus nobilis Venetus, Franciſci filius, Hermolai Barbari prædeceſſoris nepos, qui doctrinæ gloriam partam à patruo, haud minori eruditione, & laude illuſtrauit: ob inſignes igitur virtutes, rerumque gerendarum peritiam ad Ioannis Grimani anno 1559. à Paulo Quarto Pontifice Eccleſiæ Aquileienſis adminiſtrandæ ſubſidium cooptatus, ac electus Patriarcha, dum in Anglia Reipublicæ Venetæ nomine Oratoris munus gereret. Summa is prudentiæ laude præfuit, laboreſque in ea moderanda Eccleſia cum Grimano partitus eſt. Tridentino interfuit Concilio, ob virtutum cum
C ſanguinis claritate coniunctum ſplendorem ſuorum temporum oraculum habitus eſt, atque optimi viri Eccleſiaſtici in ſe virtutes expreſſit. Euexiſſet is ſuam ſortem ad auguſtiores apices, niſi in medio honorum curriculo ad felicem æternitatem anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo Venetijs excitus fuiſſet; in maiorum ſepulchro honorificentiſſime illatus eſt. Plura ille ingenij ſui monumenta eruditiſſima poſteris tranſmiſit. Vitruuium eximiè, & eruditiſſime explicuit: in tres lib. Ariſt. Rhet. & in quinq. voces Porphyrij conſcripſit commentarios: ſcripſit præterea dialogum de eloquentia. Extat eiuſdem aurea in 50. Dau. Pſal. Do-
D ctorum Græcorum Catena Pio Quinto dicata. Moliebatur etiam (teſte eruditiſſimo Iacobo Gaddio) opus in Pſalmos, Theologicis luminibus fœtum, qui Theologiæ ac Philoſophiæ ſcientia pollebat, æque ac eruditione politiori, cui ſummam vitæ integritatem addidit.

90 ALOYSIVS Venetus, nobiliſſima Iuſtiniana ſtirpe ſatus, quæ tot ſeculorum flexu viros ſanctitate illuſtres, & dignitatibus Eccleſiaſticis conſpicuos, ac Senatores clariſſimos Venetæ Reipublicæ dedit. Ferunt prænobilem familiam genus traxiſſe ex Anicia Romana gente, quæ poſtea Conſtantinopoli conſita Iuſtinum, Iuſtiniani imperatoris generum peperit, cuius poſteri Græcia depulſi partim Genuam, partim Venetias, retento Iuſtiniani ſplendore, conceſſerint, familiamque propagarint. Hac proſeminatus gente Aloyſius, ob eximias naturæ dotes ingentem ſui expectationem concitabat, ob quam inter plures alios nobilitate, & virtute inſignes viros, delectus eſt, qui ſucceſſionis ſpe vna cum Ioanne Grimano Patriarcha, poſt Danielis exceſſum, Aquileienſis Eccleſiæ molem ſuſtineret: ſed in ipſo ætatis, & expectaitonis flore Venetijs mortales reliquit exuuias, magno honorum luctu, cum ingentem integritatis Eccleſiaſticæ famam collegiſſet. Sepultus apud maiores in glorius racet.

91 FRANCISCVS Barbarus Marci Antonij filius, Danielis ſuperioris nepos, tertius ſuæ gentis Aquileienſis Patriarcha Iuſtiniano in coadiuotoris munere, ſuperſti-

A te Ioanne Grimano, anno 1585. ſucceſſit; nondum is ſacris initiatus die ſeptima Octobris Archiepiſcopatus Tyrenſis apicibus inſignitus eſt, ac Grimano vita functo 1593. patriarchalibus infulis eſt decoratus. Præclarum ille, ac pium zelum in excolendis Cleri moribus, reſtituendaq. ex Concilij Tridentini decretis, Eccleſiaſtica diſciplina explicuit; Pronincialem Synodum habuit Epiſcoporum frequentia celebrem, cuius acta 4. Conciliorum generalium tomo adiecta ſunt, vitiorumque ſentes, quibus illius Eccleſiæ agrr inhorruerat, ſua diligentia euulſit. Patriarchalis palatij fundamenta ab eo iacta ſunt, & Clericorum tyrocinium inſtitutum. In

B promouenda vero animarum ſalute clariſſima ad æternitatem paſtoralis vigilantiæ monumenta defixit, nullos quippe defugiebat periculorum æſtus, nullis parcebat laboribus, in perluſtranda ſua diœceſi, præcipue vero ea Germaniæ parte obeunda, cui Lutherana hæreſis ſuum virus afflabat, populoſque ad defectionem ab orthodoxa fide vrgebat. Prouexit itaque ampliſſimo cum fructu diuinam gloriam, cuius pia facinora digna ſunt, quæ ab obliuione, & ſilentio vindicentur. Partem geſtarum rerum in luſtranda prouincia delibauimus ex ipſo autographo, vnde cognoſcat poſteritas Franciſci animum rebus diuinis deditiſſimum, pium eiuſdem in numinis

C aſſerenda gloria ardorem, necnon felices in virtute progreſſus populorum, quos tantus Paſtor doctrinæ ſuæ luce colluſtrabat. Hanc vniuerſam Diœceſim per annos fere ducentos à Patriarchis nunquam viſitatam Patriarcha iſte Barbarus piè obijt; ac primum quidem inuiſit Goritiæ Comitatum, vbi multis ad orthodoxam fidem reuocatis, & cultum diuino reſtituto, & aucto venit in Carniolam, vbi nouo Turci belli ingruentis metu perterrita multitudo Catholicos concionatores facile admiſit nequaquam obſtantibus Miniſtris, qui Lubentiæ conciliabulum aduerſus Patriarchæ progreſſus congregarunt. Poſt Abbatiam Siticinenſem inuiſit, quam Patriarchæ

D Aquileienſes fundarant, & dotarant, eiuſque Abbas & Princeps comitia prouinciæ conuenire ſolet. Hinc digreſſus poſt multarum Parochialium viſitationem Raiffinizium oppidum petijt, multitudine populi in primis celebre, Adamo Muſconio ſubiectum. Mox Siſimbergium petit; hinc ad Croatiæ fines propius accedens Neomeſtanum Oppidum venit, olim incenſum nunc Rodulphi Cæſaris pietate reſtitutum, vbi collegiata eſt Eccleſia cum Præpoſito, & Canonicis, & aliæ Parochales illi ſubiectæ, quibus viſitatis Pletriam Monaſterium Carthuſianorum ab hæreticis detentum, atque aliud etiam Monaſterium eiuſdem Ordinis ſanctæ Mariæ de Fonte nuncupatum

tum

cum prope luſtrans prætergreſſus, atque adeo vicinum, & obnoxium Turcarum incurſionibus tractum emēſus monitis, populis, vt imminentem iram Dei, recepto eius vero cultu, placarent peruenit Lochiumi Oppidum Archiepiſcopo Colicen. in temporalibus ſubiectum. Hic etiam Paſtorali munere functus, & Virginibus ſacris Franciſcani Ordinis in officio confirmatis, Sauum amnem traiecit, & Cramburgum venit Oppidum perpulchrum & multis Eccleſijs decoratum ſanctimonialium ſæptum ad Micheteſtinum ab hæreticis cuiuſdam tyrannide vindicatum, & in nobili Oppido Camnich, quod Sauum & Drauum amnes interiacent totius regionis Clerus in vnum collectus poſt Miſſam ſolemnem de Spiritu ſancto, poſt ſalutaria documenta tradita, & fidei profeſſionem iteratam cum benedictione dimiſſus. Hæc in Carniola. Poſt hæc viſitatum Oberburgium, vbi eſt Præpoſitura à Patriarchis Aquileienſibus olim erecta, & menſæ Epiſcopi Lubianenſis poſtea attributa, cum quo veteres, quæ vertebant controuerſiæ, ſublatæ. Stiriam deinde petit atque hic primum Dominicanorum Cœnobium de Neocleſtre viſitatum, cuius Eccleſia ſanè conſpicua à Turcis profanata, & proſtabulo aliquando habita. Inde digreſſus Cillam peruenit antiquam, vt fama eſt, Populi Romani coloniam, & ſedem Epiſcopalem, cuius Senatus Erneſti piæ memoriæ Archiducis ſtudio antea purgatus. Hic omnes circumpoſitæ Parochiæ viſitatæ Pettouiam vſque Cœnobium Carthuſianorum dechudeniæ, & ſeptum ſanctimonialium Dominicani Ordinis, quorum illi caſtigati, hæ pio merito laudatæ. Luſtrata Stiria in Oppidum Cillæ Clerus Prouinciæ frequens euocatus conuenit, & vt in Carniola factum diximus, promulgatis conſtitutionibus & acceptis Paſtoralibus documentis dimiſſus: hæc de Stiria.

In Carinthiam poſtea veniens Patriarcha Præpoſituras de Ebendorff Canonicorum Regularium à Patriarchis Aquileienſibus fundatatas, & ditatas cum Parochis filiolis inuiſit. Villaunm inde, & Vallem Giliam perluſtrat, cum ſancti Benedicti Præpoſitura, quæ decem m. p. ab oppido diſtat, in quo etiam Ortimburgenſis Comitis viri Catholicæ Religionis ſtudioſiſſimi ditio continetur triginta & amplius Caſtra & triginta communicantium millia amplexa. Hactenus Barbari in Germaniæ partibus ſuæ Diœceſi obnoxijs illuſtratio; maiora ad Dei gloriam moliebatur pius Paſtor, ſi finitimorum Præſulum, Principum Catholicorum adiutricem manum habuiſſet. Geſſit huius Eccleſiæ gubernacula Franciſcus magna integerrimi Præſulis laude ad annum milleſimum ſexcenteſimum decimum quintum, quo ingenti bonorum luctu ad feliciorem vitam demigrauit, ac fratri Hermolao coadiutori liberas Patriarchatus habenas reliquit. Iacet Vtini in Eccleſia S. Antonij, vbi poſtea illarum eſt cadauer Hermolai fratris ſucceſſoris cum virtutum eorum inſigni elogio.

D. O. M.

Franciſco Barbaro Patriarchæ Aquil.
Populorum moribus compoſitis
Hæreſi propulſata, religione adaucta
Concilio Prouinciali,
multiſque Synodis habitis
Tota Diœceſi pluries perluſtrata
Aedibus Patriarchalibus
erectis,
Seminario extructo ſingulari in
Foroiulienſ. beneficientia adhibita cunctis
magnifice, ſapienter ac pie geſtis
vitam agenti
Sapientiſſ. vita functo deſideratiſſ.
Et
Hermolao ne dum in Patriarchatu
ſucceſſori, ſed ſolertiſſ.
fratris virtutum gloriaque imitatori,
Antiſti integerrimo.
Anton. Barbarus D. Marci Proc.
ampliſſ. optimiſq. fratribus
poni iuſſit
Helena huius Coniux
hoc ſuæ fidei, ac pietatis
teſtimonium exibuit
Anno
Domini MDC. XXXIII.

92 HERMOLAVS Barbarus, huius nominis tertius Præſulum, qui ex hac ſtirpe nobiliſſima fuere profeminati, numerum auxit, ac Franciſco germano fratri in Patriarchatu Aquileienſi ſuffectus eſt, cum Tarſenſi Archiepiſcopatu inſignitus ad fratris gratiam à Clemente Octauo, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſexto, die decima ſecunda Februarij Patriarchalis muneris adminiſter deſignatus fuiſſet. Fratrem æquauit virtutibus, nec minus integritate morum, religionis zelo, pietatis ſtudio, paſtorali diligentia excelluit, demum collecta apud omnes ingenti probitatis fama è mortali corpore deceſſit anno 1622. in maiorum ſepulchro illatus.

ANTO-

93 ANTONIVS Grimanus quintus ſuæ gentis Ecclefię Aquileienſis Patriarcha, antea Epiſcopus Torcellanus, qui diu Apoſtolicum Nuncium apud Magnum Hetruriæ Ducem egerat, atque etiam antea apud Belgas, cum apud Galliarum Regem Reipublicæ Venetæ nomine Orator patrias res extulerat. Barbaro ad Patriarchales cucuras ſuſtinendas anno 1618. coadiutor attributus fuerat, eoque poſtea è viuis ſublato anno 1622. Patriarchicum ſolium conſcendit, ſuæque familię dignitatem veterem, qua diu fulſerat, reſtituit. Enituit ille rebus gerendis prudentia inſigni, maieſtate oris decorus, iuſtitiæ, & liberalitatis amans, ſingulari in commiſſum ſibi gregem prouidentia commendandus; templa varijs ornamentis, & vectigalibus locupletauit, nec non alia à fundamentis excitauit. Venerijs obijt ſeptuagenario maior an. 1628. digniſſimus procul dubio Præſul, qui inter Eccleſiaſticos heroes ſpectatiſſimos Dominicum, & Marinum Cardinales ſuos prædeceſſores annumeraretur.

94 AVGVSTINVS Gradenicus vetuſta, ac nobili Veneta familia natus, Feltrenſis Epiſcopus, in ſpem excipiendi à Grimano Patriarchatus coadiutor poſtulatus,

A eidemque demortuò ſucceſſit 1628. concitauit ingentem ſui expectationem, quam geſtis viciſſet, niſi paucorum menſium à ſuſcepta dignitate flexu, ingenti ſui relicto deſiderio, mortales exuuias Patauij anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo nono die 27. Septembris poſuiſſet. Parentes habuit Georgium Senatorem eruditionis laude, & morum integritate florentiſſimum, nobile ſuorum temporum decus, matrem Lauram Valeriam ſororem Auguſtini Valerij Cardinalis Epiſcopi Veronenſis, à quo à teneris annis educatus, & imbutus virtutibus in Abbatem promotus, tum Canonicus Patauinæ principis Eccleſiæ creatus, ſacræ eloquentiæ laude, conſcenſis augu-
B ſtioribus Academiæ Cathedralis, effloruit, tum iuris vtriuſque ſcientia clarus, & decumani aeri quæſtor ꝑpartæ à Cardinale auunculo gloriæ ſtimulis auctus Romam petijt, Clemente Octauo Pontifice, à quo vtriuſque Signaturæ Referend. renuntiatus eſt, vna cum Iulio Sabello poſtea Card. Concepit tantam de eo Clemens opinionem, vt ne dum annis, ſed virtutibus Epiſcopali muneri parem, Cretenſi Archiepiſcopatui admouere ſit meditatus, ſed abſtinuit Auguſtinus eo honoris gradu, cum Grimanus ad eum prior poſtulatus fuiſſet, atque à Senatu Veneto omni commendationis genere proueheretur. Sæpius illum laudauit Pontifex publico in
C ſignaturæ gratiæ Senatu, tanquam virum laconica virtute, & perſpecuitate inſignem. Ineunte Pauli Quinti pontificatu, abortaque inter ipſum, Senatumque Venetum grauiſſima diſſenſio, dum Orator Venetus à Romana aula abſuit, numquam ab explicanda ea, qua potuit patriæ ope deſtitit, non ſine prudentiæ laude, nec minore commendatione Pontificis, à quo pacatis rebus ad Feltrenſem Epiſcopatum euectus eſt. Arctiſſimo amicitiæ nexu deuictus erat Cardinali Aquæuiuę, qui ex illius ab aula diceſſu mœrorem traxit, cum ſingulares virtutes, quas in eo ſuſpiciebat, ad auguſtiorem honorum gradum illum excitaturas ſperaret, eidemque addidit
D ſtimulos, vt redeundi occaſionem captaret. Exceptus à Feltrenſibus maxima amoris, & obſeruantiæ ſignificatione Eccleſiam principem ſacra ſupellectili magnifice inſtruxit, vt diuina res auguſtiori pompa, & Numinis gloria peragerentur, ac memoratam Eccleſiam vetuſtate deformem ad priſtinum reduxit ſplendorem, & famam. Clero etiam morum vetuſtam puritatem, quæ ſenſim euanuerat, reſtituit. Concordiam cum Archiduce Auſtriæ, ac Card. Madrutio Epiſcopo Tridentino, alijs proceribus viris, per quorum ditionem Feltrenſis diœceſis porrigitur, amantiſſime coluit, Paſtoraliſque ſollicitudinis, & diligentiæ laude floruit. Inſtauratum ab eo expolitumq.

eſt

eſt Epiſcopium, varijſque auctum ornamentis, inter quæ omnium prædeceſſorum imagines, quorum memoriam ab obliuione, & ſilentio eruerat, depingendas curauit, vetera monumenta in vnum collegit volumen. Graues illum exercuere controuerſiæ ob defenſam Eccleſiaſticam libertatem, cuius acerrimum propugnatorem ſe exhibuit. Romam reuerſus, ineunte Vrbani VIII. pontificatu, adeoq. Pontificis omniumq. ſibi conciliauit gratiam, vt cũ Grimanus coadiutorem pro ſuſtinendo Patriarchatu depoſceret, Pontifex ad Gradenici merita ſpectauit, euſoque diplomate illum Patriarcham deſignauit, & Pontificij ſacelli vnum ex aſſiſtentibus Epiſcopis delegit, ſæpius ob inſignia virtutum decora commendatus. Digreſſus Roma quartum poſt annum Venetias apulit, pauloque poſt Grimano vita functo, in Patriarchicum ſolium euectus eſt. Ab populis magnis honoribus exceptus; Vtini maiori téplo ab eo ſtatim Canonicorum Odeum in elegantiorem forma redditum, & in Patriarchio ciſterna ampliſſima condita eſt, nouaſque moles magnis ſumptibus ſtruere moliebatur, vniuerſam perluſtrare diœceſim, Epiſcoporum Prouinciæ cœtna cogere meditabatur, ſed reuerſus Venetias, paulo poſt Patauium conceſſit repetendę Eccleſiæ ſuæ conſilio, ex dolore animi, quo ab aduerſarijs ob defenſum ab ipſo Eccleſiaſticum ius, fuerat oppreſſus, mortem obijt, relicta ſui nominis fama, & expectatione, quippe qui præſulari diligentia inſignis, moribus præſtans, liberalitate, virtutumque aliarum ornamentis ſpectatiſſimus, longiori vita dignus videbatur; cuius exiſtimatio magna fuit apud Magnum Vrbanum VIII. Pont. Max. qui æquis ponderibus præſtantiſſimorum virorum virtutes librare ſolebat.

95 MARCVS Gradonicus Auguſtini ſanguine coniunctus, Cretenſis Inſulę pro Veneta Rep. Dux, ex coadiutore aſſumptus eſt ad gubernaculum Eccleſiæ, anno milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo, Patriarchatum inijt, æmulus Auguſtini prædeceſſoris omnium virtutum, quibus vel ornauit, vel æquauit ſuam illam eximiam animi dotem, qua in paſcendo ſibi grege commiſſo, & Eccleſiaſtica diſciplina ſeruanda vſus eſt, vir omnino religioſus, iuſti ac æqui ſtudioſiſſimus. Viuit adhuc ſuperſtes venerabilis hic Patriarcha ſuumque gregem feliciſſime paſcit, ſingulari in eum populorum obſeruantia; aſcito ſibi coadiutore cum ſpe futuræ ſucceſſionis fratre germano. Ceterum inter digniſſima Marci opera; vnum illud enarrandum cenſuimus, veluti opus digniſſimum poſteritati demandandum. Exarſerat grauiſſima inter Veronenſium Canonicorum Collegium, & Marcum Iuſtinianum Epiſcopum controuerſia; contendebant quippe Canonici ab imperio Epiſcopi liberos, & immunes eſſe, & à Patriarcha Aquileienſi tamquam ordinario ſuo, ius tantummodo petere, veteribus monumentis priſcorum Epiſcoporum, & Patriarcharum, tum, & priuilegijs ſummorum Pontificum cauſam ſuam muniebant. Solicitatus ſæpius Patriarcha à Capitulo vt de Canonicis more Ierarchico cognoſceret, & à Senatu Veneto ad diſſidia diſſoluenda non ſemel impulſus, Veronam magnifico apparatu, & ſolemni pompa, vt Canonicorum certus ordinarius Antiſtes ingreſſus eſt die 30. Maij anno 1634. maximo populorum plauſu, qui per trecentos omnino annos neminẽ ex Patriarchis audierãt triumphali pompa Veronam ingreſſum. Spectaculi magnitudo adſtãtes admiratione perſtrinxit, ſurgebant enim varie triumphales arcus pulcherrimè ad oculorum delitias efformati, ſtratæ floribus viæ erant, induti periſtromatibus parietes vndique radiabant, paſcebantque oculos effuſæ multitudinis, quæ tum è ſuis laribus, tum è finitimis locis concurrerat. Hac ingreſſus pompa Patriarcha de Canonicorum, ceterorumque Clericorum Capitulo obnoxiorum diſciplina cognouit, tulitque leges & ſtatuta, quæ extant, Eccleſias ac Monaſteria Capituli perluſtrauit, in Eccleſia ſanctæ Helenæ ſolemni cultu, ac Patriarchali magnificentia, tota exultante Ciuitate, rem ſacram peregit, Canonicorum & Epiſcopi Veronenſis lites, & iurgia compoſuit, laudatus eleganti oratione à prænobili adoleſcente Antonio Cozza, Cozzæ Archipresbyteri Cathedralis nepote, præſtantia morum, & ingenij acumine illuſtri, tunc decimum ſextum ætatis agente annum. Honoribus deinde cumulatus remeauit ad propriam. Hac autem Veronenſis Eccleſiæ Canonicorum luſtratione, Marcus Patriarcha nominis immortalitatem apud omnes conſecutus eſt, quæ vt æternitati conſecraretur in eorum-

dem

dem Canonicorum ſactario in Cathedrali, hoc grati animi monumentum in marmore ſub patriarchalibus inſignis excitarunt.

Marco Gradenico
Patriarchæ Aquileienſi incomparabili
plauſu Veronam ingreſſo
in ſanctâ Helenæ ſacris operato
aſſiſtentibus
Rectoribus, & Magiſtratibus
XV. kal. Sextilis
M DC. XXXIV.
Canonicorum Collegium ordinario
ſuo P.

BELLVNENSES
EPISCOPI.

CIVITAS Bellunum, quam, Ciuidal vulgus vocat, in Prouincia Marchiæ Taruiſinæ inter ſeptentrionales montes, qui propius Venetias vergunt, in feraciſſima valle ſita eſt ad Calorem amnem, tametſi haud ſatis laxa, pulchra tamen, priſcoque more inexpugnabilibus muris, pinniſque mirabiliter cinta, alitque ad ſex millia mortalium. Diuerſi diuerſa de eius origine tradidere. In quibus ſunt Ioannes Pilonius in Hiſtoria quam de Belluno patria ſua accuratiſſime ſcripſit, Nicolauſq. Doglionus in ſuo Amphiteatro, alijque non pauci, qui à Bellonato, qui temporibus Priſci Tarquinij è Gallia in Italiam tranſgreſſus, illam ædificauit, primum in ſui nominis memoriam; honoremq. Bellonæ Deæ, ſuam duxiſſe originem contendunt. Arbitrantur alij, ab antiqua Rethiorum deruta Ciuitate ſuum ſumpſiſſe exordium, Bellunamque à pulcherrimo ſitu fuiſſe appellatam. Nec deſunt qui ſcripſerint, hanc illam eſſe Ciuitatem Suidæ Verunum dictam, cuius deinde vocabulum, corrumpente vulgo, abierit in Bellunum, fidemque fecerit poſteritati illam eandem ſedem. Hoc tempore, Ciuidal, appellatur, ſiue quod ad omnem ciuilem elegantiam locus videatur conſtructus, ſiue quod poſt Rotharis crudele

A excidium illatum, Caroliquе Magni reparationem munificentiſſimam, nobilium Ciuium, qui eo confluxerant, competit eſſe domicilium. Romanis primum quidem paruit, quibus victis, aliorum vel Principum, vel Tyrannorum, vt tulerat fortuna belli iugum accepit. Aliquandiu ſatis tranquille egit ſub proprio Epiſcopo, in quem munificentia Cæſarum, qua ſpirituale, qua politicum dominium contulerat. Ab eo Belluni plures extitere Domini Azzolinus, Scaligeri, Vicecomites, Theutones, alijque, quibus omnibus Veneti ſucceſſerunt, ſub quorum leniſſimis legibus Bellunenſes hoc tempore tranquilliori rerum fortuna potiuntur. Sunt qui ſcribant
B fidem Chriſti accepiſſe à ſancto Proſdocimo Patauino Epiſcopo anno 60. à condita ſalute. Alij ſanctum Hermagoram Aquileienſem Præſulem, Fortunatumque eius alumnum, gentem illam conuertiſſe ad Chriſtum anno noſtræ ſalutis 83. Quicquid dicant ſcriptores, illud certè conſtat ab Aquileienſi Eccleſia, diſcipuliſque ſancti Marci Eccleſiam Bellunenſem Euangelio fuiſſe illuſtratam, cuius iam inde à ſuo exordio ſuffraganea fuit. Cathedralis S. Martino conſecrata, nobilis, priſcæque architecturæ eſt, nobilium reliquiarum locuples, in quibus eminerunt, Spina Coronæ Dominicæ, & Brachium ſancti Martini. Vnica decoratur dignitate, & gaudet
C cum nouem Canonicis, ſex Cappellanis, præbendaque pœnitentiali; his accedunt duo ſacriſtæ, ſex Cappellani, & ſexdecim Altariſtæ ſeu Præbendati. Seminarium in quo decem Clerici aluntur, ibi eſt, cum monte Pietatis, tribus Xenodochijs, Monialium vnico monaſterio, tribus Religioſorum, alijſque pluribus Confraternitatibus, Eccleſijs, Oratorijſque munificenter exornatis. Palatium Epiſcopale propius Cathedralem attingit. Diœceſis, quę complectitur decem Caſtella, plures Villas, cum ſuis Plebanis, animarumque curatoribus: ab Oriente Aquileienſi, ab Occidente Feltrenſi, à Septentrione vero Brixienſi & Germaniæ finibus includitur, ea quidem
D non admodum ampla eſt, verum montana & aſpera. Cenſentur autem in tota hac Diœceſi animarum fere viginti millia. Eſt præterea quidam locus Plebs de Muſſolenta vulgo dictus quadraginta p. m. ab hac diœceſi ſeiunctus inter Taruiſinam, Vicentinam, & Patauinam Diœceſes poſitus Bellunenſi Epiſcopo Diœceſaneo iure ſubiectus. Cenſus Epiſcopalis duorum millium quingentorum ſcutatorum eſt Venetæ monetæ, taxaturque in libris Cameræ 700. floren. Bellunenſis Eccleſia, cum Feltrenſe ſociata ſtetit ab anno 1200. vſque ad annum 1459. Quibus iterum ſeiunctis proprius Paſtor eſt attributus, vt olim habebant in vſu. Cæterum Pręſul Bellunenſis

in

in ea Prouincia ſummæ ſemper exiſtimationis fuit, vtpote Comes, ac Princeps Imperialis appellatus, ac Dominus Vrbis, Cæſaturnque ijs ſuffultus priuilegijs, quæ Principem maximum videtentur decere. Seriem Bellunenſium Epiſcoporum ſupramemoratus Ioannes Pilonius in ſuis Hiſtorijs explicuit diligentiſſime, vnde nos hanc noſtram eruimus, auctam, caſtigatamque ex Regeſtis Pontificijs.

1 THEODORVS primus Bellunenſis Epiſcopus eſt, qui occurrat, quem veroſimile eſt Commodi Imperatoris temporibus vixiſſe.

2 S. SALVATOR, viuens, morienſque pluribus miraculis claruit, multiſque annis Bellunen. rexit Eccleſiam. Eius feſtum celebratur die 3. Men. Ianuarij; cuius corpus ſumma veneratione aſſeruatur apud Carthuſianos extra Ciuitatem. Illius meminit Ferrarius in Cathalogo Italorum Sanctorum, conſtatque vixiſſe temporibus Pertinacis Imp.

3 THODORVS huius nominis ſecundus, natione Aegyptiacus, cũ perſecutionem infidelium vellet declinare, deſcendit in Italiam, multoq. tempore apud Marcellum vitam tranſegit, à quo ob eximiam vitæ ſanctimoniam Bellunenſis Epiſ. creatus eſt circa ann. Domini 300. Per hunc Bellunen. Ciues locupletati fuere corpore S. Ioatan Martyris Aegyptiaci, qui pro Chriſto martyrium paſſus eſt apud Ptolemaidam in Affrica anno 294. Eundemque Sanctum pro Tutelari Diuo habuerunt; feſtmo die illi decreto vigeſima ſecunda Maij. Theodorus autem cum pie, ſancteque Bellunenſem rexiſſet Eccleſiam per plures annos, euolauit ad ſuperos. De Ionata Ferrarius in Cathalogo Sanctorum, qui in Martirologio Romano non ſunt.

4 ARIMBERTVS Theodoro ſucceſſit, cum Arriana lues per Italiam deſæuiret, ignoraturque an is teterrimæ illius factionis eſſet.

5 LOOTARIVS.

6 VALFRANCVS.

7 FELIX Epiſcopus ſanctimoniæ vitæ clarus, Romano Concilio interfuit anno quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo. Narrant, hunc cum demoraretur Rauennæ, repente oculis fuiſſe orbatum, ſeque oleo lampadis, quæ ante altare S. Martini ardebat, ſumma cum fide inunxiſſe, ſtatimque diſcuſiſſe caliginem, damnaſſeque ſe voto excitandi Belluni Templum D. Martino, ob cuius preces exoptatum lumen receperat. Igitur cum perueniſſet Bellunum, quod vouerat cumulatiſſime præſtitit, itaut hoc tempore Templum illud pro Cathedrali Epiſcopis ſit. Deceſſit Felix poſt diuturnam illius Eccleſiæ adminiſtrationem. Sepulruſque eſt apud Eccleſiam ſanctæ Mariæ vallis Nigræ de Bellago Bellunenſis Ditionis.

8 IOANNES floruit anno 564. exul ſub Narſete deceſſit, cum Conſtantinopolitano Conciliabulo contempſiſſet obtemperare.

9 LAVRENTIVS adlectus fuit anno 589. Huius mentio extat apud Baronium anno 590. Hic numeratur inter Catholicos Epiſcopos à Paulo Diac. qui Seuero Patriarchæ Aquileienſis in hæreſim lapſo ſe oppoſuerunt.

10 ALBVINVS Romano Concilio interfuit anno 607.

11 ALTEPRANDVS Lateranenſi Concilio interfuit ſub Martino Pontifice anno 649.

12 RAYNALDVS. 725.

13 AYROLDVS. 781.

14 ODELBERTVS 827. in Mantuano Concilio.

15 PETRVS 843. Quo ipſo anno Romæ fuit cum Ludouico filio Lotharij Imperatoris: extatque illius memoria anno 851.

16 ALMONVS interfuit Concilio Rauennæ celebrato anno 875. Ioanne Octauo Pontifice Maximo ſedente. Hic obtinuit à Carlo Craſſo in fauorem ſuæ Eccleſiæ confirmationem omnium priuilegiorum anno 887. anno vero octingenteſimo nonageſimo ſeptimo, die decimanona Menſis Nouembris à Berengario idem impetrauit, pluraque alia gratioſa diplomata in Cenetenſi ditione anno nonageſimo vigeſimo tertio; inter quæ vnum, quod adducit Pilonus libro ſecundo ex ipſo ad verbum propalemus, ſic enim ſe habet.

In nomine Domini Dei æterni. Berengarius gratia Dei Imperator Augustus.

Si Venerabilibus locis, & ſanctis Dei Eccleſijs religioſo affectu conferimus quæ vtilia eis, & congrua eſſe videntur, re-

A medium id nobis ſalutare; Domino præſtante, eſſe confidimus. Proinde omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumq. præſentium ſcilicet, ac futurorum nouerit induſtria, Annam dilectam coniugem, Reginque noſtri Conſortem noſtræ pietatis exoraſſe clementiam, quatenus pro Dei amore, animęque noſtræ remedio quandam Curtem iuris Regni noſtri, quæ vocatur (Docale) cum Cappella in honorem Domini Saluatoris conſtructa de eadem curte pertinente, quæ pertinet de comitatu Cenerenſi cum vniuerſis rebus, ac maſſaritijs, ſeu villis, & cum decimis de Cadubrio, & de Agordo ad eamdem B Cappellam pertinentibus: nec non etiam cluſas de Abintione, quę pertinent de Marchia Foriiulij, & duas maſſaritias, quæ pertinent de Scudaſſia de Belluno, adiacentes in ſub Caſillo: & duas decimas, quæ ſunt in valle Lapacinenſi, quarum termini ſunt, de primo fine, vbi nominatur monte Petra inciſa de alio fine monte, vbi nominatur Crux ferrea; & tertio fine monte, vbi nominatur monte Cauallo; inde firmante in lacu Lapacinenſe, vel in Plaue: Epiſcopatui Bellunenſi, qui eſt in honorem ſancti Martini Confeſſoris Chriſti dedicatus, vbi nunc præeſt Almo Venerabilis Pontifex, noſtrique dominij fidelis C cariſſimus: per noſtræ auctoritatis præceptum morem noſtrorum anteceſſorum ſequentes, iure proprietario, ſicut ſancta Eccleſia poſſidere debet, concedere dignaremur. Cuius poſtulationibus aſſenſum præbentes, maxime quia idem Epiſcopus erga noſtræ deuotionis obſequium valde erat aſſiduus, pro Dei amore, & remedio animæ noſtræ dictam Curtem, cum Cappella, vniuerſiſque rebus iuſte, & legaliter ibidem pertinentibus, ſiue prædictas Cluſas de Marchia Fori Iulij, & præfatas duas decimas de ſub Caſillo, de Scudalſia de Belluno pertinentes: & prædictas duas decimas in valle Lapacinenſi adiacentes, cum D diſtrictis earum, & Caſtellis, etiam, quæ ibi pertinent (excepto hoc quod nos iam Recipodio Presbytero conceſſimus) prædicto Epiſcopatui Bellunenſi ad honorem ſancti Martini dedicato, vt eum ſemper interceſſorem habere mereamur: per huius præſentis noſtræ auctoritatis inſcriptionem, iure proprietario (ſicut Sanctæ Eccleſiæ inuiolabiliter poſſidere debent) concedimus, & in perpetuum largimur, ac de noſtro iure, & dominio in eius ius, & dominium transfundimus, & delegamus vna cum caſis, hortis, areis, campis, vineis, paſcuis, ſyluis, ſaletis, ſtationibus, aquis, aquarumque decurſibus, molendinis, piſcationibus, ripis, ac paludibus, tam in planitie, quam etiam in paludibus, montibus, cum ſeruis, ancillis, cum aldionibus, ſiue aldianis, cum penſionibus, vel redditionibus, & vniuerſis rebus, quæ nominari poſſunt, iuſte, & legaliter ad prędictos locos pertinentibus, ſicut ſuperius ſcriptum eſt. Ad habendum, tenendum commutandum, vel quicquid eidem Almoni Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus, ſicut de alijs rebus ipſius Eccleſiæ, placuerit faciendum. Cunctorum omnium poteſtate, ac contradictione remota. Si quis igitur hoc noſtræ inſtitutionis votum, ſeu perpetuæ conceſſionis præceptum aliquo tempore infringere, vel violare tentauerit, ſciat ſe compoſiturum ducentas libras optimi auri, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem ſæpe nominato Almoni Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus. Quod vt verius credatur, & diligentius ſemper impoſterum ab omnibus obſeruetur, manu propria roborantes, de annulo noſtro ſubter inſigniri præcipimus.

Hermenfridus Cancellarius Imperiali iuſſione recognoui, &c.

Signum Berengarij Imperatoris.

Data anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo vigeſimo tertio. Regni vero Domini Berengarij piiſſimi Imperatoris 28. Imperij autem ſui octauo, indict. 12. Actum Veronæ in Chriſti nomine Amen.

Ipſe Almonus ſuis Canonicis dilargitus eſt omnes decimationes, quas olim ante poſſederat in Oltrado, atque hoc idem ius hodie adhuc Bellunenſes Canonici retinent, Adriano Pontifice Maximo confirmante. Diploma datum eo ipſo anno, quo Beringarius Veronæ occubuit, valde mihi ſuſpectum videtur, cum in ipſo Anna Regina eius vxor ibidem memoretur, cuius precibus Almono conceſſum eſt; cum ſatis conſtet, Bruchillam Beringarij fuiſſe vxorem, ex qua Giſellam ſuſtulit filiam, Alberti Iurenſis Marchionis vxorem, matremque Beringarij ſecundi, niſi forte diuinare velimus, demortua Bruchilla, ad ſecundas tranſijſſe nuptias cum Anna memorata.

17 IOANNES memorabilis Almoni ſucceſſit, à Populo Bellunenſi acclamatus circa annum 959. Hic militiæ magis, quam togæ aſſuetus, inuentaris armis, totam ferme ſubiecit prouinciam; tulitque ex factis Bellunenſis comitis honorificum cognomen. Nudatæ tunc Ciuitatis muros adiecit, alijſque opportunis munimentis contra omnem aſſultum muniuit, diciturque militarem, eccleſiaſticamque dignitatem egregie ſuſtinuiſſe. In honore maximo fuit apud Imperatorem Othonem, à quo ampliſſimum tulit priuilegium quod hic venit recenſendum.

In nomine ſancta, & Indiuidua Trinitatis.

Otho diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Iuſtis noſtrorum fidelium petitionibus aſſenſum præbendo fideliores nobis fore non dubitamus. Idcirco omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium, & futurorum nouerit vniuerſitas; qualiter nos conſulto, & interuentu Adalcar, & Cimpreſuli Regnorum noſtrorum Conſiliariorum, venerabili Epiſcopo Bellunenſis Ciuitatis Ioanni, noſtroque fideli, ac dilecto per huius præcepti paginam donamus, concedimus, atque largimur aliquam terram iuris noſtri Regni coniacentem in comitatu Cenetenſi, in loco (Ouederzo) duas maſſaritias regales de Saxora firmante in plucui, ſicut currit plauefella inter liquentiam, & firmante in foſſadio, ſeu à Caſtello de Faucenico, cum duabus maſſaritijs regalibus de monte Cauallo firmante in cauollano, ſeu de paterno firmante in flumen liquentiæ. Et terram, quæ fuit de Ruduetto, quæ iacet in valle Lapicinenſe, vna cum omnibus pertinentijs earum, quæ ſunt in illam terram, vel quæ in ante Deo iuuante, iam dictus Epiſcopus Ioannes habere, vel acquirere poſſet, tam ex Caſtellis, & veris ædificijs, quam terris, agris, campis, pratis, paſcuis, ſyluis, vineis, aquis, aquarumque decurſibus, molendis, piſcationibus, ſaletis, montibus, alpibus, planietibus, mobilibus, & immobilibus ad prædictam terram iuſte, & legaliter pertinentibus, quæ dici, vel nominari poſſunt; ex integro, vt iam prædiximus, de noſtro Imperiali iure, & dominio ius, & dominium præfati Epiſcopi Ioannis donamus, atque largimur. Vt iure hæreditario habeat, teneat, firmiterque poſſideat, habeatque poteſtatem tenendi, dandi, vendendi, commutandi, pro anima iudicandi, vel quidquid ſuus animus exinde decreuerit, faciendi. Poſt ſuum vero diſceſſum perueniat in Eccleſia ſancti Martini, omnium hominum controuerſia remota. Si quis igitur huius noſtri præcepti, & donationis, necnon & conceſſionis violator, & contemptor extiterit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras centum; medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem præfato Epiſcopo Ioanni, vel cui ipſe dederit, vel habere placuerit. Quod vt verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur, hanc præcepti paginam conſcribi iuſſimus, manu propria roborantes, annuloque noſtro ſigillari iuſſimus.

Datum quarta idus Septembris anno Dominicæ Incarnationis nongenteſimo ſexageſimo tertio, indictione ſexta, anno Imperij

A *Magni Ottonis Imperatoris Auguſti tertio. Actum in monte Feretri ad portam ſancti Leonis.*

Lutgerius Cancellarius ad vicem Vidonis Epiſcopi. & Archicancellarij recognoui, et ſcripſi.

Signum † Othonis Magni Imperatoris.

Interfuit Ioannes Synodo Rauennæ a Ioanne Decimo tertio celebrato an. 967. indict. 10. Huius meminit Andreas Dandulus in Chronic. lib. 9. cap. 15. Deceſſit anno 996. ſuarum virtutum egregia relicta fama.

18 HERNEFREDVS ſucceſſit an. 997. Fato functus eſt 1026.

B 19 ODELBERTVS à Clero fuit adlectus Bellunenſis Epiſcopus anno 1026. eximitur è viuis anno 1030. Hic in monte Bronzio Diuo Ioanni Baptiſtæ Templum ædificauit.

20 ERMANNVS, patria Bellunenſis Odelberto ſucceſſit anno milleſimo trigeſimo. Hic ſuis Canonicis liberaliter dono dedit plurima bona. Charus vnice fuit Conrado Imperatori, à quo ſequens retulit gratioſum diploma.

In nomine ſancta, et indiuidua Trinitatis. Chonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus.

C Omnibus noſtris fidelibus tam præſentibus, quam futuris notum eſſe volumus. Qualiter fidelis noſter Ezimannus Bellunenſis Eccleſiæ Venerabilis Epiſcopus noſtram clementiam adijt, humiliter poſtulans, vt prædictæ Eccleſiæ, ſibiq. concederemus, & confirmaremus omnia, quæ per anteceſſorum noſtrorum præcepta, cl. Imperatorum, ac Regum videntur eſſe conceſſa, & confirmata. Cuius piæ petitioni aſſenſum præbentes, per interuentum, & petitionem noſtræ dilectiſſimæ contoralis Giſlæ Imperatricis, ac amantiſſimæ noſtræ prolis Henrici Regis, ac Peregrini Venerandi noſtri Co-
D loniæ Archipreſulis, nec non Brunonis noſtri Cancellarij, ac Nepotis dilecti ſ Eccleſiæ eidem prænominatæ, ac ſibi, ſecundum anteriora præcepta anteceſſorum noſtrorum Imperatorum, ac Regum per hanc noſtri præcepti paginam omnia ad eum pertinentia confirmamus, atque largimur. Nominatim vero Caſtellum de Paucenico cum ſuis pertinentijs de monte Cauallo firmante in Cauollana; & de Paterno firmante in flumine Liquentiæ vna cum omnibus pertinentijs eorum, quemodo in illa terra ſunt. Inſuper etiam Imperiali auctoritate damus, concedimus, largimur, atque confirmamus ſecundum anterius præceptum

anteceſſoris noſtri Henrici Imperatoris Auguſti, eidem Eccleſiæ omnem terram, & acquiſitiones, quas Ioannes eiuſdem ſedis olim Præſul, poſtquam Epiſcopali infula ſublimatus eſt, cum illa aliquo ingenio acquiſiuit, ac tenuit: vt Ezemanus, ſuique Succeſſores, licenter noſtra auctoritate de ipſis rebus iacentibus in comitatu Fori Iulij faciant ad vtilitatem prædictæ Eccleſiæ, prout eis habile viſum fuerit, omnium hominum contradictione remota. Et ſi omnia modo ſingulatim dici non poſſunt, ipſius ditioni, vti nominata, conceſſimus, confirmauimus: cætera cum omnibus famulijs inibi pertinentibus noſtra auctoritate, ſubijciantur. Concedimus, & confirmamus etiam eidem venerabili Epiſcopo regali auctoritate, vt in prædicta terra, quam prædictæ eccleſiæ præcepti pagina donauit anteceſſor noſter Henricus Imperator Auguſtus in quibuſcumque locis ſibi placet, Caſtella, & Turrea ædificare, vel foſſas facere habeat poteſtatem. Et vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Miſſus, Diſcurens, vel Exactor, ſeu Iudex, homines ſupradictam terram habitantes ad vllum placitum diſtringere præſumant: ſed liceat Epiſcopo, eiuſque Aduocato placitum ſuper eos tenere, omneſque illorum cauſas legitimè diffinire, cunctorum omnium inquietudine, moleſtia, & contradictione remota. Si quis igitur Dux, aut Patriarcha, Marchio, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, Scudaxius, Gaſtaldio, vel aliquis Reipublicæ exactor, vel magna, paruaue perſona in aliquo tempore hoc noſtræ confirmationis præceptum infringere, vel violare tentauerit, ſciat ſe compoſiturum mille auri libras, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem prænominato Ezemanno Epiſcopo Bellunenſi, vel illi, qui pro tempore ibi ordinatus fuerit. Et vt hæc noſtra auctoritas ſtabilis, & inconcuſſa permaneat, hanc cartam ita conſcriptam manu propria roborantes, ſigillo noſtro iuſſimus inſigniri.

Dat. 6. Idus Iunij anno Dominicæ incarnationis milleſimo, et trigeſimo primo. Indictione 14. Anno autem Domni Conradi Secundi Regni ſeptimo. Imperij vero quarto. Actum Vormatiæ.

Signum Conradi Imperatoris.

Bruno Cancellarius ad vicem Peregrini Archicancellarij recognoui, et ſubſcripſi.

21 MARIVS hanc eandem ſedem eſſecutus eſt anno milleſimo quinquageſimo. Hic cum Vlderico Tridentino Epiſcopo interfuit tranſlationi pretioſi Sanguinis Chriſti Mantuæ, vt refert Dueſmundus in Mantuana Hiſt. lib. 4. p. p.

22 LANFRANCVS, quem & Vulfaridū auctor antiquæ Chronicæ appellat, Madeburgenſia, dono dedit ſuis Canonicis pro remedio animæ ſuæ duodecim latifundia, vtiliſque Præſul fuit concreditæ ſibi Eccleſiæ, ideoque ſuis apprime charus deceſſit circa ann. 1070. vt eadem Chronica refert Madeburgenſia.

23 RAYNALDVS floruit anno milleſimo centeſimo decimo tertio.

24 OTHO Raynaldo ſuffectus eſt anno 1118.

25 ALTOPRANDVS ciuis Bellunenſis, in ſuæ patriæ ſedem intruſus fuit ab Anacleto Secundo Antipapa, homo impius, ac inmaniſſimis moribus. Hunc Innocentius II. Pontifex in Concilio Romano, telo Religionis confoſſum, Epiſcopates ſpoliauit honore, anno 1139.

26 BONIFACIVS emendatiſſimis moribus Præſul, ab eodem Innocen. II. in priſtinum Epiſcopatus honorem reſtitutus fuit, Eccleſiamque ſibi creditam per plures annos adminiſtrauit, anno 1155. eo Præſule Adrianus IV. Annonem Præpoſitum, Canonicoſque Bellunenſes ſub protectione Romanæ Eccleſiæ ſuſcepit hoc diplomate.

Hadrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Anno Archipresbytero Bellunenſis Eccleſiæ, eiuſque fratribus tam præſentibus, quam futuris Canonice ſubſtituendis in perpetuum. Effectum iuſta poſtulantibus indulgere, & vigor æquitatis exigit, & ordo poſtulat rationis, præſertim quando petentium voluntatem, & pietas adiuuat, & veritas non relinquit. Quo circa dilecti in Domino filij, veſtris iuſtis poſtulationibus libenter annuimus: & præfatam Eccleſiam in qua diuino mancipati eſtis obſequio, ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Statuentes, vt quaſcumq. poſſeſſiones, quæcumque bona eadem eccleſ. in præſentiarum iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontif. largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſq. ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis: Eccleſ. S. Bartholomæi in loco, qui dicitur Agræ ſitam, cum domo Hoſpitalis ibidem exiſtente; Hoſpitalem domum in loco, qui Vedana dicitur, conſtitutam, & Eccleſiam ibidem fundatam: montem Premezze, cum decimis, & pertinentijs ſuis: Terrā in villa, quæ dicitur Formeganum, prædia quoque, & poſſeſſiones, & præſertim decimas illas, quas Aymo bo. me. Bellunen. Epiſcopus eidem Eccleſiæ pietatis intuitu contulit, quæ ſunt in parte Orientali Bellunenſis

lunenſis Ciuitatis vltra flumen, quod Ardum vocatur, vobis, & per vos Eccleſiæ veſtræ nihilominus confirmamus. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat ſupradictam Eccleſiam temerè perturbare, aut ei poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet exactionibus fatigare: ſed illibata omnia, & integra conſeruentur eorum pro quorum gubernatione, & ſuſtentatione conceſſa ſunt, vſibus omnimodis profutura. Salua in omnibus Apoſtolicæ ſedis auctoritate, & Epiſcopi veſtri Canonica iuſtitia. Si qua igitur Eccleſiaſtica, ſæculariſue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam, ſciens, contra eam venire temptauerit, ſecundo, tertioue commonita, niſi præſumptionem ſuam congrua ſatisfactione correxit, poteſtate, honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe Diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat; & à ſanctiſſimo Corpore, & ſanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat: atque in extremo examine diſtricte vltioni ſubiacéat. Cunctis autem eidem loco iura ſua ſeruantibus ſit pax D. noſtri Ieſu Chriſti quatenus illi fructum bonæ actionis percipiant, & ante diſtrictum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.

Ego Hadrianus Catholicæ ſedis Epiſcopus ſcripſi.

Ego Vbaldus presbyt. Card. & tit. S. Praxedis ſcripſi.

Ego Manfredus presbyter Card. ſanctæ Sabinæ &c.

Ego Gerardus presb. Card. tit. S. Stephani in Cœlio monte, &c.

Ego Henricus presb. Card. tit. SS. Nerei, & Achillei, &c.

Ego Ioannes Diaconus Card. tit. ſanctorum Sergij, & Bachi, &c.

Datum Vrbeueteri per manus Rolandi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyteri Cardinalis, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo quinquageſimo quinto, indictione quinta, tertia menſis Octobris: Pontificatus vero Domini Hadriani Papæ II. anno ſecundo.

27 OTHO è Bellunenſi ſede ius dixit anno 1156. Alexandri Tertij veri Pontificis partes ſecutus eſt contra impium Federicum Imperatorem: quamobrem multa ab eo perpeſſus eſt, eiuſdemque aſſeclis: Bellunum autem Ciuitatem Epiſcopatus honore ſpoliatam, Peregrino Aquileienſi Patriarchæ fautori ſuo Imp. dono dedit. Huius rei documentum tale extat in tabulis eius Eccleſiæ:

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis Amen.

Federicus fauente diuina clementia Romanorum Imperator Auguſtus.

A Cum vniuerſis in Imperio noſtro conſtitutis imperialis clementiæ patrocinium de iure debeamus impendere, maxime tamen erga domeſticos fideles, qui exaltandæ Imperij noſtri coronæ ſollicitudinē gerunt, quorum etiam fides amplius eſt operibus comprobata propenſiorem affectum, & ampliorem gratiam extendere debemus. Ea propter ad vniuerſorum fidelium tam futurorum, quam præſentium notitiam hoc deducimus quanta dilectionis, & amoris prærogatiua cariſſimum Principem noſtrum Pelegrinum venerabilem Patriarcham Aquileiæ, qui plurima, & præclara obſequia Romano Imperio, ac
B nobis ſemper exhibuit, dignum duximus honorare. Nos itaque ex Imperiali auctoritate eidem venerabili Patriarchæ Pelegrino pro fidelitatis eius ſinceritate Bellunenſem Epiſcopatum, quem Anteceſſores noſtri Reges, & Imperatores habuerunt, & vt vſque ad nos deſtinauerunt, cum toto Comitatu, & arimonijs, & omni iuriſdictione, & cum omni integritate iuris, & honoris pleniter dedimus, & conceſſimus. Et omne ius noſtrum de prædicto Epiſcopatu, & integro eius Comitatu in ipſum Patriarcham, & per eum in Aquileiæ Eccleſiam, & in omnes dilectiſſimi noſtri Patriarchæ ſucceſſo-
C rēs de cætero habendum transfundimus; Et eidem Patriarchæ Pelegrino, ac per ipſum Eccleſiæ ſuæ, & omnibus eius ſucceſſoribus priuilegijs huius munimine in perpetuum confirmauimus: quatenus omnes eius ſucceſſores ad exemplum venerabilis Patriarchę Pelegrini chariſſimi principis noſtri in deuotione, & fidelitate noſtra, & Imperij fideliter deſeruirent. Statuentes quoque præcipimus, vt quicumque de cætero in Bellunenſi Epiſcopatu ſubſtitui, ac præſidere debet, à venerabili Patriarcha Aquileiæ Peregrino, eiuſque ſucceſſoribus inueſtituram Epiſcopatus recipiat: & de omni iure Regalium noſtrorum ei, vel ſucceſſoribus reſpondeat.
D Huius autem donationis, & confirmationis teſtes ſunt. Arnoldus Maguntinus Archiepiſcopus, Vicharanus Mgedelburg Archiepiſcopus, Artuichus Bremenſis Archiepiſcopus, Euerardus Babergenſis Epiſcopus, Adam Feltrenſis Epiſcopus, Daniel Pragenſis Epiſcopus, Ioannes Merſeburgen: Epiſcopus, Hermanus Fardenſis Epiſcopus. Albertus Tridentinus Epiſcopus, Burchardus Argentinus Epiſcopus, Conradus Auguſtæ Epiſcopus, Volderi-ricus Taruiſinus Epiſcopus, Ardiccio Cumanus Epiſcopus, Ioannes Paduanus Epiſcopus, Garſendonius Mantuanus Epiſcopus, Omnebonus Veronenſis Epiſcopus, Henricus Bauariæ, & Saxoniæ Dux, Henricus Dux Carinthiæ, Bertholdus Dux Lotoringe; Fridericus Dux Sueuiæ filius C.

Regis, Conradua Palatinus de Rheno, Otto de Vitelinbach.

Signum Federiti Rom. Imperatoris inuictiſſimi.

Ego *Reginaldus Colonia Archiepiſcopus, & Italia Archicancellarius recognoui.*

Acta ſunt hoc anno Dominica incarnationis 1160. *indict.* 8. *Regnante Domino Federico Imperatore Romanorum inuictiſſimo, anno Regni eius* 8. *Imperi vero quinto feliciter Amen.*

Data *Papia in generale* Concilio *poſt destructionem Creme* 15. *Kal. Maij.*

Cœterum Otho cum armis valeret, breui Ciuitatem cum iuriſdictione ſuæ Eccleſiæ recuperauit, & cum in gratiam, Friderici rediſſet, omnia iura ab eodem recepit, en diploma.

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus.

Imperialis clementia benemerentribus benefacere conſueuit: & hoc lenitatis exemplo, qui fideles ſunt, efficiuntur fideliores; minuſque deuoti modis omnibus ſtudent operam dare vt ad ſeruitium Imperij denotione inueniantur. Ea propter præſentium, ac fururorum fidelium ætas cognoſcet: qualiter nos dilecto noſtro bonæ memoriæ Peregrino Patriarchę Aquileienſi, dum adhuc viueret, Epiſcopatum Belluni cum omni iure, & honore integraliter dedimus, & ei perſonaliter conceſſimus. Quia vero idem Patriarcha diuina vocatione naturæ ſatisfecit, & vitam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt: nos diligentius attendentes fidelis noſtri Ottonis Belluni Epiſcopi diuotionem, & ſinceritatem circa honorem Imperij, ipſum Epiſcopum Ottonem pro ſuis præclaris meritis, tum pro fidelium noſtrorum Principum interuentu (quorum nomina inſequentibus ſubſcribentur) liberum ad manus noſtras, & ad honorem, & ſeruitium Imperij denuo recipimus, & vniuerſa regalia ad Epiſcopatum Belluni pertinentia ipſi cum integritate reddidimus: ipſumque Epiſcopum cum toto Epiſcopatu Belluni, & cum omni iure, & honore ſuæ libertati reſtituimus, & donamus: ipſamque libertatis reſtitutionem auctoritate noſtra prædicto Epiſcopo in perpetuum confirmamus: ita vt de cætero ad nullum habeat reſpectum niſi ad ſolum Imperium, & Imperatores Romanorum. Ad augmentum quoque gratiæ noſtræ fideli noſtro prædicto Ottoni venerabili Bellunenſi Epiſcopo, Eccleſiæ ſuæ concedimus, & confirmamus omnia, quæ per anteceſſorum noſtrorum Regum ſcilicet, & Imperatorum ei conceſſa videntur, & confirmara: nominatim quidem vallem Agordinenſem, & Lepatienſem cum diſtrictu, & placito: confirmamus etiam aliquantam terram iuris Regni noſtri, quæ iacet in comitatu Cenetenſi in loco, videlicet Obederzo de Saxora firmante in Foſſado: & de Plauç in Montegano, & ſicut curtis Plaueſella intra liquentiam: & Caſtellum de Paucenico cum ſuis pertinentijs. Inſuper etiam Imperiali auctoritate damus, concedimus, largimur, atque confirmamus ſecundum præceptum anteceſſorum noſtrorum Imperatorum Henrici Auguſti, & Conradi benigniſſimi, eidem Epiſcopo, & Eccleſiæ ſuæ omnem terram, & acquiſitiones, quas Ioannes eiuſdem ſedis olim Præſul cum ipſa acquiſiuit, & tenuit, vt præfatus fidelis noſter Otto Epiſcopus Belluni, eiuſque ſucceſſores licenter noſtra auctoritate de ipſis rebus iacentibus, in comitatu Cenetenſi, Bellunenſi, Taruiſienſi, Foroiulienſi, Vicentino, Feltrenſi, & etiam Tridentino faciat ad vtilitatem prædictæ Eccleſiæ, prout eis habile viſum fuerit, omnium hominum contradictione remota. Quorum locorum nomina ſpecialiter hæc ſunt collecta: in Auiano, in Pauſe, in Paucinico, in Fregona, in Montanagis, in Pinedo, Colle, Coneglano, Formeniga, Feleto, Ceneta, Tarces, Soligo, Paterno, Comballe, Montebelluna, Lanceniga, Villaorba, Cauaſſe, Margnane, Teuerone, Camino, iuxta Brentam, Lepago, Leuatio, in Zaudes, in Cadubrio, Coſta, Caſtellum de Petra Bullada, Luſia, Fonzaſa. Et ſi omnia modo ſingullatim dici non poſſunt, prænominata omnia cum vniuerſis, quæ prædicta Eccleſia iuſtè, & legaliter habere videtur, eidem Eccleſiæ præceptali noſtra auctoritate concedendo roboramus. Et vt nulla noſtri Imperij magna, paruaque perſona præfatam Eccleſiam de ſuis bonis ſine legali iudicio diſueſtire, ſeu aliquo modo moleſtare præſumat, firmiter præcipimus. Concedimus, & confirmamus prædicto venerabili Epiſcopo legali auctoritate, vt in prædictis bonis, quæ prædictæ Eccleſiæ cum familijs, cum famulis ibidem pertinentibus præceptali pagina à prædictis anteceſſoribus noſtris donata ſunt, in quibuſcumque locis ſibi placet, Caſtella, & Turres ædificare, vel Foſſas facere poteſtatem habeat. Et vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Miſſus, Diſcurrens, vel quiliber Reipublicæ exactor, ſeu Iudex homines ſupradictam terram habitantes ad vllum placitum diſtringere præſumat: ſed liceat Epiſcopo, eiuſque Aduocato placitum ſuper eos tenere, omneſque illorum cauſas legitime diffinire, cunctorum omnium inquietudine, moleſtia, & contradictione remota. Hæc itaq. omnia ſupraſcripta præfato Epiſcopo Ottoni,

toni, & eius Eccleſiæ concedimus, & confirmamus, ſalua per omnia Imperiali iuſtitia. Si quis igitur hoc noſtræ confirmationis præceptum infringere, vel violare tentauerit, ſciat ſe compoſiturum mille libras auri optimi, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem præfato Epiſcopo Ottoni, aut illi, qui pro tempore ibi ordinatus fuerit. Et vt hæc rata, & inuiolata, permaneant, præſentem cartam coſcribi, & noſtra Imperiali auctoritate iuſſimus inſigniri. Huius reſtitutionis, & confirmationis teſtes ſunt Raynaldus Coloniæ Archiepiſcopus, Hellinus Treuerenſis Archiepiſcopus, Henricus Viceburgenſis Epiſcopus, Euerardus Banbergenſis Epiſcopus, Henricus Leodienſis Epiſcopus, Albertus Tridentinus Epiſcopus, Arduio Cumanus Epiſcopus, Federicus Dux Sueuiæ, Tiproldus Dux Boemorum, Vilielmus Marchio Montisferrati, Guido Comes Blandatenſis, & eius filius Epiſcopus Rauenne, Viſredus Comes de Lumello, Euerardus de Lucemburgh, & alij plures.

Ego Vlricus Cancellarius Vice Raynaldi Archiepiſcopi Coloniæ, & Archicancellarij recognoui.

Signum Domini Federici Imperatoris inuictiſſimi.

Datum in Territorio Mediolani apud Landrianum, Kal. Septembris, anno Dominicæ incarnationis 1161. indict. 11. Regnante Domino Federico Romanorum Imperatore victorioſiſſimo. Anno Regni eius decimo, Imperij vero ſeptimo feliciter, Amen.

Deceſſit Otho Veronæ, dum Lucius III. Pontifex Concilium cogeret 1183. menſe Decembri, ſuitq; ibidem ſepulsus.

38 GERARDVS Taccolus ex Inſubria Regienſis, Othoni ſucceſſit 1183. Lucio Tertio Summo Pontifice ita cenſente, à quo ſequens, quod leges priuilegium obtinuit.

Lucius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecto filio Gerardo Bellunenſis Eccleſiæ electo, eiuſque ſucceſſoribus Canonice ſubſtituendis in perpetuum. Quoties à nobis petitur, quod Religioni, & honeſtati conueniens dignoſcitur, animo nos decet lubenti concedere, & petentium deſiderijs congruum ſuffragium impertiri. Ea propter dilecte in Domino fili, tuis iuſtis petionibus clementer annuimus, & Bellunenſem Eccleſiam, cui Deo auctore præeſſe dignoſceris, ſub Beati Petri, & noſtra poteſtate ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus: in primis ſiquidem ſtatuentes, vt nulli laico

A de terris, quas in tua, vel Cenetenſi Diœceſi excollis, ſiue de animalium nutrimentis, à te, vel ſucceſſoribus tuis decimas liceat extorquere. Decimas etiam Noualium in tuo Epiſcopatu, & curia Opitergij laboribus tuis, ſumptibuſue cultorum concedimus te habere. Prohibemus inſuper, vt nulli contra voluntatem tuam liceat Eccleſiæ tuæ famulos recipere, vel retinere. Præterea quaſcumque poſſeſſiones, quocumque bona in præſentiarum iuſte, & canonice poſſides, aut in futurum rationalibus modis (Deo propitio) poteris adipiſci firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis.

B Plebem ſancti Petri de Muſſolento cum capellis, & caſtro, pertinentijs ſuis, tam in ſpiritualibus, quam temporalibus, plebem ſancti Gregorij, cum capellis ſuis. Capellam ſancti Petri de Tuba, cappellam ſanctæ Crucis. Ciuitatem cum Curia, & Dominio tam ſpiritualibus, quam in temporalibus, & cum Anta, quæ eſt iuxta ciuitatem. Caſtrum de Caſtellione cum plebei, & cappellis ſuis, & Curte, & pertinentijs ſuis. Caſtrum de Medone; caſtrum de Agordo cum comitatu, & olim monte de Falcata, & alijs pertinentijs ſuis. Medietatem caſtri de Zumellis, & ius ordinationis, quod habes in cappella ipſius caſtri, & in corris ipſius.

C Caſtrum ſancti Georgij cum pertinentijs ſuis. Plebem de Cadula cum cappellis ſuis. Pontem de Polpecho cum ripa, & pedagijs ſuis. Plebem S. Mariæ de Alpago cum cappellis ſuis, & comitatum cum duabus decimis, quæ ſunt in eodem comitatu. Caſtellum de Pucenico cum comitatu terminante per montis ſummitatem Petræ Ciſę, & per mourem qui dicitur Crux ferrea, & ſummitatem montis Caballi, Campum Sillium inter eoſdem confines, & ſyluam cum decimis, & pertinentijs ſuis, plebem ſancti Floriani de Zando cum cappellis ſuis, & comitatum cum iuriſdictione, & diſtrictu in pertinentijs ipſius Zaudi. Diſtrictum, & ordinationem caſtri de Lauatio.

D Montem Farro cum decimis ſuis. Syluam Canalis S. Crucis à Leuina Leuerada reſpiciente ad Eccleſiam S. Crucis cum decimis, & pertinentijs ſuis. Cortem de Fregona cum caſtris de Carone, cum cappella ſancti Iuſti, & cappellam ſancti Martini cum dominio, & pertinentijs eiuſdem. Villam de Pinedo. Caſtrum de Opitergio cum curte, & villis, & campaneis ſuis, cappellam ſancti Blaſij, S. Petri, S. Martini, & S. Mariç cum alia capella, & campanea, quæ omnes dicuntur eſſe in pertinentijs caſtri de Opitergjo; & cappellę curtis Franconis, & Liuellaricum aliarum Eccleſiarum, & ordinationem earumdem in pertinentijs Opi-

Opitergij, curtem, & caſtra de Soligo cum villis, & pertinentijs ſuis: curtem de Cendone cum cappella ipſius. Auctoritate quoque Apoſtolica nihilominus duximus prohibendum, ne vllus Aduocatus, vel miniſter eius Eccleſiam tuam, vel quę ad eam pertinent grauare, ſeu quibuſlibet indebitis exactionibus fatigare præſumat. Prohibemus inſuper, vt infra fines Parochiæ tuę nullus ſine tuo aſſenſu cappellam, ſeu Oratorium de nouo conſtruere audeat: ſaluis priuilegijs Romanorum Pontificum. Propterea nouas, & indebitas exactiones à Patriarchis, Epiſcopis, alijſque omnibus Eccleſiaſticis, ſecularibuſue perſonis tibi, ſiue miniſtris tuis Eccleſiaſticis, ſecularibuſue hominibus, vel rebus tuis imponi auctoritate Apoſtolica prohibemus. Ad hoc libertates, & immunitates à Regibus, & Principibus, & ab alijs perſonis tam Eccleſiaſticis, quam mundanis eidem conceſſas Eccleſiæ, & antiquas, & rationabiles conſuetudines, integras, illibataſque manere præſenti decreto ſancimus. Inhibemus etiam, ne interdictos, ac excommunicatos tuos ad officium, & ad communionem Eccleſiaſticam admittere quiſquam ſine congrua ſatisfactione præſumat. Obeunte vero te nunc eiuſdem Eccleſiæ electo, vel tuorum quolibet ſucceſſorum, nullus qualibet ſubreptionis aſtutia, vel violentia proponatur, niſi quem Canonici eiuſdem Eccleſiæ communi conſenſu, vel pars Conſilij ſanioris ſecundum Dei timorem, & ſanctorum Patrum inſtitutionem prouiderint eligẽdum. Decernimus etiam, vt nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare, ſed omnia integra conſeruentur eorum, pro quorum gubernatione, ac ſubſtentatione conceſſa ſunt. Salua ſedis Apoſtolicæ auctoritate, & Aquileienſis Eccleſiæ debita reuerentia. Si igitur in futurum aliqua Eccleſiaſtica, ſeculariſue perſona hanc noſtræ Conſtitutionis paginam, ſciens, contra eam temere venire præſumpſerit ſecundo, tertioue commonita, niſi erratum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui careat dignitate, reamque ſe diuino Iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſanctiſſimo Corpore, ac ſanguine Dei, & Domini Redemtoria noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictę vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.

Ego Lucius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Ego Theodinus Portuenſis, & S. Rufinæ Epiſcopus.

Ego Henricus Albanenſis epiſcopus.

Ego Theobaldus Hoſtienſis epiſcopus.

Ego Ioannes presbyter Card. tit. S. Mariæ Tranſtyberim.

Ego Laborans presbyter Cardinalis tit. ſancti Marci.

Ego Vbertus tit. ſancti Laurentij *in Damaſo presbyter* Card.

Ego Pandulfus presb. Card. tit. SS. Ioannis, & Pauli.

Ego Adelardus tit. ſancti Marcelli presbyter Card.

Ego Melior presb. Card. tit. ſanctorum Duodecim Apoſtolorum.

Ego Albinus tit. ſanctæ Crucis presbyter Cardinalis.

Ego Ardicus Diac. Card.

Ego Rolandus *ſancta* Maria *in Porticu* Diac. Card.

Ego Petrus S.Nicolai *in Carcere Tulliano* Diac. Card.

Ego Rodulphus S.Georgij ad Velum Aureum Diac. Card:

Datum Verona per manum Alberti ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Presb. Card: & Cancellarij 15. *Kal. Nouembris indict.* 4. *anno Dominicæ incarnationis milleſimo centeſimo octuageſimo quinto. Pontificatus vero Domini Lucij Papæ Tertij, anno quinto.*

Hic qua armis, qua zelo religione ſuccinctus, ſuæ Eccleſiæ deterruit hoſtes, deque ipſis plura bona, quæ vſurpauerant, per vim recepit. Aedificauit Epiſcopale palatium, muroſque Ciuitatis refecit, pinnis, turribuſque illis impoſitis. Eccleſiaſticum cenſum auxit, Canonicis ſuis perplura bona dilargitus eſt; nihilque viſus eſt omiſiſſe, quo bonum publicum promoueri poſſe videretur. Demum cum inter ipſum, Treuiſanoſque graues lites agitarentur, Gerardus iuſto propemodum conſcripto exercitu contra ipſos duxit, inque medio ardore prælij dum munia prompti Ducis impleret pro immunitate ſuæ Eccleſiæ glorioſe occubuit, raro ad poſteritatem relicto exemplo, illum demum videri debere Paſtorem, qui pro ouibus ſibi creditis vitam, ſanguinemque profundere non dubitaret. De nece Gerardi, deque iniurijs à Taruiſinis Bellunenſi Eccleſiæ illatis, Innocentij Tertij habemus epiſtolam, quam hic eſcribendam duximus huius tenoris.

Poteſtati, & Populo Taruiſii ſine ſalutatione.

Non merita veſtra, quæ demeruerunt penitus gratiam ſedis Apoſtolicæ, nos inducunt. Sed mouet potius debitum officij

ficij paſtoralis, vt contumaciam ſolicitare
literis procuremus, ſi forſam adijciatis re-
ſurgere: nec ſicut ſemper in deterius cor-
ruatis, vel ſi incepta malitia iuſſeritis per-
ſiſtendum, admonitionem vltio debita
ſubſequatur, & ferru curentur vulnera,
quę fomentorum nō ſentiunt medecinam.
Expectauimus etenim hactenus ſi forſan
patientia noſtra vos ad pœnitentiam re-
uocaret, vt accuſante conſcientia per vos
ipſos diudicaretis, & condemnaretis actus
veſtros: & tandem reſipiſcentes à malo,
Deum vobis per condignæ ſatisfactionis
opera placaretis, & Romanam Eccleſiam
quam leſiſtis. Verum patientia noſtra
vobis hactenus, ſicut apparet ex opere
viſa eſt tribuiſſe materiam malignandi, ita
quod induraro corde, nec accuſantium
vos interius cogitationum aculeos ſentia-
tis, fomentum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quę
ad correctionem veſtram ciuitatem Taruí-
ſij ſuppoſuit ſententiæ interdicti: ſic vt
de vobis iam dicere valeamus (curauimus
Babylonem, & non eſt ſanata) olim ſi-
quidem, vt accępimus, ciuitatem Feltren-
ſem ad Feltren. pertinentem Eccleſiam
penitus deſtruxiſtis, combuſiſtis Eccleſias,
& tam bonæ memoriæ Epiſcopum, quam
homines Ciuitatis ſtare mandato veſtro
iuramenti vinculo aſtrinxiſtis. Et cum
Feltrenſem, Bellunenſem, ac Cenetenſem
Diœceſes ferè penitus vaſtaſſeritis, & cu-
riam ſancti Pauli de Medares ad Aquileię-
ſem Patriarcham pertinentem deſtruxiſſe-
tis omnino, caſtro de Caneua quindecim
diebus obſeſſo, & pluribus nobilibus in-
terfectis ibidem, & deuaſtatis omnibus
circumquaque, bonæ memoriæ Gothifre-
dus, Vrbanus Papa prædeceſſor noſter gra-
tiam impendere volens ingratis, & ſecun-
dum Apoſtolum vincere in bono malum,
ſimplici ſolummodo ſuper præſtanda ſa-
tisfactione promiſſione accepta, per eum-
dem Patriarcham latam in vos ſententiam
obtinuit relaxari. Vos autem ex hoc de-
teriores effecti, & in Eccleſiam reſurgen-
tes Epiſcopatum Bellunenſem, & Cene-
tenſem manu intraſtis armata, & multi-
pliciter afflixiſtis. Licet autem in compo-
ſitione inter Federicum Imperatorem, &
Lombardos habita, prædictas Diœceſes
ad vos nullatenus pertinere fuerat diffini-
tum: & vos iuri, ſi quod in eis habueratis
(quod tamen nullum erat) abrenuncia-
ueritis per publicum Inſtrumentum, ac
poſt modum idem Imperator per Priuile-
gia ſua epiſcopatus prædictos à iuriſdictio-
ne, & poteſtate veſtra decreuerat abſo-
lutos. Vos hæc omnia contemnentes, ca-
ſtra, & poſſeſſiones ad Bellonenſem Ec-
cleſiam legitimæ venditionis titulo deuo-
lutas, ab his (ad quos non pertinebant)
illicitè comparaſtis, poſſeſſione ipſorum
per violentiam occupata, & appellatione

A contempta, quæ ad Apoſtolicam ſedem
& Imperium fuerat interiecta; & hoſtiliter
Feltrenſem, & Bellunenſem Epiſcopatus
intrantes, omnia circumquaq. vaſtaſtis,
ducentos de melioribus locorum illorum
captos ducentes vſque ad Ciuitatem ve-
ſtram, quos diu detinuiſtis carceri man-
cipatos. Quamuis etiam poſtmodum
ſuper poſſeſſionibus ipſis pro Bellunenſi
Eccleſia tertio lata fuerit ſententia per Iu-
dices delegatos, & per ſedem Apoſtolicam
confirmata. Et vos poſtmodum per Ve-
ronenſium, & Mantuanorum arbitrium,
ad quod ſeruandum vos iuramentis, pi-
gnoribus, & obſidibus obligatis ad reſti-
tutionem poſſeſſionum ipſarum faciendam
B Bellunenſibus fueritis condemnati: præ-
dictis epiſcopatibus à violentia veſtra pe-
nitus abſolutis, ac vobis promittentibus
hæc omnia inuiolabiliter obſeruare. In
præconcepta tamen malitia perſiſtentes,
in ſimulata pace bonæ memoriæ Bellunēſi
Epiſcopo paraſtis inſidias, & eum captum,
& vinctum quaſi latronem per nemora
die, noctuque trahentes, tandem accla-
mante Populo (moriatur) ipſum nequiter
occidiſtis. Et quaſi non id vobis ſuffice-
ret. Caſtrum Opitergij, & tertiam par-
tem Bellunenſis Eccleſiæ poſſeſſionem per
violentiam occupaſtis. Propter quod bo.
mem. Cœleſtinus Papa prædeceſſor noſter
Ciuitatem veſtram ſuppoſuit ſententiæ In-
C terdicti, & principales huius iniquitatis
auctores excommunicatos mandauit pu-
blice nuntiari, euitari præcipiens vos in
commercijs à vicinis. Tandem vero circa
noſtræ promotionis initia, cum quidam
veſtrum ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſēt,
vt gratiam vobis (licet immeritis) facere-
mus, Venerabilibus fratribus noſtris A.
Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali Vero-
nenſi, & H. Ferrarienſi Epiſcopo dedimus
in mandatis, vt à vobis ſufficienti cautio-
ne recepta, quod tam ſuper nece Epiſcopi
memorati, quam ſuper occupatione, &
detentione poſſeſſionum mandatis Apo-
ſtolicis pareretis, latam in vos relaxarent
D ſententiam Interdicti: & cognoſcentes de
cauſa, partes cum ſuarum teſtimonio lit-
terarum ad noſtram præſentiam deſtina-
rent: verum nec prædicti Nuncij literas
ſedis Apoſtolicæ receperunt, nec vos ad
eorumdem Iudicum præſentiam acceſſiſtis.
Nuper etiam cum Vicentinis, & Veronen-
ſibus coniurantes, & cum multo exercitu
irruentes in Diœceſim Cenetenſem (licet
firmam ſeruare treguām eidem Epiſcopo
iuraſſeris) Eccleſiam tam matricem, quam
alias diruiſtis, Sanctorum Reliquias aſ-
portantes, & vaſtantes poſſeſſiones ad
eumdem Epiſcopum, & ſuos ſpectantes in
villis alijs conſtitutas. Cum igitur contu-
maciam veſtram diſſimulare de cætero nō
poſſemus, Vniuerſitati veſtræ per Apoſto-
lica

liea ſcritpa mandamus; & ſub obteſtatione diuini iudieij diſtricte præcipimus, quatenus ſuper prædictis omnibus Deo, & Eccleſiæ Romanæ, quam ptincipaliter offendiſtis, ſatisfacere procuretis, ablata omnia reſtituentes Eccleſijs antedictis: & de moleſtijs, damnis, & iniurijs irrogatis venetabilibus ſratribus noſtris Peregrino Patriarchæ Aquileienſi, Epiſcopiſque Feltrenſi, Bellunenſi, & Cenetenſi, & alijs, temporali eorum iuriſdictioni ſuppoſitis, quos leſiſtis, condignam coram venerabili fratre noſtro Patriarcha Gradenſi, & Epiſcopo Clugienſi, quibus ſuper hoc noſtras literas deſtinamus, ſatisſactionem ſine dilatione, ac contradictione aliqua exhibentes: itaut prædicti Patriarcha, & Epiſcopi pro vobis apud nos intercedere teneantur, alioquin, quoniam in Eccleſiam Dei conuitaſſe videmini, & Epiſcopos de ciuitate in ciuitatem fugare, vt in eo, in quo deliquiſtis, ſentiatis rigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ciuitatem veſtram Pontificali priuabimus dignitate: & vos mandabimus tam à Rectoribus, quam vniuerſis ciuitatibus Lombardiæ in commertijs, colloquijs, & alijs euitari: ac mercatores veſtros, vbicumque fuerint, capi per Principes ſeculares, & publicatis bonis eorum perſonas etiam ſub arcta cuſtodia detineri; alias etiam in vos manus noſtras tam ſpiritualiter, quam temporaliter aggrauare curabimus, ita quantus ſit veſter exceſſus, in pœna cognoſcatur euidentius, quam in culpa. Interim autem eidem Gradenſi Patriarchæ, ac Clugienſi Epiſcopo diſtricte præcipimus, vt latas in terram veſtram interdicti, & perſonas principalium auctorum, & ſautorum necis Epiſcopi memorati, excommunicationis ſententias innonent, & curent ſolemniter publicare. Ad vos ergo cum Propheta clamamus (redite præuaricatores ad cor, & ante oculos veſtros diſtrictum Dei iudicium ſtatuatis, vt ſugere valeatis ab ira ventura, quæ iam contra vos incœpiſſe videtur, &c. Agite igitur pœnitentiam, cum locus eſt pœnitendi, ne tandem fruſtra pœniteat noluiſſe vos pœnitere.)

Datum Laterani 6. Kalend Aprilis, Pontif. noſtri anno ſecundo.

29. BALDVINVM Gerardus excepit 1198 vitæ finem fecit 1200.

30 ANSELMVS de Braganza Vicentinus Gerardo ſucceſſit anno 1200. Hic inter Taruiſinos, ac Bellunenſes pacem ſtabiliendam curauit. Cumque Tarentino Epiſcopo Feltrenſi tranſegit, vt vter illorum, vel ſuperſtes fuiſſet, vel deceſſiſſet, in ſedem defuncti ita ſuccederet, vt vtraq. ſedes ſub vno Populo, pontificio placito Innoc. III. accedente, eadem cenſeretur: cum titulo tamen Feltrenſis; ac Bellunenſis Epiſcopia loco, vbi ille pro tempore Epiſcopalem ſedem fixiſſet vtriuſque ſedis hoc fœdus vſque ad tempore Pij Secundi durauit, ex quo vnicuique proprius Paſtor eſt attributus, hactenuſque ſub proprio Paſtore degunt diſiunctæ. Deceſſit Anſelmus 1204.

31 TARENTINVS de Curte Epiſcopus Feltrenſis, in Bellunenſem ſedem ſucceſſit, primuſque vtriuſque eccleſiæ Epiſcopus fuit. Hic nobilis proſapiæ fuit, filius Ioannis Feltrenſium fortiſſimi Ducis. Summa tranquillitate eccleſias ſibi creditas adminiſtrauit, profectuſque legatus in Germaniam ex Innocentij Tertij Pontif. miſſu contra Philippum Imperatorem electum. Deceſſit 1209.

32 PHILIPPVS Patauinus, Monachus & Abbas Pompoſæ ex Ordine Diui Benedicti, à Clericali Senatu Bellunenſis Antiſtes adlectus eſt contra Adamum Vicentinum Subdiaconum Apoſtolicum, quem ad eamdem ſedem promouerat Feltrenſe Capitulum anno 1209. Siquidem cum vtraque pars ad Apoſtolicum judicium appellaſſet, Vbaldoque Archiepiſcopo Rauennati Innocentius Tertius Pontifex cognitionem cauſæ demandaſſet, Vbaldus conſultiſſime vtriuſque electionis penſatis iuribus, Bellunenſem dignitatem adiudicauit Philippo. Hunc poſtea Taruiſini diuexarunt harum Eccleſiarum dilapidationibus, quamobrem Philippus impulit Honorium Tertium Pontificem, vt minaciſſimis ſcriptis epiſtolis, populum deterreret à maleficio, vt fecit 1220. Qui fuit annus 5. illius Pontificatus, ſub datum 5. kal. Iulij E. 845. ſ. 209. ex Regiſt. Vatic. Deceſſit Philippus, cum pie, ſancteque has rexiſſet Eccleſias 1225.

33 OTHO Taurinenſis Canonicus à Feltrenſi, Bellunenſique duobus Capitulis ad hanc ſedem adlectus, ab Honorio Tertio fuit confirmatus 1225. Anno 10. eiuſdem Pontificatus 18. Id. Septembr. E. 42. f. 84. ex Vatic. Reg. Plura Iura, Caſtellaque Feltrenſis iuriſdictionis recuperauit, magnoque vtriſque hiſce Eccleſiæ vſui fuit. Fato conceſſit 1841.

34 ALEXANDER de Foco, hanc eandem ſedem conſecutus eſt anno 1241. Vitam cum morte mutauit 1246.

35 TISO natus nobilis viri Bianchini de Caminos Canonicus Cenetenſis ab Innocentio Quarto confirmatur Epiſcopus Bellunenſis, & Feltrenſis cum diſpenſatione ſuper defectu ætatis, Lugduni 18. Kal. Feb. an. pontiſ. 4. qui fuit Chriſti 1247: cumque diu ab inimicis ſuis exul à ſua Eccleſia detentus fuiſſet, ab Innocentio de penſione annua centum Marcharum prouidetur ſuper Eccleſijs, Monaſterijs Longobardiæ, Romandiolæ & Gradenſis Prouinciæ, tandem ab eodem 8. Kalen. Nouemb.

uemb. 1252. ad Concordienſem Eccleſiam tranſlatus eſt, vt legitur in Regeſt. Vatic. ep. 202. fol. 215. an. 10. Capitulo Concordienſi.

36 ELEAZARVS ſucceſſit 1252. patria Bellunenſis ex familia Caſtella, quem Pilonius deceſſiſſe affirmat 1259.

37 ALGERIVS, ſiue Aldigerius de Villa Alta nobilis, ac vetuſtæ proſapiæ illius regionis, Eleazaro ſuffectus eſt, 1259. plaudentibus cunctis, Bellunenſem adminiſtrauit Eccleſiam; anno 1290. poſtremaque die Septembris eiuſdem anni exceſſit e viuis; ſepultuſque eſt in marmoreo ſepulchro in Cathedrali cum ſubiecto epitaphio.

Præſul honoratus Villatea prole creatus
Algerius tectus iacet hoc ſub marmore,
Lectus marmoreis eſſet ei, ſua ſitque ſacella quies.
Mille ducentenis Domini, deciesque nouennis
Annis, Septembris finem dedit vltima membris.
Præſulis o Chriſte tecum ſit Epiſcopus iſte.

38 Fr. IACOBVS ex Ordine Minorum, à Nicolao Quarto ad Bellunenſem, Feltrenſemque ſedem fuit promotus, vt perſpicuum eſt ex Vaticano Regiſtro an. 4. pontificatus eiuſdem Pontificis. Sub datum Vrbeuet. 3. Id. Martij E. 112. f. 21. Siquidem cum Aldigerius deceſſiſſet, Capitulumque poſtulaſſet, elegiſſetque Gerardum de Canimo nobilem Taruiſinum ætate minorem, quam eius dignitatis poſtularent decreta, ideoque Pontifex illam irritam declaraſſet, iterumque Capitulum in illius locum ſubrogaſſet M. Rinerum Piſanum Subdiaconum, Notariumque Apoſtolicum, illeque detractaſſet onus ſubire. Pontifex demum de plenitudine poteſtatis hunc Iacobum prouexit ad ſedem, conſecrandumque curauit. Hunc narrat Pilonius e Caſalia gente fuiſſe Bononienſem. Angelus vero Portinarius lib. 9. felicitatis Patauinæ, e familia Caſalia Patauinum, fuiſſeque a tumultuantibus Alberti Scaligeri militibus anno 1298. obtruncatum, dum diſcordantibus populis interueniſſet, pacem conciliaturus: anno 1298. tumulatumque fuiſſe Belluni in Cathedrali, quo a lacrymantibus populis fuerat deportatus.

39 ALEXANDER Placentinus, defuncto Iacobo ſucceſſit 1298. Hic pro Eccleſijs ſibi creditis multa egit, indignaque iuxto tamen Dei iudicio perpeſſus eſt, ita ut demum in Portu Granino prope Fratres Minores exul decederet 1320. menſ. Februario.

40 MANFREDVS de Collalto, comitis Rambaldi filius, ex Cenetenſi Epiſcopo ſub Ioanne XXII. euadit Bellunenſis Epiſcopus anno 1320. 14. Kal. Aprilis. Hunc ad obtenti epiſcopatus poſſeſſionem progredientem, ſatellites Gnezzelloni de Camino tyranni Belluni in platea miſerabiliter occiderunt 1321. in exordio ineuntis menſis Ianuarij. Cuius cadauer relatum Collaltum, in ſepulchro maiorum ſuorum cum lacrymis ſepelierunt; ſed Gnezzellonus haud diu impune tulit tantam audaciam, & ipſe crudeliter obtruncatus, vt appareret in vlciſcendis ſceleribus, plerumque quidem cunctari, nũquam diuinam vltionem ſuarum partium obliuiſci. Cæterum Ioannes Pontifex Bellunum ciuitatem ad perpetratum facinus per viginti annos ſpoliauit honore epiſcopatus, tametſi exoratus poſtea à populis, ac Patriarcha Aquileienſi, illum pene remiſerit. Ad ſepulchrum autem Manfredi hæc ſubiecta carmina leguntur.

Clauditur hic Dominus Manfredus nomine dictus.
Epiſcopali electus dignitate ſublimi,
Belluni, Feltrique Comes gubernacula regens
Prolis Rambaldi Domini, Comitiſque Collalti,
Qui ſub ſpecie pacis ſubſtulit pabula necis.

41 GREGORIVS Epiſcopus Sorrenſis Ordinis Prædicatorum à Ioanne XXII. Manfredo ſuffectus eſt 1323. 8. Id. Iunij deceſſit 1327. die 20. menſ. Februarij. Aueniomi vbi tunc morabatur.

42 GORGIAS de Luſia Decanus Feltrenſis, ſolertia, diſciplinisque vir illuſtris, Cane Scaligero admittente, à Capitulo Bellunenſis Epiſcopus adlectus eſt, poſt exceſſum Manfredi, tametſi confirmatus non fuerit. Poſt mortem autem ſupra memorati Gregorij, ab eodem Pontifice Ioanne Bellunenſem dignitatem accepit 1328. 10. Kal. Maij exceſſitq. e viuis 1348. menſe Septembri.

43 HENRICVS de Vualdeiche fr. Hoſpitalis ſancti Marci Theutonicorum de Hieru-

Hierufalem Gorgiæ ſuffectus eſt 1350. Clemonte VI. ſedente anno 8. ſui Pontificatus non. Octobris, ex Reg. Vatic. E. 139. f. 132. exceſſit e viuis 1353.

44 IACOBVS de Brnna Bohemus, Rector Eccleſiæ Patriarchalis in Moſchouia, Diœceſia Olmicienſis, ab Innocentio Sexto ad eandem dignitatem fuit promotus 1353. 11. Kal. Decembris anno 2. ſui Pontificatus, ex Reg. Vatic. E. 81. f. 67. cui Carolus Quartus Comitatum Cæſanę contulit Diplomate.

Carolus Quartus diuina fauente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex venerabili Iacobo Feltrenſi, & Bellunen. Epiſcopo, Principi, Cappellano, & familiari noſtro gratiam noſtram: & Omnebonum. Conſiderantes fidei ſinceritatem, & claræ deuotionis affectum, quibus tu, frater, progenitores, & conſanguinei tui Serenitati noſtræ multis placuerunt temporibus, ac tanto præſtantius in futurum placere poterunt, quanto deuotionem tuam maioribus gratiarum fauoribus de ſpeciali noſtræ maieſtatis beneuolentia prouenimus. Tibi comitatum Cęſanæ Cenetenſis Diœceſis cum vniuerſis, & ſingulis iuribus, iuriſdictionibus, emolumentis, & vtilitatibus (quibuſcumque nominibus nuncupentur) prout alij prædeceſſores tui Pontifices Feltrenſes, & Bellunenſes dictum Comitatum tenuerunt, ac habuerunt hactenus, meliori modo, & forma, quibus poſſumus, damus præſentibus literis, conferimus, ac liberaliter donamus habendum, tenendum, & poſſidendum pacifice, & quiete. Volentes, ac præſentibus decernentes, quod dilecti fideles noſtri comites, etiam populares comitatus præfati) ſicuti ſoliti ſunt apud alios hactenus, comitatum eũdem tenentes) tibi prompte debeant, & fideliter obedire. Mandamus inſuper Vicario noſtro generali dictarum Ciuitatum, & diſtrictuum Feltri, & Belluni, qui nunc eſt, quique pro tempore fuerit, ac etiam Communitatibus earumdem Ciuitatum, cæteriſque noſtris fidelibus, & ſubiectis, præſentibus literis firmiter, & diſtrictè: quatenus te in præmiſſis impedire, ſeu moleſtare non debeant, nec à quoque impediri, ſeu moleſtari permittant: ſed potius tueantur, protegant, ac defendant: prout Imperialis noſtræ celſitudinis indignationem voluerint euitare. Præſentium ſub noſtræ maieſtatis ſigillo teſtimonio literarum.

Dat. in Carloſtat anno Domini 1358. *Indict.* 11. 7. *kalend. Nouembris. Regnorum noſtrorum anno* 13. *Imperij vero* 5.

Obijt Iacobus poſtremam diem an. 1369. Ferunt illum literis fuiſſe illuſtrem.

45 ANTONIVS de Natetijs de Montagnana Patauinus, filius Ioannis, ab Vrbano V. ad eãdem ſedem vocatus eſt 1369. 3. Kalend. Iulij, ex Regeſt. Vatic. Hic iuris Canonici ſcientiſſimus fuit, itaut in Papienſi Academia eam iuris prudentiam publice profiteretur per plures annos. Statuta Bellunenſis Eccleſiæ compilauit, quę etiam nunc ſunt in viridi obſeruantia, reliquitque plura alia monumenta. Deceſſit an. 1393. die 18. menſ. Septembris, ſolemnique ritu ſepultus eſt in Bellunenſi Cathedrali.

46 Fratrem deinde ALBERTVM de ſancto Georgio Patauinum, ex Ordine Minorum inſignem Theologum, in Bellunenſem Antiſtitem Capitulum adlegit, cõfirmauitque Bonifacius IX. 1393. 3. Id. Februarij, ex lib. Ponif. f. 59. Ducis Mediolanenſis Secretarius, intimuſque Conſiliarius fuit, conſulteque hac adminiſtrata Eccleſia, deceſſit 1398.

47 IOANNES de Capite Galli Romanus, Monachus ſancti Benedicti, à Bonifacio Nono ad eundem gradum honoris promotus eſt 1398. 13. Kal. Iunij. Huius Epiſcopatus pręſens iniit poſſeſſionem prima die ineuntis Iulij. Piſas frenauit nomine Galeazzij Ducis Mediolanenſis, ac demum tranſlatus eſt ad Nonatienſem Eccleſiam 1404.

48 HENRICVS Scarampus Aſtenſis, ex Aquenſi Epiſc. ad hanc ſedem peruenit 1404. 5. Id. Aprilis, Dum hic gereret Epiſco-

Epiſcopatum, Bellunenſes Venetis ſe dediderunt. Præiens .nijt poſſeſſionem menſe Martio 1406. Sigiſmundo Imperatori à ſecretis fuit, Martinoque V. vnice charus, cuiusfuit Theſaurarius, adminiſtrauitque ſancti Petri Patrimonium. In Concilio Conſtantienſi pro electione ſummi Pontificis vnus ex patribus pro Italica natione. Vir ſane Eccleſiaſticarum rerum peritiſſimus, eruditione præclarus, morumque ſanctimonia illuſtris; deceſſit an. 1440. die vigeſima nona Septembris. Sepultus in Cathedrali Feltrenſi, miraculis clarus.

A

B

48 Fr. THOMAS Thomaſinus Venetus, ex Ordine Prædicatorum, Recanatenſis Epiſcopus, ad has Eccleſias fuit tranſlatus 1440. die decima quinta Octobris, ex lib. oblig. Plura reliquit monumenta ingenij, præcipueque heroicis carminibus explicauit diuiniſſimum Altaris Sacramentum. Deceſſit 1447.

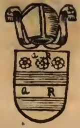
C

49 IACOBVS Zenus nobilis Venetus, Subdiaconus Apoſtolicus, Philoſophus, ac Iuriſconſultus celeberrimus, hanc eandem Cathedram conſcendit 1447. 6. Kalend. Maij. Ad Patauinam Eccleſiam tranſlatus eſt 1460. de quo ibi.

50 FRANCISCVS de Lignamine Patauinus creatus anno 1460. 18. Kalend. Aprilis. Hic tum prudentia, tum nobilioribus diſciplinis, quibus erat imbutus, celebris fuit. Romæ deceſſit anno 1462. Sepultuſque eſt apud ſanctam Mariam Nouam. Poſt huius exceſſum Pius II. has duas Eccleſias diſiunxit, vnicuique proprio attributo Paſtore.

D

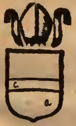
Conſule de Franciſco, quæ narrauimus in Epiſcopis Feltrenſibus.

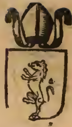
51 LVDOVICVS Donatus nobilis Venetus hanc eandem ſedem eſt conſecutus, anno milleſimo quadragenteſimo ſexageſimo ſecundo; tres annos præfuit, indeque tranſlatus fuit ad Bergomatem Eccleſiam.

52 MOYSES Buffarellus Venetus, paulo ante Polæ Epiſcopus, Ludouico ſucceſſit 1465 die decima tertia menſis Ianuarij. Vir intrepidis muneribus obeundis exercitatiſſimus, ac facilitate morum ſpectabilis. Deceſſit anno 1470. Sepultuſque eſt in Cathedrali cum ſequenti epitaphio.

Legifer hic Venetus Moyſes Buffarellus in vrna
Eſt, Belluno Præſul iure Comeſque fuit.
Vir pius, atque grauis, mitis probitatis alumnus;
Iuſtitia cultor, & Comitatis amans.
Paulus & ipſe Petrus fratri bene quippe merenti,
Caliceola fratres hac poſuere ſibi.

53 PETRVS Barozius nobilis Venetus hanc Bellunenſem ſedem conſcendit 1470. Ad Eccleſiam Patauinam tranſlatus fuit milleſimo quadragenteſimo octuageſimo octauo, de quo ibi.

54 BERNARDVS Rubeus Parmenſis, ex Comitibus Berceti, ab Innocentio Octauo ad hanc ſedem vocatus eſt 1488. 4. Aprilis, cum nondum 22. annos natus eſſet, ex commendatione egregie indolis, virtutumque, quæ iam tum elucebant in illo. Quam ille ſibi creditam Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum milleſimum quadrageneſimum nonageſimum nonum, indeque ad Taruiſinam ſedem fuit tranſlatus, de quo ibi. Hic templum Cathedrale ære proprio perfecit, vt marmorea ibidem teſtatur tabula.

Prima huius Aedis fundamenta Moyſes Buſſarellus poſuit.
Dein parietum latera Petrus Barocinus detulit;
Demum hic ſuffectus Pontifex Bellunenſis Bernardus
Rubeus Parmenſis Comes, marmoream frontem,
Concameratoſque tholi fornices extrema manu
Perfecit, are ſuo, annuoque ad ſacra dicato.

55 BARTHOLOMÆVS Triuiſanus nobilis Venetus, nepos Cardinalis Michaelis ſancti Angeli, ſub Alexandro VI. adlectus fuit Bellunenſis Epiſcopus 1499. men. Auguſti. Venetijs deceſſit die quarta menſ. Septemb. 1509. ibidemque tumulum accepit.

56 GALEAZIVS, ſeu Galeſus Nicheſola nobilis Veronenſis electus ann. 1509. die ſeptima menſis Septembris. Interſuit Lateranenſi Concilio ſub Leone Decimo. Ex humanis rebus exemptus eſt anno 1527 in Patria, vbi iacet in Cathedrali, hoc epitaphio ad eius penſile tumulum prope Aram Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis.

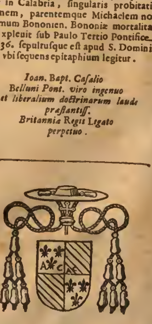
Galeſo Nicheſola
Epiſc. Bellunen. viro opt.
& de ſe B.M.
Franciſcus Geruaſius Canon.
Veronen. ex teſt.
P.
MDXXVII.

Ex hac gente nobili oriunda ex Euboea, Ægei maris inſula, orti ſunt alij duo Epiſc. Gubertus S. Leonis, & Hieronymus Theanenſis Ord. Præd. vir doctrina clarus de quibus alibi.

57 IOANNES BAPTISTA Caſalius Bononienſis à Clemente VII. ad hanc ſenem fuit promotus 1527. die 27. menſis Decembris, quo mittente, ad Brittanniæ Regem Nuntius profectus eſt, vbi ſuis conſultiſſimis conſilijs omnium gratiam collegit. Fratrem habuit Paulum Epiſcopum Bouæ in Calabria, ſingularis probitatis hominem, parentemque Michaelem nobiliſſimum Bononien. Bononiæ mortalitatem expleuit ſub Paulo Tertio Pontifice an. 1536. ſepultuſque eſt apud S. Dominicum, vbi ſequens epitaphium legitur.

Ioan. Bapt. Caſalio
Belluni Pont. viro ingenuo
et liberalium doctrinarum laude
praſtantiſſ.
Britanniæ Regis Legato
perpetuo.

58 GASPAR Contarenus Cardinalis Venetus, lumen, decuſque Togæ, Paulo Pontifice iubente, Bellunenſem Eccleſiam ſuſcepit adminiſtrandam anno 1536. die vigeſima tertia menſis Octo-

bris.

bris. Fuit Epiſcopus Bergomas, de quo ibi plura. Bononiæ ſuptemam diem expleuit, dum ibi legatione fugeretur. Anno 1542. Sepultuſq. apud Sanctum Petronium.

59 IVLIVS Contarenus, Cardinalis Gaſparis nepos, electus eſt anno 1542. die 21. menſis Septembris. Interfuit Tridentino Concilio ſub Pio Quarto Pontifice. Annoque 1574. die 17. menſis Nouembris coadiutorem habuit Ioannem Baptiſtam Valerium cum futura ſpe ſucceſſionis, ac paulo poſt deceſſit.

60 IOANNES BAPTISTA Valerius nobilis Venetus, ex coadiutore Contareno ſucceſſit, cumque plures annos conſtantiſſime hanc adminiſtraſſet Eccleſiam ſub Octauo Clemente ſe exſoluit 1596. Venetijs obijt anno 1599. ſepultus in Eccleſia fratrum Seruorum, hoc ad tumulum ex marmore inſculpto epitaphio.

Io. Baptiſtæ Valerij
Epiſcopi Bellunenſis oſſa
Obijt anno
Domini M D I C.
die XXI. menſis Octobris
ætatis LX. men. XI.

61 ALOYSIVS Lollinus vetuſta, & patritia Veneta familia natus, vir ingenij abundantia, & multæ, ſelectæque lectionis fructu præclariſſimus, & eruditione longe clariſſimus, à Clemente Octauo Pontifice adlectus Epiſcopus Bellunenſis die 29. Iulij 1596. ſub Vrbano Octauo mortuus eſt anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſexto, cuius tumulus ita proloquitur.

Lollinæ gentis occidens Veſper ſuæ
Lolline noſtri temporis ſummum iubar.
Lolline ſeclis maior, ſed minor ſibi.
Ars ſophiæ cunctarum artium, celſum iugum,
Pax Orbis, Adriæ decus, & morum Pater.
Dum aſſerit (heu) ſacra Purpura dignum caput
Roma, à deleta Purpura, à nobis fugit.
Niueum facis plus pectoris forſan tui.
Niuea, & dum Præſul vrna ſub breui ſiles,
Vmbraſque nigras incolis pectus ſacrum,
Iamque vmbra amentur, mors ametur, & cinis.
D. F. M. D M. C. R.

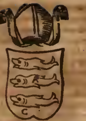
Bellunenſes vero Ciues tanti Antiſtis memoriæ cenotaphium hocce inſcripſerunt.

Aloyſio Lollino
Patritio Veneto inter eruditionis
principes,
quos aut noſtra miratur ætas
aut regerit antiquitas
aut eminenti
Vt etiam ante receſſum inuidiam
fuerit ſupergreſſus
operoſi ingenij præſtantia celeberrimo
Plane digno
Qui eximio virtutum omnigenarum
ſplendore
Romanam augeret lucem,
Purpuream cohoneſtaret trabeam
ſed laude eo magis
præcipua extollendo
quod per raram animi
moderationem
Fortunæ relicta celſitatis culpa
maluerit decus
claritudinemque ampliore ſeceſſui
Bellunenſi
Vbi perennes agens excubias
In
Epiſcopali ſede
triginta annorum ſtipendia
emeruit, quæ integra aſſeruauit
Et à ſupremo Imperatore
ad vera
triumphum gloriæ euocatus
ea legenda pie cenſuit
floris virginibus illibati
Vt aucta dotali

I 2 *ſpon-*

ſponſione pudore integro marita
ſiant diuino miniſterio
decuriatis
Ne commeatus illi deſit ad
percipiendas grauiores
diſciplinas
ſacram decumanam domum
perfecit ornauit conſtituta chori
ſtatione ſummi ſplendoris
donata
ſuperlectili are relicto ad
auguſtam frontem attollendam
Ciues
Bellunenſes
Vt ampliſſimi Præſulis deſiderium
bonis omnibus lenirent
M.H.P.C.
Anno MDC. XXXII.

Clariſſimus iſte Præſul, & Præſulum decus, immortalitate digniſſimus exarauit in beato illo ocio, quod ſibi paſtorale officium, & cura reliquum fecerant, Epiſcopalium curarum characteres ad Vrbanum Octauum Pont. Max. ad eumdem Pontificatum ineuntem augurale carmen. Miſcellaneas epiſtolas, Philologicas diſceptationes, aliaque præſtantiſſimi ingenij monumenta; quæ nondum lucem aſpexerunt, eaque occultauit dum vixit. De Chriſtiana perfectione. Quando Chriſtiano homini Deus ſit orandus. Amuletum aduerſus Amadiſcariæ lectionis maleficia. De munere Chriſtianis pacificaturis. De non properanda manuum impoſitione, de ſcrupulis, de curioſitate, de funebri malo, de origine malorum diſputationes ad Donatũ Mauroecenum, de Elementari pietate dialogum, de Iuuentutis cura, & de non procando ſoliloquium; Africani ſeu Adriani introductionẽ in Scripturas ſacras e Græco in Latinum tranſlatam, ad Franciſcum Barbarum Patriarcham Aquileienſem: de Scopendi verbo in Pſalmis poſito ad Donatum Maurocenum; de ſtirpium creandi Regis cauſa conuentu ex Iſdraelitarum libro, & alia: in editione ſcriptorum eiuſdem Lollini Laurentius Pignorius vir clariſſimus carmina iuxta perſoluit. Scripſit quidem gregi intentus egregius Præſul, vt pietatem animis insereret, virtutis amorem propagaret, & deprauatos corriget mores: hæc ſunt boni paſtoris egregia facinora, populorum animos ad pietatem prouocare, verbo & exemplo inſtituere, & priſcorum Patruum acta immitari, ſic Lollinus noſter Epiſcoporum noſtri ęui exemplar, & ornamentum egiſſe conſtat, cuius memoria apud poſteros in benedictione erit,

62 IOANNES Delphinus nobilis Venetus, Ioannis Cardinalis nepos, vtriuſq; Signaturæ Referend. ad hanc eandem ſedem fuit aſſumptus die 9. Feb. 1626. Vrbano Octauo Pont. Max. ſeptem annis ſedit, deinde eo muſere ſe exoluit an. 1634.

63 IOANNES THOMAS Mallonus Vicentinus, Somaſchæ Congregationis nobilis alumnus, Verbi Dei declamator illuſtris, eximiuſque Theologus, ex Epiſcopo Sebenicenſi ad hanc ſedem tranſlatus eſt die 16. Iunij 1634. Mortalitatem expleuit anno 1649. diuturniori vita dignus ob deſęcatos mores, & incomparabilem pietatem, quibus virtutibus Bellunenſem populum ad pietatem erudiebat.

CENETENSES EPISCOPI.

CENETA mediterranea & antiqua Ciuitas in Marchia Taruiſina, quorundam colliũ radices inſidet verſus Septẽtrionem, ſub dominio Veneto. Gratianus in ipſius deſcriptione Rethos eiuſdem auctores facit, quam deinde Romanus populus reædificauit, & auxit ab Aquileienſibus exoratus, cuius leges & faces ſemper venerata eſt, vſq; ad Valentiniani Imp. tempora. Eam Attila Hunnorum Rex depopulatus eſt anno 450. deinde Totila Rex Gothorum illam exeidit, itaut etiam hoc tempore Ciuitatis ſpeciem videatur amiſiſſe. Fuit etiam Venetorum Colonia, vt ſcribunt alij, voluntque ab illis fuiſſe ædificatam. Acedum, & Acedes Phtolomeus illam appellat, Plinio autem Ceneta eſt, Agatio vero Ciuitas Venetia-

netiarum & Ceneta olim nobile Caſtellum. Vrſus Cenetenſium Dux, ſub Ariperto Longobardorum Rege circa annum Domini 700. fuiſſe memoratur. In pace autem Conſtantię cum Friderico Imp. inita, Ceneta cum Longobardicis comprehenſa eſt Vrbibus ann. 1183. Illius meminit Fortunatus Poeta, Paulus Diaconus. Eius territorium, eiuſdemque delicias Georgius Gratianus Cenetenſis ciuis rethoricis pigmentis referta narratione deſcribit: exiguum nunc eſt Oppidum inter colles ſitum, & ſuo Præſuli vtroque iure ſubiectum Principis titulo, nam præter ſacram, temporalem etiam iuriſdictionem, merumque, ac mixtum Imperium ex antiquiſſimis Imperatorum largitionibus obtinet, & nullum in tempo alibus ſuperiorem niſi Romanum Imperium agnoſcit. Quapropter in geſtis Stephani Papæ II. legimus ciuitatem Cenetenſem eſſe de patrimonio Beati Petri: ac ſuperioribus quidem temporibus Epiſcopus vtriuſque gladij poteſtate cum in ciuitate, tum in circumiectis, & vicinis oppidis, & tota Diœceſi, quæ latis ampla eſt, vtebatur, nūc autem ciuitatem tantum vna cum Tarſij Comitatum retinet, ab anno 1347. quo Frater Franciſcus Epiſcopus, Principem Venetiarum accepto fidelitatis iuramento inueſtiuit, quam inueſtituram Oliuerius ſucceſſor anno 1414. renouauit, vterque tamen ſine ſedis Apoſtolicæ confirmatione. Rurſus anno 1493. die 24. Octobris latæ inter Epiſcopum, Senatumq. Venetum conditiones, vt manente libera iuriſdictione ciuitatis penes Epiſcopum, qui Venetorum Principatum nulla in re agnoſcat, ſontes & facinoroſi ne impunes euadant hinc inde reſtituantur. Epiſcopatus Cenetenſis antiquus eſt ſaltem ante annos mille. Nam in ſexta Synodo oecumenica habita apud Conſtantinopolim anno Chriſti 680. inter Epiſcopos, qui interfuerunt Concilio Romano ſub Agatone Papa, legitur ſubſcriptio Vrſini Epiſcopi S. Eccleſię Cenetenſis Prouinciæ Iſtriæ. In primis ciuitatibus fuit, quæ ex prædicatione S. Hermagoræ auide hauſit Euangelij lucem, S. Martyre Fortunato illius Archidiacono ad id ſatagente circa annum domini 74. Eodemque tempore extruere templum Principi Apoſtolorum dicatum, vnde Palladem falſum numen exturbarant. Statim ab ipſo fidei Chriſtianæ ortu Paſtorem ſortita, vt credere par eſt, cum per id tempus nobilis, plenaque populo ciuitas haberetur, quorum Præſulum acta, memoriamque deuorarunt tempora illa ob perſecutiones turbulentiſſima, vſque ad annum 390. Epiſcopatus nobilis eſt, non ſolum ex diuitie cer ſu, qui tria millia & amplius ſcutatorum ſummam exæquat, taxaturque in lib. Cameræ Apoſt. C. florenos,

A ſed etiam ex ampla diœceſi, principatuq; Epiſcopi eiuſdem ciuitatis, vt non ſemel diximus, tametſi Reipublicæ Venetæ ſubiectæ; Aquileienſi Patriarchæ ſuffraganeus eſt. Cathedralis Baſilica ante ann. 450. cum Cenetenſi Villa à Taruiſinis combuſta ac deſolata fuit. Quamobrem Innocentius Papa ne Ceneten. Eccl. in loco campeſtri, & ob raritatem habitantium immunito ſimilibus incurſionibus impoſterum expoſita eſſet, literis Laterani datis Aquileienſi Patriarchæ, & Epiſcopo Ferrarienſi mandauit, vt Cenetēſis epiſcopatus ſedem vel in Conelianum, vel in alium opportuniorem, ac tutiorem locum trāsferrent; vt patet ex Regeſto ipſius. Nunc vero eſt Eccleſ. ſub inuocatione Aſſumptionis Deiparæ, antiquæ, non tamen inuenuſtę B molis, reliquijs inſignibus exornatur: In primis capite, & corpore ſancti Titiani Epiſcopi olim Opitergini, cuius mirabili, imo portentoſo aduentu Opitergio Ceneram Cathedra tranſlata eſt, exindeque ſanctum ipſum Ciuitas, & Diœceſis ſibi in Aduocatum, & Patronum aſciuit, eiuſq. ſacras exuuias ſub tribuna in arca marmorea inceſſanti cultu veneratur. Inſuper ſanctiſſimæ Crucis fruſtulum in peculiari ſacello cum decenti ciborio ſeruatur, & nonnullis alijs ſanctorum Lipſanis illuſtratur. Sacris in ea miniſtrant Canonici decem, e quibus vnus dignitate eminet Archidiaconatus, e reliquis Canonicis vnus eſt Theologus ex præſcripto, his accedunt Manſio- C narij quinque, Sacriſtæ duo, qui totius Ciuitatis animarum curæ incumbunt, Altariſtę plurimi & Clerici Seminarij. Dignitatum, & Canonicatuum ſinguli fructus ſunt 200. ducatorum, quorum omnium collatio in menſibus ſedi Apoſtolicæ reſeruatis Epiſcopo ſpectat, exceptis tamen Manſionarijs ad Capitulum pertinentibus, & vno ex Canonicatibus de iure patronatus laicorum. In ciuitate duo habentur Monaſteria, vnum virorum ex minoribus ſancti Franciſci diſtictioris obſeruantiæ, mulierum alterum Ord. ſancti Auguſtini. Nec aliæ ſunt Eccleſiæ Parochiales præter Cathedralem. Diœceſis Cenetenſis ampla & opulenta ab Oriente Concordienſi, a Meridie Taruiſina, ab Occaſu Patauina, D Feltrenſi & Bellunenſi Diœceſibus, ad Septentrionem Liquentia amne terminatur. Longitudine ab Oriente in Occidentem, hoc eſt à montibus, vſque ad mare per quadraginta quatuor milliaria, ab Aquilone in meridiem per viginti quatuor, à flumine Liquentiæ ad Plauſis flumen extenditur. In hoc tractu numerantur Parochiales Eccleſiæ 118. quæ quinque Monaſterio ſancti Antonij Venetiarum, reliquæ ordinario ſubijciuntur. Oppida quædam inſignia ſunt in hac Diœceſi, videlicet Conelianum ad quatuor animatum millia

habens, cum Eccleſia Collegiata ſub in-
uocatione ſancti Leonardi, cui præter di-
gnitatem Archipresbyteri ſex Canonici,
quatuor Manſionarij in diuinis i ſeruiunt,
duæ præter Collegiatam Parochiæ ſunt,
quarum altera fratrum Cruciferorum,
altera Sacerdotis ſeçularis curæ imminet.
Inſuper virorum Monaſteria quatuor, ſci-
licet Canonicorum Regularium Latera-
nenſium, Minorum Conuentualium, &
Strictioris Obſeruantiæ, ac Cappucino-
rum, ſanctimonialium vero duo, alterum
ſancti Benedicti, alterum ſancti Dominici.
Opitergium Eccleſiam Collegiatam habet
Sancto Ioanni Baptiſtæ ſacram in quadiui-
na periolint Decanus, quæ eſt dignitas,
& ſex Canonici, cum quatuor Manſiona-
rijs, quibus cum Decano trium millium
animarum incumbit cura. Monaſterium
ſanctimonialium adeſt Ord. ſancti Domini-
ci, virorum duo Cœnobia, Seruitarum,
& Cappuccinorum. Serrauallum oppidum
à Ceneta milliari tantum diſtans, duo mil-
lia animarum continet, & vnicam habet
Parochialem, duo ſunt virorum Monaſte-
ria S.Franciſci Conuentualium, & Cappuc-
cinorum, totidemque Sanctimonialium
ſub ſancti Benedicti, & Auguſtini Regula
viuentium. Motta oppidum eſt 1500.
habens animas, quorum cura penes vnum
Parochum iacet, vnicum habens Monaſte-
rium virorum ſancti Frauciſci de Obſeruã-
tia. Portus Buffoleti oppidum licet exi-
guum 800. animas ſub cura Archipresby-
teri continet, & ibi vnicum tantum Serui-
tarum haberur Monaſterium. Abbatiæ in
hac Diœceſi in commendam dari ſoli-
tæ quinque ſunt, prima in villa Follina
Comitatus vallis Mareni, ſecunda S.Bonę,
tertia ſancti Antonij de Buſco, quarta di-
citur domus templi Opitergij, quinta ſan-
cti Petri. Commenda Ordin. Hieroſoly-
mitani vna, titulo ſancti Georgij in caſtro
Collalti. Beneficia ſimplicia per totam
Diœceſim quinquaginta quinque, ſodalitia
laicorum complura, quorum ditiſſimum
in Eccleſia ſanctæ Mariæ Baturorum oppi-
di Coneliani, cuius redditus trium millium
aureorum, qui collocandis puellis di tri-
bui ſolet. Nec prætereundum, eſſe
in hac Diœceſi quinque Parochiales, quæ
ad Patriarchæ Venetiarum, & ſex alias,
quæ ad Patriarchæ Aquileienſis collactio-
nem ſpectãt, quemadmodum e diuerſo in
diœceſi Concordienſi duę ſunt, quæ à Ce-
netenſi Epiſcopo conferri ſolent. Porro
in vniuerſum in hac Diœceſi cenſentur fi-
delium animarum ferme octuaginta millia.
Epiſcopi vero, qui in Cenetenſi floruе-
runt Eccleſia ſunt qui ſequuntur, e varijs
monumentis obſeruati.

A

1 S.EVENTIVS antiquior Cenetenſis
Epiſcopus eſt, qui occurrat. Vixit tem-
poribus Theodoſij Imperatoris anno 390.
dilexitque ſanctum Ambroſium adhuc vi-
B uentem. Narrat Gratianus huius corpus
requieſcere Papiæ: illius feſtum celebrant
die 8. menſis Februarij; cuius meminit
Mart.Rom. & Baronius in notis.

2 VINDEMIVS an. 584.

3 VRSINVS interfuit Concilio ſub
Agathone Papa anno 680.

4 SATINVS 731.

5 VALENTINVS anno 739. Hic, qui
ad Caroli Magni tempora vixit, & ab eo-
dem confirmationem omnium bonorum
ac iurium ſuæ Eccleſiæ accepit, huius pri-
uilegij mentio extat in Regeſtro Domino-
rum de Camino compilatum contra Fran-
ciſcum Cenetenſem Epiſcopum ſub Ioan-
ne XXII. Pontifice, aſſeruatum in Vatic.
C Archiuio Carolus (inquit) *Magnus ad pe-
titionem Epiſcopi Cenetenſis confirmauit, &
corroborauit tum ipſi quam ſucceſſoribus
ſuis omnes plebes, & Parochias cum iuriſ-
dictionibus Imperij locorum, terrarum ipſius
Epiſcopi, quæ in iſtis comprehenduntur iu-
ribus, ideſt, determinatione fluuij Limana,
ſicut limana currit in Plauen, & Plauis cur-
rit vſque locum vbi theba defluit in ipſam,
& deinde in ipſum locum vbi nigritalia de-
fluit in Plauen currit in mare. Et iterum
de fluuio limane atque in Celtum montem,
& deinde in locum mortuum, & de hinc in
Eccleſia ſancti Floriani, qui primo Oppiter-
gina Ciuitatis eiuſdem Epiſcopi iura glorio-
D ſiſſime regebat, & inde in aquam. vbi oritur
Liquentia, et inde vſque ad arcbam tran-
ſuerſam, et poſt hunc fluuium Medume, et
aqua Medume defluit in Liquentia et ite-
rum Liquentia currit in mare. Datum pri-
die kal. Aprilis anno 26.*

6 ERMONIVS anno 824. interfuit
Mantuano Concilio. Poſt hunc ſpatio fe-
re 150. annorum plures deſiderantur Epi-
ſcopi, nec aliud quicquam momorabile
Cenetenſibus occurrit ijs temporibus, pre-
ter quam, quod corpus ſancti Titiani Epi-
copi Opitergini mirabili prodigio Cene-
tam relatum ſit circa ann.909. vt Petrus de
Natalibus narrat. lib.2.cap.89. vbi requie-
ſcit in Cathedrali, cuius dies feſtus ſolem-

nitet

niter celebratur vti Diuus tutelaris 16. Ianuarij. Succeſſerat his in Eccleſia Opitergina Floriano cuius alumnus fuerat.

7 SICARDVS Cenetenſis Epiſcopus fuit, is qui ab Othone Imp. anno 962. pręcipuo beneficio plura bona recepit ab ſe ſuaque Eccleſia perpetuo obtinenda: tabulas hic ad verbum inſerere libet, cuius etiam mentio habetur in citato Regeſtro Dominorum de Camino.

In nomine ſanctæ et Indiuiduæ Trinitatis.

Otho Dei gratia Imperator Auguſtus. Decet Imperialem clementiam vocibus fidelium ſuorū aures pietatis ſuas clementer præbere, quatenus eoſdem deuotiores, & promptiores in ſuo obſequio reddant. Idcirco ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum nouerit vniuerſitas, qualiter Sicardus ſanctæ Cenetenſis Eccleſiæ vener. Epiſcopus noſtrā ſuppliciter exorauit clementiam, vt pro eius frequenti, ac ſalubri ſeruitio concederemus aliquantam terram adiacentem in caſtro Cenetæ vbi venerabile corpus ſancti Titiani requieſcit, ſimiliter & ad fores ipſius caſtri aliquantam terram Imperij noſtri; caput enim ipſius terræ tenet vſque ad locum curtis Touerę: aliud caput vſque ad Eccleſiam ſancti Floriani, aliud autem ſicut currit flumen Miſchi vſq. ad Camparno: quartum vero caput incedit, & tendit ſicut currit aqua, quæ vocatur Cernano, vſq. ad aquam, quæ nuncupatur Montegano. Nos autem dignam eius fidelitatem conſiderantes: hæc omnia ſicut ſupraſcripta ſunt concedimus, & donamus, prout iuſte, & legaliter poſſumus, & de noſtro iure, & dominio, in eius ius & dominium modis omnibus infundimus & delegamus. Inſuper concedimus ei diſtrictum ipſius loci, ſeu reſtitutionem, atque phiſcalia, & quicquid pars publica in ipſis locis exigere debet, omnia ei in integrum concedimus, & donamus, vna cum terris, vineis, pratis, paſcuis, ſiletis, ſactionibus, molendinis, piſcationibus, aldionibus, & aldianis, ſeruis, & ancillis vtriuſque ſexus, & omnia quæ nominari, vel dici poſſunt ad prædicta loca pertinentibus, vel aſpiciētibus in integrum: itaque habeat, teneat, firmiterque poſſideat, habeatque poteſtatem tenendi, donandi, vendendi, commutandi, pro anima iudicandi, vel quicquid eius decreuerit animus, faciendi, omnium hominum contradictione remota. Si quis igitur huius noſtri præcepti paginam infringere, vel violare tentauerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi lib. centum, medietatem Cameræ noſtræ & medietatem præfato Sicardo Ven. Epiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus: quod à fidelibus noſtris, vt vere credatur, diligentiuſq. ab omnibus obſeruetur manu propria roborantes annuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus.

Datum 8. id. Aug. anno Dominicæ incarnationis 962. indict. 5. Anno imperij Sereniſſimi Imperatoris Othonis primo. Actum Cumæ: Amen.

8 RIGOLDVS ſucceſſit Sicardo, in cuius gratiam Beringarius Rex nobiliſſimo beneficio Cenetenſem cumulauit Eccleſiam anno 996. hoc diplomate, de quo in Regeſt. antedicto Dominorum de Camino ſpecialis habetur mentio, ſic enim ſe habet.

In nomine omnipotentis Dei æterni. Beringarius diuina ordinante clementia Rex.

Piorum prædeceſſorum noſtrorum inhærentes veſtigijs, Eccleſijs Dei, & eius ſacerdotibus augumentum conſerremus. Idcirco omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque præſentium, ſcilicet ac futurorum nouerit ſolertia. Quia ob imperationem Berſiliæ dilectæ coniugis & conſortis Regni noſtri, concedimus ſanctæ Cenetenſi Eccleſiæ, vbi corpus ſancti Titiani confeſſoris humatum quieſcit, vnum portum in Liquentia, quod ſeptimum dicitur. Et ſicut prædictum flumen oritur & deſinit vſque in mare de ambabus partibus ripæ per quindecim pedes palis fictarum, ripaticum, tolonneum, mercatum iure Regni noſtri, ſeu quicquid ad eumdem portum, vel fines eiuſdem pertinere dignoſcitur, nec non & ſyluam de Bayn, & Girano cum curte, & cum omni integritate ſua in longitudine, & latitudine, prout hactenus noſtræ pertinuit parti, per hoc noſtræ auctorit. præceptum de noſtro iure in ius, & poteſtatem proprietariam prælibatæ ſanctæ Cenetenſis Eccleſiæ, vbi præſenti tempore Rigoldus Vener. Epiſcopus ſacerdotij vitam gubernat, ex integro conſerrimus, ac largimur, ad habendum poſſidendum, quicquid voluerit faciendum, remota totius poteſtatis inquietudine, vel minoratione. Si quis igitur contra hoc noſtræ donationis præceptum auſu neſario inſurgere tentauerit & à poteſtate iam dictæ Eccleſiæ contrahere quæſierit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi lib. mille medietatem palatij noſtri, & medietatem prænotatæ Eccleſiæ eiuſque Rectoribus. Quod vt verius ab omnibus credatur, diligentius ab omnibus ſeruetur, manu propria roboratum de annulo noſtri nominis ſignari ſubtus præcepimus.

Dat. 9. Aug. an. Dom. Incarnat. 996. Regni Dom. Beringarij pijſſimi Regni 21. indict. 9. Actum ſummo lacu in Dei nomine feliciter.

AL-

9 ALMAGVINVS Epiſcopus Cenetenſis ſubſcripſit priuilegio Leonis IX. indulto Monaſterio ſancti Vincentij de Volturno anno pontif. 9. ind. 6. die 10. Iunij, qui fuit annus Chriſti 1053 Vbi cum Epiſcopo Cenetenſi ſubſcripti leguntur, Hubertus ſyluæ Candidæ, Petrus Amalfitanus, Haoldoricus Beneuentanus Archiepiſcopus electus, Fridericus Diac. Card. Bibliothecarius, & Cancellarius S.R.E. cum Aldinolfo Caietæ Duce, Conrado Aquinate Comite, et Landulfo Comite Tiario. Codex vetuſtus mēbranaceus huius Chronici extabat Romæ in Biblioth. Aniciana venerandæ memoriæ D. Abbatis Conſtantini Caietanr: codex iſte pulcherrimus, cum alijs multis M.S. & monumentis fide & vetuſtate venerabilib. clam abſtulit, furauitque ab eadem Biblioth. quidam Siculus cæcus eiuſdē familiaris, Abbas vero tactus dolore cordis paulo poſt diem ſuum obijt menſe Iulij 1650. ætatis ſuæ 84. ſepultus in Eeclefia S. Benedicti in piſcinula.

10 SGISMVNDVS vixit anno 1130.

11 ACTIVS 1156. viuebat. Eoque Præſule fundatum eſt in hac Diœceſi Cœnobium Sanæuallis de Folina Ord. Ciſtercienſis, adductis primis Monachis cum Abbate ex Monaſterio de Cerreto Laudēſi in Ducatu Mediolani anno 1146. Cuius Monaſterij fuit Abbas & Monachus Franciſchinus, qui anno 1339. creatus eſt Archiepiſcopus Athenarum, in locum defuncti Antonij de Talentis Florentini, qui ad eam dignitatem vocatus fuerat ex Abbate S. Hilarij de Galerata Ord. S. Benedicti Rauennatenſis Prouinciæ, vt notatur in libr. Oblig. Prælat. fol. 254.

12 SIGISFREDVS prima eius mentio habetur an. 1174. in Chronic. S. Saluatoris Venetiarum, item memoratur in Regeſt. Dominorum de Camino anno 1176. Huic Fridericus primus Imp. plures immunitates in augumentum Eccleſiæ Cenetenſis indulſit, hoc, quod extat, diplomate dato anno 1184. de quo etiam in eodem ſæpe citato Regeſt. fit mentio in hunc modum,

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Fridericus Diuina fauente clementia Romanorum Imp. ſemper Auguſtus. Aequitas & ſolertia Imperat. maieſtatis circumſpectionem noſtrā prudenter amouent, & inducunt, vt Eccleſijs Dei, & eccleſiaſticis perſonis, & ipſorum bonis miſericordiæ adeo nobis indultæ ſinu clementer capiamus, vt dum ab exterius inentib. noſtra defenſione ſecuri pro nobis Deum iugiter interpellant, tanto perfectius apud omnipotentem oratio eorum proficiat, quanto ſeuitiam, quam dolum & inſultantium perſecutiones protectio defenſionis noſtræ fortius impugnat: prætendentes igitur ſanam religionem, & honeſtam conuerſationem dilecti, ac fidelis noſtri Sigisfredi Cenetenſis Epiſcopi, & Canonicorum eius Ceneten. fidemque ipſorum, ac deuotionem merito commendantes: notum facimus vniuerſis fidelibus imperialis præſentibus, & futuris, quod nos intuitu diuinæ retributionis prædictū Epiſcopatum & Canon. Ceneten. cum Eccleſijs, & titulis ſuis, & cum hominibus terræ Epiſcopatus præd. Cenetæ, tam ſeruis quam liberis, ruſticis, aldionis, & manſis habitatoribus, & omnibus in diſtrictibus ſuis permanentibus, ſub alis, & aquilis protectionis, ac defenſionis noſtræ ſuſcepimus à Canegliano, Taruiſio, & alijs ciuitatibus, vel caſtellis, ſeu locis eos penitus obſoluentes & de cætero liberos omnino reddentes, nulla ciuitas, nullum caſtrum, nulla poteſtas, nullumue Commune, nulla denique perſona parua, vel magna præſumat dictis hominibus, ſeu locis bannum imponere, neque caſtri cuſtodiam iniungere, nec datium, nec angariam, ſiue per angariam, nec aliquas alias iniuſtas exactiones exigere ab eis, vel extorquere, ad augumentum quoque genere Imperialis largimur eis, & indulgentius, vt homines de familia Ceneten. Epiſcopatus Canon. & perpetuum humana progenie ſuccedentes libere valeant in omnibus locis teſtari, & teſtimonium perhibere, & in paterniun feudum poſſint ſuccedere: ſtatuentes igitur imperiali auctoritate ſancimus, vt nulla omnino perſona humilis, vel alta, ſecularis, vel eccleſiaſtica, nulla ciuitas, nullum caſtrum, nulla poteſtas, nullum commune præſentem paginam audeat attemptare, ſeu aliquibus calumniarum iniurijs, ſeu damnis, ei ſe præſumat opponere, quod qui fececerit in vltimę temeritatis ſuæ centum libras auri optimi pœna componat, dimidium Imperiali Cameræ, & dimidium iniuriam paſſis. Sunt teſtes huius rei Conradus Magunt. Archiepiſcopus, Henricus Curien. Epiſcopus, Gerardus Pergomen. Epiſcopus. Rude Imperiali aulæ Prothonotarius, Comes Simon de Sporcheum, Comes Deprolo de Gunen ponte, Maneſcalchus de Lutia, Rude Camerarius, & alij plures. Ego Gotifredus Imperalis aulę Cancellarius vice Philippi Colonien. Archiepiſcopi, Italię Archicancell. recognoui. Acta ſunt hæc anno Dom. Incarnationis 1184. ind. 3. ſecundo id. Nouemb.

Datum apud montem Silicem, regnante Domino Friderico Rom. Imp. inuictiſſimo anno Regni eius 33. Imperij vero . . .

Hocce priuilegium cōfirmauit Federicus II. & Otho IV. apud eundem Regeſt. Dominorum de Camino. Sigifredi vero menſio extat vſque ad anno 1190.

MAT-

13 MATTHÆVS natione Hetruſeus,
patria Senenſis, huic Eccleſiæ præficitur
defuncto Sigefredo, an. 1190. Hic eodem
anno delegatus à Pontifice Maximo litem
compoſuit inter Epiſcopum Feltrenſem,
Canonicoſque Bellunenſes, tulitque ſen-
tentiam ad fauorem Canonicorum de loco
Auedagnæ. Henrico VI. Imp. charus fuit,
obtinuitq. ab eo priuilegia & immunitates;
idem fecit Federicus Secundus, cuius be-
neficio Cenetenſem Comitatum à Tarui-
ſino diſiunxit. Eo Præſule Taruiſini Ce-
netenſem vrbem, ac Diœceſim deuaſtarũt,
ac tam Principem Eccleſiam, quam alias
ſacrilegis manibus, euerſis altaribus, con-
cremarunt, ſacraſque reliquias abſtulerunt,
anno 1199. De his Innocentius Tertius
Aquileienſi Patriarchæ, & Ferrarienſi Epi-
ſcopo ſcriptis literis, quæ extant, partes
impoſuit, vt Cathedralem Cenetenſem
Eccleſiam à Taruiſinis flammis deletam,
in loco tutiore excitari iuberent: viden-
dus Odericus Raynaldus tom. 13. Annal.
Eccl. ad hunc annum. Hunc etiam puto
Cenetenſem Epiſcopum eſſe, qui cum ob
Taruiſinorum potentiam atque perfidiam
haud poſſet in ſua reſidere Eccleſia, exu-
lare coactus, ne mẽdicare cogeretur, Inno-
centio Tertio iubente ab Aquileienſi Pa-
triarcha Prioratum Canonicæ S. Stepha-
ni Aquileienſis obtinuit anno 1200. vt in
Reg. eiuſdem Pontificis perhibetur. Pa-
terniano à Puteo Priori S. Saluatoris Ve-
netiarum dono dedit Eccleſiam ſancti Lau-
rentij de Liquentia modo quo Aimon, &
Sigefredus eius anteceſſores eidem Eccleſ.
contulerunt, ita in Chronic. S. Saluatoris
M.S. Vatic. Biblioth. Huius item mentio
in Regeſt. Dominorum de Camino. Sub
Honorio Tertio diem ſuum clauxit: quem
Octauius Rubeus in elogijs virorum Illuſt.
Brixienſium ex ea ciuitate fuiſſe conſtan-
ter affirmat. Noſter vero doctus amicus
Iſidorus Vgurgerius Senenſis Ord. Prædic
in libro, quem atitulauit *Le Pompe Seneſi*,
part. 7. Senenſem notauit ex Pilone.

14 GERARDVS natus nobilis viri
Gerardi de Camino, in diſcordia à ſaniori
parte Cenetenſis Capituli, Epiſcopus ele-
ctus, antequam à ſummo Pontifice Gre-
gorio IX. confirmaretur, mortalitatem ex-
pleuit.

15 N. cuius nomen in Regiſtris Apo-
ſtolicis non exprimitur, tamen veluti vir
omni ſcelerum genere coinquinatus, a-
motus eſt a Gregorio Nono, circa annum
Domini 1235.

16 GVAMERIVS de Palceniaco ex
Cenetenſi Canonico ad banc ſedem fuit à
Capitulo promotus, confirmatuſque à Gre-
gorio de Montelongo Apoſtolico legato.
Scripſit Innocentius Quartus anno primo
ſui Pontificatus ad Epiſcopum Feltrenſem,
vt adhiberet omnem operam, vt Cene-
A tenſis populus omne obſequio electo Gua-
merio exhiberet, vt in epiſt. 206. fol. 35.
Regeſt. Vatic. In Regeſt. vero Domino-
rum de Camino hæc extat de Guarnerio
memoria, [Anno 1242. die 3. Martij
D. Guezelonus de Camino & Albertus de
Turre, & alij 14. iurauerunt fidelitatem
Domino Guamerio electo Cenetenſi per
homines de Domo Dei Cenetæ, & quili-
bet de ſupradictis fuit inueſtitus de ſua ra-
tione feudi quod habebat ab Epiſcopatu
Ceneten.] Innocentius vero idem IV.
Guamerium ad Concordienſem tranſtulit
Eccleſiam anno 1251. Cæterum aduertat
hic lector, hunc non eſſe Epiſcopum illum
Cenetenſem (vt quidam volunt) multo-
B rum ſcelerum apud Gregorium IX. expo-
ſtulatum, cuius cauſam ex eiuſdem Pon-
tificis iuſſu Patriarcha Gradenſis, cum
Priore S. Danielis, & Frontone Canonico
ſancti Marci Venetiarum, ſuſceperunt co-
gnoſcendam, iudicamdamque anno 1235.
Quod ipſum eo libentius lectorem meum
admonui, quod illic ſceleroſi illius Epiſco-
pi ſupprimatur nomen, non ſine periculo
in alium quempiam innocentem impin-
gendi.

17 ROGERIVS ex Archidiacono Ce-
netenſi, auctoritate Apoſtolica, electique
Patriarchæ Aquileienſis, ad hanc ſedem
fuit aſſumptus, confirmatuſque ab Inno-
centio Quarto Pontifice prid. id. Iunij an-
C no 1252. vt in Vatic. Regeſt. ep. 312. f. 163.
eodemque die ſcriptis literis, idem Inno-
centius Capitulum monuit, vt à ſe ele-
cto Rogerio omne præſtarent obſequium,
tamquam legitimo Præſuli, atque Paſtori
epiſt. 313.

18 GASPAR 1254. in tabulis huius
Eccleſiæ notatur: ſed nullam de eo in Reg.
Vatic. reperi mentionem.

19 ODERICVS, vel Odonius 1261.
in ijſdem tabulis.

20 PROSAVIVS de Nouello Taruiſi-
nus vir nobilis huius Eccleſiæ factus Epiſ-
copus eſt 1264. per aliquot annos omnium
gratulatione hanc rexit eccleſiam, vtpote
egregie probus, ac ſanctiſſimis moribus.
D Sed illum poſtea Nicolaus Tertius ad Tar-
uiſinam tranſtulit ſedem 1278. 17. Kalend.
Nouembris anno Pontif. 2. De quo vide
infra in Epiſcopis Taruiſinis, vbi de eo
plura.

21 MARCVS Flabianus electus anno
1278.

22 FRANRISCVS Arpus Taruiſinus
1291. ſuſpicor hunc illum Franciſcum eſſe
ex Ord. Prædicatorum, cuius meminit Se-
raphinus Razius in lib. Virorum illuſtrium
Ord. S. Dominici, tametſi nullum tempus
memoret in quod inciderit.

23 PETRVS Calza an. 1300. Obijt an.
1310. ſepultus in Cathedrali in marmoreo
eleuato tumulo, ſub Organo.

24 MAN-

24 MANFREDVS filius Comitis Ram-
baldi de Collalto ad hanc ſedem ſuit pro-
oectus anno 1310. decem omnino annos
hanc adminiſtrauit Eccleſiam, & ad Bel-
lunenſem ſuit tranſlatus anno 1320. de
quo vide ſupra in Bellunen. Epiſcopis.

25 Fr. FRANCISCVS Ramponus Bo-
nonienſis, excelſi animi vir, Ord. Seruorum
nobilis Theologus, et declamator eximius,
Cenetenſem ſedem eſt aſſecutus an. 1320.
4. non. Martij à Ioanne XXII. cuius erat
familiaris & charus. Apud Bononienſes
ſuos, Philipumque Regem Gallorum le-
gatione perſunctus eſt. At aliquando ſa-
ctioſum ſe hominem præbuit, cum ipſe Bo-
nonienſem patriam ab Apoſtolica ſede
deficientem, non parum Pepuloſq; iuuerit,
pro qua re Pontificiam indignationem ſen-
ſit. Cum Dominis de Camino perpetuam
inimicitiam coluit, & non ſemel in exi-
lium pulſus, ſed infracto animo pro tuen-
do iure ſuæ Eccleſiæ, armis ac nobilium
ſuæ functionis ſuppetijs reuocatus, ſato
conceſſit anno 1349.

16 Fr. GASBERTVS Orgolius Ord.
Præd. ſub Clemente VI. Franciſco ſucceſſit
anno 1349. id. Nouemb. ex Regeſt. Vatic.
Hic ex miſſu eiuſdem Clementis eodem
anno, quo Cenetenſis fuerat Epiſcopus
electus, ad Ioannem ipſum Catacu-
zenum Conſtaotinopolitanum Imperato-
rem profectus eſt, vna cum Guillelmo Ma-
rochio Minorita Epiſcopo Chitericenſe,
de quo doctiſſimus Vuadergius Annal. Mi-
norum tom. 3. Hic Epiſcopus ſedus per-
cuſſit cum Nicolao Patriarcha Aquileienſi,
Franciſco Carratia Paduæ Domino, cum-
que Ludouico Rege Vngariæ, atque Dal-
matiæ, alijs nobilibus contra Venetos,
cum grauiſſima lis verſaretur de Dalmatię,
Croatiæque iuriſdictione. Vir fuit eximie
doctus, ac prudentiſſimus, Carolo Quar-
to Imperatore longe chariſſimus, cuius
intuitu idem Imperator prædeceſſorum
ſuorum Regum & Impp. priuilegia Cene-
tenſi Eccleſiæ olim elargita, iterum aſſer-
uit, & confirmauit, addititque alia, incuſo
diplomate tenoris ſequentis.

Carolus Dei gratia Romanorum Rex
ſemper Auguſtus, & Boemiæ Rex.

A Vniuerſis noſtris, & ſacri Imperij fideli-
bus gratiam regiam, & omne bonum.
Altitudo Regiæ dignitatis, ac ſedentis in
ſolio maieſtatis Cæſareæ ſublimitas glo-
rioſa, licet cunctorum ſaluti de innata
virtute clementiæ ſalubriter perſpiciant,
ad ea tantum ſpecialis quadam inclinatio-
ne ſauoris intendunt præcipueque ſancta-
rum Eccleſiarum, & Miniſtrorum eius re-
ſpiciunt commodum, & honorem; ſane
ex parte Veo. Gasberti Ceneten. Eccleſię
Epiſcopi, Principis & deuoti nomini dile-
cti celſitudini nomine exiſtit., eum debita
inſtantia humiliter ſupplicat. Quod ſibi
& Eccleſiæ ſuæ prædictæ literas D. D. Be-
ringarij, Othonis, & Friderici Romano-
B rum Regum, & Imperatorum, prædeceſ-
ſorum noſtrorum ſubnot. gratias, liberta-
tes, immunitates Ceneten. Eccleſiæ con-
tinentes approbare, ratificare, auctori-
zare, innouare, de nouo concedere &
confirmare auctoritate Regia piè dignare-
mur. Tenores vero dictarum literarum
ſequuntur in hæc verba. In nomine om-
nipotentis Dei æterni Beringarius &c. Item
In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis,
Otho Dei gratia Imp. Auguſtus &c. Item
in nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.
Fridericus diuina fauente clementia Ro-
manorum Imperator Auguſtus, æquitas
&c. Nos igitur præfati Ceneten. Epiſcopi,
& ſuorum anteceſſorum deuotionum inſi-
C gnia, & alia multiplicia probitatum & vir-
tutum merita, quibus noſtram maieſta-
tem, & ſacri Romani Imperij ſtuduerint
hactenus, attenta diligentia ſpecialiter ve-
ner. pia conſideratione, clarius intuentes
ob omnipotentis etiam Dei, glorioſæ & in-
temeratæ Virginis Mariæ Genitricis eius,
ac etiam ſincere deuotionis affectum, quē
ad dictam Eccleſiam Ceneten. ſen per geſ-
ſimus & habere dignoſcimus: inclinati be-
nignius ſupplicationi prædictæ ſauorabi-
lius duximus annuendum, omneſque &
& ſingulas litteras præſcriptas in omnibus
& ſingulis ſuis clauſulis, ſententijs, & te-
noribus, pro vt, & ſicut præfatus Gaſ-
bertus, & ſui anteceſſores Cenetenſes Epi-
D ſcopi in poſſeſſione iuſta eorum, quæ in
dictis litteris exprimuntur, aut aliqua eo-
rumdem hucuſque fuerunt approbata, ra-
tificamus, auctorizamus, innouamus, de
nouo concedimus ex certa noſtra ſcien-
tia auctoritate Romana Regia confir-
mamus, non obſtante quod dicti Ce-
neten. Epiſcopi à poſſeſſione illorum, quæ
in prædictis litteris exprimantur, aut ali-
quorum eorumdem violenter ſint erepti,
quam violentam ereptionem Ceneten. &
eccleſiaſticam, & perſonis eiuſdem præiu-
dicium nolumus aliquod generare præſen-
tium ſub nomine maieſtatis noſtræ ſi[illegible]lo
teſtimonio literarum. Dat. in Feltro an-
no Domini 1354. ind. 7. 6. Kalen. Nouemb.

Re-

Regnorum noſtrorum anno nono per Dominum Epiſcopum Luthonicenſ. Cancell. Rodulphi de Frideberg.

Vixit poſt hæc Gasbertus Epiſcopus vſque ad annum milleſimum trecenteſimum ſeptuageſimum ſextum, & in ſenectute bona quieuit.

47 MARCVS Cremoninus, alij dicunt de Potis, ſucceſſit Gasberto anno 1376. Cenetenſem Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1394. deinde tranſlatus eſt ad Eccleſiam Nuſcanam in Regno Neapolitano, Bonifacio Nono ſedente. Vnde autem Paſqualinus Alidnſius lib. de viris illuſt. Bononien. expiſcetur quendam Dominicum Roſellum Bononienſem, quē anno 1376. Cenetenſem Epiſcopum facit, prorſus ignoto, cum ne leue quidem verbum de eo occurrat in lib. Obligat. vel legitimorum eo tempore, vel pſeudo Pontificum, ſicut memoratur Marcus ſucceſſiſſe Gasberto, Marco vero Martinus, qui proxime ſequitur. Adducitur etiam errore Gratianus in deſcritione Cenetenſis ciuitatis, cum poſt Marcum, Franciſcum Landum in Cenetenſi Throno ſedere facit anno 1378. cum in Vaticanis monumentis irrefragabilis veritatis, neque huius, neq; illius vlla mentio extet: niſi dicere vellimus Franciſcum Landum in hac Eccleſia intruſum fuiſſe, cuius auctoritatis patrocino, hoc non apparet.

28 MARTINVS Archidiaconus Aquileienſis vtriuſque legis peritus, Apoſtolicæ Cameræ Clericus, tranſlato Marco ſuffectus eſt à Bonifacio Nono anno 1394. 7. Kalen Feb. ex lib. Prouiſ. Prælat. Mortuus eſt anno 1399.

29 PETRVS Marcellus nobilis Venetus ex Canonico Parentino, euaſit Cenetenſis Antiſtes anno 1399. 16. Kalen. Maij. Poſtea Gregorius Duodecimus illum tranſtulit ad Eccleſiam Patauinam, de quo ibi.

30 Fr. ANTONIVS Cotarius Venetus Gregorij Duodecimi nepos, ab eodem confirmatus fuit Cenetenſis Epiſcopus, anno milleſimo quadragenteſimo nono, cum antea fuiſſet electus Epiſcopus Acmonenſis, & ad hanc eamdem Eccleſiam

A tranſlatus 1406. ſed cum idem Gregorius in Piſano concilio fuiſſet deturbatus de ſede; Antonius ad arbitrium Alexandri Quinti Pontificis Epiſcopatus munere libens, volenſque abiuit; Qui iterum illum eidem dignitati reſtituit: cumque de eius electione nullum adhuc Pontificum extatet diploma, antequam Alexander decederet, à Ioanne nihilominus Vigeſimo tertius eamdem ſedem obtinuit.

31 IOANNES, anno milleſimo quadragenteſimo nono ab eodem Alexandro Quinto reperitur ad hanc eandem ſedem fuiſſe aſſumptus decima nona Decembris, vt videre eſt in lib. Obligationum Præl. Quod cum verum ſit oportet illum, vel iuri ſuo ceſſiſſe, vel fuiſſe tranſlatum ad alteram ſedem, cum in ijſdem libris reperiatur Alexandrum Quintum eumdem ſupra memoratum Antonium eidem Cenetenſi ſedi promouiſſe. B

32 Fr. IACOBVS de Caſinio ex Ordine Minorum Antonio Cotario ſucceſſit anno 1410. die vigeſima ſeptima Ianuarij, quem Ioannes Vigeſimus tertius promouit ad ſedem, ex eodem lib. Obligat. Præl.

33 Fr. ANTONIVS Cotarius Venetus, Ordinis Prædicatorum, forte idem cum ſuperiori, qui cum eſſet Gregorij Duodecimi nepos, & aſſecla, fuit deturbatus de ſede, iterum hanc ſuſcepit Eccleſiam regendam, quam optime adminiſtrauit ad annum vſque 1445. quo ex hac mortali vita diſceſſit. Hic à fundamentis duas erexit Turres fortiſſimas in Caſtro ſancti Martini, vbi & alia præclara pro ſe, ſuiſque ſucceſſoribus cubicula exædificauit. C Cathedralem Eccleſiam exornauit. Iacet Venetijs in Eccleſia ſanctorum Ioannis & Pauli, vbi olim habitum ſanctæ Religionis induerat, quam conſecranerat, vt ibidem marmorea inſcriptio proloquitur.

Anno Domini MCCCCXXX die
Dominica
immediate ſequente poſt feſtum S. Martini
ſolemniter conſecrata fuit Eccleſia
iſta ad honorem Dei, & B. Virginis ſub
titulo SS. Ioannis & Pauli
per Reuerendum Patrem & Dominum,
D *D. Antonium Corarium Dei, & Apoſtolicæ*
ſedis gratia Comitem, & Epiſcop.
Cenetenſem
Ord. Fr. Prædic. & nepotem q. D Gregorij
Papæ XII. tempore prioratus R. Mag.
Franciſci Donati de Venetijs,
cui conſecrationi interfuerunt quam plures
Epiſ. coadiutores, plurimiq; alij Prælati
& maximus Cleri et deuoti populi
concurſus: & ipſi Epiſc. incluſerunt dies
duos atq; idem D. Antonius ampliſſima
& pretioſa donaria dedit
Conuentui ſanctorum Ioannis &
Pauli.

34 PE-

34 PETRVS Leonius nobilis Venetus, Epiſcop. Auxereuſis ad hanc Cenetenſem Eccleſiam fuit tranſlatus anno 1445.5.Kal. Iunij de quo mentio an.1460. A

35 ANDREAS de Calderinis Bononienſis, Gaſparis filius, Cenetenſis Eccleſiæ Antiſtes fuit anno 1466. vt ſcribit Alidoſius.

36 NICOLAVS Triuiſanus Patauinus, vniuerſæ Italiæ legum peritia, doctrina, moribus,& perpetua innocentia,ac laude probatus, à Sixto Quarto Pontifice Cenetenſis Epiſcopus fuit adlectus, fuitque ſub eodem Romæ Vicarius. Cenetæ aliquandiu reſidens, cum boni paſtoris ſtudium pie ſimul, ac ſapienter exercuiſſet, aram ibidem cum delubro ære ſuo extruxir, liberaliterque dotauit, & in eo ſepeliri volebat. Reliquum ætatis Patauij cum ſuis aliquandiu amanter exegit, ibidemq; deceſſit in domo paterna anno 1498. id. Ianuarij,& in Cathedrali fuit ſepultus in tumulo quod non immemor mortis diu antea viuens ſibi parauerat, cum huiuſmodi epitaphio. B

Nicolaus Triuiſanus
I. V. D.
Præſul Cenetenſis viuens poſuit
anno ſal. MCCCC. XCII.
Vita quies,
ſed nulla quies mortalibus vnquam
mors, & vita magis quam
mihi parta quies.
Vixit ann. LXII. menſ. II.
Obijt MCCCC.XCVIII.
Idib. Ianu. C

Longe hic Nicolaus diuerſus ab alio eiuſdem cognominis Epiſ. Nonenſis, qui obijt Paduæ anno 1451. iacet ante ſacellum ſancti Franciſci in Eccleſia D. Antonij ſub marmore cum effigie Epiſcopi quieſcentis cum hoc epitaphio.

Hic tumulatur venerandum
Corpus
Reuerendiſſ. D. Nicolai Triuiſani
olim Epiſcopi Nonenſis D
Artium et ſacræ . . . Doctoris eximij
Qui obyt anno D. MCCCC LI.
menſis Decembris die
ſeptimo.

37 FRANCISCVS Breuius Venetus I.V. D. peritiſſimus, Romanæ Rotæ Auditor, ſub Alexandro Sexto pontifice Cenetenſem Cathedram aſcendit anno 1498. die decima nona Ianuarij: poſteriorem partem Cathedralis temporum iniuria pene collapſam reſtituit, viam, quæ ad Caſtellum ducit,aperuit. Deſijt eſſe an.1514.

38 DOMINICVS Cardinalis Grimanus hanc Eccleſiam ſuſcepit adminiſtrandam anno 1514.eamque reſignauit anno 1520.

39 IOANNES Grimanus Card.Dominici nepos,electus fuit Cenetenſis Eccl.Antiſtes 1520. die vigeſima tertia Martij. Sedit annos vndecim, eoque deinde munere volens abiuit in fauorem Marini Cardinalis fratris. Ipſe vero poſtea ad Aquileienſem ſedem Patriarchalem ſubuectus eſt. De quo ibi.

40 MARINVS Cardinalis Grimanus, Io. frater germanus, ex illius ceſſione hanc Eccleſiam ſuſcepit adminiſtrandam 1531. die decima octaua Decembris. Organum in Cathedrale extruxit, turrimque campanariam, prope Cathedralem quoque nobile ſextrum populorum commoditati exædificauit, & picturis egregijs exornauit. De eo vide, quæ diximus ſupra in Patriarchis Aquileienſibus.

40 MICHAEL à Turre, ſiue Turrianus Vtinenſis, filius Comitis Aloyſij, atq; Taddeæ Straſoldæ, natus anno 1511. Hic cum præclara indole, & ad res magnas vnice factus, Paulum Tertium Pontificem Maximum in amorem traxiſſet, ex Referendario Apoſtolico ab eo creatus eſt Epiſcopus Cenetenſis anno 1547. tum & Apoſtolicus Nuncius ad Henricum Secundum Gallorum Regem, eodemque legationis

munere

munere functus eſt ſub Iulio Tertio: reuerſus in Italiam Pontificiæ domus præfectus fuit, deinde Vmbriæ Gubernator iterumque à Pio Quinto miſſus in Galliam eſt ad Carolum Nonum, vt ad extirpandam hæreſim, illum ſua prudentia animaret. Taurini anno 1567. 7. id. Aug. in æde S. Ioannis Euangeliſtę, eiuſdem Pontificis nomine, Carolum Emannelem Sabaudiæ Ducis filium e ſacro fonte ſuſcepit. Interfuerat Tridentino Concilio, non ſine laude prudentiæ, atq; doctrinę, quam iam olim ante agendo apud Chriſtianos Principes abunde collegerat. Demum à Gregorio Tertiodecimo retulit Senatoriam purpuram, quo mortuo in comitijs, ob ſua in Eccleſiam ingentia merita, Apoſtolicæ ſedi propius acceſſit. Poſt Sixti V. creationem, breui deceſſit 1586. 11. Kal. Martij feria quarta cinerum ſeptuagenarius ſupra quinque. Relatum eius corpus Cenedam in Cathedrali ſepelierunt. Purpuratus ſane ob ſingularem pietatis laudem æterna memoria dignus.

41 M. ANTONIVS Mozenigus, nobilis Venetus, Michaeli ſucceſſit 1586. Pontificius Nuncius fuit in Gallia, quo tempore Henricus Quartus Rex Pariſios obſidione cinxerat. Reuerſus deinde ad Eccleſiam ſibi creditam, quam pie, ſanctéq. adminiſtrauit, grauiterque ſeneſcens, eo munere ſe exoluit anno 1599. poſt quam Seminarium Clericorum ad normam Concilij Tridentini inſtituiſſet.

42 LEONARDVS Mozenigus M. Antonij nepos, patruo ſucceſſit die 13. Ianuarij 1599. Diuturniori annorum mora hanc Eccleſiam adminiſtrauit cum laude optimi Pręſulis. Eoque ſedente Patres Minores diſtrictioris Obſeruan. in Vrbe inſtituuntur, & Cœnobium Monialium S. Auguſtini prima incrementa cœpit.

43 PETRVS Cardinalis Valerius Venetus, hanc eandem ſedem eſt aſſecutus, eamque adminiſtrauit vſque ad annum 1625. Deinde tranſlatus eſt ad Eccleſiam Parauinam.

44 MARCVS Iuſtinianus nobilis Venetus, ex Epiſcopo Torcellano tranſlatus fuit ad hanc Cenetenſem Eccleſiam 1625. de 7. Octob. Sex annos ſedit, tranſlatuſque deinde eſt ad Veronenſem Epiſcopatum anno 1631. die 7. Aprilis.

45 M. ANTONIVS Bragadinus nobilis Venetus, paulo ante Cremenſis Antiſtes, tranſlatus eſt ad Cenetenſem ſedem 1633. die decima Ianuarij. Anno vero 1639. tranſlatus fuit ad Vicentinam, factuſque deinde eſt Sanctæ Romanę Eccleſię Cardinalis anno 1641. ab Vrbano VIII.

46 SEBASTIANVS Piſani nobilis Venetus electus decima nona Decembris 1639. Viuit adhuc ab Innocentio Decimo Pontefice Maximo deſignatus Veronenſis Antiſtes anno milleſimo ſecenteſimo quinquageſimo.

CIVITATIS NOVAE
SEV
AEMONENSES
EPISCOPI.

HAEC Ciuitas non admodum antiqua eſt, creuitque ex ruinis antiquę Oemoniæ, ideoque Ciuitatis Nouæ tulit cognomen. Oemonia, ſeu Aemonia mediterranea fuit Iſtriæ ciuitas Argonautarum, qui ex Oemonia regione huc venerant, ædificium ad ripam Nau-

Nauporti fluminis, Quieti nunc appellati, A
in quem ex alpibus fluentem Agrum na-
uim Plinius aſtruit fuiſſe dimiſſam. Erat
autem Aemonia monti vicina, vbi etiam
num veterum ędificiorum ruinę, & ver-
miculata ſpectantur pauimenta. Aemo-
niam Ptolomeus extra Italiam in extremo
Pannonię ſub Norico ponit, & Panno-
nicam ciuitatem facit. Herodianus autem
in Maximino ad Italiam pertinere eam
ſcribit, ſitamque fuiſſe in extrema pla-
nitie ad Alpes. Volphangus Lazius
Igium Carniolę antiquam fuiſſe Aemo-
niam contendit; eleuatio Poli eo loci ex
Ptolomęo eſt gradum 46. Hanc Hungari,
Beringario primo ſuperato, deleuerunt,
vt Candidus Aquileienſium Hiſt. lib.4. ſcri- B
bit. Itaque ex ruinis eius in ora littorali
mille à Nauporti oſtio paſſibus Nouam
ciuitatem extruxerunt, quę ad huc extat,
ſed ob aeris inclementiam ita deſerta, vt
vię gramine virentes conſpiciantur, ac
ęſtiuo tempore paucorum potius piſcato-
rum ſtatio, quam ciuitas videatur, nam
familię vix quinquaginta per hyemem,
per æſtatem vero vix octo, aut decem
numerantur. Abeſt ab vrbe Venetiarum,
cui in temporalibus ſubiecta eſt, milliaria
centum. Epiſcopatus Aemonẽſis antiquus
eſt ante annos 1200. Maximus enim Epi-
ſcopus Aemonenſis adfuit Concilio Aqui-
leienſi ſub Damaſo Papa celebrato, cui prę-
fuit Valerianus Epiſc. Aquileien. an. Dom. C
381. Aquileien. Patriarchæ ſuffragatur Epi-
ſcopus huius ciuitatis. Menſæ Epiſc. annuus
cenſus ducatorum fere mille Venetorum.
Taxatur in lib. Cameræ Apoſt. flor. 36. Olim
ob tenuiorem cenſum Venetiarum Eccleſ.
vincta erat Nicolao V. Pontifice ita cenſen-
te 1451. Deinde Paulus II. vtramq. diſiun-
xit, iuſſitque ſub proprio Paſtore degere.
Cum Parentina etiam aliquando ſede per-
cuſſit ſocietatis fœdus, iterato diſſidio, pro-
prium Epiſc. vſq. ad hæc noſtra tempora
veneratur. Cathedralis Baſilica in ipſa
Aemonenſi ciuitate ſita eſt titulo Deiparæ
Virginis, & SS. Maximi, & Pelagij, ſtructura
inſigni, cuius dedicatio celebratur die 28. D
Aug. Hic aſſeruantur corpora eorumdem
SS. Maximi & Pelagij. Sacris in ea miniſtrã-
tiũ chorus fere nullus adeſt, nemine expe-
tente Canonicatus ob cœli illius grauitatẽ,
vnicam habet dignitatẽ Archidiaconatus,
opera Maximi Regij ciuis reſtitutam, tantũ
quatuor ſunt Canonici penes quos cum nõ
ſint aliæ Eccleſ. Parochiales, eſt tota cura
animarum, quę ſunt fere ducentæ tempore
hyberno, nam per æſtatem ob aeris mali-
tiam Ciuitas prorſus deſerta, ac deſolata
manet. Diœceſis peranguſta eſt. ſunt in ea
oppida tria, & vici decem, in quibus om-
nibus ſunt Parochiales Eccl. quarũ Parochi
ſunt Illyrici, & Illyrica lingua Diœceſanos
inſtruunt. Virorum Cœnobium vnum dum-

A taxat eſt in hoc Diœceſi Ord. Prædic. Mo-
nialium vero Monaſt. prorſus nullum extat,
fidelium autem animę totam Diœceſ. inco-
lentium ſunt fere 6000. Epiſc. S. Laurentij
in Daila Comitis titulo inſignitur. Qui in
ea ſede floruere Præſules, ex varijs monu-
mentis expiſcati, ſunt qui ſequuntur, ſed
non omnes.

1 S. MAXIMVS primus, qui occur-
rat, fuit Aemonenſis Epiſcopus, & Diuus
tutelaris interfuit Concilio Aquileienſi ſub
Damaſo Papa celebrato an. 381. cuius dies
feſtus in hac Eccleſia celebratur 29. Maij,
qua die etiam celebratur feſtus S. Maximi
Epiſcopi Veronenſis. Scribunt aliqui hunc
martyrio coronatum fuiſſe, ſed fere confũ-
dunt, cum Maximo Veronenſi, qui ſub De- C
cio Imp. paſſus dicitur, qui longe videtur
à Maximo Aemonenſi, cuius corpus re-
quieſcit vna cum S. Pelagio Diacono, &
Martyre in Cathedrale Aemonenſi, ibidem
recondita ab Adamo Epiſc. an. 1146. vt in-
ſcriptio loquitur in ſepulchro exarata.

Anno Dominicæ Incarnationis
M. CXLVI.
VI. Id. Octob. recondita ſunt
hæc ſanctorum Corpora
Pelagij & Maximi tempore Domini
Adami Epiſcopi.

2 B. FLORIVM huius Eccleſiæ fuiſſe
Epiſcopum Polenſes populi affirmant, eiuſ-
D demque feſtum celebrant 27. Octobris, &
ſacra eius lipſana in Cathedrali ſeruant
magna populorum veneratione: tempus
tamen quo ille vixerit adhuc obſcurum,
quemadmodum & eius acta.

3 IOANNES Epiſcopus Aemonenſis
memoratur in monumento conſecrationis
Parentinæ Eccleſiæ anno 961. Hic etiam
anno 966. cum Gaſpardo Polenſi, & Ioan-
ne Tergeſtino Epiſcopis auctor fuit, vt
Roboaldus Aquileienſis Patriarcha dono
dederit Parentinæ Eccleſiæ villam Roui-
gio cum omnibus pertinentijs ſuis; huius
etiam mentio habetur anno 994. in quo-
dam documento, velut arbiter ad diri-
mendam litem cum Comite Hiſtriæ Vuet-
chent.

4 IOAN-

4 IOANNES huius nominis ſecundus. Huic Coradus Secundus Imperator anno 1029. confirmaolt donationem factam à Popone patriarcha Aquileienſi Eccleſiæ Aemonenſi, de Villa S. Laurentij in Daila, quā hactenus ſub Comitatus titulo poſſidet Epiſcopus Aemonenſis. Conradi confirmatio eſt huius tenoris.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis. Conradus diuina fauente clementia Rom. Imp. Auguſtus.

Quo circa notum ſit omnibus ſanctę Dei Eccl. fidelibus pręſentibus ſcilicet, ac futuris, qualiter Poppo Patriarcha ſanctæ Aquileienſis Eccl. pro remedio animæ ſuæ ſanctæ Aemonenſi Eccleſiæ paupertati miſericorditer compaſſus villam ſancti Laurentij iuxta eamdem Aemonenſem ciuitatem ſitam, quam ipſe per noſtrum præceptum, & priuilegium Apoſtolicum vſque nunc viſus eſt poſſidere in noſtrum ius reflexit, & rationis tenore, quatenus pro Dei amore, noſtræque animæ redemptione, atque ſuæ petitionis interuentu ſanctæ Aemonenſi Eccleſiæ & Ioanni eiuſdem ſedis Præſuli ſuiſque ſucceſſoribus memoratam villam ſancti Laurentij cum placitis, & diſtrictibus, collectis, & angarijs, foro, ſuffragio, herbatico, eſchatico, cæteriſque publicis fructuationibus cum omnibus pertinentijs ſuis, prout ipſe hucuſque modo viſus eſt obtinere per noſtræ traditionis auctoritatē largiri, atque confirmare dignaremur. Quo ſtabilis, & inconuulſa in eiuſdem Eccleſiæ iure perpetualiter deinceps permaneret, cuius dignis petitionibus aures noſtræ ſerenitatis accommodantes per huius imperialis præcepti paginam largimur, & corroboramur ſanctæ Aemonenſi Eccleſiæ, & Ioanni eiuſdem Præſuli, ſuiſque ſucceſſoribus, qui pro tempore fuerint prælibatam villam ſancti Laurentij, iuxta Aemonenſem ciuitatem poſitam cum placitis, & diſtrictionibus collectis & angarijs. foro, & ſuffragio, herbatico, & eſchatico reliquiſque publicis fructuationibus, & cum omnibus, quæ legali iure ad eam pertinere videntur, ſecundum, quod Popponi Patriarchæ per præcepti noſtri paginam contulimus, eo ſcilicet ordine, vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, nulla Regni noſtri magna, vel parua perſona in prædicta villa placitari, vel collectas facere, vel homines angariare præſumat, præter prælibatum Ioannem Epiſcopum ſuoſque ſucceſſores. Si quis vero huius noſtri præcepti paginam infringere voluerit, ſciat ſe compoſiturum argenti libras mille, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem Eccleſiæ Aemonen. eiuſq; Rectoribus. Quod vt verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur manu propria confirmantes ſigilli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus.

Signum Domini Conradi Secundi † inuictiſſimi Romanorum Imp. Auguſti.

Lopolalus Epiſcopus & Cancellarius.

Datum . . . . . *M XXIX.* . . . . . *Amen.*

5 AZZO Epiſcopus Ciuitatis Nouæ ſubſcripſit donationi Popponis Patriarchæ Aquileienſis, quam idem aſſeruit ſuis Canonicis anno 1031.

6 NICOLAVS reperitur vixiſſe anno tc89. in monumentis eiuſdem Eccleſiæ.

7 ADAM corpora ſanctorum Maximi Epiſcopi, & Pelagij Martyr. marmoreo tumulo incluſit anno milleſimo centeſimo quadrageſimo ſexto.

8 VVIDO Margonus Venetus, Prior Monaſterij ſancti Saluatoris Canonicorum Regularium, electus fuit Epiſcopus anno milleſimo centeſimo ſexageſimo primo, vt refert Franciſcus de Gratia in Chronic. eiuſdem Monaſterij, quod M.S. aſſeruatur in Bibliotheca Vaticana.

9 CLEMENS Epiſcopus huius Eccleſię viuebat anno 1188.

10 OLDERICVS anno milleſimo centeſimo nonageſimo quarto litem compoſuit inter Bertholdum Marchionem Hiſtriæ, & Epiſcopum Parentinum.

11 GERARDVS fuit Epiſcopus Aemonenſis anno 1227. cui ſcribit Gregorius Nonus Papa anno 1236. in Regeſt. Vatic. epiſt. 12. fol. 273. anno 11. Pontif.

12 BONACVRSI anno 1257. in monumentis eiuſdem Eccleſ. habetur mentio; & in monumentis Aquileienſibus anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo.

13 NICOLAVS anno 1270.

14 SIMON anno 1290.

15 CANTIANVS 1300.

16 IOANNES 1300.

17 AVGVSTINVS huius Eccleſiæ Epiſcopus, obijt anno milleſimo trecenteſimo decimo apud Regeſt. Vatic.

18 Fr. PETRVM Ordin. Prædic. Clemens Quintus Papa ad hanc eandem ſedem promouit, defuncto Auguſtino, anno 1310. 5. Kalen. Iulij ex eodem Regeſt. ep. 805. ann. 6. Pontif. cum tres alias Capituli electiones tamquam vitio factas irritas declaraſſet. Cæterum Petrus poſt ſuam inaugurationem breui deceſſit Auenione, hoc eſt inſecuto anno, ſepultuſque apud ſuos fratres Prædicatores.

19 Fr. PETRVS ex Ordine Hæremitarum ſancti Auguſtini, Petro Dominicano ſucceſſit, ex electione Clementis Quinti anno milleſimo trecenteſimo vndecimo, qui fuit ſeptimus eiuſdem Pontificis ſecundo Kalen. Auguſti epiſt. 980. fol. 167. ex eodem Reg. Vatic.

20 FRIDIANVS electus eſt 1328. ſacro Collegio ob tenuiorem cenſum ſoluendo non fuit, cauſantique pauperiem ſacer Senatus benigne penſionem remiſit, ita in lib. Oblig. Prælat. ſub Ioan. 22. A

21 NATALIS huius Eccleſiæ Epiſcopus fuit. Huic ſcripſit Benedictus Duodecimus in fauorem Franciſci Cenetenſis Epiſcopi anno 1340. 2. Kalen. Aprilis in Regeſt. Vatic. epiſt. 209. anno Pontific. 6. Cæterum cum non repererim electionem huius Natalis, poſtque mortem Fridiani, Marcus illius ſucceſſor occurrat in iiſdem Regeſtris, ſuſpicor Natalem fuiſſe quidem huius ciuitatis Epiſcopum ante Fridianum, & ſe dignitate abdicaſſe, & denominationem retinuiſſe. Huius vero mentio habetur in monumentis eiuſdem Eccleſiæ ſub anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo tertio. B

22 Fr. MARCVM deinde Nouarienſem, ex Ordine Prædicatorum, Clemens Sextus Fridiano ſuffecit, irritatis prius electionibus Fratris Nicolai Mauroceni Veneti Ordinis Prædicatorum, Conſtantinique Lauredani Primicerij ſancti Marci de Venetijs, in quos diſciſſa Clericorum ſtudia conſenſerant, anno noſtræ ſalutis 1343. anno pontificatus ſui 2. die 2. non. Iulij, vt videre eſt in Regeſt. Vatic. epiſt. 4. deceſſit Marcus anno 1347.

23 DOMINICVS Plebanus ſancti Nicolai Venetiarum ab eodem Clemente Sexto ad eandem ſedem fuit promotus 1347. anno ſeptimo ſui pontificatus, non. Nouemb. ex eodem Regeſt. ep. 60. fol. 50. Breuis Epiſcopus fuit. C

24 IOANNES reperitur huius Eccleſiæ Antiſtes anno 1348. in monumentis eiuſdem Eccleſiæ.

25 GVILELMVS anno milleſimo trecenteſimo ſexageſimo primo, cuius mentio habetur in lib. Obligationum. Deceſſit paulo poſt ſuam conſecrationem.

26 IOANNES Graudi Patauinus anno 1362. ex eodem lib. Obligat. die 17. Iulij, deceſſit anno 1364.

27 DOMINICVS Baſſara Venetus, ſucceſſit Ioanni. Hic anno milleſimo trecenteſimo ſexageſimo ſeptimo, die octaua Aprilis, confirmationem habuit à Marco Cornaro Venetiarum Duce, de aquis, & paludibus Longaroli & Budenæ. D

28 PAVLVS anno milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo in monumentis eiuſdem Eccleſiæ reperitur huius Eccleſię Epiſcopus.

29 MARINVS Michael Venetus, Canonicus Rauennas, ſucceſſit Paulo. Hic villam ſancti Laurentij in Daila in feudum conceſſit Simoni Michaelio germano fratri, maximo Eccleſiæ ſuæ damno, quam quidem conceſſionem deinde Martinus V. nullam declarauit, ac menſæ Epiſcopali perpetuo vniuit: cuius rei memoria extat in lib. Oblig. Prælat. eiuſdem Pontificis. Marinus vero mortem obijt 1376.

30 Fr. NICOLAVS de Agrigento Marino ſucceſſit 2. id. Maij 1376. quo inſecuto anno deceſſit, ex eodem lib.

31 AMBROSIVS ſubrogatur 1377. ex eodem lib.

32 THOMAS poſt Ambroſium: in eodem Oblig. lib.

33 PHILIPPVS ſucceſſit Thomæ, apud eundem lib. Oblig.

34 PETRVS de Fano huius Eccleſiæ Epiſcopus anno 1380. tranſlatus ad Eccleſiam Maſſanam, de qua tranſlatione eodem anno die vigeſima ſeptima Decembris ſcripſit ad Rempub. Senenſem Cardinalis de Petra Mala, idemque Petrus: litteræ extant Senis in Archiuio Bichernæ, quas nos ipſi vidimus. An ab Vrbano VI. vel ab Antipapa Clemente VII. fuerit hic Petrus tranſlatus, adhuc mihi ignotum; quemadmodum & alij ante ipſum ab obitu Nicolai.

35 LEONARDVS huius Eccleſiæ Antiſtes 26. Nouemb. in lib. Obligat. notatur tamquam legitimus Epiſcopus ab Vrbano creatus; forte idem, qui poſtea enm eſſet Alexandrinus Patriarcha, hanc Eccleſiam commendatam habuit anno 1402. vt dicemus.

36 GILBERTVS ſucceſſit Leonardo anno 1388. ab Vrbano Sexto electus, ex eodem lib. Oblig.

37 Fr. IACOBVS quidam ab Antipapa Clemente VII. creatus 1388. ex eodem lib.

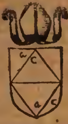
38 IOANNES Tergeſtinus ab eodem Antipapa eligitur huius Eccleſiæ Antiſtes eodem ann. 1388. in eodem lib. Oblig. ita annotatur:

39 PAVLVS eiuſdem ſedis Antiſtes an. 1394. die 28. Iunij conſecrauit altare maius eccleſiæ Biuæ, aliudque 4. Nouembr. 1397. in eccleſia SS. Trinitatis. Hic videtur ab Antipapa creatus.

40 LEO-

40 LEONARDVS Patriarcha Alexandrinus hanc Aemonenſem Eccleſiam. Commendatam habuit à Bonifacio Nono anno milleſimo quadragenteſimo ſecundo, tertio id. Martij, quam dimiſit anno ſequẽti ex eodem lib. Oblig.

41 Fr. DONATVS de Murano Ord. Heremitarum ſancti Auguſtini eligitur Epiſcopus Ciuitatis Nouæ in locum Giberti defuncti, ac legitimi Epiſcopi, à Bonifacio Nono papa anno 1403. id. Octobris ex lib. Obligat.

42 Fr. ANTONIVS Cotarius Ordinis Prædicatorum electus Aemonen. die vigeſima ſexta Auguſti an. 1406. per ceſſionem Commendæ, quam antea obtinuit Angelus Cotarius ſub die nona Kalend. Iunij; tranſlatus deinde eſt ad Eccleſiam Cenetenſem. Tanta erat huius æui confuſio, propter trium Pontificum deteſtimum ſchiſma Dei Eccleſiam ſcindentium, vt in vna eademque Eccleſia, vt non ſemel diximus, duo, aliquando etes eſſent, vel electi, vel intruſi Epiſcopi. Hoc quidem tempore, anno ſcilicet 1408. legitur apud Rochum Pirrum in notitia 2. Sicilienſium Eccleſiarum Ioannem de Thareſi Siculum Monachum & Abbatem ſanctæ Mariæ de Arcu Ordin. Ciſtercienſis fuiſſe Epiſcopum Aemonenſem. Ille idem qui collapſum Monaſterium ſanctæ Mariæ de Rocchadia Syracuſanæ Diœceſi eiuſdem Ordinis reædificandum, & priuilegia deſcribenda curauit.

43 PETRVS Nani nobilis Venetus, Canonicus ſancti Marci à Ioanne Vigeſimo ſecundo factus eſt Epiſcopus Aemonẽſis anno 1410 octauo Kal. Iunij in locum Antonij ad Cenetenſem eccleſiam tranſlati. Hic ſub Martino Quinto, anno 1418. tranſlatus eſt ad eccleſiam Torcellanam, vt habetur in eodem Obligat. libro: videtur ſediſſe contra Thomam Thomaſinum à Gregorio Decimo ſecundo ad hanc eccleſiam vocatus. Quo etiam tempore Ioannes Patriarcha Conſtantinopolitanus hanc eccleſiam habuit per aliquot tempus commendatam.

44 Fr. THOMAS Thomaſinus Venetus Ordinis Prædicatorum, vir inſignis reperitur huius Eccleſiæ Antiſtes, an. 1410. die prima Iunij in quodam monumento eiuſdem Eccleſiæ ad cuius inde preces Martinus Quintus alienationem Villæ ſancti Laurentij in Daila à Matino Michaelio facta, infirmauit, ac Aemonenſi eccleſiæ reſtituit: fuit deinde tranſlatus ab eodem Martino ad Polenſem 1420. mox ad Vrbinatenſem, Maceratenſem, Feltrenſem, ac Bellunenſes eccleſias, vbi & diem ſuum obijt. De quo vide, quæ de ipſo diximus in noſtro ſecundo tomo.

45 ANTONIVS Corarius Card. Epiſc. Portuenſis, vulgo Bononienſis appellatus, huius eccleſiæ aſcitus commendatarius eſt anno 1420. quarta die Maij. Quo munere functus eſt vſque ad annum 1421. ex citato lib. Oblig.

46 DANIEL Garius de Treuiſo I.V.D. Aemonenſis Epiſcopus fuit adlectus, viginti & octo natus annos, ſalutis vero 1421. 16. Kalend. Martij: inde ad Parentinum tranſiuit Epiſcopatum 1426. ex eodem libro.

47 PHILIPPVS Paruta nobilis Venetus ad hanc ſedem peruenit anno 1426. die decima quinta Maij, vix elapſo menſe ad Torcellanam Eccleſiam tranſlatus eſt, vacuaque eccleſia commendata fuit electo Conſtantinopolitano, qui breui eo ſe munere abducauit, ex eodem Oblig. lib.

48 IOANNES Maurocenus nobilis Venetus electus eſt Epiſcopus anno 1426. die vigeſima ſexta Nouembris. In ea dignitate vixit plus minus menſ. ſex, obijtq. 1427. de quo in eodem lib.

49 Fr. ANTONIVS Tiburenſis ex Ordine Minorum Epiſcopus Thinarum. & Michonarum, vnius ex Cycladum inſulis in Arcipelago, ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus 12. Kalend. Iunij 1427. ex obitu anteceſſeoris, ceſſioneque Patriarchæ Conſtantinopolitani, ad quem illius commendæ pertinebat regreſſus, ita in eodem citato Oblig. lib.

50 IOANNE Marcellus Venetus notatur inter Epiſcopos huius eccleſiæ, in monumentis eiuſdem ann. 1432. ſed in lib. Oblig. nulla de eo mentio.

51 MARCVS Aemonenſis Epiſcopus ad Taranraſienſem Archiepiſcopatum fuit tranſlatus 2.non.Nouembris 1433. Poſt cuius tranſlationem, Aemonenſis Eccleſia iuſſa eſt ab Eugenio Quarro Parentinæ accedere anno 1434. die decima Maij, ſic vt vnus idemque Epiſcopus vtrique Eccleſiæ præſideret: ſed haud diu hæc perdurauit coniunctio, eam ſcilicet Nicolao Quinto diſſoluente, & anno 1451. menſe Octob. cum Veneta Eccleſia ſocianre: quod item fœdus anno 1466. diſſolutum eſt, patuitq. deinde proprio Paſtori.

52 FRANCISCVS Contarenus Venetus nobilitate generis, probitate morum, & ſcientia clarus, huius eccleſiæ fuit Epiſcopus anno milleſimo quadragenteſimo ſexageſimo ſexto.

53 AVGVSTINVS anno milleſimo quadragenteſimo nonageſimo primo.

54 NICOLAVS Donatus Venetus, huius Eccleſiæ Præſul, Patriarcha Aquileienſis euaſit anno milleſimo quadragenteſimo nonageſimo tertio, die quarta Nouembris.

A

55 ANTONIVS Foſcharenus nobilis Venetus diu fuit Aemonenſis Epiſcopus præfuitque ſumma cum laude prudentiæ fuitque vir doctus, eximia præditus vrba-
B nitate, & prudentia, obijt anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo.

56 Fr. ANTONIVS Marcellus Venetus Ord. Minorum Archiepiſcopus Patracenſis, ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus anno 1521. die ſexta Septembris; deceſſit ann. 1528.

57 FRANCISCVS Piſani Cardinalis Venetus, perpetuus huius Eccleſiæ adminiſtratur euaſit an. 1528.

58 IACOBVS Benetns Venetns eligitur per ceſſionem Cardinalis Piſani anno 1530. ſedir ann. 2.

59 ALEXANDER Vrſus Bononienſis ſucceſſit Iacobo anno 1532. fere triginta annos hanc adminiſtrauit Eccleſiam. Ro-
C mæ, deceſſit anno 1561. ibidemque ſepultus apud ſanctum Honufrium cum huiuſmodi epitaphio.

D. O. M.

Alexandro Vrſio nob. Bonon.
Ciuitatis noua in Iſtria Epiſcopo, animi
corporiſque dotibus inſigni.
Io. Bapt. Itrengus Foroſempronienſis
ob diuturnam clientelam
hæres inſtitutus
Patrono optimo optimeque de ſe merito
H. M. F. B.
Pridie Kalen. Aug. anno ſal.
MD. LXI.

D

60 MATTHAEVS Priolus nobilis Venetus ſuffectus eſt an. 1561. interfuit Concilio

cilio Tridentino, inde tranſlatus fuit ad Eccleſiam Vicêtinam anno millefimo quingenteſimo ſexageſimo quinto. Poſt hanc tranſlationem iterum Franciſcus Cardinalis Piſani ratione regreſſus hanc rexit Eccleſiam ad mortem vſque, quæ incidit in annum milleſimum quingenteſimum ſeptuageſimum.

61 Fr. HIERONYMVS Vielmus Venerus Ordinis Prædicatorum immenſa eruditione, atque multiplici ſcientia, ſui Ordini, ac patriæ non vulgarem addidit claritatem. Floruit gratia Veneti Senatus, qui illum Philoſophiæ, atque Theologiæ Cathedra in Patauina Academia exornauit: cuius fama excitatus Pius Quartus, vt illum Romam euocaret, publice in Romana Sapientia Theologiam edoc̃turum. Viros illuſtres tum Patauij, tum Romæ erudiuit, & Caroli Borromei Cardinalis Archiepiſcopi Mediolanenſis beneuolentia à Pio Quarto Argolicenſis Epiſcopus, & Patauinæ Eccleſiæ ſuffraganeus electus in patriam redijt, pauloque poſt ad hanc Aemonenſem Cathedram tranſlatus anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo. Scripſit, eddiditque complura ſui ingenij monumenta, quorum lemmata exſcribam. De ſex diebus conditi orbis. De diuini Thomæ doctrina lib. 2. Orationem Apologeticã aduerſus obtrectatores Theologiæ. Orationem de optimo Epiſcopi munere. De Epiſcopis quos titularca appellant. Elucubrationem de reſidentia Epiſcoporum: & alia. Duodecim annis Aemonenſem Eccleſiam optimis rexit inſtitutis. Venerijs mortem obijt anno 1582. die ſeptima Martij, honorifice tumulatus fuit ante altare maius Eccleſiæ SS. Ioannis, & Pauli ſui Ord. hoc breui elogio in marmore.

Hic iacet
Reuerendiſſ. Epiſcopus Aemonia
Mag. Fr. Hieronymus Vielmus Venetus
Ordin Prædicatorum
Qui in omni ſcientiarum genere
excelluit
Obijt anno Domini MD. LXXXII.
die VII. Martij ætatis ſuæ
LXIII.

Habuit coadiutorem in Eccleſia Aemonenſi cum ſpe futuræ ſucceſſionis Alexandrum Auogadrũ Taruiſinum I.V.D. Epiſcopum Priuiæ electum anno 1578. prædefunctum anno 1581.

62 ANTONIVS Saracenus nobilis Vicentinus ex intimo Gregorij XIII. cubiculario Vielmo ſubrogatur die vigeſima octaua Martij 1582. Quatuor & viginti annos cum laude prudentiæ hanc Eccleſiam rexit, obijt Mariani anno 1606. die ſeptima Nouemb. cuius oſſa Iulius nepos Epiſcopus Polenſis in patriam tranſtulit in Eccleſia ſanctæ Coronæ, & hoc exornau epitaphio.

Antonio Saraceno Ioanni filio
Gregorij XIII.
cubiculario, pluribus honoribus aucto,
in primis Ciuitatis Nouæ
Epiſcopatu, probitate, doctrina, prudentia
admirando
Anno MDC. VI. XIX. Nouemb.
Mariani defuncto MDC. XXXVII.
in ſepulchro maiorum tranſlato
Iulius ex Paulo Aemilio
fratre nepos Polenſis Antiſtes
mortis memor ſibi eligens
monumentum

63 FRANCISCVS Maninus Vtinenſis I.V D. eximius ſucceſſit Antonio cum eſſet vtriuſque Signaturæ Referendarius anno 1607. die 4. Iulij. Palatium, vel ædificauit, vel reſtituit, & cum duodecim annis ſediſſet, exceſſit anno 1619.

64 EVSEBIVS Caimus Vtinenſis Iacobi I.C. filius, Patauij vtriuſque Iuris Lauream ſuſcepit, & in patria Aduocati munere functus, ex Aquileienſi Canonico Epiſcopus Aemonenſis à Paulo Quinto delectus, per annos 20. ſumma prudentia & moderatione hanc rexit Eccleſiam. Patriarchatu Aquileienſi vacante iſtius onetis maximam partem ſuſtinuit Vtini & in Diœceſi, & difficiliores cauſas diſſoluit. Vettenegij, quo propter grauem Aemoniæ aerem ſeceſſerat quintum & ſeptuageſimũ attingens annum mortalitatem expleuit Corpus ſolemni funere elatum in Eccleſia B. Virginis Gratiarum prope Pompeij fratris viri clariſſ. cineres conditum, hoc monumento quod ſibi viuens parauerat.

D. O. M.

Euſebio Caimo I.C. Vtinenſi
Epiſcopo Aemonenſi
Pro ſua in Deum, diuamque
pietate
requiem æternam dicat
Obijt anno MDC. XL. ætatis ſuæ
LXXV.

Scripſit reſponſionum volumina 11. de Retracta: lib. 3. iuris miſcellanea, quæ extant apud Iacobum Caimum nepotem, in Gymnaſio Patauino Iuris ciuilis profeſſorem; de Caimis fratribus plura Io. Philippus Thomaſinus Euſebij in Epiſcopatu ſuceſſor lib. Clar. virorum Elog.

65 IACOBVS PHILIPPVS Thomaſinus origine Tuſcus, patria Patauinus, Iacobi viri clariſſ. filius, natus 17. Nouemb. 1597. bonarum literarum ſtudio adoleſcens incubuit, ac inter Canonicos S. Georgij in Alga adſcriptus, Philoſophiæ, ac Theo-

Theologiæ operam dedit lauramque doctoratus ſuſcepit in patriæ Academia. Doctrinæ ac multiplicis eruditionis gloria notus, Vrbanus Octauus Pont. Max. cum ſumma literatorum omnium gratulatione huius Eccleſiæ Epiſcopum renunciauit anno 1641. Romæ conſecratur à M. Antonio Card. Bragadino vigeſima ſecunda Iunij: poſſeſſionem adipiſcitur prima Nouembris anno 1642. Diœceſim ſuam illuſtrauit, habuit Synodum die decima ſeptima Maij milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo quarto, quam cum nemo ex anteceſſoribus celebraſſet, typis euulgauit, demandatam prouinciam pietate, ac morum affabilitate regit: cuius virtutes, quam libenter hic celebrarem, niſi eius modeſtiæ memoria, ne hoc ipſum præſtem, inhiberet. Sed me tacente, ſat præconium erit, ſcripta ab illo edita, aliqua edenda, quæ apud poſteros doctrinæ, & eruditionis eius teſtes futura ſunt, quarum nomenclaturam hic libenter damus, vt clariſſimi Præſulis monumenta, & ingenium lectoribus ſint nota, ac noſtrum exornent laborem. Opera edita, elogia illuſtrium virorum iconibus exornata. T. Liuius Patauinus. Oratio de D. Hieronymi laudibus, vna cum Elencho Theologorum Patauini Collegij. Cenotaphium Maximi. Elogia Card. Virilis, & Rocij. Item in aduentu M. Antonij Cornelij ad Epiſcopatum Patauinum, pariter Benedicti Iuſtiniani Prætoris, eiuſdem generis alia. Laurentij Pignorij V.C. Vita, Bibliotecha & Muſeum. Prodromus Athenarum Patauinarum ad ciues Patauinos. Petrarcha Rediuiuus integram Poetæ celeberr. vitam iconibus aere cælatis exhibens. Acceſsit Lauræ Hiſtoria. VC. Marci Antonij Peregrini I.C. vita. Caſſandræ Fidelis Venetæ CL. Epiſtolæ, & Orationes poſtremę nunquam ante hac editæ, cum eius vita, additis argumentis & notis. De Donarijs ſiue tabellis votiuis liber ſingularis. Lauræ Ceretæ Brixienſis Cl. Fem. epiſt. è M. S. in lucem productæ, cum eius vita, & notis. Bibliothecæ Patauinæ M.S. publicæ, & priuatæ: vbi diuerſi ſcriptores incogniti recenſentur & illuſtrantur. Annales Canonicorum ſecularium ſancti Georgij in Alga Venetiarum. Vitæ clariſſimorum virorum, ſuis immaginibus illuſtratæ. De B. Virgine Mõtis Ortoni Hiſtoria Hetruſce deſcripta, Synodus Diœceſis Aemonienſis Hetruſce. Parnaſus Euganeus ſiue de Scriptoribus, ac literis huius ſeculi claris. Muſeum Cl. virorum, & antiqi monumentorum ſimulacris exornatum. De Teſſeris Hoſpitalitatis. Vbi ius hoſpitij vniuerſum apud veteres potiſſimum extenditur. Marcus æneæ Ciccopij votum referentis dilucidatio. Inſcriptores Patauinæ ſacræ profanæ. B. Iordani Forzatæ Prioris ſancti Be-

A nedicti vita cum Chronologia eiuſdem Monaſterij, Hetruſco idiomate. Petrarcha Rediuiuus cum Lauræ vita altera editio auctior. Cui acceſſit eiuſdem vita, Paulo Vergerio, Anonymo, Iannotio Maneco, Leonardo Aretino, & Lud. Beccatello auctoribus, cum reſponſione V.C. Fortunij Liceti ad auctoris epiſtolam de Petrarchæ Ortohographia. Bibliothecæ Venetæ M.S. Deſcriptiones ſacræ, & prophanæ vniuerſi Territorij Patauini.

Editioni parata. Elogiorum volumen tertium. Gymnaſium Patauinum libris 5. comprehenſum. Athenæ Patauinæ: de viris, qui ingenio & ſcriptis clari Vrbem pariter & Gymnaſium illuſtrarunt Pe-
B tri Aponenſis vita cum Typographia Thermarum Aponenſium. *Vita della Beata Beatrice da Eſte. Relatione del ſudore, che pullulò da vna Immagine di San Filippo Nerio in Padoua l'anno* 1642. Cathechiſmus Canonicorum ſecularium ſancti Georgij in Alga. D. Virginis Turriculæ & Auantij deſcriptio. Plura in Torquati Taſſi poemata, cum eius vita. Oratio in laudem Simonis Contareni D. Marci Procuratoris. Acceſſerunt Hetruſcę quædam lucubrationes morales. Apologia ſolis aduerſus Albergotium Hetruſce. Elenchus Epiſcoporum Patauinorum, & ſanctuarium Patauinum. *Hiſtoria del Iſtria libri otto.* Inſcriptiones, epiſtolæ, ac elogia diuerſa.
C *Delle ſei immagini miracoloſe della B. Vergine in Padoua. Hiſtoria del Monaſterio di di ſanta Maria in Vanzo di Padoua oue ſi parla anco di S. Gio. Decollato, che era nella ſpianata della Città, hora deſtrutto.* Attilæ Regis vita à Iuuentio Cælio Calano ſcripta, notis illuſtrata. Iſotæ Nogarolæ epiſtolæ quædam, notis additis.

Inchoata vero opera hęc ſunt. De Epiſcopis Patauinis Hiſtoria, vbi ſimul totius vrbis Patauinæ maieſtas, ac Patauinorum res geſtæ ſpectantur. De Clariſs. Mulieribus, & cauſidicis. de Turribus Patauinis, vbi de quibuſdam familijs Patauinis. *Elogi volgari di Padoua mancati nella ſua età vento. De i Pittori Padouani
D pitture, e ſcultore, che ſono in Padoua.* Ediditque alia iuuenilia. Viuat igitur felix diuq; viuat Pręſul mihi omnibuſq; colendus elogijs dignus, qui pluribus eruditiſſimis viris ipſe tribuit.

COMEN-

COMENSES
SEV
NOVO COMENSES
EPISCOPI.

AD extremitatem Larini lacus antiqua, nobiliſque Comenſis Ciuitas ſpectatur, ſita in montibus, confinijſque Inſubriæ: cuius initia præ antiquitate latent ſcriptores, quando plura gratuito adferunt, vel potius ſomniant ſimillima ſabulis. Quamobrem nonnulli ſunt, qui Gromerum Gallum, Giapheti filium, Noemi vero nepotem, huius auctorem faciunt; cum poſt diluuium, hoc eſt anno 193. illuc veniſſet, deq; ſuo nomine appellaſſe Comum. Trogus, Cato, Marcellinus Ptolomeus, vt refert Plinius, Orobios illam arbitrantur ædificaſſe. Gallos alij credidere huius ciuitatis conditores, qui, Orobijs exactis, Inſubriam occuparunt, ſub illorum Duce Cromero, Comenſiq. ciuitati circumdedere muros. Ab antiquis Hetruſcis alij contendunt ſuam ſumpſiſſe originem, quos cum Galli, intentatis armis, expuliſſent: ipſi non modo Comum, ſed etiam circumadiectas ciuitates, ac oppida, qua fortunis, qua ſumptuoſis ædificijs mirabiliter auxerunt. Cum autem hæc ciuitas coiuiſſet in modum Caneti, Cancrina appellata eſt, vt Coirus auctor eſt: Comi tamen nomen retinuit vſque ad aduentum Romanorum, qui illam iure belli ſuæ ditionis fecerunt, à condita Roma 466. illucq. deduxere Coloniam. Cæterum cum poſt multos annos Rhetij illā prope modū deleuiſſent, Strabo Pōpeius, Magni Pompeij pater, incolis reſtitutis, municipium Roman. effecit, eandemque Lucius Scipio trium millium mortalium auxit, quinque millibus vero C. Iulius Cæſar, qui poſtea Dictator fuit, illam frequentauit, in quibus quingenti fuerunt Græci nominis, qui Romæ fuerant ciuitatem conſecuti. Igitur cum ijs incrementis noua prope modum ciuitas ſtetiſſet, pro Como, cæpit Nouocomum appellari. Romano imperio paruit, donec illius exo-

c.

A leuit maieſtas; deinceps, modo Gothorum, modo Longobardorum, vt tulerat fortuna belli, iugum accepit: quandoque etiam imaginem quandam Reipublicæ induit, donec ſuis diffuſa viribus, ad Azzonem Vicecomitem Mediolani Dominum vltro, libenſque defecit, Sfortianorum deinde, Gallorumque faſces veneratа eſt: donec ſub Auſtriacis Principibus, Hiſpaniæque Regibus tranquilliorem rerum ſtatum ſortiretur. Hi ſiquidem præteritarum ætatum triſtem memoriam viſi ſunt deterſiſſe, quas vel à proprijs ciuibus inuicem decertantibus, vel à propioribus hoſtibus Mediolanenſibus aliquando paſſa fuerant, itaut hactenus nulla propemodum foret, ni in odium Me-
B diolanenſium Fridericus Aenobarbus deſolatam iterum erexiſſet. Ciuitas haud ampla eſt, nobilitate tamen, populoque frequens, & grauis, cum agri fertilitate eximia, ingeniorum autem vbertate, & copia tanta, vt ſeniorem, iunioremque Plinios protulerit, Cecilium Poetam, Benedictum, ac Paulum Iouium; Ioue ipſo, vt quidam dixit, diſertiorem, vt interim ommitamus plura alia præclara ingenia, quæ vel præteritis ſeculis, vel patruum noſtrorum memoria floruerunt, quorum laudes non tacuit Benedictus ipſe Iouius in Hiſt. Patriæ. Boncius in Chron. Franciſcus Bellatinus in ſuo compendio Comenſis hiſtoriæ: Thomas Porchachius de Comenſi nobilitate, & alij, qui Co-
C menſem ciuilem ſtatum, tum veterem, tum recentem commemorarunt: Caſſiodorus vero in epiſtola ad Gandioſum Cancellarium hæc de ſitu, ac laude eiuſdem ciuitatis refert, ipſam præter montium deuia, & laci puriſſimi vaſtitatem, quod ſit quaſi murus quidam plane Liguriæ, quæ licet munimen clauſtrale probetur eſſe prouinciæ, in tantam pulchritudinem perducitur, vt ad ſolas delicias inſtituta eſſe videatur: hæc poſt tergum campeſtria culta tranſmittit, amœnis venationibus apta, & victualibus copijs indulgenter accommoda. A fronte 60. millibus dulciſſimi æquoris, ideſt laci, amœnitate perfruitur, vt & eius recreabili delectatione ſatietur, & piſcium copia nullis tempeſtatibus
D ſubducatur. Merito ergo Como nomen accepit, quæ tantis lætatur compta muneribus. Quis autem primus in ea ciuitate diſſeminauerit Euangelium, non concordant ſcriptores. Vero tamen propior opinio eſt, S. Ermagoram Aquileienſem Epiſcopum, ſancti Marci diſcipulum, poſt Euangelio Chriſti illuſtratas Venetias, Flaminiam, Aemiliam, Liguriam, Rhetiæq. confinia, veniſſe Comum, ibique Chriſtianam inſtituiſſe fidem, nouiſque Chriſtianis attribuiſſe Paſtorem, ac deinceps ad ſibi commiſſam Aquileien. Eccleſ. reuer-

tiſſe

iſſe, indeque traditionem emanaſſe, Comenſem Præſulem Patriarchæ Aquileienſis iam inde ſuffraganeum fuiſſe, in ejuſque electionem antiquitus tuliſſe ſuffragium, Concilijſque prouincialibus illius patriarchatus interfuiſſe, nos ante obſeruauimus, in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. anno 1179. Anſelmum Epiſcopum Comẽſem inter ſuffraganeos Aquileienſes, hoc eſt inter Garſertinum Epiſcopum Mantuanum, Gerardumque Patauinum, medium ſe ſubſcripſiſſe, quod vtique non feciſſet, niſi eiuſdem Patriarchæ ſuffraganeus fuiſſet. Eidemque opinioni addit momentum, quod Patriarcham Aquileienſem aliquando in Diœceſi Comenſi Iudices appellare poſt Epiſcopi ſententiam ſolerent. Comenſis Eccleſia vſque ad annum 1598. proprio canendi ritu, vt vocant, honoris gratia, Patriarchinum, quem poſtea Clemens Octauus ſuſtulit, Romano inducto, vſa eſt. Quæ omnia videntur teſtari à ſancto Hermagora Comenſes fuiſſe inſtitutos in fide, illorumque Paſtorem Aquileienſi, tanquam Metropolitano fuiſſe ſubiectum. Cæterum à ſancto Ambroſio Antiſtite Mediolanenſium vſque ad hæc noſtra tempora, Comenſium Præſulum ſeries non interrupta decurrit, cum ſuperiorum memoriam, vel perſecutionum æſtus, vel inuidioſa vetuſtas, monumentis extintis, vorauit. Alij volunt ſanctum Barnabam Apoſtolum poſt Mediolanẽſes traductos ad fidem, circumuicinas ciuitates, ipſumque Comum eadem luce Euangelij impleſſe, ideoque eiuſdem Apoſtoli Comenſes ſolemni ritu feſtum celebrare ſolere, poſtque trecentorum annorum ſpatium, Sanctum Ambroſium tanquam Metropolitanum, proprium Paſtorem, hoc eſt Felicem Romanum, Nouocomenſi Eccleſię attribuiſſe. Quod pium commentum eſſe, ex ijs paret quæ ſupra narrauimus de ſancto Ermagora, Ambroſium non tanquam Metropolitanum, ſed tanquam Apoſtolicum legatum, Felicem Romanum Nouocomenſibus Antiſtitem præpoſuiſſe. Igitur ex eo creuit mirabiliter Nouocomenſis Eccleſia, Imperatorum ampliſſimis ſuffulta priuilegijs, ſic vt aliquando eccleſiaſticam, cum ciuili poteſtatem, nobilia Caſtella, ac feudos coniunctam habuerit, ipſiuſque Præſules, nomine Cæſarum, Comum ipſum frenarint. Inter alia ſplendida priuilegia, illud ab immemorabili eminet, quod Epiſcopi Comenſes ſuis Gentilitijs ſtegmatibus, more Romanorum Pontificum, Claues in modum Crucis affigunt. Quæ omnia decora, videntur cumulare vigintiduo ſanctiſſimi Præſules, qui per quadringentos annos, emula virtute ſibi inuicem ſucceſſere, totque ſanctimonia viri præſtantes, qui in ea Diœceſi, claris orti parentibus, Epiſcoporum titulum meruerunt. Ampliſſima Diœceſis prædiuites villas, opulentaque populis frequentia complectitur cõmoda, Larini lacus feſtiniſſima ora adiecta. Eius longitudo centum decem millia paſſuum explet. latitudo vero ſeptuaginta complectitur, per circuitum vero tercentem excurrit. in qua animæ in totum numerantur 166180. Ibi triginta quinque Plebaniæ numerantur, ac pluſquam trecentæ Curatæ Eccleſiæ, cum pluribus alijs, pijs locis. In Ciuitate vero ſunt duodecim Parochiales Eccleſiæ, in quibus eminet Collegiata Eccleſia. S. Fidelis, quæ dignitate Præpoſituræ prefulget, cum ſeptem Canonicalibus præbendis, Eccleſiaque ſancti Georgij Archipræsbiterali, Prępoſituraque ſancti Domnini. Cathedralis Deiparæ Virgini Aſſumptæ conſecrata recentis, elegantiſque architecturę, nobili ſupellectili, ſanctorum Reliquijs exornata, tribus dignitatibus ſpectabilis redditur Archidiaconatu, Archiprębiteratu, ac Prępoſitura, cum decem, & ſeptem Prębendis Canonicalibus, quas tres gradus diſtingunt, Sacerdotum, ſcilicet, Diaconorum, ac Subdiaconorum, in quibus Theologalis, ac Pœnitentialis præbendæ numerantur. His addijciuntur Cappellani maiores, minorque Clerus, qui diuinum obſequium ibi cum dignitate peturgent. Ceremoniarum magiſter. cum coadiutore, & Cappellanorum Sacriſtiæ Præfectus, qui non tam Eccl. ornamento, quam vtilitati deſeruiunt. Curam animarum habet cum ſuo Piuerio, cui triginta Collegiatæ Eccleſ. ſubduntur, cum ſuis plebanijs, tam intra ciuitatem, quam extra. Per totam Diœceſim ſparſa cernuntur 52. Religioſorum Monaſteria, ac Monialium 25. Pluteſque Abbatiæ; *Quibus olim Comenſes*. Ciues: atque Epiſcopi ampliſſimas dotes dixerunt, quarum nonnullæ adhuc hoc tempore florent, alias Commendatariorum luxus abſumpſit. In ijs tres Abbatię Ciſtercienſis Ordinis pręcipue enituerunt, ſancti Abundij, ſancti Carpophori, ſanctique Iuliani, quarum Abbatibus, cum Canonicis Cathedralis nouo creando Epiſcopo, olim ius erat, illiſque tandiu illibatum permanſit, donec Romani Pontifices, ſicut & ceterarum Italiæ Eccleſiarum, Nouocomenſis Antiſtitis electionem in ſe traxerunt; præter prædictas Abbatias, Eccleſiaſque, Nouocomi plura ſunt Xenodochia, piaque loca, Seminarium cum monte Pietatis, multiſque ſodalitatibus laicorum, quæ Comenſis Eccl. populi abunde pietatem teſtantur. Taxatur in lib. Cam. Comenſis Epiſcopatus floren. 800. Redditus vero olim ampliſſimi, nunc autem ad 4000. ſcuta Romanę Eccleſię moneta non aſcendunt. Epiſcopi qui eo throno nobilitati ſunt, in ſeriem ſequentem digeſſimus, ex Benedicto Iouio, Bellarino, La-

zaro

zato Carafino Epiſcopo viro doctõ, & antiquitatis amantiſſimo, qui reuolutis vetuſtatis ſuæ Eccleſiæ monumentis, nobis ſcribentibus benigniſſimè ex ijs multis aliqua peculiaria tranſmiſit.

1 S.FAELICEM Romanum, Ambroſio vnice dilectum alumnum, idem ſanctus, primum Epiſcopum Nouocomenſem ordinauit anno 596. die prima menſis Nouembris, vt ipſe ſanctus Ambrobus teſtatur in epiſtola ad eundem Fœlicem, in die illius ordinationis, quæ Comenſi populo felix, fauſtaque accidit, quem ad veri Dei cultum inſtituit, Artiana lue purgauit, fibraſque omnes ſuppulantis Idolatriæ excidit. Idolis dedicatum templum, idemque in Cathedralem erexit, ſub inuocatione ſancti Carpophori martyris, cuius ſacrum Corpus, cum Reliquijs ſanctorum Martyrum, Eſanti, Caſſij, Licinij, Seueri, & Secundi ſociorum, Sancti Fidelis, quas ibidem repererant, ſeptuageſimo ſeptimo anno, quam Chriſtiani illas ſepelierunt, illuc inferendum curauit. Sanctis Apoſtolis Petro, & Paulo Eccleſiam conſecrauit: item ſancto Georgio, & ſancto Lazaro duo altera templa, quæ eliminata Dæmonum ſpurcitia, Idolatris tanquam iniuſtis poſſeſſoribus Felix ademit. Cæterum ſancti Petri Eccleſiam ſucceſſu temporis ſancti Abundij titulo inſigniuerunt. Nouocomenſes impulit Ciues, vt ſancto Petro paruum templum erigerent, quod narrant fuiſſe primū à Nouocomenſibus Chriſtianis ædificatum. Interfuit cum eodem ſancto Ambroſio, & ſancto Baſsiano conſecrationi Eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum Laude anno 380. Item Concilio Mediolanenſi ſub eodem Ambroſio. Rexit hanc Eccleſiam Felix, pie, ſanctèque duodecim ipſos annos, exceſſitque e viuis, numerum Beatorum aucturus die 8. menſis Octobris anno 391. noſtræ ſalutis, ſepultuſque eſt in crypta Baſilicæ ſancti Carpophori. Martyrologium Romanum eius feſtum celebrandum edicit die decima quarta menſis Iulij, quo ipſo die, vt Ferrarius narrat, fuit ordinatus. Notat tamen Baronius ad idem Martyrologium, ordinationem Felicis in diem primam Nouembris incidiſſe.

A

2 S.PROVINVS natione Gallus, à ſancto Ambroſio inſtitutus, ac iuſſus Comum profectus eſt, vt laboranti Felici auxilio foret: quo in munere adeo pie ſe geſſit, vt dignus habitus ſit, quem communis conſenſus defuncto Præſuli ſubrogaret anno 391. Arrianam hæreſim, quæ Nouocomenſem Diœceſim magna ex parte infecerat, ſumma vigilantia, ac labore profligauit, ſanctoque Prothaſio poſuit templum. Requieuit in Domino anno 19. ſuæ vigilantiſſimæ adminiſtrationis, die 8. menſis Martij, claruſque miraculis in Eccleſia à ſe conſtructa honorifice fuit exceptus: cuius deinde corpus in Ciuitatem intulerunt, cum anno 1096. inter Comenſes, ac Mediolanenſes graue bellum exarſiſſet, ſepultuſque eſt in Eccleſia, quam hodie de ſuo nomine ſancti Prouini appellant. De quo vetus Hymnus in feſto ſancti Abundij ita canit.

B

Poſitus in Primordio
Eſt Felix Pontificio
Poſt quem ſedundis hoſtibus
Sanctus Prouinus claruit.

3 S.AMANTIVS, S. Prouino ſucceſſit, anno 420. Hic in Anglia ex ſorore Theodoſij Iunioris Imperatoris ſummo loco natus, Italiam petens, Comum peruenit, ac Prouini virtutum contemplatione defixus, iiſdemque pietatis laboribus in quos incumbebat per id tempus magiſter, ſedulo admouit manus, ſic, vt dignus haberetur, qui decedenti Prouino, in Epiſcopatum ſufficeretur. Romæ fuit temporibus Magni Leonis, à quo ſanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum aliquot Reliquijs donatus reuerſus Comum, illas honorifice collocauit in Eccleſia eiſdem ſanctis Apoſtolis dedicata, qua deinceps pro Cathedrali vſus eſt, cum ſancti Carpophori Templum, in quo ſuperiores Epiſcopi defixerant ſedem, longius videretur diſtare. Reuertentem e Græcia Sanctum Abundium honorifice excepit, cuius cum introdexiſſet ad omnem pietatem factum ingenium, coadiutorem ſibi aſciuit, & paulo poſt euolauit ad ſuperos anno 448. die octaua menſis Aprilis. Sepultuſque eſt in noua Cathedrali ſanctorum Apoſtolorum, vbi requieuit vſque ad annum milleſimumquingẽteſimum nonageſimum, quo ipſo anno infra Comenſes muros illum tranſtulerunt in Eccleſia Societatis Ieſu. Huius meminit Mombritius in vita ſancti Abundij. Martyrolog. Rom. in ſupradicta die. Baronius in notis, tameſi non ſine errore, cum illum narret immediate ſucceſſiſſe Felici, qui tamen, vt conſtat,

C

D

A ſtat, ſucceſſorem excepit Proninum: errorem autem Baronij manifeſte radarguit veruſtiſſimus Hymnus Nouocomenſis Eccleſiæ.

Magna quidem tunc gratia
Comenſem intrat Patriam
Cum Beatus Amantius
Hanc regebat Eccleſiam
Hic nam ſuccedens tertius
Præſul almus Amantius
Beneuolus, vt decuit
Paſtorem ſedem ſubyt
Viuendi, &c.

4 S. ABVNDIVS quartus Nouocomenſis Epiſcopus, ordinatus anno 450. decima quinta Kalend. Decembris, B præcipuuſque eius Ciuitatis Protector, e Teſſalonica Græcus, ſanctiſſimis inſtitutus moribus, cultuſque nobilioribus diſciplinis, poſt euerſam Patriam à iuniore Theodoſio, in Italiam venit, ſanctoque Amantio ex Diuino amore coniunctus, Comi ſubſtitiſſe, eodemque magiſtro, in eccleſiaſtica diſciplina optime inſtitutus, eidem decedenti in Epiſcopatum ſucceſſor aſcitus, narratur: in eo autem munere ſubſtinendo, ita ex doctrina, prudentia, vitæque ſanmonia celebris euaſit Abundius, vt ſanctus Leo Pontifex vix alium quempiam reperire potuerit, qui Orientali Eccleſiæ, in Eutichianam hæreſim miſerabiliter lapſę, C reparandæ eum ſpe victoriæ certiori mitteretur: mittitur igitur in Orientem cum Aſterio Epiſcopo, Baſilio, atque Senatore Collegij Præsbyterij, ad Theodoſium Imperatorem, Pulcheriamque Auguſtam, vt eiuſdem Leonis Pontificis litteræ teſtificantur: Conſtantinopolim cum veniſſet, traieciſſetque inde Calcedoniam, vbi celebrandum Concilium cogebatur, celeritate, ac dexteritate mirabili, Eutichiana hæreſi profligata ad Catholicam Religionem traduxit, Anatolium Epiſcopum Contſtinopolitanum, Maximum Antiochenum, alioſque plures Orientales Epiſcopus captiuos ſuis reſtituit ſedibus, vt teſtatur Theodoretus Cypri Epiſcopus in epiſtola ad eundem Abundium. D Diffuſe autem de huiuſmodi legatione memorat Baronius in ſuis Annalibus, Mombritiuſque in vita eiuſdem ſancti. Reperitur etiam interfuiſſe ſynodo Mediolani celebratæ ſub Euſebio eiuſdem Ciuitatis Epiſcopo, temporibus eiuſdem Pontificis Leonis, cum Senatore Collega, vt eandem Eutichianam hæreſim ſuo calculo iterum condemnaret. ea legatione feliciter obita, ad ſibi creditam reuerſus Eccleſiam, hæreſibus extinctis, Clerum, populumque Comenſem ad omnem pietatem inſtituit, claruſque meritis, & miraculis euolauit ad Cælum die ſecunda menſis Aprilis anno 469. ſepultuſque eſt in Eccleſia ſanctorum Apoſtolorum, quam poſtea ſancti Abundij appellarunt. Eius deinde corpus, pluribus elapſis ſeculis, incognitum dum ea Eccleſia repareretur à Card. Tolomeo Gallio Commendatario fuit repertum anno 1586. Quieſcebat autem in candido marmoreo ſepulchro integrum, pontificalibus veſtibus indutum, prope ſepulchra ſanctorum Epiſcoporum, Amantij, Conſulis, & Exuperantij, quorum corpora, geſtiente populo, Cleroq; Comenſi, honorifice condidere in maiori Altari eiuſdem Eccleſiæ. Tabula autem marmorea, quam ſupra ſancti Abundij ſepulchrum collocarunt, ita erat inſcripta.

Hic requieſcit Abundius Epiſcopus
Comenſis
ex vrbe Nuphia.

5 S. CONSVL natione Græcus, Abundijque nobilis alumnus, eidem ſucceſſit anno 469. viginti quinque circiter annos hanc rexit Eccleſiam, exceſſitq; e viuis die ſecunda menſis Iulij 495. ſepultuſq. eſt prope ſuum anteceſſorem. De eo Ferrarius.

6 S. EXVPERANTIVS, item genere Græcus, Abundijque diſcipulus, Conſuli ſuffectus eſt. anno 495. æmulatuſque eſt ſui præceptoris veſtigia; Comenſique Eccleſia egregie adminiſtrata vſque ad annum 512. die 22. menſis Iunij in Domino requieuit: ſepultuſque eſt prope ſuum anteceſſorem, in album ſanctorum relatus. De eo facit mentionem Ferratius in ſuo Martyrologio.

7 S. EVSEBIVS è gente Caſſetta (vt aiunt) nobilis Ciuis Comenſis, Exuperantio ſubrogatur. Anno 512. Patriæ ſedem, pie, ſancteque adminiſtrauit: deceſſitque anno 525. die 22. Maij: ſepultuſque in Cathedrali SS. Apoſtolorum.

8 S. EVTICHIVS è Vico Comenſis Euſebium defunctum ſubſequutus eſt ad ſedem anno 525. Hic cum virtutibus vitæ paſtoralis, ſolitudinis amorem coniunxerat, rara, ac plerumque inter mortales inaudita mixtura. Solebat n. quandoque negotiorum epiſcopatus diſcuſſo tumultu, vt ardentius Deo vacaret, prope Vicum, in ſpeluncam ſecedere, haud procul à ciuitate, vbi ſuper altitudinem nubium huius mortalitatis elatus à ſollicitudine, ſibi reliquas ſucceſſiuas horas in Dei contemplatione ſolebat inſumere. Ibi etiam vitam finiuit, poſt optime adminiſtratam Comenſem Eccleſiam anno 532 die quinta Men. Iunij, populorum Comenſis Diœceſis quiſque pro ſe ſtudebat, vt ſancti Eutichij corporis ſarcina, tanquam perampla hæreditate ditarentur; propeque iam erat, vt res pluſquam ad ciuilem deduceretur contentionem, quam vt incruente dirimerent, ex communi conſenſu, S. Eu-

tichij

tichij corpus nouo plauſtro, ab indomitis Iuuencis trahendo, impoſuerunt, eo conſilio, vt rationis expertia bruta, diuini arbitrij, quocunque corpus depoſuiſſent, indices habeteutur. Qui plauſtro adiuncti velociter decurrerunt de Monte, atque ad S.Georgij Eccleſiam prope Vicum pretioſam ſarcinam aduexerũt, ſtabili gradu eoercita fuga. Incolæ loci libenter excepere depoſitum, ſub maiori altari honorificeeondidere, marmori inciſa memoria facti.

9 S. EVPILIVS Affricanus Vticenſis, ſiue vt alij volunt, Germanus, in Italiam veniens, Comi S.Entichio in ſtudijs pietatis, & eccleſiaſticis operam dedit, optimeq. inſtitutus, eidem in Epiſcopatum ſucceſſit an. 532. Pontificatum trium annorum geſſit, exceſſitq. e viuis 535. die 11. Octob. ſepultuſq. eſt in Cathedrali SS.Apoſtolorum. Cuius corpus, cum poſtea, hoc eſt an. 1590. fuiſſet inuentum, eius medietatem in ſacellum Crucifixi ſanctæ Mariæ Nouæ Cathedralis intulere. alteram excepere in maiori altari Eccleſ. S.Ioannis de Pedemonte, vt vocant.

10 S.FLAVIANVS, huius nominis primus, Affricanus, S. Eupilij, diſcipulus. ex communi Cleri, populiq. conſenſu, magiſt. ſuffectus eſt an. 535. vigintiquinque totos annos pie, ſancteque præfuit, deceſſitque anno 560. die vigeſima nona menſis Feb. ſepultuſque eſt in Cathedrali.

11 S.PROSPER de gente Albricia, vt quidam volunt, ad eandem ſedem fuit adlectus anno 560. diuini cultus ſtudioſiſſimus fuit: pluraq. pia loca, quæ deformauerat ætas, opere ſumptuoſo reſarciuit, ſanctoq. *Saluatori Templum* à fundamentis erexit in *Villa Grauedona*, ſupra lacum Comenſem. Vita functus eſt anno 565. die ſecunda menſis Martij, ſepultuſque eſt in Cathedrali.

12. S.IOANNES Orcus, huius nominis primus, Nouocomenſis, patriæ Epiſcopus adlectus eſt anno 565. die tertia menſ. Auguſti. Diſceſſit e vita anno 568. die tertia menſis Auguſti: tumulatuſque eſt in Cathedrali.

13 S. AGRIPPINVS, natione Germanus Colonienſis, cum perueniſſet Comum ex diuino iuſtinctu, Ioannique Epiſcopo eius ſanctitas innotuiſſet, eundem poſt ſuum exceſſum, præmijs ſuaſionibus, curauit in Epiſcopum eligendum. Quod cum ex voto decedẽtis feliciter ſucceſſiſſet Populi Comenſis expectationi cumulatè reſpondit anno quingenteſimo ſexageſimo octauo, ſiquidem Eccleſiæ ſibi creditæ maximo vſui fuit, & commodo. Aliquot enim monaſteria ſanctarum Virginum conſtruxit, in quibus Dominica Epiſcopi germana ſoror, vt integritatem iam Deo votam excoleret; ſanctæque Liberata, ac Fauſtina Comenſes ſe abdiderunt.

A Priotatum ſanctæ Mariæ ſupra lacum Comensẽ inſtituit, cognomine Aquæ frigidæ, quem poſtea in Abbatiam erexerunt 1143 Ordiniſque Ciſtercienſis Monachis attribuerunt. Hic ſanctus Agrippinus e vita diſceſſit an. 586. die decima ſeptima menſis Iunij, ſepultuſque eſt ſub altari maiori, prope quem Dominicam monialem, paulo poſt deſunctam, ſepelierunt, vt ſepulchrum demum fratrem iungeret cum ſorore, quos per omnem vitæ curſum ſepta clauſtri diſiunxerant. Hæc Aquæ frigidæ Abbatia, ſancti Agrippini deinde tulit cognomen de nomine ſancti, non ignobile membrum Abbatiæ ſancti Abundij Comenſis ex Ordine Ciſtercienſi.

B 14 S.RVBIANVS e ciuitate Licia, ſeu Sciſia in ſuperiori Pannonia ad Calopium fluuium, nunc Crouaria dicta, Dalmatiæ attingens confinia, poſt Agrippinum, cuius fuerat diſcipulus, Comenſem ſedem eſt aſſecutus anno 586. Vita functus eſt 591. die 10. menſis Decembris: eodem ſepulchro cum S. Eupilio fuit exceptus, ſimulque tranſlatus.

15 S.ADELBERTVS in Comenſis Eccleſiæ Præſulibus, ſanctus præcipuus: S.Rubiano anteceſſori Conciuis, et affinis fuit, quem cum Comum ſalutandum veniſſet, ibidem ad preces ſancti vſque ad eius exceſſum demoratus, eidem in Epiſcopatum
C ſucceſſit anno 591. 24. annos ſedit, tanto pietatis ardore, vt perſpicuis dicatur claruiſſe miraculis, ei tamen patientiæ exercendæ materia non defuit: accuſatus ſiquidem fuit apud Boniſacium Quartum incontinentiæ. Qui autem à Pontifice cauſæ illius cognoſcendæ eſt deſtinatus. retulit pro probris miracula, ac ſanctimoniam vitæ: eo tamen crimine abſolutum, ſecum voluit proficiſci Romam, vt coram Pontifice euidentius dilueret obiecta crimina; ſui cauſam dixit, abſolutus eſt: cumque Pontifex de illo quæſijſſet, quo tempore euolaturus eſſet ad ſuperos, retulit, tunc fore, cum ipſe ex altero oculo (Bonifacius enim monoculus erat) diſcuſiſset caligi-
D nem; conſtitit dicto fides: conualuit enim Pontifex, memorque prædictionis, Comum iter intendit, vt decedenti adeſset Adelberto, reperit luctantem cum morte, vitaque functum anno 615. die tertia menſis Iunij, ſuis ipſe manibus ſepeliuit in Eccleſia ſanctorum Apoſtolorum. Referunt acta eiuſdem Sancti, in eius ſepultura idem miraculum accidiſse de Iuuencis, & plauſtro, ac de S.Eutichio.

16 S.MARTINIANVS Adelberto Conciuis, eiuſdemque diſcipulus, magiſtro ſubrogatus eſt anno ſexcenteſimo decimo quinto, ſibi creditam adminiſtrauit Eccleſiam tredecim annos. Deceſſitque anno 628. 2. die menſ. Septemb. ſepultuſq; eſt prope præceptorem.

A Carolus ſereniſſimus Auguſtus à Deo ordinatus magnus, pacificus Imperator Romanorum gubernans imperium, qui & per miſericordiá Dei Rex Francorú, & Longobardorum. Si petitionibus ſacerdotum, vel ſeruorum Dei, in quo noſtris auribus patefecerunt per onus noſtrum Eccleſiá perducimus, hoc nobis procul dubio ad ęternam beatitudinem pertinere cõfidimus. Igitur notum ſit omnium fidelium magnitudini præſentium ſcilicet, & futurorum, quia dilectiſſimus filius noſter Pipinus Rex Longobardorum ad petitionem viri venerabilis Petri primi ſanctæ Comenſium vrbis Eccleſiæ ſerenitati noſtræ petijt, vt omnes eccleſias, vel, res ad ipſum ſanctum locum pertinentes, quocunque nunc tempore cum ordine, iuſte, & B rationabiliter poſſidere videtur, per noſtrum auctoritatis præceptum inibi confirmare deberemus, & ſpecialiter theloneum de Meanto, & Gegis, cum ipſo loco, & Berinzonam plebem, Comitatum, diſtrictum, & ipſum portum. Et Comitatum Clauennæ, & cluſas, & pontem iuris noſtris Clauennæ clericis Cumanis in canonicalem vſum pleniſſima deliberatione donare, & confirmare deberemus. Cuius petitionem denegaré noluimus, ſcilicet pro ęterna remuneratione, ſic in omnib. conceſiſſe, vel confirmaſſe cognoſcite. Præcipientes ergo iubemus quod perpetualiter circa memoratum ſanctum locum manſurum eſſe voluimus, vt nullus quiſlibet de C fidelibus noſtris memorato Petro Epiſcopo, aut ſuceſſoribus ſuis de ſupraſcriptis eccleſijs, vel rebus inibi iuſte, & rationabiliter pertinentibus inquietare, aut calumniam generare, nec aliquid contra rationis ordinem creſcere, aut minuere, neque de ſupraſcrip. rebus quæque auferre quoque tempore præſumatur ſcilicet per noſtrum ſerenitatis, atq. confirmationis præceptum ad ipſum ſanctum locum eleemoſynæ noſtrę, ſimulq. Pipini glorioſi Rrgis, & filij noſtri perpetualiter perficiant in augumentis ęternis: & vt hæc auctoritas firmior habeatur, & diuturnis temporibus melius conſeruetur, manu propria ſubtus D firmauimus, & de annulo noſtro ſigillari iuſſimus.

Signum Caroli ſereniſſimi † ac pijſſimi Imperatoris.

Datum quinto decimo Kalen. Decembris anno tertio Chriſto propitio Imperij noſtri, & trigeſimo ſexto regni noſtri in Francia, ind. vndecima, anno vero Dominica incarnationis D. CCCIII.

Actum Reguntiburg. Palatio publico in Dei nomine feliciter. Amen.

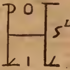
Ludouicus vero Pius Imperator ęmula liberalitate Canonicis, menſæque epiſcopali plura bona, cum lacu Lucanico contribuit, Petri Epiſcopi precibus exoratus anno 818. prid. Kal. Aug. Imperat. 4.

Ludouicus primus diuina prouidentia ſemper Auguſtus: cum iuſtis petitionibus Sacerdotum, ac ſeruorum Dei, quas auribus noſtris inſinuauerint, libenter annuemus, & eas cum Dei auxilio ad effectum peruenire fecerimus; non ſolum Regiam, & Imperialem conſuetudinem exercemus, verum etiam liberalitatem ad ſtatú terreni Regni corroborandum, quod ad ęternam beatitudinem capeſſendam pro futurum eſſe confidimus: idcirco notum eſſe volumus omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris præſentibus ſcilicet, & futuris: quia adiens ſerenitatem noſtri culminis, videlicet totius ſanctæ Cumanæ Eccleſię, tam Sacerdotum, quam & Clericorum ordo generaliter obſecrando, vt pro Retributoris ſuperni amore, & intuitu animæ noſtræ, noſtriq. Domini genitoris Caroli pię recordationis prętantiſſimi Imp. quandam curtem iuris Regni noſtri, quæ vocatur Anutium juxta lacum Lucanum, cum pertinentijs, & adiacentis ſuis legaliter ad eandem pertinentibus perpetualiter poſſidendam concedere dignaremur. Nos quoque, qui ratam perſpeximus poſtulationem, eorumdem precibus libenter acquieuimus, concedentes iam dicto ordini cunctoq. clericorum gregi, eorumq. poſteris præfatam Curtem Anutium, cum vniuerſis adiacentis ſuis, manſis, videlicet diſtrictis, ac pontibus, terris, ac vineis, & campis, piſcationibus, cultis, & incultis, montibus, vallibus, & planietibus, rupis, & rupinis, aquis, aquarum decurſibus, paludibus, iudiciarijs, ſeruis, & ancillis vtriuſque ſexus, legalibus quoque placitis, aquarumque diſtrictis à termino de Cadro vſque ad Treſię pontem, omnia in integrum, ſicuti ad eam iuſte, & legaliter pertinere dignoſcitur, iubemus, vt prædicta congregatio ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ Sacerdotum, Clericorum, qui pro tempore Deo, ſanctoq. Abúdio Confeſſori, & martyri Pelagię deſeruierint, poteſtatem habeat eam tenere, poſſidere, & quicquid ex eadem Curte ſuiſq. legalibus pertinentijs facere voluerit faciat ex noſtra pleniſſima imperiali auctoritate. Præcipientes ergo ſancimus, vt nullus Dux, Comes, aut quilibet rei publicę procurator, neq. aliqua perſona magna, vel parua vtriuſq. ſexus, cuiuſq. ordinis, aut dignitatis ex prætaxata Curte Anutium, vel pertinentijs ſuis aliquam diminorationem, aut inuaſioné facere prętumat, nec eiſdem hominibus eiuſdem Curtis, ſeu infra prętaxatis finibus tam ingenuis, quam ſeruis degentibus vllo in tempore in qualibet functione publica, aut redibitionis exactione, vel excubia publica audeat moleſtare, nec

aliquid de eo, quæ ſuper memorauimus abſtrahere, vel diminutionem facere, quoque tempore præſumat; ſed liceat prædictæ Sacerdotum, & Canonicorum congregationi, ſuiſque ſucceſſoribus, qui pro tempore fuerint præfatam Cortem in integrum ad laudem, & decus ſanctæ Romanę Eccleſiæ quiete & pacifice poſſidere, pro vt hactenus poſſeſſa eſt ex publica parte: ſi vero quod minime credimus contra huius noſtri præcepti ſtatuta quiſquam temerarius extiterit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras centum, medietatem palatio noſtro, & medietatem parti prædictæ Congregationis: vt autem verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur manu propria approbatum impreſſione annuli noſtri iuſſimus inſigniri.

B

Signum Dom. Ludouici piiſſimi Auguſti.

Durandus Diaconus ad vicem recognoui.

Datum prid. Kal. Auguſti anno Dominicæ incarnationis D. CCCXVIII. indictione vndecima, Domini Ludouici ſereniſſimi Imperatoris: anno etiam imperij quarto.

Actum Cumo ad ſanctum Petrum. In Dei nomine feliciter. Amen.

C

Exceſſit autem è viuis Petrus anno 818. ſepultuſque eſt in Cathedrali.

30 LEO huius, nominis primus, Gallus Petro ſuffectus eſt anno 818. Hic in fauorem ſuæ Eccleſiæ plura priuilegia obtinuit à Ludouico Pio; Lotharioque Imperatoribus. Conceſſit Lotharius eidem pacificam poſſeſſionem omnium bonorum ſuorum, & mancipiorum, quæ tam in agro Comenſi, quam in finibus Sibirenſis habebat.

Datum in villa Venonica die tertia Iunij anno 823. Regni Italici primo. Idem Lotharius Cæſar, Leoni prædeceſſorum Imperatorum, ac Regum priuilegia confirmauit. nempe Ludouici genitoris, Caroli Magni aui, Cumperti, Ariſperti Luitprandi, Ratigiſij, Ariſtolphi, Ariprandi, Deſiderij vltimi Regis, ac prædeceſſorum eorum, & præcipue de theleneo, ſeu mercato, & gegij cum ipſo loco, Cluſas etiam, & pontem Clauennæ Eccleſiæ Cumanæ: conceſſit inſuper tres omnes in Ducatu Mediolanenſi, & Valle Tellina, iſtas ſcilicet in Aenoſia, Burmio, & Poſtclaue: & Monaſteriolum ſancti Fidelis, eidem Epiſcopo æternaliter poſſidenda tradidit, anno octingenteſimo vigeſimo

A

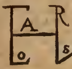
quarto, 3. non. Ianuarij Regni ſecundi pro vt in exemplaribus ſubſequitur.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei æterni.

Lotharius Auguſtus inuictiſſimi Domini Imperatoris Ludouici filius, dignum eſt, vt quicunque ab igne, ſeu à quolibet audiente caſu damnum perpeſſus fuerit, & Imperiali ope ſe muniri queſierit, vt ab eius clementia releuetur, à quo ſe credit imploraturum auxilium poſſe adipiſci: proinde nouerit ſagacitas, ſeu induſtria omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quam futurorum; eo quod vir venerabilis Leo primus Comenſis Epiſcopus noſtræ innotuit ſerenitati, qualiter per quandam diligentiam, atque incuriam omnia inſtrumenta cartarum, per quæ res tam à parentibus, quamque ab extraneis perſonis ſibi traditas, ab eo emptas, ſeu commutatas iure proprietatis tenere, atque defendere debuiſſe exuſta, vel concremata fuiſſent: idcirco petijt ſerenitatem noſtram, vt pro noſtræ mercedis augumento, & firmitatis ſtudio noſtram auctoritatem ſuper hoc negotium ei fieri iuberemus, per quam modernis, & futuris temporibus res, & mancipia, quæ per præfata inſtrumenta cartarum ei traditæ fuerant, aut ab eo emptæ, ſeu commutatæ, ſine per quamlibet ſcripturam iuſte, legaliter in iure ipſius, tam in Pago Comenſi, quam in finibus Sibrienſis peruenniſſe, atque quiete, ſeu ſecure dignoſcitur poſſediſſe, tenere, atque poſſidere valeret. Nobis itaque libuit eiuſdem venerabilis viri petitionibus aſſenſum præbere, & ad eius petitionem hanc noſtram Imperialem auctoritatem fieri decreuimus. Præcipimus ergo atque iubemus, vt omnes res, atque mancipia, quæ ei per quamlibet ſcripturam, à quibuſcumque perſonis, tam à propinquis quamcumque ab extraneis iuſte, & legaliter collatę fuerunt, & vſque ad diem ſupra ſcriptæ executionis, quiete, & ſecure nemine inquietante, atque pulſante, iure proprietario tenere, atque donate viſum fuit per hanc noſtræ auctoritatis confirmationem abſque vllius inquietudine, vel iniuſta interpellatione rite, & ſecure habere, vel poſſidere valeat. Quod ſi forte ſuper eiuſdem rebus ante prædictam executionem, ab eo iure quiete poſſeſſis quæſtio orta fuerit, vt pro eis legaliter in foro diſceptare neceſſe ſit, ita per hanc noſtram auctoritatem prædictæ res, & mancipia defendantur ſicuti per eadem inſtrumenta ſi igne abſumpta non fuiſſent legibus defendi poterant: hęc vero auctoritas, vt noſtra eſſe credatur

D

eredatur , & à fidelibus dictæ S.Eccleſiæ, & noſtris per futura tempora cōſeruetur,manu propria , & annuli noſtri effigie ſubtus eam voluimus eſſe roborandam .

Signum Lo- *thary glo-*
rioſſimi Im- *peratoris.*

Marido ad vicem Vitgagij recognoui . .

Datum Secundo nonas Iunij . Anno Chriſto propitio Imperij Domini Ludouici ſereniſſimi Imperatoris decimo,regnique Lotharij glorioſiſſimi Auguſti in Italia primo . Indictione prima . Actum Vmonica villa Vifredi Comitis . In Dei nomine feliciter Amen ; anno Domini D.CCCXXIII.

In nomine Domini Ieſu Chriſti Dei æterni .

Lotharius Primus Auguſtus inuictiſſimi Domini Imperatoris Ludouici filius . Si prouide propter reuerendum venturi, atque pauendi Iudicis amorem iuſtis, ac rationabilibus Sacerdotum , atque ſeruorum Dei petitionibus , quas nobis propter quietem S. atque Catholicæ , ſeu decorem præſentis ſtatus Eccleſiæ, cuius Deo auctore regimen ſortiti ſunt innoteſcere curauerint, aures clementię noſtræ diuinitus inſtigati accommodamus,eaſq. æſtuanti deſiderio ad debitum,Deo propitio,perduxerimus, effectum, non ſolum imperialem conſuetudinem exercemus , atque prædeceſſorum noſtrorum videlicet Regum Francorum ; facta conſeruando , & noſtra in poſterum à poſteris inuiolabiliter fauendo roboramus, verum etiam pręmia patriæ cæleſtis percipienda huiuſmodi facta abſque ambage valere confidimus . Quapropter comperiat fidelitas omnium noſtrorum fidelium modernorum videlicet , & futurorum , quia Leo vir venerab. ſacroſanctæ Eccleſiæ Comenſis Epiſcopus, vbi ſanctus Confeſſor Chriſti Abundius precioſo corpore requieſcit, magnificum culmen noſtræ ſerenitatis adiens , detulit obtutibus noſtris quamdam auctoritatem, ſeu confirmationem Domini , & genitoris noſtri Ludouici excellentiſſimi Auguſti , in qua continebatur , qualiter præceptum pię recordationis Aui noſtri Caroli glorioſiſſimi Imperatoris, ſeu præceptum confirmationis ſcilicet Cumperti, Ariperti, & Luitprandi , Ratigiſij , Heriulphi , Deſiderij , vel prædeceſſorum eorum, quæ ipſi circa eundem venerabilem locum pro diuino amore fecerunt de omnibus rebus , quæ, & eidem ſacro loco, tam ab ipſis,

A quamque à quibuſcunque perſonis iuſte & legaliter fuerint traditæ , ſiue de ijs , quæ antea cum iuſtitia acquirere potuerit, more imperiali confirmarent , videl. & ſpecialiter in eodem inſertum erat de teloneo, ſeu mercato, & Gegis , cum ipſo loco, necnō in canonicale ſtipendium concedimus Comanis Eccleſiaſticis Cluſas , & pontem iuris noſtri de Clauenna æternaliter : inſuper in eadem continebatur auctoritate de altercatione , quæ orta fuit inter Petrum eius prædeceſſorem, atque Rectorem ſanctæ Comenſis Eccleſiæ Epiſcop. & Vualdonem ſancti Dionyſij Abbatem , qualiter idem deuotæ recordationis Auus noſter , pius, ac glorioſius Imperator Ca-
B rolus de eadem intentione decreuerat, videlicet de rebus, quas Vualdo Abbas prædicto Petro Epiſcopo quæſiuit, quæ erant ſitæ in Valle Tellina in Ducatu Mediolanenſe , vt ſicut hactenus per confirmationem anteceſſorum Regum,eaſdem res pars Comenſis Eccleſia tenuerat ; ita & in futurum per eius confirmationem teneret: ipſę vero res erant Eccleſiæ baptiſmale, vna in Amatia, & altera in Burmis, tertia in Poſtlauo , & Monaſteriolum ſancti Fidelis pertinens ad Epiſcopatum Comenſem , videl; pro huius rei firmitate petijt prædictus venerabilis Leo Epiſcopus quietem ſerenitati noſtræ , vt non ſolum præcepta Domini , & genitoris noſtri, ſeu ſanctæ recor-
C dationis Aui Caroli noſtra auctoritate confirmaremus , verum etiam res, quæ ſupraſcripti Reges , ſeu anteceſſores eorum, videlicet Principes Longobardorum , hi ſunt Anprandus , Cumbertus , & Berthrarius per eorum auctoritates prædictæ Eccleſiæ delegauerunt , vel confirmauerunt omnia noſtra auctoritate complectantur , atque præfatæ ſanctæ Comenſi Eccleſiæ pro amore Dei , & reuerentia ſancti Abundij noſtrę pręceptionis confirmatione confirmarentur , atque corroborarentur: Cuius petitioni propter amorem diuinum aſſenſum præbuimus iuxta quod petijt, antedicta præcepta veterum Regum noſtro Imperiali præcepto confirmauimus ; ſpe-
D cialiter decernentes, vt quicquid in præceptis Domini, ac genitoris noſtri , ſeu magnifici Imperatoris Caroli Aui noſtri continetur, quæ perſcripti Reges Longobardorum præfatæ Eccleſiæ cum iuſtitia delegauerunt, vel confirmauerunt & quiete, & iuſte poſſidere perenniter, & ſine vlla reſultatione firmum, & ſtabile permaneat. Decreuimus inſuper, atq. ſançimus vt omnes res prædictæ Eccleſiæ Comenſis ſub defenſione, & mundio palatij noſtri, ſicut tempore patris, & aui noſtri fuerunt, perenniter conſiſtant : etſi aliqua alteratio de rebus prædictæ Eccleſiæ , quæ per hoc noſtrum præceptum, & pro mercedis noſtræ augumento confirmauimus orta fue-

rit, quæ ibi minime definiri valuerit ad ſacrum palatium noſtrum reſeruentur. Quatenus ibi ſecundum rectitudinis tramitatem, terminum accipiat: & hæc auctoritas per curricula annorum inuiolabilem, atq. inconuulſam obtineat firmitatem, manu propria ſubter firmauimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. A

Signum Lothary † glorioſiſſimi Imperatoris.

Maredo ad vicem Vithary recognoui.

Datum tertio non. Ianuary. Anno Chriſto propitio vndecimo Impery Domini Ludouici piiſſimi Auguſti, Lothary filij eius glorioſiſſimi Regnantis ſecundo. Indictione ſecunda anno D. CCCXXIV.

Actum Compendio palatio Regio; In Dei nomine feliciter. Amen. B

Præfuit hic annis 25. Deceſſitque 843. Sepultuſque eſt in Cathedrali.

31 PERIDEVS Gallus, Lothario Imperatore fauente, hanc eandem Cathedram conſcendit, atque ab eodem Vicarius Imperialis declaratus, cum pluribus alijs priuilegijs, cum iure piſcandi in toto lacu Comenſi. Monaſterium, Eccleſiamq. conſtruxit, cognomento veterem, illamq. Chriſto Deo in Cælum aſcendenti dicauit: mortuus eſt ante ann. 850. & in eccleſia à ſe conſtructa ſepultus.

32 ALMARICVS Gallus, Bobienſis Cœnobij Abbas, Perideo ſucceſſit, ſi vera narrant Nouocomenſes Hiſtorici, an. 850. decemque annos in ea dignitate ſuperſtes fuit, ſi inſcriptioni ſepulchrali vlla fides habenda eſt. Anaſtaſius autem Bibliothecarius, cum in vita Sergij II. commemorat coronationem ab ipſo factam apud ſanctum Petrum in perſona Ludouici II. filij Lotharij Imperatoris in Regem Longobardorum anno 844. inter alios Epiſcopos narrat interfuiſſe Almaricum Comenſem, quod cohærere non poſſe videtur cum inſcriptione infixa ſepulchro, in qua habetur deceſſiſſe illum anno 860. anno decimo ſui Epiſcopatus: niſi forte hic diuinare velimus, Almaricum Peridei fuiſſe coadiutorem anno 844. vt in omnibus alijs Eccleſijs tempora illa ferebant, vel duos Almaricos fuiſſe, Perideumque minus in ea dignitate vixiſſe; vix credibile eſt, quam crebro apud recentes hiſtoriarum ſcriptores, tempora fide inuerſa reperiantur: etenim, abiuratis calculis, plerumque inconſulta celeritate quicquid inuenerint tranſcribunt, tanquam ſi luſcioſis, ac ſomniantibus ea commentaria tranſmitti putarent: quod ipſum Ballarino non ſemel accidiſſe intelligo, quem tamen maiori deſtituti luce ſequi coacti ſumus. Sed quod attinet ad pontificatum, illud pro certo habendum exiſtimo, cuius meminit Bibliothecarius ad annum 844. vnum, & C D

idem fuiſſe ſolum Almaricum Peridei ſucceſſorem eiuſdemq. coadiutorem, vel Perideum longe ante annum 850. obijſſe. Reperimus namque inter Bobiani Cœnobij monumenta diploma Lotharij Imperatoris datum an. 847. ad fauorem eiuſdem Monaſterij, & intuitu Almarici Comenſis Epiſcopi, ac Bobienſis Monaſterij Abbatis, quod ſatis lucem veritatis oſtendit, Almaricum eo anno Comenſem Epiſcopum vocatum in ipſo Cæſaris diplomate: tenor vero diplomatis non pigebit hic referre, etſi ad Eccleſiam Comenſem haud pertineat.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei æterni.

Lotharius diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus: cum petitionibus ſeruorum Dei iuſtis & rationabilibus diuini cultus amore, fauente gratia ſuperna, nos non diffidimus: igitur omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris præſentibus vid. & futuris notum ſit: quia vir venerandus Almaricus Comenſis vrbis vocatus Epiſcopus, & ex monaſterio quod vocatur Bobio Ab. & eſt conſtitutum in honorem Beati Petri Apoſtolorum Principis, vbi ſanctus Columbanus corpore quieſcit, detulit ſerenitatis noſtræ obtutibus recolendæ memoriæ genitoris noſtri Ludouici Aug. præceptum immunitatis, in quo continebatur inſertum qualiter ipſe ad honorem Dei, tranquillitatem Monachorum ibidem conſiſtentium cum rebus omnibus, ac familijs ſuis ad idem monaſterium iuſte, & legaliter pertinentibus ſub ſuæ defenſionis receperit immunitate, ac tuitione. Vnde noſtram deprecatus eſt excellentiam vt ob animæ noſtræ emolumentum, & æternæ retributionis præmium mereri ſequentes paternum, prædictum monaſterium, cũ monachis ibidem degentibus, ac familijs inibi iuſte, & legaliter pertinentibus ſub noſtra ſuſciperemus immunitate, atque plenissima defenſione, cuius precibus ob diuini cultus amorem, & ſacræ religionis tranquillitatem libentiſſime annuẽtes, hoc immunitatis noſtræ præceptum ſtatuimus fieri, per quod præcipimus, vt nullus iudex publicus, neque miſſus diſcurrens, ſed neque cuiuslibet poteſtatis perſona in eccleſias, Xenodochia, curtes, villas, loca, agros, ſeu reliquas poſſeſſiones memorati monaſterij, quo moderno tempore in quibuslibet pagis, & territorijs infra ditionem imperij noſtri iuſti, & legitimi nunc tenet, vel poſſidet. Vnde quæ deinceps in iure, eius ſancti loci diuina pietas augeri voluerit ad cauſas iudiciario more audiendas, vel froda, aut Theloneum exigendum, aut manſiones, vel faciendos, aut parauuedos, vel fideiuſſores tollendos, aut ho-

minea

mines ipſius monaſterij, tam ingennos, quam ſeruos ſuper terram ipſius commanentes diſtinguendos, nec vllas redibitiones, aut illicitas occaſiones exquirendas, vllo namque tempore ingredi audeat, vel ea quæ ſuper memorata ſunt penitus exigere præſumat: ſed liceat memorato Almarico Abb. ſuiſque ſucceſſoribus res prædicti monaſterij ſub immunitatis noſtræ defenſione, quietè eo ordine poſſidere, quatenus monachis, qni ibidem Deo famulari videntur, & pro nobis, & Regni atque ſtabilitate, à Deo nobis commiſſi, atque conſeruandi iugiter Domini miſericordiam exorare delectet . . . . . . quæ ex his, quæ perſcripta ſunt, quippiam violare præſumpſerit, ſciat ſe triginta lib. argenti optimi ſecundum veterem morem, partem præſatæ Eccleſię perſoluere noſtramq. inſuper incurrere offenſionem: quod ſi aliquis ex hominibus ipſius Eccleſiæ tam ingenuis, quam ſeruis aliquid deliquerit: vnde ſiſcus noſter qnippiam ſperare poruerit, totum hoc pro mercedis noſtræ augumento parti præſatæ Eccleſiæ concedimus, & hoc prorſus decernimus, vt nihil inde vllo vnqnam tempore requirar. confirmamus etiam quoddam foreſte, qnod nuncupatur mons Longus, cum Curte iuxta ſe poſita cum appendicijs, vel adiaçentijs, nec non & Alpe, quæ nominatur Adra cum terminis ſuis, ſicut in præceptis Domini pię memoriæ genitoris noſtri inſertum, & manu ſua propria firmatum etiam comperimus, continebatur in eodem præcepto Domini, & Genitoris noſtri, vt omnes res, quæ per præceptum & munimina cartarum eidem ſaucto loco legaliter, & rationabiliter delegatæ fuerunt, vel quod antea à Deo timentibus hominibus condonatum fuerit, vt per idem præceptum iam dictum monaſterium, vel Rectores ipſius loci haberent, atque poſſiderent, & quicqnid inde ad profectum ipſius pro Eccleſia, vel Monachis ibidem degentibus facere voluiſſent, iure eccleſiaſtico liberum arbitrium haberent, quod nos ſimiliter libenter conceſſiſſe, & in omnibus per hoc noſtrum præceptum corroboraſſe, & omnium fidelium noſtrorum cognoſcat induſtriam: & hoc noſtrũ pragmaticum, ſiue præceptum, vt pleniorem in Dei nomine obtinear vigorem, & à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, vt noſtris verius credatur, ac diligentis obſerneτur manu propria ſubter firmauimus, & annuli noſtri impreſſione adſignati iuſſimus.

Signum † *Lotharij ſereniſſimi Aug.*

Ego Pichardus Notarius ad vicem Agilmari recognoui.

Dat. 11. Kal. Septemb. anno Chriſti propitio Imperij Domini Lotharij pijſſimi Aug. in Italia XXIIII. & in Francia IIII. Indictione decima. Actum Caduſi *villa Palatio Regio: in Dei nomine feliciter. Amen.*

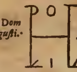
Cæterum Almaricus, de quo loqnimur, Pręſul ſummæ exiſtimationis fuit, præcipuæqne auctoritatis apud Cæſares, à quibus ampliſſima priuilegia in fauorem ſuæ Eccleſiæ referre potuerit. Anno 855. quinta Martij, & anno 858. non. Decembris. Porro adhuc aſſeruatur Ludouici Secundi Imperatoris priuilegium immunitatis conceſſæ hominibus Eccleſiæ Cumanæ fidelibus, quo Almaricus tunc quidem vocatur Epiſcopus in hunc modum,

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei æterni.

Ludouicus Secundus gratia Dei Imperator Auguſtus, inuictiſſimi Dom. Lotharij Imperatoris filius: omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtris notum ſit, quia vir venerabilis ſanctæ Comenſis Eccleſiæ Almaricus Epiſcopus noſtræ manſuetudini oſtendit præceptum Domini Genitoris noſtri Lotharij ſereniſſimi Imperatoris: in quo continebatur qualiter iam pręteritis temporibus quidam anteceſſor ſuus Petrus in territorio eiuſdem Eccleſiæ quandam feciſſet piſchariam, inde malorum inſidijs orta quęſtio ante Pipinum Regem Auunculum noſtrum eſſet deſtructa, poſt per Almaricum venerabilem Epiſcopum Comenſis Eccleſiæ inquiſitio facta iuſta, ac vtilis inuenta reſtaurata extitit: vnde etiam pro firmitate eiuſdem Eccleſię prædictæ, dominus, & Genitor noſter pro futura quietudine idem emiſit ſpeciale præceptum confirmans, vt ab ipſo loco vſque in lacum pars, & poteſtas eiuſdem Eccleſiæ quietiſſimo ordine teneret, & poſſideret, ac nulla poteſtas inibi quamlibet contrarietatem, aut piſcationem facere auderet. Sed profutura prædictus vir venerabilis Almaricus petijt, vt noſtra auctoritate non ſolum gratiam pręceptum, quod ei prædictus Dominus, & genitor noſter prædeceſſori ſuo Peredeo Epiſcopo fecit ſimiliter corroboraremus. Quapropter hoc noſtrum præceptum eidem ſanctæ Dei Eccleſiæ, & Rectoribus eius confirmamus, vt eamdem Piſchariam ab ipſo loco, vbi conſtructa èſt, vſque in lacum abſque alicuius contrarietate, aut infeſtatione, vel inibi qnicquam piſcationis alterius poteſtate iure quietiſſimo teneat, atque poſſideat, & pro vt vtilitas ſuæ Eccleſiæ durauerit fruantur. Qui vero quidpiam contrarietatis fecerit ſciat ſe pœnam compoſiturũ, quaſi pro immunitate rupta: & vt hæc noſtra auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & ab omnibus verius credatur, & diligentius obſeruetur manu propria ſubter firmauimus,

& an-

& annuli noſtri impreſsione iuſſimus adſignari.

Signum Domſimi Auguſti. *Ludouici pÿſ-*

Verimboldus Cancell. ad vicem Druëtemiri recognoui.

Dat 3. non. Decemb. anno Chriſto propitio Imperÿ Dom. Lotharÿ glorioſiſſimi Auguſti trigeſimo tertio, & Ludouici filÿ eius pÿſſimi Auguſti in Italia tertio, anno Dominica incarnationis D.CCCLVIII. indictione ſexta. Actum Sonna Palatio Regio feliciter. Amen.

Deceſſiſſe Almaricum ann. 860. ampliato Epiſcopali palatio, ſepultumque eſſe in Cathedrali cum hac inſcriptione; Ballarinus refert in ſuo Comenſis hiſt. compendio; quæ quidem non coherent cum diplomate Ludouici Imperatoris Lotharij filij, dato anno 11. ſui imperij: Chriſti 865. ad fauorem monaſterij Bobienſis, Almarico tunc Comenſi Epiſcopo, & Bobienſis Cœnobij Abbate, cuius exemplar ſupra retulimus, & in ſerie Abbatum eiuſdem monaſterij; opportet errorem irrepſiſſe in ea inſcriptione, poſterioribus ſeculis forſan excripta, ſi monumentis vetuſtis vlla fides adhibenda eſt. Quommodo enim potuit Almaricum exceſſiſſe an. 860. vt proloquitur inſcriptio, ſi ann. 865. in Ludouici diplomate in viuis tunc fuiſſe recenſetur, prudens iudicet ipſe lector.

B. M.

Sub hac ſterili gleba requieſcunt
Amalrici Francigenæ
præſentiſque Cumanæ Eccleſiæ Epiſcopi,
corporis membra obſecrantis per
Deum viuorum, & mortuorum, vt nullus
ex hoc ſepulchro,
Quod ſibi ipſe parauit, auferat,
ſed monumentum iſtud vſq. ad diem extremi
iudicÿ inconuulſum permaneat,
atque omnis quicunque inſpector fuerit
harum apicum, oret Deum,
quatenus qui pius reformator eſt in ſe
ſperantium per omnia merita
ſanctorum,
quorum in honore hoc altare ab
illo eſt dedicatum, eius
animæ dignetur præſtare remedium.
Qui obÿt prid. Id. Iulÿ.
Anno Incarnationis Domini.
D. CCCLX.
Epiſcopatus ſui X. Indict. VIII.
feria IIII. luna XIII.

A 33 AGILBERTVS, ſiue Aglibertus, natione Gallus, Pariſinus, declaratus eſt Epiſcopus Comenſis poſt annum 865. ſub Ludouico Secundo Imperatore, à quo etiam Italiæ Cancellarius effectus eſt. Papiæ interfuit Caroli Calui coronationi in Regem Italiæ anno 876. deceſſit ann. 891. ſepultuſque eſt in Cathedrali.

34 LVITARDVS, huius nominis primus, Gallus, ad eandem ſedem adlectus eſt, anno 891. factuſque Imperij Cancellarius à Ludouico Quarto, à quo cum ſuis ſucceſſoribus donata eſt Abbatia de Incoronata prope flumen Abduam: actũ Papiæ ſeptima id. Decembris anno 901. diploma donationis huius integrum eſt in tabulario B eiuſdem Eccleſiæ, vt ſequitur.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Ludouicus Tertius ſuperna fauente gratia Imperator Auguſtus. Si ob diuini cultus amorem ex temporalibus, ac tranſitorijs rebus cęlitus regimini noſtro collatis, iuxta noſtrorum conſuetudinem prædeceſſorum ſanctorum Dei Eccleſijs, noſtra imperialis prouidentia honorare præſentialiter, atque augumentare ſolemniter ſtuduerit, præſentis vitæ curſum ſalubrius tranſiget, & æternæ felicius obtinebit. Igitur notum ſit omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus noſtris præſentibus ſcilicet, C & futuris qualiter Lituardus primus Comenſis Eccleſiæ venerabilis Epiſcopus, noſtrorum intuitu fidelium Geribaldi videlicet Nouarienſis Eccleſiæ Reuerendi Præſulis, necnon, & Sigifredi ſtrenui Marchionis noſtri, atque dilectis, ſummiſque conſiliarijs noſtris, ſuppliciter noſtræ ſerenitatis ſupplicatus eſt celſitudinem, quatenus Abbatiam, quæ Coronatæ nominatur, in honorem S. Georgij conſtructam, & prope fluuium Abduam ſitam, ſiue Comenſi Eccleſiæ in honorem videlicet Abundij digniſſimi Confeſſoris Chriſti conſtructam, atque dicatam, ob ſempiternæ retributionis præmium per noſtræ Imperialis auctoritatis præceptum largiri, atque augumen- D tare dignaremur. Nos itaque tantorum virorum nobis in omnibus fidelium ratam, congruamque poſtulationem audientes, noſtręque animæ proficuam, libenter petitionibus eorum aurem accommodantes, per hoc noſtræ auctoritatis Imperialis maieſtatis præceptum præfatam Abbatiam, quę Coronatę vocatur, cum omnibus rebus, & familijs ad eam pertinentibus, iam dictæ Comenſi Eccleſiæ in honorem, vt prælibatum eſt, ſanctiſſimi Chriſti Confeſſoris Abundij fundatam, præſentialiter largimur, iureque proprietario futuris temporibus poſſidendam conferimus, cedimus, donamus. Eo videlicet ordine, vt ſupra Lituardus venerabilis Epiſcopus, cæterique

Comen-

Comenſis Eccleſiæ ſucceſſores iam dictam Abbatiam, cum omnibus pertinentis ſuis proprietario nomine tenendi; regendi, & ordinandi velut cæteras res, ſepe dictæ Comenſis Eccleſ. liberam in omnibus habeant facultatem. Præcipientes ergo iubemus, vt noſtris, ac futuris temporibus nulla magna, paruaque perſona eundem Luituuardum, vel eiuſdem Eccleſ. ſucceſſores in aliquo moleſtare, aut aliquam iniuriam interre præſumat. Sed liceat eum futuroſque Comenſis Eccleſiæ ſucceſſores noſtræ munificentiæ dona, remota totius poteſtatis inquietudine inuiolabiliter poſſidere; ſi quis vero quoque tempore huius noſtræ Imperialis donationis violator extiterit, auri optimi librarum centum nouerit ſe eſſe obnoxium medietatem compoſiturus iam dictæ Cumanæ Eccleſiæ, & medietatem palatio noſtro, vt autem ab omnibus verius credatur. diligentiuſque ab omnibus obſeruetur manu propria ſubtus confirmauimus, & annuli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus.

Signum Domini Ludouici ſereniſſimi Imperatoris Auguſti.

Arnulfus Cancellarius ad vicem Luituuardi Epiſc. & Archicancellarij.

Datum ſeptimo Idus Decembris anno incarnationis Domini D. CCCCI. Indictione quarta; anno autem Regni Ludouici ſereniſſimi Imperatoris in Italia primo.

Actum Papiæ in Dei nomine feliciter. Amen.

Paulo poſt, fato Luitardus functus eſt, tumulatuſq. fuit in Cathedrali.

35 VALPVRTVS, ſeu Deilbertus Luitardo ſucceſſit eodem anno 901. qui à Ludouico Tertio Imperatore benigne recepit confirmationem priuilegiorum, & immunitatum ab alijs Imperatoribus Eccleſiæ Cumanæ conceſſorum e quibus, quod ſequitur aſſeruatum eſt.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei æterni.

Ludouicus Tertius gratia Dei Rex; credimus Deo omnipotenti eſſe acceptū, noſtræ ſalutis in præſenti, & in futuro magnum eſſe præſidium, ſi loca venerabilia, ſeruorumque Dei cœnobio ſub noſtra pro affectu retinere decreuimus, defenſione, vt quibus temporalis poteſtas non præbet trāquillitatem non dubitamus meritis, ac precibus eorum ſempiternam nos conſequi poſſe felicitatem: ideoque omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium, ſcilicet, & futurorum cognoſcat deuota religio, quia vir venerabilis Deilbertus ſecundus ſanctæ Comenſis Eccleſiæ Præſul, & noſter Archicancellarius per Sigifredum Comitem palatij noſtri, ſerenitatis ſublimitatem innotuit nobis quommodo diuę memoriæ Carolus Rex conſobrinus, & deceſſor noſter, ſeu Carolus Magnus Imperator, & Ludouicus glorioſiſſimus Auguſtus Lothatij quondam Imperatoris filius ſanctæ memoriæ Cæſar eandem ſanctam Comenſem Eccleſiam, & Rectores ipſius vna cum Clero, & rebus ad ſe iuſte, & legaliter pertinentibus ob amorem Dei, & reuerentiam beatiſſimi Abundij Confeſſoris Chriſti, qui ibidem venerabiliter humato corpore requieſcit ſub pleniſſima defenſione; atque immunitatis tuitione affectu deuoto retinuiſſet: vnde & ſacris noſtris obtutibus obtulit veriſſimas auctoritates. immunitatum prædictorum prædeceſſorum noſtrorum Regum atque Imperatorum, in quibus continebatur qualiter ſub ſuā defenſione eandem conſtituerant Eccleſiam; vt ſingulas querimonias ſtudio inde ſubſtulerāt, diuerſaſque inquietudines concedēdo ſubmouerant. Videlicet cum cunctis hominibus eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ ab omni publico obſequio, vel publica functione eſſe immunes, &c. quia contra prædictas auctoritates Regum, atque Imperatorum vſque modo à Parte ipſius Eccleſiæ de conceſſa publica functione, vel redibitione, & teloneo, mercati, lugani, ſeu Cumani per hebdomadam aliquid ad publicum exigebatur. Petijt pietatem noſtram prædictus Sigifredus Comes Palatij noſtri, vt publicam functionem ad partem telonei, ſicut vſque modo à parte publica exacta ſunt, ſic & deinceps ſub omni integritate præfatæ Eccleſiæ perpetualiter concederemus habendam, quod, & fecimus: nam & prædicta prædeceſſorum noſtrorum præcepta noſtræ auctoritatis confirmamus, nec non piſcharias, quas Lotharius, Imperatoreſque deligauerunt confirmamus, firmas, & ſtabiles eidem Eccleſiæ permanere ſancimus; præcipientes ergo iubemus, atque per hoc noſtrum Regale præceptum interdicimus, vt nullus Iudex publicus, vel quęlibet iudiciaria poteſtas parua, magnaque perſona in monaſteria xenadochia, eccleſias baptiſimales locarni, & biliciona cum comitatu ipſius, cum porta, & diſtrictu, teloneis. Et concedimus Canonicis Cumanis ipſis, eorumque ſucceſſoribus, qui pro tempores fuerint, cluſas, & pontem iuris noſtri Clauennæ in ſtipendium, & cæteras res, quas infra ditionem Regni noſtri, & iuſte, & legaliter poſſidet, atque deinceps in iure, & poteſtate prælibatæ Eccleſiæ diuina pietas voluerit augeri, aut cauſas iudiciario more audientes, vel freda exigen. vel paradas exigendas, aut fideiuſſores tollendos, nec vllam redibitionem de ijs vſque modo, quæ ad partem publicam exigebantur, aut

illi-

illicitas occaſiones requirendas futuris tẽporibus ingredi audeat, nec aliquid de ijs, quæ ſupra memorauimus abſtrahere, vel minuere vllus præſumat. Nam & rebus illis vnde munimenta perdita, vel cremata fuerant, ſine alicuius inquietudine poſſideant, & ad aduocatum ipſius Eccleſiæ nullus Iudex publicus diſtringat ſine Epiſcopo, aut eius miſſo: & ſuos liberos, ſiue ſeruos nullus miniſtrorum noſtrorum publicis bannis extra ſuam parochiam ad faciendam iuſtitiam, habeantque ipſi homines liberi ſecundiam cuiuſque ſuæ natione fideiuſſores, & ſacramentales eſſe ſecundum ſuam legem contrahere, & ad partem ipſius Eccleſiæ inquiſitionem facere poſſe. Et liceat memorato Præſuli, ſuiſque ſucceſſoribus res prædictæ Eccleſię cum omnibus ad eam pertinentibus quiete poſſidere: *ſi quis autem hoc noſtræ inſtitutionis præceptum in aliquo violare præſumpſerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras centum, medietatem Camerę noſtræ, & medietatem prædicto Præſuli, ſuiſque ſucceſſoribus: & vt verius credatur, manu propria ſubtus roborantes, annuli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus.

Signum Domini † *Ludouici magnifici Regis.*

Arnulphus Notarius *ad vicem Deilberti venerabilis Epiſcopi & Archicancellarij recognouit.*

Dat. XV. Kal. Feb. die, anno Incarnationis Domini DCCCCI. Ind. IIII. anno autem Ludouici largiſſimi Regis in Italia primo.

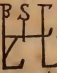
Actum Palenia. In Dei nomine feliciter. Amen.

* Hic à Beringario primo, ad petitionem Grimaldi Comitis, ius obtinuit nundinas inſtituendi, quas deinde ſancti Abundij appellauit 18. Kal. Decemb. ann. 911. Regni 24. diploma ſic ſe habet ex eodem tabulario.

In nomine Dei æterni.

Beringarius primus Rex: ſi petitionibus fidelium noſtrorum libenter annuimus, decretiores eos ad noſtræ fidelitatis obſequium reddimus; quapropter nouerit omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium ſcilicet, & futurorum induſtria. Grimaldum glorioſum Comitem, dilectumque fidelem noſtrum, ſupplicaſſe noſtram exoraſſe clementiam, quatenus Vualperto venerabili Epiſcopo ſanctæ Comenſis Eccleſiæ coniectandi mercatum concedere licentiam dignaremur, mediantibus ſingulis menſibus cuiuslibet anni circulo, in quadam plebe Eccleſ. Cumanæ, quæ dicitur ſancti Abundij. Cuius precibus inclinati in iam dicta plebe ędificando, & conſtruendo mercatum prædicto Epiſcopo præſenti cõſcriptione licentiam dedimus, vnoquoque mediante menſe, habeatque ipſe, & ſui ſucceſſores ad partẽ ipſius Epiſcopij & theloneum libere, & ſine contradictione, & quicquid de eodem mercato, & theloneo pertinet, & publicæ parti aliquo modo potuit pertinere, nulluſque publicus exactor, & adminiſtrator aliquid exigat, aut ad publicam partem aliquid dare compellat: ſed liceat prædicto Vualperto Epiſcopo, & ſucceſſoribus ſuis ad partem eius Epiſcopij iure proprietario thelonea, & curaturas nullo contradicente poſſidere. Si quis igitur hoc noſtrę conceſſionis præceptum infringere, vel violare attemptauerit: ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras triginta medietatem Cameræ noſtrę, & medietatem prædicto Vualperto Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus: quod vt verius credatur, & diligentius obſeruetur, manu propria roborantes, de annulo ſubtus inſigniri iuſſimus.

Signum Domini Berengarij ſereniſſimi Regis.

Ioannes Notarius iuſſu Regis recognouit.

Datum decimo octauo Kalen. Septembris. Anno Dominicæ Incarnationis D.CCCC*XI. Domini vero Berengarij ſereniſſimi Regis vigeſimo quarto. Indictione quarta decima.*

Actum plebe . . . . in Chriſti nomine feliciter. Amen.

Defunctus eſt Vualpertus anno 916. ac tumulatus in Cathedrali.

36 LVITARDVS huius nominis ſecundus eadem ſede nobilitatus eſt. deceſſit anno 918. ſepultuſque eſt prope ſuum anteceſſorem.

37 PETRVS ſecundus, e Græca gente Comenſis, its Ballarinus, patriæ ſedis Antiſtes fuit anno 918. e viuis exemptus eſt, anno 921. ſepultuſque eſt prope ſuos anteceſſores; hæc habent tabulæ eiuſdem Eccleſiæ. Cæterum Signonius lib. de Regno Italiæ Petrum hunc Comenſem Epiſcopum cuiuſdam magni nominis Papienſis Iuriſconſulti filium facit, cuius potentia Comenſe Eccleſia potitum fuiſſe, habet, & Hugonis Regis tempore vixiſſe. Hic ille eſt Petri genitor, qui in perniciem Hugonis Regis coniurauit, & debitas pœnas luit, defuncto filio.

38 AZZO Gallus ex fauore Hugonis Regis Italiæ Comenſem ſedem obtinuit anno

anno 921. ſimulque Locumtenentis munus Comi perſunctus, retulitque ab Imperatoribus in fauorem ſuæ Eccleſiæ plura priuilegia, inter quæ, ſequens aſſeruatur in citato tabulario.

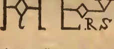
In nomine Domini Dei æterni.

Hugo, & Lotharius diuina fauente clementia Reges. Nouerit omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium, ac futurorum fidelium ſolertia, Azzonem venerabilem Epiſcopum, dilectumque fidelem noſtrum noſtram adijſſe clementiam obſecrans, ac multum rogitans pro ſempiternę retributionis amore, & noſtrę, noſtrorumque parentum animę ſalute, atque noſtrorum deceſſorum, & futurorum animarum remedio Regum, & Imperatorum, ſuæ Eccleſ. paupertati conſulere, ac neceſſitati ſubuenire dignaremur, maxime ſacris, & eccleſiaſticis ordinibus, ſuæ deſtitutæ Eccleſię cluſas, & pontes iuris Regni noſtri de Clauenna, & omnem redditum, & exhibitionem, quæ vſque modo ad partem noſtrę Reipublicæ exinde exire ſolebat perpetualiter in vſum, & canonicalem ſtatuum ſtipendium miſerando pro Deo concederemus; ob id ſcilicet in ſtipendijs recreati, ac neceſſitatibus ſubſtentari liberius, ac deuotius ſacris valeant inſiſtere, Deum exorare præſentibus, & futuris veniã ſupplicare; cuius quidem dignam præuidimus operationem, pro amore Dei, & ſanctæ Mariæ Virginis eius precibus libenter adquieuimus. Concedentes, atque confirmantes iam dictis ſacris ordinibus, ſcilicet Sacerdotibus, Diaconibus, Subdiaconibus, cæteriſque ordinibus diuinis officijs incumbentibus, cluſas, & pontem iuris Regni noſtri de Clauenna cum omni redditu, & exhibitione, quæ exinde exigi, & ſolui poſſunt in integrum. Eo ſcilicet ordine, vt ſupradictus grex ſanctæ Comenſis Eccleſię tam præſentes, quam futuri eaſdem cluſas habeant, teneant in integrum, remota omni publica functione, & faciant inde quicquid voluerint, ad quotidiani ſtipendij vſum, ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, ac ſanctæ Mariæ Virginis, ſanctique Abundij Confeſſoris, cum noſtra pleniſſima auctoritate. Igitur iubendo ſancimus, atque ſanciendo per hoc noſtrum regale præceptum interdicimus, quod nullus Dux, Comes, Vicecomes, Epiſcopus, Aduocatus, Vicedominus, ac quilibet Regni noſtri procurator, neque aliqua parua, magnaque perſona prælibatos Canonicos de iam dictis cluſis, & ponte diſueſtire, aut inquietare præſumat; ſed liceat dictis Canonicis ipſas cluſas, & pontes, eorumque ſucceſſorib. pacifice ęternaliter poſſidere, & tenere. Si vero, quod minime credimus

A contra huius noſtri præcepti ſtatuta quiſque violator extiterit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras ducentas, medietatem Cameræ noſtrę, & medietatem Cumanæ Eccleſiæ, eiuſque Canonicis. Et vt hoc verum eſſe certiſſime credatur, ac diligentius ab omnibus conſeruetur, hoc præceptum, ſeu documentum, noſtra iuſſione exaratũ, proprijs manibus firmatum ſigillo noſtrę communis imaginis in fine eſt roboratum.

Signa ſereniſſimorum Domin. Lothary & Hugonis Regum.

B

Gerardus Cancellarius, & Vicedominus Epiſcopi, & Archicancellarÿ recognouit.

Dat. *XVII. Kalen. Iulÿ anno Dominica Incarnationis* D.CCCCXXXVII. *Domini Hugonis pÿſſimi Regis* 11. *Lotharÿ vero filÿ eius item Regis VII. Indictione decima. Actum Cumis ciuitate feliciter. Amen.*

Diem poſtremam expleuit Azzo circa annum 943. & in Cathedrali conditus iacet.

C 39 VBALDVS Gallus, Comenſis Pręſul declaratus eſt, Comique pro Cæſare Imperialis Vicarius. Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis hunc ipſum Vualdum appellat ad annum 960. Hunc ego eundem arbitror eſſe, qui Auguſtalibus interfuit Comitijs anno 952. 7. Id. Aug. Vbi ſe ipſum Vualtonem cognominat, lib. Conſt. Imperialium, niſi forte diuerſus ſit ab Vbaldo, cuius obitum reijcit Ballarinus in annum 940. Dyptica vero tabula huius Eccleſiæ in annum 950. Eiuſdemque ſucceſſorem Aldegiſium facit: ſed crediderim ego eundem eſſe cum Vbaldo, Vualdum, atque Vualtorem, Ballarinumque diuinaſſe mortem Vbaldi, vt in pleriſque facere

D ſolet, qui vltimum memoriæ, quæ occurrerit, pro extremo deceſſus libenter vſurpat, vt deſugiat computandi laborem. Cæterum Vbaldi temporibus diuinitus repertæ fuerunt reliquiæ ſancti Fidelis in Samolico Vico ſupra lacum Larinum, Comumque delatas in S. Euphemiæ Eccleſia honorifice recondendas curauit. Vualdoni Epiſcopo Lotharius idem II. Imp. ad petionem Manaxis Archiepiſcopi, & Aſtonis Præſulis, & Conſiliarij, indulta ab ipſo, & Hugone genitore conceſſa, confirmauit de cluſa, & ponte Clauennæ: actum Papiæ prid. Kalen. Iunij, anno 950. vt habetur in ſequenti diplomate.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Lotharius Secundus diuina fauente clementia Rex: Si ſanctis, ac venerabilibus Chriſto dicatis locis, Deoque ſeruientibus noſtræ ſerenitatis munus conferimus, per quod eorum religio ſublimetur, proculdubio credimus apud omnipotentem Dominum vndique remunerari: quo circa omnium ſanctæ Eccleſiæ fideliũ, noſtrorumque præſentium ſcilicet, & futurorum comperiat induſtria, quoniam Manaſes venerabilis Archiepiſcopus noſter, & conſanguineus atque Aſto egregius Præſul reuerentiſſimi conſularij noſtri pietatis noſtræ celſitudinem petierunt, vt, pro ſempiterni Retributoris amore, & intuitu animæ noſtræ, omniumque parentum noſtrorum, ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ gregi, tam de cardine, quamque omnium Sacerdotum, cunctorumque clericorum, cui, fautore Domino, Vvaldo venerandus Pontifex preeſſe videtur, cluſas, & pontem iuris Regni noſtri de Clauenna, cum omni redditu, & exhibitione, quę vſque modo ad partem noſtræ Reipubl. inde exigi, & exigere ſolebat: deinceps perpetualiter poſſidẽdam dignaremur. Quorum quia ratam proſpeximus poſtulationem eorum precibus libenter acquieuimus, concedentes iam dicto S.Cumanæ Eccleſiæ gregi, tam de cardine, quamque omnibus Sacerdotibus præfatas cluſas, & pontem de Clauenna, cum omni redditu, & exhibitione, cum omnibus, quę ad publicum exinde ſolui poſſunt, omnia in integrum concedimus, & perdonamus eidem S.Cumanæ Eccleſiæ gregi, tam de cardine, quamque omnibus Sacerdotibus, ſicut hactenus iuri Regni noſtri retinere viſa ſunt, eo videlicet ordine, vt ſupra taxatus grex S. Cumanæ Eccleſiæ, cæterique ſucceſſores ſui poteſtatem habeant, cluſas, & pontem tenere, & poſſidere, ſeu quicquid ex redditionibus, vel exenſum facere voluerint ad laudem, & honorem Dei, & ſancti Abundij Confeſſoris perpetualiter faciant ex noſtra pleniſſima auctoritate. Iubentes ergo ſancimus, vt noſtris, ac futuris temporibus nullus Dux nullus Comes, aut quilibet Reipublicæ procurator, neq. aliqua parua, magnaq. perſona cuiuſq. ordinis, & dignitatis prætaxatas cluſas, & prælibatum pontem, cenſumque ex hijs aliquid abſtrahere, vel diminuitionem facere quoque tempore præſumat. Sed liceat prædicto gregi S. Cumanę Eccleſiæ tam de cardine, quamque omnibus alijs ſuiſque ſucceſſoribus, qui pro tempore fuerint, iam ſatas cluſas, & pontem in integrum ad ſuorum vſum quiete, & pacifice poſſidere, remota omni publica exeubia, vel totius poteſtatis inquietudine. Si vero, quod minime credimus, contra huius noſtri præcepti ſtatuta quiſque temerarius extiterit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras centum, medietatem palatio noſtro, & medietatem gregi S.Cumanæ Eccleſiæ: vt autem verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur manu propria ad notatum annuli noſtri impreſſione iuſſimus ſigillari.

Signum ſereniſſimi Lotharij pijſſimi Regis.

Petrus Amizo Regius Cappellanus ad vicem Bruninei, Epiſcopi, & Archicancellarij recognouit.

Datum pridie Kal. Iunij anno Dominicæ Incarnationis D.CCCCL. *regni vero Lotharij XX. Indictione VIII. Actum Papiæ feliciter. Amen.*

40 ALDEGIVS Vbaldo ſucceſſit, ab Othone Tertio, Imp. etiam omnium priuilegiorum ſuæ quondam Eccleſiæ indultorum, confirmationem obtinuit, cum ſuper his etiam ab eodem fuiſſet donatus, Leuci comitatu anno 988. nou. Octobr. huius rei diploma ſequitur integrum.

In nomine Domi noſtri Ieſu Chriſti æterni.

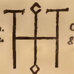
Otho Tertius gratia Dei gubernator, ſeu Imperator. Credimus Deo omnipotenti eſſe acceptum, noſtræque ſaluti in præſenti, & in futurum magnum eſſe ſubſidium, ſi loca venerabilia, quoque Dei cœnobia ſub noſtra pio affectu retinere decreuimus |defenſione: ex quibus temporalem poteſtas non præbet tranquillitatem, non dubitamus meritis, ac precibus eorum ſempiternam nos poſſe conſequi felicitatem: ideoque omnium fidelium S-Dei Eccleſię, noſtrorumque preſentium, ac futurorum cognoſcat deuota religio, quia vir venerabilis Aldegiſius S.Comenſis Eccleſ. Prę ſul ſerenitatis noſtre ſublimitatem adiens, innotuit pietati noſtrę quomodo diue mem. Carolus Magnus, atque Chriſtianiſſimus Imperator, ſeu etiam Ludouicus Imperator: Carolus itemq. & Berengarius Reges deceſſores noſtri, necnon Ludouicus glorioſiſsimus Imperator, & Lotharius Cœſar, filiuſque illius eandem ſanctam Comenſem Eccleſiam, & Rectores ipſius vna cum Clero, & rebus ad ſe iuſte, & legaliter pertinentibus ob amorem Dei, & reuerentiam Beatiſſimi Abundij Confeſſoris Chriſti, qui ibidem venerantur humato corpore requieſcit. Vnde & ſacris noſtris obtutibus obtulit veriſſimas auctoritates immunitatum prędictorum prædeceſſorum noſtrorum Imperatorum, atque Regum, in quibus continebatur qualiter ſub ſua defenſione eandem conſtituerant Eccleſiam, atque ſingulas querimonias ſtudio inde ſuſtulerant, diuerſaſque inquietudines concedẽdo ſubmouerant videlicet conce-

concedendo, cum cunctis hominibus eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ ab omni publico obſequio; vel publica functione eſſe immunes; ſed quia contra præfatas auctoritates Regum, atque Imperatorum vſque modo parte ipſius Eccl. de conceſſa publica functione, vel reddibitione, & de theloneo mercati Lugani, ſeu Cumani pro hebdomada aliquid ad publicum exigebatur, petijt pietatem noſtram, vt & publicam functionem ad partem thelonei, ſicut olim à parte publica exacta fuit, ſic deinceps ſub omni integritate præfatæ Eccl. concedere dignaremur perpetualiter habendam, quod & fecimus: nam prædicta prędeceſſ. noſtrorum pręcepta noſtra auctoritate confirmauimus, ſeu & piſcharias, cum ripa laci Cumis, & Mezolæ, vel quicquid de comitatu Leuco fuit aliquando, vel fluminum, ſeu etiam Abbatiam S. Mariæ, quæ dicitur monaſterium vetus, quod Lotharius, & Ludouicus Impp. delegauerunt confirmantes, firmas, & ſtabiles eiuſdem Eccl. permanere ſancimus. Præcipientes ergo iubemus, atque per hoc noſtrum præceptum regale interdicimus, vt nullus Iudex publicus, vel quilibet iudiciariæ poteſtatis miniſter, tam ſuperioris, quam inferioris gradus in monaſteria, xenodochia, eccleſias baptiſmales, Locarnis, Belinzona, & comitatu Berizoneo diſtrictu, & porta: & inſuper Canonicis concedimus in ſtipendium cluſas, & pontem iuris noſtri de Clauenna ipſis, & eorum ſucceſſoribus, ac cæteras poſſeſſiones memoratæ Eccleſię, quas moderno tempore cum quibuslibet pagis, vel territorijs infra ditionem Regni noſtri iuſte, & legaliter poſſidet, vel quæ deinceps in iure, & poteſtate prælibatæ Eccleſiæ diuina pietas voluerit augeri, aut cauſas iudiciario more audiendas, vel freda exigenda, aut manſiones, aut paratas faciendas, aut fideiuſſos tollendos, aut homines ipſius Eccl. tam ingenuos, quam & ſeruos diſtringendos, nec vllam redibitionem de ijs, vſque modo, quæ ad partem publicam exigebantur, aut illicitas occaſiones requirendas noſtris, ac futuris temporibus ingredi audeat, nec aliquid de ijs, quæ ſupra memorauimus abſtrahere, vel diminutionem facere aliquo tempore pręſumat: iam & rebus vnde munimina, prędicta, vel cremata fuerant ſine alicuius moleſtatione perhenniter habere ſtatuimus, & aduocatum ipſius Eccleſiæ nullus Iudex publicus diſtringat ſine Epiſcopo, aut eius miſſo, & ſuos liberos, ſiue ſeruos nullus Miniſtrorum noſtrorum banniſcat extra ſuam parochiam ad faciendam iuſtitiam, habeantque ipſi liberi homines facundiam, cuiuſcunque ſint nationis, fideiuſſores, & ſacramentales, ſeu teſtes eſſe ſecundum ſuam legem, & contradare, & ad partem ipſius Eccleſiæ inquiſitionem facere poſſe,

A

& liceat memorato Præſuli ſuiſque ſucceſſoribus res prædictæ Eccleſiæ ſuæ, cum omnibus feudis conceſſis, & rebus, vel hominibus ad ſe iuſte aſpicientibus, tam liberis, quam & ſeruis ſub immunitatis defenſionis noſtræ quiete poſſidere. Quicunque aut hoc noſtrum præceptum in aliquod violauerit centum libras auri componat medietatem palatio noſtro, & medietatem iam dictæ Eccleſiæ: vt autem verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur manu proprię ſubſcriptionis ſigno roboratum annuli noſtri impreſſione ſubtus iuſſimus ſigillari.

B

Signum Dom. ſereniſſimi Au- *Othonis Imp. guſti.*

Edelbertus Cancellarius ad vicem Auberti Archicappellani notauit.

Datum tertio non. Octobris. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXVIII. Inditione ſecunda. Imperij Domini Othonis quinto.

Actum in palatio Rineibone feliciter. Amen.

C

Obijt diem ante annum 995. ſepultuſq. eſt in Cathedrali.

41 PETRUS tertius Gallus, ad Comenſem dignitatem vocatus eſt, an. 995. proque ſacro Imperio Italiæ Cancellarius fuit. Huius mentio extat apud Baronium ad annum 1001. e rebus humanis exemptus eſt 1003. Petro huic tertio Epiſcopo, & Cumanę Eccleſię. Otho tertius Imperator ad petitionem Velligiſij Archiepiſcopi Maguntini, & Hildebaldi Epiſcopi Vormacienſis, & Conſiliarij confirmauit priuilegium de cluſis, & ponte Clauennæ, cum omni redditu, & exhibitione, & cum omnibus, quæ exinde ad publicum ſoluuntur. Actum Romæ 7. Kal. Iunij anno 999. Imp. decimo ſexto, diploma extat in eodem tabulario.

D

In nomine ſanctæ, et Indiuiduæ Trinitatis.

Otho Tertius diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Si ſanctis, ac venerabilibus Chriſto dicatis locis, Deoque ſeruientibus noſtræ ſerenitatis munus conferimus, per quod eorum religio ſublimetur procul dubio credimus apud omnipotentem Dominum vndique remunerari. Quo circa omnium ſanctæ Dei Eccleſię fidelium, noſtrorumque pręſentium, ſcilicet, ac futurorum comperiat induſtria,

quoniam Villigiſus venerabilis Archiepiſcopus ſanctæ Maguntinæ Eccleſiæ, atque Hildebaldus egregius Præſul Varmacienſis reuerentiſſimi conſiliarij noſtri, pietatis noſtræ celſitudinem petierunt, & pro ſempiterni retributoris amore, & ſalute animæ noſtræ, omniumque parentum noſtrorum, ſanctæ Cumanæ eccleſiæ gregi tam de Cardine, quam omnium Sacerdotum cunctorum, vel Clericorum cui fauore Domino Petrus tertius venerandus Epiſcopus præeſſe videtur cluſas, & pontem iuris Regni noſtri Clauennæ, cum omni redditu, & exhibitione, quæ vſque ad partem noſtræ Reip. inde ex ijs, & exigere ſolebat: deinceps perpetualiter poſſidendum confirmare concedere dignaremur; quorum quia ratam proſpeximus poſtulationem eorum precibus libenter acquieuimus, concedentes, atque confirmantes iam dicto Cumanæ Eccleſiæ gregi tam de Cardine, quamque omnibus Sacerdotibus, ſicut hactenus iuri Regni noſtri pertinere viſa ſunt; eo videlicet ordine, vt ſupra taxatus grex ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ, cæterique ſucceſſores ſui poteſtatem habeant eas cluſas, & pontem tenere, poſsidere, ſeu quicquid ex redditibus, vel cenſum facere voluerint ad laudem, & honorem Dei, & ſancti Abundij perpetualiter faciendum ex noſtra pleniſſima auctoritate. Iubentes ergo ſancimus, vt noſtris, & futuris temporibus præfatas cluſas, & pontem de Claucuna, cum omni redditu, & exhibitione, cum omnibus, quæ ad publicum exinde ſolui poſſunt omnia in integrum concedimus, & perdonamus, & confirmamus eidem ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ gregi, de Cardine, quamque omnibus Sacerdotibus. . . . . Nullus Dux, Comes, aut quiſlibet Reipublicæ procurator, neque aliqua magna, paruaque perſona cuiuſcunque ordinis, aut dignitatis ex prætaxatis cluſis, & prælibato ponte, cenſumque ex ijs aliquid ſubtrahere, vel minuitionem facere quoque tempore præſumat. Gregi ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ, tam de Cardine, quamque alijs omnibus, qui pro tempore fuerint iam fatas cluſas, & pontem in integrum ad ſuorum vſum quiete, & pacifice poſſidere remota omni publica excubia, vel totius poteſtatis inquietudine. Si vero quod minime credimus contra huius noſtri præcepti ſtatuta quiſque temerarius extiterit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſsimi libras centum, medietatem palatio noſtro, & medietatem prædicto gregi ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ: quod vt verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur manu propria ad notatum ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus ſigillari.

Signum Domini Othonis † Imperatoris ſereniſſimi Auguſti.

Heilbertus Cancellarius vice Petri Cumani Epiſcopi notauit

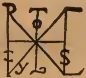
Datum ſexto Kalen. Iunij anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXX XVIIII. Imperij Domini Othonis decimo ſexto Indictione duodecima. Actum Roma feliciter. Amen.

42 HEBRARDVS, ſeu Heuerardus Theutonicus. Henrico Secundo Imperante, ad hanc ſedem peruenit anno 1004. Ad cuius preces idem Imperator omnia priuilegia rata eſſe iuſſit, quæ aliquando Comenſi Eccleſiæ indulta fuiſſent, eidemque Paſtori, ac ſucceſsoribus mediam vallem Vulturnam dono dedit anno 1004. diplomata extant in eodem tabulario ijs verbis concepta.

In nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis.

Henricus Secundus diuina fauente clementia Rex. Notum ſit omnibus noſtris fidelibus, quia interuentu Euerardi Cumani Epiſcopi diuino reſpectu, & remedio glorioſiſſimorum anteceſsorum noſtrorum Imperatorum, & propagatione Regni noſtri, dedimus in integrũ, ac in perpetuum S. Abundio omnem illam partem de caſtro Berinzona, quæ ad noſtram publicam pertinuit tam intus, quam foris cum omnibus appendicijs, & pertinentijs ſuis, cum mercatis, theloneis cum omnibus publicis redditibus, & functionibus cum ipſa quoque porta, quę publico vſui hactenus deſeruit, vt libere, ſecure, quiete, pacifice cum omni poteſtate & idem Eueratdus Epiſcopus Cumanus pro integritate ſuæ fidei, & puritate ſeruitij, & omnes ſui ſucceſsores habeant, & teneant, & quicquid eorum voluntas decreuerit ad cultum diuinum faciant; quia prædictum caſtrum Bitiuzona, cum omnibus, quæ ad illud intus, aut foris pertinuerunt à noſtro iure, & dominio, & ab omni publica repetitione in ius, & dominium S. Abundij omnino transfundimus, dedimus, donauimus, vt abſque vllo reſpectu, & ſine omni publica inquietudine omnia ſupradicta pertinentia, cum ſeruis & ancillis: ita teneant, iudicent, ordinent, ſicut cætera loca, quæ ante cẽtum annos Eccleſia S. Abundij acquiſiuit, & tenuit. Decet enim, & Regno noſtro eſt incrementum de ijs, quæ Deus dedit, donare, & ei honorem retribuere, quod gratis honorat, & à quo omnis honor procedit. Honoremus ergo ſanctos, diremus loca ſauctorum, & ipſos apud Deum adiutores habeamus, & interceſſores. Per hoc enim prædeceſsores noſtri multum Deo placuerunt, per hoc, & nos ſperamus, & vitæ ſalutem, & Regni augu-

augmentum, & pacis, proſperitatiſque honorem. Iubemus igitur, vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, nullus latinus, nullus theutonicus, nulla Regni noſtri magna, vel parua perſona deinceps de prædicto caſtro Birinzona, aut de aliqua eius pertinentia, aut intus, aut foris vllo in tempore per aliquod ingenium ſe intromittere audeat, nec vnquam Eccleſiam ſancti Abundij inde diſueſtire præſumat, aut Euerardum noſtrum fideliſſimum Epiſcopum Cumanum, aut eius vllum ſucceſſorem inde inquietare, moleſtare, aut per vllum placitum fatigare contendat. Si quis autem fecerit mille libras probatiſſimi auri componat, medietatem nobis, & ſancto Abundio alteram; & hoc præceptum temporibus omnibus in ſua maneat firmitate; quod vt verius credatur, & diligentius obſeruetur: hoc præceptum ſcribi iuſſimus, manu noſtra firmauimus, & noſtro ſigillo inſigniri præcipimus.

Signum D. *Henrici inuictiſſimi Regis.*

Egilbertus Cancellarius ad vicem Villigiſii Arhiepiſcopi recognouit.

Dat. 2. Id. Iunij. Anno Dominica Incarnationis milleſimo quarto, Indictione ſecunda, anno vero D. Henrici Secundi Regis tertio; Actum in Lauinauara, In Dei nomine feliciter. Amen.

In nomine ſancta & indiuidua Trinitatis.

Henricus Secundus diuina fauente clementia Rex, Cum noſtrorum fidelium petitionibus ad augumentum noſtræ fidelitatis, pietatis noſtræ aures accommodamus multo melius eſſe inducimus fidei eccleſijs aliquid ex noſtris libentius donauerimus, quarum iuuamine maius nobis incrementum præſtatur, noſtrique Regni celſitudo ſolidatur. Noſcat itaque omnium fidelium præſens, & futura collectio, nos pro remedio animæ noſtræ, noſtræque coniugis, ac Regni noſtri ſtabilitate, interuẽtu Egilberti Friſingẽſis Epiſcopi, donaſſe Eberardo Cumano Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus ad partem ſanctæ Mariæ, & ſancti Abundij omnem medietatem Vicecomitatus de Vallerellina, & omnino transfundiſſe quiequid ad illam medietatem pertinet, aut citra latum Cumanum, aut palatium ab omni noſtro publico, & dediſſe ad proprietatem ſupradicto Epiſcopo, & ſucceſſoribus

A eius tam in diſtricto, quam in precantia & ermarias, atque in omni pertinentia, quæ nunc ad nos pertinere videtur, transfundimus, & largimur Eberardo Cumano Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus à noſtra parte ad partem ſanctæ Mariæ, & ſancti Abundij. Præcipientes ergo deliberamus, vt nullus noſtræ poteſtati ſubiectus, aut ſubijciendus, ſcilicet Dux, Marchio, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, nullaque maxima, vel parua perſona audeant inquietare, vel moleſtare, aut diſueſtire præfatum Epiſc. vel eius ſucceſſores. Si quis vero facere præſumpſerit: ſciat ſe compoſiturum auri probatiſſimi libr. 100.

B medietatem noſtræ parti, & medietatem ſupradicto Præſuli, ſuiſque ſucceſſoribus, quod, vt verius credatur manu propria corroborantes, noſtri ſigilli impreſſione ſignari præcipimus hanc paginam.

Signum Domini Henrici † Regis inuictiſſimi.

Anno Dominica Incarnationis M. V I.

Fato functus eſt Euerardus anno 1010. ſepultuſque eſt in Cathedrali.

43 ALBERICVS Theuronus, ex fauore eiuſdem Henrici, ad hanc dignitatem adſumptus an. 1010. Hic præuidens quantæ iacturæ eſſet, Cathedralem eſſe extra ciuitatem, ingenti animo, opibuſque

C exorſus eſt nouam Cathedralem conſtruere, abſolutamque Deiparæ Virgini in Cælum Aſſumptæ honorifice conſecrauit anno 1025. die decima tertia menſis Maij, ibidem e veteri Cathedrali Capitulo, Cleroque translato: in quam Imperator ipſe cum ingentibus opibus, plura contulit priuilegia: veterem autem Cathedralem in Abbatiam erexit, congeſtis in illam, tum opibus, tum priuilegijs, quæ iam ante poſſederat, vt illic alerentur Benedictini Monachi, quorum ibidem mora vix ſeculum integrum exequauit, abeunteſque Monachos Ciſtercienſes excepere ſucceſſores, quos iterum, atrenuatis opibus, Commendatarij expulerunt, Sixto Quarto

D Pontifice ſedente. Subſtruxit etiam Albericus prope ripam lacus Epiſcopale palatium, vbi hoc tempore Comenſes Epiſcopi ſucceſſores fixere ſedem. Alberico noſtro idem Henricus Secundus Imperator curtem, ſeu villam Batzanorum, olim Beringarij, & Vgonis Sigifredi Comitis filiorum, & Cæſareæ Maieſtatis rebellium cum redditibus, functionibus, ſeruis, ancillis, montibus, terris, campis, vineis, paſcuis, ſyluis, manſis, maſſaritijs, aquis, molendinis, caſis, mobilibus, & immobilibus, cum omnibus ad eadem ſedem pertinentibus largitus eſt. En diploma:

A *In nomine Domini Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.*

Henticus Secundus ſoperna clementia Romanorum Imperator Auguſtus; ſi petirionibus noſtrorum fidelium, nobiſque debite famulantium aures noſtræ pietatis celſirudinem adijt ſuppliciter poſtulans, & pro ſempiterni retributoris amore, animæ noſtræ, eiuſque collato, & conferendo ſeruitio, noſtroque Imperio ſublimando. &c. Eidem S. Eccleſiæ ad honorem Dei, Genitricis, & Virginis Mariæ dicatæ quandam curtem, cum omnibus ſuis pertinentijs, quæ dicitur villa Banzanum, quę fuit hæreditas, & propietas filiorũ Comitia B Sigiſredi, Berengarij, Vgonis, concedere, & donate dignaremur; quorum quoniam in nos nimis offendenter contra noſtrum Imperium male tractauerunt, & periurij, atque tei in noſtram maieſtatem publice extiterunt, iuſe, ac legaliter non ſolum hæc, ſed & omnia, quæ habuerunt ad noſtrum publicum deuenerunt; vnde ſua omnia merito perdunt, qui ſe ipſos gratis perdiderunt, dum fidei debitæ obliuiſcentes in noſtra fidelitate minime durauerũt, & noſtro inimico iurantes adſerunt: hanc ergo poſtulationem dignam, & ratam proſpecientes, & vllo modo negare, volentes ipſius precibus libenter acquieuimus. C Concedentes, atque confirmantes eidem Cumano venerabili, & dilecto Epiſcopo, omnibus ſuis ſucceſſoribus ſupradictam curtem Banzanorum nominatam, cum omnibus ſuis appendicijs, cum omnibus redditibus, & exhibitionibus, & impenſionibus & functionibus, cũ ſeruis, & ancillis, aldijs, & aldiabus tam in montibus, quam quæ in planitie, terris cultis, & incultis, vineis, campis, paſcuis, ſyluis, manſis maſſaritijs, aquis, aquarum decurſibus, molendinis, caſis, rebus omnibus mobilibus, & immobilibus, & cum omnibus, quæ adhuc dici, vel nominari poſſunt ad eandem curtem pertinentibus, atque omnino in integrum largimur, & à noſtro iure. & dominio, in D ius, & dominium, & proprietatem prædictę ſanctæ Eccleſiæ transfundimus, atqui nunc præſens Epiſcopus, omneſque ſui ſucceſſores poteſtatem habeant, iam dictam curtem, cum omnibus, quæ ad eam pertinent tenere, poſſidere, commutare, ſicut hactenus prælibatis periurijs viſa ſunt pertinere, & ipſi hæreditates poſſederunt, & facient ijdem Epiſcopi de eadem curte, & omnibus, quæ deinde ſolui poſſunt quicquid ſibi placuerit ad laudem & honorem Dei, & ſanctæ Mariæ ex noſtra pleniſſima auctoritate. Iubentes ergo ſancimus, vt noſtris, vel futuris temporibus, nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, nullaq. magna, vel parua perſona, cuiuſq. dignitatis, aut ordinis ſupra memoratum Albericum Epiſc. ſuoſq. ſucceſſores de prædicta curte, cum omni ſua pertinentia, diſueſtire, inquietare, moleſtare,, vel in aliquo minorare præſumat. Sed liceat illis quiete, & pacifice tenere poſsidere; firmiterq. habere remota omni contradictione: ſi vero, quod minime creditur, contra huius noſtri præcepti ſtatuta aliquis violator extiterit, ſciat ſe certiſſime compoſiturum auri libras mille, vnam partem Cameræ noſtræ, alteram prænotato Epiſcopo, ſuiſq. ſucceſſoribus, & vt hoc verius credatur, firmiuſq. ac inconuulſum ab omnibus obſeruetur manu propria confirmantes noſtri nominis inſcripto caractere . . . . noſtri ſigilli impreſſione.

Sigum Dom. Henrici † gloriſiſſimi Imperatoris ſemper Auguſti.

Dat. 4. non. Octobr. an. Dominicæ Incarnationis MV. Ind XIII. Regni vero Domini Henrici Imperatoris Auguſti XIII. Imperij autem ſiui ſecundo.

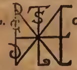
Actum Mereſburg feliciter. Amen.

Eidem Alberico Contadus Secundus Imp. interuentu Gilſæ Coniugis, & Arboni Epiſcopi Maguntini concedit cluſas, & põtem Comitatus Clauennæ cum omni reddito, Comitatum Leuci, piſcarias, cum ripa lacus Cumani, Abbatiam monaſterij veteris, Curtes, loca, agros, Broilum cum atena, mœnia ciuitatis, cunctas domos, & ædificia caſarum, cum hortis, burghis, porticibus circa ſe habentibus, & hortis, quæ ſunt in ciuitate Papiæ, olim cuiuſdam Hieronymi Epiſcopi Vicentini periurij Apoſtatis, ab Henrico Secundo Cumanæ Eccleſiæ conceſſa confirmauit. Inſuper Comitatum Meſſaucinum in Alpibus vltra Betinzonam ſitum, cum redditibus, diſtrictis, functionibus, placitis, conditionibus, tam in montibus, quam in planis donauit, diploma ſic incipit.

In nomine ſanctæ & Indiuiduæ Trinitatis.

Conradus Secundus diuina fauente clemẽtia inuictiſſimus Rex; notum ſit omnibus fidelibus noſtris, quia interuentu noſtræ dilectiſſimæ Giſlæ coniugis, noſtrique Arboni Maguntinæ Eccleſiæ Archiepiſcopi, ſeu pro ſtatu Regni noſtri, noſtræque animæ, noſtrorumque parentum ſalutem dedimus ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ, ſancto Abundio, qui prope extra vrbem corpore requieſcit Comitatum Meſaucinum, quod quidam Thehtonicus olim tenebat ad publicam partem. Hoc illud damus ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ, ſanctoque Abundio, ſuiſque Vicarijs perpetualiter habendum, tenendum, & ordinandum cum omnibus ſuis redditibus, vſibus, & exhibitionibus in integrum; cum audija,

dijs, audientibus cum omnibus ſibi pertinentibus, cum diſtrictis, & functionibus, cum placitis, & conditionibus tam in montibus, quam in planis, vbicumque eſt, & cum omnibus, quæ adhuc dici, vel nominari poſſunt ad ipſum comitatum pertinentibus: ea ratione, vt liceat Alberico Cumanæ ſedis Epiſcopo noſtro fideliſſimo, ſuiſque ſucceſſoribus, deinceps, & ſempiternaliter, & exinde facere quicquid voluerint ad laudem, & honorem eiuſdem S. Cumanæ Eccleſiæ, cum noſtra pleniſſima auctoritate: decet enim, & Regno noſtro eſt valde incrementum de hijs, quæ Deus dedit, & honorem referre, quod gratis honorat, à quo omnis honor procedit. Honoremus ergo ſanctos, ditemus loca ſanctorum, & ipſos apud Deum habeamus adiutores, & defenſores per hoc prædeceſſores noſtri ſublimitatem, paciſque proſperitatem. Ob hoc itaque & omnimodis præſentialiter, & perpetualiter confirmamus ſanctæ iam dictę Cumanæ Eccleſiæ ſupradictum comitatum in integrum cum omnibus ſuis pertinentijs, cum ſeruis, & ancillis, cum piſcationibus, & cunctis exhibitionibus, vt Albericus ipſius loci Epiſcopus noſter fideliſſimus pro integritate ſuæ fidei, tam ipſe, quam eius ſucceſſores habeant, teneant, firmiterque poſſideant remota omni publica functione, & ſeparamus comitatum à noſtro iure, & dominio, & ab omni publico reſpectu, & vſu, & transfudimus, in ius, & dominium prædictæ Eccleſiæ, ipſiuſque Rectoribus, vt liceat tam ei, qui nunc eſt, quam ſuis ſucceſſoribus potentialiter tenere: quemadmodum tenet loca per centum annos poſſeſſa: idcirco iubemus, & iubendo firmamus, vt nullus Dux, Marchio, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, nullus Latinus, nullus Theutonicus, neque aliqua magna, paruaque perſona cuiuſque conditionis, vel dignitatis, vel nationis deinceps prelibatam Eccleſiam ſanctam Cumanam, vel eius Pontifices de iam dicto comitatu Meſaruino diſueſtire, inquietare, vel in aliquo contraſtare audeat, aut de ipſo comitatu quicquam diminuere, & tollere præſumat. Sed liceat commemoratæ Eccleſiæ, eiuſque Epiſcopo, qui pro tempore fuerit, eum in integrum quiete, & pacifice poſſidere ſine vlla contrarietate. Si quis vero, quod non confidimus, contra auctoritatem noſtri præcepti in aliquo diminuere, vel peruertere tentauerit; ſciat ſe compoſiturum mille libras auri puriſſimi, medietatem palatio noſtro, & alteram partem iam d. Cumanę Eccleſ. ipſiuſque Pontifici: & vt hoc firmius, & diligentius ab omnibus obſeruetur hoc noſtrum præceptum noſtra juſſione ſcriptum, noſtraque manu firmatum, ſigillo noſtri nominis, ac noſtræ imaginis in extremo iuſſimus roborari, ac caractere noſtri nominis condecorari.

Signum Dom. *Conradi Regis inuictiſſimi.*

Hugo Cancellarius vice Domini Aribonis Archiepiſcopi Cancellarij recognouit.

Datum anno Dominicæ Incarnationis milleſimo vigeſimo ſexto. Indictione nona, anno Domini Conradi Secundi Regis inuictiſſimi ſecundo. Actum Veronæ feliciter. Amen.

Narrat Ballarinus, hunc Albericum fato fuiſſe functum ann. 1040. eidemque Litigerium ſucceſſiſſe. Sed fallitur; reperitur enim, Litigerium ann. 1031. qui fuit ſextus Imperij Conradi Secundi, Epiſcopum iam fuiſſe adlectum, nouamque Canonicam ſanctæ Euphemiæ erexiſſe ad Inſulam lacus, vt ex inſtitutione illius Canonicæ poſtea videbimus in Romana ſacra Rota adducta: cum adhuc inter Canonicos S. Euphemiæ, Epiſcopumque Comenſem lis ſub iudice eſſet, ad quem ſcilicet ſpectaret Canonicorum inſtitutio.

Sed quid de Alberici morte referat auctor Chronicæ Noualicenſis audiamus, qui cum ſuperius retuliſſet, Odilonem iuniorem, ſancti Odilonis Cluniacenſis Abbatis nepotem, ſatis iuuenem, ab Imperatore Conrado Brenietēſem Abbatiam regēdam ſuſcepiſſe, eandem parui pendens, pueriliter in beneficium Alberico Cumano Epiſcopo tradidiſſe: *Data itaque Abbatia* (inquit) *eſt, ſicut ſupra retulimus; vnde Abbas cum Monachis non modice doluerit: Epiſcopus vero calide ſatis agens, protinus inuadit Abbatiam, ac famulos iurare ſibi fidelitatem compulit, & hy, qui noluerunt metu ſuo ad arma exierunt, relinquentes proprias domos. Prudentiores namque Monachi ſuo conſpectui aliquando noluerunt ſe præſentare: nam omnem theſaurum auferentes ſecum occultauerunt. Ipſe igitur Taurinum veniens egit arte callida cum Marchione Maginfredo, & fratre ſuo Adalrico Præſule, datoque multo precio, vt Abbatem caperet, quod, & fecit. Qui palam omnino nequit facere, quod optabat: timebat enim Ciues ipſius Ciuitatis, ſed maluit excitimum ipſi dirigens, ſuadenſque vt ad ſe veniret, & ſic tradidit: in Craſtinum autem conuenientes omnes ciues in vnum voluerunt Abbatem eripere vi, ſed prædictus Marchio cum turba militari praualuit, interdicens illis ne quid offenderent; Epiſcopus vero ſecum Abbatem ſub*

cuſtodia.ducens mancipauit illum mox vexare, et eum multo poſt fidelitatē elli faciens de Abbatia dimiſit eum . In tēpore quo meſſis tunditur, idem ipſe Cumanus Epiſcopus Bremito venit , inuaſitque duos Monachos , vt mitteret en cuſtodiam, qui magni tunc apud Deum , & ſeculum habebantur. In nocte ſequenti dum cogitaret hoc nefas ſanctus Petrus ante ſtratum eius aſſiſtens , inquit : Alberice quo pacto viuere potes, qui tanta mala intuliſti loco meo , Monachiſque ita agens? & inguine percuſſit eum . Qui ſtatim cernens ſuam internicionem, cum redi tur lux terræ proficiſcitur. tamen optauit ibi mori , & ſepeliri , ſed magno timore capti, hoc ne fiat , rogant . Enim vero in hoc agretur , viuis à poteſtatibus terra illius detinerentur: ipſemet vero vectus in equis ſemiuiuus abyt. Mortuus denique eſt ante quam ad Cumanam perueniet vrbem . Dum exueretur veſtibus , ſarabella eius ſtercoribus labefacta reperta ſunt . Ipſi qui viderunt teſtimonium præfuerunt , & adhuc ſuperſunt, qui ſe vidiſſe confitentur; dignus quippe fuit tali morte, qui ſeruos Dei, & locum ſanctum multis affecit calamitatibus : poſt mortem huius quidam Theutonicus Epiſc. ſuſcepit nomine Lutilericus . Hic contulit Abbatiam Domino Eldrado, reprobato Odilone : hactenus ille; qui pergit diſſidia , & inuocationem Abbatiæ enarrare Oddonis tempore . Porro Alaricus Epiſcopus, Mongifredi Marchionis frater: de quo mentio ſupra habita eſt : Epiſcopus Altenſis ciuitatis fuit, fautor intruſi Oddonis , Odilone in ordinem redacto . Oddo vero iterum Abbatiam Aldrado defuncto inuaſit , Leutigerio Cumano Epiſcopo fidelitatem iurauit.

44 LITIGERIVS, vel Leuticherius, ſeu Aldagerius, aut Lingetius Theutonius, creatus Epiſcopus eſt ante annum 1031. Hic ex auctoritate Patriarchæ Aquileienſis, atque Epiſcoporum Prouincialium , Eccleſiam ſancti Carpophori, quæ titulo Patriarchali iam inde fulſerat , erexit in Abbatiam , auctamque omnibus redditibus, ac priuilegijs , quibus à ſua propemodum inſtitutione ſuffulta erat , Monachis Benedictinis illam attribuit, quos deinde ſub Sixto Quarto exegerunt Commendatarij. Ceterum Litigerius , adeo Eccleſiam hanc pie, ſancteque rexit , vt in optimis Præſulibus merito numerari poſſit : inter cætera autem egregia opera Canonicam S. Euphemiæ ad Comenſem Inſulam inſtituit , vt non ſemel diximus, anno 1031. Qui ſextus fuit Conradi Secundi Imperatoris ; quam inſtitutionem deinceps ratam habuit Alexander Tertius à Canonicis ipſis exoratus . Ex ſequenti monumento res, quam dicimus , elucceſcet quod ex originali eructum , hic apponendum curauimus ,

In nomine ſanctæ, et indiuiduæ Trinitatis.

Regnante Domino Conrado pijſſimo Imperatore . Anno Imperij eius, Deo propitio, ſexto, indictione quartadecima. Dum in Dei nomine vir venerabilis Litigerius humiliter ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ Prouiſor iuxta eccleſiaſticum morem plebem ſuæ Diœceſis viſitando circuiret, corrigens errata , atque ordinans cūnctis beneplacita inſtituens Canonicam omnibus bona monita dat : inter hæc contigit, vt quandam ſuam plebem inſulam deuenerit, multaque ibi audita congrue diffiniret. In his quoque comperit, quod locus ille multo à ſuo Patrono ſancto, ſcilicet Abundio, quondam diligebatur, atque multa eius pignora ibidem condita habebantur, indoluit, quod non ita, vt decebat diuino cultu colebantur , eius accenſus amore, cœpit corde diſponere , vt ſi fieri poſſet, ad laudem Dei , & ſancti Abundij ibi aliquam Canonicam vellet componere, ſaltem duobus temporibus in anno. Aduentu Domini, & Quadrageſima , ſed quia loca illa beneficiata erant . Cui milites ea tenebant, dolebat , quod ibi vnde faceret , non habebat , tamen Dominus bonæ voluntatis conſcius, fraternæ congregationis amator hic præſens propitius afficit . Pontificalem animum volens tanta retributione adornare , viam monſtrauit, per quam id poſſet inchoare. ſtatim dicto comperit , quod ibidem eſſent homines diabolica ſuaſione decepti nulli vnquam decimam dantes peſſima ſecuritate , & defenſione eam tenentes vſualiter vorando illi ipſi Domino fraudantes . Vnde prælibatus Præſul duobus contrarijs, gaudio , & mœrore conſtrictus gaudens, & inuenta decima triſtatur de tanta fraude, & eorum dura pœnitentia conſiderans, & diligenter conſulens , quod in tam aperta ratione in ſuo cellario Dominus velit ipſam decimationem, ſine mora ipſius plebis Clericos ad ſe venire fecit, quibus dulciter dulcia verba dicendo , taliter inquit , Vos fratres volo, annuente Domino, in vnum congregare , & inſtantius Domino ſeruire , & pro omnibus orare decimam , quam modo comperi diabolica fraude teneri vobis in integrum concedo , vt non tantum ipſa , ſed etiam de cæteris omnibus hominibus de ipſa plebe decimam non dantibus vobis plena beneuolentia do , & trado , remota omni contradictione hominum, & maxime eius, qui ipſam plebem beneficialiter tenet , ea ſcilicet ratione , vt nihil inde præter Canonicam faciatis meliorum fratrum iudicio colligatur , & cuſtodiatur . & tot fratres ibidem congregentur, quot victu ſufficere poſſit duabus quadrageſimis in anno , etſi fieri poſſet , Dominicis , ac feſtiuis diebus , nec vllus in ipſam Canonicam intrare præ-

ſumat

ſumat ſine electione fratruum. Scientes
quod ſi hæc parua grata duxeritis, & Do-
mino fideliter ſeruieritis in antea, Domino
propitio, me veſtri memorem in melius
ſentieritis. Quapropter ſupradictam deci-
mam, quam modo inuenimus, & quam
vnquam in antea pro tempore de tabulis
decimam non dantibus inuenire potuiſtis
in veſtro iure, & dominio, ac poteſtate
pura voluntate transfundimus, & ab omni
noſtra, noſtrorumque ſucceſſorum, inquie-
tudine, poteſtate, dominatione ſepara-
mus. Præterea noſtros futuros ſucceſſores
pro æterni Retributoris amore S. D. Eu-
phemiæ, ſeu ſancti Abundij amore noſtri
Patroni, ſub quo præſulari, ac patrocinari
debēt obteſtamur, ac firmiter obſecramus,
vt huic ſancto loco ſi aliquid poſſunt ad-
dere, addant, ſi non, nihil minuant, &
hanc paruulam congregationem, ſi vn-
quam meliorate poſſunt ad augumentum
animarum pro Domino meliorent; ſin
autem nec diabolicis ſuaſionibus, nec ini-
micorum vnionibus nihil inde auferant,
ſalza, & peritura seducti pecunia, quo-
niam nos de nullis noſtri Epiſcopatus bo-
nis, quæ aliquis publice teneret hanc con-
uenticulam fecimus non de illis, quæ per
fraudem tenebantur Domino, noſtroque
Epiſcopatu, & ideo obnixe rogamus, vt ſi
poſſunt addere addant, ſi non, nō auferant
oblata: igitur noſtris ſucceſſoribus hono-
rifice pro Domino rogatis cęteris omni-
bus Domini maledictionem, & ſanctorum
omnium colligatis, quo nullus Comes,
aut Marchio, nullus Vicedominus, Aduo-
catus, nullus Guaſtaldio, aut Saltarius,
nullus eccleſiaſticus, aut laicus, nulla
magna, paruaque perſona, nullus liber,
aut famulus tantillum noſtram ordinatio-
nem irritam facere præſumat, nec de iſta
decima, quam iſtis Clericis, eorumque
ſucceſſoribus damus, eos diſueſtire, mo-
leſtare, inquietare præſumat, aut aliquam
minorationem facere, etſi aliquis diaboli-
co inſtinctu hoc facere temerario auſu tē-
tauerit, illa pœna quotidie aſtringatur,
qua Iudas proditor Chriſti quotidie alliga-
tur, vt ſit ei particeps in pœna, qui nihil
aliud poſſidet, quam tenebras, & gehen-
nam: & inſuper pro temeraria præſumptio-
ne noſtro ſucceſſori, qui pro tempore erit,
componat centum libras puriſſimi argenti,
& iſta noſtra ordinatio in ſuo ſtatu perma-
neat inuiolabiliter, & vt hæc noſtra pura,
& plena voluntas omnibus appareat, atque
hoc verius credatur, firmiuſque ab omni-
bus obſeruetur, habeant paginolam decre-
ti noſtra iuſſione conſcriptam, noſtraque
manu firmatam propria, ſigillo noſtri no-
minis extenſa imagine roborari præci-
pimus.

*Litigerius Epiſcopus ſcripſit, & confirma-
uit undecimo die inſtante ipſo menſe 6. Idus*

A *ipſius menſis Iulij. Acta menſe Iulio hebdo-
mada ſecunda, feria quinta. Cumis feliciter
ter in ipſa noſtra domo ſolariata vicina lacui
leua, & palam roborata firmiter.*

In membranis eiuſdem Eccleſiæ hæc de
Litigerio habentur. Henricus Tertius Im-
perator eidem Litigerio ſententiam con-
firmauit, contra Eccleſiæ Cumanæ vaſal-
los promulgatam nempe Semerati, No-
uazani, & Veſtemati ab Aldegerio eius
miſſo, & Cancellario, per quam eidem
Eccleſiæ amphoras vini, porcos, & male-
tones ſoluere tenebantur. Actum Rebuer-
tes 8. id. Aug. anno 1043. cuius rei docu-
mentum hic addendum putaui.

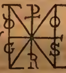
B *In nomine ſanctæ & Indiuiduæ
Trinitatis.*

Cum in iudicio reſideret Adalgerius
miſſus, & Cancellarius Domini, &
pijſſimi Regis Henrici ad faciendam, & de-
liberandam iuſtitiam intra ciuitatem Co-
menſem data licentia Litigerij humilis Epi-
ſcopi in aula domus ſanctæ Comenſis Ec-
cleſiæ, reſiderentque cum eo Iudices Pa-
pienſes, Ioannes, & Lanfranchus dicitur,
Sigifredus Teuzo, qui, & Otho, ſimulque
cū eis Cumani Iudices ſacri Palatij Adam,
Andreas, Milo, itemque Adam Alderius,
Eriqertus, Luprandus, Vafredus, Comes
Seuerienſis, Riprandus Epiſcopus Noua-
C rienſis, Girelmus Cappellanus, Vbertus
de Paplago, Albericus, & Albertus de
ciuitate Papia, Albericus Vicedominus
Cumanus, Albertus de Vico Gunizo, &
Bonizo, Otho de ciuitate Cumana, & re-
liqui plures auditores. Ibi ante eorum
præſentiam venit Litigerius prædictæ Ec-
cleſiæ Epiſcopus, vna cum Albizone ſuo,
eiuſdem Epiſcopij aduocato, & ſic retu-
lerunt. Notum ſit vobis Domine Adalge-
re, Cancellarij, & miſſe Domini, & pijſ-
ſimi Regis Henrici, quod iam multis voci-
bus reclamauerunt ſuper me Goffredus de
Semerade, & Olricus de Nouezano, &
Arnaldus de Verremate, & cæteri quam-
plures Vaſſalli mei de hoc quod ego, &
D anteceſſores mei per conſuetudinem tuli-
mus in Epiſcopatu ſancti Abundij nomi-
natiue porcos, & multones, ſeu ampho-
ras vini. Vnde vos iam alia vice amoni-
tionem eis feciſtis, vt hodie ad veſtrum
placitum hic in hac ciuitate venirent, &
hanc intentionem, ſeu per legem, ſeu per
conuenientiam, vel per vſum finirent:
ego vero Litigerius Epiſcopus, & Albizo
meus aduocatus parati ſumus in veſtra prę-
ſentia ſecundum prædictam rationem pla-
citare, & definire: ſed ipſi venire diſtule-
rant, & veſtrâm iuſſionem implere nolue-
runt, ideo veſtram petimus miſericordiam,
vt propter Deum, & propter animam

Domini,

Domini, & pijſſimi Regis Henrici, hoc quod rectum eſt nobis inde faciatis;hoc audito, complacuit Cancellario, & cunctis auditoribus rectum facere, & iuſtitiam implere: & per admonitionem prædictorum iudicium miſſit Cancellarius bannum ſuper Litigerium Epiſcopum, eiuſque aduocatum, vt quicunq. prædictum Epiſcopum, aut ſuos ſucceſſores moleſtauerit, aut contradixerit deinceps de prædictis amphoris vini, porcis, multonibus, quoa Epiſcopus, ſuique ſucceſſores ſoliti erant habere, componat auri optimi mille libras medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem prędicto Epiſcopo, vel ſuis ſucceſſoribus: quam quidem legem, ac iuſtitiam ob amorem fidelis noſtri, ac dilecti Cancellarij Adalgerij, & ob iuge ſeruitium nobis quidem gratum, & acceptabilem Litigerij iuxta prædictorum iudicium, cæterorumque prænominatorum cōſenſum regali noſtra auctoritate, noſtraque beneuolentia confirmamus, & corroboramus: Et vt hęc noſtræ confirmationis auctoritas, abſque omnium contradictione ſtabilis, & inconuulſa omni æuo permaneat, hanc cartham inde conſcribi, & manu propria, vt infra videtur corroborantes ſigilli noſtri iuſſimus impreſſione ſigniri.

Signum Dom. Henrici III. Regis inuictiſſimi.

Aldagerius Cancellarius vice Bardonis Archicancellarij recognouit.

Datum octaue Idus Auguſti, anno Dominica Incarnationis milleſimo quadrageſimo tertio, indictione vndecima: anno autem Domini Henrici Tertij, ordinationis eius decimo ſixto, Regni vero quinto. Actum Ribisperteſdor feliciter. Amen.

Exceſſit Litigerius an. 1049. interfuerat vero ſynodo Papienſi anno 1046. octauo Kal. Nouemb. pro Epiſcopo Veronenſi celebrata.

45 BENNONEM deinde Theutonem Miſnenſem, Comenſem euexerunt ad ſedem anno 1049. quem etiam Cæſar Vicarium Imperialem declarauit, ſic, vt gemina acie eccleſiaſticę videlicet, atque politicæ poteſtatis Comi ſuccingeretur. Fundauit, dotauitque ſancti Iuliani Abbatiam, vt ibi Benedictini Monachi inſtituentur; quos inde demigrare coegit luxus Commendatariorum, quibus Sixtus Quartus Pontifex cenſus illos obtulit exhauriendos. Erexit etiam Benno aliquot Virginum domicilia, defunctuſque vita eſt anno 1061.

A ſepultuſque eſt apud Eccleſiam Aſcenſionis, cui Occeti Monaſterij nomen inheſit: quæ vero eidem, & Eccleſiæ Cumanæ conceſſit Henricus Tertius Imperator: hæc in tabulis ex diplomate notātur; *Henricus item Tertius* Bennoni Pontifici conceſſit Comitatum Berinzune cum mercatis, teloneis, redditibus, ipſa porta, cum ponte Caſtri, mercatum Cumani, & Lugani cum omnibus appendicijs ſuis, piſcharias Meræ, & Abduæ, cum cæteris fluminibus infra lacum decurrentibus, cum ripa lacus Cumani, & Merolæ, & Abbatiam Monaſterij veteris: Xenodochia, Monaſteria, Eccleſias baptiſmalea, curtes, loca, agros,

B broilum, cum arena, mœnia ciuitatis, villam Barzanorum, domos, ædificia caſarum Papiæ, cum curtibus, broilia, & hortis: plebem Lugani, cum omnibus rebus, & poſſeſſionibus ſuis: actum Valornis Id. Nouemq. anno 1055. Imp. 9.

46 RAYNALDVS de Peris, nobilis Cumenſis (vt idem Ballarinus ſcribit) ex Cathedralis Archidiacono adlectus fuit patriæ Epiſcopus à Clero, Capituloque, Abbatibuſque ſanctorum Abundij, & Carpophori, quibus ex antiquo iure Cæſar liberam fecit poteſtatem eligendi an. 1061. Romani Pontificis accedente conſenſu, qui tunc erat Nicolaus Secūdus. Concre-

C ditæ ſibi Eccleſiæ redditus ampliauit, diuinumque cultum mirabiliter promouit; conſtituit eccleſias, monaſteriaque, quibus virginitatis ſtudioſę puellæ ſe abderent. Litteratura valebat, monumentumque reliquit de ſchiſmate: quod diuerſis temporibus Dei Eccleſiam diu vexauerat: illius meminit ſanctus Petrus Damianus in ſuis epiſtolis; ab Henrico Quarto Imperatore Bremetenſem Abbatiam pro ſua Eccleſia recepit; proſero verba, quę in tabulis deſignantur.

[Henricus Quartus Auguſtus interuentu Agnetis Imperatricis, eiuſque genitricis Reginaldo Præſuli Cumano conceſſit Abbatiam Bremetenſem, cum omnibus mo-

D naſterijs, ſeruis, ancillis, cellis ſibi pertinentibus, montibus, planis, villis, maſſaritijs, maſaritijs: paſcuis, vicinalibus, diſtrictis, mercatis, molendinis, piſcharijs, lacis, fluminibus, campis, ſyluis, eccleſijs, baptiſmalibus, Clericis, Cappellis ſub anno Domini 1065.

Vita functus eſt ann. 1092. Sepultuſque eſt in Eccleſia Archipresbyterali S. Petri de Nexu prope Lacum Larinum.

47 PETRVS huius nominis quartus, cui anno 1092. Henricus Rex, interuentu Bertæ Reginæ, conceſſit tertiam partem caſtri de Berinzona, cum mercatis, theloneis, ſeruis, ancillis, & publicis redditibus, cluſam, pontem, & comitaculum de Clauenna, cum omni reddito, piſcharia, cum ripa, lacu Cumani, & Merolæ. Comitatum Leuci,

Lenci, monaſterium vetus immunitatem, præſtituram hominibus Eccleſiæ Cumanæ necnon priuilegia prædeceſſorum Imperatorum, & Regum: actum in caſtro Montigino octauo Kal. Aprilis anno 1092. ind. 15. ſic prologuitur diploma.

In nomine ſanctæ & Indiuiduæ Trinitatis.

Henricus diuina fauente clementia Rex. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris, quia interuentu. Bertæ Reginæ noſtræ dilectæ coniugis pro diuino reſpectu, & pro ſalute noſtra, & propagatione Regni, & pro remedio animæ noſtræ dedimus in integrum, & in perpetuum ſancto Abundio omnem illam partem de caſtro Betinzona, quæ ad noſtram publicam pertinuit tam intus, quam foris, cum omnibus appendicijs ſuis, cum mercatis, theloneis, ſeruis, & ancillis, & aldiabus cum omnibus publicis redditibus, & functionibus, cum ipſa quoque porta, quæ publico vſui hactenus deſeruiuit, vt liberi, ſecure, & quiete, pacifice cum omni poteſtate: & Petrus quartus Cumanus Epiſcopus pro integritate ſuæ fidei, & puritate ſeruitij, & omnes ſui ſucceſſores habeant, teneant, & quicquid eorum voluntas decreuerit ad cultum diuinum faciant. Quia prædictum caſtrum Betinzona, cum omnibus, quæ ad illud aut intus, aut foris pertinuerunt a noſtro iure, & dominio, & ab omni publica repetitione, in ius, & dominium ſancti Abundij omnino transfundimus, dedimus, donauimus, & abſque publico reſpectu, & ſine omni vlla inquietatione publica omnia ſupradicta pertinentia, cum ſeruis, & ancillis ita teneant, iudicent, & ordinent, ſicut cætera loca, quæ ante centum annos Eccleſia ſancti Abundij acquiſiuit, & tenuit. Decens enim Regno noſtro eſt incrementum de ijs, qui Deus dedit, Deo dare, & ei honorem retribuere, qui gratis honorat, & à quo omnis honor procedit. Quod ergo Deo damus, de ſuo eſt, & quod eius ſanctis conferimus Dei dono, & ſanctorum precibus recepimus: honoremus ergo ſanctos, ditemus loca ſanctorum, vt ipſos apud Deum adiutores habeamus, & interceſſores: per hoc enim prædeceſſores noſtri Deo multum placuerunt. Per hoc enim & nos ſperamus, & vitæ ſalutem, & Regni augumentum, & pacis, proſperitatiſque honorem. Iubemus igitur, vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, nullus latinus, nullus Theutonicus, nulla Regni noſtri magna, vel parua perſona; deinceps de prædicto caſtro Betinzona, aut de aliqua eius pertinentia, aut intus, aut foris vllo tempore per aliquod Regnum ſe intromittere audeat, nec vnquam Eccleſiam ſancti Abundij inde diſueſtire præſumat, aut Petrum quartum noſtrum fideliſſimum Epiſcopum Cumanum, aut vllum eius ſucceſſorem; inde inquietare, moleſtare, aut per vllum placitum faticare contendat, & præſumat. Si quis autem fecerit mille libras cultiſſimi auri componat, medietatem nobis, & ſancto Abundio alteram: & hoc præceptum omnibus temporibus in ſua maneat firmitate: quod vt verius credatur, diligentius conſeruetur, hoc præceptum ſcribi iuſſimus, manu firmauimus, & noſtro ſigillo inſigniri præcepimus.

Signum Dom. Henrici ſereniſſimi, & inuictiſſimi Regis.

Cumbertus Cancellarius vice Petri Cumani Epiſcopi Archicancellarij recognouit. Octauo Kal. Aprilis anno Dominicæ Incarnationis nonageſimo, milleſimo ſecundo, Indictione quinta decima: anno vero Domini Henrici Regis regnantis primo. Actum caſtro Montigio feliciter. Amen.

48 GVIDO (idem auctor, hunc de Grimaldis è Caualaſca fuiſſe habet, an gratis, alij iudicent) Archipresbiter Cathedralis à Capitulo, tribuſque Abbatibus Petro ſuffectus eſt anno 1092. ſed Henricus Quintus Imperator, ſimoniacus, atq. Eccleſiarum inuaſor, religionis fulmine ictus, contra hunc verum, legitimumque Paſtorem, Landulphum Carcanum Mediolanenſem intruſit: quem ſedem ſacrilege ſibi delatam tyrannice inuadere conãtem, cum duobus nepotibus, ab Vrbano Secundo prius excommunicatum, in ſancti Georgij Caſtello miſerabiliter obtruncarunt: ad quod facinus ita exarſere Mediolanenſes, vt Comum immeritam ciuitatem ferro, flammaque prope delerint. Non defuit ſibi, ſuiſque Guido, vt Cæſaream tyrannidem iugularet, Comenſeſque Ciues in ea iniquiori belli fortuna tutaretur. Comenſe bellum inceptum eſt ann. 1118. non autem 1120. vt ſcriptum reliquit Sigonius: Porro de illo ſic loquitur Landulphus de ſancto Paulo in hiſtoria rerum Mediolanẽſium, qui tunc viuebat cap 34. hoc eodem anno.

[Vbi Imperator (Henricus Quintus, hic erat) Roma exiuit, & ſe à prædicto Gregorio Papa, ſiue Burdino promulgauit: mox manus Guidonis Comenſis Epiſcopi, eiuſque militum violenter apprehendit Landulphum Carcanenſem Mediolanenſis Eccleſiæ Clericum ordinarium, & Mini-

Miniſtrum, & in ipſa apprehenſione interſecit Othonem eiuſdem Landulphi nepotem, & vrbis Mediolanenſis egregium Capitaneum. Hinc Iordanus Pontifex, ibique connumerando, & lamentando, quam plura mala, quæ Cumani fecerant in rebus etiam Mediolanenſis Archiepiſcopatus, ipſam turbam concionis ad faciendam vindictam inflammauit. Eodem quoque tempore Pontifex Iordanus obſecratis ianuis eccleſiarum ſuo populo negauit introitum, niſi materiali gladio vindicarent malitiam Cumanorum: demum ad ſonitum vocis, & iuſſa huius Pontificis, Mediolanenſis Populus cœpit facere guerram Cumanis, atque in primo exercitus, quo Mediolanenſes caſtrametati ſunt in Caneto, ciuitatem ipſam Cumanam occupauerunt, ipſumque Landulphum, qui inueſtituram Cumani Epiſcopatus à Rege, & ordinationem à Patriarcha Aquileienſi ſuo Metropolitano ſuſceperat de captione liberauerunt.] Deceſſit Guido 1120. ſepultuſque eſt in Eccleſia ſanctæ Mariæ. Hic ab Eccleſia ſancti Prothaſij in templum Antonianum tranſtulit corpus ſancti Prouini, qui deinde illi Eccleſiæ ſancti Prouini nomen fecit: eodem anno, hoc eſt 1096. ab Eccleſia ſancti Carpophori Comum intulit corpora ſanctorum Martyrum Prothi, Iacinthi, & Eugeniæ Virginis, & Martyris: ab Eccleſia vero ſanctæ Margaritæ, corpora ſanctarum Virginum Liberatæ, & Fauſtinæ ſororum, quas omnes reliquias honorifice condidit in noua Cathedrali S. Mariæ, vbi leguntur hæc carmina.

Rex tulit à Roma Luitprandus Corpora ſancta
Longeque Cumana non multum condidit Vrbe
Poſt modicum Guido deduxit Epiſcopus iſta
Corpora, Cumani, Templique locauit in imo
Tertia per Clerum conſtat tranſlatio facta
Ad partem indignam dum Corpora ſancta reduxit.

49 ARDIZZONEM huius nominis primum, poſt exceſſum Guidonis, ſupramemorati electores euexerunt ad ſedem anno 1120. Cuius electionem ratam eſſe iuſſit Calixtus Secundus. Hic [Comenſe excidium à Mediolanenſibus illatum immaniter ſuis oculis hauſit anno milleſimo centeſimo vigeſimo ſeptimo, die vigeſimo octauo, menſis Iulij. Hanc ille Eccleſiam ſtrenue adminiſtrauit vſque ad tempora Friderici Primi Imperatoris, à quo plura retulit priuilegia; huius rei ſubijcimus litteras.

In nomine ſanctæ & Indiuiduæ Trinitatis.

Fridericus Primus Dei gratia Romanorum Rex Auguſtus. Sicut diuinæ bonitatis prouidentia cæteris mortalibus regali dignitate, & excellentia ſupereminemus: ſic etiam eccleſijs Deo dicatis iura ſua illibata conſeruare debemus. Ea propter omnium tam futurorum, quam præſentium nouerit induſtria, qualiter nos ob Regni noſtri firmam ſtabilitatem, & animæ noſtræ, noſtrorumque parentum perpetuam ſalutem, interuentu quoque, & petitione dilecti noſtri Ardizzonis primi venerabilis Cumanæ Eccleſiæ Epiſcopi diſtrictum, & fodrum quarundam villarum, quæ aliquando ſubtraxerunt ſe à dominio Cumanæ Eccleſiæ, regia auctoritate reſtituimus, ſcilicet Oglate, & Canoua, Albrolum, & Caxinum, & Finius, & Bregnano, & Cauerzaſij. Decernimus ergo, & regia virtute præcipimus, vt nullus ſucceſſorum noſtrorum Regum, ſeu Imperatorum, nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, aut alia quælibet perſona magna, ſiue parua huius noſtræ reſtitutionis edictum infringat: ſed iam dicta Eccleſia prædictarum villarum diſtrictum, & fodrum omni deinceps tempore lege in perpetuum valitura poſſideat: vt autem hæc ab omnibus credantur, & inconcuſſa ſeruentur, hanc inde chartam ſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus, manuque propria, vt infra apparet, corroborauimus, ſaluo per omnia iure Regiæ Maieſtatis.

Signum Domini Friderici Romani † *Regis.*

Ego Arnoldus Cancellarius vice Archicancellarij recognoui.

Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo quinquageſimo ſecundo: Indictione quinta decima: regnante Friderico Romanorum Rege, anno vero Regni eius primo. Actum Vlmæ feliciter. Amen.

Sequenti anno 8. Kal. Maij apud Bambergum Fridericus idem Imp. Ardizzoni concesſerat honorem, diſtrictum, & Fodrum Burgorum Grabatonæ, & Domaſij, cum alijs omnibus ad regalia pertinentibus, vt habet ſequens diploma.

In nomine ſanctæ & Indiuiduæ Trinitatis.

Fridericus primus diuina fauente gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Imperij noſtri nos hortatur auctoritas, omnium Regni fidelium controuerſias ad præſentiam noſtram prolatas diligenti examine dirimere, & ne impoſterum exinde oriatur contentio congrua ſententia terminare. Quapropter vniuerſis Regni

gni noſtri fidelibus tam futuris, quam præſentibus, volumus eſſe cognitum, qualiter controuerſia inter venerabilẽ Arctionem primum ſanctæ Cumanæ Eccleſiæ Eiſpcopum, & homines de Clauenna ſuper comitatu, & diſtrictu eiuſdem Clauennę diu agitata in palatio Barbengenſi per ſententiam Principum noſtra auctoritate confirmata, deciſa, & terminata ſit: veniens ad noſtram præſentiam prædictus Epiſcopus in Curiam, quam apud Vlmam primo Regni noſtri anno celebrauimus; comitatum Clauennæ, cum ſuo diſtrictu, ab Imperatore Carolo, omnibuſque ſuis ſucceſſoribus, tam Regibus, quam Imperatoribus per priuilegia Eccleſię Cumanę conceſſum, & aliquanto tempore Eccleſia Cumana in multa tribulatione exiſtente violentius, & irrationabiliter ſibi denegatum: ſibi, & Eccleſiæ prædictæ per nos reſtitui poſtulauit: Clauennates vero in eadem Curia exiſtentes, ipſum Comitatum in noſtra præſentia ſui iuris eſſe aſſeuerabant. Hos itaq. vnicuique ſua iura conſeruare volentes, vtrique parti priuilegia de ſuo iure tantum in ipſa cauſa conceſſimus, donec maiori inquiſitione in præſentia Principum eadem controuerſia, iuſtitia dictãte, per congruam ſententiam terminaretur: poſtmodum vero ſupradicto Epiſcopo, cum ſua Eccleſia exclamante, vtramque partem in noſtra præſentia Conſtantiæ per ſcriptum vocauimus, & eorum tam in noſtra audientia coram Principibus iuſſimus ventilari. Ibi Epiſcopus de comitatu Clauennæ priuilegia Caroli Imperatoris, omniumque ſucceſſorum ſuorum Regum, & Imperatorum vſque ad noſtra tempora, Eccleſiæ Cumanæ collata legenda repræſentauit. & inſuper teſtes idoneos, qui ſuum prædeceſſorem ſæpe dictum comitatum plenarie, & pacifice poſſidere viderunt, produxit. Guibertus vero craſſus, & Gubertus Portus Burgenſque Clauennates ſuper eadem cauſa ab omnibus Clauennatibus miſſi, & ordinati occaſione priuilegiorum ſuorum, quæ apud Clauennam ſe habere dicebant inducias petierunt, quas & obtinuerunt, aſſerentes ſe antiquiora priuilegia, & veraciora apportaturos: ſtatutoque termino in proſſimo tunc Paſcha futuro vtraque parte conſpectui noſtro repræſentata, & rurſus cauſa diligenter audita priuilegia Caroli Imperatoris, Ludouici, Lotharij Primi, & alterius Ludouici, & Caroli minoris, & Berengarij, & trium Othonum, & Conradi Imperatoris, & Herici Primi, Secundi, & Tertij, & Lotharij Secundi, & diuæ memoriæ patrui, & prædeceſſoris noſtri Conradi Regis ex parte Cumanę Eccleſiæ coram Principibus ſunt viſa, & recitata ex quorum tenore manifeſte cognouimus prædictum comitatum ad ius, & proprietatem Cumanæ Eccleſiæ pertinere;

A Clauennates vero in ſuis priuilegijs omnino defecerunt. Querentes igitur ſubterfugium comitatum illum ad ducatum Sueuiæ pertinere dicebant: propter quod de ſe nullius niſi deuijs iudicio ſe ſiſtere debere aſſerebant: verum quia neque de manu Patris noſtri Friderici Ducis Sueuorum, neque de manu noſtra, dum adhuc eiuſdem ducatus dignitate fungeremus, aliquam inueſtituram eos, ſeu priuilegium ſuſcepiſſe cognouimus, ſed potius poſtquam Regni ſolium diuina diſpoſitione conſcendimus priuilegium de ipſo comitatu à manu noſtra de reſpectu Regni; ſicut ſupra notauimus ſuſceperant partem Clauennatum penitus ab ipſa allegatione re-

B pulimus: ijs igitur, & alijs auditis allegationibus, & cauſa diligenter inſpecta, & conſenſu, & conſilio Principum, & noſtra auctoritate à venerab. Conrado Augusten. Epiſcopo ſuper ijs omnibus, talis eſt ſententia promulgata: comitatum Clauennæ, cum honore, & diſtrictu, ſuo Epiſcopo, & Cumanæ Eccleſiæ ad iudicauit, & Epiſcopum cum ſua Eccleſia in poſſeſſione ipſius comitatus reſtitui iuſſit; quam ſententiam nos regia auctoritate laudauimus, & confirmauimus, & omnia priuilegia Clauennatum caſſauimus, atque in irritum diximus; priuilegia vero omnia Cumanæ Eccleſiæ præſenti pagina confirmauimus, quam etiam ſigilli noſtri impreſſione iuſſi-

C mus inſigniri; ſtatuentes, vt nullus Regum, aut Imperatorum, aut alia quęlibet parua, magnaque perſona prædictam ſententiam infringere, aut huic noſtro ſcripto contrariare præſumat, ſcilicet valeat in perpetuum eccleſiæ cui collata eſt vſibus omnimodis profutura: Clauennatibus quoque omnibus regia auctoritate præcipimus, vt eandem ſententiam firmam, & inconuulſam in perpetuum teneant, & obſeruent, & Epiſcopo debitum, & ad iudicatum honorem comitatus, & diſtricti perſoluant. Teſtes autem in quorum præſentia hæc acta ſunt iuſſimus inferius annotari: quorum nomina iuſſimus inferius annotari. Bernardus Presbyt. & Gre-

D gorius Diaconus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & Legati; Anſelmus Aneſbergenſis Epiſcopus, Otho Friſingenſis, Vurimannus Zizenſis, Gebardus Vvirburgenſis, Conradus Auguſtenſis Epiſcopi; Adelbertus Marchio Saxoniæ. Odacharo Marchio de Stina. Rudulphus Comes de Rameſperc. Fridericus comes de Biohelinga, Maub. Vvardus de Gruambado: de Cumanis aderant hi: Ioannes Calignus, Albertus de Ripa, & Martinus de Caſtello nepos Epiſcopi; de Clauennatibus erant præſentes prædicti Vvisberti, & Nanfredus de Ladran; & Zollanus, & Carolus, & Præsbyter Marchiſius de Balerna.

Signum

Signum Domini Friderici † Romanorum Regis inuictiſſimi. A

Ego Arnaldus Cancellarius vice Maguntini Archiep. & Archicancellarij recognoui.

Datum apud Bamberg. Anno Dominicæ Incarnationis M. CLIII. Indictione prima octaua Kal. Maij regnante Friderico Romanorum Rege glorioſo: anno vero Regni eius ſecundo feliciter.

In nomine ſancta & Induidua Trinitatis.

Fridericus Primus Dei gratia Romanorum Rex Auguſtus. Ex commiſſas nobis auctoritate Imperij Eccleſias per Regnum conſtitutas diligere nos, & honorare competit, B earumque poſſeſſiones largitione regia propenſius ampliare: Ea propter tam futuris, quam præſentibus Chriſti fidelibus volumus eſſe cognitum, quod Ardicioni Cumanæ Eccleſię Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus in perpetuum douamus, atque concedimus honorem, diſtrictum, & fodrum, cum alijs omnibus ad regalia pertinentibus in locis, burgis, & territorijs Grabatouæ, & Domaſij, & præſenti priuilegio communimus: ſtatuentes, vt prædictus Epiſcopus, ſuique ſucceſſores memoratas poſſeſſiones, cum ſuis diſtrictis in perpetuum noſtra auctoritate teneant, & poſſideant, & nullus Regum, aut Imperatorum, ſeu alia parua, magnaue perſona eos de cætero ſuper ijs inquietare C præſumat, ſed manutenear in perpetuum eorum, quibus ea contulimus vſibus omnimodis profutura: & vt hęc omnia in perpetuum firma, & inconuulſa permaneant, præſentem paginam ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus inſigniri: teſtes autem qui præſentes fuerunt ſunt ij, Anſelmus Habesbabergenſis Epiſcopus Vveimarus Curienſis Epiſcopus, Conradus Auguſtenſis Epiſcopus, Albertus Marchio Saxoniæ, Fridericus Comes de Bichelingen, Marqualdus de Grumbach, & alij plurimi.

Signum Domini Friderici Romani † Imperatoris inuictiſſimi.

Ego Arnoldus Cancellarius vice Moguntini Archiepiſcopi, & Archicancellarij D *recognoui.*

50 HENRICVS, huius nominis primus, e familia Ripa Cremenſis, ad hanc eandem ſedem vocatus eſt an. 1154. Ronchalienſi Conuentui à primo Friderico celebrato interfuit 1158. Fato functus eſt anno 1163. exceptuſque eſt in Cathedrali, Robertus Ruſcha Monachus Ciſtercienſis in libro, quem de ſua nobili gente Ruſcha compoſuit, narrat poſt exceſſum Henrici, quendam Ioannem Ruſcham tenuiſſe Comenſem ſedem. hoc eſt 1184. ſed cum nullum certum adſerat auctorem, repererimq. Anſelmum Henrico ſucceſsiſſe 1163. ac interfuiſse Lateranẽſi Conc. 1179. ſub Alexandro Tertio, annoque 1189 ampliſſimum ab Henrico Imperatore retuliſſe priuilegium, arbitror dicendum, aut hunc Ioannem nunquam fuiſſe Comenſem Epiſcopum, aut Ruſcham ſcriptorem, tempus latuiſſe, quo Ioannes iſte in hac Comenſi ſede ius diuinum dicebat; Henrico noſtro cõceſſit Fridericus Imperator priuilegium abſolutionis (ita in tabulis) vſurarum, & creditorum, in quibus tenebatur Eccleſia Cumana, reſtitutionis, & cõfirmationis poſſeſſionum Eccleſiæ, reuocationis, & irritationis beneficiorum, ac feudorum omnium, quæ infra octo dies ante mortem ſuam dedit, & præſtitit prędeceſſor Ardicius Epiſcopus. Dat. Papiæ ſeptimo Idus Iunij anno 1163. Imperij ſeptimo.

In nomine ſancta & indiuidua Trinitatis.

Fridericus Primus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus: cum noſtri regiminis dignitas ad omnium Imperij noſtri Eccleſiarum conſeruationem nos commoneat, illatam tamen Eccleſiarum curam, & ſollicitudinem propenſiori ſtudio gerere debemus, quarum conſtantiori fidelitare, & porioribus obſequijs honor Imperij decoratur, & promouetur: ea propter cum nos, & diligentiori conſideratione certum haberemus Cumanam Eccleſiam temporibus venerabilis Epiſcopi Ardicionis piæ memoriæ ita oppreſſam, & alieno ære aggrauatam, quod vllo modo ſtare poſſet, nec damna ſua recuperare ſolita Imperiali clementia, quæ vaſſallum magis, quam Principem decet tantis neceſſitatibus eiuſdem Eccleſiæ, communicato conſilio vniuerſorum Principum noſtrorum, tam Lombardorum quam Theutonicorum, & etiam Iudicum conſcedimus, & condoluimna hac pietate, gratia, quod nos ipſam Eccleſiam, & poſſeſſiones eius pignoribus grauiter obligatas ab omni vſura, hac noſtra imperiali auctoritate, & conſtitutione prorſus abſoluimus, ſtatuentes, & noſtra Imperiali auctoritate firmiter præcipientes, vt omnes illi, qui debita ſua exigunt, & repetunt, fructus quoque inde recipiunt, non pro vſuris, ſed pro ſola certa ſorte computent, omni pœnitus vſuræ exactione remota: quia vero maioris gratiæ remedium erat adhibendum, ita videlicet, quod imperium ab Eccleſia Cumana debitum haberet ſeruitium, & dilectus Princeps noſter Hericus Primus, qui prædicto Ardicioni ad regimen Eccleſiæ ſucceſſit: vnde ſubſtentaretur habere plenius, prædictam Eccleſiam ab omnibus debitis creditorum abſoluimus, & liberam eſſe volumus:

mus: exceptis illis, quæ vel pro ſeruitio Imperij, vel pro vrilitate Eccleſiæ expenſa fuiſſe certa probatione euidenter conſtiterit: prætereа omnes poſſeſſiones, quas prædictus Ardicio Epiſc. ante obirum ſuum tenebat, & habebat, ſiue eſſent Mediolanenſium, vel aliorum fidelium, noſtro Epiſcopo, & eccleſiæ Cumanæ, reſtituimus, & confirmauimus: inſuper vt ad plenum Eccl. deſtitutæ ſubueniamus omnia beneficia, & feuda, quæ idem Ardicio Epiſcopus intra octo dies ante mortem ſuam dedit, vel præſtitit irritum reuocamus, & nullius momenti eſſe iubemus; ſi quis vero huic præcepto noſtro temerario vſu contraire præſumpſerit viginti libras auri puriſſimi componat, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem prædictæ Eccleſiæ: quod vt verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur manu propria annotatum ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus inſigniri.

Signum Domini Friderici † Romanorum Imperatoris inuictiſſimi.

Ego Arnoldus Cancellarius vice Moguntini Archiep. & Archicanc. recognoui.

Acta ſunt hac anno Dominicæ Incarnationis M.C.LXIII. Indictione vndecima: regnante Domino Friderico Imperatore inuictiſſimo. Anno regni eius decimo: Imperij vero ſeptimo: Dat. Papiæ poſt deſtructionem Mediolani 3. Idus Iunij.

In nomine ſanctæ & Indiuiduæ Trinitatis.

Henricus Sextus Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus: Imperialis magnitudo fidelium ſuorum petitiones iuſta; begnigna aure conſueuit audire. Eapropter fidelium noſtrorũ vniuerſitas ſciat quod nos attendentes, putam, & ſincerã fidem noſtri fidelis Anſelmi Cumani Epiſc. ſtatuimus, & ſancimus, vt nullum præiudicium Epiſcopo Cumano, vel ipſi Epiſcopo generari, de eo quod Conſules, cum Communitate, ſine liberatione illis de Lugano de iuriſdictione, diſtrictum, & honorem in burgo, & villa, & curte habere, quem Epiſcopi Cumani, & idem Epiſcopus Cumanus habuit, nec ei propter hoc etiam circa poſſeſſionem præiudicium generetur: non obſtante in aliquo Conſulũ Cumanorum conceſſione, vel data libertate: quod vt verius credatur præſentem paginam iuſſimus conſcribi, & auctoritate noſtri ſigilli communiri: huius rei teſtes ſunt Comes Theodonius de Hoſtade, Trancedus de Grauina, Robertus de Durno, Arnaldus Stuitna, Otto Cendadarius, & alij quam plures.

Signum D. Henrici † Imperatoris inuictiſſimi.

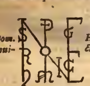
Datum in loco Cumano 1191. *Idus Iulij indictione decima.*

In nomine ſancta & Indiuidua Trinitatis.

Henricus Sextus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, Imperialem decet excellentiam fidelium ſuorum iuſtas petitiones aure benigna ſuſcipere, præcipue tamen eas, quæ ad omnipotentem honorem ſpectare noſcuntur, à quibus tribuitur omnis imperialis poteſtas: nouerint itaque omnes, qui noſtræ ſunt poteſtati ſubiecti, quod ad poſtulationem fidelis noſtri Ardicionis II. Cumani Epiſcopi, omnia quæcumque excellentis memoriæ pater noſter Fridericus Romanorum Imperator Eccleſiæ Cumanę, dedit, confirmauit, vel per ſententiam ipſe, aut curia ſua, & conſentiente adiudicauit: nos quoque dictæ Cumanæ Eccleſiæ damus, confirmamus, & ipſam Eccleſiam iure habere decernimus: ſtatuentes, vt nulla perſona, nulla ciuitas, vel locus, occaſione contra prædicta venire audeat: ſi quis vero contra hoc venire pręſumpſerit quinquaginta lib. auri pro banno componat medietatem Cameræ noſtrę, medietatem vero Comanæ Eccleſiæ.

Datum Placentiæ per manum Alberti Dei gratia Imperialis aulæ Prothonotarij: anno Dominicæ Incarnat. 1196. *ſexto die intrante Septemb. indictione quarta decima.*

Signum Dom. Henrici Imperatoris inuictiſſimi.

51 ANSELMVS Comenſis, patriæ fuit Antiſtes 1163. hic, vt ſupra memorauimus, ſub Alexandro Tertio Lateranenſi Concilio interfuit 1179. iuraque omnia Comenſis ciuitatis, alijſque pluribus ſuffultus priuilegijs bene ſeruauit. Exemptus è viuis eſt eodem anno, ſepultuſq. in Cathedrali. Quo Præſule Alexander Papa Tertius Canonicis S. Euphemiæ de Inſula, quæ illis olim Liategatius elargitus fuerat anno 1031. ſuo ſequenti diplomate confirmauit.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Canonicis S. Euphemiæ de Inſula Cumana: ſalut. & Apoſt. bened. Autehenticum ſcriptum inſpeximus per quod nobis innotuit bo. me. L. Cumanum Epiſc. ſtatuiſſe, vt ſaltem duobus temporibus anni, ab Aduentu videlicet Domini vſq. ad Natalem, & per totam Quadrageſimam deberitis in ſimul conuenire, & inſtantius debitum Domini famulatum impẽdere, & vt poſſitis melius adimplere quaſdam

N

eam decimas pia vobis conſideratione conceſſi,& tot fratres in Eccleſia veſta ſtatuit congregandos, quot eędem decimæ duabus quadrageſimus anni, & ſi fieri poſſet Dominicis, & feſtiuis diebus ad victum percipiendum ſufficerent, nec aliquem in Congregationem eius in hac parte veſtram ſine fratruum electione tempore quolibet aſſumendum: nos itaque conſtitutionem eius in hac parte, ſicut à præfato Epiſcopo circumſpecta prouidentia facta dinoſcitur prohibemus pręſumptione quorumlibet violari, & decimas ipſas, ſicut eas de conceſſione prædicti Epiſcopi auctoritate, & canonice poſſidetis vobis, & Eccleſiæ veſtræ, auctoritate Apoſtolica confirmamus: præterea præſenti ſcripto artius interdicimus, ne quis vnitatem, & fraternitatem veſtram pro eo, quod caſtrum diturum eſt; in quo conſueueratis moram habere, aut hoſtilitatis obtentu diuidere, & omnia ſicut ea de iure tenebatis ante deſtructionem caſtri, à vobis à modo decernimus poſſidenda: adijcimus inſuper, vt ſi Eccleſiam veſtram, & ad locum aliquem veſtræ plebis tranſire, vel in loco, vbi fuerat reædificari contigerit, nihilominus priuilegia antiquæ eccleſiæ indultas poſſeſſiones, inſtitutiones, & rationabiles conſuetudines habeatis, quas in antiqua eccleſia commeruiſtis habere, nec vltra conſtitutum, & conſuetum numerum duodecim videlicet fratuū, aliquis vobis ſuperponatur, niſi poſſeſſiones in tantu n augeantur, quod fratruum numerus merito debeat adaugeri, ordinationes quoque plebatus veſtri, ſicut eas rationabiliter hactenus vobis duximus, nihilominus confirmari: nulli ergo omnino hominum liceat, &c.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum, decimo Kal. May.

52 ARDIZZO ſecundus Vercellen. ex Præpoſito Cathedralis, patrię euaſit Epiſc. 1195. cui Henricus Imp. iterata liberalitate omnia priuilegia conceſſit, quæ aliquādo alij Cæſares indulſiſſent Comenſi ſedi 1196 6. Septemb. Dat. Placentiæ. Deceſſit 1204.

53 GILLELMVS de Turre Mendritij Ardizzoni ſucceſſit 1204. Orhonis IV. Imp. aliquando indignationē tulit, de qua ſcribit Innoc. tertius Epiſc. Taurinen. & Præpoſito S. Gaudentij. Nouarien. Epiſc. 31. Reg. an. 15. Dat. Laterani 9. Apr. idem Otho inſuper Guillelmo ſuum dedit priuilegium.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Otho Quartus diuina fauente clementia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus; omnibus Imperij fidelibus in perpetuum: quamquam ſereniſſima, & de fonte pietatis procedens imperialis dignitas maieſtatis, ac inuictiſſima magnitudinis noſtræ poteſtas: vehementius, nos prouocent, & inducant, aut amputata cunctis libertate nocendi, vniuerſos Imperij fideles, tam vehementer, quam potenter, tueamur, vbiq. ad eos tam ſpiritualius volumus, & tenemur dexteram noſtræ defēſionis extendere, eorumq. propēſius intendere tranquillitati, & paci, quo merito deuotionis & ſinceritate fidei, dilectionis noſtræ munus, & fauoris noſtri gratiam vberius promerentur: ea propter ad omnium imperij noſtri fidelium tam præſentiū, quā futurorum, qui ſunt præſentem pag. inſpecturi volumus notitiā peruenire: quod dilecti fidelis noſtri Gullielmi primi Cumani Epiſc. & douotionis ſeruorem, & fidei conſtantiam attendentes ipſius perſonam, & Eccleſ. Cumanam, quam dilectionis noſtræ brachijs artius āplexamur, & omnia ipſius bona tam mobilia, quam immobilia omnes res, & poſſeſſiones, quæ & quas nunc poſſidet, & in poſterum quolibet iuſto modo acquiſierit ſub noſtra omnimoda, & ſpeciali protectione recipimus vniuerſis, & ſingulis imperij noſtri fidelibus ſub obtentu gratiæ noſtræ dantes diſtrictius in mandatis, & imperiali decreto firmiter ſtatuentes, quatenus nullus Marchio, Comes, Caſtellanus, nulla perſona magna, vel parua, nulla Vniuerſitas, nulla Communitas, ſeu Commune contra memorati fidelis dilecti noſtri Guillielmi Cumani Epiſcopi, ſuorumque ſucceſſorum, perſonam, ſeu extra Eccleſiam Cumanam guerram, inſultum, ſeu impetum mouere, vel facere, ipſamque, ſeu res ipſius, tam mobiles, quam immobiles, quas nunc habet, vel impoſterum eſt legiptime habitura, infeſtare, moleſtare, grauare, diminuere, detinere, deteriorare, neque iuri ipſius in aliquo derogare præſumat, neque vllum præbere auxilium, conſilium, vel fauorem aliquibus, qui auſu temeratio eam inquietare præſumpſerint, & aliquam eidem violentiam, vel iniuriam irrogare; ſtatuimus etiam, vt eidem Eccleſiæ Cumanæ imperiali clementia indulgemus, vt nulla perſcriptio inchoata, vel inchoanda currat contra eandem Eccl. niſi centenaria: quod ſi aliqua perſona magna, vel parua ſecularis, vel eccleſiaſt. Vniuerſitas, Communitas, ſeu Commune hoc pręcepti noſtri decretum, hanc protectionis noſtræ paginam infringere attentauerit, & ei præſumptiuue temeraria contraire, indignationem noſtram ſe nouerit incurſurū, & in vltionē tranſgreſſionis, & temeritatis ſuæ pœna 100. marchar. argenti examinati mulctetur: quarum medietatem Cam. noſtræ reliquā memoratę Eccl. decernimus perſoluendā: vt autē verius & diligentius obſeruetur ab omnibus, manu proprię ſubſcriptionis ſigno roboratum, annuli noſtri impreſſione ſubtus iuſſimus inſigniri.

Signum

Signum Domini Othonis † Imperatoris ſereniſſimi Auguſti.

Vlbert. Cancellarius ad vicem Archicancellarij recognouit.

Data anno Dominicæ Incarnationis 1209 Ind. 12. menſe Martij, anno vero D. Othonis inuictiſſimi Imperatoris primo. Actum Auguſtæ feliciter. Amen.

Per viginti annos ſtrenue, ac cum laude prudentię Comenſem adminiſtrauit Eccl. excedenſque ann. 1226. 21. Octobris apud S. Mariam de Torello ſepulchrum accepit Lughanæ vallis, quam ipſe conſtruẽdam curancrat, eamq. ſplendido cenſu, & præpoſitura Fratruum Humiliatorũ exornauerat. Eo Præſule, Honorius Tertius Canonicorum numerum in Cathedrali Cumana, olim ab Anſelmo Epiſcopo anno 1187. ſtatutum confirmauit ſequenti diplomate, quod in Reg. Vatic. aſſeruatur f. 214. an. 2.

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri noſtro Epiſcopo, & Canonicis Cumanis, ſalutem, &c. Cum per fratres, & Coepiſcopos noſtros ad profectum eccleſiarum, & pacem, aliqua ſtatuuntur, quæ ab inſtitutis ſacrorum Canonum non diſcrepant iuxta poſtulantium voluntatem conſentaneam rationi conuenit, eadem Apoſtol. ſedis munimine roborari. Sane nobis innotuit, quod bonæ mem. A. Cumanus Epiſc. volens ſuę profectibus Eccleſ. prouidere, auctoritate ſanctæ record. Gregorij Papæ prædeceſſoris noſtri de voluntate, & aſſenſu ſui Capituli ſtatuit, vt in Cumana Eccleſ. viginti Canonicorum numerus certus exiſtat, & ſemper maneat illibatus, & idem ſtatutum in ſcriptum redigens, ſui ſigilli munimine roborauit, quod cum fel. mem. Cęleſtino Papæ prædeceſſ. fuiſſet oblatum, idem diligenter audiens approbauit. Ea propter veſtris iuſtis poſtulationibus annuentes, ad exemplar præd. Cœleſtini ſtatutum ipſum, ſicut rationabiliter factum eſt, & in præfato ſcripto authentico continetur, auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Statuentes, vt præbendæ Eccl. veſtræ contra ſtatutum Lateranen. Concilij ſalua ſedis Apoſt. auctoritate de cætero minime permittantur. Ad maiorem vero firmitatem, ipſius ſcripti tenorem de verbo ad verbum præſentibus duximus inſerendum. Qui eſt talis. A Dei gratia Cumanus Epiſcopus licet immeritus dilectis in Chriſto fratribus Canonicis Cumanę matricis Eccleſiæ, &c. Cum ex iniuncto nobis Epiſcopatus officio cunctis noſtro regimini commiſſis eccleſijs paſtorali teneamur vigilantia prouidere, indignum ſatis videri poſſet, & abſonum, niſi Epiſcopalis Eccleſiæ curam, & diligentiam ſolicitus haberemus. Illius ſiquidem vtilitatibus tanto propenſius nobis conuenit intendere, eiuſque ſtatui operam date, quanto ſpecialius eam regendam ſuſcepimus, & velut ſponſam propriam inſtanti cura diligentiſſime gubernandam.

Neceſſarium igitur duximus futuris caſibus cautius occurrere ab inſurgentibus grauaminibus diuina fauente clementia ſubleuare.

Conſueuerunt enim ſæpius dictæ matricis Eccleſiæ fratres plurimorum hominum, & maxime ſuorum ciuium ſuſtinere moleſtias, & importunis precibus pro ſuſcipiendis Clericis aſſidue magis, ac magis inquietari: faciebant nempe talia homines ſe ipſos amantes, & quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti quærentes, dum Eccleſiæ facultates minime attenderent, & tamen niſi eorum foret precibus ſatisfactum, clericis debita ſubſtrahebant, & ſe grauiora facturos in detrimentum Eccleſiæ ſæpius minabantur. Volentes itaq. Epiſcopalem Eccleſiam ab hijs, & alijs oppreſſionibus per Dei gratiam liberare, cognoſcentes etiam quod perſonis decenter poſſit ſufficere, freti auctoritate Domini Papæ bonæ memoriæ, qui apud Parmam tam nobis, quam alijs Lombardiæ Epiſcopis hoc priuilegium conceſſit, cum in alijs Epiſcopalibus eccleſijs, id factum nouerimus, de voluntate, & aſſenſu fratruum noſtrorum, certum in ea poſuimus numerum Clericorum. Ideoque facultatibus memoratæ Baſilicæ, prouentibus, & expenſis diligenter inſpectis, ad honorem Dei, & Saluatoris noſtri, & Genitricis eius, in cuius nomine ipſa, de qua agitur, eſt Eccleſia dedicata iam dicti Summi Pontificis auctoritate, ac noſtra, & fratruum noſtrorum ſtatuimus, & inuiolabiliter cõfirmamus, vt in Cumana Matrice Eccleſia nunc, & futuris temporibus viginti Canonicorum numerus certus exiſtat, & ſemper illibatus permaneat, vt ſic precum ceſſet importunitas mundanarum, & ipſi digne Deo, & glorioſæ Virgini valeant deſeruire, & competens de ipſius eccleſiæ prouentibus in victu, & veſtitu poſſint habere ſubſidium. Vt autem ſtatutum noſtrum perpetuam habeat firmitatem ſigillum noſtrum impreſſimus, & ſubſcripſimus.

Ego A. Cumanus Epiſcopus, &c. Nulli ergo, &c. noſtræ confirmationis, &c. infringere, vel ei, &c. contraire: ſi quis autem, &c. nouerit ſe incurſurum.

Datum Laterani ſeptimo Kalen. Februarij ann. 2.

…54 VBERTVM Sala è monte Ferrato, Archipresbyterum Vercellenſem, & Capellanum Apoſtolicum, Gregorius Nonus

Pontifex euexit ad ſedem; cum iure eligendi Canonicos, tres Abbates, cæterumque clerum, ac ſacerdotes, qui per vim inter electores ferendo ſuffragio conſederunt, vitioque diuerſos creauerant, Pontifex per eam vicem exuiſſet, vt habetur in epiſtola eiuſdem Gregorij Capitulo Cumano data 12. Kalen. Aprilis anno primo in Regeſt. Vatic. E. 29. f. 74. qui ad eccleſiam ſibi concreditam profectus parerue gregi conſuluit. Eccleſiam ſancti Ioannis in Pedemonte ex ordine ſancti Dominici conſecrauit, quæ, vt erigeretur, idem ſanctus omnem operam impendit anno 1283. ac poſt ſeptem annos Franciſcanorum Templum conſecrauit, temporibus S. Franciſci incœptum, atque ſancti Antonij Patauini opera, hortaturque abſolutum. Federicus II. Imperator ann. 1231. 13. Octobris. huic Epiſcopo dilargitus eſt fodinas Comenſis territorij., cui donationi plura alia adiecit priuilegia. Porro fodinarum donationis diploma ita ſe habet.

In nomine Dei æterni.

Fridericus Secundus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Ieruſalem, & Siciliæ Rex. Per præſens ſcriptum notum fieri volumus vniuerſis Imperij fidelibus tam præſentibus, quam futuris, quod venerabilis Cumanus Epiſc. Vbertus fidelis noſter. noſtræ celſitudini attentius ſupplicauit, vt venas metallorum, quæ inueniuntur in territorio, & diſtrictu Cumani epiſcopatus, ſibi, & eidem Eccleſiæ de innata gratia concedere dignaremur. Nos autem attendentes fidem, & deuotionem Epiſcopi memorati, quam ad nos, & imperium noſtrum gerit, & habet. Conſiderantes inſuper qualiter eadem Eccleſia prædeceſſoribus noſtris diuæ mem. Auguſtis, & Imperio deuota fuerit ex antiquo, volentes eam dignis beneficijs ampliare de ſpeciali gratia concedimus, & donamus dicto Epiſcopo, & eidem Eccleſiæ ſuæ venas metallorum, quæ inueniuntur in territorio, & diſtrictu epiſcopatus eiuſdem, vt ipſis de liberalitate noſtra gaudeat, & vtatur præſentis ſcripti auctorit. mandantes, quatenus nullus ſit, qui eum, vel dictam Eccleſ. ſuam contra præſentis conceſſionis noſtræ pag. moleſtare præſumat. Quod qui præſumpſerit indignationem noſtri culminis ſe nouerit incurſurum: ad huius itaque noſtræ conceſſionis memoriam, & ſtabilem firmitatem præſens ſcriptum fieri iuſſimus ſigillo noſtræ maieſtatis munitum. Huius rei teſtes ſunt B. Patriarcha Aquileien. Madeburgen. & Rauen. Archiep. B. Dux Karinthiæ, come H. de Hortbemberch. Gotifredus, & Conradus de Hohenloch, & alij quam plures.

Signum D. Friderici † inuictiſſimi Imp.

Datum apud Rauennam; Anno Dominicæ Incarnationis 1231 menſe Decembri quinta Indictionis.

Repreſſit ſectam quandam Manichæorum, quæ in ſua Diœceſi ex inſtigatione Diaboli ſuppullulauerat. Cui reſtringendæ non parum etiam laborauit S. Petrus ex Ord. Dominicano inuictiſſimus Martyr, diſceſſit e vita anno 1252. ſepultuſque eſt in ſupradicta eccl. S. Ioannis, in ſacello, cui poſtea S. Petri Martyris fecere cognomen. Reliquit Vbertus pro anima ſua quatuor ſolidos monaſterio Locedij Ord. Ciſtercienſis, vt officium celebraretur poſt eius obitum, ita in veteri libro mortuorum eiuſdem Abbatiæ ſcriptum fuit. Anno 1228 19. Apr. D. Guillelmus Prior Lucedij de cōſilio, & voluntate omnium Fratruum ſuorum promiſit D. Vberto de Sala Epiſcopo Cumano plenum officium fieri, ſicut pro vno Monacho audito obitu eius, & ſoluit quatuor ſolidos.

55 LEO huius nominis ſecundus, ex Auocata gente Comenſis, & Archidiacono Cathedralis, ab electoribus, quibus, vt ſupra docuimus, id incumbebat officij, patriæ Epiſc. renunciatus eſt an. 1252. cuius electioni Pontifex Rom. pondus adiecit. Breuiſſimus Pontifex fuit Leo, cum grauiter ſeneſcens, coactus fuerit miſſionem impetrare, mortuuſque deinde eſt 1253.

56 RAYMVNDVS Turrianus, Martini filius, Archipresbyter Modetiæ, ad hunc Epiſcopatum vocatus fuit, ſatagente Patre Martino, qui per ea tempora Comi Præturа fungebatur. Hic cum magis procliuis ad arma eſſet, quā ad eccleſiaſt. munera, ſenſim euaſit dux, caputq. Guelphorum, rebellantibus interim Gibellinis, armaque parantibus, quos iuſta acie cenſuit Raymundus debellandos: itaque cum mouiſſet contra Conradum Venoſtam feudatarium ſuum, Gibellinæque factionis fautorem præcipuum, Buſaloræque Caſtelli dominum, vniuerſæ pugnæ iacta alea male pugnauit, abductuſque eſt in ſeruitutem eiuſdem Caſtelli loco Carceris finibus, concluſus; ſæpe poſtulatum, cum exoluere vincu-

vincula Conradus renuiſſet, Comenſes, Mediolanenſeſque Guelphi conſociatis armis, per vim aſſeruerunt Epiſcopum in libertatem, arce, caſtelloque funditus exciſis. Cæterum Raymundus plura fiduciario iure ſibi ſubiectis attribuit, vt eoſdē paratos haberet, vbi aduerſæ factionis bellum contigiſſet ardere. Hunc eundem transtulerunt poſtea ad Patriarchatum Aquileienſem anno 1273. de quo ibi.

57 IOANNES huius nominis quartus Auocatus, ex Canonico Cathedralis ſucceſſor factus eſt Turriani anno 1277. Hic Gibellinarum partium fuit; quamobrem ab Eccleſia ſibi credita plerumque exulauit, ſuæque ſedi opera Othonis magni Archiepiſcopi Mediolanenſis aliquando tandem reſtitutus, aliquandiu pro Epiſcopo ſe geſſit: deceſſitque die 14. menſis Februarij, anno 1296. ſepultuſque eſt in Cathedrali in marmoreo ſepulchro: vbi adhuc eius gentilitia ſtegmata ſpectantur.

58 Fr. LEO Rambertengus, ex Ordine Minorum Comenſis, diſſidente comitio, contra Aduocatum de Aduocatis adlectus Epiſcopus eſt, cuius electionem, penſatis iuribus, Bonifacius Octauus voluit eſse ratam anno 1296. Hic item cum propenſius, quam pro Franciſcano fratre, Gibellinis ſtuderet, ærumnis plurimis circumuentus, exul fuit, tandemque ad Eccleſiam ſuam redijt: de eo ſic Iouius. Defuncto Ioanne, vacauit Paſtore Epiſcopatus vſque ad octauum diem Kal. Maij, quo die Leo de Rambertenghis Comenſis, Ordinis Minorum frater, ad Epiſcopatum ipſum electus eſt, ſimul, & Aduocatus de Aduocatis maioris Eccleſiæ Canonicus. Thomas Lunatus Comenſis Mathematicus interroganti Aduocato: ipſe ne, an Leo Sacerdotio fungerentur? ex Aſtrorum peritia reſpodit; Leonem Epiſcopum futurum; verum in initio calamitates paſſurum, ſed poſtea in pacifico ſtatu victurum; quod vtique contigit, quandoque varia fortuna vſus eſt. Primum intra mœnia ciuitatis à Conrado Ruſca diſsentiens, certamen cum eo commiſit, in quo Conradus ictu lapidis occiſus eſt: mox à Vitanis ex vrbe pulſus, cum Franchino Ruſca, & Ioanne Lucino. Tum Mathæus Vicecomes Vitanam factionem apud Luganum armis attriuit. Inde reuerſus, ſocio Leone, apud Comum in Prato communi cum hoſtibus conflixit, in quo prælio Vitani ſuperiores fuerunt; cæterum Leo ipſe, & Matthæus incolumes aufugerunt. Pacatis autem rebus, cum Henricus Septimus Romanorum Rex in Italiam veniſset, & reſtitutis in Regnum Vicecomitibus, Turrianos expuliſset, ac tum maxime Vitanorum opes afflictæ forent, Leo in patriam reuerſus, quieti ſtudens, Epiſcopatus ſui

A curæ, & rebus diuinis animum intendit Henrico Mediolani agenti ſuperiorum Cæſarum, & Regum priuilegia Eccleſiæ Comenſi conceſſa ſuppliciter obtulit, ea omnia ab eo comprobari expoſtulans. Cæſar Leonis petitioni liberaliter aſſenſit, adſiſtētibus viris illuſtribus Balduino Treuirenſi Archiepiſcopo, Imperatoris germano, Caſtono Turriano Mediolanenſi pariter Archiepiſcopo, Amadeo Gebennenſi, nec non Leodienſi, & Baſilienſi Epiſcopis: item Amadeo Sabaudiæ, Guidone de Namurco Flandriæ, & Valerano Imperatoris quoque Germano Lucemburgen. Comitibus. Anno ab Incarnatione 1311. 4. non. Februarij, Indictione 9. Reg. 3. Hoc diploma cum ſit valde celebre,
B in eoque cætera Imperatorum priuilegia Cumanæ Eccleſiæ conceſſa recenſeantur. hic non inutile fore iudicauimus ad verbum excribere.

Henricus Septimus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus.

Vniuerſis ſacri Romani Imperij fidelibus præſens priuilegium inſpecturis gratiam ſuam, & omne bonum. Currentis æui ſpatia, & temporum alterna varietas, ſic omnia ſurſum, & deorſum commiſcent, ſic memoriam humanæ fragilitatis obliterant, quod munimentis interdum nouis expedit recenſere præterita, & in præſen
C tem notitiam artificiali quadam induſtria renouare: per ſeculi quidem longæui curticula, nec ætas teſtibus, nec actis integritas, nee fides ſuffragari poteſt commode documentis. Cum itaque venerabilis Leo Tertius Cumanus Epiſcopus, Princeps noſter dilectus ſublimitatem noſtræ ſerenitatis adiens, nobis innotuerit, quod admodum Diui Reges, & Auguſti Imperatores anteceſſores noſtri prædictam Cumanam Eccleſiam, & eius Rectores, eum Clero, & rebus ad ſe iuſte, & legaliter pertinentibus pro diuino intuitu, & ob reuerentiam Beatiſſimi Abundij Epiſcopi, & Confeſſoris, quod ibidem honorabiliter humato corpore requieſcit, ſub pleniſſima defenſione, & immunitatis deuotione, tui
D tione, affectu deuoto retinentes, burgos, caſtra, villas, loca, & alia bona, & iura eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopis donarunt, contulerunt, & largiti ſunt, videlicet. Carolus Magnus Petro. Henricus Francorum, & Longobardorum Rex Eberardo. Ardoinus Rex Petro, Henricus Quartus Imperator Bennono. Ludouicus Tertius Rex Heilberto. Otho Tertius Imperator Adelgiſio Epiſcopis dictæ Eccleſiæ caſtrum, & plebem Birizonæ, cum comitatu, & diſtrictu, & portu, cum omnibus iappendicijs, & pertinentijs ſuis, & cum mercatis, & theloneis, ſeruis, & ancillis, aldioni-

 bus,

bus, & cum ipſa quoque porta, quæ publico vſui hactenus deſeruiuit, & omnibus, quæ ad illud caſtrum intus, & foris pertinuerunt, & omnibus pertinentijs, quæ dici, ſignari, & nominari poſſunt, quæ ad illud caſtrum contingere poſſint.

Conradus Secundus Rex Alberico dictę Eccleſiæ Epiſcopo comitatum Meſaucinum, quem conſtat ſitum in Alpibus vltra Birizonam fil. per vallem Meſaucinam, & quem quidam Theutonicus olim tenebat ad publicam partem, cum omnibus ſuis redditibus, vſibus, & exhibitionibus in integrum, cum aldijs, & aldianibus, cum omnibus ſibi pertinentijs, cum diſtrictis, & functionibus, cum placitis, & conditionibus tam in montibus, quam in planis, vbicumque ſunt, & cum omnibus, quæ adhuc dici, nominari poſſunt ad ipſum comitatum pertinentibus.

Ludouicus Tertius Rex Heilberto dictæ Cumanæ Eccleſiæ Epiſcopo; Otho Tertius Imperator Adelgiſio ſimiliter Epiſcopo plebem Locarni, & Sconæ, cum omni honore, & diſtrictu, & fodris, angarijs, & perangarijs, aduocarijs eccleſiarum, piſcationibus aquarum, theloneis, & alijs rebus omnibus, quæ ad honorem, iuriſdictionem, & diſtrictum quæ ad imperium pertinent, vel pertinere poſſent in Locarno, & Scona, Tauernula, Cordula, & Minuſio, & in toto Pleſiaru, & circumſtantibus locis eiuſdem. Carolus inſuper ſupradictus Imperator Petro, Hugo, & Lotharius Reges Azzoni. Lotharius primus Imperator, Lotharius Secundus Rex Vualdoni. Otho Tertius Imperator Petro. Henricus, & Francorum, & Longobardorum Rex Alberico. Henricus Sextus Rex Reginaldo; Ardoinus Rex Petro. Otho Tertius Imperator Adelgiſio. Fridericus Primus Imperator Ardicioni eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopis, caſtrum Clauennæ, cum comitatu, honore, & diſtrictu ſuo, cluſas, & pontem, & omnem redditum, vtilitatem, & exhibitionem, quæ ad partem Regiam exinde exire ſolebat. Quem quidem comitatum, cum honore, & diſtrictu ſuo Ardicioni Cumano Epiſcopo, & ipſi Eccleſiæ adiudicauit. Idem Imperator Fridericus, & Epiſcopum, cum ſua Eccleſia in poſſeſſione ipſius comitatus teſtitui iuſſit, ſpeciali ſuper hoc ſententia promulgata, omnia priuilegia Clauennatum caſſando, Cumenſis vero Eccleſiæ confirmando.

Henricus quoque Quartus Imperator Bennono. Ludouicus Tertius Heilberto. Lotharius Primus Imperator Leoni. Otho Tertius Imperator Adelgiſio. Henricus Sextus Imperator, & Fridericus Imperator Eccleſiæ Cumanæ Epiſcopis mercatum Legani, cum theloneis, & omnibus appendicijs ſuis, quin etiam, & ipſam eccleſiam, ſeu plebem Lugani, cum omnibus

A rebus, & poſſeſſionibus ſuis. Statuens idem Imperator, quod nullum præiudicium Epiſcopo Cumano, vel ipſi epiſcopo poſſit generari de eo, quod Conſules Cumani immunitatem, ſiue liberationem illis de Lugano de iuriſdictione, ſiue diſtrictu, aut honoribus ſua auctoritate conceſſerunt. Ita vt Eccleſia Cumana, & Epiſcopus Cumanus illam iuriſdictionem, & diſtrictum, & honorem in burgo Lugani, & villa, & curte habeant, quem Epiſcopi Cumani, & idem Epiſcopus Cumanus habuit, nec ei propter hoc etiam circa poſſeſſionem præiudicium generetur. Non obſtante in aliquo conſulum Cumanorũ conceſſione, vel data liberrate. mandando quoque præcipit idem Imperator Burgenſibus de Lugano
B parenti ſuo priuilegio, quod Epiſcopo Cumano debitam per omnia obbedientiam exhiberent, & præſtarent.

Ludouicus præterea Primus Imperator eidem Eccleſię Cumanæ quandam curtem iuris Regni ſui, quæ vocatur Ananutium, dicta nunc Inutium iuxta Lugani poſitam inter duas plebes, Agnium ſil. & Luganum cum vniuerſis pertinentijs, & adiacentijs ſuis, manſionibus, diſtrictibus, ac punctibus, terris, & vineis, & campis, pratis, ſiluis, cultis, & incultis, montibus, vallibus, planicieibus, rupibus, rupinis, aquis, aquarum decurſibus, paludibus iudiciarijs, ſeruis, & ancillis vtriuſque ſexus, legali-
C bus quoque placitis à termino de ceto, ſiue de cadio vſque ad Treſiæ pontem omnia in integrum, ſicut ad eam curtem iuſte, & legaliter dignoſcitur pertinere.

Lotharius quoque Primus Imperator Leoni Cumano Epiſcopo res, quæ ſitę erãt valle Tellina in Ducatu Mediolanenſi, de quibus altercatio orta fuit inter Petrum eius prædeceſſorem Eccleſiæ Cumanæ Epiſcopum; & Vualdonem ſancti Dionyſij Abbatem, qualque Carolus Imperator decreuit, ſicut antea, ita & in futurum Cumana teneret Eccleſia, quæ res ſunt eccleſiæ baptiſmales vna in Amazia, alia in Burnis, Zenia, & Poſtclane, & Monaſteriolum ſancti Fidelis. Henricus etiam Rex
D Eberardo ſæpe dictę Eccleſiæ Epiſcopo omnem medietatem vicecomitatus vallis Tellinæ, quicquid ad illam medietatem pertinebat, aut circa Belaſium, aut circa lacum Cumanum, tam in diſtrictu, quam in precario, & crimannis, atque omni pertinentia.

Fridericus inſuper Primus Rex Aug. Ardicioni Cumano Epiſcopo honorem, diſtrictum, & fodrum cum omnibus ad regalia pertinentibus in locis, burgis, & territorijs Grabatonæ, & Domaſij.

Fridericus quoq. idem Aug. eidem Ardicioni Epiſc. diſtrictum, & fodrum villarum de Oglate, Caſanoua, Albiolo, Gazino, Fino, Bregnano, & Cauerzaſio.

Henri-

Henricus quoque Quartus Imperator Bennoni. Ludouicus Tertius Rex, Heilbertio. Otho Tertius Imperator Adelgiſio. Conradus Secundus Rex Alberico. Ardoinus Rex Petro Eccleſiæ prælibatæ Epiſcopis piſcharias Maum, quæ nunc dicitur Mera, & Abduæ, cum cęteris fluminibus infra lacum decurrentibus ſimul cum ripa Cumarum, & Mezzolæ, cum theloneis, & functionibus, vel quicquid ibi de comitatu Lecu fuit aliquando, & etiam Abbatiam S. Manæ, quæ monaſterium vetus vocatur, nunc vero monaſterium pennile: inſuper xenodochia, ſeu hoſpitalia, monaſteria, eccleſias baptiſmales, cortes, loca, agros, Broilum, cum arena, mœniaque ciuitatis, fluminumque quoque littora, poſſeſſiones, quas cum aliquibus pagis, iuſte, & legaliter infra ditionem Regni noſtri poſſidet ipſa Cumana eccleſia.

Henricus etiam Secundus Imperator Albeniæ Epiſcopo Cumano quandam curtem, quæ dicitur villa Barzanorum, quæ fuit hęrediras, & proprietas ſcilicet comitis Sigifredi, Beringarij, & Vgonis periuriorum & reorum Imperij, cum omnibus redditibus, & exhibitionibus, impenſionibus, & functionibus, ſeruis, & ancillis, aldijs, & aldiabus, ideſt parrono ſeruientibus, tam in montibus, quam in planis, terris cultis, & incultis, vineis, campis, paſcuis, ſiluis, manſis, maſſaritijs, aquis, aquarum decurſibus, molendinis, caſis, rebuſque omnibus mobilibus, & immobilibus, & cum omnibus, quæ adhuc dici, vel nominari poſſunt ad eandem turtem pertinentibus.

Henricus quoque Tertius Rex Lithigerio Epiſcopo Cumano confirmauit hoc, quod ipſe Epiſcopus, & anteceſſores eius per conſuetudinem tulerunt in Epiſcopatu ſancti Abundij à vaſſallis eorum de Semerate, Honezano, & Vertemare nominatine porcos, & multonos, & amphoras vini.

Carolus etiam Imperator Petro Cumano Epiſcopo theloneum de mercato, & gegis, cum ipſo loco, necnon, & Lotharius primus Imp. Leoni eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopo eundem theloneum, & locum.

Henricus quoque Rex Reginaldo prælibatæ Eccleſiæ Epiſcopo, quandam Abbatiam Bremetēſis monaſterij, quam annos eius Conradus Imp. prædictæ Eccleſ. conceſſit, cum omnibus cæteris monaſterijs, & cellis ſibi pertinentibus, villis, maſſarijs, maſſaritijs, ſeruis, & ancillis, aldijs, aldianibus, montibus, planis, paſcuis, vicanalibus, diſtrictibus, mercatis, molendinis, piſcharijs, lacis, fluminibus, aquarumque decurſibus, campis, pratis, ſyluis, cultibus, & incultibus, eccleſijs baptiſmalibus, clericis, cappellis, & omnibus, quæ adhuc dici, vel nominari poſſunt ſibi pertinentibus tam prope, quam longe, & omnibus redditibus, vt ſit ſemper ad partem ſui Epiſcopatus tamquam loca per multa Regum tempora poſſeſſa inueſtiendo, & ordinando pro vt melius ſibi viſum fuerit ſine omni contradictione, & remota publica functione.

Conradus præterea Secundus Rex Epiſcopo Alberico Cumano vnitas domus, & iuncta ædificia caſarum Papiæ, cum curtis, & Broilis porticus intra ſe habentibus, & caſis, quæ ſunt in ciuitate Papiæ, & hæreditario iure quondam pertinere viſa ſunt cuidam Hieronymo olim Epiſcopo Vicentino, periuro, & apoſtate, qui ob nimiam inſolentiam ſuam ſeniorem eiuſdem Conradi Imperator. poſt manus ſuas ſibi traditas, & ſacramenta, & poſt quam eum in Regem, & Imperatorem elegit, oblitus promiſſæ fidei Ardoino Regni ſui inuaſori, qui tunc pro Rege computabatur aſſociatus eſt, ſuamque imperialem dignitatem diminuere conatus eſt, cum quo pariter predas, & incendium Eccleſias Dei, fideleſque ſuos palam exercuit: vnde ſecundū legem omnium gentium quicquid habuit ad regale publicum venire debuit, ſicut & fecit: nam iuſte, & legaliter epiſcopatum perdidit, & ei domos cunctas, quas infra eandem ciuitatem proprietario iure habebat.

Ludouicus Quartus Imper. Luitunardo dictæ Cumanæ Eccleſ. Epiſcopo, Abbatiam, quæ Coronatæ nominatur in honorem ſancti Martyris Georgij conſtructam, & prope fluuium Abduam ſitam, cum omnibus rebus, & familijs ad eam pertinentibus proprietario nomine tenendi, regendi, & ordinandi veluti cæteras res ſæpe dictæ eccleſiæ nominatas, & declaratas.

Ludouicus præterea Tertius Rex Heilberto. Otho Tertius Imperator Adelgiſio prælibatæ Eccl. Epiſcopis Comenſibus caſtrum, quod dicitur Sunc.

Adolphus quoque Romanorum Rex ipſi Leoni Epiſcopo Cumano Principi noſtro prædilecto inſulam, quæ ſita eſt in lacu Cumano, ſuper qua caſtrum dirutum fuiſſe dicitur à ciuibus Cumanis: ita tamen quod non liceat ei, nec alicui ſucceſſori caſtrum, ſeu fortilitium erigere, ſeu reædificare in Cumanæ ciuitatis præiudicium, & grauamen.

Aliqui etiam ex prædictis Regibus, & Imperatoribus, & alij nominati ſuper quorum longeuitate temporis priuilegia, ſeu munimenta non extant Epiſcopis prædictæ Eccleſ. Cumanæ, & ipſi Eccl. caſtrum Suſici, quod eſt ſupra lacum Cumanum, cum villis in montibus poſitis territorij de Surico. Caſtrum etiam Ardenni, cum villa eiuſdem. Caſtrum Zoiſiuij. Caſtrum Stazzone, cum diſtrictu plebis de villa. Caſtrum Zirani. Caſtrum Groſij. Quæ omnia ſunt

ſunt in valle Tellina ſita. Loca Sralij, &
Lugusuetti ſita in plebe Balerne, cum omni
honore, & diſtrictu, ac ſodso, & alijs om-
nibus ad regalia pertinentibus. Piſcharias
quoque totius fluminis Abduæ, & flumi-
nis Ticini fluentium ſuper Epiſcopatu Cu-
mano.

Fridericus vero Imper. Epiſcopo Cuma-
no, & einſdem Eccleſ. ſucceſſoribus venas
metallorum, quæ inueninntur in termina-
to, & diſtrictn epiſcopatus eiuſdem.

Ludouicus Tertius Rex Heilberto, Lu-
douicns Imperator Amalrico: Otho Ter-
tius Imperator Adelgiſio; Conradus Se-
cundus Rex Alberico: Ardoinus Rex Pe-
tro: Lotharius Auguſtus Leoni, & Otho
Quartus Imperator Gulielmo ſupradictæ
Cumanæ eccl. Epiſcopis: quemadmodum,
& Carolus Magnus: Ludouicus Aug. Lo-
tharius Imperatos filius eius: Carolus, &
Berengatius Reges: tres atque Othones
Imperatores, & Henricus Secundns Imp.
ſub ſua defenſione ipſam Cumanam Eccleſ.
couſtituentes, ſingulas querimonias, & di-
uerſas inquietudines, ſubtollentes con-
ceſſesunt: cum cunctis hominibus eiuſdem
Eccleſiæ. Nullus Iudex publicus diſtringat
ſine Epiſcopo, vel eius miſſo, & ſuos libe-
ros, ſiue ſeruos, aut diſtrictabiles, nullus
miniſter publicus banniſcat extra ſuam
parochiam ad ſacieudam iuſtitiam, ha-
beantque ipſi homines ſacundiam, fideiuſ-
ſores ſacramentales, ac teſtes eſſe ſecun-
dum ſuam legem, & contradare; & ad
partem ipſins Eccl. inquiſitionem facere,
cuiuſque ſint nationis.

Res quoque, & mancipia ipſius eccleſię
vnde munimenta prædicta, vel igne crema-
ta fuerane, aut uegligentia, ſeu iniuria
amiſſa, per quæ res ipſas tam à parentibus
quam ab extraneis ſibi traditas, aut ab eis
emptas, ſeu commntatas iure proprietatis
tenere, atque defendere debuiſſent, tam
in pagoCumano, quam in finibus Sipuenſis
abſque illius inquietudine, vel iuſta inrer-
pellatione, quiete, & ſecure habere, & poſ-
ſidere. Concedentes iuſuper prædicti Im-
peratores, & Reges eiuſdem Cumanæ Ec-
cleſ. Epiſcopis, & eorum ſucceſſoribus, vt
prædicta omnia, & ſingula in integrum
perpetuo, ac in æternnm libere, & quiete
tenerent, haberent, & firmiter poſſiderēt,
& quicquid voluntas eorum decerneret ex
ſupradictis facerent ad profectum Epiſco-
patus ſupradicti donando, commutando,
in benificio mancipando, & ephiteuſim
dando, quolibet alio titulo, & omnium
contradictione remota. Quorum quidem
burgorum, caſtrorum, villarum, locorum,
comitatuum, curtium, domorum, abba-
tiarum, theloneorum, mercatorum, im-
munitatum, ac aliorum iurium, auctori-
tates, & præcepra', ac priuilegia quam plu-
ra, præmiſſas donationes, & conceſſiones,

A largitiones, ac gratias continentia ipſorum
Imperatorum, & Regum, ſignis, & ſigillis
roborata, pœnis maximis appoſitis, idem
Leo Cumauus epiſc. dilectus Princeps no-
ſter, noſtris obtutibus obtulit: inſiuuans
noſtræ maieſtati alia plura priuilegia om-
nia ipſi Cumanę Eccleſ. ab Imperatoribus,
& Regibus prædeceſsorib. noſtris conceſsa
ſuper ipſis bonis, & rebus, ac iuribus ſuiſ-
ſe guerrarum turbinibus igne conſumpta,
deprædata, ac alio modo deperdita, abo-
litaque diutina temporum vetuſtate: quæ
tamen res, & bona, ac iura fuerunt per
Eccleſiam Cumauam longis temporibus
poſſeſſa pacificè, ac etiam nunc poſſiden-
tur in parte, & per hæc omnia ſupradicta
B inra, & bona fuerint, & de iure ſpectent
ad ipſam Eccleſiam per ipſa priuilegia pa-
tet, tenerque antiquiorum fama commu-
nis, & fida relatio plurimorum. Vnde pe-
tijt celſitudinem noſtram, vt de ſolita im-
periali munificentia prælibatas auctorita-
tes, & præcepta, ſeu priuilegia a Regi-
bus, & Imperatoribus antecеſſoribus no-
ſtris Epiſcopis, & Clericis ipſius Eccleſiæ
Cumanæ conceſſas, & conceſſis confirma-
re dignaremur, ac propter antiquitatem
temporis lapſi, & ſuper rebus conceſſis in
mutatam memoriam, & nomina variata
inter ipſas res, & bona donando, & con-
ferendo tam quæ poſſidentur, quam quæ
aliquando à ſuis prædeceſſoribus poſſeſſa
C ſunt, propter hominum malitiam occnpata,
donationes, & largitiones eaſdem, & re-
uocare, eaque omnia diſtricte præſenti pa-
gina facere annotari, & de ipſis inueſtire
eumdem ſolemniter, & de nouo.

Nos autem eiuſdem Principis noſtri Leo-
nis Epiſcopi conſtantiam fidei, & deuotio-
nis integritatem intendentes, quibus non
ſolum ipſe ad nos, ſed etiam eius præde-
ceſſores, & principes anteceſſores ſeſe lau-
dabiliter, & vtilites adhæſerunt, & adhę-
rere in futurum idem epiſcopus poterit
dignę ipſius petitioni aures volumus prę-
bere benignas, noſtrorumque prædeceſſo-
rum Imperatorum, & Regum, ſeu ex pię
charitatis opera perſequēdo. Quapropter
de imperiali auctoritate prælibata omnia
D priuilegia eiuſdem Cumanæ Eccleſiæ ap-
probamus, ratificamus, & præſentis priui-
legij patrocinio confirmamus, ac etiam
ex cauſis in petitione conſtitutis prædictas
donationes, & conceſſiones renouantes
donamus, conſerimus, atque largimur ei-
dem Cumano Epiſcopo omnia ſingula ſu-
pra nominata caſtra, plebes, comitatus, vi-
cecomitatus, thelonea, curtes, eccleſ. ab-
batias, monaſteria. xenodochia', burgos,
villas, loca, piſcharias maxime totius Ab-
duæ, & Ticini fluminis ſuper epiſcop. Co-
morum, metallorum venas, & arenas, &
ripam Cumanam, et Mezzolæ, cluſas, pō-
tem, mercata domos, poſſeſſiones, lacus,
& flu-

& flumina, cum omnibus honoribus, diſtrictibus, fodris, & iuribus ad regalia pertinentibus, ſicut ſuperius eſt expreſſum. Receptoque Eccleſiæ corporaliter præſtito, iuram ipſum Leonem Epiſc. ſuo nomine, & quo ſupra omni ſolemnitate ſeruata per ſceptrum, quod in manu noſtra gerebamus de prædictis omnibus auctoritate prædicta inueſtiendum corporaliter duximus, ac etiam inueſtimus; concedentes inſuper eidem Epiſcopo, & eius ſucceſſoribus, & prædictę Eccleſiæ Cumanæ, ac etiam volentes, & mandantes ex certa ſcientia, vt ea omnia perpetuo teneat, habeatque, firmiterque poſſideat libere, pacifice, & quiete, & quicquid ſibi placuerit faciat de ſupradictis donando, commutando, in beneficio mancipando, in ephiteutim dando, in precario concedendo, & quolibet alio titulo, omni hominum contradictione remota: & ſi quid contra formam priuilegiorum ipſius Eccleſiæ alienatum, vel occupatum extiterit, liceat ipſi Epiſcopo, & eius ſucceſſoribus exigere, & poſſeſſionem intrare abſq. litium ſtrepitu, & ſine auctoritate alicuius præſidis, & aliquo præiudicio iuris Eccleſiæ memoratæ, non obſtantibus ordinatione, conſtitutione, ſeu ſtatuto, ſeu priuilegio alicuius ciuitatis, vel burgi, vel caſtri, vel loci facta, vel indulta in aliquibus priuilegijs, vel reſcriptis contra hæc haſtenus impetratis, nullaque perſcriptione inchoata, vel inchoanda, quam incurriſſe, vel incurrere nolumus, quantumumque temporis ſit, contra Eccleſiam ſupradictam, ſeruos, quoque & homines, ſeu dominatores eiuſdem Eccleſiæ, & eorum bona ab omni publico obſequio, vel publica functione, aut redditibus exactione, vel excubia publica, & ab omni foro collecta, mutuo dacio, impoſitione, angaria, & perangaria, & alio quolibet onere reali, & perſonali, & temporali iuriſdictione prorſus eſſe volumus, & decernimus exemptos, liberos, & immunes. Quibus ſeruis, hominibus, & diſtrictalibus, vtriuſque ſexus præſentibus, & futuris, præcipimus, & volumus, vt ſolum Cumano Epiſcopo obediant, & intendant, ſtatuentes, & præſentis priuilegij auctoritate firmiter iniungentes, vt nullus Princeps, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Aduocatus, Vicedominus, Rector, ſiue quoduis alius Præſes, ſeu Magiſtratus, ſeu alia quæcunque perſona, aut ciuitas, burgus, caſtrum, ſeu locus Epiſcopum Cumanum, & memoratam Eccleſiam auſu temerario, impedire, aut moleſtare præſumat, ſeu per vllum placitum fatigare, vel aliquid abſtrahere, ſeu minuere, ſeu occupare, aut retinere de omnibus ſupradictis, vel pariter totum, quod noſtri anteceſſores a iure, & poteſtate, & dominio ipſorum, & Imperij in eccleſiaſticum ius ipſius Cumanæ Eccleſiæ, ac poſſeſſionem aliquam temporis allegare, ſeu opponere, quam omnino tollimus, nec ipſi Eccleſię præiudicare volumus, aut alicui aliquatenus ſuffragari: ipſoſque ſeruos, & homines, ac diſtrictabiles, ac eorum bona vllo modo, vel cauſa moleſtare, aut inquietare, diſtringere, vel bannire, aut in iudicio conuenire ſine ſpeciali licentia Epiſcopi Eccleſiæ Cumanæ prælibatæ.

In ipſis quoque fluminibus non cum ſepibus, ſed retibus ſit piſcandum, vt fluminum liber ſit curſus, nulli ſit licitum ſepes, aut palum figere: metallorum etiā venas, & arenas nullatenus fodere, vel leuare abſque licentia Epiſcopi Cumani: decernimus etiam, & ſancimus, vt omnes prædictæ res Eccleſiæ, ſerui, homines, & diſtrictabiles, & eorum bona ſub defenſione noſtra, & Imperij conſiſtant perhenniter; ipſique ſubditi, & diſtrictabiles Epiſcopo Cumano debitum, & ad indicatum honorem Comitatus, & diſtrictus exhibeant, & perſoluant: nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ approbationis, confirmationis, innouationis, conceſſionis, & inueſtituræ paginam infringere, vel ei auſu temerario contraire; etiamſi de aliquibus ſuperius nominatis priuilegia non extarent, ſed ſufficiat præſens noſtri priuilegij pagina ad fidem plenariam omnium premiſſorum. Si quis vero contra prædicta facere præſumpſerit indignationem noſtram grauiſſimam, & pœnam mille marcharum examinati, & coctiſſimi auri ſe nouerit incurſurum: cuius medietatem noſtræ Imperiali Cameræ, reliquam palatio Epiſcopali Cumano decernimus perſoluendam. In quorum fidem, omnium teſtimonium has litteras ſcribi de ſigillo noſtræ maieſtatis iuſſimus communiri. Teſtes autem in quorum præſentia acta ſunt hæc iuſſimus hic inferius adnotari. Quorum hæc ſunt nomina. Balduinus Archiepiſcopus Treuerenſis germanus noſter. Gaſtonus Archiepiſcopus Mediolanenſis. Amodeus Epiſcopus Gibennenſis. Egilbertus Epiſcopus Leodienſis. Vtilbertus Epiſcopus Baſilienſis. Amodeus Comes Sabaudiæ, Guido de Namurco Flandrenſis Comes, & Vvalueramnus Comes de Lacemburg noſter germanus, Principes noſtri dilectiſſimi, & fideliſſimi Imperio.

Signum Domini Henrici † glorioſiſſimi, & inuictiſſimi Imperatoris.

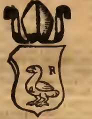
Datum & actum in ciuitate Mediolanenſi in Archiepiſcopali palatio anno Dominicæ Natiuitatis milleſimo trecenteſimo vndecimo, quarto non. Februarij Indictione nona. Regni vero noſtri anno tertio.

Interea Eccleſiam Diui Franciſci auxit Leo, permiſtilium forma quadrata marmoreis columnis fultum ibidem ædificauit.

Aedem

Aedem ſancti Marci in Vico reſtituit, De- A
functus eſt anno Domini 1325. in Cœnobio Diui Franciſci, vbi educatus fuerat, & inibi ſub rudi lapidea menſa conditus.

59 Fr. BENEDICTVM de Aſinago, ex Ordine Prædicatorum, ſacræ Theologiæ Magiſtrum, Comenſem Ioannes XXII. Pontifex hac ſede nobilitauit anno 1328. Kal. Ianuar. ita in Regeſt. Vatic. De quo liceat adſcribere hæc eiuſdem Iouij verba. Leoni ſucceſſit Benedictus de Aſinago, Theologię profeſſor, ex Ordine Prædicatorum, quem Ioannes XXII. Pontif. Max. in Galliis agens, poſt mortem Leonis, Comenſibus dederat. Cæterum Franchinus Ruſca ſenior, qui tunc rerum Comi potiebatur, Vale-
rianum fratrem ſuum maioris Eccleſiæ Ar- B
chidiaconum à Canonicis in Epiſcopum eligi procuraueratı ſed Pontifex electionem haud quaquam ratam habuerat, quod Franchinus Ludouici Bauari partes tueretur, quem Pontifex Imperatorem decernere negabat. Eo tempore Valerianus electus per quendam Epiſcopum Orientis nũcupatum, ſacra fieri de more iubebat; ſed & quendam fratrem Lucam de Caſtello Ordinis Minorum, poſt mortem Leonis Eccleſiæ Comenſis in temporalibus, & ſpiritualibus legitimum adminiſtratorem fuiſſe reperi. At Benedictus in Vulturenam concedens, Grumelli caſtrum ſuę ditionis obtinuit, vbi tuto agens ex Apoſto-
lica delegatione, Sacerdotes Ruſconis C
conſentientes, vt aſſeclas, & fautores Ludouici Bauari falſi Imperatoris, & Nicolai Corbarij adulterini Pontificis, Sacerdotijs priuabat, & in alios conferebat. Haud ita multo poſt apud Cremonam agens, Franchinum, & Raniciam, & & Valerianum electum communione priuatos Apoſtolica auctoritate declarauit, vt qui ſchiſmaticis, & hęreticis, vt aiebat, Ludouico, & Nicolao adhærerent; quin etiam ſacra, quæ Valerianus electus per Epiſcopum Orientis fieri iubebat, irrita cenſuit, & deteſtatus eſt. Tum vero Pontifex Maximus in gratiam Benedicti Comenſi populo ſacris interdi-
xit. Quare Comenſes tœdio execratio- D
num Benedicto adhærere cœperunt, qui cum ſeptem annis, ab Epiſcopali ſede excluſus, in armis fuiſſet, vniuerſum tandem agrum Comenſem in fidem accepit; mox ad vrbem ipſam cum exercitu feſtinauit, Vitanorum in primis factione, & opibus fretus. Quare Franchinus Ruſca non mediocriter exterritus eſt, & de ciuitate Azoni Vicecomiti Mediolani Principi dedenda cogitauit, quando & Graſſi Canturienſes apprime infenſi, omnes pro Benedicto aduerſus Franchinum ipſum vires exponebant, & Scaligerorum ſubſidio ab Azone fruſtratus fuerat, qui Verona venientes, tranſitu Abduę prohibiti erant. Ergo Benedictus haud procul ab vrbe, terra, lacu Franchinum vrgebat, ita vt auxiliaribus aditus non pateret. Quo circa neceſſitate coactus Franchinus, cum præſens bellum neque ſuis, neque alienis armis propulſare poſſet, Azoni deditionem ciuitatis fecit, qui, ea recepta, ſtatim Benedictum, & Vitanos exules introduxit, anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo quinto. Is autem, depulſo Valeriano, tribus annis in Epiſcopatu vixit, per quæ tempora prouinciale Cõcilium Aquileiæ habitum eſt, Præſidente Beltrando Patriarcha, cui & ipſe Benedictus interfuit. Interim & Eccleſiam Diui Ioannis Pedemontani, cum Cœnobio Ordinis ſui apud Comum, adiuuantibus quoque Comenſibus, auxit, cuius imago ſub fornice ſuperiori depicta conſpicitur. Deceſſit 1339. ſepultuſque eſt apud ſanctum Ioannem Pedemontanum ſui Ordinis.

60 BELTRAMINVS Parauicinus è Caſilio Pago plebaniæ Nincini, Mediolanẽſis diœceſis, Theatinus, Epiſc. vir doctiſſ. Azzonique Vicecomiti in paucis charus, eiuſdem fauore ad Comenſem ſedem peruenit anno 1339. 8. Kal. Decembris, ex Reg. Vetic E. 729. ann. 5. Benedicti XII. Quam ille Eccleſiam cum annum vnum adminiſtraſſet, à Benedicto XII. ad Bononienſem fuit translatus anno 1340.

61 BONIFATIVS Mutinenſis ciuis, & Epiſcopus, annuente Pontifice, hanc ſedem eſt aſſequutus anno 1340. 7. Id. Nouemb. ex Reg. Vatic. E.138. an.6. Bonifatius de Mutina (inquit Iouius) iuris vtriuſque Doctor, vir merito laudandus. Nam & iuris ſcientiam Comi profitebatur, ac tum complura, & publica, & priuata ædicia facienda curauit. Diuino quoque cultui augendo, ac cenſuræ eccleſiaſticæ, & morum emendationi intendit. Habuit enim Clericorum ſuorum ſynodum, per quam inter cætera, peruigilia in templis fieri ſolita ſuſtulit, Annales luſtrationes, quæ litaniæ nuncupantur, longius ab Vrbe fieri prohibuit, Canonicorum communem menſam fere decreuit, Clericos fornicatores,

tores, ſi quando conuicti forent, ab officio, & Sacerdotio deijci iuſſit, & ne domus exilio Malexardię damnatorum diruerentur, aut agri vaſtarentur, ſub graui anathematis cenſura mandauit. Condidit autem, quæ ſubiecta ſunt, partim impenſis ſuis, partim vero communium, quorum vtilitati commodatiue ceſſiſſent. Altare Diui Geminiani Mutinenſis Epiſcopi in Templo maximo inſtituit, & dotauit: ſacellum Angelorum in palatio Epiſcopali; aulam ibidem Epiſcoporum appellatam, in qua omnium Epiſcoporum imagines, qui ante ſe fuerunt, depingi fecit: palatium ipſum vetuſtate diritum reſtituit: palatium, & eccleſiam in pago ſancti Petri: plateam ibidem; ædem Diui Geminiani in Vico Lugani: caſtrum Caſtellatij; caſtrum Otonij; ædem Diuæ Catherinæ apud Gotdam ſupra Latium: Mezolæ ſtationem, quæ Molata nuncupatur, per diœceſim plures ædificauit eccleſias, in quibus præcipue eminet Caſtelletij eccleſia, vbi vſque ad hæc noſtra tempora carmina inſculpta leguntur.

Præſul Cumanus Bonifacius nomine dictus,
Iuris fons, Doctor, Mutinenſium genere natus,
Templum hoc Diui conſtruxit ſub nomine Petri,
Clementis Sexti regnantis anno ſecundo.
Mille trecentis, quaternis, & tribus annis.

Sancti Hieronymi excitauit xenodochium, cenſuſque perpingues attribuit, vt ibidem inſcriptio prodit. Subiecta Epiſcopatui Comenſi loca quampluribus auxit, exornauitque ædificijs, pulcherrimo in burgo Luganico conſtructo palatio, vbi quandoque Epiſcopi ſui ſucceſſores remiſſiſſimum poſſent traducere tempus: e viuis exemptus eſt 1351. Sepultuſque eſt in Cathedrali prope ſancti Hieronymi altare in marmoreo ſepulchro, cum ſequenti inſcriptione.

Hoc iacet in Tumulo Bonifacius nomine dictus
Ortus de Mutina, Iuris vtriuſque Profeſſor
Eſt ſuprema Dies, hæc tibi læta quies
M.CCC XLVII. fabricata fuit Cappella, & Area.

62 BERNARDVS natione Gallus, Claramontenſis, profeſſione Monachus Ciſtercienſis, alumnus monaſterij S. Marię de Buxeria, diœceſis Eduenſis, Abbas ſancti Abundij Comenſis à Benedicto XII. renunciatus eſt: quam dignitatem, cum ſuſtinuiſſet magna, cum laude prudentiæ, probitatiſque; omnium ſuffragijs, poſt Bo-

A nifacij exceſſum, ad hanc ſedem fuit ſubuectus, Clemente Sexto eius electioni pondus adiacente milleſimo treceenteſimo quinquageſimo primo. Præfuit ad ſex annos, tranſlatus inde ad Ferrarienſem Eccleſiam, ex Regeſt. Vatic. Dum ſederet ad Clauum, Vicarijs generalibus vſus eſt, Guidone de Brione Monacho Ciſtercienſi, Prioreque Buxeriæ, atque Arrigoldo Aſtorgio inclytæ famæ Iuriſprudentibus Gallis.

63 ANDREAS de Aduocatis Comenſis, ex Priore SS. Ioannis Reparatæ, patriæ ſede nobilitatus eſt 1356. tertio Kalen Martij, ex Regeſt. Vatic. epiſt. 13. f. 34 ędi-

B ficauit Eccleſiam, Canonicamque ſanctæ Mariæ de Lucino, ac liberaliſſime dotauit, voluitque ius illud ad Aduocatam gentem tanquam Dominam pertinere. Fato functus eſt 1364. & in Cathed. prope Ioannem huius nominis quartum ex Aduocata gente ſuum prædeceſſorem ſepultus.

64 STEPHANVS Gattus de Caſtano, Mediolanenſis Diœceſis, ex Canonico Cathedralis Comi, Andreæ ſuffectus eſt 1364. Hic corpus S. Fidelis tranſtulit, propeque maius altare Cathedr. altero anno, quam præeſſe cœperat in arca candidiſſimi marmoris, duabus ſuffulta columnis cum huiuſmodi inſcriptione condidit.

C *Anno Domini M. CCCLXV.*
intrante menſe Iunij die quarto
Tranſlatum fuit corpus
Beatiſſimi Athletæ Martyris Fidelis
celebriter à medio Chori huius Eccleſiæ,
præſentis ad hanc
marmoream arcam, in ipſaſque
reuerenter reconditum.
præſente Reuerendo Patre D. Stephano
Dei gratia
Epiſcopo Cumano, ac etiam
ibidem aſtantibus præſentialiter
toto Clero, omnique Populo
deuote Cumanis.

Deceſſit autem Stephanus anno 1369.
D Sepultuſque eſt in Cathedrali.

65 HENRICVS de Seſſa, è nobili gente Regij Lepidi, vir doctrina clariſsimus, primum Aſculanus Epiſc. tum et Brixianus,

nus, ſedente Vrbano Quinto ad hanc Comenſem ſedem fuit translatus 1369. 11. Kal. Nouemb. ex Reg. Vatic. Heremitanis Fratribus ſancti Auguſtini Comi domicilium attribuit, eorumdemque eccleſiam conſecrauit 1484. Ioannem Galeazium Vicecomitem, qui poſtea Dux Mediolanenſium fuit, compulit, vt Citadellum, vt vocant, adaperiret, vt eo ingreſſu aditus pateret ad Cathedralem S. Mariæ: quod cum fuiſſet factum, traduxit illuc Canonicos apud ſanctum Fidelem, cum quatuor præbendis, relicto Præpoſito; exorauitque populum, vt Cathedralem vellet abſoluere: ſtatuit Seſſæ viſendum, ſuperbumq. palatium, quod deinde illius ceſſit hæredibus. Exceſſit e viuis anno, ſeu circa annum 1384. Sepultuſque eſt in Cathedrali.

66 BELTRAMVS Broſſanus, ſiue Bottanus, Mediolanenſis, hanc ſedem Comenſem conſecutus eſt ante annum 1385. Quo ipſo anno in Inſubria Collectoris munus gerebat nomine Vrbani Sexti. Deceſſit an. 1396. Sepultuſque eſt in Cathedrali.

67 LVCHINVS Broſſanus Archipreſbyter ſanctæ Mariæ de Monte, Mediolanenſis diœceſis, vtriuſque legis Doctor, à Bonifacio Nono adlectus fuit Comenſis Epiſcopus 1396. 14. Kalen. Februarij. Mire illum ingenium, ad amorem vſque præcipuum commendauerat populis, quos cũ pie, ſancteque rexiſſet vſque ad annum 1408. hanc mortalem, cum immortali vita commutauit, ſepultuſque eſt in Cathedrali. Poſt cuius exceſſum Gregorius XII. Pontifex, motu proprio, defuncto ſubrogauit Guillelmum Poſterlam Mediolanenſem, electum Epiſcopum Brixienſem; Clericalis vero Senatus Fratrem Antonium Turchonem nobilem Comenſem, ex Ordine Minorum, quem poſtea Alexander Quintus legitime fuiſſe declarauit. Poſterla vero cauſa cecidit, tum ad Franchini Ruſchæ potentiam, qui nunquam finit Comenſi adminiſtrationi Guillelmum admouere manus, tum quod in Piſano Concilio omnia Gregorij XII. Acta reſciſſa ſunt, ipſorumque auctor depulſus de ſede: itaque coactus eſt titulo tantum Brixienſis dignitatis priuatam vitam exigere, vtriuſque Eccleſiæ prohibitus adminiſtratione.

68 Fr. ANTONIVS Turchonus, vt ſupra narrauimus, à Capitulo fuit adlectus, atque ab Alexandro Quinto vero Pontifice confirmatus 4. non. Auguſti anno 1409. Qui tametſi Epiſcopatus ſui poſſeſſionem obtinuerit ad tempus, facta tamen Comenſium rerum conuerſione coactus fuit Como exul excedere: Ioannes enim Maria Dux Mediolani, cum exegiſſet Como Ruſcham Luchi ſucceſſorem, Poſterlam, qui adhuc ſuperſtes erat; contra Turchonem reuocauit ad ſedem. Quo denique defuncto, Comenſi tanquam viduatæ ſedi Franciſcum Cribellum fratrum Minorum Prouincialem curauit attribuendum. ſed non ſibi defuit Turchonus; prouocauit enim ad Patres Conſtantienſis Concilij, à quibus demum retulit ſententiam, legitimum ſe Comenſem eſſe Epiſcopum, quod idem poſtea cenſuit Martinus Quintus Columna; ſed Vicecomite tamen obluctante, Antonius ſeceſſit Venetias, omnique ſpe redeundi præciſa, anno 1420. eo munere penitus ſe abdicauit, à Martino Quinto, ex redditibus Comenſis Epiſcopatus annua penſione accepta, qua honeſtius, ſplendidiuſque vitam Epiſcopalem poſſet tolerare. Paulo poſt deceſſit Venetijs, ſepultuſque eſt apud ſuos Franciſcanos.

69 FRANCISCVM Boſſium Mediolanenſem, Apoſtolicum Referendarium, ad Comenſem ſedem Martinus Quintus prouexit, ex Turchoni ceſſione anno 1420. prid. idus Februarij, minoris ætatis condonato defectu. Præfuit 15. annos: ſatoq. functus eſt Baſileæ, cuius ad Concilium profectus fuerat 1435. ibidemque ſepulturam accepit.

70 IOANNES Barbauaria Mediolanenſis, vtriuſque iuris conſultiſſimus, clericuſque Nouarienſis. Sub Eugenio Quarto adlectus fuit Comenſis Epiſcopus 4. id. Octobris 1435. ex eoque Romani Pontifices in ſe traxerunt ius eligendi hanc Epiſcopum, ſicut & Præſules aliarum Eccleſiarum, quod ius Comenſis eccleſia per trecẽtum quadraginta, & amplius annos mordicus retinuerat. Adminiſtrauit hanc Eccleſiam Ioannes paulo plus duobus annis, annoque 1437. nonis Martij, ad Terdonenſem Eccleſiam ab eodem Pontifice fuit translatus.

71 GERARDVS Landrianus Mediolanenſis, Laudenſis Epiſcopus, ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus ab Eugenio Quarto 1437. à quo paulo poſt fuit creatus Præſbyter Cardinalis, Viterbij deceſſit 1446. ibidem-

ibidemque fuit ſepultus. Conſule quæ ſupra narrauimus in Epiſc. Landenſibus.

72 BERNARDVS Landrianus Mediolanenſis, Cardinalis Gerardi patruus, cum Aſtenſis eſſet Epiſcopus ad hanc ſedem fuit translatus ab Eugenio IV. 1446. 15. Kal. Apr. Vixit vſque ad ann. 1651. dieque 31. menſ. Auguſti exceſſit e viuis, ſepultuſq. eſt in Cathed. Homo per quam benignus, & comis, ac pluſquam Epiſc. dignitas pateretur, omnibus familiaris. Tradunt hunc Bernardum ſanctioribus fuiſſe moribus, probitateque vitæ ſingulari, quæ ſecuturæ poſteritati poſſet exemplo eſſe.

73 ANTONIVS Puſterla Mediolanen. Prothonotarius Apoſt. Bernardo ſuffectus eſt 1551. Ex rebus humanis exemptus eſt 1457. 3. Nouembris, ſepultuſque eſt in Cathedrali.

74 MARTINVS Puſterla Mediolanenſis, ſupramemorati Antonij frater, eidem in Epiſcopatu ſucceſſit 1457. die 13. menſis Decemb. Hic ordinatus fuit (inquit Iouius) Epiſc. in templo maximo Comenſi, e laico ſtatim in Epiſcopum aſſumptus quẽ, aiunt, poſt ipſam ordinationem, nunquam læta fronte viſum fuiſſe, intra ſe cogitantem, quam magnum onus ſuſcepiſſet. Defunctus eſt poſt ann. quartum 1461. propeque fratrem ſepulturam accepit.

75 LAZARVS Scarampus Aſtenſis, vir longe doctiſſimus, Epiſcopus Comenſis adlectus eſt à Pio II. anno 1461. die 20. menſis Auguſti. Huius laudes enarrauit

A iocunda oratione Franciſcus Philelphus, quam habuit in promotione Scarampi ad Epiſcopatum, eaſdemque amplexus eſt Ludouicus Cribellus ſequenti eleganti elegia ad populum Comenſem, quam de eadem materia panxit.

Nuncia lætitia mea ſi nunc prima veniret
Littera, nec ſatis hæc vna tabella foret
Aggrederer grandi complere volumine chartas
Aequarem ſcriptis gaudia veſtra meis,
B *Nam pro venturo quantum ſpes veſtra pependit*
Præſule, res nobis, credite, nota fuit.
Nec mirum, antiqua ſi votis omnibus Vrbi.
Pontificis ratio, curaque ſumma fuit.
Claruit ingenijs, belloque, & pace ſuperbis
Vrbs Comum, Larijs quæ dominatur aquis:
Quaque pares patitur poſitoris gloria nullos,
Illuſtre à magno Cæſare nomen habet:
Terra ferax olei, vini, ſegetumque, boumque,
C *Piſce frequens, populis eſt numeroſa ſuis.*
Ciuibus ille igitur cunctis erat vnicus ardor,
Optimus Antiſtes, relligionis honos.
Qui populum vita meritis, & imagine patrum
Dirigat, & monitis impleat ore potens.
Qui templi Imperium, ſedemque teneret Abundi,
Quoſque iubens iſthic numina ſancta coli.
At poſtquam certo veniens authore, Scarampum
D *Prælatum à ſummo Principe fama tulit:*
Romanoſque Patres omnes ex ordine ſacrum
Concilium ſacra voce probaſſe Pij,
Ipſius aduerſo moliur tempore, qui nunc
Egregium noſtra Papa ſalutis opus.
Nec latuit, cum ſit tua Lazare cognita virtus,
Quæ tempeſtiuo tempore clara venit.
Quæ morum grauitas, quæ ſumma peritia rerum,
Doctrina, & ſtudijs dedita vita ſacris.
Præterea antiquis, nec enim res laudi, egena eſt,
Principibus quantum ſit generoſus auis.

Tum vero, elatis omnes ad ſidera palmis,
Effuſi in lætos ſoluitis ora modos.
Thure replent aras pro votis quiſque Sacerdos,
Vltaque Virginei, quaque verenda Chori.
Ipſe lacus pelago ſimilis tibi Lazare ridet,
Oppidaque & vicis vtraque ripa frequens:
Abdua lætitiam, veniens, abienſeſque, beatis
Qua properat ripis, pandit, & ipſe ſuam.
Exultant montes, &, quæ iuga ſumma coronant,
Caucaſus ipſe ſuas quas putat eſſe, niues.
Quod ſuper his igitur ſolum mihi denique reſtat,
Hac ſalutem partes impleo ſorte meas,
Vicina ex animo gaudens congratulor vrbi,
Quæ tam laudato Præſule digna fuit.
Et tibi, cui totis deuotum contigit annis
Officio populum Præſul habere tuo.
Ille tuos omni titulos venerabitur æuo,
Illi Cæleſtes tu cumulabis opes.

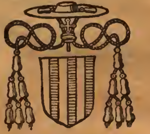
Vixit in Epiſcopatu annos quatuor, dolore animi (vt fertur) extinctus, quod æs alienum, quod ineunda Epiſcopali dignitate contraxerai, exoluere non poſſet, & proinde communione priuarus eſſet: adeour, propter inopiam, fere ſine honore Mediolani, vbi obierat, ſepultus fuerit

76 BRANDVS Caſtiloneus Mediolanen. inclyti Card. Brandæ proprior affinis, iaminde à puero perductus in Galliam, ſub diſciplina Zenonis patrui Epiſcopi Baiocenſis optime inſtiturus, Archidiac. Conſtantiæ euaſit, tum ſub Paulo Secundo, qui in priuata fortuna Brandam Cardi-

A nalem familiariſſime dilexerat, Epiſcopus Comenſis eſt renunciatus anno 1466. cum ſpe maioris dignitatis. Comum profectus, agendi dexteritate, prudentiaque adeo valuit, vt Mediolanenſium Dux Galeatius Maria Sfortia intimum ſuum aſciuerit coſiliarium, Legatumque deinde ad Ludouicum XI. Regem Gallorum, apud quem eodem legationis munere functus eſt, Bona Duciſſa, atq. tutrice nouis Ducis Ioannis Galeatij Sfortiæ mittente. Sub Sixto Quarto Pontificiæ claſſis Legatus profectus eſt, dum Pontifex ille, cum Federico, Ferdinandoq. Alphonſi II. Regis Neapolis filio, iūcto fœdere, Venetis maritimum bellum intentarer: Romæ ſub eodem Pontif.
B conſultiſſime ius dixit. Sub exordium Innoc. VIII. Pontif. Legarus ad eumdem Pontificem profectus eſt, nomine Ducis Ioan. Galeatij Sforriæ, benigneq. ac perhumaniter à Pontif. exceptus, ibi moratus eſt vſq. ad annum 1487. putputæ iam ſperatos honores anhelanti animo percipiēs, quos ab amiciſſimo Pontif. certiſſime relaturus erat, niſi importuna mors propioribus votis interueniſſet. Exceſſit itaq. Romæ eodem anno, die 16. Iulij in Baſilica Vaticana ſepultus eſt, vir vtique erga ſuam Eccleſiam ſplendidiſſimæ liberalitatis, quippe quam varijs, ac plerumque pretioſis donarijs illam locupletauit, magna ex parte Epiſc. reſarcito palatio. At Benedictum Iouium
C lib. 2. hiſt. Nouocomenſis ſic de eo loquentem audiamus. Lazaro ſucceſſit Branda de Caſtelliono Mediolanen. qui ciuitatem Comenſem ingreſſus eſt an. D. ſexageſimo ſexto ſupra milleſimum, & quadringenteſimū. Patrem habuit Iacobum virum vtiq. nobilem, & Zenonem patruum Antiſt. Baiocenſem, à quo, cū adhuc puerilis ætatis eſſet, in Galliam euocatus eſt, & ibid. educatus, vbi procedente tempore Conſtan. Archidiac. & nobiliſſimæ Leodienſis Eccleſ. Canonicatum obtinuit. In qua quidem ciuitate Belgicam, ſiue Flandren. & Germanicam linguam, iam Gallicæ peritus, didicit. Defuncto Lazaro Scarampo, Paulus II. Pontifex Max. eum Comenſi Epiſc. præfecit, quan-
D quam Galeatius Sforria Mediol. Dux Rubeum quendam Parmenſem, Comen. Eccl. Præſulem deſtinaſſet: cæterum Paulus accepti beneficij nō immemor, Brandā ipſum, vel inuito Galeatio, Rubeo prætulit. Quādoquidem Caſtellioneum nomen longe plurimum diligebat, alterius Brandæ Caſtellionei Card. Placent. memoria, vnius ex his, qui apud Eugenium Quartum, Pauli patruum, ſummopere inſtiterant, vt is Cardinalis crearetur, cum ille nepotem, vt illiteratum, eo honore indignum cenſeret. Galeatius Sfortia Brandam nouum Epiſcopum in conſiliarium Secretum adſciuit, & Legatum in Galliam ad Ludouicum Regem ſibi ſucceſentem miſit, apud quem

quem incuſabatur; quod Carolo Burgundię Duci, cum Ludouico ipſo bellum gerēti, ſubſidium miſiſſet. Branda, quo erat ingenio, & eloquentia potens, Ludouicū Galeatio placatū reddidit. Poſt interitum Galeatij, apud Bonam eius vxorem, & Ioannem Galeatium fil. Mediolani Ducem in priſtino honore permanſit, quibus iubentibus Gallicam legationem ſecundo obiuit, vt per fugam ſancto Seuerinatem reuocaret. Tum vero rebellantibus Genuenſibus, quo tempore Robertus e Gallia, rediens, Genuam profectus eſt, & obuium Mediolanenſem exercitum profligauit. Branda non ſine vitæ diſcrimine eo ſe recepit, & arcem, quod Caſtelletum appellatur, ſumma fide continuit. Orto Ferrarienſi bello, quod Veneti contranitentibus omnibus Italiæ Principibus fortiter geſſerunt, Branda legatus Sixti Quarti Pontificis Maximi, cum Federico Ferdinandi Neapolit. Regis filio quinquaginta triremium claſſi, vt Adriaticum infeſtaret, præfectus eſt. Brunduſio ſoluentes, ad Inſulam Dalmatiæ, ſeu Sclauoniæ, quam Gurzolam vocant, enauigarunt: ea ſita eſt continentem inter, & eam Inſulam, quę à Ptolomeo Corciranigra nuncupatur. Erat Venetæ ditionis, & in ea oppidum conditum eſt mœnibus vallatum: ibi Federicus, & Branda expoſitis militibus, & machinis inſtructis ipſius oppidi oppugnationem inierūt. Oppidiani, vt patriam ab hoſtib. defenderent in ſubiectos feruens oleum effundebant, & ſimul ingentes euoluebant lapides. Ceperunt Itali vnam ipſius oppidi portam, ſed ſtatim repulſi ſunt. Tum vero Veneti miſſis triremibus, Inſulanis obſidione laborantibus, opem tulerunt. Quare Federicus, & Branda militum ſuorum fere quadringētis amiſſis, re infecta, inde ſoluerunt. Vnde legatus Branda Neapolim profectus eſt, qui ſalutato Ferdinando Rege, haud ita multo poſt, Romam deuenit. Sixtus Pontifex eum benigne ſuſcepit, & Vrbis Gubernatorem deſignauit, de quo Magiſtratu eodem die deiectus eſt, Hieronymo Sixti nepote eam rem improbante; quare Branda ad Epiſcopatum ſuum ſe contulit. Interea Sixtus defunctus eſt, & Innocentius Octauus ſuffectus, ad quem poſtmodum Branda Mediolanenſis Principis Ioannis Galeatij Sfortiæ Orator reuerſus eſt. Innocentius Brandam Cardinalem pronunciauit anno Domini octogeſimo ſeptimo ſopra milleſimum, & quadringenteſimum, menſe Maio, in proxima Septembris ieiunia, ſuppreſſo Pileo. Cæterum Branda Menſe Iulio diſenteria correptus occubuit, & in Baſilica Diui Petri ſepultus eſt, honore, & ceremonijs eius funeri exhibitis, quales Cardinalibus præſtari ſolent. Fuit Epiſcopus iſte liberalis, & ſplendidus, & ſacris faciundis longè conſpicuus, humanitate, & clementia nemini ceſſit, Comis, & affabilis; iniuriarum minime vltor, pecuniæq. contemptor: in pauperes largus, in amicos profuſus, in ciues Comenſes mira quadam beneuolentia propenſiſſimus. Aedificauit hortum inferiorem, & aulam in Porticu, ad eius proſpectum apud ædes epiſcopales, cum præ anguſtia, & vetuſtate parum honorificæ forent.

77 ANTONIVS Triultius Mediolanenſis, Petri Pontis Nuti domini filius, magni illus Ducis Ioannis Iacobi Triultij patruelis, ex Prothonotario Apoſt. Comenſis Epiſcopus renunciatus eſt anno 1487. die 27. menſis Auguſti. Anno 1488. menſe Maio ſolemni ritu obtēti Epiſcopatus inijt poſſeſſionem, cætera narrabit Iouius ſuis verbis ex eodē lib. 5. Antonius Triultius (inquit ille) Mediolanen. patritius, e Prothonotario in Epiſc. aſſumptus eſt, auctore Ludouico Sfortia, eo tempore Ioannis Galeatij Sfortiæ Ducis Gubernatore, qui & fratrē nothum Io. Mariam, poſtea Archiep. Genuenſem, ſepoſuit. vt Antonium, quem Sancti ſibi cognominis præceptorij ornauerat, Epiſc. quoq. Comenſi ſibi obnoxiū rederet. Ordinatus de more Epiſc. celeberrima pompa Comum ingreſſus eſt anno D. 1488. Rem diuinam in templo maximo ſolemni ritu peregit. concinnentibus ſuauiſſime Phonaſcis, quos Mediol. adeuxerat. Eo die lautiſſimum conniuium fecit, & ſacras veſtes auro, ſericoq. diſtinctas, & opere plumario nobiliſſime intextas, eidem templo dono dedit. Ludouicus Sfortia eū à ſecretis Conſiliarium delegit, à quo Venetias legatus miſſus eſt, vbi aliquandiu commoratus fuit, eo munere induſtriæ functus. Cum autem Ioannes Galeatius Mediolani Dux Iſabellam Alphonſi Aragonij filiam, & Ferdinandi Neapolitani Regis neptem, in vxorē ducturus eſſet, Antonius Neapolim profectus, inde ſponſam, habita prius luculenta oratione, Mediolanum deduxit. Aduenienti in Italia Maximiliano Cæſari, Piſanæ expeditionis gratia, ad Alpes vſque Ludouici Sfortiæ iuſſu occurrit. Tum vero capta à Gallis Alexandria,

A cum Ludouicus fugam paraſſet, & vnus è ſeptemdecim viris fuit Mediolanenſis Regionis tutelæ Præfectus. Redeunte autem e Germania Ludouico, Gallicas partes ſequutus eſt, quippe qui Ioan. Iacobi Triultij Gallorum Ductoris patruelis eſſet; quare Mediol. fugientibus Gallis, aduenienteq. Ludouico, in arcem portæ Iouis ſe recepit, quæ in Gallorum poteſtate permanſerat. Deinde capto apud Nouariam Ludouico, cum Mediolanenſe dominium Galli item recepiſſent, Antonius fauore Ludouici Regis, quod in eius fide perſtitiſſet, ab Alexādro Sexto Pontifice Maximō abſens Cardinalis creatus eſt, cui titulus datus fuit S. Anaſtaſiæ, & deinde S. Stephani in Celio Monte. Sed antequam ad Romanam cu-
B riam proficiſceretur, Alexander defunctus eſt. Itaq. cum noui Pontificis iniaret electio, magnis itineribus Romam contendit, & creationi Pij Tertij interfuit. Quo paulo poſt defuncto, in electione Iulij Secundi ſuffragium tulit. Delectatus eſt Iulius Antonij præſentia, quem ideo ſæpe numero in conuiuium adhibebat. Siquidem Antonius Iulium ipſum, ante Pontificatum Mediolani agentem, hoſpitio ſuſceperat, & cum eo non mediocrem amicitiam inierat. Iulius recepta Bononia, pulſoq. Bentiuolo, cum in eius ſuburbano cœnaret, ad Antonium, qui Romæ remanſerat, litteras dedit humanitatis, & beneuolentię ple-
C nas, quibus inter cætera ſignificabat, eum à ſe, & alijs conuiuis, licet abſentem, inter epulandum ſæpius vocitatum. Antonio germanus erat frater Aloyſius, inclytæ apud Inſubres famæ, qui tum, in ipſo quaſi ætatis flore deceſſit. Eius obitum adeo ægre Antonius pertulit, vt animi dolore in ægritudinem inciderit, qua inualeſcente, cum præſertim initio remedia reieciſſet; poſt paucos dies fato functus eſt, anno Domini quingenteſimo octauo ſupra milleſimum, & Epiſcopatus ſui vno, & vigeſimo, menſe Martio. Reliquit hæredem teſtamento Theodorum fratrem, Iulio ipſo Pontif Max. permittēte, mira qua-
D dam in eum beneuolentia, cum Cardinalibus teſtamentum condere non liceat, quippe quibus Romana ſuccedat Eccleſia. Apud Cœnobium S. Antonij Mediolani, antequā Card. crearetur, degebat, quod magnificētiſſimis ædificijs auxit, & ornauit, in quo nō parcum, vt auarum, cuius infamiæ notam pene contraxerat, ſe ipſum oſtendit. Vbi voluiſſet, & eloquens erat, & prudenti oratione vtebatur, nec litterarum videbatur ignarus. Sin autem in iram exarſiſſet, quod ei innatum propemodum erat, nihil illo inſolentius, nihil eius conſuetudine agreſtius, & cum in quempiam iratus oculos detorſiſſet, caperata fronte, ſeuerius offēſus ſalutantium importunitate, eos probris inſectabatur, clamoribus domum permi-

A ſcebat, famulitium quandoq. citra Pontificiam manſuetudinem pertundebat; quibus vtiq. vitijs maximas virtutes, ac eximias corporis, & animi dotes obruebat. Nam præter cætera ſcientiſſime ſacra faciebat, & pro miſteriorum ratione ſuauiſſime, & optime canebat, id quod omnibus Sacerdotibus minime contingit: ad hæc procera ſtatura, & oris maieſtate quadam, tantum Epiſc. dignitati honoris propemodum reddebat, quantum ab ea acceperat. Romæ, vt dictum, deceſſit an. 1508. 15. Kal. Apr. ſepultuſque eſt in Eccleſia ſanctæ Mariæ de Populo cum ſequenti inſcriptione.

Antonio Triuultio Mediolanenſi
B *ſummæ nobilitatis, integritatiſque*
viro ac S. R. E.
Presbytero Cardinali
Comenſi
Qui vixit. Annos LI. menſes II.
Obijt XV. Kalend. Aprilis
M. D. VIII.
Iulio Secundo Pont. Max.

Cæterum teſſera perantiqua Triuultiorum ex vacenis, totidemque praxinis, diademata, & conſtituta in ſede honoris, quā teſſerę nobiliſſimæ circumeunt, eſt Mediolanenſium Triuultiorum. In ea ſpectatur Sol Alexandri Quinti Pontificis Max. gentilitia icon, quem dono accepit ab eodem
C vna cum caſtro S. Michalis Iacobus Triuultius ad Renatum Andegauenſem Neapol. Regem Nuncius. Quoniam vero hic, alijſque in locis de Triuultiorum gente non ſemel facta eſt mentio, aliqua apponam, quæ de ipſa peruetuſta, ac nobiliſſima familia à pleriſque notata ſunt. Ab Heduis Gallis eius repetuntur primordia, ſumpto nomine ab oppido Triuultio, quod dicunt adhuc extare: de qua Andreas Aſſaraco ad ad Franciſcum Regem Galliæ.

A Gallis Heduis Triuultia manet origo
Quos Cæſar fidos Iulius eſſe probat
D *Deuictis Gallis, Heduus tunc Cæſaris obſes*
Fit Mediolani liber in Vrbe fida.

Ex ea ſtirpe, vbi (teſte Henrico Farneſio) nobilitatis flos omnis cenſetur reſidere, per ſeptingentos, & amplius annos tum bello, tum pace, præcipuiſque dignitatibus viri clariſſimi prodiere. Quantum bello valuerint nouit ipſa Ciſalpina Gallia, Magno illo extincto Ioan. Iacobo Franciæ Mareſcalco, Vigleboni Marchione, & Theodoro Comite altero Galliæ Mareſcalco. Quantum vero pace, & Eccleſiaſtica dignitate fulxerint, ipſa Romana loquatur aula, quam quinq. clariſſimi Triuultij Card. exornarunt: hactenus

ſua

ſua eximia virtute condecorat Theodorus Princeps Card. Siciliæ Prorex, pater Herculis Miſochi Principis ad Innocentium X. Pontif. Max. pro Hiſpaniarum Reginæ Oratoris, quem ex præmortua vxore Ioann.a Grimalda ex Principibus Monachi in ſolamen, & decus Triuultiæ gentis ſuſceperat. Archiepiſcopos duos Philippum Epidaureoſem, & Petrum Reghienſem. Auguſt. Card. germani fratres, pluresque Epiſcopos dedit Triuultia Domus, de quibus alibi inciderit ſermo.

78 SCARAMVTIA Triuultius Mediolanenſis, Comitis Ioannis Firmi, & Margaritæ ex Comitibus Valpergiæ filius, Card. Antonio ſubrogatur anno 1508. die 12. menſis Aprilis, Iulio Secundo ſedente, in gratiam Ludouici XII. Regis Gallorum, ac Mediolanenſium Ducis. Cardinalem Antonium propemodum legum peritia æquauit. Eodem anno (habet Iouuius) Scaramutia Triuultius ſuffectus eſt, munere Ludouici Gallorum Regis, Inſubribus ea tempeſtate regnantis, à quo Pariſienſis Conſilij Senator conſcriptus fuerat, in gratiam præſertim Io. Iacobi Triuultij eius propinqui. Ingreſſus eſt ciuitatem, & ipſe honorifico apparatu, comitantibuſque, quampluribus Mediolanenſium nobilibus, & in primis Antonio fratre Aſtenſi Epiſcopo, anno Domini millesimo quingenteſimo nono, 7. Idus Septembris. Poſtridie, qui Diuæ Mariæ Natali dicatus eſt, in Eccleſia maiori magno mortalium cœtu miſſas celebrauit, data vniuerſis omnium delictorum venia, ex diplomate Iulij Pont. Max. Poſt aliquod tempus in Galliam reuerſus eſt, Ludouico Regi in primis carus, diuini pariter, ac humani iuris ſcientia, ac optimis moribus, & vitæ integritate, quam publice, & priuatim præſeferebat. Conflato autem contra Iulium Pontificem, Ludouico ipſo indicente, Piſano Concilio, Mediolanumque tranſlato, cum multi Galliarum Antiſtites, & Prælati mandato Regis eo deueniſſet, Scaramutia Romam profectus eſt. Cumque haud ita multo poſt Iulius ipſe, iunctis fœderatis, ex Italia Gallos expuliſſet, in eos ſacerdotes, qui Piſano Concilio adhæſerant, de ſchiſmate agi cœptum eſt. Sed cum tempore Concilij Scaramutia ſe Romæ continuiſſet, quamquam amicus Regis, catholicus habitus eſt. Regnanteque Mediolani poſt Gallos expulſos Maximiliano Sfortia, & Epiſcopatus, & aliorum Sacerdotiorum, in ditione Mediolanenſi quæcumque poſſidebat, redditus libere percepit. Sed adueniente in Italiam Franciſco Rege Ludouici ſucceſſore, ductu maxime Io. Iacobi Triuultij, Maximilianus Sfortia eiuſmodi redditus Scaramutiæ intercipere voluit; verum à Rege ipſo tempeſtiue oppreſſus. Quare Scaramutia eo metu liberatus, in Romana curia Leonis Decimi Pontificis Max. Referendarius celeberrimi nominis agebat, ad maioris honoris cumulos per virtutem aſpirans. Anno vero Domini 1517. 6. nonas Iulias à Leone Pontifice, qui Iulio ſucceſſit, S. R. E. tituli S. Ciriaci in Thermis Presbyter Card. creatus eſt, vna cum alijs triginta, qui ſimul omnes in illud collegium cooptati ſunt. Deinde Epiſcopatum Antonio fratri tradidit, retenta omni illius, quoad viueret, adminiſtratione. Haud ita multo poſt Antonius ad Epiſcopatum Placentinum tranſlatus eſt, & Cæſar Triuultius, eius ex fratre nepos, in Epiſcopatu Comenſi ſubrogatus, ſalua adminiſtratione iam antea Scaramutiæ conceſſa. Sed pulſis iterum ex Italia Gallis, Scaramutia Romæ agens, à Franciſco Sfortia Mediolani Duce ſacerdotiorum ſuorum redditibus ſpoliatus eſt. Capto vero Franciſco Rege in obſidione Papienſi, Hiſpani, qui bellum Gallicum confeciſſe videbantur, occupantes, in retinendis Scaramutiæ redditibus perſtiterunt. Anno autem Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo, bello Italico inter Cæſarem, & Clementem Pontificem, & fœderatos exorto, cum Borbonij Dux, qui à Gallo defecerat, Germanorum, & Hiſpanorum exercitum Mediolano mouens, Romam verſus ductaret Scaramutia (vt prudentiſſimus) rerum exitum præſagiens, cum bona Pontificis venia, ſublatis ſarcinulis, Roma diſceſſit, & in tutum ſe, ſuaque contulit. Vnde Romanam ſtragem, & tantæ vrbis depopulationem paulopoſt tantummodo audiuit. Deinde in Agrum Veronenſem concedens, in ægritudinem incidit, & in cœnobio, quod vulgo Maguzani vocant, deceſſit nonis Auguſti. Fuit Scaramutia procera quidem ſtatura, ſed gracili, oreque macilento; moribus facilis, vt qui ab omnibus adiri poſſet. Nam quo tempore Comi commoratus eſt, nemini ſe petenti ianuam occluſit. Allocu-

tores ſedere iuſſit, & benigne, patienterque audiuit. Numquam ſolus comedit, ſed ad menſam optimos quoſque tum eccleſiaſtici, tum popularis ordinis è Comenſibus habere voluit: conuiuia laute, & opipare more Gallico inſtruebantur. Per ieiunij tempus ipſe nihil de præcepto omittebat, ceterum cœnam parari iubebat, ſi qui forte ex familia ſua famem non tolerarent. In menſa quemlibet loqui permittebat, & ſi quod bonarum litterarum in medium adduceretur, totis auribus admittebat, & ſententiam ſuam proferebat, vel id ex Theologia peteretur, vel hiſtoria, ſiue ſacra, ſiue profana, aut legibus ipſis, quarum profeſſionis iam diu laureã ſumpſerat, aut mathematicis diſciplinis ſeu etiam linguarum varietate? Frequentabant enim eius domum tunc externi complures, vt Ioannes Laſcarus natione Græcus, vtraque lingua perpolitus, & Muſicula Mediolanenſis, cum alias liberales artes, tum Muſicam, vnde cognomen habebat, apprime doctus. E Comenſibus vero Matthæus ab Vlmo Laodicenſis Epiſcopus, Theologiæ magiſter, antea Prædicatorij Ordinis, qui & in ſacris concionibus, & diſputationibus ingenium, doctrinamque non mediocrem, apud Ludouicum quoque Sfortiam Mediolani Ducem, oſtenderat, quique oris dignitate, totiuſque corporis habitu, ac orandi, dicendique grauitate præſtabat. Veniebat, & Ioannes Andreas Rambertengus vtriuſque iuris doctor, qui in ea ſcientia, ſiue ſcripto, ſiue viua voce (vt aiunt) clientibus opem ferret, primas ſine controuerſia obtinebat. Aderat, & frequenter Gagius Euangeliſta multarum hiſtoriarum, tum antiquarum, ex Liuio præſertim, ac Suetonio, & Plutarcho, tum recentium, quaſq; vel Chronicum ſupplementum continet, conſcius, qui loco, & tempori eas accommodabat. Vocabantur, & alij maxime è ſacerdotum ordine, quibus non mediocriter deferebat. Quæ omnia, cum illuc crebro ventitarem, & in menſæ participatum admiſſus eſſem, non ab alijs accepi, ſed ipſe vidi. Poſt cuius mortem Petrus Arias, defuncto, Cæſaris, quem conſtituerat paulo poſt, vicario, nec alio ab eo abſente ſubrogato, Vicarium à canonicis, ſeu ſede Epiſcopali vacante, deligi iuſſit, ignorans quod Cęſar ex breuioribus litteris Leonis X, non diplomate, ſub bulla plumbea in Antiſtitem admiſſus eſſet. Quare canonici Archidiaconum ei officio præfecerunt, ſed mox metu pœnarum, per litteras Clementis Septimi canonicis iniectarum, ſe abdicauit. Ad purpuram fuit promotus 1517. ſimul cum Auguſtino conſobrino Card. ad eam diem, vel inaudito, vel raro exemplo. Galliarum fuit aſcitus Protector, ſummæ exiſtimationis, doctrinæque inter ſui ſeculi Cardinales, vt Garimbertus diſerte enarrat. Placentinam Eccleſiam ſuſcepit adminiſtrandam, Comenſique Antonium Triuultium, Epiſcopum Aſtenſem, cum futura ſpe ſucceſſionis coadiutorem admouit ann. 1519. die 9. menſis Septembris. Eodemque anno, dieque eadem, ex auctoritate X. Leonis Pontificis, eidem Comenſi Eccleſiæ adminiſtrandæ coadiutorem declarauit Antonius Cæſarem Triuultium nepotem Scaramutiæ Cardinalis. Deceſſit autem Cardinalis anno 1527. die 5. menſis Auguſti in monaſterio Magenzano Veronenſis diœceſis, vt dictum eſt, quo Romanæ populationis prouidus opportune conceſſerat, ibidemque ſuit ſepultus, mortalibus inconſolabili ſui relicto deſiderio.

79 CÆSAR Triuultius Georgij Comitis S. Floriani regij Senatoris, & Catharinæ Triuultiæ filius ex coadiutore, Patruo Cardinali ſucceſſit anno 1527. Vir apud omnes ſummæ expectationis, in expediendis autem negotijs dexteritatis mirabilis; iterum enim, & ſemel Leo X. Clemenſque VII. in Galliam illum Nuntium allegarunt, vbique fere, & ſemper tamquam Gallorum fautor Cæſarianis fuit ſuſpectus. Quamobrem à ſua Eccleſia aliquamdiu exulauit. Eidem à Carolo V. optimo Imp. reſtitutum, non multo poſt Hiſpani iterum inde depulerunt, cunctis mœrentibus, qui Cæſaris candorem nouerant. Cæterum cum præeſſet Comenſibus, inter alia egregia opera, Cappucinos fratres, ex Ordine S. Franciſci Comum introduxit. Ipſe vero è viuis deceſſit Romæ, quo tamquam ad aſylum ſuæ innocentiæ opportune conceſſerat 1548. ibidemque ſepultus fuit.

80 BERNARDINVS de Cruce à Ripa S. Vitalis, Mediolanenſis, Pauli III. Pontificis Cubicularius, Caſalis primum Epiſc. poſtea Aſtenſis, demum ad hanc Eccleſiam fuit translatus die 24. menſis Septembris anno 1548. Palatium Epiſcopale extendit, Eccleſiam S. Crucis cõſtruxit, introduxitq;

Comum

Comum Societatis Ieſu Alumnos, quos excitando Collegio maxime iuuit. Præfuit 22. annos, ab eoque munere à ſummo Pontifice miſſionem impetrauit die 17. menſis Aprilis an. 1559. Romæ deceſſit *1566.* 15. die menſis Aug. ſepultuſque eſt in Vaticana, ante ſacellum S. Mariæ de Succorſu, vt vocant, quod de ſuo doratũ, ſuæ gentis ius eſſe teſtamento mandauit. Ad ejus autem ſepulchrum hæc inſcriptio legitur.

Bernardinus della Croce Mediolanen.
olim Pauli III. Pont. Max
ab arcbano Cubicul. Vatic. Baſil. Canon.
Nouocomenſi Epiſcopo
dum ſe cogitat moriturum, hanc ſibi
tombam condidit.
Anno ætatis ſuæ LXIV. hum. ſal.
MDLXVI.
M. H. N. M. S.

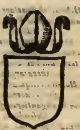

81 IOANNES Antonius Vlpius ciuis Comenſis, doctor legum, ſuperioriſque Bernardini vicarius, patriæ ſedem eſt aſſecutus 1559. die 17. menſis Aprilis Conc. Trid. interfuit, cuius decreta ſecum detulit obſeruanda, indeque clerum ſuum habuit optime inſtitutum. Duas ſynodos celebrauit, contra ſuppullantes hæreſes prope Comum. Gregorij XIII. Nuntius fuit apud Heluetios magno illorum populorum fructu, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ commodo. Reuerſus Comum, magna ex parte Palatium Epiſcopale refecit, ſuorumque anteceſſorum memoriam renouauit. Suo tempore S. Abundij corpus repertum eſt, quod cum alijs pluribus ſanctorum reliquijs cælatis argenteis vaſis honorifice recondidit: Cathedralemque pretioſa ſuppellectili locupletauit. Deceſſit 1588. die 30. menſis Aug. ſepultuſque eſt in Cathedrali eum ſequenti epitaphio.

D. O. M.

Ioan. Antonio Vlpio Epiſcopo, & patritio
Nouocomen.
de litteris, Chriſtiana religione,
& Apoſt. Sed. ob præclare in Conc. Trid.
& ad Heluetios Pont. Max. legat.
adhib:
tam operam benemerito
communi bonorum omnium mœrore ſublato,
qui templum hoc veſtib. pretioſis,
& theca argentea,
ad Sanctorum reliquias ſeruan. affabre
facta exornauit
Epiſcopium in elegantiorem formam reſtituit.
Defendens,
& Benedictus huius ædis Canonici
fratri optimo PP.
vixit ann. LXXIV. menſ. vij. dies xxix.
Obijt anno M. D. LXXXVIII.
iij. Kal. Septemb.

82 Fr. FELICIANVS Nigriarda è Morbino Vulturenæ, Ordinis Prædicatorum, Monaſterij S. Antonij ſuæ patriæ alumnus, doctrina excelluit, ita vt adhuc iuuenis doctoralem lauream tulerit, bonis, doctiſque omnibus applaudentibus: Generalis Vicarius factus in Germania ſui Ordinis, publice Theologiam profeſſus eſt Viennæ Auſtriacæ. Concilio Tridentino interfuit Theologus, atque Orator Archiepiſcopi Saltzeburgenſis. Auctoritate XIII. Gregorij ſuccinctus, redijt in Germaniam, vt Moniales ſui Ordinis traduceret ad puriores mores, à quo creatus eſt Aſcalonenſis Epiſcopus, indeque ad S. Agathæ ſedem fuit translatus, renunciatus Apoſtolicus Viſitator ſui Ordinis. Sixtus vero V. eundem tranſtulit ad Comenſem Epiſcoparum 1588. die 17. menſis Octobris: vbi & mores correxit, & hæreſim latentem eruit de latibulis, vigilauitque, traductis ijs, qui ea peſte laborabant ad Catholicos mores. Plura vtilia monumenta perſcripſit, ſcilicet, plures diſputationes contra hæreticos, modum curæ paſtoralis, rationemque viſitandi diœceſim Salzeburgen. ſynodum prouincialem emiſit in lucem, nonnullaque alia. Banatus Dux Felicianum legauit ad Clementem Octauum; vt eidem ſiſteret filios benedicendos, quos iterum reduxit in patriam. Carmelitanis Fratribus Comi attribuit domicilium, pluraque alia præſtitit ad pietatem colendam. Mortuus eſt an. 78. ſuæ ætatis, die 5. menſis Ianuar. 1595. ſepultuſque eſt in Eccleſia S. Ioannis de Monte ſui Ordinis, in ſacel. S. Mariæ Magdalenæ.
Præſul ſane memorandus plurimarum virtutum concurſu, quæ procul à vitijs, viſæ ſunt omnem inuidiam ſuperaſſe.

83 PHILIPPVS Archintus Mediolanenſis, Referendarius Apoſtolicus, atque Archipreſbyter S. Mariæ Alemãnorum extra Bononiam, à Clemente Octauo adlectus fuit Comenſis Epiſcopus 1595. die 17. menſis Iulij. Die vero 26. menſis Nouemb. ejuſdem anni ſolemni ritu inijt poſſeſſionem: inſecutoque anno, Concilio prouinciali Aquileienſi à Barbaro Patriarcha congregato interfuit, cuius decreta cum alijs comprouincialibus Epiſcopis ſubſcripſit. Ab eodem Pontifice, vna cum Claudio Rangono Placentino Epiſcopo delegatus fuit, vt quę vulgatis omnium ſermonibus de S. Carolo mira circumferebantur diſcuteret diligentius, perquireretque, vt teſtatoria rituum Senatoribus deinde eſſent; interfuitque dum ſolemni ritu, à Paulo V. idem ſanctus in diuorum numerum referretur 1610. Qui Archintum ſuum familiarem Prælatum, capellæ adſiſtentem effecit. Reuerſus Comum, ſancto Carolo ſacellum erexit, palatiumque Epiſcopale ornauit, auxitque; ac celebratis ſalutabus aliquot ſynodis, non ſine vitæ diſcrimine, diœceſim ſuam omnem luſtrauit, æmulus factus Philippi Archinti Patrui Archiepiſcopi quondam Mediolanenſis, cuius paſtorales virtutes adeo propius ſecutus eſt, & aſſecutus vt eidem merito potuerit videri ſimillimus. Cæterum ſenex factus Pphilippus, miſſionem à paſtoralibus curis impetrauit 1621. Gregorio XV. ſedente. Deinde vacuus curis, atque ad arbitrium felix, in ſenectute bona quieuit, annum agens 84. Canturij 25. Nouembris 1621. Tumulatus iacet in Cathedrali, vt ipſe teſtamento mandauerat.

84 AVRELIVS Archintus, Honorati filius, nepoſque Philippi, vtriuſque Signaturæ Referendarius, ex ceſſione Patrui, ad hanc ſedem aſſumptus fuit an. 1621. die 17. Iulij. Magnæ virtutis vir, inauguratuſq; fuit à Cardinali Ludouiſio Archiepiſco Bononienſi, annoque 1622. die 27. menſis Ianuarij inijt obtenti Epiſcopatus poſſeſſionem, cuius ingreſſus tanto gratior Comenſi populo viſus eſt accidiſſe, quanto Philippi Patrui memoria paulo ante ſanctior extitiſſet. Cæterum haud diuturnior geſtienti populo ea lætitia fuit, quippe præpropero fato ſublatus, lætiores illas ſpes euentu triſtiori excepit anno 1622. menſ. Sept. die 19. ſepultuſque eſt in Cathedrali, in eodem tumulo Philippi patrui cum tali inſcriptione:

Philippus patruus,
Aurelius ex fratre nepos Archinti,
vterque Comenſis Eccleſiæ Epiſcopi,
multorum familiæ ſuæ Præſulum
in curando grege ſibi commiſſo pietatem, &
vigilantiam imitati,
vbi viuentes eadem ſede ad labores
excepti fuere,
ibi defuncti ad quietem eodem tumulo
recipi voluerunt.
Comes Octauius Decurio patruo & fratri
amantiſſimo,
& Comes Carolus I.C. Colleg. Decurio,
rerumque capitalium Præfectus conſobrinis
cariſſimis
B B. M M. P P.

In Eccleſia S. Michaelis Canturij, hæc alia de Philippo Comenſi, alioque Philippo Archiepiſcopo Mediolanenſi legitur.

Illuſtri memoriæ Philippi Archinti
Archiepiſcopi Mediolani,
Philippi Archinti Epiſcopi Comenſis,
quorum primus Baſilicam,
ſecundus altare maius D. Michaelis Archang.
ſolemni ritu conſecrarunt, nepotes
PP.

85 Fr. DESIDERIVS Scalea Cremonenſis, origine vero Brixienſis, ex Ordine Prædicatorum, à Paulo V. creatus eſt Cardinalis, ex commiſſario S. Officij Romani 1621. die 11. menſis Ianuarij, eodemque die Melphitanus Epiſcopus eſt deſignatus; à Gregorio XV. confirmatus: quem idem Pontifex ad Comenſem tranſtulit ſedem die 14. menſis Nouemb. 1622. Præfuit vſque ad annum 1626. eoque munere ſe exoluit in fauorem Caraffini, vt Aulæ Romanæ negotijs expeditior poſſet incumbere. Romæ deceſſit 1639. menſe Iulio: ſepultuſque eſt in Eccleſia S. Caroli de Curſu, cuius titulo per id tempus fuerat inſignitus, cùm antea Cardinalis Sancti Clementis, vel Cremonenſis appellaretur.

LAZA-

86 LAZARVS Caraffinus nobili gen-
te Cremonæ natus, Melphienſis antea Epi-
ſcopus, ad hanc Nonocomenſem ſedem
fuit translatus anno 1626. die 6. menſis
Ianuarij. Vrbem ſolemi riru ingreditur
30. Maij eodem anno. Synodum habuit,
edidirque vna cum tabula diptica Epiſco-
porum eiuſdem Eccleſiæ, ſtatus, ac diœce-
ſim deſcripſit perbelle, quam non ſemel lu-
ſtranit maximo Chriſtianæ, atque Catholi-
cæ religionis comodo. Præeſt, prodeſtque
nobili Eceleſiæ, nobilis Præſul, vt ſucceſ-
ſuris optimi paſtoris videatur exemplum
futurum: cuius laudes, ſilentio obuolui-
mus, ne vinentis modeſtiam offeremus.

CONCORDIENSES
EPISCOPI.

CONCORDIA olim frequens
fœtaque populo medirera-
nea eſt Carnorum ciuitas no
men retinens, & Colonia
Romanorum memorata Pro-
lomæo, Plinio, Melæ, Antonino, Staboni,
30. ab Aquileia milliario, nunc in Fori
Iulij regione numerata, haud procul à
mari, inter Tiliauentum, & Liquenriam
amnes poſita, quæ vna cum pluribus alijs
vicinis oppidis à Rhotari Longobardorum
Rege deleta eſt, oppidanis inter ſtgnantes
aquas ſeſe recipientibus, inquibus caſulas
ædificarunt, ne ſaltem oculis immerite pa-
triæ excidium cogerentur haurire. Bar-
bari igitur Concordiam funditus deleue-
runt, ita vt ne veſtigium quidem, vbi olim
fuerit, relinqueretur; ex quo tempore Cō-
cordia ſplendorem priſtinum amiſit, nunc

A etiam paucis ſamilijs ob cæli inclementiam
habitatur. Eſt autem ſub ditione Vene-
torum. Hanc igitur tradunt à S. Herma-
gora illuſtratam fuiſſe Euangelio, ibique
olim pro Chriſto martyrium pertulerunt.
Donatus, Secundinus, & Romulus cum
alijs octuaginta ſex ſocijs, quorum memi-
nit Mart. Rom. 17. die Febr. Epiſcopatus
Concordienſis antiquus eſt, & iam inde
à ſua inſtitutione ſubiectus Aquileienſi Ec-
cleſiæ ab hinc, & ante mille, & amplius an-
nos; illiuſque Præſul ampliſſimis priuile-
gijs ab Imperatoribus exornatus eſt, ma-
xime vero ab Othone Magno. Quamob-
rem plerumque Concordienſes Epiſcopi
ciuilem poteſtatem, cum ſpirituali coniun-
B ctam exercuerunt in territoro, diœceſique
ſibi ſubiecta, ſub titulo principum, co-
mitum, & marchionum. Concordienſes
Epiſcopi bis ſedem mutaſſe memorantur.
Primum anno Domini 605. Longobardo-
rum rebus in Italia florentibus, à quibus
deleta fere Concordia, vt diximus, Ioannes
eius ciuitatis Epiſcopus ſedem ſuam Cra-
pulas ad æſtuarium tranſtulit. Ex quo
tempore Concordienſis diœceſis pars ab-
ſciſſa eſt, & Crapulenſi Eccleſię attributa:
ſuum tamen Præſulem Concordia non
amiſit. Itaq; anno 1159. Epiſcopus Con-
cordien. cōuentui Epiſcopor. & Principum
ab Imp. Friderico I. coacto interfuiſſe legi-
tur, gaudetque titulo ducis, marchionis,
C & comitis. Iterum ſedem ſuam ob cæli
grauitatem mutarunt Epiſcopus, & Capi-
tulum anno 1586. indultu Sixti V. Pont.
Max. qui poteſtatem illis fecit in Oppido
Portus Gruarij, intra fines huius diœceſis
poſito, reſidendi, ita tamen vt maneret no-
men, & titulus, & Cathedralis Eccleſia Di-
uo Protomartyri Stephano ſacra apud
Concordiam, quo ſtatis anni temporibus
ad ſacra peragenda conuenire teneantur,
quæ ex diuino Numine, Barbarorum fu-
rori ſuperſtes, index maneret, vbi olim ea
ciuitas muros extulerat. Sacris in ea mi-
niſtrant canonici 12. è quibus duo dignita-
te eminent, Decanus ſecundus ab Antiſti-
te, & Præpoſitus: his accedunt manſionarij
D tres, quorum vnus eſt ſcolaſticus, totidem-
que capellani, qui magna anni parte in
eccleſia S. Andreæ oppidi Portus Gruarij
ſacra faciunt. In ciuitate Concordienſi pa-
rochialis eccleſia prærer Cathedralem nul-
la, duo namque ſacerdotes, qui hic perpe-
tuo reſident, curam totius ciuitatis anima-
rum gerunt, quæ ſunt fere quingentæ.
Sunt prætetea duo ſacella, totidemq; ec-
cleſiæ campeſtres ciuitati proximæ.

Diœceſis Concordienſis olim latior fuit,
antequam Crapulenſis Epiſcopus creare-
tur, lata tamen adhuc, & ampla eſt. Nume-
rantur enim in ea oppida, & pagi complu-
res, in quibus parochiales eccleſiæ circiter
118. diuiſæ in 12. vicariatus foraneos, &
Con-

congregationes parochorum, qui certis temporibus de rebus ad curam ſuam ſpe-ctantibus communicant, cum multis monaſterijs, xenodochijs, ſodalitatibus, alijſque pijs domibus, in quibus pietatis opera exercentur, & quatuor dumtaxat beneficijs ſimplicibus. Cœnobiorum præcipuum eſt Franciſcanorũ in oppido Pulcinici. Virginum autẽ ſeptum nullum extat in tota diœceſi. Oppidorum autem nobiliſſimum eſt Portus Gruarij, in quo eccleſia D. Andreæ, cui Epiſcopus, & canonici Cathedralis loco inſeruiunt, & præterea duæ aliæ parochiales eccleſiæ, capellaniæ item ordinariæ ſex, extraordinariæ duodecim, monaſteria virorum quinque, xenodochium vnum, ſodalitiæ laicorum quinque. Populus totius diœceſis catholicus, & pius, ſi hebreos excipias, quorum plurimæ familiæ per totam diœceſim diſperſæ perpetua Epiſcopi vigilantia coercendæ ſunt, ne pernicioſæ ſint populo fideli. Menſæ Epiſcopalis annuus cenſus ſex ducatorum millia ſuperat: in libris Cameræ Apoſtolicæ taxatur florenorum 400. Epiſcopi, qui in ea ſede floruerunt, ſunt qui ſequuntur, quos ex diuerſis ſcriptis, monumentiſque digeſſimus in hanc ſeriem gracilem quidem, & elumbem: quandoquidem illius Eccleſiæ archiuium flammis, belliſque exhauſtum, nobis ſcribentibus ſubminiſtrare non potuit pinguiorem.

1 AVGVSTINVS Concordienſium Præſulum primus occurrit, quorum memoria extet. De eo loquitur Baronius ad annum 590.

2 IOANNES Epiſcopus Concordienſis videtur proxime ſucceſſiſſe Auguſtino. Hic ille eſt, qui ad Crapulam tranſtulit ſedem anno 606. vt refert Sigonius lib. 2. Huius rei meminit Andreas Dandulus in Chron. cap. 4. *Hoc tempore*, inquit, *Ioan. Longobardorum Patriarcha renuens obedire, in vico Crapularum cum clero, & populo Catholico peruenit, & cum auctoritate Deuſdedit Papa ſedem ibi collocauit*. Videtur tamen hæc translatio ſub initio Pontificatus Sabiniani facta ex pleriſque alijs probatis auctoribus. Sabinianus ſedere cœpit eo ipſo ann. 605. Cauſam tranſlationis ſupra retulimus.

3 ANSELMVS poſt ſpatium 200. ann. & ijs amplius, reperitur Concordien. Epiſc. in Conc. Mant. an. 827 cui ſubſcripſit.

4 TOMIGARIVS huius Eccleſię Pontifex interfuit dum Sergius II. Papa Ludouicum Lotharij Imperatoris filium apud S. Petrum, tradito inſigne Regni, Regem Longobardorum crearet, vt narrat Anaſt. Biblioth. in vita eiuſdem Pontificis.

5 GENTIVS Concordien. Epiſcopus ædificauit Portum Romanum temporibus Vldarici Patriarchæ Aquileiæ an. 1084.

6 GVIDO 1149.

7 BERENNVCCIVS eiuſdem ſedis Antiſtes interfuit Concilio Aquileien. 1156. apud Pilonum in Hiſt. Bellunenſi.

8 GERVISICVS, ſiue Geruaſius, ſeu Gerardus floruit in hac ſede, fuitque in curia apud Ronchaliam an. 1158. ex Radeuico lib. 2. in Append. ad Friſingen. Othonem. Hic etiam per publicum fœdus coitę paci inter Federicum Cęſarem, atque Alexandrũ III. Pont. Venetij teſtis interſuit 1177.

9 IONATHA Epiſcopus Concordienſis præſens fuit conſecrationi Eccleſiæ ſancti Iuliani de Lepida, Veronen. diœceſis, ab Vrbano III. habitæ anno 1186.

10 VVOLDERICVS Epiſc. Concord. teſtis donationis, quam fecit Vvalterus Aquil. Patriarcha monaſterio S. Nicolai in littore Venetiarum 1205. Ind. 8. De hoc Vvolderico nil aliud reperimus pręter huiuſmodi mentionem in citato monumento, quod integrũ dabimus in Caſtellanis Epiſc. dum de eod. Cœnob. ſermone inſtituemus.

11 O. forte Otho, vel Oddo, memoratur in ep. Honorij III. tanquam Eccleſię ſuæ oppreſſor, defunctus circa an. 1216.

12 ALBERTVS an. 1216. ad hanc ſedem vocatus, qui ad ſubleuandam ſarcinam debitorum ab prædeceſſore ſuo factorum, ſequentem ab Honorio Tertio retulit epiſt. Epiſcopo Taruiſino directam, quæ extat in Reg. Vat. ſol. 28. ann. 1.

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Epiſcopo Taruiſino, & Archidiacono Concordienſi. &c. Ex litteris fratris noſtri Patriarchæ Aquileienſi accepimus quod O. quondam Concordienſis Epiſcopus adeo Eccleſiam ſuam oppreſſit onere debitorum, quod dilectus filius A. electus ſucceſſor ipſius nõ ſufficit ex eiuſdem prouentibus vſuras perſoluere annuales. Vnde nobis humiliter ſupplicauit, vt cum idem Epiſcopatus aliter reparari non poſſit, aliquas de ipſius poſſeſſionibus diſtrahendi licentiam, pro præfato debito releuando eidem electo concedere dignaremur. Quocirca diſtricte vobis per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus de debito ipſo inquiſita diligentius veritate, ac conſideratis

ſideratis circumſtantijs vniuerſis, habentes præ oculis ſolum Dominum, tantum de poſſeſſionibus minus vtilibus vendendi, cum ipſius Patratehæ conſilio ſibi licentiam tribuatis, quantum ad alleuationem ipſius debitis expedire, attentius prouiſuri, vt ne dicta Eccleſia inde detrimentum incurrat, vnde conſuli ſibi debet, & vt pretium receptum ex eis in ſolutionem debiti ſine diminutione aliqua cõmittatur. Dat. *Romæ apud S. Petrum* 14. *kal. Ian. Pont. noſtri anno primo*.

Albertus obijt 1218. ſicut in alia epiſtola eiuſdem Honorij Pontificis legitur, in qua bonæ memoriæ vocatur.

13 FEDERICVS reperitur 1227.

14 M. GVILLELMVS vir doctus, & grauis, Decanus Aquileienſis, & Innocentij IV. capellanus, ab eodem fuit electus huius Eccleſiæ Epiſc. an. 1250. Cuius commendatione idem Pontifex ſcripſit Capitulo Concordienſi, vt cum benigne reciperent Non. Ianuarij anno 8. ex Reg. Vatic. ep. 384. Obijt eodem anno.

15 GVARNERIVS, ſeu Vvarnerius electus tunc Epiſcopus Cenetenſis, antequam munus conſecrationis reciperet ad hanc ſedem tranſlatus eſt ab eodem Innocentio IV. an. 1251. prid. Id. Iunij, vt notatur in eodem Reg. Vatic. ep. 312. f. 163. an. 9. Etiam iſte breuis Concordienſi Eccleſiæ Præſul fuit, ſi quidem ſequenti anno mortalitatem expleuit.

16 TISONVS ex Bellunenſis, & Feltrinenſis Eccleſiæ electo, hunc tranſtulit idem Innocentius an. 1252. 8. kal. Nouemb. Reg. Vat. ep. 202. f. 215. ann. 10.

17 ANTONIVS anno 1287.

18 FALCHERIVS 1293.

19 GVBERTVS 1304.

20 IACOBVS Turrianus Mediolanenſis, Andreotti filius, illius inquam, qui cum alijs Turrianæ familiæ proceribus ad Decimum oppidum, in Vicecomites fortiter pugnans, multis confoſſus vulneribus occubuit anno 1277. filijs relictis Amphorio viro illuſtri, & Iacobo hoc, qui Aquileiam profugit, clericalem vitam amplexus euaſit Concordienſis Epiſcopus anno 1306. Obijtque ſub Ioanne XXII.

A 21 Fr. GVIDO (cuius Ordinis, & patriæ adhuc incognitus) Epiſcopus Polenſis à Io. XXII. ad hanc ſedem translatus eſt 1331. Non. Apr. Obijt 1333. ex Reg. Vat.

22. Fr. VBERTVS Prior monaſterij S. Mariæ de Reno, & S. Saluatoris Bononien. Ord. Canonicor. S. Auguſt. vir doctus eligitur ab eodem Io. Papa, 11. Kal. Maij 1333. Defunctus eſt poſtquam ſediſſet ann. vnum de quo Reg. Vatic.

23 GVIDO de Guiſis Epiſcopus Mutinenſis, iuriſprudentia longe clariſſimus, ad hanc ſedem fuit translatus 1334 16. Kal. Octob. Legatus profectus eſt in Panoniam, Zelandiamque ann. 1339. Benedicto XII. gerente Pontificatum. Vitam liquit an.
B 1347. De quo mentio in Vatic. Reg.

24 CONSTANTINVS eiuſdem ſedis Antiſtes electus an. 1347. 2. Id. Decemb. ex Præpoſito S. Stephani Aquileien. diœceſis. Obijt an. 1348. ex Reg. Vat. ep. 37. fol. 20. an. 6. Clementis VI.

25 PETRVS ex Epiſcopo Melphienſi, Conſtantino ſucceſſit 1348. 3. Kal. Iunij ex eodem Reg. ep. 158. fol. 70.

26 GVIDO Abaiſius Bononienſis, Concordien. fuit Antiſtes, an. vero 1369. 10. Kal. Feb. ad Ceruienſem Eccleſiam translatus eſt. Hius Guidonis meminit Alidoſius in lib. de Viris Illuſt. Bononien. illumque contendit primum fuiſſe Epiſcopum Ariminenſem 1369. ſed fallitur. Con-
C ſule quæ ſupra narrauimus in Epiſc. Ariminen. vbi per hoc ipſum tẽpus ex irrefragabilibus lib. Prou. Præl. videre licet rectam Præſulum illorũ ſucceſſionẽ, neq; legitur hunc Guidonem ad alterã ſedem fuiſſe translatum. Quamobrem proculdubio crediderim, Alidoſium duos Guidones confudiſſe in vnum, quorum alter potuit eſſe Arriminenſium Præſul; alter, hoc eſt, hic noſter Concordienſis Epiſcopus.

D

27 Fr. BERNARDVS de Guaſconis Florentinus, Ord. Min. proxime Guidoni ſucceſſit ann. 1369. 10. kalen. Febr. ex eodem lib. Prouiſ. Præl. Huius meminit Vvading. in Annal. Qui demum translatus fuit ad Ceruienſem Epiſcopatum 1370. 10. Kal. Feb. ex Reg. Vatic.

MAR-

28 MARQVARDVS erat huius Eccleſiæ Antiſtes anno 1372. ex monumentis eiuſdem Eccleſiæ.

29 AMBROSIVS de Ponte Venetus, Concordienſibus præfuit anno 1386. ex lib. Oblig.

30 AVGVSTINVS 1389. Deceſſit anno 1393.

31 ANTONIVS Panciarinus de portu Grauino, ex Archidiacono huius Eccleſiæ, ſecretatioue Bonifacij IX. vir longe clariſſimus, ab eodem Pontifice adlectus fuit Cõcordienſis Epiſcopus an. 1393. Præfuit fere decem annos, translatuſque eſt ad Patriarchalem ſedem Aquileiæ, in locum Antonij Caictani, quem Bonifacius adlegerat inter purpuratos Patres: eundem honorem deinde conſecutus eſt Panciarinus, vt ſupra narrauimus in Patriarchis Aquileienſibus.

32 ANTONIVS à Ponte nobilis Venetus, paulo ante Epiſcopus Sibinicenſis, ad Concordienſem ſedem fuit translatus anno 1402. 3. Cal. Martij. Hic rariſſimum probitatis exemplum exhibuit, quippe qui ex conceſſu Pontificis, diuini amoris ergo, ſacra Orientis loca peragrauit, ſanctumque ſepulchrum effuſis lachrymis eſt deoſculatus. Reuerſus à Gregorio XII. ad Patriarchalem ſedem Aquileiæ translatus eſt, vnde Panciarinum idem Gregorius deturbauerat anno 1409. In qua quidem ſede haud tranquillitatem habuit. Ioannes enim XXIII. acta Gregorij reſcindens, Panciarinum ſupra purpuram, quam illi contulerat, omnibus gradibus dignitatis reſtituit. Coactus igitur Pons eſt titulo Patriarchatus ſe abdicare, atque ad Concordienſem redire Eccleſiam; qua inſignitus Conſtantiæ Concilio interfuit anno 1415. Italicę nationis procurator aſcitus. Anno vero 1417. Martinus V. tranſtulit Pontem ad Archiepiſcopatum Hydruntinum in Neapolitano Regno, vbi & deceſſit. Ex lib. Prouiſ. Prælatorum hæc adnotauimus.

33 HENRICVS Straſoldus nobili gente natus, ex Canonico Aquileienſi, iuris vtriuſque conſulto. percelebris, Concordiæ Epiſcopus euaſit, Alexandro V. ſedente anno 1409. 8. id. Sept. ſeditque contra Antonium de Ponte. Quot vero annos omnino vixerit, quoue loco obierit, haud ſatis conſtat.

34 DANIEL Scotus Taruiſinus, Eugenij IV. ex ſorore nepos, cum Parentinus Epiſcopus eſſet, ad hanc ſedem fuit translatus 1433. 7. id. Ianuarij. Fuit Theſaurarius S.R.E. Bononiam frænauit, vbi Galeatium Bentiuolum capitis pœna puniuit. Florentiæ morabatur cum ebullirent ciuiles diſcordiæ, in quibus Coſmum illum Medicem patris patriæ titulo condecoratum, ſua auctoritate præſtitit immunem. Vitam liquit anno 1443. die 11. menſis Iulij Patauij, vbi ſepultus fuit apud ſanctam Mariam in Vancio in marmoreo tumulo cum hoc epitaphio.

Hic iacet R. in Chriſto Pater
dominus Daniel de Scotis
de Taruiſio
Epiſcopus Concordienſis,
ac domini noſtri Eugenij IV. Papæ
Theſaurarius.
Qui obijt xi. Iulij MCCCCXLIII.

35 BAPTISTA de Lignamine Patauinus, Leonardi filius, Franciſci Ferrarienſis Epiſcopi germanus frater, generis nobilitate, doctrina, morumque probitate fratri non inferior: ex Canonico Veronenſi euaſit Epiſcopus Concordienſis 1443. 10. Cal. Aug. Pie, ac religioſe Epiſcopali defunctus munere, cuius adhuc in Concordienſi primario templo complura monumenta viſuntur, quæ cum probitatem, tum etiam pietatem affatim teſtantur ſuam. In Hiſpaniam ab Eugenio miſſus, expeditis feliciter negotijs, ſummam inde ſecum laudem tulit, laudatus à Pontifice. Ad Venetos à Nicolao V. cum maxima poteſtate iudem miſſus, dum publice in cõcilio Principis, Senatoruſq; accuberet, quod ſtatis diebus ſummo apparatu, maximis ſumptibus & omnium epulatũ copia principibus viris exhibetur, retardato tunc ſibi præ pudore ventris onere, paulo poſt ex huiuſmodi morbo contracto extinctus eſt anno 1453. ac Ferrariam vbi pro Præſul fratris loco fuerat, frequentiuſque morabatur, relatus, in cathedrali humatus, in cuius ſepulchro à fratre parato hæc carmina inciſa leguntur.

Qui quidem Heſperium legatus viderat orbem
Hic Baptiſta iacet Franciſci Antiſtitis, illum
Hic illexit amor fratris, quem Borſia patrem
Ferraria obſeruat, Concordia Præſule mœſta eſt
Amiſſo: ciue vrbs Antenoris inclyta luget.

36 ANTONIVS Filiettus ad hanc ſedem promotus anno 1453. die 24. menſis Iulij. Deceſſit anno 1455. menſe Aprili.

37 N . . . nomen, & patria adhuc me latent ſucceſſit Antonio.

38 LEONELLVS Cherigattus nobilis Vicentinus, Epiſcopus Traguienſis, ad hanc Eccleſiam fuit translatus ab Innocentio VIII. anno 1488. die 22. menſis Octobris. Apud Romanos Pontifices Præſul eximiæ exiſtimationis fuit, pro quibus in Gallia, Germaniane, ad Cæſarem, atque ad Venetos de maximis rebus functus

eſt

eſt legationibus. Breuis Pontif. fuit, illinſq; meminit cum laude Angelus Politianus in epiſtola quam ad ipſum dedit.

39 NICOLAVS Donatus Venetus, præcipua nobilitate, ac virtute illuſtris, fuit Epiſcopus Concordienſis 1492. Hunc poſteà Senatus Venetus in Aquileienſem Patriarchalē ſedem intruſit, contra magnum illum Hermolaum Barbarum, quem ægre tulerant Veneti ad id dignitatis à Pontifice; fuiſſe promotum, contrà Venetas leges, quæ cauent, ne quis Aula Romana, munere Legationis pro Republica fungens oblatos Eccleſiaſticos gradus excipere audeat. Itaque Nicolaus munere Patriarchali ſuſpenſus abſtinuit vſque ad Hermolai exceſſum, quod incidit in annum 1494. deinde rite Patriarcha renunciatus eſt.

40 FRANCISCVS Argentinus Venetus, matre Venera, Tenthone patre humilibus natus, eò proceſſit virtutis, atque exiſtimationis, vt Concordienſem primum Eccleſiam fuerit aſecutus 1494. tum ſub Iulio Pontifice, huius nominis, Secundo, cuius antea Datarius fuerat, Eccleſiaſticam ſenatoriam purpuram 1511. Cæterum eius gliſcenti magnitudini præpropera mors inuidit. Deceſſit enim Romæ die 23 menſis Augusti eiuſdem anni, ſepultuſque eſt apud S. Mariam Tranſtyberim, cuius deinde corpus Concordiam relatum Cathedralis excepit, hoc proloquente epitaphio.

Franc. tit. S. Clementis presb. Card. Ioannique Epiſcopis Concordien. Venetorum familia Argentina Paulo Tertio conſ. fratre curante. M. D. XXXIV.

Scripſit Franciſcus cum eſſet vir doctiſſimus de immunitate Eccleſiaſtica, aliaque monumenta reliquit poſt ſe.

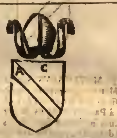
41 IOANNES Argentinus, Franciſci Card. frater, eidem ſucceſſit, qui ad annum vſque 1540. vixit, defunctus eodem exceptus ſepulchro cum fratre in Cathedrali.

42 MARINVS Card. Grimanus hanc eandem Eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepit anno 1540.

43 IOANNES Quirinus nobilis Venetus ſucceſſit Marino ad annum peruenit 1581.

44 PETRVS Quirinus electus 1581. Deceſſit 1585.

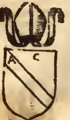
45 MARINVS ex eadem familia Quirina tertius Epiſcopus Concordienſis hãc obtinuit ſedem anno 1585. die 13. menſis Maij. Obijt eodem anno.

46 MATTHAEVS Sannutus nobilis Venetus eligitur ſtatim poſt mortem Marini anno 1585. die 28. Auguſti. Conſecratus inde Concordiam accitus eſt ad gubernandam ſedem Epiſcopalem: diœceſim totam luſtrauit, Synodumque diœceſanam celebrauit die 8. Aprilis 1587. in ea omnia optime prouideri iurauit, & in ordinem redacta, omneſque Synodi leges, quas conſtitutiones iure appellari voluit, quod totam cuiuſcumque vitã ad ſalutem conſequendam conſtituant, in vnum congeſtas, quo facillime omnes præ manibus aſſidue haberent, typis mandari curauit. Sixti V. auctoritate è Concordienſi cælo, ob aeris intemperiem, reſidentiam in portu Granario tranſtulit magna ſucceſſorum commoditate. Nouum templum S. Iuſtinæ Paranij conſecrauit an. 1606. Triginta omnino annis cum laude prudentiæ præfuit, accitoq. Coadiutore pronepote ſuo, ad Cœnobium S. Georgij maioris Ord. S. Benedi-

Benedicti Venetijs contendit, in quo aliquot menſes vitam inter Monachos tranſegit, vitaque functus, ſepultus eſt in Capitulo ſub nigro marmore, cui talis epigraphe eſt ſuper addita.

Viuus *Videns*
fecit ſibi *ſibi poſuit*
Matthaus *Sannutus*
Pontifex *Concordienſis*
Qui
Quum eſſet annorum LXX.
ſubſtituto ſacrum mun. ex pronepote
cognomine
ſancta hac intra clauſtra
voluit viuere, mori voluit bene
& beate
Obijt anno M. DC. XVI.

47 MATTHAEVS Sannutus, ſuperioris Matthæi pronepos, Epiſcopus Ipponenſis in Paleſtina an. 1615. die 2. Decembris à Paulo V. creatus, & patruo coadiutor cum ſpe futuræ ſucceſſionis datus, eodem defuncto, pontificias infulas, ac Concordienſis Eccleſiæ moderamen ſuſcepit. Vir præſtans, heroicisque quibuſcumq; virtutibus egregie dotatus, qui nobis per aliquot monumenta Concordienſia Eccleſiæ prolixe qualemcumque prætulit facem, vt illius Præſulum hanc ſeriem explicaremus. Sedit annos 26. Obijt anno 1641.

48 BENEDICTVS Cappellus Venetus, genere & dignitate nobilis, cum eſſet
Archiepiſcopus Iaderenſis ad hanc
tranſlatus eſt ſedem anno
milleſimo ſexcente-
ſimo quadra-
geſimo pri-
mo.
†

A
FELTRENSES
EPISCOPI
A BELLVNENSIBVS
Diſtincti.

B

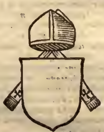

IN Tridenti, Venetiarumque vrbium confinijs, in Marchia Treuiſana ſupra editos montes Caruorum Feltrenſis ciuitas ſita eſt, cuius populos, Plinius Ferſinos mendoſe appellat, quos Feltrinos melius dixiſſet, vnde verſus.

Feltria perpetuo niuium damnata rigore
Forte mihi poſt hac non adeunda vale.

Ab ipſis Feltrinis ædificatam fuiſſe vetus traditio eſt, quam Troiani deinde, C Celti poſtmodum, Cenomani, Senones, Sueui, Germani, Galliq; inhabitarunt. Romani Imperij faſces adorauit ſub tribu Meuenia legibus municipalibus. Totila, Attilaq. Reges, & Pannonij ſolo æquarunt: quam de inde opera eorum Præſulum reædificarunt, ſub quorum dominio Comitis titulo fuit. Tyrannos ſuſtinuit Caminenſes Eccelinos, Scaligeros, Carrarien. ac Vicecomites, quorum cum excuſſiſſet iugum, voluntarie Reip. Venetæ die 15. Iunij 1404 leni Imp. ſe ſubmiſit; ſub Maximiliano Cæſare à Germanis, Gallisq; an. 1510. pene ad nihilum redacta, Venetorum opera, & populorum amore priſtinum recepit ſplendorem. Haud longius ciuitas hæc fines ex-D tendit, alitque ad 3500. mortalium. Seuiunt hic per hyemem frigora acerrima, quibus fit vt vinum in calice conglaciescat. Feracem agrum habet, & omnium copiam rerum ad mortalium delitias. Creditur ab ijs lucem hauſiſſe Euangelij, à quibus ceteræ circumuicinæ ciuitat. ad fidem ſunt inſtitutæ, nẽpe à S. Proſdocimo eiuſq; diſcipulis, qui primum templum in honorem Princ. Apoſt. dedicauit, quo deinceps pro Cathedrali Feltren. Præſules vſi ſunt. Conſtat cum lumine fidei proprium accepiſſe paſtorem, cuius nomen, ſicut & ceterorum qui per 380. annos ei Eccleſiæ præfuerunt, ignoratur. Feltrenſes Præſules Longobardorum Reges atq; Imperamaxi-

maximis exornarunt priuilegijs, iuribuſq; firmarunt, itaut plerumque in eos populos, ſupra eccleſiaſticam, poteſtatem politicam exercerent, præſertim cum Feltrenſes Bellunenſes bello laceſſerent. Quamobrem vt inter illos duos perpetuo diſſidentes populos pax aliquando coiret, Torentinus Feltrenſis, & Bellunenſis Anſelmus ex auctoritate Innocentij III. ita tem tranſegerunt, vt vter illorum prior fato ceſſiſſet, ſuperſtes alter, duarum Eccleſiarum haberetur Antiſtes; vt condixerant, ita factum eſt. Deceſſit prior Anſelmus, Torentinuſque Feltrenſis, ac Bellunenſis eſt appellatus Epiſcopus. Quod duarum Eccleſiarum ſub vno paſtore initum fœdus vſque ad tempora Pij II. durauit, a quo iterum anno 1462. diſiunctæ, ſuum deinde agnouere Paſtorem, hoc eſt vſque ad hæc noſtra tempora. Cathedralis, duabus dignitatibus fulget, Decanatu ſcilicet, & Archidiaconatu, cum duodecim Canonicis, octo Manſionarijs, cæteroque clero, qui diuinum opus ibidem perurget. Animarum curæ vnus Canonicorum incumbit, vel loci Sacriſta, quibus in titulum traditur exercenda, neque vlla alia ibi Parochialis eccleſia habetur. Præbenda Theologalis ibi eſt, proſtatque fons baptiſmalis in Eccleſia B. Mariæ Virginis, non procul à Cathedrali. Corpus S. Federici veneratur in eadem Cathedrali: Sanctorum vero Victoris, & Coronæ Martyrum diuorum tutelarium huius ciuitatis corpora, quæ ex Aquileia illuc tranſlata narrantur, non procul à ciuitate in Eccleſia fratrum S. Hieronymi Feſulanæ Congregationis honorifice aſſeruantur. Tria Monaſteria Religioſorum, Monialium item tria, cum duobus xenodochijs, Mons Pietatis, ac quinque ſodalitatibus laicorum ibi viſuntur. Epiſcopale palatium longius à Cathedrali diſtat, quam paſtorales curæ exigerent. Diœceſis Feltrenſis, Patauina Cenetenſi, Bellunenſi, Brixinenſi, & Tridentina diœceſibus vndique clauditur, longitudine millium paſſuum quinquaginta, latitudine anguſtior: complectiturque paulo plus triginta quatuor millia mortalium. Continet tota parochiales eccleſias viginti octo, quarum duodecim Venetis, nouem Comiti Tirolenſi, tres Epiſcopo Tridentino, quatuor Velſperg Baronibus Teutonicis in temporalibus ſubijciuntur. Cenſus huius Epiſcopatus trium millium ducatorum eſt, qui partim ex bonis, partim vero à 400. Epiſcopalis menſæ feudatarijs quotannis exiguntur. In ijs recenſentur Colalti clariſſimi Comites, huius Eccleſiæ aduocati, quorum munus eſt Epiſcopum primo ſollemni pompa vrbem ingredientem pedites ad Cathedrale vſque templum comitare, equumque ac cætera pontificalia indumenta ſecum aſportare. In eadem functione, duo primatij viri Faceniæ, & Villæbrunæ ingenuarum familiarum Epiſcopo inſeruiunt, vnus ad dexteram, alter ad leuam illum deducere, quibus tum ex veteri conſuetudine, tum ex Antiſtitum indulgentia calcaria Epiſcopi ſorte obtingunt. Narrat Pilonus de Belluno patria ſua, vbicumque ſe dederit occaſio, præcipue autem de coniunctione harum duarum Eccleſiarum Bellunenſis, & Feltrenſis, plura, quæ ſupra retulimus in Epiſcopis Bellunenſibus. Epiſcopi tam diſiuncti, quam inuicem coniuncti, qui Feltrenſibus præfuerunt, ſunt qui ſequuntur, quorum ſeriem non ex Pilono modo, ſed ex alijs monumentis, ac præcipue ex Reg. Vaticanis, actibuſque Conſiſtor. ex fide deprompſimus. Porro Feltrenſis Eccleſia taxatur in libris Cameræ Apoſtolicæ 700. floren.

1 FRONTEIVS, apud Paulum Diaconum lib. 3. c. 27. omnium qui occurrunt antiquioris eſt recordationis. Is anno Chriſti 588. ſe, vna cum cæteris Catholicis Epiſcopis ſubduxit ab authoritate Seueri Patriarchæ Aquileienſis in hæreſim lapſi. Poſt hunc per dugentos ipſos annos Epiſcoporum nomina deſiderantur.

2 ENDRIGETTVS à Carolo Magno plura pro ſua Eccleſia retulit priuilegia, cuius mentio extat ab anno 769. vſque ad 781. teſte Pilono. Hic Palatium Epiſcopale extruxit non procul à Cathedrale vbi nunc eſt Virginum Cœnobium S. Petri. Plura bona menſæ Epiſcopali attribuit.

3 AMATVS adfuit Concilio Mantuano anno 824.

7 RVPERTVS, vel Teupertus anno 968. erectioni Eccleſiæ Magdeburgen. in Archiepiſcopatum, ſe ſubſcripſit, vt narrat Anonymus auctor Chron. Magdeburg.

5 BENEDICTVS de Pedauena Feltrinæ ditionis fuit Epiſcopus anno 973.

6 RIGIZO memoratur in priuilegio Poponis Aquileien. Patriarchæ anno 1031. canonicis ſuis conceſſo.

7 ODERICVS de Falero patriæ Epiſcopus, & Princeps fuit anno 1047. temporibus Henrici III. Imp. à quo proculdubio huic officio, & dignitati præfectus eſt. An

iſte, ille ſuerit Epiſcopus, qui ab Henrico IV. Comitis tirulo docoratus fuit an. 1080. teſte Pilono, ad meam notitiam non peruenit,

8 ARBONVS Ioannis Vidorenſis filius, vir nobilis, ad Feltrenſem Eccleſiam euectus eſt. Accidit autem huius Epiſcopi temporibus, vt Chriſtifideles ad Hieroſolymitanum Regnum è manibus Saracenorum recuperandum ſummo animi ardore incitarenrur ab Vrbano II. Ponr. Ioannes Arboni pater, virtute, ac diuitijs pollens, in ea expeditione profectus, Arbonus filius pro eo votum vouit, eumdemq; Diuis Feltrenſium tutelaribus Victori, & Coronæ commendauit. Extat in eorum remplo inſcriptio harum rerum fidem faciens, his verbis concepta.

Ab ineunte redemptionis pub. anno
millesimo nonageſimo ſexto
quo ſtellarum caſus
queue Chriſtianorum motus in paganos,
Ioannes Vidorenſis
tam pectore, & armis, quam diuitijs,
& gloria pollens
honor patriæ confectus ſenio fundator aulæ
xvi die Septembris
à filio ſuo Arbone Pontifice Beatis Mart.
Victori et Coronæ commendatur.

Idem Arbonus, quem alij legunt, Arponum anno 1101. Sacrarium dedicauit, & in marmorea archa plures Sanctorum reliquias recondidit, vt inſcriptio vetus in eadem proloquitur.

Anno millesimo centeſimo primo
ab incarnatione Verbi,
ſecundo idus Maij
imperante Henrico Caſare tertio,
dedicatum eſt ſanctuarium hoc ipſi Deo cæli,
et Beatæ Mariæ ſemper Virgini,
et hic continentur reliquiæ Apoſtolorum
Petri, et Pauli, Philippi, et Iacobi,
Stephani Prothomartyris,
Stephani Papæ et Martyris, Laurentij Mart.
Marcellini et Petri
ſanctorum militum Chriſti
Mauritij, Georgij, et Chriſtophori,
et Beatorum Victoris et Coronæ Martyrum
quorum ſancta corpora
hic infra requieſcunt in Chriſto Ieſu,
dictante Arpone indigno Pontifice.

Arbonis, ſeu Arponis Epiſcopi mentio habetur vſque ad annum 1113. Migrauit ex hoc mortali ſeculo, imperante Henrico Cæſare V. cum præfuiſſet patriæ ſuæ laudabiliter annis multis.

9 GIBERTVS reperitur huius Eccleſiæ Præſul 1135. interfuitque Venetijs dum Aquileiæ Patriarcha eccleſiam quamdam conſecraret anno 1140. Sed quandiu ille præfuerit, ignoratur.

10 ADAM Beninuerſus Patauinus legitur Feltrenſibus præfuiſſe an. 1160. Non ſemel pro defenſione bonorum ſuæ Eccle-

A ſiæ cum Taruiſinis certauit. Carus omnino fuit Friderico primo Aenobarbo Imp. ab eodem impetrauit confirmationem omnium Eccleſiæ ſuæ priuilegiorum, ab Imperatoribus, Regibuſque antea conceſſorum; addito in feudum nobile Ceſanę comitatu, Cæſareiſque decimis, quas hactenus Imperarores in comitatu Feltrino habuerant; pauloq; poſt deceſſit Adam, Alexandro III. Pont. Max. parum gratus.

12 DRVDO ſucceſſit Adamo circa annum Domini 1164. Hic Ceſanæ comitatum eodem anno in feudum dedit Gabrieli de Camino, quem ſui Epiſcopatus aduocatum conſtituit. Cœunti fœderi inter Fridericum Imperarorem, & Alexandrum

B Tertium interfuit Venetijs anno 1177.

12 ADONICVS huius eccleſiæ Antiſtes fuit ab anno 1180. vſque ad an. 1191.

13 TORENTINVS de Curte, ciuis Feltrinus, huius Eccleſiæ Antiſtes fuit. Hic ille eſt, qui Feltrenſem, ac Bellunenſem ex auctoritate Innocentij III. coniunxit Eccleſias, ac vtriuſque titulo inſignitus eſt, ex deceſſu Anſelmi de Braganza, vt ſupra narrauimus anno 1204. vſque ad annum 1462. quo Pius II. vtramque ſub proprio paſtore ſeorſim rem ſuam agere iuſſit. Teſtis fuit Torentinus donationi Vvalteri Aquileienſis Patriarchæ, quam fecit Cœnobio S. Nicolai in Littore anno 1205. vbi dicitur Torrilinus Bellunen. & Feltrenſis

C Epiſcopus.

14 PHILIPPVS Patauinus, Pompoſæ Abbas, Feltrenſis, ac Bellunenſis adlectus eſt Antiſtes anno 1209. Hic aliquando à Taruiſino populo, ob defenſionem ſui Epiſcopatus, iniurijs expetitus, captuſque eſt, exilioque multatus, ad Honorium III Papam confugit, qui tanti facinoris ægre ſerens, has literas ad Epiſcopum & Clerum Taruiſinum, tum Poteſtatem, & populum eiuſdem ciuitatis, quæ extant in Vat. Arch.

Honorius &c.

Epiſcopo, & Clero tam ciuitatis quam diœc. & diſtrictus Taruiſini. Iniquitates, quibus ciues Taruiſini contra ſe Deum & homines iam de conſuetudine prouo-

D cant, non poſſumus vel ad modicum obliuiſci; quia ſic incenſanter veſtem ſuorum texuerunt peccatorum, vt ſãguis ſanguinē ſemper tangat, & ex nonorum inculcatis clamoribus veterum nobis memoria continue ingeratur, longa quidem retro ſeries ſi ea, quæ in vicinas ipſi Eccl. Dei timore poſt habito, attentarunt, vellimus per ordinem recenſere; ſed vt deſtructionē Ceneten. Feltren. Bellunen. Epiſcop. per ipſos olim impie factam ſilentio tranſeamus; id nec ſilere poſſumus nec ſine mentis amaritudine recitare, quod bo. mem. Bellunen, ac Feltrenſem Epiſcopum, poſt facta de ipſo ludibria, tandem populo, more iudaico, acclamante moriatur moriatur,

immani-

in maniter occiderunt in Apoſtolicæ ſedis contemptum, & ignominiam totius ordinis Clericalis, & quidem ex tunc meruerat illorum impietatis immunitas, vt pœna reſpondente peccato, ciuitas Taruiſina Epiſcopali dignitate perpetuo priuaretur, ſed dum Apoſtolicæ ſedis benignitas nimirum eis parrit expectans, vt eius patientia ipſos ad pœnitentiam reuocet, omnino contrarium experitur, ipſis ex iniquitate tanti flagitij aſſumentibus audaciam, in Eccleſias, & viros Eccleſiaſticos debacchandi, ecce enim precibus, commonitionibus, & comminationibus noſtris, & iure humano ac diuino, & ipſo Deo contemptis, Feltrenſis, & Bellunenſis Eccleſiam terras hoſtiliter inuadentes magnam partem earum aut deſtruxerunt inique, aut ſibi in debite ſubiugarunt, ac inſuper in venerabilem fratrem noſtrum Feltrenſem & Bellunēſem Epiſcopum ſacrilegas manus extendere non verentes ipſum perſonaliter capere præſumpſerant, & quod de ipſius prædeceſſore fecerant, vt creditur, & de ipſo niſi noſtri præſidio euaſiſſet; licet igitur per hæc, & lenitate monitionis Apoſtolicę reddiderunt ſe indignos, & vſque adeo contra Deum obfirmauerunt facies, & obdurauerint corda ſua, vt verbum ſalutis ad ea poſſe ingredi non ſperētur, ne tamen relinquamus ipſis materiam murmurandi, aut eorum, quæ ad circūſpectionem Apoſtolicam pertinet aliquid omittamus, ecce Vniuerſitatem eorum adhuc quodue rogauimus, monuimus, & obſecrauimus in Domino, cuius vel ſapientiam fallere, vel omnipotentiam effugere, ne quaquam poſſit, vt tandem memores ſuæ ſalutis, cuius curam videntur penitus abieciſſe per dignæ ſatisfactionis viam redeant ad Dominum Deum ſuum à quo per diutinæ offenſionis deuia receſſerunt, & Apoſtolicam ſedem, quam ſuperbia ſua grauiter offenderunt, humilitate placantes infra menſem poſt ſuſceptionem literarum noſtrarum, quas eis ſuper hoc dirigimus, iurent in manibus venerabilis fratris noſtri Paduani Epiſcopi preciſe obedire mandatis noſtris, tam ſuper damnis, quam ſuper iniurias quas irrogarant Epiſcopo memorato, interim ab eius & Eccleſ. ſuæ moleſtia penitus quieſcentes, ideoque Vniuerſitati veſtræ in virtute obedientiæ diſtrictę præcipiendo mandamus; quatenus niſi ciues prædicti mandatum noſtrū infra præſens ipſum tempus curauerint adimplere, vos ex tunc ſupradictas ſententias publicantes eorum ciuitatem, & diœceſim, ac diſtrictum, dilatione poſtpoſita, exuatis, illuc ſine Apoſtol. ſedis licentia minime reuerſuri, quod inde feceritis fideliter reſcribentes, vt de alijs pœnis, quæ in literis noſtris ad ipſos directis plenius continentur, ſicut res poſtulauerit cogitemus, præmiſſo ne qui veſtrorum inueniantur mandati Apoſtolici contemptores, ſi canonicam volunt effugere vltionem.

Datum Viterbij V. Kal. Iunij Pontif. noſtri anno quarto

Honorius &c.

Poteſtati & Populo Taruiſino ſpiritum conſilij ſanioris. Iniquitatum veſtrarum, *&c. vt in alia ſupra vſque quieſcentes*. Alioquin noueritis vos præter excommunicationis, & interdicti ſententias in vos, & terram veſtram à venerabili fratre noſtro Patriarcha Gradenſi, hac de cauſa probatas, quas auctoritate Apoſtolica roboramus inhibuiſſe nobili viro Duci, & populo Venetiarum, ac alijs ciuitatibus conuicinis ne vllum vobiſcum in huiuſmodi moleſtiæ perdurantibus præſummat habere colloquium, aut celebrare contractum, quod ſi pœnas huiuſmodi ſolita pertinacia contempſeritis ciuitatem veſtram Pontificali priuabimus dignitate, & diœceſim veſtram per vicinos Epiſcopos diuidemus, ac inſuper mercatores veſtros vbicunque reperti fuerint capi faciemus, per Principes ſeculares, & publicatis bonis eorum perſonas ſub arcta cuſtodia retineri. Si vero nec ſic ad percutientem vos redieritis, & attriti nolueritis accipere diſciplinam, ecce prædicimus vobis, contra vos tamquam contra hæreticos, cum vos tales opera demonſtrent, ſpiritualiter, & temporaliter procedemus, fideles ad exterminium veſtrum per Apoſtolicas indulgentias prouocando, cum magis abhominanda ſit veſtra, quam Saracenorum impietas, nec tam deteſtabile ſit in illis viam non agnoſcere veritatis, quam vobis poſt agnitam retroire, nec blandiamini vobis, quod comminationes ſimiles aliquando vobis factas, pœna non fuerit hactenus ſubſequuta, quaſi ſubſequutura non ſit, etiam iſta vice, frequenter enim, quæ non nocerent ſingula multa nocent, & quanto maior fuerit erga vos longanimitas Apoſtolica, tanto ſi vos ad pœnitentiam non adduxerit, erit iuſtior pœna veſtra, fugietis igitur à facie arcus extenti, & pœniteatis dum locus eſt pœnitentiæ, ne ſit ſera pœnitentia poſt ruinam.

Datum Viterbi 5. Kal. Iulij Pontif. noſtri anno quarto.

Porro idem Honorius poſt aliquot annos ad ſedandas diſcordias inter Feltrenſem, ac Bellunenſem Epiſcopum, & Taruiſinos vertentes, literas ſcripſit Duci Venetiarum, quæ extant in Reg. Vatic. ann. 9. epiſt. num. 31. in hunc modum

Nobili viro Duci Venetiarum.

Quod vir ſis fidelis ac probus tua merita, quæ ſunt nota teſtantur, & circumpoſiti populi, qui viciniores exiſtunt eo id amplius didicerunt. Ex hoc ergo noſcitur accidiſſe, quod venerabilis frater noſter Feltrenſis, & Bellunenſis Epiſcop. pro Feltrenſi, & Bellunenſi ciuitatibus, & eorum diſtrictu ex parte vna, & populus Taruiſinus pro eorum ciuitate, ac diſtrictu ex altera, qui cum ſicut vicini certius nouerunt tuam probitatem, & fidem de te per hoc plenius confidentes, ſicut nuper relatum eſt nobis compromiſerunt in te ſuper guerra, diſcordia, & omnibus quæſtionibus temporalibus, quas ad inuicem habere dicuntur, ratum & firmum quicquid cum maiori parte conſilium tui ſuper hoc iudicio concordia, vel arbitrio, ſeu alio quocumque modo feceris habituri. Sperantes igitur, quod illi per ſollicitudinem tuam ad pacis redire debeant vnitatem, prudentiam tuam hortamur attente per Apoſtolica ſcripta mandantes quatenus Deum habens præ oculis ſtudeas huiuſmodi commiſſum tibi negotium terminare partes ad vnitatem, & pacem reducere procurando, ita quod diligentia tua per effectum appareat, & inde poſſis merito commendari, nos enim quidquid prouide ſuper hoc ſtatueris ratum habebimus & obſeruari firmiter auctore Domino faciemus.

Datum Laterani 9. Kalend. Nouembris anno nono.

Deceſſit Philippus anno 1227. de quo ſupra egimus in Epiſcopis Bellunenſibus.

15 OTHO Taurinenſis ad eaſdem ſedes aſſumptus eſt anno 1227. Ab ijſdem exul aliquando fuit Excellini tyrannide, ſed reſtitutus, fato functus eſt an. 1241.

16 ALEXANDER de Foco Feltrenſis, eodem titulo eſt inſignitus ann. 1241. Diem obijt 1246.

17 TITO de Camino electus an. 1247. tranſlatus ad Concordienſem Eccleſiam 1252.

18 ELEAZARVS de Caſtello Bellunenſis, electus anno 1252. E viuis eximitur 1259.

19 ALGERIVS Villalta, nobili gente apud Feltrinos natus, ſucceſſit Eleazaro ann. 1259. Excelſi animi vir politicum dominium cum eccleſiaſt. coniunxit, ſublato Ecelelino tyranno, fuitque Guelphæ factionis Princeps. Belluni e vita diſceſſit ann. 1290. vbi ſepelitur.

20 Fr. IACOBVS Caſalius Patauinus, Ord. Min. Feltrenſi, & Bellunenſi ſede nobilitatus eſt 3. id. Martij 1291. Obtruncatus fuit anno 1298.

21 ALEXANDER Placentinus defuncto Iacobo ſuffectus eſt 1298. 12. Kalend. Maij. Cuius meminit Dantes Aligerius Cant. 9. Paradiſi, impium, indignumque Paſtorem illum appellans; quippe qui fidefragus, nobiles viros Ferrarienſes exules Feltri, ſub eius tutela manentes, eo permittente, ad vnum vel occiſi, vel capti, Ferrariamque deducti capitali pœna damnati ſunt, Roberto Neapolitano Rege tunc pro Eccleſia dominante. Videndus Pignia de Ateſtinis Principibus. Exul tandem deceſſit in Portu Grauino an. 1320.

22 MANFREDVS de Collalto, Rambaldi Comitis filius, ex Epiſcopo Cenerenſi, eaſdem ſedes eſt aſſecutus decima quarta Aprilis 1320. Cæſus deceſſit 1321.

23 Fr. GREGORIVS Epiſcopus Sorrenſis in Sardinia, ex Ordine ſancti Dominici egregius concionantor, ad has Eccl. translatus fuit octauo id. Iunij 1322. Vita functus eſt 1328. Eccleſiæ Tergeſtinæ adminiſtrator.

24 GORGIAS de Luſia, Feltrinus Decanus, à Ioanne XXII. legitimus harum Eccleſiarum declaratus eſt Epiſcopus 10. Kal. Martij 1328. Exceſſit e viuis anno 1348.

25 HENRICVS de Vualdiecch, frater Hoſpitalis ſancti Marci Theutonicorum de Hieruſalem, Gorgiæ ſuffectus eſt 1350. non. Octob. Obijt 1353.

26 IACOBVS de Bruna Boemus adhanc dignitatem fuit aſſumptus ann. 1353. 11. Kal. Decemb. Priuilegio fuit exornatus à Carolo Quarto Imperatore, quo præſente, corpora ſanctorum Martyrum Victoris & Coronæ in tumba marmorea recondita ſunt, cum hac inſcriptione.

Anno milleſimo trecenteſimo
quinquageſimo quinto, Maij vigeſimo ſexto,
imperante Carolo Imperatore,
Antiſtite Iacobo Feltri, & Belluni
Epiſcopo, corpora inclytorum
Martyrum Victoris, & Coronæ
in hac fuerunt recondita
tumba à dicto Imperatore
viſa.

Defun-

Defunctus eſt Iacobus anno milleſimo treceenteſimo ſexageſimo nono.

27 ANTONIVS de Naterijs de Montagniana Patauinus, electus 3.Kalen. Iunij 1369. Obijt 1393. die decima octaua Septembris.

28 Fr. ALBERTVS de ſancto Georgio Patauinus, Ord.Minorum,electus an.1393. Exceſſit 1398.

29 IOANNES de Capitegalli Romamanus, Monachus ſancti Benedicti, ijs Eccleſijs præficitur ann.1398. decimo tertio Kalend. Iunij, deinde tranſlatus eſt ad Eccleſiam Nouarienſem anno milleſimo quadringenteſimo quarto.

30 H E N R I C V S Scarampus nobilis Aſtenſis, ex Aquenſi Epiſcopo, & Theſaurario Bonifacij IX. Papæ ad has Eccleſias tranſlatus fuit 5. id. Aprilis 1404. Hic fuit Sigiſmundi Imper. à ſecretis, corpora ſanctorum Martirum Victoris & Coronæ ſeo ſedente anno 1440. in nobili marmoreo tumulo recondita ſunt. Eodemque anno rerum geſtarum gloria, & ſanctimonia vitæ vir longe clariſſimus ex hac mortali vita diſceſſit die 29. Septemb. ſepultus in Feltrenſi Cathedrali, cuius corpus omnino hucuſque incorruptum perſeuerat, atri quidem coloris, ſed palpabile, & frequenti piorum hominum luſtratione, & cultu venerabile, vbi eius meritis frequentia viſuntur miracula, eius ſanctimoniam teſtantia: cuius acta deſiderantur.

31 Fr. T H OMAS Thomæſinus Venetus Ord. Præd. olim Epiſcopus Traguerienſis, poſtea Recanatenſis, ac Maceratenſis, ad Bellunenſem, & Feltrenſem Eccleſias fuit tranſlatus anno 1440. 6. id. Octobr. Vitæ finem fecit anno 1447.

33 IACOBVS Zenus nobilis Venetus, ex Subdiacono Nicolai Quinti Pont. Max. Doctoreque vtriuſque legis, harum Eccleſiarum euaſit Epiſcopus 1447. 6. Kal. Maij. Ad Patauinam deinde Eccleſiam illum transtulere 1559.

33 FRANCISCVS de Lignamine Patauinus, Leonardi filius, magnæ auctoritatis vir, & in Pontificia aula nulli ſua ætate ſecundus, profeſſor liberalium artium eximius, & in omni genere doctiſſimus. Eugenio Quarto à ſecretis, ab ipſo Ferrarienſis Epiſcopus electus; varias Legationes ad diuerſos Reges, & Principes ſumma cum laude pro Romana Eccleſia feliciter obiuit. A Ferrarienſi Eccleſia, ad has Feltrenſem ac Bellunenſem tranſlatus an.1460 18. Kal. Aprilis. Romæ deceſſit an. 1462. 3. id. Ianuarij, ſepulchrumq. accepit apud S.Mariã Nouam ſub marmoreo lapide, vbi & legitur inſcriptio, quam retulimus in Epiſc. Ferrarienſibus tom. 2. Poſt Franciſci exceſſum, Pius Secundus Pontifex has diſiunxit Eccleſias, attribuitque vnicuique proprium Paſtorem poſt ducentos ſexaginta annos, quibus tantum vnum Paſtorem agnouerant.

34 T H E O D O R V S Lelius, ſeu de Lellis nobili familia Interamnæ Aprutinæ natus, iuris prudentiſſimus, Pij Secundi familiaris & clarus, ita vt illum ſuam cytharam appellare ſoleret, ab ipſo fuit adlectus Feltrenſis Epiſcopus anno 1462. Indeque illum Paulus Secundus, æque a ſe dilectum, ad Taruiſinam tranſtulit Eccleſiam milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quinto, quo ipſo anno exceſſit è viuis. De quo infra in Epiſcopis Taruiſinis. Noſtris temporibus pie obijt Pater Camillus de Lellis Theodori gentilis, Patrum Clericorum Regularium, vulgo, *del ben morire*, inſtitutor, cuius vita ſcripta extat.

35 ANGELVS Faſſolus Clodienſis e primaria nobilitate, peritia, & virtute clarus, ex Secretario, & Referendario Pauli Secundi ad hanc ſedem aſcendit an. 1465. In Epiro, & Myſia, Pio Secundo mandante, Legatione functus. Romæ deceſſit anno 1488. ſepultuſque eſt apud ſanctum Marcum prope maius altare ſub tabula marmorea, vbi eius gentilitia ſtemmata cernuntur, cum ſequenti inſcriptione, prætereuntium pedibus pene deleta.]

Angelo Epiſcopo Feltrenſi Veneto
ex nobili gente Faſſolorum Foſſa Clodij
Iu. Ciuil. & Pontif. conſulto
Pij II. Pont. Max. in
Epyro, Myſia pro fide Cathol. legato
Pauli II. à ſecretis Referend.
fuit Apoſt. Præfec.
Marcus Barbus Card. S. Marci
Epiſcopus Praneſtinus ab ſimilitudine
mor. beneuolentia ſingul.
monumentum ſuo coniunctum viuus
B. M. P.
Vixit an. LXIII. M. X. D. III.
Io. Oliuerius Carafa Card. Neap. &
Franciſcus Piccolomineus
Card. Senen.
executores abſoluendum
curauere.

36 ANDREAS Triuiſanus nobilis Venetus, iuris vtriuſque Conſult. ad hanc Eccleſiam fuit adlectus anno 1488. Deceſſit autem 1504.

37 ANTONIVS Pizzamanus nobilis Venetus, Feltrenſis Epiſcopus renunciatus

A eſt 1504. die 25. menſis Auguſti. Literis & ſanctimonia vitę fuit clariſſimus. Venetijs deceſſit 1512. ſepultuſque eſt in Cathedrali Eccleſia S. Petri de Caſtello, cuius deinde corpus, vt Leander Albertus refert, repererunt incorruptum, inclaruitque miraculis. Scripſit de intellectu, & intelligibili, de dimenſionibus interminatis, de quærenda ſolicitudine, & periculo vitæ ſolitariæ.

B

38 LAVRENTIVS Campegius Bononienſis: ſacræ Romanæ Rotæ Auditor, hanc eandem Eccleſiam ſuſcepit regendam anno 1512. die 12. menſ. Nouembris directuſque Nuncius in Germaniam à Leone
C Decimo, atque ad eodem Cardinalis adlectus; demum Bononienſis enaſit Epiſcopus. De quo vide ſupra in Epiſcopis Bononienſibus.

39 THOMAS Campegius, Cardinalis Laurentij frater, peritia legum, cæteraq. amœniarum literarum eruditione clariſſimus. Sub Leone Decimo Parmam, Placentiamq. frænauit; à quo Feltrenſis Epiſcopus effectus eſt 1520. die 27. Maij: poſt exceſſum Leonis, ſacro mittente Senatu, thiaram Pontificiam in Hiſpaniam vſque detulit Adriano Sexto nouiter euecto ad ſedem, quem in Italiam deſcendentem comitatus eſt, ab eoque deinde Venetiarum
D Nuntius eſt declaratus. Conc. Tridentino interſuit tanta exiſtimatione prudentiæ, vt poſt exceſſum Pauli Quarti Pontificis parum abfuerit, quin ſummus Pontifex eligeretur; vir enim erat in Vrbibus adminiſtrandis, in legationibus obeundis, in religione Catholica tuenda, in grege cuſtodiendo, & in paſcendo, verbo doctrinaue diligens: & Domini theſauri fidelis diſpenſator, ac cum priſcis illis ſanctis Epiſcopis merito comparandus. Romæ deceſſit anno 1564. die 11. menſis Ianuarij octogenario maior, plura ſacra monimenta poſteris reliquit, cum etiam auctoritate Apoſtolica Philippum Campegium nepotem ſibi aſciuiſſet coadiutorem, cum futura ſpe ſucceſſionis anno 1546. die 15.

Martij

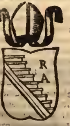
Martij. Cui poſtea libere dictam Eccleſiam renunciauit. Illius cadauer in Eccleſiam Aracæli intulerunt, vbi hæc marmorea inſcriptio legitur.

D. O. M.

Quod terrenum fuit Thomæ
Epiſcopi Feltrenſis clariſſ. Iuriſconſul.
Ioannis Campegij Bonon.
filij, terræ traditum fuit. Suſcipiat
terra terreum, & ſpiritum,
quem Deus inſpirat Saluator
noſter
Vixit annos LXXII. Obijt die XI.
Ianuarij
M.D. LXIV.

40 PHILIPPVS Maria Campegius, filius Comitis Ioannis, ex coadiutore patrui, eidem ſucceſſit an. 1559. die 17. menſ. Aprilis. Interfuit & ipſe Tridentino Concilio, cum alijs ſuæ gentis quatuor Epiſc. doctiſſimis viris. Præfuit vſque ad an. 1584. deceſſitque Venetijs 11. die Martij, ibidemque tumulatus fuit.

41 IACOBVS Rouellius Salodienſis, Brixianæ dictionis, vtriuſque linguæ ſcientiſſimus, Brixiæque Vicarius, Philippi coadiutor eſt factus cum futura ſpe ſucceſſionis anno 1580. die 20. menſis Maij, eidemque ſubrogatus eſt ann. 1584. Præfuit laudabiliter annos 26. deceſſitque in patria ſua anno 1610. vbi & ſepultus iacet.

42 AVGVSTINVS Gradonicus nobilis Venetus, vtriuſque Signaturæ Referendarius, à Paulo Quinto electus eſt Feltrenſis Antiſtes die 29. menſ. Martij 1610. quem deinde ob ſummam prudentiæ laudem ad Patriarchatum Aquileienſem tranſtulere, Vrbano Octano ſedente 1628. Hic prudenti conſilio anteceſſorum ſuorum effigies breuibus elogijs exornatas in aula Epiſcopalis palatij penniciello expingendas curauit, vbi hæc inſcriptio legitur.

Municipes Feltrenſes quod
hac in aula
ſacras ſpectetis effigies Pontificum
veſtrorum depictas bellè, et
digeſtas
Conſilio et impendio Auguſtini Gradonici
qui Epiſcopali in amplitudine
vndique eminet
nunc vnique emicat
acceptum grati referentote
M. DC. XIII.

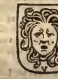
Cathedrale Templum pene collapſum ſua impenſa reſtituit, vbi breuis inſcriptio ſupra fores legitur. *Hanc Baſilicam Diuo Petro Apoſtolo à S. Proſdocimo dicatam, Auguſtinus Gradonicus Epiſcopus reſtaurauit M. DC. XIX.* De hoc digno Antiſtite vide in Patriarchis Aquileienſibus, vbi plura.

43 IOANNES Paulus Sauius Venetus, Epiſcopus Sebenicenſis, ad hanc Eccleſiam fuit translatus anno 1628. deinde anno 1639. 19. Decemb. factus eſt Epiſcopus Adrienſis.

44 ZERBINVS Lugus Baſſani, Vicentinæ dictionis oppidi, Epiſcopus Molopotamienſis, huc translatus die 9. Ianuarij 1639. Obijt menſe Ianuario 1647. maxima apud homines exiſtimatione, ob præclaras ſuas animi dotes, quibus cæteros ſui temporis Præſules æquabat.

45 SIMEON Deſfinicus de Sebenico Epiſcopus Nonenſis, translatus eſt ad hanc ſedem an. 1649. Viuit.

IVSTINOPOLITANI EPISCOPI.

IVSTINOPOLIS (vulgo Capo d'Iſtria) Inſularis, & primaria Iſtriæ Ciuitas eſt, in extremo Adriatici Maris poſita; ipſo in exordio Iſtriæ ſita, quæ magis in longum excurrit, quam dilatetur, mille enim paſſuum longitudine, latitudine vero anguſtior, triplici ſagittæ iactu à continenti abeſt, traijciturque per pontes ad arbitrium eleuandos. In medio arx antiqua eminet, ponte vrbi iuncta, quam ob loci munitionem, Caſtellum Leonis appellant. Inſulã Aegidem appellarunt à Colchide Argonautæ reuertentes, quod paſcendis capellis videretur aptiſsi-

aptiſſima, ideoque à Latinis Capraria dicta eſt. Hic Iſtri ex conceſſu Iuſtini Imp. Iuſtiniani nepotis ſibi ędificandam cenſuerunt ciuitatem, qua ſe, ſuaq. à Sclauoniæ latronibus tutarentur, eidemque de nomine Imperatoris Iuſtinopolim nomen fecernnt. Prodit hoc ipſum marmorea inſcriptio, quæ ibi extat in hunc modum.

D. N, Cæſar Iuſtinus P. ſal, Pius
Felix. victor, ac triumphator
Semper. Auguſt. Pont. Max. Franc.
Goth. Max. Vandalic. Max.
Conſ. IIII. Trib. VII. Imp. V.
conſpicuam. hanc. Aegidu. Inſulam
intimam. Adriatici maris
commodiſſ. interiectam
Venerandæ. Palladis. ſacrarium quondam.
Et Colchidum. Argonautarum
Perſecutorum. quietem
Ob gloriam. propugnandam
Imp. I. C. in Vrbem ſui nominis
excellentiſſimi. nuncupatam honeſtiß.
P. PP. deſignauit. fundauit
C. R. P. Q. & gente. Honeſtiſſima refectam.

Capnt antem Iſtriæ vocatur, ſiue quod ſtatim in exordio Iſtriæ occurrat, ſiue quod eius regionis hoc tempore caput habeatur. Hnic Bucellinus Gallorum ſæuiſſimus ad excidium ſubdidit faces, vt Blondus ſcribit: quam deinde, cum humaniores mortales inſtaurаſſent, Veneti ceperũt ſubque eorum adhuc leniſſimo, atque iuſtiſſimo Imperio rediuiua quieuit. Cæterum arbitrantur nonnulli, hanc illam eandem Iuſtinopolim eſſe, cuius Procopius meminit lib. 4. de ædificijs Iuſtiniani Imperatoris, ſed falluntur. Ea enim Iuſtinopolis, quam meminit Procopius, prope Vlpianam ciuitatem eſt; contingitque proxime Dardanos, quos ab Adriatico mari longius conſtat diſtare, vt antiquæ tabulæ perſpicuę produnt, ſuperiuſque allata inſcriptio, præter quam quod nullum poteſt latere, hanc noſtram Iuſtinum conſtituiſſe, alteram illam à Iuſtiniano fuiſſe ædificatam. De hac eadem mentionem facit Sabellicus, Volateranus in Geographia, Leander Albertus, & alij. Huic ciuitati magnum attulit ſplendorem Petrus Paulus Vergerius I. C. vtriuſque linguæ peritiſſimus, Sigiſmundi Cæſaris familiaris, qui Arrianum Græcum Hiſtoricum latinitate donauit, ab illo plane alter, qui ex eadem gẽte ſuæ patriæ de paſtore, hæreſi infectus, lupus rapax euaſit, gentiq. clariſſimæ viſus eſt inſpexiſſe maculã. Nec minori decori patrię fuit Hieronymus Mutius, æque federiarum diſciplinarum, ac muſarum amœnarum nobilis alumnus, qui cum multa præclara monumenta edidiſſet,

A tandem Iulij Tertij temporibus Paulum Vergerium iuniorem & Bernardinũ Ochinum transfugam inſigni illo libello inſectatus eſt, cui titulum fecit *Le mentite contro Bernardino Ochino, e le Vergeriane*. In maximam ſuæ felicitatis partem Iuſtinopolis ciuitas poterit numerare, iam inde à ſua conſtitutione Chriſtiana ſacra ſuſcepiſſe, cum iam tota illa prouincia Euangelio Chriſti fulgeret; eiuſq. Epiſcopatus antiquus eſt inter recentiores: anno enim Dom. 756. Stephanus II. Pontif. rogantib. Iuſtinopolitanis, habendi Epiſcopi ius indulſit, primuſque a Clero, ac populo creatus Epiſcopus fuit Ioannes, à Vitelliano Patriarcha Gradenſi conſecratus. Aliquo
B tempore proprio carnit pallore, à Romanis Pontificibus Epiſcopali dignitate priuata, quam tamen, Andrea Dandolo teſte Alexander Tertius Pont. reſtituit ſub Aquileienſi Patriarcha. Menſæ Epiſcopalis annuus cenſus ducat. 600. monetæ Venetæ, taxa vero in Apoſtol. Camera cenſebantur flo. 100. Cathedralis Eccleſ. titulo S. Mariæ Maioris, rebus ad diuinum cultum neceſſarijs ſufficienter inſtructa, egregiaque ſtructura ædificata. Hic aſſeruantur etiam ſanctorum corpora, nempe Nazarij Epiſcopi diui tutelaris, & SS. Alexandri, atque Aelij. Numerum duodecim Canonicorum
C in hac Cathedr. ſtauit Honorius III. Pont. anno 1221. vt habet in Reg. Vatic. ep. 478. fol. 94. an. 5 Capitulo, & Decano Iuſtinopolitano ſcripta 16. Kal. Aprilis. Hodie ſacris in ea miniſtrat Canonici 13. e quibus tres dignitate eminent. Decanus, Archidiaconus, & Scholaſticus, omnes tenuiſſimi cenſus, & manſionarius titularis vnus. In ciuitate ſunt virorum cœnobia quinque, ſanctimonialium ſepta duo. Fidelium animæ intra mœnia degentium circiter 3400. Diœceſis Iuſtinopolitana exigua duobus tantum oppidis continetur; Alterum Pianum decimo à Iuſtinopoli milliario in Promontorio ſitum, vbi Collegiata eccle-
D ſia, cum plebano, & quinque Canonicis, & duo cœnobia Franciſcanorum; Alterum oppidum, Inſula nuncupatum medio inter Pianum & Iuſtinopolim ſpatio, Collegiatam habet eccleſiam, cum Plebano, & tribus Canonicis, & duo parua cœnobia Regularium. Reliquæ Parochię huius Diœceſis tredecim ſunt, & in his ſacra Illyrico idiomate celebrantur; quamuis enim incolæ Italicam linguam non ignorent, tamen plerique ex Illyrico huc commigrarunt, ac proinde lingua Illyrica fere loquuntur. Populus tam vrbanus, quam diœceſanus totus eſt Catholicus. Præſules qui huic Eccleſiæ præfuerunt ſunt, qui ſequuntur, quos ex diuerſis monumentis, ſcripturiſque in hanc ſeriem digeſſimus.

1 IOANNES primus Iuſtinopolitanus Epiſcopus fuit, iuſſu Stephani Secundi Papæ ab Gradenſi Patriarcha Vitelliano conſecratus anno 756. De quo nil aliud reperitur in tabulis eiuſdem Eccleſiæ.

2 S. NAZARIVS Epiſcopus, & Patronus Iuſtinopolitanus, cuius corpus ex diuina reuelatione inuentum in Eccleſia Sanctæ Mariæ, in medio pauimenti Cathedralis conditum fuit, lapidea archa tegente, vbi hæc breuis inſcriptio legitur.

Hanc patriam ſerua, Nazari ſancte guberna
Qui Pater, & Rector Iuſtini diceris Vrbis.

Paulo vero infra caracteribus Romanis antiquis rotundis huiuſmodi inſcriptio exarata perſpicitur: priſtino ſuo decori reſtituta, & erecta anno 1577. ſimul vero cum S. Nazarij corpore, lamina plumbea reperta eſt, ita inſcripta.

S. NAZAR.
PRÆSVL MI-
GRAVIT IN DNO KL
XIII. YLII.

Hanc laminam, ita inſcriptam, idem ſepulchrum, cum corpore Sancti concludit, vt ex Petro Morano huius Eccleſiæ hoc tempore Epiſcopo digniſſimo accepi. Diem 19. Iulij, in qua feſtum ſancti Nazarij habetur celebre, Ferrarius in cathalago ſanctorum, qui non reperiuntur in Romano Martyrologio, dicit eſſe inuentionis, non autem deceſſus, aut adeptæ gloriæ apud ſuperos. Sed ſupra memorata inſcriptio ſecus indicat. Non conſtat autem quo tempore hic Sanctus floruerit. Illius meminit Nicolaus Marozolus in hiſt. Iſtriæ. Poſt hunc Sanctum Epiſcopum, nullius Præſulis Iuſtinopolitani memoria occurrit vſque ad annum 1166. Tametſi anno 1152. hanc Eccleſiam ſibi commendatam Vvernardus Epiſcopus Tergeſtinus reperiatur adminiſtraſſe.

3 N. poſt reſtitutam Epiſcopalem dignitatem, fit Epiſcopus ab Alexandro III. Papa circa annum 1166. vt refert Andreas
A Dandolus in Chronic. *Papa etiam (inquit) Iuſtinopolitanam vrbem, quæ iam diu Cathedrali ſede priuata fuerat, ad ſupplicationem Ducis Venetiarum, cuius fideles erant in integrum reſtituit, & Epiſcopum eis dedit.*

4 ARDECARIVS 1187.

5 ABSALON 1211.

CONRADVS 1260. in monumentis Canonicorum Aquileien. memoratur.

7 PAGO 1275. & anno 1283. Hunc Epiſc. Commendatarium fuiſſe reperio.

8 Fr. PETRVS Manoleſſus ex Ordine Minorum, huius Eccleſiæ Antiſtes 1313. Conditus iacet in Eccleſia ſancti Franciſci, huius ciuitatis, cum ſequenti breui epi-
B taphio.

Hic iacet
Dominus Frater Petrus Manoleſſus
de Ord. Fratrum Minorum,
quondam
Epiſcopus Iuſtinopolitanus.

9 THOMASINVS præfuit 1318. de quo etiam memoria extat anno 1321.

10 Fr. VGHO electus 1328. ex libr. Prouiſ. Prælat. Tranſlatus ad Mazarienſem Eccleſiam in Sicilia anno 1335. ex Regeſt. Vatic.

11 MARCVS Semiticulus Venetus, Canonicus S. Marci, ad hanc ſedem promo-
C tus anno 1335. 6. Kal Decemb. ex Regeſt. Vatic. E. 569. ann. 1.

Defunctus eſt in ciuitate Arauſienſi in Gallia anno 1347.

12 VRSVS Delphinus Venetus, ex Rectore ſancti Iacobi de Riuoalto, adlectus eſt 1347. Breuis Pontifex fuit, tranſlatus ad Cretenſem Metropolitanam anno 1349. 3. Kal. Aprilis ex Regeſt. Vatic. E. 258. f. 125. ann. 7. Clemenſis 6.

13 FRANCISCVS Quirinus Venetus, plebanus Sanctæ Mariæ de Formoſo, electus anno 1349. die 3. Kal. Aprilis, inde tranſlatus eſt ad Archiepiſcopatum Cretenſem anno 1363. 3. non. Iulij, ex Reg. Vatic.

14 LVDOVICVS Maurocenus, nobi-
D lis Venetus, ad eandem ſedem euectus anno 1363. decimo ſeptimo Kalen. Nouembris. Quam ille Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum milleſimum treceuteſimum nonageſimum. Deinde tranſlatus eſt ad Motonenſem. Epiſcopatum, vt habetur ex eodem lib.

15 IOAN-

15 IOANNES Lauredanus nobilis Venetus, Sancti Marci Primicerius, eadem die, qua Maurocenus ad Motonenſem ſedem fuit tranſlatus, quæ fuit 11. Kalen. Decembris, anno 1390. huius Eccleſiæ Epiſc. electus eſt, eamque rexit vſque ad an. 1411. dieque 22. menſis Aprilis e vita diſceſſit. Sepultus eſt in Cathedrali ſub marmorea tabula pauimento affixa, in qua inciſum epitaphium legebatur, cuius hodie partem ambulantium greſſus deleuerunt.

Hic iacet Antiſtes Venetus, clarusque Ioannis
Quo Lauredano titulus Domus alta refulget
Mille quatercentos vndenos curſu habebat,
Vigintique duos menſis claudebat Aprilis.

16 CHRISTOPHORVS Zeno nobilis Venetus, ex Clodienſi Epiſcopo, Iuſtinopolitanus euaſit anno 1411. die 16. menſ. Iunij. Deceſſit 1420.

17 HYEREMIAS de Pola Canonicus, & Decanus Cathedralis ſubrogatus eſt an. 1420. 4. non. Decemb. Deceſſit 1424. ſepultuſq. eſt in Cathedrali, vbi adhuc extat tabula marmorea, cum einſdem gentilitijs ſtegmatibus, & epitaphio, quæ ingredientium exederunt veſtigia.

18 Fr. MARTINVS de Bernardinis, Prior S. Saluatoris Venetiarum ex Ordine S. Auguſtini, hanc eandem ſedem conſecutus eſt anno 1414. prid. id. Iulij, indeque tranſlatus fuit ad Eccl. Motonenſem.

19 FRANCISCVS Epiſcopus Arbenſem Eccleſiam cum hac commutauit 1428. ſeptimo Kal. Martij. Sedit viginti annos. deceſſitque 1448.

20 GABRIEL Gabrielius nobilis Venetus, ex Motonenſi, Iuſtinopolitanus euaſit Epiſcopus an. milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo octauo, tertio decimo Kalen. Maij, ex ceſſione Pauli de Pergula, qui vocatus, atque electus poſt Franciſcum, eam curam contempſit ſubire.

21 PETRVM Bagnacaballum Gabriel ſucceſſorem excepit.

A 22 SIMON de Montana hanc Eccleſiam ſuſcepit regendam 1475. Hic idem eſt, qui etiam Patraſſi Archiepiſcopus fuit. Romæ deceſſit 1482. menſe Auguſto.

23 IACOBVS Vallareſſus nobilis Venetus, Maphæi Archiepiſcopi Iadrenſis frater, Prothonotarius Apoſtolicus, ſuffectus eſt 1482. die trigeſimo menſis Auguſti. Hic non modo Venetæ Reipublicæ nomine, ſed etiam Romanorum Pontificum de maximis rebus obiuit Legationes. Patriarchatum Aquileienſem ſuſcepit regendum, dum inter Hermolaum Barbarum, atque Donatum lis penderet, vt ſupra narrauimus. Mortuus eſt Vallareſſus C anno 1503. die noua menſis Martij. ſepultuſque eſt in ſua Cathedrali in ſepulchro, quod ſibi viuens parauerat; cum hac inſcriptione.

Iacobus Vallareſſus Georgij filius,
patritius Venetus,
Pontifex Iuſtinopolitanus, poſt
munerum
variorum pro ſancta Romana Eccleſia
felicem adminiſtrationem,
humanæ ſortis
memor, hunc oſſibus ſuis quietis
locum,
adhuc viuens, præſtruendum curauit;
anno Chriſtianæ ſalutis
D *M.CCCC LXXXV.*

24 BARTHOLOMÆVS Aſſonica Bergomenſis adhanc ſedem fuit promotus anno 1503. Fato ceſſit 1529. menſe Aprili. Lateranenſe Concilium ſub X. Leone ſuo ſuffragio iuuit anno milleſimo quingenteſimo tertio decimo.

25 DEFENDENS de Valuaſorijs Bergomenſis hanc eandem tenuit ſedem 1529. Fuit conſecratus in Pontificio ſacello a Gabriele Archiepiſcopo Dirachienſi ſacriſta die decima octaua Iulij eiuſdem anni: aſſiſtentibus Nepeſino, & Veglenſi Epiſcopis. Hic extitit Petri Lippomani, Bergomenſis Epiſcopi ſuffraganeus. Huius

meminit Achilles Mutius in ſuo Theatro Bergomenſi parte 6. ſed male ſcripſit eum Polenſem fuiſſe Epiſcopum, ſic

Te neque Valuaſor fruſtra Defende Polens
Pontificum in ſacris præpoſuere ſibi.

De quo in Vinea Bergomenſi.

26 PETRVS PAVLVS Vergerius Iuſtinopolit. ciuis, affinis illius alterius Petri Pauli Vergerij nunquam ſatis laudati viri, qui temporibus Carrarienſium Pataui; floruit, inclaruitque præclaris editis monumentis. Hic itaque iunior cum ſeniore illo Vergerio viſus eſt de virtute certare, ſic vt in Aula Romana notus, ex miſſu primum Clementis VII. mox & Pauli III. in Germaniam fit profectus, cogniturus gentis hereſis, capita, progreſſus, authoreſque, qui illam Chriſtianis ſacris conuulſis, inter rudem plebem, populumque ſpargebant. Sedulo præſtitit, quod illi fuerat imperatum, reuerſuſque Romam, tanquam de re Chriſtiana optime meritus, hereſumque hoſtis acerrimus, ad Iuſtinopolitanam ſedem prouectus eſt à Paulo Tertio ſancto Pontifice. Pauit ille aliquamdiu ſibi commiſſum gregem, tum exemplo tum verbo, itaut prouectiores mirarentur in iuuene adeo pietatem adoleuiſſe. Cæterum, cum minus oportuit, cœpit ſtudium illud pietatis in Vergerio ſenſim languere, mox & faſtidire cæteros, rarius adeſſe gregi, nouis dogmatibus ſe totum dedere, ſacris Chriſtianis detrahere, nouos ritus excogitare, ſerere de ea nuuitare in familiarium coronulis ſermones: vbi vero erroris ſocios aliquot cordatiores ſibi conciliaſſet: palam imbellem, imperitamque aggredi plebem, vt bonam Inſulæ partem, vt euenit, ea lue inficeret. Exarſit ſcilicet ad triſte nuntium Pontifex, ictumque religionis telo deturbauit de ſede 1548. Ille Geneuam, mox Tubingam profugit, vbi & libidinis ſeruus, mancipiumque fœdiſſimi erroris, miſere vitam finiuit die 4. Octob. 1565. relictis monumentis erroris, quæ etiam viuens ediderat: quibus refellendis doctiſſime in ſuis Vergerianis Hieronymus Mutius Iuſtinopolitanus in controuerſijs fidei bene verſatus, ſtrinxit ſtylum, tanto in conciuem deuium, populumque Iuſtinopolitanum pietatis ardore, vt mirum fuerit tot rationibus conuictum, nec reſipuiſſe, neque rediſſe transfugam. Pari cum Vergerio fratre germano impietate laborauit Ioan. Baptiſta Epiſcopus Polenſis, paremque à Romana Sede dedecoris tulit ſententiam, omni etenim ſpoliatus honore, apoſtata, & erro vitam amiſit. Hic videre licet, ex altiori ſede ius dicentibus, lapſum grauiorem plerumque imminere, niſi aliquando addiſcant ſperatis honoribus viræ moderationem præferre, ſenſuum rebellionem continenter retundere, vagæ, acrioſæque menti frenos inijcere: Quæ potiſſimum cauſæ iſtis Epiſcopis Vergerijs potuerunt eſſe ad impietatis caſtra deficiendi.

27 Fr. THOMAS Stella, Ordinis Prædicatorum, Lauellinus antea Epiſcopus, vir longe doctiſſimus, ac probatiſſimis moribus; à Iulio III. delectus eſt, qui Iuſtinopolitanæ Eccleſiæ, iam duos ipſos annos ex lapſu Vergerij viduatæ, Antiſtes adiungeretur anno 1550. die 5. menſis Maij. Præſtitit quod volebat Pontifex, Thomas eliminauit ſiquidem hæreſim à ſuo anteceſſore diſſeminatam, oueſque continuit intra veræ pietatis cancellos, continentibuſque concionibus habitis per omne tempus quo præfuit. Clerum optime inſtitutum habuit, Interfuit Tridentino Concilio: deceſſitque 1566. Inter alia monumenta, quæ reliquit, ſcripſit de Charitate Chriſti. Huius meminit Mutius, eum illum per literas datum ſuæ patriæ ſucceſſorem gratularetur.

28 Fr. ADRIANVS Valenticus, ex Ordine Dominicano nobilis Theologus, Thomæ ſucceſſit 1566. Sex annorum tantum Pontifex fuit, cum eximiæ integritatis laude, exciditque radicitus quod Vergerius inique plantauerat, reliquitque ſcriptum de inquirendis hæreticis, & de Sacramento Eucharistiæ contra Caluinum.

29 ANTONIVS Helius Iuſtinopolitanus, olim Polenſis Epiſcopus, tunc Patriarcha Hieroſolymitanus, antiquæ probitatis Præſul in Concilio Tridentino clarus, & in Aula Romana maxime notus à Greg. XIII. adlectus eſt ſuæ patriæ Epiſcopus 1572. die 30. menſis, Iulij, rexitque per paucos annos maximo cum fructu patriam ſedem. Deceſſitque 1576. iacet in Cathedrali, cuius tumulum poſteri hoc elogio exornarunt.

Antonij Elij numquam moritura felicitati
inter omnibus morum integritate, candore,
doct. præluxit
neminem ſacra infula
vel ardentius exquiſiere, vel carius
amplexata ſunt
lucem ſe fœnerari arbitrata
Summor. Pont. Clem. VII. Pauli III. & IV.

ſinu vix tandem abſtractum.
vbi intima animi ſenſu penitus hauriebat
Polenſis Eccleſia
& Hieroſolymitani ſubinde Patriarchatus
ſedes excepit
Trident. Synodo vſq; adeo erudita pietate
profuit
vt duobus Pijs IV. & V. per quam carus
euaſerit
ijſdemq; cariſſ. ob reuocatos Baſil. Vatis. ritus
dum in ea Vicarius præfuit.
demum vt non vnum haberet ſuarum
virtutum teſtem
quem proferret poſteris
A Gregorio XIII. ſuprema Iuſtinop. Eccl.
dignitate decoratus
dum ad illius clauum ſedulus ſedet
vitam non tam exuit, quam induit meliorẽ
Anno Domini M. D. LXXVI.
ætatis LXX.
Chriſtoph. Grauiſius M. & Nicolaus Elius
Chriſtoph. F. Eccl. P.
vt tanti viri meritum extaret poſteris.
O. P.
Anno Domini M. DC. XXXXV.

29 IOANNES Ingenierins Iuriſconſultus celebris ad Iuſtinopolitanam ſedem ſubuectus eſt 1576. die 3. menſis Decembris. Inter alia ingenij ſui monumenta, illud non ſine curioſitate reliquit legendũ de cæleſti phiſonomia. Deceſſit an. 1600

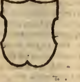
30 Fr. HIERONYMVS Contarenus nobilis Venetus, Ordinis Prędicatorum, ad hanc ſedem adlectus anno 1600. die 15. Maij. Sedit laudabiliter ann. 20. Obijt 1620

21 Fr. HIERONYMVS Ruſcha Patauinus, eiuſdem Ord. Præd alumnus, ex Epiſcopo Catharenſi, Contareno ſucceſſit anno 1620. die 29. Aprilis, relicto ſucceſſore in Catharenſi Eccleſia Iacobo Panphilio Clodienſi. Deceſſit anno 1630. menſe Februario, dum Eccleſiæ ſuæ adminiſtrationi ſedulo incumberet.

32 PETRVS Moratius Clodienſis, ex Canonico Cathedralis, ab Vrbano Octauo huius Eccleſiæ Epiſcopus adlectus eſt anno 1630 die 9. menſis Maij. Qui Venetijs inauguratus eſt, cum illic debachans contagium Romanum aditum præcluſiſſet. Fuit Vicarius Parentini epiſcopatus antequam ad hanc aſſumeretur eccleſiam. Vterinum fratrem habuit Angelum cognomento Baronem, Epiſcopum Clodienſem. Cæterum nos huic vni acceptum referre debemus, quicquid de Iuſtinopolitanis Præſulibus hic ex fide digeſſimus. Vt enim ille prudenter, cumque eximia probitatis laude Eccleſiam ſuam adminiſtrat, ſic anteceſſores ſuos clariſſimos viros ad exemplum gratæ poſteritatis vellet æternitati donatos, quo æmula virtute, ad parem gloriam aditum ſibi poſſit parare.

A

PARENTINI
EPISCOPI.

B

PARENTIVM. Iſtriæ ciuitas, prope litus antiquitus ædificata, abeſt tribus p. m. à Nauporto, nunc Quieto fluuio, eſtque impoſita Peninſulæ, & muris, ac turribus egregie munita, & portu ornata, cui parua obiacet Inſula cum antiqua turri rotunda, quæ nocturnis ignibus portum nauigantibus monſtrabat. Olim frequens ædificijs, ac populo erat, nunc vero deſolata eſt, ac Incolis deſtituta, quippe qui (inſalubri, ac deſide expellente aere)
C per vicina caſtella ſparſi morantur. Hanc anno Domini 1354. Genuenſes Venetorum odio diripuerunt, atque incenderunt. Illius meminit Ptolomęus, Plinius, qui ciuitatem Romanorum eam apellat, Antoninus, Stephanus Epitomator, Paulus Diac. Corius, alijque non pauci. Venetorum dictionis eſt. Epiſcopatus Parentinus antiquus eſt, & ſuffraganeus Aquileienſis Patriarchæ. Eodem fere tempore, quo cæterę finitimę ciuitates, Parentium lucem ſuſcepit Euangelij. Præſul Parentinus in Orſeri caſtro iam olim ſedem fixit, ibique politicam, ciuilemque poteſtatem exercet cum ſpirituali coniunctam.
D Huiuſmodi Oppidum, quantum quidem attinet ad res eccleſiaſticas, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ immediate ſubijcitur. Menſæ epiſcopalis cenſus aureorum circiter triũ millium, qui, præter cætera, colliguntur ex vectigalibus Orſeri Caſtri; taxatur in lib. Cameræ Apoſt. fol 80. Ampla ſatis diœceſis eſt, quæ partim Venetam, partim Auſtriacam dictionem attingit, magna ex parte Illyrica vtens lingua, quæ natio eo eſt in hoc diœceſi populoſior, quod multi ex Turcarum tyrannide huc ſe recipiunt. Sunt in hac diœc. collegiat. & parochiales eccleſiæ perplures; virorum cœnobia multa ſed exigua. Populus in dictione Veneta totus Catholicus, in Auſtriaca aliquam labem ex hæreticorum vicinia contraxit. Per eam plura ſparſa nobilia Caſtella viſũtur, reliquijs SS. illuſtrata: In Rubiniana

Colle-

Collegiata corpus S. Euphemiæ Virginis, & Martysis honorifice aſſeruatur, in pergrandi archa marmorea per manus Angelorum è Caleedonia illuc delatum. In Oppido vero S. Laurentij, corpora ſanctorum Martyrnm requieſcunt Victoris & Coronæ. Cathedralia Deiparæ Virgini dedicata eſt, quam ex diuino inſtinctu Orho Imperator curauit ædificandam circa annum noſtræ ſalutis 958. Cnm enim per Adriaticum mare in Italiam curſum inſtituiſſet, obortaque ſæuiſſima tempeſtate, ſpem omnem ſalutis abieciſſet, ferunt trepidanri Deiparam Virginem ſe ſe obtuliſſe, præcepiſſeque vt vbi primum incolumis deueheretur ad litns, ibi in ſui nominis honorem remplum cenſu dotatum ædificaret, vbi rubentia lilia animaduertiſſer erumpere. Cum dicto, minacique tumore fluctuum, viſum euanuit, ſecundiſqne velis Parentinum tenuit portum, indicanere rnbri coloris lilia locum: templum Virgini excirauit, dotauitque maximis priuilegijs iuribuſque firmauit. Cæterum eum Ioannem Duodecimum Papam exoraſſet, vt in admirandi facti memoriam ſempiternam ipſe per ſe Eccleſiam illam conſecrare dignarerur, excuſationem incommodi itineris à Pontifice tulit, ira tamen vt in ſui locum Patriarcham ſubſtitueret Aquileienſem qui auguſtioris honoris ergo ſtipatus Polenſi, Tergeſtino Petinenſi, ciuitatis Nonenſi, Concordienſi Brixiano, Feltrenſi, Vicentino, Taruiſinenſi, Verouenſi, Patanino, Adamoque Pareutino id munus rite, cnmque dignitate obiret. Factum celebre produnt eiuſdem Eccleſiæ priuilegia, eiuſdemque Papæ Ioannis diploma. In hac Carhedrali condita iacent corpora ſanctorum Martyrum Proiecti, Aecoliti, Demetrij, & Iuliani: cum quibus olim S. Maurns Martyr quieſcebat, cuius corpua Ianuenſea Victores olim abſtulerunt, cnm Parentium ipſum armis perdomuiſſent. Sacris in ea miniſtranr Canonici 13. e quibus duo dignitate eminent Archidiaconus, & Archipresbyrer, vnns eſt officialis, quem Scolaſticum voeaut, & Clerici ſeminarij alumni aliquot. Epiſcopi qui è Parentiua ſede ius dixerunt, ſunt qni ſequuntur, quos è pnblicis huius Eccleſiæ tabulis erutos Rogerius Tritonius religioſiſſimns Præſul nobis tranſmiſſit, ex qnibus eum alijs monnmentis, quæ nos ipſi renoluimus, hanc fere gracilem, ieiunamque ſeriem concinnauimus.

†

1 EVPHRASIVM huius Eccleſiæ primum fuiſſe Epiſcopum fama tener, ignoratur tamen quo tempore vixerit, quoue ex hac mortali vita diſceſſerit.

2 ELIAS.

3 IOANNES anno 586, cuina mentionē facir Paulus Diac. de geſtis Longobard. lib. 3. c. 27. Compulſus hic fuit Rauennam à Smaragdo Patritio eum alijs duobus Epiſeopis, & Seuero Patriarcha Aquileienſi communicauerat cum Ioanne Epiſcopo Rauennatenſi trium capitulornm damnatore. Exacto anno in Iſtriam reuerſus eum alijs, quibus nec plebs communicare voluit, nec cæteri Epiſcopi eos recepesunt. Parum deinde ſuperuixit Ioannes.

4 SEVERVS interfuit Synodo decem Epiſcoporum in Mariano vbi recepetunt Seuerum Patriarcham Aquileienſem dantem libellnm erroris ſui, quia cum trium capitulorum damnatoribus communicauerar Rauennæ. De quo idem Paulns Diac. eodem lib.

5 CATHELINVS.

6 ANGELVS anno 590 apnd Baronium.

7 STAVRATIVS.

8 AVRELIVS interfuit Concilio Romano ſub Agarhone Papa an. 679.

9 LAVRENTIVS.

10 IVLIANVS.

11 DOMINICVS.

12 ANTONIVS.

13 PASINVS.

14 FLANDENANVS, vel Flandemanua.

15 ERIPERTVS.

16 ANDREAS.

17 ADAMVS ſuæ Cathedralis, nuper ab Octone Magno Imper. ædificatæ circa aunum ſalutis 958. conſecrarioni interfuit cum alijs vudecim ſupra memoratis Epiſcopis die 8. Maij 961. vt prologuirur vetus monnmentum.

[Nouerint vniuerſi qnod nos Rodoaldus nunc ſedis Aquilegieuſis Parriarcha ex voluntate, & præcepto S. P. D. Ioannis Papæ XII. conuocaris ven. patribus & dominis Gaſpaldo Polen. Eccleſiæ Epiſcopo,

Ioanne ciuitatis nouæ eccleſiæ Epiſcopo, Albetico Concordien. eccleſiæ Epiſcopo, Hergeno Brixien. eccleſiæ Epiſcopo, Alberto Feltrenſi eccleſiæ Epiſcopo, Giraldo Vicentinæ eccleſiæ Epiſcopo; Martino Triuiſinæ eccleſiæ Epiſcopo, Milone Veronenſis eccleſiæ Epiſcopo, Zeonone Paduanę eccleſiæ Epiſcopo, vna cum ven. patre Adam Parentinæ eccleſiæ Epiſcopo, conſecrauimus eccleſiam Parentinam in honorem S. Mariæ Virginis, & S. Mauri Martyris & aliorum ſanctorum omnium, inde nos Rodoaldus ſanctæ ſedis Aquileienſis eccleſiæ Patriarcha, & quilibet prædictorum Epiſcoporum per ſe in conſecratione prædicta, & omni anno in feſto dedicationis ipſius, omnibus & quilibet vere pœnitentibus, & confeſſis, qui ad dictam eccl. reuerenter conueniunt, annum vnum & quadraginta dies de iniuncta ſibi pœnitentia auctoritate Apoſtolica miſericorditer in Domino relaxamus.

Poſt hanc conſecrationem vixiſſe Adam ann. plurimos, docet diploma Othonis II. Imp. quod in gratiam ipſius, Parentinæ eccleſiæ elargitus eſt ipſe Otho anno 983. cuius authenticum exemplar habuimus ex primo libro Regiſtrorum huius Parentini Epiſcopatus, ita excriptum.

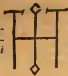
In nomine ſancta, & Indiuidua Trinitatis

Otho diuina fauente clementia Rom. Imp. Aug. Si Eccleſiam Dei curam gerimus, eiuſq; dilectionem ſtuduerimus, noſtri Imp. faſtigium augmentari minime ambigimus. Quo circa omnium ſanctę Dei eccl. fidelium, noſtrorumq; præſentium ſcilicet & futurorum nouerit vniuerſitas, qualiter interuentu, ac petitione noſtri dilecti presbyteri Dudonis & Andreæ Diaconi noſtri beneuoli capellani, Adam ſanctæ Parentinæ eccl. Antiſtes noſtram adijſſe clementiam poſtulans nos quatinus Dei amore, noſtræq; animæ remedio, noſtra præceptali auct. omnia prædia ſuę eccleſiæ, quæ antea à noſtris anteceſſoribus Imperatoribus, Regibus pro ſuarum animarum remedio præfatę eccl. donauerunt, quæ in Baſilica Sancti Beati corpus Mauri requieſcit, ſiue quę ab aliquibus Deo deuotis fidelibus data ſunt, vel quæ danda erunt cõfirmari, & corroborate dignemur. Cuius dignis poſtulationibus aures noſtræ pietatis inclinantes prætaxatæ eccl. prædia nominatim Montana, Roſatium, Nigrignanum, Turrim, quæ eſt ſuper piſcatione Nonæ, & illa de Cetartà, & caſtrum Piſinum, Medelanum, quod à Regibus, ſeu ab Vgone largitum eſt V. Rubignum quantum ad Epiſcopatum, ſiue Parentinę eccleſiæ donatum eſt à noſtris anteceſſoribus, videlicet in loco qui dicitur duo caſtella & valles cum omnibus pertinentijs ſuis,

A iuſte & legaliter ad prædictum Epiſcopatū pertinentibus, nec non villis, terris, campis, vineis, pratis, aquis, aquarumque decurſibus, piſcationibus, molendiuis, venationibus, montibus, planiciebus, vallis cum omnibus rebus, mobilibus, & immobilibus, quæ dici & nominari poſſunt, ſeu in quocumque loco prænominatus Epiſcopatus terram habet, per hoc noſtrum præceptum confirmamus eidem Epiſcopo Adam ſuiſque ſucceſſoribus, & corroboramus. Præcipientes denique iubemus, vt nullus Dux, Patriarcha, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Marchio, Comes, Vicecomes, nullaque Regni noſtri magna, vel parua perſona prætaxatum Præſulem ſuoſque

B ſucceſſores de omnibus prædictis rebus moleſtare temptet, neque ad vlla placita hominibus ſupra terram eidem Parentinæ Eccleſiæ reſidentibus, qui ab Epiſcopo reclamationem habent, ſiue Aduocato Epiſcopi nulla contrarietatem facient, nec inuite ducantur niſi ante præſentiam Præſulis ſuiſque ſucceſſoribus, quiete pacifice cuncta ſua prędia tenere, & firmiter prouidere, omnium hominum contradictione penitus remota. Si quis igitur huius noſtræ paginæ violator fuerit, quod minime credimus, ſciat ſe compoſiturum aurī boni libras mille, medietatem Cam. noſtræ, medietatem prefato Preſuli, ſuiſque

C ſucceſſoribus. Quod vt verius credatur, diligentiuſque ab omnibus obſeruetur, hãc paginam propria manu corroborantes ſigillum impreſſione inferius eadem iuſſimus inſignire.

Signum domini ſereniſſimi Imperatoris inuictiſſimi *ni Otthonis ſeperatoris, & Auguſti.*

Adelbertus Cancellarius ad vicem Petri Epiſcopi Archicancellary.

D *Datum v. nonas Iuny, anno dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXIII. Ind. xi. Regni vero Domini Othonis xxvi. Actum Verona feliciter Amen.*

18 SVLISPVLDVS, vel Sulpaldus poſt Adamum hunc Epiſcopatum tenuit, de quo extat memoria ann. 1005.

19 ANDREAS eligitur in locum Sulispuldi; inuenitur nihil de eo aliud, quam cum Patriarcha Aquileienſi litem habuiſſe ſuper parochiam Ruuinij, aliquaque caſtella iuris ſui Epiſcopatus, ab eodem Patriarcha violenter vſurpata pro qua re cũ ad Syluestrum II. deinde ad Sergium II. Pont. prouocaſſet, ſequens à Sergio retulit

A
reſponſum anno 1010. quod in eodem primo libro regillrorum Parentini Epiſcopatus conſeruatur in hunc modum.

Sergius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Andreæ Epiſcopo Sanctæ Parentinæ Eccleſiæ,& pro te, tuis ſucceſſoribus in perpetuis. Congruum valde nimque eſt,vt ea, quæ à prędeceſſoribus noſtris ſecundum ſanctorum inſtituta Canonum, ſeu legum conceſſa, ſiue confirmata ſunt; à nobis corroborentur, & firmiter corrigantur, ne poſt longa annorum curricula, inſtigante Diabolo,aliquis cõtra ſanctam matrem Eccle-
B
ſiam inſurgere, contra hanc noſtram confirmationem conetur. Quapropter quod notum nobis pluries fecisti q. Ioannes Aquileien. Patriarcha olim inuaſiſſet Ruuinij parochiam, vbi quondam Epiſcopatum dicitur fuiſſe, necnon duo caſtella cum quadam valle tempore prædeceſſoris noſtri Sylueſtri, atque priuilegium, quod ab ipſo accepiſti, oſtendere curaſti nobis. In etiam quo quomodo ter vocatus fuiſſet, & qualiter ipſam trinam citationem,vocationem pro nihilo duxiſſet, reperitur, atque quo modo ipſe Sylueſter piæ memoriæ Romanæ Eccleſiæ Præſul deprecaſſet Henricum, qui eo tempore Ducatum tenebat Baioariorum,vt ſupradictum Patriarcham moneret, vt ab infeſtatione ſanctæ Paren-
C
tinæ Eccleſiæ recederet. Quod memoratus Henricus facere non potuit, cumque ad ſe vocare fecit, ſed tempore diſtulit. Vnde ipſe Sylueſter Papa piæ memoriæ præteſtatus eſt canonum libros, atque legum; in quibus præſentes capitulos reperit, hoc eſt in octuageſimo ſeptimo titulo Affricani Conſilij. Placet vt quicumque Epiſcopi plebes, quas ad ſuam Cathedr. exiſtimat pertinere, non ita reperant, vt cauſas ſuas iudicantibus Epiſcopis agant, ſed alio remittere metuerint, ſiue volentibus, ſiue non volentibus plebibus detrimentum patiantur. Ex mundana etiam lege hoc recte facere poſſe cognouit. Nam cum de hoc ait Iuſtinianus Impera-
D
tor in octauo libro inſtitutionum. Si quis auſus propriam rem occupauit, ſi ſua eſt amittat, ſi aliena, ipſam æſtimationem rei reddat; Id circo tanta auctoritate ſanctorum Patruum, atque legum ſuffultus priuilegium tibi facere præcepit, & eum patere valere commendauit; hoc ego cognoſcens ſupradicta loca, id eſt Ruuini parochia, & duo caſtella, & vallis: priuilegij paginam tibi, & ſicut Syueſter prædeceſſor noſter confirmauit; confirmo atque in æternum valere præcipio. Quod ſi aliquis Patriarcha, aut Epiſcopus, vel qualibet magna, paruaque perſona contra te, vel tuos ſucceſſores, vltra de ſupradictis locis aliquam inconſuetudinem facere præſumpſerit, ſit foſſus gladio mei anathematis, & niſi cito reſipuerit. Cum Iuda Domini mei traditore perpetualiter gemat. Scriptum per manus Benedicti gratia Dei notarij regionarij, & ſcrinarij S. Romanæ Eccleſiæ in menſe Martio indict. octaua. Bene valete.

Auſculatum fuit per me Ioannem Euangeliſtam Mangozum Notarium R*auennæ & ciuem, ex vetuſtiſſimo papiro.*

20 ENGELMANVS, vel Engdmanus 1028.

21 ARRO, ſeu Arnus.

22 VRSVS.

23 ADELMANVS.

24 CADOLVS.

25 PAGANVS.

26 BERTOLDVS Monachus, & Abbas Parentinus (cuius monaſterij hoc tempore titulus eſt S. Nicolai ex Ord. S.Benedicti) Epiſcopus fuit adlectus an. 1114 ita Arnol. Vuion. lib. 2. ligni vitæ.

27 TERVNGVS.

28 RODEMVNDVS.

29 VINCENTIVS.

30 VBERTVS.

31 PETRVS viuebat anno 1192. de quo mentio anno 1195.

32 IOANNES 1200.

33 FVLCHERIVS Epiſcopus Parentinus ſubſcripſit ſe cuidam ſententiæ Valteri Patriarchæ Aquileienſis an. 1210. electus circa annum Domini 1208.

34 ADELPERTVS.

35 PAGANVS.

36 IOANNES.

37 OTTHO, ciuis Parentinus, patriæ enaſit Epiſcopus. Parentinam Cathedralem texellato opere exornauit anno 1224. quam Innocentius Quartus anno 1248. ſequenti exornauit priuilegio; quod ex eodem regeſto Parentino exſcriptum eſt.

Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Epiſcopo Parentino, eiuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum. In eminenti Apoſtolicæ Sedis ſpecula, licet immeriti diſponente Domino conſtituti, fratres noſtros Epiſcopos; tam propinquos, quam longe poſitos fraterna debemus charitate diligere, & Eccleſijs ſibi a Deo commiſſis paſtorali ſollicitudine prouidere. Quocirca venerabilis in Chriſto frater Epiſcope tuis iuſtis poſtulationibus clemẽter annuimus, & Eccleſiam ſancti Mauri Paren. cui auctore Deo præeſſe dignoſceris,ſub Beati Petri, & noſtri protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. Statuentes, vt quaſcumque poſſeſſiones,

quæcumque bona eadem Eccleſia in præſentiarum iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci; firma tibi tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis. Locum ipſum in quo præfata Eccleſia ſita eſt, cum omnibus pertinentijs ſibi, & monaſterium ſancti Michaelis de Subterra, monaſterium ſanctæ Barbaræ, monaſterium ſancti Michaelis de Piſino, monaſterium ſanctæ Petronillæ in duobus caſtellis monaſterium ſancti Michaelis de Valle, eccleſiam S. Mariæ de Turre cum capellis ſuis, eccleſiam de Nigrignano cum capellis ſuis, eccleſiam S. Mariæ de Campo cum eccleſijs ſuis, eccleſiam de roſaro cum capellis ſuuis, eccleſiam de Montona cum capellis ſuis, eccleſiam de Zumeſco cum capellis ſuis, eccleſiam de Nebor cum capellis ſuis, eccleſiam de Vvalta cum capellis ſuis, eccleſiam de Aretio cum capellis ſuis, eccleſiam de Viſinar, eccleſiam de Vermo cum capellis ſuis, eccleſiam de Piſino maiore, & minore cum capellis ſuis, eccleſiam de Antiniana, eccleſiam de Caridico cum eccleſijs ſuis, eccleſiam ſancti Laurentij cum eccleſijs ſuis, eccleſiam de duobus caſtellis cum eccleſijs ſuis, eccleſiam ſancti Vincentij cum capellis ſuis; eccleſiam de Limino cum capellis ſuis, eccleſiam de Rubino cum capellis ſuis, eccleſiam de Medilano, eccleſiam de Vſario cum capellis ſuis, caſtrum Vrſarij cum omnibus pertinentijs ſuis, & eccleſiam ſancti Iuſti cum omnibus pertinentijs eorumdem; caſtrum Caſtellionis cum omnibus pertinentijs, necnon poſſeſſiones alias cum pratis, vineis, terris, nemoribus, vſuagijs, paſculis in boſco, & plano, aquis, molendinis, in vijs, & omnibus alijs libertatibus, immunitatibuſq; ſuis. Ad hæc commiſſa eccleſiarum, & eccleſiaſtica beneficia nullus hæreditario iure poſſideat, quod ſi quis facere præſumpſerit, cenſura canonica compeſcatur. Præterea quod communi conſenſu Capituli tui, vel partis maioris conſilij ſenioris in tua diœceſi per te, vel ſucceſſores tuos fuerit canonice inſtitutum ratum, & firmum volumus permanere. Prohibemus inſuper ne excommunicatos, vel interdictos tuos ad officium, vel communionem eccleſiaſticam ſine conſcientia, & conſenſu tuo quiſquam admittat, aut contra ſententiam tuam canonice promulgatam aliquis venire præſumat, niſi forte periculum mortis immineat, aut dum præſentiam tuam habere nequiuerit, per alium ſecundum formam Eccleſiæ, ſatisfactione præmiſſa, oporteat ligatum abſolui. Sanctorum quoque canonum auctoritatem ſequentes, ſtatuimus, vt nullus Epiſcopus,

A vel Archiepiſcopus, abſque Parentini Epiſcopi conſenſu, cõuentus celebrare, miſſas, etiam, vel eccleſiaſtica negotia in Parent. diœceſi, niſi per Roman. Pontificem, vel eius Legatum fuerit eidem iniunctum, tractare præſumat, niſi forſan Metropolitanus eius aliquid præmiſſorum fecerit in caſibus ſibi à iure conceſſis. In eccleſijs quoque Parentinæ diœceſis, quæ ad alias pleno iure non pertinent, nullum clericum inſtituere, vel deſtituere, vel ſacerdotem præficere ſine conſenſu diœceſani præſumat. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu
B quibuſlibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſeruentur eorum, pro quorum gubernatione, ac ſuſtentatione conceſſa ſunt vſibus omnimodis profutura, ſalua ſedis Apoſtolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſæculariſue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam, ſciens contra eam temere venire temptauerit ſecundo, tertioue commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque dignitate careat, reamq; ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & ſacratiſſimo Corpore, & Sanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine di-
C ſtrictæ ſubiaceat vltioni. Cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruantibus, ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicem præmia externæ pacis inueniant. Amen.

Ego Innocentius Apoſtolicæ ſedis Epiſcopus.

Ego Petrus Albanenſis Epiſcopus.

Ego Vilt Sabien. Epiſc.

Ego Petrus ſancti Georgij ad Velum aureum diac. card. ſubſc.

Ego Ioannes S. Nicolai in carcere Tulliano diac. card. ſubſc.

Ego Vilt. Sancti Euſtachij diac. cardinalis ſubſc.

D *Ego Petrus tit. S. Marcelli presb. card. ſubſc.*

Ego Vvill. Baſil. XII. Apoſtolorum presb. card. ſubſc.

Ego Fr. Ioannes tit. S. Laurentij in Lucina presb. card ſubſc.

Ego Fr. Hugo tit. S. Sabinæ presb. card. ſubſc.

Datum Lugduni per manum magiſtri Martini Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellari 10. Kalend. Martij indict. 6. Incarnationis Dominicæ MCCXLVIII. Pont. vero D. Innocentij PP. IV. anno 6.

Auſcultatum per me Ioannem Euangeliſtam Mangozum Notarium Rauennæ.

BONI-

38 BONIFACIVS cuidam priuiiegio A
ſe ſubſcripſit Carmelitanis fratribus à Ni-
colao Quarto indulto ann. 1289. Hic cha-
rus fuit, & familiaris Rodolphi Cæſaris, à
quo anno 1291. confirmationem obtinuit
omnium priuilegiorum ab anteceſſoribus.
Imperatoribus. & Regibus Eccleſiæ Pa-
rentinæ conceſſorum, cui alia addidit
ad fauorem eiuſdem. Documentum eſt hu-
iuſmodi, ex eodem reg. Parentino.

Rodulfus Dei gratia Romanorum Rex
ſemper Auguſtus.

Vniuerſis Imperij Romani noſtris fi-
delibus præſentes litteras inſpectu-
ris gratiam ſuam, & omne bonum. Impe-
rialis Excell. dignitas tunc veræ laudis B
titulis ſublimatur, & eminenti decore præ-
fulget, cum Eccleſiarum iura protegit, &
augumentat, & earum Prælatorum deuo-
tionem clementer attendit, & eis de ſua
liberalitate confirmat, quæ à ſuis proge-
nitoribus rite, & iuſte ſibi collata viden-
tur. Cum in obſeruandis beneficijs non
minus quam in largiendis laus imperialis
dignitatis accreſcat, nouerint igitur præ-
ſentis ætatis homines, & futuræ Q. nos ve-
nerabilis Bonifatij Epiſcopi Parentini de-
uoti noſtri cariſſimi deuotis ſupplicationi-
bus nobis ex parte ſua porrectis conſuetæ
pietatis, vel fauorabiliter intendentes.
Ipſi Bonifacio Epiſcopo Parentino, ſuiſq.
ſucceſſoribus in Eccleſia Parentina quod- C
dam priuilegium confirmatum, nec non
traditum, & indultum per inclitum quon
Dom Othonem ſecund. Rom. Imperato-
rem Auguſtum Adę tunc Epiſcopo Paren-
tino, & ſucceſſoribus ſuis ſigillatum, & mu-
nitum ſigillo cereo ipſius Dom. Othonis
Rom. Imperat. vero, integro, & non vitia-
to, nec in aliqua parte ſui corrupto, viſo,
oſtenſo, & perlecto coram noſtræ præſen-
tia maieſtatis. Cuius priuilegij tenor ta-
lis eſt, & ſequitur vt intus. Otho diuina
fauente gratia, &c. cum ſuo ſigno vt ſupra,
& verbis infraſcriptis ſignũ videl. D. Otho-
nis Secundi ſereniſſimi Imperatoris, &
inuictiſſimi Auguſti. Adalbertus Cancella-
rius ad vicem Petri Epiſcopi, & Archi- D
cancellarij recognoui, & ſcripſi. Datum
7. non. Iunij, anno Dominicæ Incarnatio-
nis 983. indictione vndecima. Regni vero
D. ſereniſſimi Othonis 26. imperij eius 13.
Actum Veronæ feliciter. Amen.

Cum omnibus priuilegijs, gratijs, li-
berationibus, & iuribus vniuerſis ab ipſo
Domino Othone Rom. imperator, & alijs
Imperatoribus, Regibus, ſeu Romanis
Principibus diuæ mem. prædeceſſoribus
noſtris indultis, traditis, & conceſſis. In
omnibus, & ſingulis ſuis articulis libenter,
& liberaliter confirmamus, & innouamus,
& cum caſtro Vrſariæ, quod cum omnibus
ſuis iuribus ſibi quoquomodo attinenti-
bus, & pertinentib. pro remedio animæ no-
ſtræ, noſtrorumque prædeceſſorum S. Pa-
rentinæ Eccleſiæ de nouo integraliter tra-
dimus; & donamus. & ex plenitudine
poteſtatis Regiæ tã de prædictis omnibus,
& ſingulis ſuperius expreſſis, quam de
ipſo caſtro Vrſariæ, cum iuribus ſuis ipſum
Bonifacium Epiſcop. Parent. ſucceſſoreſq.
ſuos Epiſcopos Parentinos de nouo inue-
ſtimus, & eidem concedimus, & largimur;
quicquid autem de bonis, vel rebus
prædictis alienatum eſt, habentes illicite,
vel diſtractum; decernimus, & iubemus per
hoc præſens priuilegium nullã habere, vel
obtinere roboris firmitatem. & ad ius, &
proprietatem ipſius Eccleſiæ reuocamus
omni præſcriptione ſine iuſto facta titulo
non obſtante, nullique omnino hominum
liceat hanc paginam noſtrę confirmationis,
innouationis, & conceſſionis infringere,
vel ei in aliquo temerario auſu contraire:
quod qui fecerit grauem noſtræ Maieſtatis
offenſam ſe nouerit incurſurum, necnon
compoſitarum auri boni libras centum
pro quoque, vel quaque vice medietatem
Fiſco noſtro; & aliam medietatem Eccleſ.
Parentinę, in cuius rei teſtimonium præ-
ſens priuilegium exinde conſcribi, & Maie-
ſtatis noſtrę ſigillo iuſſimus communiri.

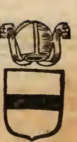
Signum ſereniſſimi Dom. Rodulfi † Ro-
manorum Regis inuictiſſimi,

Teſtes huius rei ſunt venerabiles Rodul-
fus Conſtantien. Epiſcopus. Carolus Abbas
Sun. Halls Principis noſtri cariſſimi. Nobiles
viri Hebernardus de Catenelenbong. Ludo-
uicus de Octigen. Rodulfus de. Montefort. Co-
mites, & ſtrenuus vir Heremanus de Bal-
thebe, & alij, quam plures teſtes fide di-
gnis.

Datum Conſtantia quarta kal. Februarij.
Indictione quarta, anno Domini milleſimo
ducenteſimo, nonageſimo primo, regni vero
noſtri decimo octauo.

39 GRADEVS, vel Gratiadeus, Boni-
facij ſucceſſor.

40 IOANNES Sordeiius Bono-
nienſis ad hanc ſedem vocatus eſt
anno milleſimo treceteſimo
vigeſimo octauo, Deceſ-
ſit anno milleſimo tre-
centeſimo ſexa-
geſimo ſe-
ptimo.
†

41 Fr. GISBERTVS Georgius nobilis Venetus, Ord. Præd. inſignis ſacræ Theologiæ laureatus, electus eſt huius ſedis Antiſtes anno 1367. 6. non. Iulij, vt habetur in Reg. Vatic. Mortalitatem expleuit anno 1388.

42 Fr. IOANNES Lambardus Venetus ſucceſſit Giſberto anno 1388. Exceſſit ſub Ioanne XXIII.

43 FANTINVM Vallareſſum nobilem Venetum, Latinæ, & Græcæ linguæ erudiciſſimum, ac multiplici doctrina virum clariſſimum, Ioannes Vigeſimus tertius demortuo Ioanni ſuffecit 1412. Sed antequã diplomata obſignarentur, Ioannes Pontifex coactus eſt in Conſtantienſi Concilio, Pontificia ſede abire, ideoque Vallareſsij irrita electio fuit. Ipſum tamen Martinus Quintus ad eandem ſedem adlegit an. 1417 kal. Feb. ex ſua auctoritate ætatis defecto ſuppleto, cum vix vigintiquinque annos excederet. Præfuit laudabiliter vſque ad annum 1426. indeque ad Cretenſem Archiepiſcopatum fuit translatus. Claruit in Florentino Concilio ſub Eugenio Quarto Pontif. ad quem doctiſſime ſcripſit de vnitate Eccleſiæ, cuius doctiſſimæ epiſtolæ extant M.S. in celebri Bibliotheca Franciſci Card. Barberini, vna cum epiſt. Maphei, Vallareſſi Archiepiſcopi Iadrenſis nepotis ſui eruditione clariſſimi.

44 DANIEL Scotus Treuiſinus, paulo ante Epiſcopus Emonienſis, ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus an. 1426. id Ianuarij; annoque 1433. Concordienſis Epiſcopus effectus eſt.

45 ANGELVS Cauacia, Epiſcopus Athenſis, ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus 1433. 7. id. Ianuarij. Huius Epiſcopi temporibus, Eugenius Quartus Emonienſem Eccleſiam Parentinæ coniunxit, ea conditione, ac lege, vt vna effecta ex duabus, vnum tantum deinceps venerarentur Paſtorem: vt ex lib. 1. de diuerſis formis, anno quarto eiuſdem Pontif. fol. 41.

Eugenius, &c. ad futuram rei memoriam.

Cunctis Orbis Eccleſijs diſponente Domino præſidentes, circa ipſarum ſtatum ſalubriter dirigendum, ſtudijs inuigilamus aſſiduis, eaſque ſic cupimus noſtri miniſterij præſidio dirigi, quod ab detrimenti ſubleuentur incommodis, & proſperis iugiter proficiat incrementis. Cupientes igitur Parentin. & Emonen. Eccleſiarum prouinciæ Aquileien. ſtatui, & indemnitatibus ſalubriter prouidere, ſperantea quoque quod ipſæ Parentinen. & Aemonen. Eccleſiæ etiam ſub felici Paſtoris vnius regimine ſpiritualiter, & temporaliter optatos debeant contingere ſucceſſus, nec non Parentinen. & Aemonen. menſarum Epiſcopalium fructus, redditus, & prouentus præſentibus pro ſufficienter expreſſis habẽtes, ex certis rationibus animum noſtrum ad id mouentibus cauſis, necnon de venerabilium fratrum noſtrorum conſilio dictas Parentinen. & Aemonen. Eccleſias, cum omnibus ſuis iuribus, & pertinentijs inſimul quam primum dictam Aemonenſem Eccleſiam per ceſſum, vel deceſſum, aut alio quouis modo vacare contigerit; auctoritate Apoſtolica imperpetuum inueſtimus, & vnimus, ita quod dictarum vnitatum Eccleſiarum vnus Præſul, & Epiſcopus ſit, liceatque Epiſcopo Parentinen. tunc exiſtenti per ſe, vel per alium poſſeſſionem Epiſcopalis menſæ Emonen. huiuſmodi auctoritate propria libere apprehendere, necnon ſibi, & ſucceſſoribus Epiſcopis Parentinen. pro tempore exiſtentibus fructus redditus, & prouentus eiuſdem menſæ Aemonen. in ſuos ipſorumque menſarum vſus conuertere perpetuo, pariter, & retinere, ac in ciuitate, & diœceſi Aemonen. omnia & ſingula pontificalia, iuriſdictionalia, & alia, quæ Epiſcopi Aemonen. antea exiſtentes ratione dictæ Aemonen. Eccleſiæ potuerũt, aut debuerunt inibi facere, ac etiam exercere, cuiuſuis ſuper hoc licentia minime requiſita: mandantes dilectis filijs clero, ciuitati, ac diœceſi eorundem, vt poſtquam annexio, & vnio huiuſmodi ſortitæ fuerint effectũ, præfato Epiſcopo tunc exiſtenti, & ſucceſſoribus in his omnibus quę de iure Epiſcopali inibi fuerint, humiliter pareant, & intendant. Non obſtantibus

tibus conſtitutionibus, ordinationib. Apoſtolicis, ac ipſarum vnitarum Eccleſiarum iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis alia firmitate roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Proniſo, quod propter annexionem, & vnitates prædictas, ipſe vnitæ Eccleſiæ in ſpiritualibus non ledantur, & in temporibus nullatenus ſubeant detrimenta. Nos enim ex nunc irritum decernimus, & inane ſi ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo, &c. noſtræ annexionis, vnionis, mandati, & conſtitutioni infringere, &c.

Datum Romæ apud ſanctum Griſogonum anno incarnationis Dominicæ 1434. ſexto id. Maij Pont. noſtri an. quarto.

At huiuſmodi coniunctio haud diuturniorem tulit ætatem, nam Nicolaus Quinrus anno 1451. Aemonenſem ab hac Parentina disiunxit Eccleſia, coniumxitque eum Venetiarum, vt ſupra narrauimus. Cæterum Angelus ad Tragurienſem Epiſcopatum fuit translatus anno 1440.3. idus Aprilis.

46 IOANNES ciuis Parentinus, Epiſcopus Arbenſis, Angelo ſubrogatus eſt anno 1440. tertio id. Aprilis. Deceſſit anno milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo.

47 PLACIDVS Pauanellus Patauinus Monachus ſancti Benedicti de Mantua, Eugenij Quarti familiariſſimus, fit Abbas Valliſumbroſæ in Hetruria, mox euaſit Epiſcopus titularis Biblienſis, tum & Parentinus anno 1447. poſtrema die menſis Ianuarij, & demum Torcellanus Antiſtes exceſſit è viuis, de quo ibi.

48 FRANCISCVS Manrocenus nobilis Venetus hanc Cathedram aſcendit anno 1458. Recanatenſem Eccleſiam adminiſtrauit, præfuitque ſanctæ Lauretanæ Domui, vbi, & deceſſit milleſimo quadrigenteſimo ſeptuageſimo primo, ſepultuſque eſt in Recanatenſi Cathedrali cum hoc epitaphio.

Hic ſepultus eſt
Reuerendiſſ. Dominus Franciſcus
Manrocenus Epiſcopus Parentinus.
Qui Eccl. Recanaten.
& ſumma Alma Virg. de Loret.
mirifice
gubernauit ex commiſſione
Beatiſſimi Pauli Secundi Pontif. Max.
Obijt die III. Octobris
anno M. CCCC. LXXI. ætatis ſuæ
vero an. LVIII.

49 BARTHOLOMÆVS Barbadico nobilis Venetus, electus fuit huius Eccleſiæ Præſul anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo primo.

50 SILVESTER Quirinus nobilis Venetus, Bartholomæo ſucceſſit anno milleſimo quadrageſimo ſeptuageſimo ſexto breuis pontifex fuit.

51 NICOLAVS Franeus Patauinus præficitur huic Eccleſiæ anno 1477. nouem annis eam adminiſtrauit, deinde translatus fuit ad Epiſcopatum Trauiſinum anno 1486. die vigeſimo primo menſ. Februarij. de quo ibi.

52 Fr. THOMAS Catâneus Bergomenſis, Ordinis Prædicatorum; Parentinam ſedem eſt aſſecutus anno 1486. ex Nicolai Franchi ceſſione, qui antequam diplomatibus firmaretur, interque poſſeſſionem, ad Cernienſem Eccleſiam translatus eſt 1486. die quarta menſ. Martij: vide ſupra t. 2. in Epiſcopis Cernienſibus.

53 IOANNES ANTONIVS Pauerus, alias Baceanus, Brixienſis ex Canonico Parentino, electo Thomæ ſuffectus eſt die quarto menſis Martij 1486. Romæ deceſſit è viuis, cum eſſet Magiſter Domus Cardinalis Cæſarini, die vigeſimo Februarij anno 1500. vbi ſepulchrum accepit.

54 ALOYSIVS Taſſus Bergomas ad Parentinam ſedem promotus eſt an. 1500. Sexdecim annis præfuit, deinde ad Recanatenſem Epiſcopatum translatus fuit anno

anuo 1516. Genitotis ſui Auguſtini viriclariſſimi cineres Betgomi in Eccleſia S.Spiritua recondidit, & cœnotaphium hocce exornauit.

Summma fidei,
ſummi officij apud ſummum Pontificem
mortaleſque cunctos Auguſtinus
Taſſus
ſolers gentilitiæ dignitatis curator.
Filijs optimis moribus, & claris
inſignitis bonoribus,
filiabuſque boneſtis locatis.
Patria non immemor dulciſſima Roma
moriens, huc cineres deſportandos
mandauit
caſto pulueri Catharina coniugis cariſſime
cum qua ſine querela, vixit
aunis XLIII.
cum amplius beu non parcant
Parcha *maritandos.*
Aloyſius Pont. Parentinus P. pientiſſ.
Parenti domi,
forique gloriam B.M. & viua
matri F.C.
Vixit ann. LXIX. ad ſept. vſque ad
Kal. Mart. anno ſalutis
M. D. X.
Iulio II. Pontiſ. Max.

55 HIERONYMVS Campegius Bononienſis, filius Bartholomæi, adhanc eandem ſedem peruenit an. 1516. die decimo ſexto Ianuarij, ſub cujus adminiſtratione, inter nobiles Maurocenos Venetoa, Eccleſiamque Parentinam facta eſt tranſatlo, ſeu concordia de caſtro ſancti Vincentij ad eandem Eccleſiam ſpectaute; quam Clemens Septimus ſuo diplomate confirmauit, his conceptis verbis.

Clemens Epiſcopus ſeuus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Ea, quæ pto bono pacis, ac Eccleſiarum vtilirare, inrer quaſlibet, præſertim pontificali dignitate præditas, & geuetis nobilitate pollentes perſonas, potiſſimum interuentu noſtro, concordia ſunt terminata, ne inrecidua contentionis ſcrupulum relabantur, ſed firma perpetuo, & illibata perſiſtanr, noſtræ approbationis munimine libenter roboramus, & & alias ſuper his prouiſionis congruas adhibemuss prout in Domino conſpicimus ſalubriter expedire. Sane nuper per nos accepto, quod poſtquam dilectus filius Petrus Franciſci Maurocæni nobilis Venetus, & eius prædeceſſor, caſtrum S.Vincentij Parentinæ Diœceſis per plures annos poſſederuut, ſuper eodem caſtro, per ipſum Petrum aſſetentem dictum caſtrum eius prædeceſſoribus, vel eorum alicui pro B ſe ſuiſque hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcumque in emphiteuſim perpetuam ſub anuuo cauone, ſiue cenſu 10. ducatorum Epiſcopo Parentino pro tempore exiſtenti annis ſingulis perſoluentibus, fuiſſe conceſſum, & venerabilem frarrem noſtrum Hieronymum Epiſcopum Parentinum, prætendentem conceſſionem huiuſmodi iuribus carere, Ipſumq. caſtrum ad menſam Epiſcopalem ſuam Parentinam deuolutum eſſe; ſeu pertinere, diu in Romana Curia litigatum fuerar, cum nos de menſa, & Petri prætenptorum iuribus per diuerſas informatioues certificati pleniſſi- C me, & ipſis iutibus maturæ cõſideratis, vtilitati mẽſç & indemnitati Petri prędictorũ conſulere volentes, parcendo litibus, & expenſis, eiſdẽ Hieronymo Epiſc. & Petro ſuaſiſſemus, vt litem huiuſmodi concordia terminarent, randẽ ipſi Hieronym. Epiſc. & Petrus inter ſe in præſentia noſtra cõcordarunt, quod Petrus, & eius ſucceſſorea, in dicto Caſtro anno quolibet teneterur dare, aſſignare, ſeu ſoluere præſcripto Hieronymo, & eius ſucceſſoribus Epiſcopia Parentinis pro tempore exiſtentibus medietatem omnium fructum, & pronentuum dicti caſtri, tam ex decimis, quam vectigalibus, iutibus, vel tegalibus, & quibuſcumque emolumentis, etiam pra- D torum, aruorum, nemorum, & aliarum quarumcumque terrarum cultatum, & incultarum dominij dicti caſtri, aut ipſum caſtrum ſequentibus, & rangentibus obuenientium, in qua quidem medietate continetetur, & computareṙur quarta pars decimarum, quæ nunc Eccleſiæ dicti caſtri perſoluitur, & ex qua Epiſcopus Parentinus huiuſmodi quandam portionem percipir, ac quod ipſa medietas eidem Epiſcopo, vt præfertur, ſoluenda ſemper ſequeretur quantiratem dictorum emolumentorum, & prouentuum, etiam forſan propter melioramenta inibi facta, & facien. factorum, & augendorum, ira tamen quod ad canonem dictum ducatorum ſolui ſolitum, huiuſmodi Petrus, & ſucceſſores ſui præſenti de cætero nullatenus tenerentur. Reliquam vero medietatem deci-

A deccimarũ, & fructuum huiuſmodi Petrus, & eius ſucceſſores prædicti pro ſe retinere poſſent, & eorum ipſa medietas exiſteret; ipſique Petrus, & eius ſucceſſores ad nulla alia onera, quam præmiſſa tenerentur, ac Hieronymus prædictus, & eius ſucceſſores præfati nihil aliud ex dicto caſtro, etiam ratione cenſus decem ducatorum huiuſmodi, ac alia etiam efficaciorem, ac ſpecialem notam, requirente quacumque occaſione, vel cauſa directe, vel indirecte, in perpetuum, vel ad tempus habere poſſent, tenerenturque verſa vice ad ſoluendam medietatem omnium, & ſingularum expenſarum, tam neceſſariarum, quam vtilium pro regimine, & conſeruare dicti ca-
B ſtri faciendarum, ita tamen, quod quarta pars decimarum eidem Epiſcopo ſoluenda huiuſmodi ipſi Epiſcopo illæſa permaneret & integre ſolui deberet, etiam caſu, quo reliqua emolumenta eidem Epiſcopo per Petrum, & ſucceſſores prædictos ſoluenda huiuſmodi ad medietatem expenſarũ eidẽ Epiſcopo incumbentem huiuſmodi non ſufficerent. Declaratio autem expenſarum, & illarum dimidiæ partis huiuſmodi per nos, vel à nobis deputandos, aut aliquas eidem Epiſcopo, & Petro, amicas, & non ſuſpectas perſonas fieri deberet, ac dictus Hieronymus Epiſcopus caſtrum prædictum cum illius dominio, ac omnibus iuribus, iuriſdictionibus, & pertinen-
C tinentijs ſuis, eidem Petro pro ſe ſuiſque heredibus, & ſucceſſoribus vtriuſque ſexus quibuſcumque in emphiteuſin, ac liuellum perpetuo ſub annuo canone medietatis fructuum huiuſmodi concedere deberet. Dictus vero Petrus in concluſione concordiæ huiuſmodi, & vt ipſe, ac dicti eius ſucceſſores, ex magis iuſto, magiſque onteroſo titulo caſtrum prædictum pacifice poſſidere poſſent, ac etiam pro laboribus, & expenſis, quos dictus Hieronymus Epiſcopus in lite huiuſmodi ſupportauerat, mille ducatos auri pro honore, & commodo Eccleſiæ Parentinæ, quadringentos videlicet infra quinque menſes, & reliquos ſexcentos ducatos huiuſmodi, temporibus
D per nos ad id deputandis, ſoluere, & de ſolutione ducatorum mille huiuſmodi libere facienda, & fideliter idoneos, & ſufficientes fideiuſſores ad ab arbitrium dicti Hieronymi Epiſcopi præſtare, necnon pro ornamentis dictæ Eccleſiæ Parentinæ centos ducatos monetæ Venetæ in calicibus, ſeu crucibus, aut candelabris argenteis altaris dictæ Eccleſiæ Parentinæ exponere, & donec illos exponeret, & non vlterius anno quolibet quinque ducatos ſimiles eidem Eccleſiæ Parent. pro ornamentis huiuſmodi perſoluere. Ipſique Petrus, ac dicti eius ſucceſſores in perpetuum omnem operam, authoritatem, & fauorem ſuos vbi commode poſſint, Epiſcopis Parentinis huiuſmodi, tam Venetijs, quam apud alia quæcumque Tribunalia magiſtratus Venetorũ in locis eidem Eccleſiæ Parẽtinæ finitimis, ius reddentium, vt per eorum fauorem, & gratiam Epiſcopi, & Eccleſia Parentina huiuſmodi in ſuis iuribus obtinendis melius ſe poſſint tueri, impendere, & tam Hieronymus Epiſcopus, quam Petrus prædictus fide bona, & officio boni viri concordiam huiuſmodi conſeruare, & manutenere, fidemque, & amicitiam, pacem inter ſe ſeruare, prout tales Prælatum, & nobilem decebat; deberent, & tenerentur, quodque ille ex Hieronymo Epiſcopo, & ſuis, ac ex Petro, & ſuis ſucceſſoribus prædictis, qui Concordiæ huiuſmodi contrauenirent, pœnam ducatorum quingentorum de Camera, fabricæ Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe applicandum incurreret, & deinde ſicut etiam accepimus. Hieronymus prædictus pro ſe, & ſuis, ac Petrus prædicti ſimiliter pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus prædictis omnia, & ſingula in dicta ſcriptura contenta approbarunt, & emolgarunt, ac rata, & grata habuerunt, illaque, & quæ in præſentibus continerentur, ac eorum quolibet inuiolabiliter in perpetuum obſeruare nec contra illa vel illorum aliquod vllo vnquam tempore quouis modo, ſiue cauſa venire ſub pœna, prædictas promiſerunt. Et inſuper dictus Hieronymus Epiſcopus caſtrum prædictum cum illius dominio vtili, & omnibus iuribus, iuriſdictionibus, & pertinentijs ſuis, necnon poſſeſſiones, terras, & dominia ad ipſum caſtrum quomodolibet ſpectantia, & pertinentia, eidem Petro pro ſe, ſuiſque hæredibus quibuſcumque tam maſculis, quam fœminis in Emphiteuſin, ſeu liuellos perpetuos ſub annuo canonem medietatis fructuum, & prouentuum huiuſmodi iuxta formam concordiæ & ſcripturæ prædictarum dedit, & conceſſit, ſaluo tamen ſibi, & eius ſucceſſoribus prædictis directo dominio caſtri, eiuſque poſſeſſionum, & bonorum prædictorum, prout in quadam ſcriptura manibus Hieronymi Epiſcopi, & Petri preſcriptorum nec non venerabilis fratris noſtri Iacobi Epiſcopi Carpentoraten. Prælati, & ſecretarij noſtri domeſtici inſcripta ſub concordia, & inſtrumento publico ſuper datione, & conceſſione præſentis reſpectiue perfectis dicitur plenius contineri. Nos igitur quorum eſt, quæ concordiæ, & eccleſijs vtilia ſunt effectui votiuo ſalubriter demandare, concordiam, & conceſſionem huiuſmodi perpetuo illæſas perſeruari, cupientes, ac Hieronymum Epiſcopum, & Petrum prædictos, & eorum quemlibet, à quibuſuis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, alijſque eccleſiaſt. ſententijs, cenſuris, & pœnis à iure, vel ab homine, quauis occaſione, vel cauſa latis

ſi qui-

ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt,
ad effectū dumtaxar præſentiū conſequen-
dum;harumſerie abſoluentes & abſolutos
fore cenſentes,necnon caſtri,& poſſeſſionū,
& bonorum prædictorum ſituationes,con-
fines, qualitates, quantitates, denomina-
tiones,& veros annuos valores, ac litis, &
cauſæ huiuſmodi ſtatum, & quorumcum-
que inſtrumenrorum, litterarum, & ſcri-
ptorarum ocaſione præmiſſorum quomo-
dolibet confectorum tenores præſentibus
pro ſufficienter expreſſis, & inſertis, moru
proprio, non ad ipſorum Hieronymi Epi-
ſcopi, & Petri, vel alicuius alterius ſuper
hoc nobis oblatæ peritionis inſtantiam,
ſed de noſtra mera liberalirate, & ex certa
B ſcienria, auctoritate Apoſtolica tenore
præſenrium concordiam, ac dationem, &
conceſſiones prædictas, necnon prout illas
concernunt omnia, & ſingula in ſcriptura,
& inſtrumento prædictis contenta, & inde
ſequuta, quæcumque tamquam de illis be-
ne informari, approbamus, & confirma-
mus, ac omnes, & ſingulos, tam iuris,
quam facti; ac eriam conſenſus dilectorum
filiorum Capituli dictæ Eccleſiæ Parentinæ
defectus,ſiqui ſunt, forſan interuenerunt,in
eiſdem ſupplemus, illaſque in euidentem
menſæ, & Eccleſiæ Parentinæ prædictarum
vrilitatem cedere, ac perpetuæ firmitatis
robur obtinere, & inuiolabiliter obſerua-
ri debere: necnon Petrum, & eius ſucceſ-
C ſores prædictos veros, & indubitatos do-
minos dicti caſtri, illiuſque terrirorij, ra-
tione vtilis dominij, exiſtere, & ſolutio-
nem quartæ partis decimarum eidem Ec-
cleſiæ ſancti Vincentij, & alterius quartæ
partis decimarum, necnon medietatis re-
liquorum fructuum Hieronymo Epiſcopo
& eius ſucceſſoribus prædictis, aut eorum
procuratoribus in dicto caſtro S. Vincentij
facien. teneri, & obligatos eſſe. Reliquam
vero medierarem decimarum, & aliorum
fructuum, prouentuum, & emolumento-
rum huiuſmodi. pro ſe retinere, & de illa,
nec non de dicto caſtro libere, vt refertur,
diſponere poſſe, necnon Hieronymum
D Epiſcopum, & eius ſucceſſores prædictos
ad ſupportandam medietatem expenſa-
rum huiuſmodi, ſalua ſemper tamen ei re-
manente quarta parte decimarum huiuſ-
modi, vt præfertur, efficaciter reneri, &
obligatos eſſe,ac Hieronymum Epiſcopum,
& eius ſucceſſores prædictos, vel illorum
aliquem vltra quartam partem decima-
rum, & portionem per eum ex illa quarta
parte decimarum eccleſiæ S. Vincentij ſol-
uenda percipi ſolitam, nec medietarem re-
liquorum fructuum, & emolumentorum
huiuſmodi aliquid ex caſtro, aut Petro, aut
ſucceſſoribus prædictis quauis occaſione,
vel cauſa exigere, aut percipere, ſeu rene-
re, vel Petrum, & eius ſucceſſores prædi-
ctos, aut eorum aliquem ſuper caſtro, &

A territorio prædictis, aut eam quomodoli-
ber concernentibus, vel eorum aliquo
quouis quæſito colore directe, vel indire-
cte moleſtare, impedire, aut inquietare,
ac præmiſſa omnia, & ſingula, necnon præ-
ſentes, & in eis contenta quæcumque, vel
earum aliquot de ſurreptionis, obtem-
ptionis, aut intentionis, vel alio quocum-
que vitio, ſeu defectu, ſiue nota infirmari,
ſeu notari, aut etiam aliter impugnari
nullatenus, & ad huiuſmodi concordiam,
& alia præmiſſa præſentes litteras vbique
in iudicio,& extra ſufficere,& ſic per quoſ-
cumque tam ordinaria, quam delegata,
& mixta auctoritate fungentes iudices, &
perſonas vbique, tam in motis, quam in
B mouendis cauſis quibuſcumque iudicari,
cognoſci, atque decidi debere, ſublata eis,
& eorum tamen quemlibet quauis aliter
iudicandi,cognoſcendi, & decidendi facul-
tate, necnon irrirum, & inane quicquid
ſecus ſuper huiuſmodi à quoque quauis
auctoritate ſcienter, vel ignoranter conti-
gerit attemprari; definimus, declaramus,
ac decernimus, non obſtant. felicis re-
cordationis Pauli Papæ Secundi prædeceſ-
ſoris noſtri conſt. cum in omnibus iudi-
ciis incipiente,& alijs Apoſtolicis, ac in
prouincialibus, & ſynodalibus Concilijs
editis generalibus, vel ſpecialibus conſti-
turionibus, & ordinationibus, & ſtatutis,
& conſuetudinibus dictæ Eccleſiæ Parenti-
C næ etiam iuramento confirmatione Apo-
ſtolica, vel quauis firmitate alia robora-
tis, priuilegijs quoque indultis, ac his per
prædictum, ac alios quaſcumque Roma-
nos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac
nos, & ſedem Apoſtolicam, & per viam
generalis legis, & ſtatuti perpetui, ac mo-
tu proprio, & ex certa ſcienria,& de Apo-
ſtolicæ poteſtatis plenitudine, & cum
quibuſuis irritatiuis, annullatiuis, reuoca-
tiuis, caſſatiuis, modificatiuis, præſeruati-
uis, exceptiuis, reſtitutiuis, declaratiuis
mentis,atteſtatiuis, ac declaratoriarū de-
claratorijs, alijs efficacioribus, efficaciſſi-
mis, & inſolitis clauſulis quomodolibet,
D etiam pluries conceſſis, confirmatis, & in-
nouatis, quibus eriam ſi per illorum ſuffi-
cienti derogatione de illis,eorumque totis
tenoribus ſpecialis, & indiuidua,ac de ver-
bo ad verbum, non autem per clauſulas
idem importantes mentio quæuis alia ex-
preſſio habenda, aut alia exquiſita forma
ſeruanda foret, & in eis caueatur expreſſe,
quod illi nullatenus derogari poſſit teno-
res huiuiuſmodi præſentibus pro ſufficien-
ter expreſſis, ac de verbo ad verbum in-
ſertis, necnon modos,& formas ad id ſer-
uandos pro indiuiduo ſeruatis habentes,
hac vice dumtaxat,illis alias in ſuo robore
permanſuris, harum ſerie ſpecialiter, & ex-
preſſe derogamus. Quodua forſitan dicto
Petro ante-concordiam prædictam nullum

in dicto

in dicto caſtro, vel ad illud ius competebat, exteriſque contrarijs quibuſcumque; Nulli vero hominum liceat hanc paginam noſtræ abſolutionis, approbationis, confirmationis, ſupplettionis, declarationis, decreti, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei,& Beatorum Petri, & Pauli Apoſt. ſe nouerint incurſurum.

Datum Romæ apud S. *Petrum anno Incarnationis Dominicæ* 1524. 11. *Kal. Feb. Pontificatus noſtri anno* 2.

Hieronymus vero nonagenarius deceſſit Bononiæ ann. 1533. ſepultus in Cathedrali vbi hæc inſcriptio legebatur.

Hieronymus Campegius Iur. Vit. Doct.
Epiſcopus Parentinus,
& S. Vincentij Comes & D. N. Sanctiſſ.
Prælatus domeſticus continuus
commenſalis.
Sereniſſimi Imperatoris Conſiliarius
Comes Palatinus.

56 LAVRENTIVS Card. Campegius huius Eccleſiæ factus eſt perpetuus adminiſtrator anno 1533. Illam reſignauit anno 1537.

57 IOANNES Campegius Bononienſis, Parentinus Epiſcopus creatus eſt die 18. menſis Mai 1537. Anno vero 1553. ad Bononienſem tranſlatus fuit. De quo vide tom. 2.

58 PETRVS Grittus Brixienſis præficitur anno 1553. die 17. Maij. Concilio Tridentino interfuit. Obijtque anno 1573.

59 CÆSAR de Nores Cyprus, è Tripolis Comitibus, Pio Quinto mandante huius Eccleſiæ fit Epiſcopus anno 1573. die 11. Februarij. Vita functus eſt anno 1598.

60 IOANNES Lippomanus nobilis Venetus, cum nondum ſacris initiatus eſſet, ex largitate ſummi Pontificis Clementis Octaui huius ſedis fuit creatus Antiſtes anno 1568. die 8. Iulij, nouem omnino annis hanc rexit Eccleſiam, deinde libere nuncium remiſit anno 1609.

61 LEONARDVS Tritonus Vtinenſis Ioanni ſucceſſit anno 1609. die 11. Febr. obijtque poſtremam diem 1633.

62 ROGERIVS Tritonius, Leonardi frater germanus, eidem ſucceſſit an. 1633. die 4. Septembris. Obijt 1644.

63 IO. BAPTISTA electus, defuncto Rogerio, die 24. Nouemb. 1644.

PATAVINI
EPISCOPI

PATAVIVM (vulgo Padoua) Mediterranea eſt ciuitas Venetæ regionis in Marchia Taruiſina clara quondam, Antenore cōditore, Liuio teſte, totius Venetiæ Principatus frequentiſſima, nunc vero Gymnaſij celebritate, mœnium amplitudine, ac munitione, Cleri opulentia, & agrorum eximia vbertate, atque amœnitate feliciſſima, quam Plinius in decima Italiæ regione reponit in Venetis; vult Liuius, Virgiliuſque cum pluribus alijs tum recentibus, tum antiquis ſcriptoribus poſt Troianum incendium ab Antenore Troianorum primario fuiſſe ædificatam anno antequam Chriſtus veniet MCLXXXII. Hic magna Venetorum, vel ſi mauis, Henetorum manu adauctus, qui fuerant hoſtilibus armis Paphlagonia deturbati, per varios fortunæ caſus, perque incerta pericula, mare adnauigans, Adriaticum appulit ſinum, indeque ad Madauci amnis, quam nunc Brentam vocant oſtium peruenit, Euganeiſque Tuſcæ originis incolis pulſis, qui inter Alpes, ac mare ſedes locabant, eaſdem Henetis, qui poſtea Veneti dicti ſunt, cum Troianis permixti attribuiſſe, narratur, atque in memoriam

exciſæ Patria, loco Troiæ nomen fecerunt. Ibi ergo, duodecimum à mari milliarium ad ripam Madauei, vbi modo ſpectatur, Antenor nobiliſſimam hanc vrbem condidit. Tametſi autem eum Virgilio, Liuioque plerique contendant, Antenorem; ſcilicet, huius vrbis fuiſſe authorem, nonnulli tamen diſcordant de loco, & ſitu. Sabellicus enim dicit Antenorem illam quidem ædificaſſe, haud tamen ibi, vbi modo ſpectatur, ſed paulo inferius. Sed plures, probabileſque coniecturæ euincunt, numquam illam demutaſſe locum. De cauſa autem, origineque nominis, haud perinde conſtat. Sunt enim qui dicant, primum Antenoream ab auctore fuiſſe appellatam, poſtea ab auium auſpicio, Patauium, ſiue ob vicinitatem Padi fluminis vt Seruius vult; contendit autem idem Sabellicus ab Henetis ita fuiſſe appellatam, de nomine Patauij ciuitatis in Paplagonia, vnde fuerant expulſi. Priſcis illis temporibus potentiſſima fuit, cum legatur, centum viginti milla militum contra hoſtes eduxiſſe illam in prœlium. Amicitiam Populi Romani ſtudioſiſſime coluit, vt Liuius narrat, ita vt miſſo M. Æmilio altero Conſule, inuicem factæ pacis percuſſerint fœdus, & cum tota Venetorum gente ſocietatem inierunt. Hinc Cicero in Philipp. dicit, Patauinos Romanis amiciſſimos fuiſſe, ac Romanum Populum difficillimis temporibus pecunia, & armis iuuiſſe. Ergo Patauinis bene de Repub. meritis, vt eſt apud Aſcanium Padianum, pro ſingulari amicitiæ pignore ius coloniarum, & Latij in magiſtratibus, & ſuffragijs datum eſt; tantumque ea vrbs floruit florentibus Romanis, vt quemadmodum teſtatur Strabo, Auguſti temporibus quingenti equeſtris Ordinis viri in ea cenſerentur. Populi Romani fortunam ſecuta eſt, donec exoleuit illa maieſtas, illorumque terror armorum in cæteros. Ex eo ſub Attila ſæuiſſimo Hunnorum Rege circa ann. 430. ferro, flammaque conſumpta, excidium paſſa eſt, exceptis ijs ciuibus, qui in Adriatici maris circumuicinas inſulas transfugientes, eluſerunt iram victoris, vt Paulus Diac. ſcribit, ex quo tempore centum ferme annos in ſolitudine iacuit, vſque ad Narſetem Iuſtiniani Imperatoris Ducem, à quo Rauennatibus ligneis fabricatis ædibus inſtaurata, centum poſt annos Rex Longobardorum Agilulphus illam deleuit anno Domini 601. quo tempore Patauini ciues Riualtum, hoc eſt Venetias, & Rauennam commigrarunt, & Epiſcopalis ſedes Matemaucum eſt traducta. Longobardorum poſtea deleto Imperio, ſub Carolo magno, & Francorum Regibus reſtitutum, & ab Hungaris bis incenſum, rurſuſque inſtauratum Patauium à

A Germanis, qui in Regno Italiæ ſucceſſere, priſtinum decus, & ſplendorem recepit. Henricus enim Tertius Imperator Milonis propinqui, & Reginæ Bertæ rogatu, Patauinos libertate, & vſu Carocij, quod libertatis inſigne illo æuo erat, donauit anno Domini milleſimo octuageſimo primo. Libertatem eiuſque inſignia retinuerunt donec Federicus Secundus Imperator, vt Italos debellaret, illorumque vires deducendo attenuaret, plures eoſque ſæuiſſimos induxit Tirannos, fouitque. In illis ſpectatæ crudelitatis fuit Ezellinus à Romano Tyrannus, qui ex Federici fauore Patauium occupauit, itaque crudeliter afflixit, vt audita Patauij defectione,
B duodecim ciuium milla, quos obſidum loco apud ſe habebat, obtruncari ſtatim iuſſerit. Quod immane feritatis exemplum, Syllanis, Marianis, ac Neronianis proſcriptionibus deteſtabilius, aduerſatus Pontifex Romanus, biennio poſt, qui fuit annus 1257. copijs, quibus Gregorius de Monte Longo Apoſtolicus Legatus præerat, commiſſo ad Socinum oppidum prælio victum necari curauit. Extincto non ſine cæde, & ſanguine immaniſſimo Tyranno, Patauium cum alijs ciuitatibus libertate recuperata aliquantulum reſpirauit, ſed breuis ea libertas, lætitiaque fuit, ſiquidem pro vno, plures extitere tyranni. Marſilius enim de Carraria, Pa-
C tauini agri oppido, tribunatus titulo, quem capitaneatum vocabant, iugum Patriæ poſuit, Pater Patriæ dum vixit appellatus, deinde Canis Scaligerus Veronæ dominatui illud adiecit, exacto fugatoque Marſilio, qui, Cane mortuo, iterum Patauinum principatum arripuit, eumque decedens Vbertino Carrario nepoti legauit, Carrarij deinde Carrarijs ſucceſſere, Ioannique Galeazo Vicecomiti Mediolani domino denique ceſſit in prædam, cum Ioannem Franciſcum Carrarium cepiſſet abduxiſſetq; in ſeruitutem, ſed iterum à Vicecomitibus ad Carrarios redijt, quorum Franciſcus cum Veronam auito Imperio adiunxiſſet, iamque Brixiam
D Mediolani Duci, & Vicentiam Venetis adimere tentaret, Venetorum victricia in ſe arma vertit. Illi igitur Franciſcum Gonzagam cum exercitu miſere, qui, Verona expugnata, & capto Iacobo Franciſci filio, Patauioque in deditionem accepto, Franciſco ſuaſit, vt cum Iacobo filio ad petendam à Senatu veniam accederet: quod cum ille protinus feciſſet, à Venetis cum iurgio exceptus, cum filio in carceribus necatus eſt anno milleſimo quadringenteſimo tertio. Ita Patauium nonageſimo anno poſtquam tyrannidem Carrarienſium ſubierat, in Venetorũ poteſtatẽ venit, qui cum inde ſe fuiſſe digreſſos

memori

memori mente tenerent, eam ciuitatem, tot iactatam bellorum procellis, tanquam Venetæ libertatis, maieſtatiſque originem, ac parentem lętiſſime excepere, auxere, omnibuſque ornamentis ita cumulauere, vt Italicarum ciuitatum hoc tẽpore nulli videatur ſecunda, clara etiam non minus ſuorum virtute, & induſtria ciuium, quam liberalium diſciplinarum Accademia à Magno Carolo (ſi vera produntur) inſtituta, quam Federicus Secundus Cæſar Bononienſibus infeſtus extinctam, Bononienſium odio, reſtituit. Vrbanus denique Quartus Rom. Pont. poſt annos quadraginta Apoſtolica auctoritate comprobauit, priuilegijſque communiuit. Vrbs in plano ſita eſt duodecim quondam, nũc viginti tribus p.m. à mari abeſt. Meduacus eã multifariam interfluit, atque circumfluit, foſſis Carrarienſium ac deinde Venetorum opera ductis. Eam item Carrarienſes triplici murorum ambitu cinxerunt. Veneti nouiſſime ad belli vſum munitiſſimam reddiderunt. Extremus moenium ambitus ſeptem paſſuum millia complectitur, & pomerium habet ampliſſimum. Præcipua vrbis ædificia ſunt. Prætorium peramplum plumbo opertum, Henrici IV. Imp. ædificium, à Venetis reſtitutum, cuius in aula Titi Liuij ſepulchrale cernitur epitaphium, & effigies ad viuum expreſſa. Marmoreum item ſimulacrum Speronis Patauini ciuis iure diſerti, qui patrum memoria floruit. Inſignia ſunt fora, ſeu areæ publicæ quinque præcipuæ; nobilium, hebraicum, frumentarium, lignarium, paleareum. Extat etiam intra vrbem hortus rotundus ad vſum medicorum exoticarum herbarum varietate ornatus. Patauinorum ciuium probitatem Strabo, & mitiſſima ingenia Macrobius laudat, quod facile intellectum eſt, cum Aſinio Pollione Patauinos cogente, vt tributa conferrent, & propterea Dominis latentibus, nemo ſeruorum fuit inuentus, qui, libertate propoſita, Dominum proderet. Romanorum vero temporibus pannorum, & veſtimentorum omnifariam mercaturam exercebant, quod adhuc retinent. lanificio enim tanta artificum multitudo quæſtum facit, vt librarum ſexcenta millia quotannis inde aſportentur. Ager Patauinus latior quondam fuit, latiſſimus tamen nunc. A Meridie Atheſi clauditur, ab Occaſu collibus Euganeis, qui ſeptimo ab vrbe milliario abſunt, à Septemtrione Muſone amne, ab ortu æſtuarijs ſinus Adriatici, quod ſubiectum monſtrat carmen, publico, & vetuſto Patauini populi ſigillo inſculptum.

Muſo, Mons, Atheſis, mare certos dat mihi fines.

Patet ager hic in circuitu p. m. 180. quo in ſpatio ſunt oppida, caſtra, pagi 347. Plana vbique regio, præter montes Euganeos, excelſos quidem, & vinetis, oliuetiſque ad ſumma vſque cacumina conſitis tectos, in quibus vina gignuntur, Plinio celebrata. Atque hi montes (quod nullo in Italiæ loco alibi cernitur) Apennino, & Alpibus nulla ex parte iunguntur. In vniuerſum autem Patauini agri tanta eſt fertilitas, vt vicinis quoque Venetijs abſque vllo ſuorum incommodo ad vſum vitæ neceſſaria large ſuppeditet. Hic vina fiunt generoſiſſima; oleum optimum, hic aucupia, & venationes peropportunæ, hic piſcationes cõmodiſſimæ; nullus ſiquidem pagus, aut villa eſt, quæ vltra quinque p.m. diſtet à flumine; lini autem nullibi maior prouentus. Itaque vernaculo in Italia carmine vulgatum eſt, *Pinguem eſſe Bononiam, ſed Patauium pinguius*. Accedit amœnitas amnium, nemorumque, ac collium iucundiſſima, quibus de cauſis, vt Baię, & Campania ciuium quondam Romanorum, ſic nunc Patauini agri villæ, Venetorum diuerticula, & delitiæ ſunt. Cæterum hæc omnia ſupra relata clariſſimæ ciuitati cum maximo decori ſint: maiori tamen felicitati aſcribitur; temporibus Apoſtolorum, atque adeo ab ipſorum alumnis Chriſtiana ſacra ſuſcepiſſe. Narrant enim: Petrum Apoſtolorum Principem, miſſo Proſdocimo diſcipulo ſuo, illam illuſtraſſe Euangelio, anno Chriſti 46. & poſt ipſam vrbem conditam 1164. eundemque Patauij primum Præſulem conſtituiſſe. Qui cum ſua prædicatione multos conuertiſſet ad Chriſtum tum etiam pleroſque nobilium ad idem ſtudium pietatis inuitauit. In quibus extiterunt Vitellianus Patauinorum primarius, ac Præpedigna illius vxor, ſanctæ Iuſtinæ inuictiſſimæ Martyris, & protectricis Patauij, nobiliſſimi parentes; quorum deinde exemplo innumera propemodum multitudo ſe Chriſto adiunxit. Per id tempus deſæuiebat Neroniana crudelitas, in qua Proſdocimus adeo ſtrenue nihilominus ſe geſſit, vt ſanctæ Sophiæ, nempe diuinæ Sapientiæ, primum Patauinum templum erexit, primaque ſancta Iuſtina ſelectiſſima virgo pro Chriſto ſanguinem fudit, cuius corpus Proſdocimus ſacello abdidit, quod ipſe in honorem Deiparæ Virginis non ita pridem ædificauerat. Plures alios Chriſtianos ſuſtulit illa crudelitas, quam tamen ex diuino inſtinctu Proſdocimus ductatus eſt, donec recens plantatæ Eccleſiæ robuſtiores vires accederent. Poſt deceſſum Proſdocimi, in prouehendæ Chriſtianitatis curam Maximus Epiſcopus, ac Daniel Leuita, & Martyr ſucceſſere: nec prius

Patauini Præſules gregi ſibi commiſſo ius A
p[illegible]lam dicerunt, quam poſt redditam
vniuerſali Eccleſiæ pacem per Conſtantinum Magnum piiſſimum Imperatorem, vt alijs etiam Eccleſijs accidiſſe conſtat. Tunc hæc nobiliſſima Eccleſia ob eximiam populi Patauini pietatem ſuæ diœceſis protulit fines, adauxit opes, aras, templaque conſtituit, aluit loca pia, olim Regum, Cæſarum, Pontificiumque ampliſſimis firmata priuilegijs. Carolus Magnus anno ſeptingenteſimo octuageſimo primo Patauium ipſum, tantam vrbem, Patauinis Præſulibus dono dedit. Ludouicus Cæſar Italiæ Rex patrem, aui quoque imitatus, Patauij Epiſcopo immunitatis priuilegium conceſſit, & Eccleſiam Patauinam ſub patrocinium ſuum recepit anno 849 cuius, atque alia ſuperiorum Regum priuilegia, incenſo ob Hungaris ipſius Eccleſiæ tabulario, cum fuiſſent abſumpta, Beringarius Italiæ Rex, Sibiconis Patauini Epiſcopi rogatu, inſtaurauit, ac confirmauit Veronæ anno 912. Otho Magnus Imper. anno tertio ſui Imperij, ſalutis vero 964 die ſexto Iulij, ad Aquampendentem Tuſciæ oppidum, Gauſelino Patauino Epiſcopo iterata liberalitate confirmauit quicquid Beringarius Secundus, Hugoque Rex Italiæ, ſuique anteceſſores delargiti fuerant Eccleſię Beatiſſimæ Mariæ Virginis, ſanctæque Iuſtinæ, per id tempus Patauinæ diœceſis caput. Idem Imperator poteſtatem fecit eidem Præſuli, ſuiſque ſucceſſoribus in ſuis latifundijs turres, caſtella, ac propugnacula ædificandi. Henricus autem Tertius, anno milleſimo quadrageſimo nono, Bernardo Patauino Epiſcopo indulſit, vt numos procuderet, monetamque ſignaret, ſic, vt in altera parte, Imperatoris, in altera vero ciuitatis imago ſpectaretur. Henricus Quartus, illiuſque Berta vxor lectiſſima tantas opes in hanc Eccleſiam attulere, vt illius annuus cenſus quindecim millia ſcutatorum efficiat. Hoc ipſum carminis produnt memoratæ Imperatricis ſepulchro affixa, quod ad ſiniſtram ingreſſus Cathedralis ſpectatur.

Præſulis, & Cleri præſenti prædia phano
Donauit Regina iacens hoc marmore Berta
Henrici Regis Bataui celeberrima Quarti
Coniux tunc grandi dono memoranda per æuum.

Scribunt tamen Germani Bertam Auguſtam anno 10[illegible]8. ſexto Kal. Ianuarij defunctam Moguntiæ ſepultam, poſtea Spiræ in tumulo Giſelæ illatam iacere, cum cœnotaphio. Idem Henricus Quartus Imper. Miloni Epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus donauit Caſtellū de plebe ſaco, donationi addito Comitum titulo, quod ius, dignitatemque Patauini Præſules hactenus conſeruarunt, quibus etiam olim acceſſerat caſtelli de Pendice iuriſdictio; eiſdemque Epiſcopis ius erat, vel approbandi, vel reprobandi eos, qui diſciplinis operam daturi Patauinum ſtudium vellent adire, eiſque lauream doctoratus conferēdi, vbi felici conatu ſtudiorum ſpatia percurriſſent. Ius eligendi Epiſcopum Patauinus Clerus olim habebat, ſed ex deſidia ſeculi, Principumque infinita potentia, ſibi illud ipſum Cæſares vſurparunt, Gregorius deinde Septimus eiuſmodi abuſum deleuit, decreuitque ius eligendi apud Canonicos Cathedralis, Abbatem ſanctæ Iuſtinæ, ſanctæ B
Sophiæ, ſanctique Andreæ Præpoſitos, Primiceriumque Parochorum diœceſis in poſterum eſſe debere: quod ſibi delatum ius mordicus ij omnes diuturniori mora retinuerunt, donec Romani pontifices eam curam, ſicut & aliarum Eccleſiarum, in ſe traxerunt, vel pertæſi fortaſſis comitiorum aſſiduitatis, vel quod ægris oculis intuerentur indignos plerumque prouectos ad ſedem, vel, quod moleſtius erat, diſſidentium partium odijs, litibus, prouocationibus ad nauſeam Romanum Tribunal perſtreperet. Dum vero Patauina ſedes vacaret, Aduocatæ nobiliſſimæ genti curæ erat, ne quid detrimenti pateretur, cui etiam hæreditario iure demortui C
Epiſcopi ſpolia contingebant, dominatus epiſcopalis aulæ vſque ad nouum Pontificem, eouſque quo nouus Epiſcopus vehebatur ad ſedem. Prima Cathedralis Patauij ſancta Sophia fuit, à ſancto Proſdocimo fundata, quæ titulum illum tulit vſque ad annum ſexcenteſimum vigeſimum. Deinde Tricidius Epiſcopus, quo populus poſſet commodius conuenire, alteram Deiparæ Virgini Mariæ conſecratam erexit, quæ ſtetit vſque ad tempora Cardinalis Franciſci Piſani Patauini Epiſcopi, qui, huius veteris diruta parte, ibidem ſuperbiſſimum templum exorſus eſt, quod nobilis Epiſcopatus tantis redditibus par D
eſſe videtur. Huius Eccleſiæ nobiliora ſubſellia implent viginti quatuor Canonici, quorum in vniuerſum cenſus aſcendit ad viginti millia, & eo amplius ſcutatorum. Quatuor dignitatibus fulget, Archipresbyteratu, Archidiaconatu, Decanatu, & Primiceratu: quarum, Archidiaconatum Petrus Donatus Epiſcopus inſtituit anno 1447. Decanatum vero induxit ex fauore Apoſtolicæ ſedis Lucas Bonfius Patauinus, qui primus inijt Decanatum 1550. His, diuinorum officiorum cauſa, ſex cuſtodes adiecti ſunt, totidemque animarum curatores, quos Manſionarios vocant, quadraginta ſex Cappellani, qui pſalmodiam in choro perſonant, triginta & eo amplius

plius

plius Clerici præbendati, deſtitutique præbenda, cum magiſtris grammatices, ac muſices. Seminarium ſanctiſſime erectum quadraginta ſex, ibi inſtituendi, expplent alumni, qui feſtis diebus Eccleſiæ inſeruiunt. Animarum cura extra Cathedralem exercetur per viginti ſex Parochos diuerſarum eccleſiarum. Viginti duo Religioſorum monaſteria ibi viſuntur, in quibus eminet nobilis ſanctæ Iuſtinæ Abbatia ex Ordine ſancti Benedicti, quæ olim illorum monachorum Congregationi fecerat nomen, quam hoc tempore Caſſinenſem appellant. Monaſterium inuidioſis plane opibus abundat. Eccleſiæ amplitudo, diuitiæque tantæ ſunt, vt ipſæ per ſe à bene parato ſcriptore commemoratæ, iuſtum poſſint implere volumen. De qua erudite, copioſeque Iacobus Cauatia ſcripſit. In hac Eccleſia corpus ſanctæ Iuſtinæ Virginis & Martyris requieſcit, cum corpore ſancti Lucæ Euangeliſtæ, alijſque quamplurimis ſanctorum reliquijs. Huic eccleſiæ templum S. Antonij, vulgo dicti de Padua, par propemodum habetur, vbi illius corpus conditum iacet. Templum ſane viſendum, eximiæque deuotionis, quam augere vidententur Fratres Minores Conuentuales, illic tanta cum laude degentes. Monaſteria Monialium viginti tres numerantur, xenodochia ſplendidiora ſexdecim, Pietatis Montes tres, cum alijs pluribus laicorum ſodalitatibus, pijſque locis, ac oratorijs. Ampliſſima diœceſis eſt Patauina, ab Oriẽte Adriatico Mari, & Clodienſi diœceſi, à Meridie Adrienſi, & Ferrarienſi, ab Occaſu Veronenſi, & Vicentina, à Septentrione Taruiſina diœceſibus incluſa. Sunt in ea oppida, caſtra, & villæ fere 350. Ciuitas vero ipſa centum ſexdecim eccleſias complectitur; reliqua vero diœceſis quingentas ſupra quinque, quæ ſub ijſdem calculis ſexcentas viginti & vnam efficiunt. Inde lectori licebit colligere eximiam Patauinorum pietatem. Hęc nobiliſſima Ciuitas olim ſupra quadraginta millia mortalium producebat, ſed poſt cõtagium, quod ibi ad deſolationem fere deſeruijt, paulo plus viginti millibus frequentatur: fœta tamen nobilitate eſt, ac viris clariſſimis, cum mirabili vbertate ſoli, quam rurſus magnifica, pulchraque ædificia exornant. Ibi iam olim (vt diximus) bonarum literarum, artiumque Federicus Secundus gymnaſium inſtituit, vnde in omni memoria poſtea flos literarum erupit ad ornamentum, Italiæque decus. Sed ſat erit dixiſſe, Liuium Romana in hiſtoria principem pro patria Patauium habuiſſe; indeque prodijſſe, Stellam, Flauium, Voluſiumque gloria carminum priſcis illis temporibus præſtantes Poetas, Franciſcumque Zabarellam Car-

A dinalem Pontificij iuris monumentis illuſtrem, Comitem Iacobum eiuſdem nobiliſſimæ gentis Philoſophum: vt interim omittamus, tum recentes, tum antiquiores, qui belli, paciſque artium laude quam maxime floruerunt; de quibus exquiſite commemorant Bernardinus Scardeoneus de antiquitate vrbis Patauij, & de claris ciuibus Patauinis, Laurentius Pignoria eruditiſſimus de originibus Patauij, Angelus Portinarius de Felicitate Paduæ, eruditiſſimus Iacobus Philippus Thomaſinus Aemoniæ Epiſcop. Leander Albertus, Cluerius, Franciſcus Scottus, Io. Henricus in Mercurio Italiæ, Idocus Hundius in deſcriptione Italiæ, Antonius Maginus,

B pluresque alij, quos lector conſulet, ad pleniorem huius vrbis cognitionem. Præſules olim huius Eccleſiæ, diſcuſſis antiquitatis tenebris, & antiquioribus monumentis deprompſit Petrus Barozzius huius Patauinæ ſedis Antiſtes, inque aula Epiſcopali ad perennitatem pingendos curauit. Secundum hunc ſcripſit Scardeoneus de ijs, qui ſanctimonia vitæ præſtitere, fueruntque patria Patauini: Iacobus Cauacius, ex quibus Portinarius breuem cathalogum concinnauit. Nos vero ex omnibus ijs, alijſque auctoribus, ac monumentis, hanc ſubiectam Præſulum Patauinorum ſeriem ex fide digeſſimus.

C

1 S. PROSDOCIMVS, natione Græ-

D cus, ſancti Petri Apoſtoli diſcipulus, ab eo Patauinus primus Epiſcopus fuit ordinatus anno noſtræ ſalutis 46. ætatis ſuæ 20. Multos ſua prædicatione, firmata miraculis, conuertit ad Chriſtum. Vitellianum vrbis Patauij Præſidem cum vxore baptizauit, eorumdemque filiam nomine Iuſtinam, quam ante, & poſt exceſſum Parentum ita ad fidem inſtituit, vt adhuc virguncula non dubitaret pro Chriſto profundere ſanguinem, quam ipſe ſuis manibus ſepeliuit. Luſtrauit etiam baptiſmo circumuicinos populos, ciuitateſque, Vicentiam, Altinum, Feltrinum, oppidumque Ateſtinum, pluraque alia loca: Patauij ſanctæ Sophiæ templum poſuit, atque in

 hono-

honorem Deiparæ Virginis alteram Eccleſiam ædificauit: in tanta rerum perrurbatione, perſecutionumque procellis Eccleſiam à ſe planratam optime inſtitutam habuit, rexitque nonaginta & tribus annis, clarusſque meritis, & miraculis euolauit ad cælum, cum ſuæ ætatis centum quatuordecim annos expleſſet, anno noſtræ ſalutis 139. Id. Nouembr. ſepultuſque eſt in templo Beatiſſimę Virginis à ſe condito. Clare geſta huius mirabilis Sancti narrant Mombrit. tom. 2. vitæ ſanctorum Petrus in Cathalogo lib. 10. c. 33. Scardeon. lib. 2. antiquit. vrbis Patauij. Martyrol. Roman. Ferrarius, & alij.

2 S. MAXIMVS ex diſcipulis Proſdocimi, Patauinus genere, ex Vitelliana ſtirpu creditus, magiſtro ſuffectus eſt an. 139. Sancti Proſdocimi acta conſcripſit, cuius virtutes imitatus, Eccleſiam ſibi commendatam ſingulari fide, & vigilantia gubernauit an. 27. Diem obijt anno 166. & iuxta tumulum ſancti Proſdocimi reconditur. Celebratur eius feſtum die 4. nonas Auguſti, quo illius corpus poſt multa ſecula, Bernardo Epiſcopo, diuinitus reuelatum frequentiori cultu à fidelibus honorari cępit. Hoc tempore in Eccleſia ſanctæ Iuſtinæ requieſcit, vbi in eius ſepulchro hæc inſcripta leguntur verba.

Hic requieſcit
Maximus ſecundus à Proſdocimo
Epiſcopus, qui huius
mundi vitam Domino tribuit.
vt ſempiternam
habere mereretur in
Cælis.

3 S. FIDENTIVS ſucceſſit Maximo anno 166. ſedit ann. duobus, deceſſitque decimo ſexto Kal. Decemb. De quo maxima eſt lis inter Patauinos ſcriptores, an Fidentius Epiſcopus huius ciuitatis fuerit, an Martyrio coronatus ad cælos euolauerit, vel confeſſor in pace quieuerit: Iacobus Cauatius lib. 1. hiſt. ſanctæ Iuſtinæ ita de ijs ſcriptum reliquit: [Quis Maximo ſubrogatus fuerit ex diptycis Antiſtitum Patauinorum haud ſatis liquet. Alterum quod prodijſſe credimus in aulam Epiſcopalem ex antiquis monumentis, poſt Maximum habet Fidentium. Alterum quod vetuſtis characteribus ſcriptum legi apud Rolandinum Grammaticum, cuius item codex eadem ætate conſcriptus videtur, qua ſcripſit, nullam habet de Fidentio mentionem, ſed Maximo ſubijcit Calpornianum. Mouet etiam quod Petrus Natalis in Catalogo ſanctorum ſcribit, Fidentium Epiſcopum Armenium. Patria ne, an ſede? demum vrget auctoritas Bernardini Scardeoni Patauinarum rerum ſcriptoris diligentiſſimi, quod agens de

A ſanctis Epiſc. Patauinis, Fidentium præterierit, & ipſius tumulum inter ſepulchra Sanctorum aduenarum repoſuerit. Attamen libentius inter Patauinos Præſules Fidentium recepimus: namque vetuſta eſt, ac multiplex ipſius memoria in Eccleſia Patauina. In Cathedrali templo vetus olim martyrium Fidentio dicatum fuit, & pleraque in agro Patauino delubra Sancto eidem extructa habentur, quæ in regione clarum & non obſcure Patauinum Epiſcopum innuunt. Altera de Fidentij martyrio lis eſt. In Martyrol. dignitas martyrij reticetur. Scardeoneus neque Epiſcopum nec Martyrem appellat. Petrus Natalis
B Martyrem, & martyrij genus deſcribit. Rolandinus, & alij Patauini ſcriptores Martyrem profitentur. Horum apud nos opinio fidem habet, ex anno migrationis ipſius. Enumeratur is Marci Aurelij Antonini VII. quo aduerſus Chriſtianos perſecutio acrior excitatur. Ea innumeri fideles, vbique paſſi leguntur, licet ab eodem Imperatore ſublata ſit dato Epheſi reſcripto, ne quis de Religione Chriſtianis negotium faceſſeret. Sedit Fidentius biennium, vt etiam ex breuitate temporis poſſumus necem ipſius opinari. Locum martyrij habet Petrus Altinum vrbem, quam diximus à Proſdocimo Chriſti fidem ſuſcepiſſe. Corpus ipſius diuino monitu reper-
Ç tum eſt poſt multos annos in pago Puluerariæ, octauo ab Vrbe noſtra milliario. Itaque ſi coniecturis diuerſa hæc complecti liceat, crederemus Fidentium ad confirmandos fideles Altinates profectum ibi martyrium egiſſe, & illius corpus Patauium relatum Puluerariæ, ignota adhuc occaſione conſtitiſſe. Plumbea tabella, cum ſacro corpore inuenta, licet vetuſtate exeſa, tamen nobis viſa eſt martyrij titulo referre. Epiſcopi dignitas claro legitur, locus ſedis non ita. Reuelationis hiſtoriam olim hauſeramus e Catalogo Petri Natalis, modo ampliorem accepimus ab Eccleſia ipſius
D Fidentij prope montem Annianum, vbi ſanctum ipſius Corpus honorifice aſſeruatur. Neque ſilere poſſumus incuriam ſcriptoris, qui vniuerſa ad reuelationem attinentia expreſſit, & annum prætermiſit. Vtinam Patauini Epiſcopi, & Marchionis Ateſtini, quorum late meminit, vel nomen ſignificaret, vt ex his liceret actæ rei chronologiam ſtatuere: ſed vtrumque latet, & quædam etiam duriuſcula intermiſcentur. Fidentio ſacra dies eſt 16. Kalen. Decembris.] Hactenus Cauatius de Fidentio.

4 CAPONIANVM Fidentij ſucceſſorem quidam Calpornianum appellant, qui electus anno 168. ſedit annis ſeptem, cuius memoriam illuſtrat Daniel Leuita, ea tempeſtate aſperrimo ſupplicij genere interemptus. Fertur ex Hebræa familia in

Chri-

Chriſtianam pietatem, & Diaconatus oſficium traſlatus, exemplo contineurioris vitæ, & multa erudirione, plures ab idolorum cultu ad Chriſti fidem traxiſſe. Hinc maximum apud cæteros odium ſibi comparauit, & innumeris laceſſitus iniurijs etiam in vinculae coniectus. Neque tamen hæc Martyris animum fregere, quin acrior in proſanos ritus inueheretur. Ea propter æmulorum conſpiratione, & Præfecti ſæuitia capite dãnatus acriori necis genere, quod odium excogitauerat, enecatur. Inter ligneam, ac marmoream tabulam compreſſus, & multis clauis transfixus occubuit. Ipſius corpus, ac tabulas cruore perfuſas fideles in ſacello Dei Genitricis prope ſepulchrum Beati Proſdocimi deſoderunt: temporibus vero Vlderici Epiſc. miraculoſe inuentum anno 1068. inde à Bernardo Antiſtite anno 1291. in Cathedralem tranſlatum eſt. Sancti Danielis agonem cecinit in vſum Patauinæ Eccleſiæ Antonius Quætengus. Calporniani, & ſequentium Epiſcoporum vſque ad tempora Alarici Regis res adeo obſcuræ ſunt, vt vix nuda nomina exhibeantur in tabulis.

5 PROCVLVS adlectus anno 175. ſedit ann.5. alijs tantum vnum.

6 THEODORVS ſedit annum vnum.

7 AVISIANVS natione Græcus ſuffectus, ſedit an.5. alijs 7.

8 AMBROSIVS & ipſe annos quinque hanc rexit Eccleſiam.

9 S. SYRVS, Patauinus genere, adhuc eundem gradum dignitatis aſcendit anno 191. Adeo pie, ſanctequе ann.24. hanc adminiſtrauit Eccleſiam, vt decedens in Sanctorum numerum ſit relatus, & in agro Patauino extat templum, & iuxta, pagus ab eodem ſancto Epiſcopo appellatus.

10 SVADERVS, alij Suacrum dicunt, natione Germanum, Syro ſucceſſit, præfuitque ann.18. alijs 14.

11 B. LEONIVS, ſeu Leolinus, obſcuro, ignobilique loco natus, adeo tamen ſanctimonia vitæ, ſcientiaque cæteris præſtitit, vt poſt Suaderi exceſſum, ſuffragia omnium ad Epiſcopalem ſedem extulerint anno 232. Præfuit ann.12. Deceſſit an.244. exceptuſque eſt quodam Oratorio prope Pratum de Valle, vt vocant, marmorea archa tegente, cui poſtea indidere nomen Oratorij S. Leolini.

12 MARIANVS Græcus ſedit poſt Leonium an.30.

13 EVPAVIVS Græcus ſucceſſit, præfuitq. an.18.

14 FELIX, qui poſt Eupauium iniunctus eſt, præfuit ann.20. iniqua prorſus tempeſtate, qua Diocletianus præ cæteris aduerſus fideles ita excanduit, vt nullo in toto Orbe ager eſſet, qui Martyrum non ebiberet ſanguinem.

15 PAVLVS Romanus poſt Felicem Epiſcopus ordinatus eſt anno 315. qui Maxentio interfecto, & Conſtantino Magno rerum potito, ſublatam perſecutionem, & redditam Eccleſiæ pacem aſpexit. Sedit in hac Eccleſia ann.19.

16 VERVS item natione Romanus ſedit poſt Paulum ann.19.

17 S. HILARIVS Romanus ſubrogatur Vero anno 346. quem hactenus ereba miracula reſtantur inter ſanctos Pontifices in cælum receptum. Prope æſtuaria viſitur templum Hilario dicatum, & Vicus ab eodem nomen habens. Sedit an.22.

18 LIMPIDIVS ſedit an.20.

19 VITELLIVS ſucceſſit Limpidio. præfuit an 20.

20 PROVINIVS ſedit an.9. cuius obitus cadit in annum 421. Cuius etiam tempore Opilio vir Conſularis Diuæ Iuſtinæ templum excitauit, vt vetus inſcriptio è ruderibus veteris templi effoſſa proloquitur, hactecus aſſeruata. ſic habet. † *Opilio. V. Ci & ind PP. adque. Patritius. Hanc. baſilicam. vel oratorin in honorem S. Iuſtinæ martyris. à fundamentis cæptam, Deo. iuuante. perfecit.* †. Plura latiſundia eidem Eccleſiæ legaſſe Opilonem veteres tabulæ affirmant. & in eadem Eccleſia humatum. Fuit hic Aetij filius viri clariſſimi; cuius ductu repreſſus eſt Alaricus Rex, & Attila apud Cathalaunos profligatus.

21 SEVERIANVS Daulus Ciuis Patauinus, ſpectatæ ſanctitatis vir, patriæ Antiſtes creatus, tertio anno ex quo in Riuoalto Venetam Ciuitatem cęperant ędificare. Viuebat, interfuitque conſecrationi Eccleſiæ ſancti Iacobi die 25. Martij anno 421. cum tribus alijs Epiſcopis, ſcilicet Hilario Altinate, Iocundo Taruiſino, & Podio Opitergino. De ſanctimonia autem Seueriani eam opinionem populus Patauinus conceperat, vt non niſi eius conſilio difficiliora quæque expediret. Deceſſit anno 429. cum ſediſſet ann.8. ſepultuſque fuit

fuit in Cathedrali. Conſtans opinio eſt apud Patauinos, familiam nobilem Doctam ex Daula Seueriani gente duxiſſe originem, à quodam doctiſſimo ex ea viro Doctam appellatam.

22 BARVLVS adlectus eſt poſt Seuerianum anno 429. Eius ætate ſæuiſſimus Atila Patauium excidit, cuius ſæuitiam ipſe declinans Metamaucum conceſſit, ibidemque tranſlatam epiſcopalem ſedem fixit. Deceſſit anno initi pontificatus 29. Salutis vero 458.

23 IOANNES illis ærumnoſis temporibus ſuffectus eſt anu.458. Qui, deleto Patauio, Metamauci Cathedralem templum condidit: ſed cum vorticibus maris oppidum illud integrum fuiſſet abſortum, Foſſam Clodiam tranſtulit ſedem, vbi hactenus perſeuerat. Patauini etenim Præſules, cum Patauium iam reſtauratum reuertiſſent, relicta Foſſa Clodia, quæ ſibi, auctoritate Romani Pontificis, proprium delegeret paſtorem, Eccleſiam ſuam iterum reparare, ibidemque collocare ſedem aggreſi ſunt. Igitur Ioannes cum plura, certaque pericula pro ſua adijſſet Eccleſia, per viginti & vnum annos, quibus eam ſanctiſſime rexit, euolauit ad ſuperos anno 478.

24 CYPRIANVS ſedit ann.38.

25 VIRGILIVS an. 16.

26 NICOLAVS Patauinus an.12.

26 OLYMPIVS, ſeu Eolympius præfuit an.14.

28 FELIX Romanus præfuit an. 14.

29 ADEODATVS ann.12.

30 PETRVS Limianus ſucceſſit Deodato; viginti tres annos hanc Eccleſiam turbulentiſſimis temporibus adminiſtrauit, eo ſcilicet tempore, cum Longobardi, barbara gens, in Italiam deſcendiſſent, à quibus plura perpeſſus narratur. Huius meminit Scardeonus, ſed male computat annos, vt fere illi vſui venit. Rectius autem Cauatius, quem nos, vt veriorem, ſemel inſtituimus imitari.

31 FELIX Petro defuncto ſubrogatur ã nno 591. cuius tempore dirutam vrbem à Longobardis opinatur Cauatius. Sedit ann.18.

32 AVDACIVS ſedit ann. 11. Metemauci, vel alibi, quo transferre ſedem oportuit.

33 TRICIDIVS Fontana Patauinus, vir ſapiens, & nobili genere natus, adhanc ſedem adlectus, templum Cathedrale conſtruxit anno 620. & à Dinæ Sophiæ ędem Canonicorum ſedem tranſtulit, idque D. Mariæ Virginis dicauit. Sedit omni laude digniſſimus Præſul ann. 26. obijtque anno ſexcenteſimo quadrageſimo ſeptimo, ſepultus in noua Cathedrali ſub confeſſione, hoc addito epitaphio.

A

Ille requieſcit in pace
Tricidius Epiſcopus huius
ſancta Pat. Eccl.
qui ſedit annis XXVI. M. VIII.
& fuerunt omnes dies vitæ eius, quibus
vixit annis LVI. Menſ. IV.
omnes rogo
orate pro requieſcente.

34 BERGVARDVS poſt Tricidium delectus eſt anno 647. cuius tempore Rotharis Longobardorum Rex Arrianus Catholicam Eccleſiam vexauit, lege lata, quod in ſingulis vrbibus duo Epiſcopi reſiderent, quorum alter Catholicis, alter Arrianis præeſſet. Dira vexatio, qua B apud homines diuiſum eſt templum Dei indiuiſibile, & altare contra altare extructum. Scribit Andreas Dandolus in Chronic. Berguardum ea lege vexatum Metamaucum refugiſſe, ne Arrianis communicaret. Præfuit ann.15.

35 VITALIS Patauinus, ſanctitatis titulo inſignis apud Scardeonum, ſubrogatur. Pene Eccleſiam ſanctæ Iuſtinæ ſepultus legitur, cuius etiam arca lapidea ſpectata eſt ad annum vſque 1410. mox ſublata in oratorium S. Proſdocimi refertur. Diem obijt anno 673. cum ſediſſet ann.13.

36 ODDO poſt Vitalem Paſtoralem curam geſſit ann.5.

C

37 ABSOLON Patauinam Eccleſiam ſuſcepit regendam anno 678. præfuit annos 15.

38 RICHINARDVS fuit adlectus an. 693. eam geſſit dignitatem per an.14.

39 GONSALDVS Patauinus cępit ius dicere ann. 708. Adminiſtrauit hanc Eccleſiam ann.13.

40 DIVERSVS huius Eccleſię adlectus fuit Antiſtes an.721. præfuit an.8.

41 THEODOSIVS. Is recunciatus eſt Epiſcopus an.729. vel 730.

42 RODINGVS Patauinam Eccleſiam rexit poſt Theodoſium an. 8.

42 BODO natione Gallus Epiſcopatum geſſit an.13.

D

43 LVITARDVS ſedit an. aliquot.

44 DOMINICVS fuit Epiſcopus Patauinus, vt narrat Dopeſmundus in hiſtor. Eccl. Mantuan. p. 2. Qui Mantuano Concilio interfuit, ad dirimẽdas controuerſias, liteſque inter Aquileienſem, & Grandenſem Patriarchas congregato anno 824. De quo nulla mentio in Dypticis Patauinæ Eccleſiæ.

45 ALDEGVSIVS ſedit an. 8.

49 NITINGVS an. 14.

47 HERCVRADVS an.8. qui obijt anno 860. vel 861.

48 ROSIVS natione Gallus ſucceſſit an. 761. Cuius teſtamentum conſignatur anno 870. cuius initium *In nomine Domini*

noſtri

noſtri Ieſu Chriſti. Imperante d. noſtro Hludouico Hlotarij filio, poſtquam imperare cæpit an. 15. &c. Cadit id in a. Chriſti 870. Titulo itaq; teſtamenti, atq; vltroneę oblationis prędia quędam, & alia pluta cócedit cœnobio D. Iuſtinæ. Ipſe vero (inquit Cauaccius) poſt Opilionem Eccleſiæ D. Iuſtinæ cœnobium adiunxit, Coloniam monachorum deduxit, & presbyterum nomine Chriſtianum Abbatem præfecit. Vetuſtiſſima habetur cœnobij memoria, qua etiam conſiſe prope ad excipiendos peregrinos à Roſio inſtitutum xenodochium. De eodem mentio extat in tabulis Gauslini Epiſcopi. Ex prædijs, quæ in teſtamento leguntur, monachis neceſſaria iuſſit. Inter ea numerantur villa Macetaæ cum eccleſia, ære ipſius extructa, & ſancto Martino dicata. Intra vrbem locus (curtem appellant) cum oratorio S. Proſdocimi. In vico Cerusreſio ædes S. Crucis, & ſubiecta eidem prædia. Seruorum etiam & ancillarum cateruam cœnobio donat, quorum nomina Longobardicam originem referunt. Ea omnia teſtatur Roſius legare ſe iuxta legem Salicam, quam ſuam legem appellat, Monachos ſibi hæredes dixit his legibus, vt à die obſignatarum tabularum ſingulis annis tres pauperes alerent. Quo die teſtatori iuſta annua perſoluerentur. Sacerdotalis ſeu Leuitici ordinis viros XL. conuiuio acciperent; poſtridie centum pauperes paſcerent. Sed multo æquius videtur ex tabulis referre ipſa verba, vt Prælati cognoſcant, quale ſibi immineat iudicium, ſi quid pauperibus ſubtrahant, vel in exequendis Roſij mandatis negligant. Inquit Roſius. *Quod ſi tu Chriſtiane Abbas, vel ſucceſſores tui, de prædicta eleemoſyna, quam pro remedio animæ meæ dare inſtituo, aliquid ſubtrahere volueris aut facere neglexeris, id omnipotentis Dei iudicio reſeruo, cui omnia manifeſta ſunt, & nihil eum latet &c.* Huius Epiſcopi temporibus ex vrbe Conſtantinopolitana vnum presbyterum ſeu cuſtodem Eccleſiæ Sanctorum XII. Apoſtolorum, virum eximiæ ſanctitatis, corpus S. Lucæ Euangeliſtę, & reliquias S. Matthię Apoſtoli ſubtraxiſſe, eaſque Patauium delatas in templo S. Iuſtinæ condidiſſe tradit idem Cauaccius. Defunctus vero putatur Roſius anno 875. vir egregius poſt quam Patauinam Eccleſiam adminiſtraſſet ann. 10.

49 BILONGVS defuncto Roſio ſalutatur Epiſcopus anno 875. tenuitque eam dignitatem annis 15.

50 LOITALDVS, ſeu Liutaldus Gallus ſufficitur an. 886. ſedit an. 9.

51 OSBALDVS ſedit an. 9.

52 EBO præfuit an. 7.

53 TVRINGARIVS Gallus ann. 9.

54 VVALASSVS, ſeu Valaycus, alijs Valtus Gallus, ſucceſſit Turingario, pręfuit ann. 8. cuius tempore Patauium ab Hunnis deuaſtatur.

55 PETRVS qui Pontificatum geſſit ann. 8.

56 PETRVS ex familia Picacura Patauinus hanc Eccleſiam ſuſcepit regendam anno 919. Per duos annos, quibus hanc Eccleſiam adminiſtrauit, in eum tamquam optimum cuſtodem gregis incurrerunt Arriani, qui per id tempus magna ex parte diœceſim Patauinam infecerant: quibus tamen Petrus tum verbo, tum doctrina, ſtrenue reſtitit. Deceſſit anno 922. ab eoque Patauina ſedes vacua manſit triginta omnino annos, vt Scardeonius ſcribit, qui Petro beatitatis titulum attribuit.

57 SIBICO eligitur anno 955. cuius auſpicijs regitur Eccleſia Patauina an. 8.

58 ARDEMANNVS electus an. 960. ſedit ann. 2.

59 ILDEBERTVS ſeu Aldibertus reperitur huius Eccleſiæ Epiſcopus ann. 962. qui in Synodali conuento, pro animæ ſuę remedio bona, & decimas multas Canonicis Cathedralis Eccleſiæ donauit, & confirmauit ea omnia, quæ præcipuo beneficio ſub Sibicone anteceſſore habuerant. Donationis exemplar eſt huiuſmodi ex Archiuio Canonicorum nobis communicatum.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Anno ab Incarnatione eius nongeſimo ſexageſimo quinto, anno Imperij D. Beringarij inuictiſſimi Auguſti ſexto Ind. 8. Dum D. Aldibertus ſanctæ Patauenſis Eccl. Epiſc. reſideret in Cathedra ſui Epiſcopij in domo ſanctæ Mariæ Matris Eccleſiæ, conuocata ſacerdotum, leuitarum, reliquorumque caterua tam ex cardine vrbis eiuſdem, quam ex ſingulis plebibus, vel oraculis in Synodali euenta, & ſolerti prouidentia mentes cunctorum ducens verbis epulſis reficerent & ſpeciali amonitione iuxta ſanctorum ſtatuta patrum, ſingulos quoſque inſtrueret, atque regulariter in Synodo peragenda ac deliberanda ſunt, Deo ſuffragante ſalubriter perficeret; tunc vniuerſo clero ipſius ſanctę ſedis cum cæteris ſacerdotibus & leuitis, reliquorumque graduum ordinibus ſanctæ Patauenſis Eccleſiæ ante prædictum dom. Ildebertum Epiſcopum venientibus præſentia, quatenus ob animæ ſuæ remedium, ſeu, & prædeceſſorum ſuorum, quamque etiam pro ſtatu ſucceſſorum ſuorum Epiſcoporum, eis miſericorditer ſubuenire dignaretur petentes, & miſericordiam poſtulantes, quatenus ſuæ reſcriptioni, & conceſſioni de territorijs & vineis ſacræ ipſius Canonicæ . . . . ipſi per datum, atque conceſſum prædeceſſorum

ſuorum

ſuorum Epiſcoporum ad poſſeſſionem ſacræ ipſius canonicæ habebant, & detinebant concedere dignaretur, quo iam antiqua munimina chartarum propter rabiem paganorum igne cremata, & conſumpta, atque perdita habebant. Tum ſanctiſſ. & Reuerendiſſ. per omnia Pontifex zelo Dei eos comparens, & eorumdem petitiones in antro pectoris rimatim pertractans, & conſiderans illud veraciſſime dictum quod in lege Domini contineri dignoſcitur. & qui altari deſeruiunt, cum altare participentur, & qui Euangelio euangelizant, de Euangelio debent viuere, quatenus ſuam habentes iuſtitiam ſecure poſſint in ſancta Dei Eccleſia militari. His igitur motus traditionibus: vna per conceſſum, volu tatemque ipſorum ſacerdotum, cunctorumque eccleſiaſtici ordinis tradidit etiam iam dictus D. Aldibertus per ferulam paſto alem indagatricem ſui Epiſcopij, quam in mano ſua tenebat, & per hanc conceſſionis cartulam in integrum omnibus rebus illis, quas hactenus tenuerunt tempore videlicet D. Sibichoni bonę recordationis Epiſcopi, ſucceſſorum, & anteceſſorum Epiſcoporum, & nunc ad partem ipſius canonicæ detinent, ideſt in primis oratorium S. Luciæ cum omnibus pertinentijs ſuis in integrum ſeu, & tertis caſaliuis, & ſedem earum cum curtis, hortis, aris, & terris, cum vineis quoque & aratorij: cultis, & incultis infra eandem ciuitatem, ſicut hactenus tenuerunt in confinio vbi dicitur Brazinigs inmoteſ... conceſſit etiam eiſdem ſacerdotibus terras cum vineis extra eandem ciuitatem, vbi dicitur Ponte curtum. quæ antiquius vinea Cellæ canonicæ dicebatur. iterumque conceſſit ſuprad. . . . . . aliquantulum . . . . . in locum, qui dicitur Lauerolo quantum poteſt eſſe per eſtimationem inter caltum & incultum . . . quinquaginta, & Gvlba S. Mariæ quod eſt iuxta flumen, qui dicitur Retro e, & de vno latere & de vno capite ipſi Retroue percurrente alia parte palude adiacente, & de alio latere Patauinos conſortes habent; decimas vero eiuſdem ciuitatis cum omnibus, titulis, vel villis ſuis ad eandem ciuitatem antiquitus pertinentibus, vel aſpi ientibus, quæ à fideli populo dantur. Item conceſſit atque largiuit tam de fructibus terræ, quam de animalibus omnia, ideſt in primis villa quæ dicitur Limena, & villa quæ dicitur Anſere, Altiuſeria, & turre, & Noxata, & villa quæ dicitur Bergas & Riuale teri, & villa Caſale quæ nominatur Albignatega. & Maſerada, & cæteris alijs per omnia ad eandem ciuitatem pertinentibus, donationes vero, vel offenſiones a . . . . conceſſit & confirmauit, & corroborauit . . . . . hæc autem omnia ſuperius comprehenſa,

A dedit, ceſſit, & confirmauit ſupradictis filijs, & ſacerdotibus canonicæ ordinis ipſius ſanctæ matris Eccleſiæ, tam eis qui moderno tempore ſunt, quam poſteris eorum vſque in perpetuum, vt habeant, teneant, firmiter poſſideant, & inter ſe diuidant pro vt melius videbitur illis, qui moderno tempore ſint, vel ſucceſſoribus eorum, ſecundum qualitatem vniuſcuiuſq; ordinis, abſque vlla ſua, vel ſucceſſoribus ſuis diminutione. Si quis autem huius conceſſionis, & ordinationis . . . . . per conceſſum ſacerdotum, leuitarum, cæterorumque Ord. graduum tum ex . . . . . . eiuſdem Eccleſiæ, quam ex ſingulis . . . . B vel oraculis ſac. Synodi quam ipſe D. Ildebertus bene ordinauit, ſi aliquis & cum . . . . aut infringere, vel moleſtare præſumpſerit ex ſucceſſoribus ſuis mereat pro peccatis ſuis à liminibus Eccleſiæ eſſe extraneus, & veniant ſuper eum omnes illę maledictiones quas Dominus percuſſit Ægyptum, & in ſecundo aduentu Chriſti cum Iuda traditore accipiat damnationem in perpetuam perditionem, & vt neque ab eo, neque à ſucceſſoribus ſuis à proprio ſtatu remoueri poſſit, manu propria roborauit.

† *Ego Ildebertus Epiſcopus Patauenſis ad omnia ſupraſc. à me facta m. m.*

C † *Ego Vrſo Epiſcop. hanc cartam confirmo & laudo manu mea.*

† *Ego Anſelmus presbyter ſancta Patauenſis Eccleſia huic deſcriptioni, et conceſſioni conſenſi et ſubſcripſi.*

Ego Reginzo Archidiaconus conſenſi, et ſubſc.

Ego Dominicus presbyter conſenſi, et ſubſc.

† *Ego Rodineſtus preſbyter conſenſi, et ſubſc.*

Sign. man. Regenz., et Gribeſt. et . . . . eiuſdem D. Ildeberti Epiſcopi rogati et D. Ildeberto Epiſcopo huic inſcriptioni manus ſuas poſuerunt.

D *Signum manibus Bonoreſtalao et Dardaleo, et Bulpario de eadem ciuitate teſtes.*

Signum manib. Martino decano et Dominico, et Ioanne qui dicitur Sib. teſtes.

Ego Adelbertus Subdiaconus atq; Cancellarius ſancta Patauenſis Eccleſiæ ex eiuſdem rogatus atque poſt traditam compleui.

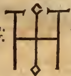
60 GAVSLINVS Tranſangaldus nobili genere apud Patauinos natus, egregia ſanctitate enituit. Primo ſui Pontificatus anno, qui fuit Chriſti 964. ab Othone Imp. cui in paucis fuit charus, omnium priuilegiorum, quæ ſuperiores Cæſares, & Reges aliquando Patauinę indulſiſſent Eccleſiæ, retulit confirmationem, quæ hoc ſubiecto diplomate à Sgonio etiam allato, continetur.

In

In nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis.

Otho Dinina fauente clementis Imperator. Si ſanctis, & venerabilibus locis digna conferimus munera, aut collata à pijs, & Religioſis viris imperiali auctoritate confirmanius ad ſtatum Regni noſtri proficere credimus. Proinde omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium noſtrorum præſentium, ac futurorum comperiat induſtria qualiter pro Dei amore, animæque noſtræ remedio, necnon conſultu & interuentu dilectæ coniugis noſtræ Adelcidis, & conſortis imperij noſtri, per hanc noſtri præcepti paginam, prout iuſte, & legaliter poſſumus, confirmamus, & corroboramus Eccleſiæ ſanctæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ, & ſanctæ Iuſtinæ, quæ caput eſt Patauienſis Epiſcopij, cui præeſſe videtur Goslinus venerabilis Epiſcopus, noſterque dilectiſſimus fidelis, omnes plebes, Abbatias, xenodochia, atque cortes, necnon illam, quæ Sæcum dicitur, quæ à prædeceſſore noſtro Beringario imperatore, & Hugone Rege eidem Eccleſiæ per præcepti paginam data eſt, quatenus prætaxatus Pontifex, ſuique ſucceſſores ad partem ipſius Eccleſiæ habeant, teneant, firmiterque poſſideant in perpetuum prædictas plebes, Abbatias, xenodochia, atque curtes vna cum ſeruis, atque ancillis, aldionibus, & aldionis, omnibuſque rebus, quæ dici vel nominari poſſunt ad præfatum Epiſcopum integre pertinentibus, concedimus etiam, ac imperiali auctoritate confirmamus prælibato Goslino Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus, in cunctis ſui Epiſcopij poſſeſſionibus, vbicumque ſibi melius viſum fuerit, Caſtella cum turribus, propugnaculis erigere, negotia conſtituere, molendina componere, & publicas aquas ad vtilitatem ipſius Eccleſiæ trahere, piſcationes exercere abſque alicuius contradictione. Inſuper concedimus, atque largimur, vt ſi præcepta, aut teſtamenta, aut cartulæ ipſius Eccleſiæ Hungarorum incurſu, incendio, aut aliquo caſu. perditæ ſint, & lites contra eandem Eccleſiam ſurrexerint, hac noſtra imperiali poteſtate fultus, præfatus Pontifex, ſuique ſucceſſores per inquiſitionem, & ſacramenta trium liberorum hominum approbent, & teſtificentur eaſdem res ad partem ſuæ Eccleſiæ, duas deinde firmiter poſſideant in perpetuum. Præcipientes igitur iubemus, vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, aut aliqua Regni noſtri magna, paruaque perſona prælibatum Epiſcopum, ſuoſque ſucceſſores de præfatis rebus inquietare, aut moleſtare, aut de ipſis rebus, teloneum exigere: ſed liceat præfatum Epiſcopum cum ſuis omnibus, vt dictum eſt, quiete & pacifice viuere, & pro nobis Dominum exorare, omnium hominum contradictione remota. Si quis igitur, quod fieri non intendimus, neſario auſu huius noſtræ confirmationis, & corroborationis præceptum infringere præſumpſerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras centum, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem præfato venerabili Epiſcopo Goslino, eiuſque ſucceſſoribus, qui pro tempore fuerint, quod vt verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur, iuſſimus inde hoc præſens præceptum conſcribi, annuloque noſtro ſigillari, & manu propria ſubter firmauimus.

Signum Dom. Magni inuictiſſ.

Othonis Imperat. Auguſti.

Lutigerius Cancellarius, ad vicem Vidonis Epiſcopi, et Archicancellarij recognoui et ſubſcripſi.

Data pridie nonas Iulij anno Dom. Incarnationis 964. Ind. 4. anno Imperij Magni Othonis Imperatoris Auguſti tertij. Actum ad Aquampendentem in Chriſti nomine. Amen.

Irrepſit error, vel Librariorum., Sigonij amanuenſis in indictionem relatam, quæ ſeptima fuit anno 964. non quarta, vt ſcripſit Sigonius. Cæterum Gauſlinus an. 967. interfuit Concilio Rauennæ à Ioan. XIII. celebrato, eiuſdemque Pontificis literis ſubſcripſit aduerſus Hernolfum Epiſcopum Saltzburgenſem, apud Hund. in hiſt. Eccl. Saltzburg. Arianam peſtem vehementer afflixit Gauſlinus, penituſque deleuit; à fundamentis inſtaurauit templum, ac Cœnobium ſanctæ Iuſtinæ, quod Hunnorum immanitas euerterat, erectumque opibus auxit, ampliorique diuino cultui ornauit anno 970. integras ipſius tabulas ad Gauſlini magnificentiam, & pietatem denudandam exhibemus à Cauatio exſcriptas.

In nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis.

Gubernante Catholicam plebem Beati Petri Apoſtoli Ioanne ſummo Pontifice, Pontificatus ſui 6. imperante Domino noſtro Othone Imperatore, anno incarnationis Dom. 970. in menſe Februarij: indict. 14. Cum veniſſem ego Gauſlinus Epiſcopus in Eccleſiam Beatæ Iuſtinæ Martyris, & Beati Proſdocimi Præſulis & vidiſſem ibi per circuitum omnem locum deſolatum, nec eſſe ibi, qui aliquid diceret,

ret, aut aliquam ſuſceptionem hoſpitibus, aut pauperibus pararet; Tunc inſpirante diuina ac potenti miſericordia, ſicut ipſe corda humana illuſtrare dignatus eſt, ita & cor meum implere, ac viſitare dignatus eſt, vt ob ipſius amorem, ſanctorumque omnium, necnon & Beatæ Iuſtinæ martyris, Beatiſque Proſdocimi confeſſoris Cœnobium ædificarem Monachis. Tunc congregaui omnen Clerum, omneſque optimates, & cunctum populum ſuper eo, quod Dominus in corde meo inſpiraſſet; ſed & valde omnibus Sacerdotibus, cunctoque Clero, & cum omnium fidelium conſenſu iuuante Deo conſtruximus Cœnobium. Ibique ego qui ſupra Gauſlinus Epiſcopus, vt præfati Monachi, qui ibi præeſſe debent, firmi ac ſtabiles eſſe poſſint, pro remedio animæ ſenioris noſtri Othonis, & pro anima mea, & cunctorum Catholicorum, ſeu & pro omnibus, qui in hac Eccleſia deſeruiunt, vt firmum ac ſtabile noſtrum ſcriptum habeant, quatenus qui poſt nos in hanc ſedem venerint non deſtruant, ſed magis in Dei amore roborent, vt & ipſi per ipſorum Monachorum interceſſionem valeant æterea poſſidere regna. Quare ego Gauſlinus Epiſcopus, cum omni Clero, & cuncto populo, qui hic congregatur, per tremendum Dei iudicium, & per ipſius maieſtatem deprecamur, necnon & per omnem cętum ſanctorum Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, ac Virginum omniumque Sanctorum, vt nulla ſuper impoſita, nullum redditum, moleſtationem ipſis Monachis inferat niſi in cenſum orationis. Quod ſi aliter fecerit, quam ſupra legimus, ante tribunal Chriſti retributionem habeat in die Iudicij, cum Iuda traditore inde ſtando ad rationem. Ego in Dei omnipotentis nomine Gauſlinus Patauinenſis Eccleſiæ Epiſcopus donamus, confirmamus ſanctæ Iuſtinæ Virginis, & ſancti Proſdocimi Confeſſoris Chriſti non multum longe à ciuitate Pataui, vbi corpora ſanctorum requieſcunt, ad laudem ſanctorum eius, pro præſenti merito, & futuro, pro ſupraſcripto Othone Imperatore, atque Duce noſtro, Clero, ac populo, vt omnes fideliter viuant in Chriſto, per quem qui ſeruiunt, vt dignus eſt, coronentur in Cælis, vbi & nos miſeri peccatores Clerus, populus, atque propium qui, aliquam portiunculam habere poſſimus, vbi omnes magni conſiſtunt; Deo concedente damus, & confirmamus ad ipſam Eccleſiam ſanctæ Iuſtinæ, & ſancti Proſdocimi Confeſſoris Chriſti, in primis eccleſiam ſancti Angeli prope ſupradictum Monaſterium, cum maſſaritijs, & rebus, quæ eidem pertinent, cum quartis & decimis, cum loco qui dicitur Pratonouo, & terris, cum vineis, vbi dicitur Ruthena, & Braido Monachorum, & vno arcu, qui currit flumine Rotonis. Et eccleſiam ſanctorum Archangelorum, quæ conſtructa eſt foris ciuitate Patauij in loco, qui dicitur Vanſio, cum ſuis finibus, ideſt cum quartis, & decimis. Eccleſiam ſancti Martini, quę & ædificata in loco, vbi dicitur prope montem Silicem, cum caſis, & maſſaritijs, quæ ibidem pertinent, ſeu ſeruis, & ancillis, qui in ſupraſcripto monte Silice habitant. Et curtem vnam in loco, qui dicitur Tribano, cum ſuis caſis, & maſſaritijs, quæ ibidem pertinent, cum quartis, decimis, ſeu in Percunia in Capite ſyluæ, & in Aire, cum quartis, & decimis. Et curtem vna cum domo curtili, cum cappella, quæ ædificata eſt in honorem ſanctæ Virginis in loco, vbi dicitur Macerata, cum caſis, maſſaritijs, quartis, decimis, & cum omnibus rebus, quæ ibi pertinent. Et totam decimam, quæ iacet in comitatu Vicentino loco vbi dicitur Maſone, cum Capella, quæ eſt conſtructa ad honorem ſancti Galli, cum quartis, decimis, & cum omnibus rebus, quæ ibidem pertinent. Et eccleſiam vnam, quæ ædificata ad honorem ſancti Georgij in loco dicto Robolone, cum terris, & omnibus decimis, quæ ibidem pertinent. Et totam decimam quam dare debent famuli ſanctæ Iuſtinæ ſiue in montibus, ſiue in vallibus. Hæc omnia ſupraſcripta volumus, & confirmamus aſſiſtentibus ſupraſcriptis habeat, & teneat ipſe ſanctus locus in æternum, vt ſeruiant ipſi Monachi, cum ſuo Abbate Ingelberto Deo ſanctiſque vſque in finem ſeculi: omnibus remotis, quæ in iſta donatione, & confirmatione frangere, contradicere, aut moleſtiam facere, aut inquietare habeant. Et teneant in die iudicij, quod in hac pagina ſupra legimus.

† *Ego Gauslinus Epiſcopus hanc paginam à me factam propria manu mea confirmaui, & corroboraui.*

† *Ego Bonizo Preſb. m.*

† *Ego Dominicus Presb.*

† *Ego Rozo Presb. m.*

† *Ego Rodaldus Presb. m.*

† *Ego Ioannes Diaconus. m.*

† *Ego Andreas Diaconus. m.*

† *Signum manu Iacobus teſtis.*

† *Signum manu Bernardi teſtis.*

† *Signum manu Vldarici.*

† *Signum A. manu Adam teſtis.*

† *Signum manu Luitprandi nobiliſſimi.*

† *Signum manu Alberti,*

† *Signum manu Valentini.*

† *Signum manu Arduini. Omnes iſti rogati teſtes.*

Vixit poſt reparatum Cœnobium Gauſlinus annis fere quadraginta, ſacriſque

rebus

rebus optime adminiſtraris deceſſit, & prope ſepulchrum S. Proſdocimi ſepelitur anno 1010.

61 VRSO Germanus defuncto Gauſlino ſufficitur anno 1010. qui Cœnobio ſanctæ Iuſtinæ ratum iuſſit quicquid Gauſlinus contolerat, adiecitque frumentarias molas quatuor in flumine Rottone, & anathematis ſententiam intorſit in eos, qui collata bona raperent, vel in ius vocarent. Rotro, de menſio eſt, creditur idem cum Bacchilone, accepto nomine à minori riuo Rotrone, qui hactenus apud Vicentiam eidem immiſcetur, vrbem allicubi iunctus Medoaco in æſtuaria dilabitur. Vrſo tabulas edidit anno Henrici Secundi Germanorum Regis decimo, accepti Romani Imperij primo, anno Chriſti 1014.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen.

Incarnationis eius 1014. Regnante Domino noſtro Henrico iniuncto Imperatore anno 10. Imperij eius anno primo menſ. Febr. die ſecundo Ind. 12. Ego Vrſo Epiſc. Dei gratia Patauienſis donamus, & confirmamus ad Monaſterium S. Iuſtinæ Virgnis, & S. Proſdocimi Confeſſoris Chriſti non multum longe à ciuitate Patauij, vbi corpora ſanctorum requieſcunt, pro laude ſanctorũ eius pro præſenti, & futuro ſupraſcripti Imp. noſtro Henrico atq. Ducib. noſtris & Clero, & populo, vt omnes fideliter viuant in Chriſto per quem inſeruiunt, vt dignum eſt coronetur in cœlum, vbi & nos miſeri peccatores, Clerus, populus, atq. propinqui aliquantulum portiũculam habere poſſimus, vbi omnes magi conſiſtunt, Domino concedente damus, & confirmamus ad ipſam Eccl. S. Iuſtinæ, & Poſdocimi, atque ſancti Benedicti Confeſſoris Chriſti. In primis eccleſiam ſancti Angeli prope ſupraſcriptum Monaſterium cum caſis, & maſſaritijs, cum rebus, quæ ibidem pertinent, Iſtum & qui dicitur Pratonouo, & terris, cum vineis, qui dicitur Rumena Brandio Monachorum, & molinos 3. in flumio Rodrone, & eccleſiam ſanctorum Archangelorum, que eſt conſtructa foris ciuitate Patauij in loco, vbi dicitur Vanſio. cum ſuis finibus, & terra quæ vocatur Semedo, cum ſuis finibus, cum erbatico, decimis, & eccleſiam S. Martini, quæ eſt ædificata in loco vbi dicitur prope caſtro Monſilici, cum caſis, & maſſaritijs, quæ ibidem pertinent, ſeu ſeruis, & ancillis, qui inſuper ſcriptis, Monſilice habitant, & curte vna in loco vbi dicitur Tribano, cum caſis, & maſſaritijs, qui ibidem pertinent, ſeu & in prænominat. apud Silice, & in Aire, & curte vna cum humo in culſile, cum capella, quæ eſt ædificata in honorem ſanctæ Mariæ Virginis loco, vbi dicitur Miſerada, cum caſis, & maſſaritijs, & omnibus rebus, qui ibidem pertinent, & alia curte, quæ iacet in Comitatu Vicentino in loco vbi dicitur Maſſone, cum capells, quæ eſt inſtructa ad honorem ſancti Galli, cum omnibus quartis, & decimis ibidem pertinentibus, & Eccleſia vna, quæ eſt ędificata in honorem ſancti Georgij ſita in loco Bolulone, cum terris, & omnibus decimis, qui ibidem pertinent. Hæc autem ſupra dicta breuiter volumus, & confirmamus ſub iſtis ſubſcriptis, quæ habet ipſe ſanctus locus in æternum. Vt ſeruiant ipſi Monachi ſuo Abbate, Ioannes dictus, ſanctiſque regulam vſque in finem ſeculi, contradictione omnium remota, & qui iſtam donationem, confirmationem infrangere, aut contradicere, vel minuere voluerit, anathematis vinculis Dei, & ſanctorum eius omnium Eccleſiarum incidat: Hæc autem donatio, & confirmatio in ſupraſcripto Monaſterio in ſuo ſtatu permanente in ſecula ſeculorum. Amen.

Actum eſt in ciuitate Patauij in domo Epiſco.

Ego Vrſus Epiſcopus hanc pag. offertioris à me facta ſubſcr.

Ego Perattus Archidiaconus.
Ego Vgo Presb.
Ego Anſelmus D.
Ego Leontius Presb.
Ego Albertus Presb.
Ego Io. Presb.
Ego Leo Presb.
Ego Bonizo Presb.
Ego Bonizo Diac.
Ego Pillo Presb.
Ego Ioan. Presb.

Eidemes Presb. aut Notarius S. Patauinenſis Eccl. ſcriptor omnium Capitulorum offertionis rogatus ſcripſi.

Eiuſdem Vrſonis Epiſcopi gratia Conradus II. Imp. anno 1027. omnia prædeceſſorum Impp. ac Regum priuilegia Eccleſię Patauinæ afferta, ſuo diplomate confirmauit, ijs conceptis verbis.

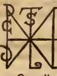
In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Conradus diuina fauente clementia Rom. Imp. Auguſtus. Si ſacris, & venerabilibus locis commode libenter impartimur & congr. more ſequimur prædeceſſorum, & id nobis ad æternæ ſalutis præmia proficere non ambigimus. Quapropter omnium fidelium S. Dei Eccleſiæ, noſtrorumq. præſentium ſcilicet, & futurorum comperit induſtria . . . . Albini, Bruno & Alaning. . : . Vrſo venerab. Epiſc. dilectuſq. noſter fidelis noſtrã humiliter exoraſſe clementiã, quatenus pro Dei omnipotentis amore, & remedio animæ noſtræ,

noſtræ, omnia præcepta, quæ ab anteceſſoribus noſtris, ſeu vniuerſa inſtrumẽta chartarum, quæ à fidelibus viris S. Patauienſi Eccleſiæ nuper collata ſunt noſtra auctoritate comprobare dignaremur. Quorum precibus tam pro Dei amore, quam pro eiuſdem Eccl. veneratione libenter aſſenſum præbentes, omnia, quæ per præcepta aliorum Regum, vel Imperatorum, necnon quę per chartarum inſtrumenta eidem Eccleſiæ dudum à fidelibus viris oblata ſunt, per hanc noſtram auctoritatem præfatæ S. Patauenſi Eccleſiæ confirmamus, necnõ ſtatuimus, vt Canonici eidem Eccl. ſeruientes nunc, & ſequaces illorum liberam habeant cum conſenſu Epiſc. qui pro tempore fuerit, poteſtatem de omnib. quæ illis iuſte, & legaliter pertinere viſa ſunt, aut viſa fuerint, inter ſe, vt conſuetudo fuit diuidendi, omnium poteſtatum contradictione remota. Videlicet de decimis ciuitatis per omnia, cum titulis, aut cum villis ſuis ad eandem ciuit. pertinentibus, In primis villa quæ dicitur Limina, & villa, quæ dicitur Arzere, & Anticheria. & Turre de Nouẽta, & villa, quæ dicitur Bergoni de Roncalia, & Roncoleciteri, villa quæ dicitur Caſale, & alia, quæ dicitur Publiciano, & villa quæ nominatur Albignaſcia, & Malerata, & Rõcone, & Bureigana, & Sermedaula, & alt. ad eandem ciuit. pertinentib. necnon & 3. portione repatticos ripæ, & tolonei eiuſdem ciuitatis, ſeu de cunctis illis legaliter pertinentibus, & euenientibus, omnium hominum inquietudine remota, concedimus; & eidem Eccl. nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Sculdaſſio, Gaſtaldio, Decanus, vel quilibet publicæ partis miniſter in rebus, & poſſeſſionibus prælibatæ Eccleſiæ tam intra ciuitatem, quam extra aliquam inferre moleſtiam. Nullus cum hominibus reſidentibus in poſſeſſionibus B. Mariæ Virg. & S. Iuſtinæ aliquam inferat calumniam, aut aliquas exhibitiones, vel iniuſtas redibitiones exigere pręſumat, nemo etiã eos diſtringere, aut pignorare pręſumat, aut per aliena placita ventilare audeat, niſi in præſentia Epiſc. qui pro tempore ipſi Eccleſię præfuerit. Nulla deniq; magna, paruaq. publicæ actionis perſona . . . . oſtaticum facere compellat, aut iam dict. Eccl. vel ſuos homines toloneũ, ripaticum, aquaticũ, vel aliquid quod publicorũ parti pertinere debet, aliquãm occaſionem dare compellat. Regali etiam cenſura ſancimus, & nulla publica perſona, nulluſq. officius de mercatis, vel caſtellis ſuper quaſcunque res & poſſeſſiones iam dictæ Patauienſis Eccl. quæ eſſe videntur, aut in antea conſtituerentur, teloneum, aut aliquã functionem publicam exigat, ſed liceat eandẽ Eccl. cum omnibus ſuis pertinentijs, & caſtellis, atq. maſſaritijs, mercatis, ac reliquis poſſeſſionibus ſuis mobilibus, & immobili-

A bus, ac familijs ſuis vtriuſq. ſexus libellarijs, vel cartularis, ſeu commendaticijs, necnon ad eandem Eccl. confugientibus, ſiue eum omnibus ad ſe pertinentibus, ſecuro, & pacifico ordine permanere. Hoc vero conceſſionis, & confirmationis præceptum abſq. calumnia, minoratione, vel contradictione cuiuſq. cõtra quod noſtræ donationis, corroborationis præceptum. Si quis quomodocumq. inſurgere tentauerit: ſciat ſe compoſiturum auri optimi lib. 100. medietatem Cameræ noſtrę, & medietatem Canonicis prælibatæ S. Patauenſis Eccl. quod vt verius credatur, diligentiuſq. ab omnibus obſeruetur manu propria roborantes B de ſigillo noſtro ſub eas ſigillari iuſſimus.

Signum Con- radi Imperat. Aug. inuictiſ- ſimi.

Ego N. . . . . Cancellarius Vice Domini Harmanni Archiepiſc. & Archicancellarij recognoui.

Datum anno Dominicæ Incar. 1027. *Regni vero D. Conradi regnantis* 3. *Imp. vero eius* 1. *Act. ſub Vrbe Rauenna* 5. *nonas Maij, indictione decima feliciter. Amen.*

62 BROCHARDVS Teutonus Vrſoni C ſucceſſit an. 1031. Qui cõfirmauit quęcunq. Gauſlinus, & Vrſo anteceſſores legauerant monaſterio S. Iuſtinæ, aliaque plura ex pia liberalitate adiecit. Tenuiſſe Patauinam ſedem annos 14. ſcribit Cauaccius.

63 ARNOLDVS Germanus ſedit poſt Brochardum plus minus ann. 3. Reperitur interfuiſſe Papienſi Synodo celebrata 1046. 8. Kal. Nouemb. anno vero 1047. pro Canonicis ſuæ Eccl. exorauit apud Henricum Imp. vt omnia à Regibus, & Imp. elargita priuilegia ab eodem confirmarentur. Quod lubenter egit Cæſar eo ipſo ann. 1047. ind. 15. die 5. id. Maij. Regni 18. Imperij prim. D Actum Tridenti. Diploma ijſdem verbis exſcriptum eſt, quibus Conradus Imperat. fecerat in ſupra relato documento; feciſſe, tantum adiunxit Henricus intuitu Arnoldi Epiſcopi S. Patauienſis Eccleſiæ, & Bernardi Capellani ſui, & eiuſdem Eccleſiæ, Archidiaconi, qui mox ſucceſſit Arnoldo anno 1048.

64 B. BERNARDVS Maltrauerſus ex vetuſtiſſima familia Comitum Patauinorũ, qui ab ipſius Bernardi parente Maltrauerſo Comite Leocij, Caſtrinoui, Cerri, & Calanonis, appellati ſunt: ex Archidiac. Epiſc. creatus 1048. Arnoldo ſucceſſit, ſanctitate celebris, & rerum geſtarum gloria inſignis. Præfuit fere ad 9. an. quibus cum pietatis laude ſibi creditã adminiſtrauit Eccleſiam, eidemque, ſi reliqua etat, omnes hæreſeos maculam diſcuſſit, ampliſſimum patromo-

nium

nium iu pauperum , & peregrinorum ſub-
ſidium contulit , vbique prauos hominum
mores coercuit , afflictis ſubuenit, eccleſia-
rum reparationi, ac piorum locorum ex-
tructioni incumbuit , vigilijs , ieiunijs,
& orationibus frequens , ac eximius Dei-
paræ Virginis cultor fuit . Leonem No-
num Pontificem hoſpitio excepit, à quo
omnium priuilegiorum Eccleſiæ Patauinæ
indultorum confirmationem impetrauit.
Henricus vero III. Imp. eidem etiam po-
teſtatem fecit procudendi denarios , vt
narrat Sigonius, eiuſque diplomatis con-
ceſſionis partem ex eodem hic ſubijcien-
dam exiſtimauimus .

*Henricus Diuina fauente clementia Roma-
norum Imperator Auguſtus .*

Nouerint omnes Chriſti, noſtrique
fideles, quemadmodum rogatu noſtri
thori, regnique conſortis Agnetis Impe-
ratricis Auguſtæ, ius monetæ ſignandæ in
vrbe Patauina concedimus Bernardo Epi-
ſcopo, & ſucceſſoribus eius, ſecundum
pondus monetæ Veronenſis, itaut in vna
nummorum parte nomen & imago noſtra,
in altera vero ipſius vrbis figura exprima-
tur

*Data 16. Kal. Maij anno Domin. Incar-
nationis 1049. Ind. 2. anno autem Domini
Henrici Tertij Regis , Imperatoris Secundi
ordinationis eius vigeſimo, Regni quidem
decimo , Imperij autem tertio . Actum Goſ-
ſare .*

Corpora ſanctorum Maximi Epiſcopi,&
& Felicitatis Virginis diuinitus ſibi reuela-
ta inuenit Bernardus; de qua inuentione
hæc ex vetere auctore ſcripſit Cauaccius
lib.2. [Huius labores (nempe Bernardi)
æterna poſt obitum mercede compenſan-
dos, etiam inter mortales voluit Deus ſpi-
rituali ſolatio recreare . Dormienti ali-
quando Epiſcopo aſtitit ſenex , heroicam
maieſtatem, & dignitatem vltra hominum
conditionem præſeferens , aſſeruitque à
Deo Nuncium aduenisse, vt quorumdam
ſanctorum corpora ex abditis locis erue-
rentur , quæ congrua veneratione rece-
pta Patauinæ vrbis præſidio forent, eamq.
diris olim ſubactam proprijs meritis ex-
piarent . Inde viſus Epiſcopus cum eo in
templo ſanctæ Iuſtinæ deſcendiſſe, iubetur
locum inſpicere inter aram ſanctæ Dei Ge-
nitricis, & ſepulchrum B. Proſdocimi , vbi
corpora S. Iuliani, ac trium Innocentũ, quæ
idem ſæpe pietatis cauſa Hieroſolymã pro-
fectus, Patauium retulerat. Inde ſenis ductu
prope fores oratorij ad læuam docetur re-
condita eſſe corpora S. Maximi Epiſcopi,&
Felicitatis Virginis: mox ſenis aſpectus, ac
quies abijt . Senſit ex ea Bernardus agi di-
uinam rem, quæ ab ipſo omnium bonorũ
auctore maioribus adhuc eſſet obſequijs

A expetenda . Itaque communicatis, quæ per
quietem aſpexerat , clericis , ac religioſis
viris , populo etiam ſacrum ieiunium indi-
xit. Triduo exacto, idem ad templum S. Iu-
ſtinæ frequens acceſſit, vbi Bernardus, ſacris
operatis, ad eundem ſermonem habuit, at-
que Deum Opt. Max. ad hæc ſibi , ac po-
pulo propitium deprecatus eſt . Accepto
raſtro, indicata per quietem loca fodere cę-
pit , cuius exemplo pleriq. religioſi viri ſe-
cuti, poſtquam vltra ſenos pedes fodiſſent,
tres arcas marmoreas inuenere, vncis fer-
reis firmatas , ex quibus repente ſplendor
maximus , & odor ſuauiſſimus oratorium
ſuffudit. Splẽdore ſublato, arcæ apertæ ſunt.
Quarum prima S. Maximi corpus habebat ,
B & ad caput ipſius ſculptum lapidẽ .] Hic
requieſcit Maximus ſecundus à Proſdocimo
Epiſc. qui huius mundi vitam Domino tri-
buit, vt ſempiternam habere mereretur in
cælis . *Alia viri integrum corpus & ſe poſita
trium puerorum oſſa retinebat hac inſcri-
ptione* . Hic conditus eſt Iulianus vir chri-
ſtianiſſimus, qui cum ſæpe à ſepulchro Do-
mini reuerſus eſſet , ac tandem tres Inno-
centes ſecum detuliſſet , perrexit ad Chri-
ſtũ : quapropter in vnum collocati hic re-
quieſcunt. *In alia, qua fœmina corpus clau-
debatur lectum eſt* . Hic eſt ſepulta Felicitas
illuſtris fœmina ſacro velamine dicata, quæ
die noctuq. in Dei ſeruitio perſiſtens in cę-
C lis ſuſcepta eſt . [Inſcriptiones vti eundem
auctorem ſapiunt , ita eandem ætatem
nempe , qua metu barbarorum ſacra cor-
pora obtundũtur. De B. Iuliano, præter ea,
quæ etiam referuntur à Scardeoneo nihil
apud nos eſt . B. Felicitatem, ſcribit Vnga-
rellus, præfuiſſe monialibus cœnobij D. Iu-
ſtinæ . Scardeoneus, in monte Robolonis
eremiticam vitam duxiſſe. Sanctorum cor-
pora decentius collocata tum multis mi-
raculis coruſcarunt , & pleriq. cęci, ſurdi ,
debileſq. leguntur in actis eualuiſſe, multi
etiam à dæmonibus obſeſſi priſtinam quie-
tem recepiſſe . Aguntur hæc an. 1053. Hen-
rici II. Cæſaris 14. quo Leo Pot. ex Panno-
nia diuertit Patauium , vbi exceptus à Ber-
D nardo nuperrimam ſanctorum reuelatio-
nẽ, & patrata in dies miracula edocetur .
Mouerũt ea Leonem, vt præſens cognoſce-
ret, & ſanctos Dei deprecaretur . Suſcepit
itineris comites. Accedens ad Eccl. B. Iu-
ſtinæ Ioanni Abbati, ac Monachis ad ſacros
pedes prouolutis benedixit , ſolemni ritu
litauit, atq. Vrbem ab anathemate diſſoluit
Vt etiam ſanctorum memoria vbiq. cele-
brior eſſet, eoſdem albo Diuorum aſcripſit,
& feſto die honeſtauit, qui hactenus ſolẽnis
apud nos habetur 4. non. Aug. nempe quo
reliquiæ eorũ repertæ ſunt.] Hactenus ille.

Poſt hanc piam ſanctorum corporum
inuentionem , Bernardus anno ſui Pontif.
nono requieuit in pace, ſepultuſque eſt in
Cathedrali , vbi adhuc in ſemidiruto tu-

mulo cum imagine Epiſcopi, hæc ſemi exeſa verba leguntur.

Bernardus Maltrauerſus
Eccleſiæ Patauinæ Pontifex almus,
quem . . . audeat P, . . . de caterua
patruum. Precemur ergo Deum
qui regnat. . . . vt nobis præſtet
gaudere cum ipſis.

Referunt ſupra citati ſcriptores, Bernardum in ea dignitate ſex an. fuiſſe ſuperſtitem, deceſſiſſeq. ann. 1059. quod videtur non poſſe ſubſiſtere. Ex priuilegio enim Henrici vidimus vixiſſe illum an. 1049 quãobrem ſi ſex annos tantum Pontif. geſſit, videtur dicendum, ad hanc dignitatem aſcẽdiſſe illum paulo ante an. 1049. deceſſiſſeq. de vita ante an. 1055. Neq. magis ex narratione Arnulfi Monachi in ſua Chronica poſſumus ad veritatis peruenire cubile, cũ enim Epiſc. Patauinos vita functos recenſet ab ann 1057. vſq ad an 1075. Bernardum primum ponit Patauinum Epiſc. poſt Vvaſolph Teutonem Præſulem eiuſdem ciuitatis, cum hũc conſtet vixiſſe an. 1057. & Bernardum electum ante ann. 1049. Falluntur itaq. auctores in anno creationis, quam volunt incidiſſe in an. 1053. ſexq. annos in ea dignitate vixiſſe, quod, temporum recte poſitis calculis, repugnare videtur, vt paulo ſupra narrauimus.

65 VERCVLPHVS, quem alij Vintulphum dixere, Vvaſolph Teutonem vocat Arnulfus Monachus in Chronica, ſucceſſit Bernardo anno 1057. Præfuit is ann. quatuor, alijs quinque.

66 VLDARICVS item Teutonus adhanc ſedem ſubuectus eſt poſt Verculphũ. Synodo Romana interfuit a Gregorio VII celebrata, ab eoque miſſus eſt in Germaniam ad Imper Henricum vna cum Petro Epiſc. Albanenſi an. 1079. vt narrat Baronius ex Bertoldo. Quo Præſule diuinitus reuelatum eſt corpus S Danielis Martyris, iam ex hominum memoria obliteratum, quod tranſtulit in Cathedralem. Bona omnia ac immunitates à ſuis anteceſſoribus elargita, rata perpetuo iuſſit an. 1064 poſtquam D. Danieli templum ædificauerat. Eximie hanc Cathedram texit Vldaricus annis plus minus 26. diemque obijt an. 1090. iuxta eiuſdem Eccl. tabulas.

67 MILO Teutõnus ſummo loco natus, fauore Henrici Cæſaris Patauinam arripuit Eccleſiam, ſtuduitque quam qui maxime eidem Imperatori, Gibertoque Antipapæ, cui diplomate ſubſcripſit an. 1083. quamobrem oporter illum intruſum contra Vldericum fuiſſe ante eiuſdem Vlderici obitum. Idem *Henricus*, Milonis gratia Patauinam Eccleſiam ditauit, atq. exornauit, ipſumque & ſucceſſores donauit op-

A pido plebis Sacci, vnde Patauini Antiſtites hactenus Comites Saccenſes appellantur. Eius temporibus vixit B. Breuẽtius ex Comitibus ſancti Petri; is qui cœnobium ſancti Cæciliæ velatis virginibus proprijs in ædibus conſtruxit, quod poſtmodum ob nimiam arcis vicinitatem dirutum, ad monaſterium S. Agathæ à Carrarienſibus Principibus tranſlatum fuit ann. 1374. Idem B. Breuentius ſacram ædem ædificauit, vbi iacet præmortuus an. 1090. miraculis clarus. Milo vero poſtquam Patauinam Eccl. poſſediſſet ann 16. vt volunt, è viuis ereptus eſt circa annum 1100. poſtquam nouum ſacrarum virginum ſancti Petri templum cępiſſet ædificare.

68 PETRVS Tergula Patauinus, cuius
B publicæ habentur tabulæ, teſte Cauaccio, anno 1101. quibus, erga cœnobium ſanctæ Iuſtinæ propenſior, rata iuſſit eſſe eidẽ dona ſuperiorum Præſulum, auxitque ampliſſimo prædio prope Lignarium, & alijs in agro Taruiſino. Ipſe iam cęptum templum à Milone obſoluit, eidemque Archipresbyterum attribuit, cum aliquot Canonicis: ibi ante maius altare ad pauimentum hoc diſticon legendum appoſuere.

Præſulis eſt Templi finitio tempore Petri
Milo fundauit, vir Præſulis, & Imperiatis.

Deceſſiſſe Petrum an. 1109. alij 1119. referunt auctores.

C 69 SINIBALDVS ſuffectus eſt Petro, cuius anni ex ancipiti ſupputatione ponũtur 9. vel 19. vt aſſerit Cauaccius.

70 S. BELLINVS, Germanus Epiſcopus, cum ad Romam ad limina Apoſtolorum veniſſet, defuncto Sinibaldo Epiſcopo Patauino, Canonicorum ſuffragia in decernendo ſucceſſore diſtraherentur, & bini repente Epiſcopi renunciarentur, vterque ſibi integram dignitatem armis, & clientelis vendicaret, à Pontifice Patauinus Epiſc. Bellinus eligitur ann. 1123 Eximie ſanctitatis, & continentiæ vir; verbo, & exemplo Patauinam Eccleſiam annis 26. adminiſtrauit. Hic flagranti pietatis ſtudio Pa-
D tauinę Eccl. ab intruſis Epiſc. paulo ante male acceptæ, ſalutarem præceptorum adhibuit medicinam, acerrimeq. immunitatem eccleſiaſticam propugnauit: quamobrem potentem ciuem Thomam Capinigrum, qui inuerſo iure bona quædam, ac decimas Patauinæ Eccleſiæ ſibi vſurpauerat, à communione fidelium ſemouit, à quo cum deinde multa pateretur indigne, Sanctus iter Romam intendit, vt à ſancta Romana Sede contra impium ciuem referret ſuppetias, ille euntis inſecutus veſtigia, apud Rodigium crudeliſſime obtruncat ſexto Kalen. Decembr. an. 1150. Narrant Eugenium Tertium Bellinum, pro libertate Eccleſiaſtica ſtrenue vita functum,

ctum, inter ſanctos Martyres retuliſſe, Patauij, Rodigijque eius feſtum ſolemne haberi.

71 IOANNES Caccius P[illegible]inus, nobilitate generis, & legum peritia clarus, ad patriæ ſedem fuit adlectus anno 1150. In eo munere ſuſtinendo ſe geſſit egregie an. 19. Vita functus, & ſepultus eſt in Cathedralis clauſtro in marmoreo ſepulchro, prope oſtium baptiſterij, cum eiuſmodi epitaphio.

Qui cum prole ſua cintura fulxit equeſtri
In que Sacerdotum canone Doctor erat.
Hic iacet Antiſtes Caccij de ſtirpe Ioannes
Cuius nomen humi, mens viget aſtra ſuper.

Hic, D. Nicolai Myrenſis, aliorumque ſanctorum apudLittorenſes Monachos quieſcentium corpora mirifice coluit, & vt alacrius templo ædificando incumberent, à decumis in po[s]terum exoluendis Monachos eis, quæ mox prodemus, litteris, liberali munificentia exemit, tertio poſt quinquageſimum an. tranſacto, poſt quam ſacra ea corpora Venetias deducta fuerant. Litteræ Ioannis in tabulario Littorenſe ita extant conſcriptæ.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

☞ Anno incarnationis eius milleſimo cẽteſimo quinquageſimo tertio. Regnante D.N.D. Friderico Imperatore, tertio Kalend. Martij indict. prima. Ego in Dei nomine Dom. Ioannes diuina gratia ſanctæ Patauenſis Eccleſiæ Epiſcop. monaſterio, ſeu eccl. S.Nicolai terra, marique magni, in littore ſito prope Venetias, dono & offero pro reparatione eius, quæ nunc denuo mirabiliter fabricatur ad laudem ſanctorum, qui nuper in eadem Eccleſia requieſcunt, vbi & quaſi totus mũdus ad eorum ſuffragia concurrit, beneficia, eorum interceſſionibus, & ſanitates vnuſquiſque pro ſuæ menſura fidei reportans, pro felici ſtatu domini Imperatoris noſtri, & pro remedio animæ ſuæ, & omnium meorum anteceſſorum, pro Ducibus noſtris, & optimatibus, Clero que ac vniuerſo populo. Et vt mihi quoque ſucceſſorib. meis ad remedium proſit ſempiternum Ideoque ego qui ſupra Dominus Ioannes ſanctæ Patauenſis Eccleſiæ Epiſcopus tibi domino Gregorio præſenti, præiati monaſterij ſancti Nicolai in littore prope Venetias Abbati & tuis fratribus, qui Deo ibidem ſeruire videntur, vel ſucceſſoribus veſtris in perpetuum dono & offero totam, & integram decimam omnium poſſeſſionum veſtrarum ſub mei Epiſcopatus iuriſdictione ſituatarum, & nominatiue decimam omnium poſſeſſionum veſtrarum de villa, curtis, & campi longi maioris, cum locis, & confinibus ſuis, decimam terrarum veſtrarũ de villa Beionis, decimam terrarum veſtrarum de villa capitis Vici, decimam terrarum veſtrarum de villis plebis, & argeris plebanus Sacenſis. Ea ratione vt admodo tu præſens dominus Gregorius, & fratres tui cum omnibus ſucceſſoribus veſtris, in perpetuũ iam dictas decimas qualiter ſuperius legitur in integrum habere debeatis, & tenere, & poſſidere abſque omni mea, ſucceſſorumque meorum contradictione, receptione, ſeu diminuitione. Inſuper ego dominus Ioannes Patauenſis Epiſc. confirmo tibi Domino Gregorio, & tuis fratribus in perpetuum, & offero illud feudum veſtrum antiquum camporum triginta ſex in villa Foſſati de quo tam vos, quam Abbates alij veſtri eſtis conſueti inueſtire Maiolos de Padua, quemadmodum vidi in inſtrumentis veſtris antiquis publicis, & authenticis legi Præterea confirmo vobis & innouo, voſq inueſtio de feudo veſtro antiquo illarum trium petiarum terræ, de quibus eſtis ſoliti, a venerabilibus Epiſc. ſanctæ Patauenſis Eccleſiæ inueſtiri, ſicut mihi oſtendiſtis per vnam chartam inueſtitionis authẽticam vobis factam à Domino Odorico Epiſcopo Patauenſi in milleſimo ſexageſimo quarto ind. ſecunda, octauo Domini Henrici imperatoris anno, quarto nonas Iunij. Quæ ſunt prima petia in villa de Curte in contraram ſancti Nicolai camporum circa treſdecim ab vna parte, qua vadunt homines, ab alia riuus, & ab alia partim viæ, partim Bertaldus de Caporolis, ſecunda petia camporum quinque incenta, a tribus partibus via communis, alia in plebe in Lanzago camporum vndecim, à duabus partibus via communis, ab alia rio, itaut admodo de iſtis tribus vltimis petijs terræ ſemper ſicut hactenus faciatis vos ab Epiſcopis Patauinis inueſtiri. Si ergo ego ipſe, quod Deus nolit, vel quiſquam ſucceſſorum meorum contra huius noſtræ conceſſionis, & obligationis ſcripturam voluerit moleſtare præfatum monaſterium, aut Abbati, vel fratribus, qui erunt in illo tempore, aliquam diminuitionem fecerit, aut aliquis ex decimis illarum terrarum vlla occaſione attulerit, omne damnum, quod datum fuerit, me, ſucceſſoreſque meos in duplum re[st]ituros promitto, & obligo. Et inſuper ſanctos Dei Nicolaum & ſuos ſocios in illo relinquo vltores, & inuoco. Quidem & pro futurorum memoria, & pro noſtræ conceſſionis perpetua firmitate retinenda, Proſdocimum Cauſidicum, & ſacri Palatij Notariu præſentem chartam rogauimus ſcribere. In qua ſupponens teſtes confirmauit, & roborauit.

 Actum

A *Actum in Epiſcopali domo in pauſatorio, vel cœnaculo Dom. Epiſcopi.*

† *Ego Dominus Ioannes ſubſcr.*

† *Ego Obizo Archipresb. in hanc paginam conſenſi.*

† *Ego Tauſunus presb. ſubſcr.*

† *Ego Presb. Bertoldus ſubſcrip.*

† *Ego Maximus Presb. ſubſcr.*

† *Ego Rambaldus Presb. ſubſcr.*

† *Ego Bedo Presb. volui.*

† *Ego Arnaldus Presb. ſcripſi.*

† *Ego Leo Presb. ſubſcr.*

† *Ego Preb. Papi ſubſcr.*

† *Ego Natsozersus Presb. ſubſcr.*

† *Ego Agittardus Presb ſic conſenſi.*

† *Signum manu Roza nobilis teſtis.*

B † *Signum manu Gondeberti de Forzate teſtis.*

† *Signum manu Viſogntorini teſtis.*

† *Signum Bondanteſi teſtis manu eius*

† *Signum manu Marcheti de Scarpatijs teſtis.*

Omnes iſti & alij rogati teſtes. Ego Proſdocimus quondam Maximi de contrata ſanctæ Luliana Patauenſis Cauſidicus, et Notar. ſacri Palatij rogatus à Domino Ioanne Epiſcopo tradita compleui, et roboraui.

72 GERARDVM deiode Pomedellã nobilem Patauinum prouexerunt ad ſedem 1169. lætantibus ciuibus Patauinis, qui de Gerardo, tametſi adhuc iuuene, magnam, C egregiamque ſpem conceperant, quam viciſſim nec Pomedella feſellit. Pluribus enim ſalutaribus ſcriptis legibus, & Clerum ſuum optime inſtituit, inque diſcordantes cities, pace facta, diu manſutum fœdus percuſſit. Litem compoſuit pro decimis ab anteceſſoribus ſuis conceſſis Monachis ſanctæ Iuſtinæ, inter eoſdem, & Cathedralis Eccleſiæ Canonicos, & diſſidium ab eodem tollitur, quod diu exagitauerant de obſequijs mortuorum, abſente Epiſcopo, in eccleſia ſanctæ Iuſtinæ iuſtis ſoluendis. Hæc ſuo diplomate confirmauit Alexander Venetijs ann. 1177. tali modo.

D *Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.*

Dilecto filio Dominico Abbati S. Iuſtinæ de Padua ſal. & Apoſtol. benedictionem. Intelleximus ex ſcripto quodam quod eſt adictum manu publica, quod interte, & Canonicos Paduanos mediantibus venerab. fratri noſtro G. Epiſcopo Paduano, Manfredo & Bono Ioanne, quos tu, & altera pars communiter elegeratis, huiuſmodi pax, & concordia facta, quod Archipresbyter præſcriptæ eccleſiæ in obſequijs defunctorum, abſente Epiſcopo, vel nolente miſſam cantare, ſpecialem miſſam cantet, ſi chorus Canonicorum fuerit, inuitatus, aut ſi Archipresb. præſens non fuerit cantes, & ſi tu, & Archipresbyter abſentes fueritis, vnus de Canonicis miſſam celebret. Cæterum quia prædicta concordia ex parte Canonicorum violata eſt, ſicut aſſeris; nos tibi ſuper hoc paterna ſollicitudine prouidere volentes, auctoritate tibi Apoſtolica duximus indulgendum. Vt in obſequijs defunctorum Epiſcopo aſſente, vel miſſam cantare nolente, nullius contradictione, vel appeltione obſtante, fas tibi ſit, in monaſterio tuo ſpecialem miſſam cantare.

Datum Venetijs in Riuoalto 16. Kalend. Octobris.

Interea Gerardus Venetijs fuit an. 1177 cum inter Alexandrum Tectium, primumque Fridericum Imperatorem pacis fœdus percuteretur, & Lateranenſi Concilio interfuit ſub eodem anno 1179. Illius temporibus in templo ſanctæ Iuſtinæ plura ſanctorum corpora reperta ſunt: quæ ibidem latuerant, dum Atriani in Catholicos deſæuirent, & in decentiori loco veneranda ab eodem Gerardo exhibita ſunt. Patauinæ Eccleſiæ egregie præfuit Gerardus ann. 45. & ſenio, grauis Epiſcopatu ſe abdicauit anno anno 1214. pauloque poſt mortem obijt, quem virum in opere, & ſermone potentem, prudentem quoque, & ſanctæ memoriæ appellat Rolãdinus in Chronico lib. 1. pauloq. poſt obijt Beatus Stephanus olim Abbas ſanctæ Iuſtinæ, ſepultus in monte Veneris, in montibus Euganeis, vulgo de Verda, in æde ſanctis Ioannis Baptiſtæ, vbi eremiticam vitam duxerat. Locum nunc incolunt Oliuetani Monaci à Raymundo Epiſcopo e Tuſcia euocati an. 1380. De huius cœnobij inſtitutione breuis extat hiſtoria in membranis conſcripta à Petro Marcello Patauino Antiſtite, quam referendam duximus.

[Primus (inquit) habitator huius venerabilis loci montis de Verda, ſecundum antiqui viri poſteris retulerunt, fuit quidam vir de Torilia Adam nomine, Monachus ſanctæ Iuſtinæ de Padua. Iſte primus vitam eremiticam eduxit, & inter ſaxa ingentia ſibi arctiſſimam conſtituens manſionem, diuturnis ieiunijs afflixit, & macerauit corpus ſuum, qui ſecundum noſtram exiſtimationem obijt tempore Alexandri Tertij Papæ de Senis & primi Friderici Barbaroſſæ, qui Mediolanum deſtruxit. Quorum geſta apud Venetias noſcuntur, qui regnauerunt, & pugnauerunt inuicem in milleſimo centeſimo ſeptua[geſ]imo ſecundo. Cuius venerabilis Adæ oſſa in eius cella, in qua viuus habitauerat annis amplius octuaginta inhumata manſerunt in eodem cauerna ſaxi, in qua ſe . . vir beatus cum migrauit ad ominum. Iſte habuit quendam militem ſibi pro more

A Chriſti fideliter ſeruientem, virtute patientiæ ornatum, qui iuxta eandem cellã poſt obitum Domini ſui eſt ſepultus. Poſt vero tranſitum prædictorum, quidam alij ſucceſſerunt, ſed non finaliter perſeuerauerunt. Ex quibus fuerunt duo viri religioſi, quorum vnus vocatus eſt Dominus Dragus, & alius Dominus Gerardus, poſt ipſos autem Dominus Villanus de Maſerada territorij Paduæ Monachus S. Iuſtinæ miræ ſimplicitatis in montem iſtũ de Verda aſcendit, & eccleſiam paruulam prope eandem cauernam ſibi conſtruxit, quam Reu. Pater Dominus Gerardus Epiſcopus Paduæ conſecrauit ſub nomine ſancti Michaelis Archangeli. Iſte in loco iſto de Verda vſque B in finem in prædicto eremitorio, ſiue cauerna ſaxi vitam deuotiſſimam duxit, & feliciter obijt anno Domini 1212. 23. Februarij. Anno autem Domini 1209. adhuc viuente Domino Villano, Dominus Preſbyter Albericus de Burgonico Paduæ, & venerab. Pater Stephanus de Triuognone Paduæ territorij, Abbas ſanctæ Iuſtinæ de Padua homo bonæ ſimplicitatis, prius Abbatiæ officio, & dignitate depoſita, aſcendit in montẽ de Verda 46. dies poſt aſcenſum prædicti Domini Alberici, ibidem deuotiſſime Domino Ieſu Chriſto militauit, vſque in finem, ſed præfati Domini Alberici ſumma perfectio fuit in magna & continua abſtinentia, & reſidentia continua C in illo loco de Verda. Iſte fuit homo conſtas, ſeuerus, maturus, & à Religionis rigore penitus non recedens. Iſti Beati Patres ſcil. Dominus Albericus, & Dominus Stephanus ſanctiſſimam vitam eremiticam duxerunt vſque ad finem, & feliciter conſumatis in ſancta conuerſatione ſimul 32. annis, in eodem anno ſecundus poſt primum 46. diebus interpoſitis, ſicut fuerant à Domino ad eremiticam vitam vocati, ſic pariter ad æternam vitam beato fine feliciter tranſierunt. Iſti duo ſancti Patres, ſcil. Albericus & Stephanus eorum ſancta vita, & fama, tum larga, & copioſa bona mobilia, & immobilia acquiſierunt à deuotis perſonis, quod à fundamentis omD nes domos, dicti loci de Verda, & eccleſiam ſancti Ioannis Baptiſtæ ædificarunt, quam & Reu. P. Iordanus Epiſcopus Paduæ conſecrauit ſub dicto nomine, mutato nomine prioris eccleſiæ, quod opinamur factum ex eo, quod pie creditur, tunc illuc portatum fuiſſe. Cuius meritis in eadem eccleſia immemorabilia miracula comprobantur vſque in hodiernum diem. Item poſt conſtitutionem monaſterij, & eccleſiæ ſancti Ioannis prædicti ſancti Patres Albericus, & Stephanus fecerunt de nouo monaſterium S. Leonardi de Boccone, & dotauerunt illud copioſe, & de proprijs bonis monaſterij ſancti Ioannis Baptiſtæ de Verda, & poſuerunt in dicto monaſterio moniales mulieres deuotas in habitu albo, ſicut fratres de Verda ibi perſeuerauerunt cum honeſta conuerſatione, & bona fama vſque ad annum 1380. quo tranſlatum fuit monaſterium de Verda in Ordine ſanctę Mariæ montis Oliueti, quarum ſex cum Abbatiſſa proprijs oculis vidimus ſcil. in ſancto Leonardo de Boccone habitantes ſub habitu & diſciplina Prioris S. Ioannis de Verda. Iſti duo patres Albericus & Stephanus fuerunt venerabiles viri, & ſtatura proceri, qui non ſolum ſalubri locutione, ſed & cultus grauitate, ac morum venuſtate, & ſuo venerabili, & deuoto aſpectu homines ad deuotionis dulcedinem inducebant. Nec mirum, quoniã in quibus Deus lux virtutum habitabat per eos refulgebat, & ſuam gratiam cæteris refulgebat. Beatus Albericus migrauit ad Dominum anno Dom. 1241. id. Auguſti; poſt cuius felicem obitum Beatus Stephanus eius ſocius ſecutus eſt illum die 16. Septembris, & ſic diebus pauis poſt alium mortuus eſt. Quorum corpora in eccleſia S. Ioan. Baptiſtæ ſunt ſimul ſepulta in vna arca marmorea, vt quemadmodum ſe in Deum dilexerunt in vita ſua, ſic & in morte non ſunt ſeparati. Et prope eandem arcam, ad caput oſſa venerabilis Eremitæ Adæ de caterna ſaxola tranſlata in monumento paruiſſimo fuerunt reuerenter collocata, & altare ſancti Michaelis Archangeli de conſilio, & voluntate R.P. D. Epiſcopi Paduæ fuit ab illa prima eccleſiola remotum, & collocatum in prædicta eccleſia ſancti Ioannis Baptiſtæ propter inſolentiam mulierum, quæ ſub colore deuotionis volunt omnia, & ſingula impudenter percurrere, & perſcrutari. Sed vt poſtmodum in illa eccleſia prima altari viduata, & diuinis deſtituta, fuit funditus deſtructa. Eremum autem, & illam cauernam ſaxorum, in qua iſti ſancti Patres Eremitæ primo habitauerunt proprijs oculis vidimus & adorauimus, & inuiolabiliter permanſerunt vſque ad an. Dom. 1397. Laus Saluatori. Hæc ex antiquiſſimis teſtimonijs recepta, & alibi ſcripta, hic repoſita ſunt auctore R.P.D. Domino Petro Marcello digniſſimo Patau[...]o Antiſtite in Verda ob peſtem habitante 1427. die 24. Nouembris.] Hactenus relatio. Ergo an. Chriſti 1159. ſiue paulo vlterius, Verdana eremus per Beatum Adamum habitari cępta eſt, quam deinceps Dragus, Gerardus, & Villanus conſecuti ſunt. His ſuccederunt Albericus Bocconenſis, & Stephanus Tremonienſis, & monaſterium ædificarunt. Anno 1229. Bocconi, qui proximus viſus eſt monaſterio, ſacris Virginibus titulo ſanctorum Leonardi, Viti, & Modeſti cœnobium cõſtruxerunt, cui Albericus Verdæ Prior, ſodalibus Stephano, & Manfredo conſentientibus, prædia omnia, quæ ipſi apud

apud Bocconenſes obtinebant, condonat. Virgines in ædibus ſancti Leonardi conſederunt ad annum vſque 1380 Tranſlatæ deinde ſunt Parauium ad ſanctũ Matthiam. Beatis Alberico, & Stephano vita functis, alij deinde Eremitæ incoluerunt, cum Raymundus Parauinorum Epiſcopus dirutum plane cœnobium, & omnis Regularis vitæ obſeruantia deſtitutum conſpiceret: Oliuetanis Monachis, aſſentiente Franciſco Carrarienſi Patauinæ Reipublicæ Principe, attribuit.

73 IORDANVS Maltrauerſus, Mutinenſis Eccleſiæ Præpoſitus, ab electoribus rite, ac iuſſu Innocentij Tertij congregatis, Patauinus eligitur Epiſcopus an. 1214. reiecta paulo ante electione, tamquam vitio facta, cuiuſdam Ioachimi Monachi S. Iuſtinæ. Eo ſedente Patres Dominicani in Vrbem fuerunt recepti templumq. ſpacioſiſſimum ædificarunt: locum dedere Gerardus, Rogerius, & Ioannes de Vadijs Patauini, in quo à Communi Patauino ex mulctis fere conſtructum duodecim ingẽtibus colnmnis exurgit: ſtructuram Iordanus Epiſcopus indulxit huc monumento.

Iordanus Mutinenſis,
Dei gratia Epiſcopus Paduanus ad
inſtantiam & poſtulationem Fr. Guidonis
Prioris Fratrum Predicatorum
Padue
& Fr. Martini Prioris Fr. Prædicatorum
Venetijs commorantium, dedit
Eis primum lapidem benedictum pro
conſtruenda & ædificanda eccleſia Padue
ad honorem Dei, & B. Auguſtini
anno Dom. M. CC. XXVII.
Ind. XV. die V. Octobris Notario
Turpino q. Grati filio.

In fronte Eccleſiæ de eiuſdem extructione hi verſus leguntur, cnm quatuor inſignibus Communitatis Paduæ.

Annis ſexcentis bis, cor teneas ſapientis,
Luſtris tranſatis ter denuo quinque quod actis
ſumptus Vrbani Ciues dando Paduani
Hoc incœpere templum componere vere
Sextili menſe, laudes ergo ſibi denſæ.

Anno Domini M. CC. LXXV.
Ind. III. de menſe Auguſt.
Hoc opus incœpit fieri per Commune
Padue ad honorem
Domini noſtri Ieſu Chriſti,
Beatæ Mariæ Matris eiuſdem,
& Beatorum Confeſſorum Auguſtini,
Dominici, Ioan. Baptiſtæ,
Ioan. Euangeliſtæ, Apoſtolorum Petri,
& Pauli, Stephani, & Petri
Martyris, & aliorum quorum altaria
ſunt hic

Hanc conſecraſſe Eccleſiam Benedictum Vndecimum Pontificem ex Ord. Prędicat. aſſumptum, tunc Epiſcopum Cardinalem Oſtienſem anno 1303. docet inſcriptio ſub organo poſita.

Iordanus vero Epiſcopus, poſtquam perbelle Patauinam Eccleſiam annis 14. rexiſſet, mortalitatem expleuit an 1228. quo Beatus Iordanus Forozatus nobilis Patauinus die ſeptimo Auguſti Venetijs migrauit ad Chriſtum, pro quo, proue vrbis liberrate ab impio Ezelino diu in carcere maceratus fuerat. Cuius corpus Patauiũ deinde relatum in eccl S. Benedicti, vbi integrum fere adhuc iacet; ſanctitatis titulo decoratur: cuius vitã edidit doctus, & eruditiſſimus Præſul Aemonienſis Iacobus Philippus Thomaſinus, patrię ſuæ decus & ornamentum.

74 IACOBVS Corradus ex Archipreſbytero, poſt vnius anni interregnum, Patauinus Antiſtes fuit adlectus anno 1229. Quo Præſule Diuus Antonius Luſitanus Paduæ obdormiuit in Domino 1231. cuius eccleſiam conſecrauit idem Iacobus Sanctiſſimis moribus Præſul fuit, multumque inſudauit, vt ciuitas crudeliſſimi Ezelini à Romano tyrannidem eluctaretur. Contram quem, cæteroſque hæreticos Patauini cum totis viribus inſurrexiſſent, à Gregorio Nonọ magnis laudibus ornati, hoc ab eodem Pontifice æternum teſtimonium retulerunt, quod ad huc in Regeſt. eiuſdem lib. 5. ep. 119. aſſeruatur.

Poteſtati, Conſilio, & Populo Paduano.

Cum de ſummo munere Chriſti veniat, vt ſibi à fidelibus ſuis digne & laudabiliter ſeruiatur, grates, & laudes, quas poſſumus referimus Muneranti, qui vobis gratię ſuæ dona multiplicans, populum ſibi acceptabilem vos elegit, deuotionem veſtram in operibus ſibi placitis exercendo, vt munerum copiam præmiorum copioſitas comitetur. Vos enim feruentes orthodoxæ fidei zelatores de finib. veſtris hæreticos profligatis, & abhominantes eoſdem non deſinitis eos ex animo impugnare. Vos iuſtitiæ amatores inſignes Eccleſias, & perſonas Eccleſiaſticas magnanimiter defenſatis, & in dulcedine libertatis fauorabiliter confouetis. Vos pietatis ſectatores conſpicui ſacræ Religionis ſeduli nutritij facti eſtis, quare de glorioſa ciuitate Paduana dicuntur, & nos in-

eiu-

eius laudibus delectamur, dum ibi fulget forma virtutum, morum norma ſplendeſcit, & viget ſalutarium diſciplina, indeq. fit, quod ſpeciali prærogatiua delectionis, & gratiæ vos in Chriſti viſceribus amplexãtes, ſi etiam vobis de veſtra ſynceritate fiduciam vindicamus, requirendo vos in iis, quæ ad Deum pertinent confidenter, vt quo paratior vobis materia exercendæ virtutis offertur, eo vobis auctior creſcat cumulus meritorum. Sane noſtis, ſicut credimus, deteſtandam inſaniam Exelini, qui Sathanæ ſatelles effectus, nec contentus pro ſe tantum pactum iniſſe cum morte, & contraxiſſe cum inferis ſponſiones, niſi & quoſcunque poteſt in baratrum perditionis adducat, abiecta Catholicæ fidei veritate, prauitatem hæreticam amplexatus, Chriſti blaſphemus receptat hæreticos, defendit, fouet, & effert in contumeliam creatoris, & in Curiam populi Chriſtiani. Et licet iam pluribus monitis fuerit diligenter, vt damnatorum eorum tenebris derelictis, rediret ad lumen ſereniſſimæ veritatis, ligatus tamen ſuorum funibus peccatorum elegit petere protius, quam ſperare, vergendo iugiter in deterius, ita quod iam creditur puteo deſperationis abſortus, quia Deo manifeſte rebellans, & publice contradicens, omnem prorſus, omnem ſapientiam, imo inſipientiam ſuam patenter exercet: quomodo hæreticos in terris ſuis aggreget, & extollat, & ibi ſuos dogmatizantes errores illaqueent ſimplices, & incautos, & ſic augeatur numerus perditorum. Quis ergo fidelis ab auditu tantæ perfidiæ non horreſcat? quis tot abominationes abominari non valebit? quis zelum compeſcere poterit, quin armetur in tantæ iniuriæ vltionem? Cæterum licet adeo credimus ipſum in ſua malitia viguiſſe, quod vix ſperetur aliquibus monitis molliendus, eo, quod deſperabilis plaga eius, & ad alligandam curationem vtilitas non eſt, & adhuc tamen exuberantiori diligentia vti volentes, illi preces, monita, & præcepta dirigimus, vt ad Dominum ſe conuertens, & ad Eccleſiæ rediens veritatem, infra duos menſes perſonaliter ad præſentiam noſtram accedat pariturus noſtris beneplacitis, & mandatis, alioquin ipſum publicè de hæreſi nunciabimus eondemnatum, & excommunicatos omnes eius complices & fautores. Vt igitur vos ſpeciales in hoc Chriſti cognoſcamus athletas vniuerſitatem veſtram aſſeruoſe rogamus, & monemus attente, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, & adiurantes per aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti, necnon in remiſſionem peccaminum iniungentes, quatenus fidei zelo ſuccenſi, contra dictum perfidum viriliter procedatis, in eum potentiam veſtram magnanimiter exercentes venerabilibus fratri-

A bus noſtris . . . . Regienſi. . . . Mantuanenſi, & Brixienſi Epiſcopis, & dilecto filio . . . . Mantuano electo, vel eorum cuilibet ſuper hoc efficaciter intendendo, ita quod peſtilente mulctato, reddantur alij cautiores, & vos exinde vobis apud Deum meritum, & laudes apud homines comparetis. Nos autem de miſericordia omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, omnibus qui ex animo proceſſerint cõtra illum tres annos ſibi de iniuncta pœnitentia relaxamus, & ſi quis ex eijs forte deceſſerint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti, & ore confeſſi ſunt,
B veniam indulgemus.

Datum Reate 4. nonas Septembris anno quinto.

Iacobus interea, vt diximus, cum omnem mouiſſet lapidem aduerſus impium Ezelinum, eiuſque ſequaces, Eccleſiam ſibi creditam verbo, & exemplo per decem omnino annos laudabiliter rexiſſet, vita functus eſt anno 1239. circa Paſcha, poſt cuius exceſſum Patauina ſedes vacua fuit tempore diuturniori, cum idem Ezelinus tyrannus iura, fortunaſque huius Eccleſiæ regias in ſe traxiſſet, obſtitiſſetq.
C ne nouus eligeretur Epiſcopus. Vacaſſe autem Epiſcopatum ann. 17. habet Chronic. Marchiæ Treuiſanæ lib. 9. & Chronic. Monachi Paduani lib. 2.

79 M. IOANNES Baptiſta Forzatus nobiliſſimus Patauinus, virtute, ac legum peritia clarus, poſt diutinam vacationem aſſiſtente Epiſcopo Card. Albanenſi Apoſtolicæ ſedis legato, patriæ Epiſcopus delectus eſt, electionem confirmauit Innocentius Quartus anno 1250. hanc vidimus in Regeſt. Vatic. ep. 100. fol. 17. Ad quem Ioannem adhuc electum ſequentem ſcripſit epiſtolam anno 1251. quæ extat in eodem Regeſto.

D *Electo Paduano.*

Olim ex cauſa in Lombardis, & Marchia Taruiſina generaliter intendiſſe dicimur, ne in Cathedralibus, vel alijs collegiatis Eccleſijs deberet ſine ſpeciali mãdato noſtro de Prælatis per electionem quorumlibet prouideri, ſed quia occaſione huiuſmodi, ſicut aſſeris, nonnullis monaſterijs, & eccleſijs Paduanæ ciuitatis, & diœceſis de perſonis inutilibus cum vacatent hactenus, eſt prouiſum, adhiberi per vos ſuper hoc ſalubre remedium poſtulaſti. Nos igitur, & eccleſijs eiuſdem ciuitatis, & diœceſis prouidere, ac perſonam tuam honorare volentes, præſentium tibi auctoritate concedimus, vt tribus monaſterijs Eccleſiæ Paduanæ lege diœceſana ſubiectis, ſi vacant, vel ſi vacauerint poſſis

auctho-

auctoritate noſtra per ſe, vel per alium prima vice de perſonis idoneis prouidere. Ceteris autem monaſterijs, & eccleſijs prædictæ ciuitatis, & diœceſis quæ nunc vacant, vel prædicto interdicto durante vacauerint, non obſtante interdicto huiuſmodi, eadem auctoritate tribuas, vel tribui per alium facias licentiam eligendi perſonas idoneas in eiſdem, dummodo aliud canonicum non obſiſtat. Contradictores, &c.

Datum Peruſii decimo octauo Kal. Febr. anno nono.

Cæterum Ezclino obſiſtente tyranno, nunquam obtenti Epiſcopatus inire potuit poſſeſſionem; tandem extincto tyranno, lętante Patauino populo die 3. Aug. 1259. ſolemniter vrbem ingreſſus, ſua in ſede collocatus eſt. In optimis vtique numerandus paſtoribus, vtpote, qui ab impio Ezclino ſuæ Eccleſiæ inſpertas labes, illataque detrimenta reſarſerit, eluerit q. Ab Vrbano Quarto Pontif. Accademiæ, in qua omnes nobiliores diſciplinæ addiſcerentur, impetrauit erectionem, iam olim à Federico Secundo Imperatore munificentiſſime fundatæ, & auctæ. Deceſſit Ioannes perpetua erga pauperes beneficentia, ac vitæ integritate clariſſimus anno 1283. ſepulruſque eſt in Cathedrali ſub confeſſione, in marmorea area, cum hac inſcriptione.

Nomine Baptiſta Paduanus Epiſcopus iſte
Stemmata Forzatum, iuris quoque nobile pratum:
Gregory moret, fama Salomonis honoret,
Proſdocimi vitam, patriam poſſedit auitam
Ter nonis annis obyt, ſed luce Ioannis.
Luſtra ferens toto numero, cum ter tribus octo
Talia ſceptra tenet, poſt hac ſua corpora petra
Cui geminis demptis annis de mille trecentis
Et ter quinque dedit cælum, cui mundus obedit
Quaque die natus ſupera fuit arce locatus.

76 PRINCIVALLIS Comes Patauinus, ex antiquiſſima Maltraucrſorum familia, qua Bernardus alius olim Epiſcopus prodijt, poſtquam quadriennium vacaſſet Patauina Eccleſia, à ſaniori parte Capituli electus Epiſcopus ex Canonico Cathedralis, confirmatus eſt, & conſecratus ab Aquileienſi Patriarcha anno 1287. rejecto Ioanne Canonico ab alia parte poſtulato. Vix Epiſcopatum acceperat, eum il-

A lum in manibus Nicolai Quarti Pontificis abdicauit, reſeruata annua penſione ſuper fructus menſæ Epiſcopalis, vt habetur in Regeſt. Vatic. epiſt. 359. ann. 1289. decimo quinto Kalen. Martij. Sequenti vero anno idem Nicolaus Papa Princeuallem ad Archiepiſcopatum Calaritanum tranſtulit in Sardinia die 12. Kal. Februarij, tunc vacantem per obitum Galli. Ex eodem Regeſt. epiſt. 747. fol. 177. Fato functus eſt Princiuallis anno 1295. habuitque ſucceſſorem in Calaritana Eccleſia Iacobum de Abbate Canonicum Mertopolitanæ Eccleſiæ, de quo alibi.

77 BERNARDVS Ioanninus Gallus ex Prouincia Narbonenſi, Cameræ Apo-
B ſtolicæ olim generalis Auditor, iuris vtriuſque celeberrimus doctor, ſub Martino IV. Pontifice in Curia celebris, in locum Princeuallis Patauinus Epiſcopus renunciatus eſt 1289. qui ann. 6. ſui Præſulatus, dum ex palatio in forum deſcendit, à quadam infimæ plebis homine cultro transfoſſus occubuit: Tanti ſceleris cauſam affert Cauaccius, *quia* (inquit) *fama erat, illum congeſta multa vi frugum, augere annona caritatem*: Tamen de eius nece nil in Reg. Vat. tantum habetur illum obijſſe an. 1295.

C

D 78 Fr. IOANNES Sabellus Romanus, Ord. Prædicatorum, auorum nobilitate clarus, probatiſſimis moribus, doctrinaque præcipuus; à Bonifacio Octauo hanc eandem ſedem adminiſtrãdam accepit anno 1295. 18. Kal. Decemb. reiecta electione Oliuerij de Monteſilice Canonico Paduano à Capitulo vitio celebrata. Duos tantum annos Ioannes ſumma moderatione, ac illibatæ vitæ exemplo hanc rexit Eccleſiam, tranſlatuſque deinde eſt ad Eccleſiam Bononienſem. De quo vide 2. noſtrum tom. in Epiſc. Bononienſibus.

79 OCTOBONVS Placentinus, literarum contradictarum Auditor, Patauinum Epiſcopatum aſſecutus eſt à Bonifacio Octauo anno 1298. 4. id Febr. Sedit ann. 4. tranſlatuſque eſt ad Aquileienſem Patriarchatum, de quo ſupra.

80 PA-

80 PAGANVS Turrianus Mediolanenſis, nobilitate elatus, virtute clariſſimus, Cauernarij, filius: ex Decano Aquileienſi, Patauinus euaſit Epiſcopus an. 1302. 16. Kal. Maij Multis annis, ac rebus egregie ge is deceſſores anteiuit. Ipſe (verba ſunt Cauacij) apud Patauinos virtutis opinionem, tactis retinuit, & ſacrorum ordinum diſciplinam, atque pacem interſactioſos ciues curauit. Epiſcopales ædes extruxit maiori magnificentia quam ferret ea ætas: & præter ſacrarum rerum adminiſtrationem, etiam in publicis conſilijs optimi Senatoris, interdum etiam Imperatoris munere functus eſt. Gualpertinum Abbatem (nempe S. Iuſtinæ) dilexit acri hominem ingenio ſtudio eiuſdem factionis delectatus. Cum eo bellicam expeditionem aggreſſus, feliciter confecit. Cum Patauinorum exercitus aliquando agrum Veronenſium deuaſtaret, hi alterum exercitum in penetralia Patauini agri prope ſeptimum lapidem deduxerant. Fama increbruerat vrbanum exercitum hoſtili impedimento detineri ne vrbi auxilio eſſe poſſet, eamque præſidijs vacuam præſentibus copijs tentandam. Paganus vt inſigni audacia edoceret militem in vrbe eſſe, qui non ſolum eam tueretur, ſed vltro hoſtem laceſſeret, cum Gualpertino delectu clientium, & familiarium habet, eos centuriat, veteranos cogit, & ad Cottarodulum cum hoſte collatis ſignis proſpere pugnat. Ea victoria pulſus ex agro hoſtis, atque ingens præda recepta. Prælati ouantes vrbem ineunt. Sed armorum ſtudia longe diſſita ab inſtitutis Monachorum, & Abbatis dignitate, Gualpertinum paulo poſt, in exilium, ac miſerias pertraxit. Interea plura geſſit (Gualpertinus nempe) quæ multam pietatem, ſtudiumque diuinarum rerum demonſtrant. Templum Diuæ Iuſtinæ vetuſtate apertum obtexit lariceo tabulato, ſuburbanas decimationes ſacratio addixit, Matthiæ Apoſtolo, & Lucæ Euangeliſtæ ſacella extruxit, quorum alterum noſtra ætate in ornationem cultum noui templi erectum, eſt, alterum ante aliquot annos in ſepulcrum monachorum conceſſit. Sanctorum reliquias vrnis condidit ſumptuoſis, maximæ tamen Euangeliſtæ, cuius admodum ſtudioſus erat. Sacra oſſa in vrnam relata ſunt inſigni pompa, & populorum frequentia, curante id quam maxime Gualpertino. Interfuere Paganus Patauinus, Petrus Ariminenſis, Alexander Feltrenſis, Gradeus Parentinus Epiſcopi, & Sabion Bozzacarinus Prior xenodochij Sancti Spiritus, deinde Epiſcopus Acconenſis (melius dixiſſet Adrienſis) Extat rei memoria, quam metro cecinit Albertinus Poeta Abbatis (ſcilicet Gualpertini) germanus. Hactenus ille. Sacratum reliquiarum translatio peracta fuit anno 1316. Sequenti vero Raymundus Patriarcha Aquileienſis deceſſit, & Paganus eiuſdem nepos Patriarcha renunciatus eſt, retenta etiam per duos annos, ex Apoſtolicæ Sedis permiſſu, Eccleſia Patauina. Porro Beati Lucæ Euangeliſtæ ſacra lipſana e Coſtantinopoli olim B. Vrſus monachus Patauium aſportauit, eaque in templo Diuæ Iuſtinæ recondidit. Cæterum Gualpertinus ex monacho Ciſtercienſi, Abbas S. Iuſtinæ à Bonifacio Octauo effectus, fœcundi, ac militaris ingenij vir fuit, cuius ſacra, profanaque facinora non tacuit Cauacius; de quo legendus Albertinus Muſſatus eius germanus frater de rebus Henrici Septimi Imp. Obijt Gualpertinus anno 1337.

81 HILDEBRANDINVS de Comitibus Romanus, à Ioanne XXII. Patauinum ſuſcepit Epiſcopatum an. 1319. Commendatur is effuſæ in Chriſti pauperes munificentiæ, qua etiam multa contulit Eccleſiæ Patauinæ. Sedit laudabiliter annis omnino 33. Deceſſit an. 1352. die 2. menſis Nouembris, nonagenario maior.

82 IOANNES Vrſinus Romanus Hildebrandino ſucceſſit ex ſacriſta Eccleſiæ Vrgellenſis anno 1353. 19. kalend Febr. ad eam dignitatem euectus ab Innocentio Sexto vt in Reg. Vatic. Hanc Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1359. tranſlatuſque fuit ad Archiepiſcopatum Patracenſem. Vicarium habuit Angelum Toſingum Canonicum Florentinum. Is anno 1356. die 25. Ianuarij, nomine Epiſcopi, &

pi, & Epiſcopatus Patauini inueſtiuit de
feudo decimali nobilem virum Cozzam q.
Egregi militis D. Gerardini de Cotijs de
Monte bello ciui Vicentino, & Veronenſi;
id habetur ex publicis tabulis.

83 PILEVS ex Prata Comitibus, pau-
lo ante Epiſcopus Taruiſinus, ad hanc Ec-
cleſiam tranſlatus fuit anno 1359. Admi-
niſtrauit eam namque, in ipſam quam
maximis illatis beneficijs, vſque ad an-
num 1370. quo ipſo anno tranſlatus fuit ad
Archiepiſcopatum Rauennatenſem, po-
ſteaque ab Vrbano Sexto creatus Cardi-
nalis, vir militatis ingenij; Collegium Pra-
tenſe Patauij erexit, ſuiſque opibus ditauit.
Deceſſit anno 1400. ſepultuſque fuit in
Cathedrali Patauina in Sacello S. Ioannis,
poſtea in ſublimi loco cum ſtatua Epiſcopi
quieſcentis. Conſule quæ de ipſo ſupra-
ſcripſimus in Rauenn. Archiep. 2. tom.
Cæterum poſt exceſſum Pilei, omnes Ca-
talogi tam typis expreſſi, quam manuſcri-
pti, Eliam quendam eiuſdem faciunt ſuc-
ceſſorem, adduntque vnius tantum anni
fuiſſe Epiſcopum: cum tamen conſtet in
lib. Oblig. eadem immediate die. & Pileum
ad Rauennatem Archiepiſcopatum fuiſſe
promotum, & ei in Patauinum Epiſcopa-
tum ſucceſſiſſe Ioannem. Quamobrem
vnde hunc Eliam eruerint non ſatis video.
Huius Epiſcopi temporibus Vrbanus Papa
Quintus annó 1363. Vniuerſitati Patauinę
aliud addidit ornamentum, & Pontificia
auctoritate Sacræ Theologiæ ſtudium vni-
uerſale inſtituit, cuſo diplomate, quod ex-
tat in eius Regeſt. in Vaticano, cuius tenor
eſt huiuſmodi.

Vrbanus, &c.

Sane dum fructus vberes, quod ſtu-
dium Paduanum, quod longis tempo-
ribus in ſe ipſo ſicut præfulgida ſtella emi-
cuit, & diffuſa claritate longe, lateque re-
fulxit in iure canonico, & ciuili, & libera-
libus artibus tamquam ager plenus, cui
Dominus benedixit, copioſa fertilitate
produxit hactenus, & producit, cum dele-
ctatione animi recenſemus, & exinde ſpe-
ramus ipſius Theologiæ palmites, ſi illud
ſtudium eſſet ibidem, amplius propagari,
dumque fidei puritatem, & deuotionem
eximiam, quam dilecti filij vniuerſitas ſtu-
dij Paduani, & ciues ciuitatis eiuſdem no-
ſtri, & Eccleſiæ Romanæ deuoti, ad nos
& dictam Eccleſiam habuerunt hactenus,
& habere noſcuntur diligenter attẽdimus,
dignum ducimus, & æquitati congruum
exiſtimamus, vt ciuitas, & vniuerſitas ſu-
pradictæ, quas diuina gratia, magnis do-
nis, & gratijs illuſtrauit, ac bonorum mul-
tiplicium fœcunditate dotauit, & loci
amœnitate non modica decorauit, huiuſ-
modi ſcientiæ Theologiæ facultatis mune-
ribus amplietur. Ideoque eorumdem ſtu-

A dientium inibi ſupplicationibus inclinati
auctoritate Apoſtolica ſtatuimus, & ordi-
namus, quod in dicta ciuitate deinceps
ſtudium generale in eodem Theologia fa-
cultate exiſtat, & perpetuis futuris tem-
poribus vigeat, ac docentes, & ſtudentes
ibidem in facultate prædicta, omnibus pri-
legijs, libertatibus, & immunitatibus con-
ceſſis decentibus. & ſcolaribus ſtudenti-
bus in illa generalibus eiuſdem facultatis
commorantibus gaudeant, & vtantur. Vo-
lumus tamen, quod ad docendum, & re-
gendum in ipſo ſtudio huiuſmodi facultate
magiſtri, & bachalaurij qui in Pariſien. ſeu
alijs famoſis ſtudijs eiuſdem facultatis ho-
norem magiſterij, ſeu baccalauriatus rece-
B perunt, & alias experti, & idonei in hu-
iuſmodi ſtudio Theologiæ facultatis noui-
ter aſſumantur. Ita quod ciuitas ipſa tan-
to inſignita honore, dotibus fulgeat hono-
ri correſpondentibus memorato. Inſuper
ciuitatem, & ſtudium, & prælata ob pro-
fectus publicos, quos proinde ſperamus
amplioribus honoribus proſequi inten-
dentes, auctoritate ordinamus eadem, vt
ſi qui in eodem ſtudio, proceſſu temporis
eiuſdem ſacræ Theologiæ facultatis bra-
uium aſſecuti, ſibi docẽdi licentiam, vt alios
erudire valeant petierint, impartiri poſſint
examinari diligenter ibidem, & in eadem
facultate Theologica titulo magiſterij de-
corari.

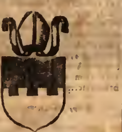
C *Datum Auenion.* 18. *Kalend. Maij an-
no primo.*

84 IOANNES de Placentinis Parmen-
ſis, Ceruienſis Epiſcopus, ab Vrbano V. ad
hanc Eccleſiam tranſlatus eſt anno 1370.
10. kal. Feb. eodemque anno ad Vrbeue-
tanam, poſtea ad Caſtellanam tranſiuit Ec-
cleſias. Partes Clementis Septimi Anti-
papæ fouit, à quo Anticardinalis renun-
ciatus eſt. Vide infra quæ de ipſo ſcripſi-
mus in Epiſcopis Caſtellanis, ſeu Venetia-
rum. Poſt hunc habent Patauini Hiſtorici
deſignatum à Pontifice Epiſcopum Iaco-
bum Leonium, ciuem, & canonicum Pata-
uinum multæ eruditionis, & rerum expe-
D rientia cõmendatum: ſed Franciſcum Car-
rarienſem vrbis dominum electioni inter-
ceſſiſſe, miſſis Auinionem publicis tabulis
quæ docebant inter coniuratos Iacobum
de ipſius nece conſultaſſe. Coniurationis
capita ex familia Carrarienſi Nicolaum, &
Bonifacium Abbatem Prataleæ carceribus
emarcuiſſe, Iacobum Leonium Epiſcopa-
tum, & patriam amiſiſſe.

85 RAYMVNDVS natione Gallus,
Abbas S. Nicolai ad littus Venetum, Gre-
gorij XI. Papæ Nuncius ab eodem Epiſco-
pus Patauinus adlegitur an. 1374. Huius
mentio habetur in marmorea tabula in Ec-
cleſia S Lucę, cuius aſſenſu Eccleſiam iſtam
conſecrauit Paulus Archiepiſcopus Iſtria-
rum

rum an. 1381 ipſo die ſancti Lucæ. In dypticis habetur, Raymundum obijſſe ann. 1389 Reperi ego anno 1380. die nono menſis Februarij in libris obligationum. Ludouicum quendam Patauinum Epiſcopum ſpondiſſe, ſe ſacro Collegio ſolitum ſubſidium ſoluturum Auenione. Quem promotum fuiſſe oportet, in locum amoti Raymundi, ab Antipapa Clemente Septimo, quod in libris citatis eiuſdem Pſeudopontificis, Ludouici memoria occurrat. Quandiu autem durauit, haud in ea ſchiſmatis inter Vrbanum Sextum, Septimumque Clementem turbulentia potui reperire. Conſtat tamen Patauium numquam adijſſe, nec legitimum Antiſtitem fuiſſe.

86 IOANNES Anſelminus Patauinus ex ſpectata familia, per Ioannem Galeatium Vicecomitem Ducem Mediolanenſium, ex actis Carrarijs, quibus & ipſe fuerat a erſus, patriæ Epiſcopatum Impetrauit anno 1389. Quo tamen haud diu potitus, eſt redeuntibus enim Carrarijs, coactus eſt nobile, opulentumque Patauinum ſacerdotium commutare cum Adrienſi redditus tenuioris, quod incidit in annum 1393. 13. Kalen. Aprilis, vt refert libr. Obligat.

87 VGO de Robertis de Tripoli Regienſis, Epiſcopus Adrienſis, cum Ioanne Eccleſiam commutauit, an. 1393. præfuitque ad decem annos: quem poſtea hoc eſt ann. 1402. tranſtulerunt ad Patriarchatum Alexandrinum. Ex lib. Obligat. lego hunc habuiſſe Vicarium Petrobonum Abbatem Monaſterij ſanctæ Mariæ de Marola, & ſanctiſſimæ Trinitatis de Campagnola Regienſis Diœceſis, qui anno 1393. die 24. Maij iterum inueſtiuit nomine Epiſcopatus de feudo decimali nobiles viros Iacobum, Gerardinum, & Franciſcum quondam Domini Cozze de Cotijs de Montebello, feudumque renouauit, quod olim idem Cozza, Ioan Vrſino Epiſcopo, receperat ab Angelo Vicario an. 1356. Aliæ habentur eiuſdem feudi renouationes ſub Albano Michaelio Paduano Epiſcopo anno 1406. ſubque Iacobo Zeno, alijſq. Epiſcopis.

88 STEPHANVS Carrarienſis, Franciſci Iunioris ex damnato concubitu filius, ex Canonico Cathedralis, & adminiſtratore Epiſcopatus Patauini, eiuſdem Epiſcopus renunciatus eſt à Bonifacio Nono an. 1402. quarto id. Aprilis. Sed cum Patauium in ditionem Venetorum veniſſet, paterque carcere mulctatus fuiſſet, ſpe reditus omni præciſa, Romam ipſe perfugit, tranſlatusque eſt ab Innocentio Septimo ad Eccleſiam Nicoſiæ, inde ad Aprutinam, mox ad Tricaricenſem, quarum Eccleſiarum titulis inſignitus Romæ deceſſit die decimo Iulij an. 1449. ſepultuſque fuit in Eccleſia ſancti Clementis, vbi in marmorea tabula vna cum inſignib. Carrariæ gentis, legitur inſcriptio, quam retulimus in noſtro p. tom. in Epiſcopis Aprutinis. Hic antequam aduerſam fortunam experiretur, Cathedrali munifice exornata, S. Stephano Diuo tutelari ſuo erexit altare, vbi ſequens memoria legitur breuiter exarata.

Hæc ſancti Stephani ſtructa eſt venerabilis Ara
Necnon fornices templi reparatis facti
Carrigero ſedem Stephano paſtore tenente,
Quem genuit Pataui Franciſcus Iunior heros.

Antequam Stephanus Patauinam ſedem aſſequeretur, hanc Eccleſiam ſuſcepit adminiſtrandam, quod per id tempus Vgo Robertus cum Franciſco Carrario de iuriſdictione contendens, coactuſque fuit Eccleſiam commutare. Quo adminiſtro Franciſcus pater latiſſimam plateam Patauinæ Eccleſiæ dono dedit ad Orientem partem Cathedralis vergentem, vt pro cœmiterio eſſet vita functis. Cuius rei hæc ſequens inſcriptio in columna area fidem facit.

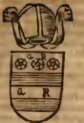
M.CCCC.I. Illuſt. Princeps
D. Franciſcus Iunior de Carraria
Dominus Paduæ,
natus quondam bon. mem. magnifici
& potentiſſ. D. Franciſci Senioris de Carraria
olim Domini Paduæ anno XI. ſui
Dominij Cœmeterium hoc donauit Cathedr.
Eccl. Paduanæ tempore venerab. viri
Domini Stephani de Cararia filij ſui Dei
& Apoſtolicæ ſedis gratia Eccleſiæ
Paduanæ adminiſtratoris.

89 ALBANVS Michael nobilis Venetus, Abbas Commendatarius ſancti Nicolai in littore Venetiarum, Ordinis ſancti Benedicti, & Archiepiſcopus Corphienſis, adhanc Patauin.Eccl. fuit tranſlatus ab Innocentio Septimo anno 1406. octauo idus Martij. Fato functus eſt anno 1409. Porro in Corphienſi Eccleſia ſucceſſorem nactus eſt Hilarium Abbatem ſanctorum Hilarij, Georgij, & Benedicti de Venetijs, iuris vtriuſque peritiſſimum, qui deceſſit anno milleſimo quadragenteſimo decimo quarto, cui ſucceſſit eodem anno Georgius de Cadolſino Ordinis Prædicatorum inſignis Theologus.

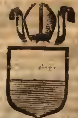

90 PETRVS Marcellus nobilis Venetus, ex Cenetenſi Epiſcopo ad Patauinam Eccleſiam eſt tranſlatus anno milleſimo quadragenteſimo nono, die ſexto menſis Nouembris. Idem ſub Martino Quinto Pontifice fuit etiam Cretenſis Archiepiſcopus, Vmbriæque, ac Peruſię Gubernator. Deſijt eſſe anno 1428.

91 PETRVS Donatus nobilis Venetus Marcello eſt ſubrogatus cum Venetiarum eſſet Epiſcopus anno 1428. decimo ſexto Kal.Iunij Vir ſui ſeculi iuris ciuilis, & canonici doctiſſimus, cuius opera nõ ſemel Eugenius Quartus Pontifex vſus eſt aduerſus Baſilienſis concilij abuli ſectatores, in quo aliquando vnus ex Præſidentibus Eugenij fuit. Peruſiæ Gubernator extit, alijſque muneribus pro Romana Eccleſiæ functus eſt. Palatium Epiſcopale inſtaurauit. Studij Patauini ab Eugenio Quarto confirmationem curauit. Multa pro Eccleſiæ Patauinæ ſplendore addidit. Eius ætate inuenta eſt B. Virginis Mariæ effigies de Monterone, cuius hiſtoriam nuper euulgauit doctiſſimus Epiſcopus Aemoniæ Io. Philippus Tomaſinus. Donato inſcripſit poema de ſeptem Verbis Domini Marinus de Valtera Monachus Carthuſianus. Inter viros illuſt.eũ recenſet Veſpaſianus Florentinus: haberque illum ex peſte obijſſe non longe ab vrbe Patauina in quadam Epiſcopatus Villa anno 1447. Corpus in Cathedralem relatum ſub marmore, hac breui inſcriptione tumulatur.

Petri Donati Epiſcopi Patauini oſſa.

92 FANTINVS Dandolus nobilis Venetus, ex Archiepiſcopo Cretenſi, Patauinus Antiſtes renunciatus eſt anno 1448. ſexto id. Iannarij. Huius cum laude meminit Pius Secundus in Commentarijs libr. ſecund. Bernardus vero Iuſtinianus in vita Laurentij Iuſtiniani primi Vene-

tiarum

tiarum Patriarchæ cap.4. de Fantino ſcitu dgna refert. *Fantinum (inquit) Dandulum ſcio cognouiſſis genere, dignitate, vita, & doctrina clariſſimum, qui fuit nuper Epiſcopus Patauinus. Hic dum ſecularis eſſet adbuc, & primarium in noſtra Republica locum teneret, prima die Quadrageſima ad ſuſcipiendum de more cinerem accedit. Suſcepto cinere, & benedictione, Laurentius ait. Memento frater quia futuro anno, tu alijs horum cinerum officium impendes, quod vt audiuit homo ſecularis, & pluſquam quinquagenarius, ſurrexit admirans: neque aliud tamen ibi percuntatus eſt propter loci maieſtatem, ſed in Clauſtro prætereuntem expectat. Factus autem ad illum proprior rogat quid illis verbis ſignificare voluerit, Laurentius ſubſiſtit aliquantulum, cogitabundo ſimilis, deinde ſubiunxit. Dico tibi frater, quod cinerem quidem non impones, ſed certe populo diſtribues ramos Oliuarum. Fantinus, quamuis maiori adhuc admiratione teneretur, quo nam modo hoc poſſet accidere, tamen aliud ſub his verbis latere dubitans diſceſſit. Cum haud multo poſt, Martino defuncto, Eugenius Venetus Pontifex eligitur, ad eum Fantinus legatus ab Senatu noſtro deſtinatur. Suſcepit eum Eugenius maximo cum honore, & inter ſacros ordines initiant. Denique ante vertentem annum, Legatum Apoſtolicum* Bononiam *miſit, cum veniſſet, & die primo Quadrageſima imponere cinerem populo neceſſe eſſet, inuitatur legatus ad id muneris, ille recuſat, quod ab alio, quam Sacerdote fieri non liceret. Inſtant enixius illi, dicentes, id muneris à Legato ſemper exerceri conſueuiſſe. Fantinus in propoſito permanente, atque id officij non paruo tandem labore deprecatur, nil adhuc de Laurentij verbis aduertens. Die vero Palmarum, cum ſimilis contentio oriretur, & Canonici peterent, vt Oliua ramos populo diſtribueret, ille autem ex humilitate eadem Sacerdotij excuſatione vteretur. Tandem Canonici ſummis precibus poſtulant, vt ſi in cineribus Legatum ſeſe gerere noluerit, ſaltem non recuſet Oliuarum officium. Quid multa victus Fantinus, illud officium, vt prædixerat Laurentius proprijs manibus abſoluit.* Hæc ille. Vndecim annos Fantinus laudabili exemplo Patauinam rexit Eccleſiam, vitaque functus eſt anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo nono. Cui Pius Secundus Pontifex in Patauina Eccleſ. ſucceſſorem deſtinarat Gregorium Corarium Prothonotarium, & Abbatem ſancti Zenonis de Verona, Antonij Corarij Cardinalis nepotem, virum moribus, doctrina, & vitæ ſanctimonia clarum, quem olim Patauinus Clericalis ſenatus in defuncti Petri Donati locum in Paſtorem poſtulauerat, ſed antequam inaugurairetur in ſuo S. Zenoni Cœnobio deceſſit, euius vitam breui elogio perſtrinxit Veſpaſianus Florentinus, meminitque eius ſingulares virtutes & monumenta, ab ipſo poſteris relicta. Dignus quidem vt poſt Fantinum Dandolum, digniſſimæ Patauinæ Eccleſiæ præficeretur.

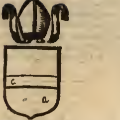

93 PETRVS Barbus Cardinalis S.Marci, Eugenij Quatri nepos, Epiſcopus Vicentinus, hanc Patauinam Eccleſiam commendatam habuit à Pio Secundo an.1459. prima die ineuntis Martij. Vix annum integrum hanc adminiſtrauit Eccleſiam, eoque munere vltro ſe abdicauit. Hic ille eſt, qui poſtea ſub nomine Pauli II. Apoſtolicam euaſit ad ſedem.

94 IACOBVS Zeno nobilis Venetus, grauiſſimus Iuriſconſultus, alijſque diſciplinis nobiliter excultus, venerandeque antiquitatis ſtudioſiſſimus, ex Bellunenſi, Epiſcopus Patauinus renunciatus eſt anno 1460. die ſecunda menſis Aprilis. Vitas Romanorum Pontificum ſcripſit, & lib.10. de geſtis ab ipſo patratis, pluraque alia ingenij ſua monumenta reliquit. Deceſſit apopleſiæ morbo anno 1481. iacet in Cathedrali. Cuius memoria extat in pariete meridionali Epiſcopij, quod ſua impenſa omni ex parte illuſtrauit, auxit, ornauitque. De eo Veſpaſianus Florentinus de Viris illuſt. ſui temporis.

95 PETRVS Foſcharus nobilis Venetus Zeno ſucceſſit anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo, quo ipſo anno adlectus eſt ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconus Cardinalis. Deceſſit an.1485.

96 IOANNES Card. Michaelius Venetus, cognomento Card. ſancti Angeli, Pauli Secundi ex ſorore nepos, hanc Eccleſiam ſuſcepit adminiſtrandam anno 1485 eoq. munere functus eſt vſque ad an.1388. de quo alibi ſcripſimus.

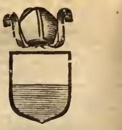
97 PETRVS Baroccius nobilis Venetus, Epiſcopus Bellunenſis, adhanc Eccleſiam fuit tranſlatus anno 1488. die 15. Martij. Hic doctiſſimus Præſul, ob vitæ probatiſſimos mores, rerumque vſum precipuum, inter ſui temporis celeberrimos mortales numeratus eſt. Scripſit de bene moriendo lib. 1. Conſolatorios lib. 3. hymnos, epiſtolaſque ad diuerſos, cum alijs pluribus opuſculis. Summis Pontificibus in pretio, atq. honore fuit, præcipue autem Pio Secundo. Qui illum deſtinauerat purpuratum, niſi mors ſalutare toti Eccleſiæ decretum abripuiſſet. Quem merito laudat, & ad cælum extollit Scardoneus in appendice de ſepulchris inſignibus Patauij. Hoc porro (ait) tam inſigni elogio, & magnificentia ſepulchri Petrus Baroccius Antiſtes olim noſter ex publico Senatus Veneti merito decoratus eſt, qui ob pietatem in Deum, & charitatem in proximum, nihil fere poſt mortem relinquendum duxerat, præter nomen bonum, C & ſanctæ conuerſationis exemplum. Fuit is in omnes munificentiſſimus, ſed in pauperes, & egenos vnus omnium liberaliſſimus. Sanctitate vitæ, & continentiæ virtute illius ætatis, & totius Sacerdotalis ordinis ornamentum. Paulo ante mortem dum à domeſticis, & propinquis pertinaciter vrgeretur, vt conderet teſtamentum, accito ſcriba, & paratis tabulis, teſtibus rogatis. Quando, inquit, teſtari mihi neceſſe eſt, vt meis motem geram, ſcribe. Ego Petrus Baroccius Epiſcopus Patauinus relinquo animam meam Deo, corpus terræ: facultates vero quaſcunque D poſſidebam, ſi quæ reſtant, relinquo quibus de iure debentur. Et ita ſanctiſſimus vir notari, & ſcribi voluit. Patauij venerabilis ſenex inteſtinis oppreſſus doloribus diſceſſit anno 1507. die decimo menſ. Ianuarij, 66. natus annos, ſepultuſque eſt in Cathedrali, marmoreo claudente ſepulchro, cum ſequenti inſcriptione.

Petro Baroccio Bellunenſi primum Antiſtiti,
Pontifici deinde Patauino ſanctimonia,
pietat. eruditionis, beneficient.
incomparabili. Senatus Venetus monumentum
hoc faciendum curauit.

Ioannes vero Rota Patauinus hanc ad A Petri ſepulchrum appoſuit inſcriptionem anno 1560.

S. M. S.
Petro Baroccio Patritio Veneto
Pontifici Patauino
ſacrarumque literar. cultori eximio
fide, religione,
ac pietate incomparabili, vt pares paucos
ſuperiorem babuit neminem
Qui non ſine magna pauperum iactura
ac totius Patauinæ vrb. dolore
migrauit ad Dom.
Anno Chriſti ſalut: M. D. VII.
die X. Ianuarij cum annum ageret
ſuæ ætatis LXVI.
Ioan. Baptiſta Rota Pata.
Petri F. IIII. Q. eius auſpicijs
Patauia Germania cum Patauio Italiæ
Computans hic ſedem collocauerit.
Tantar. celleber. viri virtut. ac plurium
in ſe parenteſq. ſuos meritor. non immemor
debitam effigiem, & lapidis
inſcriptionem Patrono.
B. M. gratus appoſuit
anno à partu Virg. M. D. LX.

Non minori laude dignus vixit ex ead. Baroccia gente Paulus Epiſc. Agienſis in Creta, ſub Martino V. Pontif. defunctus, cuius mentio in lib. Pronif. Prælat. habetur.

98 PETRVS Dandalus Venetus Primicerius S. Marci, mox Vicentinus Epiſc. ad hanc ſedem Patauinam tranſlatus eſt die 2. 20. Octob. 1507. Duobus ann. ſedit, in eaq. defunctus eſt anno 1509.

99 SYXTVS Gara de Ruuere, Card. ſancti Petri ad Vincula, Vicentinum cum hoc Patauino, Epiſcopatum commutauit anno 1509. die 11. menſis Iunij. Hic frater fuit Galeotti Cardinalis, poſt cuius exceſſum, illum Iulius Secundus patruus Cardinalē effecit, Vicentinum Epiſc. Beneuentanum Archiepiſcopum, & Vicecancellarium S.R.E. Fato functus eſt 1517. die 8. menſis Martij anno ætatis 44. ſepultuſque eſt apud ſanctum Petrum ad Vincula ante altare maius, cum hac inſcriptione.

Xyſtus

A

D. O. M.

Xyſtus Iulij II. nepos,
Xyſti IV. Pontif. Max. pronepos,
S.Petri ad Vincula e familia Roborea
quartus Presbyter Cardinalis
S. R. E.
Vicecancellarius, ſepulchrum
in Templo à ſua familia dotato
inſtaurato, ornato viuens
ſibi elegit.
Obijt VIII. Martij MDXVII.
ann. agens XLIV.

B

100 MARCVS Cardinalis Cornelius Venetus, filius Georgij clariſſimi Senatoris, Catharinæ Reginæ Cypri frater, cum adhuc adoleſcens eſſet, ex nobiliſſimæ indolis expectatione, quam de ſe Principibus viris iniecerat, ab Alexãdro VI. creatus eſt Cardinalis, primuſque fuit, qui è gente Cornelia purpuram eccleſiaſticam geſtaret, obtineretque hunc Epiſcopatum, tamquam ſuæ familiæ hæreditarium. Ex deceſſu enim Sixti Roborei 1517. die 9. Martij annuente Leone X. Pontif conſecutus eſt hanc Patauinam ſedem, qua potitus eſt ſimul cum Patriarchatu Conſtantinopolitano, atque Archipresbyteratu ſancti Petri. Legatus Patrimonij fuit, primus Diaconorum, Presbyterorum, poſtremo Epiſcopus Card. Albanenſis, atq. Prænestinus. Diem poſtremum obijt Venetijs, repentino fato ſubreptus an. 1523. ſepultuſque eſt apud ſanctum Georgium Maiorem. Princeps ſane egregijs moribus, ingenijque altitudine ſingulari. Vſus eſt pro ſuffragano in Eccleſia Patauina eximium virum, nobilitate generis, & ſcientiarum omnium claritudine illuſtrem Paulum Zabarellam Patauinum, Epiſcopum Argolicenſem, & Archiepiſcopum Parienſem, qui extrema clauſit die vigeſimaquinta Iulij anno 1525. ſepultus in Eccleſia ſanctorum Iacobi, & Philippi apud ſuos Eremitanos Auguſtinienſes Fratres, quorum olim alumnus fuerat, hoc exornatus epitaphio.

C

D

Doctus adit cælum facundo carmine flaccus
Et Stella Euganei lumen vterque ſoli
Nomen ad athereum Patani lux mittit Olympum
Romana princeps Liuius hiſtoria.
Paulus in eloquio Cornelij numimine cælum
Poſſidet, Aoniae hinc ſacer ambit aquas.
Quantum alijs igitur numeris, authore ſoluto
Antenor debet, tam Zaborella tibi
Obijt *M.* D. XXV. *die XXV. Iulij.*

101 FRANCISCVS Piſanus nobilis Venetus, ad titulum S.Theodori Diac. Card. à Clemente Septimo huius ſedis fuit adlectus Antiſtes an. 1524. Quam ille Eccleſiam propere ceſſit Aloyſio Lepori. Magna ex parte Cathedralem opere ſumptuoſo refecit, exornauitque Epiſcopatum, cum interim haud abieciſſet conſilium Eccleſiam abſoluendi. Diuturniorem ætatem tulit, perque annos 53. purpuram geſſit. Taruiſinam Eccleſiam adminiſtrauit, factuſque iam ſenex, Romæ deceſſit Epiſcopus Card. Oſtienſis 1570. ſepultuſque eſt ad ſanctum Marcum in nobili tumulo marmoreo cum epitaphio, vt in libr. p. ſupra docuimus. Cæterum memini me in Ephemeride quadam legiſſe, hunc ſenem callido potius nepoti, quam virili conſilio, Apoſtolicam pene promotum fuiſſe ad ſedem. Etenim cum Aloyſius Cardin. nepos in conclaui, nouo creando Pontifici coacto, Cardinales ſingulos, ideoque ſeorſum, ac clanculum præſentaſſet, exoraſſetque, vt honoris ergo, & ad lætitiam quandam defecti ſenis, ea die ſuum vellent conferre ſuffragium, ab vno quoque haud repulſus abijt, tantaque ſuffragia fide obſtrinxerat quanta viderentur ſufficere electioni; ſed Aloyſij nimis anhela ſolertia diſcuſſit conſilium. Ab vno enim

 primum,

primum, & altero, mox & à pluribus, ita in omnes celeritate mirabili percurrit ſuſpicio, vt ad verdatam frandem ſimul omnes torpere, ſimul omnes calliditatis Venetę famulam riſu viderentur excipere. Euentus denique edocuit, & fraudes plerumque ſua ſponte concidere, humanoq; ac proinde imbecillo, adornatas conſilio, haud poſſe cum diuino pari paſſu concurrere.

102 ALOYSIVS Piſanus, Franciſci Cardinalis nepos, ex ceſſione patrui, hanc eandem ſedem eſt aſſecutus anno 1528. Cum eſſet ſub Pio Quarto Pontifice Apoſtolicæ Cameræ Clericus, ad preces Franciſci adlectus fuit Cardinalis; qui Patauij munificentiſſime monaſterium ſancti Marci ædificauit, vbi Deo votæ virgines alerentur. Cuius vices in exercendis Pontificalibus ſubſtituit Hieronymus Sancius Patauinus, Epiſcopus Argolicenſis Ord. Eremitarum ſancti Auguſtini, inſignis Verbi Dei concionatur. Aloyſius vero mortuus eſt Venetijs pridie Kalen. Iunij 1570. & ſepultus in eccleſia ſanctæ Mariæ Gratiarum, cum huiuſmodi epitaphio.

Aloyſio Piſano Card.
ſorores pientiſſimæ ex teſtamento
poſuere
Obijt anno M.D. LXX.

103 NICOLAVS Ormanettus Veronenſis, litteratura, morumque probitate præclarus, pluribus Pontificibus Romanis ſumma fide maximo vſui fuit: quorum Pius Quintus ſanctiſſimus Pontifex ad Patauinam ſedem illum euexit anno 1570. Proderat Ormanettus e ſchola Caroli Cardinalis Borromei ſanctiſſimi, cuius virtutes emulatus in excolenda pietate, ſe ipſo maior euaſit. Pro Romana Eccl. plures obiuit legationes, ac præcipue in Hiſpania ad Philippum Regem ſumma cum laude prudentiæ, Gregorio XIII. mandante: cuius ſtudium in reſtituenda clericali diſciplina hactenus commendatur. Deceſſit cunctis lachrymantibus è vita anno 1577. die decimo octauo Ianuarij.

104 FEDERICVS Cornelius Venetus, Ioannis grauiſſimi Senatoris filius, natus eſt an. 1531. decimo octauo kalen. Iulij, factuſque eques Hieroſolymitanus; adhuc iuuenis Tragurienſem obtinuit Epiſcopatum, mox & Bergomati ſedi promotus fuit, inde ad hanc Patauinam tranſlatus 1577. die decimo nono menſis Iulij. Demum à Sixto Quinto, cum Apoſtolicæ Cameræ Clericus eſſet, cooptatus eſt inter purpuratos Patres. Primum Bergomi, mox & Patauij decreta Conc. Trident. obſeruanda vulgauit. Seminarium erexit, duoq. cœnobia virginum, quæ extra muros Patauinos erant, in ciuitatem introduxit, alterum S. Sophię, alterum titulo omnium ſanctorum inſignitum. Plures Synodos ſalubriter celebrauit, Epiſcopatum exornault, ſuis anteceſſoribus in pergrandi aula depictis. Sacrata tranſtulit oſſa in Eccleſiã ſanctæ Sophię, diuæ quondam Beatricis Eſtenſis, Azonis Ateſtini Marchionis filiæ lectiſſimæ. Vnice ſibi creditam dilexit Eccl. mandauitq. teſtamento, vt ſua oſſa transferrentur in Cathedrali ſepelienda. Romæ deceſſit cum laude conſultiſſimi Cardinalis anno 1590. ſepultuſquè eſt ad tempus apud ſanctum Syluestrum in Quirinali, vbi Gregorius XIV. Pontifex eiuſdem amicus marmoreũ ſepulchrum amico defuncto erigendum curauit, cum eiuſdem exculpta effigie, ſequentique epitaphio;

Greg. XIIII. Pont. Max.
Federico Cornelio S.R.E. Presb. Card.
Epiſcopo Patauino
Hoc coniunctiſſimæ amicitiæ poſuit
monumentum anno M. D. XCI.
anno primo.

Patauium deinde corpus fuit tranſlatum, ac tumulatum in Cathedrali, marmoreo ſepulchro claudente, vbi hæc memoria proſtat ad legendum.

Federico Cornelio S.R.E. Cardinali
Epiſcopo Patauino
adductis Roma oſſibus. Hæredes
teſtamento PP.
Vixit ann. LIX. menſes III.
D. X X.
Obijt nonis Octob. M. D. XC.

105 ALOYSIVS Cornelius, Cardinalis Federici nepos, omnium virtutum genere, ac in primis Chriſtianæ pietatis, manſuetudine, & liberalitatis gloria ornatiſſimus, huius Eccleſiæ coadiutor factus eſt, cum futura ſpe ſucceſſionis 1589. die vigeſimo Februarij, inſignituſque eſt titulo Paphenſis Epiſcopatus, ac non multo poſt Patauinus euaſit Epiſcopus. Paulo plus quatuor annis hanc rexit Eccleſiam. Valedixit huic mortali ſeculo

culo

tali ſeculo an. 1593. 11. Kal. Nouembris, magno ſui apud omnis ordinis homines relicto deſiderio, ſed præcipue apud pauperes, quorum vbique & ſemper ſe parentem exhibuit, & prope Patruum in Cathedrali ſepulchrum accepit, cum hoc epitaphio.

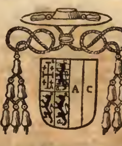
Aloyſio Cornelio
Federici Cardinalis patrui
in Epiſcopatu Patauino
ſucceſſori
Fratres ex teſtamento P. C.
Vix. an. XXXVI. m. II. D. XXII.
Obijt 11. Kal. Nouembris
M. D. XCIII.

106 MARCVS Cornelius Venetus, Patauini populi de ammiſſo Aloyſio Cornelio leniturus deſiderium, ad hanc eandem ſedem ſubuectus eſt anno 1594. die 12. menſis Decembris, Clemente VIII. Pontifice ſedente. Præfuit eximie triginta annos, deceſſitque 1625. cum laude prudentis, optimique Paſtoris.

107 PETRVS Card. Valerius Venetus, Auguſtini Card. nepos, ex Cenetenſi Epiſcopo ad hanc Patauinam Eccleſiam fuit translatus anno 1625 die 18. Auguſti, vbi fato functus eſt anno 1628. In ſacrario Canonicorum ſub imagine Petri depicta hæc leguntur.

Mem. at.
animæ ſacræ colendæ
Petri Valerij S. R. E. Cardinalis
Canonici Patauini
Contanoneo olim ſuo, Epiſcopo,
& patrono beneficentiſſimo
Heredes ex aſſe grati, & memores poſuere.
M. DC. XXIX.

108 FEDERICVS Cardin. Cornelius, filius Ioannis Venetiarum Ducis, fraterque Franciſci Cardinalis. Sub Clemente Octauo Apoſtolicæ Cameræ Clericus, Epiſcopus Bergomas. Ab Vrbano Octauo vocatus eſt ad purpuram, renuntiatuſque Vicentinus Epiſcopus indeque 1629. ad hanc Patauinam ſedem tranſlatus, annoque 1632. menſe Septembri adlectus fuit Patriarcha Venetiarum, vbi, æmula virtute, in excolenda pietate cum ſuis maioribus decertare viſus eſt.

109 MARCVS ANTONIVS Cornelius, Cardinalis Federici frater, ex Abbate Commendatario, eccleſiæque S. Marci Venetiarum Primicerio, in Patauinum Epiſcopatum fratri ſucceſſit anno 1632. menſe Septembri; dieque S. Andreæ ſacro eiuſdem anni inauguratus fuit ab Antonio Barberino Cardin. S. Honuphrij in Sixti ſacello in Vaticano, vna cum Sarſinæ Epiſcopo. Obijt anno 1636. de quo in ſacrario Canonicorum hæc ex marmore legitur inſcriptio.

M. Antonio Cornelio
Epiſcopo Patauino origine Principibus
æquali,
manſuetudine morum priuatis ſimili,
Canonici Patauini
ſanitate conſuetudinis aſtricti,
& ab eo heredes inſtituti,
ac hiſce eximijs picturis ornati
Domino beneficentiſſimo
P. P.
M. DC. XXXVI.

LVCAS

110 LVCAS Stella Venetus, Patauinæ Academiæ nobilis alumnus, ſub Clemente Octauo Pontifice vtriuſque Signaturæ Reſ.& Cameræ Apoſtolicæ Clericus, morum grauitare & omniũ rerum vſu vir longe clariſſimus. Rethimenſis Epiſcopus primum, mox Iaderæ,& Cretenſis Archiepiſcopus, Vicentino deinde Epiſcopatu exornatus,ad hanc Patauinam Eccleſiam demum tranſlatus eſt ab Vrbano VIII. anno 1639. die 11. Iulij. Summa, omnium gratia & lætitia Patauium receptus. In cuius laudes inter multos gratulabundus hæc occinit carmina doctus Scipio a Grandimonte.

Stella venit: ſupera condat tua lumina flamma:
Non Adriana videt clarius vnda iubar.
Vtque nil Euganeum radijs Sol imbuat orbem,
Stella hac Phœbea lampadis inſtar erit.
Illam Roma dedit, Veneti voluere, tenet nunc
Vrbs Patani, & longum detinuiſſe velit.
Hac duce curſabunt fidei ad cunabula Reges,
Et pro muneribus corda ſubacta ferent.
Præſul honorata redimitus tempora mitra.
Quem colit Euganeis gens Patauina focis.
Accipe ſolemnes populi plaudentis honores,
Et dic patria te patiare parentem.
Phryx ſibi commenaat, quas olim condidit arces,
Si qua valent cineres, oſſaque muta loqui.
Et quamuis ſinuetque iubas, ritusque reſoluat,
Non tamen ore furit, nec ferit vngue Leo.
Hic ſibi commiſſum ſi quiſquam inuadit ouile,
Eſt Leo; ſi nemo læſerit, agnus erit.
Exoriente tuo felici ſydere ſtella
Occidit afflatu ſtella maligna ſuo.
Sed neque fulgebit minitanti crine cometes,
Qui mundo clades, & fera bella ciet.

A *Antequæ eſſores ſtudeas, ſic reddere, vt olim*
Dicat Proſdocimos vrbe habuiſſe duos.
Denique ſtellarum numerus ſic creſcet Olympo,
Fac ſero creſcat ſydere ſtella tuo.

Lucæ gentilitia ſtemmata, Leo eſt ſtellam in manibus geſtans. Porro ille vix tertium annum Patauinæ Eccleſię præfuit, obijtque eximius Antiſtes anno 1642. magno ſui Patauinis populis deſiderio relicto.

111 GEORGIVS Cornelius, M. Antonij nepos, vtriuſque Signaturæ Referendarius, Romanæ Rotæ Auditor, in
B gratia Federici Card. patrui ab Vrbano Octauo Lucæ ſucceſſor datus eſt 1642. Vinit magnamque de ſe excitauit expectationem, fore vt huius Patauinæ Eccleſiæ quinque Cornelios Præſules emulando, ſe ipſo in dies maior euadat.

CATALOGVS ARCHIPRESBYTEROR. Eccleſ. Patau. non quidem à prima fundatione, ab aliquot tamen centenis annis ex M.S. Codice bibliothecæ nobiliſſimi ac eruditiſſimi Iacobi Comitis Zabarella excriptus.

1 Vvirfredus de Leopardis Alemannus creatus anno 1150.

2 Albertus ſiue Alpertus de Orizaleno Mediolanenſis creatus ann. 1185
C
3 Florianus de Florianis Florentinus 1200.

4 Petrus de Gaorellis Veronenſis an. 1227.

5 Conradus de Concoregio Ferrarienſis 1252.

6 Ægidius de Sforzate Patauinus Abbas 1262.

7 Petrus de Goraulgnis Patauinus 1276.

8 Ioannes de Fratta Aquileien. 1288. inde Epiſcopus.

9 Albertus de Buxinellis Patauinus 1290.

10 Ioannes de Abbate Patauinus an.
D 1294.

11 Bouetinus de Bouetinis Mantuanus 1300. Iacet in Cathedrali cum hoc epitaphio.

Mantua me genuit Patauis Bouetinus, & orbi,
A Boue nomen habens, patiens, ſine fraude, doliſue,
Quam ſibi, plus alijs vigilans pietatis alumnus,
Largus erat ſtudio, largus clero, ſibi parcus.
Canonicum illuſtris docuit ius, ter tribus annos
Dene duos; obijt Auguſto, iam mille trecentis

Elapſis

Elapſis, iacet, hic: coluit te, ſume colentis
Virgo patrocinium: precibuſque aſſiſte colenti
Vmbra humanum eius genus ò pia voce tuis vt
Supplice conſerues precibus, te virgo precatur.

12 Pileus Co. Pratæ Foroiulienſis an. 1321. poſtea Epiſcopus Patauinus, & Card. ſub Vrbano VI. Pontifice.

13 Bartholomæus de Capiteuaccæ Patauinus 1333.

14 Ioannes de Placentinis Parmenſis 1360. inde Epiſcopus Patauinus.

15 Angelus de Parlatoribus Venetus Abbas 1363.

16 Comes de Carraria Patauinus an. 1390.

17 Franciſcus primus Zabatella I.V.D Patauinus 1396.

18 Franciſcus 2. Zabarella 1406. inde Card. & Epiſcopus Florentinus.

19 Ioannes de Inzegneratis Patauinus 1411.

20 Ioannes de Gatzonibus Venetus Abbas 1414.

21 Bartholomæus de Aſtorellis Venetus 1415.

22 Bartholomæus della Galla Patauinus 1421.

23 Bartholomæus Zabarella Patauinus 1426. Archiepiſcopus inde Spalatrenſis, & Florentinus.

24 Auguſtinus Michaelius Venetus Abbas 1430.

25 Hieronymus Michaelius Venetus Abbas 1450.

26 Gabriel Contarenus Venetus Abbas 1479.

27 Thaddeus Quirinus Venetus anno 1482.

28 Petrus Lipomanus Venetus deinde Epiſcopus Bergomas.

29 Angelus Lipomanus Venetus Abbas & Prothonot. Apoſtol. creatus 1517. Hic anteceſſorum ſuorum imagines in aula à ſe conſtructa excitauit, vt marmorea ibidem appoſita inſcriptio proloquitur.

Angelus Lipomanus Venetus
Archipresbyter Patauinus
Leonis Decimi Pontificis Maximi
à cubiculo intimus has ædes ſua & ſucceſſor. commoditati
à fundamentis extruxit
maiorum quoq; memoriam temporis iniuria pene extincta,
haud minori ſtudio quam pietate vt cernitur excitauit
à Chriſti Natiuitate M. D. XXXVII.

30 Franciſcus 3. Zabarella Patauinus 1548.

A 31 Ludouicus Zabarella Patauinus Prothonotarius Apoſt. 1561.

32 Hieronymus Zacchus Patauinus 1591.

33 Paulus Brunus de Gualdo Vicentinus Proth. Apoſt. 1609.

34 Ioſeph Brunus de Gualdo Vicentinus Proth. Apoſt. 1620.

35 Albertinus Bariſanus Patauinus 1640.

36 Galeatius Muſſatus Patauinus anno 1643.

B

PETINENSES EPISCOPI.

C

PITINVM, ſeu potius Pucinum, antiqua fuit Iſtriæ ciuitas mediterranea, nunc ad vicum redacta, eiuſque loco Pitinum nouum decimo hinc milliario extructum, cuius ager amæniſſimus, ac fæcundiſſimus, ſed illud vetuſtius ego exiſtimo fuiſſe Pucinum, quod Ptolomæus in mediterraneis Iſtriæ ponit, cuius vina ſummopere laudat Plinius, Bucinum appellans, atque hic antiquitus Epiſcopalem fuiſſe ſedem puto, quæ nunc Petinæ manet. Eſt autem Petina (vulgo Pedina) Iſtriæ ciuitas xxx.
D ab Adriatici maris littore Septentrionem verſus milliaribus diſtans, Auſtriæ gentis Principibus, ſi ſpectes ciuilem ſtatum, ſubiecta, & caput Comitatus Piſini, quam variæ incolunt gentes partim indigenarũ, partim aduenarum, qui ex finitimis Croatiæ locis Turcarum immanitatem fugientes, huc ſe receperunt. Sunt Croati fideles antiquæ religionis cultores, & Eccleſiaſticæ iuriſdictioni obſequentiſſimi. Sunt & quædam villæ, quas, populi Morlachi, appellant, inhabitant & ipſi pariter, finibus Patrijs à Turcis expulſi. Epiſcopatus Pitinenſis, ſeu potius Puccinenſis antiquus eſt, annis ab hinc fere 1340. ſub Magno Conſtantino erectus, vt vetuſtiſſimi hiſtoriarum teſtantur annales, maximiſq; prouentibus, ac muneribus ab eo tunc auctus, & locupletatus. In Concilio Romano

mano ſub Agathone Papa celebrato anno Chriſti 680. extat ſubſcriptio Vrſiniani Epiſcopi ſanctæ Eccleſiæ Pucinanæ prouinciæ Itiæ. Menſæ Epiſcopalis cenſus olim ampliſſimus, nunc temporum varietatibus ita attenuatus, vt ad ſummam pauperiem redactus ſit, vt propterea sereniſſimus Archidux Ferdinandus monaſterium ſancti Petri de ſylua menſæ eiuſdem attribui à Clemente VIII. Pontifice curarit, & vix cenſus annuus ad ducenta ſcutata peruenit. Taxatur in lib. Cameræ ad florenos 100. Epiſcopus Aquileienſis Patriarchæ ſuffraganeus eſt. Cathedralis Baſilica titulo Deiparæ Virginis varijs ſanctorum reliquijs, quæ hic ex antiqua traditione aſſeruantur, inſignita eſt, nempe ſanctorum Nicephori Martyris huius Epiſcopatus Patroni, qui ex Sablinitio Greciæ Oppido, quod xxx. milliaribus Byzantio abeſt oriundus, paſſus eſt ſub Imperio Valeriani, & Gallieni, Galerio, & Max. Coſſ. ſedente Stephano Papa: nec non alterius Nicephori Confeſſoris, & Epiſcopi Petinenſis cuius brachium hic habetur, reliquum corpus Omagi oppido maritimo xxx. m. p. Petina diſtante, crus item ſancti Stephani Peregrini, cuius corpus ſanctum Viennæ Auſtriæ aſſeruatur. Corona vt ferunt immaculatæ Matris Virginis, ſeu ſignacula quibus orabat. Ampulla lactis eiuſdem. Ampulla olei, quod ex tumba S.Catharinæ Virginis, & Martyris emanat. Alia item ampulla olei ſanctæ Valpergæ. Oleum S.Nicolai Epiſcopi, & Confeſſoris, & aliæ ſanctorum reliquiæ. Sacris in hac Baſilica miniſtrant Canonici quatuor, e quibus vnus dignitate eminet, Archidiaconus nuncupatus, exiguus quidem Clerus, ſed qui optimi Præſulis ſecutus exemplum paucitatem ſuam ſtudio, & pietate ita compenſat, vt horæ Canonicæ, diuinaque myſteria ſatis decenter peragantur. In ciuitate præter Cathedralem Parochialis eccleſia nulla, Canonici namque totius ciuitatis animarum curam gerunt, & quotidianum tenentur ſacrum celebrare, in eccleſia S. Michaelis extra muros, vbi eſt cœmeterium, & ſepulturæ omnium ciuium; extant tantum ſeptem eccleſiæ quæ à ſocietatibus laycorum ſatis decenter inſtructæ atque ornatæ habentur: & in his feſtis ſaltem diebus miſſa celebratur. Nulla præterea alia ſpectatur eccleſia, non Religioſorum Cœnobia, non Xenodochia, non Mons Pietatis, non Seminarium. Diœceſis Petinen. ſatis anguſta eſt, duobus oppidis, vndecimque villis conſtat. Oppida ſunt Gallignaſta, & Lindarium, in quibus aliquot ſacerdotes, & clerici diuina officia obeuntes degunt. Tota hæc diœceſis Auſtriacæ ditioni ſubeſt præter vnam villam Grimaldam appellatam, quæ Venetos Dominos agnoſcit. In vniuerſum

A autem ſunt in ea Parochiales Eccleſiæ xiv. Virorum Religioſorum Cœnobium vnum fratrum Ord. S. Pauli primi Eremitæ, menſæ Epiſcopali, vt diximus, attributum, ſub Beati Auguſtini regula militantium, locus deuotione, & pietate incolarum celebratus, cui adhæret eccleſia titulo S. Mariæ ad Lacum, quę vicinum habet Arſiæ lacum, terminum Italiæ vltimum, quo ab Illyricis gentibus ſcinditur. Fidelium animæ totam diœceſim, comprehenſa etiam ciuitate, incolentium, plus minus viginti millia. Populus tam Vrbanus, quam diœceſanus Catholicus eſt, & Chriſtianæ pietati impenſe deditus. Hæreticus enim

B in hac diœceſi nullus omnino eſt. Sacra autem pleriſque in locis huius diœceſis ob linguæ Latinæ imperitiam, & ſacerdotum inopiam, Illyrico idiomate celebrantur. Ius præſentandi Epiſcopum, penes Archiducem Auſtriæ eſt. Præſulum ſeriem hanc elumbem depromptimus ex monumentis Vaticanis, cum nullæ in Epiſcopio ſcripturæ, nullaue monumenta reperiantur, vnde ipſius Præſules potuerunt erui.

C

1 VRSINIANVS primus eſt Petinenſis Epiſcopus, qui occurrat legentibus, qui Romano Concilio ſubſcripſit ſub Agathone Papa anno Chriſti 680.

D 2 S. NICEPHORVS confeſſor, & Epiſcopus huius ſedis, cuius corpus requieſcit in oppido Omagi, vt ſupra diximus, quo tempore vixerit, actaque eius ignorantur.

3 N. Epiſcopus Petinenſis memoratur in conſecratione Eccleſiæ Parentinæ anno 935.

4 VVOLDARICVS Epiſcopus Petinẽſis teſtis donationis, quam fecit Popo Aquileienſis Patriarcha Canonicis ſuis anno Domini 1031. Poſt hunc per multa ſecula deſiderantur Epiſcopi.

5 GVILLELMVS obijt anno 1343.

6 Fr. AMANTIVS Ordin. Minorum ſucceſſit eodem anno 1343. 13. Kal. Martij. Obijt eodem anno ex Reg. Vatic. epiſt. 90 fol. 171. ann. primi Clementis VI.

STANIS-

7 STANISLAVS de Cracouis, Ordin. Præd. electus anno 1343. 11. Kal. Maij à Clemente VI. ex eode Reg. A

8 DEMETRIVS ex Archidiacono Iadenſi ſucceſſit anno 1348. 7. Kal. Martij Sedit ann. 4. tranſlatuſque eſt ad Eccleſiam Nonenſem anno 1353. ex eodem Reg.

9 NICOLAVS Ceruicenſis Epiſcopus huc tranſlatus anno 1353. Kal. Aprilis: vt in eodem Reg.

10 Fr. HENRICVS Boemus, Ordinis S. Auguſtini, paulo ante Epiſcopus Tergeſtinus, ad hanc tranſijt Eccleſiam an. 1390.

11 ANDREAS Crapulanus Epiſcopus ad hanc ſedem fuit tranſlatus anno 1394. 14. Kal. Martij. Deinde Agenenſis in Creta fuit Epiſcopus anno 1396. vbi deceſſit anno 1411. cui ſucceſſit in Eccleſia Agenenſi Paulus Baroccius nobilis Venetus, qui obijt anno 1418. ex lib. obligat. B

12 Fr. PAVLVS de Noſtero ex Ord. Minorum ſuffectus eſt an. 1396.

13 IOANNES deceſſit anno 1418.

14 Fr. GREGORIVS de Carinthia, ex Ord. Eremitarum S. Auguſtini, à Martino V. ad eandem ſedem promotus eſt an. 1418. 17. Kal. Martij.

15 Fr. PETRVS 1434.

16 MARTINVS deceſſit 1487.

17 Fr. NICOLAVS Creueber electus 30. Ianuarij 1525.

18 IACOBVS Kramberga electus an. 1557. die 4. Feb.

19 GREGORIVS Concilio Prouinciali Aquileienſi interfuit, ſub Barbaro Patriarcha celebrato anno 1596. C

20 ANTONIVS Zara, Orphei, & Mariæ Barozziæ filius Aquileienſis, ex Præpoſito Piſini huius Eccleſiæ Antiſtes electus eſt à Clemente VIII. Ille ipſe, qui an. 1615. in lucem emiſit eruditiſſimum opus, quod Anatomia ingeniorum, & ſcientiarum inſcripſit ad Ferdinandum Archiducem Auſtriæ, mox Romanorum Imperatorem, cuius Conſiliarius fuit. Obijt 1625.

21 POMPEIVS Coroninus ſucceſſit an. 1625. 21. Aprilis, indeque tranſlatus ad Eccleſiam Tergeſtinam anno 1631.

22 GASPAR Bobech, diœceſis Labacenſis, renuntiatus huius ſedis Epiſcopus eſt 1631. 7. die menſis Aprilis. Obijt ann. 1637. D

23 ANTONIVS Marentius electus anno 1637. die 17. Auguſti; tranſlatus deinde ad Tergeſtinam Eccleſiam anno 1646 30. Septemb.

24 FRANCISCVS Maximilianus Vaccari ſubrogatur Marentio ab Innocentio Decimo anno 1649. die prima Martij. Viuit.

POLENSES EPISCOPI.

POLA poſtrema Italiæ ciuitas in Iſtria, eleuato in colle ſita, quæ ideo impugnatoris arduum iter, aditumque præbere videtur. Olim, vt teſtatur Plinius, Iuliapietas appellata eſt. Eiuſdemque meminerunt Ptolomæus, Strabo, Antonius in Itinerarijs, ac Recentiorum plerique: illam affirmant Romanorum fuiſſe Coloniam. Nullus certe negat Polam antiquiſſimam eſſe, vtpote quam Colchi ædificarunt, cum, impellente Aeeta Rege Colchico, Argonautas Medeæ, & teſaurorum raptores perſequerentur, ibique, elapſis prædonibus, ſubſtitiſſent, vbi Polam, hoc eſt, exulum vrbem condiderunt. Et plane hanc ipſam antiquitatem videntur aſtruere plura ædificia, ſepulchraque, cum amphiteatro ex quadratis lapidibus confecto, quæ tam intra, quam extra mœnia adhuc videre licet. Attila Barbarorum ſæuiſſimus Polam excidit, inſtauratam vero, rurſus diruit Andreas Tiepulus Dux Venetiarum. Venetæ Reipublicæ hoc tempore veneratur Imperium, quoad ciuilem ſtatum, paretque in ſpiritualibus Patriarchæ Aquileienſi, cuius ſuffraganea eſt. Definitur anguſtioribus limitibus, cum vix ad quadraginta alat mortalium. Tempore S. Ermagoræ Euangelio illuſtrata fuit, qui eidem proprium attribuit paſtorem. Ioannes Petrus Ferretus in ſuis hiſtorijs manuſcriptis narrat. Polæ Antiſtitem olim Rauennati Archiepiſcopo fuiſſe ſubiectum, tametſi ab immemorabili Patriarchæ Aquileienſi ſuffragatus dicatur. Eius ciuitatis ampla diœceſis partim Auſtriæ, partim Venetorum ditionem attingit; & Veneta quidem dictio à bellorum, atque hæreſum calamitatibus immunis permanet; altera vero pars propter Turcarum immanitatem in anguſtijs ſæpius verſatur. Ad triginta Caſtella complectitur, præter alias villas, quarum ſeptem, cum ſuis Canonicis collegiatas habent eccleſias. Cathedralis Deiparæ Virgini conſecrata eſt, quæ duabus dignitatibus fulget, Archidiaconatu

ſcilicet,

ſcilicet, & Scolaſticatu, vt vocant, quibus præter alios presbyteros, & clericos, horum Canonicos adiunxere. Reliquiarum Sanctorum prædiues eſt, quæ in peculiari altare honorifice aſſeruantur. Nempe ſanctorum Floris, Demetrij, Ermagoræ, Fortunati, Theodori, Georgij, Baſilij, & Salomonis Regis Vngariæ. Epiſcopale Palatium ſatis capax eſt, propeque Cathedralem exurgit. Ciuitas vnam tantum eccleſiam parochialem habet, animarumque curæ per duos Canonicos, alioſque interdum Clericos exercetur. Ex ritu Græco in vna peculiari Eccleſia triginta Græci diuinum penſum perſoluunt. Tria Religioſorum cœnobia in ciuitate ipſa ſpectantur: vnicum vero Monialium ex Ordine S. Benedicti. Xenodochium ibi eſt, ſiue ad ægrotantium, ſiue egenorum ſublevandam pauperiem. Nec deſunt plures laicorum ſodalitates, quæ tametſi exigui populi, flagrans in Deum ſtudium abunde demonſtrent. Epiſcopi illius, quos expiſcari potuimus, ſunt qui ſequuntur.

1 MAXIMVS Epiſcopus Polæ. ſiue Iuliæ 590. apud Baronium.

2 CYRIACVS anno 680. Concilio interfuit ſub Agathone Pontifice.

3 PETRVS Epiſcopus Polæ anno 724 Hic poſt exceſſum Donati Patriarchæ Gradenſis, hanc ſedem inuaſit, indeque à Romano Pontifice fuit deturbatus, ſpoliatuſque honore. Reperi tamen Romanum poſtea Pontificem Petrum eidem Eccleſiæ reſtituiſſe, vt Iſtriæ populo id ipſum poſtulanti morigeraretur. Sig. lib. 3. de Regno Italiæ.

4 VV. Epiſcopus Polenſis temporibus Ludouici Regis. Sic ad calcem chronici Caſſinenſis Leonis Oſtienſis M.S. Bibliothecæ eiuſdem Monaſterij. Eccleſia S. Mariæ in diœceſi Polæ in Marchia Iſtriæ, quam conſtruxit Rex Ludouicus, & dedit Eccleſiæ Caſſinenſi, quam modo poſſidet Vv. Epiſcopus Polæ, pro hoc ſcribendum eſt Patriarchæ Aquileienſi, cui præfuit quondam Abbas Ioannes natione Longobardus

A ciuis Mantuanus, Monachus Caſſinenſis. Hæc ibi &c.

5 GERBOLDVS Epiſcopus Polenſis ſubſcripſit literis Ioannis XIII. Papæ contra Herolphum Salzburgen. Archiep. datis an. 967.

6 IOANNES anno 1031. teſtis in donatione Poponis Patriarchę Aquileienſis.

7 ADAMANS defunctus eſt circa annum Domini 1075.

8 HELLENARDVS Epiſcopus Polenſis vixit anno 1118. cuius monitu, ac gratia Sigefredus & Heliza coniuges bona ſua donarunt, ac perpetuo poſſidendam tradiderunt Abbati, & Monachis Monaſterij

B S. Michaelis Archangeli ac S. Clementiæ Martyris ſiti in monte ante Polenſem ciuitatem, addita conditione, vt quolibet anno pro remedio animarum ſuarum, parētumque eorum, Canonicis S. Mauri Parentinæ ciuitatis panes ſexaginta, & anforam vini libere, ac libenter tribuerent. Facta fuit hæc donatio eodem anno 1118. in ciuitate Parentina, cuius tenor ex authentico copiali, quod extat in libro inſtrumentorum Eccleſię Parentin. eſt huiuſmodi.

Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo decimo octauo nutu Dei æterni, regnante Domino Henrico anno autem 10. regni eius indict. x. in ciui-

C tate Parentina. Quoniam pietate diuina miniſtrante, opus eſt vnicuique Deum timere, & in hoc ſeculo viuenti perpendere & diſponere ea, quæ ſunt animæ vtilia, ac fine carentia, vt dum expoliata fuerit corpore non malorum obtenebretur caligine, ſed ſanctorum ſocietur ordine. Nos igitur Sigifredus, & Heliza Parentinæ vrbis compatriatę, & concliues nobiles videntes promiſſa huiuſmodi in filijs, & filiabus noſtris omnino deficere, & aduerſa acrius, & fortius inſiſtere, maluimus Chriſto Domino, & fidelibus ſuis corde, & corpore adhærere eoſque præomnibus hæredes per-

D petualiter habere, quam hanc caducam vitam & perituram cum dolore, & mœrore ad tempus delectabiliter tenere, bona omnia & prædia per Eccleſias Dei ac Monaſteria vrgente mentium & corporum ſanietate, ita præordinare & diſtribuere ſeriatim ſtuduerimus quatenus memoriale noſtrum in libro vitæ æternæ dignum mereatur haberi, & crimina noſtra orationibus ſanctorum per omnia poſſint deleri. Quapropter tempore domini ac venerabilis *Hellenardi Polenſis Epiſcopi:* cuius conſilio & ammonitione ipſo annuente, bona noſtra diſpenſare, & diſtribuere curauimus, ego prænominatus Sigifredus & coniux mea Heliza à die præſenti inſimul ſana mente damus, tradimus, donamus, offerimus monaſterio in honore ſancti Michaelis Archangeli, & ſancti Clementiæ marty-

Martyris ordinato, ac ſito in monte ante ciuitatem Polenſem, & Abbati eiuſdem monaſterij . . . . atque cæteris Monacis illic ſeruientibus, videlicet eccleſiam ædificatam infra ciuitatem Parentinam, & in honorem ſancti Petri Apoſtoli conſecratam cum omni cēſu, & redditu ad eandem pertinenti. Inſuper, & prædium idem allodium noſtrum, quod vocatur Mons petroſus cum toto ſuo confinio qui iungitur ab vno latere iuxta terras, quæ ſunt eccleſiæ . . . . de ciuitate Polæ, aliud vero latus eſt ſitu ſecus terram S. Mauri Martyris de Parentina vrbe. Tertium vero latus deſcendit iuxta terram communem quæ . . . . epublicu. Quartum videlicet latus continetur prope terram, quæ nominatur Allodium de Cauarudo, hoc ſcilicet per dictum Allodium, & hanc ſupradictam eccleſiam cum propria domo noſtra, quæ ſita eſt ſecus eccleſiam ſancti Caſſiani Martyris vna cum tota curia, & cum omnibus manſionibus in circuitu curiæ, & conſiſtentibus, nobiſque pertinentibus cum introitu & exitu ſuo in Parentina vrbe damus tradimus, donamus, atque offerimus prædicto monaſterio S Michaelis, & prænominato Abbati, & fratribus ad ſeruitium Dei ibi degentibus tali conditione, vt quamdiu vixerimus, in eadem domo noſtra manere, & habitare licentiam habeamus; poſt vero noſtrum obitum ad præfatum monaſterium, vt diximus proprietate reuertatur, & annualiter per eandem domum Abbas monaſterij, & fratres perſoluant eccleſiæ S. Mauri Parentinæ ciuitatis denarios Venetiales monetæ octo. Super hæc autem præordinamus, vt ipſe Abbas eiuſdem monaſterij cum fratribus ſuis qui pro tempore fuerint per vnumquemque annum pro animabus noſtris, noſtrorumque parentum cōmemorationem caritatis cauſa, tribuant Canonicis eccleſiæ S. Mauri in Parentina vrbe ſitæ ſeruientibus, ſeruitium vnum videlicet panes ſexaginta, & quatuor . . . . & amphoram vini, & hæc detur ſtatuto termino in feſtiuitate omnium ſanctorum. Illam igitur præſcritam Eccleſia cum omni reditu ad eandem pertinenti, & prædictam domum noſtram cum tota curia, & omnibus adiacentibus manſionibus nobis pertinentibus in Parentina vrbe, & allodium noſtrum præſignatum cum arboribus, pomis, ſiluis, pratis, aquis, paſcuis, collibus, & cum toto ſupra definito confinio ſuo, cultum, & incultum à præſenti die damus, tradimus, donamus, & offerimus nos Sigifridus, & Heliza coniugale ſæpedicto monaſterio, & Abbati, ac fratribus, omnibuſque eorum ſucceſſoribus vt habeant, teneant, poſſideant, & ad vtilitatem monaſterij exerceant omni contradictione remota, pro noſtrarum animarum redemptione, & noſtrorum parentum aſſidua commemoratione, quatenus interceſſione fidelium illic Deo ſeruientium in æterna vitæ centuplicatione à Deo, & ab Archangelo eius percipere mereamur prēmium, quod ſi aliquo in tempore, ſeu in vita noſtra, vel poſt obitum noſtrum, diabolo inſtigante, aliquis propinquorum noſtrorum, aut extraneorum, vel aliqua parua, magnaue perſona hominum, contra hāc noſtræ donationis, & traditionis chartulam, ire tentauerit, vel hanc infringere voluerit, aut per aliquod ingenium, ſeu quocumque modo moleſtare, placitare, aut inferre præſumpſerit, ante omne litis initium componat, & perſoluat ſæpedicto monaſterio, Abbati, & fratribus, vel eorum ſucceſſoribus, auri obrizi lib. decem: & hæc chartula noſtræ donationis, & traditionis poſt ſolutam pœnam in ſua permaneat firmitate.

Signum manuum D. Sigifredi, & uxoris ſuæ Heliza hanc chartulam ſcribere rogau.

Hengildei teſtis.

Signum manus Turingi teſtis.

Signum manus Ioannis Iudicis teſtis,

Signum manus Andreæ teſtis.

Signum manus Alartini Gameloti teſtis.

Signum manus Laurentij de Marcic teſtis.

Signum manus Andreæ de Camparaſio teſtis.

Et ego Cadul Parentinæ vrbis tabelio rogatus à præſent. donatoribus ſcilicet Sigifrede, & Heliza ſcrip, & compleui, atq; manu propria confirmaui.

9 PHILIPPVS huius Eccleſiæ Epiſcopus fuit 1177. m. Sept. Interfuit Venetijs, cum inter Alexandrum III. ac Fridericum Cæſarem pacis fœdus percuteretur.

10 I. Epiſcopus Polenſis anno 1218. extat epiſt. in Reg. Vat. f. 63. n. 302. lib. 2. Honorij III. ad Epiſcopum Feltrenſem, & Bellunenſem, vt ſententiam quam tulerat bonæ memoriæ Concordienſis electus contra Epiſcopum Polenſem, Eccleſiæ ſuæ bonorum dilapidatorem; obſeruari faciat. Datum 3. Kal.

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerab. fratri Feltren. & Bellun. Epiſcopo, &c. Gualfridus Presb. & Bertoldus laicus procuratores maioris, & ſanioris partis Eccleſiæ ciuitatis Polenſis ſua nobis inſinuatione monſtrarunt, quod cum I. Dudum venerab. fratrem noſtrum Polen. Epiſcopum coram bo. me. Aquil. Patriarcha Metropolitano ſuo ſuper excōmunicationis nota, ſimoniæ vitio, & alijs criminibus accuſaſſent, & idem Patriarcha in ipſum Epiſcopum veritate cognita, ſuſpenſionis ſententian non ex delegatione Apoſtolica exigente iuſtitia protuliſſet: dictus Epiſcopus Apoſtolicam ſedem fruſtatoriè prouocans ad Iordanem Priorem S. Benedicti de Pado, Apoſtol. litteras ſuper ipſo negotio impetrauit, qui ex eo quod pro-

procuratores memorati tempeſtate maris, quod tranſire debebant, & aſperitate temporis impediti, ad diem præfixum eius ſe præſentare conſpectui nequiuerint, præfatam infirmauit ſententiam iuris ordine prætermiſſo; propter quod procuratores ipſi noſtram audientiam appellantes, ſuper hoc ad bonæ mem. quondam Concordientem electum noſtras litteras reportarunt, qui demum atteſtationibus, allegationibus, & rationibus vtriuſque partis plenius intellectis, quoniam dictum Epiſcopum legitime accuſatum ſimoniacum, periurum, & dilapidatorem inuenit, & ſibi de impedimento procuratorum ipſorum ſuperius annotato conſtitit euidenter, in priſtinam ſuſpenſionis ſententiam reduci eundem, venerabiles ijdem procuratores nobis humiliter ſupplicarunt, vt eum dictus Epiſcopus ſuſpenſionis ſit ſententia innodatus, pro eo quod ſuper obiectis ſibi criminibus culpabilis eſt inuentus, eandem ſententiam confirmare paterna ſolicitudine dignaremur. Quia vero ſuper præmiſſis omnibus, Epiſcopi parte abſente, nobis fieri non potuit plena fides; fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipientes mandamus, quatenus ſententiam ipſam, ſicut rationabiliter eſt prolata, faciēs auctoritate noſtra vſque ad ſatisſactionem condignā, appellatione remota, inuiolabiliter obſeruari, ſuper principali negotio audias, quæ propoſita fuerint hinc inde, & cauſam ſufficienter inſtructam ad noſtrum tribunalis examen, præfigens partibus terminum competentem, quo ſe noſtro conſpectui repræſentent, iuſtam, auctore Domino, ſententiam recepturi.

Datum Laterani 3. Kal. Martij. Pontiſ. noſtri anno 3.

Anno vero 1221. idem Honorius Tertius Patriarchæ Aquil. ſcripſit, vt I. Polenſem Epiſcopum compellat ad cedendum; cum prius ipſemet Apoſtolicam ſedem poſtulaſſet ſuam admitti ceſſionem, inde renuiſſet. Extat epiſt. 19. fol. 157. Datum 4. id. Septemb, an. 6. En epiſtola.

Honorius, &c.

Venerab. fratri Patriarchæ Aquil. ſalutem, &c. Dilecti filij Archidiaconus, & Capitulum Polenſe tranſmiſſa nobis petitione monſtrarunt, quod cum venerabilis frater noſter I. Polenſis Epiſcopus propter diuerſas cauſas, quas nobis per ſuas litteras intimauit, petijſſet cum inſtantia ceſſionem, nos tandem eius deuicti precibus, venerab. fratri noſto Epiſcopo & Archidiac. Abſarenſi noſtris dedimus litteris in mandatis. & vice noſtra ceſſionem recipientes ipſius, Capitulo Polenſi mandarent, vt ſibi de perſona idonea per electionem canonicam in Epiſcopum prouiderent. Sed nunc prædictus Polenſis Epiſcopus monitus ab eiſdem, cedere prætermittitur, prout ijdem ſuis nobis litteris inſinuarunt. Cum itaque prædictus Polenſis Epiſcopus in poſtulatione ceſſionis huiuſmodi, aut Eccleſiæ commodum, cui præeſt, aut ſalutem videatur propterea attendiſſe, nos neutrum eorum volentes leuitate qualibet præpediri, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi eſt ita, eum ad cedendum iuxta ſtatuta Concilij generali auctoritate noſtra, ceſſante appellatione, compellas; mandans Capitulo Pollenſis Eccleſiæ, vt ſibi per electionem canonicam de perſona idonea, quæ tanto congruat oneri, & honori, prouideant in Epiſcopum, & paſtorem.

Dat. Lat. 4. Id. Sept. anno 6.

11 VV. Archidiaconus Polenſis, & cappellanus Cardinalis S. Mariæ in Coſmedin, à Capitulo electus anno 1237. Gregorius IX. caſſata huiuſmodi electione, haud rite celebrata, eundem de plenitudine poteſtatis aſſumpſit in Epiſcopum. kal. Februarij anno 1238. Pontiſ. 11. ex Reg. Var. ep. 370. fol. 355.

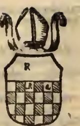
12 N. cuius nomen non exprimitur in litteris Innocentij 4. ad eum ſcriptis anno 1251. quæ extant in Vat. Reg. ijs conceptis verbis.

Epiſcopo Polenſi.

Lecta coram nobis petitio continebat, quod cum Galuanus Poteſtas, & Conſilium Polen. Petrum de Elua ſeruientem, & Rainaldum notarium tuos nequiter capientes, & quibuſdam ſcriptis eius ſpoliantes, eundem ipſum carceri mancipaſſent: tu in prædictos Poteſtatem, & Cōſilium quia moniti diligenter, dictos ſeruientem, & notarium libertati reſtituere contumaciter denegarunt, excommunicationis ſententiam, cum hoc eſſet ita notorium, quod nulla poterat tergiuerſatione celari, exigente iuſtitia, promulgaſti, ac ciuitatem Polen. eorum exereſcente contumacia ſuppoſuiſti Eccleſiaſtico interdicto, clericos ciuitatis ipſius, qui diuina Inibi interdicto durante huiuſmodi celebrarent, beneficijs ſuis priuares. Verum quia nonnulli clericorum ipſorum huiuſmodi interdicto, & ſententijs vilipenſis, in ſuum, & Eccleſiaſticæ diſcipline contemptum diuina inibi celebrarunt. Nos volentes eorum præſumptionem temerariam vltione debita caſtigare, tuis precibus inclinati, conſerendi eorum beneficia perſonis idoneis, ac compellendi contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas, liberam tibi auctoritate præſentium concedimus facultatem. *Dat. Mediol. 15. kal. Aug. an. 9.*

13 MATTHÆVS Obijt 1302. ex Reg. Vat. ep. 27. f. 154. an. 8. Bonifacij 8.

Fr. OD.

14 Fr. ODDO de Sala Piſanus ex Ordine Prædicatorum, paulo ante Terralbenſis Epiſcopus in Sardinia, ad hanc Ecclesiam fuit translatus 1302. 7. Id. Febr. Huius meminit Seraphinus Razins in lib. de Vir. Illuſtr. Ordinis Sancti Dominici. Hic idem Oddo tranſijt poſtea ad Arborenſem Archiepiſcopatum, annoque 1313. Archiepiſcopus Piſanus euaſit. De quo ibi.

15 ODDO Archiepiſcopus Arborenſis ad Polenſem Ecclæſiam translatus in locum alterius Oddonis, ad Arborenſem, quam ipſe dimiſerat, translati anno 1308. 3. kal. Aprilis. Reg. Vatic. Ep. 309. f. 58. anno 3.

16 Fr GVIDO electus fuit an. 1329. Solitum ſubſidium ſacro pollicetur Collegio die 12. menſis Martij, ex lib. Oblig. Translatus fuit ad Ecclesiam Concordienſem anno an 1331. apud Reg Vatic.

17 SERGIVS ad hanc eandem ſedem promotus eſt 1331. Auenione deceſſit an. 1342. ex Reg. Vatic.

18 Fr. GRATIAS, ex Ordine Minorum, eandem ſedem eſt aſſecutus 1342. 2. kal. Iunij, cum antea Dulcinenſem Eccleſiam tenuiſſet, ex Regeſt. Vatic. Epiſt. 6. fol. 120. anno 1. Clementis VI. Obijt anno 1349.

19 LEONARDVS ex Plebano Sancti Geminiani de Venetijs, electus ann. 1349. Non. Nouembris Regeſt. Vatic. Ep. 45. fol. 42. anno 7. Translatus inde ad Clugenſem Eccleſiam anno 1353.

20 BENEDICTVS Epiſcopus Clugienſis, huc translatus anno 1353. 1. kalend. Februarij, ex Regeſt. Vatican. Epiſt. 75. fol. 24.

21 GVIDO Memmus, nobilis Venetus, electus fuit anno 1353. Qui an. 1409. euaſit Veronenſis Epiſcopus.

22 BARTHOLOMÆVS de Recouraris, ex Primicerio S. Marci, in hunc Epiſcopatum Guidoni ſucceſſit 1409. die 29. menſis Decemb.

23 BLASIVS de Molino nobilis Venetus ab Alexandro V. ad hanc eandem ſedem aſſumptus eſt an. 1410. die 3. menſis Maij, translatus deinde eſt ad Iaderenſem Archiepiſcopatum anno 1420. ac demum euaſit Patriarcha Gradenſis, vt infra dicemus.

24 THOMAS Epiſcopus Emonenſis ad hunc Polæ Epiſcopatum translatus fuit anno 1420. 3. Kal. Martij. Quam ſedem poſtea cum Vrbinate commutauit 1424.

25 FRANCISCVS de Franciſcis, ex Methonenſi Epiſcopo, Polæ Præſul effectus eſt anno 1424. 8. Kaled. Octob.

26 DOMINICVS, alias Dondens de Lucterijs, huius ſedis creatus Antiſtes eſt 1426. 4. Idus Aprilis. Præfuit anno 25. Deceſſitque 1451.

27 MOYSES de Buffarellis huius ſedis Antiſtes 1451. Die 26. menſis Maij Ad Belluuenſem Epiſcopatum fuit translatus an. 1465. die 13. menſis Iunij.

28 MICHAEL deceſſit 1467.

29 ALTOBELLVM Ancroldum Brixienſem, nobiliſſimæ, ac vetuſtiſſimæ gentis natum, Iuris vtriuſque eximie doctum ad hanc Polæ euexerunt ſedem 1497. die 8. menſis Nouemb. Hic nomine ſanctæ ſedis trepidis obitis legationibus maxime inclaruit, profectuſque ad Venetos eſt ſub Leone X. ſpediturus de maximis rebus negotia. Sub Clemente Septimo prolegatus Bononiæ. E viuis exceſſit an. 1532. menſe Decemb. Scripſit de bono Epiſcoporum regimine lib. 10. Commen. Vitæ Chriſtianæ. Huius laudes breui elogio complexus eſt Octauianus de Rubeis Brixianus in lib. Elog. Virorum illuſtr. Brixianorum. Cuius etiam gentis nuper vixit Aurelius Epiſcopus Caſtellanetenſis.

30 IO. BAPTISTA Vergerius Iuſtinopolitanus Altobello ſucceſſit 1532. Hic à Catholicis, ad Geneuenſes defecit hæreticos, exutuſque eſt cum fratre Petro Paulo Iuſtinopolitano Præſule item hæretico, Epiſcopatus honore 1548. eoque ſeductus errore miſerabiliter diſperijt. Hic etiam alterum fratrem habuit Aurelium Vergerium Clementis VII. Pont. Max. à ſecretis, virum doctrina eximium, & pietate clariſſimum, in ipſo honorum curſu præmortuum in Eccleſia S. Mariæ ſupra Mineruа Romæ tumulatum, & hocce Epitaphio à Fratribus exornatum.

Aure lio Vergerio Iuſtinopolitano
Clementis VII. Pont. Max.
à ſecretis acerba morte intercepto
dum id munus
cum ſumma omnium admiratione obiret.
Ioannes Baptiſta Epiſcopus Polæ,
& Petrus Paulus Vergerius
I. C.
Fratri . B. M. poſuere.
Qui vixit XLI.
Hic pro tempore quieſcit à ſuis laboribus
pro me ſuſceptis.
Aue frater dulciſſime.
At paulo poſt hæc cara oſſa ego in patriam
ego ipſe deferam in eo
in fine ſe ſepulchrum manet dignatus
virtute, & pietate mea erga te
incomparabili.

31 ANTONIVS Elius Iuſtinopolitanus ſuffectus eſt 1548. Deinde euaſit ad Patriarcharum Hieroſolymitanum t anno 1572. translatus eſt ad Eccleſiam Iuſtinopolitanam. Hunc Hieronymus Mutius Iuſtinopolitanus, poſt gratulationem aſſecutæ patriæ ſedis, adhortatur per litteras, vt diſſeminaram ab iniquo anteceſſore hæreſim radicibus extirpare conaretur.

32 MATTHÆVS deceſſit 1583.

33 CLAVDIVS Zozimenus Cyprius, fuit adlectus 1583. die 7. menſis Februarij. Eo munere ſe abdicauit 1605.

34 CORNELIVS Zozimenus ad hanc eandem ſedem peruenit an. 1605. die 31. menſis Auguſti.

35 RODVLPHVS Sfortia Patauinus, filius Ioannis Antonij, Iuriſconſultus, iuueniſque magnæ expectationis, Romæ aliquandiu egit ſub auſpicijs Cardinalium Bellarmini, & Cobellutij; profectuſque deinde eſt pro Auditore in Galliam cum Octauio Curſino illius Regni Nuncio Pontificio. Inde Romam reuerſus, Epiſcopus Polæ effectus eſt ab Vrbano Octauo Pontifice, inauguratuſque; cum obtenti Epiſcopatus poſſeſſionem inijſſet, ſuamque diœceſim perluſtraret, Albonæ deceſſit an. 1626. 6. Kal. Septembris. Sepultuſque eſt in ſua Cathedrali cum hoc epitaphio.

Rodulpho Sfortiæ
Patauino
Iuriſprudentiæ ſolertiſſimo
amatori
omnibus ingenij artibus
inſtructo
ſanctiſſimis moribus, & doctibus
exornato
Epiſcopo Polæ conſecrato
cui gratiſſimus extitit
Iulia pietas ſuum amiſſum
Patrem dolens
ponendum curauit,
vt ſicuti Rodulphus
Vix Epiſcopatum ingreſſus
interijt,
Ita hoc monumento
eius numquam memoria
interiret.

36 IVLIVS Saracenus nobilis Vicentinus in hanc ſedem ſucceſſit 1627. die prima ineuntis Martij. Scripſit, ediditq; ſoliloquium de officio, curis, virtutibus paſtorum, Hippolytoq; patruo inſcripſit anno 1639. Obijt vero anno 1641.

37 MARINVS Baduarius Venetus, Monachus Ordinis Sancti Benedicti, demortuo Saraceno ſucceſſit die prima Iulij 1641. Obijt anno 1648.

TAR-

TARVISINI EPISCOPI.

TAMETSI Taruiſij nulla apud antiquiores ſcriptores, ſupra Gothorum hiſtorias mentio repetiatur, tamen apud Taruiſinos conſtans traditio eſt, antiquiſſimam eſſe ciuitatem quibus & ego libenter aſſentior, dummodo aniles Annij ſabulas generoſa obliuione ſepeliant. Primum omnium conſtat, poſt Conſtantini Baptiſmum, è veſtigio ſuum habuiſſe Paſtorem, dignitatemque ſuam vſque ad Longobardorum tempora ita retinuiſſe, vt Marchionatus ſedem, ac Magiſtratuum potentiſſima illa gens, ac bellicoſa Taruiſij fixam voluerit. Quæ duo, cuilibet antiquitatis ſtudioſo argumento

C eſſe poſſe videntur à multis ſeculis Taruiſium antiquam, ſpectabilemque fuiſſe ciuitatem, quam olim à multis turribus, quibus propugnādis mœnibus cingebatur ciuitatem turrium priſci vocarunt, cuius populi Tauriſci Plinio ſunt. Huc accedit, antiquam traditionem eſſe S. Proſdocimū, S. Petri alumnum, poſt conuerſionem Patauij, Taruiſij etiam prædicaſſe Euangelium circa annum Domini 50. hoſpitioque fuiſſe exceptum ab Euphroſino milite, cuius filiæ cum diuinitus diſcuſſiſſet caliginem cæcitatis, ipſum cum omni familia ſacro luſtraſſe baptiſmo; ſicut etiam Theodoram primariam fœminam cum marito (qui ſola manuum impoſitione reddiderat ſanita-

D rem) & alijs numero centum duodecim ad eandem baptiſmi gratiam perduxiſſe narrarur. Adduntque præterea, Proſdocimum, cum moraretur Taruiſij, de ſancti Petri martyrio diuinitus factum fuiſſe certiorem ideoque templum, quod Deiparæ Virgini deſtinauerat, conſecraſſe magiſtro, Taruiſinoſque deinde pro Diuo tutelari Petrum veneratos fuiſſe, cuius titulo Taruiſinam Cathedralem nobilitatam eſſe voluerunt. Hæc, inquam, omnia Taruiſinam antiquitatem ſatis abunde prodere videntur: licet de huiuſmodi, re certiora monumenta, ſicut & aliarum ciuitatum, bellorum, perſecutionemque procellæ detriuerint. Explicatam, latam-

A que planitiem occupat, quam fluuius Sylo mediam alluit. Ager fertiliſſimus eſt, ſcatetque perſpicuis fontibus, nobilibus ædificijs abundat, populoque frequens eſt, cum ad quatuordecim millia mortalium alat. Veneti Senatus veneratur arbitrium ab an. 1388. cui ſemper fidem præſtitit illibatam, itant 1509. in Cambriano fœdere Taruiſium, Patauiumq; ciuitates Venetorū ſolæ ſint ſecutę fortunam, quod hoc tēpore Venetorum lene imperium facit. Vt in præſentia libenter omittamus quæ aliquādo hæc ciuitas à Gothis, Oſtrogothis, Longobardis, Ezelino, Carrarijs, Scaligeriſq; tyrannis paſſa ſit, diuertamus, ad viros omni laude præſtantes, quos in omni me-

B moria dicitur protuliſſe. In quibus eminent eſſeque poſſunt inſtar multorum, Benedictus XI. ſanctimonia vitę præſtantiſſimus Pontifex ex Ordine Prædicatorum, Venantiuſque Fortunatus Epiſcopus Pictauienſis, qui floruit anno 568. vt ſcribit Baronius; vt vero Bellarminus de Scriptoribus Eccleſiaſticis arbitratur anno 570. & noſtro hoc ſeculo illuſtrat Odericus Rinaldus Analium Eccleſiaſticorum Baronij nobilis, & eruditus continuator. Nec minus decori huic ciuitati ſunt tot Sanctorum reliquiæ, quas honorifice ad præſentiſſimam tutelam aſſeruat, vt corpus S. Liberalis de Altino, quod Altinates Taruiſinis dono dederunt vt Theoniſtus Epiſcopus, Tabra, & Tabrata Altinenſis diœceſis, qui contra Arrianos catholice diſputantes, lapideo in ponte ſupra Silium flumen ſunt obtruncati, noctuque à Taruiſinis deducti ad ſepulturam in Eccleſia S. Ioannis Baptiſta anno 400. vt ſancti Florentius, & Vindemialis Epiſcopi quieſcentes in Cathedrali, qui ex Affrica perſequentibus Arrianis in Italiam deſcenderunt, Hic adſcribere non pigebit elegum carmen Bartholomæi Burchelati ad Taruiſinos ciues de ſanctis eorum fautoribus.

Teruiſium trino ter viſum Numine, ternis
Ter dum te à prauis hoſtibus eripuit.
Trinitas, & charitas, & ſpes, charitaſq; fideſq;
Sint cura, cordi, pectori, menti, animo,
Numen erit ſanctus Petrus protector ab vrbe
Electus primo, quod liber vrbis ait.
Numen erit ſanctus liberalis vt vrbis amicus
Præcipuus noſtræ: Pariſiuſque ſenex.
Sit Præſul Theoniſtus, ei adeſt Thabra, ſimulque
Thabrata, circa aras vt ſteteruntq: ſacras.
Tuque pie, ac venerande Pater Proſdocime per quem
Chriſti lata fides continuata, veni.
Nec deſis Franciſce Pater ſanctiſſime: tēpli
Cuius opus grauius reddidit ante meum.
Eccleſia, & doctor nobis Hieronymus vſq;
Agnitus à Priſcis Fautor, adeſto piue.
Vindemialis item, Florentius, & Chilianus
Adſit, & Henricus protinus vrbis amans;

Et Chriſti Iuliana, caput quod habemus, amatrix;
De qua nos tragica ſcripſimus arte,iuuet.
Et magnus Propheta Dei Heliſæus; habemus
Cuius inauratum pixide rite caput.
Sic benedictus adeſt ſummi decoratus honore
Præſulis, atq; alij, quies data terra loci.
Hanc vrbem ſeruate; precor, ciueſq; lareſq;
Chriſti aura,matris ſtante, ſimulq; Patris.

Antiquiſſima Cathedralis Diuo Petro Apoſtolo, vt ſupra docuimus,dedicata eſt, tribuſque dignitatibus fulget, decanatu ſcilicet, cum quindecim Canonicis, quorum duo theologali, pœnitentialique præbendis ditantur. Sex deinde Manſionarij ibi ſunt,cum alio promiſcuo clero. Parochiales Eccleſiæ decem,& ſeptem numerantur: duodecim Religioſorum monaſteria, ſex monialium, præter plures alias eccleſias, oratoria, locaque pia, quæ Taruiſinorum in Deum pietatem teſtantur. Huius Eccleſiæ Præſul, tum priuilegijs, tum opibus nitet: ſiquidem eius annuus cenſus, quatuor millium ſcutatorum, & eo amplius ſummam exæquat, taxaturque hæc Eccleſia in lib. Cameræ floren. 450. Diœceſis Taruiſina ampla eſt, ab Oriente mari Adriatico, & Torcellenſi, à Meridie Patauina,& Vicentina,ab Occaſu Feltrenſi à Septentrione Cenetenſi, & Aquileienſi diœceſibus incluſa. In vniuerſum autem tota hęc diœceſis complectitur parochiales eccleſias cum ciuitate 214. Virorum cœnobia tria, Abbatiæ quatuor, quarum tres Benedictinorum, quarta Ciſtercienſium. Sanctimonialium ſępta duo. Fidelium animas ferme ſexaginta mille, quarum ſaluti, præter Parochos, inuigilant viginti Vicarij Foranei, ab Epiſcopo conſtituti. De huius ciuitatis rebus ſcripſere Ioannes Boniſacius, Rodigus, ac Bartholomæus Burchelatus in memorabilibus commentarijs cum exquiſita diligentia,pluresque alij ſparſim. Qui in hac ſede floruerunt Præſules, ſunt qui ſequuntur, quos ex diuerſis monumentis eruimus, præter citatos auctores.

1 IOANNES primus eſt, qui poſt Magni Conſtantini Baptiſmum occurrat legentibus anno 320.

2 PAVLINVM inter Taruiſinos numerat Aloyſius Contarenus anu. 350. nullumque eius rei citat auctorem.

3 TITIANVS floruit circa ann. 400. noſtræ ſalutis. Cuius temporibus ex Africa Taruiſium venerunt ſancti Epiſcopi,& confeſſores Florentius, & Vindemialis, qui Carthaginenſi Concilio contra Arrianos interfuerunt, ibidemque ſanctiſſime defunctos apud S. Ioannem Baptiſtam Epiſcopus Titianus ſepeliuit prope Cathedralem, marmorea archa tegente, vbi ſcriptum legitur.

Reliquiæ Sanctorum Confeſſorum, atque Epiſcoporum Florentij, & Vindemialis.

4 IOCVNDVS Epiſcopus Taruiſinus interfuit conſecrationi eccleſiæ S. Iacobi de Riuo Alto anno 421. die 25. menſis Martij: per id omnino tempus, cum Patauini, cæterique circumuicini populi rabiem Alarici Regis Gothorum, Italiam deuaſtantis, defugiebant.

5 HELVIANDVS huius ciuitatis Antiſtes, & conſeruator fuit: quo enim tempore ſæuiſſimus Attila, poſt deuaſtatas Aquileiam, Concordiam, Altinum,Opitergium, Acedum, Feltrium, Vicentiamque, adhuc minitabundus Taruiſium peſſum daturum ibat, Heluandus, ciuitatis facta deditione, certiſsimum auertit excidium 454.

6 FELIX hanc eandem adminiſtrabat Eccleſiam ann. 568. cum Alboinus ex Pannonia digreſſus toti Italiæ, haud mitior, quam Attila fuiſſet, minitaretur excidium. Hunc ad Araſſinum flumen (ad Plauem fluuium habet Paulus Bennius in deſcriptione Triſſinæ nobiliſſimæ gentis, dum retulit Iuſtinum Triſſinum virum clariſſimum vnum ex illis fuiſſe, qui cum Felice Epiſcopo Regi Alboino obuiam iuiſſe,eodemque cum Rege fœdus pepigiſſe) non modo Felix placauit,ſed ab eo etiam maxima retulit priuilegia anno 568. Facti meminit Paulus Diaconus lib. 2. cap. 12. de geſtis Longobardorum. In cap. vero 13. idem Diac. narrat, Felicem ſocium fuiſſe Venantij Fortunati, nati Dauplanili Taruiſinæ diœceſis, ſiue Cenetæ. Idem Venantius in vita S. Martini fatetur ſibi cum Felice neceſſitudinem interceſſiſſe, his carminibus.

Illuſtrem ſocium Felicem quæſo require
Cui mecum lumen Martinus reddidit olim.

7 RVSSIVS Taruiſinis ius diuinum dicebat ann. 588. Hic interfuit Synodo Marianæ congregatæ, quæ Seuerum Patriarcham Aquileienſem excepit, qui coacte Ioanni Rauennati Archiepiſcopo communicauerat, cum à Romana Eccleſia facta receſſione tria Calcedonenſis Concilij capita

pita damnaſſet. Rei geſtæ integram hiſtoriam narrat Paulus Diaconus lib.3. c. 27. Sigoniuſque lib.1. Regni Italiæ.

8 FELIX huius nominis 2. viuebat an. 590. cuius mentio extat apud Baron.

9 TRIVISIVS huius ſedis Epiſcopus anno 739. Hic lites, quas Ioannes Comes, Valentinuſque Cenetæ Epiſcopus inuicem exercuerant, cum Calixto Aquileiæ Patriarcha compoſuit, diremitque.

10 FORTVNATVS præerat Trauiſinis anno 799. Hic Leonem Pontificem è Gallijs Romam reuertentem magnificè excepit hoſpitio. Quo Præſule antea 780. in hac diœceſi fundatum eſt monaſterium B.Mariæ Virginis, S.Crucis, & S.Fuſcæ à Gerardo Comite, in quo ſanctorum Seneſij, & Theopompi Martyrum ex Oriente deportata oſſa honorabiliter requieſcebãt. Cæterum poſt deuaſtationem eiuſdem cœnobij ab Hunnis & Pannonis illatam anno Chriſti 899. Sacra Martyrum Chriſti corpora, ex eodem ad Nonantulæ monaſteriũ tranſlata ſunt. Hiſtoriam recitat codex vetuſtiſſimus eiuſdem monaſterij in membranaceis ſcriptã, quæ cum valde ad eorum temporum, ac ſanctorum luſtrationem faciant, hic operepretium duximus æternitati conſecrare, quemadmodum ſupra in ſecundo tomo, dũ de Mutinenſibus Epiſcopis ageremus, eorum vitam metro deſcriptam à Coſmo Materienſi retulimus.

Duodecimo Kalendas Iunij.
Tranſlatio ſanctorum Martyrum Theopompi, & Seneſii.

Omnipotentis Dei magnificentia, ſua vult pietate ſolita, vt ſibi dilectorum ſuorum ſeruitia atque præmia ad laudem ſui per omnia mundo patefacta clareſcant. Igitur ſancti Spiritus cooperante gratia qualiter, & quando beatiſſimorum Martyrum Seneſij, atque Theopompi corpora ad Nonantulæ cœnobium ducta fuerint, & quæ ſigna, atque miracula eos ſint ſecuta; prout noſtra valet fragilitas ad hominum reuocemus memoriam. Anno igitur Chriſti ſeptingenteſimo, octuageſimo, Imperij autem Caroli Magni ſeptimo, quidam Dux, vir Deo per omnia deditus, nomine Geuardus, ſuæ ſaluti conſulens pro animæ ſuæ remedio, quandam Eccleſiam ad honorem & venerationem beatiſſimæ Virginis Mariæ Matris Dei, ſanctæque Crucis, atque Martyris Fuſcæ in ſuo proprio magno cum ſtudio ædificauerat, & ſancti Syluestri cœnobio Nonantulenſi ſubdiderat. Ibique Monachos, vt regulariter Deo ſeruirent conſtituere curauerat. Cui omnia quæ poſſiderat prouido atque ſyncero animo tradere ſtuduerat, ſui Saluatoris præceptum bene, & fideliter ſequens, vt eius fieret diſcipulus; qui ſuis dixit fidelibus: Si quis non renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Trigeſimo autem quarto anno imperij eiuſdem Caroli, præfati Comitis vxor Albegunda nomine viri magnifici veſtigia tenens in ſua viduitate ſanctiſſima, quicquid habere viſum fuerat eidem monaſterio tradere ſtuduit: cui dum vixit caſte, & fideliter ſeruiuit, ibique cum ſuo coniuge in Domino requieuit. Hæc autem Eccleſia, quam prædiximus, ſita eſt in quadam Inſula duobus fluminibus Caniano, & Sylo circumdata, tertia ſtadij parte ob vrbe Teruiſio diſtans. In qua Eccleſia beatiſſimorum Martyrum Seneſij & Theopompi corpora à ſanctis viris fuerunt recondita, ibique innumerabilia miracula, eorum promerente gratia Dei noſtri clementia oſtẽdere dignata fuerat. Poſt multorum igitur annorum curricula gens Hunnorum perfida, ſeruientibus Deo inuida, plurimas Italiæ deuaſtantes Prouincias, hunc ſanctiſſimum locum, peccatis ingruentibus funditus deſtruxit. Huius doloris fama præcurrens ad Nonantulam, vbi ſanctiſſimi Sylueſtri corpus requieſcit, ſub cuius poteſtate, & fiducia poſt Deum hoc monaſterium ſemper fuerat, Petro venerabili eiuſdem loci Abbati hoc magnum nefas denunciauit. Abbas vero tali legatione mœſtus, tam de Dei miſericordia bene confiſus, cunctorum fratrum cœtu aduocato dignum, & ſalubre inuenit conſilium. Suum itaque aduocans alumnum Deo dignum Monachum nomine Rodulphum, cui tres venerabiles ſociauit fratres, & magna cum feſtinatione ad hũc recuperandum locum tranſmiſit. Cui & attentiſſime iuſſit, vt cum omni ſollicitudine, atq. veneratione digniſſima ſanctorum Seneſij & Theopompi corpora colligere ſtuderet, atque omni cum feſtinatione ad Nonantulanum cœnobium ea inuenta deferret. Hoc autem onus obedientiæ magno, cum gaudio ſuſcipiens, prout Deo placuit, totum fideliter adimpleuit. Cum vero idem Prepoſitus, venerabilis videlicet Monachus ad hunc ſanctiſſimum locum veniſſet, & eum vndiquè dirutum reperiſſet, flens & dolens præ nimia triſtitia tres dies nihil locutus eſt, atque nullum omnino cibum ſumpſit. Ad quem ita flentem quædam mulier Dei ancilla Anſerada nomine, quæ à ſua infantia prædictorum ſanctiſſima corpora multum dilexerat, & cuſtodierat, tunc quoque eadem in ſecreto loco collecta, & recondita habebat, cum tremore, & timore veniẽs omnis triſtitiæ luctũ auferẽs magni gaudij donum ſecum detulit. Senior inquiens, dilecte noli flere, ſed magis mecum gaude, & theſaurum, quem quęris Dei diſpenſante gratia, apud me bene eſſe conditum abſque vlla prorſus dubietate cognoſce. Hoc autem auditu, lætus & gaudens factus, mentis caliginem, qua pro mœſti-

meſtitia hebetatus fuerat, deponens, dignæque ſapientiæ lumen ſumens, prædicta Dei ſamula ducente, ad locum vbi tanti theſauri munus iacebat cum omni feſtinatione deuenit, ibique proſtratus diu in oratione adſtans, multas lachymas ad Deum omnipotentem mœrentium conſolatorem præ gaudio fudit. Vt autem ab oratione ſurrexit, etiam ad ſuos venerabiles fratres rediit, & gaudium quod inuenerat eis nuntiando appernit. Mox vero lætantes vno, & ſalubri conſilio, atque animo ſpontaneo triduanum ieiunium, & orationes, nullis conſcijs, peregerunt. His digne peractis, facta præparatione, ad locum optatum vna venerunt, & orando atque miſericordiam Deo omnipotenti, & his ſanctis quærendo, locum illum aperuerunt, atque eorum corpora cum omni veneratione ſuſcipientes, dignis ornamentis inuoluta, noctu & clam cunctia, atque neſciente prædicta Dei famula, cum omni feſtinatione ad flumen, quod vocatur Sylum venerunt, & intrantes nauem nauigare cœperunt. Illa autem præſata Dei famula, quæ ſemper eorum corpora cuſtodierat, facto mane, vt ſolita erat, ad locum ſanctiſſimum venit, & tanto theſauro, quem vt animam ſuam dilexerat, cum vacuum reperit. Hoc viſo valde triſtari cœpit, dicens, atque affirmans, ſe nunquam viuere velle, niſi Deus ſuorum patrum Senesij, & Theopompi corpora redderet. Huius vocibus, & orationibus omnipotentis Dei pietas inclinata per ſuorum fidelium merita, prædictorum Monachorum nauigio ventum validum inſurgere fecit, & quantum tribus diebus nauigando perrexerat, tantum vna die, Deo volente, inuiti redierunt. Eadem autem virgo Deo deuota flens, & plorans ſupra ripam fluminis ſtabat, atque circumſpiciens ſuorum patrum corpora, vt ſibi redderentur orando clamabat, quod & Deus ſuis votis miſericorditer annuit. Vir autem venerabilis Rodulphus hoc facto multum dubius, atque ſollicitus, tandem, Dei diſpenſante prouidentia, optimum inuenit conſilium, intelligens ſanctorum corpora ſine ſua famula ad nullam aliam velle ire prouinciam: illam itaque Deo deuotiſſimam virginem in ſuam nauem cum omni ſuſceperunt reuerentia. Sic ergo cum omni gaudio, omnique proſperitate ac citiſſima velocitate plurimis coruſcantibus miraculis ad Nonantulam, Dei gratia ordinante, peruenerunt. Hanc igitur Dei famulam ſanctiſſimæ Veronicæ veſtigia ſecutam fuiſſe non incongrue poſſumus dicere. Illa etenim Veronica fœmina reuerentiſſima imaginem Chriſti in panno depictam in ceruicali ſuo in loco digniſſimo occulte reconditam habebat, eamque venerando, atque valde diligendo cuſtodire ſtudebat.

A Hæc autem ſanctorum Seneſij & Theopompi famula eorum corpora digniſſimo in loco recondita habebat ſemperque cum magno ſtudio cuſtodiebat. Illa denique legatis ab Imperatore Tyberio miſſis pro fama Chriſti, ac de eius factis aliquid mirum inuenire iuſsia, glorioſiſſimam Chriſti imaginem oſtendit. Iſta autem virgo fideliſſima ſanctorum corpora venerabilibus Monachis à Petro Abbate pro eorum deſiderio tranſmiſſis oſtendit, atque inuenire fecit. Romani vero Imperatoris Legati Chriſti imaginem inuentam ſine ipſa Veronica Romam ducere nauigio temperauerunt, ſed Dei obſtante voluntate, quod voluerunt adimplere nequierunt. B Ipſaque accepta cum omni alacritate ſequentibus ſignis, atque virtutibus Romam venerunt. Sed eadem Veronicam in fide Chriſti perſeuerans, & pro eius amore Rome degens, ibi vitam finiuit, & in æternum cum Chriſto viuit. Sancti etiam Monachi beatiſſimum corpora reperta ſine præſatam Virginem ad Nonantulam deſerre nauigio voluerunt, ſed Dei reſiſtente potentia, quod cupiuerunt perficere nequiuerunt. Ipſaque ab eis recepta magnis ſequentibus ſignis, ad Nonantulam citiſſime deuenerunt. Vbi ipſa apud eccleſiam Sancti Martini in Coziano tribus milliaribus ab eadem Nonantula diſtantem, pro eorum amore Deo ſeruiendo de- C gens vitam finiuit feliciter, & cum Chriſto regnat perpetualiter.

Igitur poſtquam, Dei opitulante clementia, à venerabili Abbate, cunctiſque fratribus ſimul, & ab omnibus Nonantulæ populis beatiſſimorũ Martyrum Syneſij, & Thopompi corpora mirifice, & honorifice fuerunt ſuſcepta, ibique aromatibus condita venerabiliter, in pace digne ſunt tumulata. Illico multitudo languentium cecorum, claudorum, auditis atque viſis plurimis ſignis, quæ omnipotentis Dei miſericordia per illorum fecerat merita, à finitiſſimis locis ad illos defluere, facto agmine, cœpit. Quique autem ali- D qua infirmitate, vel mœſtitia detenti ſuppliciter veniebant incolumes, & alacres eorum pijs meritis in propria redibant. Vnde accidit quod, diuina inſpirante gratia, non ſolum ab omni Nonantulanenſium populo, verum etiam ab longinquo petebatur, & deprecabatur, vt præſatorum Martyrum corpora per vrbes atque caſtella aliqua peſte detenta veneratione deportarentur ſanctiſſima. Vt per eorum patrocinia ſaluarentur, & liberarentur ab omni clade, & miſeria: quorum vocibus, atque precibus, ordinãte Dei prouidentia, pater monaſterij vnacum omnium fratrum congregatione pietate ſolita annuit. Vnde factum eſt, vt Ticinenſium populus repentina, id eſt, ſubitanea morte percuſſus

oratio-

orationibus, & ieiunijs intentus, hoc quoque auditu bene confiſus pro ipſorum ſanctorum miſericordia ad Nonantulanum oppidum venire ſtuduit: conſilium, auxilium, miſericordiamque poſtulans vt Martyrum corpora pro eorum miſeria ſuam deportarentur ad pattiam. Facto igitur triduano ieiunio cum omni orationis inſtantia duodecim electis venerabilibus fratribus, vita, & moribus Deo dignis ſimul cum infinita multitudine populorum Nonantulenſium, atque Mutinenſium cantantibus, & pſalentibus cum magno venerationis ſtudio corpora ſanctorum plurimis ſequentibus ſignis deferre ceperunt. Quorum aduentu omnes vrbes, videlicet Regium, Parma, Placentia, atque oppida audientes, tam viri, quam fœminæ obuiam illis benedicentes, & laudantes Deum currere feſtinabant, & cum illis digna veneratione vrbem Papiam adibant. A qua quanto gaudio, quantiſque laudibus, atque decoribus fuerint ſuſcepta, nullius valet promere lingua. Aderat autem ibi Adelegida Regina glorioſiſsima, quæ eos multis honoribus, ſuiſque donis ditauit. Ex quibus duo coopertoria vnum auro intextum, alterum vero mirifice operatum vſque hodie in S. Syluestri cœnobio manent in teſtimonio. Vrbe vero Papia à prædicta mortis clade eorum pijs patrocinijs liberata, eademque Regina nobiliſsima ad honorandum, & venerandum illos admodum confortata multis acceptis donis, multiſque ſimiliter ſequentibus ſignis, ad propria ſunt relata. Alio quoque tempore ſicut narrãtibus fratribus, qui aderant didici. Quidam presbyter Teuzo nomine Nonantulanus genere immani cruciabatur infirmitate. Erat enim eius guttur vltra modum tumidum, lingua quoque eius fere tribus digitis pendere extra labia videbatur; nec commedere, nec bibere, neque os valebat miſere claudere. Die itaque ſolemni iſtorum beatorum Martyrum prout potuit ad Eccleſiã, vbi eorum ſanctiſsima venerantur corpora à ſuis deductus eſt. Quam cum ingreſſus fuiſſet proſtratus in terra gemens, & dolens lachrymaſque fundens ſuppliciter, diuinam orabat miſericordiam; facto autem matutinali officio, duobuſque fratribus Benedicamus Domino cantantibus: ſanus ille, & alacer factus, diuinoque numine adiutus, citio dicto ſurrexit, & alta voce audientibus cunctis, Deo gratias reſpondit. Hic itaque dum vixit, Deo, & ſuis ſanctis fidelius ſeruire ſtuduit.

Aliud quoque miraculum, vt quidam qui interfuit, venerabilis Monachus, Auguſtinus nomine, nobis narrauit, pro eorum dignis meritis altiſſimi noſtri Creatoris magnificentia pateſacere, dignata eſt. Aderat enim aeris inequalitas, vnde diuturna erat terræ ſiccitas, quæ ſpem viuendi populis abſtulerat. Pro qua venerabilis Monachus, Etericus nomine, tunc temporis Nonantulæ Præpoſitus cunctis acclamantibus, & deprecantibus populis vna cum fratrum conſilio digne peracta oratione, & triduano ieiunio, beatiſſimorum Martyrum corpora cantando, & pſallendo ab Eccleſia S. Syluestri accipi conſtituit, & in circuitu Nonantulanæ patriæ deferri cum lætanijs præcipit, quod & factum eſt. Vt autem portari cœperunt fere in medio itinere antequam ad prædeſtinatum locum deuecta fuiſſent, tanto eos põdere altiſſimi virtus defixit, vt à nullo fere vnius horæ ſpatio mouere potuiſſent. Tunc mœror & magnus luctus omnium exoritur, mœrentium quippe, & flentium vna vox efficeretur. O ſtellifer conditor Orbis, qui perpetuo es nixus ſolio miſerere nobis iſtorum patrocinio. Prædictus autem Præpoſitus vir virtutibus per omnia prædictus, cum omni cœtu adſtantium in terra proſtratus lachrymans diu orauit, votum faciens Deo & his ſanctis ſe & ſibi populum commiſſum ab omnibus peccatis pœnitẽtiam acturum & omni anno in eorum natalitijs pauperibus Dei eleemoſynas facturum. Mox Diuina concedente pietate quocumque voluerunt eos deportauerunt. Eodem vero die tãta inundatio aquarum eos eſt conſecuta, vt omnis terra ea ſatiata ſalubriter fuerit, & omnis populus in magna lætitia ſteterit.

Tempore quoque Ioannis Abbatis Græci, ſicut à quibuſdam fratribus eiuſdem cœnobij relatum eſt: quoddam Caſtrum nomine Pontianum quatuor à Nonantula diſtãs milliaribus immanis mortis peſtilentia percuſſum eſt. Quod videlicet ieiunijs, orationibus, atque vigilijs deditum in cinere, & cilicio poſitum, diſcalciatis pedibus ad eorum clementiam cum lætanijs ſupplex aduenit. Clamitabat, & auxilium poſtulabat, atque eorum corpora ſuam ad patriam ferri deſiderabat. Quorum precibus venerabiles illius loci Monachi inclinati, diu deſideratum theſaurum cum omni ſanctitatis ſtudio orantes, & pſalentes, atque lætanias agentes illuc detulerunt. Sic eorum orationibus & meritis Domino cooperãte ab illa die tam nequiſſimæ mortis plaga illo in loco ceſſauit. Proinde illius loci populus ſemper in Deo magis fuit timidus, & omni anno in eorũ feſtiuitate pro hoc beneficio cum lætanijs, ſuiſque oblationibus ad eorum deprecandam miſericordiam venire feſtinat. Quis diſſerere valet tot tot miraculorum facta, quæ Deus per eorum dignatus oſtendere merita? Quorum numerus nec alicuius valet comprehendi memoria, ſed vt de pluribus pauca perſtringam nobis notiora, & noſtris temporibus edita, prout potero

dicam

dicam. Tempore ſecundi Leonis eiuſdem cœnobij Abbatis, quodam miraculo, non minus ſuperioribus celeberrimo, iſtorum ſanctorum interceſſionibus ſuperna gratia dotauit Nonantulam. Nam dum extinguibilis aeris ſiccitas, & nimia hominum mortalitas per Nonantulam, & adiacentes prouincias adeſſet, vt nullis ieiunijs, neque orationibus ſedari potuiſſet: nimio timore correptus, ineſtimabilique mœrore demerſus, ad ſanctorum Seneſij, & Theopompi corpora flendo, & eiulando totus ille mœſtiſſimus concurrit populus clamitans, & obſecrans indulgentiam, & ni iſtorum tueretur patrocinijs, dicebant ſe nullatenus ab imminentibus poſſe euadere periculis. Quo clamore, & imminente periculo ſanctus ille Abbas commotus cum ſanctorum congregatione fratrum, triduanum populo indixit ieiunium, atque ſe omnes ad idem ſtudioſiſſime accingunt officium. Quatenus Deus ſuorum fidelium fletibus, & ſanctorum Patrum Seneſij, & Theopompi interceſſionibus flexus, aliquantulum ſui populi ſoret miſertus. Peracto vero ieiunio venerabilis Abbas cum ſanctorum cœtu fratrum vna cum prædicta populorum caterua ſumma deuotione, iam id expectante triduo, prædictorum ſanctorum corpora deuotiſſime feretro poſita circum caſtri mœnia deportauerunt & haud procul à caſtro miſſas celebrauerunt. Miſſarum vero ſolemnijs rite ſolutis, cumque ſanctorum corpora cœperunt reduci, ſuauiſſimus imber paulatim pluere cœpit, & adeo excreuit, vt præ nimia aquæ inundatione pauci cum ſanctorum corporibus, quo erant deponenda, ſuit regreſſi. O ineffabilis potentia, mira Altiſſimi clementia, cui nihil eſt impoſſibile, verum etiam in ſe credenti omnia pollicetur poſſibilia. Ex tanta etenim pluuia nihil ſuper pallium quo tegebatur feretrum, viſum fuiſſe cecidiſſe, neque præcedentes candelæ extinctæ fuerunt. Vnde apparet omnipotentem Deum, & oculos miſericordiæ, & aures pietatis ad ſuorum fidelium preces iam inclinaſſe, atq; ab vtriuſq; imminentibus periculis eos liberaſſe. Ideoque ſtatuit populus, vt exinde ſanctorum prædictorum corpora cum lætanijs, & ſuis oblationibus, pro miſericordia iſtorum interceſſionibus ſibi indulta, ſumma celebratione ab eis annualiter forent requiſita. Aliud quoque noſtris oculis vidimus mirum, quod eorum meritis diuina agente gratia factum ſuit, quod & iam non occultatum eſſe ducimus. Domni etenim Rodulphi Abbatis ſapientia cum Dei auxilio præfatam gubernante Nonantulam pro cuiuſdam diuitis nomine Frogerij malitia ad locum qui vocatur Sorbaria beatiſſimorum Patrum Seneſij, & Theopompi corpora cum ſanctiſſima re-

A uerentia deportata ſunt. Idem autem ſanctiſſimi Dei ignorans vindictam eorumque virtutes incredulus non ammirans, ſuaque in duritia perſeuerans, pijs ipſorum promerentibus meritis eodem anno diuino percuſſus eſt gladio. Ita ergo, & terram quam iniuſte Sanctis abſtulerat nolendo miſerimus dimiſit, & vitam cum terrenis omnibus, ex diuinæ vltionis ſententia perdidit. Huic erat ſeruus nequiſſimus, de eorum aduentu incredulus nefario vſus verbo, atque approbans illuc non Sanctos, ſed vile lignum eſſe delatum. Pro quo nutu diuino percuſſus eadem die in flumen Secculam proiectus ibi expirauit crudeliſſimus.

B Eodem etiam patre ſuperſtite, ac Nonantulenſi cœnobio præſidente aeris malignitas per nimium redundans cuncta terræ animalia pro aqua nimia menſe Iulio perditum ire dabat. Quo circa omnis populus Mutinenſis, atque Bononienſis hac mœſtitia compulſus ieiunijs, atque orationi deditus Nonantulanum adijt cœnobium poſtulans, ac deprecans, atque confirmans, ſi beatiſſimorum Martyrum corpora more ſolito exirent ſuam ad patriam, mox liberaretur atque ſaluaretur ab imminente triſtitia. Quorum precibus, atque votis eiuſdem loci venerabiles monachi annuentes ſalubri peracta oratione,

C & ieiunio, veneranda ſanctorum corpora in circuitu patrię diſcalciatis pedibus cum rogationibus detulerunt. Hoc finito Dei, & ſanctorum ſeruitio aquarum nimietas eorum patrocinijs in ſalubrem ſerenitatem redacta eſt, inde fuit magna populorum lætitia, inde etiam concentus auium lætabundus reſonat per arua, atque aera. Inde cuncta animalia ſolita redeunt ad gaudia. Ex quo atque plurima alijs miraculis, quę omnipotentia Dei virtus ad laudem ſui, atque eorum venerationem dignata eſt oſtendere proceſſit, vt eccleſiarum numerus cum inſigni, & miraculis in ipſorum nomine creuerunt, atque multiplicaren-

D tur. Inſuper quaſi illa quoque baſilica, quæ non longe ſita eſt ab oppido Nonantula mirum immodum pro amore eorum compoſita eorum ſignis, atque virtutibus præpollet ſamoſiſſima. Ibi etenim illuminantur cæci, contracti extenduntur, claudi curantur, alijs quoque infirmitatibus detenti ipſorum precibus, vſq; hodie ſanantur.] Hactenus codex.

Auctor huius hiſtoriæ vixit circa ann. Domini 1002. Nam Rodulphus Abbas Nonantulanus, cuius meminit, eo ipſo anno 1002. ordinatus ſuit Abbas, vixitq; in ea dignitate an. 34. Incidit vero horum ſanctorũ translatio an. 911. tempore Petri Abbatis, Leopardi ſucceſſor, qui ordinatus eſt Abbas eodem anno, præfuitque ann. 3. menſes 3. die 11. vt Chronicon Nonantulanum habet, vbi, & notatur Vngaros ſeu Panno-

Pannones Italiam ingreſſos fuiſſe anno 899. *Leopardus* (inquit) *ſedit an. 13. menſes 2. dies 19. Ordinatus anno Domini 899. obijt 12. Kal. Iulij. In ipſo anno venerunt Vngari in Italia de menſe Auguſti Ind. 3. 8. Kal. Octob. iniunxerunt ſe Chriſtiani cum eis in bello ad fluuium Brentam. Vbi multa millia Chriſtianorum interfecta ſunt ab eis, & alios fugarunt, & venerunt vſq; Nonantulam. & occiderunt monachos, & incenderunt monaſterium, & codices multos concremarunt, atque omnem depopulati ſunt locum. Prædictus autem venerabilis Abbas Leopardus cum cæteris alijs monachis fugerunt, & aliquandiu latuerunt. Poſtea vero recongregati ſunt, & recondiderunt monaſterium, & eccleſiam.* De conſecratione nouæ Nonantulanæ Eccleſiæ ſupra egimus in Epiſcopis Placentinis in Vidone Epiſcopo. Cæterum viſum eſt, quamuis alieno in loco, hic addere ſeriem nobiliſſimi huiuſce cœnobij Nonantulani ab ipſomet vetuſtiſſimo Chron. Nonantulano, & alijs eius ditiſſimi archiui monumentis compilatam, vt hic perennet ad lectorum curioſitatem explendam.

Incipiunt nomina Abbatum Nonantulenſium, qui poſt Beatiſs. Anſelmum primum Abbatem rexerunt ipſam Eccleſiam.

IN primis is ipſe venerabilis Anſelmus rexit ipſam Abbatiam annis quinquaginta, temporibus Regum Aiſtulphi, & Deſiderij, & Caroli Magni Imperatoris, & ex his ſeptem paſſus eſt exilium à Deſiderio apud Caſſinum, ſicut multorum ſeniorum relatione didicimus, præ eo quod neſcio quid deliquerit in Deſiderio. Et Vigilantius Presbyter in prædicto tempore feliciter Nonantulanum gubernauit cœnobium & multa commoda ibidem aquiſiuit in libris, & in alijs multis rebus, & prædictus B. Pater Anſelmus ab exilio reuerſus, multos poſtea vixit annos, inter diſcipulorum manus, ſicut in geſtis eius legitur, ſpiritum Domino reddidit 5. Non. Martij.

2 Petrus annos xvij. ordinatus anno Dominicæ Incarnationis 804 Hic fecit totam conſcribi Abbatiam, & vniuerſum redditum, & ordinauit quantum in eleemoſynis pauperum, ſuſceptione hoſpitum, in ornamentis Eccleſiarum, in neceſſitatibus fratrum in vno quoque loco oporteret. Obijt 4. Kalend. Iunij.

3 Ansfrit annos xvij. ordinatus anno Domini 811. Hic fuit religioſus, & Deo deuotus vir, & ſanctiſſime vixit, fecit autem capſam euangelij totam auream, & pretioſis lapidibus ornatam, fecit, & calicem grandem argenteum, & patenam: quos mirifice veſtiuit auro, & ornauit lapidibus. Obijt 3. id. Martij.

4 Rapertus annn t. anno Domini 838 Obijt 7. Kal. Iulij.

5 Rotichildus ordinatus anno Domini 839. annos iij. Obijt 15. Kalend. Ianuarij.

6 Ergiſelptandus annos viij. ordinatus anno 842. Obijt 8. Kal. Iunij.

7 Lpyutefredus anno iv. ordinatus anno Domini 851. Obijt 16. Kal. Decemb.

8 Leo annum 1. ordinatus anno Dom. 855. Obijt . . . .

9 Petrus annos ix. ordinatus an. Domini 856. Obijt kal. Nouemb.

10 Vvenfrit annos iv. ordinatus anno Domini 865. Obijt 10. Kal. Nouemb.

11 Ragimbaldus an. 1. ordinatus ann. Dom. 869. Obijt 8. id. Octob.

12 Theodonius annos viij. ordinatus ann. Dom. 870. Obijt Kal. Martij. Hic ædificauit eccleſiam ſancti Michaelis foris caſtrum ibi ſepultus fuit in arca ſaxea vbi beatiſſimum ſancti Silueſtri Papæ corpus nunc habetur. Ceſſauit Abbatia an. 4. Regnante Beringario Auguſto anno tertio imperij eius die prima menſis Februarij Ind. vij. ann. 889. apparuerunt per totam noctem igneæ in cælo acies ſuper vniuerſum Orbem, & die ſeptima intrante menſe Martio, propter culpam incuriæ combuſtum eſt ab igne monaſterium Nonantulanum à ſummo vſque deorſum. Similiter, & Parma ingne cremata eſt. Et imperante Beringario, & regnante Rodulpho à Paganis ciuitas Papiæ igne cremata eſt menſe Martio indict. 12.

13 Landefredus annos 5. ordinatus ann. Dom. 891. Obijt kal. Aprilis.

14 Leopardus annos xiij. menſes duos, dies 19. ordinatus anno Dom. 899. Obijt 12. Kal. Iulij.

15 Petrus Abbas an. iij. menſes 3. dies 11. ordinatus ann. Dom. 911. Obijt Kal. Octob.

16 Gregorius Abbas annos xix. ordinatus anno Dom. 914. Obijt 3. Non. Aug. Hic reliquit Abbatiam, abijtque in locellum Solariæ, & cœpit ibi degere feliciter. Succeſſit autem in loco eius.

17 Ingelbertus venerabilis leuita, anno ordinationis eius xvij. anno Dom. 929. & cum Abbas eſſet ordinatus, ſacratus eſt à domno Petro Rauennatis Archiepiſcopo 5. Kal. Aprilis indict. 11. Et poſtea in ipſo præfato locello Solariæ iam prælibatus Abbas Gregorius conuerſatus fuit anno 3. & menſes 6. dies 4. & tunc rediJt ad ſuum cœnobium, & ſub regimine Ingelberti Abbatis honeſtiſſime vixit. Poſtea adſtante cuncta congregatione ſancti Sylueſtri Deo ſpiritum reddidit anno Dom. 933. 3. Non. Aug. Indict. 6. Tenuit autem prædictus Ingelbertus Abbatiam annos 12. Obijt 12. Kal. Martij.

18 Gorlo Abbas prudentiſſimus an. vj, ordi-

ordinatus anno Dom. 941. Hic à multis erumnis, & iniurijs liberauit Abbatiam, & ſaluauit eam, Deo præbente, à cunctis per circuitum inimicis. Obijt 8. Kalend. Septembris.

19 Gotefredus Abbas, filius Vgonis Regis, ordinatus anno Dom. 947. Inceperunt Præpoſiti locum Abbatis tenere, & locum paulatim in omnibus adulari. Obijt anno Dom. 971. Indict. 14. Imperante Otthone anno 10. prid. Id. Iunij.

20 Anno Dom. 972. ordinat. Ioannis Græci. Anno 13. ſuæ ordinationis Martinus Diaconus, & Præpoſitus interfectus eſt 7. Kal. Septemb.

21 Anno Dom. 996. Leo Archiepiſcopus ordin. eſt. Vixit an. 2. Obijt 2. id. Iulij.

22 Ioannes Abb. an. 2. ordinatus ann. Dom. 1000. Obijt 12. Kal Decemb.

23 Rodulphus Abbas ann. xxxiv. ordinatus anno Dom. 1002. Anno ordinationis ſuæ 12. Anno Dom. 1013. regnante Henrico Primo anno 10. monaſterium Nonantulæ igne crematum eſt totum. Anno Dom. 1020. nix magna fuit. 1021. bellum factum eſt ad Cuuiliolum, 1024. obijt Henricus Rex, 1026. anno ordinationis ſuæ xxv. Chonradus Rex ordinat. & Abbatia ſubiecta eſt Æriberto Archiepiſcopo Mediolanenſi: nouem poſtea vixit annos. Obijt 2. Id. Iunij.

24 Rodulphus Abbas, ſupradicti Rodulphi Abbatis nepos anno xviij. anno Dom. ordinatus 1035. Hic primus ex canonico ordine factus eſt Abbas à præfato Archiepiſcopo Æriberto. Obijt 8. Kal. Nouemb. anno Dom. 1037. apprehenſus eſt Archiepiſcopus à Chonrado Rege. Hactenus vetus codex, qui ſequuntur Abbates ex varijs monumentis eiuſdem Abbatiæ collegimus.

25 Deodatus 1050. obijt 1053.

26 Gatiſcalchus creatus Abbas 1053.

27 Landulphus 1063.

28 Bonifacius 1091.

29 Bierlus 1104.

30 Ioannes ex priore electus Abbas anno 1113.

31 Ildebrandus ſucceſſit Ioanni. Interfuit Concilio ſub Innocentio II. 1134.

32 Andreas 1142.

33 Albertus 1144.

34 Bonifacius 1172. remotus ab Innocentio Tertio anno 1202. cui reſcripſerat Cœleſtinus Tertius.

35 Raymundus Abbas S. Mariæ de Mara Ordinis Ciſtercien. ab Innocentio III. electus Abbas Nonantulæ 11. Kal. Iulij 1202. Longo tempore eximiè nobilem Abbatiam adminiſtrauit, deceſſit an. 1225.

36 Rodulphus electus 1225.

37 Raymundus 1246.

38 Criſacius 1251.

39 Bonifacius 1256.

40 Bonacurſus 1256.

41 Landulphus 1264. Anno vero 1279. erat huius cœnobij adminiſtrator Petrus & anno 1286. Guido.

42 Guido Abbas 1302. anno 1306. Nicolaus Epiſcopus Card. Oſtienſis fuit adminiſtrator.

43 Guido electus Abbas 1306.

44 Fridericus electus Abbas Nonantulæ ex Abbate S. Eugenij prope Senas, à Clemente V. anno 1310. Obijt 1311.

45 Nicolaus de Batatijs Parmenſis electus Abbas ann. 1311.

46 Deodatus electus Abbas eodem anno 1312.

47 Nicolaus anno 1313.

48 Raymundus 1314.

49 Nicolaus 1318.

50 Guido Epiſcopus Mutinenſis, & Abbas Nonantulanus 1320.

51 Berardus 1322.

52 Nicolaus 1323.

53 Bernardus 1330.

54 Nicolaus 1333.

55 Bernardus 1334.

56 Villelmus 1337.

57 Federicus 1348.

58 Deodatus 1349. à ſummo Pontifice priuatus 1357.

59 Ludouicus electus ab Innocentio Sexto anno 1357.

60 Ademarus 1363.

61 Thomas 1370.

62 Nicolaus de Aſſiſio an. 1386.

63 Delphinus de Gozadinis Bononienſis, Ordinis Carthuſianorum, electus Abbas an. 1400. inde fuit Epiſcopus.

64 Iacobus de Rubeis Parmenſis, Epiſcopus Veronenſis, fuit Abbas Nonantulanus an. 1404.

65 Ioannes Galeatius de Pepulis Bononienſis, Monachus S. Benedicti I. V. D. illuſtris, factus Abbas Nonantulæ an. 1417. Obijt anno 1449.

66 Guronus Maria Eſtenſis electus Abbas 1450. Obijt die prima Martij 1483. ſepultus in Eccleſia Abbatiali.

67 Iulianus de Ruuere S. R. E. Card. factus Abb. 1483. His fuit poſtea Iulius II. Pontifex.

68 Galeottus Card. de Ruuere fit Abbas an. 1503.

69 Alexander Card. Cæſarinus electus Abbas per ceſſionem Card. Galeotti anno 1503.

70 Ioannes Maria Sertorius Mutinenſis, Archiepiſcopus S. Seuerinæ, electus Abbas Nonantulæ anno 1513. Hic Monachos Ciſtercienſes in cœnobium Nonantulanum introduxit, vbi hactenus perſeuerant.

71 Antonius Maria Sertorius, per reſignationem Ioannis Mariæ patrui, factus eſt Abbas Nonantulanus anno 1531. inde electus eſt Epiſcopus Theanenſis.

Iulius

72 Iulius Sertorius Archiepiſcopus S. Seuerinæ, per ceſſionem Antonij Mariæ Abbas Nonantulanus delegitur ann. 1554. obijt anno 1569.

73 S. Carolus Card. Borromæus fuit Abbas Nonantulę anno 1560.

74 Guido Card. Ferrerius per reſignationem Card. Borromæi anno 1572. eſt Abbas effectus Nonantulanus.

75 Philippus Vaſtauillanus Bononienſis huius Abbatię commendatarius fuit Abbas an. 1583.

76 Hieronymus Card. Matthæus anno 1592.

77 Alexander Matthæus Card. nepos, eidem ſucceſſit an. 1604.

78 Ludouiſius Card. Ludouiſius, per reſignationem Alexandri hanc obtinuit Abbatiam à Gregorio XV. Patruo an. 1621

79 Antonius Card. Barberinus Vrbani VIII. nepos factus eſt Abbas Nonantulanus anno 1632. E· hic ſatis de Nonantulanis Abbatibus, & ad Taruiſinos Epiſcopos vnde digreſſi ſumus redeamus.

11 ADEODATVS ann. 827. mantuano interſuit Concilio.

12 DOMINICVS præfuit Taruiſinis anno 866. de quo Anaſtaſius Bibliothecarius.

13 ADELBERTVS ſe ſubſcripſit bullę Ioannis Papæ de erectione eccleſiæ Magdeburgenſis in archiepiſcopatum anno 968. ex chron. Magdeburgenſi.

14 FELIX.

15 ROCCIVS epiſcopus erat ann. 994 Huic Otho III. Imperator dono dedit caſtellum de Aſylio cum omnibus ſuis pertinentijs.

16 ALMERICVS.

17 BLONEONVS.

18 ALMERICVS II.

19 GREGORIVS.

20 ROTHARIS Epiſcopatum geſſit anno 1020. quo ipſo anno ex eccleſia S. Ioannis Baptiſtæ tranſtulit in Cathedralem corpora Sanctorum Epiſcoporum, Theoniſti, Florentij, & Vindemialis, ſimul cum ſanctis reliquijs beatorum diaconorum, ac Martyrum, Trabæ, & Trabaiæ, honorificentiori loco aſſeruandis.

21 RAYNERIVS.

22 ROTLANDVS, ſeu Rotarius ſe ſubſcripſit priuilegio Poponis Patriarchæ Aquileienſis canonicis ſuis elargito an. 1031. & Rotlandus anno 1038. apud Baronium, quem alij vocant Araldum, & Vbaldum. Hic ille Rotlandus eſt, qui non ſolum Antipapæ Giberti fouit partes, impioque ſtuduit Henrico, ſed vitio, & per ſeditionem creatus epiſcopus, inter ſacerdotium, Imperiumque inijcere ſchiſma conatus eſt; quamobrem in Synodo Romæ congregata à Gregorio VII. quem impugnauerat, telo Religionis ictus eſt, honoreque epiſcopatus ſpoliatus. ijs verbis. Rolandum vero Taruiſienſem, qui pro adipiſcendo epiſcopatus honore ſubdolus factus legatur, inter Regnum, & ſacerdotium ſchiſma facere non abhorruit; vt à modo, & vſque in ſæculum epiſcopali careat dignitate Apoſtolica cenſura cenſemus, & vt nullus ſucceſſorum noſtrorum ſuæ conſecrationi aliquo modo conſentiat, modis omnibus prohibemus, & perpetuo eum anathemate alligamus, niſi reſipiscerit, & digne Deo ſatisfecerit. Reperio tamen pertinacem fuiſſe: anno ſiquidem 1083. cuidam priuilegio Antipapæ Clementis ſe ſubſcripſit, & cum ante hunc annum Taruiſium ſuo legitimo non caruerit Paſtore, poſſumus etiam haud ex vano imaginari, hunc pertinacem ſchiſmaticū diſperijſſe.

23 ACCELINVS huic Eccleſię præfuit anno 1082. Hic S. Nicolai eccleſiam ſuæ diœceſis conſecrauit, vt hic ſubiecta marmorea memoria prodit.

Anno Dominicæ Incarnationis MLXXXII
Indictione v.
Regnante Henrico Romanorom Rege
Hæc eccleſia Sancti Nicolai conſtructa,
& conſecrata fuit ab Accelino Tar. Præſule
v. Kal. Ianuarij.
In nomine ſanctæ & Indiuiduæ Trinitatis,
ac honorem Beatiſſ. Mariæ ſemper Virg.
& ſanctorum,
quorum reliquiæ hic conditæ ſunt.
In primis
de Sudario Chriſti. & ligno Crucis.
SS. Apoſtolorum
Petri, Pauli, Andreæ, Iacobi, & Matthiæ.
SS. Martyrum
Philippi, Laurentij, Sixti, Apollinaris,
Prothaſij, Martini, Vrbani, Tiburtij,
Valeriani, Sixti, Pancratij, Ladamberti,
Victoris, Chriſtophori, Primi, Secundi,
Ponziani, Sergij. Bacchi. Criſpi, Peregrini,
Cornelij, Cypriani, Goargij, Firmi, Ruſtici,
Marcellini, Hyppoliti, Coſmæ, Damiani,
& Marcelli, SS. Confeſſorum
Nicolai, Benedicti, Hieronymi, Corbiniani,
Martini, Oderici, Zenonis, Florentij,
Vindemialis, & Liberalis.
SS. Virginum, Agnetis, & Agathæ.

Narrat Burchelatus, temporibus Henrici IV. Taruiſinum Clerum ab eodem Imperatore obtinuiſſe confirmationem omnium Priuilegiorum, quæ aliquando anteceſſores Imperatores illi eccleſiæ conceſſiſſent, idque dum ſupra memoratus Accelinus gereret epiſcopatum; quod ſi ita eſt, dicere oportebit, Rotlandum multo ante fuiſſe de Sede eiectum, atque hunc Accelinum ſucceſſorem excepiſſe.

24 CONRADVS.

25 ADONIVS.

26 GOMBALDVS.

27 ALMERICVS anno 1116. Hic om-

nium priuilegiorum ſuis anteceſſotibus antea conceſſorum confirmationem obtinu.t.

28 GREGORIVS.

29 BONIFACIVS anno 1153.

30 BLAVCONVS 1154.

31 VLDARICVS Friderici primi Imperatoris quoddam priuilegium, datum Biſuntij Eccleſiæ Viennenſi anno 1157. 6. Kal. Nouemb. ſuo teſtimonio confirmauit, vt narrat Io: Baptiſta Boſchus in bibliotheca Floriacenſi. Hic Præſul eiuſdem Friderici familiariſſimus fuit, à quo in fauorem ſuæ Eccleſiæ multa retulit priuilegia, coeſſti paci inter ipſum, & Alexandrum III. Venetijs interfuit 1177.

32 VBALDVS.

33 CONRADVS eiuſdem ſedis Antiſtes anno 1185. à Lucio III. Pontifice retulit diploma ampliſſimum, quo rata eſſe iubebat omnia alia priuilegia eidem Eccleſiæ aliquando indulta. Adhuc viuebat anno 1200. Illius meminit Innocentius Tertius ep. 29. lib. 4. Regeſt. 16.

34 AMBROSIVS. Huius item mentio extat in eadem epiſt. dicti Pontificis.

35 TITVS Ambroſio ſuffectus eſt, cui Innocentius Tertius interdicit in ead. ep. temporariam adminiſtrationem, beneficiorumque collationem.

36 ALBERTVS.

37 ODORICVS.

38 TYSVS de Vidoro anno 1232. inſudauit, vt inter Veronenſes honeſtis conditionibus pacem componeret, aſcito ad id ſibi collega Nicolao Epiſcopo Regienſi. Cron. Monachi Paduani, lib. 1. & Gerardi Mauritij Hiſt. de DD. de Romano, & Marchiæ Treuiſanæ.

39 GVALTERVS, ſiue Valterus, ſub Innocentio IV. apud Imperatorem Conſtantinopolitanum Pontificius Nuntius fuit. De quo app. chron. Andreæ Panduli.

40 PETRVS Pierius Venetus, huius Eccleſiæ Epiſcopus, ad Caſtellanam, ſeu Venetam Sedem translatus eſt anno 1255. ab Alexandro IV. confirmatus Id. Februarij, vt habet Reg. Vatic. e. 113. f. 14.

41 Poſt Petri exceſſum, Senatus Clericalis pars ALBERTVM Ricium ex Ordine Minorum adlegit, pars Bartholomæum quendam renuntiauit Epiſcopum; æſtuante lite, vtraque pars prouocauit ad Alexandrum IV. Ille vtramque electionem, tanquam vitio factam, irritauit, deinde ex authoritate Apoſtolica, recluſis Cleri ſuffragijs, Albertum Ricium Minoritam, tanquam digniſſimum euexit ad ſedem anno 1255. Hic ſancto Laurentio eccleſiam excitauit, vt marmori inciſa ſubiecta inſcriptio prodit.

D. O. M.

Templum hoc
in honorem S. Laurentij Mar. erectum
ab Alberto Ricco Epiſcopo Tar.
ex cæmentis palatij
Gerardi de Caſtellis deiecti funditus,
& ſibi à Rep. Tar.
donatis ſuper fundo domus Brancalconis
fratris ſui
a Gerardo interfecti ſumpta
ad hoc porticus parte iam ſuper ſolo ſuo
conſtructæ in piam fratris memoriam.
anno D. MCCLXXXI.
Bernard. de Rubeis itidem Tar. Pon.
conſecrauit.
4. Id. Aug. MDI.
In cuius rei mem. Bernardus de Gaſtaldis
Eccl. Vic.
perpetuus Congreg. Capell. Primic.
tabellam hanc F. C.
A. D. MDLXIX.
Vicariatus vero ſui xxxiij.

Annus 1281. in hac inſcriptione notatus, inuerſus videtur à præpoſtero ſcriptore, & pro 1271, ſcripſit ann. 1281. nam Albertum ante annum 1275. ex hac luce migraſſe refert Greg. X. Papa in epiſtola, quam ſcripſit Præpoſito Eccleſiæ Feltrenſis, commendans eidem Victorem Feltrenſem Presbyterum, vt beneficium ei conferat in Eccleſia Taruiſina, tunc Paſtore vacante. Datum Belcardi 5. Id. Auguſti anno 4. ex Reg. vatic. e. 45. fol. 232. Hic etiam erroris agnitus Burchelatus, qui lib. 4. cap. 75 hoc eodem anno 1281. refert quendam Arcticum in Aduogaria Epiſcopatus Guidoni Tempeſtæ patri ſucceſſiſſe. Moritur Guidus (ait ipſe) Tempeſta Aduogarius Epiſcoparus Taruiſij, in cuius loco ab Alberto Epiſcopo ſufficitur Arcticus Guidi filius, adſignando illi profecto omnia Aduogariæ iura à via Poſthumia inſra, cum omnibus eius oneribus, vtilitatibus, donarijs, & prærogatiuis præſtito per eum fidelitatis iuramento eccleſijs ſanctæ Mariæ de Aſylo, & S. Petri de Taruiſio, ipſique Antiſtiti Taruiſino, quo poſtea vita functo, vacauit Epiſcopatus ſedes per ſeptennium: quo vacationis tempore eius iura ab Aduogarijs acriter defenſa fuerunt, ac conſeruata, anno Domini 1281. Hæc ille, at perperam, iam enim, vt vidimus, Albertus exceſſerat, cuius cadauer iacet in Cathedrali, cum hoc epitaphio.

Hic iacet Albertus lapidis teſta copertus
Frater eratque minor. ſed Præſulis ordine maior.

Tar-

Teruiſii Præſul, ſed origine ſanguinis exul.
Ipſum namque virum genuit Vicentia mirum,
Doctorem, merum docuit, qui lucide verum.
Oremus Dominum, ſibi quod donet paradiſum,
Et quod latemur pariter quando moriemur.

42 THOMAS Trauerſarius, apud Burchelatum, de quo, ac de ſequenti nulla in Reg. Vatic. mentio extat.

43 HENRICVS Contarenus Venetus, apud eundem Burchelatum.

44 PROSAVIVS Nouellus, Cenetæ Epiſcopus, ad hanc ſedem fuit translatus anno 1279. 17. Kal Nouembris, Regeſt. Vatic. epiſt. 181. fol. 204. Singularis ſapientiæ vir, ſuauiſſimæque memoriæ apud omnes. Mortuus eſt 1291. ſepultuſque eſt in Cathedrali, archa marmorea tegente, cum hoc epitaphio.

Anno Domini MCCXCI. Indict. IV.
die Lunæ
quinto intrante Nouembre.

Viridicum nomen nunc clauſit cælitus omen,
Omnibus huic cura fuit, & ſua reddere iura,
Non aliquos quæſtus quærens nimis ipſe modeſtus.
Vrbis honorator, diuinæ legis amator,
Mirandus Præſul Proſaui: nunc velut exul,
Prodijt ex gente Treuiſina ſtirpe decente.
Hunc igitur ſume ò tecum cæleſtis alumne.
Quo rexit ſerua, ſibi ne ſint vlla proterua.

45 TOLBERTVS Calcia ciuis, & Epiſcopus Taruiſinus, cuius meminit Burchelatus lib. 4. cap. 79. ad annum 1290. & lib. pr. in breui notula huius Eccleſiæ Antiſtitum: ante Proſauium eum reponit. Verũ Proſauius, vt vidimus ex Vaticano Regeſto adlectus fuit anno 1279. mortem opetijt ex Cenotaphio anno 1291. menſe Nouembri 5. Quomodo ergo Tolbertus potuit anno 1290. hanc Eccleſiam Proſauio viuente regendam ſuſcepiſſe? ipſe viderit. Nos vero ingenue fatemur nullam in Regeſtris Vaticanis de Tolberto mentionem reperiſſe.

46 AGILLVS 1291.

47 PANDVLPHVS.

48 CASTELLANVS Salomonius fuit ad hanc ſedem adlectus anno 1304. Præſtanti vir ingenio, moribusq. ad aliorum exemplar vnice factis: Fato functus eſt anno 1322. ſepultuſque eſt in ſacrario prope Franciſcum coniunctiſſimum fratrem, quondam militia clarum, cum hoc epitaphio.

M.CCC.IV. die XXV. Martij
Franciſcus de Salomone fuit per excelſum Principem,
Et D.D. Oroſium Regem Raſiæ militari cingulo decoratus.

Egregius miles, qui vitam duxit honeſtam
Laudatur merito qui iacet in tumulo.
Nomine Franciſcus, Salomonis prole notatus.
Moribus, & iuuenis floruit, atque ſenex.
Mille trecentis vno quem terq; vigenis
Annis ſexta dies morte Decembris emit.

Ex altera parte.

Præſul ego Patriæ Salomonis ſtemmate cretus,
Et Caſtellanus nomine dictus eram.
Huic vrbi tutela fui, me dura probante
Tempora bellorum, quem lapis iſte ferat.
Sextilis me quinta dies poſt mille treſcentos
Annos viginti miſit ad aſtra duos.

49 VBALDVS Gabriellius Eugubinus, Epiſcopus Foropopulienſis, ad hanc ſedem tranſlatus fuit 1323. 8. id. Iun. ex Reg. Vat.

50 PETRVS PAVLVS floruit 1344. poſtrema die Ianuarij. Altare S. Ioanni Baptiſtæ in Cathedrali erectum conſecrauit, vt marmorea olim tabula clare docebat.

An. Dominica Nat. MCCCXLIV:
Indict. XII.
die Sabbati vlt. Ianuar.
in præclara ſolemnitate tranſlationis
Beatiſſimi Euangeliſtæ Marci,
hoc altare ad honorem ipſius Euangeliſtæ
per D. Io. della VeZZola iudicem conſtructum
fuit ſolemniter conſecratum
per Reu. in Chriſto Patrem, & Dominum
D. Petrum Paulum
Dei gratia Epiſcopum Taruiſinum,
reconditis reuerenter in dicto altari reliquijs annotatis.
Videlicet, Spina Coronæ Ieſu Chriſti,
de veſtibus B. Mariæ Virg.
de pilis barbæ S. Ioannis Baptiſtæ,
de puluere Beatorum Apoſt. Petri, & Pauli,
de oſſibus Sanctorum Apoſt.
Iacobi, Thomæ, Bartholomæi, Philippi,
& Barnabæ

Item Euangeliſtarum Marci, & Lucæ,
item Martyrum
Stephani, & de lapide eius martyrij,
Fabiani, Sebaſtiani, Chriſtophori, Georgij,
Romani:
S. Quadraginta, Alexandri, & Titiani;
item Confeſſorum,
Liberalis, Felicis, & Maximini:
item Virginum,
Margaritæ, Petronillæ, Sarræ, & vndecim
millium Virginum.
Et conceſſit Dominus Epiſcopus prædictus
in omnibus B. Marci feſtiuitatibus
& per octo dies ſequentes viſitantibus deuote
hoc altare
quadraginta dierum indulgentiam
perpetuo duraturam.

51 PETRVS eiuſdem ſedis fuit Antiſtes. Deceſſitque 1350.

52 IOANNES Malabaila Aſtenſis, ex Canonico Eboracenſi, ſub Clemente VI. Taruiſinus euaſit Epiſcopus anno 1351. 14. Kal. Maij, Præfuit an. 3. ex Reg. Vatic. Translatus inde ad Aſtenſem Eccleſiam anno 1354.

53 AZZO Madius nobiliſſimus Brixianus, Canonicus Patauinus, hanc eandem ſedem eſt aſſecutus anno 1354. 5. Non. Iulij, ex eodem Regeſt. epiſt. 39. an. 3. Innocentij VI.

54 PILEVS ex Comitibus Pratæ eiuſdem ſedis Antiſtes, ad Patauinam tranſlatus eſt 1359

54 PETRVS ex Baonis Comitibus, Patauinus, ex Canonico huius Cathedralis, Epiſcopus adlectus eſt 1359. 7. id. Iunij ex Reg. Vatic. ep. 37. fol. 39. ann. 7. Innocentij VI. Cathedralem exornauit, potiſque refecit, magnaque ex parte Epiſcopali palatio munimenta adiecit. S. Marci altare conſecrauit, conditis in eo pluribus ſanctorum reliquijs. Pietate in Deum, celebriſque morum ſanctimonia fuit, vt Scardeonius teſtatur, & poſtquam hanc Eccleſiam adminiſtrauit; proſpera probitatis fama deceſſit, ſepultuſque in Cathedrali in

A Sacello Sanctiſſimæ Trinitatis, quod viuenes ædificauerat, & dotauerat, vt tabula marmorea ita inſcripta declarat.

Hanc capellam fecit conſtrui,
ipſamque dotauit pro vno ſacerdote perpetuo
celebraturo in ea,
& in hac eccleſia Cathedrali Rev. in Chriſto
P. Dominus Petrus de Baono
Epiſcopus Taruiſinus,
dum ad huc ageret in humanis,
ad laudem, & reuerentiam, ac ſub vocabulo
Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis,
Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.
Et fuit incœpta ædificari
B *die I. Aprilis M. CCC. LXIIII.*
Indictione II.
Pontificatus D. Vrbani Papæ V.
anno II.
& D. Laurentio Celſo Dno: Venetiarum
Præſidente.

Inſuper liminari domus ſecus ſacram huius templi turrim, hæc alia inſcriptio legitur.

M. CCC. LXXI.
Dominus Petrus Epiſcopus Taruiſinus
de conſenſu ſui Capituli,
Fecit ædificari iſtos duos caſos
domorum
pro anima, & anniuerſarijs ſuis.

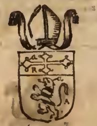
C Supra vero portam templi decumanam alia eiuſdem Petri memoria ſpectatur.

M. CCC. LXXIII
Indict. XI. menſis Decembris
Hoc opus huius portæ. & ſancti Liberalis,
& aliæ omnes portæ
Huius Eccleſiæ, & S. Nicolai Piccoli,
fuerunt completa anno præcedenti,
quas D. Petrus de Baono
Epiſcopus Taruiſinus fecit fieri.
Et Gabriel de Placentia laborauit, &
conſtruxit.

D De Petro, deque de Baonia familia hæc habet Bernard. Scardeonus lib. de Clariſs. viris Patauinis Claſſ. 6. *Ex nobiliſſima Comitum Baonij familia multi præclari viri Religioſi, nec pauciores bello præſtantes prodierunt; quos infra ſuis locis referemus.* Inter hos autem vel maxime claruit Petrus Baonius in epiſcopatum Taruiſinum vocatus: qui licet ſui maiores armorum diſciplina in bello, ita ipſe chriſtiana pietate in pace, & morum ſanctitate in cæterorum exemplum refulſit.

56 NICOLAVS Berutus Baiono ſucceſſit: qui anno 1394. translatus fuit ad

ad Maſſenſem Eccleſia in Hetruria, indeque ad Arborenſem Archiepiſcopatum tranſijt in Sardinia.

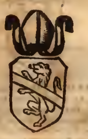
57 LOTTVS Gambacutta Piſanus Archiepiſcopus, à Florentinis, qui Piſanos domuerant, mulctatus exilio, à Bonifacio Nono ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus an. 1394. 5. id. Septembris, vbi fato functus eſt 1409. ex lib. Prouiſ. Prælat. pag. 25.

58 IACOBVS Taruiſinus, Apoſtolicæ Cameræ Clericus, patriæ fuit adlectus Epiſcopus 1409. die 25. menſis Nouembris, Alexandro V. ſedente. In Conſtanſienſi Concilio Ioannis XXII. Italicæque nationis cauſas egit. Deceſſit 1418.

59 Fr. IO. BENEDICTVS Venetus, ex Ord. Minorum, vir doctrina, morumq; probitate inſignis, per gradus ad Generalatum ſuæ Religionis peruenit, poſtea Archiepiſcopus Rauennas eſt deſignatus, mox, & Spalatrenſis; ſed cum eiuſmodi deliberationes in irritum cecidiſſent, à Martino Quinto adlectus fuit Epiſcopus Taruiſinus 1418. 3. id. Aprilis, & Archiepiſcopus Thebanus. Per quindecim autem annos, quibus Eccleſiam ſibi creditam adminiſtrauit, plus præſtitit, quam alij potuiſſent cogitatione comprehendere. Deceſſit 1433. ſepultuſque eſt in Cathedrali, ſub cuius ſepulchrum hoc legitur epitaphium.

Opt. Max. Deo,

Beataque Virginis Conceptioni dicatum
ſacellum hoc,
quod rimaris, lector, vetuſto funditus euerſo,
erectum, ornatumque ſuas pij are
Io. Archiepiſcopi Theb. Pont. Taruiſ.
qui Triennio needum peracto
D. Franc. Religioni fato aſcitus
breui ad ſummam doctrinarum prouectus,
grauis Maroniſta,
vnicum Religionis decus euaſit.
Theo. inſignibus xxvij. anno acri Patauij
certamine
vno patrum conſenſu reportatis
ad vrbem procurator;
Inde Diui Anton. Prouin. Magiſter,
poſt vicarius vniuerſus à ſummo Pont. Pau.
tum Venetijs eunctis
primum Suffrag. Generalis creatus
vi. annos integre ſic præfuit,
& Six. Chri. vita.
Sacri Collegij à Ferd. Rege Orator compos
ad vota regreſſus,
Spalatren.que Archiepiſc. deſignatus
ac bina à Se. Ve. legatione probe acta,
Tar. Præſul,
& Archiepiſc. Theb. pronunciatus
Tar. reſidens Palatium,
& hoc, quod aſpicis, templum grandi pecu.
inſtaurauit,
Epiſcopatus bona redemit,
ſicque tanta munificentia Reſpublica,
ac populo gratus pie extollitur.
Ann. Sal.
M. CCCC. XXXIII.

60 LVDOVICVM Barbum nobilem Venetum, S. Iuſtinæ Ord. S. Benedicti Abbatem, Eugenius Quartus Pontifex Taruiſinum adlegit Epiſcopum 1437. Kal. Maii ſed propemodum renitentem, quippe à monaſticæ vitæ inſtituto vix pateretur diuelli. Præfuit ad ſex annos, nihil de priſtinæ vitæ rigore remittens, adeoque Taruiſinæ præfuit Eccleſiæ, vt nihilo commodior illi, quam S. Iuſtinæ cœnobio fuiſſe videretur. Hic ille eſt, qui de Commendatario Abbate S. Iuſtinæ, factus regularis, formatorem ſe præbuit morum in eodem cœnobio, exorſuſque eſt nobilem illam congregationem S. Iuſtinæ, quam hodie Caſſinenſem vocamus, à Sancto Benedicto propemodum alter, qui collapſum in Italia monaſticum ordinem repararit, illuſtraueritque. Fato functus eſt anno 1443. voluitque in monaſterio S. Iuſtinæ in capitulo ſepeliri, cum ſequenti epitaphio.

Mille quadringentis Domini currentibus
annis
Quadraginta tribus Septembris menſe
fluenti
Progenie Veneta Barbo Ludouicus in
aſtris

Mente nitens tumulo clauſo ſepelitur in iſto.
Splendidus ille fuit lucens virtute per orbem
Quin etiam clemens, humilis ſuper omnia caſtus,
Alma Iuſtina Patauæ tunc extitit Abbas,
Cum ſancti normã Benedicti conſolidauit.
Ornauit monachis Chriſto famulantibus alto.
Conſilÿ ſancti Præſes, præfectus, & author
Eccleſiæ pacem tractando ſchiſma remouit
Eugenÿ Quarti præcepto Præſulis Orbis
Antiſtes nolens eſt Taruiſinus iunctus.

61 HERMOLAVS Barbarus nobilis Venetus, ex Prothonotario Apoſtolico, Taruiſinus fuit adlectus Epiſcopus 1443. 16. Kal. Nouembris. Paulo plus decem annis hanc Eccleſiam adminiſtrauit, & ad Veronenſem Eccleſiam fuit translatus anno 1453. Epiſcopatum Taruiſinum inſtaurauit, vt ſequens inſcriptio prodit.

Ligneas inuentas, collapſaſq; & abiectas
Epiſcopÿ Aedes
Reſtauraui, ornaui, laterniaſq; reliqui
Her. Bar
Diuina patientia Pontifex appellatus
M. CCCC. LIII.

62 MARINVS Contarenus nobilis Venetus, quem Burchelatus Ludouicum appellat, ex Epiſcopo Catarenſi, ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus 1454. die 7. menſis Ianuarij. Deceſſit an. 1455. ex lib. Obligat. fol. 95.

63 PETRVS Toſtara Prothonotarius Apoſtolicus ſucceſſit 1455. poſtrema die abeuntis Aprilis. Lib. Oblig.

64 MARCVS Barbo Venetus huius ſedis eſt renunciatus Antiſtes 1455. die 14. menſis Decembris.

65 THEODORVS Lælius, ſeu de Lellis nobilis Interamnenſis Aprutinę prouinciæ ciuis, ex Rom. Rotæ Auditore, Epiſc. Taruiſinus; ſub Pontificibus Pio II. Pauloq; II. laude prudentiæ, doctrineæque celeberimus fuit. Itaque ſub Pio Secundo Veneti Senatus iuſtiſſimam cauſam egit contra Sigiſmundum Ducem Auſtriæ, vſque ad victoriam. Cum Ludouico Galliarum Rege de grauiſſimis rebus felici conatu tranſegit: ii de Philippum Burgundiæ Ducem compulit, vt Regem Galliæ veneraretur vt Dominum. Vſſitas hæreticos domuit, coegitque Georgium Principem Boemum, Palatinumque Rheni, Sigiſmundum Auſtriæ Ducem eorundem eiurare fœdiſſimos errores. Itaque reuerſus Romam, à Pio II. omni ſignificatione honoris dicitur fuiſſe exceptus. Nec deinde minorem gratiam collegit apud Paulum II. Pontificem, qui vt Theodorum, grauiſſimo morbo tentatum, ægritudine leuaret, languenti ſpem purpuræ iniecit, quæ tamen non modo anhelanti non diſcuſſit languorem, ſed etiam ad præproperum fatum viſa eſt impuliſſe, repetente ſcilicet diuino Numine à Theodoro pœnas, qui Paulum Pontificem in exordio ſui Pontificatus ſuis perſuaſionibus, quæ pollicitus iureiurando fuerat, adduxerat non præſtare: quo ipſe celerius Cardinalitiã dignitatem aſſequeretur, vt Papienſis author eſt in commentarijs. Cæterum ſi eius aſſequendæ dignitatis ardentiori illa ſiti, ideoque præpoſtera, Lelius caruiſſet, futurum erat, vt pro virtutum oraculo haberetur, qui tantum triginta, & octo natus annos adeo con-

conſulte Romanæ Aulæ difficiliora negotia expediret. Eius laudes cum lachrymis, quas verus affectus expreſſerat, complexus eſt idem Papienſis in Epiſtola ad Cardinalem Nicenum, cum ex eius obitu à Romana ſede acceptum incommodum commemoraret. Inter alia ingenij monumenta, quæ reliquit, Apologia fœderis Venetorum, è Sigiſmundi Auſtriæ Ducis habetur præcipua, tum gratulatio pro Pio Secundo ad Venetorum Ducem. Orationes quinque. Elegantiores plures Epiſtolæ tum Pauli Secundi nomine, tum ſuo ſcriptæ ad Papienſem Cardinalem, Franciſcum Philelphum, & alios. Grammatica etiam, cuius meminit bibliotheca vniuerſalis, ac quædam ſcripta aduerſus Gregorium Heimbergium. Romæ deceſſit anno 1464 ſepultuſque eſt apud ſanctam Mariam Nouam ad medium Eccleſiæ ſub marmorea tabula, vbi hæc inſcriptio legitur.

Theodore Lælio Taruiſino Epiſcopo,
Diuini,
humanique iuris conſultiſſimo,
ac Pauli II. Pontificis Max.
Referendario
qui vixit ann XXXVII. menſ. XI.
die XXII.
Gaſpar Lælius faciendum curauit
M.CD. LXVI.
pridie Kalendas Aprilis.

Viget adhuc eius familia Neapoli, & Theate, quam vulgus de Lellis appellat.

66 BENEDICTVS Venerſis Theodoro ſucceſſit. Fato functus eſt 1478.

67 Fr. PETRVS Riarius Saonenſis, ex Ordine Minorum, Sixti Quarti nepos, à Patruo vixdum Pontificatum exorſo creatus fuit Taruiſinus Antiſtes anno 1471. Paulo poſt renunciatus eſt Archiepiſcopus Florentinus, Senogallienſis, Metenſis in Gallia, demum Conſtantinopolitanus Patriarcha, totque dignitatum titulis, atque redditibus auctus: deceſſit an. 1474 Vir vtique profundi luxus, atque prodigalitatis, quem ideo diuinum Numen viſum eſt citius ſubtuliſſe, ne ſanctas has ſedes, quas fuerat aſſecutus, vſque ad extremam inopiam fœde depauperaret. Conſule quæ de eo ſupra narrauimus in Archiepiſcopis Florentinis.

68 IOANNES Saonenſis ad eamdem ſedem prouectus eſt 1476. 3. Kal. Maij. Mortuus eſt anno 1486.

69 NICOLAVS Franchus, ex Epiſcopo Parentino, ad hanc ipſam dignitatem aſſumptus eſt anno 1486. die 25. menſis Februarij. De eo hæc carmina inciſa leguntur prope Epiſcopatus gradus.

Videris hæc quando ſucceſſor noſter, vt ipſe
Conſtitui grata mente parere tibi.
Talis forte alijs, & tu connubertis eſſe
Quod vel ad hoc addes, vel ſuperabis opus
Exemploque alij facient, & ab his quoque paruis,
Hic fieri ſenſim grandia ſæpe ſolent.

Nicolaus Franchus Pontifex
MCCCCLXXXXVI.

Inclaruit hic Præſul pro Sancta Romana Sede pluribus obitis ſeliciter legationibus. Mortuus eſt anno 1499. Sepultuſque eſt in Cathedrali, in ſacello Sanctiſſimi Sacramenti, nobile marmoreo ſepulchro claudente, cum hac inſcriptione.

Nicolao Francho Pontifici
Taruiſino
Apoſtolicis Legationibus
honeſtiſſimè
ſuncto Hieronymus Contarenus
Prætor
ære proprio erexit
M. DI.

70 BERNARDVS Rubeus Parmenſis, ex Comitibus Berceti, Bellunenſis Epiſcopus, ad hanc ſedem fuit translatus anno 1499. die 5. menſis Auguſti. Viginti & octo annis Eccleſiam ſibi creditam, ſed fere ſempe abſens, adminiſtrauit, vtpote qui grauioribus expediendis negotijs à Pontificibus honorifice diſtineretur. Eius virtutes cum generis nobilitate coniunctas hic narrare ſuperſedebimus, quas ex ſubiecto elogio, lectores poterunt vberius haurire, ex quibus ſane intelligent Rubeo Bernardo rubrum non fuiſſe defuturum galerum, ſi non ex vano ſperatis hono-

A honoribus importunum fatum interue-niſſet.

D. O. M.

Bernardo Rubeo Com. Berceti
Epiſcopo Taruiſino
ſub Leone X. Pont. Max.
Vrbis Præfec.
Paulo poſt vniuerſa Flaminia Præſid.
Bononiæ ſimul Proleg. qui ſedente
Clemente VII.
iterum Vrbis Præfec. eam ſua prudentia
& integritate ex ſummis belli
ciuilis difficultatibus expediuit ampliſſima
mox ſuprema virtutis præmia
relaturus ni mors repentina
B *Anno Chriſti*
MDXXVII. Quarto Kal. Iulij
Ætatis ſuæ LVIII.
cunctis mærentibus ipſum præripuiſſet
Philippus Philippi Aui Fratri
& Veſpaſiano ſumma ſpei
Fratri ſuo XVII. annum agenti
An. MDLXXIV. id. April.
acerbe ſibi erepto.
B. M. P.

71 FRANCISCVS Cardinalis Piſanus Venetus, Epiſcopus Patauinus, hanc eandem Eccleſiam ſuſcepit adminiſtrandam anno 1528. die 27. menſis Ianuarij vſque ad annum 1538.

C 72 GEORGIVS Cornelius nobilis Venetus, Cardinalis Piſani ex ſorore nepos, ex patrui ceſſione, huius Eccleſiæ fuit adlectus Antiſtes 1538. die 20. menſis Februarij. Eccleſiam ſibi commiſſam quadraginta omnino annos cum laude prudentiæ adminiſtrauit, interfuitque Tridentino Concilio, cuius decreta detulit Taruiſium. Eccleſiam Cappuccinorum S. Franciſci Taruiſij dedicauit; eumque in fauorem nepotis munere epiſcopali ſe abdicaſſet anno 1577. duos tantum annos vitam priuatam exegit, ſepultuſque eſt in Cathedrali, in iam olim parato ſepulchro, cum huiuſmodi inſcriptione.

D *Georgius Cornelius Pont. Taru.*
genere, virtute, honore,
inſignis in humili ante aram
ſepulchro eius cineres
condi iuſſit
Anno MDLXXIX.

73 FRANCISCVS Cornelius nepos Georgij, frater Ioannis Ducis Venetiarum, patruuſque Federici iunioris Cardinalis, ex ceſſione Georgij, adlectus fuit Taruiſinus Epiſcopus Anno 1577. die 29. menſis Nouembris. Aedes ſeminarij Clericorum emit, ac reſtaurauit, vt ad fores eiuſdem ſequens inſcriptio refert.

Chriſtianæ Religionis ſeminarium hoc
pij ſemper ſtudij protexit,
& auxit
Franciſcus Cornelius Epiſcopus Taruiſinus
inque illius vſum, & commodum
has Aedes emendas,
& reſtaurandas curauit
Anno MDLXXXIII.

Sub Sixto V. Apoſtolicæ Cameræ Clericus fuit, quem deinde Clemens VIII. vocauit ad Purpuram 1596. Taruiſinam tamen Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1595. In quam ſplendide perplura contulit ornamenta, exque norma Tridentini Concilij omnem Clerum optime inſtitutum habuit. In ſumma annonæ caritate diœceſim ſuam profuſis propemodum opibus iuuit. Quamobrem Taruiſio degreſſum non modo funt lachrymis proſecuti, ſed defuncto etiam publicis exequijs parentarunt. Romæ deceſſit, ſepultuſque eſt apud S. Syluestrum in Quirinali, vbi ad pedes ſepulchri Federici ſenioris Cardinalis, eiuſdem gentis alumni, hanc memoriam candidam marmoream Federicus iunior nepos in honorem patrui apponendam curauit.

D. O. M.

Franciſco Cornelio Presb. Card.
a Clemente VIII. Pont. Max.
ad purpuræ dignitatem
promoto
in meditatione Ferrarienſis
itineris importune
prærepto
Federicus S. R. E. Cardinalis
& Marcus Antonius Abbas S. Marci
Primi-

Primicerius Ioannis Principis Venetiarum A
Filij Optimo Patruo Poſſ.
Obijt VII. Kal. Maias
Aetatis Anno LI. ſalut. MDXCVIII.

Honoratium ſequens elogium Taruiſij, dum illi iuſta perſoluerentur, Bartholomæus Burchelatus apponendum curauit.

Franciſco Cornelio Patritio Ven.
S. R. E. Card. ampliſſ.
De Taruiſina diœceſi ab illo,
veluti à Georgio Patruo Epiſc. ſuis recta,
atque adiecta longe opt. mer.
Can. collegium tota Presb. Famil. Vniu.
denique ciuitas animis lugent
religioſius erexere. B
Ann. Sal. noſtræ MDLXXXXVIII.

C

74 ALOYSIVS Molina nobilis Venetus, ex Archiepiſcopo Iadrenſi, Taruiſinus Epiſcopus euaſit 1595. Die 13. menſis Nouembris. Decem Annos hanc rexit Eccleſiam, flagranti pietatis ſtudio, præcipuaque vigilantia. Primum omnium in educandis ſacris Virginibus tulit laudem prudentiæ haud mediocrem, tum ad ſacramentorum frequentiam populum, Clerumque inſtituendum curauit. Nihilque Taruiſij egregij operis erat, cui Aloyſius adiutrices non porrigeret manus. Itaque cum deceſſiſſet Venetijs Anno 1604. relatuſque fuiſſet Taruiſium, omnibus excuſſit D lachrymas, ſepultuſque fuit in Cathedrali, gemino funebri encomio laudatus. Præter cætera carmina, quæ epitaphiorum more e cenotaphio pependere illud à Burchelaro eleganter compoſitum viſum eſt hic apponere.

D. O. M.
Aloyſio Mol. Archiep. Iader. Epiſc. Tar.
doctrina, vita, & moribus
ſpectatis: in omnibus admirando
Barth. Burch. Phyſicus,
donec aliud altius dicetur, Præſuli
ac Patri opt. H. Mon.
conſtituit.

75 FRANCISCVS Iuſtinianus nobilis Venetus, Abbas Commendatarius de Buſcho Ord. Ciſtercienſis, eandem ſedem eſt aſſecutus anno 1605. die 18. menſis Iulij.

76 VINCENTIVS Iuſtinianus Franciſco ſucceſſit anno 1633. tranſlatus, deinde fuit ad Eccleſiam Brixienſem.

77 SYLVESTER Maurocenus nobilis Venetus, eiuſdem ſedis Antiſtes renunciatus eſt anno 1633. die 4. menſis martij. Obijt 1639.

78 MARCVS Maurocenus electus anno 1639. 3. Octob. tranſlatus ad Brixienſem Eccleſiam 1645.

79 ANTONIVS Lupus Bergomenſis, electus Epiſcopus eſt ab Innocentio decimo die 21. Auguſti 1646. Obijt.

TERGESTINI

EPISCOPI.

TERGESTVM Romanorum colonia (vulgo Trieſt) litoralis eſt Iſtriæ ciuitas ſex a Formionis oſtio, triginta tria ab Aquileia ſtadia diſtans, ſitaque eſt ad ſuperum mare in ipſo ſinus deflexu, cui à Tergeſto, Tirgeſtini fecere cognomen. Illam putant nonnulli Trieſtium poſtea fuiſſe appellatam, quod ter à ſedibus ſuis conuulſa, tertio miſerabili excidio ſit mulctata. Illius meminit Cæſar in commentarijs. Eſt autem ciuitatum, quas Iſtria habet, antiquiſſima, & munitiſſima; antiquiſſima, quod eius multa mentio inſperſa hiſtorijs, munitiſſima quod præſ-

A preſsara illa, & occupata ſit a tribns potentiſſimis Dominis, Romanis, Veneris, & Archiducibus Auſtriæ. Romanorum fuiſſe coloniam clarius eſt, quam, vt debear probari: quamquam hoc probant lapides, colnmnæ, aliaque ædificia expreſſa ad formam Romanam, & in ijs inciſa nomina Romanorum, qui ſua quique ætate ſumme præerant. Et certe vis quædam, & altitudo mentis indigenis indicta fidem faciūt, hanc gentem fuiſſe ex Romano ſangnine, cui natiuum fuit turbare, & turbari. Poſterior ætas Venetos agnouit Dominos, his ſeruiebatut potius, quam parebarur, non quod Veneti non poſſent regere, ſed quod Tergeſtini nollent regi.

B Nam hi populi, ſcilicet Romani ſanguinis, & animi: non ſatis modice ferebant, ſe miſſos ſub iugum à Repub. Vèneta, quæ poſt condita imperia ſola potuit dici æmula illius maieſtatis, quam Romani eorum parentes præſeferebant: ſiue parua æmulatione, vt Tergeſtinæ gloriæ ſuffragatores ſciebant, ſiue vt inimici odio gentis victricis de vicinorum iniuria triumphantis; leguntur iniuriæ plurimæ, & grauiſſimæ, hinc à Tergeſtinis irrogatæ, inde à Venetis vindicatæ. Ager Tergeſtinus fundit quantum indigenis ſatis eſt, non ſolum ad neceſſitatem, ſed etiam ad voluptatem. Oleum, ſal, vinum, frumentum, piſcem, fructuſque omnis generis. Vinum etiam vendit viliſſimo pretio toti latę

C viciniæ. Alia ſi quis velit magis ad palatum, quam ad vſum, ad pompam, quam ad cultum, ea abunde ſubminiſtrat ipſa ciuitas, quæ ad mare vel potius in mari ſita eſt. Nam illi monti affixa, & tandem acliuis, quaſi ſe prouoluit in portum, opportune quod ipſa vt portus, opportunius quod portubus vndique cincta, Humago, Hupia, S. Ioannis, Pauore, & alijs, quorum ſinguli hinc à Spalato, inde à Venetijs nauigatione dici vnius plus minus abſunt, & affert in Italiam quicquid habet Germania, & infert in Germaniam, quicquid habet Oriens, cui etiam parti ſi

D dixerim vicinam, non ſatis dixero, ita illa æque vicina eſt partibus omnibus: quippe ſita in faucibus maris Adriatici, e media proſpectans à fronte in Venetos, à tergo Germaniam, dextrorſum in Forum iulium, ſiniſtrorſum in Iſtriam, vndique in Dalmatiam, quæ pene itineris, aut nauigationis ratione, quaſi via omnium orarum partium eſt, & ſic vicina colligit, ſiue bona ſiue mala, vt eſt cura eorum qui præſunt, vel malum cohibentium ne fiat ad introitum contagio, vel ſpargentium bonum, vt fiat odor ad ſalutem. Epiſcopatus Tergeſtinus antiquus eſt, quod conſtet ante millè annos, vt patet ex Concilio Romano ſub Agathone Papa celebraro anno Chriſti 680. cui ſubſcripſit

A Gaudentius S. Tergeſtinæ Eccleſiæ prouinciæ Iſtriæ. Ipſius Antiſtes ſuffraganeus iam olim cenſetur Aquileienſis Patriarchæ. Sederunt ſubinde ad huius Eccleſiæ clauum plurimi doctrinæ, virtutiſque notis inſignes: ac præter cæteros viget Aeneas Siluius Piccolomineus, qui poſtea Pius ſecundus in Pontificatu dictus eſt, ac Raptius flos ſcilicet illibatus politiorum hominum, quos noſtra ætas tulit. Eius Epiſcopus Comitis titulo à Cæſare inſignitur, in quem etiam ſuperiores Cæſares plurima priuilegiorum ornamenta contulere. Menſæ Epiſcopalis annuus cenſus, florenorum mille: taxatur vero in lib. Cameræ Apoſt. 300. floren. Nobilis

B & antiqua Cathedralis in ea ſpectatur, quam ſancto Iuſto Martyri conſecrarunt, cuius glorioſum corpus in eo ſacello conditum fertur. Poſita eſt Baſilica hæc in editiſſimo ciuitatis colle prope arcem, qui in hyeme aſper, & Boglaberrea, glacie, pluuijs & niuibus fœtus, non impedit tamen, quo minus Baſilicani horas omnes, & ſtatas quotidie miſſas quam diligentiſſime obeant. Sunt in ea plurimæ imagines teſſellis fabre compoſitis ita expreſſæ, vt nihil pene Italia habeat pretioſius ſi imagines, abſolutius ſi artem ſpectes. Alia ſunt quatuor vel ſacella, vel altaria, quorum ſingula ditata ſingulis corporibus Martyrum ſanctorum Ser-

C uati, Lazari, Apollinaris, & Sergij. Opinio iam inde à patrum memoria longiſſime ducta, per omnium hic animos quaſi proſeminata eſt, hos ſanctos Tergeſtinos fuiſſe. Confirmandę opinioni adferunt annales, quibus id tantum auctoritatis ineſt, quod ſunt antiqui. Duo hic certa ſunt, ſcilicet hanc opinionem non eſſe nouam, & duos ſanctos Appollinarem, & Sergium non eſſe illos, quos colunt, hunc Roma, illum Rauenna.

Sacris in hac nobili Baſilica miniſtrant Canonici decem, e quibus duo dignitate eminent, Archidiaconus, & Decanus. Inipſa ciuitate præter Cathedralem

D ſunt parochiales eccleſiæ nullæ. Decanus enim totius vrbis animarum curam gerit. Virorum cœnobia duo, alterum Franciſcanorum, alterum Benedictinorum, cui nomen à ſanctis Martyribus inditum eſt, quod Martyrum, qui ſub Romanis quaſi pura victima in primis Eccleſiæ temporibus cæſi ſunt, ſanguis hunc locum plurimus irrigauit. Elegans eccleſia eſt, elegans monaſterium, diues fundi, & facultatum. Virginum ſeptum vnum. Tot eccleſiæ non magnæ, loquuntur ſatis clare Tergeſtinos fuiſſe inſigni ſemper pietatis & religionis amore incenſos. Neque ſane videtur adhuc intepuiſſe, cum tot eccleſiæ non dote priuata, ſed charitate ciuium fundatæ conſiſtant, priſtinumque adhuc

ſtatum

ſtatum egregie tuentur. Iam vero ciues laici decem ſodalitia coierunt, omnia pietatis officia mira ſedulitate exercent; alij procedunt in ſupplicationes frequentes inſignes vigilio tectis ex ſua quiſque veſte, & face; alij pro defunctorum animabus ſacra fieri curant; alij pauperibus alimenta; alij eccleſiæ ſuppellectilem tribui inuigilant, & in his eſt nautarum ſocietas, ad eccleſiam ſancti Nicolai. Eſt & eccleſia Beatiſſimæ Virginis de Grignano à nautis votis, imaginibus, donis ſemper celebrata, omnique pio officio culta. Diœceſis Tergeſtina in duas diſtributa eſt partes: hanc Montiſcarſi, quæ patet Auſtriæ gentis Archiduci: Illam Iſtriæ quæ ſereniſſimæ Venetæ Reipublicæ Dominis. Parochiæ Carſimontis vndecim ſunt, Iſtriæ decem & ſeptem, & ex his tria ſunt oppida, nempe Humago, Maggia, Vinguenta: ſingula hæc collegiatam habent eccleſiam cum Canonicis; & Vinguentinis quidem commode eſt, tenuiter Muggianis, laute Humagianis. Humagi aer peſtilens, & locus deſertus à populo. Muggiæ populus cultior, facie elegantior eſt, & mercibus vehendis opportunior. Hic etiam eſt cœnobium Franciſcanorum Conuentualium. Relique villæ ſunt ſancti Oderici, Oſpo, Lonea, Sdrigna, Roſſo, Munch, Draguch, Bonit, Semich, Caſmo, Laniſchià, Vetch, Souignaco, Sdrigna, quod Blondus antiquum Strigonium D. Hieronymi natale ſolum eſſe contendit, repugnantibus alijs, cum nulla hic veſtigia antiquitatis extent, ſed triginta tantum ruſticæ domus, & Sdrignam Dalmatiæam eius patriam fuiſſe aſſerentibus, ſed nobis Lazius fauet. Altera diœceſis pars Carſimontis, & ditionis Archiducalis parochias duodecim habet, quæ ſunt Opeherena, Tomai, Poiut, Sanozozza: Vtemo, Caſcana, Cruſchiza, Crenouizza, Ternouo, Telſan, Brezouizza. In vniuerſum autem hæc diœceſis complectitur parochias 39. collegiatas tres. Populum Catholicum & pium habet, niſi quod hæreſiæ labes, vel viciniæ vitio, vel negligentia quorumdam, penes quos his poſtremis annis rerum ſumma erat, eius aliquot angulos ditionis Archiducalis, Carniolæque ſubiectos infecit, quamquam inſigni Dei beneficio factum eſt, vt illa ciuitatem Tergeſtinam lambere potius extremam, quam intimam perderet. Difficile tamen eſt reuocare à Lutheraniſmo homines, quorum pleríque nobiles in ſeculo ſunt, & in ſui pernicié adducunt pacem Religionis quam vocant, à ſuperioribus ſuis commiſſam, quæ ſunt hanc, vel illam, quæ maxime placet conſectari. Huius ciuitatis Præſulum ſeriem, quam modo damus e monumentis Tergeſtini Epiſcopatus, libriſque prouiſionum Prælat. qui in Vaticano aſſeruantur, ex fide depromſimus.

1 GAVDENTIVS interfuit Concilio Romano ſub Agatone Papa an. 680.

2 TAVRINVS floruit anno 911. Hic Berengario Longobardorum Regi vnice charus fuit, à quo dono accepit caſtellum Venue, à Paleſtino agro non procul diſtans.

3 IOANNES Antiſtes fuit anno 948. Cui Lotharius Cæſar Tergeſtæ ciuitatem ipſam dilargitus eſt, adiecto territorio per quindecim millia paſſuum.

4 ALDOGORIVS an. 1031. memoratur in priuilegio Poponis Patriarchæ Aquileienſis.

5 DIATIMORVS, vel Diaſimarus an. 1139.

6 BERNARDVS eiuſdem ſedis Antiſtes 1177. Canonicis ſuæ Cathedralis pluirima bona dilargitus eſt, vt vitam honeſtius tollerarent. Interfuit Venetijs cum inter Fridericum primum Imp. & Alexandrum 3. Pontificem icto fœdere pax coiret anno 1177. vbi vice Bernardi, appellatur Guarnardus.

7 VVASCALCVS ad eandem ſedem fuit adlectus anno 1192. ac poſt duos annos à ſua electione à Patriarcha Aquileienſi confirmatus, cum de iure eligendi inter Capitulum, ac Patriarcham lis fuiſſet compoſita.

8 HENRICVS Rauizza, filius Thorpompi nobiliſſimi ciuis, ad hanc ſedem fuit vocatus anno 1308.

9 CONRADVS Tergeſtinus Epiſcopus obtinuit ab Imperatore omnium priuilegiorum confirmationem ſuæ Eccleſiæ quondam indultorum 1223. Idem erga Canonicos Cathedralis munifice ſe geſſit cum eiſdem aliquot ſui Epiſcopatus decimas indulſiſſet. De ceſſit 1230.

10 N. Tergeſtinus electus, ob longam malam valetudinem pene ineptus, à Gregorio 9 ann. 1233. exhortatur, vt electioni libere cedat: De quo ſcripſit idem Gregorius Patriarchæ Aquileieñ, vt ceſſionem recipiat,

cipiat, alterumque idoneum à Capitulo eligendum procuret, vt habetur in Regiſt. Vatic. E 256. f. 101. Ann. 7. Tenor Epiſtolæ eſt huiuſmodi.

Gregoris Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili Fratri Patriarchæ Aquilegenſi Salutem &c. Ex parte dilecti filij Tergeſtini Electi propoſitum coram nobis, quod cum caſtigans, caſtigauerit eum Dominus, licet non tradiderit eum morti, ſed indulſerit inducias penitendi, vſque adeo tamen eſt infirmitate longa, & quo ad humanos ſenſus incurabili præpeditus, quod Eccleſiæ prælibeatæ Tergeſtin. timetur obeſſe potius, quam prodeſſe, præſertim cum eiuſdem Eccleſiæ onera ſupportare nequeat, & eam à malefactoribus defenſare, quare idem electus per ſuas nobis literras ſupplicauit, vt ceſſionem ſuam recipi faceremus. Nos igitur eiut infirmati debito compatientes affectu, monemus, quatinus, ſi premiſſis veritas ſuffragatur, ceſſionem eiuſdem recipias vice noſtra, Capitulo Tergeſtino iniungens, vt ſibi, & eidem Eccleſiæ, de perſona idonea prouideat in Paſtorem.

Datum laterani 9. kalen. Decembris Pontif. noſtri anno ſeptimo.

11 IOANNES huius nominis 2. anno 1236. Ad hunc electum ſcribit Gregorius 9. anno 13. die 10. Aprilis, Ep. 12. ſ. 273. in Reg. Vatic. Turbulentiſſimis temporibus geſsit Pontificatum, cum inter illius temporis Principes, bella ex bellis ſererentur.

12 ODOLRICVS præfuit Tergeſtinis 1253. Hic, cum Tergeſtina Eccleſia ad tenuiorem perueniſſet Fortunam, caſtellum Paſtorium, à Tergeſtinis ciuibus octingentis pro prætio marchis acceptis, cum prouocatorio iure diuendidit, ſibi tantum procudendi moneras, iure, grauiorumque rerum arbitrio reſeruato, oppignorata latifundia à ſuo Anteceſſore multa redemit. Lugdunenſi Concilio interſuit, iuſſuſque à Rotaldo Aquileiæ Patriarcha, cum triginta millibus armatorum Brixiam cinxit obſidione, eundemque Patriarcham contra Comitem Maynardum de Goritia ſtrenue defendit.

13 LEONIDAS eadē dignitate fulſit, cuius adhuc memoria extat, in quibuſdam procuſis denarijs.

14 ARLONGVS de Vvociſperch ex Canonico à Capitulo poſtulatus. Anno 1254. ſcripſit Innocentius Polenſi, Petinenſi, & Iuſtinopolitano Epiſcopis, vt ſi ipſum idoneum inuenirent, confirmarent. Datum Neopoli 15. kal. Octobris ann. 12. E. 39. f. 192. Reg. Vatic. At Alexander, qui paulo poſt Innocentio ſucceſsit, cum comperijſſet Arlongum vinculo excommunicationis innodatum eſſe, illum reiecit, ſequentem confirmauit.

15 GVAROERIVS Canonicus Aquileienſis contra Arlongum à Capitulo eligitur, confirmatur ab Alexandro 4 Anno 1255. 5. Id. Martij, ex Reg. Vatic. E. 280. f. 41.

16 VLIVINVS præerat 1282. Cuius temporibus, Veneti hanc Ciuitatem, irrito conatu obſederunt.

17 L. de Toppo hanc eandem ſedem tenebat anno 1287. Hic militare magis, quam Epiſcopale geſsit Imperium. Etenim tum domi, tum foris, Eccleſiæ ſibi creditæ armatus iura defendit, eiuſdemque Eccleſiæ Tergeſtinis ciuibus aliquot iura diuendidit, duriori vrgente neceſsitate, procudendi denarios tantum ſibi i re reſeruato.

18 HENRICVS huius nominis 2. floruit 1304.

19 RODVLPHVS Morandinus, ſiue de Pedrallanis de caſtello Rebecco, Emonenſis diœceſis, ad hanc ſe. e peruenit 1304 Cathedralem S. Iuſti inſtaurauit, exornauitque Epiſcopale palatium, ad hanc, quæ modo ſpectatur, formam redegit. Plura oppignoratæ huius Eccleſiæ bona redemit. Prælatuſque rerum vſu præcipuus, ac dignus profecto, cuius memoriam obliuio nunquam ſepeliat. Exceſsit e viuis anno 1320. Ex cuius exceſſu Georgius Feltrenſis Epiſcopus, à Ioanne 22. Pontifice iuſſus, hanc Eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepit vſque ad annum 1327.

20 FR. GVILLELMVS ex ordine Minorum, Epiſcopus Sagonenſis in Corſica, ad hanc Eccleſiam tranſlatus fuit anno 1327. 7. kal. Februarij. Fato functus 1331. ſepultuſque eſt in Eccleſia S. Franciſci, vbi adhuc eius ſepulchrum ſpectatur.

21 FR. PAX de vedano Mediolanenſis, ex ordine Prædicatorum, Longobardiæ Prouincialis, hanc ſedem eſt aſſecutus 1331. Die 24. Menſis ſeptembris pollicetur ſacro ſenatui ſolitum ſubſidium. Capitulo dono dedit tertiam funeralium partem. Ad ipſum ſequentem ſcripſit Epiſtolam Benedictus 12. Ani.co 1337. Quæ habetur in Regiſt. Vatic.

Bnedictus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili Fratri Paci Epiſcopo Tergeſtino Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dudum ſicut accepimus tu Ordinis Fratrum Prædicatorum, tunc in minori officio conſtitutus, Apoſtolica auctoritate in Prouincia ſuperioris Lombardiæ Inquiſitor prauitatis hæreticæ depu-

puta-

putatus, vna cum venerabilibus fratribus A
noſtris Aicardo Archiepiſcopo Mediola-
nenſi, qui Apoſtolica, & ordinaria auctori-
tate fungebatur, & Iordano Epiſcpo Bo-
biensi dicti ordinis tunc in minori officio
conſtituto, & Apoſtolica auctoritate præ-
dicta in dicta Prouincia Inquiſitore ſimili-
ter deputato, ac quibuſdam alijs fratribus
eiuſdem ordinis conquiſitoribus veſtris ſu-
per prauitate prædicta tunc viuentibus, qui
dicuntur de hac luce tranſiſſe, contra dam-
natæ memoriæ Matthæum de Vicecomiti-
bus de Mediolano, eiuſque filios, nec non
aduerſus nonnullas ſingulares perſonas
Mediolanen. Nouarien. Pergamen. Cremo-
nen. Cuman. Vercellen. & quarumdam
aliarum ciuitatum, ac caſtrorum, villa- B
rum, & locorum aliarum partium vicina-
rum, ſuper fautoria præfatorum Matthei,
& filiorum eius inquiſiuiſti communiter, &
diuiſim, & nonnullos proceſſus ſuper hoc
contra ipſos feciſti, & condemnationem
ſententias promulgaſti. Cum itaque de di-
ctis proceſsibus, & ſententijs tam per te,
quam per inſpectionem eorum velimus
plenius informari, fraternitati tuæ præci-
piendo mandamus, quatinus eum omnibus
proceſsibus, & ſententijs ſupradictis, ac
ſcripturis alijs, nec non depoſitionibus, &
atteſtationibus teſtium ſuper præmiſsis ha-
bitis, & receptis, quos, & quas per te, &
alios poteris quomodolibet reperire, infra
proximum futurum feſtum Pentecoſtes ad C
noſtram ſtudeas præſentiam perſonaliter
te conferre, præfatis etiam Archiepiſcopo,
& Epiſcopo per alias noſtras conſimiles lit-
teras iniungimus, vt ad nos propterea ve-
nire procurent.

Dat. Auinion. 10. *Kal. martij anno tertio.*

Cæterum dum Pax hanc ſedem, ad-
miniſtraret, Veneti, eiurata pace, hanc ciui-
tatem inuaſerũt, illeque deceſsit 1340. poſt
cuius exceſſum, Tergeſtina ſedes per duos
annos proprio ſtetit viduata Paſtore. Ex
lib. obligat.

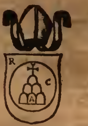
22 FRANCISCES Amerinus adlectus
fuit anno 1342. 14. Kal. Auguſti à Clemente
6. cum eſſet Scolaſticus Tullenſis, & Cap-
pellanus eiuſdem Pontificis, defuncto Ioan- D
ne Gemone à Capitulo poſtulato, ex Reg.
Vatic. c. 14. f. 36. ann. p. Hic in Pannonia le-
gatione functus eſt nomine dicti Pontificis
lib. obligat. Translatus poſtea fuit ad Eugu-
binenſem Eccleſiam 1346.

23 LVDOVICVS della Torre Medio-
lanenſis, in lib. obligat. vocatur Tergeſtinus
electus 1347. die. 4. menſis Auguſti, tranſla-
tus ad Olonenſem anno 1350.

24 ANTONIVS Niger Venetus, Deca-
nus Eccleſiæ Cretenſis anno 1350. 3. Kal.
Aprilis, ex Reg. Vatic. E. 255. f. 134. Hic cum
populo Tergeſtino diuturnas lites exercuit
de vectigalibus Morij oppidi, aliorumque
bonorum ſuæ Eccleſiæ, Patriarchæ Aquile-
ienſis ad id implorata ope, vt ſcilicet
ſibi liceret Eccleſiaſticis intentatis cenſuris
ad æquum ius aduerſam partem compelle-
re. Quod interdum tanta contentione ani-
morum factum eſt, vt parum abfuerint, quin
iretur ad arma: ſed demum per vtriuſque
partis honorarios arbitros lis eſt omnis di-
rempta anno 1352. Hauſit oculis hic Præ-
ſul Tergeſtinæ ciuitatis à Venetis illatum
excidium: ipſeque anno 1368. 18. Kal. fe-
bruarij Archiepiſcopus Cretenſis eſt re-
nunciatus.

25 Fr. ANGELVS Clodienſis, Epiſcopus
ſucceſsit 1368. die 18. Kal. febrarij anno
1380. Tergeſtinam ciuitatem Pannoniæ
Rex Venetis ademit, ciuibuſque reſtituit.
B Deceſsit Angelus 1383. die. 12. m. Auguſti.

26 Fr. HENRICVS huius nominis 3.
Boemus, ſiue Morauus, de Vvildeſtein, ex
ordine Heremitarum S. Auguſtini ad eccle-
ſiam Petenenſem fuit tranſlatus 1306. qui
dum ſederet, Tergeſtini ciues Leopoldo Ar-
chiduci Auſtriæ ſponte ſe dediderunt.

27 Fr. SIMON Salterellus Florenti-
nus, ex ordine S. Dominici, Magiſter ſacri
Palatij, inſignis Theologus Comaclenſis an-
tea epiſcopus, ad hanc Eccleſiam fuit tranſ-
latus à Bonifatio 9. ſummo Pontifice 1396.
2. Id. Octobris. Hunc ęgris oculis Tergeſtini
intuebantur quippe qui maluiſſent ciuem
D ſibi præeſſe, quam externum; ideoque ſatis
contentioſe eius Epiſcopatus dicitur iniſſe
poſſeſsionem. Deceſsit 1408.

28 IOANNES Abbas S. Mariæ de Pra-
tella, Patauinus, ex ordine D. Benedicti, à
Greg. 12. Simoni Salterello ſuffectus eſt,
quem poſtea Alexander v. tranſtulit ad Ec-
cleſiam Tripolitanam.

29 Fr. NICOLAVS de Carturis, ex Or-
dine Minorum, Tergeſtinus ciuis, ſuæ patriæ
adlectus epiſcopus eſt, Alexandro V. ſe-
dente 1409. quinto id. Auguſti. Hunc ob
raras animi dotes plerique ſuſpexerunt.
Fato functus eſt 1417.

30 Fr. IACOBVS Ballardius Laudenſis
ex Ordine S. Dominici ſacri Palatij magiſter

e Landenſi ſede ad hanc fuit trãslatus 1417. A
4 Kal. Ianuarij. Interſuit Conſtantienſi Concilio. Anno vero 1424. tranſijt ad Vrbinatem Sedem. Ex Iacobi autem ceſſione, cum Federicus Romanorum Rex Capitulum compuliſſet, vt Nicolaum Aldergardium eiuſdem ciuitatis ciuem eligeret in Epiſcopum, illumque Martinus V. Pontifex vitio electum cenſuiſſet, Nicolaus redijt ad vitam priuatam, cum apud eum plus valuiſſet Pontificis auctoritas, quam Cęſaris violenter ius vſurpatum.

31 MARINVS de Coroninis Arbenſis, ex Epiſcopo Tragurienſi, factus eſt à Martino V. huius Sedis Antiſtes anno 1424. die 22. menſis Decembris; ſed cum, obſiſtentibus ciuibus, Cleroque, nouiter electus ſibi B
demandatam nõ poſſet adire Sedem, Martinus non modo Clerum, ſed populum ipſum ſuſpendit, exilioque mulctauit iurnſum, donec ex auctoritate Romani Pontificis, attributo Paſtori ſibi parendum eſſe arbitraretur. Deceſſit autem Marinus 1441.

32 NICOLAVM deinde Aldergardiũ, quod ſanctæ Romanæ Sedi paruiſſet, Eugenius 4. Pontifex iuſſit tranſire ad Tergeſtinum Epiſcopatum 1441. 3. Kal. Decem. Pie, ſancteque ſe geſſit, præcipue vbi de aliena ſalute ageretur. Eccleſiam S. Sebaſtiani ædificauit, magnamq; eidem bonorum dotem dixit, cumque ad ſex annos præfuiſſet, exceſſit e viuis. Poſt cuius exceſſum Federicus 3. Rex Romanorum obtinuit à Romano Pontifice ius pręſentãdi, tam ſibi, quam C
ſuis ſucceſſoribus ad hanc Tergeſtinam Sedem in Epiſcopum eligendum, ea tamen lege, & conditione, vt nominaretur externum, quo Tergeſtini tranquillius degerent ſub nulli obnoxio Paſtore. Quibus tamen conditionibus Cæſares non ſtetere: ſcribere magis, quam accipere leges aſſueti.

33 ÆNEAS Syluius Piccolomineus Senenſis, ſecretarius Apoſtolicus, nominatus à Cæſare, a Nicolao V. huius Eccleſiæ fuit electus Antiſtes 1447. die 5. men. Iunij. Præfuit ad tres, & eo amplius annos tanta populi Tergeſtini gratulatione, vt ciuem non externum, hominem videretur excepiſſe. Deinde Senenſis Epiſcopus euaſit, mox & purpuram eſt conſecutus, tum & Apoſtolicæ Sedi promotus eſt ſub nomine Pij 2. cum 3. Calixto defuncto ſucceſſiſſet.

34 LVDOVICVS Aeneæ ſucceſſit, quem deinde Olorenſis Sedes excepit anno 1451.

35 ANTONIVS Sapus Tergeſtinus, creatus anno 1451. die 15. Maij. Hic vigilantiſſime Eccleſiam ſibi commiſſam adminiſtrauit, celebratiſque ſæpius diœceſanis ſynodis, Clerum ſuum ad emendatiſsimos inſtituit mores. Præfuit 37. annos exceſsitque 1487.

36 ACHAIVS de Selriaco Carinthus, ſuffectus eſt die 9. menſis Iunij, anno 1487. E viuis exemptus eſt 1502.

37 PETRVS Bonamus Tergeſtinus, Federici, ac Maximiliani Imperatorum ſecretarius, patriæ adlectus Epiſcopus eſt anno 1502. die 5. menſis Aprilis. Bonis artibus excoluerat animum, moreſque emendauerat ad libellum prudentiæ. Splendide Epiſcopatum refecit, illiuſque finibus prolatis, exornauit. Quadraginta, & ſeptem annos Tergeſtinam adminiſtrauit Eccleſiam, decedenſque, ſui quam maximum reliquit deſiderium.

38 FRANCISCVS Rizanus Dalmatinus, ex Epiſcõpo Segnenſi ad hanc Eccleſiã tranſlatus eſt 1549. Paucos menſes hanc adminiſtrauit Eccleſiam: ſiquidem cum in ſuſpicionem veniſſet, in exilium pulſus, confectus mœrore, vitam finiuit.

39 ANTONIVS Paregues Caſtildeiua Hiſpanus adhanc Sedem peruenit 1549. Pręſuit nouem annos, tranſlatuſque eſt ad Archiepiſcopatum Calaritanum in Sardinia 1558.

40 IOANNES Berta Tridentinus, Abbas S. Gothardi, ad hanc Eccleſiam fuit adlectus 1560 5. Aprilis. Protulit ætatem vſque ad annum 1572.

41 ANDREAS Rapiſius ciuis, & Epiſcopus Tergeſtinus 1472. Virclariſsimus.

41 HIACINTVS Frangipanius Foroiulienſis. D

42 NICOLAVS de Coret Tridentinus.

43 IOANNES Ragarinus Goritienſis, Caroli Archiducis Auſtriæ præceptor, Tergeſtina dignitate nobilitatus eſt anno 1591. Hic Paſtor egregius Germanici Vrbis Collegij alumnus, qui præter ceteras paſtorales laudes, hanc vel maximam inde promeruit quod Ferdinandi Archiducis ſpei Auguſtæ familiæ in Germania pene ſolius in tenella etate ad omnem altitudinem excitanda, indicij, virtutiſque ſuæ vim exercuit.

44 VRSINVS de Bertjs Tridentinus, deceſsit 1621.

45 RAYNALDVS Scaluius creatus die 5. Iulij

5. Iulij 1631. qui deinde translatus eſt ad Eccleſiam Labacenſem 1631.

46 POMPEIVS Coroninus,ex Epiſcopo Petenenſi,Tergeſtinus euaſit Epiſcopus 1631.Obijt.1646.

47 ANTONIVS Marencus Epiſcopus Petenentis,huc translatus die x.Sept.1646.

TRIDENTINI

EPISCOPI.

TRIDENTVM nobiliſſima, atque antiquiſſima vrbs, prima porta occurrit e Germania in Italiam progreſſuris. Quamobrem incolæ vtriuſque gentis lingua vtuntur, vbi commercium præbuerit occaſionem. Inter montes ſita eſt, ſed in iucunda planitie. Pro murorum anguſtia, populo frequens nobilis,opulenta hortiſque læta eſt, ac elegantibus ædificijs. Tridentum dictam volunt, vel à tribus torrentibus, Terſina, Saleto, & Perſio, qui ſecus illius muros trahunt vndas, e propioribus montibus ſcaturientes: quorum tertius ciuitatem percurrens alluit, diuiditque mediam. Alij ita dictam narrant à tribus iugis, quæ in modum trium digitorum extenduntur. Placet alijs, hoc nomen traxiſſe à Neptumni tridente, qui Tridentinis, olim idolatria cæcatis, fuerit pro tutelari Deo. A Gallis ſcribit Trogus ſ am duxiſſe originem, cum Verona, aliaſque vicinas conderent ciuitates. Ab antiquis Hetruſcis alij, à Rhero nonnulli, Alpinarum gentium Duce. Qui propiores vero ſunt, dicunt, Cænomanos Gallos illam prolatis finibus inſtaurafſe. Cum Romanis eandem olim fortunam tulit, quorum cum Maieſtas, armaque exoleuiſſent, à Theodotico Gothorum Rege domita eſt, atque exciſa, ſed cum ex amœnitate ſoli, illum pænituiſſet excidij, à circumuicinis populis iterum reædificandam curauit anno 415. vt Platina in vita Gelaſij. Ianuſque Pyrrhus Pincius de Tridentinæ ciuitatis origine ſcribunt. Gothis Longobardi, effera gens, ſucceſſere, quos iterum Romani Caſares exegerunt, à quibus denique Romanorum iuriſdictio ceſſit, atque ab ijs in proprios Tri- A dentinos Præſules, tam in diuinis, quam in humanis eſt deriuata: cujus ciuitatis Præſules, Proceres Imperij ſunt appellati, ornatique quam maximis priuilegijs. Primum etenim Vvincislaus Imperator illam Gregorio XI. dono dedit: inde vero, cur, quaue occaſione ad Tridentinos Præſules cœperit pertinere, non mihi conſtat Cæterum illius meminerunt Strabo in 5. lib. Plinius in lib. 3. c. 19. reijcitque hos populos in decima Regione Italiæ, Liuius, Leander, Volaterranus, recentiorum autem quamplures. Sancto Ermagora S. Marci alumno prædicante, Euangelio Chriſti aſſenſa eſt circa annum 40. noſtræ ſalutis, qui Iouinum diſcipulum ſuum eidem ciuitati Paſtorem attribuit, eo B Chriſtianæ fidei fundamento munito, cui ſucceſſores tuto poſſent faſtigium, non facile deijciendum, imponere. Et certe huic Eccleſiæ maximo decori aſcribitur, Pontificem habere Præſulem, qui vtraque poteſtate ſuccinctus illam adminiſtret, & tegat, Cleroque adhuc illibatum ius eſſe, ſibi Præſulem eligendi, quem deinde Pontificia poteſtas ſtabiliendum ſuſcipiat. De Epiſcopis, qui aliquando hanc ſedem tenuerunt, ſcripſit ſupramemoratus Ianus Pyrrhus Pincius, deque Tridentinis Ducibus, eiuſdemque Ciuitatis origine, ac magnitudine lib. 6. Cathedrale Templum S. Vigilio Epiſcopo Tridentinorum Diuo Tutelari dedicatum eſt, priſcæ, nobiliſque architecturæ. C Extantque in eadem ciuitate plures alię viſendę eccleſię, in quibus S. Maria eminet, marmorum diuerſicoloris incruſtatura ſpectabilis, in qua Tridentinum Cōcilium, tanto Chriſtianæ Reipublicæ commodo, celebratum fuit. Series Tridentinorum Præſulum, qui Aquileienſi Patriarchæ ſuffragantur, ſequens eſt, quæ a primo vſque ad hæc noſtra tempora propemodum non interrupta decurrit.

1 IOVINVS primus huius ciuitatis Epiſcopus anno 40. conditæ ſalutis.

2 ABVNDANTIVS.

3 CLAVDIVS.

4 MAGNOSIVS, ſiue Magoſius.

D 5 ASPIDIVS.

6 LAMBVCCIVS.

7 VALENTINVS.

8 GENIALIS.

9 FELIX.

10 VALERIVS.

11 GVARINVS.

12 MAGRONINVS.

13 THEODORVS.

14 PROBVS.

15 MONTANVS.

Hos omnes hactenus commemoratos, non deſunt, qui dicant dignitate haud fuiſſe Epiſcopos, ſed ex ſollicitudine, ſtudioque alienæ ſalutis animatum curatores. Cæterum quid prohibet, quin

dicantur etiam Epiſcopi, tametſi non habuerint certas ſedes, fuerintque ęrumnoſo labore iactati, deſæuientibus tyrannis quando vigilantior cura, laborque videantur Epiſcopum facere, non ſedes ornatior, ac redditus pinguiores? A

16 CYRIACVS.

17 ASTERIVS.

18 S. VIGILIVS patria Romanus, Epiſcopus, atque Protector Tridentinorum, cum ex Tridento fuiſſet conatus idolatriam eliminari, lapidibus obrutus, ſumpſit palmam Martyrij die 26. menſis Iunij, circa annum Domini 400. in primo Stiliconis Conſulatu, quem eius alumni ſepelierunt in templo Diuis Geruaſio & Protatio ab ipſo dicato, cui poſtea denomine ſancti Vigilij cognomen adhæſit. B Cæterum Vigilius olim Martyr futurus, ſuorum collegarum Martyrum Alexandri Siſinij, & Martyrij acta perſcripſit, & libellum edidit de Martyribus ad Simplicianum Epiſcopum Mediolanenſem, vt teſtatur Gennadius de Vir. Illuſtr. c. 33. Ad hunc Vigilium S. Ambroſius ſcripſit de inſtitutione Epiſcopi. Nonnulli reperti ſunt, qui tractatum illum celebrem contra Euichetem hæreticum huic noſtro Vigilio attribuerent, quos toto cælo errare oſtendit Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrolog. Roman. Conſtat enim multo poſt quam Tridentinus Vigilius coronaretur Martyrio, hæreſim ſuam fœde diſſeminaſſe, C contra quem ſtrixit ſtylum alter Vigilius, qui temporum imperitis præbuit occaſionem errandi.

19 AGIPPVS Vigilio ſucceſſit circa annum Domini 401. pieque hanc fertur adminiſtraſſe Eccleſiam.

20 QVARTINVS.

21 PEREGRINVS.

22 GRATIOSVS.

23 THEODORVS.

24 AGNELLVS vixit temporibus Gregorij Papæ, cuius meminit Paulus Diaconus lib. 3. c. 27 Longob. rerum. Hic anno 586. cum alijs Iſtriæ Epiſcopis, abſtinuit à communicatione Concilij Seueri Patriarchæ Aquileienſis. In Galliam hunc D Legatum miſit Agilulpus Longobardorum Rex, vt de redimendis captiuis ageret, qui ex agro Tridentino ſub Autharo Rege deducti fuerãt. Paucos ex multis ex Brunechildis Gallorum Reginæ liberalitate in patriam reduxit.

25 VERECVNDVS an. 603.

26 MANASSES, huius nominis primus.

27 VITALIS primus.

28 STABLISSIANVS.

29 DOMINICVS, ſiue Dumpruceus.

30 RVSTICVS.

31 ROMANVS.

32 VITALIS II.

33 CORRENTIANVS.

34 SILETIO.

35 IOANNES primus.

36 MAXIMINVS. Huius ſepulchrum, temporibus Ioannis Hondelbachi Tridentini Epiſcopi repertũ fuit in eccleſia S. Ioannis in valle Naurea ſub altari cum hac inſcriptione.

Bonæ memoriæ, & perpetua ſecuritati bene quieſcunt Reliquiæ Maximini.

37 MAVMONVS, ſiue Mamo.

38 MARIANVS.

39 DOMINATOR.

40 VRSVS.

41 CLEMENTIANVS.

42 AMATOR.

43 HILDEGARIVS anno 902. Hic S. Vigilij altare reſtaurauit, ineoq; ſanctorũ Martyrum Reliquias honorifice condidit.

44 DANIEL.

45 HENPERTVS.

46 HOLDESCALCVS vel Hydelſalcus Epiſc. Tridentinus, vinearum Epiſcopi Fruxinenſis apud Piſoniũ Coloniam Baiorum ad Iſaci & Atheſis confluentes amnes occupator an. 855. apud Regem Ludonicũ ab Annone Epiſcopo Fruxinenſi accuſatus, ad iudicium prouocatus in publico Boiorum Conuentu Aibilieng. cognita cauſa, Iudices vineas Fruxinenſi templo addixere, non ſine Hydelſcalchi pudore. Videndus Hund. in Metropol. Saltzburg. Hydelſcalchi item mentio an. 864. apud Ionam.

47 ALDEGISIVS anno 874. Huius temporibus, ex iuſſu Ioannis 8. lis, quę inter ipſum, & Adelardum Veronenſem Epiſcopum vertebat, aliquando tandem dirempta eſt an. 881.

48 THEODOBERTVS.

49 GISVLPHVS.

50 BARTOLDVS.

51 IACOBVS.

52 CONRADVS primus.

53 IOANNES II.

54 BERNARDVS 1. Hic, vel alius huius nominis memoratur in teſtamento Notherij Epiſcopi Veronenſis an. 928.

55 MANASSES huius nominis ſecundus anno 947. Hunc, Arderico Mediolanenſi Archiepiſcopo demortuo, Hugo Italiæ Rex in Mediolanenſem ſedem intruſit. De quo ibidem.

56 LANTRAMINVS, gentis Lantraminæ alumnus.

57 ARNOLDVS interfuit Synodo Rauennatenſi an. 967. ſubſcripſitque literis Ioannis 13. apud Hund. hiſt. Saltzburg.

58 RAYNALDVS.

59 VLDARICVS primus.

60 VLDARICVS 2. anno 1022. Hic ſingularis pietatis Præſul fuit, qui præfuit ad multos annos. Reparauit eccleſiã S. Vigilij à fundamentis ſub confeſsionẽ ſtatuit illius corpus, eidemq; S. poſuit maius altare anno 1027.

1027. Quo etiam anno Conradus Imp. Vl-
derico Tridentinum Comitatum dono de-
dit, ac obtulit ex Hundio in Metrop. In-
ſecutoque anno, Vallem cognomento Ve-
nuſtam, cum alijs pluribus bonis, priuile-
gijſque, tam in ſui, quam ſuorum ſucceſſo-
rum fauorem: Anno 1050. Mantuę interfuit
trãslationi ſacratiſsimi ſanguinis D. Noſtri
Ieſu Chriſti, vt refert Donesmundus p. p.
lib. 2. Mantuanę hiſtor. Ianuſq; Pirtus lib. 2.

61 OTELRICVS Epiſc. Tridentinus quẽ
& Vvoldaricum ſubſcriptũ notaui in priui-
legio Poponis Patriarchę Aquil. an. 1031.
Canonicis ſuis conceſſo. Anno 1045. Lu-
cæ, Imperatoris iuſſu, ad fauorem Eccle-
ſiæ Lucenſis ſententiam profert, ex ta-
bulis eiuſdem Eccleſiæ. Papienſi Syno-
do interfuit an. 1046. 8. Cal. Nouemb. ad
fauorem Epiſcopi Veronenſis celebra-
ta.

62 HARTONVS an. 1054.

63 HENRICVS primus. Huic Hen-
ricus 4. Imperator dono dedit in fauorem
Tridentinæ Eccleſiæ caſtellum, cogno-
mento Caſtellarium prope Mantuam an-
no 1082.

64 BERNARDVS 2.

65 ADELPENONVS, Adalbero
num vocat Hund in Catal. Brixien. Epi-
ſcoporum, habetque interfuiſſe dedicatio-
ni monaſterij Sunneburgen. in Prouincia
Carinthiæ, nunc autem Tyrolen. Brixinen.
diœc. ad inſtantiam Hildegardis Abba-
tiſſæ in ordine quartæ an. 1090.

66 GEBARDVS Imperatori Henrico
fuit à Secretis anno 1110. crediturque
ob probitatem vitæ ſingularem in Beato-
rum numerum fuiſſe relatus.

67 ADELPERTVS primus. Alta-
re S. Vigilij inſtaurauit.

68 ALTEMANVS ex Comitibus Ba-
uaris. Hic Cathedralem reſtaurauit, con-
ſecrauitque, vbi honorificentiori loco re-
liquias Sanctorum Martyrum Siſinij, &
Alexandri excepit, cum alijs pluribus
reliquijs. Suorum Canonicorum Colle-
gium plurimum iuuit, eidemque plura
donauit. Corpus S. Maximæ è Maiano
tranſtulit in ciuitatem, temploque Ca-
thedrali excepit. Monaſterium Lubente
fundauit Canonicorum Regularium in
Parauina diœceſi prope Fluuium an-
num. Sancta Orientis loca luſtrauit, re-
uerſuſque ad ſuam ſedem, iam factus
ſenex, exceſſit e viuis, die Dominicæ
reſurrectionis 6. kal. Aprilis anno 1130.
ſepultuſque eſt in monaſterio à ſe funda-
to.

69 ARNOLDVS ſucceſſit 1130.

70 EBEARDVS.

71 HARTRVVICVS Tridenti-
nus & Ratiſponenſis Epiſcopus teſtis
reperitur in diplomate Friderici Imp.
apud Ioanni Criſpinianum in Auſtria, de
A Marchionatu Ducatus facta ipſamet Au-
ſtria an. 1156. Datum Ratiſponæ 15. kal.
Octob. ind. 4. Hic inter Epiſcopos Tri-
dentinos non reperitur apud Ioannem
Pincium.

72 S. ADELPERTVS, qui & Alber-
tus nominatur in pluribus priuilegijs pri-
mi Friderici Imperatoris, adlectus fuit
1158. Anno vero 1161. non modo idem
Fridericus eidem confirmauit quicquid ali-
quando Conradus Imperator Tridentinæ
Eccleſiæ indulſiſſet, ſed etiam Gardæ ca-
ſtellum adiecit cum omnibus ſuis iuri-
bus ad ripam Benaci. Iura ſuæ Eccle-
ſiæ acerrime defendit. Siquidem eum
plura bona à circumuicinis hoſtibus occu-
B pata, nullo conſcripto exercitu, iſſet re-
cuperatum, prope caſtellum Roberetum
proditus, lanceaque transfixus interijt 6.
kal. Aprilis Anno 1178. cum ſibi credi-
tam Eccleſiam per 20. annos pie, ſan-
cteque adminiſtraſſet. Eius Corpus Tri-
dentum relatum in Cathedrali ſepelie-
runt, ipſeque numerum Beatorum auxit.
Hunc eundem Albertum ſubſcriptum
reperio cuidam priuilegio Friderici Impe-
ratoris Viennenſi Eccleſiæ indulto 1157.
apud bibliothecarium Floriacenſem vbi ſe
vocat Albertum: alterique Firmanæ Ec-
cleſiæ conceſſo eadem inſignitus appella-
C tione adiecto titulo Imperialis Vicarij Ita-
liæ 1164.

73 SALOMON ſuffectus eſt anno
1178. annoque inſecuto interfuit Latera-
nenſi Concilio ſub Alexandro 3. Cruciſe-
ris eccleſiam attribuit, cui ægrotorum
antea domicilij cognomen erat, appella-
baturque de S. Cruce, ibidemque mona-
ſterium ampliſſime dotatum fundauit.
Præfuit quinque Annis.

74 ALBERTVS 2. ſex annorum Pon-
tificatum geſſit, ædificauitque caſtellum
Stenicum.

75 CONRADVS 2. circa annum
Domini 1190. fuit Tridentinorum Epi-
D ſcopus. Vir præſtanti ingenio, amore-
que præcipuo erga ſibi creditam Eccle-
ſiam, qui cum plura diſtracta bona cum
ſumma laude prudentiæ in fauorem ſuæ
recuperaſſet Eccleſiæ, humanarum cura-
rum pertæſus, miſſione impetrata, ſe abdi-
dit clauſtro apud S. Georgium in Valle
Aeni an. 1205. vbi ſancte, pieque deceſ-
ſit.

76 FEDERICVS e nobili, potenti-
que familia Vvanga ad hanc ſedem pro-
motus eſt 1205. Hic Tridentinum popu-
lum, ſcriptis ſalutaribus legibus, Eccle-
ſiaſtico Imperio parere coegit, ſibique
creditam Eccleſiam adminiſtrauit integri-
tate admirabili. Conditis ſumptuoſis
ædifitijs Tridentum exornauit, Epiſco-
pali Palatio noua munimenta, ornamen-
taque adiecit, inſtaurauitque S. Blaſij Sa-

cellum, chorumque Cathedralis conſtituit, erexitque rurſum, quam de nomine gentis Vvangam appellauit. A Philippo Rege Romanorum regalia accepit anno 1207. Pro Cæſare Italiæ Vicarius fuit, Cancellariuſque Othonis 4. Imperatoris. Generoſe autem adeo pietatem coluit, vt ſacra Orientis loca ſanctiſſime peragratus ſit, indeque ad patriam reuertens, Accaron, hoc eſt Cæſaræ, morbo tentatus interijt 1217. 8. Idus Nouembris, ibique apud S. Mariam ſepultus eſt, vbi olim nationi Germanicæ hoſpitium patebat.

77 ADALPERTVS 3. Rauenſtain. Tridentinus electus Epiſcopus 1219. Hic Vicarius fuit Federici Secundi.

78 GERARDVS Cremonenſis, hanc eandem ſedem eſt aſſecutus anno 1224. ab Honorio 3. conſecratus. Ad hunc litteras dedit idem Honorius ſummus Pontifex anno 8. ſui Pontificatus, Epiſt. 178. Vatic. Reg. Domum Epiſcopalem Bolgiotiam comite Tiroli, annoque 12. ſui Epiſcopatus deceſſit. Poſt cuius obitum, Capitulum Vlricum ſiue Aldricum à Campo eiuſdem Eccleſiæ Decanum elegit, qui ab Innocentio haud fuit confirmatus.

79 EGNOMVS, ſiue Egenus, Epiatij Comes, ad hanc ſedem fuit ſubuectus, translatus ab Eccleſia Brixinenſi ab Innocentio 4. anno 1250. ex Reg. Vat. vbi fol. 26. legitur hæc epiſtola numero 171.

Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei &c.

Eginomi Epiſcopo Tridentino, & Brunoni electo Brixinenſi &c. Cum te frater Epiſcope de Brixinenſi ad Tridentinenſem Eccleſiam duximus transferendum, ac te filij electe præfecerimus Eccleſiæ Brixinenſi, quia bona Tridentinæ Eccleſiæ ſunt per inimicos Eccleſiæ occupata, nos de F. N. conſ. taliter ordinamus, vt tu fili electe duo de cunctis eiuſdem Eccleſiæ Brixinen. tu vero frater Epiſcope reliqua retineatis, ac diuidatis inter vos æqualiter, deductis caſtrorum ipſorum expenſis vtriuſque Epiſcopatus, prouentus, donec tu frater Epiſcope caſtra, villas, & bona Eccleſiæ tuæ recuperare valeas, & pacifice poſſidere

Datum Lug. 6. Id. Nouembris Anno 8.

Vir ingentis animi fuit, tam etſi propulſandis hoſtium incurſionibus longe viribus impar, Veronenſes, Maynarduſque Dux Carinthiæ, diuturna populatione in Tridentinum agrum incurrerunt, ſed tandem, Rodulpho Imperatore agente, inter Ducem Carinthiæ, Eginomumque Epiſcopum pax coiuit. Deceſſit autem anno 21. ſui Epiſcopatus.

A 80 HENRICVS huius nominis 2. teſtis reperitur in Rodulphi Imp. diplomate datum an. 1275. idibus Maij apud Chriſtophorū Geuuolidium in notis ad Metropol. Salzburg. Vviguleі Hund. Vir ſingularis virtutis, egregieque fortis, armatus, Comitem Tyroli Maynardum repulit à Tridentinis muris, ſtrenueque ſibi creditam Eccleſiam adminiſtrauit. Romæ obijt anno 1289.

81 FR. PHILIPPVS Bonaccoltius Mantuanus, ex Ordine Minorum, ad hanc eandem ſedem fuit aſſumptus ex commendatione ſanctimoniæ vitæ, atque doctrinæ à Nicolao 4. Anno 1289 2. Kal. Augu-

B ſti ita Reg. Vatic. E. 351. f. 182. Præfuit diu, translatus deinde ad Mantuanam Eccleſiam à Benedicto 11. anno 1303. Deceſſitque Mantuæ eodem anno, ſepultuſque eſt apud S. Franciſcum, vbi hæc inſcriptio legitur.

Reuerendus in Chriſto Pater Dominus.
Dominus Philippus Bonacoltus.
Mantuanus Ord. Minorum.
Epiſcopus Tridentinus, Palatij Apoſtolici
Sacriſta,
Qui hoc Altare pretioſo.
Sacrarum Reliquiarum Theſauro exornauit,
hic ſepultus iacet.
Obijt autem
Anno Domini MCCC. III.
C *Die* XVIII. *Decembris.*

82 BARTHOLOMEVS, Quirinus Venetus, primum Venetiarum Epiſcopus fuit, mox Nouarienſis, demum ad hanc Tridentinam ſedem euaſit 1304. 4. Id. Ianuarij, ex Reg. Vatic. E. 204. ann. p. Benedicti 11. Obijt anno 1310.

83 HENRICVS de Metis, Monachus Ciſtercienſis, Abbaſque Villarienſis eiuſdem Ordinis, Metenſis diœceſis, præſtantiſſimo vir ingenio, Cancellariuſque Luizemburgenſis Imperatoris, ad preces eiuſdem Cæſaris adlectus fuit huius ſedis Antiſtes 1310. confirmatuſque à Pontifice die 10. kal. Iunij, ex Reg. Vatic. E.

D 380. f. 105. eiuſdem anni. Fidem obſtrinxit ſe ſolitum ſubſidium ſacro Collegio ſoluturum præſertque electi titulum. In Italia munere Vicarij Generalis, & Cancellarij pro Cæſare functus eſt, liteſque omnes diremit, quas ſui anteceſſores cum Ducibus Carinthiæ, Comitibuſque Tyroli exercuerant. Quin vt amico Regio, Maynardus Ducis Carinthiæ filius vallem Flemanam, parenti olim ſuo ab Epiſcopis oppignoratam, gratis Epiſcopo Henrico reſtituit. Præfuit 26. annos, tulitque apud omnes laudem prudentiæ ſingularis, decedenſq; ſepultus fuit in Cathedrali anno 1337. Eius meminit amicus noſter omnigena eruditione clariſſimus

Ga-

Gaſpar Iongelinus Abbas Diſimbergenſis in elogijs Archiepiſcoporum & Epiſcoporũ Ordinis Ciſtercienſis nuper excuſſis ſub titulo purpuræ diui Bernardi, vel in Notitia prima Abbatiarum Ord. Ciſtercienſis, vbi refert illum magnificentiſſime Villarienſe templum conſtruxiſſe.

84 NICOLAVS Bruna Morauus, Decanus Olmucenſis, Caroli 4. Regis Romanorum ſecretarius, huius Eccleſiæ fuit adlectus Antiſtes 1338. Confirmatus à Benedicto 12. 5. non. Iulij, ex Reg. Vatic. E. 182. ann. 4. Pertulit hic multas ærumnas à Ludouico Brandeburgenſi Marchione, qui ſola cupiditate proferendi Imperij Tridentum inuaſit, ſuæque ditionis fecit perdecem, & ſeptem annos. Hunc poſtea compulit ad reſtituendam vrbem Rodulphus 4. Dux Auſtriæ. Præfuit autem Nicolaus annis 5.

85 GERARDVS de Marnacho de Vvidets Decanus de Banterio in Eccleſia Conſtantienſi, Nicolao ſucceſſit, à Clemente 6. electus 1347. 2. Id. Decembris Ex Reg. Vatic. E. 40. f. 25. ann. 6. Obijt 1348.

86 IOANNES natione Tuſchus, Patria Piſtorienſis, Decanus eccleſiæ S. Saluatoris Traiectinenſis diœceſis, Gerardo ſubrogatus eſt 1348. 5. Kal. Nouembris, ex Reg. Vatic. E. 152. f. 67. ann. 7. à Romano Pontifice, ſed cum nunquam potuiſſet inire obtenti Epiſcopatus poſſeſſionem, ad Spoletanam Eccleſiam in Vmbria translatus fuit 1349.

87 MAYNARDVS, ſiue Nauchaus Boemus, de Noua Domo, Canonicus Pragenſis, ex illius Regni primarijs, Tridentinus Epiſcopus, fuit 1349. 2. non. Nouemb. à Clemente 6. electus, ita Reg. Vatic. E. 147. f. 37. ann. 8. ſed cum ei aditus fuiſſet denegatus ad ſedem, exul vitam finiuit.

88 ALBERTVS Caſſitus, ex Ologiæ Comitibus, & Oſtenburgh, inijt poſſeſſionem huius Epiſcopatus 1363. diſcuſſitque Bauari tyrannidem, Rodulpho 4. Auſtriæ Duce opitulante. Viginti, & ſeptem annos hanc rexit Eccleſiam, deceſſitque in Epiſcopali palatio, ſepultuſque eſt in Cathedrali, prope altare S. Maxentiæ.

89 GEORGIVS huius nominis primus, Liethrenſtain de Caſtro HiKlipurgo, ex Auſtriæ Baronibus, Præpoſitus eccleſiæ S. Stephani Viennenſis, à Tridentino Capitulo fuit electus, à Bonifacio 9. confirmatus 1390. 6. Id. Octobris. Hic Præſul fatum fuit variantis fortunæ documentum. Paulo enim poſt, quam incœperat Tridentinis præeſſe, à Rodulpho Bellenzario captus eſt, & iniectus in carcerem, poſtque multas ærumnas, cum Bellezanus capitis punitione meritas pœnas luiſſet, Georgius vinculis exutus, ad ſedem redijt. Indeque paulo poſt exilio diuexatus, Auſtriaci Ducis vincula incurrit, Sporijque carcere concluſus, tandem veneno perijt. Tridentumque relatus ſepultus eſt in Cathedrali prope Albertum ſuum anteceſſorem.

Poſt Georgij deceſſum, Federico Auſtriæ Duce petente, Ioannem de Iſtria, tunc Cathedralis Decanum, Capitulum adlegit, cuius electioni Romanus Pontifex refragatus eſt; Itaque tanquam intruſus, hanc Eccleſiam duos annos adminiſtrauit. Quo ipſo tempore Martinus 5. illuc Gubernatorem Tridentini Epiſcopatus legauit Erneſtum Ayzerum, Præſulem Gurgenſem, Cancellariumque Archiduceia Auſtriæ, qui tamen, tumultuante Populo, non fuit adminiſtrationi admotus. Martinus igitur hunc, qui ſequitur, Tridentinum adlegit Epiſcopum.

90 HERMANNVS Epiſcopus Friſingenſis ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus 1420. 4. Kal Aprilis; ex lib. obligat.

91 HENRICVS Flechel electus anno 1422. die 3. menſis Aprilis, Martino 5. ſedente, ex eod. lib.

92 ALEXANDER ex Ducibus Mozauiæ Polonus, prognatus ſtegmate regio, ex ſorore. Patruus Federici 3. Regis Romanorum, ad eandem ſedem à Martino 5. adlectus eſt 1424. die 24. menſis Martij. Conſultiſſime hanc rexit Eccleſiam, Ducibus Auſtriæ, ac Romanorum Regibus vnice charus. De Principibus Veronæ, ac Mediolanenſibus plura in fauorem ſuæ Eccleſiæ recuperauit, omnemque ditionem politicam Epiſcopatui ſubiecit, liberamque poſt ſuum obitum Tridentum ciuitatem reliquit, tamquam Princeps Imperialis. Cæterum, cum Felix V. Antipapa ex Sabaudiæ Ducibus, Alexandro Purpuram detuliſſet, falſoque illo annuiſſet honori, & purpuram non eſt aſſecutus, & quem poſſidebat, Epiſcopatum amiſit. Siquidem Tridentinum Capitulum, eius promotione accepta, ei ſuffecit Theobardum Vvolkenſtain Canonicum Cathedralis, ſed Eugenius Pontifex, Capitulo eligendi iure per eam vicem adempto, Benedictum, qui ſequitur, in Epiſcopatum ſubſtituit.

93 BENEDICTVS Patria Tridentinus, humili loco natus, ſed præſtanti vir ingenio: cum eſſet Abbas S. Stephani extra muros, ab Eugenio Quarto Tridentinus Epiſcopus adlectus eſt anno 1444. 4. Id. Octobris. Sed nec illi deinceps fuit tranquilla res, Theobaldo intruſo obſiſtente, ex fauore Baſilienſis Concilij. Quamobrem Benedictum libere vnquam, completeque imperanit, niſi ei parti, quam ad Veneros ſpectare ſupra docu-

documus. litem autem omnem diremit A Nicolaus Quintus, à Sigiſmundo Auſtriæ Duce exoratus, cum tertium ſubſtituiſſet, vtrinſque electione irrita declarata.

94 GEORGIVS 2. Hochus nobiliſſimus, frater Auſtriaci Mareſchalli Sigiſmundi: à Concilio Baſilienſi primum declaratus Tridentinus Epiſcopus, duobus litigantibus ſeclufis, ac poſt reconciliationem cum Catholica ſede, Baſilienſiſque Concilij diſſolutionem, à Nicolao V. Pontifice eundem dignitatis gradum legitime accepit, anno primo illius Pontificatus 1447. Sedem cum adijſſet, adeo conſulte ſe geſſit, vt optimi Paſtoris, ac Principis laudem tulerit non B mediocrem. Quadratis lapidibus caſtellum muniuit, ac propugnaculis, tam etſi à factioſis Principibus deinde pulſus ſit in exilium, quod in Bulgaria cum ſpe reditus æquo animo tolerauit. Tridentum interim adminiſtrante Auſtriaco Sigiſmundo. Cum autem ad ſedem ſuam vocatus rediret, hydropiſi contracta, prope Matrinum Brixinenſis diœceſis deceſſit anno 1465. 10. kal. Septembris, deportatuſque Tridentum, ſepultus eſt ſub crypta S. Maxentiæ ad latus dextrum.

95 IOANNES Honderbarchius de Aſſia, Canonicus, Præpoſituſque Tridentinus, Legatus Federici 3. Imperatoris ad Paulum 2. à ſuis Canonicis colle- C gis Princeps, & Antiſtes Tridentinus, abſens adlectus fuit. 1465. Eius electioni pondus adiecit Pontifex, Romæque conſecratus, Eccleſiam ſuam adminiſtraturus, Tridentum profectus eſt. Huius temporibus in Valle Nauna reliquiæ ſanctorum Martyrum repertæ ſunt Siſinij, & Alexandri, quas ſolemni pompa intra ciuitatem transferendas curauit 1472. 8. Kalend. Maij. Anno vero 1475. Iudæi in odium Chriſtianæ Religionis innocentem puerum Simonem egerunt in crucem, qui viciſsim à Ioanne Principe, & Epiſcopo ſeueriſsimam iudicij pœnam retulerunt. Dominium ciuitatis Eccleſiæ D reſtituit, quod per multos annos Sigiſmundus Auſtriacus occupauerat. Nobile ſacrarum veſtium inſtrumentum Cathedrali dono dedit, pulcherrimiſque ædificij ciuitatis adauxit ornatum. Prouinciamque totam omni hoſtili aſſalui reddidit parem, arcibus, caſtelliſque, ac propugnaculis conſtitutis. Magna ex parte Epiſcopale exornauit palatium, aquamque deriuauit in arcem: Pro Cæſare legatione functus ad Venetos, reuerſus Tridentum, haud diu ſuperſtes fuit; dum enim è Cathedrali in arcem equo vectus iter intenderet, ex repentino profluuio ſanguinis ſpiritum exhalauit, die S. Mathæo ſacro anno 1486. ſepultuſque eſt in eccleſia S. Vigilij prope S. Dorotheæ altare, tumulo marmoreo claudente.

96 VLDARICVS 3. Fruſpergenſis, nobilis Auguſtanus, generoſuſque Canonicus Brixinenſis, & Friſingenſis, abſens à Capitulo fuit adlectus, poſtulatuſque Tridentinus Epiſcopus, die ſancto Hieronymo ſacra anno 1486. Dum autem electio futura conſultationis trutina ſuſpenditur, Federicus 3. Imperator, à Pontifice contra ius eligendi impetrarat, vt veheretur ad ſedem, quemcumque nominaſſet, nominauitque Georgium Baltheſtam iuuenem adhuc, vnice autem charum Maximiliano filio Imperatoris. In de his implicita, inter duos electos exorta; ſed cum Vldaricus Archiducis Auſtriæ ſuffultus fauore, Romam profectus eſſet, ſuamque electionem legitime factam Pontifici probaſſet, Balthelſtainus cauſa cecidit, at Vldaricus ab Innocentio 8. confirmatus, ac conſecratus, victor Tridentum rediјt 1488. ſummaque populi gratulatione exceptus eſt 7. Id. Auguſti eiuſdem anni, ſibique creditam Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1493. Deceſſit 3. Idus Auguſti, quem tumularunt ſub crypta S Maxentiæ in Cathedrali.

97 VLDARICVS Quartus Lieſthaynus, natione Tyrolenſis, ex Tridentino Canonico, eiuſdem Eccleſiæ eſt creatus Epiſcopus. Duo omnino anni lapſi erant, antequam confirmaretur à Pontifice. Defunctus eſt 1505. 16. Kal. Octobris, ſepultuſque eſt in Cathedrali in marmoreo ſepulchro, quod ſibi poſuerat ante altare ſanctiſsimæ Trinitatis.

98 GEORGIVS Heydethius, e nobili genere natus in Auſtria, ad hanc ſedem fuit euectus anno 1505. 8. kal. Octobris ex fauore Maximiliani Imperatoris. Legibus operam dedit Bononiæ ſub diſciplina Ioannis Campegij, ille qui poſtea fuit renunciatus Cardinalis, ibidemque laurea doctoratus eſt decoratus. Redijt deinde in Auſtriam, vbi iuſſus à Maximiliano, Prouinciæ ſcribæ munus impleuit, ac deinde ad Tridentinum Epiſcopatum vocatus. Veronæ deceſsit, vbi nomine Cæſaris Præturam gerebat, qui illam ciuitatem per id tempus ſuæ ditionis fecerat 1512. Georgij autem corpus Tridentum relatum, ſolemni pompa ſepelierunt in Cathedrali

99 BERNARDVS Cleſius, filius Aliprandi, ac Dorotheę Fucharæ, nobili loco natus 148 . die ſancto Gregorio ſacro. Vix pubertatem egreſſus, in Italiam venit, excolendus nobilioribus diſciplinis. Veronæ, Bononiæque ſub optimis pręceptoribus ſtrenuè eſt nobiliter eruditus. Primum Canonicus, & Archidiaconus Tridentinus eſt renunciatus, tum Prothonotarius

rius Apoſtolicus, ſecretariuſque Maximiliani Imperatoris, denique Princeps, atque Epiſcopus Tridentinus 1514. pridie Id. Iunij. Veronæ Prætura functus, magnuſque Cancellarius effectus eſt Ferdinandi I. Regis Bohemiæ, atque Pannoniæ Nomine Caroli V. ad diuerſos Principes trepidis eſt perfunctus legationibus, interfuitque Bononiæ, dum inſigne Regni de manu Clementis acciperet, ac paulo poſt ab eodem Pontifice purpureo eſt nobilitatus galero anno 1539. Tridentum adauxit nobilibus ædificijs, ampliauit nobilem arcem illam Cæſarum domicilium, lapide vias ſubſtrauit, muniuitque ad elegantiam, aquas abundè duxit, deriuauitque in ciuitatem, vt per ſiphunculos in altum deſilientes, in ſubiecta deinde alueata vaſa deciderent, vel ad commodum, vel ad iucunditatem ſpectantium. Litteras, litteratoſque homines miro amore complexus eſt, leguntur que quædam illius epiſtolæ ad Nauſeā, Ioannem Fabrum, & alios. Ad ipſum ſcripſit Bembus, eidemque Eraſmus Rotherodamus aliquot monumenta inſcripſit. Illius honorificè meminit Gatimbertus. Poſtulatus fuit adminiſtrator Brixinenſis Eccleſiæ in Germania 1539. cumque illo ſe contuliſſet, vt iniret poſſeſſionem, prandens, ſubita apoplexia oppreſſus, diſperijt, die 29. menſis Iulij eiuſdem anni, relatuſque Tridentum, ſolemni pompa fuit tumulatus in Cathedrali, cum hoc epitaphio.

Bernardo Cleſio
S. R. E.
Tituli S. Stephani in Cœlio monte
Presbytero Cardinali Epiſcopo Tridentino
& adminiſtratori Brixinenſi
ob multa
magnaque in hanc eccleſiam merita.
Aeterna memoria digno
poſitum.
Obijt xxviij Iulij MDXXXIX.
ſedit xxv. annos
menſem vnum dies xxiv. vixit annos
LIV. menſ. iv.

100 CHRISTOPHORVS Madrutius, filius Gaudentij nobiliſſimi Equitis Tridentini, natus 1512. atque ad emendatiſſimos mores inſtitutus: bonis artibus Bononiæ operam dedit, inde iuuenis adhuc, Canonicus factus eſt, ac Tridentinus Decanus, cumque nondum 28. annos expleret, poſtulatus, atque electus eſt Epiſcopus, ac Princeps ſuæ patriæ 1539. ac poſt tres annos Eccleſiam Brixinenſem adminiſtrandam ſuſcepit, creatuſque Cardinalis eſt à Paulo Tertio ad diaconiam S. Cæſarij. Princips erat ſummæ exiſtimationis, ac laudis prudentiæ. Itaque magno vſui fuit Carolo Quinto, Ferdinandoque Primo Imperatoribus, Philippoque II. Hiſpaniarum Regi, ac Pontificibus Romanis, pro quibus de maximis, ac grauiſſimis rebus obiuit legationes, auctorque fuit Paulo Tertio indicendi Concilium Tridenti, primiſque ſeſſionibus interfuit in Cathedrali. Caroli Quinti legatus fuit ad Paulum Tertium, rediitque in Germaniam cum Cardinali Farneſio conſcripto iuſto exercitu contra Proteſtantes. Pompa, ſumptuque regio Philippum II. Tridenti excepit hoſpitio, à quo declaratus eſt Mediolanenſis ducatus generalis Vicarius. Cremonam ciuitatem muniuit, ciuitatem Placentiam Octauio Farneſio reſtituit, arce retenta. Picenum Legatus frænauit, Auguſtanamque dietam ſuo ſuffragio iuuit. Sub Pio Quarto ex Diacono factus eſt Præsbyter Cardinalis, poſtea Epiſcopus Cardinalis Albanus, tum Sabinenſis, Prænestinus, ac Portuenſis, Tybure deceſſit 1578. die 5. menſis Iulij, relatuſque Romam, in eccleſia ſancti Honuphrij ſepultus fuit.

101 LVDOVICVS Madrutius, Chriſtophori nepos, ex ceſſione patrui, Tridentinus Epiſcopus deſignatus eſt, eidemque ſucceſſit 1577. qui non ita pridem à Pio Quarto fuerat Cardinalis creatus ſub titulo ſancti Calixti, poſtea titulo ſancti Honuphrij inſignitus eſt, nec multo poſt Presbyter Cardinalis ſancti Laurentij in Lucina, ac ſanctæ Anaſtaſiæ eſt appellatus. Tribus legationibus in Germania in cauſa fidei feliciter eſt functus. Supremus Inquiſitor contra hæreticos conſtitutus eſt, Brixinēſem Eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepit, Tridentino Concilio interfuit, Pater pauperum fuit, cum interim populum ſibi commiſſum omni, qua poſſet ope, foueret, Sabinenſis Epiſcopus fuit, ac deinceps Tuſculanus, Romæ deceſſit, non ſine mœrore bonorum, an. 1600. die 2. m. April. ſepultuſque eſt in eccleſia ſancti Honuphrij prope patruum Cardinalem.

102 CAROLVS Madrutius, Ludouici nepos, eidem ſucceſſit anno 1600. Hunc Clemēs Papa Octauus Præsbyterum Card. creauerat. Tridentinam adminiſtrauit Eccleſiam an. 29. deceſſitque Romæ 19. Kal. Sept. 1629. Epiſcopus Card. Sabinenſis, ſepultus in eccl. ſancti Honuphrij apud anteceſſores ſuos Card. Madrutios.

103 CAROLVS EMANVEL Madrutius, Caroli anteceſſoris fratris filius, ex cuius permiſſione anno 1622. die 18. Aug. Epiſcopus Aureliopolitanus, & Tridentinę Eccleſiæ coadiutor cum ſpe futuræ ſucceſſionis euaſit, defunctoque patruo ſucceſſit an. 1629. Viuit adhuc non minori fama, virtutum ſuos Madrutios prædeceſſores videtur præire.

VE-

VERONENSES EPISCOPI.

A VERONA, Vrbs eſt Tranſpadanæ Galliæ nobiliſſima, non tam amplitudine, antiquitate, ſitus pulchritudine, ac fluminis Atheſis eam interſecantis amœnitate, quam præſtantia ingeniorum, & Christiana pietate, ab Apoſtolicis vſque temporibus ſuſcepta, inſignis. Poſita eſt in ea Venetiæ B parte, quæ Galliam Ciſalpinam attingit ad vtramque Atheſis amnis ripam, quas quatuor hic pontes iungunt. Atheſis ex Rheticis montibus veniens, vrbem hanc interfluens, atque circumfluens, nec ſolum pulcherrimam reddit, ſed munitiſſimam. De antiquitate, nobilitateque huius ciuitatis plures opiniones ſunt. Quarum communior, tametſi à vero aberrans, illa C eſt, à Gallis Senonibus, Duce Bettio, vel ſuum exordium, vel augmentum, amplitudinemque ſumpſiſſe; ita vt à conditore nomen potuerit vſurpare, Bernoniam primum appellatam fuiſſe: quod nomen poſtea, balbutiente vulgo, in Veronam tranſijſſe. Qui antiquiorem originem, ac veriorem volunt aſtruere, Rhetos à Thuſcis oriundos faciunt auctores, & à vera Thuſcorum gente, vel Colonia Veronam dictam. Euganeorum, hoc eſt, Thuſcorum vrbem Plinius nominat. Pulſis inde Rhetis, Galli Cænomani cum Brixia ſuam eam quoque fecere. Poſtea Romanis cum reliquis Traſpadanis vrbibus ceſſit, deductaque Colonia fuit, & conſtituta Cn. Pompeio Strabone, & L. Porcio Catone Coſſ. anno Vrbis conditæ DCCXV. ante Chriſtum natum plus minus XC. & in Publilia Tribu relata. Cæſar vero Romæ dictator, ante initum ſecundum conſulatum, Veronam cum reliquis latinis Traſpadanis Colonijs ciuitate Romana donauit, eiuſque priuilegia vſque ad ſubalpinas gentes extendit; M. Claudio Marcello. L. Cornelio Lentulo Crure Coſſ. Gallienus Imperator inſtauratam, & munitam, Coloniam Auguſtam, nouamque Gallienam nuncupauit, vt ex antiquo epigrammate, in periſtylijs Burſatiæ portæ inciſo, facile intelligi poteſt.

COLONIA AVGVSTA VERONA NOVA GALLIENA
VALERIANO II. ET LVCILIO CONS. MVRI VERONENSIVM
FABRICATI EX DIE III. NON. APRILIVM DEDICATI
PR. NON. DECEMBRIS IVBENTE
SANCTISSIMO GALLIENO AVG N. INSISTENTE AVR. MARCELLINO
V. P. DVC. DVC. CVRANTE IVL. MARCELLINO.

D Inclinante deinde Romano Imperio: tyrannis Olybrio, Glycerio, Auguſtulo, & Odoacri Herulorum Turcilingorumq; Regi paruit. quo à Theodorici Oſtrogotorum Regis armis memorabili illa trium dierum in campis Veronenſibus commiſſa pugna, profligato, Oſtrogothorum Regum tyrannidem pertulit, donec à Narſete Iuſtiniani Imper. Duce recepta eſt. Longobardi deinde Narſetis litteris in Italiam acciti an. DLXVIII. eam expugnarunt, Duce Albuino, qui in hac ipſa vrbe ab vxore Roſmunda, Tranſmundi Gepidorum Regis filia, dormiens eſt necatus; quod illi inter epulas poculum de parentis eius cranio porrigi iuſſiſſet, vt cum patre ſuo biberet inuitans, cuius corpus ſub ſcala, quæ palatio contigua erat, conditum fuit.

Cuius

cuius quidem ſepulchrum ducentis annis
Conſhiberus Dux Veroneſis operiens en-
ſem eius, & reliqua regia ornamenta, quæ
in eo inuenerat abſtulit. Longobardicis
porro temporibus proprios aliquando Du-
ces Verona habuit, vt Langrulphum circa
annum Domini DC. qui ab Agilulpho Re-
ge ſubactus eſt. Poſtremus Longobardici
ſanguinis Veronæ Dux fuit Aragiſus De-
ſiderij Regis filius, quem Carolus Magnus
imperio deturbauit. Verona igitur à
Longobardis capta eſt, poſtquam Colonia
latina ducta fuerat, & in Romanorum iura
tranſierat anno DC. In cuius gentis pote-
ſtate ſub Ducum imperio annos CCIV. per-
manſit, donec pulſis Longobardis, ipſorum-
que in Italia imperio deleto, cum reliquis
in Francorum poteſtatem deuenit. Ex
eo tempore Verona ſub Italiæ Regibus ex
Francorum genere permanſit vſque ad Be-
ringarios, quibus de imperio decertanti-
bus, Comitem Milonem vrbi præfuiſſe
proditum eſt circa an. ſalut. DCCCCXXII.
Poſt ſublatos Berengarios, ſub Othonum,
ac Germanici ſanguinis Regum, Cæſarum-
que clientela Marchiones primum habuit.
Nam Hermannus Marchio Veronenſis an.
MCXXXVI. imperatorijs comitijs adfuiſ-
ſe legitur. Deinde ſuorum ciuium aucto-
ritate, ac conſilijs regi cœpit, perpetuo fœ-
dere cum reliquis Longobardicis vrbibus
inito, maximamque Friderico Ænobarbo
ad Barilanum cladem intulit, quæ & eius,
& fœderatarum ciuitatum libertatis mu-
nimentum fuit, ſicque larvam quandam
libertatis cum induiſſet, ijs legibus via
eſt, quæ aliquem aliquando aditum ad
veram, ſolidamque libertatem aperire
poſſe viderentur. Cæterum gliſcenti fe-
licitati interuenit publicæ libertatis ruina.
Nam cum factiones ciuiles inſurgerent,
tyrannis domeſticis obnoxia eſſe Verona
cœpit. Ezelinus enim à Romano domi-
nationem arripiens, tres & triginta annos
eam oppreſſit, vſque ad annum Chri-
ſti MCCLIX. cui Prætor à populo ſuffe-
ctus eſt Martinus Scaliger, cuius poſteri
annis CXXVIII. patria potiti ſunt. Regio,
Parma, Vicentia, Feltro, Belluno, Taruiſ-
ſio, Luca, ac Patauio in poteſtatem redа-
ctis. Poſtremus ex ea gente Antonius Sca-
liger dominationē amiſit an. MCCCLXXXVII.
Inde annos fere viginti ſub imperio Vice-
comitum Mediolani Ducum fluctuans Ve-
rona, tandem an. MCCCCIX. Mantuani Mar-
chionis virtute, ditioni acceſſit Veneto-
rum, quorum auſpicijs ducenteſimum
quadrageſimum ſecundum ferme iam an-
num floret, ac tranquilliorem rerum ſta-
tum conſequuta eſt. Semel tantum ex-
ternis occupata armis, cum Venetorum
copiæ ab Exercitu Maximiliani Auguſti,
prælio ad Riuoltum commiſſo, fractæ eſ-
ſent, quo tempore octo fere annos Vene-

A ti Veronæ imperio caruerunt. Grandi
deinde pecunia eam cum a Germanis re-
dimiſſent, tantum deinde in illam contu-
lerunt ſplendoris, & gratiæ, vt in præci-
puis Italiæ ciuitatibus hoc tempore poſſit
haberi, quam etiam, ob fidem à ciuibus
in ea rerum perturbatione ſeruatam, FI-
DELEM VERONAM perpetuo nuncu-
pandam ſanxerunt tunc, cum ex delectu
Antonij Cottij viri clariſſimi comitio-
rum Veronenſium Præſidis, illuſtres ciues
Oratores ad Ducem, Senatumque gratu-
labundi ſunt miſſi, qui & munera Duci, &
Senatui gratias retulere, vexillumque Ve-
ronæ in Diui Marci Ducali templo hoc
emblemate exornatum: VERONA FI-
B DELIS: ad eorum perpetuo teſtandam
fidem ſuſpenderunt, quod vſque in ho-
diernum diem viſitur. Cæterum vrbs ipſa
Veronenſis (quam Metropolim ciuitatem
nuncupauit Maximilianus primus Impe-
rator in cuſis numiſmatibus) ſitu optimo,
& amœno, ſplendidiſque, ac magnificis
ædificijs tam publicis, quam priuatis exor-
nata, antiquitus non minus, quam ho-
die viſenda fuit. Refertque Strabo ſuis
etiam temporibus amplam, nobilemque
fuiſſe. Tacitus ſuis in Annalibus eiuſdem
deprædicauit ſplendorem, opulentiam-
que. Teſtantur vero eum nobilitatem,
opum magnificentiam, & antiquitatem
crebræ domi, foriſque ruinæ, marmora,
C ſtatuæ, inſcriptiones, ac plura pene
obſoleta Romanorum, Veronenſiumque
monumenta, quæ ſparſim in ciuitate, &
agro viſuntur. Amphiteatrum, quo, poſt
Romanum, nullum pulchrius in toto orbe
habetur, omniumque eius generis ædi-
ficiorum, quæ adhuc ſuperſunt, integerri-
mum: Veronæ ex ære publico a Decurio-
nibus ex Auguſti Cæſaris auctoritate con-
ſtructum referunt Annales Veronenſes.
Theatrum quoque eiuſdem Auguſti tem-
pore erectum, ludus publicus, thermæ,
arcus, cæteraque huius generis Romano-
rum ædificia ſpectantur. Via quoque
Æmilia per vrbis Veronæ medium Aqui-
leiam vſque ſtrata erat: hanc M. Æmi-
D lium Lepidum duxiſſe conſtat. Theodo-
ricus Oſtrogothorum Rex poſt Gallienum
Veronam exornauit, ampliauit, muroſ-
que reſtituit, pomœrium vrbis protulit,
thermas nouas fecit, aqueductum in loco,
qui dicebatur, Caſtellus, ideſt iuxta thea-
trum & eccleſiam S. Sylueſtri reparauit.
Maximum palatium de nouo à fundamen-
tis condidit ingenti porticu circumdatum,
forum & baſilicas multas reſtituit, qui
cum Veronam ita frequentaret, loci amœ-
nitate delectatus, à Germanis Veronenſis
vocatus eſt. Pipinus vero Rex, Caroli
Magni filius, muro, & ædificijs auxit. Scali-
geri principes muros vetuſtate collapſos
vel de nouo fecerunt, vel reſtituerunt,
anti-

antiquo pomœrio, ac Campo Martio in ambitu vrbis incluſis. Arcem Caſtri veteris ſupra Atheſim cum elegantiſſimo ponte loco opportuno extruxerunt. Ioannes Galeatius Vicecomes Mediolanenſium Dux primus, quum, Scaligeris pulſis, vrbis imperio potitus eſſet, arcem ſancti Petri vetuſtate fere collapſam reſtaurauit, magniſque turribus, & laxiore murorum ambitu fabricatam ampliauit. Hanc in ipſis ruinis antiquiſſimis, corruentiſque theatri ſupra montis crepidinem primus omnium Berengarius ſenior Rex Italiæ exædificauit circa annum Domini CCIↃ. vt ex Luitprando intelligi poteſt, in qua ſancti Petri Baſilicam arce ipſa antiquiorem incluſit. Ipſeque cum Regni Italici ſedem Veronæ locaſſet, diu inibi habitauit, & poſtremo per Flamberti cuiuſdam inſidias interemptus eſt regni anno XXXVI. cuius cadauer marmorea pila in eiuſdem Baſilicæ porticu ſepultum ad noſtra vſque ſecula manet. Arcem quoque (teſte Panuino) ſancti Felicis idem Ioannes Galeatius in imminente vrbi colle inchoauit, quæ nunc immenſi operis muris, & validiſſimis propugnaculis, ſaxoque foſſa excauata à Veneris munitiſſima facta eſt; vrbemque ipſam, additis nouis muris, latiſſimiſque, & lateritijs propugnaculis, inexpugnabilem reddiderunt. Verona igitur natura, ſitu, & pulchritudine ædificiorum illuſtris, ad ſeptuaginta millia, & amplius magnifici ſplendoris, iucundi aſpectus, & ingenij ſummi

A alit mortalium, qui cum arma poſuerint, confugiunt ad litteras. Viget in ea, ſeu potius floret, ſatis antiqua Philarmoniorũ Academia, in qua à nobilibus iuuenibus animi cauſa, ſine modeſtiæ, aut dignitatis iactura, ſtudium muſices voce, & manu exercetur, & ſæpe à doctis viris pulchra & vtilia de loco ſuperiori explicantur argumenta.

Ager Veronenſis vberrimus eſt, ac latiſſimus, olei copia, vinorum varietate, & præſtantia, pomorum omnis generis ſuauitate, & lanarum pretio laudatiſſimus eſt. Non modo ad omnium frugum annonam vbertimus, ſed ad omnia aucupij, piſcationis, & venationis oblectamenta
B voluptuoſiſſimus. Diuerſæ etiam per ipſum agrum, perque oppida (teſte Blondo) ſcaturiunt aquæ, non minus ornamento à natura, quam vſui attributæ. Sunt & aquæ ſalutiferæ, quas vocant, calderianas, à balneis aquarum calidarum, inſigni commentario à Ioanne Antonio Pantheo Veronenſi illuſtratæ. Memoratu admodum dignæ (inquit Panuinus Antiq. Verou. lib. I.) varijs morbis, & ægritudinibus medentur, præſertim ſtomachi doloribus, & renum infrigidationi, quarum fama ita diffuſa eſt, vt menſe Maio ex propinquis, & longinquis regionibus multi varijs doloribus, ac morbis uexati huc accedunt, ſanitatem recuperandi gratia. Horum balneorum reſtaurator fuit quidam Gadio
C Magulla, cuiuſque hoc antiquiſſimum epigramma diu ante inuentum eſt.

GADIVS MAGVLLA
HER. SECVM NON HABET
IVNONIS BALNEA
SED HABET OMNIA
BALNEA VINA VENVS CORRVMPVNT
CORPORA NOSTRA
SED VITAM FACIVNT. B. V. V.

Alia hæc in ipſis balneis proſtabat inſcriptio antiqua ad parietes.

V. F.
Iunioni ſacer. Petronio. probo. V. E.
totius admirationis. V.
Proconſ. Africæ. & præſ. pretor Illyrici.
Præſ. Græciæ & Galliæ II.
Præſ. pret. Galliæ. atque Africæ.
Præſ. Veron. III. Conſ. Ordinario
Ciui eximiæ bonitatis
diſertiſſim. atque omnibus
rebus Eruditiſſimi
qui fundamenta, muroſque
ab ſolo faciundos curauit idemque probauit
in terra. fundamenta. de ſua pecunia
larib. Dant. Coſſ. Cornelio Lentulo. L. piſone
Augure. Conſ. voto. ſoluto.

Eodem

A Eodem in agro Veronenſi mons eſt altiſſimus Baldi appellatus medicis herbis apud herbarios nobilis, Lacuſque Benacus amœnitate, piſciumque varietate, ac copia omnium nobiliſſimus. Ager iſte ſiue ditio Veronenſis patet longitudine ab Auſtro ad Septentrionem miliaria ſexaginta quinque, ſumpto initio a Baruchella oppidulo ad Ferrarienſium fines poſito, ad Riuam oppidum in vltimo Benaci lacus receſſu; latitudo ab Ortu in Occaſum, hoc eſt, à Turre confinium vſque ad Riuoliellā eſt milliariorum quadraginta, induſtrijs fortibuſq; populis ſupra centum quinquaginta millia plenus; quorum duodecim millia ex Cymbrorum adhuc reliquijs, ſemigermanica vtuntur lingua, et in montibus ad B Septentrionem verſus degunt. Qui huiuſque nobiliſsimæ ciuitatis agri, exterarumque rerum, qua ſupra delibauimus, maiorem cognitionem haurire deſiderant, Panuinum adeant in opere poſtumo Veronenſium Antiquitatum, quod publici iuris fecit induſtria clariſsimi viri, & non ſemel, ſed paſſe à nobis laudati Cozzæ Cottij Veronenſis Eccleſiæ Archipresbiteri, viri omni laude digniſsimi. De origine huius vrbis ſcripſerunt idem ſupra memoratus Ioannes Antonius Pantheus; de amplitudine, origineque, rebuſque memorabilibus, Torellus Saraina, qui opus inſcripſit Ioāni Matthæo Giberto Epiſcopo lau-C datiſsimo, Hieronymus Cortes hiſtoriam texuit duobus voluminibus diſtinctam: de qua etiam Blondus, Corius, Merula, Volaterranus, Leander, Sigonius, Bembus, Petrus Iuſtinianus, Iodocus Hund, Philippus Cluuerius, fereque omnes qui de Italicis vrbibus, rebuſque hiſtoriam concinnarunt. Illius meminis Martialis, Liuius, Plinius, Ptolomæus, Trogus, Iuſtinus, Dio, Procopius, Seruius in Virgilio, Itineraria: Paulus Diac. pluresque alij antiqui ſcriptores. Protulit Verona Catullum, Æmilium Macrum poetas, Plinium, Vitruuiumque Architectonicæ nobilem ſcriptorem, Pacificum Archidiaconum ſub Carolo Magno, D Ioannem Veronenſis Eccleſiæ Canonicum qui immenſi laboris hiſtoriam ſcripſit à Iulio Cæſare vſque ad ſeptimum Henricum Imperatorem. Ex recentioribus autem plures, quos omnes commemorare longum eſſet, e quibus eminere Leonardus ex Nouarola familia variarum doctus linguarum, Ludouicus Franciſcus, & Alexander fratres, Celſus Mapheius, Ioannes Modius, Iacobi primus & ſecundus Lauaioli, Hieronymus Fracaſtorius, Bartholomæus Cipolla, Chriſtophorus Lanfranchinus, Ioannes Baptiſta Mant anus, Hieronymus Tonius, Guarinus Gramaticus inter primos latinæ linguæ reſtauratores locandus, Antonius Fumanellus, Matthæus Boſsius, Dioniſius Calderinus, Hieronymus Veritatis, Adamus Fumanus, Marcus Medicei, Rochus Caraneus, Paulus Æmilius rerum Gallicarum nobilis ſcriptor, Honuphrius Panuinus ſui ſeculi antiquarum rerum, & variæ eruditionis facile princeps, Iulius Cæſar Scaliger, Franciſcus Pola, aliuſque Franciſcus Pona eruditione, & libris editis longe clariſsimus, Lelius Zanchius Epiſcopus Rethimenſis, doctiſsimus Aloyſius Nouarinus Clericus Regularis, cui nulla fere par in ſcribendo mira felicitas hac noſtra ætate excogitari potuit, & Iſotota, Genebria, Angelaque Nogarola Veronenſes mulieres doctrinæ, & eruditionis nomine excellentes fuere, quod portento ſimile videri poteſt. Nec defuerunt Veronæ in omni memoria præſtantes belli duces, inter quos C. Gauius Strabo Maximus, qui Veronæ ortus Romæ ſub Antonino Pio ſummos militares honores promeruit, Ildoualdus Gothorum in Italia Rex, Theuda hic, Viſegothorum nobiliſsima poſt Reges, Principis ſorore Veronæ genitus fuerat. Riccardus Comes ſancti Bonifacij, Canis Grandis, Martinus, Conſignorius Scaligeri, Petrus Luchinus, Iacobus, & Ludouicus ex gente Vermia, qui Cretam inſulam Venetorum imperio adiecit, Gregorius Caballus, Antonius Aemiliorum familia nobiliſsima, Bartholomæus Sanſebaſtianus, Paulus Luciaſcus, & plures alij viri illuſtres. Cæterum Verona Antiſtitum ſex & triginta, Petri Martyris Ord. Præd. aliorumque ſanctorum, ſanctarumque Virginum, ac Beatorum virorum ortu maxime gloriari poteſt, de quibus infra plura.

Euprepius S. Petri Apoſt. Principis diſcipulus Veronenſes ad Chriſti fidē perduxit, quorum primus renunciatus Epiſcopus ea pietatis fundamenta iecit, vt meruit deinceps viros ſanctiſsimos habere ſucceſſores, qui ita ciuitatem erudierunt in fide, vt non mirum videatur ſi tot innumeros & inſignes protulerit Chriſti immitatores, totque pietatis reliquerint monumenta.

Veronenſis Epiſcopus iam inde à ſua primæua inſtitutione Patriarchæ Aquileienſis ſuffraganeus eſt, eundemque pro ſuo Metropolitano hoc tempore agnoſcit. Comitis titulum obtinet cum mero & mixto imperio, ac pleniſsimam iuriſdictionem in caſtris Bodoloni & Montisfortis habet. Olim vero titulo Principis inſignitus erat, quippe qui plura alia oppida & loca obtineret, inſignibus, præeminentijs, ac priuilegijs à ſummis Pontificibus, Cæſaribuſque exornatus. Redditus fortunatiſsimos olim habuit, habetque hodie ſatis opulentos, cuius taxa in libris Cameræ Apoſtolicæ eſt floren. 900. Aliquando Veronenſes Epiſcopos pallio a ſede Apoſtolica ornatos fuiſſe conſtat ex epiſtola 24. lib. 5. Regeſt. Gregorij VII. ſcripta ad

Brunonem Veronenſem Epiſcopum. Cathedralis Baſilica Beatiſsimæ Mariæ Virgini Aſſumptæ dedicata eſt. Illuſtris, & venuſtate mirabilis, pluribus ditata ſanctorum reliquijs, numeroſoque Clero, qui diuinum cum dignitate perſoluit penſum, ornata. Hanc olim Dianæ Epheſinæ templum fuiſſe quidam ſcribunt, (longa magis, credo, traditione, quam aliquo vetuſto ſcriptore, aut idoneo teſte) quod poſtea Carolum Magnum, poſt ſubactam Veronam vetuſtate deformatum vel reſtituiſſe, vel exædificaſſe narrant anno DCCLXXVIII ita vt ille conditor eiuſdem exiſtimetur. Fere tota ex lapide quadrato eiuſdem agri conſtat, in cuius anteriori parte Regia ianua maxima patet, & memorabilis, barbaræ quidem (vt illa ferebat ætas) ſtructuræ, egregie tamen, & ad intuentium oblectamentum affabre ſculpta. Viſuntur in ea hieroglifica plura, pluresque flores, racemi, herbæ, poma, cum reſtibus, variaque animalia. florum, pomorumq; reſtes diſterminantia Spectantur ibidem duos Heroum ſimulacra haud ex polito illius ſeculi artificio Aliud Orlandi Bertæ filij, qui caſside, vmbone, ac lorica protectus fatalem gladium oſtentat, in quo grandioribus elementis hoc nomen inſcriptum DVRINDANA. Hic fortaſſe inſculptus poſt prælium cum Aquitanis habitum, vbi fortiter pugnans deſideratus eſt. Alterum Simulacrum Oliuerij. Orlandi fratris, volunt eſſe, ferreo flagello armatum. Plures vtrinque marmoreæ extant columnellæ, quarum alternæ ſacrorum vatum ſpirantia ſimulacra cum ſuis ſchedulis oſtentant, reliquæ partim faſciolis obuolutæ viſuntur, partim floribus redolent, partim auiculis vuæ racemos rodentibus, intuentium oculos mire delectant. Porro templum patet in longitudine pedes ferme CCX. latitudo LXXX. ſpatium æquat. Pauimentum totum quadratis lapidibus, iiſque marmoreis ſtratum eſt Columnæ concamerationum tectum ſuſtinentes ex vtroque Templi latere quinque: arcus quinque in templi longitudinem miræ altitudinis extolluntur. Altare maius ſitum eſt in medio chori Orientem verſus, cum throno Epiſcopi inſtar pontificij ſacelli Vaticanæ Baſilicæ. Chorum forma, picturis, & marmorea architectura nobilem Ioannes Matthæus Gibertus Epiſcopus e medio Baſilicæ tranſtulit, & exornauit anno 1535. Michaele de ſancto Michaele architecto. Sedes habet canonicales viginti duo, vndecim pro qualibet parte. Medio inter altare, & Epiſcopale thronum ſita ſunt ſepulchra marmorea, & pulcherrima Lucij Papæ Tertij, & Ludouici Canoſſæ Epiſcopi Baiocenſis. Altaria decem in hoc templo ſunt magnopere exornata, ac tanti ædifij maieſtate di-

A gna Ibi plura nobilium Veronenſium viſuntur ſepulchra. Bina item Sacraria templi exiſtunt, ac mirifice exornata; alterum Canonicorum; minorum alterum Sacerdotum. Templi fabrica per Aedituum ab Epiſcopo electum adminiſtratur, ac neceſſaria ad diuinum cultum, & eccleſiæ ornamentum ſuppeditantur. Ditatur hæc Baſilica pluribus ſanctorum lipſanis, thecis argenteis, pretioſiſque vaſis incluſis: ibidemque iacent corpora ſanctorum Veronenſium Epiſcoporum Theodorij, & Annonis, ac oſſa ſanctæ Agathæ Virginis & Martyris, & Spina decenti cultu aſſeruatur, qua ſanctorum Firmi & Ruſtici capita abſciſſa fuere. Sacris in hac venerabili Ba-

B ſilica miniſtrantium ſupra ducentos. Inprimis ſunt Canonici nobiles & docti viginti duo, ex ijs autem quatuor dignitate eminent. Archipresbiter ſecundus ab Antiſtite, cuius inſtitutio vetuſtiſsima, ac pene interrupta ſeries eorum, qui in ea dignitate floruerunt ex Cæſarum, Pontificumque monumentis habetur. Secundus præpoſitus, quæ dignitas antiqua fuit, ſed iam obſoleta Ioannes Matthæus Gibertus Epiſcopus anno 1532. reſtituit, iure præſentandi per Capitulum, ſibi ſuiſque ſucceſſoribus conferendi reſeruato. Tertius Archidiaconus, cuius dignitas licet antiquiſsima à temporibus Caroli Magni inſignis fuerit, tamen ſuppreſſa, eam reſtituit

C Sixtus IV. anno MCCCCLXXVIII. Quartus dignitate pollens eſt Theſaurarius, quam dignitatem in Eccleſia Veronenſi vetuſtiſsimam renouauit Ermolaus Barbarus Epiſcopus anno MCCCCLIV. reſeruato iure præſentandi *Capitulo, & Epiſcopis conferendi*.

Hic tamen nec vocem, nec locum habet in Capitulo niſi forte canonicus ſit. Ex Canonicis vnus eſt Pœnitentiarius, vnuſq; item Theologus, qui per totum annum ſacram Theologiam exponit. His proxime accedunt Manſionarij quatuor, octuaginta Capellani, viginti quatuor Accoliti, octuaginta alij Clerici, quos priuatos appellant, ſeptem ſeruientes, oſtiarij quatuor

D & Sacerdos magiſter ceremoniarum. Veronēſe Capitulum, honeſtum magis quam opulentum, inter cætera Italiæ nobiliora Capitula inſigne habetur, & ſingularibus prærogatiuis exornatum. Habet enim cum Epiſcopo mixtam in aliquibus, in alijs ſeparatam iuriſdictionem, & quod inſigne videtur immune eſt, ac liberum ab omni Veronenſis Epiſcopi poteſtate, & iuriſdictione: ſiumque Ordinarium ac ſuperiorem tantum Aquileienſem Patriarcham agnoſcit, ex pia Rothaldi Epiſcopi Veronenſis inſtitutione, anno DCCCVIII. literis conſignata, Hanc ſummi Pontifices, Imperatores, ac Aquileienſes Patriarchæ ſuis diplomatibus, ac priuilegijs confirmarunt,

runt, quibus hactenus Canonici immunitatem vetuſtiſsimam mordicus retinuere. Summa tamen reuerentia, & obſequio, vt iuris poſtulat ordo, Veronenſem Epiſcopum venerantur, & colunt. Epiſcopus vero eoſdem Canonicos, & Capitulum iuxta ſacri Concilij Tridentini formam adhiber, & recognoſcit. Intra Canonicales ædes, quæ Cathedrali adiacent, continetur collegiata eccleſia ſanctæ Helenæ, in ea quinque perpetuo commenſales Sacerdotes ſunt, nec non capellani beneficiati in totum triginta duo: adſunt etiam Canonicorum tribunal egregia forma conſtructum, carceres reorum, torquendi locus, cancelleria, archiuium pluribus ſacroſanctis vetuſtatis monumentis tum Pontificibus tum Cæſareis, Regibuſq; atq; alijs Principim inferiorum inſignitum, cum non ſpernenda bibliotheca. Ter hic in hebdomada Canonici conuenire ſolent, ad cauſas non ſolum ciuiles, ſed etiam criminales, matrimoniales, & ſpirituales non tantum in eorum ſubditis, verum etiam in ipſoſmet Canonicos, ſi rei ſint, dirimendas, executionique cum ſeculari brachio demandandas, ſalua tamen ad Patriarcham appellatione, tanquam ad Metropolitam, excluſoque omnino Epiſcopo, eiuſque adminiſtris ab huiuſmodi iudicij forma. Habet Capitulum in publico iuris palatio tribunal ſub patrocinio, ac nomine ſancti Georgij Martyris ad lites dirimendas, quæ inter inquilinos, colonoſque Capitulo obnoxios in dies ſuſcitari ſolent, per Vicarium, ex ordine partitio, Iudicumque Collegio ſelectum ab eodẽ Capitulo, iuxta formam in tranſactione inter ipſum Capitulum, ac ciuitatem, ſommo Pontifice, Venetiarumque Senatu annuentibus præſcriptam. Celebris eſt Canonicorum congregatio, quæ ſingulis annis, die 29. Decembris celebratur in ædibus ipſis, in qua per ſecreta ſuffragia decernuntur ij, qui ſequenti anno Magiſtratus vice Capituli adminiſtrat ri ſint. Primo deſignantur protectores eccleſiæ, ac monaſterij ſancti Michaelis in Campanea monialium ſancti Benedicti, quod cœnobium in ſpiritualibus, ac temporalibus a Canonicis protectoribus regitur, viſitatur, ac ſi opus ſit corrigitur. Eccleſia hæc primum ab vrbe lapidẽ diſtans, annexam habet curam animarum, & latiſsima parrochialis eſt, cuius capellani, curati, monialiumque confeſſarij electio, & in parrochianos correctio ad ipſos Canonicos protectores ſpectat. Viſitatores duo eccleſiarum in ea congregatione ſ. cernuntur, qui eas viſitare, & iuxta ſacri Concilij Tridentini, & canonum decreta inſtituere, & reformare debent. Duo item criminales Iudices, haud tanquam adiuncti, quod exempta Capitula peragunt, vt vna cum Epiſcopo iuſtitiam adminiſtrent ad normam Tridentini Concilij, ſed tanquam ab ipſo Capitulo delegati, qui proceſſus tam offenſiuos quam defenſiuos forment, & perficiant ab eodem Capitulo per ſecreta ſuffragia rite, & iuſte terminandos. Duo legum conſeruatores quorum munus eſt, vt capitulares conſtitutiones, ac ſacri Concilij Tridentini decreta a Canonicis, ſubditiſque eorum obſeruentur, eaque ſeruare compellant. Tres ad vtilia, vt quod vtile fuerit, id agere ſtudeant tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus. Duo prædiorum viſitatores. Ratiocinatores duo, duoque bibliothecarij & archiuiſtæ. Vnus commiſſarius ſancti Ioannis in Sacco vbi hoſpitale virorum nobilium paupertate depreſſorum, iuxta diſpoſitionem Spinetæ Marchionis Malaſpinæ fundatoris. Protectores duo ſcholarum Acolitorum. Præſides duo muſicorum, quæ omnia Canonicalia munia ſunt. Eadem item in congregatione eliguntur Vicarius tribunalis ſancti Georgij, Aduocatus Fiſcalis ex numero iuriſconſultorum, Cancellarius, notarius, Canonicorumque Sacratij cuſtos, alijque minores adminiſtri. Penes hoc nobile Capitulum ius olim, & poteſtatem eligendi Epiſcopum fuiſſe apparet vſque ad Vrbani Sexti Pontificis tempora, a quo peculiari inſtitutione ſancitum fuit prouiſionem Cathedralium Eccleſiarum ad ſolum Romanum Pontificem ſpectare. Synodum etiam in ſua ſancti Georgij Baſilica celebraſſe, decreta ſaux ſſe, ſuiſque ſubditis Clericis, ac eccleſijs obſeruanda demandaſſe docent plura, quæ adhuc extant, vetuſta monumẽta. In ijſdem etiam habetur, non nulla oppida cum mero, & mixto imperio obtinuiſſe, quæ vel in feudum data, vel prorſus alienata fuere. Cappæ & rocchetti vſum Sixtus Quintus Põt fex Canonicis conceſsit anno 1586. quibus nihilominus non vtuntur, antiquiſsima almutia contenti. Olim vero infulam, & clamidem deferebant, vt habetur ex conſtitutionibus ſynodalibus ab Archipresbytero, & Capitulo ſancitis in ſynodo ab ijſdem congregata anno 1300. die. 19. Aprilis. In choro non canunt vt cæteri, ſola tantum præſentia ex vetuſto ritu, ternis horis ſolũmodo Matutino, Miſſæ, & Veſperis cum dignitate adſunt; reliquis vero diuinis horis interſunt manſionarij & capellani. Tandem Capituli ſignum, ſeu ſigillum Deiparæ Virginis, ac glorioſi equitis, ac Martyris Georgij ſymbolicam puellam e faucibus draconis lanceæ ictu eripientis imaginem repreſentat.

Nec hic ſilendum puto, quod Capitulo Veronenſi, eiuſque Canonicis Carolus Caluus Imperator anno DCCCLXXXII. plura elargitus eſt priuilegia, & ne quid minimum inferetur damnum à Marchionibus,

Comitibuſque tam ipſis, quam eorum ſub-
ditis, ac colonis, eos ab omni poteſtate, &
conſtitutione imperiali immunes eſſe vo-
luit. Berengarius vero Rex anno DCCCCI.
eis dedit poteſtatem ædificandi caſtrum
in Nogaria, iuſque illius in Canonicos
transfudit. Otho primus Imperator an-
no 950. ſub ſua tutela Canonicos ipſos, eo-
rumque bona ſuſcepit. Benedictus ſepti-
mus Papa, dictus octauus, per literas ſuas
præcepit Miloni Veronenſi Epiſcopo, eiuſ-
que ſucceſſoribus ne manum immitterent
in prædia, curtes, caſtella, redditus, deci-
mas, ſeruos, ancillas, & terras, tam intra,
quam extra vrbem Veronæ poſitas, quo-
rum omnium liberam adminiſtrationem
eſſe ſanxit penes Archipresbyterum, & Ar-
chidiaconum, eorumque fratres, & quod,
præterea Archip. ſeu Archid. nullus alterius
Eccl. illis præferantur, ſi tamen illi tales ſint
qui Eccleſiæ Dei præeſſe poſſint. Similiter
Otho II. Imperator anno DCCCCLXXXIII.
Canonicos, eorumque bona ſub imperiali
gratia ſuſcepit. Idem fecerunt Otho III.
anno DCCCCIIC. Henricus ſecundus anno
MXIV. Conradus ſecundus anno MXXVII.
Henricus III. anno MLXXXII. Henricus
V. & Sextus. Conradus vero II. & Lo-
tharius III. anno MCXXXVII. ſuo imperiali
diplomate iuſſit poſſeſſionem dari caſtel-
li & caſtri Ceretæ & Englarij. Fridericus
primus Canonicos eximio priuilegio nobi-
litauit, eorum colonos & liuellarios a
cuiuslibet poteſtate exemit, ita quod non
poſſint conueniri niſi ante eorum præſen-
tiam. Idem confirmauit omnia eorundem
priuilegia, pronunciauitque eorum bona
& iura ab omni aliorum iuriſdictione im-
munia, & exempta anno MCLXXXII. quæ
omnia ſuo diplomate confirmauit Henri-
cus VI. eius filius anno MCLXXXX Otho IV.
anno MCCIX. Archipresbitero, & Canonicis
omnia anteceſſorum ſuorum priuilegia aſ-
ſeruit, addiditque vt in villis, & caſtris eiſ-
dem obnoxijs poſſint Poteſtates, Conſu-
les, & Vicecomites conſtituere, ac iuſtitiam
tam per eos, quam per ſe ipſos exercere.
Hæc etiam idem confirmauit an. MCCXIII.
decernens eorum iura, & bona ab omni
ſeculari poteſtate exempta. Federicus II.
anno MCCXX. idem aſſeruit, cæterique poſt
Federicum Imperatorem Cæſares ad Ma-
ximilianum vſq; Secũdum benigne ſuperio-
rum decreta confirmarunt. Id etiã fecerunt
Scaligeri, Mediolani Duces, ac Sereniſſima
Venetorum Reſpublica, Romani quoque
ſummi Pontifices Maximi, præter Benedi-
ctum VII. Leo nonus, Calixtus, Innocen-
tius II. Eugenius III. Adrianus IV.
Alexander III. Lucius III. Vrbanus III.
Innocentius III. Gregorius IX. Innocen-
tius IV. cæterique fere omnes ſucceſſores
ad Leonem decimum vſque, benigne
Canonicos Veronenſes ſub Apoſtolica pro-

A tione ſuſceperunt, immunitates, iura eo-
rum, & bona confirmarunt, ſuiſque diplo-
matibus auxerunt, quorum fere omnium
exemplaria infra dabimus, & alia plura
de hoc venerabili, & inſigni Capitulo ſcitu
digniſſima enarrabimus: ex cuius gremio
quam plures ad varia Eccleſiaſticę dignita-
tis munia aſſumpti fuere. Ex ijs Cardinales
aliquot, Archiepiſcopi, Epiſcopi non pau-
ci, & Abbates prodiere, genere, doctrina,
& eruditione illuſtres, quoſque ſuo loco
dabimus, & hic ſatis de eo ſit dictum.
Cæterum ſeminaria duo in hac vrbe ſunt.
Vnum Accolitorum vetuſtiſſimum, ſchola
nuncupatum, qui communibus præcepto-
ribus vtuntur, & quaſdam diſtributiones
B quotidianas percipiunt, in domibus ta-
men paternis viuunt Alterum inſtitutum
iuxta decretum ſacri Concilij Tridentini
In ciuitate præter Baſilicam Cathedralem
plura ſunt alia templa antiquitate, & ſub-
ſtructionibus inſignita: & hic parochiales
eccleſiæ ſunt quadraginta octo, virorum
cœnobia viginti tres, ſanctimonialium ſe-
ptuadecem & octo, totidiem xenodochia,
ſanctæ congregationis, vt vocant, eccleſiæ
quadraginta tres, pia mulierum loca vn-
decim, mons Pietatis, & ſexaginta ſcholæ in
quibus prima erudimenta fidei traduntur à
parochis. Eccleſiæ vt plurimum magnifi-
ce extructæ, Cathedralis amplitudini &
pulchritudini correſpondent. Peruetuſta
C eſt in hac vrbe Sacerdotum, ac parocho-
rum congregatio, quæ intrinſeci Cleri
Veronenſis nuncupatur, multis tum Pon-
tificum Maximorum, tum Imperatorum
priuilegijs decorata. In omnibus porro
eccleſijs parochialibus ſunt ſodalitia ſan-
ctiſſimi corporis Chriſti, & in aliquibus
etiam Beatæ Mariæ, aut Roſarij optimis
decretis inſtituta. Magno in honore eſt in
hac vrbe Congregatio orationis, peſtilen-
tiæ tempore inſtituta, conſtans magno
cœtu virorum nobilium, & aliarum pia-
rum perſonarum, in qua ſingulis menſibus
longo funalium, & aliorum luminum or-
dine ante ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacra-
D mentum fiunt ſupplicationes. Sunt & in
pleriſque parochialibus eccleſijs ſcholæ
diſciplinatorum. In Eccleſia vero ſancti
Ioannis ædibus Epiſcopalibus contigua,
ter in hebdomada habentur pij ſermones
ad populum, qui ibi frequens ſolet conue-
nire, more oratorij Romani ſanctæ Mariæ
Vallicellæ. Sunt præterea quinque orato-
ria, quo feſtis diebus multi adoleſcentes
accedunt, horas Beatæ Mariæ recitaturi,
quo peracto, qui illis præſunt Euangelium
explicant, aut quid ſimile. In Epiſcopa-
lium ædium aula, quæ gymnaſium appella-
tur, quotidie aliquid explicatur ex philo-
ſophiæ arcanis. Non deſunt in hac vrbe
(vt diximus, xenodochia in quibus hoſpi-
talitas exercetur, ſed tria ſunt magis inſi-
gnia,

gnia. Vnum ſanctæ Mariæ miſericordiæ appellatum, quod orphanotophium eſt, & Noſocomium, in eo namque pupilli, & pauperes aluntur, & nutriuntur homines morbo incurabili laborantes. Alterum pietatis appellatum infantibus expoſitis, & hominibus febricitantibus, aut vulneratis dicatum eſt. In tertio ſancti Iacobi nuncupato, leproſi aluntur. In reliquis vrbis xenodochijs excipiuntur perſonæ miſerabiles & peregrini. Eſt & in hac vrbe ſocietas perutilis operariorum charitatis, qui hinc inde collectis eleemoſynis vicatim, adeunt domos pauperum, vt eorum neceſſitatibus conſulant, quæ ſocietas ſingulis menſibus conuocatur in Cathedrali præſentibus, & eleemoſynam facientibus Epiſcopo, & Rectoribus vrbis. Conſultum eſt etiam pueris, & puellis derelictis, qui in vijs panem mendicantes vagabantur, & ſeorſim illis comparatæ ſunt ædes, & iuſta ratio neceſſaria ſuſtentandi. In ædibus etiam Abbatiæ ſanctiſſimæ Trinitatis contiguis, inſtitutum eſt domicilium mulierum pœnitentium, conuertitas appellant, quæ huius ſeculi vanitates pertæſæ, ſe Deo pecpetuo mancipiantes, vitam fere monaſticam ducunt, & in parte ſeparata harum ipſarum ædium ſub matronarum cura educantur, & cuſtodiuntur puellæ nubiles matribus carentes, quæ tamen ſumptus ſibi neceſſarios præſtant. Et quia in ciuitate tam frequenti facile eſt inuenire mulieres, quæ vel inopia, vel parentum incuria, vel malorum hominum illecebris ad pudicitiam proſtituendam adducantur, extructæ ſunt ædes ad eccleſiam ſancti Franciſci, inſtar monaſterij, in quibus à pijs hominibus congregationis ſancti Franciſci collocantur puellæ peccandi periculo expoſitæ, & mulieres in peccatum prolapſæ, quæ honeſtiorem vitam meditantur: ibique ex eleemoſynis ſeorſim, & religioſe viuentes ſeruari ſolent quoad illarum ſtatum, vt honeſte, & cum timore Dei viuant, conſultum fuerit. Extat etiam in hac vrbe mons pietatis ſatis opulentus, qui magno ſubſidio eſt plebi, ac ciuibus ad vitandas vſuras hebræorum. Nec leue pauperum perfugium in annonæ caritate eſt horreum quoddam vocatum, *il Fonteghetto*, in quo ære publico, ab Epiſcopo, & pijs perſonis collato, ex frumentis, meſſis tempore coemptis, multæ aſſeruantur farinæ, quæ pauperibus tantum viliori pretio, cum cibo indigent, diſtribuuntur. Vetuſtiſſima, & omnium Veronenſium eccleſiarum ſanctior, & venerabilis cenſetur Baſilica S. Stephani, olim Cathedralis, quippe quæ in ea viginti & vnum SS. Veronenſium Epiſcoporum corpora humata iaceant, & SS. quadraginta Martyrum, quatuorque SS. Innocentium, ac S. Placidiæ Reginæ oſſa

A ibidem quieſcunt, cum alijs ſanctorum reliquijs. Extant in hac vrbe Veteriores inſignes Abbatiæ in commendam dari ſolitæ, quarum prima inſignis eſt ſancti Zenonis Maioris Ordinis ſancti Benedicti, cuius Abbas iuriſdictionem habet ab Ordinario ſeparatam. Hanc longe clariſſimam, priſcis olim Longobardorum temporibus pia Veronenſium in Diuum tutelarem propenſione conditam, Pipinus Italiæ Rex Caroli Magni filius bellorum iniuria dirutam, pene a fundamētis renouauit, opimiſque redditibus ditauit, cuius ſepulchrum alte a terra obitum in cœmiterio adhuc viſitur. Obierat ille Mediolani, Veronam deportatus, eo in tumulo per aliquot tempus quieuit, donec a Francis in
B Galliam aſportatum, nudum ſepulchrum inſpiciendum Veronenſibus reliquerunt. Iacent in hac venerabili Baſilica corpora ſanctorum Zenonis Epiſcopi Veronenſis & Martyris, Creſcentiani Martyris, Luculli, & Lupicini Epiſcoporum Veronenſium. Aſſeruantur etiam ibidem caput, & oſſa ſanctæ Sapientiæ, vna ex ſocialibus ſanctæ Vrſulæ, duo alia capita earundem ſanctarum virginum & Martyrum, & reliquiæ ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſancti Andreæ Sancti Bartholomei, ſancti Mathæi, ſancti Philippi, ſanctorum Innocentium, ſan-
C cti Laurentij, ſancti Vrbani Papæ, & Martyris, ſanctorum Vitalis, Ianuarij, & Felicis Martyrum, ſanctorum Firmi, & Ruſtici, de brachio ſancti Viti, dens & oſſa ſancti Chriſtophori, ſancti Exuperij Martyris, ſancti Ietionis Martyris. ſancti Corbiani Martyris, ſancti Euſtachij Martyris: de brachio ſancti Coſmæ Martyris, ſanctorum Philippi, & Syluani, ſancti Georgij, ſancti Nicolai, ſancti Vvilipaldi Epiſcopi & confeſſoris, ſancti Iuolſani Epiſcopi & confeſſoris, ſancti Lamberti Epiſcopi, ſancti Proculi Epiſcopi Veronenſis, ſancti Benedicti, ſancti Antonij, ſancti Leonardi, ſancti Sigiſmundi Regis, ſancti Oſuualdi, ſan-
D cti Aſer Regis, ſanctæ Agathæ. ſanctæ Barbaræ, ſancti Aphtæ Martyris, ſanctæ Frondelinæ Reginæ, & Martyris, ſanctæ Getrudis virginis, ſanctæ Iuſtinæ virginis ſanctæ Pinoſæ virginis ac Martyris, de coſta ſanctæ Ottiliæ Reginæ, ſanctæ Iulianæ virginis & Martyris, ſanctarum vndecim millium virginum & Martyrum, de maxilla Sanctæ Eutropiæ Martyris ſanctæ Hillariæ Reginæ, & Martyris, ſanctæ Leuidinis virginis & Martyris, & ſanctæ Vrſulæ virginis, & Martyris. Baſilicam & cœnobium hoc priuilegijs, & immunitatibus inſigniuere Longobardorum Reges, Cæſares, Imperatores, tum & ſummorum Pontificum pia liberalitas, & deuotio. Hanc per plura ſecula Benedictini monachi incoluerunt, nunc Oliuetanæ Congregationis Monachi ſub regulari Priore

ibidem diuinum penſum exoluunt, cuius hiſtoriam, & progreſſus more ſuo molitur Cherubinus Lazaronus vir eruditus eiuſdem cœnobij Prior. Secunda Abbatia ſecularibus clericis commendari ſolita, eſt ſanctorum Firmi & Ruſtici minoris in Brayda, perpetuum habet Vicarium ſub directione tamen Epiſcopi Veronenſis, eſtque ordinis ſancti Benedicti: in cuius eccleſia aſſeruantur reliquiæ de lacte Beatæ Mariæ, ſancti Sebaſtiani, ſancti Chriſtophori, ſancti Simphoriani, ſancti Syri Epiſcopi, & alterius ſancti, cuius nomen ignoratur, ſanctorum Benigni & Chari, de brachio ſanctæ Agathæ caput ſanctæ Iulianæ virginis & Martyris, crux ex aurichalco, in qua incluſi ſunt capilli ſanctæ Helenæ, & aliæ venerandæ reliquiæ ſatis magnæ ſine nomine.

Tertia Abbatia commendata, eſt ſanctiſſimę Trinitatis, Ordinis ſancti Benedictini eaque Eccleſia ſatis vetuſta reconduntur reliquiæ ſancti Zachariæ patris ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſanctorum Petri & Pauli, ſancti Iacobi, ſancti Bartholomæi, ſancti Stephani, ſancti Laurentij, ſancti Sebaſtiani, ſancti Zenonis, ſanctorum Ioannis & Pauli, ſancti Alexandri Papæ, ſancti Vigilij, ſancti Chriſtophori, ſancti Georgij, ſanctorum Coſmæ & Damiani, ſanctorum Siſinij, Mauritij, & Alexandri, ſanctorum Frimi, & Ruſtici, ſanctorum Geruaſij, & Protaſij, ſancti Stephani Papæ & Martyris, ſancti Romuli Martyris, ſancti Nicomedis Martyris, ſancti Siluestri, ſancti Martini, ſancti Nicolai, ſanctorum Proculi, & Annonis Epiſcoporum Veronenſium, ſancti Benedicti, ſancti Theobaldi Confeſſoris, ſanctæ Agathæ, ſanctæ Petronillæ, ſanctæ Conſtantiæ, Martyris, ſanctorum Dignæ, & Meritæ Martyrum, ſanctæ Balbinæ Martyris, ſanctæ Brigidę virginis, de ligno ſanctę Crucis, de ſpongia Domini, de veſte & velo Beatę Marię Virginis, & alię plures ſine nomine. Prędictæ reliquię inuentę ſunt in ſtipite altaris maioris dictę Baſilicę, quę in conſecratione ipſius altaris ibi reconditę fuerunt. Conſecratum autem legitur anno domini MCXXXI. recognitæ vero fuerunt anno MDLXXIII. Eccleſia ſancti Vitalis commendata, eſt equitum ſancti Ioannis, vbi conditum eſt corpus ſancti Metronis presbyteri, & Confeſſoris. Aſſeruantur etiam ibi catena & lapis, cui alligatus fuit idem ſanctus Metro dum pœnitentiam ageret.

Viſuntur in hac vrbe alię regularium Abbatiæ. Prima eſt ſanctorum Nazarij, & Celſi, Monachorum Caſſinenſium peruetuſta, & nobilis, vbi iacent corpora ſancti Blaſij Epiſcopi, & Martyris, & duorum diſcipulorum eius, ſanctæ Iulianæ virginis & Martyris, aliæque venerandæ ſine nomine reliquiæ. Secunda eſt lōge clariſſima & peruetuſta ſanctæ Mariæ ad Organum olim in ſuburbijs ante annum DLXXX. a Feroce Abbate, vt ferunt, condita. Huic Benedictini Ordinis cœnobio priuilegia, ac iura omnia, & ampliſſima, quæ Lutiprandus, & Aliprandus Longobardorum Reges donauerant, Carolus Magnus, Caroluſque Craſſus Imperatores, Beringarij Reges, Otho primus, Henricus & Federicus ſecundus Imperatores confirmarunt, Romanique Pontifices; inter quos Alexander tertius Venetijs poſitus ampliſſimo ſuo diplomate iura omnia, & bona renouauit, & aſſeruit: in cuius eccleſia recondita ſunt oſſa ſanctorum Anaſtaſiæ, Cantij, Cantiani, Cantianellæ, Chryſogoni & Proti Martyrum. Pluribus ſeculis Benedictini Monachi hoc incoluerūt, donec per ſummum Pontificem Eugenium quartum commendatarijs ademptum, Oliuetanæ nuperæ eiuſdem inſtituti Congregationis Monachis traditum eſt, qui hactenus ſumma religione regunt & colunt. Inſigne eſt monaſterium ſancti Firmi olim Ord. S. Benedicti, cuius eccleſiam, cognomento Maiorem, apud Veronenſes magna frequentia, ac ſanctitate priſci incoluere; eius exordium ob vetuſtatem obſcurum eſt. In ea iacent (vt ferunt) corpora ſanctorum Firmi, & Ruſtici Martyrum, & ſanctorum Primi, Marci, Apolinaris, & Lazari Martyrum. Aſſeruantur ibidem reliquiæ ſanctorum Ioannis, & Pauli, Nazarij, & Celſi, Martiniani, Pantaleonis, Ambroſij, Benedicti, Scolaſticæ virginis, aliorumque multorum Sanctorum. Eccleſiam hanc vna cum cœnobio Minoribus fratribus perpetuo attribuit Alexander 4. anno 1258. quod monaſterium doctiſſimorum virorum clarum fuit, ac diuturnum habitaculum.

Grata eſt memoria apud Veronenſes ingrati illius Apoſtolicę Sedis inuaſoris Cadoli Parmenſis Epiſcopi, cœnobij ſancti Georgij in Brayda conditoris anno 1046. quod Benedictinis monachis dedit, deinde ſanctimonialibus incolendum traditum eſt. Sub Bernardo vero Epiſcopo anno MCXXII. in eo, amotis monialibus, inſtituti ſunt ſunt Canonici Regulares, ac ſub Eugenio quarto Pontifice ſecularium Canonicorum Congregationi ſancti Georgij in Alga perpetuo vnitum fuit. In hac eccleſia aſſeruantur reliquiæ de lacte Beatæ Virginis Mariæ, ſancti Andreæ Apoſtoli, ſanctorum Innocentium, ſanctorum Sebaſtiani, Firmi, Ruſtici, ac Demetrij, ſancti Apolinaris, oſſa ſanctorum Cirisci, Zenonis, Iacobi interfecti, Pantaleonis Martyris, Blaſij Epiſcopi, Fidentij Epiſcopi, Proculi, Benedicti, & Metronis confeſſoris, ſanctarum Mariæ Magdalenæ, Scolaſticę, Luciæ, Teuterię, & Tuſcę virginum, ac ſanctarum

ctarum vndecim millium Virginum, ac aliæ ſine nomine venerandæ reliquiæ. Nuper a Abbatia eſt, ſed vetuſta eccleſia S. Leonardi in monte Donico ciuitati imminenti Ord. Canonicorum Regularium Lateranenſium: illa aucta Prioratus dignitate à Pio 4. Pontifice, hæc ab Archipresbytero, & Capitulo Veronenſi, quibus præteritis ſeculis obnoxia erat, Gregorio 4. Papa ſedente anno MCCXXX. duobus religioſis viris tradita fuit, qui cœnobium ſecundum regulam Canonicorum regularium S. Auguſtini ibi condiderunt, quod póſtea Canonicis regularibus D. Marci Mantuæ traditum, tandem Frigidianæ ac Lateranenſi Cong. iubente Greg. XII. reformandum, ac perpetuo regendum conceſſum eſt anno 1408. Ii vero eccleſiam ipſam, ac cœnobium in ea celebri, quæ nunc ſpectatur forma traduxerunt. Ex eo plures viros tum eruditione tum vitæ ſanctimonia clariſſimos prodiere. Dedit enim inter ceteros Maphcæ gentis nobiliſsimos viros, & doctos Paulum, & Celſum verbi Dei eximios concionatores, Bartholomæũ Cottium prænobilem & inculpatę vitæ virum, qui Mediolanenſem vltro ei datum Archiepiſcopatum ſumma conſtantia remiſit, & Thimoteum Archiepiſcopum Raguſinum.

Pluces aliæ Abbatię in hac diœceſi fuerunt, inter quas celebris & vetuſta fuit SS. Petri & Viti de Calauena Ord. S. Benedicti, nunc vnita cœnobio SS. Nazarij & Celſi Cong. Caſſinenſis beneficio Alexandri Papæ ſexti an. MCCCCLXXXXVIII. Eccleſiam conſecrauit Lucius 3. ac priuilegijs nobilitauit. Ad ſextum ab vrbe lapidē, eſt alia Abbatia S. Iacobi in Monte Grignanó, vnita Abbatiæ S. Mariæ de Organo. In hac Venerabili eccleſia ſcribunt fuiſſe inuenta anno Domini MCCCLXXXXV. oſſa S. Iacobi Apoſtoli. Illuſtre habetur cœnobium Dominicanorum ſanctæ Anaſtaſiæ cuius alumnus fuit ſanctus ille glorioſus Martyr Petrus Veronenſis. Eius incunabula ſpectare videntur ad tempora Diui Dominici, cuius alumni Veronam venerunt anno MCCXX. & extra mœnia apud eccleſiam S. Mariæ Matris Domini conſtructo cœnobio aliquandiu egerunt. In vrbe demum aliud Monaſterium ædificarunt apud ipſã eccleſiam S. Anaſtaſiæ anno 1260. vbi hæc venerantur reliquiæ ſanctorum Petri Martyris, Sebaſtiani, Ciriaci, Abundij & Antonini, ſanctorum item Vincentij, Alexandri, Proti, Hiacinthi, Cromatij, Euentij presbyteri & Theoduli Diaconi Martyris, ſancti peregrini Martyris, & Praxedis virginis & Martyris, aliæque reconduntur in nobili, ac venerabili eccleſia. Cœnobium ſanctæ Euphemiæ Ordinis Eremitarum ſancti Auguſtini cuius exordium recenſet Herrera in Alphabeto Auguſtiniano; inter præcipua Veronenſium monaſteria habetur, ex quo prodijt ſummus ille eruditionis vir Onuphrius Panuinus. Inſigniores eccleſiæ huius reliquiæ ſunt corpora beatorum Alberti ſeu Albertini, & Peregrini confeſſorum Veronenſium, & ſanctæ Euphemiæ lipſana, cum alijs pluribus, quorum nomina ignorantur. De monaſterijs eiuſdem, alijſque tum & eccleſijs, ac locis pijs, & eorum ferme omnium fundationibus ad ſua quæque loca, & tempora dicemus. Diœceſis Veronenſis perampla eſt eius longitudo ad ſeptuaginta millia paſſuũ, latitudo ad quadraginta protenditur; finitimæ ſunt ſex diœceſes. Nam qua longa eſt, à Septemtrione Tridentinam attingit, à Meridie Mantuanam, Ferrarienſem, Adrienſem. Qua vero eſt lata, ab Oriente Vicentinam, & ab Occidente Brixianam vltra Benacum, quo ad imperium temporale Venetis fere tota eſt ſubdita. ſi pauca oppida, ſiue vicos excipias, qui Mantuano Duci, & Madrucijs Dynaſtis parent. Parochiæ in tota diœceſis cenſentur 228. ſub 39. plebibus, & 850. ſimplicia beneficia, clericatus nuncupata. Decem virorum cœnobia, & vnum tantum monialium in oppido Leniaci. Diœceſeos vrbemque Veronenſem protegit ſanctus Zenon, cum alijs pluribus Diuis tutelaribus. De ſanctis Epiſcopis Veronenſibus, deque alijs ſanctis, quorum corpora Veronæ venerantur, diligenter ſcripſere Franciſcus Corna, Raphael Bagata, & Baptiſta Peretius, ſub auſpicijs illius laudatiſsimi, omnique æuo memorandi Cardinalis Auguſtini Valerij huiuſce Eccleſiæ Epiſcopi, Ioannes Diaconus, Panuinus, Torellus, Sataina, Hieronimus Cortes ſparſim de Epiſcopis Veronenſibus dypticas ediderunt. Cozza vero Cottius noſter eruditus amicus, vir ad vnguem factus, ſummo, & indefeſſo labore pro ſua in patriam pietate reuolutis hinc inde vetutis, recentioribuſque monumentis, nobis ſcribentibus vberem materiam præbuit, noſtram qualemcunque Veronenſium præſulum ſeriem concinnandi, quam vt locupletiorem redderemus, Vaticana, aliorumq; locorũ monumēta libenter conſulimus, vnde cumulatiorem lucem hauriet, legentibus non iniucundam. Porro antequam hanc noſtram Præſulum Veronēſium ſeriem explicemus, operepretium duximus omnes eccleſias, piaque loca, quę tum intra quam extra vrbis pomœrium nũc extant, hic breuiter recenſere, de quibus, vt ſemel diximus, ſparſim in ea ipſa narratione plura animaduertet prudens lector.

1 Cathedralis Eccleſia Aſſumptioni B. Mariæ Virginis dicata, quam Vrbanus 3. Pont. Max. conſecrauit. A

2 Canonica in qua eſt Collegiata S. Helenæ, ſiue S. Georgij in Domo.

3 Abbatia S. Firmi Minoris in Braida Ord. S. Benedicti.

4 Abbatia S. Trinitatis Ord. S. Benedicti.

5 Abbatia S. Zenonis Maioris Ord. S. Ben.

Eccleſiæ parochiales intra pomœrii XLVIIII. ex cong. XLII. extra cong. VI.

1 S. Aegidij Prioratus.

2 S. Andreæ.

3 SS. Apoſtolorum Archipresb.

4 S. Bartholomæi in Monte Ieſuatorum. B

5 S. Benedicti.

6 S. Cæciliæ.

7 SS. Clementis & Blaſij iuncta.

8 S. Crucis in eccleſia dicta la Madonnina extra cong.

9 S. Donati ad Columbam.

10 S. Euphemiæ Eremitarum Ord. S. Auguſtini extra cong.

11 S. Fauſtini.

13 S. Felicitatis.

13 S. Firmi de Curte alta.

14 S. Georgij in Brayda Can. ſecul. S. Georgij in Alga.

15 S. Iacobi ad Pineam vnita cong. extra cong.

16 S. Ioannis ad Pontem pene eccleſiam Cathedralem. C

17 S. Ioannis ad Forum.

18 S. Ioannis in Valle Archipresb.

19 S. Laurentij.

20 S. Marci ad Carceres.

21 S. Mariæ antiquæ, vbi ara maxima fuit ab Alexandro 3. Pont. conſecrata vbi & Principum Scaligerorum monumenta.

22 S. Mariæ Arcis Materis.

23 S. Mariæ ad Clauicam.

24 S. Mariæ Conſolatricis.

25 S. Mariæ ad Frattam.

26 S. Mariæ Inſularis.

27 S. Mariæ ad Organum, ſiue in Organis Monachorum Oliuetanorum.

28 S. Matthæi cum Cortinis Prioratus. D

29 S. Michaelis ad portas.

30 SS. Nazarij & Celſi Monachorum Caſinenſium.

31 Sanctorum Omnium Prioratus.

32 S. Pauli de Campo Martio Archipresb.

33 S. Petri in Camario.

34 S. Petri ad Monaſterium Prioratus.

35 S. Proculi Archipresbyteratus.

36 S. Quirici.

37 S. Ruſtici ad pontem Nauium.

38 S. Saluatoris de Curte regia Monialium Ord. S. Benedicti.

39 S. Syluestri Monialium Ord. S. Benedicti.

40 S. Stephani Archipresb.

41 S. Syri & Liberæ prima eccl. ciuitatis vnita monaſt. S. Mariæ in Organis, eſt tamen de cong.

42 S. Thomæ Apoſtoli.

43 S. Thomæ Cantuarienſis Carmel. extra cong.

44 Sanctiſs. Trinitatis Abbatia extra cong.

45 S. Vitalis Militum Hieroſolymit. extra cong.

46 S. Zenonis in Oratorio. In qua dum eſſet aperta, Athesis creſcens vſque ad faſtigium non penetrauit.

47 S. Ioannis de Quitiano Archipresb. de cong. in ſuburbijs.

48 S. Martini de Auerſa Monialium S. Aug. de cong. in ſuburbijs.

49 S. Michaelis de Campanea Monialium S. Benedicti extra cong. in ſuburbijs.

Eccleſiæ conuentuales virorum intra pomœrium XX.

1 S. Anaſtaſiæ ſiue S. Petri Martyris ciuitatis compatroni Ord. Præd.

2 S. Angeli in Monte Canonicorum ſecularium S. Georgij in Alga.

3 S. Bartholomæi in Monte Ieſuatorum.

4 S. Bernardini Ord. S. Franciſci de obſeruantia.

5 S. Crucis Cappucinorum.

6 S. Euphemiæ Ord. Eremitarum S. Auguſtini.

7 S. Firmi Maioris Ord. Minorum Conuentualium.

8 S. Franciſci de Paula Ord. Minimorum.

9 S. Georgij in Brayda Canonicor. ſecularium S. Georgij in Alga.

10 S. Lucæ Ord. Cruciferorum.

11 S. Mariæ ad Gloriam Clericorum reg. Theatinorum.

12 S. Mariæ ad Organum ſiue in Organis Monachorum Montis Oliueti.

13 S. Mariæ à Paradiſo Ord. Seruorum.

14 S. Mariæ ad ſca'as eiuſdem Ord.

15 S. Mariæ ad Victoriam Cong. B. Petri de Piſis.

16 SS. Nazarij & Celſi Monachorum Caſinenſium.

27 S. Nicolai Clericorum regul. Theatin.

18 S. Sebaſtiani olim ſocietatis Ieſu.

19 S. Thomæ Cantuarienſis Ord. Carmel.

20 S. Zenonis in Monte cong. Feſulanæ.

Eccleſiæ Conuentuales virorum in ſuburbijs III.

1 S. Leonardi in Monte Dominico, ſiue Oliueti Canonic. Regul. Lateran.

2 S. Mariæ ad Archam Ord. Minorum de obſeruantia.

3 S. Ma-

3 S. *Mariæ in Conpanea Monachorum Camaldulenſium.*

Eccleſiæ Monialium intra mœnia xvi.

1 S. *Antonij ad Curſum* Ord. S. *Benedicti.*

2 S. *Bartholomæi ad Leuatam eiuſdem* Ordinis.

3 S. *Catharinæ Martyris eiuſdem* Ord.

4 S. *Chriſtophori* Ord. S. *Benedicti.*

6 S. *Claræ* Ord. *Minorum de obſeruantia.*

7 S. *Danielis* Ord. S. Benedicti.

8 S. *Dominici de Aquatrauerſa* Ord. *Præd.*

9 S. *Ioannis* Baptiſtæ ad Beuerariam Ord. S. Aug.

10 S. *Ioſephi eiuſdem* Ord.

11 S. *Luciæ* Ord. S. Benedicti.

12 S. *Mariæ Angelorum eiuſdem* Ord.

13 S. Mariæ *Magdalenæ* Ord. *Minorum Conuent.*

14 S. *Mariæ Matris Domini in* S. Sylueſtro Ord. S. *Benedicti.*

15 S. Saluatoris de Curteregia Ord. S. *Benedicti.*

16 S. Spiritus *eiuſdem* Ord.

Eccleſiæ ſimplices intra muros xiix.

1 S. *Agnetis olim parochialis, cuius loco* S. Donati ad Columbam.

2 S. Antonij ad Glaream, *vbi ſeminarium clericorum, olim monaſterium* S. Antonij *de Vienna.*

3 S. Apolloniæ, *menbrum* S. *Mariæ in* Organis.

4 *Crucifixi in Brayda dicata* SS. *Firmo, & Ruſtico, prope quam locus eſt in quo merces inuenta ſub dio expurgantur.*

5 S. *Felicis in eiuſdem nominis caſtro.*

6 S. Georgij *à Domo, ſiue* S. *Helenæ prope* Cathed.

7 S. *Georgij apud eccleſiam* S. *Anaſtaſiæ.*

8 S. *Georgij ad Victoriam à* Cane *Magno ſecundo Scaligero ædificata, dicta Victoria vetus.*

9 S. *Iuſti vnita monaſterio* S. *Leonardi.*

10 S. *Margaritæ, menbrum* S. *Mariæ* Organis.

11 S. *Mariæ Nouella ad* S. *Petri ad Monaſt.*

12 S. *Martini in* Aquario, *in Caſtro Veteri.*

13 S. *Pauli Vetuli eſt de congr.*

14 S. *Petri in Archiuolto, eſt de cong.*

15 S. *Petri de Caſtro olim Archipresbyteralis, nunc vnita monaſterio* S. *Angeli in* Monte, *eſt tamen de congr.*

16 SS. *Simonis, & Iudæ, poſt eccleſiam* S. *Ioannis ad Forum, eſt tamen de congr.*

17 SS. *Teuteriæ, & Tuſcæ.*

18 S. *Tuſcanæ alias* S. *Sepulchri, menbrum commendæ* S. *Vitalis.*

Eccleſiæ ſimplices extra muros xvi.

1 S. *Alexandri, alias* S. *Rochi, de iure patronatus ciuitatis.*

2 S. *Antonij de Campanea titulo Prioratus.*

3 S. *Eligij, corporis Aurificum.*

4 S. *Iulianæ membrum monaſterij* S. *Anaſtaſiæ.*

5 S. *Iuliani membrum monaſterij* S. *Euphemiæ.*

6 S. *Luciæ membrum eiuſdem monaſterij.*

7 S. *Luciæ conditirix parochalis omnium Sanctorum.*

8 S. Mariæ *Angelorum* } *vnita ſeminario clericorũ*
9 S. *Matthiæ.*

10 S. *Pancratij membrum monaſterij* S. *Michaelis in Campanea.*

11 S. *Rocci minoris, alias* S. *Sepulchri in monte* Caluario.

12 S. *Valentini intra parochiam* S. *Ioannis de Quintiano.*

Hoſpitalia intra mœnia xiix.

1 S. *Alexij.*

2 S. *Bobonis, alias à ſtella.*

3 S. *Catharinæ apud eccleſiam omnium ſanctorum.*

4 SS *Coſmæ & Damiani.*

5 *Derelictorum vtriuſque ſexus puerorum territorij.*

6 *Diſciplinæ iuſtitiæ.*

7 S. *Gregorij.*

8 S. *Iacobi à Gallecia.*

9 S. *Ioannis in ſacco, Nobilium ſorte miſerorum.*

10 S. *Lucæ.*

11 S. *Mariæ à Domo, alias Nouella.*

12 *Mendicantium vtriuſque ſexus.*

13 *Militum.*

14 *Miſericordiæ incurabilium, & pupillorum ciuitatis.*

15 *Pietatis fabricitantium, vulneratorum & expoſitorum.*

16 S. Proculi.

17 S. Stephani.

18 S. *Tuſcanæ membrum commendæ* S. *Vitalis.*

Hoſpitalia in ſuburbijs iii.

1 S. *Iacobi ad Tumbam, lepra infectorum.*

2 SS. *Petri & Pauli in parochia* S. *Michaelis in Campanea.*

3 S. *Rocchi peſte infectorum, vulgo il Lazzereto.*

Loca pia mulierum x.

1 *Dimiſſarum.*

2 S. *Franciſci puellarum, & pœnitentiũ.*

3 S. *Mariæ à* Regia *Virginum apud eccleſiam* S. *Fauſtini.*

4 SS. *Trinitatis Pupillarum Ciuium & ad educationem puellarum nobilium.*

5 *Vrſulæ, vulgo Vrſuline.*

6 *Virginum, quæ dictæ le Zitelle.*

7 S. *Dominici prope eccleſiam* S. *Petri in Archiuolto, vulgo Pizochere.*

8 S. *Franciſci di Paula apud Eccleſiam eiuſ-*

eiuſdem ſancti. Pinzochera. A

9 *Minorum de obſeruantia Pinzochera.*

10 *Seruitarum prope eccleſiam* SS. *Coſmæ & Damiani eiuſdem inſtituti.*

Oratoria ſeu congregationes virorum intra pomœrium xxxi.

1 S. *Agnetis cæcorum.*

2 S. *Alexÿ diſcip.inatorum.*

3 S. *Apolloniæ.*

4 S. *Benedicti cong. Oratorÿ.*

5 S. *Baſiÿ peregrinorum de Vrbe.*

6 S. *Bobonis.*

7 S. *Ceciliæ congr. Oratorÿ.*

8 S. *Caroli.*

9 S. *Catharinæ apud eccleſiam Omnium Sanctorum doctrina Chriſtiana.* B

10 *Chriſti S. Marcelli de Vrbe.*

11 *Collegium Iuſtitiæ, Miſericordiæ de Vrbe.*

12 *Columbinorum Minorum de obſeruantia.*

13. SS. *Coſmæ, & Damiani S. Spiritus in Saxia de Vrbe.*

14 *Crucifixi in Braida doctrina Chriſtiana.*

15 *Diſciplina ad S. Zenonis.*

16 S. *Georgÿ à Victoria.*

17 S. *Gregorÿ Suffragÿ mortuorum de Vrbe.*

18 S. *Iacobi à Galetia.*

19 S. *Liberæ Oratorium ſecretum.* C

20 S. *Margaritæ mortis, & orationis de Vrbe.*

21 S. *Mariæ Nouellæ ad S. Petri ad monaſt. adoleſcentium doctrina Chriſtiana.*

22 S. *Mariæ Vallisviridis.*

23 S. *Nicolai de Tolentino in eccleſia* SS. *Simonis & Iudæ.*

24 S. *Nicolai Theatinorum.*

25 S. *Petri in Archiuolto.*

26 S. *Petri in Cantario.*

27 S. *Proculi doctrina Chriſtiana*

28 S. *Stephani doctr. Chriſt.*

29 *Sacrorum ſtigmatum S. Franciſci.* D

30 S. *Tuſcanæ doct. Chriſt.*

31 SS. *Viti & Modeſti ad S. Proculi.*

Oratoria in ſuburbÿs II.

1 S. *Crucis in loco Talaferri.*

2 S. *Michaelis in Campanea.*

B 1 S. EVPREPRIVS vnus ex ſeptuaginta duobus Ieſu Chriſti diſcipulis, primus à B. Petro Apoſtolo Veronenſis fuit deſignatus Epiſcopus circa annum Domini *69.* ſedere cœpit anno 72. qui tum doctrina, tum miraculis, iugulata idolatria, fidem Chriſti plantauit ad perennitatem. Huius Epiſcopi temporibus S. Sytus Papienſis illac pertranſiens, primum ſacrum fecit, quod nunquam acciderat: illic poſtea erexerunt eccleſiam S. Stephano conſecratam extra muros ciuitatis. Hanc aliquando Cathedralem fuiſſe tradunt, quam Rex Italiæ Theodoricus Arrianus Omouſianis infenſus eum deſtrui præcepiſſet morte præuentus, aſſequi non valuit. In ea ſunt condita corpora multorum ſan- C ctorum Veronenſium Epiſcoporum, vt ex ijs, quæ dicemus, patebit. Eupreprius vero poſt multos exantlatos labores, effetæ ætatis, plenus meritis migrauit ad Dominum 12. Kal. ſeptemb. Sepultus eſt extra ciuitatem in crypta, quo in loco nunc eſt Diui Proculi ædes. Cuius tumulo eiuſmodi epitaphium litteris antiquis exaratum erat.

HIC REQVIESCVNT
IN PACE
CORPORA SANCTORVM
EVPREPRII ET CRISCINI
D EPISCOPORVM

Quorum corporibus, ex humiliore in ſplendidiorem locum translatis, duo hæc addita ſunt epitaphia ſub altari ſiniſtro confeſsionis eiuſdem eccleſiæ S. Proculi.

EVPREPRIO	ET CRISCINO
VERONAE	LABORVM
A. CHRISTI	SOCIO ET
ANN. LXXII	COMITI LO-
PRAESVLI	CVS RESTI-
PRIMO	TVTVS

Huius ſancti meminit Martyrologium Romanum die 21. menſis Auguſti; Panuinus lib. 4. Antiq. Veron. cap. 2. alijque.

Non

Non me latet Tinrum lib. 5. cap. 9. ſcriptum reliquiſſe Eupreprium circa annum Domini 72. diem obijſſe, quod tantum abeſt, quod tunc primum ſedere cœpit. Siquis autem exquirat, cur Eupreprius Petri diſcipulus ſedere haud cœperit Petri tempeſtate, putarem, Epupreprium anno vltimo Petri qui fuit Neronis 13. ſalutis vero 69. fuiſſe deſignatum Veronæ Præſulem, ſed ingruente ciuili bello, cum eſſent vndique itinera præpedita, totaque armorum moles in has partes fluxiſſet, non potuit Eupreprius, tot difficultatibus preſſus deſtinatam ſibi ſedem adire, verum citra decem & octo menſium ſpatium ſublatis Galba, Othone, & Vitellio, pacatoque Orbe Romano ſub Veſpaſiano Imp. illi fuit liberum adeundi Veronam. Cœpit igitur ſedere Veronæ Eupreprius anno Domini 72. vt innuit lapis ſuperius allatus, Lini Pontificis anno 3. Veſpaſiani primo. Quot annis ſederit incertum eſt, neque vulla habenda eſt fides, Tinti cronologiæ, aliorumque qui de primis Veronæ Præſulibus ſcripſerunt, cum erroribus multis ſcateant, & pro libito poſt Eupreprium, & Criſcinum cæteros enumerant Epiſcopos, vt infra in Proculo, qui quartus Epiſcopus ab ijs recenſetur, cum certum ſit poſt S. Zenonem, qui octauus dicitur, hanc ſedem tenuiſſe. Immo incoſtans eſt illorum ſententia, nam Ioannes Diaconus, qui à Iulio Cæſare ad Henricum VII. Imperatorem ſcripſit hiſtoriam recenſens primos Veronenſium Præſules, primo loco Eupreprium, ſecundo Dimidianum, tertio Simplicium, quarto Proculum, quinto Saturninum, ſexto Lucillium 7. Chriſcinum, 8. Zenonem, ſtatuit, à cæteris hiſtoricis Veronſium diſſentiens, qui primum Eupreprium, ſecundum Chriſcinum, 3. Agapium, 4. Proculum, 5. Saturninũ, 6. Lucillum, 7. Dimidianum, 8. Zenonem enumerant, alios præponunt, poſtponunt, omittunt. Neque annorum ratio eadem omnibus conſtat, plures, pauciores, his, illis contribuunt. Et ſane magnam partem habeo ſuſpectos manifeſte erraſſe. Eſt mihi ſane compertum, Panninum vualde mirari Ioannem Diaconum, qui hanc ſeriem inuertit. Cæterum ego quoque nequeo non mirari Panuinum, qui pluſquam Diacono cæteris fidei præſtet, nam æque in certo laboramus, ſiue Diaconum, ſiue cæteros ſequamur, vſque ad certiora monumenta de quibus, dubitari non licet, vide enim Diaconus, & reliqui hæc hauſerunt, vt vltro eorum dictis credulitatem deferamus neſcio. Poſt Eupræprium Criſcinum ponimus, quia hic Euprepij laborum ſocius prædicator, cæteri prout viſum fuit, cum tamen conſtet omnes Sanctos iſtos Præſules, ſedem Veronenſem tenuiſſe.

2 S. CRISCINVS ſuffectus eſt Eupreprio. Huic nobiliores artes aſſecuro cognomen doctoris inhæſit. Confirmauit in fide quæ Eupræprius inſtituerat. Diu ſanctiſsime concionando laborauit, euolauitque ad Dominum 3. kal. Ianuarij an. 102 vt nonnulli volunt, tumulatuſque fuit prope ſuum collegam & anteceſſorem. Centum dies indulgentiæ conceſsi fuerunt eccleſiam S. Proculi viſitantibus in die S. Criſcini, vt habet Raphael Bagata in lib. SS. Epiſcoporum monument.

3 S. AGAPIVS pari pietatis ardore ſemel plantatam fidem diligentiſsimè excoluit, multaque paſſus à Chriſtiani nominis tyrannis euolauit ad ſuperos an. 130. Prid. Non. Auguſti. Illius ad hunc ipſum diem meminit Martyrologium Romanum. Eius corpus iacet apud S. Proculum ſub confeſsione in altare eius nomini erecto cum hac inſcriptione.

AGAPIO QVI
IN PONTIFICATV
TERTIVS
SVCCESSIT
SACRVM

Eius ſacrum corpus cum alijs ſanctis Epiſcopis repererunt an. 1591. menſe Martio in crypta ipſius eccleſiæ ſub altari maiori, ſex, ſiue ſeptem pedibus, vt habet Bagata interra deſoſſa, ſuper quorum corporibus erat

erat lapis ophites ſubter quo lapide erat effigies S. Proculi in alio lapide marmoreo (mirabile viſu) nulla arte inciſa, ſeu depicta, & in feriam quintam ſequentem hac de cauſa, decretæ publicæ ſupplicationes ac vniuerſo clero indictæ. In tabula marmorea prope portam maiorem eiuſdem eccleſiæ hæc habetur inſcriptio.

HAC AEDE VETVSTISSIMA. PLVRIVM. DIVORVM. SACRARIO. EVPREPRII. PETRI. APOSTOLI DISCIPVLI HVIVS VRBIS EPISCOPI. I. CRISCINI II. AGAPII. III. PROCVLI IIII. MARTYRVMQVE COSME ET DAMIANI ET ALIORVM HIC. EPISCOPORVM PROBI. VALENTIS. CERBONII. LVPERII. CORPORA. TABELLARVM FIDE CERTISSIMISQVE CONQVIESCVNT ALIORVM COMPLVRIBVS MIRANDIS RELIQVIIS M. DII. APRILIS I.

4 N. Epiſcopus Veronenſis cuius nomen ignoratur

5 S. SATVRNINVS quinto loco inter Epiſcopos Veronenſes annumeratur in antiquis tabulis, qui humanarum, diuinarumque rerum doctrina conſpicuus, meritis plenus ad cæleſtia regna migrauit ſeptimo Id. Aprilis. Iacet in Baſilica S. Stephani, De quo eadem die Martyrolog. Roman.

A

6 S. LVCILLVS in omni vita admirabilis, & ſanctitate conſpicuus, omnibuſque virtutibus ornatus. Obijt 31. Octob.
B Iacet in eccleſia S. Zenonis, in qua, vt refert Bagata, apud capellam maioris altaris in latere ad Meridiem eſt altare SS. Creſcentiani Martyris, Lucilli, & Lupicini Epiſcoporum Veronen. vbi pro palla depictæ ſunt tres immagines, quarum media palmam in manu tenens eſt vnius Martyris, reliquæ duæ ſunt immagines Epiſcoporum cum mitris, paſtoralibus, chirotheeis, & libris in dextera manu, ſub quibus immaginibus in baſe ipſius pallæ hæc carmina ſunt inciſa.

Hic Creſcentiani Martyris oſſa quieſcunt
Et cum Lucillo tu Lupicine ſimul
C *Cæleſtis Patriæ conſortes, atque ſepulcbri*
Veronam Præſul dicit vterque ſuam.

In latere ipſius altaris ad Septentrionem, altare maius verſus, eſt tabella vetuſta ex membranis parieti appenſa, in qua hæc ſunt verba.

CORPORA SANCTORVM CRESCENTIANI MARTYRIS LVCILLI, ET LVPICINI CONFESSORVM EPISCOPORVM VERONENSIVM.

S. DIO-

7 S. DIOMIDIANVS, qui cum omnium Epiſcopalium virtutum eſſet exemplo ad hue viuens vir diuinus elt appellatus, requienit in pace id. Maij apud Baſilicam S. Stephani ſepultus.

8 S. ZENON octauus Epiſcopus Diuuſque Veronæ Tutelaris temporibus Gallieni floruit, cuius vitam breui perſtrinxit Elogio Panuinus lib. 4. Antiquit. Veronen. cap. 6. Vir fuit, inquit, & in rebus gerendis vehemens valde, & diuinis ſcripturis explicandis eloquens, quique quamdiu Pontifex vixit in eam aſſidue curam incubuit, vt ciuium animos ad amplectendam veram Chriſti pietatem, ſimulacrorum cultu reiecto, conuerteret, inflammaretque. Natura ita affabili, mitique fuiſſe memoratur, vt qui illum adijſſent omnes, Deum quodamodo in eo venerari cogerentur. Hic miraculorum dono claruiſſe dicitur, nam præter alia quam plurima, que edidit prodigia, hominem etiam dæmonis impulſu, vna cum plauſtro cui inſidebat, bobuſque præcipitem in præterfluentem amnem prorurbatum, ac tantum non aquarum vi ſuffucatum, pulſo confeſtim ab eo dæmone, extraxit, ac liberauit. Mira enim ſanctus hic vir inpellendis dæmonibus gratia præ ceteris claruit. Hunc ferunt cum Veronæ aliquot dæmonum ſimulacra confringere ſuaſiſſet, quam plurimis id egre ferentibus ac religionem, cui a teneris aſſueti erant, nefarie violari vociferantibus, atque ob

A eam cauſam ſedulo aduerſantibus, quo doceret ſe veri, non falſi, numinis inſtinctu id agere, mortui hominis cadauer, quod, tunc forte ſecundo fluuio ferebatur, ad ſe vocaſſe, ac mirantibus, qui aderant, cunctis, vitæ reſtituiſſe. Quo animaduerſo magnam ciuitatis partem ad Chriſti fidem tunc eſſe conuerſam, multorum ſimulacrorum cultura, quæ in illam vſque diem maxime Veronæ viguerat, eliminata. Inde factum eſt vt is patriæ pater viuus, mortuus vero patronus vocarus ſit. Hic Paſchales regulas, ob eas, quæ ante ipſum diu in Eccleſia viguerant controuerſiatum proceſſus, pene abolitas reſtituit. Sermones edidit luculentos, ac magna doctrina

B refertos, tam in vetus, quam in nouum teſtamentum. Poſtremo, (vt is, qui Martyrum vitas breui ſermone perſtrinxit, & S. Papa Gregorius in Dialogis, item Paullus Diaconus in hiſtoria Longobardica ſcribunt) ob Chriſti fidem martyrio coronatus eſt. Verum quoniam (vt opinor) de Martyrij genere non conſtaret, Eccleſia Veronenſis ab antiquo vſque ad noſtra ſecula anniuerſariam de eo, tanquam de Pontifice confeſſore, commemorationem facit. Primus Aloyſius Lippomanus Veronenſis Epiſcopus teſtio onijs, quæ ſupra retuli, adductus, noſtro tempore eius ſolemnem memoriam, tanquam pontificis Martyris in Eccleſia Ve-

C ronenſi fieri inſtituit. Huius ſanctiſſimi viri poſt obitum cadauer primum in loco, vbi viuens ipſe oratorium conſtruxerat, ad ripam Atheſis tumulatum eſt, extra Vrbis mænia templo, quod Diuus Gregorius in dialogis commemorat, aquarum vi ſubita aliquando inundatione circumſeptum, vallatumque vſque ad ſummas feneſtras, magno portento, ijs apertis nihil intra ſe aquarum admiſiſſe. Hinc in eam Baſilicam tanſportatum eius corpus eſt, quam de eius nomine Pipinus Caroli magni filius Rex ere ſuo, Rataldo Veronenſium Epiſcopo procurante, circa annum Domini DCCC. erexerat; vbi adhuc ſub eius Baſilicæ confeſſione in arca marmorea ſigillis

D ornata, pia populi Veronenſis veneratione ſanctiſſime colitur. Obijt egregius pontifex pridie idus Aprilis. Cuius reliquias aliquot a Valtario Germano Epiſcopo Veronenſe Vlmam translatas anno Domini 1038. Hermannus, contractus illorum temporum ſcriptor, auctor eſt. Hactenus ille.

Eius etiam acta ſcripſit Coronatus quidam Notatius vbi plura ſcitu digniſſima commemorat, habetq; Zenonem in pace quieuiſſe: quæ quidam acta legimus in peruetuſto codice edito Abbatię S. Saluatoris Montis Amiati, & ex eo hic verbatim exſcripſimus.

A

B. Zenonis Veronenſium Præſulis licer omnia miracula, quibus claruit, donei non inueniamur, poſſe vobis narratione tradere competenti, magis tamē vt rideretur ratum eſt, vt ſermonis offenſa erie, aliqua ex eo dicamus, quam tacitis virtutibus eius, vnde quondam ſatis micuerat, ignorantiæ tenebris habeatur obſcurus. Scimus quippe cum ſanctorum cœtui iure debeti, ſed multos magis humanis obſequijs honorari, cum populorum intellectui ſacta eius ſcripta fuerint, quæ debeant recitari. Temporibus itaque Gallieni cum iſte vir ſanctus in ciuitate Verona ſancta conuerſatione fulgeret, multorum ad ſe venientium animas ad amorem Chriſti ſancta prædicatione conuertebat.

B

Ita enim erat in ſermone affabilis, vt ex ipſius ſancto eloqnio in diuini amoris veneratinne accenderentur & mentes. Quin vt plurima omittam; cum quadam die a monaſterio egreſſus in flumine ageret piſcationem, erectis ſurſum oculis, vidit de contra quemdam hominem in plauſtro bouibus mergi in flumine, tanta enim velocitate ferebatur, vt omnibus demonſtraretur diaboli arte fuiſſe geſtum. Equidem ſanctus vir eleuans oculos dum vidiſſet, cognouit hoc ſactum diaboli eſſe; eleuata ſurſum manu fecit ſignum S. Crucis frequenti voce dicens: reuertere retro ſathana, ne perdas animam, quam Dominus creauit, quod ſignum vt vidit diabolus euanuit velut fumus; itaut cum clamoribus, ac ſtridore neſando de alta rupe diceret.

C

Et ſiquidem nunc me non permittis animas hominum lucrari, tamen paratus ſuum in patrias noras quę circumquaque ſunt ad impedimentum ſuum. Tunc S. Zenon ait. Non te permittet Dominus agere aduerſum ſeruum ſuum, tamen conare quoduis. His itaque actis cum vlulatu, & clamore diſceſſit, & feſtinans dæmon ingreſſus eſt palatium Gallieni, comprehenſa filia, quæ tunc in tempore parua erat, & parentibus vnica, cœpit crudeliter vexari. Tunc miſerabilis pater, ſimulque tota domus regia in triſtitiam verſa, cruciata affligebatur, eo quod ſic crudeliter ſuffocaretur; qua crudeli vexatione arrepta, cœpit per os eius dæmon clamare dicens: Non egrediar de corpore iſto niſi Zenon Epiſcopus venerit; mox vero vt hoc Rex Gallienus audiuit, miſſis apparitionibus ad perquirendum ſanctum virum, cœpit ſollicite demandare.

D

Tunc ex iuſſu Regis milites pergunt ad virum Dei, ille enim ſedebat ſuper lapidem, qui in proximo monaſterij erat, & piſcabatur in flumine; venientes vero milites, quia incognitus illi erat, cœperunt ſollicite interrogare ſanctum Dei ſacerdotem dicentes: Quis es tu homo Dei? indica nobis ſi videris Zenonem Epiſcopum, quem nos per iuſſum regis exquirimus, At ille reſpondens dixit eis: quam vis plures ſint homines in monaſterio noſtro de nomine iſto, tamen ad quos miſſi eſtis dicite, Ego enim quamuis tantillus, ſeruus tamen Chriſti ſuum Zenon. Tunc vero conſerentes milites adiuuicem dicebant: Quid multa loquimur? indicemus pro quo miſſi ſumus ad virum iſtum; reſpondentes vero dixerunt; rogat te Rex, & te vult videre. Reſpondit Zenon; quid meam vult videre Rex faciem, qui omnium Chriſtianorum inimicus eſſe non deſiſtit? At illi dixerunt. Ita enim rogat te Rex, vt filiam ipſius, quæ a dæmonio vexatur, ſanam reddas, quæ vnica illi eſt. Ille vero dixit eis. Ite, inquit, ecce ego ſubſequor uos, quia Dei mirabilia oportet vt omnibus manifeſtentur. Quo dicto, abierunt milites. Exurgens autem ſanctus ſacerdos fecit orationem, perrexitque ad palatium vbi cruciabatur Rex, & affligebatur pro ſua filia; quo ſanctus Dei dum iter ageret, ante peruenit quam ij, qui miſſi erant milites. Facto vero crucis ſigno, ingrediente palatium, cœpit mox per os infantulæ dæmon clamare dicens. Ecce Zenon tu veniſti ad expellendum me, & ego propter tuam ſanctitatem ſtare non poſſum. Quo dicto tenens ſacerdos manum puellæ, continuo exijt dæmon, & acclamare publica iam cœpit voce dicens. Et ſi hinc a te expulſus ſum, ecce Veronam veniens inuenies hos, qui præſentes ſunt impij, ſtantes in platea te expectantes. Sanam vero reddens reſtituit Regi filiam. Quod vero ſactum vt vidit Rex Gallienus ammiratione apprehenſus, coronam regalem, quam capite ſuo portabat, ſancto ſacerdoti obtulit dicens: tali medico, qui ſanam filiam meam reſtituit, muneribus nullis ſatisfacere poſſum, niſi vt tota voluntate ipſam, quam habeo coronam meam, offeram. Quod factum dum gereretur videntes multitudo populi, qui ad palatium conuenerant ab errore conuerſi crediderunt Chriſto Ieſu Domino noſtro, petentes ſacerdotem Chriſti, vt doceretur viam ſalutis, & baptiſmum in remiſſionem acciperent peccatorum. At vbi etiam ſacerdos accepit coronam à Rege, ſtatim diſtribuit pauperibus dicens, ſi Dominus operatur excelſa, ipſi referatur & gloria. Hoc ſacto ingreſſo ſacerdote Veronam ciuitatem, intrepidus, & ſecurus prædicabat in Chriſti nomine verbum, vt diaboli idola deſtruerentur, & in Chriſti honore Eccleſię conſtruerentur. Rumor etiam populi pagani ſuper eum ſæuiens, vt impedimentum pateretur exultabat; ſed vigilans in ſeruis ſuis Chriſtus, vincebat mendacia. Perfectis igitur his reuertens ad monaſterium agebat ſalutaria pro populi interceſſione, quod ab iuuente ætate in Chriſti amore agere

agete ſolitus erat. Qui dum hoc iuxta Dei adiutorium ageret, Dei voluntate quando placuit in pace receptus eſt. Et quia miraculis omni populo placuit, in honorem Dei, & ipſius S. Zenonis Rex Gallienus fecit Baſilicam iuxta fluuium, vbi nunc ſanctum corpus eius requieſcit; qui etiam venerabilis locus in nomine Chriſti miraculis coruſcat. Poſt vero aliquot tempus dum die ſancto natalis ipſius deuote populus vna cum Clero, & ſacerdote ad Miſſarum ſolemnia conueniſſent, fluuius ipſe ſuper ripam tanta inundatione excreuit, vt aqua vſque ad tectum, vel feneſtram excreuiſſet; quod videns etiam populus factum, ammiratione comprehenſus qui illuc adhonorem Dei & S. Zenonis ſacerdoris conuenerant fame, ſitiq; ſe perire acclamabant & dum tanta eſſet inundatio aquæ velut murus Baſilicæ circumquaque erecta erat, & intro aqua minime ingrediebatur; quantum enim virtus orationis eius apud Dominum obtinere poterat vt aquæ in ſpecie muri erectæ eſſent & ingredi locum venerabilem non auderent. Vnde accreuit veneratio, & timor aduerium Chriſti ſacerdotem, vt etiam infirmi veniant, & curentur, dæmoniaci veniant, & liberentur: & ſi quis ex fide vera ſanctum eius nomen inuocauerit, ſine dubio peritioni eius annuitur: multi etenim de longinquis regionibus venientes, obſeſſaque infirmitatibus corpora ad eius S. ſepulchrum iacentes, per ipſius S. Zenonis interceſſionem ad propria cum ſanitate, & gaudio reuertuntur. Ecce de multis miraculis ego inutilis Coronatus Notarius, quod compertum tenui, in paruo concluſi, ne legentibus, vel audientibus faſtidium generarem. Quod tamen fulget in Vrbe agitur. Regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Ex ijs, quæ refert Coronatus habemus Baſilicam Zenonianam iuxta fluuium exædificaſſe Gallienum; hinc corrigendus Panuinus, qui ſcripſit Pipinum Italiæ Regem Caroli Magni filium Baſilicam S. Zenonis procurante Rataldo Epiſcopo erexiſſe circa ann. 800. cum etiam ex multis priuilegijs conſtet longe ante eam eccleſiam cum monaſterio ædificatam fuiſſe. Eam Baſilicam reſtauraſſe Pipinum Italiæ Regem Rataldi Epiſcopi cohortatione oſtendunt Imperialia documenta Ludouici Pij Caroli Magni filij, Lotharij, aliorumque Imperatorum, quæ infra recenſentur. Ad huius rei veritatem poſteris conſecrandam, ſcripta fuit, ſed non ſculpta inſcriptio, ad templi faciem ponenda, quam hic lubenter damus, vt ab ijs, ad quos pertinet aliquando apponatur, inſcriptio vero, ita, eſt verbis concepta.

TEMPLVM QVOD CERNIS VIATOR
PRISCIS OLIM LONGOBARDORVM REGVM TEMPORIBVS
FVNDATVM
BELLORVM DEIN INIVRIIS
DIRVTVM
A PIPINO MAGNI CAROLI FILIO ITALIÆ REGE
AVGVSTIVS DENVO A FVNDAMENTIS
EXCITATVM
HOSTILIBVS SVBINDE FERE PETITVM INCVRSIBVS
D. ZENONI EXIMIO VERONÆ PATRONO
RESTAVRATVM
MARMOREIS PARIETIBVS ÆNEIS PORTIS ADHVC PERSEVERANS
INTER VRBIS MIRANDA CENSETVR

Porro S. Zenonis acta habentur apud Surium, de quo Petrus de Natalibus Catalog. SS. Martyrog. Rom. 12. menſis Aprilis. Eius dies feſtus triplici ſolemnitate in anno celebratur Veronæ nempe pridie idus Aprilis, quæ depoſitionis eius dies eſt 12. Kal. Iunias, quæ tranſlationis eſt, fitque ſolemnis proceſſio ab anno 808. vſque in hodiernam diem: & 4. id. Octobris, quæ ordinationis eſt.

His omnibus, quæ de S. Zenone diximus, addam inſcriptionem ponendam ad porphyreticam Pilam prope ianuam Zenonianæ Baſilicæ ſeruatam, hanc D. Zenonis iuſſu ex Syria à demone Veronam delatam fuiſſe, conſtans eſt piorum traditio.

PILA HÆC PORPHYRETICA
VVLGO S. ZENONIS
CVIVS DIAMETER OCTO STYLOBATES,
DVOBVS IN ALTITVDINE
OCTO IN CIRCVITV CONSTAT PEDIBVS
EX SYRIA VERONAM
AD D. ZENONIS IMPERIVM
MILLE FERE QVADRINGENTIS AB HINC ANNIS
IN ENERGVMENI SANITATIS SIGNVM
A DÆMONE QVAM CITISSIME DELATA
A VIATORIBVS LOCI SVSPICITVR.

Cæterum Zeno cum pietate, & fide & religione clariſſimus, tum multiplici doctrina illuſtriſsimus habitus eſt. Multa enim teſte Panuino ſcripſit Chriſtiano Antiſtite digna, quarum hæc ad poſterorũ peruenere notitiam; de Patiẽtia, Pudicitia, Fide, Spe & Charitate libros 3. de Iuſtitia lib. 1. de Timore lib. 1 de ſpiritu, & corpore lib. 1. de eo quod ſcriptum eſt quum tradiderit regnum Deo & Patri, ſermonem vnum, de ædificatione domus Dei, de Continentia, de Baptiſmo lib. 3 de Natiuitate Domini & Maieſtate, de Daniele tractatus 2. in Pſalmos 41. 42. 106 & tres ſequentes tractatus. de liuore, & inuidia, de hoc verbo Attende tibi, ne forte fiat & cet. de quatuor temporum ieiunio. De Pſalmo 20. de Auaritia tractatus 3. de feſto Paſchali. de Inuentione ad fontes. De ſomno Iacobi, de 12. cæli ſignis. de Fide ſuper Ionam: ſuper hiſtoriam Suſannæ. de die dominico, de Abrahamo. de Natiuitate Domini. de paſsione Arcadij Martyris in Mauritania eo tempore occiſi.

9 S. PROCVLVS, poſt S. Zenonem, Veronenſis Epiſcopus fuit, per illud ipſum tempus, quo Diocletianus, & Maximianus imperabant, Veronæque per Anolinum Prætorij Præfectum deſæuiebant in Chriſtianos, ſanctoſque Firmum, & Ruſticum ciues Bergomenſes Mediolani carcere macerabant, maiori in dies ſupplicio afficiendos. Proculus itaque tametſi ſenex,

A cum anhelaret ad palmam martyrij, adije ad Anolinum Præfectum libera voce confitetur Chriſtum, Firmi, Ruſticique ſe fatetur collegam, nihilque omiſit, quod ad irritandum tyrannum poſſe facere videtur. Sed Anolinus cum ex deſiderio cruciatuum delirare ſenem arbitraretur pugnis, fuſtibuſque mactatum extra ciuitatem eiecit. Ille delatus ad ſuos, qui in ſpelunca latitabant, conſolatus eſt eos, reddiditque certiores Firmum & Ruſticum per martyrium euolaſſe ad cælos, vt in actis eorumdem ſanctorum, ac Rom. Martyrologio legitur. Quantæ vero deuotionis fuerint nomina, & corpora prædictorum ſanctorum apud Veronenſes, licet agnoſcere, quod in ea vrbe quatuor vene-
B rantur delubra eiſdem dicata. Primum in Curte alta: ſecundum ad pontem nauiũ: tertium ad S. Georgium in Brayda, & quartum Fratrum Minorum, vbi, ex Veronenſium pia credulitate, eorum ſacra ſeruantur lipſana. Eorum etiam dies feſtus ſolemni ritu celebratur ex publico decreto XI. Auguſti. Paſſi videntur ſancti Martyres anno Chriſti 286. qui fuit Diocletiani tertius, & Maximiani in imperij conſortium adlecti primus, ſedente Caio Papa. Cæterum Proculus eum diſceſſiſſet Verona, ſacra orientalia loca peragraturus, ab Idolatris tentus, diuerberatus, ac diuenditus eſt, ſed paulo poſt libertate donatus, ex itinere pluribus patratis miraculis redijt ad Eccleſiam ſuam, poſt
C multos labores, editaque miracula migrauit ad ſuperos decimo Cal. Aprilis circa annum Domini 305. penes capularis ſenes centeſimum forte attingens annum, ſepultuſque eſt in crypta cum prædeceſſoribus ſuis, quam deinde eius nomini conſecrarunt, cuius ſepulchro hoc poſtea additum eſt epitaphium.

HIC CITO CONSENVI IAM ME
PRAECEDENTE LONGIOR AETAS,
VIVAMQVE DIV MELIORIBVS
ANNIS, PROCVLI EPISCOPI
CORPVS, ET SANCTORVM MARTYR.
COSMAE ET DAMIANI

SED

SED ET CONFESSORIS MARTINI RELIQVIAE REQVIESCVNT IN PACE

Hęc de Proculo ex Actis SS. Firmi & Ruſtici, Martyrologio Romano, & antiquis lectionibus Eccleſiæ Veronenſis libaſſe ſufficiat. De tempore vero, & ſub quo Imp. Proculus pro Chriſto pene martyrium ſumpſerit, aliter ſentiunt Tinctus, Bagara, Perettus, Panuinius, cæterique recentiores, qui de Præſulibus Veronenſibus ſcripſerunt; illum namque ſub Maximino Imperatore vixiſſe habent anno 236. ſub quo paſſos affirmant Firmum, & Ruſticum, vt in Actorũ eorundem initio habetur, & Proculum quartum Veronenſem Epiſcopum conei. nant. Verum meo quidem iudicio allucinantur, decepti ex ſcriptorum incogitantia, dum illi pro Maximiano, Maximinum in Actis ſcripſerunt. Porro ſeriem illam Veronenſium Præſulum à primo vſque ad octauum, & deinceps, vt diximus, qua Proculus quartus, & Zeno Octauus recenſentur, valde ſuſpectam habeo, nullamque eidem prorſus fidem habendam cenſeo, ab ijs tametſi doctiſſimis viris ad arbitrium, prout ferebat antiquata opinio, recitatam. Præceſſiſſe vero Zenonem Proculum clare habetur, cum Zeno ſub Gallieno, Proculus ſub Maximiano, & Diocletiano paſſi in Rom. Martyrologio legantur. Diocletianus autem imperare cœpit anno fere decimo ſexto poſt Galliení, inter quos medij regnarunt, Claudius, Aurelianus, Tacitus, Florianus, Probus, Carus, Carinus, & Numerianus. Acceſſit ad hæc omnia doctiſſimi viri Petri Paduani ex Ord. Minorũ conuentualium ſolida opinio, & annotationes eruditiſſimæ in eorundem ſanctorum Martyrum Actis, quibus clare oſtendit irrepſiſſe errorem, vt pro Maximiano, Maximinus inſcriptus ſit, & Proculum ſub Diocletiano, & Maximiano pene ſumpſiſſe palmam martyrij, cum Firmi & Ruſtici agonem pro Chriſto proprijs vſurpaſſet oculis, ac Proculum non quartum fuiſſe Veronæ Epiſcopum, ſed poſt S. Zeonem ſediſſe. Eius annotationes cum plurimi faciant ad hanc enodandam vetiratem, placuit pene ipſiſſimis verbis recitare, vt Proculus, Zenoque ſuis reſtituant .e locis. Habet itaque: Duos inſpexi illuſtratores hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Veronenſis Eccleſiæ, quos in aliquibus ſanctorum hiſtorijs erraſſe deprehendi, mihi aliud indaganti error fuit obuius, quod ſi huic negotio calamum & ſententiam admouero, non inanis forſitan ſit labor in penſius ad illuſtranda huius ſanctæ Eccleſiæ primordia. Raphael Bagara, & Baptiſta Perettus conſuerunt fragmenta hiſtorialia ſanctorum Epiſcoporum, & aliorum ſanctorum Veronenſium, quæ in libello congeſta prodierunt Venetijs ex typographia Andreæ Bocchini anno 1576. iubente Auguſtino Valerio memorabili Veronæ Epiſcopo. In eo ſanctum Proculum quartum Veronæ Epiſcopum vixiſſe habetur anno 236. quo paſſi ſunt ſancti Firmus, & Ruſticus ſub Maximino Imperatore. Tinctus lib. 5. cap. 4. voluminis, quod vernacula lingua contexuit de Veronæ nobilitate, hoc idem aſtruit, ſed inconſtans, & ſui oblitus eodem lib. cap. 4. ait. Proculum humanis ereptum, & cælo redditum anno Domini 170. & m quadraginta annos munus Epiſcopale obijſſet, quæ quomodo cohære poſſint, nemo eſt qui non videat: cum enim beatus Epiſcopus deceſſiſſe dicatur anno 170. turſuſque in Actis ſanctorum Firmi, & Ruſtici, qui, eodem Tinto teſte, martyrij laurea donati dicuntur anno 236. memoretur Proculus Veronæ Epiſcopus: aut in Sede Veronenſi ſtatuendi ſunt duo Proculi, ſenior vnus, qui obijerit anno 170. Iunior alter, qui martyrij cupiditate ſe ſanctis Firmo, & Ruſtico vltro adiunxerit; nec tamen voti compos factus, tandem diem ſuum, vocãte Domino, clauxerit in pace, aut Tintum, & eos, à quibus præfatam hiſtoriam deſſumpſit, erraſſe dicendum eſt. Erraſſe quidem vtroſque exiſtimo, quod eſt hominum familiare deliquium, præſertim in contexendis hiſtorijs eorum, qui à noſtris temporibus per quaſi ſeculorum decades diſſiti antiquitatis ruderibus obſtruuntur. Vt errorem oſtẽdamus chronologię, nobis eſt ineunda ratio. Sub Maximino, inquinne, ſanctos Firmum & Ruſticum martyrium abſoluiſſe anno Domini 236. nona Auguſti, quibus aſtipulantur Acta eorumdem ſanctorum, & quidem vetuſtiſſima, quæ apud nos extant, quæ ſic habent: *Regnante impijſſimo Maximino in ciuitate Mediolanenſi, facta eſt perſecutio maxima Chriſtianorum.* Hinc error veluti ex corrupto fonte defluxit, vt omnes aſſerent ſanctos Firmum, & Ruſticum martyrium ſubijſſe Mediolani imperante Maximino. At ſi ſenel oſtendero Maximinum numquam Mediolanum vidiſſe, neque tunc temporis, videlicet anno 236. imperij faſces tenuiſſe error euaneſcet, & ſenſim ad veritatis ind gînem iret ditigetur. Alexandro Seuero Imp. cum Mammęa matre apud Magontiacum ſeditione militum interempto, Maximino Traci tyronum Tribuno, inſidiarumque ſtructori delatum imperium eſt, qui expeditionem Germaniam ab Alexandro inchoatam proſequtus, Rheno tranſmiſſo, interiora Germaniæ ira diripuit, (teſte Iulio Capitulino) vt per cccc. mille barbarici ſoli vicos incenderit, greges abegerit, prędas abſtulerit, barbaroſque ipſius ferociam fugientes ad immeniarum, profundiſſimarumq; paludũ loca confugere coegerit, qua de re etiam Senatum edocuit, datis ad ipſum

ſum magnificis litteris, nec à vero abhor- A
rentibus, in quibus ſe non poſſe q æ geſſe
rit verbis complecti iactanter textatur.
Non poſſumus (inquit) *tantum loqui P. C.*
quantum fecimus per CCCC. *milia Germa-*
norum vicos incendimus, greges abduximus,
captiuos abſtraximus, armatos occidimus, in
palude pugnauimus, perueniſſemus ad ſyluas
niſi altitudo paludum nos tranſſire non per-
miſiſſet. In hac expeditione tres imperij
annos inſumpſit, cum audita Afrorum
defectione, qui ſibi Gordianum Proconſu-
lem Imperatorem aſciuerant; filiumque
Gordianum Cæſarem creauerant, quos &
Senatus approbarerat, furenti ſimilis, in
Italiam ſuperatis alpibus venit, nihil præ-
ter cædes meditans, Aquileiamque corona
circumdatam ſolo æquaſſet, niſi deficienti- B
bus exercitui commeatibus, quos vndique
prouidentia ſenatus contraxerat, militari
tumultu cum Maximino filio interfectus
feralis ſæuitiæ pœnas luiſſet, quod accidit
anno Imperij tertio expleto, & quarto in-
choato, Conſulibus, iuxta Caſſiadori Chro-
nicon Pio, & Proculo, ſiue Vlpio & Procu-
lo Pontiano, Olympiadis CCLIIII. anno
ſecundo, qui incidit in annum Domini
CCXL. teſte Euſebio Cæſarienſi. His, quæ
de Maximini Imp. annis diximus conſenſit
Herodianus illorum temporum ſcriptor
lib. 7. *Exacto* (ait) *imperij triennio exigua,*
leuique occaſione (vt ſunt lubricæ tyranno- C
rum res) *primo arma ſumpſerunt, rebella-*
runtque Afri. Non igitur ex Germania
mouit Maximinus exercitum, niſi poſt de-
latam Afrorum rebellionem, quæ exacto
imperij triennio emerſit, cuius certior fa-
ctus, ab actis in ſyluas barbaris, copias in
Italiam traduxit, Aquileiæque ſubſtitit vbi
occiſus eſt. Ipſemet Maximinus, cum
primum caſtra, e Germania mouiſſet,
in concione ad milites habita (quæ apud
eundem Herodianum habetur) oſtendit
ſe poſt adeptum imperium nunquam Ita-
liam vidiſſe, inquit, enim. *Non prius Ita-*
liam attigerimus, quam illorum (perduel-
lium) *maxima pars noſtris ſe pedibus aduo-*
luent; *Nec cauſam dixiſſet*, ſubdit Herodia- D
nus, *profectionem in Italiam edicit*, & in
libri calce. *Dum hæc Romæ geruntur inte-*
rea Maximinus confecto itinere Italiam at-
tigerat. Qua quaque igitur hæſitatione
remota conſtat Maximinum in Germania
ad imperij faſtigium euectum fuiſſe, in ea-
que Prouincia per triennium rebus ſecun-
dis labentibus belligeraſſe, in Italiamque
tandem irrupuiſſe, in cuius limitibus ob-
truncatus imperium, & vitam ingenti mor-
talium gaudio amiſit. Quorſum ergo ten-
dunt Acta dum inquiunt. *Regnante impijſ-*
ſimo Maximino in ciuitate Mediolanenſe;
ſi Maximinus imperio adepto nunquam
Italiam inuiſit? At aliquem reſponſurum
ſentio. Maximinum quamdiu nullis refra-

grantibus imperium obtinuit, vbique re-
gnaſſe, ideoque & Mediolani, licet in Ger-
mania degeret. Sed tam ſingularis Medio-
lani memoria innuit Principem tunc præ-
ſentem fuiſſe, vt ex Actis inferius producé-
dis colligitur, quod Maximino apparinó po-
tes, qui nunquã poſt adeptam purpuram
Mediolanum vidit. Acta mẽdoſa eſſe ſuſpi-
ſpicor, reſtituendumq; eſſe, pro Maximino
Maximianũ exiſtimo, irrepſit enim error ex
noméclaturę ſimilitudine quod clarius inſe-
rius oſtendemus. Satis igitur ex dictis con-
ſtat Maximinũ tribus, quibus regnauit, an-
nis nunquã Mediolanum attigiſſe: ſupereſt
vt oſtendamus anno 236. adhuc tribunum
tyronum egiſſe, cui muneri eum Alexan-
der præfecerat, nec ad Imperatoriam
dignitatem aſſumptum, niſi anno ſequenti
237. quod facile aſſequemur, ſi annum quo
creatus eſt Alexander recta ratione ſupu-
tabimus. Poſt quam Romæ ſublatum fuit
militum gladijs impiuriſſimum monſtrum
Eliogabalus, Alexander Mammeæ filius
capeſſiuit imperium anno Domini 224.
Olympiadis 250. anno ſecundo, ſeptimo
Idus Martij, ita Euſebius, cui conſen-
tiunt Baronius, & Panuinus. Imperauit
ex Lampridio annis tredecim, diebus no-
uem, à quo non diſſenſit Herodianus lib. 6.
licet dicat eum regnaſſe annos quatuor-
decim, nam intelligendum eſt de anno
quartodecimo inchoato, non expleto, tan-
demque decima octaua die Martij anno
ſalutis 237. turbas ciente Maximino, deſer-
tus, à militibus occiſus eſt Olympiadis 253.
anno 3. Hac ſtatuta cronologia, euiden-
ter apparet annum Domini 236. fuiſſe
poſtremum Alexandri Seueri, nec Maximi-
num adijſſe Imperium niſi anno ſequenti
237. die 18. Martij, qua perijt Alexander.
Dum igitur inquiunt auctores citati
ſanctos Firmum, & Ruſticum martyrium
conſumaſſe anno 236. nona Auguſti; ſub
Alexandro Seuero, non ſub Maximino ſta-
tuunt ſanctorum exitum, non dum enim
tunc temporis Maximinus Principatum
inierat; duplici igitur errore labuntur, nec
enim martyrio ſanctorum conſenſit an-
nus 236 nec ſub Maximino paſſi ſunt.
Non oſcitanter itaque percurrenda ſunt
Acta horum ſanctorum, vt hos nodos
diſſoluamus, ex his enim quæ nobis per-
uia ſunt, & notiora, ad ea, quæ obſcu-
ra, & caliginoſa ſunt facile perueniemus.
Hoc primum tamquam ex Actis certum
ſtatuendum eſt, Romanum Principem
tempore, quo ſanctus Firmus fuit ad
iudicium poſtulatus, Mediolani fuiſſe
ea enim quæ leguntur in Actis, non niſi
de præſente excipi poſſunt: nam in-
quiunt. *Regnante impijſſimo Maximino*
in Ciuitate Mediolanenſe, facta eſt perſe-
cutio maxima Chriſtianorum; & erat vir
quidam nomine Firmus Ciuis Bergomatis,
& hic

& hic erat nobili genere natus notiſſimus Imperatori, ſubſtantia autem eius erat copioſa valde, in orationibus, & ieiunyſ vacans, die noctuque Chriſtum deprecabatur, & diſtribuebat quotidie ſubſtantiam ſuam pauperibus, & hoſpitio ſuſcipiebat eos, qui perſecutionem patiebantur. [A] Hæc Acta de genere, & geſtis ſancti Firmi, antequam pro Chriſto certamen iniret, pergunt: *Tunc nuntiauerunt Imperatori dicentes Pyſſime Imperator, Firmus Chriſtianus effectus eſt, & blaſphemat Deos noſtros, & dicit eos dæmonia eſſe. Audiens hæc Imperator miſit Quæſtorem ſuum cum militibus, vt comprehenderent eum, cum autem perueniſſent ad locum, qui miſſi fuerant inuenerunt eum in viridario, & legebat vbi dicit Dominus in Euangelio Si quis deſeri quærit domum, & c.* [B] Non potuiſſet Imperator hæc omnia præſtare niſi Medinlani adſuiſſet, ſed clarius hoc innuunt Acta dum inquiunt: *Altera vero die ingreſſi ſunt in vrbem Mediolanenſium, & nuntiauerunt Maximino, quod adeſſent, & obuiaſſet eis Ruſticus, & qualiter ſe Chriſtianum profiteretur dicens, dulce ſibi pro Chriſto mori, & quomodo eum vinctum perduxerant. Tunc Maximinus Imperator iuſſit eos in cuſtodiam mitti apud Anolinum conſiliarium eius.* Habes ergo lector tempus quo de ſanctis Martyribus Firmo & Ruſtico habita fuit quæſtio Maximinum Mediolani adſuiſſe. At Maximinus, vt ſuperius viſum eſt (quamuis & ipſe ſæuiſſimus Chriſtianorum laniſta) poſt imperiale faſtigium nunquam Mediolanum adijt. [C] Potuit ne Maximinus in Germania cum hoſtibus acie dimicaſſe, vel eorum pagos diripuiſſe, & eodem temporis momento Mediolani interfuiſſe, ibique quæſtionés de Chriſtiana religione agitaſſe? Minime quidem. Alium igitur Imperatorem hæc omnia peregiſſe aſſerendum eſt, qui Mediolani interfuerit dum hæc agerentur. Quis nam autem hic fuerit, Maximianum Herculeum Diocletiani in Imperio conſortem extitiſſe opinamur, qui tunc temporis Mediolani morabatur a collega miſſus, vt nutantes Gallias ruſticanorum defectione, quibus præerat Amandus, & Aelianus, in [D] fide Romana firmaret. Audiamus Eutropium lib. 9. *Ita* (nempe Carino in Gallijs extincto) *rerum humanarum potitus Diocletianus cum tumultum ruſticani in Gallia concitaſſent, & factioni ſuæ Bagaudarum nomen imponerent, duces autem haberent Amandum & Aelianum, ad ſubigendos eos Maximianum Herculeum Cæſarem miſit, qui leuibus prælyſ agreſtes domuit, & partem Galliæ reformauit.* Ad expeditionem Gallicam pergens Maximianus Mediolani ſubſtitit, forte ad contrahendum exercitũ eum traiecturus in Gallias, cum ſibi delatus fuit ſanctus Firmus, qui vt pote nobili genere natus militiæ obnoxius erat. Antiquæ eorum ſanctorum Firmi & Ruſtici immagines, tum pictæ, eos nobis exprimunt ſub habitu militari. Contigit autem expeditio hæc Maximo, & Aquilino Conſulibus anno Domini 286. quo à collega Diocletiano in imperij conſotium fuit aſſumptus; etenim vbique fluctuantibus Romanis Prouincijs noſcens Diocletianus, ſe eſſe tantæ moli imparem, Maximianum imperij conſortem adlegit, & ad pacandas Gallias deſtinauit. Vbicumque igitur in Actis ſanctorum Maximinum legitur, Maximianus reſtituendus eſt, nam plane ſub Maximiano martyrij corona potiri ſunt. Quod eo magis coroboratur, quoniam in Actis ſæpius memoratur Anolinus, qui dicitur eiuſdem Imperatoris Conſiliarius, cui [B] poteſtatem delegauit torquendi ſanctos Martyres. *Tunc tradidit eos* (inquiunt acta) *Anolino conſiliario ſuo dicens niſi ſacrificauerint Dyſ meis diuerſis pœnis eos interfice.* Geminos reperi Anolinos ſenatorem: alterum, cuius libertus fuit Diocletiani pater: conſularem alterum, qui anno duodecimo Imperij Diocletiani, & Maximiani, anno videlicet Domini 295. cum collega Nummio Tuſco Conſolatum geſſit. huic prænomen fuit Annius Cornelius Anolinus, perquam familiaris fuit Maximiano, cui ad expeditionem Gallicam pergenti ſe comitem adiunxit, à quo poſterioribus temporibus etiam ad conſolatum fuit euectus. Quomodo autem inierit [C] Maximiani gratiam Anolinus, ſi licet coniecturis agere, & quidem non leuibus, ea ratione Maximiani fauorẽ aſſecutus reor, quia cum Diocletianus ex Anolinorum domo prodierit, patre eius Anolini Senatoris liberto, vt Diocletiano morem gereret, hunc Anolinum ad familiaritatem ſuam admiſit, quem & Conſulatu auxit, fuit ſane in omnibus Maximiano obſequentiſſimus, vt etiam ipſo adhortante Mediolani imperatoriam purpuram abiecerit, ſeque in ordinem redegerit, hoc idem præſtante Nicomediæ ſuaſore Diocletiano.

Quæ hactenus diximus, quibuſdam forſitan tamquam ex noſtro penu deprompta parum firma, quin & nutantia [D] videbuntur, ideo proferamus omni exceptione maius, & omnino in refragabile teſtimonium. Romanum Martyrologium die 9. Decembris agens de S. Proculo ait: *Veronæ ſancti Proculi Epiſcopi, qui in perſecutione Diocletiani colaphis, & fuſtibus caſus, e ciuitate pulſus, tandem in Eccleſiam ſuam reſtitutus quieuit in pace.* Perpende lector *in perſecutione Diocletiani*. Non igitur Maximini, perijt Maximinus anno Domini 240. vt demonſtrauimus, imperare cœpit Diocletianus ann. 284. vt euidenter oſtendit Baronius ad eum annum. Non igitur hæc ludibria perpeſſus eſt Proculus cum ſanctis Martyribus Firmo, & Ruſtico anno 286.

236. vt Bagata, Peretus, & cæteri teſtantur. Nec nobis faceſſit negotium, quod Proculus dicatur colaphis, & fuſtibus cæſus ſub Diocletiano, non ſub Maximiano: nam cum Maximianus perſecutionis rabiem in Chriſtianos acuerit ſuadente, & iubente Diocletiano, ea, quæ ipſius auſpicijs geſta ſunt, iure Diocletiano tribuuntur; tum etiam quia Diocletianus agens tunc in Oriente, non potuit adfuiſſe ijs, quę in Occidente Mediolani gerebantur. Cæterũ audienda ſunt, quæ nobis produnt Acta de Proculo in omnibus quidem conſententia ijs, quæ de eodem ex Roman. Martyrologio produximus. Delegato ſibi iure à Maximiano in ſanctos Martyres Anolinus Mediolano Veronam perecturus premiſit Firmum, & Ruſticum vinctos, ſatellitibus comitantibus. Veronæ Vicarij munere fungebatur Cancarius, qui excepit ſanctos ab Anolini ſatellitio ductos, eoſq; arctiſſimo carceri mancipauit, quem Acta *Cellulam ſecretoriam* vocant, ſed intempeſta nocte terræmotu oborto, expergefactus Cancarius ſtatim carcerem adijt, quem vt vidit cæleſti lumine perfuſum exanimis cecidit, ſed ſancti Firmi manu confirmatus, ipſe cum tota domo Chriſtianæ Religioni nomen dedit. Hæc à nobis in arctum deducta, latius Acta proſequuntur. Quo ad Proculum inquiunt: *Poſt vero dies ſex ingreſſus eſt Anolinus Veronenſium ciuitatem, & iuſſit vt præco clamaret, vt omnes adeſſent in craſtino ad ſpectaculum. Audiens hæc beatiſſimus Sacerdos Domini Proculus Epiſcopus, qui propter metum Paganorum cum paucis Chriſtianis non longe à muro ciuitatis in monaſterio ſuo latebat, eo quod Anolinus adueniſſet, vel quod ſanctos Dei cognouiſſet audiendos, eadem nocte in oratione peruigilans deprecans Dominum, vt mereretur in conſortium Martyrum coniugi.* Et paulo inferius. *Cum veniſſet ad domum Cancarij vbi erant ſancti Firmus, & Ruſticus, & coniungens ſe eis ſanctus Proculus gaudens oſculatus eſt eos, & dixit, bene huc aduenistis fratres, confortamini in Domino Ieſu Chriſto, & ſuſcipite me in hunc agonem, deſidero enim vobis fieri conſors, vt ſit nobis vna voluntas, & vnum certamen pro Domino noſtro Ieſu Chriſto, vt mereamur in gloriam eius introire, benedicere nomen ipſius, & dixerunt pariter Amen.* Ad ſanctũ colloquium eorum, qui ſub arctiori cuſtodia tenebantur, tam facile admiſſum Proculum ex conniuentia Cancarij proueniſſe exiſtimarem, qui Chriſtianus effectus, inuiſendi ſanctos Martyres Chriſtianis aditum non præcluſit. Sed reliqua ſubijciamus. Poſt edictum per præconem vulgatum die poſtera miniſtri ab Anolino miſſi, vt ad ipſius tribunal ſanctos Martyres ſiſterent, repererunt cum illis Proculum, quem vltro nexibus manus porrigentem, vna

A cum ſanctis ad Anolinum perduxerunt:
Vt Anolinus inſpexit venerabilis ſenis ſpe-
ciem, veritus ne ſi eum tormẽtis ſubijceret,
oborta ſenectutis commiſeratione, turbæ
cierentur, vel ad fugiendam ſæuitiæ inui-
diam, eum tamquam delirum colaphis
caſum e ciuitate depulit; ita Acta. *Requi-*
rens itaque Anolinus miniſtros ſuos quis eſſet,
qui cum ſanctis Martyribus rogauit alligari.
Tunc Anolinus dixit, non intelligitis quia
iam præ ſenectute delirat, & ſoluentes eum
miniſtri inſurauerunt eum, ita vt palmas in
faciem eius darent, & ſic extra ciuitatem eie-
cerunt. Ille etiam triſtis regreſſus eſt pro eo
quod à ſanctis Martyribus fuiſſet ſeparatus
B *& venit ad ſuos indicans eis quæ acta fue-*
rant. Non ne tibi videtur lector hæc om-
nia concinne reſpondere ijs, quæ de Pro-
culo Romanum Martyrologium expreſſit?
Sancti igitur Martyres Firmus, & Ruſticus
martyrij agonem compleuerunt 9. Augu-
ſti anno 286. qui fuit Diocletiani tertius,
& Maximiani in imperij conſortium alle-
cti primus, Maximo, & Aquilino Conſuli-
bus, ſedente Caio Papa iam annis duobus,
tertio decurrente: quo tempore Proculus
Epiſcopus ludibrijs, & verberibus affectus,
ſedeque ſua pulſus diu exulem egit, ſed
tandem reſtitutus ſenio, & laboribus con-
fectus vitam cum morte commutauit. Ad
quæ tempora vitam produxerit Proculus
C non eſt certum, licet certum ſit ſanctis
Firmo, & Ruſtico ſuperſtitem fuiſſe. Nihil-
ominus cum Romanum Martyrologium
aſſerat demum fuiſſe in Eccleſiam ſuam re-
ſtitutum, initium principatus Conſtantij,
Chlori, & Galerij Maximiani, qui proxime
Diocletiano, & Maximiano ſuffecti ſunt, at-
tigiſſe videtur circa annum 304. vel 305.
Sane in propriam ſedem reſtitui non po-
tuit imperantibus Diocletiano, & Maxi-
miano, quorum poſtrema tempora in
Chriſtianos ſeuuiora fuere prioribus, ſed
regnantium mutatione emollita ſæuitia,
vel tanto cruore, totque cædibus Chriſtia-
D norum exſaturata, pro ipſis etiam æquio-
ra tempora ſucceſſere, quibus Proculo
permiſſum fuit ad propriam ſedem remi-
grare. Cæterum quid ſenſerit Baronius
de ſanctorum Martyrum Firmi, & Ruſtici
paſſionis tempore, ſatis in Annalibus ex-
preſſit, per quos corrigendum eſſe quid-
in annotationib. Martyrologij ab illis diſ-
ſonũ reperitur, vt ſæpius teſtatus eſt: (nam
prius annotationes, poſterius Annales
edidit) Et licet eorum martyrium recen-
ſeat ad annum 303. poſtremum videlicet
Diocletiani, & Maximiani, nihilominus
non eſt exiſtimandum eo anno martyrium
ſubijſſe, congeſſit enim in eum annum
Martyres omnes, qui ſub ijſdem Impera-
toribus certo paſſi ſunt; incertus eſt ta-
men paſſionis annus. *Quoniam vero* (in-
quit ipſe ad annum 303. num. 1112. *hic*

vlti-

vltimus annus imperij Diocletiani, atque
Maximiani numeratur, qui & ſecundus per-
ſecutionis cenſetur (ſecundus videlicet quo
per publica edicta, tamquam in publicos
hoſtes ſæuitum eſt in Chriſtianos) *opere*
pretium exiſtimamus hic enumerare, & ſi
non omnes quidem Martyres ſub ijſdem Im-
peratoribus paſſi ſunt (nam id impoſſibile
eſſe putamus) illos tamen, qui in eccleſiaſti-
cis tabulis habentur ſuis, quibuſque diebus
natalitijs conſignati. illos inquam, quorum
certus, quo paſſi ſunt annus, minus habetur
expreſſus, quorum enim martyrij acta ſunt
dies, & Conſule adnotata, certis quibus paſſi
ſunt temporibus ſuis reponimus locis; reli-
quos autem qui ſub ijſdem Imperatoribus
martyrio coronati ſunt, ſed incertum eſt illo-
rum tempus. huius anni includimus termino.
Igitur certum eſt Baronio ſanctos Firmum
& Ruſticum ſub Diocletiano, & Maxi-
miano martyrio fuiſſe coronatos, licet an-
nus ſit ſibi incertus, & confuſa aliquando
Imperatoıum nomina ex amanuenſium
typographorumque lapſu docet idem Ba-
ronius ad annum 233. *Cæterum*, Inquit,
confuſſos ſimul eſſe pleroſque, nec ſatis diſtin-
ctos haberi Martyres, qui ſub Iulio Maxi
mino, alijs, qui ſub Galerio Maximiano paſſi
ſunt inuenimus, præſertim vbi nulla cuiuſ-
que prænominis facta mentio reperitur, cum
alioquin ſæpius librariorum errore Maximi-
nus, & Maximianus nomina inuicem mu-
tata eſſe certum eſt. In actis itaq; pro Maxi-
miano, Maximinus irrepſiſſe potuit, & Acta
mendoſa eſſe ita oſtendi poteſt. Diſerte
inſinuant Romanum Imperatorem, quem
Maximinum vocant, Mediolani fuiſſe cum
ſancti Martyres Religionis cauſam dicere
coacti ſunt, nam Bergomum mittit Quæ-
ſtorem cum militibus, qui comprehenſos
ſanctos Mediolanum ducunt, ad ipſius tri-
bunal ſiſtuntur, interrogantur, reſpon-
dent, ab Imperatore ad Anolinum præ-
ſentem tranſmittuntur; cui ius eos ſubij-
ciendi tortoribus tribuitur. Quis tam he-
betis ſenſus fuerit, qui diffiteatur Impera-
torem tunc Mediolani adfuiſſe? hæc au-
tem quæ exprimuntur in Actis per abſen-
tem, vel per vices gerentem peragi ne-
queunt. Subijciamus. Maximinus poſt ade-
ptam rempublicam Germanico bello de-
tentus ſemper biennio quo imperauit in
Germania fuit, numquam Italiam adijt,
quod innuit Capitolinus in Maximino, &
in Gordiano, fateri debemus Acta euiden-
ter mendoſa, & Maximinum alias in Ita-
lia fuiſſe præter quam cum Aquileiæ mœ-
nibus admouit exercitũ, vbi ingrati animi
vitium, vlciſcente diuino numine, ab iiſdẽ
militibus, quos in Alexandrum, quondam
beneficum dominum extimulauerat, tru-
cidatus eſt, & cum ipſo aulici omnes eius
interierunt, inter quos fuit Anolinus Pre-
fectus prętorij; rem ex Dexippo Græco

A hiſtorico narrat Capitolinus in Maximino
Iuniore his verbis: *Idem* (Dexippus) *ad-*
didit in conſpectu Maximini tam deſerti à
militibus Anolinum Præfectum prætorio ip-
ſius, & filium eius occiſum. Hic tamen
Anolinus longe diuerſus eſt ab Anolino,
de quo in Actis fit mentio. Non ignora-
mus Baronium in Martyrologij annot. die
28. Iulij quatuor memoraſſe Anolinos. Pri-
mum, qui Neronianis temporibus fuit ac-
cerimus Chriſtianorum perſecutor. Se-
cundum, qui ſub Maximino Imp. Præfectus
prætorio, de quo modo diximus. Tertium,
qui vixit ſub Valeriano, & Gallieno, de
quo quidem in Actis SS. Maximæ, Donatil-
B læ, & Secundæ, licet de eo Trebellius Pol-
lio, qui horum Impp. res geſtas effuſe ſcri-
pſit nullam mentionem faciat. Quartum
denique, qui Diocletiani, & Maximiani
tempeſtate Proconſul in Italia fuit, di-
raſque in Chriſtianos quæſtiones exercuit.
Hæc Anolinorum multiplicitas Veronenſis
hiſtoricis errandi occaſionem præbuit,
ideo breuiter denuo perſcrutandum eſt
quis nam ex his Anolinis fuerit, qui ſanctos
Martyres Firmum, & Ruſticum neci tradi-
dit. Primum præteteamus, qui Neronis
tempore vixit, ſecundum quoq; qui impe-
rantibus Valeriano, & Gallieno, in Chri-
ſtianos ius dixiſſe narratur, duo reliqui ſu-
C perſunt examinandi. Anolinus Præfectus
Maximini Prætorio Imp. ipſum continuo
aſſectari, eſſeque quaſi corporis cuſtodem.
Huius muneris opportunitate Aper Pręfe-
ctus Prætorio Numerianis Imp. cum à Per-
ſis, in Syriam Princeps demigraret lecti-
caque propter oculorum egritudinem ve-
lamentis demiſſis veheretur, ipſum nullo
conſcio interemit, quippe eius lateri ade-
quitabat, quaſi corporis cuſtos, vt innuit
Sigonius: *Nam ille* (Aper) *Præfetura*
Prætorij non contentus cum ad imperij faſti-
gium aſpiraret, poſtquam peruenit in Syriam
ipſum occulte in itinere interemit, militibuſ-
que Imperatorem videre poſcentibus reſpon-
dere pro concione non dubitauit non eſſe cur
D *de aſpiciendo Principe laborarent, nam ſe il-*
lum præſentem committere propter inuali-
tudinem oculorum non poſſe. Cum milites
ergo poſcant à Præfecto Prætorij Impera-
torẽ, ipſum corporis cuſtodem fuiſſe pro-
culdubio aſſerendum eſt. Anolinum ita-
que qui ſub Maximino eo munere fuit per-
functus, nunquam à Maximino auulſum, vt-
pote corporis cuſtodem, eſt exiſtimandum:
Maximinus autem Principatus ſui tempo-
re in Germania eſt commoratus numquam
Mediolanum vidit, nec igitur Anolinus
eius Prætorio Pręfectus; tum etiam, quia
Anolinus memoratus in Actis, Imperato-
rem præſentem alloquitur, petijtque ſibi
dirius in ſanctos Martyres, quę omnia am-
bos Mediolani fuiſſe indubitanter teſtan-
tur, Maximinus vero, vt non ſemel diximus.

Medio-

Mediolani nunquam fuit, igitur Anolinus,
de quo Acta loquuntur, alius fuit ab Ano-
lino Præfecto Maximini Prætorio. Tribus
ijs Anolinis exploſis, supereſt quartus Dio-
cletiani, & Maximiani contemporaneus,
qui in ſingulis dignitatibus, diuerſis tem-
poribus Imperatorum gratia perfunctus,
tandem ad ſupremum peruenit conſola-
tum, in quo conſortem habuit Numinum
Tuſcum. Anno Domini 286. Anolinus hic
fuit Conſularis Venetiæ, & Iſtriæ, quod
tum obſcure produnt Acta dum inquiunt:
*Profectus igitur erat Anolinus de Mediola-
nenſi ciuitate in partes Venetorum*, quo an-
no die 9. Augusti ipſo iubente ſancti Mar-
tyres cecidere. Conſentit Panuinus lib. 4.
Atiq; Veron. cap. 4. *Huius tempore*, in-
quit de Proculo loquens) *Firmus, & Ru-
ſticus Bergomenſes ciues à Cornelio Anolino
Venetiæ, & Iſtriæ Conſulari, Veronæ ob Chri-
ſtiana fidei confeſſionem, quæ iam capitalis
legibus* Romanis *facta fuerat, tenti diro car-
ceri mancipati ſunt, cum diu in fidei Chri-
ſtiana confeſſione permanſiſſent, ducti extra
orbis Verona ſupra Athesim elpas capite caſi
ſunt 5. Id. Aug.* Idem Anolinus anno 292.
Quinquegentianus, Mauritaniæ populis à
Romanis deſciſcentibus, in Africam traie-
cit Proconſulari dignitate à Maximiano
inſignitus, vt rebelles compeſceret. Anno
denique 295. eodem Maximiano fauente
Côſulatum iniuit, cum Nummio Tuſco ſæ-
pius memorato, vt ex his appareat eun-
dem Anolinum, qui Conſularis Prouincias
Venetiæ, & Iſtriæ adminiſtrauit, & ſub cu-
ius magiſtratu Firmus, & Ruſticus exceſſe-
re, poſtea Proconſulatum Africæ obtinuiſ-
ſe, indeque conſulatum. Hactenus de
Anolinorum Hiſtoriam, quantum ad rem
noſtram ſpectat dilucidatam. His firmatis
facili negotio reſponderi poteſt Philippo
Ferrario, qui in ſuis annotationibus, Pro-
culum vexatum ſub Maximino, ſanctoſque
Firmum, & Ruſticum Martyrio coronatos
affirmat, & quartum Proculum fuiſſe Vero-
nenſem Epiſcopum habet, ex mendoſis
Actis deceptus. Lapis inſuper parieti inſi-
xus prope ianuam Eccleſiæ D. Proculi, vbi
quartus Epiſcopus recenſetur, non eſt ve-
tuſtior 149. annis, Martyrologia, membra-
næ, picturæ, in quibus D. Proculus quartus
exprimitur Epiſcopus, trium ſeculorum
antiquitatem non excedunt, errorem ab
ijſdem Actis hauſerunt; quæ mendoſa eſſe
iam ſatis oſtenſum. Teuteriæ virginis hi-
ſtoria, hæc omnia claudet, quæ forte lar-
gius, quam per erat rebus ita poſcentibus
excreuit, hanc propter nexum cum Procu-
li geſtis, poſtremo tangimus: afferenda
ſunt quæ de Teuteria, & Tuſca Perrettus
memoriæ tradidit, vt palam fiat, quæ ab
alijs afferuntur, minus fideliter relata
fuiſſe. Inquit Perrettus pag. 70. *Teuteria
virgo ſtirpe quidem regia edita, ſed parenti-*

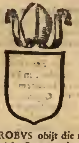
A *bus Ethnicis in Anglia nata eſt, quo tempo-
re populus regni illius, & vicinarum vrbiū
pars maxima gentilitatis errore adhuc deti-
nebatur. Hæc, diuina miſericordiæ munere
Catholica fidei doctrina iam erudita, bapti-
ſmum maxima cum deuotione ſuſcepit, in
dies magis Chriſtianis virtutibus proficiens,
quæ cum ob egregiam formam ab Oſualdo
Angliæ Rege impudice appeteretur, ſpretis
ipſius, & pollicitationibus, & minis diuinitus
monita patriam relinquens Veronam profe-
cta eſt, vbi cum audiſſet S. Tuſcam B. Procu-
li tunc Veronæ Epiſcopi ſororem non longe
extra muros antiquos ipſius vrbis in quadā
cellula loci quaſi deſerti vitam gerere ſolita-
riam, ad eam ſæpius acceſſit, & nacta occa-*
B *ſione non ſine miraculo, ipſa etiam in cellu-
lam ipſam intrauit*. Hucuſque Perrettus
in quo nec verbum quidem de Eleuterio
Pontifice, nec de Fugacio, & Damiano, ne-
que de Lucia Britannorum Rege, vt com-
miniſcuntur, ita vt videantur diuinare vo-
luiſſet, cum id aſſerant, quod nunquam di-
dicerunt. Quo ad Oſuardum Beda lib. 3.
Anglorum Hiſt. cap. 1. & deinceps Oſualdi
Regis Nortonimbriorum meminit, qui re-
gnauit anno 364. Nullus autem Oſualdus
Anglorum Rex ante annum relatum repe-
ritur apud Anglorum rerum ſcriptores,
nec Oſualdi tempus in Teuteriæ hiſtoria
memoratę Chronologiæ cohęret: Teuteriā
referunt obijſſe anno 236. quod quidem
C inuentum putarim, & gratis dictum, cum
in aliud tempus id eueniſſe fatendum ſit,
nec licet hic diuinare alijs iudicium eſto, ſi
vera ſunt quæ narrantur, Teuteriam ex
Anglia Oſualdi Regis illecebras euitantem
Veronam veniſſe. Nec ſatis miror, quod
de Tuſca Teuteriæ magiſtra, quam aſſerunt
Proculi ſororem, reiecerint alij in commen-
tarijs, cum vix incredibile ſit aſſerere, lon-
giorem vitam duxiſſe in cellula incluſam
non longe à ciuitate, quaſi in tutiſſimo
cœnobio emigraſſe ad cælos, cum Proculi
temporibus vbiq. locorum Chriſti fideles
ob imaniſſimas persecutiones in ſpeluncis
& cauernis dilateſcentes trahebantur ad
D ſupplicium, ad necem. Harum ſanctarum
Virginum Acta ſatis mendoſa apparent, &
in aliud tempus reicienda ſunt, cum per
Conſtantinum Imp. Eccleſiæ pax reddita
eſt, quod non multum diſtat à Proculi præ-
ſulatus. Agitur de Tuſca, & Teuteria 6. id.
Iulij in Veronenſi Eccleſia, quo die obijſſe
habetur, quarum ſacrata oſſa in Eccleſia
S. Tuſcæ dicata recondita ſunt, quam cum
poſt plurimos annos Anno Veronæ Epi-
ſcopus conſecraſſet in ea collocauit, inclu-
ſitque in marmorea arca, vbi cum per plu-
rima ſecula iacuiſſent Elias Ordinis Mino-
rum Epiſcopus Suellenſis in Sardinia, Gui-
di Memmi Epiſcopi Veronen. ſuffraganeus
& Eccleſiæ rector, arcam eleuauit an. 1427.
aliouе decentiori loco collocauit addidit
inſcri-

A inſcriptione, quæ & erroribus ſcatet. Hæc de Proculi Pontificatu ex viri clariſſimi annotationibus dixiſſe ſufficiat.

B 10 S. MAVRVS poſt Zenonem,& Proculum aliquandiu hanc rexit Eccleſiam, cumq. vitæ contemplatiuæ ſe totum dediſſet, ab Epiſcopali munere miſſionem impetrauit, conceſſitque in montem,vbi cum ad eius preces diuinitus fons erupiſſet,templum eius nomini dedicarunt, quod ad hæc vſq; tempora ætatem tulit. Septem omnino annos Maurus in eo vitæ genere exegerat, admonituſque ab Angelo ſecedens, Veronam verſus iter intendit, grauiſq; in itinere morbo præuentus eo loco vbi templum S. Felicis ſpectatur,animam Deo reddidit 11. Kal. Decemb. feſto ſonitu Veronę vltro perſtrepentibus campanis miraculo admonitus Ioannes Epiſcopus, qui ei ſucceſſerat C adcurrit ad corpus, Clero,populoque comitantibus manibus complicatam chartulam tenebat, quam nullus ei hactenus extorquere poterat; Ioannes illam ſibi ſeruari intelligens,fuſis ad Deum precibus,terque humiliter flexus,illam mirabili facilitate, ac tamquam Mauro porrigente excepit. Alta voce ſcriptum populo euulgauit, quo vita,reſque præclare geſtæ à ſancto continebantur. Lætante igitur populo defunctum deportarunt Veronam, atque apud S.Stephanum ſupremo officio demandarant. Eius dies feſtus notatur in Calendario Veronenſis Eccleſiæ 11.kal. Decemb. D In ſacrario prædictæ Eccleſiæ S.Stephani aſſeruantur vſque in hodiernum diem mitra, baculus paſtoralis, & chirothecæ ſancti Mauri.

11 S. IOANNES ſancto Mauro ſucceſſit, deceſſitque 8. id. Iunij tumulum accepit prope ſuum prædeceſſorem, de quo Martyrolog. Rom. ad hanc diem.

12 S. PROBVS obijt die 12. Ianuarij, ſepultus apud ſanctum Stephanum, vt cum Mauro, Ioanneque prædeceſſoribus quieſceret, virtutibus ac miraculis coruſcans poſt quem,vt habet Panuinus, *vſque ad anni Chriſti 160. ordo Epiſcoporum Veronenſium, quamquam vt exiſtimo integer, non tamen continuatus eſt. Nam quis inuicem ſucceſſor fuerit incompertum, tempora etiam quibus ſinguli vixerint, præter ſex, quos ſuis locis, & ſeculis exponam, & ſingulorum geſta obſcuriſſima ſunt, & incerta. Quæ res nimia iam vetuſtate, maiorumque noſtrorum fatali ignauia tenebris vetuſtatis oppreſſæ ſunt. Ego autem, ne quod à me fieri poteſt omittam, vllaque in re diligentia mea deſideretur, omnium Epiſcoporum Veronenſium, quorum tam geſta, quam tempora, & ordo incomperta ſunt, nuda nomina ordine alphabetico ſuggeram. Nam quorum ſecula inuenerim eos ſuis in locis concinnabo, atque ſi quid de ijs memoratu dignum fuerit, exponam.* Hæc ille. Illud ipſum cum Panuino ſentio, & quæ tum ab ipſo, tum vero per pauca ab alijs excerpta, modo dabo in obſcuriſſimis ſeculis obſeruata, prout illa dictauerint monumenta.

13 S. THEODORVS qui pietate, & doctrina inſignis, elegantiſſimis moribus, atque eccleſiaſtica eloquentia eximie enituit requieuit in pace 13. Kal. Octob. ſepultuſque eſt in Eccleſia S. Stephani, indeque poſtea translatus in Eccleſiam Cathedralem de qua translatione hæc habet Bagata. Corpus S.Theodori ex eccleſia Sancti Stephani translatum poſitum fuit in monumento marmoreo in auſtrali parte ipſius eccleſiæ, & ante monumentum altare

altare decenter ſtatutum in ipſius honorem, ſed poſtea noſtris temporibus, ſub Io. Matthæo Giberto Epiſcopo Veronenſi, inde translatum fuit cum eodem monumento marmoreo in altare capellæ S. Mariæ Virginis in eadem Eccleſia cathedrali, erecta effigie S.Theodori, in Palla eiuſdem altaris S.Mariæ, & in eadem Eccleſia eſt titulus S.Theodori. Quoniam vero in arca marmorea S.Theodori, in qua translatum corpus in Eccleſia cathedrali poſitum fuerat, inciſæ ſunt hæ literæ.

P.IVLIVS APOLLONIVS SIBI
ET ACTIÆ VALERIÆ CONIVGI
OBSEQVENTISSIME VIVVS PARAVIT
EIVSQVE CORPVS
IN ARCA
CONDIDIT ET LOCVM
SERVIO DEDICAVIT.

Quæ potius oſtendebant corpus hominis gentilis, quam Chriſtiani ſancti ibidem eſſe ſepultum; ideo arca illa ex conceſſione Iacobi Epiſcopi Veronenſis aperta fuit, in qua inuentæ ſunt literæ in lamina plumbea. HOC EST CORPVS S.THEODORI EPISCOPI cum inſignibus epiſcopalibus apertiſſimis. Vnde poſt plurimos annos ne idem dubium ex ipſis literis amplius oriretur, anno Chriſti 1489. in operculo ipſius arcæ hi verſus inciſi fuerunt.

Theodori corpus Veronæ Præſulis almi
Hoc iacet in tumolo conſcendit ſpiritus aſtra.
Sic eſt vt clerus vidit, populuſque fidelis
Mille quadringentis nouem & octoginta ſub annis.

13 S. INNOCENTIVS Veronæ Epiſcopus iuſtitia, innocentia, eximijſque virtutibus excelluit, multarum etiam rerum ſcientia nemine eorum, qui ante ipſum fuere Eccleſiæ ipſius Epiſcopi, inferior extitit, pie, ſanctèque deceſſit prid. Idus Martij, conditus iacet in Baſilica S. Stephani ſub altare S.Andreæ.

14 S. GAVDENTIVS charitatis, & ſanctitatis ſplendore inflammatus magna efficacia diuini ſermonis in perſuadendo excelluit; ad cælum euolauit pridie Id. Febr. qua die feſtum celebratur; cuius reliquiæ honorifice aſſeruantur in eadem Baſilica S. Stephani. De quo Martyrolog. Romanum.

16 S.LVPICINVS requieuit in pace 11. Kal. Iunij iacet in eadem Baſilica cum S.Lucillo, vt ſupra diximus.

17 S.LVCIDVS vir eximia ſanctitate fuit. Is contemplationi diuinarum rerum in primis deditus, omnium humanarum rerum curam presbyteris dedit, lectioni & orationi ſe addixit, vt populum poſſet in lege Dei erudire. Obijt 6. Kal. Octobris eius corpus conditum eſt in eadem Eccleſia S. Stephani. De quo eodem die Martyrolog Rom. Interfuit Lucidus Sardicenſi Concilio ſub Iulio Papa ann. 347.

18 S. ZENO huius nominis ſecundus, cuius mentionem facit S. Ambroſius in epiſt. 46. lib 6. Huius creduntur eſſe ſermones, qui ſub nomine Zenonis Martyris aſpexere lucem, vt egregie notat Baronius in Not. ad Martyrol. Rom. ad 12. diem Aprilis. Ibi optime colligit duos Zenones Veronenſes Epiſcopos fuiſſe non vnum.

19 SYAGRIVS immediate Zenoni ſucceſſit, ad quem S. Ambroſius ſupra
A citatam epiſtolam dedit, illumque appellat ſucceſſorem Zenonis. Vixit anno 380. ſub Theodoſio, de quo Ianuinus lib. 4. Veronen. Antiq. cap. 15. Vir illis temporibus, vt ſanctitate vitæ & nominis claritate, ita etiam facundia, & ſtudio propagandæ conſeruandæque Chriſtianæ pietatis excellentiſſimus. Hic eſt ille Epiſcopus, ad quem extant diuini Ambroſij Mediolanenſis Præſulis epiſtolæ duæ. In quarum priore hominem grauiter ille, ac ſeuere admodum arguit, de attentato ab eo in cauſa ſacræ puellæ cuiuſdam iudicio, docetque quamobrem illam ipſe ad ſe reuocauerit. In altera vero teſtimonio ſacratum literarum oſtendere nititur, quanta
B ſemper apud veteres habita caſtimoniæ ratio fuerit, quantoque ira diuina aduerſus eius violatores exarſerit, eoſque vltra ſit. Hic in ſermonibus ſuis ad populum illud admonere crebro ſolitus erat, vt Deum metuerent, ſapientiam admirarentur, bonitatem diligerent, eique aſſidue gratias pro innumerabilibus ab eo acceptis beneficijs agerent. Idem cauendum diligentiſſime a diaboli inſidijs monebat, ibique maxime eas ſuſpectas habendas, vnde abeſſe maxime exiſtimarentur. Fugiendas vero quantum poſſet libidines animi ſceleſtiſſimas, ac duriſſimas domi-
C nas, hominumque illorum ſermones attente audiendos, qui vitæ ſanctimonia clari, de vita beata, deque damnatorum ſupplicijs differentes, audientium in ſe animos ab impietate auerterent, maxime vero vitiorum omnium caput ſuperbiam deteſtabatur, quæ vna nos Deo, & hominibus inuiſos redderet, humilitatem vero ſummopere commendabat, ex qua veram animo pacem & tranquillitatem gigni aſſeuerabat. Hæc ille.

D

20 S. MAXIMVS de quo Martyrolog. Rom 4. Kal. Iunij. Non conſtat vbi huius ſancti corpus quieſcat; illi tamen erecta fuit extra Veronenſes muros ſatis decens eccleſia, cum ſacrarum Virginum cœnobio, quæ de nomine S. Maximi appellatur.

A

21 S.ALEXANDER in diuinæ legis meditatione die noctuq; verſabatur. Laborauit vir ſãctus in eo maxime, vt ſingulis mométis pro innumerabilibus beneficijs, quæ ipſe, cæterique omnes a Deo eorum auctore acciperent, gratias agerent. Studuit vt quotidie melior euaderet, & vt creſcente ætate pietatis, atque Chriſtianarum omnium virtutum cumulus in ſe creſceret. Ferunt crebro hoc verbum ab eo vſurpari ſolitum. Non eſſe illum bonum exiſtimandum, qui ſe meliorem effici in dies nõ ſtuderet. Deceſſit pridie Nonas Iulij requieſcit in Eccleſia S.Stephani, vbi illi, ſanctoque Blaſio eius ſucceſſori erectum fuit altare. De quo in Martyrologio Rom. hac die.

C

22 S. BLASIVS de quo in veteribus monumentis. Hic epiſcopalibus virtutibus præſtitit, in ſubleuanda egenorum inopia mirifice excelluit. quippe qui nulli (quantum in ſe eſſet) eius opem imploranti vnquam defuerit, in eo cum ſumma integritate, eximia doctrina, & ſancta quædam lenitas fuit. Obijt egregius Epiſcopus 10. Kal. Iulij corpus conditum eſt in eodem ſepulchro, in quo conditus fuerat S. Alexander eius præceſſor, ſub altari eorundem nominibus conſecrato in crypta Baſilicæ S. Stephani.

23 S.LVPVS de eo ita ſcriptum legi. Vir fuit admirandæ ſanctitatis, & doctrinæ. Oues Chriſti ſuæ fidei creditas cuſtodiuit
B diligentiſſime, verboque, & exemplo in vita non deſtitit paſcere. poſt Epiſcopatum ſumma cum laude adminiſtratum, magnum omnibus ſui deſiderium relinquens, obijt quarto Nonas Decem. & in Baſilica S.Stephani ſepultus eſt. De quo Martyr. Rom. hac die.

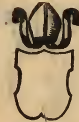

24 S. FELIX magnum ſemper Chriſtianæ pietatis propagandæ ſtudium & egregiam quondam morum probitatem præſetulit, & ideo quo tempore Veronenſi populo præfuit, varias & illuſtres eius virtutes, quibus præſtitit, omnes admirabantur. Cum animas multas Chriſto Domino eſſet lucratus, obijt 14. Kal. Aug. ex Martyrol. Rom. Conditus iacet apud ſuos prædeceſ-
D ſores. Huius Sancti nomini Veronenſes Eccleſiam conſecrarunt non longe a monaſterio S.Gabrielis, ſpectaturque hodie ſupino colli impoſita arx de nomine ſancti Felicis appellata; ſupra porta ipſius arcis eſt imago vetus Epiſcopi, ſub qua ſunt hæ litteræ.

M.CCCC PRIMO
XXXI. L. N. SECVNDO.

S.MO-

A

25 S. MODERATI eiuſdem ſedis Antiſtitis feſtum celebratur 10. Kal. Septemb. de quo legitur. Moderatus Veronæ Epiſcopus toto Epiſcopatus ſui tempore moderationem retinuit: iuris ſeueritatem clementia ita temperauit, vt eum & amarent, & vererentur omnes; eiuſque voluntatem, atque auctoritatem libentiſſime ſequerentur, in pauperes ſe liberalem exhibuit. Obijt decimo Kal. Aug. iacet ſepultus in eadem eccleſia S. Stephani prope aqnam Inſtralem.

26 S. SALVINVS fuit vir cum omnibus huius ciuitatis Epiſcopis in omni virtutum genere comparandus, omnes cupiditates, quibus in hac vita veluti quibuſdam fluctibus homines agitantur, magno animo edomuit, humilitatem Chriſtianarum virtutum præcipuam dilexit maxime, aſſiduis ieiunijs, & orationibus omnes naturæ impetus ſedauit; tantam ſanctitatis famam & conſecutus, vt iam diuinus vir ab omnibus haberetur. Ingenium in eo fuit præclarum, admodum excellens doctrina, ſermo ſuauis, mores leniſſimi & placidiſſimi. Obijt quarto Idus Octobris, ſepultus in Baſilica S. Stephani prope anteceſſores.

27 S. ANDROMICVS vita, doctrina, & miraculis illuſtris euolauit ad ſuperos 18. Kal. Decemb. Sepultus eſt in ſupradicta Baſilica S. Stephani. Memoratur in tabula vetuſta marmorea, quæ ad ingreſſum portæ meridianæ ipſius Eccleſiæ columnæ inſerta eſt.

B

In hac Eccleſia ſanctorum Confeſſorum
Huius ciuitatis corpora Epiſcoporum
requieſcunt
Scilicet Simplicij, Petronij, Innocentij,
Felicis,
Saluini, Theodori, Senatoris, Probi,
Andronici,
Mauri, & etiam Mama confeſſoris,
atque Virginis
Chriſti venerabilis Placidæ, & reliquiæ de

C

Ligno Crucis Domini, de capillis Virginis Mariæ
Et S. Stephani Protomartyris, atque aliorum
Quadraginta Martyrum, & cæterorum
innumerabilium
Sanctorum.

D

28 S. VINDEMIALIS de quo agitur prid. Kal. Martij. apud S. Stephanum tumulatus iacet. De eo hæc pauca in monumentis. Vendeminalis Veronæ Epiſcopus in hoc elaborauit maxime, vt rebus omnibus humanis contemptis commiſſum

ſibi a Domino gregem exemplo & doctrina paſceret, vir Chriſtianæ religionis amātiſſimus moribus mitiſſimis Epiſcopali munere magna cum laude & cum Veronenſis populi vtilitate functus eſt.

29 S. SYLVINVS fuit Epiſcopus Veronenſis, qui, vt habent acta, in tradenda Chriſtiana doctrina magnopere ſemper laborauit; induſtria ſua eſt conſecutus, vt magnam ciuitatis partem a Chriſtiana pietate alienam, ad fidem Domini conuerteretur. Vir Dei nunquam lætus videbatur, quam cum eleemoſynas pauperibus largiebatur, ieiunijs & precarionibus ita deditus erat, vt ijs tanquam quibuſdam delicijs delectari videretur: deceſſit prid. Id. Septemb. in eadem Baſilica S. Stephani exceptus.

30 S. LVPERIVS eius feſta die celebratur 17. Kal. Decemb. eius reliquiæ honorifice aſſeruantur in Eccleſia S. Proculi. Vir Deo & hominibus gratus, dum epiſcopatum geſſit, præter multiplicem rerum cognitionem, qua maxime præſtitit, valde ad ſubleuandos egenos natura propenſus fuit, ita vt pupillorum, & viduarum patronus, & pater ſuo tempore ſit habitus.

A

B

31 S. MANIVS obijt 4. Non. Septem. qui dum vixit perpetuo ſtudio incumbit, vt Veronenſes populos ſoluti verbo, & exēplo conſolaret, fuit in eo doctrina ſingularis, ac etiam præclara quædam eloquentia, vt animas Chriſto in ſuo epiſcopatu lucratus ſit. Cuius corpus honorifice eſt elatum multiſque cum Veronenſium ciuium lacrymis in Baſilica S. Stephani ſepultum.

C

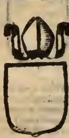
32 S. PETRONIVS Eccleſiæ Veronenſis amplificator fuit, deceſſit 8. Id. Septem. tumulatuſque eſt apud S. Stephanum miraculorum gloria elatus, doctrina & eloquentia illuſtris.

D

33 S. CERBONIVS ad hanc dignitatem adlectus deceſſit 6. Id. Octob. ſepultuſque eſt in Baſilica S. Proculi: de quo Martyrolog. Rom. vir fuit euangelicæ propagan-

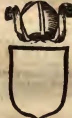
pagandæ incredibili ſtudio inflammatus & mirabiliter extirpandis hæreſibus deditus.

34 S. SIMPLICIVS floruit circa ann 490. facto functus eſt 12. Kal. Decembris. De quo Martyrolog. Rom. Panuinus ſcribit Simplicium tumulatum fuiſſe in Baſilica S. Stephani in ſepulchro Galliæ Placidiæ, Valentiani 3. Imp. filiæ, habetque Simplicium fuiſſe virum humanarum, ac diuinarum rerum peritiſſimum. Cum doctrina, ac rebus egregie geſtis Eccleſiam Veronenſem illuſtraſſet, amplificaſſetque circa annum Domini 500. beato fine quieuiſſe. Porro de beata Placidia hæc ſcripſit ex vetuſtis monumentis idem Panuinus. Eo tempore, quo Genſericus Vvandalorum in Africa Rex Vrbem Romanam cepit, & diripuit, inter reliquos captiuos, quos ſecum in Africam duxerit, fuere Valentiniani 3. Auguſti vxor Eudoxia, & duæ eius filiæ virgines Honoria & Galla Placidia, ex quibus Honoriam Transmundo filio ſuo vxorem dedit. Galla vero Placidia haud multo poſt in Italia remiſſa libera, Olybrio Occidentis Imperatori nupſit. Quo mortuo viduitatem, & caſtitatem profeſſa, ſe ipſam diuinæ tradidit philoſophiæ, atque Hieroſolymam vſque profecta, ibidem in Dei timore aliquot tempus manſit. Reuertens autem in Venetiam applicuit, Veronamque cum veniſſet, a Rege Italiæ Theodorico, & vniuerſo Veronenſium populo honorificentiſſime ſuſcepta eſt, multiſque, ac magnis muneribus donata. Quum autem aliquanto poſt tempore Rauennam proficiſci pararet, a ciuibus rogata, per integrum annum Veronæ ſubſtitit, vbi diuina virtute plura miracula, & prodigia faciebat. Nam inter reliqua nobilis matronę Orabilis filiam Drudam graui ægritudine vexatam, ſine vlla medica ope ſolis precibus liberauit, atque non longe poſt leui febre correpta, Veronæ pie quieuit 7. Idus Octobris. Cadauer in eccleſia S. Stephani in Caſtello ſumptuoſo funere conditum. Quæ Baſilica olim Veronæ Cathedralis erat. In qua, præter vnum & xx. ſanctorum Epiſcoporum Veronenſium corpora, iacent etiam cadauera ſanctorum xl. Martyrum Veronæ ſub Diocletiani perſecutione cæſorum: item IIII. ſanctorum Innocentium corpuſcula. Ibidem etiam ſepultus eſt Marcianus illuſtris in Italia patritius, qui Coſ. fuit anno Chriſti CDXX.I. ſub Leone Imperatore. In eodem porro ſepulchro in quo beata Placidia, tumulatus etiam eſt noſtræ vrbis Epiſcopus S. Simplicius, quem per hæc tempora vixiſſe conſtat. De Simplicio agitur in eccleſia Veronenſi 5. Id. Octob.

35 S. SERVVLVS defunctus eſt 4. Kal. Martij in eadem Baſilica ſepultus. Bonus Dei ſeruus, toto ſui Epiſcopatus tempore, ita Deo inſeruiuit, vt omnem humanam laudem contemneret, omnes cogitationes omnia ſtudia, omnes demum actiones ad populi Veronenſis ſalutem referret.

36 S. VERECVNDVS vir pius religione, doctrina, & morum grauitate Veronenſem Eccleſiam mirum in modum illuſtrauit. Obijt vero 11. Kal Nouemb. FL. Anicio V.C. ſine collega Coſ. Iuſtino ſeniore Auguſto, & Theodorico Italiæ Rege anno 523. ſepultuſque eſt in æde omnium vetuſtiſſima S. Petri in arce ſupra theatrum vetus fabricata, cuius tumulo hoc eſt inciſum epitaphium.

HIC REQVEISCIT IN PACE
SANCTÆ MEMORIÆ
VERECVNDVS EPISCOPVS

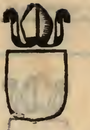
Vacanit Veronenſis ſedes poſt Verecundi obitum menſem vnum, dies 25.

38 S. VALENS Verecundo in Epiſcopatu ſucceſſit, omnium votis 6 id. Decemb. ſuffectus eſt, qui cùm iiſdem artibus & ſtudijs, quibus ſancti prædeceſſores ui, vixiſſent, populumque in vera religioſe an. 7. menſes. 7. & dies 18. rexiſſet, 7. Kal. Aug. poſt conſolatum Lampadij & Oreſtis VV. C. Anno Chriſti 531. Iuſtiniano Magno Imp. & Athalerico Italiæ Rege migrauit ad Dominum. Corpuſculum cum ſolemni funeris pompa in æde S. Petri in arce prope prædeceſſorem ſuum collocatum eſt; cum annis plus minus 45. vixiſſet. Quæ omnia ex eius ſepulchri inſcriptione ita liquent exarata.

HIC. RDQVIESCIT. IN PACE
SANCTVS. VALENS.
EPISCOPVS. QVI. VIXIT. ANNOS.
PL. M. XXXXV. ET SEDIT
EPISCOPATVM. ANNOS
VII. MENSES VII. ET DIES
XVIII. ET RECESSIT. SVB P.
VII. KAL. AVGVSTAS.
P. C. LAMPADI. ET
ORESTIS VV. CC. IND. VII.

A

38 SOLATIVS vixit temporibus Pelagij 2. Papæ, ſubſcripſitque, cum pluribus alijs Iſtriæ Epiſcopis decreto Heliæ Pa-
B patriarchę de transferenda ſede ad Inſulam Gradus, de qua agit Dandalus in Chronic. & vetus codex Bibliot. Barberinæ de Nouæ Aquileiæ Patriarchis; ſub Solario Epiſcopo, ſcribunt cum Panuino alij ab Abbate Feroce Monaſterium vetuſtiſſimum S. Mariæ de Organo extructum fuiſſet, referuntque fundationis diploma ab eodem Pelagio Papa 2. editum, cuius exemplar, idem ipſe Panuinus affert, verum enim ibi plura recenſeantur, quæ longe à veritate toto cœlo aberrant, aliorum iudicio ſaniori examinanda relinquo, illudque tanquam adulterinum, vel valde ſuſpectum in medium afferre volui, priuilegium ita excriptum fuit.

C Pelagius Vniuerſalis Epiſcopus. Paulo dilecto in Domino filio ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Patriarchæ perpetuam in Domino ſalutem. Cum magna nobis ſollicitudine inſiſtit cura pro vniuerſis Eccleſijs Dei, ac pijs locis vigilandum, ne aliquam neceſſitatis iacturam patiantur, ſed magis propriæ vtilitatis ſtipendia conſequantur. conuenit nos tota mentis apetitione Eccleſiarumque locum earundem ſtabilitatem integritatem maxime procurare, vt Deo Omnipotenti ſit acceptabile idquod pro eius ſancti nominis honore & gloria ſtudemus confirmare. Vnde quia poſtulaſtis à nobis, quatenus Patriarchatus S. Aquileienſis Eccleſiæ cænobium
D quod Ferox Abbas extra muros ciuitatis Veronæ in loco, qui dicitur ad Organum conſtruxit, quod veſtræ ſubiecit ditioni cum omni ſuo honore, & ſuis pertinentijs totum confirmaremus, inclinati veſtris precibus & per interuentum, atque petitionem Sereniſſimi Tiberij Conſtantini Imperatoris, conſentiente quoque Solacio Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopo, vobis veſtriſque ſucceſſoribus Apoſtolica auctoritate concedimus, & per huius noſtri priuilegij paginam cænobium S. Mariæ ad Organum confirmamus, ſtatuentes quoque ipſum vobis Monaſterium cum omnibuus terris cultis, & incultis, ſeu decimationibus, cum omnibus vtenſilibus,

vel

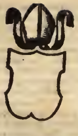
vel appenditijs quæſitis, vel inquirendis, nec non ipſius loci Eccleſiæ aſſuetis ordinationibus conſecrationem, & omnnim ſub iure noſtro atque dominio, veſtrorumque ſucceſſorum ſubiacere, atque pertinere corroboramus, ſtatuimus, & Apoſtolica cenſura ſub diuini iudicij obteſtatione & anathematis interdicto, vt nullus vnquam noſtrorum ſucceſſorum Pontificum, nulluſque Epiſcopus, nullaque magna, vel parua perſona quamlibet ordinationem Abbatis facere præſumat, niſi noſtro conſenſu, noſtrorumque ſucceſſorum. Si quis vero, quod non optamus, temeratio auſſu, noſtri huius Apoſtolici priuilegij traſgreſſor extiterit, ſciat ſe auctoritate Dei Omnipotentis, & Apoſtolorum Petri & Pauli, & noſtra, qui eorum vice fungimur, maledictum, & anathematizatum. Qui vero pro intuitu cuſtos & aſſeruator huius priuilegij extiterit benedictionis gratiam à noſtra ſede, & à miſericordiſſimo Deo noſtro conſequi mereatur in ſæcula. ſæculorum.

Scriptum per manus Laurentij presbyteri S. R. E. Bibliothecarij menſe Martio Indic. III. Bene valete.

Ego Pelagius Rom. ſedis Pontifex SS.
Ego Solacius Veronenſis Epiſcopus.
Ego Ferox Abbas Monaſterij.

39 IVNIOR vixit temporibus S. Gregorij Papæ primi. Hunc apud Paulum Diacon. in Hiſt. nominatum inuenio inter decem Epiſcopos, qui Cõcilio Mariano adfuerunt, quo in Concilo Seuerus Patriarcha Aquileienſis, peccatum ſuum & faſſus, & deteſtatus eſt, quod antea Smaragdi Patritij ſuaſu vna cum aliquot ſuæ ditionis Epiſcopis in Manicheorum ſectam conſenſiſſet, ac Rauennam ab eo perductus, cum Ioanne Epiſcopo Rauennate amicitiæ fœdus confirmaſſet: qui Ioannes à Vigilio, & Pelagio ſummis Pontificibus, à Romana Eccleſia deſciuerat. Multa alia geſſiſſe Iunior hic Epiſcopus memoratur à Pannino cap. 9. lib. 5. Veron. Antiq. Iunioris item meminit Baronius ad an. 590. Et Sigonius 588.

40 PADERNVS Epiſcopus fuit regnante Luitprando an. 720. vir in diuinis ſcripturis eruditiſſimus, de quo in vetuſta hac inſcriptione, quæ in columnella inciſa eſt ſub ara maxima Baſilicę S. Georgi in valle Pulicella mentionem fieri inueni apud Panuinum.

IN NOMINE. DOMINI. N. CHRISTI.
DE DONIS
S. IOANNIS BAPTISTÆ
DEDICATVM EST .... SVB
DOMINO N. LVITPRANDO REGE
ET SVB PATERNO DOMINO
EPISCOPO ET CVSTODIBVS
EIVS VIDAIANO
ET TANCOL.
PRESBYTERIS ET REFOL.
GASTALDIO GONDELIF.
INDIGNVS DIACONVS
SCRIPSI.

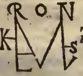
Vixit Paternus longo tempore in huius Eccleſiæ adminiſtratione, eoque forſan viuente Karolusmanus Rex, Caroli Martelli natu maximus, Pipini cognomento Craſſi nepos, Pipini Breuis, Ægidij Rothomaſis Archiepiſcopi & Griſonis germanus frater, Caroli Magni Imp. patruus an. 745. Baſilicam, & Cœnobium S. Zenonis inſigni priuilegio exornauit, vt ex vetuſtiſſimo exemplari intelligi poteſt ex Archiuio eiuſdem cœnobij excerpto, ita enim ſcriptum eſt:

In nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis Karolomannus diuina ſauente gratia Rex. Si de rebus tranſitorijs Deo, & ſanctis, vel Deo dicatis hominibus noſtra conſolamina præbeamus inde nobis manſura gaudia prouenire liquido credimus, & iuxta Datoris vocem in hoc ſæculo centuplum accipiemus, & quod melius in futuro eſt, vitam poſſidebimus æternam. Qua propter nouerit induſtria omnium fidelium noſtrorum præſentium ac futurorum, qualiter noſtrorum cæterorumque fidelium aſſenſum præbentes pro anima Pipini aui, & Karolo Martelli patris mei, ac noſtra, ac omnium fidelium defunctorum dedimus Monaſterio ſancti Zenonis curtem noſtram nomine Diſcen-

Diſentianum iuxta ripam laci poſitam cum omnibus ædificijs ſuis, & pertinentijs, terminiſque ſuis, & cum mancipijs duobus, ideſt ſeruis Germanis, cum Caluulo, & Orthoberto cum vxoribus eorum, ac filijs, & cum terris cultis, & incultis, campis, agris, monticellis duobus, ſiluis, paſcuis, pratis, aquis, aquarum decurſibus, molendinis, & cum omnibus adiacentijs ſuis mobilibus, & immobilibus, quæſitis, & inquæſitis, vſque Maguziano, & ripas, piſcationes, & venationes, paſcuas vſque ad arcem Mineruæ Scouolo, ac per totas ripas lacus, ſeu cum omnibus caſis, & rebus, quæ Adelbertus habet in Iſola, ac in ſcuuolo cum filijs, & filiabus, vineis, campis, & oliuetis, & omnia ad eumdem pertinentia à meridie per ripas lacus, piſcationes, ac venationes vſque Sermionem, & piſcariam, & per totam ſiluam de Lugana, venationes porcorum, ceruorum, capreolorum omni tempore ſine omni hominum contradictione. Hæc enim omnia ſupra taxata in memoratis locis, & caſtrum cum curte, & plebe iuxta ripam lacus poſitam, & Deſentianum nomine cum omnibus ſuperius nominatis donare præuidimus de noſtro iure, in ius, ac proprietatem monaſterio, S. Zenonis ſito foris ciuitatem Veronam iuxta ripam Atheſis, & in ius, & proprietatem tradimus, atque transfundimus. Quatenus perpetuis temporibus ea omnia ſuperius nominata teneat, atque poſſideat, liberamque in omnibus habeat poteſtatem Abbas Deodatus, qui nunc eſt, ac ſui ſequentes perpetualiter tenendi, donandi, vel quid quid libuerit faciendi, nullo ſucceſſore noſtro vnquam interrumpente, vel mutãte: ſed maneat hæc noſtræ authoritatis largitio perpetuis temporibus, firma, ac inconuulſa tam ipſi præfato Abbati, quam etiam impoſterum cunctis ſequacibus ſuis; ac vt hæc authoritas noſtræ largitionis ab vniuerſis fidelibus per cuncta futura tempora firmior habeatur, ac verius credatur, ac diligentius conſeruetur manu propria noſtra confirmauimus, ac ſigillo noſtro ſigillari iuſſimus.

Signum Ka

inuictiſſimi

rolimanni

Regis.

Mandauin. Not. aduicem Theot. Maiſ. rog.
Dat. 11. Non Octob. anno 3. regni Karolimanni ſereniſſimi regis in Baioraria, & in Italia 5. indict. 12.
Actum in clauſtro S. Zenonis in Dei nomine feliciter: Amen.

Hocce priuilegium Karolimanni clariſſime oſtendit Zenonianam Baſilicam cœnobiumque, vt dicebamus, ante Pipinum Regem Roraldumque Veronenſem Epiſcopum ædificatum fuiſſe; quod autem in documento ſcribatur anno Karolimanni 5. in Italia, cum mihi non conſtet ex hiſtorijs illum fuiſſe Italiæ Regem, poſſem quidem diuinare regium titulum Italiæ donatum à Rom. Pontificibus Carolomarrello patre, eidemque ſucceſſiſſe idem Karoluſmannus ante exactos Longobardos Reges. Italiæ Regnum in Longobardos vſque ad Deſiderium perdurauit, qui à Carolo Magno captus anno 774. vel vt alijs placet 776. & in Galliam deductus finem Longobardorum regno dedit. At cum Martellus Karolimanni pater Eccleſiam Romanam, ac Gregorium III. Pontificem à Longobardis viribus, quibus Luitprandus præerat, vindicauerit anno 739. vt Genebrardus refert lib. 3. Chronolog. ex quo, vt ipſe teſtatur, multæ benedictiones in eius poſteritatem redundarunt; potuit inquam eſſe quod tunc Karolomanno eius filio regium nomen in Italia impoſuerit, Gregorio annuente. Monumentum conſtat ex indictione duodecima, datum anno 743. qui cum dicatur quintus regni Karolimanni in Italia, ſequitur eius primum fuiſſe 739. quo tempore pater eius Martellus Gregorium ab armis Longobardicis vindicauit. Sed hæc omnia gratis, & ſine fundamento diuinare licuit, & monumentum alioquin digniſſimum, ab aliquo ob maximam inſcitiam olim vitiatum; fabulandi occaſionem dediſſe, cum pro certo ab omnibus habeatur primum ex Francorum Regibus, qui Italiæ Regni titulum ſortitus ſit, Carolum Magnum poſt deuictum Deſiderium fuiſſe. Cæterum Karoluſmannus cum Pipino fratre regnum partitus, Auſtraſiam eamque Galliæ partem trans Renum ſortitus, armis potens primum ſæpe ſæpius Odilionem Baioariæ, & Homoaldum Aquitanienſem principes, inita defectione, cohibuit Alemannoſque, ac Saxones tumultuantes depprexit. Religione deinde tactus humanis ſpretis, ſanctiſſimi Bonifacij Germanorum Apoſtoli conſilijs, adhortationibuſque adductus Soractem montem adiens, Caſinum poſtea ſe contulit, vbi monachio indutus cucullo, miraculorum gratia, inſignis euolauit ad cælum. Hæc de Karolomanno Rege eiuſdemque priuilegio Zenonianæ Baſilicæ & monaſterio conceſſo delibaſſe ſufficiat; quod factum aliqui putant Paterno Epiſcopo ſpiritualium rerum apud Veronenſes moderante, alij Annone ſedente. Porro Zenonianum hocce Benedictini Ordinis Cœnobium diuitijs, Pontificum, Cæſarumque priuilegijs præmultis exornatum inter huius vrbis monaſteria inſignem habetur cuius Abbatum ſeriem ab anno 807. ad noſtram vſq;

ætatem ex vetuſtis monnmentis eiuſdem placuit hic recenſere, ne tanti Zenoniani templi Præſules ab hac noſtra narratione exulare videantur. A

1 Deodatus primus, qui in vetuſtis monumentis reperiatur Abbas S. Zenonis de quo mentio in priuilegio Karolimanni an. 743. 2. Non. Octob. indict. 12.

2 Antebertus an. 816. huius Cœnobij Abbas, qui cum Roraldo Epiſcopo Veronenſi à Ludouico Pio Imp. confirmationem priuilegiorum obtinuit.

3 Leo 833.

4 Elbonus 845. cuius tempore Adelardus Veronenſis Epiſcopus in hocce monaſterio cathedram regebat Epiſcopalem.

5 Autebertus 894.

6 Ioannes 911. Presbyter, ac Prępoſitus, inde Abbas. B

7 Andalbertus 920.

8 Leudibertus 981. ſub hoc Galdericus Epiſcopus in hoc monaſterio cathedram Epiſcopalem ſuſtinuit; idem fecit Ochbertus Epiſcopus.

9 Teuzo 1009.

10 Rozo 1009. eoque ſedente Hilprandus Epiſcopus ibidem ſuam adminiſtrabat Epiſcopalem cathedram.

11 Michael 1015.

12 Albericus 1045.

13 Turriſindicus 1067.

14 Varinerius 1072.

15 Vaernerius 1089. forte idem cum ſuperiore. C

16 Vernigerius, vel Vercengerius anno 1092.

17 Gualdus 1108.

18 Vbertus 1110.

19 Benedictus 1115.

20 Ambroſius 1120.

21 Siueſter 1132.

22 Nobilo, ſiue Nobilis 1139. de quo mentio in monumentis Zenonianis ad annum vſque 1163.

23 Gerardus 1165.

24 Vgo 1187.

25 Turriſendus 1200.

26 Riprandus 1213. D

27 Albertus 1224.

28 Benedictus 1228.

29 Gilbertus 1239. Rector, & adminiſtrator bonorum S. Zenonis per Federicum II. Imp. creatus creditur, quod Benedictus tamquam Guelphus, vel aufugerit, vel ipſi demortuo à Federico ſubrogatus fuerit. Poſt hunc ventura de Maſcolino fuit Rector monaſterij 1245. deinde alij monachi Maſſarij ſeu cuſtodes fuerunt.

30 Maſchabrunus Abbas 1250.

31 Petrus 1252.

32 Albertus de Gripis de Suauio electus eodem anno 1252.

33 Petrus 2. 1266. de quo mentio ad an. 1290.

44 Ioſeph de la Scála 1292.

35 Sperandeo 1314. Qui fuit inde Epiſcopus Vicentinus.

36 Franciſcus de Tempraynis, ſiue de Templaynis 1315. poſtea Epiſcopus Vicentinus.

37 Bartholomæus Scaliger 1321. inde Epiſcopus Veronenſis.

38 Omnibonus de Pellegrinis 1337.

39 Philippus de Roceio 1349.

40 Iacobus de Molinellis de Breuaria Ardizoni filius, 1362.

41 Ioannis Æniardi filius eodem anno ſucceſſit Iacobo.

42 Otrinellus de Paſtis Bonomi de Ponſono filius ex monacho S. Firmi eligitur à Petro Epiſcopo Veronenſi 1364.

43 Iacobus de Paſtis 1387.

44 Petrus Paulus de Capellis 1391.

45 Petrus Milius, ſeu Æmilijs Brixien. Comitis Philippi, & Chararinæ Lupæ Bergomenſis fœminæ nobiliſſimæ filius, præclara nobilitate, ac rerum geſtarum illuſtris. Abbas commendatarius S. Zenonis à Bonifacio IX. anno 1402. electus ſub Martino V. Referendarius Apoſtolicus Abbas de Roſacijs Aquileienſis diœceſis, Apoſtolicus Nuncius ad partes Lombardię, & ad inchoandum Generale Concilium tum ſenis, mox Papiæ deſtinatus, in Columnam familiam aſcitus, Marchiæ Anconitanæ Præfectus. Aeſium, Aſenlum, pluraque eccleſiaſticæ ditionis oppida ſumma prudentia, inuictoque animo Romanæ Eccleſiæ recuperauit. Pontifici, Principibuſque carus, Senatuque Veneto cariſſimus, qui non ſemel Martinum Pontificem per litteras exorauit, quæ adhuc cum innumera Pontificia ad ipſum data breuia apud poſteros extant, vt Petrum in numerum Cardinalium cooptaret, currentem Pontificis voluntatem fatum diſrupit aduerſum, cum Petrus exceſſerit è viuis 26. Septemb. 1426. Maceratæ communi omnium luctu, publicoque decreto funebri pompa in cathedrali elatus, ibidem ſepulchrum accepit. Octo habuit germanos fratres non minori virtute præditos quorum Ioannes è Brixia Veronam bono Veronenſium omine ſuos traduxit penates, eorum poſteri armis, & ſago auitam nobilitatem propagarunt. De Aemilia gente Romana patria, à qua hæc deriuare ferunt, ſcripſit Richardus Streinerius tom. 8. de domibus, & familijs Romanorum, Leander Albertus, Panuinus in Martino, & alij, qui de Brixiæ, Veronæque familijs perſcripſere.

46 Marchus de Aemilijs Petri frater 1221. ex dimiſſione eiuſdem eligitur Abbas, Romæ obijt ann. 1430. Hic menſam Abbatialem à conuentuale diſiunxit.

47 Antonius Cardinalis Corarius Venetus ann. 1430. Abbas commendatarius, quemadmodum, & alij ſequentes fuere vſque

In medio ſpatio areæ ſunt hi verſus.

O conſolatrix cognomine dicta Maria
Virgo reſtauratrix populi quam vera ſophia.
Conjunct in cæli radijs ſplendore fideli
Veronam ſerua meritis pietate guberna
Hoc tumulo Præſul condit tua membra Thebaldus
Annis bis denis Domini cum mille trecentis
Luce Dei prima menſis qui Iunius altus
Dicitur à lucis ſpatio miſerere petentis.

In medio ſpatio areæ ad Orientem hæc alia carmina leguntur.

Fulget tunc eadem lux inclyta menſis, & anno
Cum Præſul ſanctæ memoratus conſecrat aram
Luce quaterdena ſuperauctus pareitur annus
C *Iam bene contritis annalis in octo diebus.*

In ſpatio ipſius areæ ad Meridiem.

Hic conſolatrix requieſcit ſancta Maria.

Porro, translatio SS Firmi, & Ruſtici habetur 11. kal. Decemb qua etiam die celebratur translatio SS. Primi, & Marci, Lazari, & Apollinaris Subdiaconi, & Mart. quorum corpora ex Tergeſtina ciuitate Veronam fuerunt relata à S. Maria Conſolat. & recondita à S. Annone Epiſcopo anno 755. in eccleſia S Firmi maiori in crypta ſub confeſſione eiuſdem eccleſiæ poſt altare maius in ſepulchro marmoreo, vbi poſt ipſum altare ſunt hæc literæ in duabus tabulis depictæ.

TRANSLATIO SANCTORVM
MARTYRVM
HIC REQVIESCENTIVM
FACTA FVIT XI. KAL. IVNII
ANNO DOMINI DCCLV.
PER BEATVM ANNONEM TVNC
EPISCOPVM VERON.
CVM VNIVERSO CLERO, AC POPVLO
SOLEMNIZATA.

S. Apollinaris feſtus agitur Tergeſti octauo Idus Decembris qua die paſſus habetur anno Domini 251. Acta eiuſdem refert Nicolaus Manzolus Iuſtinopolitanus in

A Iſtriæ hiſtoria. Sancti Martyres Primus Presbyter, & Marcus Diaconus apud eandem Tergeſtinam ciuitatem martyrij palmam adepti dicuntur ſub Adriano Imperatore, Præſide Arraſio, quorum commemoratio habetur ſexto Idus Maij. S. Lazari vero Diaconi, & Martyris feſtus celebratur Veronæ die 12. Aprilis, cuius Acta ibidem habentur. Cæterum Epiſcopus Anno ædem SS. Virginum Tuſcæ, & Teuteriæ eiuſdem diſcipulæ erexit, & vtriuſque cadauer marmoreo ibidem in ſepulchro honorifice collocauit, haud longe ab eccleſia SS. duodecim Apoſtolorum. Cum autem de Eccleſia Veronenſi optime vir ſanctus
B meritus eſſet; obijt ſub eodem Rege Carolo Magno circa annum Domini 780. euius corpus poſtea in Cathedrali conditum eſt ſub Diui Andreæ ara cum hoc elogio.

Veronæ Præſul cæli qui fulget in arce.
Hic ſitus eſt Anno ſanctus pater inclytus vrbis.

FLORVIT B. ANNO
CIRCA ANNVM DOMINI
DCCLX.

D 42 ALDO ſucceſſit Annoni, ſub Carolo Magno vixit anno 790. ſub quo Eccleſiæ Cathedralis bona, & facultates ex regnorū mutatione dilapidara, amiſſa, & deperdita fuiſſe quæritur Dataldus ſucceſſor in inſtrumento erectionis, conſecrationiſque Baſilicæ S. Geosgij prope cathedralem factæ à Maxentio Patriarcha Aquileienſi, quod infra debimus in Dataldo.

†

43 EGINVS Aldoni ſucceſſiſſe veroſimile eſt, cuius obitus dies in veteri chronica monaſterij S. Galli apud Franciſcum Aucheſeu tom. 3. Hiſt. Francorum ijs verbis recenſetur. Anno 802. Eginus Epiſcopus Veronenſis obijt, de eo nihil extat memoriæ in tabulis, neque in monumentis eiuſdem Eccleſiæ.

44 ROTALDVS in Veronenſi Epiſcopatu Egino ſucceſſiſſe videtur ann. 802. qui quam laudabiliter in obeundo Pontificali munere ſe geſſit, mireque Chriſtianam pietatem in ciuitate ſua diligentia promouerit, multa eius egregia facta teſtimonio eſſe poſſunt. Quo ſedente Carolus Magnus Imperator ann. 805. conceſſit Guadelberto Abbati S. Mariæ de Organo ius libere nauigandi abſque vlla ſolutione; naualium ſolutionum, exemplar diplomatis ex eiuſdem cœnobij tabulario ita loquitur.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Domini Dei æterni, imperante D. Carolo Magno Imp. an. 4. de menſe Nouembris indictione 13. feliciter.

Si erga venerabilis commoditatem locorum iuſta prouiſione curam impendimus, cæleſtibus ſuperni ſuffragij ventura ſubſidia proculdubio ſperamus. Idcirco vniuerſorum ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorumque præſentium ſcilicet, ac futurorum animaduertat ſolertia, qualiter

A obſecrationis Guadelberti venerabilis Abbatis cœnobij beatæ illuminationis mundi ſemper Virginis Mariæ, quod ſitum eſt in ſuburbio Veronenſi, loco qui dicitur Organo præclara ſerenitate fauentes, concedimus eidem reuerendo cœnobio, vt per omnia loca ſub noſtri regimine imperij conſtituta naues, & plauſtra eiuſdem monaſterij libere, & abſolute abſque vllius refragatione, vel contradictione incedant. Ita vt neque naualia telonia, quæ ripaticos vocant, atque terreſtris, neque in tranſitibus portarum, vel pontis vrbis Veronæ, vel cuiuslibet alterius ciuitatis, aut oppidi aliquid dare, ſeu perſoluere cogantur. Alius autem nullus omnino Epiſco-
B pus, Comes, vel guaſtaldius, aut actionarius, ſed nec quælibet eccleſiaſtici ordinis, ſeu publicæ adminiſtrationis perſona ab hominibus eiuſdem ſacroſancti cœnobij exigere præſumat. Addimus etiam, & pro ſtabilimento imperij, atque remedio animæ noſtræ ſancimus, vt vbicumque ad præfatum aliquid pertinet monaſterium, ſiue in montibus, ſeu in planiciebus ſecundum legum promulgationes Romanarum, ſi quælibet inde particula diminuta fuerit requiratur, ita vt per circum manente boni teſtimonij, bonæque famæ homines inquiſitio de rebus eiuſdem fiat cœnobij, ſicque ad ius, & dominium, atque poſſeſſionem perpetuam ipſius monaſterij deuol-
C uatur. Permutationes vero immobilium rerum eiuſdem Monaſterij, quæ factæ ſunt, tam cum prædijs poteſtatis noſtræ, quam cum alijs hominibus, ita firmas, & ſtabiles perenniter fore decernimus, ac ſi ab initio conſtitutionis eius, ipſæ res eidem collatæ fuiſſent cœnobio. Si quis igitur temerarius aliquid contra huius noſtræ ſanctionis pragmaticum machinarij, vel per agere præſumpſerit ſciat ſe xxx. librarum communitatis noſtræ pœnam perſoluturum, medietatem parti palatij noſtri, & medietatem ſæpedicto ſancto cœnobio, & vt certius credatur, ſeu ab omnibus inuiolabiliter obſeruetur, annulo noſtro ſubter
D ſigillauimus.

Signum.

Rotaldus vero vna cum Pipini Caroli Magni Imp. filij tunc Italiæ Regis opibus adiutus nobile templum, ac cœnobium S. Zenonis reparauit, elatumque eiuſdem diui tutelaris corpus ex antiquo oratorio in eum collocauit 12. kal. Iunias

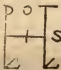
anno

A anno 807. Huius teædificationis, ac renouationis, collatique beneficij tam per Pipinum, quam per Rotaldum, meminit Ludouici Pij Imp. nobile diploma ex archiuij peruetuſto exemplari eiuſdem monaſterij excriptum huius tenoris.

In nomine Domini Dei æterni, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Hludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus. Imperialem condecet prædeceſſorũ ſuorum pie facta non ſolum inuiolabiliter conſeruare, ſed etiam cenſuræ ſuæ auctoritate alacriter confirmare. Idcirco comperiat omnium fidelium noſtrorum induſtria, præ-
B ſentium ſcilicet, atque futurorum, quod Rotaldus Venerabilis ſanctæ Eccleſiæ Veronenſis Epiſcopus vna cum Anſterberto Abbate Monaſterij S. Zenonis detulit nobis inter cæteras auctoritates Domini, & genitoris noſtri Caroli pijſſimi Aug. vel prædeceſſorum noſtrorum Regum, quoddam præceptum de genitore noſtro confirmatum, in quo exaratum repetimus, qualiter dilectiſſimus germanus noſter Pipinus quondam glorioſus Rex, vna cum memorato Præſule monaſterij ſancti Zenonis confeſſoris Chriſti, quod eſt conſtitutum in ſuburbio prędictæ ciuitatis propter
C diuinum amorem, & reuerentiam præfati Patroni reædificaſſent, atque renouaſſent, & quod olim ab infidelibus hominibus exuſtum fuiſſet, & ab omnibus rebus ſibi olim collatis pene priuatum; nam neq; monachi ibidem conſiſtere quibant, qui horas canonicas & diuinas perſoluerent laudes, niſi Epiſcopus de prædicta ciuitate Sacerdotes illuc mitteret, non erat, qui ibidem, vt dignum erat, diuinum celebraret officium: vnde illi pro animarum ſuarum emolumento quaſdam res, quibus monachi, & pauperes Chriſti ſubſidia neceſſaria futuris temporibus habere quiuiſſent, ad memoratum locum delegare, atque confirmare fore perpetualiter, ac permanere.
D Ita dumtaxat vt quæcumque res in comitatu Veronenſi per ſingula loca, ideſt in primis monaſteriolum in honore S. Petri conſtructum, quod nuncupatur Maurатica cum omnibus appenditijs ſuis, & decimis: ſimiliter in alio loco quidem Oſtelia in iam dicto comitatu Veronenſi, ſeu eccleſia S. Laurentij cum omnibus pertinentijs ſuis, & decimis. In tertio loco in eodem comitatu Veronenſi eccleſiam videlicet in honore ſanctorum Martyrum Firmi, & Ruſtici conſtructam cum omnibus pertinentijs ſuis, atque decimis, ſeu & horreum infra ciuitatem Veronam cum areis ſuis in circuitu, aliæque res tum in ciuitate Verona, quam extra in ſingulis locis ab Anſelmo comite quondam præfato cœnobio delegatæ ſunt, ſeu & res in Runco, quæ oblatæ ſunt ab Oniperto Presbytero . . . . . quam in alijs locis montium, ſiue planitierum habere, ac poſſidere dignoſcitur. Et in comitatu Vicentino montis ſcilicet Turcello pago Venetiarum, ſeu & in comitatu Teruiſiano, ac Tridentino, Briſciano, Bergomate, Mantuano, Placentino, & Parmenſi, Bononienſi, Clumacho, necnon, & in omnibus locis Tuſcię, vel vbi aliquid ad idem pertinere ſupradictum monaſterium, vel pertinuiſſe probatur. Sed pro firmitatis gratia petijt ſerenitati noſtræ, vt paterna auctoritate noſtris denuo pijs oraculis confirmaremus. Sed quia pro peccatis noſtris iam dictum monaſterium ſancti Zenonis exuſtum denuo, atque deletum eſt cum alijs hominibus, vt monachi ibidem minime habitarent. Cuius petitioni iam dicti Præſulis denegare noluimus, ſed ita à nobis, ſicut à genitore noſtro factum eſſe declaratur: ita per hos imperiales apices noſtras conceſsiſſe, atque confirmaſſe omnium fidelium noſtrorum cognoſcat ſolertia. Denique iubemus, atque decernimus, vt quantumcumque memorata eccleſia S. Zenonis per donationem noſtram vel dilecti germani noſtri, ſeu namque, & Rotaldi prædicti Epiſcopi, vel cæterorum fidelium traditione, vel ipſorum comparatu, ſeu quolibet attractu iuſte, & legaliter habere dignoſcitur, aut in antea bonorum hominum largitate collatum, atque delegatum fuerit. Necnon etiam, & oblationes, quæ fiunt ad S. Zenonem de omnibus quibuſcumque mobilibus, vel immobilibus ibidem oblatum, vel offertum fuerit. Deinceps cum omni integritate per hoc præceptum noſtræ auctoritatis ipſa ſancta congregatio monachorum ſecuriter teneat, atque poſſideat abſque vlla inquietudine alicuius perſonæ, excepto ſicut in priori præcepto noſtri genitoris habuerat, vt pro honore ſuccedentium Pontificum inſtituere, vt in feſtiuitate ipſius S. Zenonis annis ſingulis, aut manculos viginti, aut quinquaginta ſolidos argenti accipere debeat Pontifex ipſius ciuitatis cum ſuis clericis ab ipſis monachis ibidem deſeruientibus, & nihil amplius ab eis ab aliquo exquiratur; ſicutque ipſis monachis ſemper ex propria congregatione Abbatem ſibi eligere, ſi vero contigerit vt talem inter ſe inuenire nequeant, tunc vna cum conſenſu Epiſcopi illius ciuitatis quærere ſibi Abbatem infra diœceſim eamdem licentiam habeant. Hoc vero, & nos ob æternam remunerationem addimus, vt Epiſcopus ipſius ciuitatis nullam vnquam poteſtatem habeat aliquid inde abſtraere, vel vſurpare, vel alicui in beneficium dare, ſed liceat eidem congregationi, ſub noſtra tuitione quiete, & ſecuriter viuere, & Dei miſericordiam iugiter pro nobis pec-

peccatoribus exorare Inſuper etiam placuit noſtræ ſerenitati de famulis eiuſdem monaſterij definitiones facere, videlicet fœminis libetis, quas Itali herimannas vocant, quæ ſe famulis ipſius eccleſiæ, & monaſterij copulauerint, ſiue etiam & aliatum Eccleſiarum, videlicet de maioribus titulis, aut de matricularibus eccleſijs vel diœceſibus, ſeu monaſterijs, vel quibuſcunque eccleſijs iunxerint, ſe cum prædictis ſamulis ſecundum prædeceſſorum ſtatuta Imperatorum, & per huius noſtri præcepti authoriratem, ſine omni contradictione hominum ſupradictum ſanctum locum inuiolabiliter poſſideat. Si quis vero, quod futurum non credimus, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, ſeu publici adminiſtrarores, aut priuata perſona contra omni ſupra ſcripta inſurgere, aut in aliquo violare temptauerit infra ditionem regni noſtri conſiſtens, ſciat ſe lib. quinquaginta auri probatiſſimi compoſiturũ, medietatem eidem eccleſiæ, & medictatem palatio noſtro; & vt hæc authoritas noſtræ conceſſionis, & confirmarionis certius credeatur, & per futura tempora diligentius obſeruetur manu propria noſtra ſubter confirmauimus, & anuli noſtri impreſſione iuſſimus ſigillari.

Signum Domini *Ludouici ſereniſſimi Imperatoris.*

Data XIII *kal. Decemb. anno Chriſto propitio Imperij Domini Ludouici Pijſſimi Aug.* ... *indict.* VIIII. *Actum Aquiſgrani Palatio Regis feliciter. Amen.*

Datum eſt hoc diploma an. 816. in quo incidit nona indictio, fuitque anno imperij Ludouici 3.

Fuiſſe Roraldum virum religioſiſſimum, rerum Eccleſiaſticarum cuſtodem per quam diligentem plura monumenta, immunitates, ac donationes Canonicis Cathedralis Eccleſiæ ab ipſo edita teſtantur, e quibus vnam afferam donationem temporis Caroli Magni ſub anno quadrageſimo primo eiuſdem regni, & Bernardi Italiæ Regis primo, qui fuit annus ſalutis 813. Ita ex authentico exemplari releuatum diploma ex archiuo Canonicorum ſe habet.

In Nomine Domini Ieſu Chriſti regnante Donno Karolo in Italia anno pietatis eius quadrageſimo primo, & Bernardo glorioſo Rege primo ſub die octauo kal. Iulij indictione ſexta feliciter. Rateldus vltimus

A *ſeruus ſeruorum Dei ſanctæ autem Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus.*

Sacrorum Canonum, Patrumque ſtatuta continent, vt tam de redditibus, quamque & de oblatione fidelium, quatuor fieri debeant portiones, quarrum ſit vna Pontificis, altera clericorum, pauperum tertia, quarta fabricis applicanda: Etenim lex Dei præcipit, vt qui altari deſeruiunt, de altari paſcantur. Igitur adiuuante ipſo, qui nos paſtorem eſſe voluit, & paſcere ſuas oues, potius quam nos met ipſos, mandauit, vna per conſenſum, voluntatemque Sacerdotum noſtrorum diſponere de eorum ſtipendio, volumus quatenus ſuam habentes iuſtitiam ſecuri poſſint in ſancta Dei Eccleſia militare: B Primo quidem damus, atque concedimus clericis ſanctæ Mariæ domus noſtræ, tam Presbyteris, quam Diaconibus, vniuerſoque gradui ordinis Deo ibidem deſeruentium, præſentibus ſcilicet, & futuris, caſam illam, quæ fuit quondam Anſperti clerici, vna cum horris, & curte in integro, ſicut nobis à Teudoaldo Abbate in commutatione aduenit: ſimiliter damus caſas illas, quæ fuerunt quondam Vrſatio Presbytero vicedonno cum omni integritate ſua, ſeu caſa, quæ fuit Zenattio, & caſa quæ fuit Gaiolo, quæ caſa nobis per commutationem ab ipſis aduenit: ſeu & alias caſellas noſtras, quæ ibidem fuerunt, atque horticillum, qui eſt poſt caſam iam dictorum C Anſperti, & Vrſoni. In has enim caſas, & in hoc loco volumus ſit ſchola ſacerdotum, vbi ſua ſtipendia poſſint habere. Itaque quia . . . . . dicare neceſſe eſt, quia dum de quarta illorum pariter cum ipſis tractaremus, conuenitur inter nos, vt pro ipſa quarta, hæc eis daremus, quæ ſubter nominatim dicturi ſumus. In primis quidem damus eccleſiam S. Michaelis, quæ eſt in Flexio cum omni integritate, & pertinentia ſua: ſimiliter & eccleſiam S. Ioa. Baptiſtæ, quæ eſt ſita à porta Organi cum omni integritate & pertinentia ſua. Item delegamus atque damus, concedimus ſanctæ matriculari Eccleſiæ tres portiones decimarum, quæ à fiD deli populo ciuitatis dantur; quartam pauperibus reſeruamus. Primo quidem omnium decimas, quæ à populo ciuitatis dantur, omnibus Canonicis communiter concedimus: deinde omnes decimationes, quæ dantur ab hominibus habitantibus in Villa, quæ ſtat iuxta portam S. Firmi largimur illi Canonico, qui Subdiaconibus, atque Acolitis de ſecretario præeſſe debet ſtudio: Cunctas denique decimas, quæ dantur à villanis indigenis, ſeu aduenis habitantibus, ſiue habitaturis in Villa S. Zenonis confeſſoris, vſque ad portam ciuitatis opportune ſeptem Subdiaconibus, & totidem Acolitis damus, exceptis tribus

maſ-

maſſaricijs, quæ in noſtra poteſtate reſeruamus. Volumus autem & decernimus tam nos quam ipſi, vt nullum habeant de illis ſuper ſe maiorē, niſi quem ipſi ſibi ex ſe ipſis elegerint, vel conſtituerint, qui cum ſuo iure omnia colligat, & vt diximus per menſuram, & numerum inter ſe diuidant. Inſuper concedimus Canonicis decimas Braidarum Epiſcopalium curtium id eſt de Liriato, Roueclaria, Tomba, & decimam de villa quæ dicitur Aſpo, quæ iure pertinet ad ſupradictam Eccleſiam. Hæ ſunt ſpecies quas damus, id eſt vinum, granum, legumina, oleum, ſal, caſeum, piſces, linum, ſeu & de omnibus animantibus quæ tempore ſuo annualiter nata fuerint, tam de ouibus, quamque & de capris, vel porcis, ſimiliter & de pulletris, & vitulis, ſeu & auibus, & pullis, & ouis. De pentione quoque, quæ de valle Donica per ſingulos annos redditur decimam partem ex omnibus. De veſtimentis, quæ de Iſile veniunt, vel Ginero decimam partem. Hæc omnia ſuperius comprehenſa à præſenti die cedimus, & confirmamus ſupraſcriptis filijs, & ſacerdotibus noſtris, tam nobis, quamque & poſteris noſtris abſque vlla dominatione; & vt neque à me, neque a ſucceſſoribus noſtris hoc quod bene ordinauimus aliquando remoueri poſſit, & quicumque irrumpere præſumpſerit, ſiue ſit Epiſcopus, vel altera perſona, iſti tales in alia vita partem cum nullo ſanctorum habeant, ſed cum Chan, Dathan & Abiron, Anania quoque & Saphira, quos B. Petrus proſtra data Eccleſiaſtica damnauit, pecunia, ſintque anathema & maranatha, & exortes, niſi reſipuerint, a vita perpetua. Obſecro præterea ſucceſſores, qui vnquam fuerint meos, vt dum hoc legerint conſcriptum ſolerter meminerint, Fili ſi ſapiens fueris, tibi metipſi eris nemo, enim vt Beatus Auguſtinus veraciſſime dicit, non in ſe prius, quam in alterum peccat.

† *Ego Rataldus Epiſcopus m. m. ſubſc.*

† *Maxentius Patriarcha ſeruus ſeruorum Dei ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Antiſtes rogatus a Rataldo Epiſcopo pro firmitate m. m. ſubſc.*

† *Ego* Lupo *vltimus Epiſcopus* S. *Teruiſinæ Eccleſiæ rogatus a D.* Ratoldo *Epiſcopo m. m. ſubſc.*

† Ego *Siginfredus Archidiaconus ex iuſſione D. Maxentij* Patriarcha *m. m. ſubſc.*

† *Ego Pacificus* Archidiaconus *m. m. ſubſc.*

† *Ego Valdus Archipresbyter. m. m. ſubſc.*

† *Audax Diaconus ex iuſſione D. Maxentij Patriarcha m. m. ſubſc.*

† *Vrſus licet indignus Presbyter ex iuſſione D. Maxentij Patriarchæ m. m. ſubſc.*

† *Ego Benedictus Diaconus ex iuſſione D. Maxenty* Patriarcha *m. m. ſubſc.*

† *Sigimundus* Diaconus *ex iuſſione D. Maxentij* Patriarcha *m. m. ſubſc.*

† *Ego Teudelabius m. m ſubſc. & conſenſi.*

Ego Petrus Presbyter *m. m. ſubſc.*

† Ego *Arganus Presbyter m. m. ſubſc. & conſenſi.*

† *Signum Mantipergo ciuitatis Noua teſtis.*

† *Signum* Heupaldo *man. vaſo* Domini *Regis dounis rogatus à donno* Ratoldo *Epiſcopo m. m. ſubſc.*

† . . . . *Scualter Vuatria rogatus à* D. *Rotaldo Epiſcopo m. m. ſubſc.*

† *Signum man. Berardo Macerrario ſubſc. Ratoldi Epiſcopi teſtis.*

† *Signum man. Anſelmo de* Gagio *teſtis.*

† *Signum man. Gerardo comite Ciuitatis Regienſe rogatus à donno Ratoldo huic man. apos.*

Ego Stadibertus Cancellarius ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ ex iuſſione D. Ratoldi Epiſcopi ſcripſi hanc paginam firmitatis, atque compleui &c.

Eodem anno 813. Rotaldus conceſſit Pacifico Archidiacono viro longe clariſſimo, vt in domo ſua fabricaret Eccleſiam S. Georgij, quam conſecrauit Maxentius Patriarcha Aquileienſis, conſecrationi interfuerunt Vido Cardinalis S. R. E. legatus, ipſe Rotaldus Veronenſis Epiſcopus, Reginaldus Vicentinus, Lupus Taruiſinus, Oualdericus Tridentinus, Georgius Mantuanus Epiſcopi, Sigifredus Archidiaconus Aquileienſis Eccleſiæ, Pacificus ipſe, & alij multi, vt licet videre ex authentico exempilari ab eodē Capitulari tabulario excripto. Dignum ſane monumentum, ac nobile documentum quo etiam Rotaldus Epiſcopus, Pacificum Archidiaconum cæteroſque Veronenſis Eccleſiæ Canonicos a ſua, ſuorumque ſucceſorumq; ordinaria iuriſdictione immunes fecit, & in perpetuum ſub Patriarchæ Aquileienſis poteſtate eſſe conſtituit, quem velut ordinarium ſuum venerarentur & colerent. Piam Rotaldi liberalitatem Veronenſe Capitulum ad noſtra vſque tempora hactenuſque tuetur, ac colit eximie. Documentum ita fuit ſcriptum.

In Nomine Domini Ieſu Chriſti regnante Domino Carolo in Italia anno pietatis eius quadrageſimo primo, & Bernardo glorioſo Rege primo ſub die ſexto deci-

ma Kal. Octob. Indictione ſexta felici-ter.

EGO Rotaldus vltimus ſeruus ſeruuorum Dei, ſanctæ autem Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus notum omnium fidelium magnitudini præſentium ſcilcet, & futurorum facio, qualiter Ego Rotaldus ſanctæ Veronenſis Eccleſtæ Epiſcopus conceſſi, Pacifico Veronenſis Eccleſiæ Archidiacono vt ſupra ſuum allodium conſtrueret Baſilicam Beati Georgij Martyris eo namque tempore quando Eccleſia ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, quam diuino nutu Ego Rotaldus Epiſcopus regere & gubernare videor, inſtigante diabolo, a meo anteceſſore ſcilicet ab Aldone omnes res quæ ad ipſam ſanctam Dei Eccleſiam bonorum, deuotorumque hominum collatæ fuerant; deſtructæ ſunt; ſed nunc Ego prædictus Rotaldus Epiſcopus cum Pacifico Archidiacono prædicto conſiderando prauorum hominum cupiditatea, vel iniquas machinationes, vel qualiter humana mens prona ſit ad malum, conuocauimus Dominum Maxentium Venerabilem Patriarcham ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ, qui ſupradictam Eccleſiam B. Georgij conſecrauit, eo vero ordinante, vt Canonici ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ ſint liberi in ſupradicta Eccleſia ſub iure e dominio Domini Patriarchæ, præcauens ne in futurum per deceſſum meum ſucceſſores mei, qui Epiſcopalem cathedram adepti fuerint, aliquam moleſtiam tam in officijs, quam in beneficijs, illis inferre poſſent. Igitur adiuuante ipſo, qui nos paſtores eſſe voluit, & paſcere oues ſuas, potius quam nos metipſos, mandauit vna per conſenſum, voluntatemque Domini Maxentij Venerab. Patriarchæ, & Guidonis Cardinalis S. Romanæ Eccleſiæ & Raginaldj Vicentin. Epiſcopi, & Lupi Teruiſin. Epiſcopi, & Oualderici Tridentin. Epiſcopi, & Georgij Mantuan. Epiſcopi, & Sigifredi Aquileien. Eccleſiæ Archidiaconi, & Pacifici Veronen. Eccleſiæ Archidiaconi, & omnium fratrum noſtrororum diſponere, & ordinare de eorum libertate volumus, ſicut ſupradictus Pacificus cum ceteris Canonicis poſtulat, id fieri decreuimus, id eſt quod vt antea nullus ex ſucceſſoribus meis amplius habeat poteſtatem dominandi; vel aliquid auferendi de omnibus rebus, quæ nunc à fidelibus collatæ ſunt, vel in futurum collatæ fuerint ſupradictæ Canonicæ, ſed ſemper ſint ſub tutela, & refugio Domini Patriarchæ in Eccleſia B. Georgij, quatenus ſuam habentes iuſtitiam ſecure poſſint in ſancta Dei Eccleſia militare, ſed quia nunquam deeſt maleuolis, quod male cupiant, & ſi efficere nequeant, hoc, quod facimus cautione conſtringimus, vt ſiue vocetur Epiſcopus, non enim erit ille, ſiue presbyter, ſiue diaconus, aut alicuius ordinis, qui aut illud deſtruere, aut ex his, quæ de ſupradicta Eccleſia iuſte & legaliter fieri decreuimus temptauerit aliquid imminuere, partem iſti tales in alia vita cum nullo habeant ſanctorum, ſed cum Cham, Dathan, & Abiron, vel cum illis, quos diluuium merſit, aut terra glutiuit, & cum Pilato, Anna, & Caypha, Iuda Chriſti traditore, & Mago Simone, Anania quoque & Saphira quos B. Petrus pro fraudata Eccleſiaſtica damnauit pecunia, ſintque anathema Maranatha, & exortes niſi reſipuerint à vita perpetua, quod qui molitur deſtruere ſit diuiſus à Deo, & ſeperatus à ſanctorum collegio. Obſecro prætereà ſucceſſores quoſcunque fuerint meos, vt dum hoc legerint ſcriptum ſolertius meminerint; fili ſi ſapiens fueris, tibi metipſi eris: nemo enim vt B. Auguſtinus veraciſſime dicit non in ſe prius, quam in alium peccat.

† *Ego Rotaldus Epiſcopus m.m. ſubſc.*

† *Ego Maxentius ſeruus ſeruorum Dei ſanctæ Aquilegen. Eccleſiæ Antiſtes rogatus a Rotaldo Epiſcopo pro firmitate manu mea ſubſc.*

† *Ego Guido Cardinalis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ rogatus a Rotaldo Epiſcopo in hac firmitate m.m. ſubſc.*

† *Ego Raginaldus Vicentinæ Eccleſiæ Epiſcopus rogatus a Rotaldo Epiſcopo m.m. ſubſc.*

† *Ego Lupo vltimus Epiſcopus Sanctæ Teruiſinæ Eccleſiæ rogatus a Rotaldo Epiſcopo in hac firmitate m.m. ſubſc.*

† *Ego Valdericus Tridentin. Eccleſiæ Epiſcopus rogatus a Rotaldo Epiſcopo in hac firmitate m.m. ſubſc.*

† *Ego Gregorius Mantuan. Epiſcopus m.m. ſubſc.*

† *Ego Segefredus Archidiaconus ex iuſſione Domini Maxentij Patriarchæ pro firmitate m.m. ſubſc.*

† *Ego Andax diaconus ex iuſſione Domini Maxentij Patriarchæ m. m. ſubſc.*

† *Ego Benedictus licet indignus Diaconus ex iuſſione Domini Maxentij Patriarchæ m.m. ſub.*

† *Vrſus licet indignus Presbyter ex iuſſione Domini Maxentij Patriarchæ m.m. ſubſc.*

† *Sigiſmundus Diaconus ex iuſſione Domini Maxentij Patriarchæ m. m. ſubſc.*

† *Anſertime de Mantua rogatus a Rotaldo Epiſcopo m.m. ſubſc.*

† *Turiſendus rogatus a Rotaldo Epiſcopo m.m. ſubſc.*

† *Ego Landsbertus rogatus a Rotaldo Epiſcopo m.m. ſubſc.*

† *Ego Pacificus Archidiaconus m. m. ſubſc.*

Ego

† *Ego Andualdus Archipresb. conſenſi, & ſubſc.*
† *Ego Londolatus presbyter ſubſcripſi, & conſenſi.*
† Ego *Arogaus presbyter m. m. ſubſc. & conſenſi.*
† *Ego* Petrus *m. m. ſubſc. & conſenſi.*
† Signum *man. Gerardi Comitis ciuitatis Regien. qui rogatus a* Rotaldo *Epiſcopo huic m. m. ſubſc.*
† Signum *man.* Riemperti Comitis *ciuitatis Noua teſt.*
† *Signum man. Enricobaldi vaſſalli donni* Regis *Babani qui ſubſc. pro* D. *Rotaldo teſt.*
† *Signum man. Berardi macrario ſubſc.* Rotaldi Epiſcopi *teſt.*
† Signum *man. de Gaio teſt.*
† *Ego* Stadebertus *Cancellarius Sanctæ Veronen. Eccleſiæ ex iuſſione Domini Rotaldi* Epiſcopi *ſcripſi hanc paginam firmitatis, atque compleui*

Pacifici vero Archidiaconi acumen ingenij, reſque præclare geſtæ ex eius antiquo epitaphio, quod marmoreo lapidi Inciſum adhuc in cathedrali Aquilonem verſus cernitur, intelligi poſſunt. Quod legentibus delectationem ob inſignis atq; optime de Eccleſia Veronenſi meriti viri memoriam, affert. Ita enim eſt apud Pan[illegible].

Archidiaconus quieſcit hic vero Pacificus
ſapientia præclarus,
& forma præfulgida nullus talis eſt
inuentus noſtris
in temporibus, quod nec vllum aduenire
vmquam talem credimus
eccleſiarum fundator, renouator optimus
Zenonis, Proculi, Viti, Petri, & Laurentij
Dei quoque Genitricis, nec non &
Georgij
quia quid auro vel argento, & metallis
cæteris
quicquid ligni ex diuerſis, & marmore
candido
nullus vnquam ſic peritus in tantis operibus
bis centenos terque ſenos codiceſque
fecerat
horologium nocturnum nullus ante viderat
en inuenit argumentum, & primum
fundauerat
Gloſam veteris, & noui teſtamenti poſuit
horologioque carmen ſphera cæli
optimum
plura alia graphiaque prudens inueniet
tres & decim vixit luſtra trinos annos
amplius
quadraginta, & tres annos fuit Archidiac.
ſeptimo vigeſimo ætatis anno Cæſaris
Lotharij
mole carnis eſt ſolutus perrexit ad Dominum
nono ſane calendarum obijt Decembrium
nocte ſancta, quæ vocatur a dominica

Lugent quoque ſacerdotes, &
miniſtri optimi
eius morte nempe dolet infinitus populus
veſtros pedes quaſi tenens voſque
precor cernuus
lectores exorare quæſo pro Pacifico.

Pacificus etiam tunc bonæ indolis clericus memoratur in antiquo monumento quod in membranis miræ vetuſtatis ſcriptum ſe inueniſſe teſtatur Panuin[illegible]s in Canonicorum Veronenſium tabulario, dum de vrbis ambitu lib. 1. Antiq Veronen. agit, à Carolo Magno ampliato ſub Pipino Rege Italiæ eiuſdem Caroli filio, tunc Veronæ ſedente. Hocce monumentum, cum etiam ad eccleſiaſticas huius Eccleſiæ narrationes, videatur opportunum, hic ad verbum ſubijcere placuit.

☞ Anno Dominicæ Incarnationis 818. Notitia qualem pedaturam murorum Veronenſis ciuitatis pars domus Epiſcopij S. Zenonis præteritis temporibus facere ſolita fuerit. Tempore Regis Pipini, cum adhuc ipſe puer eſſet gens Hunnorum, alias Auares dicta, Italiam cum exercitu inuaſit, cuius rei hæc cauſa fuit, quia exercitus Franc[illegible], & præſertim Dux Forojulienſis, Hunnos, qui inter Italiam, & Danubium in Pannonijs habitabant, aſſiduis populationibus infeſtabant. Igitur cum de eorum aduentu Carolus Rex Francorum certior factus eſſet, Veronam tunc maiori ex parte dirutam reparare ſtuduit, muroſque, & turres, foſſaſque per vrbis girum fecit, adiectiſque palis fixis à ſolo vſque muniuit, ibique Pipinum filium reliquit, & Berengarius eius legatus ad recipiendam ciuitatem miſſus. De faciendis autem muris, & foſſis orta eſt contentio inter ciues, & vrbis iudices, ac partem ſancti Zenonis. Iudices enim ad tertiam partem domus Epiſcopij facere volebant, pars vero Eccleſiæ, quod ad comparationē tanti populi exigua eſſet, volebat non tertiam, ſed quartam ſicut antiquitus fuerat, dare. Et non ſola pars Epiſcopij, ſed cum ea monaſterium S. Mariæ, quod ſitum eſt ad Portam Organi, & tria alia monaſteriola regalia id eſt S. Petri in Mauratica, S. Stephani in Ferrarijs, S. Thomæ puellarum in vrbe, ſed & duo Regis xenodochia, vnum quod eſt ad portam S. Firmi, & aliud, quod dicitur Calauduſtera. Cumque in hac contentione diu immorarentur, & neutra pars alteri cederet, quia pars publica, quę d[illegible]cebat probare non poterat, quod multum tempus tranſijſſet, ex quo hanc vrbem reparare opus non erat, quia Longobardorum tempore nihil indigebat, publico ſtudio munita. Si quid autem modicum ruebat, ſtatim à Vicario ciuitatis reſtituebatur. Tandem habito conſilio pacti ſunt, vt hæc Dei, & Sancti

Spiritus reſeruarentur iudicio, eligentes duos iuuenes clericos, ſine vllo crimine exiſtimatos, ſtatuerunt in eccleſia S. Ioannis Baptiſtæ ad donium, & ad crucem ſtare fecerunt, quorum vnus Aregaus, poſt Archipresbyter Eccleſiæ maioris nomine, ex parte publica; alter vero ex parte S. Zenonis Pacificus ſcilicet, qui poſt Archidiaconus eccleſiæ maioris fuit. Hi ambo ab introitu miſſæ vſque ad mediam paſſionem tantum, quæ eſt ſecundum Matthæum pariter ſtarent: ille qui de parte publica datus fuerat, in terram velut exanimis corruit; Pacificus vero vſque ad finem paſſionis ſtetit. His geſtis, & omnibus gratis Deo agentibus, quartam partem, tam ciuitatis, quam caſtelli pars Epiſcopij, cum his quæ ſupra memorauimus accepit. Moderno igitur tempore, eo ſcilicet anno, quando Imp. Lotharius cum exercitu in Franciam cum fratribus ad patrem perrexit, nuncios ſuos, id eſt Marium Bergenſem Comitem, Herimbertum Epiſcopum Laudenſem Veronam miſit, vt muros, qui ad portam, quæ dicitur noua, diruebant, ſiue in caſtello, alijſue neceſſarijs locis reſtituerent, & de his cum ſuis ſocijs pars Epiſcopij quartam partem pedaturæ accepit, & opus illud perfecit. Hæc omnia ob auferendam contentionem nos ſcripſimus, qui in his actis ab initio huius narrationis vſque ad præſentem annum, ideſt Dominicæ Incarnat. DCCCXXXVII. Indictione xv. interfuimus.

Vltima Rotaldi memoria extat an. 824. quo Mantuano Synodo interſuit, vt refert Doneſmundus part pr. Hiſt. Mant. potuitque deinceps paulo poſt obijſſe.

45 AVDVM Guasberti Longobardi filium ſtatim in Epiſcopatu Veronenſi Rotaldo ſucceſſiſſe, clarum affert teſtimonium ejuſdem Audi teſtamentum an. 830. Imperante Ludouico Pio confectum, quod cum maxime pietate redoleat, hic ex authentico cœnobij S. Mariæ in Organo tabulario excriptum damus, cuius tenor talis eſt.

A *In nomine Domini Ieſu Chriſti. Imperante Domino noſtro Hludouico Magno Imp. anno 17. ſub die 15. Aug. Indict. 8. feliciter.*

Meminiſſe debet vnuſquiſque; quod Dominus, & Redemptor per Euangelicam vocem nos admonet: dicit; dies Domini ſicut fur, ita in nocte veniet, itaque vos eſtote parati: & illud; Beatus ille ſeruus, quem cum venerit, Dominus, inueniet eum vigilantem, quam admonitionem vel orationem commotus ſum ego, in Chriſti nomine Audo Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus; talis mihi diſponere voluntas, vt de hoc ſeculo ſine ordinatione non tranſeam, ſed de rebus meis qualiter ſubtus deſignaui, cum Chriſti adiutorio, volo vt ſic permaneat. Primum omnium ſtatuo, atque decerno, volo ego qui ſupra ſcriptus Audo Epiſcopus vt deueniat pro anima mea, vel parentum meorum in monaſterio S. Mariæ ſito foris portam Organi, vbi nunc præſenti tempore Rimaldus Abbas eſſe videtur, id eſt curtis mea, quam habere videor in ſundo Veronenſi in Valle Pattenaciæ loco nuncupate Seciano vna cum caſis, & omnibus ædificijs ſuis, cum brolio, cum curte, areis, & attis & alia territoria, tam aratorij, pratis, capilo, & cardico, piſcinibus, aquartis, ſiluis, ſaletis facientibus, monte, vel plano, cum omnia, & ex omnibus ad ipſam curtem Seciano pertinentem ante partem, quod reſeruo de quanta in Eccleſia Beati Laurentij ſita ibidem in Seciano, per cartulas dedi aut ibidem à ſingulis hominibus condonaui, aut inueni, & quæ in nepotibus meis dedi, & quæ in Ruperto vaſſallo meo dedi, & omnia mobilia mea, aurum, argentum, vinum, granum, aut ferro, & cerra mobilia, iſta omnia reſeruo, ideo vt in poſterum nulla oriatur mentio. Nam aliud omnia, & ex omnibus, de quantum ad ſupradictam curtẽ meam pertinet, aut pertinere debet, omnia in integrum, præſenti die obitus mei deueniat in ſupradicto monaſterio S. Mariæ pro anima mea, vt ſint in poteſtate Abbatis, & monachorum qui pro temporibus ibidem fuerint, & inde diſponendi pro anima mea iuxta Deum, qualiter melius prouiderint, in ea videlicet ratione, vt dent Abbat. qui ibidem tunc tempore fuerint cum ſuis monachis poſt diem obitus mei ad rogatores meos; ideſt Stephano Archipresbytero, Gauſemano Abbati, & Giſalberto Presbytero, & Riperto vaſſallo infra menſem poſt diem obitus mei, argentum bonum libras quinquaginta, vt ipſi rogatores mei, ipſum pretium diſtribuant per . . meo, anima mea, vel parentum meorum in Sacerdotes vel in pauperes Chriſti, ſicut ipſi melius præuiderint. Iſta omnia ſuperius comprehenſa in ea ratione volo, vt ſint ſub

pote-

poteſtate ſupradicti monaſterij, & Abbati, A
nec non, & monachis, qui pro temporibus
ibidē fuerint,vt nullus Patriarcha, nec Ab-
bas, qui pro tempore fuerint habeant po-
teſtate . . curte, vel . . de poteſtate fra-
trum monachorum ibidem in ipſo mona-
ſterio Deo ſeruientium ſubtrahere, nec
Patriarcha ad ſuas manus tenere, ſed liceat
ipſos monachos in dicta curte cum omni
pertinentia ſua ad ſuos vſus quiete retine-
re. Sed & hæc quod fieri non credo, ſi ipſe
Abbas cum ſuis monachis ipſum pretium
poſt diem obitus mei infra menſes ſex ad
ipſos rogatores meos dare diſtulerint:
tunc volo vt ipſi rogatores mei ipſam cur-
tem, vel rebus detineant, donec ipſum
pretium perſoluant. Nam ne aliquas oc-
caſiones exquiſitas ipſa curte, vel rebus in B
aliqua parte dare debeant ſed tantum eas
detineant vſque dum ipſum pretium per-
ſoluant. Et ſi Abbas,qui tunc tempore in
ipſo monaſterio fuerit, vel ſuis monacis
ipſum pretium infra menſes ſex poſt diem
obitus mei ad ſupraſc. rogatores meos de-
derint; Tunc ipſa ſubſc. curte, vel rebus,
in eorum ſint poteſtate ſicut ſuperius ſtatui
& ſic ipſum pretium poſt diem obitus mei
infra anni ſpacij ad ipſos rogatores meos
dare neglexerint, tunc volo. ego antedi-
ctus Audo Epiſcopus, vt propinquis pa-
rentibus meis, qui tunc tempore fuerint
dent ad ipſos rogatores meos ipſum pre-
tium, & habeant ipſi propinquiores mei
ipſa ſupraſcripta curte vel rebus, quas ſu- C
perius parte ſupraſcr. monaſteri dixi ha-
bere ibi ac te cre vt exinde annualiter
ſacerdotes, & pauperes paſcant pro ani-
ma mea, & ſi aliter fecerint, tunc habeant
omnipotentem Iudicem cui omnia ſubie-
cta ſunt. Item volo, atque ſtatuo vt ſi Pa-
triarcha, vel Abbas, qui pro temporibus
fuerint ipſam ſupraſcr. curte, vel rebus de
poteſtate fratruum monachorum ibidem
in ipſo monaſterio Deo ſeruientium per
aliquas occaſiones ſubtrahare voluerint,
aut per qualecumque ingenio alicui ea de-
derint ſiu per aphyteariam,aut in beneficio,
aut ſi Patriarcha ad ſuas manus tenuerit,
tunc ipſi propinquiores mei reddant ad D
partem ipſius monaſterij ipſum pretium,
quod pſc Abbas, vel ſuis monachis ad ſu-
praſcriptos rogatores meos dederint, &
ipſa ſupraſcripta curte in integrum volo vt
ſint in poteſtate ad ipſos propinquiores
meos faciendi exinde ſicut ſuperius pro
anima mea ordinaui. Attamen dum ego
Audo Epiſcopus in hoc ſeculo aduixero
omnia ſuperius cōprehenſa in meam reſer-
uo poteſtatem adhuc in antea iudicandi,
& ordinandi quo modo, aut qualiter mihi
placuerit faciendi. Et ſi exinde alia ordi-
natione non emiſero, tunc omnia quali-
ter ſuperius iudicaui, & ordinaui poſt

meum diceſſum firmum,& ſtabilis per ma-
neat; quam enim paginam ordinationis
Teudemarium Notarium ſcribere rogaui,
& teſtes ſimiliter.

*Acto ad Eccleſia ſancti Prodoſcimi feli-
citer.*

*Ego Audo per miſericordiam Dei Epi-
ſcopus in hac pagina a me factam
me ſubſc.*

† *Ego Aumardus rogatus ab Audone
Epiſcopo m. m. ſubſc.*

† *Ego Riprandus rogatus ab Audone
Epiſcopo m. m. ſubſc.*

† *Ego Ioannes rogatus ad Audone Epi-
ſcopo m. m. ſubſc.*

† *Ego Giſe n us rogatus ab Audone Epi-
ſcopo m. m. ſubſc.*

† *Ego Valchari rogatus ab Audone Epi-
ſcopo m. m. ſubſc.*

Signum † *manu Petro fabro filio quon-
dam* Odelberti *idemque fabriteſtis.*

Signum † *manu* Magnoni *filio Barue-
rio in teſt.*

Signum † *in* Gundemario *vaſſo Domi-
ni Audoni Epiſcopo teſt.*

† *Ego qui ſupraſc. Teudemanus Nota-
rius rogatus ab Audone* Epiſcopo
*hanc paginam ſcripſi, & poſt tradi-
ta compleui.*

Meminit etiam Audonis Ludouici Imp.
diploma pro cœnobio S. Mariæ de Organo
ex eodem tabulario.

*In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei
æterni.*

Ludouicus mundi Imperator *Auguſtus.*

☞ Omnium fidelium Eccleſiæ Dei præ-
ſentium ſcilicet, & futurorum noue-
rit induſtria. Oportet Imperialem celſi-
tudinem locis ſanctorum opportuna im-
pendere ſolatia, & ſuæ confirmationis, tui-
tioniſque emolumento ea roborare, qua-
tenus mercedis condignæ fructum acquirat,
& in omnibus fautorem Deum ſibi ha-
beat. Quapropter omnium fidelium no-
uerit induſtria, quia vir venerabilis Ro-
maldus Monaſterij S. Mariæ Abbas, quod
ſitum eſt in comitatu Veronenſi, in loco
qui dicitur Gaio, petijt noſtram pietatem
vt noſtra Imperiali authoritate confirma-
remus eidem ſancto loco, illas res,& man-
cipia, quæ à Luitprando, & Ilprando Re-
gibus quondam Longobardorum, necnon
& ab alijs bonis hominibus ibi fuerunt lar-
gitæ, vel in futuro, Domino fauente,
ſunt concedendæ, atque ipſum monaſte-
rium cum omnibus ſibi rebus adiacenti-
bus, vel pertinentibus, ſub noſtra recipe-
remus imperiali immunitate. Nos itaque
ijs precibus libenter autem accommo-
dantes, iuſſimus hoc noſtrum fieri præ-
ceptum

ceptum, per quod confirmamus iam dicto A
monaſterio ſuperius denominato omnia, quæcumque hactenus ibi iuſte, legaliterue conceſſa ſunt, vel quæ in futuro, Domino opem ferente, aquirenda ſunt, & hæc omnia ſub noſtræ immunitatis defenſione recipimus: præcipientes, vt nemo præſumat res eorum mobiles, & immobiles abſque legali iudicio inuadere, vel deprædare, & occupare; ſed liceat ſeruis Dei inibi deſeruientibus, ſuorumque ſeruitoribus ſub immunitatis noſtræ tuitione quiete Deo deſeruire, & pro nobis Dei omnipotentis adminiculum exorare. Specialiter vero confirmamus eidem ſancto monaſterio illas res, quas Audo quondam Veronenſis Epiſcopus inibi contulit, quæ ſunt B
ſitæ in Paltenia in comitatu Veronenſi. Si quis autem huius noſtræ confirmationis, ſiue immunitatis defenſionem violare præſumpſerit, nouerit ſe immunitatem noſtram compoſitam ad partem ipſius Eccleſiæ, quam cæteris Eccleſijs conceſſam habemus, hoc eſt triginta libras argenti.

C

46 ROTALDVS huius nominis ſecundus reponitur inter huius vrbis Antiſtites à Pereto in ſuo catalogo anno 840. De quo nihil aliud inueni apud quempiam neque in monumentis. Panuinus cum ſuperiori confundit, cum conſtet poſt primum Rotaldum, Audonem hanc tenuiſſe Sedem. †

47 AGNINVM, Algorium vocat Anaſtaſius Bibliothecarius, habetque coronationi Ludouici filij Lotharij Imperatoris Romæ interfuiſſe, Sergio Pontifice apud S. Petrum inſigne regni tradente an. 844.

48 LANDARICVS huius Eccleſiæ Pontifex fuit, vir pius, & eruditus, de quo mentio extat in decreto quodam conceſſo cœnobio, & Baſilicæ S. Zenonis à Lothario, & Ludouico eius filio Impp. anno Chriſti 847. indict. 10. ita recenſitum in eodem cœnobij tabulario.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei æterni.

Hludouicus gratia Dei Imperator Auguſtus inuictiſſimi Imperatoris Hlotarij filius. Cum petitionibus ſacerdotum, & venerabilibus locis munus aliquod conferimus, aut prædeceſſorum noſtrorum
D Imperatorum acta roboramus, imperialem exercemus conſuetudinem, & auctorem omnium id agendo facere credimus nobis placabilem. Ideo omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium ſcilicet, & futurorum comperiat induſtria, qualiter Landericus venerab. ſanctæ Veronenſis Sedis Epiſc. noſtram adiens ſerenitatem detulit nobis præcepta diuæ mem. Karoli Aug. ſeu Hludouici pijſſimi Imp. atq; Domini, ac genitoris noſtri Hlotarij excellentiſſimi, nec minus Imp. quæ ob amorem Dei, & B. Zenonis Confeſſoris Chriſti erga eius Eccleſ. exaltationis, & releuationis gratia fecerant, ſupplicans, vt his autho-

authoritatibus noſtram etiam adderemus confirmationem. Cuius precibus inclinati ipſa. præcepta legere fecimus; ſed in Domini Karoli Auguſti inuenimus, qualiter Pipinus glorioſus Rex, cum Rotaldo, ipſius ſedis Epiſcopo Eccleſiam S. Zenonis confeſſoris Chriſti renouaſſet, cum iam rebus debitis, priuata adeo fuerat, & attenuata, vt ad nihilum eſſet redacta, ideo pro animarum ſuarum ſubleuatione quaſdam res in eadem Eccleſia ad ſubſidium famulorum Dei ibi deſeruientium, & pauperum neceſſitatem delegauerunt, atque confirmauerunt; id eſt in eodem territorio Veroneñ. monſteriolum in honore S. Petri conſtructum, quod nuncupatur Mauratica, & in alio loco in eodem pago res, quas Auobertus, & Ratbertus filius eius per titulum donationis ad memoratum locum tradidere: nec non & in alio loco, qui vocatur Bardolinus in fine Gardenſi, ſeu in tertio loco in territorio Vicentino, qui vocatur Vltomas; ſeu & in quarto loco in fine Briſciano in Vico Poſſici, ſiue in territorio Florentino partibus Tuſciæ in loco nuncupante Flauiana. Præceptum etiam ſereniſſimi Auguſti Ludouici inſpicientes; hæc omnia ſuperius ſcripta in eadem Eccleſia ipſum Auguſtum confirmaſſe reperimus, verum etiam ſua authoritate confirmauit . . . prædicto monaſterio B. Zenonis baſilicam de Florentina ciuitate, quam Fereleuba fœmina Deo dicata per cartam traditionis ad ſanctum Zenonem obtulit cum omnibus adiacentijs ſuis, ſeu quod & Commundus presbyter in territorio Parmenſe ad eumdem ſanctum locum iuxta teſtamentum traditionis delegauit, ſeu & curtem in Plaſiano quæ Rotaldo Veronenſi Epiſcopo de comparato euenit de Andrea quodam negotiatore per rogatores ſuos, id eſt Petrum Archipresbyterum, & Thedebertum presbyterum, atque Andream Scaninum cum omnibus adiacentijs ſuis, quam idem Venerabilis Epiſcopus ad iam dictum locum per ſcriptum tradidit, ſeu & in territoritorio Torcellenſi Eccleſiam S. Fuſcæ cum omnibus appenditijs ſuis; quam ipſe Auguſtus ad eumdem per præceptum ſuæ authoritatis delegauit locum; quantamcumque in ſupradictis locis eorum legitima fuit poſſeſſio, vel dominatio, tam de comparata, quam de quolibet contractu, cum omnibus appenditijs, eorumque adiacentijs, cum omnibus ædificijs, accolabus, mancipijs, terris, vineis, ſiluis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, piſcationibus omnia, & in omnibus ad memoratum locum propter diuinum confirmauit amorem. Nec minus etiam confirmauit, quod ſpecialiter dilectus germanus eius Pipinus glorioſus eidem

A ſancto loco conceſſerat, vt in regalibus tam ſiluis, quam etiam in cæteris paſcuis licentiam haberent paſci greges ouium ſuarum, nec non porcorum, iumentorumque, vel cæterorum animalium ad ipſum monaſterium pertinentia. Et genitoris noſtri Hlotharij pij Imperatoris exaratum inuenimus, qualiter pro mercedis ſuæ augmento ſugerente Rotaldo venerabile Epiſcopo, quoddam monaſteriolum, quod vocatur monaſteriolum nouum ſitum in pago Taruiſiano cum omnibus rebus ad cuui pertinentibus, quas tunc iuſte, & legaliter poſſidebat ſancto Zenoni contuleret, & in eius monaſterio perennis temporibus permanere confirmauerat. Aliud

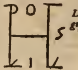
B etiam inſpicientes præceptum, reperimus, qualiter, petente Notingo quaſdam res cum quadam Eccleſia in honore ſanctæ Genitricis Mariæ, & S. Thomæ conſtructa in fiſco noſtro ad præfatam eccleſiam ſancti Zenonis confirmauit, ita vt ad partem palatij tantum libra vna argenti ſingulis annis perſoluatur. Nunc vero ad amorem Dei, & reuerentiam S. Zenonis confeſſoris Chriſti hæc omnia ſuperius denominata in monaſterium ipſius ſancti Zenonis per hoc noſtrum præceptum in æternum manſura confirmamus; ita tamen vt nullus ſucceſſorum noſtrorum, neque fidelium Dei, nec vos vllo in tempore ſubtrahere, aut minuere aliquid de eodem monaſterio

C præſumat, ſed liceat ſub noſtra munitate, vel tuitione Abbatis, qui pro tempore fuerit, ordinare, prout melius dictante rectitudine preuiderit, vt nullus iudex publicus, vel quislibet ex iudiciaria poteſtate, vel qualibet perſona in rebus, vel poſſeſſionibus prædicti monaſterij ad cauſſas audiendas, vel freda exigenda, aut fideiuſſores tollendos ingredi, aut aliquam contrarietatem inferre præſumat, ſeu quemlibet, qui ſuper res ipſius monaſterij reſederit diſtinguere audeat. Et quidquid fiſcus noſter Villaſacci ex prædictis eccleſijs S. Mariæ Virginis, & S. Thomæ Apoſtoli ſperare poterat ſæpefato cœnobio, vel Abbati, qui

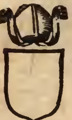
D pro tempore fuerit, & fratribus ibidem Deo ſeruientibus concedimus, & ſancimus atque in æternum manſurum confirmamus, itaut Abbas, qui nunc eſt, vel futuris temporibus ibidem fuerit ordinatus, hoc noſtro fretus præcepto tam monaſterium B. Zenonis, quaque & poſſeſſiones ibidem a prædeceſſoribus noſtris collatas, vel a nobis confirmatas, qualiter monſtrante iuſtitia dictauerit perenniter ordinet, atque diſponat. Si quis vero contra hos noſtros regales apices inſurgere, aut in aliquo violare temptauerit, infra ditionam regni noſtri conſiſtens, ſciat ſe libras triginta auri probatiſſimi exoluendum medietatem præfati monaſterij, & medietatem palatij noſtri. Et vt hoc noſtrum

præ-

præceptum in Dei nômine pleniorem obtineat roborem, manu propria ſubter confirmauimus, & anuli noſtri impreſſione adſignari iuſſimus.

Signum Sereniſſimi *Lodouici Auguſti.*

Druclemirus Archicancellarius recognouit. Data VIIII. *Kal. Septemb. anno Chriſto propitio Imperij Domini Hlotharij pij Imperatoris* XXIIII *& Hlodouici quarto. Indictione* 10. *Actum Curte Auriola in Dei nomine feliciter. Amen.*

49 BILONGI Epiſcopi clara apud Veronenſes extat memoria, cuius originale teſtamentum vetuſtate pene exeſum, vidimus, Romā nobis ex tabulario Canonicorum tranſmiſſum, quo multo labore hæc, quæ potuimus verba expiſcari ſumus; remiſimuſque Veronam, poſt quam venerandæ antiquitatis documentum non ſemel deoſculari fuiſſemus, conditum vero fuiſſe docet ann. Lotharij 27. Ludouici vero filij 4. Ind. 13. qui fuit annus Chriſti 850. illud totum exhibeo lacunoſum, vt vides.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti imperante Domino Lothario . . . . vigeſimo ſeptimo anno, Ludouici filij eius Regis hic in Italia anno ſeptimo ſub die decima menſis Decembris Ind. decima tertia feliciter imperante:

Billongus ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus conſiderans caſu humanæ fragilitatis, & . . . . In Nomine Domini . . . . ab hoc ſeculo vocare placuerit . . . . . condonare digneturr; pro hoc conſideranti ex omnem mea ſubſtantia vt . . . . . exinde fieri debeant poſt . . . . non iudicauero . . . . quatenus per præſentem paginam inferius fuerit declaratum, primis omnium iudico, atque inſtituo, vt habeant Bulcherius, & Gerardus vaſſis, & parentibus . . . . ſi poſt meum remanſerint obitum de in integrum . . . . tam curtem domo cultas, & caſas, maſſaritias ad eaſdem domos iubeas pertinentibus . . . . aſt vſum fruendum, & vendendi nomen . . . . ſi voluerint habeant licentiam ambo . . . dum . . . . parentum meorum . . . . pro anima mea . . . & cum refecti fuerint . . . . . pro me peccatore Dominum exorare . . . . In ſcola ſacerdorum . . . . pro remedio animæ noſtræ recipiant, & pro anima mea ante dicti Ar-
B chidiacon. & Archipresbyter, qui pro tempore fuerint . . . . . pro prædictis omnibus caſas & rebus, quas eis vſu fruendi nam . . . . Audo Archidiaconus, & Stephanus Archipresbyter rectores eſſe videntur pro remedio animæ noſtræ, & parentum meorum . . . . prædictæ Veronenſis Eccleſiæ ordinent, & diſponan . . . . . ipſas ſupradictas res meas . . . . ipſis Fulcherius & Gerardus . . . . ipſum ſupraſcriptum cenſum dare diſtulerit annualiter tunc volo vt ſupradictas res . . . . . . & poteſtate ſupraſcripta . . . . . . Veronenſis Eccleſiæ. Nam ſi ipſi ſupraſcripti Fulcherius, & Gerardus ipſum . . . . ſicut ſupe-
C rius ordinaui. reliquis vero omnibus . . . . & pro alijs locis ad me pertinentibus volo, vt . . . . . habeant ſimili modo in vſum fruendi nomen alius gerēdus vaſſus & cubicularius noſter, atq; & Siccbardus dum vnus ex ipſis aduixerit cūctis diebus vitæ ſuæ . . . . & faciant ex ipſo vnum fructum, quibus voluerit poſt ipſum . . . . . omnibus caſis & rebus meis, quoque eos vſum fruendi, & omne dixit habeat decimationem & offertionem pro anima mea, & parentum meorum in Baſilica ſanctorum Martyrum Fauſtinæ, & Iouitæ vbi eorum corpora beata quieſcunt, & faciat exinde Pontifex, qui pro tempore fuerit in ſancta Brixiana Eccleſia pro vtilitate
D ipſius Baſilicæ ſiue canonicæ ſactæ quibus voluerit ſeruis, & meis ancillis aldus & adiandus . . . . . vbi per loca inuenti fuerint a maximo vſque ad minimum cum ipſis . . . . qui fuerint a die obitus mei omnes ſint liberi, & abſoluti . . . . . tanquam ſi de ingenuo patre, vel matri nati fuiſſent, ſius agar, ſiue viuat aute, ſed in omnibus liberi & recognoſcant patrem, quam voluerint, & ambulandi liberam habeant licentiam. & pro ampliori firmitate conſtituo, vt fiant ducti erga prædicto ſancto altario Fauſtinæ & Iouitæ per manus Archipresbyteri, qui pro tempore fuerit in ſupradicta Brixiana eccleſia, & habeant ad ſuam confirmandam libertatem omnes lar-

. . . . largiente Domino in antea vel conqueſta . . . . . . mobilibus vero meis tam aurum, quam argentum vel . . . ſtuppa, lines, lanas, ſericis, codicis, & vniuerſas . . . . . . porcos, pecoras, & reliquas animalias meas, tam graoo vino . . . . . . tam darum & diſpenſatum pro animæ meæ remedium pauperibus, & egenis, & peregrinis, vt per illorum bonam orationem apud omnipotenti Domino creatore ſalutis æternæ . . . . . hæc eſſe debeant, Audo Archidiaconus, & Adelbertus Vicedominus domus ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ, ſimulque & Viralis Presbyter, & veola habear . . . . . de hoc quod anima mea diſpendi debuerunt per illos facilio . . . . . . meus . . . . melius adminiſtrauerit, & ſi aliter . . . . . . in ſua manear firmitate . . . . ſicut agramentario manibus ſuis de terra leuauit . . . . Acto ad ſupradictam ſcolam Sacerdotum fœliciter. Ego Bilongus Epiſcopus Veronenſis hanc . . . .

Poſt hunc plures ſequuntur ſubſcripti teſtes, quorũ nomina non poruerunt legi, cum pene corroſa, & exeſa exiſterent.

50 NOTHERIVS primus poſt Bilongum collocandus videtur, de quo in tabulis habetur vixiſſe ann. 856.

51 ARDECARIVS, qui & Ardichi-

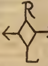
A nus, & Aſcarius eſt, Veronenſis Epiſcopus, qui diſſentiones orras inter Canonicos Veronenſis Eccleſiæ, & Abbatem S. Zenonis, de oblatiònibus eiuſdem eccleſiæ pia populorum liberalitate elargitis, ſolemni ſtipulatione compoſuit ſequenti, quod extat in tabulario eiuſdem monaſterij, documento anno 865. in his verbis.

Anno Incarnationis Domini noſtri DCCCLXV. Indict. quartadecima. Dum orta eſt contentio inter Canonicos Eccleſiæ Veronenſis, & Leonem Abbatem, & Monacos, qui ad ſanctum Zenooem habirant de eccleſia B. Zenonis, vbi corpus eius humatum quieſcit, & de oblatione, quæ ad eandem eccleſiam deuota mente
B popnlus offert annualiter, & quæ ipſis Canonicis perperuum domini Ludouici Sereniſſimi Imperatoris ad eorum Canonicos pro rogatu Rataldi venerabilis Epiſcopi conceſſu fuerat. & alia parte monaſter. ſuũ deſendebat præcepto ſubſcr. Imperatoris, ſed minime iſtum excludebar, vnde grandis altercatio inter eos in præſentia domini Aſcarij Epiſcopi deuenit, ſed dominus Epiſcopus, vt ſanctus pater vtroſque monens, & ad pacis vinculum perducens pacificauit eos in eo tenore, vt annualiter ipſa oblarione habere per conceſſum canoni . . . . . pars monaſterij, medieratem haberent ipſi canonicis, & in ambabus feſtiuitatibus, quæ eſt de menſe
C Madio, & in menſe Decembris miſſi de parte Veronenſis Eccleſiæ terrio die ante ipſas feſtiuitates ibidem eſſe debeant ad ipſam oblationem recipiendam, & quicquid ibidem aduenerit æqualiter inter ſe diuidant, medietatem tollant ipſi Canonici, & medietatem pars monaſterij, & quidquid alio tempore toto anno circulo ibidem, deuote venerit ſit duo Presbyteri Monachi miſſi de ipſo Monſterio recipiant & ſaluum faciant ſine omni ſubtractione, ita vt ſi neceſſarium fuerit iurari dicant per ſuum ſacerdotium, quod nihil exinde minuaſſent, vſque dum pars ſuperſtis Canonicorum ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ &
D pars Monaſterij inſimul veniant, & ſic inter ſe æqualiter diuidant ſicut aliam oblationem, quæ in feſtiuitatibus diuidunt. Vnde ſpondeo me Ego Leo Abba, vel mei ſucceſſores vna cum conſenſu dom. Auſcarij Epiſcopi vel ceterorũ fratrum Monachorum vobis Virali Archipresbytero, & mudrnegauſo Archidiacono, & ſucceſſoribus veſtris, vt ſi de ipſa medietatem ipſius oblationis, quæ in toto anno circulo ad fidelibus dictæ Eccleſiæ ibibem aduenerit contendere voluerimus, præter ipſam medietatem, quam nobis reſeruauimus, tunc componam Ego Leo Abba, vel mei ſucceſſoris vobis pœna in argentũ ſolidos numero ducentos, & poſt pœna compoſitam

præ-

Cameræ noſtræ, & medietatem prædicto Ioanni presbytero; et quod vt verius credatur, & ab omnibus cum ſumma diligentia obſeruetur manu propria confirmantes ſigilli noſtri inſerius conſignari præcipimus impreſſione.

SignumSereniſ

ſimi Karoli Imperato ris

Luitfredus notarius ad uicem Liutuuar*di Archicancellarij recognoui & ſcripſi.*

Dat. xv11. kal. *Iulij anno Incarnationis D.N.Ieſu Chriſti DCCCLXXXIII. Anno Imperij noſtri bis in Italia tertio* Ind. *prima feliciter.*

Imperrauit Adelardus deinde, hoc eſt anno 891. a Berengario Rege diploma, quod adhuc extare refert Pannin. Veron. Antiq. lib. 5. ne ciui cuiquam fraudi eſſet, qui quatefacti eo anno ingenti terræmotu Theatri eius, quod eſt intra vrbem ad latus, ac radices collis, ac pene diruti impendentes ſubiectis ædeficijs minas eſſet demolitus. En Berengarij diploma.

In *Nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei Aeterni.*

Berengarius Rex. Quia euenit nuper in Ciuitate, Veronæ, vt pars quædam medij Circi, quæ Veronæ ſubiacet Caſtro per nimia vetuſtate corruerit, collidens cuncta ſub ſe poſita ædeficia, hominesque cunctos pene quadraginta atrociter ſubita morte condemnans. Id circo præſentis Adelardi Epiſcopi S. Veronenſis Eccleſiæ cunctique cleri, & totius eiuſdem populi ciuitatis, nouerit ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque fidelium, præſentium ſcilicet, & futurorum induſtria, prædeceſſorum quoque omnium amore, nec non pro animæ noſtræ remedio. Nos ſanctæ Dei Eccleſiæ Veronæ, ac cuncto clero, & totius ciuitatis populo, & cunctis ſub ipſo caſtro morantibus per hoc noſtræ authoritatis præceptum commiſiſſe, quatenus vbicunque ædificium aliquod publicum ponti pertinens ruinam minatur, aut alicui videtur, vt in ruinam eiuſdem quomodocumque ſit, damnum futurum, liceat eis omnibus, tam prædictæ Eccleſiæ cum clero, quam cuncto eiuſdem ciuitatis populo, abſque vllæ publicæ partis offenſione, ipſum ædificium publicum vſque ad firmum euertere, in nullo eis ſit trepiditas damni, eo videlicet ordine, quo cernens, nec quilibet publicus exactor quempiam hoc agentem condemnare, aut alicui quicquam audeat ex hoc inferre moleſtiæ. Contra

A quod auctoritatis noſtræ præceptum ſi quis pugnare tentauerit, aut aliquem ex prædicto negotio moleſtare præſumpſerit, vel vllam inferre calumniam, ne quod cœperat perficere poſſit, vtque conatus eius redigatur ad nihilum, ſciat, ſe compoſiturum xx. auri obryzi libras medietatem parti noſtræ, & medietatem cui ex hoc aliqua fuerit illata moleſtia. Vt hoc autem verius credatur, & diligentius ab omnibus obſeruetur, manu propria roborantes, anuli noſtri impreſſione duximus inſigniri. *Datum* 1111. *nonas Maij anno ab Incarnatione Dominica DCCCXCV. Anno vero Regni Berengarij sereniſſimi Regis* 1x. *Indictione* x111. *Actum Veronæ in Dei nomine feliciter.*

B Eiuſdem etiam Præſulis Adelardi anno 886. mentionem extare vidi in diplomate eiuſdem Berengarij Regis conceſſo S. Mariæ de Organo; eoque Præſule Carolus Imperator ad fauorem Veronenſis Eccleſiæ hoc dedit priuilegium, quod extat in tabulario eiuſdem Eccleſiæ.

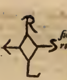
In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis Karolus diuina fauente clementia imperator Auguſtus.

Si petitionibus ſacerdotum Dei iuſtis & rationabilibus annuimus & neceſſitudines iniuſtas ſubleuamus: id nobis proculdubio ad æternam beatitudinem capeſſendam pertinere confidimus, quia decet imperiale faſtigium ſibi ſubditas partes oppreſſas prauitate abiecta erigendo, & ad

C proprium, Deo fauente, ſtatum reintegrando, perducere. Quapropter omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium ſcilicet, & futurorum comperiat induſtria: quia venientibus nobis Rauennam ad colloquium ſpiritualis patris noſtri domini Iohannis videlicet Summi Romani Pontificis, & vniuerſalis Papæ; peruenit ad noſtram notitiam maxima Venerabilium Epiſcoporum, & populi proclamatio de plurimis ſibi illatis ſuperſtitionibus, & iniunctis oppreſſionibus a ſeculari, & publica poteſtate; ita vt contempto timore Dei, & abiecta a prædeceſſoribus noſtris interdicta per plebes & ec-

D cleſias, ſeu eccleſiaſtica prædia, & domos placita teneant, diſtinctiones in liberos maſſarios ſuper eccleſiaſticas res reſidentes, & ſeſuos, & alidiones faciant, tributa ab eis exigant, cenſus, & donaria, angarias etiam, & operas, & non ſolum ab eis, ſed ab omnibus liberis etimmanis, & Eccleſiæ filijs, quod Deo odibile certiſſime credimus, quia tales violentias apud Chriſtianus non debere fieri non dubitamus. Ideoque omnium fidelium noſtrorum, tam reuerentiſſimorum Epiſcoporum, quamque & illuſtrium Comitum, reliquorumque fidelium noſtrorum freti conſilio generali Dei, noſtraq; imperiali auctoritate om-

A omnes has ſupetſtitiones, & importunas violentias funditus ab hodierna die, & deinceps abolendas, & extirpandas radicitus modis omnibus decernimus, ſtatuentes, vt in ſancta Veronenſi Eccleſia nullus Comes, nullusque Index, vel qualiber iudiciariæ poreſtatis perſona, tam in plebibus, quamque in monaſterijs, titulis, alijſque eccleſijs, vel domibus, ſeu vrbanis, vel ruſticis poſſeſſionibus ad eam pertinentibus placita teuere, maſſarios, & colouos liberos, aldiones, vel ſeruos quoſque reſidentes ſuper res ad prædictam ſanctam Eccleſiam pertinentes quolibet modo diſtringere, pignorare, augariare, cenſus, & redibitiones, & donaria aliqua exigere B quoquomodo præſumat, ſed liberos maſſarios, quos legalis coactio exigit quærere, ad placitum per patronum, ſeu aduocatum ad placita ducantur, vt legalis definitio legalem contentioni finem imponat. Hæc etiam in omnibus liberis erimmannis præſatæ ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ filijs, & in eiuſdem diœceſi commanentibus maſſarijs, & colonis omnimodis iubemus videlicet, vt ab eis nec donaria, aut tedibitiones, neque pignoratioues, vel iniuſtæ diſtrictiones exigantur, ſed vnuſquiſque, cum legalis ceuſura exigit, a patrono ſuo ad placitum deducatur. Ne C pignorationis occaſio aditum rapinæ deprædationibus in aliquo præſtet. Interdicimus etiam nemini licere alienas res præſumptiue inuadere occaſione chartolæ ab eo factæ per veſtituram legitimam non habuiſſe diuoſcitur, ſed ſi quis acquiſitor extiterit, non ante vendere aliquas res Eccleſiæ, vel cuiuſpiam liberis hominis vendere præſumat antequam auctor cartulæ legali, & iudiciaria definitione . . . . cui vult liberam tribuendi habeat ſacultatem. Hæc vero noſtra imperialis inſtitutio, & cunctorum fidelium noſtrorum, tam reuerendiſſimorum Epiſcoporum, quamque & cæterorum fidelium generaliter D promulgara. & ſancta auctoritas in omnibus parrochijs, comitatibus, & marchis, per totius noſtri imperij fines in toto regno Romanorum, & Longobardotum, & Ducatus Italiæ, Spoleti, & Tuſciæ, vt, Deo fauente, pet infinita tempora proprium robur obtineat, nullique temprarori impune eam coutemnere facultas exiſtar. Quam ſi quis violare præſumpſerit, centum libras auri ſciat ſe compoſiturum agnoſcat; medietatem Eccleſiæ, cui violentiam intulerit, & medietatem palatio noſtro. Et vt hoc noſtræ auctoritatis præceptum firmauis, & ſtabile permaneat propria mauu firmauius, & anulo noſtro ſubter iuſſimus ſigillari.

SignumSereniſ *ſimi Karoli*
Imperato *ris.*

Inquirinus Notarius ad inuicem Liutuardi Archicappellani recognouit. Data xvi. Kal. Mar. anno Incarnationis Domini DCCCLXXXII. Indict. quintadecima Anno vero Imperij Domini Karoli ſereniſſimi Imperatoris ſecundo. Actum Rauenna ciuit. in Dei nomine feliciter Amen.

Adelardi virtutes recenſentur a Ioanne 8. in epiſtola 10. ad eum ſcripta, cumque B vocaret Romam ad Concilium celebrandum; de eodem idem ſcribit Poutifex, ad Rauenuatenſem, & Mediolaneuſem Archiepiſcopos, tum et ad Aquileienſem Patriarcham epiſt. 48. Idem in epiſtola Carolo Imperatori ſcripta 15. Kalend. Maij Indict. 10. nunciat ſe Adelardum diris denouiſſe quod Nonantulanum cœnobium inuaſiſſet, vt ſupra retulimus.

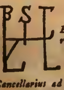

53 ADALBERTVS poſt Adelardum Veroneuſem Eccleſiam obtinuit, fuitque Hugonis Regis conſiliarius, cuius intuitu Berengarium Eccleſiæ Verouenſi priuile- D gium elargitum fuiſſe aun. 891. teſtatur Peretus in catalogo. Eo Præſule Berengarius ſuo diplomate an. 900. aliqua bona donauit Odelberro presbyrero, quæ nunc iuris ſunt Abbatiæ S. Mariæ in Organo, diploma vero è tabulario eiuſdem Abbatiæ tale eſt.

In Nomine Domini Dei omnipotentis æterni. Berengarius diuina miſericordia Rex. Quia Sacerdotibus, & Deo famulantibus temporale regiæ dignitati conferre ſubſidium conuenit: id circo nouerit omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumq; præſentium ſcilicet, & futurorũ induſtria. Ardingum Reu: Epiſcopum, ſummumque Cancellarium, & dilectiſſimum fidelem noſtrum ſuppliciter noſtram exoraſſe clementiam, quatenus quemdam maſſariolum iuris regni noſtri, ſitum in comitatu Veronenſi in valle Per-

zaco,

zaco, loco vbi dicitur Sbraiago, pertinentem de curte noſtra, quę Lazeres vocitatur cum vniuerſis ad eundem maſſariolum pertinentibus ex integro, nec non & quemdam molendinum poſitum in prædicta valle, loco qui dicitur Pruno; qui nominatur ſpiculum pro Dei amore, & remedio animæ noſtræ, cuidam presbytero nomine Odelberto iure proprietario modis omnibus concedere dignaremur, cuius precibus inclinati, prædictum maſſariolum cum omnibus adiacentibus, & pertinentijs ſuis, caſis videlicet, terris, vineis, campis, pratis, ſiluis, ſalectis, ſarionibus, aquis, aquarumque decurſibus, ſeu cum omnibus, quæ dici vel nominati poſſunt ad ſe pertinentibus, ſeu & prænominatum molendinum perpetuo iure eidem presbytero per huius noſtræ conceſſionis præceptum, modis omnibus concedimus, atque donamus, & de noſtro iure, ac dominio, in eius ius atque dominium transſundimus, & donum vt habeat, teneat, poſſideat, faciatque in omnibus quicquid eius decreuerit animus, vel voluntas, poteſtatemq; habeat donandi, vendendi, commutandi, alienandi, pro anima iudicandi, ſeu quicquid voluerit faciendi, tum ipſe, tum ſui hæredes abſque minoratione, vel contradictione cuiuſquam. Si quis igitur huius noſtræ auctoritatis, ſeu conceſſionis præceptum aliquando infringere, aut violare quæſierit, ſciat ſe procul dubio compoſiturum auri optimi libras triginta, medietatem cameræ palatij noſtri, & medietatem prædicto presbytero, ſuiſque hæredibus, vel cui ipſe, aut ipſi habere conceſſerit. Quod vt verius credatur, ac diligẽtius obſeruetur, manu propria roboraui, & anulo noſtro ſubter aſſignari præcepimus.

Signum Domini *Berengarij ſereniſſ. Regis.*

Ambroſius Cancellarius ad inuicem Ardingi Epiſcopi Archicancellarij recognoui, &c.

Dat. Kal. Aug. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCC. *Domini vero Berengarij Sereniſſimi Regis.* XVIII. *Ind* III.

De Adelberto hæc Panuinus lib. 5. Ver. Antiq. cap. 25. ſub hoc Epiſcopo occiſo nefarie Rege, & Imperatore Berengario, Rodulphoque Burgundiorum Rege abſente, ſæuiſſima Hungarorum gens in Italiam a Berengario in hoſtes ſuos euocata, Salardo duce, totam Italiam conſumpſit, Veronamque magno impetu inuaſit, eiuſque ſuburbijs ferro, flammaq; conſumptis, in his baſilicas Diuorum Zenonis, Proculi, Stephani, Nazarij, & Celſi incendio conſumpſit. In qua trepidatione Abbas diui Zenonis & Monachi cum eo, corpus eiuſdem Diui penes ſe conditum, quod ne furto ſubriperetur magnopere metuerũt, vna cum calice, cruceque aurea maximi pretij Pipini dono monaſterio conceſſa, in ædem Diuæ Mariæ maioris in eius ſacrario aſſeruanda deportarunt. Verum Veronæ rebus aliquot poſt annis in trãquillo iam conſtitutis cõtra Canonicorum voluntatem in priorem Baſilicam ſunt reportata, vbi vſque in hodiernã diem ſuis in locis integra aſſeruantur. Hæc ille. Cæterum hæc ſub Notherio Epiſcopo accidiſſe potius fatendum eſt, cum is, non Adalbertus, eo anno, quo occiſus legitur Berengarius Veronenſis Epiſcopus fuerit, vt ex ijs, quæ proxime de Notherio dicemus clare apparebit: niſi forte diuinare velimus Adalbertum Veronenſem Eccleſiam Notherio reliquiſſe, perueniſſeque ad tempora Hugonis Regis, cũ inter monumenta Zenonianæ Baſilicæ vnum repertum ſit datum Veronæ an. 926. rogatu Adelberti, & Notherij Epiſcoporum tunc viuentium. Sic ſe habet diploma.

Hugo Diuina fauẽte clemẽtia Rex, &c. Nouerit omnium fidelium S. Dei Eccleſiæ noſtrorumq; præſentium, ac futurorum induſtria, Adelbertum & Notherium Reuerendiſſ. Epiſcopos dilectos fideles, & Conſiliarios noſtros humiliter noſtræ ſerenitatis exoraſſe clemẽtiam, quatenus ob amorem Dei omnipotentis, Beatiq; Zenonis cõfeſſoris Chriſti reuerentiam, omnes proprietates, atq; poſſeſſiones monaſterij prędicti B. Zenonis vbi corpus eius ſanctum quieſcit humatum, quæ ab anteceſſoribus noſtris Imperatoribus, & Regibus Epiſcopis, Comitibus, boniſq; hominibus delegatæ ſunt, & conceſſæ per noſtræ munificentiæ præceptum corroboramus, modiſque omnibus noſtræ Regiæ auctoritatis confirmamus, &c. Quod factum fuit in ampliſ. forma.

Siſtedus Cancellarius ad vicem Beati Epiſcopi Archicancellarij relegi, &c.

Dat. VII. *id. Aug. anno Dominicæ Incarnationis* DCCCCXXVI. *Domini vero Hugonis pijſſimi Regis* 5. *Ind.* XIIII.

Actum Veronæ in Chriſti nomine. Amẽ.

94 NOTHERIVS eius nominis ſecundus

 Ade-

Ademarij filius, poſt Adalbertum magna ſanctitate Veronenſem Epiſcopatum geſſit Berengario Rege, cuius beneuolentia ad hanc Sedem eum perueniſſe, ipſemet fatetur in teſtamento quod condidit adhuc Berengario ſuperſtite an. 921. in hunc, qui ſequitur, modum ex tabulario Canonicorum exemplari excriptum.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Imperante Domino noſtro Berengario Imperatore anno ſexto, ſub die decimo de menſe Februarij. Indict. ix. feliciter. Diuina per Euangelium voce . . . . . . vt vigilare ammonetur, quia vltimi diei hora ab omnibus ignoratur. Hac ergo voce ego Notherius Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus commotus, & extremi iudicij . . . . oculos habens, rerum mearum, quas mihi Dominus ex ſucceſſione parentum meorum contulit, ſiue per chartulas, vel quolibet ingenio aquiſiui, ſanus, & incolumis . . . . facere volo, atque inſtituo, ne me, quod abſit, extrema hora imparatũ inueniat, atq; ſenior meus D. Berẽgarius, Dominus amabilis ſereniſs. & Chriſtianiſſimus, nullo pręcedente ſeruitio, ſed ſola gratuita pietate, me ad iſtud culmen prouexit; quoniam viuens tantam eius dignationis mercedem remunerare nequeo . . . . animæ, vt inſuper . . . . dignam per hoc recompenſationem impendere cogor. Ideo eius animam huius noſtræ ordinationis, eleemoſynarum, & orationum volumus eſſe participem, vt in æternum, Domino auxiliante, cotidianæ pro eodem laudes offerantur, & preces . . . . . Primum omnium igitur ego, qui ſupt. Notherius Epiſcopus S. Veronenſis Eccleſiæ volo, atque inſtituo, & ordino, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vt caſa mea infra ciuitatem Veronam prope curtem Ducis, non longe ab oratorio ſancti Fauſtini, vt ſit præſentialiter ſanctum, ac venerabile Xenodochium, in alimonia, & ſuſtentatione pauperum Domino deſeruientium ſub poteſtate Archipresb. & Archid. S. eiuſdem Veron. Eccleſiæ, qui pro temporibus fuerint, & ſcholæ ſacerdotum, qualiter hic ſubtus deſignauero: cui quidam Xenodochio cedo . . . . . . cortem meam dominicatam in Valle Baltenace, loco vbi dicitur, Martiana, cum omnibus ad eam aſpicientibus, cum caſtro ſcilicet conſtructum cum turribus, & omnibus in circuitu . . . . ſuis cum brolio, terris, vineis, pratis, paſcuis, ſiluis, ſalectis, ... & plano diuiſo, & non diuiſo, ſortido ante poſito, quod egò ſeruis, & ancillis meis in eorum libertate conceſſi, ſub ea videlicet . . . . . qualiter hic ſubditus deſignauero; portionem meam etiam de ſilua, quæ dicitur Foroiuliana ibidem addo, & campum meum in Luxino ad Alpes faciendas: addo, & maſſaritiam meam in loco Gratiana in ipſa valle Paltenace, & portionem meam de ipſo caſtro Gratiana, & omnia quæcumque in prædicta valle Paltenace habere, & poſſidere viſus ſum in ſingulis locis vbicumque inuentum fuerit, ſicut à parentibus meis, & à me poſſeſſum, atque defenſatum fuit vſque in hodiernum diem: ad cumulum etiam mercedis noſtræ addimus cortes noſtras domnicatas in valle quidem Longaueria, locus vbi dicitur Quirentas, & . . . . Mondonus, & in Muſcoliano, & in Roboreto: has quatuor cortes præſentialiter in ipſo ſancto Xenodochio noſtro offerimus, & mancipamus.

Hæc omnia igitur comprehenſa ſub integritate, & abſque omni minuatione ſupra taxato meo Xenodochio do, & cedo, atque offero, & mancipo præſentialiter, ea ſcil. ratione, vt ipſum ſanctum Xenodochium meum, cum omnibus pertinentijs ſuis præſentialiter deueniat, & ſic in poteſtate ſcholæ ſacerdotum ſanctæ pręfatæ Eccleſiæ Veronenſis, ſub poteſtate, & cura Archipresbyteri, & Archidiaconi, qui pro temporibus fuerint, vt ipſi ipſum ſanctum Xenodochium meum regere, & ordinare ſecundum meam intentionem, atque propoſitum debeant. Nam non habeant poteſtatem ipſum Xenodochium meum in emphiteuſim, id eſt precariam dandi, aut concedendi, vel quolibet ingenio de poteſtate ſcholæ Sacerdotum ſanctæ iam prælatæ Veronenſis Eccleſiæ alienandi, aut in beneficium alicui dandi, quod ſi ſoſitan reperiretur, omnis eorum conatus irritus ſit, & vacuus. Volo igitur qui ſupt. Notherius Epiſcopus Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ, & inſtituo, atque ſub miſericordia Dei cenſeo, vt aduenientibus omnibus Kalendis in curriculis totius anni paſcant pauperes duodecim pro anima Domini Berengarij ſenioris mei Domini amabilis Imperatoris, & cum de hoc ſeculo euolauerit omni anno die anniuerſaria paſcant pro anima eius pauperes trecentos, & ſacerdotes ſanctæ ipſius Eccleſiæ cardinis omnes . . . . ſeu, & ſuburbanos omnes, ita vt in tribus diebus ante eius annualem & tribus poſtea omnes generaliter ſacerdotes de intus, & de foris omni die miſſas cantent, & Domino preces offerant pro eius anima; ſimilem & eleemoſynam, ſimilemque orationem in die anniuerſarij noſtri faciant, & per ſingulas hebdomadas volo etiam, & inſtituo, vt omni anno de menſe Decembrio Archipresbyter & Archidiaconus, qui pro temporibus fuerint pro anima ſenioris mei D. Berengarij amabilis Imp. & pro noſtra deus Monachis, & Domino ſeruientibus in cœnobio

S. Ze-

S. Zenonis, vbi ſanctum eius corpus humanatum quieſcit argenti libram vnam, & ipſi ipſos denarios inter Monachos diuidant ad eorum veſtimenta comparanda: nam non Abbati eos dent ad diuidendum, quia non eas conditionabiliter, aut exigtiue dare cenſemus, ſed pro temporis qualitate paſcant ipſos Monachos ibidem in monaſterio in eodem menſe Decembrio, quod ſi neglexerint mecum in iudicio ante Dominum habeant rationem, pro parentibus etiam meis, qui in prædicta valle Paltenacie quieſcunt, volo vt in die anniuerſarij eorum paſcant Sacerdotes Vallis ipſius Paltenacis, & ad cumulum quoque mercedis animæ ſenioris mei Domini amabilis Imperatoris Berengarij & meæ, omnes ſeruos, & ancillas meas de ipſa curre Martiana pertinentes natos, & natas, ſeu naſcituros, & naſcituras, liberos, & liberas per hoc noſtræ ordinationis inſtituo, ita vt nulli vnquam in tempore ab vllo parentum meorum ad ſeruitium repetantur, quod ſi fuerit aliquis ipſorum, quidquid repetierint vacuum ſit, & irritum; & quia eidem ſeruis, & ancillis noſtris aliquantum de rebus noſtris in eorum libertate conceſſimus, volumus vt dum ipſi, aut eorum hæredes, ac prohæredes adnixerint in ſua habeant poteſtate ad fruendum, & ſi neceſſe habuerint inter ſe vendendum, nam alteri vendere nõ habeant poteſtatẽ, & ſi ipſi haberent ſe cõparare nõ potuerint nulli vendant niſi ipſi S. Xenodochio noſtro. Volo etiam vt ſi tanta illos paupertas conſtrinxerit, vt vnde viuere non habeant, de ipſo Sancto Xenodochio meo paſcantur ſecundum qualitatem temporis; & ſi forſan, quod fieri non credo, aliquando temporis inſurrexerit Pontifex, aut aliqua perſona hominis per hanc noſtram inſtitutionem, aut ordinationem infringere, aut deſtruere, aut deturbare voluerit, cum Patre & Filio, & Spiritu Sancto quorum eius omnipotentia in die iudicij nobiſcum iudicium habere cogatur, & memor ſit, vt quicunque hoc temptauerit, quia quod ipſe tunc erit, & nos fuimus, & quod nos tunc erimus, ipſe poſt paullulum futurus erit, atque inimicare deſiſtat. Nos enim Omnipotenti omnia noſtra committimus, cui cuncta ſubiecta ſunt, & pro honore Epiſcopatus mei, nec mihi liceat vllo tempore nolle quod volui, ſed quod à me ſemel factum, vel conſcriptum eſt, ſub ius iurandum inuiolabiliter conſeruare promitto cum ſtipulatione ſubnixa. Hanc enim cartulam ordinationis, & diſpoſitionis meæ paginam Grauſoni domino Not. tradidi, & ſcripere rogaui, in qua etiam ſubtus confirmans teſtibus obtulit roborandam. Actum in ciuitate Mantua vbi Dominus Berengarius Glorioſiſſimus Imp. præerat feliciter.

Ego Notherius S. Veronenſis Eccleſia Epiſcopus in hac ordinatione indicata a me facta ſubſc.

Signum † man. Ingelfredi Comitis comitatu Veronenſis ex Alemanorum genere teſtis.

Signum † man. Egiringi filio quondam Ingelfredi com. teſtis.

Signum † man. Romoni vaſſo eidem Ingelfredi comiti ex Alemanorum genere teſtis.

Signum † man. Guntari com. ex Alemanorum genere teſtis.

Signum † man. Perſoni filius quondam Arnaldo, qui lege Romana *viuere viſus eſt teſtis.*

Signum † man. Dominici montcario, qui lege Romana viuere viſus teſtis.

Signum † man. Gariardo, qui Gerio vocatur de garda teſtis.

† *Ego Amelbertus not. me pro teſt. ſubſc.*

† *Ego Martinus not. rogatus m. m. ſubſc.*

† *Ego Flambertus ſeuld. rogatus m. m. ſubſc.*

† *Ego Delbertus ſcau. rogatus m. m. ſubſc.*

† *Ego Fonteius rogatus m. m. ſubſc.*

† *Ego qui ſupraſcrip. Grauſo cler. not. per datam licentiam ſupraſcrip. domini Berengarij Imperatoris ſcrip. huius car. ordinationis, & diſpoſitionis, poſt tradidi, compleui, & dedi.*

Eiuſdem Notherij Epiſcopi mentionem reperit Peretus in monumento Eccleſiæ S. Stephani dato anno 915. die prima Iunij. Eiuſdem etiam Notherij memoria extat in teſtamento Ioannis Ticinenſis Epiſcopi patria Veronenſis, quod condidit an. 922. Hic authoritate Notherij, oratorium erexit in patrio fundo, & in honorem S. Syri ſui Epiſcopij tutelaris conſecrauit. Releuatum eſt hocce teſtamentum ex authentico peruetuſto, quod extat in archiuo Abbatiæ S. Mariæ de Organo; hic ad verbum referre, cum ſatis ſit pulchrum, ad Ioannis pietatem teſtandam placuit.

In Nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Imperante Domino noſtro Berengario magno . . . . de menſe Auguſti, Indict. decima . . . . quæque Chriſtianum commoneat condecentia ſollicita meditatione cogitare compellit . . . . de perpetua . . . . vita æterna conſiderare . . . . Ioannes Epiſcopus ſanctæ Ticinenſis Eccleſiæ de die iudicij cogitans, & ne vltima ſors imparatum reperiat, omnes res meas mobiles & immobiles, quas, Domino lar-

giente, acquiſiui . . . . ſicut inferius ſignauero, ſtatuere, & ordinare curaui. A Primo omnium igitur Ego præſcriptus Ioannes Epiſcopus volo atque ſtatuo & ordino in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vt caſa habitationis meæ ſolariata infra caſtrum Veronenſe in loco a fontana poſita ſimul cum oratorio B. Syri Confeſſoris Chriſti, quod Ego indignus, & maximus peccator, Domino adiuuante, imperio meo fundaui, & Domini Nothetij Reuerendiſſimi S. Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopi authoritate, cum clero ſuæ Eccleſiæ dedicaui, ſicut præſentialiter ſanctum, & venerabile Xenodochium, in eleemoſyna, & ſuſtentatione pauperum, Dominoque famulantium ſub poteſtate, & ordinatione mea, qualiter inferius deſignauero. B Loco igitur dotis offero eidem oratorio inter arcouolitos, & arcoualos numero ſeptem, nec non & hortum in eodem caſtro poſitum, quod dudum a quodam Ildeberto libero homine comparaui, ſeu & vnum campum arabilem, poſitum iuxta caſtrum Montiſtaueri, loco vbi dicitur Cararia inter duas valles, quæ olim a quodam Rodemario vaſſogumeſti ſculdaſionis . . . . acquiſiui, ſeu omnem decimam illam frugum, quam Dominus Annus dedit, & in mea manſione intrauit de corticella mea, ſuiſque pertinentijs poſita in valle Fonteze, loco vbi dicitur Marbano, C quem ego ante hos dies per cartulam venditionis ab Aldone ſubdiacono ſanctæ Ticinenſis Eccleſiæ filioque Amelberti acquiſiui, ſeu & arcoualos, & arcouolitos poſitos prope ipſum oratorium noſtrum, quatuor, ſicut vnitim exiſtunt ab ingreſſu eorum vſque ad tribunal ipſius oraculi, quatenus hæc omnia presbyteri, qui pro tempore ibi militauerint ad vſum ſuæ ſuſtentationis poſſideant, cumque Xenodochio meo offero coquinam meam ſolariatam, & ſtabulum meum, nec non & terrulam iuxta ſe poſitam, & inter arcoualos, & arcouolitos numero nouem, quos mihi meus ſenior Dominus Berengarius D Imperator per præceptorum paginas contulit, ſicut in eiſdem præceptis declaratur: ſeu & hortos meos, qui iuxta manſionem & præfatum oraculum conſtant. Trado, mancipio, atque offero prænominatam corticellam meam Manebano ſub integritate in Xenodochio meo cum duobus maſſaritijs exinde pertinentibus poſitis, in Aureliano, alijſque ſuis omnibus pertinentijs, ſicut dudum ex ſucceſſione parentum prænominatus Aldo ſubdiaconus iam dictæ Ticinenſis Eccleſiæ eamdem corticellam, & ſua pertinentia poſſedit, & ego cartulã venundationis ab ipſo acquiſiui ſimul cum eo ariale molendini ex inde pertinente, cum caſis videlicet, & tectis, campis, vineis, pratis, paſcuis, ſiluis, ſalectis, ſationibus, aquis, aquatumque, decurſibus, molendinis, piſcationibus, montibus, vallibus, planitiebus, omnibuſque ad ſe iuſte, & legaliter pertinentibus. Igitur donec ſuperna Pietas me miſerum peccatorem in hoc ſeculo eſſe permiſerit omnia in mea reſeruo poteſtate ad prouidendũ & ordinandum, ac diſponendum. Poſt vero meum diſceſſum, volo, atque ſtatuo, vt Audibertus, & Gauſo nepotes mei mihi fideliter ſeruientes habeant præſentialiter ſub vſuſfructu corticellam meam de Mereliano, cum ſua domo, cubile, ſicut ibi vnite conſiſtit; de frugibus autem, quas ibi Dominus annuatim attulerit decerno, & volo, vt Giſelberga, & Maria bonæ fœminæ habitantes in prædicto caſtro medietatem recipiant ſingulis annis, abſque retractatione, & occaſione nepotum meorum: duo vero manſa in Aureliano poſita ex integro, ſicut de ipſa corticella pertinen. & poſt diem obitus mei habeant vſufructuario eadem Giſelberga, & Maria: Caſam vero ſolatiatam habitationis meæ cum curticella, & coquina ſimul ſibi cohærentia, & duos hortos meos ibidem cohærentes cum tribus atriuoltis ibidem conſtructis, & tres areoualos cum ſuperioribus, & inferioribus poſitos inter duos egreſſus . . . . a mane, & ſero, & ab aquilone, cum terula ante ſe poſita ſub vſufructu a præſenti die, & hora obitus mei concedo, & dono eidem Giſelbergæ & Mariæ: ſtabulum vero meum, & terram ibi inhærentem, quam per præceptum acquiſiui vſufructuario volo, & ſtatuo, vt habeant præſentialiter poſt meum diſceſſum prædicti nepotes mei Audibertus, & Gauſo. Hæc omnia viciſſim volo, & ſtatuo, vt ſibi ſuccedant, vt ſi Giſelberga, & Maria ſuperuixerint nepotes meos prænominatos, omnia in earumdem veniant poteſtatem vſufructuario, & ſi Audibertus, & Gauſo nepotes mei Giſelbergam, & Mariam ſuperuixerint, ſint omnia in eorum poteſtate ſolummodo ſub vſufructu: ſtatuoque, vt ſi Ioannes pronepos meus, filius videlicet Gauſonis nepotis mei, has prænominatas perſonas ſuperuixerit, ipſum Xenodochium cum omnibus ad ſe pertinentibus, ſi ad honorem Clericatus, Domino annuente, peruenerit, vſufructuario habeat, remota, & contradicta auctoritate donandi, vendendi, alienandi, ſed ſolummodo fruendi quouſque aduixerit, exceptis his, quæ loco dotis ad Presbyteros præfati oratorij præſentialiter dedi & obtuli. Volo etiam, & conſtituo, vt in ſingulis Kalendis paſcantur a prænominatis perſonis pro anima mea, & parentum meorum pauperes tres ad ſatietatem. Et in die anniuerſarij mei decerno & perpetualiter ſtatuo, vt reficiantur Sacerdotes duodecim, & dentur illis duodecim denarij. Et in Aſſumptione S. Mariæ ſemper Virginis,

A nis, quæ venit in medio menſe Auguſti dentur à dictis perſonis inſimul cerei duo habentes ceræ denariatam vnam; qualis pro tempore fuerit monaſterio Beatæ, & intemeratæ Virg. Mariæ, quod dicitur Organum. Nam ipſum Xenodochium, & ipſum Oraculum, & omnes res pietatis meæ, quas hodie habere videor infra, & extra ciuitatem, vere eidem monaſterio, eidemque ſancto loco poſt meum obitum, & prædictarum perſonarum deceſſum, iure proprietario, tardo, & mancipo, & per hoc meum teſtamentū ad habendū, & tenendū, & monachica cenſura, & regula faciendum vſque in perpetuum confirmo, & in poteſtate, & prouidentia, & ſollicitudine, ac cura Abbatis, qui pro tempore fuerit, B ſecundum Dominum, & temporis qualitatem committo, Volo etiam, & ſtatuo, vt vna die ante anniuerſarium meum tempore veſpertino, tres cerei dentur à prænominatis perſonis, ſeu Abbate præfati monaſterij vſque in perpetuum habentes denariatas tres inſimul ad prænominatum monaſterium S. Syri & ab ipſis perſonis, & Abbate prædicti monaſterij ipſo veſpertino tempore detur refectio presbyteris illis, qui in ipſo ſancto loco conſecuti fuerint pro anima mea; de meis præterea mobilibus rebus, meiſque vtenſilibus poſt meum deceſſum in prædicto Xenodochio inuenta fuerint, & mihi legibus pertinuerint, vaſcula ſcilicet lignea, vel lapidea, C ærea, ferea, ſtannea, argentea, pannos lineos, & laneos, caballos, boues, aſinos, pecora, capras, porcos, & quodcumque de meo habere inuenta fuerint, volo, & ordino, vt duæ partes vendantur, & dentur pro anima mea antedictis perſonis pariter, & . . . . Tertia vero pars remaneat in ipſo Xenodochio ad eorum vtilitatem. Si vero Patriarcha, aut Abbas, qui in tempore fuerint ipſum Xenodochium à me peccatore ædificatum, & ordinatum in beneficium alicui dederit, aut in commutatione contulerit, aut emphiteuſim . . . . . de eodem Xenodochio fecerint, vel dotes ipſius Oraculi, quas præſentiali- D ter in mea vita presbyteris tuli, obtulerint aut alienauerint, non ſicut ſtatui, & volui, atque iudicaui peregerint, præſentialiter veniat ipſum Xenodochium cum omnibus ad ſe pertinentibus in poteſtatem, & regimen in ſchola ſacerdotum Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ, & ſit ibi ſubiectum, ea videlicet ratione, ſicut ſuperius ſtatui, & ordinaui. Igitur ſi alicuius officij, vel dignitatis magna, paruaque perſona hominis aliquo in tempore ſurrexerit, & hanc meam inſtitutionem, & ordinationem infringere, aut in aliquo violare tentauerit, cum perfecta Trinitate, & inſeparabili Vnitate coram eius omnipotentia in die iudicij mecum cogatur habere rationem, & cum Iuda traditore in æterna damnatione habeat portionem. Ego enim Omnipotenti Domino me, & omnia mea committo, cui cuncta ſubiecta ſunt nuda, & aperta, & hanc paginam iudicati, ſeu ordinationis, omnique tempore firma, ſtabilis inconuulſa, & irreuocabilis permaneat, conſtipulatione ſubnixa.

Acta in caſtro Veronenſi feliciter.

Ego Ioannes humilis Epiſcopus in huius inſtitutionis teſtamento à me facto ſubſc.

Signum † *manibus Sigiuerto de caſtro Veronenſi filius quondam . . . . & Ioannes de ipſo loco filius q. Garimberto, & Roperto fil. q. Grauſeuerto, qui lege Romana viuere viſi ſunt, teſtes.*

Signum † *man. Sigiuertus fil. q. Zenoni de prædicto caſtro, & Leoni de Argaſta teſtes.*

Signum † *man. Argiuerto fil. q. Gudlberto de foris porta S. Stephani, & Ioannes fil. q. Tradeurto teſtes.*

Ego Grauſo Cl. Not. rogatus, qui hanc paginam ſcripſi, atque poſt traditam compleui.

Eodem anno 922. qui fuit vndecimus Berengarij quando ſolus iterum cæpit regnare, Eriprandus Archidiaconus Veronenſis Eccleſiæ liberaliter conceſſit hominibus caſtri Ceretæ, vt idem caſtrum, olim ab Vngarorum impietate deſolatum, reædificarent, cum annuo cenſu Eccleſiæ Veronenſi perpetuo perſoluendo, vt in documento, quod adhuc extat apud Canonicos Veronenſes, olim eiuſdem caſtri dominos.

In Chriſti nomine.

Eriprandus Archidiaconus S. Veronenſis Eccleſiæ, Alreuerto, & Andrea germanus, Petrus Giſelbertus presbyter, Gotefredo Boniperto dicitur, & Tediperto clerico Romano filio quondam Verecundo, Amelberto, Gauſo, Traſo, Serru, Teudeberto, Ildeberto, Grauſo, Berengario, Auſpertocio, Leudiberto, Teudiberto, Satadino, Chriſtoforo, Teudemario, Gariberto, Ildeberto, Albucio, Lupo, Gilo, Teudiberto, Giſemperto, Zeno, Odelperto, Bero, Vriemario, Ledomartino, Betuloatula, Boniuertus Fer. filius quondam Lampo, Andrea, Boniuerto, Vidale, Grauſo, Ermulo, Martino, Giſemberto, Teucio, Andrea, Petrus, Adolſo, Martino, Audiberto, Getnſo, Gundisberto, Ficio, Audiberto, Lonedco, Ioannes, Guncio, Dominico, Cipriano, Egino, Vsberto, Giſemperto, Buniperto, Vrſu, Petrum, Garimberto habitatores, Alteuerto, & Andrea germanus in ciuitate Verona, alijs vero omnibus habitatores in Caſtro Cereta liberis hominibus.

Notum igitur omnibus fieri volumus,

quia

A quia poſtulauit vos ego Eriprandus Archidiaconus, vt pro perſecntione Vngarorum caſtrum quem eadem loco Cereta turrim erant circumdarent hanc munire, ſecuti, & ipſis meam poſtulationem obaudiens vt vbi adhuc nihil de muro clauſue, quia perficiendum. per grande opus in hunc eum ipſe videbatur nec vt grati diſperaretur hanc firmitatis paginam connenientiæ per conſenſum ſacerdotum noſtrorum ſacere prouidimus; ideoque ego ſuperſitns Eriprandus concedo vobis repredictis,& ad veſtris filijs,& hęredibus diebus vitæ veſtræ per hanc paginam conuenientiæ, ſeu conceſſionem, quas ex noſtro proprio ædificio infra ipſum caſtrum ædificatam habetis, vt in antea ædificare ſtudeatis B ſicut inter vos diuiſum, & terminatum eſt & nunc detinetis, & habendum, & reſidendum, & ſaciendum inibi vna cum acceſſione, & ingreſſo quicqnid vobis ſuerit opportunum abſqne omni mea, & ſucceſſorum meorum contradictione. Ea vero ratione vt vobis ipſum caſtrum ad perſectum perducatis muro, & circumdatum de perra ſicut inchoatum habetis, & inibi habitetis, & veſtras nobilias intus, & foris mittatis abſque calumnia per poteſtatem, & quando neceſſitas euenerit cura ex eodem caſtrum geratis, & vigiletis, & cuſtodijs, & per vos ſemper meliorentur iuxta veſtram poſſibilitatem, & per ſecuritatem huius Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ C cuius, & proprietas,& perſoluatis, vos, & hęredibus veſtris nobis, & ſucceſſoribus noſtris ſingulis annis in Miſſa Sancti Zenonis quod eſt de menſe Decembris argentum denarios bonos ſpendibiles qualis in illis diebus hic in ciuitare Veronæ per caput ambulauerint ſolidos numero quatuor & ipſum cenſum infra ipſum caſtrum administeriale demandatum, & adimpletum ſit omnia per vos aut miſſis veſtris, & ſi quiſpiam ex vobis ædificium ſuum per aliquam neceſſitatem venundare volueritis licentiam illi tribuimus ſuper ipſam terram venundari, & facere quod neceſſe ſuerit inter vos ipſis, necnon inter extraneis perſonis nam deſuper ipſa terra non habetis D licentiam ſoris tollendi qui taliter inter vos ambarum partium ſteris, & conuenit, & miſſum domini quocies venerit infra ipſum caſtrum recipere debeatis, & ſecundum veſtrum poſſe ei deſeruire aliut nullum ſuper imponatur. De quibus,& pœnam inter ſe poſuerunt, vt quis ex ipſis aut ſucceſſoribus eidem Eriprando Arcbidiacono, vel ex hæredibus prædictorum hominibus ſe de hac connenientia ſubtrahere quęſierint, & non permanſerit in ea omnia quod ſuperius legitur componat pars parti fidem ſeruādi pœna argentum ſolidos num. centum, & poſt pœna compoſita hæc pręſens pagina libelliſeu conuenientię firma, ſtabilis perpetualiter permaneat ſicut ſupra legitur cum ſtipulatione ſubnixa.

Acto in ciuitate Verona in Chriſti nomine feliciter.

Ego Eriprandus Archidiaconus in hac locatione a me facta ſubſc.

Signum † *man. Adelberto qui Ado vocatur Leudiberto qui Leudo vocatur piſtor.*

Rimperto filio q. Aciuerto qui lege Romana *viuere viſi ſunt teſtes.*

Signum † *man. Erigo frater* Mannutio *fil. q. Gundiberto, & Placuitio qui Planzo vocatur teſtes.*

Ego Ropertus notarius regatus qui hanc paginam ſcripſit, & poſt tradita compleui.

Cæterum Notherius ætate iam grandeuus, & morti propinquus aliud condidit teſtamentum, ſeu codicillum an. 928. menſe Februarij in hunc modum.

Inſatigabili pietatis ſerie ad ſeniores extenſus annos, quid Notherius Sanctæ Sedis Veronenſis Epiſcopus teſtandum iterum efficiat etiam denuo miremur; præcipit ita, & ſtatuit vt pro anima ſua, & Ademarij genitoris ſui, & omnium ſuorum dentur in Xenodochio à ſe conſtructo ſuper viam, quæ olim dicebat Regi, omnia bona quæ habet in ſundis Crugaſio, Bellano, & Brendo in valle Leganenſi, vt Bernardus Epiſcopus Tridentinus vſuſructuario nomine habet, & gaudet omnia bona ſua exiſtentia in Leganenſi in finibus Tridentinis vbi dicitus Badabiones, & quid quid habet in Liciana: mortuo Bernardo Epiſcopo deueniant vſuſructuario nomine Odelberto ſocio ſuo, & Peredeo, de Brandola Comiti Vicentino, hoc tamen pacto, vt in die obitus anniuerſaria Notherij paſcant quadraginta pauperes, duodecim Sacerdotes, & in ſuo Xenodochio dent plauſtrum vini: Ita etiam in die obitus genitoris ſui Ademarij, & ſuorum, & in anniuerſaria Bernardi antedicti dent in pauperes quinque denarios argenti ſpendibiles: mortuis ipſis cadant in poteſtatem Ioannis Acolyti Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ, &c. Dominici montis cum onere ſoluendi in dicto Xenodochio ſuo tres argenteos ſpendibiles die anniuerſaria Notherij. Mortuis his omnibus ſupradicta bona ſua deueniant ſuo Xenodochio poſito ſub poteſtate Archipresbyteri, & Archidiaconi, & ſcholæ ſacerdotum Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ cum iure, vt habetur in fundatione eiuſdem Xenodochij.. Si quis vero Pontifex voluerit ſupradicta bona, vel iura dare alicui in beneficium,& Canonici Veronenſes non obſtent, in eadem bona Epiſcopus & Canonici S. Vigilij Tridentini, vbi eius corpus humatum eſt, iure ſe intromittant, &c. Hæc ab originali, quod extat in Canonicorum tabulario. Paucis poſt menſibus Notherius meritis conſpicuus defunctus

ctus eſt anno ſalutis 9:8. 4. Id. Auguſti, & in Cathedrali ſepultus prope altare D. Andreæ nomini conſecratum, cum antea omne patrimonium ſuum reliquiſſet ex eius elogio intelligi poteſt, ibidem his verſibus in marmorea tabula inciſo.

Præſulis hoc tumulo requieſcis corpus humatum
Notherij largus qui fuit, atque pius
Nempe ſuo quicquid potuit largitur habere
Comulit ipſe gregi, mente benigna pura.
Prædia namque, domos, camporum, rura paterna
Eccleſiæ ceſſit, nil reliquendo ſibi.
Omnibus impendens charitatis luce repletus,
Omnia cælorum ætherandus adit.
Conſonet in gremio gaudentem ſumma poteſtas,
Illum cum ſanctis collocet atque ſuis.
Virgo Dei Genitrix, cuius ſe poſſe putauit
Saluari precibus, ſuſcipe vota ſui.

Obijt iiij. Id. Auguſti
Anno Dominicæ Incarnationis
DCCCCXXVIII.
Indict. prima.

55 HILDVINVS Belga Hugonis Italiæ Regis propior affinis, Monachus Corbeienſis Ord. S. Benedicti Epiſcopus Leodienſis, cum à factioſis quibuſcumque hominibus de ſede ſua fuiſſet deturbatus, in Italiam fugientem Hugo Rex excepit, quo poſtulante, factus eſt deinde Epiſcopus Veronenſis anno 928. & non longe poſt Archiepiſcopus Mediolanenſis euaſit in locum Lamberti defuncti. De quo Sigonius lib. 2. Regni Italiæ Panuinus in Veron. Antiqu. lib. 5 cap. 27. Apud vero Claudium Robertum inter Leodienſes Epiſcopos non inueni.

A

56 RACHERIVS, ſiue Ratherius, natione Lotharingus, filius Comitis Vienenſis Monachus Lobienſis monaſterij Ordinis
B S. Benedicti, vir religioſus, & præcipuæ ingenuitatis, diuinarum, humanarumque rerum doctiſſimus, Hilduino in Veronenſi Epiſcopatu ſucceſſit ex Leodienſi Præſule. De quo habet Panuinus eodem lib. & cap.

[Hic mortuo Stephano Leodienſi Epiſcopo à Carolo ſimplice Francorum Rege, Hludouici Balbi filio, ex Ioannis X. Pontif. Max. auctoritate Romæ in eius locum Epiſcopus creatus fuerat anno Domini 921. eius competitore Hilduino, de quo paulo ante dixi abrogato, qui profuſa largitione Epiſcopatum Leodienſem à duce Lotharingiæ Giſelberto ambierat. Cumque Epiſcopatum ipſum integre, ſancteque ſeptennio adminiſtraſſet, ſibi ſub-
C rogato Faraberto, in Italiam cum eodem Hilduino venit, de quo etiam paulo ante mentionem feci. Vbi ab Hugone Italiæ Rege Ticini honorifice exceptus, paulo poſt Epiſcopatui Vetor e..ſi poſt Hilduinum præpoſitus eſt anno Domini 929. Cæterum cum anno Domini 932. Arnoldus Baioanorum, & Carentanorum Dux in Italiam contra Hugonem Regem veniſſet, & per Tridentinas alpes itinere facto, à Comite Veronenſium Milone, Ratherio Epiſcopo, & cæteris Veronenſibus (quos ipſum inuitauiſſe fama erat) honorifice ſuſceptus eſſet, Hugo ad eiſus eum, & Veronen. exercitum duxit. Cuius potentia, militum fortitudine, & altero prælio aduerſe
D commiſſo, territus Arnoldus, relicta Verona, in Germaniam clam fuga elapſus eſt, arce Veronæ prius expugnata, Miloniſque Comitis fratre, & cæteris, qui in ea erant, ſecum captiuis adductis. Poſt cuius fugam Hugo vrbem cepit, Ratheriumque Epiſcopum, quod Baioanorum rebus non nihil ſtuduiſſe viſus eſſet, Ticini in exilium relegauit. Vbi multa ed dit ſui ingenij monumenta: inter quæ librum eleganter, & facete (teſte Luitprando lib. 4.) de ſuis ærumnis conſcripſit, atque vna cum comprouincialibus Epiſcopis Antropomorphitarum ſectam, quæ paulo ante ſua tempora exotta Galliam Ciſalpinam vexabat, extinxit. Hi ſcripturæ teſtimonijs male intel-
lectis

A lectis adducti, vt Gratianus diſtinct. 24.
cap. 3. author eſt, ruſtica quadam ſimpli-
citate in Deo membra naturæ humanæ
ſtolide nimirum aſſerere conabantur, ne-
ſcij diuinarum ſcripturarum, in quibus eſ-
ſe Deum incorporeum, qui nec membris
diſtinguitur, nec corporis mole cenſetur,
refertur. Quo tempore Lambertus Are-
latenſis Archiepiſcopus, Hugonis regis po-
tentia cognita; cui propinquus erat, Ec-
cleſia ſua dimiſſa, ambitione inflatus in
Italiam ad Regem Hugonem venit. Qui
vt regnum tutius Italicum retineret, eidem
tanquã affini ſuo contra canones Eccleſia-
ſticos, Veronenſem Eccleſiam, tum paſtore
ſuo orbatam, Tridentinam, & Mantuanam
B coomendauit Eccleſias, ſeu, vt verius di-
cam, in eſcam dedit. Quibus non conten-
tus, Tridentinam prouinciam etiam occu-
pauit. Veronenſem vero Epiſcopatum
haud longe poſt cuidam indigno vendidit
Ratherius vero ab Hugone Rege ab exilio
aliquot annis poſt relaxatus ad Epiſcopa-
tum ſuum reuerſus eſt, eo, cui illum Lam-
bertus vendiderat, expulſo: vbi vitam
ſancte, ac laudabiliter egit, multaſque res
pro diuina pietate, ac commiſſi ſibi populi
ſalute geſſit vſque ad tempora Berengarij
Secundi ſæuiſſimi in Italia tyranni, qui
Lothario Hugonis filio in regnum ſucceſſe-
rat. Hic Epiſcopum Ratherium, qui pro-
pter incorruptam, & dignam Pontifice
C Chriſtiano dicendi libertatem, deteſtabi-
les eius mores, vitamque publice exagita-
uerat, iterum Veronenſi Epiſcopatu mul-
ctatum exilio damnauit: qui in Galliam
Lotharingiam patriam ſuam veniens, à
Brunone Archiepiſcopo Colonienſi, qui
poſt Archidux Lotharingiæ fuit, Leodi-
enſis Epiſcopus iterum poſt Farabertum,
qui eidem Ratherio ſucceſſerat, anno Do-
mini 955. ordinatus eſt. Quem Epiſcopa-
tum tantum triennio rexit. Anno ſalutis
958. factione Reginerij Loagecolli Comi-
tis Montenſis electus eſt, ſuffecto in eius
locum ipſius Reginerij fratris filio nepote
Baldrico. Ratherius autem in Italiam re-
diens Othonem magnum Imperatorem
D adijt, qui per ea tempora Berengarium II.
prælio victum regno Italico exuerat: à quo
ſatis benigne ſuſceptus, tertio Epiſcopatus
Veronenſis eidem reſtitutus eſt, quem
cum multis annis adminiſtraſſet, audita
Othonis I. Imperatoris morte, factione
quorundam malignorum ciuium tertio
eodem Epiſcopatu exactus, iam ſenex, tæ-
dioque rerum humanarum affectus in Gal
liam ad monaſterium ſuum Lobienſe re-
uerſus eſt, vbi non longe poſt, cum omnem
vitam ſuam ſanctiſſime tranſegiſſet, octo-
genario maior mortuus eſt an. 974. Otho-
ne Iuniore Imperatore, & Bonifacio VII.
Pont. Max. Sacerdotij ſui Veronenſis an-
no 46. Ex quo vero primo Epiſcopus Leo-

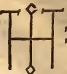
A dienſis ordinatus fuerat 54. Cadauer in
Lobienſi fano conditum eſt. De eo vulga-
tum illud monoſtichum refertur.

Veronæ Præſul, ſed ter Ratherius exul.

Huius Epiſcopi mentio eſt apud Sige-
bertum Monachum Gemblacenſem in
chronicis, & Liutprandum Ticinenſem,
qui per hæc tempora vixit, in hiſtoria
temporũ ſuorum. Subſcripſit litteris Ioan-
nis XIII. in Rauennatenſi ſynodo datis an-
no 967. contra Archiepiſcopum Salesbur-
gen. apud Hund. Item Veronæ in archiuis
S. Petri in arces S. Stephani, & canonico-
rum, quibus eum, Veronæ Epiſcopum ad-
B huc fuiſſe liquet an. 967. indict. 11. Otho-
ne Imp. en diploma.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.
Otto diuina fauente Clementia Impe-
rator Auguſtus. Nouerit omnium
fidelium noſtrorum tam præſentium, ſcili-
cetque futurorum induſtria: interuentu
cariſſimi filij, & æquiuoci noſtri conceſ-
ſiſſe nos Eccleſiæ Veronenſi, cui clementia
noſtra imperiali, auctore Deo, Ratherius
Epiſcopus præſidere dinoſcitur, ob amore
Dei, & Sanctæ Dei Genitricis, ſanctique
Zenonis, quicquid reſiduum eſt, de eo,
quod antecessores noſtri antecesſoribus
ipſius ad portas duas ciuitatis pertinens
C contulerunt; vnam, ſcilicet, quæ dicitur
S. Zenonis, alteram, quæ nomine S. Firmi
vocatur cum theloneo de plauſtris, & om-
ni nobis ex eis debito redditu. Concedi-
mus etiam immo reddimus ei mercatum
in feſtiuitate S. Zenonis, vel in ramis pal-
marum, ſicut anteceſſores noſtri eidem Ec-
cleſiæ conceſſiſſe narrant. Concedimus
etiam ei duas portiones de ripatico, & ip-
ſum ex integro ripaticum in caſtello, quod
vocatur Portus, quicquid etiam anteceſſo-
res noſtri vſque ad noſtra tempora eidem
Eccleſiæ contulerunt, & per præcepta fir-
mauerunt totum concedimus, atque iſto
præcepto firmauimus; omnem quoque
publicam functionem à caſtellis ipſius, quæ
D nunc ſunt, & in perpetuum ad eamdem
Eccleſiam pertinentia erunt, ita abſcidimus,
ac remouemus, vt neque comes, neque
vicecomes, neque ſculdachio poteſtatem
vllam in eis manendi, vel aliquam habeant
diſtringendi, ſed omnes in eis commaneo-
tes . . . ſub poteſtatem vel iſtius, vel il-
lius, qui per ſucceſſiones temporum iam
dictæ Eccleſiæ præfuerit, maneant, vt
nuſquam eos diſtringere aliqua noſtro Impe-
rio ſubiecta licentiam habeat poteſtas; ſed
ſi quid perperam vel à maſſarijs, vel à ca-
ſtellanis, vel à plectitis, vel incenſitis, vel
à comdatis, vel clericis, vel familijs ipſius
fuerit actum, aut ab ipſo, aut à miniſte-
riali ipſius ſit iuſte, & legaliter emendatum,
In ſuis

A In ſuis prætetea aquis nemo præſumat pi-
ſcari, ſicuti antiquitus licentia fuerit ; &
quia ipſe egenus, & aduena, & omni ca-
rens niſi Dei æterni auxilio multa iam eſt
perpeſſus incommoda hoc iuuandi inge-
nio eum volumus reuelare, vt præter id
quod eſt, vt cæteri in regno noſter Epi-
ſcopus ſit etiam Mundeburdæ noſtro iam
ſpeciali prærogatiua protectus, vt ſi quis
eum amplius, vt vſque nunc præſumpſerit
inquietare, aut rebellis ei exiſtere, vel
Deo contradixerit, quod ſuum miniſte-
rium eſt exhibere, ſi clericus eſt omnibus,
quæ habet in poteſtatem ipſius redactis
de Eccleſia vſque ad ſatisfactionem legiti-
mam, atque condignam pellatur ; ſi ſer-
B uus, quod ſeruorum eſt ſubeat, & in pote-
ſtatem ipſius vt ex debito maneat, ha-
beantque fideles, & amici licentiam abſq;
vllius compoſitionis timore illum, & de
iſtis, & de omnibus, quæ illi expediunt
agere, proponere, iuuare : ſi comes, viceco-
mes, ſculdaſcio, aut aliqua ſecularis perſo-
na hoc egerit, vt de eo, quod ipſius pro-
prium eſt, ſe contra voluntatem ipſius in-
tramiſerit, id eſt, vt terram ipſius abſque
vllius dato tentauerit, aut clericum ipſius,
vel famulum in commendationem, ipſo
non concedente, receperit, aut aliquid
ſimile illi intulerit centum libras auri no-
bis componat, damnum inſuper quod, &
intulit per idem reſtauret, nullum etiam
C caſtellanum ipſius à caſtello illius ſeducat
& in ſuum, quia hoc eſt iniuſtiſſimum, col-
lucet, & ſi fecerit immunitatis fracturam
illius, nobis vero ſanam cogatur exoluere
. . . . . legaliter paſſurus, qui de quæ ad
Eccleſias eaſdem pertinent ei contradixe-
rit . . . quod ſi proprium, & Deo eſt pla-
citum agere, & qui tutor, defenſor, & pa-
trocinator alicuius eorum in tanto ſcele-
re præſupſerit eſſe . . . . commutationes
vel precariç doloſe ex quo Epiſcopus eſt
ordinatus vndique volumus, atque præ-
cipimus, vt reſcindantur omnino, & ſecun-
dum quod Deo placitum eſt emendentur,
quatenus ab omnibus lib. . . quæ remo-
uere ab eo Chriſto fauente valemus inco-
D modis.

*Signum Domi-
niſſimi Impe-*

*ni Ottonis ſere-
ratoris.*

*Ambroſius Cancellarius ad vicem Huberti
Epiſcopi, & Archicancellarij recognoui,
& ſubſcripſi.*

*Data nonis Nouemb. anno Dominicæ Incar-
nationis DCCCCLXVII. Imperij vero
Domini Ottonis pijſſimi Cæſaris* VI. *In-
dictione* XI.

Actum Balſemada feliciter. Amen.

Aliud monumentum extat in archiuo
canonicorum ann. 968. vbi Ratherium eo
tempore Veronenſem Eccleſiam guberna-
ſe pro certo habetur.

Anno 968. 14. Maij in monaſterio
Sanctæ Mariæ de Organo iubente
Ioanne Pontifice Indict. 11. & Othone
Imperatore ann. 7. Rotaldus Aquileienſis
Patriarcha, auditis Ambroſio Archipre-
sbytero, Petro Archidiacono, Ioanne, &
etiam Petro Diaconibus, cum alijs quam
plurimis canonicis Veronenſibus innume-
rabilia fere priuilegia producentibus, alia-
que iura ducentis ab hinc annis Pontifici-
bus, & Imperatoribus obtentis, quibus
oſtendere conabantur eorum iura, eorum-
que bona, & perſonas omnino à poteſtate
Ratherij exemptos, & immunes eſſe, qui
contrarium enixe tuebatur, tamdem in
contradictorio iudicio ſanciuit, & dixit, &
pronunciauit, quod eorum bona, & perſo-
næ nec per dictum Ratherium, nec per ſuc-
ceſſores vnquam turbentur, & Ratherius
ſententiæ quieuit, conſenſit, ipſumque
laudauit.]

Rotharij Epiſcopi item temporibus, Mi-
lo Comes ex vetuſta gente S. Bonifacij,
ſacellum, ſeu capellam in Eccleſia ſancto-
rum Petri, & Pauli Apoſtolorum non lon-
ge ab Vrbe Veronæ (quæ hodie in ipſa
vrbe incluſa vna ex inſignibus Parochiali-
bus habetur) excitauit, & ampliſſimis red-
ditibus dotauit. idem in vltimo ſuæ volun-
tatis teſtamento monialibus S. Zachariæ
Ord. S. Benedicti Venetiarum, plurima la-
tiſundia in Veronenſi agro elargitus eſt,
Venerandæ antiquitatis monumentum
anno 955. conditum extat apud inclytum
omnibuſque exornatum virtutibus Comi-
tem Alexandrum S. Bonifacij, cuius beni-
gnitate authenticum exemplar, cum ad
noſtras perueniſſet manus, hic libenter ex-
hibemus tamquam illius æui digniſſimum
documentum. Cæterum Milo iſte Mar-
chio idem videtur, qui (teſte Sigonio lib. 6.
ad annum 923.) mortem Beringarij Re-
gis, capto Flamberto, eiuſque ſicarijs ſocijs,
& poſt tertium diem ſuſpendio interem-
ptis vindicauit: de quo etiam Volſangus
Lazius de gentium aliquot migrationibus
lib. 12. dum marchiones, & Principes Ve-
ronenſes recenſet. Porro teſtamentum Mi-
lonis eſt huiuſmodi, rude, & inepte con-
ſcriptum:

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Regnātes DD. noſtros Berengarius, &
Adelberto filio eius Reges hic, & in
Italia anno quinto, ſub die decimo ingre-
diente menſe Iulij indict. 13. feliciter in
Dei nomine illud omnibus prouidendum
eſt

A eſt vnicuique quod dominus per Euange-
lium ammonet dicens. Dies Domini ſicut
fur in nocte ita veniet, & vos eſtate parati.
Beatus ſeruus ille, quem cum venerit Do-
minus inuenerit vigilantem, quam admo-
nitionem, & exhortationem commotus
ſum igitur ego quidem in Dei Omnipoten-
tis nomine Milo Marchio, & filius bonæ
recordationis Manfredi, qui lege talica vi-
uere viſus ſum, ſicut ipſe ſupra . . . . ge-
nitor meus viſus fuit talis mihi decreuit
voluntas, & ſine ordinatione de hoc ſecu-
lo non tranſeam, ſed iuxta Dei mandata
volo, & ſic permaneat quomodo hic ſub-
tus fuerit declaratum, & meus decreuerit
animus, & voluntas. Igitur omnibus volo,
& ſtatuo, atque per meam hane paginam
B teſtamenti, & iudicari per vaſonum terræ,
ramum, arborum, feſtucum, robatuum, at-
que cultellum, & duos vantos, totum inſi-
mul iuxta legem meam talicam, ae tende-
re viſus ſum, & confirmo, vt præſenti die
obitus mei deueniat in Manfredus comes
germanus meus, & Egeltich item comes
filio eius: nepoti meo, ſub tali protextu,
ſicut ſic ſubtus legimus preſenti die obitus
mei ad ſummam proprietatem, & poteſta-
tem habendum, hoc eſt ex intergris tā-
quam ex omnibus rebus cum caſtris, &
capellis, cunctaque, & omnibus rebus iu-
ris proprietatis meæ, quæ ego habere, &
poſſidere viſus ſum hic in regno Italico
pro cæteris quibuſcumque locis, & nota-
C biliter ab ipſis iam prænominatis caſtris,
& rebus. Idem in primis caſtris, & rebus,
vel qui mihi autem hos annos aduenit
per chartulas vēditionis pro accepto pre-
cio da Sigualdo Vicecomes fidele meo, &
eodem Sigualdus Vicecomes aduenit per
chartulas venditionis pro accepto precio
da bene recordante Sutalperga honeſta,
quæ fuit coniuge mea per meū conſenſu ad
eam venit, ſeu, & quicquid mihi per pagi-
nas præceptarias da bonæ memoriæ D.
Berengario Imperatore ſeu, & de Do-
mino Vgone, & Lothario filij eius Regea
aduenit, licet quicquid ad me deuolutum,
licet poſſeſſum eſt per quocumque ius, in-
D genium, & mihi viſi habere in primis ca-
ſtris, & omnibus rebus, vel iuris proprieta-
tis meæ, quæ ego habere, & poſſidere vi-
ſus ſum infra ciuitate Verona non longe à
porta S. Firmi, atque capella mea propria,
quam ego ipſe à fundamento fieri rogaui
foris muros ciuitate Veronenſe non lon-
ge ad Eccleſiam S. Firmi vbi dicitur Car-
nario, quæ eſt dedicata ad honore B. Pe-
tri Apoſtolorum Principis, atque caſtro
meo, quod vocatur Runco, cum turre in
ſancti habente, atque capella dedicata, in
honorem B. Mariæ Virginis, ſeu caſis, ter-
ris, vineis, ſylua, quæ vocatur Colunnellus
portas in ſimiliter tenente cum omnia, &
ex omnibus ſicut ibidem habere viſus ſum,
nec non, & alio caſtro meo cum caſa ſola-
riata, cum ſala, & caminata, atque lobia, li-
cet ſucceſſores atque capella mihi conſtru-
cta in honore S. Bonifacij, & de foris mihi
in circuitu, caſis, terris, prædictis ſyluis,
& cum omnia ſicut habere, & poſſidere vi-
ſum ſum, & mihi legibus pertinet. Tertio
namque caſtro meo, qui poſitus eſt in fi-
nibus Veronenſe in loco, & fundo Begoſ-
ſio, cum cortis, terris, & vineis cum omni-
bus, & ſingulis, ſic ibidem habere, & poſſi-
dere viſus ſum, nec non, & caſis, & omni-
bus rebus vel iuris proprietatis meæ quem
ego habere, & poſſidere viſus ſum in fini-
bus Veronenſe in valle Prominianenſe
prope caſtro rupto, tum infra caſtro quam-
quam, & ibi prope locum vbi dicitur mon-
te Talminiano, licet inibi circa cum caſis,
terris, vineis cum omnia ſic ibidem habere,
licet poſſidere viſum ſum, & de foris vero
alijs terris aſaluijs, & ſediminas earum, cum
caſis, maſaritijs cum curtis, hortis, & ter-
ris aratorijs, ſeu vignis, vineis, campis,
pratis, paſcuis, ſyluis, ſaletis, ſacionibus,
ſiluis, & paludibus tam in montibus, quam-
que, & planicijs, pinſionibus, piſcationi-
bus, venationibus, redditibus, tributarijs,
montibus, vallibus, molendinis cum cana-
lis, & aquimolis ſuis, cum omnia, & ex
omnibus ſic ſupra legimus vbicumque de
res mea inuenta eſt, aut inuenta fuerit
tam per chartulas, licet vndecumque mihi
legibus pertinet, per quoduis Ingenium
iuris m. m. Iterum volo, & indico, atque
per hanc meam paginam iudicari, & ordi-
nationem, ſeu teſtamentū confirmo vt præ-
ſenti die obitus mei deueniat in iamdicta
Manfredo Comes germanus meo, & Egel-
rich Ioannem Comes filio eius, hoc eſt ex
integras omnes mobilias meas mobilibus
& immobilibus, quicquid habere licet poſ-
ſidere viſus ſum antepoſito quod ego ali-
cui pro anima mea indicare, & ordinare
deſidero illo ſit antepoſitum, nam aliud
omnia ex omnibus caſis, & rebus ſubſtātiæ
meæ mobilibus licet immobilibus ſicut ſu-
pra legimus, ego Iamdictus Milo Marchio
per hanc præſentem paginam iudicare, &
ordinare viſus ſum ſub protextu, vt quod
ego ſupradictus Milo Marchio in hoc ſecu-
lo ſadnixero in mea ſit poteſtate diebus
vitæ meæ tantummodo ſub vſufructuatio
nomine habendi, & prius ante meum ve-
ro diſceſſu corporis, quandoque Domino
placuerit, quod de hoc ſeculo tranſitus
fuero præſenti die, & ſeta m. m. deue-
niat in iamdictis Manfredo Comes, &
Egelric item Comes filio, eius ſub tali
protextu ſicut ſubtus legimus eo videlicet
ordine, & ratione vt vſque dum ſupra-
dictus Manfredus Comes germanus meus
in hoc ſeculo aduixerit in eorum ſit pari-
ter poteſtate habendi, tenendi, & aduſu-
fructuandi, & prius autem eidem prædicto
Manfre-

Manſredo Comes Germanus meus diſceſſo corporis, quandoque Domino placuetit quum de hoc ſeculo tranſitus fuerit tun præſenti die, & hora m. m. deueniat in Selticus Comes nepote meo, ſicut ad ſuis filiabus, & ſuos hæredes diebus vitæ illius vſque in perpetuum, nam non habeant ipſas res meas poteſtatem vendere, nec donare nec per quodlibet titulum alienare niſi ſemper illorum ſit poteſtatem habendi tenendi, & poſſidendi, & ſi dictus filijs filiabus iãdicti Egelrici Comes nepotis mei filios aut filias de legitimo matrimonio habuerint, & ipſi infra ſtatem aut ſine filijs filiabus mortuus ſ. erit tunc prædiũ ipſum omnes res quas ſuperius legimus m. m. deueniat in poteſtate, & ordinatione de monaſterio B. Zachariæ de loca Venetum. & de Abbatiſſa quæ per tempore ibi fuerint, & de tota illarum congregatione vſque in perpetuum ordinandi, iudicandi ſiuendi ſecundum illarum voluntatem pro remedium animæ meæ, & vxors imeæ licet parentorum noſtrorum ſi non ſuerint de mea prole ab hoc ſeculo de legitimo matrimonio totas res quod ſupra legitur ſit in earum poteſtatem retinendi, & ad vſufructuendi non alicui alienandi, præcipio eis, vt per omnique anno dent ipſia de totas meas res in iamdicto monaſterio S. Zaccheriæ ſito in Venetia licet ammiſit quod eodem monaſt. vobis in quiſierit modias centum frumento, & centum modias de vino ad legitimam menſuram Veronen. ciuitatis, & inſuper vnam libram de denarios Veronenſes ad ſolatium, & victum aliæ Abbatiſſæ quæ pro tempore ibi fuerit, & a tota illarum congregatione iubeo vt ibi donetis, & ſi vſum frumentum cum eodem vinum quod eſt inter totum modias ducentas cum ipſa libra de denarios Veronam, conſtituo, & confirmo, vt tranſacti deueniat ipſum caſtrum meum qui vocatur Runco cum turre in ibi habeate, atque capella dedicata in honorem S. Mariæ Virginis, ſeu caſis, & terris, vineis, atque ſylua. quæ vocatur columnellus, cum prdictas inſimul tenente eum omnia, & ex omnibus ſicut ibidem habere viſus ſum, in poteſtate ſit iamdicti monaſterij B. Zachariæ retinendi, & poſſidendi, atque ſaciendi vſque in perpetuum, nullus ſit auſus hæc omnia inde ſubtrahere, nec minuire, non meis propinquis, nec extrancis hominibus, ſi nullus ſuerit de mea prole, & legitime natę ſucrint, & ablatę ſuerint tota res qui ſupra legitime ſit in poteſtate prædicti monaſterij B. Zaccheriæ de loca, & finibus Venetiæ ita vt ſupra iudicatum habeo per hunc meum teſtamentum, & ordinatione non vendendi, neque donandi, nec alienandi ſed vſque in perpetuum ibi permaneat ad ordinandum, & iudicandum, & ſaciendum totas Abbatiſſas qui ibi fuerint

A per temporibus, & in tota illarum congregatione nullus ſit auſus inde ſubtrahendum, & ſi aliter aliquid facere præſumpſerit iudicem habeat Deum omnipotentem, cui omnia ſubiecta ſunt, & ſi quis vero quod ſacturum eſſe non credo, ſi aliquod de heredibus, ac pro heredibus meis aut quibuslibet vllam appoſitam perſonã hominum ſurrexerint aliquando tempore qui circa hanc paginã mei teſtamenti, & ordinationis, quam ego meo bono primo fieri deueniat, ire quandoque tentauerit, aut eam infringere voluerint, & ab omnibus hominibus non deſenſauerint, & probatum fuerit effectum, qui in coauerint, nullam ipſos admonitionẽ, vel alliditatem

B habeant valetudinem, & nullam per vigum ſcripturarum idem per alias exemplarias credarut ad ipſia iam prænominatis caſis de rebus vineis cum ſuperioribus, & inferioribus de vna cum egreſſu, atque egreſſibus ſuis cum omnibus ſed m. m. ponere ipſis hæredes, ac per heredes meos, ad ipſas Abbatiſſas ſic ſupra legimus, ſi hoc non adimpleuerint qui ſupra legimus omnia in duplo de inſuper cum ſtipulatione nomen componant vobis, & in prædicto Dei monaſterio pœna quod eſt multa aurum optimum LX. argentum ponderas XX. quo actus abſoluant nihil vendicare valeant, & pro hac cauſa vt ſupra legimus accepti ego iamdictus Milo Marchio ad vos iamdi-

C cto Manſredo Comite germanus meo, & Egelrich item Comite filio eius merita cauſa lanuinicbili mauitias, duas, & hæc præſens pagina iudicari, & ordinationem, ſeu teſtamenti ſic ſupra legimus omnique tempore firmam, & ſtabilem, & inconuulſam, & irreuocabilem permaneat ſine omni conditione hominum cum ſtipulatione ſubnixa, & quia ego ipſe ſupra Milo Marchio ſiue memorata ſimul cum calamo, & hoc tramentario, ſine duos vanto totum inſimul vix legem ſalicam, & de terra leuaui & Adelberti Not. atque Seauino tradidi ad me rogatus obtulit ad roborandum.

D *Acto in Runco feliciter Milo Marchio a me facta per ſignum ſupraſc. manibus angeri, & Prauerame fil. q. idemque Prauerame, & Odelardo qui lege ſalica viuere viſi ſunt ſupraſc. ſignum ſupraſc. manibus Erico felicis Almengauto, & Erimberto de Sutilingo filius bona memoria Ildeberto teſtibus.* †

Manfredus rogatus teſtamentum ſupr. †
Ego Erimbertus Iudex rogatus manu m. ſubſc. †
Ego Milo rogatus m. m. ſubſc.
Ego Auditer Staum rog. m. m.
Ego qui ſuprad. Audelbertus Not. proteau. rog. qui hanc paginam ſcripſi, & prædicta compleui.

Hic etiam prætermittendum minime cenſui Rodulphi Regis diploma conceſſum Zenouiano cœnobio an. 924. eum ad ipſius monaſterij iura tuenda ſatisfaciat, ex eiuſdem cœnobij tabulario exſcriptum.

In nomine Domini Dei æterni.

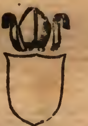
Rodulphus diuina ordinante clementia Rex. Si ſanctis, & venerabilibus locis ſubleuamen noſtræ auctoritatis impendimus, & ad miniſterium diuinum exequendum opem ferimus, pro cuius amore id agimus, æternæ remunerationis nobis præmia largiri, non ambigimus. Idcirco omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium ſcilicet, & futurorum comperiat ſolertia. Vvidonem venerabilem Epiſcopum, dilectumque fidelem, & conſiliarium noſtrum ſuppliciter noſtræ pietatis exoraſſe clementiam, quatenus monaſterium Beati Zenonis, vbi eius corpus ſacrum humatum quieſcit, ſub noſtrum mundeburdium percipere dignaremur; ad cuius preces noſtras aures inclinantes, idem monaſterium cum omnibus iuribus vnde conquiſitis, & in futurum conquirendis ſub noſtro mundeburdo recepimus. Videlicet cum omnibus rebus mobilibus, & immobilibus, ſeſeque mouentibus, famulis, & ſeruis vtriuſque ſexus, mancipijs, colonis, libellarijs, cartularis eiuſque commenditis: præcipientes vt nullus Dux, Comes, vicecomes, nullaque magna, paruaque perſona in poſſeſſiones prædicti monaſterij, commenditorumque eius ſe deinceps intromittere valeat, aut aliquo ingenio de eiſdem vſurpando, vel inuadendo ſubtrahere abſque imperiali, & noſtrorum iudicum palatinorum iudicio. Inſuper etiam, & noſtro bando bandimus, vt ſi quis fortaſſe aliquid de prædictis rebus hactenus detinuit, & in ſuos vſus ſua poteſtate, & temerario auſu poſſidet . . . . ſe a tali violentia ſubtrahat, & ſe funditus ſuoſque homines remoueat: omnia quoque præcepta, & priuilegia eiuſdem monaſterij, quæ conceſſa ſunt, confirmata, & funditus delegata priſcis temporibus ab Imperatoribus, & Regibus Longobardorum, & Francorum, ſeu omnes inſcriptiones, vniuerſaſque res vnde ipſum monaſterium iuſte, & legaliter inueſtitum permanſit, & quicquid ei legaliter pertinere dignoſcitur, tam per communitates, & precaria, quam offerſiones, & oblationes bonorum hominum, ſiue alias traditiones, & quaſcumque donationes, quæ dici, & nominari poſſunt, per hanc præſentem noſtræ munificentiæ auctoritatem perpetuo confirmamus, & modis omnibus corroboramus: quatenus, ſicut inferius ſcriptum eſt, prædictum monaſterium in integrum æternaliter poſſideat, teneat, & iure proprietario iamdicto ſine contradictione, moleſtatione, vel minoratione omnium hominum concedimus, & donamus. Vt ſicut a viuæ memoriæ Berengario Imperatore, & alijs antecesſoribus noſtris per præcepti paginam conceſſum eſt, liceat Abbatibus prædicti cœnobij, qui pro tempore fuerint, duas naues in Pado, & in flumine Atheſis, & per cætera flumina habere ad nauigandum, & eundum vbicumque neceſſe fuerit, abſque vlla publica exactione, & datione. Si quis igitur contra hoc noſtræ conceſſionis, & corroborationis præceptum inſurgere, aut contraire temptauerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras mille, medietatem cameræ noſtræ & medietatem ad partem . . . . cui violentia fuerit illata. Quod vt verius credatur, & diligentius in perpetuum obſeruetur manu propria roboramus, ac anuli noſtri impreſſione ſubter inſigniri præcipimus.

Signum † Domini Rodulphi glorioſiſſimi Regis.

Marino Cancellarius ad vicem Beati Ven. Epiſcopi, & Archicancellarij recognoui, & ſubſc.

Dat. pridie Idus Nouembris anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXXIV. Regni vero Domini Rodulphi Sereniſſimi Regis Italiæ III. *Indict.* XIII.

Actum Veronæ in Chriſti nomine feliciter. Amen.

57 MILO per hæc tempora fuit Epiſcopus Veronenſis, quem Peretus vixiſſe refert an. 951. Anno vero 962. clericis Deo famulantibus in eccleſia S. Proculi, ſitum, hortoſque contiguos eidem eccleſiæ pro ædificandis ad eorum vſum cubiculis, itemque decimas conceſſit, quas vulgarium hominum vocat, eidemque conceſſioni ita ſubſcribit.

[Ego Milo humilis S. Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus huic conceſſioni a me factæ propria manu ſubſcripſi. Ego Garimbertus Archidiaconus conſenſi, & ſubſcripſi. Vndecim diaconi, vndecim presbyteri, duodecim ſubdiaconi ſubſcripſerunt.]

In ſi-

Inſignis etiam donatio, Milone ſedente, adnotatur in monumentis Zenouiani cœnobij, quam Otho Imp. indulxit pro Monachorum præbenda.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis

Otho Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus. Parum valent mundanæ diuitiæ niſi fuerint in cæleſtibus theſaurizatæ, vbi nec erugo, nec tinea demoliuntur. Hoc etiam penſantes, pro remedio animæ noſtræ, necnon, & parentum noſtrorum; caſtellum, quod vocatur Romanianum, cum liberis hominibus, qui vulgo Heremitani dicuntur, qui prius ad noſtrum teſtrictum reſpiciebant, cum omnibus rebus illorum a ſe pertinentibus, ſeu cum omni debito, deſtrictione, & notione, atque placitu noſtro, & Comitis S. Zenonis ad ſanctorum præbendam Monachorum donamus, & proprietamus eleemoſy am; ea ſcilicet ratione, vt poſt hæc nec Marchio, nec Comes, nec vllius poteſtatis perſona habeat poteſtatem . . . . auferendi, aut vllo modo inuadendi. Si vero, quod futurum non credimus, aliquis, dux, comes, ſeu gaſtaldius, ſeu qualibet publicæ adminiſtrationis, aut priuata perſona contra omnia ſupradicta, &c.

Signum Domi *ni Othonis ſere-*
niſſimi Impe *ratoris.*

Ambroſius Cancellarius ad vicem Vberti Epiſcopi, & Archicancellarij recog. &c.
Dat. VIII. *Kal. Octob. anno Dominicæ Incarnationis* DCCCCLXVII. *Imperij vero Domini Othonis pijſſimi Cæſaris* VI. *Indict.* XI.
Actum Rauennæ feliciter. Amen.

Extat quoque in Canonicorum tabulario permutatio quædā habita ab ipſo cum Lamberto caſtri Epodani habitatore anno quinto regni in Italia Othonis Imperat. qui fuit Chriſti *969* quam ab originali vetuſtiſſimo nos ipſi exſcripſimus, Romam nobis tranſmiſſam, vt vetuſtum monumentum oculis proprijs vſurparemus: ita ſe habet.

In nomine Domini Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Otho gratia Dei Imperator Auguſtus Hic in Italia anno quinto, ſub die decima Octobris . . . . placuit, atque conuenit inter Dominum Milonem Epiſcopum ſanctæ Sedis Veronenſis Eccleſiæ necnon inter Lambertum filium . . .

A habitator in caſtro Bupedano, vt in Dei nomine ambæ partes interſe titulum commutaionis facere debuerunt quod eo . . . in primis iam antedictus Dominus Milo Epiſcopus de parte Epiſcopio S. Zenonis in commutationem ad iam prædicto Lamberto . . . . . terra ad eidem proprietatem habendum id eſt terra caſaliua cum caſa ſuper ſe habente vna cum corte, horto & terra aratoria inſimul tenentem in loco vno, & terra communis ſuper ſe habent in locos duos, & terra aratoria ſimiliter in locos duos iuris, quæ pertinet deſuper . . . . . ſancti Zenonis, quæ poſita eſt in finibus Veronenſibus in loco terra caſaliua cum caſa ſuperſe habent, vna cum curte B horto, & terra aratoria inſimul tenentem habent, per longum perticas triginta, & vna lato de ambobus capitibus æqualiter perticas decem, & octo, qui de vno habet de alio latus, & vno capite iura S. Zenonis poſita de alio capite viam de alio loco quam eſt terra communis ſuper ſe habent in ſupradicto loco . . . . viginti, & quatuor lato de vno capite perticas viginti, de alio capite lato perticæ decem, & ſeptem, qui de ambabus lateribus, & vno capite . . . . de alio capite plaude adiacentem: tertio loco terra . . . . ſuper ſe habet ibique prope habet per longum perticas triginta lato . . . . perticas tres qui de ambobus later bus, & ambab.s capiti- C bus iura S. Zenonis poſita: quarto loco terra aratoria loco ſub habet per longum perti as viginti lato de ambabus capitibus equaliter perticæ nouem qui de vno latus Beruno habet de alio latus, & vno capite . . . . quinto loco terra aratoria ibique prope habet per longum perticas viginti, & ſex lato de ambabus capitibus equaliter . . . . qui de vſque latus de palude adiacentem de alio lato, & denuo capite iura S. Zenonis po . . . de alio capite beruno habet . . . . ad parte prædicto Epiſcopio S. Zenonis in communiter ſupradicto Lambertus communiter a die præſenti . . . . ad habendum id eſt terra caſaliua eum caſa ſuperſe habente in locas duas, & D terra . . . . ſuper ſe habente in locas ſex, & terra aratoria in locas duodecimæ iuris ſupradicto Lamberto communiter, quæ poſita eſt in finibus Veronenſibus in loco, & fundo Scardeuaria primo loco terra caſaliua cum caſa, & curte, & horto, & terra communis ſuper ſe habet totum inſimul tenente in ſupradicto vico Scardeuaria habet per longum perticas ſedecim, lato de ambabus capitibus æqualiter perticas quatuor, pedes quatuor, qui de vno lato, & men . . . . habet de alio lato ingreſſo communis percurrentem de vno capite ode Lebrrus, de alio capite terra communis quas hic ſubter deſignauerimus adhærente alio loco, & terra caſaliua cum caſa

A ſuper ſe habente,& curte inſimul tenente ibique prope habet per longum perticas decem, lato de ambabus capitibus perticas duas, pedes . . . . de vno lato Enmengarda habet de alio lato, & vno capite Amelganſo habet de alio capite via tertio vero loco . . . ſuper ſe habet ibique habet per longum perticas decem pedes ſex lato de ambabus capitibus perticas tres, qui de vno lato Ermengarda habet de alio lato, cum caſa qualiter ſuperius legitur adhærentem de alio capite terra aratoria quas hic ſubter deſignauerimus, adhærentem quarto loco terra communis ſuper ſe habet per longum perticas quadraginta, & vna, lato de capite equaliter perticas tres, pedes ſex, qui denuo lato

B Enmergarda . . . habet de alio lato Odelbertus monetorius de vno capite via ſupradicta terra communis, qualiter ſuperius legitur adhærentem, de alio capite terra communis, quas hic ſubter deſignauerimus adhærentem. Sexto loco terra communis ſuper ſe habet, per longum perticas viginti, & ſeptem, lato de ambabus capitibus perticas duas, pedes quatuor, qui de vno lato, Ermengarda habet de alio lato iura S. Zenonis poſitas duo capite, Amelgau habet de alio capite terra aratoria, quas hic ſubter deſignauerimus, adhærentem de alio capite. Septimo loco terra communis ſuper ſe habet ibique non longe habet, per longum perticas triginta,& quinque,pedes ſex, lato de ambabus

C capitibus perticas duas, pedes octo, qui de vno lato Ermengarda habet, de alio lato iura S. Petri poſita de vno capite terra aratoria, quas his ſubter deſignauerimus, adhærentem de alio capite terra . . . . . quas hic ſubter deſignauerimus adhærentem. Octauo loco terra communis,ibique non longe habet per longum perticas . . ſita,& tres, de vno capire perticas duas pedes octo, de alio capite lato pertica vna, pedes quatuor, qui de vno lato Ermengarda habet de alio latere Odelbertus habet, de vno capite terra communis,quas ſupra legitur adhærentem, de alio capite,

D & terra aratoria, quas hic ſubter deſignauerimus adhærentem. Nono loco terra aratoria, ibique prope habet per longum perticas ſexaginta lato de ambabus capite perticas duas, pedes octo, qui de vno lato Ermengarda habet de alio laro, de Lamberto habet de vno capite via de alia parte ſupradicta terra communis adhærentem. Decimo loco terra aratoria habet per longum perticas triginta, & nouem, , de vno capite perticas quatuor, de alio capite perticas duas, pedes quatuor, de vno lato Ermegarda habet, de alio lato plures . . . . habet de vno capite terra communis quas ſupra legitur adhærentem de alio capite Betono habet. Vndecimo loco terra aratoria habet per longum perticas decem,& ſeptem, pedes ſex, lato de vno capite perticas quinque, pedes quinque, de alio capite perticas tres, qui de vno lato Amelgauſo habet, de alio lato, & vno capite via, de alio capite Ermengarda habet. Duodecimo loco terra aratoria non longe habet per longum perticas & nouem, de amba capite perticas quatuor, qui de vno lato Ermengarda habet, de alio laro via, de vno capite Marcium habet, de alio capite . . . . habet. Tertiodecimo loco terra aratoria habet per longum perticas quindecim, pedes ſex, de amba capite perticas quatuor pedes quatuor, qui de vno lato Ermengarda habet, de alio lato iura S. Bartholomæi poſita, de vno capite Marcium habet, de alio capite Ioannes habet. Quartodecimo loco terra aratoria, ibique prope habet per longum perticas decem, & nouem,lato de amba capite perticas quinque, pedes quatuor, qui de vno lato Ermengarda habet,de alio lato Ioannes habet de vno capite via, de alio capite iura S. Bartolomæi poſita. Quintodecimo loco terra aratoria habet per longum perticas triginta, & quinque, pedes ſeptem, lato de vno capite perticas tres, pedes octo, de alio capite perticas quatuor, pedes quatuor, qui de vno lato Ermengarda habet, de alio laro Conradus habet, de vno capite via . . . . Bartholomæi poſita. Sextodecimo loco terra aratoria habet per longum perticas quadraginta, & tres, lato de amba capita perticas tres, pedes quatuor, qui de vno lato Ermengarda habet, de vno lato Delbertus habet, de vno capite via, de alio capite terra communis, quas ſupra legitur adhærentem. Septimodecimo loco terra aratoria ibique, prope habet, per longum perticas quatuordecim, lato de amba capite perticas duas pedes quatuor, qui de vno lato Ermengarda habet de alio lato, & vno capite Amelgauſo habet, de alio capite ſupradicta terra aratoria adhærentem. Octauodecimo loco terra aratoria ibique non longe habet per longum perticas triginta, & tres, lato de vno capite perticas tres, de alio capite perticas duas, pedes quatuor, qui demolarius Ermengarda habet, de alio lato Amelgauſo habet, de vno capite ſupradicta terra aratoria adhærentem, de alio capite via. Nonodecimo loco terra aratoria habet per longum perticas triginta, & ſex lato de vno capite perticas tres, de alio capite latus perticas duas pedes quatuor, qui de vno lato Ermengarda habet de alio lato Adelbertus habet de vno capite ſupradicta terra aratoria non multum longe habet per longum perticas ſexaginta, & tres, lato de vno capite perticas duas, pedes octo, de alio capite lato

lato petticas duas, pedes duos, qui de vno latus Ermengarda habet, de alio latus iura S. Petri poſita, de vno capite ſupraſcripta terra communis quas ſupra legitur adhærentem de alia parte via menſuratam vero fuit ſuper totum ad perricam ſeptimam de pedes duodecim ad extenſionē brachij meſuram, & infra, & prædictas cohærentias cum omnia ſuper ſe habentes, quam prædictis . . . . ſibi ambæ partes vna alterius ad inuicem tradiderunt, & ex inde ſibi . . . . rebus vna cum ingreſſu communis, hac autem ipſa commutatio viſa, atque æſtimata eſt ex vtraque partium per Martium, & Ildebertum presbyteros . . . . Epiſcopio, & cum eis fuerint bonos Dei timentes hominum eorum fides admittens, adiunt Ioannes filius quondam Gauſperti, & Ioannes fi. q. ond. Gariberti, & Petrus fil. q. Ioannis de Caſtropedano, & ipſis totim inſimul æſtimauerunt iuxta legem, qui pars ſupraſcripto Epiſcopio ab illo die plus meliorem, & ampliorem promittentes autem propterea ipſi . . . . . ſi ipſis, vel eorum ſubceſſores, atque hæredes ſi contra ea quæ communiter ſecetunt atque trada . . . . . . nrauerint, aut ea infrangere quæſierint, & ab omni hominum defenſauerint, & probatum fuerint tunc tantum, & inquam ſupraſcripta . . . ſuper ſe haber eo tempore inconſimile locis ſub æſtimab. meliora, tam valerit de quantum exinde vnus alterius eidem defendere non po . . . . aut contendere, vel minuare quæſierint in duplum reſtituant pars parti fidem ſeruanti ad ipſis qui in ſuam ſaluam fidem . . . . . . - ſucceſſores, atque hæredes autem ipſi dederint, & hanc paginam commutationis ſicut ſupra legitur omnique tempore firma, & ſtabilis . . . . & irreuocabilis perpetualiter permaneat, & in ſe obtineat robore fine omni contradictione hominum cum ſtipulatione ſubnixa.

Actio in ciuitate Veronen.

† *Signum meum ſupradictus Lambertus, qui hanc paginam commutationis fieri rogaui ad omnia ſupradicta.*

† *Ego Martinus presbyter in hac commutatione miſſus interfui, & manu mea ſignaui.*

† *Ego Ideuertus presbyter in hac commutatione miſſus interfui, & manu mea ſubſc.*

† *Ego Dauid diaconus in hac commutatione miſſus interfui, & m.m ſubſc.*

††† *Signum manuum ſuprad. Ioannes, & item Ioannes, & Petrus qui vt ſupra interfuerunt, & æſtimauerunt in hac pagina commutationis manuum ſuarum poſuerunt.*

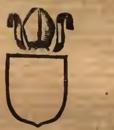
††† *Signum manuum Petrus, & Ambroſius germanus de ante . . . & Mauro filio q. Andrea viuentes lege Romana teſtes.*

†† *Signum manuum Erimbertus, & Gauſelinus teſtes.*

†† *Signum manuum Petrus, & a me. . . . in Coreliano teſtes.*

† *Ego Madelotus Notarius atque Iudex Sacri Palatij rogatus qui hanc paginam ſcripſi, & . . . dicta compleui.*

Milonis etiam mentio habetur in iſtrumento eccleſiæ S. Stephani an. 979. menſe Iunio Indict. 7. apud Peretum in catalogo. Quo viuente Otho Imp. Romam ex Germania proficiſcens Veronam venit, paulo poſt Romæ obijt.

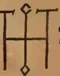
58 HILDERICVS cathedram Veronenſem rexiſſe videtur poſt Milonem, de quo ſpecialis mentio continetur in priuilegio Othonis Imp. an. 988. cœnobio ſancti Zenonis conceſſo prout videre libet ab exemplari vetuſto quod in eodem tabulario aſſeruatur.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Otho diuina auxiliante miſericordia. Si dignis noſtrorum fidelium petitionibus aſſenſum præberemus deuotiores eos in noſtro obſequio proculdubio reddimus. Ideoque totum volumus eſſe omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtriſq; præſentibus, & futuris, Henricum Karentanorum Ducem, noſtrumque fidelem noſtram humiliter imploraſſe excellentiam, quatenus eius fidelitatis amore confirmaremus noſtra præceptali pagina domui S. Zenonis, vbi Hildericus Epiſcopus cathedram Epiſcopalem regere videtur, omnes res, & familias, qualiter per chartulam offerſionis contulerunt eidem Beato Zenoni Lunumbertus, & Hildebertus, Amelberbertus, ac Grauſo germani filij q. Gilinerti, ac etiam Vrſus fil. q. Eginulphi, & Martinus filius q. Teudiberti, verum etiam Adro filius q. Vrſi, atque Dominicus, & Iulianus, ac Ropertus germani filij Ioannis & Vſebertus filius q. Auſonis habitantes in comitatu Veronenſe; cuius dignis petitioni-

tionibus, prout dignum erat, aurem accommodantes, confirmamus prout iuſte, ac legaliter poſſumus, ac noſtra præceptali pagina corroboramus B. Zenoni ciuitatis Veronæ patrono, & gubernatori omnes proprietates, & res, ac familias, quas ſuperius nominati homines eidem B. Zenoni per chartulam offerſionis obtulerunt, & ſecundum legem tradiderunt nominatiue, quas habere videbantur in valle Paltenate in vico Azago, vel per certa loca, tam in caſibus habitationis eorum vbi ipſi homines viſi ſunt habitare, cum curtibus, hortis, areis, quam de foris in terris arabilibus, ſeu vineis, campis, pratis, paſcuis, ſyluis, ſalectis, ſationibus, riuis, ac paludibus, aquarijs, tam etiam in montibus quam in planiciebus, diuiſis, indiuiſis, ſortitis, & inſortitis, cultis, & incultis, pileationibus, decimis, aquis, aquarumque decurſibus cum finibus, ac terminis ſuis cum omnibus adiacentijs, & pertinentijs eorum, ſiue vbicumque de rebus eorum aliquid inuentum eſt, vel inuentum fuerit, ſeu per chartulas, aut extra chartulas, tam de paterno quam de materno, ac etiam de ſucceſſione parentum eorum iuſte illis ſuperius nominatis hominibus pertinentes, ac B. Zenoni ab eis legaliter conceſſas, & quidquid ad noſtrum publicum ius, ac dominium, tam in foreſtaria, quamque in alijs officijs in caſtello Azago iam ſuperius nominato, vbicumque foreſtarij ibi pertinentes maneant permanere videntur, B. Zenoni per hoc noſtrum præceptum concedimus, & donamus prout iuſte, & legaliter poſſumus, & volumus eo videlicet ordine ſuperius dictas proprietates, res, & familias, & prænominatis hominibus in præfatis locis adiacentes per chartulam offerſionis ſæpe digno memoriæ B. Zenoni tradendo conceſſas, & traditas eidem B. Zenoni, & Vicario eius, ſuiſque ſucceſſoribus pro tempore famulantibus ibi per hoc noſtrum præceptum, vna cum foreſtarijs iuris noſtri regni de Azago pertinentibus ſibi per hanc noſtram conceſſionem largitis vbicumque maneie videntur, confirmamus, corroboramus, ac in eorum ius, & dominium, in quantum ad nos attinet, transfundimus, vt habeant poteſtatem commutandi in libellarijs alijſque iuſtis inſcriptionibus, quibus voluerint, & potuerint faciendi, & iuſte tradendi omnium hominum remota contradictione, & moleſtia. Præcipiendo denique iubemus, quatenus nullus Archiepiſcopus, Epiſcopus, Dux, marchio, comes, vicecomes, ſculdatius, gaſtaldio, nulla noſtri regni magna, vel exigua perſona B. Zenonem, eius Vicarium in Veronenſi Epiſcopio pro tempore ordinatum de ſupradictis caſis, & rebus, ac proprietatibus in præfatis locis adiacentibus vna cum ſuperius nominatis

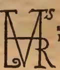
A foreſtarijs proprietario iure ſibi a nobis conceſſis tam in Azago, quam etiam in alijs locis habitantibus inquietare, diminorare, ſeu diueſtire, aut violare in aliquo molitus fuerit, proſecto ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras CC. medietatem cameræ noſtræ, & medietatem ſæpe prætaxato B. Zenoni, eiuſque Vicario. Quod vt verius credatur, ac diligentius a cunctis obſeruetur, hanc paginam manu propria roborantes, ſigilli noſtri impreſſione inſerius notare iuſſimus.

B *Signum Domi nissimi Impe* *ni Ottonis sere ratoris.*

Dat. vt. [1]*Kal. Septemb. anno Dominicæ Incarnationis* DCCCCLXXXVIII. *Ind.* I. *anno autem tertij Ottonis regnantis* V. *Actum Mareſburgh. feliciter: Amen.*

Non mirari minime poſſum quantas opinionum diuerſitates, quantamque varietatẽ in proferẽdis monumentis inuenerim ad annorum veritatem indagandam, qui nam ijs temporibus in hac Eccleſia fuerint Epiſcopi. C Panuinus enim in chronicon. rerum Veronenſium poſt Ratherium Otbertum reponit, habetque inueniſſe eiuſdem mentionem fieri in vetu'o quodam documento permutationis, neſciens cuius, cum eccleſia B. Petri in Arce anno Domini 900. pontificatus eiuſdem 16. ita vt eum Epiſcopum Veronæ deſignatum fuiſſe liquide anno 974 conſtet. Peretus vero in catalogo refert Milonem ad eamdem ſedem fuiſſe euectum ann. 951. retulitque mentionem eiuſdem haberi in documento anno 979. vt diximus. Ex Othonis vero priuilegio ſupra relato ann. 988. Hildericum huius Eccleſiæ Epiſcopum nominatum vides; videbis etiam Othbertum hanc ſedem tenuiſſe anno 993. & ſequentibus, D vnde in tanta rerum varietate prudens lector iudicabit, niſi forte diuinandum foret plures eodem tempore, vel coadiutores, vel coepiſcopos in eadem Eccleſia fuiſſe ordinatos, vt alibi eueniſſe indicauimus. Nos vero certorum monumentorum lucem ſecuti Hildericum ſucceſſiſſe Miloni, huic vero Othbertum aſſerendum putauimus: illo Præſule, vel Otberto, Otho Imperat. anno 983. curtem de Quinto quam Lanzo Canonicis Veronenſibus dono dederat ſuo diplomate confirmauit ex eorundem tabulario deſumpto, quod ita ſonat,

A *In nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.* Otto diuina fauente clementia Romanorum Imp. Augus. Si dignis, &c. Quocirca omnium Sanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorumque præſentium ſcilicet ac futurorum comperiat vniuerſitas, qualiter interuentu noſtræ dominæ matris Adheleidæ Imperatricis ſemper Auguſtæ, ſanctæ Mariæ Canonicis Veronenſibus præceptum confirmationis, & corroborationis, quatenus nos pro Dei amore, noſtræque animæ remedio de quadam corte, quæ nominatur Quinto ſita in comitatu monte Siticano, quam quidam nomine Lanzo pro remedio animæ ſuæ donauit præfatis B Veronenſibus Canonicis cum capella, & cum omnibus ſuis pertinentijs. Alteram autem quæ vocatur Titulus, vbi dicitur Villa cum capella ſua in honore S. Mariæ conſtructa cum omnibus pertinentijs ſuis quam obtulit Angelbertus clericus, qui cognominabatur Reginzo in eodem comitatu poſitam. Tertiam vero quæ nuncupatur Badabones, quam tribuit Notherius Veronenſis Epiſcopus pater Veronenſium clericorum poſitam in Tridentino comitatu cum capella, & omnibus pertinentijs, & adiacentijs eius. Inſuper caſales duos in Veronenſi comitatu iacentes in corte regia, quæ vocatur Ripa, quos obtulit . . . quæ . · . vocatur cum omnibus terris, vineis, pratis, campis cultis, & C incultis, molendinis, ſeu cum omnibus rebus eorum mobilibus, & immobilibus, quæ dici aliquo modo, vel nominari poſſunt, concedere dignaremur, eo videlicet ordine, & vbicumque à prænominatis Canonicis, ſuorumue ſucceſſoribus aliquando poſſeſſum eſt, vel in futuro poſſeſſurum erit, omnium contradictione, & diminoratione violentium excluſa, firmiter proprietario detineant iure. Hoc etiam noſtra Imperiali auctoritate addimus pro redemptione, & remedio animæ noſtri patris Imperatoris Othonis, & noſtræ dominæ matris D Imperatricis Adheleidæ, necnon, & noſtræ, & concedimus, largimur, donamus, quo homines cuncti permorantes, atque reſidentes in caſtris ipſorum Canonicorum, quorum caſtrorum nomina hæc ſunt Cerreta, Bianda, Porcile, Puliana, Martiana, Gratiana, Puſſno, Caſtellione, at Fodrum, quod iniuſte, & non legaliter dederunt, quod nefas nam erat, præceptali paginæ noſtræ auctoritatis volumus vt deinceps non dent, nec non, & ipſi, qui in ciuitate ſoliti erant dare theloneum, præcipiendo iubemus, vt in tempore vllo aliquis eis auferat, vel de hoc amplius moleſtare ipſos temptet. Præcipientes denique iubendo ſancimus, vt nullus Dux, Epiſcopus, marchio, comes, vicecomes, nulla regni noſtri magna, vel parua perſona Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ Canonicos de omnibus prænotatis cauſis, ſeu de omnibus libellarijs colonis ad ſe pertinentibus, alijſque in prædijs eorumdem Canonicorum reſidentibus moleſtare, diſueſtire, angariare, vel per placita fatigare niſi tantum ante illorum præſentiam audeat, vel præſumat. Contra quod noſtræ confirmationis, ſiue conceſſionis præceptum ſi quis aliquando inſurgere temptauerit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras centum medietatem cameræ noſtræ, & medietatem Canonicis ibidem pro tempore deſeruientibus: quod vt verius credatur, diligentiuſque ab omnibus obſeruetur hanc paginam propria manu corroboramus, eamque inferius iuſſimus ſigillari.

Sign. D. Otto- *-nis II ſereniſſimi Imp. & Regis inuictiſſimi Auguſti.*

Adalbertus Cancellarius ad vicem Petri Epiſcopi, & Archicancellarij recognoui, & ſubſc.

Dat. pridie id. Iun. anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXIII. *Ind.* XI. *regni vero Domini Secundi Ottonis* XXVI. *Imperij vero eius* XXV.

Actum Veronæ feliciter. Amen.

59 OTHELBERTVS cuius prima mentio habetur in iudicio, quod habuit Henricus Karentanorum Dux, Marchioque Veronenſium pro eodem Epiſcopo contra Tedaldum, & Bertam eius cognatam detentores entis Ripæ iuxta lacum Benacum ſitæ ann. 993. Huius facti monumentum, quod modo dabimus ex tabulario Canonicorum exceptum ſic loquitur inepte, pro vt illa ferebat ætas.

Dum iudicium in ciuitate Veronæ in domum Epiſcopi Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ in Laubia . . . . . quæ flumen Adecis in præſentia Domini Ocberti Epiſcopi

ſcopi

A ſcopi ipſius Epiſcopum in iudicio reſidet dominus Henricus . . . anorum ſeu Keſcntanen. atque iuſtiua Marchio Veronenſium, ad ſingulorum hominum iuſticias faciendas, ac deliberandas, reſidentibus cum eo Arnotuſdus Epiſcopi ſecundoque Eccleſiæ, Riprando Comes iſtius comitatus Ragimbaldo Ioannis, & Reliq . . . Comitibus, ac Odelricus Engaipo, Adelpertus Pezeh Odeſcale Comitibus vrceutis, Kiamelgauſo, Vvalgauſo, Ingelbertus, Maginfredus, Gauſredus, Bonizo, Audibertus, Reulſus, Ambroſius . . . . . Ambroſius, Beuo, Madalbertus, Aimo iudices Sacri Palatij. Semerlio qui de Remizo, Amelmercus vicecomes, Turſindo, Amulſo, Bernardo, Vvido, Trizo, Amelgauro, ... B Amelme, Ermizo filio eius, Arpo, . . Cardo, Vvaldingo, Gamardus, & reliquis pluribus. Ibique in eorum veniens præſentia dominus Ocbertus Epiſcopus ſanctæ ipſius Veronenſis Eccleſiæ vna cum Ingelberto iudex . . . . ipſius Epiſcopi auocatus, & cœperunt dicere: iamplures vices nos reclamauimus ad vos domnus Henricus dux, vt nobis iuſtitiam faciatis de Tedaldo Olim marchione, & Berta cognata eius, qui nobis malo ordine, & contra legem detinere, & contradicere curte . . . quæ nominatur Ripa, quæ iacet iuxta laco Bennaco ripanenſis, cum caſis, maſaricijs, terris, vineis, eremis, pratis, paſcuis, ſiluis, tam in montibus, quamque & in planicijs, ſeu ſeruis, & ancillis, aldiones, & aldiaues, cenſitos, & cum . . . . . ipſius curtes, & cum omnibus rebus ad præſata curte, cum omnibus rebus, vt ſupraſc. pertinentibus, atque oliuetis, & cenſionibus ipſius curte; & prouentis tam in laco Bennaco, quamque & foris iuxta ipſius Ripæ. Vnde, & plures vices miſſi, & epiſtolæ de veſtra parte eidem lectæ fuerant ſer minime eum, & . . . ad veſtũ placitũ habere potuiſtis. Vnde rogo vos domnus Henricus Dux ſemper dom. hoc ani . . medo noſtri rebus nobis de eius curte, quæ nominantur Ripa, quæ iacet inxta laco Bennaco Ripanenſi ad ſaluaque rele . . . nobis D inueſtiatis quouſque ipſe Teodaldo olim marchio, & Berta cognata ſua ad placitum . . . . & inueſtiti à nobis deinceps ac . . . . & cum ipſe dominus Ocbertus Epiſcopus, & Ingelbertus Iudex eius, & ipſius Epiſcopi auocatus . . . . . ad hæc recordatus eſt prædictus dominus Henricus Dux quod ſic eſſe . . . . dictus Ocbertus Epiſcopus, & Ingelbertus Iudex eius, & ipſe auocatus aſeruerat, & ten. ibi locum in eodem iudicio prædictus Dominus Henricus Dux iam dictus de Theodaldo marchione, & Berta cognata ſua intus, foriſque, ſe ſe, & vociferate feciſſet ſe minime eum, & eam habere potuit ad ſuum placitum, & co . . ibi locumque præſens om-

A mnium in eodem indicio per fuſte quas ſua tenebae manus prædictus dominus Henricus Dux eundem dominus Ocbertus Epiſcopus, & Ingelbertus Iudex, & ipſius Epiſcopi auocatus de prædicta curte, quæ nominatur Ripa iuxra loco Bennaco Ripanenſi cum omnibus rebus ad ea pertinentibus caſis, maſſaritijs, terris, vineis, herbis, campis, pratis, paſcuis, ſiluis tam in montibus, quam in planitijs, tam infra laco, quamque, & foris, ſeu ſeruis, & ancillis, aldionis, & aldianenſijs . : . . cenſitos, redditus fiſcalinos vtriuſque ſexu ad iam dicta curte pertinentibus, vel aſpicientibus ad ſaluaque ſelle inueſtitura quo vſque ipſe Theodaldus, & Berta cognata ei . . . iu- B ſtitiam ſuæ ad inſuper miſic bãdum domini Regis in mancoſos auri mille, vt nullum quilibet homo eumdem D. Ocbertũ Epiſcopum, & Ingelbertum iudicem eius, & ipſius Epiſcopi auocatum diſueſtire audeat ſine legali iudicio, qui vero fecerit prædictos mancos . . . . ſe compoſiturus agnoſcat medictatem parte cameræ Domini Regis, medietatem quidem Domini Ocberti Epiſcopi, eiuſque ſucceſſoribus, & Ingelbertus iudex eius auocatus, & pars ipſius Epiſcopi . . . . & hac notitia æqualiter hacta eſt fieri iuſſimus quidem, & ego Ambroſius Notarius ex iuſſione ſupraſcripti Ducis, & iudicum amonitione ſcripſi. Anno ab Incarnatione Do- C mini noſtri Ieſu Chriſti nonogenteſimo nonogeſimo tertio, ſub datum . . de menſe Nouember, indict. ſeptima, feliciter.

† *Signum manu ſupraſc.* Dominus *Henricus Dux, qui vt ſupra hanc feci.*

† *Signum manu ſupraſc.* Riprandus *Comes, qui vt ſupra hanc feci.*

† Ego *Gausfredus Iudex D. Imp. hanc feci.*

† *Vvaltercaruſus Iudex Sacri Palatij interfui.*

† *Arnelgauſo Iudex* Sacri *Palatij interſui.*

† . . *frtledus Iudex* Sacri *Palatij interſui.*

D † *Audibertus Iudex Domini Imp. interſui.*

† *Ambroſius Iudex Sacri Palatij interſui.*

Anno vero 995 Otho Imperator cœnobio S. Zenonis diſtrictum caſtelli Montis Tauri, iuſque piſcationis fluminis Flubij contulit, ea lege, vt Ocbertus Epiſcopus Veronenſis, eiuſque ſucceſſores poteſtatem haberent ordinandi, iudicandi, aliaque faciendi, quæ iuſte eis competere poſſent, vt videre eſt in eiuſdem priuilegij exemplari, quod hic reſcrimus, e tabulario ſæpecitato extracto.

In no-

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis.

Otho dinina fauente clementia Rex. Si Eccleſijs, &c. Omnium quia propter Sanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium, ſcilicet, & futurorum fidelium nouerit ſagacitatis induſtria, quomodo conſilio, & interuentu dilectæ auiæ noſtræ Adeleidæ videlicet Imperatricis Auguſtæ, necnon, & pro remedio animæ noſtræ, noſtrorumque parentum, per paginam noſtri præcepti largiti ſumus monaſterio S. Zenonis, vbi etiam corpus eius quieſcit, diſtrictum caſtelli Monte Tauri vocati, & piſcationem fluuij qui dictus eſt vulgariter Flubius, quæ ad ius noſtri regni legitime pertinere credebantur; ea videlicet ratione quatenus de hinc Othbertus Epiſcopus ipſius Eccleſiæ rector, ſuique ſucceſſores poteſtatem illic habeant ordinandi, iudicandi, diſtringendi, vel quidquid eorum vtilitas, ſecundum hoc, quod eis legitime, & iuſte concedere potuimus, ad vſum prænominati monaſterij decreuerint ſciendi, remota omni noſtra noſtrorumque ſucceſſorum contradictione, dominio, ratione, atque publica poteſtate. Denique præcipientes iubemus, vt nullus Patriarcha, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Dux, marchio, comes, vicecomes, aut aliqua noſtri regni magna, paruaque perſona diſtrictionem prædicti caſtelli, vel piſcationem prætaxati fluuij ſe audeat intromittere, aut aliquam moleſtiam prælibato monaſterio, vel ſuis rectoribus inferre. Sciat quis igitur neſaria temeritate hanc noſtram præceptalem conceſſionem, atque largitionem violare temptauerit, ſciat ſe compoſiturum centum libras auri optimi medietatem cameræ noſtræ, & medietatem exarato monaſterio, ac ſuis rectoribus: & vt hæc verius credatur, & ab omnibus omni tempore firmiter ſeruetur ſigilli impreſſione manu propria ſubtus firmantes inſigniri iuſſimus.

Signum † Domini Othonis inuictiſſimi Regis.

Heribertus Cancellarius, vice Petri Cumani Epiſcopi, & Archicancellarij recognoui.
Dat III. *Id. Nouembris, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCV. Ind.* VIII. *Anno vero Tertij Othonis regantis* XII.
Actum Maguntiæ feliciter. Amen.

Eidem Otberto idemque Otho Imper. confirmauit donationes, quas fecerant Liberrus, & alij domui S. Zenonis an. 996. en diploma.

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis

Otho diuina auxiliante miſericordia Imperator Auguſtus. Sidignus, &c.

A Ideo notum volumus eſſe omnibus fidelibus S. Dei Eccleſiæ noſtriſque præſentibus ac futuris, Hugonem Marchionem, noſtrumque dilectum fidelem noſtram humiliter imploraſſe regalem excellentiam; quatenus eius fidelitatis amore confirmaremus noſtra præceptali pagina domui S. Zenonis, vbi Othbertus Epiſcopus cathedram Epiſcopalem tegere videtur, omnes res, & familias, quas per chartulas offerſionis contulerunt eidem Beato Zenoni Simbertus, & Hildebertus, Amelbertus, & Grauſo germani filij q. Boniuerti, Gundibertus etiam fil. q. Iuliani, necnon Gaidoſ fil. q. Dominici, & Garpertus filius q. Bonaldi; atque Dominicus fil. q. Gundi-
B uerti, ac etiam Vrſus filius q. Igmulpi, & & Martinus fil. q. Teudiberti, verum etiam Andr. fil. q. Vrſi, atque Dominicus, atque Iulianus, ac proprerea germani filij q. Ioannis, & Vrſebertus fil. q. Anconis habitãtes in comitatu Veronenſe, quius dignis petitionibus prout dignum erat aurem accommodantes . . . . iuſte ac legaliter poſſumus, hac noſtra præceptali pagina corroboramus B. Zenoni ciuitatis Veronenſis Patrono, & Gubernatori omnes proprietates, res, ac familias, quas ſupra nominati homines eidem B. Zenoni per chartulam offerſionis obtulerunt, & ſecundum legem
C tradiderunt nominatiue qualiter habere videbantur in valle Balzenate, in vico Azago, vel per cætera loca tam in caſibus habitationis eorum, vbi ipſi hominea viſi ſunt manere cum curtibus, ortis, areis, quam de foris in terris arabilibus, ſeu vineis, campis, pratis, paſcuis, ſyluis, ſalectis, ationibus, riuis, ac paludibus, aquarijs, tam etiam montibus, quamque in planitiebus diuiſis, & indiuiſis, ſortis, & inſortis, cultis, & incultis, piſcationibus, decimis, aquis, aquarumque decurſibus, cum finibus, atque terminis ſuis adiacentijs, & pertinentijs eorum, ſiue vbicumque de rebus eorum aliquid inuentum eſt, aut inuentum fuerit, ſeu per chartulas, aut ex-
D tra chartulas, tam de paterno, quam de materno, ac etiam de ſucceſſione parentum eorum iuſte illis ſupra nominatis hominibus pertinentes, & B. Zenoni ab eis legaliter conceſſas, & quidquid ad noſtrum publicum ius, & dominium, tam in foreſtaria, quamque in alijs officijs in caſtello Azago iam ſupra nominato vbicumque foreſtarij ibi pertinentes maneant, pertinere videtur, B. Zenoni per hoc noſtrum præceptum concedimus, & donamus prout iuſte, & legaliter poſſumus, & valemus, eo videlicet ordine ſupradictas proprietates, res, & familias à prænominatis hominibus in præfatis locis adiacentes per chartulam offerſionis ſæpedigno memoriæ Beati Zenoni tradendo conceſſas, & traditas eidem B. Zenoni, & Vicario eius, ſuiſque ſucceſ-

reſidentibus, libellarijs, decimis, ſetuis, &
antillis, tertis, vineis, pratis, ſalectis, pa-
ſcuis, montibus, & planitijs, tam infra,
quam extra ciuitatem, quæ à fidelibus col-
latæ ſunt, vel fuerint, nullatenus te intro-
mittas, ſed liceat Archidiacono, & Archi-
presbytero de beneficio eccleſiæ cum
communi fratrum laudatione inueſtituram
facere, & quieto eas tenere ordine, ſicut
per mercedem meorum anteceſſorum, ſeu
Imperatorum, & Regum per ducentos ha-
ctenus tenuerunt annos, & quomodo in
chartularum illorum paginibus contine-
tur, & de nulla alia eccleſia ſuper illos Ar-
chipresbyter, aut Archidiac. præferatur, ſi
de eadē tales eligi poſſint eccleſia, qui vti-
les ſint; ſi enim aliquid tuæ inuentionis
ſcripturam repertam habea ad deſtruen-
dam rectitudinem ordinum, aut hæredita-
tem illorum, præcipimus omnino deſtrua-
tur, & numquam compareat. Si vero,
quod abſit, aut tu, aut vllus ſucceſſor tuus
contra hanc noſtræ auctoritatis ſcriptu-
ram tentauerit, veſter irritus fiat conatus
ſed Iudæ traditori ſociati pœnam luaris
æternam, & noſtro, ſeu & noſtrorum ſuc-
ceſſorum ſubiaceatis iudicio. Amen.

61 HILDEPRANDVS Miloni in Ve-
ronenſi ſummo ſacerdotio ſucceſſit, vir
tanto Epiſcopatu ob ingentes virtutes di-
gniſſimus, cuius intuitu Henricus Impe-
rator anno 1014. quædam bona confirma-
uit in hunc modum.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.
Henricus diuina fauente clementia
Romanorum Imperator Auguſtus.
Si dignis, &c. Quocirca omnium ſanctæ
Dei Eccleſiæ præſentium ſcilicet, & futu-
rorum comperiat vniuerſitas, qualiter in-
teruentu, vel petitione domini Hildepran-
di venerabilis Epiſcopi ſanctæ Sedis Vero-
nenſis Eccleſiæ: quo ſanctæ Mariæ Cano-
nicis Veronenſibus præceptum confirma-
tionis, & corroborationis nos pro Dei
amore, noſtræque animæ remedio, vel pa-
tris noſtri, matriſque de quadam corte,
quæ nominatur vulgariter, State, cum
cunctis ſuis pertinentijs, ac clauſa Gran-
denſi, necnon altera corte, quæ dicitur Ba-
dabiones poſita in Tridentino comitatu,
& tribus villis: vna nuncupata Bergußio, al-
tera Belneno, tertia vero Bundo cum cun-
ctis earum pertinentijs: tertia quoque
corte, quæ dicitur Quetenta, quas No-
therius Epiſcopus pater Veronenſium cle-
ricorum pro animæ ſuæ remedio præfatæ
Veronenſi Eccleſiæ obtulit, inſuper autem
caſalibus duobus in Leuniaco maiore, cum
cunctis pertinentijs ſuis, & piſcaria vna
cum ſylua, quæ dicitur Cologaria, quos
quoque, vel quas præfatis Canonicis Ve-
ronenſibus Vvalderada Dei ancilla conceſ-
ſit. Quarta autem corte, quæ dicitur
Quinta, ſita in comitatu monte Silicano,
quam quidam nomine Lanzo prædictæ ob-
tulit Eccleſiæ cum capella, cum omnibus
eius pertinentija. Quinta vero quæ voca-
tur Tirulus, vbi dicitur villa, cum capella
in ſanctæ Mariæ honore conſtructa cum
cunctis eius pertinentijs, quam obtulit
Antebertus clericus, qui Reginzo vocaba-
tur in eodem poſita comitatu; inſuper ca-
ſalibus duobus in comitatu Veronenſi ia-
centibus in corte reg . . . . . quæque
Giza vocabatur cū cunctis pertinentijs, &
adiacentijs eius quæ de omnibus prædictis
locis dici aliquo modo, vel nominari poſ-
ſunt concedere dignaremur. Nos quoque
conſilio eius adquieſcentes, huius præcepti
paginam pro animæ noſtræ remedio, no-
ſtrorumque parentum, pro confirmatione,
& corroboratione cunctorum locorum,
quæ præſcripta ſunt, fieri iuſſimus: eo vi-
delicet ordine, vt vbicumque a præ-
nominatis Canonicis, ſuorumue ſucceſ-
ſoribus aliquando poſſeſſum eſt, vel in
futurum poſſeſſum erit, omni contradi-
ctione, & diminoratione violenta excluſa,
firmiter proprietario detineant iure. Hoc
etiam noſtra Imperiali auctoritate addi-
mus pro redemptione animæ noſtræ, no-
ſtrorumque parentum, & concedimus,
largimur, donamus quo homines cuncti
permorantes, atque reſidentes ſiue famuli
ſiue liberi reſidentes in caſtris ipſorum Ca-
nonicorum, quorum caſtrorum nomina
hæc ſunt. Cereta, Biunda, Porcile, Pullia-
num, Martiana, Greciana, Pruno. Caſte-
lione, Arbetum. At Fodrum, quod iniuſte,
& non legaliter præterito in tempore de-
derunt, quod nefas nam erat, publicæ
parti amplius hinc deinceps non dent, ſed
per hanc noſtræ præceptalem paginam au-
ctoritatis, volumuſque pro animæ noſtræ
remedio præfati Canonici, qui nunc ſunt,
& pro tempore erunt prædictum Fodrum
colligendo teneant, & habeant, placita
quoque, & diſtricta cum omni functione,
& redditu prænominatorum caſtrorum,
cortium, & villarum; ſimiliter præceptali
pagina noſtræ auctoritatis poſſideant, at-
que detineant: necnon & ipſi, qui in ciui-
tate ſoliti erant dare theloneum præcipien-
do

do iubemus, vt in tempore nullo aliquis eis auferat, vel de hoc amplius moleſtare ipſoa tentet. Præcipientes denique iubendo ſancimus, vt nullus Dux, Marchio, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, &c. iuſſimua ſigillare.

Signum Domi *ni Henrici ſereniſſimi Imp- Auguſti.*

Henricus Cancellarius vice Euerardi Epiſcops Archicancellarij recognoui.
Actum anno Dominicæ Incarnat. MXIV. Indict. XII. anno Domini Henrici Imperatoris Augusti regnantis XII. Imperij vero eius . .
Actum Veronæ feliciter. Amen.

Eodem anno, eodemque die idem Henricus Imp. Ildeprando Veronenſi Epiſcopo ſimiliter exorante, omnia priuilegia, bonaque monaſterio D. Zenonis, vbi eius corpus humatum quieſcit, confirmauit, Rozo Abbate ſuſcipienre. Henricus Cancellarius vice Euerardi Epiſcopi ſcripſit, & recognonit.

Aliud diploma extat in eodem Zenoniano cœnobio Henrici Imp. huius nominis quarti, in quo omnia bona, immnnitateſq; iterum confirmanrur per manus Vgerij Hyporienſis Epiſcopi, & Cancellarij vice Ermani Cancellarij anno 1090. Indict. 13. regni vero eius 34. Imp. 8. Actum 4. Idus Aprilis Veronæ feliciter.

62 IOANNES Veronenſi Epiſcopatui præfuit anno 1018. vir ſanctiſſimus itemque doctiſſimus apud Panuin. in chronica, cuius intnitu Conradus Imp. anno 1027. quędam confirmauit bona.

A *In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.*
Chonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtua. Si dignis, &c. Quocirca omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorumque præſentinm ſcilicet, ac fururorum comperiat vniuerſiras: qnaliter interuenru, ac petitione domni Ioannis venerabilis Epiſcopi ſanctæ ſedis Veronenſis Eccleſiæ, quo ſanctæ Mariæ Canonicis Veronenſibus præceprum confirmationis, ac corroborationis nos pro Dei amore, noſtræque animæ remedio, ac parris noſtri, matriſque de quadam curte, quæ nominatur vulgariter, State, cum cunctis ſuis perrinrnrijs, ac cluſa Grandenſi; necnon alrera curre, quæ
B dicitur Badabionea poſita in Tridentino comiratu, & tribus villis, vna nuncupata Burguſio, altera Belneno, tertia vero Bundo cum cunctis earum pertinenrijs: rertia quoque curre, quæ dicitur, Querenra, quas Notherius Epiſcopus pater Veronenſium clericornm pro animæ ſuæ remedio præſatæ Veronenſi Eccleſiæ obtulit. Inſuper autem caſalibus duobus in Leuniaco maiore cnnctiſque pertinenrijs ſuis, & piſcaria vna cum ſylua, quæ dicitur Colōgaria quoſquoque vel quas præfaris Canonicis Veronenſibus Vvalderada Dei ancilla conceſſit. Quarta autem corre, quæ dicitur, Quinta, ſira in comirarn Monte Silicano, quam quidam nomine La..zo præ-
C dictæ obtulit Eccleſiæ cnm capella, ſeu decimationibus, ac omnibus eius pertinentijs. Quinta vero, quæ vocarur, Titulus, vbi dicitur villa cum capella in ſanctæ Mariæ honore conſtructa ſimiliter cum decimationibus, cnnctiſque eius pertinenrijs, quam obrulir Anzeberrus clericus, qui Reginzo vocabarur in eodem poſira comitaru. Inſuper caſalibus duobus in comiratu veronenſi iacentibns in corte regia, quæ vocarur, Zimpa, quos obtnlir Andreuerga, quæ Giza vocabatur cum cunctis perrinenrijs, & adiacentijs eius, quæ præſcripria locis dici aliquo modo, vel nominari poſſunt, concedere dignaremnr. Nos quoque conſilio eius adquieſcenres huins præ-
D cepti paginam pro animæ noſtræ remedio noſtrorumque parentnm, pro confirmarione, & corroborarione cunctorum locorum, quæ præſcripta ſunt fieri iuſſimus: eo videlicet ordine, vt vbicumque a prænominatis Canonicis, ſuorumque ſucceſſoribus aliquando poſſeſſum eſt, vel in fururum poſſeſſum erit, omnium contradictione, & diminoratione violentorum excluſa, firmiter proprietario derineant iure. Hoc etiam noſtra Imperiali auctorirate addimus pro remedio animæ noſtræ noſtrorumqne parentum, & concedimus, largimur, donamus quod homines cuncti permorantes, atque reſidentes, ſiue famuli, ſiue liberi in caſtris ipſorum Canonicorum quorum

quorum caſtorum nomina hæc ſunt; Cereta, Biunde, Porcile, Pulianum, Martiana, Gretiana, Pruno, Caſtelione, Arbertum, at fodrum, quod iniuſte, & non legaliter præterito in tempore dederunt, quod nefas nam erat publicæ parti, amplius hinc deinceps non dent, ſed per hanc noſtræ præceptalem paginam auctoritatis volumus quoque pro animæ noſtræ remedio præfati canonici, qui nunc ſunt, & pro tempore erunt, prædictum fodrum colligendo teneant, & habeant, placita quoque & diſtricta cum omni functione, & redditu prænominatorum caſtrorum, cortium, & villarum ſimiliter præceptali pagina noſtræ auctoritatis poſſideant, atque detineant. Necnon & ipſi, qui in ciuitate ſoliti erant dare theloneum, præcipiendo iubemus, vt in tempore nullo aliquis eis auferat, vel de hoc amplius moleſtare ipſos temptet. Præcipientes denique iubendo ſancimus, vt nullus Dux, Marchio, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, &c. iuſſimus ſigillare.

Signum domini † Chonradi ſereniſſimi, & inuictiſſimi Imperatoris Auguſti.

Ego . . . . . Cancellarius vice Aribonis Archicancellarij, & Archiepiſcopi recognoui.

Data VIIII. *Kal. Iun. anno Dominicæ Incarnationis MXXVII. Ind. x. anno Domini Chonradi ſecundi regnantis* III. *Imperij vero primo. Actum Veronæ feliciter.*

Meminit eiuſdem Ioannis documentum eccleſiæ S. Stephani ann. 1035. apud Peretum in catalogo. Hic etiam Epiſcopus dono dedit eccleſias S. Thomæ ad Ripam Arheſis, & S. Iacobi de Cotilano monaſterio S. Nazarij, exemitque a ſua iuriſdictione.

63 VVALTERVS natione Germanus proximus poſt Ioannem Veronenſem

A Epiſcopatum ſuſcepit ab Imperatore Conrado creatus an. 1036. Eius electionis anni meminit lapis in turris calce poſitus prope palatium Abbatis S. Zenonis.

Anno Incarnationis D. N. S. Chriſti milleſimo quadrageſimo quinto Ind. decima tertia, anno ſeptimo D. Henrici Imperatoris, nono vero anno domini Vvalterij pontificis ad honorem Dei, & S. Zenonis D. Albericus Abbas anno primo ſuæ conſecrationis hanc turrim cum fratribus ſuis inchoauit.

Vvalterus quidem (ex Pannino) cum vir his temporibus eloquentiſſimus pariter eſſet, atque ſanctiſſimus maxima omnia ſibi ciuium ſtudia conciliauit. Hunc
B Abbas Vſpergenſis, & a quo ipſe accepit Hermannos contractus, qui per hæc tempora vixit, commemorat. Ipſumque Beatiſſimi Zenonis vrbis Patroni reliquias Vlmam in Germania, vnde forte ipſe oriundus fuit, tranſtuliſſe referunt. Eius tempore an. 1038 Toto presbyter & Præpoſitus vna cum tota ſchola ſacerdotum Canonicæ Veronenſis Eccleſiæ dederunt libellario nomine poſſidendum caſtrum Acerada, ſeu Cereta, Iſnardo Adelardi filio, vt ſcriptum eſt in vetuſto documento ex eorum tabulario exſcriptum.

C *In Chriſti nomine.*

Placuit atque conuenit inter Toto presbyter atque Præpoſito, & Amelricus, & Alaizo diaconibus ſchola ſacerdorum ſanctæ Mariæ mater Veronenſis Eccleſiæ, nec non & inter Iſnardo & Adelardo, & Alberigo pater & filij habitaturi in ciuitate Verona vt in Dei nomine debeant ſicut a præſenti dederunt ipſi prædicti Toto presbyter Præpoſito & Amelrigo & Albiſo diaconus eidem Iſnardo & Adelardus & Alberigo pater & filij afficto cenſum redendum libellario nomine de amodo in antea vſque ad annos nun ero viginti & nouem expleti, hoc eſt ex inte-
D gro caſtrum vnum iuriſque pertinet de ſupraſcripta ſchola canonicæ S. Mariæ Regiacenſem in finibus Veronen. a loco vbi nominatur Acereda ipſum prędictum caſtrum cum mura, & turrim, cum foſſato circumdato & omni diſtrictu ſicut ſupra legitur, in ea vero ratione vti ammodo ipſis Iſnardo & Adelardo, ſeu Alberigo vſque in his viginti & nouem annis expletis habere, & detinere debeant, & faciant inibi quicquid fuerit opportunū ſine omni contradictione eorum prædicti Toto presbyter Præpoſito & Amelrico diaconus & Albizo diaconus, vel eorum ſucceſſores da pars prædicta canonica, & ſchola ſacerdotum, ita vt per eis meliorentur, nam non peiorentur & perſoluere debeant exinde ſingulis annis per omnique miſſa ſancti Zenonis qui venit de menſe Decemb.

ficto cenſum redendum argenti denarios bonos Veronenſes libras quinque dari & conſignati ipſi denarij at ſupraſcripta ſchola & canonica, nos, vel at noſtros ſucceſſores, vel at noſtris miſſi per nos ipſis Iſnardo & Adelardo & Albrigo pater & filij, aut veſtris hæredes, aut veſtris miſſis alia ſuper impoſita eis non fiat. Pœna vero inter ſe poſuerant vt quis ex ipſis, vel eorum ſucceſſorea, atque hęredes non compleuerint omnia qualiter ſuperius legitur vel ſi tollere aut laxare voluerint ante expletos annos numero viginti & nouem componat pars parti ſidem ſeruanti pœna in argentum denario Veronen. libras numero decem. Vnde duæ paginæ libelli vno tenore ſcriptæ ſunt factæ in ciuitate Veronæ in caſa habitationis prędicto Albizo diac. anno ab incarnatione D. N. Ieſu Chriſti milleſimo trigeſimo octauo. Chonradus gratia Dei Imperator Auguſtus imperij eius Deo propitio hic in Italia anno duodecimo, quarto die menſ. Ianuar. Ind. ſexta feliciter.

Ego Toto presbyter atque Præpoſitus ſancta Veronenſis Eccleſia in hunc libellum a me facto m. m. ſubſc.

††† *Signum manibus Iſimbertus & Albertus & Gunzo di ciuitate Veron. viuentes lege Romana teſtes.*

†† *Signum manibus Amizo & Ademario teſtis.*

Ego Arderardo not. atque iudex ſacri palatij rogatus, qui hanc paginam libelli ſcripſi & poſt tradita compleui.

Ego Albizo diaconus in hoc libello a me facto m. m. ſubſc.

Hocce caſtrum deinde an. 1042. Iſnardus ad cenſum tradidit Bonifacio Marchioni ſequenti inſtrumento.

In Chriſti nomine.

Placuit, atque conuenit inter Iſnardũ Filio quondam Adelardi de comitatu Veronenſi nec non & inter Bonifacium March. & Duc filium quõdam Teubaldi itemque Marchio, vt in Dei nomine debeat dare ficut & dedit ipſe namque Iſnardo eidem Bonifacij March. & Duc. adfictum cenſum redendum vſque dum ipſe Iſnardo & ſuos hęredes per libellum tenuerit libellario nomine ideſt integrum caſtrum vnum qui pertinet de ſchola canonicę S. Marię reiacentem in finibus Veroneoſes ad locũ vbi nominatur Cerera ipſum predictum caſtrum cum muro & torrim. cum foſſatum circumdatum cum omni diſtrictu, placito, pretij, fictum, & cenſum ipſo caſtrum cum placitum & diſtricta ficut ſupra legitur. In vna cum acceſſionibus, & ingreſſibus earũ ſeu cum ſuperioribus, & inferioribus earum ea-

A ratione vti amodo faciat ipſe Bonifacius Marchio & Dux & ſuos heredes de prędicto caſtro & diſtricta, & placito, preco & ficto, & cenſu quicquid voluerit vſque dum ipſe Iſnardo & ſuos hęredes per libellum pertinuerit ſine omni eidem Iſnardi ſuique heredes contradictione, & perſoluere exinde debeant pro vno quoque anno fictum cenſum denarios bonos Veronenſes ſolidos centum dari, & conſignati ipſi denarei per ſe ipſe Bonifacius, aut ſuos hęredes, vel pro eorum miſſo eidem Iſnardi aut ſuos hęredes, vel ad eorum miſſo alia eorum nulla ſuper impoſita non fiat. Pœna vero inter ſe poſuerunt & ſic obligauerunt, quod ſi quis vnus ex ipſis

B aut eorum hęredibus non compleuerit omnia qualiter ſupra legitur, vt ſi diſtulerit ante expletum ſupraſcriptum tempus tunc componat pars parti fidem ſeruanti pœna argentos denarios bonos Veronenſes ſolidos centum, et poſt pœna ſoluta pręſens hunc libellum vſque ad expletum ſupraſcriptum tempus in ſuo maneat vigore, quia taliter inter eis ſtetit et conuenit ſub iſta pœna et ſtipulatione inconuulſa cum ſtipulatione ſubnixa. Factum eſt hoc in comitatu Mantuanenſi in loco qui dicitur Porto, Anno ab incarnatione Domini N. Ieſu Chriſti milleſimo quadrageſimo ſecundo tertio Kal. Octob. Ind. vndecima.

C *M. n. . . . ſubſc. Iſnardi qui hunc libellum vt ſupra fieri rogaui.*

M. n. . . . Vdoni & Alberti ſeu Teudaldi atque Lanfranchi etiam Vgoni atque Eriſoni rogati teſtes.

Scripſi Ego Dodo notarius & Iudex ſacri palatij poſt tradito compleui & dedi.

In nomine Domini Dei æterni.

Cum in Dei nomine Lotharius Dei gratia Romanorum Imperator et Reginza pijſſima Regina coniux eius eſſent in loco qui dicitur Iſola Ceneſe, et eſſent cum eis Dux Chonradus, et Dux Henricus, et Archiepiſcopus Madilbergenſis, et Aicar-

D dus ſubcancellarius, et Dux de Carentana ſcilicet . . . . et cęteri nobiliſſimi viri ibique Otto Diaconus et Inglebericua acolitus Canonici S. Marię, et ſancti Georgij Maioris Veronenſis Eccleſię miſſi, et legati Gilberti venerab. Archipresbiteri, et omnium aliorum Canonicorum eiuſdem Eccleſię venerũt, et cœperunt dicere atque deprecari, quatenus idem pijſſimus Imperator, atque Imperatrix darent eis poſſeſſionem de caſtello et de tota curte de Cerera, et de curte de Englare, quę dicitur curtis de caſtello veteri, et defenderent, atque cuſtodirent ſupradictas curtes ad lucrum, atque commodum omnium Canonicorum ſu-

upraſcriptę Maioris Veronenſis Eccleſię, et cum ipſi Canonici taliter dixiſſent, tunc die ſabbato, qui eſt ſexto die menſis Nouemb. in preſentia bonorum hominum, quorum nomina hęc ſunt. Bertoldus Camarlengus ſupraſcripti Imperatoris. Raffaldus de Caſtello, Benedictus eius filius, Graſo, et reliqui in eorum pręſentia ſupradicta Reginza Regina et Imperatrix ex mandato Imperatoris Lotharij mariti ſui accepit duos nobiles viros, quorum nomina hæc ſunt, Lampertus Marchio, & Girardus & præcepit eis vt ipſi pergerēt & munirent, atque defenderent, & cuſtodirent caſtellum, & totam curtem de Cereta, & curtem de Englare, quæ vocatur curtis de Caſtello veteri iuris ipſius canonicæ S. Mariæ, & ſancti Georgij Maioris Veronenſis Eccleſiæ, & etiam poſſeſſionem ſupradictarum curtium iamdictis Canonicis darent ad lucrum atque commodum ipſius Gilberti Archipresbyteri, eiuſque fratrum, quinunc ſunt, aut pro tempore erunt, qui ita fecerunt. Factum eſt hoc Anno ab Incarnatione Domini Noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo trigeſimo ſeptimo ſupraſcripto die, Indictione quintadecima.

Ego Paltonerius notarius ſacri Palatij interfui & hoc Breue ſcripſi.

In nomine Domini Dei æterni.

Die Dominico qui eſt nono Kal. Aprilis, in Vico Cereta in pręſentia bonorum hominum, quorum nomina hæc ſunt. Preuede filius Opizonis, Vvaſco, Scurtamatus, Caſtellanus, Octo filius Carnaroli, Varimbertus, Girardinus fratres milites de Cereta, Lendene, Albertus filius Ioannis de Tumba, Inglebetius filius Dominici de Bruna, Ioannes de Grima, Zeno eius filius, Petrus de Grima, Bracoſatullus, Negrellus filius Petriboni, Tanglabaſa, Zeuedanus, Bigolus, Petrus filius Opizonis Ferrarij Dominicus de Marculſo, & reliqui habitatores in vico Cereta, Ibique in eorum præſentia Benedictus Bucaſuſca miſſus & legatus inuictiſſimi Regis Conradi Romanorum, miſit Bernardum, & Mainfredum Canonicos ſanctæ Mariæ, & S. Georgijs Maioris Veronenſis Eccleſiæ in poſſeſſione de Caſtello de Cereta, & etiam nomine de omni curte de Cereta, quod eſt iuris eiuſdem Eccleſiæ. Factum eſt hoc anno ab Incarnatione D. N. Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo quadrageſimo ſeptimo ſupraſcripto die Indictione decima.

Ego Paltonarius notarius ſacri Palatij interfui & hoc Breue ſcripſi.

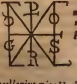
Anno 1047. Henricus Imp. ad fauorem Canonicorum Veronenſium confirmauit ſuo diplomate, quæ ijſdem Notherius

A Veronenſis olim Epiſcopus donauerat, cæteraque eorum bona ſub imperiali protectione commiſit, vt liquet ex ſequentibus ex eorum tabulario.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Henricus Diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Si dignis &c. Quocirca omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorumque præſentium ſcilicet, ac futurorum comperiat vniuerſitas, qualiter interuentu, ac petitione dilectæ contectalis noſtræ Agnetis Imperatricis, quo ſanctæ Mariæ Canonicis Veronenſibus præceptum confirmationis, & corroborationis nos pro Dei amore noſtræque animæ remedio, ac patris no-
B ſtri, matriſque de quadam curte, quæ nominatur, State, cum cunctis ſuis pertinentijs, ac cluſa Grandenſi, nec non altera curte, quę dicitur, Badabiones, poſita in tridentino comitatu, & tribus villis, vna nuncupatur Berguſio, altera Belueno, tertia vero Bundo, cum cunctis earum pertinentijs, placitis, ac diſtrictionibus; tertia quoque curte, quę dicitur Querenta, quarta autem curte in vico Murdoni, Quinta in Maſealiano, ſexta in Roboreto, quas Notherius Epiſcopus pater Veronenſium clericorum cum ripatico de loco qui vocatur Foſſa alta vſque ad locum qui dicitur Nauene pro animæ ſuæ remedio pręſate Veronenſi Eccleſię
C obtulit. Inſuper autem caſalibus duobus in Leniaco maiore cum cunctis pertinentijs ſuis, & piſcaria vna cum ſylua, quę dicitur Colegaria, quoſquoque, vel quas pręſatis Canonicis Veronenſibus Vvalderada Dei ancilla conceſſit. Septima autem curte, quæ dicitur, Quinta, ſita in comitatu Silicano, quam quidam nomine Lanzo præſatæ obtulit Eccleſiæ cum capella & decimationibus ac omnibus eius pertinentijs. Octaua vero quæ uocatur Puio ſita in ipſo comitatu. Nona autem, quæ vocatur titulus, vbi dicitur Villa cum capella in ſanctæ Mariæ honore conſtructa cum decimationibus, & omnibus ſuis pertinentijs, quas obtulit Anzebertus cle-
D ricus, qui Reginzo vocabatur in eodem poſita comitatu. Decima vero curte quæ dicitur Luſia cum capella in honore S. Viti conſtructa cum decimationibus, & omnibus pertinentijs ſuis: inſuper caſalibus duobus in comitatu Veronenſi iacentibus in curte regia, quæ vocatur Lippa, quos obtulit Ardeuerga qui Giſa vocabatur cum cunctis pertinentijs & adiacentijs eius, quæ de omnibus præſcriptis locis dici, vel nominari poſſunt aliquo modo concedere dignaremur. Nos itaque conſilio eius adquieſcentes huius præcepti noſtri paginam pro animæ noſtræ remedio noſtrorumque parentum, pro confirma-

rione,& corroboratione cunctorum locorum, quæ præſcripta ſunt, ſiue omnium quæ aliquo adquiſitionis munimine adquiſiuerunt, vel adquiſituri ſunt, ſiue Xenochia, ſeu decimationes einſdem ciuitatis, fieri iuſſimus. Eo videlicet ordine, vt vbicunque a prænominatis Canonicis, ſuorumue anteceſſoribus, atque præceſſoribus poſſeſſum eſt, vel in futuro poſſeſſum erit, omnium contradictione & diminoratione violenta excluſa, firmiter proprietario detineant iure. Hoc etiam noſtra imperiali auctoritate addimus pro remedio animæ noſtræ, noſtrorumque parentum concedimus, largimur, donamus, quod homines in cunctis his locis habitantes ſiue famuli, ſiue liberi in cunctis caſtris, & villis, ſeu territorijs, quorũ nomina hæc ſunt. Cereta, Binnde, Porcile, Pulliano, Martiana, Gretiana, Pruno, Caſtellione, Arbero, Pontefoſſarum, Calmaſinum: at Fodrum, quod iniuſte,& non legaliter prætetito tempore dederunt, quod nefas nam erat, publicæ parti, deinceps non dent, ſed omnia in prædictorum Canonicorum dictione permaneant. Sed per hanc noſtræ præceptalem paginam auctoritatis volumus, quod pro animæ noſtræ remedio præfati Canonici, qui nunc ſunt,& pro tempore erunt prædictum Fodrum colligendo teneant, & habeant placita quoque, & diſtricta cum omni functione, & redditu prænominatorum caſtrorum, cortium,& villarum,& omnium locorum aliqua ratione illis pertinentium, ſimiliter præceptali pagina noſtræ auctoritatis poſſideant, atque detineant; necnon & ipſi, qui in ciuitate ſoliti erant dare theloneum præcipiendo iubemus, vt in tempore nullo aliquis eis auferat, vel de hoc amplius moleſtare ipſos præſumat. Ita tamen iubemus, vt omnia in poteſtate Archipresbyteri, & Archidiaconi ſint, conſenſu fratrum exinde faciendum quicquid voluerint ad vtilitatem tantummodo prædictorum fratrum. Præcipientes denique iubendo ſancimus, vt nullus Dux, Marchio, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, nullaque, &c. iuſſimus ſigillari.

Signum Domi *ni Henrici Secundi Romanorum inuictiſſimi Imperatoris Auguſti.*

Henricus Cancellarius vice Herimanni Archicancellarij recognoui.

Data octauo Idus Maij anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quadrageſimo ſeptimo, Indictione quintadecima. Anno autem Domini Henrici Secundi ordinationis eius decimooctauo, regnantis octauo, ſecundi imperantis primo. Actu Feleræi in Dei nomine feliciter Amen.

Anno ſuperiori 1046. Kadalus Parmenſium Epiſcopus nobile cœnobium in honorem ſancti Georgij ædificauerat noſtri Vualterij Epiſcopi conſenſu, inuidioſiſque opibus auxit, hoc addito poſt, vt Abbas ille canonice cenſeretur electus, quem pars Epiſcopi Veronenſis,& maior pars Monachorum elegiſſet. Fundationis, ac donationis monumentum, vna cum Henrici Imperatoris confirmatione eſt huiuſmodi, ex tabulario eiuſdem cœnobij deſumptum.

In Nomine Domini Dei æterni.

Anno ab Incarnatione Domini Noſtri Ieſu Chriſti milleſimo quadrageſimo ſexto, octauo Kalend. Maij Indict. XIIII. Dum vnuſquiſque homo in hac media maner vita ſtatum humanæ fragilitatis, præcogitans ſic ſe ipſum retinere, & gubernare, & res ſuas ita ordinare, & diſponere debet, vt cum Dominus noſter eum de hoc ſeculo vocare iuſſerit, non de negligentijs, ſed de bonis operibus indicetur vt pius. Ideo ego in Dei omnipotentis nomine Kadalus Parmenſium Præſul, qui me profiteor lege viuere Romanorum, propterea dixi hæc ſupradicta præcogitans pro ſalute animæ meæ, meique patris, & matris, ac fratrum, & ab hoc qui in ſe omnipotens me ſolum facit hæredem, ideo illum meum hæredem inſtituo. Et vnum monaſteriũ in perpetuum ſub S. Benedicti regula manſurum in honore,& nomine S. Mart. Georgij foris; & prope ciuitatem Veronæ iuxta flumen Atheſis in locum, qui dicitur pratum Dominicum, io meis proprijs rebus ordinare, atq; inſtituere videor. Eo ſcilicet ordine vt numerus Monacorũ ſecundum redditum ipſius monaſterij ſemper in eodem ſit monaſterio, & Abbas non de alia; ſed de ipſius monaſterij congregatione, illumque pars Epiſcopi Veronenſis, & maior pars Monachorum ipſius monaſterij elegerit, in eodem monaſterio ordinetur, & conſeruetur. Ideoque dono, & offero in prædicto, quod inſtituere videor monaſterium, id ſunt omnes caſæ, & res territoriæ illæ iuris mei, quæ mihi per ſucceſſionem, & hæreditatem aduenerunt à q. genitore, & genitrice, & fratribus meis, quæ eſſe videntur in comitatu Veronæ, atque in comitatu Vicentino, quod eſt in primis mea portio, quæ eſt medietas de caſtro quod vocatur Palude cũ omnibus ſuis pertinentijs, ſeu, & in valle Verinæ in loco, & fundo Negrario, & in valle poſita in loco, & in fundo Banrago, ſeu, & in monte Bruzo, & in valle Longazeria, in loco, & fundo Colonia, &

in

A in eorum territorijs, ſeu & comitatu Vicentino curte, & caſtro, qui vocatur Sablone cum caſis, & capellis, & omnibus rebus ab ipſa curte, & caſtro pertinentibus, ſeu & in loco & in fundo Colonias, & in Baldaria, ſeu, & in loco, & in fundo Lonicus tam in caſtro, quam foris ipſo caſtro, & Brendulæram in caſtro, quam quæ & foris ipſo caſtro, & in curte Lanzoni, & in eorum territorijs, vel vbicumque adiacentijs, & pertinentijs in prædictis comitatibus vbicumque inuentum eſt, aut inuentum fuerit de rebus territorijs, quod ad ipſum Dominum Kadalum Epiſcopum ex paterna, vel materna, ſeu frattum ſucceſſione aduenerit integrum antepono, & in B mea reſeruo poteſtate, ipſis; & omnibus rebus illis quæque Orizonem germano meo in ſucceſſione aduenit a quadam parte ſua, qui iacet in ſupradicto comitatu Vicentino, & in loco, qui vocatur Vinarius, Caldonus, Magredo, & in Vello, & in ciuitate Vicentia tam intra ciuitatem, quamque, & de foris, & in Oregnano. Auſeto, Turris, Cortado per cæteris locis pro quæ quædam ſupraſcripta per ſucceſſionem parentum, ſeu quidam Valingo viro ſuo atque in ſucceſſione ad eam aduenit à filio ſuo, ſeu caſe, & res illę, quæ iacent infra ciuitatem Veronæ, & de foris. Sed omnes terras praddinas, quæ iacent in loco, & fundo Silingello vbi dicitur Sage- C nello, ſeu etiam omnibus rebus illis, quæ iacent in Biunde cum omnibus caſis, & rebus, quæ mihi, vt ſupra in iamdictis comitatibus ex paterna, vel materna, ſeu fraterna aduenere ex ſucceſſione in prædicto monaſterio, dono, cedo, conſero, præſenti die, & hora ſicut hic ſubtus legitur. Eo videl. ordine, vt vſque dum ego ipſe Kadalus Epiſcopus aduixero in mea reſeruo poteſtate vſufructuario nomine faciendum ex frugibus earum rerũ vel cenſuum, & reddituum, quibus ex eiſdem caſis, & rebus annue Dominus dederit, quicquid me- D lius mihi placuerit, & poſt meum deceſſum adueniat propieras iu vſufructus de prædictis caſis, & caſtris, ſeu capellis quibus ſupra legitur ad ipſum monaſterium, offerens in prædicto monaſterio ad proprium, excepto, quod ſuperius anteposuit, ita vt faciat præd. ipſius monaſterij de dictis omnibus rebus quod ſuperius perlegitur vna cum acceſſibus, & ingreſſibus earum, ſeu cum ſuperioribus, & inferioribus ſuis ad vſum, & ſumptum, vel ſtipendia monacorum cunctorum, qui aliquo tempore Deo in eodem ſeruiuerint monaſterio quicquid voluerimus ſine omni alicuius contradictione. Er inſuper ego, qui ſupra Kadalus Epiſcopus volo, & ſtatuo, atque per hanc chartulę meę inſtitutionem, & offerens confirmo, & præſentialiter poſt meum deceſſum prædictum monaſterium cum omnibus caſis, & caſtro, & capellis, & rebus, quas prædicto offerſi monaſterio, ſeu cum cæteris omnibus rebus quod ex hinc in antea ad ipſum monaſterium obuenire debeant, & ſit in poteſtatem, & defenſionem Epiſcopi Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ, ita vt prædictum monaſterium ab Epiſcopo ipſius Epiſcopatus ſemper defendetur, & gubernetur: & abbas inibi conſecretur ſecundum meam inſtitutionem, & nulla poteſtas ſit ei eundem monaſterium, vel res ipſius monaſterij alienare neque per libellum, neque per precariam, vel per beneficium alicui concedere, vel dare, ſed per in perpetunm ipſum monaſterium in vnum eodemque ſtatum ſub ſancti Benedicti regula permaneat, atque perſiſtat, quia ſic decreuit mea bona voluntas pro mercede animæ meæ, meique patris, & matris, ac fratrum, & ſi quod abſit aliquis de meis agnatis, & cognatis, aut aliqua magna paruaque perſona fuerit qui contra hanc meam inſtitutionem, & offerſionem ire qnandoque tentauerit, aut eam per quod vis ingeniũ irrumpere quæſierit anathematis vinculo ſit innodatus, & illam habeat maledictionem quam Iuda Domini prodior, & Anania, & Saphira cæterique habuerunt maleſactores. Hanc noſtram chartulam inſtiturionis, & offerſionis in Prato Dom. Ambroſius notarius, & iudex Sacri Palatij traddidi, ac ſcribere rogaui in qua ſupraſcriptus confirmans teſtibus, qui obtulir ad roborandum, & per honorem Epiſcopatus, & ſacerdotij mei, nec michi liceat vllo tempore nole quod volui, ſed quod a me ſemel factum eſt, vel ſcriptum eſt inuiolabiliter obſeruare promito cum ſtipular. ſubnixa. Vnde duæ chartulæ inſtiturionis, & offerſionis vno tempore ſcriptæ ſunt.

Actum in dicto loco qui dicitur in Prato Dominico.

Ego Kadalus Dei gratia Parmenſis Epiſcopus in hac inſtitutione, & offerſione a me facta ſcripſi.

Ego Pondiſius Iudex Domini Imperatoris interfui.

† † † *Signum man. Ioannes, & Brumeardus, & Martinus viuentes lege Romana teſtes.*

† † *Signum man. Maxols, &* Erixottes *Sant. Iudex D. Imp. interfuit.*

Ego Tendolus Iudex ſacri Palatij interfui.

Ego Ambroſius Notarius *atque Iudex Sacri Palatij rogatus, qui hanc paginam inſtitutionis, & offerſionis ſcripſi, & poſt tradita compleui.*

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis.

Henricus diuina fauente clementia magnus, ac triumphator Romanorum Imperator Auguſtus. Si ſanctarum Eccleſiarum, &c. Quapropter omnibus ſanctę

Dei Eccleſiæ fidelibus notum fieri volumus
quod nos interuentu dilectæ contectalis
noſtræ Agnetis, ſcilicet Imperatricis, &
Opizonis Cancellarij noſtri in tutela no-
ſtræ defenſionis, ac mundiburbio ſuſcepi-
mus monaſterium S. Georgij in ſuburbio
ciuitatis Veronæ ſitum iuxta fluuium Athe-
ſis in campo Dominicato, quod a Domino
Kadalo Parmenſi Epiſcopo nunc ædificatur
& de ſuis rebus, &c. vt nullus Archiepiſc.
Epiſcopus, Dux, Marchio, comes, &c. in-
ſigniri iuſſimus.

*Opizo Cancellarius vice Herimanni Epiſco-
pi, & Archicancellarij recognoui.*

Datum III. *Idus Iulij anno Dominicæ In-
carnationis M. L. II. Ind.* v. *anno au-
tem* Domini *Henrici Tertij* Regis, *ſecundi
Imperatoris eius ordinationis* 24. *Regni*
XIII. *Imperij* VI.

Actum Ratisbonæ feliciter. Amen.

Eodem anno 1046. in Synodo Epiſco-
porum Papiæ congregata, Henrico Impe-
ratore ſedente, facta eſt contentio inter
eos, quemnam locum Vvalterus Vero-
nenſis Epiſcopus in ſynodis tenere debe-
ret, ſtatutumq; eſt iuxta dextram Aquile-
ienſis Patriarchæ eius ſeſſionem fore ex
iure, iuſſumque fuit ſedile Vvalteri prope
dexteram eiuſdem Patriarchæ poni. Huius
facti claram memoriam in vetuſto libro
manu ſcripto pergameno decretorum
Burchardi Veronenſis Epiſcopi, qui apud
Card. Sirletum extabat, vidit, & legit
Aloyſius Card. Cornelius S.R.E. Camera-
rius, ſuaque auctoritate authenticum exem-
plar extractum in Veronenſi tabulario
collocari dignum viſum eſt ad perpetuam
facti memoriam, nobiſque, vt ab omnibus
legatur, hic inſerendum.

*In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis
Patris, & Filij, & Spiritus ſancti
Amen.*

Nouerint vniuerſi, & ſinguli præſens
publicum tranſumpti inſtrumentum
viſuri, lecturi, pariter & audituri, quod
nos Aloyſius miſeratione diuina tituli
S.Marci presbyter Card. Cornelius S.R.E.
Camerarius habuimus, vidimus, legimus,
& diligenter inſpeximus quendam librum
antiquum decretorum Burchardi ſanctæ
Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopi, tabulis li-
gneis coopertum in pergameno manu-
ſcriptum ex ſtudio Illuſtriſſimi & Reue-
rendiſſimi D. mei D. Guillelmi tit. S. Lau-
rentij Pane & Perna Sirleti nuncupati
eiuſdem S.R.E. Card. Bibliothecarij Apo-
ſtolici ad effectum infraſcriptum habitum
eidemque poſtea reſtitutum ſanum ſiqui-
dem, illæſum, & integrum, non vitiatum,
non cancellatum nec in aliqua eius parte
ſuſpectum, ſed omni prorſus vitio caren-
tem, cuius initium tale eſt. In Nomine

A Chriſti incipit præfatiuncula iſtius libri,
ex cuius quidem libri penultimo folio co-
lumna ſecunda ad finem extracta fuerunt
per infraſcriptum noſtrum, & Cameræ
Apoſtolicæ Notarium ſequentia verba; vi-
delicet. Anno Dominicæ Incarnationis
M. XLVI. Indict. xv. octauo Kal. Nouem-
bris regnante Domino noſtro inuictiſſimo
Rege Henrico Tertio, præcepto eiuſdem
glorioſi congregata eſt Papiæ generalis ſy-
nodus, cumque multæ res in eadem ſyno-
do iuſte, atque rationabiliter in eiuſdem
glorioſi Regis præſentia Archiepiſcopo-
rum illius, & Epiſcoporum pertractaren-
tur, inter cæterarum cauſarum diſcuſſiones
de Epiſcopi Veronenſis ſeſſione, vbi debe-
B ret collocari facta eſt inquiſitio, vbique
certiſſime inueſtigatum eſt, & repertum,
quod eiuſdem Epiſcopi ſeſſio iuxta Aqui-
leienſis Patriarchæ dexteram deberet ibi
fore ponenda, ſicque factum eſt. Reſiden-
te namque Domino Eberardo venerabili
Patriarcha in iamdicta Papienſi ſynodo
cum glorioſo Epiſcoporum collegio, Do-
mini Vvalterii Veronen. Epiſcopi ſedile
ad iamdicti Patriarchæ dexteram decenter
iuſſum eſt poni, & per victorioſi Regis
Henrici præceptum, & ſanctæ ſynodi lau-
datione, atque corroboratione ſtatutum
vt per ſynodos, & concilia vrbs Verona
apud Aquilegiam ſecundam ſibi ſedem vin-
dicans poſſideat, & ab hinc perpetualiter
C ſecunda habeatur, appelletur pariter, &
vocitetur ſedes. Interfuit itaque in eadem
ſynodo, vt iam diximus Eberardus Aqui-
legenſis Patriarcha, interfuit etiam Vvido
Archiepiſcopus Mediolanenſis, Adelber-
tus quoque Archiepiſcopus Remenſis,
Rambaldus Archiepiſcopus Arelatenſis,
Vgo Archiepiſcopus Chriſopolytanus, Ra-
ginaldus Epiſcopus Papienſis, Vvido Pla-
centinus Epiſcopus, Odolricus Brixienſis,
Ambroſius Bergomenſis, Gregorius Ver-
cellenſis, Riprandus Nouarienſis, Ambro-
ſius Laudenſis, Gumperius Taurinenſis,
Vvibertinus Aſienſis, Petrus Terdonenſis,
Luizo Bobienſis, Erimbertus Albingaunen-
ſis, Vbaldus Cremonenſis, Rolandus Fer-
D rarienſis, Sifredus Regienſis, Vvibertus
Mutinenſis, Cadalus Parmenſis, Mattia-
nus Mantuenſis, Arenulfus Iſolenſis, Odol-
ricus Tridentinus, Aſtulfus Vicentinus, At-
naldus Paruenſis, Liuterus Cumanus, in-
terfuit etiam Balduinus Salzburgenſis Ar-
chiepiſcopus, Gebeardus Ratiſponenſis,
Lituerus Babimbergienſis, Poppo Brixe-
nonenſis, Seuerus Pragenſis, Ebemanus
Firmenſis, Sibigo Spirenſis, Arnaldus Vvor-
macienſis, Geboardus Ageſtetenſis, Maci-
linus Feltren. Ruoterius Trauiſinenſis, Adel-
gerus Iſtrienſis: interfuere quoque Ca-
nonici memoratæ Veronenſis Eccleſiæ,
quorum nomina hæc ſunt Amelricus Ar-
chidiaconus Artoinus Præpoſitus, Imar-
dus,

dus, & Adelbertus diaconi, aliique quamplures. Quibus quidem præteritis ſic vt præfertur per nos viſis, lectis, & diligenter inſpectis, Nos Aloyſius Cardinalis, & Camerarius præfatus pro parte D. Petri Franciſci Catanei Clerici Veronen. debita cum inſtantia requiſiti de mandato Sanctiſsimi Domini noſtri Papæ viuæ vocis oraculo ſuper hoc nobis facto ea auctoritate noſtri Camerariatus officij, illa tranſumi ex exemplari, ac in publicam tranſumpti formam redigi mandauimus, & fecimus. Volentes ac de eiuſdem mandato, ac auctoritate decernentes, quod huic noſtro tranſumpto publico cum dicto originali libro prædeſignato diligenter auſcultato, & concordato talis, & tanta fides in iudicio, & extra de cætero adhibeatur, qualis, & quanta dicto originali libro manuſcripto datur, & adhibetur, dareturque, & adhiberetur, ſi in medium exhibitus foret vel oſtenſus. Super quibus, & ſingulis præmiſſis, tamquam rite, & legitime geſtis auctoritatem noſtram ordinariam pariter, & decretum interponimus per præſentes. In quorum omnium præmiſſorum fidem præſens publicum inſtrumentum exinde fieri, & per infraſcriptum noſtrum, & dictæ Cameræ Notarium ſubſcribi, ſigillique noſtri camerariatus officij, appenſione muniri. Datum Romæ in eadem Camera Apoſtolica ſub anno a Natiuitate eiuſdem Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo tertio Indictione vndecima, die vero decima ſeptima menſis Iunij. Pontificatus Sanctiſſimi Domini noſtri Gregorij Papæ XIII. anno duodecimo: præſentibus ibidem dominus Pontio Seua Hinenſ. & Auguſtino Camello dictæ Cameræ connotarijs teſtibus ad præmiſſa omnia, & ſingula vocatis habitis ſpecialiter atque rogatis.

Aloyſ. Cor. Card. Camer.

Henricus Imperator Vvalteri Epiſcopi rogatu Abbatiæ S. Zenonis bona confirmauit. Extat diploma 8. Id. Maij anno 1047. Indict. 15. anno ordinationis Henrici 19. regnantis 8. ſecundi Imperantis primo.

Anno 1050. ineunte Leo Nonus ex Germania in Italiam veniens Natale Domini Veronæ celebrauit Vvaltero Epiſcopo illum excipiente, deinde Romam profectus eſt. Extat in Archiuo Canonicorum bulla eiuſdem Leonis miſſa Totoni Archipresbytero, Amelrico Archidiancono, & Arduino Præpoſito, omnibuſque Canonicis Eccleſiæ Veronenſis cuius exemplar eſt tale.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectiſſimis in Chriſto filijs Totoni Archipresbytero, Amelrico Archidiacono, & Arduino Præpoſito, omnibuſque Canonicis ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ, A tam præſentibus quam futuris perpetuam in Domino ſalutem. Conuenit Apoſtolico moderamini pia religione pollentibus beneuola compaſſione ſuccurrere, & petentium deſiderijs congruum impertire ſuffragium. Quapropter ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritu ſancti, & Beatæ Mariæ ſemper Virginis beatorumque Apoſtolorum Petri, & Pauli, cæterorumque ſanctorum quorum nomina in libro vitæ adſcripta ſunt. Nec non ex auctoritate ſanctorum canonum omnibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, ſeu cunctis, magnis, paruiſque perſonis præcipi- B mus, vt veſtras perſonas, ſeu prædia, ac beneficia, omnemque veſtram iuſtam poſſeſſionem, & inueſtituram beneficiorum prædictæ canonicæ, quam vſque nunc renuiſtis nulli liceat lædere, diueſtire, inquietare, vel inueſtituram abſtrahere. Similiter præcipimus, vt nullus veſtrum aliquo ingenio ab Epiſcopo veſtro beneficia, quæ ſoliti eſtis inueſtire, requirat, vel inueſtituram ex illius manibus accipiat. Similiter præcipimus de omnibus rebus veſtræ Canonicæ tam de curtis, quamque, & de caſtellis, ſeu villis, Xenodochijs, factitis, incenſitis, libellarijs, decimis, ſeruis, & ancillis, terris, vineis, pratis, ſalectis, montibus, pla- C nicijs tam infra ciuitatem, quam extra ciuitatem, quæ ad fidelibus vobis ſunt collatæ, vel fuerint, vt nulla magna paruaque perſona, ſe intromittat; ſed liceat vobis quieto eas tenere ordine ſicut per mercedem meorum anteceſſorum Pontificum, ſeu Imperatorum, & Regum hactenus tenuiſtis, eo videlicet ordine qui in veſtratum chartularum paginibus continetur. Et de nulla alia Eccleſia ſuper vos Archipresbyterum, vel Archidiaconum præferatur, vel aliquis ex clero ſine electione cunctorum fratrum veſtram ſocietatem ordinetur. Quod ob hoc dico quia ſpero veſtram Eccleſiam nunquam carituram clericis, qui ad hos honores ſint vtiles. D Si vero Archipresbyter, & Archidiaconus de ſupradictis Eccleſiæ bonis ſine voluntate, & laudatione fratrum dare temptauerit omnimodo interdicimus ne ſcandalum in Eccleſia fiat. Si autem, quod abſit, Archipresbyter, & Archidiaconus vno tempore mortui fuerint, liceat Præpoſito frui officio illorum de inueſtituris, donec Archipresbyter, vel Archidiaconus ordinatus fuerit. Si enim ab aliquo aliquid inuentionis ſcriptum repertum fuerit ad deſtruendam rectitudinem ordinum, aut hæreditatem veſtram, vel ea quæ ſupra diximus, præcipimus, vt omnimodo deſtruatur, & numquam compareat. Si vero, quod abſit, vt aliquis contra hoc noſtræ auctoritatis ſcriptum agere temptauerit, vel vos in his quæ ſupra diximus offenderit ſi infra

fra

ſra annum non emendauerit illius irritus fiat conatus, & illum viuum terra degluttiat ſicut Dathan, & Abiron in ſeditione Choræ, lepra Naaman Syri ſuper eum veniat, & maledictio, quæ fuit data in Monte Ebal, & anathema maranatha, & omnes illæ plagæ, & maledictiones, quibus Deus Pharaonem, & Ægyptum percuſſit, & quæ ſunt ſcriptæ in quinque libris Moyſi, & Iudæ traditori ſociatus, cum Anania, & Saphira pœnam luat æternam, & noſtro, ſeu noſtrorum ſucceſſorum ſubiaceat iudicio.

Dat. Non. Maij menſis per manum Petri diaconi Bibliothecarij, & Cancellarij Sanctæ Apoſtolicæ Sedis anno Domini Leonis Papæ primo Ind. 11.

Vvalteri memoria habetur in veteri marmorea inſcriptione Abbatiæ de Calauenna.

† AN. DOM. MXL. . . . .
SVMPTV VVALTERII EPISCOPI
HOC CASTELLVM
A SOLIO EREXIT.

Vltimam Vvalterij memoriam ſub die prima Decembris 1054. ſe vidiſſe teſtatur Peretus in monumento eccleſiæ ſancti Stephani, potuitque eodem anno, vel ſequenti obijſſe, cum ſtatim Dioteboldum reperiamus huic præfuiſſe Eccleſiæ. Hic demum lectorem meum admonitum volo, ab Virgilio Hund. in cathalogo Brixinenſium in Baioaria Epiſcoporum inter Veronenſes Antiſtites adceleri Alduuinum, vel Altuuinum Baiotium deinde Epiſcopum Brixinenſem, Poponis illius ſucceſſorem anno 1048. qui ad Petri cathedram ſubleuatus ſub nomine Damaſi Secundi, quem etiam R. E. Card. ab eodem creatum habet. Verum ex ijs, quæ de Vvaltero narrauimus ſupra, Hund. allucinatum fuiſſe oportet aſſerere, nec Altuinum inter Veronenſes Epiſcopos numerandum, quemadmodum nec Popponem, qui & Damaſus Secundus, inter Patriarchas Aquileienſes, vt refert paulo ſupra idem Hund.

†

A

64 DIETBOLDVS, vel Dorthoboldus, quem Arnulphus in Chron. vocat Diabalth, ex fauore Henrici Imper. ad hanc ſedem electus eſt anno 1055. idem affirmat Ioannes Auentinus Germanicarum hiſtoriarum lib. 5. Hic in delato ſibi munere obeundo magna cum pietate, ac religionis laude ſe geſſit, obijtque ante annum 1060. Peretus in catalogo poſt Dietboldum quendam Ezelonem anno 1056. ex monumento S. Nazarij poſt hunc Teopoldũ ann. 1058. ex alio inſtrumento eccleſiæ S. Stephani die 30. Iun confecto reponit; Hos cum non repererim apud nullum auctorem, neque vlla eorum mentio in monumentis mihi tranſmiſſis, inter Veronenſes Epiſcopos alijs nominandos relinquo. B

C

65 ALDEGERIVS, vel Aldiginus procul dubio, vt habet Panuinus in Chronic. ann. 1060. poſt Dietboldum ex Imperatoris auctoritate Veronenſi Eccleſiæ præfuit. Cuius in tabulis Congregationis mentio eſt pauloque ante Sigimboldum, Epiſcopus fuiſſe refertur. Illius meminit Arnulphus Monachus in Chron. Hunc arbitror eundem eſſe cum Alduuino, ſiue Altouino, olim Epiſcopo Brixinenſi in Germania, de quo Iodocus Hund. in Catalogo Epiſcoporum illius ciuitatis. Reperi etiam apud eundem Arnulphum ante annum 1075. Hiſumath Teutonicum Veronenſem Epiſcopum obijſſe. Quis fuerit, vel quo tempore in hac ſede fuerit, mihi incompertum eſt, de quo neque lucem aſpexi in monumentis eiuſdem Eccleſiæ, tanta eſt in vetuſtis D

tuſtis rebus indagandis obſcuritas, vt non ſemel excutiendo diuinare oporteat. Cæterum ſedente Aldegerio, Milo, filius q. Vgonis Veronæ Comitis, obtulit multa bona venerabili monaſterio S. Georgij, quod olim fundauerat Kadalus Parmenſis Epiſcopus pro ſuæ animæ ſalute an. 1062. Donationis monumentum offero ex tabulario eiuſdem monaſterij deſumptum.

In Nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, Anno ab Incar. Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſ. ſexageſimo ſecundo decima die Menſis Octobris. Indictione decima quinta: ſancto, & venerabili Martyri Beato Georgio foris prope ciuitatem Veronæ iuxta flumen Atheſin. *Ego quidem in Dei Nomine Milo filius q. Vgonis Veronæ Comitis qui profeſſus ſuum ex natione mea lege viuere* Romana. Offertor, & donator ipſi Martyri, quiſquis in ſanctis, ac venerabilibus locis aliquid contulerit de rebus ſuis iuxta Saluatoris vocem centuplum in hoc ſeculo accipiet, & inſuper quod melius eſt vitam æternam poſſidebit. Ideoque Ego quidem Milo dono, & offero eidem S. Martyri ad eius ius, & proprietatem infraſcripta. Hoc eſt curtem vnam, quæ dicitur Horte cum caſtro, & munimine, & foſſato circumdato, & cum cappella vna foris ipſius caſtri, in cuius honore eſt conſecrata, cum caſis, & maſſaritijs, ſiue molendinis, poſſeſſionibus, vniuerſiſque omnibus rebus, territorijs, quæ ad iſtam curtem ſiue caſtrum, & cappellam, & poſſeſſionem pertinent, mei iuris omnia, & ex omnibus inſuper tam caſis, quam ſediminibus, ſeu reliquis terris, campis, pratis, paſcuis, vineis, ſyluis, inſulis, vſibus, aquis, aquarumque ductibus, ac fontanis, molendinis piſcationibus, rupis, rupinis, ſac paludibus, cultis, & incultis, diuiſis, & indiuiſis, vna cum finibus, terminis, ceſſionibus acceſſionibus, vſibus earũ rerum perloca, & vocabula ad ipſas res pertinentibus, vel expedientibus, decimis, ſalarijs, datijs, inſuper ab hac die prædicto S. Martyri per dictam curtem, & caſtrum, ſiue capellam, ſeu cum omnibus caſis, & rebus territorijs, iuriſdictionibus, qualiter ſupra, vna cum acceſſionibus & ingreſſionibus earum rerum, ſeu cum ſuperioribus & inferioribus illarum dono, cedo, confero, & per præſentem chartulam offerſionis ibidem habendam, confirmo faciendam; exinde ipſius nomine, & titulo proprietatis, iure quidquid voluerit, ſine omni mea, & hæredum contradictione, pro mercede, & remedio animæ meæ, & animæ Domini Cadali Epiſcopi Parmenſis, & parentum ſuorum: vnde mihi Dominus in vita æterna tribuat. Inſuper promitto, & ſpondeo, ſeu obligo me, ego quidem Milo etiam vna cum meis hæredibus contra prædictum monaſterium computatam iam dictam curtem, & caſtrum, ſiue cappellam cum omnibus caſis, & rebus, iuriſdictionibus, territorijs qualiter ſupra nominaui ab omni contradicente homine defenſare. Et ſi defenſare non potuerimus, aut ſi nobis exinde aliquid per quod vis, ingenium ſuper habere quæſierimus: tunc in duplum ſupraſcriptam offerſionem, vt bis ſupra nominaui, vobis reſtituam; ſicuti pro tempore fuerit meliorata, aut valuerit ſuper æſtimatione in conſimilibus locis. Hanc enim chartam offerſionis meæ paginæ Ingebaldus notarius ſacri Palatij adſcribendi dedit, atque rogauit. In qua etiam ſub confirmatis teſtibus, quod obtuli roborare volui, & nec mihi liceat vnquam vllo tempore de hoc facto aliquid facere nolle, quod volui. Sed quod a me inibi ſemel factum, vel conſcriptum eſt omnia inuiolabiliter conſeruare promitto vna cum ſtipulatione ſubmiſſa;

Actum in Caminata iuxta turrem maiorem Epiſcopatus Parmenſis *feliciter.*

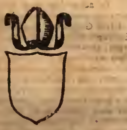
Ego ſupraſcriptus Milo qui hanc chartam offerſionis ad omnia, vt ſupra fieri rogaui.

Vbaldus Index *interfuit.*

... iudex ſacri Palatij, & aduocatus interfuit filijs Bonizoni, & Amizoni, ſeu Petronij, lege Romana viuentes rogati teſtes.

Scripſi ego quidem Ingebaldus Not: ſacri Palatij poſt tradita compleui, & dedi.

Guido notarius S. Palatij interfuit.

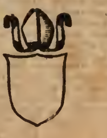
66 BRVNO natione Germanus an. 1073. Aldegerio vita functo, ab Imperatore in Veronenſi ſacerdotio ſubrogatus eſt, vt ex lib. geſtorum anni primi Pontif. Gregorij Papæ VII. qui in hunc annum cadit intelligi poteſt, quo anno Gregorius ipſe huic Brunoni recẽs electo epiſtolam hanc ſcripſit, qua ei vſum palij, conceſſit. Eſt autem huiuſmodi.

Gre-

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei A
G Brunoni Epiſcopo Veronenſi ſalutem, & Apoſtolicam benedictioně. Litteris fraternitatis ſuæ ſuſceptis, euidenter intelleximus, quod diſpenſationem nobis creditam deſideres, nos irreprehenſibiliter gerere, et religionis tuæ preces nobis, et S. Eccleſiæ neceſſarias deuotiſſimas Deo fundere. Qua in re aperte monſtratur quanto amore, quantaque deuotione B. Petrum venereris, quum nos, licet indignos, obſequijs Eccleſiæ ſuæ deputatos tanta dilectione complecti videaris. Qui enim dominos diligit, in ſeruos quam vis minimos dominorũ delectationẽ transfudit, vtique dilectionem tuam in his, quæ a nobis expoſtulaſti, id eſt in pallij cõ- B
ceſſione, ad præſens recompenſamus, quia anteceſſorum noſtrorum decreuit auctoritas, niſi præſenti perſonæ pallium non eſſe concedendum. Vnde ſi fraternitas tua Apoſt. Sedis priuilegijs munita ad nos venerit, honorem, quem Romanus Pontif. anteceſſoribus tuis coluerunt, nos tibi Deo concedente conferemus. Sicut enim Romanæ Eccleſiæ debitum honorem impendi a cæteris Eccleſijs, ita vnicuique Eccleſiæ proprium ius ſeruare deſideramus. Volumus tamen tunc præſentia viri oſtendere, quam ſyncero amore regiam ſalutem diligamus, quantumque circa eius honorem, et ſecundum Deum, et ſeculum deſideramus, ſi ipſe Deo debitum honorem C
ſtuduerit exequi, et formam ſanctorum Regum omiſſis puerilibus ſtudijs ſapienter immitari.

Datum Capua 8. *Kalend. Octobris ind.* 12.

In actionibus vero ſynodi media proxima quadrageſima congregatę Romę refertur Gregorium Papam VII. Brunoni Epiſcopo Veronenſium pallium cum priuilegio, conceſſiſſe. Ita vt ex hac epiſtola ſatis manifeſtum ſit Epiſcopum Veronenſem olim magnæ dignationis fuiſſe cum ei pallij vſus, qui ſolis Archiepiſcopis, et Patriarchis concedi ſolet, etiam tributus ſit a Sede Apoſtolica. Quemadmodum vsũ D
diu ante amiſit. Sedit autem Epiſcopus Bruno in Epiſcopatu Veronenſis annos plus minus decem, obijt anno Domini 1084. Hic vir cæteris virtutibus admodum illuſtris, non mediocrem etiam ſibi laudem in interpretatione verbi Dei vindicauit, quem propterea commemorari animaduerti in tabulis inſtrumentorum monaſterij S. Zenonis Veronæ. Hæc Panuinus in chron. de Brunone. Quo Pręſule, Beatrix Comitiſſa ad fauorem Zenoniani cœnobij 4. dedit diploma in quo leguntur: *Beatrix Comitiſſa, & glorioſa filia mea Mathilda pro remedio animæ noſtræ, ſeu Gothofredi Ducis, & Bonifacij Marchionis, vel cæterorum parentum noſtrorum refutamus omnia bona, quæ poſſidere videbamur de iure monaſterij S. Zenonis Confeſſoris in manibus Monachorum &c. Anſelmus Epiſcopus Lucenſis huic facto interfuit. Actum eſt hoc in monaſterio S. Zenonis in refectorio fratrum. Anno ab Incarnat. Dom. an.* 1073. *Indict.* 11. *in die Sabbati, qui eſt* 4. *Id. Aug. in feſtiuitate S. Laurentij Martyris Chriſti.*

66 SIGIMBOLDVS Brunoni ſufficitur ſecundum Panuinum anno 1084. Peretus vero in catal. ex quodam inſtrumento eccleſiæ S. Stephani habet Brunonĩ ſucceſſiſſe an. 1083. electum fuiſſe ex Gregorij Papæ 7. præſcripto; innuit idẽ Panuinus, quod Greg. Concilijs aliquando Laterani habitis, Imperatorem Henricum, ſuoſque ſucceſſores iure, quod ad eum vſque omnes Imperatores obtinuerunt nouos Epiſcopos, & Abbates ordinandi ſpoliauerat, eorumque electiones a Canonicorum Cathedralium Eccleſiarum Collegijs, & Monachis fieri ex Conciliorum decretis iuſſerat. Cæterum Epiſcopum Sigimboldum præter cæteras virtutes, aſſidua in populo erudiendo opera, atque in gentes prolixa liberalitas nobilitarunt. Quo Præſule Monachi Vallembroſanæ familiæ Abbatiam Sanctiſſimę Trinitatis Veronæ regendam acceperunt anno 1090. Hanc longo annorum curriculo eximia morum & ſanctimoniæ probitate adminiſtrarunt quonſq; ab Apoſtolica Sede commendata, coacti ſunt ad locum vnde exierant reuertere. Ceſſit deinde ex conſenſu Vbertĩ Gambaræ Commendatarij, cum ſemidiruto cœnobio, mulieribus ad meliorem frugem conuerſis ſub Paulo III. Pontifice, ſatagente Io. Matthæo Giberto Epiſcopo Veronenſi. Sigimboldus vero ſedit in Epiſcopatu plus minus ann. 16. cuius in priuilegijs Monaſterio S. Zenonis conceſſis mentio eſt anno 1084. 15. Kal. Iulij. quo anno Henricus IV. Imperat. Veronam venit, Item in Archiuijs Congregationis anno 1098. Indict. 6. die 15. Ianuarij, & 1090. 5. Kal. Martij Ind. 13. Obijt Sigimboldus anno 1099. ſub quo Clemens Antipa-

pa

pa Panlo Archipte:b. Totoni Archidiacono, & Totoni Præpoſito omnibuſque Canonicis ſub ſua protectione ſuſcepit anno 1084. m hunc modum.

Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectiſſimis in Chriſto filijs Panlo Archipresbytero, & Totoni Archidiacono, & Totoni Præpoſito, omnibnſque Canonicis Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ tam præſentibus quam, & ſututis perpetuam in Domino ſalutem. Conuenit Apoſtolico moderamini pia religione pollentibus beniuola compaſſione ineutrete, & petentinm deſidetijs cõgrnnm impertire ſuffragium: quaptopter ex patte omnipotentia Dei Patris, & Filij, & Spititus Sancti, & Beatæ Mariæ ſemper virginis, Beatorum Apoſtolorum Petti, & Pauli, cæterorumque Sanctorum quorum nomina in libro vitæ adſcripta ſunt: necnon ex anctorita te ſanctorum canonum omnibua Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcoris, Dneibus, Marchionibus, Comiribus, ſeu cnnctis magnis, patuiſque perſonis præcipimns, vt veſtras perſonas, ſeu prædia, ac beneficia, omnemque veſtram inſtam poſſeſſionem, & inueſtituram beneficiornm prædictæ Canonicæ quam vſque nunc tenuiſtis nulli liceat lædete diſueſtire inquietare, abſtraere. Similitet præcipimus, vt nnllus veſtrum aliquo ingenio ab Epiſcopo veſtro beneficia, quæ ſoliti eſtis inneſtire, requirat, vel inueſtituram ex illius manibus accipiat: Similiter præcipimua de omnibus rebus veſtræ Canonicæ, tam de curtis, quam de caſtellis, ſeu villis, Xenodochijs, factitijs, incenſitis, libellarijs, decimis, ſeruis, & ancillis, tertis, vineis, pratis, ſalectis, montibus, planitijs, tam infra ciuitatem, quam extra cinitatem, quæ à fidelibus vobis ſunt collata, vel ſuerint, vt nulla magna, paruaque perſona ſe intromittat: ſed liceat vobis quieto eas tenere ordine, ſicut per mercedem meorum anteceſſorum Pontificum, ſeu Imperatornm, & Regum hactenus tennſtis, eo videlicet ordine, qui in veſtrarnm chartularum paginibus continetnt: & de nulla alia eccleſia ſuper vos Archipresbyterum, vel Archidiaconum præſeratur. Quod ob hoc dico quia ſpero veſtram Eccleſiam numquam carituram clericis, qui ad hos honores ſint vtiles: Si vero Archipresbyter, & Archidiaconus vno tempore mortui ſuerint liceat præpoſito frui officio illornm de inueſtituris donec Archipresbyter, vel Archidiaconus ordinatus fnerit. Si enim ab aliquo aliquid inuentionis ſcriptum repertum ſuerit ad deſtruendam rectitudinem ordinum, aut hæreditatem veſtram, vel ea, quæ ſupra diximus, pracipimus, vt on ni n odu deſtruatur, & numquam con pateat. Si vero

A (quod abſit) vt aliqnis contra hoc noſtræ auctoritatis ſcriptum agere tentauerit, vel vos in his, quæ ſupra diximus offenderit, & infra annum non emendauer t illius iteritus fiat coſ atus, & illum viuum terra deglutiat, ſicut Dathan, & Abiron in ſeditione Choræ, lepra Naaman Syri ſuper eum veniat, & maledictio, quæ fuit data in Monte Nebal, & anathema maranatha, & omnes illæ plagæ, & maledictinnes, quibua Deus Pharaonem, Ægvptum percuſſit, quæ ſunt ſcriptæ in quinque libris Moyſi, & Iudæ traditoris ſociatus cnm Anania, & Saphira pœnam luat æternam, & noſtro, ſeu noſtrorum ſucceſſnrum ſubiaceat iudicio, hæc omnia inſta priuilegium Sanctiſſi-
B mi Leonis Noni Papæ ita firmari, ac corroborari decreuimus.

Actum Rauenna anno Dominica Incarnationis MLXXXIV Indict. VII. *Datum per manum Roberti Card. Presb. anno* XII. *Ordinat. D. Clementis III. PP.* VI. *Non. Mart. feliciter.*

Eodem anno, & Henricus Imp. ijſdem Canonicis Veroncnſibus ſequens aſſeruit prinilegium.

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis

Henricus diuina ſauente clementia
C Romanorum Imperator Auguſtns.
Si dignia, &c. Quocirca omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorumque præſentinm, ſcilicet, ac ſuturorum comperiat vniuerſitas qualiter interuentu, ac petitione dilectæ noſtræ Beriæ Imperatricis, quo Sanctæ Mariæ Canonicis Veronenſibus præceptum confirmationis, & corroborationis, & hus pro Dei amore noſtræque animæ remedio, ac Patris noſtri, magiſtrique de quadam curte, quæ nominatur State cnm cunctis ſuis pertinentijs, ac cluſa Gardenſi, nec non altera curte, quæ dicitur Badabionea, & poſita in Tridentino comitatu, & tribus villis, & vna nuncupatur Bergaſio. & alter. Bernerio, & ter-
D tia vero Bundo, & cnnctis earum pertinentijs, & placitis, ac diſtrictionibus, & rertia, quoque curtem, quæ dicitur Querenta. Quarta autem curte in vico Mundoni, & quinta, in Muſoaliano. Sexta in Roboreto, quas Noterius Epiſcopus pater Veronenſium clericorum. cum ripatico de loco qui vocatur Foſſaalta vſque ad locum, qui dicitur Naucnc pro animæ ſuæ remedio præſatæ Veronenſi Eccleſiæ obtulit. Inſuper autem caſalibus duobus in Leniaco maiore cum cunctis pertinentijs ſuis, & piſcharia vna cum ſylua, quæ dicitur Colegaria, quoa quoque, vel quaa præſatis Canonicis Veronenſibus Aladerada Dei ancilla conceſſit. Septima autem curte quæ dicitur Quinta: ſita in Comitatu monte Silicano quam quidam nomine

Lan-

Lanzo præfatæ obtulit Eccleſiæ cum capella, & decimationibus, & omnibus eius pertinentijs. Octaua vero, quæ vocatur Puianta ſita in ipſo comitatu. Nona autem quæ vocatur Titulus, vbi dicitur Villa cum capella in Sanctæ Mariæ honore conſtructa, cum decimationibus, & omnibus ſuis pertinentijs, quam obtulit Anzelbertus Clericus, qui Regizo vocabatur, in eodem poſita comitatu. Decima vero curte quæ dicitur Luſia cum capella in honore S. Viti conſtructa cum decimationibus, & omnibus ſuis pertinentijs. Inſuper caſalibus duobus in comitatu Veronenſi iacentibus in curte Regia, quæ vocatur Zippa, quos obtulit Ardeuerga, qui Giza vocabatur cum cunctis pertinentijs, & adiacentijs ſuis, quæ de omnibus præſumptis locis dici, vel nominari poſſunt aliquo modo concedere dignaremur, & quicquid beneficij, quod, fuit Eccleſiæ Sanctæ. Coritina de loco qui dicitur Alumpna in Greciana, & per cætera loca, in montibus, ſeu in planitiebus; vſque ad flumen Atheſis quod ſupradictæ Veronenſi Eccleſiæ per commutationem accidit, & curtem quæ vocatur Pradella cum decimationibus, & pertinentijs eius, & decimatione Villæ, quæ vocatur Alpo, & decimatione Villæ S. Proſdocimi, & quicquid præfatæ Veronenſi Eccleſiæ in Brixienſi Epiſcopatu habere viſa eſt. Nos itaque conſilio eius aquieſcentes huius præcepti noſtri paginam pro animæ noſtræ remedio noſtrorumque parentum pro confirmatione, & corroboratione cunctorum locorum quæ inſcripta ſunt, ſiue omnium, quæ aliquo acquiſitionis nomine adquiſierunt, vel acquiſituri ſunt ſiue xenodochia, ſeu decimationes eiuſdem ciuitatis fieri iuſſimus. Eo videlicet ordine, vt vbicumque a prænominatis Canonicis, ſuiſque anteceſſoribus, atque ſucceſſoribus poſſeſſum eſt, vel in futurum poſſeſſum erit, omnium contradictione, & diminoratione violentum excluſa, firmiter proprietario detineant iure. Hoc etiam noſtra Imperiali auctoritate addimus pro remedio animæ noſtræ, noſtrorumque parentum concedimus largimur donamus, quod homines in cũctis his locis habitantes ſiue famuli, ſiue ſerui, ſiue liberi in cunctis caſtris, & villis, ſeu territorijs præfatis, etiam & ſubſcriptis quorum nomina hæc ſunt. Cerreta, Biunde, Porcile, Pulliano, Marciano, Greciana, Lugo, Alienago, Colina, Arbeto, Pontepoſterum, Calmenſinum, Englaſſe, Fagnana; at Fodra, quod iniuſte, & non legaliter præterito in tempore dederunt, quod nefas nam erat, publicæ parti, deinceps non dent, ſed omnia in prædictorum Canonicorum ditione permaneant. Sed per hanc noſtræ præceptalem paginam auctoritatis volumus, quod pro animæ noſtræ remedio præ-

A ſati Canonici, qui nunc ſunt, & pro tempore erunt prædictum fodrum colligendo teneant, & habeant, placita quoque, & diſtricta cum omni functione, & redditu prænominatorum caſtrorum, curtium, & villarum, & omnium locorum aliqua ratione illis pertinentium, ſimiliter, quicquid pro animabus Archidiaconorum Arduini, ſeu Adelberonis prædictæ eccleſiæ deuenit præceptali pagina noſtræ auctoritatis omni aliena violentia remota poſſideant, atque detineant, nec & non ipſi qui in ciuitate theloneum dare ſoliti erant præcipiendo iubemus, vt in tempore nullo aliquis eis auferat, vel de hoc amplius moleſtare ipſos præſumat, ita tamen iubemus, & omnia in poteſtate Archipresbyteri, & Ar-
B chidiaconi ſint, conſenſu fratrum exinde faciendum quicquid voluerint ad vtilitatem prædictorum fratrum. Præcipientes denique iubendo ſancimus, vt nullus Dux Marchio, Archiepiſcopus, Comes, Vicecomes, &c.

Signum † *Domini Henrici Tertij Romanorum Imp. Aug.*

Burchardus Cancellarius, vice Segenini Archicancellarij recognoui.

Dat. XIV. Kal. Iulij anno Dominicæ Incarnationis MLXXXIV. Indict. ſeptima, anno aut Domini Henrici Tertij Romanorum Imp, Regni vero XXIX. Imperij I.

C *Actum, &c.*

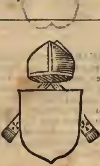
Annis ferme duobus ante exceſſum Sigimboldi Epiſcopi, Atheſis amnis ita inundanit Veronam, vt pontem lapideum prope ædem S. Stephani diruierit, Epiſcopium fregerit, & ædem S. Zenonis oratoria irruperit.

D

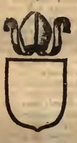

67 VVALFREDVS anno 1099. cuius memoriam extare ait Peretus 27. Decembris anno 1100. in inſtrumento monaſterij S. Nazarij: quo anno eccleſiam S. Mariæ de Mareſiſio ab Aldegardo Vicedomino conſtructam, & ab Epiſcopo Mantuano, Vvalfredi Epiſcopi nomine, conſecratam idem

idem Epiſcopus ab ordinaria iuriſdictione exemit 5. Kal. Decemb. eamque S. Nazarij monaſterio poſſidendam tradidit, exemptionem confirmauit deinceps Adrianus Quartus anno 1158. 13. Kal. Iunij. Idemque Vvalſredus memoratus in alio documento Eccleſiæ S. Stephani anno 1101. Sede Veronenſi per obitum eiuſdem vacante.

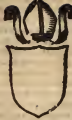

68 BERTOLDVS anno 1104. in archiuio Canonicorum tum ex monumentis Sancti Nazarij anno 1107. ex eodem Pereto.

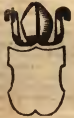
69 ARNVLPHVS anno 1108. apud eumdem Peretum; de ijs duobus poſterioribus Epiſcopis altum ſilentium tenuit Panuinus in Chron. vbi habet Vvalſredo Zuffettum ſucceſſiſſe an. 1110.

A

70 ZVFFETVS anno 1110. tempore Comitiſſæ Matildis vixit, quam inueſtiuiſſe per feudum de loco qui dicitur Cereta,
B refertur apud Panuinum, & Alexandrum Canobbium in Canoſſæ familiæ deſcriptione. Poſt Zufferum Peretus ponit quendam Hmbertum ann. 1111. forte idem cum Zuffeto.

C

71 BRIMO Zuffeti locum ſuſcepit anno 1117. qui in Epiſcopatu adminiſtrando magna ſemper vigilantia eſt vſus. Siquidem parochias, tum vrbanas, tum ruſticas ſæpiſſime inuiſere ſolebat. Vixiſſe vſque ad annum 1122. habetur in tabulis, eoque ſedente Caliſtus II. an. 1122. hoc derulit diploma ad fauorem Canonicorum Veronenſium.

Caliſtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum
D *Dei.*

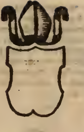
Dilectis filijs Theobaldo Archipresbytero, & cæteris Veronenſis Eccleſiæ Canonicis, tam præſentibus quam futuris in perpetuum. Sicut in iuſta poſcentibus, &c. & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus nominibus adnoranda, eccleſias videlicet S Georgij, Sancti Ioannis Baptiſtæ, S. Andreæ, S. Clementis, S. Ceciliæ, S. Fauſtini, S. Firmi cum capella, & S. Pauli: In burgo eccleſias ſancti Ioannis Baptiſtæ, S. Petri in Carnario, & S. Ioannis in Quintiano. Caſtrum de Bruno cum capellis, & reliquis pertinentijs ſuis; caſtrum Gratiene, Martiane, & puliani, Binnde, Porcile, & Calmaſinum

cum capellis, & cæteris pertinentijs eorum. A Villam Quinçi, & locum, qui dicitur villa cum capellis earum. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat veſtram Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere minuere, vel temerarijs vexationibus fatigare. Sed omnia integre conſeruentur, etiam pro eorum ſuſtentatione pro quibus conceſſa ſunt vſibus omnimodis, & profutura; ad hęc adijcientes cenſemus, vt diſtributionem beneficiorum canonicæ veſtræ nullus impedire, inquietare, vel ſibi audeat vindicare, ſed ſicut præteritis temporibus conſtituta, & prædeceſſorum noſtrorum priuilegijs roborata eſt, ita & in poſterum, auxiliante Deo, firma, & inuiolabilis perſeueret. B Nulli etiam veſtrum facultas ſit beneficia, quæ Capituli ſolent largitione diſtribui, de alterius manu ſuſcipere, ſed priſtina in eis conſuetudo futuris temporibus conſeruetur. Præſenti pręterea decreto ſancimus, vt ſi perſonæ idoneæ in Eccleſia veſtra repertæ fuerint, nullus de alia eccleſia in Archipresbyt. vel Archidiaconum præferatur: quod ſi Archipresbyterum, vel Archidiaconum vno ſimul tempore obire contigerit, donec alij ſubſtituantur, eorum vices beneficiorum diſtributionibus per Prępoſitum ſuppleantur, quemadmodum & in collatis Eccleſiæ veſtræ prædeceſſorum noſtrorum priuilegijs continetur. Si qua igitur in futurum, &c. C

Ego Caliſtus Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Datum in territorio Palinenſi XVIII. *Kal. Iul. Indict.* XV. *Incarnationis Dominicæ anno milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo, Pontificatus autem Domini Caliſti Secundi Papæ anno tertio per manum Chryſogoni Diaconi, & Cancellarij* S. *Apoſtolicæ Sedis.*

Anno 1117. qui fuit primus præſulatus Brimonis, prid. Non. Iunij ingens poſt hominum memoriam terræmotus totam Italiam quaſſauit, & præſertim Veronam, D cuius vi magna Harenam, ſiue Amphitearrum ambientis porticus exterioris, quam Alam vocant, pars magna cum fragore ad ſolum vſque proſtrata eſt.

72 BERNARDVS apud Brixienſes pręclato genere natus an. 1123. Brimoni ſucceſſit, vir eo munere dignus. Anno 1127. eccleſiam S. Georgij in Braida tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus deformatam reſtituit, clericoſque ſecundum regulam S. Auguſtini inibi Deo famulaturos ordinauit, vt in eius documenti inſcriptione habetur, quæ eſt huiuſmodi ab exemplari eiuſdem monaſterij.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Bernardus Dei gratia Epiſcopus. Decet omnes, quos ad Pontificalis regiminis curam diuina voluit gratia promouere, Eccleſijs Dei præcipue vigilantiam intendere, & quæ religionis vere propoſitum obſeruant confirmando, & iuuando ad meliora prouehere, quæ vero ab eius calle deuiant ſuæ vigore auctoritatis corrigendo reducere, pijs quoque votis, ac diuina inſpiratione conceptis deſiderijs libenter annuere, videlicet vt in hijs, quæ votum iuuant affectu, & præſidio, paterno ſubueniant: quæ vero impediunt auctoritatis ſuæ virga remouere penitus prouideant. *Quapropter ego Bernardus licet indignus Veronenſis tamen Epiſcopus eccleſiam Dei, & S. Georgij in Braida ſitam, ſed tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus in vltimo deſtructam, ob Dei amorem, & animæ meæ redemptionem, reſtaurare ac ordinare diſpoſui, propoſuique.* Fuerat enim quondam, & prius puellarum, & poſtmodum Monachorum cœnobium, ſed in vtriſque Veneris poſtribulum diaboli potius quam Dei extiterat templum. Expulſis ergo exinde Dei blaſphematoribus, religioſos inibi clericos ordinaui, qui Dei gratia Canonicorum cælibem ducunt vitam, & regulam obſeruant canonicam Dei. Igitur amore & dilecti filij noſtri Peregrini venerabilis presbyteri eiuſdem eccleſiæ Præpoſiti, omniumque fratrum Congregationis, cunctorum quoque noſtrorum fidelium iuſtam attendentes poſtulationem, vt liberius Deo ſeruiant ex noſtra auctoritate, quicquid poteſtatis in hac Eccleſia in temporalibus eis bonis habemus, totum remittimus, & eis omnibus in hac Eccleſia de cætero Deo canonice ſeruientibus omnimodam

modam poteſtatem concedimus videlicet vt nec nobis, nec alicui ſucceſſori noſtro Epiſcopo, ſiue Archidiacono vel cuilibet perſonæ aliquid ex ea præter voluntatem clericorum ibidem ſeruientium auferre liceat: hactenus conditione ſeruata, vt Epiſcopus vnaquaque S. Georgij feſtiuitate duas libras ceræ ex ea habet. Ad hæc licentiam quoque eis concedimus, Præpoſitum ſibi canonice eligendum, vt ad matutinum cæteraſque horas iuxta regulam canonicumque vſum campanis pulſandi. Præterea molendinûm quoudam noſtri Epiſcopatus proprium, ſed præfatæ Eccleſiæ contiguum, & admodum neceſſarium, & à Domino Theobaldo Epiſcopo
B prædeceſſore noſtro ſibi quoudam conceſſum, ſicut cōceſſionibus eius chartula comperimus eidem Eccleſiæ, nos quoque reſtituimus, & immutabiliter concedimus. Poſt hæc donamus, & offerimus eidem Eccleſiæ omnem decimationem terræ illius, quam in Braida ad noſtrum vſum in præſentiarum habemus, vel denique acquiremus ita ſcilicet, vt quicumque eam laborauerit, prædicta Eccleſia decimam habeat. Et vt hæc noſtræ conceſſionis, vel oblationis pagina firmior, & inuiolabiliter habeatur propria manu ſubſcripſimus, & clericos S. Veronenſis Eccleſiæ ſubſcribere rogauimus, & ſigillo noſtro ſignauimus. Si quis autem hanc paginam violauerit anathemata ſit.

C *Ego Bernardus Dei gratia Sancta Veronenſis Eccleſiæ humilis Epiſcopus hanc conceſſionem feci, & propria manu ſubſcripſi.*

Ego Thebaldus indignus Archipresbyter interfui, & manu mea ſubſc.

Ego Qui . . . . Diaconus cantor manu mea ſubſc.

Ego Bozo Diaconus m. m. ſubſc.

Ego Vitus Presbyter manu prop. ſubſc.

Ego Theodoſius m. m. ſubſc.

Ego Henricus D. m. m. ſubſc.

Ego Prand. m. m. ſubſc.

Ego A . . . . Archipresbyter Congregationis m. m. ſubſc.

Ego Euerd. Presb. m. m. ſubſc.

D *Ego Abſal. Sacerdos eccleſiæ S. Petri de monaſterio m. m. ſubſc.*

Ego Prandus licet indignus Beatiſſimi Protomart. Dei S. Stephani Præpoſitus huic conceſſioni m. m. ſubſc.

Ego Ioannes ſacerdos, & Primicerius Congregationis huic conceſſioni interfui, & m. m. ſubſc.

Ego Rodulphus eccleſiæ S. Sebaſtiani m. m. ſubſc.

Ego Blancus Presb. m. m. ſubſc.

Ego Odelricus Presb Sancti Thomæ Apoſtoli m. m. ſubſc.

Actum ante ianuas Eccleſiæ S. Zenonis confeſſoris anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſſimo vigeſimo ſeptimo Indict. 5. in præſentia teſtium, quorum nomina ſubter leguntur. D. Theobaldus Archipresb. eccleſiæ maioris. Theodoſius Henricus diaconus eiuſdem eccleſiæ. Adalardus Aduocatus, & Zenifer Albericus de Lecderara. Gerardus de Negarsola, Henricus de Bouandigo. Theobaldus de capite Pontis, & Otto filius eius, Henricus de Faro, & Vgo filius eius Benzo filius eius Armenardi Mondello de Lunigo, Aldegerius de Aupedano Baſalolia filius, & Albericus conſanguineus eius Drogus. Henricus de Saſo. Berd. Pecora.

Bernardum vero in honorem Beatiſſimæ Mariæ in arce Montis Aurei Eccleſiam conſecraſſe lapis vetuſtus teſtatur in hæc verba.

† ANNO D. M . . . XVIIII.
HÆC BASILICA A VENERABILI
BERNARDO
VERONEN. EPISCOP.
IN HONOREM . . . . BEATISS. DEI
GENITRICIS VIRGINIS MARIÆ
ET SANCTORVM FIRMI MARTYR.
ZENONIS ET MARTINI . . .
THEODORI
S. GA. FRES. MART ET ALIORVM
SANCTORVM
XV. KAL. DECEMB.
HONORABILI ALBER . . . . . . NE
ARCHIP. DEDICATA EST
† ΔΥ † ΔΥ † ΔΥ † ΔΥ † ΔΥ

SIT DISCEDENTI DOMVS
HÆC PAX ET VENIENTI
HAEC VOX PASTORIS IVBET
OMNIBVS GENT. HORIS
ZEN.

Diſtat Mons Aureus ſecundo ab vrbe Verona lapide, fuitque iuriſdictionis ampliſſimæ Creſcentiæ gentis Romanæ nobiliſſimæ, Veronam olim traductæ; ſitaque eſt eccleſia ſupradicta in medio arcis, hodieque pene diruta, cuius Parochia ſub eodem titulo translata eſt ſeculis poſterioribus ad fontem argēteum, prope Squadratum in Oliueto ex qua formatur flumicellus riuus Veronam tendens, & vt olim Noumachia, ita modo priuatis inſeruiens commodis, dicitur Prouulum ciuitatis ad radices Montis Aurei, bellis ciuilibus diruti, & fere ſolo æquati, vbi paucibus ſuperſtitibus turribus, nobiliumque Cortiorum villa Mirabello nuncupata ad Meridionalem plagam poſita ſatis vetuſta cernitur, de qua Pola ſuis inſcriptionibus abunde loquitur apud Aloyſium Nouarinum Opuſculorum tom. pr. Anno 1130. Bernardus aram maſſimam in æde Sanctæ Eliſabeth ad Diui Petri ad Monaſterium conſecrauit,

ſecrauit, in qua plures ſanctoru m reliquias recondidit, quæ poſtea, in reſtauratione eiuſdem ædis ab Alberto Valerio Epiſcopo A in decentiori collocatæ ſunt loco, curante Cozza Cortio Archipresbytero Veronenſi, vt proloquitur ibidem appoſita inſcriptio.

MENSE OCTOBRI
ANNO CIↃ. IↃ. C. XIV.
ALBERTO VALERIO ANTISTITE
DVM HAEC RESTAVRARETVR AEDES
QVAE E REGIONE LEGVNTVR RELIQVIAE SACRAE
EX MAIORE ERVTAE SVNT ARA
IN QVA OLIM CONDITAE
BERNARDO VERONENSI EPISCOPO
ANNO CIↃ. C. XXX. MENSE DECEMBRI
CVRA ET PIETATE
COZZE COTTII P. A.
QVI
HVIVSCE AEDITVVS CELLAE
ET
CATHEDRALIS ARCHIPRESBYTER ECCLESIAE.

In eccleſia Sanctæ Crucis, quam nunc Cappucini fratres incolunt, in vetuſto lapide inſculpti verſus leguntur, in ija fit C mentio Bernardi Epiſcopi, & Theobaldi ſucceſſoris, forte in ea ipſa Eccleſia humati.

VVALDENGVS SANXIT FERIA QVA CORPORE TRANSIT ET PROBATVM VT FRATRES SATVRENTVR IN VNVM.

IN IVNII DECIMIS TRANSIVIT NEMPE KALENDIS TEMPORE BERNARDI CVRABAT PRAESVLIS ALMI.

REXERAT HOS MISEROS ET LACEROS POPVLOS VOS ET ROGATE DEVM VT BENEDICAT EVM

† SVCCESSIT MAGNVS VIR XHRISTI FORTE THEBALDVS; AVGVSTI NONIS IT SVPER ASTRA POLIS

QVI QVO ET FIRMAVIT QVOS PARVO TEMPORE PAVIT HOS PASCAT FRATRES PER SVA SECLA DAPES

DE PROPRIIS REBVS SVMPTE MORTIS ET DIEBVS FRATRIBVS VT SAT SIT HVIC REQVIES BONA SIT

TRANSIIT OCTOBRIS DECIMIS VERONA KALENDIS HAEC EADEM DIXIT FIERI CONFRATRIBVS ISTIS.

Eiuſdem Bernardi Antiſtis in archiuijs Epiſcopatus Veronen. multa mentio eſt,& in tabulis Canonicorum, in quibus ipſum inueſtiuiſſe, ac infeudaſſe Marchionem Albertum de loco Ceretæ, prædeceſſoremque immediatum Theobaldi in Epiſcopatu fuiſſe aſſeritur.

Quarto Bernardi Præſulatus anno, Chriſti vero 1127. pridie Kal. Maij, obijt Veronæ S. Gualfardus ciuis Auguſtanus. Is ibidem ex honeſtis parentibus ortus, & ephippiorum opificum ibi optime edoctus, cum Veronam deueniſſet, vrbem nactus exercendæ arti ſuæ opportunam, illam ſibi ſedem delegit, ibi cum ex diurno quæſtu vitam degeret; præter tenuem admodum victum, & vilem veſtitum, ſi quid ſuper- D erat, id omne in egenorum vſum diſtribuebat, cumque communis vitæ vana ludibria, latenteſque inſidias, ac pericula ſecum diligentius conſideraſſet relicta ciuitate in quandam inuiam, & deſertam ſyluam, quæ tum *Saltuellus* vocabatur, non longe ab vrbe prope Atheſim ſitam nemine conſcio, ſe abdidit; in eaque per annos viginti perpetuo delituit, vigilijs, ieiunijs, & orationibus aſſidue vacans. Verum factum eſt diuino conſilio, vt ad exemplum aliorum, talis vita diutius non lateret: ſiquidem nauigantes per obliquos Atheſis alueum quidam nautæ, vbi eum non longe à ripa conſpexerunt, improuiſo feram, ſeu ſilueſtrem aliquem hominem rati, appulſa confeſtim ad ipſam nauicula, per condenſum

arbori-

A arboribus callem illum fugientem inſecuti, ad hortulum & caſulam ipſius peruenere, inuentumque, atque inde extractum Veronam perduxere, vbi prope Eccleſiam, quæ dicitur S.Petri in monaſterio, habitatio, eo agnito, a quibuſdam ciuibus Auguſtanis aſſignata eſt, qui etiam neceſſaria ipſi ad iuſtum cultumque corporis omnia ſuppeditabant: de quibus tamen is non modicam partem ſibimet ipſi ſubtrahens, in vſu pauperum diſtribuebat. Ex eo loco vir ſanctus paulo poſt ad S. Trinitatis eccleſiam in parte eminente extra Vrbem ſitam coactus eſt ſe conferre, auſugientibus cunctis ex obruta omni ferme ob fluminis inundationem ciuitate. Cæterum eum ibi per aliquot dies in obedientia, & B dura corporis caſtigatione permanſiſſet, in eccleſiam poſtea S.Saluatoris in Curte, ſiue Curia, quæ dicitur regia, ad ripam Atheſis, a quibuſdam viris pijs, captis opinione eius ſanctitatis, ſummis precibus exoratus reductus eſt, ibique puſilla cella ſibi prope Eccleſiam conſtructa, per annos decem, vſque ad diem obitus ſui ſe perpetuo continuit, eximia vitæ ſanctimonia, plurimis virtutibus & miraculis clarus. Verum cum extremum ſibi iam vitæ diem inſtare animaduertiſſet, corpus ſuum lignea arca concluſum, quam adhoc ipſum ipſe ſibi fieri curauerat, vt pote quod de ſe demiſſiſſime ſentiret, multis adhibitis precibus in via communi præforibus Ec- C cleſiæ humari enixe mandauit: in qua re tamen auditus non eſt, quod viri quidam religione præſtantes, rei indignitate commoti, illud intra ipſam S. Saluatoris Eccleſiam, in quadam decenti arca condiderunt, quæ diuina prouidentia ex Cutiano vico vallis Panthenæ cum ingenti inſpectantium gaudio interim dum ille ægrotaret tranquilliſſimo cælo fuerat aduecta, cum quidem ab incolis loci, metu ſolitæ tempeſtatis, vix fuiſſet conceſſa, quod nunquam antea de loco vbi ſita erat aere tam ſereno, tamque pacato aſportari, aut alioqui moueri potuiſſet, quin ſubito vniuerſa illius regionis loca vi magna imbrium, ventorum, ac grandinis deuaſtarentur. D Obijt autem ſeruus Dei, vt dictum eſt anno ſalutis MCXXVII. pridie Kal. maij ea ipſa hora, qua arca ad eamdem Eccleſiam aduecta eſt. Plurima porro miracula ad ſanctum eius corpus edita ſunt, vbi hæc plumbea lumina extat.

Hoc iacet in tumulo
beatiſſimus Gualfardus de ciuitate
Auguſta, qui migrauit Veronæ
anno ab incarnatione Domini milleſimo
centeſimo vigeſimo ſeptimo
pridie Calend. Maij & eius tranlatio
fuit VII. *Calen. Decembris*
MDVII. præſente

Ioanne de Abbatia Canonico
Verona.

Eodem loco cilicium eius, quod vocant, ex catenis ferreis compactum & caputium, aſſeruata ſunt, vſque ad Ioan. Matthæi Giberti Epiſcopi tempora, neque conſtat quid de illis exin factum fuerit. Effigies ligno ſculpta, huius generis cilicio induta, adhuc viſitur. Ephippiarij illum patronum venerantur. Huius meminit Ferrarius in Cathalog. ſanctorum, Raphael Bogata in lib. de ſanctis Veronenſibus, Carolus Stengelius commentar. rerum Auguſtæ Vvindelicorum ex M. S. vita eiuſdem ſancti: feſtus eius celebratur in Eccleſia Veronenſi eadem die 30. Aprilis. Cæterum Bernardum Epiſcopum apud Brixienſes nobili genere natum fuiſſe docet Innocentij II. Papæ diploma Attoni Vallembroſani Archicœnobij Abbati ſcriptum anno 1133. quo, intuitu, ac precibus Bernardi, in loco Turris Trintinæ, Eccleſia B.Vigilij in Cremonenſi Epiſcopatu ſita, ab Oberto Brixienſi Canonico ex conſenſu Richelmi patris, ac Ottonis, Lanfranchi, Beltrami, & Vvilelmi fratrum ſuorum, Bernardi Epiſcopi Parentum, ad condendum ibi Cœnobium Vallembroſani Ordinis Beato Petro oblata, ſub Apoſtolica protectione ſuſcipitur, ac priuilegijs munitur. Diploma ſic ſe habet exauthentico copiali Vallembruſani tabularij exemptum.

Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum
Dei.

Dilecto filio Attoni Vall. Vmbroſano Abbati, eiuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum. Ad hoc vniuerſalis Eccleſiæ cura nobis ab auctore rerum omnium bonorum Deo commiſſa eſt, vt religioſas diligamus perſonas, & beneplacentem Deo religionem ſtudeamus modis omnibus propagare. Nec enim Deo gratus aliquando famulatus impenditur, niſi ex charitate radice procedens, a puritate religionis fuerit conſeruatus. Vt ergo, diuina ſuffragante clementia, in Eccleſia Beati Vigilij, quæ in Cremonenſi Epiſcopatu loco qui Turris Trintina dicitur, quam vtique dilectus filius noſter Obertus Brixienſis Eccleſiæ Canonicus, cum conſenſu patris ſui Richelmi, & fratrum ſuorum Octonis, Lanfranchi, Beltranni, & Vvilielmi, per manus noſtras Beato Petro, ſub annua penſione ſex denariorum Mediolanenſis monetæ, Lateranenſi Palatio annis ſingulis obtulit perſoluenda, ſecundum Beati Benedicti, & Vall. Vmbroſani Monaſterij regulam religio ſtatuatur, eam cum ſuis pertinentijs omnibus tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & per nos veſtro Monaſterio,

ſub prædicto cenſu concedimus, & præſentis ſcripti pagina roboramus. Tua vero in Domino fili cariſſime intereſt, vt iuxta deſiderium Venerabilis fratris noſtri *Bernardi Veronenſis Epiſcopi*, cuius nimirum voluntate, & precibus hoc ipſum factũ eſt & præfati Oberti, ac ſuorum Parentum deuotione in prænominata Eccleſia religionem inſtituas, & vt grata inibi Domino ſeruitia impendantur totis viribus elabora, quaſcunque poſſeſſiones præterea, quæcumque bona Vallumbroſanum Monaſterium in præſentiarum iuſte & legitime poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, liberalitate Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis, præſtare Domino, poterit adipiſci, firma vobis in perpetuum, & illibata permaneant. Decernimus ergo &c. vſque vſibus omnimodis profutura. Si qua igitur &c. vſque æternæ pacis inueniant. Salua nimirum dioceſani Epiſcopi reuerentia. Cunctis &c. Amen. Amen. Amen.

Ego *Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus*.

† Ego *Guilelmus Prænenſtinus Epiſcopus ſubſc.*

† Ego *Vbertus Presb. Card. tit.* S. *Clementis ſubſc.*

† Ego *Lucas Presb. Card. tit.* SS. *Ioannis & Pauli ſubſc.*

† Ego *Romanus Diac. Card. S. Mariæ in Porticu ſubſc.*

† Ego *Guido* Diac. Card. S.*Mariæ in Vialata ſubſc.*

Datum Senis per manus Almerici S. R. E. Diac. Card & Cancellarij 4. Non. Septembris Indictione 11. Dominicæ Incarnationis anno 1133. *Pontificatus vero Domini Innocentij Papæ* 2. *anno* 3.

Vixit poſt hæc Bernardus annis duobus, & cum duodecim fere annis Veronenſem Eccleſiam ſanctæ, ac conſulte adminiſtraſſet vitam mortalem, cum immortali commutauit anno Chriſtianæ ſalutis 1135.

73 THEOBALDVS, qui tunc Eccleſiæ Veronenſis Archipresbyter erat Bernardi locum obtinuit anno 1135. ſequenti vero anno Lotharius Imperator ſub ſua protectione ſuſcepit Canonicos Veronenſes ad inſtar aliorum Imperatorum diploma ſanciuit fere ijſdem verbis conceptum, quibus ſupra in alijs imperialibus documentis relatum eſt. Datum eſt hoc diploma an. 1136. 7. Kal. Octob. Ind. 14. apud Procelum iuxta Mintium. Idem Imperator inſtantibus Canonicis ipſis, & S. Georgij Maioris curtis Ceretæ, aliorumque locorum in poſſeſſionem ipſos admiſit, vt ex hoc monumento, ex eorum tabulario proſpicitur.

In Nomine Domini Dei æterni.

Cum in Dei nomine Lotharius Dei gratia Romanorum Imperator, & Riginza piiſſima Regina coniux eius eſſent in loco, qui dicitur Iſola Ceneſe, & eſſent cum eis Dux Enricus, & Dux Conradus, & Archiepiſcopus Madilburgienſis, & Aicardus ſubcancellarius, & Pelegrinus Patriarcha Aquilegen. & Dux de Carentana, & cæteri nobiliſſimi viri, ibique Otto diaconus & Ingelbericus Acolitus a Canonicis ſanctæ Mariæ, & S. Georgij maioris Veronenſis Eccleſiæ miſſi, & legati Gilberti venerabilis Archipresbyteri, & omnium aliorum Canonicorum ſupradictæ Maioris Veronenſis Eccleſiæ venerunt, & cœperunt dicere, atque deprecari, quatenus idem piiſſimus Imperator, atque Imperatrix darent eis poſſeſſionem de caſtello, & curte de Cereta & de curte de Englare, quæ dicitur curtis de Caſtello vereti, & defendetent, & cuſtodirent ſupradictam curtem ad lucrum, atque commodum omnium Canonicorum maioris Veronenſis Eccleſiæ. Et cum ipſi Canonici taliter dixiſſent, tunc die Sabbato, qui eſt ſexta die m. Nouemb. in præſentia bonorum hominum, quorum nomina hæc ſunt Bertoldus camerlengus ſupraſcripti Imperatoris, Raraldus de Caſtello, Benedictus eius filius & reliqui, ibique in eorum præſentia ſupradicta Reginza Regina, & Imperatrix ex mandato Imperatoris Lotharij mariti ſui accepit duos nobiles viros quorum nomina

A mina hæc ſunt Lampettus Marchio, & Girardus & præcepit eis, vt ipſi pergerent, & munirent, atque defenderent, & cuſtodiccut caſtellum, & curtem de Cereta, & curtem de Englare, quæ vocatur curtis de Caſtello veteri iuris ipſius canonicę ſanctæ Mariæ, & S. Georgij Maioris Veronenſis Eccleſiæ, & etiam poſſeſſionem ſupradictarum curtium iam dictis Canonicis darent al lucrum, atque commodum ipſius Gilberti Archipresbyteri, & omnium Canonicorum ſupra ſcriptę Eccleſiæ, qui nunc ſunt, aut pro tempore erunt, qui Lampertus Marchio & Gitardus ſecundum mandatum ſibi impoſitum poſſeſſionem ſupradictarum curtium iam dictis Canonicis dederunt. Factum eſt hoc anno ab Incarna-
B tione Domini Noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo trigeſimo ſeptimo, ſupraſcripto die, Indictione quinta decima.

Ego Paltonarius Notarius ſacri palatij interſui, et hoc Breue ſcripſi.

Interfuit Theobaldus an. 1140. conſecrationi Eccleſiæ S. Georgij in Canonica, quæ & S Helenæ dicitur, a Peregrino Aquileienſis Patriarcha habitæ; extat a'huc lapis marmoreus veteribus litteris inciſus in eadem Eccleſia S.Helenæ iniuncta Cathedrali, cuius inſcriptionis exemplum ſequens eſt.

† *Anno ab Incarnatione Domini*
milleſimo CXL.
primo die Menſis Decembris
iudictione iij. Peregrinus.
Aquileienſis Patriarcha reconſecrauit
hanc Eccleſiam extra
& intus more prædeceſſorum
ſuorum Maxentij videlicet & Audreæ
Patriarcharum & in
Sacello maioris altaris ſua
propria manu has reliquias quarum
nomina ſunt hæc impoſuit.
reliquiæ S. Gregorij Martyris
ſancti Ioannis Euangeliſtæ,
ſancti Andreæ Apoſtoli, ſanctorum
Martyrum Hermagoræ
& Fortunati,
ſanctorum Hilarij, & Ticiani,
ſanctorum Sebaſtiani,
& Cæſarij,
ſanctorum confeſſorum Zenonis
& Euſebij, ſanctarum virginum
Ceciliæ, Agathæ, Anaſtaſiæ,
Mariæ Magdalenæ.
erat autem cum eo Riboldus Cardinalis
S.R.E. Theobaldus Veronenſis
Epiſcopus, Manfredus
Mantuanus Epiſcopus, Boniſacius
Bellunenſis,
Epiſcopus, Gilbertus
Feltrenſis Epiſcopus, Detbemarus
Tergeſtinus Epiſcopus,
Gregorius Adrienſis Epiſcopus,
Henricus Abbas S. Benedicti in Layrone,
Viuianus Abb. S.M. in Organo,
Vbertus Abbas S. Petri Villæ nouæ,
Amicus Thomas Præpoſitus
Ciuitatis, Odelricus, Ioannes Canonici
Aquileienſis Eccleſiæ. Gilbertus
Archipresbyter Veronenſis Eccleſiæ,
cæterique Canonici annuam
denique XL. dierum
abſolutionem, ac tertiam partem
minimorum peccatorum, & fraudem
pœnitentium venientibus
ad ſacri huius templi reuolutam
dedicationem, & octo dierum
ſpatio poſt fecit,
atque firmiter ſtabiliuit.

Porro quænam fuerit occaſio cur nona hæc dedicatio vetuſtæ Eccleſiæ a Peregrino tanta celebritate fit renouata, vetuſtum monumentum in Canonicorum archiuo reconditum præfert, cuius exemplar cum multum ad eius æui mores cognoſcendos
C faciat, hic excribi non pigebit.

In Nomine Domini Dei æterni.

Anno ab incarnatione Domini Noſtri Ieſu Chriſti Milleſimo centeſimo-Quadrageſimo, primo die menſis Decembris indictione tertia, Regnante Canrado Romanorum rege. Cum olim antiquis tempocibus Eccleſia Beati Georgij ſita intra ciuitatem Veronam prope matricularem Eccleſiam & iuxta flumen Atheſis rogatu Rotaldi Epiſcopi ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ & Pacifici Archidiaconi & totius Cleri eiuſdem Eccleſiæ a Maxentio venerabili Patriarcha ſanctæ Acquilegenſis Eccleſiæ conſecrata eſſet, ſicur in
D eorum ſcriptis continetur, accidit liuore & dolo malo quorumdam tempore Epiſcopi Tcobaldi ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ, quod altare eiuſdem Eccleſiæ beati Geocgij violarum eſt. Cumque hoc Gilberto Archipresbytero aliiſque ſuis fratribus iam dictus Epiſcopus pateſecit tam ipſe Gilbertus Archipresbyter eiuſque fratres quorum nomine hæc ſunt. Reginzo. Vituscantor. Riubardus Ruſticus ſacerdotes. Vbertus Gandulfus. Vraldus. Ioannes diaconi. Bernardus. Sancius. Zeno. Haimerus. Adam, ſubdiaconi Otto. Longus. Otto. Curtus. Inglebenius. Rudulfus. Tebaldus. Spaglardus. Tbertus. de maſſa. Raimundus & reliqui

qui dolentes & prediĉtam Eccleſiam beati Georgij in ſuo ſtatu & honore reſtituere, & retinere volentes, & cupientes: miſerunt Peregrino Venerabili patriarchæ ſanĉtæ Aquilegienſis Eccleſiæ, quatenus ipſe veniens Eccleſiam ſuam, ſcilicet ſanĉti Georgij reconſecrando more prædeceſſorum ſuorum in ſuo ſtatu reſtituat, atque reformet. Ipſe vero Peregrinus venerabilis Patriarcha vir Dei timens & timoratus ad Veronam veniens communi conſenſu totius Cleri & populi cum hymnis & laudibus & canticis receptus eſt. Cumque hoc ita factum eſt tunc prædiĉto die iam diĉtus Peregrinus venerabilis Patriarcha in præſentia Epiſcoporum opem, & conſilium ſibi preſtantium, quorum nomina hæc ſunt Ribaldus Cardinalis ſanĉtæ Romanæ Eccleſiæ & Legatus domini Innocentij Papæ, Manfredus Mantuanus Epiſcopus. Boniſacius Belluenſis Epiſcopus. Gilbertus Feltrenſis Epiſcopus, Dethemarus Tergeſtinus Epiſcopus. Gregorius Adrienſis Epiſcopus, & etiam Tebaldus Veronenſis Epiſcopus. Enricus Abbas monaſterij ſanĉti Benediĉti in Laytone & in præſentia Canonicorum ſanĉtæ Aquilegienſis Eccleſiæ ſcilicet Bertoldus presbyter, Amicus Tomas prepoſitus Ciuitatis, Odericus, Penno Ioannes ſubdiaconi & in præſentia totius Cleri Veronenſis, Nobilis Abbas monaſterij ſanĉti Zenonis, Vvardus Abbas monaſterij ſanĉti Firmi. Eiuianus Abbas monaſterij ſanĉtæ Mariæ Organo, Otto Abbas monaſterij ſanĉti Nazarij. Peregrinus præpoſitus ſanĉti Georgij in Brayda, Rodulfus Archipresbyter congregationis ciuitatis, Girardus Archipresbyter ſanĉti Ioannis in Valle. Petrus Archipresbyter de Leoniaco. Conradus Archipresbyter de Gretiana. Otto presbyter de ſanĉto Quirico, Otto diaconus ſanĉti Petri in Caſtello. Enricus diaconus de Lazite, Girardus presbyter ſanĉti Thomæ, Aldus presbyter ſanĉti Laurentij, Girardus presbyter ſanĉtorum Apoſtolorum, Matthæus presbyter ſanĉti Ioannis in foro, Viuianus presbyter ſanĉti Benediĉti, Dominicus presbyter ſanĉti Mariæ, Zeno presbyter ſanĉti Clementis. Martinus presbyter ſanĉtæ Mariæ Conſolatricis. Ioannes presbyter ſanĉtæ Cæciliæ. Adam presbyter ſanĉti Firmi de Corte alta. Chriſtianus presbyter ſanĉti Iuſti. Gito presbyter ſanĉtæ Felicitatis. Orlandus presbyter ſanĉti Fauſtini. Bonus presbyter ſanĉti Stefani, Andreas presbyter de ſanĉta Maria antiqua, nec non in præſentia vaſſallorum eiuſdem venerabilis Patriarchæ et aliorum bonorũ hominum Veronenſium, quorum nomina hęc ſunt, Ioannes Vicedominus Aquilegenſis Patriarchę. VVarnerius de Brayda, Vvalpertus de Cauas. Tito de campo ſanĉti Petri, Ermanus de Manzano. Villanus de Caniclano. Odelricus eius filius, Vverardus de Grogiano. Olſerichus. Edupertus. Macilinus. Odelricus. Fidericus. Ermanus. Bubiclarus. Olueradus. Attuichus. Conradus. Conradus regis deneſmannus. Iordanus Aduocatus Canonicorum ſanĉtæ Veronenſis Eccleſiæ. Rodulſus eius frater. Enricus filius Adæ. Tebaldus de Porto. Vgo de Leoniaco iudices. Girardus de capite pontis. Aldus Pezaſuca. Gargnianus eius filius. Arientius filiuſque Girardi. Tebaldus Pelizarius, bonus Villanus. Lanfrancus. Enricus. Inglerius. Benenatus. Tebaldus filij Garzonis fratres. Anto de corte alta. Lanfrancus. morbius. Precede pallonarius, filius Folcardi. Rainaldus. Milo de Faſella. Girardus Gamba. Ingleramus de caſtello, Otto filius Oliuerij. Vgo Muratius. Montenarius filius Bonizenonis. Albertus filius Godonis aduocati, Vgo ſine fatiga. Bonus filius Oĉtonis, Boniſacius, Greſſus de Roncho Gonterius. Viuianus. Beuarius Zibellus. Adam eius filij. Orlandus. Zeno filius Ardemanni. Rodulſus Raſſus. Ardemannus Gilbertus de Runco. Aicardus fratres & reliqui: iam diĉtam Eccleſiam beati Georgij ſitam intra ciuitatem Veronam prope Matricularem Eccleſiam & iuxta flumen Athesis, extra, & intus reconſecrauit & etiam altare, quod dolo malo violatum fuit reliquijs Sanĉtorum ſuis proprijs manibus in Sacello eiuſdem altaris impoſitis reconſecrauit, & in priſtinum ſtatum reſtituit, atque reformauit. Hæc autem ſunt nomina ſanĉtorum quorum reliquię impoſitæ ſunt, reliquię beati Georgij Martyris Chriſti ſanĉti Ioannis Euangeliſtæ, ſanĉti Andreæ, ſanĉti Zenonis Confeſſoris, ſanĉtorum Martyrum Hermachoræ, & Fortunati, ſanĉti Ellarij & Tatiani, ſanĉti Sebaſtiani, ſanĉti Cæſarij. ſanĉtarum Virginum Cæliciæ, & Agathæ, ſanĉtæ Mariæ Magdalenæ, ſanĉti Euſebij. Cumque hæc omnia taliter geſta eſſent, vt ſupra diĉtum eſt tunc iam d. Peregrinus Venerabilis Patriarcha firmiter ſtatuit, atque præcepit, & corroborauit, vt Canonici eiuſdem Eccleſiæ beati Georgij, qui nunc ſunt, vel pro temporibus erunt in ipſa Canonica beati Georgij Martyris eo modo ſupradiĉtam Eccleſiam teneant & regant & in ea libere conſiſtant quemadmodum a Maxentio venerabili Patriarcha Rotaldo Epiſcopo ſanĉtæ Veronenſis Eccleſiæ, et Pacifico Archidiacono poſtulantibus & conſentientibus firmiter, atque inuiolabiliter: olim ſancitum & conſtitutum eſt, id eſt, vt Canonici ſanĉtæ Veronenſis Eccleſiæ ſint liberi in ſupradiĉta Eccleſia, atque Canonica beati Georgij ſub iure, & dominio, atque regimine Aquileienſis Patriarchæ, ita vt nullus Epiſcopus, qui nunc eſt vel

qui

qui pro tempore fuerit aliquam litem, vel moleſtiam, aut iniuriam tam in officijs, quam in beneficijs illis inſerre poſſit. Sed ſiquis contra eos aliquid dicere velit, ante Patriarchalem Sedem, ſub cuius tutela ſunt, eos conueniat, quatenus ſuam habentes, & retinentes iuſtitiam ſecuri valeant in ſancta Dei Eccleſia militare. Sed quia nunquam deeſt maliuolis, quod male cupiant, & ſi efficere nequeant, tamen hoc facinus ea cautione conſtringimus, vt ſiue vocetur Epiſcopus, non enim erit ille, ſiue presbyter, ſiue diaconus, aut alicuius ordinis clericus, ſiue Dux, aut Marchio, ſiue Comes, aut Vicecomes, ſiue magna, vel parua perſona, qui aut iſtud deſtruere, aut ex ijs, quæ de ſupradicta eccleſia beati Georgij iuſte, & legaliter fieri decreuimus aliquid minuere, vel detrahere quæſierint, ſiue tentauerint: iſti tales in alia vita cum nullo ſanctorum habeant partem, ſed cum Darhan, & Abiron, vel cum illis quos diluuium merſit, aut terra digluiuit, & cum Pilato, & Iuda traditore, & mago Simone, & Annania quoque, & Saphira, quos Beatus Petrus pro fraudata eccleſiaſtica damnauit pecunia, ſiutque anathema maranatha, & exſortes a vita perpetua niſi reſipuerint, & qui molitur id deſtruere, ſit diuiſus a Deo, & ſeparatus a ſanctorum collegio. Obſecro propterea ſucceſſores, quicunque fuerint, meos vt dum hoc legerint ſcriptum ſolerter, & memorialiter habeant, & teneant.

Actum eſt in ciuitate Verona in clauſtro Canonicorum Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ feliciter.

Ego Paltonarius notarius Sacri Palatij in his omnibus interfui, & ex mandato Domini Peregrini Venerabilis Patriarcha, & aliorum Epiſcoporum hanc chartulam ſcripſi.

† Ego *Gilbertus S. Veronenſis* Eccleſiæ *Archipresb. interfui, & ſubſc.*

† *Ego Vgo Cauſidicus interfui, & ſubſc.*

† *Ego Gregorius Adrienſis* Epiſcopus *interfui, & ſubſc.*

† Ego *Geruaſius* Concordienſis *Epiſcopus ſubſc.*

† *Ego* Bonifacius *Belunenſis* Epiſc. *interfui & ſubſc.*

† *Ego Azo Cenetenſis Epiſcopus ſubſc.*

† Ego Gregorius *Taruiſinus* Epiſcopus *ſubſcripſi.*

† *Ego Lotarius Vicentina* Eccleſiæ Epiſcopus *ſubſc.*

† Ego *Gisbertus* Epiſcopus *Feltrenſis interfui, & ſubſc.*

† *Ego Peregrinus Deigratia.* S. Aquileienſis Eccleſiæ *Patriarcha iam dictam Eccleſiam* B. *Georgij extra, & intus iure prædeceſſorum meorum conſecraui, & confirmaui, & ſubſc.*

A Reperi Ego in M. S. codice in Vaticana Bibliotheca ſignato numero 1322. ad calcem de altaris S. Georgij violatione in hunc modum.

[Anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti 1140. die Mercurij qui fuit id. Maij. Ego Guillelmus Archipresbyter vocatus ab Epiſcopo Theobaldo per Sicherium Sacerdotem in eccleſia B. Georgij, multa mihi ſunt prolata ab Epiſcopo, tandem ad id quod intendebat, peruenit, dicendo, quod altare Beati Georgij violatũ eſſet, & hoc ipſe aſſerebat ſine veritate, per Sicherium, & Ioannem Sacerdotes, & hoc in præſentia mea dicebat, & Gerardi Archipresbyteri S. Ioannis in Valle, & ipſius Sicherij presbyteri, & hoc idem Sicherius
B affirmabat verum eſſe. Inter hæc verba Epiſcopus dixit, ſi tibi placet, nos omnes ſcilicet ego, & tu Archipresbyter Sancti Ioannis in Valle, & Sicherius, & Ioannes ſacerdotes cum Ioanne diacono meo plane poſſumus hoc reſtituere in priſtinum ſtatum, ita vt nulli alij ſcient præter vos.]
Hæc ibi.

In hac ipſa eccleſia in locello prope altare S. Helenæ aliæ ſanctorum reliquiæ reconditæ fuerunt ab Andrea Aquileienſi Patriarcha circa annum Domini 828. vt literæ in lapide inciſæ proloquebantur.

RELIQVIAE
C DE LIGNO CRVCIS DOMINI
ET DE EIVS SEPVLCHRO
DE SVDARIO DOMINI
RELIQVIAE S. MARIAE S. IOANNIS
APOSTOLI
S. IOANNIS BAPTISTÆ
S. PETRI APOSTOLI S. ANDREAE
APOSTOLI
S. IACOBI APOSTOLI
DENS CALISTI PAPAE ET MART.
S. CHRYSOGONI MART.
S. FAVSTINI MART. S. IOVITAE
MARTYR.
S. FELICIS MART. S. FORTVNATI
MART.
D S. FIRMI MART. S. RVSTICI MART.
S. SISINI MARTYR.
S. ALEXANDRI MART. S. MARTYRII
MART.
S. EPVLI MART. S. GREGORII MAR.
S. GEORGII MART.
S. CHRISTOPHORI MART.
S. VIGILII CONFES. S. PROCVLI
CONFES.
S. ZENONI CONF. S. FILIASTRI
CONFES.
S. AVGVSTINI CONFES.
HAS RELIQVIAS ANDREAS VEN.
PATRIARCHA
MANV SVA IN LOCELLO HVIVS
CONDIDIT.

In Ca-

In Canonicorum tabulario reperitur Innocentij Secundi diploma ad fauorem Gilberti Archipresb. cæterorumque Canonicorum Eccleſiæ Veronen. iiſdem omnino verbis conceptum quibus in Caliſti Secundi diploma ſupra notatur.

Datum Laterani per manum Aimerici Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Diac. Card. & Cancellarij 16. Kal. Maij Ind. 3. Incarnationis Dominicæ an. 1140. *Pontificatus vero Domini Innocentij Papæ II. an.* 11.

Ego Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Ego Conradus Sabinenſis Epiſc.

Ego Theodouinus Epiſcopus Portuenſis, & S. Rufinæ.

Ego Anſelmus presb. card. tit. S. *Laurentij in Lucina.*

Ego Gotifredus presb. card. tit S. . . . . . .

Ego Griſogonus presbyter card. tit. Sanctæ Praxedis.

Ego Presbyter de titulo Paſtoris cardinalis presb.

Ego VV. presb. card. tit. S. *Griſogoni.*

Ego Gozo presb. card. tit. S. *Cæciliæ.*

Ego Gregorius diac. card. SS. *Sergij, & Bacchi.*

Ego Otto diac. card. S. Georgij ad velum aureum.

Ego Gerardus diac. card. Sanctæ Mariæ in Dominica.

Ego Thomas S. R. E. Diac. Card.

Magna poſt hæc inter Theodobaldum Epiſcopum, & Gilbertum Archipresbyterum, cæteroſque Canonicos Veronenſis Eccleſiæ pro caſtro Ceretæ eiuſque diſtrictu, & iuribus non ſemel agitata lis fuit, quæ tandem ex Eugenij Tertij 3. Papæ beneplacito per Vuidonem de Crema S. R. E. Card. & Peregrinum Aquileienſem Patriarcham ſedata eſt ad Canonicorum fauorem, cuius rei factum cum magni faciat ad ſtatum illius Eccleſiæ agnoſcendum, hic libet ex libello originali in eodem tabulario conſeruato transferre.

In nomine Domini Dei æterni.

Die Mercurij, qui eſt ſecunda die menſis Iannarij. In ciuitate Verona in Sala venerabilis Epiſcopi Tebaldi S. Veronenſis Eccleſiæ ante Vuidonem Cardinalem miſſum, & legatum Domini Eugenij Papæ S. R. E. ad determinandam, atq; finiendam hanc litem, nec non in preſentia clericorum, & laicorum, quorum nomina hæc ſunt. Hericus Patriarcha de Grado de Venetia, Nobilis Abbas monaſterij Sancti Zenonis. Henricus Archipresbyter eccleſiæ S. Martini de Hegtaro, Rozo Presbyter de Albuciano, Henricus magiſter Laziſe, & reliqui clerici: laici hi ſunt, Vvido Buſellus, Adam de Scala, Bonuſzeno

A filius Lamberti, Ioannes de Melara iudices, Bertrarinus Notar. Atto Penrada, Eliezar eius nepos, Iordanus Aduocatus, Grepo Conradus de Mogeto, Manduga panis ferla, Garſendonius Vvalabrimus. Arpo, Bernardus fratres, Girardus Gamba, Rainaldus de Caſtellorupto, Ardemanus, Rodulphus, Raſſo, Conradus Calzarerus, Ioannes, Montecins, Luſco, Raldolinus, Tancredus, Giratdus eius filius, Viuianus, Reuede, Riprandus fratres, Iſnardus Molinarius eius filius, Baldoinus de Preſſoaldo Enricus Offideboi, Muſo de Viſiga, Ioannes Morſio, Oliuerius Oluradus, Baldninus fratres, Henricus filius Viniani, Conradus filius Aicardi, Zincerla, Vrenolus,
B Adrianus fratres, Bonus, Zeno filius Comitis, Vbaldus Piſtor, Rodulphus Gotgindo, Robertus, Girardus de Valle, Tebaldus de Vida, Vvalfredus, Carlaſaris eius filius, Marſilius de Riganzo, Odo filius, Sigenfredus, Rodulphus filius Rodulphi de Ponte, Rafaldus de Curte, Tebaldus, Erzobonus notarij, Muſo filius Vvaldi, Adam filius Rodulphi, Garſendonus, Odo fratres, Opizo, Zeno fratres, & reliqui ciues Veronenſes vbique in eorum præſentia lis, & controuerſia erat iam dictum Tebaldum venerabilem Epiſcopum Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ necnon, & inter Gilbertum
C Archipresbyterum S. Mariæ, & S. Georgij maioris Veronenſis Eccleſiæ, de placito, & de deſtricto, & de portis, & de multonibus & de albergarijs totius curtis, & totius loci, qui vocatur Cereta, ſecundum quod Comes Albericus olim habuit, & tenuit, ipſe, quippe Tebaldus Epiſcopus petebat poſſeſſionem totius ſupraſcriptæ curtis de Cereta, & etiam dicebat ipſam curtem de Cereta eſſe iuris Epiſcopatus his rationibus. Et quod Zufetus S. Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus olim inueſtiuit per feudum Comitiſſam Matildam de ipſo loco, qui dicitur Cereta, quod nullo modo probare potuit. Similiter dicebat, quod Bernardus Epiſcopus S. Veronenſis Eccleſiæ olim inueſtiuit
D per feudum Marchionem Albertum de eodem loco Cereta, & idem petebat poſſeſſionem per interdictum vnde vi, & etiam per conſtitutiones, quod ſimiliter non probauit. Ibique etiam idem Epiſcopus Tebaldus oſtendit quoddam præceptum Othonis Imp. in quo continebatur, quod idem pijſſimus Imperator conceſſit Epiſcopatui Veronenſi, curtem ſcilicet Regiam, & Correſdum, quod vbique non eſſe perfectum dicebatur. Illud etiam præceptum de Cereta nihil dicebat. Ipſe vero Gilbertus Archipresbyter omni modo eidem Epiſcopo Tebaldo contradicebat. Dicebat enim quod ſupraſcripta Eccleſia S. Mariæ, & S. Georgij ſemper olim ipſam curtem de Cereta poſſedit, & adhuc iuſte poſſidet. Oſtendit quippe ibi chartam per

mancum

manum notarij ſcriptam, in qua continebatur quod Canonici Sanctæ Eccleſiæ Sanctæ Mariæ, & Sancti Georgij olim cuidam Iſnardo iure locationis vſque ad certum tempus, hoc eſt in viginti, & nouem annis caſtellum de Cereta, cum moris, & bonimine, & placito, & diſtricto, & preco dederunt pro accipienda penſione ab eodem Iſnardo in omni anno, hoc eſt centum ſolidos denariorum Veronenſium. Similiter idem Gilbertus Archipresbyter oſtendit ibi aliam chartam per manum tabelionis ſcriptam in qua continebatur, quod idem ſupradictus Iſnardus ipſum caſtrum de Cereta cum placito, & diſtricto, & preco ſimiliter iure locationis cuidam Marchioni, & Duci Bonifacio patri ipſius ſupraſcriptæ Comitiſſæ Matildis dedit in tantum, ſcilicet tempus, inquantum ipſe Iſnardus habere debebat, & ideo ſupraſcripta Eccleſia ſemper poſſedit, quia is poſſidet, cuius nomine poſſidetur. Et ſi ipſa Comitiſſa Matildis inueſtituram ab Epiſcopo Zufeto accepiſſet, aut ſi Marchio Albericus ab Epiſcopo Bernardo inueſtituram accepiſſet, nihil tamen ſupraſcriptæ Eccleſiæ noceret, quia ſibi cauſam poſſeſſionis nullo modo mutare potuerunt, & Epiſcopatus nullã poſſeſſionem per ipſam inueſtituram acquiſiuiſſet, maxime cum ipſi Epiſcopi corporaliter ingreſſi non ſint in ipſo loco Cereta. Oſtendit etiam ipſe Gilbertus Archipresbyter multa, ac plura præcepta antiquorum, & modernorum Imperatorum, ſcilicet Othonis Primi, & Othonis Secundi, & Conradi, & Henrici Primi, & Henrici Secundi, & Henrici Tertij, piiſſimi Imperatoris Lotharij Tertij in quibus continebatur, quod ſupraſcripti Imperatores conceſſerunt, & dederunt ſanctæ Mariæ, & ſancti Georgij ipſam curtem de Cereta cum placito, & diſtricto, & cum omni publica functione, & redditu ipſius loci de Cereta. Oſtendit etiam idem Gilbertus Archipresbyter chartam per manum tabellionis ſcriptam, quod ſupradictus piiſſimus Lotharius Imperator confirmauit, & dedit poſſeſſionem eiuſdem curtis de Cereta ſupraſcriptæ Eccleſiæ. Cumque inter ſe taliter viriliter, atque acriter litigarent, & dilatationes multæ, & plures datæ eſſent, & vtriuſque partis rationibus auditis, & cognitionaliter examinatis; tunc ſupradictus Vvido Cardinalis, & Legatus Eugenij Papæ ad cognoſcendum ſuper hoc negotio talem difinitiuam ſententiam dixit. Ego abſoluo Gilbertum Archipresbyterum, eiuſque fratres ab hac lite de Cereta, & iubeo ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & ex parte Domini Eugenij Papæ, & ex mea parte, vt Epiſcopus Tebaldus, eiuſque ſucceſſores nullam litem, vel controuerſiam eidem Gilberto Archipresbytero eiuſque fratribus atque eorum ſucceſſoribus de ſupraſcriptis cauſis & rebus faciant, ſed ſemper eos in perpetuum quiete habere ſinant. Et cum ipſe Vvido Cardinalis talem ſententiam dixit, tunc ipſe Tebaldus Epiſcopus ipſam ſententiam laudauit, & corroborauit, & per omnia firmauit, & etiam idem Epiſcopus Tebaldus fecit finem de ſupraſcriptis cauſis, & rebus per fuſtem quem in manu ſua tenebat in manibus ipſius Gilberti Archipresbyteri, eiuſque fratrum quorum nomina hæc ſunt. Conradus presbyter, Puncinus, Otholongus, Benzo, Tebaldus interueniente ſtipulatione ſub pœna centum marcharum argenti, & ſoluta pœna hac, præſens finis in perpetuum permaneat. Factum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo quadrageſimo ſexto ſupraſcripto die, Indictione nona.

Ego Paltonarius Notarius Sacri Palatij interfui, & hoc Breue ſcripſi.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Gilberto Archipresbytero, cæteriſque Veronenſis Eccleſiæ Canonicis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Officij noſtri nos hortatur auctoritas eccleſias, & eccleſiaſticas perſonas affectione paterna diligere, & earum quieti & vtilitati ſalubriter impoſterum, auxiliante Domino, prouidere. Dilecti in Domino filij veſtris iuſtis petitionibus gratum impertientes aſſenſum, diffinitionem cauſæ, quæ inter vos, & venerabilem fratrem noſtrum Tebaldum Epiſcopum veſtrum ſuper caſtro Ceretæ, ac villa, atque diſtricta eiuſdem loci agebatur à Vvidone Presb. Card. canonice factam ratam manere cenſemus, atque ipſum caſtrum cum eadem villa, & diſtricto ſicut vobis rationabiliter adiudicata ſunt auctoritate Apoſtolica confirmamus. Si quis autem hanc noſtræ confirmationis paginam ſciens contra eam temere venire tentauerit, ſecundo, tertioue commonitus ſi non ſatisfactione congrua emendauerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, atque indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius incurat.

Datum Viterbij 14. Kal. Auguſti.

In nomine Domini Dei æterni.

Lis, & controuerſia erat inter Comites de Runco, ſcilicet Girardum, & Graſſum, & Albertum Surdum, & Falconem eius fratrem, & tutores filij Comitis Malregolati videlicet Eliezarem, & Albertum Tencam; necnon, & Gilbertum Archipresbyterum eiuſque fratres Canonicos S. Mariæ, & S. Georgij maioris Veronenſis Eccleſiæ de placito, & diſtricto totius curte de

de Ceteta ante Conſules ciuitatis Veronæ
quorum nomina hæc ſunt. Henricus filius
Adæ Iudicis, Balduinus de Scala, Otho de
Capitepontis, Ermanus de Arboreia.
Ipſi quippe Comites petebant poſſeſſio-
nem totius ſuprafcriptę curtis de Cereta
dicentes ſuum ſendum hæredirarium eſſe.
Ipſe vero Gilbertus Archipresbyter, eiuſ-
que fratres omnimodo eis contradicebant:
dicebant enim poſſeſſionem eis non eſſe
reſtituendã, quia ipſi in aliquo tẽpore ipſam
curtẽ nõ poſſederunt, & nec poſſeſſionẽ eis
abſoluerunt, immo etiam ſe iuſte poſſide-
re dicebant, eo quod Lotharius Imperaror
eis poſſeſſionem ſuprafcriptæ curtis dedit
& confirmauit, & etiam multa, ac plura
B præcepra Imperarorum, & multa priuile-
gia Pontificum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ
oſtendebant in quibus continebatur pla-
cita, & diſtricta ſupraſcriptæ curtis ſibi eſſe
data.ac conceſſa; oſtendebant etiam quaſ-
dam chartas dicentes, Canonicos ſupraſcri-
ptæ ſuæ Eccleſiæ placita, & diſtricta ſupra-
ſcriptæ curtis olim iure locationis vſque
ad certum tempus cuidam Iſnardo dediſſe,
& ipſe Iſnardus ſimiliter iure locationis
Marchioni Bonifacio patri Comitiſſæ Ma-
tildis dediſſe; dicebãt etiam ipſos Comites
poſſeſſionem petere non poſſe, quia vim
faciendo ius ſuum amiſerunt, rapiendo ſci-
licet bona, & res ipſorum Canonicorum,
& aliorum plurium, ac multorum homi-
C num. Cumque, & inter ſe taliter litiga-
rent, & diſceparent, & dilationes plures,
ac multæ datæ eſſent, tunc die Lunæ, qui
eſt quatordecim Kal. Iunij in ciuitate Ve-
rona in ſala venerabilis Epiſcopi Tebaldi
Sanctæ Veronenſis Eccleſię in præſentia
eiuſdem Epiſcopi iamdictus Henricus Con-
ſul conſilio aliorum Conſulum talem ſen-
tentiã dixit. Ego ſecundum illas rationes,
quas audiui abſoluo Canonicos ab hac li-
te, & ab hoc petitorio iudicio poſſeſſionis
ſcilicet de ſupraſcripta curte Cerera; ſimi-
liter Baldoinus de Scala Conſul hoc idem
dixit, & hanc eamdem ſententiam lauda-
uit, & firmauit. Similiter Otho de Theo-
baldo Conſul laudauit ſententiam quam
antea dixerat, & addendo dixit ſe ſemper
D hanc ſententiam in omni loco defenſurum;
ſimilirer Ermanus Conſul hanc ſententiam
audiens dixit, huic ſententiæ non contra-
dico, & nec ab ea diſſentio. Factum eſt
hoc in præſentia bonorum hominum, quo
rum nomina hæc ſunt, Bonuſzeno de Lam-
berto, Otho filius Ermenardi Gurigli, Bo-
nifacius Scerpo, Caloiannes de Suaue, Pe-
gorarius Mainerius, Rodulfus Raſſo, Bona-
gente Brancabaldo, Raiſe, Ogerius Rainal-
dus de Caſtellorupto, Ioannes Galra, Ta-
glada de Greciana, Ioannes Parmeſanus,
& reliquorum. Anno ab Incarnatione
Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo cen-
teſimo quadrageſimo ſeptimo, ſupraſcripto
A die, Indict. decima, Conrado pijſſimo Ro-
manorum Rege regnante.

Ego Patonarius Notarius Sacri Palatij interfui, & hoc Breue ſcripſi.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

E Venerabili fratri T. Veronenſi Epiſco-
po ſalutem, & Apoſtolicam benedict.
Peruenit ad nos, quod quidam nobiles tuæ
ciuitatis Veronen. Eccleſiam ſupra quo-
dam caſtro, quod ipſa Eccleſia per conceſ-
ſionem Imperatorum, & Romanæ Eccleſię
confirmationem diu in pace poſſedit, & li-
bere tenuit, noniter inquietant, & tu etiam
cum ipſis contra fratrum tuorum volunta-
B tem, & prohibitionem ſuper hoc, cauſam
ingreſſus es. Quia igitur ipſius Eccleſiæ
poſſeſſiones, & bona cuiuslibet iniuria, vel
negligentia amitti nolumus, per præſentia
tibi ſcripta mandamus quatenus nullum
iudicium, vel pactum ipſis ſuper hoc inias,
immo eos ſine dilatione diſtricte commo-
neas, vt caſtrum ipſum, & alias poſſeſſiones
quas Veron. Eccleſia hactenus quiete poſ-
ſedit ſibi dimittant, & eam exinde inquie-
tare de cætero non præſumant: verum ſi
iuſtitiam ſe habere confidunt in præſentia
dilecti filij noſtri G. presbyteri Cardinalis
tecum accedant, & ibidem quod iuſtum
fuerit obtineant. Quod ſi facere, & ab Ec-
cleſiæ infeſtatione deſiſtere noluerint, tan-
C quam de eccleſiaſticarum rerum peruaſo-
ribus de ipſis iuſtitiam facias. Dat. apud
Montemlubricum 2. Id. Septembris.

Die Iouis, qui fuit 10. Kal. Septemb. in
palatio Tebald. Veron. Epiſcopi Gilber-
tus maioris Eccleſiæ Archipresbyter cum
fratribus ſuis videlicet Viro, & Vnzo pre-
sbyteris, Pontio, Benzone ſubdiaconis,
Bernardo diacono, Ottone longo, Ottone
curto, Rodulpho, Tebaldo, Bernardino
accolitis, Manfredo Rainerio in quorun-
dam ſacerdotum ciuitatis, ac Epiſcopatus
præſentia, ſcilicet Peregrini magiſtri Ruſti-
ci, & Archipresbyteri Benedicti, & Otto-
nis de Calauena, ac Raymundi Archipre-
sbyteri Sandodi, pro interdicto, & apoſto-
lica appellatione placiti Ceretæ coram
D nobilium multitudine facta. Quod Tebal-
dus Veronenſis Epiſcopus nullam S.R. Ec-
cleſiæ reuerentiam exhibens agebat, ite-
rum ad Sedem Apoſtolicam ipſum appel-
lauit, anno Domini 1145.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

E Venerabili fratri T. Veronenſi Epi-
ſcopo ſalutem, & Apoſtol. benedi-
ctionem. Ex parte communium filiorum
Veron. Canonicorum nobis ſignificatum
eſſe cognoſcas, quod tu propter exceſſus
ciuium eiuſdem loci, qui bona, & poſſeſ-
ſiones eorum violenter occupant, & con-
tra iuſtitiam detinent, in ipſa ciuitate di-
uina

uina celebrati officia prohibueris. Nos autem idem interdictum a te canonice factum ratum habentes, per Apoſtolica tibi ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus illud tam diu firmiter facias obſeruari, quo vſque ijdem peruaſores præfatis Canonicis omnia iniuſte ablata integre reſtituant, aut eum ipſis de querimonia eadem amicabiliter conueniant. Si vero aliquis ſacerdotum ipſius loci contra interdictum ipſius loci diuina celebrare officia præſumſerit canonica cenſura ita eum coerceas, vt cæteri metum habeant. Præterea Eleazarum & Pil. filium eius; Aldericum quoque, Redaldum, Conradum, Mugeri filium, Bschel, Regrigium, Gilbertum, Vbertum fratres Alberici paſtoris, qui bona ipſorum Canonicorum, ſicut eorum querimonia indicat, & reddituus contra iuſtitiam detinent, diſtricte commoneas, vt eadem omnia iniuſte detenta reſtituant, & de cætero ab eorum infeſtatione conquieſcant. Quod ſi poſt commonitionem tuam contemptores extiterint, canonicam de ipſis iuſtitiam facias: poſtremo ſententiam excommunicationis, quam ex mandato G. presbyteri Cardinalis tuoe Apoſtolicæ Sedis legati in Gir. Graſſum & filios eius, Albertum quoque ſurdum, & fratrem eius, atque alios quoſdam peruaſores bonorum Veronen. Eccleſiæ canonice protuliſti, per parrochiam tuam, quouſque ſatisfaciant, firmiter facias obſeruari, nec eos aliquo modo abſoluas donec eoſdem Canonicos ab eorum infeſtatione omnino expedias; illos quoque, qui caſtrum eorum de Pruno nuper combuſſerunt, & homines eiuſdem loci deprædati ſunt diſtricte cōmoneas, vt omnia ablata, & damna iniuſte illata cū integritate reſtituant, & ab ipſorū infeſtatione omnino deſiſtant, quod ſi infra XL. dies poſtquam præſentia ſcripta ſuſceperis, facere contempſerint, in ipſos ſententiam excommunicationis proferas, & quouſque ſatisfaciant, per parrochiam tuam firmiter facias obſeruari. *Dat. Viterbij XIIII. Kal. Aug.*

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabilibus fratribus A. Tridentino Epiſcopo L. Vicent. & B. Paduano Epiſcopis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ex parte filiorum noſtrorum Canonicorum Veronenſ. querimoniam accepimus, quod Comes Od. & filius eius Paſtro, & cognati ipſius, hæredes quoque, & conſanguinei, Hen. de Vico Aedri, & alij quidam parrochiani veſtri bona, & poſſeſſiones Veron. Eccleſiæ violenter occupent, & iniuſte detineant. Quia igitur officij noſtri eſt debitum, eis iuſtitiam exhibere, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus quatenus infra XL. dies poſt quam præſentia ſcripta

A ſuſceperitis præfatos parochianos veſtros diſtricte commoneatis, vt eadem eis bona, atque poſſeſſiones iniuſte ablatas cum integritate reſtituant, & de cætero nihil tale contra Veron. Eccleſiam facere præſumant. Quod ſi poſt commonitionem veſtram contemptores extiterint, canonica eos cenſura coerceatis. *Dat. Viterbij XIIII. Kal. Aug.*

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri T. Veron. Epiſcopo ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Memoriter te credimus retinere, quod excommunicationem in perſecutores Veronenſis Eccleſiæ, & interdictum
B ciuitatis a te canonice promulgatum ſedis Apoſtolicæ auctoritate firmauimus, & firmiter teneri præcepimus. Sed ſicut accepimus ipſum interdictum, & excommunicatio nec a presbyteris de Runcho, nec a multis alijs ſeruatur. Quia igitur parum prodeſt ſacrilegos interdicere, vel excommunicare, ſi ſententia obſeruata non fuerit, per Apoſtolica tibi ſcripta mandamus, atque præcipimus quatenus illud, & illam etiam, quam in presbyteros de Runcho pro contemptu, & inobedientia canonice promulgaſti, vſque ad condignam ſatisfactionem obſeruari firmiter facias. De alijs quoque presbyteris, qui eam obſeruare
C contempſerunt ſecundum inſtitutionem canonum nihilhominus iuſtitiam facias, & Odel. & Saccerum & Eleazarum ab infeſtatione Canonicorum ceſſare Eccleſiaſtica cenſura coerceas. Tu quoque eorumdem fratrum tuorum pro debito tui officij paci, & tranquillitati ſtudioſe prouideas. *Dat. Viterbij X. Kal. Ianuar.*

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri L. Vicentino Epiſcopo ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Perlatus eſt clamor ad aures noſtras, quod Archipresbyter ſancti Bonifacij quibuſdam malefactoribus, pro damnis & iniurijs Veron. Eccleſiæ illatis excommunicatis, communicare præſumit, &
D vni etiam ex ipſis temerario auſu uxorem impoſuit, in quo quantum deliquerit fraternitati tuæ non credimus eſſe incognitum. Quo circa per Apoſtolica tibi ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus talem de ipſo Archipresbytero iuſtitiam facias, vt ipſe præſumptionis ſuæ dignam ſentiat vltionem, & alij ſua correctionis exemplo ſimilia timeant perpetrare. *Dat. Viterbij X. Kal. Ianuar.*

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri T. Veron. Epiſcopo ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Per alia tibi ſcripta ſæpe mandaſſe meminimus, vt de inuaſoribus illis, qui bo-

bona, & poſſeſſiones filiorum noſtrorum Canonicorum Eccleſiæ Veron. violenter & contra rationem detinent, canonicam iuſtitiam faceres. Quod, ſicut eorum repetita querimonia indicat, non dum eſt effectui mancipatum: vnde plurimum admiramur, & valde dolemus. Diuina enim officia, quæ tu ipſe propter exceſſus quorundam parrochianorum tuorum in Veronenſi ciuitate prohibueras celebrari, contra præceptum noſtrorum, quod tibi ſuper hoc feceramus, videlicet vt idem interdictum vſque ad condignam ſatisfactionem firmiter faceres obſeruari, nulla ſatisfactione habita reddidiſti. Quia igitur præfatis Canonicis in ſua iuſtitia deeſſe non poſſumus, nec debemus, per iterata tibi ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus E. & P. filium eius Ald. Recl. Anſ. Reg. Odel. Saccerum diſtricte commoneas vt bona prætaxatæ Eccleſiæ cum integritate reſtituant, & de cætero ab eius infeſtatione deſiſtant, quod ſi facere contempſerint infra xxx. dies poſt quam præſentia ſcripta ſuſceperis, canonica eos cenſura, remota occaſione, coerceas, & a ſententia, quam in ipſos canonice promulgaueris, donec ſatisfecerint, minime ſoluas. *Dat. Treueri xi. Kal. Ian.*

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri P. Aquileienſi Patriarchæ ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Officij noſtri debito prouocamur Eccleſijs tam vicine, quam longe poſitis paternæ ſollicitudinis ſtudio prouidere. Significatum vero nobis eſt quod G.C. & filium A & fratrem eius, qui propterea excommunicationis vinculo fuerant innodati, quia filiorum noſtrorum Veronenſis Eccleſiæ Canonicorum bona iniuſte iam dudum, & violenter obtinere præſumunt non preſtita ſatisfatione, vnde valde miramur, abſolueris, quod quam graue, quantaque correctione ſit dignum, tuam prudentiam non credimus ignorare, quos quamuis in eamdem ſententiam de ratione reuocare poſſemus, ad præſens tamen tibi deferre volentes, duximus differendum. Sed quoniam præfatam Eccleſiam ſua nolumus iuſtitia defraudari: præſentium tibi auctoritate præcipimus, quatenus prænominatos milites diſtricte commoneas, vt bona Veron. Eccleſiæ, quæ iniuſte detinent præfatis Canonicis libere, & in pace dimittant: quod ſi contemptores extiterint infra triginta dies poſt quam præſentia ſcripta ſuſceperis, eos in eamdem ſententiam reuoces, nec abſoluantur donec Veronenſi Eccleſiæ omnia ablata reſtituant. *Datum Treuiri xi. Kalendas Ian.*

A *Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.*

Venerabili fratri P. Aquileienſi Patriarchæ ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Significatum nobis eſt, quod Venerabilis frater noſter T. Veronenſis Epiſcopus pro diſcordia, quæ inter Comites de Ruucho Girardum videlicet Graſſum, Albertum Surdum, & filium Maleregolati Comitis, & Veronēſes Canonicos agebatur: ipſis Canonicis pro comitibus CCC. lib. Veronenſis monetæ perſoluit, ijdem vero Comites pro quibuſdam prædis, quas Canonicis fecerunt, eiſdem adhuc tenentur obnoxij. Quia igitur adhoc in ſede iuſtitiæ, diſponente Domino,
B conſtituti ſumus, vt cuique ſua iura per nos ſeruentur, per Apoſtolica tibi ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus prædictis Comitibus per iuramētum quo, tibi tenentur obſtricti, firmiter præcipias, vt prædicto fratri noſtro Veronenſi Epiſcopo 300. lib. exſoluant, & prædia Canonicis cū integritate reſtituant. Quod ſi facere contempſerint, eos in eadem excommunicationis ſententia, qua prius tenebantur, ſine dilatione reponat. *Dat. Remiſ.*

P. Dei gratia Sanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Miniſter.

C Dilectis in Chriſto G. Veronenſis Archipresbytero, & cæteris Canonicis cum dilectione ſalutem. De diſcordia illa quæ eſt inter vos, & Dominum Gerardum, & propinquos eius dolemus. Vnde mandamus vobis, vt Archipresbyter cum aliquibus de fratribus in Purificatione S. Mariæ ad nos veniant, quia Deo annuente cauſam illam ſecundum honorem Dei, ac veſtrum terminare certo intendimus.

P. Dei gratia Sanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Miniſter.

Dilecto in Chriſto fratri G. venerabili Archipresbytero cæteriſque eiuſdem Eccleſiæ Canonicis cum ſyncera dile-
D ctione ſalutem. Super diſcordia, quæ inter vos, & Gerardum de Sancto Bonifacio & eius propinquos verſatur diſcretionem veſtram iam dudum rogauimus, ſed petiones noſtræ nullum erga vos obtinuerunt effectum; quia vero pro iuſtitia Eccleſiæ veſtræ vos laborare videbamus patienter tulimus. Nunc autem quoniam eum prægrauati videmus, præſertim cum pignoribus ſe ad ſatisfactionem obligauerit, & ſuper præceptis noſtris, vel Veronenſis Epiſcopi ſacramentis ſe obediturum affirmare velit, per præſentia ſcripta vobis mandamus, atque præcipimus, quatenus eum cauſa iuſtitiæ, & noſtra abſoluere faciatis.

P. San-

P. ſancta Aquileien. Eccleſiæ Patriarcha:

Dilectis fratribus G. Archipresbytero, & cæteris Veronenſibus Eccleſiæ Canonicis ſalutem, & benedictionem. De controuerſia, quæ inter vos, & Girardum & conſanguineos eius eſt qualiter gerimus per præſentia ſcripta vobis ſignificamus: totum negotium, omni fruſtratoria occaſione ſemota, libere nobis commiſit, & mandatis noſtris obedire, iuramento interpoſito, promiſit. Dilectionem itaque veſtram commonentes rogamus, atque præcipimus, vt eamdem litem dirimendam, & auctore Deo, vel ſecundum iuſtitiam, vel ſecundum bonam conuenientiam finiendam, in nobis ponatis, infra hoc tempus omnia in pace conſiſtant quia quantocitus poterimus vel in propria vel ſi forte impediti fuerimus per idoneos legatos in præſentia dilecti fratris, & amici noſtri T. Epiſcopi veſtri ſicut prænotauimus cauſam veſtram terminabimus.

P. Dei Gratia ſancta Aquileien. Eccleſiæ Miniſt. G. Archipresbytero Veronenſi, & cæteris eiuſdem Eccleſiæ Canonicis cum ſyncera dilectione ſalutem.

Dilectus fidelis noſter Dominus Gerardus ad nos veniens aſſeruit, ſe iuxta mandatum Domini Papæ velle terram, quam inuaſerat, dimittere, & quicquid inde abſtulit ex quo iuramentum fecit reddere, ſed vero cum ſuſcipere noluiſtis. Mandamus itaque dilectioni veſtræ, vt cauſa noſtri eum benigne tractetis, & ita quod nos gratias referre habeamus, & ſi nobis committere volueritis ad honorem Dei, & veſtri terminabimus.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecto Filio Vv. presbytero Cardinali ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Peruenit ad nos quod quidam nobiles viri Veron. ciuitatis Veronenſem Eccleſiam ſuper quodam caſtro, quod ipſa Eccleſia per conceſſionem Imperatoris, & Romanæ Eccleſiæ confirmationem diu in pace poſſedit, & libere tenuit, nouiter inquietant, & frater noſter etiam T. Epiſcopus cum ipſis contra fratrum ſuorum voluntatem, & prohibitionem ſuper hoc cauſam ingreſſus eſt. Quia igitur ipſius Eccleſiæ poſſeſſiones, & bona cuiuslibet iniuria, vel negligentia amitti nolumus eidem Epiſcopo per litteras noſtras mandauimus quatenus nullum iudicium, vel pactum cum ipſis ſuper hoc iniat, immo eos ſine dilatione diſtricte commoneat, vt caſtrum ipſum, & alias poſſeſſiones, quas Veronen. Eccleſia hactenus quiete poſſedit, ſibi dimittant, & eam exinde inquietare de cætero non præſumant. Verum ſi iuſtitiam ſe habere confidunt ad

A præſentiam tuam ſecum accedant & ibidem quod iuſtum fuerit obtineant. Tibi vero per præſentia ſcripta mandamus, quatenus congruo loco, & tempore tam eumdem Epiſcopum, Archipresbyterum quoque & clericos, quam nobiles ante tuam euoces præſentiam, & cauſa ipſa ab vtraque parte diligenter cognita ordine iudiciario eam definias. *Dat. apud Montem Lubricum. Id. ſeptemb.*

In Nomine Domini Dei Æterni.

Die Veneris, qui eſt tertiodecimo Kal. ſeptemb. in ciuitate Brixia in ſcala lapidea, quæ eſt iuxta eccleſiam S. Mariæ, & intra curiam Canonicorum in præſentia clericorum, & laicorum, quorum nomina

B hæc ſunt Aribertus, & Vvido, & item Vvido de Crema Cardinalis ſanctæ Rom. Eccleſiæ, Peregrinus Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha, Tebaldus Venerabilis Epiſcopus ſanctæ Veronen. Eccleſiæ, Bonus Zeno filius Lamberti, item Bonus Zeno, Mangraſſus, & reliqui, ibique Girardus de ſancto Petro in Godis ita iurauit. De omnibus illis cauſis de quibus D. Papa mandauit Patriarchæ vt excommunicaret me, & alios Comites de Runcho; Ego Girardus non euitabo audire præceptum Domini Papæ, quod mihi faciet per ſe, aut per ſuum Nuntium, aut per eius litteras, & illud præceptum obſeruabo ſine fraude & malo ingenio. Sic Deus me adiuuet, &

C hæc ſancta Euangelia. Factum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini Noſtri Ieſu Chriſti Milleſimo centeſimo quadrageſimo octauo, ſupra ſcripto die Indictione vndecima.

Ego Paltonarius notarius ſacri Palatij interfui, & hoc Breue ſcripſi.

Concilium Mediolanenſium.

Quia longe commodius eſt poſſidere, quam petere, & ideo cum ſæpiſſime conflictus de poſſeſſione habeatur: poſſeſſionem Baſilicæ confirmandam, & aduerſæ parti minus eſſe reſtituendam putamus, cum poſſeſſionem datam, vel confirma-

D tam per Imperatorem reperimus; quia iuſte poſſidet, qui auctore Prætore poſſidet, iuſtius igitur principe auctore, præſertim cum ſine vi Comitibus illata, & vitio apprehenſa poſſeſſio non fuerit. Petitorio autem iudicio eos fruſtra experiri exiſtimamus, cum feudi inueſtituram minime, & ei ſeruitium huius rei factum eſſe probatur, & vt feudum conſiſtat vtriuſque eius conſuetudine deſideratur. Cum etiam filiorum probationem exhibuiſſent de hoc negotio penitus caſſarent, quia quod Comitiſſa Matildis iure conductionis detinebat, alijs in feudum dare non potuit, quia qui in feudum dat, illius iure dare intelligitur, quod colonus facere

non potuit, cum ipſe id iuris non habeat: ſupraſcriptam autē Comitiſſam Matildam colonario iure has poſſeſſiones tenuiſſe inſtrumentis percipitur, quæ ſunt potiora talibus teſtibus. Item quod Comites allegant, hanc controuerſiam debere examinari non ſecundum leges, ſed feudi vſum, nequaquam verum fore putamus. Siue ergo poſſeſſorio, ſiue petitorio experiantur iudicio, eos procul a limine iudiciorum expellendos fore concipimus. Hoc conſilium dederunt iudices Mediolanenſes, Obertus qui dicitur de Orto, Stephinardus, Gerardus, qui dicitur Cagapeſto, Otobonus de Concorezo, Gregorius qui dicitur Caga in arca, Marchio qui dicitur Calcagnolo. Laici vero hi ſunt: Riprandus vexillifer, Vgo qui dicitur de Rodo, Albericus de Palazo, Malaſtreua, & alij quam plures.

Conſilium Brixienſium.

Ex his quæ allata fuere firmiſſime credimus nullatenus probatum eſſe, Comitem Vbertum curtem Ceretæ albergariam ſiue diſtrictum eiuſdem nomine feudi poſſediſſe. Pro Henrico autem eius filio licet plures teſtes videantur producti, non tamen arbitramur ſufficienter probatum ipſum ſibi poſſediſſe, & hæreditario iure conditionales albergarias, vel diſtrictum nomine feudi habuiſſe, maxime cum Marchio Albertus, ac eius pater Bonifacius abſque controuerſia Comitum, videlicet Herici eius fratris, ac cæterorum vſque ad finem vitæ inconcuſſe poſſederint, atque e contrario dicatur ad Comitem Bonifacium per comitiſſam Matildam, & Albertum tertium eius ſocerum præfatam curtem fore delatam. Cum igitur coſtare videatur partem Canonicorum abſque vitio poſt mortem Marchionis Alberti poſſeſſionem apprehendiſſe, & auctoritate Imperatoris vſque nunc poſſediſſe, dicimus partem Comitum fruſtra intendere poſſeſſorium iudicium, vel iure proprio, cum Marchio tempore tanto quiete poſſederit, vel hæreditario, cum nullatenus doceant vel Comitiſſam Mathildam, vel aliquem Comitum a parte Canonicorum vllo tempore habuiſſe in beneficium, ſed in publicis inſtrumentis conſtat iure conductionis ad Comitiſſam Mathildam fore delatam, vnde dicimus nulla extrinſecus accedente cauſa poſſeſſionem ſibi non potuiſſe mutari, vel præſcriptionem ipſam vel perſonas ab ea venientes contra Canonicos interim acquiſijſſe, nec poſt mortem eius tantum temporis credimus efluxiſſe, per quod ſi non poſſidet Eccleſia, pars Comitum agentes contra Canonicos poſſint expellere. Omni igitur tam morali, quam legitimo dicimus partem Comitum poſſeſſorio, vel petitorio iudicio intendentem modo excludendam. Hoc conſilium dederunt iudices Brixienſes: Hermanus qui dicitur de Caradonna, Gerardus de Bornado, & alter Gerardus de porta ſancti Andreæ. Laici vero hi ſunt. Comes Albertus, Opizo de Ponte Carario, Albertus vexillifer, Albertus de Ponte Carario, Artuſius de Viſano, & alij quam plures. ſententia vero lata a Vvidone Card. legato eſt huiuſmodi.

In nomine Dei æterni.

Die Mercurij qui eſt ſecundo die menſis Ianuarij in ciuitate Veronæ in ſala Venerabilis Epiſcopi Thebaldi S. Veronenſis Eccleſiæ ante Vidonem Cardinalem miſſum & Legatum Domini Eugenij Papæ S. Romanæ Eccleſiæ ad determinandam, atque finiendam hanc litem, nec non & in præſentia clericorum, & laicorum quorum nomina hæc ſunt. Henricus Patriarcha de Grado de Venetia. Nobilis Abbas Monaſterij S. Zenonis. Henricus Archipresbyter Eccleſiæ ſancti Martini de Hegraro. Rozo presb de Albeciano. Henricus Magiſter S. Lazise, & reliqui clerici. Laici hi ſunt. Vido Buttellis. Adam de Scala. Bonus Zeno Ma graſſus. Henricus; Item Bonus Zeno filius Lamberti: Ioannes de Meclara iudices. Bertrarinus noſtro. Ato Peurada. Eliazar eius nepos: Iordanus aduocatus. Grepo Corradus de Mogetto. Mauduga panis ſerla. Garſendonius Vvalabrimus Arpo. Bernardus fratres. Girardus Gamba. Raynaldus de Caſtello Rupto: Ardenianus, Rodulphus Raſo. Conradus Calzarerus. Ioannes Manteclus. Luſio Raldolinus. Zaneredus, Girardus eius filius. Viuianus, Preuede, Riprardus fratres, Iſnardus Molinarus eius filius. Baldoinus de Pretraldo. Henricus Offi de Boi. Muſo de Viſiga. Ioannes Marſio, Oluradus Baldoinus fratres. Henricus filius Viuiani. Conradus filius Aicardi. Zincerla Vvenolus Adrianus fratres, Bonus Zeno filius Comitis. Vbaldus Piſtor. Roduldhus Gotgindo, Robertus, Girardus de Valle. Thebaldus de Vida, Vvalſredus Carlaſſaris eius filius, Marſilius de Pignazo. Odo filius Gigenfredi: Rodulphus filius Rodulphi d. Ponte. Raſaldus d. Curte. Thebaldus, & Zeno Bonus Murarij. Muto filius Vbaldi. Adam filius Rodulphi. Garſendonus. Odo fratres. Opizo, Zeno, fratres. & reliqui eiues Veronenſes. ibique in eorum præſentia lis, & controuerſia erat inter dictum Thebaldum Venerabilem Epiſcopum S. Veronenſis Eccleſiæ, nec non & inter Gilbertum Archipresbyterum ſanctę Marię, & S. Georgij Maioris Veronenſis Eccleſiæ de placito, & de diſtricto, & de portis, & de multonibus & de albergarij totius curtis, & totius

totius loci, qui vocatur Cereta . . . . . . quod Albericus olim habuit, & tenuit, ipſe quippe Thebaldus Epiſcopus petebat poſſeſſionem totius curtis de Cereta, & etiam dicebat ipſam curtem de Cereta eſſe vnius Epiſcopatus his rationibus, & quod Zuffertus S. Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus olim inueſtiuit per feudum Comitiſſam Matildam de ipſo loco, qui dicitur Cereta, quod nullo modo probare potuit: ſimiliter dicebat quod Bernardus Epiſcopus S. Veronenſis Eccleſiæ olim inueſtiuit per feudum Marchionem Albertum de eodem loco Cereta, & ideo petebat poſſeſſionem per interdictum vndeui, & etiam per conſtitutiones, quod ſimiliter non probauit, ibique etiam idem Epiſcopus Thebaldus oſtendit quodam præceptum Othonis Imperatoris in quo continebatur quod idem pijſſimus Imperator conceſſit Epiſcopatui Veronenſi, curtem ſcilicet Regiam, & Certedum quod vndique non eſſe perfectum dicebatur, illud etiam præceptum de Cereta nihil dicebat.

Ipſe vero Gilbertus Archipresbyter omni modo eidem Epiſcopo Thebaldo contradicebat, dicebat enim quod tota eccleſia S. Mariæ, & S. Georgij ſemper olim ipſam curtem de Cereta poſſedit, & adhuc iuſte poſſidet, oſtendit quippe ibi chartam per manum Notarij ſcriptam in qua continebatur, quod Canonici ſanctæ Eccleſiæ S. Mariæ, & S. Georgij olim cuidam Iſnardo iure locationis vſque ad certum tempus, hoc eſt viginti, & nouem annis, Caſtellum de Cerera cum muris, & munimine, & placito, & diſtricto, & preco dederunt pro accipienda penſione ab eodem Iſnardo in omni anno, hoc eſt centum ſolidos denariorum Veronenſium.

Similiter idem Gilbertus Archipresbyter oſtendit ibi aliam chartam per manum tabellionis ſcriptam in qua continebatur, quod idem ſupradictus Iſnardus ipſum caſtrum de Cerera cum placito, & diſtricto & preco: Similiter iure locationis cuidam Marchioni, & Duci Bonifacio patri ipſius ſupra Comitiſſæ Matildis dedit in tantum ſcilicet tempus in quantum ipſe Iſnardus habere debebat, & ideo ſupradicta Eccleſia ſemper poſſedit, quia is poſſidet, cuius nomine poſſidetur. Etſi ipſa Comitiſſa Matildis inueſtituram ad Epiſcopo Zuffetto accepiſſet, aut ſi Marchio Albertus ab Epiſcopo Bernardo inueſtituram accepiſſet nihil tamen ſupradictæ Eccleſiæ noceret, quia ſibi cauſam poſſeſſionis nullo modo mutare potuerunt, & Epiſcopatus nullam poſſeſſionem per ipſam inueſtituram acquiſiuiſſet, maxime cum ipſi Epiſcopi corporaliter ingreſſi non ſint in ipſo loco Cereta. Oſtendit etiam ipſe Gilbertus Archipresbyter multa præcepta antiquorum, & modernorum Imperatorum, ſcilicet Othonis Primi, & Othonis Secundi, & Conradi, & Henrici Primi, & Henrici Secundi, & Henrici Tertij, & pijſſimi Imperatoris Lotharij Tertij in quibus continebatur, quod ſupradicti Imperatores conceſſerunt, & dederunt S. Mariæ, & S. Georgij ipſam curtem de Cerera cum placito, & diſtricto, & cum omni publica functione, & reddita ipſius loci de Cerera. Oſtendit etiam idem Gilbertus Archipresbyter chartam per manum tabellionis ſcriptam quod ſupradictus pijſſimus Lotharius Imp. confirmauit, & dedit poſſeſſionem eiuſdem curtis de Cereta dictæ Eccleſiæ: Cumque inter ſe talitet viriliter, atque acriter litigarent, ac dilationes plures, ac multæ datæ eſſent, & vtriuſque partis rationibus auditis, & conditionaliter examinatis, tunc ſupradictus Vido Cardinalis, & Legatus Domini Papæ Eugeni, ad cognoſcendum ſuper hoc negotio talem definitiuam ſententiam dixit.

Ego abſoluo Gilbertum Archipresbyterum, eiuſque fratres ab hac lite de Cereta, & iubeo ex parte omnipotentis Dei Patris & Filij, & Spiritus Sancti, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & ex parte Domini Eugenij Papæ, & ex mea parte, vt Epiſcopus Thebaldus, eiuſque ſucceſſores nullam litem, vel controuerſiam eidem Gilberto Archipresbytero, eiuſque fratribus, atque eorum ſucceſſoribus de ſupradictis cauſis, & rebus faciant, at ſemper eos in perpetuum quietem habere ſinant. Et cum ipſe Vido Cardinalis talem ſententiam dixit, tunc ipſe Thebaldus Epiſcopus ipſam ſententiam laudauit, & corroborauit, & per omnia firmauit, & etiam idem Epiſcopus Thebaldus fecit finem de ſupradictis cauſis, & rebus per fuſtem, quem ipſe in manu ſua tenebat in manibus ipſius Gilberti Archipr. eiuſq; fratrum, quorũ nomina hæc ſunt. Cõradus presb. Puncins, Otho Longus; Bonzo, Thebaldus, interueniente ſtipulatione ſub pœna centum marcharum argenti, & ſoluta pœna hæc, præſens finis in perpetuum permaneat, factum eſt anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo quadrageſimo ſexto . . . die Indictione nona.

Ego Paltonarius Notarius Sacri Palatij interfui, & hoc Breue ſcripſi.

Suſcepit Eugenius ſub Apoſtolica protectione Thebaldum Epiſcopum, ſuoſque ſucceſſores anno 1145. nobilique priuilegio exornauit, in quo omnia bona Epiſcopij ſui in eo recenſentur: exemplar eſt huiuſmodi ex eodem tabulario.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Theobaldo Veronenſi Epiſcopo eiuſque ſucceſſoribus canonice

nonice promouendis in perpetuum. Piæ poſtulationi, &c. Eapropter venerab. frater in Chriſto Theobalde Epiſcope tuis iuſtis poſtulationibus clementer annuimus & Beatæ Dei Genitricis ſemper Virginis Mariæ Veronenſem Eccleſiam, cui, Deo auctore præeſſe dignoſceris, ſub beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus ſtatuentes, vt quaſcumq; te poſſeſſiones, quæcumq; bona, quæ in præſentialiter iuſte, & canonicæ poſſides, aut in futurum rationabilibus modis, Deo propitio, poteris adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant, in quibus, ea proprijs duximus exprimenda vocabulis. Monaſterium S. Zenonis, monaſterium ſanctorum Firmi, & Ruſtici, monaſterium S. Nazarij cum omnibus eorum pertinentijs, eccleſias ipſius ciuitatis, arcem Malſiſſinicum omni dominio, & diſtricto, & omnibus pertinentijs ſuis: plebem eiuſdem arcis cum omnibus capellis ſuis, ius noſtrum in caſtro, quod dicitur Tutis, caſtrum Garde cũ cunctis appendentijs ſuis, plebem eiuſdem loci cum omnibus ſuis capellis: plebem de Caprino cum ſuis capellis, & decimis, & plebem de Ciſano cum capellis, & decimis: plebem de Gazizio cum capellis, & decimis: plebem de Tenerj cum capellis, & decimis: plebem de Pauenguli cum capellis, & decimis, & caſtello, monaſterio Vemagazano cum capellis, & decimi: plebem eiuſdem loci cum decimis, & capellis ſuis: curtem de Lenzani cum caſtro, & omnibus pertinentijs ſuis: Riuoltellam cum capellis, & decimis: plebem Sirinij cum capellis, & decimis: monaſterium S. Vigilij: plebem Puzolengi cum capellis, & decimis: plebem ſancti Zenonis Zodelduſco cum eccleſia ſancti Michaelis ſita iuxta Tartarum cum decimis: eccleſiam ſancti Petri in Carnario cum decimis: eccleſiam ſancti Nazarij cum decimis, & curte: eccleſiam ſancti Ambroſij de Caualialto cum pertinentijs ſuis: plebem de Valegio cum capellis, & decimis: monaſterium S. Mariæ iuxta menſam quantum ad ius ſpectat parochiale: plebem de Ponto cum capellis, & decimis, & curte: plebem S. Andreæ cum capellis, & decimis, & curte: plebem de Piſcheria cum capellis, & decimis, & curte piſcationibus, & dimidio: plebem Cartholengi cum capellis, & decimis: plebem de Palazolo cum decimis: plebem Summæ Campancæ cum capellis, & decimis: plebem de Gregia cum capellis, & decimis, & curte: plebem de Vico Artici cum capellis, & decimis: plebem de Trinenzolo cum capellis, & decimis: plebem de Boneſiſio cum capellis, & decimis: plebem de Caſtellari: plebem de Moranica cum capellis, & decimis: eccleſiam S. Petri in monaſterio cum decimis: plebem S. Proſodocimi cum capellis, & decimis, & curte vſque ad veterem alueum Tartari: eccleſiam Garij cum decimis: eccleſiam curtis Regiæ cum decimis, & curte. Ius parochiale in plebem de Nogaria ſicut per concordiam inter te, & Nonantulanum Abbatem præſentia noſtra factum determinante, ſtatutum eſt, & de ſcripto noſtro firmatum cum decimis, quas canonice poſſides in eadem villa de Nogaria, & in altera villa quæ dicitur Aſpum: eccleſiam Caſalauoni: eccleſiam Salezole: eccleſiam Rauanuance cum decimis: eccleſiam Vanſerarij cum decimis. Plebem Ceredi cum capellis, & decimis, & familia; & quicquid aliud ibidem iuſte poſſides: plebem Leniacis cum capellis, & decimis, & curte, & cunctis pertinentijs ſuis: plebem Porracrem cum capellis, & decimis, & curte cum pertinentijs ſuis: curtem Baaſi cum capellis, & decimis: plebem S. Zenonis cum capellis, & decimis, & curte: plebem Englarij cum capella, & decimis, quicquid aliud ibidem iuſte poſſides: curtem Bonamdigni cum eccleſijs, & decimis: eccleſiam Laſiæ cum decimis: curtem Rupæclaræ cum plebe, & capellis decimis, familijs, cæteriſque ſuis pertinentijs: plebem Cortiliani cum decimis: plebem Boboloni cum decimis, & curte: plebem Tumbe cum capellis, & decimis, & curte, cæteriſq; ſuis pertinentijs: villa Caſanoue cum omni diſtricto, & caſtello veteri: plebem de Roncho cum capellis, & decimis: plebem Inſulæ Porcharitiæ cum capellis, & decimis & curte: plebem de Opedani cum capellis, & decimis: curtem Scardeuariæ cum eccleſijs, & decimis: plebem Geberti cum capellis, & decimis: plebem Azanenſis cum capellis, & decimis: eccleſias de Porcilli cum capellis, & decimis: plebem de Suadio cum capellis, & decimis, & quicquid ibidem iuſte poſſides, curtem Galderij cum eccleſijs, & decimis, & familis, & quicquid iuris habet in me Mooe quod vocatur Sarmatiæ, & in ſyluis ſitis iuxta montem fortem, & in Fuſtalino cum cunctis pertinentijs eiuſdem curtis: plebem Colonione cum capellis, & decimis, & familijs, & dimidia curte: plebem illati cum capellis, & decimis, & dimidia curte: curtem Calauenæ cum plebe, & capellis, & decimis & familijs ſuis pertinentia: monaſterium S. Petri de Calauena: plebem de Mezano cum capellis, & decimis, & caſtello, & familijs, i dimidiam curtem Lauanij cum eccleſijs, & decimis: curtem Mõtis aurei cum plebe, & capellis, & decimis, & omnibus ſuis pertinentijs: plebem de Gretiana cum capellis, & decimis, & familijs: curtem Alzenagi, & dimidiam partem Azagi: plebem Albaniani cum decimis, & capellis in diſtricto curiæ, & familijs: plebem S. Floriani cum capellis, & decimis, & familijs:

plebem

plebem de Higtatio cum capellis, & decimis, & familjs, & dimidia parte curtis: plebem S. Georgij cum capellis, & decimis, & familijs, & dimidia curte. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat præfata eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, ſed omia integre conſeruentur, pro quorum gubernatione, & ſubſtentatione conceſſa ſunt vſibus omnimodis profutura, ſalua in omnibus Apoſtolicæ Sedis auctoritate. Si qua igitur in futurum, &c.

Ego Eugenius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

† Ego *Theod. Sanctæ Rufinæ Epiſcopus ſubſc.*

† Ego *G.G. presbyter card. tit. S. Caliſti ſubſc.*

† Ego *Guido presb. card. tit. S. Griſogoni ſubſc.*

† Ego *Ranerius presb. Card. tit. S. Priſcæ ſubſc.*

† Ego *Thomas presb. card. tit. Veſtinæ ſubſc.*

† Ego *Manfredus presb. card. tit. S. Sabinæ ſubſc.*

† Ego *Villanus presb. card. tit.* S. *Stephani in Cælio monte ſubſc*

† Ego *Gregorius diac. card. SS. Sergij, & Bacchi ſubſc.*

† Ego *Oddo diac. card. S. Georgij ad velum aureum ſubſc.*

† Ego *Guido diac. card. SS. Coſmæ, & Damiani.*

† Ego *Petrus diac. card.* S. *Mariæ in Porticu ſubſc.*

† Ego *Rodulphus diac. card.* S. *Luciæ in ſepta ſolis ſubſc.*

† Ego *Gregorius diac. card.* S. *Angeli ſubſc.*

† Ego *Iacintus diac. card.* S. *Mariæ in Coſmedin ſubſc*

† Ego *Bernardus diac. card. Sanctæ Romanæ* Eccleſiæ *ſubſc.*

† Ego *Petrus diac. card.* S. *Mariæ In via lata ſubſc.*

† Ego *Cintius diac. card. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubſc.*

Datum *Viterbij per manum* Roberti S. *R.* E. *Presb. Card. & Cancell. XVI. Kal. Iun. Indict. VIII. Incarnationis* Dominicæ *anno M.C.XLV. Pontif. vero D. Eugenij Tertij PP. anno primo.*

His fere temporibus voluebant inter ſe de Caſtro Oſtiliæ inexplicabilem litem Abbas S. Zenonis, & Commune Ferrarienſe, Salinguerra Torello ciuitatis domino, quam cum diu exagitaſſent: tandem noſtri Theobaldi Epiſcopi conſilio anno 1151. Obertus de Orto iuriſconſultus celeberrimus, ille idem qui fuit feudalium conſuetudinum compilator, ex conceſſione partium diremit, ac deinde Alexander III. eam ſuis litteris confirmandam præcepit Chunrado Archiepiſcopo Maguntino Apoſtolicæ Sedis legato. Oberti definitiuæ ſententiæ, & Alexandri litteræ tenor ſic legitur in tabulario eiuſdem Monaſterij.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Ego Obertus de Orto arbiter electus præſtito ſub vtraque ciuitate iureiurando, quod ſententiæ meæ abſque dolo, & fraude parebunt, iuraui ad S. Dei Euang. ſcilicet controuerſię hoſtili quæ vertebatur inter Commune Ferrariæ, & Commune Veronæ pro mea conſcientia ſententiam me daturum ſeruandam rationem, & bonum ritum: viſis, & auditis rationibus vtruſque partis, & diligenter inſpectis, quæ mihi allatæ fuerunt. In omnes diſcretos, & ſapientes viros ad quorum aures ſententia infraſcripta peruenerit exoro quatenus eam non calumnient, ſi forte viſis, & diligenter inſpectis omnibus priuilegijs, & præceptis, alijſque publicis inſtrumentis hinc inde mihi oſtenſis, & cognitis atteſtationibus C. ni fallor, & LXXXX. & ſex teſtium, quos iure iurando prius hortatos ſeparatim, pro vt Dominus dedit, interrogaui calumniandam eſſe putauerit. Controuerſia vero talis erat. Dominus ſupradictus Salinguerra cui ſoli Ferrarienſes omnem Reipublicæ curam gubernandam mandauerant, cum de calumnia iuraſſet: dicebat Commune Veronæ caſtrum Oſtilij debere deſtruere quia ibi vel clam, & poſt denunciationem contempto prætoris edicto, & quia ad ęmulationem, ſeu ſeditionem alterius ciuitatis, & quia in comitatu, & Epiſcopatu Ferrariæ conſtructum eſt. Ex aduerſo Raymundus de Caſtello Englehenus Aſcarinus, Albericus Paſtora, Balduinus de Præſoaldo Carlaxare Aduocatus Eccleſiæ S. Zenonis, Pecorarius Maiellus, in Octo Conſules Veronæ, poſt iuramentum, calumniæ præſtitum dicebant, Commune Veronæ non teneri Communæ Ferrariæ ad deſtructionem illius caſtri. Aiebant enim non vi, non clam innumerabilibus hominibus ſcientibus palam nullius timētes, vel timere debentes, controuerſiam iudicialem ad reędificandum caſtrum in Allodio S. Zenonis iuerunt, quia Ferrarienſes potius calumniantes, quam de ſuo iure confidentes ad nunciationem venerunt, quam pro remiſſa haberi oblata ſatisfatione de opere non ſolum facto, ſed etiam faciendo ſuis ſumptibus deſtruendo, ſi victi forent aſſeuerabant. Item cum ad ęmulationem alterius ciuitatis pro cauſa ſeditionis, ſed pro tuendo iure, & honore S. Zenonis, & ſuæ Reipublicæ, Commune Veronæ hoc opus feciſſe dicebant. Propterea plebem, & curtem Oſtilij in comitatu, & Epiſcopatu

ratu Veronenſi poſitum fore, & cum omni diſtricto, & honore S. Zenonis propriam eſſe nec ad Commune Ferrariæ per Epiſcopatum, vel comitatum pertinere allegabant. His ergo, & alijs omnibus rationibus, & allegationibus hinc inde auditis, & viſis per me ingenue, & iuribus diligenter inſpectis. Inuocato Dei Omnipotentis nomine multarum legum doctus, auctoritate, & multorum priuilegiorum, & præceptorum, publicorumque inſtrumentorum, ſimulque idoneorum teſtium fide inſtructus, et multorum ſapientium fretus conſilio: Communæ Veronæ a petitione Communis Ferrariæ indubitanter abſoluo: quia opus de quo agitur non clam factum eſſe exiſtimo, & quia ſatisfationem oblatam eſſe à Veronenſibus multorum teſtium idoneorum aſſertione credo: nec non æmulationem alterius ciuitatis ſeditionis, cauſa factum eſſe, probatum eſt: Et quia curtis, diſtrictumque ad Commune Ferrariæ pertinere non cognoſco.

Data 2. Kal. Iun. 1151. Ind. 14.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri C. Magunt. Archiep. Apoſtolicæ Sedis legato ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dilecti filij noſtri G. . . . . . Poteſtas Veronen. & eiuſdem ciuitatis communitas tranſmiſſis nobis litteris intimarunt. Quod cum ſuper controuerſia, quæ inter monaſterium Sancti Zenonis, et ciues Ferrarienſes de Hoſtilia diutius eſt agitata per arbitrum quendam Vbertum de Orto, quem vtraque pars elegit in arbitrum, & eius ſuper hoc ſtare mandato iurauit, definitiua ſententia lata fuiſſet, & prædicto monaſterio præſcripta Hoſtilia ad indicata, controuerſiam ipſam nitereis ſuſcitare, et Abbati præſcripti monaſterij: item Ferrarienſes ſuper hoc reſpondere mandaſti: quia vero non decet quæſtionem ſopitam, & eam maxime ex qua tot homicidia, et mala perpetrata noſcuntur retractare, et ſententiam reſcindere. De qua obſeruanda dicitur fuiſſe ab vtraque parte iuratum, præſertim cum nullius eſſet litium finis, ſi cauſæ, quæ deciſæ ſunt, in recidiuę cõtentionis ſcrupulum deuenirent, et opportet nos inter ciuitates Lombardiæ, et eorum ciues hoc tempore præcipue pacem, et concordiam ponere, et ad eorum vnitatem vigili ſtudio et mod ratione intendere. Fraternitatem tuam monemus, atque mandamus, quatenus diligenter conſiderans, et attendens quanta tempora nunc grauia, et periculoſa exiſtant . . . . . præfato Abbati ſuper prædicta Hoſtilia nullam moueat quæſtionem, nec enim ex inde aliquatenus inſtinctu quolibet contendas moleſtijs vel grauaminibus fatigare. Si enim controuerſia

A illa ſuſcitaretur multa mala pericula, et homicidia plurima prouenirent, et ſtatū pacis, et vnitatis Lombardiæ non modicum perturbarent ad quem conſeruandum, te volumus toto ſtudio, et labore eniti.

Datum Tuſculani 5. Kal. Februar.

Theobaldus poſtea à Friderico Primo nobile priuilegium pro ſe ſuiſque ſucceſſoribus anno 1154. dono accepit, in quo ab Imperatore Princeps, et Epiſcopus dilectus enunciatur: diploma cum ſit valde conſpicuum hic exſcribere non pigebit ab originali in tabulario eiuſdem Eccleſiæ deſumptum.

B *In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.*

Fridericus diuina auxiliante clementia Romanorum Rex, et ſemper Auguſtus. Si dignus noſtrorum. etc. vſque conſeramus. Igitur notum ſit omnibus fidelibus noſtris præſentibus ſcilicet, et futuris. Quod venerabilis vir Theobaldus ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus, ad noſtram accedens clementiam petijt humiliter ſupplicans qnatenus pro Dei amore, Regniq; noſtri ſtabilitate corroboratione, et confirm. noſtri præcepti auctoritate cõcedere ſuæ Eccleſiæ dignaremur præcepta, et firmitates anteceſſorum noſtrorum Romanorum videlicet, et Longobardorum, et Francorum Imperatorum, et Regum, et

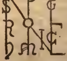
C omnia inſtrumenta chartarum, de quibus iam dicta ſancta Veronenſis Eccleſia in honorem Sanctæ Dei Genitricis Virginiſque Mariæ dicata, iuſte, et legaliter inueſtita videtur. Nos ergo iuſtam, et oportunam, ac nobis neceſſariam attendentes petitionem, hoc noſtræ confirmationis, et conceſſionis eius fieri decreuimus præceptum per quod eiuſdem Eccleſiæ omnia chartarum inſtrumenta ita eſſe ſtatuimus ſtabilita, ac ſi ea præ manibus habeantur, vt quod iuſte, et legaliter ab eadem Eccleſia fuerit poſſeſſum quieto denique ordine teneat abſque omni contradictione occaſionis, et ſi contentio aliqua quocumque tempore fuerit orta contra eandem Eccleſiam volu-

D mus, et iubemus, vt per bonos, et liberos homines, ita ad partem Eccleſiæ ipſius firmiter, ac ſi præ manibus habeantur firmitates ipſæ anteceſſorum quoque noſtrorum Regum ſcilicet, ac Imperatorum Romanorum, ac Longobardorum, vel Francorum præcepta firmantes, quæ ipſi præfatæ Eccleſiæ Veronenſi contulerunt de curte videlicet, quæ vocatur Ripa, iam ante temporibus antiquis a præfata ſancta Eccleſia Veronenſi poſſeſſa cum omnibus prædijs, cunctiſque adiacentijs ſuis, rebuſq; immobilibus, ſeque mouentibus, iudiciarijs et diſtrictionibus, placitis de cunctiſque ſuis nominatur præceptis, nec non de Gardenſibus curtis, ac cunctis earum pertinentijs,

tijs, & integritatibus, cunctiſque publicis, & regalibus functionibus, placitis, videlicet theloneo, & fodro, & nocturnis vigilijs, & omnibus publicis ſeruitijs omnium hominum in ipſis habitantium partibus: vetum etiam de loco, qui dicitur Maleſicis ſimili modo ac de loco qui dicitur Ciſano, & de loco qui vocatur Piſeria, & de loco qui vocatur Diſentiani eum cunctis adiacentijs, & pertinentijs ſuis, & de Curte S. Lazari. Vetum etiam de loco qui dicitur Balſemate non longe a flumine Mintio, nec non & alias curtes in Epiſcopatu Brixienſi quarum vna Orcea, altera Paruedana vocatur cum prædijs, & poſſeſſionibus earum hoc eſt Geledi, Plectolæ & aliud prædium quod dicitur Mutia ñ non longe a flumine Mella, & Mglons cum omnibus pertinentijs, & adiacentis earum in integrum, id eſt rebus mobilibus & immobilibus, famulis vtriuſque ſexus, id eſt ſeruis, & ancillis, aldionibus, & aldianis, cappellis, montibus, planitiebus, vineis, campis, pratis, oliuetis, ſiluis, ſolectis, aquis, aquarumque decurſibus, piſcationibus, molendinis, deeinceps in montibus, & planitiebus medietatem rholonei mercati publici Brixiani, quod Curature dicitur nec non illius mercati medietatem quæ ſtat in noua plebe ſanctæ Mariæ, penſionibus etiam redditibus, vectigalibus iudiciarijs, & omnibus ad prædicta loca, & curtes pertinentibus, ſicut antiquitus, & modernis temporibus petti. uerunt, & ſicut ea Andebertus quondam in beneficio habuit, nec non & locum, qui Pons nominatur iuxta Piſeriam ſupra nominatam. Locus vero, qui dicitur Valles Longazerie eum caſtris, quæ vocantur Cucullo, & Maſeemanicus, atque Tauremarus cum eirculis, & villulis ſuis, atque de loco qui vocatur caput Alponis cum theloneis, ſodro, & vniuerſis iudiciatijs, & diſtrictionibus, placitis ſingulorum caſtrorum de prædictis ſingulis locis tam de Ferarrijs, quam & Goreſarijs, & de liberis hominibus, nec non & de caſtris quæ dicuntur Pane, & Mons autem quod vulgariter Montanrei dicitur, & de omnibus excubis cauſiſque vnde quaque iubentur præcepta & a noſtris anteceſſoribus ipſi Eccleſiæ noſcuntur conceſſa: Similiter vero Decanoua & Rumba, & Roueclaria, ac de Anglare, nec non Leuniaco, & porto Naucleſiola, & Bogoſio: Vetum etiam Carpi, & Rocla, atque inſula Porcaritia, nec non de loco qui vocatur Scardeuaria, & de locis, qui nominantur Boclolonæ, & Campalatia, & Cotegni, & curtis ſancti Proſdocimi, Calderium, & medietas Colognole, & medietas Illaſij, & medietas Lauagni & Albizani, & medietas Nigrarij, & medietas ſancti Georgij, & caſtrum quod dicitur Lumane, & medietas Azagi, & caſtrum Auenagij, & Moneta Ciuitatis, & Grezanij, & Ripariona, & caſtrum quod vocatur Peſene, & commendatij de Fontanelle, & Comitar: Veronenſi, & iudiciaria Gardenſi & Hermannij, & famuli, quos Epiſcopatus in partibus illis habet cum cunctis publicis, & functionibus, & actionibus, frodo, & diſtricto, & curtis ſancti Zenonis de Mineruis, & rorum illud quod Comes Albertus in ſancto Boniſacio & in Monteforti habuit cum diſtrictis, & placitis cunctorum prænominatorum caſtrorom, & locorum, villarum, & incolarum, atque hominum quibuſcunque pertinentium, ac habitantium caſtris, ſeu fodro, ac ijs videlicet omnibus, quæ ad regalem pertinuerunt dignitatem pro vna quaque prænominata loca, & caſtra, vicos, & villas, atque curtes, & præſati anteceſſores noſtri per eorum præcepta, prædictæ Veronenſi Eccleſiæ ſcilicet Dei Genitricis Mariæ ſemper Virginis contulerunt, at eorum præcepta continent: nos ipſa firmantes ſtabilita in perpetuum tenendam, ac poſſidendam ſancimus eo videlicet ordine, vt vbicunque ſæpe nominata Eccleſia prædeceſſorum noſtrorum conceſſione poſſeſſum quod aliquando ſuit deinceps etiam, poteſtate contradicere volentium exclosa, tam facultatibus quam publicis redditibus, ac functionibus ſine minorationem proprietatis detineat iure; qualem vero de prædictis curtibus, & caſtris, ſeu vicis, & villis, ac hominibus per ſingula quæque prælibata loca ſæpe nominatorum anteceſſorum conceſſione, & confirmatione, præfatus Theobaldus Epiſcopus, ſuique anteceſſores e ſuæ Eccleſiæ parte habuerunt poteſtatem talem eum, ſuoſque ſucceſſores noſtra regali auctoritate habere ſancimus, atque præcipimus ea videlicet ratione, & ordine, vt deinceps nullus Dux, Marchio, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, aut aliqua magna, paruaque publicæ poteſtatis perſona; aliquid de prædictorum noſtrorum anteceſſorum conceſſione vnquam valeat vſurpare, aut vendicare vel contradicere, ſeu minorare, ſiue prædictæ Eccleſiæ eius pontificibus aliquam violentiam, vel moleſtam inferre. Hoc etiam addimus imperiali auctoritate, vt ſi quis Comes, Vicecomites, vel aliqua publicæ partis, ſeu priuata perſona terram præfato Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus, cenſum, & tributum, foſſum, colectam, & vniuerſa ſeruitialia iura perſoluente emerit, vel empta habuerit ſine omni contradictione ſuptadicto Epiſcopo præſata iura perſoluat, & noſtra regalia iura non amplius retinere præſumant, vel ipſam terram dimittat: Si quis etiam beneficia miniſterialiom abſque iuſſu Epiſcopi emere vel aliquo modo impedire præſumpſerit totum illud ittitum habea-

beatur, & beneficia illa in ius, & poteſtatem Epiſcopi redeant; addijcimus quoque, vt cuncti homines, tam nobiles, quam ignobiles, tam ſerui, quamque liberi, in ſingulis præfatis locis, caſtellis, & villis, & viculis, & villulis habitanres publicas functiones noſtro iuri debitas dilecto Principi noſtra Theobaldo Veronenſi Epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus perenniter perſoluant. Inſuper ſub obtentu noſtræ gratiæ firmiter præcepimus vt nullus laicus præfari Epiſcopatus Clericos, Monachos, Moniales, Conuerſos, & Conuerſas aliqua occaſione ſumpta diſtringere, vel infeſtare, aut violentiā aliquam eis inferre præſumat, atque eccleſiarum bona nulla ſecularis perſona arripere, & violenrer auſerre audeat. Riualtella quoque & Mezane, & caſtrum Mauruti, & villa Magrani, & ſiqua alia ſunt ad præfatum Epiſcopatum pertinentia hac præceptali pagina corroboramus. Contra quod noſtrę confirmationis præceptum ſi quis aliquando inſurgere temptauerit, vt eius irritus fiat conatus, ſciat ſe compoſiturum aurei optimi libras ducentas, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem ſæpe nominatæ ſanctæ Veronenſi Eccleſiæ ſuiſque ſucceſſoribus; & vt hoc verius, & firmius ab omnibus credatur, ac inuiolabiliter per futura tempora obſeruetur manu propria ſubter roborantes annuli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus. Salua per omnia regia iuſtitia, & iure ſodri noſtri cum nos, & ſucceſſores noſtri ad partes Italiæ venerimus. Huius noſtræ conceſſionis teſtes ſunt; Peregrinus Patriacha Aquileiæ, Hellinus Treuirenſis Archiepiſc. Euerardus Banbergen. Epiſcopus, Harmanus Coſtantienſis Epiſcopus, Baſilienſis Epiſcopus, Marquardus Vualdenſis Abbas, Vibaldus Corbeienſis, atque Stabulenſis Abbas. Henricus Dux Saxoniæ, Bertoldus Dux Charinthiæ. Octo Palatinus de Bauaria.

Signum Domini Friderici Romano-

rum Regis inuictiſſimi.

Ego Arnoldus Colonienſis Archiepiſcopus, & Italici Regni Archicancellarius recognoui.

Datum in campo qui vocatur Calegnus x. Calen. Decembris, anno Dominicæ Incarnationis M. C L.IIII. *Indictione ſecunda Regnante Friderico Romanorum Rege Glorioſſo, anno vero Regni eius 3.*

Cæterum Theobaldus poſtquam ſediſſet annos 23. e vita diſceſſit anno ſalutis

A 1157. de quo in gemina memoria, quæ ad calcem lib. M. S. Bibliothecæ Vaticanæ ſeruatur, colligitur, Eccleſiæ ſibi commiſſæ admodū detrimentoſum fuiſſe, cum plura ipſius bonam diſtraxiſſet, quæ hic adferre operæ pretium nobis viſum eſt.

Hæc ſunt (inquit) quæ Epiſcopus Theobaldus ab Epiſcopatum alienauit; videlicet feudum fratris eius, quod ab Epiſcopatu pro famulitate tenebat & nummos inde acceptos lib. ccccccc. in allodio tribui fecit; nec eius frater alio in Epiſcopo ſuccedente in aliquo impeteretur. Caſtrum quoque S.Zenonis Malaboſi pro accepta pecunia alienauit xc. Roldonia*m quoque & Maleſinem & Bruniſionam, & Turrim. & Gardum Nepoti ſuo pro feudo dedit, & feudum quam maxi-*

B *mum quod fuit Albertini de Roricelaria valens ducentis Marchas argenti. Similiter dedit nepoti ſuo feudum quod fuit Berſoldi qui eſt de familia, accepta pecunia tradidit Gadolino* LX. L. *Grozanum quoque & Peſtna Vſachino & Giſelbereo & eius fratri accepta pecunia pro feudo dedit. In Liniſo* VI. C. P. *In Seuſelo pro feudo dedit campum* 1. *vineæ pro duobus nummis dedit. Braida ſimiliter de lumba pro vnoquoque campo* 1. *pro accepta pecunia dedit.. Domum quoque de capite pontis, quanto Epiſcopus Bernardus nulli concedere voluit accepta pecunia pro feudo dedit. Duos item ruſticos Arimmanos de Monte auro pro accepta pecunia alienauit. Trigınta item, & VII.*

C *ruſticos de Roueclara, vnum etiam de Porto, alij omnes pro accepta pecunia, nec Vadimonium de bando, nec fodrum, nec albegarias, nec collectam Epiſcopatui debint amplius facere. Item Broilum alienauit. Item ſatiſias ab Epiſcopatu alienauit, & pradum* 1. *alienauit pro accepta pecunia, & Braidam vnam in ſinsaco alienauit, & Haudamentum de famulis quod Albertus Comes Ca'furcho Marchione, & cum fidelibus omnibus fecerunt pro acceptā pecunia fregit. Theobaldus Muſius hoc iuramentum fecere quod certe de Porto, & Liniaco, & de Tumba debebant Epiſcopo* ccc. L. & ccc. *M. frumenti, &* ccc. *Melica, & triaqualia placita & Petrus Gazulo & Gunfardus, & Zeno*

D *Porcella Cerpareo. Similiter iurauerunt & de Placito, tam generalia iurauerunt. Aldo Pezatura, & Henricus ex foro: Vnde Teuzo iudex ſententiam dedit, & de duabus Albergarijs F.* cccccc. LX. *lib. pro maxima pecunia accepta hæc omnia alienauit. Item* VII. *Epiſcopi in Albiſtano alienauit. Item* IV. *Epiſcopi vinea &* XXII. *oliua alienauit. Item in Arce* III. *Epiſcopi vinnea alienauit. Item* XII. *M. de ſiliquine in Apedano aliinauit. Item duos Campos vinearum in Claſij alienauit. Item damum pauperum pro feudo dedit. Epiſcopus Theobaldus Veronenſis primum debet reddire Ioanni Monteclo* 600. I. X12. *lib. Veronenſis pro denarijs*

rijs Mediola: quos præſtauit : Hactenus A
vetus membrana de Theobaldo. Quo ſe
dente anno 1138. pridie Cal. Octob. dum
Lotarius Imp. ex Italia in Germaniam
reuerteretur, in agro Veronenſi mortuus
eſt.

74 OMNIBONVS, ſicut vt alij appellant, Frater Bonus electus fuit anno 1157. familiariſſimus fuit Friderico Aenobarbo Imp. quem e Germania in Italiam venientem, magna Veronenſium frequentia, & honorificentia ſuſcepit, a quo Principis Imperij titulo nobilitatus eſt, interfuitque Ronchaliæ conuentui, vt narrat Otto Friſingenſis, ab eodem Imperat: celebrato anno 1158. ex Rauedici appendice. Conſtituit ſacrarium in Cathedrali, reſtituitque C Epiſcopale palatium anno 1172. vt marmorea tabula prodit.

A.D.M. C.LXXII.
Omne bonus Veronenſis
Epiſcopus hoc fecit fieri
opus ad honorem Dei
& ſancti Zenonis
& eodem anno VII. *die*
intrante Iulio
Combuſta eſt Ciuitas Veronenſis.

Tranſtulit deinde Omnebonus corpora SS. Blaſij & Iulianę ex Oriente Veronam allata in Eccleſiam S. Nazarij anno 1174. D Extat epitaphium in lapide his verbis inciſum, quod erat apud arcā in capella maiori antequam ædificaretur ſacellum in honorem eiuſdem S. Blaſij.

Hic martyr Blaſius requieſcit Epiſcopus almus
Eius & almorum duo corpora diſcipulorum
Et corpus ſane iacet hic ſanctæ Iulianæ
Romanæ Sedi præſidebat tunc Alexander
Et tunc Auguſtus regnabat Rex Federicus
Bonum & Veronæ tunc erat Epiſcopus omne.
Et tunc patrono gaudet clerus omnibono.
Cœnobij canaut Abbatem tunc fore Adam
Hæc dum locantur anni Domini numerantur
Mille ſemel centum ſepties decem quatuorque.

In tabula alia marmorea in pariete a latere ſiniſtro maioris aræ d. ctæ Eccleſiæ ſunt hæc carmina inciſa, poſt renouationem eiuſdem Eccleſiæ appoſita. B

Mille quadringenti ſex ſexaginta Decembres
Errabant, martemque dies quindena trahebat
Cum ſacer hic Blaſius martyr Præſulque verendus
Et Iuliana ſimul pueri duo marmore clauſi
Hoc habuere nouum diuino munere templum
Tum Regina potens æternaque gloria mundi
Pontifici Paulo applaudebat Roma ſecundo
Tertius imperij ſceptum Federicus habebat
Hermoleoſque decus Venetum ſyduſque refulgens
Veronam Præſul decorabat Barbarus Vrbem
Clarus erat templi paſtor Gulielmus & auctor
Cuius bonos, nomenque diu laudeſque manebut
D. Diuis Martyribus D.

In arca marmorea vbi iacent S. Blaſij aliorumq; Martyrum corpora, in eo ipſo ſacello D. Blaſij temporibus Hermolai Epiſcopi extructo, ſunt hi duo verſus inciſi.

Hic iacet Antiſtes celeberrimus ille per Orbem
Blaſius Vrbis honos hunc cole corde pio.

Tranſlata ſunt horum Martyrum lipſana in hoc ipſum pridem ædificatum ſacellum auctoritate Innocentij Octaui Papæ anno 1489.

Iam antea Omnibono in hac cathedra ſedente Adrianus IV. Papa hoc indulſerat priuilegium monaſterio ipſo SS. Nazarij & Celſi

Celſi anno 1158. in quo omnia bona eiuſdem enumerantur hiſce conceptis verbis.

Adrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Clementi Abbati monaſterij ſanctorum Nazarij,& Celſi,eiuſque fratribus tam præſentibus,quam futuris monaſticam vitam profeſſis in perpetuum, Quotiens &c. Communimus. Inprimis. ſiquidem ſtatuentes, vt ordo monaſticus, qui ſecundum Dei, & beati Benedicti regulam in ipſo monaſterio inſtitutus eſſe dignoſcitur, perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruetur. Propterea quaſcunque poſſeſſiones, quæcunque bona eadem Eccleſia in præſentiarum iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pont. largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis (præſtante Domino) poterit adipiſci: firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis.

Eccleſiam S. Mariæ de Marcelitis cum pertinentijs, ſaluo cenſu vnius bizantij, quem ſingulis annis pro eadem eccleſia nobis, noſtriſque ſucceſſoribus ſoluere debeatis.

Eccleſiam S. Sebaſtiani cum pertinentijs.

Eccleſias de Carliano.

Eccleſiam S.Mariæ de Clnaue cum pertinentijs ſuis.

Eccleſiam S. Caſſiani cum pertinentijs ſuis

Eccleſiam S. Martini de Lanago cum pertinentijs ſuis.

Eccleſiam S. Sepulchri cum Hoſpitali eum pertin. ſuis.

Eccleſiam S. Vitalis cum pertinentijs ſuis.

Eccleſiam ſanctæ Felicitæ cum pertinentijs ſuis.

Villam Coſiliani cum omni iure ſuo.

Terram quam habetis in Lenazzo.

Terram de Nodeſola.

Terram de Portu.

Terram de Porcile.

Terram de Gcpito.

Terram de Lauagno cum vineis,& domibus ſuis.

Terram de Grillana.

Terram de Mizano.

Terram de Monteauto cum molendinis, & valeatoribus & vineis ſuis.

Terram de Mizoli cum oliuis,& vineis ſuis.

Terram cum oliuis in territorio ſanctæ Mariæ in ſelle.

Terram,& vineas de Colignola.

Terras de Iilaſi.

Terram de Garda cum oliuis ſuis.

Inſulam de Paquara cum pratis, & cum omnibus ad ipſam pertinentibus. Obeunte vero te nunc eiuſdem loci Abbate, vel tuorum quolibet ſucceſſorum, nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutia, ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum pars ſanioris conſilij ſecundum Dei timorem, & beati Benedicti regulam præuiderint eligendum.

Sane Noualium veſtrorum, quæ proprijs manibus, aut ſumptibus colitis, ſiue de nutrimentis veſtrorum animalium decimas a vobis nullus præſumat exigere. Decernimus ergo &c. Salua &c. Cunctis autem &c. Amen.

Ego Adrianus Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Ego Hubaldus presbyter Cardinalis S.Praxedis.

Ego Iulius presbyter Cardinalis tit. S.Marcelli.

Ego Ottauianus presbyter Cardinalis tit. S.Ceciliæ.

Ego Aſtaldus presbyter Cardinalis tit. S.Priſcæ.

Ego Girardus presbyter Cardinalis tit. S.Stephani.

Ego Hildebrandus presbyter Cardinalis Baſilicæ XII. Apoſtolorum.

Ego Guido presbyter Cardinalis tit.S.Griſogeni.

Ego Gulielmus presbyter Cardinalis tit. S.Petri ad Vincula.

Ego Oddo diaconus Cardinalis S. Georgij ad Velumaureum.

Ego Rodulphus diaconus Cardinalis S.Luciæ.

Ego Petrus diaconus Cardinalis S. Euſtachij iuxta templum Agrippæ.

Ego Raymundus diaconus Card. S. Mariæ Inuialata.

Datum Laterani per manum Rolandi S.Romanæ Eccleſiæ presbyteri Cardinalis,& Cancellarij XIII. Kal. Iunij Indict. ſexta Incarnationis Domini Anno M.C. LVIII. Pontificatus vero Domini Adriani Papæ IV. Anno quarto.

Poſt hæc Fridericus nobile largitus eſt priuilegium Zenoniano cœnobio Raynaldi Archiepiſcopi Colonienſis, & Hermani Vercellenſis Epiſcopi intuitu, ac Gerardi Abbatis eiuſdem cœnobij præclaris meritis in quo fere omnia bona enumerantur, quæ ſupra in alijs imperatorijs diplomatibus. *Actum anno 1162. Ind. 11. Regnante Domino Friderico Romanorum Imp. glorioſiſſimo ann. regni eius 11. Imperij vero 8. Datum apud Modoetiam ſedem regalem 8. Idus decemb.*

Item temporibus Omniboni Alexander 3. Riprando Archipresbytero eius fratri-

ſribus Canonicis anno 1177. per ſuum diploma adinſtar aliorum ſuorum prædeceſſorum omnia iura & bona' confirmaſſe legimus, quod cum ſit ipſiſſimis verbis exſcriptum cum alijs ſupra relatis, hic rantum delibaſſe ſufficiat. *Datum eſt diploma Ferraria per manum Gratiani S. R.E. ſubdiaconi, & Notarÿ Kal. Maÿ ind. 10. Incarnation. Dominica anno 1177. Pontificatus vero Domini Alexandri 3. Papæ anno 18.* A

Ego Alexander Catholica Eeclesia Epiſcopus.
Ego Hubaldus Hoſtienſis Epiſcopus.
Ego Gualterius Albanenſis Epiſcopus.
Ego Curradus Maguntinus Arebiepiſcopus, & Sabinenſis Epiſcopus. B
Ego Vuilelmus Portuenſis, & S. Rufinæ Epiſcopus.
Ego Manfredus Praneſtinus Epiſcopus.
Ego Ildeprandus presbyter Card. Baſilica 12. Apoſtolorum.
Ego Ioannes Presbyter Card. tit S. Anaſtaſia.
Ego Theodinus Presbyter Card. S. Vitalis.
Ego Iacintus S. Maria Coſmedin diaconus Card.
Ego Ardiſio diac. Card. S. Theodori.
Ego Cintius diaconus Card. S. Adriani.

Eodem Anno 1177. Idem Alexander III. Pontifex cum pro componendis diſcordijs quæ inter ipſum, & Fridericum Imp. diu fuerant, Venetias veniſſet, dum aduentum Imperatoris expectaret, Veronam petijt, ibique altare maius Eccleſiæ S. Mariæ antiquæ dedicauit: quemadmodum ex hac veruſta inſcriprione, que ante eius templi fores fixa eſt, liquet. C

† Anno Domini M.C.LXXVII.
VII. Kal. Aug. Ind. x.
D. Alexander Papa III. dedicauit
Altare maius Eccleſiæ D
S. Mariæ Antiquæ Veronæ
in honorem Beatæ Mariæ Virginis
vbi interfuerunt
D. Vbaldus Oſtienſis. Gualterius Albanenſis.
Guillelmus Portuenſis,
Conradus Sabinenſis Epiſcopi Cardinales,
& alij XI. Cardinales,
& D. Hermanus Marchio, & Dominus
totius Marchiæ Veronenſis,
& alij multi, vbi ſunt reliquiæ multæ
de ſanguine D. N. Ieſu Chriſti,
de Spina Coronæ, de ligno S. Crucis,
de lancea Longini, de pannis quibus
inuolutus fuit Ieſus Chriſtus,
de Capillis B. M. Virginis,
de veſtimentis de velo ſuo, de menſa Chriſti
lapidea in qua cœnauit
cum diſcipulis ſuis. de tribus Magis
Gaſpare, Baldaſſare, Melchiore,
de B. Ioan. Baptiſta, de beatorum Apoſtolorum
Petri, & Pauli, Andreæ, Iacobi,
Thomæ, Bartholomæi, Simonis, Thadei.
& Barnabæ, S. Martini Epiſcopi.
& confeſſoris, & S. Martini Papæ, & Martyris
reliquijs, in qua quidem dedicatione
inſtituit, vt ſemper annuatim
in die Aſſumptionis B. M. Virginis
& per totam octauam
omnibus pœnitentibus, & confeſſis, &
contritis ſuorum peccatorum
dictam Eccleſiam deuote
viſitantibus, & manus adiutrices
porrigentibus ſingula die de iniunctis
ſibi pœnitentijs
centum annorum remiſſio eſſet:
in alijs vero feſtiuitatibus
B. M. Virginis, in die S. Martini Epiſcopi,
& Confeſſoris, & per octauam
apparitionis Domini,
& per totam quadrageſimam Feriam
II. & IIII. & VI. pro qualibet die
L. annos: eos vero, qui in mortis
articulo eidem Eccleſiæ relinquerint,
& ſpecialiter pro fabrica, à pœna,
& culpa abſoluit.

Memoratur item Omnibonus Epiſcopus in antiqua inſcriptione turris Campanarum S. Zenonis Maioris ſic.

An. D. Inc. MCLXXIIX.
ind. XI. tempore
D. Alexandri Papæ III, atque
D. Friderici Imperatoris &
D. Omniboni Veronenſis Epiſcopi
D. Gerardus
D. G. Vener. Abbas monaſterij
S. Zenonis hoc opus fieri fecit,
quo anno pax inter Eccleſiam, & Imperium
eſt reformata, quo etiam tempore
magna penuria frugum
totam pene Italiam angebat, ita
vt Veronæ minale milicæ XII. milij XVIII.
ſiliginis XX. frumenti XXII.
ſolidis venderetur.

Temporibus eiuſdem Omniboni Epiſcopi, Fridericus diploma dedit ad fauorem Canonicorum Veronenſium, quod eſt eiuſdem tenoris cum ſuperioribus allatis. Datum in territorio Moguntino apud Gei-

chuſen anno 1182. 5. Non. Martij Ind. 15. regni eius 30. Imperij 28. Eidem Omnibono Epiſcopo, Lucius Tertius Papa anno 1184. has litteras ſcripſit commendans Archipresb. & Canonicos ſuæ Eccleſiæ.

Lucius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei

☞ Venerabili fratri Veronenſi Epiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum dilectos filios noſtros Archipræsbyterum, & Canonicos Eccleſiæ tuæ ſpecialius diligere debeas, & in iure ſuo attentius conſouere, ſuper hoc tanto ſecurius noſtra tibi ſcripta dirigimus, quanto te libentius credimus mandatis Apoſtolicis pariturum. Quocirca fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus quatenus omnes laicos, qui de illorum redditibus decimas auferre præſumpſerint, vel eos ſuper decimis ante ſecularē iudicem cõuenerint, ſi cõmoniti non deſtiterint, omni gratia, & timore poſtpoſito, nullius appellatione obſtante, canonica cenſura procedas, quam abſque ſatisfactione congrua non relaxes.

Dat. Veronæ 3. Id. Septemp.

Hoc eodem anno 1184. Idem Lucius Papa ſanctam Congregationem, vt vocant, Cleri intrinſeci Veronenſis ſub B. Petri, & ſua protectione ſuſcepit, eiuſdemque bona immunitates, ac priuilegia confirmauit, Sychero tunc Archipresbytero. Ille idem qui paulo ante a Friderico Primo Imper. 1177. ſub Imperiali gratia cum tota ſua Congregatione receptus fuerat, diplomata cum magni faciant, hic non pigebit referre ex authentico exemplari.

Lucius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

☞ Dilectis filijs Sicherio Archipresbytero Congregationis Veronæ, eiuſque fratribus, tam præſentibus quam futuris in perpetuum. Quoties, &c. illibata permaneant. In quibus hæc vobis pro, rijs duximus exprimenda vocabulis. Terram in caſtro Victoris, terram Rouetinæ, terram Piſcantinæ, terram Bondiſ, terram Valdeſaſſæ, terram Caſanæ, terram Auetæ, terram Saxi, terram Subcleuæ, terram S. Mariæ in Stellis, terram Polanæ, terram Montiſauri, terram Noualis, terram Illaſij, terram Calegnolæ, terram Poreillis, terram Pupeclare cum decimis ſuis, terram Leniaci, Maraliſcam cum omni iuriſdictione ſua, Cauaredum cum decima ſua, eccleſiam S. Georgij cum pertinentijs ſuis, eccleſiam omnium Sanctorum cum pertinentijs ſuis, eccleſiam S. Marci cum pertinentijs ſuis, eccleſiam SS. Iacobi, & Philippi cum pertinentijs ſuis, terram Tumulæ, terram, quæ eſt ad Crucem Maraticam. Quia vero tam in vetere, quã noua lege inſtitlæ eccleſijs noſcuntur eſſe conceſſæ. Sub anathematis interminatione prohibemus, ne vllus laicus a vobis decimas exigere præſumat. Inhibemus quoque ne quis in vos, vel eccleſias veſtras ſine manifeſta, & rationabili cauſa excommunicationis, vel interdicti ſententiam promulgare audeat, etiam antiquas libertates quoque, & immunitates in eccleſijs veſtris rationabiliter vobis conceſſas, & hactenus obſeruatas ratas habemus, eaſque in futuris temporibus illibatas manere cenſemus. Interdicimus inſuper ne aliquis no ias, & indebitas exactiones vobis, vel eccleſijs veſtris imponat. Decernimus ergo, &c. ſalua ſe- Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & diœceſani Epiſcopi canonica iuſtitia. Si qua igitur, &c.

Ego *Lucius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſc.*

† Ego *Iyannes presb. card. tit. S. Marci ſubſc.*

† Ego *Laborans presb. card. tit.* S. *Mariæ Tranſtiberim tit.* Caliſti *ſubſc.*

† Ego *Vbertus tit. S. Laurentij in Damaſo presb card. ſubſc.*

† *Ego Pandulphus presb card. tit. Baſilicæ XII. Apoſtolorum.*

† Ego *Albanus* S. *Mariæ Nouæ diac. card. ſubſc.*

† Ego *Ardicio* Sancti *Theodori diac. card. ſubſc.*

† *Ego* Soſredus S. *Mariæ in via lata diac. card. ſubſc.*

† *Ego Theodinus* S. *Rufinæ Sedis Apoſtolicæ card.* Epiſcopus.

† *Ego Henricus* Albanus *Epiſcopus ſubſcripſi*

† *Ego Theobaldus Hoſtienſis Epiſcopus ſubſc.*

† *Ego Octauianus* SS. *Coſmæ, & Damiani diac. card. ſubſc.*

Datum Veronæ per manum Vgonis S. R. *E. Notarij x. Kal. Decembris Indictione* III. *Incarnationis Dominicæ anno* 1184 *Pontificatus vero Domini Lucij Papæ III. anno quarto.*

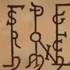
Friderici vero priuilegium eſt huiuſmodi.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

☞ Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Dignitas, & officium, &c. æternæ retributionis. Et propter noſcat tam præſens fidelium Imperij ætas, quam ſucceſſura poſteritas, quod nos attendentes deuotionem, & religioſam conuerſationem Congregationis Veronenſium, inuitati precibus fidelium noſtrorumue Sicheri vid.. Archipresbyteri eiuſdem Congregationis Carbazari, Lanfranci, & Zenonis Primiceriorum, & ad inſtantiam eorum ipſos

ipſos, & omnia ipſorum bona, homines Congregationis, mobilia, & immobilia, quæ nunc habent, & poſſident, vel quod in poſterum iuſto adeptionis titulo poterunt obtinere, ſub protectione maieſtatis noſtræ ſuſcipimus. Terram quam habent in caſtro Vorarijs, & in valle Pullicella, terram quam habent in valle Paltanæ, & in Monteanrco, terram etiam quā habent in Cruce Mararica, & Illaſij, & in Colognella, & in toto epiſcopatu, & commitatu Veronenſium: nec non eccleſiam S. Georgij cum omnibus ſuis pertinentijs, eccleſiam omnium Sanctorum, & eccleſiam S. Marci, eccleſiam S. Iacobi, & nominatim villam Maraticam in Veronenſi commitatu ſitam cum omnibus ſuis pertinentijs, & adiacentijs, pratis, paſcuis, paludibus, aquarum decurſibus, molendinis, venationibus, diſtrictis, placitis, arimanijs, albergatijs cum omni iuriſdictione, & diſtrictu, et eum mero imperio, & mixto eis Imperiali auctoritate confirmamus, et in ſuis ſucceſſoribus, damus, tradimus, atque largimur, et in eorum poteſtate transfundimus. Statuentes, et eadem auctoritate ſancientes vt nullus Dux, &c. communiri.

Huius rei teſtes. Obizo Marchio, Gulielmus Aſtenſis Epiſcopus, Comes Vcheronus Sternapanus, et eius filius Aldericus, Araldus de Monricello, Rogerius Capellanus noſter, Frater Theodoricus de Silua benedicta, et alij quam plures.

Signum D. Fri *derici Rom*
Imp. inui *ctiſſimi.*

Ego Godefredus Imperialis Aulæ Cancellarius vice Philippi Colonienſis Archiepiſcopi Italiæ Archicancellarij recognoui.

Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis 1177. *Indict.* 10.

Datum Venetijs apud S. Marcum 9. *kal. Septemb. Regnante Domino Friderico Rom. Imperatore glorioſiſſimo, anno regni eius* xxv. *Imperij* xxii. *feliciter. Amen.*

Cæterum Sanctam Veronenſem Congregationem vetuſtiſſimam fuiſſe reperimus in teſtamento Ioannis Epiſcopi Ticinenſis anno 922. condito. Vbi Sacerdotum ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ Schola vocatur, cuius antiquitatem, præeminentiam, cæteraque ſcitu digna non tacuerunt eiuſdem monumenta in hunc modum.

[Sanctam Congregationem noſtram non ſolum a recentioribus, verum etiam a maioribus noſtris antiquis celebratam

A fuiſſe nemini dubium eſſe debet, at vero quid ipſa ſit, ſi vetera ipſius ſanctæ Congregationis monumenta inſpiciantur, facile ignoſci poterit. In his enim hæc inſunt verba. Cum venerabilis, et ſancta, et antiqua Congregatio Cleri intrinſeci Veronenſis decorata ſit conſortio, et ſancto Collegio ſanctorum Sacerdotum, et ſanctarum eccleſiarum, et laudabilium clericorum, et laicorum, qui continue funduntur ſacratas oblationes, et orationes ad laudem, et honorem omnipotentis Dei, et Beatæ Virginis Mariæ, et B. Iacobi Apoſtoli ſit ordinata, in qua multi ſamuli Dei, et multæ eccleſiæ ſunt annexi, et annexæ, qui laudem Deo offerunt ad medelam viuorum, & ſuffragium mortuorum præteritorum, præſen-

B tium, & futurorum dictæ Congregationis, &c.]

Quæ ſane verba ſanctam Congregationem hanc quoddam corpus eſſe ex diuerſis tum Eccleſiaſticis, tum ſecularibus membris compactum, ſignificant, & declarant. Eccleſiaſtica quidem, nobilioraque membra ſunt Eccleſiarum, in eius libro conſtitutionum inſcriptarum, rectores, qui omnium ipſius ſanctæ Congregationis bonorum tam ſpiritualium, quam temporalium participes efficiuntur. In ſecularibus vero membra, omnes alij, & clerici, & vtriuſque ſexus ſeculares, qui ob votum, pietatem, religionemq; in ipſa ſancta Congregatione

C deſcripti ſpiritualibus bonis gaudent, connumerantur. Hæc vero ſancta Congregatio adeo eſt antiqua, vt eius principij origo penitus ignoretur. Apud antiquiores tamen, quo tempore Giſalbertus Archipresbyteratus officio potitus eſt, ipſam ſanctam Congregationem Sacerdotum ſcholam nuncupatam fuiſſe, memoriæ traditum inuenitur. Cumque diuino cultui tota vacaret, merito ſanctæ nomen illi inditum fuit. Quapropter apud maiores noſtros Pontifices maximis iuriſdictionibus, & priuilegijs decoratam habuerunt, in illamque poſtea huius vrbis Epiſcopi, Imperatores etiam, alij Principes fauorem ſuum maxime contulerunt.

Diuturna vero, & antiqua, approbataque conſuetudine hæc Archipresbyterum eligendi, in eumque Archipresbyteratus poſſeſſionem conferendi facultatem habet. Et licet dicti Archipresbyteratus dignitas viſitandi, excommunicandi, abſoluendi ſibique ſubditos ſecundum proprias conſtitutiones poteſtate vigeat: nullatenus tamen inſtitutum perpetui beneficij erigi, aut pro beneficio haberi, reputarique, ſeu alio quouis modo impetrari, ac de illo aliter diſponi poſſe, a ſancta Sede Apoſtolica cautum fuit. Imo vero dicta dignitas, tamquam officij curæ expers, cuiuſque beneficij eſt compatibilis, & abſque vlla diſpenſatione tenere poteſt.

Suos inſuper habet ſancta Congregatio officiales, Primicerios ſcilicet quatuor, maſſarium, viatorem, conſiliarios duos, & vnum concionatorem, omnes de gremio, ſcribam quoque ſeu cancellarium, curſorem, ſiue bidellum, nec non, & ſigilla duo, maius, & minus. Mararicæ quoque Vicariatum ipſius ſanctæ Congregationis iuriſdictioni ſubeſſe liquido conſtat. Cum Maratica fluminis neui Veronenſis territorij ad ſanctam Congregationem pleno iure cum continuata per plura ſecula vſque ad hoc tempus poſſeſſione, cum plurium Imperatorum priuilegijs, iuſque Vicarij in ea conſtituendi pertinere dignoſcatur. Decernimus, vt quot ann's ſexta feria hebdomadæ primæ menſis Decembris occultis ſuffragijs Maraticæ Vicarius a ſancta Congregatione in futurum annuum eligatur, et ſi alias electus, ſi viſum fuerit confirmetur. Extant alia ſummorum Pontificum priuilegia eidem ſanctæ Congregationis præcipue Vrbani Tertij conceſſa.

Priuilegio cohoneſtauit Lucius Tertius, & ſub Apoſtolica protectione adinſtar Alexandri Tertij ſuſcepit monaſterium SS. Petri, & Viti de Calauena anno 1185.

Lucius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs ſi Simeoni Abbati monaſterij SS. Petri, & Viti de Calauena, eiuſque fratribus, tam præſentibus, quam futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum. Pia poſtulatio, &c. communimus. In primis ſiquidem ſtatuentes, vt ordo monaſticus, qui ſecundum Deum, & beati Benedicti Regulam in eodem monaſterio noſcitur inſtitutus, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obſeruetur. Præterea quaſcumque poſſeſſiones, quæcunq; bona quæ idem monaſterium in præſentiarum, iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis. Locum ipſum in quo præfatum monaſterium ſitum eſt, cum omnibus pertinentijs ſuis: capellam ſancti Fauſtini in caſtro Veronen. capellam S. Ambroſij in curia Mezzane, & cum Riuo, & molendinis, & omnibus alijs ſuis pertinentijs, & capellā S. Nicolai in Colonia cum omnibus pertinentijs ſuis: capellam S. Andreæ ſitam in Illaſio cum omibus pertinentijs ſuis: capellam S. Vitalis ſitam in Cuculo cum omnibus pertinentijs ſuis: curtem Coculi cum diſtricto, & alijs pertinentijs ſuis. Quicquid iuris, & proprietatis habetis in curte Treniaci, & Marcemici, Centuli, Calali, & Cuſtnani: curiam Coſparini cum decimis, & alijs pertinentijs ſuis, & quidquid iuris, & proprietatis habetis in curia Illaſij, & in curia Colorioiæ, & Calderij, Porcili, Cap tis Alponis, ſancti Ioannis Adrouiæ, Mezzanæ, Trezzolani, Coloiæ, & Caualoni: eccleſiam S. Mariæ in Inſula Veronæ. decimas Coſparini, Sorceti, & Ceſolini: decimas Calderij, & decimas quindecim capitum Caſalui, i in Treniaco Caſeri, & Cuſnani: decimas Coculi, & decimas Cerredi, & deinde ſuperius decimas totius alodij monaſterij veſtri. Sicut has decimas canonice poſſidetis, vobis, & monaſterio veſtro auctoritate Apoſtolica confirmamus. Sane noualium veſtrorum, quæ proprijs manibus, vel ſumptibus colitis, ſiue de nutrimentis animalium veſtrorum nullus à vobis decimas exigere, vel extorquere præſumat; liceatque vobis clericos, & laicos, e ſeculo fugientes liberos, ſolutos ad conuerſionem recipere, & eos abſque contradictione aliqua retinere. Prohibemus inſuper, vt nulli fratrum veſtrorum poſt factam in eodem loco profeſſionem fas ſit abſque Abbatis ſui licentia, niſi arctioris religionis obtentu, de eodem loco diſcedere, diſcedentem vero ſine communium literarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clauſis ianuis, non pulſatis campanis, excluſis excommunicatis, & interdictis, ſuppreſſa voce diuina officia celebrare. Decimas vero de proprijs laboribus, ſeu etiam redditibus a vobis exigere, vel accipere clericorum nemo præſumat: compoſitionem quoque, quæ inter vos, & plebem de Calauena ſuper quibuſdā decimis interceſſit, ſicut hinc inde recepta eſt, & in ſcripturis publicis continetur, auctoritate Apoſtolica confirmamus. Sepulturam præterea ipſius monaſterij liberam eſſe decernimus vt eorum deuotioni, & extremæ voluntati, qui ſe illic ſepeliri deliberauerint, niſi forte excommunicati, vel interdicti ſint, nullus obſiſtat, ſalua tamen iuſtitia illarum eccleſiarum, a quibus mortuorum corpora aſſumuntur. Obeunte vero te nunc eiuſdem loci Abbate, vel tuorum quomodolibet ſucceſſorum nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutia, ſeu violentia præponatur niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum pars conſilij ſanioris ſecundum Dei timorem, & B. Benedicti regulam prouiderint eligendum. Decernimus ergo &c. ſalua Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & diœceſani Epiſcopi canonica iuſtitia. Si qua igitur, &c.

Ego Lucius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

† *Ego Theodinus Portuenſis, & S. Rufinæ ſedis Epiſc.*

† *Ego Henricus Albanenſis Epiſc.*

† *Theobaldus Hoſtienſis, & Veletrenſis Epiſc.*

Ego

✝ Ego *Ioannes presbyter card. tit. Sancti Marci.* A
✝ Ego *Laborans presb. card. S. Mariæ Transtiberim.*
✝ Ego *Pandulphus presb. card. tit. XII. Apoſt.*
✝ Ego *Albinus presb. card. tit. S. Crucis In Ieruſalem.*
✝ Ego *Melior presb. card. SS. Ioannis, & Pauli tit. Pamachij.*
✝ Ego *Adelardus tit. S. Marcelli presb. card.*
✝ Ego *Ardicio diac. card. Sancti Theodori.*
✝ Ego *Soffredus S. Mariæ In via lata diac. card.*
✝ Ego *Rolandus S. Mariæ in Porticu diac. card.* B
✝ Ego *Petrus S. Nicolai in carcere diac. card.*
✝ Ego *Pandulphus S. Georgij ad velum aureum diac. card.*

Datum Veronæ per manum Alberti S. R. E. Presb. Card. & Cancellar. Idibus Iunij Indict. III. Incarnationis Dominicæ anno M. C. LXXXV. Pontif. viro D. Lucij Tertij PP. anno quarto.

Hoc eodem anno qui vltimus fuit Omniboni, Veronæ congreſſus habitus eſt Papæ eiuſdem Lucij, & Friderici Imperatoris, Chriſtianæ Reipublicæ cauſa coeuntium, & conſecrata eſt eccleſia S. Mariæ antiquæ Veronæ per Gotifredum Patriarcham Aquileienſem: quemadmodum ex vetuſta inſcriptione liquet. C

Anno D. M. C. LXXXV.
Indict. IIII. die Sabbati VIIII. intrante Nouemb.
D. Patriarcha Gotfredus Aquileienſis dedicauit eccleſiam
S. Mariæ Antiquæ vbi fuerant
D. Laborans, & D. Adelardus S. R. E. Cardinales,
& D. Pepo Epiſcopus de Pedena, & D. Obizo Organenſis Abbas, D
& alij religioſi viri, vbi ſunt reliquiæ
de capillis S. Mariæ, & de veſtimentis eius,
reliquiæ S. Iacobi Apoſtoli,
SS. Martyrum Hermagoræ, & Fortunati,
S. Georgij, S. Cæleſtini, S. Agapiti,
S. Sixti, S. Caſſiani, S. Viti, S. Modeſti,
S. Creſcentiani,
& SS. Coſmæ, & Damiani,
SS. Confeſſorum Proculi, Lupicini,
& S. Agathæ Martyr.
in qua dedicatione omnibus qui ibi tunc adherant,
& pœnitentiam de ſuis peccatis receperint,
vel infra xv. dies pœnitentiam reciperent
& etiam his qui ibi non aderant & infra xv. dies pœnitentiam receperentr & iam
dictam eccleſiam viſitauerint, remiſſionem de omnibus VII. annis
vnum indulſit, & quartam partem venialium,
& ſemper annuatim iſtam remiſſionem ita inſtituit.
Inſtituit quoque, vt in die S. Martini iſta dedicatio amodo celebretur.
Inhibuit inſuper, vt quicunque bona ipſius eccleſiæ clam, vel violenter
ſuripuerint,
vel inuaſerint vinculo excommunicationis ſubiaceant.

Iiſdem fere diebus, quibus obijt Omnebonus Epiſcopus, Veronæ diſceſſit Lucius PapaTertius, cadauer honorifice in Cathedrali ante altare maius marmoreo ſepulchro conditum eſt. Hoc porro ſepulchrum Ioannes Matthæus Gilbertus Epiſcopus Veronenſis cum Baſilicæ ornatum repararet, quia impedimento videbatur eſſe eius decori, in terram ante altare maius penitus abdidit, deſuperque amota priore inſcriptione, hanc poſuit.

OSSA
LVCII III. PONT. MAX.
CVI ROMA OB INVIDIAM
PVLSO VERONA TVTISS.
AC GRATISS. PERFVGIVM
FVIT VBI CONVENTV
CHRISTIANORVM ACTO
DVM PRAECLARA MVLTA
MOLITVR E VITA
EXCESSIT.

In locum Lucij Vrbanus III. Veronæ electus eſt 6. Id. Decemb. 1185. & Dominica die proxima ſummi Pontificatus inſignia in Cathedrali ſuſcepit.

75 RIPRANDVS ex Archipresbytero Veronen. a Canonicorum Collegio creatus eſt

eſt Epiſcopus 1185. atque ab Imperatore Friderico, vt tum mox erat, confirmatus. Qui quidem (vt ait Panuinus in chronic.) plebi eo nomine acceptiſſimus fuit, quod præter vitæ, & morum honeſtatem, & aſſiduam in pauperes miſericordiam id etiam ſedulo ſemper egerit, vt populus, quæ ad Dei cultum pertinerent magna diligentia doceretur. Sedit in Veronenſi Epiſcopatu annos fere quatuor. Nam anno Domini 1189. eum obijſſe inueni. Huius Epiſcopi mentione habetur præſertim in Epiſcopatus archiuio, in quo hæc eius ordinationis ſchedula extat ſic exarata. *Die Veneris 8. exeunte Ianuario in præſentia Domini Conradi Cardinalis, & Epiſcopi Sabinenſis, & Archiepiſcopi Maguntini, Epiſcopi Bonifacij Nouarienſis, Epiſcopi Anſelmi Comenſis, Friderici Præpoſiti, Presbyteri Hugucciomis, Magiſtri Lothary, Marchionis presbyteri Canonicorum maioris Eccleſiæ Veronenſis. D. Fridericus Dei gratia* Romanorum *Imp. Aug. inueſtiuit D*

A *Riprandum Veronenſem Epiſcopum de toto honore, & diſtrictu, quod imperium habet in Epiſcopatu, & Comitatu Veronæ ſecundum antiquum. conſuetum vſum. Quo facto prænominatus Epiſcopus ſtatim fecit ei fidelitatem ſicut Principi ſuo Imperatori, & eius filio* Regi *Henrico, tamquam ſuo Regi. & quod adiuuabit eum manu tenere regnum, & imperium, & coronam, & præcipue ciuitatis Veronæ cum toto ſuo comitatu, & diſtrictu contra omnes homines, & ſupradictus Archiepiſcopus, qui dedit fidelitatem, ſtatim fidelitate facta dixit D. Epiſcopo Riprando*
B *coram D. Imperatore, & coram omnibus ſupraſcriptis: totum quod factum eſt: factum eſt ſaluo ordine noſtro. Actum fuit Loc Mediolani ad domum* Canonicorum *die S. Ambroſij anno Domini 1186. Indictione 4.* Eius etiam in tabulis monaſterij SS. Nazarij, & Celſi mentio eſt anno 1188. 10. Iun. & S Zenonis maioris ſuper portam maiorem S. Pauli in Campo Martio.

ANNO MILLESIMO CENTESIMO SEPTVAGENO
IVNCTO TER SENO SVB APRILIS MEN. SERENO
TVNC PRAESVLE NAMQVE RIPRANDO
TEMPLVM FVNDARI, QVOD CERNIS ET AEDIFICARI
COEPIT PRESBYTERO SVPER EXISTENTE RAYNALDO.

Anno 1185. Vrbanus Tertius geminas contexuit literas ad fauorem Canonicorum Veronenſium, quorum prima omnia bona, immunitateſque ex largitione Imperatorum, vel Regum, ſeu aliorum Principum conceſſas confirmauit, altera vero litis ſententiam, quæ inter ipſos, & fratres militiæ templi diu exagitata fuerat, & per Cardinales compromiſſarios ſedata, confirmauit; literarum vero tenor eſt,

Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Canonicis Veronen. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Iuſtis petentium deſiderijs facilem nos conuenit præbere conſenſum, & vota quæ a rationis tramite non diſcordant effectu proſequente complere: ea propter veſtris iuſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, præſentiũ auctoritate ſtatuimus, vt quæcumque vobis ex donatione Imperatorum, vel Regum, ſeu aliorum Principum tam in poſſeſſionibus, & dignitatibus, quam alijs rationabiliter ſunt, & per deuotionem conceſſa, firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant, ſub interminatione anathematis prohibentes, vt nullus ea temere ſurripere, perturbare, vel in veſtrum præiudicium detinere præſumat. Decernimus ergo, &c.

Dat. Veron. x. *Kal. Aprilis.*

Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

C Dilectis filijs Adrian. Archipresbytero, & Canonicis Veronenſib. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ea, quæ pro pace, & quiete Eccleſiarum de prouidentia Sedis Apoſtoſtolicæ ſtatuuntur, firma decet, & illibata conſiſtere, & ne cuiuſcumque malitia deprauentur litterarum memoriæ commendari, & ſcripti noſtri pagina communiri. Vnde quoniam poſt multas diſceptationes, quas inter vos, & dilectos filios noſtros fratres militiæ templi de parrochialibus terminis duarum eccleſiarum S. Pauli, & S. Vitalis diutius contigit agitari. placuit vtrique parti diſpoſitionem noſtram eligere: nos dilectis filijs noſtris
D Soff. S. Mariæ in Vialata, & R. S. Mariæ in Porticu Diac. Cardd. ad huius rei cognitionẽ inſpectoribus deſtinatis, deſignationem eorum, quam de Parochijs vtriuſque eccleſiæ feciſſe noſcuntur, ratam habemus, & præcipimus inconcuſſe ſeruari videlicet, vt totum, quod eſt a domo Alioci de Monte Cleda, & ipſa domus per rectam lineam vſque ad domum Tridentin, & ipſa domus per rectam lineam vſque ad domum Lanfranchi Muxolin. & ipſa domus verſus eccleſiam S. Pauli ſint de parrochia S. Pauli, & totum ab illis domibus, & terminis verſum eccleſiam S. Vitalis de parrochia S. Vitalis libere, & abſque contradictione qualibet cenſeatur. Vt autem hæc definitio perpetuis temporibus inuiolata permaneat

A near, eam ſicut rationabiliter facta eſt auctoritate Apoſtolica confirmamus,& præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo, &c.

Datnm Veronæ x. Kal. Octob.

Sequenti an. Vrbanus Papa bis ſacrũ fecit, & concionati ſunt Presb. Card. D. Laborans, & D. Henricus Albanus Epiſcopus Card. in æde S. Petri in Arce, feria ſecunda poſt Paſcha, & in die feſto SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, cuius rei hæ duæ ſchedulæ in archiuo eius baſilicæ inueniuntur.

In nomine Domini amen. Anno 1186.
B *Ind. 4. die lunæ 14. Aprilis in Caſtro Verona in Eccleſia S. Petri dicti caſtri in præſentia D. Pauli Præneſtini, D. Henrici Albanenſis Epiſcoporum Cardinalium, Magiſtri Laborantis, Magiſtri Albini, D. Adelardi presbyterorum Cardinalium, D. Bobonis, D. Octauiani, Magiſtri Gratiani, Magiſtri Soffredi, Magiſtri Petri, Magiſtri Rolandi, Magiſtri Rodulphi Diaconorum Cardinalium D. Vrbani Papæ tertij, Archiepiſcoporum Rauennæ, Vaſconiæ, Vngariæ, Riprandi Veronenſis Epiſcopi, Ionatæ Concordienſis Epiſcopi, & aliorum multorum D. Papa cantauit miſſam ad maius altare dictæ Eccleſiæ, & præcepit Magiſtro Laboranti, vt vice ſua prædicaret, & remiſſionem populo*
C *faceret, qui omnia fecit, & Italis remiſit annum vnum & dies xx. vltramarinis vero tres annos & xxx. dies, & omni anno in die Lunæ poſt Paſcha reſurrectionis ſit iſta remiſſio, & inſuper Papa Lucius remiſſionem in ea Eccleſia confirmauit.*

In Nomine Domini amen. Anno Domini 1186. Ind. 4. die Dominico 29. Iunij die feſto SS. Apoſtolorum Petri & Pauli in Eccleſia S. Petri in Arce in præſentia D. Henrici Albanenſis, & D. Pauli Præneſtini Epiſcoporum Cardinalium, D. Petri de Verona, Magiſtri Laborantis, Magiſtri Pandulphi, D. Adelardi, Magiſtri Albini, Magiſtri Melioris presbyterorum Cardinalium, D.
D *Hyacinthi, D. Gratiani, D. Bobonis, D. Octauiani, Magiſtri Soffredi, Magiſtri Rolandi, Magiſtri Rodulphi Diaconorum Cardinalium S. R. E. Vrbani Papæ tertij & Riprandi Veronenſis Epiſcopi D. Vrbanus Papa cantauit Miſſam ad maius altare dictæ Eccleſiæ, & præcepit D. Albaneſi Epiſcopo Henrico, vt vice ſua prædicaret, & remiſſionem generalem populo faceret, qui omnia fecit. vt ſupra factum eſt a D. Laborante, additumque, vt per totam octauam in ea Eccleſia eſſet xl. dierum remiſſio.*

Conſecrauit item Vrbanus eodem anno eccleſiam S. Iuliani de Lepida, ſeu Lepia in Veronenſi diſtrictu, olim cœnobium monialium Benedictini ordinis, nunc perpetuo vnitam monaſterio ſancti Nazarij, cuius conſecrationis modum ex peruetuſta memoria, ac ſchedula ita ſe habet.

In Chriſti nomine Domini Dei æterni.

Anno a Natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti MCLXXXVI. ind. 4. die Dominico 2. intrante Nouembri. In Lepeia in præſentia D. Armani Theutonici Marchionis, & domini totius Marchiæ, & domini Nicolai Comitis de Piano, & domini Odorici Comitis de Ouemberg, & domini Enrici Comitis de Ortemberg. domini Araldi de Monteſellis, domini Bonetti de Monteſilice, domini Balzanelli de Balzanellis, domini Zauolini de ſancto Quirico, dominorum Vbentij, & Verdelli filiorum domini Adelardi, domini Radini, domini Bocchetti de Aduocatis tt. & aliorum ibique ex præcepto D. Vrbani Papæ Tertij præſentibus, & cooperantibus Reu. Cardinalibus videlicet.

D. Petro de Bona presbytero Card. tituli S. Suſannæ.

D. Laborante presbytero Card. S. Mariæ Transtiberim tt. S. Calixti.

D. Meliore Card. SS. Ioannis & Pauli tt. Pamachij.

D. Theobaldo Hoſtienſi, & Veliternenſi Epiſcopo.

D. Henrico Albanenſi Epiſcopo.

D. Adelardo tt. S. Marcelli presbytero Card.

D. Hyacintho S. Mariæ in Coſmedin diac. Card.

Mag. Rodulpho S. Georgij ad Velum aureum diac. Card.

D. Petro diac. Card. S. Nicolai in carcere Tulliano.

D. Gratiano SS. Coſmæ & Damiani diac. Card.

D. Pandulpho presb. Card.

D. Odone Sanctor. Sergij, & Bacchi diac. Card.

Et præſentibus & cooperantibus Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis videlicet.

D. Conrado Aquileg. Patriarcha.
D. Arnoldo Patriarcha Gradenſi.
D. Gerardo Archiepiſcopo Rauennat.
D. Gulprando Mandeburgen. Archiepiſcopo.
D. Ioanne Arelaten. Archiepiſc.
D. Marino Barenſi Archiepiſc.
D. Sigiredo Moguntino Archiep.
D. Lacolpho Vermonrinen. Epiſc.
D. Bernardo Florentino Epiſc.
D. Conrado Spirenſi Epiſc.
D. Benedicto Meſſanenſi Epiſc.
D. Franciſco Reginen. Epiſc.
D. Nicolao Marſilienſi Epiſc.

D. Io-

D. Ionathas Concordien. Epiſcopus, & D. Aldemarius Xantonen. Epiſcopus fecerunt aquam ſanctam cum aqua, & ſale, & iuerunt per tres vices de foris eccleſiam S. Iuliani, & S. Mariæ de Epia conſecrandum ipſam eccleſiam, & intrauerunt in ſupraſcriptam eccleſiam iſti duo Epiſcopi, & fecerunt aquam benedictam cum ſale, cinere, & vino, & ſanctificauerunt altaria S. Mariæ Virginis, & S. Iuliani Martyris cum aqua benedicta, & iuerunt de intus per circuitum ſupraſcriptæ eccleſiæ tribus vicibus, & fecerunt fieri quadriuium in prædicta eccleſia cum cinere, & ſcripſerunt litteras in quadriuio de cinere, & vnxerunt pedes prædictorum altarium, & menſas cum oleo exorcizato, & chriſmate, & fecerunt duodecim cruces de intus per circuitum iſtius eccleſiæ: deinde venerunt ad pauionem vbi erant reliquiæ B. Mariæ V. & S. Iuliani, & multorum aliorum ſanctorum, & portauerunt prædictas reliquias cum magna reuerentia in ſupradictam eccleſiam. Hoc facto, D. Papa conſecrauit, & confirmauit proprijs manibus altare S. Mariæ, quod eſt intus Truina cum chriſmate, & collocauit de reliquijs prædictis in altare, & confirmauit menſas altarium cum oleo & chriſmate, & fecit ardere quinque grana incenſi ſuper illam menſam, & præcepit Epiſcopo Concordien. vt collocaret reliquias S. Iuliani cum alijs reliquijs in altare, quod eſt foris, & conſecraret illud in honore S. Iuliani, qui ſtatim fecit præceptum Domini Apoſtolici. Poſtea exiuit D. PP. de ſupradicta eccleſia, & aſcendit ſuper pergulum, & prædicauit populo, & dixit omnibus perſonis quæ hic ſunt, vel ad iſtam eccleſiam venerint hinc ad quadraginta dies iſto anno, & de ſuis bonis huic loco dederint, ſeu miſerint ex parte Dei omnipotentis, & Mariæ ſemper Virginis, & Apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium ſanctorum, & Iuliani Martyris in honore quorum eccleſia iſta ex die conſecrata eſt. Cum ipſa tempor. fel. re. ord. Alexandri PP. prædeceſſoris noſtri B. Petro in ius, protectionem S. R. Eccleſiæ ſit immediate poſita, & nos pariter ad exemplar ſupradicti prædeceſſoris noſtri, in ius per proprietatem B. Petri immediate ſuſcipimus, & ſub protectione Romanæ Eccleſiæ prædictam eccleſiam & monaſterium cum pertinentijs ſuis, & iuriſdictionibus ponentes, auctoritate noſtra concedimus omnibus ad anniuerſarium huius dedicationis diem aduenientibus, & volumus quod auctoritate noſtra prædicti Cardinales, & Patriarchæ, & Archiepiſcopi, & Epiſcopi habeant auctoritatem noſtram in hoc facto, vnum annum, & quadraginta dies omnibus vere pœnitentibus, & confeſſis de iniuncta eis pœnitentia criminalium, & quartam partem venialium fractores votorum, ita vt

A ad ea redeant, exceſſus parentum, niſi fuerint enormes; pœnitentibus vnum annum de ferijs, de quadrageſima ſeptem dies in ſolemni pœnitentia aduenientibus calciamenta reſtituimus, Mulieres, quæ nolentes paruulos oppreſſerunt, Eccleſiæ introitum; & tunc prædicti Domini Cardinales, & cæteri Pontifices ibi præſentes annuerunt, quilibet per ſe voluntati Domini Apoſtolici dantes, & concedentes vnus quiſque auctoritate Domini Papæ indulgentiam ſicut ſupra ſcriptum eſt.

Conceſſit etiam perpetuo in feſto ſancti Iuliani Martyris omnibus ad prædictam eccleſiam, & per octauam aduenientibus

B vnum annum de iniuncta pœnitentia dummodo manum ſuam porrexerit adiutricem, & quicunque alijs temporibus ipſi eccleſiæ, & monaſterio de ſuis bonis dederint, ſeu miſerint quadraginta dies de iniuncta eis pœnitentia relaxanit. Poſtea prædictus D. Papa intrauit prædictam eccleſiam, & celebrauit miſſam ad altare ſanctæ Mariæ, & exutis pontificalibus obtulit ſuper altare in memoriam ſui caſulam in qua celebrauit cum paramento ſacerdotali, & mandauit Domino Ghirardo Archiepiſcopo Rauennaten. quod conſecraret Abbatiſſam, & benediceret moniales, qui incontinenti omnibus præſenti-

C bus mandatum ſummi Pontificis adimpleuit.

Acta fuerunt hæc in loco quidicitur Epia Diœceſis Veronenſis, & in ſupraſcriptis locis: Pontificatus Domini Vrbani Papæ tertij anno primo.

Ego Guglielmus de Banrega ciuis Vicentinus Notarius Domini Friderici Imperatoris Romanorum bis omnibus interfui, & rogaui hoc inſtrumentum ſupraſcriptum.

Conſecrationi adiunxit Vrbanus eidem eccleſiæ & monaſterio Lepidæ priuilegium iuxta formam prædeceſſoris ſui Alexandri tertij, qui olim Boſoſo de Aduocatis lapidem ad ædificandam eccleſiam in

D eo loco Lepidæ tribuerat, quam in ius, proprietatem, tutelamque ſancti Petri, & ſuam ſuſceperat. *Dat. Venetijs in Riuo alto 29. Maij.*

Anno 1187. Riprando adhuc Veronæ Epiſcopatum gerente, Id. Septembris Baſilica ciuitatis maior ab eodem Vrbano tertio Pontifice ad honorem omnipotentis Dei, & Beatiſſimæ Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum & Sanctarum Dei, conſecrata eſt, qui fuit dies Dominicus, aſtante eius concioni maxima populorum multitudine, cuius rei ex antiquo monumento mentio habetur in archiuo Canonicorum.

Die

Die Dominico tertio decimo intrante ſeptembri in Verona ante maiorem Veronæ Eccleſiam. In præſentia Dominorum Cardinalium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſcilicet. Thebaldi Oſtienſis Epiſcopi, Domini Henrici Albanenſis Epiſcopi, Domini Petri de Bona, Magiſtri, Laborantis, Domini Adelardi, & Magiſtri Gratiani, Magiſtri Petri de Placentia, & Magiſtri, Rodulphi, Domini Riprandi Veron. Epiſcopi, Domini Epiſcopi de Vol. Scotenſis Epiſcopi, Domini Adriani Archipresbyteri Maioris Veron. Eccleſiæ, Domini presbyteri Vgucioni Domini presbyteri Adhelardi Cantoris, Domini presbyteri Viuiani, Domini Macheſi, Magiſtri Presbyteri, Domini Loteſij, Domini Claribaldi, Andreæ Presbyt. Canonicorum huius Veronenſis Eccleſiæ & aliorum quamplurium clericorum, & laicorum, atque mulierum. Ibique cum maxima multitudo clericorum, & laicorum, atque mulierum eſſet congregata ad honorem Omnipotentis Dei, & Beatiſſimæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, atque Sanctarum, ad videndam conſecrationem prænominatæ Maioris Veron. Eccleſiæ, Beatiſſimæ ſemperq; e Virginis Mariæ, & ad audiendam prædicationem, & admonitionem Domini Vrbani ſummi Pontificis, qui ibi in pulpito erat, & populum docebat, & admonebat, atque prædicabat. Qui etiam præfatam Eccleſiam conſecrabat in fine ſuæ prædicationis talem remiſſionem peccatorum fecit, ſic dicens idem Dominus Vrbanus ſummus Pontifex, ex parte Dei omnipotentis & beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli & noſtra, omnibus hominibus, & mulieribus, qui ad iſtam conſecrationem huius ſanctæ Veron. Eccleſiæ de hinc quadraginta dies venerint, & de ſuis peccatis veraciter pœnitentiam ſuſceperint, vel ſuſcipient, duos annos Indulgemus. Et omni anno in Anniuerſario huius ſacræ conſecrationis, omnibus, qui infra xv. dies ad hanc prænominatam maiorem Veron. Eccleſiam venerint, & de ſuis peccatis veraciter pœnitentiam ſuſceperint, & de ſuis bonis ad fabricam eiuſdem dederint, ſeu miſerint, tam infra prædictos. xl. dies, q; a omni anno, infra xv. dies anniuerſarij illius conſecrationis, xl. dies indulgemus, atque remittimus. Inſuper quoque dicimus, & hortamur, vt vnuſquiſq; e ſ ibiliter, & diligenter cogitet, & recordetur de ſuis peccatis, & de omnibus illis, de quibus recordari non poteſt, pœniteat, & cũ ſacerdote confeſſionem faciat, & pœnitentiam accipiat. Oblita namque delicta de quibus recordari non poterit, & per fraudem non ſteterit, quin recordetur, Deus eis ea oblita dimittat, & parcat & nos dimittimus ea, & indulgemus, cum quocumque tempore ad memoriam reduxerint cùm ſacerdote confeſſionem faciant. *Anno a natiuitate Domini Mill. Cent.* LXXX.VII. *Indictione quinta.*

Ego Marcius Hoſtiarius Domini Friderici Imperatoris Not. rogat. interfui & ſcripſi &c.

In cuius rei perpetuam memoriam publico decreto ſancitum eſt, vt die ipſa conſecrationis, & ſequenti ſanctæ Crucis exaltationis, quæ in Eccleſia propinqua S. Helenæ S. Georgij a Domo, atque xv. die quæ eſt Octaua Natiuitatis celebretur in cathedrali, loco aſſumptionis eiuſdẽ proprij tituli, & per tres continuos dies a platea Epiſcopatus, vſq; ad plateam aedium nobilium de Cortijs prope parrochialem S. Mariæ Inſularis ſitarum, nundinæ ſpecioſiſſimæ habeantur: quæ cum magna vrbis ac diœceſis populi frequentia vſque ad præſentem ætatem habitæ ſunt, viaque illa cum lateralibus domibus, quæ inter ciuitatis nobiliores enumerãtur, in publicis, ac priuatis ſcripturis platea atque contrata MERCATI NOVI appellatur.

Suſcepiſſe vero poſt hæc Vrbanum Tertium Abbatem & monaſterium S. Zenonis ſub Apoſtolica protectione docent litteræ eiuſdem, quæ ſequuntur.

Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Vgoni Abbati monaſterij ſancti Zenonis Veronen. eiuſque fratribus tam præſentibus, quam futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum. Effectum iuſta poſtulantibus indulgere, & vigor æquitatis, & ordo exigit rationis præſertim &c. Ea propter dilecti in Domino filij veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & felicis recordationis prædeceſſorum noſtrorum Innocentij, & Lucij, Alexandri, ac Lucij Romanorum Pontificum veſtigijs inhærentes monaſterium Beati Zenonis Veronen. in quo diuino eſtis obſequio mancipati ſub Beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. In primis. Siquidem &c. Eccleſiam ſancti Proculi cum omni honore & diſtrictu, vt a bonæ memoriæ Brunone Veronenſi Epiſcopo veſtro monaſterio canonice conceſſam, & ab eiuſdem Epiſcopi ſucceſſoribus, & bonæ memoriæ Peregrino, & Ven. fratri noſtro Gottofredo Patriarchis Aquileien. Sedis, veſtro monaſterio cõfirmata ſunt & in eius authenticis continetur &c. Omnia deinde bona & Eccl. deſcribuntur cum ſubſcriptione eiuſdem Pontificis ac XII. Cardinalibus.

Datum Ferrariæ per manum Alberti ſanctæ Roman. Eccl. Cardinalis, & Cancellarij

rÿ III. *Id. Octobris indictione* 5. *Incarnationis Dominicæ anno* M.C.LXXXVII. *Pontificatus Domini Vrbani Papæ* III. *Anno* II. A

Eodem anno ſtatim poſt conſecrationem maioris Baſilicæ Veronæ Vrbanus Papa eum ſuis Cardinalibus diſcedens, Romam verſus iter arripuit. Qui cum Ferrariam veniſſet, audita clade Chriſtianorum in Syria, & captiua Hieroſolyma, à Saladino Turca nouo Ægypti Sultano facta, dolore cordis tactus, ibidem XI. Kal. Nouemb. mortuus eſt. Cuius cadauer in Cathedrali Ferrarienſi honorifice conditum eſt. Haud multo poſt Vrbanum Riprandus Epiſcopus ſuperuixit: namque ipſe defunctus eſt anno 1188. alij 1189.

76 ADELARDVS Cattaneus de Lendenaria, vel de Adelardis, vt alij volunt, apud Veronenſes ſummo loco natus, Canonicus, ac maior Præcentor Cathedralis, a Lucio Tertio Pontifice Veronæ cooptatus fuit inter Cardinales ad titulum ſancti Marcelli, in quo omnes fuere virtutes, quæ ab Eccleſiaſtico Principe optimo, & ſapientiſſimo ſperari, aut optari poſſunt: quibus apud Principes, ſummoſque Pontifices eximia valuit gratia, & beneuolentia. Ad ardua Eccleſiæ negotia primum a Lucio aſcitus, deinde a Clemente tertio miſſus legatus in Orientem eſt; cum Philippo Francorum, Riccardoque Brittannorum Regibus, ac selecta multorum nobilium Veronenſium cruce ſignatorum ala: expugnationi ciuitatis Acconæ interfuit, expiauit eccleſias ab infidelibus pollutas, dedicauitque altaria, ſimul cum Archiepiſcopis Turonenſi, Piſano, & Arienſi Epiſcopo, alijſque Præſulibus, vt narrat Rogerus Houedenus in Anglicana hiſtoria. Hæc igitur in Oriente Adelardum agentem Veronenſe Capitulum poſt exceſſum Riprandi adlegit Antiſtitem 1188. electionem approbante Pontifice. Ipſe, legatione abſoluta, Veronam reuerſus egregie, ſanctiſſimeque Epiſcopatum adminiſtrauit, vt narrat Panuinus in chronic. ad quem multæ extant Innocentij tertij Epiſtolæ, quibus, qualis vir ille fuerit, ſatis intelligi poteſt. Eccleſiam ſanctorum Apoſtolorum Veronæ conſecrauit; fidelibus adiutrices manus in reparatione eccleſiæ ſanctorum Firmi & Ruſtici porrigentibus remiſſionem peccatorum dies XX. criminalium, & ſeptimam partem venialium miſericorditer indulxit ann. 1197. vt in eius monumento legitur in eadem eccleſia aſſeruato. C

A. ſola Diuinæ pietatis dignatione ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Veronæ humilis Epiſcopus vniuerſis Chriſti fidelibus tã præſentibus: quam alijs per Veronenſem diœceſim conſtitutis, ad quorum manus litteræ iſtæ peruenerint, in eo qui eſt omnium ſalus, ſalutem.

Poſt huius peregrinationis exilium æternæ felicitatis, ſiue feriationis nos per fidem brauium expectantes, oportet miſſionis extremæ diem bonis operibus præuenire, vt curſus noſter ad id percipiendum, Domino concedente, dirigatur; hine eſt quod pro operibus pietatis, & charitatis, D quæ ſacris, ac venerabilibus locis ſeu ſacroſanctis eccleſijs Diuino præſtantur intuitu, ipſum Patrem miſericordiæ, & pietatis nobis reddimus placatum, & ad miſerendum propitium, cum ipſe dicat: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur, & alibi eſtote miſericordes ſicut Pater veſter de cælis miſericors eſt, & iterum date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis, & fiducia magna erit coram ſummo Domino eleemoſina omnibus facientibus eam. Cum igitur pretioſorum Martyrum Firmi, & Ruſtici, Primi, ac Marci, Apolinaris, atque Lazari ſartatecta venerabilis Eccleſiæ, in qua ipſorum corpora pretioſa in pace requieſcunt in ſui reparatione pariter, & ſuſtentatione veſtro, & aliorum Chriſti fidelium auxilio plurimum indigeant, vniuerſitatem veſtram rogamus attentius atque mone-

monemus, & in remiſſione peccatorum vobis iniungimus, quareous diuino intuitu, & pro reuerentia victorioſoruoi Martyrum Firmi, & Ruſtici, necnon, & aliorum, cum nuncij iamdictæ eccleſiæ ad vos eleemoſynarum ſuffraginm perituri acceſſerint, de boois à Domino vobis conceſſis pias eleemoſynas, & grata ſubſidia taliter conferatis vt per hæc, & alia bona, quæ Domino inſpirante, feceritis, bonæ actionis in præſenti ſeculo fructum, & in futuro regnum poſſidcatis æternum. Vniuerſis autem, qui prædicto loco de boois ſibi a Domino collatis ſubueoerior, & de peccatis ſuis dignam pœoitentiam acceperunt, vel infra octo dies accipient, ex parte Dei omnipotentis, & B. Mariæ ſemper Virgins, ac glorioſorum Martyrum Firmi, & Ruſtici, & aliorum: ſanctiſſimi quoque Zenonis glorioſi patroni noſtri meritis confiſi in pœniteoria ſibi iniuncta xx. dies criminalium, & ſeptimam partem venialium misericorditer indulgemus.

Datum Verona, in Palatio Epiſcopali kal. *Iuly anno* Dom. M. C. XCVII.

Extat appeoſum ſigillum cereum album ſtuppaceis funiculis in ſpeciem mediæ nucis magnæ, cui eſt impreſſa imago D. Zenonis cum circumiacentibus literis ADELARDVS VER. EP. alijſque verbis, quæ non intelliguntur.

Anno 1207. Adelardum Veronenſem Epiſcopum, & S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem caſtrum Leniaci pro caſtro Montis forris cum omni iuriſdictione, & diſtrictu, omnibuſque pertinentibus ad merum & mixtum Imperium permutaſſe cum Veronenſium Communitate, auctoritate Innocentij Papæ Tertij, docet nobile monumentum eodem anoo, approbantibus Vgone Ferrarienſi, & P. Adrienſi Epiſcopis Innocentij delegatis, diligente ſtipulatione confectum, quod cum maxime faciat ad iura Veroneoſis Epiſcopatus, eorumque temporum mores, & hominum, qui interfuerunt claram memoriam, hic exhibebo ab originali tabularij inſcriptum.

In nomine Domini Ieſu Chriſti.

☞ Anno ab eiuſdem Natiuitate MCCVII. Indict. x. tempore D. Inocentij Papæ III. Pontificatus vero anno decimo, nullo Imperatore exiſtente in Italia: die vltima exeunte Decemb. in porticillo Epiſcopalis Palatij Veronæ in præſentia Magiſtri Girardi Prioris S. Georgij in Braida, D. Præpoſiti S. Georgij, D. Sauronis S. Mariæ de Camaldulis, D. Venturæ Canonicis S. Veronenſis Eccleſiæ, Petri de Lendeoaria, Petri de Nogarolis, Iſnardi de Gozo, Ottolini de Mainardo de Ferraria, Iacobini fil. q. D. Bizani Tauelli, Zulfredi Not. de Bonadico, & aliorum plurium teſtium rogatorum, &c.

Dominus Adelardus Dei gratia S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Veronæ venerabilis Epiſcopus pro ſe, & eius ſucceſſoribus venturis Epiſcopis, & Epiſcopatu Veronæ, pro bono ſtatu noſtræ ciuitatis, & pro pace, reformanda inter ciues Veronæ, & ad inſtantiam multorum ſapientum virorum tam clericorum, quam laicorum fidelium Epiſcopatus Veronæ. Idem Dominus Epiſcopus, vt dictum eſt pro ſe, & pro ſuo Epiſcopatu Veronæ, & ſuis ſucceſſoribus fecit finem, & refutationem in manu Domini Azoois Marchionis de Eſte Poteſtatis Veronæ, iure, & nomine Communis Veronæ, recipieotis pro ipſo Communi Veronæ de omoi iuriſdictione, & diſtrictu, & rebus omoibus ad iuriſdictionem, & diſtrictũ pertinentibus, quas ipſe D. Epiſcopus, & eius Epiſcopatus, & anteceſſores habuerunt, & viſi ſuot habere in Leniaco, & eius curte, & pertinẽtia ſiue ſuper rebus, ſiue ſuper perſonis, & dixit prædictas res refutatas, per ipſum Marchionem poſſidere iure, & nomine Communis Veronæ, ita tamen quod ipſe Marchio debeat prædictam iuriſdictionem, & diſtrictum diſponere, & facere ſecundum quod ei melius videbitur expedire Epiſcopatui Veronæ, aut ad feudum, aut ad fictum, vel alio modo, quod voluerit ipſe Marchio, & ſi neceſſe fuerit prædictam refutationem per D. Apoſtolicum, & Imperatorem confirmari, quod debeat fieri expenſis Communis Veronæ.

Item die XII. exeunte Februario in Commune Palatio Veronæ in Coofilio eiuſdem ciuitatis, quod Conſilium pulſatum erat per tintinabulum Commune ſicut moris, & Conſuetudinis eſt ciuitatis Veronæ, Dominus Azo Eſtenſis Marchio Rector Veronæ concionando infraſcripto Conſilio petijt conſilium ſuper facto iuriſdictionum quarundam terrarum Epiſcopatus Veronæ, Montisforris qualiter pro Communi Veronæ fecerũt illos de Leniaco, & alijs terris qui debeꝛent recipere inuſtituram ab eo de iuriſdictiooibus ſuarum terrarum ſicutam pro ſuis communibus, qui infraſcripti conſiliatores Communis Veronæ, & & conſilium negotiatur, dixerunt, & dederunt ſuam auctoritatem, conſilium, licentiam, & parabolam, ſuprad. Domino Marchioni, pro dicto Cõmuni Veronæ ve ipſe Marchio toto tempore ſui præſidatus & ſui ſucceſſores, qui fuerint pro tempore in regimine Veronæ in perpetuũ ſint aſtricti iuramento regiminis ciuitatis Veronæ, & faciat ipſe Marchio adgiungi, & poni in porta Commonis Veronæ, quod omnes illas conceſſiones, & iaueſtituras, quas ipſe Marchio faciet Communi, & hominibus Leniaci, & alijs terris comprehenſis in iſto facto de iuriſdictione, & diſtrictu eorum, & illas, quas faciet de Monte forte D. Adelardo ven. Epiſcopo Veronæ obſeruare,

uare, & attendere pro Communi Veronæ, & non contrauenire. Nomina quorum conſiliariorum hæc ſunt: Lauanſius de Vicecomite, D. Iſnardus de Carterijs, Balzanellus de Creſcentijs, Comes Boniſacius, Albertus Angoſcia, Barth. Corteſia de Panarijs, Fulchinus de Alberto, Surdo Facinus de Dra, Molono Damaſcus, Henricus de Cauo de Porto, Achilles de Vicecomite, Petrus de Scalis, D. Conradinus de Marſio, Iſnardus de Gaizo, Aſenellus de Aldono muto, D. Ioannes Spacianis procurator Communis Veronæ, Aldrigheſſus de Liazano eius ſocius, Ventura Ceresia, Conſus Vbeeinus de Adelardo de Caſtello, Zagridus de Iacobo, Zordanius, Omnebonus Iudex de Gambarino, Theobaldus de Pola, Thebaldus de Henrighetto, Nigola, Leonardus de Tebaldino de Noringuerra, Muſſolinus de porta S. Zenonis, Marinettus Iacobinus de Pietra, Finus Manarins, Zampanoſius, Odericus de Heneſcalco, Herinus de Vigro, Finus Cardinus de Aceri, Ieerinus de Murto de caſtello, Guaſcus Can. D. Gambarinus, Gulielmus Malerba, Iacobus de Arceniſio, Prouendinus Not. Groſſius, D. Iacobinus de Ripaclara, Conſetta de Mercatonouo, Bonifacius Occa, Guizzardinus de Pedibus Cannm, Nicolaus Calderino, Aldo de D. Addemario, Guizzardus, Henrighettus de Guidotto runc conſul negotiatorum, Adacha Bart. Peſco Tridentinus de Valeriano, Thebaldinus de Henrico de Specia, Heuerardus Barbauina, Magiſter Nigrellus Caus. Zenonius Maſcarinus, Zeunarus Communis, Creſcentinus Cauazzano, Murinettus Vermilius de Neſentijs, Bonzeno de Aldernandino, Nicolaus de Verdelino Conſules negotiatorum, Theobaldinus de Pola eorum ſocius, Pelliparius de Porta S. Zenonis Aldrigheitus de Creſcentijs, Faccius Ottonellus de Tumba, Iacobus de Goridone de Runco, Ventura de Ribaldo, Montenarius de Szorzo, Creſcentinellus de Creſcentijs, Gulielmus de D. Henrigherto de Monte Zambauo, Amerighettus de Mercatonouo.

Item die ſecunda exeunte menſe Febr. in ciuitate Veronæ in communi palatio illius ciuitatis in præſentia D. Concordini de Maſio, Gambarini de Baldolano, Aldi de Admuno, Amanini de Leniaco, Ioannis de Limaco, Petri de Clauia, Guaſchi de Maſio, Arminini, & Iacobi fratrum Cauſ. Veronæ, Griſalberini de Taſſo, Raymundini, Girardi de Leniaco, Conſtantini Not. Vermilij de Creſcentijs, Aſenelli de Adono, Incifi Ioannis Notarij Zampinelli, Aldigerini de Laudetis, Conradi ſeruientis D. Epiſcopo, Mattbæi de Carleſelio, Rabzani fil. q. Zermani, Danielis præconis Communis Veronæ, & aliorum plurium.

D. Azo Eſtenſis Marchio Veronæ Poteſtas, & Girardus de Aduocatis, Ioannes de

A Palatio, Ventura Creſca, Ruphinus de D. Lupicina Conſules Veronæ, D. Aldrigherius de Liazaro, Deſideratus de Caſtello Procuratores Veronæ pro ipſo Communi Veronæ ad honorem Romani Imperij, & pro vtilitate Veronæ, Epiſcopatus, & Vniuerſitatis Veronæ, ac Communis Leniaci, omnium hominum in Leniaco, & eius curte, & pertinentia nunc, vel in futurum habitantium, vel poſſidentium tit. perpetuæ locationis inueſtierunt Iſnardum de Paneſico Poteſtatem Leniaci, Beltramum de Alperto recipientem pro Communi, & Vniuerſitate Leniaci, & pro omnibus habitantibus, & poſſidentibus, habitaturis, & poſſeſſuris in Leniaco, & eius cu-
B ria, & pertinentia, & de omni iuriſdictione, & omni diſtrictu, & omnibus redditibus, & publicis functionibus, & de omni iure inhærente prædictis pro vt ad Epiſcopatum Veronæ pertinent, & priuilegia Romanorum Principum, ſeu Francorum, & Longobardorum, vel Italicorum Regum in Leniaco, & eius curte, & pertinentia ſiue ſuper rebus, ſiue ſuper perſonis in terra, aqua, & pluuiebus, ſyluis, & nemoribus in imperando, vel decterando ac permittendo, ſeu ponendo, ita vt omnia prædicta pleniſſime pertineãt ad Commune, & Vniuerſitatem Leniaci, ſicut pertinet ad Epiſcopatum Veronæ, ſaluis iure & conſuetudine ciuitatis Veronæ per om-
C nia, & ex omnibus redditibus Commune, & Vniuerſitate Leniaci ſex denarios Veronenſis monetæ ſinguliſ annis in Kal. Ian. nuntio Epiſcopatus petenti in Leniaco dictos ſex denarios, qui ſex ſi non fuerint ſoluti, poſſint peti ſoli ſine pœna, nec ab eis conductoribus, ſi per quanrumque tempora ceſſatum fuerit in ſolutione penſionis, ita vt Commune, & Vniuerſitas Leniaci, & eius poſſeſſores Leniaci, & eorum ſucceſſores in perpetuum poſſint vti, & frui, & libere alienare, & pignorare omnia, & maxime circa ad ſe pertinentia in Leniaco, & eius curia, & pertinentia, ſine contradictione Veronen. Epiſcoporum in perpetuum, pro hac auctoritate, & inueſtitura.

D Nos Azo Eſtenſis Marchio auctoritate qua fungimur per voluntatem Cõſulum, & procuratorum, & conſiliatorum Communis Veronæ decernimus caſtrũ Montisfortis, & villam Montis fortis, & eius poſſeſſiones, quæ ſunt in Monteforte, & eius curia, & pertinentia, præter eccleſiam Montis fortis, & eius iura, ad Epiſcopatum Veronæ eum omni iuriſdictione, & diſtrictu, & omnibus poſſeſſionibus pertinere, ita vt Epiſcopus, qui nunc eſt, & eius ſucceſſores in perpetuum habeant, & teneant Montem fortem, & omnes poſſeſſiones in eo, & eius curia, & pertinentia ſitas ad poſſeſſionem, & dominium Epiſcopale cum omnibus redditibus, & vtilitatibus, & præceptioni-

A ceptionibus, quæ poterant probabiliter
colligi ſaluo iure proprietariorum, collo-
norum percipiendorum in fine vnius cu-
iuſque anni retinendorum pro voluntate
Epiſcoporum, qui fuerint pro tempore re-
cipiendorum in prædicto loco cum iſta
penſione domorum, ararum, & cum a-
ctione, quæ fuerit actualis Epiſcopatui,
non interuiente gratia, vel pretio, ſeu pre-
cibus, quibus interuenientibus dicimus
conceſſiones etiam partiarijs collonis fa-
ctas instantia Magiſtratuum Veronæ, qui
fuerint pro tempore reuocandas, adhoc
vt omnes redditus, ſeu fructus, qui com-
mendabili cura, & exacta diligentia po-
tuerint redigi, ex Monte forte, & eius cu-
B ria, & pertinentia ſint in poſſeſſione, & po-
teſtate Epiſcoporum, reſponſum vtilitati-
bus Epiſcopatus Veronæ, & Romani Impe-
rij, pro redditibus, & fructibus, & commo-
ditatibus omnibus, quæ obueniebant Epi-
ſcopatui, & Imperio Romano, vel quæ
Epiſcopatus Veronæ & Romanus Impe-
rator habebant ex prædictis rebus locatis
in Leniaco, & eius curte, & pertinentia, ſa-
tisfactoris etiam pro vniuerſis ſerui. in Le-
niaco, & eius curte, & pertinentia ad Epi-
ſcopatum Veronæ pertinentibus, quos, &
hac die libertati donantos liberos, & ciues
Romanos cum omni eorum periculo, pro-
nunciamus, & ſancimus. Volumus etiam
& ſtatuimus compenſum commodum, &
C vtilitatem, quam habebat Epiſcopatus Ve-
ronæ, & Imperium Romanum ex prædictis
rebus locatis, & Monsſortis ita ſit perpe-
tuo Epiſcopatus Veronen. vt erant prædi-
ctę res locatæ, & ita habebant, & teneant
Epiſcopi Veronenſes in perpetuum, qui
fuerint pro tempore, vt habuerunt, & te-
nuerunt Epiſcopus qui nunc eſt, & eius prę
deceſſores prædictas res locatas in Lenia-
co, & eius curte, & pertinentia, adijcientes,
vt Epiſcopatus Veronæ, qui nunc eſt &
eius ſucceſſores in perpetuū nō poſſint alie-
nare quolibet modo, vel pignori, vel hy-
potechæ celebrare aliquid ex Monte forte
& eius pertinentia, nec vſum fructum, vel
vſum eiuſdem loci alicui concedere, vel
D aſſignare quouis modo ſupradictum eſt de
partiarijs collonis prædicto modo reci-
piendis, vel ponendi in eo, & ſi contra fa-
ctum fuerit Rectores Veronæ qui pro tem-
pore fuerint ſint aſtricti iuramento regi-
minis reuocare facta contra prædicta, vel
in fraudem eorum, & Epiſcopatum aſtrin-
gere, & dare operam, vt de iure, & domi-
nio, poteſtate Epiſcoporum Veronæ, qui
fuerint pro tempore non ſeparetur Mons
fortis, & eius pertinentia cum omnibus
ſuis redditibus, & commodibus, & ſaluo vt
Epiſcopi Veronæ, qui fuerint pro tempo-
re, cura, & prouiſione Magiſtratum Vero-
næ, debebeant releuare Commune, & Vni-
uerſitatem Leniaci ab omnibus oneribus

A & præſtationibus, quæ & imminebant, vel
impoſterum viderentur inducenda ex præ-
dictis rebus locatis, & eos indemnes red-
dere, & conſeruare ex redditibus Montis
forti, pro rata prætiorum, quæ exoluer
prædicta Vniuerſitas . . . . eius fir-
miter ſi prædicta locatio, quod Deus auer-
tat finiretur, & ad Epiſcopatum partim,
res locatæ redderent, Mons fortis, & ius cu-
ria, & pertinentia debeat deuenire in do-
minium, & poteſtatem Communis, & Vni-
uerſitatis Leniaci pro rata pretij, quæ re-
petitur præſtita à Commune Leniaci in
redemptione Montis fortis. Hoc facto pre-
dictus Dominus Azo Marchio Veronæ Po-
teſtas, & prædicti Conſules, & procura-
B tores ita vt dictum eſt ſtipulatione interue-
niente pro Communi Veronæ, prædictis
hominibus pro Commune Leniaci atten-
dere promiſerunt, loquellam intrandi te-
nutam ſupradictatum rerum locatarum
eis dederunt.
Item die x. inſtante Martio in Commu-
ni palatio Veronæ in præſentia D. Corradi-
ni, & D. Iſnardi Aſenelli, Franſeti cau. Ni-
groboni, Ioannis not. Petri de Scalis Ia-
cobini de' Rupeclara, Alberti de Bonadi-
eo, Leonaldi de D. Thebaldin de Naſſin-
guerra, & aliorum plurium, D. Azo Eſtenſe
ſis Marchio, Veronæ Poteſtas ad honorem
Dei, & B. Zenonis pro bono pacis præce-
pit illis de Leniaco, qui iurauerant, & pro-
C miſerunt Zenino Moſcano Communis Ve-
ronæ ſoluere, & dare illud, quod ipſe Mar-
chio præciperet, vt ſoluant. & dent maſſa-
rio ſupradicto, vel illis quibus delegatum
fuerit ſoluendum in redemptionem Mon-
tis fortis, & in redemptionem iuriſdictionis
& diſtrictus erimaniæ, & plenariæ, & cæte-
rorum in ſtatuto, & locatione determina-
tum ad Epiſcopatum, vel ad alios per Epi-
ſcopatum pertinentium in Leniaco, & eius
curte, & pertinentia xii. millia librarum
denariorum Veronenſium hinc ad Kalend.
Madij.
Item in Dei nomine anno Dominicæ
natiuitatis MCCVII. ind. x. tempore
D. Innocentij PP. III. & Philippi Regis
D dies x. inſt. April. in palatio D. Vgi Fer-
rarienſis Epiſcopi. Nos Vgo Ferrarien.
& P. Adrienſis Epiſcopi in mandatis a
D. Innocentio PP. recipientes ſi contra-
ctum, & permutationem de iuriſdictioni-
bus quarumdā terratū Epiſcopatus Vero-
næ videlicet Leniaci, & aliatum terrarum
determinatarum, & comprehenſatum in
illo contractu de facto illo, hactenus per-
tinentibus in rebus, ad res iuriſdictionis
ſpectantibus de Caſtro Montisfortis, &
eius pertinentijs, & honore, & diſtrictu
inter Adelardum Epiſcopum Veronæ, &
Azonem Marchionem Eſtenſem Poteſta-
tem Veronæ pro Communi Veronæ cele-
bratum, ſic celebratum vtilitati, & com-
modi-

nnditati Epiſcopatus Veronæ, & paci, & concordiæ ipſius ciuitatis Veronæ expedire videretur, liberam facultatem, & licentiam faciendi, & complendi prædictam permutationem vtrique parti auctoritate Apoſtolica tribueremus: habita diligenti examinatione, cognita tamen ex inſtrumento præfatæ permutationis modo, & proceſſu & celebratione competris, tum ex confeſſionibus prædictis præfati Epiſcopi, & Girardi Prioris S Georgij in Braida, & Magiſtri Lanfranchi Archipresbyteri eccleſiæ S. Petri de Caſtello, tum ex recepto iuramento ab Iſnardo cauſidico de Goizo, & ſuper animam ſuam & ſuper animam dicti Marchionis Poteſtatis Veronæ, & ſuper animam procuratorum S Zenonis de Spincaccijs, Aldrighetti de Leniazano, & Deſiderati de Caſtello, & ſuper animam Conſulum ſcil. Gerardi de Aduocatis, Venturæ Iudicis, Ioannis de palatio Botumieni, parabola eorum habita, & poſtea non reuocata ab eo præſtito quod per dictam permutationem, & contractum, quod conditio Epiſcopatus Veronæ efficitur, & redditur melior, & quod pax, & concordia in Verona inde conſequitur, licentiam & liberam facultatem faciendi, complendi prædictam permutationem & contractum vtrique parti, ſcilicet præfato Epiſcopo, & præfato Marchioni Poteſtati Veronæ, pro Communi ipſius Veronæ præſente Antenisio cau. ad eam dicto Epiſcopo Veronæ ad hoc procuratore conſtituto, auctoritate Apoſtolica tribuimus. Ad huius ſententiæ publicationem iſti fuerunt præſentes D. Iacobus Nate. Pater Ioan. S. Blaſij, Bart. D. Epiſcopi Ferrar. Gulielmus Rotuli, Iacobus Iacobi not. filius, Vitalianus eius frater, Marchesinus F. Marcheſini de Maijnardo, Cyprianus Ioannis de Aceta, Marchinus Pellipanis, Fabius Pecius, Ottelinus F. q. Maynardini de Maynardo, Mag. Pettus not. ciuitatis Ferrar. Bradinatius, & alij plures.

Item die octauo exeunte Aprili in Epiſcopali palatio Veronæ in præſentia Petri Iacobi, Magiſtri Caſtellini Archip. Plebis Inſulæ Parcaritiæ, Mag. Petri de Salezolis, Hentrauarſati de Monte Lambano, Caſtellini cau. D. Contadini de Maſio, Iſnardi de Gaizo, Iacobini de Ripaclara, Iacobini de Arteneſio, Zoraſchi cau. Acini de Brandis, Venturæ Conradi Tridentini, & aliosum plurium. Ibique Dominus Adelardus Dei gratia S. R. E. Cardinalis, Veronen. Epiſcopus habens rata decreta & ſtatuta facta per Dominum Azonem Marchionem Poteſtatem Veronæ de facto Montisſortis, & iuriſdictionis Leniaci, & aliorum iurium locatorum Vniuerſitati, & nuntijs, ſiue adminiſtratoribus Leniaci promittens pro ſe, & per ſuos ſucceſſores

A venturos Epiſcopus Veronen. Domino Azoni Marchioni de Eſte Poteſtati Veronæ ſtipulanti, recipienti nomine & Communis Leniaci, & Communis Veronæ habere, & tenere . . . . . . & obſeruare omnia, quæ ipſe Marchio ſtatuerat, & decreuerat indicendo quod Monsſortis eſt Epiſcopatus Veronæ, & in locandis iuriſdictionibus, & alijs determinatis in ipſis locationibus ſecundum tenorem inſtrumentorum confectorum per me Omnebonum not. de Burglo, & inueſtiuit eundem Marchionem recipientem inueſtituram pro Vniuerſitate Leniaci, & eius nomine de omnibus, & quibus ipſe Marchio prædictam Vniuerſitatem inueſtiuerat, eiſdem conditionibus, & pactis in dictis locationibus, & per ipſum Marchionem vice Communis Leniaci, & eius nomine poſſidere maniſeſtauit, & verſa vice præfatus Marchio tit. permutationis fecit dictam inueſtituram de Domino Epiſcopo recipiente pro Epiſcopatu Veronæ ad proprium de Monteforte, & eius curia, & pertinentia, & omnibus poſſeſſionibus, & territorijs ſitis in pertinentia Montisſortis cum omni honore & diſtrictu, & cum omnibus, quæ ad iuriſdictionem, diſtrictum pertinere cum venatione, & piſcatione, ſiluis, nemoribus, aquis, molendinis, placito, & thelonco, & publicis functionibus cum terris . . . . . . vineis, campis, pratis, paſcuis, ſalectis, ſanctionibus, rinis tam in montibus, quam in planitiebus, decimis, penſionibus, ſortatijs, & cum omnibus publicis obſequijs, & functionibus, & exactionibus, paludibus, alpibus, cum omnibus curtibus, ortis, atteis, & terris aratorijs, et cum omnibus integraliter pertinentibus, vel iacentibus in pertinentia Montisſortis, ſaluis in omnibus quæcunque expreſſa ſunt, et determinata in locationibus ſupradictis, et ſtatuto, et decreto ciuitatis Veronæ pro ſupradictis negotijs promulgatis, quæ omnia viciſſim prædicti Marchio, et Epiſcopus alter pro Epiſcopatu, alter pro Communio Veronæ in omnibus, et per omnia firmiter obſeruare in perpetuum per ſe, et ſuos ſucceſſores promiſſerunt, ſoluendo Epiſcopus, qui nunc eſt, et qui pro tempore fuerit illud ſodrum antiquum, et vſutolum, quod ſoluebat prædicta Vniuerſitas Imperatori cum ipſe Imperator intrat Italiam, et vadit Romam ad coronam recipiendam. Quam autem permutationem, et inueſtituram prædictus Dominus Azo Poteſtas Veronæ, et D. Ioan. de Spicatijs, et Aldrighettus de Liazario procuratores Veronæ pro Communi Veronæ, et Gerardus de Aduocatis, Ventura Cereſia, Bonumerius Ioan. de Palatio Conſules maiores pro ſupradicto Communi promiſerunt defendere . . . . et expedire ab omni

ni

ni homine de deſtrictu Veronæ.

Item die nono exeunte Iunio in communi palario Veronæ in præſenria D. Iſnardi cau. Thebaldi de ſpecia, Fizoli not. Ottonelli cauſ. de Tumba, et aliorum plurium. Ibique D. Armilius de Creſcentijs ſecit finem, et remiſſionem, et pactum de non petendo, et vtendo in manu D. Amanciſi cau. D. Poteſtatis Leniaci pro Communi Leniaci recipientis pro Vniuerſitare Leniaci, et habitaroribus, et conſortibus eiuſdem loci, qui nunc ſunt, vel in perpetuum erunt in Leniaco, & eius curte, & pertinentia, ac omni iure, & omni ratione, quam haber, vel alius pro qualicunque modo, tir. in iuriſdictione, & diſtrictu, ſodro, & arimania, & placitis, & theloneo, & redditibus, & publicis functionibus, & alijs ſuis coherentibus, vel ſupraſcriptis, aut alio earum pertinentibus ad Epiſcopatum Veronæ per priuilegia Romanorum Principum, ſeu Francorum, aut Longobardorum, vel Italiæ Regum in Leniaco, & eius diſtrictu, pertinentia, ſiue ſuper rebus, ſiue ſuper perſonis in terra, & aqua, planiciebus, ſyluis, & nemoribus imperando, & vetando, iu permittendo, & puniendo ita vt pertineat ad Commune, & Vniuerſiratem Leniaci omne ius, & omnis ratio, quam ipſe Vermilius, vel alius pro eo habuit, vel haber in prædictis; & nihil exinde remaneat in eo, vel alio pro eo, et promiſit per ſe, et ſuos ſucceſſores omnia ſupradicta obſeruare firmiter, nec in aliquo contra ſacere ex ſupradictis rebus in aliqua perſona; e renunciauit poſſeſſioni, et pro ea vice; et nomine Communis Leniaci dixir poſſidere. Item die ſupradicto in communi palatio Veronæ in præſentia D. Guaſchi cauſ. Bonaeutſi, Iachini, Zauaritij, et aliorum, Gabaldinus de Anglario eodem modo, et tenore reſutauit, et remiſit, et per omnia fecir vr ſuperius D. Vermilius fecerat & in ſupradicto cõtractu continetur, et dixit pro vr et D. Amarinus vice et nomine Cummunis Leniaci poſſidere.

Item die octauo exeunte Iunio in palatio Communis Veronæ in præſentia D. Io. de Speciarijs, D. Iſnardi de Garzo. Ioannis de bonis . . . not. et aliorum plurimorum. Dominus O. de Vicecomite Veronæ Poteſtas præcepit per ſacramentum D. Io. de Clanica, vt pro ſe, et Giſalberto eius ſrarre debeat refurare, et facere D. Amanino Poteſtari Leniaci ſecundum quod ſuperius D. Vermilius per omnia ſecerat, et promiſerat: qui vero D. Io. pro ſe, er ſuo ſracre D. Giſalberto reſutauit, et remiſit in manu dicti Amanini pro Communi Leniaci ſecundum quod in ſupradicto continetur per omnia, et promiſſionem ſecit eidem, quod dictus

A fratet habebit firmum, nec contrauenerit.

Item die ſupradicto in prædicto palatio Commun. Veronæ in præſentia D. Iſnardi cau. Nicolai de Capris, Bonſenioris not. Venturæ et aliorum. Dominus Omnebonus Iudex O. Poteſtatis Veronæ præcepit D. Petro de Lendenaria, vr reſutare debeat D. Amanino pro Commune Leniaci ſecundum quod continetur in ſupradicto contractu, qui D. Petrus ita refutauit et fecit in manu D. Amanini pro Communi Leniaci per omnia, ſecundum quod continetur, et dixit pro eo et vice Communis Leniaci poſſidere.

Item die 16. intrante Iulio in ſupradicto palatio Communis Veronæ in præſen-
B tia Iſnardi de Zaccarijs, Iacobini, et aliorum. Oſellus de Caſtello eodem modo refutauit, et finem ſecit in manu D. Amanini pro dicto Communi Leniaci, vt in ſupradicto contractu continetur. Item eodem die, & loco, in præſentia D. Iſnardi Aſnelli, Alberti de Aduocatis & aliorum D. Amadeus pro ſe reſutauit in manu D. Amanini pro dicto Communi Leniaci, & ita fecit, & per omnia vt in ſupradicto contractu continetur. Item eodem die, & loco in præſentia Amelli Pellegrini, Henrighetti not. & aliorum plurium Norandinus F. Othonis de Spilimberch eodem modo reſutauit, & fecit In manu D. Amanini pro Communi Leniaci, & ita fecit per
C omnia, vt In ſupradicto contractu continetur. Item eodem die, loco, & præſentia Amadei Aldigerini de Landetta, Pellegrini de Leniaco, & aliorum. Zambonus f. q. Stephani pro ſe, & ſuis fratribus, eodem modo reſutauit, & fecit in manu D. Amanini pro Communi Leniaci vt in ſupradicto contractu per omnia continetur. Thebaldinus de Magariſio fecit per omnia vr ſupradictum eſt in præſentia Aienelli Io. cau. Paſcificianus & Baneaminus pro ſe, & ſuis fratribus ad idem fecerunt per omnia ſecundum quod dictum eſt in manu dicti D. Amanini pro Communi ſupradicto, & promiſit ille Bancaminus ſub hipothe-
D ca rerum ſuarum D. Amanino pro Communi Leniaci, quod ſui frarres hanc fidem firmam habebunt, & contra non venient. Ventura, & Zalfrandinus fratres q. Zabaldini de Guidone de Clerico eodem modo reſutauerunt, & fecerunt in manu D. Amanini pro dicto Communi Leniaci, vt in contractu prædicto continetur per omnia in præſentia D. Conradini, Ioan. can. Thebaldini.

Item die 9. exeunte Iulio in Commun. palatio Veronæ in pub. Conſ. ipſius Ciuitatis in præſentia D. Conradini, D. Iſnardi Aſnelli, Venturæ, Amanini, Zaccarij not. Danielis procuratoris, & aliorum plurium D. O. ſup. Poteſtas Veronæ de-

voluntate, & conſ. procuratorum, & Conſulum & conſiliatorum Communis Veronæ ita ſtatuit, & decreuit dicens. Nos Odo Vicecomite Poteſtas Veronæ de voluntate, & conſilio Conſulum, procuratorum, & conſiliatorum Communis Veronæ ſtatutis Veronæ promulgatis pro facto Montisfortis, & iuriſdictionis, & conceſſionis factarum Vniuerſitati Leniaci, addicimus decernentes, ſi res locatæ, & conceſſæ prædictæ Vniuerſitati euincerentur cum ratione, prædictæ Vniuerſitati, & habitatoribus, & conſortibus ipſius loci, quod Monsfortis, & eius curia & pertinentia integraliter in omnibus & per omnia ita pertineat pro rata pretij ſolnti a dicta Vniuerſitate in poteſtatem, & dominium prædicti loci, vt eſt nunc in poteſtate, et dominio Epiſcopatus Veronæ, et Commune Veronæ teneatur Epiſcopatui reſarcire damnum quantum tantum res locatæ, et conceſſæ ſi fuerint euictæ arbitrio bonorum virorum fuerint æſtimatæ.

Ego Omnibonus not. D. Imp. Federici bis omnibus rogatus interſui & ſcripſi.

Alia permutatio ab Epiſcopo Adelardo cum Communi Veronenſi iuriſdictionis erimaniæ cum alijs bonis, habetur in libro ſtatutorum Communis Veronæ lib. 1. ca. XXIX. Marchione Azone Eſtenſe Poteſtate Veronæ exiſtente. Contractum, ſiue contractus, celebratum, ſeu celebratos factum, vel factos inter D. Adelardum Veronen. Epiſcopum pro Epiſcopatu Veronæ, et D. Azonem Eſtenſem Marchionem Poteſtatem Veronæ, et inter infraſcriptas villas, et homines, et Communia, ac Vniuerſitates infraſcriptarum villarum, ſeu aliquos eorumdem nomine pro eis ac dictum D. Azonem, et eius officiales pro Communi Veronæ ſuper iuriſdictione, imperio, honore, et diſtrictu erimaniæ, ſodro, et ſuper omnibus alijs, quæ in dicto contractu continentur; D. Poteſtas in omnibus, & per omnia integraliter prout ibi continetur attendat, & obſeruet, ac attendi, & obſeruari faciat, & firma teneat, & teneri faciat, & vt hoc ſemper in perpetuum inuiolabiliter obſeruetur operam det, nec patiatur, vel ſubſtineant quod aliquis de cætero exerceat aliquid ex prædictis in infraſcriptis locis, & eorum pertinentijs, vel perſonis, vel rebus ibidem nunc & in futurum exiſtentibus, vel commorantibus, quinimmo vetet Epiſcopis & omnibus alijs, excepto Communi Veronæ, & exceptis Communibus earum villarum, vti ibidem aliquid expredictis, etc. Villæ autem ſunt hæc Leniacua, Rupeclaria, Tomba, Canoua, Calderium, Terniacus, Marcenicus, Centrum, Montauтus, S. Georgina, & quæ aliæ villæ in dicto contractu, vel contractibus continentur, & hæc porta ſiue ſtatutum ſemper remanere, & eſſe debeat in portis ſiue ſtatutis Communis Veronæ.]

Adelardo etiam ſedente Otho Imp. 4. an. 1209. ad petitionem Bonauenturæ Eccleſiæ Cathedralis Theſaurarij ad inſtar aliorum Imperatorũ, Regumque Canonicis Veronenſibus omnia bona eorum, immunitateſque ſuo diplomate confirmauit. Datum per manum Vvalthi regalis aulæ prothonotarii in Caſtris apud lacum Benacci 14. Kal. ſeptemb. ind. 12. Incarnationis vero Dominicæ 1209. anno regni eius 12.

Anno 1211. Epiſcopatum Veronenſem Adelardum Card. adhuc adminiſtraſſe clare oſtendit documentum habitum in clauſtro Canonicæ per eumdem Adelardum Epiſcopum, & Norandinum, alioſque Canonicos ad fauorem cuiuſdam D. Caſtellani operis Maſſarij.

☞ Die Veneris ſexto exeunte menſe Nouemb. in clauſtro canonicæ in præſentia Bonenſegnæ. Ibique D. Bonus ſenior, Gezo presbyter, D. Viuianus, D. Norandinus, D. Vilielmus, D. Albertus, D. Thediſius, & D. Ioannes Canonici Maioris Veronenſis Eccleſiæ: Domini omnes dixerunt quod bene placebat ſibi quod D. Caſtellanus conuerſus operis eſſet maſſarius, & quod ipſe ſit inueſtitus illa maſſaria operis per Epiſcopatum & per maſſarios Canonicorum. Poſtea eadem die in capella Epiſcopatus in præſentia D. Bonſenioris, & presbyteri Gezonis, & D. Vilielmi Canon. presbyteri Can. S. Georgij a Domo & D. Ottolini eius fratris, M. Caſtellini, D. Thomaſij, Iordanij, & Iecomini not. Muſij . . . . . & aliorum Ibique D. Adelardus Dei gratia S. Rom. E. Card. & Veronen. Epiſcopus per Epiſcopatum, & D. Norandinus, & D. Albertus Canonici, & tunc maſſarij Communis Canonicæ per Capitulum Canonicæ inueſtiuere D. Caſtellanum conuerſum operis nominatim de maſſaria, & prælatura illius domus ita tamen vt in anno inantea ſit maſſarius, & prælatus illius domus, & in poſſeſſione pro Epiſcopatu & pro Capitulo Canonicæ. Actum eſt hoc anno 1211. ind. 15.

Ego Philippus ſac. palatij & D. Fed. Imp. not. interſui & inſtrumentum rogatus ſcripſi.

Cæterum poſt hunc annum 1211. nulla deinceps Adelardi Epiſcopi & Cardinalis neque in monumentis neque apud vllum quemquam extare vidi memoriam. Clare tamen habemus eidem in Epiſcopatu ſucceſſiſſe Norandinum in fine eiuſdem anni ex inſcriptione S. Mariæ Matris Domini extra Veronam poſita, quam mox

in

in Norandino exhibeam: vbi annnm Domini 1220. incidiſſe aſſeritur in octauum annum Pontificatus Norandini, & in quodam permutationis documento inter ipſum Norandinum, homineſque Porti, confecto anno 1217 Adelardus Epiſcopus quondam Veronenſis non ſemel enunciatur. Iam inde ante hunc annum Adelardus diem ſuum obierat. Panninus in chronic. rerum Veronen. ſcribit eum e viuis exceſſiſſe anno 1209. poſt quam ſediſſet in Veronenſi Cathedra annis 16. Ciacconus anno 1210. alij 1204. Libenter ſubſcripſiſſem Panuino, tanquam Eccleſiaſticarum rerum, ac patriæ peritiſſimo, ni forte occurriſſet ſupra relatum Adelardi documentum ſcriptum anno 1211. Menſe Nouembri, & Norandini ſucceſſoris, tum marmorea tabula, tum monumentum, quod exſcribam; & mea quidem ſenteutia Adelardus vel in ipſo anni 1211. exitu, vel ſequentis initio Veronæ mortalitatem exoluit. Verum cum Adelardi cadauer anno 1642. e marmoreo tumulo Eccleſiæ S. Zenonis, vbi humatum per tot ſæcula inglorium latitauerat mortalibus iterum effoſum apparuiſſet, noſtra non nihil vacillauic opinio, in ſepulchro namque inciſus repertus eſt lapis, ijſq e verbis inſcriptus, *Ann o Domini* 1225. *die* 24. *exeunte Auguſto Adelardus quondam Epiſcopus Veronenſis*, *&* *Card.* prima inquam facie videbatur Adelardum obijſſe an. 1225. ſed illud verbum *quondam* omnem mihi dubitationem ademit; indicat enim eo anno, ac die, eoq; in tumulo nouo fuiſſe recluſum, non tamen ipſo anno obijſſe, Adelardum, quod certe non tacuiſſet in ſcriptio. Porro Adelardi cadaueris inuentio poſteris per publicum inſtrumentum in hunc modum demandata eſt.

Inuentio Cadaueris olim Eminentiſſimi & Reuerendiſs. DD. Adelardi S.R.E. *Cardinalis & Epiſcopi Veronenſis*.

In nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti Amen.

☞ Anno Natiuitatis eiuſdem milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo ſecundo, die Martis VIII. Kal. Aprilis Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Vrbani diuina prouidentia Papæ Octaui anno decimo nono. In mei Notarij publici, teſtiumque infraſcriptorum adhæc ſpecialiter vocatorum præſentiam.

Maximorum nominis gloria Virorum, qui D. O. M. honori aſpirauerunt eundem corde colendo, & operibus mortalibus ad ipſum dirigendo, non permittit, aliorum inſtar obliuioni conſignari: verum ſicut immortali luce in Olympo ſic, & condigno in terris, fas eſt, vt honore proficiatur vt illud complcatur Dauidicum, *In memoria eius erit Iuſtus*. Id factum diebus noſtris conſpicitur. Cum ſiquidem in Maioris ſanctiſſimi Pontiſicis, & Martyris Zenonis Eccleſiæ huius Vrbis Veronen. ciuis, & Patroni monumentum quodam marmoreum ad Septentrionem, prope gradus quibus in ſacrarium tenditur a dextero maioris altaris latere exiſterer, in quo aliàs Miſſarum ſolemnia celebrata rumor affirmat, illudque multis ab hinc annis incuria temporum effectum ſit obſolerum. Per Illuſtris, ac Reuerendiſſimus D. D. Cozza Cottius I.V. D. Prothonotarius Apoſtolicus, Canonicus Archipresbyter Eccleſiæ Cathedralis Nobilis Veronenſis, & Vicentinus, poſt Pontificalem Prima dignitai, & in Venerabili Abbatia ſancti Zenonis pro Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo D. D. Victore Grimano Patritio Veneto Abbate Cherſi, & Oſſeri, Modij & Roſacij, & prædictæ ſancti Zenonis Abbatiæ perpetuo Comendatorio, Generalis Commiſſarius de hoc prius ab Admodum R. Patre D. Cherubino Lazarono Veneto eiuſdem Monaſterij Priore certioratus ac ſpecialiter requiſitus, percupiens quid Arca illa contineret marmorea intueri, eodem die, inſigni Dominicæ Incarnationis Anniuerſario a prandio vigeſimam circiter ſecundam horam vna cum Reuerendiſs. prędictæ Cathedralis Eccleſiæ Canonicis, nec non RR. Capellanis inſerius nominandis, ad dictam Baſilicam accedens, ante fores ei obuiã fecit ſupradictus P. Prior, magno comitatu, ipſam ingreſſus, ſacrũ in quo Chriſtus colitur miſterium humiliter adorauit. Surgens hinc iter ad dictum carpit tumulum. Sex pedibus huius longitudo. latitudo duobus pedibus, altitudo vero duobus pedibus continebatur: porro baſium ſuper quibus reſidebat altitudo erat vnciarum decem. Huius anterior pars cum ijs quoque, quę ad Boream, & ad Auſtrum ſpectant picturata calce cooperta, in medio crucem, ſicut mos eſt, & altaria conſici, quorum & forma præſefert, concernendum exhibet. Dum hæc fuerint a Reuerendiſs. D. D. Commiſſario coram in numeris vtriuſque ſexus, hiſq; potiſſimũ inferius teſtibus; ac a me infraſcrip. Not. & Cancel. fuſtibus interim a quibuſdam ad id vocatis operarijs marmorei tumuli operculum eleuatur, in quo humanum corpus, cuius pedes contra maius Altare, caput vero penes quod & lapis inſcriptus contra ſactarium cernitur, extractus ille eiuſdem Reuerendiſs. D.D. Commiſſarij mandato ex Arca à R.D. Ioanne Maria de Pelegrinis ex Cappellanis aſſiſtentibus vno, has omnium oculis legendas notas exhibuit.

† A. D. M. C. C.
XXV. DIE XIIII.
EXE. AVGVSTO
DNS. ADELARDVS
QNDA. EPS. V.
7. CAR.

Corpus deinde quam diligentiſſime perquiſitum ſtaturę proceræ porius cum pluuiali, ſtola, chrirotecis, ſandalijs, baneis ornarũ reperitur. Pluuiale, ac ſtola erãt operis auro intextis pretioſo chirotecæ ſericæ albæ, ſandalia, ac baniæ cotrupta, horumtantummodo ſuper integrum oſſa inter ſe connexa, fereque corruptis veſtimentis implicita, vt membrorum ordinem, ac ſitum, quam optime retinerent: quodque mirum eſt ſuauiter olerent. Obtulit idem Dominus capellanus eidem Reuerenedíſs. D.D. Commiſſario chirotecas ex ſuis locis deſumptas, in ijs adhuc ſanis reperta ſunt manuum, digitorumq; oſſa, & carnium, cineres in ſingulis ipſarum nodis diſpoſitæ. His ab eo, alijſque in tanti viri venerationem deoſculatis, necnon, & capite, cui dentes aliqui, ijdemq; ie integri inſerri conſpiciebantur. Cuncta denuo, denegato quoque paruo corporis fragmento Reuerendiſs. Canonico Roſino, licet ab eo ſumme efflagitato, locis ſuis diſponuntur. Fruſtrum tamen pluuialis à Reu. D. Capellano ſupradicto extrhaitur Reuerendiſs. D. D. Commiſſario conſignatur in huiuſce rei memoriam reſeruandum. His explicitis, inſcriptus lapis ſuo loco reponitur, reſeratur tumnlus, & deſuper vetuſtiſs. icon, quæ prius ibi duabus ſrylobatis ſuffulra cernebatur, denuo reſtituitur. Grarijs denique D. O. M. peractis, publicum hoc rogatus īnfraſcriptis coram teſtibus confeci inſtrumentum. Actum Veronæ in ſupradicta D. Zenonis maioris Baſilica, anno, indictione, die, menſe, & Ponrificatu, quibus ſup. præſentibus Reuerendiſs. D.D. Iacobo Roſino I. V. D. Prot. Apoſtolico ſq. per Illuſtris. D. Franciſci ex Abbatia in Policeni modo ciue Veronæ de Ponre Petræ, ac Marco Antonio Madio q. Nob. D Madij Patritio Veronen. de S. Petro Incarnario Canon. Cath. neq; non R.R. D.D. Ioſeph q. Sylueſtri de Sylueſtris, ac Ioanne Maria Pelegrino Capellanis, eodemque admodum R. Parre Priore, quo ſupra cum alijs ſuis monachis teſtibus, &c. Et ego Carol. fil. q. D. Franc. Libardi, &c.]

Veritas filia temporum, ſic nos de Adelardi Cardinalis obitu, ac ſepulturæ loco affirmare compellit, illum obijſſe an. 1211. vel initio ſeq. 1212. ſepultum in eccleſia S. Zenonis, anno ſui Præſularus vigeſimo quarto. A Lucio Tertio cooptatus fuerat Adelardus inter S. R. E. Cardinales ad titulum Sancti Marcelli, datuſque Epiſcopus Veronenſi Eccleſiæ a Clemente Tertio anno 1188. defuncto Riprando, & vt mos illorum temporum erat, titulum ſancti Marcelli amiſit, namque titulo carebant Cardinales illi, qui ad Epiſcopalem ſedem euchebuntur a Pontifice, & vniuerſalis Eccleſiæ Cardinales deinceps vocitabantur, qui vetuſtiſſimus mos ſub Clemente V. Auenione obſoleuit, titulumque Cardinalitium, & cathedrales hactenus S R.E. Cardinales in adminiſtrationem retinuere. Memini me obſeruauiſſe, Adelardum Cardinalem, antequam ad Veronenſem Cathedram ſublimaretur, ſe Adelardũ tit. S. Marcelli Presb. Card. Apoſtolicis bullis ſubſcripſiſſe, Veronenſem Eccleſiam inde adeptum Cardinalem S. R. E. & Veronenſem Epiſcopum, ſine titulo obſignaſſe in hæc verba. *Adelardus ſola diuina gratia S. R. E. Cardinalis, Veronæ humilis Epiſcopus*. Id etiam, in alijs contigiſſe legimus. Adelardo in titulo S. Marcelli ſucceſſit quidam Fidantius Presb. Card. ſub Celeſtino III. Pont. Ceterum non ſatis miror, cur Panuinus in chronic. poſt Adelardum Card. in Epiſcopali ſede Veronenſi ſteiiſſe Abundonem quendam anno. 1203. eidemque ſucceſſiſſe Noradinum anno 1213. ſcribat. Quemadmodum Peretus inter Epiſcopos, poſt Adelardum Vaiſredum reponat anno 1224. Rem ſaniori aliorum iudicio examinandam relinquo; ſat mihi eſt, quæ de Adelardo Cardinale omnium digniſſimo inueni, in medium proferre. Sub cuius præſulatu anno 1200. die 3. Maij Peregrinus ſecundus Patriarcha Aquileienſis Veronæ in Palatio Epiſcopali, & in ſacello D. Zenonis Canonicis Veronenſibus ea omnia confirmauit, quæ olim Peregrinus primus eius antecceſſor, alijque Patriarchæ ante illum confirmarunt. Id etiam egit paulo poſt anno ſcilicet 1207. die 3. Martij Valterius Patriarcha Peregrini ſucceſſor in eadem capella S. Zenonis vetera priuilegia prædeceſſorum, confirmando ac præcipue illud Rotaldi Epiſcopi ann. 809. Et Bertoldus eiuſdem Sedis Patriarcha an. 1220. 3. Martij apud S. Danielem prope locum Gardæ omnes, & ſingulas exemptiones, vetuſtaq; priuilegia tam ab Epiſcopis Veronenſibus, quam a Patriarchis, Canonicis Veronenſibus indulta, & iura eorundem tam ſuper eccleſijs, quam villis renouando ſolemni ſtipulatione confirmauit iiſdem fere verbis, quæ in Peregrini Primi documento continentur. Poſtremo hoc ipſo Adelardi anno Veronæ cœptum eſt ædificari cœnobiũ ſanctimonialium S. Mariæ Magdalenæ Ordinis S. Benedicti, accedente pia Veronenſium liberalitate. Lapis adhuc ſupra fores eiuſdem Eccleſiæ proloquitur ijs inſculptus verbis.

BONI-

BONIFACIVS
EX COMITIBVS SANCTI BONIFACII
PRAETOR VERONAE
TOTIVS VRBIS NOMINE
SEX SOLI
IVGERA AD AEDIFICANDVM
COENOBIVM
S. MARIAE MAGDALENAE
D. D. FONZANO CASTELLO
AEDITVO CVRATORE
CIↃ. CC. XI.

Huius monaſterij Moniales ſub Gregorio IX. anno 1227. relicta D Benedicti regula, Minorum inſtitutum ſuſceperunt, deinde accedente Capituli Veronenſis aſſenſu, ac vrbis auctoritate cœnobio S. Mariæ de Campo Martio vnitæ perpetuo fuerunt. Huius rei extat teſtimonium bullæ Clementis VI. Papæ. Dat. Auenioni 11. Kal. Iulij, Pontificatus 10. qui fuit Chriſti anno 1352. Huic monaſterio hodie cum laude præeſt nobilis Aquilina Cottia Veronenſis patritia.

77 NORANDINVS ex Canonico maioris eccleſiæ defuncto Adelardo Card. omnibus votis Epiſcopus ſuffectus eſt ann. 1212. vt liquet ex inſcriptione monaſterij S. Mariæ Matris Domini extra muros Veronæ iuxta caſtrum S. Felicis, in qua annum 1220 fuiſſe Norandini Pontificatus annum octauum apparet; inſcriptio eſt talis.

Anno Domini MCCXX.
Iudict. VIII.
incœptum eſt opus huius monaſterij in honorem
Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis
& præcipue S. Mariæ Matris Domini
ad cuius conſtructionem
D. Rodulphus Malauolta dedit DCCCC.
libras denariorum Veronen.
vt in omnibus fratrum, & ipſius memoria
haberetur,
& aliorum bonorum, quæ in eodem
monaſterio perpetuis temporibus fierent;

A *particeps fieri mereretur;*
quicumque, & legerit oret pro eo
Acta ſunt hæc tempore Honorij III.
Papæ
Pont. vero ſui anno IIII.
imperante Federico Secundo anno I.
Præſidente Eccleſiæ Veronæ Norandino
anno VIII.
ordini fratrum Priore fratre Dominico
Hiſpano magiſtro fungente.
Regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto cui
honor, & gloria in ſecula ſeculorum.
Fratres vero
B *venerunt habitare S. Anaſtaſiam*
MCCXL.

Deſtructum fuit hocce cœnobium S. Mariæ matris Domini ann. 1517. iamdiu Dominicani fratres intra vrbem recepti, nobile aliud monaſterium apud S.Anaſtaſiam exædificarunt an. 1260. In bonum itaque omen Norandinus D.Dominici ſodales benigne recepit, qui in omni vitæ ſanctimonia fructus mellifluos Veronæ pro tempore attulerunt, quorum vnus præ multis effulxit S.Petrus Martyr patria Veronenſis, hæreticorum malleus, Veronæ decus, & ornamentum cuius egregia facinora recenſentur in eius vita apud Surium, alioſque ſanctorum vitæ ſcriptores.

C Hoc ipſo anno 1217. Norandinus cum hominibus Portus per Fulcherium de Fulcone litem cum aſſenſu Veronenſium Canonicorum ademit. Publicum monumentum, quod ſupra exhibendum promiſimus, hic ad verbum ex Veronenſis vrbis tabulario, libenter damus, cum in eo plura ſcitu digniſſima recenſeantur, & non ſemel Adelardi Epiſcopi Norandini prædeceſſoris, iam prædefuncti mentio habeatur,

In nomine Dei viui Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

D Anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo ſeptimo intrante Auguſto in Verona di . . . . . . D. Iacobini de Ripa clara, D. Riprendini de Olderico Spar. D. Gerdi de Aduocatis. D. Ioannes de Leniaco, D. Bonacurrij de Hennerardo, D. Bartholomæi de Broylo, D.Alberti de Porto D. Gerrardi de Manrixio, D. Henrici de Follo cauſidicorum, Henuerardi, Bonafidei, Portoximi, Matthæi Inſulani, Vbertini Gerardi, Venturæ, Bonauiſæ, Iacobini, Bertini, Fundi. Luxiani, Monranci, Notariorum, D. Creſcentini de Creſcentijs, D.Bonizamilli de Creſcentijs, D. Balduini de Rozone Iudicis, & aliorum multorum teſtium rogatorum.

Coram Domino Folchirio Fulcino de Arco Iudice

Iudice, & D. Bartbol. de Vicecomite eſtimatoribus ordinatis, & conſtitutis pro Communi Veronæ ad contractum de bonis eccleſiarum confirmandum tempore D. Azolini de Pertegonis de Bononia poteſtatis Veronæ.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis. Amen.

Cum diu lis, & controuerſia inter Dominum Norandinum Venerabilem Veronæ Epiſcopum pro Veronæ Epiſcopatu, & Matthæum eiuſdem Epiſcopi ac Epiſcopatus ſindicum, actorem, procuratorem, & nuncium pro eodem Epiſcopo, & Epiſcopatu ex vna parte. Et inter Commune & Vniuerſitatem, Porti, & eius ſindicos, Vbertum Notarium, & Portum de Gualfrado pro Communi, & Vniuerſitate Porti ex altera foret agitata, in qua lite talis, vt inferius legitur a parte prænominati venerabilis Epiſcopi, & Epiſcopatus porrectus fuerat libellus.

Ego Matthæus ſindicus, & procurator Domini Norandini Dei gratia ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ, & Epiſcopatus pro ipſo Domino Epiſcopo Veronæ conqueror de Communi, & Vniuerſitate Porti de Alberto notario, ſindico, & procuratore Communis, & Vniuerſitatis pro ipſo Communi, & Vniuerſitate cum iniiſſet contractum cum D. Adelardo quondam Epiſcopo Veronæ, ſuper iuriſdictione, honore, diſtrictu, & adulturo, quod vulgo plebania nuncupatur, & ctimaria, & fodro porti ciuſque curtis, & pertinentiæ, & de iure habebat in Derota, & de iure, & iuriſdictione, & diſtrictu, & honore, & adulturo, quæ vulgo plebania nuncupatur, & fodro, quod qui & quæ habebat M. S. Petro in Ceredo, & de fictis, & decimis, tam præſentium, quam futurorum prædictorum locorum, & rerum de vaſſallis, quæ habebat in Porto, & eius curia, & in ſancto Petro in Ceredo, & ſuper cæteris omnibus rebus, quæ continentur in inſtrumento ſcripto manu Bernardini notarij, & ſcripto per Bonumſignum, & Omnibonum, & & Radolphinum notarios, & inueſtituram de ipſis rebus recepiſſe ſub præſtatione centum modiorum frumenti currentium tempore initi contractus, ſuper quo quidem contractu dicto Epiſcopum læſum, & deceptum, vltra dimidium iuſtæ penſionis, ſeu mercedis ſiue præſtationis, vnde rogo vos, vt dictum contractum nullum fuiſſe, & de iure non tenuiſſe nec tenere veſtra ſententia pronuncietis, & ſi quid eſt vel fuit ipſam infringatis, & veſtra ſentētia irritata deducatis, & reſcindatis vel ſaltem iure ſingulari Epiſcopus, & Epiſcopatus læſus eſt in dicto contractu, ipſum Epiſcopatum aduerſus dictum contractum in integrū reſtituatis, & prædicto contractu reciſo, irritato tunc Communi, vel ſingulis, vel nullo prorſus prædicta omnia pro Epiſcopatu, & ipſi Epiſcopatui teſtitui faciatis, & dictum Albertum pro Communi Porti, & ipſum Commune in reſtitutionem prædictarum rerum condemnetis, & prædicta omnia ad Epiſcopatum pertinere pronuncietis, proponens rei conditione vtilem, & directam, & conditione certi, & conditione ex lege, & legibus, & actione præſcriptis verbis, & actione in factum actione locati, & conditione . . . . & conditione ſine cauſa, vel ex iniuſta cau. ſa, & ex conditione ex ſacris canonibus, & re aſſeſſoriæ, & officium iudicis, & omnia iura in prædicto Epiſcopatu, & ipſi Epiſcopatui competentia ſaluo iure addendi, minuendi, corrigendi, &c. Dicebat enim dictus Dominus Epiſcopus, prænominatus Matthæus pro Epiſcopatu Veronæ iuriſdictionem, & diſtrictū, & honorem, & plebaniam, quæ ad Vltrin. vulgo nucupatur villæ Porti, & eius curiæ, atque pertinentiæ, ſancti Petri in Cereo, & eius curiæ, & pertinentiæ, & Derot. & hominum in prædictis locis nunc, vel in futurum habitantium ad Veronenſem Epiſcopatum, ſeu Epiſcopum, & per hoc ad ipſum Dominum Norandinum Veronæ Epiſcopum, & eius Epiſcopatum pertinere fore, aſſerendo prædictorum locorum homines præ entes, vel futuros, remaniam Epiſcopatus fodri, albergarias annexa, recæpta, fictum pro caſtro Porti atque pro Derota debere præſtare, ac bona debere componere, & emendare ſine ſolutione. Dicebant eum Epiſcopatum in communibus locis villæ, & vniuerſitatis, ac hominum Porti, & ſancti Petri in Ceredo, & Derota, & ius tenendi, & exercendi placitum generaliter, & ius in . . . . puniendarum, & multa alia iura, necnon, & conditiones in prænominata villa Porti, & eius curia ſeu pertinentia, & in ſancto Petro in Cereo, & eius curia, ſeu pertinentia, & in Derota, & in omnibus in prædictis locis habitantibus, ſeu habitaturis habere, allegando generaliter omnia iura, quæ in prædictis locis, & hominibus vnquam ad ipſum pertinuerint, vel pertinere poſſent ad dictum Epiſcopatum, & ad dictum Epiſcopum pro Epiſcopatu pertinere, ac ſpectare, & prædictum Commune, & homines de Porto, & Vniuerſitate in caſum ſuccumbere debere, & in prædictis omnibus debere condemnari, nō obſtante locatione de prædictis rebus ab Epiſcopo quondam Adelardo communi, & hominibus Porti. Quam locationem ipſe Dominus Epiſcopus, & Matthæus ſindicus aſſerebant ipſo iure non tenere, & ſi tenere tamen in enormis deceptionis tenere debeat irritari, vel ad nihilum reduci, vel eccleſia ſcilicet Epiſcopatus debeat in integrum iure ſingulari, vel ſaltem iure communi reſtitui.

Ex

Ex aduerſo Bortùs de Gualſrido ſindicus Communis, & Vniuerſitatis, ac hominum Porti pro ipſo Communi, & Vniuerſitate, ac hominibus, nihil de prædictis ad Epiſcopatum prædictum, vel Dominum Epiſcopum pertinere confitebatur, imo prædicta omnia, ab antiquis retro temporibus, & conceſſionibus Communi Porti factis ad ipſum Commune Porti pertinuiſſe, & pertinere dicebat, & nihil de prædictis ad Epiſcopatum pertinuiſſe aſſerebat. Imo penitus inficiebatur allegando etiam, quod ſi prædictæ res, ſeu iura, vel alia quod de prædictis ad Epiſcopatuum pertinuit, integraliter omnia ex contractu locationis ab Epiſcopo quondam Adelardo Commun. Porti facta, ad prædictum Commune Porti pertinere. Quin contractum omni modo de iure tenere, nec irritandum, vel reſcindendum, vel Eccleſiam, vel Epiſcopatum reſtituendum vlla ratione fore Communi Porti, & eius ſindicus firmiter allegabant.

Cum hæc & alia multa pro vtraque parte allegarentur, & teſtes poſt litis conteſtationem ab vtraque parte forent producti, & cauſa partes nomine tranſactionis in Dominum Henricum Cauſidicum de Porto, & D. Balduinum Cauſidicum de Scalis, de prædictis omnibus eorum appendicijs, ſiue redditibus, & prouentibus ſe commiſiſſent, ſeu compromiſiſſent, tandem ex præcepto, & voluntare ſcriptorum arbitrorum, ſeu arbitratorum ad hoc, vt prædicta omnia in Commune, & Vniuerſitatem, & homines Porti debebeant peruenire, & apud ipſum Commune. & Vniuerſitatem, & homines prædictæ villæ Porti, perpetuo reſidere, hoc etiam expreſſim acto, & dicto nunc dictum Dominum Norandinum Epiſcopum, & Dominum Azolinum de Pertegonis de Bononia Poteſtatem Veronæ, & Commune Porti, & eius ſindicum Portum de Gualfrado, quod dicta omnia debebeant, & poſſint dari, & concedi ab eodem Domino Azzolino Communi, & Vniuerſitati, & hominibus Porti & eorum ſindico ſecundum quod ſindico Communis Porti de forma contractus placuerit, & valeat, & teneat datio, & conceſſio, etiamſi per Dominum Azzolinum ſolum facta fuerit, ac ſi per totum Commune Veronæ facta foret. Prænominatus Dominus Norandinus Veronæ Epiſcopus vice, & nomine Epiſcopatus Veronæ, & pro ipſo Epiſcopatu, præſentibus, & expreſſim conſentientibus, & laudantibus magiſtro Alberto maioris Eccleſiæ Veronæ Archipresbytero, & Domino Boniſegno, Domino Erzone, Domino Stephano, Domino Magiſtro Maſetto, Domino Contado presbyteris Canonicis, Domino Magiſtro Angelino, Domino Viuiano, Domino Fino, Domino Balzenello cantore, Domino Gulielmo,

A
Domino Henrico, D. Valeriano D. Iſnardo, D. Tudiſio, D. Ioanne, atque D. Conſtantino, ſcilicet Canonicis eiuſdem maioris Eccleſiæ, & præſentibus, & expreſſim conſentientibus, & laudantibus. D. Riprando Abbate Monaſterij ſancti Zenonis, D. Marcheſio Abbate monaſterij ſanctæ Mariæ in Organo, D. Iſnardo Abbate monaſterij ſancti Nazarij, D. Morando Præpoſito S. Georgij, D. Lanfranco Archipresbytero ſancti Petri in caſtello Congregationis intrinſecæ, Domino Gulielmo Canonico præfato S. Laurentij, D. Armano Ar. plebis Ridæ claræ, D. Mauro Ar. Eccleſiæ Valegij, D. Magiſtro Caſtellino Ar. Eccleſiæ Inſulæ Porcaricriæ, D. Presbytero Iacobo
B
. . . eccleſiæ S. Proculi, D. Presbytero Ioanne Ar. Villæfranchæ, Magiſtro Magnino nuncio, & procuratore eccleſiæ Gardæ, vt dicebatur, D. Bonifatio de Runco clerico, & nuncio eccleſiæ Runcti, D. Alberto eccleſiæ Porti, D. Magiſtro Bonino Ar. eccleſiæ Ciliani, D. Rambaldo Ar. eccleſiæ S. Floriani, D. Adelardo Ar. eccleſiæ ſancti Zotzi, D. Carlaſar o Ar. eccleſiæ Grezzanæ, D. Magiſtro Pelegrino Ar. eccleſiæ Nigrarij, D. Guarnerio Ar. eccleſiæ Ceretæ, D. Presbytero Gorlamino nuncio plebis Leniaci, D. Gogione Ar. eccleſiæ Opedani, D. Guarſendico Ar. plebis Bodolini, D. Mirabelto Ar. plebis
C
Nogariæ, Magiſtro Petro Ar. eccleſiæ Sanctorum Apoſtolorum, D. Bartholomæo prælato eccleſiæ de Lauagno, D. Stephano Ar. plebis Erglatij, D. presbytero Gogo Ar. plebis S. Stephani, Magiſtro Benteregna nuncio plebis Inſulæ, vt dicebatur, Guerigo nuntio plebis Tumbæ, vt dicebatur, D. Ottone nuncio plebis Sandrei, vt dicebatur, Presbytero Peregrino nuncio plebis Trecenzoli, vt dicebatur, D. Omnibono Ar Boſſoleighi, D. Ventura Ar. plebis Palazzoli, D. Ar. Mezzanatum, D. Adam Ar. plebis Montiſaurei, D. Auguſtino plebis S. Ioannis in Valle, D. Grezzo nuncio monaſterij Maguzani, vt dicebatur, Presbytero
D
Gosberto prælato eccleſiæ S. Quirici, D. Abraam Ar. plebis Illatij, D Cagolo nuncio Abbatis Calaunæ pro ipſo monaſterio vt dicebatur, Presbytero Thebaldo prælato eccleſiæ S. Thomæ, D. Gumpo Ar. plebis Caprini. Et præſentibus, & expreſſim conſentientibus, & laudatibus infraſcriptis capellanis, videlicet. Presbytero Ioanne eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum, Presbytero Iacobo eiuſdem eccleſiæ, Alberto de Molis eiuſdem eccleſiæ clerico, Morando clerico eccleſiæ S. Laurentij, Presbytero Blaſid eccleſiæ S. Celilæ Presbytero Alberto einſdem eccleſiæ, Magiſtro Magnino prælato eccleſiæ S. Petri a monaſterio, & Rodulphino clerico eiuſdem eccleſiæ, D. Compagnone clerico eccleſiæ S. Sebaſtiani, Presbytero Dominico eccleſiæ collegiare ſancti Ioan-

cti Ioannis in valle, Gulielmo de Montebello,& Toto, clericis eiuſdem eccleſiæ, Domino presbytero Nicolao eccleſiæ ſancti Simonis presbytero, Ottone eccleſiæ ſancti Ioannis ad Forum; Magiſtro Albrico & Craſſo clericis illius eccleſiæ, presbytero Nigro eccleſiæ ſancti Andreæ, presbytero Lippoldo eccleſiæ ſancti Ioannis ad Fontes; presbytero Thebaldo eccleſiæ ſancti Saluatoris ad Tregnanum, presbytero Boniſacio eccleſiæ ſancti Tomaſij, Magiſtro Iacobo de ſancto Iuſto: Domino Omnibono clerico monaſterij ſancti Zenonis protoclerico eccleſiæ ſancti petri in Caſtello, Magiſtro Viuiano Canonico ſancti Georgij. Domino Viſinello clerico eccleſiæ Albareti, Domino Boniſacio clerico eccleſiæ ſancti Quirici, Magiſtro Marco clerico plebis Illaſij, presbytero Guizzamano monaſterij ſancti Nazarij, Domino Ventura clerico eiuſdem monaſterij, Domino Ma nardo clerico eccleſiæ de Caſalarno, Domino Vliuerio clerico eccleſiæ Ceretæ.

Et præſentibus, & expreſſim conſentientibus, & laudantibus Vaſallis ipſius Epiſcopi, & Epiſcopatus videlicet Domino Bartholomæo de Paule, Domino Ottone de Marcio peracino F. Domini Bernimi pro ſe, & ſuo patre Domino Guerrio Monzambano, Domino Bonſigino de Sacchettis pro Domino Capanoxio ſuo fratre, Domino Carnolo de Gabo Baſſetta, Domino Sindico Oderico de Vicecomite, Domino Vbicino de Domino Adelardo, Domino Bonauiſio de Monzambano, Domino Ezelini de Alcherio, Domino Gicanzetto de Creſcentijs, Domino Aldo de Tingonis, Domino Gualnano de Turriſendis, Domino Virido de Valegio, Domino Iſnardino de Domino Riprandino de Carcere, Domino To..tinello de Leudenaria, Domino Carraluſilli de Guſſoleno. Domino Falſegnote turore nepotis ſui vt dicebatur pro Domino Alcherio de Tanello, Domino Pecorario de Mercaro nouo, Domino Bartholomeo de Broylo Cauſidico, Domino Odotico de Falconetto, Domino Tanuſio de Monzabauo, Domino Thebaldo de Canraforo, Domino Ioanne de Clauiga confitendo etiam & dicendo, & aſſerendo, & proteſtando dictus Dominus Epiſcopus & prædicti omnes Abbates & Canonici, Archipresbyteri, Prælati eccleſiæ, & eccleſiarum nuntij, atque vaſalli Epiſcopi & Epiſcopatus ſupraſcripti, quod iſte contractus & omnia quæ hic formantur, augentur, & fuerint ad vtilitatem & in vtilitate & profictu Epiſcopatus Veronæ . . . non ad eius detrimentum, vel læſionem: & quod vtilis eſt Epiſcopatui taliter . . . . de contractu remanere tranſigendo cum Communi, Vniuerſitate, & hominibus Porti, & cum Porto

A de Gualſtado ſindico, actore & procuratore Communis, Vniuerſitatis, & hominum Porti, pro ipſo Communi, & Vniuerſitate, & hominibus accipiendo ab ipſo Communi & Vniuerſitate & hominibus Porti, & a dicto Porto ſindico, pro dicto Communi, & Vniuerſitate & hominibus magnam pecuniæ quantitatem videlicet quindecim millia librarum denariorum Veronenſium, quam pecuniam totam dictus Dominus Epiſcopus ſibi datam, & ſolutam Epiſcopatus nomine a dicta Vniuerſitate, & Communi, & hominibus & eorum ſindico prædicto confeſſus fuit, & etiam totam in ſe habere dixit, & exceptioni non numeratæ pecuniæ & ſpei futuræ numerationis, donationis renuntiæ tecipiendo ius decimationis & decimæ noualia a Domino Adelardo 4. quondam Veronæ Epiſcopo, Communi Porti conceſſum nomine tranſactionis & boni concordij refutauit, dedit, tradidit, ceſſit, mandauit, atque conceſſit, Communi Veronæ, & Domino Azzolino ſupraſcripto Poteſtati Veronæ recipienti pro Communi Veronæ omne imperium merum, & miſtum, omnem iuriſdictionem, omnem diſtrictum omnem honorem, omnem plebaniam, ſiue adulterium, omnem ſodrum, omnes albergarias, omnia amixeta, omnia recepta, omnem eremaniam Villæ Porti, & eius curiæ & pertinentiæ, ſiue territorij, & ſancti Petri in Cereo, & eius curia ſiue pertinentia, & territorij, nec non & Derotæ & omnium hominum nunc, vel in futurum perpetuo in ſupraſcriptis omnibus locis habitantium omnes vaſallos, qui habent feuda in Porto, & eius curis, & pertinentia, & in ſancto Petro in Cereo & eius curia & pertinentia, & in Derota & eorum feuda, & feudorum, & vaſſalorum iura, & actiones, ſeu rationes, & integraliter omnia quæ ad dicta feuda, & vaſallos pertinent, exceptis & in ſe retentis vaſallis, qui ſunt vaſalli pro terrautico, decima, & non in eo qui ſunt vaſalli pro aliqua alia re, vel aliquo alio iure, qui vaſalli, ſiue ſint territorij Porti, ſiue non, ſiue non Communis Porti eſſe debeant, vt omnem fictum caſtri Porti, & Derotæ & omne ius quod in dictis caſtris Derotæ & eorum fictis Epiſcopatus Veronæ habet, vel aliquo modo ſe. tempore habere poſſet, et omne ius Epiſcopi imponendi, vel inducendi, ſeu exigendi, et omne ius mulctandi, omne ius tenendi, et exercendi placitum, generaliter omne ius inuaſionum puniendarum, omnem exactionem, omnes redditus, omnes publicas functiones, et exactiones, et omnes . . . ſiue vigilias, et omnia iura prædictis coherentia, vel e prædictis deſcendentia, et omnes conditiones, et omnia iura, qui, et quæ Epiſcopatus Veronæ habet, vel aliquo

quo modo, vel tempore habere poſſet, et
qui, et quæ ad Epiſcopatum Veronæ, vel
ad imperium pertinuerunt, vel pertinere
potuerint, vel aliquo modo in antea tem-
pore pertinere poſſent in villa, et loco
Porti, et eius curia, et pertinentia, ac
territorio, et in ſancto Petro in Cereo et
eius curia, et pertinentia, ſine territorio
Aquæ derotæ, tam in terra, quam in aquis,
et in homines, ſeu ſuper homines in ipſis
locis habitantes, vel qui pro temporibus
ibi ſuturum habitabunt, ſiue per priuile-
gia, vel conceſſiones, aut dationes Roma-
norum, ſeu Francorum, vel Longobardo-
rum, vel Italicorum Regum, aut vſu, vel
conſuetudine, vel aliquo alio iure, vel mo-
do, ſiue ratione: et ſpe in fictum, et ius
ficti centum modiorum frumenti, quod
Commune et homines Porti ex contractu
locationis eiſdem Communi et hominibus
per dictum *Adelardum quondam Veronæ
Epiſcopum* ſactæ annuatim pro prædictis
rebus date tenebantur.

Conſtituens Commune Veronæ & ip-
ſum Dominum Azolinum Poteſtatem Ve-
ronæ pro Communi Veronæ omnium
prædictarum rerum, ſeu rationum, vel
iurium, et integraliter de omnibus, quæ
ſuperius dicta, & nominata ſpecialiter,
vel generaliter ſunt, poſſeſſorem & do-
minum, ita quod nullum dominium vel
quaſi dominium, vel aliquot ius directum,
vel vtile in dictum dominum Epiſcopum,
vel Epiſcopatum remaneat, vel remanere
poſſit, vel debeat in prædictis omnibus
Communi Veronæ refutatis, datis, tradi-
tis, ceſſis, mandatis; ſiue conceſſis. Fecit
etiam atque conſtituit dictus Dominus
Norandinus Epiſcopus pro Epiſcopatu
Veronæ dictum Dominum Poteſtatem
Veronæ pro Communi Veronæ procurato-
rem in omnibus ſuperius dictis tanquam
in rem ſuam perpætuo, dans, cedens,
mandans, ſiue concedens Communi Ve-
ronæ & Domino Azolino pro eo omne
ius, omnes actiones & rationes, quæ, &
quas Epiſcopatus Veronæ in ſupraſcriptis
omnibus habet, vel aliquo tempore vn-
quam habere poſſet, ita quod hanc procu-
rationem, ſiue hoc mandatum, & omnia
ea, quæ ſuperius dicta ſunt, ei, vel ali-
cui ſucceſſorum eius reuocare nunquam
liceat & per dictum Commune Veronæ
ac per dictum Poteſtatem nomine & vice
dicti Communis idem Dominus Epiſco-
pus nomine & vice dicti Epiſcopatus om-
nia prædicta poſſidere, & tenere, & quaſi
poſſidere, & quaſi tenere confeſſus, &
manifeſtatus fuit & Domine Poteſtas no-
mine vice Communis Veronæ .. dicto
Communi ſuam authoritatem, non ob-
ſtante aliqua lege, vel vſu ingrediendi,
& intrandi, ſiue accipiendi poſſeſſionem,
& tenutam, vel quaſi poſſeſſionem, vel

A quaſi tenutam omnium prædictorum, &
licentiam ſiue parabolam dedit, ita vt in
omnibus, & per omnia, tam in exercitijs
ciuilium . . . eorum, quam cognitioni-
bus correctionibus criminalium . . . . .
& in impoſitionibus pœnarum, & mul-
ctarum, & in omnibus actionibus ſæpe-
dictorum iurium, & imperando, vetan-
do, permittendo, ſeu puniendo, & ge-
neraliter in omnibus, quæ ad imperium
merum, vel mixtum, iuriſdictionem,
diſtrictum, & honorem in prædictis lo-
cis, & in hominibus, & vaſallis pertinent,
vel aliquo iure, vel modo quouis ingenio
pertinere vnquam poſſit ſolum Commune
B Veronæ, vel Commune Porti poſt dona-
tionem Domino Azzolino ei. vel eius
ſindico ſactam generaliter liberam, &
pleniſſimam habeat poteſtatem, & domi-
nium, non remanente ad Epiſcopatum,
vel apud aliquam aliam perſonam ma-
gnam, vel paruam mero, vel mixto impe-
rio, vel iuriſdictione aliqua diſtrictu, vel
honore, ſeu exactione prædictorum iu-
rium, & impoſitione bannorum, pœna-
rum, mulctarum, vel exercitio prædicto-
rum, vel etiam aliquid de prædictis, nec
etiam vaſallis, ſaluo iure Communis Ve-
ronæ in eo quod ante dationem a Do-
mino Epiſcopo Communi Veronæ non
C remanente imperio, vel iuriſdictione
in aliqua perſona factæ, & in homines,
& ſuper homines a Commune ac Vniuer-
ſitate Porti & ſancti Petri in Cereo & De-
rota habeat, vel habere conſuerat. Hoc
vnum inter contrahentes intellecto, & di-
cto, quod vbi ſuperius dictum eſt, quod
omne imperium, vel mixtum, merum,
& omne quod ipſum pertinet, vel perti-
nere poſſet, debeat eſſe Communis Ve-
ronæ, non remanente imperio, vel iu-
riſdictione in aliqua perſona magnam, vel
paruam, intelligetur de his, quæ aliquo
modo vel quouis ingenio in alium trans-
ferri, mandari . . . concedi, dari, con-
ferri, & delegari poſſint. De Appellatio-
D nibus autem id ſeruari debeat, quod in
alijs appellationibus Ciuitatis Veronæ ſer-
uabitur, dummodo Dominus Epiſcopus
præſens, vel aliquis ſucceſſorum eius . . .
vel noua acquiſitione, vel in veſtitura
de dictis appellationibus cognoſcere per
ſe, vel per alium non poſſit, nec debeat.
Verum ſi aliquis a Rectore Porti ſe ad Im-
peratorem appellauerit, & Imperator per
ſe vel alium, Epiſcopo excepto, vel exce-
pto Epiſcopatu, de ea appellatione cogno-
uerit, propter hoc Epiſcopatus in pœnam
non cadat, vel ad intereſſe, vel ad aliquid
non teneatur pactum ſuper hoc, & per ſti-
pulationem præmiſſam, iam dictus Do-
minus Norandinus Veronæ Epiſcopus pro
Epiſcopatu Veronæ, dicto Domino Azoli-
no Poteſtati Veronæ paciſcenti, & ſtipu-
lanti

Gualfrido ſindico actori, & procuratori Commnnis & hominum Porti ſtipulanti vice & nomine Commnnis & hominum Porti conceſſum eſt aliquid de eorum feudis quos habet in Porto aliqua perſona excepto Communi Porti, vel Communi Veronæ, pro vt ſuperius dictum eſt. Item quod nullum factam habet de alienatione vel datam ſeu refutationem, nec aliqua . . . in aliquam perſonam vel perſonas paruam, vel magnam de aliquo ex prædictis Communi Veronæ datis, ceſſis, mandatis, refutatis, conceſſis, nec in Communi Veronæ, & ſi factum repetitur pœna infraſcripta emendabit, & Commune, & homines Porti indemnes conſeruare promiſit. Conuentum inſuper inter contrahentes & per ſtipulationem inter eos firmatum fuit, quod de ſupradictis quindecim mille libris, mille libræ debeant poni, & collocari, & dari a dicto Domino Epiſcopo, vel ab eius ſucceſſores, ſeu ſucceſſoribus in acquiſitionem prædictarum vel aliarum rerum immobilium, ſiue dannorum, vel iurium ad hos redditus, ſiue fructus qui commendabili cura, & exacta diligentia, vel alio modo poterint, exceptis vel acquiſitis ex prædicta . . . redigi ſiue fuerint redditi ſint in poſſeſſione, & poteſtate Epiſcoporum reſponſuris vtilitatibus Epiſcopatus Veronæ, & Romani imperij ſiue Regni pro redditibus & fructibus, & commoditatibus Epiſcopatui, & Imperio, & Regno ex rebus conceſſis Communi Veronæ, vel Communi, & hominibus Porti, aut ex ſuperius omnibus ſpecialiter, vel generaliter nominatis prouenientibus, vel quod Epiſcopatus Veronæ, aut Imperium Romanum, vel Rex precipiebant, percipere, & habere poterant, vel ſolebant, vel percipere & habere de cætero nunquam poſſent ex prædictis rebus, & iuribus, & integraliter ex omnibus ſuperius ab Epiſcopo Veronæ Communi Ciuitatis Veronæ conceſſis, datis, mandatis, ceſſis, & refutatis, in omnibus ſupraſcriptis locis, & hominibus, & vt Epiſcopus Veronæ, & qui nunc eſt, & eius omnes ſucceſſores ſuoi in perpetuo non poſſint alienare quolibet modo, vel pignori, vel hypothecæ obligare fundos Epiſcopatus, vel aliqua iura empta, ſiue decimas, vel aliquas res in mobilibus emptas ex prædicta pecunia, vel parte, ſiue particula rerum, vel decimarum emptarum, vel iurium emptorum ex prædicta pecunia, nec vſum, vſumfructum rerum prædictarum, vel fundorum, vel iurium alicui concedere, vel aſſignare quouis modo, quouis ingenio excepto Communi & hominibus quibus perpetuo debent eſſe pignori pro iſto contractu attendendo, & defendendo obnoxia, & obligata, quoniam ſic contrahentibus placuit, & ſic inter eos conuenerunt, & ſi contrafactum fuerit Epiſcopus, vel Epiſcopatus Veronæ propter hoc Capitulum in pœnam non cadat, ſed ipſo iure quod contrafactum fuerit non teneat, & Rectores Ci .itatis Veronæ, qui fuerint pro temporibus ſint aſtricti iuramento reuocare quicquid contra prædicta factum fuerit, vel in fraudem prædictorum & Epiſcopatui aſſignare, & dare operam vt de iure, & dominino, & poteſtate Epiſcopatui Veronæ, & Epiſcoporum qui pro temporibus fuerint non ſepetentur res prædictæ, vel iura, ſeu decimæ ex prædicta pecunia acquiſitæ, vel acquiſita, ita vt Epiſcopus qui nunc eſt & eius ſucceſſores in perpetuum habeant, et teneant prædictas curias & decimas ex prædicta pecunia acquiſita, ſeu acquiſitas ad poſſeſſionem & dominium Epiſcopale cum omnibus redditibus & vtilitatibus, & perceptionibus, quæ potuerint ex illis colligi, ad hoc vt Epiſcopi qui fuerint pro temporibus debeant releuare locum Porti & Commune, & Vniuerſitatem, & homines Porti & ſancti Petri in Cereo & Derora, & Commune, & homines Porti pro iſtis ſupraſcriptis locis ab omnibus oneribus, & præſtationibus, quæ eis aliquo modo imminebant, vel in futurum videretur indicenda, vel indiceretur ex prædictis rebus & iuribus, & pro omnibus ſpecialiter, & generaliter ſuperius nominatis, vel ſuperius Communi Veronæ & Dnmino Azolino pro Communi Vernnæ datis, refutatis, ac ceſſis mandatis a ſæpe dicto Domino Norandino Veronæ Epiſcopo pro Epiſcopatu Veronæ, & ita dictus Dominus Epiſcopus pro Epiſcopatu Veronæ perpetuo per ſe & ſuos ſucceſſores dictum Commune, & homines, et Vniuerſitatem Porti, et ſancti Petri in Cereo et Derora exonerare, et releuare, et indemnes conſeruare de omnibus ſupraſcriptis ſub pœna quinquaginta marcarum optimi argenti, et totius damni a dictis Commune, et Vniuerſitate ac hominibus habiti, et ſtipendij facti dicto Porto ſindico, et procuratorij, et actori Communis Porti ſtipulanti prædictis hominibus, et Communi, et Vniuerſitati ſtipulatione præmiſſa, et toties pœna committatur quoties contra factum fuerit. Ita quod vterque inſimul, et ſeparatim peti, et exigi poſſit, nec petitione ſoluentes vnius alterius petitio remoueatur, denunciatione prius a maſſario, vel Poteſtate, vel Conſule, vel alio Officiali Communis Porti facere Domino Epiſcopo, nomine Communis Porti facere Domino Epiſcopo, vel Epiſcopatui ſi Dominus Epiſcopus non adeſſet, vt ab illis grauaminibus homines, et Commune, et Vniuerſitatem Porti exoneret, vel releuet, vel indemnes conſeruare promiſit. Debent namque

A ſupraſcripta duodecim mille libræ dari,
poni, & collocari in emptione prædiorum,
vel rerum aliarum, mobilium, ſiue de-
cimarum, vel iurium ſcientibus, & inter-
uenientibus nuncio, vel nuncijs, vel maſ-
ſario tabelliue Communis Porti, ſi Com-
muni placueri, iſta quod in inſtrumentis
inſcribantur emptionem ſeu acquiſitionem
quoad pretium ſolutum ſit ex pecunia a
Communi Porti pro iſto contractu Epiſco
patui, & ſoluta, & teneatur dictus D. Epi-
ſcopus infra menſem quod eis pro nunc,
vel maſſario Communis Porti denuncia-
tum fuerit, inſtrumenta adquiſitionum ſi-
ue emptionum ex iſta pecuna factarum
nuncio, vel maſſario Communis Porti in
palatio Epiſcopali concedere, vt tabellio
B Communis Porti alia ſimilia, vel exempla
facere poſſit, quæ in Communi Porti per-
manere debeant. Nam tabellio Commu-
nis Porti interfuit contractibus, & in con-
cordia, nec non tabellio Dom. Epiſcopi
contractus adquiſitionum in breuiarutis
denunciare debeat congruo loco, & tem-
pore D. Epiſcopus per ſe vel per ſuum nun-
tium ante inſtrumentum contractus em-
ptionis, vel acquiſitionis ex prædicta pecu-
nia factum quoties emere, vel acquirere
ex prædicta pacunia aliquid voluerit, vt
nuncius Communis Porti, vel nuntij, &
tabellio interſit inſtrumento, vel inſtru-
mentis contractus, vel contractuum, &
C nunciare, & dicere certum diem quo in-
ſtrumentum, vel inſtrumenta contractus,
& contractum ſit faciendus vel faciendi, &
vbi ſit celebrandus, vel celebrandi, taliter
quod nuncius, & nuncij, & tabellio Com-
munis Porti commode eis intereſſe poſſit
& debeat, aut fieri denunciationem in Por-
to Poteſtati, maſſario ſi ibi repetantur, vel
vni eorum ſi alter non adeſſet. Sin autem
fiat denunciatio palam de die in platea an-
te eccleſiam ſancti Petri de Porto, & . ,
qui in hoc, & ſub hoc capitulo continetur
ſub pœna centum marcarum optimi argen-
ti, & pœna ſoluta pacto ſtare, & toties com-
mitatur quoties contrafactum, vel prædi-
D ctis partium non fuerit. Ita quod vtrum-
que inſimul, vel ſeparatim peti, vel ex gi
poſſit, nec electione vel petitione vnius al-
terius, vel petitio remoueatur per ſtipula-
tionem dictus D. Epiſcopus pro Epiſcopa-
tu dicto Porto ſindico ſtipulanti pro Com-
muni, & Vuiuerſitate, & hominibus Porti,
attendere, & obſeruare, & non contraue-
nire in aliquo promiſit. Et promittit etiam
prænominatus venerabilis Epiſcopus per ſe
& ſuos ſuceſſores, & pro Epiſcopatu Vero-
næ ſub pœna centum marcharum optimi
argenti, & pœna ſoluta iterum attendere.
Ita quod vtrumque inſimul, & ſeparatim
peti poſſit, quod prædictæ duodecim mil-
le libre denariorum Veronenſium in em-
ptione prædiorum, vel iurium, vel rerum
immobilium, aut decimarum dabit, ponet,
& collocabit, pro vt melius, & vtilius dicto
domino Epiſcopo viſum, quod arbitrium
ad arbitrium boni viri intelligi, & reduci
debeut. Hanc autem dationem, ceſſionem,
reſutationem, conceſſionem, ſiue manda-
tum, aut tranſactionem, & contractum
factum prænominatus D. Epiſcopus exce-
ptis, & in ſe & in Epiſcopatu retentis ſol-
lumodo poſſeſſionibus terrarum, & terris
& earum domibus, ac mobilibus, quæ, &
quas D. Epiſcopus, & Epiſcopatus habet in
ſupraſcriptis locis in quibus exceptatis non
intelligitur, excepta Derota, nec caſtrum
Porti, & eius curia, & pertinentia, & ſancti
Petri in Cereo, & eius curia, & pertinen-
tia Derotæ, nec etiam intelligatur exce-
pta regalia omnia, quæ ſunt, vel eſſe poſ-
ſent in prædictis omnibus locis, & exce-
ptis, & in ſe retentis vaſallis, qui ſunt va-
ſalli pro terra, vel decima in eo quod ſunt
vaſalli pro terra vel pro decima, & in eo
quod ſunt vaſalli pro aliqua alia re, vel pro
aliquo alio iure, & excepto, & in ſe reten-
to iure Epiſcopali quod habet in eccleſijs
Porti, & eius poſſeſſionibus, & clericis, &
alijs perſonis eccleſiaſticis, qui nunc ſunt,
vel pro tempore erunt, eo quod eſt Epi-
ſcopo, non autem ab Imperatore, vel Re-
ge, & non Imperatorem, vel Regem con-
ceſſo. Et non intelligatur propter hoc ex-
cepta plebania, vel aliquid de plebania,
ſiue de adultrio, & exceptis decimis ve-
nientibus, & noualibus præſentibus, & fu-
turis, quas decimas dictus Dominus Epi-
ſcopus in ſe, & in Epiſcopatu retinuit.

His itaque taliter factis ſæpe nominatis
D. Norandinus venerabilis Veronæ Epi-
ſcopus nomine, & vice Epiſcopatus, & pro
Epiſcopatu Veronę per ſe ſuorumq; ſucceſſo-
rum per ſtipulationem promiſit ſupraſcri-
pto D. Azolino Poteſtati Veronæ ſtipulan-
ti vice, & nomine Communis Veronæ, &
Porto Gualfrido ſindico, actori, & procu-
ratori Communis, & vniuerſitatis, ac ho-
minum Porti ſtipulanti vice, & nomine
dicti Communis, & dictæ Vniuerſitatis ho-
minum Porti, omnia ſupraſcripta Commu-
nis Veronæ, & Vniuerſitatis, & hominibus
Porti deffendere auctorizare, & expedire
cum ratione; Ita tamen quod nec D. Epi-
ſcopus præſcriptus, vel aliquis ſucceſſorum
eius, nec Epiſcopatus pro ſe, vel aliquo
poſſit allegare vel dicere hunc contractum
cum ratione factum non fuiſſe, vel de iure
non tenuiſſe ab omni perſona contradicen-
ti, ſeu impedienti; quod ſi facere nequi-
uerit per ſtipulationem promiſit dicto Por-
to ſtipulanti vice, & nomine Communis,
& Vniuerſitatis, & hominum Porti reſti-
tuere prædictas quindecim millia libras
denariorum Veronenſium, cum omnibus
expenſis, & damnis factis, habitis pro ſu-
praſcriptis quindecim mille libris recupe-
randis,

randis, obligando omnia prædia, & iura, & non in mobilibus, ſeu decimis, quæ emeret ex ſupra ſcripta pecunia, & in omnia alia bona Epiſcopatus præſentia,& futura pro Communi Veronæ, & pro Domino Azzolino Poteſtate Veronæ pro dicto Communi, & Vniuerſitate, & hominibus Porti, & pro Porto del Gualfrido vice, & & nomine dictorum hominum, & Vniuerſitatis. Dictus D. Epiſcopus vice,& nomine Epiſcopatus, & pro ipſo Epiſcopatu nomine pignoris poſſidere manifeſtauit, & confeſſus fuit, verum ex ſolo capitulo,ſed ſi vaſalli, vel omnes, vel aliquis, ſeu aliqui ex eis ſe defendere hæc obligatur. . . . . . . quod vaſalis inuictus, vel conſcius in alium a Domino dati, concedi, aut alienari non poſſit. Tunc D. Epiſcopus, nec de euectione, nec ad intereſſe, nec etiam ad pretium reſtituendum, vel ad exiſtimationem præſtandam teneatur; ad hoc tamen dictus D. Epiſcopus, & Epiſcopatus teneatur perpetuo, quod nunquam aliquo tempore de cætero Epiſcopus, nec aliquis ſucceſſorum eius aliquem ex vaſallis Communi Veronæ, vel Communi Porti conceſſis ad inueſtituram recipiens, vel recipere debeant, nec aliquis ex vaſallis quoquo modo, quouis ingenio inueſtire, vel fidelitatem ab aliquo illorum recipere, nec pro vaſallo habere, & tenere,vel in alios transferre, vel dare, ſine concedere debeant, vel ſit auſus, & ſi contra fecerint pro vno quoque vaſallo, & pro omni inueſtitura,& pro fidelitate decem marcas optimi argenti dictus D. Epiſcopus dicto Porto ſindico ſtipulanti pro Communi, & hominibus, ac Vniuerſitate Porti dare promiſit, & . . . . nullius ſit momenti, & toties pœna committatur quoties contrafactum fuerit in prædictis, & non . . . . . . renunciando dictus D. Epiſcopus pro Epiſcopatu, vice, & nomine Epiſcopatus, quod nec ipſe, nec aliquis ſucceſſorum eius vnquam poſſit dicere, vel allegare, quod Epiſcopatus ſit læſus vltra dimidiam . . . . vel quod in aliquo ſit læſus, & quod nunquam in integrum reſtituetur iure Communi, vel iure ſingulari implorabit, vel peret implorari, vel petere promittat, & ſi ab aliquo petita fuerit, promittit quod pro Epiſcopatu ratum non habebitur, nec dicet, nec allegabit contractum ipſo iure non tenere. Iſtis, & omnibus alijs rationibus exceptionibus, & iuribus, ſiue priuilegijs, & legibus, quæ vnquam Epiſcopatui aliquo modo prodeſſe, & Communi Veronæ,vel Communi,& Vniuerſitati Porti nocere, renunciauit, & pactum ſtipulatur de eius nons. . . . . . . Communi Veronæ, & D. Azolino Poteſtati Veronæ, & Communi, & Vniuerſitati, & hominibus Porti,& dicto Porto pro eius facere,& omnia ſuperius dicta, & nominata integrali-

A ter pro Communi Veronæ, & pro D. Azolino Poteſtate Veronæ, vice, et nomine Communis Veronæ, & pro Communi Porto,& Vniuerſitate Porti, & pro dicto Porto pro eiuſdem D. . . . . Epiſcopus nomine Epiſcopatus, & pro Epiſcopatu Veronæ poſſidere,& quaſi poſſidere confeſſus et manifeſtatus fuit, et dictis Communibus, Poteſtati, et ſindico prædictis Communibus licentiam intrandi, et accipiendi poſſeſſionem, vel quaſi ſuam auctoritatem dedit ad hoc iam dictus Dominus Norandinus Epiſcopus Veronæ; omnia ſuperius dicta pacta, & nominata conuenta vice, & nomine Epiſcopatus Veronæ, & pro ipſo

B Epiſcopatu dicto D. Azolino Poteſtati Veronæ, & dicto porto pro Communi Veronæ, & Vniuerſitate, & hominibus Poti attendere, & obſeruare perpetuo non concontrauenire per ſtipulationem promiſit,& in omnibus, & per omnia ſecundum quod pactum eſt, vel conuenit, aut promiſit prænominatus D. Epiſcopus, vel aliquis ſucceſſorũ eius in integrum non obſeruauerit, vel contra aliquod capitulum pacto, vel ſtipulatione, aut conuentione comprehenſum venire quouis modo, quouis ingenio præſumpſerit, ſeu . 2 . . per ſtipulationem per ſe ſuos ſucceſſores vice, & nomine Epiſcopatus, & pro Epiſcopatu Veronæ prænominato Porro ſindico, actori, & pro-

C curatori Communis, Vniuerſitatis, & hominum Porti promiſit per ſtipulationem mille macas argenti optimi emendare, & amplius contra pactum in aliquo non venire, hoc acto inter partes, vt toties pœna committatur, poſſit exigi, quoties per dictum Epiſcopum, vel aliqu . . ex ſucceſſoribus eius, vel alium pro Epiſcopatu in aliquo pactum fuerit violatum, eo excepto, quod ſi pœna mille marcarum non committatur, nec locum habeat ſi res ſupraſcriptæ euictæ fuerint, niſi ab Epiſcopo, vel ab alio nuntio, vel ſindico Epiſcopatus, euincerentur, in quo caſu prædicta pœna, & omnia prædicta locum habeant. Verum ſi ab aliqua perſona parua, vel magna euincerentur, cum ratione, vt ſuperius dictum

D eſt, tunc id quod ſuperius de quindecim millibus libris reſtituendis, & damno, & expenſis dictum eſt locum habet pro dicta pœna omnia bona Epiſcopatus dictus D. Epiſcopus præſentia, & futura dicto Communi, & Vniuerſitati, & hominibus Porti, & Porro pro eis, & dicto Porto pro dicto Communi, & hominibus poſſidere, & tenere nomine pignoris confeſſus, & fuit hoc etiam expreſſim dicto, & inter partes acto, quod nullo laudo, nullaque lege, vel priuilegio, vel conſtitutione ſeu ſtatu imperiali, vel ciuili, nullaque reſtitutione iure communi, vel iure ſingulari indulta pro lege, vel a principe indulgenda, vel aliquo alio modo aliquid contra hunc contractum impe-

A impetratu, vel ſtatutum fuerit Communi Veronæ, aut nec Communi, & Vniuerſitati, aut hominibus Porti nocebit, ſed præſentis, vel futuri copiam ſauer in iudicijs ſindico, vel maſſario Communis Porti, prædictis quoque omnibus, pro vt ſuperius enarratum eſt, intelligitur expletis in continēri ſæpenominatus D. Azzolinus Veron. Poteſtas de voluntate, & conſenſu Concilij Veronæ ad ſonum campanę vt moris eſt, vt coadunati, & præſertim, & conſentientibus pro dicto Domino Notandino Veronæ Epiſcopo, & pro dictis Abbatibus, & Archipresbyteris, & clericis, & vaſallis, &
B præſertim, & expreſſim conſentientibus D. Alberto de Maono, Domino Ottone de Rege Iudice Communis Veronæ, & D. Ventura Iudice de Franceſchis, & D. Gualuagno de Turriſendis procuratoribus Communis Veronæ, & D. Bonifacio de Roneo & D. Mizzacauallo de Brundis, & D. Vitaldo de D. Tinaldo, D. Ottonello de Tumba iudicibus, & Conſulibus Veronæ D. Ioanne de Clauega, D. Gracio de Montēzambano, D. Reduxio de Nogarole, D. Vando de Valegio, D. Michaele de Orzolino Peſcetto, Domino Gidone de Creſcentio, D. Rorduſio de D. Riptandino, atque D. Bonacurſio de Faſo Conſulibus Communis Veronæ, & D. Fulchario de Fulchone iudice de Oſo, & D. Bartholomæo
C de Vicecomite eiuſdem Communis Veronæ exiſtimatoribus vice, & nomine Communis Veronæ, & pro Communi Veronæ refutauit, dedit ceſſit, tradidit, & conceſſit atque mandauit Porto de Gualfredo ſindico, actori, & procuratori Communis, Vniuerſitatis, & hominum Porti, & Muſo de Pedello maſſario eiuſdem Communis Porti recipientibus pro Communi Veronæ, & Vniuerſitate, & hominibus Porti omnem honorem, omnem iuriſdictionem, omnem diſtrictum, omnem arimaniam, omne fodrum, omnia bona villæ Porti, & eius curiæ, & pertinentiæ ſancti Petri, in Cereo, & De-
D roræ, & hominum in prædictis locis habitantium vel habiturum & omnes vaſallos, & eorum feuda, & vaſallorum iura, & generaliter omnia, quæ dictus Dominus Notandinus Veronæ Epiſcopus pro Epiſcopatu Veronæ in eundem D. Azolinum Veronæ Poteſtatem pro Communi Veronæ refutauit, dedit, tradidit, ceſſit, conceſſit, atque mandauit, & ſuperius generaliter, & ſpecialiter nominata, vel dicta in integrum in omnibus, & per omnia ſecundum quod prædictus D. Notandinus Veronæ Epiſcopus pro Epiſcopatu Veronæ eidem D. Azolino pro Communi Veronæ dederat, ceſſerat, conceſſerat, tradiderat, & mandauerat, & prædictum Portum ſindicum, & Murum maſſarium Communis Porti vice, & nomine Communis, & Vniuerſitatis, & hominum Porti, dictus D. Azolinus pro Communi Veronæ poſſidere, & quaſi poſſidere manifeſtauit, & eis Porto ſindico, & Muro maſſario pro Communi, & Vniuerſitati, ac hominibus Porti ſua acta, licentiam, & parabolam ingrediendi, & accipiendi tenutam, & poſſeſſionem, vel quaſi, habendi, & tenendi omnia prædicta, non obſtante aliqua lege, vel vſu dedit, ac ipſos Portum, & Murum pro Communi, & Vniuerſitatem, & hominibus Porti, & ipſum Commune, & Vniuerſitatem, ac homines Porti procuratore tamquam in rem ſuam de omnibus ſuperius dictis, vel nominatis conſtituit. Ita quod nec Epiſcopatus Veronæ, nec D. Epiſcopus, nec aliquis ſucceſſorum eius, nec aliquis pro Epiſcopatu vnquam, nec aliqua alia perſona aliquid de prædictis in terra, curia, & pertinentia Porti, & S. Petri in Cereo, & in Derora, & in hominibus in prædictis locis habitantibus, vel in futurum habitaturis habere, vel exercere, vel vti debeat, aut poſſit . . . . Commune Porti prædicta de cætero in perpetuum, & in æternum habeat, ac vtatur vere. Nec Dominus Epiſcopus, nec aliquis ſucceſſorum eius, nec aliquis pro Epiſcopatu vnquam, nec aliqua alia perſona aliquid de prædictis in terra, & curia, & pertinentia Porti, & S. Petri in Cereo, & Derota, & in hominibus in prædictis locis habitantibus, & ad eum Commune pertinentibus, & pertinere debeat in totum integre pro vt Communi Veronæ D. Azolino pro Communi Veronæ a dicto D. Epiſcopo pro Epiſcopatu Veronæ data, & conceſſa tradita, ceſſa, & refutata, & mandata ſunt. Itatamen quod nec ipſe Poteſtas, neque ipſum Commune Veronæ de euictione, vel de intereſſe teneatur. Saluo iure Communis Veronæ in eo quod ante dationem a D. Epiſcopo Norandino Communi Veronæ factam Commune Veronæ, & homines, & ſuper homines, & Commune, ac Vniuerſitatē Porti, & ſancti Petri in Cereo, & Derota habebat, vel retribuere conſueuerat, &c.

Ego Martinus fil. q. Lamberti Sacr. Palatij Notar. hoc inſtrumentum, & omnia prædicta ſcripſi, & releuaui, & in publicam formam reduxi bona fide, ſine fraude ex in breuiaturis, quondam D. Bona fide Not. fil. olim D. Riprandi de Maſſis de Meliando, vt in ipſis inſtrumentis inueni nihil addens, vel minuens, quod ſenſum vel ſententiam mutet, niſi forte in compoſitione litterarum, vel titulorum hoc autem mihi ex auctoritate conceſſa de dictis breuiaturis per nobilem D. Fantonem de Rubeis de Florentia Poteſtatem Paduæ de voluntate, & conceſſione maioris Conſilij Paduani, vt conſtat de conceſſione dictarum imbreuiaturarum, ſcriptum per Salignum Ser Barr. de Perroſa Sac. Pal. Not. exercens ad officium ſigilli pro Not. coram dicto

ſto D. Poteſtate conſenſo anno Domini milleſimo dugēteſimo octuageſimo quinto indict. 13. die mercurij vndecimo exeunte menſe Iunij.

Notandino ſedente anno 1216. 3. Kal. Aprilis Innocentius 3. confirmauit omnia priuilegia Archipresb. & Canonicis Veronenſibus. Idem præſtitit Honorius 3. an. 1219. 4. Kal. Iulij. Datum Reate: in diplo. Marzanæ & Pulliani decimæ ab Epiſcopo Veronæ ijſdem conceſſis confirmantur. Eodem anno Notandinus ipſe Epiſcopus libertatem Capituli Veronenſis coram Vgollno Epiſcopo Hoſtienſi Apoſtolicæ Sedis Legato publico, quod extat, documento candide aſſeruit, quam olim adſtante Guidone R. E. Cardinale de conſenſu Patriarchæ Aquileienſis, Rotaldus Epiſcopus conceſſerat an. 813. die 24. Aprilis, documenti tenot ita ſe habet.

A

B

℘ . . . . . Mattis In Capella S. Zenonis . . . . . in Epiſcopali Palatio Veronen. in præſentia Domini Iacobi de Bro. . . . . D. Vgolini de Bolonia: Orandini not. boni . . . . . . conſuetum morari Venetijs. Ibique coram Domino Vgolino Hoſtienſi, & Velletrenſi Epiſcopo Apoſtolicæ ſedis Legato . . . . . Dominus Norandinus Veronenſis Epiſcopus, & Dominus Mag. Albertus Veronenſis Eccleſiæ Archipresbyter, D. Ercius, D. Boniſenor, D. Conradus ſacerdotes, Mag. Anſelmus, D. Finus diaconi, D. Berzanellus cantor, D. Viuianus ſubdiaconi, D. Henricus, D. Ioannes, D. Alamanus, D. Iſuardus omnes prædicti Canonici Veronenſis Eccleſiæ conſtituti coram dicto legato, & ad inuicem tractantes de libertate Canonicorum Veronenſium quomodo eſſent priuilegati, & exempti a poteſtate Veronenſis Epiſcopi. Ipſe vero dictus D. Norandinus Epiſcopus confeſſus fuit coram dicto Legato ſe Canonicum Veronen. Eccleſiæ fuiſſe, & quod Canonicos Veronen. Eccleſiæ erant priuilegati & exempti a poteſtate Veronenſis Epiſcopi, & prædicta libertate ſine contradictione aliqua permanere, & ſtare vidiſſe. Et dixit quia vidit eorum . . . . . . libertate, ideo non curauit, nec curabit eis aliquid dicere. Et etiam priuilegia prædictæ libertatis ſe confeſſus fuit vidiſſe. Qui dictus D. Archipresbyter reſpondit dixit prædicto Legato. Domine verum eſt quod D. Epiſcopus dicit, quod Canonici Veronen. ſunt exempti à poteſtate Veronen. Epiſcopi, & etiam priuilegiati a longiſſimis temporibus per Patriarcham Aquileienſem de conſenſu, & voluntate Epiſcopi Veronen. qui tunc temporis erat, & etiam in præſentia Cardinalis Rom. Eccl. tunc Apoſtolicæ ſedis Legati, quibus confeſſionibus, & reſponſionibus dictus Legatus aquieuit &c.

C

D

Anno Domini MCCXVIIII. Ind. ſeptima.

Ego Ægidius Comitis Boniſaij & ſacri Palatij not. interfui rogat. ſcripſi.

Anno 1220. die 18. ſeptemb. Actum apud S. Danielem prope Lacum Gardæ; Bernardus Aquileienſis Patriarcha antiqua priuilegia exemptionis Canonicorum Veronen. refert, & omnia anteceſſorum ſuorum indulta, eaque confirmat. Eodem anno idem fecit Federicus Imp. xI. Kal. Octob. apud plebem S. Martini in pertinentia Gadi ad fauorem Canonicorum. Quo anno Notandinus 2. April. conceſſit monialibus S. Michaelis in campania, iuriſdictionis Canonicorum Veronen. decimas tetritorij, et curtis Salbutri, quas poſtea cum alijs confirmauit. Anno 1223. die 22. Octob. Norandinus iure feudi inueſtiuit D. Conſtantinum maioris Eccleſiæ Canonicum de decima, ac iure decimationis omnium noualium Gazij, et Roneçnouæ hoc ſequenti inſtrumento, quod extat in archiuo monaſterij S. Mariæ de Organo.

℘ Die Sabbati vnd. exunte Octob. in palatio Epiſcopatus Veronæ in præſentia Domini Iſnardi Canonici, Domini Thomaſij de S. Quirico fratris D. Laurentij, D. Bonaeurtij F. D Falbi de Vberto ſuper iura D. Doleij tet. adhibitis etc. Ibique Dominus Norandinus Dei gratia Veronen. Epiſcopus iure feudi et recti inueſtiuit D. Conſtantinum maioris Eccleſiæ Veronen. Canonicum F. q. Domini Adelardi de capite Pontis Veronæ de decima, et de iure decimationis omnium nonalium Gazij, et Roncanouæ, et eius curiæ et pertinentiæ, et deinde quæ modo ſunt, vel pro tempore erunt tali pacto, et conuentione fecit præfatam inueſtitutam, quod prædictus Dominus Conſtantinus Canonicus nominatam decimam dictarum nonalium habere, et tenere iure feudi, et fieri cum fidelitate facienda . . . tamquam vaſſallus Domino, ab ipſo Domino Epiſcopo Veronæ, et ab eius ſucceſſoribus . . . . omni anno præſtandum dicto Domino Epiſcopo in feſto Natalis Domini vnam libram ceræ hoc expreſſim dicto, et conuento inter contrahentes, vt fratres D. Conſtantini filij q. D. Adelardini debeant ſuccedere, et ſuccedant in dicto feudo, et etiam poſſint inter ſe diuidere, et aſſignare, quemadmodum eſſet eorum feudum hæreditarium, et ab eorum patre, ac maioribus inuentum, et qui eum poſſidere manifeſtauit, et poſſit ingredi renuatam quacunque hora velit excepta decima pontis marmorei, quam ei dare penitus eius Conſtantini voluntate recuſauit, et non dedit, et hoc addito, quod non teneat ipſe D. Epiſcopus nec

 Epi-

Epiſcopatus . . . . de intereſſe Item dedit, et ceſſit, atque conceſſit, ipſe D. Epiſcopus ipſi D. Cōſtantino omne ius, et actiones, quod, et quas ipſe D. Epiſcopus habet, ſeu habere poſſet in illis rebus datis per Epiſcopum. Ita tamen quod poſſit ipſe D. Conſtantinus ſic agere, et petere, et cauſare, quemadmodum ipſe met D. Epiſcopus poterat, et ſuum nuntium, et procuratorem in illis omnibus petendis, et acquirendis, datis eum fecit, et conſtituit, et per eum poſſidere dixit Item poſtea die Mercurij VII. exeunte Octob. In Ponticello ſine Auditorio palatij Communis Veronæ in præſentia D. Ioannis de Leniaco Canonici, D. Iacobini F. D. Ardizionis Camptoris, Bonacurtij F. D. Fri. de Vberto ſuper via: Bert. F. D. Alberti de Arcubis: Bagiani: Petri . . . . . teſtibus etc. coram Dominis Henrico de Follo Iudice, et Marcheſſio de Bonauiſa examinatoribus pro Communi Veronæ conſtitutis ad contractus minorum, et eccleſiarum confirmandum, et ad venditiones de bonis debitorum ceſſantium in ſolutione faciendas tempore D. Petronij de Mercato nouo Poteſtatis Veronæ. Ibidem præfatus quidem D. Conſtantinus Canonicus in tali concordio, et pactione, ſiue pacto, et cum D. Iſnardo Canonico fratre dicti D. Norandini Epiſcopi, et procuratoris, et adminiſtratoris, et aſſeſſoris ipſius vt dicebatur, ibi pro eo D. Epiſcopo et eius vice, quod cum idem D. Epiſcopus Norandinus inueſtiuiſſet nominatum dictum D. Conſtantinum Canonicum de decima, et de iure decimationis omnium nonalium, et in canone, et pro vt ſuperius continetur. Quod quarta pars d. nonalium pertinet eccleſiæ, et eſt de eccleſia, et eſſe deber, et aliæ tres partes d. noualium ſint, et eſſe debeant ipſius Domini Conſtantini, vt D. Iſnardus ibi pro Epiſcopo, et Eccleſia, et eius vice, et nomine . . . . quod non impediet ipſum D. Epiſcopum, nec Eccleſiam de illa quarta parte decimæ d. noualium, & pactum de non petendo, nec inquietandum ſe . . . . pro vt eſſe fecerunt: ijs actis dictus eſtimator D. Henricus viſo inſtrumento actionis decimationis dictorum noualium, pro vt ſuperius continetur, dixit dictum contractum in omnibus et per omnia laudo, et confirmo Communi Veronæ, meum decretum interpono, ſalua quarta parte dictæ decimæ noualium: nam de eccleſia eſt, et eſſe debet, quam vero nolnit confirmari, nec ipſam penes p.æſatum dictum D. Conſtantinum eſſe deberet, et D. Marcheſius eſtimator dixit, omnia laudo, et confirmo. Anno a Nat. Domini milleſſimo ducenteſimo vigeſimo tertio Ind. xi.

Ego Preuideſius F. D. Pellegrini de Ponte Lapidis ſacri Palatij not. rogatus interfui & ſcripſi.

Poſt annum 1223. de Norandino Epiſcopo nulla alia reperitur memoria, qui potuit eodem anno, vel ſequenti ex hac luce migraſſe, quo anno Stephanus Archipresbyter cum Canonicis conceſſit eccleſiam S. Leonardi in Monte Domnico prope Veronam Paci, et Homodeo fratribus, quibus regulam S. Auguſtini tradidit hoc pacto, quod electio Prioris eiuſdem eccleſia ſpectet ad Patres, confirmatio vero, et viſitatio, eorumque correctio ad Capitulum. En monumentum.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis Amen.

In nomine, &c. Anno a Natiuit. Dom. Noſtri Ieſu Chriſti Milleſſimo ducenteſimo vigeſimo quarto, Indictione duodecima die Lunę nono exeunte Decembri in clauſtro Canonicorum Maioris Veronæ Eccleſiæ. In præſentia presbyteri Lipoldi de eccleſia ſanctis Ioannis ad fontes, Ioannis Oſtiarij Eccleſiæ Veronen. & Alberti Notarij de Ganbarino Rogator. teſtium conſtitut. in præſentia Archipresbyteri Stephani dictæ Veronen. Eccleſiæ & ſuorum Canonicorum videlicet presbyteri Muſeti, Magiſtri Anſelmi, domini Fini diaconorum, dom. Viniani, dom. Venturæ, & domini Balzanelli Cantoris ſubdiaconorum, domini Podiſij, & domini Vallaciani: presbytero Pace de eccleſia ſancti Leonardi eiuſque confratre Homodeo diacono & maxima cum inſtantia pecentibus pro ſe, & pro omnibus fratribus dictæ eccleſiæ ſancti Leonardi vt ipſe dominus Archipresbyter, & Canonici dignarentur ipſam eccleſiam ſancti Leonardi facere regularem & regulæ beati Auguſtini ſuponere eam ſibi tradere, & ſecundum illam ipſi & eorum confratres, & ſucceſſores ſimul viuere deberent: ipſe Archipresbyter de aſſenſu Canonicorum ſuorum votis prædictorum humiliter condeſcendens regulã beati Auguſtini dedit prædictis presbytero, Paci & Homodeo pro ſe & vice, ac nomine dictæ eccleſiæ ſancti Leonardi & ſuorum fratrum, & ſucceſſorum, qui pro temporibus fuerint ad eccleſiam ipſam, quæ quidem ſita eſt in monte Donico et ad canonicam pertinet ſupradictam, & ibidem ipſi ambo ſtipulanti Archipresbytero vice, & nomine canonicæ promiſerunt quod de cetero viuerent ſecundum ipſam regulam B. Auguſtini quam de manu eiuſdem Archipresbyteri receperunt. Quo facto Dominus Archipresbyter præſentialiter conſtituit, & præfecit ipſum presb. Pacem Priorem in eccleſia ſancti Leonardi, & clericos, & conuerſos eius obedientiæ, et poteſtati ſubiecit, ita quod

quod ipſi Priori obediant ſecundum regulam, & canonica inſtitnta, & illum Priorem cum libro, & ſtola inueſtinit de adminiſtratione temporalium & ſpiritualium ipſius eccleſiæ ſancti Leonardi, & poſtmodum ipſe Prior illi Archipresbytero pro canonica, & Capitulo manualem obedientiam præſtitit, & promiſit. Concedente Archipresbytero de voluntate omnium prædictornm Canonicorum, & aſſenſn pro Eccleſia Veronen. & Capitnlo ipſis Priori & Homodeo prædictis nomine, & vice ipſius eccleſiæ ſancti Leonardi & frattum, & conuerſorum ſuorum, qui ſunt vel pro temporibns ibi fuerint, quod ipſi frattes, & conuerſi amodo eccleſia illa vacante Priore habeant ius eligendi Priorem, & electio libere pertineat ad Canonicos ſancti Leonardi, ita quod confirmatio Prioris, & inueſtitura temporalium, & ſpiritualium, & Prioris correctio ad Archipresbyterum pertineat, & Capitulum Veron. electio elericorum & conuerſorum in eccleſia ſancti Leonardi ad Priorem pertineat, & ad fratres: & Canonicornm, & conuerſorum correctio pertineat ad Priorem; ſed ſi Prior corrigere non poſſet, vel eirca correctionem negligens extiterit, tunc Archipresbyter. & Capitul m Eccleſiæ Veronen. poſſit, et debat corrigere ſecnndum quod in correctionem regula beati Aguſtini dictauerit. Nulla vero fœmina ad conuerſionem, & habitationem recipiatnr ibidem; in ſignnm quoque ſubiectionis qui pro tempore fuerint in ipſa eccleſia ſancti Leonardi reddant, & reddere debeant annuarim Archipresbytero, et Canonicis vnam libram ceræ pro cenſu in feſto Purificationis ſanctæ Virginis Mariæ. In ceteris autem ipſa eccleſia ſancti Leonardi, et reſidentes in ea ſint liberi, et abſoluti in capite, et in membris ab omni exaetione, et conditione, quæ per Archipresbyterum et Canonicos er ſucceſſores eorum poſſet fieri in perpetuum, caſſato et in irritum dedncto de communi conſenſu vtriuſque partis videlicet Archipresbyteri, er Canonicorum pro Eccleſia Veronen. et dictorum presbyteri ſiue Prioris Pacis, Homodei pro eccleſia ſancti Leonardi contractu illo, qui inter vtranqne eccleſiam fuerar factus et celebratus, ſicut per dominnm Neronum dictnm fuerat er terminatum, et de hoc videbatur per publicnm inſtrumentum conſtare factum ſub nomine Canalchini Notarij in eodem quoqne die, et loco in præſentia presbyteri Marſilij de eccleſia ſancti Georgij ad domum dicti Ioannis Oſtiarij, Domini Venturæ, Domini Viuiani et Domini Fini Canonicornm prædictorũ Presbyter Domelguardus, et Bartholomeus ſubdiaconus dittæ eccleſiæ ſancti Leonardi confrattes dicto Domino Archipresbytero Veron dixerunt et proteſtatis fuernnt ſeſe aſſentire illi ſuſceptioni regulæ beati Auguſtini, quam ſuſceperat dompnus Pax eiuſdem eccleſiæ Prior pro ipſa eccleſia, et fratribus, er ſibi placebat et totus contractus integraliter prout ipſe Dominus Archipresbyrer in traditione ipſius regulæ celebrauerat cum iam dicto Priore, et ſecundum ipſam regulam beati Auguſtini vterque illorum præſente dicto ſuo Priore Domino Archipresbytero Veronen. cum ſtipulatione viuere promiſit.

Ego Carlaxarius de Compagnono ſacri Palatij Notarius interſui, ac rogatus ſicut ſupra legitur ſcripſi.

78 IACOBVS de Brugantia Norandino ſucceſſit anno 1225. de quo Panuinus. Vir fuit, qui præter innocentiæ, & egregij in Chriſtianam Remp. ſtudij laudem, nulla, quàm quidem reperire potuerim, alia inſigni virtute clarus habitus eſt. Eius memoria extat in vita S. Theodori Epiſcopi Veronenſis, ſub cuius Præſulatu eiuſdem Diui cadauer inuentum fuit in Cathedrali cũ hac inſcriptione. HOC EST CORPVS S. THEODORI, EPISCOPI. Et in S. Stephani archiuo viuus dicitur anno 1226. Ind. 14. Kal. Februar. Peretus in catalogo referr ſe inueniſſe inſtrumentum apud monaſterium S. Luciæ, in quo Iacobi mentio haberur an. 1252. die 29. Ianuarij. Porro Panuinus haud perueniſſe ad annum 1241. affirmat. Sub eius etiam Præſulatu, hoc eſt anno 1225. 8. Kal. Nouemb. Honorius 3. ſuo diplomate quatuor manſionarios, ſeu beneficiatos in Cathedrali Veronenſi inſtituit de prebenda vacante per obitum Vuilelmi Canonici, vt melius diuinis horis inſeruiretur, ſubmiſſitque perpetuo Archipresbyteri obedientiæ. Datum Reate. Idem Honorius quoque confirmauit iura cœnobij S. Zenonis; & Federicus 2. Imperator anno 1220. eidem cœnobio priuilegia, & monumenta, a prauorum hominum iniquitate combuſta, renouauerat, auxeratque hoc diplomate.

Fede-

Federicus ſecundus Romanorum Imperator &c.

☞ Cum tu Riprandus Ven. Abbas monaſterij S. Zenonis extra muros ciuitatis Veronæ nobis humiliter ſupplicaſſes, vt priuilegia præſati monaſterij tui, quæ fuerunt quorundam maleſactorum iniquitate combuſta innouare, & reficere benigne dignaremur, & pro eodem monaſterio tuas preces nobis Dominus Papa Honorius pater noſter in Chriſto ſanctiſſimus, per quem exinde veritatem didicimus, tranſmiſiſſet. Quia iura eiuſdem monaſterij nolumus deperire, preces ipſius ſummi Pontificis attendendo; Te præfatum Abbatem, & monaſterium prædictum omneſque fratres inibi Domino famulantes, bona quoque, & poſſeſſiones eiuſdem monaſterij, quas ex nunc iuſte habet, vel in futurum Deo annuente acquirere rationabiliter poterit ſub noſtra Imperiali munificentia, & protectione ſuſcipimus, &c. Cætera deinde exacte deſcribit cum ſigno Imperat. & ſubſcriptione, &c.

Ego Corradus Dei gratia Metenſis, & Spirenſis Epiſc. Imp. aulæ Cancell. vice Domini Egiberti Colonien. Archiepiſcopi, & totius Ital. Archicancellarij.

Actum fuit hoc anno Dominicæ Incarnationis 1220. menſe Ianuar. indict. 8. Imperij vero eius anno primo Regni Siciliæ anno 23.

Datum in ciuitate Neapolis anno, menſe, indictione ſupradictis, quarto nonas ipſius menſis.

79 MANFREDVS Scaliger filius Ioachimi, vel Iacobini, natus anno 1215. ex Canonico cathedralis electus Epiſcopus Veronenſis ſecundum Panuinum in chronic. 1241. Qui quidem ex familia Scaligerorum, quæ priuata tunc erat, primus hac in vrbe dignitatem per hęc tempora adeptus, ita in ea moderate vixit, vt nemo vnquam in illo, quam diu Pontifex fuit, neque doctrinam, neque pietatē, innocentiam, ac cæteras omnes præclaro Antiſtite dignas virtutes deſideraret. Deceſſit Manfredus ante annum, 1256. Eo vero Præſule,

A exorta lite inter Abbatem S. Zenonis, & Bonauenturam de Reghenzo ciuem Mantuanum ſuper iuribus eccleſiæ S. Laurentij de Hoſtilia Veronenſis diœceſis, auctoritate Innocentij Quarti, Ioannes Ferrarienſis Epiſcopus eam diremit, adiudicauit ad Zenoniani cœnobij Abbatem pertinere. Porro huiuſmodi documenti narratio quæ pro ijs acta fuerant, ſatis oſtendit.

☞ Die Lunæ quarto intrante Madio. In Mantua ante ſtationem nouam magi. Lombardi Phyſici. Præſent. Beneuento Not. qui Negrotinus dicitur, Antonio filio Domini Martini Iudicis de Cerreta. Tealdino ſeruiente Magiſtri Philippi Vicarij D. Epiſcopi Mant. atque Ottonelli miniſtri Mant. & alijs teſtibus: ibidem Petrus Not.
B Papien. ſindicus, & procurator Abbatis, & conuentus S. Zenonis Veron. ex parte D. Ioannis Epiſcopi Ferrar. repræſentauit, & dedit in manibus Domini Bonauenturæ nati Ioannis Boni de Reghenzo ciuis Mant. vnam litteram ſigillatam ſigillo cereo ipſius Domini Epiſcopi ſanam, & integram, non vitiatam, nec cancellatam, nec aliqua parte ſui abolitam, huius tenoris, & formæ. Ioannes Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Ferrarien. Epiſcopus Domini Papæ Iudex delegatus. Dilecto filio Bonauenturæ nato Ioannis Boni de Reghenzo ciui Mant: ſalutem in Domino. Harum ſerie noueritis manifeſte nos a Domino PP. & magiſtro Vbaldo ſuo ſubdiacono, & capellano tales
C literas recepiſſe. [Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerabili fratri Epiſcopo Ferrarien. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum in cauſa quæ inter Abbatem, & conuentum monaſterij S. Zenonis Veronæ ex vna parte, & Bonauenturam natum Ioannis Boni de Reghenzo ciuem Mantuanum ex altera ſuper eccleſia S. Laurentij de Hoſtilia Veronen. diœceſis vertitur, dilectum filium magiſtrum Vbaldum ſubdiaconum, & capellanum noſtrum partibus dederimus auditorem, quia lite coram eo legitime conteſtata, ſibi non poteſt apud Sedem Apoſtolicam de ipſius cauſæ meritis plene
D liquere; fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, quos dicti Abbas, & conuentus infra duos menſes poſt receptionem præſent. coram te ſuper articulis ab eodem capellano, vna cum interrogatorijs partis aduerſæ ſub ſuo ſigillo tranſmiſſis duxerint producendos prudenter recipere, ac eos ſecundum interrogationem ipſam diligenter examinare procures, eorum dicta in ſcriptis redacta, nobis, ſub tuo ſint incluſa ſigillo, fideliter tranſmiſſurus, præfixo partibus termino peremptorio competenter, quo per idoneos procuratores cum omnibus actis, monimentis, & rationibus ſuis cauſam ipſam contingentibus, ſufficienter inſtructos noſtro

ſtro ſe conſpectui repreſentent in cauſa A
huiuſmodi de iure fuerit proceſſum. Quod autem exinde feceris per tuas nobis litteras præſenti ſeriem continentes ſtudeas fideliter intimare. Dat. Later. 5. Kal. Decemb. Pont. noſtri anno 11. Venerab. Pat. Epiſcopo Ferrariæ Magiſter Vbaldus Domini Papæ ſubdiaconus, & capellanus, ac eiuſdem curiæ cauſarum generalis auditor ſalutem in Domino. Cum receptionem producendorum in cauſa, quæ inter Abbatem, & conuentum Monaſt. S.Zenonis ex parte vna, & Bonauenturam natum Ioannis Boni ciuem Mantuæ ex altera ſuper eccleſia S. Laurentij de Hoſtilia Veronen. diœc. vertitur coram nobis, D. Papa B
diſcretioni veſtræ duxerit committendum articulos dictorum Abbatis, & conuentus & interogatoria aduerſæ partis ſuper quibus debent recipi dicta, etiam nobis interclusa ſub noſtri ſigilli munimine tranſmittentes, prudentiam veſtram duximus attente requirendam, quatenus ad exequationem ipſius negotij iuxta mandatum Apoſtolicum fideliter procedatur. Datum Laterani ſexto id. Decemb. Pont. Domini Innocentij Papæ Quarti anno 11. Volentes igitur mandatum Apoſtolicum, & ipſius auditoris exequi, vt tenemur tibi per hæc ſcripta auctoritate qua fungimur in hac parte præcipiendo mandamus, quatenus C
hinc ad xx. dies quem terminum pro duobus edictis, & vno prremptorio, vt partium laboribus, & expenſis duximus aſſignandum, a præſent. receptione per te, aut per ſufficientem reſponſalem coram nobis debeas comparere aduidendum, curare etiam partis aduerſæ ſuper articulis, & interrogatorijs ſigillatis, & interclusis nobis tranſmiſſis, & ſi feſtum occurerit, die feriata ſequenti, diem non feriatam tibi terminum aſſignamus, alioqui quantum de iure poterimus in dicto negotio procedemus.

Anno Domini MCCLIV. Indict. duodecima Ego Ventura qui Luſiolus vocatur Domini Federici Se-D
c..di
Regis Notar'j interſui, & rogat. ſcripſi.

80 M. GERARDVS Caſſadocha in locum Manfredi eligitur Veronenſis Epiſcopus, & confirmatur ab Alexandro IV. anno 1256. 2. nonas Auguſti, ex Reg. Vat. epiſt. 541. fol. 79. an. 2. vbi, & aliam legimus epiſtolam ad eundem Gerardum electum, vt ſuam Epiſcopalem curiam alibi transferre curaret, cum non poſſet totus in ſua permanere Eccleſia. Hunc Ezelinus de Romano, ſimul cum Philippo Rauennatenſi Archiepiſcopo in Brixienſi prælio captum anno 1258. per annum in vinculis macerauit, poſt mortem Ezelini liber dimiſſus ad ſuam reuerſus Eccleſiam, ibidem exceſſit e viuis anno 1262. cum paulo ante iuſſu Alexandri IV. Fratres Minores e monaſterio S.Franciſci extra Veronam commorantes, intus in veteri monaſterio ſanctorum Firmi, & Ruſtici Ordinis S.Benedicti collocandos adiudicaſſet. Porro Alexander ijs litt. ſuam expreſſit voluntatem

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecto filio electo Veron. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Sinceræ deuotionis affectus, quem ad dilectos filios fratres Minores inter alios Religioſos ſpecialiter, ipſorumque ordinem gerimus nos inducit, vt præcipua eos interdum beneuolentiæ, ac fauoris gratia proſequamur. Cum igitur dilecti filij fratres ipſius ordinis apud Veronen. ciuitatem morantes minus commode, ſicut ex ipſorum ſignificatione accepimus ſint in loco vbi conſiſtunt ad præſens; Nos ſuper tranquillitati, & conſolationi ipſorum prouidere volentes diſcretionem tuam rogamus, & hortamur attente per Apoſtolica ſcripta tibi firmiter præcipiendo mandantes quatenus monaſterium, & eccleſiam S. Firmi Maioris ciuitatis prædictæ in quo pauci monachi Ordinis S. Benedicti morari dicuntur, cum domibus horto, & alijs appenditijs ſuis, iam dictis monachis in alijs monaſterijs tuæ ciuitatis, & diœceſis, ſui ordinis colocatis, præfatis fratribus ad opus eorum auctoritate noſtra libere concedere, ac aſſignare procures, ipſos vel aliquem alium, eorum nomine, in corporalem ipſius poſſeſſionem induces, & defendens inductos. Contradictores, quoſli-

quoslibet, & rebelles, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, ſublato appellationis obſtaculo, cõpeſcendo. Alioquin dilecto filio electo Rauennat. Apoſtolicæ Sedis Legato litteris noſtris iniungimus, vt ipſe ſuper hoc mandatum Apoſtolicum exequatur.

Dat. Lat. 5. Kal. Martij Pontif. noſtri anno 3.

In eumdem modum ſcripſit Alexander electo Rauennatenſi, deinde Taruiſino Epiſcopo Fratres ipſos commendans Minores, qui ad annum vſque 1312. pacificam non valuerunt poſſeſſionem adipiſci, monachis pro poſſe aduerſantibus, quouſque Henrici VII. Imp. fauore illis antiquatis, Alexandri votum adimpleuere. Conſtans fama eſt, D. Franciſcum priſcum monaſterium condidiſſe, vbi, & ad viuum eius expreſſa imago proſtat in pariete depicta; eccleſiam vero eius nominis dicatam Raynerium Zenum nobilem Venetum Veronæ Prætorem exædificaſſe hactenus in templo huiuſmodi proloquitur inſcriptio.

ANNO DOMINI MCCXXX.
DOMINVS RANERIVS ZENO
POTESTAS VERONAE,
PRO COMMVNI VERONAE FECIT
FIERI HANC ECCLESIAM
B. FRANCISCI.

Hanc hodie D. Franciſci eccleſiam cum cœnobio mulieres, ab ſpurcitia ſeculi ad meliorem frugem traductæ, incolunt. Eodem hoc anno, quo Gerardus mortuus eſt, Martinus Scaliger Veronenſis, a Senatu, populoque Veronenſi, Dux Republicæ, & Capitaneus Generalis omnium ſuffragijs creatus, Reipub. ſummo cum Imperio præfuit annos 16.

81 MANFREDVS 2. ex familia Roberta ſummo loco Regij Lepidi natus, ſummus Orator, & egregia virtute clarus ad hanc ſedem peruenit ex Alexandri IV. delectu anno 1261. qui cum præclara pro libertate Eccleſiæ, proue Romano Ponti-

A fice contra Manfredum Tarentinum principem hoſtem Eccleſiæ egiſſet facinora, tandem aduerſante fortuna dum Piceni Rector eſſet, ſedente Vrbano IV. in eiuſdem Tarentini incidit manus, ac diu carcere maceratus, in gratiam deinde Aragoniæ Regis, Clemente IV. intercedente, liber abire iuſſus, ad ſuam rediit Eccleſiam. Ei conſolatorias ſcripſit epiſtolas idem Clemens dum detineretur in vinculis, & ad Aragoniæ Regem pro ipſo, proue liberrare donata, quæ extant in Reg. Var. Dat. Aſſiſij Non. Feb anno 1. Manfredus vero ſui Præſulatus anno primo fratribus Eremitarum S. Auguſtini, e veteri S. Auguſtini eccleſia extra portam Epiſcopi poſita in-
B tra vrbem recepit, tradiditque S. Euphemiæ cœnobium, vt docet inſcriptio ad parietem eiuſdem eccleſiæ poſita.

Anno Dom. MCCLXII.
die Dominico XVI Septembris
Pont. Vrbani PP. IV.
A. II.
Lanfranco Mediolan. primo poſt vnionem Priore Generali
Prior F. Funius de Buris Ver.
& conuentus de loco S. Auguſtini extra portam Epiſcopi
Montem aureum verſus venerunt
C *legiptimo iure moraturi in loco Eccleſię vet. S. Euphemiæ prope Atheſim.*

Eccleſiam, & fratres idem Vrbanus ſub ſua, Romanæque Sedis protectione ſuſcepit, cuſo hoc diplomate, quod extat in Canonicorum Veronenſium tabulario.

Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Priori, & fratribus Heremitarum eccleſiæ S. Euphemiæ Veronen. Ordinis S. Auguſtini ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Iuſtis petitionum deſiderijs dignum eſt nos facilem præbere
D conſenſum, & vota, quæ a rationis . . . . te non diſcordant effectu proſequente complere. Ea propter dilecti in Domino filij veſtris iuſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu perſonas veſtras, & locum in quo diuino eſtis obſequio mancipati cum omnibus bonis quæ in præſentiarum rationabiliter poſſidetis, aut in futurum iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcepimus: ſpecialiter autem teddimus, domos, poſſeſſiones, & alia bona veſtra ſicut ea omnia iuſte, ac pacifice poſſidetis vobis, & per vos eccleſiæ veſtræ auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo, &c.

Datum

. *Datum apud Vrbemueterem 6. Id. Nouemb Pontificatus noſtri anno 2.*

Lanfrancus, de quo mentio in ſupra relata inſcriptione, e nobiliſſima Septaliorum Mediolanenſium gente ortus, Mediolani iacet in nobili marmoreo tumulo, vbi priſcus Eremitarum S. Auguſtini ſpectatur habitus, humili quidem paruoque circa collum caputio induti fratres, eo modo quo noſtro ſeculo percolunt, deferuntque Auguſtiniani heremitæ diſtrictioris obſeruantiæ, quos diſcalceatos vocant. Porro Lanfrancus primus fuit Generalis Prior Auguſtiniani Ordinis Eremitarum poſt vnionem per Orbem Chriſtianum cœnobiorum ſub D. Auguſtini regula viuentium, B iam tum ab ipſis ſancti temporibus ſubſcepta norma. Ad decus vero Veron. ciuitatis Manfredum pium Præſulem Eremitas ſua vetuſtate laborantes, intra vrbem euocaſſe fatendum eſt, vt inter ciues pietatem excolerent ſuaq; ſanctimonia excitarentur fideles ad virtutes, nec Manfredi vana fuit de Auguſtinianis Eremitis diuinatio, cum deinceps illuſtre cœnobium apud Euphemianam ædem euaſerit, e quo viri ſanctimonia vitæ, ac ſcientia clariſſimi prodiere, e quibus vnus præ omnibus Honuphrius Panuinus vrbis, & Orbis antiquarum rerum peritia, & eruditione facile princeps. Cæterum eo ipſo anno Maſtinus Scaliger à Senatu, Populoque Veronenſi Dux, & Reipub. Generalis Capitaneus creatus eſt, qui Montebellum, Leonicum, & Montecellum agri Vicetini oppida Cottiæ Vitalis filio ex nobili priſcaue gente Cottia Vicentina ademit. Manfredus vero Epiſcopus pietate vitæ, & eloquentia admodum illuſtris deceſſit anno 1268.

82 GVIDO Scaliger Maſtini primi filius ſpurius, ex Archipresbytero Congregationis Cleri Veronenſis, Epiſcopus electus eſt anno 1268. Quo Præſule an. 1272. die 18. Ianuari Veronæ obijt B. Facius Veronenſis aurifex miraculis clarus in Cathedrali ſepultus, cuius acta nuper ſcripſit Leonardus Gregorius, & in eius laudem odem cecinit Leonardus Tedeſcus nobilis Canonicus Veronenſis, inter academicos Philarmonicos eximie eruditus; quæ incipit.

Diue, qui primum geniale lumen
Qua rotat lymphis Atheſis fugaces
Quaque Veronæ ſedet arx amœnis
collibus auſit, &c.

Parum deinde ſuperuixit Guido Epiſcopus, nam vitam amiſit anno Domini 1275.

83 Fr. TIMIDEVS ex Ordine Minor. ad hanc eandem Sedem fuit aſſumptus an-
C no 1275. Vir fuit pius, inquit Panuinus, & eloquens, atque in exponendis ſacris litteris exercitatus. Hic tres annos tantum Epiſcopus fuit, obijt enim anno 1278. cuius in antiquo codice baſilicæ S.Euphemiæ Veronæ ſic mentionem fieri inueni.

Anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo quinto, die Dominico ſeptimo Auguſti fuit poſitus primus lapis eccleſia noua per magiſtrum Bonumincontrum eccleſia maioris Archipresbyterum de licentia, & mandato Guillelmi Ferrarienſis Epiſcopi tunc Apoſtolica Sedis legati, & erat illo tempore frater Timideus electus Veronenſis, & non dum confirmatus.

Anno 1277. paulo ante obitum Timidei Epiſcopi, 7. Kal. Nouemb. conſpiratione
D alicuius aduerſæ factionis facta, Maſtinus Scaliger Princeps occiſus eſt in Foro, & apud S. Mariam antiquam ſepultus, cui in principatum totius Senatus, Populique ſuffragijs, ſucceſſit Albertus Scaliger Iacobi filius Maſtini frater.

†

BAR-

84 BARTHOLOMAEVS Monachus S. Benedicti anno 1278. Timideo ſucceſſit, quem honorifico admodum apparatu, perque vniuerſo ſpectante Clero, & Populo Veronenſi, iuſſu Patriarchæ Aquileienſis, Epiſcopi Acconenſis, Heraclienſis, & Athenienſis in Eccleſia vrbis maiori conſecrarunt. Hic electus Bonincontrum Archipresbyterum, & Canonicos Veronenſes vna cum eccleſijs, monaſterijſque ad eos pertinentibus a Iuriſdictione ſua exemptos, necnon Aquileienſi Patriarchæ ſubiectos eſſe hoc ſequenti monumento declarauit, quod ab originali ex archiuio Canonicorum excriptum hic retulimus.

☞ Frater Bartholomæus Ordinis ſancti Benedicti, Dei gratia Veronenſis electus. Vniuerſis præſentes litteras inſpecturis ſalutem in omnium Saluatore. Quia de prætéritis habere ſcripturæ teſtimonium valere poteſt cauſis præſentibus, & futuris, ac litium materias amputare; ideirco firmiſſime profitemur, dicimus, ac etiam proteſtamur, dilectos, Fratres noſtros Dominos Bonincontrum Archipresbyterum, Iacobum de Englario, Albertum de Caſtrobarcho, Bonifacium de Vicecomitibus, Gulielmum de Rupeclatia, Marcium de Marcijs, Bonifacium de Bella, Gregorium de Montelongo, Boſacium Phyſicum, Iuſtamontem de Vaiero, & Antonium Rouarinum Canonicos Eccleſiæ Veronenſis, & alios Canonicos, & Capitulum eiuſdem Eccleſiæ præſentes, & eorum prædeceſſores tanto tempore, quanto memoria hominum vltra nequit habere, ſubiectos Patriarchæ Aquileienſi, ac exemptos omnino a Iuriſdictione Epiſcoporum Eccleſiæ Veronenſis, & noſtra vna cum Monaſterijs, Capellis, & eccleſijs infraſcriptis, & alijs eccleſijs ad eos pertinentibus, videlicet eccleſia ſancti Georgij a Domo, eccleſia ſancti Ioannis ad fontes, eccleſia ſancti Pauli Veruli iuxta Ripam, eccleſia ſancti Pauli de Campo Martio, eccleſia ſancti Ioannis in Valle, eccleſia ſancti Ioannis de Quinzano cum Capella ſancti Alexandri iuxta Quinzanum, eccleſia ſancti Clementis, eccleſia ſancti Blaſij, eccleſia ſanctæ Cæciliæ, eccleſia ſanctæ Conſolatricis, eccleſia ſancti Firmi de Corte alta, ſiue in Capella, monaſterium ſancti Leonardi in Monte Donico, monaſterium ſancti Michaelis in Campanea, monaſterium ſancti Pancratij, monaſterium ſancti Caſſiani de Patrena, eccleſia ſancti Felicis in Arzero de Patrena, eccleſia ſanctæ Mariæ de Orxanico Veteri, eccleſia omnium Sanctorum de Marzana, eccleſia ſanctæ Mariæ de Turano, eccleſia ſancti Petri de Capauo, eccleſia ſancti Pauli de Pruno, eccleſia omnium Sanctorum de Nouaris, eccleſia ſancti Georgij in Salis, eccleſia ſancti Michaelis de Calmaxino, eccleſia ſancti Fauſtini de Monte Draconis, eccleſia ſancti Proſdocimi, eccleſia ſancti Ambroſij de Caſali alto Brixienſis Diœceſis, eccleſia Luſiæ Adrienſis Diœceſis, eccleſia ſanctæ Mariæ de Villa Paduanæ Diœceſis. In quibus, & alijs eccleſijs ad eos pertinentibus, ac ipſarum perſonis, ſcilicet Prælatis, Clericis, Conuerſis, & Sororibus earumdem, ac Manſionarij Eccleſiæ Veronenſis patet nobis, & liquido proteſtamur, ipſum Archipresbyterum, & eius ſucceſſores in ſpiritualibus, & temporalibus plenam iuriſdictionem obtinere. Præterea ad quamlibet ambiguitatem perpetuo remouendam omnium libertatem, ac exemptionem a Iuriſdictione noſtra, & ſucceſſorum noſtrorum Epiſcoporum Eccleſiæ Veronenſis eidem Archipresbytero, & Capitulo Veronenſi datam, ac datas hactenus a Patriarcha ſanctæ Sedis Aquileienſis, & ab Epiſcopis Veronenſibus prædeceſſoribus noſtris, atque memoratis Archipresbytero, & Capitulo Veronenſi de conſuetudine, vel priuilegio, vt ſupra aſſeruimus, vel alio quocumque modo, ſiue iure competere poſſet, innouamus, damus, ac concedimus, & perpetuo, ac inuiolabiliter approbamus. Volentes itaque vt Archipresbyter, & Canonici prælibati, ac ſucceſſores ipſorum exemptione, ac libertate noſtra, & noſtrorum ſucceſſorum Epiſcoporum Eccleſiæ Veronenſis iuriſdictione in ſuis, & ſuorum ſubditorum prædictorum perſonis perpetuo potiantur. Liceat eidem Archipresbytero, & ſuis ſucceſſoribus prædicta monaſteria, eccleſias, Prælatos, Clericos, & Perſonas eccleſiaſticas, ac Manſionarios Eccleſiæ Veronenſis libere, abſque noſtra, & ſucceſſorum noſtrorum Epiſcoporum eccleſiæ Veronenſis contradictione, de cætero inſtituere, viſitare, corrigere, & cognoſcere de cauſis omnibus, etiam criminalibus, quæ eiuſdem perſonis, vel inter ipſos monebuntur, ac electiones Prælatorum, Clericorum, & perſonarum prædictarum confirmare, vel etiam infirmare, ac in eos, & in cenſuram Eccleſiaſticam, & iuriſdictionem perpetuam exercere, & ad Ordines etiam ſacros eos quibuſcumque Epiſco-

ſcopis præſentare. In quorum teſtimonium, & euidentiam clariorem præſentes litteras noſtro ſigillo munitas eiſdem Archipresbytero, & Canonicis eiuſdem Eccleſiæ Veronenſis, pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus duximus, concedendas, quas manus infraſcriptorum Notariorum publicas iuſſimus roborari, & in hanc publicam formam redigi.

Datæ fuerunt prædictæ litteræ, & conceſſæ prædictis Dominis Archipræsbytero, & Canonicis Veronenſibus præſentibus pro ſe, & nomine, ac vice aliorum Canonicorum, & ſucceſſorum ſuorum Archipresbyterorum, & Canonicorum Eccleſiæ prædictæ Veronenſis per prædictum Venerabilem Patrem Dominum Fratrem Bartholomæum Ordinis ſancti Benedicti Dei gratia Veronenſem electum, dicentem, profitentem, proteſtantem, innouantem, dantem, & concedentem prædictis Domini Archipresbytero, & Canonicis Veronenſibus in omnibus, & per omnia vt ſuperius in dictis litteris continetur.

Quibus peractis idem Dominus electus pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis Epiſcopis Veronenſibus prædictum Dominum Bonicontrum Archipræsbyterum Veronenſem præſentem, & recipientem pro ſe, & vice, ac nomine prædictorum Canonicorum præſentium, & ſucceſſorum ſuorum de omnibus prædictis, et ſingulis ſupradictis, vt in prædictis litteris ſuperius continetur per baculum ligneum, quem in ſuis tenebat manibus inueſtiuit.

Actum eſt hoc in Epiſcopali Palatio Veronenſi Die Iouis penultimo ſeptembris præſentibus Dominis Bernardo de Altemano, & Vol...tino de Romano Legum Doctoribus, Thomaſino Iudice de Ramondino, Presbytero Iacobo eccleſiæ ſancti Ioannis ad Fontes, Domino Spera in Dei Monaco Monaſterij ſancti Firmi Minoris, prædicti Domini electi Capellano, Iolſino Manſionario eccleſiæ Veronenſis, Ioanne Clerico eccleſiæ de Zerpa, Bonauentura Notario, Vaſſalli, Guizzardo Clerico Eccleſiaſtico ſancti Ioannis in Valle, Criximbeno Notario de Terzanis, atque Zilio Notario de Geonico teſtibus, & alijs.

Anno Domini Milleſimo Ducenteſimo Septuageſimo Octauo ſextæ Indictionis. Ego Guizzardus de Domino Veronenſis ſacri palatij Notarius prædictis omnibus interſui, & de mandato prædicti Domini Veronenſis electi rogatus me ſubſcripſi, & ad maiorem roboris firmitatem meum ſignum conſuetum appoſui.

Ego Crexímbenus quondam Guidonis de Terzanis Domini Federici Imperatoris Notario prædictis omnibus interfui, & de

A mandato prædicti Domini Veronenſis electi rogatus me ſubſcripſi. Ego Dehobonus de Bonomo Domini Comitis Rufini de Comello auctoritate Notarius omnibus prædictis interſui, & de mandato prædicti Domino electi Veronenſis rogatus ſcripſi.]

Confirmaſſe Bartholomæum omnia bona cum Eccleſijs SS Remigij & Anaſtaſiæ olim a Manfredo prædeceſſore donata fratribus ord. Prædicatorum docet eiuſdem Bartholomæi monumentum ſic.

Religioſis viris Priori, & conuentui fratrum Prædicatorum de Verona. Frater Bartholomæus permiſſione diuina Epiſcopus Veronen. ſalutem in Domino.

B Sicut ex veſtra iuridica relatione didicimus B. M. Manfredus Veronen. electus prædeceſſor noſter religioſitatem veſtram, ac prudentiam in populo Dei multipliciter fructuoſam diligenter conſiderans, vobis eccleſias S. Remigij & S. Anaſtaſiæ iuxta ſe poſitas in Ciuitate Veronen. cum omnibus hortis, caſamentis, & alijs appendicijs, a vobis in perpetuum poſſidendas per ſuas duxit litteras, pietatis intuitu, concedendum, ac poſtmodum per viginti annos, & amplius res prædictas ſicut nobis manifeſte conſtat, & toti populo ciuitatis, pacifice poſſediſtis; Verum quia litteras huiuſmodi in igne qui in

C opinate domos veſtras ſuccendit caſu fortuito perdidiſtis, ad nos pro confirmatione conceſſionis prædictæ recurrere voluiſtis. Nos vero dicti prædeceſſoris noſtri veſtigijs inhærentes prædictam conceſſionem, & poſſeſſionem veſtram ratas, et gratas habentes et eas auctoritate ordinaria confirmantes: Vobis nihilominus ad maioris roboris firmitatem prædictas Eccleſias, & domus, & res alias ſupra poſitas, quas nunc pacifice poſſidetis, auctoritate præſentium, ob Dei intuitum, duximus concedendum. In cuius noſtræ confirmationis, & conceſſionis teſtimonium præſentes litteras fieri fecimus, & ſigilli noſtri munimine roborari. Die 12.

D Maij 1281. Creſcentius q Gulielmi de Beueraria Not.

Donationem hanc Paulus V. deinceps confirmauit, poſt trecentos viginti & amplius annos hoc diplomate.

Paulus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilecto filio Vicario Ven. fratris noſtri Epiſcopi Veron. in ſpiritualibus generali ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. In ſupremo Apoſtolicæ dignitatis culmine &c. firmitatem. Sane pro parte dilectorum filiorum Prioris, et Conuentus S. Anaſtaſiæ Ordinis fratrum prædicatorum Veron. nobis ſuper exhibita petitio continebat, quod a trecentis annis & amplius B. M. Manfredus Epiſcopus Veron. prudentiam fratrum dicti

 ordi-

ordinis in populo multipliciter fructuoſam diligenter conſiderans, Eccleſiam S. Anaſtaſiæ in ciuitate Veron. conſtructam cum omnibus hortis, caſamentis, & alijs appendicijs ſuis prædicto ordini per eum perpetuo poſſidendis per ſuas patentes litteras conceſſit; & deinde cum fratres prædicti per viginti annos & amplius prædictas poſſediſſent, & dictas litteras in igne, qui inopinate eorum domos ſuccendit, caſu fortuito perdidiſſent; & ad ſimilis mem. Bartholomeum tunc etiam Epiſcopum Veronen. pro confirmatione dictæ conceſſionis recurriſſent. Idem Bartholomæus Epiſcopus prædeceſſoris ſui veſtigijs inhærens conceſſionem prædictam, & poſſeſionem Eccleſiæ, aliarumque rerum prædictarum, in qua dicti fratres tunc exiſtebant, ratas, & gratas habuit, eaſque ſua ordinaria auctoritate confirmauit, & nihilominus ad maioris roboris firmitatem Eccleſiam domos, & alias res prædictas eiſdem fratribus de nouo conceſſit, prout in ſuis etiam patentibus deſuper confectis plenius dicitur contineri. Cùm autem ſicut eadem petitio ſubiungebat, ea quæ a ſede Apoſtolica approbantur, & confirmantur firmius ſubſiſtant, & ab omnibus melius obſeruari ſoleant. Quare pro parte Prioris, & fratrum prædicatorum nobis fuit humiliter ſupplicatum, quatenus conceſſiones prædictas pro eorum firmiori ſubſiſtentia, & obſeruatione inuiolabili approbare, & confirmare, alijſque in præmiſſis opportune prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur erga dictum ordinem illiuſque fratres paterna charitate affecti Priorem, & fratres prædictos, eorumque, ac domus huiuſmodi ſingulares perſonas a quibuſuis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, alijſque Eccleſiaſticis ſententijs; cenſuris, & pænis a iure, vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtant, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſoluentes, abſolutos fore cenſentes. Huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi ita eſt, conceſſiones & ſcripturas deſuper confectas, prædictas, & in eis contenta quæcunque, licita tamen, & honeſta cum omnibus, & ſingulis inde legitime ſequutis, & ſequendis, ſine tamen alicuius præiudicio, & dummodo aliud canonicum non obſtet, auctoritate noſtra approbes, & confirmes, illiuſque perpetuæ & inuiolabilis apoſtolicæ firmitatis robur adijcias, nec non conceſſiones, & ſcripturas huiuſmodi perpetuo validas, & efficaces eſſe, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri & obtinere, ac ab omnibus, & ſingulis, ad quos nunc quomodolibet

A ſpectat, & ſpectare poterit quomodolibet in futurum perpetuo firmiter, & inuiolabiliter obſeruari debere, ſicque per quoſcunque iudices, & commiſſarios quauis auctoritate fungentes, etiam cauſarum palatij apoſtolici Auditoris, iudicari, & definiri debere, ac quicquid ſecus ſuper his a quocunque quauis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane eadem auctoritate noſtra decernas. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus apoſtolicis, nec non domus, & ordinis prædictorum iuramento, confirmatione apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, cæteriſ-
B que contrarijs quibuſcunque. *Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo ſexcenteſimo ſextodecimo, prid. Kal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno duodecimo.*

In monumentis Epiſcopatus Bartholomæi mentio extat ad annum vſque 1290. quo obijſſe referunt 6. id. Nou. Cuius etiam mentio habetur in antiquo codice Monaſterij S. Euphemiæ cum conſecraſſet cœmeterium eiuſdem Eccleſiæ. *Anno Domini 1284. die Veneris 13. Martij benedictum, & conſecratum fuit cameterium ante faciem Eccleſiæ, & iuxta viam inter murum & Eccleſiam, vbi eſt ſepultura D. Bernardi.*
C *Fuit autem benedictum per duos* Epiſcopos, *videlicet per D. Fr. Bartholomæum Epiſcopum Veronenſem, & per Fr. Auguſtinum Ord. noſtri Epiſcopum Ciuitatis Nouæ.*

D

85 Fr. PETRVS e gente Scaligera ortus Ord. Prædicatorum huic Eccleſiæ præficitur in locum Bartholomæi defuncti an. 1290. Vir ſpectatæ integritatis, atque doctrinæ vnus ex primis Dominicani Ord. alumnis, qui a Patriarcha Dominico Bononiæ ad ſanctæ conuerſationis habitum fuerunt recepti. Hic cum eſſet pene capularis ſenex munus ſibi commiſſum ad quatuor tantum annos adminiſtrauit, omniumque mærore mortuus eſt anno 1295.

ſub

ſub quo Raymundus Patriarcha Aquileienſis Archipresbytero, & Canonicis Veronen. an. 1292. die 9. Ianuarij confirmat omnia priuilegia, iuraque eorum, ac cætera omnia prædeceſſorum ſuorum vetuſta monumenta in ſuo diplomate recenſet, quod quidem monumentum hic excribendum ex authenticocopiali non in vtile duximus, tamet ſi aliqua, quæ in eo recitantur, ſupra cernimus ex Canonicorum tabulario.

Raymundus Dei gratia ſanctæ Sedis Aquilegen. Patriarcha dilectis filijs Bonincontro Archipresbytero, & Capitulo Eccleſiæ Veronen. Aquilegen. Eccleſiæ immediate ſubiectis ſalutem, & benedictionem in Domino. Dignum fore credimus, immo meritorium opinamur ſi prædeceſſorum noſtrorum Patriarcharum Aquilegen. Eccleſiæ veſtigijs inhærentes ad petitionem ſubiectarum nobis Eccleſiaſticarum perſonarum pro tuenda Eccleſiaſtica libertate prouide per prædeceſſores eoſdem, ſeu quoſcunque alios ſtatutum, collatum, conceſſum, & approbatum eſſe dinoſcitur fauorabiliter approbamus. Lectis itaque ac diligenter inſpectis quorumdam priuilegiorum tam prædictorum prædeceſſorum noſtrorum, quam bonæ memoriæ fratris Bartholomæi Epiſcopi, & aliorum Epiſcoporum Veronen. ex parte veſtra coram nobis productorum tenoribus, qui ſeriatim inferius annotantur. Nos ad imitar prædeceſſorum eorundem veſtris deuotis ſupplicationibus inclinati, quæ per ipſos prædeceſſores noſtros, & Epiſcopos facta fore noſcuntur prout in eiſdem priuilegijs continetur rata, firma, & grata habentes priuilegia ipſa integraliter renouamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ex certa ſcientia confirmamus, quorum quidem priuilegiorum tenores de verbo ad verbum tales eſſe noſcuntur. Bertoldus Dei gratia ſanctæ Aquileien. Sedis Patriarcha. Dilectis in Chriſto filijs Alberto Archipresb. & Canonicis Veronen. Eccleſiæ cum vera dilectione ſalutem. Sicut ex antiquis prædeceſſorum noſtrorum priuilegijs manifeſte collegimus, vos, & veſtri prædeceſſores longinquis retro temporibus, a tempore videlicet glorioſæ recordationis Maxentij Aquilegen. quondam Patriarchæ, ſpeciali vſi ſuiſtis prærogatiua libertatis, & nobili præceteris circumiacentibus Eccleſijs gaudetis priuilegio, a prædicto Maxentio Patriarcha precibus & interuentu bonæ memoriæ Rotaldi quondam Veronen. Eccleſiæ Epiſcopi, & Pacifici Archidiaconi & aliorum ſanctæ Dei Eccleſiæ prælatorum conceſſo, & a Pellegrino felic. memoriæ quondam Aquilegen. Patriarcha renouato, & ab Oulderico eius ſucceſſore confirmato, atque a Pellegrino ſecundo meo prædeceſſore innouato, & a Vr. meo deceſſore re-

A nouato. Nos itaque prædeceſſorum noſtrorum veſtigijs inhærentes pro libertate vobis, & ſucceſſoribus veſtris tuenda, quod ab eiſdem anteceſſoribus noſtris ſtatutum eſt, & Canonicis Eccleſiæ Veronen collatum firmum, & ratum habere volentes, ipſum priuilegiũ integraliter renouamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Legimus namque in priuilegio Maxentij Aquileien. Patriarchæ in quo ita continetur, vt inferius.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Regnante domino Carolo in Italia anno pietatis eius quadrageſimo primo, & Bernardo glorioſo Rege primo, ſub
B die ſexto decimo Kal. Octobris Indictione ſexta feliciter. Rotaldus vltimus ſeruus ſeruorum Dei ſanctæ autem Veronen. Eccleſiæ Epiſcopus. Notum omnium fidelium magnitudini præſentium ſcilicet, & futurorum facio qualiter ego Rotaldus S. Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopus conceſſi Pacifico Veronen. Eccleſiæ Archidiacono, vt ſupra ſuum allodium conſtrueret Baſilicam beati Georgij Martyris, eo namque tempore quando Eccleſia ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, quam diuino nutu ego Rotaldus Epiſcopus regere, & gubernare videor, inſtigante diabolo, a meo anteceſſore ſcilicet ab Aldone omnes res, quæ ad ipſam
C ſanctam Dei Eccleſiam bonorum deuotorumque hominum collatæ fuerant, deſtructæ ſint, ſed nunc ego prædictus Rotaldus Epiſcopus cum Pacifico Archidiacono prædicto conſiderando prauorum hominum cupiditates, vel iniquas machinationes, vel qualiter humana mens prona ſit ad malum, conuocauimus Dominum Maxentium Ven. Patriarcham ſanctæ Aquileien. Eccleſiæ, qui ſupraditam eccleſiam beati Georgij conſecrauit, eo vero ordinante, vt Canonici ſanctæ Veronen. Eccleſiæ ſint liberi in ſupradicta eccleſia ſub iure, & dominio Domini Patriarchæ: præcauens ne in futurum per deceſſum meum ſucceſſores mei, qui Epiſcopalem Cathedram adepti fuerint, aliquam moleſtiam
D tam in officijs quam in beneficijs illis, qui inferre poſſent. Igitur adiuuante ipſo, qui nos paſtores eſſe voluit, & paſcere ſuas oues potius, quam nos metipſos mandauit, vna per conſenſum, voluntatemque Domini Maxentij Ven. Patriarchæ, & Guidonis Cardinalis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Raginaldi Vicentin. Epiſcopi, & Lupi Teruiſien. Epiſcopi, & Vlderici Tridentin. Epiſcopi, & Gregorij Mantuan. Epiſcopi, & Siginfredi Aquileien. Eccleſiæ Archidiaconi, & Pacifici Veronen. Eccleſiæ Archidiaconi & omnium fratrum noſtrorum diſponere, & ordinare de eorum libertate volumus, ſic ſupradictus Pacificus cum ceteris Canonicis poſtulan. id fieri decre-

A nimus, id eſt, quod nullus ex ſucceſſoribus meis amplius habeat poteſtatem dominandi, vel aliquid auferendi de omnibus rebus, quæ nunc a fidelibus collatæ ſunt, vel in futurum collatæ fuerint ſupradictæ Canonicæ, ſed ſemper ſint ſub tutela, & refugio Domini Patriarchæ in eccleſia B. Georgij, quatenus ſuam habentes iuſtitiam ſecure poſſint in ſancta Dei Eccleſia militare. Sed quia numquam deeſt maliuolis quod male cupiant, & ſi efficere nequeant, hoc quod facimus ea cautione conſtringimus, vt ſiue vocetur, Epiſcopus non enim erit ille, ſiue presbyter, ſiue diaconus, aut alicuius ordinis, qui aut illud deſtruere, aut ex his, quæ de ſupradicta eccleſia iuſte, & legaliter fieri decreuimus,
B temptauerit aliquid minuere, partem iſti tales in alia vita cum nullo habeant ſanctorum, ſed cum Cham, Dathan, & Abiron, vel cum illis, quos diluuium merſit, aut terra inglutiuit, & cum Pilato, Anna, & Caipha, Iuda Chriſti traditore, & Mago Simone, Annania quoque, ac Saphira, quos B. Petrus pro fraudata eccleſiaſtica damnauit pecunia, ſintq; anathema maranatha, & exortes, niſi reſipuerint, a vita perpetua, quod qui molitur deſtruere ſit diuiſus a Deo, & ſeparatus a Sanctorum collegio. Obſecro præterea ſucceſſores, quicumque fuerint, meos, vt dum hoc legerint ſcriptum ſolertius meminerint, fili,
C ſi ſapiens fueris tibi metipſi eris, nemo enim, vt beatus Auguſtinus veraciſſime dicit, non in ſe prius quam in alium peccat.

† Ego *Rotbaldus Epiſcopus manu mea ſubſc.*

† Ego *Maxentius ſeruus ſeruorum Dei ſanctæ Aquileienſis* Eccleſiæ *Antiſtes rogatus a* Rotaldo *Epiſcopo pro firmitate manu mea ſubſc.*

† *Ego* Guido Card. *Sanctæ* Romanæ *Eccleſiæ rogatus a* Rota do Epiſcopo *in hac firmitate m. m. ſubſc.*

† Ego *Ragimbaldus Vicentin. Eccleſiæ* Epiſcopus, *rogatus a* Rotaldo *Epiſcopo m. m. ſubſc.*

D † *Ego Lupo vltimus Epiſcopus* S. *Taruiſinæ* Eccleſiæ *rogatus a* Rotaldo *Epiſcopo in hac firmitate m. m. ſubſc.*

† *Ego Vbertus Tridentin.* Eccleſiæ *Epiſc. rogatus a Rotaldo* Epiſcopo *in hac firmitatem m. ſubſc.*

† *Ego Gregorius* Mantuanus *Epiſc. m. m. ſubſc.*

† *Ego* Segefredus *Archidiac. ex iuſſione D. Maxentij Patriarcha pro firmitatem. m. ſubſc.*

† Audax *Diaconus ex iuſſione D. Maxentij Patriarcha m. m. ſubſc.*

† *Ego Benedictus licet indignus Diaconus ex iuſſione Domini Maxentij Patriarcha m. m. ſubſc.*

A † *Vrſus licet indignus presbyter ex iuſſione Domini Maxentij Patriarcha m. m. ſuſt.*

† *Sigiſmundus diaconus ex iuſſione* D. *Maxenty Patriarchæ m. m ſubſc.*

† *Anſertime de Mantua rogatus a* Rotaldo *Epiſcopo m. m. ſubſc.*

† *Turiſendus rogatus a* Rotaldo *Epiſcopo m. m. ſubſc.*

† *Ego* Landibertus *rogatus a* Rotaldo Epiſcopo *m. m. ſubſc.*

† *Ego* Paciſicus *Archidiaconus m. m. ſubſcripſi.*

† Ego *Andualdus Archipresbyter conſenſi & ſubſc.*

B † Ego *Tondolatius presbyter, ſubſc. & conſenſi.*

† Ego *Arogaus presbyter m. m. ſubſc. & conſenſi.*

† *Ego Petrus m. m. ſubſc. & couſenſi.*

† Signum *Mag. Gerardi Comitis ciuitatis Regien. qui* Rogatus *a D. Rotaldo Epiſcopo huic m. m. ſubſc.*

† *Signum* Mag. *Riemperti comitis ciuitatis noua teſt.*

† Signum *Mag.* Enricobaldi *vaſalli D. Regis Babani qui ſubſc. Dom.* Rotaldi *teſt.*

† *Signum Mag.* Berardi *Macrario ſubſc.* Rotaldi *Epiſc. teſt.*

† Signum *Mag. de* Caio *teſt.*

C † *Ego* Stadebertus *Cancell.* S. *Veronenſis Eccleſiæ ex iuſſione D. Rotaldi Epiſcopi ſcripſi hanc paginam firmitatis atque compleui.*

Legimus etiam priuilegium D. Pelegrini S. Aquileien. Eccleſiæ Patriarchæ in quo ita continebatur.

In nomine Domini Dei æterni.

Anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo quadrageſimo primo die menſis Decembris Indictione quarta regnante Conrado Romanorum Rege. Cum olim antiquis temporibus eccleſiam B. Georgij ſitam intra ciuitatem Veronæ prope flumen Atheſis, &
D iuxta matricularem Eccleſiam, rogatu Rotaldi ſanctæ Veronen. Eccleſiæ, & Pacifici Archidiaconi totius Cleri eiuſdem eccleſiæ a Maxentio venerab. Patriarcha ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ conſecrata eſſet, ſicut in eorum ſcriptis continetur, accidit liuore, & dolo malo quorundam tempore Epiſcopi Thebaldi ſanctæ Veronen. Eccleſiæ quod altare eiuſdem eccleſiæ B. Georgij violatum eſt, cumque hoc Giberto Archipresbytero, alijſque ſuis fratribus iamdictus Epiſcopus patefecit, tunc ipſe Gibertus Archipresbyter, eiuſque fratres quorum nomina ſunt hæc; Regizo Vic. cantor, Ricardus, Ruſticus ſacerdotes, Gaudulphus, Valdus, Ioannes Diaconi, Bernardus,

Petrus

Petrus, Zeno, Naimenſius, Adam Subdiaconi, Otto Longus, Otto Curtus, Inglebertus, Rodulphus, Thebaldus, Spaglandus, Vbertus de Miſſa, Raimundus, & reliqui volentes, & prædictam eccleſiam beati Georgij in ſuo ſtatu, & honore reſtituere, & retinere volentes, & cupientes miſerunt Pelegrino vener. Patriarchæ ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ, quatenus ipſe veniens eccleſiam ſuam, ſcilicet S. Georgij reconſecrando more prædeceſſorum ſuorum in ſuo ſtatu reſtituat, atque reformet. Ipſe vero Pelegrinus ven. Patriarcha vir Deum timens, & rogatus ad Veronam veniens communi conſenſu totius Cleri & populi hymnis, laudibus, & canticis receptus eſt. Cum hoc factum eſt, tum prædicto die ſæpedictus Pelegrinus venerab. Patriarcha in præſentia Epiſcoporum ... pem, & conſilium ſibi præſtantium, quorum nomina ſunt hæc. Ribaldus Cardinalis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Legatus Domini Innocentii PP. Manfredus Mantuan. Epiſcopus, Bonifacius Belluuen. Epiſcopus, Gilbertus Feltren Epiſcopus, Detamar. Tergeſtin. Epiſcopus, Gregorius Adrien. Epiſcopus, & etiam Thebaldus Veronen. Epiſcopus, Henricus Abbas Monaſterij ſancti Benedicti in Laryono, & in præſentia Canonicorum ſanctæ Aquileienſis eccleſiæ, ſcilicet Bertholdus presbyter, Amiens Themas Præpoſitus ciuitatis, Odolricus, Petrus, Ioannes Subdiaconi, & in præſentia totius Cleri Veronen. Nobilis Abbas Monaſt. ſancti Zenonis, Golfradus Abbas Monaſt. ſancti Firmi, Viuianus Abbas Monaſt. ſanctæ Mariæ Orgon. Otto Abbas Monaſt. ſancti Nazarij, Pelegrinus Præpoſitus S. Georgij in Braida, Rodulphus Archipresb. Congregationis ciuitatis, Girardus Archipresbyter ſancti Ioannis in Valle, Petrus Archipresbyter de Leniaco, Conradus Archipresbyter de Grezana, Otto presbyter de ſancto Cirico, Otto diaconus S. Petri in Caſtello, Henricus diaconus de Lauzi, Girardus presbyter S. Thomæ, ... Presbyter ſancti Laurentij Gerardus Presbyter SS. Apoſtolorum, Matthæus presbyter ſancti Ioannis in foro, Viuian. ſancti Benedicti, Dominicus presb. ſancti Mayni, Zeno presbyter ſancti Clementis Martynus presbyter ſanctæ Mariæ Conſolatricis, Ioannes presbyter ſanctæ Ceciliæ, Adam presbyter ſancti Firmi de curte alta, Chriſtianus presbyter ſanctæ Felicitatis, Orlandus presbyter S. Fuſti.., Andreas presbyter ſanctæ Mariæ antiquæ, nec non in præſentia vaſſallorum eiuſdem venerab. Patriachæ, & aliorum bonorum hominum Veronen. quorum nomina ſunt hæc: Ioannes Vicedominus Aquileien. Patriarchæ, Varnerius de Braida, Valpertus de Cauas, Tiſco de Campo ſancti Petri, Hermanus de Manzano, Villanus de Conaglan. Odericus eius filius, Veriandus de Groman. Olſerius, Egipertus, Mazilinus, Odericus, Federicus, Hermannus, Buciclar, Olueradus, Artuicus, Conradus Regis deneſman. Iordanus aduocatus Canonicorum ſanctæ Veronen. Eccleſiæ, Rodulphus eius frater, Henricus filius Adæ, Thebaldus de Ponto, Vgo de Liniaco iudices, Gerardus de Capite pontis, Aldus Peſaſarina, Gargagnanus eius filius, Arientus filius Gitardi, Thebaldus Peliparius, Bontulanus, Lanfrancus, Henricus Ingelericus, Bn N.r & Thebaldus filij Garzonis fratres, Aymo de curte alta, Lanfranchus . . . preuerdo, Falconarius filius Fulcardi, Rainaldus, Milo de Caſtello, Otto filius Oliuerij, Vgo Murarius, Morolarius filius Bonizenonis, Albertus filius Godonnis Auocati, Hugo Sinefatiga, Bot. filius Attonis, Bonifacius Graſſus de Runcho, Gonthenus, Viuianus, Bothetius, Zibell. Adam eius filius, Orlandus Zeno, filius Aldeina..i, Rodulphus Raſſus, Ardenianus, Gilbertus de Runcho, Aicardus fratres, & reliqui: ſæpedictam eccleſiam B. Georgij ſitam intra ciuitatẽ Veron. prope matriculare m eccleſiam, & iuxta flumen Atheſis extra, & intus reconſecrauit, & etiam altare quod dolo malo violatum fuit, reliquijs ſanctorum ſuorum repoſitis manibus in locello eiuſdem altaris poſitis reconſecrauit, & in priſtinum ſtatum reſtituit, atque reformauit. Hæc autem ſunt nomina ſanctorum quorum reliquiæ impoſitæ ſunt. B. Georgij Mart. Chriſti, S. Ioannis Euangeliſtæ, S. Andreæ, S. Zenonis Confeſſoris, SS. Martyrum Harmachorę & Fortunati, SS. Elaſij, & Taciani, S. Sebaſtiani, S. Ceſarij, SS. Virginum Cæciliæ, & Agathæ, Sanctæ Mariæ Magdalenæ, S Euſebij. Cumque hæc omnia taliter geſta eſſent, vt ſupradictum eſt, tunc ſæpedictus Pelegrinus venerab. Patriarcha firmiter ſtatuit, atque præcepit, & corroborauit, vt Canonici eiuſdem eccleſiæ B. Georgij Martyris, qui nunc ſunt, vel pro temporibus erunt in ipſa canonica B. Georgij Martyris, eo modo ſupraſcriptam eccleſiam teneant, & regant, & in ea libere conſiſtant quemadmodum a Maxentio venerab. Patriarcha, Roraldo Epiſcopo ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ, & Pacifico Archidiacono poſtulantibus, & conſentientibus, firmiter, atque inuiolabiliter olim ſancitum, & conſtitutum, eſt id eſt vt Canonici ſanctæ Veronen. Eccleſiæ, ſint liberi in ſupradicta eccleſia atque canonica B. Georgij, ſub iure dominio, & regimine Aquileienſis Patriarchæ. Ita vt nullus Epiſcopus, qui nunc eſt, vel pro tempore fuerit aliquam litem, vel moleſtiam, aut iniuriam, tam in officijs, quam in beneficijs inferre poſſit, ſed ſi quis contra eos aliquid dicere velit, ante Patriarchalem Sedem, ſub cuius tutela ſunt,

eos, conuenant, quatenus ſuam habentes & tremenentes i[illegible] iram f[illegible] uri valeant in ſancta Dei Eccleſia militare. Sed quia nunquam deeſt malluo[illegible] quod male cupiant, & ſi efficere nequeant, tamen hoc facinus ea cautione conſtringimus, ut ſiue vocetur Epiſcopus non enim erit ille, ſiue presbyter, ſiue diaconus, a[illegible] al[illegible] s ordinis clericus, ſiue Dux, aut Marchio, ſiue Comes, aut Viceecomes, ſiue magna, ſiue parua perſona, qui aut iſtud deſtruere, aut ex ij, quæ de ſupradicta eccleſia B.[illegible] Georgij iuſſe, & legaliter fieri decreuimus, aliquid minuere, vel detrahere quæſierint, ſiue temptauerint, iſti tales in alia vita cum nullo ſanctorum habeant partem, ſed cum Cham Dathan, & Abiron, vel cum illis quos diluuium merſit, aut terra deglutiuit, & cum Pilato, & Iuda traditore, & Mago Simone, A[illegible]nania quoque & Saphica quos B. Petrus pro fraudata eccleſiaſtica damnauit pecunia, ſintq; anathema, marenatha, & exortes a vita perpetua niſi reſipuerint, & qui molitur id deſtruere, ſit diuiſus a Deo, & ſeparatus a SS. Collegio. Obſecro preterea ſucceſſores qui vnquam fuerint meos, vt dum hoc legerint ſcriptum ſolertius, & memorialiter habeant, & teneane. Actum eſt in ciuitate Veronen. in clauſtro Canonicorum ſanctæ Veronenſis Eccleſiæ feliciter.

Ego Paltonarius Sacri Palatij in hijs omnibus interfui, & de mandato D. Pelegrini venerab. Patriarchæ, & aliorum Epiſcoporum hanc chartulam ſcripſi.

Ego Gilbertus ſanctæ Veronen. Eccl. Archipresb. interfui, & ſubſ.

† *Ego Vg[illegible] Cau[illegible] us interfui, & ſubſc.*

† *Ego Gregorius A[illegible] Epiſcopus interfui & ſubſc.*

† *Ego Geruuicus Concordienſis Epiſcopus ſubſc.*

† *Ego Bonifacius Belunen. Epiſ[illegible] interfui, & ſub.*

† *Ego Azo Ceneten. Epiſ[illegible]*

† *Ego Gregorius Ta[illegible] ſubſcripſi.*

† *Ego [illegible]tbarius [illegible] Epiſcopus ubſcripſi.*

† *Ego [illegible] interfui, & ſubſc.*

Ego Pelegrinus Dei gratia Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha iamdictam eccleſiam B. Georgij extra, & iutus iure prædeceſſorum meorum conſeruaui, & confirmaui, & ſubſc.

Legimus etiam priuilegium D. Pelegrini Secundi ſanctæ Aquileien. Sedis Patriarchæ in quo continetur omnia, quæ ſuperius ſcripta ſunt, & addidit quod inferius.

Nos igitur Pelegrinus ſecundus ſanctæ Aquileienſis ſedis Patriarcha ſupradictorum priuilegiorum, inſpectis tenori-

A bus eadem priuilegia rata habentes confirmamus, renouamus, & vt ſupradictum eſt præſentis ſcripti patrocinio communimus. Statuentes, vt ſi qua perſona ſiue ſit Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus aut alicui[illegible]s ordinis clericus, aut laicus, parua, vel magna perſona contra hæc indulta venire temptauerit, aut aliquid de ſupraſcriptis infringere molitus fuerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, nec non ſanctorum Martyrum Hermachoræ, ac Fortunati ſe nouerit incurſurum, & niſi citius reſipuerit ſit anathema marenatha, & ſeparatus a Deo, & ſanctorum collegio. Actum eſt hoc Veronæ in capella Epiſcopi in Palatio quæ est conſtructa in honore ſancti Zenonis anno ab Incarnatione Domini

B 1200. [illegible] adij.

Ego Pelegrinus ſecundus Dei gratia ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha feci me in hoc priuilegio ſubſcribi, & priuilegium proprio ſigillo meo corroborari præcipiendo feci.

Ego Fulcarius Parentin. Eccleſiæ Epiſcopus manu mea ſub[illegible].

Legimus etiam priuilegium D. Vualſan[illegible] Aquileien. Sedis Patriarchæ, in quo continetur omnia quæ ſuperius ſcripta ſunt & addidit quod inferius.

C Nos igitur Vval. ſanctæ Aquileien Sedis Patriarcha ſupradictorum priuilegiorum inſpectis tenoribus, eadem priuilegia rata habentes, confirmamus, & renouamus, & vt ſupradictum eſt præſentis ſcripti patrocinio communimus ſtatuentes, vt ſi qua perſona ſiue ſit Epiſcopus, ſiue presbyter aut diaconus, aut alicuius ordinis clericus, aut laicus parua, vel magna perſona contra [illegible] venire temptauerit, aut aliquid de ſupradictis infringere [illegible] fuerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, necnon ſanctorum Martyrum Hermachoræ ac Fortunati, ſe nouerit incurſurum, & niſi citius reſipuerit ſit anathema marenatha, & ſeparatus a Deo

D & ſanctorum collegio. Actum eſt hoc Veronæ in capella Epiſcopi in Palatio, quæ conſtructa, & in honorem ſancti Zenonis anno ab incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo ſeptimo indictione decima die tertio exeunte menſe Martij.

† *Ego Vv. Dei gratia ſanctæ Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha feci me in hoc priuilegio ſubſcribi, & priuilegium proprio ſigillo meo corroborari præcipiendo feci.*

Ego Henricus ciuitatin. Eccleſiæ Præpoſitus, & ſancti Felicis in Aquileien. m. m. ſubſc.

Teſtes

Teſtes ibi fuere dominus Henricus [illegible] ecclesiæ Præpoſitus, & [illegible] Felis in Aquileien. Guilbertus Vicen. Canonicus, magiſter Grano teſte, magiſter Odolricus, magiſter Albertus Archipresbyter de Ronco, & Veronen. Canonicus, [illegible] Archipresbyter de ſancto Bonifatio & Veron. Canonicus, Ven[illegible], & Norandinus Veronen. Canonici, atque Subdiaconi domini Papæ, Bullanellus Veron. Canonicus, & alij principales.

Egó Bonifacius ſacri Palatij notarius, & rogatus hanc chartam confirmationis ſcripſi, & domini iuſſu Vvol. Ven. Patriarchæ me ſubſcripſi.

Nos igitur Bertoldus ſanctę Aquileien. Sedis Patriarcha ſupra dictorum priuilegiorum inſpectis tenoribus, eadem priuilegia rata habentes confirmamus, & renouamus, & vt ſupradictum, & præſentis ſcriptis patrocinio communimus, ſtatuentes, vt ſi qua [illegible] ſit Epiſcopus, aut presbyter, aut [illegible], aut alicuius ordinis clericus, ſiue [illegible] parua vel magna perſona [illegible] hæc inſulta temerauerit, aut aliquid de ſupraſcriptis [illegible] fuerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, necnon [illegible] Martyrum Hermachoræ, & F[illegible] ſe nouerit incurſurum, & niſi citius re[illegible] ſit anathema Maranatha, & ſeparatus a Deo, & ſanctorum collegio.

Ego Bertoldus Dei gratia [illegible] Aquileien. Eccleſia Patriarcha [illegible] in hoc priuilegio [illegible], & hoc [illegible] proprio ſigillo meo corroborari præcipiendo feci.

Actum eſt hoc apud ſanctum Danielem prope lacum Gardæ ſub territorio dicti domini Patriarchæ Anno a Natiuitate domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo indictione VIII. quintodecimo die exeunte Septembre præſentibus domino [illegible] Vicentino Epiſcopo, Eppo Præpoſito de [illegible] Alberto Canonico Patauin. V[illegible] Hub. Otto de Orcob. Henrico Iacobo de ſancto Martino, magiſtro Olderico Canonico Vicentin. Matthæo de C[illegible], & alijs principalibus.

Ego Iacobinus ſacri Palatij notarius ad hanc confirmationem interfui, & [illegible] dicti domini Bertoldi Ven. Patriarchæ me ſubſcr[ipſi].

Legimus etiam priuilegium fratris Bartholomei Ordinis ſancti Benedicti Epiſcopi Veron. cuius tenor talis eſt.

Frater Bartholomeus Ordinis ſancti Benedicti Dei gratia Veronen. electus. Vniuerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem in omnium Saluatore. Quia de præteritis habere ſcriptum teſtimonium valere poteſt cauſis præſentibus, & futuris, ac litium materias amputare idcirco firmiſſime profitemur, dicimus ac etiam proteſtamur dilectos fratres noſtros dominos Bonincontrum Archipresbyterum, Iacobum de En[illegible]lario, Al[illegible]um de Carrobarco, Bonifacium de Vicecomitibus, Guilielmum de Rupeclaria, Mart[illegible]um de Mar[illegible]ijs, Bonifacium de Bella, Gregorium de Monte[illegible]o, Bonifacium Phiſicum iuxta montem de Vegero, & Antonium Rouatinum Canonicos eccleſiæ Veronen., & alio Canonicos, & Capitulum eiuſdem Eccleſiæ præſentes, & eorum prædeceſſores tanto tempore, quanto memoria hominum vltra nequit haberi, ſubiectos Patriarchæ Aquileien., ac exemptos omnino a iuriſdictione Epiſcoporum Eccleſiæ Veronen., & noſtra vna cum monaſterijs, & capellis, & eccleſijs infraſcriptis, & alijs eccleſijs ad eos pertinentibus videlicet eccleſia ſancti Georgij a domo, eccleſia ſancti Ioannis ad fontes, eccleſia ſancti Pauli Vetuli iuxta ripam, eccleſia ſancti Pauli de Campo Martio, eccleſia ſancti Ioannis in Valle, eccleſia ſancti Ioannis de Quintiano cum capella ſancti Alexandri iuxta Quintianum, eccleſia ſancti Clementis, eccleſia ſancti Blaſij, eccleſia ſanctæ Ceciliæ, eccleſia ſanctæ Conſolatricis, eccleſia ſancti Firmi de Curte Alta ſiue in capella, monaſterium ſancti Leonardi in Monte Do[illegible]o, monaſterium ſancti Michaelis in Campanea, monaſterium ſancti Pancratij, monaſterium ſancti Caſſiani de Paltena, eccleſia ſancti Felicis in Algere de Paltena, eccleſia ſanctæ Mariæ de Orſenico veteri, eccleſia omnium Sanctorum de Marzana, eccleſia ſanctæ Mariæ de Tuſan. eccleſia ſancti Petri de Cappa[illegible]o, eccleſia ſancti Pauli de Truno, eccleſia omnium Sanctorum de Nouaris, eccleſia ſancti Georgij in Sat eccleſia ſancti Michaelis de Calmaſin, eccleſia ſancti Fa[illegible] de monte Dracon. eccleſia ſancti [illegible], eccleſia ſancti Ambroſij de Caſalal[illegible] B[illegible]n. Diœc. eccleſia Lunæ A[illegible]nſis Diœc. eccleſia ſanctæ Mariæ de Villa Paduan. Diœc. in quibus [illegible] & alijs eccleſijs ad ea pertinentibus, [illegible] ipſorum perſonis ſcilicet prælatis E[illegible], conuerſis, & ſororibus eorumdem, ac [illegible] Eccleſiæ Veronen. [illegible] ipſum Archipresbyterum, [illegible] in ſpiritualibus & temporalibus plenam iuriſdictionem obtinere. Præterea ad quamlibet ambiguitatem perpetuo remouendam omnem libertatem, ac exemptionem ac iuriſdictionem noſtram, & ſucceſſorum noſtrorum Epiſcoporum eccleſiæ Veronen. eidem Archipresbytero, & Capitulo Veronen. datam ac datas hactenus a Patriarcha ſanctę Sedis Aquileien. & ab Epiſcopis prædeceſſoribus noſtris atque memoratis Archipresbytero, & Capitulo Veronen. de conſuetudine, vel priuilegio, vt ſupra aſſeruimus, vel alio quocunque modo ſiue iure competere poſſet innouamus,

da-

damus,ac cōcedimus,& perpetuo,ac inuio-
labiliter approbamus:volentes itaq;vt Ar-
chipr. & Canonici prælibati,ac ſucceſſores
ipſorū exemptione, & libertate noſtra, &
noſtrorum ſucceſſorū Epiſcoporum eccle-
ſiæ Veronen. iuriſdictione in ſ[illegible]is, & ſuo-
rum ſubdictorum prædictorum pe[illegible]on[illegible]
perpetuo potiantur; liceat eidem Archi-
presbytero, & ſuis ſucceſſoribus prædi-
cta monaſteria,eccleſias,prælatos,clericos,
& perſonas Eccleſiaſticas, ac manſionarios
Eccleſiæ Veronen. libere abſque noſtra,
& ſucceſſorum noſtrorum Epiſcoporu[illegible]
Eccleſiæ Veronen.conrradictione de cæte-
ro inſtituere, viſitare, corrigere, & cogno-
ſcere de cauſis omnibus etiam criminali-
bus,quę eiſdem perſonis,vel inter ipſas mo-
B uebuntur, ac electiones prælatorum, cleri-
corum, & perſonarum prædictarum con-
firmare vel infirmare, ac in eos, & in eas
cenſuram eccleſiaſticam, & iuriſdictionem
perpetuam exercere, & ad ordines etiam
ſacros eos quibuſcunque Epiſcopis præ-
ſentare: in quorum teſtimonium, & eui-
dentiam clariorem præſentes litteras no-
ſtro ſigillo munitas eiſdem Archipresbyte-
ro, & Canonicis eiuſdem Eccleſiæ Vero-
nen. pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus duximus
concedendas, quas per manus infraſcripto-
rum notariorum publicorū iuſſimus robu-
rari, & in hanc publicam formam redigi.
Datæ fuerunt prædictæ litteræ, & conceſſæ
C prædictis Dominis Archipresbytero, &
Canonicis Veronen., & præſentibus pro
ſe, nomine, ac vice aliorum Canonico-
rum, & ſucceſſorum ſuorum Archipresby-
terorum, & Canonicorum Eccleſiæ præ-
dictæ Veronen. per prædictum Ven. pa-
trem Dominum fratrem Bartholomæum
Ordinis ſancti Benedicti,Dei gratia Vero-
nen.electum dicentem,pr[illegible]tentem,prote-
ſtatem,innouantem d[illegible]te[illegible], & co[illegible]eden-
tem prædictis D[illegible]s A[illegible]presb[illegible]ro,
& Canonicis Veronen. [illegible] omnibus, &
per omnia, vt ſ[illegible]etius [illegible] di[illegible]s litteris
continetur. Quibus [illegible] idem Do-
minus e[illegible] pro [illegible], & ſucceſſoribus ſuis
Epiſcopis Veronen. prædictum Dominum
D Boninconteru[illegible] Archipresbyterum Veron.
præſe[illegible], & recipientem pro ſe, & vice
ac nomine predictorum Canonicorum
præ[illegible]um, & ſucceſſorum ſuorum de
omnibus prædictis, & ſingulis ſupradictis,
vt in prædictis litteris ſuperius continetur,
per baculum ligneum, quem in ſuis tene-
bat manibus inueſtiuit. Actum eſt hoc
in Epiſcopali palatio Veron. die Iouis pe-
nultimo ſeptembris præſentibus Dominis
Bernardo de Altemmano, ac Vbertino de
Roman. legum Doctoribus, Thomaſino
iudice de Randino,presbytero Iacobo ec-
cleſiæ ſancti Ioannis ad fontes, dopmno
Speredeno Monaco monaſterij ſancti Fir-
mi maioris capellano, Toſino manſiona-

A rio Eccleſiæ Veron. Ioanne clerico eccleſiæ
de Zerpa, Bonauentura not. Domini
Vaſſalli, Gizardo clerico eccleſiæ ſancti
Ioannis in Valle Criſimbene not. de
Terzanis, atque Zilio not. de Lonico te-
ſtibus,& alijs, *Anno Domini milleſimo du-
centeſimo ſeptuageſimo octauo, ſexta indictio-
ne*. Ego Guizardus de domino Veronen-
ſio ſacri Palatij not. prædictis omnibus
interfui, & de mandato prædicti Domini
Veronen electi me ſubſcripſi rogatus, &
ad maiorem roboris firmitatem meum
ſignum conſuetum appoſui. Ego Criſin-
benus quondam Guidonis de Tertianis
Domini Federici Imperatoris not. præ-
dictis omnibus interfui, & de mandato
B prædictj Domini Veronen. electi rogatus
me ſubſcripſi.Ego Octobonus Domini Co-
mitis Ruffini de Lonello auctoritate nota-
rius omnibus prædictis interfui,& de man-
dato prædicti Domini electi Veronen.
rogatus ſcripſi. Nos igitur Raymundus
prædictæ ſanctæ ſedis Aquileien. Patriar-
cha ſupradictorum priuilegiorum, litte-
rarum, ac inſtrumentorum.in[illegible]ectis teno-
ribus eadem priuilegia, ac inſtrumenta
rata, & ipſas litteras ratas habentes con-
firmamus renouamus, & vt ſupraſcriptum
eſt præſentis ſcripti patrocinio communi-
mus: ſtatuentes, vt prædicti Archipresby-
ter, & Canonici eccleſiæ Veronen. ſint
liberi ſub iure, & dominio,atque regimine,
C & iuriſdictione Aquileien. Patriarchæ; ita
vt nullus Epiſcopus Veronen. qui nunc
eſt, vel pro tempore fuerit aliquam litem,
vel moleſtiam, ac iniuriam tam in officijs
quam in beneficijs, & alijs eorum rebus,
& perſonis eis inferre poſſit, ſiue iuriſdictio-
nem in ipſos vel in aliquem ipſorum exer-
cere, ſiue [illegible]itos eorumdem: ſed ſi quis
contra eos, vel aliquem ipſoru aliquid di-
cere voluerit, ſeu ipſos ciuiliter,vel crimi-
naliter conuenire, ante Patriarchalem
Sedem, ſub cuius tutella, & iuriſdictione
eſt, eos conueniat. Salua tamen ordi-
naria iuriſdictione Archipresbyteri Ve-
ronen. in omnibus ſpiritualibus, & tem-
poralibus, quam cognoſcimus de iure, &
D conſuetudine ipſum Archipresbyterum
plene obtinere in Veronen. Eccleſiæ Ca-
nonicos, manſionarios, præbendarios,præ-
latos,clericos,fratres, & conuerſos, & alias
eccleſiaſticas perſonas monaſteriorum
ſupradictorum,plebium eccleſiaſticarum,
& capellarum ſupradictarum, & in ſupra-
ſcripta monaſteria ſubiecta plebes, & ca-
pellas ſuperius memoratas ſubiectas ipſi
Archipresbytero, et Capitulo Veron. vt
etiam in inſtrumento, ſiue litteris ſupra-
ſcriptis fratris Bartholomæi olim electi,
et poſt modum Epiſcopi Veronen. plenius
continetur, et ſi quæ perſona ſiue ſit Epi-
ſcopus, aut presbyter, ſiue diaconus, aut
alicuius ordinis clericus contra hæc in-
dul-

dulta, et ſcripta venire temptauerit, ſeu aliquid de ſupraſcriptis infringere molitus fuerit indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri, et Pauli apoſtolorum eius nec, non ſanctorum Hermachoræ, ac Fortunati, et Georgij ſe nouerit incurſarum, et niſi citius reſpuerit ſit anathema maranatha, et ſeparatus a Deo, et Sanctorum collegio, Decernentes nihilominus ex nunc irritum, et inane ſecus, vel contra prædicta, ſeu aliquod prædictorum noſtræ iuriſdictionis fuerit attemptatum. Ad huius autem rei euidentiam nos Raymundus prædictæ ſanctæ Aquileien. Sedis Patriarcha fecimus nos in hoc priuilegio ſubſcribi, ipſum noſtri ſigilli pendentis munimine præcipiendo iuſſimus roborari. Actum eſt hoc Aquileiæ. in camera noui palatij Patriarchalis Anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo ſecundo, quinte Indictionis, die nono exeunte Ianuario preſentibus Domino Martino Benigno de Mediolano caſtaldione dicti Domini Patriarchæ in ciuitate, Lilio Capon. de Florentia, Ribeo de Latre magiſtro, Ioanne de Lupico, et Gulielmo de Ciuitate Auſtra notarijs dicti Domini Raymundi Patriarchæ teſtibus ad hæc vocatis & rogatis, et alijs, etc.

Ego Nicolaus Ciuitaten. imperiali auctoritate publicus notarius prædictis interfui, & de mandato dicti Domini R. Patriarchæ Aquileienſis præſens priuilegium ſcripſi in formam publicam reducendo, &c.

Petri vero fere omnes Prædicatorij Ordinis hiſtorici meminere, ſed tamen a veritate temporis aberrarunt, cum alij vixiſſe, & ad hanc dignitatem aſſumptum fuiſſe anno 1350. referant, vt Curte; alij 1379. vt Canobius, Pius Michael vero anno 1362. eumdemque confundunt cum Petro alio Scaligero, qui ex Canonico Cathedralis Epiſcopus Veronen. adlectus fuit anno 1350. deinde ad Laudenſem Eccleſiam fuit translatus anno 1388. vt dicemus.

86 BONINCONTRVS ciuis Veroneuſis Balthaſſaris phyſici filius, eo tempore Archipresbyter maioris eccleſiæ, vir eximius, & pietate clarus, in locum defuncti Petri ex ſenatu Clericorumque ſententia patriæ Epiſcopus electus anno 1295. die 13. Decemb. Theobaldo Abbate SS. Firmi & Ruſtici oblatam ſibi dignitatem recuſante; cuius electionis, vel poſtulationis documentum in canonicorum archiuo repertum, tale eſt ab originali.

☞ Die Martis 13. Decemb. in choro Cathedralis Eccleſiæ Veron. Ind. 8. Vacante eccleſia Veronæ Paſtore per mortem fel. mem D. fratris Petri de la Scala Dei gratia olim Epiſcopus Veronæ, & per renunciationem, & ante confirmationem religioſi V. D. fratris Thebaldi Abb. monaſt. S Firmi maioris de Verona electi in Epiſcopum Veronæ poſt mortem dicti F. Petri.

Venerabilibus viris DD. Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo Eccleſiæ Veronen. prælatis, ac vniuerſo Clero ciuitatis, ac diœceſis Veronen. qui vocem in electione Epiſcopi Veronen. habere noſcuntur, vocatis, qui vocandi fuerunt, & præſentibus, qui voluerunt, debuerunt, aut potuerunt electioni futuri Epiſcopi faciendæ commode intereſſe ad diem ſtatutum pro electione facienda in choro Eccleſiæ Veronen. ad Capitulum, vt moris eſt in talibus congregatis; præſentibus DD. fratre Nicolao præceptore Domi S. Sepulchri. fratre Breſſano Prioris S. Mariæ Caruptæ, & alijs Illuſt. doctoribus, ac curiæ Epiſcopalis viatoribus. Diſcretus vir D. Lazarus Can. plebis S. Georgij de S Zoro diœceſis Veron. Vic. dicti Capituli eccleſiæ Veronen. ſede vacante, & nunc, & vice dicti Capituli, & diſcretorum virorum DD. Marchi Archipt. Cong. cleri ciuitatis Veronæ, & Ant. Archip. Congr. cleri diœceſani Veronen. de voluntate eorundem ibidem præſentium, &c. proteſtatus eſt, quod non habentes ius in ſimili electione excommunicati, ſuſpenſi, & interdicti exeant e dicta Congregatione, &c. qua proteſtatione præmiſſa, &c.

D. Bonincontrus Archiep. Veronen.
Alboynus de Scala.
Gregorius de Montelongo.
Arinerius de Carboneſibus.
Gulielmus de Ripeclara.
Boniſacius de Cellulis.
Boniſacius de Vicecomitibus.
Marcus de Marcijs.

Mag. Albertus, & Parmeſanus Canonici, pro ſe, & nomine ſuo, & vice, & nomine Capituli Eccleſiæ Veronen. &c. eiuſdem eccleſiæ Veronen. &c. Electores congregati fuerunt numero 156. qui vnanimiter elegerunt in comptomiſſarios totius Cleri Veronen. &c.

D. Gregorium de Montelongo.
D. Bonifacium de Cellulis.
Canonicos pro Capitulo.

D. Ve-

D. Veronenſem Archip. S. Stephani, & D. Omnibonum Archip. SS. Apoſtolorum pro Clero Vrbano ſcilicet Abbatibus, Archipresb. Parochis, & clericis in totum num. 72.

D. Ant. Archip. Gardenſem, &

D. Auantium Archip. plebis Ronchi Veronenſis diœceſis pro clero diœceſano ſcilicet Abbatibus, Archipresbyt. parochis, & cleri is in totum num. 73.

Qui deinde concorditer elegerunt D. Gregorinm de Monte longo Canonicum, ad eligendum quem maluerit, & ſic dictus D. Gregorius ſtatim elegit dictum D. Bonincontrum ita dicens.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti Amen. Ad honorem Dei, & B. Mariæ Virginis cuius vocabulo Veronen. Eccleſia cenſetur, & omnium aliorum Sanctorum. Ego Gregorius de Monte longo Canonicus Veronen. elector, & compromiſſarius de voluntate aliorum coelectorum conſociorum meorum, ſcilicet Dominorum Bonifacij de Cellulis Canonici Veron. Veronenſis Archipresbyteri plebis SS. Apoſtolorum Veronen. Ant. Archip. plebis Gardenſis, & Auantij Archip. plebis Ronchi diœceſis Veronen. & de eorum mutuo conſenſu, Spiritus ſancti gratia inuocata, nomine meo, & ipſorum conſociorum meorum, compromiſſariorum eligo, & poſtulo, & nomino Ven. I. V. D. Bonincontrum Archipresbyterum maioris Eccleſiæ Veronen. ac totius cleri ciuitatis, & diœceſis Veronen. de eodem prouideo eidem Eccleſiæ Veronen. in Epiſcopum, & paſtorem eligendo, postulando, & poſtulando in eligendum, prout electio, ſeu poſtulatio melius de iure poſſit obtinere vigorem, & prædictam electionem, poſtulationem, ſeu prouiſionem, ſic publico coram vobis, cui electioni, poſtulationi, ſeu prouiſioni, & publicationi omnes ſupradicti Canonici, Capitulum, Abbates, Priores, Archipresbyteri, presbyteri ſupradictarum eccleſiarum, clerici, & prælati, ac vniuerſus Clerus ciuitatis, & diœceſis Veronen. præſentes conſenſerunt, & prædicta omnia, & ſingula approbauerunt, ratificauerunt, ac ſibi placere dixerunt. TE DEVM. Laudantes ſolemniter altis vocibus decantantes. Quibus ita per actis dictus compromiſſarius conſtituit ſuos procuratores prouidos viros D. Auantium Archip. Ronchi, & Io. Iudicem de Salodo ad præſentandum ſupradictum decretum Reuerendo Patri D. Raymundo Sedis Aquileienſis digniſſimo Patriarchæ ad petendam confirmationem, ſeu poſtulationis admiſſionem ab eodem, & ad appellandum ſi opus eſſet in forma, &c. ſcribentibus, & publice ſtipulantibus,

Vbaldo q. D. Vbaldi Cancell. curiæ Epiſcopalis.

Gerardo q. D. Bonauentura dictæ curiæ ſcriba, &

Ant. de Contregrano dictæ curiæ ſcriba.

Quarunt fere annos Bonincontrus Veronenſ. m rexit Eccleſiam, mortuuſque eſt anno 1299. Eius extat vſque in hodiernum diem ſepulchrum cum hoc elogio in marmore inciſo prope ianuam maiorem Cathedralis.

Iſte Bonincontrus Præſul iacet ecce ſepulchro
Qui decreta docens radiauit dogmate pulchro
Obijt vero Pater D. Bonincontrus Epiſcopus Veronen.
Anno MCCXCVIIII. XVII. Iunij.

Extat teſtamentum, vt refert Panuinus, in quo apparet eum futuris cunctis poſt ſe Eccleſiæ Veronen. Pontificibus crucem argenteam legaſſe, librumque mora ium, ei vero qui ſibi primus ſucceſſiſſet nominatim lectulum ſuum, & præter hæc multa hoſpitali S. Trinitatis, cœnobio Virginum D. Luciæ, cœnobio Virginum Minorum ad Campum Martium, cænobio fratrum Auguſtinianorum D. Euphemiæ, eccleſiæ D. Helenæ, & ad extruendam Tridenti B. Vigilij Baſilicam, nonnulla. Anno 1638. Menſe Maij cum Cathedralis eccleſiæ porta maior ab Alberto Valerio Epiſcopo interius exornaretur, Bonincontri Epiſcopi marmoreum adiacens ſepulchrum, quod impedimento erat, recluſum, ammotumque eſt, cuius corpus poſt tot ſecula adhuc integrum, vna cum ſacerdotalibus indumentis, nulla ex parte exeſis, apparuit, magna circumſtantium admiratione. Præmulgata per vrbem adinuenti antiquioris Epiſcopi Veronenſis cadaueris fama, deque eius ſanctitatis rumor ita apud populum, falſo etiam miracula diſſeminantem, increbruit, vt frequentiſſima ſupra quam credi poſſet hominum ætatum omnium turba ad ſepulchrum non ſolum confluxerit, ſed varijs etiam infirmitatibus, ac a dæmone oppreſſos Bonincontri meritis curandos adduxerit, eiuſdemque Epiſcopi corpus, veſtes, ipſum ſepulchrum pie direpta, aſportataque fuiſſent, niſi tutiſſimo in loco adhibitis cuſtodibus omnia poſita eſſent. Cæterum quæ cito, & nullo innixa fundamento inualuit ſanctitatis opinio, ita quoque cito euanuit, obliuionique tradita, pauloque poſt archa ipſa marmorea cum incluſo Bonincontri cadauere, in terra defoſſa eſt ad lęuam eiuſdem portæ.

Fr. THEO-

87 Fr. THEOBALDVS ex Ord. Heremitarum S. Auguſtini Monaſterij S. Euphemiæ nobilis alumnus, Abbas SS. Firmi, & Ruſtici Ord. S. Bened. cum profecto eximiæ ſanctitatis, & doctrinæ, ac propterea maximæ in ciuitate exiſtimationis hic eſſet, oblatam ſibi a clero Epiſcopatus dignitatem, poſt fratris Petri obitum recuſauit, factumque eſt, vt eius loco, eo tempore Bonincontrus eligeretur, quo defuncto ad eamdem iterum euocatus dignitatem an. 1298. totius cleri, & populi precibus victus ad gubernationem Veronenſis eccleſiæ, inuitus tamen, acceſſit. In qua quidem dignitate ita ſe per annos 34. tot enim in pontificatu fuit, geſſiſſe viſus eſt, vt factum de ſe bis honorificentiſſimum ab vniuerſo clero iudicium neutiquam dedecorarit. Hic, inquit Panuinus, vt ab eius ortu initium ducam, parente natus erat homine, & ſapiente, & ſancto Veronæ, atque ab ineunte ætate, quum diuinæ contemplationi vacare deſideraret, ſeque ab huius mundi illecebris amoueri, audita tum fratrum Eremitarum S. Auguſtini cœnobij S. Euphemiæ optima fama, in eorum cœtum adſcribi deſiderauit, & obtinuit. Habitu vero ſanctæ religionis ſuſcepto, ita ſe in cæterorum fratrum ſodalitijs geſſit, vt vnicũ eſſet religionis, pietatis, & omnium virtutum ſpecimen. Ob quas virtutes Abbas Diui Firmi maioris creatus, non longe poſt bis ad Epiſcopatum Veronenſem vocatus eſt omnium ſuffragijs. Qui Epiſcopatu ſuſcepto quamquam diuinis rebus contemplandis, ac Chriſtianæ doctrinæ ſtudijs mirifice deditus eſſet, ea tamen voluptate non vſque eo efferri ſe paſſus eſt vnquam, quin opem operamque ſuam, quandocunque vſus popoſciſſet, egentibus maxima cum humanitatis ſignificatione ſemper impertierit, ſe ſeque in loco ad res gerendas optime accommodarit, nam, & audiebat quotidie diſceptantes, & aſſidue ius dicebat, & ciuitatem, ac diœceſim ſæpiſſime perluſtrabat, & reliqua egregij Pontificis munia ſtrenue obire ſolebat. Mortuus eſt nonagenario maior ex capitis deſtillatione anno ſalutis 1331. 13. Kal. Decemb. vacauit ſedes dies x.

A Ab hoc conſecratas fuiſſe Baſilicas Veronæ S. Mariæ Conſolatricis, & S. Mariæ ad Glaream, & in agro Veronenſi Villæ Francæ eccleſiæ altare maius inueni. quod quod etiam ex inſcriptionibus liquet. Ab hoc Epiſcopo conſtitutiones editæ ſunt quamplurimæ, quas fere omnes poſtea auctoris nomine ſuppreſſo, ſuo tantum nomine publicauit Petrus Scaliger Epiſcopus Veronenſis. Hæc ille de Theobaldo. Illum etiam laudibus extollit eximijs Pamphilus in Chron. Auguſt. ac beatitatis titulo exornat, cuius ſermones ad populum aſſeruari aſſerit in Canonicorum bibliotheca; Præſens fuit conuentui ab Arnoldo Card. Legato Bononiæ habi-
B to anno 1309. pro Italiæ pace firmanda, interfuitque coronationi Henrici 7. anno 1311. quo anno Capitulum Canonicorum Veronenſium ad ſui fauorem ſententiam obtinuit contra eundem Epiſcopum Veronenſem, ſuper quæſtione vertente inter Capitulum, & fratrem Ioannem Epiſcopum Adrienſem ſuper eccleſia, ſeu plebe S. Viti de Luſia Adrienſis diœceſis coram Iordano Vicentiæ Archipresbytero, Arnaldi S. Mariæ in Porticu Diac. Card. Apoſtolicæ ſedis legati, iudice delegato, ſuper eo quod proponebatur pro parte Epiſcopi Adrienſis, quod Canonici, & Capitulum Eccleſiæ Veronenſis non poterant facere (ita documentum) Syn-
C dacos legiptimos in quæſtione prædicta, abſque licentia D. Epiſcopi Veronenſis, & pro parte dictorum DD. Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli negatur prædicta propoſitio, immo aſſerebatur ex parte dicti Capituli, quod Archipresbyter, Canonici, & Capitulum Eccleſiæ Veronenſis, & eccleſia ipſis ſubiectas, ac ipſorum poſſeſſiones, bona, & iura exempta ſunt a iuriſdictione Epiſcopi Veronenſis, & ab ipſo Epiſcopo, & eius iuriſdictione a longis temporibus retro actis omnino ſeparata, & quod per ſe agunt, & defendunt conſtituentes ſyndacos, & procuratores, & reuocantes eos quando volunt pro bonis ſuis, & cauſis, ſic ſeparatis, & diſcretis
D a iuriſdictione D. Epiſcopi Veronenſis, abſque aliquo conſilio, & conſenſu, & auctoritate præfati D. Epiſcopi Veronen. Viſis, & auditis, & diligenter examinatis allegationibus vtriuſque partis, & teſtibus, & inſtrumentis, & priuilegijs productis a parte Capituli Veronen. Conſilium mei Amadei Canonici Polen. Reuerend. in Chriſto Patris D. Altegradi Epiſcopi Vicentini Vicarij generalis, cui de voluntate partium a dicto Iudice delegato queſtio ſupradicta interlocutoria commiſſa, eſt talis. Man .... & conſulo, quod prædicti Domini Archipresb. Canonici, & Capitulum Eccleſiæ Veronen. & eorum bona, & iuriſdictiones, ſunt diſcreta,

ſecreta, & diuiſa, a iuriſdictione Epiſcopi, & & Epiſcopatu Veron. & per ſe libere poſſunt agere, & defendere, & ſindacos inſtituere, & alia in iudicijs, & extra pro vt neceſſarium eſt, & quando eis videtur, abſque licentia, & auctoritate Epiſcopi, & Epiſcopatus Veronen. & quod aſſertiones exemptionis productæ ex parte D. Epiſcopi Adrienſis in iudicio contra capitulum Veronen. nullæ ſunt, & nullius valoris & quod ipſis exemptionibus nullatenus obſtantibus eſſe in cauſa principali legiptime procedendum. Lectum fuit ſupradictum conſilium partibus præſentibus in Eccleſia Cathedrali Vicentina die Veneris 2. Aprilis præſentibus Dominis Alberico Saluatico canonico Vicentino, Guidone de Belcarano, Boſio de Figardis Manſion. Vicent. & Aycardo clerico teſtibus, & alijs rogatis, qui iudex delegatus ſedens pro tribunali ſecundum formam dicti conſilij ſententiauit in omnibus, & per omnia, vt ſuperius continetur, & victum victori in expenſis legiptime factis condemnauit an. MCCCXI. Indict. ix. Nazarius Nuzerius de Luuizo. Durauit deinceps quæſtio pro eccleſia prædicta Luſia ad annum vſque 1322. diuque agitata eſt a Saliono Epiſcopo Adrienſi contra Archipresbyterum Canonicoſque Veronenſes, tandem ad fauorem Canonicorum ceſſit. Acta in publico documento ſcripta hactenus extant in capitulari archiuio, quæ ex parte hic damus ad maiorem facti notitiam.

In Chriſti nomine Amen.

Anno Domini M.CCCXIX. Indict. 2. Cauſa ſiue quæſtio, quæ vertitur inter dilectos viros Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum Veronenſes ex vna parte agentes, & venerabilem Patrem Dominum Salionum de Buzacatinis de Padua Dei gratia Epiſcopum Adrien. & alia defendentem ſuper ecclesia S. Viti de Luxia dioc. Adrien. ... ta per me Gerardinum de F... Not. Vicent. & in publica forma redacta, vt infra continetur venerab. in Chriſto Patre Domino Saliono Dei gratia Epiſcopo Adrien. Iordanus Archipresbyter Vicentinus per Reu. Patrem Dominum Arnaldum miſeratione diuina S. Mariæ in Porticu Diaconum Card. tunc in his partibus Apoſtolicæ ſedis legatum, iudex delegatus reuerentiam debitam, & deuotam noverit veſtra paternitas Reuerenda, quod alias inter diſcretos viros Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum Veronen. ex vna parte agentes contra venerab. Patrem Dominum fratrem Ioannem eadem gratia Adrien. Epiſcopum veſtrum prædeceſſorem ex parte altera defendentem ſuper eccleſia S. Viti de Luxia diœceſ. Adrien. quæſtio coram nobis extitit inchoata in qua ſiquidem fuit

A

libellus exhibitus litis conteſtatio facta, iuramentum á partibus præſtitum . . . . . capitula, ſuper quibus teſtes plures depoſuerunt . . . . ſint, vel fuerint . . . . . & alij plures actus iudiciales, ſicut in actis ipſius cauſæ euidenter apparet, verum quia per dictum capitulum vt procederemus in ipſo nobis commiſſo negotio fuimus nouiter requeſiti. Nos attendentes quod ſumus in cauſa ipſa præſentibus debitores iuſtitiæ, quod eam poſtulantibus denegare non poſſumus, nec debemus Paternitatem veſtram tenore præſentium, auctoritate prædicta, qua in hac parte fungimur cum omni reuerentia debita vos requirimus quatenus ſi veſtra, & Eccleſiæ veſtræ intereſſe crediris, & cauſam ipſam velitis

B

defendere die veneris nono præſentis menſis Martij intimatis per veſtrum procuratorem legitimum, aut idoneum reſponſalem, & ad cauſam ſufficientem inſtruendam in ipſa cauſa, pro vt de iure procedendum fuerit cum parte altera horam tertiam Vicentiæ perſonaliter compareatis coram nobis in Eccleſia Cath. q. . . tunc vobis ad id vnum pro duobus term. peremptorie, vt veſtris, ac partis alteriuſque propterea expectat expenſis . . . . ſine laboribus duximus aſſignandi, & præſentationem quidem præſentium factam vobis eas regiſtrari mandauimus, & regiſtratas remit-

C

tati.

Billio officiali Epiſcopali curiæ Vicentinæ, ſeu alteri nuntio noſtro, & iurato publico, ſuæque relationi dabimus plenam fidem, alioquin abſentia veſtra non obſtante in ipſa cauſa contra vos, poſtulata venia licet, procedemus ſicut de iure conueniens eſt in hoc autem teſtimonium præſentes litteras fieri fecimus, ac ſigillo noſtro ſolito ſigillari

Datum Vicentiæ apud Cath. Eccleſiam anno D. MCCCXIX. indict. 2. die primo menſis Martij.

Et in medio dicti proceſſus.

D

Sanctiſſimo in Chriſto Patri, ac Domino præcipue metuendo D. Ioanni diuina prouidentia Sacroſanctæ R. E. digniſſimo ſummo Pontifice, Iordanus Archipresbyter Vicentiæ eius per omnia, & in omnibus deuotus, obediens, & fidelis pedum oſcula beatorum. Nouerit veſtra ſanctitas reuerenda, à Reuerendo in Chriſto Patre D. Arnaldo miſeratione diuina S. Mariæ in Porticu Diacono Cardinali tunc Apoſtolicæ ſedis legato, me dudum recepiſſe litteras in hæc verba Arnaldus miſeratione diuina S. Mariæ in PorticuDiac. Card. ac S. Sedis legatus dilecto in Chriſto Archipresb. Vicen. ſalutem in Domino. Sua vobis Archipresbyter, Canonici, & Capitulum Eccleſiæ Veronen. cauſa quæſtione monſtrarunt, quod licet Eccleſia ſancti Viti de Luxia Adrienſis diœceſis in ſpiritua-

ſpiritualibus, & temporalibus ipſi Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo Eccleſiæ Veronen. ſit pleno iure ſubiecta, dictique Archipresbyteri, Canonici, & Capitulum, & eccleſia iura ſpiritualia, & temporalia einſdem plebis diu pacifice poſſederunt, & quiete: tamen venerab. in Chriſto P. frater Ioannes Dei gratia Epiſc. Adrien. ipſos Canonicos, necnon Presb. Tomaſium per eos in dicta eccleſia canonice inſtitutum in poſſeſſione, vel quaſi dictæ eccleſiæ & iurium pertinentiarum ipſius perturbat multipliciter, & moleſtat; ideo diſcretioni tuæ qua fungimur auctoritate mandamus, quatenus partibus conuocaris videas cauſam, & debito fine decidas, faciens . . . quod per cenſuram eccleſiaſt. firmiter obſeruare, teſtes autem qui ſunt nominati ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint cenſura præmiſſa compellas veritati teſtimonium perhibere. Datum apud ſanctum Michaelem de Buſco prope Bononiam 4. menſis Auguſti Pontificatus D. Clementis PP V. anno 1. Quas autem literas poſt litem conteſtatam, & teſtes receptos per partem procuratorum Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli Eccleſiæ Veron. agentium iam productos ad præfatum ven. Patrem . . . . Adrien. ſuper producendis teſtibus, quos pro parte aduerſa producere intendebat, coram prouido viro D. fratre Guſredo Priore S. Laurentij prope Paduam ven. in Chriſto Patris D. . . . . Dei gratia Epiſcopi Paduan. Vicario Generali, cui ſuper hoc alias a me remiſſio facta fuerat, infraſcriptas duxi meas litteras tranſmittendas. Qui per procuratorem ſuum presbyterum Manfredum Canonicum Adrien. Eccleſiæ . . . finem prædictæ ſibi dare dilationem, de qua conſtat in ipſis meis litteris, comparuit coram me, & factis quibuſdam ſuis proteſtationibus, & exceptionibus, etiam ad ſanctitatem veſtram, & Apoſtolicæ Sedis appellationem in ſcriptis interpoſuit infraſcriptam, & Apoſtol. inſtant, & inſtantiſſime poſtulauit. Et in fine proceſſus.

In Chriſti nomine. Amen.

☞ Anno Domini MCCCXXII. Indict. 5. die Lunæ 6. April. Vicent. in . . . . in domo habitationis infraſcripti Alberti, præſentibus Domino presbytero Veronen. manſionario maioris Eccleſiæ Vicentiæ, Magiſtro Albertino ſartore, q. Ioannis de . . . . . & al . . . lecta fuit cedula infraſcripti tenoris per me Not. infraſcriptum coram infraſcripto Alberto ad inſtantiam infraſcripti Ioannis de verbo ad verbum cuius tenor eſt talis. Vobis prouido viro Alberto de Valmarana procuratore, & ſindico Reu. in Chriſto Patris Salionis Dei gratia Epiſcopi Adrien. tamquam Domino litis per litis conteſtationem ex parte præ-

A ſati Domini Epiſcopi, ego Ioannes manſionarius Eccleſiæ Veronen. procurator, & ſindicus, ac nuntius ſpecialiter DD. Canonicorum, & Capituli maioris Eccleſiæ Veron. ſindicario, & procurario nomine eorumdem denuntio, & in veſtram deduco notitiam, requiro. & reproteſtor quod iam dicti Domini Canonici, & Capitulum Eccleſiæ Veron. cauſam appellationis interpoſitæ ad Apoſtolicam Sedem per presbyterum Manfredum Canonicũ Adrien. procuratorem, & procuratorio nomine prædicti D. Epiſcopi Adrien. coram diſcreto viro D. Iordano Archipresbytero Vicent. Vic. Reu. in Chriſto Patris D. Arnaldi ſanctæ Mariæ in Porticu Diac. Card. alias in

B partibus iſtis Apoſtolicæ Sedis Legati iudice delegato in quæſtione, ſeu cauſa, quæ vertebatur, & erat inter dictos DD. Canonicos, & Capitulum ex parte vna agentes, & vos ſindicum dicti Domini Epiſcopi & ipſum D. Epiſcopum ex altera defendentes ſuper eccleſia S. Viti de Luxia Adrien. diœceſ. prout ſuper ad dictorum dominorum Canonicorum, & Capituli Veronen. deueniat notitiam, & totam ipſam cauſam intemptatã proſequi, & proſequi facere in Romana curia, & apud Apoſtolicam Sedem. Quocirca vos Albertum de Valmarena ſindicum, & procuratorem D. Epiſcopi Adrien ſindico, & procuratorio nomine pro ipſo Domino Epiſcopo, & ip-

C ſum D. Epiſcopum requiro, & inſtantiam peto qua poſſum, quatenus per vos, vel per procuratorem ipſius D. Epiſcopi ſufficienter conſtitutos ad totam cauſam cum mandato agendum, & defendendum, & iuribus, & monumentis omnibus ad ipſam cauſam ſpectantibus accedaris, vel ſufficienter, vt dictum eſt, mittere procuretis ad Sedem Apoſtolicam ſic inſtructos, & per vos, ſeu procuratorem ipſius D. Epiſcopi vos in Romana curia coram ſummo Pontifice præſentetis, vel ſuper hoc . . . . . habendi in Kal. Maij proximis vt ſummo Pontifice, vel cuicumque ali . . . ſuperiori, qui de huiuſmodi cauſa cognoſcere viſum fuerit expedire finito appellationis ar-

D ticulo, vel de partium voluntate omiſſo prætendi poſſe in negotio principali quantum de iure poterit, & debebit rogans in veſtra præſentia de præſentis per Notarium infraſcriptum mihi confici publicum inſtrumentum, ad quam proteſtationem dictus Albertus reſpondit, quod cauſam non acceptabat, cum iam ſit reuocatus ſindicus dicti Domini Adrien. Epiſcopi propter alios procuratores, ſiue ſindicos per eum conſtitutos. Ego Gerardus q. Ferarij Not. ſancto Petro not . : . : . omnibus interſui rogatus, &c.]

Vetuſtiſſima fuit iuriſdictio curtis Luſiæ & eccleſiæ S. Viti, quam quidem curtem Canonici in emphiteuſim conceſſerunt

Azoni,

A Azoni, Vgoni, & Fulconi Marchionibus Eſtenſibus 1079. prid. Kal. Iulij Indict. 2. deinde renouarunt ſaluis, & exceptis eccleſijs S. Viti, & S. Floriani, eorumque pertinentijs ad fauorem Marchionum Eſtenſium Oppizonis, & eius nepotis Azzolini. Actum Veronæ die Veneris exeunte Iulio 1099. Sic Nicolaus Eſtenſis Marchio anno 1406. 19. Decemb. & Borſius Dux Mutinæ, & Regij, Rodigij Comes anno 1456. 26. Nouemb. a Capitulo fuerunt inueſtiti. Ex quibus colligitur Veronenſe Capitulum pleno iure poſſediſſe, vtrumque gladium, omnimodamque iuriſdictionem in curte Luſiæ, ſuoſque feudatarios fuiſſe Eſtenſes principes, modo hocce feudum poſſidetur à Ioanne Franciſco Mauroceno (B) Patritio, & Patriarcha Venetiarum, & Alphonſo eius germano fratre Diui Marci procuratore. Porro Luſia poſita eſt infra confines Padi, Adriæ, & Vangadiſiæ Abbatiæ nobiliſſimæ. Hæc fuerunt pro Luſiæ iuriſdictione Capituli Veronenſis acta ſub Theobaldo Epiſcopo, ſub quo paulo ante hoc eſt anno 1303. in communi Canonicorum ſynodo Paulo Archipresbytero præſidente, idem Capitulum conſtitutiones eximias ſtatuit perpetuo obſeruandas, edidítq; auctoritate eiuſdem Archipresbyteri, Canonicorum Veronenſium voluntate, conſilio, & conſenſu. Harum vero initium tale eſt.

(C) *In honorem Dei omnipotentis, & Beatiſſimæ ſemper Virg. Mariæ, & glorioſi Martyris Georgij, omnium ſanctorum, & ſanctarum Dei, & ad vtilitatem, & reformationem Canonicæ, & Capituli Eccleſiæ Veronenſis, & omnium monaſteriorum, eccleſiarum, & locorum ſubiectarum, & ſubiectorum Archipresbytero, & Capitulo Veronen. Nos Paulus decretorum Doctor Archipresbyter Eccleſiæ Veronenſis præfatæ, infraſcriptas conſtitutiones antiquas, & longo tempore obſeruatas conſilio, & conſenſu, & Canonicorum, & Capituli factas legi fecimus, & ſolemniter publicauimus præſentibus prædictis Canonicis Veronen. & prælatis, & clericis* (D) *infradictarum eccleſiarum, monaſteriorum, & locorum ſubiectorum, & ſubiectarum Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo Veronen. &c.*

Sequuntur deinde conſtitutiones triginta quinque capitibus diſtinctæ, & publicatæ die 19. Aprilis a Canonicis, prælatis, cæteriſque clericis Capituli Veron. ſubſcriptæ; quarum plura adhuc in viridi ſunt obſeruantia. Hoc ipſo anno inter Canonicos Veronen. eminebat Alboynus Scaligerus Alberti Secundi Veronenſium Principis filius, Manfredi ſuperioris Epiſcopi nepos, qui deinde inſeenti anno relicta toga, & abdicato Canonicatu in vrbis Principatu Bartholomæo germano fratri ſucceſſit, duxitque vxorem Catharinam Matthæi Vicecomitis filiam, eaque defuncta, ſecundam habuit Beatricem de Corregio Giberti Parmæ domini filiam, genuitque ex ijs Albertum Nouellum ſextum, & Martinum Septimum Veronenſium Duces; obijt vero anno 1311. 3. Kal. Decembris conditus ad S. Mariam antiquam in maiorum tumulo, cum ſuperiore anno Veronenſes Canonicos, Eccleſiamque ſub ſua protectione ſuſcepiſſet. Hoc exſcripto diplomate.

In nomine Domini. Amen.

☞ Nos Albuinus de Scala Dominus, & Canis frater eius penes eum Communis, & Populi Veronenſis Capitaneus Generalis. Attendentes quod fel. mem. Progenitores noſtri maiorem Eccleſiam Veronenſem conſtructam ad honorem Dei, & B. Mariæ Virginis glorioſæ, quæ eſt incolarum Veronenſium defenſatrix, proſecuti fuerunt prærogatiua fauoris, & gratiæ ſpecialis, ipſamque in ſuis iuribus, honoribus, libertatibus, & immunitatibus, illibatam, & integram ſub protectione ſua, ſuis temporibus habuerunt, & hactenus ſeruauerunt. Ad inſtar eorum, eiuſdem Eccleſiæ, & Canonicorum ipſius conſtituimus nos ipſos in temporalibus defenſores, & ne defectus iuſtitiæ temporalis, & auxilij brachij ſecularis, Eccleſia, & Canonici memorati patiantur in temporalibus detrimentum de noſtra voluntate procedit, quod antiquis ſtatutis ipſius Eccleſiæ in ſua remanentibus firmitate, ijdem Canonici faciant de nouo vnum in ipſa eccleſia conſtitutum iuramento firmandum, & inuiolabiliter obſeruandum, quod de communibus redditibus, poſſeſſionibus, & bonis omnibus Capitulo prænominatæ Eccleſiæ pertinentibus, ad eandem, quæ debent diuidi, & diſtribui tantum inter Canonicos reſidentes, & ſeruientes ipſi Eccleſiæ in diuinis de cætero prouideri, ſeu prouiſio fieri non poſſit alicui alio ſub quo vis ingenio, titulo, vel acquiſito colore. Et quia parum eſt iura condere, niſi ſit, qui eadem tueatur, ad nos ſuper violentijs, iniurijs, immunitatibus, & cæteris impedimentis per quæ ſtatus ipſorum canonicorum, & Eccleſiæ turbaretur, tamquam protectores eorum bonorum temporalium in fiducia recurratur. Et nos ob reuerentiam illius ſub cuius Imperio Reges regnant, & dominantur vniuerſi Principes Orbis terrarum, & B. Mariæ Virginis memoratæ aſſiſtente eorum præſidio ſuper omnibus antedictis ad defenſionem eorum ſalutare remedium opponemus, & faciemus eos pati, & plena bonorum ſuorum libertate gaudere. In teſtimonium prædictorum omnium præſentes litteras fecimus fieri, & ſigillum noſtrum munimine roborari.

Dat. Ver. Kal. Feb. an. 1310. *Indict.* 8.

. . 61. Fuerat

Fuetat Alboynus in Canonicotum collegio cooptatus ante annum 1289. & ob eius egregias virtutes, patriſque ſui Alberti gratias, & immunitates Canonicis,& Capitulo elargitas, ſingulari prærogatiua, & fauore meruit ab ipſis cohoneſtari; legitur enim in libro, quem catenam vocant, documentum huiuſcemodi,: in quo Gregorius de Montelongo tunc Canonicus recenſetur, ille idem, qui deinceps anno Domini 1303. Archiepiſcopus Sipontinus euaſit, de quo alibi plura. A

In Chriſti nomine die Veneris decimo ſeptimo intrante Martio in Corticello, quod eſt ſupra clauſtrum a communi Canipa maioris Eccleſiæ, præſentibus Dominus Magiſtro Alberto Manſionario eiuſdem eccleſiæ, presb. Gulielmo eccleſiæ S Georgij a Domo Veronæ, presb. Gulielmo Naximbeno eccleſiæ Conſolatricis, & Bernardo clerico S.Clementis teſtibus,&c. B

Ibique dominus Bonincontrus Archipresb. . . . . . Bonifacius de Vicecomitibus. Martius de Martijs : Bonifacius de Bella : Guillelmus de Rupeclara : Iuſtinus de Vuottis : Gregorius de Montelongo : Azo de Luiano : Ariuerit de Carbonenſibus : Guido Montanus . . . . Canonici eiuſdem eccleſiæ Veron. . . . . Cap. ad ſonum campanæ more ſolito congregati pro ſe . . . . . Cap. . . . . C Conſiderantes ſeruitia grata ad ſequtu . . quæ hactenus Vir nobilis Dominus Albertus de Scala Capitaneus Veronæ fecit ipſis Canonicis, Capit. & Eccleſiæ, quantaque, & Vir nobilis,& eius filius Dominus Albuynos Canonicus Eccleſiæ Veronen. proximi, & vtiles valere Eccleſiæ, & Capit. Veron. . . . eidem Alboyno Veronen. Canonico non minus prædicti Patris ſui meritis, quam donis . . . & ipſius dicti Domini Alboyni morantis in literarũ ſtudio, poſſit proficere, & ſtudere, gratiam facere ſpecialem in Eccleſia Veronen. ex mera liberalitate, & ſponte per ſolemnem ſtipulationem promiſerunt præfato Domino D Alboyno præſenti, & recipienti, conceſſerunt . . . . . . inde a feſto . . . . proxime venturo in antea ſemper ſingulis annis, ſeu quolibet anno, vſque quod dictus Dominus Alboynus aſſequutus fuerit præbendam, ſeu beneficium in ipſa Eccleſia Veronen. de decem nouem antiquis, & diſtinctis præbendis eiuſdem Eccleſiæ Veronen. percipere debeat, & habere viginti modia frumenti : duo plauſtra vini, & brentam olei de communibus redditibus prædicti Capituli: quam vero gratiam conceſſerunt . . . . . dicti . . . . . . & omnia ſupraſcripta prædicti Archipresbyter, & Canonici pro ſe, & nomine ſuo, & dicti Capituli, & dictæ Eccleſiæ Ver. . . . ſtipulanti pro dicto Domino Alboyno vſque ad præfinitum tempus firma, rata, grata habere, tenere, & non contra facere . . , ... vel cauſa de iure vel de facto ſub obligatione,& ſuorum bonorum, & dicti Capituli,& Eccleſiæ Veronenſis.

Anno Domini milleſimo ducenteſimo, octuageſimo nono, ſecunda Indictione.] Quantæ vero dignitatis, quantæque exiſtimationis fuerit in albo Canonicorum Veronenſium collegio poni, facile ex Pontificum, Cæſarum, Regumque diplomatibus colligi poteſt, ſed præcipue ex Friderici Cæſaris reiteratis litteris, & Capituli repugnantijs, pro quibus, ſedente alio Epiſcopo, Parmiſanum quemdam Canonicum Veronenſem Oratorem miſit ad obtinendum Canonicatum pro Io. Veron. Phyſico. Friderici Epiſtola digna viſa eſt, vt hic exſcriberetur.

Fridericus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Honorabilibus viris Archipresbytero, totique Capitulo Veronen. Eccleſiæ deuotis ſuis gratiam ſuam, & omne bonum. Cum nobis ad memoriam reducitur, & in noſtra præſentia ventilatur veſtræ proteruiæ obſtinatæ elationis materia, ammiratio ſimul, & indignatio ſe in mentis noſtræ ſecretario commiſcentes, Regiam clementiam in vlciſcentem iracundiam non in merito prouocarent, pro eo quod celſitudinis Regiæ immemores, iura Regia ſurripitis, dum debita regalia denegatis. Certe ius priuatorum auferens, denegans, vel non exequens, prædoni non abſone perhibetur parilis; quanto amplius peculatus crimine cenſeri poteſt notabilis Principis defraudans. Cum itaque iteratis precibus, & mandatis vobis direxerimus ſcripta noſtra, vt honeſtum virum Magiſtrum Ioannem de Verona noſtrum, & illuſtris Leopoldi Ducis Auſtriæ, & Stiriæ principis, & fratris noſtri chariſſimi Phyſicum domeſticum, dilectum reciperetis in Canonicum, & fratrem ob precum noſtrarum primitias, noſtram, & ſacri Imperij reuerentiam, ius ad nos delatum à Diuis Imperatoribus, & Romanorum Regibus ſeruaturi, ſicut a cæteris Imperij Romani prælatis, & perſonis eccleſiaſticis obſeruatur. Vos autem more ſurdę aſpidis preces noſtras huiuſmodi non curaſtis admittere in eluſionem, & contemptum imperatorij culminis, noſtræque regiæ dignitatis. Qua propter ſine iuris iniuria in condeſcendentis comminationis ſtrepitu in eos poſſemus exardeſcere vtique per vim repulſa cum inculpatæ tutelę moderamine, ius, quod antiqua, & approbata conſuetudo ad nos detulit, illibatum penitus conſeruare. Verum, vt ſimplicitati veſtræ parcere videamur tertio vobis conſcribimus, ſcriptiſque deuotioni veſtræ præcipimus noſtræ gratiæ ſub obtentu, quatenus relegato excuſationis velamine,

per diſcretum virum Parmeſanum veſtrum Canonicum nuper noſtro propoſito culmini, quod nullius fore momenti, immo verius irritum decernimus, & inane: memoratum Magiſtrum Ioannem, cuius legalitas non modicum ſibi locum in noſtra curia conquiſiuit, adhuc recipiatis voluntarie in Canonicum, & fratrem, de beneficio, ſeu plena præbenda in eadem veſtra eccleſia eidem adeo liberaliter prouiſuri, quod deuotionis, & fidei veſtræ promptitudinem merito commendantes, vos, & eccleſiam veſtram gratioſi ſemper fauoris beneuolentia debeamus extollere, ac condignis honoribus ampliare. Pro certo quidem credimus, & tenemus, quod in ſui receptione magis prouidebitur eccleſiæ, quam perſonæ in præmiſſis taliter facientes, quod vos adhoc faciendum per bonorum veſtrorum arreſtationem, ac per alia, quæ circa prædicta expedire videbuntur arctare, & compellere non cogamur. Super eo nobis veſtram reſcribi nolumus excuſationem in antea, vel aliqualiter demandari.

Datum in Caſtris apud Zingelbergh VI. Non. ſeptemb. Regni noſtri anno primo.

Suſceperat antea Thenbaldus in vrbe Seruitas, qui S. Mariam de Scalis incolunt, & ſacra lipſana SS. Benigni, & Chari an. 1314. in eccleſia S. Stephani Malſeſini diœceſis Veronenſis, apud Benaci lacum ſita 15. M. P. ab ea vrbe diſtante, ſolemni ritu incluſerat, vt vetus ibidem in marmore ſculpta textatur inſcriptio.

Anno Domini MCCCXIV. indictione 12. de menſe Maij, tempore fratris Gregorij Archipresby. ipſius plebis inceptum fuit opus iſtius Truinæ, & eodem anno perfectum, & de menſe Nouembris Ven. Pater Dominus Frater Theobaldus, Dei gratia, Epiſcopus Veronen. diligenter repoſuit reliquias ſeu corpora SS. Eremitarum Benigni, & Chari inuoluta quodam pallio in quadam arca pulcherrima de petra exciſa ſub iſto altari tempore conſecrationis eiuſdem. Actum fuit hoc præſentibus multis Prælatis, presbyteris, & clericis, atque omni populo aſtante, præſenti nobili milite, ac viro probiſſimo Domino Cane de la Sca'a in Verona, & in Vicentia ſacri Imperij Vicario.

Benignus, & Charus, vterque merito clarus.
Sub hoc altari memento digne locari.
Sancti Zenonis Vrbis Verona Patroni
Hi duo transferre reliquias commeruere
Pontifex Theobaldus hos colit, atque Rotaldus.
Rotaldus in vita, Theobaldus tumulat ita.

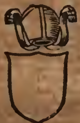
A Floruerunt hi duo viri ſancti anno 800. temporibus Rotaldi Epiſcopis, de quibus in Cathedralis Eccleſiæ mēbranis hęc habentur. *Cum Rotaldus Verona Epiſcopus, & Pipinus Caroli Magni filius, vna cum vniuerſo clero, & populo Veron. S. Zenonis corpus ex ſua eccleſia in oratorio in maiorem eius eccleſiam transferre tentarent, & nemo S. Viri oſſa attingere auderet, quod diuinum quoddam ex loco, vbi iacebant, timorem incutiens omnes propemodum exanimaſſet, SS. Benignus, & Charus eius diſcipulus, qui in vertice præciſi montis in ora Benaci prope Malſcetorium loco ſolitario vitam eremiticam degebant, fama ſanctitatis illorum audita, Veronam ab Epiſcopo, &*
B *Rege (Deo inſpirante) ad illud ſacrum opus accerſiti ſoli ſuis meritis digni habiti ſunt, qui illud ſanctum corpus contingerent, atque transferrent. Beati illi viri quantum miſeris omnibus compaterentur, quamque duriter vel leuiſſimum quandoque peccatum in ſe ipſis gaſtigare conſueſcerent, hinc facile dignoſci poteſt nam cui diabolus eis prohibere conaretur illud opus tranſferendi S Viri corporis, & ab eam rem ſuo maligno impulſu illis Veronam contendentibus merulā immiſiſſet, qua perſtrepentibus alis, voce crocitantē per anguſtū, & præruptum callem tranſuolitando tamquam ſiniſtrum omen portendens eos ab incœpto reuocaret. S. Benignus autem abiurauit ne ab eo loco dimoueretur, quouſ-*
C *que Veronam redirent. Verum cum rediens eo in loco merulam iacentem vidiſſet, ratus eam quieſcere, & ſuum aduentum præſtolarē acceſſit vt illam excitaret, & dimitteret. Sed mortuam illam cōſpicatus quadraginta dierū arctiſſimum ieiuniū ſibi indixit, dicens, veniā non morte autem dignam fuiſſe, quippe quæ irrationalis eſſet, & inſtinctu dæmonis deliquiſſet, in cuius rei memoriam merula ex ære conflata eo in loco pependit.* Horum feſtum celebrarunt die 26. Iulij maximo finitimorum concurſu, & deuotione.

Anno 1327. Taruiſij mortuus eſt XII. Kal. Aug. Canis grandis, Veronam cadauer relatum in marmoreū ſepulchrum illatum ſuper portam ædis S. Mariæ antiquæ, atque
D Epigramma hoc ſepulchro additum.

Si Canis hic Grandis ingentia facta peregit.
Marchia teſtis adeſt quam ſæuo marte ſubegit.
Scaligerum qui laude domum ſuper aſtra tuliſſet.
Hunc Iulij geminata dies vndena peremit.
Iam lapſis ſeptem. quater annis mille trecentis.

Fuit Canis grandis (teſte Panuino) vt & belli & pacis artibus ſuo ſeculo clariſſimus,

mus, a geſtarum rerum magnitudine pro Franciſco, Grandis appellatus. Hic præter quamquod Dantis, & Franciſci Perrarchæ amicitia inſignis fuit, eoſque exules extulit, vniceque amauit, bellica gloria ita valuit, vt cum principatum vnius tantum vrbis adeptus eſſet, ipſe vndeuiginti, quibus in imperio fuit annis, Vicentiam, Patauium, Brixiam, Taruiſium, Feltrum, Ciuitalem Belluni, Carniam omnem, & Foruminlij ſuo imperio adiunxit. Gonzagamque familiam, Paſſerinis antiquis Mantuæ tyrannis eiectis, eidem vrbi impoſuit. Vnde merito Magni eo tempore cognomen inuenit. Fuit præterea liberalis, doctus, magnificus, litterarum cultor, atque admirator, ingenij perſpicaciſſimi, & omnia habuit, quæ in vero Principe requiri ſolent. In cuius locum fratris filij Albertus, & Maſtinus iunior Veronæ principatum ſuſceperunt.

88 NICOLAVS Mediolanenſis, Monachus, & Abbas Villænouæ Ord. S. Benedicti 5. Kal. Decemb. ann. 1331. electus, ſedit laudabili er. an. 5. mortuuſque eſt anno 1336. qui in tanto ſacerdotio, ita modeſte vixit, vt nemo in eo neque grauitatem, neque pietatem, neque dignam ſolertis paſtoris vigilantiam deſideraret.

89 BARTHOLOMÆVS Scaliger Ioſephi filius, Maſtini patruelis, Abbas S. Zenonis Ord. S. Bened. ſucceſſit Nicolao an. 1336. per Capitulum ad eam dignitatem vocatus, & in ea per Patriarcham Aquileienſem confirmatus, pauloque poſt conſecratus, cuius poſtulationis modus habetur in publico documento tabularij Canonicorum huius tenoris

M.CCCXXXVI.

Die Sabbati vigeſima menſis Septembris in maiori eccleſia Veronæ præſentibus ſapientibus, & venerabilibus viris, ac diſcretis Dominis Henrico de Mediolano Priore eccleſiæ ſancti Nicolai Vicentiæ, Philippo de Cumis Doctoribus, Nerio de Vrbeueteri, Ioannino de Parma, Bartholomæo de Etuarijs, & Simone de Aretio Canonicis Veronæ, Domino Ioanne de Rodengo capellano eccleſiæ ſancti Georgij in domo Veronæ, & Nicolao de Vrbeueteri Canonico eccleſiæ ſancti Stephani Veronæ teſtibus rogatis, & alijs quam pluribus ad præmiſſa ſpecialiter vocatis, &c.

Ibique ſapiens, & diſcretus vir Dominus Nicolaus de Lioniſſa vtriuſque iuris peritus, in hac parte nuncius iuratus venerabilis in Chriſto Patris Domini fratris Blaſij Dei gratia Epiſcopi Vicentini delegati, & commiſſarij per Reuerendum in Chriſto Patrem, & Dominum Dominum Bertrandum Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia ſanctæ Sedis Aquileienſis Patriarcham ſpecialiter ad hæc deputati. Conſtitutus in præſentia venerabilis viri Domini Ioannis Archipresbyteri maioris eccleſiæ Veronæ pro Communi Epiſcopatus Veronæ, & Vicarij Capituli, Epiſcopali Sede Veronæ paſtore vacante, cum deuotione, qua decuit, præſentauit litteras præfati venerabilis Patris Domini Blaſij Epiſcopi Vicentini delegati, & commiſſarij prædicti apertas ſcriptas in charta de papiro eiuſdem Domini Epiſcopi ſigillo ſigillatas, quarum tenor cognoſcitur eſſe talis.

Frater Blaſius Dei Gratia Vicentiæ Eccl. Epiſcopus dilecto ſibi Reuerendo viro Ioan. Archipresbytero maioris Eccleſiæ Veronæ ſalutem in Domino. Volumus veſtræ prudentiæ præſentibus notum eſſe, quod diebus elapſis proxime, vir prouidus Dominus Nerius de Vrbeueteri Canonicus dictæ Eccleſiæ Veronenſis ſyndicus, & procurator, ac ſyndicario, & procuratorio nomine Ioan. Archipresbyteri Canonicorum, & Capituli dictæ Eccleſiæ Veronæ, & aliorum clericorum, ac etiam Dominus Petrus clericus de . . . . . procurator, & nuntius reuerendi viri Domini Fratris Bartholomæi Abbatis ſancti Zenonis de Verona, Veronenſis electi comparuerunt, & repræſentauerunt ſe in iudicio coram Reuerendiſſimo Domino noſtro, atque Patre Domino Bertrando miſeratione diuina ſanctæ Sedis Aquileienſis

ſis digniſſimo Patriarcha, fidem facientes de ſuo ſyndicatu, & procuratione antedictis, & petierunt nomine quo ſupra electionem per vos Canonicos, ac Capitulum prædictos, & alios electores de prædicto Reuerendo viro Domino Fratre Bartholomeo Ordinis ſancti Benadicti electo Veronæ pro, vt aſſeruerunt rite, & canonice celebratam, per ipſum ſeu delegatos ab ipſo tanquam canonice, & rite, atque legitime factam, & omnia ex ipſa electione ſecuta authoritate Metropolitana confirmari, & deinde conſecrari eundem ſecundum canonica inſtituta, coram eodem Reuerendiſſimo Patre, & Domino. Nihilominus proponentes quod propter guerrarum diſcrimina, & periculoſa locorum notitia, itinera, & ſuſpecta, dictus electus ſe non poterat, nec poterat abſque graui periculo, & metu mortiſero coram ſua præſentia comparere, & ſe ad prædicta petenda humiliter præſentare, & quod ſæpedictus Reuerendiſſimus Pater, & Dominus Dominus Bertrandus Patriarcha conſiderans prædictis, & alijs in ſuis nobis commiſſionis, & delegationis litteris patentibus ſui noti ſigilli appenſione munitis plenius enarratis, confirmationem præfati electi, conuocato nobiſcum, circa examinationem perſonæ, & electionis prædictæ, viro prouido Magiſtro Iacobo de Carraria, & conſecrationem, & circa conſectionem ipſam duobus Epiſcopis, quos eligendos duximus ad tanti executionem negotij conuocandis, commiſit expreſſius, delegans, & committens nobis in præmiſſis totaliter vices ſuas prout in ipſa delegatione, & commiſſione ſerioſius continetur.

Quare. Nos volentes circa præmiſſa quatenus ſupradicto Magiſtro Iacobo, & vna cum eo, & ipſe nobiſcum mature, ac cum ſolemni, ac diligenti deliberatione procedere, vt tenemur, diſcretioni veſtræ authoritate, qua ſungimur præſentium tenore committimus, vobiſque ſub excommunicationis pœna, quam ex nunc, prout ex tunc, niſi feceritis, quæ præcipimus canonica monitione præmiſſa in vos ferimus in his ſcriptis, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ſtatim receptis præſentibus, in eccleſia Veronenſi prædicta ex parte noſtra moneatis publice omnes, & ſingulos quorum intereſt, qui voluerint ſe opponere tam contra dictum electum, quam contra electionem præfatam, quod infra quintum diem poſt præſentationem præſentium numerandum in ciuitate Veronæ in loco Monaſterij ſancti Zenonis Maioris compareant legitime coram nobis ad opponendum ſi, qua volunt, tam contra electum prædictum, quam contra electionem præfatam, quare prædicta electio, & omnia ſecuta ex ea, per nos non debeat confirmari, quem terminum pro duobus edictis, & vno peremptorio eis præfigimus, quem etiam aſſignamus, alioquin ad confirmationem electionis prædictæ, & alia in huiuſmodi negotijs pro, vt de iure fuerit, procedemus, ipſorum citatorum abſentia, ſeu contumacia non obſtante. Diem vero receptionis, & præſentationis prædictæ, & quidquid ſuper prædictis duxeritis faciendum remiſſione præſentium nobis per inſtrumentum publicum harum ſeriem continentes intimare ſollicite procuretis: Et ne prætendi poſſit ignorantia prædictorum huic noſtræ monitioni manifeſtæ, quas ad cautelam fecimus regiſtrari, & de ipſorum præſentatione latori earum in huiuſmodi negotio iurato noſtro nuntio dabimus plenam fidem. In cuius rei teſtimonium præſentes fieri iuſſimus, & noſtro ſigillo a tergo muniri.

Datum Vicentiæ die vigeſſima menſis ſeptembris quarta Indictione in noſtro Epiſcopali palatio.

Commiſſio &c. D. Nicolao de Lioniſſa familiari noſtro, & iurato nuntio ad prædicta &c.

Quas quidem litteras præfatus Dominus Ioannes Archipresbyter cum reuerentia, qua decuit recepit, & illa coram omnibus ibi aſſiſtentibus tam clericis quam laicis in multitudine copioſa legi, & publicari fecit, quibus litteris lectis, & publicatis ſtatim idem Dominus Ioan. Archipresbyter tanquam obedientiæ filius coram omnibus ſupraſcriptis, & me Notario infraſcripto in ſupraſcripta Maiori eccleſia Veronæ monuit, & præcepit, & peremptorie iuxta continentia dictarum litterarum ſi eſſet, vel eſſent aliqui qui vellent contradicere ſupraſcriptæ electioni factæ de Reuerendo in Chriſto Patre Domino Bartholomeo Dei gratia Abbate Monaſterij ſancti Zenonis Veronæ in Epiſcopum Veronenſem, & contra perſonam ipſius vel eligentium perſonas, & aliqualiter ſe opponere omnes qui ſua credunt intereſſe legitime compareant, & comparere in dicto Monaſterio ſancti Zenonis Veronæ coram ipſo Domino Epiſcopo Vicentino hinc ad quinque dies proxime futuros, alioquin tranſacto termino dictorum quinque dierum procederet ad confirmationem, vel infirmationem electionis prædictæ, prout de iure fuerit procedendum, & nihilominus prædictus Dominus Archipresbyter præſente præfato Domino Nicolao de Lioniſſa ſupraſcriptas litteras cum ſuis propriis manibus appendit, & affixit ad maiores Ianuas, ſiue Regias dictæ maioris Eccleſiæ Veronenſis, vt prædicta omnia, & ſingula ſint clara, & manifeſta, & copiam videre, & habere poſſint quicumque velint: mandans nihilominus infraſcripto quod de omnibus, & ſingulis vnum, & plura con-

conficiam : inſtrumenta ; &c.

Ego Oliuerus de Nuptijs de Cremona publicus Imperiali authoritate Notarius, & dicti Capituli Veronenſis ſcriba prædictis præſentationi, receptioni, lecturæ, publicationi, monitionibus, & præceptis, ac affixioni dictarum litterarum præſens fui, & ea omnia, & ſingula de mandato præfati Domini Archipresbyteri ſcripſi, & in publicam formam redegi rogatus, & ad maiorem firmitatem prædictorum ſignum meum appoſui conſuetum, &c.

A Confirmatio Domini Bartholomei della Scala Epiſcopi Veronenſis facta per Dominum fratrem Blaſium Epiſcopum Vicentinum præſente, & aſſiſtente Domino Iacobo de Carraria Canonico Terniſino, authoritate Domini Bertrandi Patriarchæ Aquileienſis.

B Die Veneria vigeſima ſeptima Septembris in choro eccleſiæ ſancti Zenonis Veronæ præſentibus venerabilibus in Chriſto Patribus Dominis Dominis Petro Paulo Epiſcopo Terniſino, fratre Gilberto Epiſcopo Tiberiadis de Ordine Carmelitarum Fratre . . . Epiſcopo . . . . de Ordine Eremitarum, Don. Alberto Abbate ſancti Columbani de Bobio, fratre Benedicto Abbate monaſterij ſancti Firmi Minoris: Domino Gulielmo Canonico plebis Porti. Domino Ioanne Archipresbytero N. I. Bar. Bo. S. & Dinadano Canonicis Veronenſibus, Dominis Petro de Oelidecane, Clerico, Petro de Broylo, Henrico de Mediolano, Philippo de Cumis, & Nicolao de Lionissa Iudicibus, Ioanne Bola. & Pegorario Notarijs curiæ Epiſcopalis, & multis alijs prælatis, clericis, & laicis teſtibus rogatis, & alijs, &c.

C Interrogationes factæ per dictum Dominum Epiſcopum Vicentinum aſſiſtente dicto Domino Iacobo, & receptionis factæ per Dominum Ioannem Archipræsbyterum Veronæ, & poſtmodum per ſupraſcriptum Dominum Epiſcopum Veronæ.

Die Sabbati vigeſima octaua menſis ſeptembris in medio eccleſiæ ſancti Zenonis Veronæ præſentibus omnibus ſupraſcriptis, & multis alijs clericis, & laicis teſtibus, &c.

D Conſecratio, & Iuramentum præſtitum.

Die Dominico penultimo menſis Septembris in choro dictæ eccleſiæ ſancti Zenonis Veronæ præſentibus dictis omnibus, & multis alijs prælatis, clericis, & laicis regularibus, & ſæcularibus, & laicis teſtibus, &c. Die Dominico ſupraſcripto in palatio Monaſterij ſancti Zenonis Veronæ præſentibus omnibus ſupraſcriptis teſtibus, & multis alijs clericis, & laicis teſtibus. Quædam publicæ cuiuſdam inſtrumenti publicata, & lecta per me Oliuerum Notarium ad mandatum Domini fratris Blaſij Epiſcopi Vicentini aſſiſtente continuo dicto Domino Iacobo de Carraria authoritate Patriarchali ſcriptum manu . . . Notarij ipſius Domini Epiſcopi Vicentini exempla . . .

Bartholomæus itaq; legittime Veronæ Epiſc. conſecratus, à Maſtino, & Alberto Scaligeris fratribus Dominiſq; Veronę omnium immunitatum, iuriumque, quæ antecesſores ſuos ab Imperatoribus, & Rom. Pontificibus ſuſceperant, pro ſe, ſuoque Epiſcopatu confirmationem recepit, retulitque hoc gratioſum diploma an. 1338.

Nos Maſtinus de la Schala vna, cum Magnifico D. Alberto fratre noſtro ciuitatis Veronen. &c. Capitaneus, & Dominus generalis. Conſiderantes diuinarum eccleſiaſticarum rerum, & bonorum tuitionem magnum donarium eſſe omnipotenti Deo, intendentes, prædeceſſorum noſtrorum veſtigijs inhærendo, in quantum de iure poſſumus, & tenemur iura, & iuriſdictiones, honores, & bona Epiſcopatus Veronen. rueri, manutenere, & pro viribus ampliare tenore præſentium, & de noſtræ plenitudine poteſtatis, & arbitrij quod, & quam in ciuitate, & diœceſi, deſtrictu Veronæ diuina diſponente clementia, & poteſtate Commun. & populi Veronen. dignoſcimur obtinere, ac omni alio modo, & iure quibus melius poſſumus ex certa noſtra ſcientia ratificamus, & approbamus, confirmamus, & innouamus, ac etiam de nouo concedimus Venerabili nobis in Chriſto Patri Domino Bartholomeo de la Schala Dei gratia Epiſcopo Veron. recipienti pro ſe ipſo, & ſucceſſoribus ſuis, & Epiſcopatu Veronæ omnia, & ſingula iura, omneſque immunitates, conceſſiones, aquiſitiones, honores, gratias, & priuilegia cuiuſcunque generis, & tenoris exiſtant quos, & quas, & quæ idem Dominus Epiſcopus, & Epiſcopatus Veronæ habent, & tenent, & poſſident, quaſi, ſeu habere, tenere, & poſſidere, & quaſi per ſe, vel per alium, ſeu alios conſueuerunt in ciuitate, & burgis, & diœc. Veronæ, & maxime, in villis, curijs, & pertinentijs Bodoloni, & Montisfortis, & Palli Veronen. deſtrictus, & in qualibet earumdem, & in qualibet alia villa, curia, & pertinentia, parte, ſeu loco diœc. vel deſtrictus Veronæ tam ex priuilegijs, vel conceſſionibus, & gratijs quibuſcunque Romanorum Pontificum, vel Imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, vel Comitum, ſiue quorumlibet prædeceſſorum noſtrorum, quam etiam quorumlibet aliorum fidelium, ſeu etiam ex conſuetudine, vel quocunque ſtatuto, vel alia quacunque ratione, iure, vel cauſa, ita quod dictis iuriſdictionibus, immunitatibus, priuilegijs, conceſſionibus, gratijs, & honoribus

bus quibuſcunque, & quolibet eorumdem
per ſe, & alium, ſeu alios tam in ſpecie, quã
in genere communiter, & diuiſim prædi-
ctus Dominus Epiſcopus, & eius ſucceſſo-
res, & Epiſcopatus Veronæ vti, & libere
exercere poſſint ea, & valeant in omnibus,
& per omnia, vt in prædictis priuilegijs,
immunitatibus, gratijs, & conceſſionibus
plenius continetur, & quemadmodum
ipſe, & prædeceſſores eius Veronen. Anti-
ſtites, & Epiſcoparus Veronæ per ſe, & per
alios vt, & exercere potuerunt, & exercere
fecerunt, & ſunt hactenus cõſueti, & prædi-
cta, & quodlibet eorum habere, tenere, &
poſſidere, & quaſi ſine alicuius perſonæ,
collegij, Capituli, vel Vniuerſitatis contra-
dictione. Abſoluentes inſuper, & eximen-
tes, ac etiam liberantes ex certa noſtra
ſciẽtia, & de plenitudine noſtræ poteſtatis
dictarum villarum, curiarum, & pertinen-
tiarum Bodoloni, Montisſortis, & Palli
Communia, & homines, & familias, ac
omnes, & ſingulos ſtantes, & habitantes
in eis, & qualibet ipſarum, & in aliquibus
alijs locis, & villis ſupraſcriptis, & caſis,
& pertinentijs cuiuslibet earundem nunc,
& in futurum ab omnibus, & ſingulis ſcu-
fis, dacijs, & factionibus, impoſitionibus,
& præſtationibus tam angarijs, quam per-
angarijs, & alijs generis cuiuſcunque, &
ab oneribus realibus, perſonalibus, & mi-
ſtis, ordinarijs, & extraordinarijs, & alijs
quibuſcunque grauaminibus ipſis, vel alicui
prædictorum communiter, vel diuiſim im-
poſitis, vel de cætero imponendis per
Cõmune, & homines, & officiales Veronæ
qualitercunque, vel quomodocumque
quocunque quæſito colore, & quod omnia
eorum, & cuiuslibet eorum reſidua com-
muniter, vel diuiſim de libris Communis
Veronæ, ac omnium locorum ſubiecto-
rum eidem, & omnium, & ſingulorum
officialium, & dictorum Cõmunis, & loco-
rum cum effectu debeant cancellare, & pro
cancellatis, & annullatis totaliter, & peni-
tus habeantur cuiuſcunque generis, & con-
ditionis exiſtant eiſdem cõmunibus locis,
& hominibus, & cuiuslibet prædictorum
omnem conceſſionem, immunitatem, &
gratiam circa prædicta, vel aliquid prædi-
ctorum a quibuſcunque, & ſub quacunque
forma verborum hactenus datam, conce-
ſam, vel præſtitam præſentibus confir-
mantes, & innouantes, ac etiam de nouo
de ſpeciali gratia, & ex certa ſcientia, &
plenitudine poteſtatis concedentes, eo
ſcilicet quod ipſi ſaltẽ canipis, & de canipis
Cõmunis Veronæ ſicut hactenus conſue-
ti ſunt accipere teneantur. Iniungimus
igitur, & per præſentes diſtricte præcipien-
do mandamus Domino Poteſtati noſtro,
& Communis Veronæ, Vicarijs, Iudicibus
& cunctis alijs officialibus tam noſtris
quam Communis, & populi Veronæ, & om-

A nium aliorum locorum, & eorum officiali-
bus, & rectoribus præſentibus, & futuris,
ac etiam omnibus, & ſingulis Cõmunibus,
collegijs, & Capitulis, & Vniuerſitatibus,
& quibuslibet alijs perſonis ciuitatis, &
diœc. & diſtrictus Veron. cuiuſcunque ſint
præeminentiæ, conditionis, dignitatis, aut
ſtatus, qui nunc ſunt, aut pro tempore
erunt, quatenus præfatum Dominum
Epiſcopum Veronæ, eiuſque ſucceſſores, &
Epiſcopatum, Veronæ, & eorum nuntios,
& procuratores, & ſindicos, ac dicta Com-
munia, & homines dictarum villarum
Bodoloni, Montisfortis. & Palli, & aliorum
omnium prædictorum locorum, & quoſli-
bet ſtantes, & habitantes, in qualibet ipſa-
B rum ſeu in pertinentijs cuiuslibet earum-
dem nunc, vel in futurũ de prædictis omni-
bus & ſingulis, vel circa prædicta, vel ali-
quod prædictorum inquietare, vel mole-
ſtare quoquomodo cõmuniter, vel diuiſim
non audeant, vel præſumant qualibet ra-
tione vel cauſa, nec permittant ab alijs
moleſtari, vel inquietari quacunque ra-
tione, vel cauſa, ſeu quocunque quæſito
colore in vno cuiuslibet prædict., vel ali-
cui prædictorum obuiare qualitercunque
volenti penitus debeant audientiam dene-
gare, non obſtantibus aliquibus iuribus, ſta-
tutis, reformationibus Cõmunis Veronæ,
& omnium aliorum prædictorum locorum,
ac priuilegijs, & reſcriptis factis, & fiendis,
C impetratis, & impetrandis in poſterum ſub
quacunque forma, & cuiuſcunque teno-
ris, & conditionis exiſtant, quibus omni-
bus, & ſingulis in quantum prædictis, vel
alicui prædictorum contradicerent, ſeu
etiam in aliquo obuiarent ex certa noſtra
ſcientia, & poteſtate prædictis per præſen-
tes totaliter derogamus, & derogatum
eſſe volumus, & mandamus perinde, ac ſi
de qualibet ipſorum ſpecialis, & expreſſa
mentio, & reuocatio quo ad prædicta præ-
ſentibus facta foret. Si quis autem huic
noſtræ ſaluberrimæ ſanctionis, gratiæ, &
conceſſionis edicto, quam, & quod coſtitu-
tioni, & ſtatutis prædicti Cõmunis Veronæ
volumus habere vigorem, & pro ſtatuto
D preciſo debere ab omnibus, & ſingulis
noſtris, & Communis Veronæ ſubditis, &
diſtrictualibus ſemper, & inuiolabiliter
obſeruari, audaci ſpiritu, & mente ſacri-
lega temere contraire præſumpſerit, noue-
rit ſe indignationem omnipotentis Dei,
& noſtram, & nihilominus pœnam proprie
temeritati condignam, noſtroque arbitrio,
& ſucceſſorum noſtrorũ imponendam pe-
nitus incurſurum, quicquid autem contra
prædicta, vel aliquod prædictorum quo-
quomodo factum fuerit, vel etiam attenta-
tum, ipſo iure decernimus non valere, &
carere penitus omnibus iuribus pariter,
& effectu. Prædictæ, antẽ conceſſionis litte-
ras ſupradictas, Ego Homo Bellus quon-
dam

dam D. Homo Belli ciuis Veron. e publicus Not. & curię præfati D. Maſtini ſcriba manuſcripſi, & præfati Mag. D. Maſtini ad æternam rei memoriam, & teſtimonium prędictorum ſigilli appenſione muniri ſecũdum quod mihi iuſſit, & mandauit prouidus, & diſcretus vir Mag. Nicolaus quondam Mag. Petri de Santo Ioanne ad forum generalis ſcriba curiæ antedictæ.

Actum, & Datum Verona in aula noſtrę ſub anno Domini MCCCXXXVIII. die Iouis XII. *menſ. Martij Indict.* VI.

Ego magiſter Nicolaus de ſancto Ioanne ad forum de Verona ſupradict. Imperiali auctoritate Not. Cancell. Mag. D. D. Maſtini de Scala prædictis omnibus, dum per præfatum Mag. D. D. Maſtinum concessa fuerunt, interfui, & ad maiorem omnium, & ſingulorum ſubſcriptorum firmitatem me tanquam perſonam, cui per præfatum Mag. D. Maſtinum prædicta comiſſa fuerunt ſubſc.

Poſt hæc die Iouis 27. Auguſti Maſtinus Scaliger, ſuaſu Azzonis de Corrigio Parmenſis, Bartholomæum nihil tale ſuſpicantem adacto cominus gladio interfecit ante ianuam Epiſcopij Veroneſis hora Completorij. Patrati facinoris hiſtoriam refert Hieronymus Curte p. 2. Hiſt. Veron. cap. 11. alijque quamplures. Cuius quidem tam nefarij ſceleris expiationem grandi pecuniæ ſumma paciſci cum Eccleſia Romana tempore Benedicti Papæ XII. refert Panuinus in chronica. Pontifex vero idem Benedictus in Epiſcopi vindictæ vltionem tum primum ſibi Veronenſis Eccleſiæ Epiſcopi electionem reſeruauit 8. Kal. Octob. decernens irritam, & inanem Cleri electionem eſſe. En Epiſtola, quam Bertrando Aquileienſi Patriarcha in executionem ſuæ voluntatis mandauit.

Dilectis filijs Archipresb. Canonicis, & Capitulo maioris Eccleſiæ Veron.

Sanctæ Sedis Aquileienſis Dei gratia Patriarcha Bertrandus dilectis filijs Archipresbytero Canonicis, & Capitulo maioris Eccleſiæ Veronæ ſalutem, & ſynceram dilectionem. Noueritis Nos recepiſſe nouiter quaſdam litteras patentes Apoſtolicas reſeruationis hac vice factæ per D. N. ſummum Pontificem de prouiſione Veronenſis Eccleſiæ nunc vacantis b. m. Bart. Epiſcopi Veronen. quarum tenor ſcripturarum in hæc verba.

Benedictus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Patriarchæ Aquileienſi ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem, &c. Pridem fide digna relatione percepta, quod Eccleſia Veron. per obitum bonæ memoriæ Barth. Epiſcopi Veron. erat Paſtoris ſolatio deſtituta. Nos intendentes eidem Eccleſiæ de perſona

A idonea prouidere prouiſionem eiuſdem Eccleſiæ ea vice diſpoſitioni, & ordinationi noſtræ duximus ſpecialiter reſeruandam, diſtrictius inhibentes dilectis filijs ..... Capituli eiuſdem Eccleſiæ, & quibus via alijs nec ad electionem, vel poſtulationem futuri Epiſcopi Veronen. procedere quoquomodo præſumerent, ac decernentes ex tunc irritum, & inane ſi ſecus ſuper his quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus contra reſeruationem huiuſmodi nihil per te, vel alium ſuper hoc attentare præſumas.

Dat. Auenione 4. *Kal. Octobr. Pont. noſtri anno quarto.*

B

Eodem anno, ac die literas ſcripſit eidem Patriarchæ Aquileienſi dolore plenas, ac mœſtitia, cum ad eius aures indignum facinus Scaligerorum in Epiſc. Bartholomæum patratũ perueniſſet, iniungens eidẽ, vt diligenti cura caſum exploraret, & reos iuxta Canonum ſanctiones, & Concilia pœna mulctaret, litteras exhibemus ex Vaticano Regeſtro.

Benedictus, &c.

Venerabili fratri Patriarchæ Aquil. Infauſtus rumor ad Apoſtolatus noſtri deduxit auditum, quod Maſtinus della Scala diabolico ſpiritu inſtigatus, in illius horrendi criminis atrocitatem prorupit, quod in proprium inſurgens Antiſtitem, ac ſpiritualem patrem, ſcelus parricidij committere non formidans, cum quibuſdam ſuis in hac parte complicibus, bonæ memoriæ Bartholomæum Epiſcopum Veronenſem deteſtando facinore proprijs, funeſtiſque manibus interemerit, contra quos tanto eſt grauius procedendum, quanto in deteſtabilis exempli perniciem huiuſmodi funeſta pernities tranſiret damnabilius impunita. Quocirca fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta in virtute obedientię diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus contra eundem Maſtinum, & quorumcumque alios tanti reatus ſacrilegos patratores, necnon aduerſus eos, qui ſuper hoc culpabiles extiterint dando auxilium, conſilium, vel fauorem, de quorum reatibus in nece dicti Epiſcopi perpetratis diligenter prius te ſtudeas informare, ad publicationem pœnarum, quas per Viennen. Concilium, & alios ſacros Canones incurriſſe noſcuntur, & etiam inflictionem, ſeu executionem earum quantum ad te ſpectare digno[illegible], omni d[illegible] actione, & appellatione remotis, auctoritate noſtra procedas, &c.

Dat. Auenione 8. *Kalend. Octobris, anno quarto.*

Exciratus ijs litteris Patriarcha enm alijs viris diligentet toto fere ipſo anno elaborauit, cauſamque tanti ſacinoris ad Benedictum detulit, & Maſtinns, Albuinuſque Scaligeri veniam, & abſolutionem patrati delicti humiliter petentes miſeticotdiam, & veniam a Pontifice impetrarunt, ijs pœnis additis ad expiationem, quas in litteris ſnis pericripſit ad Epiſcopum Mantuanum, vt poſteri deinde metum conciperent, ne ſanctis Chriſti ſacerdotibus manum temerariam apponerent, quos nec tangere, nec in eos malignari docet diuina ſapientia Benedicti vero litteræ ex Reg. Vat. ſic ſe habent.

Benedictus, &c.

Venerabili fratri Epiſcopo Mantuano. Licet atrociſſima ſit illorum injuria, qui manus ſacrilegas in necem ſpiritualium Patrum extendunt, ea indigeat, auxilium Eccleſiæ inuocat, qui eam tam accerbiter in ſublimibus eius columnis, atque ſponſis offendunt, quia ipſa tamen quod matris eſt exhibens, non conſueuit claudere gremium, ſic recipit pœnitentes, quod delinquentes pœna caſtiget. Cum ſint culpæ quarum grauitate penſata credelirer patcitur, & miſericorditer deſæuitur. Sane nobiles viri Maſtinus natus quondam Albuini de la Scala, & Albuinus quondam Canis Grandis de la Scala, ciues Veronenſes per dilectum filium Guillelmum de Paſtreyo nuntium, & procuratorem eorum ad infraſcripta ſpecialiter conſtitutum, ac per eos adhoc ad noſtram præſentiam deſtinatum, nobis humiliter exponere curarunt, quod dudum ad audientiam imo ſicut aſſeritur notitiam eorum deducto, quod bonæ memoriæ Bartholomæus de la Scala Epiſcopus Veronenſis tractabar, cum Venetis, ac Florentinis, tunc eiuſdem Maſtini capitalibus inimici, ciuitatem Veronenſem de manibus præfati Maſtini violenter eripere, ipſumque proditorie interficere; eodemque Maſtino de ſuis certificaro tam per litteras ſuper hujuſmodi tractatu habitas, & inuentas, quam per relationem fide dignarum perſonarum, necnon per iactationem, & collationem verbalem, quam idem Epiſcopus cum multis ciuibus Veronenſibus, & etiam forenſibus de quibus credebat poſſe confidere faciebat, eos ad ſimilis machinationis operam, & conſenſum omnibus quibus poterat perſuaſionibus inducendo, idem Maſtinus timens propter dictorum inimicorum potentiam per tractatus, & perſuaſiones huiuſmodi perdere ſtatum ſuum, ac ex ijs ad iram commotus, eiuſque calore ſuccenſus ipſe, & Albuinus præfatus in perſonam dicti Epiſcopi fecerunt inſultum, ipſumque multis ſibi illatis vulneribus occiderunt. De quo ſiquidem tratu plurimum pœnitentes per

A eundem procuratorem præmiſſa nobis deuote, & humiliter exponentes, & quod ad præſentiam noſtram, propter multorum inimicorum ſuorum inſidias, quas probabiliter formidabant, abſq; perſonarum periculo ſe conferre perſonaliter non valebant, nobis humiliter ſupplicarunt, vt eos de huiuſmodi reatu plurimum, vt præfertur dolentes pariter, & contritos, ac ad gremium ſanctæ Matris Eccleſiæ redire cupientes, ac ſuper his ſtare parati mandatis eiuſdem Eccleſiæ, atque noſtris ab excommunicationis ſententia, quam propterea incurterunt abſolui de ipſius Eccleſiæ miſericordia mandaremus: nos igitur eorundem Maſtini, & Alboini magna con- B tritionis inditia, nobis pro parte ipſorum expoſita attendentes, ac de circumſpectionis induſtria plenam in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta committimus, & mandamus quatenus ab eiſdem Maſtino, & Albuino de parendo mandatis noſtris, eiuſdem Eccleſiæ prius recepto corporaliter iuramento, ipſos auctoritate noſtra ab huiuſmodi excommunicationis ſententia iuxta Eccleſiæ formam abſolnas iniungens eis ſub debito præſtiti iuramenti, quod infra octo dies, poſt abſolutionem huiuſmodi ab introitu eiuſdem ciuitatis Veronenſis, cuius Epiſcopum acciderunt, pedites in tunica ſine capucio, & ſuper tunicali, ac alio quolibet C cooperimento capitibus diſcoopertis incedant, & vadant, & ante ſe portari faciant centum cerea tortitia accenſa quolibet ponderis ſex librarum, & eorum quilibet vnum accenſum cereum dicti ponderis propria manu portet ad eiuſdem ciuitatis Eccleſiam Cathedralem, & ibi in aliquo die Dominico, vel ſoléniori hora, qua miſſa maior cantatur, & in dicta Eccleſia vbi maior fuerit populi multitudo offerant dicta tortitia cerea. & a Canonis dictæ Eccleſiæ veniam dicti delicti eum humilitate depoſcant, & deinde infra medium annum a die abſolutionis huiuſmodi computãdum, vnam imaginem argenteam B. Mariæ ponderis triginta marcarum, & decem lampa- D des de argento, quarumlibet ponderis trium marcharum in dicta Eccleſia offerant, inibi perpetuo remanſuras, & redditus annuos perpetuo aſſignent pro oleo habendo ad dictas lampades neceſſario, & nihilominus infra dictum annum in ipſa Eccleſia ſex capellanias dotent quamlibet de viginti florenis auri de Florentia annui, & perpetui redditus per ſex presbyteros, qui in dicta Eccleſia vltra illos, qui eſſe conſueuerunt, ibidem officioſe perpetuo teneantur, quorum duo pro anima eiuſdem Epiſcopi interempti, vnuſquiſque videlicet per hebdomadam ſuam debeat celebrare, in die vero qua dictus Epiſcopus extitit interfectus quilibet eorumdem Maſtini, &

Albu-

Albnini ſingulis annis habeat veſtire viginti quatnor pauperes,& ſingulis ſingulas tunicas conſerre, & toto tempore vitæ ſuæ ieiunent ſextas ſerias, & vigilias feſtiuinitatum B. Mariæ niſi infirmitate, vel ſenectute fuerint impediti,& tunc pro illa die, qua propter cauſas prædictas non poterunt ieiunare duos pauperes reficere teneantur. Et cum fiet paſſagium generale idem Maſtinus, & Albuinus, ſi viuant, viginti homines in equis armato i Terræ Sanctæ ſubſidiū mittere teneantur ibidem per vnum videlicet proprijs expenſis mittentin n oraturos. Si vero tunc rebus non ſupereſſent humanis,ordinare dum vixerint ſint aſtricti, quod id per ſucceſſores eorum debeat adimpleri,aliam vero pœnitentiam publicam quam dicti Maſtinus, & Albuinus ob prædictum reatum ſacere tenebantur, & pœnas alias, quas per ſacros canones ipſi ipſorumq; liber . ſeu poſteritates circa amiſſionem feudorum, & aliorum iuriſditionum, & iurium vel alias ob prædictum ſacinus incurrerunt de iure eiuſdem de magna ipſius Sedis miſericordia ſuperexaltante iudicium auctoritate Apoſtolica tenore præſentium duximus remittendos eos plan reſtituentes ad famam de Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis.

Dat. Auenione 5. Kalend. Octobris anni quinto.

De impia Bartholomæi cede videndus accuratus Annalium Eccleſ. Continuator Odericus Raynaldus tom. 16. ad annum 1339.

Cæterum Capitulum cæſo Bartholomęo Præſule die ſecunda ab occiſione, quæ fuit 29. Auguſti. æconomum Epiſcopatus cum omnimoda poteſtate adminiſtrandi elegit Martinum Archipresbyterum S. Stephani, & Guillelmum Rolſinum in Vicarium generalem ſede Epiſcopali vacante,qui etiam ſub præcedentibus Epiſcopis Theobaldo, & Nicolao idem munus ſuſtinuerat, qua die etiam Albertus,& Maſtinus fratres Scaligeri Veronæ Principes per ſuos expreſſos nuncios, ac familiares exponi fecerunt ſe præſtaturos eidem Capitulo omne auxilium, & fauorem pro defenſione, & tuitione bonorum Epiſcopalium ſede vacante. Die vero prima ſeptemb. vt in ſchedulis notaui,idem Capitulum Petrum Speltum Panienſem Præpoſitum S. Mariæ de Glara ſuffecit in Epiſcopum.

Die Martis primo ſeptembris 1338. *electus fuit frater Petrus prælatus eccleſiæ Sanctæ Mariæ à Glara Ordin. Humiliatorum regulæ S. Benedicti ab vniuerſo collegio Veronenſi, ob mortem Reuerendiſſimi Domini Bartholomæi Epiſcopi, in Epiſcopū ab vniuerſo clero ex compromiſſo in perſona Reuerendi D. Ioannis Archipresbyteri Cathedralis, & Reu. D. Omniboni Archipresb. Congregationis cleri, & ven. Caſtellani Abbatis ſanctorū Viti, & Modeſti de Colmeno, conuocato Clero de more ſonitu pro electione Veronenſis Epiſcopi facienda in loco maioris Cathedralis Eccleſiæ ante tertiam, ad quos de iure, & antiqua, & approbata conſuetudine,& præteritione ſpectat conuocare clerum pro electione Epiſcopi facienda.*

Petrus vero ſic electus a Capitulo, ignorans prouiſionem Romani Pontificis, numquam obtinere potuit, vt ſua electio rata haberetur, ita libens, volenſque ceſſit. Quamobrem poſtea a Clemente VI. renunciatus eſt Epiſcopus Papienſis anno 1343, vacauitque Veronenſis Eccleſia ad annum vſque 1343. Scribit idem Panuinus lib. 7. Antiq. Veron. Petrum ſponte inſulam Veronēſem vltro ei a Clero datam dimiſiſſe, ac Benedictum Papam quendam Theobaldum ſuo iure Veronenſem Epiſcopum creauiſſe. Quem virum facillimis moribus, ingenijque leniſſimum, & religioni apprime deditum fuiſſe commemorat, & toto triennio, quo ille Epiſcoparum geſſit templis inſtaurandis, tenuibuſque mira largitate ſubleuandis complectendiſque totum ſe dediſſe, cuius cadauer poſt eius obitum in æde D. Mariæ antiquæ ſepultum kal. Decembris an. 1341. tempore Benedicti Papæ XII. ſed vnde hæc habuerit non prodit, hoc vnum ſcio, in Regeſtis Vaticanis haberi, Matthæum de Ribaldis Epiſcopum Papienſem a Clemente VI. Pontifice in occiſi Bartholomæi locum, ad Veronenſem Eccleſiam translatum fuiſſe, Irritata Petri electione, tamquam vitio facta, quem eodem die,annoque in Papienſem Epiſcopum ſubrogauit. Cæterum Benedictus Papa vt ſublatæ iuriſdictionis eligendi Epiſcopum ciuitati aliquod conferret ſolamen, vel vt efferati Principum mores facilius demolirentur, vel tandem inter tot armorum illius æui ſtrepitus,vel litterarum quies, animique tranquillitas reuiuiſcere videretur, veræque lucis radios in tam præclara vrbe effunderet vel denique vt priſcorum Veronenſium Valerij Catulli, Cornelij nepotis, Aemilij Macri, Plinij ſecundi, & L. Vetruuij, quorum ſimulacra in ... cuna Fori viſuntur, ſpiritus, & erudiriſſima ingenia reuiuiſcerentur, ſtudium generale eidem vrbi perpetuo perennandum, ſuo diplomate inſtituendum conceſſit anno inſecuto a morte Epiſcopi Bartholomæi, cuius exemplar ab Regeſt. Vatic. Epiſt. cur. 28. an. 5. exſcriptum in hunc modum legentibus proſtat.

Benedictus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

DUm ſolicitæ conſiderationis indagine perſcrutamur,quid ſit donum ſcientiæ peritorum, quamque illius deſiderabilis, &

lis, & glorioſa poſſeſſio per quam ignorantiæ tenebræ profugantur, ac earum funditus eliminata caligine,mortalium curioſa ſolertia ſuos actus, & opera diſponit, & ordinat in lumine veritatis; magno vtique deſiderio ducimur, vt litterarum ſtudia, in quibus margarita ſcientiæ reperitur, laudanda vbilibet incrementa ſuſcipiant, & propenſius inualeſcant, in illis præſertim locis; quæ ad multiplicanda doctrinæ ſemina, & germina ſalutaria producenda, idonea, & accomodata exiſtere dignoſcuntur. Cum igitur ciuitas Veronæ propter ipſius commoditates, & conditiones, quas plurimas, apta non modicum generali ſtudio cenſetur. Nos profectibus publicis multipliciter expedire credentes, vt in ciuitate prædicta cultores ſapientiæ inſerantur,fructum vberem,largiente Domino,in tempore producturi,Apoſtolica auctoritate concedimus,& tenore præſentium indulgemus vt in ciuitate præfata ſit deinceps in iure videlicet Canonico, & Ciuili, & in Medicina,& in Artibus perpetuum ſtudium generale, in quo magiſtri doceant,& ſcholares libere ſtudeant, & audiant in facultatibus prælibatis, & in eiſdem facultatibus magiſterij titulo valeant idonei decorari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem Omnipotenti Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datum Auenione Kal. Octob. Pontificatus noſtri anno quinto.

90 MATTHAEVS de Ribaldis e Modoetia, Epiſcopus Papienſis, ad Veronenſem Eccleſiam tranſlatus eſt anno 1343. 5. Kal. Iulij a Rom. Pontifice Clemente VI. electione Petri tamquam vitio facta prius irritata. vt habetur in Reg. Vatic. Matthæi acta, vel nulla, vel pauca reperiuntur. Incidimus tamen in nobile monumentum, in ſententiam ſcilicet, quam anno 1344.

A ad fauorem Capituli Veronenſis tulit
Gambinus Aquileienſis Patriarchæ Vicarius, ac commiſſarius, contra Matthæum
ipſum Epiſcopum, qui primo ſui præſulatus anno ſuper omnibus ſuæ diœceſis beneficijs, perſoniſque eccleſiaſticis, nemine
excepto, collectam pro communi ſeruitio
exigendam impoſuerat, quæ cum ab eius
Vicario omnibus prorſus modis abCapitulo exempto,eiuſque ſibi ſubiectis eccleſijs,
rectoribuſque exigeretur, non parum odij
fomitem ſubminiſtrauerat. Tutari ſunt
eorum priſca iura Canonici,Aquileienſem
ſuum appellando Patriarcham, a quo per
Gambinum, ab ipſo ad lites ſedandas
B commiſſarium ſuper præmiſſis delectum,fauorabilem retulere ſententiam. Rem totam narrat documentum, quod modo dabimus ab authenticoCapitularis tabularij
exceptum, vt inde diſcant poſteri, quanti,
qua virtute anteceſſores ſui Canonici
vetuſtam ſuam a Rotaldo Epiſcopo traditam libertatem inconcuſſam,illibatamne
ſeruauerint. Sic enim ſe habet.

In Chriſti nomine. Amen.

Nos Gambinus Canonicus Aquileienſis, Vic. R. in Chriſto Patris, & Domini D.Bernardi Dei gratia S. Sedis Aquileienſis digniſſimi Patriarchæ eius in hac
parte vices,& Comiſs. ſpecialis. Cum lis,
C altercatio, & diſcordia, ſeu controuerſia
eſſet, ac eſſe, & oriri poſſet impoſterum
inter Dominos Archipresb. Canonicos, &
Capitulum maioris Eccleſiæ Veronæ pro
ſe, & eccleſijs ſuis ciuitatis, & diœceſis,&
diſtricti Veron. & ipſarum eccleſiarum
Rectoribus, & beneficiatis eiſdem immediate ſubiectis ex vna parte, & religioſum,& honeſtum virum Dominum fratrem
Tiberium Ordinis Humiliatorum Præpoſitum domus S. Mariæ de Gargari Bergomenſis, Vicarium,& procuratorem Vener.
in Chriſto Patris, & Domini D. Matthæi
Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopi
Veron. & ſuos in Vicariatus officio collegas nomine ipſius Domini Epiſcopi,& Epi-
D ſcopatus ex altera parte, ex eo, & ſuper eo
quod dicti D. Archipresb. Canonici, & Capitulum dictæ Eccleſiæ Veronen. videntur
habere materiam querelandi de dicto Domino fratre Tiberio Vicario ſupradicto, &
de ſuis in officio collegis,ſicut coram nobis
querimoniam detulerunt de eo,quod cum
ad eorumdem Dominorum Vicariorum
inſtantiam,& requiſitionem quædam nupera prædicto D.Epiſcopo Veronen. ſub
nomine communis ſeruitij, collecta ſit, &
& fuerit impoſita vniuerſis, & ſingulis eccleſijs ciuitatis, & diœceſis Veronenſis, earumque rectoribus, & prælatis, ac regularibus, & ſecularibus eccleſijs, perſonis
exemptis, & non exemptis: quæ collecta
videtur aſcendere ad ſummam mille, &
trium

trium florenorum auri, ijdem Vicarij non attendentes, quod prædicti Domini Archip. Canonici, & Capitulum Veronen. vna cum eccleſijs ſuis ſupradictis, & ipſarum rectoribus, & beneficiatis eis immediate ſubiectis exem ti ſint, & liberi, & fuerint a longis, & longiſſimis retroactis temporibus a iuriſdictione Epiſcopali Domini Epiſcopis Veronen., & ſubſunt immediate ſupradicto R. Patri Domino Ber. Patriarchæ, & eius S. Sedi Aquileien. conati ſunt dictam collectam dictis DD. Archip. Canonicis, & Capitulo, & ipſorum ſubditis imponere, & pro portionibus eiſdem ex dicta impoſitione contingentibus exigere indebite, & habere; facientes eiſdem, & fieri facientes ſuper hoc iniuſta præcepta, ac procedentes pro exactione huiuſmodi realiter, & perſonaliter indebite contra eos, nec non, & faciendo eos ex hac cauſa pignorari, ac perſonaliter detineri in grauem eorum iniuriam, & exemptionum, & iurium ſuorum enorme præiudicium, & grauamen, quæ omnia petierunt a nobis dicti Domini Archipresb. Canonici, & Capitulum per infraſcrip. Dominum Dominum Petrum eorum ſindicum per noſtram ſententiam irritum reuocari. Ex aduerſo autem cum Dominus, Dominus frater Tiberius Vicarius, & procurator ſupradictus pro ſe, & collegis ſuis negaſſet prædicta omnia, prout narrabant, vera eſſe, & diceret petita minime fieri debere. Nos Gambinus Vicarius Viceſgerens, & Commiſſarius ſupradictus volentes ſuper litibus, & diſcordijs, & controuerſijs huiuſmodi debitum finem imponere, & ſuper his pronunciare, & in futurum ſalubriter prouidere, ac honores, iuriſdictiones, & iura ipſarum partium obſeruare, & ipſas partes ad ſtatum concordem, & pacificum reuocare. De cauſa huiuſmodi cognoſcentes, viſis, auditis, ac diligenter examinatis iuribus, & rationibus partium prædictatum, quia conſtat nobis euidenter ſupradictos DD. Archip. Canonicos, & Capitulum dictæ Eccleſiæ Veronen. vna cum ſuis eccleſijs, ac rectoribus, & beneficiatis earum fore ab Epiſcopali iuriſdictione D. Epiſcopi Veron. liberos, & exemptos, & eos eſſe, & ab antiquis longiſſimis temporibus fuiſſe, ac eſſe ſupradicti Reuerendi Patris D. Patriarchæ, ac prædeceſſorum ſuorum, & S. Sedis Aquileien. immediate ſubiectos, Chriſti nomine inuocato, ſedentes pro tribunali dictis partibus præſentibus coram nobis, & diffinitionem cum inſtantia poſtulantibus, auctoritate nobis per ſupradictum R. Patrem D. Patriarcham Aquileien. commiſſa, qua fungimur in hac parte, in his ſcriptis dicimus, ſententiamus, pronunciamus, & declaramus ſupradictos DD. Archipresb. Canonicos, & Capitulum dictæ Eccleſiæ Veron. ac ſubditos ſuos, ſuarum eccleſiarum clericos, rectores eſſe a iuriſdictione Domini Epiſcopi Veron. liberos, & exemptos, & immediate ſubiectos dicto D. Patriarchæ Aquil. ac eius S. Sedi, & eos, exemptione prædicta obſtante, non teneri ad dictam collectam in poſitam, indebite aliqualiter perſoluendam, & quod omnes impoſitiones, & præcepta omnia ex hac de cauſa facta reuocari debeant, & ex nunc in ſcriptis etiam reuocamus, & quod omnia pignora eis, vel eorum alicui ex hac cauſa accepta, & quod omnis pecunia exacta per dictos Vicarios, vel eorum alterum, vel officiales eorum, vel eis quomodolibet perſoluta, libere ijs, a quibus accepta, exacta, vel per quos perſoluta extitit, teſtituantur, & reſtitui debeant cum effectu per Vicarios antedictos infra ſex dierum ſpatium, quod ad faciendum prædicta, eis peremptorium terminum aſſignamus, ita ac taliter, quod omnia ſint, & eſſe debeant, & reducantur ad ſtatum, in quo erant ante impoſitionem prædictam.

Inſuper volumus, & mandamus, quod partes prædictæ omnem iniuriam, quam ſibi ad inuicem hac de cauſa quomodolibet irrogaſſent ſic, &c. bene, &c. affectant, ſibi ad inuicem remittere, & relaxare, & in bona, & quieta pace manere. Mandantes expreſſe eadem auctoritate prædictis D. fratri Tiberio, & collegis eius Vicarijs præſentibus, & qui pro tempore fuerint ſub pœna maledictionis æternæ, ac indignationis Sedis Apoſtolicæ, ac dicti D. Patriarchæ, & ſucceſſorum ſuorum ne de cætero ſupradictos Dominos . . . . . Archip. Canonicos, & Capitulum dictæ Eccleſiæ Veronen. aut eorum ſubditos, qui nunc ſunt, vel fuerint in futurum, præſumant contra eorum exemptionem prædictam inquietare, vel aliquatenus moleſtare, niſi quatenum eis a iure communi permittitur. Et prædicta omnia, & ſingula auctoritate prædicta præcipimus per ipſas partes effectualiter obſeruari. Saluis ſemper in omnibus alijs honoribus, iuribus, & iuriſdictionibus partium prædictarum.

Lata, lecta, & publicata fuit ſupradicta ſententia per dictum D. Gambinum Vicarium, & Commiſſarium ſupradictum præſentibus, conſentientibus, & expreſſe approbantibus dictam ſententiam Venerab. viris Dominis fratre Tiberio antedicto, & ſapiente viro Domino Guilielmo Iudice q. D. Iolphini Can. Plebis Porti diœc. Veronen. Vicarijs pro parte dictorum D. Epiſcopi, & Epiſcopatus Veron. & Venerab. viris Dominis Ioanne Archip. Veronen. Nerio de Philippenſibus de Vrbeucteri, Ioannino della Fontana; Lante de Guillante de Prato, Obiazone de Baiardis,

Bonanno de Saxoferrato, Petro de Equis, ac Thomaſo de Tornaquincijs Canonicis d. Eccleſiæ Veronen. & Domino D. Petro de Godio habitarore Veronæ in praita mercati noui, eorum, & dicti Capituli ſindico, & ſindicario nomine pro eis, vt de dicto ſindicatu conſtat pro inſt. rogato, ſcripto manu propria mei not. Infraſcript. die Iouis ſecundo menſis Sepremb. milleſimo, & indictione infraſcript. & promulgata fuit dicta ſententia, vt ſupra continetur. Die Iouis vlt. menſis Septemb. in domibus Abbatis, & monaſterij S. Mariæ in Organo ciuitatis Veronæ, præſentibus religioſo viro D. F. Omnebono Abbare præfati monaſterij, religioſo viro D. F. Gullielmo Monacho dicti monaſterij, Domino Franciſco presbytero eccleſiæ S. Mariæ Rocchæ maioris de Verona, Fr. Thomaſo, qui dicitur Maccharius, Priore hoſpitalis S Maccharij de S. Maria in Organo Veronen. Io. notario, qui dicitur Agreſtus q. D. Barr. de S. Firm o maiori, Barr. notario q. D. Nicolai de S. Vitale, & D. Io. not. q. D. Bart. de Teſta de S. Marco teſtibus, & alijs multis.

Anno Domini 1344. indictione 12. Ego Stephanus natus q. magiſtri Gardexani grammarici de Panellis Imperiali auctoritate nor. & præfati Capituli Veronen. ſcriba his omnibus, & ſingulis præſens interfui, & ea omnia, vt ſuperius continentur, de mandato præfati D. Gambini Vicarij antedicti ſcripſi, & publiçe authẽticaui, & ad maiorem roboris firmitatem, & teſtimonium omnium præmiſſorum hic ſignum meum tabellionatus ſuper expoſui conſuetum.

Vixit Matthæus vſque ad annum 1348. atque ex contagio vitam amiſit menſis Maij die prima.

91 PETRVS ex nobili familia de Planu Beneuentana, Forolinienſis primum, tum Vitetbienſis Epiſcopus, de quo in 2. tom. egimus, ad hanc Veronenſem ſedem tranſlatus eſt anno 1348. 5. Kal. Iulij: indeque anno 1349. 6. Kal. Auguſti tranſijt ad Petragoricenſem Eccleſiam in Gallijs, in qua dignitate annum integrum, aut paulo plus exegit, & ad Beneuentanam Sedem vocatus fuit, ex Reg. Varic. & ex lib. oblig. de quo altum tenuere ſilentium Veronenſes ſcriptores.

92 IOANNES de Naſo Galeratenſis, Mediolanenſis diœceſis, doctrina & morum ſanctitate conſpicuus, ex Ne phienſi Epiſcopo ſub Clemenre 6 ad hanc ſedem euaſit an. 1349. 6. Kal. Aug. qui deinde ad Bononienſem tranſijt Epiſcopatum altero anno, qui fuit 1350. 3. id. Octob. vt perſpicue colligitur ex bulla eiuſdem Clementes 6. quam retulit Sigonius de Epiſcopis Bononienſibus, de quo Reg. Varic. Vide quæ de ipſo ſcripſimus in 2. tom. Eo ipſo anno 1350. ex hac luce migrauit B. Henricus, ſeu Arrigus de Bolgiano eremita, in loco S. Felicis in monte, vbi angelicam duxerat vitam, cuius corpus, dum fundamenta effodere ntur, in quodam monumento pat io cum veſte, & catenis magnis ferreis, & ſcutica ferrea fuit inuentum, tranſlatumque in eccleſiam S. Ioannis in fonte intra vrbem Veronæ anno 1407. Cæterum præſulante Ioanne 3. nonas Iunij die ſui natalis obijt Maſtinus Scaliger Veronenſium Princeps, animo, & rei militaris prudentia patruo Canigrandi non abſimilis, qui quum eius hæres ſuſcepiſſet imperium, auitæ ditioni Parmam, Regiũ, Lucam, pleraque alia oppida adiunxit. Erat ipſe Princeps manu ſtrenuus, liberalis, laboris patientiſſimus, & militiæ acerrimus vindex. Fuit Veronenſi in imperio annis plus minus XXII. Veronæ ſepultus ad ſanctam Mariam antiquam in atriis monumentis, cuius tumulo additum hoc elogium.

Scaliger de gente fui celebrique ferebar.
Nomine Maſtinus clarus dominabar in vrbes.
Me Dominum Verona ſuum me Brixia vidit.

Par-

Parmaque cum Luca cum Foltro Marchia tota.
Iura dabam Populis æquo libramine noſtris.
Omnibus & fidei Chriſti ſine ſorde ſequutor.
Occubui primo poſt! annos mille trecentos.
Et decies quinos lux ibat tertia Iunij.

Eo mortuo auctoritate publica, & conſenſu Alberti Scaligeri fratris, Princeps Veronæ renuntiatus eſt Canis Grandis iunior.

93 PETRVS ex damnato concubitu Maſtini Scaligeri filius, cum eſſet Canonicus Cathedralis eccleſiæ adlectus fuit Epiſcopus Veronenſis 1350. 3. Id. Octob. a Clemente 6. ex Reg. Vaticano Ep. 20. fol. 40. an. 9. Hunc Panuinus confundit, cum Petro alio Scaligero ſeniore. Petrus vero anno ſequenti a ſua promotione in eumdem fere modum, ac egerat Bartholomæus anteceſſor, Canonicos Cathedralis eccleſiæ exemptos a iuriſdictione Epiſcopali, ſuo diplomate declarauit, omniaq; eorum priuilegia ſolemni ſtipulatione rata habuit.

Petrus de la Scala Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Veron. Vniuerſis præſentes litteras, & ſcriptum inſpecturis ſalutem in omnium Saluatore. Quia de præteritis habere ſcripturæ teſtimonium valere poteſt cauſis præſentibus, & futuris, atque litium materias amputare. Idcirco firmiſſime profitemur, dicimus, ac etiam ex certa ſcientia proteſtamur, dilectos fratres noſtros Dominos Ioannem Archipresbyterum, Dinadanom de Carbon. de Bon. Lantem de Guillantibus de Prato, Gabicelem, & Azolinum Marchiones de Maleſpinis, Petrum de Equis, Guidonem de Baiardis de Parma, Tadæum de Pogolotis de Florentia, Raynaldum, & Aymontem de la Scala, & Ioannem de Surdis de Placentia Canonicos eccleſiæ Veron., & alios Canonicos, & Capitulum eiuſdem Eccleſiæ præſentes, & eorum prædeceſſores, tanto tempore, quanto memoria hominum vltra nequit habere, ſubiectos Patriarchæ Aquileien., ac exemptos, & vbique locorum liberos omnino a Iuriſdictione Epiſcoporum Eccleſiæ Veron., & noſtra, vna cum monaſterijs, capellis, & eccleſiæ infraſcriptis, & alijs eccleſijs, ad eos pertinentibus acquiſitis, & iuſtis titulis acquirendis, videlicet eccleſia ſancti Georgij a domo, eccleſia ſancti Ioannis ad fontes, eccleſia ſancti Pauli Vetuli iuxta Ripam, eccleſia ſancti Pauli de Campo Martio, eccleſia ſancti Ioannis in Valle, eccleſia ſancti Ioannis de Quinzano, cum Cappella, ſancti Alexandri iuxta Quinxanum, eccleſia ſancti Clementis, eccleſia S. Blaſij, eccleſia ſanctæ Cæciliæ, eccleſia ſanctæ Mariæ Conſolatricis, eccleſia Sancti Firmi in Curtalta, ſiue in Capella, monaſterium S. Leonardi in Montedonico, monaſterium ſancti Michaelis in Campanea, monaſterium ſancti Pancratij, monaſterium ſancti Caſſiani de Paltena, eccleſia ſancti Felicis in Arzore de Paltena, eccleſia ſanctæ Mariæ de Orſanico Veteri, eccleſia omnium Sanctorum de Marxana, eccleſia ſanctæ Mariæ de Truano, eccleſia ſancti Petri de Cappano, eccleſia ſancti Pauli de Pruno, eccleſia omnium Sanctorarum de Nouanis, eccleſia ſancti Georgij i Saluſi eccleſia ſancti Michaelis de Calmaxino, eccleſia ſancti Fauſtini de monte Draconis, eccleſia ſancti Proſdocimi Veron. diœc. eccleſia ſancti Ambroſij de Caſali Alto Brixien. diœceſis, eccleſia Luxiæ Adrien. diœc. eccleſia ſanctæ Mariæ de Villa Paduanæ diœc. In quibus, & alijs eccleſijs ad eos pertinentibus, & ipſarum perſonis, ſcilicet Prælatis, clericis, conuerſis, & ſororibus earundem, ac manſionarijs eccleſiæ Veron. patet nobis, & ex certa ſcientia liquido proteſtamur, ipſum Archipresbyterum, & eius ſucceſſores in ſpiritualibus, & temporalibus plenam Iuriſdictionem obtinere. Præterea ad omnem ambiguitatem perpetuo remouendam omnem libertatem, ac exemptionem a iuriſdictione noſtra, & ſucceſſorum noſtrorum Epiſcoporum Eccleſiæ Veron. eiſdem Archiprusbytero, & Capitulo Veron. datam, ac datas hactenus a Patriarchis ſanctæ Sedis Acquileien. & ab Epiſcopis Veron. prædeceſſoribus noſtris, atque memoratis Archipresbytero, & Capitulo Veronenſi de conſuetudine, vel priuilegio, vt ſupra, aſſeruimus, vel alio quocunque modo, ſiue iure competere poſſet, Innouamus, damus, & concedimus, & perpetuo, ac inuiolabiliter ex certa ſcientia approbamus. Volentes itaque vt Archipresbyter, & Canonici prælibati, ac ſuceſſores ip-

A ipſorum exemptione, ac libertate a noſtra, & ſucceſſorum noſtrorum Epiſcoporum ecclesiæ Veron viridice in ſuis, & ſuorum ſubditorum prædictorum perſonis perpetuo vbilibet potiantur. Ita quod nec Archipresbyter, & Canonici, nec ſucceſſ. ſuorum, nec ſubditi ipſorum poſſint coram nobis, vel ſucceſſoribus noſtris pro aliquo delicto, vel quaſi, re, aut domicilio, contractu, ſiue foro, vel quacunque de cauſa conueniri, vel aggrauari, liceat eidem, Archipresbytero, & ſuis ſucceſſoribus prædicta monaſteria, eccleſias, Prælatos, clericos, & perſonas eccleſiaſticas, ac manſionarios eccleſiæ Veron. libere abſque noſtra, & ſucceſſorum noſtrorum Epiſcoporum Veron. contradictione, de cætero inſtituere, viſitere, corrigere, &

B cognoſcere de cauſis omnibus etiam criminalibus, quæ eiſdem perſonis, vel inter ipſas quomodolibet, & vbilibet mouebuntur, ac electiones Prælatorum, clericorum, & perſonarum prædictarum confirmare, vel etiam infirmare, ac in eos, & in eas cenſuram eccleſiaſticam, & iuriſdictionem perpetuam exercere, ac Curatis, Parochiæ Prælatis, & Rectoribus dictarum eccleſiarum commitere, & ad ordines etiam ſacros eos quibuſcunque Epiſcopis præſentare, Inſuper, vt prædicta poſſint validius pro omni tempore roborata, & illibata conſiſtere ſ praſcriptos dilectos fratres noſtros Dominos Ioannem

C Archipresbyterum, Dinadanum, Lantem, Gabrielem, Petrum, Guidonem, et Ioannem Canonicos eccleſiæ Veron. præſentes, et mandatum ſuſcipientes, et quemlibet eorum inſolidum, ita, quod conditio occupantis melior non exiſtat, tenore præſentium facimus, ordinamus, et conſtituimus noſtros, et Epiſcopatus noſtri Veron. ac nomine et nomine ſucceſſorum noſtrorum ſindicos, procuratores, et nuntios ſpeciales, et generales, cum poteſtate, et pleno mandato ſubſtituendi vnum, et plures loco ipſorum, et ſui ſindicos, et procuratores ab omnia ſupraſcripta dicenda, facienda, et complenda, ad comparendum nomine noſtro, et Epiſcopatus

D noſtri Veron. coram ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ Antiſtite, et coram Acquileien. et quibuſcunque alijs ad hoc mandatum habentibus, petendum, et obtinendum ab ipſis, vel altero ipſorum omnium prædictorum, et infraſcriptorum confirmationem, corroborationem, et perpetuam ex certa ſcientia firmitatem laudantes, ratificantes, et approbantes nominibus, quibus ſupra ex nunc pro vt ex tunc omne, quod per eum, geſtum, et factum, vel obtentum fuerit in prædictis, vel aliquo prædictorum, et infraſcriptorum per prædictos noſtros ſindicos, ſiue ſubſtitutum, vel ſubſtitutos ab eis, vel altero ipſorum, ac non contrauenire promittimus nominibus, quibus ſupra, ſub obligatione bonorum omnium dicti Epiſcopatus noſtri Veron. In quorum teſtimonium, et euidentiam clariorem præſentes litteras, cum ſindicatu prædicto noſtro ſigillo munitas eiſdem Archipresbytero, et Canonicis eiuſdem Eccleſiæ Veron. et ſuis ſucceſſoribus duximus concedendas, quas per manus infraſcriptorum notariorum publicas iuſſimus roborari, et in hanc publicam formam redigi. Quod ſi dictum noſtrum ſigillum rumpi contigerit, ſeu deprimi, vel obſcurari, aut deuaſtari, nihilominus præſens inſtrumentum ad perpetuam memoriam permaneat ſemper in ſui robori firmitatem. Datę fuerunt prędictę litterę, et conceſſę cum ſindicatu prędicto, prędictis Dominis Archipresbytero, et Canonicis Veron. præſentibus pro ſe, & nomine, & vice aliorum Canonicorum, & ſucceſſorum ſuorum Archipresbyterorum, & Canonicorum Eccleſiæ Veron. prædictæ per prædictum Dominum Venerabilem Patrem Dominum Petrum de la Scala Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopum Veron. dicentem, profitentem, proteſtantem, & ex certa ſcientia innouantem dantem, & concedentem prædictis Dominis Archipresbytero, & Canonicis Veron. in omnibus, & per omnia, vt ſuperius continetur in dictis litteris, & contractu. Quibus peractis idem Dominus Epiſcopus pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis Epiſcopis Veron. prædictum Dominum Ioannem Archipresbyterum Veron. præſentem, & recipientem pro ſe, & vice, ac nomine prædictorum Canonicorum præſentium, & abſentium, & ſucceſſorum ſuorum de omnibus prædictis, & ſingulis ſupraſcriptis, vt in prædictis litteris, & contractu ſuperius continetur, per anulum aureum, & baculum ligneum, quos in ſuis tenebat manibus, ſolemniter inueſtiuit. Actum eſt hoc in Epiſcopali Palatio Veron. die martis octauo menſis Februarij Anno a natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, *milleſimo treccenteſimo quinquageſimo primo*, decima quarta Ind. præſentibus diſcretis viris Domino Bartholomeo de Alta Villa diœceſis Veronenſis, Domino Odorico de Alta Villa filio q. Domini Aquilei, & Domino Nicolao de Prexana beneficiatus eccleſiæ ſanctæ Felicitatis Veron. prætbyteris, & capellanis præfati Domini Epiſcopi Veron. Domino Ioannino q. Domini Gerardi de Scurtamatis de Regio clerico eccleſiæ ſancti Petri ad Monaſterium Veron. Domino, Petro Notario filio q. Domini Antonij de Sodio Mantuanæ diœc. Domino Oliuerio Notario filio q. Domini Nicolai Iudicis de Nuptijs de Cremona, qui Domini Petrus, & Oliuerius presbyteri notarij ſupraſcripti ſe debeant inſcribere his lit-

A litteris, & contra ſui ſupraſcriptis omnibus habitatoribus ciuitatis Veron. teſtibus rogatis, & alijs quampluribus ad præmiſſa vocatis.

Et ego Petrus q. Domini Antonij de Godio Mantuan. diœc. habitator ciuitatis Veron. in dicto mercato nouo publicus Imperiali auctorit. Notarius prædictis omnibus interfui, & rogatus me ſubſcripſi ſignumque meum apponens conſuetum.

Ego Oliuerius de Nuptijs de Cremona filius q. Domini Nicolai Iudicis publicus Imperiali auctorit. Notarius prædictis omnibus interfui, & rogatus me ſubſcripſi, ſignumque meum conſuetum apponens.

B *Et ego Albertus filius q. Domini Bonifacij de mercato nouo Veron. ſacratiſſima auctoritate Imperiali Notarius publicus prædictis omnibus interfui, & ea omnia de mandato præfati Reuerendi Domini Epiſcopi Veron. ſcripſi, & de inſtantiam dictorum Venerabilium Dominorum Archipresbyteri, Canonicorum . . . & Capituli Veron. in hanc publicam formam rogatus redegi, & ad maiorem firmitatem omnium ſupraſcriptorum ſignum meum appoſui conſuetum.*

Interea dum a Petro Epiſcopo pro bono ſuæ Eccleſiæ regimine hæc agerentur, C vir nobilis Spinetta Marchio Maleſpina iam pridem ab Alberto Nouello, Maſtinoque Scaligeris Principibus, Veronenſi ciuitate donatus, Maleſpinam familiam in ea diſſeminauit, eccleſiam ſancti Ioannis Baptiſtæ de Sacco prope Vrbem in loco Campagniolæ regia munificentia fundauit, reddiribuſque præmultis dotauit, Gabrielis Epiſcopi Lunenſis Azolini fratris ſui filij, cæterorumque ſuæ gentis ſucceſſorum iuris eſſe voluit, in eaque corpus ſuum recondi mandauit vltimis ſuæ voluntatis tabulis, quas in Foxdenouo Lunenſis diœceſis die prima Martij 1352. confecit. Xenodochium item in loco Vargulæ Boſorum condidit, ac dotauit ad egenorum, D ægrotorumque ſubleuandam miſeriam. Item ædificari mandauit domum nobilium de Sacco, vbi viri nobiles paupertate oppreſſi perpetuo alerentur; aliaque ſuæ pietatis edidit monumenta. Porro eccleſiæ S. Ioannis Baptiſtæ in Sacco bellorum iniuria dirutæ, & ad ſolum redactæ, nihil præter Maleſpinorum ſuperſunt ædificia, eccleſia vero intra vrbem prope monaſterium S. Mariæ Maddalenæ in Campo Martio tranſlata eſt cura, & diligentia eorumdem Marchionum Maleſpinarum, vt appoſita ſupra fores inſcriptio loquitur.

Marchionum Maleſpinarum.
Commiſſariorumque cura.
Sancti Ioannis in Sacco.
Suburbano ædes antiqua.
Bello diruta Nobilium.
Commodo, ſorte Miſerorum.
Et Vrbis decori D. F.
Maſt. Proc. reſtituta.
Mial, M. D. XXX. Guber.

Obijſſe autem Marchionem Spinettam eodem anno 1352. ac reliquiſſe ex Beatrice Maleſpina vxore tres filias, Nouellam, quæ nupſit Lucemburgo Spinulæ Ianuenſi, Childam Comitis Feltrani de Monte Feltro, & Iſabetham Federici Comitis Maleſpinæ vxores: hæredes vero inſcripſiſſe Iſnardi, & Azolini fratrum ſuorum filios habent teſtamenti tabulæ. Spinetta, Ioannes, ac Nicola Iſnardi, Guillelmus, ac Galeottus Azolini filij Veronæ Maleſpinam familiam, propagarunt, quorum deſcendentes hactenus Veronæ in ſumma exiſtimatione habentur viribus, ac virtutibus pollentes, & Spinetta Marchio ætate, ac prudentia inter patritios maximus recenſetur. De hac Veronenſi Maleſpinarum familia legendus Thomas Prochaccinus in opuſculo Veronæ edito. Nos vero plura de ea in noſtro de Vetuſta Italica nobilitate opere dabimus. Anno Domini 1353. ſub Petro Epiſcopo inuentum eſt in Cathedrali corpus S. Agathæ Virginis, & Martyris, quod longo temporis ſpatio ibi latuerat, & ab eodem Epiſcopo ſumma veneratione marmoreo ſepulchro ſuper altare eidem Diuæ dicatum, clauſum, ijs verſibus in eo ipſo monumento inſculptis.

Virginis hic Agathæ ſunt oſſa repoſita beata,
Præſule Scaligera ſub Petro ſtirpe reperta.
Per quem ſtructa ſacra ſurgunt hic ſaxa fauillæ.
Mille trecentenis ſub quinquaginta tribuſque.

In veteri Martyrologio Cathedralis Veronenſis, de hac inuentione ita ſcriptum reperitur. *Apud Siciliam in Ciuitate Cathanienſium natala S. Agathæ Virginis, & Mart. quæ poſt alapas, & carcerem, poſt equlei tortiones, mamillarum abſciſionem, poſt volutationem in teſtulis, & carbonibus tandem ſub iudice Quintiano in carcere conſumata eſt; cuius corpus per multa tempora in præſenti eccleſia latuit. Sed diuino nutu inuentum fuit, & hic honorifice colitur.* Quo vero tempore, quoque modo, & a quo ſacra Agathæ lipſana Veronam delata ſint non conſtat, neque

vlla alia reperitur memoria, præter hæc, quæ retulimus. Anno 832. iuxta pleroſque Siculos ſeriptores, Diuæ Agathæ, vna cum S. Luciæ corpora Bizantium delata a Gregorio Maniacenſi Michaelis Imp. in Sicilia Viceſgerente, & ad promerendam Imperialem gratiã dono ea Michaeli elargita fuiſſe ſcribũt. Luciç exuuias Venetias deinde relatas pro comperto habetur. De Agatha vero, eiuſque corporis Biſantio Cataniam miraculoſa reuerſione ſcribit Io: Baptiſta Groſſus Catanenſis eruditus, & doctus amicus noſter in Decachordo Catanienſis Eccleſiæ.

Anno 1369. qui fuit decimus Petri Præſulatus in gratia eiuſdem, Canis, & Paulus Scaligeri fratres Veronæ Domini Epiſcopatus bona, reſque in tutelam ſuſceperunt, atque rata habuere, quæ in priuilegijs ſummorum Pontificum, Imperat. Regum, aliorumque Principum ad fauorem Veronenſis Eccleſiæ fuerant olim conceſſa, monumentum exhibeo.

Nos Canis Signorius, & Paulus Albuinus fratres de la Scala ciuitatum Veronæ, Vicentiæ, &c. Domini generales, conſiderantes diuinatum Eccleſiaſticarum rerum tuitionem magnum donarium eſſe omnipotenti Deo, intendentes prædeceſſorum noſtrorum veſtigijs inherendo quantum de iure poſſimus, & tenemur iura, iuriſdictiones, honores, & bona Epiſcopatus Veronæ tueri manutenere, & pro viribus ampliare tenore præſentium, de noſtræ plenitudine poteſtatis et arbitrij, quod & quam in ciuitate diœceſ. & diſtrictu Veronæ diuina diſponente clementia, & per ſtatuta Communis, & populi Veronæ dignoſcitur obtinere, & omni alio iure, modo, & forma quibus poſſimus, & ex certa noſtra ſcientia ratificamus, approbamus, confirmamus, & innouamus, ac etiam de nouo concedimus Reuerendo in Chriſto Patri Domino Petro della Scala Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſc. Veronæ recipienti pro ſe, & Epiſcopatu Veronæ, & ſucceſſoribus ſuis omnia, & ſingula iura, omneſque immunitates, & conceſſiones aquiſitiones, iuriſdictiones, honores, gratias, & priuilegia cuiuſcumque conditionis generis, & tenoris exiſtant quos, quas, & quæ idem Dominus Epiſcopus, & Epiſcopatus Veronæ habent, tenent, & poſſident, & quaſi ſeu habere tenere, & poſſidere, & quaſi per ſe, vel alium, ſeu alios conſueuerunt in ciuitate, & villis, burgis diœceſ. ac deſtrictu Veronæ, & maxime in villis, curris, pertinentijs Bodoloni, Montisfortis, & Pulli diſtrictus Veronæ, & qualibet earumdem, & in qualibet alia villa, curia, & pertinentia, parte ſeu loco ciuitatis, & diœceſis, ac deſtrictus Veronæ, tam ex priuilegis, vel conceſſionibus, & gratijs quibuſcumque Romanorum Pontificum, vel Im-

A peratorum, Regum, Ducum, Marchionum, vel Comitum, ſiue quorumlibet prædeceſſorum noſtrorum, quæ etiam quorumlibet aliorum fidelium, ſeu etiam ex conſuetudine, quæ quocumque ſtatuto, vel alia quacumque ratione iure, vel cauſa, ita quod dictis iuribus, iuriſdictionibus, immunitatibus, priuilegijs, conceſſionibus, gratijs, & honoribus quibuſcumque, ac quolibet eorumdem per ſe, & alios, ſeu alium tam in ſperie, quam in genere communiter, vel diuiſim prædictus D. Epiſcopus, & eius ſucceſſores vti, & libere exercere poſſint, & valleant in omnibus, & per omnia, vt in prędictis priuilegijs immunitatibus, gratijs & conceſſionibus plenius continetur, &
B quemadmodum ipſe, & prædeceſſores eius Veronæ Antiſtites, & Epiſcopatus Veronæ, per ſe, & per alios, vti & exercere fecerunt, & ſunt hactenus conſueti, & prædicta, & quoslibet eorum habere, tenere, & poſſidere, & quaſi ſine alicuius perſonæ Capituli, Collegij, & Vniuerſitatis contradictione, abſoluentes inſuper, & eximentes, ac etiam liberantes ex certa noſtra ſcientia, & de noſtra plenitudine poteſtatis dictarum villarum, curiarum, & pertinentiarum Bodolani, Montisſortis, & Pulli Cõmunia, homines, & ſamilias, ac omnes, & ſingulos ſtantes, & habitantes in eis, & qualibet ipſarum, & in aliquibus alijs locis, & villis ſupraſcriptis, & curijs, & pertinentijs cuiuſ-
C libet earundem nunc, & in futurum, ac omnibus, & ſingulis ſcuffis, datijs, ſactionibus, impoſitionibus, & præſtationibus tam angarijs, quam per angarijs, & alijs generis cuiuſcumque, & ab omnibus honeribus, redibus, & perſonalibus, atque mixtis ordinarijs, extraordinarijs, & alijs generis cuiuſcumque, & alijs quibuſcumque grauaminibus ipſis, vel alicui prædictorum communiter, vel diuiſim impoſitis, vel de cætero imponendis per Commune, & homines, vel officiales, tam noſtros, quam Communis Veronæ, qualitercumque, vel quomodocumque colore quæſito, & quod omnia eorum, & cuiuslibet eorum reſidua, tales condemnationes, & banna communi-
D ter, vel diuiſim de libris tam noſtris, quam Communis Veronæ, & omnium locorum ſubiectorum nobis, & eidem Communi Veronæ, & omnium, & ſingulorum noſtrorum, & dictorum Communis, & locorum, cum effectus debeant cancellari, & procancellatis, & annulatis tota aliter, & penitus abeantur cuiuſcumque generis, & conditionis exiſtant, & quod ipſa Communia, & homines de libris extimilarium villarum deſtrictu Veronæ debeant totaliter aboleri, & cancellari, ita & totaliter, quod occaſione alicuius honeris, ſenſe, & facionis, tam impoſitarum, quam de cætero imponendarum ipſa Communia, & homines nullum damnum penitus patiantur,

A tur, eiſdemque Communibus locis omnibus, & cuilibet prædictorum omne conceſſionem, immunitatem, & gratiam circa prædicta, vel aliquod prædictorum, a quibuſcumque, vel quacumque forma verborum, hactenus datam, conceſſam, vel præſtitam præſentibus confirmantes, innouantes, ac etiam de nouo de ſpeciali gratia, & plenitudine poteſtatis concedentes. Eo ſaluo quod ipſi ſalem a canipis, & de canipis Communis Veronæ ſecũdum, quod hactenus conſueti ſunt, accipere teneantur: iniungimus igitur, & per præſentes deſtricte præcipiendo mandamus Domino Poteſtati noſtro, & Communis Veronæ Vicarijs, Iu-
B dicibus, & cunctis alijs officialibus tam noſtris, quam Communis, & Populi Veronæ, & omnium aliorũ locorum, & eorum officialibus, & rectoribus præſentibus, & futuris, ac etiam omnibus, & ſingulis Communibus, Collegijs, Capitulis, Vniuerſitatibus, & quibuslibet alijs perſonis, ciuitatis, & diœceſis, ac diſtrictus Veronæ, cuiuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, aut ſtatus, qui nunc ſunt, aut pro tempore erunt, quatenus præfatum Dominum Epiſc. eiuſque ſucceſſores, vt Epiſcoparum & Epiſc. Veronæ, & eorum nuntios, & procuratores, & ſindicos, ac dicta Communia, & homines dictarum villarum Bodolonis,
C Montisſortis, & Pulli, & aliorum omnium prædictorum locorum, & quoslibet ſtantes, & habitantes in qualibet earum, ſeu pertinentijs, cuiuslibet earundem nunc, vel in futurum de prædictis omnibus, & ſingulis vel circa prædicta, vel aliquod prædictorum inquietare, vel moleſtare, quomodo communiter, vel diuiſim non audeant, vel præſumant aliqua ratione, vel cauſa, nec permitant ab alijs inquietari, vel impediri, vel moleſtari aliqua ratione, vel cauſa, ſeu cauſa, ſeu aliquo quæſito colore, imo quibuslibet prædictis, & cuilibet prędictorum obuiare qualitercumque volentibus debeant penitus audientiam denegare, non obſtantibus aliquibus iuribus,
D ſtatutis, vel reformationibus Communis Veronæ, & omnium aliorum prędictorum locorum, ac priuilegijs, & reſcriptis factis vel fiendis, impetratis, & impetrandis in poſterum ſub quacumque forma, & cuius tenoris, & conditionis exiſtant, quibus omnibus, & ſingulis in quantum prædictis vel alicui prædictorum contradiceretur, ſeu etiam aliqualiter obuiarent ex certa ſcientia, & de noſtræ plenitudine poteſtatis per præſentes totaliter derogamus, & derogatum eſſe volumus, & mandamus, perinde ac ſi de quolibet eorum ſpecialis expræſſa mentio, & reuocatio, quod prædicta in pręſentibus facta foret. Si quis autem huic noſtræ ſanctionis, gratiæ, & conceſſionis edicto, quam, & quod conſtitutionis, & ſtatuti præciſi Communis Verotonæ volu-

A mus habere vigorem, & pro ſtatuto præciſo debere ab omnibus, & ſingulis noſtris & Communis Veronæ ſubdictis, & deſtrictualibus ſemper, & inuiolabiliter obſeruari, audaci ſpiritu, & mente ſacrilega temere præſumpſerit cõtraire, nouerit ſe omnipotentis Dei indignationẽ, & noſtram, & nihilhominus pœnam propter temeritati condignam, noſtroque arbitrio, & ſucceſſorum noſtrorum imponendam pœnitus incurſurum. Quidquid autem contra prædicta, vel aliquod prędictorum quoquomodo fuerit, vel etiam atemptatu, ipſo iure, decernimus non valere, & carere penitus omnibus viribus, & effectu.

B *Datum in Cancellaria aule noſtra in ciuitate Veronæ ſub noſtri ſigilli munimine, & ſcriptum de noſtro mandato per Quirinum de Sperandeo Not. et ſcribã noſtrum ſub anno Dom. milleſimo trecẽteſimo ſexageſimo vigeſimo primo, Iuny tertia, decima quarta Inaict.*

Plura alia Canſignorius Scaliger Canonicis Veronenſibus contulit ornamenta, ac iura: tenuit Veronæ imperium ad annum vſque 1375. bellica laude clarus, hoc tamen ſceleſti ſacinore viſus eſt ſuam denigraſſe gloriam, cum graui infirmitate correptus, mortique vicinus, quo ſpurios filios Bartholomæum, & Antonium hæredes
C potentiæ relinqueret, Paulum Alboynum fratrẽ, quem Piſchariæ in carcere ſeruabat, nefarie interfici iuſſiſſet, ſcriptoque teſtamento duos filios pari poteſtate Veronę, & Vicentiæ Principes poſt ſe reliquit. Obijt Verone 14. kal. Nouembris, ſepultus marmoreo mauſoleo, quod viuens ſibi erexerat ad S. Mariam antiquam, habetque hanc inſcriptionem.

Scaliger hac nitida cubo Canſignorius arca
Vrbibus optatus latijs ſine fine monarcha.
Ille ego ſum geminæ, qui gentis ſceptra tenebam
D *Iuſtitiaque meos mixta pietate regebam.*
Inclita cui virtus, cui pax tranquilla fideſque
Inconcuſſa dabunt Fama per ſæcula dieſque.

MCCCLXXV. Octobris XIX.
Obijtque magnificus Canſignorius.

Ijs fere diebus obijt Ioannes Veronenſis vir egregijs moribus, doctrina, ac vitæ ſanctimonia illuſtris, olim Abbas celeberrimi cœnobij Aulæ Regię Ord. Ciſterc. nõ longe ab vrbe Praga cõditi: hic enim pene adoleſcẽs patria relicta, Germaniã profectus Boemiam petijt, allectuſque ſancta illius mo-

naſterij

naſterij monachorum conuerſatione, illic
monaſticum induit habitum, adeoque
profecit, vt Abbas ſeptimus tanti cœno-
bij effectus ſit, quod cum pene quatuor-
decim annos eximie rexiſſet, ſenio feſſus
dignitati ceſſit, pauloque poſt pie, vt vixe-
rat ſpiritum exalauit, ibidemque ſepultus.
Huius meminit Gaſper Longel nus in noti-
tia Abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis, ac
monumenta eiuſdem cœnobij.

Interea Petrum Epiſcopum inter Cano-
nicoſque Cathedralis Eccleſiæ tanta, taliſ-
que orta eſt diſſentionum tempeſtas de Iu-
riſdictione certantes, vt cæteris ſcanda-
lum eſſet. Petrus enim pro Epiſcopali ſua
iuriſdictione vindicanda, quam in Cano-
nicos ſe habere iactabat, nullum non mo-
uit lapidem, vt eos ſuæ ſubijceret poteſtati.
Canonici vero tum anteceſſorum Epiſco-
porum, eiuſdemque Petri documentis, tum
Romanorum Pontificum, Imperatorum,
Regumque fulti priuilegijs, ſe omnino ab
ordinaria Epiſcopi iuriſdictione exemptos
fore exiſtimabant, vt nullum præter Aqui-
leienſem Patriarcham, Ordinarium agno-
ſcendum putarent; hinc lites, iurgia, odia-
que exarſerunt quamplurima; tandem
non ſine labore, ac diſpendio per tranſa-
ctionem ad optatam peruenere concor-
diam anno 1376. quam quidem Maſquar
dus Patriarcha Aquileienſis metropolita-
na auctoritate anno ſequenti confirmauit.
Pacta, conditiones, eiuſdemque Maſquardi
actorum confirmationem, ab authentico
Canonicorũ tabularij exemplari exſcripta
hic libenter damus cum plurimi faciant ad
Epiſcopi, Canonicorumque iura agnoſcen-
da. Sic enim ſe habet.

In Christi nomine.

Die Mercurij decimonono Maij in epi-
ſcopali palatio Veronen. præſentibus
Reu. in Chriſto Patre Domino fratre Ioãne
Ordinis Carmelitarum Dei gratia Epiſ. Cõ-
ſtantienſi in ſpiritualibus Vicario in ſcri-
pti Domini Epiſ Veron. & venerabili viro
Domino ſap. Bartholomæo Archipresby-
tero eccleſiæ, ſiue p[illegible] ſancti Stephani de
Verona. egregio [illegible]ite Domino Spineta
Marchione q. Eg[illegible]gij viri Domini Galeo-
ti Marchionis de Malaſpinis, ciue, & habita-
tore Veronæ, Guaita ſancti Benedicti, nobi-
libus [illegible]ilitibus Domino Guilielmo filio q.
nobilis militis Domini Franciſci Beuilaquæ
de ſancta Maria ad ſtara Veronæ, & Do-
mino Franciſco Leone filio q. nobilis mili-
ti Domini Guilielmi de Auio vallis Laga-
rinæ, Domino Aymonte della Scala prio-
re ſeu rectore monaſterij ſancti Georgij in
Braida Veronen. ſapientibus viris Domi-
nis Barnaba Iudice de Murina habitatore
ciuitatis Veronæ in Guaita ſancti Quirici,
D. Leonardo Iudice q. Domini Ioannis de
Quinto de Pigna Veronæ, D. Bernardo Iu-
dice filio Benoni del Bene de ſancto Lilio,
Magiſtro Iacopino artis grãmaticæ, & no-
tario q. Domini Albertini de Pigna Vero-
næ, & Paulo Rotari q. Domini Gabriel-
lis de Illaxio de Mercato nouo Veronæ,
qui ſe debent ſubſcribere infraſcriptæ
tranſactioni Teſtibus rogatis, & allega-
tis.

Cũ hoc eſſet quod lis, quæſtio, ſcãdalum,
& controuerſia, ac malorum animorum
voluntates, diſcordiæ, & impetus ortæ ſint
& fuerint, & vigeant de præſenti, ac maio-
res poſſent, & dubitarentur oriri in futu-
rum, inter Reuerendum Patrem, & Domi-
num Petrum de la Schala, Dei & Apoſto-
B licæ Sedis gratia Epiſcopum Veronen. ſeu
eius procuratores, & ſindicos, aut alios
pro eo, & eius nomine, nec non pro ipſo,
& eius iuribus, & iuriſdictionibus Epiſco-
palibus, quæ, & quas ad eius dignitatem
Epiſcopalem ſpectare, & pertinere aſſerit,
& prætendit ex vna parte, & Dominum
Bartholomæum de Quintaſoia Canoni-
cum, & Archipresbyterum Canonicorum
maioris Eccleſiæ Veronen. nec non Cano-
nicos, & Capitulum dictæ maioris Eccleſiæ
Veronen. & D. Bernardum de Placentia
Canonicum Veronen. Vicarium dicti Ar-
chipresbyteri, ipſoſque Canonicos infraſcri-
ptos præſentes facientes pro ſe, & nomine
& vice aliorum Canonicorum, & abſen-
C tium, & ſucceſſorum ſuorum, & eorum
Capitulum, atque Domini Archipresbyteri
Canonicorum, & Capituli presbyteros ca-
pellanos, & parochianos, & alios quouis
modo eiſdem ſubditos, ſiue eorum, & cui-
libet eorum procuratores, & ſindacos, aut
alias perſonas pro eis, & eorum quolibet,
& eorum nomine interuenientes coniun-
ctim, vel diuiſim ex alia parte tam in ciui-
tate Veronæ, & in eius diœceſi, quam in
Curia Rom. & Patriarchali Curia Aquile-
ien. coram ſanctiſſimo Domino noſtro D.
Summo Pontifice eiuſque auditoribus, &
iudicibus datis vel dandis, & Reu. Patre
D. Maſquardo Patriarcha Aquileien. & eo-
rũ vicarijs delegatis commiſſarijs, ſeu eorum
locumtenentibus occaſione in infraſcri-
D ptorum, & cuiuslibet eorum, nec non eiſ-
dem connexorum, & ab ipſis dependen-
tium coniunctim, vel diuiſim.

Dicebat namque Dominus Epiſcopus
Veronen. ac etiam indiſtincte aſſerebat,
proponebat, & allegabat dictos Dominos
Archipresbyterum, Canonicos, & Capitu-
lum, ac etiam eorum ſubditos, & ſubiectos
infraſcriptos fore, & eſſe ipſius Domini
Epiſcopi, & fuiſſe ipſius, & prædeceſſorum
ſuorum Epiſcoporum Veronenſium, & iu-
riſdictioni eorum, & Epiſcopatus Veronen.
ſubditos, & ſubiectos, præcipue cum in-
fraſcriptis eccleſijs, capellis, monaſterijs, &
locis, ac etiam eorum beneficijs, bonis alijs,
& iuribus quibuſcumque, & iuriſdictioni-
bus

bus tam acquiſitis, quam acquirendis eiſdem, ac in eos, & contra eos, & eorum iura tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus ipſum, & prædeceſſores ſuos iuriſdictionem pleniſſimam, tam quo ad ea, quæ ſpectant ad legem ſuæ iuriſdictionis Epiſcopalis, quam etiam ad legem ſuæ iuriſdictionis Diœc. vel alio quouis modo obtinuiſſe, & obtinere, vt ſit reſtante Canonæ tanquam caput, & Diœceſanus in ciuitate, et diœceſ. Veronen. fungi valeat, et fungatur iure communi contra eos velut membra ſubdicta, et ſubiecta. Ex aduerſo per dictos Dominos Archipresbyterum eiuſque Vicarium Canonicos, et Capitulum negabantur prædicta, et quolibet prædictorum, et dicebatur, apponebatur, allegabatur, et proponebatur eoſdem Dominos Archipresbyterum, Canonicos, et Capitulum, et prædeceſſores eorum, eccleſiaſque, capellas, monaſteria, et loca infraſcripta presbyteroſque capellanos, et parrochiales, clericos, conuerſos, ſorores, ſeu moniales, et alios ſubiectos corũ, et dicti Capituli tam præteritos, quam præſentes, et futuros cum eorum beneficijs, bonis alijs, i ribus, et iuriſdictionibus quibuſcunque acquiſiti, et acquirendis in dictis eorum eccleſijs, capellis, monaſterijs, et locis, vel alio quouis modo eorum conſuetudines iuriſdictiones, perſonas, et iura, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus fore, et eſſe, et fuiſſe exemptos et exempta ab omni ipſius Domini Epiſcopi Veron. et prædeceſſorum, et ſucceſſorum ſuorum iuriſdictione, tam quo ad ea quæ ſiue de iure, communi, ſiue de conſuetudine ſpectare poſſent ad præfatum Dominum Epiſcopum ratione ſuæ dignitatis Epiſcopalis, quam ratione legis ſuæ iuriſdictionis, ſiue ſuæ legis diœceſan. vel alio quouiſmodo tam priuilegijs exemptionis ipſorum et dicti ſui Capituli, et ſ[illegible]ecrorum, et [illegible]ditorum eorum [illegible], et prædeceſſ[illegible]ibus ſuis per ipſum D. Epiſcopum Veronen. et prædeceſſores ſuos q[illegible]m etiam præſcriptionibus legitimis temporum, et tantorum quod in contrarium memoria hominum non exiſtit, ſuper prædictis habitis, et obtentis, et alijs quibuſcunque modis rationabilibus conceſſis vſque h[illegible]c, et q[illegible]amp[illegible]ribus alijs rationibus, et iuribus, quibus vtebantur partes prædictæ pro confirmatione litigiorum, co[illegible]tumeliatum et iurgium prædictorum ipſiſque Dominis Archipresbytero, et Canonicis, ac ſindic[illegible], et procuratoribus hic, et alibi ſemper dicentibus, et allegationibus ſeſ[illegible] eorum que Capitulum eorum ſubditos iuriſdictiones, perſonas, et iura, nec non etiam prædeceſſores eorum ſemper fuiſſe, et eſſe ac fore immediate ſubditos, et ſubiectos Sanctiſſimæ Sedis Aquileien. et Reuerendorum Dominorum Patriarcharum Aquileien. quorum quidem iuriſdictionem, & honorem, hactenus, & nunc dictæ Eccleſiæ Aquileien. & præfatis Dominis Patriarchis Aquileien. contra eos competentes, vt præmittitur totaliter obtinere, & integraliter intendunt, pro vt, & ſecundum quod ſui prædeceſſores hactenus fecerunt, & obſeruauerunt temporibus retroactis, & per tantum tempus, & tempora quod in contrarium memoria hominum non exiſtit. Volentes itaque dictæ partes, & quælibet ipſarum per ſe expenſas inutiles, lites, diſcordias, controuerſias, & quæſtiones tam præteritas, quam præſentes, & futuras, euitare, & a ſe penitus admouere, & ad concordiam, pacem, & tranſactionem integraliter deuenire memores illius verbi quod dicitur, quod ſuadente diabolo interuenit, illud Spiritus ſancti gratia deleatur, ad talem pacem, tranſactionem concordiam, profectum cum charitate amorem dictæ partes nullo iuris, vel facti errore ductæ, ſed ſponte, & ex certa ſcientia deuenerunt, vt infra per ordinem continetur.

Primo videlicet ipſe Dominus Epiſcopus Veronen. pro ſe & ſucceſſoribus ſuis iuxta, & ſecundum conuentiones, & pacta ibidem coram dictis teſtibus, & me Notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata omnia, & ſingula præcepta, mandata, iuſſa, edicta, & iniuncta, omneſque monitiones, citationes, ſententias, ſententiarumque tam excommunicationis, quam alterius cuiuſcunque generis prolationes, nec non quaſcumque priuationes, condemnationes, abſolutiones, ac etiam omnia, & ſingula acta, geſta, facta, & actitata, atque omnes, & ſingulos proceſſus ciuiliter, & criminaliter actos, publicatos, & quacumque facta, & geſta per ipſum Dominum Epiſcopum, ſeu anteceſſores ſuos, ſeu alium, vel alios eius vel anteceſſorum ſuorum, quemcumque Vicarium, ſeu [illegible]cialem, ſeu ab ipſis Domino Epiſcopo, vel anteceſſoribus ſuis vel eius vicarijs, ſiue anteceſſorum ſuorum, aut officialiũ præciſe a duobus annis citra qualitercunque emanatos, vel emanenta iudicialiter vel extra iudicialiter coniunctim, vel diuiſim vſque ad præſentem diem cum eis annexis, & dependentibus ab eiſdem contradictos Dominos Archipresbyterum vel eius Vicarium, ac præfatos Dominos Canonicos, & Capitulum, ac etiam contra quaſcumque perſonas ſeculares, vel religioſas, monaſteria, & eccleſias, regentes, ſeu in [illegible] ſis officiantes, aut in eis beneficiatas eorum, & cuiuslibet eorum quouis b[illegible]na coniunctim, vt diuiſim, videlicet eccleſiam ſancti Georgij a Domo, eccleſiam ſancti Ioannis ad fontes Veronæ, eccleſiam ſa[illegible]

cti

ſancti Pauli Vetuli iuxta Ripam, eccleſiam ſancti Pauli de Campo Martio, eccleſiam ſiue plebem ſancti Ioannis in Valle, eccleſiam ſancti Ioannis de Quinzano, cum Capella ſancti Alexandri iuxta Quinzanum, eccleſiam ſancti Clementis, eccleſiam ſancti Blaſij, eccleſiam ſanctæ Cæciliæ, eccleſiam ſanctæ Mariæ Conſolarionis, eccleſiam ſancti Firmi incurtalta, ſiue in Capella, monaſterium ſancti Leonardi de Montedonico, monaſterium ſancti Michaelis in Campanea, monaſterium ſancti Pancratij, monaſterium ſancti Caſſiani de Paltena, eccleſiam ſancti Felicis in Agere de Paltena, eccleſiam ſanctæ Mariæ Orſanichoucter, eccleſiam omnium ſanctorum de Marzana, eccleſiam ſanctæ Mariæ de Caiano, eccleſiam S. Petri de Capano, eccleſiam S. Pauli de Proris, eccleſiam omnium ſanctorum de Rouaris, eccleſiam ſancti Georgij in Sal. eccleſiam ſancti Michaelis de Calmaſino, eccleſiam S. Fauſtini de Montedraconis, eccleſiam S. Proſdocimi diœceſ. Veronen. eccleſiam S. Ambroſij diœceſ. Brixien. eccleſiam Luxiæ Adriens diœceſ. eccleſiam ſanctæ Mariæ de Villa Paduan. diœceſ. nec non contradictorum DD. Archipresbyteri Canonicorum, & Capituli conſtitutiones, conſuetudines, iuriſdictiones, honores, & iura tam in curia Romana, quam in ciuitate, vel diœceſ. Aquileien. coram Reuerendiſſimo Patre, & Domino Domino Marquardo Patriarcha Aquileienſi, aut eius Vicario, ſiue Vicarijs, vel ipſius locum tenentibus, quam etiam in ciuitate Veronæ, & alibi vbicunque ſiue ab eis fuiſſet appellatum, etiam ſi deſertæ forent appellationes, ſiue non fuiſſet appellatum pendentia, vel non pendentia ibidem, & immediate prædictis teſtibus, & me Notario præſentibus omnibus modo via, forma, quibus melius potuit ex certa ſcientia confeſſus fuit, dixit, & recognouit [illegible], & eſſe ipſo iure nullas, & nullatenus [illegible] emanantes, & emanantia, procedentes, & procedentia a Iudicibus incompetentibus, & in quantum omnia, & ſingula prædicta de facto proceſſiſſent ipſa omnia, & ſingula præmiſſa ibidem expreſſe, & ex certa ſcientia reuocauit, retractauit, annullauit, remouit, irritauit, quibus omnibus mandatis, præceptis, citationibus, actis, & actitatis, proceſſibus, & ſententijs ſupradictis, præfatus Dominus Epiſcopus vice, & nomine ſui Epiſcopatus, & ſucceſſorum ſuorum ex nunc expreſſe renunciauit. Promittens dicto Domino Bernardo Vicario, & Canonicis ibi præſentibus pro ſe, ipſis, & Capitulo ſuo, & ſucceſſoribus ſuis ſolemniter ſtipulantibus, & recipientibus, & mihi Notario infraſcripto tanquam publicæ perſonæ ſtipulanti, & recipienti nomine, & vice omnium, & ſingulorum

A quorum intereſt, vel quomodlibet intereſſe poterit in futurum. Vnum, vel duos aut plures ſuos ſindicos, vel ſindicum procuratorem vel procuratores conſtituere, & facere, cum ſpeciali auctoritate, ſeu mandato comparendi coram Sanctiſſimo Patre, & Domino Domino ſummo Pontifice, Reuerendiſſimo Patre, & Domino Domino Patriarcha Aquileienſi eorumque Vicarijs, & commiſſarijs, & alibi vbicumque opus fuerit ad petendum prædicta omnia, & ſingula pronunciari, & declarari nulla, & etiam ſi, & in quantum quouiſmodo fuiſſent, & eſſent aliqua caſſari, aboleri, cancellari, & totaliter reuocari præſentibus ſindicis, ſeu procuratoribus dictorum

B Dominorum Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli.

Secundo quod ipſe Dominus Epiſcopus pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis iuxta, & ſecundum conuentiones, & pacta ibidem coram dictis teſtibus, & me Notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, & ſolemnibus ſtipulationibus hinc inde interuenientibus vallata, dictos Dominos Archipresbyterum, Vicarium, Canonicos, & Capitulum nec non præfatas eccleſias, perſonas, & quaſcunque alias, & quaſuis earum, & earum bona eiſdem Archipresbytero Canonicis, & Capitulo ſubiectas ipſorum conſtitutiones, iuriſdictiones, conſuetudines, & iura per ipſum Dominum Epiſcopum

C Veronen. ſeu anteceſſores ſuos, vel alium, vel alios ipſius anteceſſorum ſuorum nomine, mandato, vel auctoritate qualitercumque interdictas, vel interdicta, grauatos, & grauata, moleſtatos, & moleſtata, turbatos, & turbata, impeditos, aut impedita a temporibus retroactis, & maxime a duobus annis citra, vſque ad hanc præſentem diem prædictis teſtibus, & me Notario infraſcripto præſentibus in priſtinum ſtatum reduxit, & ad ipſum priſtinum ſtatum in quo erat ante omnia prædicta impedimenta, grauamina, ſeu moleſtationes, & turbationes pro ſe eiuſque dignitate Epiſcopali ſuiſque ſucceſſoribus, contradictione aliqua non obſtante, totaliter reintegrauit, ita, et taliter, quod ipſi Domini Archipresbyteri, Canonici, et

D Capitulum, nec non præfatæ eccleſiaſticæ perſonæ, et quæuis aliæ perſonæ eis ſubiectæ atque eorum, et earum quæuis bona, iura, iuriſdictiones, et honores ſint, et etiam intelligantur in ipſo priſtino, et perfecto ſtatu in quo ipſi, ipſe, et ipſa, ac eorum prædeceſſores fuerunt, erant, et ſteterunt ante moleſtias, et turbationes, atque etiam grauamina prædicta eis per ipſum Dominum Epiſcopum, ſeu anteceſſores ſuos, ſeu alium vel alios eius, vel anteceſſorum ſuorum mandato, vel auctoritate factas, et facta ſeu illatos, vel illata, et maxime ante duos annos proxime præteritos.

Tertio

Tertio iuxta conuentiones, et pacta ibidem coram dictis teſtibus, et me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente, vallata, præfatus Dominus Epiſcopus pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis promiſit prædicto Domino Bernardo Vicario, & Canonicis ibidem præſentibus pro ſe ipſis & pro dicto Domino Archipresbytero, & alijs Canonicis abſentibus, et ſucceſſoribus ſtipulantibus, et recipientibus, nec non mihi notario infraſcripto tanquam publicæ perſonæ ſtipulanti, et recipienti vice, et nomine omnium, et ſingulorum, quorum intereſt, vel in futurum intereſſe poterit de cætero publice, vel occulte per ſe, vel alium, ſeu alios eius nomine auctoritate, vel mandato non inquietare vel moleſtare nullatenus, aliquo aliter impedire præfatos Dominos Archipresbyterum, eiuſque Vicarium, Canonicos, et Capitulum, eccleſiaſticas perſonas, et quaſuis alias, vt præmittitur eiſdem ſubditas, et ſubiectas occaſione præmiſſorum, ſeu alicuius eorum, aut ipſis connexorum, vel dependentium ab eiſdem tam principaliter, quam acceſſoriæ, et de præſenti, quam in futurum, aut occaſione alicuius iuriſdictionis, vel legis diœceſ. ad ſuam dignitatem Epiſcopalem qualitercunque ſpectantium, quin, et quominus præfati Domini Archipresbyter, eiuſque Vicarius, Canonici, et Capitulum, ac etiam præfatæ eccleſiaſticæ perſonæ, et quæuis aliæ, vt præfertur eidem ſubditæ, et ſubiectæ poſſint, et valeant de cætero, et in futurum continue plena, et pacifica poſſeſſione vel quaſi dictarum exemptionis, et libertatis ab omni iuriſdictione Epiſcopali dicti Domini Epiſcopi, et ſucceſſorum ſuorum perpetuo frui, et gaudere continuo.

Quarto præfatus Dominus Epiſcopus pro ſe, et ſucceſſoribus ſuis iuxta, et ſecundum conuentiones, et pacta ibidem coram dictis teſtibus, et me notario infraſcripto inter ipſas partes contenta, et ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata, fecit finem, abſolutionem, liberationem, quietationem, et pactum de vlterius non petendo dictis Dominis Vicario, et Canonicis ibidem præſentibus pro ſe, et alijs Canonicis abſentibus et Capitulo dictæ maioris Eccleſiæ et mihi notario infraſcripto tamq. publicæ perſonæ nominibus antedictis ſtipulanti, et recipienti de omnibus, et ſingulis damnis, expenſis, et intereſſe litis, et extra in quæ, et in quas prædicti Domini Archipresbyter, eiuſque Vicarius, Canonici, et Capitulum, et antedictæ eccleſiaſticæ perſonæ, et quæuis aliæ, vt præmittitur eiſdem ſubditæ, et ſubiectæ quoquomodo incurriſſent, et quæ, et quas qualitercunque ſoluere, vel reficere tenerentur coniunctim, vel diuiſim dicto Domino Epiſcopo ſeu ipſius dignitati Epiſcopali, aut quæ, et quas ipſe Dominus Epiſcopus petere poſſet a præfatis Dominis Archipresbytero, eiuſque Vicario, Canonicis, et Capitulo, et eccleſiaſticis perſonis, et quibuſuis alijs, vt præfertur ſubditis, et ſubiectis eorum antedictis nomine, occaſione, vel cauſa dictarum controuerſiarum, queſtionum, et cauſarum, ac diſcordiarum, vel aliquorum connexorum, vel dependentium ab eiſdem, vel ab, ſeu occaſione ſubſecutorum.

Quinto præfatus Dominus Epiſcopus pro ſe, et ſuis ſucceſſoribus iuxta, et ſecundum conuentiones, et pacta ibidem coram dictis teſtibus, et me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, et ſolemni ſtipulatione vallata, promiſit dictis Dominis Vicario, et Canonicis ibidem præſentibus, et mihi notario infraſcripto tanquam publicæ perſonæ nominibus antedictis ſtipulanti, et recipienti, eoſdem Dominos Archipresbyterum, Vicarium, et Canonicos tam præſentes quam futuros eorumque Capitulum prædictos nec non ipſorum ſubditos, et ſubiectos bono zelo diligere, et gratioſe tractare, ipſoſque ſuſtinere, manutenere, et defendere in honoribus, et iuriſdictionibus eorum, et dicti Capituli exercendis, et ſi, et in quantum opus fuerit ſi ab eo peteretur, vel requireretur per aliquem eorum, vel per eorum ſindicum, vel procuratorem, aut nuncium ſpecialem, vel ſimplicem teneatur, et debeat eis præſtare auxilium, conſilium, et fauorem, et Epiſcopale brachium ſuum pro ſuis iuriſdictionibus tam inter ſe, quam contra eorum ſubditos, quam etiam contra quamcunque perſonam ſecularem, vel eccleſiaſticam cuiuſcunque conditionis exiſtat volentem agere côtra eorum aliquem, vel aliquem ipſorum ſubditũ coram dicto Domino Archipresb. vel eius Vicario tam in ciuilibus, quam in criminalibus litibus, placitis, et queſtionibus per eos, et contra eos, tam in eorum Capitulo, quam alibi vbicunque, et quandocunque ſibi placeat realiter, et perſonaliter exercendis.

Sexto antedictus Dominus Epiſcopus pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus iuxta, & ſecundum conuentiones, & pacta ibidem coram dictis teſtibus, & me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata, dictis Dominis Vicario, & Canonicis ibidem præſentibus, & mihi notario infraſcripto tanquam publicæ perſonæ nominibus antedictis ſtipulanti, & recipienti promiſit confirmare, & de nouo renouare, ſicut ibidem confirmauit, & de nouo renouauit præſentibus dictis teſtibus, & me notario infraſcripto priui-

legium ſuum alias, & dudum per dictum Dominum Epiſcopum præfatis Dominis Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo eorum ſubditis, & ſubiectis ſuper prædictis exemptionibus, & libertatibus, conſuetudinibus, & iuriſdictionibus eorum, & tam ipſorum, quam etiam eccleſiarum, locorum, & monaſteriorum, ac ſubdictorum eorum presbyterorum, Capellanorum, & parochialium Prælatorum prædictorum in dictis eorum eccleſijs, Monaſterijs, & locis, quam etiam in beneficij quibuſcunque inſtitutis, & inſtituendis eis commendatis, & commendandis, ac oblatis, & offerendis in omnibus, & per omnia, vt in dicto priuilegio continetur Non obſtante quod dictus Dominus Epiſcopus Veronen alias tale priuilegium reuocauerit, & caſſauerit in quantum in eo fuit, & licet minus iuſte, ac etiam teneatur, & debeat in quantum viſum fuerit expedire dicto tali priuilegio addere vltra ea, quæ continentur in eodem pro declaratione, & ſaniori intellectu contentorum in eo, & etiam pro maiori firmitate, & corroboratione prædictorum alias contentorum in eo.

Septimo, & vltimo præfatus Dominus Epiſcopus pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus iuxta, & ſecundum conuentiones, & pacta coram dictis teſtibus, & me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata, laudauit, ratificauit, confirmauit, & approbauit præſentibus dictis teſtibus, & me notario infraſcripto omnia, & ſingula acta, actitata, geſta, & facta per dictos Dominos Archipresbyterum, & Canonicos, & Capitulum, & eorum prædeceſſores, nec non gerenda, actitanda, & fienda in futurum, per eos, & eorum ſucceſſores, ſiue eorum mandato, & auctoritate tam ſpiritualiter, quam temporaliter, tam etiam ciuiliter, quam criminaliter, tam contra ſe, quam in alios, etiam contra prædictas ecclesias, & perſonas, & quaſcumque alias eis ſubditas, & ſubiectas tanquam geſta, acta, acutata, pronunciata, ordinata, declarata, & finita, per iud cem ſeu iudices competentes. Quæ omnia, & ſingula fieri, obſeruari, ſtipulari, & roborari debeant, cum omnibus ſolemnibus promiſſionibus pœnarum additionibus bonorum obligationibus, & iuridicis, & alijs quibuſcunque clauſulis de iure opportunis, ad perpetuam roborationem prædictorum.

Ex aduerſo præfatus Dominus Bernardus Vicarius præfati Domini Archipresbyteri, nec non dicti Domini Canonici pro ſe ipſis, & dicto Capitulo, & ſucceſſoribus ſuis iuxta pacta, & conuentiones ibidem coram dictis teſtibus, & me notario infraſcripto conuenta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata vt ſupra inter dictas partes verſa vice, ſponte, & ex certa ſcientia, promiſerunt præfato Domino Epiſcopo pro ſucceſſoribus ſuis ſtipulanti renunciare, & ex nunc præſentibus dictis teſtibus, & me notario infraſcripto renunciauerunt, & ceſſerunt omnibus, & ſingulis appellationibus eorum, & per ipſos, ſeu pro parte, & nomine ipſorum, vel per ſindicos, aut procuratores eorum factis, productis, & interpoſitis contra ipſum Domini Epiſcopum, vel anteceſſores ſuos, ſeu eius Vicarium, vel Vicarios, ſeu anteceſſores ſuos, aut alium, vel alios facientes, ſeu procedentes nomine, & vice ipſius Domini Epiſcopi, & coram ipſis Domino Epiſcopo, & eius Vicario de, & ſuper quibuſcunque præceptis, mandatis, ſententiarum prolationibus, & grauaminibus quibuſcunque a præfato Domino Epiſcopo, & eius Vicarijs emanantibus, vel qualitercunque procedentibus contra dictos Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum, & præfatas eccleſiaſticas perſonas, & quaslibet alias eiſdem ſubditas, & ſubiectas coniunctim, vel diuiſim, & quibuſcunque cauſarum tam præſentialium, quam appellationum inſtantijs pro parte dictorum Dominorum Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli, tam coram præfato Reuerendo Patre, & Domino Domino Patriarcha Aquileien. eiuſque Vicarijs, quam alibi vbicunque motis, et mouendis, inſtitutis, et inſtituendis occaſione omnium, et ſingulorum ta tum. Quaſquidem renuntiationem, et ceſſionem prædicti Domini Vicarius, et Canonici, pro ſe ipſis, et præfati Domini Archipresbytero, et Capitulo promiſerunt dicto Domino Epiſcopo pro ſe, et ſucceſſoribus ſuis ſtipulanti iterato facere per eorum legitimum ſindicum, et procuratorem coram præfato Domino Domino Marquardo Patriarcha Aquileien. ſeu eius Vicario in ipſius Aquileien. Curia, et alibi vbi eſſe reperietur dictus Dominus Patriarcha, vel eius Vicarius, præſente ſindico, vel procuratore dicti Domini Epiſcopi Veronen. cum remiſſione, et quietatione omnium damnorum interesse, et expenſarum in quibus incurriſſet, vel ad quæ teneretur dictus Dominus Epiſcopus occaſione prædicta, ſeu ex cauſis præmiſſis ſumptibus, & expenſis dictorum Dominorum Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli.

Secundo iuxta pacta, & conuentiones ibidem coram dictis teſtibus, & me notario infraſcripto conuenta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata ſponte, & ex certa ſcientia fecerunt præfato Epiſcopo pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis, & ſuo Epiſcopatu recipienti finem, remiſſionem, quie-

quietationem, liberationem, & pactum, de vlterius nõ petendo omnibus modis, iure, & forma quibus potuerunt de omnibus, & ſingulis expenſis, damnis, & intereſſe in, quę, ſeu in quæ incurriſſet, ſeu ad quas, vel quæ dictus Dominus Epiſcopus teneretur, aut quas, ſeu quæ præfati Domini Archipresbyter, Canonici, & Capitulum petere poſſent a præfato Domino Epiſcopo, & eius ſucceſſoribus tam occaſionibus prædictis, quam etiam occaſione cuiuſcunque contumaciæ, ſeu ſententiarum interdicti, ſuſpenſionis, & excommunicationis, quas in curriſſet præfatus Dominus Epiſcopus, ſiue indicta curia Patriarchali Aquileien. ſiue in ciuitate Veronæ, vel alibi vbicunque propter quaſcunque litteras, proceſſus, vel mandata dicti Domini Patriarchæ Aquileien. ſeu eius Vicariorum a quibuſuis interdicti, ſuſpenſionis, & excommunicationis, ſententijs præfatus Dominus Epiſcopus, vt aſſeruit fuit, & eſt ſub certa conditione, auctoritate Apoſtolica abſolutus. Quas quidem expenſas, nec non damna, & intereſſe prædicta, prædicti Domini Vicarius, & Canonici facientes pro ſe, & nominibus quibus ſupra dicto Domino Epiſcopo pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus recipienti expreſſe remiſſerunt, & eundem a dictis damnis, intereſſe, & expenſis quietauerunt, & liberauerunt totaliter.

Tertio promiſſerunt dicti Dominus Bernardus Vicarius, & Canonici præſentes pro ſe, & nominibus quibus ſupra dicto Domino Epiſcopo pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis ſtipulanti, & recipienti eidem Domino Epiſcopo, & ſuis ſucceſſoribus tanquam Dominis Reuerendis indignitate Epiſcopali conſtitutis exhibere honorem, & reuerentiam, ſaluis ſemper, & expreſſe reſeruatis eiſdem Domini Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo omnibus eorum libertatibus exemptionibus, iuribus, iuriſdictionibus, conſuetudinibus, & honoribus quibuſcunque ad præſens, & in futurum in omnibus, & per omnia, vt ſupra dictum eſt, & pro, vt in dicto priuilegio alias per ipſum Dominum Epiſcopum Veronen. eiſdem Dominis Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo conceſſo, & de præſenti confirmando, & renouando in omnibus, & per omnia pro, vt in eo continetur, & ſcriptum eſt. Quibus, ſeu prædictorum, vel prædictarum alicuius exhibitionem reuerentiæ, & honoris dicto Domino Epiſcopo, vel ſucceſſoribus ſuis, vt præmittitur nunc, ſeu quibuſuis futuris temporibus faciendam prædicti Domini Archipresbyter, & Canonici, & Capitulum pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis non intendunt in aliquo quouiſmodo derogare, ſed prædicta, & quodlibet prædictorum volunt nunc, & in futurum in ſua firmita-

A te perpetuo permanere, quibus proteſtationibus, & reſeruationibus idem Dominus Epiſcopus ſuo, & ſuorum ſucceſſorum nominibus expreſſe cõſenſit, de quibus priuilegio conſtat publico Inſtrumento ſcripto per Paulum notarium infraſcriptum de ſupra ſcripto milleſimo, & indictione . . . & ſubſcripto per me Vbertinum quondam magiſtri Danielis Phiſici de ſancto Firmo publicum Imperiali auctoritate notarium, & per Iacobum quondam Domini Albertini de Robarijs de Pigna publicum Imperiali auctoritate notarium.

Volentes itaque dictæ partes parere omnibus, & ſingulis ſupraſcriptis pro, vt inter ſe conuenerunt, prædictam tranſa-
B ctionem, promiſſionem, conuentionem, & pacta, ac etiam omnia, & ſingula ſcripta in hoc præſenti contractu de verbo, ad verbum poſita, contenta, deſcripta, & conuenta per dictas partes inter ſe, & mutua vice a principio vſque ad finem inter ſe ad inuicem, & viciſſim facta, conuenta, ſtipulata, et promiſſa ſolemnibus ſtipulationibus hinc inde interuenientibus adimpleuerunt ſolemniter, et promiſſerunt inuiolabiliter attendere, et obſeruare in omnibus, et per omnia pro, vt eſt ſecundum quod in hoc præſenti contractu, et inſtrumento continetur, et deſcriptum eſt in vllo vnquam contrafacere, vel venire de iure, vel facto modo aliquo, cauſa, forma,
C vel ingenio, pro ſe, vel interpoſitam perſonam a ſe in pœna, et ſub pœna refectionis damnorum omnium intereſſe, et expenſarum litis, et extra in omnibus, et ſingulis ſupraſcriptis, et in qualibet parte ipſorum, non attenditis, et non obſeruatis, quæ pœna toties committatur, et exigi poſſit cũ effectu, quoties fuerit contrafactum, & non obſeruatum rationibus ſemper manentibus omnibus, et ſingulis ſupraſcriptis, et infraſcriptis, et dicto etiam priuilegio, et contentis in eo, et in eis, et in ſui præſentis roboris firmitate ſub eadem pœnæ commiſſione, promiſſione, ſtipidatione, et exactione in prædictis, et circa prædicta ex certa ſcientia nullo iuris, vel
D facti errore dictæ pro ſe, et omnibus quibus ſupra. Renunciantes dictæ partes exceptione doli, mali in factum, actioni, conditioni indebiti ſine cauſa, vel ex iniuſta cauſa, et non vera cauſa, vel quoduis metus, ſeu cauſa, et non factę, et non celebratæ dictæ talis tranſactionis, et omnium, et ſingulorum in ea contentorum, ſimulationique præſentis contractus. Et generaliter omnibus, et ſingulis alijs ſuis iuribus, beneficijs, et exceptionibus tam ciuilibus, quàm canonicis, et tam ſinodalibus, quàm Patriarchalibus, et omnibus alijs generis cuiuſcunq; loquentibus in contrarium. Quæ omnia dictæ partes ex titulo præſentis tranſactionis ſibi ad inuicem remi-

remiſerunt, et pro prædictis omnibus, et ſingulis attendendis, et plenius obſeruandis, dictæ partes ſibi ad inuicem, et viciſſim, et mutua vice omnia eorum bona mobilia, et immobilia præſentia, et futura, & ſuppellectilia, videlicet dictus Dominus Epiſcopus ſua, & Epiſcopatus Veron. bona, & dicti Vicarius, & Canonici infraſcripti ſua, & beneficiorum ſuorum, & communitatis dictę Canonicę bona, & ea quæ de generali obligatione per legem tacite ſunt excepta pignori obligauerunt. Quæ bona conſtituerunt, videlicet vna pars pro altera tenere, & poſſidere, vel quaſi vſque ad integram ſatisfactionem, & obſeruationem omnium prædictorum: iurauit quoque dictus Dominus Epiſcopus ſponte, ex certa ſcientia, nullo per aliquem ſibi delato ſacramento, ſed per metipſum aſſumpto ad ſancta Dei Euangelia poſita manu ſua ad pectus ſuum, & tactis etiam ſcripturis manibus videlicet vno priuilegio abſolutionis ipſius Domini Epiſcopi ab excommunicatione quod tenebat in manibus, ſibi tranſmiſſo a Domino ſummo Pontifice, vel eius commiſſario prædicta omnia, & ſingula ſupraſcripta, & infraſcripta a principio vſque ad finem in omnibus & per omnia, vt ſupra, & infra continetur, & ſcriptum eſt, perpetuo, & inuiolabiter attendere, & obſeruare, & in nullo contrafacere vel venire vel facto. Quibus omnibus ſic peractis, *præfatus Dominus Epiſcopus Veronen. prædictum priuilegium exemptionis dictorum dominorum Archipresbyteri, Canonicorum, de quo ſupra facta eſt mentio, confirmauit, & renouauit ſecundum pacta tranſactionis prædicta, vt in ipſo priuilegio per ordinem continetur, & ſcriptum eſt.* In cuius rei teſtimonium, & perpetuam fidem plenariam, & euidentem firmitatem idem Reuerendus Pater, & Dominus Epiſcopus Veronen. *pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus, & Epiſcopatu ſuo Veronen. præſens publicum*, inſtrumentum ſigilli ſui iuſſit appenſione muniri, quod ſi dictum ſigillum rumpi, deuaſtari, aboleri, vel auferri inde cōtigerit, nihilominus dictus Reuerendus pater Dominus Epiſcopus Veronen. dixit, voluit, & mandauit præſens publicum inſtrumentum, & contenta in eo pro maiori roboris firmitate ipſius vbique pleniſſimam habere roboris firmitatem, & eidem, præſenti inſtrumento, & contentis in eo ab vniuerſis perpetuā, & plenariam fidē adhiberi. Nomina *autem Canonicorum tunc ibi præſentium*, ſunt hæc. Venerabiles viri Domini Bernardus de Placentia Canonicus, & Vicarius Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli dictæ eccleſiæ maioris Veronen. Iacobus de Malaſpina, Blaſius de Parma, Carlotus de Venetijs, & Pantaleo de Albertis Canonici. *Anno Domini Milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo ſexto, indictione quarta-decima.* Ego Paulus quondam Gabriellis de Maxio de Mercato nouo Veronen. imperiali auctoritate notarius ſupraſcriptis omnibus interfui, & de mandato ſupraſcripti Domini Epiſcopi, & a ſupraſcriptis Canonicis rogatus me ſubſcripſi, & ſignum meum tabellionatus hic appoſui conſuetum, Ego Iacobinus quondam Domini Albertini de Parma Veronen. imperiali auctoritate notarius ſupraſcriptis omnibus interfui, & de mandato ſupraſcripti Domini Epiſcopi, & a ſupraſcriptis Canonicis rogatus me ſubſcripſi, & ſignum meum tabellionatus hic appoſui conſuetum. Ego Vbertinus quondam Magiſtri Danielis Phiſici de Guayta ſancti Firmi Veronen. publicus imperiali auctoritate notarius, & prædictis omnibus, & ſingulis præſens fui, & a ſupraſcriptis Domino Epiſcopo Veron. & Domino Bernardo Canonico, Vicario, & Canonicis ſupraſcriptis rogatus ſcripſi, & ad maiorem firmitatem ſignum meum notariæ ſupra appoſui conſuetum.

Nos Marquardus Dei gratia ſanctæ ſedis Aquileien. Patriarcha tenore præſentium ad perpetuam huius rei memoriam notum fore facimus vniuerſis, quod noſtram accedentes præſentiam diſcretus Nicobaſius . . . . . . Notarius de terra noſtra Vtini tanquam procurator ſubſtitutus, vt aſſerebat, Venerabilis in Chriſto, & ſuffraganei noſtri Petri della Schala Dei gratia Veronen. Epiſcopi, nec non dilectus in Chriſto presbyter Comes de Parma beneficiatus in eccleſia ſancti Georgij a Domo de Verona, tanquam procurator, & ſindicus, vt ſimiliter aſſerebat, dilectorum in Chriſto filiorum, Archipresbyteri, Canonicor. & Capituli maioris eccleſiæ Venen. nobis, & noſtræ Aquileien. Eccleſiæ immediate ſubiectorum ad hæc, vt aſſerebant, ſpecialiter cōſtituti nobis inſtantius, atque humilius ſupplicauerunt, vt cum ſuper nonnullis controuerſijs, differentijs, & diſcordijs dudum vigentibus inter ſupradictum Epiſcopum ex vna, & præfatos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum parte ex altera, præfatæ partes ad certas honeſtas, laudabiles, & rationabiles compoſitiones, tranſactionem, pacem, & conuentiones amicabiliter, & de plano, bonorum cunctorum operante auctore, peruenerunt, pro vt de huius omnibus plenius, atque ſerioſius ſuperius declaratur, compoſitiones, pacem, & conuentionem huiuſmodi confirmare, & approbare benignius dignaremur. Nos quidem recto animo attendentes compoſitiones, pacem, tranſactionem, & conuentiones huiuſmodi poſt earum diligentem examinationem per nos factam fore rationi conſonas, atque iuſtas, nec noſtris, & noſtræ Aquileien. Eccleſiæ antiquiſſimis, & conſuetis

A ſnetis honoribus, & iuribus aliquatenus derogare, & propterea ſupplicationibus præmiſſis rationabiliter inclinati ſupraſcriptas; compoſitiones, pacem, tranſactionem, & conuentiones, nec non omnia, & ſingula in eis inſerta cum matura deliberatione ii de p[...] habita, & ex certa ſcientia per nos, & ſucceſſores noſtros, ac vice, & nomine præfatæ noſtræ Eccleſiæ Aquil. auctoritate noſtra Metropolitica & ordinaria, ac in omnibus iure, & forma quibus melius, & efficacius poſſumus tenore præſentium confirmamus, ratificamus, & in omnibus approbamus auctoritatem noſtram, & præf. dictæ noſtræ eccleſiæ in iis omnibus interponentes [...] dam patri[...], & conſenſum, ſ[...] luo ſemper iure noſtro, & noſtræ Aquileien. Eccleſiæ B prælibatæ in cuius rei teſtimonium, & perpetuum plenum robur præmiſſa ſcribi iuſſimus noſtri ſigilli appenſione muniri. *Datum in caſtro noſtro Sophumbergi die ſecundo Ianuarij Anno Dominicæ Natiuitatis Milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo indictione quintadecima.*

Meminit huius concordiæ Panninus in chronica, retulitque Petri huius Epiſcopi iuſſu conflatam fuiſſe Nolam illam maioris Baſilicæ, quæ vulgo dicitur ſchila, qua q; ſtatutis horis ad quotidianas preces, laudeſque Deo agendas maioris Eccleſiæ Sacer- C dotes, & clerici conuocantur. Ab ipſo etiam erectum fuiſſe altare in ipſa Cathedrali in D. Agathæ honorem; cuius etiam d[...]entia fr[...] annui prædiorum Epiſcopat[...] q[...]iorum incuria tenuiores facti fuera[...], [...]eri tes redditi ſunt, nam nihil omiſiſſe earum rerum quæ ad eos augendos pertinerent, & conſt[...]iones Epiſcopi Theobaldi numero a[...]tum lucule[...]tas admodum, ac va[...]las, quæ pro[...]modum iam anteceſſorum [...] in de[...]dium abierant, in v[...]um reuocaſſe, at[...], vna [...] am aliis Co[...] A[...]ileien[...], [...] archa Bernardo, [...]as, [...]mulgaſſe, ex quibus apparet v[...] [...]tis Pontifi[...] per[...]in, & [...] munere ſuo nequaquam neglig[...]tem fuiſſe; hæc ille. Quibus addidit Petrum iuſſu Antonij Scaligeri anno 138[...]. ab initio pontificatus 29. pugione cæſum innocentem occubuiſſe. Verum quam [...] a ve[...]te de Petri interitu ſcripſ[...] P[...], [...] poſt ipſum Hieronymus Cu[...], Peregrinus, aliique, lib. Prouiſionum Prælatorum Vaticani archiui clare oſtendit, eum in eo recenſeatur Petrus eodem anno 1388. ad Laudenſem Epiſcopatum translatus, quod & in monumentis Laudenſibus [...]mus, quæ & obitum Petri exulis etiam a ſua Laudenſi Eccleſia referunt accidiſſe Mantuæ anno 1393. Petro ſucceſſit in Laudenſis, Eccleſia Bonifacius Butticella Papienſis ex eodem lib. Prouiſionum, vt in 4. tom. narrauimus. Cauſam remotionis Petri a Veronenſi nobili ſua ſede, ſuis in Diariis rerum memorabilium ciuitatis Veronæ, quæ ab anno 1405. vſque ad 1412. acciderunt, commemorat hiſce verbis Bartholomæus de Oliueto notarius Veronenſis, *Anno 1406. de Menſe ſeptembris Reuerendus in Chriſto Pat. D. Angelus Barbadico de Venetiis die luna 20. menſis prædicti Septembris fuit creatus per ſummum Pontificem in Epiſcopum Veronenſem, vt hic de ipſa creatione poſtea dictum fuit, fuiſſe factum dicta die, loco Reuerendi Patris D. Iacobi de Rubeis de Parma qui erat, & ſtetit per circa 17. annos, & plus Epiſcopus Veronenſis, factus loco Reuerendi Patris D. Petri della Scala, remoti ab ipſa dignitate, contemplatione D. Comitis Virtutum Domini Veronæ, & Mediolani, cum per longa tempora ſtetiſſet Epiſcopus Veronæ. Quem D. Iacobum de Rubeis ſedes Apoſtolica ab ipſa dignitate remouit.* Aſſeruatur huius diarij libellus M.S. in pergameno penes Archiuum Abbatiæ S. Zenonis Veronæ.

Hoc ipſo anno 1388. quo Petrus ad Laudenſem Eccleſiam fuit translatus Ioannes Galeatius Vicecomes Dux Mediolani, ex pulſo Antonio Scaligero, Veronenſium Principatum obtinuit, atque hac ratione Scaligerorum principatus Veronæ deſiję an[...]o a prim[...] Maſtini dominatu vigeſimo ſept[...] [...].

93 IACOBVS Rubeus Parmenſis ex nobili & vetuſta Comitum gente, S. Secundi, patre Beltramo Marchione natus, liberali ingenio, ac egregia corporis forma, ope Ioannis Galeatij Ducis Mediolani, amoto Petro, ac translato ad Laudenſem Sedem [...]ceſſit anno 1388. 12. Kal. Maij ſol[...] primam a poſſeſſionem iniit. Hic anno 1389. iuriſdictiones omnes, feuda, ac omnia iura Veronenſis Epiſcopatus, quæ olim a ſuis anteceſſoribus, principibus Scaligeris conceſſa fuerant, in Io:

Galeatium Ducem, cuius erat intimus conſiliarius ad grati animi propenſionem, auctoritate ſua ordinaria aſſeruit, cuſoque diplomate cæteris indicauit, quod hic ex tabulario Canonicorum excripſimus, in hunc modum.

In nomine Domini Amen.

Anno a natiuitate eiuſdem Milleſimo trecenteſimo octuageſimo nono ind. xii. die decimo octauo menſis Octob. hora mane in Papia videl. in domo habitatio .is infraſcripti Domini Epiſcopi in quadam ſala dictæ domus ſita in Papia in porta Palacentina in parochia S. Mariæ Incoronatæ.

B Cum quondam Magnifici, & Excelſi D. Domini Maſti.us della Scala, Albertus della Scala, & Canis Grandis della Scala, tunc procuratores ipſorum nominibus eorum recipientes fuerint per prædeceſſores Epiſcopos Veronen. infraſcripti domini Epiſcopi Veron. inueſtiti in rectum, legale feudum, de certis feudis, decimis, Auogarijs, [illegible] ctis, & proprietatibus iuribus, & iuriſdictionibus, & honoribus ſituatis in diœc. Ve[illegible]o en. & pro vt in in[illegible] rumentis inueſtituratum feudorum factarum in prælibatos olim Dominos della Scala contineri reperiantur. Vnum quorum fuit rogatum Mattheo nato D. Orlandi de hora S. Nazarij ciui Veronen. publ. imperiali auct. not. ſcribæ tu[illegible]c Epiſcopi Veronen. mill[illegible] trecenteſimo quinquageſimo ſexto ind ct. 9. Aliud fuit rogatum m[illegible]leſimo trecenteſimo tr[illegible]g[illegible]mo die [illegible] i[illegible] trante menſe Decembr[illegible]s Ioan. q. Naumbeni, qui dicebatur Bo[illegible]a p[illegible]b. [illegible]periali notar. Aliud vero fuit rogatum [illegible] ind. 3. die Iouis 7. Ianuarij, iura [illegible] feudorum decimarum, fictorum, A[illegible]ocar[illegible]rum, proprietatum, iuri[illegible], iu[illegible]onum, & honorum in Reuerend. [illegible]a trem ac D. Do[illegible] Dei, & Apoſt[illegible] Verone[illegible]ſem [illegible] a [illegible] ſcopatu[illegible] ne [illegible] o [illegible], ac iuſtis & [illegible] iure, [illegible] D. Ep[illegible]copu[illegible]no [illegible] b[illegible]tatis & d[illegible] Do[illegible] Veronæ pe[illegible] cin[illegible] M[illegible]m & Excel[illegible]m D. Co[illegible] cu[illegible] Dominum Mediolani [illegible] acqu[illegible]. Qui q[illegible]idem Magnificus & Excel[illegible]s D. Mediola[illegible] eſt perſ[illegible]na idonea ad defen[illegible]onem iur[illegible]ſdictio[illegible]s & bonorum Epiſcopatus Veronen. ac Ecc[illegible] d[illegible] ipſius [illegible] copatum iurium a[illegible]tationem Conſiderati bonam fidem, & grat[illegible]a deuoti[illegible]nis, & fidelitatis obſequ[illegible]a, quæ præd[illegible]us Illuſtris Princeps ac Magnificus & Excelſus D. Mediolani temporibus retroactis ipſi Domino Epiſcopo, & Epiſcopatui Veronenſi, ac diuina ſuffragante gratia conferre

A poterit in futurum. Eundem Illuſtrem Principem D. Comitem Virt[illegible]tum Dominum Mediolani volens aliqualiter remunerare, de præmiſſis, vt ipſe ad conſeruationem iuri[illegible]m Epiſcopatus etiam deinceps fortius inuitetur. Ea propter omnibus meliori iure, via, modo, caſu, cauſa & forma, quibus meli[illegible]s, & validius, & [illegible]lemnius potuit & poteſt & cu[illegible] interuentu omnium ſolemnitatum, tam iuris quam facti, quæ in ſimilib[illegible]s r[illegible] q[illegible]untur, tā de iure, quam de conſuetudin[illegible] prout [illegible]cceſſoribus, quæ ſuis, ac Ep[illegible]ſcopatu ſ[illegible]o, dedit, tradidit, & conceſſit in feudum rect[illegible]m & legale, & iure feudi recti, & leg[illegible]lis, [illegible]gr. & prudenti viro D. A[illegible]r de Luccrio [illegible]. D. Philippini ſecretorio præfati Illuſ. P[illegible]ncipis, ac Mag. & Excel. [illegible].D. Comitis Virturum ac ipſius procuratori ſolen[illegible]niter conſtituto ad in[illegible]fra ſcripta inueſtituram & [illegible]nfra ſcripta omnia & ſi[illegible]g[illegible]la recipie[illegible]da, fac[illegible]en[illegible]a, ge[illegible]nda, & exercenda, vt c[illegible]nſta[illegible], [illegible]blico [illegible]ſt[illegible]umento ipſius procurat[illegible]ri r[illegible]gato pr[illegible]uid. [illegible] C[illegible]ue[illegible]ni d[illegible] Caue[illegible]s p[illegible]æfar. D. Secretari[illegible] anno [illegible] & n[illegible]c[illegible]ſe præſe[illegible]ibus, pro præfato D. Med[illegible]olani eiuſque [illegible]iberis, & here[illegible]us recipienti, & ſtipulanti omn[illegible]a feuda, decimas Aduocarias, ficta, proprietates, ac iura dignitates, & honores de quibus q. Magnifici & Excel. D. D. Maſtinus della Scala, Albertus della Scala, & Canis Gra[illegible]di della Scala,

C ſiue procuratores ipſorum nominibus earum erant in[illegible]eſtiti, exiſten. in d[illegible]œc. Veronen. & quo vis diſtrictu, ac ſi in præſenti inueſtitura forent dicta & nominata, ac declarata. Volendo, iubendo, & dece[illegible]nendo, ac pronunciando Pontificali auctoritate & ex c[illegible]rta [illegible]cientia ipſa in præſenti [illegible]on[illegible]one [illegible]redicta [illegible]ominar[illegible], & declarat[illegible] a[illegible] etiam laudando app[illegible]b[illegible]d[illegible] & c[illegible]rmando d[illegible]cta [illegible]ontifica[illegible] au[illegible]tate, & ex certa ſci[illegible]ntia omnem te[illegible], & poſſeſſionem, vel quaſcunque de [illegible]dictis, & in infraſcripto D. Mediola[illegible] habu[illegible]let, habere, & habet ſine alij pro eo habuerunt, ac etiam de infraſcriptis omnibus inferius deſcriptis vltra prædicta omnia decralatata ſuperius.

D Primo de Auogaria, ſiue dicti Domini [illegible]piſ[illegible]opi & Epiſcopatus Verone[illegible]. in o[illegible]nibus iuribus ſuis, & iuriſdictionib[illegible]s ad ipſum pertinentibus, & expectantibus Iten de certa parte decimarum iuri[illegible]dictionis & perceptionis ipſius omnium frugum terrarum, petiarum terrarum, quam tenere ſolebant D. Belagantus & Boniuus cum decima pollaſtrorum in villis curijs, & pertinentijs de Galganago, & Dil[illegible]ado vil[illegible]is Pu[illegible]lete[illegible]læ diœc. Veronen. *Sequitur eodem modo deſcriptio omnium decimarum fere totius Diſtric. Veronen. & in fine tandem ita concluditur.*

Item pro recognitione quorundam feudorum

dorum, vel alicuius eorum ex dictis, quæ fuerunt D. Federici della Scala, ad dictum Epiſcopatum Veronen. vt dictus D. Epiſcopus dixit, & proteſtatus fuit, legitime deuolutorum, quinquaginta vel circa minalia boni, & pulchri frumenti in feſto S. Michaelis, & vnum libram, ſeptem vncias, & dimidiam boni, & pulchri piperis, & vnam libram boni, & pulchri ſapharani, ac vnam libram boni ruris ſine incei ſi in dicto feſto Natiuitatis D. N. Ieſu Chriſti, quæ feuda olim dicti D. Federici de quibus ſoluuntur, & ſolui debent prædicta, ibidem non fuerunt proprijs nominibus declarata. Et ſi in dictis terminis, ſeu infra octauam non ſoluerint, infra alias octauas immediate ſequentes debeant induplare, & ſi non induplauerint emendent pœnam ſexaginta ſolidorum Veronen. paruorum, ſolemni ſtipulatione præmiſſa, & nihilhominus attendant ſupradicta omnia ſub eadem obligatione pœnæ, & propter hoc non intelligatur cecidiſſe a ſuo iure, eo modo, pacto, tenore, & conditione fecit, & facit dictus D. Epiſcopus ſuo nomine, & nomine Epiſcopatus, & ſucceſſorum ſuorum præſentem conceſſionem præfacto D. Antonio dicto procuratorio nomine recipienti, quod de cætero præfactus Ill. Princeps, & magnificus, & excelſus D. Dominus Mediolani, & eius hæredes maſculi, & fœminæ habeant, teneant, gaudeant, poſſideant, & quaſi pro vt in feudum conceſſa in omnibus, & ſingulis, quæ infra præmiſſa, continentur, acceſſibus quoque ingreſſibus, egreſſibus, & regreſſibus, & cum omnibus, & ſingulis, quæ habent ſupra ſe, infra ſe, vel intra ſe in integrum, omnique iure, actione, vſu, ſeu requiſitione præfato D. Epiſcopo, & Epiſcopatui prædicto ex ipſis, vel ipſis rebus, proprietatibus, & decimis, iuribus, iuriſdictionibus, & honoribus modo aliquo pertinentes. Hoc etiam pacto fecit dictus D. Epiſcopus iuueſtituram prædictam, quod præfatus Illuſ. Princeps, & magnificus D. Dominus Ioannes Galeatius Vicecomes, Comes Virtutum, eiuſque hæredes poſſint de dictis feudis, iuribus, & decimis, locationib. facere ad tempus, & in perpetuum, & de ipſis vaſſallis facere ſicut præfato D. Mediolani eiuſque hæredibus, vel alicui ipſorum viſum fuerit Manifeſtans ipſe Dominus Epiſcopus pro ſe, & Epiſcopatu Veronen. prædictas decimas, & feuda, & iura prædicta prædicto D. Antonio de Lucino procuratorio nomine præfati D. Mediolani Comitis Virtutum, & pro dicto D. Comite Virtutum poſſidere, vel quaſi donec ipſe procurator, ſeu præfatus Illuſ. Princeps D. Comes Virtutum per ſe, vel alium de dictis decimis, feudis, & iuribus tenutam, & poſſeſ-

A ſionem, vel quaſi ingreſſi fuerint corporalem, quam ingredi ſua propria auctoritate quandocuq; voluerit abſq; alicuius iudicis eccleſiaſtici, vel ſecularis contradictione, præfatus D. Comes Virtutum, dicto ſuo procuratori pro eo licentiam dedit, & liberam poteſtatem, approbans, & confirmans omnem tenuram, & poſſeſſionem vel quaſi, quam haberet præfatus Illuſt. Princeps D. Comes, vel alius pro eo de dictis feudis, iuribus, & decimis, faciens, & conſtituens dictus D. Antonius de Lucino procuratorio nomine ſupradicti, & dictum Illuſt. Principem D. Ioannem Galeatium Vicecomitem, Virtutum Comitem nuntios, & procuratores, vt in rem ſuam in

B prædictis decimis, feudis, & iuribus, ac omnibus, & ſingulis prædictis, ita quod de cætero dicta feuda, & iura, & dictas decimas, & iura decimationum, & perceptionum, frug. & fructuum, & obuentionum ipſarum poſſint habere, & percipere, & agere, & petere, & facere contra laboratores, detemptores, & poſſeſſores ipſarum, & contra illos, qui dictas decimas ſoluere tenerentur, & contra quaſcumque perſonas Collegium, Capitulum, & Vniuerſitatem, quemadmodum ipſe D. Epiſcopus pro ſe, & Epiſcopatu Veronen., vel nomine Epiſcopatus Veronen. facere poſſet, & portet: transferens in ipſum D. Io. Galeatium, & in dictum ſuum

C procuratorem procuratorio nomine ipſius omnia iura, atque actiones reales, & perſonales corporales, & incorporales, generales, & ſpeciales, vtiles, & directas, tacitas, & expreſſas, mixtas, & hypotecarias, & alias cuiuſcunque generis, & quocumque nomine cenſeantur, quæ, quas, & quantas idem D. Epiſcopus pro Epiſcopatu Veronenſi, vel ipſe Epiſcopatus Veronen. haberet, vel aliquo modo, iure, vel cauſa habere poſſet in dictis feudis, & decimis, & iuribus decimationum, perceptionum frug. redditruum, & obuentionum ipſarum, & in frugibus, redditibus, prouentibus, & obuentionibus ipſarum,

D & cuiuſcumque ipſarum, & cuiuſlibet ipſarum petendis, exigendis, & recuperandis, & ponendo, & ſubſtituendo præfatum Illuſ. Principem ac mag. & excel. D. D. Io. Galeat. Vicecomitem, Comitem Virtutum, ac dictum eius procuratorem procuratorio nomine ipſius D. Epiſcopi, & Epiſcopatus Veronen. ius, & locum. Inſuper dictus D. Antonius de Lucino procur. nomine præſ. mag. & excel. D. Mediolani dixit, & proteſtatus fuit, quod per hanc inueſtituram, quod per hanc ceſſionem, quã a dicto D. Epiſcopo accepit, ſeu accipiet, non intendit aliquod præiudicium facere præfato Illuſ. Principe D. & Comiti Virtutum, nec ius aliquod ſore acqui-

acquiſitum dicto D. Epiſcopo propter prædicta, & infraſcripta, ſi dicta ſeuda, & decimas ad dictum D Epiſcopum non pertinerent, ſiue etiam præfatus D. Comes Virtutum ipſa, nec aliquod ipſorum ab alio Domino recognoſceret, vult, & intendit, ius ſuum ſaluum fore cuique Domino, a quo aliqua de prædictis præfatus Illuſt. Princeps D. Mediolani recognoſceret, quam proteſtationem fecit, & facta eſſe voluit dictus D. Antonius dicto procuratorio nomine ante dictam conceſſionem, & inueſtituram in medio, & in fine. Offerens ſe dictus procurarator procuratorio nomine prælibati D. Comitis D. Mediolani paratum fidelitatem iurare dicto D. Epiſcopo pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis, & Epiſcopatui Veronen. & facere, & adimplere omnia, & ſingula quæ de iure debet, & tenetur, & in omnibus, & per omnia vt in ſacramento fidelitatis plenius continetur.

Qui R. P. D. Iacobus Epiſcopus Veronen. præfatus volens præſentem inſtrumentum valere, & tenere omni iure, via, & modo, caſu, & cauſa, & forma, quibus melius poteſt de feudis, & decimis, ac iuribus prædictis cum anulo auri qui, & per omnia, vt in ſacramento fidelitatis Vaſſallorum plenius continetur. Et inde præfatos D. Epiſcopus ſuo nomine, ac nomine dicti eius Epiſcopatus, & præfatus D. Antonius dicto procuratorio nomine, & quilibet ipſorum rogauerunt me notarium infraſcriptum, vt modo ſuperius declarato vnum, & plura cuiuſque feudi per ſe ſi fuerit opportunum publica conficere debeam inſtrumenta &c. Præſentibus Ambroſio de Puteobonello fil. Ioannoli, Ven. V. D. Luchino de Sauellis fil. q. D. Io. Domino Gherardo fil. q. D. Bartho. de Camparellis de Parma, Vberto de Decembribus de Viglenano fil. q. . . D. Fratre Petro Corigio de Burgo S. Domnini Parmen. Diœc. D. Matthæo de Paſſatis de Parma Archip. Plebis S. Petri de Villa Franca Veron. Diœ. D. Petro de Zangrandis de P[illegible]a Archip. de Grozano Veron. Diœ.

Interea Iacobus tra[illegible]nis duobus Io: Galeazium e ora[illegible] vt exemptiones quorumdam ſui [illegible]piſcopatus caſtrorum olim a Scaligeris Principibus conceſſa, pro ſua humanitate rata, & firma deinceps haberet, quod, libenti animo die 5. ſeptemb. anno 1392. ſuo decreto in huc modum confirmauit.

Nos Dominus Mediolani, &c. Comes Virtutum Imperialis Vicarius Generalis, &c. continentiæ ſubſequentis. Illuſtri, & Excelſo. dominationi veſtræ humiliter ſupplicatur pro parte, deuotę creaturæ veſtræ Iacobi de Rubeis Epiſcopi Veronen. quatenus ipſe, ſeu Eccleſia, & Epiſcopatus ſui Veronæ, habeat per ſtatuta Communis Veronæ, & per confirmationes quondam Dominorum della Scala terras, villas cum pertinentijs, & coherentijs ſuis videlicet de Monte forti, Bodolini, & Pollivillarum, & terrarum ipſius Epiſcopatus Veronen. Diœc. exemptas, & immunes, & exemptiones prædictæ obſeruentur hodiæ per officiales eiuſdem Dominationis, vt hactenus tamen, vt nihil obſcurum, vel dubium oriri poſſit dignetur eadem Dominatio ipſas exemptiones, & immunitates per priuilegia, & litteras eiuſdem Dominationis confirmare & roborare præfato Domino Epiſc. Veronen. &c. quantum honeſte poſſumus complacere volentes videri, & diligenter examinari fecimus Reueren. expectabiles, & egregios viros de vtroq; noſtro conſilio, & etiam per magiſtros intratarum noſtrarum ſupplicationem prædictam, ac priuilegia, & omnia iura præfati Domini Epiſcopi Veronen. quorum omnium noſtrorum conſiliorum, magiſtrorum deliberatione, & relatione ſentita, præſentium tenore committimus, & mandamus vniuerſis, & ſingulis Poteſtatibus, Capitaneis, Vicarij, factoribus, cęteriſq; alijs officialibus noſtris ad quos expectat, & expectare poterit in futurũ quatenus immunitates, & priuilegia de quibus in dicta ſupplicatione fit mentio, præfato D. Epiſc. Veronen. aliqualiter non infringant, quinimmo illa ſibi inuiolabiliter obſeruentur, & abſque contradictione quacumque faciant firmiter obſeruari: in quorum teſtimonio præſentes fieri iuſſimus, & regiſtrari, noſtrique ſigilli munimini roborari. *Dat. Papiæ Millesimo trecenteſimo nonageſimo ſecundo die 5. menſis ſeptemb. prima Indictione.* Nicolaus Pallauinus.

Anno 1395. inuenta fuiſſe refert Bagata corpora ſanctorum Apoſtolorum Sy[illegible]onis [illegible] Iudæ in arca marmorea [illegible]ſiæ S. Ioannis in Valle. Eodemque anno 1395. In Monte Grigiano extra Vrbem Veronam inuenta ſunt. oſſa, vel pars corporis S. Iacobi Maioris Apoſtoli, Iacobo Epiſcopo ſedente, ac ſumma veneratione in ea ipſa Eccleſia eiuſdem Apoſtoli dicata recondita ſunt, cuius inuentionis, & tranſlationis hiſtoriam hic ex Bagata tranſcriptam inſero ad perpetuam recordationem.

S. Iacobi Apoſtoli corpus, ſiue oſſa requieſcunt in Eccleſia ſua in Monte Grigiano extra vrbem Veronam ad milliaria ſex, inuenta in ipſo monte anno Domini 1395. die 24 ſiue vt quidam eſſerit, 22. Maij per Philippum ruſticum Lauanci villæ non longe ab ipſo Monte dum foderet cum alijs ruſticis in turri eccleſiæ iam olim in honorem, & ſub titulo S. Iacobi fundatæ, & conſtrutæ: ſed tunc iam vſque ad fundementa dirutæ, in arca marmorea cum operculo pariter marmoreo clauis ferreis per quatuor angulos clauſa,

clauſa, in qua erant literæ Oſſa S. Iacobi Apoſtoli eſſe declarantes. Cum autem plurimus populus ad viſitandа oſſa ſancta confluеret, ibique multa miracula fierent, Communitas Veronæ ſanctarũ reliquiarũ, ac loci ſuſcepit patrociniũ; nã illas in capſa deaurata cum inſignibus Communitatis loco munitiſſimo in arca ferrea ferris ſolidis munita perpetuo ſeruandas curauit. Die autem 20. Iunij eiuſdem anni adſtantibus Epiſcopis, Abbatibus multis, presbyteris, alijſque viris iacta ſunt ibi fundamenta nouæ eccleſiæ deputatis ab ipſa Communitate Veronæ viris, qui eidem templo per Nicolaum architectum ædificando præeſſent. Pilam altaris maioris conſecrauit ſuffraganeus Epiſcopi Veron. cognomento Epiſcopus Picentinus S. Teurexiæ, vna cum Epiſcopo Clodienſi, qui propter votum factum valetudine priſtina ſibi reſtituta illuc venerat. Die vero 30. eiuſdem menſis anni prædicti cum Comitiſſa Bernabonis, Vicecomitis Mediolanenſis filia, reliquias ipſius S. Iacobi viſitaſſet clam ablato digito, ſine vt quidam dicit, dente ipſius ſancti, die 2. Iulij ſummo mane reliquas ipſas ſecum deferens Germaniam verſus iter ſuſcepit: elapis autem tribus diebus opera S. Iacobi digitus ille, ſiue dens, ſuper altare prædictæ eccleſiæ mirabiliter repertus fuit. Die autem x. decembris 1396. cum Philippus S. corporis inuentor diabolica perſuaſione adductus Carolum, cognomento Garellum, prædictæ eccleſiæ, & oblationum cuſtodem occidiſſet, vt & oblationes præcioſas, & ſanctum corpus inde furtum Mantuam aſportaret, oblationes quidem abſtulit, corpus vero minime potuit. Nam cum eius ſocij ſacrum corpus aſportantes ad medium montem deſcendiſſent virtute S. Apoſtoli amiſſa luce, pluuia inſuper, ac grandine, mirabiliter impediti monte ipſo excedere nullatenus potuerunt. Die autem . Aprilis Pontificatus Boniſacij Noni anno octauo, qui fuit anno Domini 1397. vel vt alij 1398. conceſſum fuit ius patronatus ipſius Eccleſiæ S. Iacobi Communitati Veronæ ob eodem Pontifice. Die vero 3. Iunij 1400. Philippus a Ziloſo Mediolanenſi ob prædictum homicidium, furtum, ac ſacrilegium in villa Cucha detentus, & captus die 12. eiuſdem menſis Prætore eiuſdẽ ciuitatis Veronæ Spinetta de Spinolis, vſque ad tumbam eiuſdem ciuitatis ſuburbium per terram raptatus ibi, quamuis S. corporis inuentor fuerit, quod ipſe etiam iam iam moriturus verum eſſe confirmauit, ſic tamen ſuis poſtea exigentibus meritis, laquo ſuſpenſus fuit. Poſtea vero corpus S. Iacobi Communitatis Veronæ publico decreto oborti belli cauſa in vrbem delatum eſt, quod poſt ſedatum bellum eiuſdem ciuitatis decreto ad eundem montem honorifice, & ſolemniter reportatum eſt. Illius autem tam amplißimi, & honorificentiſſimi templi ſtructura bellis intermiſſa, tandem imperfecta remanſit. Die autem 19. Februarij 1445. Eccleſia S. Iacobi prædicta a Communitate Veronæ dotata fuit. Anno vero 1451. die 10. Martij eccleſiæ huius cura, poſtquam a Nicolao Quinto Pont. Max. prouentibus monaſterij monialium S. Philippi in Sacco extra muros Veronæ Ordinis S. Benedicti tunc vacantis facta vnione aucta fuerat, a Communitate Veronæ, cuius erat iuſpatronatus, monachis Montis Oliueti, vt diuinus cultus ibi perpetuo augeretur, cum omnibus redditibus, ac prouentibus in perpetuum tradicta eſt: cum prius ipſa eccleſia per alios diuerſorum ordinum regulares, non numquam vero per ſeculares perſonas gubernari conſueuiſſet. Hæc ex ſaxo interſo inſtipite altaris maioris ipſius templi: ex tabula vetuſta, ex menbranis, quæ in ſacrario dictæ eccleſiæ ſeruantur, ex libro vetuſto eccleſiæ SS. Apoſtolorum Veron. ex quatuor diuerſis chronicis manuſcriptis apud diuerſos ciues Veronenſes repertis, ex Franciſco Corna, ex libro monaſterij S. Iacobi in monte Grigiano, ex actis Communitatis Veronæ in libris prouiſionum, incipiendo a libro ſignato A. ex bulla Boniſacij IX. Pont. Max. regiſtrata in libro dictarum prouiſionum ſignato E. tenoris vt infra, & ex bulla Nicolai V. Pont. Max. ſub die 13. Maij 1450. regiſtrata in libro earundem prouiſionum ſignato F.

Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs populo, & Communi ciuitatis Veronenſis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Exigit ſinceræ deuotionis affectus, quem ad nos, & Romanam geritis Eccleſiam, vt votis veſtris, illis præſertim, quæ eccleſiarum reparationem, & diuini cultus augmentum reſpiciunt, fauorabiliter annuamus. Cum itaque ſicut exhibita nobis pro parte veſtra petitio continebat, ab olim in loco de monte Grigiano nuncupato Veron. diœceſis, quædam eccleſia in honore, & ſub vocabulo S. Ioacobi, pro vt fundamenta demonſtrant, fundata, & conſtructa fuerit, ad quam, ex eo quod in ea oſſa beati Iacobi Maioris, vt dicitur, nouiter inuenta fuerint, & Altiſſimus interceſſionibus, & meritis ipſius beati Iacobi, vt pie creditur, multa miracula operatus eſt, & in dies operatur, magna ex deuotione confluit populi multitudo, voſque zelo deuotionis accenſi cupientes terrena in cæleſtia, & tranſitoria in æterna felici commercio commutare, de bonis a Deo vobis

vobis collatis pro animarum veſtrarum ſalute, vt diuinus cultus inibi augeatur, ipſam Eccleſiam honorifice reædificare, & ſufficienter dotare, ac rectores, & miniſtros inibi in diuinis perpetuo deſeruituros propoſueritis deputare, & pro parte veſtra vobis fuerit humiliter ſupplicatum, vt nobis præmiſſa faciędi, & iuſpatronatus ipſius eccleſiæ, ac præſentandi rectores, & adminiſtratores ad eam, concedere de benignitate Apoſtolica dignaremur: Nos veſtrum in hac parte laudabile propoſitum in Domino commendantes, ac volentes vos ſpecialis proſequi prærogatiua fauoribus huiuſmodi veſtris in hac parte ſupplicationibus inclinati vobis præmiſſa faciendi auctoritate Apoſtolica tenore præſentium licentiam elargimur: vobiſque poſtquam ipſa eccleſia per vos reædificata, & dotata fuerit iuſpatronatus ipſius, præſentandi rectores, & adminiſtratores ad eam hac primaria vice, & quoties ipſa eccleſia in poſterum ipſis carere contigerit, eadem auctoritate concedimus per præſentes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. *Datum Romæ apud S. Petrum nonis Aprilis Pontificatus noſtri anno octauo.*

Quod autem dicitur corpus S. Iacobi maioris translatum fuiſſe in Compoſtellam, & hic dicatur eſſe in monte Grigiano quomodo hoc potuit eſſe, vide infra poſt monumenta ſanctorum. Hactenus ille, qui in citato loco hæc addidit. *Quoniam vero in quibuſdam ex monumentis prædictis aſſeritur, corpus S. Gaudentij Epiſcopi Veron. eſſe quidem in eccleſia S. Stephani ſed in altare S. Mariæ a dextris altaris maioris, in alijs vero eſſe in altari S. Andreæ dictæ eccleſiæ. Item in quibuſdam aſſeritur corpus S. Frobi Epiſcopi Veron. requieſcere in eccleſia S. Stephani, in alijs vero in eccleſia S. Proculi. Item corpus S. Valentis Epiſcopi Veron. in quibuſdam aſſeritur requieſcere in eccleſia S. Petri in Caſtro, in alijs vero in eccleſia S. Proculi. Sciendum quod per piam extentionem dici ſolet, alicubi alicuius ſancti corpus haberi, quia ei bona pars ibi habetur. Vnde nec reprehendendum, nec redaguendum eſt, quod in monumentis prædictis dictum ſit etiam corpus S. Iacobi maioris Apoſtoli in monte Grigiano requieſcere, cum in Compoſtellam translatum dicatur: ſit etiam de alijs SS. corporibus, qui leguntur etiam alibi requieſcere; de qua re legendus Molanus in præfatione Martyrology in Vſuardum cap* 23. Quomodo vero ſacrata oſſa, & quo tempore fuerint in hāc montis Grigiani eccleſiā transla-

A ta, neque Bagata, neque alij Veronenſium rerum ſcriptores commemorant, ſed pia tantum traditione, & ſupra relata ſacrorum oſſium inuentione, pia eorum conſolidatur credulitas. Cæterum Iacobus Epiſcopus fiduciario iure attribuit medietatem villæ, cognomento Bartholomææ menſæ Epiſcopalis Nicolao de Tertijs Parmenſi egregio militi, quod ipſum poſtea Bonifacius 9. Pontifex confirmauit anno pontificatus ſui ſeptimo. Cæterum Iacobus cum ſumma ſui nominis laude Veronenſem Eccleſiam adminiſtraret, Io: Galeatius Dux Mediolani, & Veronæ Princeps 3. Non. ſeptemb. 1402. Mediolani obijt, & Carthuſiæ in agro Ticinenſi ſepul-
B tus marmoreo tumulo, cui ſucceſſit Philippus Maria Vicecomes filius, ſecundus Mediolani Dux, & Veronæ Princeps, imperauit Veronæ an. 2. poſt patris obitum. Anno 1404. vt ſcribit Panuinus in Chronic. 2. id. Aprilis, Guillelmus Canis ſecundus filius Scaliger, Mediolani Ducis præſidijs Veronam occupauit Pandulpho Malareſta, Venetis, & Franciſco Carrarienſi ſuadentibus, & auxiliantibus. Qui vrbem eo die ingreſſus cum filijs Brunoro, & Antonio per portam Campi Martij, quæ Aurelia vocabatur, Veronæ Princeps 5. idus creatus eſt in foro ab omni populo, imperauitque dies tantum quindecim. Nam Franciſcus Carrarienſis vrbem
C paulo poſt cum exercitu ingreſſus per portā S. Antonij, Guillelmū ipſum veneno extinxit 11. Kal. Maij, filioſque eius Brunorum, & Antonium captos in oppido Montis ſcilicis carcere incluſit, vrbiſque imperio anno vno, menſibus duobus, & diebus quatuor potitus eſt. Bello vero ſtatim inter Venetos, & Franciſcum Carrarienſem tyrannum exorto, Marchione Gonozaga Veneti exercitus Imperatore, Franciſcus ipſe prælio victus, & captus eſt, Venetiaſque cum filijs in carcerem ductus, vbi paulo poſt obijt. Quo capto Veronam vrbem cum exercitu petijt, quam Senatus Veneti nomine, acceptis æquis conditionibus, ingreſſus, eam die S. Io: Baptiſtæ 8. Kal. Iulij 1405. obtinuit, Tunc more Venetorum rectores primi vrbi im-
D poſiti. Petrus Piſani Prætor, Petrus Aumindus Præfectus, Michaele Steno Venetæ Reipublicæ Principe. Veronenſes in Venetorum poteſtatem cum ſe dediſſent æquo fœdere ſuſcepti, cōditiones accepere æquiſſimas, quibus omnia eorum vetera decreta, ordines, ſtatuta confirmata ſunt, atque in hodiernum diem magna cum rerum ſuarum amplificatione ſub tantæ Reipublicæ vmbra quieſcunt. Accepta Verona a Senatu Veneto, Iacobus Epiſcopus in ſuſpicionem venit, ne quid contra Rempublicam molietur, annoque ſui præſulatus decimo octauo, in gratiam eiuſdem

dem Senatus ad Lunenſem Eccleſiam in Liguria ab Innocentio VII. Pontifice translatus eſt die 2. ſeptembris an. 1406. deceſſitque a Verona vna, cum Frate Benuenuto Bononienſis Ord. Eremitarum S. Aug. Epiſcopo Maſſinenſi ſuffraganeo: aſſecutus eſt deinde anno 1415 Archiepiſcopatum Neapolitanum: de quo in noſtro 6. Tomo plura. Sed hic haud ſilendum puto eiuſdem Iacobi nobile facinus, ac pietatis documentum, poſterìſque Præſulibus exemplar futurum. Erat Iacobus tunc Lunenſis Epiſcopus, cum Ottobonus de Tertijs Parmæ, ac Regij Dominus in Caſtro Rubiaræ pacificis in dolo verbis ab inimicis ſuis circumuentus inhumaniter occiſus eſt anno 1409. cuius caput a corpore abſciſum ad Iacobum, velut pretioſa margarita delatum eſt (fuerat enim Ottobonus Iacobi infenſiſſimus inimicus) quo viſo nobilis Præſul, miſericordia motus, & incredibili dolore tentus, Cæſarem æmulatus, ingemuit, ſummoque honore ſepeliri mandauit. Factum æterna memorià digniſſimum recitat Bartholomæus de [illegible]neto in ſuo Diario, in hæc verba: *Anno 1409 die lunæ 27. Maij. Hac die D. Ottobonus de Tertijs Dominus Parmæ, & Regij, &c. ex inſidijs, conſpirationibus certorum inimicorum ſuorum in Caſtro Ruberiæ trucidatus fuit, vt fama, & relatio quam plurimorum die ſequenti innotuit. Leoninus Marchio Eſtenſis Ferrariæ, qui cum D. Ottobono de Tertijs Parmæ, & Regij bellum, & guerram geſſit, pacem cum ipſo contraxit, quæ die lunæ 27. currentis publice proclamari debebat. Vocatus ergo ad conuiuium D. Otto ad Caſtrum Ruberiæ hora 17. vel 18. diei lunæ prædictæ illuc appulit inermis cum circa 80. ſocijs, inter quos Guido Torellus de Mantua armiger audax, ipſi D. Ottoni per[illegible]. Cum igitur ſbarras, ſiue via[illegible] ar[illegible] pine dictum Caſtrum in[illegible] circumuentus inſidijs quorumdam [illegible] præfati Marchionis, & maxime a quodam Sfortia Capitaneo armigerarum gentium ipſius Marchionis, ab eodem primo enſe capite vulneratus fuit, deinde pectore transfoſſus eſt. Poſtmodum quidam Burgeſius familiaris præfati Marchionis eundem enſe fodiſſet, demum & tertio ab alio inimico ſuo, qui vt creditur fuit D. Vgo de Gonzaga [illegible] enſe etiam transfoſſus fuit, corpus itaque ſuum relicto ſpiritu equo ruit, cuius in pluribus, & diuerſionibus laniatus, vnus quiſque inimicorum eius, quas potuit laſtus arripiebat. Sed de vno relatu, & memoria digno hic contentus ero. Nam caput eius, vna tantum auricula abſciſſa, quæ tranſmiſſa fuit Cabrino de Fendulis Domino Cremonæ, tranſmiſſum fuit Reuerendo Domino D. Iacobo de Rubeis de Parma olim Epiſcopo Veronenſi, tanquam ab ipſo Ottone atrociſſimis iniurijs laceſſito. Qui Dominus Iacobus ipſo capite viſo, pietate motus caſu fortaſſe conſiderans tam atrociſſimi viri, lachrimari cæpit. Ordinatis exſequijs dictum caput fecit honorifice ſepeliri, & ipſemet eſt ſecutus ad funus, caput tam dictum, & cum 18. equis coopertis funeralibus indumentis exequias honorauit. Factum laudabile multa benignitate reſperſum & poſteris ſubinde & validum documentum.* Hactenus ille.

Quam vero longe a veritate de obitu Iacobi Epiſcopi ſcripſerit Panuinius lib. 7. Antiquit. Veronenſium, dum aſſerit illum exceſſiſſe anno 1405 ex ijs, quæ ſupra ex Vaticanis, alijſque monumentis, retulimus, perſpicuum eſt, ſed & literæ Michaelis Steni Ducis Venetiarum ad Antonium Luſchum nobilem Vicentinum, ſuum apud Innocentium VII. Pontificem Oratorem, anno 1406. die 19. menſis Iunij ſcriptæ id ipſum oſtendunt, cum in ijs Luſcho mandetur, vt totius viribus apud Pontificem operam daret, vt Iacobus ab Epiſcopatu Veronenſi abdicaretur, & Angelus Barbadico patritius Venetus, Epiſcopus Chiſmenſis eidem Veronen. præficeretur Eccleſiæ, quod a Pontifice factum deinde fuit die ſecunda Septembris eiuſdem anni, cum Iacobum ad Eccleſiam Lunenſem tranſtuliſſet, vt indicat lib. Prouiſionum Prælatorum. Porro literæ Ducis Steni his verbis exſcriptæ repertæ ſunt in tabulario Veronenſi.

Nos Michael Steno Dei gratia Dux Venetiarum, &c.

Committimus tibi circumſpecto, & ſapienti viro Antonio de Luſchis dilecto Ciui, & fideli noſtro, quod pro exequendo infraſcripta mandata noſtra, debeas ire noſter Ambaſciator, & te conferre ad præſentiam ſummi Pontificis: Cui facta humili reuerentia, & deuota racommandatione, (& præſentatis noſtris litteris credentialibus in tui perſonam tibi aſſignatis) debeas reuerenter exponere parte noſtra. Quod ego meaque Communitas ſuæ Sanctitatis deuotiſſimi filij a decem menſibus citra, vel circa, [illegible]ribus litteris replicatis, & viuæ vocis oraculo præſertim noſtri Ambaſciatoris nuper a pedibus ſuæ Sanctitatis ad nos reuerſi, ſupplicauimus ſuæ clementiæ. Vt dignaretur D. Iacobum de Rubeis remouere ab Epiſcopatu Veronæ: Quia ipſum ſuſpectum habemus cauſis, & rationibus per nos ſcriptis, & ſepius allegatis per ſupraſcriptum noſtrum Oratorem ſuæ Sanctitatis. Et certe non poſſumus non mirari quod ſupplicationes noſtræ prædictæ toties replicatæ, & tantum iuſte in conſpectu ſuæ Beatitudinis gratiam exauditionis non dum inuenerint. Exauditur enim ſua clementia qualibet perſona minimi-

minima, non modo in rebus paruis, ſed etiã in magnis quotidie, nec credimus minus alijs mereri apud ſanctitatẽ ſuam. Ego, meaque Communitas antiqui boni, & deuoti filij, & zelatores honoris, & ſtatus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ſpecialiter ſ[illegible]æ Sanctitatis, quod certe menti noſtræ non modicam paſſionem adduxit, videndo, & audiendo, quod ſua ſumma ſapientia tantum differt exaudire preces noſtras in re tantum licita, & honeſta. Nam ſua Sanctitas plene cognoſcit, quod perſona fautrix inimicorum noſtrorum nobis non debet eſſe accepta, nec pati debemus, quod in aliqua ciuitate, vel loco noſtro habeant aliquem titulum, vel dignitatem præeminentiæ multis rationibus, & cauſis, præſertim in ciuitate Veronæ, nuper aquiſitæ, ad conſeruationem cuius debemus diligenter, & perſpicaciter intendere, & vigilare. Veſtra ſumma ſapientia optime conſiderare poteſt fore neceſſe per nos fieri debere, & propterea conſideratis prædictis. Et quia pro conſeruatione ſtatus noſtri in ciuitate Veronæ prædicta omnino opus eſt, quod Epiſcopatui prædicto præſit perſona ſapientiſſima, & nobis fidiſſima, vt eſt R. P. D. Angelus Barbadico Epiſcopus Chriſ[illegible]en. no[illegible]s ciuis noſter, Prælatus vtique ſcientificus, licentiatus in iure canonico, moribus honeſtus, conſpicuus, approbatæ conſcienſciæ, & ſanctæ vitæ, claritate decorus, iterato deliberauimus te ad pedes Apoſt. deſtinare humiliter ſupplicaturi, vt ſua clementia dignetur remouere di[illegible] D. Iacobum de Rubeis ab Epiſcopatu Veronæ prædicto, & de ipſo prouideat præfat[illegible] Angelo Barbadico Epiſcopo C[illegible], quia ciuitas prædi[illegible] & E[illegible] Veron[illegible] non bene ſtat ſine [illegible] mo[illegible]on[illegible] ſet ſtare peius, [illegible]um, quod diuinu[illegible] lemniterq[illegible] alia p[illegible]ca[illegible] d[illegible] non [illegible] gub[illegible]ntur cum illo ordine debito, q[illegible] ſi Paſtor ſuus intereſſet. Bona etiam, & redditus recipiunt detrimentum in damnum non parum Eccleſiæ prædictæ, non obſtant[illegible], quod poni fecerimus prædictis ordinem, & regulam nobis poſſibilem quæ vera noſtræ intentionis eſt, & ſic habeat pro certo ſua Beatitudo, quod [illegible]nquam permitteremus, quod dictus D. Iacobus de Rubeis haberet aliquam libertatem, vtilitatem, nec vſufructum de Epiſcopatu prædicto. Qui Epiſcopatus [illegible] quia [illegible] eget reformatione præſta, & non parua. Ac etiam quia ſummus foli[illegible] a fide ibus noſtris Veronenſibus, & a toto Clero dictæ ciuitatis, qui omnes clamant, remotionemq; dicti D. Iacobi ſummopere appetunt, et poſtulant dictum D. Angelum,

A eiuem noſtrum. Non [illegible]ſtamus effundere humillimas preces noſtras ſuæ clementiæ, quod dignetur de ſua [illegible] benignitate, & innata charitate pro bono animarum fidelium noſtrorum Veronenſium, & quiete animarum omnium noſtrorum ciuium Veronenſium, & reformatione dicti Epiſcopatus, & pro fortificatione ſtatus noſtri in ciuitate prædicta in noſtram ſingulariſſimam clementiam, & complacentiam mouere piiſſimi Patris, ſine pluri dilatione exaudire orationes, & ſupplicationes noſtras prædictas. Vnum tamen nolumus latere tuam Sanctitatem Apoſtolicam quod nuper ad aures, & notitiam noſtram eſt deductũ vtique dictus Dom. Iacobus de Rubeis,
B & frater tempore, quo quondam D. Franciſcus de Cararia viuebat in Dominio Paduæ, miſerunt ad iurandam fidelitatem Gubernatori Ian[illegible]æ vt patet in continentiam vnius b[illegible] cuius nuper peruenti ad manus noſtras, quod ſcribebat vnus Ambaſiator [illegible] quondam D. Franciſci de Cararia ei[illegible] D. Franciſco tunc D. Paduæ, poteſt itaque ſua Sanctitas Apoſtolica exiſtimare talem [illegible] qualitatem, & plene cognoſcere quod non eſt bonus, nec vt[illegible] o ſua Sanctitat, n[illegible] pro noſtro Dom[illegible], & vt ſua Beatitudo ſit certa de con[illegible] dicti breuis, debeas ei oſtendere breue prædictum, quod tibi ad cautelam fecimus aſſignari, & ſi dictus D. Pa-
C pa dixerit velle nobis complacere ſed velle prius inuenire prælat[illegible]am co[illegible]decentem dicto D. Iacobo de Rubeis. Reſpondere debeas quod multum miramur, quod ſua Sanctitas habeat chariorem honorem dicti D. Iacobi, quam noſtri domini, & in v[illegible]b[illegible], & ra[illegible]ibu[illegible] raſcripti[illegible], & conr[illegible] n[illegible]erarum ſuæ Sanctitati miſſarum, & [illegible]m[illegible] dicto noſtro Oratori [illegible] ad [illegible] aſſignari, & etiam a[illegible] [illegible]bus, quæ tuæ prudentiæ videbuntur, debeas procurari intentionem noſtram prædictam, ſicut de ſapientia tua plene confidimus. Et tam ſi obtinebis noſtram intentionem, quam non, debeas nos de omnibus informare, & expectare noſtrum
D mandatum. Inſuper debeas noſtri parte viſitare & deuote ſalutare R. D. Cardinales, & alios qui tibi videbuntur rogando eos, & inſtando, & procurando apud eos cum illis rationibus, & verbis pertinentibus, quæ tibi videbuntur, quod ſint propitij, & fauorabiles ad obtinendam noſtram intentionem. Et vt tibi denc fidem credulitatis fecimus [illegible] aſſignare multas litteras credentiales [illegible]nas prædictis poteris præſentare cum[illegible]et ſuam. Inſuper ſubito expoſitis præſato D. Papæ prædictis, volumus quod tu debeas dicere ſuæ Sanctitati, quod ſummus certiſsimi quod ſuæ Beatitudini placent perſonæ veridicæ, & quæ reportent, & informent tam

tam ſuam Sanctitatem, quam alios tecurrẽtes ad pedes ſuæ Bearirudinis, & præſertim Principes D. & Commune, ſiue eorum Oratores modo, & forma, quibus ſua Sancriras condigne prouideat ſupplicantibus, & ſupplicantes ſentiant, & cognoſcanr amœnitatem, & clemenriam ſuæ ſummæ ſapientiæ, & charitatis. Quæ certe fieri non poſſenr niſi data vera, & pura informatione, immo aliter faciendo ſine defectu parrium ſeqnentur, & ſequi poſſent de inconuenientijs non bonis, nec gratis. Cum ergo, vr plurimum importatio, & informatio ſimilinm terum cadar, & ſpectet ad ſecretarios ſuæ Apoſtolicæ Sãctiratis, & informati ſi erimns relatione primorum noſtrorum Ambaſciatorum, qui fuerunt ptimo ad pedes Apoſtolicos, & etiam Oratoris noſtri nuperrime renetſi Venetiarum a pedibus ſuæ Beatirudinis, quod ſua Sanctitas fuit informata per Petrum de Gualfiedrinis Secterarium ſuũ de multis non veris, & ſpecialiter qnod D. Franciſcus Pauono, qui erat Epiſcopus Chironẽſis nnnc translarus, & ptolarus ad Atchiepiſcnpatum Cretenſem. Erar enim attinens, & propinqnus dicti noſtri Ambaſciatoris, & quod ipſe noſter Orator procurabat, & affectabat translationem, & promotionem prædictam de conſcientia, & voluntate noſtra, & amore parentelæ iam dictæ. Quæ quidem quia vera nunquam fuerant, & quoniam nnnquam dicto noſtro Oratori aliquid iniunximus de dicto D. Franciſco Pauono, nec ipſe D. Franciſcus eſt attinens, nec propinquus dicti tunc noſtri Ambaſciatoris. Er ſi ipſe noſter Ambaſciator oretenus dixir Sanctitati ſuæ nobis fucre diſplicibilie & moleſtnm, non reſpectu promotionis dicti D. Fanciſci Pauoni ad Archiepiſcopatum Cretẽſem, qnod vere nobis placet, ſed reſpectu non veræ informarionis datæ per dictum Perrum de Gualſredinis Sanctitati ſuæ. Et vr in futurum præcludamus viam, & materiam dicto Petro de Gualfredinis poſſendi dare non bonam informationem Beatitudini ſuæ in factis noſtri dominij noſtrorumque ciuium, ſupplicamus humiliter ſuæ Beatitudini, vr digneturde cætero non dare fidem verbis dicti Petri de Gualfredinis in aliqua re, qnæ ſpectet, vel pertineat prælaturis, & beneficijs noſtrarum terrarum, vel quæ ſpectet, & pertinear, vel pertinere poſſit alicui factui vel rei noſtri dominij, quia propoſuimus non operari ipſum Petrum aliquo modo, vel forma cauſis ſupraſcriptis, & alijs, quæ neceſſe non eſt exprimere in aliqua facenda, vel negotio noſtri dominij, nec noſtrorum ciuium. Potes tecum ducere tres famulos, & quattuor equos, & expendere ſingulo die ducatos duos in omnibus expenſis quomodolibet occurentibus non intelligendo rabula nauiggiorum, aut agoria eqnorum, de prouiſione vero ruæ perſonæ in reuerſione tua pronidebitnr ſecundum merita bonorum operum tuorum.

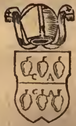
Datum in noſtro ducali, die decimo nono menſis Iunij Indictione XIIII. MCCCCVI.

95 ANGELVS itaque Barbadico illuſtri, ac nobili genere Venerijs natns, Epiſcopus Chiſmenſis, aſſumprns eſt ad gubernaculum Eccleſiæ Veronenſis die 2. ſeptembris 1406. Cuius ſolemnẽ ingreſſum in hanc vrbem deſcripſir Bartholomæns de Oliueto in diarijs in hæc verba. Anno 1407. *die Iouis ſexta Epiphania Reuerendus in Chriſto Pater D. Angelus Barbadico de Venetijs, Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Veronenſis creatus, aurea veſte velatus, niueo ſonipode conſedendo, purpureoque tegmine, quod a præſtantiſſimis huius vrbis iuuenibus ferebatnr coopertus, cultui religionis vacaturus, exoptatum ciuium oculis ſui conſpectum obtulit, in cuius honorem Clerus, & populus Veronenſis, vexillis artium erectis, & extra vrbem obuiam occurrerunt, ipſumque Paſtorem venientem Pontificali infula, & baculo decoratum, multiſque nobilibus Venetis comitatum, & non modicis noſtris præſtantioribus ciuibus circumdatum, mœnia huius ciuitatis inter effuſam ad officium ſpectaculum eius turbam intrantem cum iubilo mentis aſpexerunt, & ad aram ſacratiſſimi magni Templi Veronẽſis ipſius triumphalem reuerentiam et paternitatem venerati ducendo, vbi ſuam benedictionem, & indulgentia largitionem condonauit, illariter aſſociauerunt tamquam Angelum ſalutantem, ſibi diuina prouiſionis munere deſtinatum.*

Fuit Angelus vir omnino religioſus, iuſti, ac equi ſtudioſiſſimus, & eccleſiaſticæ diſciplinæ cultor eximius. Annis fere duobus Eccleſiam Veronenſem laudabiliter texit, & cum eſſet Gregorij XII. Pontificis ſororis filius ab ipſo vocatum eſt ad purpuram anno 1408. ad titulum SS. Petri, & Marcellini, Veronenſi Epiſcopatu ſe exoluit. Interfuit Conſtantienſi Concilio

cilio, vbi Martinus V. Columna Apoſtolicam euaſit ad Sedem, & cum in Italiam vna cum eodem Pontifice reuerteretur, Geneuæ grauiori morbo oppreſſus interijt anno 1418. Kal. Septembris, ſepultuſque eſt in Cathedrali. Quo Præſule, Veronæ Canonicis regularibus Congregar. Frigidianæ datum fuit ad habitandum cœnobium S. Leonardi olim Ord. S. Marci, Gregorio XII. concedente anno 1407. vt Gabriel Pennottus refert in Hiſt. Tripartita: & Lucidus de Comitibus Romanus Canonicus fuit Veronenſis Eccleſiæ, qui deinde ſub Ioanne 23. euaſit S. R. E. Cardinalis. In hoc etiam Veronenſium Canonicorum Capitulo adſcripti aliquando fuiſſe legimus Petrum Columnam, Anibaldum de Ceccano, Landulphum Maramaurum, Gabrielem Condulmerium, Ioannem Michaelem, Bernardinumque Maphæium Romanæ Eccleſiæ ampliſſimos Cardinales, de quibus alibi redibit ſermo.

96 GVIDO Memus Patritius Venetus, Polæ Epiſcopus, ab Alexandro V. Pontifice translatus fuit ad hanc Veronenſem Eccleſiam die 29. menſis Decembris 1409. præfuitque laudabiliter viginti nouem annos. Ornauit facellum S. Nicolai, Cathedraliq; dono dedit · ælati argenti nobiliora vaſa, facrarum veſtium indumenta, & viſendū inſtrumentum Pontificale magni pretij totum ex argento Veneto ſolido fabrefactum ad Epiſcoporum vſum fecit. Veronæ obijt anno 1438. die 19. Octobris, ſepultus in Cathedrali in facello à ſe condito. Ipſe vero vt Canonicorum Collegium ſuæ ordinariæ iuriſdictioni ſubiectum efficeret nullum non mouit lapidem, ſudauit, & alſit, ac in caſſum laborauit; nunquam mains ab Epiſcopis, aut magiſtratibus, vel apud ſummum Pontificem, vel Principem oppugnatum Capitulum Veronenſe, minuſue expugnatum extitit, quam ſub Guidone Epiſcopo, vt ex Apoſtolicis litteris, quas hic fideliter damus, e Canonicorum tabulario, in quibus iura, liberaque eorumdem Canonicorum iuriſdi-

A tio ab Epiſcopis immunis recenſetur. En literæ.

Ioannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Inter aſſiduas curas, quæ circa quotidianam emergentiam negotiorum inſtantiam noſtrum diſtrahunt animum, hac præcipue ſolicitamur, & angimur, vt Eccleſiæ præſertim Cathedrales, nec non monaſteria, & eccleſiaſtica loca vbilibet conſiſtentia, quorum nobis generalis cauſa dinimirus commiſſa eſt, ceſſantibus litium, & diſſidium anfractibus, necnon ab eis rancorum amaritudine relegato, pacis atque
B tranquilitatis, libertatibus, & iuribus confoueamus. Sane petitio dilectorum filiorum Coſmæ de Parma Archipresbyteri, & Canonicorum modernorum, ac Capituli Eccleſiæ Veronen. nobis nuper exhibita, continebat, quod licet tam ipſi Archipresbyter, & Canonici moderni, quam etiam prædeceſſores eorum Archipresbyteri, & Canonici Eccleſiæ præfatæ, qui fuerunt pro tempore, nec non Capitulum huiuſmodi vna cum ſancti Leonardi in Montedonico, ſancti Michaelis in Campanea, ſancti Pancratij, & ſancti Caſſiani de Paltena, ſancti Benedicti, & ſancti Auguſtini Ordinis, monaſteriorum monialium S. Georgij a domo Veronen. ſancti Ioannis ad fontes Veron.
C ſancti Pauli veteli iuxta Ripam, ſancti Pauli de Campo Martio, ſancti Io. in valle, ſancti Ioannis de Quinzano cum capella, ſancti Alexandri iuxta Quinzanum, ſancti Clementis, ſancti Blaſij, ſancti Ceciliæ, ſancti Mariæ Conſolatricis, ſancti Firmi in Curralta, ſanctæ Mariæ Derſanico veteri, Omnium ſanctorum de Marzana, ſanctæ Mariæ de Zuiano, ſancti Petri de Capano, ſancti Pauli de Prunis, Omnium ſanctorum de Nouarijs, & ſancti Georgij in Salis, ſancti Michaelis de Calmaſino, ſancti Auguſtini de Montedraconis, ſancti Proſdocimi, ſancti Ambroſij de Caſaleto Luſiæ, & ſanctæ Mariæ de Villa, necnon quibuſdam alijs eccleſijs, atque capellis, & beneficijs eccle-
D ſiaſticis Veronen. Brixien. Adrien. & Paduan. diœceſ. ad ipſos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum pertinen. nec non huiuſmodi monaſteriorum eccleſiarum, capellarum, & beneficiorum perſonis videl. Prælatis, Presbyteris, Archipresbyteris, Prioribus, clericis, conuerſis, ſororibus, aut monialibus, & manſionarijs, eiuſdem Eccleſiæ Veronen. exiſten. pro tempore, ac bonis iuribus, & iuriſdictionibus, quibuſcunque acquiſitis, & acquiren. in prædictis monaſterijs, eccleſijs, capellis, & beneficijs, atque eorum, vel alio quouis modo, etiam cōſuetudinibus, iuriſdictionibus, ac iuribus tam ſpiritualibus, quam temporalibus, etiam ab antiquiſſimis temporibus

poribus fuerint, & ſint prorſus exempti ab omni iuriſdictione ordinaria Epiſcopi Veronæ exiſten. pro tempore, tum ad ea quæ ſiue de iure communi, ſiue de conſuetudine ſpectare poſſent ad prædictum Epiſcopum ratione que dignitatis Epiſcopalis, quam etiam ratione legis ſuæ iuriſdictionis, ſiue legis diœceſanæ, quam alias quouis modo cum priuilegijs, exemptionibus ipſorum, atque huiuſmodi Capituli, necnon ſubiectorum, & ſubditorum eorumdem, ipſis Archipresbytero, Canonicis tam modernis, quam illis, qui eos præceſſerunt, ijſque ſuccederent in eadem eccleſia Veronen. pro tempore, ac Capitulo huiuſmodi per nonnullos Epiſcopos Veronen. qui fuerunt pro tempore, quam etiam a tanto tempore cuius contrarij memoria non exiſtit ſuper præmiſſis per ipſos Archipresbyterum, Canonicos modernos, ac eorum prædeceſſores, ac Capitulum hactenus habitis, & obtentis, & alijs quibuſcumque modis rationabilibus conceſſis, necnon etiam vigore amicabilis compoſitionis, ſeu concordiæ controuerſiæ, ſeu litis ductu inter bonæ memoriæ Petrum Epiſcopum Veronæ ex vna, necnon Archipresbyterum, & Canonicos eccleſiæ Veronen. præfatæ, qui tunc erant, & huiuſmodi Capitulum pro eo quod præfatus Petrus Epiſcopus ipſos Archipresbyterum, & Canonicos, qui tunc erant, & Capitulum, qui ſuper exemptionibus, libertatibus, præſcriptionibus, iuribus, & alijs præmiſſis, quomodolibet moleſtare auctoritate ordinaria nitebatur ex altera ſuſcitatæ, & quæ quidem compoſitio mediantibus quampluribus nobilibus, etiam alijs magnæ auctoritatis viris, tunc expreſſis poſtea interuenit, & quæ fuit ex vtraque parte ſponte recepta, non ſucceſſiue per bonæ rec. Marquardum Patriarcham Aquileien. auctoritate metropolitica, ... diœceſis Veronen. de prouincia Aquileien. exiſtente ex certa ſcientia confirmata ... etiam ad Patriarcham Aquileien. ... ipſos Archipresbyterum, & Canonicos, qui fuerunt, & ſunt pro tempore, atque Capitulum ad eoſdem Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum vlterius in monaſteria, eccleſias, capellas, beneficiatos presbyteros, clericos, conuerſos, moniales, necnon alios, eiſdem Archipresbytero, Canonicis & Capitulo ſubditos, & ſubiectos huiuſmodi iuriſdictio ordinaria etiam ex antiquiſſima, legitima præſcriptione ſuæ

. . . .

. . . . . .

monaſteria, eccleſias, capellas beneficia Prælatos, Archipresbyteros, clericos, conuerſos, ſorores, ſiue moniales, & manſionarios huiuſmodi etiam exiſten. pro tempore. . . . .

A . . . .

cum autem, ſicut eadem petitio ſubiungebat etiam inter venerabilem fratrem noſtrum Guidonem Epiſcopum Veronen. ex vna parte, necnon Archipresbyterum, & Canonicos modernos, ac Capitulum præfatos, pro eo quod dictus Guido Epiſcopus eiſdem Archipresbytero, & Canonicis modernis, atque Capitulo ſuper eiſdem priuilegijs, exemptionibus, libertatibus, conſuetudinibus, præſcriptionibus, iuriſdictione, atque iuribus, & alijs præmiſſis multifarie venire, illaque pro viribus infringere contendit, nonnullæ lites, aut controuerſiæ ex altera fuerint ſuſcitatæ, &

B ad huic in Romana curia, ... extra illam pendeant indeciſæ, ipſeque Guido Epiſcopus a nobis quoddam priuilegium contra Archipresbyterum, & Canonicos modernos, & Capitulum huiuſmodi reportaſſe dicatur, per quod nedum huiuſmodi priuilegijs exemptionibus, libertatibus, conſuetudinibus, præſcriptionibus, iuriſdictioni, & iuribus eorumdem Archipresbytero, & Canonicis modernis, & Capitulo enormiter derogatum fuerit, ſed etiam præfatus Guido . . . . . . ſucceſſores Epiſcopi Veronen. qui erunt pro tempore in ipſos Archipresbyterum, & Canonicos modernos eorumque ſucceſſores qui erunt pro tempore, atque Capitulum deinceps poſſint omnimodam iuriſdictionem ordinariam quodlibet exercere, etiam in grauem læſionem & non modicum detrimentum atque damnum Archipresbyteri, & Canonicorum modernorum ſuorum ſucceſſorum, & Capituli præfatorum, & per quæ etiam Patriarchali ſedi Aquileien. quæ actu vacat per maxime fuerit derogatum, pro parte dictorum Archipresbyterum, & Canonicorum modernorum, ac Capituli fuit nobis humiliter ſupplicatum, vt in præmiſſis eorum ſtatui opportune prouidere benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos itaque omnium præmiſſorum ſtatus habentes præſentibus pro expreſſis, huiuſmodi

D priuilegium ſeu indultum per nos eidem Guidoni Epiſcopo, vt præmittitur, conceſſum ... etiam ſi de illo eiuſque toto tenore decreto ad verbum hab... , ... deberet in præſentibus mentio ſpecialis, & etiam alia onera, & ſine illa per eumdem Guidonem Epiſcopum contra huiuſmodi exemptiones, libertates, priuilegia, necnon inſtrumenta, conſuetudines, præſcriptiones, iuriſdictionem, & iura eidem Patriarchæ exiſtenti pro tempore, atque Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo quomodolibet competentia, hactenus ſua ordinaria, ſeu prætextu dicti indulti, per eum a nobis forſan obtenti contra Archipresbyterum, & Canonicos modernos, necnon Capitulum huiuſmodi quomodolibet attentata facta, & innouata auctoritate Apo-

Apoſtolica de Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, & ex certa ſcientia reuocamus, caſſamus, & irritamus, ac decernimus, & eſſe volumus nullius roboris, vel momenti, ipſoſque Archipresbyterum, Canonicos modernos, & Capitulum in integrum, nec non in illo ſtatu in quo erant ante attentata facta, & innouata, & ante conceſſionem indulti præfati ſimili poteſtate, & ſcientia reſtituimus plenarie per præſentes, & volumus quod Archipresbyter, & Canonici moderni, ac ſucceſſores, eorum nec non Capitulum præfatum huiuſmodi priuilegijs eis conceſſis, & exemptionibus, libertatibus, conſuetudinibus, præſcriptionibus, iuriſdictione, & iuribus, necnon alijs præmiſſis quibus ipſi, & eorum prædeceſſores, hactenus vſi ſunt, etiam perpetuis futuris temporibus, vti libere valeant & gaudere. Et inſuper vt ijdem Archipresbyter, & Canonici moderni, necnon eorum ſucceſſores, & Capitulum ab eis, remota omnis turbationis materia, poſſint quietius famulari, omnes, & ſingulas lites, ſeu quæſtiones inter Guidonem Epiſcopum ex vna parte, necnon Archipresbyterum, & Canonicos modernos, & Capitulum prædictos communiter, vel diuiſim in curia prædicta, vel extra eam quolibet actu indeciſe pendentes in quocumque ſtatu exiſtant ex ſimili ſcientia, & poteſtate, atque auctoritate prorſus extinguimus, ac extinctas eſſe decernimus, necnon huiuſmodi priuilegia, inſtrumenta, exemptiones, libertates, conſuetudines, perſcriptiones, iuriſdictionem ordinariam, iura, & alia præmiſſa in fauorem ipſorum Archipresbyteri, & Canonicorum exiſten. pro tempore ac Capituli in præmiſſis & circa ea Apoſtolica, metropolitana, & ordinaria ſeu quauis alia auctoritate quomodolibet conceſſa, & etiam quæcumque inde ſecuta, rata habentes, & grata, ea etiam ex ſimili poteſtate, ſcientia & auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Supplentes omnes defectus ſi qui forſan interuenerint in eiſdem. Tenor vero eiuſdem inſtrumenti ſequens, & eſt talis.

In Chriſti nomine.

Die Mercurij 19. Maij in Epiſcopali palatio Veronen. præſentibus Reu. in Chriſto Patre D. fratre Ioanne Ord. Carmelitarum Dei gratia Epiſcopo Conſtantienſi in ſpiritualibus Vicario infraſcripti D. Epiſcopi Veron. Venerab. viro D. Bartholomæo Archipresbytero eccleſiæ ſiue plebis S. Stephani de Verona, egregio milite D. Spineta Marchione filio q. egregij viri D. Galeotti Marchionis de Malaſpina ciue, & habitatore Veronæ in guaita ſancti Benedicti, nobilibus militibus D. Guglielmo filio q. nobilis militis D. Franciſci

A Benilacque de S. Maria ad ſtattam Veron. & D. Franciſco Leone fi. q. nobilis militis D. Guglielmi de Auio vallis legarinæ, Domino Aimone della Scala Priore, ſeu rectore ſancti Georgij in Bracida Veronen. ſapientibus viris Domino Barnata iudice de Mut a habitatore ciuitatis Veronæ in guaita ſancti Quirici, D. Leonardo iudice D. Ioanni de Quinto de pigna Veronæ, D. Bernardo iudice filio D. Bononi del Bene de S. Zeno, magiſtro Iacobo artis grammaticæ, & notario q. D. Albertini de Pigna Veronæ, & Paulo notario q. D. Gabrielis de Blaſio de mercato nouo Veronæ, qui ambo ſe debent ... infraſcriptæ translationi teſtibus rogatis, & alleg.

B Cum hoc eſſet quod lis, quæſtio, ſcandalum & controuerſia, ac malorum animorum voluntates, diſcordiæ, & impetus ortæ fuerint, & vigeant de præſenti, ac etiam maiores poſſent, & dubitarentur oriri in futurum inter Reu. P. & D. Petrum ... Scala Dei, & Apoſtolicæ ... gratia Epiſcopum Veronen. ſeu eius iuribus ... Epiſcopalibus, ... & quas ad eius dignitatem Epiſcopalem ſpectare, & pertinere aſſerit & prætendit ex vna parte, & D. Bartholomæum de Quintaſria Canonic. Archipresbyterum, Canonicorum maioris Eccleſiæ Veronen. necnon Canonic. & Capitulum dictæ maioris Eccleſiæ Veronen. & D. Bernardinum de Placentia

C Canonicum Veron. dictum Archipresbyterum ipſosq; Canonicos ... ſcriptos præſentes facientes pro ſe, & nomine, & iure aliorum Canonicorum etiam abſentium, & abſentium, & ſucceſſorum ſuorum, & eorum Capituli, ... Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli, presbyteros, capellanos, parochiales, & alios quouis modo eiſdem ſubditos, & ſubiectos ſiue eorum, & cuiuslibet eorum procuratores, & ... aut alias perſonas, pro eis, & eorum quolibet, & eorum omnia interuenientes coniunctim, vel diuiſim ex alia parte, tam in ciuitate Veronæ, & eius diœceſis, quam in curia Romana, & Patriarchali curia Aquileien. coram Sanctiſs.

D D.N. D. Summo Pontifice, eiuſque auditoribus, & iudicibus datis, vel dandis, & R. P. D. Domino Marquardo Patriarcha Aquileien. & eorum Vicarijs, delegatis commiſſarijs, ſeu eorum locumtenen. occaſione infraſcriptorum, & cuiuslibet eorum, necnon eiſdem connexorum, & ab ipſis dependentium coniunctim, vel diuiſim, dicebat namque D. Epiſcopus Veronen. ac etiam indiſtincte aſſerebat proponebat, & allegabat dictos DD. Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum, ac etiam eorum ſubditos, & ſubiectos infraſcriptos fore, & eſſe ipſius D. Epiſcopi, & fuiſſe ipſius, & prædeceſſorum Epiſcoporum Veronen. & iuriſdictione eorum, & Epiſco-

Epiſcopatus Veronen. ſubditos, & ſubiectos præcipue cum infraſcriptis eccleſijs, capellis, monaſterjs, & locis, ac etiam eorum beneficij [illegible] a [illegible] & [illegible] bus quibuſcunque, & [illegible] us, [illegible] acquiſitis, quam ac [illegible] ad [illegible] m, ac in eos, & eorum iura tam [illegible] bu [illegible], quam in temporalibus [illegible] & prædeceſſores ſuos iu [illegible] p [illegible] a t [illegible] ſu [illegible] a [illegible] e [illegible], quæ ſpectabant ad [illegible] iuriſdictionis Epiſcopalis [illegible] am etiam ad [illegible] m [illegible] iuriſdiction [illegible] dioeceſis, vel al [illegible] quouis modo obt [illegible] nuiſſe, & obti [illegible], vt ſit teſta [illegible] canone tamquam [illegible] ap [illegible] & [illegible] ciuitate, & diœceſi Veronen. [illegible] ngi [illegible] & iungatur iure communi [illegible] cos, vel vt membra [illegible] b [illegible] a [illegible] & ſubi [illegible] & e [illegible] prædictos DD. A [illegible], cuique Vicariorum, C [illegible], [illegible] Capitulum [illegible] ne [illegible] a- [illegible] a, [illegible] colibet prædictorum & d [illegible] atur [illegible] ponebat [illegible] a [illegible] e [illegible] tur & [illegible] nebatur e [illegible] em Dominos Archipresbyterum [illegible] n [illegible] & [illegible] & præd [illegible] eccleſias, capellas [illegible] n [illegible] eria, & loca, infraſcripta, presbyteros [illegible] q [illegible] ehanni [illegible] & p [illegible] ales, clericos, c [illegible] n [illegible], [illegible] or [illegible] & al [illegible] s ſ [illegible] b [illegible] itos eorum [illegible] & [illegible] i [illegible] a [illegible] pra- [illegible] os, q [illegible] & [illegible] eorum beneficij [illegible], iur [illegible] s, & iu [illegible] diſdictionib [illegible] q [illegible] mq [illegible] e ac [illegible], & acquirendi mo [illegible] rnorum d. eor [illegible] m [illegible] eccleſijs, capellis, & monaſte ijs, & locis, vel alio q [illegible] s [illegible] odo eoru [illegible] conſuetudines [illegible] d [illegible] ionem [illegible] perſona [illegible] m, & iura, tam in ſpi [illegible] a [illegible] s, quam in tempo alibus ſore, & e [illegible] & [illegible] exempto [illegible], & exempta ab omni [illegible] s D. Epiſcopi Veronen. & prædictorum ac ſucceſſorum ſuorum iuriſdictione tam quo ad [illegible] a quæ ſiue de iure communi [illegible] ſi [illegible] de conſuetudine ſpectare poſſet, ad præfatum D. Epiſc. [illegible] puri ratione ſiue dignitatis Epiſcopalis, [illegible] nam ratione lege [illegible] iur [illegible] ionis, ſiue [illegible] diœceſan. vel alio quo [illegible] modo, tam [illegible], exem [illegible] s [illegible], & di [illegible] ſui Capituli, & ſubiectorum, & ſubditorum eorum ſint, & prædeceſſoribus, ſiue per ipſum Epiſcopum Veronen. & prædeceſſores ſuos, quam etiam præſcri [illegible] nibus legitimis temporum, & tant [illegible] m, quod contrarium memoria hominum non exiſtit, ſuper prædictis habitis, & obtentis, & alijs quibuſcunque modis, rationab [illegible] libus conce [illegible] vſque huc, & quam [illegible] uribus a [illegible] ratio [illegible] ibus, & iuribus q [illegible] ibu [illegible] vteb [illegible] nrur partes prædi [illegible] pro confirmatione litigiorum, contumeliorum, & iu [illegible] gium præ [illegible] orum ipſis DD. Archipresbytero, & Canonicis, ac ſindicis, & procuratoribus hic, & alibi ſemper dicentibus, & allegantibus, ſeſe eorumque Capitulum, eorumque ſubditos, iuriſdictiones, perſonas bona, & iura, necnon etiam

A prædeceſſores eorum ſemper fuiſſe, & eſſe ac fore immediate ſubiectos, & ſubditos ſanctiſſime Sedis Aquileien. & RR. Patriarcharum Aquileien. quorum quidem iuriſdictionem, & honorem hactenus, & nunc dictæ Eccleſiæ Aquileien., & præfatis Dominis Patriarchis Aquileien. contra eos competentes, vt præmittitur totaliter obtinere, & integraliter intendur r pred. . . . . quod ſui prædeceſſores hactenus fecerunt, & obſeruarunt temporibus retroactis, & per tantum tempus, & tempora, quod in contrarium memoria hominum non exiſtit. Volentes itaque dictorum [illegible] & [illegible] ber [illegible] ſarum per ſe expen [illegible] [illegible] cordias, controuerſias, & quæſtiones [illegible] m præteritas, quam

B præſentes, & ſ [illegible] ras euitare, & a ſe penitus remouere, & ad concordiam, pacem, & [illegible] integr [illegible] r deuenire, me [illegible] s ver [illegible] q [illegible] od dicitur. Quod ſuadente [illegible] d a [illegible] interuenit, illud Spiritus Sancti gratia dictatur. Ad talem pacem, tranſactionem, concordiam perfectam, cum charitate, & amorem dictæ partis nullo [illegible] s, vi [illegible] a [illegible] errore ductæ, ſed ſponte, & ex certa ſcientia deuenerunt, vt infra per ordinem continetur.

Primo videl. ipſe D. Epiſcopus Veron. pro ſe & ſuis ſucceſſoribus iuxta, & ſecundum conuentionem, & pacta ibidem coram

C dictis teſtibus, & me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata omnia, & ſingula præcepta, mandata, edicta, & iniuncta, omneſque nominationes, citationes, ſententias, ſententiarumque excommunicationis, quam alterius cuiuſcumque generis prolationes, necnon quaſcunque priuationes, conditiones, abſolutiones, ac etiam omnia, & ſingula acta, geſta, facta, & actitata atque omnes, & ſinguſo p [illegible] llus, c [illegible] r, quam cummaliter ſacros, publicatos, et pronunciatos, prolata, d [illegible] arata, ſententia iniuſta, ee [illegible] qua facta, et geſta per ipſum D. Epiſcopum, ſeu anteceſſores ſuos, ſeu

D alium, vel alios eius, vel anteceſſorum ſuorum [illegible] a [illegible] ctoritate, vel mandato, aut per [illegible] ſeu anteceſſorum quemcumque Vicarium, ſeu officialem, ſeu ab ipſis Domino Epiſcopo, vel anteceſſoribus ſuis eius Vicario, ſeu anteceſſorum ſuorum, aut officiali præcipue a duobus annis vltra quaſ [illegible] cumque emanata, vel emanantia, iudicialiter, vel extra iudicialiter coniunctim, vel diuiſim vſque ad præſentem diem cum eis connexis, et dependentijs ab eiſdem, contradictionis, Dominos Archipresbyterum, vel Vicarium, ac præfatos Dominos Canonicos, et Capitulum, ac etiam contra quaſcunque perſonas ſeculares, vel religioſas, monaſteria, et eccleſias regentes, ſeu

 in ipſis

in ipſis officiantes, aut eis beneficiatas eorum, & cuiuslibet eorum quæuis bona, coniunctim, vel diuiſim v[illegible]ue eccleſiam ſancti Georgij a domo, eccleſiam S. Ioannis ad fontes Veronæ, eccleſiam S. Pauli vetuli iuxta ripam, eccleſiam [illegible] de Campo martio, eccleſiam ſiue p[illegible] ſan[illegible] Io: in valle, eccleſiam S. Io: de [illegible] cum Capella S. Alexandri iuxta [illegible] num, eccleſiã S. Clementis, eccleſiam [illegible] Blaſij, eccleſiam S. Cæciliæ, S. [illegible] conſolatricis, eccleſiam S. Firmi in Curta [illegible] ſiue in Capella, monaſterium ſancti Leonardi de Montedon[illegible]co, monaſterium ſancti Michaelis in Campanea, [illegible] ſancti Pancratij, monaſterium ſancti Caſſiani de paltena, eccleſiam S. Felicis in A[illegible] de paltena, eccleſiam S. Mariæ de [illegible] veteri, eccleſiam omnium [illegible] Marzana, eccleſiam S. Mariæ [illegible]iano, eccleſiam S. Petri de Campano, eccleſiam S. [illegible] li de prun[illegible], eccleſiam om[illegible] ſanctorum de Nouarijs, eccleſiam S. Georgij in ſa[illegible] eccleſiam S. Michaelis de [illegible], eccleſiam S. Fa[illegible] de Monte [illegible], eccleſiam S. [illegible] Veron[illegible] eccleſiam S. Ambroſij [illegible] Brixien. [illegible] S. Mariæ de Villa Paduan. [illegible] contra dic[illegible]rũ DD. Archipresbyteri, & Capituli conſtitutiones, conſuetudines, iuriſdictiones, honores, & iura tam in curia Romana, quam in ciuitate, vel diœceſi Aquileien. coram R. P. D. D. Marquardo Patriarcha Aquileien. aut eius Vic[illegible] Vicarijs, vel ipſius locut[illegible] [illegible] in ciuitate Veronæ, & alibi [illegible] ſiue abiuiſſet app[illegible] forent appellationes, [illegible] appellatum, pendentia, vel non [illegible] ibidem, & immediate [illegible] mo notario præſent[illegible] do- via, forma qu[illegible] [illegible] fuiſſe, & c[illegible] quam [illegible] tes, & p[illegible] tent[illegible] omnia, & ſingula præfata de facto proceſſerit, ipſa omnia, & ſingula præmiſſa ibidem expreſſum, ex certa ſcientia reuocauit, retractauit, anullauit, remouit, & irritauit, quibus omnibus mandatis, præceptis, citationibus, actis, & actitatis, proceſſibus, & ſententijs ſuperdictus prælatus D. Epiſcopus vice, & nomine ſui Epiſcopatus, & ſucceſſorum ſuorum ex nunc expreſſe renunciauit, promittens dicto D. Bernardo, Vic. & Canonicis ibi præſentibus pro ſe ipſis, & Capitulo ſuo, & ſucceſſoribus ſuis ſolemniter ſtipulante, & recipiente, & mihi notario infraſcripto tanquam publicæ perſonæ ſtipulanti, & recipienti nomine, & vice omnium, & ſingulorum quorum intereſt, vel quomodolibet intereſſe poterit in

A futurum vnum, vel duos plures ſuos ſindicos, vel ſindicum, procuratorem, vel procuratores con[illegible]ituere, & facere cum [illegible] [illegible] mandato compa- [illegible] D. Summo [illegible] & D. D. Patriarca [illegible] [illegible]

B [illegible] D. Epiſcopus pro [illegible] iuxta [illegible] ſecundum [illegible] [illegible]

C vel [illegible] qua[illegible] [illegible] reintegrauit, ita, & taliter quod ipſi Domini Archipresbyter, & Capitulum, nec non præfatæ eccleſiaſticæ perſonæ, & quæuis aliæ perſonæ eis ſubiectæ atque eorum, & eorum quæuis bona, iura, iuriſdictiones,

D & honores, ſint, & eſſe [illegible] in ipſo perfecto, & priſtino ſtatu in quo ipſi, ipſe, & ipſa, ac eorum prædicta res fuerunt, & ſteterunt ante moleſtias, & [illegible]ationes, atque etiam grauamina præfata eis per ipſum D. Epiſcopum, ſeu anteceſſores ſuos, [illegible] vel alios eius, vel anteceſſorum ſuorum ma[illegible]to, vel a[illegible]ritate factas, & facta, [illegible] & illata, & maxime ante duos annos proxime præteritos.

Tertio iuxta con[illegible]ues[illegible]nes, & pacta ibidem eorum dictis [illegible] & me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta,

ta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata præfatus D. Epiſcopus pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis præfatis DD. Bernardo Vic., & Canonicis ibidem præſentibus pro ſe ipſis, & prædicto D. Archipresbytero, & alijs Canonicis abſentibus, & ſucceſſoribus ſtipulantibus, & recipientibus, nec non me notario infraſcripto tanquam publicæ perſonæ ſtipulanti, & recipienti vice, & nomine omnium, & ſingulorum quorum intereſt vel in futurum intereſſe poterit de cetero publice, vel occulte per ſe, vel alium, ſeu alios eius noſtra auctoritate, vel mandato non inquietare, vel moleſtare aliqualiter impedire præfatos D. Archipresbyterum eiuſque Vicarium Canonicos, & Capitulum ecclesias, perſonas, & quaſuis alias eiſdem ſubditas, & ſubiectas occaſione præmiſſorum, vel alicuius eorum, aut ipſis connexorum, vel dependentium ab eiſdem tam peculiariter, quam anteceſſorie, & de præſenti, quam in futurum, aut occaſione alicuius conſuetudinis, vel legis diœc. ad ſuam dignitatem Epiſcopalem qualitercunque ſpectantium quo, & quominus præfati D. Acbipresbyter eiuſque Vic. Canonici, & Capitulum, ac etiam præfatæ Eccleſiæ perſonæ, & quæuis aliæ, vt præfertur, eiſdem ſubditæ, & ſubiectæ poſſint, & valeant de cetero et in perpetuum continue plena, & pacifica paſſione, vel quaſi dd. exemptionis, & libertatis ab omni iuriſdictione Epiſcopali D.D. Epiſcopi, & ſucceſſorum ſuorum perpetuo frui, & gaudere continuo.

Quarto præfatus D. Epiſcopus pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis iuxta, & ſecundum conuentiones, & pacta ibidem coram dd. teſtibus, & me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente, vallata fecit finem, abſolutionem, liberationem, quietationem, & pactum de vlterius non petendo dictis Dominis Vic. & Canonicis ibidem præſentibus pro ſe, & alijs Canonicis abſentibus antedictis ſtipulanti, & recipienti de omnibus, & ſingulis damnis, expenſis, & intereſſe litis, & extra inque, & in quas præſenti Domini Archipresbytero, eiuſque Vic. Canonici, & Capitulo, & antedictæ eccleſiæ perſonæ, & quæuis aliæ, vt præmittitur eiſdem ſubditæ, & ſubiectæ quoquomodo incurriſſent, & quę, & quas qualitercunque ſoluere, vel reficere tenerentur coniunctim, vel diuiſim dicto Epiſcopo, ſeu ipſius dignitati Epiſcopali, quæ, & quas ipſe D. Epiſcopus petere poſſit a præfatis D. Archipresbytero eiuſque Vic. Canonicis, & Capitulo, & eccleſiæ, perſonis, & quibus vis alijs, vt præfertur, ſubditis, & ſubiectis eorum antedictis nomine, & occaſione, vel cauſa dd. controuerſiarum, & quæſtionum, & cauſarum, & diſcordiarũ, aut aliquorum connexorum, vel dependentium ab eiſdem, vel ab, ſeu occaſione ipſorum ſubſecutorum.

Quinto præfatus D. Epiſcopus pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus iuxta, & ſecundum conuentiones, & pacta ibidem coram dd. teſtibus, & me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, & ſolemni ſtipulatione vallata promiſit dd. DD. Vic. & Canonicis ibidem præſentibus, & mihi notario infraſcripto tamquam publicę perſonæ nominibus antedictis ſtipulanti, & recipienti eoſdem Dominos Archipresbyterum Vic. & Canonicos præſentes quam futuros eorumque Capitulum præfatos, necnon ipſorum ſubditos, & ſubiecto bono zelo diligere, & gratioſe tractare ipſoſque ſuſtinere, manutenere, & deffendere in honoribus, & iuriſdictionibus eorum, & dicti Capituli exercendis, & ſi in quantum opus fuerit ſi ab eo peteretur, vel requireretur per aliquem eorum, vel per eorum ſindicum, vel procuratorem, aut nuntium ſpecialem, vel ſimplicem, teneatur, & debeat eis præſtare auxilium conſilium, & fauorem, ac Epiſcopale brachium ſuum pro ſuis, iuriſdictionibus tam inter ſe, quam contra eorum ſubditos, quam etiam contra quemcunque perſonam ſecularem, vel eccleſiaſticam cuiuſcunque conditionis exiſtat volentem agere contra eorum, vel aliquem eorum ſubditum coram dicto D. Archipresbytero vel eius Vic. tam in ciuilibus, quam in criminalibus litibus, placitis, & quęſtionibus per eos & contra eos tam in eorum Capitulo, quam alibi vbicunque, & quandocunque ſibi placeat realiter, & perſonaliter exercendis.

Sexto antedictus D. Epiſcopus per ſe, & ſuis ſucceſſoribus iuxta, & ſecundum partes conuenta, & ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata dd. DD. Vic. & Canonicis ibidem præſentibus, & mihi notario tanquam publicæ perſonæ nominibus antedictis ſtipulanti, & recipienti promiſit, confirmare, & de nouo reuocare ſicut ibidem confirmauit, & de nouo reuocauit præſentibus dd. teſtibus, & me notario infraſcripto priuilegium ſuum alias, & dudum per d. D. Epiſcopum præfatis DD. Archipresbytero Canonicis, & Capitulo eorum ſubditis, & ſubiectis ſuper præſentis exemptionibus, & libertatibus conſuetudinibus, et iuriſdictionibus eorum, et tam ipſorum quam, et etiam eccleſiaſticorũ locorum, et monaſteriorũ, ac ſubdictorum, et presbyterorum, cappellanorum, et parochialium prælatorum præditorum in dictis eorum eccleſijs monaſterijs, et locis, quam etiam in beneficijs quibuſcunque inſtitutis, et inſtituendis eis cõmendatis, et commendandis, ac oblatis, & of-

et offerendis in omnibus, et per omnia, vt in dicto priuilegio continetur non obſtante quod dictus D. Epiſcop. Veronæ alias tale priuilegiũ reuocauerit, et caſſauerit inquantum in eo fuit, et licet minus iuſte, ac etiam teneatur, et debeat in quantum iuſſum fuerit expedite dicto tali priuilegio, adhuc vltra eaque continentur in eodem pro declaratione, et ſaniori intellectu contentorum in eo, ac etiam pro maiori firmitate, et corroboratione prædictorum alias contentorum in eo.

Septimo, et vltimo præfatus D. Epiſcopus pro ſe, et ſuis ſucceſſoribus iuxta, et ſecundum conuentiones, et pacta coram dictis teſtibus, et me notario infraſcripto inter ipſas partes conuenta, et ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata laudauit, confirmauit, et approbauit, præſenti quæ dictis teſtibus, et me notario infraſcripto omnia, et ſingula acta, actitata geſta, et facta per dictũ DD. Archipresbyterum, et Canonicos, et Capitulum, et eorum prædeceſſores, nec non gerenda actitanda, et fienda in futurum per eos, et eorum ſucceſſores, ſiue eorum mandato et auctoritate tam ſpiritualitatem, quam temporalitatem, tam ciuiliter, quam criminaliter, tam extra ſe, quam intra ſe, et etiam contra præſtantes eccleſiaſticas perſonas, et quaſcunque alias eis ſubditas, et ſubditas, et ſubiectas, tanquam geſta facta, actitata, pronunciata, ordinata, declarata, et finita per iudicem ſeu iudices competentes. Quæ omnia, et ſingula fieri obſeruari, ſtipulari, et roborari debeant cum omnibus ſolemnibus promiſſionibus perſonarum additionibus, bonorum obligationibus, ac iuridicis, et alijs quibuſcunque clauſulis de iure opportunis ad perpetuam roborationem omnium prædictorum, et examinando præfatus D. Bernardus Vic. præfati D. Archipresbyteri, nec non dicto D. Canonici pro ſe ipſis, et dicto Capitulo, et ſucceſſoribus ſuis iuxta pacta, conuentiones ibidem coram dictis teſtibus, et me notario infraſcripto conuenta, et ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata, vt ſupra inter dictas partes verſa vice ſponte, et ex certa ſcientia præmiſerat præfatus D. Epiſcopus pro ſe, et ſucceſſoribus ſuis ſtipulantis, renunciare, & ex nunc præſentibus dictis teſtibus, & me notario infraſcripto renunciarunt, ceſſerunt omni, & ſingulis apppellationibus, eorum, & per ipſos ſeu pro parte, & nomine ipſorum per ſindicos, aut procuratores eorum factis, productis, & interpoſitis contra ipſum D. Epiſcopum, vel anteceſſores, ſeu eius Vic. vel Vicarios, ſeu anteceſſores ſuos, aut alium, vel alios facientes, ſeu procedentes nomine, & vice ipſius D. Epiſcopi, & coram ipſo D. Epiſcopo, & eius Vic. de, & ſuper quibuſcunq;

A præceptis, mandatis ſententiarum proclamationibus, & grauaminibus quibuſcunq; a præfato D. Epiſcopo, & eius Vicarijs emanantibus, qualitercunque procedentibus contra dictos Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum, & præfatas eccleſiaſticas perſonas, & quaslibet eis eiſdem ſubditas, & ſubiectas coniunctim, vel diuiſim, & quibuſcunque cauſarum tam præſentialium, quam apparentium inſtantijs pro parte dictorũ Archipresbyterorum, Canonici, & Capituli tam coram præfato R P. & DD. Patriarcha Aquileien. eiuſque Vicarijs, quam alibi vbicunque motis, & mouendis, inſtitutis, & inſtituendis occaſione omnium, & ſingulorũ tantũ.

B Quas quidem renunciationem, & ceſſationem præfati D. Vic. & Canonici pro ſe, & præfatis Dominis Archipresbytero, & Capitulo promiſerunt dicto D. Epiſc. pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus ſtipulanti, iterato facere per eorum legitimum ſindicum, & procuratorem coram præfato DD. Marquardo Patriarcha Aquileien. ſeu eius Vic. in ipſius Aquileien. curia, & alibi, vbicunque eſſe reperiretur dictus D. Patriarcha, et eius Vic præſe. te ſindico, ſui procuratore dicti D. Epiſcopi Veronen. cum remiſſione, & quietatione omnium damnorum, intereſſe, & expenſarum in quibus incurriſſet, vel ad quæ teneretur dictus D. Epiſcopus occaſione præfata, ſeu ex

C cauſis præmiſſis, ſumptibus, et expenſis dictorũ DD. Archipresbyteri, Canonicorum et Capituli. Secundo iuxta pacta, et conuentiones ibidem coram dictis teſtibus, et me notario inſtaſcripto conuenta, et ſolemni ſtipulatione hinc inde interueniente vallata, ſponte, et ex certa ſcientia fecerunt prædicti D. Epiſcopo pro ſe, et ſucceſſoribus ſuis, et ſuo Epiſcopatu, recipienti, finem, remiſſionem. quietationem, liberationem, et pactum de vlterius non petendo omnibus modo, iure, et forma, quibus potuerunt de omnibus, et ſingulis expenſis, damnis, et intereſſe inquas, ſeu in quæ incurriſſet, ſeu ad quas, vel ad quæ dictus D Epiſcopus teneretur, aut quas,

D ſeu quæ præfati Domini Archipresbyter, Canonici, et Capitulum petere poſſent a præfato D. Epiſcopo, et eius ſucceſſoribus tam occaſionibus prædictis, quam etiam occaſione cuiuſcunque contumaciæ, ſeu ſententiarum, interdicti, ſuſpenſionis, excommunicationis quas incurriſſet, et præfatus Epiſcopus, ſiue in dicta curias Patriarchali Aquileien. ſiue in ciuitate Veronæ, vel alibi vbicunque propter quaſcunqua litteras, proceſſus, vel mandati dicti D. Patriarchæ Aquileien. ſeu eius Vicariorum a quibus interdicti, ſuſpenſionis, et excõmunicationis ſententijs præfatus D. Epiſcopus, vt aſſerit, et eſt ſub certa conditione, auctoritate Apoſtolica ab-

abſolutus.Quas quidem expenſas,nec non
damna, et intereſſe prædicta , prædicti
D. Vic. et Canonici facientes pro ſe, et
oominibus quibus ſupra dieto D. Epiſcopo
pro ſe,et ſuis ſucceſſoribus recipienti ex-
preſſe renunciarunt, et eundem a dictis
damnis interreſſe, et expenſis quietarunt,
et totaliter liberarunt. Tertio promiſe-
runt dicti DD. Bernardus Vic. et Cano-
nici præſentes pro ſe, nominibus quibus
ſupra dicto D. Epiſcopo pro ſe, et ſuc-
ceſſoribus ſuis ſtipulanti, et recipienti ei-
dem D. Epiſcopo , et ſuis ſucceſſoribus
ſtipnlanti ,et recipienti eidem D. Epiſco-
po, et ſuis ſucceſſoribus tanquam DD.RR.
indignitate Epiſcopali conſtitutis exhibere
hooorem , et reuerentiam, ſaluis ſemper
expreſſe reſeruatis eiſdem Dominis Archi-
presbytero, Canooicis, et Capitulo omni-
bus eorum libertatibus,exemptionibus,iu-
riſdictionibus,conſuetudinibua, et honori-
bus quibuſcnnque ad præſens, et infutu-
rum in omnibus ,et per omnia, vt ſupra-
dictum eſt, et pro vdicto priuilegio alias
per ipſum D. Epiſcopum Veronen. eiſdem
Archipresbytero, Canonicis , et Capitulo
conceſſo ,et de præſenticonfirmando, &
renonando io omnibus , & per omnia,
pro vt in eo continetur , & ſcriptum eſt,
quibus ſeu præditorum, vel prædictarum
alicuius exhibitionem reuerentiæ , vel ho-
noris dicto D. Epiſcopo vel ſucceſſoribus
ſnia præmittitur nunc, ſeu quibuſuis ſuctu-
ris temporibus facienda prædicti Domini
Archipresbyter , & Canonici , & Capi-
tulum pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis non
intendunt in aliquouiſmodo derogare,ſed
preleotia , & quodlibet prædictorum vo-
lunt nunc, & io ſucturum in ſua firmitate
perpetuo permanere , quibus proteſta-
tionibus , & reſeruarionibus idem Dom.
Epiſcopus ſui , & ſuornm ſucceſſorum
nominibus expreſſe conſenſit de quo pri-
uilegio conſtat publico inſtrumento ſcri-
pto per Paulum notarium inſraſcriptum
in ſupradicto milleſimo, & indictione in-
fraſcriptis , & ſubſcripto per me Vberti-
num q. magiſtri Danieli Phiſici de ſancto
Firmo publicum Imperiali auct. ootarium
& per Iacobinum q. D. Albertini de Ro-
batijs de Pigna publicum Imperiali auct.
ootarium ; volentes itaque dictis pactis
parere omnibus , & ſingulis ſupradictis ,
prout inter ſe conuenerunt præfatam
tranſactionem, promiſſionem, conuentio-
nem, & pacta, ac etiam omnia, & ſingula
ſupradita , in hoc præſenti contractu de
verbo ad verbum poſita, contenta , de-
ſcripta, & conuenta prædictas partes inter
ſe, & mutua vice a principo vſque ad fi-
nem inter ſe ad inuicem, & viciſſimi facta,
conuenta, & ſtipulata, & promiſſa ſolemni-
bus ſtipulationibus hinc inde ioteruenien-
tibus adimpleuerunt, ſolcmnitem, & pro-

A miſerunt inuiolabiliter attendere , & ob-
ſeruare in omnibus , & per omnia præfata
ſecundum in hoc præſenti contractu , &
inſtrumento continetur, & deſcriptum eſt ,
& inullo vſque contra facere, vel venire de
iure, vel de facto modo aliquo, cauſa, forma
vel ingenio per ſe, vel interpoſitam perſonã
a ſe in pœna , & ſub pœna refectionis dam-
norum omnium, intereſſe, & expenſarum
litis, & extra in omnibus, et ſingulis ſupra-
dictis, et io qualibet parte ipſorum non
attenta, et non obſeruatis , quæ pœna
totens commirtatur , et exigi poſſit ,
cum effectu quotiens fuerit contrafactum,
et non obſeruatum , ratis ſemper manen-
tibus omnibus , et ſingulis ſupradictis, et
B inſraſcripto, et dicto etiã priuilegio, et con-
tentis in eo , et in eis , et in ſuis prætenſis
roboris firmitate , ſub eadem pœna com-
miſſione , promiſſione , ſtipulatione , et
exactione in prædictis, et circa prædicta ,
ex certa ſcientia, nullo iuris, vel facti er-
rore ducere per ſe , ce nominibus quibus
ſupra renunciantes dictæ partes exce-
ptioni doli, mali , io factum actioni , con-
dictioni, indebiti ſine cauſa , vel ex iniuſta
cauſa , et oon vera cauſa, vel quod vi
metus veſata , et non factæ , et noo cele-
bratæ die talis tranſactioois , et omnium ,
et ſingulorum in ea contentorum ſimula-
tionique præſentis contractus , et qualiter
omnibus alijs , ac ſingulis ſuis iuribus be-
C neficij, et exemptionibus tam ciuilibus,
quam Canonicis , et tam Synodalibus
quam Patriarchalibus, et omnibus, et alijs
generis cuiuſcunque, tam iuris, quam fa-
cti generis, cuiuſcunque loquentibus in
contrarium , quæ omnia dictæ partes ex
titulo præſentis tranſactionis ſibi ad inui-
cem remiſerunt, et pro præſentis omni-
bus, et ſingulis antecedendis, et plenius
obſeruandis, dictæ partes ſibi ad inuicem ,
et viciſſim, et mutua vice, omnia eorum
bona mobilia , et immobilia, præſentia , &
futura, & ſuppellectilia, rurſus dictus D. Epi-
ſcopus ſua Epiſcopatus Veronen. bona ,
& dicti Vic. & Canonici inſraſcripti ſua ,
& beneficiorum ſuorum , & communitatis
D dictæ Canonicæ bona, & ea quæ de gene-
rali obligatione per legem tacite ſunt ex-
cepta pignori obligauerunt . Quæ bona
conſtituerunt rurſus vna pars pro altera
tenere , et poſſidere, vel quaſi vſque ad in-
tegram ſatisfactionem , et obſeruationem
prædictorum . Iurauitquodque dictus D.
Epiſcopus ſponte ex certa ſcientia , nullo
per aliquem ſibi delato ſacramento, ſed
permemet ipſo aſſumpto ad ſancta Dei
Euangelia poſita manus ſua ad pectus
ſuum, et tactis etiam ſcipturis manibus
videl. vno priuilegio abſolutionis ipſius
D. Epiſcopi ab excommunicatione quod
tenebat in manibus ſibi tranſmiſſo a D.
Summo Pontifice , vel eius commiſſario
præ-

A præſata omnia, et ſingula ſupradicta, et infraſcripta a principio vſque ad finem in omnibus, et per omnia vt ſupra, et infra continetur, et ſcriptum eſt perpetuo, et inuiolabiliter attendere, et obſeruare, et in nullo contrafacere, vel venire de iure, vel de facto. Quibus omnibus ſic per actis præſatus D. Epiſcopus Veronen. præſatum priuilegiũ exemptionis dictorũ DD. Archipresbyteri, Canonicorum, et Capituli, de quo ſuprà facta eſt mentio, confirmauit, et renouauit ſecundum pacta, tranſactiones præſatas, vt in ipſo priuilegio per ordine continetur, et ſcriptum eſt. In cuius rei teſtimonium, et perpetua in fidem plenariam, et euidentem firmitatem. B Idem R. P. et DD. Epiſcopus Veronen. pro ſe, et ſuis ſucceſſoribus, et Epiſcopatu ſuo Veron. præſens publicum inſtrumentum ſigilli ſui iuſſit appenſione muniri. Quod ſi dictum ſigillum rumpi, deuaſtari aboleri, vel auferri inde contigerit, nihilominus dictus R. P. D. Epiſcopus Veronen dixit, voluit, et mandauit præſens publicum inſtrumentum, et contenta in eo pro maioris roboris firmitate ipſius vbique pleniſſima habere roboris firmitatem, et eidem præſenti inſtrumento, et contentis in eo ab vniuerſis fidem perpetuam, et plenariam adhiberi. Nomina autem Canonicorum tunc ibi præſentium, ſunt hæc Ven. Viri D. Bernardus C de Placentia Canonicus, et Vicarius, Archipresbyter Canonicorum, & Capituli dictæ maioris Eccleſiæ Veron. Iacobus de Malaſpinis, Blaſius de Parma, Carlottus de Venetijs & Pantaleo de Albertis Canonici: anno Domini melleſimo treceteſimo ſeptuageſimo ſexto Indictione quartadecima. Ego Paulus D. Gabrielis Maſio de mercato nouo Veronen. Imperatoria auctoritate notarius ſupraditis omnibus interfui, & de mandato ſupradicti, & infraſcriptis Canonicis rogatus me ſubſcripſi & ſignum meum tabellionatus hic conſuetum apposui. Ego Iacobinus q. D. Albertini de Pigna Veronæ Imperialia auctoritate notarius ſupraditis omnibus D interfui, & de mandato ſupradicti D. Epiſcopi & a ſupradictis Canonicis rogatus me ſubſcripſi, & ſignum meum tabellionatus hic apposui conſuetum. Ego Vbertinus q. Magiſtri Danielis Phiſici de guaita ſancti Firmi Veronæ publicus Imperiali auctoritate notarius præſentis omnibus, & ſingulis præſentis fui, & ſupradictis D. Veron. & D. Bernardo Canonico, & Vic. & Canonicis ſupraditis rogatus ſcripſi, & ad maiorem firmitatem ſignum meum notariæ ſupra apposui conſuetum.

Nos Manquardus Dei gratia S. Sedis Aquileien. Patriarcha tenore præſentium ad perpetua huius rei memoriam notum fore facimus vniuerſis, quod noſtram accedentes præſentiam diſcretus Vir Nicoluſius Semdenta notarius de terra noſtra Vtini tanquam ſubſtitutus, vt aſſerebat Ven. fratris in Chriſto, & ſuffraganei noſtri P. de ſcala Dei gratia Veronen. Epiſcopi, nec non dilectus in Chriſto presbyter Coſmas de Parma beneficiatus in eccleſia ſancti Georgij a Domo de Verona tanquam procurator, & ſindicus, vt ſimiliter aſſerebat dilectorũ in Chriſto filiorum Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli maioris Eccleſiæ Veronen. nobis, & noſtræ Aquileien. immediate ſubiectorum ad hæc, vt aſſerebant, ſpecialiter conſtituti nobis inſtantius, atque humilius ſupplicarunt, vt cum ſuper nonnullis controuerſijs, differentijs, & diſcordijs dudum vigentibus inter ſupradictum Epiſcopum ex vna, & præfatos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum parte ex altera, præfatę partes ad certas honeſtas, laudabiles, & rationabiles compoſitiones, tranſactionem, pacem, & conuentiones amicabiliter, & de plano, bonorum cunctorum operante authore, peruenerunt, prout de his omnibus plenius atque ſerioſius ſuperius declaratur, compoſitiones, pacem, & conuentiones huiuſmodi confirmare, & opprobare benignius dignaremur.

Has quidem recto animo attendentes compoſitiones, pacem, tranſactionem, & conuentiones huiuſmodi poſt earum diligentem examinationem per nos factam fore rationi conſonas, atque iuſtas, nec noſtris, & noſtræ Aquileien. eccleſiæ antiquiſſimis, & conſuetis honoribus aliquatenus derogare, & propterea ſuperioribus præmiſſis rationabiliter inclinari ſupradictas compoſitiones, pacem, tranſactionem, & conuentiones, nec non omnia & ſingula in eis inſerta cum matura deliberatione inde præhabita, & ex certa ſcientia per nos, & ſucceſſores noſtros, ac vice, & nomine præfatæ noſtræ Eccleſiæ Aquileien. auctoritate noſtra Metropolitica, & ordinaria, ac omnibus iure, et forma quibus melius, et efficacius poſſumus; *tenore præſentium confirmamus ratificamus, & in omnibus approbamus, auctoritatem noſtram, & præfata,* noſtræ Eccleſiæ in his omnibus interponentes omnimodam pariter, et conſuetam. Saluo ſemper iure noſtro, et noſtræ Aquileien. Eccleſiæ prælibatæ. In cuius rei teſtimonium, et perpetuum plenum robur præmiſſa ſcribi iuſſimus noſtri ſigilli appenſione, muniori. Datum in Caſtrum noſtro Sophumbrgi, die 2. Ianuarij anno Dominicæ Natiuitatis milleſimo treceteſimo ſeptuageſimo ſeptimo Inditione quintadecima. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ reuocationis, caſſationis, irritationis, reſtitutionis, voluntatis, extinctionis, conſtitutionis, confirmationis, communitionis,

tionis, & ſuppletionis infringere, vel ei auſu temerario contrahiret, ſiquis autem hoc attentare præſumpſerit indig[illegible]atione omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe n[illegible] incurſurum. *Datum apud S. Antonium extra muros Florentin. 16. Kal. Auguſti Pontificatus noſtri anno quarto.*

Ioannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Ad perpetuam rei memoriam.

Inter aſſiduas curas, quæ circa quotidianam emergentium negotiorum inſtantiam noſtrum d[illegible]rah[illegible]nt ani[illegible]um, hac præcipue ſollicitam[illegible]r, & angimur vt eccleſi[illegible] præſertim Cathedrales, necnon monaſteria, & alia eccleſiaſtica loca vbilibet conſiſtentia quorum nobis generalis cura di[illegible]initus cõmiſſa eſt, ceſſanti[illegible]us, lit[illegible]m, & diſſidiorum a[illegible]fr[illegible]ctibus, n[illegible] non[illegible] c[illegible]s rancorum a[illegible]arit[illegible]d ne re[illegible]ta, pac[illegible], [illegible]que tranqui[illegible]aris d[illegible] potiantur, [illegible]od tunc po[illegible] fi[illegible] poſſ[illegible] confidimus [illegible] ea [illegible] antiqui libertationis, & iuribus [illegible]nſ[illegible]u mus. Sane petitio d[illegible]ctorum filiorum Co[illegible]m[illegible] [illegible]e[illegible]arma [illegible], & [illegible] no[illegible] corum m[illegible]de[illegible] li E[illegible]c[illegible]æ V[illegible] n[illegible] conti[illegible]bat[illegible] q[illegible] et[illegible]m ip[illegible] A[illegible]ſb[illegible]t[illegible] & Cano[illegible] [illegible] e[illegible]m prædeceſſor[illegible] co[illegible]m A[illegible]hrip[illegible]b. & Canonici Ecc[illegible] præfatæ, [illegible] pro tempore, necnon [illegible] hu[illegible]odi vn[illegible] L[illegible] ico, ſa & M[illegible] C[illegible] crat[illegible] & ſa[illegible] n[illegible], ſ[illegible] B[illegible], & [illegible] A[illegible] o[illegible]dinum, [illegible]rum [illegible] a[illegible]n[illegible] Georgij a D[illegible]mo Ver[illegible]n[illegible] ſan[illegible] Ioann[illegible] a Fontes V[illegible]ronen. ſan[illegible]i P[illegible] [illegible]xta r[illegible] am ſancti Pauli [illegible] ſan[illegible] V[illegible] d[illegible] [illegible] M[illegible]rz[illegible] de [illegible] leto [illegible] & [illegible] de [illegible] no[illegible] q[illegible] [illegible] pe[illegible]s. & b[illegible] B[illegible] & P[illegible] [illegible]presbyterum, Canonicos, & C[illegible] pertinentibus, necnon [illegible] monaſteriorum, eccleſiarum, capellarum, & beneficiorum, perſo[illegible], ſiue et Prælatis, Presbyteris, Archipresbyteris, prioribus, clericis, conuerſis, ſororibus, aut monialibus, manſionarijs eiuſdem Eccleſiæ Veronen. exiſtentibus pro tempor[illegible], ac bonis iuribus, & iuriſdictionibus, quibuſcumque acquiſitis, & acquirendis in prædictis monaſterijs, eccleſijs, capellis, & ben[illegible]ficijs, atque locis eorum, vel alio quouis modo, etiam c[illegible]m conſuetudinibus, iuriſdictionibus, & iuribus, tam in [illegible]piritualibus, quam in temporalibus, etiam ab antiquiſſimis te[illegible]poribus fuerint, & ſint prorſus exempti ab omni iuriſdicti[illegible]ne ordinaria Epiſcopi Veronen. exiſtentis pro tempore, tam ad ea quæ ſiue de i[illegible]re communi, ſiue de c[illegible]ſuetudine ſpectare po[illegible]nt ad præfatum Epiſco[illegible]m ratione ſuæ di[illegible]nitatis Epiſcopa[illegible]is, [illegible] etiam ratione ſuæ iuri[illegible]ictionis, ſiue l[illegible]x[illegible] [illegible]s diœceſan. quam alias quouis mo[illegible] cam priuilegijs exemptionis ipſorum, atq[illegible]e [illegible]iuiuſmodi Capituli, necnon ſubiectorum, & ſu[illegible]ditorum eorundem ij[illegible]s Ar[illegible]presb[illegible] [illegible]an[illegible]nicis, tam modernis, [illegible] illis [illegible] eorum præceſſerunt, i[illegible]ſi qui ſ[illegible]ccederent in eade[illegible] eccleſia Vero[illegible]n. pro ten pore, ac Capitulum huiuſmodi per nonnullos Epiſcopos Veronen. qui f[illegible]runt pro tempore, quam etiam proſcriptionibus legitimus a tanto tempore cu[illegible]s contrar[illegible] [illegible]oria non exiſtit, ſuper præ[illegible]s per ipſos A[illegible]chipre[illegible]byterum, Ca[illegible]n[illegible]cos modernos, a eorum præde[illegible]eſſores & Capitulum hactenus habitis, & obte[illegible]tis, & alijs quibuſcum[illegible]ue modis rationab[illegible]s co[illegible]c[illegible]s, nec etiam vigore amicab[illegible] compoſiti[illegible]nis, ſeu con[illegible]rdiæ contr[illegible]rſiæ, ſeu [illegible]s dudum inter bo[illegible]æ memoriæ P[illegible]trum E[illegible]ſcopum Verone[illegible] ex vna parte, necnon Archipresbyter[illegible]m, & Canonicos Veronen. Eccleſiæ præfatæ, qui tunc erant, & huiuſmodi Capitulum pro eo quod præfatus Petrus Epiſcopus ipſos Archipr[illegible]ſb[illegible]um, & Canonicos modernos, [illegible] tunc erant, & Capitulum [illegible]per [illegible], l[illegible]ertati[illegible]us, & pr[illegible]ſcri[illegible]us, & alijs pra[illegible]s, quo[illegible] mo[illegible]re auctoritate ordina[illegible] te[illegible]atur ex altera [illegible]citate, & quæ [illegible]m com[illegible]oſi[illegible]o mediantibus quam[illegible] n[illegible] & etiam al[illegible]s magnæ [illegible] exp[illegible]eſſ[illegible] poſtea in[illegible], & [illegible] ex vtra[illegible] parte [illegible]a, ne non ſucceſſi[illegible] per bo[illegible]æ [illegible]nis Marqardum Patriar[illegible] A[illegible]ien au[illegible]oritate Metropolitica cum c[illegible]s, & di[illegible]c[illegible]is Veronen. de prouincia A[illegible]eien. ex[illegible]a[illegible]r, ex certa ſcientia [illegible]nfirman[illegible] cum etia[illegible] ad Patriarcham Aqui[illegible]n[illegible] it, et eſt pro tempore in ipſos A[illegible]c[illegible]b[illegible]terum Canonicos, & Capit[illegible]lum, vlterius in [illegible]onaſteria, eccleſi[illegible]s, & capellas, bene[illegible]ia, pre[illegible]byteros cler[illegible]cos conuerſo[illegible] m[illegible]les, necnon alios eiſdem Archipresbytero Canonicis, & Capituli ſubditos, & ſubiectos huiuſmodi iuriſdictione ordinaria, etiam ex antiquiſſima, &

A ma, & legitima præſcriptione ſiue . . . . exiſtentis pro tempore . . . . Archipresbyterum Canonicos, & Capitulum . . . . monaſteria, eccleſias, capellas, beneficia, perſonas, Prælatos, Archipresbyteros, priores, clericos, conuerſos, ſorores, ſiue moniales . . . . etiam exiſtentes pro tempore . . . . . . iuriſdictionem plenariam hactenus conſueuerit, & adhuc libere valeant exercere, prout etiam in quodam Petri Epiſcopi, necnon Capituli, atque Marquardi Patriarchæ præfatorum ſigillis communito, cuius tenore de verbo ad verbum præſentibus inſerti fecimus . . . . Cum autem ſic et eadem petitio ſubiungebat etiam inter venerabilem fratrem noſtrum Guidonem Epiſcopum Veronen. ex vna parte, necnon Archipresbyterum, & Canonicos moderno, ac Capitulum præfatos pro eo quod dictus Guido Epiſcopus eiſdem Archipresbyterum, & Canonicos modernos, atque Capitulum ſuper eiſdem priuilegijs, exemptionibus, libertatibus, conſuetudinibus, præſcriptionibus, iuriſdictione, atque iuribus, & aliis præmiſſis multifarie vexare, illaque pro iuribus [illegible] ne contendit, nouæ lites, aut [illegible] ex altera fuerunt ſuſcitatæ, & [illegible] Romana curia, ſeu extra illa pendeant indeciſæ, ipſeque Guido Epiſcopus a nobis quodam priuilegium contra Archipresbyterum, & Canonicos modernos, & Capitulum huiuſmodi repo[illegible] dicatur, per quod ne dum huiuſmodi priuilegiis, exemptionibus, libertatibus, conſuetudinibus, præſcriptionibus, iuriſdictioni, & iuribus eorundem Archipresbyteri & Canonicorum modernorum, & Capituli enormiter derogatum fuerit, ſed etiam præfatus Guido . . . . . ſucceſſores Epiſcopi Veronen. qui erunt pro tempore atque Capitulum deinceps [illegible] iuriſdictionem or[illegible] exercere, & in g[illegible] modo [illegible] Archipresbyteri, & Canonicorum modernorum, [illegible] Capituli præfatorum, & per quæ etiam Patriarchali Sedi Aquileien. quæ acta vacae permaxime fuerit derogatum, pro parte dictorum Archipresbyterum, & Canonicorum modernorum, ac Capituli [illegible] bis humiliter ſupplicatum, vt in præmiſſis eorum ſtatui oportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur.

B

C

D

Nos itaque omnium præmiſſorum ſtatus habentes præſentibus pro expreſſis huiuſmodi priuilegium, ſeu indultum per nos eidem Guidoni Epiſcopi, vt præmittitur conceſſum, ſi appareat, etiam ſi de illo eiuſque toto tenore de verbo, ad verbum habenda eſſet, aut fieri deberet in præſentibus mentio ſpecialis, & etiam alia omnia & ſingula, per eundem Guidonem Epiſcopum contra huiuſmodi exemptiones, libertates, priuilegia, necnon inſtrumenta, conſuetudines, præſcriptiones, iuriſdictionem, & in ea eidem Patriarchæ exiſtenti pro tempore, atque Archipresb. Canonicis, & Capitulo quomodolibet competentia hactenus ſua ordinaria, ſeu prætextu dicti [illegible] per eum a nobis forſan obtenti [illegible] Archipresbyterum, Canonicos modernos necnon Capitulum huiuſmodi quomodolibet attemptata, facta, & innouata auctoritate Apoſtolica, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, & ex certa ſcientia reuocamus, caſſamus, & irritamus, ac decernimus, & eſſe volumus nullius roboris, vel momenti, ipſoſque Archipresbyterum, Canonicos modernos, & Capitulum in integrum, necnon in illo ſtatu in quo erant ante attemptata, facta, & innouata, & ante conceſſionem indulti præfati ſimili poteſtate, & ſcientia reſtituimus plenarie per præſentes, & volumus, quod Archipresbyter, & Canonici moderni, ac ſucceſſores, necnon Capitulum præfati huiuſmodi [illegible] eis conceſſis, exemptionibus, libertatibus, conſuetudinibus, præſcriptionibus, iuriſdictione, & iuribus, necnon aliis [illegible] quibus ipſi & eorum prædeceſſores hactenus vſi [illegible], etiam perpetuis futuris temporibus vti libere valeant, & gaudere [illegible] inſuper vt quidem Archipresb. & Canonici moderni [illegible] ceſſores, ac Capitulum ab eis ſemota omnis turbationis materia poſſint Domino [illegible] famulari, omnes, & ſingulas lites, ſeu quæſtiones inter Guidonem Epiſcopum ex vna [illegible] Archipresbyterum [illegible] [illegible] ſicut [illegible] [illegible] c [illegible] de [illegible], [illegible] inſtrumenta, exemptiones [illegible] conſuetudines, [illegible] iuriſdictiones ordinaria [illegible] Archipresbyterum, Canonicorum [illegible] pro tempore, ac Capitulo [illegible] a ea Apoſtolica, [illegible] conceſſa, [illegible] que [illegible] rata h[illegible], & [illegible], & etiam ex ſimili [illegible] ſcientia, & auctoritate Apoſtolica [illegible], & [illegible] ti ſcripti patrocinio [illegible] ſupplentes omnes defectus, ſi qui forſan intervenerint in eiſdem, tenor vero eiuſdem inſtrumenti ſequitur, & eſt talis In Chriſti nomine, &c. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam reuocationis, caſſationis, irritationis, reſtitutionis, & ſupplectionis

pletionis infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, eius ſe nouerit incurſurum.

Datum apud ſanctum Antonium extra muros Florentin. XVI. Kal. Aug. Pont. noſtri anno 4.

Ioannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam

Honeſtis ſupplicum votis illis præſertim, per quæ Eccleſiaſticarum perſonarum quieti, & vtilitati conſulitur annuimus, eaque fauoribus proſequimur opportunis, nuper ſiquidem per alias noſtras literas quoddam priuilegium per nos venerabili fratri noſtro Guidoni Epiſcopi Veron. conceſſum, in quo poſtea per dilectos filios Coſmam de Parma Archipresbyterũ, & modernos Canonicos, & Capitulum Eccleſiæ Veronen. nobis inter alia expoſitum fuerat antiquis priuilegijs, & exemptionibus, libertatibus, conſuetudinibus, præſcriptionibus ordinariæ iuriſdictioni, & iuribus eorum, ac Eccleſiæ prædictæ fuerat enormiter derogatum, & quod etiam tendebat in [illegible] modi am leſionem Patriarchalis dignitatis Aquileien. [illegible] ad Patriarcham Aquileien. exiſtentem pro tempore in ipſos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum, necnon ad eoſdem Archipresbytero Canonicos, & Capitulum vlteri[illegible] quædam monaſteria, eccleſias, capellas, & alia beneficia eccleſiaſtica a ipſis Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo, [illegible] & [illegible] eorum Prælatis, Archipresbyteris, Prioribus, ptes. [illegible], perſonis, conuerſis, ſororibus, ac monialibus [illegible] ipſa ordinaria iuriſdictio, etiam ex antiquiſſima & legitima [illegible] ptione ſoe de conſuetudi[illegible], d. A[illegible] olicæ plenitu[illegible] & e[illegible] c[illegible] ientia ceuo [illegible], & [illegible], illud [illegible] c[illegible], [illegible] s nullis robo[illegible], vel [illegible] meoti, [illegible] Archipresbyterum, Canonicos & Capitulum integr[illegible] on in [illegible] o ſtat[illegible] o eran ante conceſſionem d[illegible] i p[illegible] it[illegible] m is [illegible] lenatic, ac etiam o[illegible] e [illegible] ſin[illegible] a lite[illegible], & [illegible] nes inter [illegible] em [illegible] ſe [illegible] ex vna parte, necnon Archipresbyterum Canonicos, & Capitulum prædictos communiter, vel [illegible] m in Ro[illegible] a[illegible] c[illegible] vel extra eam e[illegible] eri quom do[illegible] et ture indeciſas pendentes in quo u[illegible] q[illegible] ſtat exiſt[illegible] c[illegible] r prorſus extinximus, [illegible] rectæ eſſ d[illegible] retinu[illegible], [illegible] n omn[illegible] priu[illegible] a inſtrumenta publica exemptiones, [illegible] ates, conſuetudines præſcriptiones, & eamdem iuriſdictionem ordinariam ipſorum Archipresyterorum, Canonicorum & Capituli, necnon iura, & alia in præmiſſis, & circa ea Apoſtolica, metropolitica, & ordinaria, ſeu quauis auctoritate ipſis Archipresbytero, Canonicis, & Capituli, quomodolibet conceſſa, & quæcumque inde ſecuta, tunc rata habentes, & grata ea auctoritate Apoſtolica confirmauimus. Supplentes omnes defectus ſi qui forſan interueniſſent in eiſdem pro vt in ipſis literis plenius continetur. Cum autem ſicut exhibita nobis nuper pro parte ipſorum Coſmæ Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli petitio continebat etiam inter al[illegible] ios alios Epiſcopos Veronen. prædeceſſores [illegible] Guidonis Epiſcopi ex vna parte, nec non Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum ipſius Eccleſiæ, qui tunc fuerunt, & huiuſmodi Capitulum, occaſione dictæ iuriſdictionis ordinariæ, quam prædicti prædeceſſores ratione dictæ dignitatis Epiſcopalis in eoſdem Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum etiam ſe prætendebant habere ex altera, ortæ fuerint controuerſiæ, ſiue lites diuerſæ de quibus tamen per inaduertentiam in eiſdem literis non fuerit mentio facta, pro parte ipſorum Coſmæ Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli nobis fuit humiliter ſupplicatum, vt ſuper his ipſis opportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos itaque huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, volumus, & eadem auctoritate Apoſtolica præfati Coſmæ Archipresbytero, Canonicis, & Capituli præſentium tenore concedimus quod dictæ litteræ perinde ab earum datarum valeant, plenamque obtineant roboris firmitatem, ac ſi in eis de præfatis alijs litibus quæ etiam olim indeciſæ, vt præmittitur, pependerunt expreſſa mentio facta fuiſſet, dictaſque alias lites omnes, & ſingulas in eaſu quo remanſerint, aut adhuc in huiuſmodi curia, vel alijs partibus pendeant indeciſæ auctoritate prædicta, tenore præſentium extinguimus, & pro ſopitis haberi volumus penitus & extinctis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ voluntati conceſſionis, & extinctionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, eius ſe nouerit incurſurum.

Dat. apud S. Ant. extra muros Florent. 4. Non. Septembris, Pontificatus noſtri anno quarto

Cæterum S. Martini de Lignago templum Veronenſis diœceſis in ampliorem formam vel [illegible], vel a fundamentis reædificaſſe Guidonem Epiſcopum, docet inſcriptio marmorea prope ianuam eiuſdem templi in Archipresbyterali xyſto.

Almæ pater minimum ſtatuit prius incola templum
Tunc pauper Martine tibi quod reddidit amplum.
Et ſublime talia Veneto de ſanguine vetus
Guido Memo redolens flos cleri, & gloria patrum
Vrbis, & Antiſtes Veronæ dignus annonæ
Mille dat vndenos ſol annos biſque ducentos.

Quo etiam Præſule, Veronæ monaſterium Clariſſatum inchoatum eſt ex ciuium B facultatibus, euocatis e monaſterio Mantuano Corporis Chriſti primis diſcipulæ regularis magiſtris, & fratres Ieſuati fuerunt introducti anno 1429. pio quoque Veronenſium eleemoſynis cœnobium ædificarunt apud eccleſiam Sancti Bartholomæi. Fratres Eremitæ Congreg. Fæſulanæ paulo ante inſtitutæ anno 1435. Guidone Epiſcopo conſentiente, eorum coloniam Veronæ fundarunt, quibus additæ ſecuit eccleſiæ Sancti Michaelis a porta, S. Zenonis in monte, alias S. Mariæ de Bethalem vna cum iuribus, ac pertinentijs ſuis, vnionem confirmauit Eugenius IV. anno 1444. Id Septemb. in hac forma.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecto filio Ludouico de Fontana Canonico Veronen. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Regularem vitam profeſſis ſic expedit ſubtrahi inquietudinis, & turbationis materiam, quod eam contemplationis ſuauitatem quieſcere valeant, & tranquillum Domino reddere famulatum: dudum ſiquidem pro parte dilectorum filiorum, Communitatis & hominum ciuitatis Veronen. nobis expoſito, quod ipſi zelo deuotionis [illegible] ſorum animarum [illegible] quod aliqui [illegible] vitam ducentes, & [illegible] m[illegible]am beati Hieronymi in[illegible]enr[illegible]s de ſocietate Feſulanorum [illegible]ati, habere in dicta ciuitate [illegible] eorum proprium locum eccleſia[illegible]um, in quo decenter, & honeſte perpetuo reſidere, ac deuotorum Altiſſimo poſſent reddere famulatum, & pernos accepto, quod dilectus filius Zeno tunc Rector eccleſiæ S. Mariæ in Bethelem alias S. Zenonis in monte Veronen. eccleſiam ipſam quam tunc obtinebat, ſi illa dictis fratribus pro eorum v[illegible], & habitatione perpetuis concederetur, ac illius fructus redditus, & prouentus qui ſedecim florenorum aurei ſecundum communem extimationem valorem annuum, vt aſſereba-

A tur non excedebant, ipſi Zenoni per eum quoadiuuaret tenendos præcipiendos, & habendos reſeruarentur, ſponte reſignare proponeret. Nos dilecto filio Abbati monaſterij ſanctorum Nazarij, & Celſi Veronen. eius proprio nomine non expreſſo, alijs noſtris literis dedimus in mandatis, vt ſi eſſet ita a præfato Zenone, vel procuratore ſuo ad hoc ab eo ſpecialiter conſtituto, reſignationem huiuſmodi ſi iam in ſuis manibus ſponte, & libere facere vellet auctoritate noſtra ea vice duntaxat reciperet, & admitteret, eaque per eum recepta, & admiſſa eccleſiam prædictam, quæ ſine cura, & iuxta muros dictæ ciuitatis in quodam monte ſita eſt, nec non ad collationem, ac omnimodam diſpoſitionem venerabilis fratris noſtri Epiſcopi Bethlemitani cui etiam per rectorem ipſius eccleſiæ pro tempore exiſtentem certus annuus cenſus ſolui conſueuerat pertinere dicebatur, per huiuſmodi reſignationem tunc vacantem cum domibus, & horto ei contiguis, alijsq; iuribus, & pertinentijs ſuis eiſdem fratribus per ipſos ad huiuſmodi eorum vium, & habitationem perpetuo tenendum, & poſſidendum concedi, deputari, & aſſignari, nec non huiuſmodi fructus redditus, & prouentus ipſi Zenoni per eum quoaduiuerent, tenendos, habendos, ac percipiendos, vt prius reſeruare volente inter cætera, C quod poſt dicti Zenonis obitum fructus redditus, & prouentus eccleſiæ huiuſmodi per aliquam, vel aliquas perſonam, vel perſonas fide, & facultatibus idoneam, vel idoneas, quam, vel quas præfati conuentus, & homines ad hoc pro tempore deputatas ſingulis annis leuarentur, & exigerentur, ac in luminaribus, & ornatu eccleſiæ huiuſmodi, nec non eius, & domorum prædictarum reparationem, & conſeruationem [illegible] ut [illegible]ens foret integre, & [illegible] c[illegible]r, ac perpetuis futuris temporibus exponerentur, nunc tamen [illegible]æ Epiſcopalis Bethlemitan. quo ad prædictam eccleſiam, nec non parochiales eccleſiæ, & cuiuſcumque alterius alias in omnibus ſemper ſaluo prout in eiſdem litteris plenius continetur. Cum autem D ſicut exhibita nobis nuper pro parte dilecti filij Præpoſiti dictæ ſocietatis, fratrum prædictorum petitio continebat, licet ex eo quod ipſi fratres præfatam eccleſiam, quam in eius, ac domorum [illegible] ſtructuris, & ædificijs multiplicet et Chriſti fidelium ſuffragijs mediantibus repararuerint, & augmentaruerint per octo annos, & vltro tenuerunt, et poſſiderent, prout tenent, et poſſident pacifice, et quiete, credatur, ac veriſimile ſit ad dictarum literarum executionem fuiſſe proceſſum, tamen præpoſitus, et fratres prædicti pro eo quod de proceſſu huiuſmodi fidem aliquam facere non poſſunt ſuper dicta eccleſia, ſeu illius occaſione

per

per aliquem impoſterum moleſtari poſſe dubirent, pro parre eorundem Propoſiti & fratrum aſſerenrium ſe poſt aſſecutionem dictæ eccleſiæ regulam ſancti Auguſtini auctorirare Apoſtolica profeſſos ſub illius obſeruantia altiſſimo famulari nobis fuit humiliter ſupplicantium, vt ſuper ijs oportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui de præmiſſis certam notitiam non habemus, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi vocatis dicto Zenone, & alijs, qui fuerunt euocandi per Præpoſitum, & fratres expoſita prædicta reperietis veritatem ſubniti, præſatam eccleſiam ad eoſdem Fratres alias iuxta dictarum literarum conti.entiam, & formam ſpectare, ac perrinere ipſoſque fratres illam legirime hactenus tenuiſſe, & poſſediſſe, ac impoſterum poſſe tenere, & poſſidere, in omnibus, & per omnia, ac ſi eccleſiæ reſignatio ipſiuſque reſignationis receptio, & aſſignatio admiſſio nec non, & aliæ deputatio, & aſſignatio, ac alia omnia, & ſingula in dictis litteris contenta facta, & ſuper ipſis litteris proceſſus in forma debira habiti extiterunt, nec non de ipſis proceſſibus legitime, & plene conſtarer, ſeu conſtarer poſſet auctorirare noſtra decernere pariter, & declarare, nec non ſi tibi expediens videbitur pro potioris caurelę ſuffragio ipſam eccleſiam, cum domibus horto, iuribus, & pertinentijs ſupradictis alias iuxra dictas continentiam, & formam pro vſu, & habirarione prædictis, concedere, deputare, & aſſignare eadem auctoritate ſtudeas pariter, & proenres. Induceris per te, vel per alium, ſeu alios eoſdem Præpoſitum, & fratres, vel ſindicum ſuum eorum nominibus in corporalem poſſeſionem eccleſiæ domorum, horti, iuriumque, & perti ent. prædictorum, & defe.deas inductum, amoto exinde quolibet illato derentore. Contradictores per cen ſuram eccleſiaſticam, app llatione poſtpoſita, compeſcendo, iure tamen dictæ menſæ, ac Parochialis eccleſiæ, & cuiuſcunque alteri is, alias in omnibus ſemper ſaluo. Non obſtanribus præmiſſis, ac in omnibus alis, quæ in præſatis alijs noſtris litteris volumus non obſtanre cererisque contrarijs quibuſcunque. *Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo quarto, quinto Id: ſeptembris, Pontificatus noſtri anno quartodecimo.*

97 FRANCISCVS Condulmerius Patritius Venetus Eugenij IV. nepos, ab eodem presbyter Card. ſub tit. S. Cæciliæ creatus, Camerarius, ac Vicecancellarius S. R. E. Patriarcha Conſtanrinopolitanus, Archiepiſcopus Biſuntinus, ac demum tot dignitatum congeſtis titulis, etiam Veronenſem adiecit anno 1438. 12. Kal. Nouemb. Litteras dederat Eugenius ciuibus Veronenſibus, in quibus volens, ac iubens ſemetipſum Canonicum Veronenſem commemorat, ac Franciſcum Card. Condulmerium nepotem in pueritia ſecum in Veronenſi Eccleſiæ educatum, Eccleſiæ ipſi præficiendum in Epiſcopum ſummopere curauerat. Verum Condulmerij Card. deſignatio ita vniuerſam ciuitatem Veronenſem commouit, quæ proprium regimini eccleſiæ ſuæ optabat Epiſcopum, vt tum ipſo deſignato Epiſcopo, cum Eugenio Pontifici, Senatoue Veneto Oratores, ſupplicesque libellos miſerit, vt nobiliſſimæ eccleſiæ conſulerent, ne commendatitia haberetur, ſi purpurato Præſuli in Romana curia degenti, grauioribuſque diſtento negotijs, committeretur. Meminerant ſiquidem Veronenſes eorum anteceſſores Epiſcopi inelucta bili propemodum labore, aſſiduaque præſentia, ac vigilantia præclariſſimam Eccleſiam ad hæc vſque tempora adminiſtraſſe. Præualuit Cardinalis obſtinatio, ac Pontificis Eugenij in nepotem propenſio, obtentique Epiſcopatus inijt ille poſſeſſionem 15. menſis Septemb. 1442. ſolemni pompa, indeque reuocatus Romam, abſens hanc adminiſtrauit Eccleſiam annis 15. Cæterum ne preclariſſima monumenta de Condulmerij Cardinalis deſignatione huc vſque in Veronenſi Archiuio delitentia amplius mortalibus obſcura permaneant, ſumma diligentia ab obliuione vindicaui, cuius exemplar hic exhibeo.

Die xxiv. oct. 1438. in Collegio quatuor de duodecim deputatis, & decem ſapientum guerræ repræſentantium, eo modo quo poſſint ciuitatem propter peſtem, & guerram cuius cauſa ciues deputari de conſilio ſunt abſentes pro Epiſcopatu vacante.

dignaretur; neque vero ad eam exoptandam aut ambitio aliqua nos impulit, aut maioris vtilitatis ſpecie commoti ſumus, nam certe pro illa obtinenda digniora reliquimus, longeque maiora, Archipiſcopatum videlicet Biſuntinum, & alia non nulla egregia beneficia. Sed quia in ipſa Veronenſi Eccleſia iam ante frater, & noſtri generis homines, canonicatum per continuos triginta annos obtinuerunt, & nos ipſi eadem in eccleſiæ, et in vrbem noſtram pene omnem pueritiam exegimus: profecto eximio quodam ſemper amore, et eximia charitate peraffecti ſuimus in Eccleſiam, ciuitatemque præfatam: quam noſtram affectionem et amorem nobis cum hi omnes, qui tunc familiariſſime vixerunt, et Canonici, et ciues alij quam plures teſtari poſſunt. Igitur cum Eccleſiam prædictam ſupplicantibus nobis Sanctiſſimus D. N. in titulum dederit, ſtatuimus vobis rem ipſam noſtris literis indicare, propterea quia conſtanter ſperamus et credimus eandem rem apud animos veſtros fore non ingratam, et honoris, et vtilitatis. Maior quippe eſt honor cuilibet eccleſiæ atque reipublicæ habere in Epiſcopum prælatumque ſuum, vnum Cardinalem quam inferiorem alium; præterea cum aliunde nobis multa ſuppetunt ad agendum cum dignitate ſtatum noſtrum, decreuimus animo, ſi vitam Deus, quietemque permiſerit, tot et tanta non Eccleſiæ illi bona facturos quot, et quanta a poſt annis centum annis ad hunc ipſum diem non fecerunt cæteri paſtores ſui. Inſuper, et Capituli ipſius Eccleſiæ, et veſtræ reipublicæ, et cuiuſuis particulari Canonici, et ciuis commoda honores, amplitudinem, dignitatem pro viribus, omnique ſtudio procurabimus ſicuti eccleſiaſticum veſtrum patrem decet, atque paſtorem, et denique propoſitum inuiolabile noſtrum eſt maiorem temporis partem agere apud Eccleſiam illam cum animi noſtri pace, atque quiete.

Ferraria xxvi octobris MCCCCXXXVIII.

A tergo F. Cardinalis Venetiarum Domini Papæ Camerarius, Epiſcopus Veronen. Nobiliſſimis, et ſpectatiſſimis viris Dominis ad vtilia deputatis pro communitate Veronæ, amicis noſtris dilectiſſimis &c.

Reſponſio eorumdem deputatorum ore, et ſcriptis vt infra.

Reuerendiſſime in Chriſto Pater & Domine, &c.

Si quando Excellentiſſimæ dignitati veſtræ gratulabamur ea enim (cum celeberrima veſtra virtute coniuncta aſſenſum, et plauſum omnium expoſcit) accepto hac tempeſtate nuncio de veſtra ad Epiſcopatum noſtrum inſtitutione dolere cepimus propter nos, in capite veſtro apicem Car-

A dinalatus inueniri quaſi rectum animi & aſſenſus noſtri impedimentum: optabamus enim, & adhuc optamus paſtorem habere veſtri ſimilem, ſed apud nos deſtitutas oues vigilantem, id eſt talem qualem virtuoſiſſima perſona veſtra ſi ſine pileo præferre potuiſſet: lectis autem benigniſſimis literis veſtræ Reuerendiſſimæ paternitatis, auditiſque ſermonibus ſui diſertiſſimi nuntij dolere adhuc magis poſſumus intentionem veſtram perfici non poſſe in illam illuſtrem atque optabilem perſonam veſtram, quæ nobis tantum amorem, gratiam beneficentiam, & partem vitæ in hac noſtra Eccleſia pollicetur,
B & quia his omnibus fidem damus comprecamur nobis a Domino Deo noſtro, & Sanctiſſimo D.N Papa factorum apud nos reſidentem Antiſtitem, qui eiuſmodi virtutis, ſufficientiæ, & propoſiti re factis æque comprobetur. Itaque non perſona, ſed res, ideſt faſtigium repugnat dignitatis. Nam, quis eſt neſcius Epiſcopum Veronenſem qui maiori fulgeat dignitate, ſitque Cardinalis, & de latere, & Domini Papæ Camerarius & nepos & curiæ traditus, atque obnoxius, non facile poſſe diſſolui & ad curam animarum & reſidentiam deſcendere & perſeuerare. Quis non intelligit ſub hoc inſtitutionis veſtræ velamine latere commendam, & quod
C magis timemus, & dolemus aperta eſſet in omni Cardinali via plana, & ſempiternam commendis, quas procidendo in facies veſtras ad Apoſtolicos pedes, non eſt nobis animus in noſtra Epiſcopali Eccleſia tollerare. Teſtis erit vniuerſa Italia, vniuerſa etiam Germania rationabilis, & iuſtiſſimæ repugnantiæ noſtræ, & ſperamus in miſericordia Domini Dei noſtri, qui eſt ſcrutator cordium, & perficit expectationes iuſtitia Summi Pontificis Domini noſtri, qui gregem ſuum ſolet ſine ſcandalo paſcere & cuſtodire, ſperamus in conſcientia & virtute Reuerendiſſimæ Dominationis veſtræ, quæ bonum noſtrum diligere profitetur, quod paſtorem habebimus inferiori
D gradu perpetuo reſidentem: Cæterum quia ſubditi ſumus & eſſe volumus Illuſtriſſimi Dominij Venet. eidem propoſitum veſtrum ſignificabimus, ſed ſi quando mandatis ſuis cedere oportebit redet in perpetuum veſtræ inſtitution. rectiſſimus & conſtantiſſimus animus noſter, cui quæſumus non iraſcatur Reuerendiſſima Dominatio veſtra, qui non tibi, ſed Cardinalatui, tum propter velamen, tum propter conſequentiam repugnamus . . . eidem nos offerimus & commendamus.

Verona penultimo Octobris
MCCCCXXXVIII.

Idem die xxvi. Octobris in collegio præfatorum deputatorum guerræ in loco prædicto præſentatio facta per præfatum

A Ioannem de Fauentia literarum credentia-
lium præfati Reuerendiſſimi Domini Car-
dinalis & vnius Apoſtolici Breuij infra-
ſcripti tenori videlicet. Eugenius Pa-
pa IIII. dilecti filij, ſalutem & Apoſtoli-
cam benedictionem pridem cum de vaca-
tione Eccleſiæ Veronenſis per obitum bo-
næ mem. Veronenſis Epiſcopi ad noſtram
notitiam perueniſſet, ex tunc quemadmo-
dum ipſi Eccleſiæ de viro atque idoneo, nec
non clero & populo Veronen. accepto
paſtore prouidere poſſemus, quantum po-
tuimus curam & diligentiam adhibuimus,
Quamuis enim ex iniuncta nobis deſuper
paſtorali ſollicitudine vniuerſis orbis ec-
cleſijs proſpicere, ipſarumque commoda
B & ſalutem procurare debeamus, tamen
ipſi Eccleſiæ Veronen. cuius in minoribus
conſtituti Canonicatum habuimus, multo-
que tempore curam & protectionem eius
in Romana curia geſſimus ſpeciali chari-
tatis & beneuolentiæ fauore afficimur
Itaque cum eſſent non nulli nobis & multa
propinquitate & beneuolentia coniuncti,
qui ipſam eccleſiam poſtularent, tamen
cupientes perſonam eligere ad eandem
Eccleſiam, quæ Eccleſia ipſa, ſeu ipſius pro-
uentibus minime omnium indigeret, &
quæ ipſi potius Eccleſiæ ornamento, &
commoditati foret; neminem in quo
magis reperiri poſſet quam perſona cui
de ipſa prouidimus reperire potuimus.
C Licet etiam ſi alteri perſonæ nobis coniun-
ctæ voluiſſemus de ipſa Eccleſia prouidere
retinebamus in domo noſtra etiam eccle-
ſiam Beſontinam, quæ & opulentior eſt
iſta, & quæ ex hac ipſa prouiſione domus
noſtra caritura eſt. Sed voluimus in hoc
etiam vobis gere morem, quod ex conſue-
tudine Romanæ Eccleſiæ, raro aut nun-
quam obſeruatum eſt. Nam cum conſue-
uerint Eccleſiæ huiuſmodi Cardinalibus in
commendam dari, et ipſa Veronenſis Ec-
cleſia, memoria noſtra commendata fue-
rit bonæ mem. Cardinali Veronenſi, ta-
men nos Cardinalem cui ipſam dedimus
Epiſcopum verum ipſius Eccleſiæ fecimus,
quod magno honori ipſius Eccleſiæ, ac ve-
D ſtræ deuotioni procul dubio ſi recte penſare
volueritis adſcribere debetis. Quis au-
tem iure & merito maiori affectu charitatis
& beneuolentiæ ipſi Eccleſiæ Veronenſi aſ-
fici debet, quam ille ipſe quem vobis Epi-
ſcopum creamus, cum ipſe a pueritia
cum eius germano olim ipſius eccleſiæ
Canonico Veronæ pene fuerit enutritus,
& quoniam de mente & intentione ipſius
Cardinalis & Epiſcopi veſtri, non potamus
ignari eſſe, ac prout in ſua circumſpectio-
ne ſingulari in Domino fiduciam habemus,
ſperamus per Cardinalem ipſum tot breui
tempore reformarũ augmenta ſpiritualia
& tẽporalia ipſi Eccleſiæ prouentura, quot
prædeceſſor ipſius multis quidem annis,

A quibus ipſe vt talis eccleſiæ præfuit non
contuliſſe probabitur. Sed ſi eccleſiæ qui-
dem omnes, quia per vniuerſum orbem ſunt
fauoribus, præſidijs, prærogatiuis, & in-
dulgentijs indigent Apoſtolicæ Sedis, per
quem ipſa melius ipſi Veronenſi Eccleſiæ
peruenire poſſe ſperatis, quam perſona
ipſa, cui de ipſa prouidimus mediante.
Itaque cum non immerito poteſt eccle-
ſia, & lætari, & exultare, ipſa vero no-
ſtra deuotio, & gloriari, & magno aſcri-
bere honori quod paſtorem veſtri & ipſius
Eccleſiæ amantiſſimum, & eiuſdem Eccle-
ſiæ reformationis, & augmentationis, &
exaltationis cupidiſſimum & a quo cleri-
cis, & laicis veſtræ ciuitatis nunquam fa-
B uores & præſidia deſtitura ſint: Hæc qui-
dem deuotioni veſtræ ſignificare voluimus
quoniam intelleximus inter vos non nul-
los, qui, ſiue mala quorundam ſuggeſtione,
ſiue non plena rei conſideratione commoti
de noſt a huiuſmodi prouiſione obloquuti
ſunt, nec ipſam vt certe deberent æquo, &
libenti animo videntur accipere.

Datum Ferrariæ ſub annulo noſtro ſecreto die xi. Nouembris Pontificatus noſtri anno octauo

A. de Florentia.

Significatum & ſcriptum fuit Sereniſſi-
mo noſtro Domino ſub nomine præfato-
rum ſapientum guerræ & deputatorum
C ad vtilia Communis Veronæ ex commiſ-
ſione ipſorum ſapientum & quatuor de-
putatorum de duodecim de rel quis ab-
ſentibus a ciuitate & diſtrictu, videlicet vt
infra

Sereniſſime Princeps & Excellentiſſime Domine, &c.

Super noſtro Epiſcopatu ſatis pridie
ſcripſimus veſtræ Serenitati cui & per ora-
tores noſtros abunde fecimus deſiderium
noſtrum ſignificari et propoſitum, &
intercesſionem, atque opem eiuſdem im-
plorari de Epiſcopo vero, & reſidente non
pileato, modo autem de nouo emerſit
quod hic Reuerendiſſimus Dominus Car-
dinalis Epiſcopus deſignatus ad literas no-
D ſtras ſibi reſponſiuas commotus quas per
copiam bene miſimus veſtræ Serenitati, re-
miſit ad nos credentialibus literis ſecreta-
rium ſuum & hic præſentauit nobis vnum
Apoſtolicum Breuium, cuius copia, eſt
præſentibus introcluſa, conatus rationi-
bus, & perſuaſionibus multis ſedare repu-
gnantiam noſtram ſub eo maxime, quod
paternitas ſua non aſſecuta mendacijs
hunc noſtrum Epiſcopatum diu exoptaue-
rit, & modo impetrauerit non per velatam
commendam, quæ ſimiliter argui poſſet de
Epiſcopo Paduano, & pleriſque alijs non
reſidentibus, ſed per verum titulum Epi-
ſcopalem pro pace, & quiete animi, &
corporis ſui, & pro tranquilla ſede perſonæ
ſuæ, ita quod bonam partem vitæ ſuæ dabit

no-

A nobis ad reſidentiam, quam optamus id-
que conſtanter fore nobis affirmauit, po-
licendo etiam velle ad vota noſtra proui-
dere illi conſequentiæ de perpætuis com-
mendis quam tantopere timere videba-
mur. Hoc de ſuper addens quod ſi adhuc
aduerſari voluerimus ipſe qui ſimiles Re-
gum oppugnationes ſuperauit, accipiet
viriliter arma eccleſiæ vſque ad omnimo-
dam repugnantiæ noſtræ contraditionem;
ſed animos noſtros magis augit, & com-
mouet. Secretarius iſte vt eſt cautus, &
prudens in ſua peroratione, hoc in noſtris
auribus reliquit, quod nõ eſſet opus fideli-
tatis irritare ſuum dominium in ſcanda-
lum cum Summo Pontifice, de quo certum
B eſt, quod volet eſſe factum, & tenere quod
recte fecit, & quod nobis tandem etiam a
veſtro dominio imputabitur quod ſuum-
ſtatum turbauimus ponendo zizaniam,
& fouendo diſcordiam inter duas tales
potentias ita coniunctas, cum certus ſit
Serenitatem veſtram ob aliam cauſam non
commoueri, quam pro complacentia no-
ſtræ fidelitatis, præterea interpoſuit iſte
apud nos magnificũ Capitaneum veſtrum
Gattamelaram qui ſtrictiſſimis precibus,
& obteſtationibus, quas vt debemus pluri-
mum magni fecimus, nititur pro noſtro
conſenſu, vnde ex prædictis omnibus men
C tes noſtræ ita remanent agitatæ, quod
inuiolabilis, & ſupereminens fidelitas re-
uerentia, & deuotio noſtra erga optatiſſi-
mum ſtatum veſtri dominij ad ſuam
clementiam confidentiſſime recurrere,
quæ dignetur ſuis fidelibus conſulere,
prouidere, & in hoc facto mandare pro
vt ſuæ ſapientiæ videbitur, & nobis reſcri-
bere ſi quid habemus Summo Pontifici, &
Domino Cardinali reſpondere cuius gra-
tiæ, &c.

Ex Verona die XVIII. Nouembris 1438.

Replicatum fuit dominio noſtro per
eoſdem deputatos vt infra.

Sereniſſime princeps & Excellentiſſime Domine.

D Pridie ſignificauimus Celſitudini veſtræ
quod nuncius ille Reuerendiſſimi Domini
Cardinalis deſignati Epiſcopi Veronenſis
poſt præſentationem literarum ſuarum, &
Apoſtolici Breui, inter cætera minabatur
nobis excommunicationem, & imprope-
rabat nobis quaſi infidelitatem ex diſcor-
dia quam parere poſſit repugnantia noſtra
inter dominium veſtrum, & Summum
Pontificem, & quod exinde euenire poſſit
ſuper nos indignatio veſtræ Dominationis,
vnde in mentibus noſtris agitati remiſimus
pro noſtra ſincera fidelitate omne pro-
poſitum noſtrum in conſilio, & beneplaci-
to veſtræ Serenitatis, quæ dignaretur nobis
reſcribere ſi & quid habemus reſpondere
Summo Pontifici, & D. Cardinali, ſed iu-
ſtiſſimum deſiderium, & honeſtiſſimum
contentamentum noſtrum eſſet habere
Epiſcopum reſidentem, & non Cardina-
lem, quando id fieri poſſit ſine ſcandalis,
quæ ille comminatur, & obijcit. Gratiæ
veſtræ ſerenitatis nos humiliter commen-
damus. *Veronæ XVIII. Nouembris* M.
CCCCXXXVIII.

Item die 4. Decemb. 1438. In collegio
prædict. ſapientum guerræ cum viride
duodecim deputatis præſentatio facta per
antedictum Ioannem Fauentinum litera-
rum credentialium præfati Reuerendiſſimi
D. Cardinalis, cuius ambaſciata ſapienter
expoſita, & per præfatum collegium inte-
lecta, fuit replicatum noſtro dominio per
literas infraſcripti tenoris videlicet.

Sereniſſime princeps Excellentiſſime Domine.

Iterum, & tertio ad nos eſt reuerſus ſe-
cretarius Reuerendiſſimi D. Cardinalis Ve-
nariarum deſignati Epiſcopi Veronenſis
cum alijs ſuis credentialibus literis ad
exprobandum de nouo illam repugnan-
tiam noſtram, quam contra inſtitutionem
ſuam, tanquam contra commendam atten-
tauimus, & replicauit nobis de vero titulo
Epiſcopali, & de reſidentia illius pro bona
parte vitæ ſuæ, & iterum eſt comminatus
de excommunicatione improperando ad-
huc nobis quaſi infidelitatem ſi vlterius
pergeremus ad irritandum ſtatum veſtri
dominij cum Summo Pontifice, & ſicut
prædictis diebus ipſe fecerat, & nos Celſitu-
dini veſtræ ſignificauimus, & demum inſtat
apud nos quod amodo ſuis rebus finem
imponamus, & ſpecialiter reſpondere
deliberate debeamus ad illud Apoſtolicum
Breuium quod ipſe pridie nobis præſen-
tauit, & ad ipſas literas, & ad ambaſcia-
tam præfati Domini Cardinalis quam
tunc fecit in ſumma, an aſſentire, an deſcẽ-
tire velimus. Quia igitur Sereniſſime prin-
ceps nos pro ſumma noſtra fidelitate vi-
dere non volumus in ſtatu noſtro, neque
in nobis illa ſcandala, quæ iſte commina-
tur, & obijcit, remiſimus pridie per literas
noſtras omne noſtrum propoſitum in
conſilio, & deliberatione veſtræ Serenita-
tis eidem iterum ſupplicamus quod nobis
conſulere, & mandare dignetur, ſi & quid
habemus Summo Pontifici, & Domino
Cardinali reſpondere: timemus enim
imputari nobis ſi non reſponderimus vel
plus tarde reſponderimus omnino autem
conſilio, & deliberationi veſtræ Serenitatis
ſtatuimus pro noſtra fidelitate, & reueren-
tia requieſcere.

Veronæ VI. Decembris MCDXXXIIX.

Deputatorum ad vtilia IIII. præſentes,
& prouiſores guerræ item fuit ſcriptum
dominio in eadem materia, vt infra videli-
cet.

Sereniſsime princeps & Excellentiſsime Domine.

Nuper de manu magnificorum Rectorum noſtrorum recepimus alias Apoſtolicas literas in facto noſtri Epiſcopatus, quas eorum etiam conſilio deliberauimus mittere veſtræ Serenitati, cui forte videbitur hac de re, nos eſſe tædioſos, ſed Summus Pontifex videtur nobis tantæ auctoritatis, vt literas ſuas retinere ſub ſilentio minime debeamus; proinde dignetur Serenitas veſtra ad cuius conſilium, & deliberationem omne noſtrum propoſitum remiſimus, & remittimus, nobis mandare ſi, & quid a nobis reſpondendum ſit Summo Pontifici, & Domino Cardinali, verum quia in his literis eſt forma quædam verborum indicantium nos in Epiſcopum Cardinalem conſenſiſſe, declaramus veſtræ Serenitati quod quicquid ſit relatum vel factum, nos aliter verbo, vel ſcriptis non reſpondiſſe niſi præciſe id, & quemadmodum celſitudini veſtræ per alias noſtras ſignificauimus cui, &c.

Datum Veronæ die VIII. *decembris* MCCCCXXXVIII.

Tenor autem dictarum Apoſtolicarum literarum bulla plumbea munitarum talis eſt videlicet,

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs officialibus, & vniuerſitati ciuitatis Veronen. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dudum de prouiſione veſtræ Eccleſiæ Veronen. ex promotione dilecti filij noſtri Franciſci tituli ſancti Clementis presbyteri Cardinalis in Epiſcopum Veronenſem, per literas noſtras ſignificauimus vobis, in quibus affectionem, ac commodum, vtilitatemque ipſius Eccleſiæ pro Dei honore, & omnium veſtrum conſolatione, atque omnem noſtri animi conceptum in ea re ſatis expreſſimus: accepimus poſtmodum ipſas literas noſtras eum primum ad vos peruenerunt a deuotione veſtra plurimum grate, & reuerenter fuiſſe ſuſceptas, ac tandem illis perlectis benigne, ac deuote reſpondiſſe, vos veluti bonos obedientiæ filios hanc noſtram prouiſionem quantum in vobis eſt paratos acceptare, nobiſque vt Domini noſtri Ieſu Vicario obedire, quemadmodũ a dilecto filio Ioanne de Fauentia a nobis ad vos reuertenti intelleximus Ex quare deuotiones veſtras plurimum in Domino commendamus. Egiſtis quidem, vt viri ſapientes omnem animi noſtri motum ad ipſius Eccleſiæ in ſpiritualibus, & temporalibus incrementa ad Dei laudem, & honorem omnium veſtrũ, ac totius Veronenſis ciuitatis vtilitatem, & commodum recte cupientes, egiſtis vt illius antiquæ noſtræ amicitiæ, ac mutuæ noſtræ beneuolentiæ non immemores. Denique vt Chriſtianæ fidei veri cultores ad illam Sedis Apoſtolicæ, & ſummi throni huius terreſtris Hierarchiæ reuerentiam iuxta ſpem noſtram deuotionis mentibus reſpexiſtis. Nulla quippe ratione exiſtimare poteramus nos, & ipſam Apoſtolicam Sedem quod a Regibus, & Principibus Chriſtianis vſque in hodiernum diem conſecuti ſumus, a fidelibus, & amantiſſimis Veronenſibus non accepturos, & maxime qui rei vtilitatem, & bonum intelligerent. Factum eſt igitur quod viros ſapientiſsimos, atque optimos decuit. Verum eſt additum, vt accepimus, deuotionem veſtram mentem, & intentionem dilectorum filiorum dominij Venetorum libenter in ea re intelligere velle, quod & nos ſatis laudamus exiſtimantes indubie illud Ducale dominium ipſum, cum primum de mente veſtra ad prouiſionem huiuſmodi acceptam habendam, cognouerit, omnia ex ſua parte effectum pleniſſimum habitura. Supereſt igitur vt quod tam bene incœpiſtis feliciter conſumantes præfato dominio hanc optimam mentem veſtram ſemel, & iterum aperiatis iuxta præmiſſa, quod vt faciatis, ſicut indubie de vobis confidimus, hortamur plurimum. Experiemini profecto nos feciſſe rem vtilem, & nobilitate veſtra dignam, nobiſque acceptiſſimam, cum neque rem ipſam ſine magno diſcrimine aliter diſponi poſſe contingeret: quam nec nos vllo modo pati, vel diſſimulare poſſemus, &c.

Data Ferrariæ Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo trigeſimo octauo, tertio nonas Decembris, pontificatus noſtri anno octauo.

Nec ſilentio obuoluendum eſt quod anno 1440. qui fuit Condulmerij Epiſcopi annus ſecundus. Eugenius Quartus accolitorum collegium Veronæ fundauit Epiſcopo, & Canonicis obnoxium, vt Veronenſis Eccleſiæ diuinus cultus ſummopere eflореſceret. Bullam enim confecit, qua multa beneficia ſimplicia ſuppreſſit, eorundem accolytorum menſæ attribuit. Quam quidem digniſsimam inſtitutionem iuxta Theobaldi, ac Petri Scaligeri Veronenſium Epiſcoporum olim ſancita decreta magis proficuã fore exiſtimabat, quam ſi clericis nullis ſacris locis obnoxijs ea beneficia diſtribuerentur, Vrbis Senatus tamen ad nouitatem commotus per oratores Pontificem, Epiſcopumque Cardinalem exorauit vt omnino Bulla illa, quam odioſam appellabant, reuocaretur; moderaſſe deinde Eugenium priorem alijs anno 1442. ex ſcriptis literis quas modo exhibebo, e tabulario Canonicorum facile colliget quiſque huius rei prudens lector, quarum tenor talis eſt.

Euge-

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

In eminenti Apoſtolici culminis ſpecula licet immeriti ſuperna diſpoſitione vocati, curis pulſamus aſſiduis, vt gregis dominici noſtræ vigilantiæ crediti vtilitati conſulamus, vt per augumentum diuini cultus præſertim in eccleſijs cathedralibus, quæ reliquis inferioribus eccleſijs eſſe debent religionis exemplum, apud omnes excreſcat deuotio, per quam dignas laudes, & bonorum operum fructus omnium exhibeant Creatori, expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ, & aduentum magni Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti. Sane nuper dilecti filij noſtri Franciſci tituli S. Clementis Presb. Card. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarij, & Epiſcopi, ac dilectorum filiorum Capituli Eccleſiæ Veronen. . . . . quod notabilium virorum fide digna relatione percepimus, quod cum in diœceſ. Veronen. certa eccleſiaſtica beneficia clericatus nuncupata in diuerſis eccleſijs, ſiue plebibus parochialibus ad numerum ſeptingentorum, & ſexagintanouem, vel ea vniuerſaliter, vt cõmuniter aſſeritur aſcendentia exiſtant, pluraque ex illis, & ſingulis teneantur a perſonis, quæ contentæ tantum fructibus, redditibus, & prouentibus eorundem, huiuſmodi eccleſijs, nec deſeruiunt, nec illas viſitant condecenter, ex quo in illis cultus diuinus remittitur, & datur materia laicis clericis detrahendi, in denigrationẽ famæ Cleri ciuitatis, & diœceſis Veronen. quodque ſi numerus beneficiorum huiuſmodi ad minorem numerũ reduceretur, & in maiori Eccleſia Veron. præfata, quæ reſpectu illius magnitudinis, & excellentiæ in grammatica, & in muſica maiore, & doctiore capellanorum, & clericorum numero noſcitur indigere, vnus in huiuſmodi grammaticæ, & alter in muſicæ artibus magiſtri deputarentur, capellanorumque augeretur, & certus numerus clericorum, qui artibus ipſis inſiſterent, ad eccleſiæ ipſius ſeruitia inſtituerẽtur in diuinis per amplius, & deuotius peragẽda, ac de media campanea in valle Pulicelle, & in villa inſulæ ſcalarũ, necnõ S. Ioannis de Iebeto pauperum hoſpitalia hoſpitalitate carentia, & eccleſia ſiue cura prioratus nuncupata S. Silueſtri de Nugaria eiuſdem diœceſis, quæ membrum S. Silueſtri de Nonantula Ordinis S. Benedicti Mutinenſis diœceſis exiſtit, nec non monaſt. monialium ſimilites SS. Philippi, & Iacobi de Sacco foris portam Veronen. in quo tres tantum moniales, & vna conuerſa non bonæ famæ degunt, ſacriſtiæ dictæ maioris Eccleſiæ incorporarentur, annecterentur, & vnirentur, illarumque fructus in capellanorum ipſius maioris Eccleſiæ vtilitatem conuerterentur, ac de omnium clericatuum prædictorum pro rata ipſorum cuiuslibet plebis 350. pro magiſtrorum, & acolytorum, necnon de omnium clericatuum ſingulorum plebium huiuſmodi, de quibus ſupra, fructibus pro vnius, vltra alios capellanos, in illis exiſtentes inſtituendi, capellani ſuſtentatione quadraginta duc. veneti detraherentur, profecto maiori Eccleſiæ, & plebibus præfatis bene conſultum veniret, & clericatus ad minorem numerum reducendi fierent pinguiores, de quibus idoneis perſonis poſſet honeſtius prouideri, & alia ſequerentur, quæ ad diuini cultus augumentum, exiſtimationem, vel perſonarum in bonis moribus, & bonum exemplum aliarum plebium cederent, & auferretur laicis clericis materia detrahendi. Nos igitur, qui noſtris præſertim temporibus in ſingulis Orbis eccleſijs cultum huiuſmodi ad augere intentis deſiderijs affectamus amplitudinem ciuitatis in diœceſ. prædictatum, ac illarum populi multitudinem æqua lance librantes, ac volentes eiſdem eccleſijs cultum diuinum, decus, & venuſtatem huiuſmodi accedere congruenter, matura ſuper hoc deliberatione præhabita motu proprio, nõ ad Cardinalis, & Capituli prædictorum, vel alicuius alterius pro eis, nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra prouida ordinatione, & mera liberalitate numerum 769. beneficiorum huiuſmodi, vel ea ad numerum 190. auctoritate Apoſtolica reducimus per præſentes, quorum in plebibus S. Georgij de Illaſio, Sanctæ Mariæ de Garda, S. Zenonis de Rupeclaria xij. S. Zenonis de Cereta, S. Martini de Leniaco, & S. Floriani vallis Policellæ x. S. Mariæ de Ronco, ſanctæ Mariæ de Ingnago quinque, S. Petri Veron. in Caſtello, ſanctæ Mariæ de Caprino, S. Blaſij de Caſalaſco viij. ſancti Stephani de Malſiſino, ſanctæ Mariæ de Ciſano, ſanctæ Mariæ de Laziſio, ſancti Petri de Villafranca, S. Petri de Nogaria, ſanctæ Mariæ de Colognola, ſancti Petri de Porto, ſanctæ Mariæ de Guſſolengo ſex, ſancti Georgij vallis Policellæ tria, ſancti Petri de Vallegio, ſancti Firmi de Borobono, ſancti Britij de Lananeo, ſancti Laurentij de Minerbio, ſanctæ Mariæ de Montorio, ſancti Michaelis de Englario, ſancti Petri de Iobeto, ſancti Laurentij de Suape quatuor, ſancti Zenonis de Vigaſio, ſancti Andreæ de Sandrato tria, ſancti Martini de Nigrario, ſancti Petri de Inſula Porcaritia duo, ſancti Laurentij de Nogarolis vnum, beneficia dictæ Veronen. diœceſ. eccleſijs pro totidem clericorum perpetuis beneficiatis in eiſdem ex omnibus beneficijs ſupradictis dumtaxat remanent, & remanere debeant, reliqua vero omnia beneficia ſupradicta ſaluis profuturum plebium archipresbyterorum portionibus, & alijs per

cos

eos pereipi conſuetis in prædictis; & alijs plebibus dictam Veronen. diœceſ. per ſeſſum, vel deceſſum illa tenentium, vel aliai quomodolibet illa dimittentium tunc vacantia, ſeu impoſterum vacatura penitus extinguentes, & nihilominus in eorum ple. bium ſingulis de Garda, Leniaco, ſancti Petri Veronen. Porto, Guſſolingo, Bodolono, Lauanco, Englario, Sandrato de Nogarolis, de Iobeto, & Suape, duntaxat exceptis, ſingulas vltra alibi inſtituras perpetuas capellanias pro ſingulis perpetuis capellanis inſtituendis, creandis, inſtituimus, & etiam ordinamus. Volumus quoque, & etiã ordinamus, quod ſinguli Archip. plebium, eccleſiarum, parochialium, videlicet ſancti Ambroſij de Tomba, ſancti Martini de Salizolis, ſaneti Andreæ de Summa Campania dictæ Veronen. diœceſ habeant & percipiant de quinque partibus omnium redditunm plebium ipſarum. Tres partes, reliquas vero duas habeant capellani, capellaniarnm inſtituendarum in prædictis tribus eeclesijs, quas ex nunc inſtituimus, & creamui, omnes, & ſingulos clericatus ipſarum ex tunc ſupprimentes, quamprimum vacauerint. Similique modo volumus, & conſtituimus, quod Archip. plebis de Iobeto prædictæ habeat omnes fructus, redditus, & prouentus dictæ plebis, & duos capellanos in dicta plebe, & eccleſia tenere debeat, & in perpetuum ſuis ſumptibus eis ſatisfaeiendo de ſalario competenti, qui capellani debeant reſidere in dicta plebe, & in diuinis officijs diurnis pariterque nocturnis deſeruire, & ipſe Archip. de Iobeto poſt reductionem prædictam ſoluetere teneatur ſingulo clerico ipſius plebis annuatim duca. quatuor auri, Epiſeopo, & Capitulo Veronen. pro tempore exiſtentibus coniunctim certam capellanorum iu ſacerdotio conſtitutorum ſimiliterque eapellaniarum aliorumq; clericorum qui acolyti ſint, ac ſimilem locorum numeros pro eiſdem capellanis, & clericis in dicta maiore Eccleſia ordinandi, & conſtituendi, illoſque vel eorum alterum iuxta facultarum exigentiam augendi, & minuend s 350. due. de fructibbus clericatuum omnium, vt præmittitur, annis ſingulis detrahendi hac quoque prima viſe, & deineeps capellanis in ſacerdotio conſtitutis, quos diuinis officijs diurnis pariterque nocturnis in eadem maiori Eccleſia intereſſe, & deſeruire ſtatuimus. Loca vero prædicta clericis, qui acolyti ſint, & non alijs, quoties vacauerint, conferendi, & de illis etiam prouidendi facultatem plenam, & libertatem concedentes, ac ſtatuentes, quod quilibec ex capellanis in plebibus huiſmodi inſtituendis, poſtquam beneficiorum prædictorum numerus reductus fuerit, & interim numquam præſatus numerus reducatur, quouſque tot ceſſa-

A netint clericatus, quod ex illis in quauis plebium earundem inſtitui potuerit in ea plebe in qua capellanus inſtitutus fuerir, in præfettur, perſonaliter reſidere, & diuinis inibi officijs diurnis, atq; nocturnis, intereſſe, & alia obſequia debita præſtare debeãt. Sacriſta vero maioris Eccleſiæ vnam grammaticæ, & aliam in muſicæ artibus peritas eccleſiaſticas perſonas, quæ ſingulis diebus & horis tamen ad id congruis per eoſdem Epiſcopum, & Capitulum ordinandos clericos prædictos, & quoſcumque alios diuinis in eadem maiore Eccleſia officijs inſeruientes pro tempore in eiſdem facultatibus doceat vita, moribus, & ipſius maioris Eccleſiæ cerimonijs inſtruant habere, &
B tenete, ſinguliſque magiſtris, & eccleſijs eiſdem de 350. duca. detrahendis huiuſmodi capellanis autem in maiori Eccleſia præfata inſtituendis, de monaſterij, hoſpitalium, & ſine cura eecleſiæ prædictarum ſrugibus, redditibus, & prouentibus ſingulas de quibus Epiſcopo Veron. pro tempore exiſtenti, & Capitulo præſatis videbitur congruas portiones annis ſingulis realiter miniſtrari miſtre teneantur, & inſuper quod recedentibus, vel decedentibus ſancti Petri, & S. Iuſti eccleſiarum Veronen. modernis rectoribus, earum in illis ſucceſſores perpetuis futuris tẽporibus in maiori Eccleſia prædicta, prout alij capellani, & beneficiati in eadem ſingulis horis canonicis
C nocturnis, atque diurnis intereſſe, & debita inibi obſequia præſtare teneantur. Prætcrea abbatiſſalem dignitatem in monaſtetio prędicto harum ſerie ſupprimẽtes, illudque ad ſeeularem, ac ſine eura eccleſiam teducentes, ab eo dictas moniales per præſatum Cardinalem Epiſcopum ad aliud de quo ſibi videbetur, etiam alrerius ordinis monaſt. transferendi, necnon a ſingulis hoſpitalibus ſupradictis, ſingulos modernos eorum rectores ex nunc realiter amouentes, monaſterium, & eccleſiam S. Siluestri prædicta cum omnibus iuribus, & pertinentijs ſuis ſactiſtiæ perpetuæ maioris Eccleſiæ pro capellanis præſatis ibidem inſtituendis annectimus, & vnimus,
D itaque liceat ſactiſtę eiuſdem maioris Eccleſiæ per ſe, vel alium, ſeu alios monaſterij, hoſpitalium ex nunc, & quamprimum eccleſiæ ſancti Siluestri rector ceſſerit, vel deceſſerit, ſeu eam quomodolibet demiſerit, illius iutiumque, & pertinentiarum prædictarum corporalem poſſeſſionem auctoritate propria libere apprehendere, & perpetuo retinere, alicuius ſuper hoc licentia minime requiſita, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac maioris, & aliarum eccleſiarum, ſeu plebium prædictarum iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quacumque firmitate alia roboraris, ſtatutis, & conſuetudinibus contratijs quibuſcumque, aut ſi

aliqui

aliqui ſuper prouiſionibus ſibi faciendis de huiuſmodi, vel alijs beneficijs eccleſiaſticis in illis partibus ſpeciales, vel generales Apoſtolicæ Sedis, vel legatorum eius litteras impetrarent, etiamſi per eas ad inhibitionem, reſeruationem, & decretum, vel alias quomodolibet ſit promiſſum, quas quidem litteras, & proceſſus habitos per eoſdem, ad beneficia ſuppreſſa, ac monaſterium, hoſpitalia, & eccleſia ſancti Silueſtri prædicta, vel eorum aliquod nolumus non extendi, ſed nullum per hoc eis, quoad aſſecutionem beneficiorum aliorum præiudicium generari, & quibuslibet alijs priuilegijs, indulgentijs, ac litteris Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus quorumcunque tenoris exiſtant per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta effectus earum impediri valeat, quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumque toties tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis. Vt nunc tantum opus poſſit bene, & commode celerem effectum, prout optimum eſt, ſortiri volumus, ac motu, ſcientia, & poteſtate ſupradictis tenore præſentium decernimus, quod omnes, & ſingulæ perſonæ, altera ſex ex clericatibus prædictis inſimul præſentialiter obtinentes, illas ex eis, quos vltra numerum ſex, quos retinere elegerint huiuſmodi, vt præfertur, obtinent ex nunc, vel ſaltem infra menſē a data publicationis præſentiū realiter, & omnino dimittant, ipſoſque ex nunc, prout ex tunc ſupprimimus per præſentes, quodque tam dimiſſorum, quam aliorum ſuppreſſorum, & pro tempore vacantium beneficiorum prædictorum facultas, redditus, & prouentus ad vſum, & vtilitatem magiſtrorum, & clericorum pro tempore exiſtentium præfatarum. Quicquid autem ex ipſis redditibus poſt promiſſionem prædictorum pro tempore ſuper inſuerit, quouſque aſcendant ad tantum, vt iuxta præmiſſa ſufficiant capellano], in quibus illa fuerint, in reparatione plebium, & ædificiorum earum librorumque ipſorum, ornamentorum, & aliorum ad diuini cultus decorem neceſſariorum opportunam prouiſionem, prout Epiſcopo pro tempore exiſtenti, & Capitulo Veronen. ac ipſarum Eccleſiarum rectoribus pro tempore exiſtentibus expedire videbitur effectualiter exponant, & etiam conuertantur, prouiſo quod monaſterium, hoſpitalia, & ſancti Silueſtri eccleſia huiuſmodi ad profanos vſus nullatenus remittantur, ſed in ſancti Silueſtri, & monaſterij, ac hoſpitalium huiuſmodi Eccleſijs deſeruiantur laudabiliter in diuinis, prout quemadmodum Cardinali, Epiſcopo, & Capitulo præfatis videbitur expedire. Et inſuper ex nunc irritum decernimus, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoque qua-

A nis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ reductionis, extinctionis, vnionis, inſtitutionis, ordinationis, voluntatis, conceſſionis, ſtatuti, ſuppreſſionis, ammonitionis, incorporationis, applicationis, & annexionis, vnionis, & conſtitutionis infringere, vel auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. *Datum Florentiæ Anno incarnationis Dominicæ MCCCXL. XVII. Cal. Iuny Pontificatus noſtri anno x.*

B *Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.*

Prouidentia Apoſtolicæ Sedis plurimum circumſpecta nonnunquam ea quæ a certis ſuadentibus cauſis ſtatuit, & indulſit ex alijs non minus ponderandis rationibus ſiue cauſis reuocat, moderat in meliusve commutat, prout illud in Domino videt ſalubriter expedire. Dudum ſiquidem inter alia per nos accepto, quod in diœceſ. Veronen. certa eccleſiaſtica beneficia, clericatus nuncupata, in diuerſis Eccleſijs, ſiue plebibus parochialibus ad numerum ſeptingentorum, & ſexaginta nouem, vel circa vniuerſaliter, & communiter, vt aſſerebatur, aſcendentia exiſtebant, pluraque C ex iſtis a ſingulis tenebantur perſonis, quæ contentæ tantum fructibus, redditibus, & prouentibus eorundem, huiuſmodi Eccleſijs nec deſeruiebant, nec illis viſitabant condecenter. Ex quo in illis cultus diuinus remittebatur, & dabatur materia laicis clericis detrahendi in derogationem cleri ciuitatis Veronen. & dictæ diœceſ. ex quo ſi numerus beneficiorum huiuſmodi ad minorem numerum reducerentur: *Et in maiori eccleſia Veronen. vnus in grammaticæ, & alius in muſicæ artibus magiſtri deputarentur, & certus clericorum numerus, qui artibus ipſis inſiſterent ad ipſius Eccleſiæ ſeruitia in diuinis principalius, D & deuotius peragenda inſtituerentur*, ac de omnium clericatuum prædictorum pro rata ipſorum cuiuslibet plebis trecenti, & quinquaginta pro magiſtrorum, ac acolytorum necnon de omnium clericatuum ſingularum plebium, tunc expreſſatum fructibus pro vnius vltra alios Capellanos in illis exiſtentes, inſtituendi Capellani ſuſtentatione *quadraginta ducati Veneti detraherentur profecto eidem maiori Eccleſiæ bene conſultum veniret*, & clericatus, vel minorem numerum reducendi fierent pinguiores, de quibus idoneis perſonis poſſet honeſtius prouideri, ac alia ſequerentur, quæ ad augmentum diuini cultus inſtitutionem perſonarum in bonis moribus, & bo-

num

rum exemplum aliorum plurimorum viderent, & auferretur laicis materia clericis detrahendi. Nos per alias noſtras literas motu proprio numerum ſeptingentorum, & ſexaginta nouem beneficiorum huiuſmodi, vel circa *ad numerum centum, & nonaginta reduximus*, quorum, & ſingulis Eccleſijs, ſiue plebibus prædictis certum clericorum, & perpetuarum Capellaniarum numerum creauimus, inſtituimus, *& etiam ordinauimus Epiſcopo pro tempore exiſtenti, & dilectis filijs Capitulo eccleſiæ Veronen. coniunctim certum* Capellanorum in ſacerdotium conſtitutorum, ſimilemque Capellanorum, aliumque acolytorum clericorum, qui acolyti eſſent, & ſimilem locorum numerum pro eiſdem Capellanis, & clericis in dicta maiori Eccleſia ordinandi, & conſtituendi illoſque, vel illorum alterum iuxta facultatum exigentiam augendi, & minuendi *trecentos, & quinquaginta ducatus* de fructibus clericatuum omnium, qui patriturum, annis ſingulis detrahendi ea quoque prima vice, & ex tunc in antea Capellanis in ſacerdotio conſtitutis, quos diuinis officijs diurnis pariterque nocturnis in eadem maiori Eccleſia intereſſe, & deſeruire ſtatuimus, *loca* vero prædicta clericis, qui acolyti eſſent, & non alijs *gratius vacarent conferendi, & de illis eſſet prouidendi facultatem plenam, & liberum concedentes*, ac volentes inter alia, & decernentes, quod omnes, & ſinguli vltra ſex ex clericatibus prædictis iuſſimus tunc obtinentes illos ex eis, quos vltra numerum ſex quos retinere elegiſſent huiuſmodi, vt præfertur obtinerent ex tunc, vel ſaltem infra menſem Decembrem publicationis eorundem locorum realiter, & omnino dimitterent, ipſoſque ex tunc ſuppreſſimus per dictas literas ex qua tam dimiſſorum, quam aliorum ſuppreſſorum, & pro tempore vacantium beneficiorum prædicto[illegible] fructus, redditur, & prouentus ad vſus, & vtilitatem magiſtrorum, & cler[illegible]or[illegible] pro tempore exiſtentium præfatorum, quicquid autem ex ipſis redditibus poſt priuilegiorum prædictorum pro tempore ſupereſſet, quouſque acce[illegible]deret [illegible]d tantum, vt iuxta præmiſſa ſufficerent Capellano in quibus illa for[illegible]ne in reparationem plebium, & ædificiorum earundem, librorum, aliorum ornamentorum, & aliorum ad diuini cultus decorem neceſſariorum opportunam prouiſionem, *prout Epiſcopo pro tempore exiſtenti, & Capitulo Veronen.* ac ipſorum Eccleſiarum rectoribus, *pro tempore exiſtentibus expedire videretur* effectualiter exponerentur, & conuerterentur, prout in eiſdem literis plenius continetur. Et deinde ſicut ad noſtram audientiam nuper preuenit dilectus filius noſter Franciſcus tit. ſancti Clementis presbyter Cardinalis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ camerarius, qui dictæ Eccleſiæ Veronen. præeſſe

A dignoſcitur, & Capitulum præfati certum clericorum, ſeu acolytorum numerum in dicta maiori Eccleſia auctoritate facultatis prædictæ ordinauerunt, & conſtituerunt, ac ſucceſſiue nonnulla ex beneficijs, ſeu clericatibus præfatis tam ex voluntate noſtra prædicta, quam diuerſis alijs modis, quæ earundem litterarum vigore ſuppreſſa cenſentur, & quorum annui fructus, redditus, & prouentus, qui trecentos, & quinquaginta ducatos ſimiles ſecundum communem æſtimationem nullatenus valent, iuxta litterarum ij ſarum tenorem, & formam conuertuntur, vacauerunt, ſeu verius ceſſauerunt: *Quam autem ſicut*

B *nonnullorum fidedignorum relatione percepimus, ſed iuxta accepata per nos permiſſa* dicta litteræ a nobis prouide, & ſalubriter emanauerunt p[illegible]eo tamen, qui quamplura ex beneficijs, ſeu clericatibus h[illegible]iuſmodi quorum ante eorundem litterarum conceſſionem certus numerus non erat, & quorum ſingula certa de per ſe corpora præbendarum non habeant, prout nec habent, ſed fructuum, redditu um, & prouentuſi, parrochialiû, ſeu plebium Eccleſiarum prædictarum portiones aliquæ, clericatus nuncupantæ, clericis inibi quorum etiam certus, & determinatus numerus non erat, & quorum loca certo modo vacare non dicebantur, ſed prout Epiſcopo

C pro tempore prædicto videbatur per aggregationem, vel extinctionem, ſiue ſubtractionem augebantur, & dimi[illegible]uebantur, *aſſignari ſolite exiſtebant diuerſis eccleſiaſticis ciuitatis, & diœc. earundem præſertim pauperibus, & litterarum ſtudijs inſiſtere volentibus* perſonis pro ipſorum perſonarum in [illegible]modi ſtudijs ſuſtentatione conferri conſ[illegible]uer[illegible]nt, & vt veriſimiliter creditur benefic[illegible]a cleric[illegible]rus, ſe[illegible] portiones huiu[illegible]modi pro maiori, & ex iſtis reddirus habentibus al[illegible]j Eccleſijs ciuitatis, & diœc. prædictorum in diuinis offic[illegible]js ſeruientium, necnon litterarum ſtudijs inſiſtentium pauperum p[illegible]rſo[illegible]arum, *ab antiquo inuenta, ſeu inſtituta fuerunt beneficiorum, ſeu*

D *clericatuum reductio, & ſuppre[illegible]ſio, vt certe numeri clericorum, ſeu acolytorum creatio, & inſtitutio prædicta apud ciues dictæ ciuitatis ſcandali* materiam generare, necnon in Eccleſiarum, & perſonarum pauperum prædictarum præiudicium, atque damnum tendere procul dubio dignoſcantur: *Nos qui ante conceſſionem præfatam de ipſorum beneficiorum, ſeu clericatuum natura*, necnon ſcandalo, præiudicio, & damno prædictis propter non veram nos in formantium ſuggeſtionem, neqnaquam eramus informati, volentes in præmiſſis debito remedio prouidere ad omnem ſcandali materiam ſummouendam pro Eccleſiarum quoque, & perſonarum pauperum commo-

modo, & vtilitate ex noſtris certa ſcientia, ac prouida, & matura declaratione præhabita, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium litteras præſatas quas de verbo ad verbum præſentibus haberi volumus pro inſertis, illis tamen quoad voluntatem, & conſtitutionem videlicet, vt nullus vltra ſex ex beneficijs, ſeu clericatibus huiuſmodi inſimul retinere poſſet, prædictas, ac omnia, & ſingula alia in eiſdē litteris contenta perpetuo in ſuo robore permiſſuris: *Renouat quoad hoc clericatuum, & beneficiorum reductionem, & ſuppreſſionem, necnon in parochialibus Eccleſijs, ſeu plebibus præfatis Capellanorum, Capellaniarumque creationem, & inſtitutionem, ac illas concernentia dumtaxat renouamus, & annullamus, nulliuſque roboris, vel momenti fore decernimus*, necnon beneficia, ſeu clericatus huiuſmodi in eo ſtatu in quo antequā dictæ litteræ emanarent quomodolibet erant, reſtituimus, reponimus, & reintegramus: *Volentes inhibemus ſtatuentes, & ordinantes vt Epiſcopus pro tempore, & Capitulum prædicti de illarum*, in quibus nonnulla hactenus vacauerunt, ſeu verius ceſſauerunt, & ſuppreſſa ſunt, vt præfertur, aut aliarum in quibus aliqua ex beneficijs, ſeu clericatibus huiuſmodi primo vacare, vel ceſſare contigerit pro vacantium, ſeu ceſſantium, & ſuppreſſorum[, aut ſi eiſdem *Epiſcopo, & Capitulo magis vtile, & expediens viſum fuerit omnium*, & ſingulorum, aut aliquarum ex parochialibus eccleſijs, ſeu plebibus præſatis, prout in eis per ipſum Epiſcopum de nouo creandorum beneficiorum, ſeu clericatuum omnium, & ſingulorum rata, fructus, redditus, & prouentus, portiones quot ex eis *trecenti, & quinquaginta ducati ſimiles libere*, & abſque diminutione aliqua percipiantur ſummatim perſonæ ad id per Epiſcopum, & Capitulum præſatos pro tempore deputandæ per eum magiſtris, & clericis, ſeu acolytis prædictis per ſingulas de quibus dicto Epiſcopo, & Capitulo videbitur portiones, vel partes deſtribuendas annis ſingulis realiter miniſtrari, aut de illis mandari facere teneantur. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, necnon præſatæ nutricis Eccleſiæ iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, cæteriſque contrarijs, quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ renouationis, caſſationis, annullationis, conſtitutionis, reſtitutionis, repoſitionis, reintegrationis, ſtatuti, ordinationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis igitur hoc attē.are præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. *Datum Florentiæ An. incar. Dom.* MCCCCXXXXII. *pridie nonas Septembris Pontificatus noſtri Anno duodecimo*.

Viget adhuc Eugenij acolytorum collegium pro educandis iuuenibus clericarem habitum cærulei coloris, in memoriam conditoris, induentibus, magno cum decore, ac cathedralis Eccleſiæ bono. Idem prætcrea Eugenius maiorem Veronenſem Eccleſiam ita diuitijs auxit, vt & diuini cultus ſumma in illa eſſet amplificatio, neque maior Deo ſeruientium copia deſideraretur. Canonicorum bona iuraue Apoſtolica auctoritate protexit. Tranſegiſſe Eugenium maiorem ſuæ adoleſcentiæ partem in Veronenſi Eccleſia canonicatus dignitate cohoneſtatū, præter eiuſdem litteræ, teſtatur etiam domi iam ſuæ huiuſmodi inſcripta memoria. EVGENII IV. FELIX DOMICILIVM. Suſpice igitur Ciuitas Veronæ in albo Eccleſiæ tuæ tyrocinium agentem, qui præcellenti virtute ſuperis, ac hominibus commendatus, ad Summi Apoſtolatus apicē euectum, merito Eugenius 4. appellari voluit, Eugenij 3. emulaturus virtutes, vt ille Piſanam Eccleſiam, vbi lac pietatis primum ſuſceperat, priuilegijs, & gratijs cohoneſtauerat, ita ipſe Veronenſem Eccleſiam ſuæ adoleſcentiæ nutricem ſouit, auxitque ad pietatem. Canonicorum Capitulum, cuius alumnus fuerat dilexit, eiuſdemque intuitu, quæ olim ab eorum anteceſſoribus cum Petro Scaligero Epiſcopo amicabili compoſitione ſancita fuerant ſuo diplomate confirmauit talis tenoris.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.
Ad perpetuam rei memoriam.

☞ Ad apoſtolicæ dignitatis apicem ſuperna diſpoſitione vocati curis efficere gerimus aſſiduis, vt inter vniuerſos noſtræ vigilantiæ creditos iurgiorum, contentionumque ſeniotis diſpendijs, pacis, & quietis præſidium ſolidantur, illaque rurſus ampliori perſtringere ſatagimus Apoſtolicę muniminis adminiculo, quæ ad ipſorum pacis, & quietis ſolidationem, nec non felicem ac proſperum eccleſiarum præſertim cathedralium illiuſque præſidentium, & perſonarum earumdem votum vijs ac modis acceptis inuenimus proceſſiſſe. Sane pro parte dilectorum filiorum Archipresbyteri, & Capituli Eccleſiæ Veronen. nobis nuper exhibita petitio continebat, quod cum olim inter ipſos ex vna, nec non bonæ memoriæ Petrum Epiſcopum Veronen. ex altera partibus ſuper quibuſdam iuriſdictionalibus, & alijs iuribus atque rebus, tunc, & etiam inferius expræſſis, ac illorum occaſione plures controuerſiæ, differentiæ, atq; diſcordiæ ſubortæ fuiſſent, eandem ſuper præmiſſis inter partes ipſas quo-

quædam amicabiels compoſitiones, tranſactiones, ac conuentiones factæ ſuerunt, & quas ad ipſatum proſecutionem partium fel:eis memoriæ Marqnardus Patriarcha Aquileien. auctoritate metropolitica confirmauit, & approbauit, prout in litreris aúthenticis in publicam formã redactis, & quas in Cancellatia Apoſtolica diligenter inſpici, ac earum tenorem de verbo ad verbum præſentibus inſeri ſecimus, larius, extenſiuſque proſpicirur contineri. Quare pro parre dictorum Archipresbyteri, & Capituli nobis fuit humiliter ſupplicatum, vt compoſitionibus, tranſactionibus, & conuentionibus præfatis, necnon alijs in ipſis litteris contentis pro illarum ſubſiſtentia firmiori robur Apoſtolicæ confirmationis adijcere de benignirate Apoſtolica dignaremur. Nos itaq; prædictis ſupplicationibus inclinati, compoſitiones, tranſactioncs, conuentiones, & contenta hniuſmodi, necnon quæcumque inde ſecuta rata, & grara habentes illa auctoritate Apoſtolica ex certa ſcientia confirmamus, & approbamus, præſentiſque ſcripti patrocinio communimus, ſupplentes omnes defectus, ſi qui forſan interuenerint in eiſdem. Tenor vero litteræ huiuſmodi talis eſt. In Chriſti nomine, &c. Nulli ergo omnino hominum liccar hanc paginam noſtræ confirmationis, approbationis, & communitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datnm Bononiæ anno Incarnat. Dominicæ 1436. 7. Id. Septemb. Pontificatus noſtri anno 6. Cæterum, vt earnndem litterarnm tenor prædictus ſic inſertus omnimodam rei, ſeu facti certitudinem faciat, auctoritate Apoſtolica decernimus, vt illud robur, eandemque vim eundemque vigorem dictus tenor per omnia habeat, quæ haberent originales litteræ ſupradictæ, & eadem prorſus eidem tenori fidts adhibeatur, quandocumque, & vbicumque, ſiue in Iudicio, ſiue alibi vbi fuerit exhibitus, vel oſtenſus, & eidem tenori firmiter ſtetur in omnibus ſicuti eiſdem litteris originalibus firmiter ſtaretur ſi ſorent exhibitæ vel oſtenſæ: per hoc autem nullum ius cniquam de nouo acquiri volumus, ſed antiquum tantummodo conſeruari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri facti decreti, & voluntaris infringere, vel ei auſu temerario conrraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Dat. Bononia anno Incarnst. Dominicæ 1443. 4. Non. May, Pontificatus noſtri anno duodecimo.

Protulit item in Veronenſes amor Eugenij varia beneficia, quorum præcipua ſuere religioſos viros, ac regulari obſeruãtia bene excultos in eccleſias, ac cœnob. pene ex commendatariorum incuria deformata, ad priſtinum monaſticæ obſeruantiæ ſplendorem reuocandum, introducere; ſic vetuſtiſſima monaſteria SS. Nazarij, & Celſi congregationi ſanctæ Iuſtinæ de Padua anno 1442. 3. Iulij conceſſit, ſanctæ Mariæ de Organo Oliuetanæ Monacborum paulo ante inſtitutæ familiæ attribuit anno 1444. cedente Antonio Card. Cotario Epiſc. Oſtienſi commendatario: Eremitanis ſancti Hieronymi de Feſulis eccleſiam ſanctæ Mariæ in Berhalem, alias ſancti Zenonis in monte dedit perpetuo excolendam, vt in diplomaribus, quæ oculis, ac manibus tractare mihi licuit, apperte colligitur, quornm exemplaria ab alijs recenſentur. Anno Domini 1452. Minorib. fratribus de obſeruantia facultatem dedit Franciſcus Epiſcopns Cardinalis conuentum condendi Veronæ, quod ex ciuium facultatibus ædificatum eſt & D. Bernardino ſacrum. Primum lapidem ſolemni ritu anno eodem Franciſcus idem Card. poſuit præſentibus clariſſimis Rectoribus, & ingenti ciuium multitudine. Hoc totum factum eſt accedente Nicolai V. Papæ facultate. Inſigne cœnobium eſt, de quo legendus doctus Vvadingus tom. 6. Annal. Minorum. Cæterum Franciſcus Cardinalis Portuenſis huiuſce Eccleſiæ Præſul Romæ e viuis exceſſit anno 1453. nonis Septembris, ſepultus ad ſanctum Petrum in Vaticano, de quo hæc habet Panuinus in chronica.

Hic lingua incontinens, fugiente ex Vrbe Eugenio, a Populo Romano captus, & in Capitolio honeſto carcere reſeruatus, demum re inter partes compoſita, libertatem adeptus eſt. Legationibus maximis ſub Eugenio IV. functus Veneta, & claſſica contra Turcas, cum terreſtribus copys præeſſet, Iulianus Caſarinus Cardinalis magni animi, & ſpiritus vir, Franciſcus vero inertiſſime ſe gerens, vt Papa Pius ait, neque fretum cuſtodiuit, neque tranſuectos hoſtes Turcas ex Aſia in Europam Hungaris Chriſtianiſq; alijs Ducibus, vt par erat, renuntiaſſet, maximæ cladis Chriſtianorum cauſa fuit. Inter quos Iulianus ipſe Caſarinus Legatus, Ladislaus Hungariæ, ac Poloniæ Rex, Epiſcopi, & Prælati Hungari quam plures ceciderunt: Obijt Romæ in glorius anno 1453. Nonis Septemb. ſepultus ad S. Petrum in Vaticano, Nicolao Papa V. & Friderio III. Imperatore. Cardinales eius exequijs intereſſe non potuerunt, quoniam die ipſo forte nuncius capta Conſtantinopolis Romam allatus erat.

Franciſco vero Præſule Viennæ Auſtriæ obijt Nicodemus de la Scala ex Veronen. Dominis Epiſcopus Friſingenſis in Germania

nia anno 1443. cum ſediſſet annos 20, Videndus Hond. in Metropolit. Salsburgen.

In Cathedrali vero Veronenſis Eccleſiæ fundatum, ac dotatum eſt altare, & ſacellum D. Hieronymi ab Antonio Maleſpina Iſnardi Gabrielis Marchionis filio, Gabrielia Epiſcopi Lunenſis patruelle, ciue, & Canonico Veronenſe, ac Apoſtolicæ Cameræ Clerico anno 1440. Sacelli patronum inſtituit Veronenſem Capitulum, præſentandi vero ius, vt vocant, in antiquiorem Maleſpinarum familiæ virum, ac legiſtarum Collegij priorem transfundit, in vltimis ab ipſo conditis tabulis: In eo ſacello ad deſteram huiuſmodi viſitur inſcriptio.

ANTONIVS MALESPINA
I. V. DOCTOR
CANONICVS VERONENSIS
ET CAMERAE APOSTOLICAE
CLERICVS
DIVO HIERONYMO SACELLVM
HOC FVNDAVIT AC DOTAVIT
M.CCCC.XXXX.

98 HERMOLAVS Barbaro Patritius Venetus, Epiſcopus Taruiſinus, ad Sedem hanc fuit translatus 1453. 16. Kalend. Decembris. Huius Præſulis egregiam pietatem in Deum opera, quæ cumulate præſtitit, plane oſtendunt. Primum enim ad eam elegantiã, ornatumque Cathed. traduxit, qua modo ſpectatur, argenteis vaſibus, prædiuiteque ſacrarum veſtium cultu in ea collaria. Palatium Epiſcopale inſtaurauit, itemque ædes in Colle Nazareth, & hortos amœniſſimos maximo ſumptu, ſimulque extra vrbem magnificas villas duas Montisfortis, & Budoloni: menſæ Epiſcopalis cenſus adauxit, populis quibus præerat ſe vtiliſſimum præbuit. Huius viri qualis etiam, quantaque diligentia in munere ſuo obeundo fuerit, quæ hoſpitalium quæ Monachorum, quæue ſacrarum Virginum cura, facillime ex ijs monumentis, quæ adhuc in Pontificum tabulario aſſeruantur apparet. Hic theſaurarium antiquiſſimum in Eccleſia Veronenſi iam hinc

A a multis ſeculis obſoletum de nouo inſtituit, vel potius renouauit anno 1454. illudque Canonicorum Capitulo donauit, ac ius eligendi, & præſentandi conceſſit, ſibique, ac ſucceſſoribus iure conferendi, ſeu ſubſtituendi reſeruato, cuius annui redditus ad ducatos quingentos non aſcendentes pia liberalitate Natalis de Arboſcellis fuerunt deinde aucti. Huius Theſaurarij officij documentum hic ab authentico exemplari tranſcriptum ad perpetuam recordationem inſero.

Ad perpetuam rei memoriam.

B Ad exequendum debitum officij Pontificatus noſtri Veronenſis ſollicitis ſtudija intendentes præſertim circa ſtatum ſalubrem Eccleſię noſtræ cathedralis Veronæ, & vitea conſiderationis noſtræ extendentes, in his quæ ad laudem Dei, & honorem diuini nominis, ac cultus diuini augmentum pretendere dignoſcuntur, & quãtum in Deo poſſumus efficacius, in futurum impendemus incrementa fæliciora.

Vnde nos Hermolaus Barbaro Epiſcopus Veronæ conſiderans, quod in hac noſtra Eccleſia cathedrali Veronæ, quæ inter omnes Eccleſiaa totius Italiæ honorabilia, ac famoſa exiſtit honorum numero, ac nomi-
C nis officiorum, & dignitatum non exiſtat ex quibus cultus diuinus augmentetur volentes huic defectui prouidere maturis, ac diligentibus tractatu, & examinatione præhabitis cum venerabilibus, & egregi, viris Domino Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo Eccleſiæ noſtræ Veronenſis ſuper erectione, creatione, & inſtitutione noui officij infraſcripti admodum neceſſarij in ipſa noſtra Eccleſia Veronenſi. Idcirco ad honorem Dei, & beatæ Mariæ Virginis ſub cuius vocabulo, & honore hæc Eccleſia fundata, & cõſtructa exiſtit, auctoritate noſtra ordinaria erigimus, & creamus, & inſtituimus officium theſaurariæ, in ipſa noſtra Eccleſia Veronæ de conſilio,
D & conſenſu omnium, & ſingulorum præfatorum Dominorum Archipresbyteri Canonicorum, & Capituli Eccleſiæ Veronenſis. Cui officio ſtatuimus, & ordinamus ineſſe incumbere regendi, & gubernandi ſacriſtiam ipſius Eccleſiæ, eiuſque fructus, & redditus, & prouentus, ac bona mobilia, iocalia argentea, & aurea, ac omnia apparamenta de ipſis conficere inuentarium, & ſingulo anno nobis, & ſucceſſoribus noſtris bonam, & idoneam reddere rationem de adminiſtratione ipſorum introituum, & expenſarum. Volumus etiam, & ordinamus, quod, qui fuerit prępoſitus, & inſtitutus dicto officio in choro in ipſa Eccleſia, ac proceſſionibus Cleri ſit primus poſt Canonicos eiuſdem Eccleſiæ. Itaquod maioris honoris, ac præeminentiæ ſit, & repu-

etur vltra omnes capellanos, & beneficiatos etiam manſionarios Eccleſiæ Veronenſis. Volumus etiam, & ſtatuimus quod qui pro tempore fuerit ad hoc officium deputatus, & inſtitutus teneatur continuè reſidere, & intereſſ in officijs diuinis diurnis pariter ac nocturnis, ac miſſas duas in ſeptimana celebrare, videlicet di Dominico, & die Sabbati, & per circulum anni ſeptimanam ſuam facere in cantando miſſam conuentualem prout faciunt alij beneficiati in dicta noſtra Eccleſia Veronæ, & vt dictum officium extrinſecus honorabile reputetur, & v deatur, ordinamus, q od qui pro tempore fuerit inſtitutus in dicto officio deferat, & deferre poſſit, tam in Eccleſia Veronæ quam in proceſſionibus Almutiam de dorſis variorum foderatam de zendali azuro, ſiue de ſchilatis. Qui quidem theſaurarius ſit tacitus dote ipſi officio conſignata, & deputata, neque poſſit à dictis Dominis Canonicis, & Capitulo Eccleſiæ Veronæ portionem aliquam de communibus fructibus communis Canipæ ipſorum Archipresbyt ri, Canonicorum, & Capituli Veronæ tam ſub nomine diſtributionum quotidianarum, & intereſſentiæ ſiue reſidentiæ, quam ſub nomine prouiſionis, & ſalarij. Quamq idem dotem ex nunc aſſignamus videlicet portionem vnam in plebe, &c.

Et has portiones Clericales volumus eſſe pro dote, & corpore ipſius officij p rpetuis temporib is. Dicentes, & proteſtantes, quod intentionis noſtræ eſt alia bona, ſiue fructus, & prouentus addere, ſiue adducere, vt canonice laudabiliter, & honeſte cum ſolutione onerum pro tempore incumbentium idem theſaurarius viuere poſſit ſecundum condecentiam ſortis ipſius officij D clarantes quod theſaurarius, qui pro tempore fuerit ſubſit, & obedire debeat venerabili Dom no Archipresbytero Eccleſiæ Veronæ in his, quæ ſpectant, & pertinent ad officium, & cultum diuinum in ipſa Eccleſia noſtra Veronæ; prout ſubſunt, & obediunt alij capellani, beneficiati, & manſionarij ipſius Eccleſiæ.

Volumus etiam, & ordinamus quod idem theſaurarius poſſit recipere, & mandare campanarijs, & acolytis circa celebrationem miſſarum deputatis, vt bene, & diligenter exerceant, & adimpleant officia ſua circa diuinum cultum, præterea quia ſcimus, & firmiter tenemus, quod Archipresbyteri, Canonici, & capellani Eccleſiæ Veronæ pro tempore præterito, ac in præſenti in beneficijs, & capellis inſtitutis, ac dotatis in eadem Eccleſia Veronæ de bonis ſuis eis a Deo collatis adeo aſſidui ac deuot . . fuere, vt euidenter apparet, & cognoſcimus non dubitantes in futurum deuotius, ac ſtudioſius erunt intenti, ac Eccleſiæ noſtræ Veronæ, & cultus diuini

A zelatores. Ideo nos volentes animare præfatos Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum Eccleſiæ noſtræ Veronæ circa perſeuerantiam, & perfectionem prædictorum auctoritate noſtra Pontificali ordinaria, ob meritta ipſorum, & de mera noſtra liberalitate, ac ex certa ſcientia, damus, concedimus, & donamus præfatis Dominis Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo Eccleſiæ noſtræ Veronæ ius præſentandi ad dictum officium Theſaurariæ clericum idoneum, & ſufficientem nobis, & ſucceſſoribus noſtris, quibus ius admittendi, confirmandi, & inueſtiendi cum ipſo officio reſeruauimus, & retinemus, & tenore præſentium ſic facimus ordinamus, & conſtituimus, in quorum

B om ium teſtimonium, & euidentiam clariorem præſentes litteras fieri iuſſimus ſigilloque noſt o muniri. Acta, & publicata ſunt omnia, & ſingula ſupraſcripta in Eccleſia noſtra Cathedrali die quinto menſis Iulij anno a natiuitate Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo quarto, indictione &c. præſentibus, &c. & Iacobus de Burgo de Cremona notarius, & cancellarius præfati Domini Epiſcopi Veronæ fuit rogatus, &c.

Reformatio, & additio anteſcripta inſtitutionis Theſaurariæ.

C Sacrorum Canonum conditores, & patres licet ſuis temporibus ipſos deſcripſerint, non tamen diuerſitatem temporum, & conditiones præuidere potuerunt, nec talis ac tanti ſenſus fuerunt, vt ſucceſſoribus ſuis omnis difficultas tolleretur nouas conſtitutiones aliquando corrections, aliquando ſuppletiuas, & declaratiuas condendi, & cum hæc fierent regulam adhibere non potuerunt, mirum namque: ſine indignum iudicari non deberi temporibus noſtris aliqua diſpoſita, & ordinata ad ſedandum quæ oriri poſſunt, & oriri videntur in Eccleſia noſtra Veronenſi propter nouam ercationem officij Theſaurariæ in ipſa Eccleſi Veronenſi, cuius officij

D Rectori inſtituto conceſſum, & indultum erat per nos, & venerabiles egregios viros Dominum Archipresbyterum, & Canonicos, & Capitulum Eccleſiæ Veronæ, vt poſſet deferre Almutiam de dorſis variorum ſuffultam de zendali azuro ſiue de Schilatis; renouentur, & declarentur. Conſiderantes igitur videntes, & intelligentes quod ex delatione ipſius Almutiæ de dorſis variorum hæc proueniant cum propter talem delationem Almutiæ de dorſis variorum per non altera cognoſcentes, fuerit ille Theſaurarius tentus, & reputatus Canonicus Veronæ, quod per cognoſcentes reputatum fuit in diminutionem honoris Canonicorum præfatorum,

rum : Quare nos Hermolaus Barbaro Epiſcopus Veronenſis volenres, & intendentes ſemper omnem honorem præſatorum Dominorum Canonicorum porius angere quam diminuero, cupientesque opere, & actu demonſtrate, æquum, & rationabile fore iudicamus hanc conceſſionem Almuriæ, vt præmittirur, limitare, & moderari vt infra de conſilio, ac conſenſu venerabilium, & circumſpectorum virorum Dominorum Archipresbyreri, & Canonicorum, & Capituli Eccleſiæ Veronenſis patronorum dicti officij præſente, & conſentiente pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis venerando viro Domino Antonio Beccaria Theſaurario inſtituto ad dictum officium : Dicimus deliberamus, & ordinamus, & declaramus præſatum inſtitutum ad officium Theſaurertæ prædictæ quod de cætero non deferat, nec defferre poſſit Almutiam de dorſis variorum etiam ſodratam de zendali azuro.

Volumus autem, & concedimus, & ordinamus quod poſſit defferre præſatus Theſaurarius in Eccleſia Veronenſi Almutiam de ſchilaris in totum manſionarijs Eccleſiæ noſtræ illam etiam defferentibus, & non aliter, nec alio modo, ſiue tempore; prætetea declaramus quod dictus Theſaurarius in proceſſionibus, & alibi non incedar medius inter manſionarios indutos piuialibus, ſed incedat cum alijs manſionarijs, & ſemper incedar medius inter digniores non indutos piuialibus. Inſuper ſtaruimus, & declaramus quod præſatus Theſaurarius & inſtirutus pro tempore debeat curam, & diligentiam habere circa rabulam miſſarum in ſacriſtia Veronæ Eccleſiæ deputatam vt ordinarie ac ſucceſſiue ſacerdotes & beneficiati miſſas ſuas celebrēt in Eccleſia noſtra Veronenſi, quos ſacerdotes repertos culpabiles per ipſum teneatur, & debeat Domino Archipræsbyrero, ſiue debent illos mulctare de eiuſmodi defectu denuonare & de ſcandalo ſiue defectu per eos ſacerdotes puniantur. Inſuper confirmamus, & approbamus omnia, & ſingula conceſſa, & ordinata in dicta inſtitutione, & creatione ipſius officij Theſaureriæ, reuocando tantummodo quæ ordinata fuerunt de Almutia dorſorum variorum, &c. publicata vigeſimo octauo Aprilis mileſimi quadrigenteſimi quaquageſimi octaui.
Iacobus de Burgo de Cremona Notarius & Cancellarius, &c. infraſcriptus.

Infraſcriptæ ſunt portiones ſine clericatus ſeremdecim aſſignatæ pro dote ſupraſcriptæ Theſaureriæ.

In plebe ſancti Zenonis Rupeclaria portio vna p. 1.

In plebe ſancti Blaſij de Caſaloano portio vna p. 1.

In plebe ſancti Zenonis de Cereta portio vna p. 1.

In plebe ſancti Petri de Nogaria portio vna p. 1.

In plebe ſancti Martini de Leniaco portio vna p. 1.

In plebe ſancti Petri de Porto portio vna p. 1.

In plebe ſancta Maria de Ronco portio vna p. 1.

In plebe ſancti Petri in Caſtello portio vna p. 1.

In plebe ſancti Petri de villa franca portio vna p. 1.

In plebe ſancti Stephani de Malſeſeno portio vna p. 1.

In plebe ſancta Maria de Ciſano portio vna p. 1.

In plebe ſancti Martini de Nigrario portio vna p. 1.

In plebe ſancti Georgij de Illaſio portio vna p. 1.

In plebe ſancti Petri de Lauaneo portio vna p. 1.

In plebe ſancti Michaelis de Englario portio vna p. 1.

In plebe ſancti Laurentij de Minerbio portio vna p. 1.

Hocce Theſaurariæ officium in cathedrali Veronenſi antiquiſſimum fuiſſe conſtar ex Cæſarum priuilegijs, nam ſub Friderico primo an. 1182. 3. Maij reperitur Marcheſius, & ſub Othone 4. an. 1209. 17. Aug. habetur Bonauentura, quibus accenſetur hic breuis catalogus eorū, qui ab Hermolai reſtitutione vſque ad noſtra tempora eo ſunt functi officio, vt cum optimo inſtitutore Epiſcopo apud poſteros eorum perennetur memoria.

1. Parentius presbyter primus in eo officio inſtirutus an. 1454.

2. Antonius Beccaria Veronenſis an. 1458. eius qui omniū eruditorum æq. græce, quā latine facile princeps habebatur, cuius meminit Panuinus in antiquit. Veron. libro, & Ioannes Ant. Pantheus Veronenſis a ſecretis Hermolai Epiſcopi in tract. de balneis Calderianis.

3. Franciſcus Mazzantius Veronenſis per reſignationem Beccariæ anno 1572.

4. Nicolaus Superantius Patritius Venetus, poſt cuius obitum a Canonicis eligitur.

5. Matthæus Ruſus Prælatus in æde Parochiali S. Thomæ, qui opuſculum ſcripſit erudite de C. Plini ſecundi ſuperioris patria, quo pulchre oſtendit fuiſſe Veronenſem, illudque inſcripſit clariſſimo equiti Iuſto Leliade Veronenſium decori, Ipſe vero Matthęus ante adeptam poſſeſſionem Theſaorariæ obijt.

6. Ioannes Comes de Aemilijs Canonicus Veronenſis a Matthæo Card. Sedunenſi Germaniæ, & Longobardiæ legato inſtirutus an. 1512. Kal Iulij, ſed prouiſio hæc nullum habuit effectum.

7. Victor Superantius Patritius Venetus ad præſentationem Ioannis de Aemilijs Capituli procuratoris, inſtituitur a Marco Card. Cornelio Epiſcopo Veronenſi, cuius erat nepos an. 1519. inde Epiſcopus Bergomenſis.

8. Ioannes Comes de Aemilijs, ille idem de quo ſupra, Victoris ſucceſſor fuit. Vir erat inſignis, ac Maximiliani Cæſaris intimus, nec non Papæ familiaris, Prothonotarius Apoſtolicus, litteratumque apoſtolicarum ſcriptor.

9. Ioan. Franciſcus Comes de Aemilijs Canonicus Veronenſis annis natus tantum 14. patruo ſufficitur an. 1533.

10. Fabius Comes de Aemilijs Canonicus Veronenſis ſucceſsit per reſignationem, Capitulo Canonicorum aſſenſum, & conſenſum præſtante, poſt obitum Franciſci patrui an. 1595.

11. Marcus Comes de Aemilijs Canonicus Veronenſis, coadiutor Fabij patrui cum ſpe futuræ ſucceſsionis de conceſſu Capituli ex diſpenſatione Apoſtolica 1609. 20. Iulij licet eſset annorum 18. fuitque admiſſus poſt Fabij obitum 21. Aug. 1617.

12. Marcus Antonius Rodulpus Canonicus Veronenſis, defuncto Marco, a Capitulo eligitur quinto Iulij 1629. qui ab Alberto Epiſcopo non fuit admiſus, hinc appellatio interpoſita ad Auguſtinum Grandenicum Patriarcham Aquileienſem Patauij tunc commorantem, vbi, & deceſsit 28. Septemb. 1628. re indiſcuſſa, tandem ad præſentationem Cozzæ Cottij Archipresbyteri, Capituli procuratoris inueſtitus fuit ab Octauio Fauicio Canonico decano, ac Vicario Capitulari, ſede Patriarchali Aquileien. vacante anno 1630. quo idem Marcus Antonius 11. Septemb. morbo epidemiæ deceſsit.

13. Marcus Antonius nobili familia de Veritate, olim Canonicus Veronen vtriuſque Signaturæ Referendarius ab Vrbano Octauo die 19. ſeptembris 1629. officium Theſaurariæ obtinuit, prouiſio tamen nullum habuit effectum.

14. Cozza Cottius I. V. D. Archipresbyter Veronenſis die 11. Septembris 1630. a Capitulo electus, & a Dominico Vguccione S. Th. Doct. pro Vicario Capitulati, ſede vacante, per procuratorem, dum Venetijs commorabatur ob publica Capituli negotia, ſtatim fuit inueſtitus.

15. Marcus de Veritate nobilis Comes, & Archidiaconus Veronenſis, M. Antonij nepos, ex permutatione aliquorum beneficiorum Cozzæ Archipresb. conſignatorum, officium Theſaurariæ obtinuit an. 1634. 7. Aug.

16. Ioannes Madius Canonicus Veronenſis die 28. Decembris 1636. per obitum Marci a Capitulo electus, a

A Marco Iuſtiniano Epiſcopo admiſſus, qui hactenus adminiſtrat, vir nobilitate ſanguinis, & morum integritate illuſtris.

Anno 1463. Hermolaus Epiſcopatus ſui ſuorumq; eccleſiaſticorum iura, auctoritate pij Chriſtophori Mauri Venetiarum Ducis accedente, iuſtinuit, ſ[illegible]osque ad ſolitum Teloneum Veronenſis Eccleſiæ debitum compellit ſoluendum. Litteræ Ducales aſſeruantur in Prætorio Archiuo Veronenſi ſequentis tenoris.

Chriſtophorus Mauro D.G. D. Venetiarum nobb. & ſapp. Viris Marino Maripetro de ſuo mandato Poteſt. & Dom. Georgio Capitaneo Veronæ, & ſucceſſor. fidelibus dilectis ſalutem, & dilectionis affectum. Intellecta ſupplicatione B Reuerendi D. Patris Hermolai Epiſcopi Veronenſis petentis vt eum moris, & conſuetudinis ſit, ita vt memoria hominum non exiſtat in contrarium; Eccleſiã Cathedralẽ, monaſteria, & omnia alia beneficia diœceſis Veronenſis continue conſueuiſſe de bonis, & poſſeſſionibus earum, aut decimis feudalibus, aut liuellarijs, dum vendũtur, & alienãtur per poſſeſſores ſuos duos ſoldos pro libra denariorum de dictis venditionibus, ſeu alienationibus recipere, & habere, quod appellatur teloneum; & ita in præſentiarum omnes Prælatos, & beneficiatos in iſta ciuitate, & diœceſi habere, & exigere, ſintque nonnulli recuſantes, & negligentes præfato D. Epiſcopo C teloneum prędictum ſoluere nulla ratione habita admonitum, & cenſurarum eccleſiaſticorũ. Dignemur de opportuno remedio prouideri, viſaque reſponſio e veſtra, per quam aſſeritur extare, tam ex libris Epiſcopatus quam publica voce, & fama conſuetudinem, qua ſemper licito, & licitum, eſt præfato D. Epiſcopo exigere teloneum prædictum de quibuſcunque feudis, liuellis, & poſſeſſionibus Eccleſię ſuæ venditis. Hoc eſt ſol. 2. per lib. ſeu x. pro centenario, & ita in venditionibus factis tempore noſtro quorumdam feudorum, qui debitores noſtri Dominij tenebãt iure inſtitutionis Epiſcopalis obſeruatum fuiſſe, & ſolutum dictum teloneum D D Epiſcopo in propoſitum a dictis exiſtimantes per honeſtam iuſtam, & conuenientem petitionem præfati D. Epiſcopi, cuius iura, & prærogatiua augere potius, quam diminuere vellemus, deliberamus, & volumus, ac vobis mandamus vt obſeruate faciatis dictam conſuetudinem, & ad omnem requiſitionem dicti Reuerendiſſimi Epiſcopi ſæpe dicti, compellatis omnes, & ſingulos qui de bonis Epiſcopatus ſui emerint, & in futurum emeut teloneum ipſum, ſeu ſol. 2. ſuper lib. de more ſoluere, & ſatisfacere integre R.D. Epiſcopo præfato, & Eccleſiæ ſuæ Cath. teneantur volumus quibuſcumque non obſtan. Has autem vbi

lege-

legeritis reſtitueritis præfato D. Epiſcopo, & ſi ei videbitur ad fut.mem.in actis veſtris regiſtrabitis.

Dat. in noſtro Ducali Palatio 12. ſeptembris 1468. Ind.prima.

Ab immemorabili enim Veronenſis Eccleſia ad tempora vſque Alexandri de Imola, pro alienatione feudorum decem pro centenario exigebat, vt ipſe teſtatur Conſil. 5. num. 8. lib. 5. cum tamen de iure communi nihil ſolui debeant, vel ſi æquiparentur ſeuda emphiteuſi, tantum quinquageſima prætendi poteſt l. vlt. c. de iure emphitut. Modo ex voluntaria Cleri Veronenſis renunciatione, olim ſubſequuta die 30. Martij 1538. quatuor tantum pro centenario exiguntur, idem Venetijs ſeruatur vigore municipalium legum quintum quinti exigendo, & dicitur, il Quintillo, quod eſt quatuor pro centenario. Teloneorũ autem redditus per ſummam pietatem Matthæi Giberti Epiſcopi operi Cathedralis Eccleſiæ perpetuo fuerunt adiuncti.

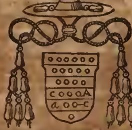
Cæterum Hermolaus ſub Paulo 2. Peruſinis ius dixit, alijſque ditionis eccleſiaſticæ ciuitatibus, vt a Pontificibus iuſſus erat, atque in vlteriore Gallia legatus fuit. Præfuit vtiliſſime triginta tres annos, deceſſitque Veronæ die 12. menſis Martij 1471. ſepultuſque eſt in Cathedrali ante ſacellum Deiparæ Virginis cum hoc epitaphio.

Hic iacet Reuerendus Dominus.
D. Hermolaus Barbarus Epiſcopus
Veronæ.
Qui obijt die XII. Martij
MCCCCLXXI.

Mantuæ ad latus portæ eccleſiæ S. Franciſci, quam ille, Pio 2. ſedente, conſecrauit anno 1459. in tabula marmorea hæc de illo extat memoria cum inſignijs eiuſdem Barbari, & Pij Pontificis.

† *Mille quadringenti anni quinquaginta nouem.*
Menſe Decembri erat ſub Ioue ſecunda.
Nobilis Antiſtes decus, atque corona Veronæ.
Hermolaus Venetis oriundus Barbara prole.
Hoc pater alme tibi templum Franciſce dicauit.
Cultum namque Pio Papa præſente ſecundo.
Cardinalibuſque ſuis ter denis, Præſulibuſque.
Pluribus, ac cœtu fidei celebrante dietam.

Perpetuo Pius hanc iuſſe intra mibus ædem.
Septem quadragenas, ſeptem indulxit & annos.
MCCCCLVIIII. die XXVII. Maij PP. venit Mantuam.
MCCCCLX. die XIX. Ianuarij inde receſſit.
Andreas lapicida, & Ioannes eius filius ſculpſerunt.

99 IOANNES Michael Patritius Venetus, Pauli II. nepos, ab ipſo S. Angeli Card. creatus eſt, Patriarcha Conſtantinopolitanus, Patauinus, ac Veronenſis Epiſcopus anno 1471. renunciatus. De quo, vt ait Panuinus in chron. ad Epiſcopatus poſſeſſionem admittendo, acriter à ciuibus Veronenſibus per ſeptennium dimicatum eſt, aſſerentibus ſe olim à Venetorum Senatu decretum obtinuiſſe, quo cauebatur, ne Pontificis dignitas cuiquam deinceps daretur, qui apud ipſos in ciuitate non eſſet permanſurus. Verum poſt diutinam concertationem tandem ille voti compos factus, vt ad placandam populi inuidiam magnificentię ſuæ inſigne aliquod ſpecimen daret, palatij Pontificum ianuam in auguſtiorem formam erexit, ſtatuiſque marmoreis, & columnis exornauit, vbi hæc legitur inſcriptio.

Ioannis Michael. Veneti Card.
Sancti Angeli; & Veronen.
Epiſcopi munificentia.
Anno ſalutis MDII.

In baſe dextra.

Deo optimo maximo.
Epiſcopio.
Et Rei P. Veronen.
Matthia Vgonio.
Brix. Vicario.
Curante,

In baſe ſiniſtra.

Prolis,
Improliſque.
Par aditus.
Diſpar.
Exitus,

Eius etiam diligentia, & Antonij Zenonis Saraceni clerici Veronenſis, litterarum apoſtolicarum abbreuiatoris, qui ſex clericatus, obtinebat, Archidiaconatũ, ſecundam dignitatem in Veronenſi Eccleſia vetuſtiſſimam, vt Pontificum, Cæſarumque monumenta teſtantur, iterum teſtituit Sixtus 4. an. 1475. 8. Id. Aprilis ſuo diplomate, in quo Veronenſem Eccleſiam inſignem, & famoſam inter cathedrales illius regionis appellat; Archidiaconi vero qui priſcis temporibus floruerunt, tum moderni poſt Sixti renouationem ſequentes ſunt, breuiori catalogo ennnciati ex monumentis capitularibus.

1 Audon. an. 805.

2 Pacificus anno 809. de quo ſupra egimus, & apud omnes ob eximias eius virtutes clarus.

3 Audo huius nominis ſecundus, cuius memoria extat in teſtamento Bilonghi Epiſcopi Veronenſis anno 847. quo tunc in viuis erat.

4 Eriptandus 922.
5 Dauid 940.
6 Petrus 945.
6 Garimbertus 962.
7 Petrus 968.
8 Almericus 1046.
9 Ilnardus 1079.

10 Otho 1084. hic eſt poſtremus ex antiquis de quibus extet memoria.

11 Antonius Zeno Saracenus clericus Veronenſis a Sixto 4. inſtitutus. Huic ſtallum in choro, & locum in Capitulo, nec non diſtributiones quotidianas, vt cæteris Canonicis aſſignari idem mandauit Pontifex; nihilominus Canonici ſe grauatos ſentientes, qua decuit reuerentia, ſeſe ita oppoſuerunt, vt Antonius toto biennio, quod fuit reliquum vitæ ſuæ, Archidiaconatus poſſeſſionem aſſequi non potuerit.

12 Leonardum Nogarolam Prothonotarium Apoſtolicum, ſublato e viuis Antonio, idem Sixtus Archidiaconum delegit anno 1477. ſexto id. Maij, qui eadem difficultate oppreſſus toto vitæ ſuæ tempore poſſeſſione caruit, obijtque an. 1488.

13 Daniel Sanſebaſtianus Canonicus Veronenſis litterarum apoſtolicarum ſollicitator, & Innocentij 8. familiaris, Archidiaconus eligitur, idemque Pontifex Canonicatui, & præbendæ perpetuo Archidiaconatum annectit, liberamque illius collationem Canonicis, & Capitulo relinquit; denique Archidiacono pro tempore exiſtenti proximum locum, primam obtinenti dignitatem aſsignauit. Datis litteris 13. Kal. Martij 1485.

14 Angelus de Maphcis Prot. Apoſt. ſucceſsit Danieli anno 1504. obijt 1524. ſepultus in Cathedrali ante aram D. Annonis, vna cum fratribus Franciſco, & Hieronymo Canonicis cum hoc Epitaphio.

Nobiliſs. Maphcis D.
Franciſco & Herony.
Canonicis ac D.
Angelo Archidiac.
Fratribus Be. me.
Helena ſoror.
Pientiſs. po.
MDXXIIII.

15 Iacobus Gottifredus 1524. dignitatem dimiſit in manibus Clementis 7. qui vnionem ab Innocentio confectam diſſoluit.

16 Bernardinus Liſca die 5. Iulij 1526. Iacobo Gottifredo Canonico Baſilicę S. Petri reſignanti ſucceſſit, cuius dignitatis poſſeſsionem haud aſſequtus eſt vſque ad annum 1538. biennio poſtquam Hieronymus a Turre Præpoſituram ſecundam dignitatem aſſequutus erat, quapropter deinde Archidiaconatus tertia dignitas appellata fuit. Cæterum licet a Sede Apoſtolica obtinuerit præcedentiam ſupra Præpoſitum, quemadmodum erat vetuſtis temporibus ſecunda dignitas, nihilominus irritus euaſit conatus, cum Præpoſitus ſua, atq; Epiſcopi auctoritate fretus, potenter perpetuo reſtitit. Idemque Archidiaconus nimis diſpendioſis litibus fatigatus deſtitit, ac tertium locum ipſe, eiuſque ſucceſſores pacifice conſequuti ſunt. Obijt Liſca 1541.

17 Ioannes Carolus Liſca Bernardino patruo ſuccelsit per liberam eius reſignationem an. 1541. Canonicatum, & Archidiaconatum poſſedit per annos 50.

Iacet in Eccleſia S. Petri in Carnario in tumulo quod ſibi ſuiſq; heredibus parauerat, hoc inſculpto Epitaphio ad gratam Bernardini patrui memoriam.

R. D. Bernardino Liſchæ
Archid. Veronæ huiuſque
Eccleſiæ Rectori optimo
Io. Car. Liſca nepos, &
Succeſs. ſibi ſuiſque
Heredibus poſuit.
M. D. LXXXII.

Da-

18 Daniel Liſca I. V. D. Io. Caroli ex fratre nepos ſucceſsit 9. Iunij 1592. vir in omnium virtutum genere inſignis, Veronenſis Eccleſiæ pro Epiſcopus, ex peſte obijt die 15. Iulij 1630. prædefuncto 5. Nonas eiuſdem menſis, & anni Aloyſio Liſca ex fratre nepote coadiutore cum futura ſucceſsione in Archidiaconatus dignitate, hoc a poſteris in marmore lydio inſculpto elogio cum gentilitio ſtemmate.

Danieli Liſca Patritio.
Veronenſi I. V. D.
Can. Archid. IIII. quaſi
Hæred. donato.
Audit. & pro Antiſt.
Patriæ vigilantiſſ.
In ſua munia præſtando.
peſte perempto.
Id. Iulij MDCXXX. Aet. an. LXIV.
Fr. Med. & nepot. maſt. P. C.

19 Marcus comes de Veritate adlectus anno 1630. Venetijs obijt die 24. Decemb. 1636.

20 Bernardinus Liſca Danielis ex Flaminio fratre nepos, a Capitulo die 28. Decemb. adlectus, deceſsit anno 1644.

21 Io. Baptiſta Liſca I. V. D. Proth. Apoſtol. ex Canonico Pœnitentiario ad Archidiaconatus dignitatem aſcendit 17. Kal Octob. 1644. Vrbani VIII. Pontificis diplomate. Is in omnium virtutum genere verſatiſſimus, profunde, ac tenacis memoriæ, cui in Mathematicis, Philoſophicis, ac Theologicis facultatibus nihil occultum fuit. Annales, iuraq; Capituli cõtinuo labore diſpoſuit, cuius virtutes alij recenſeant, cum mihi ſat fuerit, eius præcellentem ingenium, & eccleſiaſticarum rerum inſignem pietatem, animique candorem libaſſe. Protulit hæc nobiliſſima Liſca familia, Florentia oriunda, viros, & ſago, & toga Illuſtres, de qua videndus doctiſſimus Aloyſius in opuſculis.

Cæterum ad Cardinalem Michaelem vnde digreſſi ſumus redeamus. Hic ſub Innocentio VIII. contra Ferdinandum Neapolitanum Regem legatus dexteritate plane mirabili toti Italiæ pacem ſalutarem ſanciuit. Sed tantæ Michaelis felicitati ingentibuſque tum ex ampliſsimo patrimonio, tum ex eccleſiaſtico cenſu inuidioſis opibus interceſsit inuidia, cum enim Cæſar Valentinus Dux Pontificis nothus, Ioannis Cardinalis, auiditate iam opes vorasſet, fictis criminibus, a patre obtinuit, vt in Adrianam molem conijceretur, quem carcere deinde detentum per Aeſchinum Foroliuienſem conſceleratum hominem eius cubicularium veneno tollendum mandauit die 10. Menſis Aprilis an. 1503. qui poſtea ſub Iulio 2. nefarij paricidij pœnas dedit, propudioſe pendens in furca. Cardinalis vero moriens aureorum 14. millia, quæ in nominibus habebat in ædificationem Veronenſis cathedralis Eccleſiæ legauit. Corpus defuncti Cardinalis ſepelierunt apud S. Marcellum, vbi Antonius Vrſus Epiſcopus Agienſis, & ſibi, & Cardinali cum ſtatuis, inſcriptioneque ſuperbum, & plane viſendum ſepulchrum erexit.

Card. S. Angeli.
Epiſcopi Aginenſis.
Ioanni Michaelio Patritio Veneto Epiſ.
Portuenſi S. Angeli Card.
ac Patriarchæ Conſtantinopol. Pauli II.
Pont. Max. Nepoti, qui in rebus arduis
Senatorijs maxime eloquentia,
integritate, eminentique ingenio præſtans,
ab Innocentio VIII. in caſtris
contra Ferdinan. Neapolitan. Regem
legatus pacem in magnam
Italiæ quietem compoſuit. Obijt anno
MDIII. die x. Aprilis ætatis vero ſuæ
LVII.
Antonius Vrſus Venetus ſecretarius
Apoſtol. Epiſcopus.
Agienſis familiaris pientiſſ. ſicuti fide,
ac ſingulari amore totius ſuæ vitæ tempore
aſtitit, ita & in morte ab hac luce
gratiſſ. ſubiectione
inſeparatum ſe videri cupiens, conditorium
Domino ſuo, ſeque ſub illo tumulari
teſtamento mandauit.
Qui Innocent. VIII. Alex. VI.
Pij III. Iulij II. Pont. Referendarius
ſumma integritate, doctrina, religione iuſtitia
vixit annos LXXII.
Deceſſit XXVIII. Sept.
MDXI. Iacobus Vrſus frater
Benemerentibus P.

Cæterum Ioan. Michaele Præſule Veronam ingreſſus eſt die 26. Iunij 1488. Fridericus Romanorum Imperator incredibili pompa ſuſceptus, in Epiſcopium a Clero, totoque Senatu deductus, magnifico ſumptu hoſpitatus eſt, ſequenti die totius ciuitatis nomine erudita, doctaque oratione a Iuſto de Iuſtis ciue nobiliſsimo, iuriſque conſultiſsimo ſalutatus in Germaniam profectus eſt, cum plures ex clara nobilitate ciues equeſtri ordine decoraſſet. Superiori anno, ſorte ſuggerente Michaelio Præſule pro Canonicis ſuis Innocentius Octauus ſuas dedit litteras in mandatis Epiſcopo Taruiſino ne

diſtri-

diſtributiones quotidianæ in exactione decimarum canonicis, in magnum diuini ſeruitij detrimentum, diminuerentur. Pro hac eadem re ſcripſit Auguſtino Barbadico Venetiarum Duce, vt ſua prouidentia, ac bonitate prouidere vellet, ne in poſterum decimæ huiuſmodi exigerentur, paruit pius Dux, ſtatimque ad ſuos Veronenſis ciuitatis Rectores ſcripſit in hunc modum, quem vides poſt litteram Innocentij.

Innocentius PP. VIII.

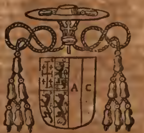
☞ Dilecte filij ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Superioribus diebus Venerabili fratri noſtro Epiſcopo Taruiſino Oratori noſtro in mandatis dedimus, vt cum exactio decimarum pro quotidianis diſtributionibus a Canonicis, & Clero Veronenſi ſine diminutione diuini cultus, & Dei offenſa fieri nequeat, apud nobilitatem tuam omni ſtudio procuraret, quod exactores decimarum ab huiuſmodi exactione quotidianarum diſtributionum, quæ pro laborantibus, & diuino cultui die, noctuque entereſſentibus diſtribui conſueuerunt, ſe penitus abſtinerent, & ceſſarent, cumque id ſummopere deſideremus pro exoneratione conſcientiæ, æquitateque, ac huius ſacræ Sedis honore, tibi quoque id ſcribendum duximus, quoniam pientiſsimum eſſe, ac honorem ipſius Dei præcipuum noſcimus. Quare nobilitatem tuam requirimus, & hortamur, vt huic deſiderio noſtro libenter acquieſcat, & ita prouidere velit pro ſua bonitate, & integritate, quod decimæ pro quotidianis diſtributionibus huiuſmodi nullo pacto exigantur, neque earum debitores moleſtentur, in quo ſua nobilitas obſequium Deo faciet acceptum, & nobis rem gratiſsimam.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die XXVIII. *Decembris* MCCCCLXXXVII. *pontificatus noſtri anno* III.

Auguſtinus Barbadico De Gratia Dux Venetiarum &c.

☞ Nobilibus, & ſapientibus viris Marino de Garzonibus, de noſtro mandato Poteſtati, & Ioanni Gabriel Capitaneo Veronæ, & ſucceſſoribus ſuis fidelibus dilectis ſalutem, & dilectionis affectum. Reuerendiſsimus Dominus Nicolaus Epiſcopus Taruiſinus, & legatus Pontificis ad præſentiam noſtram non parum indoluit, quod nuper exactor decimarum exigere vult decimas a Canonicis, & Clero iſtius ciuitatis pro diſtributionibus ſuis quotidianis, id ipſum etiã nobis expoſuit Reuerendus Dominus Philippinus de Miliis Canonicus iſtius ciuitatis nomine Capituli Veronæ, & totius Cleri, de qua re non parum admirati fuimus, quoniam, vt optime ſcire debetis, nunquam voluimus de iſtis quotidianis diſtributionibus, quæ eleemoſynæ eſſent, & pro animabus defunctorum inſtitutæ ſunt, vt diuina officia, & miſſæ celebrentur, accipiantur decimæ; immo in quibuſcunque alijs terris, & locis noſtris hoc fieri noluimus, neque voluimus. Idcirco vobis expreſſe, & efficaciter mandamus vt ad vos accerſatis dictum exactorem, & ei mandetis quod nihil exigere debeat a Canonicis, & alijs clericis pro quotidianis diſtributionibus, & pijs eleemoſynis; & ſi quid per eum exactum, ſeu intromiſſum eſſet occaſione prædicta, immediate reſtitui, & liberare debeat, quia hæc eſt intentio, voluntas & diſpoſitio noſtra. Has autem ad futuram memoriam regiſtrare facite, & regiſtratas præſentanti reſtitui.

Datum in noſtro Ducali palatio die IX. *Decembris Indictione* 7. MCCCCLXXXVIII.

100 MARCVS Cardinalis Cornelius anno 1503. die 24. Nouemb. Veronenſis Epiſcopus declaratus eſt ab Alexandro 6. ſequenti vero anno menſe Nouemb. ſolemnem primum ingreſſum fecit, cuius magnificentiæ pompam deſcribit Hieronymus Curte 2. p. Hiſt. Veronen. orationem habuit ciuitatis nomine Leonardus Cipolla ſpectatæ virtutis vir. De Marco vero hæc Panuinus in chron.

Hic Epiſcopatum noſtræ vrbis annos 23. & menſes fere 3. obtinuit, a Iulio Papa 2. Diaconiam S. Mariæ in vialata, priore dimiſſa obtinuit. Primus omnium ſub Clemente 7. ex Archidiacono S. R. E. Archipresbyter tit. S. Marci, deinde Epiſcopus Albanus, & nouiſsime Præneſtinus factus eſt. Cui in Epiſcopatus noſtræ vrbis initio in adipiſcenda redditum poſſeſsione per ciues Veronenſes eadem, quæ & Ioanni Michaelio obiecta difficultas eſt, quam perbelle ſuſtulit Georgius Cornelius pater, qua forte fortuna tum præfecturam militarem in vrbe noſtra gerebat. Is filio ſuffragari cupiens, primos ciuitatis ſenatores, eoſque maxime quos obſtinatius illi aduerſarios perſpicie-

ſpiciebat, ſeorſum primo ſingulos, tum vniuerſos comiter, blandeque appellans, ac quibus eſſent filij ad eccleſiaſtica munera natura propenſi, habileſque, in certiſsimam eos conciliãdorum illis a Marco filio opimorum ſacerdotiorum ſpem erigens, ſi eum Romam ſequerentur, vincente publici commodi rationem priuati lucri ſpe, haud magno negotio cunctos induxit, vt de reijcendo illo quod tantopere antea obiectarant, ſenatus Veneti pro ſe decreto contenſerint. Cæterum hoc eo tolerabilior pleriſque viſus eſt fuiſſe Georgij actus, quod ſumma fide promiſſa omnibus exſoluit, ſiquidem nemo fuit ex noſtratibus adoleſcentibus, qui Romam Marcum ſequuti ſunt, qui non opimis ſacerdotijs ditarentur. Marcus interim Epiſcopus relictam teſtamento a Michaele pecuniam quum exegiſſet, ex ea fornices, poſtremaſque columnas cathedralis Eccleſiæ duas ædificauit, ſacrariumq; elegantiſſimum condidit. Ab ipſomet Pontifice inſtituta eſt menſa illa; quæ de eius nomine Cornelia hodie appellatur. Cæterum poſt Clementis VII. Pont. Max. creationem quũ graſſante maxime in vrbe peſtilẽtia propinquorum precibus Venetias euocatus eſſet, ex vehementi itineris agitatione febri correptus, ibidem non longe poſt aduentum ſuum deceſſit 7 Kal. Auguſti anno Domini 1524. cadauer ſepultum ad S. Georgium maiorem. Fuit etiam aliquando Viterbij, vel vt nunc dicitur patrimonij legatus.

Hæc ille de Marco Cornelio. Adijcemus nos hic Cornelianæ menſæ erectionis nobile monumentum vna cum Leonis Pontificis confirmationis eiuſdem diplomate, quod ex tabulario Capituli exceriptum ſumma fide, michique tranſmiſſum tenoris ſequentis.

Marcus, miſeratione Diuina, ſac. ſanctæ Rom. Eccleſiæ S. Mariæ in Porticu Diac. Card. Cornelius, Epiſc. Veron, & Comes.

Ad perpetuam rei memoriam.

☞ Quoniam domum Dei noſtri decet ſanctitudo in longitudinem dierum, & ſpecies decoris eius inueſtitu deauraro, dum circumamicta varietate multorum filiorum ex Tribu Leui in circuitu menſæ Domini, ornata exiſtit. Ea propter, Nos, qui paulo ante ſponſam, & Eccleſiam noſtram Veron inter omnes totius Italiæ Eccleſias miniſtrorum frequentia præcellentem, Domino diſponente viſitauimus, pie animaduertentes inter cætera, quod licet Eccleſia noſtra, Canonicorum dignit. perſonatorum, manſionariorum, cappellanorum, acolytorum, & clericorum, ac officialium ampliſſimo numero, quandoque refulgeat, & in dies Domino fauente repleatur. Attamen Diuini amoris frigeſcente feruore, pauci admodum ex tam grandi numero reperiuntur, qui Dei Spi-

A ritu ducti, Eccleſiam ipſam diuinorum tempore frequentare curent, niſi aliqua temporali retributione alliciantur. Quod proh dolor, perſæpe contingit, vt vix ſeptem reperiantur, qui horis diurnis in choro dictæ Eccleſiæ aſſidue intereſſe, eaſque decantare, ſeu celebrare dignoſcant. Cupientes igitur, quanto cum Altiſſimo poſſumus pia aliarum circumſtantiam Eccleſiarum Cathedralium æmulatione excitare hanc frigeſcentem negligentiam aliquo diſſeruientium ſubſidio temporali, & noſtris temporibus pro iucundo aduentu noſtro memoriam aliquam ſpecialem cum diuini cultus augmento, & ſtabilitare perpetua relinquere. Inuocato Sancti Spiritus

B ſuffragio ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei, & glorioſiſſimæ ſemperque Virginis Mariæ, ſub cuius innocatione, & patrocinio Eccleſia ipſa conſiſtit. Habito prius colloquio, ac multiplici, & maturo tractatu, conſilio, conſenſu pariter, & aſſenſu Capituli Eccleſiæ noſtræ prædictæ hac inuiolabili, & perpetuo valitura conſtitutione ſancimus, quod in dicta Eccleſia noſtra cathedrali amodo iam antea erigatur, erectaque eſſe intelligatur, & ita omni meliori modo, via, forma, & cauſa, quibus melius, validius, & efficacius poſſumus, & debemus, ſub innocatione Sancti Spiritus erigimus in dicta noſtra Eccleſia Cathedrali Veronæ, vnam menſam diſtributiuam

C quotidianarum comm. quam ex nunc, prout ex tunc, & e contra perpetuis futuris temporibus menſam Corneliam appellari, & ad meliorem æmulationem denominari volumus. Cui quidem menſæ ſic, vt ſupra erectæ de conſenſu pariter, & aſſenſu dicti noſtri Capituli ex nunc prout ex tunc, & e conuerſo, applicamus, & vnimus, annectimus & incorporamus omnes, & ſingulos fructus, redditus, & prouentus anniuerſariorum quorumcumque tam in Eccleſia noſtra, quam in eccleſia ſanctæ Helenæ exiſtentium, relictorum præſentium, & futurorum. Ita vt de cætero per maſſarium, qui per tempora erit dictæ menſæ exigantur, diuidantur vt infra. Hoc tamen

D addito pro pacto, & obligatione expreſſa: Quod dicta omnia, & ſingula anniuerſaria deſcribantur, & perpetuo deſcripta remaneant in vna notabili tabula in membranis in ſacriſtia Eccleſiæ prædictæ noſtræ. Et quod ſuis diebus, & temporibus, prout occurrunt, celebrari perpetuo debeant modo, & forma, ac ordine quibus fuerunt relicta; quodque celebrantes præſentes ſint, & eſſe debeant, tam Canonici, quam manſionarij, & cappellani antedicti, & qui non interfuerint punctentur, ita quod pro miſſa, & horis Canonicis illius diei, nihil de menſa prædicta participare poſſint ſub pœna anathematis, & maledictionis æternæ cuicumque contrafacienti, & aliquid

de

de dicta menſa de illo mane, quo non interſuerint anniuerſario quicquam de dicta menſa participare poſſint, inſuper attendentes, quod menſa acolytorum fructus non parum, Domino largiente, augumentati ſunt; eamdem menſam acolytorum, ſeu eius maſſarium pro ea teneri volumus ad dandum, & ſoluendum menſæ Corneliæ annis ſingulis ducatos quinquaginta perpetuis futuris temporibus, pro augmento dictæ nouæ menſæ Corneliæ, quos pariter eidem menſæ nouæ vnimus, annectimur, & incorporamus.

Et ne menſa ipſa acolytorum ex hoc detrimentum multum patiatur. Volumus, & tenore præſentium ſtatuimus, quodam modo in antea dicta menſa Corneliæ duodecim capellani acolyti, qui fuerint, & ſint ad nutum commouibiles, habeant, & habere debeant pro eorum ſalario ducatos decem, & octo tantum, & nihil vltra, cum ex diſtributionibus dictæ menſæ Corneliæ multo plus lucrari poſſint, quam eiſdem ſubtrahatur. Propterea animaduertentes quod ſi fuerint vberiores fructus dictæ menſæ eo magis incitabitur frequentia ipſorum reſidentium. Eidem ergo menſæ applicamus, vnimus portiones clericales triginta ſex, quas ex nunc, cum ſint portiones non habentes præbendas diſtinctas, ſed in vnum corpus confuſas in infraſcriptis plebibus diœceſis Veronen. auctoritate noſtra ordinaria, hoc in noſtro iucundo aduentu iuxta iuris, & ſacrum Canonum diſpoſitione, & in meliorabilem, ac ſemper laudabilem approbatam huius noſtræ Epiſcopalis ſedis conſuetudinem. De nouo creamus, & erigimus, alijſque portionibus infraſcriptarum dictarum plebium accumulamus, & aggregamus cum illiſmet emolumentis, præeminentijs, fructibus, redditibus, & prouentibus, quos, quas, & quæ aliæ antiquæ dictæ portiones habent, & habere conſueuerunt. Vnam videlicet in plebe ſancti Petri in caſtro Veronæ, vnam in ſancti Martini de Nigrario, vnam in ſancto Floriano de Sem nte, vnam in ſancto Georgio vallis Pulicellæ, vnam in ſancta Maria de Montorio, vnam in ſancti Brittij de Lauaneo, vnam in ſancti Georgij de Illaſio, vnam in ſancti Martini de Triniaco, vnam in ſanctæ Mariæ de Collignolla, vnam in ſancti Laurentij de S apto, vnam in ſancti Petri de Porto, vnam in ſancti Laurentij de Minerbio, vnam in ſancti Ioannis Baptiſtæ de Bonadico, vnam in ſancti Firmi de Bodolono, vnam in ſancti Blaſij de Caſalauono, vnam in ſancti Zenonis de Cereta, vnam in ſancti Martini de Leniaco, vnam in ſancti Michaelis de Englario, vnam in ſancti Zenonis de Rupeclaria, vnam in ſancti Ambroſij de Tomba, vnam in ſancti Petri de Inſula Porcaria, vnam in ſanctæ Mariæ de Roncho, vnam in ſancti Petri de Ioberto, vnam in ſancti Petri de Villafranca, vnam in ſancti Laurentij de Nogarollis, vnam in ſancti Petri de Nogaria, vnam in ſancti Zenonis de Vigaſio, vnam in ſancti Martini de Salſezzolis, vnam in ſanctæ Mariæ de Caprino, vnam in ſancti Stephani de Malſeſino, vnam in ſanctæ Mariæ de Ciſano, vnam in ſancti Martini de L ziſio, vnam in ſancti Andreæ de Sommacampanea, & vnam in ſancti Petri de Valleggio. Volumus ergo, & ſtatuimus, ac ordinamus quodammodo in antea per omnes, & ſingulos Canonicos, manſionarios, & capellanos, dictæ Eccleſiæ de eadem menſa participantes, & qui in poſterum modo quo infra participabunt ſingulis annis vltima hebdomada aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti ad buſſolos, & ballotas, & non aliter, nec alio modo eligatur vnus maſſarius, qui non ſit Canonicus, ſed alius de numero participantium de dicta menſa, qui per nos, vel ſucceſſores noſtros, vel Vicarium generalem Epiſcopatus Veronæ, ſi repertus fuerit idoneus, confirmetur, & in eius manibus corporaliter tactis ſcripturis, iuret, de bene, fideliter, & diligenter exercendo officium ſuum, tam in exigendo, quam in ſoluendo, ac bonum, & legale computum tenendo, & omnem poſſibilem vtilitatem dictæ menſæ faciendo; & qui infra tres dies tunc immediate ſequentes, vnum fideiuſſorem, fide & facultibus idoneum præſtare teneatur. Alioquin dicto triduo elapſo, & ipſo, ſic vt ſupra non fide iubente, talis electio, & confirmatio, cum inde ſecutis, nullius ſint valoris, & momenti, ſed alius ſtatim abballotetur, & confirmetur, ac iuret, & fideiubeat vt ſupra. Qui quidem maſſarius habeat pro ſalario ſuo exigendi, ſoluendi, ac bonum computum tenendi ducatos duodecim quolibet anno, & librum bonum facere teneatur, ac ſtatim citato altero maſſario librum ſuum in rationaria Epiſcopatus Veronæ conſignare, debeat; ſine tamen aliquo ſtipendio rationatorum Epiſcop. Veronæ. Eidem ergo menſæ Corneliæ applicamus, vnimus, & incorporamus legatum quodam Domini Iacobi Canonici Veronen & Domini Ioannis de Abbatia eiuſdem fratris. Quod quidem reliquit, & diſpenſari conſueuit inter eos, qui intereſſent primæ miſſæ B. Virginis Mariæ, quæ in cantu in dicta Eccleſia cathedrali quotidie celebrari ad altare eiuſdem Immaculatæ Virginis conſueuit, & quotidie in hodiernum vſque celebratur. Ita tamen, quod dicta miſſa perpetuis futuris temporibus hora conſueta ad dictum altare decantari debeant per acolytos, & quatuor ex capellanis acolytorum duos, videlicet pro quoque choro, qui per turnum eidem miſſæ, quatuor videlicet, & & qualibet hebdomada intereſſe teneatur,

& in

& in fine dictæ hebdomadæ a præfato maſ-
ſario menſæ Corneliæ lucrari, & habere
debeant ad rationem vnius marcheti pro
qualibet, qua interfuerunt: acolyti vero
denarios quatuor pro quolibet die ſimiliter
interfuerint, lucrari debeant. Quæ pecu-
niæ quolibet die ſabbati in veſperis, per
dictum maſſarium realiter, & cum effectu,
& ſub pœna periurij, ſolui debeant, prout
lucrati fuerint reſpectiue. Cæterum quia
par eſt, quod vbi redditus augentur, ſer-
uientium quoque numerus augeatur vo-
lumus, vna cum dicto noſtro Capitulo, ac
communi omnium conſenſu ſtatuimus, &
ordinamus, quodammodo in antea rece-
dentibus, vel decedentibus rectoribus qua-
rumcumque capellarum, commendara-
rum ſiue officiorum dictæ noſtræ Eccleſiæ,
& illis præſertim, qui plures ſunt, & plu-
res capellas, ſiue commendas, officia, vel
beneficia ſub eodem tecto dictæ Eccleſiæ
quod quidem contra apertam diſpoſitio-
nem iuris, & Sac. Can. exiſtit, contra
quam diſpoſitionem conſuetudo contra-
ria, quæ potius corroptella dicenda eſt a
iure improbatur. Nullus de cætero, vltra
vnam capellam, ſeu vnam commendam, &
vnum officium habere poſſit in dicta Eccle-
ſia. Si quis autem contra huius noſtræ
conſtitutionis, & Sac. Can. diſpoſitionem,
& decretum, de cætero, & poſt primam
vacationem ſupradictam contrarium at-
tentare præſumpſerit indignationem no-
ſtram, & vtriuſque tam habiti, quam am-
biti beneficij prædicti, poſteaquam poſſeſ-
ſionem vtriuſque aſſequutus fuerit, & per
vnum menſem poſſederit, priuationem, &
inhabilitatem ad beneficia alia cuiuſ-
cumque ordinis, & qualitatis eo ipſo incur-
rat, vt autem in omnibus purus, & legiti-
mus ordo ſeruetur, & ratio ſeruitiorum
habeatur, ſtatuimus, & ordinamus quod
de huiuſmodi diſtributionibus menſæ Cor-
neliæ participantes, ſeu participare volen-
tes ſingulis quibuſcumque horis Canoni-
cis, videlicet, matutini, primæ, tertiæ,
ſextæ, nonæ, miſſæ, veſperis, & completæ
perſonaliter, & per ſe ipſos, videlicet in-
titulati tantum non autem ſubſtituti, vel
ſubrogati intereſſe, & deſeruire debeant,
alias autem nihil de ipſis diſtributionibus
lucrentur, nec de eis fieri gratia, aut do-
nari, concedi, ſeu quoquomodo remitti
poſſint ſub pœna anathematis cuicumque
contrafacienti, tam donanti, remittenti,
quam permittentibus, vel recipientibus
ad reſtitutionem teneantur, nec fructus
ſuos facere intelligantur, quodque a nul-
lo, niſi plena, & integra reſtitutione facta
abſolui poſſint, ſeu quoquomodo valeant.
Et ne in futurum controuerſia aliqua ſuper
huiuſmodi diſtributionibus oriri poſſit, vo-
lumus præſentium tenore decernimus.
Quod poſt præſentem erectionem nomi-

A nari, & deſcribi debeant omnes Canonici
dignitarij, manſionarij, capellani, officiales
dictæ Eccleſiæ, ſeu eorum præbendæ, di-
gnitates, canonicatus, capellaniæ, officia,
vel beneficia participantium, ſeu participa-
re debentium. Et licet maioris, digniori ſ-
que gradus clerici, & prælati, maioribus
redditibus perhonorari de iure debeant.
Attamen conſiderantes tenuitatem *dictæ
menſæ Corneliæ quod DD. Canonici, & di-
gnitarij Eccleſiæ habeant menſam diſtribu-
tionum Canonicalium, gratia Dei, ſatis pin-
guem, & ampiam,* volumus, & de ipſorum
Dominorum Canonicorum, Capitulum
conſenſu, & aſſenſu ſtatuimus, & ordina-
mus, quod ipſi Domini Canonici, & digni-
B tarij, qui ſunt, & per tempora erunt de
Capitulo Dominorum Canonicorum, ſi &
in quantum interfuerint diuinis officijs in
ipſa Eccleſia Cathedrali diurnis pariter atq;
nocturnis, videlicet matutino, primæ, ter-
tiç, ſextæ, nonæ, miſſæ. veſperis, & com-
pletorij, & non aliter, nec alio modo, lu-
crentur, & lucrari debeant dimidium eius
quod lucrabitur, ſeu lucrari debebit, vnus
manſionarius, ſiue capellanus, vel officia-
lis dictæ noſtrę Eccleſię de diſtributionibus
dictę menſæ Corneliç, & non vltra. Vt
puta ſi vnus capellanus de dicta menſa
lucrabitur duos marcellos quoque die,
quod Canonicus, vel dignitarius vnum
tantummodo marcellum de dicta menſa
C Cornelia lucrari debeat, & quod reſpe-
ctu dictæ menſæ Corneliæ non poſſit alicui
fieri gratia, nec donari aliquod tempus de
reſidentia, vt puta, vnum vel duos menſes
& prout quandoque fecerunt, & facere
conſueuerunt prçfati Domini Canonici de
diſtributionibus ſuis Canonicalibus, & hoc
ſub pœna anathematis cuicumque contra-
facienti; quam eo ipſo incurrat, niſi forte
aliquis eis eſſent infirmi; quia tunc parti-
cipare poterit, licet abſentes, vel aliter in
caſibus a iure expreſſis, & in quibus ab-
ſentes pro prçſentibus reputantur. Vt au-
tem ordo in prçmiſſis diſtributionibus ſer-
uetur, & vt pro meritis vnicuique quod
ſuum eſt tribuatur. Statuimus, quod ſin-
D gulo quoque menſæ duo ex manſionarijs,
vel capellanis dictę Eccleſię participanti-
bus de dicta menſa Cornelia, vnus videlicet
pro quoque choro per turnum eligantur
& deputentur ad punctandum omnes, &
ſingulos Canonicos, & dignitarios, manſio-
narios, capellanos, & officiales, qui per
tempus, & tempora diuinis intererit, &
qui affuerit. *Etiam iurare teneantur in
manibus Vicarij noſtri, & in manibus Do-
mini Archipresbyteri maioris dictæ Eccleſiæ,*
quod bene diligenter, & fideliter omnes
deficientes punctabuntur. Reputabuntur
autem abſentes omnes illi, qui poſt cum
pſalmum matutinorum, & quarumlibet ho-
rarum Canonicorum, & poſt omnes Kyrie

eleiſon

eleyſon miſſæ in choro cum alijs non intererint. Et ita volumus, quod pro illa hora, ſiue pro illis horis, aut matutino, vel miſſa, quibus ſic vt ſupra dicto tempore non interfuerint punctari, & pro abſentibus reputari debeant, licet poſtea vſque ad finem dictarum horarum, matutini, & miſſæ perſeuerarent. Reſeruata tunc nobis, & dicto Capitulo noſtro de communi omnium conſenſu noſtri, & non aliter aliquid dictis ſic vt ſupra non venientibus, & poſtea vſque ad finem perſeuerantibus de dictis diſtributionibus largiendi. Et ſimiliter volumus, & mãdamus punctari, & pro abſentibus reputari, & haberi omnes eos, qui non perſeuerauerint a principio vſque ad totalem finem matutini p. ter. ſextæ nonæ, miſſæ, veſperarum, & complectorij, quacumque conſuetudine, vel corruptella in contrarium non obſtante. Participantes vero, ſeu participare intendentes de dicta M. Cor. ſunt infraſcripti Reuerendus Dominus Archipresbyter, qui pro tempore fuerit, officium Theſaurariæ, Manſionaria ſancti Auguſtini Man. ſancti Ambroſij, Mãſionaria S Hieronymi, Manſionaria ſancti Gregorij. Duo beneficia Domini Io. de Piſcina, vid. ſancti Michaelis, & ſancti Io: Bapeiſtæ Beneficium Domini Bartholomæi de Broſplo Beneficium Domini Apollonij. Beneficium Domini Boldutij. Beneficiũ Domini Auguſtini de Fontana. Ben. Domini Carlotti. Ben. Domini Io: de Maphæis: quatruor beneſ. D. Boniſaeij de Cellulis Beneſ. D. Io: de Sernideis. Beneſ. vn. Iuſti. Beneficiati quinque in Collegio S. Helenæ. Beneſ. S. Andreæ 1 Beneſ. Domini Ortonis. Beneſ. S. Io: ad Fontem; ſex Beneſ. DD. della Scala. Duo beneſ. Domini Barth. Carthularij. Beneſ. Domini Gabrielis de Malaſpinis. Ben. Domini Zachariæ. Ben. S. Agathæ. Ben. Domini Zenonis de Colonia. Ben. D. Pauli de Regio. Ben. D. Paſtoris Ben. D. Catherinæ. Bene. D. Vvlphi ber. D. Coſmæ de Parma Cen. D. Cauogretti. Ben. S. M. Magdalenæ Ben. D. Io: de Grodula, Ben. S. Pauli Vebrali. Bene. Domini Pugni. Bene Domini Antonij Malaſpinæ. Ben. S. Chriſtophori. Ben. Domini Nicolai de Regio. Duo beneficia Domini Iacobi. & Domini Ioannis de Abbatia, officium Daniſtæ, officium Paſtoralis, officium Diaconatus, officium ſubdiaconatus. Bene. S. Nicolai. Ben. D. Pauli di Dionyſijs. Ben. D. Bartho. di Leniaco. Ben. Dom. Philippini de Aemileis duodecim Capellani qui dicuntur Acolyti, *& reliqui omnes Capellani, qui de nouo creabuntur in dicta eccleſia*.

Datum, & Actum Veronæ in noſtro Epiſcopali palatio in Camera noſtræ ſolitæ audientiæ, anno a Natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, milleſimo, quingenteſimo quinto, Indictione octaua, die Veneris vigeſimo octauo menſis Nouembris, Pontificatu Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri D. Iulij diuina prouidentia Papæ ſecundi anno tertio, præſentibus, & aſtantibus ibidem R. Patre D. Franciſco Mazzantbo Archipresbytero dictæ noſtræ eccleſiæ, Domino Caliſto Montagna, Domino Hieronymo de Mapheis ſeniore, Domino Nicoldo Placentino, Domino Thoma a Campanea, Domino Georgio de Titionibus, Domino Leonardo di Laziſio, Domino Ioanne de Abbatia, & Domino Andrea Cornelio omnibus Canonicis eiuſdem Eccleſiæ, Capitulum ipſorum Dominorum Canonirum integre repræſentantibus, præmiſſis omnibus, & ſingulis in dicta noſtra pagina, & conſtitutione contentis, & deſcriptis vna voce nemine eorum diſcrepantibus, ſeu cõtradicentibus, conſentientibus, pariterque aſſentientibus, nam ad hunc finem, & effectum ibi more ſolito conuocati, & ſimiliter congregati fuerunt. Nec non pręſentibus ad hæc, & præmiſſa omnia Reuerendis in Chriſto Patribus Domino Antonio Zio, Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopo Calamon. & in dicto Epiſcopatu noſtro Ver. ſuffraganeo, & Reuerendo Domino Mathia Vgonio I. V. D. eadem gratia Epiſcopo Famaguſtano, & in eodem Epiſcopatu Veronen. in ſpiritualibus, & temporalibus Vicario Generali teſtibus adhibitis, conuocatis, pariterque rogatis.

In quorum omnium præmiſſorum, & infraſcriptorum fidem, & teſtimonium præſentes noſtras litteras fieri iuſſimus, & per notarium, & ſecretarium noſtrum infraſcriptum ſubſcribi, ac ſigillo maioris noſtri Cardinalatus quo in ſimilibus vtimur, fecimus appe ſione cõmuniri. Ego Barthol. Merula ſecretarius prælibati Reuerendiſſimi D. Cardinalis Cornelij pub. Imp. auct. not. quia præmiſſis omnibus, & ſingulis idem ſic vt præfertur fierent, & agerentur vna cum prænominatis teſtibus præſens ſui, & audiui, ideo hoc præſens pub. inſt. manu aliena fideliter ſcriptum ſubſcripſi ſignoque, & nomine meis ſolitis, & conſuetis ſignaui in fidem, ac robur præmiſſorum rogatus, & requiſitus.

Confirmatio Menſæ Corneliæ per Leonem X. Pontif. Max.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum.
Ad perpetuam rei memoriam.

Ad ea per quæ eccleſiarum, præſertim Cathedralium inſignium; decori, & venuſtati, ac illius diuini cultus augumẽto conſulitur, fauorabiliter intendimus; & his quæ propterea prouide facta dicuntur, vt

firma

firma perpetuo, & illibata perſiſtant, libenter cum a nobis petitur, Apoſtolici adijcimus muniminis firmitatem. Sane dilectus filius noſter ſanctæ Mariæ in Via lata Diaconus Cardinalis, qui Eccleſiæ Veron. perpetuus adminiſtraror in ſpiritualibus, & temporalibus exiſtit, nobis nuper expoſuit, quod alias ipſe cupiens diuinum cultum in dicta Eccleſia, quæ in partibus illis admodum inſignis exiſtit, vigere, & augeri, maturo tractatu perhabito de conſenſu Capituli eiuſdem eccleſiæ, ad omnipotentis Dei laudem, & gloriam, ac eius glorioſæ Genetricis Virginis Mariæ, ſub cuius inuocatione Eccleſia ipſa dicata exiſtit, honorem, & reuerentiam, in eadem Eccleſia vnam communem menſam, Corneliam nuncupatam, diſtributionum quotidianarum ordinaria auctoritate erexit, illique ſic erectæ omnes, & ſingulos fructus, redditus, & prouentus quorumcumque. anniuerſariorum tam in prædicta Eccleſia, quam ſanctæ Hellenæ etiam Veron. Eccleſijs fundatorum, & fundatarum ex tunc de cætero per maſſarium dictæ menſæ pro tempore exiſtentem, exigendos, & modo infraſcripto diſtribuendas, nec non triginta ſex portiones clericales, dicti. ctas præbendas non habentes, ſed in vnum corpus conſuſſas in certis, tum expreſſis plebibus, ſeu parochialibus eccleſijs Ver. diœc. per eum de nono erectas, & alijs portionibus dictarum plebium aggregatis, cum illis emolumentis, fructibus, redditibus, & prouentibus, quæ aliæ antiquæ portiones habebant, & habere conſueuerant, perpetuo applicauit. Ac inter alia voluit, ſtatuit, ordinauit, & decreuit, quod omnia, & ſingula anniuerſaria prædicta, deſcriberentur, & perpetuo deſcripta remanerent in vna notabili tabula ex membranis in ſacriſtia dictæ Eccleſiæ Ver. conſeruanda, & ſuis diebus, prout occurrerent modo, forma, & ordine, quibus relicta forent, perpetuo celebrari, & illorum celebrationi tam Canonici, quam manſionatij, ac cappellani ipſius Eccleſiæ Veron. intereſſe, & qui non intereſſent, punctari deberent, ita quod pro miſſa, & horis canonicis ipſius diei, nihil de menſa prædicta percipere poſſent. Sub pœna anathematis, & maledictionis æternæ per quemcumque contrafacientem incurrenda, nec aliquod pro illo manie, quo anniuerſario non interfuiſſent de dicta menſa percipere poſſent. Et quod maſſarij menſe accolytorum eiuſdem Eccleſiæ Veron. cuius fructus non parum, Domino largiente augumentati extant, eidem menſæ Cor. quinquaginta ducatos annis ſingulis ſoluere perpetuo tenerentur, & ex tunc de cetero duodecim capp. accol. dictæ Eccleſiæ Veron. qui ad nutum ammouibiles fuerant, & erant, haberent, & habere deberent decem, & octo ducatos dumtaxat pro eorum ſalario, & nihil vltra, tum ex diſtributionibus de menſæ Cor. nullo modo lucrari poſſint, quam eis ſubtraheretur, ac quod ex tunc per omnes, & ſingulos Canonicos manſio. & cap dictæ Eccleſiæ Veron. de eadem menſa Cornelia participantes pro ſingulis annis vltima hebdomada Aduentus Domini noſtri ad buſſulos, & ballotas, & non aliter, nec alio modo vnus maſſ. qui non eſſet Canonicus ſed alius de numero participantium de dicta menſa, eligeretur, & per Epiſcopum Veronæ, vel eius Vic. ſi repertus fuerit idoneus confirmaretur. Qui in eius manibus corporaliter, tactis ſcripturis, de bene, fideliter, ac diligenter exercendo officium ſuum, tam exigendo, quam ſoluendo, & bonum computum, ac legalem tenendo, iurare, & infra tres dies immediate ſequentes ex tunc vnum fideiuſſorem, fide, & facultatibus idoneum præſtare teneretur, alioquin triduo huiuſmodi elapſo, & ipſo, vt præfertur, non fideiubente, talis electio, & confirmatio cum inde ſecutis nullus eſſet valoris, vel momenti, ſed alius ſtatim eligeretur, & confirmaretur, qui iuraret, & fideiuberet vt præfertur. Ipſeque maſſarius pro ſallaro ſuo exigendi, ſoluendi, & computum huiuſmodi reddendi duodecim ducatus ſingulis annis haberet, & bonum librum facere, & in locum, ac ſub modo tunc expreſſo conſignare deberet, quodque prima miſſa B. M. Virginis, quæ in cantu in dicta Eccleſia quotidie ad altare eiuſdem B. V. celebrari conſueuit, & celebratur, ac cuius celebrationi intereſſentibus diſpenſari conſueuerunt legatum, per q. Iacobum Canonicum Veron. & Ioannem de Abbatia eius fratrem, factum. Quod idem Marcus Cardinalis præfatæ menſæ Cor. ſimiliter perpetuo applicauit, & appropriauit perpetuis futuris temporibus, hora conſueta ad dictum altare decantari deberet per dictos accol. & quattuor ex cap. accol. duo videlicet pro quolibet choro, qui per turnum eidem miſſæ, quattuor videlicet qualibet hebdomada a præfato maſſario menſæ Cor. qualibet die, quæ intereſſent cap. videlicet vnum marchetum, accolyti vero quatuor denarios monetæ illarum partium, perciperent, quæ pecuniæ quolibet die ſabbathi in Veſperis, per dictum maſſarium realiter, & cum effectu ſub pœna periurij ſolui deberent, prout reſpectiue lucrati fuerint. Et quod cedentibus, aut recedentibus tunc rectoribus quarumcumque cappellarum, aut commendarum, ſiue officiorum dictæ Eccleſiæ illis præſertim, qui plures, cappellas, ſiue commendas, officia, vel beneficia ſub eodem tecto dictæ Eccleſiæ Veron. obtinebant, nullus de-

cætero vltra vnam Capp. ſiue vnam commendam, & vnum officium in dicta Eccleſia obtinere poſſit, & ſi quis contrarium feciſſet, tam habiti, quam ambiti beneficij poſtquam poſſeſſionem vtriuſque aſſequutus fuerit, & per vnum menſem poſſediſſet priuationem, & inhabilitatem ad beneficia alia cuiuſcumque ordinis, & qualitatis eo ipſo incurrent. Ac quod de diſtributionibus M. Cor. huiuſmodi participantes, ſeu participare volentes ſingulis quoque horis Canonicis, vſque Mat. p. 3. 6. 9. miſſæ veſp. & completorij perſonaliter per ſe ipſos, vtique intitulati tantum, & non ſubſtituti, vel ſurrogati, intereſſe, & deſeruire deberent, alias autem de ipſis diſtributionibus percipere, nec de eis gratia fieri, aut illa donari, concedi ſuo quoquomodo remitti poſſint, ſub pœna anathematis per quemcumque contrafacientem, incurrenda; & tam donantes, remittentes, quam promittentes, vel recipientes ad reſtitutionem tenerentur. Nec fructus ſuos facere cenſerentur, neque ab aliquo, niſi plena, & integra reſtitutione facta, abſolui quoquomodo poſſent. Et ne in futurum cōtrouerſia aliqua ſuper huiuſmodi diſtributionibus oriri non poſſet. Quod poſt præſentem erectionem nominari, et deſcribi deberent omnes Canonici, & dignitatem obtinentes, ac manſ. cap. & officiales dictæ Eccleſiæ Veron. ſeu præbendæ, dignitates, canonicatus, cap. officia, vel beneficia participantium, ſeu participare debentium, quique Canonici, & dignitates huiuſmodi pro tempore obtinentes, cum menſæ diſtributionem ſatis vberem haberent, ſi & quando diuinis officijs diuinis pariter, ac nocturnis H. Mat. p. 3. 6. 9. miſſæ Veſp. & Completorij in ipſa eccleſia intereſſent, & non aliter, nec alio modo pertinerent, & participare deberet vnus manſio. manſ. ſeu cap. vel officiales dictæ eccleſiæ de diſtributionibus dictæ M. Cor. & non vltra, ita, vt ſi vnus cap. de dicta menſa perciperet duos marcellos monetæ illarum partium qualibet die, Canonicus, vel dignitatem obtinens, vnum tantum modo marcellum ſimilem de dicta M. Cor. percipere deberet, & quod reſpectu dictæ M. Cor. non poſſit alicui fieri gratia, vel donari aliquod tempus de reſidentia, vt puta, vnum menſem, vel duos, aut alios prout interdum facere conſueuerant præfati Canonici de diſtributionibus ſuis quotidianis, & hoc ſub pœna anathematis per quemcumque contra facientem eo ipſo incurrenda, niſi aliqui ex eis eſſent infirmi, vel alias in caſibus a iure expreſſis, & in quibus abſentes pro præſentibus reputantur, quo caſu participare poſſent vtq; non abſentes forent, & quod ſingulo menſe, duo ex dictis manſionarijs manſ. vel cap. de dicta

A M. Cor. participantibus, vnus vtique pro quolibet choro, per turnum eligeretur, & deputaretur ad punctandum omnes, & ſingulos Canonicos dignitatem obtinētes, manſionarios cap. & officiales, qui pro tempore diuinis nō intereſſent, vel abfuiſſent, & in manibus Vicarij Epiſcopi, & Archipresbyteri maioris Eccleſiæ Veron. pro tempore exiſtentium, qui bene, & diligenter, ac fideliter omnes deficientes punctabuntur. Ac quod omnes illi, qui poſtquam pſalmum mat. & qualibet horarum Canonicarum, & poſt omnes Kyrie eleyſon miſſæ in choro cum alijs non interfuiſſent abſentes reputentur, & pro illa, ſiue pro illis horis, aut mat. vel miſ- B ſæ quibus, vt præfertur, non interfuiſſe t punctari, & pro abſentibus reputari deberent, etiam ſi poſtea vſque ad finem dictarum horarum mat. & miſſa perſeueraſſent. Reſeruata tum eidem Marco Cardinali, & Capitulo præfatis de communi omnium conſenſu, & non aliter, nec alio modo poteſtate, aliquid non venientibus, & vſque ad finem perſeuerantibus huiuſmodi de dictis diſtributionibus largiendi, & ſimiliter quod omnes, qui à principio vſque ad totalem finem mat. p. 3. 6. 9. Miſſarum, & Veſp. ac Completorij non perſeuerauerint, quacumque conſuetudine, vel corruptella in contrarium edictarum non obſtante, pun- C ctentur, & pro abſentibus habeantur, & reputentur. Illis, qui de dicta M. Cor. participare deberent tunc expreſſis, prout in quibuſdam litteris authenticis ipſius M. Cardinalis deſuper confectis, dicitur plenius contineri. Quare dictus Marcus Cardinalis nobis humiliter ſupplicauit, vt erectioni, inſtitutioni, applicationi, approbationi, ſtatuto, voluntati, ordinationi, & decreto huiuſmodi robur Apoſtolicæ confirmationis adijcere, & alias in præmiſſis opportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui de ſingularum eccleſiarum præſertim Cathedralium inſignium decorem, & venuſtatem, ac in eis diuinum cultum vige- D re, & augere ſyinceris exoptamus affectibus, litterarum prædictarum tenorem, ac ſi de verbo ad verbum inſertus eſſet, præſentibus pro expreſſe habentes huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, erectionem, inſtitutionem, applicationem, appropriationem, voluntatem, ſtatutum, ordinationem, & decretum, prout illa concernunt omnia, & ſingula in dictis litteris contenta, & inde ſecuta quæcumque, dummodo licita ſint, & honeſta, Apoſtolica auctoritate, tenore præſentium approbamus, & confirmamus, ac illis propterea firmitatis robur adijcimus, illaq; firmiter obſeruari debere, decreuimus, ſupplentes omnes, & ſingulos, tam iuris, quā facti defectus, ſi qui

qui forte interuenerint in eiſdem. & nihilominus pro maiori caurella, permiſſa omnia, & ſingulu, prout per dictum A
Marcum Caruinalem, ſtarura, ordinara, & decrera fuerunt, eiſdem auctoritate, & tenore, de nouo ſtatuimus, ordinauimus, & decreuimus. Quo circa venerabilibus fratribus noſtris Tuderrin. & Caſert. Epiſcopis, ac dilecto noſtro Vicario Veron. fratris noſtri Epiſcopi Veron. in ſpiritualibus Generali, per Apoſtolica ſcripta mandamus qnatenus ipſi, vel duo, aut vnus eorum pet ſe, vel alios, ſeu alios, præſenres litreras, vbi, & quando, ac quoties expedierir, & quoties pro parte Marci Card. & Capiruli prædictorum; B
ac pro tempote Epiſcopi Veron. requiſiti fuetint ſolemnirer publicaras, eiſque in præmiſſis efficacis deſenſionis, præſidio, aſſiſteures, ſaciant auctoritate noſtra erectionem, inſtitutionem, applicarionem, appropiationem, voluntatem, ſtaturum, otdinationem, & decreta prædicta inuiolabiliter obſeruari, & eoſdem Matcum Cardinalem Epiſcopum, & Capitulum, nec non alios, quos præſentes litteras concernunt, illis pacifice gaudere. Non permittentes eos per quoſcumque deſuper quomodolibet indebite moleſtari. Contradictores vero per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſpoſita, compeſcendo. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac dictæ C
Eccleſiæ Veron. iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia, roboratis, ſtatis, & conſuetudinibus, contrarijs quibuſcumq; aut ſi aliquo cõmuniter, vel diuiſim ab Apoſtolica ſir ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non ſacientes plenam, & expreſſam, ac de verbo, ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Nulli g. hominum liceat hanc paginam noſtræ Approbationis, confirmationis, adiectionis, & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omni- D
potentis Dei, ac Beatorum Perri, & Panli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. *Datum Romæ apud* S. *Petrum anno Incarnationis Dominicæ M. D. XIX. pridie nonas Maij Pontificatus noſtri anno VII.*

Hactenus ordinationes iſtæ Cornelianæ in viridi ſunt obſeruantia, diuinuſq; cultus, ac regimen Cathed. Eccleſiæ ab ijs pendet.

Sub Marco Epiſcopo anno 1519. die 29. Aprilis inuentæ ſunt Sanctorum reliquiæ in eccleſia S. Nicolai, quorum nomina apre ibidem in baſe altaris S. Mariæ Magdalenæ ita diſcribuntur.

Flecte oculos ſupplexque preces hic funde viator
Nam tegit exiguus numina magna lapis.
Dimidij Andronicæ, Simeonis, Thaleleique
Et diui Atturgi puluis & oſſa iacent
Corque carens titulo ſudaria tincta cruore
Martyrijque genus grauia charta notans
Sanguis odor crines vitreis ſeruantur in vrnis
Hæc Magdalenæ vota fuere piæ
Dilecti Chriſto aſſeclæ ſunt fragmina buſti
Et cineres quorum nomina ſanta latent
Nazarius diuis hanc presbyter extulit Aram.
Reddidit & luci quæ latuere diu.

Natale S. Thalalel celebratur 13. Kal. Iunij. Floruit regnante Numeriano, & in Edeſſa Ægeorum ciuitare pro Chriſto capipite truncatus cuius acta ex Græca lingua in Latinum conuerſa breuiter recitat Bagata. Eodem irem præſidente Marco, Mutinæ anno 1504. ad cælum euolauit beatus ille vit Hieronymus Vergatorius Veroneuſis, Ord. Prædicatorum nobilis alumnus, eximuſque verbi Dei concionator, cuius cum laude meminit Leander Albertus, iacet Mutinæ in eccleſia S. Dominici hoc ad tumulum ſculpto Epitaphio.

Non eſt hic tumulus. ſed ſacellum,
nam claudit cineres beatiores.
Hic eſt ille Hieronymus viator,
qui lingua potuit diſertiore addictos
Veneri libidinoſæ,
Veſtæ amoribus obligari caſta.
Qui peſtes ſcelerum malignorum mira
depulit arte concionum.
Auxit qui Mutinam, Pater, Deuſque
copiæ munere beato.
Quod montem Cereris probe vocauit,
nam frugum cumulo perenniore
vt mons tollitur ad ſereniora.
Hinc ſoluas igitur ſacros honores,
nam non eſt tumulus,
ſed eſt ſacellum.

101 IO. MATTHAEVS Gibertus nobili Iannenſi ſtirpe, Franco Giberto Patre, Panormi natus, atque ad duodecimũ vſque ætatis annum ibidem educatus excultuſque literis florentiſſimorum ſcientiæ laude hominum, ſenſim ad magnã doctrinæ incrementa adoleuit, interque ætatis ſuæ peritiſſimos nomen collegit. In primis Leoni X. Pont. charus fuit a quo conſerendorum ſacerdotiorum præfecturam, quã a beneficientiæ ſplendore Datariam nuncupant, accepit, geſſitque magna integritate, literatorum hominum tutela, ac amicitia ſui ſeculi celeberrimus. Clementiſque ſeptimi intimus conſiliatius, a quo ex Abbate Roſarij ad Veronenſem Epiſcopatum euectus anno 1524. die 8. menſis Auguſti, poſſeſſionem iniuit 1527. Febrario menſe. Apud barbaros milites obſes fuit, poſt memorabilem illam populationem Romanam ab impio Borbone perpetratam, multa adijt diſcrimina apud hoſtes, qui terrifico minarum apparatu aurum a ſacerdotibus, quorum arma lachrymæ erant, emungere nitebantur, donec tam ipſum, quam alios ex pia fraude Pompei Card., Columnæ, camini gula euomit ad libertatem. Sed cum eruditum hominem in aula Romana fortuna contemnere videretur, ipſe contempta fortuna Veronam conceſsit, vt ſimul muſas, ſimulque pietatem excoleret, conſuleretque ſua bonitate demandatæ ſibi prouinciæ. A Clemente eo ſacro beneficio affectus eſt, vt cum primum rem diuinam in templo Veronenſi perageret, omnibus, qui ſacris operanti interfuiſſent, gratuitam noxarum condonationem impertiretur, de qua prærogatiua extat exaratum diploma. Sed explicandæ erant in auguſtiore theatro Giberti virtutes, quare Clemens in Romana curia varijs obeundis muneribus iterum illum admouit, & ad aulam reuocauit, & ne interea Veronenſis Eccleſiæ res ſacra detrimentum vllum acciperent, Ioanni Petro Caraffæ olim Archepiſcopo Theatino, ille ipſe qui poſtea Romanus Pontifex fuit, ſub Pauli quarti nomine, Veronenſis Epiſcopatus curam adminiſtrationemque demandauit, ſequentique diplomate ad ſubeundos labores cohortatus eſt,

Clemens VII. &c.

Venerabili fratri Ioanni Petro Archiepiſcopo Theatino ſal. & Apoſt. bened. Q[...]a gratus nobis euenit Venerabilis fratris Io. Matthæi Epiſcopi Veronen. redditus, pi[...]q[...]e in ægritudine noſtra viſitatio, inde coll[...]gimus, quod eodem tempore alleuari paulatim ad incolumnitatem regreſſi fuimus, quod fraternitati tuæ libenter ſignificamus, quippe quam credimus pro tua in nos beneuolentia tam eſſe in noſtra conualeſcentia, quam in infirmitate dolutam, cuius etiam precibus apud Deum adiutos eſſe confidimus, vt hoc ab eo ſalutis corporis munus impetrari mereremur. Porro nos tam affecti beneficio præter alia innumerabilia, quæ nobis eiuſdem Dei clementia conceſſit, vt ſi qua in re poſſumus grati ei eſſe tenemur. In priſtinas cogitationes, & curas relabimur ſemper animo noſtro infixas, pacem inter Chriſtianos Principes conciliandi, quod quando Nuncijs, & literis parum profecimus, nos ipſis expedite nulloque aut periculo, aut labori, vel perſonæ noſtræ propriæ parcere, ſtatuimus, vt nihil intentatum relinquamus. Qua in re cum tam perſonæ nobis dicti Epiſcopi Veronen. miniſterium ſit futurum, quantum tua fraternitas non ignorat, cumque ſuo more nobis inſeruiendi cupidum ſolum ſuæ Eccleſiæ deferendi rationem nihil retrahat, nos qui eius opera in negotio tam pio, & ſalutari vti omnino decreuimus, gaudemus nobis oportunam tuæ fraternitatis nunc perſonæ præſentiarum offerri, in cuius doctrina, prudentia, & religione, plurimum ſpei, & fiduciæ, idem Epiſcopus merito reponit, qui ſane, vt ſcis, ita in auctoritate, & probitate tua conquireſcit, vt longe melius in ſua Eccleſia actum iri putat, ſi per te, quam ſi per ipſum regatur. Itaque nos pro noſtro officio vniuerſis eccleſijs debito, noſtriſque muneris exiſtimantes, vt idem Epiſcopus nobis, & vniuerſali eccleſiæ inſeruiens non ſit interim de ſua ſollicitus, fraternitatem tuam omni amore hortamur, Apoſtolica etiam auctoritate illam regendi, vt Dei in primis noſtraque deinde cauſa, onus dicti Epiſcopi te precipue colen. ſuſcipere velis, nullibi enim aut gratius nobis præbere obſequium, aut tui amantiori, quam ſit ipſe Epiſcopus, operam dare poteris, nec dubitemus, quin quod tua ſponte facere iam cæpiſti, ſicut audiuimus, id etiam libentius proſequaris noſtra hortatione accedente, qui ſane cupide expectamus pergratumque a te haberi ſumus, vt & tui amantiſſimi, & nobis cariſſimi hominis curam ſubeas Veronenſis Eccleſiæ, &

dice-

diœceſis habeas in ſalute animarum com-
mendatarum, clerum illius regas, mores
dirigas, cultui diuino ſtudeas, omnia
denique ſapienter, & pro tuo more gu-
bernes verbo, & prædictarum exerces ſa-
lutari, quos opera exemplo adiuuas vitæ
prouocaſti. Nos interea erga te, &
tuos . . . . qui debemus, nec vnquam a
nobis quicquid in Domino poterimus no-
ſtram benignitatē deſiderari ſinemus, ſicut
nunc fecimus, quod ipſo Epiſcopo pro
vobis petente, quædam vobis liberaliſſi-
mæ conceſſimus, quæ tamen veſtris meri-
tis, noſtroque deſiderio longe inferiora
iudicamus. Datum Romæ &c.

Clara, & grata adeo extitit apud Clemē-
tem VII. in rebus gerendis Giberti peritia,
& prudentia, vt illum diuelli a ſuo familiari
obſequio non ſit paſſus, adeo vt paulo ante
quam ad aulam eum reuocaſſet, ſingulari
gratia, & beneficio ſit complexus, ad
eius dum in humanis ageret gratiam Ve-
ronenſem Epiſcopatum a Patriarchæ Aqui-
leienſis, & Nuntij Apoſtolici Venetijs agen-
tis auctoritate ſubduxerit, & Legati Apo-
ſtolici illum ſuo diplomate ſanxerit, quod
hic exhibemus ex copiali, quod extat apud
amicum noſtrum, vna cum quinquaginta
alijs tum Clementis, tum Pauli 3. breuibus
ad Gibertum datis.

Clemens Papa VII.

Venerabili fratri Io: Matthæo Epi-
ſcopo Veronen. ſalutem, &c. Singula-
ris deuotionis, & fidei integritas, quam
ad nos, & Sedem Apoſtolicam gerere
comprobaris, non indigne merentur, vt illa
tibi fauorabiliter concedamus, per quæ
Eccleſiæ Veronen. cuius regimini præfe-
ctus exiſtis, in pacis, & quietis amœnitate
præſidere, ac gregem tibi commiſſum,
ſemotis perturbationibus vniuerſis, felici-
ter regere valeas, & ſalubriter gubernare.
Hinc eſt quod nos motu proprio non ad
tuam vel alterius pro te nobis ſuper hoc
oblat. petit. inſtantiam, ſed de noſtra
mera deliberatione, & ex certa ſcientia ac
de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine Ec-
cleſiam prædictam, ac ciuitatem, & diœce-
ſem Veronem, nec non omnia, & ſingula
in illis pro tempore conſiſten. eccleſias,
monaſteria, prioratus, præpoſituras, di-
gnitates perſonatus, adminiſtratus, officia,
Canonicatus, & prabendæ, cæteraque
bona eccleſiaſtica, cum cura, & ſine cura
ſecularia, & quorum vis ordinum regula-
rium, cum omnibus, & ſingulis iuribus, &
pertinentijs ſuis, ac bonis mobilibus, &
immobilibus quod nunc poſſident, ac
concedente domino poſſidebunt, ac te
qui etiam Prælatus noſter domeſticus exi-
ſtis, tuoſque Vicarios, officiales, & miniſtros
nunc, & pro tempore exiſtentes, nec non
dilectos filios, Veronen. ac aliarum eccle-

A ſiarum Capitula, & prælatos, ac monaſte-
riorum abbates, conuentus, ac alia benefi-
cia huiuſmodi pro tempore obtinen. nec
non vniuerſum clerum, & populum ciui-
tatis, & diœceſi prædictis ab omni iuriſdi-
ctione ſuperioritate, dominio, poteſtate,
viſitatione, imperio, correctione, & aucto-
ritate Venerabilis fratris noſtri moderni,
& pro tempore exiſtentis Patriarchæ Aqui-
leien. etiam ratione cuiuſcumque præmi-
nentiæ, vel dignitatis, etiam Cardinalatus
honoris ſibi quomodolibet conceſſ. vel
conceden. eiuſque delegatorum, commiſ-
ſariorum, Vicariorum, officialium quorum-
que nomine nuncupatorū ſimiliter nunc, &
pro tempore exiſtentium Nuntij, & cum
B poteſtate Legati de latere, & quacum-
que alia facultate ab eadem Sede ſuffultis,
quamdiu prædictæ Eccleſiæ Veronen. præ-
fueris dumtaxat, abſque præiudicio cuiuſ-
cumque exemptionis eidem Eccleſiæ, &
pro tempore exiſten. Epiſcopo Veronen.
quomodolibet conceſſis auctoritate Apo-
ſtolica eximimus, & totaliter liberemus, ac
quoad omnia, & ſingula in quibus prædi-
cto Patriarchæ eiuſque iuriſditioni Patriar-
chali hactenus ſuberaris, & quomodolibet
ſubeſſe poteritis in ius, & proprietatem
beati Petri, & Sedis prædictæ, ac ſub
einſdem beati Petri, atque Sedis, & noſtra
C ſpirituali, & immediata protectione ſuſci-
pimus, uobiſque, & ſucceſſoribus noſtris
Ro. Pont. pro tempore exiſtentibus, &
eidem Sedi dumtaxat immediate ſubijci-
mus, ac exempta, libera, ſuſcepta, & ſubie-
cta fore, & te, ne alium quam Nos, &
ſucceſſores noſtros prædictos in ſuperio-
rem recognoſcere debere decernimus, ita,
vt de cetero quandiu dictæ Eccleſiæ Vero-
nen. præfueris, vt præfertur, modernus,
& pro tempore exiſtens Patriarcha Aqui-
leien. etiam ratione cuiuſcumque alterius
præeminentiæ, vel dignitatis, etiam
Cardinalatus honoris, ſeu eius delegati,
commiſſarij, Vicarij, & officiales, aut dictæ
Sedis in dominio prædicto Nuntij prædicti
D præſentes, & futuri, coniunctim, vel diui-
ſim, nullo in Eccleſ. Veronen. eiuſque
ciuitatis, & diœceſis, vt in illis nunc, & pro
tempore conſiſten. eccleſias, monaſteria,
prioratus, præpoſituras dignitates prædi-
ctas, adminiſtrationes, officij, Canonicatus,
& præben. ac alia beneficia eccleſiaſtica,
eorumque iura, & bona, nec non te, aut
Vicarios, officales, vel miniſtros tuos, ſeu
Capitula, prælatos, Abbates, conuentus,
clerus, vel populum huiuſmodi, aut eorum
aliqua ſic exempta iuriſdictionem, ſuperio-
ritatē dominij, poteſtatem, viſitationē cor-
rectionem, imperium, aut aliam quamlibet
auctoritatem ipſe, vel alia, ſeu alios, etiam
ratione delictorum, aut domicilij, vel con-
tractorū, ſeu rei acquiſitæ vbicumque com-
mictantur, delictum inirietur, contra eos

A aut res ipſas,ſeu domicilum conſiſtat exer-
cere, ſeu excommunicationis, ſuſpenſio-
nis, & interdicti , vel quas vis alias ſenten-
tias, cenſuras, & pœnas promulgari va-
leant,ſed teneamini tu ac Vicarij officiales
& minſtri tui coram dicta Sede dumtaxat,
vel eius legatis , aut delegatis ſpiritualis,
Capitula vero , prælati, Abbates , conuen-
tus, cletus, propulus prædicti de ſe quere-
lam coram te,vel tuis Vicarijs, ſeu officiali-
bus etiam in qua vis cauſa , & inſtantia ,
& appellarione , in his , quæ ad eius Pa-
triarchæ ; aut etiam, eum poteſtate Legati
de latere , & quacumque alia facultate
B munit. Nuntij prædictorum pertinet. in
iuſtiria reſpondere , decetnen. omnes , &
ſingulos proceſſus, ſententias,cenſuras , &
pœnas ſpeciales, & generales , quos, &
quas contra exemptiorem, libertatem ,
ſuſceptionem, ſubiectionem, & decretum
prædictorum , ac præſentes litteras in ſui,
& aliorum exemptiorum prædictorum præ-
iudicium, ſeu eius delegatos,commiſſarios,
vicarios,officiales, aut nuntium prædictos,
ſeu quoſcumq;alios,quauis auctoritate fun
gen.ſcienter,vel ignoranter contigerit a tē-
prari,irrita, & inania nulluiſque roboris,vel
momenti exiſtere.Et inſuper , vt cōmiſſum
tibi d.eccleſiæ Veron.paſtorale officium fa-
cilius, & efficacius exequaris, quo per nos
C ampliori facultate , & auctoritate ſuffultus
fueris. vltra facultates tibi a nobis tā ſuper
iuriſdictione etiam in exemptos in tuis ciui-
tatibus,& diœc. prædictis exercere,|& con-
feren. per te tanquam noſtrum , & Sanctæ
Sedis Vicarius omnibus beneficijs etiam
regularibus in eiſdem ciuitate , & diœceſi
conſiſtentibus,etiā diſpoſitionis Apoſtolicę
generaliter reſeruatis,necnon diſpēſationi-
bus conceden. & alias quomodolibet per
quaſcumque litteras tam ſub plūbo, quam
in forma breuis conceſſorum quorum
tenores præſentibus haberi volumus pro
expreſſis , & quas ſibi ſaluas , & illeſas, ac
in ſuis robore, & efficacia plene permane-
re volumus , & decernimus omnes , & ſin-
D gulas facultates , tam gratiarum, quam iu-
ſtitiarum quomodolibet conuenientium
moderno Nuntio in dominio prædicto ab
eadem Sede , ac per nos , & ſuper abſolu-
tionibus impenden.& diſpenſationibus , &
alijs quomodolibet conceſſis,& quę Nuntij
ipſius Sedis, qui hactenus indicto Dominio
fuerunt conceſſæ ſunt , ac quibus Nun-
tij eiuſdem Sedis in eodem Dominio pro
tempore exiſtantes vſi fuerunt , & vti con-
ſueuerunt , ac dictus modernus Nuntius
vtitur , quarum etiam omnium , & ſingu-
larum tenores, & formas , ac ſi de verbo ad
verbum nihil penitus omiſſo inſeri forent
eiſdem præſentibus , & haberi volumus
pro expræſſis . Tibi ita, vt ſic illis omni-
bus, & ſingulis vti libere , & licite valeas,
& in omnibus , & per omnia proinde , &

ſine vlla differentia, ac ſi tibi ſpecifice ,
ſpecialiter , & expræſſe conceſſæ fuiſſent
auctoritate , & tenore prædictis concedi-
mus, & elargimur , ac omnia , & ſingula
facultatum earumdem vigore per te , ſeu
Vicarium tuum, aut omnibus de mandato
tuo alias rite pro tempore geſta , facta
conceſſa , ac inde ſequuta quæcumque
valida , & efficacia exiſtere , ac plena ro-
boris firmitate ſubſiſtere , & ſuos effectus
ſortiri , & ſic ob omnibus, ſublata quauis
aliter interpetrandi facultate,cenſeri debe-
re decernimus . Et nihilominus te in
ciuitate, & diœceſis prædictis eiuſdē Sedis
Legatum noſtrum de fratrum noſtrorum
conſilio auctoritate prædicta tenore præ-
ſentium creamus, conſtituimus, & deputa-
mus . Teque præter pon. qua fungeris
Legati nati dignitate,præeminētia,ſuperio-
ritate,auctoritate,iuriſditione , imperio , &
poteſtate decoramus , honoramus, & inſi-
gnimus,ac ſtatuimus, & ordinamus, quod
tu quamdiu dictæ Eccleſiæ Veronen. præ-
fueris ciuitate,& diœceſi prædictis eiuſdem
Sedis Legatus natus exiſtas , necnon in
Veronen. prædictam , & alias eccleſias , ac
monaſteria,prioratus. præpoſituras,digni-
tates prænominatas adminiſtrationes offi-
cia,canonicatus pręben.ac beneficia prędi-
cta,nec non Veronen.ac aliarum eccleſiarū
Capitula,prælatos , monaſteriorum Abba-
tes, & conuentus, nec non ben. huiuſmodi
obtinen. & vniuerſum clerum , & popu-
lum ciuitatis , & diœceſis huiuſmodi ſu-
perioritate , auctoritate , præeminentia ,
iuriſdictione,imperio,dominio, & poteſta-
te quibus Legati nati infra limites eorum
legationis, vtuntur, potiuntur, & gaudent,
vti, potiri, & gaudere poſſis , & debeas, &
eccleſiæ,monaſteria,prioratus,prępoſiturę,
dignitates pręnominatæ, adminiſtrationes,
officia,Canonicatus, & præbendæ , benefi-
cia , nec non Capitula, prælati , Abbates ,
conuentus, clerus , populus præd cti ad ea
omnia tibi teneantur, ad quæ eccleſia ,
monaſteria,prioratus,præpoſituræ dignita-
tes , perſonatus , adminiſtrationes, & offi-
cia,Canonicatus, & præbendæ aliaq;bene-
ficicia eccleſiaſtica , infra limites aliarum
ſimilium legationum conſiſtentium , ac
eccleſiæ,capitula,& prælati,nec non mona-
ſteriorum Abbates, & conuentus , ac alia
beneficia huiuſmodi obtinen. ſuis Legatis
natis quomodolibet teneantur de iure , vel
conſuetudine , diſtrictius præcipiendo
mandantes Capitulis, prælatis, Abbatibus,
& conuentibus,clero, & populo prædictis ,
& eorum ſingulis , vt in his , quæ ad lega-
tionem huiuſmodi officium , & dignitatem
pertinent, tibi eorum Legato nato efficaci-
ter pareant, & intendant, tuiſque monitis,
& mandatis firmiter obedire, & in concer-
nen. legationis huiuſmodi officium ,
iura,liberum exercitium,honores, & emo-
lumen-

lumenta inuiolabiliter adimplere ſtudeant, decernentes præſentes litteras quouis prætextu, ſeu ex quauis cauſa etiam neceſſario exprimenda de nullitatis vitio, ſeu intentionis noſtræ defectu notari, ſeu impugnari, aut quaſcumque communes, ſeu literas Apoſtolicas etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine, aut etiam conſtitutionibus ſub quibuſcumque tenoribus, & formis; ac cum quibuſuis clauſulis, decretis pro tempore conceſſis reuocari, ſeu illis in aliquo derogari non poſſe, ſed ſemper validas, & efficaces exiſtere, ac ſibi, & alijs quos ipſæ præſentes concernunt ſuffragari, & ſic per quoſcunque iudices, & auditores ſublata eis quauis alia iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicari, & definiri debere; ac ſi quid ſecus attentari contigerit, irritum, & inane fore. Quo circa motu ſimiliter mandamus quatenus ipſi, vel duo, aut vnus eorum per ſe, vel alium, ſeu alios præſentes literas in eis contenta quæcumque vbi, quando, quoties expedire contigerit ſolemniter publicare, vt tibi tuiſque vicarijs, officialibus, & miniſtris, necnon capitulis, prælatis, abbatibus, clero, & populo, & alijs prædictis in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtere faciant auctoritate rurſum te ad huiuſmodi legationis natæ officium, illiusq; liberum exercitium, necnon ac propterea debitis prærogatiuis, iuribus præeminentijs, honoribus, ſuperioritate, auctoritate, & poteſtate, teque ac Capitula, Prælatos, Abbates, conuentus, clerum, populum, & alios ſupradictos, ac eorum ſingulos executiones, libertate acceptione ſubiectione, & decretis, ac alijs præmiſſis pacifice, frui potiri, & gaudere; non permitten. ſeu coram aliquem contra præſen. tenorem, per modernum, & pro tempore exiſtentem Patriarcham Aquileien. eiuſque delegatos, commiſſarios, & officiales, aut dictæ Sedis etiam cum poteſtate Legati de latere in dicto dominio, etiam pro tempore exiſtentem Nuntium, ſeu quoſcumque alios, quauis auctoritate fungentem deſuper quomodolibet moleſtari, ſeu impediri; contradictores in præmiſſis quoslibet, & rebelles cuiuſcunque dignitatis, gradus, ſtatus, ordinis, conditionis, exiſtat, ac quocumque exemptionis clipeo, vel priuilegio gauderet per excommunicationis, ſuſpen. & interdicti, ac alias formidabiles res de quibus eis videbitur ſententias, cenſuras, & pœnas etiam pecuniarias eorum arbitrio moderari opportune poſtpoſita compeſcendi ac legitimis ſuper his habendis ſententijs, proceſſibus, ſententias, cenſuras, & pœnas ſuper his prædictis proceſſibus, ſententijs, cenſuras, & pœnas ipſas quoties expedierit iteratis vicibus aggrauando. Inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilium brachij ſæcularis non obſtantibus præmiſſis, ac fel. recor. Innocentij Papæ IIII. prædeceſſoris noſtri contra exemptos, decretoque, quod incipit, Volen. necnon Lateranen. concilij nouiſſime celebrati, & quibuſuis alijs conſtitutionibus Apoſtolicis necnon Eccleſiæ Aquileien. & pro tempore exiſten. Patriarchæ Aquileien. prædicto etiam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus, ac cum quibuſuis etiam derogatiuorum derogatiuis, alijſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis irritan. quam decretis, etiam iteratis vicibus conceſſorum; & innouatis, & innouandis, quibus omnibus etiam ſi de illis, eorumq; totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, indiuidua, & preciſa, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu, quæuis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret tenore huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum infererentur præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, contrarijs quibuſcumque, aut ſi Patriarchæ, ſeu eius delegatis, commiſſarijs, nuntijs, & officialibus prædictis; vel quibuſuis alijs communiter, vel diuiſim a dicta ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſit per literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indultis huiuſmodi mentionem, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentiæ generales, vel ſpeciales cuiuſcumque tenoris exiſtentes, per quam præſentibus vel expreſſam, vel totaliter non inſertam effectus huiuſmodi gratiæ impediri valeant quomodolibet, vel differri, & de qua cuiuſcumque toto tenore habenda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis. *Nulli ergo, &c. Datum Romæ, &c.*

Maximas, diuturnaſque contentiones ab initio ſui regiminis cum Canonicorum Veronenſium Capitulo habuit Gibertus ſuper eorum priuilegijs, & exemptionibus, ac pro erectione Præpoſituræ ſecundæ dignitatis in Cathedrali, quas tandem, ſua pietate, ac prudentia Io. Petri Caraſæ Archiepiſcopi Theatini, & interceſſione Andreæ Gritti Venetiarum inclyti Ducis ſedauit, ac tranſegit Venetijs die quinta Ianuarij anno 1530. Hanc quidem tranſactionem, quam Gibertinam vocarunt, Clemens VII. in gratiam eiuſdem Ducis ſuo diplomate firmauit; remanentibus ſub vetuſtiſſimis ſuis inſtitutis, ac legibus, Canonicis, ſummaq; pace deinde per aliquod tempus ab vtraque parte ſeruata. Huiuſmodi vero tranſactio, & Clementis confirmatio, his verbis conceptæ fuere ab exemplaribus fideliter exſcriptæ.

Tran-

Tranſatio Gibertina.

In nomine Domine. Amen. Nouerint vniuerſi, ac ſinguli præſentis publici documenti ſeriem inſpecturi, lecturi pariter, & audituri quod anno natiuitatis eiuſdem Domini Noſtri Ieſu Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo, indictione tertia, die vero mercurij quinto menſis Ianuarij. Cum dudum exorta, ac verſa fuerit controuerſia (vt etiam quandoque inter Patrem, ac filios euenire ſolet) inter Reuerendiſſimum in Chriſto Patrem Dominum Ioannem Mathæum Gibertum Epiſcopum Veronen., ac Reuerendos Patres Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum Cathedralis Eccleſiæ Veronen. de, & ſuper obſeruantia, ſeu circa obſeruationem priuilegiorum apoſtolicorum, immunitatum, & exemptionum præfati Capituli, & deinde occaſione cuiuſdam dignitatis, ſeu denominatione Præpoſituræ erectæ in dicta Eccleſia per præfatum Reuerendiſſimum D. Epiſcopum auctoritate apoſtolica, quæ cauſa tam in Romana curia, & adiutorio cauſarum ſacri palatij apoſtolici, quam in partibus, & in ciuitate Mantuæ coram certis Commiſſarijs Apoſtolicis deducta, & diuerſimode tractata fuit in, quæ præfatus Reuerendiſſimus D. Epiſcopus in aſſertam contumaciã, præfatorum Dominorum Archipresbyteri, Canonicorum, & Capituli reportauit contra ipſos, & in ſui fauorem quaſdam ſententias rem iudicatam, & executoriales circa dicta priuilegia, exemptiones, & iuriſdictiones, ſeu circa illorum obſeruantiam, pariterque circa controuerſiam dictæ Præpoſituræ obtinuerat quaſdam litteras apoſtolicas in forma breuis, ac illarum prætextu procedi contra dictos Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum ad nonnullas cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas, ac pecuniarias etiam priuationis, & inhabilitationis aliaſque, vt in actis, cauſa, & cauſarum huiuſmodi plenius dicitur contineri. Ita quod demum huiuſcemodi controuerſia peruenerat ad aurem Sereniſſimi D. Ducis, & Illuſtriſſimi Dominij noſtri Venetiarum non ſine diſplicentia ſublimitatis ſuæ, quæ ſatagens pacem, & tranquillitatem in cunctos ſubditos ſuos, etiam eccleſiaſticos, & ad obuiandum ſcandalis, quæ veriſimiliter ſuccedere poſſent ex progreſſu dictæ controuerſiæ, benigne exhortatus fuit vtramque partem ad pacem, & concordiam, & partes ipſæ perteſæ litigiorum effectus ad obſequendum præfacto Illuſtriſſimo Dominio, ac ad ædificationem, & bonum exemplum totius ciuitatis Veronæ intercedente etiam Reuerendiſſimo in Chriſto Patre D. Ioanne Petro Caraffa Epiſcopo Theatino ad quem fuerant a præfato Illuſtriſſimo Dominio remiſſæ: & qui fauente diuina gratia pacatis controuerſijs ipſos ad pacem, & charitatem compeſcuit, annuerunt quam libenter tranquilitati, & concordia vt infra. Ea propter coram præfato Illuſtriſſimo Dominio, ac in præſentia præfati Reuerendiſſimi D. Epiſcopi Theatini amicabilis compoſitoris perſonaliter conſtitutæ dictæ partes, ſcilicet Reueren. & eximus iuris vtriuſque doctor Dominus Pamphilius Raſminus aſſertus procurator, & commiſſus, ac procuratorio nomine præfati Reuerendiſſimi in Chriſto Patris Domini Ioannis Matthæi Giberto Epiſcopi Veronenſis pro quo promittit, quod Dominatio ſua approbabit, & ratificabit præſens inſtrumentum. Cum contentis in eo quandocunque ex vna, & Reuerendiſſimi Domini Franciſcus Mazzante Archipresbyter, Antonius de Madijs, Alexander de Morandis, & Bernardinus Liſca Canonici præfatæ Cathedralis Eccleſiæ Veronenſis habentes vocem in Capitulo, vt dixerunt, & agentes pro ſe ipſis proprijs nominibus, ac tamquam procuratores, & ſindici reliquorum Dominorum Canonicorum, & Capituli prædictorum eiuſdem Eccleſiæ Veronenſis, prout de ſuo mandato dixerunt apparere publico procurationis inſtrumento exibendo quandocumque, & pro quibus ſimiliter de rato promiſerunt, quod approbabunt, & ratificabunt præſens inſtrumentum cum contentis in eo quandocunque, ac dictis modis, & nominibus ex altera partibus, ſaluis tamen, ac reſeruatis beneplacito conſenſu, & confirmatione Apoſtolicæ Sedis vbi opus foret, ac omni meliore modo, quo potuerunt, & poſſunt deuenerunt ad huiuſmodi amicabilem compoſitionem, tranſactionem, pacta, & concordiam, vt infra videlicet. Primo quod præfatus Reuerendiſſimus D. Epiſcopus Veronenſis, qui tamquam bonus paſtor cupit potius oues colligere, quam diſperdere, debeat, & ſic præfatus D. Panphilios eius Procuratorio nomine promiſit quam primum procurare facere, & effectualiter operari quod præfati Domini Archipresbyter, Canonici, & Capitulum, ac quilibet ipſorum capitulariter, & ſingulariter abſoluantur, & abſoluti ſint ab excommunicationis, & alijs quibuſcunque ſententijs, cenſurijs, & pœnis eccleſiaſticis, & pecuniarijs, priuationiſque, & inhabilitationis contra ipſos, aut quemlibet ipſorum occaſione controuerſiarum, de quibus ſupra, tam in Romana curia, quam in partibus, & per quaſcumque iudices, tam commiſſarios apoſtolicos, quam ſacri palatij apoſtolici cauſarum, aut forſan curiæ cauſarum Cameræ apoſtolicæ Auditores, aut locumtenentes, & alios quoſcunque quouis modo promulgatis, & quas

quas forſan præfati Domini Archipresby-
rer, Canonici, & Capitulum in genere, vel
in ſpecie quouis modo incurriſſent etiam
cum diſpenſatione quatenus opus ſit ſuper
irregularitate, quam ex præmiſſis dicti
Domini Archipresbyter, Canonici, & Ca-
pitulum, aut quilibec ipſorum forſan
incurriſſent, pariterque cum opportuna
habilitatione Archipresbyteratus, Canoni-
catuum, & præbendarum ſuarum reſpe-
ctiue, & aliorum quoruncunque beneficio-
rum eccleſiaſticorum obtentorum, & ob-
tinendorum etiam cum noua prouiſione
Archipresbyteratus, Canonicatuumque,
& præbendarum prædictarum reſpectiue,
aliorumque obtentorum benefitiorum ec-
cleſiaſticorum, ac penſionum, & iurium
B quas, & quæ forſan haberent etiam cum
relaxatione, ſeu abſolutione, & remiſſione
fructuum eorumdem interim percepto-
rum, & qui percipi potuiſſent. Renuntian-
do etiam, & ſic præfactus D. Pamphilius,
quo ſupra nomine renunciauit, & renun-
tiat prædictæ liti, & cauſæ, ſententijs, pro-
ceſſibus, & actis, ac litteris executoriali-
bus, & apoſtolicis in omnibus, & per
omniam, ac taliter quod ex illis, aut illa-
rum prætextu præfatus Reuerendiſſimus
D. Epiſcopus Veronen. nullum ius ac-
quiſiuerit, neque acquirere poſſit tam
contra Capitulum quam contra particula-
res perſonas de Capitulo, etiam cum con-
tentis in eis, ac inde ſecutis quomodo-
C cumque, & qualitercumque. Ita, & tali-
ter quod præfati Domini Archipresbyter,
Canonici, & Capitulum, ac quilibet ipſo-
rum reſtituantur, & reintegrentur tam
quo ad perſonas honorum, & formam,
quam quoad Archipresbyteratum, Cano-
nicatos, & præbendas, ceteraque beneficia
eccleſiaſtica penſiones, & iura obtenta,
& forſas obtinenda in, & ad ſuos priſtinos
ſtatum, & eſſe in quibus erant, aut eſſe
poterant antequam dictæ ſententiæ, &
cenſuræ, ac pænæ aduerſus ipſos fuerint
promulgatæ, & perinde, ac ſi minime
emanaſſent. Item, vt præfati Domi-
ni Canonici, & Capitulum ſentiant fru-
ctum pacis, & tranquilitatis: in quibus
D religioſe viuere, eccleſiæ ad eſſe, & cultui
atque obſequijs diuinis vacare poſint, præ-
factus Reuerendiſſimus Dominus Epiſco-
pus Veronen. tamquam ordinarius, &
ordinaria auctoritate fungens pro ſe, ac
ſucceſſoribus ſuis ſcilicet præfatus Domi-
nus Pamphilius procuratorio nomine eiuſ-
dem Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi pro-
miſit, & conuenit tam per ſe, quam per
officiales, & miniſtros ſuos obſeruare, &
obſeruari facere inuiolabiliter omnia, &
ſingula priuilegia, facultates, & indulta
præfatorum Dominorum Archipresbyte-
ri, Canonicorum, & Capituli quibus tam
de iure quam de approbata conſuetudine

A vti, frui, & potiri poſſunt, illiſque vllo
vmquam tempore non contra facere, aut
contrauenire, neque ſuperinde præſatos
Dominos Archipresbyterum, Canonicos,
et Capitulum, aut aliquem ipſorum mo-
leſtare, aut perturbare per ſe, vel alium
ſiue alios per vllum ingenium, ſiue modum
permitendo quod dicti Domini Archipre-
sbyter, Canonici, et Capitulum, cum ſuc-
ceſſoribus ſuis pro tempore exiſtentibus
vtantur, potiantur, et gaudeant, ac vti
potiri, et gaudere poſſint dictis ſuis priui-
legijs, facultatibus, et indultis in omnibus,
et per omnia abſque aliqua contradictio-
ne, vel exceptione: item quod præfati Do-
mini Archip. Canon. et Capitulum cum
ſucceſſoribus ſuis pro tempore exiſtenti-
B bus teneantur, et debeant, et ſic præſa-
ti DD. Franciſcus Marzante Archipre-
sbyter, Antonius de Madijs, Alexander
Morandus, et Bernardinus Liſca Canonici
modis, ac nominibus quibus ſupra inter-
uenientes ad demonſtrandum quantum
cupiant honeſte, ac laudabiliter viuere, et
ſeruire eccleſiaſtice cum gratia, et chari-
tate præſati Reuerendiſſimi Domini Epi-
ſcopi Veronen. promiſerunt, et conuene-
runt pro ſe, ac ſucceſſoribus ſuis eumdem
Reuerendiſſimum D. Epiſcopum, eiuſque
ſucceſſores pro tempore exiſtentes proſe-
qui debitis honore, ac reuerentia, citra
tamen præiudicium prædictorum priuile-
giorum, facultatum, iuriſdictionum, &
C indultorum ipſorum Dominorum Archi-
presbyteri, Canonicorum, & Capituli.
Necnon perpetuis futuris temporibus ob-
ſeruare omnes, ac ſingulas conſtitutiones
dicti Capituli tam antiquas, quam recen-
tes per ipſos Dominos Archipresbyterum,
Canonicos, & Capitulum, aut ſuos præ-
deceſſores, vel ſucceſſores reſpectiue edi-
ctas, vel in melius reformandas, & eden-
das, pariterque ſuas laudabiles conſuetu-
dines decus, & honeſtatem vitæ clericalis
concernentes, dictaſque conſtitutiones, &
laudabiles conſuetudines etiam ab alijs
tam Canonicis, quam cæteris beneficiatis,
clericis, monialibus, & conuerſis, ac qui-
buſcumque alijs ſubditis ſuæ capitulari iu-
D riſdictioni obſeruari facere. Et contra
quoſcumque tam ex Canonicis, quam re-
liquis ſubdictis ſuis præſactis, ſi quis forſan
ex illis forent delinquentes, inobſeruatores
aut tranſgreſſores dictarum conſtitutio-
num præſactus Dominus Archipresyter
cum ſucceſſoribus ſuis pro tempore exi-
ſtentibus, vel eius vicegerens ad corre-
ctionem, punitionem, & caſtigarionem
procedere debeat iuxta via, & forma di-
ctarum conſtitutionum, vel prout ſibi vi-
ſum fuerit de iure faciendum. Alioquin
in euentum ſcilicet quod præfatus Domi-
nus Archipresbytiter, aut eius ſucceſſores
pro tempore exiſtentes, vel eius vicege-
gens

zens forent negligentes contra tales tranſgreſſores, & delinquentes, eo caſu præfatus Reuerendiſſimus Dominua Epiſcopns Veronen., eiuſque ſucceſſorea pro tempore exiſtentea in ſupplementum defectus, ac negligentiæ dicti Domini Archipresbyteri, vel eius vicegerentia poſſit contra ipſos tranſgreſſores, ac delinquentes procedere ad correctionem, caſtigarionem, & punitionem, atque execuriones opportunis remedijs, & prour ſibi viſum fuerir, inſtitia mediante, tamquam contra ſuæ ordinariæ iuriſdictionis ſubiectos: quo caſu dicti trāſgreſſores, & delinqnenres ea vice prædictis priuilegijs minime ſulciantur, ſub bae tamen mondificatione, & declaratione, & non aliter, nec aliomodo videlicet, quod præfatus Reuerendiſſimns Dominus Epiſcopus contra rales proceſſurus primirus tenearur, ac debeat interpellare, ac requirere præfarum Domiuum Archipresbyterum pro tempore exiſtentem, vel eius vicegcrentem ne dum ſcmel, bis, & ter ſcriptis cum interuallo dierum ſilrem duodecim adhibendo quaruor ex illis pro ſingula interpellatione. ſcilicet quatuor pro prima, quatuor pro ſecnnda, & quatuor pro teiria vltima, & peremptotia monitione canonica, vr debeat dictos delinquenres, & tranſgreſſores caſtigare, & punire alioquin lapſo termino interpellationum, & requiſitionum, ſeu monitionum prædictarum licear præfaro Reuerendiſſimo Domino Epiſcopo Veronen. pro tempore exiſtenti libere procedere, vr ſupra contra dictos tranſgreſſores, & delinquenres de quibus interpellauit præfatum Dominnm Arcbipresbyterum, ant eius vicegerenrem, vt ſupra, & pro ea vice rantnm. Ira tamen quod per tales, aut ſimiles correctiones, punitiones, & executiones ſemel aut pluries, & contra vnum, vel pluries, vt ſupra factas præfatns Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus, vt ordinarius, & quoad ordinariam iuriſdictionem ſuam non poſſit neque cenſearur ſibi vindicare quicquam iuriſdictionis, ant ſacularis in præſatos Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulnm, aut ſubdictos eorum, ſen aliquem ipſorum, neqne contra ipſos, aut in præindicium priuilegiornm, exemptionum, immnnitatum, ſaculrarum, & iuriſdictionum dicti Capituli, quæ nihilominns firma, ſalua, & illeſa permaneant abſqne præiudirio, aur derogatione illorum, immo neque aduerſus dictoſmet tranſgreſſores & delinquenres in reliquis, aut alijs vicibua niſi modo, & forma ſupradictis, qui tranſgreſſores expedita caſtigatione, & punitione prædicta pro ea vice, & vt ſupra facta in reliquis remaneāt ſub iuriſdictione, & priuilegijs Capituli ſicut prius, præfactuſque Reuerendiſſimus D. Epiſcopus cenſeatnr totaliter functus officio ſuo, nec propterea habear, aur habere poſſit vllam ordinariam iuriſdictionem contra formam, & tenorem dictorum priuilegiorum, neque contra præfatos Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum eorumque ſubditos, & tam contra dictos pænitentiaros, quam alios quoſcunque niſi modo, & forma ſupradictis, & abſque aliqua dilatariona ſuę Epiſcopalis iuriſdictionis, quæ ſtricte tantum itelligatnr prour ſupra, & non alrer neqne alio modo. Item qnod præfati Domini Archipresbyter, Canonici, & Capirulum, ſeu prænominati Domini procuraiotea pro ſe, & quibus ſupra nominibus interuenientes tam pro augumento diuini cultus in præfata Cathedrali, Ecclcſia, quam vr gratificentnr præfato Reuerendiſſimo Domino Epiſcopo conſenſerunt & conſenriunt, atque contentauter quod prædicta dignitas Prepoſitura nuncupata erecta per dictum Rcuerendiſſimum Dominum Epiſcopum Vcronen. in dicta Ecclefia auctoritate Apoſtolica ſtare, & remancre poſſit, ac debeat, ſicut erecta fuerat etiam cum ſua prebenda eidem præpoſitatui, ſeu dignitati Præpoſiturę applicata per eundem Reuerendiſſimum Dominum Epiſcopum dicta anctoritatę Apoſtolica per vnionem quorūdam beneficiorū Eccleſiaſticorum ſibi pro præbenda, applicarorum, aliaſque vr in dicta ſua erectione, ſnb infraſcripra tamen modificatione videlicet, qnod præſarus Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus qui pro diſtributionibus quotidianis Præpoſito exhibendis, & ſubminiſtrandis vniuerar, & applicanerat ſabricæ præfatæ Eccleſiæ nouem beneficia eccleſiaſtica, clericarus nuncupata, diœceſis Veronen. debear dictos clericatus, vt præferrur vniros, & applicaros diſſoluere, & diſmembrare ab anredicta ſua applicatione, illoſque vnire, & applicare menſæ ſeu Canipæ Capitulari Dominorum Archipreibyteri, Canonicorum, & Capituli prædictorum, ac proptcrea Dominus Præpoſirus pro tempore exiſtens reſidendo in præſata Eccleſia, & diuinis intereſſendo poſſit, & debear participare, percipere, & conſeqni portionem ſuam diſtributionum cotidianarum tamquam vnna de Capitulo, & prout ſinguli ex Archipresbytero, & Canonicis præfaris reſidenribus, & diuinis intereſſentibus participare poſſnnt, ac debent uxra forma conſtitutionnm, & priuilegiorum ſuorum præditorum, quodque idem Dominus Præpoſitus pro tempore exiſtens poſſit, ac debeat gaudere, frui, & potiri priuilegijs dicti Capituli quibus, & prout præſati Domini Canonici, & Capitulum, ac qnilibet ipſorum vtuntur, potiuntnr, & gaudent, ae vti, frui, & gaudere poſſunt, vel poterunt quomodolibet in futurum Similiterque dictus Dominus Præpoſitus pro tempore exiſtens tamquam vnns de Capi-

Capitulo ſit, & intelligatur, exemptus ab ordinaria iuriſdictione præſati Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi Veronen. & ſubiectus iuriſdictioni Dominorum Archipreſbyteri, & Capituli prædictorum, teneaturque, ac debeat obſeruare prædicta priuilegia, facultates, indulta, & conſtitutiones Capituli, & illis ſubeſſe in omnibus, & per omnia ſicut ſinguli ex Dominis Canonicis præſatis facere conſueuerunt, ac poſſunt, & debent: Et quamuis præſatus Reuerendiſſimus Dominus Epiſcopus in præallegata ſua erectione antedictæ Præpoſituræ reſeruaſſet ſibi collationem, prouiſionem, & omnimodam diſpoſitionem dictæ Præpoſituræ nihilominus, vt præſati Domini Archipresbyter, Canonici, & Capitulum ne dum benignitate, verum etiam liberalitate, ac munificentia dominationis ſuæ demulceantur etiam quod hoc non fuerit deductum, aut tractatum in huiuſmodi compoſitione, ſed ſuper addendo gratioſe, & liberaliter contentus fuit donare, & concedere, ac legitime donari, & concedi facere, ſicque præfactus Dominus Pamphilius donauit, & conceſſit antedictis Dominis Archipresbytero, Canonicis, & Capitulo cum ſucceſſoribus ſuis, & ſiue præſatis Dominis procuratoribus, vt ſupra inter venientibus, ac ſtipulantibus præſentationem dictæ Præpoſituræ, & ſiue ius præſentandi eidem Reuerendiſſimo Domino Epiſcopo, aut ſucceſſoribus ſuis pro tempore exiſtentibus perſonam idoneam quam maluerint ad dictam Præpoſituram, dum, & quoties illam pro tempore vacare contigerit per ipſum Reuerendiſſimum Dominum Epiſcopum, aut ſucceſſores ſuos pro tempore exiſtentes confirmandam, & inſtituendam, ita quod dictæ Præpoſituræ, dum pro tempore illa vacare contigerit, præſentatio ad præſatos Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum, confirmatio vero, & inſtitutio ad præfatum Reuerendiſſimum Dominum Epiſcopum Veronen. eorumque ſucceſſores reſpectiue pro tempore exiſtentes ſpectet, & pertineat ſpectareque, & pertinere debeat perinde ac ſi in dicta ſua erectione hoc appoſitum, & conſenſum fuiſſet. Quæ omnia, & ſingula ſupradicta in hoc inſtrumento contenta prænominatæ partes contrahentes, & vt ſupra interuenientes promiſerunt & per ſolemnem ſtipulationem vtrinque interuenientem conuenerunt, ac promittunt, & ſe obligant ſibi ad inuicem ſingula ſingulis congrue referendo firma, & rata, vt ſupra perpetuo habere, tenere, attendere, & obſeruare, ac non contrafacere, opponere, aut contrauenire per ſe, vel alium, ſiue alios modo aliquo, ratione, vel cauſa de iure, vel de facto in iudicio, & extra & ſub pœna refectionis, & emendationis damnorum omnium expenſarum, & intereſſe quæ, & quas altera pars pro contrafactione, vel in obſeruantia alterius, & e conuerſo quouiſmodo pateretur in iudicio, & extra: quibus refectis, vel non, rata tamen, & firma permaneant omnia ſupradicta ſecundum præſentis inſtrumenti formam, & tenorem, ac ſub mutua obligatione omnium bonorum ſuorum, quibus ſupra modis, ac nominibus mobilium, & immobilium, præſentium, & futurorum, ac per ſe, & ſucceſſores ipſorum, vt ſupra in perpetuum. Super quibus omnibus petie. tierunt ſibi per me notarium huiuſmodi publicum confici inſtrumentum quoties opus fuerit releuandum.

Actum Venetijs in Ducali Palatio Sancti Marci, & audientia Collegij præſati Illuſtriſs. Dominij præſentibus ibidem Magn. ac Generoſis Dominis Auguſtino de Mula q. Magn. Domini Pauli, & Petro Catareo q. Magnifici, & Clariſſimi Equitis Domini Zachariæ Patritij Venetis, ac ſpectabile Domino Stephano Bontempo q. Domini Bartholomæi cine Venetiarum teſtibus vocatis, adhibitis, & rogatis eiſdem anno, indictione, ac die prædicto quinto menſis Ianuarij. Supraſcriptus Reuerendiſs. in Chriſto Pater Dominus Ioannes Matthæus Gibertus Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Veronen. principalis audita primitus, & intellecta continentia, & tenore ſupraſcripti inſtrumenti compoſitionis, & concordij ſibi me notario perlecti ſponte, & om i mel ori modo q o potuit, & poteſt acceptauit, laudauit, & approbauit, ac ratificauit, laudatque approbat, & ratificat ipſum inſtrumentum compoſitionis, tranſactionis, & concordij, & ſupra factum, & celebratum ſeque ad illius obſeruantiam obligauit per ſe, ac ſucceſſores ſuos cum contentis in eo in omnibus, & per omnia ſecundum illius formam, & tenorem. Et hoc tamen ſi, & in quantum apparuerit de legitimo procurationis mandato ſupraſcriptorum Dominorum Archipresbyteri, & Canonicorum, qui interuenerunt; & ipſo inſtrumento, vt ſupra pariterque dictum inſtrumentum etiam ex parte reliquorum Dominorum Canonicorum, & Capituli ſupraſcriptorum fuerit legitime approbatum, & ratificatum. Et ſimiliter ſi, & in quantum fuerit factum compromiſſum in ſupraſcriptum Reuerendiſſimum Dominum Epiſcopum Theatinum per, & inter præfatos Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum, ac Reuerendos Dominos Simonem Michael, & Laurentium Foſcareno Canonicos Eccleſiæ Veronen. de, & ſuper controuerſia vertente inter ipſos Dominos Simonem, & Laurentium ex vna, ac Dominos Archipresbyterum, Canonicos, & Capitulum præfatos occaſione certæ reſidentiæ, vt dixit ex altera partibus

tibus

tibus prout etiam de hoc fuit tractatũ coram prælibato Illuſtriſſimo Dominio noſtro Venetiarum, vt etiam præfati Domini Symon, & Laurentius, qui fuerunt obſequentiſſimi iuſtitiæ, & præfato Reuerendiſſimo Domino Epiſcopo ſuo Veronen. fruantur, ac potiantur pace, ac concordia iuribus ſibi debitis, &c. Actum Muriani in domo plebanatus Eccleſiæ ſanctæ Mariæ alias ſancti Donati de Muriano Torcellan. diœceſ. apud ipſam eccleſiam præſentibus ibidem hon. viris Domino presbytero Hippolito de Merlis Canonico Brugnanten. familiare eiſdem Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi Veronen. Domino presbytero Baptiſta de Rubeis beneficiato, & viceplebano prædictæ eccleſiæ ſancti Donati, ac domino Raimondo a Turre q. Domini Hieronymi ciue Veronen. teſtibus adhibitis, & rogatis, &c.

Die Veneris ſeptimo ſupraſcripti menſis Ianuarij M. D. XXX. ſupraſcripti Domini Archipresbyter, & Antonius de Madijs, Bernardinus Liſca, & Alexander de Morandis Canonicis Veronen. ad docendum de ſuo mandato produxerunt procurationis inſtrumentum ſibi vna cum duobus alijs collegis, ac pro maiore parte ipſorum factum a Reuerendis Dominis Leonardo Marogna, & Nicolao Vrſio Canonicis Veronen. pro ſe, & nomine aliorum Concanonicorum ſcriptum, ſignatum, & publicatum in folio bonbicino per Alexandrum de Antonellis notarium, & præfati Capituli ſcribam die quinto menſis Decembris proxime præteriti, cum litteris teſtimonialibus magiſtri Domini Capitanei Veronæ fidem facientibus de legalitate dicti notarij die tertio præſentis menſis cum appenſione ſigilli ſancti Marci, & recomendatum Venetijs per capſerium Cancellariæ Ducalis, & per notarium officij de Cathauere hodierna die, vt moris eſt, quod tamen penes ſe retinuerunt. Actum Venetijs ad Cancellum mei notarij in Riuo alto præſentibus Reuerendis Dominis Gratiano de Gratianis Feltren, & Iacobo Regia Ceneten. Eccleſiarum Canonicis teſtibus rogatis.

Clemens Papa VII. Ad perpetuam rei memoriam.

Inter fideles quoslibet præſertim eccleſiaſticos pacem, & concordiam vigere, & augeri ſ... cris deſiderantes aſſe... us illa, quæ propterea proceſſiſſe dicuntur, ne in recid... æ contentionis ſcrupulum relabantur, ſed firma perpetuo, & illibata permaneant libenter cum a nobis petitur Apoſtolico munimine roboramus. Sane pro parte Ven. fratris Io: Matthæi Epiſcopi, nec non dilectorum filiorum Archipresbyteri, Capituli, & Canonicorum Veronen. nobis nuper exhibita petitio

A continebat, quod alias poſtquam præfatus Io: Matthæus Epiſcopus volens Eccleſiam Veron cui etiã tunc præerat, ad augmentũ diuini cultus condignis honoribus decorare, in ea vnam Præpoſituram, quæ inibi dignitas poſt Archipresbyteratum eiuſdem Eccleſiæ exiſteret, & quam pro tempore obtinens ſtallum in choro, ac locum, & vocem in Capitulo dictæ Eccleſiæ, nec non proceſſionibus quibuſuis alijs actibus Capitularibus, & locis immediate poſt Archipresbyterum, & ante Archidiaconum, ac Canonicos dictæ Eccleſiæ haberet, & tam ipſe, quam dicta Præpoſitura omnibus, & ſingulis indultis priuilegijs, honoribus, & gratijs, quibus aliæ quæcumque dignitates, & Capitulares perſonæ

B ipſius Eccleſiæ tam de iure, priuilegio, & conſuetudine, quam alijs quomodolibet gaudebant, ſine tamen præiudicio Epiſcopi, & ſedis Epiſcopalis Veronen. gaudere poterant, perpetuo erexerat, & inſtituerat, ac octo ex tredecim portionibus, fructuum, redditũum, & prouentuum perpetuæ Cap. in Eccleſia S. Martini de Teniaco Veronen. diœc. ab eadem capellania, quam ipſe Io: Matthæus Epiſcopus ex conceſſione, ſeu diſpenſatione Apoſtolica in cõmendam obtinebat, ſeparauerat, & diſmembrauerat, ac eidem Præpoſituræ pro eius rata perpetuo applicauerat, & appropriauerat, & cum Capitulum præfat.

C ſuper hoc requiſit. erectioni, & diſmembrationi huiuſmodi, etiam abſque eorum præiudicio conſentire recuſent, præfatus Io: Matthæus Epiſcopus, quod ipſam Præpoſituram pro tempore obtinentes, ſicut aliæ perſonæ Capitulares præfatæ Eccleſiæ intereſſendo horis Canonicis ſummam per eum tunc taxatam pro qualibet horarum huiuſmodi, & in certis feſtiuitatibus, tunc expreſſis, pinguiores tunc expreſſas diſtributiones quotidianas ex fructibus fabricæ eiuſdem eccleſiæ haberent, ordinauerat, & ne dicta fabrica occaſione diſtributionum quotidianarum huiuſmodi pateretur detrimentum in qualibet ex nouẽ tunc expreſſis eccleſi... ibus nuncupatis, dictæ diœ.

D ceſ. in quibus q... amplures portiones clericales bona inter ſe ... diuiſa habentes, conſiſtebant, vnam aliam portionem clericalem, cum eiſdemmet præminentiis, fructibus, redditibus, & prouentibus, ac honoribus, quos, & quas aliæ antiquæ portiones clericales habent, & habere conſueuerant abſque tamen præiudicio Archipresbyterorum earundem nouem eccleſiarum, de nouo erexerat, & inſtituerat, ipſaſque nouem portiones cl... de nouo erectas eidem fabricæ ad hoc, vt ex illis dictæ diſtributiones quotidi... eidem Præpoſito ſoluerentur perpetuo vniuerat, & incorporauerat, & quod Præpoſitura & illam pro tempore obtinentes huiuſmodi ſub-

Tubeſſent, ac eiuſdem Præpoſituræ collatio, & omnimoda diſpoſitio pleno iure pertineret in omnibus, & per omnia Epiſcopo Veronen. pro tempore exiſtenti voluerat, ac certos deſuper executores deputauerat, & nonnulla, alia tunc expreſſa decreuerat, & ordinauerat. Noſque erectiones, inſtitutiones, ſeparationem, diſmembrationem, applicationem, ac appropriationem, ordinationem, inſtitutioné, incorporationem, voluntatem, & decretum præfata per quaſdam approbaueramus, & confirmaueramus, ſupplentes omnes, & ſingulos iuris, & facti defectus, ſi qui forſan interuenerant in eiſdem, nec non dicta Præpoſitura, ab eius prima erectione tunc vacante, dilecto filio Hieronymo a Turre clerico Veronen. per alias noſtras litteras prouideramus, & dictus Hieronymus prouiſion's huiuſmodi vigore poſſeſſionem dictæ Præpoſituræ abſque conſenſu præfati Capituli aſſecutus fuerat, & in ea per nonnullos menſes loco ſibi in Capitulo non aſſignato permanſerat, ac Archipresbytero, & Capitulo præfatis præmiſſis conſentire recuſantibus, ſeu nolentibus, contra eos ad promulgationem certarum cenſurarum, & pœnarum proceſſum extiterat, cum ſuper ijs, & etiam antea ſuper obſeruatione priuilegiorum, exēctionum, & immunitatum Archipresbytero, & Capitulo ac Canonicis huiuſmodi ab Apoſtolica Sede conceſſorum, & alijs rebus tunc expræſſis, lites, & controuerſiæ inter Io: Matthæum Epiſcopum ex vna, & Archipresbyterum, ac Campitulum, & Canonicos præſatos ex altera partibus, tam in curia Romana, & Rotæ auditorio, quam in partibus coram certis iudicibus ex delegatione Apoſtolica in ciuitate Mantuana motæ, & introductæ fuiſſent. Et dictos Io: Matthæus Epiſcopus certas, ſententias, & rem iudicatam pro ſe, & contra ipſos Archipresbyterum, Capitulum, & Canonicos circa obſeruationem priuilegiorum, exemptionum, & immunitatū huiuſmodi reportaſſet litteris executorialibus deſuper in forma ſolita decretis, & circa erectionem Præpoſituræ huiuſmodi, quaſdam literas in forma breuis obtinuiſſet, ac illarum vigore eoſdem Archipresbyterum, Capitulum, & Canonicos, ſeu illorum ſingulares perſonas excōmunicationis, aliaſq; ſententias, cenſuras, & pænas, & etiàm priuationis beneficiorum perecs obtentorum, & inhabilitatis ad illa impoſterum obtinenda pænas incurriſſe declarari obtinuiſſet; Tandem partes ipſæ, ſeu eorum legitimi procuratores contemplatione, et perſuaſione dilectorum filiorum Nob. V. Andreæ Gritti Ducis, & Dominij Venetiarum, ac medio Ven. fratris Io: Petri Epiſcopi Teatinen. nec non aliarum perſonarum pro bono pacis, & euitandis ſcandalis, quæ veriſimiliter ex proceſſu controuerſiæ huiuſmodi ſuccedere poterant. Saluo noſtro, & Sedis Apoſtolicæ beneplacito ad certam amicabilem tranſactionem, compoſitionem, concordiam deuenerunt, per quam inter alia conuenerunt.

Quod dictus Io: Matthæus Epiſcopus procuraret, & procurari faceret quam primum quod Archipresbyter, Capitulum, & Canonici, ac quilibet ipſorum capitulariter, & ſinguli ab excommunicationis, & alijs quibuſcumque ſententijs, cenſuris, & pænis eccleſiaſticis, & pecuniarijs, nec non priuationis, & inhabilitatis contra ipſos, aut ipſorum ſingulos occaſione controuerſiarum in dicta Rom. curia, quam in partibus, ac per quoſcumque Iudices tam commiſſ. Apoſtolicos, quam Cauſarum Palatij Apoſtolici, aut forſan Curiæ cauſarum Cam. Apoſtolicæ Aud. ſeu locatenentes, vel alios quoſcumque quoquomodo promulgatis, & quas ipſi Archipresbyter, Capitulum, & Canonici in genere, vel in ſpecie quoniſmodo forſan incurrerant abſoluerentur, & ad ſuos Archipresbyteratum, Canonicatus, & præbendas reſpectiue, & alia quæcumque beneficia eccleſiaſtica, nec non penſiones, & iura, quæ forſan habebant, cum opportunis inhabilitatione, ſeu abſolutione, & remiſſione fructuum eorumdem interim perceptorum, & qui percipi potuerant, habilitarentur, ac ſecum ſuper iregularitate, quam ex præmiſſis etiam forſan incurrerant diſpenſarentur. Idemque Io: Matthæus Epiſcopus liti, & cauſæ, nec non ſententijs, proceſſibus, actis, & litteris executorialibus, etiam Apoſtolicis prædictis in omnibus, & per omnia, ac taliter quod ex illis, aut illorum prætextu nullum ſibi ius contra Capitulum, aut particulares perſonas huiuſmodi acquiſitum eſſet, aut acquiri poſſet, cum contentis in eis, & inde ſecutis quomodocumque, & qualitercumque cederet, & renunciaret, ita, & totaliter quod præfatus Archipresbyter Capitulum, & Canonici, ac quilibet ipſorum reſtituerentur, & reintegrarentur tam quo ad perſonas, honorem, & famam, quam quo ad Archipresbyteratū, Canonicatus, & præbendas, cæteraque beneficia eccleſiaſtica per penſiones, & iura eatenus obtenta, & impoſterum forſan obtinenda, in, & ad ſuos priſtinos ſtatus, in quibus erant, aut eſſe poterant antequam dictæ ſententiæ, cenſuræ, & pænæ aduerſus ipſos promulgatæ eſſent, & perinde, ac ſi non emanaſſent, quodque, vt Archipresbyter, Capitulum, & Canonici præſati ſentirent fructum pacis, & tranquilitatis, in quibus religioſe viuere, & Eccleſiæ antedictæ; ac cultui, & obſequijs diuinis vacare poſſent, dictus Io: Matthæus Epiſcopus tamquam or-

ordinarius, & ordinaria auctoritate fun-
gens tam per ſe, quam per officiales, &
nuncios omnia, & ſingula priuilegia, facul-
tates, & indulta præfactorum Archipre-
sbyteri, Capituli, & Canonicorum, qui-
bus tam de iure, quam de approbatã
conſuetudine vti, frui, & gaudere pote-
rant inuiolabiliter obſeruare, & obſeruari
facere, illiſque nullo vmquam temporẽ
contrauenire, aut contrafacere, neque
ſuper inde præfatos Archipresbyterum,
Capitulum, & Canonicos, ſeu aliquem
eorum moleſtari, aut perturbari per ſe,
vel alium, ſeu alio, per vllum ingenium,
ſeu modum permittere, quominus ipſi,
aut ſucceſſores eorum pro tempore exi-
ſtentes dictis ſuis priuilegijs, facultatibus,
& indultis in omnibus, & per omnia
abſque aliqua contradictione, vel exce-
ptione vterentur, & gauderent, aut, vti,
potiri, & gaudere poſſent; quodque præ-
fati Archipresbyter, Capitulum, & Cano-
nici, & ſucceſſores pro tempore exiſtentes
eumdem Epiſcopum, eiuſque ſucceſſores
pro tempore exiſtentes debitis honore,
& reuerentia, citra tamen præiudicium
priuilegiorum, facultatum, iuriſditionum,
& indultorum ſuorum proſequi, nec non
perpetuis temporibus futuris omnes, &
ſingulas conſuetudines tam antiquas,
quam nouas per præfatos Archipresbyte-
rum, Capitulum, & Canonicos, vel ſuos
prædeceſſores, & ſucceſſores pro tempore
reſpectiue editas, vel in melius reforman-
das, & edendas, pariterque ſuas lauda-
biles conſuetudines, etiam ab alijs tam
Canonicis, quam cæteris beneficiatis, cle-
ricis, monialibus, & conuerſis, & qui-
buſcumque alijs ſubditis ſuæ capitulari
iuriſdictioni obſeruari facere reſpectiue
tenerentur, & deberent, ac contra quoſ-
cumque tam Canonicos, quam reliquos
ſubditos ſuos præfatos, ſi qui forſan ex
illis forent delinquentes, inobſeruato-
res, aut tranſgreſſores dictarum conſtitu-
tionum præfatus Archipresbyter, & ſuc-
ceſſores ſui pro tempore exiſtentes, vel eius
viceſgerens ad correctionem, punitionem,
& caſtigationem procedere deberet iuxta
vim, & formam dictarum conſtitutio-
num, vel prout ſibi viſum foret de iure
faciendam, alioquin in euentum, quod
præfatus Archipresbyter, & eius ſucceſ-
ſores pro tempore exiſtentes, vel ſuus
viceſgerens forent negligentes contra tales
tranſgreſſores, & delinquentes, eo caſu
Io: Matthæus Epiſcopus, eiuſque ſucceſſo-
res pro tempore exiſtentes in ſupplemen-
tum defectus, & negligentiæ dicti Archi-
presbyteri, vel eius viceſgerentis poſſent
contra ipſos tranſgreſſores, & delinquen-
tes procedere ad correctionem, & caſtiga-
tionem, & priuationem, ac executionem
opportunis iuris remedijs, & prout ſibi

A viſum foret, iuſtitia mediante, tamquam
cõtra ſuæ ordinariæ iuridictioni ſubiectos,
quo caſu dicti tranſgreſſores, & delinquen-
tes, ea vice præfatis priuilegijs minime
fulcirentur, ſub hac tamen modificatio-
ne, & declaratione, & non aliter, nec alio
modo v. g. quod Epiſcopus pro tempore
exiſtens contra tales proceſſurus, primitus
teneatur, & debeat interpellare, & require-
re præfatum Archipresbyterum pro tem-
pore exiſtentem, vel eius viceſgerentem
nedum ſemel, ſed bis, & ter in ſcriptis cum
interuallo ſaltem dierum duodecim adhi-
bendo quatuor ex illis pro ſingula interpel-
latione, ſcilicet quatuor pro prima, quatuor
pro ſecunda, & reliquos quatuor dies pro
B tertia vltima, & peremptoria monitione
canonica, vt dictos delinquentes, & tran-
ſgreſſores caſtigare, & punire debeat, alio-
quin elapſo termino interpellationis, requi-
ſitionum, ſeu monitionum liceret Epiſco-
po Veronen. pro tempore exiſte .ti li-
bere procedere contra dictos tranſgreſſo-
res, de quibus præfar::m Archipresbyte-
rum, aut eius viceſgerentem interpellaue-
rit pro ea vice tantum. Ita quod per ta-
les, aut ſimiles correctiones, punctiones, &
executiones ſemel, & plures, & contra
vnum, vel plures (vt præfertur) factas,
præfatus Epiſcopus pro tempore exiſtens,
vt ordinarius non poſſit, neque cenſeatur
ſibi quicquam vendicare iuriſdictionis, aut
C facultatis in præfatos Archipresbyterum,
& Capitulum, ac Canonicos, vel ſubditos
eorum, ſeu aliquem ipſorum, neque con-
tra illos, aut in præiudicium priuilegio-
rum, exemptionum, imunitatum, faculta-
tum, & iuriſdictionum dictarum Capituli.
quæ nihilominus firma, ſalua, & illæſa
permaneant abſque præiudicio, & deroga-
tione illorum, immo neq; aduerſus dictoſ-
met tranſgreſſores, & delinquentes in
reliquis, aut alijs vicibus niſi modo, &
forma ſuprascriptis, qui tranſgreſſores ex-
peditis caſtigatione, & punitione præfatis
pro ea vice, & vt præfertur, factis, in reli-
quis remaneant ſub iuriſditione, & priui-
legio Capituli ſicut prius, præfatuſque Epi-
D ſcopus cenſeatur totaliter functus officio
ſuo, nec propterea habeat, aut habere poſ-
ſit vllam ordinariam iuriſdictionem con-
tra formam, & tenorem dictorum priui-
legiorum, neque contra præfatos Archi-
presbyterum, Capitulum, & Canonicos,
eorumque ſubditos, & tam contra dictos
pœnitentiarios, quam alios quoſcumque
niſi modo, & forma præfatis, & abſque
vlla dilatatione ſuæ Epiſcopalis iuriſdictio-
nis, quæ ſtricte tantum intelligatur, prout
ſupra, & non alias aliter, nec alio modo:
Quodque præfati Archipresbyter, Ca-
pitulum, & Canonici, tam pro augumen-
to diuini cultus in præfata Eccleſia, quam,
vt gratificarentur præfato Io: Matthæo
Epi-

Epiſcopo conſentient prout conſenſerunt,
ac contenti fuerunt, quod dicta Præpoſitu-
ra erecta per ipſum Io: Matthæum Epiſco-
pum in dicta eccleſia ſtare, & remanere
poſſet, & valeret ſicut Apoſtolica aucto-
ritate erecta fuerat, etiam cum præbenda
eidem Præpoſituræ applicata per eundem
Io: Matthæum Epiſcopum per vnionem
quorumdam beneficiorum eccleſiiaſtico-
rum ſibi pro præbenda applicatorum,
aliaſque vt in dicta erectione ſub hac ta-
men modificatione v. g. quod præfatus Io:
Matthæus Epiſcopus nouem portionem
clericales pro diſtributionibus quotidianis
dicto Præpoſito exibendis, & ſubminiſtran-
dis fabricæ ipſius Eccleſiæ vnitas huiuſ-
modi ab eadem fabrica diſſoluere, &
diſmembrare, ac menſæ, ſeu Canepæ ipſo-
rum Archipresbyteri, Capituli, & Cano-
nicorum vnire, & applicare deberet, ac
propterea ipſius Eccleſiæ Præpoſitus pro
tempore exiſtens reſidendo in præfata
Eccleſia, & diuinis intereſſendo portionem
ſuam diſtributionum quotidianarum tam-
quam vnus de Capitulo, & prout ſinguli
ex Archipresbytero, & Canonicis præfa-
tis reſſidentibus, & diuinis intereſſentibus
participare poſſent, & debent iuxta for-
mam conſtiturionum, ac priuilegiorum
ſuorum præfatorum percipere, & conſequi,
ac priuilegijs dictorum Capituli quibus,
& prout dictum Capitulum, & Canonici
vtuntur, potiuntur, & gaudent, ac vti,
potiri, & gaudere poterunt, & poſſent
quomodolibet in futurum frui, gaudere, &
potiri poſſet, & deberet, ac tamquam
vnus de Capitulo ab ordinaria iuriſdictio-
ne præfati Epiſcopi exemptum, & iuriſdi-
ctioni Archipresbyteri, & Capituli præfa-
torum ſicut cæteri Canonici ſubditus eſſet,
& etiam intelligeretur, ac præfata priuile-
gia, indulta, & conſtitutiones Capituli ob-
ſeruare, & illis in omnibus, & per omnia
ſicut ſinguli ex dictis Canonicis facere con-
ſueuerant, poterant, & deb bant ſub eſſe
teneretur, & deberet. Et inſuper præ-
fatus Io: Matthæus Epiſcopus, vt præfati
Archipresbyter, Capitulum, & Canonici
nedum benignitate, verum etiam liberalita-
te, & munificentia præfati Epiſcopi de-
mulcerentur, licet hoc conuentum non
fuiſſet antedictis Archipresbytero, Capi-
tulo, & Canonicis, & eorum ſucceſſoribus
præſentationem d. Præpoſituræ, & ſiue ius
præſentandi eidem Epiſcopo, & ſucceſſori-
bus pro tempore exiſtentibus perſonam
idoneam, quam maluerint ad d. Præpo-
ſituram quotiens illam vacare contigerit,
per ipſum Epiſcopum, aut ſucceſſores ſuos
pro tempore exiſtentes confirmandam, &
inſtituendam, itaque dictæ Præpoſituræ
dum pro tempore illam vacare contigerit
præſentatio ad præfatos Archipresbyte-
rum, Capitulum, & Canonicos confirma-

A tio vero & inſtitutio ad Epiſcopum Vero-
nen. eorumque ſucceſſores pro tempore
exiſtentes ſpectet, & pertineat per hinde,
ac ſi in dicta ſua erectione appoſitum, &
conceſſum fuiſſet cum promiſſionibus, obli-
gationibus, & clauſulis tunc expreſſis, do-
nauit, & conceſſit, & deinde Io: Matthæus
Epiſcopus, & ſucceſſiue Archipresbyter,
Capitulum, & Canonici præfati præmiſ-
ſa omnia approbauerunt, & emulgauerunt
ac ratificarunt prout in publicis inſtrumē-
tis deſuper confectis plenius dicitur con-
tineri. Quare pro parte Io: Matthæi Epi-
ſcopi, & Archipresbyteri, Capituli, & Ca-
nonicorum nec non, qui ſua intereſſe
B aſſerunt, vt huiuſmodi concordia debitæ
executioni demandetur Andreæ Ducis,
& Dominij præfatorum nobis fuit humili-
ter ſupplicatum, vt compoſitioni, tranſa-
ctioni, concordiæ, & conuentioni huiuſ-
modi pro illarum ſubſiſtentia, & obſerua-
tione firmiori robur Apoſtolicæ confirma-
tionis adijcere, ac Archipresbyterum,
Capitulum, & Canonicos, ac ſingulares
ipſius Capituli perſonas huiuſmodi abſo-
luere, & liberare, alijſque eis in præmiſſis
opportune prouidere de benignitate Apo-
ſtolica dignaremur. Nos igitur, qui cun-
ctorum fidelium pacem, & quietem quan-
tum cum Deo poſſumus libe..ter procu-
C ramus concordiæ, & inſtrumenti, ſeu in-
ſtrumentorum præfatorum tenores pro
expreſſis habentes huiuſmodi ſupplicatio-
nibus inclinati compoſitionem, tranſactio-
nem, concordiam, & conuentionem
præfatas cum conditionibus, ſeu capitu-
lis in eis contentis, nec non omnia alia
illa concernentia in dictis inſtrumentis
contenta, licita tamen, & honeſta, &
inde ſecuta quaecunque, Apoſtolica aucto-
ritate approbamus, & confirmamus, ac
perpetuæ firmitatis robur obtinere. Nec
non in omnibus, & ſingulis ſuis capitulis
plenum effectum ſortiri, & inuiolabiliter
per vtramque partem, prout vnamquam-
que earum reſpectiue concernit, perpetuo
D obſeruari debere decernimus. Supplentes
omnes, et ſingulos iuris, et facti defectus,
ſi qui forſan interuenerint in eiſdem, et
nihilominus Archipresbyterum, et Ca-
nonicos, ac ſingulares perſonas huiuſmo-
di a quibuſuis excommunicationis, et alijs
ſententijs, cenſuris, et pœnis tam eccleſia-
ſticis, quam temporalibus, ſeu pecuniarijs,
et priuationis Archipresbyteratus, Cano-
nicatus, et præbendarum, aliorumque
beneficiorum per eos obtentorum, et
inhabilitatis ad illa, et impoſterum obti-
nenda, quas propter præmiſſa quomodoli-
bet incurriſſent, abſoluimus, et liberamus,
ac pœnas huiuſmodi eis remiſimus, nec
non interdictum, ſi quod forſan appoſitum
ſit, relaxamus, et partibus ipſis deſuper
ſilentium imponimus. Ac cum eiſdem

Vu 2 Archi-

A Archipresbyrero, et Canonicis, ac ſingularibus perſonis Capituli huiuſmodi ſuper irregularitate per eos etiam ſententijs, cenſuria, & pœnis praſatis ligatos, miſſas & alia diuina officia celebrando, aut alias illis ſe immiſcendo contract. quodque ad omnes, & ſacros, & presbyteratus ordines promoueri & in illis, ac alijs per eos iam ſuſcepris, & ſacris, & presbyteratus ordinibus etiam in altaris miniſterio miniſtrare, & quæcumque, quotcumque, & qualiacumque beneficia eccleſiaſtica cum cura & ſine cura ſe inuicem compacientia alias ſibi Canonice conferenda recipere, & illa, ac per eos forſan obtenta beneficia eccleſiaſtica retinere libere, & licite valeant diſpenſamus: B Nec non eos, & eorum quemlibet ad Archipresbyteratum, Canonicatus, & præbendas, cæteraque beneficia eccleſiaſtica, quæ tunc obtinebant, & alia in priſtinum, & eum ſtatum, in quo ante præmiſſa quomodolibet erant reſtituimus, reponimus, & plenarie reintegramus, nec non ab eis omnem inhabilitatis, & in ſamiæ maculam, ſiue notam per eos dicta occaſione contractam penitus abolemus, nec non nouem portiones clericales eidem ſabricæ ad hoc, vt ex illis dictæ diſtributiones eidem Præpoſito ſoluerentur vnitas, & incorporatas huiuſmodi ab eadem fabrica perpetuo diſmembramus, & ſeparamus, ac illas menſæ, ſeu Canepæ C Archipresbyteri, Capituli, & Canonici huiuſmodi, itaque propterea modernus, & pro tempore exiſtens Præpoſitus dictæ Eccleſiæ reſidentia in præſata Eccleſia, & diuinis intereſſendo, portionem ſuam diſtributionum quotidianarum tamquam vnius de Capitulo, & prout ſinguli ex Archipresbytero, & Canonicis præſatis reſidentibus, & diuinis intereſſentibus participant, participare poſſit, & debeat perpetuo vnimus, & applicamus. Et nihilominus Ven. fratribus Patriarchæ Venetiarum, & Theatin. ac Vvigornien. Epiſcopis per præſentes committimus, & mandamus quatenus ſibi, vel duo, aut vnus eorum per ſe, vel alium, ſeu alios præſentes litteras, ac in D eis contenta quæcunque vbi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte partium præſatarum, ſeu alicuius earum deſuper fuerint requiſiti ſolemniter publicantes eiſque in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſiſtentes faciant auctoritate noſtra compoſitionem, tranſactionem, & concordiam, & conuentiones præſatas iuxta illarum tenorem firmiter obſeruari, ac Archipresbyterum, & Canonicos præſatos abſolutione, liberatione, remiſſione, relaxatione, ſilentij impoſitione, diſpenſatione, reſtitutione, repoſitione, & plenaria reintegratione, & abſolutione, ac poſterioribus diſmembratione, & ſeparatione, nec nun vnione, & applicatione præmiſſis pacifice frui, & gaudere. Non permittentes vnam partium præſatarum per alteram, vel e contra, aut partes ipſas per quoſcumque indebite moleſtari. Contraditores quoslibet, & rebelles per cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas, & pœnas ipſas iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis, Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac dictæ Eccleſiæ iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus contrarijs quibuſcumque, aut ſi partibus ipſis, vel quibusuis alijs communiter, vel diuiſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, & de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem.

Datum Romæ apud S. Petrum ſub annullo Piſcatoris die XVII. Maij MD.XXXII. Pontus noſtri anno nono.

Interea Gibertus cum Romæ aceeſſiſſet Clementi magno vſui fuit, eoque defuncto, nec minori apud Paulum Tertium gratia valuit, at iterum cũ ille ad ſuæ Eccleſiæ gubernacula anhelaret, vt graues controuerſias, quæ olim ipſi cum Canonicorum Veronenſium Collegio interceſſerant, intorum eliminaret, quippe illi Apoſtolicis instructi prærogatiuis, iterum duceptabant ſe Epiſcopi Veronenſis imperijs omnino ſolutos, ac liberos, nec obſeruantia, quam Epiſcopalis dignitas in Canonicis exigit, deſerri videbatur, apud ſummum Pontificem queſtus, ſequens diploma elicuit ad Veronenſium Epiſcoporum aſſerendam maieſtatem, & vt Gibertina tranſactio ſuum haberet effectum.

Venerabili fratri Io. Matthæo Epiſcopo Veronenſi Paulus Papa III.

☞ Venerabilis frater, &c. Exponi nobis nuper feciſti, quod cum Eccleſiæ Veronenſi præes, & ea quam debes ipſius Eccleſiæ ſpectatur cura gerere, &c. apud eam vt plurimum reſideas illius regimini, & adminiſtrationi, quod exacta potes diligentia intendas, cupis etiam, vt dilecti filij Capitulum eiuſdem Eccleſiæ in his, quæ ad eos pertinent, tibi expedit, & quæ muneris tui ſunt deuote, & ſedulo exequantur, & quia contingere poſſet, quod idem Capitulum ſub prætextu quod a iuriſditione tua ordinaria Apoſtolica auctoritate exempti exiſtant, tibi etiam in ijs, quæ ad Dei cultum, & perſonæ tuæ in diuinis reuerentiam pertinent pariter, & cum Miſſam in pontificalibus celebrare proponis, te ex domo Epiſcopali ad Eccleſiam

ipſam

ipſam deducere, & ex eccleſia ad eandem Domini reducere, ac in celebratione miſſæ huiuſmodi tibi aſſiſtere, vel Euangelium, vt Epiſtolam decenter decantare, seu diebus feſtiuis dupliciatis maioribus miſſam ſollemniter in cantu celebrare, ac habitum decentem, & honeſtum veniendo ad eandem Eccleſiam, ac in ea ſtando, & ab ea incedendo, nec non in proceſſionibus, ac alijs publicis actionibus capitularibus deferen. & a diſcurrendo per ipſam Eccleſiam, & in illius choro inſimul indebite colloquendo, & ſimiliter, ſeu minus decentes geſtus faciendo abſiſtere, aut ceremonias, & ritus eccleſiaſticos debitos, & conſuetos obſeruare recuſarent, nobis humiliter ſupplicari feciſti, vt tibi in præmiſſis prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui Deum ex toto corde vbique, & præſertim in eccleſijs, quæ domus Dei ſunt coli, ſinceris deſideramus affectibus, attendentes nullum quantumuis plena, & ampla exemptione quempiam a cultu diuino, nec reuerentia ad obedientiam proprij Epiſcopi in eundem cultum concernentibus eximere, & propterea nolentes Eccleſiam tuam præfatam cuiusuis exemptionis prætextu in diuinis defraudari, aut debitis ceremonijs eccleſiaſticis carere, fraternitati tuæ, de cuius probitate, & prouidentia plurimum in Domino confidimus præfatum Capitulum, & cæteros ſingulos ad præmiſſa omnia, & ſingula, ac alia quæcumque, quæ ad diuinum in eccleſijs cultum, & perſonæ tuæ in diuinis reuerentia, nec non miſſarum, & aliorum diuinorum officiorum celebrationem pertinent ſub excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, & alijs eccleſiaſticis ſententijs, & cenſuris, etiam quacumque appellatione remota, contra præmiſſa imittere, aut emiſſam per quemcumque ſuperiorem admitti, aut alias quouis modo eis in aliquo ſuffragari poſſe nolumus, nequaquam obſtan. Et ſi in ſententijs huiuſmodi inſorduerint ſub pecuniarij ſacriſtia ipſius Eccleſiæ applicandis ad canonicatuum, & præbendarum, ac aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum per eos obtentorum, priuationis, ac de illa vlterius obtinenda in habilitationem, pœnis cogendi, & compellendi, nec non ſententias, cenſuras, & pœnas huiuſmodi aggrauandi, & regrauandi, ac ſi opus fuerit ſuper præmiſſis auxilium brachij ſecularis implorandi. Cætera, quæ in præmiſſis neceſſaria, & opportuna faciendi plenam auctoritate Apoſtolica per præſentes concedimus licentiam, & facultatem. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, ordinationibus Apoſtolicis, nec non quibuſuis exemtionibus, & immunitatibus, & priuilegijs, indultis, & literis Apoſtolicis eiſdem Capitulo per quoſcumque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, & Sede Apoſtolica, ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis clauſolis, & decretis quomodolibet conceſſis, confirmatis, & innouatis; quibus omnibus, & ſi de illis eorumque totis tenoribus, ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & indiuidua & de verbo ad verbum, non autem per clauſolas generales, idem importantes mentio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma adhoc ſeruanda foret, tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum inſerti forent præſentibus pro ſufficienter expræſſis, & inſertis habentes, illas alias in ſui robore permanſuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter expræſſe derogamus, contrarijs quibuſcumq; aut ſi eiſdem Capitulo, vel quibuſuis alijs communiter, vel diuiſim ab Apoſt. ſit Sede indultum quod interdici, & excõmunicari non poſſit per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expræſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. *Datum Romæ apud* S. *Petrum die 8. Nouemb. an.*1534 *Pontif. noſtri anno primo.*

Anno 1536. auxit Gibertum Paulus idem Tertius (quod prius Clemens VII. fecerat) inſigni priuilegio, nouaque dignitatis ſplendore circunfudit, quippe decreto Apoſtolico ſanxit, vt ille, quo maiori auctoritate ad continendos in pietatis officio populos floreret, Apoſtolici Legati e latere, vt vocant, nati in ciuitate, ac diœceſi Veronenſi apicibus eſſet inſignitus, cuius rei nobile hoc monumentum ad poſteritatis memoriam impræſſum.

Paulus Papa III.

Venerabilis frater, &c. A principio noſtri Pontificatus noſtræ intentionis firmiter fuerit, vt in Legatum de latere in ciuitate, & tua diœceſi de tua perſona per fel. rec. Clementem Papam VII. prædeceſſorem noſtrum facta deputatio, omneſque iuriſditiones, & facultates, omnia capitula, conuentus, monaſteria tam virorum quam mulierum, & alias perſonas eccleſiaſticas ciuitatis, & diœceſis prædictæ, præſertim Archipresbyterum, Capitulum, & Canonicos tuæ Eccleſiæ Veronenſis, quamquam olim ab Epiſcopo Veronenſi exemptos ab auctoritate Apoſtolica tegendi, viſitandi, corrigendi, puniendi in eo, dicta dumtaxat Apoſtolica, & non ordinaria auctoritate, iuriſditionem habendi, & exercendi per eundem prædeceſſorem tibi conceſſa, & quique a Deo laudem huiuſmodi ſanctæ Sedis honorem, animarum tibi commiſſarum ſalutem ſemper ſecuti fide dignorum teſtimonijs percepimus laudabiliter vſus es, tibi ſalue, &

valide remoueret, quæ tamen intentio noſtra huiuſmodi ab illis, qui iugum Domini detrectant, & ſalutem animarum ſuarum reſpuunt, vt ſimiliter accepimus in dubium reuocatur. Nos inconuenientibus, quæ hic oriri poſſent occurrere, vtque tu his, qui cura præmiſſa nimium curioſi fuerint ſatisfacere, & eos, qui ſalubre regimen tuum in debite recuſant, ad Dei honorem, & animarum ſuarum ſalutem regere, & corrigerre poſſis, & valeas prouidere volentes, motu proprio, & ex certa ſcientia intentionem noſtram talem qualem expreſſimus circa præmiſſa fuiſſe, & ad præſens eſſe, teque prætera literis pereundem Clementem prædeceſſorem deſuper conceſſis iuxta illorum tenorem, quæ præſentibus pro expræſſis haberi volumus quibuſuis conſtirutionibus, aut Cancellariæ Apoſtolicæ regulis, tam in craſtinum noſtræ aſſumptionis, quam poſtea emanatis nō obſtantibus, vti potuiſſe, & ad præſens, ac in ſuturum poſſe per eaſdem præſentes declaramus, & ateſtamur, ſique per quoſcunque indices, etiam Cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores, & S. R. E. Cardinales ſententiari, iudicari, interpetrari debere, ſublata eis aliter iudicandi, ſententiandi, diffiniendi, & interpettandi facultate, irritum, & inane ſi ſecus ſuper his a quoquam, quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Quo circa dilectis filijs vniuerſis, & ſingulis conuentibus, Capitulis, tam virorum, quam mulierum, etiam exemptis, & Sedi Apoſtolicæ immediate ſubiectis, ac quibuſuis perſonis eccleſiaſticis tam ſecularibus, quam regularibus ciuitatis, & tuæ diœceſis Veronenſis ſub eiſdem tibi conceſſis facultatibus compræhenſis, & præſertim eiſdem Archipresbytero, Capitulo & Canonicis tuæ Eccleſiæ Veronenſis, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis in eorum quemlibet, ac priuationis dignitatum Canonicatuum, & præbendarum, beneficarumque eccleſiaſticorum ab eis obtentorum, & in habilatis ad illa obtinenda pariter ipſo facto, ſi contrauerterint, incurrendo, dicta auctoritate præcipimus, & mandamus, vt tibi tamquam ſanctæ Sedis de latere Legato in omnibus, & ſingulis in dictis literis compræhenſis iuxta tenorem illarum omnino pareant, & obediant. Dilectos vero filios nobilem virum Ducem, & Dominium Venetiarum in Deo Domino exortantes, vt tibi in his benigne faueant, & abſiſtant, pro vt eorum pietati decet, & officio conuenit, noſque eos facturos ſperamus, non obſtantibus præmiſſis conſtitutionibus, & ordinatibnibus Apoſtolicis contrarijs quibuſcumque alijs omnibus, idem Prædeceſſor in ſuis literis voluit non obſtan. ceteriſque contrarijs quibuſcumque, aut ſi eidem Archipresbytero, Capitulo, & Canonicis, alijſque quibuſcumque ab eadem, &c. mentionem, &c. *Datum Romæ vltima Ianuarij anno 1536. Pontif. noſtri anno 2.*

Eodem anno has dedit literas Paulus Pontif. x Canonicis Veronenſibus, vt inde intelligerent, in Giberto confirmatam Legati dignitatem, quam olim in ipſum contulerat Clemens antceceſſor.

Paulus Papa III.

Capitulo, & Canonicis Eccleſiæ Veronenſis.

Ex fide dignis teſtimonijs non ſine moleſtia accepimus, quod licet nos deputationem per fel. me. Clementem Papam VII. immediatum prædeceſſorem noſtrum de perſona Venerabilis fratris noſtri Io. Matthæi Epiſcopi Veronenſis in Legatum natum Sedis Apoſtolicæ in iſta ciuitate, & diœceſi Veronen. ad eiuſdem Epiſcopi vitam factam, nec non omnes iuriſditiones, & facultates etiam omnia exempta Capitula, conuentus, monaſteria, tam virorum, quam mulierum, ac alias perſonas eccleſiaſticas ciuitatis, & diœceſis prædictæ, præſertim vos auctoritate Apoſtolica; regendi, viſitandi, corrigendi, puniendi, plenamque in vos, & illos, dicta dumtaxat Apoſtolica, & non ordinaria, auctoritate iuriſditionem huiuſmodi, & exercen. per eundem prædeceſſorem eidem Io. Matthæo Legato conceſſam ſaluas, & validas remanere, dictum Io. Matthæum Epiſcopum, & Legatum, quibuſuis conſtitutionibus, aut Cancellariæ Apoſtolicæ tam in craſtinum noſtræ aſumptionis, quam poſtea emonatis, non obſtantibus illis vti potuiſſe ex tunc, ac infuturum poſſe per alias noſtras in forma breuia literas declarauerimus. Tamen vos quia ordinationes ſalutares, & laudabilia iuſſa, honore Dei omnipotentis decorem veſtræ eccleſiæ, augumentum diuini cultus, morum honeſtatem, & animarum veſtratum ſalutem peruen. per eum tamquam Apoſtolicæ Sedis Legatum, & iuxta dictas facultates prouide factas venir quietemque, & pacem iſtius eccleſiæ, & cleri turbare ſepiſſime alias, & nunc maxime .... eiuſdem Epiſcopi quem ad nos pro ſeruitio noſtro, & vniuerſalis eccleſiæ vocauimus: hinc poſt eius deceſſum auſi eſtis in contemptu Apoſtolicæ auctoritatis, & animarum veſtratum non ſine detrimento. Ea propter attendentes in dicto Io. Matthæo Epiſcopo Legato nato, & facultate ab eadem Sede, habente, niſi ei obediatur Epiſcopatui ſedem contēni, omnium tam dicti prædeceſſoris quam noſtratum litterarum huiuſmodi tenores, & dictas pro expreſſis habentes motu propria, & ex

certa

certa ſcientia, ac deliberatione noſtra, vobis omnibus, & ſingulis, nec non vniuerſo clero, & congregationi presbyterorum ſanctæ nuncupatæ, eiuſque Archipresbytero, ac tam menſæ accolytorum, quam parochialium, plebium nuncupatorum, maſſarijs, ac eorundem plebium officialibus, nec non quorumuis ordinum monaſteriorum Abbatibus, Abbatiſſis, prioribus, & prioriſſis, ac alijs perſonis eccleſiaſticis tam regularibus, quam ſecularibus quibuſcumque Veronen. ciuitatis, ac diœceſ. ſub dicta legatione comprehenſis, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis, & interdicti pœnis præcipimus, vt eidem Io: Matthæo Epiſcopo tamquam Legato nato noſtræ Sedis in omnibus, quæ ad officium legationis quomodolibet ſpectantibus, & in quibus facultates per noſtrum prædeceſſorem, aut nos conceſſas fuerint, ſeu quas nos ei ſaluas, & validas eſſe declaramus, præſertim regimen, & decorem eccleſiæ, augmentum diuini cultus, morum honeſtatem, & animarum ſalutem concernere, uidere debeatis, & ab eodem Io. Matthæo Epiſcopo tamquam Legato nato, vel per eum deputatis vos illos iuxta litterarum a Sede Apoſtolica ei conceſſarum tenorem, regi, corrigi, viſitari permittatis, & permittant, nec vllo modo eundem Io. Matthæum Epiſcopum Legatum natum, vel ab eo deputatos in præmiſſis impedire, aut perturbare audeatis, vel audeant, alioquin contra vos, & illos ad pœnarum huiuſmodi declarationem, & alia acriora remedia procedi faciemus, non obſtantibus quibuſuis exemptionibus nobis, & illis per Sedem Apoſtolicam conceſſis, et quæ in prædictis literis conceſſum fuit, non obſtantibus ceteriſque contrarijs quibuſcumque. *Datum Romæ ann. 2.*

Coaluit exinde arctiſſima inter Veroneſes Canonicos, Præſulemque Gibertum animorum coniunctio, eum partis vtriuſque ſtudia ad reſtituendum, augendumque eius Eccleſiæ ſplendorem, diuinamque propemodum gloriam vergerent. Extant non leuibus impreſſa veſtigijs eius rei argumenta, Apoſtolica nempe einſdem Pauli 3. Pontificis documenta, quibus ad gratiam preceſque Giberti, Canonicorum cœtui ius, auctoritatemque impertijt, vt beneficia eccleſiaſtica Canonicis obnoxia conferret, ſubijcimus ipſum Pontificium diploma ex tabularij capitularis autographo deſcriptum.

Dilectis filijs Capitulo Eccleſiæ Veronenſis Paulus Papa III.

Dilectis filijs ſal. et Apoſt. bened. Alias motu proprio, et ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis ple-

A nitudine, omnia, et ſingula beneficia eccleſiaſtica cum cura, et ſine cura, ſecularia, et quorumcumque ordinum regularia in eccleſia, ciuitate, et diœc. Veronenſis conſiſtentia, et ad Vener. fr. Epiſcopi Veronen. nec non veſtram, et quorumcumque aliorum collatorum, collationem prouiſionem, præſentationem, electionem, ſeu quamuis aliam diſpoſitionem communiter, vel diuiſim pertinentia, etiam ſi certis tunc expreſſis modis qualificata, et cuiuſcumque annui valoris illarum fructus exiſterent, quæ in antea in quibuſuis menſibus, etiam nobis, et Sedi Apoſtolicæ, aut etiam ſpectantibus Apoſt. per conſtitutionis Apoſtolicas, ſeu Cancellariæ Apoſt. regulas reſeruatis per deceſſum illa obti- B nentium, ſeu præterquam per ceſſionem, vel reſignationem quibus alijs modis, et ex quorumcumque perſonis, ac in quibuſuis locis, etiam commendis ceſſantibus ſi commendata, aut vnionis diſſolutis ſi vnita, et commendæ, ac vniones huiuſmodi ex vacatione apud Sedem Apoſtolicam factæ forent vacare contigeret, etiam ſi diſpoſitioni Apoſt. certis tunc expræſſis modis generaliter reſeruata exiſterent, noſtræ, et dictæ Sedis collationi, et diſpoſitioni per quaſdam ſpecialiter, et expreſſe reſeruauimus, cum inhibitione, ſuſpenſione, et decretis ſimiliter tunc expreſſis. Et nihilominus Ven. fratrem noſtrum Io. C Matthæum Epiſcopum Veronenſem noſtrum, et eiuſdem Sedis Vicarium, procuratorem, et iconomum, ac noſtro. ſeu dictæ Sedis nomine, aut noſtra auctoritate omnia, et ſingula beneficia prædicta cum cura, et ſine cura, ſecularia, et quorumuis ordinum regularia in antea in quibuſuis menſibus vacatura, aut etiam tunc vacantia, etiam ſi alias ſpecialiter, vel ex quauis, etiam de neceſſitate exprimenda generaliter reſeruata, ſeu affecta, et vt præfertur qualificata. Non tamen Canonicatus, aut dignitates, et præbendas, ac alia beneficia eccleſiaſtica ad veſtram, ſeu ad veſtram, et dilectarum in Chriſto filiarum Ablatiſſæ, et conuentus monialium S. Michaelis in Campanea Ord. S. Be- D nedicti Veronen. diœceſis, collationem, poſſeſſionem, præſentationem, electionem, ſeu quamuis aliam diſpoſitionem ſpectantia exiſterent, perſonis idoneis de quibus ſibi viderentur, etiam quæcumque, quoſcumque, et qualiacumque beneficia eccleſiaſtica obtinentibus, et expectantibus conferendum, et de illis etiam prouidendum, ſeu alias diſponendum conſtituimus, et deputauimus, ac poſtmodum litteras prædictas aduerſus quaſdam reuocationes per conſtitutiones noſtras, ſeu Cancellariæ Apoſtolicæ regulas generaliter factas per alias noſtras in forma breuis litteras reſtituimus, reintegrauimus, et reualidaui-

mus

mus, prout in ſingulis litteris prædictis, quarum tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſerentur præſenti, pro ſufficienter expreſſis haberi volumus, plenius continetur. Ne autem occurente vacatione beneficiorum ad collationem, prouiſionem, præſentationem, electionem, ſeu aliam diſpoſitionem veſtram, vt præfertur, ſpectantia, illa aliqua detrimenta ſuſtineri contingat; ſed vt perſonis conferantur idoneis prouidere, noſque ob ſingularem deuotionis affectum, quem erga nos, & Romanam geritis Eccleſiam, ac intuitu præfati Ioanni Matthæi Epiſcopi, qui nuper apud nos dum in ciuitate noſtra Bononienſi eſſemus, nobis ſuper hoc efficaciter interceſſit, & erga quem ob eius erga eandem Sedem merita nos gratos reddere deſideramus opportunis fauoribus, & honoribus proſequi volentes, ac reſeruationi beneficiorum prædictorum per nos factæ huiuſmodi firmiter inherentes, vos noſtros, & eiuſdem Sedis Vicarios, procuratores iconomos ſpeciales ad noſtro, & eiuſdem Sedis nomine, ſeu auctoritate noſtra, omnia, & ſingula beneficia eccleſiaſtica, cum cura, & ſine cura ſecularia, & quorumuis ordinum regularia ad collationem, prouiſionem, præſentationem, ſeu quamuis aliam diſpoſitionem veſtram, vt præfertur ſpectantia in antea in quibuſuis menſibus vacatura, aut vacantia ad præſens cuiuſcunque annui valoris illarum fructus fuerint, etiam ſi vt prefertur, non tamen ratione vacationis illorum apud Sedem prefatam, aut familiaritatis continue commenſalitatis noſtræ, etiam iuxta conſtitutionem per nos deſuper editam, aut alicuius Cardinalis viuentis, cuius conſenſus requirendus foret reſeruata, & qualificata, nec dignitates, aut Canonicatus, & præbendę fuerint perſonis idoneis, quę vobis videbuntur, etiam quæcumque, quaſcumque, & qualiacumque beneficia eccleſiaſtica obtinentibus, expectantibus, conferendum, & de illis etiam prouidendum eiſdem prorſus modis, & formis, ac cum illis facultatibus quibus præfatus Ioannes Matthęus Epiſcopus Vicarius, & procurator noſter ad beneficia huiuſmodi conferendum per nos, vt preſertur, deputatus fuerit, auctoritate Apoſtolica conſtituimus, & deputamus per præſentes, decernentes irritum, & inane ſi ſecus ſuper his a quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, & conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, nec non quibuſuis inhibitionibus vobis, etiam ſub cenſuris, & pœnis eccleſiaſticis, ne in collectione dictorum beneficiorum vos intromittere auderetis, per nos factis, quas per eaſdem præſentes reuocamus, ac omnibus illis quæ in dictis litteris volumus non obſtare, cæteriſque contrarijs quibuſcumcumque: volumus autem quod præſentes, quas contemplatione dicti Fr. Matthæi Epiſcopi, vt præfertur, concedimus, quouſque Epiſcopus præfatus noſter ad præmiſſa Vicarius, procurator, vel iconomus fuerit ſint duraturæ, poſtmodum vero ceſſent, & expirent, ac nullius ſint valoris, vel momenti, nec roboris in aliquo ſuffragentur. *Datum Romæ die* 14. *Decembris* 1542. *Pont. noſtri anno* 7.

Recolebat pio Gibertus animo illud Chryſologi oraculũ *manus pauperis, Chriſti gazophylacium eſt*, atque adeo non modo liberalitatem ad inopiam miſerorum mulcendã explicuit, verum ètiã relicta à prædeceſſoribus vectigalia ad ſubſtentandas mulieres, quæ è cœno libidinum excitatæ ad pietatis cultum ſe traducerent, tum ad viduarum, orphanorumque leuandam egeſtatem, ne ab aliquibus dilapi datoribus, hellonibuſue abſorberentur, curas admouit, de quibus ſubiectas litteras paſtoralis illius ſolertiæ inſigne tropheum ſilentio non pręteribimus.

Vniuerſis, & ſingulis præſentes noſtras litteras inſpecturis, Hieronymus à Turre Præpoſitus Eccleſiæ Veronen, Iudex & executor ad infraſcripta vna cum quibuſdam alijs noſtris in hac parte collegis, cum illa clauſula quatenus ipſi, vel duo, aut vnus eorum, &c. à Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatus ſalutem in Domino ſempiternam, & præſentibus fidem indubiam adhibere, noſtriſque huiuſmodi immo verius Apoſtolicis firmiter obedire mandatis. Littera in forma breuis, ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. Domini Pauli diuina prouidentia Papæ Tertij ſub anulo Piſcatorij more Romanæ Curiæ ſigillatas, ſanas ſiquidem, & integras non victiatas non cancellatas, nec in aliqua ſui parte ſuſpectas, ſed omni prorſus vitio, & ſuſpitione carentes, & in eis prima facie apparebat nobis pro parte pauperum conuerſarum, & puellarum orſanarum in ædibus Abbatiæ Trinitatis Veronen. degentium principalium in inſraſcriptis litteris principaliter nunciatarum coram notario publico, & teſtibus infraſcriptis præſentatas, & ea qua decet reuerentia recepiſſe nouetisis huiuſmodi ſub tenore.

Paulus Papa III.

Ad perpetuam rei memoriam.

Ex debito paſtoralis officij, nobis deſuper meritis licet in ſufficientibus commiſſi ad ea per quæ Chriſti fidelium quorumlibet circa eleemoſynarum diſtributionem, bono, & ęquitati conſulatur libenter intendimus, & quæ propterea prouide ordinata dicuntur, vt firma, & illibata perſiſtant, quam a nobis petitur

libenter

A libentet Apoſtolico munimine roboramus.
Sane veneab. frater Ioannes Matthæus
Epiſcopus Veronenſis nobis nuper exponi
fecit, quod ipſe dudum conſiderans quod
ſucereſcens peruerſorum nequitia, Epiſco-
pi, ſeu Prælati officium etiam excitare, &
inducere debbet, vt ea, quæ pia fuerunt
conſiderarione inſtitnta, quum in abuſum
vergere noſcuntur, reuocet, vel in melius
commutet, quapropter licet tunc retro
actis temporibus menſa Epiſcopalis Vero-
nen. ab antiquo tempore citta ſingulis die-
bus ſabbati ad valuas Palatij Epiſcopalis
Veronen. conſueuetit, vnum ſaccum panis
pauperibus erogare. Nihilominus eueniſ-
ſe, vt, hominum creſcente malitia, moder-
B no tẽpore pauperes ipſi, non vere paupe-
res ad elemoſynam huiuſmodi ſuſcipiendã,
cũ nullo humilitatis veſtigio, nullaq; gratia-
rũ preſertim omnipotenti Deo à quo bona
cuncta procedunt, actione, ſed cateruatim,
tumultuarie, & imperioſe confluebant,
hincque iurgia, contentiones, & tumultus
ac paruulorum a conſtipata turba compreſ-
ſorum plantus, & eiulatus ex audiebantur,
& vt impudica verba, & turpes actus ex
ſexuum ſine delectu aliquo permiſtone ta-
ceantur, quam pluresex eis panem ſic ſu-
ſceprum, etiam in curia dicti Palatij, in-
ter ſe ludere non verebantur, ac propterea
ne quod ad pieratem, & pauperum ſub-
uentionem inſtitutum eſſe dignoſcebatur,
C ad impietatẽ tenderer, & noxam, prouide-
re volens. Attendens quoque ad pau-
perum conuerſorum, & puellarum orpha-
natum in ædibus Abbatiæ Trinitatis Ve-
ronen. ad inſtar obſeruantiæ regularis de-
gentium ſubſtentationem Chriſti fidelium
ſuffragia ſore plurimum opportuna elee-
moſynam ſacci panis huiuſmodi, quę ſingu-
lis diebus ſabbati ad valuas prædictas, vt
pręfertur fieri conſueuerat, ad pauperes cõ
uerſas, & puellas orphanas huiuſmodi, ita
vt ex tunc de cætero perpetuis futuris tẽ-
poribus dictus ſaccus panis ſingulis diebus
ſabbati, per dictam menſam Epiſcopalem
pręfatis pauperibus conuerſis, & puellis
orphanis erogaretur, ſub noſtro, & Sedis
D Apoſtolicæ beneplacito tranſtulit, & vt hæc
pia, & laudabilis tranſactio, ſine intermiſ-
ſione aliqua certius, & efficacius executio-
ni mandaretur, decimam noualium nun-
cupatam Villæ, curiæ, & pertinentiæ Bodo-
loni Veronen. diœceſis ad menſam Epiſco-
palem prædictam pertinentem ad ſaccum
panis huiuſmodi, vt præmittitur erogandum
abſque tamen derogatione generalis obli-
gationis bonorum menſæ Epiſcopalis hu-
iuſmodi ſpecialiter deſtinauit, & expræſſe
hypoteccauit, voluitque, & conceſſit, vt
in euentum ceſſationis, erogationis huiuſ-
modi liceret conuerſis, & puellis præſatis
ſingulis annis tantum ex chriſtianiſſima
preſcripta propria auctoritate percipere

A quantum eiſdem pauperibus conuerſis, &
puellis orphanis non foret erogatum, pro-
ut in inſtrumento publico deſuper confe-
cto, plenius dicitur contineri. Quare præ-
ſatus Ioannes Matthæus Epiſcopus nobis
humiliter ſupplicari fecit, vt translationi
eleemoſynæ huiuſmodi, & alijs præmiſſis
pro illorum ſubſiſtentia firmiori, robur
Apoſtolicæ confirmationis adijcere, & alias
ſuper hijs opportune prouidere de oppor-
tunitate Apoſtolica dignaremur. Nos igi-
tur qui ſingulorum Epiſcoporum honeſtis
votis quantum cum Deo poſſumus liben-
ter annuimus, prædicti inſtrumenti teno-
rem, ac ſi de verbo ad verbum infereretur
pręſentibus pro ſufficienter expreſſũ habe-
B ri volentes huiuſmodi ſupplicationibus in-
clinari, translationem, deſtinationem, hypo-
tecationem, voluntatem, & conceſſionem
prædictas, ac prout illas concernunt om-
nia, & ſingula in prædicto inſtrumento
contenta licita tamen, & honeſta, ac ſacris
canonibus non contraria Apoſtolica au-
ctoritate tenore præſentium confirmamus,
& approbamus illiuſque Apoſtolicæ firmi-
tatis robur adijcimus, ac illa ſuos plena-
rios effectus ſortiri, & per pro tempore
exiſtentem Epiſcopum Veronenſem, ac
quoſcunque alios quos quomodolibet con-
cernunt, & concernent in futurum in-
uiolabiliter obſeruari, ſicque per quoſ-
cunque iudices, & commiſſarios quauis
C auctoritate fungentes ſublata eis, & eo-
rum cuilibet quauis aliter iudicandi, diffi-
niendi, & interpretandi facultate, iudicari,
deffiniri, & interpretari debere, nec non
quicquid ſecus, ſuper ijs à quoquam qua-
uis auctoritate ſcienter, vel ignoranter
contigerit attentari irritum, & inane de-
cernimus, ſupplentes omnes, & ſingulos
ram iuris, quam facti defectus, ſi qui for-
ſan in præmiſſis interuenerint. Nec non
mandantes dilectis filijs SS. Nazarij, & Iu-
ſtini, & S. Mariæ in Organis Veronen. mo-
naſteriorum Abbatibus, ac Præpoſito Ec-
cleſiæ Veronen. quatenus omnes, vel duo,
aut vnus eorum per ſe, vel per alium, aut
alios præſentes litteras, & in eis contenta
D quæcumque vbi, & quando opus fuerit, ac
quoties pro parte pauperum conuerſarum
& puellarum, orphanarum, huiuſmodi de-
ſuper fuerint ſolemniter publicantes, eiſ-
que in præmiſſis efficacis deffenſionis præ-
ſidio aſſiſtentes faciant, auctoritate noſtra
præſentes litteras inuiolabiliter obſeruari
non permittentes pauperes conuerſas, &
puellas orphanas huiuſmodi deſuper quo-
modolibet indebite moleſtari. Contradi-
ctores, moleſtatores quoſcumque, & re-
belles per cenſuras Eccleſiaſticas, ac quoſ-
cumque de quibus eis placuerit, cenſuras
& pœnas, ac alia opportuna iuris remedia,
appellatione poſtpoſita, compeſcendo in-
uocato etiam adhoc ſi opus fuerit auxilio
brachij

brachij ſecularis: Non obſtantibus præmiſ- ac quibuſuis Apoſtolicis, necnon prouincialibus, & ſynodalibus conſtitutionibus, & ordinationibus, ac Eccleſiæ, ſeu Epiſcopatus Veronen. etiam iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſetudinibus priuilegijs quoque, & indultis, ac litteris Apoſtolicis eiſdem Eccleſiæ, & illius pro tempore exiſtenti Epiſcopo ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis, etiam derogatoriarum derogatorijs, alijſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis irritantibuſque, etiam alijs decretis, ac alias quomodolibet conceſſis approbatis, & innouatis, quibus omnibus illorum tenore præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes illis, alias in ſuo robore permanſuris hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cæteriſque contrarijs quibuſcunque, aut ſi aliquibus communiter, vel diuerſim ab eadem ſit ſede indultum, quod interdici ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & epreſſam, ac de verbo ad ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem.

Dat. Romæ apud S. Petrum ſub annulo piſcatoris die 3. Februarij milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo Pontificatus noſtri anno octauo.

Poſt quarum quidem litterarum Apoſtolicarum præſentationem, & receptionem nobis, & per nos vt præmittitur factas, fuimus pro parte pauperum conuerſarum, & puellarum orphanarum huiumodi principalium in præſentia litteris Apoſtolicis principaliter nominatarum debita cum inſtantia requiſiti quatenus in, & ad executionem ipſarum litterarum, & contentorum in eis procedere dignaremur iuxta earum vim, formam, & tenorem, nos igitur Hieronymus Præpoſitus iudex, & executor intendens, attendens requiſitionem huiuſmodi iuſtam fore, & rationi conſonam, volenteſque mandatum Apoſtolicum nobis in hac parte directum reuerenter exequi, vt tenemur, idcirco auctoritate Apoſtolica nobis commiſſa, & qua fungimur in hac parte præfatas litteras Apoſtolicas, hunceque noſtrum proceſſum, ac omnia, & ſingula in eis contenta, vobis omnibus, & ſingulis ſupradictis quibus præſens noſter dirrigitur proceſſus, & veſtrum cuilibet intimamus, inſinuamus, & notificamus, ac ad veſtras, & cuiuslibet veſtrum notitiam deducimus, & deduci volumus per præſentes. Voſque nihilominus, & veſtrum quemlibet in ſolidum tenore præſentium requirimus, & monemus primo ſecundo, & tertio, & peremptorie communiter, vel diuiſim, ac vobis vel veſtrum cuilibet in virtute ſententiæ obedientiæ, &

A infraſcriptis ſententiarum pœnis diſtincte percipiendo mandamus, ne præfatas pauperes conuerſas, vel puellas orphanas huiuſmodi de quibus in præſentis litteris Apoſtolicis fit mentio de, & ſuper omnibus, & ſingulis ſupradictis, vel eorum aliquo, aut alias contra præſentiarum litterarum, & præſentis noſtri proceſſus tenorem quomodolibet indebite moleſtetis, ſeu moleſtari faciatis, aut etiam permittatis, ſeu præfatas Apoſtolicas, & in eis contenta quæcumque inuiolabiliter obſeruetis, & ab alijs obſeruari facciatis. Alioquin in vos omnes, & ſingulos ſupradictos qui culpabiles fueritis in præmiſſis, & generaliter, in contradictores quoslibet, & rebelles; ac

B impedientes ipſas pauperes conuerſas, & puellas orphanas de & ſuper præmiſſis in aliquo, nec non impedientibus ipſas, dantes auxilium, conſilium, vel fauorem, & publice, vel occulte, dirrecte, vel indirecte, quouis quæſito, colore cuiuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, & conditionis exiſtant; niſi intra ſex dierum ſpatium quorum primo, duo pro ſecundo, & reliquos duo dies pro tertio, & peremptorio termino, ac monitione canonica aſſignamus, a contradictione, rebellatione, impedimento, auxilio, conſilio, & fauore huiuſmodi omnino deſtiteritis, ſeu deſtiterint ſingulariter. In ſingulos dicta ſex dierum canonica monitione præmiſſa auctoritate Apoſtolica ex

C nunc prout ex tunc excommunicationis, in cspella vero conuentus, & collegia quæcunque in his forſan delinquentia ſuſpenſionis a diuinis, & in ipſorum deliquentium eccleſias, monaſteria, & capellas interdicti eccleſiaſtici ſententias ferimus in his ſcriptis, & etiam promulgamus; Cæterum quum ad executionem præmiſſorum vlterius faciendum nequimus, quod præſens perſonaliter intereſſe pluribus alijs legitime prepediti negotijs, vniuerſis ex ſingulis D. D. Abbatibus, prioribus, præpoſitis, decanis, archidiaconis, cantoribus, ſaccentoribus, theſaurarijs, ſcholaſticis, ſacriſtis, cuſtodibus, tam cathedralium, quam collegiatorum, canonicis, parochia-

D libuſque eccleſiarum, rectoribus, ſeu locum tenenti eorundem plebanis, viceplebanis, archipresbyteris, vicarijs perpetuis, altariſtis, presbyteris, clericis, ceteriſque cuius eccleſiaſticis, in quibuſcumque dignitatibus, gradibus, ſeu officijs conſtitutis, notarijſque, & tabelionibus publicijs quibuſcumque per ciuitatem, & diœc. Veronen. ac alias vbilibet conſtitutis, & eorum cuiliber in ſolidum ſuper vlteriori executione dictorum mandatorum Apoſtolicorum, atque noſtrorum facienda auctoritate Apoſtolica præfata tenore præſatium plenarie committimus vices noſtras, donec eas ad nos perſonaliter, & expreſſe duxerimus reuocandas,

quos

quos , & eorum quemlibet inſolidum
auctoritate & tenore prædictis requiri-
mus, & monemus præmciſe ; ſecundo ter-
tio , & peremptorie communiter , & diui-
ſim , eiſque nihilominus , & eorum cuili-
bet in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub ex-
communicationia pœna , quam in eos , &
eorum quemlibet niſi fecerint quæ man-
damus , fecimna in his ſcriptis, diſtricte
percipiendo mandamus, quatenus infra ſex
dies , poſt præſentarionem ſen notificatio-
nem præſentium , & requiſitionem pro
patte pauperum conuerſarum , & puella-
rum orphanarum principalium huiuſmodi
eia , ſeu eorum alteri deſuper factas im-
mediate ſequen. quos dies ipſis, & eorum
cuilibet pro omni dilatione, terminoque ,
peremptorio , ac monitione canonica
aſſignamus , ita tamen quod in his exe-
quendis alter eorum alterum non eſpe-
ctet, nec vnus pro alio, ſen per alium ſe
excuſet, ad vos omnes , & ſingulos ſupra-
dictos, perſonaſque, & loca alia de quibus,
vbi quando , & quoties expediens fuerit
perſonaliter accedant , ſeu accedat , &
præfatas litteras Apoſtolicas , huncque
noſtrum proceſſum, ac omnia , & ſingula
in eis contenta vobis omnibus, & ſingulis
ſupradictia communiter, vel diuiſim le-
gant , intiment, inſinuent , & fideliter pu-
blicare procuret , ſeu legat , intimet , in-
ſinnet , & fideliter publicare procuret , ac
eiſdem pauperibus , & puellis orphanis
huiuſmodi in præmiſſis efficacis defenſio-
ſionis præſidio aſſiſtentea faciant litteras
Apoſtolicas ſupradictas, & in eis contenta
quæcumque inuiolabiliter obſeruari. Non
permittentes eas ſuper eiſdem præmiſſis,
vel earum aliquas per vos aut aliquem
veſtrum, ſeu quoſcumq; alios quomodoli-
bet indebite moleſtari , ſed præmiſſa
omnia , & ſingula quantum in eis fuerit
perpetuo inuiolabiliter obſeruari faciant ,
ſeu faciat , iuxta earumdem litterarum , &
præſentationis proceſſus, formam, & teno-
rem non obſtantibus omnibus his, quæ di-
ctis præmiſſimus per nos in eiſdem ſuis
litteris voluit non obſtare , & genera-
liter omnia alia, & ſingula nos in hac
parte commiſſa in hac parte exequantur
plenarie, prout per eaſdem litteras Apo-
ſtolicas, & hunc noſtrum proceſſum de-
mandatur . Ita tamen quod dicti ſubde-
legati noſtri, vel quicumque alius , ſeu ali-
quem nihil in præiudicium pauperum con-
uerſarum, & puellarum orphanarum prin-
cipalium huiuſmodi , ſeu earum procura-
torum valeant attemptare , quomodoli-
bet in præmiſſis , neque in proceſſibus per
Nos habitia, aut ſententijs per Nos actis
abſoluendo, vt ſuſpendendo aliquid im-
mutare. In cæteris autem quæ eiſdem
pauperibus conuerſis, & puellis orphania
huiuſmodi nocere poſſent dictis ſubdele-

A gatis noſtris , poteſtatem omnimodam
denegamna , & ſi contingat nos ſuper
præmiſſis, in aliquo procedere, de quo no-
bis præſertur reſeruamus ; non intendi-
mus propterea commiſſionem noſtram
huiuſmodi in aliquo reuocare , niſi de
reuocatione ipſa ſpecialem, & expreſſam
fecerimus mentionem , & ſi forte aliqui ,
quos ſæpe dictum tangit negotium , ſeu
tangere poterit quomodolibet in futurum,
antedicta omnia , & ſingula obſeruare ,
mandatiſque , & monitionibus noſtria
huiuſmodi, immo verius Apoſtolicia obe-
dire , & parere receuſarent, ſeu illa diffe-
rent , vel negligerent contumaciter adim-
B plere, Illuſtriſſimum, & Inuictiſſimum Prin-
cipem Venetiarum , ac alios , quoſcumque
Principes , & Iuſdicentes in quibuſcumque
locis, & præcipue in ciuitate, & diœc. Ve-
ronen. iuriſdictionem temporalem , & or-
dinariam quomodolibet exercentes, eo-
rumque locatenentea , & ipſorum quemli-
bet , tanquam religionis, & fidei Chriſtia-
næ participea, & etiam deffenſores ex par-
te prælibati Sanctiſſimi D.N. Papæ præ-
ſentiarum tenore requirimus, & ea noſtra
auctoritate rogamus , quatenus ipſi, & eo-
rum quilibet ſi, & prout fuerint requiſiti ,
ſeu aliquis fuerit requiſitus , pro parte
pauperum conuerſarum , & puellarum
orphanarum huiuſmodi , vel earum pro-
C curatoris per ſe, vel alium ſen alios, vt ve-
ri Catholici, ſeu in hac parte officij dexte-
ram extendendo intra ſex dies poſt præ-
ſentationem , ſen notificationem præinſe-
ctatum litterarum , ac requiſitione eis, ſeu
eorum alteri, vt præmittitur factas, imme-
diate ſequentes quoſcumque in præmiſſia
contradictores , & rebelles, ac eorum
quemlibet prout in his culpabiles fuerunt,
qui ſic iudicium, & cenſuram eccleſiaſti-
cam contempſerit per captionem , & di-
ſtractionem bonorum ſuorum mobilium ,
& immobilium in ipſorum iuriſdictione
conſiſtentium præmiſſ. & deinde per ip-
ſarum perſonarum captionem , & quem-
libet alium modum canonicum, qui eiſ-
D dem DD. temporalibus, & ipſorum offi-
cialibus videbitur expedire , auctoritate ,
noſtra , immo verius Apoſtolica, etiam
manu forti abſque tamen graui læſione
corporum eorumdem , vſque ad integram
ſatisfactionem, & partium omnium , &
ſingulorum , in præſenti noſtro proceſſu
contentorum , & alias ipſas inobedien-
tes, & rebelles, & eorum quemlibet aſtrin-
gant, ipſorum potentia brachijque ſecula-
ris donec ad obedientiam S. Matris Eccle-
ſiæ deuenerint, & proceſſibus noſtria ante-
dictis paruerint, beneficium quoque abſo-
lutionia a prædictia ſententijs obtinere
meruerint, per proceſſum auctoritate no-
ſtram huiuſmodi nolumus, nec intendimus
noſtris in aliquo præiudicare collegis qua-
te-

A renns ipſi vel eorum alter ſeruato ramen hoc noſtro proceſſu in huiuſmodi negocio procedete valeant, pront eis, vel eorum alteri viſum ſuerir expedite. Præſactas quoque litteras Apoſtolicas hnncque noſtrum proceſſum, ac omnia, & ſingula huiuſmodi negocium tangenria, volumus penes paupcres conucrſas, & puellas orphanas huiuſmodi, vel procnratorem ſuum remanere, & non per vos, aut aliquem veſtrum, ſeu quemcumque alium ipſis inuitis, & contra eorum voluntatem quomodolibet detineri. Contrarium vero facientes prætactis noſtris ſentenrijs, prout in his ſcriptis latæ ſunt, dicta canonica monitione præmiſſa, ipſo facto volumus B ſubiacere, mandamus ramen copiam fieri, de præmiſſis, eam perentibus, & debere petentibus petentinm quidem ſumptibus ex excriptis, abſolurionem vero omnium, & ſingulotum, qui præfactas noſtras ſententias, anr earum aliquam incurrat, ſeu incurrent, quoquomodo nobis, vel ſuperiori noſtro tantun modo reſeruamus. In quorum fidem, & teſtimonium præmiſſorum præſentes litteras, ſiue præſens pub. inſtrumentum huiuſmodi noſtrum proceſſum in ſe continentes, ſiue continens, ex inde fieri, & per notarium pub. infraſcriptum ſubſcribi, noſtrique ſigilli appenſioue muniri mandauimus. *Datum, & actum in Epiſcopali palatio* C *Verona ſub quadam.. anno natiuitatis Dominica mileſſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecūdo, Indictione quintadecima, die luna 27. Septembris, pontificatus autem præfati Sanctiſſimi D. N. Papa anno nono. præſentibus egr. V. Petro a Flumicello curia Veronen. & Bernardo Plato oſtiario Eccleſia Veronen. teſtibus vocatis, adhibitis, & rogatis.*

Ego Albertus ſq. d. Petri Gaioni de contrata S. Benedicti Verona publicus Imperiali auctoritate notarius, qui ſupraſcriptis omnibus, & ſingulis dum ſic vt præmittitur, fierent, & agerentur vna cum prenominatis teſtibus interfui, illaque ſic fieri vidi, D *& audiui, ideo præſentes literas, ſiue præſens publicum inſtrumentum, ex inde confeci, & ſubſcripſi, ſignoque & nomine meis ſolitis & conſuetis ſignaui in fidem & teſtimonium omnium præmiſſorum rogatus, & requiſitus, &c.*

Atteximus his aliud einſdem Præſulis pietatis monumentum. cum enim Ludouicus Canaſſa Baiocenſis in Gallia Epiſcopus moriens teſtamento Veronenſi Eccleſiæ ampla vectigalia reliquiſſet, qnibus ſacerdos ad rem diuinam peragendam ſuſtenrarctur, dedir operam Gibertus, vt Pontificio diplomate res ad æternitatem transfundendam ſancitetur.

A *Paulus Papa III.*

Ad perpetuam rei memoriam. Rationi congruit, & conuenit honeſtatis vr quæ de Romani Pontificis gratia proceſſerunr, licet eius ſuperneniente obitu litteræ deſuper expeditæ non fuerint, ſuum debitum ſortiantur effectum. Dudum ſiquidem: ſe. re. Clementis PP. VII. prædeceſſori noſtro pro parte Ven. fratris Io: Matthæi Epiſcopi Veron. & dilectorum filiorū Galeazzij de Claramonte clerici Sueſſan. executorum teſtamenti, ac Galeatij, & Bartholomæi fratrum de Canoſſa heredum vniuerſalium bonæ mem. Ludouici Epiſcopi olim Baiocen. nec non congregationis cappellanorum menſæ B Corneliæ in Eccleſia Veronen. inſtitutæ, & Sebaſtiani de Gregorijs iconomi, & magiſtri fabricæ eiuſdem Eccleſię expoſito. Quod anrea dictus Epiſcopus Ludouicus runc in humanis agens, & condens de bonis ſuis, in eius vltima volnntate teſtamentum, pro reuerentia cultus diuini, ac ſuæ, & qnondam Simonis de Canoſſa fratris ſui animarum ſalure, inrer cætera, voluerar, & ordinauerat. Quod ex peccunijs ipſius Ludouici Epiſcopi quingenti ducati in tot ideneis, & æquinalentibus fundis pro dote vnius cappellaniæ per Io: Matthæum Epiſcopum, & Galeatium de Claramonte execurores præfactos in parochiali eccleſia Sancti Laurentij Vero- C nen. cum ipſius Rectoris conſenſu eligendæ conuerterenrur, & ad cappellaniam huiuſmodi ſacerdos, qui inhibi ſingulis diebus vnam miſſam pro ſuæ, & dicti Symonis animarum ſalute celebrare teneretnr, per dictos execntores primo, & deinde, per eorumdem Galeatium, & Bartholomæum heredes, ac ipſorum heredum deſcendentes. Quibus ius patronatus, & præſenrandi perſonam idoneam, ac dictam cappellaniam dum illam pro tempore vacare contingerer per Epiſcopum Veronen. pro tempore exiſtentem inſtituendam reſeruari voluerar, perpetuis futuris temporibus eligerer, ac ci- D dem cappellaniæ eas res quibus dictus Ludouicus Epiſcopus quotidie pro ſua cappella tam ad perſonam celebrantis, quam ad vſum, ornamentum, & neceſſitatem altaris vrebatur, quadam cruce tunc expreſſa dumtaxat excepta, legauerat, dictum Rectorem eccleſiæ præfactæ, vt legato ſuo huiuſmodi annuere, atque de ipſo contentari, taliqne eius parochianus pro omni ſua quarra parochiali canonica ſiquam pro diſpoſitis per eius in ipſo teſtamento qnomodolibet conſequi, anr petere poſſet, regauerat prout in inſtrumento ſuper teſtamēto huiuſmodi confecto dicebatur plenius contineti, & in eadem diſpoſitione ſubiuncto ſi omnia, & ſingula laudemia, telonca nuncupata pro tempore exiſtenti

Epi-

Epiſcopo Veronen. præfacto pro inueſtituris, ſeu recognirionibus ſuper bonis feudalibus, & emphitheoeis, ac liuellaris menſæ Epiſcopalis Veronen. pro tempore factis, ſolui debita, & conſueta ex quibus lz. eorum fructus ad ſummam centum ducatorum auri de camera ſingulis annis aſcendere poſſent,. tamen quia Epiſcopi Veronen. qui pro rempore fuerant illa aliquando remiſiſſent, & donauiſſent, ac aliquando exigere neglexiſſent retroactis temporibus modica eidem menſæ peruenerat vtiliras, ab eadem menſa ſeparentur, & diſmembrarentur, ac eriam illa quam ad effectum, vt in dicta Eccleſia Veronen. illius chori ſedes iuxta eiuſdem Eccleſiæ Veronen. qualiratem de nouo fierent, & alia in eadem Eccleſia teſtauranda, reſtantentur quingenti ducati huiuſmodi fabricæ ipſius Eccleſiæ Veronen. in qua cadauer præfacti Ludouici Epiſcopi tumulatum erat, prout eſt perpetuo applicarentur, & appropriarentur. Et quam propterea pro rempore exiſtens magiſter fabricæ præfacta eiſdem congregationi Cappellanorum ſummam ducarorum viginti auri ſingulis annis ſoluere, ac congregatio huiſmodi miſſam vnam quolibet die apud altare maius dictæ Eccleſiæ Veronen. vbi cadaver prędictum reponi debet celebrare perpetuis futuris temporibus tenerentur, Apoſtolica auctoritare ſtatueretur, & ordinaretur, ac Galeatio, & Bartholomæo heredibus præfactis, & eorum deſcendentibus quibuſcumque, vt magiſtros fabricæ ad ſolurum eorumdem viginti ducarorum eiſdem congregarioni, nec non congregarionem huiuſmodi ad celebrationem miſſæ prædictæ, vt præmirtitur, faciendas cogere, & compellere poſſent indulgeretur, ex hoc profecto Eccleſiæ Veronen. ornamento, & illius fabricæ, ſubuentioni, nec non congregarionis prædictorum commodirati conſuleretur, & miſſa prædicta certius quoridie celebraretur, nec non congregario huiuſmodi propter hoc aliquod impedimentum, quod capellano, ſi in eccleſia S. Laurentij prædicta inſtitueretur facile conrigere poſſet, ab eiuſdem miſſæ celebrarione retraherentur. Quare pro parte Io. Matthæi Epiſcopi, qui etiam eiuſdem fabricæ iconomus, & magiſter exiſtebat, & exiſtit, ſicuti, & Galeatij de Claramonte executorum, nec non heredum, & congregationis, ac Sebaſtiani prædictis, præfato prædeceſſori humiliter ſupplicato, quatuor laudemia prædicta ab eadem menſa perpetuo ſeparare, & diſmembrare, ac tam illa quam ad effectum prædictum quingentos ducatos huiuſmodi fabricæ prædictæ applicare, & appropriare, ad quam propterea magiſter eiuſdem fabricæ pro tempore exiſtens congregationi huiuſmodi ſummam viginti ducatorum auri de Camera ſingulis anuis ſoluere, nec non congregatio præfati miſſam vnam quolibet die apud altare maius prædictum celebrare perpetuis futuris temporibus teneantur, ſtatuere, & ordinare, ac Galeatio, & Bartholomæo heredibus præfatis, & eorum deſcendentibus quibuſcumque, vt magiſtros fabricæ ad ſolutionem, & congregationem huiuſmodi ad miſſæ celebrationem prædictas cogere, & compellere poſſent indulgere, aliaſque eis in præmiſſis opportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaretur, præfatus prædeceſſor, qui alias inter alia voluerat, qui ſemper in vnionibus commiſſio fieret ad partes vocatis quorum intereſt, huiuſmodi ſupplicationibus incliuatus Io: Matthæi Epiſcopi, & Galeatij de Claromonte executorum, nec non hered. & congregationis, ac Sebaſtiani prædictorum ad infraſcripta omnia expreſſo accedente conſenſu, prout nunc accedit ſub datum videlicet quintodecimo Kal. Iulij Pontificatus ſui anno vndecimo, omnia, & ſingula laudemia prædicta, vt præfertur ſolui debita, & conſueta ab eadem menſa, Apoſtolica auctoritate perpetuo ſeppatauit, ac diſmembrauit, ac tam illa, quam ad effectum, vt in dicta Eccleſia Veronen. illius chori ſedes, vt præfertur de nouo fierent, & alia in eadem Eccleſia reſtauranda reſtaurarentur quingentos ducatus huiuſmodi fabricæ dictæ Eccleſiæ Veronen. ita quod liceret illius magiſtris pro tempore exiſtentibus laudemia de cætero inquirere, & exigere, & quingentos ducatos huiuſmodi ab partibus prædictis petere, & conſequi, ac tam de eis, dictos heredes quam de laudemijs prædictis ſoluentes quoslibet quietare, & liberare, nec non emolumenta laudemiorum eorumdem in dictæ fabricæ vſus, & vtilitatem conuertere etiam perpetuo applicauit, & apropriauit. Ac quod propterea magiſter fabricæ pro tempore exiſtens congregarionis prædictis ſummam viginti ducatorum huiuſmodi ſingulis annis ſoluere, nec non congregatio præfati miſſam vnam quolibet die ad altare maius huiuſmodi celebrare perpetuis futuris temporibus tenerentur, & obligari exiſterent: ſimiliter perpetuo ſtatuit, & ordinauit, ac eiuſdem Galeatio, & Bartholomæo heredib. præfatis, ac eorum deſcendentibus quibuſcumque, vt magiſtros fabricæ ad ſolutionem eorumdem viginti ducatorum auri eiſdem congregationi, nec non congregationem huiuſmodi ad celebrationem miſſæ prædictæ, vt præmittitur faciendas coram loci ordinario, & infraſcriptis executoribus, etiam per ſententias, cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas cogere, & compellere, nec non vbi ſolutio huiuſmodi non fieret tot ex bonis dictæ fabricæ, & quibus ſum-

mam qoingentorum ducatorum huiuſmodi percipi poſſet, ad eorum libitum alia iuris ſolemnitate non ſeruata .Ven. & eiſdem quingentis ducaris, ſeu redditibus ea eis acquirendis miſſam prædictam per eoſdem congregationem, ſeu quemcumque mallerent presbyterum idoneum celebrari facere libere, & licite valerent indulſit. Non obſtantibus coſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac Eccleſiæ Veronen. & congregationis prædictarum iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtaturis, & conſuetudinibus, nec non ipſius Ludouici vltima voluntate huiuſmodi, quam quoad hoc ſpiritualiter, & expræſſe commurauit, cæteriſque contrarijs quibuſcumque. Ne autem de ſeparatione, diſmembratione, applicatione, appropriatione, ſtaturo, ordinatione, & indulto præmiſſis, pro eo quod ſuper illis litteræ ipſius prædeceſſoris eius ſuperueniente obitu confectæ non fuerant, valeat quomodolibet heſitari, præfatique teſtamenti executores, ac heredes, nec non congregatio, & Sebaſtianus illorum fruſtrentur effectu volumus, & præfacta auctoritate Apoſtolica decernimus, quod ſeparatio, diſmembratio, applicatio, appropriatio, ſtatutum, ordinatio, & indultum prædeceſſoris huiuſmodi a dicta die quinto decimo Kal. Iulij ſuum ſortiantur effectum: perinde ac ſi ſuperioris ipſius prædeceſſoris litteræ ſub eiuſdem diei Datum confectæ, fuiſſent prout ſuperius enarratur: quodque præſentes litteræ ad probandam plene ſeparationem, diſmembrationem, applicationem, appropriationem, ſtatutum, ordinationem, & indultum prædicti Clementis prædeceſſoris noſtri vbique ſufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur. Quocirca dilectis filijs S. Mariæ in Organis, & S. Nazarij Veronen. monaſteriorum Abbatibus per præſentes committimus, & mandamus quatenus ipſi, vel alter eorum per ſe alium, ſeu alios præſentes litteras, & in eis contenta quemcumque vbi, & quando opus fuerit, ac quotiens pro parte Io: Matthæi Epiſcopi, & Galeatij de Claromonte, nec non heredum, & congregationis, ac magiſtrorum prædictorum, vel alicuius eorum deſuper fuerint requiſiti ſolemniter publicantes, eiſque in præmiſſis efficacis deffenſionis præſidio aſſiſtentes faciant auctoritate noſtra ſeparationem, diſmembrationem, applicationem, appropriationem, ſtatutum, & ordinationem, ac indultum Clementis prædeceſſoris huiuſmodi iuxta illorum tenorem firmiter obſeruari. Non permitentes Io: Matthæum Epiſcopum, & Galeatium de Claromonte, ac heredes, nec non congregationem, ac magiſtros præfactos per aliquem, ſeu aliquos ex eis, ſeu quoſcumque alios quomodolibet indebite moleſtari: contradictores quoslibet, & rebbelles per centuras, & pœnas eccleſiaſticas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Ac legitimis ſuper hijs gerendis ſeruatis proceſſibus cenſuras, & pœnas ipſas etiam iteratis vicibus agrauando. Inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis, non obſtantibus ſupradictis aut ſi Io: Matthæo Epiſcopo, & Galeatio de Claromonte, ac heredibus, nec non congregationi, & magiſtris prædictis, vel quibuſuis alijs communiter, vel diuiſim ab Apoſtolica ſit ſede indultum quod interdici ſuſpendi, vel excomminicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & ex preſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. *Datum Romæ Apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris Die 3. Febraris 1534. Pontificatus noſtri anno primo.*

Ego Albertus ſq. D. Petri Gaioni de contracta S. Benedicti Veronæ pub. Imperiali auctoritate, & in Epiſcopali curia Not. qui tetromiſſas literas Apoſtolicas ab earum originalibus in forma breuis ſub annulo Piſcaroris more Roman. curiæ ſigilatur, ſanis ſiquidem, & integris, non victiatis non cancellatis, nec in aliqua ſui parte ſuſpectis, ſedc omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentibus, vt in eis prima facie apparebat fideliter tranſumptaoi, & exemplaui, & cum Egr. Viro Ludouito Camiłano notario, & dictæ Epiſcopalis curiæ Cancellario collationaui, & auſcultaui nilque illis additum, dimminutum, vel mutatum fore inueni, quod facti ſubſtantiã mutet, ſeu variet intellactum, ideo huic præſenti tranſumpto me ſubſcripſi ſignoque, & nomine meis ſolitis ſignaui in fidem, & teſtimonium præmiſſorum rogatus, & requiſitus, &c.

Hinc diſcent cæteri Epiſcopi, quæ charitate, quoue amore diligendæ ſiut eccleſiæ, cum is expoliauit ſe, vt ſponſam indueret, mirumque in modum hac occaſione exornauit, illuſtrauitque Epiſcopale thronum, vndique enim Canoſſarum gentilitia ſtemmata conſpiciuntur. Cæterum inter multa egregie a Giberto Epiſcopo pro felici ſtatu Veronenſis Eccleſiæ, patrata, ſumme commendantur conſtitutiones ab ipſo editæ, quas decem titulis, ſeu libris dixtinxit, ac promulgauit approbante Paulo 3. anno 1542. die 25. maij quantæ vero exiſtimationis, dignitatiſque fuerint, teſtes erunt verba Auguſtini Valerij Cardinalis Epiſcopi Veronenſis ſuis in decretis, ac conſtitutionibus editis anno 1589. *Sædebat* (inquit) *ipſa meditatio conſtitutionum a ſapientiſſimo, & optimo Epiſcopo Io: Matthæo Giberto conditarum, quæ tanta prudentia excogitata ſunt, atque*

ſeri-

A *ſcripta, vt non modo Epiſcopi aliquot ex illis tamquam in fonte conſtitutiones ſuas deriuauerint, verum etiam S. Sacr. Concil. Trid. inter ſua decreta, quadam ex ijſdem conſtitutionibus fere de verbo ad verbum tranſtulerit: at proinde ſtatui conſtitutiones vobis notas recognoſcere, typiſque mandare, idque multas ob cauſas, primum quidem vt Ioanni Matthaeo Giberto optimo Epiſcopo, quem mihi ſemper in adminiſtratione immitandum propoſui, hac ratione debitum honorem praſtē cuius memoria in Veron. Eccleſia conſeruare diutiſſime percupio: neque enim ſatis improbari poteſt mos ille peruetus quorundam, qui ſuorum pradeceſſorum nomen, & gloria obſcurare nituntur.* Et paulo inferius. *Earum porro dignitatem reueritus, paucis quibuſdam verbis leuiſſima correctionis gratia* B *detractis, integras typis mandare volui. Correctiones autem, interpetrationes, & moderationes, quas addere placuit, vt ad Synodi Tridentina normam omnes ea dirigerentur ſingulis capitibus vbi opus erat diſtinctis characteribus ſubſcribi curaui*; hæc ille.

Giberti etiam generoſa pietas, prudentiaque pene admirabilis commendatur ab Andrea Gritto Venetiarum Duce ſuis in litteris Veronæ Rectoribus datis an. 1533. die 11. Maij dum ille Cathedralis Eccleſiæ fabricæ omnia emolumenta, theloneum ſibi, ſuoque Epiſcopatui debita aſſignauit, habito prius Apoſtolico conſenſu, ob diuini cultus augumentum ex ſua liberalitate, C & amore. Familiam habuit ex ſuis moribus optime inſtitutam, vnde inter cæteros Ioannes ille Caſa Florentinus Archiepiſcopus Beneuentanus Giberti familiariſſimus plura in ſuum Galatheum transferenda ad ciuiles innouandos mores, deſumpſit. Præfuit laudatiſſime omnibus gratus ann. plus minus decem, & nouem; moriens ex teſtamento, quod pride anno 1536. die 11. Septemb. Veronæ condiderat, Veronenſi Eccleſiæ legauit omnia ſua pontificalia indumenta, aliaque pretioſa in loco tuto conſtituenda pro ſucceſſoribus Epiſcopis, ſub cuſtodia Capituli, ac Conſilij ciuitatis Veronæ, ſex millium aureorum ſummam pro paupertate ſubleuanda caritatis mon- D re donauit, ad perpetuam ſui amoris in pauperes reſtandam memoriam. Cæterum poſt diutinum morbum, quod ſumma eum patientia ſubſtinuit, multoſque exantlatos labores, in hortis Nazarecanis magno populorum mœrore, ac luctu, ſanctiſſimis munitus ſacramentis animam pijſſime die 30. Decembris anno 1543. efflauit, cuius cadauer in aula inferioris Epiſcopij expoſitum ab omni ciuium ordine lachrymoſo obſequio veneratum, viſumque fuit. Die vero ſecunda Ianuarij funebri pompa per vrbem longo tramite totius Cleri, populique Veronenſis interuentu ad maiorem Eccleſiam relatum, in monumento ante thronum epiſtolæ, quod ipſe conſtrui fecerat Ludouico Canoſſæ olim Epiſcopo Baiocenſi, conditum fuit, vt quemadmodum in vita mutuo fraternitatis, & amoris vinculo obſtricti fuerant, ita & in morte eorum oſſa ad reſurrectionem vſque non eſſent ſeparata. Inſcriptio illius tumuli talis eſt.

Iuncta Canoſſæ tuis ſunt oſſibus
Giberti
quem pietate grauem, & meritis præluſtrib.
Hacce ſeruans omnis ſtemperabitur
ætas.
Obijt anno M.D. XLIII. iij. Kal.
Ianuarij.

Parum diſtans Canoſſæ inſcripio ſic proſtat.

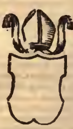
Ludouico Canoſſæ Comit.
Epiſc. Baiocenſi
viro omnium virtutum gloria
præſtanti
cuius ſingularis apud Chriſtianos Reges
& Pont. Rom.
gratia, & auctoritas magnos ſæpe
bellorum motus ſedauit
Galeatius, & Bartholomæus Fr.
F. B. M. P.

Funebri, ac luculentiſſima oratione laudatus fuit Gibertus eadem die ab eruditiſſimo Adamo Fumano Canonico, quam nuper publici iuris fecit doctiſſimus Aloyſius Nouarinus tom. 1. opuſculorum, inſcripſitque præſtantiſſimo viro noſtro Cozzæ Cottio Archipresbytero Veronenſi. Marcus vero Antonius Flaminius nobilis Poeta hoc etiam epitaphium de Giberto compoſuit, quod inter eius opera obſeruaui apud Martium Mileſium Zerzanum claræ memoriæ amicum noſtrum.

Giberti venaratur hic ſepulchrum
Quem Ligur genuit Panormi in Vrbe
Roma nutrijt, & diu regendi
Orbis participem beata vidit
Deinde Verona recepit, & magiſtrum
Syncera pietatis, & parentem
Mirata eſt, nihil ille quod beatam
Poſſet reddere ciuitatem omiſit
Nunc calo fruitur beatus ipſe,

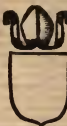
102 PETRVS Lippomanus Patritius Venetus, Bergomas Epiſcopus, ad hanc Veronenſem Eccleſiam fuit translatus 1544. die 19. menſis Februarij, eodemque die annuente Pontifice Paulo, coadiutorem obtinuit cum ſpe futuræ ſucceſſionis Aloyſium nepotem ſuum, qui tunc Epiſcopus Motonenſis erat. Veronam ſolemni pompa ingreſſus eſt die 26. Octobris eiuſdem anni. Sedit annos 4. menſ. 5. die 18. Obijt anno 1548. 5. id. Aug. in oppido Scotorum Adimburgi, ad quos Apoſtolicæ Sedis Nuncius à Paulo Pontifice miſſus fuerat, annos natus 52. ibique ſepultus.

103 ALOYSIVS Lippomanus ex coadiutore, & Epiſcopo Motonenſi Patruo ſucceſſit anno 1548. Paulo Tertio Pontifice, ſub quo legationem Luſitanam honeſtiſſime obierat. Sedit annos 11. legatione ad Imp. Carolum V. functus ſub Iulio III. Bergomenſis deinde Eccleſia illi demandata eſt anno 1558. à Paulo Quarto; cumque in Veronenſi adminiſtratione Auguſtinum nepotem ſuum coadiutorem ſibi adiunxiſſet, eundem ſucceſſorem vidit. Romæ deceſſit anno 1559. die 15. menſis Auguſti, ſepultuſque eſt apud S. Catherinam de Funaris, vbi legitur breuis inſcriptio quam ſupra retulimus cum de Bergomatibus Præſulibus loqueremur. Sex prægrandia volumina de vitis ſanctorum ſcripſit per eadem tempora, quibus debachans Lutherus, templis, ariſque minabatur excidium, plura alia ſui eruditiſſimi ingenij

A trium linguarum peritiſſimus reliquit poſt ſe monumenta. De quo ſupra in Epiſcopis Bergomenſibus plura.

B

104 AVGVSTINVS Lippomanus ex coadiutore patruo ſucceſſit. Primum lapidem poſuit Eccleſiæ S. Mariæ extra vrbis mœnia. Deceſſit anno 1559. menſe Iulio die 7. Patauij, inde Veronam translatus intra cathedralem Eccleſiam ad ianuam verſus Meridiem de quatuor Lippomanis Epiſcopis extat huiuſmodi memoria in marmore.

C *Nicolao, Petro, Aloyſio. & Auguſtino*
Lippomanis,
Veronæ, & Bergomi Epiſcopis
meritiſſ.
in Eccleſiæ legationib. vita functis
fratres, ac fratrum filij
P.
Anno Domini M.D. LX.

D

105 Fr. HIERONYMVS Treuiſanus Patritius Venetus, ex Ord. Prædicatorum inſignis Theologus, probitateque morum cum nobilitate conſpicuus, notuſque Pio Quarto Pontif. ab ipſo fuit adlectus Veronenſis Antiſtes die 15. Ianuarij 1561. interfuitque ex miſſu eiuſdem Pontificis Tridentino

dentino Concilio, vbi deceſſit die 9. menſis Septemb. 1562. ſepultus eſt in ſacrario eccleſiæ S. Dominici, vbi legitur hæc breuis inſcriptio.

Hieronymo Treuiſano Ord. Præd.
Dominici filio
Epiſcopo Veronenſi
Sacra Trid. Synodo vita functo
Auguſtinus, & Franciſcus fratres,
ſibi, & P.

Extat ſub hoc Epiſcopo conceſſum diploma a Pio IV. Pont. Max. ſacello Beatiſs. Virginis Campanæ S. Michaelis prope, & extra vrbem Veronæ, quo ex theſauro Eccleſiæ ampliſſimas indulgentias perpetuo omnibus vtriuſque ſexus illud viſitantibus elargitus eſt. Exemplar diplomatis adiungo.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.
Ad perpetuam rei memoriam.

Dum præcelſa meritorum inſignia, quibus Regina cælorum virgo, &c. Nos igitur cupientes, vt capella B. Mariæ Virginis Campanæ S. Michaelis nuncupata prope, & extra muros Veronen. quæ vt aſſeritur per nonnullos priores, gubernatores ſub certis modo, & forma eligi ſolitos gubernatur a Chriſti fidelibus congruis frequentetur honoribus, & in debita
C veneratione habeatur, ac ipſi Chriſti fideles eo libentius ad dictam capellam deuotionis cauſa confluant, quo ex inde, &c. Omnia, & ſingulis vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus verè pœnitentibus, & confeſſis, ſeu ſtatutis ab Eccleſia temporibus confitendi propoſitum habentibus, qui capella prædicta in Aſſumptionis eiuſdem glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, & quarta Dominica Quadrageſimæ diebus, a primis veſperis vſque ad occaſum Solis ſingulorum dierum huiuſmodi incluſiue annis ſingulis deuote viſitauerint, & pro pace, &c. preces fuderint plenariam omnium peccatorum ſuorum remiſſionem, & indulgentiam per
D modum Iubilei, dummodo venerabilis fratris noſtri Epiſcopi Veronæ ad hoc accedat aſſenſus, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus, & elargimur quoties id fecerint, & vt Chriſti fideles ipſi ad capellam prædictam, pro indulgentia huiuſmodi conſequenda confluentes, illam Deo propitio facilius conſequi valeant, ipſius capellæ priori, & gubernatoribus præfatis, vt aliquos presbyteros idoneos ſeculares, vel quorumuis ordinum regulares qui per octo dies ante quemlibet diem indulgentiæ plenariæ huiuſmodi Chriſti fidelium ad eandem capellam pro indulgentijs huiuſmodi conſequendis ace-

A dentium confeſſiones audire, & illis diligenter auditis ipſos, & eorum ſingulos ab omnibus, & ſingulis eorum peccatis, criminibus, & delictis in quibuſuis caſibus, etiam dictæ Sedi reſeruatis, exceptis contentis in bulla in die cœnæ Domini leg. conſueta, abſoluere, & eis pro commiſſis pœnitentiam ſalutarem iniungere, necnon vota quæcunque per eos emiſſa, vltramarina, viſitationis liminum Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & ſancti Iacobi in Compoſtella, nec non caſtitatis, & religionis votis duntaxat exceptis, in alia pietatis opera commutare poſſint de ſimili conſenſu deputandi facultate concedimus præſentibus quas etiam, &c.

B *Datum Romæ apud S. Marcum anno Incarnationis Dominicæ MDLXII. octauo Iulij Pont. noſtri anno 3.*

106 BERNARDVS Nauagerius Card. Venetus hanc Eccleſiam perpetuo adminiſtrandam ſuſcepit anno 1562. die 11. menſis Septemb. Hic nobiliſſimæ indolis adoleſcens adhuc, in ſtudijs legum ita longe progreſſus eſt, vt reuerſus in patriam omnium admiratione cauſas perorarent, expeditetque. Quamobrem ex ordine ſapientum candidatus euaſit, conſultor militiæ, ac Dalmatiæ adminiſtrator. Ad Carolum Quintum Reipub. nomine Legatus profectus eſt. Patauina deinde Prætura exornatus illius, academiam rexit, & adminiſtrauit. Conſtantinopolim deinde pertexit apud Turcam ſuæ patriæ cauſas peroraturus, decem ſenatorum magiſtratum eſt aſſecutus. Ad Paulum Quartum deinde Legatus fuit, poſtea ad Ferdinandum Imperatorem, atque Franciſcum Secundum Gallorum Regem, demum Iudex ſapientum Venetijs effectus, vxore orbatus, à Pio IV. deprecante Carolo Card. Borromeo, Eccleſiaſticam ſenatoriam purpuram retulit anno 1561. die 26. menſis Februarij, inſecutoque anno Veronenſis Epiſcopus declaratus, miſſuſque ad Concilium Tridentinum, ibi maxima eum laude doctrinæ, pru-

denriaque tantam apud illius Concilij Patres grariam collegit, vt omnes ad Nauagerium tamquam ad conſiliorum Oraculum ſibi recurrendum ſtatuerent. Abſoluto Concilio, à Pio Pontifice miſſionem impetrauit, vt ſibi liceret ad creditam Eccleſiam proficiſci. Itaque profectus eſt, comitatuſque a Venetiarum Patriarcha, atque coadiutore Aquileienſi, cum decem alijs Epiſcopis, videns ciuitatem, erupit in hanc vocem lætabundus. Hæc requies mea, hic habitabo. Die 9. Decemb. 1563. vrbem ingreſſus eſt ingenti omnium lætitia, die vero ſequenti in Cathedrali exceptus, habitaque à Franciſco Morando ciuitatis nomine oratione, celebrauit eo aſtante, & aſſiſtentibus Epiſcopis, Hieronymus Epiſcopus Theanenſis, alijſque diebus eodem ordine peracta ſunt ſacra, tanta cum dignitate, vt Adamo Fumano Canonico viro eruditiſſimo occaſionem dederit in ſuis monumentis, quæ extant, poſteris demandare, quæ cum digna mihi videantur hic ad verbum ſubiungo.

Die Iouis 9. menſ. Deceb. 1563.

Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſ. D. Bernardus Nauagerius Card. tit. S. Nicolai interimag. & Sedis Apoſtolicæ ad Conc. Trid. Legatus, eo abſoluto die 4. rediens, Veronam hora 22. ingreſſus eſt, & vna cum eo venere infraſc. 12. Reu. Prelati. Par. Aq. Daniel Barbarus: Io. Triuiſanus Par. Vener. Petrus Landus Archiep. Cretenſis: Ant. Iuſtinian. Chien. Archiep. Naxien. Dionyſius Græcus Milopotanen. Epiſcopus Senior: Thomas Caſella Epiſcopus Cauen. 3. Timotheus Iuſtinianus Epiſcopus Calamonenſis: Marcus Laureus Tropienſis Epiſcopus Campanienſis: Iacobus Surretus Græcus Epiſcopus Melopotanenſis iunior: Iacobus Nuclantus Epiſcopus Clodienſis: Hieronymus Nicheſola Epiſcopus Theanenſis.

Die Veneris 10. m. Decemb. 1563.

Illuſt. & Reuerendiſſ. D. Card. Nauagerius ſupr. & perpetuus adminiſt. Eccleſiæ Veronen. mane ingreſſus eſt Eccleſiam Cathedralem, & ex ſuggeſtu ipſius publico nomine totius ciuitatis habita eſt ad illum oratio pulcherima ab excell. Doct. D. Franc. Morando, qua finita ingreſſus eſt chorum, & miſſam ſolemnẽ celebrauit Reuerendiſſ. in Chriſto P. Fr. Hieronymus Nicheſola Epiſcopus Thean. præſentibus infraſcriptis Reuerendiſſimis Prælatis Daniele Barbaro Pat. electo Aquileien. Petro Lando Archiep. Cretenſi: Antonio Iuſtiniano Chi. Ord. Prædicatorum Archiep. Naxienſi: Sigiſmundo Sarraceno Neapolitano Archiep. Materanen. Dionyſio Græco Epiſcopo Meloporanenſi ſeniore: Thoma Caſella Ord. Præd. Epiſcopo Cauen. iuniore: Iulio Capellata Placent. Epiſcopo

A Laquedufien. Annibale Sarraceno Epiſcopo Liccienſi: Auguſtino Loſco Hiſpano Abbate S. Benedicti de Ferraria Cõg. Caſſinen. Stephano Cataneo Nouarien. Abb. Grauar. Placentin. diœc. Cong. Caſſinen. omnibus à latere dextero. A ſiniſtro autem Io. Triuiſano Patriarcha Venetiarum Io. Baptiſta Caſtaneo Romano Archiep. Roſan. (qui poſtea fuit Vrbanus Papa VII.) Gaſpare de Foſſo Archiep. Rhegien. Antonio Canco Archiep. Corcyr. Iacobo Naclãto Ord. Præd. Epiſc. Clodicenſi: Aegidio Foſcarario Bonon. Epiſcopo Mutinenſi: Timotheo Iuſtiniano Chien. Ord. Prædicatorum Epiſcopo Calamonenſi: Marco Lauro Torpienſe Ord. Præd. Epiſcopo Campa-
B nienſi: Iacobo Surrero Græco Epiſcopo Melopotanenſi iuniore.

Die Sabbati 11. Decemb. 1563.

Mane orationem ex ſuggeſto Dominico habuit ad Illuſtriſſimum, & Reuerendiſſ. D. Cardinalem Bernardum Nauagerium Legatum, & adminiſtratorem perpetuum Eccleſiæ Veronenſis nomine totius Cleri Don. Vicentius Ciconius Rector eccleſiæ parochialis S. Zenonis Oratorij, qua finita, miſſam celebrauit ad altare maius Reuerendiſſimus in Chriſto P. D. Petrus Landus Archiepiſcopus Cretenſis, ſedente ipſo D. Card. in ſede ſua Pontificali, a cuius dextris aſtabant Reuerendiſsimi infraſcripti.
C Daniel Barbarus Par. Aquil. electus, P. Ant. de Capua Neap. Archiepiſcopus Hydruntinus: Paulus Æmilius Verallus Romanus olim Archiepiſcopus Roſſanen. nunc Epiſcop. Caputaquen. Dionyſius Græcus Ordinis Sancti Franciſci Conuentualium Epiſcopus Meloporamen. Thomas Caſella Ord. Prædicatorum Epiſcopus Cauen. 2. Io. Antonius Fachinettus Bononien. (qui qui poſtea fuit Innocentius Papa IX.) Epiſcopus Nicaſtrenſis, à ſiniſtris vero Io. Triuiſanus Pat. Vener. Antonius Iuſtinianus Chien. Archiep. Naxienſis: Iacobus Naclãtus Flor. Epiſcopus Clodienſis, ambo Ord. Præd. Marcus Lauretus Epiſcopus Campanienſis Ord. Præd. Timotheus Iuſtinianus
D de Chien. Ord. etiam ipſe Prædicatorũ Epiſcopus Calamonen. Iacobus Surretus Græcus Epiſcopus Melopotamenſis 2. Ordinis Minor. de Obſ.

Die Dom. 12. men. ſupraſcr. miſſam celebrauit, peracta prædicatione, Reuerendiſſimus Patriarcha Venetus. A dextris autem Illuſtriſſ. & Reu. D. Card. aſtabant Patriar. Aquil. Archiepiſcopus Panormitanus Ord. Franciſcanorum, Epiſcopus Pientinus, Dionyſius Græcus Epiſcopus Meloporanenſis ſenior, Epiſcopus Campanienſis: Epiſcopus Groſſeranus. A ſiniſtris vero Archiepiſcopus Cretenſis: Archiepiſcopus Naxienſis: Epiſcopus Clodienſis: Epiſcopus Calamonenſis: Epiſcopus Mel-

lipota-

lopotanenſis iunior: Epiſcopus Clnſinus: Epiſcopus Alexanenſis: Epiſcopus Capurlanus: Epiſcopus Pennenſis.

Die Dominica 19. menſ. ſup. 1563. Illuſtriſs. & Reu. D. Card. Nauagerius perpetuus admiſtrator Eccleſiæ Veroneſis, audita prædicatione, ingreſſus eſt chorum in quo celebrauit miſſam Hon. D. Paulus Iuſianus Manſionarius Eccleſiæ, & a dextra D. Card. in ſedibus canonicalibus aſtabant Reuerendiſſimi D.D. Oſſeuſis, & Ilirdenſis Epiſcopi fratres ambo germani, & à ſiniſtra itidem Reuerendiſſimi Epiſcopi Barchinonen. & Vſellenſis.

Bernardus ergo inita poſſeſſione, diœceſanaque ſynodo celebrata, loculenta oratione Clerum adhortatus eſt ad obſeruantiam decretorum Tridentinorum, cumque in eam curam omnes conatus intenderet, ſubita oculorum cæcitate preſſus, pauloque poſt graui morbo detentus deceſſit è vita 1565. cum prius maximopere fuiſſet lætatus, quod Auguſtinum Valerium in eo Epiſcopatu ſucceſſorem exciperet. In eius infetijs Vincentius Ciconia luculentiſſime perorauit. Nauagerij autem vitam Auguſtinus Valerius enarrauit, emiſitque in lucem, tamquam opus Petri ipſius Auguſtini nepotis. In Cathedrali ſepulchrum accepit cum hac breui inſcriptione.

BERNARDI NAVAGERII
CARD. PERPETVI
ECCLESIÆ VERONENSIS
ADMINISTRATORIS
OSSA.

Scripſit Bernardus latina carmina, & orationes, extatq; eiuſdē relatio redeuntis a legatione Conſtantinopolitana an. 1552. poſt triennium, in qua fuſe, prudenter, ac libere diſſerit de Solimano Turcarum Imperatore, de eius filijs, & primarijs conſiliarijs. Meminit Bernardi eruditionis, & eloquentiæ inſignis Gaddus Tom. 2. de ſcriptoribus non Eccleſiaſticis.

107 AVGVSTINVS Valerius Venetus, nepos Nauagerij, auunculi factus coadiutor 1565. die 18. menſis Maij, poſt aliquot dies eidem ſucceſſit. Hic Nauagetij exageratas virtutes viſus eſt ſuperaſſe, vel æquaſſe; quamobrem ex Valerij promotione Veronenſes lenierunt extincti deſiderium. Auguſtinus igitur natus Venetijs eſt an. 1531. ſexta hebdomadæ paſſionis feria, parentes habuit Albertum Valerium clariſsimum Senatorem, Luciamque Nauageriam Card. Bernardi ſororem. Iuuenis adhuc Patauium conceſſit bonis artibus illic operam daturus. Græcis, Latiniſque litteris à Lazaro Bonamico excultus eſt, audiuitque in ſeuerioribus diſciplinis Baſianum Lardinum, ac Marc. Antonium Genouam grauiſſimos philoſophos. Decem, & octo annos agebat cum Bonamicum præceptorem ſuum defunctum pro concione laudauit. Venetijs ex auctoritate Senatus Dialecticam, Philoſophiamque ſumma cum ingenij laude profeſſus eſt. Bis ſapientum Senatum impleuit, vbi multoties eloquentiæ ſuæ articulos expleuit; doctrinam probitas morum exornauerat, quamobbrem Nauagerio auunculo fuit vnice charus, qui Cardinalis factus Auguſtinum ſecum Romam perduxit, ſtatimque academiæ Vaticanæ, quam Carolus Borromæus inſtituerat, fuit adſcriptus *obedientis* in teſſeram aſſumpto cognomine, callebat tam Latinos, quam Græcos poetas, æque ſacras, ac profanas hiſtorias, vt vero ſacrarum literarū receſſus omnes peruadere, eaſdemq; facilius interpretari poſſet, triginta natus annos, Hebraicæ linguæ doctoribus ſe diſcipulum præbuit. Itaque in amœnioribus litteris nemo illo ornatior erat, in ſeuerioribus nullus ſolidior, grauiorque habebatur. Cum auunculo coad Tridentinum Concilium profectus eſt, indeque ille reuertens, ipſum iam illius adiutorē declaratum Veronam vſq; deduxit, cumque demortuo ſucceſſiſſet, adeo flagranti pietatis ſtudio Eccleſiam illam adminiſtrauit, vt cum priſcis ſanctis illis Epiſcopis poſſit ille contendere. Populum abſterrebat a vitijs, ad virtutes animabat lenitate, concionibus, fuſis ad Deum precibus, conſilijs, eleemoſynis adeo plerumque

qne effuſis, vt iam pater panperum vocaretur. Tempore ſæuiſſimi contagij hand terga dedit ouibus relictis, qnin illis paſtorali cura adhærens, parui pendebat propriam ſalntem, vt alienam prouheret. Diſſidium inter ciues pati non poterat, ita vt ſenex Roma digredetetur, vt Veronæ ſedaret diſcordias. Pilomarchorum academiæ protector fuit, erexit ſeminarium, ſingulis fere annis diœceſanas ſynodos celebranit, ne Eccleſiaſtica diſciplina labaret, aliquot inſtituit Xenodochia, piaque loca ad virginum tutelam, ac viduarum. Iudęos per ciuitatem ſparſim degentes, miſtoſque Chriſtianis intra certos cancellos compulit. Veronæ Societatis Ieſu alumnis attribnit domicilium, introduxitqne clericos Regulares Theatinos in eccleſiã S. Mariæ ad Glaram, olim Humiliatorum Ordinis præpoſituram, fratreſque S Franciſci de Paula. Eam ob rem à populo Veronenſi ex publico decreto ob ingentia beneficia decreta ænea ſtatua eſt cum inſcriptione, quæ Veronenſis Populi, & memorem mentem, & Auguſtini Præſulis aſſiduum ſtudium promerendi mortales proloqueretur. Anno 1579. Gregorius XIII. tantus Pontifex Auguſtinum in Dalmatiam legauit, atque Iſtriam, vt illos Epiſcopatus ad puriores mores reformaret, nec multo poſt eadem Eccleſiaſtica cenſura ſuccinctus Patauinnm, Vicentinum, Clodienſem, Venetiarumque Patriarchatum luſtrauit. Requirebant hi Valerij catenati labores, vt Pontifex eius dignitati rationem haberet. Illum ergo Cardinalem Sancti Marci creauit anno 1583. cuius electionis cum certior factus fuiſſet, connocato popnlo pro concione, Cardinalitiam dignitatem laudauit, deinde profectus Romam, vt de manu Pontificis purpureo inſigniretur galero. Interim ne Veronenſis Eccleſia ex ſua abſentia aliquid pateretur detrimentum, ex conceſſu Pontificis, Albertum Valerium nepotem ſuum cum futura ſpe ſucceſſionis ſibi adſciuit coadiutorem, qui tunc erat Famauguſtanus Epiſcopus. Purpuram adeptus, nulla fuit Romæ perſona, quam ſuo non iuuerit ſuffragio, tantæque exiſtimationis fuit apud omnes, vt nullus eſſet, qui Valerio ob ſingularem doctrinam, morumque probitatem ſummum Pontificatũ non auguraretur. Eruditiſſimus Paleottus Auguſtinum virtutibus omnibus exornatum appellat, præcipuumqne ſacri Senatus conſiliarius. Cardinalis Baronius in ſuis Annalibus, inque notis ad Martyrolog. Rom. huius Cardinalis virtutes ſummis laudibus extollit, priſcæ probitatis Epiſcopum illum appellans, quique poſſit cum antiquis prædeceſſoribus conferri, multiſque ex recentioribus ob ſingularem doctrinam pręferri. Obijt hic verecundæ probitatis ſenex Romæ anno 1606. ix. Kal. Iunij anno ætatis

A ſuæ 75. Epiſcopatus vero 41. cum iam factus eſſet Epiſcopus Cardinalis Prænestinus Illius corpus relatum Veronam, tumulatum fuit, lachrymantibus cunctis, in Cathedrali cum hoc breui epitaphio.

AVGVSTINVS VALERIVS
CARD.
EPISC. VERONEN.
H. S. L.
V. T. F. I.

Franciſcus Pola vir ſua ætate eruditiſſimorum hominum eximius iuſſu Bernardi Valerij V. C. & Alberti Epiſcopi hos fecit titulos, vt proſternerentur in maiori
B templo Veronenſi ad tumulum Nauagerij Valerijque Cardinalium.

Bernardus Nauagerius Cardinalis
virtute ſpectantiſſimus, & ſanctitate
hic poſitus eſt.
V. annis LIIX. m. IV. D. XIIX.
ex ijs Epiſc. Veron. II.
Obijt VII. Kal. Iul. M.D.LXV.
Oſſa
Auguſtini Valerij Cardinalis
ſemper memorabilis,
C *& vbique, Roma huc tranſportata iacent*
Vix. annis LXXV. menſes I. dies XVII.
ex quibus XLI. in hoc Epiſcopatu
obijt IX. Kal. Iunij M.DC.VI.
Albertus Valerius Epiſcopus vrbis huiuſce
Nauagerio Cardinali, Valerio Cardinali
Proauunculo, Patruo
quos Deus amauit, vnus
mundus coluit omnis
Hocce fecit monumentum meritiſſimis
M.DC.IX.

Iuſſu Decurionum Veronenſium ad eius ſemiſtatuam marmoream cum gentilitio
D ſtemmate apud S. Nicolai Sacellum hoc inciſum proſtat elogium an. 1639. poſitum.

Accipe viator accipe
ſpectaculum ecce dignum
ad quod tuo intentus operi recipias
Auguſtino Valer. Cardin.
Epiſcopo Veronenſi
inter quem, & Deum virtute
conciliante omni
ſumma neceſſitudo fuit, ſumma ſimilitudo
magno bono ſuo, & parenti
ſplendidiſſimus Veronenſium ordo
idemque gratiſsimus
decreto ſumptuque publico
P.

Alias

Alias plutes inſcriptiones de Valerio Card. reperies in inſcriptionnm libro eiuſdem Polæ apud doctiſſimum Aloyſium Nonarinum tom.2. Opnſculorum. Has duas placuit hic referre, quas idem Albertus in D. Zenonis Epiſcopij ſacello ex marmore excitanit, vt ibidem perpetua extaret memoria, vbi Maria Caroli V. filia, Maximiliani II. vxore, ac Rodulphi II. Impp. matre aſtante, & in Inſula ſcalarum Margarita Auſtriaca Philippo III. Hiſpaniarnm Rege deſpouſata, ad Clementem VIII. Pontiſ. Ferrariæ tunc agentem, cum Maria matre properante, ſacra feciſſet, quæ ita legentibus proſtant.

In hoc ſacello Reb. ſacris interfuit
Caroli V. filia
Maria Auſtria Maximiliani II. *Impp. vxor*
Rodulphi II. Mater
Celebrante Auguſtino Valerio
Epiſcopo Veronen.
aſſiſtentibus Ludouico Madruccio Card.
Maximiliano Archidiac. Auſtriæ
& quatuor Legatis Venetis
Kal. Octob. M. D. LXXXI.

Altera inſcriptio ex altera ſacelli parte eſt huiuſmodi.

Dum Margarita Auſtria
Philippo III. Hiſpaniarum Regi deſponſata
Ad Clementem VIII. Pont. Max.
Ferraria tunc commorantem contenderet
vt ab eo per Albertum Archiducem Auſtria
Procuratorem matrimonio iungeretur
Idem Auguſtinus Valerius S.R.E.
Card.
in Inſula Scalarum adſtante,
Margarita Regina cum Maria matre
Alberto Rodulphi Imp. fratre
maximaque Principum virorum frequentia
ſacra fecit
V. Id. Nouemb. M.D.IIC.

Franciſcus vero Pona nuper elogium ſcripſit, ediditque omni laude digniſſimum Card. Valerij ad viuum virtutes recenſens, quem pene adoleſcens funebri oratione laudauerat anno 1606. quam ſuo to. 2. idem refert Nouarinus. Valerius vero plura ſcripſit opuſcula, & opera, quæ ipſum nobiliſſimum ingenium deceant, quæ ſequũtur, & ſunt. Scripſit Orationes in funere Lazari Bonamici præceptoris ſui, in funere Petri Landi, Marci Antonij Triuiſani, Franciſci Donati Ducum Venet. Epiſtolam conſolatoriam ad M. Antonium Genuam: libellum inſcriptum, Petrus Franciſcus Contarenus Patriarcha, ſomnium ad Marinum Grimanum, Itinerarium libellum qua ratione in Ariſtotele verſandum, contra Barbariem. De ſtudijs, in quibus iuuenis Venetus præcipue verſari debet: de moribus, qui in Veneto laudantur: de ſcribendis epiſtolis libellum hortatorium ad Iuſtinianum Contarenum: de ratione ſtudiorum: de tempore: de loco: meditationes: præfationes: de recta philoſophandi ratione lib. 2. de commentarijs conficiendis: de ambitione: epiſtolam quo laudat librum Hieronymi Oſorij de Iuſtitia: libellum, quo probat argumenta Ariſtotelis pro mundi æternitate refelli poſſe: libellum de immortalitate: horatorium ad Nicolaum Barbadico, vt more maiorum cauſas Venetijs ageret: de conſolatione ad eundem in morte fratris: opus, quo iuris Cæſar. & Pontificij ſtudium ſtudijs philoſophiæ præfert: de conſolatione opus non abſolutum: de fugiendis honoribus: conuiuium noctium Vaticanarum: de fructu qui percipi poteſt ab ijs, qui Romæ viunt: epiſtolas conſolatorias ad Carolum Borromeum Card. libellum S. Baſilij de virginitate latinum reddidit: de conſolatione eccleſiæ ſermones multos Italico ſermone Veronæ habitos: ſermones ad populum in æde Veronenſi habitos: de diſciplina Acolytorum lib. 2. de legatione: quatenus cum hæreticis verſandum ad Nicolaum Thomiſſum Polonum: vitam Cardinalis Nauagerij, de Rethorica eccleſiaſtica lib. 3. de auſu nefario in Cardinalem Borromeum: in eundem Card. homilias ſupra centum ſecundum ritum Ambroſianũ: de Nicoſia amiſſa: Cardinalis ad Cardin. Caraffam: quæ Veronæ acciderunt peſtilenti furente anno 1575. de ſtatu cuſtodientium virginitatem ad Sororem: de Viduis: de ſtatu monialium: qua ratione munus Bayli pro Venetis obeundum eſſet Brizantij Nicolao Barbad. ad ipſum memoriale: libellum quo probat vitam religioſam ſenatoriæ præferendam: epiſtolas hortatorias ad Iacobum Foſcarenum: libellum ad eundem Cretæ præfectum: librum cur conſtitutiones non ediderit: epiſtolas paſtorales cum eſſet viſitaturus Dalmatiam, Iſtriam, Venetias, Patauium, Vicentiam: conſtitutiones ad Dalmatiæ, alias ad Iſtriæ vſum: paranæticum Venetarum conſtitutionum: hiſtoriam de rebus geſtis Venetorum: de politica prudentia cum pietate Chriſtiana iungenda: homelias 44. in Paſſione Domini: De Epiſcopis Veronenſibus: de onere cardinalatus epiſtolas plures ad Cardinales, Epiſcopos, & alios: vitam Cardinalis S. Praxedis: homilias in Chriſti paſſione auctas: de occupationibus diacono Cardinali dignis: de conſolatione Eccleſiæ lib. 6. ad Aſcanium Co-

lumnam

lumnam Cardinalem : Quatenus honores fugiendi ; de vtilitate capienda ex corporis ægritudine : de cautione adhibenda in edendis libris : de inueſtigandis remedijs tentationum paſtoralium : ſomnium de conclaui, quando creatus Vrbanus 7. de vtilitate capienda in conclaui: ſomnium de Card. S. Praxedis : Inſtructionem ad Albertum Veronæ coadiutorem : ſomnium in ædibus S. Praxedis : de benedictione Agnorum Dei : Libellum conſolationis ad Gregorium 14. de vltimo ſermone eiuſdem Gregorij : de lætitia Chriſtiana : Soliloquium in conclaui in quo creatus eſt Clemens 8. Commentarius viſitationis Clem. 8. An quid addi queat lib. Card. Paleoti : de ſacri conſiſtorij conſultationibus : de ſenectute recreanda : Quod ſemper orare oportet in primis pro Romano Pontifice : de Mundi ſenectute : de vtilitate ex dono lachrymarum : de comparanda, & tuenda boni principis exiſtimatione : de occultis Dei beneficijs. de cautione a clericis in diſputando abhibenda. Cauendum ne quis nimis ſibi credat : de cauta imitatione ſanctorum Epiſcoporum. Conſolatorium ad Card. Federic. Borromæum de matris obitu. de memorabili die 17. ſeptemb. Ann. 1595. ad eumdem. De charitate Clementis 8. in Galliæ Regnum : Hiſtoriam Iubilei Anni 1600. Apologiam ad Veronenſes. Homilias multas, & varias : de eximia humanitate Clementis 8. erga Rempublicam Venetam : Manendum in vocatione, qua quis vocatus cum animi tranquillitate : de reuerentia, & obedientia erga Chriſti Vicarium : dialogos 19. dierum Canicularium habitos in aula magna S. Marci Romæ.

Hæc fuere Auguſtini Cardinalis monumenta, hæc quæ retulimus præclara ſanctimoniæ ornamenta, quæ tanquam in ſpeculo quiſque Chriſtianus Antiſtes ſpeculari debet. Auguſtini quoque ſtudium, ac propenſio in Capitulum, eiuſque ſuua non eſt hic ſilentio inuoluendum, nam vertentem inter eos de liuellaria iuriſdictione diſcordiam, qua prudentia, qua charitate, Gregorij 13. Senatuſque Veneti auctoritate fretus, ſedauit, mutuaque beneuolentia, ac pacis vinculo innodauit; quod cum in eximium Veronenſis Capituli accedat ornamentum, ita vt in Italia nullum aliud ſimile ius habere dignoſcatur, hic, & Gregorij Pontificis ad Auguſtinum litteras, tranſactionis monumentum, & eiuſdem Epiſcopi actorum approbationem exhibenda curauimus ex tabulario Capitulari.

Gregorius Papa XIII.

Venerabili fratri ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Expoſui nobis nuper fecerunt dilecti filij Archip. Præp. Archidiac. & Capitulum Eccleſiæ Veronen. quod ipſi multi, & diuerſa liuella frumenti, vini, olei, & pecuniarum per laicos Veronen. diœceſis eis debita poſſident, & in illorum exactione, & renouatione inueſtiturarum plerumque coguntur ad actus iudiciales contra debitores dictorum liuellorum deuenire, ipſiq; vigore diuerſorum priuilegiorum per Romanos Pontifices noſtros prædec. ac Sedem Apoſtolicam varijs temporibus conceſſorum executionem in ſuo foro eccleſiaſtico, quemadmodum antea, & a tanto tempore, quod eius initij hominum memoria non habetur, in contrarium factum fuit, facere poſſe prætendunt; dilecti vero filij Communitas, & homines ciuitatis Veronen. dicto Capitulo hac in re ſe oppoſuerunt, allegantes cauſas huiuſmodi cognoſci, & earum executiones in eorum foro ſeculari fieri debere, ortaque deſuper inter Capitulum ex vna, & ciuitatem præfatam partibus ex altera materia quæſtionis pro parte Communitatis, & hominum prædictorum adhortante dilecto filio Nob. Viro Nicolao de Ponte Venetiarum Duce dilectis filijs eiuſdem ciuitatis Rectoribus nunc, & pro tempore exiſtentibus, per literas fuit iniunctum, vt ciuitatem præfatam, cum dicto Capitulo componerent. Cum vero negotium huiuſmodi propter illius grauitatem; in quo de alteratione, & moderatione formæ antiquæ inueſtiturarum ipſius Capituli, & maxime de caducitatibus, & alijs ſimilibus clauſulis agitur, quas Communitas, & homines præfati nimis rigoroſas eſſe exiſtimant, ex parte quoque ipſius Capituli perſonam eccleſiaſticam grauitate, prudentia, & auctoritate præſtantem requirere dignoſcatur, idem Capitulum totum hoc negotium nullius iudicio aptius, & dignius, quam tuo decidi, ac fine debito terminari ſiue ex bono, & æquo componi poſſe confidit. Pro parte igitur Archipresbyteri, Præpoſiti, Archidiac. & Capituli præfatorum Nobis fuit humiliter ſupplicatum, quatenus in præmiſſis opportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur dictorum liuellorum qualitates, & quantitates, ac priuilegiorum huiuſmodi tenores præſentibus pro expreſſis habentes huiuſmodi ſupplicationibus inclinati fraternitati tuæ, de cuius erga iuſtitiam zelo, integritate, ac rerum vſu plurimum in Domino confidimus, per præſentes mandamus, quatenus negotium, & cauſam huiuſmodi ſummarie, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicij auctoritate noſtra audias, cognoſcas, fineque debito termines, & decidas, ac partes ipſas inter ſe componere, & cõcordare ſtudeas omni meliori modo,

do; & commodiori via, prout tuæ prudentiæ magis expedire vium fuerit, dantes, & concedentes tibi facultatem, & auctoritatem omnia, & ſingula, quæ in præmiſſis, & contra ea neceſſaria duxeris, ſeu quomodolibet opportuna faciẽdi, gerendi, & exequendi, tua opera, & induſtria qood pax, & concordia ea in ciuitate coaleſcat, quod te tua prudentia, & dexteritate effecturum non mediocriter confidimus. *Dat. Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris Die 2. ſeptembris* 1580. *Pontificatus noſtri anno nono*.

Ex optante Sereniſſimo Domino noſtro quod cauſa vertens coram S. Serenitate inter hanc magnificam ciuitatem, & Reuend. Capitulum DD. Canonicorum dictæ ciuitatis ſuper electione iudicis, & cauſis liuellariorum dicti Capituli pro bono pacis, & amoris conſeruandi amicabiliter componatur, vt patet ex literis oratorum noſtrorum tunc Venetijs ab datam cauſam commorantium, ac eorum relatione in ſpeciali Conſilio eis oretenus facta, ac demum ex literis ducalibus directis ad Clariſſimos Rectores noſtros diei 30. Martij 1579. & noſtrum ſit obtemperare paterno deſiderio præſati Sereniſſimi Ducis, cupiamuſque in quantum poſſumus complacere præſato Reuerendo Capitulo, vt DD. Canonici ipſius quieti animo valeant incumbere miniſterio Diuino, habitaque relatione ſpeciali Ecc. doctorum DD. Alegri Cantherij, Ioannis Baptiſtæ Maraui, & Nicolai Lazzarij in eadem cauſa XII. electorum ad conſiderandum, & referendum modum, & formam cum quibus compoſitio ipſa fieri poſſit, & ſuper omnibus habita matura conſideratione. Et proponente magiſtro equite D. Thebaldo Lauagnolo prouiſore Communis. Tradit pars poſita per duos procuratores, & Conſ. XII. Quod per hoc conſil. concedatur facultas præſato Reu. Capitulo ſingulis annis eligendi vnum Iudicem de collegio ſpecialium DD. Iudicum aduocatorum dictæ ciuitatis, cuius officium duret per annum incepturum Kal. Ianuarij, qui vacare debeat a dicto officio ſaltem per annum, cuius iudicis munus ſit in prima inſtitiã iudicare cauſas liuellariorum dicti Capituli de rebus liuellarijs pertinentibus ad præbendas, & menſam illius, erigente tum ipſo Capitulo ſuis expenſis vnum tribunal in palatio iuris cum ſuis ſobſellijs, & cancellis ſub titulo, & ſigno S. Georgij, qui iudex ſingulis diebus iuridicis ſedere, & ius dicere teneatur ſuper dictis cauſis, tum primæ cauſæ aut appellationum, tam ſecundæ, quam tertiæ inſtantiæ deuoluantur ad ipſum Reu. Capitulum, quod tamen in ſecunda inſtantia cauſam committere debeat vni alteri doctori de dicto collegio ex partium confidentium concurſu, qui ſi tulerit ſententiam conformem primæ vlterius alicui partium non liceat appellari, neque de nullitate dicere, ſed ſententiæ ipſæ ſic conformes tranſeant in iudicatum, & omnia abſque aliqua exceptione exequantur, ſed ſi fuerint contrariæ, vel diuerſæ, tunc ſimiliter eligere debeat tres doctores de dicto collegio medio confidentium, concurrendos ad decidendum, & quod terminatum fuerit ab ipſis tribus, vel maiori parte eorum firmum ſit, & executioni mittatur. Iudicare autem teneantur præſati iudices tam prædictæ, quam aliarum inſtantiarum cauſas prædictas, & præcipue caducitatum, & inueſtiturarum ſecundum formam ſtatutorum veſtrorum, & decretorum Ducalium cum aſſenſu cum Reuerendiſſimi Epiſcopi voſtri eidem indulto per Breue Apoſtolicum diei 2 ſeptemb. proxime præteriti, aliter conceſſum ſit nullius valoris, & momenti, ſed iura partium maneant illæſa, quia aliter, no alio modo hæc ciuitas non feciſſet hanc conceſſionem, & compoſitionem.

Dum apud Sereniſſimum Principem noſtrum Venetiarum Capitulum iura, & priuilegia ſua tum Pontificia, tum Cæſarea de for. liuellarios ſuos tractatione tueretur, & propagationem huius Iudicij ſuſtineret, contra vero magnifica ciuitas Veronæ eadem iura impugnare conaretur Sereniſſimus Princeps non ſolum nutu, ſed paterna monitione harum litium initia extinguenda eſſe ſignificauit atque pro ſumma ſua erga Deum pietate, & eccleſiaſticas perſonas propenſa beneuolentia non ſemel hortatus eſt de hac conciliatione, literas etiã ad Clariſſimos huius vrbis Rectores ſuos ſcripſit. His autem de rebus certior factus ſanctiſſimus Romanus Pontifex indecorum eſſe videns ciuitatem, & Canonicos lites inter ſe exercere omnino a contentionibus recedendum eſſe decreuit, harum omnium controuerſiarum Reuerendiſſimum D. Epiſcopum noſtrum, quem in maioribus negotijs. & prudentiſſimum, & ſapientiſſimum eſſe cognouit, moderatorem, & compoſitorem Apoſtolicis literis ſuis fore ſtatuit, & mandauit, Itaque Reuerendiſſimi Epiſcopi opera interpoſita a litium diſceptatione deſitum eſt, & Magnifica ciuitas Reuerendiſſimo Epiſcopo Apoſtolico delegato eam voluntatem, quæ de hac re ab ea expectabantur cumulate præſtitit, nempe in magnifico Conſ ſuo die 29. menſis præteriti, quam de compoſitione Reuerendiſſimus D Epiſcopus fieri conſueuerat animo libentiſſimo amplexa eſt Reliquum erat, & ita æquitati conſentaneum, & huius Capituli decori eſſe videbatur, vt nos pari ſtudio, & voluntate Reuerendiſſimi D. Epiſcopi de-

fide-

ſiderio obſequeremur. Quo circa propo- A
nitur pars.
Quod Reuerendiſſimo D. Epiſcopo no-
ſtro Veronæ Apoſtolico delegato aſſen-
ſus, & conſenſus Capituli noſtri liberè
præſtetur, & exhibitus eſſe cenſeatur, ita
vt quæ magnifica ciuitas in decreto, ſiue
parte ſua iam dicta hortatu, & compoſitio-
ne D. ſuæ Reuerendiſſimæ fieri decreuit;
de iudicis ſcilicet electione a Capitulo fa-
cienda, & iudicandi forma, tribunalis ere-
ctione caducitatum vſu, & inueſtiturarum
renouationibus, ſaluo tamen decreto in-
re hac laudemiorum alias facto per ma-
gnificam ciuitatem; & Reuerendiſſimum
Capitulum, ea omnia de quibus in dicta
parte pro ſumma ſua prudentia idem B
Reuerendiſſimus D. Epiſcopus auctoritate
Apoſtolica corroborare poſſit, & perpetua
confirmatione approbare dignaretur.
Delata ad ſuffragia habuit voces propi-
tias, & vnam dumtaxat aduerſam, capta,
& publicata. His peractis poſita fuit alia
pars. Quod detur facultas, & auctoritas
Reu. Capituli RR. DD. Ruffino a Campa-
nea Archipresb. Adamo Fumano, & Mar-
cello Carloto Canonicis accedendi ad Re-
uerendiſſimum D. Epiſcopum, & ab eo vti
Sanctiſſimi D. N. PP. delegato ſuppliciter
nomine Capituli confirmationem Apoſto-
licam negotij de quo in parte nuper capta
impetrandi, habuit ſuffragia omnia propi-
tia numero decem, & nullam aduerſum. C
Auguſtinus Valerius Dei, ac S. Sedis
Apoſtolicæ gratia Epiſcopus Veronæ, &
Comes, & in hac re, & negotio a Sanctiſ-
ſimo D. N. Gregorio PP. XIII. commiſſa-
rius delegatus ad perpetuam rei memo-
riam.
In Epiſcopali munere noſtro, & anima-
rum nobis a Deo creditarum cura, atque
regimine nihil deſiderabilius contingere
ſolet, quam ouile noſtrum concordiæ, &
pacis tranquillitate fruitur, & quietem
cum charitate coniunctam habens ad cæ-
leſtem patriam ſimul iter dirigere conſpi-
citur, maximeque adminiſtrationis paſto-
ralis noſtro conducere intelligimus, ſi
in eam cauſam cunctis viribus incumba- D
mus, & inuigilemus, vt apud nos fidelium
noſtrum in Domino pacata ſint omnia.
Quod ſi fortaſſe animos aliquorum fide-
lium noſtrorum aut ſimultate aliqua, aut
diſsidio ſuffuſos eſſe cognouimus, vt omnes
iniuriæ communis concordiæ cauſa volun-
taria quadam obliuione conterantur ſum-
mo ſtudio enitimur, atque contendimus,
quibus præſidijs, & ope ſpirituali ſathanæ
communis hoſtis pernicioſa conſilio om-
nia debilitata, & labefactata remaneant,
quod vobis hoc tempore diuino ſpiritu
opitulante contigiſſe exploratum eſt.
Cum etenim inter Magnificam ciuitatem
Veronæ, & Reuerendum Capitulum DD.

Canonicorum fratrum noſtrorum de fori
circa liuellarias Capituli iuriſdictiones, &
ius dicendi poteſtatem diſſentiones, & li-
tes eſſent exortæ, quandoquidem Cano-
nici auctoritate, & iure priuilegiorum tum
pontificia, & eccleſiaſtica, tum imperato-
ria, ſiue regia ſeculari poteſtate conceſſo-
rum liuellarios ſuos ad ſolutionem penſio-
num, & liuellorum, ac inueſtiturarum re-
nouationes vt, & facultati fori ſui com-
pellere poſſe profitebantur. Contra vero
ciuitas id eis minime licere contendebat,
clauſulas etiam quaſdam in inueſtituris
Canonicorum deſcriptas nimis duras, &
intollerabiles eſſe commemorabat, illas
caducitates de medio tollendas eſſe aſſere-
bat; hæ lites, & diſſentiones in dies magis
augeri videbantur, quarum agitatione, &
commotione in primis Sereniſsimi Prin-
cipis noſtri animus moleſtia afficiebatur,
quod non obſcure, ſed ſæpe nutu, &
ſignificatione declarauit, atque mandatis
ad clariſsimos huius ciuitatis Rectores ſuos
teſtatus eſt, quibus harum litium, & con-
tentionum finem, & compoſitionem ſum-
mopere deſiderare demonſtrauit. Interea
etiam Sanctiſsimus D. N. Romanus Pon-
tifex Max. Greg. XIII. de his rebus omni-
bus certior factus has diſceptationes, &
controuerſias extinguendas eſſe cenſuit,
non decere ciuitatem, & Canonicos lites
inter ſe exercere contentionibus confli-
ctare, diſſentionibus abalienatos animos
habere, dandam eſſe operam, vt inita
concordia, controuerſiarumque, & ſimul-
tatum ſeminibus ſublatis, diaboli perennis
hoſtis fractis, & debilitatis viribus, cano-
nici rebus diuinis ſedate incumbere poſ-
ſent. Cum vero negotium huiuſmodi ma-
gni ponderis eſſe Summus Pontifex exiſti-
maret ex quo de re eccleſiaſtica, & quod
caput eſt, de priuilegiorum iuribus, & fir-
mamento, moderatione, & alteratione
antiquæ formæ inueſtiturarum canonica-
rum, præſertimque de caducitatibus, alijſ-
que ſimilibus clauſulis, & pactis agatur,
gratiſsimum, atque Sanctitatis ſuæ ſanctiſsi-
mum paternum, deſiderium litteris ſuis
Apoſtolicis in forma Breuis ad nos datis
plene explicauit, in quibus non parua abun-
dantia charitatis, & fiduciæ ſuæ ergo nos
harum litium iudicem, compoſitorem,
& moderatorem Apoſtolicum conſtituere
nos, & facere dignatus eſt, vt rem tantam
ad concordiam, & quietem Apoſtolica
auctoritate, & poteſtate perduceremus.
Nos itaque Pontificia mandata qua decet
reuerentia vti debemus curantes, & exe-
quentes, vtriſque primarijs ciuitatis, & Ca-
nonicis ad nos vocatis, quæ Summus Pon-
tifex mandaſſet, quæ cuperet initio pate-
fecimus in ſermonibus, & collocutionibus
noſtris communi officio ad compoſitio-
nem non ſemel eos hortati ſumus, ex
liti-

litibus multa impendere mala, damna, & A
incommoda, ex concordia fructus vberri-
mos, & præſtantiores capi poſſe. Quo
circa nobis agentibus de concordia ciui-
tas, & Capitulum auctorem nos, & conſilia-
rium ac paternum mirifica, & ſingulari
conſenſione ſecuti ſunt, vnum fore ſenſum
ciuitatis, & Capituli ex admonitionibus, &
conſilijs noſtris ſe prætulerunt animis con-
iunctis declarauerunt communi voluntate,
& perpetuo quodam iudicio ad nos rem
totam detulerunt, decretis etiam vi no-
ſtrarum ſcientiarum; & voluntatem a ci-
uitate, & Capitulo factis iudicio, & Apo-
ſtolicæ poteſtati nobis impertitæ rem
omnem accomodauerunt. Quamobrem
nos rebus omnibus circumſpectis, illud B
animaduertendum eſſe exiſtimauimus ciui-
tatem, quæ propenſam voluntatem, & obe-
dientiam erga S. Sedem Apoſtolicam (vt
par erat) cumulate præſtitit, Sereniſſimi
Principis item deſiderio eſt obſecuta, pa-
ternas etiam noſtras admonitiones, &
hortationes tam libenti, & prompto ani-
mo amplexa eſt, dignam eſſe, quæ aliqua
benignitate, & clementia S. Sedis eiuſ-
dem fruſtretur pro temporum inſtantium
conditione, & ratione rerum ſecum remiſ-
ſius, vt leuius ageretur.

Nos proinde auctoritate, facultate,
& poteſtate nobis in hac re conceſſa, hoc
noſtro decreto, iudicio, & declaratione,
compoſitione, & conciliatione fori, & iu- C
dicij DD. Canonicorum normam, for-
mamque & regulam ita fore eſſe cenſemus,
ſtatuimus, & decernimus. Quod DD.
Canonici ſecundum legem in conſilio ci-
uitatis ſancitam proponente magnifico
Equite D. Thebaldo Lauagnolo, quem
voluerint ex magnificis iuriſconſultis, ſiue
aduocatis Collegij Veronæ ſuffragijs quot
annis deligant, hic electus iudicium ſuum,
quod ſit annuum Kal. Ianuarij ineat, per
annum vacet, de liuellis, & fictis præben-
darum, & menſæ capitularis rebus ad eam
pertinentibus dumtaxat cognoſcat, ius
autem dicat, & forum agat diebus iuridi-
cis in publico cauſarum ciuitatis audito-
rio, quod palatium nuncupatur, ibi pro D
tribunali impenſis Capituli erigendo ſub
titulo, & ſigno Diui Georgij ſedeat, appel-
lationum autem, tum 2. tum tertiæ inſtan-
tiæ, cauſæ deuoluantur ad Reu. Capitu-
lum, quod in ſecunda inſtantia cauſam
contentioſam committere debeat termi-
nandum alteri doctori de dicto collegio
ex partium confidentium concurſu, qui ſi
ſententiam primam iudicio, & ſententia
confirmauerit, ac appellatione, & nullitate
poſtpoſita, & partibus denegata ſententiæ
ambæ ſic conformes tranſeant in iudica-
tum abſque vlla exceptione, aut tardita-
te executioni mandentur, quod ſi ipſæ
ſententiæ contrariæ, aut diuerſæ fuerint,
Capitulum vtique tres alios de eodem
collegio eligat doctores ex concurſu con-
fidentium, quod vero ab his tribus, vel
eorum maiori parte terminatum fuerit fir-
mum ſit, & executionem habeat, iudicia
vero exerceantur, & ſententiæ omnes
prædictæ, acta, & cauſæ a iudicibus in
omnibus inſtantijs iam dictis fiant etiam
in caducitatum, & inueſtiturarum negotijs
ſecundum formam ſtatutorum Magnificæ
ciuitatis, & decretorum Ducalium, ſaluo
ſemper decreto, & iure laudemiorum alias
initio in Magnificam ciuitatem, & Reue-
rendum Capitulum.

Hæc autem omnia, & ſingula ſupraſcri-
pta, necnon præſentem ſententiam, com-
poſitionem, concordiam, declarationem,
arbitrium, & decretum Apoſtolica aucto-
ritate, & facultate prædicta nobis conceſ-
ſa, & impertita, concedimus, confirma-
mus, approbamus, & corroboramus, ac
perpetuæ firmitatis, & inuiolabilis execu-
tionis robur, & firmamentum adijci-
mus.

In quorum omnium, & ſingulorum
teſtimonium has noſtras fieri, & per Can-
cellarium noſtrum infraſcriptum ſubſcribi,
& ſigilli noſtri appenſione communiri man-
dauimus.

*Dat. Veronæ in Epiſcopali reſidentia
noſtra præſentibus Ven. D. Angelo Rato
clariſſimo Rectore eccleſiæ parochialis S. Petri
ad Monaſterium, & D. Valerio Malagutio
Regien. familiaribus noſtris omnibus adhi-
bitis, & rogatis anno Natiuitatis Domini
1581. Ind. 9. die vero 13. menſis Februarij,
pontificatus autem eiuſdem S. D. N. Grego-
rij XIII. anno 9.*

Ioſephus Caſtellus Cancellarius.

In Chriſti nomine anno eius natiui-
tatis Milleſimo quingenteſimo octo-
geſimo primo, Ind. 9. die 18. menſis Fe-
bruarij in Epiſcopatu Veron. & cubiculo
Reuerendiſſimi D. Epiſcopi præſentibus
Reuerendo D. Nicolao del Bene Rectore
I. V. D. parochialis eccleſiæ S. Mariæ in
claulca Veron. & D. Hieronymo Florino
Veronen. teſtib. adhibitis, & rogatis.

Conuocatis ad ſe Reuerendiſſimus D.
Auguſtinus Valerius Epiſcopus Veronæ,
& delegatus Apoſtolicus in hac cauſa
RR. DD. Rufino a Campanea I. V. D. Ar-
chipresb. Adamo Fumano, & Marcello
Carloto I. V. D. Canonicis Eccleſiæ Ve-
ronen. ad hoc electis, & deputatis a Re-
uerendo Capitulo DD. Canonicorum Ve-
ronæ, exiſtente etiam ibi Illuſtri Can.
Marco Antonio Turriano I. V. D. Præ-
poſito Eccleſiæ prædictæ ex vna, & Magni-
ficis DD. Thebaldo Lauagnolo equite,
& Aurelio Prandiſio Prouiſoribus Magni-
ficæ ciuitatis Veronæ, & eam repræſen-
tantibus, aſſiſtente Magnifico D. Bartho-
lomeo

Iomeo I. V. D. equite, & Magnifici Conſilij XII. capite, & Nob. R. Federico Campanea ex altera, mandauit per me Ioſephum Caſtellum publicum not. Veronen, & eius Cancellarium legi, & publicari decretum, ſiue compoſitionis, & terminationis inſtrumentum ſuprâſcriptum, quod ego legi, & alta voce publicaui. Qua publicatione facta, & a partibus audita, & intellecta, ijdem RR. DD. & Magnifici prouiſores agentes reſpectiue nomine vt ſupra eamdem compoſitionem, arbitrium, & decretũ laudauerunt, approbauerunt, & in illud libere conſenſerunt. Rogantes, &c.

Claudat Auguſtini Valerij Cardinalis laudatiſſimi Veronenſis Epiſcopi res geſtas elogium Onuphrij Panuini, calamo Bernardi Bruſchi clariſſimi viri concinnatum, qui Valerij Præſulatus tẽpore Panormi, maxima reiliterariæ iactura, vltimum vitæ ſpiritum pie Creatori reddidit. Elogium eſt huiuſmodi, hic obſeruantiæ ergo cuiuſdam clariſſimi viri amici noſtri excriptum.

Exornat (inquit ille) Verona gloriam Onuphrius Panuinus viri omnium ſeculorum memoria per quamdignus: cui præſtantiſſimi ſuæ virtutis præcones contigerunt, Carolus Sigonius, Paulus Manutius & Iuſtus Lipſius, viri ter maximi; magnum antiquitatis aſſertorem beluonem: ſpectata iuuenem induſtria, ingenio, vt probitate, præſtantem; virum induſtrium, diligentem, cui Romana memoria debent, debebuntque, illum deprædicantes. Hoc vnum non minus vere, quæ libere dixero: In Panuinio laudando, qui ſolum, quod ſcire noluit ignorauit, nihil dici tam amplum, & magnificum poſſe, quin plurimis omnino partibus ab eius virtutum præſtantia ſuperetur. Quandoquidem is, generoſa perantiqua familia ſtirpe oriundus, quæ annis ab hinc quadringentis Cremona Veronam demigrauit, pubes factus, pio religioſi animi decreto Eremitarum D. Auguſtini familia nomen dedit. Cumque peracri iudicio, & indefeſſo ſtudio ſecretiores doctrinarum receſſus, & penetralia admirabiliter inuaſiſſet, a Hieronymo Siripando, ſupremo illius Ordinis Præfecto, ſacraque poſterius, & altiſſime proxima fulgente dignitate, Romam adductus eſt. Vbi gentium egregium fœcundi, & maxime eruditi ingenij ſpecimen præbuit. Hiſtoricoſque omnes, quotquot vndique in manus cadere poſſunt, accuratiſſime peruolutant; totum ſe diſcendis, & conſcribendis hiſtorijs plauſibiliter tradidit. In quibus ſic excelluit, vt paucos habuerit pares, ſuperiorem fortaſſe neminem. Nimirum ſatis conſtat, res Romanas priorũ illum è tenebris hiſtoriarum eruiſſe, in ordinem digeſſiſſe, atq; in lucẽ eduxiſſe; pertinaci quidem ſtudio, & exquiſita rerum omnium indagatione. Propterea quod ſummo ſemper in pretio fuit apud viros Principes, Reges, Imperatores, Pontificeſque; varijs locupletatus muneribus. Magna quoque pars, & præcipua extitit glorioſæ illius Vaticanæ Academia, ex qua olim Principes, Reges, Cardinales, & Pontifices prodierunt, quæ mihi ſumma, & celeberrima videretur huiuſce Viri laus, ſi nulla alia extaret. Cum vero oculi contemptus auctores eſſe ſoleant, Panuinium nemo vidit, quin pluris, quam antea, fecerit: nemo propius, fixuſque contemplatus eſt, quin magis ſuſpexerit. Nihilque antiquius illi fuit, quam vt cupiditates, & motus animi a ratione abhorrentes, ratione, atque honeſtate, quam maxime frangeret. Adamatus eſt mirum in modum a Marcello Ceruino Cardinali, doctrina pariter, & ſanctitate præſtantiſſimo: qui Pontifex declaratus, ad præaltas rerum maximarum ſpes Panuinium excitauerat, erexiſſetque munifice, ac liberaliter, niſi intra XXII. diem, vix dum inito Pontificatu, exceſſiſſet e vita. Acceptiſſimus itidem vixit in contubernio Alexandri Farneſij, Purpuratorum Patrum munificentiſſiſſimi; qui nihil, niſi ingenio perfectum, induſtria elaboratum, virtuteque abſolutum, approbare conſueuerat. Hunc illa dum ſequitur, in Siciliam proficiſcentem, lethali febre correptus XVIII. Kal. Mar. MDLXVIII. Panormi extinctus eſt, nonum, & trigeſimum annum agens, Romæque in templo S. Auguſtini ſepultura honeſtatus; eo appoſito epitaphio quod amici, ſtudijs, animoque coniunctiſſimi, conſcripſerant. Quinque ſupra ſexaginta, diffuſa, erudita, laborioſaque exarauit volumina: ex quibus plura typis tum Italicis tum Germanicis incredibili omnium commendatione excuſa ſunt, alia male perierunt: alia vero alieno nomine falſo inſignita circumferuntur. Patria Hiſtoria, cuius editionem Veronenſium Decurionum decreto molitur Alexander Becelius, ingenij elegantia, & erudita laude monſtrabilis per Orbis ora prope diem volitabit. Hæc ille; cui addam epitaphium ad eius prænobile tumulum, æneumque ſimulacrum nuper appoſitum.

D. O. M.

F. Honuphrio Panuino Veronen. Eremitæ
Auguſtiniano Viro ad omnes,
& Romanas, & Eccleſiaſticas antiquitates
e tenebris eruendas nato
Qui Alexandro Far. Card. Vicecanc.
in Siciliam perſequutus alieniſſimo
& ſibi & hiſtoriæ tempore
Panormi
Obijt XVIII. Kal. Mar.
MDLXVIII.
Præclaris multis & perfectis & inchoatis
induſtriæ ſuæ monumentis relictis
vixit an. XXXIX.
amici honoris cauſa poſuerunt.

De Panuino inter alia hæc ſcripſit eruditiſſimus Iacobus Gaddus in ſuo præclaro opere de ſcriptoribus non Eccleſiaſt. to.2. *Non multis annis opera tot Onuphrius ſcripſit, vt nihil legere potuiſſe tot aliena legit, vt nihil ſcribere potuiſſe videatur.*

108 ALBERTVS Valerius Venetus Io: Aloyſij filius, ſuperioris Cardinalis digniſſimus nepos, ex eiuſdem coadiutore, Famaguſtanoque Epiſcopo anno 1591. ad Veronenſem ſedem fuit promotus poſt Patrui exceſſum anno 1606. vir quidem omnium genere virtutum eximie conſpicuus, qui cum nobilitate generis pietatem in pauperes, in clerum amorem, in populos ſibi ſubditos vigilantiam, & charitatem coniunxit; memor patrui Cardinalis operis ab eo compoſiti, de inſtitutione Epiſcopi, eoque conſilio ipſi conſcripti, vt illum ad paſtoralem curam accuratius obeundã inflammaret. Sed nihil iocundius Veronenſibus viſum eſt accidiſſe ex Alberti virtutibus, quam quod in eccleſiaſticorum beneficiorum collatione idoneos, dignoſque Veronenſes inuentos, exteris præfecit iuxta auream bullam Veneti Senatus tempore adepti dominij ciuitatis Veronæ anno 1405. 16. Iulij datam. Hoc idem ſanxerunt Pontifices maximi vt in cap. Ne emeritis, & nullus &c. & cap. Obitum diſt. 16. & cap. Metropolitano diſt. 63. & cap. Hortamur diſt. 71. Conſt. Sixti V. anno 1587. edita, in ſacroſancto, Imperatores pariter L. in Eccleſijs de Epiſcopis, & clerici L. ff. de Cuerat. & L. Vult. Si plura optas vide Rebuff. in prax. Benef. p. 3. D. Thom. 22. q. 63. art. 2. ad 4. Sot. de Iuſtitia, & iure q. 6. art. 2. alijſque plures; quam doctrinam noſter Albertus Epiſcopus toto ſui præſulatus tempore, legemq; omni laude digniſſimam ſequutus eſt, Veronenſibus non ſolum beneficia, verum ſine penſione, vt magis Eccleſiaſtici animarentur ad virtutem conceſſit, traditidque dignioribus. Hoc idem egit poſt Alberti deceſſum Cozza Cottius Archipresbyter, Generaliſque Vicarius ſede vacante quindecim menſium ſpatio, cum ſupra centum viginti parochialia beneficia contuliſſet, vt Franciſcus Pona in deſcriptione peſtiferi luis expreſſit. Præfuit laudatiſſime anno 39. ex his 15. tamquam coadiutor, & ſuffraganeus, eius religioſa vigilantia, paſtoralis pietas, & clemẽtia, ſummopere cõmẽdatur ab omnibus, nec defuit in eo hoſpitalitas, & liberalitas erga Eccleſiaſticas perſonas, cæteroſque viros ad illum accedentes. Fato defunctus eſt Albertus anno 1630. die prima Septemb. Luſiæ ditionis Patauinæ locus pene ſexagenario maior, dum Epidemiæ morbo Veronenſis ciuitas, totaq; ferè Italia graſſaretur, ſepultuſque eſt in cathedrali prope patruum Cardinalem cum hoc epitaphio.

ALBERTVS VALERIVS
VERONENSIS EPISCOPVS
V. O. M.
HIC IACET.

Eius vero effigiei hæc fuit appoſita inſcriptio.

Heu Hoſpes
ſpeciem oris
Alberti Valerij Epiſcopi Veron.
cuius vita laudatiſſimis
heu poſuit arctius hominem,
& Deum ſibi iungere
Io. Aloyſio ex Frat: nep.
Veronæ
Præf. incomparabili
& celebratiſſimi Patrui
memoriæ
patronis benemerentiſſimis
Io. Franciſcus Rotarius
D. D. D.
M. DC. XXXIX. V. Id.

Opes immenſas reliquit, pecuniam, & ſupellectilem pene regiam ad fratres, & nepotes peruenit, cum inteſtatus mortalitatem expleuiſſet. Vacauit ſedes an. 1. m. 3. Quo tempore ex voto ciuitatis iacta ſunt fundamenta ſacelli Chriſto Redemptori dicati in eccleſia S. Nicolai Clericorum Regularium; primoque lapidi hic titulus inſcriptus.

Chriſto Redemptori
Verona Peſte liberata
V. S. L. M.
Laur. Fuſcareno Prætore
Petro Corrario Præfecto
Cozza Cottio Archip. Vic. Gen.
Epiſc. Sed. vac.
Anno M. DC. XXXI.

Inter cætera, quæ Albertus pro Veronenſi Eccleſia egit, hic haud prætereunda videntur immunitatea, & priuilegia, quæ ſua eximia dexteritate à Senatu Venetæ Reipublicæ paucos ante obitus ſui menſes obtinuit nouo hoc cuſo diplomate à Joanne Cornelio Inclyto Venetiarum Duce, pro eo deprecante Laurentio Valerio fratre germano.

Ioannes Cornelio Dei gratia Dux Venetiar. vniuerſis, & ſingulis Rectoribus, Magiſt. ius dicentibus, officialibus noſtris, & præſertim Rectoribus Veronæ, & ſucceſſoribus ſignificauimus.

Come hauendo li Prouiſori noſtri ſopra li feudi con l'autorità, che tengono dall'Eccellentiſſimo Senato, inteſa l'humile, e riuerente iſtanza fattagli dal Nob. Lorenzo Valier come procuratore eſpreſſo del Reuerendiſſimo fidele noſtro Alberto Valerio Veſcouo di Verona dimandante in eſſecutione delle leggi noſtre feudali per conſeruatione delle publiche raggioni di quel Veſcouato la confirmatione, & inueſtitura della iuriſditione mero, & miſto imperio delle terre di Bogolon, Monteforte, e Pol, con l'immunità, & exentioni pacificamente ſempre poſſeſſe, e che furono conceſſe à quel Veſcouato anticamente da Imperatori, & altri, che di tempo in tempo hanno hauuto il dominio di quella città, & anco della Signoria noſtra in tutto, e per tutto conforme il tenore delle ſue antiche inueſtiture, priuilegi, e ſtatuti di quella città, & hauendo eſſi Reuiſori noſtri oſſeruato quanto ſi deue in tal materia, e tolte anco le conuenienti informationi dalli Auuocati, Fiſcali, e conſultori in iure con la viſione delle ſcritture a tal effetto preſentate, hanno ſtimata giuſta l'inſtanza ſopradetta; però col tenor delle preſenti habiamo confirmato, & in quanto facci biſogno di nuouo inueſtito per ragion di feudo, il ſopradetto Nob. Ho. Lorenzo Valiero, come procuratore eſpreſſo dell'antedetto Reuerendiſs. Veſcouo di Verona Alberto Valiero, della iuriſditione di mero, e miſto imperio delle terre di Bogolon, Monteforte, Pol, poſte in quel territorio con l'immunità, & eſentioni di ogni, e qualunque grauezza reale, perſonale, e miſta, ordinaria, & eſtraordinaria, & ogni altra fatione, ò impoſitione così di gabella, come anco de' datij, e con ogni altra ragione, attione, prerogatiua, e preminenza, e con tutte le altre habentie, pertinentie a dette terre, & loghi ſpettanti, conforme le antiche inueſtiture, priuilegi, e conceſſioni in diuerſi tempi fatte à quelli Reu. Veſcoui, e Veſcouato come ſempre ſono ſtate poſſeſſe, tenute, e godute

A

dagli ſopra detti Veſcoui, ſalua ſempre la ſuperiorità della Signoria noſtra, & ogni altra diſpoſitione delli ſtatuti di quella città, e perche il detto Nob. Ho. Lorenzo Valier come procuratore eſpreſſo dell'antedetto Reuerendiſs. Veſcouo genufleſſo auanti Noi, quattro Conſeglieri noſtri, dui capi di quaranta, e degli ſopradetti prouiſori ha preſtato il debito giuramento di fedeltà nel modo qui ſotto eſpreſſo, reſtando anco egli tenuto a tutti quelli carichi, oblighi a' quali ſono ſogetti li veri vaſſalli ſecondo la natura del preſente feudo; però habbiamo commandato gli ſij fatto il preſente documento di confirmatione, & inueſtitura, qual ſempre diceſi intendere,

B

che ſiano ſalue le raggioni della Signoria noſtra, e di cadaun'altra perſona. Mandantes de præmiſſis hoc publicum confici documentum, bullaque noſtra plumbea pendente muniri. Quare mandamus vobis, vt ſupraſcripta omnia in eo contenta obſeruetis, & ab omnibus inuiolabiliter obſeruari, & in actis Cancellariæ veſtræ regiſtrari præſentarique, reſtitui faciatis. *Dat. in noſtro Ducali palatio die 2. menſis Iunij Indictione 12. 1629.*

Thomaſo Priuli }
Andrea Moroſini } *Prou. ſopra li feudi.*
Gio: Batiſta Caſterta }

C

Illuſtriſſimi, & Eccell. Signori.

Deſiderando Monſig. Illuſt. Veſcouo di Verona de incontrarſi con la publica volontà fece notificare al Magiſt. di VV.SS. Eccel. la giuriſditione, che vole in quel territorio delle terre di Bogolon, Monteforte, e Pol col mero, e miſto imperio, & ampliſſime immunità, & eſentioni pacificamente ſempre poſſeſſe, quali furono conceſſe a quel Veſcouato dagl'imperatori, & altri Signori, che in varij tempi hanno dominato quella città, & anco confirmate dalla Sereniſſima Republica doppo il feliciſſimo acquiſto di quella città, e de quali viene fatta mentione anco nelli ſtatuti di

D

quella, e deſiderando ſua Signoria Illuſt. di adempire perfettamente per quello, che a lui ſi aſpetta, le leggi dell'Eccel. Senato però col mezzo di Lorenzo Valier ſuo fratello, & procuratore eſpreſſo ricerca la confirmatione, & inueſtitura delle ſopradette immunità & eſentioni in tutto, e per tutto conforme il tenore delle ſue antiche inueſtiture, priuilegi, e gratie, &c.

Segue il giuramento di fedeltà.

Io Lorenzo Valier, come procuratore eſpreſſo di Monſig. Illuſt. e Reu. Veſcouo di Verona, giuro, & affermo per li Santi

Euan-

Euangelij di Dio, che ſarà ſempre fedele, a voſtra Serenità, e Sereniſſimo Dominio, ne mai in conſeglio, agiuto, ò fatto ſarà contra l'honore della perſona ſua, anzi intendendo che altri voleſſero eſſerle contra di manifeſtarlo; opporſi, & impedire di tutto potere, e di conſeruar il feudo, beni, e ragioni feudali, mantenendoli ad honore, e bon ſtato di V. Serenità, e del Sereniſs. Dominio, & per ricuperar le coſe perdute preſtarà contra ciaſcuno ogni agiuto, con la perſona, col conſeglio, e con l'hauere, come anco fermamente faranno li ſuoi ſucceſſori, e prontamente ſodisfarà al debito del vaſſalagio preſtandoli tutti quei ſeruitij, a' quali ſono tenuti li fedeli vaſſalli ſecondo la diſpoſitione, & conſuetudine feudale, & ſpecialmente ſecondo le leggi, & ordine del V. Sereniſs. Dominio 1586. 13. Decemb. 1587. 29. Maggio, & altre poſteriori, & in occaſione di aperta guerra ſenza aſpettar di eſſer chiamato offerira prontamente ſecondo la publica volontà, e per eſecutione delle iſteſſe leggi il debito ſeruitio, & oſſequio per l'honore, e ſtato di V. Serenità, e del Sereniſs. Dominio con ogni ardor di ſpirito.

Girolimo Gratarol Secr. a' feudi.

Rog. die Lunæ 11 Iunij 1629. & præſentante Illuſt. D. Poteſtati Veronæ per Sp. D. Claudium Baſſettum Aduocatum Fiſcalem Illuſt. & Reu. D. Epiſcopi, quibus viſis ſua Dom. Illuſt. mandauit regiſtrari, & exequi Rel. Gaſtaldinis Reg. nel libro delle Ducali della Cancel. Pret. di Verona Signato C.C. a carte 188. tergo, &c.

Ego Remedius fil. q. Vicentij Battaleæ notarij de contrata S. Siluestri Veronæ publicus Veneta auctoritate, & in Cancellaria Epiſcopatus antedicti notarius hoc præſens tranſumptum fideliter, & ſincere prout ſtat, & iacet exemplaui ab antedicto libro priuilegiorum dicti Epiſcopatus, & hic in fidem me ſubſcripſi, ac ſolito ſigno communiui, rog. die 10. Maij 1630.

109 MARCVS Iuſtinianus Patritius Venetus Danielis filius, ex Cenetenſi Epiſcopo, Alberto ſufficitur die 4. menſis Apr. 1631. die vero 30. Nouembris vrbem ſolemni ritu ingreſſus, Epiſcopatus adminiſtrationem ſuſcepit. Fuit Marcus vir bonitate, ac morum integritate præditus, & in Eccleſiaſticis ritibus, diuiniſque litteris ſatis peritus, quas ſępe ad populum explicabat, in politicis tamen rebus videbatur non ita exercitatus, cum leuibus perſonis ſua commiſerit conſilia, a quibuſdam taxatur hinc, & ob generis ſui nobilitatem ac potentiam, ſeditiones illę, & iurgia inter ipſum, & Veronenſe Capitulum de iuriſdictione exortæ, quæ hactenus Eccleſiam Veronenſem mirum immodum conturbauerant, eaſdem poſt acceſſum Marci Gradenici Aquileienſis Patriarchæ, Canonicorum Veron. Ordinarij, cõpoſuit, & conſopitis omnibus, pace ſumma, ac tranquillitate per annos 18. Veronenſem rexit Eccleſiam; cuius auctoritate, & permiſſu fratres S. Franciſci diſtrictioris obſeruantiæ in vrbem introducuntur, Eccleſiam, & cœnobium exedificauerunt in loco a pia Veronenſium liberalitate conceſſo; & Regulares Clerici, quos Sumaſchos vocant, domum, & eccleſiam, eadem auctoritate ſuffulti condere cęperunt anno 1646. Mortuus eſt Marcus die 23. Auguſti hora 20. ætatis ſuæ 61. ſalutis vero 1649. honorifica ſepultura in templo ſummo donatus, ante ianuam chori, vbi hæc pauca verba in marmore ſculpta ſunt.

MARCI IVSTINIANI
VERONENSIS EPISCOPI
CINERARIVM.

Vltimum ſuum condidit teſtamentum vno ab eius obitu die, pluraque pijs locis ſua pietate legauit, perpetuamque manſionariam, vt vocant, in Cathedrale inſtituit, cætera Franciſco, & Petro Iuſtinianis germanis fratribus reliquit. Statura fuit procera, & digna, tamen pronus ad iram, quam ex animi ſui pietate compreſſit. Defuncto Marco, Canonicorum Senatus, Cozzam Cottium Archipresbyterum, Capitulare Generalem Vicarium ſecundo,

ſumma omnium lętitia elegit; tantæ dignitatis quippe digniſſimum, qni olim poſt Alberti Valetij Epiſcopi obitnm, eodem munere exime ſunctus fuerat, & ſub Marco Iuſtiniano pro ſui Capituli libertate incertos varioſque ſubluit labores, ſudauit & alſit. Sub eius regimine, iuſſu Innocentij Decimi ſummi Pontificis, moniales SS. Fauſtini, & Iouitæ, Regulam S. Auguſtini ſuſceperunt, ac perpetuam clauſuram vouerunt: quarum deuota, & regularis vita in dies creuit ad ædificationem, & exemplum aliarum, pie vitam ducentibus in religioſiſſima ea vrbe, tot ſanctimonialium cœnobijs clariſſima.

VERONENSIVM

ARCHIPRESBYTERORVM

SERIES.

CAtalogum Veronenſis Eccleſiæ Archipresbyterornm perſectum, integrumque exbibere minime licuit; quorum vero memoria ex monnmentis eiuſdem Eccleſiæ erui potuit, perpetua, vt ea ſit ſubſequetur. Eſt enim hæc dignitas prima a Pontificali, omnium fere Italiæ Eccleſiarum clariſſima, habet iuriſdictionem ab Epiſcopo ſeparatam, & propriam, vnaque cum Capitulo, cuius caput eſt, ordinarium ſuum agnoſcit ſolum ex indultis Apoſtolicis, Cæſarumq; priuilegijs Aquileienſem Patriarcham, vt non ſemel diximus ſupra in Veronenſium Epiſcoporum narratione.

1 Araugus primus, qui occurrat, Archipresbyter Veronenſis Eccleſiæ vixit anno 800. Caroli Magni temporibus.

2 Salboynus anno 802.

3 Stephanus Archipresbyter an. 807. memoratur in teſtamento Bilonghi Epiſcopi Veronenſis eodem anno condito.

4 Andualdus vel Valdus anno 809.

5 Vitalis 865.

6 Martinus 890.

7 Ambroſins 945.

8 Facius 1022.

9 Totonus 1049.

10 Paulus 1079.

11 Theobaldus 1122. qui poſtea Veronenſis euaſit Epiſcopus an. 1135.

12 Gibertus 1136. quo anno Lotharius Imp. ſub protectione ſua Canonicos Veronenſes ſuſcepit hoc diplomate, quod extat in Canonicorum tabulario.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitati

Lotharius diuina fauente clementia Tertius Romanorum Imp. Auguſtus. Si dignis noſtrorum fidelium petitionibus aures exauditionis noſtræ accomodauerimus ex deuotis eos deuotiores nobis procul dubio reddemus. Quo circa omnium fidelium noſtrorum tam futurorum, quam præſentium nouerit induſtria, qualiter interuentu dilectæ noſtræ Richinzę Imperatricis, bona Canonicorum Veronenſis Eccleſiæ in noſtram ſuſcepimus tuitionem. Imperiali auctoritate noſtra omnia ipſis confirmantes, quæ a prædeceſſoribns noſtris collata ſunt, & confirmata, attendendentes, quemadmodum ipſi fecerunt, ſalutem animæ noſtræ, & parentum noſtrorum. Sunt autem hæc, quæ ſub noſtræ confirmationis ſententia comprehendimus. Curtis, quæ cognominatur State cum cunctis pertinentij ſuis, Cluſa Gardenſi, nec non altera, quæ dicitur Badabiones, quæ eſt poſita in Tridentin. comitatu, & tres villæ Berguſio, Belueno, Bundo, cum omnibus earum pertinentijs, & placitis, ac diſtrictionibus. Præterea plures aliæ. Quarenta, & vna villa in Vicomundoni, & vna in Muſcaliano, alia in Roboreto, quas Noterius Epiſcopus Pater Veronenſium clericorum, cum ripatico de loco, qui vocatur Foſſa alta, vſque ad lacum qui dicitur Nauene pro animæ ſuæ remedio prælatæ Veronen. Eccleſiæ obtulit. Inſuper, & caſalia duo in Leniaco maiore cum cunctis pertinētijs ſuis, & piſcaria vna cū ſylua, quæ dicitur Collegaria. Quæ omnia præfatis Canonicis Veronen. Vvalderada Dei ancilla conceſſit. Ad hæc etiam curtis ſita in monte Siluano, quam quidam nomine Sanzo præfatæ obtulit Eccleſiæ, cum capella, & decimationibus, ac omnibus eius pertine... curtis etiam, quæ vocatur Prouio ſita in ipſo comitatu, vna etiam curtis, quæ dicitur Titulus, vbi vocatur Villa, cum capella conſtructa in honore ſanctæ Mariæ, cum decimationibus, & omnibus ſuis pertinentijs, quam obtulit Anzelbertus Clericus, qui Regiſo vocabatur ſita in eodem comitatu. Luſia quoque curtis cum capella in honore S. Viti conſtructa, cum decimationibus, & omnibus eius pertinentijs, inſuper caſalia duo in comitatu Veronen. in curte Regia, quæ vocatur Scirpa, quæ obtulit Ardenerga, quæ Giza vocabatur, cum cunctis ipſorum pertinentijs, quæ de omnibus præſcriptis locis dici, vel nominari poſſunt, aliquo modo hæc auctoritate noſtra confirmamus, & corroboramus cum his etiam comprehendimus beneficium, quod fuit eccleſiæ ſanctæ Chriſtinæ de loco, qui dicitur Alupna, in Greciana, & per cætera loca in montibus, ſeu planiciebus, vſque ad flumen Atheis, quod ſe-

pius

pius dictæ Veronen. Eccleſiæ per commutationem acceſſit, & curtis, quæ vocatur Bradella cum decimationibus, & pertinentijs eius, & decimatio villæ, quæ vocatur Aſpo, & decimatio villæ prodocimi, & quicquid præſata Eccleſia in Brixienſi Epiſcopatu habere viſa eſt. Nos itaque petitioni præſatæ dilectæ noſtræ acquieſcentes, huius præcepti noſtri paginam pro animæ noſtræ remedio, noſtrorumque parentum, pro confirmatione, & corroboratione cunctorum locorum, quæ ſcripta ſunt, ſiue omnium, quæ aliquo acquiſitionis munimine acquiſierunt, vel acquiſituri ſunt, ſiue xenodochia, ſeu decimationes eiuſdem ciuitatis fieri iuſſimus eo videlicet ordine, vt vbicumque à prænominatis Canonicis, ſuorumue anteceſſoribus, atque ſucceſſoribus poſſeſſum eſt, vel erit, omnium contradictione, & diminutione, violenti excluſa, firmiter proprietario iure detineat. Hoc etiam noſtra Imperiali auctoritate addimus pro remedio animæ noſtræ, noſtrorumque parentum concedentes, largientes, donantes vti homines in cunctis his locis habitantes, ſiue famuli, ſiue ſerui, ſeu liberi, in cunctis caſtris, ſiue villis, ſeu territorijs præſcriptis, quorum nomina hæc ſunt. Biunde, Cereta, Porcile, Pulianum, Martiana, Gecciana, Prunum, Caſtelhonc, Erberum, minus Ponte, Boſſerum, Calmaſinum, triginta manſus in Englate, cum omni diſtrictu, Fagnanum, et fodrum, quod aliquando dederunt deinceps publice parti non dent, ſed omnia in prædictorum Canonicorum arbitrio permaneant. Sed per hanc noſtræ auctoritatis præceptalem paginam volumus, vt pro animæ noſtræ remedio præſati Canonici, qui nunc ſunt, vel erunt prædictum ſodrum teneant colligendo, & habeant placita, quoque, & diſtricta cum omni functione, & redditu prænominatorum caſtrorum, curtium, & villarum, & omnium locorum, aliqua ratione illis pertinentium. Similiter, quicquid pro animabus Archidiaconorum Arduini, ſeu Adelberonis, nec non Ardictionis prædictæ Eccleſiæ deuenit præceptali pagina noſtræ auctoritatis, omni violentia remota, poſſideant, atque detineant, necnon, & ipſi, qui in ciuitate theloneum dare ſoliti erant præcipiendo iubemus, vt in tempore nullo aliquis eis auferat, vel de hoc amplius moleſtare præſumat. Ita tamen iubemus, vt omnia in poteſtate Archipresbyteri, & Archidiaconi ſine conſenſu fratrum faciendum ex inde quicquid voluerint ad vtilitatem tantummodo prædictorum fratrum. Præcipientes denique ſancimus iubendo, vt nullus Dux, Marchio, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, nullaque Regni noſtri magna, vel parua perſona Sanctæ Veronenſis Eccleſiæ Canonicos de omnibus prænominatis cauſis, ſeu de omnibus libellarijs colonis ad ſe pertinentibus, alijſque in prædijs prædictæ Eccleſiæ aut ad eoſdem Canonicos redirum reſidentibus moleſtare, diuueſtire, angariare, vel violenter hoſpitari, ſeu per placita fatigare ſine legali iudicio audeat, vel præſumat. Contra quod noſtræ confirmationis, ſiue conceſſionis præceptum ſi quis aliquando inſurgere temptauerit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras centum, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem prædictis Canonicis ibidem pro tempore deſſeruientibus. Quod vt verius credatur diligentiuſque ſeruetur ad omnibus hanc paginam propria manu corroborantes ſub inſigniri iuſſimus.

Signum Domini Lotharij Tertij Romanorum Imperator.

Ego Ebkebarus ſubcancellarius, vice Brunonis Archicancellarij recognoui.

Data anno Incarnationis Dominicæ 1136. *7. kal. Octob. Indict.* 14. *anno vero regni* Regis Lotharij 11. *Imperij* 4.

Actum Procelum iuxta Miriticum in Chriſti nomine feliciter. Amen.

Giberti temporibus, Vantium Veronenſis Eccleſiæ Cantorem, ex conſenſu Canonicorum, quandam Agnetem de eccleſia S. Floriani Luſiæ, forte ad ædificandum ibidem monaſterium, ſeu canonicam inueſtiuiſſe docet documentum, quod damus ex Capitulari tabulario, vbi quædam recenſentur pacta ad fauorem eorumdem Canonicorum.

In nomine Domini *noſtri Ieſu Chriſti, anno a* Natiuitate *Domini milleſimo ſexageſimo ſeptimo, indictione quinta decima, die quinto luna exeunte Martio in præſentia Presbyteri* Alberti *de Bonadico, Thebaldoni eiuſdem Eccleſiæ clerici. Albrigeti clerici eccleſiæ ſancti Blaſij, Vvidonis Ferle, Iordanis Zenonis, ſtirpe nalcatorij, & aliorum. Ibique in eorum præſentia Presbyter Vonzius cantor matricularis Eccleſiæ Veronen. conſentientibus præſentibus iſtis canonicis vid. Presb. Petro, Auguſtino, Adriano, Pontio, Octone curtio, Vberto de Maſſa, atque Vgone, inueſtierunt Agnetem filiam Rodulphi de Luſia de eccleſia ſancti Floriani iuris eccleſiæ matricularis, cum omnibus rationibus, quæ eſt in loco, qui dicitur Luſia, tali pacto quod ſupraſcripta domina Agnes debeat habere poteſtatem accipiendi conuerſos, ac conuerſas ſine conſenſu Canonicorum ſupraſcriptorum, & auferendi. Sacerdotes vero, & clerici non debeant adeſſe, in Eccleſia niſi conſenſu ſupraſcriptorum Canonicorum, & debeant facere obedientiam ſupradictis Canonicis, & intereſſe ſuo Capitulo. Actum fuit hoc in ciuitate Verona in clauſtro*

ſtro ſupraſcripto, & teſtium præſentia. Ego Adhemanus Domini Imperatoris Friderici notarius regiſtraui, ſupraſcriptis actibus, interfui & ſubſcripſi.

13 Riprandus 1170. Fuit inde Epiſcopus Veronenſis. In cuius gratia Alexander 3. anno 1177. omnia priuilegia ab antecesſoribus ſuis Capitulo Veronenſi conceſſa confirmauit, & ſuo diplomate aſſeruit, quod damus ex eodem tabulario.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Riprando Archipresbytero Veronenſis Eccleſiæ eiuſque fratribus tam præſentibus quam futuris Canonicis ſubſtituendis in perpetuũ. Officii noſtri nos ammonet, & inuitat auctoritas pro Eccleſiarum ſtatu ſatagere, & earum quieti, & vtilitati ſalubriter auxiliante Domino prouidere, dignum namque & vtilitati conueniens eſſe dignoſcitur, vt qui ad earum regimen Domino diſponẽte aſſumpti ſumus, eas, & a prauorum hominum nequitijs tueamur, & beati Petri, atque Apoſtolicæ Sedis patrocinio muniamus. Quapropter dilecti in Domino filij veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatam Eccleſiam, in qua diuino mancipati eſtis obſequio prædeceſſorum noſtrorum Calixti, & Innocentij Romanorum Pontificum veſtigijs inhęrentes ſub beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. Statuente, vt quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona eadem Eccleſia in præſentiarum iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hec proprijs duximus exprimenda vocabulis eccleſias: ſcilicet ſancti Georgij, ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſancti Clementis, ſanctæ Cęciliæ, ſancti Fauſtini, ſancti Firmi in Cappella, & ſancti Pauli in burgo, eccleſiam ſancti Ioannis Baptiſtæ in Valle, monaſterium ſancti Michaelis in Campanea, ſancti Ioannis Baptiſtæ in Quintiano, eccleſiam ſancti Petri in Carnario, ſancti Pauli de Pruno, & omnium ſanctorum de Nouarijs, ſanctæ Mariæ de Turano, ſancti Caſſiani, & omnium ſanctorum de Martiana, ſancti Pancratij ſancti Georgij in Salſis, ſancti Michaelis de Carmaſiho, ſancti Fauſtini de monte Draconis, ſancti Proſdocimi cum decima, ſancti Ambroſij de Caſalialro, villam quinti, & locum, qui dicitur vila, & Luſiam cum eccleſijs, & decimationibus earum, caſtella vero, & villas veſtras vobis nihilominus confirmamus, videlicet Cerreta, Frberum, Fagnanum, Pontepoſſerum, Pradellæ cum capella, Englare dimidium,

A Biunde, Porcille, Treſolanum, Greſiana, Marriana, Puhanum, & medium Romagnanum, Pruno, Calmaſinum, in Comitatu Tridẽtino Berguſiũ, Bundo, Bulbeno, Badabiones cum capella, Siluam etiam que dicitur colegaria cum piſcarijs, & tertiam partẽ nemoris, quod dicitur Badaugnano, & palatium cum porta ſancti Zenonis, oblationem etiam dimidiam monaſterij ſancti Zenonis in ſingulis feſtiuitatibus eiuſdem confeſſoris a diliuculo vſque ad horam tertiam: decimam quoque ciuitatis, & portæ ſancti Zenonis, & burgi iuſtas autem conſuetudines veſtras a prædeceſ-
B ſoribus noſtris vobis confirmatas concedimus illibatas auctoritate Apoſtolica conſeruari præcipimus, etiam ne quis veſtrum abſque communi omnium conſenſu, vel partis conſilij ſanioris bona, redditus, vel poſſeſſiones Eccleſiæ veſtræ alicui perſonæ dare præſumat. Quæ autem indebite data, vel deſtructa ſunt ad ius, & dominium veſtrum libere reuertantur: decimas vero de proprijs laboribus veſtris, ſeu etiam redditibus a vobis exigere, vel ſuſcipere laicorum nemo præſumat. Decernimus ergo vt nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerarijs
C vexationibus fatigare, ſed illibata omnia, & integra conſeruentur eorum, pro quorum gubernatione, & ſuſtentatione conceſſa ſunt vſibus omnimodis profutura, ſalua Sedis Apoſtolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſecularisue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire temptauerit. Secundo, tertioue commonita, niſi pręſumptionem ſuã digna ſatisfactione correxerit poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo Corpore, ac ſanguine Dei, & Domini redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo
D examine diſtrictę vltioni ſubiaceat. Cunctis autem præfatæ Eccleſiæ veſtræ iura ſua ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus, & hic fructũ bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æternæ pacis inueniat. Amen. Amen. Amen.

Ego *Alexander Catholicæ Eccleſia Epiſcopus*.

† *Ego Hubaldus Oſtienſis* Epiſcopus *ſubſc.*

† Ego *Gualterius Albanenſis* Epiſcopus *ſubſc.*

† *Ego Conradus* Moguntin. *Archiepiſcopus, &* Sabienſis *ſubſc.*

† *Ego VV. Port. & ſancta Ruſina Epiſcopus ſubſc.*

Ego

† *Ego Manfredus Praneſtinus Epiſcopus ſubſc.*

† *Ego Ildeprandus presbyter Card. Baſilica XII. Apoſtolorum ſubſc.*

† *Ego Ioannes presbyter Card. tit. ſanctæ Anaſtaſiæ ſubſc.*

† *Ego Theodinus presbyter Card. ſancti Vitalis tit. Veſtinæ ſubſc.*

† *Ego Iacintus ſanctæ Mariæ in Coſmedin diac. Card. ſubſc.*

† *Ego Arditio diac. Card. ſancti Theodori ſubſc.*

† *Ego Cinthyus diac. Card. ſancti Adriani ſubſc.*

Dat. Ferraria per manum Gratiani ſanctæ Roman. Eccleſiæ ſubd. & Notar. Kal. maij indictione x. Incarnationis Dominicæ Anno M. C.LXXVII. Pontificatus Vero Domini Alexandri P.P. III. anno xviii.

14 M. Adrianus Marchio 1189. cui ſcribit Clemens 3. Pont. Max.

Iis temporibus Vrbanus 3. inter alias eccleſias diœceſis Veronenſis conſecrauit illam ſanctæ Mariæ in Stellis in valle P. Actij nuncupatam, quæ hodie, corrupto vocabulo, Paltena dicitur. Hæc ſatis ampla, vt inquit Panuinius lib. 1. antiquit. Veron. cap. 16. & patens eſt, decem pagis decorata, inter quos præcipuus eſt Vicus S. Mariæ Stellarum dictus, ſuper omnes amœnus, in quo ob temperatam cæli clementiam, plagæque apricitate, ſuperba palatia duo a Comitibus Iuſtis exædificata ſunt, viridarijs, hortis, fontibus, viuarijs auium, piſciumque, & cæteris id genus ornamentis inſtructiſſima. Hanc igitur eccleſiam cum luſtraſſet Vrbanus, perpetuam indulgentiam Chriſti fidelibus illam die conſecrationis viſitantibus liberaliter conceſſit, vt proloquitur inſcriptio ibidem ad Septentrionalem plagam poſita, litteriſq; longobardis inciſa in hunc modum.

Solemniſſima Indulgentia
Papæ Vrbani Tertij qui conſecrauit
hanc Eccleſiam quibuſcumque pœnitentibus,
Et iam confeſſis in anniuerſarium
conſecrationis Eccleſiæ
ſanctam Mariam in Stellis, ipſam
viſitauerint ſeque xv. dies ad diem
conſecrationis annumerandas ab omnibus
peccatis oblitis a pœna tam a culpa
ſe nouerint abſolutos & qui ad opera fabrilia
poſſe contulerint quadraginta dies
Indulgentiæ ſibi nouerint attributos,
millesimo centeſimo octoginta ſeptem
die Dominica prima menſis Iunij
conſecrata fuit iſta Eccleſia
a me.

Indulgentia Papæ Vrbani Tertij
attributa pœnitentibus & confeſſis
quibuſcumque ad hanc
ſanctæ Mariæ in Stellis in feſtiuitatibus
Glorioſæ Virginis Mariæ
acceſſerint, ſiue in quolibet die ſabbati
per anni circulum, & in Miſſis
ſolemnis, vel ad Veſperas interfuerint
vnum annum,
& ducentum quadraginta dies
Indulgentiæ habebunt.

Ante altare eiuſdem Eccleſiæ in ſtypo marmoreo, vetus hæc inſcriptio extat.

POMPONIAE ARISTOCLIAE
ALVMNAE.

15 Riprandus 1196.

16 Guido 1201.

17 M. Albertus anno 1207. Hic anno 1223. de conſenſu Capituli Ceretæ oppidum vna cum iuriſditione meri, & mixti imperij, hominibus, & Communi eiuſdem oppidi vendidit, ac libere in perpetuum dimiſit. Huius rei documentum ex Capitulari tabulario tale eſt.

Die Lunę 12. intrante Iunio 1223. Ind. 11 In choro Eccleſiæ ſanctæ Maioris Veronenſis præſentibus Riprando de Aldrigo Spacrio, Nicolao de Veruno, Bartholomæo de Nogarolis, Pecorario de Paula, Montenario de Montorio, Aldone quondam Adolmani cauſidici, Amabene de Geboret, & alijs quam pluribus teſtibus.

Ibidem coram Domino Pecorario de mercato magiſtro arbitro compromiſſario inter Dominum Albertum Archipresbyterum prædictæ Maioris Veronenſis eccleſiæ pro ipſa Eccleſia, & Canonica, & fratres eiuſdem Eccleſiæ ex vna parte, & Dominos Firmum de quondam Montenario de Ancilla, & Bartholomæũ de Muto de Cereta ſindicos, & procuratores, actores, eiuſdem Communis, & vniuerſitatis, ac hominum Ceretæ, pro ſe, & dicto Communi, & vniuerſitate, & hominibus Ceretæ, & quam plures alios homines Ceretæ pro ſe & illo Communi ex altera.

Et Dominis Bardo de porta ſancti Zenonis cauſidico, & Petro Maledarae de Scala enominato æſtimatoribus ad contractus minorum, & eccleſiarum confirmandos electis, & conſtitutis: Domino Pecorario prædicto exiſtente Poteſtate Veronæ, Dominus Albertus prædictus Archipresbyter Canonicæ ſanctæ Mariæ Maioris Eccleſiæ Veronenſis de voluntate, & conſenſu ſuorum fratrum Canonicorum, videlicet Dominorum Stephani Archipresbyteri Arglatio, Muſeti Archypresbyteri ſancti Proculi, Magiſtri Anſol-

A ſelmi Fini de Domino Bozeto, Gulielmi
de Manzambano, Viuiani de Domino
Martio de Caſtello, Valeriani de Lendena-
ria, Baizancili de quondam Domino Hen-
rico, Nigola Iſnardi de quondam Al-
berto Surdo; Ioannis fratris quondam
magiſtri Dionyſij cauſidici, Conſtantini fi-
lij quondam Domini Aleardini de Capite
pontis, Thorliſij de quondam Domino
Guidotto ibidem præſentium vice, & no-
mine dictæ Eccleſiæ, & Capituli, &
fratrum, pro ipſa Eccleſiæ, & Capitulo,
& fratribus eiuſdem Eccleſiæ nomine
locationis, & conductionis in perpetuum
inueſtiuit dictos Dominos ſindicos, &c.
& procuratores dictæ vniuerſitatis Cere-
B tæ recipientes dictam inueſtituram no-
mine dictæ vniuerſitatis de omni iuriſdi-
ctione mero imperio, ſiue miſto, & de
omni honore, & de omni diſtrictu, &
placitis generalibus, & ſpecialibus, &
albergarijs, & receptis, & præſtationi-
bus, & de omnibus publicis functioni-
bus, & bannis, & bannorum iure totius
villæ Ceretæ, eiuſque pertinentiæ, & ter-
ritorij, & hominum omnium nunc, & in
futurum ibi habitantium, & de omni eo
quod ad iuriſdictionem, honorem, ac di-
ſtrictum, & ad placita generalia, & ſpecia-
lia, & albergarias, & recepta, & ad omnia
ſupraſcripta, & banna, & bannorũ iura ſpe-
ctat, ſeu pertinere poſſet in Cereta, & eius
C curiai & de omni conditione, quæ ad præ-
dictam Eccleſiam maiorem Veronenſem
pertinet contra commune Ceretæ, & con-
tra ſingulares perſonas habitantes illius
terræ, &c. & de omnibus vaſſallis, qui præ-
dictis, vel aliquo prædictorum, vel pro the-
loneo, ſiue per guardia banni forent vaſſal-
li, & eorum iure, quod Eccleſia prædicta, &
Capitulum habet, vel habere poſſet in
Cereta, vel extra Ceretam ratione prædi-
ctarum rerum, & iurium. Ita tamen quod
non intelligatur propter hanc locationem,
facta aliqua conceſſio, vel locatio, ſeu di-
minutio terrarum, & poſſeſſionum quas
dicta Canonica, & Capitulum, ſeu fratres
habent in Cereta, & eius curia, & perti-
D nentia, nec ad redditum, vel præſtatio-
num, & albergariarum, quæ non pro iu-
riſdictione, diſtrictu, & honore, & earum
occaſione ſcilicet pro dictis terris, & poſſeſ-
ſionibus dabantur, vel præſtabantur, aut
fiebant Canonicis, vel Capitulo, aut fratri-
bus, ſeu etiam vaſſallorum quos pro ter-
ris ibi habent tali pacto, & conditione, &
modo fecit dictam locationem, & inueſti-
turam dictus Dominus Albertus Archi-
presbyter, quod dicta vniuerſitas, & com-
mune Ceretæ, prædicta omnia habeant, &
teneant, & exerceant locationis nomine a
dicta Eccleſia, & Capitulo, & fratribus eiſ-
dem, & ab eorum ſucceſſoribus in perpe-
tuum ad fictum omni anno dandum, &

reddendum dictæ Eccleſiæ, & Canonicæ, &
eorum ſucceſſoribus ſemper in feſto ſancti
Michaelis quatuor denarios Veronen-
ſes, hoc addito, & expreſſim dicto quod
prædicta locatio non poſſit infringi, ſed
ſemper in Commune, & hominibus, & vni-
uerſitate Ceretæ integra, & immutilata,
nec in aliquo diminuta debeat remanere
etiam ſi prædictum fictum, & penſio non
fuerit ſoluta, &c. quatuor denariorum Ve-
ronenſium pro tempore futuro de ſpacio
ducentorum annorum, &c. concedendo
eiſdem ſindicis, &c. Conſtituendi Deca-
nos, Conſules, & Poteſtates, iuratos, & alios
officiales, &c. Hoc acto, & expreſſim dicto
inter contrahentes, quod cauſæ appellatio-
nis, quæ orientur in Cereta tam per Ca-
nonicam, vel per ſuum miſſum, vel ali-
quem habentem cauſam a Canonica, exce-
pto commune Ceretæ, cognoſcantur, &
conterminetur, &c. Promiſit adhuc dictus
dominus Archipresbyter pro ſupraſcripta
Eccleſia, & Capitulo dictis Bartholomæo,
& Firmo ſindicis pro Commune Ceretæ,
quod faciet copiam omnium priuilegio-
rum, & inſtrumentorum, quæ ſupraſcripta
Canonica habet ex iſto facto, Communi
Ceretæ quandocunque neceſſe fuerit, &
per eiuſdem nuncium fuerit denunciatum
domino Archipresbytero, nec dicta priui-
legia alijs dabit volentibus contra Com-
mune Ceretæ agere, &c. & quod ipſa Ca-
nonica non dabit priuilegia, nec adiuto-
rium, vel conſilium alicui perſonæ, nec fa-
ciet de cætero aliquam datam, ceſſio-
nem, ſeu conceſſionem, refutationem, &
permutationem de prædictis ſuperius no-
minatis in Romanum Principem, ſeu Lon-
gobardorum, vel Italicorum, & Francorum
Regem, ſeu Reges, vel aliquam aliam per-
ſonam magnam, vel paruam, eccleſiaſticã
ſecularem, ſeu aliquod Collegium, vel
Vniuerſitatem, etſi contra fecerit nihil va-
leat. Inſuper pœna ducentarum marca-
rum argenti ipſa Canonica, & Capitulum
ſoluere communi Ceretæ teneantur, &c.
pacto nihilominus intra firmitatem ma-
nente, &c.

Pro quibus omnibus dictus dominus
Archipresbyter Albertus vice, & nomine
dictæ Eccleſiæ, & Capituli, & fratrum con-
feſſus, & manifeſtatus fuit ſe accepiſſe a
prædictis dominis Bartholomæo, & Fir-
mo ſindicis Communis, & Vniuerſitatis
Ceretæ pro ipſo Communi, & Vniuerſitate
id quod diceretur per dominum Pecora-
rium ſupraſcriptum arbitrum, dictum &
præceptum cuius domini Pecorarij arbitri
fuit de octo millibus libris denariorum Ve-
ronenſium, & renunciauit exceptioni non
datæ, & numeratæ pecuniæ, & eos dena-
rios in ſe habere dixit. Quam vero pecu-
niam promiſit, & conuenit dictus domi-
nus Archipresbyter ſupraſcriptis ſindicis
Bar-

Bartholomæo, & Firmo pro Communi, & Vniuerſitate, ac hominibus Ceretæ in emptionem, vel emptiones prædiorum collocare, & ponere hinc ad annum numerandum à tempore factæ ſolutionis, quæ prædia nunquam . . . dictis, & Eccleſia debeant, vel poſſint ſeparari, vel alienari ſed perpetuo apud dictam Eccleſiam debeant reſidere . . . pro dictis oneribus omnibuſque præſtabuntur debeant ſubiacere, & reſpondere Eccleſiæ ſupraſcriptæ renunciando dictus Dom. Archipresbyter, &c. Quibus ita geſtis, prædictus Dominus Pecorarius arbiter dixit, & arbitratus fuit ac præcepit prænominatis Dominis Bartholomeo, ac Firmo ſyndicis prædictorum Communis, & Vniuerſitatis, ac hominum Ceretæ pro ipſo Communi, & Vniuerſitate, ac hominibus Ceretæ pro ſe, & omnibus alijs ibidem præſentibus, ſcilicet, &c. vſque ad numerum 172. ac Venturino maſſario pro ſe, & dicto Communi Ceretæ quatenus dent, & ſoluant ſupraſcripto Domino Alberto Archipresbytero dictæ Eccleſiæ pro ipſa Eccleſia, & canonica, quatuor millie libras denariorum Veronenſium inde ad Kalendas Nouembris, & inde ad Kalendas Martij, alias quatuor millie libras denariorum Veronenſium pro ſupraſcriptis omnibus ſupra narratis ipſis hominibus pro ſeſe, & Communi, ac Vniuerſitate, & hominibus Ceretæ datis, ceſſis, & conceſſis, &c.

Ego Iacobus Bonouillani ſacri palatij notarius interfui, & rogatus ſcripſi.

Deceſſit Albertus anno 1224. cuius memoria ſæpe habetur in monumentis eiuſdem Eccleſiæ, eiuſq; etiam anniuerſarium celebratur quotannis in Eccleſia Veronenſi.

18 Mag. Stephanus 1225. cuius anniuerſarium quot annis habetur in Eccleſia Veronen.

19 Adelardinus 1265.

20 Mag. Bonincontrus 1274. poſtea Epiſcopus Veronenſis.

21 Gregorius de Monte Longo Ferrarienſis, alterius Gregorij ſub Gregorio IX. Card. forte nepos, ex Canonico factus Archipresbyter Veronenſis anno 1295. Claruit ſub Bonifacio Octauo, a quo an. 1300. electus eſt Archiepiſcopus Sypontinus, in locum Andreæ; Defunctus eſt anno 1301. de quo mentio in Reg. Vatic. Bonifacij. Mortuus fuerat, Bonincotro Archipresbyt. ſedente, Iacobus Canonicus Veronenſis anno 1286. Ille ipſe, qui plura bona Canonicis reliquit, ac præbendas duas inſtituit, ſepultuſque eſt in eccleſia ſanctæ Helenæ de quo in ſiniſtro latere oſtij domus ipſius eccleſiæ in lapide marmoreo litteris longobardicis hæc legitur inſcriptio.

Ad excitandum in præſentibus, & poſteris
piæ immitationis affectum dignum
cenſtuuit etiam mandare litteris cælibem, &
venerandam vitam bonæ me.
D. Iacobi Sacerdotis, & Canonici Eccleſiæ
Veronen.
Ipſe namque iuſtitiæ cultor honeſtatis ſeruator
habitu religioſorum immitator, & victu
in afluentia diuitiarum ſibi parem pijs locis
& miſerabilibus perſonis
hilari, & continuata contributione
beneficium duarum ſacerdotalium præbendarij
de bonis proprijs inſtitutor conferendarum
per Archipresbyterum, & Capitulum Veron.
duobus Sacerdotibus
in præfata, & in hac B. Georgij Eccleſia
de bonis eius etiam reparata diuino cultui
continue vacaturis.
Capella inſuper S. Pauli vetuli iuxta ripam
dotator ad ſufficientiam vnius
Sacerdotis, & Clerici alimenta dum vocaretur
a Domino.
Sic ſua diſpoſuit, vt ad refectionem pauperum
viuus non mortuus videatur.
Sic vere confeſſus, & Eccleſiaſt. Sacramentis,
qui dum vitæ præſentis ſubductus anguſtijs
indubitanter in æterna credatur gloria
militare.
Reddidit vero animam Dominio, corpus
Canonicorum Veronen. Eccleſiæ monumento
MCCLXXXVI. X. Kal Febr.
cuius animæ, & animabus omnium fidelium
defunctorum miſereatur Dominus,
& vitam concedat, & requiem ſempiternam.
Amen.

Ibidem a dextero latere oſtij eiuſdem domus, alia legitur in marmore inſcriptio, quam hic damus, tametſi adhuc incompertum ſit tempus, quo Nicolaus de Reggio vixerit, cuius liberalitate, erectum eſt altare Sancti Nicolai in eadem eccleſia.

Hoc enim altare S. Nicolai cui dos
S. CXX. lib.
cuilibet anno collata, ſeu conſtituta etiam per
D. Nicolaum de Rugerijs de Reggio
de bonis ipſius, & Guidi Bolognini eius fratris
vltra quam ſummam prædictam Canonici
maioris Eccleſiæ Veronen.
habere debent quolibet anno octo lib.
pro anniuerſario dicti Nicolai annuatim
celebrando.
qui Canonici eſſe debent Patroni dicti altaris,
& beneficij poſt mortem dicti Nicolai.
& infra vnũ menſem poſt mortem d. Nicolai
dicti

dicti Canonici eligere debeant
vnum presbyterum ad dictum altare,
& beneficium pro diuino officio ibi continue
celebrando,
& ſi dicti Canonici dictam electionem
dicti presbyteri ad dictum terminum non
fecerint tunc Ordo,
& Prior fratrum Prædicatorum Veronæ
debeant ipſam electionem facere infra alium
menſem ſequentem.
Si vero omnes prædicti recuſarent
ad dictos terminos facere dictam electionem
tunc Epiſcopus Veronæ ipſam electionem
& confirmationem facere debeat infra alium
tertium menſem ſequentem,
qui presbyter ſic electus, & ad dictum altare
& beneficium conſtitutus teneatur
annuatim anniuerſariũ d. q. Guidi Bolognini
ad dictum altare celebrare die 21. cuiuslibet
menſis Ianuarij.
Inſtrumenta autem poſſeſſionum, & iurium
dicti beneficij cum teſtamento dicti
Nicolai ſunt poſita in Sacriſtia S. Georgij
iuxta Eccleſiam maiorem Veronæ, & vna alia
conſimilis; & memoria dictorum Inſtrum.
eſt penes fideicommiſſarios dicti Nicolai.
Ficta huius beneficij.
Grandocius Florij, Vgolinus de Carponis
Dr. de Fumanis XV. M. Frij. Gan.
Natalinus Bartholom. Docetrem. III. M.
Fr. de Cumella Benuenutus Gerandus,
Ricardus, Fr. q. Ventura XXVIII. alter de
Doueano, Iacobinus Bonioannis VIII. lib. I.
Galin. de Guxolengo, Bartholomæus q.
Calegarius V. lib. XX. de Marano
Iſanus de Bulpara P.
aliorum deb. I. Galin, & alijs fictis ſunt.
ciuitatis Veronæ & I. S. Vito.

22 M. Paulus de Regio 1301. Hic anno 1303. ſynodum celebrauit in eccleſia S. Georgij in Domo, ac die 19. Aprilis conſtitutiones edidit ſaluberrimas, aſtantibus Canonicis, & manſionarijs, alijſque eccleſiarum rectoribus Veronenſis Capituli obnoxijs, quorum nomenclaturam ſubijcimus ex lib. conſtitutionum Capitularium, in tabulario aſſeruato,

D. Paulus Archipresbyter, & Canonicus Veronenſis.

D. Matthæus Venerius de Venetijs.
M. Albertus Gundula.
D. Nerus de Philipenſibus de Vrbeueteri.
D. Pariſanus.
D. Bonifacius de Cellolcis de Verona.
} Canonici Veronen. Eccl.

A D. Iolſinus.
D. Nicolaus.
D. Ognabertus.
D. Marchus de Guidottis.
} Manſionarij Eccl. Ver.

Eccleſia ſiue Monaſterium S. Leonardi de Monte Domnico iuxta Veronam.
D. Bonauentura pro ipſa eccleſia, & Priore dicti loci.
D. Nicolaus.
Eccleſia S. Georgij in Domo.

D. Guizardus presb.
D. Facinus presb.
D. Polonius presb.
D. Albertus presb.
} Beneficiati.

Eccleſia Quintiani presb. Bonauia dicta Eccleſia, Paxius clericus, D. Petrus clericus.
B Eccleſia S. Conſolatricis.
Presb. Petrus dicta Eccleſia.
D. Amadeus clericus.
Eccleſia S. Clementis.
D. Bartholomæus presb. dicta Eccleſia, Omnibonus clericus.
Eccleſia S. Cæciliæ.
D. Guilielmus presb. dicta Eccleſia, Nicolaus clericus.
Eccleſia S. Pirmi de Curte alta.
D. Albertinus presb. dicta Eccleſia.
Eccleſia S. Pauli Vetuli.
D. Veroneſius presb. dicta Eccleſia, Petrus clericus.
C Eccleſia S. Franciſci ad Fontes.
Presb. Otho dicta eccleſia, M. Ioannes clericus.
Eccleſia S. Ioannis in Valle.
D. Calamus Archipresb. dicta plebis, & Eccleſia.
D. Guido presb. & clericus, Grandalernus clericus.
Eccleſia ſiue monaſterium S. Michaelis in Campanea.
D. Perinus ſyndacus dicta Eccleſia & Monaſterij.
Eccleſia S. Pauli de Campo Martio.
D. Vgolinus presb. dicta Eccleſia.
Eccleſia S. Mariæ de Cinto.
D. Benedictus Archipresb. dicta plebis, & eccleſia, Paninus clericus.
D Eccleſia S. Fauſtini de Laziſio.
Præſentibus Petrobono presb. ſiue Prælato Eccleſia S. Sophiæ de Inſula, cum alijs ſeptem teſtibus fuerunt lecta, & publicatæ & intimatæ prædictæ conſtitutiones pro obſeruantia, ſub pœnis contentis de mandato D. Pauli Archipresbyteri Veronenſis.
Hactenus lib. Conſtitutionum Capitularium.

Hæc libenter hic exhibui, vt lector animaduertat, quanta fuerit, & ſit Veronenſis Capituli dignitas, vt ſynodum celebrauerit, edideritque conſtitutiones, & decreta, in ſubditos, quod nemini adhuc alij Italiæ Capitulo, quod ſciuerim, datum legi apud quempiam. Paulus vero Archipresbyter defun-

defunctus eſt anno Domini 1309. die 11. Nouembris, iacet in eccleſia S. Helenæ in qua a ianua maiori dextro latere Orientem verſus, in quadam tabula marmorea, hæc legentibus proſtat inſcriptio.

Decet in aperta cognitionis luce ſpectaculo laudabilium operum efficiantur, vt piæ immitationis exemplum, & bene agendi omnibus fiat ſpeculum, & lucerna: ſane recolendæ bonæ memoriæ Dominus Paulus olim decretorum Doctor & Eccleſiæ Veronenſis Archipresbyter Iuſtitię cultor, aſſidua eleemoſynarum largitione pauperum adiutor, honeſtatis, & bonitatis in cunctis ſuæ vitæ actibus obſeruatio mortis flagella perſentiens, inter cæteros ſubſidij cultus ſuæ animæ valituros, ſic ſibi hac forma prouidit. Quod de bonis ſuis hoc altare S. Helenæ dotauit, vbi corpus eius ante frontem eiuſdem altaris ima iacet tellure ſepultum, ex quibus vni ſacerdoti in victum, & veſtitum ſufficiens alimonia tribuatur, quod vnam miſſam ad honorem Beatæ Mariæ Virg. & vnam ob remedium animarum præfati Pauli ſuorumque patris, & matris ad ipſius altaris cornu teneatur omni hebdomada celebrari in perpetuum Archipresbyteri, & Capituli Veronen. Diuinis horis, & officio continue permanſurus, huic vna dotationis effectum, & ſimilis in ciuitatibus Regij, & Aſſiſij præſcriptus Paulus inſtituit obſeruari perpetuo, Presbyteris S. Georgij Eccleſiæ Veronen. quaſdam terras reliquit C. 8. V. annuatim de ficto reddentes, vt ab eis aniuerſarium ſuum celebrari peragatur omnino daturis II. Venet. Coſt. Presbytero ſingulis Canonicis I. Venet. Manſionarijs, Presbyteris, & Oſtiarijs I. Aquilinum ſi intereſſe placuerint anniuerſario prælibato. Obijt prudens D. Paulus II. Nouembris M CCC IX. Indict. VII.

23 Petrus Card. Columna fuit huius Eccleſiæ Archipresbyter anno 1320.

24 Franciſcus, ſiue Francilchinus de Albernotijs Parmenſis anno 1329.

25 Corradus de Branchaſechis Lucenſis anno 1335. Hoc ipſo anno exceſſit è vita Boniſacius Canonicus Veronenſis cuius eximia pietas, & in Canonicos munificentia proloquitur hæc in marmorea tabula litteris Longobardicis inciſa memoria muro ſiniſtro latere infixa, in eccleſia S. Helenæ prope maiorem ianuam.

In nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen. Laudabile Diuina inſpirante gratia conceptum, diutius proponitur recolendæ memoriæ Domini Boniſacij de Celolis de Verona Canonici Veronen. qui hoc iacet in ſepulchro, qualiter ad concupitum adduxerit affectum, firmi optimum, felici continuandę, principio dignum, & ſcriptoris oraculo tradendum, vt fidelium commoda pie, & imitatorie ad Celeſtia deſideria propenſius animentur, & quod feliciter egit deriuetur in poſteros ſalubriter per pie immitationis exemplum profuturum ſucceſſoribus temporibus ſecuturię. Is enim vir venerabilis teſtamento ſuo Chriſti pauperibus relictis hæredibus omnem ſuam in pauperes, & pietatis opera erogari diſponens ſubſtantiam, ſex ſacerdotalia de facultatibus ſuis beneficia annuis centum libris Veronenſibus pro quaque dote redditibus inſtituit. Quatuor namque in hac Eccleſia S. Georgij a Domo ad diſpoſitionem, & collationem DD. Archipresbyteri, & Capituli Veronenſis, & quintum in Eccleſia S. Felicitatis ad præſentationem nepotum ſuorum eidem Eccleſiæ, & beneficij patronorum perpetuo permanſura. Sextum vero beneficium hanc ordinauit formam, vt poſt illius in quem eiuſdem beneficij vſum fructum contulit obitum, in Eccleſia prædicta S. Felicitatis vnum vbi voluerit dotatum inſtituatur beneficium, & fiat prædictis ſui nepotibus iure in eo fungentibus patronatus; pro eius quoque anniuerſario diſignata, & quatuor Presbyteris prædictorum, quatuor beneficiorum poſſeſſio quædam valoris in redditibus, hanc quolibet 15. libr. Veron. poſtea vt ipſi ſingulis, qui eius interfuerint anniuerſario in ſupraſcriptas diſtribuant portiones, ſcilicet D. Archipresbyt. V. Aquilinos groſſos, cuilibet Canonic. tres Aquilinos, Manſionarijs autem dictæ eccleſiæ S. Georgij, Capellanis duos Aquilinos, cæteris vero Capellanis, & Oſtiarijs vnum Aquilinum pro quoque. Reddidit ſpiritum Domino XX. Aprilis M. CCC. XXXV. cuius animam, & omnium fidelium defunctorum perpet. requie in celeſti

Z z gloria

gloria ille gaudere faciat, qui eſt benedictus Ieſus Chriſtus in ſecula ſeculor. Amen.

26 Ioannes de Forolluino anno 1336. ſucceſſit Conrado, longo annorum ſpatio in ea dignitate vixit; eius temporibus Gabriel ex marchionibus Maleſpinis, Azolini filius, ex Canonico Veronenſi euaſit Epiſcopus Lunenſis anno 1351. Sic Spineta Iſnardi filius anno 1341. Azolinus eius frater, Iacobus Franciſchini filius, Aragonus, ſiue Archionus, quem in Epiſcopatu Lunenſi intruſit Pſeudopontifex Benedictus XIII. Guido Spinetæ Marchionis de Villa Franca, Antonius Leonardi, & alius Spineta, omnes ex hac præclara, ac nobili Maleſpina familia nati Veronenſes fuere Canonici.

27 Ioannes de Cene, ſeu Cenis, vel de Capitaneis factus eſt Archipresbyter anno 1355.

28 Ioannes de Forolinio forte idem cum ſuperiori, reperitur Archipresbyter an. 1356. mortalitatem exuit anno 1372. die 11. Martij.

29 Bartholomæus de Quintaflori anno 1372.

30 Ioannes de Papio anno 1379. eo Archipresbytero, defunctus eſt Iacobus Maleſpina Canonicus Veronenſis, cuius ſepulchrum ſpectatur in eccleſia S. Helenæ cum hac inſcriptione.

Sepulchrum nobilis viri Domini Iacobi
Marchionis de Maleſpinis Canonici
Veronenſis, qui diem clauſit extremum
vltimo Iulij MCCCXXC.

31 Carlotus de Albertis Venetus hanc ſuſcepit dignitatem anno 1384. poſt paucos annos libere nuncium remiſit, remanſitque ſimplex Canonicus.

32 Coſmas Donna Parmenſis præficitur in locum Carlotti anno 1387. Vixit in ea dignitate ad annum vſque 1425. quo etiam ſedente anno 1393. obijt Thomas de Cepolis Canonicus Veronenſis ſepultus in æde S. Helenæ hac breui inſcriptione.

Hoc ſepulchrum
Domini Thomæ de Cepolis Canonici
Veronenſis
qui obijt die XXIX. Iunij
M. CCC. XC III.

33 Gubertus Nichaſola nobili familia Veronæ natus fuit Archipresbyter, reſignauit anno 1429.

34 Iacobus Spineta de Falcherijs Veronenſis anno 1429.

35 Philippus de Furlanis in Iacobi loco ſufficitur anno 1432. cuius tempore Hieronymus Nicaſola Canonicus Veronenſis creatus eſt Epiſcopus S. Leonis in Calabria an. 1440. de quo in noſtro VIII. Tom. aliqua enarrabimus, eoque anno defunctus eſt Auguſtinus de Fontana, vir inſignis, Canonicus Veronenſis, iacet in Canonicorum æde S. Helenæ, vbi in marmore in medio pauimenti, cum gentilitia inſignia, crux nempe iteratisa, tantum ſcuti alueolum occupans, hæc legitur inſcripto;

Hic iacet venerabilis, & egregius iuris
vtriuſque profeſſor
Dominus Auguſtinus de Fontana
de Placentia
Canonicus Veronæ. qui obijt die iij. Ian.
MCCCCXL.

36 Bartholomæus de Cartularijs anno 1446.

37 Bartholomæus Calleſtranus Parmenſis, ſucceſſit Cartulario ann. 1450. exulauit ab hac mortali vita anno 1479. die 3. Septembris.

38 Franciſcus de Maphæis nobilis Veronenſis præficitur anno 1479.

39 Auguſtinus Maphæus 1495.

40 Franciſcus Maphæus 1496.

41 Georgius Venerio Iuſtinopolitanus 1497. reſignauit anno 1499.

42 Franciſcus Mazzanthus ad hanc dignitatem vocatus anno 1499. vir eximia pietate, qui in Cathedrali dextro latere a ianua maiori Meridiem verſus, aram Sanctę Agathæ exornauit, ac dotauit, vt docet inſcriptio.

Franciſcus Mazzanthus
Archipresb. Veron. ære ſuo dotauit,
& vt cernitis adornauit.

Vixit Franciſcus ad an. vſque 1515. quo ſedente Paulus Dionyſius I.V.D. nobilis Canonicus Veronenſis valedixit huic mortali ſeculo, ſepultus iacet in ſacello Cathedralis SS. Petri, & Pauli ſacro, quod conſtruxerat, ac dotauerat, ſibique, ac poſteris ſepulchrum poſuerat, ita inſcriptio,

Paulus Dionyſius Decretalium doctor
Canonicus Veronenſis
pro anima ſua, & parentum ſuorum
hanc ædiculam Principum Apoſtolorum
Petro, & Paulo.
erexit, & dotauit M.CCCC.XCIII.

Ibidem

Ibidem ad eius tumulum ante altare, hæc leguntur.

Anno Chriſti MCCCCCI. die xvj. Iunij
Paulus Dionyſius decretalium Doctor
Canonicus Veronenſis ſibi, & heredibus ſuis
V. F.

Franciſco Archipresbytero, obijt Philippinus ex comitibus Æmilijs iuris Doctor clariſſimus, & Canonicus Veronenſis, ſepultus in Cathedrali ante altare Transfigurationis Æmiliæ gentis obnoxium, vbi hæc inſcriptio.

Clariſs. Comitibus Philippino
iuris Antiſtiti Canonico Veronenſi,
& Marco equiti
Io. Aemilius iuris interpres Canonicus
que Patruo Fratriq; B. M. P.
M. D. IIII.

43 Franchus Mazanthus ſucceſſit ann. 1515. reſignauit anno 1534. ad fauorem Ludouici.

44 Ludouicus Mazanthus anno 1534. fuitque Capitularis vicarius anno 1544. quo dignitatem reſignauit Paulo Mazantho, eoque præmortuo, ratione regreſſus iterum eam dignitatem adminiſtrauit ad mortem vſque, quæ incidit die 18. Augusti 1567. Iacet in Cathedrali ſub lapide, vbi hæc inſcriptio pridem a Franciſco Canonico, genitori Ludouico, poſteriſque ſuis poſita.

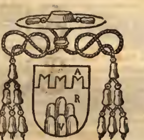
D. O. M.
Ludouico Mazantho ciui optimo
Franciſcus Mazanthus Canonicus Veron.
& Fratres Patri B. M. & ſibi
P.

Ludouici temporibus vixit egregius vir Adamus Fumanus Canonicus Veronenſis vtraque lingua diſertiſſimus, orator inſignis, ac poeticæ artis peritiſſimus: cuius laudes non tacuit Panui..us.

45 Ruphinus Campanea Iuris Doctor, vir pietate, litteris, & eruditione longe clariſſimus ſubrogatur Ludouico an. 1567. exceſſit ann. 1586. Iacet in Cathedrali ante aram B. Mariæ Virginis, hoc epitaphio a Camillo nepote, & ea in dignitate ſucceſſore poſito.

Ruphino Campanea
Archipresbytero
Camillus ex fratre nepos
in dignitate ſucceſſor
ſibi V. F.
M. D. LXXXVI.

46 Camillus Campanea ſucceſſit anno 1586. Ingens tum corporis, tum animi virtus, quæ in Camillo triginta, & octo ſui Archipresbyteratus annis præfulſit, omnibus admirationi fuit. Nemo enim eo, vel immunitatis, vel iuſtitiæ officia, ſedulo magis impendit nullus diuini cultus, rituumq; eccleſiaſticorum ſtudioſior extitit. Vir ſiquidem venuſtæ proceritatis, eximiæ prudentiæ, pari auctoritate cum amore coniuncta, apud omnes ſibi conciliabat gratiam. Canonicorum porro collegium eidem plurimum ſe deberi oportet, cum incredibili pene ardore, vitæque ſuæ nonnunquam diſcrimine, rem, dignitatemque ipſius viriliter, ac frequenter tutatus fuerit. De Cathedrali Eccleſia optime meritum nemo eſt, qui non nouerit, cuius miniſtros vniuerſos, ſingulari ſua diligentia in officio continebat, ſiue ipſe ſacris aſtaret, vel operaretur præclarum ſe ſe exemplar præbuit, vnde ceremonias, rituſque Eccleſiæ rite, & perbelle agendi normam quiſquis conſequi poſſet. Obijt tantus vir anno 1624. die 24. Decembris, nec ſine lachrymis in Cathedrali tumulatur.

47 COZZA Cottius Iuris vtriuſque Doctor. Prothonotarius Apoſtolicus, Camillo defuncto ex coadiutore ſucceſſit anno 1624. Vir ad vnguem factus, ingenij candoris forma, omniumque ſcientiarum genere, & nobilitate clarus, dignitatem Archipresbyteratus per belle hactenus adminiſtrat. Natus eſt Veronæ è Cottia nobiliſſima gente, quæ olim apud priſcos

Romanos clariſſimæ Cottias alpes tenuit, cuius proceres Cozzæ poſtea dicti, Vicentiam primum, dein Veronam traducti à Gherandino nobiliſſimo milite Cozzæ filio anno 1297. eas vrbes præſtantiſſimis omni æuo viris exornarunt. Enumerent alij Cozzæ noſtri auorum inclyta facta, referant cæteri quibus opibus, qua potentia, quibuſque ingenuarum familiarum affinitatibus, ſuum ad hæc vſque tempora auitum ſplendorem ſeruarunt: hic tantum ego ne ingrati animi vitio laboraſſe videar, eius nonnullas virtutes libabo, vt alijs exemplo ſint: cuius eximiæ eruditioni, & antiquarum rerum Eccleſiaſticarum peritiæ, multum debere profiteor, quarum cognitione ille tam feruido amore captus, aſſiduo ſtudio, ac labore, ita Patriæ, & Veronenſis Eccleſiæ vetuſta, ac pene exeſa, & in tenebris deliteſcentia monumenta perluſtrauit, vt nec minimum quidem, ſiue antiquum, ſiue recens prætenierit vllum, quod proprijs non vſurpauerit oculis, excerpſeritque, mihique Romam tranſmiſerit ad Eccleſiæ Veronenſis, ac Patriæ decus, noſtrumque de hac nobiliſſima Eccleſia qualemcumque exornandum laborem. Debebit ei Patria, cuius diligentia, & amore Veronenſes antiquitates Onuphrij Panuini hactenus ſepultæ; iam publici iuris factæ, teruntur à doctis. Laudabit poſteritas aſſiduam eius, ac pene incomparabilem animi fortitudinem, qua ſua, Canonicorũq; Veronenſium vetera iura illibata conſeruauerit. Extollent prudentiam, qua bis, & ſemel Epiſcopali ſede vacante, cum eſſet Propontifex in illo diræ luis funeſto tempore, egregiè demandatum ſibi munus adimpleuerit. Hinc omnium Canonicorum conſenſione dignus eſt habitus, vt Venetiarum Principi præponeretur inter quatuor ſummæ exiſtimationis viros Pontifici Maximo nominandos ad locum Romanæ Rotæ opplendum, quem Ioannes Coccinus cum huius mundi vſura reliquerat. Coccino ſucceſſit, ex Vrbani Octaui delectu, Gregorius Cornelius Federici Card. nepos: Cozza vero ſortis ſuæ contentus pergit in dies arcana ſublimium rerum inquirere, eruditorumque hominum adiuuare induſtriam, quorum ſcriptis merito laudatus, apud ſuos, exteroſque viros magnum ſibi conciliauit nomen, & gratiam, vt merito in eum finxerit amicus, *Propontifex nunc Veronæ eſt; Pontifex Orbi foret, naſcentem ſi pro Atheſi Tiberis abluiſſet.*

VICEN-

VICENTINI EPISCOPI

Icentia,ſeu Vincetia mediterranea eſt Venetæ regionis nobilis ciuitas in Marchia Taruiſina, quadraginta mill. paſſuum interuallo a mari diſtans, ad radices Berici collis ſita, priſcis memorata ſcriptoribus Tacito, Plinio,Antonino,Ptolomæo,Inſtino ad confluentem duorum amnium Teſſini, & Medauci minoris, illum Deronem, hunc Bacchilonem indigenæ appellant, & vterque in Brentam, hoc eſt maiorem Medaucum, euoluitur. Hæc conditores habuit Hetruſcos, quam citra Apenninum vnam ex duodecim ciuitatibus ab ipſis exædificatam dicunt. Traxit autem Vicentiæ, vel Vincetiæ nomen, vel a victoribus populis,vel ab ijs, qui Vici dicebantur, cum coeuntes in vnum, ciuitatem illam inſtituerẽt; vnde Galaſius.

Hac Senones dixiſſe hac nomina noſtris,
Antea Vicanus fama vetuſta canit.

Gallos igitur Senones eam diu tenuiſſe fama eſt, illamque muris, aggeribuſque munitam Romanis oppoſuiſſe, vt ille.

Hic tantum Galli vitricia bella gerentes
In veteri Vico mœnia parua locant
Quo ſe reciperent: ſi belli aduerſa fuiſſet
Fortuna, & Latio gallica terga darent
Hinc rem Romanam, Latiumque laceſſere tentant
Seu mare, ſeu terris bella gerenda forent
Hacque Romanas ad mœnia verterit prædas
Hicque pro meritis præmia digna viris
Poſt victos hoſtes, libertatemq; receptam
Hac Vicentinis nomina dicta viris
Hac dicta ſunt terra præclare nomina noſtra
Hinc Vicentini nomina clara tenent.

Hetruſcis pulſis, & poſt eos Gallis, longo deinde temporum decurſu eam tenuerunt Romani, quorum florentem fortunam fideliſſime ſecuta eſt, vſque ad barbaros, qui deuaſtarunt Italiam. Illam ſæuus Attila Rex potentiſſimus vaſtauit ac depopulatus eſt, vt ſcribit Paulus Diaconus: vnde plurimi Vicentini ad Venetas confugerunt inſulas, inſidenteſque progenuerunt incolæ ipſi Venetos nobiles Grimanos, Aymos, Gradonicos. Reſtaurata paruit Oſtrogothis, Longobardis, ac Germanis. Longobardicis quidem temporibus Alabim Vicentinorum Ducem fuiſſe, idem memorat Paulus Diaconus. Longobardis exactis, quos cum Carolus Magnus fregiſſet, Gallorum faſces venerata eſt, ac deinde Cæſarum Germanorum coacta eſt parere imperio: quibus ciuitates Italiæ laceſſentibus, Taruiſini, fœdere icto cum cæteris vrbibus Longobardicis, libertatem ſub annuis magiſtratibus diu tutati ſũt, & in pace Cõſtantiæ a parte Lombardorum ſteterũt. Verum anno Domini 1236. a Federico 2. Imp. Vicentina vrbs per dolum in deditionem accepta, derepta, atque incenſa eſt. Hinc, ſæuiſſimi Ezzelini a Romano, Scaligerorum Veronenſium, ac Vicecomitum Mediolani Ducum tyrannici Imperij pertæſi Vicentini, tandem hortatu Catharinæ Galeatij Mediolani Ducis vxoris, primi omnium Venetæ regionis populorum vrbem ſuam Veneto Senatui regendam tradiderunt anno 1404. & ad finitimos breui propagato exemplo, ciuilibus clariſſimarum vrbium diſcordijs, modus tandem aliquis immortali Veneti Senatus ſapientia imponeretur. Cæterum Vicentini vel hoc maxime gloriari iure poſſunt, quod Veneto imperio in terra Italiæ propagando viam primi aperuerunt. ſub quo hoc tempore tranquilliſſime agunt, longaque pace concta reſonante quieſcunt. Vrbs magnifice luxata, & ampliata, quam tutiſſimam, & pulcherrimam Veneti reddiderunt. Eſt ſcorpioni ſimilis, longitudine multo amplior quam latitudine, ab Ortu ſe incuruans, ſinu laxato, duo brachia pandit alterum ſiniſtra, qua Patauium itur, alte-

rum dextra, qua ad montem aſcenditur, media inde vrbe ſe quaſi in ventrem colligit, & Oceaſum verſus ſe attenuans extra portam arcis alterius ad ædem Felicianam ſe vſque inflectendo in caudam deſinit, montis & planiciei ita particeps, vt mons planiciei impedimento non ſit, neque planicies montis oblectamento omnino careat. Duplici murorum corona, qua cingitur, pluribus arcibus olim munitiſſima erat. Octo ſunt portæ per ambitum; diuiditurq. in xv. regiones, in multa compita, & complures vicus. Macella publica quatuor, ſex itidem ſunt vrbi fora. Annonæ, ſcilicet, boarium, olitorium, piſcarium, curiæ Epiſcopalis, & nobilium vere magnificum, in quo domus Prætoria ſita eſt plumbo tecta, porticu, ſcalis, ſtatuis ornata, ſine aliquo fulcimento columnarum, tignorumue ſuffulta, turris ſua fragilitate, & proceritate nobilis, columna marmorea, ædes pulchræ ad mutuandam pecuniam pauperibus erectæ cum ſacello, & diuum Tutelarium ſignis non parum foro maieſtatem addunt. Palatia multa adeo ſumptuoſa, quæ vel magnorum Principum hoſpitia non indigna eſſe poſſunt. Olim inter Bergicum ſuburbium, & Eretenum flumen, prope domum nobilium familiæ Gualdæ, theatrum habuit Vicentia, in quo Pipino Gallorum, & Deſiderio Longobardorum regibus publici ludi facti ſunt. Nec procul palatium ſtetit imperiale, vbi Honorius Imp. tulit legem. *Dudum c. de contr. empt.* Extat Vicentiæ theatrum nobiliſſimum ab Academicis Olympiacis diu ædificatum in cuius xiv. gradibus, & orcheſtra plus tria millia commode ſedent. In eodem excipiuntur Principes, & vrbis Pretores, orationeſque habentur ab Academicis, recitanturque carmina cum magno hominum concurſu. In fronte ſcenæ talis eſt inſcriptio.

OLYMPIACORVM ACADEMIA
THEATRVM HOC
A FVNDAMENTIS EREXIT
ANNO M. D.LXXXIV.

Hominum in hac vrbe plura cenſentur millia; ingenij, morum, ritus, potentiæ, ſplendoris domi, foriſque clariſſimi demirantur Vicentini ciues. Nobiles familias habet Vicentia cc. quibus MDC. in cenſu eſſe fama eſt. Tria in ea ciuitate numerantur collegia, Phyſichorum, Iuriſconſultorum, & Tabellionum. Ex more conſilio LXXX. virorum gubernatur. Habet & aliud Conſilium D. virorum quod ter in anno cogitur, vt Magiſtratus, ſeruoſque publicos ſortiantur. Decem viri ex Patritijs, quos deputatos appellant, rebus publicis curandis præſunt. Conſules XII.

A a quibus non eſt appellatio, pro mortis proceſſibus formandis, cauſiſque omnibus capitalibus iudicandis creantur, quod nulli alij non liberæ ciuitati in Italia conceditur. Præfecturis XI. quas Vicariatus vocant, potitur Vicentia, quo ad ius dicendum Primates mittuntur. Multi in hac vrbe ſunt iudices oppidani, præcipuus autem vnus, ad quem non ſolum a Pedaneis iudicibus, verum etiam (qua dignitate carent reliquæ in continenti omnes vrbes Venetorum) a Prætoris Vicario litigantes prouocari ſolent. Prætorem, Præfectum, & Camerarium tres nobiles Venetos pro Repub. agnouit, illiſque obſequitur inuiolata fide. Et hæc ex alijs
B de origine nomine, progreſſu, ac politico huius vrbis ſtatu dixiſſe ſufficiat: quibus omnibus viſum, eſt addenda marmorea inſcriptio, quam prope forum frumentarium repertam, decem viri in Prætorio palatio, ac loco conſpicuo repoſuerunt anno 1586.

IMP. CAES.
M. ANTONINO
GORDIANO PIO
FEL. AVG. PP. COS. II.
PROCOS. TRIBVN
POTEST. V. PONT
MAXIMO
RESPVBLICA
C EX LIBERALITATE
MATIDIARVM
D. D.

Cæterum quod ad inſtitutum noſtrum attinet, ſancto Proſdocimo prædicante ſanior coniectura eſt, poſt Aquileiam, ſacro fonte Vicentiã fuiſſe luſtratam, propriumque habuiſſe Paſtorem, etſi per multa ſecula Præſulum Vicentinorum nomina ob inundationem barbarorum, bellorumque diſcrimina interciderint. Epiſcopus Vicentinus Aquileienſi Patriarchæ eſt ſuffraganeus iam inde a ſua inſtitutione a Regibus Longobardis, Pontificibus, Imperatoribuſque ampliſſimis priuilegijs, ac prærogatiuis ſuffultus, & exornatus, quippe
D qui Ducis, Principis, Marchionis, ac Comitis titulo ciuitatis, cum vtriuſque gladij poteſtate inſigniretur. Torrigius Epiſcopus anno Domini 1112. vrbis imperium habebat, multoſque ciues ei aduerſantes ex ea expulit, ipſeque, diffidente populo, ad Brendalarum arcem exulauit. Diœceſim populo induſtrio frequentiſſimam habet, & amplam, in qua continentur Parochiales eccleſiæ præter Cathedralem 192. Virorum cœnobia diuerſorum Ordinum plura, & in his Abbatiæ duæ, altera S. Petri de Villa noua Ord. S Benedicti, altera SS. Felicis, & Fortunati in ſuburbano. Sanctimonialium ſepta quinque. Eius ac

Vicentini territorij latitudo eſt millium paſſuum xxx. & ab Orientis parte Baſſanenſibus, & Patauinis, ab Occidente Veronenſibus terminatur, longitudo vero ad paſſuum millia lxx. Quo ad Ateſtinos, & Mantuanenſes procedit, ab Aquilonis parte montes altiſſimos Italiam a Germania diuidentes terminos habet, ſunt ab Auſtrali colles Euganeos, & ab Orientali plaga patet in planitie. Hominum in ea millia centum, & triginta cenſebantur. In territorio oppida florentiſſima, pagi populoſi, viri frequentes, villæ in oppidorum modum ædificatæ, quæ omnia numero ſunt 222. In eo item quatuordecim flumina, partim magna, partim parua fluunt in quorum ripis molæ ferræ, piſtrina chartacea, machinæque aliæ multæ. Lacus ager ipſe tenet quinque, in quibus omnibus murenarum fluatilium, tructarum, ranarum, thymalorum, mugilum, piſciumque aliorum copioſa piſcatio. Verum anguillæ Eretenis amnis totius Italiæ optimæ ſunt, vt teſtatur Aelianus. Ager huius diœceſis ac territorij Vicentini frumenti, olei & frugum omnium ferax eſt, vineis etiam pomarijs conſitus, in quibus vero frequentiſſimis nemoribus arborum, quos moros vocant, quorum folia ſericis vermiculis alendis idonea. Vnde non exiguus ciuibus prouentus exiſtit, quamuis non omnino ſericum probetur, quod vermiculi conficiuntur mori candidioris folijs nutriti, cum contra folia mori nigri magis laudentur. Vinum gignit generoſiſſimum Vicentinus ager, ceteraque omnia ad humanum genus perneceſſaria, vt prouerbio iure dicatur, *Vicentiam hortum eſſe, ac viridarium Venetæ vrbis*. His dotibus, alijſque innumeris præditus eſt Vicentinus ager, ac diœceſis, qui inſuper calidis irrigatur fontibus, vnde aegris facile reparetur. Medicas fundit herbas, ſuccos edit, liquores alit, ſapores elargitur. Habent Recubarij montes Tridentum verſus argenti fodinas, & molarum lapides, præter metalla varia diuerſarum lapidum, pretioſique marmoris genere. In Sumano monte argenti quoque & hydrargyri venæ, æris, ferri, & plumbi metalla fodiuntur. Hæc in diœceſi. Epiſcopatus vero cenſus ampliſſimus eſt cum octo, & amplius millium ſeutatorum Venetorum ſummam excedat, quamobrem in libris cancellariæ Apoſtolicæ mille floreni eius taxa habeatur, Cathedralis Vicentina decentiſſima eſt, ſub inuocatione Beatiſſimæ Mariæ Virginis, ſanctorum Martyrum Carpophati, & Leontij corporibus veneranda, quæ duabus dignitatibus fulget Archidiaconatus ſcilicet, & Archipresbyteratus cum duodecim Canonicis, 34. cappellanis, alioque promiſcuo clero, in quibus ſunt, qui præben-

A dis Theologali, ac Pœnitentiali potiuntur. poſtremo clerici ſeminatij alumni 40. ſeminarium vero duplex eſt, alterum clauſum cuius alumni ſexdecim, alterum opertum, vbi viginti quatuor clerici in proprijs domibus alioquin manentes moribus, literris, & cantu eccleſiaſtico erudiuntur. In ciuitate præter Cathedralem in, qua animarum curam quatuor manſionarij exercent, ſunt Parochiales eccleſiæ tredecim, virorum cœnobia diuerſorum ordinum xvii. Monialium xii. domus item mulierum pœnitentium, nec non aliæ quædam domus mulierum laicarum ſub Epiſcopi obedientia cœnobitice viuentium, quæ dimiſſæ nuncupantur. Presbyterorum

B rum reformatorum c11. Xenodochia opulenta xt. Pietatis mons centum ſcutatorum millium ſortem, & eo amplius habet. Laicorum ſodalitates plures ſunt. Magnum denique pietatis opus, ac in tota Italia ſingulare, In hac religioſiſſima vrbe reperitur: Etenim ſub D. Hieronymo tutelari ſunt laici pleriquc mortificationi, & alijs pijs exercitijs aſſidui in domibus proprijs viuentes, & liberi, quorum xii. qualibet anni hebdomada omnes infirmos, pauperes, egenos Vicentiæ vicatim, viritimque ſemel inuiſunt, verbis ſolantur, & cibis, & vt Chriſtianæ religio-

C nis ſacramenta recipiant, incumbunt. Nullus eſt mercator, ciuis, aut nobilis, quem ipſi non rogent, nullum aperitur oſtium, ante cuius fores non ſiſtant eleemoſynam flagitantes, & hæc aſſidua cura lxx. homines ad ſummum, amore Dei afficit. Vnde nemo Vicentinorum, cum in firmitate oneratur, debet neceſſariorum deſperatione occupari. Prope ſuburbium viſitur templum SS. Felicis, & Fortunati Martyrum, ciuiumque Vicentinorum, monachorum D. Benedicti Abbatia, vbi ſacrarium pulcherrimis marmoreis Græce concinnatis incruſtatum mirabiliter oblectat oculos. In eadem diœceſi altera Abbatia eſt eiuſdem ordinis ditiſſi-

D mi cenſus de Villa noua. Extra portam Berici montis extat Deiparæ Virginis nobile templum in colle amœniſsimo poſitũ in cuius aſcenſus principio arcum extruxit ex marmore ſuperbiſsimum Iacobus Bragadenus vrbis Præfectus, cui Franciſcus Bernardinus Satacenus Vicentinus ciuis, longiſsimas pulcherimaſque ſcalas eodem marmore illuſtrauit. Via reliqua ad templum vſque lapidibus ſtrata. Horum operum duobus ſolidis lapidibus, altero ad arcus, altero ad ſcalarum ſummitatem litteris in hanc ſententiam exciſis, memoria poſteris prodita eſt.

Deiparæ Virgini Bericæ
Montis
Iacobus Bragadeno Ambros. F.
Præſ. religionis & vrbis
amantiſs. D.M.D.XCV.
Franciſcus Bernardinus
Saracenus
Scalas fecit ex ſtipe
publice priuatimq.
collecta
& viam reliquam
ad Mariæ templum vſque
ſilice promouit
CIϽ.IϽC.
Hoſpes ſi properas
paulum ſiſtito
vrbis collium, fluminum
agrorum, Alpium, aſpectu
laborem lenito
abi. perge pius
Dei Matrem Virginem
ſalutato
Stratæ viæ commodum
Ijs precibus rependito

Sumanus mons ad xv. Vicentiæ lapidem, tribuſque millibus paſſuum amplius in cacumen elatus patet aſcenſus, non minus amœnitate, quam priſca religione clarus, qua antiquitus fuit, vbi Idoli cuiuſdam phano deſtructo, B. Proſdocimus Epiſcopus templum B. Mariæ Virginis clarum miraculis exædificauit, ſumma religione colitur.

Suo natali Vicentiam decorarunt viri ſanctitate, literis, ac bellica arte illuſtres plures, quibus paucos hic recenſebimus. Nari memorantur in hac vrbe SS. Felix, & Fortunatus fratres, Leontius, & Carpopharus pro Chriſto Martyres ſub Maximiano, SS. Euphemia, & Innocentia Martyres, Donatus & Solonus fratres, Diocleſiano Imper. palmam ſumpſerunt martyrij. S. Florianus in eadem perſecutione cum Florentio, alijſque ſanctorum martyrio coronatus. Vicentinus fuit B. Ioannes Ord. Præd. qui verbo, & exemplo potens multas Italiæ vrbes ad Chriſtianæ vitæ imitationem reuocauit. Vicentinus etiam fuit B. Iſnardus eiuſdem Ordinis cœnobita, cuius ſanctitas in eiuſdem Ord. annalibus commendatur. Hic in æde Dominicanorum famoſiſsima religioſe aſſeruatur, & quot annis ſolenniter per vrbẽ defertur vna ex ſpinis Coronæ ſummi Regis Chriſti, quam a ſancto Ludouico Francorum Rege acceptam B. Bartholomæus ciuis, & Epiſcopus Vicentinus, ex eodem Dominicano Ordine aſſumptus, vna cum pluuiali purpureo auratis variegatum gallis, quod antea ipſius Regis amictus fuerat, adduxit. His annumerandus eſt B. Gaetanus Thieneus vnus ex inſtitutoribus Patrum clericorum Regularium, quos Theatinos vocant, nuper inter Beatos relatus; alij viri, & plurimi ſanctitate inſignes, qui Vicentiam illuſtrarunt recenſet Franciſcus Barbaranus Cappuccinus in Hiſtoria eccleſiaſtica huius vrbis. Vicentini fuerunt literis præſtantes viri, Palemon vir doctiſsimus, cuius Euſebius mentionem facit, Omnibonus Rhetor celeberrimus, Gallus Poeta Auguſti tempore, Antonius, & Bugamontes Luſci, Gaietanus, & Ferrantes Thienei, quorum alter philoſophia, alter legibus in Gymnaſio Patauino claruit. Leonardus Portus, qui pondera, & menſuras Romanas adhuc incognitas aperuit in lucem. Ioannes Georgius Triſsinus, Hieronymus Gualdus literis præſtans humanioribus, Fracaxanus, Montius, Maſſaria medici, Iulius Barbaranus I. C. & promptuarij omnium ſcientiarum auctor; Palladius quoque in architectura primarius noſtri temporis, nunquam priſcis inferior. Vicentini armorũ tractatione clari fuerunt Aulus Cecinna Germanici Cæſaris in Germania Legatus, qui Cheruſcis in Germania fugatis, Marſis prælio victis quadrageſimo ſtipendij caſtrenſis anno dux longe clariſsimus, ob res cum Germanico geſtas inſignia triumphalia a Tiberio meruit, vt Tacitus ſcribit. Perideus, & Veſteri duces Longobardi, Ioannes Trauertus. Ioannes Clericatus, Leonardus Triſsinus, Ludouicus & Octauius Thienei, Petrus Franciſcus, & Hippolytus Porti, & Ioannes Thieneus olim Brutiorum pro Rex. De hac ciuitate ſcripſere Iacobus Marzarius, Palierinus Caſtellinus, Leander Albertus, Pilonus, recentiores. Marzarius autem non modo de origine ſcribit, ſed etiam de viris illuſtribus, qui Vicentiæ in omni memoria prodiere. Illum ſi conſulat lector, plane intelliget Vicentiam de nobilitate, ſiue generis, ſiue ingeniorum nulli alteri Italiæ ciuitati concedere. Vrbem, agrum, ac territorium ſummatim, & per belle deſcripſit Andreas Scotus in itinerario Italię, a quo pleraque, quæ ſupra de hac vrbe retulimus excerpimus. Verum huc vſque nullum ſcriptorem reperimus, qui ex profeſſo de huius Eccleſiæ Præſulibus annales confecerit, quos modo compulimus in ſeriem, vel ex paucis monumentis huius Eccleſiæ, quæ nobis ſcribentibus ſuppeditauit nobilis vir, & omnimoda eruditione clarus Aloyſius Triſſinus Cathedralis Archidiaconus, cætera ſparſim vagantia expiſcati ſumus vel ex alijs ſcriptoribus, vel ex monumentis Vaticanis ex fide deprompſimus. Quamobrem haud miraberis lector, ſi ex tanta

re-

rerum, temporúmque caligine hæc ſeries nobiliſſimæ Eccleſiæ plerumque elumbis, interrupta, ac ieiuna prodibit.

1 S. PROSDOCIMVS primus recenſetur Epiſcopus Vicentinus, cum eam vrbem ad Chriſti fidem perduxiſſet anno Chriſti 48. poſtquam Aquileiam, Patauium aliaſque vrbes Euangelij luce illuſtraſſet, fertur anno 77. in monte Sumano non longe a Vicentia Eccleſiam B. Mariæ Virginis ab eo extructã, vbi olim phanum Summano Idolo ſacrum Vicentini erexerant. Exceſsit S. Proſdocimus anno ſalutis 141. ætatis ſuæ anno decimo quarto ſupra centeſſimum, de quo alibi.

2 S. LEONTIVS Epiſcopus, & Martyr anno 141. quem Vicentini colunt die 16. Nouembris, cuius Corpus Metim in Lotaringia translatum a S. Theodorico anno 963. Sigisbertus in chronic. ſcribit, de quo Petrus de Natalibus lib. 11. & Baron. tom. 10. anno 969.

3 ZACCHARIAS vixit anno 167. poſt quem multi deſiderantur Epiſcopi.

4 THEODORVS anno 328. quem tabulæ huius Eccleſiæ ſanctum vocant; & obijſſe referunt anno 382. præſulatus ſui anno 54.

5 S. APPOLONIVS anno 389. de quo in martyrol. Rom. 19. Martij, non tamen exprimitur, cuius ciuitatis Epiſcopus fuerit, in tabulis Vicentinis pro Vicentino Epiſcopo recenſetur. Alij poſt hunc etiam recenſent S. Leontium de quo martyrol. Rom. eodem die 19. Martij.

6 HENRICVS anno 580. temporibus Eliæ Aquileienſis Patriarchæ vixit, cum quo communicare renuit, nec ad Prouinciale Concilium vocatus acceſſit, ne particeps eius erroris videretur.

7 HORONTIVS anno 590. apud Paulum Diac. & Petrum de Natalibus titulo beatitatis inſignitur, tamet ſi apud Baron. inter ſchiſmaticos Epiſcopos Seueri Patriarchæ Aquileienſis eſſe clas adnumeretur. Eius memoria habetur Vicentię die 5. Iunij.

8 ATALDVS anno 616. quem aiunt ex Comitibus Montis belli fuiſſe, de quo tamen nullam in tabulis mentionem reperi.

9 ZACCHARIAS in Concil. Romano ſub Agatone Papa anno 680. vocatur Epiſcopus Sabtonenſis, melius Sablonenſis, quod fuit oppidum Vicentino Epiſcopatui obnoxium, vt infra dicemus.

19 PETRVS huius nominis primus anno 701.

11 FRANCONIVS Concilio Mantuano interfuit anno 813. apud Doneſmundum Hiſt. Mant. pp.

12 STEPHANVS anno 848.

13 SICORDVS, vel Aicordus ſiue Eicardus Vicentinis præfuit anno 872. Hunc Indicem conſtituit Ioannes Papa VIII. cum victore Epiſcopo Ferrarienſi, & Egilulpho Mantuan. Ioan. Bononien. in ea cauſa, quæ perplexe vertebat inter Epiſcopos Veronenſem Adelardum, & Tridentinum Adelchiſium anno 881. de qua re Sigonius lib. 1. de Regno Italiæ.

14 MANASES Atelatenſis Archiepiſcopus hanc rexit Eccleſiam, vel adminiſtrauit anno 926.

15 RODVLPHVS Hic Cœnobium SS. Felicis, & Fortunati pene deformatum reſtituit, eidemue attribuit SS. Viti, & Modeſti monaſterium, eccleſiam S. Petri de Viccarolo, pluraque bona eidem dono dedit anno 975. vt in ſequenti documento notantur, cuius exemplar eruit ex Archiuio eiuſdem monaſterij Cornelius Margarinus Romanus Caſinenſis Monacus vir eruditus, & antiquarum rerum diligens indagator.

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis.

Anno Incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti nongenteſimo ſeptuageſimo quinto Indictione 3. Imperante Domino Othone Secundo filio quondam magni Othonis anno Imperij decimo. Ego in Dei omnipotentis nomine Rodulphus ſanctæ Vicentinæ Eccleſiæ Epiſcopus, cum legamus Apoſtolum poſt enumerationem multorum, quos pro Chriſto pertulit laborum, dixiſſe, omnia illa eſſe exteriora, quæ perpeſſus eſt ad comparationem ſolicitudinis, quam de omnibus habebat Eccleſijs. Infeliciſſimos, & miſerrimos exiſtere credimus, qui eandem curam habere comptemnunt, de ſibi ſaltem commiſſis Eccleſijs; quapropter timens iudicium omnipotentis Dei, & eius clementiam conſiderans, qui vnicuique ſecundum ſuum laborem meritum diſtribuit, decreui cœnobium beatorum Martyrum Felicis, & Fortunati, Viti atque Modeſti ſitum foris ciuitate Vicentia, quod penitus omni monaſtico cultu, & diuino officio inueni deſtitutum ob negli-

gligentiam pâſtorum, & barbarum gentium, quæ in Italia nuper iurauerant decreui reſtaurare, atque redintegrare ad honorem ſanctorum martyrum Felicis, & Fortunati, atque Modeſti pro diuini Othonis elementiſſimi Imperatoria, & ejus genitricia Adheleitæ pijſſimæ Imperatricis, mea, & omnium vinctrium ſolute, atque Domini Othonia cum eius genitoria magnifici Imperatoris, & omnium in Chriſto quieſcentium requie: præterea ad ſacrum miſterium quotidie, peragendum electione cunctorum noſtrorum fidelium clericorum atque laicorum, ibidem conſtitui Abbatem Dominum Ioannem regulari diſciplina, & omni ſacro ordine edoctum cui libenti animo, & bona voluntate, ſuiſque ſucceſſoribus per huius decreti paginam conceſſi omnia, quæ ad præſatam Abbatiam pertinuiſſe inueniri potui, & ex noſtra parte quantum pro tempore potui addidi, vt omni occaſione ſublata, Domino fideliter deſeruire cum grege ſibi commiſſo, Quorum quidem nomina omnium in hoc decreto aſcribi. Idcirco diſpoſui ne forte aliquis maligna cupiditate deceptus aliquid eorum quaſi ignorum ſubtrahere aliquando velit. Igitur hæc ſunt confinia ſitus monaſterij, & vocabula omnium locorum à fluuio Rodano, & Viſica extenditur per longum vſque ad Pontem Altum, per latera vero a fluuio Retrone, vſque ad alium pontem qui ſuper eundem fluuium. Conceſſi itaque eidem ſancto monaſterio Abbatiam ſancti Viti, ſicut ſuperius diximus, ſitam iuxta eccleſiam ſancti Felicis, vbi eius ſacrum corpus requieſcit, cum omnibus pertinentija ſuis, atque conditionibus, famulis vero, & decimis in Aſcedo curtem vnam, quæ nominatur Garzone: in Sareto caſalem vnum: in Truinc alium: in Magtado caſalem vnum: in Arſcrio alium: in Cuculſi petiam vnam de vite, & campos tres: in Mutione caſalem vnum: in Raunam alium: in Clopano curtem vnam cum ſuis pertinentijs: in Cartutiano cenſitos S. Viti pertinentea de caſale Penculi. Intus Aſcledo, & S. Vitum hæreditarem curtis vnius in loco qui dicitur Sanctus Titulus: in Luizano curtem vnam cum capella S. Viti: in Malado caſalem nouem: in Cagango caſalem nouem: in Maroſſica curtes duas, vnam in loco Peruio, cum capella ſancti Apollenaris; aliam vero Burgliuliano cum capella ſancti Viti de Gazo: in Angarano caſales duoa, & montes duos, vnus qui dicitur Mons Oliuarum, & alterum in Salana, curtem vnam cum capella ſancti Viti: in Tunido caſales duos: in Fonzate caſales duos: in Facino caſalea tres: in Reclo caſalem vnum: in Buba caſalem vnum: in Broydi S. Viti curtes quatuor, cum plebe, & capellis, & pertinentijs ſuis, & decimis: in Coſta longa cur-

A tem vnam cum capella iuxta flumen nouum: curtem vnam cum capella S. Viti: in Zuecone curtem vnam: in Bucone aliam: in Fontana Frigids caſalem vnum: in Paderno alium: in Carbonaria caſales duos: in Titulo vnum: in Cauaſilice caſales quatuor: in Ara vnum: in Cona terram aratruam: in Colezcda petiam vnam de vite: in Muliano caſalem vnum: in Arzignano alium: in Montecleda terram aratiuam: in Monticlo ſimiliter, & duas petias de vite: in Albertoni maſſaritiam vnam: in Viuario curtem vnam, cum capella S. Viti extra Benacum in loco qui dicitur Redena, & Bragida S. Georgij: in Zainedo vites,
B & olineta, Alpea quoque quatuor, duæ ſuper Maroſtica, quæ vocatur Lactaria, Bagnaria, Longara, a ſero Montes de Zuueno, & Nouegon: in Viſiga vnam, & dimidiam partem, curtis S. Apollinaris, cum capella, & Vanzum S. Georgij cum eccleſia: maſſatitias duas in Lerica, & duas in Lareria, & in Barbarano curtem vnam, & caſales duos: in Batico curtem vnam . . . ipſi ſerui Dei nunc habent, & habituri, ſeu adquiſituri ſunt quocumque recto modo, vel lege, & noſtro conſenſu, & ſucceſſorum meorum concedo eis per huius decreti paginam cum omnibus ſuis pertinentijs, & conditionibus, decimis, operibus, eſcaſuis, paſcuis, pratis, ſyluis, rupinia,
C montibus, planis, aquis, aquarum, decurſibus, molendinis, piſcationibus, venationibus ad prædicta loca, atque acquirenda pertinentibus. Inſuper hæc omnia concedo per omnem noſtrum Epiſcopatum, vt ſine omni contradictione exerceant, & operentur de inculta terra quantum ipſi Deo fidelea laborare facere poterint, ſiue in montibus quamque in planitijs, ſeu in aquis. Offerſionem etiam ad eandem eccleſiam venientem ſanctorum Feliccis, & Fortunati, Viti, atque Modeſti, & libros ad ipſum pertinentes locum. Autem concedo eis hęc itaque omnia ſub hoc prætextu nos conceſſiſſe pateat, vt in natiuitate Domini, Paſcha, & ſingulis feſti-
D uitatibus ſupradictorum martyrum Felicis, & Fortunati, candelam vnam, panem vnum, ampullam plenam de vino, nobis, ſeu noſtris ſucceſſoribus debeat Abbas eiuſdem loci, ſeu monachi annuatim deferre remota omni alia contradictione. Si quis vero quod abſit, & fieri non credo contra hoc noſtrum conceſſionis decretum ſucceſſorum, ſiue ſucceſſores, ſeu alius aliquia cuicumque conditionis . . . . . vel aliquid ſubrepſerit, & moleſtare voluerit illos, qui præſentes fuerint, vel ſucceſſores eorum, qui pro tempore venturi ſunt conueniant, & cum boniſſimo Ieſu in die iudicij . . . . & habeant partem cum Iuda traditore, & Abiron, & ſit anathema maranatha, hoc eſt pereat

reat in ſecundo aduentu Chriſti.

Ego Rodulphus S. Vicentina Eccleſia Epiſcopus in hoc decreto antefacto manu mea ſubſcripſi.

Ego Stephanus Archipresbyter me in hoc decreto m. m. ſubſc.

Romaldus Archidiaconus in hoc decreto manu mea ſubſc.

Ioannes presbyter in hoc decreto manu mea ſubſcripſi.

. . . . decreto m. m. ſubſc.

Petrus presbyter in hoc decreto manu mea ſubſc.

Ato diaconus in hoc decreto m. m. ſubſc.

Gerardus diaconus in hoc decreto manu mea ſubſc.

Arnaldus ſubdiaconus in hoc decreto m. mea ſubſcripſi.

. . . . decreto ſubſc. etiam adimpleui.

Adam ſubdiaconus in hoc decreto manu mea ſubſc.

† *Signum Tiſoni.*
† *Signum Ambroſij.*
† *Signum Pettonis.*
† *Signum Artriberti.*
† *Signum Lautari.*

16 AMBROSII huius Eccleſiæ Epiſcopi clara extat memoria in veteri documento in monaſterio S. Georgij in Brayda Veronen. in quo habetur anno 984. Garimbertum Veronenſis Eccleſiæ Archidiaconum eidem Ambroſio caſtrum quoddam in comitatu Vicentino in fundo Sablonæ vendidiſſe hiſce conceptis verbis.

In nomine Domini Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Otho Gratia Dei Imperator Auguſtus, Item Otho filio eiuſdem anno Imperij, & Regni eodem Domino propitio hic in Italia anno primo ſub die decima Aprilis Ind. ctione 12. feliciter. Conſtat me Garimbertus Archidiaconus S. Veronenſis Eccleſiæ vendidiſſem, & ita vendidit tradidiſſem, & ita tradidit tibi verus Dominus Ambroſius Ciue. Epiſcopus S. Vicentinæ Eccleſiæ a die præſenti & hora ad tuam proprietatem, & poteſtatem ad habendum ideſt integrum Caſtro vno iuris proprietatis, quem habere, & poſſidere viſus ſum quos mihi ſupraſcrip. Garimberto Archidiacono d. comparatione per chartelam venditionis pro accepto prætio da Maginardo filio q. Rubetti de ciuitate Placentia ante hos dies aduenit, ſito in dicto caſtro in comitatu Vicentino in loco, & fun. Sablonæ cum omnem domum cultile, cum caſelis, & maſſaritijs, & omnibus rebus ad ipſo caſtro pertinentibus, &c. pro accepto prætio de Benedicto presbytero, & filius q.

A Georgio ante hos dies aduenit ſiti ſunt ipſis caſis, & rebus in comitatu monte Selicano in locos, & ſundas vbi Brayda de Ardemano dicitur, &c.]

Tenuit Ambroſius caſtrum Sabloni ad annum vſque 991. quo idem vendidit Iuganio Vincardi filio de Parma, Ingani filius, deinceps Cadolus Parmenſis Epiſcopus, qui Pſeudopontifex fuit, diuque Eccleſiam vexauit Romanam Gregorio VII. legitimo Pont. dono dedit, tradiditque cœnobio S. Georgij prope Atheſi flumen apud Veronam ædificato, vt ſupra in Veronen. Epiſcopia narrauimus; porro Ambroſij

B venditio in veteri documento ita legitur.

In nomine Domini Dei æterni Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Otho Dei gratia Imperator Auguſtus anno Imperij, & Regni eius Deo propitio in Italie ſeptimo 13. Kal. Februarij Indict. 14. feliciter. Conſtat me Ambroſio Vicentinæ Eccleſiæ Præſule vendidiſſem, vt ita vendimus tradidiſſem, & ita tradidit tibi Ingonio filius q. Vincardi à die præſenti, & hora ad . . . . proprietatem adhabendum, id eſt integrum caſtro Sablono, qui poſitus eſt intra fines Vicentinos, cum omnibus rebus ab ipſo pertinentibus, quem habere, & poſſidere viſus ſum, & tam in-

C fra caſtro, quam qui, & de foris ibidem circumcirca, & qui inter eiſdem fines fuere pro ſingulis locis, &c. quæ mihi de prænominatis caſtro legibus pertinere debere vigore legitimæ acquiſitionis per me factæ pro accepto pretio a Domino Garimberto Veronenſis Eccleſiæ Archidiacono, vt apparet per chartulam venditionis manu conſcripta Lucefredi Not. &c.]

17 HIERONYMVS Othonis III. Imper. vixit temporibus, a quo anno ſalutis 1000. exemptiones ſuper omnibus ſui Epiſcopij caſtelis peculiari priuilegio obtinuit, recepitque ab eodem vetuſtum theatrum ad Bergam fluuium poſitum perpetuo poſſidendum; priuilegij exemplar con-

D tulit nobis eruditus, nobilisq; Siluius Triſſinus Vicentinæ Eccleſiæ Archidiaconus, quod hic exſcribere non pigebit.

In nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis.

Otho Tertius ſecundum voluntatem Ieſu Chriſti, Domini noſtri Romanorum Imperator Auguſtus. Si Eccleſiarum Dei curam gerimus, eaſque diligenter ſtuduerimus dilatare, noſtri imperij ſtatum augumentari minime dubitamus, quocirca omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium præſentium ſcilicet, & futurorum noſcat vniuerſitas, qualiter Hieronymus ſanctæ Eccleſiæ Vicentinæ Epiſcopus, noſterque familiaria noſtram adijt clementiam, poſtulans, vt pro Dei amore, animæque noſtræ remedio Caſtella ſui Epiſcopij

Vicen-

Vicentini, quæ vſque modo fodri detrimento vaſtabantur, noſtræ Imperialis auctoritatis largitione ſibi, ſuiſque ſucceſſoribus perdonaremus, & concederemus, cuius petitionibus annuentes, prout iuſte, & legaliter poſſumus concedimus, & perdonamus eidem Hieronymo Epiſcopo, ſuiſq; ſucceſſoribus, vt de omnibus caſtellis ad ſuum iam dictum Epiſcopatum pertinentibus, videlicet Barbarano, Siluatiano, Nouenca, Albetine, Aureliano, Vicentia, Grancina, Brendulæ, Cuſtodio, Altauilla, Cromolo, Monredigno, Cornedo, Cluſe, Malado, Cucullo, Vello, Arſerio, Cercedo, ſeu de omnibus famulis, famulabus, vel de omnibus hominibus ſuper terram iamdicti Epiſcopatus habitantibus, vel reſidentibus non alicui homini, tam Ducibus, quam Marchionibus, Comitibus, ſeu alicui magnæ, paruæque perſonæ fodrum perſoluatur, vel cocedatur; ſed liceat iamdicto Hieronymo Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus quiete, & pacifice per hanc noſtri præcepti paginam prænominata Caſtella, eorumque habitatores, vel ſupra terram ſui Epiſcopij reſidentes de omnibus fodris defendere, & protegere omni contradictione remota. Si vero contigerit, vt nos in eas partes veniamus, ipſe iamdictus Dominus Epiſcopus Hieronymus, vel ſui ſucceſſores per ſe, vel eorum miſſos fideles fodrum colligant, nobiſque ſeruitia ſecundum poſſe præparent. Inſuper concedimus iam dictæ Eccleſiæ Vicentinæ quoddam theatrum noſtri Regni iuris iuxta fluuium, qui Retuna vocatur, ſitum, quod vulgo Bergs dicitur, cum omni integritate, iureque, quæ ad id ſpectat tam foris, quam intus, vt habeat iam dictus Epiſcopus Hieronymus, ſuique ſucceſſores ad vtilitatem iam dictæ Eccleſiæ Vicentinæ licentiam faciendi quicquid vtile eorum animus ſenſerit operandi, omni contradictione remota, vt nullus Dux, Patriarcha, Marchio, Comes, Vicecomes, ſculdatius, gaſtaldio, magna, paruaque noſtri regni perſona inquietare, moleſtare, diueſtire de per donatione, & & conceſſione fodri ſupradictorum caſtrorum, ſeu hominum, ſupra terram eiuſdem Epiſcopij reſidentium, ſeu de prædicto theatro à nobis prælibatæ Eccleſiæ conceſſo. Sed ſi quis hoc noſtrum præceptum quod non credimus violare, vel infringere curauerit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras trecentas, medietatem cameræ noſtræ, & medietatem prædicto Epiſcopo Hieronymo, ſuiſque ſucceſſoribus, quod vt demum credatur, diligenterque obſeruetur, manus propria hanc paginam roborantes eam ſigilli noſtri impreſſione finaliter inſigniri præcepimus.

Signum † Domini Othonis inuictiſſimi Imp. Auguſti.

Id. Martij anno Dominicæ Incarnationis M. Indict. 13 anno noſtri Regni 4.

Actum in Scauamo in ciuitate Gaimi, vbi corpus Beati Martyris . . . . . quieſcit feliciter.

Hocce priuilegium Othonis confirmauit iiſdem omnino verbis Henricus Imp.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Henricus diuina fauente clementia Rex. Si Eccleſiarum Dei curam gerimus eaſque dilatare ſtuduerimus, noſtri regni ſtatum augumentari minime dubiamus, quo circa omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ præſentium, ſcilicet, & futurorum noſcat vniuerſitas; qualiter Hieronymus ſanctæ Vicentinæ Eccleſiæ Epiſcopus noſter familiaris noſtram adiit clementiam poſtulans, vt pro Dei amore, animæque noſtræ remedio Caſtella ſui Epiſcopij Vicent. qui fodri detrimento vſque modo vaſtabantur & conculcabantur, noſtræ Regiæ auctoritatis largitione perdonaremus, & concederemus, cuius petitionibus annuentes prout iuſte, & legaliter poſſumus, iam dicto Hieronymo Epiſcopo, ſuiſq; ſucceſſoribus ſicut ſibi conceſſum eſt, & perdonatū à bon. me. D. Othone Cæſare Auguſto, perdonamus, vt de omnibus caſtellis ad ſuum iam dictum Epiſcopatum pertinentibus ſcilicet, Barbarano, Saluatiano, Norcera, Alberine, Aureliano, Cuſtodia, Grancona, Grumodo, Vicentia, Brendulis, Altauilla, Monredigno, Coruedo, & de Valle Coturnica, Cucullo, Vello, Arſetio, & omnibus famulis ſuper terram iam dicti Epiſcopatus habitantibus, vel reſidentibus, non alicui homini tam Ducibus, quam Marchionibus, Comitibus, ſeu alicui, magnæ, paruæque perſonæ fodrum perſoluatur, vel concedatur, ſed liceat per hoc præceptum iam dicto Hieronymo Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus, ſicut ſuperius ſcriptum habetur quiete, & pacifice omnia prænominata caſtella, eorumque habitatores ad iam dictum Epiſcopatum pertinentes, vel ſuper terram eius reſidentes, de omnibus fodris defendere, & protegere, omni contradictione remota. Si vero contigerit in eas partes veniamus, quæ iamdictus Hieronymus Epiſcopus, vel ſui ſucceſſores per ſe, vel eorum miſſos fideles fodrum colligant, nobiſque ſeruitia ſecundum poſſe præparent eo videlicet ordine, vt nullus Dux, Patriarcha, Marchio, Comes, Vicecomes, ſculdaſius, gaſtaldio, nullaque noſtri Regni magna, paruaque perſona prædictum Hieronymum Epiſcopum, ſuoſque ſucceſſores de perdonatione, & conceſſione fodrum ſubſcriptorum caſtrorum inquietare, moleſtare, fatigare audeat, vel præſumat. Si vero quod non credimus hoc noſtrum præceptum infringere

gere teutauerit ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras quingentas, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem prædicto Hieronymo Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus, quod vt verius habeatur, manu propria hanc paginam roborantes ſigillo noſtro iuſſimus inſigniri.

Signum D. Henrici † *Regis inuictiſſimi.*

Eberardus Archicapellanus recognouit.

Datum X X X. . . *Anno Dominicæ Incarnationis Milleſimo VIII. Indict. VI. Anno quinto* D. *Henrici Regni VI. Actum Mulind.* . . *feliciter* Amen.

Cæterum Hieronymus ab eodem Henrico Imp. tanquam periurus,& apoſtata exauctoratus eſt,eiuſque bona publicata,ea, quæ in Papienſi Comitatu poſſidebat, Comenſi Eccleſiæ fuerunt conceſſa,de qua re in diplomate Conradi II. Henrici ſucceſſoris,eidē Comenſi Eccleſiæ conceſſo an. 1026. mentio extat, vt ſupra diximus.

18. LVDIGERIVS primus poſt Hieronymum Vicentinam Eccleſiam tenuit, vt nonnullis placet, quem vixiſſe referunt anno 1004. quod falſum videtur,cum Hieronymus an. 1008. ab Henrico Rege confirmationem Othonis priuilegij obtinuerit, in quo tunc viuens, & fidelis enunciatur, eiuſque petitione ea peracta fuiſſe ibidem perhibetur. Si Ludigerius hiſce temporibus vixit, poſt annum 1008. eſt reponendus.

19. TEOBALDVS Eccleſiam Vicentinam regebat anno 1023. vt in Conradi II. Imper. priuilegio eiuſdem Eccleſiæ conceſſo ſatis conſtat. Tenor priuilegij eſt huiuſmodi ab exemplari deſumptus ab eodem Syluio Triſſino Archidiacono.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Conradus diuina fauente clementia Rex. Si Eccleſiarum Dei curam gerimus, eaſque dilatare ſtuduerimus, noſtri Regni ſtatum augumentari minime diffidimus. Quocirca omnium S. Dei Eccleſiæ præſentium ſcilicet, ac futurorum noſcat vniuerſitas, quod interuentu, ac petitione Arbori Maguntini Archiepiſcopi, & Vgonis noſtri Cancellarij confirmamus, & corroboramus,prout iuſte & legaliter poſſumus Tebaldo S. Vincentinæ Eccleſiæ Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus quædam præcepta noſtrorum anteceſſorum Imperatorum,ſiue Regum,quę pro recompenſatione æterni Regni eidem Eccleſiæ Vincentinæ conceſſa eſſe videntur, & ſub noſtræ tuitionis,atque confirmationis præcepto eadem recipimus, & confirmando robbramus,ea videlicet ratione,vt omnes res iam d. Eccleſiæ mobiles, ac immobilea, liberos & ſeruos, vtriuſque ſexus Aldiones, & Aldianas, colonos, & colanas, plebes, caſtella, curtes, capellas, cum omnibus adiacentijs & pertinentijs earum tam quolibet ſcripto præſenti Epiſcopatui aduenientes,quam quæ etiam præceptis noſtrorum prædeceſſorum Imperatorum, ſiue Regum videlicet, ab Imperatore Berengario cortem de Sala, & Maſſa Carturni ad eandem cortem pertinent. & manſos, & placita, & cuncta appenditia ſeu alia qualibet, quæ in ipſa valle, vel in alia dicta maſſa ad regiam poteſtatem, & ad publicam functionem pertinere videntur, ſeu etiam alias cortes ab eodem Imperatore Berengario eidem Eccleſiæ attributas & conceſſas Sitiuum & Malladum, & caſtellum in eodem loco de Mallado conſtructum cum omnibus earum pertinentijs, & adiacentijs, diſtinctis,placitis, & publicis functionibus à Regibus quidam Vgone, & Lothario duas Abbatias ipſi iam dicto Epiſcopatui datas videlicet S. Saluatoris, & S. Viti, ſiue curtem de Barbariano cum diſtrictis,& placitis, & de ſuis terminis à Valle Granconæ vſque in foſſam Luganam, & à Sire Nanti vſque in Vacho, necnon etiam mortuorum hæreditates ſine hæredibus ad proprietatem per hoc noſtrum præceptum firmas,& corroboratas eſſe ſancimus cum pratis,vineis, terris cultis, & incultis, ... ſyluis, ſtillarijs fontibus, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, molendinis, piſcarijs, venationibus, ſeu cum omnibus caſtellis, & villis, & eorum pertinentijs ad iam dictum Epiſcopatum pertinentibus. Præcipientes denique iubemus, vt nullus Dux, Patriarcha, Marchio, Comes, Vicecomes, nullaque noſtri Regni magna,paruaque perſona prædictum Tebaldum Epiſcopum, ſuoſque ſucceſſores inquietare, moleſtare,diſueſtire de omnibus,quę ſuperius leguntur; vel de publicis functionibus cunctis & diſtrictis,placitis,eccleſiæ ſanctorum Martyrum Felicis & Fortunati,ſine legali iuditio audeant, vel præſumant. Quod ſi inuentus fuerit, quod non credimus, qui hoc noſtrum præceptum infringere tentauerit,ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras quingentas medietatem Cameræ noſtræ,& medietatem prædicto Thebaldo, ſuiſque ſucceſſoribus, ſed vt verius credatur, ac diligentius ab omnibus obſeruetur, hanc paginam manu propria roborantes, ſigilli noſtri impreſſione eam ſubtus inſigniri præcipimus.

Signum D. Corradi † *Regis inuictiſſimi.*

Dat. Felic. Indict. 6. MXXIII. *Regni vero* . . . . . . *Die Sabbati, qui eſt 16. exeunte Menſe* Madij . . .

† *Ego* . . . *Notarius Imperialis.*

20 LAMBERTVS anno 1036.

21 THEOBALDVM aiūt ſediſſe 1037.

22 ASTVLFVS anno 1046. 8. Cal. Nouembris interfuit Concilio Papienſi, de quo ſupra in Veronenſibus Epiſcopis.

23 ARNALDVS, de quo narrant fuiſſe in viuis anno 1046.

24 SINDICHERIVS cœnobij S. Petri Monialium Benedictini Ordinis reſtaurator an. 1054. cuius mentio extat in vita S. Theobaldi Galli Senonenſis, quem idem Sindicherius in Vicentina Eccleſia presbyterum ordinauerat. Obijt is in Vicentina diœceſi anno 1050. vel 1051. die 30. menſis Iunij, cuius corpus relatum in eccleſiā S. Mariæ Vangadiſiæ Ord. Camaldul. inter Ligniacum & Rodigium poſita in Adrienſi diœceſi, illud repoſuit Petrus Abbas, à quo Theobaldus paulo ante Monachicū ſuſceperat habitum. Eius feſtus dies celebratur prima Iulij, cuius oſſa pridem anno 1411. die 23. Iunij, & anno 1626. ſolenni pompa in decentiorē locū in eadem eccleſia tranſlata fuere. Andreas de Sueſſay in Martyrologio Gallicano ſcribit, huius ſancti ſacra lipſana Metim in Gallia tranſlata fuiſſe, vbi eius feſtum cum octauis ex more annuo, ob recepta pridem ex ſacris pignoribus patrocinij potentis præſidia, habetur; reuera tamen in ſupra relata eccleſia Vangadiſiæ viſuntur, & venerantur. In Cathedrali vero Vicentina ſub altari eius nomini conſecrato huiuſmodi ad viri ſancti imaginem extat elogium.

S. Theobaldus Gallus
clarus natalibus
diuini amoris flamma incenſus
Gallia excedens Italiam peregrinatur
inueſtis, impranſus, incœnatus,
quo cum panem partiebatur
cæli Monarcha,
qui ſibi & ſocijs non vna vice ſufficeret,
illum ſequuntur Angeli,
huius Eccleſiæ ſacerdos adſcriptus
ſocij valetudinem reparauit
ſacrificij valetudine:
Hermacora, & Fortunatus Cælicolæ
ipſius cellam miro fulgore
inuiſerunt:
futura etiam cæleſti Spiritu præuidit:
tandem obijt plenus Deo,
ſummus oculorum reparator
compluribus cæcis lucem
reddidit,
claudorum plantas,
paraliticum, hydropicum,
alioſq; infirmos ſanauit,
cælo potius,

A *Diſce Lector*
Apud Deum nemo victor, niſi ſui.
Nec laurum meruit, qui ſibi pepercit.

De quo ille, qui de Eremitis ſanctis ſcripſit.

Venit in Italiam Senonum Theobaldus ab oris,
Et Vicentinis incola manſit agris.
Mēte ſuper ſtellas atrijs habitabat in amplis:
Sic docuit multos; ſyluaque ludus erat.

Eius vitam ſcripſit Petrus Abbas Vangadiſiæ, cuius tempore vixit, quam recitat Surius tom. 3. Corpus Eccleſia Cathe-
B dralis Vicentina conditum habet, ex ea alij tradunt à Petro Abbate Vangadiſiam tranſlatum, vbi ſumma cum veneratione iacet.

25 BERNARDVS Vicentinus Epiſcopus, de quo nulla mentio in tabulis huius Eccleſiæ habetur; extat tamen clara eius memoria in vetuſto monumento Eccleſiæ Aprutinæ ſub Petro eiuſdem Sedis Epiſcopo, qui vixit in ea ſede ab anno 1056. ad annum vſque 1065. quo tempore Bernardus vna cum Othone Epiſcopo Nouarienſi Cancellario, & Emaardo Iudice Henrici Imp. in Aprutinā prouinciā eiuſdem Cæſaris Iudex, & Nuncius miſſus, litem inter Petrum Epiſcopum, alterumque Petrum
C S. Saluatoris Abbatem compoſuit ad fauorem Epiſcopi, de Caſtro Ciuitellæ & monaſterij de Bellino; de qua re in Appendice Aprutini Epiſcopatus addemus, vbi & monumentum ipſum dabimus, cum alijs multis ad eam Eccleſiam illuſtrandam. Oportuit ergo Bernardum vixiſſe, ac ſucceſſiſſe in Vicentina Eccleſia poſt Sindecherium, infra illud tempus, quod ſupra indicauimus, ab anno ſcilicet 1056. ad annum 1065. quo etiam tempore vixit Otho Nouarienſis Epiſcopus, vt 4. tomo in Epiſcoporum Nouarienſium ſerie narrauimus.

26 LVDIGERIVS II. forte idem cum Sindicherio, memoratur in tabulis an. 1076

27 EZZELINVS, vel Azolinus huius
D Eccleſiæ Epiſcopus, Henrici III. Imperat. familiaris, & fautor, pluresque ab eo immunitates, & priuilegia recepit, primuſq; fuit, qui Ducis, Comitis, Marchioniſque Imperialis titulo inſigniretur, merum & miſtum imperium in Vicentina ciuitate, eiuſdemque comitatu accepit, vt Paliarinus ſuis patriæ in hiſtorijs ſcriptum reliquit lib. 8. ad an. 1080. Hanc dignitatem tanquam Vicarios Imperiales tenuiſſe Vicentinos Præſules ad annum vſque 1236. idem aſſerit Auctor. Quæ autem Ezzelinus ab Henrico obtinuerit an. 1083. indicat vetus memoria in M. S. codice priuilegiorum eiuſdem Eccleſiæ in hunc modum.

Hen-

Henticus Imperator III. Romanorum
ad petitionem Ezzoſini Præſulis Vi-
centinæ Eccleſiæ ipſum Imperatorem ſup-
pliciter deprecantis, vt anteceſſorum ipſius
Imperatoris, Regum, & Imperatorum de-
creta ſuper Vicentinam Eccleſiam renoua-
re, vt ſicut ipſi, ita etiam ipſe Imperator
eandem Eccleſiam Vicentinam in ipſiue de-
fenſionis dignaretur accipere,
& cum omnibus appenditijs integram ſer-
uare duxit in petitionis effectum. Nam
recepimus prædictam Eccleſiam cum om-
nibus appenditijs ſuis in ipſius culminis
cuſtodiam, ea ratione vt de
omnibus caſtellis ad Vicentinum Epiſco-
patum pertinentibus iuſte acquiſitis, vel
B acquirendis, & quæ nunc habet & habebat
in ſua proprietate eadẽ Eccleſia in Barba-
rano, Saluazano, Nonenta, Albetone, Au-
reliano, Vincentia, Grancona, Brendulæ,
Cuſtodia, Altauilla, Grumulo, Montedi-
gno, Coruedo, Cluſe, Malado, Cuculo,
Scledo, Arſetio, Sercedo, de ipſis omnibus,
vel de omnibus ſamulis, & famulabus, &
omnibus hominibus ſupra terram iam di-
cti Epiſcopatus habitantibus, vel reſiden-
tibus, non alicui homini, non Ducibus,
non Marchionibus, non alicui magnæ, vel
paruæ perſonæ fodrum perſoluatur, ſed li-
ceat dicto Ezzelino Epiſcopo Vicentino,
ſuiſque ſucceſſoribus quiete, ac pacifice per
huius decreti paginam habitatores ſuper
C terram ſui Epiſcopatus reſidentes de om-
nibus fodris defendere, & protegere, omni
contradictione remota. Item concedimus
& donamus, & à noſtro iure, & dominio in
ius, & dominium dictæ Eccleſiæ Vicentinæ,
quod dicitur theatrum noſtri Regni iuris
iuxta fluuium, qui Retrona vocatur, ſitum,
quod vulgo Berga, dicitur cum omni inte-
gritate ſua, quæ adhuc reſtat tam intus,
quam foris tranſfundimus, & totum mon-
tem Berię, . . . quod circuit cum
pertinentijs ſuis & adiacentijs, ac montiũ
ſummitatibus, vt habeat iam dictus Epiſco-
pus Ezzelinus, ſuique ſucceſſores ad vtili-
tatem Vincentinæ Eccleſiæ licentiam fa-
ciendi, & quicquid eis placuerit inde ope-
D randi, omni contradictione remota, conce-
dimus, & confirmamus dicto Epiſcopo,
ſuiſque ſucceſſoribus theloneum, & merca-
tum, ſicut à prædeceſſoribus noſtris con-
ceſſum eſt. Item, nauigium de Vincentia
vſque in Venetias pro charitate Dei, &
ſeruitio dicti Epiſcopi ita liberum Eccleſiæ
Vicentinæ in æternum tradendo, firma-
mus, & firmando tradidimus, vt nulla per-
ſona illud impedire audeat, quin idem
Epiſcopus Ezzelinus pro vtilitate Eccleſiæ
quicquid voluerit faciat. Quod ſi quis Pa-
triarcha, Epiſcopus, Dux, Marchio, Co-
mes, Vicecomes, Sculdatius, Gaſtaldio,
magna, vel parua perſona violare tentaue-
rit, ſciat ſe compoſiturum aureis libris 300.

A medietatem Cameræ noſtræ, & medieta-
tem prædicto Epiſcopo.

Datum anno Dominicæ Incarnationis 1083. Indict. 6. Anno D. Henrici tertij Imperatoris Romani Regni 29. Imperij p. 14. Kal. Iuly Verona feliciter.

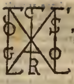
Idem Henricus Imperator anno 1091.
monaſterio SS. Felicis & Fortunati prope
Vicentinam ciuitatem ſito hoc priuilegium
indulſit, reſeruata Vicentino Epiſcopo re-
cognitione.

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis.

Henricus diuina fauente clementia
tertius Romanorum Imperator Au-
B guſtus. Quoniam Imperiali celſitudine
nos vti legitime cognouimus, ſi S. Dei
Eccleſiam matrem noſtram debita vene-
ratione ſublimari ſtudeamus maximum
noſtri decus, & Imperij, & ſpes nobis ætet-
næ felicitatis perpetuæ, vt eam more chri-
ſtianiſſimo, inquantum maior cæteris mor-
talibus poteſtas nobis à Deo largita eſt, ſub-
limari faciamus. Monemur enim per Pro-
phetam dicentem: honora patrem tuum
& matrem, vt ſis longæuus ſuper terram.
Et alibi, Qui maledixerit patri, vel matri,
morte moriatur. Licet autem hoc ad no-
ſtræ carnis primordium ſane referre valea-
mus; tamen rem ſanius, altiuſque perſcru-
tantes, Patrem Deum, Matrem vero ſan-
C ctam Eccleſiam hic ſignificari minime du-
bitamus. Æternum eſt itaque vitæ no-
ſtræ conſilium, vt hunc Patrem Deum vi-
delicet Creatorẽ noſtrũ affectu ſinceritatis
& veritatis honoremus, & Matrem noſtram
ſanctam inde Eccleſiam; quæ nos quotidie
parturit ad ſummæ felicitatis gloriam, cum
ſumus etiam perenniter regnaturi magni-
ficis muneribus hilariter exaltemus. Dicit
enim Apoſtolus: Hilarem datorem dili-
git Deus. Igitur his, & alijs ſanctarum
ſcripturarum auctoritatibus eruditi pro-
pter Deum, & æternum animæ noſtræ re-
medium, interuentu Oderici Aquilegienſis
Patriarchæ & vtili conſilio Ogerij Hipo-
D rienſis Epiſcopi noſtri Cancellarij, nec non
ex laudabili petitione Bernardi Aquile-
gienſis Præpoſiti, ſimulque Gumpoldi viri
ſanæ petitionis, atque Goriſcalci laudabili
ſcientia præditi, aliorumque Capellano-
rum noſtrorum, & multimodo rogatu Al-
berti ſtatris Apoſtolici, Ardericij, Amiſo-
nis, Mediolanenſium, Arditionis, & alio-
rum multorum fidelium noſtrorum, tam
Teutonicorum, quam Latinorum, quorum
longum eſt explicare nominatim: Mona-
ſterio SS. Felicis & Fortunati quicquid
nunc habet, & poſſidet vel habiturum eſt
tam intra Vicentinam vrbem, quam ex-
tra æterno & inuiolabili iure concedimus.
Nominatim videlicet Braidum ſancti Viti
cum plebe eius, & Capellis, earumque de-

timis, & vniuerſis conditionibus, & alijs A
omnibus ad eandem plebem intus & foris pertinentibus Imperiali auctoritate; quæ nullatenus violanda eſt, prædictum monaſterium concedendo perenniter tenere ſtatuimus. Et quoniam Apoſtolo dicente, qui plus laborat, plus mercedis accipiet, omnia ex integro, quæ nunc ſerui Dei præfacti monaſterij & habiti, & habituri ſunt, acquiſita vel acquirenda recto modo in omni loco Regni noſtri noſtro conſenſu, noſtrorumque ſucceſſorum Imperatorum, vel Regum, tam in prædictis locis, quam in omnibus alijs vniuerſis eorum pertinentijs, conditionibus, venationibus, locationibus, excaticis, decimis, paſquis, pratis, ſyluis, rupinis, montibus, planis, aquis, B
aquarumque decurſibus, molendinis præfacto monaſterio inuiolabili perennitate concedimus. Præterea vero huic addimus conceſſioni, vt prædicti monaſterij fratribus liceat, omni remota contradictione, de inculta terra per totum Epiſcopatum Vincentinum quantum ipſi, & per ſe & per ſuos homines laborare poterint tam in montibus, quam in planis operari, eiſque ſimiliter concedimus vniuerſam oblationem ad prædictum monaſterium beatorũ Martyrum Felicis, & Fortunati, Viti, & Modeſti omni tempore venientem, & libros ad ipſum locum pertinentes. Omnia itaque ſupra per ordinem memorata præfactum monaſterium, & quæcunque in eius decre- C
tia, vel munadiburdija leguntur intacta libertate noſtræ vigore conceſſionis perenniter habeat, teneat, atque poſſideat, vt omni remota conditionis alicuius occaſione, nihil alicui deberi videatur, vel reddere, niſi candellam vnam, & panem vnum; ampulam vino plenam, quæ annuatim in Natiuitate, & Paſcha Domini, atque ſingulis feſtiuitatibus SS. martyrum Felicis & Fortunati Vicentino Præſuli, qui pro tempore fuerit Abbas eiuſdem monaſterij, vel monachi reddant. Hoc igitur monaſteriũ, & omnia, quæ ei, ſecundum quod in hac præceptali pagina legitur, conceſſimus ob egregium Gulielmi Abbatis ſeruitium, qui D
nobis hilariter ſeruiuit ſub tutela noſtræ Imperialis dexteræ ſuſcepimus, vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Epiſcopus, vel alia quęlibet perſona, quæ moueri poſſit, vel viuere illud vel eius bona vbicunque ſint inquietare, vel minuere aliquatenus audeat. Si quis autem contra hoc præſumpſerit, profecto ſciat ſe compoſiturum mille libras auri optimi, medietatem noſtræ Cameræ; & medietatem prædicti monaſterij fratribus, vt hoc ſemper firmius & inuiolabile ab omnibus habeatur impreſſione noſtri ſigilli; qui Cæſaream repræſentet imaginem roboratur.

Signum Domini Henrici tertij Imperatoris noſtri & Auguſti.

Et ego Ogerius Dei gratia Hiporienſis Epiſcopus & Cancellarius vice Hermani Archicancellarij recognoui.

Anno Dominicæ Incarnationis 1091. *Indictione decima quarta. Hoc actum eſt decimo Kalendas Iulij in Dei nomine feliciter.*

Regni Sereniſſimi Domini Henrici Imperatoris XXXVIII. Imperij autem VIII.

28 TORINGIVS anno 1113. iuriſdictione temporali, quam nimis crudeliter diu tenuerat, à populo Vicentino exutus, exul à ſua Eccleſia vitam amiſit. Ita referunt Vicentini hiſtorici; tamen videtur in Alexandri III. priuilegio Abbatiæ SS. Felicis & Fortunati conceſſo, Toringiũ diu ante exilium ſediſſe.

29 HENRICVS anno 1124.

30 LOTHARIVS in tabulis recenſeturinter Vicentinos Epiſcopos anno 1134. in citato vero Alexandri III. priuilegio mox exhibendo, Henrici ſucceſſor Luthouicus memoratur. Porro ex hoc Alexandri diplomate manifeſte apparet quanta à Rodulpho, ad Lotharium huac Vicentinorum Præſulum diuerſa ſit ſeries, ab ea, quæ in M. S. circumfertur tabulis. In eo ita Rodulphi ſucceſſores recitantur Lambertus, Hieronymus, Aſtulphus, Litherius, Turigius, Epilinius, Henricus, Lothouicus, quorum donationes, Fortunatiano cœnobio elargitas firmauit Alexander an. 1168. In tabulis autem inter hos confuſi videntur Lodigerius II. Arnaldus, Theobaldus I. Siudicherius, Theobaldus II. Hieronymus, Ambroſius, quorum aliqui gratis multiplicati apparent, vel ſaltem inuerſo ordine collocati, cum tantum in diplomate cœnobij benefactores enumerentur eo quidem ordine, quo quis alteri ſucceſſit. Danda venia ſcriptoribus eſt, qui in tanta rerum ambiguitate, temporumq; vetuſtate, platique diuinare ſunt coacti. Ea diploma Alexandri ab authentico exemplari exſcriptum, quod extat in eiuſdem cœnobij Archiuio.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilectis filijs Arnulpho Abbati monaſterij SS. Felicis, & Fortunati Vicentini, eiuſque fratribus tam præſentibus, quam futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum. Religioſam vitam eligentibus &c. *vſque* infringat. Eapropter &c. *vſque* priuilegia communimus. Statuentes, vt quaecunque poſſeſſiones &c. *vſque* expeti-

exprimeoda vocabulis. Qnicquid habetis per lougitudinem a flouio Retronia,& Vrtega, vſque ad pootem altum. Quicquid etiam baberis per latitudinem à fluuio Retronis, vſque ad alium pontem, per quem poſitum ſuper eundem fluuiū tranſitur ad Monticellum. In Seledo voam curtem, quæ oominatur Vuarzoons. In Sarecto caſale vnum. In Turre voum caſale. In Magrado vnum caſale. In Arſerio aliud caſale. In Cuculo petiam vnam de vinea, & tres campos. In Muzone caſale vnum. In Rauna aliud caſale. In Coplano curtem voam cum ſuis pertinentijs. In Cattuſiano cenſiros ſancti Viti pertineotes de caſale Penculi inter Sciedum & ſanctum Vitum medietatem vnius curtis. In loco, qui dicitur ſanctus Titulus io Louizano curtem vnam cum capella ſancti Viti. In Malado caſalia oodem. In Maroſitica curtes duas, vnam in loco prouio cum capella ſancti Apollinaris. Aliam vero in Burguliano cum capella & Gazo. In Angarano caſalia duo, & montes duos, voum, qui dicitur mons Oliuarum, alter qui nominatur mons caſtanearum. In Solania curtem vnam cum capella ſancti Viti. In Tinido caſalia duo. In Facino caſalia tria. In Pechio caſale vnum. In Barbutia caſale voum, In Fuluiano vnum caſale. Io Bubeneto vnum caſale. In Secuſino caſale vnum. In Braido ſancti Viti curtes quatuor cum plebe,& capellis, & pertinentijs ſuis & decimis. In Cortolonga curtem vnam cum capella. Iuxta flumen nouum curtem vnam cum capella S. Viti. In Bragantia vnum caſale. Io Iuuene curtem vnam. In Bucone aliam curtem. In Fontana Frigida vnum caſale. In Paderno aliud caſale. In Cartonoria duo caſalia. Io Titulo voum caſale. In Canſelue quatuor caſalia. In Ara vnum caſale. In Cona terram aratoriam. In Calzade petiam vnam de vineam. In Zullano voum caſale. Io Arzignano aliud caſale. In monte Cleda terram aratoriam. *Duas* petias vineæ in Montecelo,& terram aratoriam. In Albetone maſſaritiam vnam. In Viuarolio curtem vnam cum capella S. Petri, extra Benacum lacum in loco qui dicitur Randeoa. Braidam ſancti Georgij, & Lacnedo vineas, & olineta. Alpes quoque quatuor, duas ſuper Maroſticam, quæ vocantur Lallaria, & Bagnaria Longera, inſuper & montes de Zouenano, & Nouogino. In Vviſega molendinum vnum. In Altico alium molendinum. Dimidiam partem curtis ſancti Apollinaris, cum capella & vantium ſancti Georgij, cum eccleſia, maſſaritias duas in Bercia, et duas io Liſeria. In Barbarano curtem vnam,& caſales duos, In Baſico curtem voam. Oblationes præterea ad idem monaſterium venientes, & cætera iura, & libertates, ſeu donationes, quas bonæ memoriæ *Rodulfus*, *Lambertus, Hieronymus*, *Aſtulſus*, *Liciberius*, *Turingius*, *Bccilinus*, *Henricus*, *Lothouicus quondam* Vicentini *Epiſcopi* monaſterio veſtro tam in decimis, quam conditionibus, operibus, eſcaticis, paſcuis, pratis, ſyluis, rupinis, montibus, planis, aquis, aquarum decurſibus, molendinis, piſcationibus, venationibus, ad prædicta loca pertinentibus, rationabiliter conceſſerunt, & vos in quadraginta anois retro abſque legitima interruptione poſſediſtis, vobis, ac per vos eidem monaſterio ſcripti noſtri munimine confirmamus. Saluo quidem eo, quod ipſi Epiſcopi ſibi pro his omnibus in prædicto monaſterio reſeruarunt, videlicet, vt in Natiuitate, & in Paſcha Domini, & ſingulis feſtiuitatibus ſupradictorum Martyrum Felicis, ac Fortunati vnam candelam, vnum panem, & ampullam plenam vino Abbas, vel monachi eiuſdem loci Epiſcopo, qui pro tempore fuerit, debeat, omni alia contradictione remota, annuatim deferre. Prohibemus etiam, vt nulli fratrum veſtrorum poſt factam in eodem loco profeſſionem aliqua leuitate ſine Abbatis ſui licentia fas ſit de monaſterio diſcedere. Diſcedentem vero abſque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Statuimus præterea vt neque Comiti, neque Principi, nec alicui ſeculari, vel eccleſiaſticæ perſonæ liceat indebitas, & iniuſtas exactiones in præfato monaſterio exercere. Sane noualium veſtrorum, quæ proprijs manibus, aut ſumptibus colitis, ſiue de nutrimentis animalium, nullus à vobis decimas exigere præſumat. Obeunte vero te, &c. *vſque* prouiderint eligendum. Sepulturam quoque &c. *vſque* corpora aſſumantur. Decernimus ergo &c. *vſque* ſalua Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & diœceſani Epiſcopi canonica iuſtitia. Si qua igitur &c. Cunctis autem &c. Amen, Ameo, Amen.

Ego *Alexander Catholica Eccleſia Epiſcopus*.

† Ego *Hubaldus presb. Card. tit. ſanctæ Crucis in Ieruſalem.*

† Ego *Boſo presb. Card. S. Pudentiana tit. Paſtoris.*

† Ego *Petrus presb. Card. tit.* S. *Laurentij in Damaſo*

† *Ego Theodinus presb. Card. S. Vitalis tit. Veſtina.*

† Ego *Iacintus S. Maria in Coſmedin Diac. Card.*

† Ego *Ardicio* Diac. Card. S. *Theodori.*

† Ego *Manfredus* Diac. Card. *S.* Georgij *ad velum aureum.*

† Ego *Hugo Diac.* Card. S. *Euſtachij iuxta templum Agrippa,*

† Ego *Petrus Diac.* Card. Sancta *Maria in Aquiro.*

Datum Beneuenti per manum Gratiani S. R. E. Subdiaconi, & Notarij 2. Idus Septembris Indict. 1, Incarnationis Dominicæ anno 1168 Pontificatus vero D. Alexandri Papæ III. anno 10.

31 VBERTVS primus, ad cuius petitionem Fridericus primus Imperator anno 1158. Epiſcopis Vicentinis hocce conceſſit priuilegium, veters Eccleſiæ Vicentinæ iura ab anteceſſoribus Regibus, & Impp. conceſſa confirmans; exemplar exſcriptum eſt ex Albo lib. Communitatis Vicentinæ pag. 560.

In nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis.

Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator inuictiſſimus, & ſemper Auguſtus. Quæ Regum, vel Imperatorum clementia Eccleſijs Dei conceſſit beneficia, auctoritas noſtra debet confirmare; vt quod nobis fieri cupimus à noſtris ſucceſſoribus, nos quoque ſeruemus noſtris anteceſſoribus, Regibus, ſeu Imperatoribus. Vnde, quomodo priuilegium glorioſiſſimi proaui noſtri Heurici Quarti Romanorum Imperatoris ſuper bona Vicentinæ Eccleſiæ perſpeximus, & gratiam Evzelino eiuſdem Eccleſiæ Præſuli conceſſam cognouimus; nos quoque pro noſtro, proauiq; noſtri ſalutari remedio ad petitionem etiam dilecti noſtri Vberti eiuſdem Eccleſiæ venerabilis Epiſcopi, ipſam Vicentinam Eccleſiam in noſtræ defenſionis manibordium recipimus, omnia eius appenditia integra, & libera ſeruari ſummo opere volentes. Vnde præcipimus, vt de omnibus caſtellis ad Vicentinum Epiſcopatum pertinentibus, iuſte acquiſitis, vel acquirendis, & quæ nunc habet in ſua poteſtate eadem Eccleſia, videlicet Barbarano, Saluiciano, Nouenta, Albetono, Aureliano, Vincentia, Grancona, Brendulæ, Cuſtodia, Altauilla, Grumolo, Mõtedigno, Cornedo, Cluſe, Malado, Cuculo, Velo, Arzerio, Sacerdo, Aſſiliano, Zonuecedo de illis omnibus, & de omnib. famulis, & famulab. & omnibus hominibus ſuper terram iam dicti Epiſcopatus habitantibus. Non Dux, non Marchio, nõ Comes, non ciuitas, ſcilicet Vicentia, Padua, Verona, non aliqua parua, vel magna perſona fodrum, exactionem in noſtris foſſatis ſtenendis, vel aliquid genus ſeruitutis exigere præſumat. Et liceat prædicto Vberto Epiſcopo, & ſuis ſucceſſoribus quiete, & pacifice per hanc noſtri præcepti paginam caſtella, eorumque habitatores ſuper terram ſui Epiſcopatus reſidentes de omnibus fodris defendere, & protegere omni contradictione remota. Si vero contigerit, vt nos in eas partes veniamus, ipſe præfatus Epiſcopus Vbertus, ſuique ſucceſſores, per ſe, vel per eorum miſſos fideles ſodrum colligant, nobiſque debita ſeruitia, prout melius poſſint, præpararent. Concedimus inſuper, & donamus, & in ius, & dominium iam dictæ Eccleſiæ Vicentinæ transfundimus quoddam theatrum noſtri Regni iuris iuxta fluuium, qui Retune vocatur, ſitum, quod vulgo Berga dicitur, cum omni integritate ſua, quæ ad huc reſtat, tam foris, quam intus, vt habeat iam dictus Epiſcopus Vbertus, ſuique ſucceſſores ad vtilitatem Vicentinæ Eccleſiæ licentiam faciendi, vel quicquid eis placet inde operandi, omni contradictione remotà. Teloneum quoque, & mercatum ſicut à prædeceſſoribus noſtris conceſſum eſt, concedimus, & confirmamus. Naulegium etiam de Vincentia vſque in Venetiam pro charitate Dei, & ſeruitio prædicti Epiſcopi in liberum Eccleſiæ Vicentinæ in æternum tradendo, ſub manibus firmando tradidimus; vt nulla perſona ipſam impedire audeat, & idem Epiſcopus pro vtilitate Eccleſiæ, quicquid voluerit faciat, idemque Epiſcopus, ius, & legem . . . . . relinquatur, quod ſi quis Patriarcha, Epiſcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, ſcudarius, gaſtaldio, magna, vel paruaque perſona hoc decretum noſtrum, quod abſit, infringere, vel vllo modo violare tentauerit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras trecentas, medietatem noſtræ Cameræ, medietatem Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus, cuius rei teſtem chartam præſentem ſcribi iuſſimus, quam noſtra manu, vt infra videtur, corroboramus, ſigilliique noſtri impreſſione inſignitam omnia generationis tam futuræ, quam præſentis notitiæ relinquimus.

Signum † Domini Friderici Romanorum Imperatoris inuictiſſimi, & ſemper Auguſti.

Ego Fridericus Colon. Archiepiſcopus Archicancellarius recognoui Anno Dominicæ Incarnationis 1158. Indictione 6. regnante Domino Frederico Romanorum Imperatore inuictiſſimo, & ſemper Auguſto, anno regni eius 8. Imperij vero 4. feliciter Amen.

32 ARIBERTVS anno 1164. obijt 1176.

33 B. IOANNES ſucceſſit Ariberto. Is Cremonæ ex nobili genere, matre Berta natus, ex progenitori Adæ cognomine Cazinfrontes dictus, cuius deinceps poſteri de Cacciafrontibus nuncupati ſunt. A matre bonis moribus imbutus, ad ſinum monaſticæ diſciplinæ confugit: ſactus Diui Benedicti monachus, pietatem, & eccleſiaſticam diſciplinam coluit, adeoque in operibus ſanctis profecit, vt primo Prior Ec-

eleſiæ

aleſiæ S. Victoris, mox Abbas S. Laurentij anno 1155. creatus fit: Concionator inſignis fuit, & eccleſiaſticæ libertatis indefeſſus propugnator; quippe qui in illo teterrimo ſchiſmate contra Alexandrum III. à Pſeudopontifice Octauiano, fautore Friderico Primo Imperatore, excitato, partes Alexandri amplexus, pro Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libertate ſe contra ſchiſmaticum Fridericum, eiuſque fautores; quaſi inexpugnabilem murum oppoſuit: indefeſſo ſtudio, & labore tum publice in ſuggeſtu prædicando, tum ſuadendo deuios conciues, finitimoſque populos ad vnitatem reduxit Eccleſiæ: quamobrem ab eodem Pontifice, exauthorato Graſſiodoto Mantuano Epiſcopo ſchiſmatici Octauiani aſſecla, defunctoque Vuidone, Mantuanus Epiſcopus renunciatus eſt; eam Eccleſiam annis aliquot adminiſtrauit, quo tempore cum Vicentinum populum ad partes Alexandri fouendas adduxiſſet, decedente Vicentino Præſule, eius vrbis acclamatus Epiſcopus anno 1176. Cæterum cum inter Alexandrum, ac Fridericum Imper. pax coiſſet, Graſſiodorus cenſuris exſolutus ad ſuum Mantuanum ſacerdotium rediſſet an. 1179. Ioannes Vicentinus remanſit Epiſcopus, quam Eccleſiam cum ſanctiſſime rexiſſet, tandem pro libertate Eccleſiæ, ſuique iure Epiſcopatus tuendis, à quodam peſſimo ſuæ Eccleſiæ vaſſallo, quem feudi mali iuſte orbauerat in campo iuxta Cathedralem Eccleſiam gladio confoſſus, Martyr euolauit ad ſuperos ann. 1185. die 16. Martij, cum prius in ipſo martyrij agone non ſemel pro interfectoribus exoraſſet, ac ſigno crucis, in pacis ſignum, illos benedixiſſet. Eo ipſo in loco vbi pius Præſul paſſus eſt, Vicentini ad futuram rei memoriam columnam erexerunt, quæ adhuc extat, corpus vero ſummo mœrore, ſummaque veneratione in ſacello Beatæ Virginis Cathedralis ſepelierunt, tumuloque marmoreo hæc addiderunt carmina.

Hic ſitus eſt verus Paſtor Cazafronti Ioannes;
Schiſmate qui quondam partem defendit honeſtam.
Patrie Alexandri Papæ cum ſanctior Abbas
Cœnobium ſancti Laurentij ouante Cremona.
Solicitat patriam, tanta mox Præſule felix.
Mantua lætatur; quo nunc Vicentia gaudet,
Orphanus, & vidua, atque miſer ſpoliatus egenus.
Pontificis manibus alitur, veſtitur, amatur,
Eccleſiæ dum iura ſuæ tutatur iniquo
Vaſſalli gladio, Cymbri ſicuti necatur
Poſt obitum claris monſtrat miracula ſignis
Conſpicuum virtute poli, meritiſque beatum.
Aridus, & cæcus, ſurdus, febriſque, dolorque
Exulat, omnis abit ſoſpes qui venerat æger
Hic eſt tranſlatus Ioannes Caza beatus.

Eius vero lipſana ſacra ex humili tumulo in ſplendidiorem tranſlata ſunt anno 1441. hoc addito epitaphio.

Ioannes Cacciafrente
pietate, iuſtitia, miroque Dei Zelo plenus
Friderico Imperatori
Apoſtolicam libertatem laceſcenti
primum Cremonæ reſtitit,
deinde huius vrbis Epiſcopus,
Eccleſiæ ſuę camps confoſſus gladio martyrij
triumpho immortalitatis gloriam,
æternaque laborum præmia felici cruore
mercatus eſt.
pia vero eius oſſa. huc deuote tranſlata ſunt
An. Domini MCCCCXLI.
Kal. Maias.

Meminit Ioannis, eiuſdemque necis Greg. 9. Decret. de pœnis tit. 37. cap. 10. ad Vicentinum Epiſcopum ſcribens, prohibens, ne tuſis Ioannis occiſoribus, eorumq; ſucceſſoribus beneficia, & feuda, quæ ab Eccleſia Vicentina obtinebant, amplius reſtituerentur, pœna enim tanti facinoris non ſolum tenet auctorem, ſed extenditur ad hæredes, vt ait gloſſa. De eiuſdem Epiſcopi vita, & moribus plures extant inquiſitiones iuſſu Honorij III. tum Vicentiæ, tum Cremonæ per Homobonum Cremonenſem Epiſcopum habitæ anno 1223. quibus qua pietate, qua ſanctimonia vixerit ex oculatis teſtibus clare videtur. De eo pauca retulimus in Epiſcopis Mantuanis ex Doneſmundo, ſed melius, clariuſque monumenta Vicentina in illo obſcuriſſimo tempore veritatem demonſtrant Ioannem ad Vicentinum Epiſcopatum tranſlatum, per martyrij palmam vitam conſumaſſe anno 1185. relicta Mantuana Eccleſia Graſſiodoto, quem ad vnitatem Eccleſiæ receptum, Alexander iterum ad propria redire permiſerat an. 1179. Ioanna meminit Io. Baptiſta in Hiſt. Vicentinis, & M. Antonius Tiennenſis in catalogo Sanctorum, ac Beatorum Vicentin.

34 PISTOR Monachus, & Prior Abbatiæ Carceram Ordinis Camaldulenſis, ſucceſſit Ioanni anno 1185. Hic Henricum Sextum Imper. ad vtrumque Siciliæ Regnum

gnum compeſcendum, Vicentia tranſeuntem in Epiſcopio ſuſcepit, regaliqueрompa hoſpitatus eſt. Hunc Iacobus de Bernardo Bononienſis, Poreſtas Vicentiæ cum Eccelino ſecuudo de Romano anno 1194. compulit in exilium, vt narrat Gerardus Maurifius Vicentinus in ſua hiſtoria, additque Piſtorem ipſum Epiſcopum prope caſtrum Saledi ſagittis confoſſum in prælio cecidiſſe circa annum 1200. eiuſque corpus Vicentiam relatum in eccleſia ſanctæ Mariæ iuxta ſuos anteceſſores ſepultum fuiſſe. Vir fuit plane militaris, & parum fortunatus, totoque fere ſui præſulatus tempore inquiete Eccleſiam ſibi creditam adminiſtrauit.

35 VBERTVS 2. quem alij Gibertum vocant, in occiſi Piſtoris loco collocatur anno 1203. Quo tempore Canonicis Cathedralis Eccleſiæ Innocentius Tertius indulxit priuilegium, quod hic exhibeo ab exemplari capitularis tabularij exſcriptum.

Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Nicolao Archipresbytero, Florano Archidiacono, & Canonicis Vicentin. tam præſentibus, quam futuris canonice ſubſtituendis in perpetuum. Quoties à nobis petitur, quod rationi, & honeſtati conuenire dignoſcitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium deſiderijs congruum ſuffragium impertiri. Et propter dilecti in Domino filij veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Eccleſiam ſanctæ Mariæ, in qua diuino emancipati eſtis obſequio ad exemplar fel. rec. Vrbani Papæ prædeceſſoris noſtri, ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio cõmonimus, ſtatuentes, vt quaſcumq; poſſeſſiones, quæcũq; bona eadem Eccleſia in præſentiarũ iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis. Locum ipſum, in quo præfata Eccleſia ſita eſt cum pertinentijs ſuis. Ea quoque, quæ bonæ memoriæ P. Vicentinus Epiſcopus ſcripto vobis authentico confirmauit, & vos iuſte, & canonice poſſidetis, præſentis ſcripti pagina duximus roboranda, videlicet decimam ciuitatis veſtræ, & Bericæ, atque de cunctis villis ad canonicam ipſam ſpectantibus, ſcilicet de villa, quæ dicitur Baſſico, Valmariana, Turmano, Arcurriano, Pola, De balungara, Grauneda, Creſule, Porcilla, Caſale, Crennole, Vicocogarij, Ruuco mulieris, Pauleda, Creſole, Fabrica, Arquale, Vicodonatij, Scarte;

A concessit etiam, & firmauit beneficium, quod habuit Granſelmus Archipresbyter in prædicta inſuper ciuitate, & Beriaa intus & foris, terram aratoriam ſanctæ Mariæ, vineam cultam, & incultam pertinentem ad Eccleſiam ipſam, & quicquid iuſte vobis eſt à quacunque perſona relictum, vt dictum eſt, ipſas res cum locis, vineis cum areis ſuis, campis, pratis, paſculis, ſyluis, ſtillarijs, ripis, rupibus, montibus, planitijs, paludibus, molendinis, piſcationibus, cultis, & incultis, vna cum finibus, terminis, acceſſionibus, & vſibus, aquarumque decurſibus cum omni iure adiacenti, & ipſis rebus pertinente, ſimul cum prænominatis decimis in integrum iam ſata canonica

B eo ordine habeat; vt Canonici in ea canonice viuentes, ex eis canonice viuant, Dominoque obſequium deuotum impendant. Confirmauit etiam vobis eccleſiam S. Eleutherij, & terram aratoriam com vineis, & campis, & cum omnibus ad eandem eccleſiam de iure ſpectantibus, eccleſiam videlicet S. Laurentij de porta noua, & eccleſiam S. Marcelli, & eccleſiam ſancti Stephani, eccleſiam ſancti Marci, eccleſiam ſancti Viti, eccleſiam ſancti Fauſtini, eccleſiam ſancti Eleuterij, eccleſiam ſancti Pauli, eccleſiam ſancti Laurentij de Berica, eccleſiam ſancti Sauini, & eccleſiam ſancti Saluatoris. Extra quoque ciuitatem eccleſiam de Ancignano, eccleſiam de Souitio,

C eccleſiam de Creole, eccleſiam de Retorgole, eccleſiam de fabrica, & eccleſias duas de Braiteſina, eccleſiam de Arquignaro, eccleſiam ſanctæ Iuſtinæ, eccleſiam ſancti Apollinaris, eccleſiam de coſta Ruuolonis, eccleſiam de Lungara, eccleſiam ſanctæ Crucis. Item eccleſias duas de Seratico, & eccleſiam ſancti Deſiderij. Omnes iſtas præſcriptæ canonicæ Vicentin. Eccleſiæ cum omni iure, & pertinentijs ſuis duximus confirmandas cum eccleſia etiam ſancti Iacobi, præterea poſſeſſiones eidem canonicæ Vicentinæ competentes confirmamus, videlicet poſſeſſiones, quas prædicta canonica habet in Vicentia, in Montebello, in Monticulo maiori, in Meleto,

D in Dreueno, in Brendula, in Arquignano, in coſta Vallis fluminis, in Nanro, & Caſtaguedolo, & in Sorcitio, in Cuſtodia, in Conzaude, in Cigrano, in Bulzano, in Carmignano, in ſancto Petro, in Guido, nemus, quod dicitur canonica, in Liceria, in Saudrico, in Quinto, in Scledo, in Macrade, in Malado in Campagna, in Grumolo, in Breganze, in Fara, in Caldogno, in Creſole, necnon in ciuitate Paduæ, & in pertinentijs ſuis, domos, molendina, agros, vineas, & cæteras alias vbique poſſeſſiones, libertates quoque, & immunitates antiquas, & rationabiles conſuetudines Eccleſiæ veſtræ conceſſas, & hactenus obſeruatas, ratas habemus, eaſque perpetuis temporibus

ſoribus illibatas manere cauemus. Cum autem interdictum terræ fuerit, liceat vobis clauſis ianuis, excluſis excommunicatis, & interdictis non pulſatis campanis ſuppreſſa voce diuina officia celebrare. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat præfatam eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare, ſed omnia integra, & illibata ſeruentur eorum, pro quorum gubernatione, ac ſubſtentatione conceſſa ſunt, vſibus omnimodis profutura. Salua Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & diœceſani Epiſcopi debita reuerentia. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſecularisue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire tentauerit, ſecundo, tertioue commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque dignitate careat, reumque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diuinæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco iura ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus autem, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicem præmia æternę pacis inueniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

✝ *Ego Petrus Portuenſis, & S. Ruffinæ Epiſcopus ſubſc.*

✝ *Ego Ioannes Albanen. Epiſcopus ſubſcripſi.*

✝ *Ego Nicolaus Tuſculanenſis Epiſcopus ſubſc.*

✝ *Ego Petrus tit. S. Cæciliæ presb. card. ſubſc.*

✝ *Ego Guido S. Mariæ Transtiberim tit. Caliſti presb. card. ſubſc.*

✝ *Ego Soffredus tit. S. Praxedis presb. card. ſubſc.*

✝ *Ego Gregorius tit. S. Vitalis presb. card. ſubſc.*

✝ *Ego Leo tit. S. Crucis in Hieruſalem presb. card. ſubſc.*

✝ *Ego Gregorius S. Georgij ad velum Aureum diac. card. ſubſc.*

✝ *Ego Ildebrandinus S. Euſtachij diacon. card. ſubſc.*

✝ *Ego Guido S. Nicolai in Carcere diac. card. ſubſc.*

Datum Romæ apud S. Petrum per manum Ioannis S. Mariæ in Coſmedin Diaconi Card. S. R. E. Cancellarij 6. Idus Maij Indict. 9. Incarnationis Dominicæ anno 1206. *Pontificatus vero D. Innocentij anno nono.*

A Suſcepit Vbertus anno 1209. Camaldulenſes Monachos in eccleſia ſancti Viti, quam cum ſuis iuribus, & pertinentijs iiſdem donauit, deinceps monachi, relicto priori loco, S. Luciæ templum coluerunt, ædificato ibidem cœnobio, vbi hactenus permanſere: ſequenti anno idem Vbertus ab Othone Imp. omnium, quæ anteceſſores Cæſares Eccleſiæ ſuæ indulxerant, ſolemni priuilegio confirmationem obtinuit, hiſce verbis expreſſam.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Otho Quartus diuina fauente clementia Romanorum Imperator inuictiſ-
B ſimus, & ſemper Auguſtus. Quæ Regum, vel Imperatorum clementia Dei conceſſit beneficia, auctoritas noſtra debet confirmare, vt quod vel fieri cupimus a noſtris ſucceſſoribus Regibus, ſeu Imperatoribus. Vnde petitione fidelis noſtri Vicentinæ Eccleſiæ Præſulis Vberti in petitionis effectum ducimus ſuppliciter nos deprecantis, vt anteceſſorum noſtrum Regum, vel Imperatorum decreta ſuper Vicentina Eccleſia renouare, & ſicut ipſi, ita & nos eandem Eccleſiam Vicentinam in noſtræ defenſionis muniburdium dignaremur recipere, & cum omnibus appenditijs integram ſeruare. Recipimus ergo prædictam Eccleſiam cum omnibus appenditijs ſuis in no-
C ſtri culminis mundiburdij cuſtodiam; ea vero ratione, vt de omnibus villis, caſtellis, & poſſeſſionibus, ad Vicentinum Epiſcopatum pertinentibus iuſte conquiſitis, vel Deo propitiante acquirendis, & quæ nunc habet in ſua poteſtate. Videlicet Barbaranum, Salnazzanum, Nouenta, Albetone, Aurelianum, Vincentina ciuitas, Groncona, Brendule, Acilanum, Rouereedum, Cuſtdia, Altauilla cum ſuo plebatu, Montredigno, Valmatiana, Credarinum, Montreuitali, Cluſe, Cornedum, Maladum, Grumolo, Cuculo, Vello, Aſerium, Cereedū, de his omnibus, & de omnibus famulis famulabus, & omnibus hominibus ſuper terram iam dicti Epiſcopatus habitantibus,
D vel reſidentibus, non alicui ciuitati, nec alicui magnæ, vel paruæ perſonæ fodrum perſoluatur, vel concedatur, ſed liceat iam dicto Vberto Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus, quiete, & pacifice per hanc noſtri præcepti paginam loca, & caſtella, eorumque habitatores ſupra terram ſui Epiſcopij reſidentes de omnibus fodris, & aſſequutionibus, & quibuſcumque ſeruituris generibus defendere, ac protegere, cum omni iure, honore, comitatu, & omnibus iuriſdictionibus ad comitatum ſpectantibus omni contradictione remota. Si vero contigerit vt nos in eas partes veniamus, ipſe præfatus Epiſcopus, ſui ſucceſſores, vel per ſe, vel per fideles miſſos fodros colli-

gent

gant, nobiſque debita ſeruitia, prout melius poſſint, præparent. Concedimus inſuper, & donamus & à noſtro iure, & dominio in ius, & dominiū iam dictæ Eccleſiæ Vicentinæ quoddam theatrū noſtri Regni iuris iuxta fluuiū, qui Retuna vocatur, cum omni integritate ſua, quæ adhuc reſtat tam intus, quam foris, transfundimus, vt habeat iam dictus Vbertus Epiſcopus, ſuique ſucceſſores ad vtilitatem Vicentinæ Eccleſiæ licentiam faciendi, vel quicquid eis placet operandi, omni contradictioge remota. Teloneum quoque & mercatum, ſicut à prædeceſſoribus noſtris conceſſum eſt, concedimus, & confirmamus. Naulgium etiam de Vicentia vſque in Venetias pro charitate Dei, & ſeruitio Epiſcopi prædicti in liberum Eccleſiæ Vicentinæ tradendo, ſub manibus firmando tradidimus, vt nulla perſona ipſum impedire audeat, & idem Epiſcopus pro vtilitate Eccleſiæ quicquid voluerit faciat, idem ius, & legem relinquatur. Quod ſi quis Patriarcha, Epiſcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Studaldus, Gaſtaldio, magna, paruaque perſona hoc decretum noſtrum, quod abſit, infringere, vel vllo modo violare tentauerit, ſciat ſe compoſiturum auri puriſſimi libras trecentas, medietatem noſtræ Cameræ, medietatem Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus; cuius rei teſtem chartam præſentem ſcribi iuſſimus, quam noſtra manu, vt infra videtur, corroborauimus, ſigilliqúe noſtri impreſſione inſignitam omnis generationis tam futuræ quam præſentis notitiæ reliquimus.

Signum Domini Othonis † *Dei gratia Romanorum Imperatoris inuictiſſimi & ſemper Auguſti.*

Ego Conradus Spirenſis Epiſcopus Imperialis Aulæ Cancellarius vice Domini Federici Colonienſis Archiepiſcopi, & totius Italiæ Archicancellarij recognoui.

Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MGCX. *Indict.* XIII. *regnante Domino Othone quarto Romanorum Imperatore, glorioſo, anno regnorum eius* XII. *imperij vero* I,

Sigillum prædicti priuilegij eſt de cera ſelecta, & rotundum appenſum ipſi priuilegio vna cum ſeta viridi, & rubea. In ſigillo eſt imago quædam Regalis, quæ ſedere cernitur ſuper cathedram tenens in manu dextera crucem huius ſimilitudinis ☩ & inter crucem & caput ipſius imaginis huiuſmodi ſignum apparet ✡ litteræ vero circumſculptæ in ſigillo prædicto leguntur in hunc modum, & incipiunt ſupra caput ipſius imaginis.

† *Dei gratia Otto Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus.*

Vbertus hic ille Vicentinus Epiſcopus eſt, quem Cremonenſis Epiſcopus, Apoſtolicus Legatus, tanquam ſuæ Eccleſiæ dilapidatorem, ſpoliauit Epiſcopatus honore, annuente Romano Pontifice Innocentio III. ſententiamque ſemel latam, ratam eſſe iubente anno 1212. Legitur etiam ſequens epiſtola, quam idem Pontifex ad eundem tranſmiſit Legatum, vt clericali Senatui author eſſet idoneum in Epiſcopum eligendi.

Innocentius &c.

Cremonenſi Epiſcopo Apoſtolicæ Sedis Legato &c. Per tuas nobis litteras intimaſti, quod cum contra Epiſcopum Vicentinum tam per publicam famam, quam per Canonicos ipſius Eccleſiæ multa tuis fuiſſent auribus inculcata, licet notorium eſſet in eundem Epiſcopū clamorem, qui de ipſo aſcenderat opere compleuiſſe, ad cautelam tamen eidem terminum præfixiſti, quo ſe tuo conſpectui præſentaret, ſuam ſuper obiectis, ſi poſſet, innocentiam oſtenſurus. Quo demum, pluribus ſibi terminis aſſignatis, in tua comparere præſentia non curante, in eum depoſitionis ſententiam promulgaſti, Capitulo Vicentino alium eligendi liberam tribuens facultatem. Quamuis igitur ad id ſine noſtro ſpeciali mandato procedere non debueris, cum hoc ſit vnum ex illis, quæ ſibi Sedes Apoſtolica reſeruauit: quia tamen nota eſt eius enormis dilapidatio, & deformis inſufficientia non ignota, & antequam tuas litteras ſuſciperemus, nos ſuper ipſius depoſitione noſtras fecerimus litteras iam notari. Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eundem facias ab Eccleſiæ Vicentinæ regimine perpetuo remanere remotum. Monens idem Capitulum diligenter, vt in nullo de cætero eidem intendens: perſonam idoneam, & Eccleſiæ Romanæ deuotam ſibi per electionem canonicam infra menſem præficiant in paſtorem. Alioquin tu id auctoritate noſtra, ſublato cuiuſlibet contradictionis & appellationis obſtaculo, exequaris. Nihilominus dictum Epiſcopum per cenſuram eccleſiaſticam diſtrictiſſime cogens, vt pecuniam, quam de alienatis Eccleſiæ poſſeſſionibus congregauit, refundat in eiuſdem Eccleſiæ debita perſoluenda.

Datum Signiæ Non, Iulij, Pontificatus noſtri anno 15.

36 NICOLAVS Maltraueſſus nobilis Vicentinus, tunc Regienſis electus, ab Innocentio III. anno 1213. Eccleſiæ Vicentinæ adminiſtrationem ſuſcepit, vt ex epiſtola 15. anni 16. regeſti eiuſdem Pontificis ad Cremonenſem Epiſcopum ſcripta legitur.

Licet quondam Epiſcopum Eccleſiæ Vicentinæ ſuis exigentibus culpis mandauerimus amoueri penitus ab eadem:

dem: adhuc tamen, ſicut accepimus, ipſam detinere non metuit occupatam, & cum dilapidatione multiplici pene penitus exhauſerit bona eius, reſiduum, ſemper proficiens in deterius, conſumare non deſiſtit. Quoniam igitur ad præſens aliud non videmus conſilium ſupereſſe, niſi vt dilecto filio Regin. electo, qui prudentia & honeſtate per gratiam Dei viget, & eſt in partibus illis potens, dicta Eccleſia committatur, eidem noſtris litteris dedimus in præceptis, vt quaſi nauem confractam gubernaturus in fluctibus aſſumens onus, & curam Eccleſię memoratæ ad eam reformandam in ſpiritualibus, & temporalibus releuandam. Reginen. nihilominus regens Eccleſiam, ſic intendat proinde ac potenter, quod eadem in vtroque per ſuæ ſolicitudinis ſtudium reſurgente, ipſe creſcat, & nomine apud homines, & merito apud Deum, ac de die in diem gratiam noſtram plenius aſſequatur. Ideoque fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus monens eundem efficaciter & inducens, vt laborem huiuſmodi non recuſet, eiuſdem Eccleſiæ Vicentin. Capitulo, & Clero ciuitatis, ac diœceſ. vniuerſæ iniungas, vt eidem intendant humiliter, ac deuote; contradictores, ſi qui fuerint, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Tu denique frater Epiſcope ſuper te ipſo, &c.

Datum Lateran. 6. Idus Aprilis, Pontif. noſtri anno 16.

Aliquot annos hanc Eccleſiam adminiſtraſſe Nicolaum habent eiuſdem Eccleſiæ monumenta, deinde ad propriam Regienſem reuerſus anno 1217. quo anno in regeſto Honorij III. extat epiſtola ſub Datum Laterani 8. Kal. Iulij anno Pontif. 1. fol. 115. Epiſcopo Patauino, vt Capitulum Vicentinum ad electionem Epiſcopi compellat. Deceſſiſſe Nicolaum anno 1244. ſupra retulimus in Regien. Epiſcopis tom. 2 de quo hic egimus, tanquam de adminiſtratore Vicentinæ Eccleſiæ, quam ex iuſſu Innocentij regendam ſuſceperat, reſeruata Regienſi &c. Hinc Gerardus Mauritius in hiſt. D. de Romano: *Multum diſplicebat Nicolao Epiſcopo Regino, qui tunc regebat, & adminiſtrabat Epiſcopatum Vicentinum, quod Officiales &c.*

37 GIBERTVS primus temporibus Honorij III. anno 1223. huius Eccleſiæ reperitur Epiſcopus.

38 IACOBVS primus an. 1231. obijt anno ſequenti.

39 MANFREDVS ex nobili vetuſtaque Triſſinorum familia Vicentiæ natus, patriæ ſuæ Præſul adlectus fuit anno 1232. defuncto Iacobo, quo anno generalem Vaſſallorum tenuiſſe curiam refert Caſtellinus, *Anno*, inquit, 1232. 2. *exeunte Feb. Vicentia in Palatio Epiſcopatus Venerab. D. Manfredus Dei gratia Vicent. electus in generali curia Vaſſallorum Epiſcopatus Vicentiæ inueſtiuit D. Achillem de Triſſino recipientem pro ſe & fratribus de ſuis feudis, quæ ipſi habent, & anteceſſores habuerunt ab Epiſcopatu Vicentiæ &c.* Plures aliæ à Manfredo immunitates gentilibus ſuis conceſſæ reperiuntur in priuatis eiuſdem familiæ monumentis. Quo etiam Præſule Federicus II. Imperator anno 1236. ampliſſimum priuilegium Triſſinæ genti ſibi addictiſſimæ ſuo diplomate conceſſit, cuius exemplar ex Paulo Benio Triſſinæ hiſt. ſcriptore hic libenter damus in Italicarum rerum curioſorum gratiam.

Federicus diuina fauente clementia Rom. Imp. ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ.

Maieſtatis Imperialis præcipuum eſt officium fideles ſuos priuilegijs decorare, & beneficijs afficere munificentiſſime, quamobrem cum nobis dilecti & fideles, Vgutio, & Zuffreddus de Triſſino, omnibus periculis contemptis, noſtris litteris obedientes ad nos venerint, & egregia ſeruitia diuerſis temporibus, tam prædicti, quam maiores ſui, pro maieſtate Romani Imperij prælIando ſtrenue & egregie exhibuerint, eorum inſignem deuotionem, erga Imperialem noſtram maieſtatem compenſare conuenit. Cum igitur multa priuilegia coram nobis produxerint, quæ à prædeceſſoribus noſtris Romani Regni Imperatoribus conceſſa fuerunt nobili familiæ de Triſſino, à qua originem ſuam habent, & præſertim ſtrenuo & nobili viro Nicolao de Triſſino, qui quondam Vicentini oppidi cum ampliſſima poteſtate Dominorum Henrici, & Conradi Romanorum Imperatorum, prædeceſſorum noſtrorum Vicarius fuit, illa omnia de nouo confirmamus, & auctoritate noſtra renouamus.

uamus. Caſtra etiam omnia vallis, quæ dicitur de Agno ditionis Vicentinæ, quæ ſub iuriſdictione fuerunt ſtrenui quondam Meliorantiæ de Triſſino, in perpetuum prædicto Vgutioni, & Zuffreddo, & ſuis deſcendentibus concedimus, & donamus, præſertim Caſtrum Triſſinum cum tota ſylua adiacente, Quargnentam, Cornetum, & Arcignanum, quæ à maioribus ſuis conſtructa, & ædificata fuiſſe cum multis alijs eiuſdem vallis de Agno, notiſſima res eſt; obligantes prædictos, & ſucceſſores ſuos ad ſoluendum in anno quolibet pro ſeudo Imperiali Cameræ noſtræ marchas viginti. Declaramus etiam prædictos Vgutionem & Zuffreddum cum ſuis deſcendentibus Comites, & ſcutum armorum familiæ ſuæ Aquila Imperiali ornatum eſſe volumus, authoritatem etiam illis concedentes notarios creandi, & illegitimos ad omnes & quaſcunque dignitates habilitandi. Inſuper fidelem prædictum Vgutionem de Triſſino Capitaneum eſſe volumus equitum omnium, qui ad Imperialis maieſtatis noſtræ cuſtodiam deſignati ſunt. Nulla igitur perſona alta, vel infima, eccleſiaſtica, vel ſecularis huic noſtræ conceſſioni contrauenire, vel aliquid in contrarium attemptare præſumat ſub pœna mille marcharum. Ad huius itaque conceſſionis noſtræ perpetuam memoriam, & roboris firmitatem præſens priuilegium per manus Tomaxij de Calderio Notarij & fidelis noſtri ſcribi, & bulla aurea typario noſtro impreſſa iuſſimus cōmuniri Anno & Menſe, & Indictione ſubſcriptis.

Datum apud Veronam Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo trigeſimo ſexto, quarto die menſis Aprilis, Indictione nona, Domini noſtri Federici Dei gratia Inuictiſſimi Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, & Regis Siciliæ, Anno vigeſimo ſexto, Siciliæ trigeſimo octauo.

Vixit Manfredus optimus Præſul ad annum vſque 1254. alijs 1244. Eius meminit Paliarinus in Annal. Franciſcus Rogerius in Declamatoria aduerſus Traianum Boccalinum. Manfredo Præſule, claruit Fr. Ioannes Vicentinus è nobili Scledorum familia Ordinis Prædicatorum, facundia, & auctoritate celebris.

40 PAVLVS 1254.

41 B. BARTHOLOMÆVS de Bragantijs Vicentinus, ex Ord. Prædicatorum D. Dominici diſcipulus, Theologica facultate illuſtris, ac ſub Gregorio IX. ſacri Palatij Apoſtolici Magiſter, ex Epiſcopo Nemouicenſi in Cypro ab Alexandro IV. ad hanc Eccleſiam fuit tranſlatus anno 1256. 15. Kal. Februarij. ex Reg. Vatic. ep. 741. f. 10. In ea adminiſtratione probos vitæ exemplo, improbos, & à Catholica fide auerſos fregit doctrina; hæreticorum tamen fraudibus circumuentus multa paſſus eſt, tandemq; ab Ezzellino ſæuiſſimo pulſus eſt in exilium. Sed eo extincto, rediit ad ſedem hanc, ſimulque Princeps ciuitatis, Eccleſiæque Antiſtes illam pie, ſancteque adminiſtrauit. Narrat Nicolaus Smeregus in ſua Chronica, hunc Bartholomæum, cum eſſet Vicentiæ Princeps, populo poteſtatem feciſſe ſibi eligendi Prætorem anno 1259. idemque feciſſe anno 1261. ſequenti anno vna cum Patriarcha Aquileienſi ex delectu Rodulphi Cæſaris Italiæ Vicarius fuit, inſecutiſque proximis tēporibus fuit in Gallijs, & in Anglia Apoſtolicus Nuncius, cuius ſanctimoniam vitæ cum exploratam haberet Ludouicus Rex Francorum, Spineę Coronę particulam illi dono dedit; quam, Vicentiam allatam, honorifice collocauit in Eccleſia à ſe conſtructa in honorem eiuſdem Chriſti Coronæ. De hac ſanctiſſima corona extat à Bartholomæo ſcripta narratio, quam Iacobus Marzarius retulit in ſuam Vicentinam hiſtoriam in hunc modum.

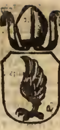
De Spina Coronæ Chriſti in ciuitatem Vicentię perlata 1260. Bartholomæus Epiſcopus ſeruus Ieſu Chriſti, vniuerſis fidelibus ſalutem. Viuis & certis conſtat inditijs, &c. quod ſacrorum Chriſti Græcia Theſauraria prima fuit. Namque ea; quæ perfidia Iudeæ à ſe abiecit, huius fides & deuotio ad ſe traxit, & quæ illa meruit perdere, iſta meruit obtinere; ibi namque Spinea Corona, ibi clamys coccinea, ibi portio S. Crucis, quam Helena Regina Conſtantino filio ſuo Imperat. miſit, de qua formatam coronam argenteam ſacris ornatam reliquijs decenter compoſuit, & ſub Cruce in fine ſabricæ principalis de corona Dominica duas Spinas ſuis in locis ſub chryſtallo ſpectabiliter diſpoſuit: ſed & Græcia tantæ gratiæ ingrata, & effecta ſchiſmatica, deſolationem incurrit, eique in gratia ſucceſſit Francia. Nam Balduinus Imp. Latinus Coronam & Crucem Dominicam piiſſimo Ludouico Regi Franciæ donauit, non pretio, ſed gratia proſequente. Poſt hæc Rex Chriſtianiſſimus cum Regina, & fere tota domo Regia chriſtianæ religionis amore mare tranſijt tempore, quo nobis licet indignis Nemouicenſis ciuitatis, quæ in Regno Cypri eſt, Pontificatum Apoſtolica Sedes contulit. Nauigantes vero in Syriam, Regem, atque Reginam viſitauimus, & in Ioppe, atque in Sydone, & vltimo in Acone benigniſſ. ab eis recepti fuimus, & tanto amore dilecti, vt in Francia profecturi nos inſtanter rogarent, quod eos Pariſijs viſitare curaremus, ſpem nobis tribuentes, quod ibidem ſacra Dei nobis communicarent. Cum igitur de Regno Angliæ, quo pro Fidei negocijs profecti eramus, cum ipſo Rege

An-

Angliæ pariter & Regina Pariſios veniſſemus, ſpes noſtra deſideratum ſuſcepit effectum. Nam piiſſimus Rex Francorum de Spinea Domini corona ſpinam vnam excludi fecit, & nobis, Regio flexo polpite, noſtris ex oppoſito flexis genibus, deuotus obtulit, & de ſuis ſacris Regijs manibus manus Pontificales ditauit. Quid vltra? dilectionis obſculo dato pariter & accepto, mutua recommendatione facta, hanc & inde nos abire permiſit. Cum ergo anno MCCLX. perfido Eccelino mortuo ad ciuitatem Vicentiæ propinquaremus, Clerus, & populus vniuerſus obuiam nobis venit, clamantes & dicentes, Benedictus qui venit in nomine Domini. Eratque vtique in ciuitate locus, qui Collum dicebatur, vbi ſedes fuerat Sarbanæ, & homines attendentes ſpiritibus errorum, & doctrinis dæmoniorum, in quo loco vniuerſitate ciuitatis fauente, ad honorem Dominicæ Coronæ fundauimus Eccleſiam Ordinis Fratrum Prædicatorum, cuius alumni fuimus, ibique ſacra ad collum noſtrum pendentia, quæ detuleramus deuote depoſuimus, & alacriter contulimus. *Sic* igitur Vicentia ciuitas quondam perfidiæ ciuitas effecta eſt fidei & gratiæ, ſacto ditata munere. Plaudat igitur tota Italia, exultet amplius Taruiſina Marca, ſed tu magis plaude Vicentia tanti doni ditata gratia, ille vero, qui gratis tibi ſua dona contulit Ieſus Chriſtus, ſic te gratiam faciat, vt de gratia te perducat ad gloriam, in qua viuit & regnat cum Patre & Sancto Spiritu Amen. L. D. O. M.

Vixit deinde Bartholomæus omnium conſpicue clarus, ſcripſitque de cæleſti hierarchia, & in ſacram ſcripturam commenta quæ M. S. extant apud Prædicatores. Deceſſit ex hac mortali vita, vt alicui placet anno 1264. vel vt tradit Nicolaus Smeregus in chronica Vicent. 1268. ſepultuſq; eſt in eccleſia Coronæ Domini. Eius corpus integrum repertum eſt anno quinquageſimo tertio ab eius obitu, exceptum marmoreo ſepulchro ſolemni pompa, tanquam Beati cadauer, cuius vitam ſcripſit M. Antonius Thieneus in cathalogo SS. & Beatorum Vicent. die 21. Maij. Memini me legiſſe in antiquo codice membranis confecto bibliothecæ cœnobij S. Saluatoris de Septimo Florentinæ diœceſis, Rodulphum quendam Vicentinum Epiſcopum anno 1264. die 3. menſis Octobris Eccleſiam Caſtrocari in Hetruria reconciliaſſe, cui ſanctæ Reparatæ titulus eſt. Non ſatis conſtat, quando Rodulphus iſte ad hanc Sedem ſit euectus, vel quando obierit, vel quis ille fuerit, cum nulla in monumentis Vicentinis de eo habeatur mentio, tantaque diuerſitas de obitus die Bartholomæi ab auctoribus referatur, vt haud facile ſit dictu Rodulphum ſucceſſiſſe, vel quoquo modo eidem Bartholomæo anteceſsiſſe; conſtat tamen anno 1269. Vicentinam vacaſſe Sedem, vt ſcribit Smeregus in chronic. In quo quidem interregno non ſine cæde, & ſanguine imperialis pars, & Marchiſana, hoc eſt Guelphi, Ghibellinique diſciſsis ſtudijs, diuerſos crearunt. Etenim imperialis pars Canonicorum, Bernardum Nicellum Placentinum Archidiaconum Cathedralis, Marchiſana vero alia pars Garabertum Pedelegnum Patauinum Abbatem SS. Felicis & Fortunati. Hic, exæſtuante lite, cauſa cecidit, Bernardus autem ab Aquileienſi Capitulo, Sede vacante, confirmatus, fuit ſubuectus ad Sedem.

42 BERNARDVS de Nicellis Placentinus, Alberti filius, Eccleſiæ Vicentinæ Archidiaconus, exæſtuanti Vicentinæ Eccleſiæ comitio, vt diximus, renunciatus Epiſcopus eſt, poſtque diuturnam litem etiam cum quodam Antonio de Guarnerinis Patauino Canonico vitio electo, & à quorundam potentium virorum factione intruſo, liberam tandem, abſolutamque poſſeſsionem arripuit, auctoritate accedente Martini IV. Pontificis anno 1281. primo. ſcilicet ſui Pontificatus, qui datis Apoſtolicis litteris, Archipresbyterum Ferrarienſem Vicentiam delegauit, vt illi Sedi ſuum Antiſtitem reſtitueret, cum oppidis, villis, pagiſque, ac populis, quibus omnibus vniuerſo iure fuerat ſpoliatus. Pluribus à me viſis monumentis, ſemper electus Vicentinus Epiſcopus enunciatur Bernardus ad annum vſque 1276. quo quidem tempore die 6. Auguſti Oldericum Velum nobilem Vicentinum de antiquis feudis, & iuribus Caſtri Velli, quæ ab Epiſcopatu Vicentino obtinuerat, per anulum iterum Inueſtiuit. Romæ deceſsit Epiſcopus Bernardus anno 1286. menſe Decembri, Ibidem tumulatus. De eo tradit Smeregus in chronic. *Tandem Epiſcopus Bernardus obtinuit quæſtionem (id eſt Epiſcopatum) & rediȷt ad Epiſcopatum, & nunquam amiſit aliquam bonitatem Quare? quia non habuit, & poſtea obȷt in Curia Romana.*

43 PETRVS de Saracenia nobilis Romanus, Epiſcopus antea Monopolitanus, huc tranſlatus ab Honorio IV. anno 1287. 16. Kal. Martij ex Reg. Vatic. ep. 239. fol.
B 191. ann. 2. Hic fratres habuit Petrum, Iacobum, qui Romæ Proconſul fuit, & Angelum Ioannis Patrem, quorum poſteri Saracenam familiam Vicentię propagarunt. Dedit Petrus in feudum Ioanni nepoti ſuo terram Baſſani Vicentini Epiſcopatus obnoxiam, à Comite quodam Berardo relictam, ad cuius rei roborationem Ioannes diploma obtinuit à Bonifacio VIII. anno 1295. Datum Anagniæ 16. Kal Aug. quod extat in Reg. Vatic. ſol. 12. epiſt. 266. ita inſcriptum, *Ioanni Saraceno Ciui Romano Nepoti bo. mem. Petri Epiſcopi Vicentini*. Hanc rexit Eccleſiam Petrus ann. 7. obijt vero anno 1294. de quo in actis Epiſcopij plures inueniuntur ab eo renouatæ iuriſdi-
C ctiones, inter quas recenſentur illæ, quas Henricus, & Siginfredus germani fratres quondam Gualdinelli ex Comitibus de Biſſarijs iterum à Petro Epiſcopo in feudum recepere, Caſtra Caſtelli fabricæ, & Caſtelli boni cum iuribus & pertinentijs ſuis, quam quidem renouationem plures deinceps Vicentini Præſules eidem nobiliſſimæ familiæ indulxerunt. Porro Petri renouatio in Henricum, fratremque Siginfredum ita ſe habet.

In Dei nomine Amen.

☞ Cum nobilis vir Henricus fil. q. D. Gualdinelli de Biſſarijs de Vincentia,
D pro ſe, & Siginfredo eius fratre peteret à Reuerendo in Chriſto Patre Domino Petro permiſſione diuina Vicentino Epiſcopo inueſtituram, ſui recti feudi, quod olim pater ſuus præfatus habuit & tenuit ab ipſo Domino Epiſcopo, & Epiſcopatu Vicentino, videlicet poſſeſſionem bonorum, & iurium poſitatum, & poſitorum in villa Coſtæ fabricæ Vicentini diſtrictus, & ſuis pertinentijs, & pertinentijs Caſtelnoni Vicentini diſtrictus, & cultura ciuitatis Vicentiæ, quos, & quæ ipſe nunc, ſe, & dictum eius fratrem tenere, poſſidere, & recognoſcere, poſſediſſe, tenuiſſe, & recognouiſſe aſſerit ab Eccleſia Vicentina: offerens ſe paratum præſtare prædicto Do-

A mino Epiſcopo recipienti pro ſe, & Eccleſia Vicentina fidelitatis conſuetum, & debitum iuramentum.

Idem Dominus Epiſcopus viſis, & examinatis iuribus, & rationibus prædictorum Henrici & Siginfredi eius fratris, inueſtitura videlicet D. Bernardi olim Epiſcopi Vicentini proximi prædeceſſoris ſui facta in dictum Dominum Gualdinellum patrem prædictorum Henrici, & Siginfredi ſcripta charta d. inueſtituræ per Bartholomæum dictum Lupianum Notarium publicum.

Viſa etiam inueſtitura in d. D. Gualdinellum facta per ipſum D. Epiſcopum ſcripta manu Petri de Riperno Notarij. Et vt etiam d. fratres ad exhibitionem obſe-
B quiorum ipſi Domino Epiſcopo, ſucceſſoribus ſuis, & Epiſcopatui Vicentino ſortius euenerint ſaluo iure Epiſcopatus, & alterius cuiuſcumque. Memoratum Henricum deuote recipientem pro ſe & Siginfredo fratre ſuo prædicto cum annulo, quem habebat in manu inueſtiuit de nominatis poſſeſſionibus, bonis, & iuribus ſecundum quod d. D. Gualdinellus eorum pater tempore vitæ ſuæ habebat, & tenebat, & inueſtitus fuerat per dictum D. Bernardum Epiſcopum Vicentinum prædeceſſorem ipſius D. Epiſcopi, & ipſum D. Epiſcopum, &c.

Datum Vicentia in aula Epiſcopali ante cappellam S. Nicolai Epiſcopatus præſenti-
C *bus religioſis & diſcretis viris fratre Guidone de Montebello Priore, & fratre Vbaldo de Barbarano Ordinis fratrum Prædicatorum de Vicentia, D. Matthæo de Caldogno, D. Rodulpho, D. Vitale de Pandecampo, & D. Petro Stranolto Iud. de Vicentia, & alijs ſub anno à Natiuitate Domini 1291. Indictione V. die Luna XXVI. Nouembris Pontificatus Domini Nicolai Papæ IIII. anno quarto &c.*

Et ego Martinus olim fratris Raynerij de Ceſena Imperiali auctoritate, & nunc d. D. Epiſcopi notarius prædictis interfui, & rogatus ſcripſi, & publicaui, meoque ſigno conſueto ſignaui &c.

D Coram Magn. & R. D. Simone de Pretis honorando Vicario in Epiſcopatu Vicentino generali pro Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo D. Cardinali de Vrbino Epiſcopo Vicentino ad inueſtituras feudales faciendas, & renouandas ſpecialiter deputato. Conſtituti nobb. viri Hieronymus q. nob. v. Spinellæ nomine ſuo, & nob. D. Franciſcus, D. Petrus Paulus, & D. Odoricus fratres f. q. magn. Equitis D. Iacobi de Biſſarijs nobb. Vinc. omni debita reuerentia petierunt ſe, & quemlibet eorum inueſtiri ad feudum, & iure feudi recti auiti, paterni, nob. & antiq; pro ſe, & eorũ filijs & hæredibus vtriuſque ſexus, tam maſculis, quam fœminis de tota villa Coſtę fabri-

cæ Vincentiæ diœceſis, & diſtrictu, caſtro omiraſu, pertinentijs, iuriſdictionibus dictæ villæ, & de omnibus terris, bonis, ſediminibus, poſſeſſionibus, decimis, & iure decimandi, decimationibus, & iuriſdictionibus, marigantia, & alijs iuribus feudalibus poſitis in dicta villa, & pertinentijs de Coſtafabrica in cultura ciuitatis Vicentiæ in villa, & diſtrictu de Caſtelnouo Vicentinæ diœceſis, ſecundum quod omnia ſcripta ſunt, & totum feudum per ordinem deſcribitur in inueſtitura feudali olim facta D. Gualdinello de Biſſarijs progenitori ſuo per olim D. Bernardum Epiſcopum Vicentinum ſcripta per Bartholomæum dictum Lupianum q. Bartholomæi notarij de Lupia in 1285. Indict. 13. die Veneris 18. Ianuarij offerentes ſe paratos præſtare dicto Domino Commiſſario recipienti pro prædicto Illuſtriſſimo Domino Cardinali fidelitatis, & vaſſallagij conſuetum, & debitum iuramentum.

Qui D. Commiſſarius viſis iuribus dictorum vaſſallorum, & maxime inueſtitura feudali eis facta ſub q. Reu. D. Card. Rodulpho olim Epiſcopo Vicentino ſub die 4. menſis Septembris 1525. ibidem productis, viſa, & lecta præfatos nobiles d. V. Hieronymum, D Franciſcum, Petrum Paulum, & Odoricum de nob. familia de Biſſarijs coram ipſo flexis genibus conſtitutos, & humiliter petentes, & recipiẽtes pro ſe ſe, & nominibus antedictis, ac pro ſuis, & cuiuslibet eorum hæredibus vtriuſque ſexus tam maſculis, quam fœminis, ita quod ſtantibus maſculis, ius dicti feudi ad fœminas, non tranſcendat, & maſculis non extantibus, ius dicti feudi ſuis filiabus legitimis requiratur de tota villa prædicta de Coſta fabrica, caſtro, comirastu, pertinentijs, iuriſdictionibus dictæ villæ, omnibus bonis, terris, ſediminibus, poſſeſſionibus, decimis, iuris decimationum, iuriſdictionibus marigantijs, & alijs iuribus feudalibus poſitis in dicta villa, & diſtrictu de Caſtelnouo Vicentinæ diœceſis, & generaliter de omnibus alijs bonis poſſeſſionibus, iuriſdictionibus, actionibus, realibus, perſonalibus, vtilibus, directis, tacitis, & expreſſis, pertinentibus, & adiacentibus dicto Epiſcopo, & Epiſcopatui Vicentino ſitis, & poſitis in villa, & pertinentijs Coſtæfabricæ Vicentinæ diœceſis, & & culturæ ciuitatis Vicentinæ in diſtrictu de Caſtelnouo Vic. diœc. comitatu, marigantia, & iuriſdictione villæ de Coſta prædicta cum omnibus ſediminibus, poſſeſſionibus, nemoribus, poſitis molendinorum, piſcationibus, iuriſdictionibus, aucupationibus, conſortijs, decimis, & perceptionibus earumdem, vaſſallis, vaſſallagijs, feudis, vſibus aquarum, aquæductis, & aquarum emiſſionibus, & omnibus alijs, & ſingulis proprietatibus, & iuribus, ac pertinentijs in

A integrum ſibi adiacentibus tam in montibus, quam in plano, locis cultis, incultis, rupibus, rupinis, caſijs, foſſatis, honoribus & acceſſibus, & ingreſſibus ſuis omnibus ſuperioribus, & inferioribus, & quibuſcumque alijs, prout hæc omnia ſcripta ſunt in prædicta inueſtitura feudali d. D. Bernardi olim Epiſcopi Vicentini ſcripta per Bartholomæum de Lupia ad feudum, & iure feudi recti, auiti, paterni, nobilis, & antiqui per annuli impoſitionem ſolemniter, & legitime inueſtiuit.

Saluo ſemper iure Epiſcopatus Vicentiæ, & alterius cuiuſcumque perſonæ, & & eccleſiæ baptiſmalis, & parochialis circa quarteſia, & alia ſeruitia conſueta.

B Et ſalua ſemper in omnibus, & qualibet parte ſui proteſtatione bonæ memoriæ Reuerendiſſimi Patris, & Domini D. Bartholomæi olim Epiſcopi Vicentini facta in generali curia vaſſallorum in Calendis Maij 1260. Indictione 3.

Tali pacto, & conditione habitis inter dictum D. Commiſſarium facientem, vt ſupra, & dd. DD. Vaſſalos, quod dictum feudum non poſſit diuidi in plures partes nec vendi, vel alienari in totum, vel in partem per dictos Vaſſallos, nec per Commune Vincentiæ, nec auctoritate, aut mandato alicuius Prætoris contra canonica inſtituta pro generali, vel ſpeciali debito dd. Vaſſallorum, ſuorum hæredum, aut C maiorum, nec aliquo alio modo vendi, alienari, obligari, ſeu diſtrai contra, quæ pacta, & eorum aliquod ſi fieret, dd. vaſſalli ipſo iure cadant à iure dicti feudi, quod in ipſum D. Epiſcopum, & eius Epiſcopatum libere reuertatur; ita quod ingredi poſſit dictus D. Epiſcopus per ſe aut ſuos nuntios auctoritate propria, & tenutam accipere dicti feudi, & illud habere, & tenere pacifice, & quiete ſine aliqua dd. Vaſſallorum, aut ſuorum hæredum contradictione, & ex nunc in præmiſſis caſibus, & eorum quolibet dictus D. Commiſſarius faciens, vt ſupra retinuit in ſe dominium, & poſſeſſionem, vel quaſi dicti feudi, ſolam nudam, & precariam poſſeſſionem dictis D vaſſallis concedendo.

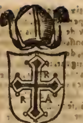
Et dedit dictus D. Commiſſarius, faciens vt ſupra, licentiam dictis vaſſallis tenendi & poſſidendi d. feudum ab Epiſcopatu, & Eccleſia Vicentina, ſicut hactenus tenuerunt, & poſſiderunt. Hiſque ſic ſolemniter, & legitime peractis, prædicti vaſſalli prædicto D. Commiſſario recipienti pro prædicto Illuſtriſſ. D. Card. præſtiterunt fidelitatis, & vaſſallaggij conſuetum, & debitum Iuramentum iuxta formam ſacramenti, quod vaſſalli Eccleſiæ Vicentinæ præſtare conſueuerunt, &c.

Ego Bernardinus Guizzorottus Soledienſis publicus Imperiali auctoritate notarius, & Cancellarius in Epiſcopatu Vi-

centino prædictis omnibus, & ſingulis vna cum prænominatis teſtibus præſens fui, & ea rogatus ſcripſi, & aliena manu fideliter, alijs occupatus negotijs, in hanc publicam formam redigi feci. Ideo in præmiſſorum fidem, & robur me publice ſubſcripſi, & ſigno meo ſolito roboraui &c.

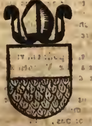
Biſſariorum nobiliſſimam familiam vnam ex antiquioribus Vicentiæ eſſe, omnes Vicentinorum ſcriptores affirmant, in eaque viri ingenio, opibus, & factione potentes fuere, qui Vicentinam Eccleſiam tamquam præcipui defenſores, & Vicedomini non ſemel vindicarunt, quorum etiam ex vetuſto ſpeciali priuilegio intereſt nouos Epiſcopos ſolemni pompa per vrbem ad Cathedralem pergentes comitari, eoſdemque in Epiſcopij poſſeſſionem immittere, parafrenum, quo Præſul tunc equitauit, in ſignum Aduocatiæ retinere. De qua illuſtri familia legendi Pagliarinus in Annal. Vicentin. Caſtellinus in hiſt. huius vrbis, Marzatus, Leander, & alij. Paulo antequam Petrus Epiſcopus Biſſariorum familiæ feuda, & iuriſdictiones renouaſſet Meliorantiam iuniorem Triſſinum Eccleſiæ Vicentinæ feudatarium de nonnullis caſtris ac certis feudis reinueſtiuit 1282. die 4. Sept. de qua ex Caſtellinus eodem anno. *Cum D. Meliorantia q. D. Meliorantia maioris de Triſino, Vgutio, &c. peticrunt inueſtituram ſui recti feudi, videlicet medietatem caſtri iuſdictionis Marigantia, Conſortia, & omnium bonorum villæ de Cornedo cum indiuiſo, cum Dominis F. Antonio, & Lerdaneſilijs q. D. Panerſacbi q. filij Meliorantia maioris item de alijs bonis in Cornedo, Driamo, in Quargenta; & in Valdamo à R. D Petro Epiſcopo Vicentino cum anulo, quem tenebat in manu ipſos de ſuis rectis feudis inueſtiuit, &c. Actum Vicentia in ſala depicta Epiſcopali Palatij, &c.*

Fuiſſe Petrum hunc Vicentinum Epiſcopum, Flaminiæ pro Romana Sede Rectorem, libro ſexto ſuæ Rauennatenſis hiſtoriæ commemorat Rubeus.

44 ANDREAS de Mozis nobilis Epiſcopus Florentinus ad hanc ſedem fuit translatus à Bonifacio VIII. anno 1295. Id. Septembris ex Reg. Vatic. Ep. 406. f. 99. Deceſſit paucos poſt menſes hoc eſt Februarij 1296. eiuſque corpus relatum Florentiam apud S. Gregorium tumulatum fuit, Moziæ nobiliſſimæ familiæ antiquum templum, marmoreo ſepulchro gaudente, cum inſcriptione illa, quam retulimus in Florentinis Epiſcopis.

45 B. RAYNALDVS Concorregius Mediolanenſis ad hanc ſedem fuit promotus an. 1296. Bonifacio VIII. ita cenſente, qui electionem Capituli de perſona Guidonis Prioris Fratrum Prædicatorum de Vicentia celebratam, nullam, irritamque declarauit, etiam ſi à Patriarcha Aquileienſi munus conſecrationis idem recepiſſet; id habetur in Ep. 492. l. 126. ann. 2. Reg. Vatic. Poſt hæc Raynaldus Patrimonij S. Petri fuit Rector, ac Vicarius Generalis, in Galliam Apoſtolicus Nuncius incaſſum laboraſſe legitur, dum pacem inter Reges Gallorum, & Anglorum ineundam ſua induſtria non ſemel tentaſſet. In Italiam regreſſus poſt ſeptimum annum ſuæ adminiſtrationis Rauennas Archiepiſcopus euaſit, de quo ibi in noſtro ſecundo tomo.

46 ALTOGRADVS Cataneus de Lindinaria, nobilis Archipresbyter Patauinus, celebris Iuriſconſultus, hanc ſedem aſſecutus eſt anno 1304. 8. Kal. Martij ex Benedicti XI. Papæ delectu ex Reg. Vatic. Ep.

405. anno 1. eiuſdem Pontificis. Is cum eſſer excelſi animi vir, & Æſtetinis Principibus intimus amicus, quingentos, & mille equites in ſubſidium contra Veneros Ferrariam infeſtantes tempeſtiue præmiſit; Interſuit coronationi Henrici VII. Imp. ſolitumque fidelitaris homagium veluti Sacri Romani Imperij Princeps iurauit. Cum Vicentiæ communi diu exagitatam de iuribus diſcordiam, ſua prudentia, delata poteſtati Paduæ, communiſque facultate, ſedauit, perperuoque ſanxir, in cuius rei memoriam in Vicentiæ turri primaria in marmore exarata hæc carmina leguntur.

Februs erat, Chriſtique ſuis hyberna pruinis
Tempora tranſierant mille trecenta decem
Cum ſedata fuit patrij diſcordia luci
Hos inter ciues, Altigradumque patrem,
Dalis marina Mafredus origine clarus
Mente ſenex, iuuenis corpore rector erat.
Dignus ad imperium tolli; cui prauida turba,
Iuris amans, cultrix iuſtitiaque fuit.

Sententiatum fuit per Dominum *Poteſtatem, Conſilarios, & Commune* Padua *ex arbitrio eis dato per* Dominum Epiſcopum, *& Epiſcopatum* Vicentia *de licentia* Domini A. Cardinalis *Legati Apoſtolica* Sedis, *& Capituli* Vicentini, *&* Dominum *Othonem Manfredi* Sindicum *Communis Vicentia, ſuperque omnibus, qua erant inter* Dominum *Epiſcopum, Epiſcopatum, & Commune Vicentia occaſione Montis de Plano, qui deeſt in quatuor petijs, quod ipſum nemus pleno iure pertinet, & eſt communis Vicentia, & quod* Dominus *Epiſcopus, &* Epiſcopatus *Vicentia delatum ante habet in eo, & qua pro quolibet, idemque* Dominus *Epiſcopus habet in eo nemorem, licet diceret ſe habere Commune Vicentia, emeret poſſeſſionem valoris* 1705. *librarum, vt certa ſententia ſcripta per Baldum de* Padua *conſtat, & empta fuerunt pro ſe, & tradita ipſi* Domino Epiſcopo *vt in chartis per* Viuianum *de Mag . . . conſtat, qua omnia acta fuerunt poteſtate nobili milite* Domino *Maufredo de* Dalſmarinis, *cooperante induſtria* Domini *Marſilij de Pedeligno eius Vicarij, & ſapientum virorum* Dominorum *H. de Rauaxino, B. de Pontis, G. de Portis, Bon. de* Collo *Iudicum & O. Manfredi, & B.* Rauenon. *T. de Vicentia. Hæc inſcriptio.*

Patauij in Patria Altogradus exceſſit è vita anno 1314. ſepultuſque eſt in eccleſia S. Auguſtini in ſepulcro marmoreo cum hac inſcriptione.

Hic iacet venerabilis in Chriſto Pater
Altogradus Cataneus de Lendenaria
& Doctor Decretorum, & Epiſc. Vicentinus
qui feliciter de hoc mundo migrauit
prima die Octob. MCCCXIV. Indict. XII.
cuius anima requieſcat in pace.
Amen.

47 SPERAINDEO ex Abbate S. Zenonis Veronæ Ord. S. Benedicti Altogrado ſucceſſit anno 1315. defunctus eſt 1321.

48 FRANCISCVS de Temprarinis Veronenſis, Abbas S. Zenonis Ord. S. Benedicti, Epiſcopus Vicentinus delectus eſt 1321. quo Præſule floruit Ioannes Baptiſta Ferretens inſignis Vicentinus Poeta, qui heroico carmine Scaligerorum geſta feliciter panxit, Patriæque hiſtoriam ſcripſit. Obijt Franciſcus Epiſcopus anno 1336.

49 PETVS huius nominis tertius ſucceſſit Franciſco an. 1336. Parum vixit, aut numquam fuit, cum nulla de eo in Reg. habeatur mentio, memoratur tamen in Vicentinis indiculis.

50 Fr. BLASIVS ex Ord. Minorum adhunc thronum fuit aſſumptus circa ann. 1337. quo 9. Iulij ſolitum ſubſidium Romanæ Curiæ perſoluit ex lib. Oblig. de quo mentio habetur etiam in Regeſtro Benedicti XII. Ep. 209. anno Pontificatus 6. qui fuit Chriſti 1340. 2. Kal. Aprilis in qua à Pont. Max. ipſi Blaſio Vicentino, & Natali ciuitatis nouæ Epiſcopis commendatur Franciſcus Cenetenſis Epiſcopus; eiuſdem etiam Blaſij Caſtellinus meminit in Annal. Vicent. ad annum 1339. 19. Martij. *In Arce,* inquit, *de Brendulis coram R. D. Blaxio Epiſcopo Vicentia comparuit Thomaſinus Triſſinus filius q. D. Henrici de Triſſino faciens pro ſe, & D. Iordano, &c. proponens quod nobiles viri de domo Dominorum de Triſſino ex vno ſtipite deſcendentes ab eo tempore citra, cuius memoria non extat, diuiſerunt ſe in duos colonellos, quorum vnus appellatus fuit Colonellus de* Meliorantijs, *petijt inueſtiri de feudo in villis de Triſſino, Quargenta, Cornedo, & ſuarum pertinentiarum, &c.* Blaſius vero poſtquam Vicentinam Eccleſiam gubernaſſet plus minus annis decem tranſlatus eſt ad Epiſcopatum Reatinum, vt in primo tomo retulimus ex Reg. Vatic. in quo nulla de monachatu eius extat mentio, neque apud Vvadingum in Annal. Minor.

51 Fr. AEGIDIVS Blaſij de Cortona Etruſcus, inſignis Theologus Ordinis Eremitarum S. Auguſtini à Clemente VI. electus eſt Epiſcopus anno 1348. 7. Idus Ianuar. ex Reg. Vatic. Ep. 36. fol. 21. p. p. an. 6. Reperi in Anonymo Piſanorum rerum ſcriptore, hunc Vicentinum Epiſco-

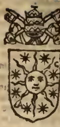
pum ad Piſanos legatum fuiſſe Caroli IV. Imp. anno 1355. A

52 IOANNES de Surdis Placentinus, diu Veronenſis Eccleſiæ Canonicus, Vicentinam Eccleſiam regendam ſuſcepit an. 1363. dum Auenione pro Scaligeris Veronæ, Dominis apud Pontif. Max. Oratoris munere fungeretur. Eſcleſiam S. Iacobi à fundamentis extruxit, vt ſubiecta ad parietes ibidem inſcriptio proloquitur.

MCCCLXXII. Ind.X. die XXIIII. Iulij.
Reu. in Chriſto Pater
Dominus Ioannes de Surdis de Placentia
Dei gratia Epiſcopus Vicentinus
fundauit iſtam Eccleſiam ad honorem, & ſub B
titulo, & nomine
Beati Iacobi Apoſtoli de Galitia,
quam deputauit Ordini Fratrum glorioſæ
Mariæ Virginis de Carmelo
pro remedio animæ ſuæ,
vt ipſi fratres dicti Ordinis in ipſa Eccleſia
perpetuo
debeant diuina officia celebrare,
& pro anima præfati Domini Epiſcopi
commemorationem facere,

Obijt Ioannes an. 1385. Veronæ, Vicentiam delatus in Cathedrali ſepultus. Eius dies anniuerſarius Veronæ quot annis celebratur 10. Iunij, vſque in hodiernum diem. C

53 NICOLAVS, patria Veronenſis, Vicentinus Antiſtes, adlectus eſt an. 1385. quem lib. Oblig. Vrbani VI. adhuc vocat electum an. 1387. die 9. Martij, quo anno oportuit illum obijſſe, cum in libris Prouiſionum Antipapæ Clementis repererim, Ioannem quendam Antiſtitem electum Vicentinum 1388. Auenioni ſolitum ſubſidium ſacro collegio adpromiſiſſe, quem haud arbitror legitimum eſſe Epiſcopum, ſed intruſum quempiam ab eodem Pſeudopontifice Clemente, D quando conſtat eodem anno 1388. Petrum Philiargum hanc ſedem tenuiſſe, vt ſtatim videbimus.

54 Fr. PETRVS Philiargus, dictus de Candia, ex ordine Minorum, ſucceſſit Nicolao 1388. eodemque anno translatus eſt ad Eccleſiam Placentinam, inde ad Nouarienſem, mox ad Mediolanenſem, denique Cardinalis, & Pontifex Maximus ſub nomine Alexandri V. euaſit in Piſano Concilio anno 1409. de quo latius ſupra narrauimus.

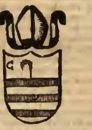
55 GEORGIVS de Tortis Terdonenſis, olim Epiſcopus Cenetenſis, mox Cremonenſis, ad hanc fuit eccleſiam translatus anno 1389. ſed è vita diſceſsit antequam eius translationis diplomata procuderentur, vt ex lib. Prouiſ. & Oblig. Bonifacij XI. obſeruauimus. His ex incogitantia amanuenſis noſtri haud repoſitus eſt in noſtra ſupra relata ſerie Epiſcoporum Cenetenſium, reponendus eſt vigeſimo octauo loco ante Martinum.

56 IOANNES Caſtilioneus nobili genere apud Mediolanenſes natus, ex Decumanis Canonicis alumnus, Vicentinus Epiſcopus renunciatus eſt anno 1390. 6. Idus Octobris deſignato Georgio ſucceſſit, vt lib. Prouiſ. Prælat. ex fide prodit. In humanis, diuiniſque litteris cultiſſimus fuit Ioannes. Quamobrem Fulgoſum, alioſque viros præſtantes, & graues inſtituit. Galeatij Vicecomitis Ducis Mediolani conſiliarius fuit, publicèque, ac diu in Patauina Academia iuris prudentiam profeſſus eſt; itaque Vicentinus Epiſcopus factus, ad exemplum ſuorum nihil omiſit, quæ Paſtorem optimum viderentur decere. Paſtora-

ſtoralibus virtutibus honorum titulos adiecit Comitis ſcilicet, Marchionis, & Ducis Vicentini, quibus voluit inſigniri. Mediolani deceſſit anno 1409. poſtremo die ſe connoluentis Iulij; ſepultuſque eſt in Cathedrali cum hoc epitaphio. A

Proh dolor! hoc ingens recubat ſub marmore Preſul
Caſtilione ſatus, clara de ſtirpe Ioannes:
Vir pius, ac iuſtus, ſancti ſeruator honeſti
Canonis eximius ſacri, legumque Monarcha
Nobile concilium, membris ſolamen egenis.
Præcipuum cui plura dedit, ſi denique virtus
Mille nouem, centumque quater ſol altus agebat
Iulius extremum, cum mors ſubit atra tenebat.

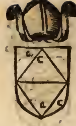
57 PETRVS Aemilianus nobilis Venetus, Græcæ, & Latinæ linguæ peritiſſimus, doctrina ſummis viris comparandus, ex Clerico Apoſtolicæ Cameræ ab Alexandro Quinto Epiſcopus Vicentinus fuit adlectus 1409. die 12 menſis Aug. ex lib. Prouiſ. Præfuit laudabiliter annos 23. defunctuſque eſt Venetijs 1432. vbi ſepultus fuit apud S. Mariam de Gloria cum ſequenti epitaphio.

Qui columen patriæ fuerat, ſpes fida Senatus
Pontificis ſacri præmia promeritus.
Enituit Latio pariter ſermone pelaſgo
Hic decus, & ſanctæ religionis honos.
Occupat hoc tandem Emilianus marmore Petrus
Quem Vicentini congemuere Patrem.
Hic P. MCCCCLXIV.

58 FRANCISCVS Malipetrus, nobilis Venetus, ex Epiſcopo Caſtellano ſiue quod idem eſt, Veneto, ad hanc tranſiuit Eccleſiam 4. Id. Martij 1432. Obijt anno 1451. Cuius Pontificatu fratres Ieſuati in vrbe fuerunt recepti, vbi eccleſiam ſancti Hieronymi, Epiſcopo iuuante, ædificarunt.

59 PETRVS Card. Barbo, ille qui poſtea Pontifex factus, Paulus II. appellatus eſt, hanc eandem ſedem obtinuit 1451. 16. Kal. Iulij, qui deinde Pio II. annuente B Epiſcopus Patauinus euaſit anno 1459. Habuit pro ſui Epiſcopatus locumtenentem (vt vocant) Marinum Contarenum Epiſcopum Catharenſem, qui iterum nobilem virum Antonium q. Nicolai de Cottij de Montecello Vicentinum ciuem inueſtiuit de feudo decimæ Cotratæ de Exardis de Montebello anno 1453. die 4. Ianuarij. Quam quidem renouationem Bartholomæus Antonij filius deinceps à Marco Barbo nouo Epiſcopo per Angelum Faſolum Feltrenſem Epiſcopum, & locumtenentem recepit die 14. Aprilis 1466. & Petrus Dandolo Epiſcopus 1503. 4. Maij Nicolao C ciui Veronenſi, & Antonio, & Cozzæ fratribus Bartholomæi filijs, eandem conceſſit iuxta vetuſtas inueſtituras à ſuis anteceſſoribus præſcriptas. Idem fecit Card. Rodulphus Vicentinus Epiſcopus an. 1525. die 20. Septembris nobilibus viris Cozzæ Bartholomæi filio Vicentino, ac Veronenſi Patritio. Idem Præſtitit Matthæus Priolus Epiſcopus Nicolao, & Antonio fratribus an. 1576. vltimo Aprilis, & Cozza Archipresbyter Veronenſis ſuo nomine, fratrumque ſuorum Bartholomæi, Iulij Cæſaris equitis Hieroſolymitani, Antonij filij quondam Bartholomæi, quondam Cozzæ de Cottijs ciuium Veronenſium, & Vicentinorum feudum renouauit an. 1618. Dionyſio D Delphino, 1627. Friderico Cornelio 1636. Luca Stella, & anno 1642. 11. Auguſti, M. Antonio Cardinali Bragadino Epiſcopis. Cæterum ſedente Petro in Cathedrali inuenta fuerunt corpora Sanctorum Martyrum Leontij, & Corpoſoti fratrum anno 1455. die 10. Auguſti.

60 GREGORIVS Corrarius nobilis Venetus, Pij II. Pontificis Prothonotarius, ab eodem Sedem Vicentinam obtinuit an. 1459. cuius idem Pius meminit in commentarijs lib. 2.

61 MARCVS Barbo Venetus, Pauli Secundi conſobrinus, vir eruditus prudentia, liberalitate, cæteriſque virtutibus clarus adeoque Pontifici charus, vt ab ipſo Epiſcopus Vicentinus declaratus ſit. Poſſeſſionem adeptus eſt ſolemni pompa pro ipſo Angelus Faſolus Epiſcopus Feltrenſis, Epiſcopatus Vicentiæ vicefgerens an. 1465. 27. Aprilis, tradiditque equum album falleratum, iuxta vetuſtam conſuetudinem, nobilibus viris Matthæo, Hieronymo, alijſque fratribus de Biſſarijs Vicentini Epiſcopatus Vicedominis, quo Epiſcopus primo vrbem ingreſſus, ab iiſdem nobilibus ad Cathedralem deducendus erat, de qua re publicum facere documentum coram Antonio de Fabriano Epiſcopo Suacenſi, Marci Epiſcopi ſuffraganeo, Petro Mauroceno Vicentiæ Capitaneo, alijſque nobilibus viris, ſequentis tenoris.

In Chriſti nomine Amen.

Anno ab ipſius natiuitate 1465. Ind. 13. die Sabbati 27. menſis Aprilis ſuper via publica ex oppoſito eccleſiæ ſanctæ Catherinæ ſitæ extra, & prope portam ciuitatis Vicentiæ ad portum nauium præſentibus magnifico, & generoſo viro Do-

A mino Petro Mauroceno pro Illuſtriſſimo Duc. Dom. Venetiarum, Honorando Capitulo Vicentiæ, Reuerendis Patribus Domino Antonio de Fabriano Epiſcopo Suacenſi, R. D. Epiſcopi Vicentini ſuffraganeo, D. Antonio Monaldi Abbate S. Petri de Villa noua Vicentinę diœceſis, ſpectabili, & generoſo Dom. Antonio Boldu Camerario Vicentiæ, ſpectabilibus, & generoſis militibus D. Gulielmo Paiello, & D. Baptiſta de Triſſino ciuibus Vicentiæ, & alijs quamplurimis ciuibus aſſociantibus in ſradictum D. Epiſcopum.

Cum nobiles de Biſſarijs, qui vulgo nuncupantur Biſſarij della Coſta, ex longa, & antiquiſſima conſuetudine ſoliti ſint habere, & vſque in præſens habeant, pacifice teneant, & poſſideant, vel quaſi illam

B prærogatiuam iuriſdictionis. Videlicet quod ipſi nobiles de Biſſarijs della Coſta nouos Epiſcopos Vicentinos, primum ingredientes ciuitatem deducunt, & ſoliti ſunt deducere per frena equorum cum hoc quod pro inſigni titulo, & præmio dictæ iuriſdictionis ipſi nobiles Biſſarij della Coſta lucrantur equos, quibus præfati D. Epiſcopi inſident, &c. quando faciunt ingreſſum ipſius ciuitatis &c.

Cumque Reuerendus in Chriſto Pater, & D. D. Angelus Faſolus Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Feltrenſis, locumtenens, & Comes, ac vicefgerens R.

C in Chriſto Patris, & D. D. Marci Barbi eadem gratia Epiſcopi Vicentini Ducis, Comitis, Marchionis habuerit in ſpeciali commiſſione ab ipſo R. Domino Epiſcopo Vicentiæ, vt ipſam laudabilem conſuetudinem, & iuriſdictionem inuiolabiliter obſeruare debeat, ſpectabili Domino Matthęo de Biſſarijs, & filijs q. N. V. D. Iacobi de Biſſarijs fratribus exiſtentibus de dicta ſtirpe, & collonello Biſſariorum della Coſta, adhoc vt ipſe Reu. D. Epiſcopus Vicentiæ gradiat per multa exempla prædeceſſorum ſuorum, quibus exemplis indubitata fides conſtat de dicta iuriſdictione, & maxime ſubſequentes præclara veſtigia ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri D. Pauli

D diuina fauente clementia ſummi Pontificis, & Papæ Secundi.

Quem tunc Cardinalem, & digniſſimum Epiſcopum Vicentiæ venientem ad ſuum Epiſcopatum prædicti D. Matthæus, & Iacobus de Biſſarijs fratres ſub recentem memoriam deduxerunt, & per frenum equi in ciuitatem, & vſque ad Eccleſiam Cathedralem ſuam, & equum iuxta morem dictæ iuriſdictionis adepti ſunt.

Idcirco præfatus Reu. D. Epiſcopus Feltrenſis locumtenens, vicefque gerens, vt ſupra conſtitutus in prædicto loco, ac præſentibus teſtibus ſupraſcriptis, dedit, tradidit, & conſignauit vice, & nomine præfati Reu. D. Epiſcopi Vicentini ipſis ſpectatiſſimo

ſimo D. Mattheo, ac D. Hieronymo, Bartholomæo, & Franciſco fratribus, & filijs qd. N. V. Iacobi de Biſſarijs.

Vnum equum leardum appomellatum, ſindone alba coopertum, cum freno deſuper aurato ſecundum quod equi prædicti ornari conſueuerunt, ad hoc vt ipſi nobiles in prærogatiua ſuæ iuriſdictionis inuiolabiliter ſeruarentur.

Quem equum ſic ornatum, & taliter conſignatum prædicti D. Matthæus, D. Hieronimus, Bartholomæus, & Franciſcus reuerenter acceptauerunt gratias agentes tam ipſi Reu. D. Epiſcopo Vicentiæ, quàm ipſi D. locumtenenti, vicesque ſuas gerenti.

Et continuo dictus Bartholomæus de Biſſarijs aſcendit equum prædictum coram præſentia ipſius R. D. Epiſcopi, ac magnifici D. Capitanei ſupraſcripti, aliorumque teſtium, & coram frequentia, & multitudine plurimorum ciuium, & aliorum hominum aſſiſtentium ad tale ſpectaculum.

Qui D. de Biſſarijs rogauerunt me notarium infraſcriptum, vt de omnibus, & ſingulis præmiſſis taliter geſtis, & celebratis deberem publicum inſtrumentum conficere pro robore, & firmamento dictæ ſuæ iuriſdictionis, & ad perpetuam memoriam poſterorum.

Marcus deinde creatus Cardinalis Epiſcopatu Vicentino ſe abdicauit 1473. habuitque Aquileienſem patriarchatum. Huius laudes non tacuit Gaſpar Veronenſis lib. 4. de rebus geſtis Pauli Secundi temporibus.

62 BAPTISTA Zeno Venetus, Pauli Secundi ex ſorore nepos, ab ipſo creatus fuit Diac. Card. S. Mariæ in Porticu, ex ceſſione Card. Barbi Epiſcopus Vicentinus 1473. renunciatur. Vir plane inſignis, qui decoro, & rariſſimo nexu, nobilitatem generis cum ſanctimonia morum coniunxerat. Fuit Archipresbyter S. Petri Peruſiæ,

A Vmbriæque Legatus, eodem munere exornatus eſt ad Venetos. Sancti Zenonis nobilem Veronenſem Abbatiam commendatam habuit, quam reſtaurauit, & exornauit. Sancto Franciſco Venetijs templum erexit; legiturque reparandis, inſtaurandiſque eccleſijs, ac pijs locis ad quinquaginta millia ſcutorum expendiſſe, adeo in ſumma fortuna, ſummas opes ex animi generoſitate contemnere erat ſolitus. Deceſſit Patauij Epiſcopus Cardinalis Tuſculanus anno 1501. eiuſque corpus relatum Venetias in nobiliſſimo marmoreo ſepulchro tumulatum fuit in ſacello prope Porticum eccleſiæ S. Marci, quod ſex ſtatuæ

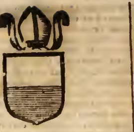
B æneæ, ſex virtutum, Fidei, ſcilicet, Spei, Charitatis, Prudentiæ, Pietatis, & Munificentiæ exornant, argumentum futuris, Baptiſtam Zenum, dum viueret, virtutes illas enixiſſime excoluiſſe; ſuperiori vero parti ſepulchri ſtatua item ænea Cardinalis ſpectatur impoſita ex decreto publico Veneti Senatus, cui magnam ſignatæ pecuniæ ſummam dicitur legaſſe defunctus, cui ſepulchro impar tantis virtutibus huiuſmodi epitaphium appoſuit.

Io. Baptiſtæ Zeno
Pauli II. ex ſorore nepoti
C *S. R. E. Cardinali meritiſsimo*
Senatus Venetus
cuius propter eximiam eius ſapientiam
& ſingularem pietatem,
& munificentiam in patriam
quam ampliſsimo legato moriens
proſequutus eſt M. PP. C.
ætatis an. LXII. Obijt MDI. die VIII.
Maij hora XII.

Huius cum laude meminit Papienſis in ſuis Epiſtolis, Bembus lib. 1. hiſt. Venetæ, vbi de Zeni obitu narrat, eiuſdemque fortunas commemorat, quarum non tenuem

D eadam partem Alexander
Sextus vorauit, eius
meminit Ga-
rimber-
tus pluribus in locis, San-
ſouinus, &
alij.

PE-

63 PETRVS Dandolus nobilis Venetus ex Primicerio S. Marci poſt Cardinalem Zenum ad hanc eandem ſedem peruenit 1501. die 14. menſis Iunij. Tranſijt deinde ad Patauinam Eccleſiam an. 1507.

64 GALEOTTVS Franciottus de Ruuere Card. Lucenſis, Iulij II. ex ſorore nepos, Vicentinæ Eccleſiæ adlectus adminiſtrator 1508. pauloque poſt diem ſuum obijt, de quo alibi.

65 SIXTVS Gara de Ruuere Sauonenſis, Card. S. Petri ad Vincula, hanc eandem tenuit ſedem, ad eam vocatus 1508. cuius promotio magnæ diſcordiæ ſeminarium fuit inter Iulium Pontificem, Senatumque Venetum. quippe qui ægre ferens opulentum Sacerdotium in extraneum admandatum, Iacobum Dandolum Patritium Venetum in hanc intruſit Eccleſiam, quam ille toto diſcordiæ tempore emulſit, electi titulo contentus, deinde, pace peracta, in ordinem redactus, inani titulo ſe abdicauit. Sixtus vero hanc cum Patauina Eccleſia commutauit anno 1509.

66 FRANCISCVS de Ruuere ex Epiſcopo Militenſi, ac deinceps Camerinenſi, ad hanc ſedem peruenit 1509. die 11. menſis Iulij. Concilio Lateranenſi interfuit ſub Iulio II. deinde ſub Leone X. hanc Vicentinã cum Volaterrana in Hetruria commutauit 1514. habuitque ſuffraganeum in hac Vicentina Eccleſia Marcum Sanutum Neopatenſem Archiepiſcopum. Denique cum plurimarum ſedium titulos, opeſque congeſſiſſet, tandem Archiepiſcopus Beneuentanus mortuus eſt, de quo ibi. Sub Præſulatu Franciſci Vicentiæ obijt anno 1509. Lodouicus Cheregatus Vicentinus genere, ingenio, & eloquentia clarus, Archiepiſcopus Antibarenſis, Seruiæ primas, ſepultus in eccleſia ſancti Blaſij ſub lapide cum hac inſcriptione.

Ludouicus Cheregatus
Archiepiſcopus Antibaren. Seruiæ Primas
moribus, & vita integritate probatiſſimus
hic ſitus eſt
vixit ann. LXXXXI men. II. D. V.

67 IVLIANVS Soderinus Florentinus, Pauli Antonij filius, Cardinalis Franciſci Soderini nepos, cum eſſet Volaterranus Epiſcopus cum Franciſco Roboreo commutauit, euaſitque Vicentinus Epiſcopus 1514. die 12. menſis Iunij. Quam ille Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad an. 1522. translatuſque eſt ad Zantonenſem Epiſcopatum in Gallia, vir magni animi, & Galliarum Regi ita addictus, vt non ſemel ad regnum Italicum inuadendum incitarit; Verum detecto ſecreto Adrianum Sextum Papam compulit ad iram in Patruum Cardinalem tantæ molis conſcium, quem Pontifex, Iuliani interceptis epiſtolis, in Adriana mole coniecit in carcerem, tamquam Italiæ tranquillitatis deturbatorem. Iulianus verum longe, tutoque loco poſitus Pontificis iram euaſit. Obijt vero anno 1544. 30. Iulij, ſepultus in ſua Cathedrali Zantonenſi.

68 FRANCISCVS Card. Soderinus Florentinus, Iuliani Patruus, Eccleſia Zantonenſi in Gallia relicta, Vicentinam ſuſcepit regendam 1522. Romæ deceſſit Epiſcopus Card. Oſtienſis, de quo vide ſuperius tomo primo in Epiſcopis Volaterranis.

69 NICOLAVS Cardinalis Rodulphus Florentinus, Patriæ Archiepiſcopus, aliarumque Eccleſiarum Commendator, hanc etiam Vicentinam Eccleſiã à Clemente VII. ſuſcepit regendam 1524. 14. Martij. Sexdecim omnino annis etiam abiens rexit, per alios, habuitque ſuffraganeum Franciſcum Varchionenſem Epiſcopum Caſtrenſem. Palatium Epiſcopale fere à fundamentis reſtaurauit, ornauitque perbelle. Exceſſit Romæ anno 1550. vt ſupra in Florentinis Archiepiſcopis narrauimus, poſt cuius obitum, Vicentinum Capitulum ad retinendum ſuæ dignitatis antiquum ius, ad electionem futuri Epiſcopi proceſſit, exciſumque in partes, vna Paulum Portum, alij Simonem de Portu Archidiaconum Vicentinum delegere. Cæterum Iulius Tertius cum electionem irritam, inanemque declaraſſet, futilemque Capituli iam adeptam iuriſdictionem feciſſet, Angelo Bragadino Vicentinam dedit Eccleſiam, vt modo dicemus.

70 Fr. ANGELVS Bragadinus Patritius Venetus, Prædicatorij Ordinis nobilis alumnus, vir eximiæ litteraturæ, boniſque moribus imbutus, quem Iulius Tertius delegit Epiſcopum Vicentinum die 7. Martij 1550. Nec Pontificis fefellit de eo quam conceperat raræ virtutis opinionem, cum per decem omnino annos hanc verbo, & exemplo Eccleſiam gubernaſſet. Fato functus eſt annos 1560.

71 IVLIVS Cardinalis Roboreus Vicentinam Sedem ſuſcepit perpetuo adminiſtrandam anno 1560 13. Septembris, quo munere poſt aliquot annos ſe abdicauit, renunciatuſque eſt Rauennas Archiepiſcopus, cui acceſſerunt alia opima ſacerdotia, habuit ſuffraganeum in Vicentina Eccleſia Ludouicum Cheregatum nobilem Vicentinum Belpetri filium, Franciſci Epiſcopi Apturini fratrem, Archiepiſcopum Antibarenſem ex Ord. S. Franciſci diſtrictioris obſeruantiæ, ex qua prænobili familia fuere Leonellus Concordienſis, & Ioannes Cataneus Epiſcopi. Porro de Iulio Card. Roboreo vide quæ diximus in Archiepiſcopis Rauennat. 10.

2.

72 MATTHÆVS Priolus Patritius Venetus, Emonenſis antea, Epiſcopus, ad hanc Eccleſiam fuit translatus anno 1565. 13. Auguſti per ceſſionem Cardinalis Roborei, ita habent Acta Conſiſtorialia. Tridentino Concilio interfuit, Clerumque Vicentinum propemodum lapſum ex decreto eiuſdem Concilij ad emendatiores mores inſtituit, itaque in eius rei gratiam Seminarium erexit, pluraque alia præſtitit, quæ pietati excolendæ viderentur aptatiſſima. Reſignauit poſt annum decimum quartum ſuæ adminiſtrationis ad fauorem nepotis 1579.

73 MICHAEL Priolus Matthæi nepos Epiſcopus creatus eſt anno 1579. die 3. Auguſti. Hic Eccleſiæ ſibi creditæ magno vſui fuit, atque ad maiorem Dei cultum, præsbyterorum numerum auxit, cuius etiam conſilio mendicantium Xenodochium apud eccleſiam S. Valentini erexit Vicentina pietas, ad parietem templi hæc breuis inſcriptio legitur.

D. Valentino Michaelis Prioli Epiſcopi
Reipublicęque Vicentinæ conſilio, ac ope
Mendicantium curatores dicarunt
MDLXXXIV.

Michael vero defunctus eſt an. 1603.

74 IOANNES Delfinus Patritius Venetus pro Republica Veneta ad Clementem Octauum Legatus diu fuit, reuerſuſ-

que

que Venetias, Procurator S. Marci renunciatus eſt, demortuo Priolo, Vicentinam Eccleſiam eſt aſſecutus anno 1603. die 24. Nouembris, inſecutoque anno, ab eodem Clemente Purpurã Cardinalitiam ſuſcepit. Hanc Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1606. Mortalitati ereptus 1622. die 15. Nouembris Venetijs, vbi ſepultus iacet, apud S. Michaelem de Murano, in veteri ſuæ gentis ſepulchro, hac inſcriptione exornatus.

Ioanni Delphino
Veneta Romulidumq; Vrbis ſplendore rutilanti
cuius
Virtus vixit
Memoria viuit
Gloria viuet
Hic
ad Regem Poloniæ deſignatus Orator.
ad Reges Hiſpaniæ, & Galliæ pluries,
ad Cæſarem,
ad Clementem VIII. præradianti nomine
legationibus optime functus
Diui Marci procurator aſſumptus
Vicentiæ Epiſcopatui præficitur,
& ab eodem Pont. Max.
inter purpurati collegij cardines adſcribitur
omnes
ita laudes omnium tulit
vt ipſius ſapientiæ fulgori nitidiſſimo ſe ſe
Galliæ Rex, Regnumq; credere non trepidarit
Obijt in Patria longe maiora adornans
MDCXXII. æt. ſuæ LXXVII.
Nicolaus Delphinus nepos, & hæres
Patruo ampliſſimo atque opt. de ſe merito.
P. C.

75 DIONYSIVS Delfinus Venetus electus 1606. 19. Iunij. Conſecrauit eccleſiam omnium Sanctorum monialium S. Benedicti Kal. Iulij 1615. Coadiutorem ſibi adſciuit Ioſeph Delfinum Venetum cum ſpe futuræ ſucceſsionis, quem delegit Paulus Quintus Pontifex Maximus Epiſcopum Paphenſem ann. 1616. 2. Maij. Obijt vero an. 1626. prædefuncto Ioſepho coadiutore, ſepultuſque in Cathedrali ante altare S. Dionyſij; in lapide oſſa tegente, hæc pauca inſculpta ſunt verba.

D. O. M. D.
M. DC. XXVI.

A

76 FEDERICVS Card. Cornelius ex Bergomenſi Epiſcopo, Vicentinus euaſit B Epiſcopus 1626. 8. Februarij, ac poſt duos annos ſuæ adminiſtrationis ad Patauinam Sedem tranſiuit, inde ad Patriarchatum Venetiarum, de quo ibi. Cæterum dum primo hanc Vicentinam Eccleſiam inuiſeret, pretioſiſsimis Sanctorum lipſanis ditauit, quorum nomina ſingillatim in donationis documento recenſentur; quod hic ad perpetuam eximij Cardinalis memoriam inſerendum duximus.

In nomine Domini Amen.

A natiuitate eiuſdem milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo octauo, indictione vndecima, die vero Iouis, quarto menſis Octobris, Pontificatus ſanctiſsimi in Chri- C ſto Patris, & Domini noſtri Vrbani diuina prouidentia Papæ VIII. anno eius ſexto.

Cum Illuſtriſsimus, & Reuerendiſsimus Dominus D. Federicus miſeratione diuina tituli ſanctæ Cæciliæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis Cornelius Epiſcopus Vicentinus, Dux, Comes, & Marchio in aduentu ad Eccleſiam ſuam Cathedralem, vt cunctorum mentes ad cultum Dei ſtudioſius exhibendum, ad deuotionem excitandam, ad honorem ſanctis impartiendum, & ad illorum virtutes ardentius imitandas, veſtigia ſectanda magis inflammentur, infraſcripta ſanctorum corpora, & inſignes reliquias detuliſſet, huiuſmodi theſauris, per quos multa bene- D ficia à Deo hominibus præſtari ſanctorum Patrum conſenſu approbatum, & ſacrorum Conciliorum decretis confirmatum eſt, ciuitatem Vicentiæ, quam ſummo amore proſequitur, ditare deſiderio flagret; hinc eſt quod præſens, & perſonaliter conſtitutus coram me notario, & teſtibus infraſcriptis ſponte, deliberata mente, & ex certa ſcientia dat, donat, & donatione irreuocabili concedit Perilluſt. DD. Enea Clericato I. V. D. Troilo de Garzatoribus I. V. D. Iulio Scledo, Antonio Trideno, & Iulio Porto filio D. Hieronymi magnificæ ciuitatis Vicentiæ deputatis præſentibus, acceptantibus, & recipientibus nomine ciuitatis prædictæ, ita vt ipſa ciuitas ſit

vera,

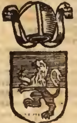
A vera,propria, libera, & legitima Domina,& patrona; & clauis apud DD. deputatos eius nomine in perpetuum manere debeat ſanctorum corpora, & reliquias infraſcriptas in nouem ſcaptulis pictis rubei coloris cum ſuis inſcriptionibus, in quarum vna repeiuntur corpora ſancti Clementis Martyris, in altera ſancti Adriani Martyris in tertia reperiuntur ſex oſſa ſancti Alexandri Martyris, in quarta decem oſſa ſancti Pauli Martyris Romani, in quinta vndecim oſſa corporis ſancti Valeriani Martyris, in ſexta nouem oſſa cum duobus dentibus corporis ſancti Celeſtini Martyris, in B ſeptima ſeptem oſſa ſanctæ Agnetis virginis, & Martyris, in octaua quatuor oſſa cum duobus dentibus ſanctæ Emerentianę virginis, & Martyris, in nona ſex oſſa cum duobus dentibus ſanctæ Felicitæ virginis, & Martyris, quæ fuerunt ibidem ſupradictis DD. deputatis oſtenſa; dictaſque reliquias teſtatus eſt idem Illuſtriſſimus Dom. Cardinalis donator veras, & legitimas eſſe, & ex almę Vrbis cœmeterijs extractas inter reliquias ſanctorum Martyrum Claudij, Nicoſtrati, Sinforiani, Caſtorij, & Simplicij, quatuor fratrū Coronatorum, Seueri, Seueriani, Carpoſari, Victorini, Marij, Audifacis, Abbaci, Feliciſsimi, Agapiti, & Hipolyti cum decem nouem eius familiæ, Aquilini, & Priſci, Atſei, Acquini, Narciſsi, C & Marcellini, Felcis, Simiterij, Candidæ, & Paulinæ, Anaſtaſij, & Felicis, Feſti, & Marcelli, Appollionis, & Benedicti, Veuantij, & Felicis, Dioginis, & Liberalis, ac Superantij, Prudentianæ, & Benedicti, Felicis, & Beuedicti, & de capitibus ſanctorum Prothi, Ceciliæ, Alexandri, Sixti, & Praxedis, aliorumque ſanctorum repoſitas in quadam ſcaptula coloris candidi in triginta papiris, quaſque reliquias in eadem ſcaptula aſſeruit habuiſſe dono ab Illuſtriſsimo, & Reuerendiſsimo D. Ioanne Garzia olim tituli ſanctorum quatuor Coronatorum Presbytero Cardinali Milino Sanctitatis S. Domini noſtri Vicario, cū atteſtatione pleniſsima ex illis ipſis exiſtere, D quæ repertæ fuerunt ſub altare maiori eccleſiæ eorundem quatuor Coronatorum ibidem olim repoſitæ, vt patet ex inſcriptione in marmore facta à ſancta memoria Leonis Quarti, & receptæ à præfato Illuſtriſsimo Domino Card. Milino de mandato Domini noſtri Papæ Vrbani Octaui, in occaſione earundem reliquiarum repoſitionis. Item particulas octo ſanctorum Zenonis, & ſociorum Martyrum decerptas ex capella ſanctæ Mariæ Scalæ Cœli ad tres Fōtes, ſeu ad Aquas Saluias, de quibus ſcripſit venerabilis Beda tom. 3. ad Martyrologiū, dies autem martyrij eſt ſeptimo Id. Iulij. Item particulam vnam ſancti Maximi martyris. Item particulam vnam ſancti Marij martyris. Item particulas quinque ſanctorum Martyrum, quorum nomina ignorantur, furtim à quibuſdam extractas à cœmeterio Caliſti, & à pœnitentiarijs reſtitutas ſanctæ mem. Gregorij XV. contētas in quadam ſcaptula operta papiro picto cum varijs floribus, quas affirmauit in dicta ſcaptula ſibi elargitas ab Illuſtriſsimo, & Reuerendiſsimo Domino Ludouico Cardinali Ludouiſio, & ab eodem fuiſſe recognitas. Verum enim vero, cum dignitati, ac excellentiæ tantarum reliquiarum conueniat eaſdem in digniori Eccleſia venerari, reſque ſacras, ſanctas, religioſas miniſterio ſacrarum manuum demandatas eſſe clariſsime conſtat, declarauit fore reponendas in Cathedrali Vicentiæ loco ab eius Dominatione Illuſtriſsima decernendo, ſub cuſtodia vltra primam clauem, aliarum duarum clauium, alteram ab Illuſtriſsimis Dominis Epiſcopis pro tempore exiſtentibus cuſtodiendam, ſeu ab eorum Vicarijs generalibus, & in ſede vacanti à Vicario capitulari, alteram vero à DD. Canonicorum Capitulo conſeruandam, & donec in dictam Cathedralem ſolemniter transferantur; fuerunt repoſitæ omnes clauſæ in capſula magna in capella ſancti Nicolai Epiſcopatus cum tribus clauibus ſupradictis omnibus conſignatis, cum declaratione tamen, quod propter cuſtodiam harum duarum clauium nullum ius Illuſtriſsimis Epiſcopis, & Canonicorum Capitulo acquiratur, nec circa præmiſſa aliquod præiudicium inferatur prædictæ ciuitati donataria; quia voluit eam omnino, & abſolute dictarum reliquiarum eſſe veram Dominam, & Patronam, vt ſupra dictum eſt, reſeruans tantummodo præfatus Illuſtriſsimus Dominus Cardinalis donator ſibi, & Epiſcopis ſucceſſoribus, ſi vllo vnquam tempore contigerit aliqua lis, vel controuerſia circa dictas reliquias (quod nequaquam fore ſperatur) eiuſdem litis cognitionem, & deciſionem diffinitiue, & inappellabiliter omni meliori modo, &c.

Et ego Iacobus à Curſu I. V. D. ciuis Vicentiæ curiæ Epiſcopalis Cancellarius, & auctoritate Veneta notarius prædictis omnibus interfui, eaque rogatus rogaui, & publice ſcripſi, & ſubſcripſi ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, & ſanctorum ſuorum Vicentiæ in Epiſcopali palatio in camera audientiæ eiuſdem Illuſtrimi D. Cardinalis Presbyteri: Perilluſt. & Excell. Dom. Scipione de Teramuſchis I. V. D. & equite Leonardo Arnaldo I. V. D. Chriſtophoro Valmarana I. V. D. ac Perilluſt. & Ad. R. D. Paulo Mutio Canonico Bergomenſe, & Ad. R. D. Andrea de Rubeis Romano ambobus familiaribus prædicti Illuſt. & Reu. D. Card. donatoris teſtibus, &c.

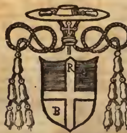
Federico Præſule, fratrum Cappuccinorum eccleſiam D. Ioanni Baptiſtæ ſacram conſecrauit Iulius Saracenus nobilis Vicentinus

tinus, Epiſcopus Polenſis; vt habet marmorea ad parietes exarata inſcriptio.

Templum hoc, & altare maius
in honore D. Io. Baptiſtæ
Illuſt. & Reu. D. Iulius Saracenus
Epiſcopus Polenſis
ex conceſſione Eminentiſs. D. D. Federici
S.R.E. tit. S. Marci Card. Cornelij
Epiſcopi Vicentini
conſecrauit XVI. Kal. Nouemb.
MDCXXVII.

76 LVCAS Stella ciuis Venetus, olim Cameræ Apoſtolicę Clericus, Epiſcopus Retimi, mox Archiepiſcopus Iadrenſis, inde Cretenſis, ad hanc ſedem iuſſus eſt tranſire anno 1632. 8. Kal. Decemb. inde tranſlatus fuit ad Eccleſiam Patauinam anno 1639. De quo apud Vicentinos pia extat memoria, quod ſingulis hebdomadibus feria ſexta pauperibus duo ſtara, vt vocant, tritici, ſingulisque menſibus pijs locis eandem menſuram tritici in panem conuerſam erogabat, vt prædeceſſores ſui ab immemorabili tempore liberaliter egerant.

77 M. ANTONIVS Bragadinus Patritius Venetus, Epiſcopus Cenetenſis, huc tranſlatus anno 1639. 3. Octob. inſecutoque anno ab Vrbano Octauo Presbyter Cardinalis creatus eſt. Concreditam ſibi Eccleſiam ſumma vigilantia adminiſtrat, ſuaque præſentia, exemplo, & pietate pergit inſtituere, quem Deus ad ſolamen cunctorum ſuæ Eccleſiæ fidelium diu incolumem ſeruet.

LABACENSES EPISCOPI.

Olim ſub Patriarchatu Aquileien. nunc Romanæ Sedi immediate ſubiecti.

LABACVM vrbs Carniolæ ad Setteniſs. Auſtriacam geotem ſpectat. Epiſcopatum ibi inſtituit Pius II. Pont. Max. an. 1461. ſubiecitq; Patriarchæ Aquileienſi: ſex deinde elapſis annis Paulus Secundus, petente Federico Romanorum Imper. Romanæ Sedi immediate eum ſubmiſit anno 1468. ac monaſterium Olneburgenſe Ord. S. Benedicti, ſuppreſſa abbatiali dignitate, menſæ Epiſcopali perpetuo vniuit. Seriem Epiſcoporum huius Eccleſiæ, quemadmodum, & alia ad eiuſdem cognitionem ſpectantia elumbem, & pene ieiunam damus, cum etiam nos non ſemel petentes vix nuda nomina Epiſcoporum, qui in ea Eccleſia vixerunt, expiſcari potuerimus.

1 SIGISMVNDVS Lamberger electus anno 1468.
2 CHRISTOPHORVS Rauber.
3 FRANCISCVS Korſianer.
4 VRBANVS Teſtorus.
5 PETRVS Sebacher.
6 CONRADVS Guſlaf.
7 BALTASAR Radliſio.
8 IOANNES Tautſor.
9 THOMAS Charon.
10 RAYNALDVS Scarbihio.
11 IOANNES qui nunc viuit.

ITALIA SACRA FERD. VGHELLI

Abbatis Ordinis Ciſtercienſis.

PROVINCIA VNDECIMA

SIVE

VENETORVM DOMINIVM.

Vbi de Patriarchis Gradenſibus ac Venetiarum, eorumdemque Suffraganeis accurate diſſeritur.

VENETA gens latas quondam ſedes, anguſtum Imperium, nunc ſedes anguſtas, ſed per amplum obtinet imperium. Quicquid enim habet, in quatuot regiones recentior diuiſit ætas; Iſtriam ſcilicet Forum Iulij, Marchiam Triuiſanam, & Ducatum Veuetiarum. Auguſtus Imperator in memorabili illa Italiæ, atque adeo Romani Orbis deſcriptiune, vuius Veuetiæ, ſeu Venetæ regiouis nomine comprehendit, & merito id quidem. Etenim Veneri, ſiue Troiana (vt Csro iu Origin. tradit) ſtirpe orti ſint, & à Paphagonia, vbi Heneti dicebantur, ad bellum Troianum profecti, inde cum Antenore huc curſum tenueriut, ſiue, vt pleriq; omnes, Galliæ Ciſalpinæ populi ſint Galliæ uriginis, & utt à Venetis Oceani accolis, qui

A postea aduerſnm Cæſarem expeditionem Btiranicam ſuſceperune naualem, nunc etiam iu Britannia Gallica nomen retinent Veneti. Iam inde ab initio, & ante Annibalis in Italiam aduentum Romanis, tranſ-Padum aduerſus Boios, & Inſubres belligerantibus, ſocia arma iunxeruut, ſidiq; ſemper, & amici Romano uomini fuerunt. Quamobrem Romano floreure Imperio, duæ Venetiæ vrbes Aquileia & Patauium eo amplitudinis venerunt, vt in illa 120.
B hominum millia, in hac vero quingenti equeſtris ordinis viri cenſereutur. Sed Aquileia recenſior, & Romanorum ædificium fuit, Patauium vetuſtius, atque adeo potens vt 120. militum millia conſcripſerit. Fuere, & aliæ non incelebres in Venetia vrbes, &, Romanis frequentatæ, atque ornatæ colonijs., Altinum, Concordia, Opitergium, Taruiſium, Vicentia, Athenæ, Bellunum, Adria, in primis vero Forum-Iulium ab ipſo Iulio Cæſare conſtitutum, quæ omnes, imperantibus Romanis,

nis, in agrorum vbertate, atque amœnitate altiſſima, & optima pace floruerunt. Verum vbi Venetiæ populi Attilæ Hunnorũ Regis, qui, incenſa Aquileia, cuncta igne, ferroque vaſtabat, terrore conſternati, ſe ſe in intimos Adriatici maris receſſus abdiderunt, poſteaque irrumpentes Longobardi Venetiam in poteſtatem redactam per tres Præſides regere cœperunt, Duce Foro-Iulij, & Marchionibus Taruiſio, atq; Iſtriæ impoſitis; factum eſt, vt tota propemodum Veneta regio in tria illa, Ducatus Fori-Iulij, & Marchiæ Taruiſinæ, atque Iſtriæ nomina conceſſerit, ac Venetiæ fines, qui antea in continenti latiſſime ab Eridano, littoreque Adriatico ad amnem Atheſim, atque Alpes porrigebantur, redacti ſint ad littoralem oram, atque inſulas in lacunis, & æſtuarijs maris poſitas, quo nobiliſſimi quique, ac primarij antiquæ Venetiæ ciues barbarico furori cedentes, cum dulciſſimis pignoribus profugerant; ſiquidem hæc dumtaxat antiquæ Venetiæ portio Venetum nomen ſub Ducatus nomine retinuit, cum Ducatus Venetiarum vulgo, & in publicis actis nuncupetur, propterea quod cum hæ ciuitates primæ omnium in ſocietatem, & poteſtatem Venetæ Reipublicæ veniſſent, Ducis Venetiarum iuriſdictio, & imperium harum finibus terminabantur. Quamobrem à Marchia Taruiſina ſeiunctæ fuerunt, iam inde a temporibus Longobardorum, quorum odio, nec ab ipſis quidem Aquileienſibus Patriarchis Longobardici ſanguinis, & factionis viris ſacra petere voluerunt, ſed cum Venetis fœdere perpetuo iuncti Gradenſi, & qui eius nunc ſucceſſionem retinet, Venetiarum, Patriarchæ ſe ſubmiſerunt. Hæ ſunt præter Venetias Epiſcopales ciuitates quatuor, Foſſa Clodia, Capralæ, Foſcellum, atque Maranum. Hæc eadem aliquando regio appellata eſt Marina Venetia, vt conſtat ex epiſt. Ioannis Papæ VIII. ad Vrſum Ducem Venetiarum. Verum vt exactior regionis huius notitia habeatur; ſciendum eſt, æſtuaria longe ampliora initio fuiſſe quam poſtea fuerint, aut ſint noſtra tempeſtate. Namque ab vrbe Aquileia Rauennam vſque paludes erant, & alibi 30. alibi 25. aut 20. aut 15. paſſuum millibus ab inſulis ad continentem ſpatij erat, & Rauenna, Aquileia, Concordia, Opitergium, Altinum, Patauium maritimæ ciuitates erant, quæ modo omnes fluuiorum adfluentium, atque arenas in decliue ex montibus ducentium adaggeratione, mediterraneæ factæ ſunt, ac magis, minuſue à mari pro magnitudine vicinorum amnium receſſerunt. Namque Aquileia, quæ Liſuntio amne modico alluitur, nouem tantum paſſuum millia à mari receſſit; Altinum vero, qua Silius amnis per ſeptem oſtia in æſtuaria euoluitur, decem paſſuum millia nunc abeſt. Longius vero

A Patauium Medoaco amne grandiori interfuſo, abſceſſit, à quo ad æſtuaria 22. milliaria numerantur, quod eo tempore, quo Dux Lacedæmoniorum Cleomenes huc appulit, 14. tantum paſſuum millia à mari abfuiſſe Liuius ſcribit; longius hoc Concordia 25. paſſ. millibus a mari diſtat, quippe Tiliauempi maioris amnis geminis ramis adfluentibus; longiſſime omnium Opitergium triginta duo paſſuum milla à mari diſ. ſitum duobus arenigeris fluminibus, Plauis. & Liquentia inde in æſtuaria decurrentibus, ſic igitur hiſce, atque alijs fluuijs nouas in dies arenas ad maris littus conuectátibus æſtuaria ipſa terris oppleta ſenſim decreſcunt, & quod mari ſpatij adimitur

B terræ additur, & in hoc duorum elementorum terræ, & aquę certamine, vincente terra, piſcata palus in culta camporum, & viuaria piſcium in cultus hortorum commutantur, proque piſcibus olera, pro gammatis, thaphani leguntur. Aeſtuaria vero ipſa, quæ olim ducentorum quinquaginta milliumambitum continebant, eo redacta iam ſunt, vt nonaginta tantum, aut centum ad ſummum ambitum habeant. Eſt autem regionis huius forma arcni aſſimilis, cuius curuitatem littoralis ora facit à Laureto Pago, & Oſtio Padi, quod Fornaces appellant, ad Gradum Inſulam; chordam vero arcus efficit longiſſima terræ linea in medijs aquis à prædicto Fornacum oſtio ad

C Plauis amnis oſtia 35. millium longitudine protenta, latitudine varia, ſaltem ad iactum ſagittę, aut ad ſummum duorum milliariorum. Hanc ipſam terræ lineam indigenæ lirus appellant, interfluentibus maris aquis ſex in locis interciſam, in medio autem ſpatio inter arcum cordamque contento plurimæ ſunt inſulæ, nullo olim habitatore cultæ, & ac rarum poſt Attilæ, & Hunnorum, ac Longobardorum irruptionem cœptæ habitari, quo in numero ſunt Muranum, Buranum, Torcellum, Mazorlum, Conſtantiacum, Ammianum, Filiſtina, Metamaucum, Clugia, Capſulæ, Gradus, Ripalta, ſeu Riuus Altus cum ſeptuaginta adiacentibus Inſulis, queis floreutiſſima

D inſidet vrbs Venetiarum, adeo vt tota hæc regio inſularis ſit, & littoralis. Atque his olim finibus ſe tenuit Venetorum fortuna, Hunnicis, Longobardiciſque armis ex ea terra, quam bellica virtute priſci Veneti ſuam multis antea ætatibus fecerant, depulſa. Hæc felix illa eſt ora in qua, Romano labente Imperio, ſuum vltro fortuna condidit caput, quæ hodie terra, marique omnibus gentibus frequenti cultu, celebratur, culus imperium modicis, vt cætera, principijs ortum ab Abdua ad Cretam, & Aegeum vſque pelagum propagatum videmus. Sed vt hæc Venetæ vrbis elogio reſeruentur, nunc de ſuburbana, ac littorali ora, ſeu regione aliquid ſubijcia-

mus, admirabilis namque omnino eſt Veneti litoris, atque oræ ſitus, & natura, quippe hic perpetuum ſalſis aquis certamen aduerſus dulces, & vtriſque aduerſus terram veluti communem vtriuſque hoſtem, ſi quidem hinc à continenti amnes fere viginti in æſtuaria effunduntur; inde vero marini fluctus æſtu pelagi in vada adacti per illas abrupti litoris ſciſſiones fluuijs occurſant. In medio autem terra atque ipſa inclyta Venetorum vrbs, ſedet quaſi ſperatrix, aut arbiter, nunc fluuialibus, nunc marinis aquis, modo vndis obruentibus, modo terris emergentibus palmam adiudicans. Nec vero minus admirabilis in hac regione eſt, terrarum aquarumque fœcunditas, quam amœnitas. Nam Inſulæ & ora hæc, omnis iniurias maris arcente litore obiecto, vbique coluntur. Quo fit alibi vinera, horti alibi, alibi templa, turres, & priuata, publicaque ædificia ſpectantur, accedunt multa piſcium amplaque vinaria in quibus æſtatis temporibus piſcationes fiunt, & marinarum aucupia auium, atque hinc inſuper itur in continentem, vbi aues terreſtres, & feræ capiuntur, colles inde aſſurgunt vitiferi amœniſſimi, inde agri panduntur fertiliſſimi, & prata virentia. Denique ſubeunt piſcatoria vinaria, & maris lata planities adeo, vt omnes hic paſſim terræ, marique deliciæ habeantur. Vrbes regionis fuerunt qua ſuperius enumerauimus. Burianum, Murianum, Maiorbium, Torcellum, Metamaucum, Clodia, Gradis, Heraclea, Ciuitas noua, Capſulæ, Equilium, quarum aliæ deſertę, ex quo vrbs Venetiarum caput erexit. Ciueſque inde quaſi magnes ad ſe traxit, aliæ cum ipſa Principe vrbe contendentes armis delerę, non ſecus, ac Latinę vrbes, Romanę ceſſerunt, alię Genuenſi bello habitarij deſierunt, vt Philiſtinia, Albiola, Paſtina, Corregium, & Pipilia, quę nunc vulgo Pœggia appellatur.

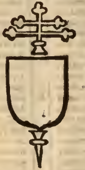
Imperium regionis ab origine vſque in hodiernum diem penes Venetos ipſos perpetuo fuit, ex quo etenim tempore haſce inſulas petierunt, liberi ſemper, & immunes ab externo principatu perſeuerarunt, fruſtraque illas Franci ſub Pipino, & Hungari, atque Aquileienſes Patriarchę oppugnauerunt; Pipinus enim ab ęſtu deſertus, abſcedere coactus, Hungari vero anno 903. Ciuitate noua, Equilio, Clodia, & Capite aggeris incenſis à Petro Duce repulſi, Albiolam, Metamaucum, & Riuoaltum intacta reliquerunt. Poppo Patriarcha Aquileienſis Gradum aliquando occupauit, ſed mox relinquere coactus eſt. Vlricus vero Aquileienſis item Patriarcha, Gradū bello adortus, à Venetis captus eſt, & quot annis duodecim pareos, & duodecim panes dare Duci adactus. Illud ſolum quo ad politicum ſtatum immutatum inuenio, quod Principis ſedes initio Heraclea fuit conſtituta à Deuſdedit Duce Vrſi filio, circa annum Domini 746. inde vero Metamaucum per Fortunatum, & Obelericum, ac poſtremo anno 810. poſt Pipini Caroli Magni filij inuaſionem ad Riuumaltum tranſlata, vbi adhuc octingenteſimum quinquageſimum prope iam annum perſeuerat.

Iuriſdictio Venetijs quidem eſt penes Senatum, & Magiſtratus vrbanos, reliqua oppida ſuum quæque Iuridicum Prętorem habent, atque ipſum etiam Muranum, quod Venetę vrbi tam vicinum eſt, vt eius regionibus annumerandum videatur, non ſecus, ac ciuitas Leonina, quę dicitur Burgum S. Petri, à reliqua vrbe Roma ſolo Tiberi interfluente diſiuncta ſuum peculiare Iuridicum Prętorem habet.

Quod attinet ad religionem, ſingulare hoc eſt Veneto Ducatui, vt non tranſierit ab Idolorum cultu ad religionem Chriſtianam, ſicut cęterę regiones, ſed ab origine ipſa religionem hanc perpetuo ſeruarit, ſiquidem Paganorum tempore nulla hic erat habitatio, & qui primi huc conceſſerunt Chriſtiani fuere, declinantes furoremq; paganorum, Hunnorum, & Longobardarum, cum primum Venetiam, & Italiam inuaſerunt.

Epiſcopatuum vero mira hic eſt facta commutatio. Antiquiſsimus omnium huius regionis Epiſcopatuum Gradenſis fuit anno 580. conſtitutus, & Patriarchali in Veneta ora, Iſtrięque Eccleſijs iure decoratus. Acceſſere deinde Epiſcopatus ſex Capprulen. Equileien. Torcellen. Metamauci, Heraclien. ſeu Ciuitatis nouę, ac poſtremum etiam Clodien. Extat in Regiſtro Ioannis VIII. Papæ epiſtolę ipſius ad Deltum Epiſcopum in qua enumerans Epiſcopos Venetiarum hoc eſt Gradenſi Metropoli ſubiectos, ponit Equilienſem, Oliuolenſem, Caprenſem, Torcellenſem, Metamaucenſem, quos quidem in alia epiſt. ad Vrſum Ducem Venetię conſcripta, appellat Epiſcopos marinæ Venetię. Ex quo apparet regionem hanc marinam Venetiam per ea tempore nuncupatam fuiſſe. Sed harum ciuitatum pleriſque aut ſponte deſertis, aut Principis vrbis armis, & virtute expugnatis, Epiſcopatus quatuor deleti ſunt cum Patriarchatu ipſo Gradenſi, in Principem vrbem tranſportato pro vt iam narrauimus.

GRADENSES PATRIARCHAE.

A GRADVS (vulgo Grao) Inſula eſt oræ, ſeu Ducatus Veneti confinium, ab Aquileienſibus, dum Longobardorum iniurias timerent, habitari cœpta. Poſtea vero ob Patriarchatum Aquileienſibus oppugnata, quouſque tandem tranſlata Venetias Patriarchali ſede, Gradenſis ciuitas ad exiguum redacta eſt vicum.

Patriarchatus autem Gradenſis hoc habuit initium. Nam cum anno Domini 565. Longobardi gentiles Venetam ingreſſi re-
B gionem, Aquileiam verſus infeſto agmine Albuino Duce properarent, ac Venetiæ populi Hunnicæ immanitatis, quam ſuperiore ſeculo experti fuerant, haud immemores, idem à Longobardis timentes, paſſim omnes patrijs ciuitatibus relictis defugiſſent, Paulinus Patriarcha Aquileienſis ad triſtem huius irruptionis nuncium, ipſe etiam trepidus fugam arripuit, atque omni Eccleſiæ theſauro ſublato in inſulam Gradum, continenti proximam, ſe rece-
C pit, eamque ſedem Eccleſiæ conſtituit. Huic vero Probinus, & Probino Helias ſucceſſit, qui cum gradum, prædeceſſorum ſuorum exemplo, incoleret, anno 580. decreto à Pelagio Pontifice elicuit, vt Patriarchalis ſedes, & titulus ex Aquileia Gradum transferretur, atque Epiſcopis ſuis in æde S. Euphemiæ ad conuentum vocatis, decretum recitauit, ex eorumque ſententia Aquileienſi Eccleſiæ expedire conſtituit, vt relicta immanitati Longobardorum Aquileia, ſedes Patriarchæ in

A Grado, vt ſecuriore ab eorum immanitate loco ſtatueretur, & poſt hoc, Gradenſis Eccleſia Venetę oræ, Iſtriæque Eccleſiarum caput, & mater appellaretur. Heliæ inde Seuerus ſucceſſit, quo mortuo, Giſulſus Longobardorum Dux Foro-Iulienſis, Chriſtiana religione ſuſcepta, ad maieſtatem Longobardici Regni pertinere arbitratus, vt Patriarchica ſedes non alieno in ſolo, ſed in ipſa eſſet Aquileia, quæ Longobardicæ ditionis facta erat, per Clerum Aquileienſis ciuitatis, Aquileienſem Patriarchā Ioannem, nouo exemplo, creauit. Clerus vero Gradenſis Candianum in Gra-
B do conſtituit, quem Boniſacius Romanus Pontiſex approbauit, pallioque exornauit anno 605. Ita duo Patriarchæ facti, Aquileienſis, & Gradenſis; neque tamen eo ſecius Giſulſus ſuum Patriachām retinuit, vnde ipſarum Eccleſiarum diuiſio conſecuta, Aquileienſi omnes Epiſcopi paruerunt qui in continenti Venetia, quæ Longobardorum ditionis erat, ſedes habebant, Gradenſi ij, qui æſtuaria, & Iſtriam, Orientis Auguſto ſubiectam, tenebant, inde ſumma inter eos contentio nata, dum Aqui-
C leienſem Longobardi, Gradenſem Veneti defenderent, Pontifices vero modo in hanc, modo in illa partem, ſed plerique in Gradenſem inclinarent; nam vſque ad annum 759. pallium Aquileienſibus denegatum fuit, quo tempore Gregorius II. Pontiſex Sereno Patriarcha Aquileienſi pallium, Luitprandi Regis rogatu, indulxit, admonito tamen prius, ne Gradenſis Eccleſię iura inuaderet. Poſt autem cum accepiſſet, eum præcepta ſua deſpexiſſe, iterum vt poſſeſſionibus ſe contineret, quæ in Re-

gno Longobardorum eſſent, edixit. Rurſus vero anno 830. Maxentius Patriarcha Aquileienſis, Lotharij Regis fauore ſuffultus, Epiſcopos Iſtriæ Gradenſi Eccleſiæ ſubtrahere conatus, nec Gregorij quidem Pontificis interdicto quieuit. Quo circa Sergius Pontifex litem, quæ inter Aquileienſem, & Gradenſem Patriarchas propter Iſtriæ Eccleſias oborta erat, ſedare cupiens, litteras ad Patriarchas Venerium Gradenſem, & Andream Aquileienſem ſcripſit, eoſque nihil vltra contendere, ſed Concilio adeſſe, quod ipſe præſente Imperatore habiturus erat, edixit. Anno vero 967. Ioannes XIII. in Concilio Romæ habito, Othone Magno præſente, Venetis legatis petentibus, ſtatuit Eccleſiam Gradenſem Venetiæ totius Metropolim eſſe; eidemque Otho poteſtatem dedit exercendi iuris, quod Romana haberet Eccleſia, ideſt vt omnes ſeruos, colonos, aduenas, cæteroſq. qui in agris ſuis verſarêtur, coercere, & iudicare poſſet, multaſque ipſis Venetiæ Eccleſijs induſit immunitates. Conſimiliter Otho ſucceſſor ſeptimo poſt anno Vitali Patriarchæ Gradenſi priuilegia Eccleſiæ confirmauit, inde anno 992. Tribunus Memus Dux Venetiarum Gradenſis vrbis mœnia, templa, & prætorium refecit. Anno vero 1009. Sergius Pontifex Vitali Patriarchæ Gradenſi priuilegium de præſtantia Eccleſiæ renouauit, & Venetiæ atque Iſtriæ Epiſcopos diplomate dato indulxit. Anno vero 1024. Poppo Patriarcha Aquileienſis cum intellexiſſet Patriarcham Gradenſem cum fratre, qui Dux erat Venetiarum, ſeditione a ciuibus pulſum, in Italiam conceſſiſſe, Gradum adijt, atque vrbem ſibi tradi præcepit, ciuibus autem ſe daturos eſſe negantibus, Sacramento ſuorum interpoſito affirmauit, ſe vrbem cuſtodiendi gratia poſtulare, ea vero in deditionem accepta, contra fidem Baſilicam, ac monaſteria diruit, ſacras Virgines violauit, theſauros auertit, & vrbe immunita relicta, miſſis ad Ioannem Pontificem nuncijs, Gradenſis ſubiectionem Eccleſiæ impetrauit; verum eo ſine confeſſione, & viatico extincto, Veneti anno 1043. omnia recuperarunt, Benedicto Pontifice Popponis acta damnante, & priuilegia infirmante, cuius ſucceſſor Leo IX. anno 1049. in Lateranenſi Conuentu pallium, & crucem Patriarchæ Gradenſi conceſſit, Epiſcopis Venetiæ, atque Iſtriæ mandans, vt ei tanquam primatio ſuo obedientiam, ac reuerentiam exhiberent, Extant adhuc litteræ eius ad omnes Epiſcopos Venetiæ, & Iſtriæ, in quibus Gradenſem Eccleſiam nouam Aquileiam appellat, & totius Venetiæ, & Iſtriæ caput, & Metropolim, iuxta veterum Pontificum priuilegia eſſe, tota ſancta Synodo probante, declarat, Foroiulienſem vero Antiſtitem tantum-

A modo finibus Longobardorum eſſe contentum, intelligens ſcilicet Patriarcham Aquileienſem. Quod poſtea confirmatum eſt, Dominico Patriarchæ Gradenſi, eique Principatus Venetæ Eccleſiæ adindicatus ab Alexandro II. in Conuentu anno 1064. apud Mantuam habito. Extant etiam litteræ Gregorij VII. datæ ann. 1075. ad Dominicum Ducem, & populum Venetiæ, quibus hortatur, vt Patriarchæ nimia egeſtate oppreſſo quæ ſunt neceſſaria ad vitam tuendam pro decentia tantæ dignitatis ſuppeditent. *Scitis enim* (inquit) *quoniam præ multis terrarum partibus diuina diſpoſitio terram veſtram Patriarchatus honore ſublimauit, cuius dignitatis eminentia*
B *ex ipſa ſui nominis, & officij prærogatiua adeo auguſta, & rara eſt, vt non amplius quam quatuor in toto mundo reperiantur. Quod cum ita ſit apud vos tamen hoc tantum decus, & tam excelſi gloria ſacerdotij ex inopia rerum temporalium, & diminutione poteſtatis ſuæ adeo vileſcit, & a competenti ſtatu honoris penitus corruit, vt tanta tenuitas rerum nec ſimplicem Epiſcopatus ſedem condecere, aut eius neceſſitatibus, ſufficere poſſe videatur. Vnde vos tanti beneficij diuinæ munificentiæ ingratos & immemores eſſe deprehendimus, timentes ne quaſi degeneres filij diuitias, & hæreditatem nobiliſſimæ matris veſtræ videlicet Gradenſis Eccleſiæ diſſipantes, inde obſcuriores efficiamini,*
C *vnde poſt Apoſtolicam Sedem omnibus, quæ ſunt in Occidente, gentibus, clariores extitiſtis.* Hæc ibi Gregorius, qui & in alia Epiſtola ad Michaelem Imperatorem Conſtantinopolitanum data, Dominicum hunc Patriarcham Venetiæ appellat. Sed non propterea quieuere Patriarchæ Aquileienſes, quouſque Vlricus Patriarcha Gradum bello adortus, fœde, vt ſupra diximus, a Venetis mulctatus eſt, porcorum, & panum impoſito tributo. Ex quo tempore Gradenſis Eccleſia quieta perſeuerauit vſque ad annum 1450. cum Patriarchatus Gradenſis Venetias translatus eſt, & Gradenſis Eccleſia ad Plebanicam redacta eſt ædem, nihil vt hoc tempore veteris ſu-
D perſit maieſtatis, niſi religio adhuc aliqua ob ædem in ea Virgini ſacram, quæ in diœceſi Veneta cenſetur. Durauit itaque Patriarchatus Gradenſis annos 870.

Cæterum antiqui Epiſcopatus, qui Gradenſi Patriarchæ ſuberant, hi recenſentur. Metamaucus, ſeu Metamaucum, vtroque enim modo ſcriptum reperitur apud Sabellicum, & Sigonium (vulgo Malamocco) oppidum fuit in æſtuarijs Venetorum, tam frequentet olim cultum, vt Ducalis illic ſedes aliquando fuerit, ſed ciuilibus primum bellis, poſtea incendijs, altero a Ioanne Duce Venetorum anno 830. hoſtiliter illato, altero caſu excitato, quo etiam viginti Venetæ vrbis Parrochiæ circa ann.

1100.

1100. incenſę aſſerunt, demum etiam maris alluuione deletum eſt, atque eius loco, aliud eiuſdem nominis oppidum haud procul excitatum, vndique aquis, & opere munitum, cum annuo Magiſtratu. Nomen autem huic oppido fuit impoſitum a fluuio Meduaco (Brenta is nunc dicitur) in alpibus orto, qui & Patauium interfluit, & leni curſu in æſtuaria illapſus portum efficit Meduacum, ſeu Metamaucum, naufragijs celebrem. Epiſcopalis hic ſedes primum conſtituta eſt anno Domini 638. cum Paulus Epiſcopus Patauinus; accepto nuncio de clade Romanorum, ad Scultemnam Mutinæ fluuium, à Rothari Longobardorum Rege edita, Metamaucum fugit, hucq; ſedem ſuam Epiſcopalem traduxit, Seuerino Pontifice Maximo probante. Extat Epiſtola Ioannis Papæ VIII. qua Felici Metamaucenſi Epiſcopo ſacris interdicit ob non exhibitum Gradenſi Patriarchæ obſequium. Petrus Metamaucenſis Epiſcopus Synodo Rauennatenſi interfuit anno 967. ſubſcripſitque litteris Ioannis VIII. Papæ in cauſa excecationis Herolfi Archiepiſcopi Salzburgenſis. Dominicus item Presbyter Oliuolenſis Eccleſiæ Epiſcopus Metamaucenſis poſtulatur anno 1046. Defecit autem hic Epiſcopatus anno 1105. cum Metamauco inſula vi terræmotus, fluctibuſque maris ſubmerſa, ſedes Epiſcopi Clodiam eſt translata. Durauit itaque Epiſcopatus Metamauci annos 467. Extat alia Epiſtola Ioannis VIII. ad Felicem Epiſcopum Metamaucenſem, quamuis ibi perperam legatur Mandansucenſem, qua eum iubet cum Aquileienſi Epiſcopo Romam accedere.

Equilium oppidum fuit in æſtuarijs Venetorum conditum anno 638. ab agreſtibus Opiterginis, qui cum familijs, ac pecoribus ſecuti primiores Opiterginorum, Rotharis Longobardorum Regis arma fugientes, cum Heracliæ ab ijs in æſtuarijs conditæ ciuitatis muris ob nimiam frequentiam recipi non poſſent, alium ſibi locum vlterius muniuerunt, cumque Equilium appellarunt. Auctum poſtea eſt id oppidum anno 665. a reliquis Opiterginorum qui Opitergio a Grimoaldo Longobardorum Rege deleto, huc ſe receperunt. Poſtea Pipini Caroli Magni Regis filij metu, centum Equilienſium, atque Heraclienſium Venetias profugerunt, & ciuitate donati ſunt. Extremam vero Equilio, atque Heracleæ cladem Beringarij primi temporibus intulerunt, vt ſcribit Sabellicus lib. 4. primæ decad. Eius nunc ruinæ ingentes, & grandia ædificiorum veſtigia viſuntur Adriam nauigantibus ad eum locum, quem Teſulum nunc vocant, niſi forte veprium, & hederarum complexu latitantia aſpectum fugiant.

Epiſcopatus hic cœpit anno 667. cum

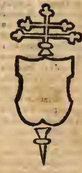
A Opitergij excidio ſuperſtites ciues Equilium, ante annos 29. ab agreſtibus ſuis ædificatum, ſe receperant, auctoque oppido, a Romano Pontifice Epiſcopum iterum petierunt, & obtinuerunt anno 959. Extat Epiſtola Ioannis VIII. Papæ, quo Petro Epiſcopo Equilin. ſacris interdicit ob non exhibitam Gradenſi Archiepiſcopo obedientiam. Bonus Blancanonici filius ex Epiſcopo Equilino Gradenſis Patriarcha creatus pallium a Ioanne Pontifice accepit. In libro Fisci Apoſtolici, Equilienſis Epiſcopatus in Prouincia Gradenſi annotatur. Ex eodem primo libro patet error Leandri Alberti Equilienſem Epiſco-

B patum cum Heraclienſi, ſiue Ciuitatis nouæ Epiſcopatu confundentis, cum reuera diſtinctæ ſemper fuerint ciuitates, & ſedes Epiſcopales, & loco, & nomine. Idemque etiam patet ex litteris Innocentij III. ad Patriarcham Gradenſem; quorum initium eſt. Cum dilecti in quibus Epiſcopos Equilin. & Ciuitatis nouæ nominatim exprimit. Hanc illuſtrauit ſedem Petrus de Natalibus ſanctorum hiſtoriarum per anni curriculum ſcriptor. Heraclia, ſeu Heraclea, ciuitas fuit in æſtuarijs Venetis ad Plauis amnis oſtia condita anno 688. à primioribus Opiterginorum, qui deleta à Rothari Longobardorum Rege patria,

C antiquos Venetos imitati, & ipſi ſe ad æſtuaria contulerunt, vrbemque hanc ex Magni Epiſcopi ſui authoritate ſibi condiderunt, quam ab Imperatoris Heraclij, tum viuentis nomine Heracliam nominarunt. Hæc anno Domini 805. ab Obilerio, & Tribuno in Ioannis, & Mauritij aduerſæ factionis ciuium, qui inde originem trahebant, contemptum, funditus euerſa, ciues Riuumaltum commigrarunt. Inſtaurata poſtea mutato nomine, Ciuitas noua appellata, rurſus ab Hungaris anno 903. incenſa fuit, hodie ne veſtigia quidem vlla, præterquam ſacræ vnius ædis extant. Epiſcopalem hic ſedem fuiſſe ab Opitergio tranſportatam, hiſtoriæ Venetæ authores

D omnes affirmant, atque in Romano etiam codice Ciuitatis nouæ Epiſcopatus in Gradenſi Prouincia enumeratur. Extant etiam litteræ Innocentij III. ad Patriarcham Gradenſem, in quibus mentio fit Epiſcopi Ciuitatis nouæ. Hæc ſunt Epiſcopales ſedes olim Grandenſi Patriarchæ ſuffraganeæ quæ non extant, aliæ fuerunt eiuſdem ſuffraganeæ, Caſtellana (quæ & Oliuolenſis) Torcellana, & Clodienſis, de quibus infra. Porro Patriarchæ Gradenſis hi fuere ex varijs auctoribus, & monumentis recenſiti, vt ſaltem tantæ dignitatis Præſules ad poſteros eorum perennaret memoria.

H E-

1 HELIAS Patriarcha Aquileienſis natione Græcus, primo hæreticus, deinde catholicus, vt antiqui annales produnt, metu Longobardorum, auctoritate Pelagij Papæ, Patriarchalem Eccleſiam primo ſtatuit in Inſula Gradi anno Domini 580. Rem narrant Andreas Dandolus in chronicis, & Anonymus auctor, in vetuſta chronica de ſingulis Patriarchis nouæ Aquileiæ, quæ Gradenſis Eccleſia vocatur a tempore Domini Heliæ, vſque ad Vitum, qui ſedere cœpit an. 1012. quę M.S. in edito codice peruetuſto aſſeruatur in reſectiſſima, cæterarumque Romanæ Vrbis nobiliſſima bibliotheca Franciſci Cardinalis Barberini, numero 247. *Temporibus* (inquit) *Tiberij Conſtantini Aug. Helias Patriarcha Aquileienſis in Gradenſi caſtro eccleſiam ſancta Euphemia fabricari præcepit, ibique Synodum congregauit. In qua Synodo quicquid de Calcedonenſi Concilio dubitabatur, pulſa dubitatione confirmatum eſt. Ibique ſtatuit Eccleſiam Gradenſem caput, & metropolim totius Prouinciæ Hiſtrienſium, & Venetiarum. Cuius Venetiæ terminus à Pannonia vſque ad Adam fluuium protendebatur, epiſtolamque pro his ſtatutis accepit à Beatiſſimo Papa Pelagio conſentientibus vniuerſis Epiſcopis iam dictarum prouinciarum. Paulus ſiquidem præceſſor eius hoſtile periculum non ferens, Longobardis aduenientibus cum omni theſauro Eccleſiæ Gradu ſe contulerat, afferens ſecum corpora Sanctorum Martyrum Hilari, & Tatiani, & reliquorum. Defuncto vero Paulo, & in Eccleſia Gradenſi humato, cuius ſepulchrum vſque modo ibi manet, Probinus Gradenſium, ideſt, noua Aquileia rexit Eccleſiam, cui ſuccedens memoratus Helias Patriarcha hæc quæ ſupraſcripta ſunt ordinauit, & iam dicta corpora Sanctorum in miro ordine locauit. Demumque ſibi à fundamentis fabricari præcepit, aſſerens in Synodo ſupra ſtatuto chariſſimis fratribus interuenientibus malis noſtris cotidie hoſtile perpetimur flagellum. Et iam pridem ab Attila Vnnorum Rege Aquileia ciuitas noſtra funditus deſtructa eſt, & præterea Gothorum incenſu, & cæterorum barbarorum caſſata, vix aſpirans ſcilicet, & nunc Longobardorum nefanda gentis flagella ſuſtinere non poteſt. Quapropter dignum duxit manſuetudo noſtra, ſi veſtra placet ſanctitati in hoc caſtro Gradenſi noſtram confirmarem Metropolim. Quo dicto, omnibus placuit Epiſcopis, & facto libello ſtatuta ſua demonſtrata Calcidonenſi Synodo, & de hoc ipſa ſede ſubter nominibus ſuis conſcripſerunt, ideſt primus Helias Patriarcha, deinde Marcianus Epiſcopus ſancta Eccleſiæ Opitergina, Leontianus Epiſcopus Tibernienſis, Petrus Epiſcopus Altinatis, Vindemius Epiſcopus Cenenſis, Bergullus Epiſcopus Patauina Eccleſia, Ioannes Epiſcopus Celeiana, Clariſſimus Epiſcopus Concordienſis, Petrus Epiſcopus Emonenſis, Adrianus Epiſcopus Polenſis, Maxentius Epiſcopus Velienſis, Seuerus Epiſcopus Ingeſtinus, Solacius Epiſcopus Veronenſis, Ioannes Epiſcopus Parentina Eccleſia, Aron Epiſcopus Auoricienſis Ingennus Epiſcopus Secunda Retia, Aguellus Epiſcopus Tridentinus, Vigilius Epiſcopus Carauaſienſis, Fontegius Epiſcopus Feltrenſis, Marcianus Epiſcopus Petenenſis, Laurentius Presbyter, & Martinus Presbyter, atque Emerius Presbyter Prouinciales, & Presbyteri cæteri, tam Metropolitani, quam & Plebani, omnes iſti ſubaſcripti conſenſerunt, & omnia in eodem loco confirmauerunt. His omnibus ſupraſcriptis pactis in ipſa ſede Metropolitana Gradenſi defunctus eſt ſupradictus Helias Patriarcha, qui annos Pontificatus rexit xiv. & menſes x. dies xxi. & ſepultus eſt in eccleſia beata Euphemia.* Hactenus codex de quo vide quæ de ipſo ſupraſcripſimus in Aquileienſis Eccleſiæ Patriarchis.

2 SEVERVS in Heliæ locum, cunctis clero, & populo ſuffragantibus nouæ Aquileiæ creatus eſt Patriarcha anno 589. tempore Gelaſij II. Papæ, natus fuerat ex Rauenna Ciuitate. *Hunc Smaragdus Patritius* (refert Dandulus in chronic.) *veniens de Rauenna Gradum de Baſilica traduxit, & ſecum duxit cum alijs tribus Epiſcopis ex Iſtria, videlicet, Ioanne Parentino, Seuero Trigeſtino, & Vindemio Ceſen. atque Antonio ſene Eccleſiæ defenſore, quibus comminans exilia, atque violentiam inferens, communicare compulit Ioanni Rauennati trium Capitulorum damnatori, qui tempore Vigilij Papæ à Romana Eccleſia deſciuerat ſocietate. Elapſo autem anno de Rauenna in Gradū reuerſi ſunt, quibus nec plebs communicare voluit, nec cæteri Epiſcopi eos receperunt. Smaragdus autē Patritius a dæmonio nō iniuſte correptus Conſtantinopolim redijt, cui Romanus ſucceſſit, & illi Gallicinus. Poſt hæc facta eſt Synodus decem Epiſcoporum in Mariano, vbi receperunt hunc Patriarcham* dan-

dantem libellum repudij erroris ſui. *Nomina vero Epiſcoporum, qui ſe ab hoc ſchiſmate ſubtraxerunt ſunt hæc, Petrus Altinas, Clariſſimus, Ingenius Sabionenſis, Agnellus Tridentinus, Iunior Veronenſis, Horontius Vicentinus, Ruſſius Taruiſinus, Ioannes Feltrinus, Angelus de Aſilio, Laurentius Bellunenſis, Maxentius Iulienſis, & Adrianus Polenſis. Gregorius Magnus Pontif. huic Seuero Patriarcha ſcribens, nouæ Aquilegiæ ſedem per priuilegium confirmauit*.

Sediſſe autem Seuerum in Gradu an. 21. idem refert Dandolus, & chronica nouæ Aquileiæ idem aſſerit, addens dies triginta poſt vigeſimum primum annum; oportet illum ſucceſſiſſe Heliæ anno 584. cuius obitus dies memoratur à Baronio in anno 605. Dandulus anno 607. eius mortem recenſet. De quo ita chronica Barberinæ bibliothecæ. *Heliæ ſucceſſit Seuerus Patriarcha ad regendam Eccleſiam. Qui omnes ſuas res, quas de parentum iure habuit, in iam dicta Eccleſia ſancta Euphemia reliquit per teſtamenta iam voce commendans ſacerdotibus ipſius Metropolis Gradenſis, vt ipſi ſuperſtites poſt eorum pro his rebus ſpecialiter omni die ſabbato pro ipſo Miſſas celebrent, atque oblationes offerant, menſamque pauperum inſtituit. Cuius & teſtamenti chartula apud Eccleſiam Gradenſem manet, & res, quas ibi reliquit, ipſa poſſidet Eccleſia. Defuncto vero ipſo beatiſſimo viro apud Gradenſem Metropolim Eccleſiam ſepultus eſt in Baſilica ſancta Euphemia, qui Pontificatum rexit annis numero 21. dies 31.* Alij habent ſediſſe ann. 18. & melius, cum ille obijſſet ann. 605.

3 MARTIANVS nouæ Aquileiæ Patriarcha ordinatus eſt, defuncto Seuero, anno 607. iuxta Dandoli chronicam, cui conſentit alia ſupra citata chronica. Hic ex Pirano Iſtriæ oppido ortus, & ab Helia Patriarcha doctus, Presbyterque conſecratus eſt, in Synodo Gradenſi tranſlationem ſedis cum cæteris approbauit; poſteaque ſub Seuero gradatim aſcendit, atque illo defuncto, Patriarcha vnanimiter eſt electus: ſedit ann. 3. menſ. 1. dies 5. Exceſſit apud Gradum, & ſepultus apud eccleſiam S. Euphemiæ.

4 CANDIANVS vel Candidianus Ariminenſis ex vico Candiano à comprouincialibus Epiſcopis, Clero, & populo in Gradu electus, & confirmatus eſt Patriarcha anno ſecundum Dandolum 610. de quo relata chronica. *Marciano ſucceſſit Candidianus Patriarcha in ipſa ſupraſcripta Metropoli Gradenſi. Sub cuius tempore per conſenſum Agilulfi Regis Longobardorum, Giſulphus Dux per vim Epiſcopum in Foro-Iulij ordinauit Ioannem Abbatem. In quo tres Epiſcopi conſenſerunt, Deo ſibi contrario, & eum conſecrauerunt. Iam propterea*

A *per epiſtolam Domini Bonifacij Papæ Vrbis Romæ, ſub eandem Metropolim Gradenſem ſe ſubiugauerunt*, ſedit ann. 5. & mœrore confectus in Gradu expirauit, & in eccleſia S. Euphemiæ humatus eſt.

5 EPIPHANIVS ordinatus eſt Patriarcha anno ſalutis 615. ſucceſſitque Candidiano. Præfuit hic vtiliſſime, ac religioſiſſime an. 1. menſ. 3. dies 11. morienſque ſuam Eccleſiam hæredem inſtituit, & in ea ſepulchrum accepit. De quo Dandolus. *Hic natione Iſtria de Oppido Hamogi, vir catholicus, & ſcripturis diuinis ſatis eruditus, Presbyter & notarius huius ſedis ab Helia Patriarcha factus in Concilio Gradenſi offitium ſibi commiſſum ſufficienter exercuit,*
B *& à Seuero Patriarcha poſtea Primicerius notarius conſtitutus eſt, nunc vero ab Epiſcopis, Clero & Populo, qui in deuotione Romanorum exiſtebant, Patriarcha in Grado electus; & conſecratus eſt, & propterea Gradenſis deinde appellatus eſt.*

6 CYPRIANVS de Pola Iſtriæ ciuitate, vitæ ſanctimonia, & morum candore vir venerabilis, vnanimi conſenſu Clericalis Senatus prouectus eſt ad Gradenſem Sedem anno 616. qui cum fere per quindecim prope annos ſuo munere fideliter, ac ſanctiſſime functus eſſet, optimis comprobandus Pontifex, ac Beatiſſimæ Virginis Mariæ præcipuus cultor in pace quieuit, & in eccleſia ſanctæ Euphemiæ ſepul-
C rus,

7 FORTVNATVS hæreticus Arrianus, defuncto Cypriano viro ſanctiſſimo, Longobardorum fauore, & audacia Gradenſem inuaſit Eccleſiam anno 630. ab Honorio Primo Papa exauctoratus, cuius hiſtoriam hic ex ſupra citata chronica exſcribemus. *Fortunatus quidam hæreticus Pontificatum arripuit, qui quintam Synodum minime credens, ob ſui erroris piaculum pauens, totam Eccleſiam Gradenſem Metropolitanam denudans in auro, & veſtibus, vel ornamento ſimiliter & eccleſias baptiſmales prouinciæ Iſtriæ, & ſinogaciam; qui ad eandem Eccleſiam Gradenſem pertinere videbantur fugam in Longobardiam petijt, apud*
D *Caſtrum Cormones ſuper ciuitatem Aquileiam milliario XV. contra cuius nequitiam, & hæreſim Epiſcopi Venetiarum, & Iſtrienſium, & Clerici Aquileienſes, qui etiam Gradenſis Eccleſiæ, ſcripta ſua ad Honorium Papam direxerunt. Idem autem Papa prouidens vtilitati ſanctæ dictæ Eccleſiæ, Primogenium Diaconum, & Regionarium Sedis Apoſtolicæ ad eandem Metropolim regendam direxit, dans & Epiſtolam auctoritatis Apoſtolicæ innodantem memorati Fortunati hæreſim.* Hactenus chronica de Fortunato inuaſore, ac raptore Eccleſiæ Gradenſis.

8 PRIMOGENIVS natione Tuſcus patria Aretinus, ex Apocriſario Romanæ Eccleſiæ, vita & moribus probatus, & talis,

lis, vt, deiecto Fortunato huius Gradenſis Eccleſiæ Pontifex renunciatus ſit ab Honorio Papa anno 630. Extat Epiſtola eiuſdem Honorij his verbis conſcripta apud Dandulum, quam etiam recitat Baronius ad hunc annum.

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectiſſimis fratribus vniuerſis Epiſcopis per Venetiam, & Iſtriam conſtitutis. Suademus, & decretales apices fraternitati veſtræ dirigimus, per quos exprimimus, vt loco Iudæ alius vitæ probabilis ad regendum gregem Dominicum promoueatur. Et non immerito is, qui deiectus eſt, & Iudæ actibus comparatur, & motibus. Nam quod ille in capite, hoc iſte videtur exercuiſſe in corpore. Primogenium itaque ſubdiaconum, & Regionarium noſtræ Sedis, Gradenſi Eccleſiæ Epiſcopali ordine cum pallij benedictione direximus conſecrandum. Oportebit ergo fraternitatem veſtram iuxta legem eccleſiaſticam cuncta diſponere, capitique veſtro ſynceram obedientiam exhibere. Nos enim dirigentes homines noſtros ad excellentiſſimum Longobardorum Regem iniunximus, vt eundem Fortunatum, vti relicta ab eo Republica, ad genteſque prolapſum, & abnegata concordiæ vnitate, Deo rebellem, & perfidum, nec non res quaſcumque ſecum aufugiens abſtuliſſe monſtratur, expetere, & repetere non morentur, vt & hi, à quibus repetuntur, à partibus Chriſtianiſſimæ Reipublicæ parem iuſtitiam conſequantur.]

Sequitur idem Baronius. Hæc Honorius, qui digniſſimo titulo, & merito quidem Venetam Rempublicam Chriſtianiſſimam nominat, vt pote, quæ, relictis ſchiſmaticis, Romanæ Eccleſiæ adhæſiſſet: & ne implicaretur eorumdem ſchiſmaticorũ laqueis, à Romana Eccleſia petere ſoleret Epiſcopum; quo ampliſſimo titulo glorioſa, potenſque longe, lateque terra, marique dominium feliciter propagauit. Ne quid autem minus haberet Gradenſis Eccleſia ab Aquileienſi, ipſi Romani Pontifices eandem Eccleſiam pallij inſignibus, & Patriarchæ nomine illuſtrarunt, nam (vt ſuperius dictum eſt) ipſe etiam Gradenſis Epiſcopus Patriarcha inuenitur ſæpius nominatus. Vnde, & factum eſt vt immortalis inter vtrumque creuerit æmulatio, & excitatæ perennes diſcordiæ fuerint, perpetuaque odia coaluerint, quæ nutrita ſunt opera ſecularium Principum, ſtudentibus Longobardis Patriarchæ Aquileienſi (qui & ſecuritatis gratia Forum-Iulij ſedem tranſtulit, ob idque, & Foro-Iulienſis Patriarcha eſt appellatus) Fauente vero Gradenſi Patriarchæ Rauennate Exarcho poſt Romanum Pontificem. Porro ſicut Exarchus numquam deſtitit ipſam Aquileiam infeſtare, ita Longobardi Grados, ſiue Gradus, nam audi quæ dicat Paulus Diac. lib 5. c. 7. de Duce Foro-Iulienſi, Lupo nomine. Hic Lupus in Grados inſulam, quæ non longe ab Aquileia eſt cum equeſtri exercitu, per ſtratam, quæ antiquitus per mare facta fuerat, introiuit, & deprædata ipſa ciuitate, Aquileienſis Eccleſiæ theſauros exinde auferens deportauit. Hæc ipſe, qui & ſuperius tradit, à Paulo (quem alij Paulinum dicunt) Aquilenſi Patriarcha tranſlatos fuiſſe Eccleſiæ Aquilenſis theſauros ad Grados, dum fugeret Longobardos in Italiam irruentes. Accidit præterea, vt inter Longobardos, & Venetos implacabile diu viguerit bellum, quemadmodum inter vtramque Eccleſiam Aquileienſem, & Gradenſem immortales extiterunt contentiones, quæ licet ſæpe fuerint ſedatæ à Romanis Pontificibus, rurſus pullularunt. Vetum pro Eccleſia Gradenſi ſemper inſurrexiſſe ipſos Romanos Pontifices, litteræ Gregorij II. & Gregorij III. Romanorum Pontificum docent; ex quibus apparet, eos ab inuadentibus Aquileienſibus Patriarchis nitentibus viribus Longobardorum ſemper tutos eſſe. Sic videre eſt, Gradenſem Eccleſiam Romanorum Pontificum auctoritate erectam, firmatam, ſtabilitam, atque defenſam, Venetorumque Rempublicam Gradenſis Eccleſiæ occaſione à Romana Eccleſia hauſiſſe plurimum adiumenti: cuius rei ipſa optime conſcia, ad nutum Romani Pontificis parata ſemper fuit in Longobardos inſurgere. Docent id litteræ Gregorij Secundi Romani Pontificis ad Vrſum Venetiarum Ducem, cum ei præcipit inhærere Exarcho ad expellendos Longobardos, cum occupauere Rauennam: quod & feliciter geſtum eſt. Sed de his omnibus fuſius inferius ſuis locis dicendum erit, hæc Baronius.

Cæterum Primogenius licet auctores ſobrie de eo ſcribant, inſignem tamen fuiſſe virum pauca, quæ recenſentur de illo in citata chronica perſuadent, verbo enim, & opere vitæ plurimum Gradenſi profuit Eccleſia. *Hic per viſionem admonitus* (habet chronica) *corpora Beati Hermacora, & Martyris atque Pont. & Sancti Felicis, & Fortunati ſita milliario hic in Gradenſem ciuitatem adduxit, ibique diligenti cura depoſuit, & vſque hodie Pontifex ciuitatis Gradenſis pallei benedictionem à ſumma Sede Apoſtolica promeruit. Vt vero ſupramemoratus Patriarcha Primogenius Apocriſiarium ſuum dirigens in Regiam vrbem ad virum piiſſimum Heraclium Auguſtum, huius rei indagandæ cauſa qualiter ipſa baptiſmalis Eccleſia denudata* (ſcilicet à Fortunato) *fuiſſent, quod & Longobardi ſuos Epiſcopos à diœceſi eius ſubtrahere voluiſſent, & ipſum theſaurum apud ſe ipſi retinuiſſent. Tunc demum*

ipſe

ipſe pijſſimus Imperator aurum, & argentum plus remiſit, quam perdiderant, & inſuper ſedem beatiſſimi Marci Euangeliſtæ dirigens, quam ab Alexandria Heraclius Auguſtus in Regiam vrbem adduxerat. Mortuo vero beatiſſimo viro Primogenio, qui ann. numero xx. m. III. d. VII. rexit Pontificatum, ſepultus eſt iuxta corpus anteceſſoris ſui beatiſſimi Cypriani in Baſilica S. Euphemiæ. A

Incidit eius mors anno 650. tempore Martini Primi Papæ. Extat apud Dandolum fragmentum epiſtolæ Theodori Papæ ad Primogenium hunc ſcriptæ, in qua monetur, vt promiſſa Exarcho Rauennati ſtuderet ad effectum perducere.

9 MAXIMVS Dalmata anno Domini 650. ad gubernaculum Gradenſis Eccleſiæ admotus eſt, vir iuſtus, & pius, fundator monaſterij S. Mariæ de Barbano apud Tergeſtinos, quod redditibus plurimis, & ampliſſimis dotauit. Seditque laudabiliter annis 20. & mortem obijt anno 670. ſepultuſq. eſt in S. Euphemiæ Baſilica iuxta prędeceſſores ſuos. B

10 STEPHANVS huius nominis ſecundus, patria Parentinus, vnanimi conſenſu Cleri Patriarcha Gradenſis renunciatus eſt anno Domini 670. Præfuit annis 5. defunctus anno 675. in Euphemiana Baſilica, & ſacello S. Ioannis conditus eſt.

11 AGATHO Iuſtinopolitanus ſucceſſit Stephano anno 675. ſedit annis decem. A morte bonus Patriarcha ſupernis ſpiritibus ſociatus eſt anno ſalutis 685. C

12 CHRISTOPHORVS è Pola Iſtriæ ciuitate, Gradenſis Patriarcha renunciatus eſt anno 685. Vir in pauperes pius, & in rebus eccleſiaſticis ſtudioſiſſimus; cum ſediſſet laudabiliter annis 32. exceſſit an. 717. & in eccleſia S. Ioannis Euangeliſtæ ſepulchrum accepit.

13 DONATVS ex honeſto, & probo ſacerdote conſtituitur Patriarcha Gradenſis anno 717. Gregorio II. Pontifice, apud quem eiuſdem Donati contigerunt iuſtæ querelæ aduerſus Serenum Foro-Iulienſem Antiſtitem: cuius rei cauſa reperiuntur à Gregorio ſcriptæ epiſtolæ in chronica Andreæ Danduli, quæ etiam à Baronio recitantur in hunc modum. D

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei dilecto fratri Sereno. Tanta munere quiſq; ditatur, quantum in ſublimitate poſitus de ſe, & ex mandato Domini Redemptoris humiliter ſenſit. Etenim paſtoralis dignitas ſingulariter ex humilitate ornatur. Spernendos quippe Apoſtolica lectio arguit elatos. Quid habes quod non accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Nam dum ad cumulum tui honoris precibus eximij filij noſtri Regis flexi plurimum Eccleſia pro rectitudine fidei, per quam te, tuamque Eccleſiam amplecti cognouimus, prouocati, pallium tibi direximus interdicentes, & inter cætera prohibentes, ne vnquam aliena iura inuaderes, aut temeritatis auſu vſurpares iuriſdictionem cuiuſpiam. ſed his eſſes contentus, quæ vſque hactenus poſſediſti. Nunc vero (vt cognouimus) Gradenſis Patriarchæ niteris inuadere iura: atque ex ijs quæ poſſedit nunc vſque vſurpare. Ne ergo in quoquam exiſtas temerator, ex auctoritate Apoſtolica præcipimus, ne vllo modo terminos ab eo poſſeſſos accedas, ſed in his te habeto, quæ modo vſque poſſediſti, nec amplius quam in finibus gentis Longobardorum exiſtentibus greſſum tendere præſumas, vt non iniuſte ſuſcepiſſe te gratiam collatam pallij ex præſumptione oſtendas: & de Apoſtolici vigore conſilij ſi inobediens fueris comprobatus, vltione dignus iudiceris. Hucuſque epiſtola Gregorij ad Serenum. Idem vero ad Gradenſem Patriarcham, & alios Epiſcopos ſub eodem conſtitutos, atque Ducem, alioſque iſta tunc ſcripſit.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Donato Patriarchæ, Epiſcopis, atque Marcello Duci, & Plebi Venetiæ, & Iſtriæ. Quamquam ex miniſterio, quod ex miſeratione diuina gerimus, quicquid prouide deliberatum, peragere abſque obſtaculo conueniat, verum ne fruſtra iudicium egiſſe videremur, illa cupimus proſequi, quæ non ad læſionem cuiuſquam, ſed potius ad immunitatem reſpiciant, illa ſatagere, vnde non, ex poteſtate conceſſa, ſupplicia, ſed præmia ſpectentur. Conuenit enim vt cum alterius voris paremus, alterius iura non fraudentur. Quia igitur miſſa relatione ad nos, à Deo ſaluata Cōmunitas veſtra perijt contra Foro-Iulienſem Antiſtitem agentes, quod cupiebat inuadere ditionem Gradenſis Patriarchæ. Sed vt vnumquam excedere terminū, vel iura inuadere aliena, ſed in ea quæ hactenus poſſedit, ſe eſſe contentum, cui vt Eccleſiā in præſenti non attentet ex auctoritate Apoſtolica interdiximus: eique conſenſum ad hanc eſſe conditionem dilectiſſimi ſciatis: cui denique ne præſumat excedere præcipimus. Ne ergo iniuria quadam, aut diſſidio locum gens eorum inſidiando (vt aſſolet) inuadat, peruigiles cauere, potius ſolliciti de veſtra poſt diuinum præſidium cogitare ſalute; quia illud non occaſione agitur, ſed vbi poſſunt, Deo eis non reſiſtente, virtuti obtemperare nituntur, optantes de reliquo in amore Domini noſtri Ieſu Chriſti pollere, & ab omni immunes aduerſitate manere. Bene valete.]

Sedit Donatus in Gradenſi Eccleſia an. 7. ſepultuſq. eſt in Baſilica S. Euphemiæ, poſt cuius obitum, qui incidit in annum Domini 724. Petrus Polenſis Epiſcopus contra Canonum ſtatuta inuaſit, & à Gregorio

Papa

Papa vtraque Sede indignus adiudicatus eiicitur, qui poſtea ab eodem Pontifice ad Cleri, populique Venetiarum, & Iſtriæ preces Polenſi primæ ſuę Sedi reſtitutus eſt, teſte Dandulo.

14 ANTONIVS ex monacho, & Abbate monaſterij ſanctę Trinitatis de Brondulo Ord. S. Benedicti in æſtuarijs Clugenſibus, vir pietate, & in rebus agendis clariſſimus; à Gregorio II. Gradenſis Patriarcha deſtinatus, & dignus tanto munere anno Domini 724. conſecratus eſt. Hic (vt habet Dandalus) *rectam fidem tenens, & hæreticis, & erroribus ſuo tempore imminentibus, Eccleſiam ſuam immaculatam ſeruauit, & Romanæ ſemper adhæſit, moriensque Eccleſiam ſuam immaculatam ſponſam in bonis ſuis patrimonialibus hæredem inſtituit, & in eccleſia S. Euphemiæ ſepultus eſt*. In chronica vero ſæpe citata hæc de Antonio legitur. *Beatus Gregorius* (Secundus ſcilicet Papa) *defunctus eſt Romæ, cui ſucceſſit beatiſſimus Gregorius Papa Tertius, qui per obitum Donati Gradenſis Patriarchæ epiſtolam ſuam direxit vniuerſis Venetienſ. ſeu Iſtriæ, & cuncto populo, vt electionem in Gradenſem Patriarcham facerent. Qui præcepto eiuſdem Papæ Gregorij elegerunt. Antonium virum perbeatiſſimum in noua ſancta Aquileienſi Eccleſ. Patriarcham qui a beato Gregorio Papa Tertio iuxta deceſſorum ſuorum exemplar priuilegium cum benedictione palij conſecutus eſt. Hic Antonius Patriarcha ammonitus eſt à prædicto Gregorio Papa Romam ad ſynodum occurrere, ad quam ſynodum Ioannes Archiepiſcopus Rauennas vocatus eſt propter imagines, quas in regia vrbe deponere iubebant Leo atque Coſtantinus Auguſti, & illicita coniugia, quæ per diuerſa loca fiebant.. Propter hanc vocationem Antonius Patriarcha cum ſuis ſuffraganeis Romam ad ſynodum perrexit.. In qua ſynodo definitiue diuiſio facta eſt inter Antonium Gradenſem Patriarcham & Serenum ForoIulienſem Antiſtitem, iuxta edictum beati Gregorij Secundi, confirmante tota ſynodo, & ſententiam anathematis in huius confirmationis violatores dictante*. hactenus chronica. Cum vero Antonius ad ſuam rediiſſet Eccleſiam, cum Calliſto Patriarcha veteris Aquileiæ, ſeu Foro-Iulienſi litea habuit, quas componere ſtuduit Gregorio idem Tertius Pontifex, haſque litteras ſcripſit ad Calliſtum, quas recitat Baronius ex Dandulo.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei Calliſto, &c. Iam triennium euolatum prædeceſſoris noſtri tempore, & infra, cognouimus enim quod auiditate deuictus auſu illicito peruaſeris poſſeſſiones, quæ centenaria, & manſiones nuncupantur, pertinentes monaſterio ſanctæ Dei Genitricis ſito in inſula Barbiana, quod priſco, & longo tempore ſancta iura poſſidet Gradenſis Eccleſia, &

A *eius hactenus fuerat ditionis. Quod, quia aliena nulli licet inuadere præcipue ſacerdotibus, quia contra Deum eſt: præcipimus beati Petri Apoſtolorum Principis auctoritate, cui à Domino, & Saluatore noſtro ligandi, & ſoluendi in cælo, terraque poteſtas conceſſa eſt, vt ea, quæ peruadere contra legem auſus es, in præſenti cum omnibus eius pertinentibus Gradenſi Patriarchæ reſtituere debeas, cuius ditioni pertinere videntur. Sciat enim ſi extiteris temerator, & reddere diſtuleris aliena, Apoſtolicæ ſententiæ canonicæ te ſubiacere correctioni, atque pœnitentiæ, dum iuſta fueris condemnatus ſententia.* Hæc Gregorius.

B Calliſtus vero, receptis Papæ admonitionibus ad cor rediens, inuaſas inſulas, & res Eccleſię Gradenſis reſtituit, & Antonius Gradenſis Patriarcha bene cum rexiſſet Eccleſiam ſuam annis xxv. m. x. d. xx. mortuus eſt in ſenectute bona, & in Baſilica Euphemiana iuxta ſuos prędeceſſores humatus eſt. Porro cœnobium de Brondulo, cuius Antonius monachus, & Abbas fuerat, Ordini Ciſtercienſi per Romanos Pontifices traditum, per aliquot ſecula ſumma cum laude floruit, quod deinceps commendatum ſecularibus clericis adeo exaruit, vt ne quidem lapis ſuper lapidem remanſerit, eorum commendatariorum incuria, & pręter vndam Eccleſiam, nulla de eius extat memoria.

C 15 AEMILIANVS ex Prouincia Aemilię, cum eſſet Archidiaconus Gradenſis Eccleſię, manſuetudine, ac pietate polleret, Patriarcha electus eſt anno 749. & cum annis VIII. dieb. 6. optime pręfuiſſet inter mortales eſſe deſijt, prope ſuos prędeceſſores, in Euphemiana Baſilica terrę mandatus eſt anno 757.

16 VITELLIANVS Lucenſis, fuit religioſiſſimi Aemiliani diaconus, & Prothonotarius, eidemque in Patriarchatu ſucceſſit anno 757. ſeditque annis IX Chronica citata habet, Vitellianum Patriarchatum rexiſſe an. XII. m. XI. d. XI. qui à fato in ſua Eccleſia repoſitus eſt anno Domini 766.

D 17 IOANNES Tergeſtinus, ex grammaticæ præceptore anno 766. in Patriarcham aſſumptus, vir pius, & catholicus, omniumque ſcientiarum, ac virtutum eximie cultus, Eccleſiæ ſuæ iura ſumma cum animi fortitudine aduerſus Longobardorum Regem, aliquoſque Epiſcopos ſuæ dignitati ſubiectos, tutatus eſt, fauore, & auctoritate Stephani IV. Papæ, à quo reſcriptum recepit, quod ex Dandulo hic recitabimus.

Fratri Ioanni Coepiſcopo Stephanus ſeruus ſeruorum Dei Epiſcopus.

SVſceptis itaque conſpicuis ſanctitatis veſtræ apicibus, eiſque relectis, magna Reuerendiſſime frater anguſtia mœro-

reque fore attritum cognouimus à perfidis, & malignis æmulis veſtræ Iſtriarum prouinciæ. Pro quo, & noſter protinus animus eadem lugubria attritus eſt; ſed tamen fas nequaquam permittit, noſtras, veſtraſque mentes hoc nocumento, odio affici, & mœrore, quoniam cito confidimus quod iam prope eſt Dominus, vt abrogantiam, feritatem deijciat, & humiliũ lachrymas, & gemitum ærumnis conſoletur flentibus. Quippe nos chariſſime frater Deo propitio, totis viribus inhianter ſatagimus diſertandum; ſicut prædeceſſor noſter ſanctæ recordationis Dominus Stephanus Papa, vt veſtra ſit redemptio, atque ſalus, & immenſa ſecuritas quemadmodum noſtra, opitulante diuina miſericordia proficiant. Quoniam in noſtro pacto generali, quod inter Romanos, Francos, & Longobardos dignoſcitur prouenire, & ipſa veſtra Iſtriarum Prouincia conſtat eſſe confirmata atque annexa, ſimulque Venetiarum Prouincia. Ideo confidat in Domino immutabili ſanctitas tua, quæ ita fideles B. Petri ſtuduerunt ad ſeruiendum iureiurando beato Petro Apoſtolorum Principi, & eius omnibus Vicarijs, qui in Sede ipſius Apoſtolica vſque in finem ſeculi ſecuti erunt in ſcriptis contulerunt promiſſionem, vt ſicut hanc noſtram Romanam Prouinciam, & Exarchatum Rauennatum, & ipſa quoque veſtra Prouincia pari modo ab inimicorum oppreſſionibus ſemper defendere procuret. Et iterum in fine petiſti etiam, ſanctiſſime frater, corripi Epiſcopos Iſtriæ, vt à tanta, & iniqua reſipiſcant temeritate: Quod quidem tuis annuentes votis, noſtra Apoſtolica ſcripta eiſdem contumacibus Epiſcopis direximus tam illos, qui eamdem illicitam perpetrare auſi ſunt conſecrationem, quam eos, qui ab ipſis enormiter ordinati ſunt, obligantes eos validis interdictionibus, atque à ſacro ſacerdotali officio, & proprij honoris dignitate, ſicut contemptores priuare ſtuduimus.] Hactenus Stephanus Papa. Proſequitur Dandolus. *Epiſcopi Iſtriæ receptis Papalibus admonitionibus ſeculari contagione polluti, reſipiſcere noluerunt.* Interea Ioannes cũ bene ſuam adminiſtraret Eccleſiam, in odium incidit Io. Ducis Venetiarum, eo quia Chriſtophorum, Græcum hominem, Oliuolenſem Epiſcopum Ioannis Ducis fauore, ac Nicephori Imperatoris auctoritate conſtitutum, conſecrare noluiſſet, quinimo etiam à piorum communione ſemouiſſet. Quo facto Ioannes Dux vſque adeo exarſit ira, vt Mauririo filio Duce aſſumpto, claſſem Gradum adduxerit, atque oppido primo aduentu capto, Ioannem ipſum Patriarcham arreptum ex celſiſſima turri præcipitauit anno ſalutis 802. *Cuius ſanguis* (inquit Dandolus) *in teſtimonium mortis ſuæ in petris per-*

A *ſonaliter apparet; ſepultuſq; fuit in S. Marci capella poſt ſanctorum Martyrum manſoleo.* Sedit Ioannes in Gradenſi Eccleſia annis 36.

18 FORTVNATVS natione Tergeſtinus, ſtudio Tribunorum, in necati Ioannis Patriarchæ locum, cuius erat conſanguineus, ſubſtitutus eſt anno Domini 803. cui etiam Leo Papa Tertius pallium conceſſiſſe reperitur eodem anno, indictione vndecima 12. Kal. Auguſti in hunc modum apud Dandulum.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Reuerendiſſimo, & ſanctiſſimo confratri Fortunato Patriarchæ Graden- B ſis Eccleſiæ. Vitæ tuæ tantummodo officium ſacerdotis aſſumere, ſi interiori vigilantia perpendamus, plus eſt oneris, quam honoris; quippe qui propria curare non ſufficit, niſi & ſalubriter geſſerit aliena. Nam adhoc paſtoralis regiminis curam aggreditur, vt aliorum in ſe ſollicitudinem pia prouiſione ſuſcipiat, & in eorum ſe ſe cuſtodia vigilanter diſponat, vt lupus inſidians poſſibilitatem in eo irrumpendi non habeat, nec læſionem ouibus inferat. Sic qui animarum curam ſuſcepimus, aſſiduam debemus ſollicitudinem gerere, vt callido antiquo humani generis inimico aditum C præcludamus, & totis contra eius voracitatem viribus obſiſtamus, ne noſtra forte deſidia, rabida, quod abſit, quemquam fauce deglutiat, & eius ad noſtram non immerito applicetur pœnam perditio, qui commiſſos ſollicita cuſtodire cautela negligimus. Exhibeamus ergo quod dicimur, & quibus diuini diſpenſatione conſilij præeſſe contigit, prodeſſe quantum poſſumus feſtinemus, vt dum creditor rationem nobiſcum poſiturus aduenerit, lucrum nos feciſſe reperiat, & ſua ſicut promiſit remuneratione lætificet. Hoc itaque frater chariſſime conſidera, & locum quem adeptus es, non ad requiem, ſed ad laborem te ſuſcepiſſe cognoſce. Adhortationis ope D fidelium corda corrobora; in fidelium vero, ſummo opere conuerte. Quod vt facilius aſſequi merearis, prædicationem tuam vita commendet, ipſa eis inſtructio, ipſa magiſtra ſit, ad deſiderium æternæ vitæ docente ſuſpirent tuo viuentes exemplo, & perueniant, temporalia deſpiciant, & quæ tranſitoria ſunt contemnentes, ad ea quæ ſemper durant. quæ nullo fine clauduntur deſiderijs anhelent. In his igitur ſtudium adhibe, in hac tota mentis intentione perſiſte, quatenus dum tua prædicatione, atque immitatione hæc fuerint conſecuti, tanto maiora à Deo noſtro recipias, quanto congrua ſollicitudine lucrandis eis animabus officij tui exercere operam minime deſtitiſti. Pallium præterea iuxta antiquam conſuetudinem fraternitati tuæ

dedi-

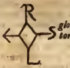
dedimus, quo ita vti memineris, ſicuti prædeceſſores noſtri tuis prædeceſſoribus conceſſere, priuilegiorum ſuorum ſcil. integritate ſeruata . Fidem autem fraternitati tuę quam vis in epiſtola tua, quam direxiſti ſubtiliter debuiſſes exponere, verumtamen lætamur in Domino, quia eam rectam eſſe, & ſolemni ſynodali confeſſione didicimus . Oramus autem omnipotentem Dominum, vt ſua te munitione circumtegat, & ſacerdotij ſuſceptum officium operibus implere concedat . *Scriptum per manum Benedicti notarij, & ſcrinarij* S. *R.* E. *in menſe Martio indict.* 11. *Beneualete .*

Datum 12. *Kal. April. per manum Euſtachij Primicerij Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Imperante noſtro Domino Carolo pijſſimo Auguſto à Deo coronato magno , & pacifico Imperatore anno tertio Ind.* 11.

Poſt hæc Fortunatus de prædeceſſoris ſui occiſione grauiter dolens , patefacta conſpiratione, quam aduerſus iniquitatis duces excitauerat, exulare iuſſus, accito Obelerio Metamancenſi Tribuno, conſilium in Franciam adeundi cœpit, vt Carolum Magnum aduerſus Duces incenderet , res Nicephori Conſtantinopolitani Imperatoris maiore , quam par eſſet, ſtudio complectentes . Quo excepto conſilio , Duces ſubito claſſem Gradum iterum promonerunt, ac Fortunatum, & Obelerium inde excedere coegerunt , Ij cum ſe Taruiſium contuliſſent, Obelerius à Venetis exulibus Dux eſt declaratus, Fortunatus in Franciā, vt conſtituerat, properauit, Carolū de cęde prædeceſſoris ſui à Ducibus illata edocuit, atque animum eorum ad Orientale Imperium inclinantem aperuit, & exinde ab eo cultus, tale reſcriptum elicuit .

Carolus Sereniſſimus Auguſtus à Deo coronatus, magnus, & pacificus Imperator Rom. gubernans Imperium, & per miſericordiam Dei Rex Francorum , & Longobardorum .

Maximum Regni noſtri in hoc augere credimus immunitatum , ſi petitionibus ſacerdotum , vel ſeruorum Dei, quæ noſtris auribus fuerint prolatę, libenter annuamus, & eas in Dei nomine ad effectum perducamus . Igitur notum ſit omnibus fidelibus noſtris præſentibus, & futuris . Qualiter vir venerabilis Fortunatus Gradenſis Patriarcha, Sedis S. Marci Euangeliſtæ, & S. Hermacoræ Epiſcopus ſerenitati noſtræ petijt, vt tale beneficium circa dictam memoratam ſanctam Eccleſiam ex noſtra indulgentia concedere, & confirmare debeamus, quatenus ſub immunitatis nomine, tam ipſe, quam ſacerdotes, & reliqui , necnon ſerui, coloni, qui in terris ſuis commanent in Iſtria, Romandiola, ſeu in Longobardia, vel vbique quieto tramite viuere, & reſidere debeant . Cuius petitionem, eius ſeruitio, & meritis compellentibus, denegare noluimus , ſed pro mercedis noſtræ augumento in Dei nomine ita conceſſiſſe, & in omnibus confirmaſſe cognoſcite , tam Epiſcopia, & Xenodochia, eccleſias baptiſmales . Præcipientes ergo iubemus, vt in vicis, vel villis, ſeu rebus, vel reliquis quibuslibet poſſeſſionibus vndecumque præſenti tempore memoratus Patriarcha iuſte, & rationabiliter veſtitus eſſe dignoſcitur , nullus Iudex publicus iniuſte ad cauſas audiendum, vel feuda exigendum, nec manciones , ſeu paratas faciendum, nec vllas redibitiones iniuſtas requirendum ſe ingerere, aut exactare præſumat . Sed dum prædictus Fortunatus Patriarcha aduixerit , ſub immunitatis nomine, tam ipſe , quam eius ſucceſſores, & coloni, ac ſerui, qui ſuper terras ſuas commanent, vel reliqui homines ſic valeant ex noſtra indulgentia quieto tramite viuere, ac reſidere . Ita vt melius eis delectetur pro nobis, vel pro ſtabilitare Regni noſtri ingiter Domini miſericordiam exorare . Et vt hæc auctoritas firmiter habeatur , vel per tempora melius conſeruetur, manu propria ſubtus firmauimus, & de anulo noſtro ſigillari iuſſimus .

Signum Caroli *glorioſiſſimi*
Impera *toris .*

Hadingus ad vicem . . . & Combaldo
Datas Id. Aug. in ſacro Palatio noſtro anno tertio Chriſto propitio Imperij noſtri .

Fortunatus Caroli Imperatoris gratiam conſequtus , ex Francia reuerſus ſedem ſuam repetere inſtituit , ſed (vt ait Dandolus) nō audens Venetias intrare in S. Cypriani eccleſia plebe Torcellanæ Sedis degere cœpit, & Ioannem Epiſcopatus inuaſorem incaute pergentem captiuauit , qui pacta fuga liberatus, Ducibus quæ paſſus fuerat enarrans , eos contra Patriarcham vehementer animauit . Poſt hæc Niceta Patritius cum exercitu ad tuenda loca Dalmatiæ venit, & ſuccurſum bellicum à Venetis requiſitum obtinuit , quem poſtea Venetos accedentem Fortunatus Patriarcha præſtolare non audens, in Franciā properauit ; & Ioannes Diaconus , qui Epiſcopatum inuaſerat , in Patriarchali Sede ſubrogatus eſt . Hic ante ſanctorum Martyrum corpora, & S. Marci capellam toros marmoreos compoſuit , et columnis etiam

decorauit, & in altari S. Mariæ ciborium fecit. Fortunatus tandem, Venetorum mitigato furore, ad Eccleſiam ſuam rediJt, & eo conſulente, Chriſtophorus Epiſcopus (ſcilicet Oliuolenſis) in Sede ſua reſtitutus eſt, Ioanne inuaſore in propriam domum redeunte. Proſequitur Dandolus. *Ioannes ſiquidem, qui Patriarchatum inuaſerat, ſynodali cenſura depoſitus eſt. Tenuit quoque Sedem annis quatuor. Fortunatus autem, fauente Duce, in patriam reuerſus eſt, poſtmodum contra voluntatem Venetorum in Franciam remeauit, in cuius Sede Ioannes Abbas S. Seruuli intruſus eſt.* Fortunatus autem anno Domini 816. veteris priuilegij ſui confirmatione à Ludouico pio Imp. recepta, & reconciliata cum Veneris gratia, Eccleſiam Gradenſem ſuam reperijt, ac Ioannem Abbatem, qui illam inuaſerat, ad monaſterium ſuum redire coegit. Eiuſdem etiam Fortunati gratia Ludouicus Imp. Iſtrienſi populo conceſſit, vt Rectores, Gubernatores, Epiſcopos, Abbates, ſeu Tribunos, & reliquos ordines, licentiam haberent eligendi, & decretum Caroli patris conſtitutum renouauit. Anno vero 821. vt Eginhardus de geſtis Ludouici pij Imp. refert, Fortunatus cum à quodam presbytero ſuo, nomine Tiberio, apud Imperatorē fuiſſet accuſatus, quod Luideuuitum Pannoniæ Regem ad perſeuerandum in perfidia, qua cœperat, hortaretur, eumque ad caſtella ſua munienda artifices, & murarios mittendo iuuaret, & ob hoc ad palatium ire iuberetur, primo velut iuſſionem impleturus in Iſtriam, profectus eſt, inde ſimulato reditu ad Gradum ciuitatem, nullo ſuorum, præter eos cum quibus hoc tractauerat, ſuſpicante, nactus occaſionem, clam nauigauit, veniensque Iaderam Dalmatiæ ciuitatem, Ioanni Præfecto Prouinciæ illius fugæ ſuæ cauſas aperuit, qui eum ſtatim naui impoſitum Conſtantinopolim miſit.]

Permanſit Fortunatus Conſtantinopolim fere ann. tribus, & cum Legatis Michaelis in Galliam regreſſus, ad Ludouici præſentiam iuit anno 824. Ludouicus Fortunatum de cauſa fugæ ipſius percũctatus, Romam ire iuſſit, vt à Pontifice examinaretur: haud diu poſt in Francia defunctus legitur apud Dandolum, atque Sigonium, cum reliquiſſet Eccleſiæ ſuæ, & cæteris pijs locis multa eccleſiaſtica ornamenta, quæ viuens ipſe acquiſierat. Sediſſe tradit Dandolus, & ſæpe citata chronica in Gradenſi Eccleſia annis xxvii. quod ſi verum eſt, illum obijſſe oportet aſſerere anno ſalutis 830. Hic, teſte eodem Dandulo, eccleſiam S. Agathæ, quam impetus maris deſtruxerat reædificauit, & in ſacello S. Vitalis corpora quadraginta Martyrū depoſuit, eccleſiamque S. Peregrini, quam Gradenſes propter metum Francorum deſtruxerant, renouauit, atque altaria Gradenſis vrbis laminis argenteis decorauit. Fuiſſe vero Fortunatum infracti animi virum, & eximia virtute præditum aſſerit chronica, dum refert, Carolum Magnum illum compatrem habere optauiſſe, in cuius gratiam tot priuilegia Gradenſi Eccleſiæ libenter donaſſe.

19 VENERIVS in Riuoalto natus, ex patre Boetio Traſmundo, ſiue Scornato, in defuncti Fortunati locum, primus ex Veneta gente, Parriarcha conſtitutus an. 830. Eccleſias multas antea vi bellorum dirutas reſtituit, cuius tempore Maxentius Aquileienſis Parriarcha, Lotharij Imp. ſuffultus fauore, Epiſcopos Iſtriæ Gradenſi Eccleſiæ ſubtrahere conatus, nec Gregorij quidem Quarti Pontificis interdicto quieuit. Pallij enim, & omnium iurium, & priuilegiorum antea a prædeceſſoribus Gregorij Gradenſi Eccleſiæ conceſſorum, confirmationem acceperat Venerius, id etiam à Ludouico, & Lothario impetrauerat. Venerio ſcripſit Sergius Papa, ac Andreæ Aquileienſi, ne viciſſim aliquid attentarent, ſed ad Concilium, quod adunare propoſuerat, aſſiſtente Imperatore, perſonaliter conuenirent, vt lites, & odia aliquandiu terminarentur, ſed morte præuentus, opus bonum quod mente conceperat ad optatum finem perducere non valuit. Præfuit Venerius prudenter, & vtiliſſime. ann. xxiv. m. viii. & ſepultus eſt in Baſilica Euphemiana iuxta corpus S. Quirini Martyris.

25 VICTOR natione Venetus, patre Bello Aucitiaco, ſiue Berenteno natus, aſſumptus eſt ad gubernaculum Gradenſis Eccleſiæ anno 854. & ipſe pallium a ſummo Pontifice cum gratia omnium priuilegiorum à ſuis prædeceſſoribus conceſſorū, recepit. Annis ſex m. tribus, d. quatuor Eccleſiam ſuam laudabiliter rexit. Exceſſit vero anno 860. Iacet in eccleſia S. Euphemiæ.

21 VITALIS Participatius Venetus, parentem habuit Ioannem Canum, ſucceſſit Victori anno 860. palliumque ſuſcepit à Romano Pontifice, seditque in ea dignitate annis xix. m. i. d. vi. ſepultus in eccleſia S. Agathæ in Grado, cum adfuiſſet Concilio Romano ſub Nicolao primo Papa coacto.

22 PETRVS Venetus, Ioannis Marturij filius, inuitus vocatur ad Sedem Gradenſem anno 880. Hic (ait Dandulus) *vir ſanctitate præcipuus, ſcientia decoratus, dum diaconus eſſet priuſquam eligeretur, tanti honoris ſe indignum iudicans in Longobardiam fugit, ſed tamen precibus reductus, inuitus Patriarchalem accepit Sedem. Qui cum Duce maximam habuit altercationem, renuens confirmare Epiſcopum Torcellanum. Hic etiam ſynodo ſeptuaginta Epiſcoporum Rauennæ celebrata interfuit cum Ioanne Papa, & denique cum Duce reconciliatur.*

Apud

A *Apud eccleſiam ſuam S. Iuliani in Riuoalto deceſſit, tranſlatuſque in Gradum in eccleſia S. Euphemiæ atrio ſepultus eſt.* Sedit ann. xv. m. vi. d. viii. Memoratur à Ioanne Papa VIII. epiſt. 17. ad Vrſum Ducem Venetiarum anni 898.

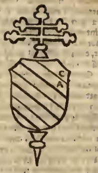
22 VICTOR Iunior Venetus, Vrſonis Participatij filius, per mortem Vitalis ex presbytero S. Sylneſtri electus Patriarcha anno 884. *Qui licet inuitus* (teſte Dandulus) *vt Duci promiſerat, tempore ſuæ electionis Dominicum electum Epiſcopum Torcellanum conſecrauit, redarguens eum quod contra ſtatuta canonum dignitatem Epiſcopalem accipiebat. Hic ab Adriano III. Papa obtinuit pallium vtendum diebus contentis in*
B *priuilegijs prædeceſſoribus ſuis conceſſis. ſedit ann. xvii. m. xi. d. xiii. ſepultuſque eſt ante eccleſiam S.* Euphemiæ.

23 GEORGIVS patria Venetus, Gregorij Andreadi filius, frater vterinus Victoris ſui prædeceſſoris, ſucceſſit in Gradenſi Eccleſia anno 901. Præfuit ann. i. m. vi. d. xxii. ſepultuſque eſt in Gradu ante eccleſiam S. Euphemiæ.

24 VITALIS Iunior Venetus, Io. Ceni Participatij dicti Porrera, filius, legitimis ſuffragijs electus eſt Patriarcha 903. Sedit annis iii. d. xiv. obijt in Gradu, & ſepultus eſt in eccleſia S. Euphemiæ iuxta corpora ſanctorum Hermacoræ, & Fortunati.

25 DOMINICVS Tribunus, Petri Du-
C cis Venetiarum 16. filius, conſentiente Clero poſt Vitalis obitum in Patriarcham aſſumptus eſt anno Domini 906. Præfuit annis vii. m. xi. d. iii. Poſt Dominicum anno 907. aliqui ſcribunt, Patriarcham electum fuiſſe quendam Ioannem Gradonicum Venetum, eamque Eccleſiam adminiſtraſſe ad annum vſque 910. Sed cum hic non reperiatur in veteri chronica Gradenſis Eccleſiæ, neque apud Dandulum, ab hac noſtra ſerie exulari volumus.

26 LAVRENTIVS Venetus ex patre Petro Maſtalitio, ſeu Moſtatico, in defuncti Dominici locum ſtatim ſubrogatus eſt anno 907. Sedit anno xii. menſ. ix. d. xxiv. tu-
D mulatuſque eſt in Gradu in atrio Sanctæ Euphemię.

27 MARINVS ex nobili Contarena familia, patre Theodoſio natus, ſucceſſit, vnanimi Cleri conſenſu creatus anno Domini 919. præfuit laudabiliter, ac ſumma omnium conſentione annis xxxiv. m. iii. die vii.

28 BONVS Venetus, Georgij Banchanici filius, anno 953. electus eſt in Patriarcham, qui eam Eccleſiam optime rexit annis ix.

29 VITALIS Barbulanus Venetus, Leonis filius, eligitur 962. ſedit an. i. m. v.

30 VITALIS Candianus, Petri Ducis Venetiarum filius, in gratiam genitoris, cum eſſet vir omni virtute eximie inſtructus, Patriarcha creatus eſt anno Domini 963. qui ſedit, tanto honore dignus annis fere quinquaginta. *Primo Vitalis, anno* (eodem teſte Dandulus) *Venetiarum Dux cum Patriarcha, Epiſcopis, Clero, & populo Venetiarum legatos miſit Ioannem Contareno, & Ioannem Dentum Diaconum, Ioanni Papa, & Othoni Imperatori Romæ exiſtenti in ſynodo ibi congregata, vbi viſis, & diſcuſſis priuilegijs Gradenſis Eccleſiæ diffinitione ſynodi terminatum eſt. Dictam Eccleſiam eſſe Patriarchalem, & metropolim totius Venetiæ, cui, & Epiſcopis, & Eccleſijs ſibi ſubiectis conceſſit Otho priuilegium in acquirendis iuſtitijs, ſicut vniuerſalis, & ſancta Romana habet Eccleſia in annos legales, ita vt liceat eis omnia ſuorum mancipia, colonos, aduenas, ſeruos, & reliquos qui ſupra terras Eccleſiarum ipſarum maneut, omni iure, & ordine iudicandi, & diſtringendi ſingulariter poteſtatem habere, & alias exemptiones, & immunitates Eccleſijs Venetiarum contulit in Regno Italico.* Idem feciſſe Othonem II. Imp. poſt deceſſum Patris Othoni Magni refert idem ipſe Dandulus. Interfecto deinde Patre Duce, Vitalis ex quorundam Venetorum conſilio in Saxoniam properauit ad Imperatorem, de occiſione Patris querelam expoſuit, remedium implorauit, quem Imperator deuote ſuſcipiens condoluit, ſecumque remanere rogauit. Exulauit tamdiu Vitalis apud

Veronenſes, quandiu Vitalis Candianus patruus Venetiarum Dux acclamatus eſt, à quo in Germaniam miſſus, vt pacem inter Imperatorem, Venetoſque componeret, quam cum ſua prudentia firmaſſet, cum gaudio ad propria remeauit. Quo etiã Præſule, Petrus Vrſeolus Dux Venetiarum Gradenſem vrbem antiquitate conſumptam vſque ad propugnaculorum ſummitatem muro vallauit, & iuxta occidentalem turrim Palatium ſibi conſtituit, & eccleſias deuotiſſime reparauit, & in crypta S. Marci corpora ſanctorum in 4. incondita occultationibus cum inſcriptis titulis collocauit: in prima corpora extant Fortunati, & Felicis: in ſecunda Hermacoræ, & Fortunati: in tertia Dionyſij, & Largi: in quarta Hermogeni, & Fortunati: & eodem tempore hic Dux apud Heracliam palatium, & eccleſiam de nouo conſtituit. Idem Vitalis Ioannem Ducem, præeunte plebe, & Clero, in Gradu ſollemni pompa recepit, & digna ſui Principis obſequia exhibuit, cuius quoque dexteram victrici S. Hermacoræ ſigno condecorauit anno 997. Vitale ſupplicante à Syluestro Secundo Papa renouatum priuilegium, & confirmatum eſt de iuribus Gradenſis Sedis ſuper Epiſcopus Iſtriæ, atque Venetiæ prouinciarum, idem ipſum fecit in Vitalis gratiam Sergius Papa Quartus. Hæc ex Dandulo. Vitale Patriarcha conſentiente fundatum eſt cœnobium ſancti Georgij maioris anno 982. vt in documento donationis Tribuni Venetiarum Ducis notatur, quod infra in Epiſcopis Oliuolenſibus dabimus.) Mortalitatem vero expleuit Vitalis circa annum Dom. 1012.

31 VRSVS Vrſeolus, filius Petri Venetiarum Ducis, ex Epiſcopo Torcellano, toto conſentiente Clero, in Patriarcham eligitur circa ann. Domini 1012. vir magnanimus, animo excelſus, & tanto honore dignus. Sedit annis circiter 32. Alij ſcribunt annis 37. m. 1. d. 15. ſed non cohæret cum ijs, quæ de Vitali, deque Dominico ſucceſſore ſcriptum inuenimus.

Hic pene in exordio ſui Pontificatus cum Patriarchis Aquileienſibus in fracto animo lites pro tuendis Eccleſiæ ſuæ iuribus exercuit, adeo vt potentia Popponis Patriarchæ feſſus aliquando exulare coactus ſit. Anno 1032. per aliquod tempus Ducatus Venetiarum habenas ſuſtinuit, cum Veneti nouo odio incitati, Othonem Vrſeolum Ducem eius fratrem corripuiſſent, atque attonſum Conſtantinopolim, vt monaſticam vitam ageret, miſiſſent, vices eius Vrſo Patriarchæ commiſiſſent, mox placatis animis reconciliati Veneti, Vitalem Torcellarum Epiſcopum, Vrſi fratrem ad Othonem reuocandum Conſtantinopolim deſtinaſſent, & cum mortuum illum cognouiſſet, Dominicum Vrſeolum ſubrogarunt: Vrſus ad Eccleſiam ſuam gubernandam dimiſſus eſt. Vnde verſus ad eius depictum ſimulacrum in Reipublicæ palatio proſtant legentibus.

Othonem fratrem ſupplet Patriarcha Gradenſis.

Donec ab exilio defunctum comperit eſſe.

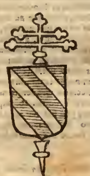
Vrſus deinde anno 1040. aſſiſtente, & fauente Dominico Flabanico Duce, Venetijs in eccleſia S. Marci Concilium Prouinciale celebrauit, vbi adfuerunt Dominicus Gradonicus Oliuolenſis, Vitalis Vrſeolus Torcellanus, Leo Equilinus Epiſcopi, & cæteri, in quo plura ad eccleſiaſticam diſciplinam ſtatuta ſunt, ac præcipue iuxta decreta ſanctorum Patrum, vt conſecrationes presbyterorum ante trigeſimum annum, Diaconorum 25. non fiant, abſque congruenti neceſſitate, & cum conſenſu tamen Metropolitani; & monialium conſecrationes non fiant niſi in albis Paſchalibus, Epiphania, & in feſtis Apoſtolorum. Item vt Criſma, Corpus Domini, vaſa ſacra, & paramenta ſub claue in eccleſia conſeruentur. Item vt vela altaris, amictus, caſula à perſonis idoneis in cella lauentur, & veterata comburantur. Calix vero, & patena, non niſi à miniſtris in ſacrarijs abluantur. Item vt moniales vaſa ſacra non tangant, nec altare velent, nec incenſum fundant. Anno 1044. Duce Dominico Contareno, Poppo Patriarcha Aquileienſis iterum Gradenſem Eccleſiam vexare cœpit, fultus priuilegijs, quæ olim à Ioanne 19. Pontifice elicuerat, & Gradum furtim ingreſſus, vrbem cum templis incendit, aras deiecit, ſacros theſauros aſportauit, reliquijs ſanctorum exceptis, quas inuenire non potuit. Quibus de rebus Dux, & Vrſus Patriarcha miſſis nuncijs Benedicto Abbate S. Trinitatis de Brundulo, Ioanne Staurato, & Gregorio clerico, cum Pontifice Maximo Benedicto IX. conqueſti ſunt, verum antequam ille reſcriberet, Poppo ſine confeſſione, & viatico mortem turpiſſimam appetijt. Quod vt illi audierunt, rurſus legatis miſſis, petierunt, vt priuilegium infirmaretur, bona reſtituerentur, ac Sedes in priſtinum ſtatum redigeretur: idque impetrarunt. Vrbs Gradus cum templis à Duce, & Vrſo Patriarcha reparata eſt. Poſt hæc Vrſus haud diu ſuperuixit. Hucuſque chronica nouæ Aquileiæ Eccleſiæ, cuius auctor habet Vrſonem ſediſſe annis 37. m. 1. d. xv.

32 DOMINICVS Bulcanus Venetus, ex Capellano S. Marci, poſt Vrſonem Gradenſis Patriarcha ordinatus fuit, vix ſeptem diebus fuit Pontifex, relictoque magno ſui deſiderio, mortalitatem expleuit, vt refert Dandulus in chronica.

33 DOMINICVS Marengus Venetus,

Bal-

Balcano ſucceſſit, interfuit Vercellenſi Concilio à Leona IX. celebrato anno 1050. contra Beringarium, in quo ab eodem Pontifice pallium accepit, & priuilegium, vt Crucem deſerret. Patriarchalem Sedem ibidem Leo approbauit, & Epiſcopis Venetiæ, & Iſtriæ ſcripſit, vt Dominico tamquam primati ſuo obedierent, eundemque reuererentur. Hæc omnia approbata deinde fuerunt ab Alexandro Secundo in Mantuano Concilio, ſicque plene translatus fuit Patriarchatus Gradenſis in Venetum, qui hactenus titulo Gradenſis Sedis potitus erat. Subſcripſit item Dominicus Synodo à Nicolao II. Romæ celebratæ anno 1059. Cum deinde maxima inopia laboraſſet, plenus dierum ſub Alexandro Secundo mortalitatem exploeuit. Eius meminit Leo IX. ep.2. tom. 3. Epiſt. Rom. Pontificum.

34 DOMINICVS Cerbonus Venetus, initio Pontificatus Gregorij Septimi Gradenſis Patriarcha factus eſt: cuius ſæpe mentio extat in epiſtolis eiuſdem Gregorij, eundem modo Venetiæ, modo Gradenſem Patriarcham appellat, de quo audi ipſum ad Ducem ita ſcribentem, dum gedarguit, quod ſineret eorum Patriarcham nimia inopia laborare; atque ea de cauſa tantam apud eos ſordeſcere dignitatem.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.
Dominico Duci, & Populo Venetiæ
ſal. & Apoſt. benedict.

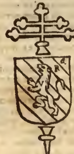
Notum eſſe credimus, non ſolum his, qui nobiſcum morati ſunt, ſed etiam pleriſque veſtrum, quod iam ab ineunte ætate terram veſtram & libertatem huius gentis valde dileximus, atque ob id nonnullorum Principum, & nobilium perſonarum inimicitias ſuſtinuimus. Poſt quam vero Apoſtolici regiminis onus, & officium licet indigni ſuſcepimus, tanto feruentius in dilectione veſtra noſter exarſit affectus,

A quanto per generalis curæ debitum in adminiſtratione veſtræ ſalutis ſolicitius aſtricti ſumus. Quapropter litteras ad vos direximus, vt nobilitatem veſtram ad reſpiciendum decus, & ſublimitatem antiquæ dignitatis ſuæ excitare poſſimus, ne ex longa (quod abſit) negligentia dilapſum honorem gemat, quem adhuc ſtantem, dum poteſt colere, & ſeruare non laborat. Scitis enim quoniam præmultis terrarum partibus diuina diſpenſatio terram veſtram Patriarchatus honore ſublimauit, cuius dignitatis eminentia ex ſuis ipſius nominis & officij prærogatiua adeo anguſta, & rara eſt, vt non amplius quam quatuor in toto
B mundo reperiantur. Quod cum ita ſit, apud vos tamen tantum decus, & tam excelſi gloria ſacerdotij, ex inopia rerum temporalium, & diminutione poteſtatis ſuæ adeo vileſcit, vt à competenti ſtatu honoris ſui penitus corruerit, & tanta euiitas rerum nec ſimplicam Epiſcopatus ſedem condecere, aut eius neceſſitatibus ſufficere poſſe videatur. Vnde vos tanti beneficij diuinæ munificentiæ ingratos, & immemores eſſe deprehendimus, timentes ne quaſi degeneres filij diuitias, & hereditatem nobiliſſimæ matris veſtræ, videlicet Gradenſis Eccleſiæ, diſſipantes, inde obſcuriores efficiamini, vnde poſt Apoſtoli-
C cam ſedem omnibus, quæ ſunt in Occidente gentibus clariores extitiſtis. Nos equidem meminimus Dominicum Patriarcham beatæ memoriæ antaceſſorem huius propter nimiam egeſtatem locum deſerare voluiſſe, & hic quidem pari neceſſitate dicit ſe circumuentum eſſe. Quapropter ſicut chariſſimos filios vos admonemus, vt memores priſtinæ nobilitatis, & gloriæ, collatum vobis honorem, & Apoſtolicæ Sedis erga vos beneuolentiam vlterius non negligatis; ſed conuenientes in vnum, qualiter anteſignati Patriarchatus dignitatem debita cum veneratione, & rerum temporalium amplificatione ſuſtentetis, & cum Dei adiutorio ad culmen ſuæ celſitudinis rale-
D ueris, communi conſilio pertractetis. Indicauit quidem nobis hic frater noſter Patriarcha, te Duce, pleroſque veſtrum, quam optimam ſuper hac re habere voluntatem, propter quod, & fiducialius ad explorandum opus boni propoſiti veſtrā exhortari incipimus dilectionem. Quicquid igitur inter vos conſultum, & conſtitutum fuerit nobis per litteras aut certo nuncio quantocyus renunciate; quoniam ſi pro gloria, & nobilitate tam veſtri, quam præfati loci, & ſacerdotij aliquid ſtatuatis (vt æquum eſt) pro meritis veſtris gratulabimur: ſin vero aliqua minus honeſta vos occaſio retraxerit; proculdubio tanti miniſterij nomen inter vos vileſcere, & debito honore priuari non patiemur. *Dat. Romæ prid. Kal: Ianuarij Indict.* 13.

Hacte-

Hactenus Epiſtola Gregorij ſcripta anno 1074. quam & Baronius refert. Vixit deinde Dominicus ad annum vſque 1094. & pene capularis ſenes, cum optime adminiſtraſſet Eccleſiam, exceſſit.

35 IOANNES Saponarius eodem anno 1094. eligitur in Patriarcham, pauloque poſt, teſte Dandulo, apud Conſtantinopolim vitæ ceſſit.

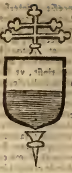

36 PETRVS Badoarius, Natalis filius, ſummo apud Venetos ſanguine natus, conſtitutus eſt Patriarcha anno 1094. Obijt vero anno 1102.

37 IOANNES Ioannis Gradonici filius, ob eximiam eius virtutem, & generis claritudinem ad Patriarchalem dignitatem ſublimatus anno 1102. ex Epiſcopo Equilino, ab Ordelafo Falerio inueſtitus. Sedit anno 28. & cum in ſchiſmate Bordini, eiuſdem partibus adhæſiſſet, ab Honorio Secundo vna cum Aquileienſi Patriarcha depoſitus eſt. De quo Dand. in chron.

A

B 38 HENRICVS Dandolus, Dominici filius, ætate iuuenis, nobilitate generis, moribus, ſcientia, & præclariſſimarum rerum feliciter peractarum clariſſimus ad Patriarchalem Sedem admotus eſt an. 1130. cuius electionem Innocentius Secundus ratam habuit, ab eoque ad Concilium celebrandum euocatus acceſſit, & Patriarchalis Sedis in Grado, vſus Pallij, & delationis Crucis ante ſe confirmationem obtinuit: cuius priuilegij autheuticum exemplar, ex archiuio Patriarchali Venetiarum exſcriptum nobis tranſmiſit, vna cum alijs pretioſis Eccleſiæ Gradenſis monumentis, amicus noſter eruditus Io. Baptiſta Vera, permittente pro ſua benignitate Ioanne

C Mauroceno Venetiarum digniſſimo Patriarcha. Porro Innocentij diploma ita ſe habet.

Innocentius Epiſcopu ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Henrico Patriarchæ Gradenſi, eiuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum. Tunc Apoſtolicæ Sedi, & Romanis Pontificibus honor integer conſeruatur ſi vniuerſis Eccleſijs collata dignitas cuſtodiatur. Et quemadmodum nulli debemus vltra quam meretur fauente gratia impertiri, ita nemini, quod ſui iuris eſt, ſtimulante ambitu conuenit derogare. Quanto ergo maiori,

D prærogatiua noſceris ſublimatus, tanto propenſius tibi noueris attendendum; vt in corrigendis ſubditis plus poſſit apud te ratio, quam poteſtas, & te boni dulcem, & mali pium ſentiant correctorem. Perſonas diligas, vitia perſequaris, ne ſi aliter agere forte volueris, tranſeat in crudelitatem correctio, & perdas quod emēdari deſideras, ſicque vulnus debes abſcindere, vt non poſſis vlcerare quod ſanum eſt, ne ſi pluſquam res exigit, ferrum impreſſeris noceat cui prodeſſe feſtinas. Sed ſic alterum condiatur ex alieno, quatenus, & boni habeant amando, quod caueant, & mali metuendo quod diligant. Quapropter vene-

venerabilis frater Henrice Patriarcha tuis poſtularionibus clementer annuimus, & Gradenſem Eccleſiam, cui, auctore Deo, præeſſe dignoſceris, præſentis ſcripti patrocinio communimus. Igitur prædeceſſorum noſtrorum Pelagij, Alexandri, & Vrbani Secundi auctoritatem ſequētes, illius præcipue conſtiturionis tenorem ſeruantes, quam prædeceſſor noſter Leo IX. ſanctiſſimus, & ſynodali iudicio, & priuilegij pagina confirmauit, tibi, tuiſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis, Patriarchalem concedimus dignitatem, & magiſterium Graden. Eccleſiæ gerendum, in his tantum finibus confirmamus, qui per ſupradictos prædeceſſores eidem noſcuntur Eccleſiæ conſtituti. Crucem quoque ante te ferendam eſſe concedimus, niſi cum Romæ fueris, aut in præſentia, & comitatu Romani Pontificis; pallium etiam fraternitati tuæ plenitudinem pontificalis officij ex Apoſtolicæ Sedis liberalitate largimur, quo intra Eccleſiam tuam ad miſſarum ſolemnia celebrāda, vti memineris eis diebus quibus prædeceſſ. tuos vſos fuiſſe non ambigimus, vt in Natiuit. Domini, Epiphania, tribus feſtiuitatibus ſanctæ Mariæ, cœna Domini, Sabbato ſancto, Reſurrectione Domini, Aſcenſione, Pentecoſte, in natalitio S. Ioannis Baptiſtæ, & omnium Apoſtolorum, in feſtiuitatibus quoque ſancti Marci, Prothomartyris Stephani, S. Laurentij, S. Maximi, in ſolemnitate omnium Sanctorum, & principalibus Eccleſiæ tuæ feſtis, necnon in Eccleſiarum, Epiſcoporum, & cæterorum clericorum conſecrationibus, anniuerſario conſecrationis tuæ die. Statuimus etiam, vt quæcumque bona, quaſcumque poſſeſſiones Graden. Eccleſia in præſentiarum iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum iuſtis modis poterit adipiſci, firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Porro Eccleſias à religioſis viris eidem Eccleſiæ Graden. oblatas, per parrochias eiuſdem Prouinciæ conſtitutas, tibi, tuiſque ſucceſſoribus libere confirmamus, ita vt nulli Epiſcopo abſque tuo aſſenſu liceat in eis conſecrationes celebrare, aut ſacerdotibus in eiſdem Domino ſeruientibus donec in locis ipſis fuerint, diuina officia prohibere. Decernimus ergo, vt nulli omnino, &c. Si qua igitur in futurum, &c. Cunctis autem, &c. Amen. Amen. Amen.

Datum Piſis per manum Almerici S. *R. E. Diac. Card. & Cancellarij 2. Id. Iunij Indict. 14. Anno Dominicæ Incarnationis* 1136. *Pontificatus Domini Innocentij Papæ II. anno 7.*

Interea cum, Iadertina ciuitas Inſulæq; iam diu Venetæ Reipub. iuris facta fuiſſet, inſtante Duce, & ad augendam Gradenſis Patriarchæ dignitatem, Iadertinum Archiepiſcopum, eiuſque ſuffraganeos Epiſcopos Adrianus Quartus Papa an. 1157. Patriarchæ Gradenſi ſubiecit in perpetuum, eundemque Henricum, ac ſucceſſores Primatem in ea Prouincia inſtituit, cuſo hoc diplomate, quod extat Venetijs in Patriarchali tabulario: cuius etiam facti meminit Dandulus in chronica.

Adrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Henrico Graden. Patriarchæ, eiuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum. Ne paſſim, & indiſcrete ſibi omnes Eccleſiæ omnia vindicarent, conſulta ſatis, vtiliſque ſanctorum Patrum deliberatione ſanxit, vt aliæ alijs prærogatiua dignitatis excellerent, & eis tam indicandi auctoritate, quam poteſtate corrigendi præeſſent. Super omnes autem ex ſuperni diſpoſitione conſilij ſacroſancta eſt Romana Eccleſia conſtituta, ad cuius examen vniuerſarum Eccleſiarum negotia referentur, & cuius ſtatuta vniuerſa multitudo fidelium ſequeretur. Hæc nimirum ex indulto a prima fundatione Eccleſiæ in B. Petro Apoſtolorum Principe priuilegio ſtatutum omnium Eccleſiarum prouida conſideratione diſpoſuit, & quoties expedire cognouit, alias alijs ad ampliorem curam earum habendam ſtatuit præminere. Inde eſt quod nos honeſtatem, ac prudentiam tuam, & deuotionis ſynceritatem, quam erga ſacroſanctam Romanam Eccleſiam ſemper habuiſſe dignoſceris, attendentes, & ne commiſſa regimini, & diſpoſitioni tuæ Graden. Eccleſia, quæ de benignitate Apoſtolicæ Sedis prærogatiua gaudet honoris, ex breuitate Patriarchatuum inferius, & abiectius valeat apud ſimpliciores haberi, ad ampliandam dignitatem ipſius. Primatum ei ſuper Iadertinum Epiſcopatum, & Epiſcopatus ipſius Apoſtolica auctoritate concedimus, & tam te, quam ſucceſſores tuos Iadertino Archiepiſcopo impartiri. Romano quidem Pontifici traditione pallij reſeruata. Vt igitur hæc noſtra conſtitutio firma in perpetuum, & inconcuſſa permaneat, eam ſcripti noſtri pagina communimus, & auctoritate Apoſtolica confirmamus, Decernimus vt nulli vnquam hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, & confirmationis infringere, vel ei modis quibuſlibet contraire, ſalua in omnibus Apoſtol. Sedis auctoritate. Si quis autem id attentare præſumpſerit, ſecundo, tertioue commonitus, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reumque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. *Dat. Romæ apud S. Petrum 8. Kal. Mar. an. 3.*

Ad

Ad Iadertinum vero Archiepiſcopum itaſcripſit Adrianus, certioremque eum fecit, de ijs quæ diſpoſuerat, vt Gradenſem Patriarcham ſuum Primatem agnoſceret.

Adrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri L. Iadertino Archiepiſcopo, eiuſque ſuffraganeis Epiſcopis ſalutem, & Apoſtolicam benedict. Quoniam ſacroſancta Romana Eccleſia vniuerſarum Eccleſiarum caput, & mater eſt, vel remotione obſiſtente terrarum, vel multiplicitate impediente negotiorum, quarundam Eccleſiarum neceſſitatibus,
B
noſtram facile poteſt, vt oportet, aliquando conſulere, ideo aliarum Eccleſiarum, quæ ampliorem curam illis impenderent ſuper eas inſtitutos, & diſcretos tum prouidos viros in partem ſuæ conſueuit ſollicitudinis euocare. Huius itaque rei nos conſideratione inducti, tanquã dignitatem Graden. Eccleſiæ dignum duximus ampliare, tum quia vtile vobis, & temporaliter, & ſpiritualiter eſſe proſpeximus habere prope vos, a quo, & in dubijs magiſterium & in neceſſitatibus ſolatium recipere valeatis. Venerabilem fratrem noſtrum Henricum Gradenſem Patriarcham, Primatem veſtium duximus ſtatuendum, & Graden. Eccleſiæ dignitatem Primatus Eccleſijs veſtris declarauimus de cætero præſi-
C
dere. Ea propter per præſentia vobis ſcripta mandamus, quatenus eundem Patriarcham amodo Primatem veſtrum humiliter habeatis, & ſicuti Primati veſtro exhibeatis ei obedientiam, & honorem: ad magnum quidem profectum veſtrorum, annuente Domino, pertinebit, ſi doctrinam eius deuoto animo receperitis, & quod ſalubriter ipſe præceperit, proſecutione operis ſtudueritis adimplere.

Datum Romæ apud S. *Petrum octauo* Kal. *Martij Pont. noſtri anno primo.*

In eodem tabulario aliud diploma paulo poſt conceſſum ab eodem Adriano
D
Pontifice reperitur inſigne, in quo Henrico Patriarchæ conceſſa priuilegia affirmat, & ſubiectionem Iadertini Archiepiſcopi iterum renouat, & ſingularem illum amorem quo Henricum, & Gradenſem Eccleſiam complectebatur inſinuat. Cuius tenor talis eſt.

Adrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Henrico Graden. Patriarchæ, eiuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum. Apoſtolicæ officium dignitatis creditæ nobis, & diſpenſationis debitum vtiliter exequi com-

A
probamur, cum collatã vnicuique Eccleſiæ dignitatem prouida ſollicitudine cuſtodimus, & ſingulis Eccleſijs iura ſua illibata ſtudemus, & integra conſeruare. Sicut etiam nulli vltra quam mereatur, aliquid eſt à Sede Apoſtolica fauore gratiæ concedendum. Quanto itaque maiori'es prærogatiua ſupernæ reſpectu gratiæ ſublimatus, tanto ſolertius tibi eſt attendendum, vt in corrigendis ſubditis, plus apud te poſſit ratio, quam poteſtas, atque te boni dulcem, mali vero pium ſentiant correctorem, perſonas diligas, & ſubiectorum vitia perſequaris, ne ſi aliter agere forte volueris, tranſeat in crudelitatem correctio, & perdas quos deſideras emendare, ſicque vul-
B
nus debeas abſcindere, vt non poſſis quod tantum eſt, vlcerare, ne ſi ferrum pluſquam res exigit, imprimatur, noceat, cui prodeſſe feſtinas, ſed alterum condiatur ex altero, quod & boni habeant amando quod caueant, & mali metuendo, quod diligant. Ea propter venerabilis in Chriſto frater Hērice Patriarcha tuis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, Gradenſem Eccleſiam, cui, auctore Deo, præeſſe dignoſceris, ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. Igitur prædeceſſorum noſtrorum fel. mem. Pelagij, Alexandri, & Vrbani Secundi veſtigijs inhęrentes, illius præcipua conſtitutionis tenorē ſeruantes,
C
quam prædeceſſor noſter Leo IX. Papa ſanctiſſimus, & ſynodali iudicio, & priuilegij pagina confirmauit. Tibi, tuiſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis Patriarchalem concedimus dignitatem, & magiſtatum Gradenſis Eccleſiæ gerendi, in ijs tamen finibus confirmamus, qui per ſupradictos prædeceſſores noſtros eidem noſcuntur Eccleſiæ conſtituti. Crucem quoque ante te ferendam etiam concedimus niſi cum Romæ fueris, aut in præſentia Romani Pontificis, vel comitatu. Pallium etiam fraternitati tuæ, plenitudinem videlicet Pontificalis officij, ex Apoſtolicæ Sedis liberalitate largimur, quo intra Eccle-
D
ſiam tuam ad miſſarum ſolemnia celebranda, vti memineris eis diebus, quibus prædeceſſores tuos, non ambigimus, vſos fuiſſe, videlicet in natiuitate Domini, Epiphania, tribus feſtiuitatibus S. Mariæ, cœna Domini, Sabbato ſancto, Reſurrectione Domini, Aſcenſione, & Pētecoſte, in natalitio S. Ioannis Baptiſtæ, & omnium Apoſtolorum, in feſtiuitatibus quoque S. Marci, S. Protomartyris Stephani, S. Laurentij, S. Martini, in ſolemnitate omnium Sanctorum, & principalibus Eccleſiæ tuæ feſtiuitatibus, necnon in Eccleſiarum, Epiſcoporum, & cæterorum Clericorum conſecrationibus, & anniuerſario conſecrationis tuæ diœceſis. Propterea, ne comiſſa regimini, & diſpoſitioni tuæ præfata Graden.

denſis Eccleſia, quæ de benignitate Apoſtolicæ Sedis prærogatiua gaudet honoris, & ad ampliandam dignitatem ipſius Primatum ei ſuper Iadertinum Archiepiſcopatum, & Epiſcopatus ipſius Apoſtolica auctoritate concedimus. Tantum te, quam ſucceſſores tuos Iadertinus Archiepiſcopus & Epiſcopi eius, qui pro tempore fruuntur dignitate Primatus præſidem: ſtatuimus, & conſecrationis munus eidem Archiepiſcopo impertiri, Romano quidem Pontifici traditione palij reſeruata. Statuimus etiam vt quæcumque bona, quaſcumque poſſeſſiones, quæ eadem Grad. Eccleſia iuſte, & canonice poſſidet, aut in futurum iuſtis modis Deo propitio poterit adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Porro Eccleſias religioſis Epiſcopis Gradenſis Eccleſiæ oblatas per Patriarchatum tuum conſtituas, tibi tuiſque ſucceſſoribus libere confirmamus, ita vt nulli Epiſcopo liceat abſque tuo aſſenſu in eis conſecrationes celebrare, aut ſacerdotibus in eiſdem Domino ſeruientibus, donec in locis ipſis fuerint, diuina officia prohibere. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat ſupradictam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel oblatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare, ſed illibata omnia, & integra conſeruentur eorum pro quorum gubernatione, & ſuſtentatione conceſſa ſunt, vſibus omnimodis profutura, ſalua in omnibus Apoſtolicæ Sedis auctoritate. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica, ſecularisue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentauerit, ſecundo, tertione commonita, niſi præſumptionem ſuam congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a Sacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & Domini Redemptoris Noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruantibus ſit pax Domini N. Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum, & bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Adrianus Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

† *Ego Imarus Tuſculanus Epiſcopus.*

† *Ego Cintius Portuenſis, & S. Rufinæ Epiſc.*

† *Ego Guido presb. Card. tit.* S. *Griſogoni.*

† *Ego Vbaldus presb. Card. tit. S. Praxedis.*

† *Ego Manfredus presb. Card. tit.* S. *Sab.*

† *Ego Iulius presb. Card. tit. S. Marcelli.*

† *Ego Vbaldus presb. Card. tit. S. Crucis in Hieruſ.*

† *Ego Octauianus presb. Card. tit.* S. *Cæciliæ.*

† *Ego Ioannes presb. Card.* SS. *Ioan. & Pauli tit. Pamachij.*

† *Ego Ioannes presb. Card. tit.* S. *Silueſtri, & Martini.*

† *Ego Oddo Diac. Card.* S. *Georgij ad Velum aureum.*

† *Ego Guido Diac. Card. S. Mariæ in Aquiro.*

† *Ego Hiacintus Diac. Card.* S. *Mariæ in Coſmedin.*

Datum Laterani per manum Rollandi S.R.E. Card. & Cancellarij Idib. Iunij Indict. 5. Incarnationis Dominicæ anno 1157. Pontificatus vero Dom. Adriani Papæ IV. anno 3.

Cæterum *Iadertini*, inquit Dandulus, *ſubiectionem ſui Archiepiſcopatus Patriarchæ Gradenſi moleſtum habentes, tunc forte rebelles Duci effecti, Dominicum Maurocenum defuncti Ducis natum eorum Comitem expellerunt, & Regis vexilla erigentes ſe eius dominio tradiderunt, Dux illico cum triginta galeis armatis Iadram properans quã Vngaris munitam inueniens dum obtinere nequit. Venetias remeauit.* Deinde paulo infra ſubdidit. *Dux itaque* (Venetiarum) *anno 15. ingentem paratum exercitum cum Dominico Mauroceno Capitaneo denuo Iaderam mittit, quos ex Vngarorum præſidis in errore tenacet, appoſitis ſcalis, & gattis diris, & varijs inſultibus idem capitaneus impugnare non deſinit. Vngari ob hoc territi, relictis tentorijs fuga ſaluati ſunt. Ciues tunc deſolati, de ſolita Venetorum gratia confidentes, Iadrenſem ciuitatem Capitaneo libere tradiderunt; qui eandem muniens 200. de nobilibus Iadræ ſecum aſſumptis, Venetias rediit. Iadrenſes igitur qui aduenerant, ius Primatus ſuper eorum Archiepiſcopum Patriarchæ Gradenſi conceſſum profitentes, diruptis muris, & datis obſidibus, obtenta a Duce venia, in vrbe ſua reſtituti ſunt. Et Dominicus Mauroceno, qui Comes primo, & poſtea in acquiſitione ciuitatis capitaneus fuerat, in comitatu reintegratus eſt.* Hactenus Dandulus de ſubiectione Iadrenſis Archiepiſcopi ſub Primatu Gradenſi.

Poſt Iadrenſis Archiepiſcopi ſubiectionem, ſequenti anno (teſte Dandulo) Epidaurus in partibus Dalmatiæ ad Adriaticum mare ciuitas ex oppoſito Italiæ, vulgo Raguſa, per Venetorum Ducem expugnata, Tiberius Michael Raguſinorum Archiepiſcopus conſentiente Clero, & populo, ſe ſubmiſit Henrico Patriarchæ Gradenſi, eiuſque ſucceſſoribus, hac tamen addita con-

conditione, ſi hoc Summo Romanoque Pontifici viſum fuiſſet. An vero id a Pontifice aſſecuti fuerint non conſtat: conſtat tamen Raguſinorum Archiepiſcopatum Romano Pontifici immediate ſubeſſe.

Eodem anno, eodemqne die, quibus Adrianus Primatnm ſuper Iadertinum Archiepiſcopatum Henrico contulerat, eidem, Gradenſique Eccleſiæ nouum adiecit ornamentum & decus, nempe vt in Conſtantinopolitana vrbe, atque Imperio, vbi Veneri plures obtinebant Eccleſias, Epiſcopos ordinaret, mnnuſque conſecrationis impederet: id enim iu Henrici gratiam feciſſe pollicetur Adrianus in diplomate ſequenti, quod extat in ſæpe citato tabulario.

Adrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerabili fratri Henrico Graden. Patriarchæ ſalutem, & Apoſtolicam bened.

Intet omnia cæli ſydera, quæ ad decorem mundi, & vſus hominum in principio Sapientia diuina formanit, ſolem voluit claritate luminis præminere, cuius ortus & diem terris infunderet, & noctis tenebras propulſaret. Conueniens namq; fuerat, quod eo præſtantior cæteris ſyderibus haberetur, quo ſpecialiua in ipſo formationis exordio, vt ſingulariter præeſſet diei, de ſuperni munere conditoris accepit. Sic nimirum Redemptor noſter cum Eccleſias veluti micantes ſtellas in diuerſa mundi climata latins propagaſſet, Sacroſanctam Romanam Eccleſiam, cuius B. Petrus Apoſtolorum Princeps extitit gubernator, tanquam ſplendidum ſolem omnibus ſupereſſe, & ſingulas ei Eccleſias, vt patet, membra ſuo capiti ſtatuit ſubiacere. Quod ex illis verbis manifeſtius declaratur, quibus eundem Petrum eſt Dominus allocutus, ſi diligis me, paſce oues meas; & alibi tu e Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. Petra vero ſupra quam legitur eſſe fundata, nullas ſciſſuras recipit, nullas patitur ſectiones; hoc idem rurſus demonſtratur, cum dicitur. Quodcumqne ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in cælis, & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum, & in cælis, ipſe quoque & ſufficientiam propriæ, & confirmationem ſuſcepit fidei alienæ quando a magiſtro audire meruit. Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Iſtis vtique, & alijs rationibus Sancta, & Apoſtolica Eccleſia, quæ cæleſti priuilegio inter omnes alias obtinet principatum, tantam ab ipſo capite Domino Ieſu Chriſto prærogatiuam accepit, vt anctoritatem ha-

A beat ſingularem vniuerſis per orbem terrarum Eccleſijs prouidendi, & diſcreta in eis conſideratione ſtatuere, quæ cognoſcit ſtatuenda. Nobis igitur, qui licet inſufficientibus meritis vices Apoſtolorum Principis in Sancta Eccleſia ſuſcepimus exequendas, prouidendum imminet attentius, & agendum, vt ſecundum vniuſcuiuſque dignitatem, & ſtatum Eccleſiæ honor ei debitus impendatur, & cum ſalute populi fratribus noſtris prouida ſollicitudine deferatur. Hac ſiquidem conſideratione Venerabilis in Chriſto frater Henrice Patriarcha, inclinati iuſtis poſtulationibus tuis gratum impartimur aſſenſum, & tam denotioni tuæ quam honori, & vtilitati

B Graden. Eccleſiæ, cui, Deo auctore, præeſſe dignoſceris, deferre volentes, tibi & ſucceſſoribus tuis anctoritate Apoſtolica duximus concedendum, vt in Conſtantinopolitana vrbe, & in alijs ciuitatibus, in Conſtantinopolitano dumtaxat imperio, conſtitutis, in quibus Veneti plures habent eccleſias, vbi videlicet eorum multitudo conſueuit aſſidue conuenire, liceat vobis Epiſcopum ordinare, & abſque alicuius contradictione munus ei conſecrationis impendere. Vt igitur hæc noſtra conceſſio perpetuis temporibus inuiolabiliter obſeruetur, eam anctoritatis noſtræ præſidio roboramus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Statuentes, vt nulli om-

C nino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis, & confirmationis infringere, &c. Si quis igitur, &c. Cunctis autem ſeruantibus, &c. Amen. Amen. Amen.

Ego Adrianus Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

† *Ego Imarus Tuſculanus Epiſcopus.*

† *Ego Cintius Portuenſis, & S. Rufinæ Epiſc.*

† *Ego Guido presb. Card. tit. S. Griſogoni.*

† *Ego Vbaldus presb. Card. tit. S. Praxedis,*

† *Ego Manfredus presb. Card. tit. S. Sabinæ.*

D † *Ego Iulius presb. Card. tit. S. Marcelli.*

† *Ego Vbaldus presb. Card. tit. S. Crucis in Hieruſ.*

† *Ego Octauianus presb. Card. tit. S. Cæciliæ.*

† *Ego Ioannes presb. Card. SS. Io. & Pauli tit. Pamachij.*

† *Ego Ioannes presb. Card. tit. SS. Syluestri, & Martini.*

† *Ego Oddo Diac. Card. S. Georgij ad Velum aureum.*

† *Ego Guido Diac. Card. S. Mariæ in Aquiro.*

† *Ego Hyacintus Diac. Card. S. Mariæ in Coſmedin.*

Da-

Datum Laterani per manum Rolandi S.R.E. Card. Cancellarÿ Idib. Iunÿ Ind. 5. Incarnationis Dominica anno 1157. Pontificatus vero Domini Adriani Papa 4. anno tertio.

Tandem Adrianus Henricum Patriarcham ijs ſuffultus priuilegijs ad propria remiſit, commendauitque Duci Venetiarum, ac Epiſcopis eius ſuffraganeis ſequenti epiſtola eodem anno, & die ſcripta.

Adrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabilibus fratribus Epiſcopis; & dilectis filijs maieſtati Ducis, & vniuerſo populo Venetiarum ſalutem, & Apoſtol. bened. Venerabilem fratrem noſtrum Gradenſem Patriarcham, ſicut eum, quem vera in Domino affectione diligimus, & ſyncerę charitatis brachijs amplectimur, & honorem ei debitum impendentes, ipſum in poſtulationibus ſuis, tantum pro ſuæ honeſtate, ac probitate perſonæ, & pro admiſſo ſibi dignitatis officio, tum pro eo, quod vos, & ciuitatem veſtram, ſicut nobilem, & famoſam diligimus, etiam intendimus honorare. Quibus modis ſemper, dum potuimus, curauimus exaudire. Quem ad vos tamquam ad ſpeciales, & deuotos filios eum Apoſtolicæ Sedis benedictione, & noſtræ gratiæ plenitudine principaliter remittentes, vniuerſitati veſtræ ipſum attentius commendamus, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus eum honorifice recipiatis, honeſte tractetis, & ei tanquam ſpirituali Principi, & animarum veſtrarum rectori debitam in omnibus obedientiam, & reuerentiam impendatis; ad hæc diſcretioni veſtræ præſentium ſignificatione volumus innoteſcat, quod frater noſter, & Iadrenſis Epiſcopus in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia, memorato noſtro Patriarchæ, eiuſque ſucceſſoribus, obedientiam, tamquam Primati ſuo ſpontanea voluntate promiſit, & nos promiſſionem ipſam in publicum fecimus redigi inſtrumentum. Vos autem ſicut viri ſtrenui, & famoſi ad dilatandos terminos Gradenſis Eccleſiæ matris veſtræ omnibus modis elaboretis, atque ad eius augumentum efficaciter ſtudeatis; nos enim temporis opportunitate accepta, eandem Eccleſiam quibus modis cum Deo poterimus curabimus honorare, atque exaltationi, & vtilitati ipſius attentiori prouidere. *Datum Lat. Idib. Iunÿ anno 3.*

Hoc fere tempore Henricus, tantis honoribus ab Adriano exornatus, eccleſiam S. Georgij in littore Pincto in ipſa vrbe Venetiarum, Gradenſi Eccleſiæ ſubiectam, diuitijs auxit, quam antea Ciſtercienſibus Monachis ad conſtruendum cœnobium elargitus fuerat, conſtituto ibidem Abbate Daniele Molina vitæ ſanctimonia, ac prudentia viro nobili: in cuius honorem, & memoriam eccleſiæ S. Danielis poſtea nomen fecere. Ioannes Polanus Epiſcopus Caſtellanus, Danieli ob ſimilitudinem morum amicus, multa bona, ac prædia eidem monaſterio dono dedit, approbante Innocentio II. Papa. Diu Ciſtercienſes Monachi cœnobium, & eccleſiam coluere, deinde exactis Monachis, Monialibus Ord. S. Benedicti cœnobium incolendum traditum fuit, vbi hactenus Deo famulantur. Nil præterea prætermiſit Henricus ad Eccleſiæ ſuæ dignitatem, & ornamentum ſeruandum, non ſemel cum Duce Venetiarum lites habuit, & aliquando ad ea ſeruanda iura, quæ mordicus illibata ſeruauerat, exulauit, donec deturbatis diſſidijs, pax & concordia laureata rediret: & vt erat vir ſummę prudentię non parum laborauit in exturbando ſchiſmate, & in pace firmanda inter Alexandrum Tertium Summum Pontificem, & Fridericum Imperatorem. Interfuit ſub eodem Alexandro Generali Concilio Lateranenſi anno 1179. in quo ſe ſubſcripſit, cum ſuffraganeis ſuis Epiſcopis. Anno poſtero cum adhuc Romæ eſſet, diuturnas lites, quas cum Aquileien. Patriarch. de varijs iuribus nonnulliſq. eccleſijs, lociſue habebat, concordiæ cupidus, compoſuit, Rem enim pluribus exprobatæ prudentiæ Cardinalibus dirimendam permiſit. Ij vero re mature deliberata, ac partis vtriuſque diſcuſſo iure, ſententiam protulere, ex qua inſignis proſequta eſt tranſactio, ac finalis concordia, quæ cum maximam huius Eccleſiæ lucem afferat, hic exſcribendam duximus ex ipſo Patriarchali tabulario.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen.

Anno Dominicæ Incarn. M.C.LXXX. Pontificatus Domini Alexandri Papæ Tertij anno xxi. Indict. xiii. menſis Iulij die xxiv. Ego Henricus Gradenſis Eccleſiæ Patriarcha hac præſenti die in præſentia Domini Alexandri, & duorum Cardinalium Vbaldi Oſtienſis, & Theodini Portuenſis, & S. Rufinæ epiſcop. Ioannis tit. SS. Ioannis, & Pauli presb. Card. Viuiani tit. S. Stephani in Cælio Monte Presb. Card. Arduini tit. S. Crucis in Hieruſalem Presb. Card. Matthæi tit. S. Marcelli Presb. Card. Pauli tit. S. Potentianæ Presb. Card. Gratiani SS. Coſmæ, & Damiani Diac. Card. Ioannis S. Angeli Diac. Card. renuntio omni iuri acquiſito, & acquirendo, & omnibus actionibus, tam in rem, quam in perſonam acquiſitis, & acquirendis; quos, & quas habeo nomine meo, & Gradenſis Eccleſiæ, vel habere poſſum, ego, vel ſucceſſores mei in futurum aduerſum Vldericum

eum Aquileienſem Patriarcham, & eius Eccleſiam ſuper Epiſcopatibus Iſtriæ, & ſuper theſauris, quos Popo Aquileienſis Patriarcha de Gradu aſportauit, & ſuper poſſeſſionibus, quas Gradenſis Eccleſia habuit in Mutſiano, & in territorio Aquileien. in Ceneten. & in Mariano, & in præfatis Epiſcopatibus, & hanc renunciationem facio vobis Domino Ioanni Vicentino Epiſcopo, & Romulo Aquileien. Eccleſiæ magiſtro ſcholarum, procuratoribus Aquileienſis Patriarchæ conſtitutis ad tranſigendum, & paciſcendum ſuper controuerſijs, quas ego nomine Graden. Eccl. mouebam coram D. Alexandro Papa III. Eccleſiæ Aquileien. eccleſias per vos ipſi Aquileien. Patriarchæ, ac eius Eccleſiæ (B) omne ius acquiſitum, & acquirendum, & omnes actiones tam in rem, quam in perſonam acquiſitas, & acquirendas, quos, & quas habeo nomine meo, & Gradenſis Eccleſiæ, vel habere poſſem ego, vel ſucceſſores mei in futurum in prædictis, & pro prædictis omnibus, ſeruato mihi, & Eccleſiæ Gradenſi iure viri, quod annuatim recipere ſoleo de capite Iſtriæ, & ſaluis ſtationibus, & alijs, ſi quæ & in præſentiarum ibidem poſſideo, & ſpirituali iure, ſi quod habet Eccleſia Graden. aduerſum aliquem Epiſcoporum, vel clericorum, vel parochianorum Iſtriæ ſuper alijs rebus, ſi quas derinent: & renuncio vobis procuratoribus, & per vos Aquileien. Patriarchæ, ac (C) eius Eccleſiæ. Quod vero ego, nec mei ſucceſſores nomine Graden. Eccleſiæ amplius mouebimus controuerſiam aduerſus Aquileien. Eccl. de Metropolitico iure ſuper ijs Aquileien. Eccl. diœc. quos nunc poſſidet, & Fumano, Mantuano, Veronenſi, Vicentino, Paduano, Trauiſino, Tridentino, Bellunenſi, Feltren. Ceneten. Concordien. Tergeſtin. Iuſtinopolitan. Parentino, Polen. Peneten. & eiuſmodi Epiſcopatibus, & alijs, quos in præſentiarum ipſa Aquileien. Eccleſia poſſidet, ſalua datione, & compoſitione duarum plebium, videlicet della Tiſana, & de S. Floro, ſaluo, & ſpirituali iure, ſi quod habet in poſſeſſionibus (D) rerum immobilium ad . . . vel alios in alijs locis, quas in prædictis locis, & rebus ceſſi, & renunciaui. Nos igitur prænominati procuratores, conſtituti ad tranſigendum, paciſcendum ſuper controuerſijs quas vos D. Graden. Patriarcha nomine Graden. Eccleſiæ mouebatis, & Aquileien. Eccleſ. pro præfata renunciatione, & ceſſione omnia prædicta nomine trãſactionis, ac pactionis vice Domini, & Aquileien. Patriarchæ, eiuſque Eccleſiæ damus, ac tradimus vobis Domino Henrico Graden. Patriarchæ, veſtræque Eccleſiæ in perpetuum duas plebes, videlicet illam de la Tiſana, & alteram de S. Floro, cum earum capellis omnibus cum quarteſijs, & omni parochia-

(A) li, & diœceſano iure, habito, & acquirendo, necnon, & placito chriſtianitatis, quod eſt ius ſuſtẽtandi, cum earũ libris, paramentis, & omnibus earum ornamentis cum cimiterijs de omnibus prædijs, & famil. ſi quas habent, etiam cum omni earum honore, ac omnibus ipſarum pertinen. excepto iure trium partium decimarum illarum plebium, & capellarum, quas tres partes Aquileien. Eccl. in ſe integrum reſeruan. ſiue illi per prædictas tres partes decimarum, vel aliquid illarum trium partium pro Aquileien. . . . . . tenent, vel modo aliquo tenebant, ſi in territorijs earundem plebium, vel capellarum; terram laborare inuenti fuerint Aquil. Eccl. de tribus parti- (B) bus partibus vobis vero Grad. Patr. in cuius parochia ipſarũ agricultura erit de quarteſijs, ſiue quarta parte decimarũ . . . agriculturæ obedient, & reſpondebunt prædicta, & plebes, & capellas vobis, & Eccleſiæ veſtræ ita tradimus, & donamus, quod vos, & veſtri ſucceſſores de redditibus earundem plebium, & capellarum ſingulis annis poſſitis percipere valorem 70. librarum veſtræ monetæ, deductis eis, quæ presbyteri, & clerici in eiſdem plebibus, & capellis diuina officia celebrantes hodie per plebanos nomine beneficijs habere videntur. Quæ vtique beneficia per vos, & Eccleſiam veſtram amodo tenebantur. Si vero præfatæ plebes, & capellæ tantas facultates (C) habere inuentæ fuerint, quod vltra valorem 70. librarum monetæ, & vltra ea, quæ presbyteri ſeu clerici hodie ibidem per plebanos tenent nomine beneficij, aliquid ſuperabundauerit, liceat Aquileien. Patriarchæ illud totum detrahere, & Aquileien. Eccleſiæ reſeruare; ſi autem dictæ plebes, & capellæ, exceptis beneficijs prædictis clericorum in ſuis facultatibus etiam redditibus valor. 70. librorum non habeant Aquileien. Eccleſ. vſque ad eandem ſummã in ipſis finibus eiſdem plebibus ſupplebit Vanneo quidem placito chriſtianitatis, vel alio placito ſpirituali prouenire ſolent in ſummã prædictarum 70. librarum vobis non extimabuntur, prædictas quidem ple- (D) bes, & capellas, iura eccleſiaſtica pro Epiſcopatibus, & alijs eccleſiaſticis iuribus damus, poſſeſſiones autem, cũ redditibus earundem plebium, & capellarum, & reliqua in trãſactione poſita pro præfatis poſſeſſionibus, & theſauris damus. Promittimus inſuper vobis, & veſtris ſucceſſoribus per ſtipulationem ſub pœna dupli, vice Aquileien. Patriarchæ ſupraſcriptas plebes cum prædictis earum redditibus, ab omni homine iure defenſare promittimus per ſtipulationem ſubnixam vobis, & veſtris ſucceſſoribus nomine Domini, & Aquileien. Patriarchæ, & eius Eccleſiæ, quod nulló tempore, vel ipſe, vel eius ſucceſſores prædictam trãſactionem, pactionem, & da-

..tionem

tionem, per ſe, vel per ſubmiſſam perſonam. Quod ſi hanc promiſſionem nõ obſeruaree ipſe, vel ſueceſſores omnia proinde céſeantur Eecleſiæ veſtræ, alias duas plebes, videlicet illam de S. Paeilo, & illam de Fabrio . . . & tanto redditu prænominatæ traditæ . . . pro Graden. Eecleſia infra duos menſes poſt communicationem ſatisfacerit, prædicta contractione, pactione, & datione in ſua firmitate in perpetuum permaneat. Et ego ſupra dictus Graden. Patriarcha nomine Eccleſiæ meæ promitto per ſtipulationem ſubnixam vobis prędictis procuratoribus, & per vos D. Aquileien. Patriarchæ, & eius Eecleſiæ, quod nullo tempore veniam ego, vel mei ſucceſſores contra prædictam tranſactionem, pactionem, renouationem, & ceſſionem, per nos, vel ſubmiſſam perſonam. Quod ſi hanc promiſſionem non obſeruauero ego, & mei ſucceſſores omnia pacta, ac iura prædictarum plebium cedamus, & ipſi Aquileien. Eecleſiæ reſtituantur, niſi commoniti per Aquileien. Eccleſ. infra duos menſes poſt communitionem ſatisfecerimus, præſata tranſactione, pactione, ac ceſſione in ſua firmitate in perpetuum manente. Inſuper & nos ſupraſcripti procuratores vice Dom. Aquileien. Patriarchæ promittimus vobis præfato Patriarchæ Graden. & veſtris ſucceſſoribus per ſtipulationem ſubnixam nomine pœnæ lib. L. Veronenſium, ita quod ſi aliquis de iuriſdictione, & Aquileien. Patriarcha, & eiuſdem Eccl. Graden. Eccleſ. in prædictis ſibi conceſſis offenderit, & Aquileien. Patriarcha à Graden. Patriarcha commonitus, ſi infra duos menſes ipſe malefactor non ſatisfecerit, ex anno ſi. eum non excomunieauerit, aut excommunicatum ante ſatisfactionem abſoluit, ſupradictam pœnam L. librarum, & ego ſupraſcriptus Graden. Patriareha promitto vobis ſupradictis procuratoribus, & per vos ipſi Aquileien. Patriarehæ, & eius Eccleſiæ per ſtipulationem ſubnixam nomine pœnæ L. libras Veronenſium, ita quod ſi aliquis de iuriſdictione veſtra, & Graden. Eccleſiæ, Aquileien. Eccleſia in prædictis ſibi conceſſis, & renunciatis offenderit, & ego, vel mei ſucceſſores ab Aquileien. Patriareha admoniti ſi infra duos menſes ipſe malefactor non ſatisfecerit, & ſi ego vel mei ſucceſſores no excõmunicauerimus aut ante ſatisſactionem abſoluerimus ſupradicta pœna committamus. Actum eſt in præſentia Papæ Alexandri, & ſupradictorum Cardinalium, & teſtium in anno, die, & indictione ſupradicta. Signa manuum ſupradictorum D. Henrici Graden. Patriarchæ, & D. Ioannis Vicentini Epiſcopi, Romuli Aquileien. Eecleſiæ Magiſtri ſcholarum præſati Aquileien. Patriarchæ procuratoribus, &c.]

Eidem Henrico Patriarchæ etiam Lucius Tertius ann. 1182. omnia, quæ ab alijs Pontificibus conceſſa fuerant, ac Iaderrini Archiepiſcopatus ſubiectionem aſſeruit, diploma eum ſic ijſdem verbis conceptum, quibus exſcripſit ſupra Adrianus Quartus hic non enarrabimus, tantum ſubſcriptiones, ac tempus dati diplomatis. *Datum Vellitri per manum Alberti Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presb. Card. & Cancellarij* XIV. *kal. Maij* Indict. XV. *Incarnationis* Dominicæ 1182. *Pontificatus vero* D. *Lucij Papæ Tertij anno primo*.

Ego *Lucius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus*

† Ego *Petrus Tuſculanenſis* Epiſcopus.
† Ego *Viuianus presb. card. tit.* S. Stephani *in Cælio monte*.
† Ego *Cintius presb. card. tit. Sanctæ Cæcilia*.
† Ego *Arduinus presb. card. tit.* S. *Crucis in Hieruſalem*.
† Ego *Laborans presb. card.* S. *Maria Transtyberim tit. Calliſti*.
† Ego Rainerius *diac. card.* S. *Georgij ad velum aureum*.
† Ego Gratianus SS. *Coſmæ, & Damiani diac. card.*
† Ego *Ardicius* Sancti *Theodori diaconus card.*

Eodem anno 1182. Henricus graui ætate preſſus, cum quinquaginta annis Gradenſem Eecleſiam optime rexiſſet defunctus eſt.

39 IOANNES Signale ſuffectus eſt anno 1182. cui Clemens III. omnia iura, ac priuilegia confirmauit. Et Cęleſtinus III. eidem conceſſit decimas eccleſiæ S Archidani in vrbe Conſtantinopolitana his ad ipſum datis litteris.

Cæleſtinus. Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Graden. Patriarchæ ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Si quando à fratribus, & coepiſcopis noſtris à nobis requiritur quod à tramite rationis non deuiet, eorum poſtulationi facile nos conuenit præbere conſenſum, vt eo fortius circa iniunctum ſibi officium intendere valeant, & in noſtra deuotione perſiſtere, quo ſe à nobis benignius, ac celerius ſenſerint exauditos. Inde eſt quod cum eccleſia ſancti Archidanoi apud Conſtantinopolim te habere proponas, quidam ſuffraganeorum tuorum decimas à Parochianis eiuſdem eccleſiæ, qui de ſuis partibus ad earumdem parochiam ſæpe domicilia transferuntur; ea occaſione inſtanter requirunt, qui ad patres eorum, aui, ſiue proaui decimas ipſis aliquando perſoluerunt non attendentes, quod licet ipſi Parochiani, eorum aliquando fuerit, ex quo ad alienam Parochiam tran-

tranſtulerint, manum non liceat cuiquam in meſſem mittere alienam. Ideoque nos indemnitati tuæ ſollicite prouidere volentes, fraternitati tuæ præſentium auctoritate concedimus, vt liceat tibi a Parochianis præſcriptæ eccleſiæ tuæ B. Archidani, non obſtante quod eorum anteceſſores prædictis ſuffraganeis tuis, dum in ipſorum Parochia permanebant, decimas perſoluerunt, libere decimas percipere, & retinere. Nihilominus ius conuentuale, quod in capellis eccleſiæ prænominatæ tibi de iure competit, ſine contradictione cuiuſlibet de auctoritate noſtra, valeas exercere. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, aut ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum tertio Id. Februarij Pontificatus noſtri anno primo.

Anno 1200. ab Innocentio III. diploma accepit Ioannes Patriarcha ſuper inſtitutionem quarundam eccleſiarum, & decimas exigendas à parochianis eorumdem eccleſiarum, cuius tenor talis eſt ex eodem tabulario.

Innocentius Epiſcopus *ſeruus ſeruorum* Dei.

Venerabili fratri Ioanni Graden. Patriarchæ ſalutem, & Apoſt. benedict. Iuſtis petentium deſiderijs dignum eſt nos facile præbere conſenſum, & vota, quæ à rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Ea propter Venerab. in Chriſto frater tuis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu eccleſias S. Silueſtri, & S. Iacobi de Lapieo S. Martini in Geminia, ſancti Matthæi, ſanctorum Cantiani, & Cantianellæ, ſanctæ Mariæ de Cruciarijs, ſancti Clementis in Venetia, eccleſias etiam ſancti Archidani baptiſmalem in Conſtantinopolim, cum omni iure inſtitutionis, & deſtitutionis earum, & decimis burgenſium parochianorum ſuorum, qui in prædicta eccleſia Archidani eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta, ac iuſtitijs, quas habent in capellis monaſteriorum ſancti Nicolai, ſancti Felicis, & ſancti Georgij, & omnibus alijs pertinentijs earumdem ſicut eas iuſte poſſides, & quiete tibi, & pro te Graden. Eccl. auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Decernimus ergo vt nulli omnino, &c. Si quis autem, &c. ſe nouerit incurſurum.

Dat. Laterani 3. Id. Maij Pontificatus noſtri anno 3.

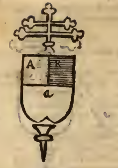
Paulo ante quam Innocentius hoc inſigniret priuilegio Ioannem Patriarcham, aliud edidit documentum in fauorem eiuſdem, vt nomen ipſius, nomini Ducis Venetiarum in benedictione cerei, iuxta antiquam conſuetudinem, ac dignitatem Gradenſis Patriarchæ, præferretur, in hunc modum.

Innocentius Epiſcopus *ſeruus ſeruorum* Dei.

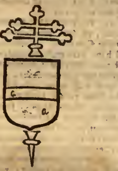
Dilectis filijs Plebanis, & vniuerſo Clero Caſtellanenſis Epiſcopatus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ad conquiſitionem venerabilis fratris noſtri Patriarchæ Graden. qui ſe querebatur in hoc a veſtro Epiſcopo prægrauari, quod contra conſuetudinem antiquam, quam etiam ipſe hactenus obſeruauerat, nomen Patriarchæ volebat in benedictione Cerei nomini Ducis præferre, ſibi recolimus Apoſtolicas litteras deſtinaſſe, vt Matris ſuæ Gradenſis Eccleſiæ, aliorumque temporum ſuorum veſtigijs inhærendo, ipſi Patriarchæ honorem debitum non negaret. Quocirca vniuerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus vos ipſi conceſſis hactenus, & in alijs Gradenſis Patriarchatus eccleſijs obſeruatur, Patriarchæ nomen pronuncietis antiquo more, ne hominem videamini Deo præferre, cuius idem Patriarcha miniſter exiſtit. Attentius prouiſuri, vt ſupra hucuſque permiſſimus, non referatis vlterius quæſtionem, alioquin quantumcumque præfato Duci, prout cum eo poſſumus, debere velimus, quem ſyncera diligimus in Domino charitate. Quam graue ſit nolle obedire præceptis ſequentia vos docerent.

Datum Laterani 11. *Kal. Maij Pont. noſtri anno 3.*

Exceſſit Ioannes ſub eodem Innocentio Tertio, de quo Dandulus in chronica.

40 BENEDICTVS Faletrius ex Primicerio ſancti Marci toto conſentiente Clero Gradenſis Patriarcha electus eſt, & ab Innocentio pallium, & benedictionem accepit poſt annum 1201. extremiſque annis eiuſdem Pontificis exceſſit è viuis. Fuitque vir nobilitate generis, ac pietate eximia præditus.

41 ANGELVS Baroccius Venetus, Plebanus S. Ioannis de Riuoalto, ac ſancti Marci capellanus, electus eſt Patriarcha, ſucceſſitque Benedicto, pallium accepit, ac confirmationem omnium priuilegiorum ab Innocentio Tertio, ſub quo Lateranenſi Concilio interfuit. *In Angeli gratia*, inquit Dandulus, *Matthæus Conſtantinopolitanus Patriarcha decrerauit, vt Venetorum Eccleſia per totum Imperium Romaniæ a iuriſdictione ſua intelligerentur exempta, vt fuerunt tempore Græcorum*. Anno 1222. a natiuitate, Angelus ab Honorio III. Papa quicquid ſuperiores Pontifices Patriarchis Gradenſis Eccleſiæ ſuper nonnullis eccleſijs indulſerant liberaliter habuit affirmationem, hoc diplomate cuſo quod extat in Regeſt. Vatic.

A *Honorius, &c.*

Venerabili fratri Graden. Patriarchæ ſalutem, & Apoſtolicam benedict. Iuſtis petentium deſiderijs, &c. Ea propter in Chriſto frater tuis iuſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu ad exemplar felicis recordationis Innocentij Papæ prædeceſſoris noſtri eccleſias S. Syluestri, ſancti Iacobi de Lupino, ſancti Martini de Genimis, ſancti Matthæi, ſanctorum Cantiani, & Cantianellæ, ſanctæ Mariæ de Cruciarijs, S. Clementis in Venetia, eccleſiam etiam ſancti Akidani Baptiſmale in Conſtantinopolim cum omni iure inſtitutionis earum, & decimis burgenſium parrochianorum ſuorum, qui prædicta eccleſia ſancti
B Akidani eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta, & iuſtitijs quas habet in capellis monaſteriorum S. Nicolai, S. Felicis, & S. Georgij, & omnibus alijs pertinentijs earundem, ſicut eas iuſte poſſides, & quiete tibi per te Graden. Eccleſiæ authoritate Apoſtolica confirmamus, & præſenti ſcripti patrocinio communimus. Decernimus ergo, &c.

Datum Laterani 6. kal. Feb. Pont. noſtri anno 4.

Inter hunc vero Angelum Patriarcham, & Marcum Caſtellanum Epiſcopum, quorundam iuriſdictionum occaſione oborta eſt implicita lis, quam cum coram delegatis
C Gregorij IX. Papæ diu exagitata fuiſſet tandem per iudices ipſos anno 1230. terminata eſt, & ab ipſo Gregorio confirmata anno Pontificatus ſexto. Documentum dabimus dū de Marco Caſtellano Epiſcopo infra aliqua narrabimus. Fuit Angelus apud eundem Gregorium mirum gratioſus, à quo in fauorem, & munimentum ſuæ dignitatis huiuſmodi retulit reſcriptum anno 1234. nimirum vt campanæ pulſarentur in eiuſdem redditu de Gradenſi Eccleſia, ac in Caſtellana diœceſi in benedictione Paſchalis cerei, debeant nominari. Documenti exemplar habuimus ex eodem Patriarchali tabulario.

D *Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.*

Venerabili Epiſcopo Vicentino, & dilectis filijs Archipresbytero Paduano, R. Archidiacono Ceneten. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Expoſita nobis venerabilis fratris noſtri Graden. Patriarchæ petitio continebat, quod cum de antiqua conſuetudine hactenus approbata obtinuerit, vt in reddit u ſuo de Gradu, campanæ pulſentur, & idem in benedictione Paſchalis cerei in Caſtellana diœceſi debeat nominari. Venerabilis frater noſter Caſtellan. Epiſcopus hoc fieri in ſua diœceſi de nouo inhibere præſumpſit, in eiuſdem Patriarchæ præiudicium, & grauamen.

men. Et licet Dudum Epiſcopo ſupradicto direximus ſcripta noſtra, vt ne inter ipſum, & Patriarcham occaſione huiuſmodi, materia ſcandali oriretur, faceret ipſi Patriarchæ exhiberi ſine difficultate qualibet ſupradicta, vobis dantes nihilominus in mandatis, vt ſi dictus Epiſcopus mandatum noſtrum negligeret adimplere, vos inquiſita ſuper præmiſſis, diligentius veritate, cauſam ipſam ad nos remitteretis ſufficienter inſtructam, præfigentes partibus terminum competentem, quo per procuratores idoneos noſtro ſe conſpectui præſentarent; iuſtam dante domino ſententiam recepturi. Vos ſicut eodem Patriarcha ſignificante, nobis innotuit, præſcripto Epiſcopo, quod mandauimus, efficere neglexiſtis, detinentes iam dictum negotium per octo menſium ſpatium, & amplius in ſuſpenſo, in ipſo iuxta traditam vobis formam hactenus motu proprio procedere neglexiſtis, ab eodem Patriarcha pluries requiſiti, propter quod ipſe ſuam nondum potuit iuſtitiam obtinere. Volentes igitur, vt finis litibus imponatur diſcretioni veſtræ per iterata ſcripta firmiter præcipiendo mădamus, quatenus ſi eſt ita, in negotio ſupradicto, infra quatuor menſium ſpatium poſt ſuſceptionem præſentium iuxta priorum continentiam litterarum, omni occaſione, & excuſatione ceſſantibus, ratione breuiter procedatis. Alioquin noueritis dilectis filijs . . . . . Decano, & Henrico dicto Plebano Taruiſino, & Thomæ Franciſ. S. Marci de Venetijs Canonicis noſtras dediſſe litteras in mandatis vt ipſi ex tunc in negotio ſupradicto, iuxta traditam vobis formam, ſublato cuiuslibet appellationis, & contradictionis impedimento præuia ratione procedatis.

Datum Reate 3. Non. Auguſti Pontificatus noſtri anno 8.

Peruenit Angelus ad annum 1238. quo, teſte Dandulo, mortem appetijt, Duce Iacobo Tiepulo, anno eiuſdem nono.

48 LEONARDVS Quirinus nobilis Venetus ex Primicerio S. Marci eandem Gradenſem ſedem aſcendit anno 1238. Extrema clauſit ſub Innocentio IV.

43 LAVRENTIVS poſt Leonardum Gradenſis Patriarcha dictus eſt, de quo nulla alia extat memoria, præter nudum nomen apud Dandulum, quem aliqui Ordinis Prædicatorum fuiſſe cucullatum ſcribunt. Vixit vſque ad extrema Innocentij Quarti tempora.

44 Fr. ANGELVS Maltrauerſus, Venetus, ex Ord. Prædicatorum Archiepiſcopus Cretenſis, ab Alexandro Quarto ad hanc Patriarchalem Sedem translatus eſt anno 1255. & Capitulo Gradenſi per epiſtolam commendatus, quæ extat in Regeſt. Vat. num. 458. fol. 67. Datum Neapolim 5. Kal. Iunij anno primo. Fuit Angelus homo doctus, ſagax, ac in rebus humanis tractandis prudentia mirabilis, quippe qui ab adoleſcentia Diui Dominici diſciplinam amplexus, litteris excultus, excellens Theologus, Philoſophuſq; euaſit, & apud Romanos Pontifices virtute, & auctoritate polluit, variaque negotia, & implicita aduerſus Federicum Secundum Imperatorem Eccleſiæ hoſtem amplexus, perbelle compleuit, & Innocentij Quarti gratiam promeruit, à quo primum Ferrarienſi Epiſcopatu donatus eſt, mox Cretenſis Archiepiſcopus fuit, & Graden. Patriarcha cohoneſtatus ab Alexandro Quarto ſucceſſore. Ipſe vero omnem conatum adhibuit, vt deperdita iura ad Gradenſem Eccleſiam ſuam redirent, ac donata priuilegia iterum affirmarentur ab eodem Alexandro anno ſui Pontificatus ſecundo. Diploma ipſum nos ipſi vidimus in Regeſtro Vaticano pagina 183. eiuſdem anni, quod ijſde fere verbis conceptum legimus, quibus ab Adriano IV. exſcriptum fuerat. Eodem anno, qui fuit ſalutis 1256. idem Alexander in fauorem Angeli huiuſmodi tenoris ſcripſit epiſtolam

ad

ad S. Felicis, cæteroſque Gradenſi Patriarchatus Abbates; quam hic exſcribimus ex citato Patriarchali tabulario.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs S. Felici Abbati, & vniuerſis Abbatibus Patriarchatus Gradenſis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Et ſi ex iniuncto nobis Apoſtolatus officio, iura teneamur deffendere ſingulorum, illis tamen, qui Pontificali ſunt præditi dignitate, in eorum iuſtitijs confouendis, tanto libentius aſſiſtere volumus & debemus, quanto à Romana Eccleſia in partem eius ſollicitudinis euocati, Apoſtolicum patrocinium meruerunt ſpecialius, & fauorem. Cum igitur ſicut ex narratione Venerabilis fratri noſtri Graden. Patriarchæ nobis innotuit, quandoque eum oporteat ineuitabili exigente neceſſitate, Gradum accedere, & in eius tranſitu à vobis conſueuerit proceſſionaliter recipi, & ei procuratio debita exhiberi; licet id hatenus fuerit in refragabiliter ſeruatum, quidam tamen veſtrum in ſupercilium elationis erecti, ab exhibitione tam conſueti honoris, quam debitæ procurationis ſe ſubtrahere volunt improprio motu nituntur, & debitam reuerentiam dicto Patriarchæ detrectant. Volentes itaque prædicti Patriarchæ iura conſeruari penitus illibata, vniuerſitati veſtræ ad inſtar felicis recordationis Innocentij Papæ prædeceſſoris noſtri per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus tam proceſſionis honorem, quam debitæ procurationis obſequium dicto Patriarchæ, cum per vos tranſitum habere contigerit, ſicut debetis, & hucuſque feciſtis, omni contradictione, etiam Apoſtolica ceſſante, exhibere minime poſtponatis; alioquin ſententiam quam ipſe in contumaces, & rebelles, canonice tulerit ad exemplar prędeceſſoris eiuſdem ratam habebimus, & faciemus auctore Domino, inuiolabiliter obſeruari.

Datum Anagniæ 6. Id. Iulij Pontif. noſtri anno ſecundo.

Eodem anno, dieque in fauorem eiuſdem Patriarchæ Abbatibus, & Prioribus Gradenſis Patriarchatus aliam ſcripſit epiſtolam Alexander, piam conſuetudinem confirmans, qua nouis Patriarchis ſinguli ſingulos lectos exhibere ſoliti erant.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Prælatis in Patriarchatu Gradenſi conſtitutis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Sicut venerabilis frater noſter Graden. Patriarcha ſua no-

A bis inſinuatione monſtrauit, cum quis in Graden. Patriarcham aſſumitur; vos ei de conſuetudine approbata apud vos ſolemini lectos ſingulos exhibere. Quocirca vniuerſitatem veſtram, ad inſtar felicis recordationis Innocentij Papæ prædeceſſoris noſtri, rogandam duximus, & monendam per Apoſtolica ſcripta vobis mandantes, quatenus eidem Patriarchę lectos ipſos prout conſueuiſtis, hactenus ſine difficultate qualibet exhibere curetis, alioquin ſententiam, quam idem propter hoc rationabiliter tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino, vſque ad ſatisfactionem condignam inuiolabiliter obſeruari.

B *Datum Anagniæ 6. Id. Iulij Pont. noſtri anno ſecundo.*

Angelus deinde cum per ſexdecim annos maxima cum pietatis, & prudentiæ laude Gradenſem rexiſſet Eccleſiam lethalis morbi vi conſumptus deceſſit anno 1271.

45 IOANNES patria Anconitanus, Epiſcopus Monouacenſis, vir eximius, & Gregorio X. Pontifici in paucis charus, ad Gradenſem Sedem translatus eſt ab eodem Gregorio 5. Id. Septemb. anno 1271 cuius memoria extat in Rex Vatic. ep. 183. f. 21. Defunctuſque eſt poſt quam laudabiliter ſediſſet annis fere octo, ijſdem priuilegij exornatus, quæ aliquando Pontifices Gra-
C densibus Patriarchis aſſeruere.

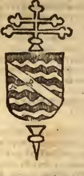
46. GVIDO. Ordinis Eremitarum ſancti Auguſtini, doctrina, & in rebus agendis illuſtris, Capellanus Petri Diac. Cardinalis S. Georgij à Nicolao III. 8. Kal. Iunij anno 1279. Gradenſis Patriarcha electus: verum fato functus eſt anno 1288. de quo in Reg. Vatic. ep. 116. f. 32.

47 LAVRENTIVS poſt Guidonem, Patriarcha Gradenſis renunciatus à Nicolao IV. Pontifice 8. Kal. Ianuarij anno ſalutis 1289. pontificatus ſecundo, poſtquam quidam Fr. Bonifacius Ord: Prædicatorum, à Capitulo poſtulatus, ſuo iuri libens, nolenſque nuncium remiſiſſet. Huius nulla
D alia memoria extat, niſi ea quæ diximus in Regeſt. Vatic. epiſt. 720. fol. 172. Obijt Laurentius anno 1295.

48 Fr. AEGIDIVS Ferrarienſis Ord. Prædic. inſignis alumnus, ad hanc ſedem Gradenſem aſſumptus eſt à Bonifacio VIII. anno 1295. 14. Kal. Iunij. Is anno 1308. à Clemente V. Papa vna cum fratribus Lupo Ord. Præd. & Attanaſio Ord: Minorum Legatus miſſus eſt ad Regem Raſſiæ Vroſiū, de quo legēdus Odericus Raynaldus to. 15. Translatus deinde eſt Aegidius à Clemente Quinto ad Alexandrinum Patriarchatum anno 1310. vt in Reg. Vatic. habetur, de quo forte alia in libello noſtro Orientalium Patriarcharum plura.

49 ANGELVS Epiſcopus Moronen-
ſuc-

ſuceeſſit Aegidio anno 1310. Id. Octobris breuiſque Pontifex fuit, deceſſitque anno 1313. vt in Regeſt. Vatic.

50 Fr. PAVLVS de Pilaſtris Florentinus, Ord. Prædicatorum, Cœnobij S. Mariæ Nouellæ nobilis alumnus, Theologus illuſtris, & in declamando pro ſuggeſtu mirabilis, Nicolai Prarenſis Cardinalis Epiſcopi Oſtienſis præcipue charus, à Clemente V. anno 1313. 5. Aprilis Gradenſis Patriarcha delectus eſt, & pallio donatus, cumque ad Eccleſiam ſuam appuliſſet, decimo quinto die, non ſine ſuorum lachrymis moritur ibique tumulatur. Scripſit, teſte Gianio lib. de Viris Illuſtribus Florentinis, in Areſtotelem Philoſophicum commentarium, & notas ad nouum Teſtamentum, de quo etiam Razius de Viris Illuſt. Ord. Prædicatorum. Cuius etiam mentio, & electio ad Gradenſem Patriarchatum habetur in Regeſt. Vatic. Clementis V. ep. 147. fol. 61. anni 9.

51 MARCVS de Vinea Venetus, poſt obitum Pauli per viam cõpromiſſi à Capitulo Gradenſi electus, & poſtulatus in Patriarcham, confirmationem accepit deinde à Ioanne XXII. anno 1316. 8. kal. Decemb. mortalitatem expleuit anno 1317. Ex Reg. Vat.

52 DOMINICVS, Epiſcopus Torcellanus, ad hanc Gradenſem Eccleſiam tranſlatus eſt à Ioanne XXII. 17. kal. Februarij anno 1318. ſuo iuri cedente Iulianus Monacus, & Prior S. Georgij maioris Venetiarum, idem ille qui poſtea fuit Epiſcopus Torcellanus. Exceſſit Dominicus anno 1332. De quo mentio in Reg. Vatic. eiuſdem Ioann. XXII.

53 DINVS Etruſcus, ex Comitibus Radicofani, ex Præpoſito Eccleſiæ Ianuenſis à Ioanne XXII. anno 1332. Gradenſis Patriarcha electus eſt. Hanc ad miniſtrauit Eccleſiam ad annum vſque 1337. quo

A translatus eſt ad Ianuenſem Eccleſiam, inde ad Piſanam, obijtque 1342. vt ſupra retulimus tom. 3. in Piſanis, & in 4. in Ianuenſibus Archiepiſcopis: de quo etiam in Reg. Vatic. Ioannis XXII. & Benedicti XII. habetur mentio. Cæterum Dinus cum eſſet excelſi animi vir, & tractandarum rerum peritia clarus à Benedicto XII. Pontifice Apoſtolicus Nuncius, vna cum Petro Thatino Epiſcopo miſſus fuit in Galliam, vt inter Oddonem Burgundiæ Ducem, & Ioannem Cabilonenſem, ac Henricum de Monte Falcone, inter ſe ſe bella gerentes, conciliarent. Perbelle eam prouinciam adminiſtrarunt, & ex ſumma Dini Patriarchæ dexteritate ad votum Pontificis diſſi-

B dentes reconciliarunt. Porro literæ, quibus, ijs hoc munus de mandatum eſt in Reg. Vat. ſunt huiuſmodi tenoris.

Benedictus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabilibus fratribus Dino Patriarchę Gradenſi, & Petro Epiſcopo Theatino, &c. Et ſi ad pacis tranquillitatem propagandam in omnes, & ſingulos pro iuribus procurandam noſtra ſuſpiret intentio, & potentes, & magnates eo inſuſius ac concordes, & vnanimes cupimus quo peculiarem eorum fuere diſcordiam pluribus cunctam diſpendijs, ac pluries inualuere contemplamur, illinc eiuſdem occur-

C rat conſiderationis noſtræ conſpectui quaue diſſidia, quod pacis hoſtis inuidus charitatis, inter dil. fil. nobiles viros Oddonem Ducem Burgundiæ ex parte vna, & Ioan. de Cabilone de Allato, & Henricum de Monteſalcone dominos milites, aç gentes, & valitores eorum ex altera ſuſcitauit, quod animarum pericula ſtrages corporum, rerumque damna non leuia, ſicut percepimus hucuſque perduxit, & peiora in futurum producere, niſi ei celeriter obuietur veriſimiliter formidantur, noſtri cordis intima ſtimulat, & ad obuiandum tantis diſcriminibus per opportuna remedia noſtrum affectum interpellat, quia igitur ad nos, qui licet immeriti vices Regis pacifici

D gerimus, & plenitudine fungimur poteſtatis Apoſtolorum Principis, ſuiſque ſucceſſoribus ex alto conceſſæ ſingulariter pertinet in vniuerſali Eccleſia, cunctaque congregatione fidelium pacem quærere, & ipſam facere diligentius obſeruari, pro tractanda, & reformanda concordia introducere, & milites ſupradictos, ac gentes, & valitores eorum, vos de quorum fidei probatæ conſtantia, & induſtria circumſpectionis expertæ plenam in Domino fiduciam obtinemus, ad partes illas prouidimus perſonaliter deſtinandos, vobis, & veſtrum cuiuslibet in ſolidum tractetur, & reformationem pacis huiuſmodi, eaſque tangentia de fratrum noſtrorum conſilio

tenore

tenore præſentiũm committentes. Quocirca fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ad partes illas perſonaliter conferentes præfatos duos nobiles, ac milites, quibus ſuper hoc ſpeciales noſtras literas deſtinamus, necnon gentes, ac valitores eorum ad pacẽ, & concordiam, iuxta datam vobis, ex alto prudentiam ſalutis monitis, & efficacibus perſuaſionibus inducatis, vt eo auxiliante qui pacis ac dilectionis eſt auctor, veſtraque cooperante ſolertia, inter eos tam vtilis, tamque optanda concordia poſſit celeriter prouenire; vt autem in hoc impedimenti, vel obſtaculi, ſeu turbationis cuiuſlibet tolatur occaſio diſſoluendi, vacuandi, & reuocandi omnes pactiones, obligationes, confederationes, & colligationes inter dictum Ducem, & quoſcumque nobiles & valitores ſuos ex parte vna, & præfatos dominum de Montefalcone, & Ioannem de Cabilone, & quoſcumque nobiles, & valitores eorum, ex altera quomodolibet irritas iuramento, vel qualiber alia firmitate vallatas, aut non relaxandi huiuſmodi, & alia quælibet iuramenta a quibuſcumque præſtita, per quæ nutriri diſcordia, & pacis bonum poſſet quomodolibet impediri, prout ea ſecundum Deum videritis diſſoluendi, vacuandi, irritandi, ſeu etiam relaxandi, ac inſuper vbi quod ipſæ partes ad pacem, & concordiam reducere non poſſetis, indicendi treguas inter eos, eorumque ſubditos adhærentes, & valitores eorum vſque ad tempus de quo videtis expedire, ac indictas per vos, vel per alium ſeu alios eiſdem partibus, & alijs de quibus expediens fuerit notificandi ac vbicumque vobis vtile prouiſum fuerit ſolemniter publicandi, & infringentes, aut quomodolibet non ſeruantes eaſdem, excommunicationis, & in eorum terras interdicti ſententiam promulgandi, & alia faciendi, quæ circa id fuerit opportuna, non obſtante ſi eis, & eorum aliquibus, vel alicui, ſub quacunque forma verborum à Sede Apoſtolica ſit indultum, quod excommunicari, ſuſpendi, & interdici non poſſit per literas Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, & de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mẽtionem, vobis, & veſtrum cuilibet auctoritate Apoſtolica tenore præſenti concedimus facultatem.

Datum Auenione 6. Kal. Iulij anno 2.

54 ANDREAS Pataninus, e Dotta nobili gente, antea Epiſcopus Clodienſis in locum tranſlati Dini, Patriarcha Gradenſis à Benedicto XII. factus anno 1337. 3. Non. Decembris. Sedit laudabiliter annis 13. obijt anno 1351. de quo infra in Epiſcopis Torcellanis fortaſſe plura.

55 Fr. FORTVNERIVS Vaſellus Gallus, Ord. Minorum olim Generalis miniſter, Archiepiſcopus Rauennas, Patriarcha Gradenſis effectus eſt anno 1351. 3. Kal. Iunij, eademque die à Clemente Sexto conſtituitur Eccleſiæ Rauennatenſis adminiſtrator, hanc eccleſiam rexit vſque ad annum 1355. & ab Innocentio VI. purpura Senatoria decoratus anno 1362. de quo ſupra in Archiepiſcopis Rauennatenſibus.

56 VRSVS Venetus ex Archiepiſcopo Cretenſi ad hanc Gradenſem Eccleſiam tranſlatus eſt anno 1355. Iuſſus eſt à Pontifice an. 1356. anathemate defigere Ruſſijs ſchiſmaticis opem ferentes. Obijt anu. 1367. de quo mentio in Reg. Vatic.

57 FRANCISCVS Quirinus nobilis Venetus Archiepiſcopus Cretenſis ſucceſſit Vrſo, ad hanc Eccleſiam tranſlatus 11. kal. Iunij anno 1367. ab Vrbano V. vt in Regeſt. Vat. Exceſſit circa annum Domini 1372.

58 Fr. THOMAS de Frignano Mutinenſis, Ord. Min. Generalis, eximius Theologus, omnium ſcientiarum genere illuſtris, Gradenſis Patriarcha euaſit anno 1372. Venetorum, ac Patauinorum pacis conciliator apud Andreæ Danduli chron. in Appendice. Eodemque anno Nuntius miſſus ad naſcentem diſcordiam inter Ianuenſes, & Venetos componendam. Ab Vrbano Sexto in numerum Cardinalium cooptatus anno 1378. ad titulum SS. Nerei. & Achillei. Romæ obijt anno 1381. ſepultuſque eſt in Aede Capitulina Aræ Cœli ante ſacellum Beatæ Virginis, lapide cum eius inſignibus, & inſcriptione, quæ fere exoleuit, cadaueri ſuperpoſito, inſcriptionis vltimi verſus eiuſmodi vix legi poſſunt.

Mille currentibus annis
Trecentis quater vicenis vnoque iuncto.

De eo S. Antoninus, Ciacconus, & noſter doctiſſimus Lucas Vvad. to. 4. Annal. Min. de quo etiam Oder. in Annal. Eccl. to. 16.

VR-

59 Vrbanus,cuius tantum mentio habetur anno 1383.

60 PETRVS Chanche ſucceſſit Vrbano anno 1400. 25. Septembris: recognouit Sacrum Collegium pro ſuo prædeceſſore, vt in lib. Prouiſionum, & Oblig. Prælatorum habetur pag. 149. De quo nil aliud inueni apud quempiam. Deceſſit vero anno 1406.

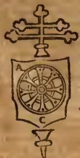
61 IOANNES de Zambottis de Murano, defuncto Petro, Gradenſis Patriarcha eligitur ab Innocentio VII. anno 1406. breuis Pontifex fuit. Ex eodem lib. Prouiſionum ſub Innocentio.

62 FRANCISCVS Landus Venetus, præcipua nobilitate, ac rerum experientia clarus, Gradenſi Patriarchatu auctus eſt anno 1408. qua dignitate exornatus interfuit Concilio Piſano anno 1409. deinde ab Alexandro V. translatus eſt ad Conſtantinopolitanam Eccleſiam eodem anno, & à Ioanne XXIII. Presb. Card. tit. S. Crucis in Hieruſalem creatus, Concilio Conſtantienſi aſſedit. Romæ defunctus eſt anno 1417. Epiſcopus Cardinalis Sabinenſis, de quo vide, quæ de ipſo diximus in primo noſtro tom. in Epiſcopis Sabinen.

63 LEONARDVS Delfinus nobilis Venetus Patriarchatum Gradenſem eſt aſſecutus an. 1409. Longo tempore eam ad- A miniſtrauit Eccleſiam, defunctuſque eſt anno 1427.

B

64 BLASIVS Molina nobilis Venetus, Epiſcopus antea Polenſis, mox Iadrenſis Archiepiſcopus, in Patriarchatu Gradenſi ſucceſſit Leonardo anno 1427. die vero 16. kal. Nouemb. Hic cum eſſet Apoſtolicæ Cancellariæ Regens, ab Eugenio IV. Pontifice anno 1433. litteras olim Ioannis XXII. vetuſtate pene exeſas, quibus Dominico Patriarchæ, ſuiſq; ſucceſſoribus in C perpetuum eccleſia S. Bartholomæi de Riuoalto, Venetijs poſita, cum iuribus, & pertinentijs ſuis, menſæ Gradenſis Eccleſię vnita aſſerebatur, innouari, eaſque Apoſtolica auctoritate iterum muniri obtinuit. quod vt firmius conſiſteret, in hunc modum Eugenius ſequens ſcripſit diploma, cuius exemplar extat in libris Reipublicæ Venetorum.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad futuram rei memoriam.

Paſtoralis officij, quo vniuerſis Orbis aſtringimur Eccleſijs debitũ iugiter mẽtẽ noſtram excitat, & inducit, vt ea, quæ ad Chriſt. relig. augumẽtũ, ac eccleſiarum D venuſtatem tendere proſpicimus, etiam innouationis illatum, quæ deſuper emerſerunt miniſterio in Apoſtolicæ clementiæ dexteram, gratioſius amplectamur. Hinc eſt quod nos ad inſtantiam venerab. fratris noſtri Blaſij Patriarchæ Graden. Cancellariam Apoſtolicam de mandato noſtro Regentis quaſdam felicis recordationis Ioannis Papæ XXII. prædeceſſoris noſtri litteras in ipſa Cancellaria inſpici, examinarique diligenter, & earum, cum incipiant vetuſtate conſumi, tenorem de verbo ad verbum præſentibus inſeri fecimus, qui talis eſt. Ioannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerabili fratri Dominico Patriarchæ Graden. ſalutem, & Apoſt. benedict.

Ad

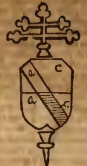
Ad hoc diſpoſitione diuina vniuerſali gregi Dominico præſidemus, & opportuna ſingulis prouiſionis auxilia fidelis iniunctæ ſeruitutis prudentius pro tempore diſpenſamus, eorum præſertim neceſſitatibus conſulimus, qui in parte ſollicitudinis præminentiæ paſtoralis aſſumpti, defectu rerum temporalium opprimuntur, eum tanto notabiliora in eis paupertatis cernantur incommoda, quanto præcelſioris ſunt dignitatis titulo inſigniti. Attendentes igitur, quod Eccleſia Gradenſis licet adeo ſit magnum, & honorabile membrum vniuerſalis Eccleſiæ, vt Patriarchatus honore, & titulo meruerit inſigniri, tamen redditus, & prouentus ſufficientes non habet, nec facultates tanto culmini competentes; quodque in prædictis redditibus, & prouentibus nequit iuxta ſui ſtatus decentiam commode ſuſtentari. Noſque propter hoc circa eandem Eccleſiam, & perſonam tuam pie gerentes charitatis affectum, digneque volentes, vt eiuſdem Patriarchatus inopia per Apoſtolicæ fauoris auxilium releuetur, ne quod abſit, tam inſignem Eccleſiam, neceſſariorum defectus notabilis inhonoret: plebem, ſeu eccleſiam S. Bartholomæi de Venetijs Caſtellanæ diœceſis, in dicto Patriarchatu Graden. conſtitutam cum omnibus iuribus, & pertinentijs ſuis Patriarchali menſæ tuæ, & ſucceſſorum tuorum Patriarcharum Graden. qui erunt pro tempore, ac Eccleſiæ Graden. de fratrum noſtrorum conſilio auctoritate Apoſtolica in perpetuum concedimus, & vnimus. Volumus tamen, quod per connexionem, & vnionem huiuſmodi, dilecto filio Plebano eiuſdem plebis, ſeu eccleſiæ, qui nunc eſt quo ad integram perceptionem omnium prouentuum, & redditnum ad eum ratione plebanatus plebis, ſeu eccleſiæ eiuſdem ſpectantium, quo diu eidem plebi, ſeu eccleſiæ præfuit, nec non clericis, ſeu Canonicis plebis, ſeu eiuſdem eccleſiæ præſentibus & poſteris, quorum clericorum, ſeu Canonicorum conſueto munere prædictam plebem, ſeu eccleſiam nolumus defraudari, nullum præiudicium generetur. Cedente vero, vel decedente dicto plebano, liceat tibi, vel ſucceſſoribus tuis Patriar. Grad. qui erunt pro tempore, corporalem poſſeſſionem plebis, ſeu eccleſiæ prædictæ, ac iurium, & pertinentiarum ipſius ad dictam plebaniam ſpectantiũ, per vos, vel per procuratores veſtros. auctoritate propria, ingredi, apprehendere, & tenere fructus, redditus, & prouentus ipſius, qui conſueuerunt ad Plebanum dictæ Eccl. ſeu plebis, qui eſt pro tẽpore, pertinere, in eiuſdẽ menſæ vſus proprios conuertendo, eiſdem clericis ſeu Canonicis, & alijs ſeruientibus dictæ plebis, ſeu eccleſiæ, quibus, & eorum poſteris, per hoc nullum præiudicium fieri volumus, ſed in locum deficientium volu-

A mus, & decernimus, fore, ſemper futuris temporibus alios ſubrogandos, conſuetis eorum fructibus, redditibus, & prouentibus integraliter reſeruatis. Et quia dignum exiſtit, vt dicta plebs, ſeu eccleſia, cum eam, dicto plebano cedente, vel decedente, per connexionem, & vnionem huiuſmodi dictæ menſæ contigerit applicari, Epiſcopo, qui erit pro tempore, & Capitulo, & Eccle. Caſtellanæ minime ſit ſubiecta, eamdem plebem, ſeu eccleſiam, ac clericos, ſeu Canonicos, & cæteros miniſtros, ac parochianos ipſius de fratrum conſilio prædictorum auctoritate prædicta ab eo tempore, quo per ceſſionem, vel deceſſum Plebani prædicti, eidem menſæ fuerit applicata, B ab omni iuriſdictione, poteſtate, & dominio dictorum Epiſcopi, Capituli, & Eccleſiæ Caſtellanæ, & quorumlibet aliorum ordinariorum, ſuffraganeorum tuorum in perpetuum prorſus eximimus, & actualiter liberamus, ita vt nullam in ea, & Canonicis, ſeu clericis, & miniſtris, ac parochianis ipſius viſitationem, vel aliam iuriſdictionem quãcumque ordinariam vel extraordinariam quomodolibet, valeant per ſe, vel per alium, ſeu alios exercere, ſed tibi, tuiſque ſucceſſoribus Patriarchis Graden. qui erunt pro tempore, dicta plebs, ſeu eccleſia, ac Canonici, ſeu clerici, & miniſtri, ac parochiani ipſius, quo ad viſitationem, & connexionem eiuſmodi, nec C non inſtitutionem, & deſtitutionem perſonarum ipſius, & quamlibet aliam iuriſdictionem ſpiritualem, & quælibet alia iura quocumque modo ſpectantia ad dictos ordinarios in eiſdem immediate, & plenarie ſint ſubiecti. Volumus etiam, & auctoritate prædicta decernimus, quod ex clericis, ſeu Canonicis eiuſdem, ſeu alterius plebis, vel eccleſiæ, vna perſona idonea per te, ſeu ſucceſſores tuos, qui erunt pro tempore, in dicta plebe, ſeu eccleſia perpetuus Vicarius ordinetur, cui per Patriarcham Graden. qui erit pro tempore de prouentibus ad Plebanum prædictum ſpectantibus, ſufficiens penſio aſſignetur, ex quo valeat congrue ſuſtentari, & incumbentia ſibi onera ſupportare; D qui tam clericorum, ſeu Canonicorum, & aliorum ſeruitorum, quam parochianorum eiuſdem plebis curam gerat, vt ſolitus cultus diuinus in ipſa non pereat, & animarum cura in ea nullatenus negligatur, non obſtantibus pactis, arbitrijs, renunciationibus, compoſitionibus, vel ſententijs quibuſcumque, quibuslibet cauſis habitis, vel prolatis in prædeceſſores tuos Patriarchas Graden. ex parte vna, & Epiſcopos, qui fuerunt pro tempore, & Capitulum Caſtellan. ſeu quaſcumque alias, ex altera, & quibuſcumque eiuſdem plebis, ſeu Eccleſiæ ſtatutis, & conſuetudinibus contrariis iuramento confirmatis Apoſtolica, vel

vel quacumque firmitate alia roboratis, ſeu iura, quæ in dictis eccleſijs, atque locis eiuſdem Caſtellanæ diœceſis noſceris obtinere, aut ſi aliqui ſuper prouiſionibus tibi faciendis de dignitatibus, perſonatibus, plebaniatibus, vel officijs in eadem Caſtellan. diœceſ. ſpeciales, vel de eccleſijs, ſeu plebibus, vel alijs beneficijs eccleſiaſticis in illis partibus generales Sedis Apoſtolicæ, vel Legatorum eius literas impetrarint, etiam ſi ad inhibitionem, & decretum, vel alias quomodolibet ſit proceſſum, quas literas, & proceſſus habitos per eaſdem ad dictum plebanatum volumus non extendi, ſed nullum per hoc eis, quo ad aſſecutionem dignitatum, perſonatuum, plebanatuum, vel officiorum, ſeu eccleſiarum, & beneficiorum aliorum præiudicium generari, & qualibet alia dictæ Sedis indulgẽtia generali, vel ſpeciali, cuiuſcumque tenoris exiſtatur, per quam præſentibus non expreſſam, vel ſpecialiter non inſertam, effectus earum impediri valeat, quomodolibet, vel differri, & de qua, cuiuſque toto tenore habẽda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ connexonis in his voluntatis, præcepti, conſtitutionis, liberationis, exemptionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Auinione kal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno decimo. Nos itaque ipſius Patriarchæ ſupplicationibus inclinati, litteras, & tenores huiuſmodi auctoritate præfata præſentium ſerie innouamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, per hoc autem nullum ius cuique de nouo acquiri volumus, ſed antiquum, ſi quod ſit, tantummodo conſeruari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ innouationis, communitionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1433. Kalend. Octob. Pont. noſtri anno 3.

Blaſius vero cum præfuiſſet Gradenſi Eccleſiæ vtiliſſime anni fere 12. mortuus eſt anno gratiæ Euangelicæ 1439.

65 MARCVS Condulmerius, nobilis Venetus, Eugenij IV. propior affinis, vir doctrina, & prudentia clariſſimus, ab eodem anno 1439. eligitur Patriarcha Gradenſis, cuius tempore vnita fuit Eccleſia Ciuitatis Nouæ, Gradenſi Patriarchatui, pro qua commune ſeruitium ſoluit ſacro Collegio anno 1440. vt notatur in lib. Obligat. Eugenij. Interfuit Florentino Concilio. Anno vero 1445. translatus eſt ad Patriarchalem Sedem Alexandrinam 6. Id. Ianuarij. De quo in Alexand. Patriarchis.

66 DOMINICVS Michael nobilis Venetus, vir bonus, & doctus, ab Eugenio IV. conſtitutus eſt Patriarcha Graden. an. 1445. 6. Id. Ianuarij, cum annis fere ſex bene hanc rexiſſet Eccleſiam Venetijs momentaneæ vitæ valedixit anno 1451. Quo mortuo, Patriarchatus Gradenſis poſt multa ſecula à ſua inſtitutione à Nicolao Quinto Pontifice Venetias transfertur, ac digniori loco collocatur.

ITA-

ITALIA SACRA FERD. VGHELLI

Abbatis Ordinis Ciſtercienſis.

PROVINCIA DVODECIMA

Vbi de Patriarcha Venetiarum, eiuſdemque Suffraganeis accurate diſſeritur.

A HAVD modo nobis conſilij eſt in hanc duodecimam Prouinciam, quam exordimur, potentiſſimi Veneti dominij omnes epiſcopales Sedes conſere, ſed tantum de Veneto Patriarchatu, eiuſdemque ſuffraganeis accurate tractare. Siquidem cum omnis Venetus Principatus tribus amplis Prouincijs contineatur in Italia, Marcha ſcilicet Taruiſina, Foro-Iulij, Iſtriaque cum parte Inſubriæ, de quarum nobiliſſimis Epiſcopatibus partim in deſcriptione Patriarchatus Aquileienſis, Bononienſis, Rauennatis, Mediolanique Archiepiſcopatuum locuti ſumus: vnum tantum Patriarchatum Venetum, qui Gradenſi ſucceſſit, cum ſuis ſuffraganeis modo complectemur ſermone. Nec expectes lector, vt prolixius de huius inclyti Populi originibus loquamur, cum apud plcroſque alios hoc ipſum abunde poſſis haurire. Quorum plerique, vt narrabimus, veroſimilius eſſe affirmant has incolas ab Venetis Galliæ populis ad Oceanum primam ſuam duxiſſe originem; vel ab Henetis, qui poſt Troianum incendium ſub Antenoris auſpicijs, eiectis Euganeis, illuc comigrarunt, & ſtabilem ibidem

B ſedem fixerunt, poſteaque Henetorum nomen, in Venetum tranſiſſe cognomen, demumque ab ijs Venetam ciuitatem fuiſſe ſubſtructam, tot hodie prouinciarum, Regnorumque Principem, ac Dominam potentia, opibuſque celebrem, Adriatici maris miraculum, decus, ac ornamentum Italiæ.

PATRIARCHATVS VENETIARVM DALMATIAE PRIMAS.

Cui Suffraganei ſunt.

Epiſcopatus { Caprulan. Foſſæ Clodiæ. Torcellen. }

HACTENVS antiquas Inſularum Venetiæ vrbes, eaſque aut aquarum alluuionibus, aut flammarum incẽdijs deletas, ab obliuione ad memoriam hominum, quo ad ſtyli noſtri vi fieri potuit reuocauimus, nunc regionis huius Principem vrbem, Orbis haud dubie totius feliciſſimam, deſcribere aggredimur. Quod vt plenius fiat, à ſitu eius incipiemus. Etenim mare, quod à ſitu ſuperum Italici homines, quodque olim ab Adria Thuſcorum Colonia Adriaticum, & nunc demũ à recentiore Venetorum dominatu, Venetiarum ſinum noſtrates vocitant, è primis ſuis faucibus inter Brundiſium, & Aulonis portum incipiens, contra Chorum ventum; quem magiſtrum appellant, inter Italiam, & Illiricum octingenta fere millia excurrit, litoraque Salentinum ab Epirotico; Appulum, & Picenum à Dalmatico, Flaminium à Liburnico diuidẽs, & Venetæ regionis oras, Forique Iulij, atque Iſtriæ alluens, in intimo ſuo receſſu, non quidem Iſtrum illum, quem Danubium eſſe, falſo ſibi quidam perſuaſerunt, vt eſt apud Strabonem, ſed tamen fluuios pluſquam viginti recipit, & exhaurit, quorum aquis tantum abeſt, vt augeſcat marinæ aquæ alti-

A tudo, vt potius magis, ac magis in dies deprimatur. Namque ex duplici tributo aquæ, & arenæ, quod in mare amnes iſti conuehunt, aquæ partim vi ſolis euaporant, partim alio à ventis maritimo æſtu impulſæ amandantur, arena ſola permanet & ſubiectum maris fundum perpetuo attollit. Ergo toto illo ſeculorum interuallo, quod ab vniuerſali mundi eluuione fluxit ad id vſque tempus, quo Veneti è Paphlagonia, & Troiani, Antenore Duce, ab

B euerſa patria in has oras appulerunt, & colonias hic condiderunt, elato per horum fluuiorum adaggerationes maris fundo, magna ipſius pars in æſtuaria tranſijt, & hæc ipſa ſubinde æſtuaria arenigeris omnibus terram continuo afferentibus, magna ex parte completa ſunt, & æquata terrena ſuperficie reliquæ continenti adiunctæ; ita magna maris pars, talem rerum viciſſitudinem inducente natura, primũ in æſtuaria mutata eſt, ipſa vero deinde æſtua-

C ria in terrã habitabile. Iam vero quicquid hoc tempore æſtuariorũ supereſt, quod in circuitu paſſuum millia quadraginta patet, à reliquo mari naturalibus quibuſdam aggeribus dirimitur, qui mare ipſum admittunt per Oſtia quinque, quorum præcipuum Meramaucum eſt, æque ab hoſtilibus incurſibus rurum ob gemina vtrinque exædificata caſtella, ac perículoſum nauigan-

tibus, ob alternantem maris in æſtuaria
curſum, & recurſum. Sunt porro æſtuaria
hæc inſulis plena, quæ per euripos inter
ſe, & à litore diſiunctæ excladum fa-
ciem referunt, quarum quæ mediæ ſunt,
numero fere ſeptuaginta duæ, inclytam
Venetiarum vrbem duobus paſſuum milli-
bus à continenti diſtantem, & maximis
ædificiorum molibus, miraque arte, & in-
duſtria fabricatam ſuſtinent. Hanc vero
vt reginam reliqua minora inſularia, & lit-
toralia circum oppida Murianum, Burria-
num, Maiorbum, Torcellum, Metamau-
cum, Foſſaque Clodia cingunt, & coronant.
Exiguę ſunt ciuitates, & nulla re magis,
B quam Venetæ vrbis vicinate nobiles. Nam
quemadmodum Latinorum ciuitates ſur-
genti Romanorum vrbi ſociatæ, Roma-
nos rerum dominos fecerunt, ipſæ per ſe
ſemper anguſtæ, atque exiles permanſe-
runt, ſic prorſus iſtę pullulanti Veneto-
rum Reipub. ad maritimum imperium
comparandum præſto fuerunt, ipſæ priſti-
nam illam infantiæ ſuæ, puſillitatiſque
menſuram nunquam exceſſerunt omnia
ad ſe, magnetis inſtar, trahente vrbe Ve-
netiarum, quæ felicibus auſpicijs ante mil-
le, & amplius annos excitata, Italici no-
minis gloriam vna fere hoc tempore tue-
tur, vrbs illibatæ libertatis diuturnitate
C maritimi, ac terreſtris imperij amplitudi-
ne, publica conſenſione, & concordia ci-
uium, ſapientia Senatorum, ordine Magi-
ſtratuum, æquitate iudicum, reuerentia
legum, grauitate patrum, obſequio popu-
lorum, eloquentia ſenum, modeſtia iuue-
num, bellicis, ac domeſticis artibus, mo-
ribus inſtitutis, rebus domi foriſque ſa-
pienter, ac fortiter geſtis, & quod caput eſt
Catholicæ religionis, in qua, & nata pri-
mum, ad tantam poſtea amplitudinem
adulta, ac corroborata eſt, cultu perpe-
tuo nulli flore. tiſſimarum Orbis terræ Vr-
bium ſecunda, ac Roma velut altera, imo
Roma ipſa felicior, ſi felicitatem imperan-
tium vrbium non imperij amplitudine,
D ſed diuturnitate metiaris. Nam quemad-
modum è metallis aurum, e lapidibus ad-
amantem pretioſiſſimum reputamus, non
quod mole præſtent, ſed quod incorrupti-
bili, & conſtanti aduerſus temporis in-
iurias natura conſtent, ſic ciuitatum atque
Rerumpublicarum ea demum præſtantiſſi-
ma videri debet, quæ & ſi non lariſſime,
diutiſſime tamen imperet: quæ laus ſi cui
vnquam Reipub. tributa, Venetiæ profe-
cto tribuenda eſt, quæ inter potentiſſimos
circum frementes Reges, ac tyrannos pri-
ſtinæ libertatis decus intactum ſeruat.
Verum incredibile dictu eſt, quanta fue-
rit inter vtramque Rempub. ſimilitudo.
Romanam vrbem Troianorum reliquiæ
excitarunt, Venetam vero Romanorum
reliquiæ fundarunt. Venetæ namque re-

A gionis populi, poſt Troianum excidium
ſub Antenore profecti, Romanos eodem
genere ortos fratrum loco iam inde ab ini-
tio habuerunt, & Romano ſub Imperio non
hoſtiliter, ſed amice tractati, atque habiti,
Romanorum hoſpites fuerunt, ſiquidem
Patauium, & Aquileia plenæ ciuium Ro-
manorum erant: Romam paſtores condi-
derunt, ſic Venetæ vrbis conditores, vt-
pote patria, fortuniſque omnibus orbatos
piſcatores fuiſſe credendum eſt; Roma,
Aſylo in ea conſtituto, incrementum ce-
pit, Venetorum vrbs Aſylum quoddam, &
ciuitas refugij fuit, non prædonibus, vt
Roma, ſed nobiliſſimis atque optimis ciui-
B bus, qui contra omnia diuina atque hu-
mana iura, patria expulſi, atque extores
facti, barbaricæ immanitatis metu ſe in
has inſulas receperant. Romani, cum ad
propagandam ſobolem, mulieres deeſſent,
Sabinas, ludorum ſpecie in nouam vrbem
illectas, impetu facto rapuerunt, ſic Vene-
ti Narentanas virgines pari arte rapue-
runt. Itaque vt Romæ Sabinarum raptus
memoria anniuerſario quondam feſto ce-
lebrari ſolebat, ſic nunc Venetijs Na-
rentanarum raptus quotannis celebrant
diem. Romani Reges initio habuerunt,
poſtea eorum tyrannidis pertæſi, creatis
Conſulibus, ac Tribunis, patriam in liber-
C tatem vindicarunt: Horum vero poteſta-
tem cum prope Regia videretur, magis,
ac magis imminuere ſtuduerunt, ſic ergo
Veneti Tribunos primum, more Romano-
rum, habuere, poſtea Duces conſtituerunt,
quorum auctoritatem, quæ regiæ, ac tyran-
nicę prope par videbatur, ſemper magis,
ac magis extenuarunt, vt qui olim bella
maxima adminiſtrabant, fratres, aut filios
claſſibus præficiebant, cum Cæſaribus, &
Regibus affinitatem iungebant, & filios,
aut propinquos ad ſceptri ſucceſſionem fa-
cile perducebant; nunc in Palatio abditi,
vix nudum, & vmbratile nomen Principis
retineant. Vtraque etiam res Romana
pariter, ac Veneta Gallicis initio armis ad
D extremum laborauit; illa in Capitolio,
hæc in Riuoalto fortunas condens, atque
ſeruans ſuas, illa cum Cartaginenſi popu-
lo, hæc cum Genuenſi internicina diutiſſi-
me bella geſſit; illa ferociſſimarum con-
ſpiratione nationum, clade ab Annibale
ad Cannas accepta, Italiæ Imperium ami-
ſit, hæc potentiſſimorum Regum in Ca-
meracenſi fœdere iunctis armis oppugna-
ta, & clade ingenti ad Abduam accepta
Galliæ Ciſalpinæ imperio ceſſit. Romani
agricolationi, Veneti nauigationi dediti
fuerunt, Romani longum tempus terre-
ſtribus ſe tantum bellis exercuere, nec niſi
poſt multa ſecula ab Vrbe condita, res
maritimas attigere. Veneti contra vtpote
Inſulani maritima tantum bella diu admi-
niſtrarunt, nec niſi poſt annum ab origine

vrbis ſuæ octingenteſimum terreſtria præ-lia, & mediteraneum imperium tentaue-runt. Quod feliciter illis tandem præter hominum opinionem ceſſit, ſicut res ma-ritima Romanis, qui ante id tempus nun-quam mare attigerant. Iam quemadmo-dum Romani à deuictis ciuitatibus, ac na-tionibus ſacra, Deoſque illarum tutelares in vrbem comportabant, ſic Veneti melio-re, ac multo feliciore euentu id curarunt, vt à remotiſſimis regionibus, ſiue quas barbari occupaſſent, ſiue quas ipſi in ſuam poteſtatem redigiſſent, ſacroſancta Diuo-rum ſpolia, ac reliquias colligerent, ac in patriam inferrent. Hoc vno maxime diſ-crepare à Romana Veneta videtur Reſpu-blica, quod Romanis maius propagandi imperij ſtudium fuit, quam conſeruandi, Veneti contra non tam de propaganda, quam ſeruanda libertate, ac potentia labo-rant. At imperiorum conſeruatio dome-ſticæ prudentiæ, & pacis artibus, propaga-tio audacia, & fortuna conſtat. Hinc pro-na Romanis in exitium via, quia illi ipſi ſummi viri, per quos latiſſime Imperium creuerat, in ſummam auctoritatem, ac po-tentiam elati Remp. oppreſſerunt, Vene-torum tuta, ac perennis libertas, qui ci-uium neminem aureæ mediocritatis fines ſuperare patiuntur. Nam veluti athletæ (vt Galenus eſt auctor) vires quidam illi ingentes parant, ſed breui duraturas, con-tra alij tenuiore victus ratione internos corporis humores in æquabili quodam temperamento diutiſſime ſeruant, & tuen-tur incolumes, ſic liberæ ciuitates diu-tius ſeruantur moderatione ciuium, atque iurium, quam exercitatione, opumque affluentia, atque potentia. Sed facile in-telliges quantum Veneta vrbs Romanæ præſtet, ſi terris vndas, ſi caſtam Virginem corruptæ mulieri, ſi nauale Capitolio com-pararis, memineriſque hanc non in ſolo, vt reliquas, fundatam, ſed in vndis eſſe ſu-ſpenſam, & cum non frugifero cingatur agro, ſed vndoſo pelago nihil progignen-te, rerum tamen omnium eſſe fœcun-dam. Iacobus Sanazarius latinorum ſupe-rioris ſeculi poetarum princeps admira-bilem Venetæ vrbis ſitum hac poetica fi-ctione commendauit.

Viderat Adriacis Venetam Neptunus in vndis
Stare vrbem, & toto ponere iura mari.
Nunc mihi Tarpeias quantumuis Iupiter Arces
Obijce, & illa tui mœnia Martis ait:
Si Pelago Tiberim præfers Vrbem aſpice vtramque
Illa homines dices, hanc poſuiſſe Deos.

Nos vero ad eam celebrandam vrbem minime nobis poeticis figmentis opus eſſe ducimus, ſed hiſtoriam fidem oculato noſtro, & fideliſſimo philoſophiæ dogma-tum teſtimonio innixam ad rem hanc pa-tefaciendam interponemus. Nam primum quo ad cæleſtem pertinet huius vrbis ſitum nec temperatiorem, nec ſalubriorem ſe-dem eligi potuiſſe ſentio. Eſt enim Vene-ta vrbs ab ortu primo libera, & Chriſtiana in 34. lõgitudinis, & quadrageſimo quinto latitudinis cæleſtis gradu ſita, qua in lati-tudine eſt Byſantiũ, hoc eſt in medio inter maximum, & minimũ parallelorum, inter-que Aequatorem, & Polum borealem lo-co, ac proinde in medio inter gelidiſſimam & calidiſſimam terræ plagam, inter Zo-nam torridam, & gelidam, inque ipſo Zo-næ temperatæ meditullio, vbi clementiſ-ſima cæli plaga, & humano generi ſalu-berrima eſt habitatio, quippe in medio extremorum poſita, temperamento cum quadraginta quinque gradibus ab Aequi-noctiali circulo, totidemque à Polo Artico ſit remota. Cælum quidem Venetum, & ſi paulo frigidius aquarum vaporatio-ne hyemali tempore reddatur, tamen cle-mentiſſimum, ac ſaluberrimum eſſe Vene-torum ſinum, multa, & veneranda canities fateri cogit, quod etiam illorum frugalitas effecit, à qua ſenſim in luxum degenerantes pauciores hoc tempore conſeneſcunt.

Quod vero ad terreſtrem, & maritimum ſitum attinet, vrbs Venetiarum eſt in par-te Italiæ non minus amœniſſima, quam tu-tiſſima, ad pacis otium, & ad belli vſum commodiſsime ſita. Nam ſi quæras artes pacis, quas inter præcipua mercatura eſt, nihil hac vrbe fieri poteſt aptius, quia hinc ad Orientem per portum Venetiarum, ac Metamauci omnigenas Italiæ, Illirici, & Occidentis opes, inde vero per æſtuaria à Germanis, Pannonijs, atque adeo cun-ctis plagis borealibus merces recipit, ac viciſſim tranſmittit. Sunt præterea æſtua-ria hæc, vt diximus, receptacula omnium xx. quæ mercibus in mediterranea ſubue-hendis magnam afferunt commoditatem. Quæ vero ſit amœnitas littoralis, ac ſubur-banæ regionis ſuperius oſtendimus. At quia breuia ſunt ocia, & ſolatia pacis apud eos populos, qui fœcundam, & amœnam, ſed immunitam, & hoſtilibus iniurijs obno-xiam regionem incolunt, ne hoc quidem ad Venetæ vrbis felicitatem cumulandam defuit, quemadmodum ad amœnitatem vrbis, ſic ad munitionem, & tutelam ma-ris, ac terræ elementa muro fauentis na-turæ beneficio conſpirarunt: non enim Venetiarum vrbs in littore continentis ex-citata eſt vt Carthago, vt Syracuſæ, vt Con-ſtantinopolis, aut Corinthus, non Inſula continenti proxima, vt antiqua Tyrus, non in aliquo lacu poſita eſt ea ciuitas habens

vias

A vias, quibus ex continenti adiri poſſit, vt
Mexicus, quam Temiſtitanum noſtrates vo-
cant, quæ cauſa fuere, vt hæ omnes vrbes
libertatem amiſerint, non in faucibus ſinus
alicuius in eſt, vt demum in ſinu Arabico,
& Ormutium in Perſico, ſed diuinitus in
intimo ſinus Adriatici receſſu ſita, velut ſe
ſe ipſam colligit, vt nec alijs inſerat, nec
ab alijs patiatur iniurias, à continenti di-
ſcreta ne terreſtri opugnatione obnoxia ſit
diſcreta à mari, & ab eius impetu vehe-
mentiori ſecura per tenuem aggerem vtili
naturæ artificio præſentum: tuta etiam eſt
ab hoſtilium claſſium iniurijs. Etenim
quemadmodum in terreſtribus prælijs lo-
corum anguſtiæ paucos multis ſuperiores
B redduut, ſic in æſtuarijs, & maris anguſtijs
parua nauigia, quorum multitudine Vene-
tiarum vrbs completa eſt, grandiora, ac
triremes validiſſimas laceſſere, ac tempe-
rare facile poſſunt. Igitur cum lacunæ cir-
ca Venetiarum vrbem 40. milliaria am-
biant, fit, vt ea vrbs ab externis viribus
naque terreſtribus, neque maritimis occu-
pari poſſit. Nec vero eo à proprio ciue
in ſeruitutem redigi poteſt ob frequentes
euripos, ſeu canales, qui eam vrbem to-
tam ſexcentis in locis interſecant, impe-
dientes ne vnum in locum, aut forum cogi
ad res nouas multitudo poſſit, quod &
Ariſtotelis teſtimonio confirmari poteſt,
docentis vrbem tunc vnum mugitum ha-
C bentem aptam eſſe tyrannidi, eam vero
quæ plurima babet munita loca eſſe mul-
torum regimini aptiſſimam. Igitur vrbs
non muris, non turribus, non propugna-
culis vallis munita, ſed aquis tantum diffu-
ſiſſime circumſtantibus, quarum riui riuos
eius in Inſulas diuidunt, & vniuerſa, &
quo ad ſingulas partes maris fluctibus ex-
poſita naturæ, & ſitus beneficio fit munitiſ-
ſima. Alterum quod in quauis vrbe deſi-
deratur, eſt, vt rerum ad vitam ciuilem
ſubſtinendam copiam ſupperat. Quocir-
ca Dinocrates Architectus iure ab Alexan-
dro Magno reprehenſus eſt, quod vrbem
forma alioquin admiranda monte Atho
D exciſo condere cogitaſſet, cum alimenta
ciuibus parari nulla ratione poſſe videren-
tur, ſiquidem nec vicinum agrum, cuius
fœcunditate frueretur, habebat, nec facile
in montem comportari è longinquo neceſ-
ſaria poterant. Itaque ciues rerum om-
nium inopia perpetuo laborare neceſſe
erat. At qui ab eo periculo procul Vene-
tiarum eſt ciuitas, quæ velut Regina mari
Adriatico præſidet, vt ad eam ex circum-
fuſis littoribus, regionibus, oppidis omnia
ad humanum victum neceſſaria veluti tri-
buta conuehantur partim amnibus, par-
tim æſtuarijs, quæ omnes excipiunt, præ-
ſertim hac tempeſtate cum vicinis vrbibus
circumquaque imperent. Nec vero vno
tantum eſt portu ornata, vt diximus, ſed

multiplicibus ſiquidem ager ille vrbi præ-
tenſus oſtijs quinis interruptus marinis
aquis in æſtuaria aditum præbet, ac portus
efficit, quorum opportunitate fit, vt, res
omnes cum ad hominum vſum, neceſſita-
temque non ad delitias, & voluptates vti-
les inuehantur, in qua nihil prope gigni-
tur, in ea (dictu mirabile) omnium rerum
maxima, & incredibilis exuberet copia.
Ita vrbs beatiſſima maris ſimul commodi-
tate, pulchritudine, ac delitijs gaudet, ſi-
mul etiam terrarum frugibus, atque opibus
fruitur. Is præſertim quas viciui, & fœ-
cundiſſimi Taruiſinæ regionis campi ſuppe-
ditant. Ac ſane videtur ipſa velut brachia
porrigere, ac ſe ſe tamquam ſinum expan-
dere ad maris, terræque bona cumulanda
certare inter ſe quodamodo videntur; ea
vero quaſi parens optima, ac benigniſſi-
ma ad filios ſuos in ſumma omnium bono-
rum affluentia latius, ac beatius alendos
conſeruandoſque cælum, terras, maria
occupauit, vt non immerito Leonis alati
terram, vndaſque calcantis inſignia præ-
ferat, cælo per alas deſignato, terra, mari-
que ſub cuius pedibus expreſſis: vt iure
Iaſon I. C. in lib. ſi intul. de verb. obligat.
paradiſum deliciarum eam appellauit.
Quæ cum ita ſe habeant, apparet Venetia-
rum vrbem nullam habere æmulam, ſed
ſolam ſibi ipſi ſimilem eſſe. Sed iam tem-
pus eſt vrbis ipſius formam, & interiorem
faciem inſpicere. Sunt igitur Venetiæ in
medijs aquis ſitæ, vt vndique à continenti
per duo ferre millia paſſuum diſtent. Nam
mare Orientalem plagam per duo caſtella,
& Metamauci portum ingrediens euripus
quem canalem grandem appellant, me-
diam per vrbem excurrit, & idem duo ſunt
alij magni canales, quorum alter ad Se-
ptentrionem verſus Murianum, alter ad
Meridiem per Iudaicam vrbis regionem
fluit: facies vero ciuitatis, quæ per euri-
pum maiorem ſumi debet, flexuoſa eſt, &
ad Venetorum Principi inſulæ ſimilitudi-
nem conformata. Et ſi Sabellicum vrbis
huius formam rotundæ molæ propriorem
eſſe ait. Ipſe namque euripus maior, vt
diximus ingreditur ad Ortum Solis, inde
per Meridiem ad Occidentem deflectens
deſinit in Septentrionem. Longum eſſet
imo ſuperuacaneum ſingulas vrbis partes
enumerare, ne dum deſcribere, marmorea
Ducis, ac monetæ palatia, S. Marci aureum
templum auguſtiſſimum, forum mercato-
rum ad Riuum altum, ampliſſimum, &
omni apparatu refectiſſimum naualc. Nam
hæc, & alia vrbis Venetæ miracula conſcri-
ptis libris alij vberius explicarunt. Illud
vero maxime admirandum eſt, quod vrbis
fundamenta poſita ſunt in aquoſa tellure,
quæ duodecim tantum pedibus ſupra aquas
eminent, & tamen ampliſſimis, atque edi-
tiſſimis, ſacris, prophaniſque ædibus paſſim

A hæc vrbs, ſi qua vſquam alia, decoratur, ac dum vnda ſalſa vbique perfluens, frequantiſſima aquarum diuortia facit, terra pariter, marique per totam ciuitatem itur; namque terreſtria itinera pontibus lapideis, ac ligneis vbique iunguntur, qui ad quadringentos fere numerantur. Et quia alioquin magnus euripus vnum tantum pontem habet ad Riuum altum recentis, ac mirificę ſtructuræ, vno tantum conſtantem arcu, frequentibus locis plurimæ cimbæ portoriæ ſuppetunt, vt ſi cimbarum omnium exacta computatio fiat, Venetijs ſunt plures, quam equi, & muli Romæ, ſi quidem compertæ ſunt octo millie. Vrbis ambitus eſt fere ſeptem millium paſ-
B ſuum, aquis interfluentibus diuiſa eſt in inſulas ſeptuaginta duas, à politico magiſtratu in ſex regiones, ab eccleſiaſtico in parochias ſeptuaginta duas. Vniuerſa vero in duas partes diuiſa eſt, quarum hæc ad Meridiem, & Occaſum vergit, hęc ad Septentrionem, & Ortum: harum rurſus vtraque in tres eſt diſtincta regiones, quarum prima, quæ durum dorſum dicitur, triremis formam penè exprimens, vtpote vtrinque extremis frontibus quaſi in puppim, & proram extenuata, continebat ante annos centum quinquaginta, inſulas viginti, templa viginti ſex. Secunda regio, Paulina
C dicta, inſulas continet tredecim, ac totidem templa. Regio tertia S. Crucis inſulas habet vndecim, ac totidem templa. Quarta Canaregium inſulis ferme viginti habitatur. Quinta Oliuolenſis, quæ & Caſtellum, inſulæ in ea ſere viginti, ſacræ ædes multo plures, & in his ædes Patriarchalis. Sexta regio eſt Diui Marci continens inſulas quatuordecim, templa decem, & octo, & in his antecum D. Marci templum.

Quod ſi clariſſima quęque ædificia numeranda ſint, non elogium, ſed librum conficere oportebit. Cæterum ex his quædam delibare ſatis fuerit. Igitur ſtatuæ equeſtres quidem duæ ſunt præcipuę, altera Bartholomęi Bergomatis in foro Paulino,
D altera Pauli Sabelli in fronte ædis maximę Deiparę Virginis. Equi ænei præter hos, quatuor ſpectantur in veſtibulo templi Diui Marci. Columnæ magnitudine inſignes duę ſunt in foro D. Marci.

Quid memorem tot emporia, tot tabernas, tot officinas, tot mercium conditoria, atque publicorum vectigalium, vt quod Duanam vulgo appellant, & quicquid mari ſubuehitur, publicanorum oculis ſubijcitur, ne quid vectigalibus fraus fiat. Item vectigalia vini, tabernas olearias, conclauia mercium, peregrinarum emporium farinarium, horrea publica, vicum amphorarum, vicum inueſtorum fullonis, aream ſingulorum, porticus venalis ferri, ſeu ripam ferrariā, vicum annularium ab officiois annularijs, vicum argenta-

A tium ab eo diſtinctum, & ab vtroq; diuerſum, vicum aurificum, itemq; vicum ærariorum, ſagittarium, atq; ſpatharium. Præterea vicus in regione D. Marci poſitus, vbi opifices aureę ſericę, & purpureæ texturæ frequentiſsimi ſunt, & Germanicum emporium ad Riuum altum, vbi Germani mercatores plurimi negotiantur; inde poſt Riui alti pontem via vrbis frequentiſſima omnifariam officinis feruens, vbi venalium mercium incredibilis expoſita eſt copia, mercantiam vocant, iucundiſsimum ex ceteris ſpectaculum, die præſertim Aſcenſionis Domini dicato. Vt ſileamus fora Olitorium, Piſcarium, Caeparium, Ligna-
B rium, vicumque ſalarium, ac macellum.

Sed longe clariſsimum eſt forum maximum D. Iacobi, in quo omnia vrbis, imo Orbis negotia tranſiguntur, incredibili ex quauis gente, natione, aut ſecta mortalium concurſu, ac mira quiete, & ſine contentione, nullus vt ſtrepitus audiatur, nullę altercationes nulla iurgia.

Ornatiſsimum eſt forum D. Marci, quippe templo, prætorio, ac monetę palatijs ſeptum, quorum hoc recentis ſcripturæ abſolutiſsimam faciem exhibet, illud vetuſtate, ac magnitudine præſtat, huius Septentrionale latus, aureæ D. Marci ædi accubat, Auſtrale, & Occiduum craſsioribus
C ſubnixum columnis, longiſsimas porticus explicat, eaſque duplices Orientale nouo eſt opere reſtitutum. In hoc palatio eſt curia vbi Senatus, & Comitium habetur, magiſtratus creantur, cauſæ ciuiles, atque criminales agitantur, eſtque in eo etiam publicus carcer, ac domicilium Principis, bibliotheca publica, publicumque armamentarium. In ędibus monetę numariæ ſunt officinæ plurimæ, vbi aſſidue vis ingens auri, & argenti cuditur, opificumque numerus ingens.

Eſt etiam intra ambitum vrbis nauale admirandum, Arſenale appellant, locus mœnibus vndique munitus, de quo mox vberius cum Venetæ Reipublicę vires
D patefaciemus. Sunt & duo armamentaria, alterum in nauali pro militibus claſſarijs, alterum in palatio D. Marci pro patritijs armandis, ſi qua forte popularis vis, aut expeditio ingruat.

In vniuerſum autem tota vrbe quacumcumque pedibus peragatur vias habet anguſtas illas quidem, ſed nitidas, ac lateribus ſtratas, ædificia publica pariter, ac priuata defoſſis palis impoſita, ita excelſa ſunt, vt aquarum riui ex ſublimi aliqua turri diſpicientis vrbem oculos lateant, totaque vrbs vnum prope ædificium eſſe videatur. Priuatæ ædes domeſticatim puteos habent, & parietem quadrato ſaxo, dalmatici, iſtricique lapidis ſtructas crepidines, atria item porticus eiuſdem marmoris ſubnixa columnis conſpiciuntur.

Priua-

Priuatorum conſimiliter pauimenta ędium eo ſunt nitore, vt ſpeculorum inſtar ambulatium facies repręſentent, conſignationes, ac tecta abiete, ac terebinto egregie perpolito, ac lenigato nitent, iamque auratis cubiculis, ac tectorijs ornandæ fuerant, niſi cohibita legibus fuiſſet libido ædificantium, quod & mulieribus caratum pompa ſumptuario promulgato edicto, ne aurum in veſtibus, aut mundo muliebri adhiberetur. Ergo auro adempto; mulieres in gemmarum, & vnionum oſtentationem totæ incubuerunt, quæ tanta eſt vt in publicum prodeuntes vnionibus, ac margaritis regio cultu ſplendeant, nudum pectus, nudas mammas oſtitantes nondum ſatis compertum habeo probem ne, an improbem. Virorum cultus in vrbe ciuili conſtat toga, quam patria egreſſi ſtatim exuunt, niſi magiſtratum, aut legationem obeant. Toga ipſa ad pedes demiſſa à teneris annis vſurpatur colore nigro, violaceus color, & purpureus à quibuſdam honoris ergo adhibetur. Patritiorum ſtudia aut in Rep. adminiſtranda, aut in negotiatione ſita philoſophiam nonnulli attingunt, quidam etiam eloquentiam felici in omnibus liberalibus artibus plerunque progreſſu; medius ordo mercaturæ, & opificijs vacat, vulgus remigia explet. Victus omnibus magis nitidus, quam ſumptuoſus. Cæterum quæ ad corpus attinet, capillus, vulgo flauus, ac flauidus, ita vt adhuc iuuenes plerique calui fiant, color candidus; ſtatura magis procera, quam breuis, tacitus inceſſus, & curioſus, ſermo grauis, & dimiſſus, & qui plus gratiæ ſibi vindicet ſi aliqua ſit exparte adulteratus; hæc fere ex Sabellico, qui accuratius omnia deſcripſit.

Quæ fuerint prima huius inclytæ vrbis initia grauiſſimorum ſcriptorum variæ, diſſidenteſque ſententiæ memorantur. Sed ſi aliquis noſtro hac in re iudicio locus ſit; ego ita ſentio, quatuor externas, & hoſtiles nationes Gothos, Hunnos, Longobardos, Francos quarum tres priores barbaræ, & immanes, ac Chriſtianæ pietatis expertes erant, varijs temporibus, infenſis armis regionem Venetam irrumpentes cunctaque igni, ac ferro vaſtantes occaſionem populis dediſſe vt in maris æſtuaria, ſe reciperent, vrbemque conderent, Italici nominis ornamentum, libertatiſque præſidium difficilimis temporibus futuram, fortiterque ſæuiſſimum Aquilonarium, ac Orientalium hoſtium imperum excepturam. Nam primi Gothi Radagaſi Regis ductu circa annum Domini 405. in Venetam regionem cum ducentis armatorum millibus penetrarunt; primumque his populis vtpote barbarorum iniuriæ expoſitis terrorem intulerunt, quo adducti Veneti de relinquendis mediterraneis vrbibus, & ſedibus in mari collocandis, conſilia iniere tum primū cœperunt, ſed nihil tunc actum quia Radagaſio paulo poſt cum ſuis apud Feſulas a Stilicone Honorij Duce fuſo omnis illa Gothorum tempeſtas facile diſcuſſa videbatur. Poſt Gothos quinquageſimoſexto anno poſt, hoc eſt anno Chriſti 452. Hunni Duce Attila, cui ab ſæuitia, impietate, ſitique in exhauſta humani ſanguinis, flagellū Dei, cognomentum fuit, in Venetam regionem truculento, ac feroci exercitu irrupere, cuius tempore Italiæ populi maiori quam vnquam alias, formidine, ac trepidatione concuſsi ſunt. Itaque omnibus ad ipſum Attilæ nomen horrentibus, Venetæ regionis populi videntes primam tam immanis, ac tetri hoſtis impreſsionem ſe excepturos, quod ſub Gothorum aduentum animo tantum agitauerant, exequi re ipſa cœperunt, patrias ſuas in continenti ſitas relinquerunt, ac familias cum ſupellectile ad Inſulas tranſportarunt, ea ſpe ducti, Attilam, aut inopia lintrium eo non peruaſurum, aut ſi copia ſuppeteret, has inſulas intento Romam itinere neglecturum; Ergo Aquilenſes Gradum, Concordienſes Capſulas, Altinates Torcellum, & Mauricanum, Opitergini Aquilium, Areſtini, & Montiſilicenſes Philiſtinam, Metamaucum, & Clodiam, Patauini Riuum altum ab altitudine ripæ ſic appellatum petierunt, non eo co[n]ſilio vt manſuram vrbem, ſedeſque ponerent, ſed vt temporarijs in tugurijs latitarent, dum Hunnica rabies deſæuiret. At vbi acceperunt Aquileiam, quæ ad id vſque temporis clauſtrum Italiæ aduerſus irruptiones barbarorum firmiſsimum, & ſemper inuictum extiterat, pertinaci Attilę obſidione captam, & immanitate deletam fuiſſe, cum vero eius exempli fœditate deterriti, tamquam crebris, ac ſæuis barbarorum impreſsionibus conſternati, qui in inſulas fugerant, cum patrias ſedes ſuas crematas, agroſque vaſtatos viderent, domicilia in inſulis ſibi perpetua ſtatuerunt, ac communicatis conſilijs non ſolum rationem inierunt, qua ſe aduerſu immanem incurſantium hoſtium libidinem tractanda ic maritima tegerent, ſed etiam creatis magiſtratibus, quos Tribunos (Caſsiodoro teſte) vocarunt, certam inter ſe Rempublicam inſtituerunt. Igitur Venetæ condendæ vrbis conſilia Gothorum metu agitata primum, Hunnorum deinde terrore fundamenta iacta circa ann. 452. Non ignobilem autem, nec obſcuram prorſus fuiſſe ciuitatem per ea tempora argumento ſunt templa S. Theodori, ac Geminiani à Maximo Altinate, & Narſete Iuſtiniano Duce hic excitata. Anno deinde 568. Longobardis in Italiam venientibus, reliquorum mediterraneæ Venetiæ populorum plurimi haſce inſulas petiuerunt, ſicuti prioribus annis

Gothi-

Gothicis, Hunnicisque temporibus factum fuerat. Quamobrem magis, ac magis ciuium, ædificiorumque multitudine frequentate inſulæ cæperunt, ſed gentis caput, & ſummi ſedes magiſtratus Heracleæ primum, ac Metamauci poſtea fuit. Heracleam vnde Ioannes, & Mauritius Duces originem trahebant, Obelerius qui paulo poſt, ante ijs exactis, Ducalem coronam Metamauci acceperat, in eorum contemptum innaſit, funditus euertit anno Chriſti 805. Itaque Heracleani, quæ maior erat nobilitas Venetę partis, quod ea per aliquot annos ſedes imperij fuerat, alij Metamaucum, alij Torcellum, ſed plerique Riuoaltum petierunt. Tandem anno Chriſti 810. cum Veneti à Pipini Caroli Magni Francorum Regis filij armis peterentur, Metamaucenſes cum Duce coniuges, liberos, omnemque pretioſiorem ſuppellectilem in lembos raptim impoſuerunt, atque in Riuumaltum, & Oliuolam cum Beato ipſo Duce, ſe receperunt, tuti eas inſulas ab hoſtili impreſsione, magno intercedente Canali fore ſecuriores, quorum exemplo ſecuti alij quoque ex alijs inſulis Tribuni populi ipſi ſuos ad communem tuendam libertatem eo continuo traduxerunt, cumque poſtea Pipinus has inſulas fruſtra, & improſpere tentatas, abæſtu deſertus, cum ſuorum clade reliquiſſet, & Metamaucum à ciuibus deſertum incendiſſent, viſum eſt Beato Duci, & Tribunis, ac primoribus omnibus minime deſerendam Riuoalti, & Oliuolæ ſedem tam felicibus auſpicijs cœptam; Itaque Beato mox vita functo, ſub Angelo Patriciaco Duce, res ad exitum perducta, & regia Riuoalto traducta; primaque Ducali Prætorij fundamenta, quo nunc eſt loco, iacta, ac vt Riuoaltum Duci, ſic Oliuola Epiſcopo deſtinata, vrbs autem tota Riuoaltum, & Oliuolam ac vicinas illius Inſulas continens, vno poſt Venetiarum nomine apellata, quod plures populos contineret. Hæc præcipua fuere vrbis Venetæ, quæ bellis, paciſque ſtudijs pro temporum ratione colendis ad eam opum amplitudinem creuit, vt iam cum potentiſsimo quoque Rege æquo marte terra, marique armis confligere non ſolum poſſit, ſed etiam auſit. Vt conſilia de his ſedibus occupandis agitarentur Gothi, vt habitari inciperet Hunni, vt frequentarentur ædificijs Longobardi, vt gentis totius caput, & metropolis eſſet Franci effecere. Ita exterarum nationum metu condita ad hoc faſtigium perducta fuit vrbs, quæ concordi ſuorum virtute munita omnem externi hoſtis metum procul arceret.

Primus Venetorum Magiſtratus Conſules Tribunij fuere, apud quos annis 230. ſumma rerum fuit vſque ad annum Domini 700. Inde Duces creati, poteſtate

A quidem minore quam Tribuni, ſed ſucceſſione longiore, ſiquidē Paulino primo 101. annis ferme nongentis quinquaginta recenſentur. Ex his porro nonnulli Heracleæ, quidam Metamaucij, ac deinde omnes Venetijs ſedem habuerunt, quibuſdam etiam Tribuni militum interfecti. Ex hac vero ſucceſsione duo ſanctitate vitæ, & miraculis claruerunt Petrus Vrſeolus Ducum XXII. qui cum præfuiſſet circa annum 676. in Aquitaniam pergens Monacus, & miraculis clarus confeſſor migrauit, & Aureus Mapipertus Ducum XXXIX. qui bello ſacro perlegatus geſto, & Salladino ſuperato xv. anno magiſtratu ſe abdicans, reliquum vitæ tempus per ſancte monacus exegit.

B A ciuibus interfecti propter dominationem affectatam per plures, quorum fuit primus Vrſus Ducum tertius. Multi deiecti magiſtratu, & oculis orbati, aut in monaſterium truſi, nonnulli etiam poſtea reſtituti. Sponte etiam abdicarunt multi vt Ioannes Participatius Ducum XV. qui reſtitutus iterum abdicauit. Nonnulli etiam in bello interfecti, quorum primus fuit Petrus Candianus Ducum XVI. cum Illiricis ad Muranum manus apponerent. Diuturnitate Principatus inſignes fuere Mauritius Heracleenſis Ducum VII. qui præfuis feliciſsime annis 33. & Franciſcus Foſcarus Ducum LXIV. qui præfuit annis 34. ob ſenectutem abdicare coactus. Non-

C nulli ſocium ſibi in Principatu acciuerunt, ita vt duo ſimul Duces eſſent. Breuitate Principatus Dominicus Vrſeolus Ducum XXVII. inſignis fuit in Patriarchæ Gradenſis frater, aſſumptum Principatum tertio poſt die amiſit. Propagatione imperij clari qui fuerint, inferius moſtrabimus, bellis, & victorijs pro religione feliciter geſtis celebrantur Vrſus Ducum Tertius, qui Gregorij Pont. Max. rogatu Exarchum Rauennæ, à Luitprando Longobardorum Chriſtianæ fidei tunc temporis hoſtium Rege, depulſum ſuæ ſedi reſtituit; Petrus Gradonicus Ducum XIII. qui naues ſexaginta contra Saracenos Hetruriæ oram populantes tranſmiſit, necnon Vrſus Participatius Ducum XIV. qui Saracenos Dalmatiam populantes, quique etiam Anco-

D nam occupauerant, expulit. Vitalis Michael Ducum XXXII. qui ſummo Pontifice adhortante centum nauium claſſem in expeditionem Hieroſolymitanam miſit circa annum Domini 1096. nec non Dominicus Michael qui decimo anno poſt, Caliſto Secundo Pontifice authore, Balduinum Hieroſolymitanorum Regem cum claſſe ducentorum nauium profectus à Turcarum obſidione liberum fecit, Cyprumque recepit, ſic Henricus Dandulus Ducum XL. claſſem ſubſidiorum præſule Rauennatæ Præfecto creato in expeditionem Hieroſolymitanam miſit, ſic & Franciſcus

ciſeus Dandulus Ducum LI. Ioanne XXII. Pontifice auctore, claſſem contra Turcas Andronico Paleologo Cæſari Orientis infeſtos. Sic Andreas Dandulus Ducum LIII. Clementis Pontificis rogatu triginta triremes contra Saracenos Hiſpaniam vaſtantes armauit, ſic Antonius Venerius Ducum LVI. Turcas claſſe ingenti ſuperauit. Chriſtophorus Morus Ducum LXVI. facto fœdere cum Pio Secundo ſe coniunxit.

Sed longe omnium Venetorum Ducum feliciſſimus fuit Petrus Vrſeolus, qui Dalmatia patrio Imperio adiuncta, primus Dalmatiæ Ducis titulo nobilitatus eſt, tametſi id alij Vitali Faledrio decus tribuunt. Cæterum Petrus poſt plurimas victorias ab Othone Auguſto obtinuit, vt pallij aurei penſionem à Venetis Cæſari quot annis pendi ſolitam remitteret, & filium, ac nepotem ſolij ſucceſſores vidit. At modeſtia ſingularis enituit in Andrea Contareno, qui oblatum Principatum non ante accepit, quam exilij pœna propoſita recuſanti eſſet. Seueritate autem inſignis maxime Michael Maurocenus, qui filium ob ſtupratam virginem in carcere mori coegit, interfecturus niſi à patribus inhibitus fuiſſet. Hæc de rebus geſtis Venetæ Reipub. per Principes ita perſtrinximus, non quod rerum geſtarũ momenta ab ipſis Principibus pendeãt, ſed morem in ea receptum ſecuti ſumus. Nam quemadmodum geſta Romanorum, & tempora per Conſules annuos notabantur, ſic apud Venetos publica acta, & tempora per Principes annotantur.

Conſtat Veneta ciuitas triplici perſonarum ordine, nobilium patritij ſanguinis, ciuium ſiue popularium, atque artificum. Sed artifices nullam Reipublicæ partem attingunt, populares id ſolum habent, vt ſint ſcribæ publici, quod munus in Romana Republica libertini exercebant, vt propterea ciues, iuxta Ariſtotelis dogmata dici non poſſint, ſiquidem ſoli patritij publica munera, & honores gerunt, remque omnem publicam domi, foriſque adminiſtrant, cuius regimen ad tria fere Conſilia refertur: primum eſt magnum Conſilium, in quo omnes nobiles vigeſimo quinto ætatis anno maiores admittuntur, & præter hos nonnulli minoris ætatis ſemel in anno ſanctæ virginis Barbaræ feſto die ſorte adlecti, vt in legendis magiſtratibus ſuffragium ferant. Nam magni Conſilij ea potiſſimum cura eſt magiſtratus creandi, & grauiſſima quæque decernendi. Alterum eſt Cõſilium Rogatorum olim inſtitutum, vt dum alij priuatis rebus incumberent, & in magnum Conſilium venire recuſarent, hi publice rogati, ac ſelecti publicas res curarent. In hoc Conſilio legationes, & quæ belli, & pacis ſunt, decernuntur. Tertium eſt Conſilium Decemuirum, in quo grauio-

A res cauſæ capitales, & perduellionis & aliæ eiuſmodi definiuntur. Ex his facile intelligitur, quæ ſit forma Venetæ Reipublicæ; ea namque vt periti ſentiunt, non mixtionibus conſtat, ſed pura eſt, & ſimplex Ariſtocraticæ ſiue regimen optimatum, nihil autem in ea eſt, quod mixtam, ex Regia, aut Dimocratica, ſiue populari reddere poſſit; populares enim ad Comitia nullatenus admittuntur, ſed tantum ex eorum ordine ſcribæ, nobilium tamen ſuffragijs, creantur. Dux Principis nomen, & ſpeciem obtinet, cæterum priuato ciue nihilo ſuperior: itaque in omnibus Comitijs vnum tantum ad inſtar cæterorum ſuffragium habet: quo omnibus conſilijs, &
B determinationibus publicis adeſſe poteſt, mille aureos menſtruos pro domeſtico ſumptu de publico exegit, ex vniuerſa Venetorum nobilitate, coactos ſummam obtinet ferendarum legum, magiſtratuum creandorum, belli indicandi, ſanciendæ pacis, & vitæ, neciſque poteſtatem. Et ſi autem Veneta nobilitas admodum numeroſa eſt, adeo vt nobilium ſupra fere duo millia in Senatum veniant, aut venire poſſint, non tamen propterea popularis illa Reſpublica nec in totum, nec ex parte dici poteſt. Ariſt. 3. Polyt. cap. 5. Plato lib. de Regno, quia vt præclare idem Ariſt. lib. 3. de Rep. aduerſus Platonem oſtendit, non à numero, ſed à conditione, & fine regen-
C tium diſtinctio rerum publicarum petenda eſt. At qui nobiles Veneti, & ſi multi ſint, tamen cum omnes ſint nobiles, imo etiam æque nobiles, non tamen magis nobiles illi habeantur, qui numeroſo comitatu ad Comitia, ſiue commune Conſilium conueniunt, quam tenuiores, cumque vnus ſit omnium finis, nec in hunc numerum venire poſſunt, niſi qui ex familijs in nobilium album adſcriptis orti probantur, perſpicuum eſt Remp. hanc plane optimatum eſſe.

Fulget etiam in ea ſplendor Regiæ dignitatis in Duce, qui Principis nomen, & inſignia ad ſpeciem, & maieſtatem tantum habet. Eius namque vnius nomine num-
D mi ſignantur, eius item nomine literæ, & diplomata publica inſcribuntur, obſignantur, mittuntur illi nomine tenus legati Principum, imo & ipſi etiam ciues, ac magiſtratus obſequium præſtant. Quin & nouum Ducem cum vxore ad inſtar Regum ſolemni pompa inaugurari mos eſt, legationes gratulationis cauſa, & à Veneti Dominij vrbibus, & ab exteris Principibus mitti perinde, ac ſi Regis imperium, & poteſtate obtineret. Venetorũ Ducis etiam illa inſignia ſunt caput aurato, & precioſiſſimo diademate regio ornato, quod à ſimilitudine cornu apellant. Hunc Ducalem pileum veteris præfecturæ inſulæ imaginem referre putat Lazius Reip. lib. 2. cap. 3. Induitur

duitur clamide, ſeu potius lato clauo, auro intexta, & zibellinis precioſiſsimis pellibus intus. Illa etiam prærogatiua gaudet, vt plumbeo habitæ eius litteræ obſignentur, idque ex Romani Pontificis conceſſione. Nam aurei quidem nummi ſignandi poteſtas primum ab Orientis data Cæſaribus, vt miſſas à Duce Veneto in Græciam campanas eo munere compenſarent. Porro Venetiarum Ducis tituli ſunt, *Dux Venetiarum, Dalmatiæ, &c.* Primus ſe Dalmatiæ Ducem dixit Petrus Vrſeolus ea regione in poteſtatem redacta. Extra Ducale Palatium publico habitu procedens, nam priuato videri per vrbem, aut contra leges eſt, aut contra morem, tali ferè pompa præferuntur Vexilla octo colorum, duo punicea, duo candida, reliqua purpurea, nec non ſella aurata, tubæ ſex argenteæ, vmbella aurea, atque enſis, ac cereus albus, & hæc ex conceſſione Alexandri III. qui Sebaſtianum Zenum per id tempus Ducem huiuſmodi inſignibus Anconæ, & Venetijs decorauit primus. Dux porro tam ſubtili ſortitione eligitur, nullus, vt ambitioſus in tantam ſe dignitatem intrudere queat, cum nullus ſit ambitui, aut largitioni locus.

Proximus huic magiſtratus eſt Procuratorum S. Marci, qui circa ann. Domini 1315. Iacobo Superantio Duce ſex numero ad ſeditioſorum quorundam tumultum ſedandum conſtituti ſunt, vt Rempublicam procurarent, & ærario præeſſent. Tertius Magiſtratus Decemuirum, qui maieſtatis reos, ſodomitas, monetarios iudicant, & triremes in armamentario, & tormenta cum proprio ſigno habent huiuſmmodi, CX. Hoc eſt conſilij Decemuirum. Hi quindecim alijs, & Duce ipſo, ac ſex præterea conſiliarijs aliquoties pluribus, aut paucioribus additis, maximarum deliberationum poteſtatem habent, quæ à nullo alio conſilio reuocari poſſit. Quartus eſt trium Aduocatorum Communis, qui curant obſeruari leges, reos apud quadraginta viros videlicet criminales abſoluendi, puniendi, emptores litiũ cauſas, & proceſſus delictorũ nocturnorũ cognoſcendi. Quintus Sapientũ magnorum, hi res pacis, & belli procurãt, & ad Principes ſcribunt. Sexto loco ſunt Sapientes terræ firmæ, qui res militum adminiſtrant. Septimo ſunt Conſiliarij, qui res incidentes in magno Conſilio proponunt. Octauo ſunt Conſiliarij inferiores, qui Duci aſſident, & inter quadraginta viros criminalium cauſarum iudicio præſident. Nono eſt Collegium vbi leguntur literæ ab exteris Principibus ſcriptæ. Decimo eſt Conſilium Rogatorum, in quo res belli, pacisque decernuntur. Eſt præterea curia ciuilis, quæ habet magiſtratuum claſſes, ſeu ordines XXIV. At in Riuoalto ſunt Magiſtratuum claſſes viginti quinque, quorum nomina, & officia nihil

A attinet recenſeri: propterea, quod non Rempublicam gerunt, ſed tantum publica vectigalia, & inferiora quædam munia exercent, nec de publicis rebus niſi leuioribus decernunt, & priuata ferè dumtaxat iudicia exercent. In iudicando autem Veneti, non Romanis legibus, ſed proprijs vtuntur. Etenim in diuiſione Romani Imperij Occidentalis, & Orientalis inter Carolum Magnum, & Conſtantinum Irenes filium Orientis Auguſtum, Veneti in medio immunes, ac liberi relicti, vt Romanis legibus minime tenerentur. Solent autem nobilium Venetorum plerique Romanam iuriſprudentiam Patauij condiſcere ad maiorem in iudicando prudentiam

B comparandam. Atque hi quidem ſunt Venetæ Reip. Magiſtratus, hæc forma regiminis, quam ſi quis inſpiciat, fateatur profecto neceſſe eſt, licet multa in hac vrbe conſpiciantur, quæ in admirationem ſui aduenas rapiant, innumera mortalium ex diſiunctiſſimis Orbis terræ plagis multitudo, habitu, lingua, & religionis cultu diſcrepantiũ: quamuis priuatorum, publicorumque ædificiorum ingens ſit ſtructura, & elegantia: totius denique vrbis mera opulentia, ac dignitas, nihil tamen magis mirabile eſſe quam leges, inſtitutaque Reip. quarum beneficio tot iam ſeculis inuoluta libertas viget, ac floret. Nec vero aut noſter, aut cuiuſquam ſtylus abunde ſuffi-

C cit Venetis viris bellica gloria claris percenſendis. Quamobrem ad literatos aliquos præmultis me conuertam, qui inter Theologos illuſtres memorãtur, B. Laurentius Iuſtinianus, & Sophiſta Paulus Pergolanus cognomento Venetus, Gaſpar Contarenus Cardinalis. Eloquentia, & eruditione enituere Hermolaus Barbarus, Petrus Bembus Hiſtoricus, & poeta præclarus, latino, & hetruſco carmine ſonorus, Andreas Nauagerus, Baptiſta Egnatius, & qui hoc tempore, & ſcriptorum multitudine præceſsit M. Antonius Sabellicus, & Aloyſius Lipomanus Epiſcopus Bergomenſis, & facundiſsimus concionator Gabriel Flamma, & ipſe Venetijs ortus, & noſtri ſeculi eru-

D ditorum, literatorumque virorum coryphæus Ioan. Franciſcus Lauredanus. Sunt enim Veneti rei literariæ dediti, cuius ſtudio duo publica gymnaſia inſtituta, alterũ in area artificum ſerici panni, alterum in D. Marci hoſpitio; nec longe abeſt Patauinum Archigymnaſium Venetæ potiſſimum iuuentutis frequentia celebratum. Quapropter tres ex hac vrbe ad Pontificatum Maximum profecti Gregorius XII. Eugenius IV. & Paulus II. Cardinales vero etiam, & Epiſcopi plures quam ex vlla alia Italiæ vrbe, quorum virtutes in hoc noſtro opere ſparſim enarrauimus.

Hactenus quidem Venetæ vrbis, ac Reip. amplitudinem ex ipſius vrbis interiore

aſpectu

aſpectu æſtimandam lectoribus dedimus,
anno ipſam imperantem vrbem egredi
opus eſt; vt eius maieſtas ex prævalido,
terra, mariqne latiſſime fuſo imperio co-
gnoſci queat. Parebant Venetis, dum hæc
ſcriberemus, in mediterranais Italiæ præ-
ter Ducatum ForoIulienſem, Marchiona-
rum Iſtriæ, & Rodigij tractum, vrbes præ-
claræ Crema, Bergomum, Brixia, Verona,
Vicentia, Taruiſium, atque Patauium, quæ
regionum potius, quam vrbium inſtar eſſe
videntur; & litorales oræ Dalmatiæ, Li-
burniæ, Epiri vrbibus inſeſſæ cum Iade-
ra, Sebenico, Spalaro, Traguirio, Catario,
Budua, Dulcinio, Antibari, cum obiectis
inſulis Cherſo, Anſeo, Arbæ Pago, Vigilijs,
Faro, Leſina, Corozula, & quæ Ionio al-
luuntur mari Corcyra, Cephalonia, Za-
cynto, at Aegeo in pelago Cerigo, Tinæ,
ac centum quōdam nobilis Creta vrbibus.
Id imperium Veneti quadrifariā partiuntur.
Harum partium prima terra firma appel-
latur, ſecunda Dalmatia, tertia Oriens,
quarta Creta. Terram firmam appellant
quicquid in Italiæ continenti obtinent,
vbi Lombardiæ pars, & tres integræ regio-
nes Marchia Taruiſina, Forumiulium,
Iſtria. Dalmatiæ nomine quicquid ab Iſtriæ
finibus ad Boianam fluuium continetur
apellant. Orientis nomine tres in mari
Ionio Inſulas, Zacyntum, Cephaloniam,
Corcyram, & Caſtrum Parga ſexageſimo
ab ea milliario in Epiro ſitum. Dalmatia
longo litrorum tractu, ſed anguſto abditis
inſuliſque obiacent ſeptem, continet vrbes
ſex, quarum maxima Iader, & Spalatum.
Raro habitatore colitur quippe cum non
niſi 61504. incolarum habeat. Vaſtitatis
cauſa Turcarum vicinia; qui agri multi
maximam partem detinent nec quod reli-
quum eſt, coli permittunt. Orientis no-
mine cenſentur inſulæ tres Zacyntus, Ce-
phalonia, Corcyria totidem continentes
vrbes, & oppidum Parga ſexageſimo à
Corcyra milliario, in quibus numerantur
incolarum 51890. Creta inter Græciam
& Aſiam in medio Turcici Imperij poſita
iacet mill. 590. colitur vrbibus quatuor,
incolis 200. millibus. Ditio terræ fir-
mæ in Italia fertiliſſima, populoſiſſima ce-
lebrata vrbibus 15. in quibus clariſſimæ
illę Verona, Bergomum, Brixia, Patauium.
Adde his Adriatici maris imperium, quod
re, & nomine Veneti iam pridem obtinent,
vnde & (Golfo di Venetia) paſſim nomina-
tur, quo in mari obtinēt littoralis oræ cir-
cuitū mill. fere 700. Partū eſt hoc Dominiū
modis varijs deditione populorum, do-
nationibus Principum, ceſſionibus, em-
ptionibus, victorijs, bellicisque, ac dome-
ſticis artibus. Inſulam Cretam, vt ab ex-
tremis ordiamur, à Bonifacio Marchione
Montisferrati magno pretio coemerunt
Veneti Henrico Dandulo Duce circa ann.

A Domini 1200. quam bis rebellantem rece-
perunt, & adhuc Colonijs aridis mutuam
retinent, eamque hac noſtra tempeſtate
nullo exterorum Principum auxilio freti,
eximia fortitudine aduerſum Turcarum
Imperatorem ſuo eam imperio ſubiacere
anhelantem tuentur, ac ſeruant. In Orien-
tis tractu Corcyram inſulam, quæ à piratis
tenebatur, Petro Ziano Duce XLI. circa
ann. ſal. 1210. occuparunt. Zacyntum
& Cephaloniā Auguſtino Barbadico Duce
LXXIII. hoſti ademerunt anno 1500. Dal-
matiam, & Illyrium, cum antea à Saracenis
ſub Vrſo Participatio XIV. Duce circa an-
num 870. eorum claſſe profligata, tutati
eſſent, cum vicinis inſulis Petro Vrſeolo
Ducum XXV. circa ann. 1000. in poteſta-
B tem redegerunt, & octuageſimo anno poſt
ab Alexio Imperatore Orientis, quem bel-
lo Apuliæ aduerſus Robertum Normannum
armis iuuerant, obtinuerunt, vt Dalmatiæ,
Croatiæque Imperium, quod piratis ad-
emiſſent, ipſis perpetuo concederet, quod
factum eſt Vitali Faledio Ducum XXXI.
Spalatum deinde, & Tragurium circa ann.
1125. Dominico Michaele Ducum XXXIV.
Pannonis ademerunt, ſed cum Iader, Spa-
latum, Tragurium, Sebenicum, atque alia
Dalmatiæ loca rebellaſſent, Ioanne Supe-
rantio Ducum L. recepta ſunt circa an-
num 1310. Ex his vero Iader quinto defi-
cientem, ac tumultuantem à Ladislao Re-
ge Pannoniæ, Andrea Contareno Ducum
C LIX. circa ann. ſal. 1370. emerunt. Ditio-
nem terræ firmæ in Italia ſic cōſecuti ſunt,
Iuſtinopolim Iſtriæ metropolim Petrus
Bolanus Ducum XXXV. patrio imperio
adiecit circa ann. 1140. Polam ſponte ſe
dedentē in fidem recepere circa an. 1330.
Franciſco Dandulo Ducum LI. Forum-Iu-
lium an 1420. Patriarchæ Aquileienſi ar-
mis ademerūt Thoma Mozenigo Principe.

In Marchia Taruiſina, Taruiſium primus
Franciſcus Dandulus Ducum LI. cum Ca-
ſtro Baldo, & Baſſano Venetis adiunxit
circa ann, 1330. poſtea amiſſum Antonius
Venerius Ducum LX. circa ann. 1400. in
poteſtatem redegit, deinde ſub ſucceſſore
ipſius Michaele Steno Vicentia, Feltrum,
D Bellunum, & Baſſanum ſponte Venetorum
ſe fidei tradiderunt, & eodem fere tempore
Patanium, & Verona, quæ Scaligerorum,
& Carrarienſium tyrannidem diu pertule-
rant, iure belli partæ, quod earum reguli
cum Genuenſibus aduerſus Venetos ſen-
tirent. Bergamum tandem cum Brixia, &
Crema Philippo Mediolani Duci adempta
ſunt circa annum 1440. Franciſco Foſcaro
Ducum LXIV. Hadriatici maris imperium
Alexander III. Venetias ad pacem cum
Friderico Aenobarbo ſanciendam profe-
ctus, Venetia conceſſit anno 1177. die fe-
ſto Aſcenſionis Domini, Sebaſtiano Zano
Duci ſolemni ceremonia annulum tradens,
& in-

& inſuper iniungens vt ad perpetuam eius rei memoriam quot annis ſacro recurrente die, ipſe, atque eius deinceps ſucceſſores mare, proiecto in ipſum anulo, deſpouſarent, quod quadringentos ſeptuaginta ſex annos Venetiarum Duces regali pompa in aurea naui, quam à buccinarum cantu, Bucintorium, quaſi buccinatorium, vocāt, cum Senatu vecti ad huc obſeruant. Ex eo tempore eius maris nauigatio omnibus interdicta, quibus à Venetis eius rei poteſtas facta non eſſet.

Atque hæc quidem ſunt quæ à Venetis hoc tempore tenentur, olim etiam Cyprum, Euboeam, Naxium, Panon, Andium, & alias in mari Aegeo inſulas, Tyrum in Syria, Simitnam in Aſia, Callipolim Theatiræ, Theſſalonicam in Macedonia, Corinthium Spartani, Methonem, Coronamque in Peloponneſo, Raguſiam in Dalmatia, Tergeſtum, Cremonam, Ferrariam, Rauennam, Fanum, Hidruntum, atque alias nobiles Italiæ vrbes occuparunt, & Cyprum quam Nicolaus Thronus Ducum LXVII. Corinthum Ioannes Mocenigus LXXI. adſecit. Finitimi Veneto Dominio ſex fere ſunt. Nam mare Adriaticum, quod Venetorum fidei Romani Pontificis auctoritate concreditum diximus, à Meridie, & Occaſu Regno Neapolitano, ditione Põtificia, & Vrbini Ducatu clauditur. In Mediterraneis Italiæ Occidentale eius latus Mantuæ, & Mediolani Ducatus terminant. Septentrionale latus ad extremos Fori-Iulij, & Iſtriæ fines Sereniſſimæ Auſtriæ Domus ditione finitur. Ad Orientem mediterraneis omnibus, & maritimis oris, & inſulis Turcus infidus ſiue amicus, ſiue hoſtis imminet. Ad Dominium hoc omnibus hoſtilibus iniurijs ſeruādū vim habēt Veneti Aduerſus exteros, & inteſtinos hoſtes varijs artibus munitum eſt imperium Venetum, quæ 35. numerantur ſingulari artificio, & opere inſtructæ arces, & omni genere tormentorum copioſe inſtructæ, ac vigilantiſſime cuſtoditæ. Ex his quatuor ſunt in Creta, quæ non tantum arx, ſed Colonia Venetorum eſt, Candia, Canea, nunc à Turcis occupata, & hæ duę firmiſſimæ; & Rethimum, ac Scythia. In Archipelago tres, Cerigo, Tinæ, Michone. In ditione Orientis quatuor Zacynthi, Cephaloniæ, Corcyræ, quæ vna celeberrima eſt cum ob munitionem, tum etiam ob vtilitatem, cum, modica fabricata claſſe, facile huius arcis opportunitate, ac præſidio Adriatici maris ingreſſus intercludi hoſtibus poſſit. Quarta eſt Caſtrum Paraga in mediterraneis Epiri 25. à mari, 60. à Corcyra milliario. In Dalmatia arces nouem numerantur Velia, Caſtellomaſchio, Nouigrado, Zora, S. Nicola prope Sebenicum, Trau, Strangrado prope Almiſſum, Leſina, & Cataro. Et ſi Dalmatia munimentis arcium haud magnopere indiget, cum ea præcingatur perpetuo dorſo montium, qui adeo anguſtos aditus habent, vt currus, tormēta bellica, & exercitus trāſuehi non poſſint, quo fit vt Dalmatiæ vrbes ab oppugnatione terreſtri tutæ, incurſionibus dumtaxat ager ſit obnoxius.

In terra firma, Italiæ ſunt arces quatuordecim, quarum vna in Iſtria, nempe Iuſtinopolis, tres in Foroiulij. Maranum ad mare in æſtuarijs poſitum, quod continenti paruo iſtmo cingitur. Caſtrum Oſopi in arduo monte locatum, quod aditum ex Germania in Italiam præbet, per quem tantum iuſti exercitus cum tormentis, & curribus duci poſſunt, cum reliqui aditus ob anguſtiam minus id fieri permittant. Tertia eſt Palma nouiſſime ſaluberrimo prouidentiſſimi Senatus decreto extructa, optimeque communita, vt quemadmodum olim Aquileia, ſic ea nunc barbaros ab Italiæ aditu arceat. In Marchia Taruiſina, & Lombardia ſex vrbes munitiſſimæ Bergamum, Brixia, Verona, Crema, Taruiſium, Patauium, Vicentia enim quod in centro Dominij poſita ſit, munitione non indiget. Ex his porro vrbibus Verona, Bergamum, Brixiaque præter quamquod mœnibus cinctę ſunt, firmiſſimas habent Arces, quæ captis vrbibus adhuc ſubſtentari poſſint. Sunt & quatuor oppida munita Orci nomine ad fines ducatus Mediolani Aſola, Brixiani agri oppidum Peſchara, & Linago, quæ vicinum tractum Rhodigij (vulgo il Poleſino di Rouigo) facile tuentur. Ex his rurſus tres aqua muniuntur, quæ vix, aut ne vix quidem auferri poſſit, vt Taruiſium, Crema, Linago, duæ circumiectam planiciem omni cultu vacuam ad vſus bellicos habent, quod munimenti genus noſtrates apellant (le ſpianate) nec facile ob pomœrij magnitudinem obſideri, niſi ab ingentibus copijs poſſunt. Harum arcium conſeruationi, ac munitioni ſedulo inuigilat ſapientiſſimus Senatus crebro viros militaris rei peritos tranſmittens, hoc politico axiomate. Qui vult pacem, ante præparet bellum.

Vires terreſtres Venetorum extra Italiam non admodum amplæ ſunt. Orientis ditio habet viros ad arma tractanda idoneos fere quindecim milla. In Dalmatia, & inſulis illi obiectis numerātur bellatores 13068. Ergo extra Italiam Dalmatia, &, Oriens 28. millia bellatorum habet. In terra firma Italiæ in Lombardia ex ſingularum vrbium agris ſelecti, ex iuuentute milites ad numerum 25. millium, qui crebro in tractādis armis exercentur, præter eos, qui belli tempore ex ciuitatibus elici poſſunt. Annua etiam penſio Heluetiorum pagis quibuſdam à Venetis ſoluitur, ita vt horum auxilio Veneti peditum 35. millia producere in Aſiam poſſint. Equi-

tatus conſtat cataphractis equitibus ſexcentis qui ex nobilitate ditionis terræfirmæ ſinguli ſaltem, habent binos equos. Mille præterea equites breuis armaturæ tempore pacis alebant, qui ex albo deleti ſunt, ad ſumptum minus neceſſarium minuendum, cum tria millia equitum haud magno negotio ex Lombardiæ ciuitatibus conſcribi poſſint. Habent etiam Dalmatas, & Illyricos milites expeditiſſimos, & ad hoſtilem aciem perturbandam, & ſuam reſtituendam promptiſſimos, celerrimoſque, quorum ad tria millia educi ad bellicos vſus poſſent, hi à noſtratibus Stradiocti, & Capeleti nominantur.

Terreſtrium copiarum Duces, Veneti, vtpote in medijs vndis poſiti, de ſuis legunt numquam, ſed exteros ſemper euocant. His vero duos è patritijs addunt, quos prouiſores apellant, quorum ſine conſilio nihil Dux audeat, ſiue in caſtris, ſiue in acie decernere. Vires maritimas Veneti, vtpote in mari nati, ac nutriti, ac proinde naualibus prælijs, quam terreſtribus magis exercitati, non modo ampliores, ac promptiores ſuis terreſtribus viribus habent ſed reliquis omnibus cuiuſuis Principis claſſibus aut numero, aut certe virtute ſuperiores: quæ vel ſolæ, vel præcipuæ Venetorum nomen ad tantam amplitudinem, & celebritatem extulerunt. Verum quo facilius magnitudo earum poſſit æſtimari, ab ipſomet fonte earum cognitionem hauriemus. Ad fabricandas triremes duo ſunt Venetis naualia, ſiue armamentaria, alterum in Creta, alterum Venetiis quod numero, & peritia artificum, & omni claſſico apparatu ita inſtructum eſt, vt tale nullum toto terrarum Orbe ſpectetur. Hoc latus ciuitatis ſic attingit, vt in parte ipſius cenſeri poſſit, eius mœnia procul venientibus vaſte ſe produnt, immenſum opus, ac ita longe lateque excurrens, vt viginti circiter ſtadia circuitu pateat. Cinctum enim eſt muro præalto ſine terrenis ſubſtitutionibus, vt quod opugnari, & verberari hoſtilibus tormentis non poteſt parietem circumquaq. euripus maris circumfluit, & inſulam efficit. In hac aſſeruantur materia, & armamenta omnis generis nautica, & bellica, vt ſi quis omnia colluſtret, haud facile expediat naualeſne, an armamentarium potius ſit dicendum, ſiquidem præter ingentem triremium numerum in pontibus ſtantium ad omnem occaſionem paratarum præter alia nauigia, & multa, & varia, ſi quis vim tormentorum, maximam arcuum, ſagittarum, telorum omnis generis, quorum ampliſſima ſunt conclauia referta, ſi quis anchorarum, velorum, funium, remorum, omneſque nauticæ rei ſtupendum inſpexerit apparatum, fateatur neceſſe eſt nullum eſſe tam arduum bellum, nullum tam diuturnum, ſiue terreſtre, ſiue maritimum, ad quod inſtruendum, id nauale, non abunde eſſet arma ſuffecturum. Hic triremes ducentæ aſſeruantur, præter alias quadraginta quæ mare ſulcant. Harum vero viginti ſunt craſsiores, quas ſi tenuioribus compares, quas ſubtiles apellant, perinde eſt, ac ſi cataphractos leuis armaturę equitibus compares; nam non adeo celeri curſu ferunt vt illæ, ſed grauiore ictu feriunt. Itaque affirmant nonnulli triremes iſtas craſſas vicenis, vel centenis ſubtilibus opponi poſſe; multo enim expeditiores ſunt quam, naues quæ remis vtuntur. Hic armamentorum omnia generis copia, tormentorum maiorum, & minorum, armorumque & ad inferendam, & ad propulſandam iniuriam fabricatorum, gladiorum, galearum, thoracum, & loricarum, vt non ad inſtruendas ſolum claſſes, ſed vel ad terreſtres exercitus armandos ſufficiant. Armorum copiam Brixia vna facile ſuppeditat, quæ in ijs fabricandis longe omnes Italiæ vrbes ſuperat. Materiam ad fabricandas naues Veneti ſummo ſtudio parant, tum è vicinis mari ſylnis, tum vero ex prouincis continentis Taruiſinæ Marchiæ, & Lombardiæ, vbi robur, quercus, & aliæ proceres arbores non niſi publico vſui exciſæ per fluminum alueos, in mare, & Venetias inueliuntur, minores arbores impoſita pœna, ante iuſtam proceritatem præcidi vetuntur. Artifices peritiſsimi fere trecenti in hac maritima officina perpetuo laborant tanta celeritate, vt decem dierum ſpatium triremes fabricare, & ſi opus ſit in aquam mittere omni apparatu inſtructas ad bellum poſsint, ex quo intelligi poteſt quanta celeritate iuſta claſsis parari queat. Occupantur omnes in fabricandis triremibus, & liburnicis, quas fuſtes apellant. Naues idcirco non fabricant, quod ſi quando ijs Reſpublica opus habeat, priuatorum ciuium naues adſint, quorum nonnulli binas, ternas, quaternas, aut ſenas ad mercaturæ vſum poſsident.

Sumptus annui ordinarij, quos in armamentario iſto Veneti faciunt, 260. millium ducatorum ſummam quot annis efficiunt. Etenim ſingulis hebdomadis quinq; millia ducatorum abſumuntur. Nautica multitudo ex maritimis Illyrici, & Italiæ oris, & ex ipſa Venetiarum vrbe commode conſcribitur. Milites Claſſianos Veneti, ex delectibus terræfirmæ aſſumunt, nautis etiã facile abundant Veneti cum tot maritima loca poſsideant. Singulis triremibus Duces, & quos ſupra Comites vocant ex Veneta nobilitate imponunt. His duos rurſus nobiles iuuenes adiungunt. qui maritime diſciplinæ tirocinium agunt, nonnumquam etiam ſed per raro nobilium Dalmatarum, aut Cretenſium aliquis ſingulari triremi Dux conſtituitur, at ſummus claſsis

claſsis Præfectus ex nobilitate Veneta per-
petuo creatur,
2. Sunt & Venetijs annonariæ domus hor-
dei, frumenti, & variarum frugum copia re-
fertæ, & penuariæ ad commeatus militi
bus ſuppeditandum inſtructæ. Pacis tem
pore habent Veneti perpetuo paratam,
& conſtructam ad maris Adriatici cuſto-
diam quadraginta fere triremium claſſem,
cuius Præfectus *il Capitano di Golfo* vulgo
nuncupatur. Hauriunt ex publico ſingu-
læ triremes annuos ducatos quinq; mille,
ac proinde tota claſsis ducator. fere ducẽta
millia, ſed magno cum fœnore à Venetis ea
pecunia impenditur, ſic enim, & maritima
diſciplina ſeruatur, & à nobili iuuentute
perpetuo exercitio imbibitur, & plurimum
confert ea res ad maritimæ potentiæ Ve-
netorum exiſtimationem, & famam con-
ſeruandam, & ad Italiæ littora ab iniurijs
barbarorum vindicandam. Sed quoniam
minora nauigia mercatorum, quæ litora-
lem oram legunt, claſſe altum petente, tuta
præſtari non poſſunt, & crebo ab Iſcochis
latronibus Illyrici infeſtantur, & diripiun-
tur. Hi ad Signam, & flumen Auſtriacæ di-
tionis oppida ſeſe recipiunt. Idcirco præ-
ter claſſem triremium, quinquæ liburnicæ,
quas fuſtes vocant, optime inſtructæ Ve-
neti patritij ductu per ora Illyrica diſcur-
runt. At belli tempore ducentarum tri-
remium claſſem parari à Venetis poſſe ex-
ploratiſsimum eſt. Hæc eſt naualis am-
plitudo Venetorum, hic ingens triremium
& nauium apparatus, hæc inſtrumentorum
omnium copia, tormẽtorum, machinarum,
munitionum, & armorum omnis generis
theſaurus, plurimorum artificium ſeries,
ordo, facilis vſus, promptaque ad omnes
neceſsitates expeditio. Vide ob maxi-
mam rerum copiam, ordinemque mirabi-
lem vno oculi ictu quicquid ad inſtruen-
dam claſſem opus eſt, facillime educi poteſt,
vela, remos, funes, anchoras, tormenta,
machinas, organaque omnia vnico nutu in
eductas triremes impoſita videns. Hæ
maritimæ vires, quæ ad tantum hiſce
inſtrumentis culmen euecta eſt, vt Domi-
na maris, & Regina ea ciuitas habeatur,
plurima, ac maxima cum hoſtibus bella
terra, marique geſſit; quibus etiam Ve
netam regionem, Forum Iulium, Iſtriam,
& maritimam Croatiæ, Liburniæ, & Dal-
matiæ oram, Corcyram, Euboam, Cretam,
Cyclades Inſulas, Cyprum, in Adriatico,
Ionio, Egæo, & Panphilio pelago occupa-
uit. Conſtantinopolim Orientalis Im-
perij ſedem tributariam fecit, & Im-
peratoris eligendi poteſtas penes Vene-
tos fuit. Adriatici maris imperium iam
pridem ſine contentione obtinet. Publi-
cæ opes quantæ ſint, hinc licet æſtimare.
Solæ Venetæ vrbis vectigalia ſeptingento-
rum millium aureorum ſummam ſuperare

A feruntur, cum vnum vini vectigal cenſum
triginta millia aureorum efficiat. Ex ciui-
tatibus Lombardię ſupra octingenta millia
Veneti percipiunt, certe Brixia, & Ber-
gomum trecenta, & amplius aurorum mil-
lia Venetis pendunt, Vectigal ſalis ſolius
Iſtriæ quindecim triremium ſumptibus
ſufficit. Sed ſi quis ordinarijs vectigalibus,
& tributis metiri potentiã Venetorum ve-
lit, is meo iudicio vehementer errat. Ve-
riſſime enim apud Venetos illud circum-
fertur Remp. Venetam publicis opibus
haud magnopere indigere quandoquidem
priuatę opes publicæ cenſeri poſſunt. Et
vero vt theſaurum S. Marci toto Orbe ce-
B lebratum taceamus in quo, & auri, & gem-
marum inæſtimabilis vis exiſtit. Reſp. Ve-
neta extraordinarijs parãdę pecunię modis
non indiget qui ad tres fere reuocari poſ-
ſunt. Primus modus eſt cum prędialia tri-
buta, ſeu decimæ augentur, & bienij, aut
triennij cenſus ſimul penditur à ciuibus,
qui bona ſtabilia poſſident, pari etiam ra-
tione mercatores taxatam pro mercium
quantitate pecuniam duplicatam, aut tri-
plicatam conferunt, ſic etiam artium ſin-
gulõrum collegijs paranti bellum Reipubli-
cæ certam pecuniam pro ſtipendijs cer-
to millitum numero ſoluendis conferunt.
Id vero facilime fit, dum ſinguli libentiſſi-
me priuatas opes pro patriæ defenſione ef-
C fundunt. Quod ſi id non ſufficiat alteram
rationem ineunt, & nobiles quique gratis,
& ſine ſtipendio Magiſtratus onera ſuſtinẽt,
qui, & magiſtratus ipſi, & officia publica
gratis alioquin dari ſolita venalia fiunt,
nec vero indignis, & plus offerentibus, ſed
& vtilitatis, & dignitatis Reipublicæ ra-
tione habita dignis, certam tamen pecu-
niam perſoluentibus, ciuibus demandan-
tur, præclaro ſane publicæ, & vtilitatis, &
dignitatis tẽperamento. Ex hac officiorum
venditione Veneti anno 1509. Camera-
cienſi fœdere in ſummum diſcrimen addu-
cti quingenta aureorum millia vno tempo-
re collegerunt. Solent etiam minores an-
te legitimam ætatem pretio perſoluto in
D Senatum admitti. Non nunquam etiam
Reſpublica à priuatis ciuibus mutuam
pecuniam accipit, quæ niſi parata ſit, cer-
ta pars bonorum ſtabilium priuatorum
venditur, & pecunia in vſus bellicos in-
ſumitur. Interim Reſpublica ſingulis an-
nis duo aut tria, pace parta, ſe redditu iam
repromittit, atque ita ſpatio annorum plus
minus triginta ære alieno liberatur. Quod
ſi ciuium quiſquam vltro mutuare pecu-
niam recuſet vi extorquetur, neque enim
vllus tumultus, aut ſeditionis periculum
eſt in eo quod publici boni cauſa geritur.
Solent etiam accipi a priuatis aurum, &
argentum ad nummum ſignandum octo-
nis aureis annuis pro vnoquoque cente-
nario perſolutis, aut certe datis annuis au-

reis

teis quatuordecim, ſpatio decem, & octo annorum ſequentium, quo tempore elapſo pecuniæ datæ proprietas omittitur. Quin etiam res precioſæ aliquando ſortitione venditæ, & pecunia inde congeſta bellicis vſibus dicata. Hactenus de origine, incremento, ac politico ſtatu vrbis, & Reip. Venetiarum dictum ſit; qui vero maiorem cognitionem haurire deſiderat, Venetos alioqnin præclaros hiſtoricos adeat: nunc vero de eccleſiaſtico ſtatu eiuſdemque vrbis Epiſcopatu, ac Patriarchatu iuxta noſtrum morem inſtituendus eſt ſermo.

Veneta ſedes quæ nunc in omnes Veneti Ducatus, & Dalmatiæ Eccleſias Primatum tenet, obſcuris, & exiguis ab initijs tātum eccleſiaſt. dignitatis, & ſacræ prærogatiuæ culmen, cum ipſis ciuitatis, & Rep. Venetæ incrementis ſenſim aſcendit. Etenim Venetæ vrbis conditores, vt in priſcis annalibus proditum eſt, cum in inſulas illas, mariſq. æſtuaria populatiter conueniſſent, à vicinore Epiſcopo, qui poſt incenſum Patauium Metamauci ad æſtuaria ſedem fixerat ad Longobardici Regni exiſum, ſacra accipere conſueuerunt. Primus Adrianus Pontifex Maximus, Carolo Magno Imperatore, nouum Venetis inſulanis Epiſcopum dedit Obelerium ciuem, qui in inſula, tunc Oliuola, nunc Caſtellum nuncupata, apud ædem Apoſtolorum Principi Petro ſactam, in cathedralem tunc erectam ſedem habuit, eique cohærentes proximæque inſulæ Gemini, Riuoalti, Lupri, ac Dorſi ſuppoſitæ ſunt. Quo etiam factum eſt vt Obelerius, à Clero, & populo poſtulatus, ab Adriano Papa confirmatus, a Duce Mauritio inueſtitutus, & à Patriarcha vero Gradenſi ſit conſeeratus.

Porro Epiſcopatus hic triplici nomine de cauſa nuncupatus fuerit. Primum Oliuolenſis ab oliuis in hac inſula olim conſitis, poſtea Caſtellanus, & Eccleſia S. Petri in Caſtello a loci munitione, poſtremo Venetiarum ab Epiſcopi iuriſdictione, ac domicilio Venetæ gentis in hac, & vicinis inſulis conſtituto. At Oliuolenſis quidem Epiſcopatus mentionem fieri animaduerti in Regeſto Ioannis Papæ VIII. cuius extat Epiſtola ad Dominicum Epiſcopum Oliuolenſem, qua eum hortatur, vt vicinarum quarundam Eccleſiarum curam ſuſcipiat abſentibus Epiſcopis. Et alibi Oliuolenſem Epiſcopum idem Pontifex numerat inter ſuffraganeos Patriarchæ Graden. Caſtellano vero ſeu Venetiarum Epiſcopatus mentio celeberrima eſt in tabularijs Pontificum recenſiorum, & in ipſo libro Fiſci Apoſtolici, ac Prouinciale Romano, vbi ſub Gradenſi Patriarcha recenſetur Epiſcopatus Caſtellanus. In Patriarchatum & Primatiam erecta hæc Sedes fuit a Nicolao V. Pontif. Max. anno Domini 1459.

A Gradenſis Patriarchatus iuribus huc tranſlatis. Primuſque Venetiarum Patriarcha, & Dalmatiæ Primas apellatus eſt B. Laurentius Iuſtinianus Patritius Venetus, qui octodecim iam annos Eccleſiam hanc ſimplici Epiſcopi Caſtellani nomine eximia pietate gubernauerat. Iam vniuerſa Venetorum Præſulum, vt infra narrabimus, ſucceſſio conſtat Præſulibus ſexaginta nouem, quorum vnus, & quinquaginta fuere Epiſcopi, viginti Patriarchæ. Ex his vero longe omnium ſanctitate, & doctrina clariſſimus fuit ſupramemoratus Laurentius Iuſtinianus Canonicorum ſecularium S. Georgij in Alga inſtitutor. Horum rurſus ſi patriam queras, ſi pauci excepti, om-

B nes Veneti fuere, ex monaſterijs fere diuerſorum Regularium Ord. aciti, ſex Cardinalitia purpura, vnus Pontificia thiara inſignis, Angelus Corarius Venetorum Præſulum quadrageſimus quartus, qui ſummo adepto Pontificatu Gregorij XII. nomen induit.

Menſæ Patriarchalis annuus, cenſus ſatis nunc magnus, & amplus eſt, poſtea enim quam, Ioanne Treuiſano Patriarcha ſupplicante, Abbatia S. Cypriani de Murano Apoſtolica auctoritate menſæ Patriarchali attributa eſt, redditus annui attingunt fere ducatorum. . . Taxatur vero in lib. Cam. Apoſtolicæ ad florenos 1280. Patriarchalis Baſilica titulo S. Petri Principis Apoſtolo-

C rum in extrema vrbis Venetiarum parte Orientem verſus, quæ Caſtellum dicitur, ſita eſt ampla, recenti nobilique ſtructura, ſed rerum apparatu longe nobilior, herbidus campus ad riuum procurrens, turriſque in eo candidi lapidis annis ab hinc centū, & quinquaginta ad faſtigium perducta. Sacris in hac nobili Baſilica miniſtrant Canonici duodecim, e quibus tres dignitate eminent; Archidiaconus qui primam poſt Patriarchalem ſedem habet, Archipresbyter, & Primicerius, è reliquis Canonicis vnus eſt Pœnitentiarius, ex preſcripto Concilij, necnon ſubdiaconi ſex, atque alij clerici. Canonicos autem omnes, præter primam dignitatem Capitulum eligit ex conceſſione Eugenij IV. poſtremo cleri-

D ci ſeminarij alumni 40.

In ciuitate Venetiarum præter Patriarchalem Baſilicam, in qua animarum ferme quindecim millium curam Archipresbyter duobus clericis adiuuantibus exercet. Parochiales eccleſiæ numero LXXI. ſtructura, & ornatu inſignes, ſacriſque veſtibus, & ornamentis eccleſiaſticis inſtar Cathedralium inſtructiſſimæ habentur, etiam certos redditus pro ſabrica habent, & harum 5. ſanctimonialium eccleſijs coniunctæ ſacra ſuppellectili, vna vero Canonicis Regularibus ſancti Saluatoris credita eſt, reliqua ſexaginta quinque Clerum habent, ita numeroſum, vt collegiatis merito conferri poſ-

 ſint.

ſint. Nam præter plebanum, qui eccleſiæ, & Capituli caput eſt, quique animarum curam gerit, ſunt in ſingulis alij presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, titulati nuncupati, obtinentes præbendas, & beneficia, quæ tituli presbyterales, ſeu diaconales, aut ſubdiaconales dicuntur, atque infimi ordinis titulari à Capitulo cuiuſque eccleſiæ eliguntur, ad ſuperiores autem gradus per optionem gradatim aſcendunt, plebani vero à populo parochiæ præſentantur, & hi quidem à Legato Apoſtolico, illi vero à Patriarcha diploma accipiunt. Iam præter titulares ſunt in ſingulis parochijs manſionarij permulti, qui varias eccleſiaſticas functiones, prout pia legantium voluntas vult, exercere ſolent, quemadmodum tituli ſunt iuriſpatronatus clericorum, ſic manſionariæ ſunt de iure patronatus laicorum. Clerus autem ſecularis vniuerſus, ex Plebanis, & titulatis presbyteris, clericiſque conſtitutus, in nouem ſacerdotum congregationes, ad ſimilitudinem Angelorum triumphantis Eccleſiæ ordinum, diſtributus eſt, ſingulæ porro congregationes, quæ conſtant viris eccleſiaſticis circiter quinquaginta, ſuum eligunt Archipresbyterum, & officiales, & propriam crucem, ac vexillum in publicis ſupplicationibus, ac funeribus ſubſequuntur, habentque etiam certos redditus, qui inter ſacros confratres pro ſacerdotij gradibus diſtribuuntur. Extant etiam quædam clericorum confraternitates, in quibus, qui adſcripti ſunt ſacerdotes, aut clerici varijs pijs operibus exercentur, vt pote in ſacerdotibus, aut clericis ſepeliendis, eorumque animabus precibus, & ſacrificijs iuuandis, ægris aut pauperibus ſubſtentandis. Et quoniam religioſiſſima vrbs in ſex regiones, quas, ſexteria vocant, vt ſupra diximus, diſtribuitur, in ſingulis propria eſt ſchola pro clericis inſtruendis, cuius moderator à Patriarcha præficitur, & à Clero illius regionis ſtipendium accipit. Nec vero prætereunda ſilentio eſt inclyta, & toto Orbe celeberrima Ducalis S. Marci Eccleſia glorioſo S. Euangeliſtæ Venetiarum Protectoris, ac patroni corpore decorata, quæ primum a Ioanne Participatio XI. Venetiarum Duce exædificata, poſtea a Petro Vrſeolo Duce XXII. circa annum Domini *676.* inſtaurata, ac ſubinde varijs temporibus pia Senatus liberalitate magnificentius aucta, atque ornata, inter admirabiles Italiæ, atq; Europæ ſtructuras vere, ac merito numeratur. Templum hoc formam Crucis referens patet in longitudine pedes 500. in latitudine 230. pauimentum diſcoloribus lapillis teſſelatum, & muſiuis picturis effigiatum eſt, quarum nonnullæ Ioachini Abbatis iuſſu, vt ferunt, inductæ, materiam ſcrutandi futura ſuperſtitioſæ curioſis præbent. Inter lapides pauimenti huius, quod

A inter miteris, ſemipedales ſpectantur calchedonij. Facies templi ad dimidium fere tabulis compacta eſt marmoreis, quicquid inde ad faſtigium tollitur puriſſimo fulget auro. Veſtibulum cum exteriore facie eodem opere, & materia præditum, ſed eo ſuperbiore aſpectu, quo marmoreæ columnæ multiplici ſerie, & a fronte, & a lateribus omnia conuallant. In veſtibuli huius ſupercilio quatuor ænei equi alacri ſtatu prominent, Byzantio aduecti. In ipſis laterum faſtigijs, crebriſque pinnaculis marmoreæ ſanctorum ſtatuæ ordine impoſitæ: tectum in quinque diſtinctum naues, ſex & triginta marmoris colum-
B nis ſuſtentatur. Totius porro tecti extima ſuperficies plumbeis operta eſt regulis, interiores vero teſtudines altiſſimæ vermiculato, ac græcanico opere picta habent Diuorum ſimulacra, quæ eorum præſentia horrorem ſpectantibus incutiunt. Ad aram maximam columnæ duæ alabaſtrini lapidis, & precioſi marmoris complures, tabulæque ex lapide porphyrite, & laconico erectæ. Ad eandem aram gemmata tabula inter publicos ſpectatur theſauros, D. Marci corpus occultiore conditum eſt ſacrario. Theſaurus item maximus in ſacrario eſt, ex quo audaciſſimus fur Cretenſis ante annos fere 180. abſtulit aurum, &
C & gemmas vicies centenis aureorum coronatorum millibus æſtimatas. Extant in eo gemmata diademata duodecim, thoraces aurei, & gēmati, omnis generis multitudo ingens, ac vaſa aurea gemmata perplura, plura alia precioſa inſtrumēta. Nec minus viſenda ob miram altitudinem vicina ſacra turris, quā ante an. 500. Dominicus Maurocenus Dux excitauit, cuius ſummus apex adeo ſublimis, vt fulgor auri, quo illitus eſt, ad ducenta ſtadia ex alto nauigantibus, velut ſaluberrimum quoddam ſydus conſpiciatur. Ex eius vero faſtigio ampliſſimus quaqua vrbis, & littorum proſpectus patet. Clerū habet hæc nobiliſſima eccleſia numeroſiſſimū, in quo principem locum obtinet
D Primicerius ſub quo canonici numero 24. manſionarij multi, & clerici ſeminarij, quod Gregorianum nuncupant, alumni 24.

Omnium eccleſiarum vetuſtiſsima eſt D. Iacobi in Riuoalto a Patauinis hac excitata cauſa. Cum enim, ſæuiente Attila, cum finitimis populis ad Riuumaltum refugiſſent, ibidem exciſſarum à barbaris ciuitatum exules excepturi, nouumque ac totius paraturi domicilium. Quod dum continentibus operibus moliuntur paratas caſas adeo pertinax, non ſine numine, inuaſit incendium, vt non prius extingui potuit, quam Diuo Iacobo Apoſtolo ędificādum templum vouiſſent. Quod primum fuiſſe narratur hoc in Riuoalto, vt legitur in quadam tabula marmorea, cuius ipſiſsima verba hic exſcribenda curauimus.

Fun-

Fundamenta huiuſce templi
D. Iacobo Apoſtolo ex voto erecti iacta
fuere Chriſtianæ ſalutis an. CCCCXX.
die xxv. Martij.
Zozimo Romano Pontifice.
Honorio Imperatore dedicatio celebrata eſt
ſequenti anno
eodem die per quatuor Epiſcopos,
Seuerianum Patauinum, Hilarium Altinatem,
Iocundum Taruiſinum, & Epodium
Opiterginum.
Cura vero Felici ſacerdoti primo relegata
hac vetuſtate fere abolita comperta ſunt
induſtria Natalis Regia Canonici
Cenedenſis qui electus plebanus, & dicto
templo in ſplendidiorem eccleſiam
inſtaurato,
vt ædificationis, conſecrationis, inſtaurationis,
& electionis monumentum poſteritati
relinqueret, hæc in marmore notanda curauit:
quæ omnia, & temporis,
& loci iniuria corroſa, ac pene conſumpta.
Hieronymus ab Aqua de Muriano
Canonicus D. Marci, atque huius Eccleſiæ
Plebanus
hoc marmore reſtaurari iuſſit:
Anno Domini M:DC. die XXV.
Martij.

Regularis autem Clerus Venetiarum triginta, & amplius Venetijs, & in adiacentibus inſulis cœnobia obtinet; viris religioſis, ac doctis referta, qui ſecularem clerum in miniſterio verbi, concionibus audiendis, alijs ſacris miniſterijs adiuuant. Ex quibus duodecim Abbatiæ, & Prioratus titulum obtinent. Abbatiarum autem opulentiſsimæ ſunt S. Spiritus, S. Georgij maioris, ac S. Nicolai in littore Ord. S. Benedicti. Sed omnium pulcherrima Sancti Georgij Congregationi Caſsinenſi vnita, quæ nullæ amplitudine, & pulchritudine ſecunda videatur. Sanctimonialium ſepta viginti nouem in hac vrbe extant, quibus adde domum mulierum pœnitentium fere 300. Nec deſunt in religioſiſsima vrbe aliæ piæ domus frequentiſsimæ, qualis in Inſula Iudaica, quæ puellas continet à matronis nobilioribus ad ſeruandā pudicitiam incluſas, qualis domus pietatis vbi pauperes infantes magno numero perpetuo aluntur; qualis domus de Succurſu nuncupata, quæ mulieres honeſtæ paupertate oppreſſæ, & malæ nuptæ recipiuntur; qualis tandem cathecumenorum vbi ad fidem conuerſi cathechizantur, & pane corporali, ac ſpirituali reficiuntur.

Poſt auream D. Marci ædem omnibus, quæ in hac vrbe ſunt opere, & materia

A præferendum Sabellicus cenſuit templum S. Mariæ miraculorum cuius exterior facies à ſummo ad imum Lugustico ſaxo, Iſtrico, & Benacenſi intrinſecus tectaeſt, ceu tabulis contecta, à fronte Porphirites, Spartanuſque lapis. Sunt, & alia per plura in hac vrbe templa, veteris, ac recentis ſtructuræ, materia, opere, ornatuque inſignia. Sed vt de iſs aliquid in vniuerſum dicamus omnium ſacrorum ædium, quæ Venetijs tum aut quadrato lapide, aut teſſellato opere, tabuliſque marmoreis ſubſtructa ſunt pauimenta, omnes circa aram maximam, & in veſtibulis peregrini habent lapidis columnas; pleræque aureas teſtudines, Plebaniæ ædes, quæ ſinguliſ ſin-
B gulis ſunt inſulis ſitæ, præter inſulam Luprium in quā vna tres Plebaniæ numerantur, ſuum quælibet Antiſtitem habet, & famulantem clerum, a quo canonico ritu ad organorum cantum ſacra peraguntur.

Sunt, & Hoſpitalia numero 23. in quibus tria ob magnitudinem magna vulgo nuncupantur, primum hoſpitale pietatis quo infantes vtriuſque ſexus excipiuntur, & educantur tanto numero, vt ſolæ puellæ ſint ſupra 200. Alterum hoſpitale magnum eſt SS. Ioannis, & Pauli vbi ægroti omnis generis curantur, & puellæ ſupra 200. pie educantur, quouſque vel humanas, vel cæleſtes nuptias celebrent. Tertium eſt incurabilium vbi præter ingētem turbam eo-
C rum, qui varijs, & diuturnis morbis afflicti decumbunt, puellæ etiam ſupra 300. pie educantur. Eſt etiam hoſpitale SS. Petri, & Pauli pro vulneratis curandis erectum.

Laicorum etiam ſodalitia in hac religioſiſsima vrbe plurima ſunt vſque ad numerum centenarium. Nam præter Confraternitates 72. in ſingulis Eccleſijs parochialibus ad Auguſtiſsimi Euchariſtiæ ſacramenti cultum, & venerationem conſeruandam & augendam inſtitutas, ſunt præterea collegia, vt confraternitates artificum ſub diuerſis ſanctorum nominibus congregatorum; ſed quæ res magnam Venetiarum vrbi magnitudinem dicant, ſunt ſex confraternitates, quas ſcholas magnas nun-
D cupant, quibus innumerabilis laicorum multitudo adſcripta eſt, habentes eccleſias inſignes, ſacriſque vaſibus, indumentis, & ſuppellectili argentea, ac precioſa inſtructiſsimas, attributis etiam ampliſsimis annuis redditibus, qui omnes in pauperibus adiuuandis, alijſque pietatis operibus impenduntur. His adde Confraternitatem quorundam nobilium quorum inſtitutum eſt, vt pauperes verecundos, quos modeſtia tegit, & pudor mendicare vetat, eleemoſynis viuunt, infirmis vero medicinas, & dulciora tribuant, coempta adhunc vſum aromataria officina. Sed vt omnia breuiter perſtringam ſunt in hac felici vrbe Eccleſia Patriarchalis vna, parochiales 72.

titulì, & manſionariæ ſine numero, Abbatiæ, & prioratus duodecim, virorum cœnobia diuerſorum ordinum triginta, ſanctimonialium viginti nouem, Xenodochia 23. ex quibus tria longe maxima, congregationes clericorum nouem, ſeminaria clericorum duo, Patriarchale, & Gymnaſium, ſcholæ publicæ clericorum ſex, ſodalitia laicorum ſupra centum, & in his ſex maiora. Fidelium animæ in ciuitate degentium numerus nobis quidem incompertus, ſed tamen qui ex hoc facile æſtimari poſſit, quod cum tota vrbs in ſeptnaginta duas ampliſsimas parochias diſtributa ſit in ea, quæ annexa eſt Patriachali eccleſiæ cenſentur animarum quindecim millia, in alijs vero plus decem, aut duodecim numerantur. Leander familias Venetijs ad viginti millia cenſeri ſcribit, quæ animas trecenta millia efficiunt, ſed hac tempeſtate vrbs eſt frequentior. Populus vrbanus totus, diuina clementia, eſt Catholicus & pius, licet ex omni natione homines in hanc vrbem confluant, quin etiam in eccleſias, & in pietatis opera liberalis, ſiquidem in operibus pijs præter annuos cenſus ſupra ducenta aureorum millia in annos elargiri: qua in re non minorem fœmineus ſexus, quem virilis promeretur laudem.

Corpora ſanctorum, & reliquiæ ſacræ omnis generis plurimæ in hac vrbe habentur, prorſus vt nulla ex Italicis vrbibus, ſi Romam excipias Venetijs hac in re conferri poſſint. Nam quæ tandem in Eccleſia triumphanti eſt Beatorum acies, aut claſſis, ex qua non aliquis inclytam Venetorum vrbem exornet. Nam ſiue Euangeliſtas numeres, ſiue Prophetas, ſiue Martyres, ſiue Patriarchas, & Doctores, ſiue Confeſſores, aut Eremitas, aut virgines, omnium ecce trophæa ſe ſe tibi in hac vrbe ſpectanda exhibent. Euangeliſtam quidem Marcum ſub Ioanne Participatio circa annum Domini 831. Alexandria huc vectum, Sacra eius nomini eccleſia ſub confeſſione aræ maxime conditum habet, cuius translationis in Rom. Martyrologio memoria agitur vltima Ianuarij. Pro hetas vero tres Ionam ad S. Apollynaris, Zachariam magni Præcurſoris digniſſimum parentem, & Simeonem in ſacris eccleſijs eorum conſtat, quorum hic poſtremus Conſtantinopoli eſt tranſportatus. His ſuccedunt clariſſimi Martyres Panchratius ad S. Zachariæ, S. Theodorus ad S Saluatoris templa Conſtantinopoli aduectus. Hunc tutelarem, ac patronum habuit Veneta ciuitas ante quã D. Marci importaretur, ob eamque rem in ipſo D. Marci foro è duobus illis columnis altera Leonis Diuum Marcum referentis, altera S. Theodori intenta haſta Draconi incumbantis ſimulacra ſuſtinet. Griſogonus ad SS. Geruaſij

A & Prothaſij ſacra hic aduectus, Coſmas, & Damianus, & Paulus Dux Conſtantinopolis ad S. Georgij maioris, vbi & Stephani Prothomartyris corpus repertum autumant. Secundus ab eccleſia eius nomini ſacra huc translatus. Sergius, & Bacchus, atque Iſidorus Chio huc translatus; in Baſilica Patriarchali, Ioannes Alexandriæ Dux ad S. Danielis, Zazerius ad S. Zachariæ, Ligorius, & Barbarus ad S. Laurentij, Gordianus, & Epimacus ad S. Paterniani, Florianus ad S. Iuliani, Nicetus ad S. Nicolai de Mendiculi, Vrſus ad S. Albani ex Armenis aduectus, Paulus Epiſcopus, & Martyr Conſtantinopoli aduectus ad S. Laurentij, Maximus Epiſcopus, & Martyr ad
B S. Cantiani, Gordianus Epiſcopus, & Martyr natione Venetus ad S. Mariæ de Murano, Albanus Epiſcopus, & Martyr ex Armenia aduectus ad eccleſiam Burani eius nomini conſecratam, Hermolaus Presbyter, & Martyr Nicomedia aduectus ad S. Simeonis maioris. Ac demum is quem Græci Melagomartyrem, hoc eſt magnum Martyrem apellant, S Georgius in æde S. Viti, cuius aram quotannis ſtato die Princeps cum bona parte Patrum, quaſi Diuo gratulaturus, ob ciuitatem periculoſa coniuratione ſeruatam, ſtructo ad tempus ſupra riuum maximum ponte inuiſit. Hic in æde S. Euſtachij eius & vxoris, & liberorum. His adiungit Sabellicus corpus
C S. Ioannis Martyris Bizantio tranſlatum, ac in æde S. Danielis conditum. Patriarchæ, & Doctores Arianus Alexandriæ Marci diſcipulus, & ſucceſſor ad S. Clementem, Athanaſius magnus Patriarcha Conſtantinopolitanus inde aduectus, vt ferunt ad S. Zachariæ, Ioannes eleemoſinarius Patriarcha Alexandrinus ad S. Ioannis in Bragola, Magnus Epiſcopus Altini primus Venetæ Eccleſiæ Conditor ad S. Hieremiæ, Conſtantinus, ſeu Conſtantius Confeſſor Ancona translatus ad S. Baſilij, Magnus Nicolaus Myrenſis, vt ferunt ad S. Nicolai de Lio, vna cum corpore Patrui ſui Nicolai Archiepiſcopi à quo presbyter, & Abbas fuerat ordinatus, necnon Theodorus Archiepiſcopus Myra hunc tranſlati. Leo Epiſcopus Metona aduectus ad S. Ser-
D uuli, Donatus Epiſcopus ad S. Mariæ de Murano, Coſmus pariter Confeſſor ad S. Georgij maioris, S. Paulus primus Eremita ad S. Iuliani, S. Dominicus Eremita, & Confeſſor ad S. Albani de Burano ex Armenia aduectus, Anaſtaſius Monachus ad Sanctiſſimæ Trinitatis, Thomas Eremita ex Tracia aduectus ad S. Zachariæ cum Theodoro confeſſore ex Samo inſula traſportato, Roccus Confeſſor in æde eius nomini ſacra, Sabba Abbas Nicomedia aduectus ad S. Raphaelis. Quid virgines memorem, & virginitatis candida, & purpurea martyrij corona nitentes.

Hic

Hic nimirum ſu[illegible] et ſpolia illa Siculo- A rum gloria Virginum Lucia, quæ Syracuſis Conſtantinopolim, poſtea Venetijs honorificè perducta condita in Eccleſia ſuo nomini ſacra, hic ad S. Mariæ Cruciſerorum ſancta, & celeberrima quieuit Barbara, in æde S. Caſſiani, caput Romanæ Virg. Cæciliæ, ac ne omnes carnificis pertuliſſe ſæuitiā exiſtimes, hic in Eccleſia ſuo nomini ſacra iacet corpus memorabilis Virginis, & miraculis longe præclariſſimæ Virginis Marinæ ex Grecia aduectum, cuius translationis memoria agitur in Martyrologio Rom. XVII. Iulij. Quo circa ſunt in tota vrbe corpora Sanctorum, & Sanctarum quadraginta nouem, vnum Euangeliſtæ, tria Prophetarum, Martyrum viginti quatuor, Cōfeſſorum decem, & ſeptem, Virginum, & B Sanctarum mulierum quatuor. Ad extremum in templo Deiparæ Virginis, quod domum maximam vulgo ab ædificij magnitudine vocat, auguſtiſſima reliquiarum omnium, ipſe nempe ſanguis Chriſti ſummi Regis cernitur, & colitur. Itemq; in S. Euangeliſtæ templo Dominicæ Crucis lignum plurimis miraculis inſigne, & clauus vnus ex ijs quibus Chriſtus gloriæ Rex Cruci fuit affixus viſitur in æde Virginum S. Claræ. Miſſas facio reliquas, quæ fragmēta ſunt, quale eſt caput Mariæ Cleophæ in æde Seruorum, dextera Ioannis Baptiſtæ in templo S. Hermagoræ, quæ vna omnium reliquiarum, quæ in hac vrbe, in publica C ceremoniarum pompa ſub vmbella circūfertur, quale femur S. Chriſtophori in æde S. Barbaræ, atque aliæ innumeræ. Nec vero in tantis è longinquo illatis Sa[n]ctorum theſauris deſunt Venetæ vrbi ſuorum ciuium ſanctitatis illuſtria monumenta. Namque ex Vrbe Veneta B. Petrus Acotantius, cuius corpus eſt in æde D. Baſilij, vt Sabellicus ſcribit, conſimiliter B. Antonius Pizemanus Epiſcopus Feltrenſis vir doctiſſimus, & ſanctiſſimus, migrauit Venetijs anno Domini 1512. ſepultus in æde Patriarchali S. Petri in Caſtello, cuius corpus octauo anno poſt integrum repertum quaſi pridie tumulatum eſſet, & multis prodigijs illuſtratum, B. etiam Ioannes Plebanus S. Ioānis decollati ad S. Sebaſtiani. D

Fuere, & nonnulli Regularium Ordinū, & inſtitutorum, aut nouorum fundatores, aut veterum inſtauratores, & reformatores, qualis fuit Antonius Corarius Patritius Venetus Gregorij XII. Rom. Pontificis fratris filius, inſtitutor Ord. Canonicorū S. Georgij in Alga, quem mox mirifice illuſtrauit, & amplificauit B. Laurentius Iuſtinianus primus Venetiarum Patriarcha: qualis Ludouicus Balbus patritius Venetus, & ipſe qui clariſſimam Congregationem Monachorum nigrorum S. Benedicti apud Sanctam Iuſtinam Patauij primus inſtituit circa annum Domini 1410. Nec ſilenda Congregatio Canonicorum Regularium S. Spiritus apud Venetias, licet non à ciue Veneto inſtituta anno Domini 1415. Nam in fœmineo etiā ſexu plurima in Vrbe Veneta lumina fulxerunt, ſed nos eas ra tum, quæ ad noſtram notitiam peruenerunt, recenſebimus, in queis vna fuit B. Maria Auguſtiniani Ordinis alumna. Et magna quidem hæc Venetæ pietatis documēta, quod patriam illi ſuam, non tam hoſtium ſpolijs, quam Sanctorum trophæis, ac monumentis ſummo ſtudio toto ex Orbe conquiſitis ornarunt, verum illud prope diuerſum ſingulare, quod duo è Principibus inter Sanctos numerent Vrſum Baduatium XVIII. in ordine, qui cum primis omnium a[d] reum nonnum ſignaſſet ſunt multa edita miracula, ad S. Felicis in Arriano ſepultus eſt, & Petrum Vrſeolum Ducem XXII. qui poſt inſtauratum auguſtiſſimum S. Marci templum abdicato Principatu, clarus miraculis apud Vaſcones migrauit Confeſſor. Nec illud ſilendum ſelix, fauſtumq; Patriarchalis dignitatis apud Venetos initium, ſiquidē qui primus Patriarcha Venetiarum appellatus eſt Laurentius Iuſtinianus ſanctitatis titulum, atque honorem præfert.

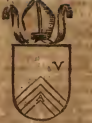
His igitur quaſi propugnaculis munita, & circumuallata eſt Venetiarum vrbs, his præſidijs nititur Veneta libertas, horum ope, ac virtute fulta vrbs religioſiſſima non meruit cæli iniurias, pelagiue procellas, nō inteſti[n]os, externoſque inclyta motus, quomagis veſtram, ô Beati cælites gloriam ſuſpicit, ac veneratur Senatus Populuſque Venetus, ſed & Italia, ac Chriſtianus Orbis v[n]iuerſus, quod ciuitatem, ac Rempublicam hanc ab iam inde inco[l]umem Chriſtianam in ſua vereri, atque ai[n]ta libertate, ac religione annum iam tricenteſimū milleſimum non minus conſtan er, quam feliciter ſeruatam videt. Hoc vero ſingulare, atque immortale beneficium vobis potiſſimum grata ciuitas acceptum refert. Veſtris hoc precibus, veſtris hoc ſuffragijs tribuit, quod ſi iam Venetum nomen terra marique gratum Chriſti fidelibus, & formidabile fidei hoſtibus perſeuerat, vobis ſiam ciuitas ſalutem commendat, vobis ſuam libertatem tuendam tradit. A vobis præſens omni tempore auxilium, ac ſubſidium ſperas, quorum ſacratiſſima ſuo ſinu fouet pignora, debitis viciſſim aris, ac ſepulchris det, honoret, & colat.

Cæterum Patriarchalis Veneſiarum extra ciuitatem complectitur inſulam cum ciuitate Gradenſi Patriarchali per annos fere nongentos illuſtrem, vnde ea dignitas Venetias tranſlata eſt. Sunt etiam in diœceſi forareæ Venetiarū Plebaniæ quædam in continenti, nempe S. Ioannis Baptiſtæ Terralatiſſanæ in prouincia Foroiulienſi, & in finibus diœceſis Concordienſis poſita, nec non Plebania S. Floris cum alijs

quin-

quinque parrochialibus eccleſijs inrer fines A
diœceſis Cenetenſis incluſa, poſtremo Par
rochialis Eccleſia S. Ioannis Bapriſtæ Gambaranorum ad Meduacum amnem, quas omnes Parriarcha per Vicarios ſoraneos adminiſtrat.

Prouincia Parriarchalis Veneriarum, rres immediaros ſuffraganeos Epiſcoparus complectirur in vicinis inſulis conſtirutos Torcellanum, Caprulenſem, & Clodienſem, nec non in Dalmaria iure Primarus ſubiectum haber Metropoliranum Iadrenſem cum tribus eius ſuffraganeis Auſerenſi, Arbenſi, & Veglenſi. Ad Parriarchalem vero Veneram dignitarem nemo aſcendit, niſi quē Veneti, ramquam ex indulto Pontificio Domini, prius ſuis ſuffragijs ad id oneris deſi- B
gnauerinc. Prouectus ad ſedem ampliſſimam, vt diximus, iuriſdictionem exercer, quæ rametſi vnius Venetæ ciuitatis limite contineri conrigiſſet, ea ramen Paſtorē ſuū totius Europæ Parriarchis potuiſſet æquare. Illuſtria ingenia de hac præclariſſima ciuirate commemorarunt multi, in quibus eximie eminerunt Petrus, atque Bernardus Iuſtiniani, Petrus Cardinalis Bembus, Laurentius Gambara, Flauius Blondus, Sabellicus, Volaterranus, Petrus Marcellus, Franciſcus Luccius, Donatus Giannottus, Cardinalis Contarenus, Marinus Sannutus, Andreas Dandulus, Muſatus, Gobellinus lib. 3. comm. Pij II. Leander Albertus in
præcipua eiuſdem Ciuitatis deſcriprione, C
Merula, Doglionus, Paruta, Stephanus Pighius in Hercule Prodirio, Ioannes Henricus Iralicus hoſpiti fidus, Andreas Scotus, Iodocus Hondius in perſcriprione Italiæ, Franciſcus Sanſouinus in ſua Venera Vrbe, cuius non modo narrat exordia, res bello, paceq; præclare geſtas, viroſq; illuſtres, ſed etiam incomparabili diligentia templa illuſtria, omnia Oratoria, piaq; loca deſcribit. Venetorum vero res geſtas aureo commentario illuſtrauit omnigenæ hiſtoriæ peritiſſimus, & eruditus amicus noſter Io: Bapriſta Verus. Porro Epiſcopi, & Parriarchæ, qui in Venera ſede vſque ad noſtra tempora floruerunt, ſunt qui ſequuntur, quos
ex diuerſis monumentis, ſcriptoribuſq; ex D
fide deprompſimus.

1. OBEALTVS, ſiue Obelaltus Marinus filius Enogini Metamauci Tribuni ab Adriano primo Pontifice Olinolenſis Epiſcopus approbatus eſt circa annum Domini 773. inauguratuſq; fuit à Patriarcha Gradenſi, atque à Veneto Duce, quam plurimis ſuffultus priuilegijs. Sancto Iſaiæ conſecratum templum extruxit, poſtque ſuæ adminiſtrationis ann. 18. proſpera probiratis fama conceſſit ad ſuperos. Illius meminit Andreas Dandulus in chronic. qui habet illum Epiſcoparum tenuiſſe ann. 23. ſub Obelalto Epiſcopo cōdita fuit eccleſia Sancti Ioannis Euangeliſtæ à familia Badnaria anno 790. quorum ſepulchra ibidem ſpectantur.

2. CHRISTOPHORVS natione Græcus, per duodecim annos, vt inquit Dandulus, eadem ſede nobilitatus eſt anno 792. ſeditq; egregie, & cum Veneti Ioannē Ducem deturbaſſent de ſede, Chriſtophorus item Epiſcopus, eiuſdem familiaris, ſexul voluntarius abijt. In cuius ſede Ioannes Diaconus collaudatione publicæ concionis intruſus eſt. Hic præter cęteras Chriſtianas virtutes erga pauperes egregie præfuit, quibus ſe exhibuit tanquam parentem. Quo Præſule templum D. Moyſi conditum fuit à Scopora familia anno 796. Creditam ſibi Eccleſiam in totum adminiſtrauit Chriſtophorus ann. 17. obijtque poſtremum diem.

3. CHRISTOPHORVS ſucceſſit Chriſtopharo, natione Græcus anno 809. ſedit annis 12. Hic, vt inquit Dandulus, Plebanus Eccleſiæ S. Magni fuit ſuaque hypocriſi decipiens populum, factus eſt Epiſcopus, qui, dum in Eccleſia S. Theodori miſſarum ſolemnia celebraret, à dæmonio vexatus eſt, indignuſq; Epiſcopatu iudicatus, eiectus eſt. Huius Epiſcopi temporibus corpus S. Zachariæ Prophetæ magni Præcurſoris Domini parentis à Leone Imperatore Conſtantinopolitano, vna cum parte ligni S. Crucis, ac alijs precioſis reliquijs dono datum Angelo, & Iuſtiniano Participatijs Ducibus, Venetias relatum eſt, ac ſolemni pompa in eccleſia S. Zachariæ non longe ab eorum palatio deponitur: ibidem hi pijſſimi Duces monaſterium ſacrarum Virginum Ord. S. Benedicti magnifice extruxerūt, ac diuitijs, & priuilegijs exornarunt. Longe enim hodie

hodie omnibus cœnobijs huiuſce ciuitatis pulchritudine, antiquitate, & nobilitate præſtat; quam eccleſiam anno ab vrbe condita 407. S. Magnus Heracleæ ex diuina reuelatione condiderat, cuius meminit Andreas Dandulus in chronic. Anno vero 819. ab ijſdem pijſſimis Ducibus Angelo, & Iuſtiniano, adhuc Chriſtophoro Oliuolenſem Eccleſiam moderante, fundatum eſt cœnobium Monachorum S. Benedicti apud eccleſiam S. Hilarij de Riuoalto, monachis vna cum Abbate Ioanne, e monaſterio S. Seruuli deductis, quod inde poſt multa ſecula in monialium cœnobium eiuſdem Ordinis reformatum fuit. Porro prima inſtitutio, ac immunitates recenſentur ab eodem Dandulo in chronic. & nos ex eodem hic verbatim recitabimus, conditum eſt hoc monumentum anno ſalutis 819.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen.

Menſe Martij Indict. 12. Riuialti ſanctarum eccleſiarum ſemper vigili cura oportet ſatagere, maxime illis, quorum poteſtas ex more, de omnibus eſt prouidere conſultum. Quoniam quidem Ioannes venerabilis Abbas monaſterij S. Seruuli, Dei caterua ſui cœnobij poſtulauit noſtra ſuffragia, eoquod in loco anguſto conſtituti, & infra paludes manentes Deo Chriſto deſeruirent, poſſeſſionibus carentes vnde victui neceſſaria ſubminiſtrarent; poſtulantes, vt ob Chriſti, & Sanctorum amorem eiſdem ſubſidium, & iuuamen de hoc impertiremur. Atque ideo nos quidem Angelus, & Iuſtinianus per diuinam gratiam Venetæ prouinciæ Duces vna cum Reuerendiſsimo Domino Fortunato Sanctæ Gradenſis, & Aquileienſis Eccleſiæ Patriarcha, ſeu Chriſtophoro venerab. Epiſcopo ſanctæ Oliuolenſis Eccleſiæ, atque vniuerſis Venetiarum populis habitãtibus plebe Chriſto dilecta, atque precioſo ſanguine acquiſita. Quapropter nos pro diuino amore, & noſtræ animæ, ſiue parentum noſtrorum ſalute, pari, ac ſalutari conſilio tractantes, cogitantes cogitauimus, qualiter eundem Dei ſeruum Ioannem nomine, fratrem, & monachum, atque Abbatem cum ſuis fratribus de prædicta eccleſia Beati Chriſti Martyris Seruuli transferentes, quo loco tranſmutare deberemus, vel quo ordine viuendi pacifice perpetualiter ponere poſſemus, ad noſtram deuenit memoriam, vt capellam quãdam in honorem B. Hilarij confeſſoris Chriſti ſuper fluuium Hime ad iura proprietatis noſtræ cum ſuo territorio conſtructam ſibi concedentes quieto poſſent viuere tramite, eo ordine quo docet Beati Benedicti Regula: Ita tamen vt ipſa ſupradicta eccleſia Beati Chriſti Martyris Seruuli in ſua, & ſuorum ſucceſſorum perpetualiter remaneat poteſtate, & cuſtodia, ſuoſque Monachos, ſiue Clericos ita conſtituant ad diurnum, ſiue nocturnum peragendum officium, & quicquid ad ſuorum vſum neceſſe habuerint, ipſis, vel ſucceſſoribus eorum ſubminiſtrent & ipſi eis perpetualiter reſpondeant. Conceſſa igitur prædicta capella S. Hilarij Confeſſoris Chriſti cum ſuis territorijs, finibus & terminis, cum omnibus appenditijs, vel adiacentijs, ſuis quam eſt ſuper totam circumdatis lateribus: ideſt à flumine, quod dicitur Clarino percurrente vſque in canalem qui dicitur Gambarana, & inde in foſſa quæ dici Ruga, ac deinde in canale de Luna percurrente in Sercho, & vſque in paludibus aquis ſalſis; ſimiliter à prædicto flumine Clarino deſcendente ad locum vbi dicitur Aurilia, & finalibus deſcendente per canalẽ, qui dicitur Auiſa perexiente in dicto flumine Himæ, & deinde percurrente vſque in paludibus ſimiliter tribus millibus aquis ſalſis. Hæc autem noſtra decreuit voluntas pro remedio animæ noſtræ, ac parentum noſtrorum ſalute, vt præfata capella Beati Hilarij confeſſoris Chriſti cum ſuis ſupradictis territorijs, & terminis perpetualiter maneat ad vſum, & ſuſtentationem Monachorum qui nunc modo in præſenti, vel impoſterum futuris temporibus perpetualiter ordinandĩ ſunt, & ſub ſucceſſorum ſuorum in perpetuum maneat poteſtate, ordinandi, & diſponendi abſque omni noſtra, vel hæredum noſtrorum contrarietate aliqua. Et placuit nobis, & omni poteſtatui, noſtriſque fidelibus, vt omnis pertinentia eorum ſit quieta, & libera, & ab omni functione publica, tam de noſtris molendinarijs, quam de piſcatoribus, ſiue colonis vbique reſidentibus, ita vt nullus de publicis noſtris gaſtaldis, vel aliqui de noſtro palatio miſſi ſupradictos veſtros audeat inquietare, vel moleſtare, aut in angariam mittere, aut xenia ab eis aliqua exigere, ſed abſq; omni moleſtia vobis ſeruire concedat. Iterum ergo placuit nobis interdicere noſtræ Gradenſis Sedis Patriarchæ, ſiue noſtris Riuoaltenſis Sedis Epiſcopis, vt nullum ex vobis inuitis ad Concilium trahere audeant, nec vllam angariam, vel prandio, aut xenia à vobis requirere liceat aliqua, ſed abſque omni moleſtia, vel quæſtione liceat vobis regulari lege viuere. Contradicimus etiam illis, vt de omnibus exiſtentibus ſub poteſtate veſtri regiminis Monachis, aut Clericis, aut conſamiliaribus, quos vos mittere viſi fueritis, ſuſcipere vel defendere non præſumant. Vnde & adiuramus, & obteſtamur per terribile nomen Dei omnipotẽtis omnes ſucceſſores noſtros, vt quod amore Cæleſtis Patris, & exemplum boni operis, & augumentum

tantæ

tantæ congregationis deuota mente conceſſimus, nullus vnquam audeat violare. Quem priuilegij textum ſcribere præcepimus Dimitrium Tribunum notarium noſtræ capellæ Primicerium, & manibus noſtris ſubtus menſe, & indictione ſupradictis feliciter.]

Sub eodem Epiſcopo Chriſtophoro anno 809. conditum fuit Templum S. Ioannis Baptiſtæ in Burgula à Ioanne Talonico.

4 VRSVS de Riuoalto cognomento Baduarius, filius Angeli, & Ioannis Participatij Principis Venetiarum frater, Venetum geſſit pontificatum ann. 821. ſeditque annis 32. Huius parentes viri deuoti, inquit Dandulus, eccleſias S. Seueri Epiſcopi, & S. Laurentij Martyris ſibi contiguas in Geminas conſtruxere, in quibus hic Epiſcopus ſuccedens S. Laurentij in virginum monaſterium ad ſuum obitum commutari diſpoſuit, eidemque ſororem virginem lectiſſimam Abbatiſſam præfecit. Hic Oliuolenſis Cathedralem Eccleſiam ſub S. Petri Apoſtoli nomine inchoauit, quam poſt quinque annos completam 3. Kal. Iunij conſecrauit, & reliquias ſanctorum Sergij, & Bachi in ea depoſuit. Boni autem Bragadini progenitores eccleſiam S. Danielis Prophetæ non longe ab Epiſcopatu ſimiliter conſtruxerunt, quæ ſub Petro Polano Duce in monaſterium monachorum S. Benedicti conuerſa eſt. Vrſo item in Oliuolenſi cathedra ſedente, quod fauſtum, felixque fuit, Duce Iuſtiniano Participatio anno 831. corpus S. Marci Euangeliſtæ ex Alexandria Venetias aductum fuiſſe hiſce verbis narrat Dandulus. *Secundo Ducis* (ſcilicet Iuſtiniani) *anno corpus ſanctiſſimi Marci de Alexandria traslatũ eſt Venetias. Ait enim Petrus Damianus: Marcus Euangeliſta de Alexandria tranſlatus eſt* (*Deo diſponente*) *Venetias, vt qui totum Orientem velut aureus Lucifer, illuſtrauerat, nunc per plagas occidui climatis præſentia ſua radijs eniteſcat: per Aegyptum quippe ſibi dedicat ortum, per Venetias tenet occaſum: illic Alexandriæ ſortitus eſt*

A *Eccleſiæ ſolium, hic renaſcentis Aquileiæ nouum ſtatuit Principatum. Sigibertus, & Vincentius dicunt: quod Saracenis incurſantibus Aegyptum, negotiatores Veneti corpus B. Marci Euangeliſtæ ab Alexandria abſtulerunt Venetias. Sicardus, Iacobus de Voragine, & Paulinus Epiſcopus, & communiter cæteri hiſtoriographi hanc tranſlationem approbant: licet ſub æquiuocatione imperialis nominis eorum aliqui in tempore errare ignoſcantur. Rex Saracenorum apud Babilonem ſibi palatium conſtruere volens mandauit, ab eccleſijs Chriſtianorum, & alijs vulgaribus locis accipi lapides, vt ſcilicet ſplendidam ſibi faceret domum. Accedentes autem ad eccleſiam S. Marci, more ſolito*

B *Bonus tribunus Metamaucenſis, & Ruſticus Torcellenſis, qui antea Venetorum edicto, cum decem nauibus mercibus oneratis, impellente vento Alexandriam iuerant, videntesque Stauratium monachum & Theodorum ſacerdotem, eccleſiæ cuſtodes admodum triſtes: erant autem Græci, quærunt igitur cauſam triſtitiæ, & audiunt, quia impio Rex edicto deuaſtationem eccleſiæ imperat. Rogant ibi, corpus ſanctum ſibi dare vt Venetias deferant, promittentes, eos apud Ducem Venetiarum magnis extolli honoribus. Cuſtodes Eccleſiæ petitionem exhorrent cum increpatione, dicentes. Numquid non audiſtis, qualiter B. Marcus Euangeliſta, quod Petro dictante conſcripſit, ipſo iubente*

C *prædicauit in his partibus, hominesque contradæ huius filios in Chriſto baptizando habuerit: ſi propterea hoc fideles cognouerint, mortis periculum nequaquam poſſemus euadere. Ad hæc illi reſpondent. Si de prædicatione ipſius agitur, nos primogeniti filij eius ſumus, cum in partibus Venetiæ, & Aquilegia prædicauerit primum. De mortis autem periculis monet Chriſtus: ſi perſecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. quod ipſe Euangeliſta Marcus ſeruauit, cum perſecutionis terrore de Alexandria ſeceſſerit in Pentapolim. Tunc cuſtodes aiunt: non eſt tanta perſecutio, vt pagani perſonalem inferant paſſionem. Interim autem pretioſiorem eccleſiæ lapidem quidam confregit, ne*

D *tolleretur propter quod duriſſime flagellatus fuit. Videntes autem cuſtodes eccleſiæ deuaſtationem, & in perſonis iminere periculum votis petentium condeſcendunt, & diem ſtatuunt quo corpus ſanctum accipiant. Iacebat autem in clamyde de ſerico inuolutum & clauſum in eodem à capite vſque pedes multis ſigillis. Portant itaque B. Claudiæ corpus, & mantellum a tergo ſcindunt, indeque corpore B. Marci extracto B. Claudiæ corpus imponunt, ſigillis intactis manentibus. Tanta autem ciuitatem impleuit odoris fragrantia ſubito, vt cuncti ſtuperent miraculum: nonnulli quoque dubitarunt corpus Euangeliſtæ fore ſublatum, currentes proinde ad eccleſiam, capſam aperiunt, cla-*

mydem

mydem ſigillatam inueniunt, ſed deluſi ad propria redeunt; Ad nauem autem portantes, ſuppoſitis herbis, & carnibus parcinis, quærentibus quid portarent, oſtendunt. At Saraceni horrentes, Gandis, Gandis clamauerunt: In naui quoque reducerunt in uello donec recederet propter Saracenas naues perſcrutantes. Cum vero Venetias portaretur, inter cætera quæ egit miracula, nauem in qua deferebatur cum pluribus alijs naufragijs periculo liberauit. Cum enim naues tempeſtuoſa nocte velociſſime impellerentur à vento, & iam non multum diſtarent à morte, B. Marcus Dominico monacho Climacen. apparuit, vt nautas moneret cito vela deponere, quod cum feciſſent apparente aurora, viderunt ſe iuxta inſulam quæ Straalia dicitur: denique Homagum applicant, & de conſentione Ducalis dicti obtenta venia ad portum veniunt Oliuolen. Dux Clerus, & populus occurrunt, & cum laudibus in Capella Ducis corpus ponunt. Hactenus ille. Incidiſſe vero eius translationem in annum 831. ſub Iuſtiniano Participatio Duce, docet Baronius in adnotationibus ad Mart. Rom. 31. Ianuarij, qua dies tranſlationis celebratur. Longe enim, ait à veritatis ſcopo aberrare omnes, qui eam ante quingenteſimum, vel ſexcenteſimum Chriſti annum referunt, cum numquam illis temporibus, Alexandrina ciuitas fuerit ſub Saracenorum dominio, quando eam accidiſſe omnes fatentur. Vnde iuxta meliorem computum Andreas Dandulus refert in annum ſecundi Iuſtiniani Ducis, qui fuit annus 831. Idem Dandulus habet ſub Ioanne Duce Iuſtiniani fratre eccleſiam S. Marci initium ſumpſiſſe. *His diebus, ait eccleſia ſub vocabulo ſancti Marci, in angulo Ducalis Palatij condita eſt, & in ea glorioſum corpus ſuum depoſitum fuit, ordinatique ſunt capellani ad diurnum, nocturnumque officium peragendum, & Primicerius vnus, qui dictam eccleſiam, quæ Ducum capella eſſe perpetuo instituta eſt, regat, & gubernet, ſicut ſibi per Ducem iniunctum fuerit, & ordinatum.* Rector aliquando Vrſus cum alijs, præſtantioribus viris Venetam Vrbem frenauit, quo ad vſq; Ioannes Dux ab exilio reuocaretur, cuius etiam tempore eccleſia S. Iuliani Martyris non longe à Ducali palatio, aliaque Sancti Pauli fuerunt conſtructæ; demum ſenectute grauatus optimus Præſul, & de omnibus benemeritus non ſine lachrymis adpoſitus eſt ad patres ſuos, ſepultuſque in cathedrali Eccleſia Oliuolenſi anno 853. quo ipſe ſuum condiderat teſtamentum.

5 MAVRITIVS, quem Maurum vocat Dandulus, natione Venetus ſucceſſit Vrſo anno 853. Vixit in ea dignitate ann. 10. eccleſiam S. Margaritæ à Germano patre conſtructa dedicauit. Benedictum III. Papam, inſidiantium aliquorum verſutia

A eligentem Venetias, vna cum Duce incredibili humanitate ſuſcepit. Benedictus vero cum monaſterium S. Zachariæ viſitaſſet requiſitus ab Agnete Maurocena ſanctiſſima Abbatiſſa, & monialibus, quæ tunc vitam religioſiſſimam ducebant, Roma reuerſus corpora ſanctorum Pancratij Martyris, atque Sabinæ virginis dono miſit, quæ Venetias aduecta in præfato monaſterio cum honore, & reuerentia collocata ſunt, vt refert Dandulus. Obijt Mauritius anno 862.

B

6 DOMINICVS Badoarius Ioannis filius, nobili gente procreatus, Duce Ioanne, cuius erat agnatus, procurante, ac propria virtute notus hanc eandem ſedem
C cœpit adminiſtrare anno 862. ad quem ſcribit Ioannes VIII. Papa Epiſtola 16. Indict. 10. menſe Decembri. Eximie hanc rexit Eccleſiam annis decem, mortuuſque eſt anno 872.

7 CRASSVS Fatius hanc eandem ſedem obtinuit apud pleroſque an. 873. huius non meminit Dandulus.

D

8 IOANNES Sannutus nobilis Venetus anno 889. de quo etiam altum ſilentium tenuit Dandulus.

9 IOANNES deinde Auenturatius Aquileienſis Ioanni ſucceſſit anno 891. de eo etiam nil habet Dandulus.

10 LAVRENTIVS timens Deum Barba-

Barbataurelli filius, Monachus S. Benedicti, huius ſedis fuit Antiſtes anno 918. Quem ſediſſe affirmat Dandalus ann. 29. alij vero ann. 18.

11 DOMINICVS natione Metamaucenſis, patre Barbaro Mauro natus, annitẽte Duce, ob eius eximiam virtutem à Clero, & populo electus eſt Epiſcopus ann. 936. & à Patriarcha Gradenſi, cæteriſq; Epiſcopis coacte conſecratus eſt. Sedit ſumma cum ſui nominis gloria an. octo.

12 DOMINICVS 2. cognomento Danid, Petri Ortianiaci filius, & ſi vxorem, & & filios haberet, cum eſſet vir in diuinis ſcripturis eruditus, & pietate, cæteriſque Chriſtianis virtutibus clarus, à Clero, & populo Epiſcopus expetitus, abſciſſa barba, inuitus Epiſcopatum accepit anno 946. cũ quo vxor, & filij in Epiſcopio manentes, perpetuam caſtitatem ſeruarunt, præceptaque diuina humilitate præcipua cuſtodierunt. Verum poſt annum decimum quintum, alij 25. cum ſibi creditam optime cum fama virtutis adminiſtraſſet Eccl. diuina peregrinatione incenſus, Epiſcopatu ſe abdicauit, ac ad ſancta Hieroſolymæ loca peregrinatus, vitam ibidem eremiticam ducens amiſit. De quo Dandalus.

13 PETRVS natione Venetus, ex patre Petro Tribuno Duce, euectus eſt ad ſedem anno 971. Hic corpora ſanctorum Saturnini, & Nicomedis Presbyt. cum capite S. Romani Monachi Venetias tranſlata, in eccleſia S. Mariæ Formoſæ, quam ſui progenitores extruxerant, collocauit. Præfuiſſe dicunt annis octo, alij decem. Huius meminit Scardeoneus lib. 2. de Viris Illuſt. Patauinis, affirmatq; ex Malfacta familia Patauinum fuiſſe, Dandalus refert, quæ ſupra retulimus.

14 VRSVS Venetus ex patre Magaditio, eccleſiæ S. Caſſiani Vicarius, vir omni bonitate, & ſapientia repletus, cuius progenitores etiam Darbores ſunt cognominati, ſucceſſit Petro anno 981. Deceſſit anno 991. Quo ſedente anno 982. initium habuit nobile, ac celebre cœnobiũ S. Georgij Maioris à Ioanne Mauroceno nobiliſſimo ciue, qui vna cum Petro Vrſeolo Duce in Galliam profectus monaſticum induerat habitum, patriamq; reuerſus monaſticam diſciplinam in ea Inſula propagauit, ab Vrſo Epiſcopo, ac Tribuno Memmo Venetiarum Duce in tutelam ſuſceptus, ibidem Abbatis officio functus, exceſſit è viuis. Inſulam vero, & capellam S. Georgij ad condendum cœnobium dono dedit idem Tribunus Dux, aſſentiente Senatu, vt licet perſpicere in nobili donationis documento ab ipſo originali excripto, quod nobis tranſmiſit Reuerendiſſimus Aloyſius Squadronus, eiuſdem monaſterij digniſſimus Abbas.

In nomine Domini Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Anno ab incarnatione eiuſdem Redẽptoris noſtri D. CCCC. LXXXII. Imperantibus Dominis Vaſilio, & Conſtantino fratribus populo Romano magnis, & pacificis Imperatoribus. Anno autem Imperij eorum poſt obitum Ioannis cimiſcy vndecimo, menſis Decembris die vigeſimo, indictione vndecima; Riuoalto. Quia tu Ioannes Mauroceno monachus religione Chriſti traditus & locum tibi aptum, & ceteris ſecutoribus Chriſti diu conſiderans: petiſti tibi, & poſteris Chriſto ſeruituris monachis dari. Hoc eſt eccleſiam Beati Georgij Martyris, quæ ſemper fuit Capellæ Beati Marci titulus: ius S. noſtri Palatij. Ideoq; nos Tribunus Diuina gratia Dux Venetiæ motus tuis precibus, hortantibus, & conſentientibus nobis Domino Vitale egregio Patriarcha inſimul cum Epiſcopis noſtris, & cunctis primatibus, ſeù & populo Venetiæ, quorum manus optimorum partim ob firmitatis indicia ſubter adſcriptæ ſunt aſſenſum petitionis tuæ, cum ſucceſſoribus noſtris. Damus eandem eccleſiam perpetualiter fieri monaſterium ad laudem Omnipotentis Dei, & noſtræ patriæ tuitionẽ. Ita vt tu omnibus diebus vitæ tuæ monachico more viuas cateruam Chriſto ſeruituram, iuſta diſcretionem à Deo tibi traditam: ibi poteſtatiuè ordinare debeas, ſine noſtra, vel ſucceſſorum noſtrorum, aut cuiuslibet hominis contrarietate: cum toto ædificio, libris, theſauro, & vinea ibi coniuncta, & paludibus, rebuſq; mobilibus ad eam pertinentibus; quia æquum eſt, Chriſto famulari deſiderãtibus libera in omnibus illis ſeruiendi tribuatur facultas. Quicquid autem tu ibi dederis de tuis facultatibus, aut ſi tu eam melioraueris, nullus in vita, vel poſt tranſitum tuum inde aliquid requirere præſumant; ſed in dominio eiuſdẽ eccleſiæ, quam deinceps monaſterium perpetualiter manendi ordinamus ſemper maneat ad ſuccedentium Fratrum ſubſidium. Verum minus moleſtias, aut contrarietates nobis, aut ſucceſſoribus noſtris tibi inferenti-

renti-

rentibus, præfatum monaſterium relinque- A
re non debeas, ſed illud poſſidere, tenere,
meliorare, & ad cultum Diuinum produ-
cere iuxta regulam Beati Benedicti de-
beas ſine noſtra, aut ſucceſſorum noſtro-
rum, vel aliorum hominum contrarietate,
vt dictum eſt. Poſt tuum vero tranſitum
poteſtatem inde damus, cum ſucceſſoribus
noſtris, Abbati, qui ibi per tempora fuerit,
& cæteris fratribus, vt eorum ſit monaſte-
rium per ſucceſſionem, & conſuetudinem,
ſed regulam cæterorum monaſteriorum
Dei. Verum, quia eccleſia fuerat pertinés
ad dominium Baſilicæ Sancti Marci, quæ eſt
capella noſtri palatij, & libera ſeruitute
Sanctæ matris Eccleſiæ, volumus vt eadem
libertate ſemper conſiſtat, vt nullus Epi- B
ſcopus ſeruitutis vſum requirere, aut pran-
dia præſumat; niſi tantum vt prouiſorem
decet rectitudinem illos tenere doceat, &
pabulum vitæ æternæ miniſtret. Si quis hoc
decretum, quod hortatione, & conſenſu
prædictorum Principum, & fidelium noſtro-
rum ob ſanctæ monachalis vitæ regulã di-
latandam corrumpere voluerit anathema-
tis pœna mulctetur. Et inſuper componat
auri obrizi libras viginti, medietatem in
cameram noſtri Palatij, & medietatem in
præfato Dei monaſterio. Et hoc decretũ,
& firmitas noſtræ chartæ omnibus profu-
turis temporibus maneat in ſua firmitate. C
Concedimus, atque offerimus Deo Omni-
potenti, & in iſto monaſterio Beati Geor-
gij per communem omnium voluntatem,
illum totum lacum iunctum iuxta vineam,
quam tu dediſti in præfato monaſterio, quæ
fuit Dominici fratris tui; vbi antea fuit mo-
linus ius noſtri palatij, cum totis petris, quæ
ibi reiacere videntur: vbi tu aquimolum
debeas facere, ſicut antea fuit, ad opus de
veſtro monaſterio perpetualiter manendũ.
Ità vt nullum publicum ſeruitium molena-
rijs habitantibus, tam in ipſo, quam in duo-
bus alijs aquimolis poſitis in riuo Burima-
co, quos tu dediſti in iam dicto monaſte-
rio aliquando facere debeat / niſi tantum
vigilias per vices ſuas ad noſtrum palatium
ſecundum eorum conſuetudinem. Quod ſi D
aliquis eandem aquam, quam cõmuni vo-
luntate donauimus in iam dicto Monaſte-
rio tolere voluerit, aut aliquas contrarie-
tates facere præſumpſerit: tunc noſtro pro-
ſtimo perſoluat. Et quod donauimus, ſiue
offerimus per hunc vinculum noſtræ con-
firmationis, ibi firmiter ſemper permaneat,
quam ſcribere iuſſimus Vitalem plebanum,
& notarium noſtrum. Signum manu M.
tribuni Ducis, qui hoc decretum fieri iuſ-
ſit, & firmauit: Signum manus præſenti.

Iſtud eſt exemplum de alio decreto, nec
ampliaui, nec minui. Signum man. Badua-
rij Bragadino conſ. Signũ man. Vitalis græ-
co conſ. Signum Ioannis Bembo conſ.

† Ego Marinus Epiſcopus m. m.
† Ego Dominicus Grad. Epiſcopus
Gratia m. m.
Dei. † Ego Ioannes Epiſcopus m. m.
† Ego Ioannes Maſtalimus m.m.
† Ego Stephanus Coloprino m. m.
† Ego Dominicus Mauroceno m.m.
† Ego Dominicus Contareno m.m.
† Ego Dominicus Vrſiolo m. m.
† Ego Ioannes Vrſiolo m. m.
† Ego Stephanus Stornato m.m.
† Ego Petrus Grauſoni m. m.
† Ego Leo Bragadino m. m.
† Signum Ioannis Baduario.
† Ego Ioannes Streno m. m. † Ego

Dominicus Mataduri m.m. † Signum ma-
nus Ioannis Ceuerincio conſ. † Zenon de
Caſtello conſ. † Ego Ioannes Aurio conſ.
† Signum manus Dominici Hellaro conſ.
† Ego Ioannes Addoaldo m. m. † Signum
manus Leonis filij Ioannis. † Ego Aurio
man. m. Ego Ioannes Bonoaldo m.m. † Ego
Albinus m. m. † Signum manus Dominici
Silno conſ. † Ego Ioannes Vaſilio m. m.
† Signum manus Antolini conſ. Mauricij.
† Ego Ioannes Albino m.m. Ioannes Entio
conſ. † Signum manus Dominici Fiolario
conſ. † Signum manus Dominici filij Vita-
lis de Caſtello conſ. † Signum manus Petri
Baſtini conſ. Signum manus Petri Bartho-
lani conſ. † Ego Petrus Filorentius man. in-
ſcripſi. † Ioannes vario de Spinale conſ.
† Ego Ioannes Vaſello manu mea ſcripſi.
Ioannes Marino Cirino conſ. Signum ma-
nus Baduarij conſ. † Ego Ioannes Bonoal-
do m. m. † Ego Petrus Andradi m. m. Si-
gnum manus Vitalis Dandulo conſ. Signũ
manus Dominici Stobo conſ. † Ego Do-
minicus Florentio m.m. † Ego Petrus Gra-
donico m. m. Ego Stephanus Maurocenus
filius Petri Mauroceni. Signum manus Ioã-
nis Cerbani conſ. Signũ Dominici Brachio
Cuerulo conſ. Ego Dominicus Marcello cõſ.
Signum manus Vrſonis Petri Longo conſ.
Signum manus Leonis Petri Longo conſ.
Signum Dominici Stornato conſuetum.
Ioannes Nicius m.m. † Ego Petrus Vrſiolo
m. m. Signum manus Dominici Magiſtrà
conſ. † Ego Fœlix manu mea ſcripſi. † Ego
Petrus Vitrniacus conſ. Ego Vrſo Badua-
rio m. m. Signum de Talar. conſ. † Ego
Dominicus Mauro m.m. Signũ manus Do-
minici Mauri conſ. Signum manus Petri Al-
bani conſ. Ego Petrus Patricius m.m. Ego
Ioannes Vrſo manu mea ſcripſi. Signum
manus Bonoregini conſ. † Ego Ioannes
presbyter primicereus eccleſiæ Beati Mar-
ci Euangeliſtæ manu mea ſcripſi. † Ego Ioã-
nes Mauroceni m. m. Ioannes Iolo conſ.
Signum manus Vigilioni Ioannis conſ. † Ego
Dominicus Diaconus m.m. Signum manus
Ioannis Flabiano conſ. † Ego Dominicus
Bradarei manu mea ſcripſi. Manus Petri
Rapedello conſ. Signum manus Ioan-

nit Tino conſ. Ego Dominicus voluntariè, & ſponte manu ſcripſi. Ego Vrſo Vitrianico m. m. Signum Tribuni Vitrianico conſ. Ego Vrſo Vrſiolo m.m. Ego Ioannes preſbyter Barbaro m.m. Signum manus Ioannis de Sugugullo conſ. Signum manus Ioãnis Flabiano conſ. Ego Petrus Mauroceni, filius Petri Mauroceni conſ. Ego Martinus presbyter, & Grammaticus m. m. Signum manus Ioannis Armaro, qui hunc conſ. Ego Vrſo Vitrianico m. m. Signum manus Ioannis Argiſi conſ. Ego Martinus presbyter Fundacino manu mea. Vitalis Storna- to conſcripſit. Signum manus Ioannis conſ. Signum manus Dominici Barbatu conſ. Ego Dominicus Bono Marſculi m.m. Ego Petrus Diaconus man. conſ. Signum manus Domin. de Nouale conſ. Ego Dimetrio m. ſcu. Ego Dominicus Bonoaldo de Madamauco conſ. Ego Dominicus preſbyter Tanolico manu conſ. Ego Storlla- to conſ. Signum manus Petri Encio conſ. Signum manus Dominici de Sueugullo cõſ. Signum manus Petri Bozario conſ. Signũ manus Ioannis de Barino conſ. Signum manus Ioannis Troduio conſ. Signum manus Dominici Magno conſ. Signum manus Ioannis Aureeario conſ. † Ego Petrus Magno conſ. Ego Dimitrio m. m. † Ego Dominicus Bonaldo de Madamauco m.m. Signum manus Noelij filij, item Noeli conſ. Signum manus Petri Iuſtiniano conſ. Signum manus Martini Caucali conſ. Signũ manus Martini Bueſello conſ. Signum manus Vitalis Contareni conſ. Signum manus filij Fuſcareni Micani conſ. Signum manus Petri Cauſtolòeo conſ. Signum manus Fratris eius conſ. † Ego Georgius Lõgo manu conſ. de Torcello. Signum manus Filij eius conſ. Signum manus Petri Marcello conſ. Signum manus Andreæ Seſennullo conſ. Signum manus Stephani Zeno conſ. Signum manus Ioannis Cataria Canapæ conſ. Signum manus Leonis Capello conſ. Signum manus Martini Capello conſ. Signum manus Cypriani filij Marini Cypriano conſ. Signum manus Fundani conſ. Signum manus Dominici Mauro cõſ. Signum manus Dominici Fundone conſ. † Ego Dominicus Magno manu m. Signũ manus Petri Lodoico conſ. Signum manus Dominici Vitalis conſ. † Signum manus Dominici Conubulo. Ego Hieremias preſbyter, & Notarius compleui, & roboraui.

In huius Abbatiæ pulcherrima eccleſia inter cæteros viros clariſſimos iacent Dominicus Michael 34. & Sebaſtianus Zianus 38. vna cum Petro filio Venetiarum Duces. Plura etiam ſanctorum corpora in ea venerabiliter requieſcunt, & plures aliorum SS. venerantur reliquiæ. Porro huius Venerabilis cœnobij qui præfuerunt Abbates, hic digni viſi ſunt, vt memoriæ mandentur, eorum ſaltem qui perpetui Antiſtites fuerunt, quouſque eliminatis commendatarijs, congregationi Caſſinenſi incolendum traditum fuit nobile monaſterium, ac iuxta morem eiuſdem annuales, vel triennales deinde fuerunt Abbates.

1 B. Ioannes Maurocenus, ſummo loco natus Venetijs, abdicato ſeculo, Monachus Benedictinus factus in Gallijs, patriam reuerſus ex donatione Tribuni Memi monaſterium condidit, primuſque Abbas effectus eſt circa ann. Chriſti 982. Sanctimonia vitę conſpicuus migrauit ad Dominum anno ſalutis 1012. ſub quo Tribunus Memus Dux inſulæ, & eccleſiæ donator in eodem cœnobio, relicto Ducatu, monaſticum induit habitum anno 991. alij referunt monachum induiſſe in cœnobio ſancti Zachariæ eiuſdem Ordinis S. Benedicti. Tribuno, monachi nuper memoriam excitarunt in ea ipſa eccleſia S. Georgij.

2 Guillelmus ſucceſſit Ioanni an. 1012.

3 Sanctus Gerardus Sagradus Venetus, ex Priore ad Abbatialem dignitatem inuitus trahitur anno 1012. ſeptem omnino annos ſumma cum pietatis laude eam ſuſtinuit, ac deinde nolens volens libere dimiſit, profectuſque in Palæſtinam ibidem in Domino quieuit. Huius ſanctiſſimi viri oſſis fruſtulum eidem eccleſiæ, ac monachis donauit Antonius Grimanus Epiſcopus Torcelli, mox Patriarcha Aquileienſis.

4 Ioannes Gradenico nobilis Venetus poſt S. Gerardum hanc cepit regendam Abbatiam, ſedit ann. ſex: ac vixiſſe reperitur anno ſalutis 1030.

5 Dominicus huius nominis primus ſucceſſit Ioanni anno 1036. exceſſit anno 1051.

6 Iuſtus præficitur anno 1051. de quo mentio ad annum vſque 1059. eo Abbate, ex Creta inſula allatum fuit corpus ſancti Coſmæ anno 1058. die 20. Aprilis, & in eccleſia S. Georgij honorifice reconditum, vbi iacet ſub altare D. Benedicto ſacro: tranſlationis hiſtoriam deſcripſit eruditus Fortunatus Vlmus.

7 Vrſus præerat anno 1063.

8 Iuſtus 2. præfuit an. 1074.

9 Placidus reperitur huius cœnobij Abbas ab anno 1079. ad annum vſque 1088.

10 Carimanus, cui Vitalis Falerius Dux Venetiarum anno 1090. plura bona ſtabilia in Conſtantinopolitana vrbe dono dedit, quemadmodum Gerardus Epiſcopus Bononienſis eccleſiam S. Stephani prope Bononiam attribuit anno 1089. cuius donationis documentum non pigebit hic referre ex originali, quod etiam facit ad aſſerendum annum Gerardi in ſerie Bononienſium Præſulum in ſecundo noſtro tomo concinnata, & eſt huiuſmodi.

In nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis.

Anno Dominicæ Incarnationis 1089. Indictione 12. die 8. menſis Nouemb. Si ad cæleſtia regna peruenire deſideramus, non pigro ſtudio laborare debemus, vt eccleſiaſticam exaltationem ſubleuare poſſimus; quam Eccleſiam Dominus noſter Chriſtus proprio redemit ſanguine, quapropter ego Gerardus Dei gratia Bononienſis Epiſcopus ob timorem Dei, & omnium ſanctorum, cuius vice indigne fungimur: Concedimus tibi Carimano gratia Dei Abbati monaſterij S. Georgij maioris de Venetijs, quod eſt ſitum in partibus Venetiæ, in loco qui dicitur Laguna, atque tuis ſucceſſoribus, cunctiſque fratribus in perpetuum ius eccleſiæ ſancti Stephani de Turre, in quantum nobis pertinet in omnibus necnon damus, atque concedimus decimas primitias, & quicquid deinceps iuſte, & rationabiliter infra noſtrum Epiſcopatum acquiſieritis, atque datum, & largitum, oblatumque à timentibus Domini fuerit, vt deinceps in antea omnia, quæ acquiſieritis habeatis, teneatis ſine omni moleſtatione, vel perturbatione, tam à nobis, quam à noſtris ſucceſſoribus, vel ab aliqua mortali perſona. Statuentes enim diuino auxilio præcipimus; atque ex parte Dei omnipotentis, & B. Petri Principis Apoſtolorum, & omnium ſanctorum, interdicimus, & vt nullus mortalis homo præſumat bona prædictæ eccleſiæ, quæ fuerint acquiſita ab Abbate intra noſtrum Epiſcopatum ſita, vi auferri, aut deprædari, aut furari, vel inſultum facere in ſuis locis, aut contra ſuos familiares, ſine maxima, & ineuitabili ratione. Si quis hoc noſtrum præceptum violare præſumpſerit, & in omnibus, ſicut prædiximus non obſeruauerit, poſtquam hoc præceptum ei notum fuerint, poſt triginta dies non emendauerit, ſciat ſe auctoritate Dei ſanctique Petri, & omnium ſanctorum, & noſtra vinculo excommunicationis inodatum, & fiat maledictus ſicut Dathan, & Abiron. Qui autem huius noſtri præcepti in omnibus obſeruator, & cuſtos fuerit, vel extiterit, benedictionem, & gratiam ab omnipotenti Deo, & B. Petro Apoſtolo percipere mereatur. Præterea ego Gerardus Dei gratia Epiſcopus Bononienſis tibi Domino Carimano Abbati promitto dictam eccleſiam defenſare, auctorizare, atque tuis ſucceſſoribus, & fratribus omni tempore ab omni mortali perſona tam pro me, quam pro meis ſucceſſoribus; alioquin ego prænominatus Gerardus tibi Abbati Carimano cum meis ſucceſſoribus componere, & dare libram vnam auri optimi, & poſt huius pœnę ſolutionem hoc noſtrum præceptum, ſicut ſupra diximus, in perpetuum duratur im promitto.

Ego Gerardus Epiſcopus m. m. ſcripſi.

Ego Daldus Archidiaconus.

Ego Albertus Diaconus.

Ego Bernardus m. m. ſcripſi.

Ego Ioannes notarius Sanctæ Bononienſis Eccleſiæ hoc inſtrumentum, & hoc præceptum ſupradictum ſcripſi, firmaui, atque abſolui.

Obijt Carimanus anno 1103.

11 Ambroſius poſt Carimanum annum vnum in ea dignitate vixit.

12 Tribunus Memus præcipua nobilitate clarus ſucceſſit Ambroſio. Felix Abbas, qui, vt fertur, meruit ſacra oſſa Prothomartyris Stephani, à Petro monacho huius monaſterij Conſtantinopoli Venetias delata anno 1110. Tranſlationis hiſtoriam ſcripſit idem Fortunatus Vlmus. Monachi vero memoriam Petri renouarunt in choro eiuſdem eccleſiæ hoc modo in marmore.

OSSA PETRI VENETI
MONACHI
QVI CORPVS PROTHOMARTYRIS
BYZANTIO HVC ADDVXIT
M. C. X.

Tribuno item nonnulla bona donauit cum eccleſiæ ſanctorum Martyrum in ciuitate Tricſtina Hortacius eiuſdem ciuitatis Epiſcopus anno 1114. in ea donatione fit mentio eiuſdem Sancti Prothomartyris. *Concedo*, inquit, *tibi Tribuno nobiliſſimo Abbati monaſterij S. Georgij, & S. Stephani Protomartyris, &c.* Alia item bona donaſſe eidem Hortacium Epiſcopum an. 1118. legitur in alia donatione. Ab Henrico V. Imp. tunc Venetijs commorante retulit Tribunus omnium bonorum ſui cœnobij confirmationem die 31. Martij 1116 & à Calliſto Papa II. ſequens aſſecutus eſt immunitatum priuilegium anno 1123.

Calliſtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecto filio Tribuno Abbati monaſterij S. Georgij, quod in Venetiæ partibus ſitum eſt, eiuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum. Piæ poſtulatio voluntatis affectu debet proſequente compleri. Quatenus, & deuotionis ſynceritas laudabiliter eniteſcat, & vtilitas poſtulata vires indubitanter aſſumat, quia igitur dilectio tua Reuerendiſsime in Chriſto filij Tribune Abbas ad Apoſtolicæ Sedis portum confugiens eius tuitionẽ humilitate debita requiſiuit, nos ſupplicationibus tuis clemẽti benignitate impartimur aſſenſum, & B. Georgij monaſterium, cui auctore Deo præſides Romanæ Eccleſiæ patrocinio communimus. Per præſentem enim priuilegij paginam Apoſtolica auctoritate ſtatuimus, vt locus idem ſub B. Petri tutela, & protectione liber in perpetuum

tuum conſeruetur. Nec Patriarcha, nec Epiſcopus, nec perſona qualibet eccleſiaſtica, ſecularíſue præſumat te, vel ſucceſſores tuos ad conſilium cogere, aut in vos, vel monachos veſtros excommunicationis, ſeu etiam interdictionis ſententiam promulgare, in monaſterio ipſo quicquã præter veſtram voluntatem ſtatuere, aut monachos veſtros excommunicatos, ſiue eiectos, vel fugitiuos abſoluere, aut ſuſcipere, vel ſine tuo, tuorumque ſucceſſorum conſenſu ad ordines promouere. Porro vniuerſa quælibet, aut in præſenti legitime poſſidetis, aut in futurum, largiente Deo, iuſte, atque canonice poteritis adipiſci firma tibi tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Nulli ergo omnino hominum liceat idem monaſterium temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerarijs vexationibus fatigari, ſed omnia integra conſeruentur, eorum pro quorum ſuſtentatione, & gubernatione conceſſa ſunt vſibus omni modis profutura: criſma, oleum ſanctum, conſecrationes altarium, ſiue Baſilicarum, ordinationes monachorum, qui ad ſacros fuerint ordines promouendi à diœceſano accipietis Epiſcopo; ſiquidem gratiam, & communionem Apoſtolicæ Sedis habuerit, etiam ſi ea gratis, ac ſine prauitate voluerit ex habere, alioquin pro eorundem ſacramentorum ſuſceptione Catholicum quem malueritis Antiſtem adeatis, qui Apoſtolicæ Sedis fultus auctoritate, quod poſtulatur indulgeat. Obeunte vero te nunc eius loci Abbate, vel tuorum quolibet ſucceſſorum, nullus tibi qualibet ſurreptionis abſtutia, vel violentia præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum pars conſilij ſanioris ſecundum Dei timorem, & B. Benedicti regulam prouiderint eligendum. Ad indicium autem perceptæ huius à Romana Eccleſia libertatis, aureos duos quot annis Lateranenſi palatio perſolu-tis. Si quis igitur in futurum Patriarcha, Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, aut eccleſiaſtica qualibet, ſecularíſue perſona, hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire temptauerit, ſecundo, tertioue commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendauerit, poteſtatis, honoriſue ſue dignitate careat, reamque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata cognoſcat iniquitate, & à ſacratiſſimo Corpore, & Sanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco iuſta ſeruãtibus, ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen, Amen, Amen.

Ego Calliſtus Catholica Eccleſia Epiſcopus.

A *Datum Laterani per manum Aimeriti Sanctæ Romana Eccleſia Diac. Card. & Cancellarij. 8. Idus Maj, Indictione prima Incarnationis Dominica. Anno M. C. XXIII. Pontificatus autem Domini Calliſti Secundi PP. Anno Quinto.*

Mortuus tandẽ eſt Tribunus Abbas anno 1139.

13 Otho ſucceſſit Tribuno eodem anno 1139. extrema clauſit anno 1149.

14 Paſchalis electus an. 1150. præfuit annis ſex. quo tempore hoc eſt anno 1154. in hanc eccleſiam relata ſunt corpora Sanctorum Coſmæ, & Damiani.

15 Leonardus præficitur anno 1156. huic dono dedit Vgo Abbas S. Mariæ Adrianopolitanæ ciuitatis, anno 1157. monaſterium cum eccleſia in Rodocto, & anno 1177. Alexander Papa Tertius, & Fridericus primus Imperator Leonardum, ſuumq; cœnobium ſub Apoſtolica, & Imperiali protectione ſuſceperunt, ijs ſcriptis diplomatibus, quod extãt in archiuio eiuſdem cœnobij.

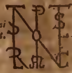
Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Leonardo Abbati, & Fratribus Sancti Georgij ſalutẽ, & Apoſtolicam benedictionem. Iuſtis petentium deſiderijs, dignum eſt nos facile præbere conſenſum, & vota, quæ à rationis tramite non diſcordant, effectu ſunt proſequutione complenda. Ea propter dilecti in Domino filij veſtris poſtulationibus grato cõcurrentes aſſenſu, eccleſiam SS. Martyrum, quemadmodum eam vobis Narukcus q. Tergeſtinus Epiſcopus, cum aſſenſu Canonicorum ſuorum, & P. q. Aquileienſis Patriarchæ rationabiliter contulit; & tam ipſe, quam ſucceſſor eius Bernardus, nunc eiuſdem loci Epiſcopus, ſcripto authentico roborarunt, vobis, & per vos monaſterio veſtro auctoritate Apoſtolica cõfirmamus, & præſentis ſcripturæ patrocinio communimus; ſtatuentes vt nulli omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ea aliquatenus cõtraire. Si quis igitur hoc attentare præſumpſerit, indignationẽ omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurũ. Dat. Tuſculani 5. Kalendas Nouembris.

In nomine ſancta, & Indiuidua Trinitatis.

Fridericus Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Ad æternæ vitæ meritum, & temporalis Imperij gubernaculum apud Regem Regum credimus nobis proficere ſi prius eccleſijs boni ſtatus augumentum de noſtra clemẽtia ſtudeamus apponere. Cum igitur tuitio-

tionem glorioſi prædeceſſoris noſtri Diuæ memoriæ Henrici Quinti Imperatoris, ex ipſius ſcripris cognouiſſemus collata eccleſiæ Sancti Georgij, quæ eſt in Venetijs: ſuper eadem eccleſia omnibus poſſeſſionibus, quas in Romano tenet imperio: Dignati ſumus tam commendabilia præfati Principis imitari veſtigia. Hinc eſt vtique, quod dum eſſemus apud Venetias hortatu amici noſtri Sebaſtiani Ziani Illuſtris Ducis Venetiæ, & petitione Leonardi venerabilis Abbatis de Sancto Georgio: eandem eccleſiã Sancti Georgij, & Sancti Stephani, pro reuerentia, & amore eorumdem Sanctorum in noſtræ Imperialis tuitionis ſpeciale patrocinium, circa omnia bona, & quælibet iura, quæ eidem eccleſiæ in noſtro ſpectãt Imperio à Deo clementer ſuſcepimus, vt ei per omnes eius pertinentias pacis, & quietis vſum, per omne Romanum Imperium mandato noſtro ſtabiliamus, & ipſum quietis, & pacis vſum diligenti defenſionis opere prouidere intendamus. Confirmamus ergo præſato Monaſterio omnes poſſeſſiones, & vniuerſa bona, & res mobiles, ſiue immobiles, & omnia iura, quæ prædicta eccleſia in toto Romano Imperio nunc iuſte poſſidet, & tenet; vel de cætero rationabiliter Deo annuente adipiſci poterit. Ac Imperialis noſtræ auctoritatis edicto, ſancimus, firmiſſimeq; præcipimus, vt nullus Patriarcha, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Aduocatus, Vicedominus, Gaſtaldus, Villicus, Decanus; & nulla prorſus magna, vel parua perſona eccleſiaſtica, vel ſecularis: per arbergariæ, vel telonei, vel fodri occaſionem, nec pro auerre alicuius euentu; nec per aliquod exactionis, alteriuſue grauaminis ingenium prænominatum monaſterium, ac eius Abbatem, ſuoſq; ſucceſſores inquietare, ſeu moleſtare, aut diſueſtire præſumat. Præterea ex noſtræ Imperialis auctoritatis vigore præcipimus, vt homines præfati monaſterij, qui reſident, vel pro tempore reſederint in præſatis poſſeſſionibus nullo modo diſtringuantur per prænominatas perſonas, niſi in generali placito, & ità demum, vt vel per Abbatem, vel per ſuum miſſum cauſa dirimatur ſine vllo bãni grauamine. Si quis autem contra hæc noſtræ Imperatoriæ præceptionis ſtatuta, & iuſſa aliquatenus venire, & aliqua ex his infringere, aut violare attempta ierit pœna centum librarum auri puriſſimi nouerit ſe condemnatum: quarũ medietas Imperiali fiſco, reſidua prædictæ eccleſiæ, Abbati, ſuiſq; ſucceſſoribus perſoluatur; vt hæc vero præfato Sancti Georgij monaſterio rata deinceps, & inconuulſa permaneant, & in obliuionem non cadant, præſentem paginã fecimus inde conſcribi, & maieſtatis noſtræ ſigillo roborari, teſtes quoque placuit annotari. Vlricus Aquileienſis Archiepiſcopus Patriarcha, Henricus Gradenſis Patriarcha, Chriſtianus Magũtius Archiepiſcopus, Philippus Colon. Archiepiſcopus. Arnoldus Treuirenſis Archiepiſcopus, Cõradus Salzburg Archiepiſcopus, Vitalis Caſtellanus Epiſcopus, Marinus Clodienſis Epiſcopus, Leonardus Torcellenſis Epiſcopus, Sebaſtianus Ziani Dux Venetiæ. Florentius Comes Hollandiæ, Conradus Marchio Montisferrati, Theodoricus Marchio de Saxonia, Conradus Marchio Anconitanus, Ioannes Entius prædictæ eccleſiæ aduocatus, Leonardus Comes Abſarenſis, Dominicus Comes Iadriæ, & alij quamplures.

Signum Domi *ni Friderici*
Rom. Imperat. *Inuictiſſimi.*

Ego Gofridus Cancellarius vice Philippi Colon. Archiepiſcopi, & Italici Regni Archicancellarij Recognoui.

Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis M. C. LXXVII. Indictione decima, regnante Domino Friderico Romano Imperatore Glorioſo. Anno Regni eius 26. Imperij autem 23.

Datum Venetiæ in Palatio Ducis 16. Kal. Septembris feliciter Amen.

Ferunt ſub Abbate Leonardo Sebaſtianum Zianum Ducem Venetiarum habitum monaſticum induiſſe. Mortuus eſt Leonardus anno 1193.

16 Marcus Georgius nobilis Venetus eligitur anno 1193. præfuit laudabiliter vſque ad annum 1220.

17 Paulus Venerius Patritius Venetus cedẽti Marco ſubrogatur an. 1220. ex Priore in monaſterio Cõſtantinopolitano. Cuius tempore è Coſtantinopoli Venetias delatum, & repoſitum in hac eccleſia S. Georgij anno 1222. fuit corpus S. Pauli Martyris, qui ſub Conſtantino Copronimo Imp. palmam ſumpſit martyri anno 766. eius translationis hiſtoriam edidit idem Fortunatus Vlmus. Longas exercuit lites Paulus cum Patriarcha Gradenſi, Caſtellanoq; Epiſcopo, ob quas idem Patriarcha, & Epiſcopus coram Honorio II. Pontifice conuenti, monaſterium ipſum S. Georgij ſub protectione, ac immediata ſubiectione Apoſtolicæ Sedis idem Pontifex ſuſcepit, & nihilominus iiſdem mandauit, vt volentes ad mortuorum funera accedere haud impedimento fore. Honorij diplomata hic inſerimus ex eodem Archiuio.

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Abbati Sancti Cypriani Torcellanæ diœceſis, & Sanctæ Mariæ Nouæ de Venetijs, & Sanctæ Mariæ de Auariæ Paduanis prioribus, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. In cauſa, quæ inter venerabiles fratres noſtros Patriarcham Gradenſem, & Epiſcopum Caſtellanum ex parte vna, & Abbatem, & conuentum monaſterij Sancti Georgij de Venetijs, ſuper ſubiectione ipſius monaſterij ex altera vertebatur, inuenimus pro Patriarcha probatum, quod recipiebatur in ipſo monaſterio proceſſionaliter cum incenſo, aqua benedicta, & ycona, & quando reuertebatur à Grado pulſabantur ibi Campanæ, ſicut in alijs eccleſijs ciuitatis, & quod Abbas quãdoq; iuit ad ſynodum Patriarchæ quinquaginta ſolidos Venetorum minorum, & per plures annos exſoluens. Probatum vero pro Epiſcopo inuenitur, quod eiuſdẽ monaſterij confirmauit Abbates, qui ei obedientiam, & reuerentiam impenderunt; Abbates etiam eiuſdem monaſterij ad ſynodos veniebant Epiſcopi, & idem ad exequias inuitatus, recipiebatur proceſſionaliter cum ſolemnitate prædicta, ac ſimiliter inuitatus in feſto Beati Georgij procurationes ibidem, quem in barcha ſua in feſto Purificationis Beatæ Virginis conducebant. Cum autem in his primo poſſeſſorio egerint Patriarcha, & Epiſcopus memorati, nos eos ad poſſeſſionem, vel quaſi reſtituimus prædictorum. Verum quia hinc inde petitorio nihilominus actum fuit, & vtraque pars totum ſuum ius videtur in iudicium deduxiſſe. Nos viſis prædeceſſorum noſtrorum priuilegijs, monaſterium ipſum de fratrum noſtrorum conſilio liberum eſſe decernimus, & immediatè ad Romanam Eccleſiã pertinere: illud in præmiſſis, & alijs, quæ iuriſdictionem, & ſubiectionem reſpiciunt, ab impetitione dictorum Patriarchæ, ac Epiſcopi abſoluentes, non obſtante poſſeſſione circa prædicta probata: cum non docuerint ſe tanto tempore talia percepiſſe, quod per hoc libertatis fuerit priuilegijs derogatum. Reſeruamus autem Epiſcopo prædicto, quæ ſibi circa criſma, oleũ ſanctum, ordinationes clericorum, & quædam alia in eiſdẽ priuilegijs ſpecialiter reſeruantur. Ad hæc cum de præmiſſis quinquaginta ſoldis ad ſubiectionis indicium à Patriarcha ſit actum, per ſententiã huiuſmodi non addimittimus, ſi alio iure de Epiſcopis experiri voluerit poteſtatem. Ideoq; diſcretioni veſtræ per ſcripta Apoſtolica mãdamus: Quatenus, quod à nobis ſuper hoc eſt ſententialiter diffinitum, faciatis, appellatione poſtpoſita, per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſeruari. Quod ſi non omnes his exequendis potueritis intereſſe, duo veſtrum nihilominus exequantur.

Dat. Lateran. Non. Maij, Pontificatus Noſtri Anno VIII.

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Patriarchæ Gradeñ, & dilectis filijs Capitulo Caſtellano ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Debetis loca religioſa diligere, & ea maximè, quæ ad Romanam Eccleſiã noſcuntur ſpecialiter pertinere. Conquerentibus ſanè dilectis filijs Abbate, & conuentu monaſterij Sancti Georgij Maioris de Venetijs, nobis innotuit, quod cum vos vſque ad tempus, quo declaratum fuit, prædictum monaſterium Eccleſiæ Romanæ immediatè fore ſubiectum conſueueritis ad illud accedere, ad exequias morientium inuitati poſtmodum quaſi ex declaratione huiuſmodi rancorem conceperitis erga eos, videl. præfatũ monaſterium deterioris conditionis eſſe debeat, pro eo, quod eſt Sedis Apoſtolicæ ſpeciale, neque vos illuc pro exequijs defunctorum acceditis, nec ire alios ſubſtinetis contra conſuetudinem antiquam, & obſeruatam hactenus, pro veſtro arbitrio veniendo in non modicam iniuriam, & graue diſpendiũ monaſterij memorati. Cum autem noſtra interſit ipſius monaſterij diſpendijs, & iniurijs obuiare. Vniuerſitatem veſtram monemus per Apoſtolica ſcripta mandantes: Quatenus iuxta eandem conſuetudinem, & vos accedatis inuitati propter hoc ad monaſterium ſupradictum; & alios illuc liberè accedere permittatis; itaque non videamini reuocaſſe ad animum, quod in monaſterio ius fuit matris noſtræ Romanæ Eccleſiæ declaratum, & dicti Abbas, & conuentus non cogantur ſuper hoc iterare querelam. Alioquin cum id non poſſitis præſumere ſine noſtra, & Apoſtolicæ Sedis offenſa, præſumptuoſis conatibus obuiare curabimus, ne effectum habeant in eiuſdem monaſterij præiudicium, & grauamen.

Dat. Lateran. 13. Kal. Iunij, Pontificatus Noſtri Anno Decimo.

Defunctus eſt Paulus anno 1236. eoque Abbate, Petrus Zianus Sebaſtiani filius, Dux Venetiarũ, factus eſt Monachus anno 1229. pauloq; poſt e viuis exceſſit, ſepultus in parentis tumulo.

18 Beuincaſa ſucceſſit Paulo anno 1236. Obijt, 1238.

19 Petrus Quirinus nobilis Venetus electus Abbas anno 1239. Hic corpus S. Eutichij Conſtantinopolitani Patriarchæ anno 1246. recluſit in ſua eccleſia: defeciſſe videtur circa annum Domini 1249.

20 Petrus Bon anno 1250.

21 Marcus Bolanus nobilis Venetus electus anno 1258. Exceſſit anno 1294.

22 Sfadinus Dandulo nobilis Venetus ſufficitur Marco anno 1294. Mortuus eſt anno 1318.

Philip-

23 Philippus Taglipetra nobilis Venetus electus Abbas an. 1318. die 8. Octobris. Obijt 1322.

24 Morandus, ſeu Morandinus ſucceſſit anno 1323. rexit Abbatiam vſque ad annum 1337.

25 Iordanus Patauinus eo anno 1337. factus eſt Abbas.

26 Gerardus Ponte, ex Abbati S. Nicolai de Lido, huc translatus anno 1359. Obijt 1362.

27 Petrus rexit Abbatiam ad annum vſque 1368.

28 Bonincontrus de Boaterijs Bononienſis, tunc Abbas S. Cypriani de Murano, factus eſt huius monaſterij Antiſtes anno 1371. vitam amiſit ann. 1380. iacet ibidem cum hac inſcriptione.

HIC IACET VENERABILIS
D. BONINCONTRVS DE BOATERIIS
DE BONONIA.
ABBAS S. GEORGII MAIORIS
DE VENETIIS,
EGREGIVS DECRETORVM DOCTOR
QVI OBIIT PRIMA AVGVSTI
SVB ANN. DOMINI M.CCC. LXXX.
ORATE PRO EO.

29 Paulus de Treuiſo ſucceſſor Bonincontri.

30 Carolus vixit ann. 1402.

31 Ioannes Michael Venetus Patritius, huius monaſterij Abbas comendatarius anno 1409. Hic omnibus viribus reformari cupiens monaſterium, idem vniendum curauit congregationi S. Iuſtinæ de Padua ſub Martino V. anno 1429. pauloque poſt extrema clauxit.

32 Gabriel Cardinalis Condulmerius factus eſt Abbas comendatarius an. 1430. mox cum ad ſummum Pontificatus apicem ſub nomine Eugenij IV. aſſumptus fuiſſet, iterum hanc Abbatiam perpetuo eidem S. Iuſtinæ congregationi vniuit, retento Abbatis titulo vſque ad ann 1441. quem libere dimiſit, factuſque eſt Abbas, iuxta morem eiuſdem congregationis temporaneus Gregorius Ianuenſis, poſt hunc plurimi religioſiſſimi fuerunt Abbates: nunc Abbas eſt Aloyſius Squadronus Venetus, vir omni laude digniſſimus.

Cæterum redeamus ad Venetos Præſules vnde digreſſi ſumus.

15 DOMINICVS itaque Venetus, ex patre Ioanne Talonico, S. Marci Capellanus, Ducíſq. Cancellarius, huic ſedi præficitur anno 992. Hic, teſte Dandulo, de prouincia vocata Bragula reliquias S. Ioannis Baptiſtæ aduexit, & in eccleſia, quam ſui progenitores eidem Diuo ſubſtruxerant, cum deuotione depoſuit. Decem omnino annos Dominicum Oliuolenſem rexiſſe Eccleſiam idem habet Dandulus, ſed omnino diſcrepat à cæteris in annis, quibus Dominicus Oliuolenſi Eccleſiæ præſedit.

16 PETRVS Marturius de Quintanalle Venetus, Theodori Martini filius, ad hanc ſedem ſubuectus eſt anno 1003. Hic D. Auguſtino poſuit templum, quod ex teſtamento ſubiectum cenſuit ſibi, ſuiſque Oliuolenſis Eccleſiæ ſucceſſoribus. Sedit annis octo.

17 GREGORIVS Georgius nobilis Venetus, patre Andrea Tribuno de Equilo, Oliuolenſis Epiſcopus delectus eſt anno 1o1o. ſedit ann. 1. menſ. 6. die 8. fueratque prius Ducis Sacellanus in Eccleſia Diui Marci. Ex huius genere prodeunt Martinus Dux Venetiarum, alijque Epiſcopi virtute clariſsimi, de quibus alibi.

18 MARINVS Venetus, ex patre Caſſianio, ſucceſſit Gregorio, vir Catholicus, & omni bonitate ornatus. Sedit ann. 20. m. 2. vt refert Dandulus.

19 DOMINICVS Gradenicus nobilis Venetus, filius Dominici, eandem ſedem aſſecutus eſt, à Gradenſi Patriarcha conſecratus, & à Venetiarum Duce intronizatus ſedit annis 34. m. 2. Hic Dominicus ſimul cum Dominico Contareno Duce, alioque Dominico Gradenſi Patriarcha in litore Oliuolẽſis inſulę cœnobium S. Nicolai ædificare ſtuduit ad Diui Benedicti normam anno 1043.

no 1043. multa bona, & latiſundia dilargitus eſt, vt ſequens donationis diploma prodit, erutum ex originali eiuſdem monaſterij.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Nos Dominicus Contareno Dei gratia Venetiarum Dux, & Dominicus Dei omnipotentia ſanctæ Gradenſis Eccleſiæ Patriarcha, & Dominicus miſeratione Diuina Epiſcopus Oliuolenſis ad omnipotentis Dei laudem, & B. Nicolai terra, marique glorioſi honorem, animarumque noſtrarum remedium, in Oliuolenſis portus litore communibus impenſis monaſterium conſtruximus in eiuſdem ſancti honorem, quod de communi conſilio ob ſummam deuotionem, quam habemus erga monaſterium Ord. S. Benedicti, ob eius ſanctam famam, & conuerſationem tradimus, damus, in perpetum concedimus, donamus, & conſignamus prædicto Ordini, tibique Sergio Dei ſeruo eiuſdem loci Abbati, & Monachis tuis, & ſucceſſoribus tuis Abbatibus, & monachis prædictum monaſterium perpetue poſſidendum, cum omnibus & ſingulis poſſeſſionibus, quæ noſtri iuris eſſe cenſentur, tam in eodem litore, quam in ciuitate, & diſtrictu Clugiæ, quæ ſint pro ſuſtentatione Monachorum Deo ibi ſeruientium.

Datum in eccleſia dicti monaſterij anno Domini noſtri Ieſu Chriſti 1043. die 3. Martij.

Dominicus Venetiarum Dux.

Dominicus Gradenſis Patriarcha.

Dominicus Epiſcopus Oliuolenſis.

Teſtes: Ioannes Epiſcopus Crapulanus teſtis. Hermacora Archipresbyter Oliuolenſis Eccleſiæ teſtis. Hermolaus Mauro de confinio S. Moyſis teſtis.

Actum per manus Fortunati Archidiaconi S. Gradenſis Eccleſiæ.

Anno 1046. Metamaucenſis Clerus, populuſque quendam Dominicum Oliuolenlenſis Eccleſiæ presbyterum ſuum poſtularunt Epiſcopum, cumque, vt eis concederetur per Gradenſem Patriarcham, Dominicum Epiſcopum exoraſſent, ille benigne petitioni annuit, ſcripſitque Patriarchæ, vt illum tamen ſuæ Eccleſiæ clericum ſi placeret ordinaret Epiſcopum. Documentum ſatis pulchrum viſum eſt vt hic referatur, quod olim obſeruauit, exſcripſitque ex vetuſtiſſimo codice M.S. operum ſancti Petri Damiani in fine, mihique ſcribenti communicauit bonæ memoriæ Abbas Conſtantinus Caietanus.

In in nomine Π. & Filij V. ſt
Sanctiſſimo Patriarchæ, Dominicus Oliuolenſis Epiſcopus debitæ venerationis obſequium.

Celſitudinem. veſtram nulla volumus titubatione replere, quia vehementer promptiſſimus vobis fauere in omnibus, vt poſſibilitas ſubminiſtrat, & eccleſiaſticus mos monendo confirmat. Ideoque ſanctę eccleſiæ veſtræ concedimus Dominicum noſtri Epiſcopij Presbyterum; ita vt eam lege veſtro ſubdatur dominatui, qua noſtro ſupponi noſcebatur, quoniam omnis ſanctæ Metamaucenſis Eccleſiæ cetus tam clericorum, quam laicorum eundem toto deſiderio paſtorem, & gubernatorem optat & ambit habere, ſic vobis liceat eum promouere veluti ſi veſtræ haberet tonſuratam eccleſiæ. Hanc denique conſentionem, quam ſacri canones formatam appellant ſecundum ſanctorum inſtituta patrum, ita ordinare ſtuduimus, vt in principio prima elementa de nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti poneremus: in ſequentibus etiam numeris Petri Apoſtoli primum litteram Π. mei qui ſcribo primum Δ. veſtri ad quem ſcribo. ſecundam P. nominis autem illius pro quo ſcribitur, tertiam M. caſtri, vel ciuitatis, de qua ſcribitur, quartam B. poſuimus; quia Y. apud Græcos minime habetur indictionis præſentis anni. primam C. quarum litterarum numeros huius in fine annotandos eſſe cenſuimus, quo conceſſionis nulla remaneret dubietas Π. LXXX. Y CCCC. A. I. Π. LXXX. Δ. IIII. P. C. M. LX. B. I. C. CC. poneutes inſuper Hebraicum אמן, Græcis litteris ſcriptum ΑΜΗΝ. A. I. M. LX. H. VIII. N. L. collectis igitur omnibus, hic numerus inuenitur mille quadraginta ſex.

Anno Domini 1053. Leo IX. Pontifex Maximus cum ſub Apoſtolica protectione Dominicum Epiſcopum, ſuoſq; ſucceſſores benigne ſuſcepiſſet, hoc ſubiectum priuilegium eidem indulxit, quod habetur ite in tabulario eiuſdem Eccleſiæ,

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Oliuolenſi Eccleſiæ, & per eam Dominico Epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus canonice promouendis in perpetuum. Conuenit Apoſtolico moderamine qua religione pollentibus locis congrue defenſionis impertiri ſuffragium, eiſque beneuola compaſſione ſuccurrere, vt nobis à Domino poſſit merces prouenire cum ad meliorem ſtatum fuerint noſtro ſtudio perducta vel confirmata. Quapropter ſub Apoſtolica, & canonica auctoritate confirmamus præfatæ Oliuolenſi Eccleſiæ, atque præfato Dominico Epiſcopo ſuiſque legitime ſucceſſoribus imperpetuum, quicquid hactenus iuſte acquiſiuit, & deinceps nihilominus iuſte acquirere poterit ita vt Impera-

tor

tor nullus, Dux nullus, ſeu Comes, aut alia quælibet maior, minorue perſona, quidquam alienæ, vel vſurpare præſumat, & interdicimus quoque Apoſtolicæ auctoritatis priuilegio, vt nullus Patriarcha, ſeu comprouincialis, vel quilibet alius Epiſcopus in ipſa diœceſi ſine conſenſu Epiſcopi ipſius, confirmationes, conſecrationes eccleſiarũ, aut clericorum, ſiue ſanctimonialium, vel excommunicationes, ſeu abſolutiones, ſeu ſynodum, niſi forte prouincialem facere audeat, nec clericos ipſius, tam ab eo, quam à quocunque ordinatos quiſquam iudicare, aut defendere contra eundem Epiſcopum canonice eos tractare, voluntatem præſumat: & ſi quis huius noſtri priuilegij audacter temerator extiterit, donec reſipiſcat anathema ei à Deo, & S. Petro, & à nobis fiat. Porro qui pietatis reſpectu obedienter obſeruator fuerit, benedictionis, & vitæ æternæ particeps ſit. Amen.

Datum 3. Idus Martij per manus Friderici Diac. & S. *Apoſtolicæ Sedis Bibliothecarij, & Cancellarij, Vice Domini Hermanni Archicancellarij Coloniensis Archiepiſcopi anno Domini Leonis IX. Papæ* 5. *Ind.* 6.

Vixit deinde Dominicus ſummæ exiſtimationis Præſul ad annum vſque 1065. fatoq; functus eſt.

20 DOMINICVS Gradonicus, Dominici ſuperioris fratris filius, cum eſſet ætatis ſuæ annorum 18. à Clero in defuncti patrui locum, & memoriam, Epiſcopus electus eſt anno 1065. quem Dux Venetiarum inueſtire recuſauit, præfuit nihilominus annis quinque, mortuuſq; eſt magnæ indolis iuuenis, & in Cathedrali eccleſia humatus.

21 DOMINICVS Contarenus, Dominici Ducis conſanguineus, eodem ſacerdotio exornatus eſt anno 1070. Per aliquot annos laudabiliter Oliuolenſem Eccleſiam rexit, exceſſitq; cum fama virtutis ante annum 1078. Ex hac nobiliſſima gente plures Venetiarum Principes, togatiq; clariſſimi prodierunt, in quibus maxime enituit cum probitate morum, tum nobilium diſciplinarum ſcientia, Gaſpar S R.E. Cardinalis ampliſſimus.

22 HENRICVS Contarenus, Dominici Ducis prædefuncti filius, Dominico omnium ordinum conſenſione in Oliuolenſi Eccleſia ſucceſſit, cuius prima mentio occurrit nobis anno 1078. in veteri chronica monaſterij S. Saluatoris Venetiarum, quæ M. S. proſtat in Vaticana Bibliotheca numero 1085. Hic primus fuit, qui Oliuolenſi titulo ſuppreſſo, Caſtellanus Epiſcopus appellatus eſt, Felix Epiſcopus, de quo in dubio eſt apud ſcriptores, an ſanguinis claritudine, rebuſq; geſtis clarior fuerit, an reliquis Epiſcopis felicior, & fortunatior, quod per eius tempora, & Pontificatum D. Marci Euangeliſtæ corpus, ignoto loco reconditum, non ſine diuinæ virtutis miraculo inuentum anno 1094. & S. Nicolai Magni Myrenſis Epiſcopi ſacra lipſana, ab ea inſula, vna cum alijs duobus Sanctorum corporibus, alterius inquam Nicolai Magni auunculi, & Theodori Martyris, Venetias deducta ſint anno 1100. De inuentione corporis Sancti Euangeliſtæ hæc narrat Dandulus in chronica. *Eodem anno videlicet Ducis* (Vitalis Faledri) *anno* 11. qui fuit ſalutis 1084. nam Faledrus Dux Venetiarum XXXI. electus eſt anno 1074. *dum glorioſiſſimi Marci Euangeliſtæ corpus intra quandam columnam de lapidibus marmoreis factam, Duce, & quibuſdam conſcijs eſſet repoſitum, vt ibi cautius ſeruaretur. Contigit vt occiſo Petro Candiano Duce cum filio, Eccleſiaq; cum palatio igne conſumpta, & cæteris quibus hæc patuerant, & tranſitu temporum ſublatis, nemo, vbinam ſanctus eſſet theſaurus, iam renouata Eccleſia poſſet recognoſcere, nec aliquibus indicijs inuenire. Fit ex hoc planctus, in clericis deſolatio ingens, in laicis mœror imminens vniuerſis. Formidabat ſiquidem plebs deuota, ne patronus tã inclytus furtiue fuiſſet ſublatus, ideoque ieiunium ſolemne indicitur, proceſſio ſolemniſſima ordinatur, & ecce videntibus cunctis, & ſtupentibus, lapides ex columna proſiliunt, & area vbi corpus latebat, cunctis videntibus oſtendunt. Mox deuotas laudes agunt Creatori omnium, qui ſuum eis eſt dedignatus reuelare patronum; ſicq; dies illa videlicet exeunte Iunio, illuſtrata tanti prodigij gloria annis decurrentibus poſteris fuit feſtiua, & generalis proceſſio, in memoriam deuotiſſime*

renoua-

renouatur. Die igitur octaua Octobris ſequentis Deo dicata eccleſia, conſcyſq; Duce, Primicerio, & Procuratore, venerendum corpus in ſecreto collocatur. Locus igitur omnibus vſque in hodiernum diem, præter eorum ſucceſſoribus extat incognitus. Nec propterea neſcientium fides vacillet, cum ego, qui loquor, primo procuratoris gerens officiũ, nunc Chriſti gratia Dux effectus, poſſim dicere verba Ioannis cap. 9. Et qui vidit teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius, & ille ſcit, quia vera dicit, & vt vos credatis. Et alibi vt credentes, eius meritis vitam habeatis. Dies enim ſingulis annis illa celebratur. Hactenus ille.

Anno deinde ſexto ab inuentione corporis D. Marci eodem Præſule, ac Duce Contareno, Venetias delata eſt maxima pars oſſium S. Nicolai Myrenſis Epiſcopi, de qua trãſlatione Fortunatus Vlmus, vir clariſſimus libellum edidit, validiſq; rationibus affirmauit, ſacrorum oſſium partem Magni Nicolai vere Venetias ab Henrico Contareno Epiſcopo fuiſſe translatam, nec Barenſium eiuſdem Sancti aliã oſſium partem anno 1087. in eorum ciuitatem deductionem improbauit. Fultus quidem auctoritate vetuſtiſſimi codicis Anonymi auctoris, eiuſdem translationis ſinchroni, qui M.S. extat in Littorenſi cœnobio, ex quo Dandulus, Petrus de Natalibus, Veneriq; omnes ſcriptores, exteriq; quam plurimi, qui de hac translatione inde excripſere. Hunc infirmare conati ſunt Barenſes ſcriptores, nuperq; bonæ memoriæ amicus noſter Antonius Beatillus Societatis Ieſu eruditus vir in vita eiuſdem S. Nicolai, ſed aliorum peritorum virorum indicio, Vlmi rationes ex vetuſtis monumentis, Pontificum, ſacrorumue Antiſtitum teſtimonijs, inſcriptionibus, ſynceræq; fidei auctoribus, vel non infirmaſſe, vel clariores feciſſe viſus eſt. Ego vero tantorum vtriuſque partium ſcriptorum, nec abnuo, nec aſtruo, non tamen impoſſibile mihi videtur, imo veritati valde conſonum, vtramque translationem Barenſem, Venetamq; veram cenſendam fore, ſi ex vtriuſque partis teſtimonijs ſyncere perlectis veritas nullo exagitationis dolo perpenſa candide à ſcriptoribus producatur. Hinc viſum eſt nobis eiuſdem Anonymi Littorenſis hiſtoriam hic ex autographo excribere, quæ non leuiter delibanda erat, ſed verbatim repetenda, vt nobiliſſimum etiam pietatis tropheum Contareni Epiſcopi, cæterorumq; clariſſimorum virorum, qui non ex Oriente gemmas, vel fuluas terræ faces, aut dura marmora, ſed ſacros Sanctorum cineres in patriam ad eã ornandam tranſuexiſſe ſtatuamus. Porro Anonymi hiſtoria de translatione oſſium Magni Nicolai, ſic humili, incultoq; ſtilo ſcripta legitur.

Ab Incarnatione D. N. Saluatoris anno M. XCVI.

Vrbano Papa Catholico in Apoſtolica Sede reſidente, Alexio Glorioſo Græciæ feliciter imperante, nec non Petro Patriarcha Aquileiæ nouæ Eccleſiam gubernante, Vitale Michaele Venetiæ Principante, remq; publicam ſuorum magnatum prouidentia, ſapienter, & vtiliter diſponente, Spiritus ſanctus Occidentalium mentibus inſpirauit, quatenus cum armis ſpiritualibus, ſimulq; materialibus Hieroſolymam peterent. Ea ſcilicet ratione, vt ciuitatem ſanctam, Sancta Sanctorum à cultura dæmoniorum, & ab immundis ritibus Paganorum emundarent. Cuius honeſti conſilij, militiæq; ſalutaris conſcij, & participes cum Gallorum Principibus, Venetorum proceres extiterunt, ſicuti poſtea rei euidentia efficaciter oſtenderunt. Occidentales igitur viri diuinitus inſpirati alij ferro candenti carni propriæ ſignum Crucis imprimentes; alij exterius in veſtibus deſignantes vnanimiter, & alacriter viam Dei, ſanctamq; militiam arripuerunt, ciuitates inimicorum debellantes, & hoſtes Dei, ſuoſq; deuincentes tertio anno ab incœpto itinere Deo cooperante, ciuitatem, ac ſepulchrum Domini, de poteſtate Gentilium bellica virtute liberarunt. Venetici vero, quia ſitu loci per æquora nauibus vtuntur, nauali prælio ſuper omnes populos antiquitus exercitati, ſemper victoriam obtinuere, quaſi naturaliter aſſueti apparatu grandi, ſtudioq; diligenti, copioſam nauiũ multitudinem ad ſeruitium viæ Dei parauerunt, eamq; viris, & rebus bellicis ſufficienter impleuerunt, ſed quia modum plenarie conſtituerunt, & claſſem regere neceſſe erat, per quæ præeſſe exercitui deberent, eccleſiã Euangeliſtæ Marci vnanimiter omnes, communiq; voce Clerus, ac populus petunt: Henricum Caſtellanum Epiſcopum, rectorem, ac præceptorem depoſcunt, Ioannemq; filium præfati Ducis exercitui, claſſiq; Ducem præficiunt.

Henricus igitur Caſtellanus Epiſcopus (quamuis inuitus) obedientia tandem Patriarchæ, & Ducis imperio, precibuſq; Cleri, ac populi ſuperatus in ſignum viæ Dei crucem ſuſcepit, cuius opus, ac ſeruitium poſtea deuotior cunctis adimpleuit. Ex cruce ſuſcepta pluribus exemplum præbuit, & doctrinam ſecum pergentibus orãdi ſtudio non ad pugnam. Paratis itaque cunctis, & onerata claſſe, incunctanter carinas pellunt, portumq; littoris in exitu Riuoalti alacriter omnes petunt, ibique more ſolito de ratibus deſcendentes ſanctiſſimi Nicolai Baſilicam adeunt. Et audita Patriarchæ, aliorumque Epiſcoporum ſalutifera prædicatione, cõfirmatiſq; cunctis ſingulorum ſacroſancta benedictione ſubito de portu nauibus emiſſis, per æquora latè vela

turgeſcunt: Tunc Caſtellanus Pontifex taliter votis tacitam orationem meditatus eſt. Præſul ſanctæ Dei caput huius materici, perfice ſeruorūq; vt poſcunt vota tuorum. Spero enim (neque mea me fallit ſpes, vt credo) quia locus ſancto nomini tuo dicatus, quem tui fideles Venetici in veneratione maxima ſemper habuerunt, & vbi modo deuotis mentibus licentiam acceperunt, quandoq; reuerentius, & frequentius, ac deuotione nominis, & præſentia tui corporis conſecratus, non ſolum Veneticis, verum etiam cunctis Occidentalibus erit venerandus. Diſcedentes igitur naues Veneticorum tenſis velis æquora tundunt. Venetiæ vero Clerus, & Monachi puppes precibus impellunt, ſicq; veloci curſu, & aſpera Dalmatiæ littora carpentes, Iaderam applicuerunt. Quæ autem ibi de ſuo regno tractauerunt, vel ordinauerunt, & multa alia de itinere præpoſito, hiſtoriographi luculentæ narrationi reſeruemus, & ad ea, quæ noſtræ mentis intentio, & ſanctiſſimi Confeſſoris Nicolai deuotio exigit, ipſo opitulante, & ſtylum, & ſtudium applicemus. Egreſſi tandem de Dalmaria, velis vento commiſſis Sclauoniæ, Bulgariæ, & Achaiæ regna deſerentes, claram-Rhodon vſque peruenerunt, vbi conſilio Ioannis Ducis, atque Henrici Epiſcopi, aliorumq; ſtoli ſapientum propter portus ſecuritatē, & loci poſitionem, necnon & tēporis multimodam opportunitatem, de oneratis nauibus, & in terram pluribus extractis hyemauerunt. Inde legatos cum litteris Patriarchæ Hieroſolymi Regi Godefrido, Comiti Raymundo, alijſque Principibus trāſmiſerunt, ibique legatos eorum, & litteras priuſquam diſcederent receperunt. Interea Conſtantinopolitanus Imperator eos (vt fert) impedire ab incœpto itinere ſatagebat, eiſque minis, & muneribus, vt deſiſterent, ſuggerebat. Sed Dei Pontifex zelo diuino repletus, crucisq; vexillo, pluſquam lorica, vel clypeo confiſus, nec minas hominum timens, nec blanditijs animū flectēs, ſociorum animos in Dei ſeruitio ſolidabat, aſſerendo quod, non incipiens coronatur, ſed qui in fine perſeuerat. Dicebat itaque certè filij mei cariſſimi, quando Chriſtus crucem ſuam tollere iuſſit, non ſolum tollere iuſſit, verum etiam ſequi ſe præcepit: Quod ſi rebus tranſitorijs, aut hominibus pluſquam Deo obediamus, & niſi votum ceptæ viæ fideliter impleamus abnegamus plane illum, cuius ſignum baiulamus, ſed abſit hoc à nobis, quod pro timore aliquo, vel temporali commodo propoſitum noſtrum immutemus, vnde iram Dei, & infamiam hominum incurramus. Hæc & his ſimilia Epiſcopo prælibante, maior pars bonorum, qui ſatis in propoſito firmi erant, firmioreſq; effecti, & minores ad eorum vnitatem ſunt redacti. Omnibus ergo cōpunctis, & in ſeruitio Dei confirmatis nunciatum eſt Piſanorum claſſem adeſſe contra eos armatam, & præparatam in prælium, qui in tantum ſuperbiæ faſtum aſcenderant, quod naues imperiales, & ſigna imperialia ſibi fecerant, & ſe ipſos totum mundum deuincentes appellabant. Venetici vero oculo diſcretionis vigilantes cum conſilio (ne poſt factum pœniteat) cuncta facientes, legatos eis, ſatis humiliter rogando, miſerūt, vt à damnis, & opprobrijs, quæ, & Græcis, & Veneticis inferebant, ceſſarent, atque vt boni Chriſtiani, & peregrini pacificè tranſmearent. Illi autem hoc audire dedignantes, dixerunt, ſe ſicut Dominos terræ, quocunque vellent ad eorum dedecus ituros, & in portum vbi hyemabant, ipſis nolentibus, etiam intraturos. Quorum præſumptione audita Venetici ſubito de terra claſſem in æquora trahunt, & demiſſis in portu reliquis, cum 30. tantum armatis nauibus contra 50. obuiam illis imperialia ſigna vſurpantibus procedunt. Quid plura? inito certamine, prius illi adeo minaces procedentibus tantum quatuor Veneticorum nauibus ſuperati, ferocitatem, & impetus vſurpationem amiſerunt, in tantum, quod de 50. nauibus eorum 22. vix (nocte ſuperueniente) liberatæ, & alijs omnibus ſine ſanguine captis, euaſerunt. Refrænata tandem eorum contumacia, cum in portum fuiſſent tripudianter ſubducti, Duciq; exercitus, & Epiſcopo triumphaliter præſentati, quid excuſationis, quid ſatisfactionis, quid obligationis obtulerūt, differere, tędioſam narrationem ſeries quærit. Videntes vero Imperatoris miniſtri, quod illi præerant regioni, ſuos infeſtiſſimos hoſtes, & imperij faſces mentientes, in ciuitate ſua captos detinere modis omnibus elaborant, vt Imperatori reddant, & ei præſentati, ſicut damnatitij, capite truncantur: ſed Victores in Dominum timorati, ſe vere cruciferos, imo crucifixos, exemplum patientiæ demoſtrarunt, cum nec Imperatori, nec alicui mortali, ſed ſoli Deo triumphum, quem dederat, aſcribere voluerunt. Pietatis itaque viſceribus affluentes, fermè quatuor millia viri cum nauibus ſuis, & armis, omnibuſq; ſibi reſtitutis abſolute dimiſerunt. Nec à captis aliam obligationem receperunt, niſi quam liberi Piſis ſe facturos Venetiā in hæc verba mādauerunt, ſe nunquā ſcillcet deinceps, Romaniam iam mercimonij cauſa intraturos, niſi forte venerabilia ſepulchri deuotione trāſituros Deliberatis ergo Piſanis, & quocunque vellent ire permiſſis, triginta ſex viros maioris authoritatis, non coactos, ſed ſpontaneos ex illis retinuerunt, partim pro teſtimonio veritatis, partim ſi illi, qui de prælio euaſerant aliquos ſuorum cepiſſent per iſtos facilius recuperare ſuos poſſent.

Ro-

Rhodo tandem inſula diſcedentes; & ſtationem à feſtiuitate Apoſtolorum Simonis, & Iudæ vſque in octauam Pentecoſtes ibi peractam deſerentes, Hieroſolymam accedere properabant, nec declinare quoque deinceps intendebant. Iamq; ferè Smirneorum Metropolim à ſiniſtra prætetibant, & ſecundo flante vento cœptum iter inſiſtebant, cum Epiſcopus cui deuotionis propriæ; totiuſq; Occidentis cura ſalutaris, & vtilis euigilabat, contra Myream ſua vela retorſit, ſicq; Dei nutu tota claſſis reflexa, pluribus inuitis ad littora ſancta trahuntur, vbi cum de qualitate loci inquirerent, dictumq; illis fuiſſet pluſquam quingentos Turcas haud procul regionem illam circuire; & iam plurima loca ſub tributum B redigiſſe, exploratores callidos ad vrbem miſerunt, qui de ſingulis prouiderent, ſi res eſſet idonea ad faciendum, quod parabant, & adimplendum, quod deſiderabant. Euntes autem, qui miſſi fuerant, ſex milliaribus per terram (tantum enim ciuitas diſtabat à littore vbi claſſis erat) vrbem, & eccleſiam ingrediuntur, in qua theſaurus deſiderabilis iacebat abſconditus. Quo tunc forte congregatio Canonicorum tota cum veneratione conuenerat, plus forſan oblationis, quam deuotione religionis. Erat enim ciuitas à Paganis deſtructa, ibique nec alij homines, nec clerici ſtabant, ſed in caſtro, quod ab vrbe diſtabat, quaſi duobus miliaribus habitabant. Neque omnes C omni die ad officium deſcendebant, ſed quaternis ſuas vices hebdomadis adimplebant. Inquiſitis itaque legatis, ac denotatis, quæ volunt, eademque hora redeuntes, cuncta proſpera, & opportuna exercitui retulerunt. Quo audito populi multitudo, non Ducis imperium, non Epiſcopi documentum præſtolantes, non præconis vocē, non tubæ ſonitum attendentes, certatim arma capiunt, ac ciuitati catenatim irruunt. Vbi vero beatiſſimi Cōfeſſoris ad eccleſiam peruenerunt per gradum ſiſtunt, arma ponunt, & hoc modo cum lachrymis orationem fuderunt. Deus æterne, qui cūcta priuſquam fierent ordinaſti, & B. Nico- D laum in vtero matris ſanctificaſti, qui nos eius interuentu de tot periculis liberaſti, concede piæ petitioni, comple in bonum deſiderium noſtrum, quatenus illum mereamur corporaliter habere præſentem, quem vbique miramur miraculis non abſentem. Alme Pater Nicolae tuorum precibus annue famulorum, dignare propriam tibi ſēper dedicatam viſitare, ſancte Pater Venetia filia tua te inuitat, te videre deſiderat, tibi locum, vbi te recipiat præparauit, & vt ibi decear te tantum præconem habitare meliorabit. Scimus quidē nos indignos, vt te latiuis oculis videamus, & vt oſſa ſancta tua pollutis manibus teneamus, fides, nō meritis obtinebit, quod Dei gratia adimplebit.

A Oratione completa, cum armis murum ciuitatis circumquaque muniunt, alij cum ferramentis, alij cum inſtrumentis ad fodiendum ibi remanentes ſe ſe præparauerunt. Quatuor eccleſiæ cuſtodes de clericis, alijſque fugientibus, retinuerunt, quos prius blanditijs, & promiſſis alliciunt; conſolatione liniunt; potentes, & diuites eos fore promittunt, ſi locum oſtenderint, vbi iaceat, quem requirunt. Illi vero diſſimulantes, vel antiquitate forſitan ignorantes rem, arcam in capite fractam merito adhærentem illis oſtenderunt. Hæc eſt, inquiūt, arca, vnde Barenſes partem reliquiarum abſtulerunt, partemq; reliquerunt. Si vultis illas tollite, noſque dimiſſos facite. Ex B quibus illi, hactenus vobiſcum verbis mollibus, & blandimentis vſi ſumus, ſed niſi dixeritis, quod quærimus, atrociſſimè verberibus, & tormētis in vos animaduertemus. Ad hæc cuſtodes, ſi nos, & flammis vratis, vel capite truncatis, quam à nobis rei veritatem exculpere poteritis, quæ ab omnibus ignoratur à tempore Baſilij Imp. archam enim vnde Baſilius Imp. eum abſtulit, cum Conſtantinopolim aſportare quondam voluit, videre poteſtis, ſed vbi, vel quam repoſuerit, cum ipſum transferre nequiuerit, nullus indicare mortaliū poteſt vobis. Currentes itaque monſtratam à cuſtodibus archam fregerunt, & inquirentes intrinſecus præter aquam, & oleum nihil aliud inuene- C runt. Frementes igitur, & ira cōmoti mecum eccleſiæ perforant, pauimentum frangunt, aras diruunt, neque ſacrarijs, neque ſacris aditis parcunt. Itaque diei præcedentis partem, totamq; ferè noctem in caſſum laborando conſumpſerant, cum quidam ex cuſtodibus crudeli pœna, ac intollerabili tormento perterritus, ad naues ire pro Epiſcopo rogauit, pollicens ſe veritatem indicaturum, nec aliquid, quod nouiſſet venienti celaturum. Adſunt illico iuuenes parati, qui properanter Epiſcopo verba cuſtodis annunciant, & laborem ſeriatim, quem in vanum expenderant. Eadem hora Dux exercitus Ioannes, & Epiſcopus D Henricus, ſtipati bellatorum copijs vrbem adeunt. Dux cum militibus loricatis procedebat, Epiſcopus cum clericis nudis pedibus incedebat. Dux ſuos milites ad bellandum ordinabat. Epiſcopus ſuum Clerum ad pſallendum commonebat. Cumq; in eccleſiam introiſſent, Epiſcopus cum lachrymis in terram ſe proſternens talia proferebat, ab imo pectore ſuſpiria trahens. Deus Pater miſericordiarum, cognitor ſecretorum, dator bonorum, remiſſor peccatorum, qui me famulum tuum peccatorem, & indignum eccleſiæ ſanctæ tuæ præeſſe voluiſti, quamquam mihi ſcilicet indigno tuas oues ad regendum commiſiſti; exaudi propitius humilitatis meæ precem, & reſpice fidelem deuotionem populi tui,

domine

Domine miſericors, & miſerator, & fons vitæ. Deus qui diſcipulis tuis promiſiſti quicquid petieritis in nomine meo fiet vobis, da nobis, quod in nomine tuo petimus, qui diſcipuli tui ſumus, qui crucem tuam tollimus, qui te ſequimur, vt valemus; Sancte paraclyte ſpiritus qui pro nobis gemitibus poſtulas inenarrabiliter tuam ſanctam conſolationem noſtris infunde mentibus, vt quod fideliter imploramus, efficaciter obtinere valeamus, Deus Pater, Deus filius, Spiritus Sanctus Deus, ſicuti ego corde credo, & ore confiteor, quod hæ tres perſonæ, vna eſt ſubſtantia, & vnus Deus, ſic concede nobis inuenire quod quærimus, videre quod volumus, perficere quod optamus. Sanctiſſime Præſul Nicolae votis fidelium acquieſce, dignare tuam Venetiam, & Occidentem viſitare; ſufficiat Orienti, & Græcis quod te Pontificem, & doctorem habuerunt, & quod te poſt exceſſum, fere ſeptingentis annis retinuerunt; gaudeat tantum Occidens, & latini tui corporis præſentia viſitari, miraculis illuſtrari, tuiſque precibus, & meritis ad cæleſtia ſubleuari, præſtante, & cooperante ſancta, & indiuidua Trinitate, cui eſt honor, & gloria nunc, & ſemper, & ante omnia ſecula ſeculorum Amen.

Erectus autem Dei Pontifex ab oratione, cuſtodem, qui eum accerſiuerat, alloquitur tali ratione, fili benedicte tuam certe largitionem ſuſcepi, quamuis infirmitate grauiter detinerer, ſpe ſubleuatus, huc adueni; ſcio enim quod non ſine cauſa pro me mandaſti, ſi quid habens veritatis mihi nunciaueris, ſis ſecurus de mercede vera cum pertuleris. Cui cuſtos, ſancte Pater, & vere Dei cultor, huius rei, quam ſcire deſideras, Deo teſte, nullum occaſionis veſtigium agnoſco, ſed pœnas iminentes euitare cupiens; vt per te liberer, pro te mandaui: audiens hæc Epiſcopus in abditam Eccleſiæ partem lachrymando receſſit. Populus vero ſe deluſum comperiens cuſtodem pœnis afficit exquiſitis: quas ille non diutius ſubſtinere præualens Epiſcopum aduocauit, qui accurrens tortoribus grauiter iratus, eum de manibus eorum eripuit. Tunc ille paulo poſt ſpiritu reſumpto, Pontifici talia dixit. Serue Dei omnipotentis cur me ſic affligi permittis; ſine cauſa (Deus nouit) hæc tormenta patior, quod requiris, numquam ſcies à me vel ab aliquo, ſed inuitus, & coactus tibi, quoddam iam reuelabo: quod quidem græcis erit inutile, ſemperque lachrymabile damnum: Veneticis vero vtile, & memoriale ſempiternum.

In hac arca (quam vides) duo ſancti Præſules magni Nicolai prædeceſſores, vel in altari principali ad honorem S. Ioannis Baptiſtæ conſecrato ſine dubio requieſcunt: quo audito illi de tali ſeruitio ſatis ſtudioſi arcam antiquam rumpunt altare proſternunt. In altari tres capſellas, & in arca duos Pontifices cum ſuis epitaphijs ſeparatis in auellis cypreſſinis collocatos, miriſque odoramentis conditos inuenerunt. Quorum alter eſt Theodorus, pretioſus Martyr. Alter vero Nicolaus Magni Nicolai auunculus, ambo magni meritis, & eius Eccleſiæ Metropolitani.

Mentio autē S. Theodori hoc modo recitatur in miraculis S. Nicolai. Quidā cæcus ad virum Dei venit oleo de Theodori lāpadis vnxit ſanctoque ſignaculo crucis, qui cæcus venerat videns rediit. De patruo vero ipſius ita legitur ibi, eadem die qua Magnus puer Nicolaus natus fuit, cum balnearetur, dimidia fere hora, nullo ſubſtentante rectus in pedibus ſuis ſtetit. Chriſtus ei benedixit, & ad Deum eum lachrymis pro puero orationem fudit, de ſacro fonte eum ſuſcepit, eique nomen ſuum, impoſuit, & ſacris litteris eum erudiuit.

Nos tales, tamque glorioſos patronos cum debita veneratione ſubleuantes, & eos in ipſis arcellis Epiſcopus ſuis cum eccleſiam deferentes, congregata multitudine cum hymnis, & laudibus Epiſcopus, & clerici cum rubis, & vexillis Dux, & laici ad claſſem ſuam cum tripudio remeabant, ſed quidam eorum diuinitus inſpirati in eccleſia retardantes, & locum vbi ſanctiſſimi Confeſſoris altare deſtruxerant, diligentius perſcrutantes, inopinatam, & inſuetam odoris ſuauitatem naribus odorantes, ibi magnam ſanctitatem latitare non dubitabant: quidam etiam qui illum locum frequentauerunt ad memoria reduxerunt, in præcipuis ſolemnitatibus Archiepiſcopus non ad altare S. Nicolai miſſam ſolemnem celebrabat, ſed in loco plano ſuper corpus tripodem ponebat, ibique diuina miſteria peragebat. Cernentes quoque imaginem S. Nicolai ſuperius recta linea ſuper locum eſſe depictam coniecturam facientes dixerunt intra ſe, ſi locus magnum quid ſanctitatis non haberet, Archiepiſcopus eum in tanta veneratione non teneret. Currentes igitur poſt exercitum, qui ad naues cum gaudio properabant odorem quem ſenſerant, & quæ coniecturant ex ordine narrauerunt. Ex audita veritatis coniectura, Cōſilij ad eccleſiam redeunt primis ſucceſſibus ſatis læti, de ſancto lætiores efficiendi. Aſcendentes autem ad locum, quem illi deſignauerant, odorem ſentientes, & imaginem ſuperius contemplantes ad inuicem dixerunt, Eia boni iuuenes, iterum in Chriſti nomine laboremus, poterit eſſe verum, quod iſti Spiritu Sancto reuelante, prophetauerint. Reſumptis igitur diuerſi generis inſtrumentis opus beatum in teſtamentum ſibi reperunt, remotaque prius congerie lapidum, &

terra quam antea laborantes huc, & illuc proiecerant ad pauimentum vſque perueneruut: quod etiam rumpentes, & violenter penetrantes, ſubleuatis magnæ molis lapidibus, vitream maſſam ad frangendam grauem, ad penetrandam difficilem inuenerunt. Tunc vero iuuentus Venetica ſuas vires exercuit. Alij cuneos ferreos ſupponunt, alij deſuper malleis percutiunt, alij laborantibus ſubueniunt perfatigatis, recentes laborem ſubeunt, alij locum mundant, alij petfractis ferramentis integra ſubminiſtrant. Confracta denique laborioſo ſtudio maſſa vitri, poſt ipſam non minus laborioſam de bitumine repererunt. In qua ſimiliter penetrado plurimum laboris, & ſudoris exhauſerunt: illa quoque diminuta, & de loco deportata, tertia reſtabat maſſa fortior duabus ad ſoluendum, quæque cupro mauſoleo cum bitumine glomerata oſſa ſanctiſſima glutinabat: illi ergo in opere præpoſito perſiſtentes, euidentibus ſignis non fraudari iam ſperantes, cuprum mauſoleum ſimul cum bitumine cōfringentes, ſummoque deſiderio ad pretioſam gemmam Pontificum, quam expectabant, penetrarunt, vbi tandem theſaurus multiplici labore reſeratus apparuit, odor inde tantæ ſuauitatis exiuit, quod dubitari non potuit affuiſſe ibi cum diuinis odoribus collegium Angelorum. Tunc accedens venerabilis Epiſcopus cum ſumma deuotione perfuſus ora lachrymis, & pectus, ſanctiſsima membra collegit, & in ſuam capſam epiſcopalem collecta reuerenter accepit. Mirabile dictu, mirabiliſque Deus in ſanctis ſuis, palma, quam de Hieroſolymis vir Deo plenus aſportauerat, in ſepulchro ſubter, & circa eum viridea ramos pullularat: vnum collegerunt multi, & in teſtimoniū veritatis ad propria portauerunt, in ſepulchro autem illo Græcia litteris ſcriptus erat. Hic requieſcit magnus Epiſcopus Nicolaus, terra, marique miraculis glorioſus. Sed ſi quia forte ſcire voluerit, qua ratione ſanctus Nicolaus ita fortiter ſigillatus, & abſconſus erat, quæ ſequitur cauſa fuit.

D In geſtis Græcorum legitur, & in eius miraculis apud eos reperitur, quod Baſilius Conſtantinopolitanus Imperator ad imperij arcem eum portare voluerit, & quod eum in manticis membratim collocauerit: ſed cum ad ianuas eccleſiæ peruenisſet, eumque nullis precibus, nulliſque votis vlterius afferre potuiſſet, iratus nimium dixiſſe talia, & impleniſſe fertur. Nicolae quandoquidem ciuitas glorioſa, & imperialis habere te non poterit, ergo te ita collocabo, & abſcondam, quod nullus alius te inueniet, nec habebit. Benedictus Deus, & benedictum nomen maieſtatis eius, qui talia fieri noluit in occulto, ſed coram omni fere gentium natione ſanctum

A ſuum mirificauit, & ſub teſtimonio plurimorum amicorum, & inimicorum vota fidelium ſuorum adimpleuit; ibi namque præſentes aderant, Græci, Vngari, Theotonici, Dacij, Anglici, Gallici, Italici, Barenſes, & Piſani. O felicem populum, qui tam pretioſum theſaurum meruit inuenire. O Beatum Pontificem, qui tale onus meruit ſuſtinere. O vere beata, biſque beata Venetia, quæ fulges gemmis hodie ſubnixa columnis habea vtiq; Leonem, qui te victorioſam facit in prælio: habes nauclerum, qui non timet tempeſtatē in pelago. Leonem ingenioſo furto de Alexandria rapuiſti, nauclerum de Græcia manifeſtis viribus abſtuliſti. In

B altero ergo furtum, & in altero rapinam criminaliter cōmiſiſti. Abſit, quia non cauſa violandi locum, nec cauſa malignitatis, ſed deuotionis & pietatis ſtudio hæc egiſti.

Collectis ergo ſanctis reliquijs, collectiſque fruſtis bituminis adhærentibus ipſis, properanter ad littora conuolarunt, qui ſtatim ad naues ſuas peruenerunt, Piſanos obſides, quos in Rhodo, alijs dimiſſis, retinuerant, pro charitate Sancti Nicolai miſericordiam implorantes, abſolutos dimiſerunt, eiſque nauim, victumque arma, charthaque ſecuritatis tribuerunt: quantum vero habuerunt gaudium, quantaſque Deo laudes, & gratias retulerunt, quot lachrymas compunctionis emiſerunt,

C digne deſcribere non valemus. Audiens itaque ciuitatis Archiepiſcopus, quod factum fuerat, graui triſtitia vulneratus cum omni clero ſuo, & populo de ſupradicto caſtro vbi habitabat, illis iam habeuntibus, in ciuitatem deſcendit, vbi vero eccleſiam ingreſſus, quam nollet veritatem comperit, canos, barbamque ſuam prolixam diuellens cum lachrymis, & ſingultu talia profecebat: Sanctiſſime pater Nicolae cur propriam tuam derelinquis? Cur oues deſolatas tuas, te paſtore deſeris? Cur ab iſtis violenter te portare permittis, aut tuam certe virturem ſolitam amiſiſti, aut Veneticos fideliores alijs tibi cognouiſti. O crudeles Venetici, quare nobis hoc feciſtis?

D quare locum iſtum deſtruxiſtis, altaria confregiſtis, eccleſiæ patronos, & patrocinia collegiſtis? quamuis Turci ciuitatem iſtam deſtruxerunt, magnam ſpem ſalutis adhuc nobis dimiſerunt; ſed vos, qui Chriſtiani eſtis, nos & totam Græciam mortificaſtis. Dumque lachrymabiliter ſic conquerirur, & illis abſentibus, hæc improperando loquitur, pro nimio dolore, & triſtitia confectus ad naues ire non potuit, ſed ducem illus ciuitatis, ac canonicos rogando miſericorditer illuc miſit, quatenus Dei honore, & ſancti imperij honore, aut tres ſimul, aut vnum de tribus ſibi redderent, quod ſi neutrum facere vellent ſanctuarium ſaltim, quod de altari populi

deru-

A detulerant, non negarent: quia criminoſum, & abominabile moltum eſſet, ſi locus tantæ authoritatis, & antiqnitatis ſine patrocinio aliquo remaneret: audita legatione, Venetici vnam capſellam, quam inuenerant in altari eis tantumodo reddiderunt, & miſericordia commoti centum aureos Byzantios pro reſtauratione loci addiderunt: quam illi merendo ſuſcipientes, & pro nihilo ad ea quæ perdiderant computantes ad eccleſiam reddiderunt in triſtitia remanentes: populi vero finitimi, famà volante, commoti concurrebant ad eum videndum, & ſalutandum, quaſi filij patrem in longinquam regionem habiturum, qui cum eum videre non potuerunt, naui vbi poſitus erat inclinantes triſtitia conſumpti, oculiſque fletu turbatis ad ſua loca remearunt.

B At Venetici, quo Græci triſtabantur, magis læti honore condigno pro tempore, & loco, ſanctos Præſules tractauerunt: alij pallia, alij byzantios, vel denarios offerrentes, vnuſquiſque pro deſiderio, vel poſſe ſuo. In triremi quoque ſimul poſitis habitaculum de nouis aſſibus conſtruxerant in modum eccleſiolæ, illudque cortinis interius, & pallijs honorifice parauerunt, vbi numquam olei lumen, & cerei deerant, vbi Pontifex die, noctuque præſens aderat, vbi clericorum cœtus aſſidue, aut vigilias cantabat, aut lytanias, aut aliquid diuinum pſallebat: illi vero qui de oſſibus S. Nicolai, aut de puluere pro deuotione, vel eccleſiarum ſuarum veneratione, aliquid à toto diuiſerant, vel infirmitate varia vexati, vel diris verberibus cæſi, vel in nocte verberibus, dico, terroribus agitati; Pontifici quæ paſſi fuerant indicantes, ſuaque peccata confitentes, vel reinnuitur ad integrum omnia ſatisfaciendo retulerunt, quibus itaque pactis legatos inde cum litteris remiſerunt Venetiam indicantes de ſingulis ſeriatim, quæ & qualia peregerant. Conſtitutis igitur omnibus, & ordinatis, quæ ad præſens negotium opus erant, completoque pro deſiderio, quod volebat, à littore funibus ſolutis, anchoriſq. grauibus de profundo ſubleuatis cum magna alacritate via Dei arripitur, expanſiſque carbaſis, præter cælum, & vela nihil aliud videbatur. Erant enim fere naues ducentæ, omnes victu, armis, & hominibus bellicoſis oneratæ. Nunc vero de claſſibus aliquantulum ſileamus, eamque Deo tegendam committamus, atque Venetiam cum legatis conſolandam narrationis paſſim redeamus. Illi itaque cum Venetiam & cum ſcriptis, & ſignis veritatem oſtendiſſent, repente tota ciuitas Riualti ingenti gaudio ſubleuata palatium requirit ibique litteris per propinquos, & amicos per ſigna receptis iam nullius dubietatis ſcrupulus, iam nullius triſtitiæ nodus in eorum cordibus remanſit. Totum enim illius anni fere tranſierat ſpatium, quo de ipſis, id quod erat certum non audierant, ſed pro vero fictaque fama perſonuerat ſatis; vbi vero rei veritas manifeſte claruit, qualem ſcilicet quantamque miſericordiam, & de ſanctis, & de Piſanis Deus omnipotens ſuis fidelibus contulerit, o quantum pro amicorum ſalute gaudebant, quantoque tripudio pro inuentione ſanctorum exultabant; adfuerant clerici ſtatim, & monachi in omnibus deuotiores, in eleemoſynis laici largiores. fit rumor in populo, diuerſi, diuerſa conijciunt. Alij enim dicebant, quia iuxta ſanctum Marcum ſanctus Nicolaus locabitur; alij non, ſed in campo ipſius eccleſia ſibi conſtruetur, tertia pars neutrum hoc laudat, ſed in caſa maiori melius eſſe confirmat; vt ſicut Dux ad S. Marcum, ita Patriarcha ſedeat ad S. Nicolaum; item omnes ſuam ſententiam mutant. Nihil horum inquiunt forſan quod ſperamus erit, ſed Epiſcopus qui cum eo eſt ad eum habendum laborabit, eumque in ſuo Epiſcopatu collocabit, ita mentes hominum varie ſentiebant, ſed Deus qui in cunabulis eum mirificauit ſine humano arbitrio ad diſſidionem ſedandam, & vbi eum collocari vellet indubitanter prouidit.

C Erat eo tempore Vitalis Abbas S. Nicolai de Littore vir ſimplex, & caſtus, & à ſeculi vanitate penitus alienus, qui cum audiſſet S. Nicolaum dominum ſuum ab incolis ſuis inuentum fuiſſe, quod in vita ſua compleri ſemper exoptabat, & diuina pietate complendum expectabat. O quam ſtudioſus fuit ad eum acquirendum Ducem qui ſatis amicus erat monaſterio, & Principes requirendo, ſuggerendo, cohortando; aſſerebat etiam ipſe, totaque monaſterij congregatio, quod niſi exercitus cum rediret, eum ibi collocarent, aſſumpto loci theſauro, ſi nulque familia tota dominum ſuum ſequeretur quocumque eum deferrent. Sed vbi auxilio, & conſilio Ducis, aliorumque bonorum illi loco deuotorum certificati fuerunt nauim velociſſimam, & armatam cum nuntijs, & exercitui obuiam

D legauerunt ad Ducem ſtoli, & Epiſcopum, alioſque diſcretiores de ſeruitio liberali conueniendos. Qui cum Sclauoniam attigiſſent, timore hoſtium, & periculo hyemali ab itinere demorati in Iaderam, monacho, qui cum ipſa naui ex parte Abbatis iuerat claſſis euentum expectante; cæteri, in dubio re pendente; Venetiam remearunt, de his igitur, quæ Venetiæ fiebant ad præſens ſatis dictum putamus; nunc in pelago claſſe cum dimiſſa ſtilo nauigantes Hieroſolymam adeamus.

Euntes nautæ felici Nicolao ſecuri nauigantes Cyprum inſulam attingentes, comitique S. Egidij Raymundo redeunti de Hieroſolymis, retrique Conſtantinopo-

lim obuiantes, intertogatis de more ſucceſ-
ſibus, & recitatis, vtrimque cum oſculo pa-
cis diuiſi, cœptum iter tenuerunt vtrique.

. Cumq; nautum multitudo Terræ promiſ-
ſionis acceſſiſſet, & Ioppen vrbem antiquã
& deſertam aduenirſſet, regem ſanctæ ciui-
tatis Godefridum, & Patriarcham cum to-
to exercitu ſuo, pecunia quidem tenui, &
nummo ſatis paruo obuiam habuerunt. Qui
hilariter eos ſuſcipientes, ac ſingulorum
indigentiam, vnde, & Hieroſolymis indi-
cantea terram, & ciuitatem ſe velle deſere-
re profitebantur, niſi conſilio Veneticorũ,
& auxilio ſublenatentur: vbi vero Venetici
pro conſilio, & auxilio Chriſtianorum ad
honorem Dei ſe veniſſe dixerunt, eiſq; vi-
ctum, potumque, quibus plurimum indige-
bant, partim dono, partim pretio copioſè
miniſtrauerunt. Francigenæ ſe facturos om-
nia pro eorum arbitrio, promiſerunt. Con-
ſtitutũ eſt igitur inter eos fœdus in reditu
iure iurando confirmandũ, & priuilegio fir-
mitatis ſanciendum, quod Venetici cum
eis à feſtiuitate Ioannis Baptiſtæ, vſque aſ-
ſumptionem B. Mariæ tantum ſequenti de-
erant in Dei ſeruitio laborare. Quot quot
enim, vel iuxta mare, vel infra in terram
Francigenæ ceperant, vel capturi erant
ciuitates in ſingulis eccleſias ſingulas cum
platteis conuenientibus ad forum Veneti-
cis conceſſerunt, eiſque libertatem, & im-
munitatem ab omnibus, quæ mercatorum
vſus principibus terræ reddere ſolet in per-
petuum laudauerunt. Earum vero ciuita-
tum, quas ſimul caperent prædatie inter ſe
diuideretur, quatenus Venetici tertiam, &
Francigenæ duas partes haberent, eo quod
pecunioſi non erant, & plus, & diutius in
Dei ſeruitio deſudauerant. Tripolim autẽ
tota præda quidem ciuitatis per medium
inter ſe ſi caperetur diuiſa ſine vllo debito,
& ſeruitio S. Marcus poſſideret, niſi tantũ-
modo ſingulis annis pro recognitionis me-
moria, ſanctiq; loci reuerentia Hieroſoly-
mam aliquid honeſtatis inſigne tranſmitte-
rent: & ſi fortè Veneticorum nauis peri-
clitetur, vbi Gallorum aliquis dominatur,
nullus ei quicquam auferat, nec alicui ali-
quid nauclerijs, niſi ſuis adiutoribus pro
mercede laboris attribuat.

Quibus ita collaudatis Dux ſtoli, & Epi-
ſcopus ſimul cum exercitus medietate Hie-
roſolymam petierunt: alij vero ad claſſim
cuſtodiendam, & corpora SS. in portu Iop-
pen illis redeuntibus, ituri remanſerunt,
qui in die Natiuitatis B. Ioannis Baptiſtæ
circa ſextam nudis pedibus, & ieiunij cum
ſumma reuerentia ingreſſi ſanctam vrbem,
atque à clero, & populo communiter ho-
neſtatis, pariter, & humanitatis obſequio
ſunt recepti. Sequenti vero ſole Henricus
venerabilis Epiſcopus à Rege S. ciuitatis, &
Patriarcha rogatus humiliter, & inuitatus
in eccleſia S. Sepulchri miſſarum ſolemnia

A cum lachrymoſa compunctione celebrauit:
vbi poſt euangelicam lectionem ad innu-
merabiles populos conuerſus ore ſacro ta-
lem edidit collocutionem.

Hodie dilectiſſimi fratres, & filij chariſſi-
mi completum eſt in nobis peccatoribus,
quod ſpiritus S. lõge ante per os Dauid Re-
gis, & prophetæ, & de nobis, & de alijs fi-
delibus futurum eſſe prædixit. Hodie vero
introiuimus in tabernaculum ſanctum Do-
mini: hodie adorauimus in loco, vbi ſtete-
runt pedes D.N. Ieſu Chriſti, hodie in ſãcta
ciuitate ſumus, quæ toties à prophetis eſt
annunciata, in ſcripturis recitata, lege prius
illuſtrata, Chriſti ſanguine conſecrata. O
quale gaudium eſt hodie. fratres de noſtra
B vere confeſſione, mentiſq; compunctione
cæleſtium agminibus Angelorum. O quale
inde mœror, & confuſio eſt hodie principi-
bus tenebrarum: ſed quid prodeſt in ter-
renam Hieruſalem, & in templum Domini
manu factum introiſſe, ſi fortè contingat à
conſortio Hieruſalem cæleſtis, & à templi
non manufacti vnitate nos deeſſe? Elabo-
ramus igitur in bonis operibus cum Dei
auxilio, vigilemus, ne tantum laborem, &
ſtipendium, redeuntes ad vomitum, ammit-
tamus: cæleſtis namque Pater familias de-
narium diurnum, quem Francigenis prius
laborantibus dedit: nobis modo venienti-
bus non negabit: neque minus ſunt victo-
rioſi, qui viriliter in extremo pugnant ag-
C mine, quam qui prima feriunt in acie.
Nihil enim profuit, immo multum obfuit,
ſi locus iſte ſanctus ab inimicis Dei libe-
ratus, iterum ab eiſdem occupetur. Quia
non iam amplius eum retinere nitẽtur: ſed
omnino deſtruere, ſi ſemel inuaſerint, & an-
nichilare minãtur. Quapropter ſicut Chri-
ſti milites, & athletæ fortes, ac recentes eni-
timini, quatenus fratribus noſtris longo la-
bore militiæ fatigatis, & aſſiduitate bello-
rum attenuatis ſuccurrendo, beatorum aſ-
cribi numero Machabæorum mereamini,
pro certo filij mei chariſſimi ſciatis, & ſine
dubio credatis, quia totam hodie Venetiã
præ oculis habeo, omniumq; mentionem
in præſenti ſacrificio, & in alijs orationibus
D meis facio. Cunctis etiam claſſem noſtram
cuſtodientibus, vel Venetiam habitantibus,
eandemque quam nobis præſentibus abſo-
lutionem, noſtræq; peregrinationis, laboris,
orationis, omniumque bonorum operum
noſtrorum participationem concedo. Plu-
ra dicere vobis ad præſens, & viæ labor im-
minens, & diei æſtus feruens nos prohibet,
ſed viri ſapientes, & diſcreti paucis plurima
colligere poſſunt, nec indigent multis ver-
bis, qui Deum timent, & in veritate dili-
gunt. Ipſe vero cuius morte redempti eſtis,
cuius ſignum Crucis portatis, cuius ſepul-
chrum glorioſũ requiritis Beatæ Mariæ ſuæ
Genitricis meritis, & precibus, aliorumque
Sanctorum omnium, de præteritis peccatis
det

det vobis remiſſionem, & indulgentiam, de præſentibus abſolutionem, & veniam: de futuris gratiæ ſuæ cuſtodiam, qui cum Deo Patre, & S. S. Paraclito viuit, & regnat, & nunc, & ante omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Cumq; Dei Sacerdos pabulo diuini verbi ſuas oues, & Euchariſtia noſtræ ſalutis refeciſſet, omnia loca ſancta, quæ peregrini quærere ſolent, & debent, & intra ciuitatem, & extra cum ſumma deuotione, ac lachrymabili compunctione viſitauerunt, eaque largis muneribus, & honeſtis donauerunt: vnde laudabat eos Gallorum Clerus in Eccleſiarum beneficijs eſſe largos, religione conſpicuos. Milites vero de cultu veſtium, & probitate armorum, eos ſuper omnes alios extollebant. Peracta ſatis, ſiquidem dignè, ſatiſq; religioſè peregrinatione Dominica, Rege Godefrido Hieroſolymis iam infirmante, ad portum cum Patriarcha redierunt, ſocij vero remanſerant ad adorandum Hieroſolymam aſcenderunt. Qui ſanctis locis ſimiliter peragratis, alijs operibus pietatis adimpletis cum gaudio ſpirituali ad ſuos Principes remearunt. Cumque Ioppen, & Venetici ſimiliter, & Francigenæ conueniſſent, pactumq; ſupradictum, & ſacramento, & priuilegio vtrimque confirmauerunt. Qui ſimiliter aſſociati, ac fraterna charitate vnanimiter conuenti ſe ituros Accaron collaudauerunt obſidendam: Francigenæ vero, quia plures eorum pedites erant, & Veneti eorum naues velocius ire poterant trium dierum itinere per terras Veneticos proceſſerunt. In quo ſpatio Veneticis iter ſuum præparantibus nuntiatum eſt, Godofridum Regē enſiferum militem, & egregium morti debitum perſoluiſſe: vnde nimium triſtes effecti, & quidnam actum eſſet dubietate ſuſpenſi, cum tribus nauibus viros diſcretos Patriarchæ, & Tancredo militiæ Principi legauerunt, qui quod contigerat eis nuntiarētur, & de ſingulis quicquid agere vellent certitudinem reportarent. Quo nuncio tam lachrymabili, tamq; damnoſo Frācigenis triſtibus, atque turbatis inter cæteros Tancredus conſilio prouidus, belloque ſtrenuus talia Veneticis reſpondiſſe fertur. De damno ſiquidem talis perſonæ tam ſapientis, tam metuendæ humanum eſt, vt condoleamus: ſed pro morte vnius hominis ignauiæ aſcribetur, ſi à propoſito noſtro deſiſtamus. Conſilium eſt etiam vtile nobis ad præſens ciuitatē Accaron declinare, & Cayphamtotius paganiſmi caput, & ſuperbia obſidere, Quo circa non præcepto terreni Domini, nec timore, ſed deſiderio cæleſtis regni, & amore militamus Regi ſeculorum immortali, libentius, & ſecurius, quam terreno Principi ſeruiretur, & ſalutaris militiæ laborem ſtudioſius, atque deuotius impleamus.

His auditis legati citiſſimè redierunt, atque ſuos ſtatim ſequi Francigenas monuerunt. Qui ſubito nauigantes, Gallorum exercitum ſuper Caypham in montanis reſidentem eminus aſpexerunt. Erat enim iſta ciuitas in plano loco ſatis ad radicem montis Carmeli ſuper mare conſtituta, quæ vſum Dei plus alijs impediebat, & Accaron ita vicina erat, quod inde manifeſto viſu comprehendi poterat; & quia tota fiducia, totaq; Paganiſmi ſuperbia partim pro loco, & inexpugnabili munitione, partimq; pro ciuium inexpugnabili munitione ex illa ciuitate pendebat.

Fit conſultum inter eos iſtam ante alias expugnare, quia ſuperata, cæteros terrore concuſſos facilius ſubiugarent: accedentes igitur alij per terram, atque alij per aquam ad vrbem Caypham, nunquam antea ſuperatam, eam prius more hoſtium obſederunt: dictus ſtatim Pontifex ſæpe præfatus, quia cuncta ſecundum diſcretionem, & authoritatem agere voluit communi ſuorum decreto ſuperbis ciuibus mandauit, vt fidem, & baptiſmum Chriſti ſuſciperent, ſicq; ſuas facultates, & omnia Chriſtiana facultate poſſiderent: nulli Chriſticolarum Principi ſeruitium aliquod exhiberent, niſi pecuniam, quam paganis Principibus exoluebant annis ſingulis expugnatoribus Chriſtianis adimpleturi: vel ſi fidem Chriſti ſuſcipere nollent, ciuitatem tamen eis redderent, & amiſſis facultatibus ſuis in lege ſua viuentes, aut Chriſtianis ſeruirent, aut licitum eſſet ei diſcedere quoquo vellent. Illi vero duritia cordis excæcati, ſpiritu elationis inflati, ſuis viribus, & munitionibus confiſi, fallacijs aſſueti inducias tantæ rei ſubdolè poſtulabant, & interim defenſionis, & munitionis inſtrumenta præparabāt. Videntes antē Chriſti milites inducias poſtulando, ab hoſtibus ſe ſe deludi, moras belli diutius non ferunt, iamq; tem definiti virtute, quam placito magis volunt.

Bellum igitur incipientes Venetici perfidorum ciuium aliquos interfecerunt, eorumq; naues plurimas combuſſerunt. At pagani quadam nocte ſe vindicantes vnam nauim Veneticis inter alias vncis ferreis extraxerunt, quam cum quatuordecim hominibus, alijs liberatis ſubmerſerunt. Nunc vero quia longum eſt de ſingulis rebus geſtis per ordinem enarrare, & quia nobis propoſitum eſt corpora SS. Veneriam aſportare Chriſti præconia prædicantes, & diaboli ſuperbiam conculcantes, ſic multiloquium excludamus, vt cœptum breuiter expleamus: milites ergo Chriſti victoriæ cupidi cum omni genere inſtrumentorum de nauibus conſtructorum diabolicā vrbem viriliter expugnabant. Hoſtes vero Dei pro ſalute ferro, flamma, ſaxis ſe ſe fortiter defendebant, nominiq; Chriſtiano tidie, noctuq; clamoſis vocibus oblatrabant:

Crucifixus veſter, inquientes, in quem credidit a, nunquam vrbem iſtam eſt ingreſſus, nec ipſius diſciplina, ſed vos eam virtute capietis ſtultiſſimi homines, & ignaui, quam Soldanus Præſes, vel Admirarus Babiloniæ cum in mirabili multoties manu obſidentem nunquam vincere potuit: vos numero pauci, & à noſtræ legis ritibus alieni aliquando conuincetis? vos nec veſtri, nec etiam noſter ſuæ legi potuit vnquam ſubiugare.

Nos neque Deum, quem alij colunt colimus, nec terreno Principi obedimus, neque legem noſtrã voluntariam obſeruamus. Hæc, & alia ciues perditiſſimi iactitantes de nudatis enſibus de turribus chriſticolis minabantur, quod ſi modo vana præſumptione ceſſarent, præſentes gladij ſuis ceruicibus imminerent. Ad hæc Incantationes plurimas, & maleficia pertractabant, & à ſuis dæmonibus, & incertis oracula poſtulabant, ſed Deus ſuperbiæ conculcator, & humilium conſolator ſuorum fidelium humilitatem cælo tenus exaltauit, & aduerſariorum contumaciam humo tenus inclinauit: de nauibus ergo Veneticorum caſtro, cunctis turribus ciuitatis illius eminentiore conſtructo, Cruciferi vrbem acrius impetebant, nec inimici Cruci obſtinatis animis ſe ſe minus acriter defendebant. Videntes itaque fortes agoniſtæ ſuos hoſtes diutius gloriari, & vrbis expugnationẽ per menſem ferè continuũ perlongari, & maior inſit audaciam Veneticis cum Francigenis, fide, ac ſacramentis ſibi colligatis caſtrum ligneum aſcenderunt, & per hoſtes nequiſſimos etiam ferro pandentes vnam turriũ ciuitatis intrauerunt, quod cernentes alij, qui turres cæteras obſeruabant, de vita deſperantes Epiſcopo ſæpe prænominato de ſuis maioribus, ac ſapientioribus vnum citiſſimè tranſmiſerunt, eiſque ſe ipſos tradendos, vbi crucem poneret permiſerunt. At Pontifex ſatis ingenioſus de talibus eorum fraudes intelligens ad inferiorem partem ciuitatis cum cruce declinauit, eamque gentibus oſtendendam legati manibus cõmendauit. Pagani autem cruce conſpecta turres deſerunt ad Epiſcopum conſugientes confluunt: Chriſtiani vero à tergo inſtantes enſe feriunt, nec vlli penitus ætati, nec ſexui parcunt: vbi tandem Chriſti vincente, & ingenio virorum ſuperata ciuitas antedicta Chriſtianis patuit in omnibus vijs, & plateis vrbis, vel à cruore, vel à cadauere paganorum nullus pedem transferre potuit. Caypha igitur ſemel vrbe capta, modoq; primum Chriſti imperio ſubiugata, prædaq; ciuitatis tota Francigenis condonata, aliquot diebus ibi peractis hominibus victis, & nauibus dimiſſis, alijſque ſapienter ordinatis, Franci vale dantes, & pacis oſculum imprimentes gemina palma peregrinationis, & victoriæ triumphantes ad propriam pacis ſemper amicam remeabant.

Iam enim hyems nauibus imminebat, eiſque ſanctos Venetiam aſportandi deſiderium incumbebat: cumq; victorioſiſſimi milites maris locum, qui Eſina vocatur, attigiſſent, Spiritus ſancti artificio conſpirati, S. Nicolaum cũ ſocijs ſuis quos portabant, in monaſterio de littore Riualti eius nomini conſecrato ſe poſituros, & ad permanẽdum ibi collocaturos ſuper ſanctum Euangelium vnanimiter omnes, & vno ore iurauerunt: deinde vero proſperè nauigantes curſu citiſſimo, & ſecundo, in ipſius die feſtiuitatis miraculoſi Præſulis, quẽ geſtabant, ipſo gubernante, portum Riualti circa horam diei primam feliciter intrauerunt. Viſa eminus cornuta claſſe Venetiæ clerus, & populus de ſuorum reditu, & SS. aduentu exultantes, & læti, ſonantibus, vbique pro gaudio campanis, comitante Duce cum Patriarcha, nec non ſimul coepiſcopis ſuis triumphatoribus eorum votũ adhuc ignorantes obuiam proceſſerunt: vbi vero Dux Vitalis Michael, eorum votum, & iuſiurandum agnouit, nequaquam quod fecerãt ſibi diſplicuit, ſed laudauit pariter, & modis omnibus confirmauit. Videns autem Abbas monaſterij, totaq; congregatio ſuum deſiderium appropinquans præ nimia pietate lachrymantes, crucibus, & vexillis cũ teſtibus, & thurribulis obuiam exeuntes ſolemniter adornati dominum ſuum honorificè receperunt: aſſumptis igitur de naui tribus arcellis Dux, & Epiſcopus Caſtellanus cum coepiſcopis sãctos Præſules in monaſterium, ſicut iuratum erat cum hymnis, & laudibus portauerunt, eoſque ſuper altare ipſius ſanctiſſimi Confeſſoris deuotis mentibus obtulerunt: tunc Dei Pontifex palmam peregrinationis manu geſtans eccleſiam, quia parua erat, egreſſus totius rei geſtæ ſeriem, tam Veneticis, quam alijs, multiſqui conuenerãt, cũ alijs ſalutaribus monitis ſatis breuiter, & luculenter enarrauit. Tanta tum propter feſtum, tum propter claſſis, & SS. aduentum multitudo cõuenerat, quod vix aquæ naues, vix terræ ſpatium capiebant.

Solemnitate celebrata, ac multitudine attenuata, minores arcellæ, in quibus venerant, intra maiores reponuntur, & vt ab omnibus SS. reliquiæ videantur, ſic ad planum in medio choro collocantur: ibi itaque Sanctis requieſcẽtibus ad reſurrectionem vſque Dominicam per ordinem conſtitutum, tota Venetia quotidiè vigilias celebrat, clerici cunctis rebus eccleſiaſticis ſuffulti, iuuenes vexillis, tubis, armatiſq; nauibus muniti, ſenes cum pueris, matronæ cum puellis, luminaribus accenſis, & odoriferis incenſis in ſeruitio Dei, SS. Præſulum deuotiſſimè pernoctabant. Sancti vero ſine numero miracula faciebant, dæmones ſcilicet

licet

licet effugabant, cæcos illuminabant, ſurdis auditum, claudis greſſum, mutis locutionem, paralyticis membrorum connexionẽ, febricitantibus refrigerationem, varijſque languoribus ſanitatem reſtituere, medicando cæteris non ceſſabant.

Interea quia adhuc plurimi ab aliorum confirmatione, & etiam ſapientes de tanto theſauro, vel vim, vel fraudem, vel rumorem fieri dubitabant; vt omnis occaſio excluderetur, & omnis inuidentia obſtrueretur, fortiſſima turris, ac munitiſſima conſtruitur, in quam Sancti honorificè transferuntur, dum eis, & eccleſia maior, & munitio præparetur, vbi monachorum vigiliæ, & armatorum excubiæ non deerant, vbi Sancti ſpiritualiter morboſis, ac corporaliter medicando præſentes aderant: horum autem Sanctorum Pontificum glorioſa inuentio 3. Kal. Iunij: victorioſiſſima vero translatio de Smyrna in Venetiam 8. Idus Decembris ipſo videlicet die natalitio S. Confeſſoris Nicolai celebratur. Regnante D.N. Ieſu Chriſto cui eſt honor, gloria, poteſtas, & imperium cum Deo Patre, & ſancto Spiritu nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Hodierna die dilectiſſimi fratres lætemur, & exultemus non tantum lætitia temporali, quantum gaudio ſpirituali, quia hodie ſanctiſſimus Dei Confeſſor Nicolaus de terris ſublimatus eſt ad cælos, de conſortio hominum exemptus, Angelorum collegio eſt amiſtus, de mœrore in gaudium, de labore in requiem, de hujus mundi tenebris in lucem, de nocte in diem, de morte in vitam, felici commercio transmutatus: gaudeamus itaquam, & iterum dico gaudeamus, quia hodie in cælo B. Nicolaus ſpecialiter inter choros SS. eſt collocatus: hodie Spiritibus ſanctis, & Angelis eſt coniunctus: hodiè Dei miſericordia concedente Venetiæ corporaliter eſt collocatus: hodie corpore Venetiam eſt ingreſſus. Celebremus igitur deuotis mentibus ipſius ſolemnitatem geminatam, de tranſitu ſcilicet cũ omnibus græcis, & latinis cõmunes facientes, & de corporis aduentu miſericordiam propriã recolentes, geminatam celebrare ſolemnitatem, an multiplicatam debemus? Sed vt rationabiliter, & venerabilius faciamus, & geminatam, & multiplicatam celebremus: geminatam, vt diximus, pro mirifico Nicolao, multiplicatam iterum pro altero Nicolao Confeſſore magno, ſimiliter & eius auunculo, & pro Martyre Theodoro: cum præſertim ita familiari ſocietate ſint coniuncti, quod eiuſdem ciuitatis Archiepiſcopi fuerunt, ſimul etiã inuenti in vna naue venerunt ſimul: hodie Venetiam intrauerunt, vnam communem manſionem habere voluerunt. Et idcirco non debent eſſe diuiſi à ſolemnitate, cum in his omnibus ſeparati non fuerint à ſocietate; nec debent à laudi-

A bus tantæ ſolemnitatis excludi, quos eadẽ dignitas, eadem ſanctitas, & tam familiaris ſocietas, & etiã propinquitas generis coniunxit & quorum venerabilis inuentio, glorioſa translatio, occidentalis peregrinatio, vel viſitatio, corporalis collocatio ſimul extat, eorumq; laudes, & præconia pura deuotio non diſiungat. In hac ergo celebritate veneranda referamus laudes, quas valemus, effundamus preces cum lachrymis, & dicamus.

Sanctiſſimi Confeſſores Dei Nicolae nepos pariter, & auuncule, & tu quoq; Theodore Martyr Domini pretioſe, præſentem cæteruam ad veſtrũ hodie honorem congregatam ab omnibus aduerſis protegite, B veſtriſq; precibus, intercesſionibus, & meritis ab infernalibus pœnis liberate: gubernate eccleſiam, defendite propriam, ſanctificate Paſtores, Epiſcopos, & Abbates, iuſtificate Duces, & iudices, orate pro diuitibus, ſubuenite pauperibus, dirigite clerum, conſeruate populum: & me quoque peccatorem, & indignum, qui veſtras laudes recitare præſumo ab immunditijs peccatorum emundate, vt Dei laus, & veſtra in ore meo fiat ſpecioſa, & mea vox à fructu boni operis, & æternæ remunerationis nõ remaneat otioſa. Gloria tibi Deus rex æterne, dator, & conſeruator bonorum, qui non noſtris meritis, nec noſtra probitate, ſed tua miſericordia, tuaq; gratuitate, bonitate, C qui tantos, ac tales patronos, & Pontifices, nos indignos famulos tuos, & patriam iſtam dignatus es viſitare: quidnam dignũ egimus, vel agere valeamus: quo tantum beneficium, vel tantum ſanctuarium habere mereamur? Sed Dei pietas ſine humano conſilio ſua prouidentia, quod voluit fecit, qui non indiget ſeruo, ſed ſeruus indiget eo: talibus ergo, tantiſq; beneficijs à Deo collatis Venetia ditata gratis, & viſitata non in ſe ipſa, ſed in Domino glorietur, nec extollatur diuino munere, ſed potius humilietur. Rependat Deo grates, & gratiarum actiones, qui eam incomparabili theſauro ditauit; cum ei Græcorum patronum, & Latinorum Euangeliſtam donauit. O felix D Venetia, & ò beata Venetia, quæ beatum Marcum Euangeliſtam vtpote Leonem in bellis habes defenſorem, & Nicolaum Patronem Græcorum in nauibus gubernatorem. In bello fortem Leonem habes ſigniferum, in tempeſtate maris Græcum ſapientem Nauclerum. Cum tali Leone metuendos hoſtium cuneos inuadis, cum tali Nauclero ſecura per vndas pelagi vadis: eſt quidem magnum quid vtilitatis in exterioribus, quod de his patronis prouenire dicimus, ſed maius bonum animabus profuturum inde procedere credimus: ſicut enim S. Marcus ſuum populum in prælio temporali iuuat, ita ſibi deuotos in certamine ſpirituali iuuat contra vitia ſuſtentat: &

ſicut

ſicut S. Nicolaus regit naues per vndas tẽpeſtatis, ſic gubernat hominum mentes per fluctus prauæ ſuggeſtionis; rogamus ergo vos glorioſi ſanctiſſimi Venetæ protectores Euangeliſta Marce, & Confeſſor Nicolae, & vos quoque ſanctiſſimi Pontifices Martyr Theodore, & alter Confeſſor Nicolae, quatenus diuina gratia procedente, noſtroque ſuffragio ſubſequente, qui feſta veſtra temporalia veneramur, feſtis Angelorum vobiſcum intereſſe mereamur. Hactenus Hiſtoria.

Interea mirabilia quæ dum ſacra Epiſcoporum corpora deferrerentur in mari intercceſſerunt, tum deinde poſtquam in Littorenſi eccleſia recondita fuerunt, ac deinceps, in eodem codice multa, & præclara recenſentur, quæ breuitatis cauſa omittimus, cum ea etiam breuiter Vlmus delibauerit, alijque ſcriptores enarrauerint, à quibus ſi velit, hauriet quiſque curioſus. In eadem eccleſia duo extant marmorei lapides quibus poſteri edocentur, intra ſepulchrum ibidem Magni Nicolai oſſa ſeruari. Anno enim 1282. reſerato ſanctorum tumulo, expoſitiſque, ac ſtatim reconditis ſacris reliquijs, hæc ijs temporibus verba, quæ adhuc extant expreſſa fuere.

Anno Domini MCCLXXXII. menſis Madij die vj. In tempore D. Ioannis Dandulo Ducis, & Dom. Bartholomei, Quirini Epiſcopi, & D. Petri Abbatis fuerunt inquiſita, & inuenta corpora ſanctorum Nicolai Magni Confeſſoris, & Nicolai Auunculi eius, & Theodori Martyris inter duo altaria. Scilicet corpus S. Nicolai Magni in medio, & ad pedes eius S. Nicolai Auunculi, & ad caput eius S. Theodori Martyris, & in MCCLXXXVIII. menſis Madij viiij. in tempore eiuſdem D. Ioannis Dandulo, & eiuſdem D. Bartholomai Quirini Epiſcopi, & D. Franciſci Abbatis eiuſdem loci prædicta corpore fuerunt in eodem loco deuotiſſime collocata.

Anno deinceps 1343. ſacrum eundem Epiſcopum, vrbem Venetam ab imminenti eluuione vna cum S. Marco Euangeliſta Patrono, ac Georgio Martyre miſericorditer liberaſſe ſcribunt. Anno deinde 1347. ſepulchrum idem quoque patuit. Quo tempore Andreas Dandulus Venet. Reipub. Princeps ad ſacra corpora veneranda vna cum quadraginta viris conſiliarijs, aduocatoribus Marcianæ Eccleſiæ procuratoribus, ac nobilibus plurimis Littorienſe templum adierant. Inter hos Marcus Gra-

A donicus adfuit, & oculatus teſtis hęc poſteris mandauit. *Maior, inquit, capſella accepta fuit extra, in qua erant oſſa glorioſiſſimi Confeſſoris Nicolai terra, marique miraculis glorioſi. Oſſa vero Clariſſici Nicolai miraculis glorioſi erant alba velut lac. ſed confracta, & rupta: quæ quidem credo, & non dubito, eſſe ſua, videlicet magni Nicolai Confeſſoris. Oſſa vero Auunculi erant magis integra, &c.* Sane albedinem ob calcem intra quam ad triginta ſupra ducentos annos templi centro Myræ abdita fuit, connexiſſe credendum eſt. An. 1399. ſepulchrum idem tertio apertum eſt, vt inſcriptio inciſa ad parietes ibidem in hunc

B modum perhibet.

MCCCLXXXXVIIII. Aug. XI. die Tempore D. Antonij Venerio Ducis Venetiarum, Leonardi Delphino Epiſcopi, Donati Contareno Abbatis, hoc ſacro tumulo aperto, viſa ſunt corpora S. Nicolai Magni, Nicolai Auunculi, & Theodori Epiſcopi, & Martyris: aſtantibus prædictis corpus Nicolai Magni in medio: in pedes eius Nicolai Auunculi, ad eius caput S. Theo-

C *dori. Et per cuſtodes Ducalis dominij, & monachos huius loci, & ſeniores huius littoris fuerunt ſupra dictæ reliquiæ cuſtoditæ, & viſitatæ plures ab ipſo Dominio, vniuerſaque plebe tam vrbis Venetiarum, quam locorum circumſtantium. Vbi ſuauis odor continuo redolebat, & in dicto milleſimo die xx. Septembris dictæ ſanctæ reliquiæ fuerunt in eodem loco cum vaſe pleno manna ibidem reperto, collocata vt ſupra.*

Deinceps, vt narrat Vlmus ex Bartholomæo Veronenſi oculato teste, ſuauis li-

D quor miraculo è ſepulchro emanauit anno 1443. miro gentium concurſu, quod per ſexennium durauit: anno poſtea 1449. ſanctorum eorundem tumulus quarto patuit. Ita cæleſtibus Præſulibus, qui ibi quieſcebant, collibuit, quatenus à B. Laurentio è Iuſtiniana familia Venetorum Epiſcopo gratiſſime viderentur. Sanitates quoque variæ tunc ſequtæ ſunt ſpectante Laurentio, Fantinoque Dandulo Parauino Epiſcopo. Lapis tunc inſcriptus repertus eſt, qui ſubtus Magni Nicolai caput ſupponebatur: vbi græcis characteribus inciſæ in hunc modum litteræ extabant.

Ὁ ἅγιος Νικόλαος, ὁ πατὴρ
Τὰ λείψανα τοῦ μυροβλύτου.

Quæ

Quæ latino idiomate ſic exprimuntur.

Sancti Nicolai Manſueti
Reliquiæ liquorem emanantes.

Et hæc ſatis de translatione reliquiarum ſancti Nicolai, aliorumque ſanctorum ſint dicta.

Tempore quoque huius Epiſcopi Ordelaſus Falerius Dux Venetiarum eccleſiam S. Cypriani in littore Metamaucenſi in loco nominato Vinea, Ducali capellæ immediate ſubiectam pro monaſterio condendo, Abbati S. Benedicti de Padouetulo conceſſit, proue ædificiis, & monachorum alimentis, bona multa, & poſſeſſiones donauit. Quod deinceps monaſterium, ex mari impetu dirutum, translatum eſt, aſſentiente Duce, in inſulā Murani in fundo nobiliſſimæ Gradonicæ familiæ, quod adhuc extat ſub congregatione Camaldulenſium Monachorum, vbi Delphinæ familiæ ſpectantur ſepulchra.

Cæterum Henricus actorum gloria clarus animam expirauit anno Michaelis Ducis ſexto, qui fuit ſalutis 1108. ſepultuſque eſt in ſua Cathedrali; fuere in Henrico omnes virtutes, quæ ab Epiſcopo optimo, & ſapientiſſimo ſperari, aut optari poſſent, nobilitati coniunctæ ſumma pietas, humanitas, patientia, modeſtia, ingens munificentia, & caſtimonia, eximiaque in omnes gratia, & beneuolentia.

23 VITALIS Michael è nobiliſſima Michaelia familia, quæ plures, ſi vlla alia, Venetiarum Duces, viroſque illuſtres abunde effudit, defuncto Henrico omnium ſuffragio, & Ordelaphi Falerij Ducis auctoritate, & beneficio ſuffectus eſt anno Domini 1108. Cuius aſſenſu anno ſequenti Baduarius eccleſiæ S. Leonis vicarius, Deo, & Abbati S. Mariæ de Charitate Ord. Cluniacenſis, eccleſiam S. Crucis in Luprio ad cœnobium exædificandum conceſſit. Abbatiſſæ vero S. Leonis Ordinis S. Benedicti traditum eſt monaſterium S. Seruuli ab Abbate S. Hilarij, aſſentiente Vitale Epiſco-

A po. Eoque ſedente anno 1110. è Conſtantinopoli, afferunt, translatum fuiſſe Venetias corpus Prothomartyris Stephani, de quo hæc Dadulus refert. *Anno Ducis* (ſcilicet Ordelaphi Falerij) *corpus beatiſſimi Stephani Prothomartyris à Hieruſalem ſub Cōſtantino Auguſto Conſtantinopolim delatum Venetias transfertur. Quod dum elapſis octo annis Petrus Prior S. Georgij de Venetia extitiſſet, Tribuni Abbatis in Conſtantinopoli cuidam eccleſiæ ipſi ſubiectæ præſideret diuina reuelatione ſcrutari cœpit, qualiter corpus in Baſilica, quam ſæpius viſitabat, repertum poſſet auferre, & oratione profuſa, Calogero cuſtodienti cum timore ſecretum cordis aperuit, quo denique conſentiente, ad altare ſancti procedunt, & arcam lapideam, effuſa odo-*
B *ris fragrantia eximia, cum labore frangunt & capſam in qua corpus iacebat inueniunt, quam abſque onere inferrent ad ſuam deportauit eccleſiam, nec terrore Græcorum flebiliter murmurantium tantum theſaurum Venetias demandare auſus fuit tunc; ſed pacificato tumultu in quadam naui multis nobilibus ſociata Venetias redeuntes, theſaurum onerauit, quod dum in periculo foret, exiſſe diuinitus e Myra nauigantibus propalatur apud Maleum. Illi autem corpori reuerentiam cum ſupplicationibus exhibentes, à periculo euaſerunt. Dum igitur Venetias applicuiſſent, de collocando corpore ſedatis diſcordijs, in monaſterio S. Georgij ex generali collaudatione corpus deuotiſſime*
C *collocarunt, ſub cuius vocabulo innumeri ciues ſcholam celeberrimam perfecerunt, appellatumque de cætero fuit ſanctorum Georgij, & Stephani Martyrum, & pro celebriori deuotione, perpetuis temporibus augenda decretum extitit, vt Dux inuitatus cum inſignijs ducalibus, veſperi, miſſa, feſtiuitati eiuſdem debeat intereſſe. Et cum ibi affuerit Abbas, & monachi honorificentius realiter, & perſonaliter ei debeant exhibere, quæ tanto Domino, & Patrono conuenire videantur, & celebratis veſperis regaliam Duciſſæ mittere non omittant. Quæ omnia ex miraculis demonſtratis, & Græcorum cauicum aſſertione vera eſſe demonſtrantur. Cuius ſanctæ*
D *veneranda translatio octauo Kalendas Iunij deuotiſſime celebratur.* Hæc ille. Extat apud nos hiſtoria eiuſdem translationis ex veteri codice eiuſdem monaſterij exſcripta, tum documenta translationis eiuſdem Prothomartyris de veteri in nouam eccleſiam anno Domini 1581. die 15. Auguſti, auctoritate Gregorij XIII. Papæ factæ, Duce Nicolao de Ponte, Venetiarum vero Patriarcha Ioanne Treuiſano, quæ breuitatis cauſa omitto. Fuerunt deinde ſacra lipſana, cum alijs ſanctorum reliquijs, capſulis plūbeis incluſa, & ſuis in altaribus venerabiliter collocata anno 1593. die 6. Aprilis, vt ex alio publico inſtrumento patet. Ex ijs omnibus veram fuiſſe Prothomar-

Martyris è Conſtantinopoli Venetias tranſlationem Veneti affirmant, ac ſumma pietate ſacras exuuias venerantur, & colunt. Interea anno 1132. Vitalis Michael ſanctarum reliquiarum eximie, cultor, anxius cœpit inquirere S. Ioannis Baptiſtæ Præcurſoris Domini manum, aliaſque cineres ex oriente olim à Venetis aduectas, repoſitaſque in eccleſia eidem Diuo ſacra, inuentaſque honorificentius collocauit. Rem narrat Dandulus, *Vitalis* (ait) *Michael Caſtellanus Epiſcopus cum electis clericis reliquias Præcurſoris caute inquirere diſpoſuit in altari dicti ſancti, ne forte prolixitate temporis tantarum reliquiarum ſubtraheretur memoria, vel de eis exhitaret dubietas. Conſtat enim, eas à Philippo Hieroſolymitano Epiſcopo, Athanaſio Alexandrino Epiſcopo tranſmiſſas litteras, teſte Hieronymo, vbi poſtea fuit mirabilis eccleſia ædificata, ex qua poſt longa tempora à Venetis circa talia ſolliciti Venetias delata ſunt, & in eccleſia Sancti Hermacora de nouo ædificata recondita. Clauſis igitur eccleſiæ ianuis, ſecretum altaris aperiunt, vas precioſum honeſte calatum reperiunt, in quo Baptiſtæ manus cum alijs de corpore reliquijs, & aliquibus fragmentis lapideæ arcæ erant, quam in Sebaſta habuerant. Vnde conuenientibus populis nonnulla miracula patrata ſunt, poſtea cunctis aſtantibus denuo collocata.* Anno 1129. qui fuit vltimus Vitalis Epiſcopi conſtructum fuit monaſterium S. Mariæ de charitate à Marco Iuliano viro clariſſimo, ibidemque collocati fuere Canonici Regulares ſub Innocentio Secundo, vt ex epiſtola illius habetur à Dandulo recitata.

Innocentius Epiſcopus *ſeruus ſeruorum Dei.*

Dilectis filijs Ioanni Priori, & fratribus S. Mariæ in Portu ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Filius noſter Marcus Iulianus Venetus à tempore prædeceſſoris noſtri bonæ memoriæ Papæ Calliſti, vouit eccleſiam in honorem B. Mariæ conſtruere, & Canonicos ibi Regulares ſtatuere, cuius videlicet magiſterium eſt vobis conceſſum. Verum vos eius tardantes votum non dum eam regere cœpiſtis. Ne igitur eius euacuetur propoſitum, mandamus vobis, vt ſi commodum viſum fuerit, abſque dilatione prædicti loci regimen aſſumatis, aut vt alios ibidem poſſit ſubſtituere Canonicos libere refutetis.

Datum Piſis 10. *Kal. Iulij.*

Porro antea idem Calliſtus Papa Marco fundatori literas direxerat, quibus deuotionem, & oblationem ad nouam eccleſiam conſtruendam collaudauerat, approbaueratque in hunc tenorem.

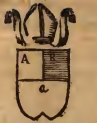
Calliſtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecto filio Marco clerico ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cariſſimus, & venerabilis frater, & legatus noſter P. Portuenſis Epiſcopus miſſis litteris ſignificauit nobis, te poſſeſſiones tuas per manus ſuas Beato Petro, eiuſque Romanæ Eccleſiæ obtuliſſe, ſub cenſu annuo vnius Byzantij. Vbi videlicet Eccleſiam ædificare deſideras, in qua ſub iure, ac dominio B. Petri Regulares Canonici conueniſcentur, & nos ergo deuotionem tuam, & deſiderium approbantes, oblationem ipſam ſuſcipimus, & pro te Omnipotenti Domino ſupplicamus, vt bonum, quod cœpiſti opus, ad honorem ſuum, & ſalutem tuam te faciat conſummare. Proprerea lapidem, quem in fundamento illius eccleſiæ ponere debeas, mittimus in eo tibi noſtrum conſenſum, & gratiam indulgentes.

Datum Auerſa 8. *Kal. Auguſti.*

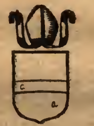
Ritum Romanorum Pontificum primi mittendi lapidis ad nouas conſtruendas eccleſias, alibi legimus, cum maxime ſub protectione B. Petri, & Romanæ Sedis ſubmitterentur. Cæterum eoſdem Canonicos Portuenſes Rauennatæ diœceſis ipſius regimen eccleſiæ ſuſcepiſſe, Canonicorumq; collegium ſtatuiſſe ex donatione Ioannis Polani affirmat Pennottus Tripartitæ hiſtoriæ lib. 2. cap. 24. Hanc eccleſiam conſecraſſe Alexandrũ III. Papã, ac indulgentijs exornaſſe docet eiuſdem Pontificis diploma Dat. Venetijs in Riuoalto 5. Kal. Iunij quod extat apud Sanſoninum lib. 6. in vrbis huius inſcriptione. Iacent in hac eccleſia Marcus Barbadicus, & Nicolaus à Ponte quondam Duces Venetiarum, & Auguſtinus Barbadicus Marci frater, vir clariſſimus:

Vitalis Epiſcopus exinde poſtquam Caſtellanam Eccleſiam plus minus rexiſſet annis 12. mortuus eſt anno ſal. 1120. menſe Decembris, Dominici Michaelis Venetiarum Ducis, ſuique conſanguinei, anno tertio, ſepultuſque eſt in Cathedrali, ſedeque vacante die Veneris 15. Decembris, ipſa Cathedralis Eccleſia cum adiacentibus ædificijs miſerabiliter, teſte Dandulus, cremata eſt.

24 BONIFACIVS Faledrus Venetus anno 1120. die Sabbati 16. Decembris ordinatus presbyter, & die dominico immediate ſequenti Epiſcopus Caſtellanus electus aſſeritur à Dand. in chron. vnde neſcio vbi vel à quo hauxerit Sanſou. in ſua chron. qui poſt Vitalē alterū eiuſdē nominis, & cognominis, quē ſecundū Vitalem Michaelem appellat, ſtatuit ſucceſſiſſe primo an. 1125. magna, & inſigni in alucinatione verſatur, cum poſt Vitalem, Bonifacius Faledrus ipſe nobili genere, ſed virtute nobilior, ex Eremita Auguſtiniani Ordinis, compellente, & & præ gaudio geſtiente populo inuitus presbyter, mox Epiſcopus fit ordinatus anno 1120 vt diximus; probatiſque moribus, ac ſumma moderatione hanc adminiſtrauit Eccleſiam tredecim fere annos, exceſſitque, teſte Dandulo, anno 3. Petri Polani Ducis, qui fuit ſalutis 1133. Neque aliud, quod repererim eo Præſule, magni momēti geſtum, niſi quod anno 1125. e Chio Inſula corpus S. Iſidori Martyris Venetias delatum eſt à quodam Cerbono clerico, in cuius honorem e regione S. Marci ſacellum ædificarunt, theſaurumque ſacrum collocarunt. Dandulus hæc hiſce verbis recenſuit, dum expeditionem Dominici Michaelis Ducis in Orientem enarraſſet. *Inde, inquit, Chium obtinuit, & ex hyeme reſedit: Interea Cerbonus Clericus de Venetijs in Chio ſollicitus de corpore Iſidori mirifici Martyris, qui in camino conflagrationem inter cætera tormenta paſſus eſt, procuratis ſibi à quibuſdam ſocijs compatriotis Eccleſ. poſt orationem deuotiſſime intrauit, & aperto non ſine labore tumulo trium ſanctorum corpora reſpiciunt, & quartum quaſi pueri S. Hilariæ, S. Afræ, & Rii cum filio deinde locum attentius perſcrutantes quandam tumulam inſpiciunt incomparabilem ſentientes odoris fragrantiam, & perquirentes corpus B. Iſidori cum epitaphio argenteo ſimul cum imagine reperiunt: cum igitur illo applicuiſſet, & de nouo vbi reliquia ſeruabantur ſumeret, Duci ſuper hoc querela delata eſt, qui maiorum, & prudentum conſilio, quod factum eſt laudat, & decernit, quatenus Venetijs e regione templi S. Marci corpore ipſius interiacente, ſancto Martyri eccleſia conſtruatur, ibi ſtatuit lapidem, quem acceperant leuari, vt ſicut eodem tempore Venetias deferunt, ita in eodem loco eis debita reuerentia impendatur. Reliqua vero corpora ciuibus reddidere, ne abundātiori triſtitia abſorberentur.* Beati Martyris corpus ſic Venetias delatum in eccleſia S. Marci iacuit occulte vſque ad annum 1348. quo ab Andrea Dandulo Duce ſacellum permagnificum eidem Martyri in noua ædificatione templi S. Marci extructum eſt, ibique deinde in nobili marmoreo tumulo incluſum, vbi hæc proſtat inſcriptio.

Corpus Beati Iſidori præſenti arca clauditur, Venetias delatum à Chio per Dominum Dominicum Michaelem inclytum Venetiarum Ducem anno Domini MCXXV. quod occulte in Eccleſia S. Marci permanſit vſque ad incœptionem ædificationis huius capellæ, ſuo nomini ædificatæ, incœpta ducante Andrea Dandulo inclyto Venetiarum Duce, & tempore nobilium virorum DD. Marci Lauredano; & Ioannis Delphino Procuratorum Eccleſiæ S. Marci & completa ducante D. Ioanne Gradonico inclyto Venetiarum Duce, & tempore nobilium virorum D.D. Marci Lauredano, Nicolai Lion, & Ioannis Delphino Procuratorum Eccleſiæ S. Marci in MCCCLV. menſe Iulij die X.

25 IOANNES Polanus, Petri Ducis Venetiarum filius, ſubrogatus eſt Bonifacio anno 1133. Coluit his ex pietatis deſiderio B. Danielem Molinum Ordinis Ciſtercienſis Abbatem, cui plura obtulit bona & latifundia ad ædificandum monaſterium prope eccleſiam S. Danielis Prophetæ, cui poſtea ex ſancti Abbatis etiam nomine fecere cognomen; eius etiam auctoritate, & aſſenſu Bonfilius Michael Vicarius eccleſiæ S. Saluatoris cum ſuis clericis ſecularibus, regularem vitam amplexus ſub D. Auguſtini regula, quod factum appro-

approbauit. Innocentius Secundus Pontifex; hanc eccleſiam deinceps conſecrauit Alexander Tertius, ac priuilegijs auxit. Et Vrſus Baduarius in æſtuarijs inter Muranum, & Maiorbium Xenodochium condidit, ac dotauit in D. Iacobi Apoſtoli honorem, quod poſtea in monaſterium ſanctimonialium Ordinis Ciſtercienſis conuerſũ eſt, quod adhuc extat. Clerus item Grani alteram eccleſiam, & hoſpitale S. Mariæ in proprio fundo erexit, ac dotauit, obtulitq; Ordini Cruciferorum anno 1152. Sequenti vero, Ioannes ab Eugenio III. in fauorem monaſterij S. Saluatoris hanc ſuſcepit epiſtolam, quam perennauit chronicæ eiuſdem cœnobij auctor.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

☞ Venerabili fratri Caſtellano Epiſcopo ſal. & Apoſt. bened. Quod decimarũ quatuor fieri debeant portiones, notitiæ tuæ incognitum eſſe non debet. Sicut enim Sanctorum Patrum ſanxit auctoritas, vna pars Epiſcopo; alia Clero; tertia pauperibus, quarta vera eccleſiæ ſartiſtectis deputata eſſe dinoſcitur. Quo circa fraternitati tuæ per præſentia ſcripta mandamus, quatenus fratribus S. Saluatoris decimarũ partem, quæ illis de iure contigit, facias aſſignari. *Datum Laterani* 14. *Kal. Aprilis.*

Cum priuilegio, & mandato Ioannes paruit; & priuilegio ſuo indulxit tenoris huiuſmodi.

☞ Ioannes Polanus Diuina clementia Caſtellanus Epiſcopus venerabili fratri G. Domini Saluatoris Priori, ſuiſq; ſucceſſoribus in perpetuum. Quoniam ſacro ſancta ſcriptura nos admonet, ſacriq; canones per omnia nos ſanctis Romanæ Eccleſiæ Patribus obedire edocent. Dignum itaque prænominate frater duximus, quod de decimis iam dicti conuicinij Domini Saluatoris per Domini Innocentij bonæ memoriæ Apoſtolici priuilegium ſancitum eſt, & præſenti Domini mei Eugenij auctoritate firmatum tibi, tuiſque ſucceſſoribus per me, & ſucceſſores meos firmum, & ſtabile perpetuo exiſtat tempore. Vt autem deinceps nullum ſuper hoc ſcandalum oriri queat, & ſuper Sanctorum prædictorum Patrum mandata nulla vlterius ſit controuerſia, partem decimarum iam dicti conuicinij tam pro clericis, quam pro Eccleſiæ reſtauratione tibi, tuiſq; ſucceſſoribus perpetuo tempore concedimus. Datum per manus Nicolai Diaconi, & Caſtellanæ eccleſiæ Primicerij Anno 1153. Menſis Aprilis Indictione prima in Riuoalto.

Ante hoc tempus, decem omnino effluxerant anni, cum Lucius II. Pontifex Max. intuitu meritorum Ioannis Epiſcopi, in Sedis Apoſtolicæ tutelam Caſtellanam Eccleſiam, ipſum Epiſcopum, ſucceſſoreſq; eius

A in perpetuum ſequenti priuilegio ſuſceperat, cuius autographum reconditum ſeruatur in Patriarchali tabulario huiuſmodi tenoris.

Lucius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

☞ Venerabili fratri Io. Oliuolẽſis, ſeu Caſtellanæ Eccleſiæ Epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum. Aequum, & rationabile eſt, vt ſancta Romana Eccleſia, quæ eccleſiarum omnium caput eſt, & magiſtra à Domino conſtituta, tanquam pia mater curam, & ſollicitudinem habeat, & eas à prauorum hominum moleſtijs prouida circumſpectione

B custodiat. Perinde nos, qui licet indigni loco B. Petri Apoſtolorum Principis diſponente Domino reſidemus, fratres noſtros Epiſcopos debita benignitate diligere, & eccleſijs ſibi commiſſis ſua debemus ex iniuncto nobis à Deo Apoſtolatus officio iura ſeruare. Hoc nimirum charitatis intuitu venerabilis frater Io. Epiſcope ruis rationabilibus poſtulationibus clementer annuimus, & Oliuolenſem Eccleſiam, cui Deo auctore præſides, Apoſtolicæ Sedis priuilegio duximus muniendã. Sanctorũ quippe Pontificum decretis conſtat eſſe ſtatutum, vt nemo alterius terminos vſurpet, nec alterius parocchianos iudicare, aut excommunicare præſumat, vt nullus Primas, nullus

C Metropolitanus, nullus vnquam reliquorũ Epiſcoporum alterius adeat ciuitatem, aut ad poſſeſſionem accedat, quæ ad eum non pertinet, & alterius Epiſcopi eſt parochiæ, ſuper cuiquam diſpoſitione, niſi vocatur ab eo cuius iuris eſſe noſcitur, vt quicquam ibi diſponat, vel ordinet, aut diiudicet. Ea propter per præſentis ſcripti paginã prohibemus, & prohibentes ſtatuimus, vt in Oliuolẽſi, quæ & Caſtellana dicitur Eccleſia, vel in eius diœceſi nullus Patriarcha, nullus comprouincialis Epiſcopus ſine licentia tua, vel ſucceſſorum tuorum eccleſiarum, aut clericorum, vel ſanctimonialium conſecrationes, ſeu benedictiones agere præſumat. Nec poteſtatem habeat inibi criſma conficere, pueros chriſmate confirmare, nec ex-

D communicationes, aut abſolutiones facere. Illud etiam adijcimus, vt in eadẽ parochia ſine voluntate veſtra paſſim Epiſcoporum conuocatio fiat, niſi comprouincialis concilij Graden. quod ſi ipſum cum veſtræ charitatis conſcientia diſponãt, nec ibidem niſi pro grauiore neceſſitate immoretur vltra terminos à canonibus conſtitutos. Præterea nullus eorum ſine licentia veſtra audeat eccleſiæ veſtræ clericos, aut illic, aut alibi ordinare, vel retinere, nec parochianos quoslibet iudicare, neque ſuos in veſtra eccleſia clericos conſtituere; neque de publicis criminibus pœnitẽtias indicere; porro tamen B. Marci eccleſia, quæ cæteræ eccle-

eccleſiæ, vel eccleſiarum cultui inter eandem parochiam ſub veſtra obedientia, & diſpoſitione conſiſtant. Inobedientes vero iuxta ſanct. Canonum ſanctiones tuæ poteſtatis coerceantur arbitrio; ſanè de monaſterijs SS. Hilarij, Georgij, Nicolai, S. Crucis, S. Zachariæ, S. Laurentij, S. Eraſmi, S. Seruuli, eandem vobis obedientiam permanere ſancimus, quã prædeceſſores veſtri obtinuiſſe noſcuntur. Porro Abbates in veſtra parochia conſtituti publicas miſſas in eccleſijs non ſuis minime celebrare præſumant. Sancimus etiam, vt illi, qui in veſtra parochia aſſiduè commorantur, & quibus tam ipſis, quam eorum familijs ſpiritualia adminiſtratis, decimas vobis abſque alicuius contradictione perſoluant. Prohibemus autem, vt nullus Epiſcopus, nullus Abbas, eis tam ſanis, quam infirmis publicè pœnitentiã iniungere vobis inconſultis, niſi fortè vrgente mortis articulo audeat, ad hæc adijcientes decernimus, vt quaſcunque poſſeſſiones, quæcunque bona eadem Eccleſia in præſentiarũ iuſtè, & legitimè poſſidet, aut in futurum canonice, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma tibi, tuiſq; ſucceſſoribus in perpetuum, & intemerata permaneant. Si quis igitur in poſterum huic noſtræ conſtitutioni temerè contraire tentauerit, ſecundo, tertioue commonitus, ſi nõ ſatisfactione congrua emendauerit, poteſtatis, honoriſq; ſui dignitate careat, reumq; ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſanctiſſimo corpore, & ſanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti alienus fiat, atq; in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem Eccleſiæ ſua iura ſeruantibus ſit pax D. N. Ieſu Chriſti quatenus, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicum præmia æternæ pacis inueniant, Amen.

Ego Lucius Catholicæ Eccleſiæ Epiſc. &c.

† Ego Conradus Sabinenſis Epiſc. &c.
† Ego Albericus Oſtienſis Epiſc. &c.
† Ego Imarus Tuſculanus Epiſc. &c.
† Ego SS. presb. Card. tit. Calliſti. &c.
† Ego Gilibertus presb. Card. tt. S. Marci.
† Ego Rainerius presb. Card. tit. S. Stephani in Cælio monte.
† Ego Manfredus presb. Card. tit. S. Sabinæ.
† Ego Gregorius diac. Card. SS. Sergij, & Bacchi.
† Ego Guido diac. Card. SS. Coſmæ, & Damiani.
† Ego Gerardus diac. Card. S. Mariæ in Domnica.
† Ego Gregorius S. Romanæ Eccleſiæ indignus diac. ſcripſi.
† Rodulphus diac. Card. S. Luciæ in ſepta ſolis.

Dat. Lat. per manum Baronis Cappellani, & ſcriptoris XII. *Kal. Aprilis, indict. 7. Incarnat. Dominica,* Anno *M.C.XLIIII. Pontificatus verò* D. *Lucij* II. *PP.* Anno *Primo.*

In eundem modum, ijſdemque conceptis verbis eidem Ioanni Epiſcopo, ac ſucceſſoribus Adrianus IV. Pontifex renouauit priuilegium. *Datum Laterani per manum* Ro*landi* S.R.E. *Presb. Card. & Cancellarij 4. id. Febr. indict. 3. Incarnationis Dominicæ anno* 1155. *Pontific. vero* Domini *Adriani Papæ IV. anno* 2.

Exceſſit Ioannes circa annum Domini 1164.

26 VITALIS Michael Venetus huius nominis, cognominiſq; ſecundus, Vitale Michaelo Duce Venetiarum, Caſtellanus Epiſcopus renunciatus eſt eodem anno, quo Ioannes Polanus exceſſerat 1164. Felix viſus eſt hic Epiſcopus, qui ſui regiminis tempore, diu Chriſtiani Orbis deturbatam pacem meruerit laureatam videre, cũ Venetijs ab Alexãdro III. Põtifice, Friderico q; primo Imperatore fœdus pacis inter ſe, Eccleſiamq; & Imperium, & prægaudio Chriſtianiſſima Repub. geſtiente, perpetuo ſancitum eſt, iugulatumq; deterrimũ ſchiſma. Cæterum Vitalis cum Alexandri gratiam meruiſſet, ab eo confirmationem accepit ſententiæ latæ ab Equilino, & Torcellano Epiſcopis in Abbatẽ, & monachos Litorenſes, qui Vitali denegabant in die Aſcenſionis Domini ſuſceptionem, & reuerentiam.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri V. Cancell. Epiſcopo Caſtellañ ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ea quæ iudicio ſtatuuntur in ſua debent firmitate conſiſtere, & Apoſtolico robore communiri, ne alicuius valeant malignitate, vel præſumptione turbari. Intelleximus ſiquidem, quod cum venerabiles fratres noſtri Equileñ, & Torcellañ Epiſcopi cauſam, quæ vertebatur inter te, &

Abbatem, & monachos S.Nicolai ſuper ſuſceptione tua ab ipſo Abbate, & fratribus in die Aſcenſionis Domini in miſſa maiori, ad proceſſionem, & ad refectionem tibi cũ tuis præſtandam de mandato noſtro, appellatione remota, ſuſcepiſſent definiendã. Tandem ſuper ſuſceptionem ipſam, proceſſionem, & refectionem rationibus auditis plenius intellectis, & veritatem rei per confeſſionem Abbatis,& Monachorum eiuſdem monaſterij ſufficienter cognita ſententiam pro te diffinitiuam tulerunt, quam vtique ratam, & firmam habentes auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Statuentes vt nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contraire; ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationẽ omnipotentis Dei, ac BB. Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Dat. Venetiarum in Riuo Alto 11. Kal. Iunij.

Præſidit Vitalis pacifice, ac quiete ad annum Chriſti 1181. quo, teſte Dandulo, hac mortali vita exemptus eſt.

27 PHILIPPVS Caſiolus Venetus, ſucceſſit Vitali anno 1181. præfuit plus menſis annis tribus, mortuuſq; eſt anno 1184.

28 MARCVS Nicolai Venetus, alijs Nicola, ex S. Syluestri Plebano, & inculpatæ vitæ vir in defuncti Philippi loco ſubſtituitur anno 1184. cuius plura priuilegia plumo ſignata vidiſſe affirmat Dandulus, tamen qua auctoritate id illũ feciſſe ignorat, cum nec anteceſſores ſuos, nec ſucceſſores vlli non plumo, ſed cera, ſua diplomata ſignaſſent. Plũbo vero ſua diplomata alios Epiſcopos obſignaſſe obſeruauimus, quorum aliqua apud nos extant, vt Iorgij Epiſcopi Acconenſis, Alberti Patriarchæ Hieroſolymitani, qui hoc æuo, quo vixit Marcus in viuis erant, ac Conſtantini Epiſcopi Minorenſis in Regno Neapolitano anno 1139. de quibus ſuis in locis. Cæterum Marcus in Littorenſes monachos, & Abbatem inſurrexit, quorum ſtudium fuerat, ſententiam, quam Torcellanus, Caprulanuſq; Epiſcopi in fauorem Vitalis anteceſſoris ſui tulerant, deſtruere, hæc cum iterũ ab iiſdẽ afferta fuiſſet, eã curauit à Clemente Tertio Pontifice iterum confirmari. Diploma Clementis. *Datum Laterani 11. Kal. Nouembr. anno primo*; qui fuit ſal. 1188. incipit: *Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerabili fratri Marco Epiſcopo Caſtellano ſal. & Apoſt. bened.* cætera vt in ſupra relato Alexandri III. documento. Ex quo patet Marcum ſaltem hoc anno 1188. Caſtellanum fuiſſe Epiſcopum, cum non deſint, qui ſcribant ad hac ſedem vocatum anno 1200. Cuius etiam tempore datum puto Vrbani III. diploma, & priuilegium

A Monachis Littorẽſibus anno 1186. vbi bona, & iura, tum & qua reuerentia excipere debuiſſent Caſtellanum Epiſcopum in die S.Nicolai præſcribuntur, quod hic ex originali tranſcribo.

Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

DIlectis filijs Matthæo Abbati monaſterij S.Nicolai, quod in Riuoaltenſis portus litore ſitum eſt, eiuſque fratribus, tam præſentibus, quam futuris Regularem vitam profeſſis in perpetuum. Piæ poſtulatio voluntatis effectu debet proſequente compleri, vt & deuotionis ſynceritas laudabiliter innoteſcat, & vtilitas poſtulata vires indubitanter aſſumat. B Ea propter dilecti in Domino filij veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatum monaſterium S. Nicolai, quod bonæ memoriæ Dominicus Contatenus Venetiarum Dux, vna cum Dominico Gradenſi Patriarcha, & Dominico Oliuolẽſi Epiſcopo, & cũcto clero, & populo Venetico in prædio ſui iuris in litore Riuoaltenſis Portus ædificari conceſſit, atque in loco ipſo monaſtici ordinis fratres in poſterum manere decreuit: ad exemplar prædeceſſorum noſtrorum felicis memoriæ Calliſti, Alexandri, & Lucij Rom. Pontificum, ſub Beati Petri, & noſtra denotione ſuſcepimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus, ſtatuentes, vt poſ- C ſeſſiones, & bona, ac iura, quæ ab eodem Duce, aut ab alijs fidelibus in Imperio Cõſtantinopolitano, Corintho, Dyachio, Rhodo, Almiro, Hieroſolyma, Accarone, in Regno Italico, in Bononiã, in Padua, Hiſtria Marchæ, atque infra Prouinciam Venetiæ, vel in quibuslibet locis eidem loco oblata ſunt, rationabiliter, & quæcunque alia in poſſeſſionibus, vel in alijs de liberalitate Regum, vel Principum, ſeu oblatione fidelium de iure præſcriptum monaſterium poterit adipiſci, firma vobis, veſtriſq; ſucceſſoribus, & illibata permaneant. Obeunte vero te, nunc eiuſdem loci Abbate, vel tuorum quolibet ſucceſſorum, nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutia, ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum partis conſilij ſanioris ſe- D cundum Dei timorem, & Beati Benedicti Regulam præuiderint eligendum. Decernimus ergo, vt nulli hominum liceat præfatũ monaſterium temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare. Sed omnia integra conſeruentur eorum, pro quorum gubernatione, & ſuſtentatione conceſſa ſunt vſibus omnimodis profutura: ſalua Apoſtolicæ Sedis auctoritate, & Oliuolenſis Epiſcopi debita iuſtitia in Abbatum duntaxat conſecratione, & in prandio in dicto veſtro monaſterio in Natiuitate S. Nicolai annis ſingulis perſoluendo.

uendo. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſecularisue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temerè venire temptauerit ſecundo, & tertio commonita, niſi præſumptionem ſuam digna ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſq; ſui careat dignitate, reamq; ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & Domini redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruantibus, ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti quatenus, & hic fructũ bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.

Ego Vrbanus Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

† Ego Paulus Præneſtinus Epiſc. ſubſc:
† Ego Petrus de Bono presb. Card. tit. S. Suſannæ ſubſcr.
† Ego Laborans presb. Card. S. Mariæ in Tranſtyberim ſubcr.
† Ego Pandulphus presb. Card. tit. XII. Apoſtolorum ſubſcr.
† Ego Adelardus tit. S. Marcelli presb. Card. ſubſcr.
† Ego Iacintus S. Mariæ in Coſmedin Diac. Card. ſubſcr.
† Ego Gratianus SS. Coſmæ, & Damiani Diac. Card. ſubſcr.
† Ego Bobo S. Angeli Diac. Card. ſubſc.
† Ego Goſredus S. Mariæ in Via lata Diac. Card. ſubſcr.
† Ego Rolandus S. Mariæ in Portico Diac. Card. ſubſcr.
† Ego Rodulphus S. Georgij ad Velum aureum Diac. Card. ſubſcr.

Datum Veronæ per manũ Moyſis Lateranen. Canonici vicem agentis Cancellar. octauo Idus Ianuarij, Indict. 4. Incarnationis Dominicæ anno 1186. *Pontificatus vero Domini Vrbani Papæ III. anno ſecundo.*

Marco vero Caſtellano Epiſcopo priuilegium, à Lucio II. Eccleſiæ Caſtellanæ indultum, Cæleſtinus III. anno 1192. eiſdem omnino verbis comprobauit. *Datum Laterani per manum Aegidij* S. *Nicolai in Carcere Tulliano Diac. Card.* 3. *id. Nouemb, Indict.* 11. *Incarnationis Dominicæ* 1192. *Pontificatus vero* D. *Cæleſtini Papæ III. anno* 2. Anno vero 1197. die 2. Iulij, indict. 15. Marcus auctoritate ſua ordinaria inueſtiuit Gregorium Priorem S. Saluatoris de Riuoalto de eccleſia S. Bartholomæi cũ omnibus ſuis iuribus, ac pertinentijs, vt narrat Fr̃aciſcus de Gratia in chronic. monaſt. S. Saluatoris. Eoq; Præſule anno 1200. Latini; virtute, ac præcipua potentia Venetæ Reipub. Duce Henrico Dandulo, Cõſtantinopolitanum Imperium Græcis ademerunt, ac Balduinum Flandriæ Comitem virum ſtrenuum Imperatorem primum, Thomam quoque Maurocenum virum nobilitate generis, ac moribus probatiſſimis clarum, primum Latinorum Patriarcham elegerunt, quam inde electionem probauit Innocentius III Papa. Veneti vero ſacris theſauris intenti, vrbem ſuã pluribus Sanctorum reliquijs, Venetaſq; ditarunt eccleſias. *Deuoti* (inquit Dandulus) *etiam Principes occultas reliquias tandẽ inuenerunt. Quorum Dux obtinuit mirificam crucem auro incluſam, quam poſt inuentionem matris Conſtantinus in bellis ſecum detulerat: & ampullam ſanguinis miraculoſi Ieſu Chriſti: & brachium* S. *Georgij Martyris, cum parte capitis* S. *Ioannis Baptiſtæ. Quas Dux mittens Venetias, in ſua capella collocari iuſſit. Imperator autem Coronam Chriſti apud ſe retinens, de eodem ſanguine in Flandriam deſtinauit, & alias pretioſas reliquias Regi Frãcorum, quas eccleſiæ* S. *Dionyſij obtulit. Inuentis ſimiliter corporibus* SS. *Agathæ, & Luciæ Virginum, quæ Baſilius, & Conſtantinus Auguſti de Sicilia deferri Conſtantinopolim fecerant, Dux obtentum corpus* S. *Luciæ Venetias in monaſterio* S. *Georgij mandauit, quod in eccleſia eius nominis dedicata repoſitum eſt. Corpus vero* B. *Agathæ quibuſdam Siculis peregrinis conceſſum eſt. Plebei etiam* Veneti, *nomine Andreas Balduino, & Angelus* Duruſo *de Oratorio* S. *Mariæ adhærente eccleſiæ* S. *Sophiæ, corpus* S. *Simeonis Prophetæ cum labore auferunt, quod Venetias delatum in eccleſia antiquitus ſub ſancti vocabulo fabricata reponunt.* Proſequitur deinde Dandulus de Petro Ziano Duce loquens. *Octauo Ducis anno* S. *Helenæ corpus, Aycardus Regularis Canonicus de Conſtantinopoli ex monaſterio ſui nominis dicato ſubtiliter abſtulit, quod Venetias translatum in ſuo recondidit monaſterio.* Anno vero 1221. *Paulus Abbas* S. *Georgij de Venetijs de monaſterio Pantepoſtis de Conſtantinopoli ſibi à Duce conceſſo, corpus* S. *Pauli, qui ſub Conſtantino Copronymo per martyriũ paſſus eſt, cum fauore Marini Storlato pro Venetis* Po*teſtatis ibidem, Venetias in ſuo tranſtulit monaſterio.* Sed ne quiſquam ijs, quæ memorauimus de S. Pauli Martyris translatione, fidem detrectet, viſum eſt hic apponere translationis hiſtoriam ab eius loci monacho ſimplici quidem ſtylo, ſed veraci conſcriptam, quæ extat in ſacrario eiuſdem monaſterij S. Georgij.

Glorioſus Martyr Paulus fratres mei dilectiſſimi, iuſtum eſſe credidi, qualiter è Conſtantinopoli Venetias venerit, & tempore, ſtylo ſcribere, vt beata memoria vobis, & poſteris perpetuo conſeruetur. Græcorum gens, quæ imperium Conſtantinopolitanum regebat, fere omnes, quæ in mundo erant gentes, tam in ſecularibus, quam in ſpiritualibus deſpi-

A ciebat, & abominabatur. Venit ſicut æſtimo eorum ſuperbia, & deſpectus in memoriam iuſti Dei, & occaſionem ſanctæ terræ; gens nobiliſsima, & Deo deuota, Veneticorum cum aliquibus comitibus vltramontanis parauerunt exercitum, vt Saracenos, & Barbaros deuaſtarent. Sed Deus omnipotens magis voluit Græcorum ſuperbiam, & deſpectũ per memoratos nobiles punire, quam etiam Saracenorũ, & Barbarorum iniuriam vindicare. Cumque eſſet Dux bonæ memoriæ Henricus Dandulus vir valde famoſiſſimus, & ſapientia ornatus, apud Iadram venit filius Cherſachi (melius Iſaac) cuius excuſſis Pater oculis a ſuo patruo, imperium perdiderat,
B & rogauit Ducem, & Comites, qui cum eo fuerant, vt amore Dei, cui ſe deuouerat ſeruiturum, eum de tanta iniuſtitia vindicarent, & ſibi imperium quod eius pater male perdiderat per miſericordiam reſtituerent, qui condolentes, & eum ſecum deducentes, dederunt ei imperium. Græci vero habentes eum dominum occiderunt, & qui eum deduxerant, incendere laborauerunt cum ſuis nauibus. Et ecce vnde creuit occaſio, vt qui omnes deſpiciunt, ſuper omnes, omnipotentis Dei potentia, deſpectui traduntur. Nos hæc diximus fratres mei dilectiſſimi, vt nemo ſuperbire audeat, vel aliquem habere deſpectui, quia Deus *ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*.
C Græcorum Imperium ex tunc in antea factum eſt Latinorum, & in Conſtantinopolitana Eccleſia, quæ diu reſtiterat Romanæ Eccleſiæ, ordinatus eſt nobilis quidam Venetiæ, Thomas Maurocenus nomine, eruditiſſimus Patriarcha. Tunc & monaſterium S. Georgij cœpit poſſidere Conſtantinopolitanum monaſterium, nomine Pantepoſtis, in quo beatiſſimus, & ſanctiſſimus Paulus Martyr glorioſe venerabatur, & in quo multa ſigna per eum Dominus fecerat, & miracula, multaſque ægritudines ab ægris corporibus per eius merita expellebat. Eodem tempore præerat in monaſterio B. Georgij vir nobili genere Dominus Marcus, qui
D de congregatione ſua miſit miræ ſanctitatis virum, moribus ornatum, Dominum Paulum, qui aſſiduis ieiunijs, & in caſtitate cum humilitate, & patientia Deo ſeruiens, beatum exitum vitæ præſentis pro deſiderio æternæ beatitudinis, incertus, & neſciens, quando fieret expectabat. Miſit etiam cum eo duos alios monachos, vt monaſterium Pantepoſtis cum eo pariter imo ſub eo diuinis officijs honorarent veneratione, qua merebatur.

Aſſumpto igitur regimine præfati monaſterij, inter cætera inuenit corpus glorioſiſſimum Beati Pauli de quo tanta exultatione gauiſus eſt, quanta nemo poſſet de acquiſitione immenſi theſauri, amplius gratulari, & merito: nam theſauros omnes huius ſeculi præcellebat, templum Dei extiterat, & Spiritus Sancti fuerat habitatio, & pro nomine Domini mortuus iacebat in corpore, viuus in anima in cæleſti patria lætus, & victor regnabat cum Chriſto.

Spiritus Sancti cooperante gratia idem Dominus Paulus Conſtantinopoli redijt, ac non poſt multum temporis Dominus Marcus ſenectute grauatus, Abbatiam ſancti Georgij, quam tenebat, refutauit, & ipſe, vt erat omni honeſtate famoſus eſt, Abbas effectus. Tanti vero theſauri non immemor, qui eo tempore monaſterium Pantepoſtis, aſſenſu, & voluntate ipſius Abbatis S. Georgij regebat, Dominum Marcum nomine, monachum, & ſacerdotem S. Georgij, vt idem ſanctiſſimum corpus, prout poſſet, abſcondite ſibi mitteret, ne tanti theſauri violentiam pateretur. Neceſſe habuit Prior idem præceptis Abbatis ſui obedire imo tenebatur de iure.

Per idem tempus Conſtantinopoli ſuper partem, quæ venerat Veneticis, principabatur vir illuſtris Marinus Storlatus, ſcilicet ſuper eiuſdem ciuitatis medietatem. Qui dominus Marinus pro eo quod illius parentes ex antiquo apud monaſterium S. Georgij tumulantur, & ipſe credit tumulari, diligit monaſterium, & confratres. Ad quem cum Prior profectus acceſſiſſet, & ſecreta ſui cordis aperuiſſet, cum ingenti amore in deducendo Martyris S. Pauli corpus, conſilium & auxilium dedit. Habat Prior memoratus amicum fidelem Iacobum Grimaldum nomine. Hunc rogauit, vt pretioſam gemmam ſuo Abbati deferret, quæ non ſolum monaſterium, ſed & totam Venetiam ſua præſentia decoraret. Nam ſicut beatum Marcum pene de vniuerſis partibus viſitare adueniunt innumerabiles viri ac fœminæ, ita B. Paulum, facta eſt glorioſa conſuetudo, videndi. Præterea parauit Prior capſellam optimam, in qua totum integrum, vt erat, depoſuit corpus. Poſtea rogauit Prior memoratum Principem, vt rogaret Petrum Ingoſum de Conſtantinopoli, vt in ſuo nauigio capſam cum corpore ſuſciperet, ſed quod intus eſſet, ei nullo modo aperuit, & vt præciperet, vt in tali loco poneretur, quod non poſſet aliquis deſuper ambulare, audiuit ille preces Prioris, audiuit & quod rogauerat, corpus ſcilicet deferre. Fecit etiam nauclerus, quod rogauit Poteſtas. Parati nautæ venire ad nauem, capſam funibus ſtrictam duxerunt, & ſicut dictum fuerat poſita eſt in loco, quo nemo habebat acceſſum. Mirabantur nautæ de capſa, quæ erat circum legata, & interrogabant portitorem, quod intus haberet. At ille timore coactus, vitrea opera auro depicta in eſſe dicebat. Et vt vere vitrea opera capſa geſtabat, figura dico, non natura.

Hoc

Hoc enim de puritate vitri eſt, quod dicere poſſumus, vt quæ intrinſecus manent clauſa, extrinſecus agnoſcamus, & ſanctus vir Paulus Chriſti Martyr ſanctitatem, quam habuit in voce confeſſionis, ſeruauit in opere paſſionis. Nichil in ſe habuit dupplicitatis nec fraudis opera, ſicut ſcriptura de quibuſdam loquitur dicens: *Sunt qui nequiter humiliant ſe, & interiora eorum plena ſunt dolo, & fallacia.* Auro fuerant depicta, id eſt virtutibus ornatus, his nempe prudentia, temperantia, fortitudine, & iuſtitia, vel quia ſcriptura dicit, ſapientiam ſicut aurum. Ideo ſapientia etiam eum dicimus ornatum. Nam ſapientia terrena animali, & diabolica neque ſecundum Apoſtolum Paulum ſapientia in miſterio abſcondita, quam præparauit Deus in gloriam ipſius. Hanc ipſam commendans Iacobus dicit: quæ de ſuorum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis, non iudicans, ſine ſimulatione. Cœperunt nautæ nauigare, & venerunt aurea ſecunda, vſque in partibus Cæphaloniæ. Et quia lux in tenebris latere non poteſt, parauit Dominus ventum validum, & nimiam tempeſtatem maris, ita vt aſſirium fluctibus mergeretur. Tunc perdiderunt temonem, arborem inciderunt, de ſe penitus deſperantes, viuere amplius non credebant, plangebant etiam de peccatis ſuis nimium formidantes, ne ſicut aquis corpora, ſic animæ æterno ſupplicio tradetentur. Interea ſicut placuit Creatori, in mentem naucleri venit capſella, in qua latitabat beatus Paulus Chriſti Martyr, & quod Poteſtas ſibi dixerat, vt in tali loco poneretur, vt ab aliquo non conculcaretur, cœpitque ſuſpicari, ſanctum aliquem intrinſecus latitare, & propterea pati naufragium. Verum hoc eſſe, & nos credimus, quia, cum de cæco nato interrogatus fuiſſet Dominus, ſi is peccaſſet, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur, reſpondit, *neque hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera* Dei *in illo*. Sic iſti ad glorificationem Martyris beati Pauli paſſi ſunt non naufragium, ſed maris, ventique intollerabile ſupplicium: ſicut ad glorificationem vnigeniti ſummi Dei cæcus paſſus eſt, quam diximus cæcitatem. O mira, & ſtupenda, qui glorificauit caput, nō deſinit quotidie glorificare, & membra; qui glorificauit filium ſuum Ieſum, glorificauit, & Martyrem ſuum Paulum.

Vocatis omnibus nautis, narrauit eis per ordinem quomodo Poteſtas eum rogauerat ſuſcipere capſam, & vt in tali loco poneretur, quod ab hominibus non conculcaretur, & quia alicuius ſancti corpus eſſe in capſa crediderat, petitus eſt Iacobus Grimaldus, vt aperiat capſellam, qualiter poſſent agnoſcere veritatem. Reſpondit hoc ſe facere nullo modo poſſe. Nam quidam clericus, Dominicus Clareuallus nomine, qui eſt Canonicus ſanctorum Apoſtolorum eccleſiæ, & Diaconus, in alia naui clauem haberet, ne aliquam diminutionem aliquis faceret de corpore ſancto. O recta inuentio, ò diſpenſatio ſancta corpus ſui Martyris, quod Dominus ad laudem ſui nominis per tot annorum curricula ſeruauerat integrum, ſicut hucuſque, poſuit in corde mittentia, ne in naui illa mitteret clauem capſellæ, in qua prædicti depoſuerat corpus ſanctiſſimi gemmam. Inde enim quod eſt ſeruata eius integritas, noſtris meritis non eſſe credimus, ſed Domini gratiæ. Omnia vere cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti. Sic &, beato, de quo loquimur, Paulo, ad ſuam glorificationem, ei eſt ſeruata eadem, quam vidimus membrorum integritas, propter illius nimiam ſanctitatem. O nautæ cur timebitis perire? Portabatis portantem, & neſciebatis, habebatis ſalutem, & ignorabatis, & ideo timebatis perire? Sed Chriſtus Ieſus lucernam ſuam, ideſt Martyrem ſuum Paulum, quem multis pertranſacta tempora illuſtrauerat miraculis, extinctam non eſſe, aperuit: neque ſub modio poſitam oblinionis, cuius nomen ſcriptum eſt in libro vitæ. Eſt etiam poſita ſuper candelabrum, regnans cum Chriſto, pro quo ſumpſit mortis ſupplicium, vt luceat omnibus illum fideliter colentibus.

Reuelato itaque corpore inter eos, lis creuit, alij volebant eum in mare mittere, ſicut quondam nautæ fecerunt Ionam: alij dicebant, nequaquam, ſed deprecemur Deum vt à periculo mortis liberemur ſancta interceſſione ipſius. Non enim à facie Domini ſicut Ionas fugerat beatus Martyr Paulus: ſed ſicut conſors nominis, & gentium magiſter beatus Apoſtolus Paulus, Cæſarem appellauerat, ſciens per ſpiritum, ſe Romæ in fide Chriſti multis profuturum. Ita beatus iſte Martyr deduci ſe ſinebat Venetias, & ſi non prædicatione: miracula ſimilia multis facturus. Iuxta Dei placitum præualuit bona voluntas in omnibus, & cœperunt ſanctum venerari, quem ſtulte aliqui cogitabant ſubmergere. In continenti nempe die, vel hora, tanta facta eſt tranquillitas maris & venti, quanta nemo mortalium melius cogitare poſſet. Viſo tanto miraculo nunquid dicere potuerunt, quis eſt hic, quia venti, & mare obediunt ei? Erat profecto membrum de corpore, cuius Chriſtus in ſempiternum eſſe non deſinit caput. Chriſtus qui per ſuum fidelem Martyrem Paulum iuuamen ſalutis diu optatum dedit ducentibus illum. Læti itaque nautæ peruenerunt Otrectum, & ibi accipiente ſibi, & aſſiris

A quæ deerant neceſſaria, flanteq; aura ſecunda, peruenerunt vſque Venetias. Iterum quia diximus, quod Dominicus Carauellus, diſpoſitione diuina, ſicut credimus, in alia naui clauem haberet theſauri incomparabilis, ipſe prior venit cum claue, & denunciauit gaudium affuturum, quod non ſolum ſuſcipientes lætificaret, ſed etiam multas exteras gentes, quæ ad eum venturæ erant ipſum adorare, vt cernimus. Poſtea vero nunciatum fuit domino Abbati, & Monachis, quod venerant, qui detulerant ſanctum corpus beatiſſimi Martyris Pauli. At illi gauiſi, & alacres cum magna lætitia, & exultatione parauerunt nauem, poſueruntq; intus vexilla non modica, & campanis pulſantibus, cum honore B digniſſimo, digniſſimum corpus, margaritam, vt ita dicam, pretioſam, immo margaritis omnibus pretioſiorem, ſanctitate, mundicia, & miraculorum virtute, perduxerunt ad monaſterij ripam anno Domini M. CC. XXII. Ornatua Dominus Abbas ſacerdotalibus indumentis, & mitratus cũ ſuis monachis, & monachabus omnibus, ipſemet accepit capſam cum corpore proprijs vlnis, fratribus illum iuuantibus, & dignis laudibus, voce & mente canendo, lætus in eccleſiã S. Georgij Martyris, ſicut optabat, Deo annuente, perduxit. Poteſt, ſicut credimus, de tali manſione gaudere, vbi conſociatus eſt beatiſſimis Stephano Protomartyri digniſſimo, Coſmæ, atq; Damiano C Martyribus, nec non etiam Coſmæ conſeſſori ſanctiſſimo, Sunt etiam, ſicut monſtratur in eodem loco, diuina diſpoſitione, gemmarum omnium precioſiſſimæ gemulæ pretioſiores; vt eſt crucis ligni particula, ſpongia, quæ ſacratiſſimo Domino fuit appoſita, ſicut & Apoſtolorum Philippi, & Iacobi, & Thomæ conſeſſoris, quantitas Martyrum, & Virginum, de quibus loqui longum eſſet per ſingula.

Cognoſcentes viri & feminę ciuitatis Venetiæ, gauiſi, & lætabundi venerunt videre ſanctiſſimum corpus beati Pauli, & eius ſuffragia poſtulare. Multi denique ægrotantea ipſius meritis, Domino opitulante, D in eius aduentum recepiſſe ſalutem cognouimus. Et quia de omnibus nimis laborioſum eſſet dicere, de aliquibus in ædificationem fidelium, ſicut a relatoribus audiuimus dicemus. Sed quia præſens opuſculum non dum peregimus, illius miracula in poſterum dicere reſeruamus. Ipſe dominus Abbas capſam, in qua corpus beatæ memoriæ ſancti Pauli Martyris iacebat, pro merito fideli, & deuotione ipſius, foliorum cooperire auri, & depingi fecit, & in arcella optime depicta digniſſime collocauit. Lampadem cum oleo ante eum, in ſignum reuerentiæ, dependere iuſſit. Fratres vero ipſum diem aduentus eius, ſicut hactenus, die ſcilicet vndecima exeuntis mẽ-

A ſis Madij, vnanimes pari exultatione cum ſuo patre celebrarunt feſtiuam. Vno etiam voto omni die, omniq; nocte pene per totius anni curriculum, non deſiſtunt eius ſuffragia poſtulare, & quibus poſſunt excolere laudibus. Ad laudem, & gloriam vnigeniti ſummi Patris, qui viuit, & regnat Deus per infinita ſecula, Amen. *Hactenus narrationis hiſtoria de tranſlatione Pauli Martyris.* De qua etiam, præter Da .dulum Maurolycus in Martyrol. Pollinus, Petrus Equileius in ſuo Sanctorum Cathalogo lib. 6. cap. 69. dum breuiter eiuſdem Martyris paſſionem perſtringit, tranſlationis meminerunt. In veteri ipſius Sancti Martyris tumba inuẽta eſt huiuſmodi M. S. vetuſta nota. *Corpus* B *beatiſſimi Pauli Martyris, qui in Conſtantinopolitana vrbe ob ſacrarum imaginum defenſionem ab impijſſimo Conſtantino Copronymo varijs tormentis affectus octauo Idus Iulias martyrij palmam percepit. Deinde cum centum, ac viginti duobus annis prædictum Martyris corpus humatum ſub terra manſiſſet, imperante chriſtianiſſimo Imperatori Baſilio Macedone, facta angelica reuelatione Antonio venerabili olim Abbati monaſterij Calcos, tunc vero Patriarcha Conſtantinopolitano, inuentum fuit in monaſterio Chaima, tanta ſuauitate redolens adeoq; recens, pulchrũ, & integrum, vt tunc reconditũ adhuc ſpirans videretur. Anno poſtmodum incarnationis dominicæ milleſimo ducenteſi-* C *mo vigeſimo ſecundo, tranſlatum fuit Venetias ad hoc venerabile monaſterium S. Georgij Maioris die 21. Iulij.* Hactenus chirographum illud. De eo agit Martyrol. Rom. die 17. Martij: paſſus reperitur, vt notat Baronius in notis ex Monologio Græcorũ circa annum Domini octingenteſimum.

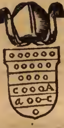
Anno 1205. Vualterus Aquileienſis Patriarcha, omnia priuilegia, & immunitates à prædeceſſoribus ſuis monaſterio, & eccleſiæ S. Nicolai de litore liberaliter affirmauit, hoc condito monumento, quod extat in eodem cœnobij Archiuio, vbi ex ordine quatuor recẽſentur eiuſdem Vualteri prædeceſſores Patriarchæ.

D *In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Regis ſempiterni, Amen.*

Quoniam ille ſũmus Pater familias nos vineæ ſuæ cultores gratuita ſolummodo bonitate diſpoſuit, omnis ratio videtur exigere, vt conſeruos noſtros in eadem vinea deſudantes conſilio ſaueamus, & auxilio ſubleuemur. Vnde quidem nos Vuolſterus Dei gratia ſanctæ Aquileienſis ſedis Patriarcha ſtabilimus, atque inuiolabiliter confirmamus pro vt ex inſtrumento prædeceſſorum noſtrorum Pellegrini, Vudalrici, Gotteſredi, & ſecundi Pellegrini bonæ memoriæ conceſſum eſſe didicimus. Hoc videlicer, vt homines monaſterij Sancti Nicolai de Venetijs, terras noſtras, ſaltus, por-

portus, vrbes, villas,& fora ſecure adeant, habentes ſecuram, & liberam facultatem dandi, accipiendi, vendendi, emendi, commutandi, vt eis viſum fuerit. Stabilimus etiam, & confirmamus eidem monaſterio trea ſtationea, quas anteceſſores noſtri Peregrinus, Vualdonius, Gotteſredus, & Pelegrinus ſecundus conceſſerunt, ſcilicet in foro Aquilegienſi ſuper ipſam ripam fluuij Nariſæ iuxta Veneticorum ſtationes. Vnde neque Aduocato, neque Vicedomino, neque Gaſtaldioni, neque ripario, neque alicui perſonæ magnæ, ſiue paruæ, aliquod obſequium quouis ingenio, vel debeant, vel impendant, ſed libere habeant, libere in perpetuum teneant abſque omni ſeruitio: niſi tantum in Aſſumptione Sanctæ Mariæ libram incenſi ſingulis annis altari Aquilegienſis Eccleſiæ perſoluant. Vt autem huius noſtræ confirmationis donum firmum, & inuiolabile permaneat, præſentem paginam inde conſcribi, & ſigillo noſtro communiri, & corroborari fecimus. Præterea canonicas donationes monaſterij de Carſo, quas prædeceſſores noſtri ſuperius dicti contulerunt, auctoritate ſanctæ Aquilegienſis ſedis confirmamus, ita vt exinde duas libras incenſi in Aſſumptione Beatæ Mariæ ſuper altare Aquilegienſis Eccleſiæ fratres Sancti Nicolai annuatim perſoluant. Eidem quoque monaſterio confirmamus per hanc paginam omnes pertinentias eius, ſcilicet molendina de Arno, & Piuuento cum paſcuis, pratis, campis aratitijs, ſyluis, piſcationibus, venationibus,& cum adiacentibus cultis, & incultis ad ius, & poteſtatem Sancti Nicolai, ſaluo iure, & reuerentia Aquilegienſis Eccleſiæ. Ius quoque aduocatiæ, quod à Comite Meinhardo Aquileienſis Eccleſiæ aduocato prędicto S. Nicolai cœnobio ex inſtrumento anteceſſorum noſtrorum collatum eſſe didicimus, auctoritate Aquilegienſis Eccleſiæ, ac noſtra ei corroboramus. Actũ eſt hoc apud Venetias in domo hoſpitis noſtri Bernhardi Teuthonici anno ab Incarnatione Domini M. CC. V. Indict. VIII. præſentibus *Vuoldrico Concordienſi, Turrilino Bellunẽſi Feltrenſi, & Dominico Caprulano Epiſcopis*, Pellegrino Aquilegien. Canonico,& Philippo ſuo concanonico. Laicis quoque ſcilicet Petro Iuſtiniano, Angelo, & prædicto Bernhardo cum multis alijs. Ego Gernodus de mandato Domini mei Vuolſteri Patriarchæ hanc chartam ſcripſi, ſigillaui, & dedi.

Interim fundatum eſt cœnobium Venetijs Minoritarum anno 1220. Marcus vero cum vidiſſet tot Sanctorum ſacris theſauris Venetas ditatas eccleſias, iamq; ſenio grauaretur, & aduerſa laboraret valetudine, vt ſibi liceret coadiutorem aſſumere ad Epiſcopalia exercenda munia, Honorium III. Pontificem exorauit, qui cũ libenter Marci poſtulationi aſſenſum præbuiſſet, Patriarchæ Gradenſi, & Epiſcopo Torcellano ſcripſit, vt coadiutorem tanto munere dignũ Marco deſignarent. epiſtola extat in regeſt. Vatic. numero 103. f. 95. Datum Kal. Nouembr. anno 10. Pontiſ. Honorij, qui fuit ſalutis 1225. At dum Patriarcha, Epiſcopuſq; Torcellanus de eligendo Coadiutore inter ſe conuenirent, Marcus morbo grauatus, eodem anno 1225. Ducis vero Petri Ziani 20. reſte Dandulo mortalitatem expleuit, in ſummo templo honorifice tumulatur.

29 MARCVS Michael Venetus, dignus habitus eſt, vt Marco Nicolæ ſubrogaretur ſumma Cleri conſenſione anno 1225. Eius Præſulatus tempore e Conſtantinopoli S. Marinæ Virginis corpus deuectum eſt Venetias, & in eccleſia S. Liberalis reconditũ. Celebre item cœnobium S. Mariæ de Cæleſtia monialium Ordinis Ciſtercienſis incohatum eſt à quibuſdam monialibus Sanctæ Franchæ Placentinæ alumnis, ac Abbati Claræuallis Columbæ correctioni ſubijcitur. Litem aliquando exercuit Marcus ad ſua tuenda iura cum Primicerio S. Marci, tum cum Patriarcha Gradenſi, quæ tandẽ ex arbitrio delegatorum Gregorij IX. Pontificis ſedata eſt. & ab eodem Pontifice ſuo diplomate cum inſertione actorum, confirmata in hunc modum ex originali, quod extat in Patriarchali tabulario.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Epiſcopo Caſtellano ſalutem, & Apoſtolicam benedictionẽ. Longinquitate ſæpe fit temporis, quod res clara præſentibus, redditur obſcura futuris: ſed in his memoriæ attulit ſcriptura ſuffragium, dum modernis præſentat præterita, & præſentia protrahit ad futuros. Hinc eſt, quod iudicia ſcriptorum ſolemnitas incipit, factorum ſerenitas memoriam, & nubem obliuionis excludens. Sanè orta inter te, & ven. fratrem noſtrum Patriarchã Gradenſem ſuper diuerſis articulis quæſtione, tandem poſt longos circuitus in dile-

ctum

ctum filium Iordanum Priorem Sancti Benedicti Paduan. & ſuos coniudices à Sede Apoſtolica delegatos. fuit à partibus compromiſſum, quod auditis præpoſitis eorum ipſi incertum inter partes arbitrium protulerunt. Verum quia nonnunquam dum ſoluitur anſa, nodus incurritur, ac interdum lites ex litibus oriuntur ad moderamen Sedis Apoſtolicæ litigantium contentio arbitrium protulit ſupradictum. Nos autem auditis, & intellectis per fidelem relationem dilecti filij uoſtri C. tit. Sancti Marci presbyteri Cardinalis, quem tuo, & partis alterius procuratoribus dedimus auditorem hinc inde propoſitis, quædam in ipſo arbitrio duximus moſtranda, remotis, quæ tollenda videmus, & adiunctis, quæ decernimus adiungenda. Ne igitur ſopita quæſtio reuaſcatur, arbitrium ſic correctum de verbo ad verbum in præſentibus iuſſimus annotari, & auctoritate Sedis Apoſtolicæ robur impartientes eadē authoritate præſentium tibi mandamus partis ad arbitrium inuiolabiliter obſeruare procures.

Tenor autem arbitrij talis eſt.

In nomine Domini æterni, Amen.

Anno eiuſdem Natiuitatis 1231. Indict. IV. die ſexto intrante Decēbris, apud eccleſiam S. Leonis debluẽta furis. Præſente magiſtro Patauino Canonico Paduan. Dominis Goraldo de Guanſo. Alberto de Piſcio, & Fugeto notario da Salco. Iohanne Textore, qui ſtat ſuper campum Sancti Benedicti. Tauiro Brazafollo de Pegimo not. Paduan. & alijs multis, &c.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.

Nos Iohannes S. Benedicti Paduan. & Albertus S. Iohannis de Monteſilice Priores, ac magiſter Bernardus Vaſtus Decretalium doctor. Quibus Dominus Papa cauſam, ſiue quæſtionem, quæ vertebatur ſuper quibuſdam eccleſijs, rebuſque alijs inter Dominos T. Dei gratia Patriarcham Gradenſem, ex vna parte, & M. eadem gratia Caſtellanum Epiſcopum ex altera; ſub certa forma commiſit, & ſic mandauit, vt ad componendum inter partes daremus operam efficacem, in quos prædicti Patriarcha nomine ſuo, & eccleſiæ Graden. verbo, & conſenſu Capituli Graden. & Epiſcopus Caſtellanus nomine ſuo, & eccleſiæ Caſtellanæ verbo, & conſenſu Capituli Caſtellani de quæſtionibus, quas habebant ad inuicē, vel videbantur habere, ſponte, & amicabiliter compromiſerunt cauſæ lites, ſeu quæſtiones, quæ inter eos videbantur verti, tales erant. Super C. ſolidis pro cenſu animatis ſoluendis, vt dicebatur. Super Cathedratico quinque ſolid. Super duabus procuratoribus exhibēdis Patriarchæ quolibet anno in eundo, & redeundo Gradum. Super viſitationem perſonaliter ſemel in anno per Epiſcopum fiendam ad Graden. eccleſiam in feſtiuitate beatorum Martyrū Hermacoræ, & Fortunati. Super appellationibus ab Epiſcopo Caſtellano ad Patriarcham faciendis. Super perdonautijs, ſiue indulgentijs, & publicis pœnitentijs, & excommunicationibus, & abſolutionibus generalibus, & ſpiritualibus, quæ dicebantur fieri in eccleſia Caſtellana per Patriarcham Graden. Super conſecrationibus eccleſiarum, Epiſcoporū, & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum, & criſmandis pueris, quæ dicebantur fieri per Paſſiarcham in diœc. memorata. Item ſuper exequijs mortuorum, an Patriarcha inteteſſe debeat. Item ſuper Chriſmate nō conficiendo per Patr. in diœc. Caſtellan. Item de Epiſcopis alienæ Prouinciæ, Patriarcha inuito, de licentia Epiſcopi Caſtellani poſſent, vel non, epiſcopalia exercere. De fidelitate præſtita ab Epiſcopo Patriarchæ. Item de abſolutione facta per Dominum Papam, quod non teneatur Epiſcopus perſonaliter ire ad Gradum. Item de ſtatutis Patriarchæ in Synodo Prouinciali factis ſeruandis. Item ſuper quinque eccleſias, videlicet, Sancti Syluestri. Sancti Iacobi de Luprio. S. Matthæi, Sancti Martini, & S. Canciani. Item ſuper iuriſdictionibus, & pertinentijs, ad iuriſdictionem Epiſcopalem, quam Patriarcha Graden. dicebatur ſibi vſurpare. Et generaliter ſuper omnibus queſtionibus, quas habent, vel poſſent habere; tam ſuper quibus fuerit proceſſum in Curia Romana, quam ſuper alijs habita diligenti deliberatione ſuper quæſtionibus prædictorum pro bono pacis, ac ſtatu totius terræ Venetiarum, ac ſalutis animarum tam clericorum, quam laicorum, in concordia dicimus, laudamus, pronunciamus, arbitramus, & diffinimus, quod Patriarcha Graden. qui eſt, & qui de cætero pro tempore fuerit, poſſit conſecrationem Epiſcoporum, benedictionem Abbatum, ordinationem Clericorum ſuorum facere in Capella domus Patriarchatus, & in eccleſia Sancti Syluestri Caſtellanæ diœc. Item poſſit, criſmare infantes. Item in Capella ſui Patriarchatus celebret ſolemniter, ſi ſibi placuerit. Pro hoſpitalibus, & alijs pauperibus locis, & perſonis miſerabilibus faciat cum ſibi videbitur in diœceſi Caſtellana Indulgētias generales. Eccleſias vero in diœc. Caſtellana Patriarcha non conſacret, nec chriſma conficiat in eadem. Appellationes, quæ fient de cætero ab Epiſcopo Caſtellano, Patriarcha non approbet, niſi eum cauſæ cognitione. Statuta canonica, quæ ibidem facta fuerint in diœc. Caſtell. obſeruentur. Epiſcopus Caſtellanus in feſto beatorum Hermacoræ, & Fortunati Graden. eccleſiam viſitet quolibet anno ſemel per

nun-

nuncium; de triennio in triennium per ſe ipſum ſi præſens ibi fuerit Patriarcha, niſi forſan Epiſcopus canonice fuerit præpeditus, qui ſequenti ſuppleat anno quod ommiſſum fuerat præcedenti. Ad viſitationem huiuſmodi Caſtellanus non teneatur Epiſcopus iuramento, niſi alij ſuffraganei Patriarchæ conſueuerunt de viſitando iurare. Duas procurationes, quas dicebat Patriarcha ſibi eundo, & redeundo Gradum. ac C. ſolidos per cenſu, & quinque ſolid. pro cathedratico, de cætero Patriarcha ab Epiſcopo non exigat, nec ſuper hoc ipſum moleſtet: nec in iuramento fidelitatis ab Epiſcopis Caſtellanis, qui pro tempore fuerint Patriarchæ Graden. præſtando Patriarcha exigat, quod iurent. ad duas dictas procurationes. C. ſolid. pro cenſu, & quinque ſolid. pro cathedratico, nec ipſi teneantur iurare. Et non exigat de cætero Patriarcha iuramentũ fidelitatis ab Epiſcopis Caſtellan. præſtando perſonaliter annuatim ſemel in anno, & ad Gradum redeundo, & pro C. ſolid. quos annuatim à Caſtellano percipiebat Epiſcopo. Idem Epiſcopus tenetur emere terram precio ducentarum librarum vbi Patriarcha voluerit vſque ad Kal. Martij proximi, & terram illam debeat liberè dari, & aſſignari per ipſum Epiſcopum, vel eius nuncium Patriarchæ pro eccleſia Gradenſi, qui recipiat pro Eccl. quæ terra non poſſit alienari per Patriarcham, nec per Eccleſiam Graden. & ipſius fructus perpetuo ſint Patriarchæ. In eccleſijs S. Syluestri, S. Iacobi de Luprio, S. Matthæi. S. Martini, ac S. Canciani diœc. Caſtellanæ Patriarcha habeat inſtitutionem, vel deſtitutionem clericorum, & correctionem eorumdem clericorum, & quantum ad hæc ſint, & ſpectent dictæ eccleſiæ ad Patriarcham: Parochiani vero dictarum eccleſiarum ſint, & ſpectent ad iuriſdictionem Epiſcopi Caſtellani. In decimis, in cauſis matrimonij, & in correctione exceſſuum eorumdem, & ſint ſubditi ipſius ſicut alij ſubditi aliarum eccleſiarum diœc. Caſtellanæ Verumtamen Epiſcopus in parochijs dictarum eccleſiarum quinque, eccleſiam per ſe, vel per alium non ædificet, nec conſeceret, nec populo, ſeu parochianis earumdem interdicat, quod non poſſunt ibi audire diuina officia, & recipere eccleſiaſtica Sacramenta, ac miniſtris conſueta beneficia exhibere, niſi eſſet generale interdictum; vel aliquis, ſeu aliqui de parochianis prædictis eſſent nominatim excommunicati, vel interdicti. In prædictis quinque eccleſijs interdicta generalia Epiſcopi, & ſententia excommunicationis, & ſuſpenſionis obſeruentur. Sicut in alijs eccleſijs diœc. Caſtel. ac excommunicatos, & interdictos ab Epiſcopo. clerici quinque ſupradictarum eccleſiarum vitent, & faciant ab alijs euitari, & eis denuncient, ſi eis iniunctum fuerit, & ad prædicta facienda, & obſeruanda, Epiſcopus Caſtellan. poſſit eos compellere, & punire per cenſuram eccleſiaſticam, ſi fuerint contumaces. Clerici dictarum quinque eccleſiarum habeant curam, & regimen animarum in parochijs earumdem, ſicut hactenus habuerunt. Et ſi parochiani de quarta parte decimarum ſibi debita eis iniurioſi exiſterent, Epiſcopo conquerantur. Qui ſi in reddenda iuſtitia ſuper hoc negligens fuerit, Patriarcha conquerantur, qui parochianos puniat, & compellat ad quartam partem decimarum eis debitam perſoluendam. In alijs autem eccleſijs diœc. Caſtellanæ, item in alios laicos, vel clericos diœc. Caſtel. iuriſdictionem, vel poteſtatem non habeat Patriarcha, nec exerceat aliquid, quod ad epiſcopalem iuriſdictionem ſpectet, vel officium, niſi in caſibus, in quibus expreſſum eſt in virorum, vel arbitrio noſtro, quod ipſe poſſit iuriſdictionem, vel poteſtatem habere in ſubditis diœc. Caſtellanæ, non obſtante aliqua conſuetudine, ſi qua ſuper hoc hactenus fuerit obſeruata. Patriarcha Graden. excommunicationes, abſolutiones generales, & priuatas non faciat, publicas pœnitentias non iniungat. Item ſi clerici dictarum eccleſiarum quinque, ſiue parochiani earumdem volent ſtare, vel non, laudum, & diffinitionem noſtrã Patriarcha, & Epiſcopus inter ſe nomine ſuo, & eccleſiarum ſuarum firmiter obſeruent, nec aliquis eorum in eis vltra ſibi vſurpet, quam per nos ſuperius eſt diffinitum, nec præſtet eis conſilium, auxilium, vel fauorem, differentiam ipſam poſitam in primo facto compromiſſo Paduæ in nos per Patriarcham, & Epiſcopũ Caſtellan. ſcilicet excepto animo fidelitatis interpretamur, & intelligimus de illo Capitulo. Verum Epiſcopus iuramento tenetur ire Gradum ſemel in anno, & illud Capitulum ſolummodo fuit exceptum, ab alijs vero omnibus quæſtionibus, quas Patriarcha, & Epiſcopus ad inuicem videbantur habere verũ, quod per arbitrium, & laudum, & diffinitionem noſtram abſoluimus, & inter eos finem, & pacem arbitramur eſſe. Volumus, & iubemus ſub pœna co. millium librarum, quam nobis, & inter ſe promiſerunt, quod ante arbitrium latum fuit, laudum, & diffinitionem præſentibus Dominis Patriarcha Graden. & Epiſcopo Caſtellano ſæpedictis, ac Capitulis Eccleſiæ vtriuſque excepto presbytero Matthæo de Capitulo Caſtellano, de his, qui compromiſſo conſenſerunt. Idẽ Domini Patriarcha, & Epiſcopus laudantes, & ſibi placere dicentes omnia ſupradicta viuis vocibus firmauerũt, & nullus alius contradixit. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei, ac

beato-

beatorum Petri, ac Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. A

Dat. Anagniæ tertio non. Februarij, Pontificatus noſtri anno ſexto.

Anno 1228. Templum Diui Georgij in Inſula Veneti ſinus, quam in Alga dicunt, vbi nobile cœnobium olim pro monachis Benedictinis conſtructum fuerat, poſtea D. Auguſtini ſectatoribus dicatum, quod Canonicis inde ſecularibus ceſſit, quos vulgo de Alga appellat, Marcum Michaelem Epiſcopum conſecraſſe oſtendit marmor in portico,

Nos Marcus Michael Dei gratia Caſtellanenſis Epiſcopus aſſociante nobis Raynaldo venerabile Epiſcopo fratre noſtro, auctoritate Dei omnipotentis Eccleſiam iſtam in honorem eius Beatiſſimi Martyris Georgij conſecrauimus, firmiter ſtatuentes, vt quicumque amodo annuatim Eccleſiam iſtam triduo ante ſolemnitatem huius dedicationis, vel triduo poſt feſtum pie viſitauerint quadraginta dies de criminalibus peccatis, & tertiam partem venalium in Chriſto indulgemus. Acta ſunt anno Domini percurrente MCCXXVIII. menſis Aprilis die ſecunda exeunte, B

Marci Michaelis item tempore Dominicani conſtituuntur Venetijs anno 1234. conſtructa æde SS. Ioannis, & Pauli à Iacobo Tiepolo Duce 42. poſtea ibi ſepulto, in eoque pulcherrimo quidem templo ſexdecim Venetiarum Duces, aliјque clariſſimi viri ſepulti iacent, & plures ex eo cœnobio viri dignitate, ſcientia, ac ſanctimonia præclari prodiere; Marcus vero ſequenti anno 1235. exemptus eſt è viuis tumulatuſq; eſt apud Cathedralem S Petri, cum huiuſmodi epitaphio, quod male à Sanſouino Marco Nicolæ attribuitur. C

Hic, ò Marce pie, paſtor bonus, arca ſophiæ, D
Viuis per merita virtutum docte polita:
Cum careas ſtella, qua fulgebas, lachrymari
Debes Eccleſia, dehinc cantura pari.
Non modicum flere debes, modicumque dolere,
Amiſiſſe bonum cum Præſule patre patronum
Hic pugnandò tua pro libertate putreſcit,
Cuius laus, & bonos maniſeſtos in orbe nitescit.
Cleri præſidium, via pacis, cuius honori,
Et laudi viuit neſcia fama mori.
Vos qui tranſitis omnes hinc, atque reditis,
Dicite, quæ Chriſti pietas ſit promptior iſti
Anno Domini MCCXXXV. Menſis Martij
Obijt in aurora in Chriſto.

30 MARCVS Mauroccnus nobilis Venetus Marco Michaelio ſuffectus eſt anno 1235. prætermiſſus à Dandulo, imo, ipſo auctore, reponendus videbatur Petrus Pierius, ſed cum electionē, tempuſq; Petri ſub fine vitæ Innocentij IV. reperiſſemus in regeſtris Vatic. Dandulum erraſſe fatendum eſt, ac Marco Mauroceno poſt Marcum Michaelem locum tribuendum putamus, de quo præter nudum nomen, & nobiliſſimæ familiæ cognomen apud aliquos auctores nihil repertum fateor. Tamen hanc Eccleſiā adminiſtraſſe plus minus viginti annis opus eſt aſſerere, cū Petrus Pierius ſucceſſor ad hanc Eccleſiam è Tauruiſina tranſlatus aſſeratur in regeſt. Vatic. an. 1255. In quibus regeſtris vnam Innocentij epiſtolam offendimus, Epiſcopo Caſtellano ſcriptam, qui olim infirmitate grauatus, nec onera epiſcopalis dignitatis ſuſtinere poſſet, in manu eiuſdem Pontificis Epiſcopatu ſe abdicauit, ſed cum inde valuiſſet, ad preces Prælatorum, & Clericorum Caſtellanæ diœceſis, iterum ad gubernacula ſuæ Eccleſiæ redire vellet, illū Innocentius reſtituit anno Pontificatus ſui octauo, qui ſalutis numeratur 1251. En epiſtola, quæ in ordine 88.

Epiſcopo Caſtellano.

Corporis olim in firmitate grauatus per quam ad ferenda Pontificalis ſollicitudinis onera inutilis videbaris, petita per litteras, ac nuntios tuos, & obtenta cedendi licentia, Epiſcopatum Eccleſiæ Caſtellanæ libere in noſtris manibus reſignaſti, noſq; reſignatione tua recepta, poſtmodum cum ab infirmitate conualuiſſes eadē, Epiſcopatum ipſum tibi ad petitionem dilecto-

lectorum filiorum Prælatorum, & Clericorum ciuitatis, & diœceſis Caſtellanæ ad noſtræ beneplacitum voluntatis retinendum. (A) Nunc autem cum perſonam tuam Diuina miſeratio ad illum ſtatum reduxit ſanitatis, vt conſueta Pontificalis officij onera valeas reparatis viribus ſupportare. Nos tutius arbitrantes, quod prædicta Eccleſia, quandiu præeſſe vtiliter potens, ſub tuo gubernetur regimine, quam perſonæ committatur incongruè gubernanda, tuis, & multorum nobilium ſupplicationibus inclinati te auctoritate præſentium Eccleſiæ reſtituimus memoratæ, fraternitati tuæ auctoritate præſentium concedentes, vt reſignatione non obſtante prædicta, curam eius geras, ſicut hactenus vtiliter, & prudenter, (B) ita quod eccleſia ipſa te ſibi gaudeat reſtituto, noſque inde refici valeamus gaudio ſalutari. Datum Vigintimil. Nonis Maij anno octauo.

Anno 13. Marci præſulatus, qui fuit ſalutis 1238. Gregorius IX. Pontifex ob deuotionem, & reuerentiam, quam Veneti erga Romanam Eccleſiã habuerant, ab ipſo meruerunt Apoſtolicæ Sedis protectionem ſub diplomatis forma, hanc Duci, ac ciuitati ſcripſit epiſtolam, quæ habetur in regeſt. Vatic. epiſt. 325. anni 12.

Gregorius, &c.

Sacroſancta Romana Eccleſia, quæ piæ matris affectu in charitatis viſceribus Chriſti fideles amplectitur, (C) vniuerſos, prærogatiuæ gratiæ ſpecialis, conſouere debet, ac defenſare deuotos videl. & ij ſynceritatis ſuæ digna præmia conſequantur, & alij eorum exemplo ad deuotionẽ Sedis Apoſtolicæ prouocentur. Cum igitur ciuitas Venetorum erga Romanam Eccleſiam matrem ſuam, ſicut certo rerum experimento probatur, reuerentiam, deuotionem, & fidem ſemper habuerit, & habeat ſpecialẽ, nos tuis ſupplicationibus, quas libenter admittimus inclinati perſonam tuam, & ciuitatem eandem in deuotione Sedis Apoſtolicæ perſiſtentes ſub Beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, (D) & præſentis ſcripſi patrocinio communimus. Nulli ergo noſtræ protectionis, &c. Si quis, &c.

Datum Laterani Nonis Decembris anno duodecimo.

31 PETRVS Pierius Venetus Epiſcopus Taruiſinus, Marco Mauroceno ſucceſſit anno 1255. Eius tranſlatio confirmatur ab Alexandro IV. anno primo ſui Pontificatus Datum Neap. 6. Id. Febr. ita in reg. Vatic. epiſt. 113. fol. 14. Cui idem Alexander indulxit per epiſtolam eodem anno ſcriptam 6. Id. Aprilis, ne ab Apoſtolico legato poſſet moleſtari. Hic epiſcopale ſubſtruxit Palatium, in cuius facti memoriam, hæc duo carmina in eodem appoſita fuere.

Pieria domus Petro fulget inſignis alumno
Vrbs Venetum hoc gaudet Præſule clara pio.

Poſt Petrum Pierium, qui ex hoc ſeculo migrauit circa annum Domini 1260. Sanſouinus, & alij, neſcio quem, Gualterium Agnus Dei ſtatuunt Caſtellanum Epiſcopũ, cum ſatis conſtet Petro ſucceſſiſſe Thomã Arimandum, de quo mox dicemus, hunc igitur Gualterium ab hac ſerie expũximus.

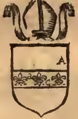

32 THOMAS Arimandus nobilis Venetus Petro ſubrogatus eſt circa annum Domini 1260. Cuius tempore corpus S. Theodori Martyris Venetias e Conſtantinopoli delatum eſt, & in eccleſia S. Saluatoris collocatum honorificentiſſime, ille idem, qui ſub Licinio Auguſto pro fide decollatus eſt. Raynerus vero Zeno Dux diuinæ gratiæ non immemor, qua ingentem victoriam contra Ianuenſes obtinuerat, templum ſanctiſſimæ Trinitatis ædificauit, ac templarijs militibus multis bonis, & iuribus

ribus ditatum contulit. Mortuuſque eſt Thomas Arimandus eodem quo fuerat anno ad ſedem ſublimatus.

33 THOMAS Francus Venetus ſucceſſit Arimando anno eodem 1260. Obijt temporibus Clementis IV. Quo defunćto vna pars Capituli EccleſięCaſtellanę Petrũ Corarium Primicerium S. Marci, altera Bartholomæum Quirinum Cathedralis Eccleſiæ Canonicum, & Papæ Capellanum poſtularunt Epiſcopos, poſt longam tandem vtriuſque partis altercationem Gregorius X. repudiata Corarij tamquam vitio facta electione, Bartholmæum euexit ad ſedem. vt habetur in epiſtola reg. Vat. anno 4. nu. 33. pag. 226.

34 BARTHOLOMAEVS Quirinus Romei filius, nobilis Venetus à Gregorio X. Pontifice electus, & renunciatus eſt legitimus Caſtellanus Epiſcopus anno 1274. Nonis Aprilis, vt habetur in regeſto Vaticano. Scribunt Sanſouinus, & alij hunc Bartholomæum Quirinum Caſtellanam adminiſtraſſe Eccleſiam ad annum vſque 1262. eidemque ſucceſſiſſe Simeonem Morum, vel Maurocenum, huic Rampertum Polum anno 1292. Ramperto Iacobum Contarenum 1302. ſed cum ego repererim in iiſdem Vaticanis regeſtis eumdem Bartholomæum Quirinum Caſtellanum Epiſcopum ad Nouarienſem Eccleſiam translatum fuiſſe anno 1303. 10. Kal. Maij, dieq. 31. men-

A fis Octobris eiuſdem anni è Nouarienſi ad Tridentinam Sedem tranſijſſe, ibidemq; facto ceſſiſſe anno 1310. neque hoc temporis ſpatio in eodem regeſt. quempiam alium ad hanc ſedem euectum viderim, imo poſt Bartholomæi tranſlationem, Rampertum Polum Caſtellanæ Eccleſiæ adlectum fuiſſe Epiſcopum, toto cælo aberraſſe Sanſoninum, alioſque video, ideoque ab hac noſtra ſerie Simeonem Morum, Iacobumque Contarenum exulare iuſſimus. Rodulphus Toſinianus in Seraphica hiſtoria narrat, hunc Bartholomæum Quirinum fuiſſe ex Ordine Minorum, Thomæque eiuſdem Ordinis ſucceſſiſſe, cuius rei fides apud ipſum eſto, cum in reg. Vatic. vt diximus, aſ-

B ſeratur Bartholomæus ex Canonico Cathedralis Eccleſiæ ad infulam fuiſſe euocatus.

35 RAMPERTVS, ſiue Albertus, & Rambertus Polus patria Bononienſis, Ord. Prædicatorum alumnus, omnium ſcientiarum genere vir longe clariſſimus à Bonifacio VIII. 1303. 10. Kal. Martij in locum translati Bartholomæi, Caſtellanus Epiſcopus renunciatus eſt, vt habetur in regeſt. Vatic. eiuſdem Pontificis ep. 23. fol. 305. Cuius meminit Antonius Senenſis in Bibliotheca, tametſi illum appellet Lambertum de Primaticijs. Præfuit Epiſcopatui annis fere octo optime, ac vtiliſſime, & huic lugubri valedixit vitæ anno 1311.

C 36 GALASSVS Subdiaconus Apoſtolicus, electus Caſtellanus Epiſcopus à Clemente V. anno 1311. 2. kal. Iunij. Obijt Auenione ante conſecrationem, vt in regeſt. Vatic. Cuius familiæ, vel patriæ ille fuerit non exprimitur in regeſt. tamen fuiſſe Galaſſum ex comitibus Albertis Etruſcum Iacobi ſucceſſoris germanum fratrem ex notis eiuſdem familiæ habemus.

D

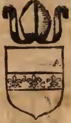
37 IACOBVM Alberti filiũ de Albertinis, ex Comitibus Albertis originẽ ducẽtibus, Thuſcũ ex oppido Prati, Nicolai Cardinalis Pratenſis nepotẽ, ex plebano Burgi S. Laurentij diœceſis Florentinæ Clemens Quintus ad Caſtellanam ſublimauit ſedem defuncto Gallaſſo electo ann. 1311. 13. kal.

Iulij

Iulij ex regeſto Vaticano epiſt. 582. f. 144. Hic ille eſt Iacobus Ludouici Bauari aſſecla, & fautor, qui à Ioanne XXII. Epiſcopatu antea multatus à Nicolao V. Corbario Pſeudo Pontifice anno 1327. Pſeudo Cardinalis creatus, & in Germaniam legatus miſſus, miſere vitam liquit. Certantibus enim de Pontificio, Cæſareoque iure, Ioanne XXII. ac Ludouico Bauaro, Italiamque ferro, flammaque, clientumque imperij pectora contrarijs ſtudijs partientibus, Iacobus Epiſcopus amplioris fortunæ lenocinio delinitus ad aſſerendas partes cæſareas ſe traduxit, in qua non modo ingrati animi labem ſuſcepit, improbamque Romanæ Eccleſiæ, à qua amplitudinem acceperat, gratiam repoſuit, verum, & fallacis ſpei augendæ dignitatis præſtigijs illuſus eandem paſſus eſt calamitatem, quam illi ſubeunt, qui nocte intempeſta volitantis alicuius flammulæ ſplendore perſtricti, in præcipitia horrida, vel in ſtagnantes lacus ſe conijciunt. Imperialis enim maieſtatis tuendæ ſulgore perculſus in hæreſim, & ſchiſma infeliciter præcipitem ſe dedit, ac pro vero Præſulati honore, quo ob flagitia ſua exutus erat, Anticardinalatus, & pſeudolegationis à Nicolao V. Pſeudo Pontifice adumbratus honores eblanditus eſt, & his ſe miſcuit ſordibus vt fulgeret: fuere illi pudenda præmia præſumpti male muneris in liniendo imperiali vnctione Ludouico, cum id officium ex veteribus inſtitutis ad Romanum Pontificem, vel decretos ab eo legatos tantum ſpectaret; ſed cum Ludouicus contenderet à Pontifice contra fas oppugnari Cæſaream in ipſo maieſtatem; potuiſſe eum quem vellet Præſulem ad ipſum ſacro balſamo iungendum deligere diſceptauit: præterea iterum ſe ingeſſit Iacobus indigne, à quo gradu Epiſcopali pulſus fuerat, vnctionem expeteret, & quidem ab eodem Iacobo, non à Corbario auguſtali auctoritate delibutus eſt, vt Ioannes ipſe Pontifex, Bohemiæ Regi Ioanni ſcribens his verbis teſtatur ex reg. Vatic. *Inunctus fuit, ſeu verius execratus à Iacobo dudum Epiſcopo Caſtellano, tunc ſuis demeritis exigentibus depoſito excommunicato & vt hæreticorum fautore condemnato. Coronatus autem de facto extitit, cum de iure poſſet à nemine coronari, cum priuatus fuiſſet omni iure, ſi quod ſibi competerat ex electione in diſcordia celebrata de ipſo à quibuſdam Romanis ad quos non pertinebat Imperatoris coronatio, &c.* His malis artibus partam dignitatem Iacobus ſimul cum Epiſcopatu amiſit; nam damnato poſtea æterno carceri Corbario, confuſi omnes eius Pſeudo Cardinales purpuram exuerunt, atque inter hos Iacobus ipſe in Germania latibula quærere coactus eſt, vbi infeliciter, vt diximus, perijt, dignus quidem tali fine, qui ambitione orbatus, ve-

A tum Pontificem de ſede ſua propellere conatus fuerat. Cæterum Iacobo Præſule Venetijs fratres Seruorum S. Mariæ recipiuntur anno 1316. Cænobium condidit quidam Ioannes Auanzius ciuis Venetus, vt proloquitur marmorea tabula in clauſtro poſita. Iacent in ea eccleſia Andreas Vendraminus, ac Franciſcus Donatus Venetiarum Duces, alijque viri clariſſimi.

B

38 BARTHOLOMAEVS Quirinus huius nominis, & cognominis ſecundus, depoſito Iacobo Albertino, eandem ſedem aſſequutus eſt anno 1322. Ioanne XXII. Papa. Sedit annis decem, fatoque ſublatus eſt anno 1332. ac tumulatus apud Cathe-
C dralem S. Petri cum hoc epitaphio.

Eccleſiæ Rector conſtans certamine Præſul
Dux iuris, factis indefeſſus ſic venerandus.
Inclytus, & grandis virtutum Plebis amator
Bartholomæus audens, Venetorum ſemper, & vrbis
Quirinus genere magnorum tutor, & alto
Hic iacet, hic tegitur, cubat hic, ſilet, aſtra meretur.
D *Anno Domini MCCCXXXII.*

39 MICHAEL Calergus nobilis Venerns Quirino ſubrogatus eſt, ex Ordine Erem. S. Auguſtini, vt refert Leander Albertus, ad hunc gradum honoris aſſumptus anno 1332. de quo nil reperi in Vaticanis regeſtis quod viderim.

40 NICOLAVS Maurocenus nobilis Venetus Antiſtes fuit anno 1338. vir doctrina, prudentiaqne longe clariſſimus, cui Clemens VI. Pontifex ad pacem iniendam inter Ducem Andream Dandulum, & Commune Venetiarum, & Ioannem è Valeraro Ianuenſis Reipub. moderatorem, & Commune ipſorum, litteras exhoratorias miſſit anno 1351. quas hic exprimendas duximus, cum ijs Nicolai prudentia, virtus, & in rebus agendis dexteritas recenſeatur.

Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Epiſcopo Caſtellano ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Amara nobis eſt diſcordia grauis, quam inter dilectos filios nobilem virum Andream Dādulum Ducem, & Commune Venetiarum, necnon dilectos filios, nobilem virum Ioannem e Valetaro Gubernatorem Ianuenſium, & ciuitatis eorundē commune, pacis æmulus ſuſcitauit, in ea namq; particularia noſtra, & illorum incomoda, & damna deflemus in ea communia fidei Chriſtianæ diſpendia, & pericula, quæ non tam veriſimiliter, quam palpabiliter imminere ſentimus, proh dolor deploramus,
A quibus more patris, vſu artis, quem non prætereunt filiorum incommoda ob ista ſalubriter cupientes apud eos, & illos pro huiuſmodi, præſtante Deo, ſupputanda diſcordia, & concordia reformanda deſudauimus. Iteratis ſæpe vicibus accerſitis etiam vtriuſque partis coram nobis propterea nuncijs, nunc verbo, nunc litteris, nunc etiam adhibitis nuncijs diligenter, & quamuis eodem pacis æmulo ſatagente, inſtantia noſtra, in proſequtione tam ſalubris, & vtilis negocij obtinere nequiuerit deſiderij noſtri votum: ſperantes tamen de noſtris gratia Redemptoris, quod ipſe potentiæ ſuæ virtute, machinamenta, & dolos hominis inimici prorſus annihilans, ac
B tamque fallens, & tam grauibus eiuſdem fidei obuians detrimentis in huiuſmodi ſupputatione diſcordiæ, ac pacis ſibi gratæ, vt credimus, & mundo perutils, ſicut ſcimus communibus noſtris, & fidelium Chriſti votis condeſcendet: fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta committimus, & mandamus quatenus ſub ſpe illius, qui concordiam in ſublimibus ſuis parat, & ad eius nutum ſtat ſpiritus procellarum, præfatum Ducem, & Commune Venetiarum ſtudeas ſalubribus monitis, & ſalutaribus inductionibus tuis, iuxta datam tibi à Domino gratiam, & virtutem ad concordiam cum præfato gubernatore, reuocare quod eo, qui pacis & ſalutis actor, & au
C tor eſt annuente, imminentibus finis imponatur: Omnino malis, atque periculis, & futuris, quæ Deus auertat, ſalubriter obuietur, & ex ea vnitate, & concordia Chriſtianus populus partium Orientis, quem ex ſupradicta diſſentione opportunitate captata immanicis proſequitur, & affligit ſutor dirius paganicæ ſeruitutis, lætati reſpirēt, & in eorum opportunitatibus ac neceſsitatibus nullis præſidia ſolita ſentientes perſequentium dolos, & machinamenta confutent.

Datum apud Villam Nouam Auinionen. diœceſis 9. kal. Nouemb. ann. 10.

Anno deinde 1354. obtinuit Nicolaus ab Innocentio VI. confirmationem anti
D quæ, & approbatæ conſuetudinis, decimarum diuiſionū, quæ inter Epiſcopos Caſtellanos, plebanoſque ciuitatis, alioſque pari pietate diſtribuebantur vnicuique prout conſuetudo dictabat, quam perpetuo valituram hoc diplomate, deprecante Nicolao, aſſeruit Pontifex ex reg. Vatic.

Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Exhibita nobis, pro parte venerabilis fratris noſtri Nicolai Epiſcopi Caſtellani petitio continebat, quod in loco de Venetijs Caſtellana diœceſis, de antiqua conſuetudine à tempore cuius contrarij

memo-

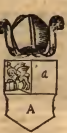
memoria non exiſtit hominum, obtentum eſt, & etiam obſeruatum quod Epiſcopus Caſtellanus qui eſt etiam pro tempore ſuo ac Rectorum, ſeu Plebanorum, & aliorum Prælatorum, qui ſunt protempore, & capitulorum, & fabricatorum, eccleſiarum, & pauperum loci prædicti nominibus per ſe, & alios per ipſum Epiſcopum ad hoc deputatos, exigitque, & recipit decimas pecuniarum omnium, & mercimaniorum, & aliorum bonorum mobilium ciuium, & habitatorum loci prædicti pro tempore decedentium, cuiuſcumque ſexus, vel ætatis exiſtant, illi pecuniarum ſummis dumtaxat exceptis, quæ per decedentes eoſdem communi dicti loci Venetiarum mutuata fuiſſent, quæ *in præſtita* vulgariter nuncupatur, ipſaſque decimas in quatuor diuidit equales portiones quarum vna ipſius Epiſcopi, alia vero dilectorum filiorum Rectoris, & Plebani, aut alterius Prælati, & Capituli parochialis eccleſiæ, cuius idem defunctus parochianus fuit, alia quoque fabricæ ipſius eccleſiæ parochialis exiſtunt, ita tamen quod de dicta quarta portione, quæ fabricæ debetur idem Epiſcopus detrahit quartam partem, quam vtilitatem fabricæ Eccleſiæ Caſtellanæ conuertit, & de alia quarta portione prædicta, quæ debetur pauperibus. demit etiam quartam partem, quam inter alios pauperes loci diſtribuit ſupradicti, quare pro parte ipſius Nicolai Epiſcopi nobis extitit humiliter ſupplicatum, vt quod ipſe Nicolaus, & ſucceſſores ſui Epiſcopi Caſtellani, qui pro tempore fuerint, etiam ex cõmiſſione Apoſtolica facere valeant in futurum, eis concedere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos itaque huiuſmodi precibus annuentes, Nicolao, & eius ſucceſſoribus ſupradictis Epiſcopis, vt dictas decimas, vt præfertur, exigere, & accipere, illaſque diuidere, & diſtribuere iuxta conſuetudinem ſupradictam libere, & licite valeant auctoritate Apoſtolica concedimus per parochiales eccleſiæ S. Bartholomæi loci, & diœceſis prædictorum competit in præmiſſis nullum volumus præiudicium generi. Nulli ergo, &c.

Datum apud Villam Nouam Auenionen. Diœceſis non. Aug. Pont noſtri an. 3.

Confirmatum poſtea eſt idem priuilegium ad Pauli Epiſcopi Nicolai ſucceſſoris preces à Gregorio XI. dato diplomate 6. kal. Feb. anno 9. Nicolaus interea cum bene hanc rexiſſet Eccleſiam fere triginta annos vltro ſe abdicauit, tandem in ſenectute bona mortem appetiit anno 1379. die 24. Nouembris, cuius in veteri Cathedrali ſpectabatur ſepulchrum eum ſequentibus carminibus.

Doctor opus decreta legens egi, eligor Vrbe
Hac Præſul, Papæ iam Prothonotator, accerbi
Dum belli ad finem penes hoſtes oro ſuperbos
Euocor ad ſuperos, cum faſtibus oſſa relinquens.
Biſdecima, & quarta Nicolaus luce Nouembris,
Mauroceno auras liquit, tunc mille trecentis,
Atque nouem, ſeptem decies labentibus annis.

Huius etiam Præſulis memoria extat in perantiquo lapide apud eccleſiam S. Antonij Vienenſis Ordinis, cuius primum lapidem cum Andrea Dandulo Duce poſuit anno 1346. Hanc condidit ædem Franciſcus de Abbatibus Florentinus, primus eiuſdem loci Prior.

41 PAVLVS Foſcharus nobilis Venetus ex Epiſcopo Coronenſi translatus fuit ad Caſtellanam Eccleſiam anno 1367. Nonis Aprilis, ſucceſſitque immediate Nicolao, vt habet Vatic. reg. cui in Epiſcopatu Coronenſi ſubrogatus eſt Petrus Cornarus, ſeu Cornelius Venetus Ord. Minorum eodem anno 18. kal. Maij. Hinc haud ſcio, vnde in hiſtoria Seraphica hauſerit Rodulphus Toſſignanus, quendam Ioannem Balbum Ordinis Minorum huius Eccleſiæ Præſulem fuiſſe anno 1349. Cum luce clarius ſit, Paulum ſucceſſiſſe Nicolao, vt diximus. Cæterum Paulus inauguratus die 6. Iunij eiuſdem anni primum ſacrum fecit in Cathedrali S. Petri vt narrat Franciſcus de Gratia in Chron. Sedit Paulus decem annis.

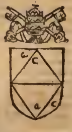
42 IOANNES de Placentinis, Parmæ natus, cognomento Lombardus, anteà Epiſcopus Patauinus, mox Vrbeuetanus, inde elatus eſt ad Epiſcopatum Caſtellanum anno 1379. Quo ipſo anno in Seruitarum templo ſacellum dicauit, vt ibidem vulgaris inſcriptus lapis prodit. *An. 1379. di Setembrio, in di de S. Michel fu ſagrada queſta capella per meſſer Giouanni de Placentini, Veſcouo di Venexia, in lo ſo primo anno, & per meſer Piero Nadal Veſcouo di Eſola*. Hic Clementis VII. Antipapæ aſſecla ab ipſo anno 1385. die 12. Iulij creatus eſt Presbyter Anticardinalis titulo S. Cyriaci in Termis, voluitque appellari Cardinalis Venetiarum. In libris Obligation. Sacri Collegij ſub eodem Antipapa Clemente in ſupradicto die, & anno, cum illius creationis omnes Cardinales recenſerentur, inter illos ſeptimo loco numeratur Ioannes in hæc verba. *Ioannes de Placentinis Epiſcopus Caſtellanus abſens à Curia*. Io eodemque libro notatur, cum Auenionenſem Curiam adijſſet die 20. menſis Maij 1387. Quamobrem conſtat, quis fuerit hic Caſtellanus Epiſcopus, quem nonnulli Ioannem Amadeum Venetum appellant. Alij cum Ioanne Archiepiſcopo Corfienſe oſcitanter confundunt, quem Vrbanus Sextus Pontifex purpura decorauit anno 1378. ac crudeliter tortum inde morte mulctauit. Ioannis etiam meminit Bernardus Vidonus in vita Clementis Antipapæ, cum illius Cardinales commemoraret, illum appellans Ioannem de Placentinis Lombardum Epiſcopum Caſtellanum, ſeu Venetiarum. Eiuſdem mentionem fecit Franciſcus Boſquettus noſtri ſeculi vir diligens, ac litteratus in notis ad eundem Vidonem à Fuxenſi Bibliotheca erutum, cum enim electionem Benedicti XIII. recenſeret, notam Cardinalium attulit, qui Clementi Antipapæ parebant, ac poſt eiuſdem obitum Conclaue ingreſſi ſunt, inter quos noſter hic Ioannes in hæc verba nominatur. *Ioannes de Parma Lombardus dictus Venetiarum, titulo S. Cyriaci in Termis*. Liber Oblig. reijcit eius poſtremam diem in ann. 1405. 9. menſis Maij.

A

B 43 IOANNES Lauredanus nobilis Venetus ad eandem ſedem vocatus eſt anno 1385. cum S. Marci Primicerius eſſet, paucorum menſium Pontifex fuit; meritorum tamen, ac illibatæ vitæ famam poſteris reliquit.

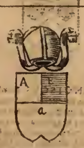
C

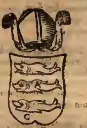
44 ANGELVS Corarius Venetus Lauredano ſucceſſit anno 1386. Hic Theologica facultate inſignis fuit, probatiſque moribus ſpectabilis, à Boniſacio IX. Referendarius Apoſtolicus, & Nuncius ad Regem Ladislaum in Regnum Neapolitanum miſſus, ſua auctoritate Neapolim, quæ Ludouici Andegauenſis partes ſequebatur in Regis fidem reduxit, ſimulque Eccleſiam ibi paſtore deſtitutam adminiſtrauit, ac deinde
D de Piceni legatione perfunctus, Caſtellanus Epiſcopus renunciatus eſt: eam Eccleſiam adminiſtrauit ad annum vſque 1390. quo ab eodem Boniſacio translatus eſt ad Patriarchatum Conſtantinopolitanum, eodemque iubente Calcidinenſem in Euboea inſula Græciæ, quæ tunc Venetis parebat, Eccleſiam commendatam habuit. Innocentius deinde Septimus ſenatoria purpura illum nobilitauit ſub titulo S. Marci anno 1405. ac non multo poſt eidem Innocentio in Pontificatum ſucceſſit, Gregorius XII. appellatus. Cæterum illius Pontificatum teterrimum illud ſchiſma funeſtauit, in quo tres ſimul Pontifices de ſuprema ſede certabant, & Gregorium quidem ipſum Concilium Piſanum deturbauit de ſede, ac deinceps Conſtantienſe, in quo per

Pro-

Prædeceſſorem Pontificatui ceſſit, deceſſitque Epiſcopus Cardinalis Sabinenſis, vt ſupra in primo tomo narrauimus. Non deſuerunt aliqui ex Ordine Ciſtercienſi hiſtorici, quibus olim credulus, & ipſe acceſſi, qui narrent hunc Angelum ante Caſtellanum Pontificatum Ciſtercienſem Monachum fuiſſe, verum cum poſtea alios diligenter perlegerim, nihilque mihi legenti occurrerit, vnde cucullatum Angelum commode poſſem expiſcari, nulli certo fundamento innixam narrationem damnaui, deprehendique dimanare potuiſſe errorem, quod aliquando hic Angelus aliquod Ciſtercienſe nobile cœnobium purpuratus Abbas commendatum. Tametſi autem ſub tonſuræ Ciſtercienſis inſtituto Angelus numquam fuerit profeſſus, eas tamen iam inde ab adoleſcentia vſque ad ærumnoſum ſenium coluit virtutes, quæ probatiſſimum quoque Monachum viderentur poſſe decere. Eo vero ſedente Congregatio S. Georgij in Alga ſub Bonifacio IX. Venetijs à Clariſsimis viris Antonio Corario, & Gabriele Condulmerio Venetis patritijs initium ſumpſit, qui nihil præter animarum ſalutem, & Chriſti gloriam cupientes abiectis ſecularibus pompis, in propria Antonij domo cum alijs clariſſimis viris vitam Apoſtolicam famulari cœperunt, habitumque clericalem aſſumpſerunt. Creſcente in dies illorum fama Angelus ipſe Epiſcopus benigne hoſpitio condonato ſuſcepit, quibus ob eorum ſanctiſsimam viuendi formam multi alij viri nobiles ſe addiderunt. Qui Dei ſerui numero aucti ad Diui Nicolai in littore cœnobium acceſſerunt, quo in loco à mundi fluctibus elongati, ſolo Deo vacare ſtuduerunt. Hac fama permotus Ludouicus Barbo patritius Venetus eccleſiæ S. Georgij in Alga Prior ad illos cum acceſſiſſet, eoſque rogauit, vt in ſuo monaſterio collegialem vitam agere vellent, quod cum annuiſſent, à Bonifacio Pontifice obtinuit; vt prædictis Clericis in Canonicos ordinarentur, Eccleſiam, & Cœnobium Ord. S. Auguſtini, in collegiatam Canonicorum ſecularium tranſmutaretur. Quod cum feciſſet Angelus Epiſcopus Chyſamenſis Bonifacij Pontificis delegatus ann. 1404. robur, & incrementum ſancta hæc congregatio tantum accepit, vt viri ex ea clariſsimi, ac ſanctimonia inſigni ad noſtra vſque ſecula claruerint: in quibus præ multis viſi ſunt Antonius Corarius, & Gabriel Condulmerius fundatores, ille Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis, hic ſummus Pontifex renunciatus Eugenius IV. dictus eſt; Laurentius Iuſtinianus primus Patriarcha Venetiarum ſanctitate clarus, & inter Beatos relatus; Maphæus Contarenus qui Laurentio in Patriarchatu ſucceſsit, Ludouicus 9. Patriarcha, & alij, quorum res preclare geſtas recenſuit Ioannes Iacobus Philippus Emonienſis Epiſcopus, eruditorum hominum noſtri ſeculi longe clariſsimus in annalium eiuſdem congregationis libro, quem nuper emiſit in lucem.

45 THOMAS Falerius Venetus, ſummæ nobilitatis, ac prudentiæ vir, paulo ante Metonenſis Epiſcopus, ad hanc translatus Eccleſiam Angelo proxime eſt ſubrogatus anno 1390. 11. kal. Decemb. à Bonifacio IX. Fato functus eſt anno 1392. ex lib. Oblig. Prælat.

46 LEONARDVS Delphinus Venetus patritius, & Archiepiſcopus Cretenſis Falerio ſufficitur anno 1392. 3. Kal. Maij. Quam ille Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1401. deinde à Bonifacio Nono translatus fuit ad Patriarchalem Sedem Alexandrinam. ex eodem lib. de quo alibi redibit ſermo.

47 FRANCISCVS Bembus nobilis Venetus ex Primicerio S. Marci, Caſtellanus Antiſtes effectus eſt anno 1401.6 Kal. Auguſti. Cuius exageratas virtutes inſcriptum in Cathedrali ſepulchrum his carminibus abunde prodebat, cum fuiſſet è viuis exemptus anno 1416. quintodecimo anno, ex quo ſedere cœpiſſet.

Quantos Bemba viros pariat generoſa propago,
Hic Franciſcus erit ventura in ſecula teſtis.
Qui pietate ſacris imbutus legibus annos
Quindenos Venetæ diuinus Epiſcopus Vrbi
Præfuit exemplar fidei, præceptor honeſti:
Tum Chriſto moriens, pater optimus omnia legat.

Bembo ſcripſit Gregorius XII. vt clerici infra ordinem ſubdiaconatus exiſtentes, ac ſine habitu, & tonſura tempore criminis incedentes, ſint omnino clericali priuilegio priuati, ac ſeculari foro ſubiecti, in hunc modum ex Patriarchali tabulario.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

VEnerabili fratri noſtro Epiſcopo Caſtellano ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Debite noſtræ mentis oculos conuertimus ad ea, quæ ſalubriter diſponenda cognoſcimus, præſertim circa inſignem locum Venetiarum Caſtellanæ diœceſis noſtræ originis, in quo etiam Pontificali dignitate reſedimus: vbi per experientiam cognouimus, quod plures ſe non gerentes pro clericis non perferendo clericalem habitum, & tonſuram, quorum aliqui ſæpe numero deprehenſi pro ſuis criminibus varie declinant forum ſeculare, innitentes adminiculo priuilegij clericalis non ſine odibili turbatione in eodem loco. Quare volentes quieti eiuſdem loci, & ne huiuſmodi ſubterfugia locum habeant (quandoque falſo inuenta) prouidere, volumus, & ordinamus, ac ſancimus; quod ſi quis clericus deinceps infra ordinem Subdiaconatus conſiſtens tempore criminis non deferebat habitum, & tonſuram per menſem ante immediatè crimen commiſſum, ſiue deprehenſus fuerit ſine habitu, & tonſura clericali, ipſo facto, & quod poſt crimen commiſſum, fecerit ſe inſigniri prima tonſura, & ex tunc non portauerit continuo habitum, & tonſuram, ita quod non appareat clericus. Sint omni priuilegio clericali priuati, & foro ſeculari ſubiecti. . .

Verum ſi tempore inſignitionis huius primæ tonſuræ crimen erat notorium, nolumus per delationem habitus, & tonſuræ ſibi ſuffragari, ſed ſubeſſe foro ſeculari, in cuius deluſionem vehementer præſumitur ſe feciſſe inſigniri. Quam voluntatem, ordinationem, ſanctionem extendimus dumtaxat ad præfatum locum de Venetijs Caſtellanæ diœceſis, ſpeciali prouiſione tibi iniungentes, ac mandantes has noſtras litteras regiſtrari facias in archiuo Caſtellano, vt perpetuis temporibus, quæ in eiſdē continentur debeant obſeruari.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum 15. Kal. Iunij, Pontificatus noſtri anno primo.

48 MARCO deinde Lando nobili Veneto Caſtellanæ ſedis detulerunt honorē, viro in primis nobili, docto, vſuq; rerum præcipuo anno 1417. Kal. Decemb. Martino V. ſedente. Septem omnino annos ſedit, deceſſitq; 1425. ſepultuſq; eſt in Cathedrali cum huiuſmodi epitaphio eius eximias virtutes referente.

Præſulis hoc Marci tenebroſo clauſa ſepulchro
Oſſa iacent, quem Landa domus generoſa creauit.
Mente ſenex, ætere virens compeſcuit acri
Errantem Clerum ſtudio, quæ mille laborum
Cauſa fuit verum metuendi nulla pericli
Tempeſtas, aut vanus honor, non nulla poteſtas.
Hunc à iuſtitiæ potuit diuertere curſu,
Eccleſia ſic iura ſuæ protexit, & auxit.

Quod

Quod mortale fuit morbo correptus in Vrbe A
Exiit, æthereas petijt pars cælica ſedes.
Obijt anno Dñi MCCCCXXV.

49 PETRVM deinde Donatum Cretenſem Archiepiſcopum, nobilem Venetũ ad hanc patriæ ſedem tranſtulerunt anno 1426. die 12. menſis Februarij, qui poſt duos ſuæ adminiſtrationis annos Pateuinus euaſit Epiſcopus, vt refert lib. oblig. ſub Martino V. Pontifice. Cæterum eo ipſo anno, quo Caſtellanus Epiſcopus effectus eſt, Peruſinis ius dicebat, reperiturq; ſcripſiſſe Senenſibus eum de confinijs inter ipſos, Pontificemq; lis æſtuaſſet.

50 FRANCISCVS Malipietus nobilis Vanetus, ex Archiepiſcopo Spalatrenſi, Caſtellanus Epiſcopus euaſit anno 1428. 17. Kal. Augusti, quarto deinde ſui Præſulatus anno ab Eugenio IV. Pontifice ad Vicentinũ Epiſcopatum translatus eſt 1432.

PATRIARCHAE VENETIARVM.

B

1 B. LAVRENTIVS Iuſtinianus clariſſima Venetorum familia ortus, Bernardi grauiſſimi Senatoris, & Quirinæ filius, vnus ex primis fundatoribus Congregationis Canonicorum ſecularium S. Georgij in Alga, ſanctimonia vitæ, doctrina, ac rerum fluxarum contemptu longe clariſſimus, ab Eugenio IV. inuitus trehitur ad Pontificale faſtigium, translatoq; Franciſco ad Vicentinam Eccleſiam, anno 1432. die 11. Maij Caſtallanus eligitur Epiſcopus, ætatis ſuæ quinquageſimo primo, qui cum non ſemel onus, & honorem ex humilitate detrectaſſet, obedientia tandem victus Epiſcopatum ſuſcepit. Extant Laurentij ad Eugenium, & Eugenij ad ipſum de hac re conſcriptæ Epiſtolæ, quæ dignæ viſæ ſunt, vt hic verbatim recenſeantur. C

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecte filij, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Quam primum audiuimus vacationem Eccleſiæ Vicentinæ, ex obitu bonæ mem. P. Epiſcopi Vicentini, perſpeximus adueniſſe tempus, quo deſiderio cordis noſtri ſatisfieri poterit. Hodie ſiquidem venerabilem fratrem noſtrum F. Epiſcopum Caſtellanenſem à vinculo, quo Eccleſiæ Caſtallanenſi tenebatur, abſoluimus, & ad præfatam Eccleſiam Vicentinam tranſtulimus. Te vero in Epiſcopum, & Paſtorem præfatæ Eccleſiæ Caſtellanenſis de conſilio fratrum noſtrorum præfecimus. Hortamur itaque, velut à Deo vocatus tãquam Aron, huic ordinationi conſentire velis, ac pro honore Dei, ac animarum ſalute, & animæ tuæ merito hoc onus aſſumere. Non enim ignoramus quantum verbo, auctoritate, & exemplo illi ciuitati D
valitu-

valiturus ſis: & præſertim ſanctæ Congregationi tuæ, prout de hac te alias tibi particularius ſcribemus: Nos vero, qui onera noſtra tecum libenter partiti ſumus, omni opera, & induſtria curabimus tibi fauori, & auxilio eſſe. Propterea veluti obedientiæ filius, quod tibi Dei voluntate iniunctum eſt, parato animo ſuſcipe. Nam (vt inquit B. Gregorius) ſicut non licet talia appetere, ita nec vocatum ad ipſa pertinaciter recuſare. Ex his enim conſequeris benedictionem à Domino, & gratiam à Deo ſalutari tuo. *Datum Romæ apud S. Petrum ſub anulo capitum Principum Apoſtolorum, die 11. Maij, Pontificatus noſtri anno tertio.*

Laurentij reſponſio ad Eugenium ita ex humilitatis ſpiritu ſcripta legitur.

Laurentius Iuſtinianus Beatiſſimo Papæ Eugenio Quarto. Sanctiſſime, ac Beatiſſime Pater omnium Chriſti Ieſu Domini noſtri vniuerſalis Paſtor.

Quanto mœrore ſit oppreſſũ cor meũ, quot ſingultus, quotue obortæ ſint lachrymæ, ex hoc, quod vilitatem meam Eccleſiæ Caſtellanenſi præficere intendit Sanctitas veſtra, nouit ille teſtis, & iudex, cui notiſſima abſque ambiguitate ſunt omnia. Ad quod quidem onus portandum cum prorſus me ſciam impotentem, & indignũ, coram ſanctitatis veſtræ proſtratus pedibus, tamquam filius, licet immeritus, à clementiſſimo Patre, poſtulo, quatenus parumper cæteris à corde ſepoſitis curis dignetur Sãctitas veſtra patiẽter audire, reuoluere animo, ſynceraq; examinatione rationibus meis, quas ſub compendio dicturus ſum, accommodare conſenſum, ſi qua erga viliſſimum filium ineſt paternalis affectio, ſi qua ad vlcerotum compaſſio, ſi qua erga oneribus conſcientiæ grauatum pia miſerandi intentio. Horrent namq; omnia interiora animæ meæ cum materiam hanc diſcutio, nec vllo modo patitur tanto ſe ingerere periculo, quum notiſſimum ſit ſecundum interiorem hominem me priuatum eſſe ſcientia, à virtutibus Prælatis cõgruentibus alienum, atque à tali experientia extraneum. Secundum vero exteriorem continuis pene langoribus laborantem, in ſeniumq; vergentem. Quæ vniuerſa Paſtoribus Eccleſiæ nullatenus congruunt, imo ſupra modum aduerſantur. Quanti autem ponderis ſit regimen huius diœceſis, in qua plurimum deordinatus eſt Clerus, vitia innumerabilia adulta, creberrima lucta, & quotidiana cõtradictio Nobilium, ac potentiam optime conſiderare valet Sanctitas veſtra. Hinc animus diffidit aliquam vtilitatem poſſe perficere. Conſideratis etiam perſecutionibus, laboribus continuis, & modicis profectibus Sanctorum Præſulum, qui in Do-

A mino quieuerunt, quorum vtinam dignus eſſem deoſculari veſtigia. Præterea quia non merito ſcandalizetur cum viderit, ſeu audierit Laurentium poſt annos triginta in monaſterio ſub obedientia conuerſatũ, cum paruitate victus, ac veſtitus, ſedula ſemper intentione hominum conſortia declinaſſe, nunc expoſitum eſſe turbis, audire cauſſas ſecularium, conuerſationem habere cum ipſis, quibus mea conuerſatio omnino non conuenit, & colloquia facere, quæ ſeruis Chriſti non competunt? Hijs alijſq; rationibus vereor maius detrimentum debere inſurgere in ſubditos per promotionem hanc, quam commodum. Poſtremo cum attendo diligenter fratrum noſtrorum

B in me amorem, coniunctionem, & ſynceram charitatem, ipſoſq; tentationes cordis ſuperaſſe, me præſtantiores eos eſſe conſpicio. Ideoque Sanctitas veſtra dignetur hoc opus iniungere alteri, qui magis, quam vilitas mea, Dominico gregi prodeſſe valeat. Sunt enim in conſortio noſtro quampluꝛimi, quibus cum propter vitæ meritum, ac ſcientiæ ornamentum, tum propter abundantiam cæleſtis gratiæ iſta conferre poterit dignitatem Sanctitas veſtra, quam Dominus ad ſui gloriam in vtroque homine incolumen cuſtodire dignetur. Amen.

Datum Venetiæ ex cœnobio S. Georgij in Alga.

C *Eugenius ſeruus ſeruorum Dei, &c.*

Dilecte filij ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Receptis literis charitatis tuæ, & intellectis ijs, quæ per dilectum filium Georgium Eremitam nobis dici mãdaſti, nihil noui de propoſito tuo ſuſcepimus. Arbitramur enim id præcipuum eſſe menti tuæ, vt ſoli ocio vacares. Sed quoniam te in meliorem ſortem dari poſſe conſpeximus, ex multorum conſilio Eccleſiæ Caſtellanenſi te in patrem dedimus. Cõſulimus ſalutis patriæ, ex qua originem duximus, conſulimus & tibi in maius meritum animæ tuæ. Quum igitur ad hoc amplius bonum à Deo vocatus ſis, non ſatis conſpicimus quomodo cum Deo diſſentire

D geſtias. Neque ad hoc ſatisfaciunt, quæ pro te inducis. Primum te nouimus quantum ſecundum vtrumque hominẽ per annos triginta profeceris, & idcirco in hanc Rempublicam paſtorem te induximus. Neque exiſtimamus, quod in ſenium tendas, quoniam non corpore; ſed animo laborãdum eſt; ſed & multos habebis, præſertim conſeruos tuos, qui in omni officio, fauori, & auxilio tibi erunt. Habebis, & nos ipſos, & Apoſtolicam Sedem, quorum nihil, aut parum habuerunt prædeceſſores tuos. Simulq; conſidera, quod non regnum ſuſcipis, ſed miniſterium Chriſti, non honorem, ſed onus, non diuitias, ſed diſpenſationem multiformis gratiæ Dei. Neque id exiſtimes,

mes, quod non nulli (vt ſcribis) hoc fortaſſe refugerint, quoniam varia ſunt dona diſcipulorum Chriſti. Multos enim virginea dedit, multos in ſolitudinem contulit, te vero cum vtriuſque vitæ participem fecerit, iure ad hoc ſubeundum onus te aſtrictum eſſe intelligis. Ita enim pene omniũ Caſtellanenſis Eccleſiæ ſumma expectatio eſt, vt te in patrem, & paſtorem habeant. Qua de te vocationem tuam modo agnoſce, nec velis ex humilitate, bonum humilitatis, & obedientiæ perdere: quoniam ſicut non licet pertinaciter recuſare. Et ſic te hortamur iterum, atque iniungimus. Leua in circuitu oculos tuos, & vide. Omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi. Super te enim orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur, quoniam (vt indubie ſperamus) propitio Deo, in hos velut in terram bonam ſemina ſparges, & offeres fructum centuplum in patientia. *Datum, &c.*

Alias ſcripſit epiſtolas Eugenius ad S. Georgij in Alga Canonicos, qui humiliter per ſupplices libellos Eugenium exorauerant, ne ſibi patrem, & anteſignanum ſuum auferret, qui dulciſſimis verbis eos conſolatus eſt, rationibus inſuper grauiſſimis, & ſacrorum Patrum exemplis admonuit, ne diuinæ voluntati aduerſarentur. Non valuit igitur Laurentius Pontifici ter iubenti non obedire, iugumq; Domini ſuſcepit, Epiſcopatum inijt ſine fuco, & pompa, ſtatimque operam dedit, vt Cathedralis Eccleſia ſuperiorum Antiſtitum, aut in curia, aut auaritia neglecta, pro dignitate ſedis excoleretur, Canonicorum ordinem ad nihilum pene redactum reſtituit, addiditq; Sacerdotes, & ſanctiores leges inſtituit, eandemque circa alias eccleſias adhibuit curam. Mores deinde cleri caſtigauit, deque ijs edidit conſtitutiones pulcherrimas. Pari cura proſequutus eſt monaſteria, ac præcipue ſacrarum Virginũ iuxta præſcriptas leges ab Eugenio, collegia reſtituit, nouaque conſtruxit. Perpulchrum huius rei teſtimonium eſt, quod initio ſui Præſulatus viginti circiter cum repetiſſet, moriens quinque ſupra triginta relinquit. Populum ſibi commiſſo aſſiduo verbo Dei pauit, pauperes fouit, ac velut eorum pater diuitias in eos diſperſit, diuinis meditationibus, ac bonis operibus ſemper intentus Epiſcopale munus eximie adimpleuit. Hinc ab Eugenio, Cardinalium Senatu audiente, aureis illis verbis ſalutatus, ac laudatus eſt Bononiæ; *Salue decus, & gloria Præſulum.* Pari amore dilexit illum Summus ille Pontifex Nicolaus V. & in illo ornando, cum Eugenio certauit. Nam ſicut ille Epiſcopum Patriæ, quam primum potuit fecit, ita hic Patriarcham, cum primum oblata occaſio fuit, creauit. Gradenſe, inquam, Patriarcha mortuo, Gradenſis nobilis Patriarchatus dignitatẽ tranſtulit Venetias, ſuppreſſo vtroque titulo Gradenſi, & Caſtellano, primuſq; Venetiarum Patriarcham adeligit. Huiuſmodi autem translatio facta eſt anno Domini 1451. 8. idus Octobris. Diploma autem extinctionis Patriarchalis ſedis Gradenſis, nominiſq; Caſtellani Epiſcopi, ac inſtitutionis Patriarchalis ſedis Venetijs, Laurentijq; electio in Patriarcham eſt huiuſmodi.

Nicolaus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Regis æterni, ac Paſtoris illius cæleſtis, & animarum Chriſti, à quo ſingula gratiarum dona, vicem licet, immeriti gerentes in terris, cũ ſimus ab eo in eminenti Eccleſiæ militantis ſpeculo conſtituti, tum ad omnes Chriſti fidelium nationes, loca, & perſonas, vt pro meritorum qualitate honorentur, intenti ſumus, tum ad eorum dignitatem, & honorem peruigili cura extendimus noſtras cogitationes, quorum deuotio erga nos feruore fidei, & plurimarum virtutum merita videntur expoſcere, vt amplioris dignitatis titulo decorentur. Sanè mentis noſtræ intuitu conſiderantes, quanta ſit dignitas, & magnitudo Reipublicæ Venetorum, quanta populi multitudo, quantus ciuium ornatus, & amplitudo, quãta illius magnitudo dominij, quanta eorum magnificentia exiſtat; aduertentes quoque animum ad ſingularem ipſorum erga nos, & Romanam Eccleſiam deuotionem; nimirum ipſorum quaſi exigentibus meritis, ad ea agenda, & concedenda impellimur, quibus tales, & tam egregiæ ciuitates, & ciuium nomen, & gloria, pro ſuæ quoque Eccleſiæ maieſtate, & amplitudine illuſtretur.

Cum itaque Eccleſia Patriarchalis Gradenſis in dominio ipſius Reipublicæ Venetorum exiſtens, quæ per obitum bonæ memoriæ Dominici vltimi illius Patriarchæ, extra Romanam Curiam defuncti paſtoris eſt ſolatio deſtituta, ſita ſit in loco diſſito, & deſtituto cultoribus, adeo vt nullus iamdudum ibidem Patriarcha reſidere valuit, ex quo tantæ dignitatis ſplendor ſordeſcere exiſtimatur. Nos conſiderantes, quod ſi in Ciuitate Venetiarum dignitas Patriarchalis ſedis inſtitueretur, ciuitas ipſa tanquam planta fructifera radicibus ſuis altius in ſolo ſuo vberi defixis, in immenſum ferè ſuæ dignitatis ramos expandet, & amplificationem recipiet digniorem; quodque ex eo deuotio ciuium, & religio fidei, ac diuinus cultus maiorem fructũ pariet animarum ad omnipotentis Dei laudem, & exaltationem Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, & vt ciuitas ipſa Venetiarum digniori in ſpiritualibus titulo decoretur, dignitatem, & titulum Patriarchalis Eccleſiæ Graden. necnon titulum, & dignitatem ipſam Epiſcopatus

Vene.

Venetiarum, qui à nomine loci in ambitu ipſius ciuitatis exiſtens, Caſtellum nuncupatur; in quo illius Eccleſia Cathedralis ſita eſt, epiſcopatus Caſtellanus nominatus exiſtit, cæteras quoque dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, canonicatus, præbendas, ac alia beneficia eccleſiaſtica, in præfatis Graden. & Caſtellan. Eccleſijs, de venerabilium fratrum noſtrorũ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, & aſſenſu, ac de poteſtatis plenitudine auctoritate Apoſtolica ſupprimentes, & penitus extinguentes, præfatã Caſtell. Eccleſiam Patriarchalem ſedem, & dignitatẽ, cui venerabilem fratrem noſtrum Laurentium, antea Caſtellan. Epiſcopum, in Patriarchã, & Paſtorem præficere intendimus, cum omnibus & ſingulis Patriarchalibus inſignibus, dignitatibus, præeminentijs, priuilegijs, iuribus, & honoribus, tam ipſi olim Patriarchali Gradien. Eccleſiæ, quam illius Patriarchis conceſſis, erigimus, conſtituimus, & deputamus. Graden. verò Prouinciam cũ omnibus illius ſuffraganeis Epiſcopis, in Prouincia Patriarchalis Eccleſiæ Venetiarum, conſtituimus, & erigimus, volentes, & decernentes, vt deinceps Eccleſia Patriarchalis Venetiarum futuris perpetuis temporibus appelletur; quodque tam Eccleſiæ Graden. cum omnibus eccleſijs ſibi vnitis, quod Caſtellan. eccleſiarum dictæ præfatæ Patriarchali Eccleſiæ Venetiarum vnitæ ſint, & vna dumtaxat, eademque dicatur, cenſeatur. Omnes vero, & ſingulas dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, canonicatus, & præbendas, ac beneficia, quæ erant in præfata olim Caſtellan. Eccleſia cum omnibus eorum poſſeſſionibus, mobilibus bonis, & immobilibus, iuribus, actionibus, obuentionibus, & emolumentis ad illam ſpectantibus, nec non fructibus, redditibus, & prouentibus eorumdem, ac cum illis Canonicis Capitulum in omnibus, & per omnia, prout in dicta olim Eccleſia Caſtellana eſſe conſueuerũt in Patriarchali Eccleſia huiuſmodi per nos erecta, de nouo creamus, & inſtituimus, ac illis, qui ipſam pro antea obtinebant, conferimus, & de eiſdem prouidemus. Illis vero, qui Canonicatus, præbendas, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, & beneficia in olim Graden. ſuppreſſa prædicta obtinebant, quod ipſorum fructus, redditus, & prouentus, donec, & quouſque vixerint, integrè exigere, & percipere, ac in ſuos vſus, & vtilitatem conuertere liberè, ac licite valeant, & poſſint perinde, ac ſi ſuppreſſio, extinctio, & alia ſupradicta per nos facta non fuiſſent.

Concedimus præterea etiam omnia, & ſingula dominia, feuda, poſſeſſiones, fructus, redditus, prouentus, cenſus, iura, actiones, & alia mobilia, & immobilia bona quæcumque olim Graden. & Caſtellan.

A Eccleſiarum & aliorũ in dicta Graden. ſuppreſſorũ prælatæ Patriarchali Eccleſiæ Venetiarum pro eius menſa perpetuo donamus, concedimus, applicamus, appropriamus, & aſſignamus, volentes ex eiſdem ſcientia, & auctoritate ſtatuentes pariter, & decernentes, quod ex nunc in anteà in perpetuum ipſa Eccleſia ſit erecta Patriarchalis Eccleſia, ac dicatur, & prouincia Venetiarum ſit, & ea nuncupetur, quodque in eadem quondam Eccleſia Graden. prout hactenus conſueuit, per vnum, vel plures presbyteros, quibus de illius prouentibus per Patriarcham Venetiarum pro tempore exiſtentem, neceſſaria congruè miniſtrentur, & animarum cura, ſi qua illi immineat,

B diligenter exerceatur, ac inibi laudabiliter deſeruiatur in diuinis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ erectionis, decorationis, ſuppreſſionis, extinctionis, incorporationis, conſtitutionis, creationis, inſtitutionis, collationis, prouiſionis, conceſſionis, donationis, applicationis, appropriationis, aſſignationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Domini milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo primo, octauo idus Octo-

C *bris, Pontificatus noſtri anno quinto.*

Cæterum Laurentius cum ijs omnibus priuilegijs, ac gratijs, quibus Gradenſis fuerat nobilitatus, fere quatuor annos nouam Patriarchalem ſedẽ ſanctiſſime adminiſtrauit, obdormiuitq; in Domino anno 1455. ſexto idus Ianuarij, propheriæ ſpiritu, ſanctitate vitæ, ac miraculis clarus, in Cathedrali humatus fuit cum hoc epitaphio.

B. LAVRENTIVS IVSTINIANVS PRIMVS PATRIARCHA VENETIARVM DIE VIII. IANVARII MCCCCLV.

D Beati viri vitam Bernardus Iuſtinianus eius nepos conſcripſit: Idem vero B. Laurentius ad ædificationem ſimplicium deuotiſſima opuſcula edidit, quæ Venetijs nuper impreſſa ſunt. Sixtus IV. & Leo X. Beatum nuncuparunt, Clemens VII. Beatum declarauit in literis ad Antonium Contarenum Patriarcham. Clemens VIII. Beatum, & aliquando Sanctum nuncupauit. Sereniſſima Venetorum Reſpub. ſacra Beatiſſimi Præſulis lipſana ex voto, regio ſumptu ata conſtructa, & Sacellum, quotannis celebri eius die, Principis, & purpuratorũ Senatorum præſentia colit.

Anno vero 1632. Federicus Cornelius S.R.E. Card. & Venetiarum Patriarcha, quod meritis, & interceſſione Beati Laurentij,

rentij, patriã à teterrima peſtilentia liberatum vidit, ex voto in Patriarchali Eccleſia hoc ex marmore perpetuum ſtatuit monumentum.

Beato Laurentio Iuſtiniano
Primo Venetiarum Patriarchæ
Stirpis claritudine Auguſto
Sanctimonia gloria longe auguſtiori
Tutelari Numini beneficentiſſimo,
Ad ſacros cuius cineres
Templum hoc illuſtrantes
Ciuitate in peſtilentia Sancti Ciuis,
auxilium experta
Quot annis eius die perpetua
feſtiuitate celebrando
Senatus Religioſiſſimus
venerationis ergo
ex voto accedit
Federicus S.R.E. Cardinalis Cornelius
Maximi cultus
minimum Argumentum Dic.

Hæc pauca de Beatiſſimo Laurentio primo Venetiarum Patriarcha dixiſſe ſufficiat, qui vero maiorem cognitionem de virtutibus, ac ſanctimonia illius, rebuſq; præclare geſtis haurire deſiderat, adeat inter multos, Io. Philippum Thomaſinum digniſſimum Aemoniæ Epiſcopum in annalibus Congregationis ſecularium Canonicorũ S. Georgij in Alga, vbi plura inueniet ſcitu digniſſima. Euſdem cum laude meminere Trithemius, Sabellicus, Blondus, Volaterranus, Bellarminius, alijque plurimi: nouiſſime vero ſparſim eius diuinas virtutes enarrauit artium, & medicinæ doctor inſignis Paulus Zachias Romanus in eruditiſſimo opere Medico Legali. Cæterum non prætereundum hic putauimus Eugenij IV. Põtif. diploma temporibus Laurentij tũc Caſtellani Epiſcopi cuſum, cum multi faciat, tum ad rectam inſtitutionem Canonicorũ, aliorumque clericorum Caſtellanæ Cathedralis, tum vero ad aſſerendam Patriarcharum Venetiarum iuriſdictionem, ac dignitatem; ſic enim ſe habet ex tabulario eiuſdem Eccleſiæ.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.
Ad perpetuam rei memoriam.

Iniunctum nobis, licet meritis imparib. Apoſtolicæ ſeruitutis officium noſtrã mentem continuo excitat, & inducit, vt circa quarumlibet Eccleſiarum præſertim Cathedralium, vt inſignium, & in eis diuinis obſequijs deditarum perſonarum omnium ſtatum vtiliter, & proſpere dirigendum paternis, & ſollicitis ſtudijs intendamus, ipſæque Eccleſiæ propter noſtræ prouiſionis miniſterium, concedente Altiſſimo ad eius laudem, & gloriam, populi-

A que augmentum in diuinorum exhibitione, ac alias multipliciter in ſpiritualibus & temporalibus augeant opem, & operam, quantum cum Deo poſſumus fauorabiliter impendamus. Accepimus ſiquidem nuper quod Eccleſia Caſtellan. in qua vltra illius Archidiaconatum, Archipresbyteratum, Primiceratum, qui dignitates inibi exiſtunt, Nouem canonicatus, & totidem præbendæ inſtitui fore noſcuntur. A multis citra temporibus ab his qui dignitates, & canonicatus, & præbendas prædictas interim obtinuerunt in diuinorum exhibitione plurimum neglecta remanſerint, & qui modernis temporibus vltra quatuor ad plures ex Canonicis, ac dignitates obtinenti-

B bus huiuſmodi apud eam non reſident. quodque reliqui eorumdem, illa quaſi neglecta, ſeu derelicta in alijs ſuis eccleſijs, ſeu plebibus moram trahunt. Cum autem negligentia, & ommiſſio reſidentiæ huiuſmodi ex eo principaliter proueniſſe, & prouenire videatur, quod canonicatuum, & præbendarum, ac dignitatum prædictarum etiam certi fructus, redditus, & prouentus, qui communes exiſtunt, æqualibus portionibus inter Canonicos, & dignitates pro tempore obtinentes in Eccleſia prædicta, tamen apud eas reſidentes, & inibi ſeruientes, quam etiam non reſidentes, & debita obſequia non præſtantes, diſtribui, & aſsignari conſueuerunt. Nos

C reputantes, & tam ſuper hoc, quam etiam alias ſtatui, & indemnitati dictæ Eccleſiæ, & vt in ea per illius pro tempore Canonicos, ac dignitates obtinentes, aliaſque perſonas debita præſtent obſequia, prouidere, ipſamque in perſonarum numero inibi continuo ſeruientium adaugere volentes ex præmiſſis, & alijs pluribus rationibus, cauſis nobis notis, motu proprio, non ad alicuius nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera liberalitate, ſex & perpetua officia, quæ ſubcanonicatus nuncupari volumus pro totidem eccleſiaſticis perſonis ad illa idoneis, necnon vnum collegium perpetuum duodecim pauperum clericorum, ac pro

D eis totidem loca, necnon vnum in gramatica, & alium in cantu ad gratias in prædicta Eccleſia auctoritate Apoſtolica ex certa ſcientia tenore præſentium perpetuo inſtituimus, facimus, atque creamus, ac tribus primis diaconales, & reliquis tribus officijs, ſubdiaconales, necnon cuilibet ex nouem canonicatibus, & præbendis prædictis presbyterales ordines dicta auctoritate annectimus, & annexos eſſe volumus, & nihilominus, quod omnes, & ſinguli canonicatus, & præbendas, & officia prædicta pro tempore obtinentes infra annum, qui quoad præſentes Canonicos ab intimatione præſentium eis facenda, & quo ad ſingulos alios ex tunc in antea canonicatus,

& præ-

& præbendas, & officia obtinentes huiuſmodi ab illorum pacificè aſſecutionis earũdem diebus, computari debeat ad illas ex ordinibus præſatis, qui ſuis tunc præbendis, & officijs huiuſmodi annexi ſunt, ſe promoueri facere teneantur, ac etiam, quod nullus de certo aliquos, ſeu aliquod ex canonicatibus, & præbendis, ſeu officijs Eccleſiæ huiuſmodi, ac plebanatum, ſeu aliam principalem dignitatem, aut parochialem eccleſiam, vel aliquod beneficium curarum, aut perſonalem reſidentiam requirens in loco de Venetijs Caſtellanæ diœceſis, ſeu canonicarum, & præbendam in eccleſia S. Marci de dicto loco in ſimul vltra menſem perſonis tantum ſimilia præſentialiter Canonicis obtinentibus, dumtaxat exceptis, teneri valeat, alioquin tantum illi, qui infra annum prædictum non promoti fuerint, vt præfertur, eodem anno elapſo ſui canonicatus, & præbendæ Eccleſiæ Caſtellan. huiuſmodi, quam etiam quilibet, qui in Caſtellan. & S. Marci eccleſijs canonicatus, & præbendas, ſeu plebanatum, & principalem dignitatẽ, aut parochialem eccleſiam, ſeu alias curatum benefic. vel perſonalem reſidentiam requirens beneficium huiuſmodi inſimul pro tempore obtinuerit, vt etiam præfertur poſt lapſum dic. minus præſati ambobus per eum obtinentis prædic. abſque eo, quod monitiones, ſeu vocationes deſuper fiant, priuati exiſtant. Illaque omnia, & ſingula per priuationem huiuſmodi vacare cenſeantur, & per illos ad quorum collationem, prouiſionem, expectare noſcuntur alijs Canonici conferant, ſeu conferri poſſint, ac vlterius, quod omnes, & ſinguli fructus, redditus, & prouentus introitus, cenſus, decimæ, oblationes ex Archidiaconatu, Archipresbyteratu, Primiceriatu, Canonicatibus, & præbendis, ac officijs Caſtellan. Eccleſiæ huiuſmodi, & illius menſa capitulari, ac ex bonis mobilibus, præſentibus, & futuris cuiuslibet eorumdem, necnon ex funeralibus cera, & alias quomodolibet in dicta Eccleſia, ac illius, & aliorum prædeceſſorum omnium rationem ex tunc in antea prouenisse, quos omnes per ipſorum curas valore præſentium haberi volumus pro expræſſis. Vna maſſa fiat, illique omnes inter Archidiaconum, & Archipresbyterum, Primicerium, Canonicos, ſubcanonicos pro tempore exiſtentes, & perſonaliter reſidentes, ac diuinis officijs incumbentes, & ſeruientes in dicta Eccleſia Caſtellan. iuxta ſtatuta, & ordinationes venerabilis fratris noſtri Laurentij Epiſcopi, ac dilectorum filiorum Capituli Caſtellan. vigore præſentium ſuper hoc facienda, & edenda pro diſtributionibus quotidianis dumtaxat diſtribuantur, & non alias, & eis æqualiter aſſignentur, ac diſtribui, & aſſignari debeant, ita quod illi ex Archidiacono,

A Archipresbytero, Primicerio, Canonicis, & ſubdiaconis, tam præſentibus, quam futuris Caſtellan. Eccleſiæ huiuſmodi, qui reſidentiam fecerint apud ipſam Caſtellan. Eccleſiam, nec diurnis pariter nocturnis diuinis officijs interſuerint, & non ſeruierint in eadem interim quod abſentes fuerint, & non ſeruierint vt præfertur, fructibus, & prouentibus, cenſibus, decimis, oblationibus, & alijs præmiſſis, penitus careant, & nihil ex illis percipiant, nec percipere debeant, neque etiam aliquis eorumdem non reſidentium, neque ſeruientium Canonicorum maſſariatus officium in præſata Eccleſia Caſtellan. habere, ſeu exercere valeat. Quodque etiam Epiſcopus B Caſtellanus pro tempore exiſtens in omnibus, & ſingulis Dominicis, ac etiam B. M. necnon Apoſtolorum omnium, & aliarum ſolemnium feſtiuitatum, diebus miſſis maioribus, in ipſa Caſtellanen. Eccleſia perſonaliter intereſſe dictique pro tempore Can. & ſubcan. noſtri in præſatis quam in alijs feſtiuis duplicibus quadruplicibus nec non in magnorum anniuerſariorum, & exequiarum diebus huiuſmodi maiores miſſas cum diacono, & ſubdiaco, dalmatica, & tunicella tunc indutis per ſe ipſos perpetuo celebrare teneantur. Præterea quod Canonici pro tempore exiſtentes Caſtellanen. Eccleſiæ huiuſmodi in quibuſcumque proceſſionibus, & alijs actibus C Eccleſiaſticis, ac etiam incumbentibus publicis, & ſingulis alijs eccleſiaſticis perſonis in huiuſmodi loco de Venetijs dignitates etiam principales in plebibus, ac eccleſijs collegiatis, ac parochiales eccleſias, & quæcumque alia cum cura, & ſine cura eccleſiaſtica beneficia obtinentibus, & quod illi ex eis, prius recepti fuerint alijs poſtmodum receptis in dicta Caſtellanen. Eccleſia Canonicis: necnon ſubcanonici pro tempore prædicto, qui etiam almutias pellibus ſchiriolinis ſoderatas geſtare poſſint eiſdem canonicis dumtaxat, exceptis manſionarijs, ac omnibus alijs, & ſinguls perſonis Caſtellanen. Eccleſiæ huiuſmodi magiſtri vero pro tempore præſati manſionarij præd. ac etiam pro tempore dic. Archidiaconus Vic. in ſpiritualibus generalis D dicti pro tempore Epiſcopi præſentia dumtaxat in choro dictæ Caſtellanen. Eccleſiæ præponatur, vt præferatur, ac præponi, & anteferri debeant. Et inſuper quod omnium, & ſingulorum ſeu officiorum collatio, & prouiſio, ac clericorum, & magiſtrorum deputatio ad præſatum Laurentium Epiſcopum, ac prima vice, & ſucceſſiue perpetuis futuris temporibus quoties ea proceſſus, vel deceſſus, vel alias, vel quibuſuis modis ſimul, vel ſucceſſiue ex tunc in antea vacare contigerit. Canonicorum & ſubcanonicorum electio ad Capitulum, confirmatio vero electionis pro tempore facta-

faciendæ ad Canonicatus, & præbendas, ac officia huiuſmodi ad dictum Epiſcopum pro tempore exiſtentem, necnon deputatio clericorum, & magiſtrorum eorumdem ad eundem Epiſcopum pro tempore, & Capitulum libere ſpectet, ad quod pertineant, & quod nullus aliquod officiorum eorumdem retinere, ac ad illud recipi valeat niſi de ciuitate Caſtellana, ad præfata, ſeu Torcellan. vel Clugien. diœceſis oriundis exiſtat. Quicumque de cætero canonicatus Eccleſiæ Caſtellan. huiuſmodi pro tempore vacantes niſi ſubcanonicis tempore prædicto dumtaxat conferri, & aſſignari, & alij ad illos eligi, recipi, ſeu admitti, vllo vnquam tempore minime poſſint, nec debeant. Ac etiam vlterius quod gramaticæ, & cantus magiſtri, necnon, & ſinguli omnes clerici ſuper pellicis induti, ac bene per ordinem, & non alias cum eodem magiſtro gramaticæ in dicta Caſtellanen. Eccleſia pro ſeruiendo in miſſis, & diuinis huiuſmodi ſingulis vicibus intrare, & quod Capituli prædeceſſorum, ac fabricæ eiuſdem Caſtellanen. Eccleſiæ præſentes, & futuri procuratores omnes, & ſingulos fructus, redditus, & prouentus ad collegium puerorum, clericorum huiuſmodi, eorumque collegialem menſam, nec non magiſtros prædictos pro tempore ſpectantes, & pertinentes recipere, & iuxta ordinationes, & ſtatuta à Laurentio Epiſcopo, & Capitulo præfatis vigore præſentium huiuſmodi, etiam deſuper facienda, & edenda clericis, & magiſtris prædictis, & eorum ſingulis realiter perſoluere, tradere, & aſſignare, ac alios in illorum vſus, & vtilitatem commutare teneantur: quodque nullus in collegio clericorum: huiuſmodi niſi octauum ſuæ ætatis annum tunc attigerit, recipi, vel admitti, nec in eo receptus, vel admiſſus poſt completum quartumdecimum dictæ ætatis annum permanere poſsit. Magiſtri vero pro tempore præfati ad alia, quam ad puerorum clericorum inſtitutionem, ac miſſarum, & diuinorum celebrationem iuxta tamen ſtatuta, & ordinationes deſuper faciendas huiuſmodi intendere non valeant, auc[illegible] Apoſtolica, ac motu, & ſcientia præd[illegible] harum ſerie ſtatuimus, decernimus, ordinamus, declaramus, volumus, atque concedimus, diſtrictius inhibentes omnibus, & ſingulis perſonis dignitates eccleſiaſticas, ac beneficia in loca de Venetijs pro tempore obtinentibus huiuſmodi nec vllo vnquam tempore contra ſtatutum, decretum, declarationem, & voluntatem noſtram prædictam canonicos pro tempore exiſtentes Eccleſiæ Caſtellan. huiuſmodi vel ipſorum aliquem præcedere audeant, vel præſumant, & inſuper pro dote, & ſuſtentatione puerorum clericorum, ac magiſtrorum pro tempore prædeceſſorum, plebanatum plebis Sancti Ioannis Eleemoſinarij, quæ dignitas inibi principalis exiſtat, & vt etiam accepimus paruam præſertim ciuium Venetorum animarum curam habet, cuius ſexaginta ſex etiamſi ad illum conſtituerit quis per electionem aſſumi, necnon vnum ex tribus beneficijs parochialibus in dicta plebe S. Ioannis: inſtitutis primum vacaturum, quorum cuiuslibet viginti duorum ac etiam S. Mariæ Bethalem in ſuis ſtructuris, ac ædificijs penitus d[illegible]rutam, & collapſam, ac S. Iacobi de Riuoalto ſine cura eccleſias præfatæ diœceſis, quarum nonaginta ducatorum auri de Venetijs fructus, redditus, & prouentus, ſecundum communem æſtimationem, valorē annuum, vt ſimiliter accepimus non excedunt, cum omnibus iuribus, & pertinentijs ſuis collegio puerorum clericorum, & eorum collegiali menſæ pro ipſis, & magiſtris pro tēpore ſupradictis dūtaxat perpetuo incorporamus, annectimus, & vnimus, ita quod ſimul, vel ſucceſsiue cedētibus, vel decedētibus plebano plebis S. Io. ac beneficio, ne in eadem ad beneficiū, nec non rectoribus S. Marci, & S. Iacobi eccleſiarum huiuſmodi, liceat præfatis procuratoribus per ſe, vel per alium, ſeu alios corporalem poſſeſsionem vnie[illegible]dorum, iuriumque, & pertinentiarum prædeceſſorum, auctoritate propria, libere apprehendere, & perpetuo retinere, ac illorum omnium, & ſingulorum fructus, redditus, & prouentus in puerorum, & clericorum, ac magiſtrorum pro tempore præfatorum iuxta ſtatuta deſuper facienda prædicta v[illegible]s, & vtilitatem conuertere, & expēdere, diœceſani loci, & alterius cuiuſcumque ſuper hoc licentia minime requiſita. Poſtremo Laurentio Epiſcopo, ac Capitulo præfatis quotcumque, & qualiacumque ſalubria, rationabilia, & vtilia, miſſarum, ac diuinorum celebrationem, ac ſeruitiorum in penſionem per Archidiaconum, Archipresbyterum, Primicerium, Canonicos, & ſubcanonicos, magiſtros, & pueros clericos, & manſionarios, & alias perſonas pro tempore huiuſmodi fa[illegible]nda in dicta Caſtellan. Eccleſia, necnon om[illegible]um, & ſingu[illegible]ru[illegible] fructuum redditu[illegible], atque prouentuum, & aliorum etiam, ex [illegible]uſmodi collegio prouenientium, prædictorum di[illegible]ributionem, & aſsignatio[illegible]em, ac alias, ſtatum, directionem, & conſeruationem, & bonum regimen Caſtellanen. Eccleſiæ, eiuſque pro tempore Archidiaconi, Archipresbyteri, Primicerij, Canonicorum, ſubcanonicorum, manſionariorum, puerorum, magiſtrorum, & perſonarum prædictarum concernentia, ſtatuta, & ordinationes, auctoritate noſtra edendi, condendi, & faciendi, ac hactenus inibi edita, condita, atque facta, ſtatuta, & ordinationes in toto, vel in parte tollendi, cauſandi, minuendi, addendi,

dendi, & corrigendi, prout vigore præſentium condita, edita, facta, diminuta, addita, & correcta fuerint inuiolabiliter perpetuo ſeruari decernimus plenam, & liberam, auctoritate, & motu prædictis, facultatem concedimus, & etiam poteſtatem. Non obſtantibus priuilegijs, litteris, indultis, Caſtellan. & alijs Eccleſijs, ac plebibus prædict. eorumq; præſentibus, & futuris Canonicis, & perſonis etiamſi noſtri, vel Apoſtolicæ Sedis familiares, etiam continui commenſales, vel officiales nunc, & pro tempore fuerint per nos, vel Sedem prædictam in genere, vel in ſpecie, ſub quibuſuis formis, aut verborum expreſſionibus, & cum quibuſcunque effectis præſentium derogatorijs, clauſulis conceſſis, & concedendis, quorum omnium tenores, ac ſi de verbo ad verbum inserti forent huiuſmodi præsẽtibus haberi volumus pro expreſſis, & quibuſque ad hoc ſpecialiter derogamus, necnon alijs conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac Caſtellan. ac aliarum collegiatarum eccleſiarum, ac plebium prædictarum, iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quacunque firmitate, alias roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, cæteris contrarijs quibuſcunque. Aut ſi aliqui ſuper prouiſionibus ſibi faciendis de dignitatibus principalibus, ac huiuſmodi ſpecialibus, vel alijs beneficijs eccleſiaſticis in illis partibus, generales præfatæ Sedis, vel legatorum eius litteras interpretarint, etiãſi per eas ad inhibitionem, reſeruationem, & decretum, vel alias quomodolibet ſit proceſſum, quas quidem litteras, & proceſſus ad vnienda huiuſmodi, vel eorum aliquod volumus non oſtendi, ſed nullum per hoc eis quoad aſſecutionem dignitatum, vel beneficiorum aliorum præiudicium generari, & quibuslibet alijs priuilegijs, indulgentijs, & litteris Apoſtolicis generalibus, & ſpecialibus quorumcunque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſam, vel totaliter inſitam, effectus earum impediri valeat, quomodolibet, vel differri, & de quibus, quorumque totis tenoribus habenda ſit in noſtris litteris mentio ſpecialis. Prouiſo, quod plebanatis, & eccleſiæ vniendæ huiuſmodi debitis propterea non fraudolenter obſequijs, ſed eorum debitæ ſupportentur, onera conſecuta, & inſuper ex nunc irritum decernimus, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quauis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari: Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginam noſtræ inſtitutionis, creationis, ſtatuti, ordinationis, declarationis, incorporationis, annexionis, vnionis, conſtitutionis, conceſſionis, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autẽ hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datum Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo primo. Quarto Kalendas Ianuarij, Pontificatus noſtri anno vndecimo.

2 MAPHAEVS Cõtarenus ex vetuſta Veneta nobilitate, Dominici filius, B. Laurentij olim diſcipulus, & collega, eccleſiaſtica diſciplina excultus, prudens, pius, doctus, pij magiſtri virtutum imitator, omnium ſumma conſenſione ſuffectus eſt Patriarcha 10. Kal. Februarij anno 1455. Præerat tunc temporis Maphæus cœnobio D. Petri Brixiæ, cum antea non ſemel eiuſdem congregationis Generalis fuiſſet. Legi in M. S. codice Bibliothecæ Barberinæ, inter opuſcula, & epiſtolas Maphæi Valleteſſi Archiepiſcopi Iadrenſis, epiſtolam vnam, quam ad Contarenum dedit, cum primum illum ad Patriarchale ſolium accepiſſet euectum, quæ quidem quanta fuerit Contareni apud omnes exiſtimatio, & virtutũ fama, facile prodit, & nos hic libenter damus, vt ex tanti viri teſtimonio Maphæi gloria perennetur ad poſteros.

Reuerendiſſ. Patri Maphæo Contareno Patriarchæ Venetiarum electo Maphæus Archiepiſcopus Iaderenſis.

Superioribus diebus relatum mihi eſt, cum poſt obitum, & animam cælo redditam Beatiſſimi viri Laurentij Iuſtiniani olim Patriarchæ Venetiarum, de nouo Paſtore eligendo Senatus, & ordo patrum conſcriptorum ad conſultandum conuenirent, multiq; in medium eſſent adducti, & quidem probatiſſimi viri eligendi, conſideratis tamen, ac diligentiſſime diſcuſſis veſtris magnificis virtutibus, rerumq; omniũ ſumma prudentia, & vitæ maxima integritate, ac ſanctimonia: in ſolam Reuerendiſſ. Paternitatem veſtram vox omnium, & con-

contentus totius Senatus conuerſus vnani- A
miter inhæſit, ſic in paſtorem, & guberna-
torem animarum tam excellentiſſimæ ci-
uitatis, ita laudabiliter, & glorioſe eadem
R.P.V. electa, illico, & iam per Max. Pontif.
rite, & feliciter conſumata eſt. Quis hic
dubitet Chriſti voluntatem operatam, vt
lucerna iam diu accenſa non ſit deinceps
in occulto, ſed palam, & ſuper candelabrū,
vt qui ingrediuntur domum Dei, & egre-
diuntur lumen virtutum veſtrarum videāt,
& exemplar vitæ perfectionis accipiant. Sed
quamuis eidem R.V.P. iſtud onus laborio-
ſiſſimum, & periculoſiſſimum admodum ſi
perſunctorie agatur viſum fuerit. Tam ip-
ſam V.P. Dei voluntatem in ſe recognoſ-
ſcens ceruicem ſuam iugo Domini humili- B
ter inclinauit, ac ſubiuit, quod & ego pro
paruitate ingenioli mei, ac iudicij inopia
laudo, atque magnopere approbo id aſſe-
uerans, quod dicunt ſapientes, maioris per-
fectionis eſſe pro omnibus gentibus ſi fieri
poſſit, vel ſaluandis, vel conſeruandis, vel
iuuandis, maximos labores, moleſtiaſq; ſu-
ſcipere, quam in ſolitudine Deum orare,
quia iuxta Platonis ſententiam: Non nobis
ſolum nati ſumus, ſed partim patriæ, par-
tim amicis, & proximis, quibus nolle pro-
deſſe ſi poſſis immaniſſimum eſt. Virtutis
enim locus omnium in actione conſiſtit.
Hæc licet R.P.V. melius intelligat, tamen
dicta velim ad meam conſolationem, quæ
quidem conſolatio ex hac dignitate veſtra, C
nobis cælitus, ac humanitus collata: mihi
exorta, & mirum in modum aucta probauit
cauſam has litteras ſcribere, quibus gau-
dium, & lætitiam meam vobis filiorū more
ſignificarem tam virtuti, quam honori ve-
ſtro congratulans: quam patriæ meæ, quæ
talem, ac tantum auſpicem ſortita eſt, qua-
lis ætate noſtra haberi poſſit nemo. Valeat
Reuerendiſs. P. V. cuius orationibus meam
imbecillitatem commendo.

Ex Iadera die 5. Aprilis 1456.

Integerrime, ſanctiſſimeq; Patriarchalem
dignitatem geſſit Maphæus annis quinque,
extremumq; diem vitæ ſuæ clauxit 26. Mar-
tij anno ſalutis 1460. corpus ſuum in Diui
Georgij æde condi teſtamento mādauit; vt D
vſq; in diem nouiſſimum ibi quieſceret, vbi
meliorem vitæ partem egiſſet. Corpus ita-
que defuncti in ſacello B. Laurentij, quem
præceptorem coluerat, magno populi con-
curſu repoſitū fuit, cui additus hic titulus.

Hic ſitus eſt Maphæus Contarenus per obedientiam Patriarcha II. Venetiarū. Qui tum minus paupertatis, quam continentiæ propoſita auctus Patriarchali dignitate egregium ſpecimen dediſſet, & Ordine hoc ſuo, & Laurentio Iuſtiniano Præceſſore dignus conceſſit ad ſuperos MCCCCLX. die xxvj. Martij.

3 ANDREAS Bondulmerius Venetus patritius, ex Canonico Regulari S. Auguſtini Maphæo in Patriarchatu ſucceſſit anno 1460. Sedit annos quinque, & boni paſtoris laudem promeruit.

4 GREGORIVS Corarius nobilis Venetus, paulo ante Vicentinus Epiſcopus, ad Venetum Patriarchatum translatus eſt anno 1465. Breuis Pontifex eodem anno defunctus eſt. Illius meminit Pius II. in ſuis Cōmentarijs lib. 2. Fuit hic Gregorius pronepos Gregorij XII. Pont. Max. nepoſque Cardinalis Antonij huius cognominis Epiſcopi Oſtienſis.

5 IOANNES Barocciꝰ Venetus, Epiſcopus Bergomenſis, nobilitate generis, ſciētia, ac virtutum omnium præſtantia clarus, quintus Venetiarum Patriarcha effectus eſt anno 1465. eodemque anno decedens, nō parum patriæ mœrorem attulit. De quo vide ſupra in noſtro catalogo Bergomenſium Præſulum. Ioanni perpetuo ſubiecit Paulus II. monaſterium monialium S. Margaritæ de Torcello Ord. Ciſtercienſis, vt infra dicemus in Torcellanis Epiſcopis.

6 MAPHAEVS Gerardus nobilis Venetus, Monachus, & Abbas S. Michaelis de Murano ex Ordine Camaldulenſium, Baroccio ſufficitur anno 1466. Hic à primis annis excoluit pietatem, profeſſuſq; Camalduleuſe inſtitutum, adeo ſimpliciter, pieq; monaſticam vitam inſtituit, vt quandoque ſtultitiæ propior videretur poſſe haberi. Quod ſi vnquam alias, tum maxime in ſenium vergens ætas hanc illi labem inſpexit. Cum enim Patriarcha euaſiſſet, eundemq; Innocentius VIII. Pontifex creaſſet Cardinalem anno 1489. Patreſq; poſt fatum Pōtificis, tametſi non dum palam denuntiatū, decreuiſſent conclaui excipiendū, Maphæus Venetijs profectus Romam cum ſelectiſſimis conſiliarijs à Veneto Senatu ſibi attributis, dum creando nouo Pontifici circum-

A ſerunt vrnam, ſenex oblitus prudentiæ, Alexandrū VI. ſuo ſuffragio iuuit, indignāte ſcilicet Veneta Publicare, vt Garimberrus ſcribit, quæ ante diſceſſum, ſenem memorat, vt alienæ magis, quam ſuæ inniteretur prudentiæ. Cæterum cum à comitijs Venetias reuerteretur Maphæus, lethifera diſſenteria vêtris apud Interamnas deceſſit anno 1492. die 14. menſis Septembris, 22. fere hora illius diei, optimi magis Monachi, quam prudentis Paſtoris relicta fama. Huius prolixe meminit Petrus Delphinus quōdam Generalis Ordinis Camaldulenſis eius alumnus, Garimbertus, qui libero ore eundem inſimulat ſtultitiæ; Al-
B phonſus Ciaccon, noſterq; doctus amicus Andreas Victorellus in addictionibus ad eundem, qui eam repueraſcentis animi vecordiam tanquam calumnioſam anxie refellit. Inde collige Lector, quàm vere à Diuino ſapiente fuiſſe prolatum: *Deridetur iuſti ſimplicitas*. Corpus autem huius Cardinalis Patriarchæ relatum Venetias, in Patriarchali honorifice ſepelierunt cum hoc epitaphio.

MAPHAEVS GHERARDVS
PATRIARCHA VENETIARVM
DALMATIAEQ. PRIMAS
S.R.E. CARDINALIS
MCCCCLXXXXII.
C LOCVS CARNIS PROPRIE
TERRA EST.

D

7 Fr. THOMAS Donatus nobilis Venetus Ordinis Prædicatorum, ſeptimus extitit Patriarcha Venetiarum anno 1492. Vir cum nobilitate generis, tùm rariſſimis virtutibus plane dignus, in quem omnium dignitatum ornamenta toto poſſent conferri. Theologica, philoſophicaq; cum oratoria facultate fuit inſignis, eaque cum laude probitatis, prudentiæq; Venetam Eccleſiam adminiſtrauit annis duodecim, vt elatus

A tûs anno 1504. omnium ordinum excinerit lachrymas. Apud S.Dominicum tumulatus eſt, vbi eiuſdem Sancti inſtitutum cœperat profiteri. Thomæ vero Alexander VI. poteſtatem confirmauit reformandi, ac corrigendi monaſterium ſanctimonialium S. Maphæi de Maiorbo Ord. Ciſtercienſis, cui tandem curam, & ſucceſſoribus detulit, Abbatiſſæ autem, & monialibus facultatem fecit eligendi confeſſarium, qui eas ab omnibus noxijs, & cēſuris poſſet abſoluere, in hunc modum.

Venerabili fratri Thomæ Patriarchæ Venetiarum. Alexander Papa VI.

B Venerabilis frater, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Intelleximus, quod alias felic. record. Paulus Papa II. prędeceſſor noſter bonæ memoriæ, Maphæo tunc Patriarchæ Venetiarū, & prædeceſſori tuo per ſuas litteras infraſcriptas in forma breuis dedit in mādatis, vt curam reformādi, & corrigendi monaſterium monialium S. Maphæi de Maiorbio, Ord. Ciſterciēſis, Torcellanæ diœceſis ſuſciperet, prout in illis plenius continetur. Nuper etiā dilecta in Chriſto Abbatiſſa moderna, & moniales dicti monaſterij timentes, quod dicta conceſſio tantum ad vitam ipſius Maphæi, non C autem ad ſucceſſores ſuos Patriarchas, ſe extenderet, nobis humiliter ſupplicari curarunt, vt dictum mandatum, & omnia in eiſdem literis contenta ad te extendere, ac eiſdem Abbatiſſæ, & monialibus iuxta priuilegia Ordini Ciſtercieſi, & monaſterijs vtriuſque ſexus dicti Ordinis per Sedem Apoſtolicam hactenus conceſſa, & obſeruata, abſque alicuius ſuperioris licentia eligendi vnum Confeſſorem, qui earumdem Abbatiſſæ, & monialium confeſſiones audire, & pro commiſſis pœnitentiam ſalutarē iniungere poſſit, prout eis pro tempore videbitur expedire, de benignitate Apoſtolica licentiam concedere dignaremur. Nos igitur, dictarum Abbatiſſæ, & moniaD lium ſtatui compatientes, ac earumdem ſaluti, & quieti, quantum cum Deo poſſumus, prouidere volentes, fraternitati tuæ tenore præſentium committimus, & mandamus, quatenus curam reformandi omnia, quæ in dicto monaſterio tibi reformanda videbuntur, ſuſcipias, & reformes, & ſi tibi videbitur, dictum monaſterium viſitare, gubernare, regere, & quæ corrigenda fuerint, corrigere, cæteraque omnia, quæ ad honorem, & exaltationem diuinæ laudis expedire, & ſaluti animarum, dictarum Abbatiſſæ, & monialium in eo degentium, conſulere cognoueris, valeas, dictiſq; Abbatiſſæ, & monialibus eligendi Confeſſorē, qui earumdem confeſſiones audiat, & à quibuſcunque reatibus, & cenſuris abſoluat, pro commiſſiſq; pœnam ſalutarem impendat, quoties expedierit, prout moris eſt, alicuius licentia minime requiſita, tenore præſentium tibi, & ſucceſſoribus tuis Patriarchis, & Epiſcopis, Abbatiſſæ, & monialibus licentiam concedimus, & facultatem, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, necnon dictorū Ordinis, & monaſterij iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, cæteriſque contrarijs quibuſcunque.

Datum Romæ apud S. Petrum ſub anulo piſcatoris die 22. Maij MCCCCLXXXXVI. Pontificatus noſtri anno quarto.

Eidem etiam Patriarchæ indulſit, ac mandauit idem Alexander VI. Pontifex, vt in clericos criminoſos etiam læſæ Maieſtatis reos intra Venetum Dominium inuentos, procedere poſſit, literæ datæ ſunt in forma breuis, extantq; in Patriarchali tabulario.

Alexander Papa VI.

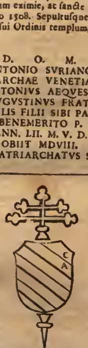
Venerabili fratri Patriarchæ Venetiarū ſalutem, & Apoſt. bened. Cum intelligamus presbyterum Franciſcum Venetū Pœnitentiarium noſtrum ob crimen læſæ Maieſtatis contra ſtatum iſtius inclyti Dominij captum, & ad forum tuum per Conſilium decem Venetorum per te puniendum, remiſſum etiam, cum id crimen ſe commiſiſſe faſſus ſit; non volentes, vt tam deteſtabile facinus impunitum remaneat, fraternitati tuæ per præſentes cōmittimus, & mandamus, vt contra ipſum presbyterū Franciſcum procedas, ac quod canonicum, & iuſtum fuerit, decernas, dantes tibi poteſtatem, & facultatem, vt in poſterum contra omnes, & ſingulas perſonas eccleſiaſticas in caſibus tantummodo criminis huiuſmodi læſæ Maieſtatis ſapientibus procedere, eaſque punire poſſis, & valeas, iuſtitia mediante, conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque in contrarium facientibus quibuſcunque.

Datum Romæ apud S. Petrum ſub anulo piſcatoris die 25. Ianuarij 1497. Pontificatus noſtri anno quinto.

8 ANTONIVM deinde Surianum nobilem Venetum, atque ornatiſſimis moribus, ex Carthuſiano clauſtro, vbi rerum diuinarum commentationi totum ſe tradiderat, vel reluctantem Venetam pronexerunt ad ſedem anno 1504. die 27. menſis Nouembris, Iulio Secundo ſedente. In eo Epiſcopalium curarum æſtu, ita liber animi fuit, vt de vita contemplatiua, ac ſolitaria, inquam, vnde ſemel ardentius intenderat animum, tractatum proferre potuerit. Non minus quatuor annis Venetam Eccleſiam eximie, ac ſancte rexit, deceſſitq; anno 1508. Sepultuſque eſt apud S.Andream ſui Ordinis templum, cum hoc epitaphio.

D. O. M.
ANTONIO SVRIANO
PATRIARCHAE VENETIARVM
ANTONIVS AEQVES,
ET AVGVSTINVS FRATRES
MICHAELIS FILII SIBI PATRVO
BENEMERITO P.
VIXIT ANN. LII. M. V. D. XXIV.
OBIIT MDVIII.
ANNO PATRIARCHATVS SVI IV.

9 LVDOVICVS, vel Aloyſius Contarenus Moyſis filius, Canonicus ſecularis A S. Georgij in Alga, ex Priore S. Mariæ ad Hortum Venetijs, ingenti totius vrbis lætitia; Patriarchæ dignitatem ſuſcepit regendam, Surianoq; ſucceſſit anno 1508. die 7. menſis Iunij, qui 17. Kal. Septembris à tribus Epiſcopis Romæ initiatus, pauloq; poſt Venetijs vitam cum morte commutauit, ob ſummam pietatem longiori vitæ vſu digniſſimus, ſepultus in ſacello maiori S.Mariæ ad Hortum. Fratrem habuit Leonardum Apoſtolicum Prothonotarium, ac nepotem Sebaſtianum Equitem viros clariſſimos.

10 ANTONIVS Contarenus Petri, & Vrſæ Barbo filius, ex Canonico Regulari Congregationis S. Saluatoris de Bononia, B Prioreq; S. Saluatoris Venetiarum, Ludouici prædeceſſoris affinis, eidem ſubrogatur anno 1508. die 30. menſis Nouembris. Fuit in Antonio cum natalium nobilitate magna, & ſumma humilitas, ſcientiæ excellentia, ac morum probitas, & prudentia, quibus virtutibus prudentiſſime Venetum Patriarchatum annis decem, & ſex geſſit. Hic Patriarchale palatium propemodum à fundamentis erexit, diligenterq; ſuos prædeceſſores varijs ex monumentis erutos, in eiuſdem principe aula pingendos curauit, vt inſcriptio ibidem appoſita docet.

C *Quos ſpectas Antiſtites, ex iis vnus Antonius Contarenus Patriarcha X. tibi ſpectandos pia mente curauit M. D. XVIII. ſuo XI. Hi namque ſunt omnes, qui ab hac vrbe condita fuere, hoc forſan ſcire volebas, abi nunc, & vale.*

Sanctiſſimæ Euchariſtiæ ſacellum, vt ibidem è viuis excedens ſepeliretur, vt poſtea euenit anno 1524. in Patriarchali erexit perpulchre, ſacriſq; reliquijs nobilitauit, hac marmorea in tabula proloquente inſcriptione.

D *Sacellum hoc quiſquis accedis venerare, cancellis ferreis Crux clauditur, tribus ex barba Chriſti decorata pilis, clauo, calice quo diſcipulos propinauit, miraculoſa gutta ſanguinis, Corona acculeo, Virginis veſtimento, & vera Crucis fragmento: à quo Ant. Cont. Patriarcha aram nuncupari voluit. Monumentum ſibi poſuit, à fundamentis expenſis proprijs erexit, dotauitq; pietatis, & religionis documentum.*

Ad leuam vero hæc alia legitur.

Cum

Cum in altero templi latere Crucis ligno Ant. Cont. Patriarch. aram inſtituerit Chriſto Ieſu, qui in illo humanum redemit genus; ſedem in altero dicari debere proprio are pijſſime indicauit. MDXVI. Caueat inter hos parietes quis monumentum ſibi conſtituere, Chriſti enim eſt.

Canoniei vero S. Saluatotis in ſui Ordinis templo huius optimi Patriarchæ defuncti effigiem ita inſcribendam curarunt.

Antonij Contareni Patriarchæ Venet. memoriam, virtutis, pietatiſq; cauſa Concanonici hac imagine ſolari perpetuo voluere.

Huius item Patriarchæ tẽporibus cum Græca gens olim ob Turcarũ tyrannidẽ tãquam ad ſalutis portum Venetias profugiſſent, eumq; nullam propriã haberẽt eccleſiam, vbi iuxta eorum morem diuina audire, ac celebrare poſſent, ex Senatu, ac Antonij Patriarchæ aſſenſu, eccleſiam Sancti Georgij, quam Græcorum vocant, pulcherrime conſtruxerunt, hanc priuilegijs, & indultis exornarunt Leo X. & Clemens VII. Pont. Maxx. quorum diplomata ex authentico copiali hic duximus excribẽda.

LEO PAPA X.

Dilectis filijs nobilibus mercatoribus, & alijs hominibus, & perſonis Græcis in ciuitate Venetiarum commorantibus, & pro tempore in poſterum commoraturis.

Dilecti filij, ſalutem, & Apoſt. bened. Pro parte veſtra nobis nuper expoſitum fuit. Quod licet plerique veſtrum ob tyrannidem, & inuaſionem Turcarum, qui optimam Græciæ partem retinent occupatam, ab ipſa patria veſtra profugi in ciuitate Venetiarum nõ in paruo numero degatis. Tamen in eadem ciuitate nullam nationis veſtræ eccleſiam habeatis, præter quoddam altare capellam nuncupatum, ſitum in eccleſia S. Blaſij Venetiarum. In quo miſſas, & alia diuina officia iuxta ritus veſtros, ab aliquot annis celebrari facere, & audire conſueuiſtis. Cuius quidem altaris ſpatium, ſiue amplitudo non eſt veſtri, tot hominum iſtuc quotidie confluentium capax. Et etiam quia dicta eccleſia Sancti Blaſij Latinorum propria eſt. Vobis ibi miſſas, & alia diuina officia, aut nullo modo, aut extra tempus, & incommode audire cogimini, id circo per vos pro diuini cultus augumento, & veſtra in diuinis audiendis maiori commoditate, & animi at-

A tentione, atque quiete, vnam eccleſiam, ſiue capellam in eadem ciuitate ſub inuocatione S. Georgij Martyris, ad quem ſingularem geritis deuotionis affectum in aliquo loco, & præſertim à ciuitatis Dominio vobis aſſignato, ad id idoneo à fundamentis conſtrui facere, illamq; libris, calicibus, crucibus, veſtibus ſacerdotalibus, paramẽtis, alijs ad diuinum cultum neceſſarijs ornamentis fulcire, & ornare veſtris ſumptibus deſideretis, ſuper quo nobis de opportuna licentia humiliter ſupplicari curaſtis. Nos huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, vobis dictã eccleſiam, ſeu capellam cum campanili, campanis, cœmiterio, & alijs officinis ſub dicta inuocatione Sancti Georgij

B Martyris in eadem ciuitate Venetiarum in aliquo loco, vt præfertur, aſſignato, & idoneo conſtrui faciendi, ac vnum presbyterum Græcum ad nutum veſtrum amouibilem, qui ibi quotidie, vel diebus per vos ſtatuendis miſſas celebrare, vobiſq; & pro tempore exiſtentibus in dicta ciuitate hominibus, & perſonæ dictæ nationis, quæcunque eccleſiaſtica ſacramenta iuxta veſtros ritus miniſtrare poſſit, deputandi tenore præſentium licentiam, & facultatem concedimus. Dictamq; eccleſiam, ac illi pro tempore ſeruientẽ presbyterum prædictum, cum omnibus, & ſingulis ſuis bonis tam ſpiritualibus, quam temporalibus ab omni Ordinarij loci iuriſdictione, ſupe-

C rioritate, & dominio perpetuo eximimus, ac nobis, & Sedis Apoſtolicæ ſub annuo cenſu in recognitione veri dominij, q inque librarum ceræ candidæ immediate ſubijcimus. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac priuilegijs contra exemptos. cæteriſque contrarijs quibuſcunque.

Datum Romæ apud S Petrum ſub anulo piſcatoris die 3. Iunij 1514. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

CLEMENS PAPA VII.

Ad futuram rei memoriam.

Promiſsionis noſtræ debet prouenire ſubſidio, vt ſuum ius cuilibet

D conſeruetur. Hinc eſt quod nos tenorem quorundam litterarũ, & fel. rec. Leonis Papæ X. prædeceſſoris, & ſecundum carnem fratris patruelis noſtri, in forma breuis, à veris ipſius prædeceſſoris litteris, quas in ſecreteria noſtra diligenter inſpici, & examinari fecimus. Extractumque pro eo, quod ſicut natio Græca nobis expoſuit, ipſa huiuſmodi tenore excertis cauſis dinoſcitur indigere. De verbo ad verbum tranſcribi & ad ipſius nationis ſupplicationis inſtantiam præſentibus annotari fecimus, qui talis eſt. Leo Papa X. ad perpetuam rei memoriam. Accepimus nuper quod licet dudum in Concilio Florentino ſub fel. rec.

Euge-

Eugenio Papa IV. prædeceſſore noſtro. A
In quo inter cæteros Principes,& Prçlatos
Imperator tunc Græcotum, & qnamplu-
timi alij Prælati nationis Græcæ pro vnio-
ne facienda de Orientali Græcorum cum
Romana Eccleſia. Res tamdiu à prædeceſ-
ſoribus noſtris Romanis Pontificibus, ac
tota Chriſtiana republica deſiderata inrer-
fuerant. Iurer alia ſtatuts, ac ordinsta,
nationem prædictam in quibuſdam eorum
eiribns, & obſeruantijs; quæ non imputa-
bantur hæreſis permaneret. Et inter cæ-
tera ſcilicet, quod presbyteti infermenta-
to celebrare, ac ſub alia forma quam Ro-
mana bsprizare videlicet, baptizatur ſer-
uus Dei, In nomine Patris, & Filij, & Spi-
ritus Sancti amen. Item qnod ordinati B
in ſacris matrimonio, ante ipſorum ſacro-
rum ordinum ſuſceptionem contracto vti,
ac barbam nutrire, venerandumque ſa-
cramentum ſub vtraque ſpecie omnibus
etiam pueris miniſtrare poſſint, per dictum
Concilium ſtatutum, ordinatum, ac decre-
tum, ſiue permiſſum fuerit. Tamen ordi-
narij locorum Latini ipſam nationem ſu-
per dictis ritibus, & obſeruantijs in locis
vbi prædicti Græci morantur, quotidie
moleſtent, perturbant, & inquietant, co-
gentes pueros ipſorum,& alios contra mo-
rem baptizatos, iterum more Romanæ
Eccleſiæ rebaptizari, datumque ſacramen-
tum ſub vtraque ſpecie miniſtrari omnibus
etiam pueris, prædictis minime miniſtrari C
debere, neqne barbam nutrire, neque
fermentato, ſed azimo celebrare, ac ordi-
natis in dictis ſacris ordinibus matrimo-
nio non vti. Propter quæ,& nonnnlla alia
quotidie in populo diuerſa ſcandala exo-
riuntur in dies, niſi de opottuno remedio
per nos aut ſedem prædictam prouidere-
tur exoriri contingeret. Conſiderantes
autem nos, quam opere pretium, piumque
fore, ac neceſſarium, vt vnio prædicta mul-
to labore quæſita, ac per Romanos Pon-
tifices ſollicita conſeruetur, & dictorum
Græcorum moleſtijs,ac impedimentis hu-
iuſmodi obuietur,atque ipſorum quieti,&
animorum conſolationi in præmiſſis opor-
tune conſulatur, necnon ritus, & obſer- D
uantiæ in eorum eccleſijs, & alibi iuxta
antiquam ipſorum conſuetudinem perſe-
uerentur. Motu proprio non ad alicuius
nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtan-
tiam, ſed de noſtra mera liberalitate, &
& ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ pote-
ſtatis plenitudine, dictis Græcis tam Præ-
latis, quam alijs perſonis nationis Græcæ,
& eorum cuilibet, vt eorum ritibus, & ob-
ſeruantijs, ſiue conſuetudinibus, vt præmit-
titur, vti ac illis obſeruare, miſſaſque, &
& alia diuina officia ſecundum eorum an-
tiquam conſuetudinem celebrare. Nec-
non Archiepiſcopis, Epiſcopis,& alijs Præ-
latis Græcis, vt inter eoſdem Græcos, vbi

A Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij Prælati Lati-
ni iuriſdictionem habent Pontificalia libere
exercere, officia, ac à ſacris ordinarijs offi-
cijs eccleſijs, ac pijs locis, & oratorijs ſu-
per huiuſmodi rituum obſeruantia per La-
tinos Antiſtites,& Prælatos,etiam locorum
ordinarios, & Dominos temporales,& Ma-
giſtratus ſeculares in iudicium, vel alias in-
uiti minime trahi. Nec non quicunque
clerici Græci,ac aliæ perſonæ nationis Græ-
ciæ vndecunque venientes in locis vbi Ar-
chiepiſcopi,Epiſcopi,& alij Prælati Latino-
rum, & Domini temporales ſunt, ab ipſis
tam Græcis,quam Latinis eleemoſynas pe-
tere, & recipere libere, & licite poſſint,
motu, & ſcientia ſimilitet tenore præſen-
B tium concedimus, & indulgemus. Ecin-
ſuper quod nullus Archiepiſcopus, & Epi-
ſcopus etiam ordinarius clericos Græcos
ad ſacerdotium promouere valeat, ac quod
in diœceſi vbi Latini & Græci habitant, &
ſolum Archiepiſcopum, ſiue Epiſcopum
Latinum ordinarium habent, dictus Ar-
chiep. ſiue Epiſc. circa negotia, & cauſas
dict. Græcorum Vicarium Græcorum ipſis,
Græcis gratim, vel per ipſos Græcoa eli-
gendum. Ex quo Græcus vir melius Græ-
cos mores nouit, quam Latinus eorum
ſtipendio, & ſalario retinendum deputare.
Quodque in cauſis appellationia ad Metro-
politan. qui forſan Græcus non eſſet, Me-
tropolitanus ſimiliter in dictis cauſis iudi-
C cem Græcum deputare teneatur. Et in-
ſuper cum in parochialibus eccleſijs ipſo-
rum Græcorum ex antiquiſſimo, & hacte-
nus obſeruato ritu non niſi ſemel in die per
vnum ſacerdotem celebrari liceat, & ta-
men nonnulli ſacerdotes Latinorum dimiſ-
ſis ipſorum proprijs parochialibus eccle-
ſijs, vt præfatos Græcos iniuris afficiant, &
ad diſturbandum eorum ritus, & conſue-
tudinem huiuſmodi neſcitur, quo ſpiritu
ducti interdum altaria dictarum parochia-
lium eccleſiarum præoccupant. & inibi cō-
tra voluntatem eorumdem Græcorum
miſſas, & forſan alia diuina officia cele-
brant, adeo quod dicti Græci ſæpenume-
ro ſine auditione miſſarum, cum magna
D animorum moleſtia, feſtiuis,& alijs diebus,
quibus miſſam audire conſueuerunt, rema-
neant. Nos autem ad obuiandum ſcandalis,
& prouidendum, ne in futurum moleſtiæ
huiuſmodi Græcis ipſis inferantur. Sacer-
dotibus Latinis prædictis ne de cætero
miſſas, & alia diuina officia in dictis alijs
eccleſijs eorumdem Græcorum celebrare
magiſtratibus vero ſi qui ſunt, ne dictis ſa-
cerdotibus auxilium,& fauorem præſtene.
Necnon vt nullus ritus, & ceremonias
Græcorum in dicto Concilio Florentino,
vel alias approbatas blaſphemare, aut re-
probare, ac ibi duo vnus Latinus, alter
vero Græcus einſdem loci prout in Cepha-
lonia, & Iacynto, & forſan alibi ſunt Epi-
ſcopi.

ſcopi. Epiſcopus Latinus de perſonis eccleſiaſticis, & ſacerdotibus Græcis, ac de iuriſdictione Epiſcopi Græci, vel alijs quibuſcunque ad Epiſcopum Græcum, quomodolibet ſpectantibus, nullatenus ſe intromittere præſumat. Sed Epiſc. Latinus Latinorũ, Epiſcopus vero Græcus Græcorũ dumtaxat curam, regimen, ac iuriſdictionem reſpectiue habeant, & exerceant. Et inſuper quod presbyteri, & clerici Latini in eccleſijs Græcorum neque celebrare neque funeralibus, nuptijs, ac baptiſmis, & alijs Græcorum actibus publicis, & priuatis intereſſe, aut ſe imiſcere niſi ad hæc ſpecialiter per ipſos Græcos vocati fuerint audeant, & præſumant. Quodque clerici, & presbyteri ſeculares, & Monachi Græcorum, eorumque eccleſiæ, & monaſteria, & bona quæcumque omnibus, & ſingulis priuilegijs immunitatibus exemptionibus, fauoribus, ac Indultis, ac gratijs quibus clerici, presbyteri, & Monachi Latini eorum eccleſiæ monaſteria, & bona quæcumque de iure ſiue conſuetudine, vel alias quomodolibet vtuntur, potiuntur, & gaudent, vti, potiri, & gaudere libere, & licite poſſint, & valeant. Nec non Abbates, & Monachi Græci, eorumque monaſteria, loca, & bona quæcumque omnibus, & ſingulis priuilegijs, exẽptionibus, indultis, gratijs, & prærogatiuis in bulla Mare magnum nuncupata contentis, fratribus Ordinis Minorum regularis obſeruantiæ, eorumque monaſterijs, locis, ſeu conuentibus, tam per dictam bullam, quam alias quomodolibet conceſſis, & concedendis, etiam vti, potiri, & gaudere poſſint. Nec non viduæ presbyterorum, vel clericorum Græcorum in caſtitate iuxta ritum Græcorum vouentes eiſdem immunitatibus, exemptionibus, priuilegijs, quibus viuentibus eorum viris presbyteris, ſeu clericis gaudere poterant, gaudeant, & fruantur. Paribus motu, & ſcientia, & poteſtate concedimus, & declaramus, ac ita per Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios Prælatos, & clericos Latinos pro dictis, & quibuſcumque alijs, eis videlicet Prælatis maioribus, ſub ſuſpenſionis à diuinis, alijs vero inferioribus ſub excommunicationis latæ ſententiæ, priuationis beneficiorum eccleſiaſticorum quæ obtinent, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia in poſterum obtinenda, ipſo facto per quemlibet contrafacientem incurrere pœnis præcipientes mandamus quatenus præſentes litteras ac omnia in eis contenta inuiolabiliter obſeruent. Sicque per quoſcumq; iudices in Romana curia vel extra, ea in quacumque inſtantia iudicare, ſententiari, & deffiniri debere, ſublata eis, & eorum cuilibet aliter iudicandi, ſententiandi, & diffiniendi facultate, ac irritum, & inane quicquid ſecus ſuper his à quocumque quauis aucto-

A ritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus venerabilibus fratribus noſtris Caſertanen. ac Feſulanen. Epiſcopis, per hæc ſcripta committimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus quatenus ijſdem Græcis tam prælatis, & clericis, & religioſis prædictis, quã ſecularibus, & alijs perſonis dictæ nationis Græcæ efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentibus faciant per ſe, vel alium, ſeu alios prænominatos, & quemlibet ipſorum conceſſionibus, indulto, gratijs, ac indulgentijs, nec non ſtatutis decretis, & ordinamentis prædictis pacifice ac perpetuo frui, & gaudere. Non permittentes eos, & eorum quemlibet
B in præmiſſis aliquo quæſito colore moleſtari, impediri, aut perturbari. Contradictores quoslibet, & rebelles, per dictas, & quaslibet alias cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas eos aggrauando, & reaggrauando, interdictumque eccleſiaſticum conſtito de non tuto acceſſu apponendo, & alia opportuna iuris remedia, appellatione poſtpoſita, compellendo. Inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis. Non obſtantibus præmiſſis, ac quibuſuis Apoſtolicis, ac prouincialibus, & ſynodalibus Concilijs editis, generalibus, vel ſpecialibus conſtitutionibus, & ordinationi-
C bus Apoſtolicis, ac Bonifacij Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri de vna, & Concilij Generalis de duabus dietis, ne quis extra ſuam diœceſim ad iudicium trahatur, ac ſtatutis, & conſuetudinibus etiam ex fundatione, & iuramento, confirmatione, Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, & indultis nec non omnibus illis de quibus eorumque totis tenoribus ſpecialis ſpecifica, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quauis alia exquiſita forma ſeruanda foret; Quibus illis omnibus in ſuo robore permanſuris hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cæteriſque in contrarium facientibus quibuſcumque, aut ſi dictis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & alijs Prælatis
D & Dominis temporalibus, & quibuſuis alijs perſonis communiter, vel diuiſim ab Apoſtolica ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Et quoniam difficile foret præſentes litteras ad ſingula quoque loca deferri, volumus, & ſimili motu mandamus quatenus tranſumptis præſertim alicuius publici notarij confectis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, ea protſus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi originaliter forent exhibitæ vel oſtenſę. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub anulo piſcatoris

A toris die 18. Maij 1521. Pontificatus noſtri anno nono. Cæterum vt earumdem litterarum tenor prædictus ſic inſertus omnimodam rei, ſiue facti conſuetudinem faciat, Apoſtolica auctoritate decernimus, vt illud idem robur, eandemq; vim, & eundem vigorem dictus tenor per omnia habeat, quæ haberent originales litteræ ſupradictæ, ac eadem prorſus eidem tenori fides adhibeatur, quandocunque, & vbicunque, ſiue in iudicio, ſiue alibi vbi fuerit exhibitus, vel oſtenſus. Et eidem tenori firmiter ſtetur in omnibus ſicut eiſdem originalibus litteris ſtaretur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ: per hoc autem nullum ius denuo cuique acquiri volumus, ſed antiquum tantummodo conſeruari. *Datum Romæ apud S. Petrum* B *ſub annulo piſcatoris die 26. Maij 1526. Pontificatus noſtri anno tertio.*

Idem Clemens Papa eodem anno die 5. Septembr. ea omnia confirmauit, quæ ſuperius Leo Græcis indulſerat, & confirmauerat ſub die 26. Maij. Conſeruatores iuſſit eſſe in eiuſdem litteris Altobellum Epiſcopum Polenſem tunc apud Rempub. Venetam Apoſtolicæ Sedis Nuncium, Vicarium Epiſcopi Patauini, & Abbatē S. Georgij Venetiarum. Prohibuit omnibus eccleſiarum parocchialium Venetorum Rectoribus, vel quibuſcunque alijs deinceps Græcos ipſos quomodolibet indebite moleſtari. C *Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo piſcatoris die 5. Septembris 1526. Pontificatus tertio.*

Antonio præterea Patriarchæ ſcripſerat idem Clemens VII. Pontifex, ſuoq; diplomate certiorem fecerat, ſe Laurentium Iuſtinianum ob vitæ merita, ac miraculorum gloriā illuſtrem titulo Beati inſigniuiſſe, ac ex Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis indulſiſſe, vt ſingulis annis decurrente die obitus eiuſdem, Sancti miſſam, & officium, tanquā de vno Sancto Confeſſore per totum Venetorum Dominium celebrari poſſet.

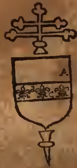
CLEMENS PAPA VII.

D *Venerabili fratri Antonio Patriarchæ Venetiarum.*

Venerabilis frater, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem: illius qui ſemper in Sanctis ſuis mirabilis eſt, vices licet immeriti gerentes in terris, pijs fidelium præſertim Ducum, & nobilium votis, quæ ad Dei laudem, & gloriam, ac Sanctorum venerationem cedere dignoſcuntur, libenter annuimus, eaque fauoribus libenter proſequimur opportunis. Expoſuit nobis nuper dilectus filius Marcus Foſcarus, Dominij Venetorum Orator ad nos deſtinatus, pro parte dilecti filij nobilis viri Andreæ Gritti, Ducis, & Dominij Venetorū huiuſmodi, quod licet ex proceſſu ſuper canonizatione Beati Laurentij Iuſtiniano de mandato felicis recordationis Sixti Papæ Quarti prædeceſſoris noſtri ad tunc Ducis, & Dominij Venetorum inſtantiſſimas preces habito, & ad Romanam Curiam tranſmiſſo veriſimiliter credi poſſit, omnia quæ ad ipſius B. Laurentij canonizationem neceſſaria erat plane, ac ſufficienter probata fuiſſe, tamen cum proceſſus ipſe caſu quodam igne crematus fuiſſet, piæ memoriæ Leo Papa Decimus etiam prædeceſſor noſter, ad tunc Ducis, & Dominij Venetorum huiuſmodi ſupplicationem, eius tunc Nuntio, & bonæ memoriæ Epiſcopo Cremonenſi, tunc in humanis agenti in ciuitate Venetiarum commorantibus, de venerabilium fratrum ſuorum, de quorum tunc numero eramus, conſilio, per ſuas in forma breuis litteras commiſit, vt ad inquiſitionē regotij canonizationis huiuſmodi procederent, qui cum ad inquiſitionem huiuſmodi procedere cœpiſſent, ac prædictus Leo prædeceſſor, ſicut Domino placuit, fuiſſet vita functus, recolendæ memoriæ Adrianus Sextus ſimiliter prædeceſſor noſter ad ſupplicationem Oratorum prædicti Dominij Venetorum, qui ad Sedem Apoſtolicam pro præſtanda ſibi obedientia, deſtinati fuerant. Tibi (frater Patriarcha) & venerabilibus fratribus, Thomæ Feltrēſi Nuntio Apoſtolico, & Paulo Nemoſienſi Epiſcopis per ſuas in forma breuis litteras mandauit, vt proceſſū canonizationis alias inchoatum, proſequi deberetis, ac ſi dicti Leonis Papæ littere ſuper directæ fuiſſent. Cum autem præfatus Adrianus prædeceſſor noſter proceſſu minime abſoluto fuerit vita functus, & proceſſus huiuſmodi non ita de facili valeat expediri, ac idem Marcus Orator pro parte Ducis, & Dominij prædictorum Nobis humiliter ſupplicauerit, vt pro æterni Regis laude, & gloria, ac ipſius Beati Laurentij confeſſoris reuerentia, nec non Eccleſiæ decore, ac Catholicæ fidei ſplendore, & populorum dicti Dominij deuotione, liceat ſingulis annis in die, qua dictus B. Laurentius migrauit ad Dominum, feſtum, & officium de vno Patriarcha confeſſore, cum oratione vnius Epiſcopi cōfeſſoris ſub nomine eiuſdē B. Laurentij Patriarchæ in ſua, & alijs Eccleſijs dicti Dominij Venetorum ab omnibus celebrari. Nos qui fideles quoſcumque ad Sanctorum Dei venerationem, ac iugem erga eos deuotionem prout poſſumus libenter excitamur, cū ad præſens alijs grauibus præpediamur impedimentis, & negotijs, canonizationiſq; huiuſmodi negotio intendere non valeamus, Ipſorum Ducis, & Dominij deuotis ſupplicationibus inclinati, vt tam in ſua Partiarchali (vbi ipſe B. Laurentius Patriarcha fuit) quam in quibuſuis alijs

alijs Cathedralibus, etiam Metropolitanis, ac collegiaris, ac parochialibus quorumcumque locorum, etiam religioſorum eccleſijs totius Dominij Venetorum, officium in memoriam eiuſdem B. Laurentij Patriarchæ de vno Epiſcopo confeſſore ſub nomine eiuſdem B. Laurentij, annis ſingulis die qua migrauit ad Dominum celebrari, ac in eorum miſſis, & maturinis, ac veſperis cōmemoratio ſub nomine B. Laurentij Patriarchæ recitari poſſit ab omnibus, qui illud celebrare, & recitare voluerint, & eius imago in eccleſijs, ſiue Chriſti fidelium perſonarum, domibus depingi (ſine tamen diademate, & non tanquam canonizati, ſed tanquam Beati) liberè, & licite valeat, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium licentiam, & facultatem concedimus, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque cōtrarijs quibuſcunque. Volumus autem, quod præter præmiſſa dictus B. Laurentius cathalogo Sanctorum aſcriptus minime cenſeatur.

Datum Romæ apud S. Petrum ſub anulo piſcatoris die 18. . . . . 1524. *Pontificatus noſtri anno primo.*

11 Fr. HIERONYMVS Quirinus nobilis Venetus, Ord. Præd. auita nobilitate, ſcientia, & regulari diſciplina clariſſimus, Fratri Thomæ Donato ſuo anteceſſori amiciſſimus, ac indiuidus comes, à Clemente VII. ex Senatus ſententia Patriarcha confirmatus eſt anno 1524. die 21. menſis Octobris. Triginta omnino annis præfuit cū laude prudentiæ, ac probitatis ſingularis; deceſſitq; anno 1554. Eius corpus, ex eiuſdem iuſſione, tumulatum eſt apud ſuos Dominicanos prope Thomam Donatum cum huiuſmodi epitaphio

Hieronymus Quirinus, ne ſerui cadauer
inferretur, vbi corpus conficitur Domini,
hic voluit humari
Qui adoleſcens in Thomæ Donati
verba primum iurauit
Quem in monaſtica dignitate ſubſecutus,
Et Patriarcha Patriarcha iuſti tenax
imitatus
Obijt anno ſalutis M D L I V.
id. Decembris.

12 PETRVS Franciſcus Contarenus Taddæi filius, ex Senatore, ac Reip. Cenſore ad eccleſiaſticam vitam agendam vocatus, delectuſq; Quirini ſucceſſor, à Iulio Tertio Pontifice Patriarcha Venetiarum confirmatur die 27. mēſis Auguſti an. 1555. inſequentoq; anno mortalitatem expleuit, magno de ſe apud omnēs deſiderio relicto.

13 VINCENTIVS Diedus nobilis Venetus, in Venetæ Reipub. publicis ſuſtinendis muneribus vir clariſſimus, Patriar-

triarchalem euaſit ad ſedem anno 1556. die 24. menſis Ianuarij. Poſtremam obijt diem 6. Id. Decembr. 1559. Corpus iacet ante fores Eccleſiæ Patriarchalis ſub magno lapide, paucis his verbis.

VINCENTIVS DIEDVS
PATRIARCHA VENETIARVM.

Cuius laudes hoc breue elogium in eadem Patriarchali Eccleſia affixum concinne proloquitur.

Vincentius Diedus ampliſſ. magiſtratibus
domi, foriſq; ad quinquageſimum ætatis annum
admirabili ſapientia, atque integritate
perſunctus
Ex Præfectura Patauina ad huius ciuitatis
Patriarchatum electus, cum in templi
ædiumque adiacentium reparationem,
& Cleri inſtitutionem, operam,
atque impenſam
per quadriennium non fruſtra contuliſſet,
multis religionis, & prudentiæ præclariſſimis
exemplis editis, magno totius Ciuitatis
mœrore
Sexagenarius obijt anno ſalutis MDLIX.
VI. Id. Decembris.

14 IOANNES Treuiſanus nobilis Venetus, Abbas S. Cypriani de Murano Ordinis Sancti Benedicti expreſſe profeſſus, Vincentio ſucceſſit anno 1560. die 15. Feb. Interfuit Tridentino Concilio. Præfuit annis triginta, mortuuſq; eſt in ſenectute bona, iacet in Patriarchali Eccleſia. Inſcriptio illius tumuli talis eſt.

A *Ioannes Treuiſanus Iur. Vtr. Doct.*
Patriarcha Venetiarum Diui Cypriani Abbas
omni virtutum genere ornatiſſimus,
& in obeundo munere Epiſcopali
præſtantiſſimus
hanc aram Diui Ioannis Euangeliſtæ dicauit,
dotauit, & ſepulchrum ſibi viuens poſuit
cIↄ. Iↄ. lxxxviij.
Patriarchales prouentus valde auxit
annexa Abbatia S. Cypriani Sixti V. Papæ
auctoritate, ac Senatus fauore.
Vixit annos lxxxvij. Patriarcha xxx.
Abbas lx. Deceſsit iij. Non. Aug.
cIↄ. Iↄ. xc.

B Porro vnio cœnobij S. Cypriani menſæ Patriarchali Venetiarũ facta eſt à Sixto V. anno 1587. Cuius diploma hic exhibemus ex originali.

Sixtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.
Venerabilibus fratribus Veronen. & Vicent. Epiſcopis, necnon dilecto filio Primicerio eccleſiæ S. Marci Venetiarum ſalutem, & Apoſt. bened. Hodie à nobis emanarunt literæ tenoris ſubſequentis.
Sixtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei,
C *ad perpetuam rei memoriam.*

Apoſtolici muneris ſolicitudo, diuina diſpoſitione nobis licet immeritis delegata, indeſinenter requirit, vt ad Eccleſiarum quarumlibet, præſertim Patriarchalium, ſtatum noſtræ conſiderationis intuitũ propenſius prætendentes, quæ pro illarum Præſulum neceſſitatibus ſubleuandis, & felici earundem eccleſiarum, ac monaſteriorũ, & aliorum Regulariũ locorũ quorumlibet directione, opportuna remedia fore intelligimus, quam primum adhibeamus, ac his paſtoralis officij noſtri partes interdum per vnionis, & annexionis monaſteriorum eorundem miniſterium fauorabiliter interponamus, ac aliter deſuper diſponamus,
D prout rerum, locorũ, & temporum qualitatibus vndique penſatis conſpicimus in Domino ſalubriter expedire. Sanè cum venerab. frater noſter Ioannes Patriarcha Venetiarum commendæ, in quam monaſterij SS. Cornelij & Cypriani de Murano Ordinis S. Benedicti Torcell. diœc. qui antequã de perſona ſua Eccleſiæ Venetiarum, tunc certo modo paſtoris ſolatio deſtitutæ, Apoſtolica authoritate prouideretur, vt ipſius monaſterij Abbas ordinem prædictum expreſsè profeſſus, præſidebat, & cum quo poſtmodum in prouiſione eiuſmodi, & vna in ipſa Eccleſia monaſterium prædictum in commendam ad eius vitam retinere valeret, ſub certis vſu, modo, & forma expreſſis,

ſis, dicta authoritate diſpenſatum extitit, & huiuſmodi diſpenſatione abſtinebat, necnon omni iure ſibi in regimine, & adminiſtratione dicti monaſterij, vel ad illa quomodolibet competenti in manibus noſtris in fauorem dilecti filij Ioannis Emi Clerici Venetiarum cum reſeruatione omnium, & ſingulorum dicti monaſterij fructuum, redditruum, & prouentuum per ipſum Ioannē Patriarcham, quoad viueret propria authoritate, exceptis dumtaxat, ex his centum ducatis monetæ Venetæ pro dicto Ioanne Emo, & ſucceſſoribus ſuis, monaſteriū prædictum in titulum commendæ adminiſtratione, vel aliter quomodolibet obtinentibus percipiendorum, necnon poſtquam reſeruatio fructuum huiuſmodi ceſſaret, quarumdam penſionum pro certis perſonis aſſignandarum, aut alias ſponte, & libere cedere intenderet, libellumq; ſupplicem nobis deſuper porrigi curaſſet, & dilecti filij Paulus, & Vincentius, quond. Petri Dominici Gradenici, Ciues, & Patritij Venetiarum, aſſerentes iuspatronatus, & præſentandi, ſeu nominandi perſonam idoneam ad dictum monaſterium, dum pro tempore vacat ad ipſum, eorumque poſteros legitimè pertinere, ceſſioni, & alijs præmiſſis, habita illorum notitia, ſe oppoſuiſſent. Ac eidem monaſterio de alicuius perſona aliquem ad ipſorum præſentationem, ſeu nominationem, aut ſaltem de eorum conſenſu prouideri, vel aliter de illo diſponi non poſſe, neque debere contenderent. Nos de monaſterij prædicti, illiuſque bonorum, & rerum ſtatu, etiam qualitate, necnon prætenſo iure patronatus, & præſentandi, vel nominandi huiuſmodi voluimus eo doceri, & inter alia deprehendimus monaſterium prædictum ciuitati Venetiarum finitimum, & competentibus redditibus dotatum, & pro tempore exiſtentem Patriarcham Venetiarum, illiuſq; regimini, & adminiſtrationi, tam in ſpirituali, quam in temporalibus vtilem, & commodum exiſtere, & propter facultatem ſuæ menſæ Patriarchalis anguſtam, & pio loci, & perſonæ dignitate, ſine fructuum ipſius monaſterij ſubuentione decenter ſuſtentari non poſſe; & licet iuspatronatus huiuſmodi legitimè verificatum non exiſteret, vacatione tamen ipſius monaſterij occurrente, deſuper dubitari, & graues lites, & controuerſias multis difficultatibus obſtructas oriri poſſe.

Quocirca nos, qui dudum inter alia voluimus, quod petentibus beneficia eccleſiaſtica alijs vniri tenerentur exprimere verum annuum valorem, & beneficij, cui aliud vniri poterant, & ſemper in vnionibus amiſſio fieret ad partes vocatis quorum intereſſet, quique etiam decernimus, & intentionis noſtræ eſſe declaramus, quod deinceps per quaſcunque gratias, ſeu literas Apoſtolicas pro mandatis, & declarationibus quibuſuis

A etiam ſi motu proprio, & ex certa ſcientia à nobis emanarent, nulli ius ſibi quæſitum quomodolibet tollerent his, & alijs nobis magis ſuadentibus cauſis, litium, & controuerſiarum anfractibus obuiare, ac prædicti Ioannis, & pro tempore exiſtentis Patriarchæ Venetiarum cōgruæ ſubuentioni, monaſterijq; huiuſmodi ſalubri directioni conſulere, necnon dilectis filijs nobilibus viris Duci, & Reip. Venet. quorum inueteratum erga nos, & Sedem Apoſtolicam deuotionis, & reuerentiæ ſtudium, grati animi propenſionem iugiter amplectimur, rem gratā, & acceptam facere cupientes, necnon quarumcunque vnionum, annexionum, & incorporationum eidem menſæ Patriarchali

B hactenus factarum tenores, illiuſq; fructuū, redditruum, & prouentuum annuum valorem, verumq; & vltimum dicti monaſterij vacationis modum, & ſi ex illo quæuis generalis reſeruatio, & in corpore iuris clauſa reſultet, præſentibus pro expreſſis habentes motu, & ſcientia ſimilibus, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, iuspatronatus, & præſentandi, ſeu nominandi perſonam idoneam ad dictum monaſterium, Paulo, & Vincentio eorumque poſteris, & ſuæ familiæ eiuſmodi, vt præfertur, vel aliter quomodolibet minime competiiſſe, nec cōpetere Apoſtolica authoritate declaramus, illudq; primitus, & omnino ſupprimimus, extinguimus, & abrogamus, ipſumq; mona-

C ſterium ab illo liberum, & exemptum etiā, & fore decernimus, necnon prædictum monaſterium, à quo hodie per alias noſtras literas certam partem illius bonorum, & iurium diſmembrauimus, & ſeparauimus, illique certū Prioratū per nos erectum ſubiectis modo, & forma tunc expreſſis applicauimus, & appropriauimus prout in dictis literis plenius continetur cuius, & illi forſan annexorum fructus, redditus, & prouentus ad ducentos, & octaginta florenos auri ante diſmembrationem prædictam in libris Cameræ Apoſtolicæ taxati imponū-

D tur, ſecundum vero communem exiſtimationem quatuor millium ducatorum auri ſimilium, ſecundum communem extimationem, valorem annuum, vt accipimus, non excedunt, illiuſq; Abbatialem dignitatem, cum omnibus, & ſingulis annexis, iuribus, obuentionibus, emolumentis, proprietatibus, bonis, iuriſdictionibus, & pertinentijs ſuis, exceptis dumtaxat bonis, & iuribus, vt præfertur, diſmembratis prædictis eidem menſæ Patriarchali dicti Ioannis Patriarchæ, ad hoc expreſſo accedente conſenſu, etiam perpetuo vnimus, annectimus, & incorporamus. Itaque liceat ipſi, & pro tempore exiſtenti Patriarchæ Ven. prædicti monaſterij, illiuſque regiminis, & adminiſtrationis, ac reliquorum bonorum, ac proprietatum huiuſmodi, corporalem, realem, & actualem poſſeſſionem per ſe, vel per alium,

ſeu alios menſæ Patriarchalis huiuſmodi nomine, propria authoritate libere apprehendere, & perpetuo retinere, illorumque fructus, redditus, & prouentus, iura,& obuentiones,ac emolumenta quæcunque percipere, exigere, & leuare, ac in ſuos, menſæq; Patriarchalis,& monaſterij huiuſmodi vſus,& vtilitatem conuertere; necnon omnia, & ſingula, prioratus, præpoſituras, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, & officia, cæteraque beneficia eccleſiaſtica, cum cura, & ſine cura, ſecularia, & quorumuis ordinum clericalia ad collationem, prouiſionem, præſentationem, inſtitutionem, electionem, & confirmationem, & quamuis aliam diſpoſitionem pro tempore exiſtentis Abbatis dicti monaſterij quomodolibet ſpectantia, perſonis idoneis conferre, & de illis etiam prouidere, ſimileſq; perſonas ad illam præſentare, & eligere, & præſentatas, & electas inſtituere, & confirmare, necnon monaſterium, illiuſq; res, & bona huiuſmodi tam in ſpiritualibus,quam in temporalibus regere, & gubernare, ac ſedem, locum, ac præeminentiam Abbatis tam in choro, quam in capitulo, & conuentus, & alijs quibuſuis publicis, & priuatis actibus ipſius monaſterij habere,& ibidem præſidere, cæteraque omnia in præmiſſis,& circa ea quomodolibet neceſſaria, & opportuna facere,& exequi in omnibus, & per omnia, prout ipſius monaſterij Abbates, qui pro tempore fuerunt, & exequi potuere, ſeu etiam debuerunt,cuiuſuis licẽtia deſuper minimè requiſita, curam, regimen, & adminiſtrationem ipſius monaſterij eidem Patriarchæ pro tempore exiſtenti in eiſdem ſpiritualibus,& temporalibus plenariè committendo,decernentes vnionem, annexionem, incorporationem,& alia præmiſſa, ac præſentes literas ſub quibuſcunque reuocationibus,ſuſpenſionibus,vel derogationibus ſimilium,vel diſſimilium gratiarum, per ſedem ipſam quomodolibet faciendarum, non comprehendi, ſed ab illis ſemper exceptas eſſe,& quoties illas ſuſpendi, reuocari, aut eis derogari contigerit, toties etiam ſub poſteriori datas, per eos, quorum intereſt eligendo conceſſas, ac in priſtinum ſtatum reſtitutas,& ad hoc, vt ſub reuocationibus, ſuſpenſionibus, ac derogationibus eiuſmodi minimè comprehendatur; ex nunc vere, & non ficte ſuum plenarium, & integrum effectum ſortiri, eſſe, illaque non de vacatum,ſed de vacante monaſterio eiuſmodi facta, & per illa vere, & non ficte ius plenum in re, & ad rem acquiſitam exiſtere, & Patriarcham per tempora exiſtente, & regulis de non tollendo iure acquiſito, ac de annuali, & triennali poſſeſſionibus gaudens, debere, ac præſentium literarum ſuſpenſiones, reuocationes, derogationes, & alias contrarias diſpoſitiones, pro nouis illarum conceſſionibus habere, & cenſere, minuſq; eaſdem præſentes literas de ſubreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, ſeu intentionis noſtræ,vel alio quouis defectu notari, impugnari, annullari, aut ex eo,quo 4 nulla, aut minus iuſta, & legitima cauſa ſubſiſtente, ac extra Conſiſtorium emanarint, cauſæq; ipſe iuris ordine ſeruato, & coram loci ordinario, vel alibi examinatæ, & iuſtificatæ,alterq; præſentibus literis expreſſa, probata, & verificata, & alij, quorum intereſt, vocati, & auditi non fuerint, nec illi conceſſerint in ius, vel controuerſiam reuocari, ad terminos iuris reduci,ſeu aduerſus illas quodcunque iuris, facti, aut gratiæ remedium impetrati poſſe, ſed illas, & in eis cõtenta quæcunque valere, & plenam roboris firmitatem obtinere, ac perpetuo obſeruari debere, in omnibus, & per omnia perinde, ac ſi de vna vnanimi venerabilium fratrum noſtrorum S. R. Eccleſiæ Cardinalium conſilio,& conſenſu conſiſtoriali, vt moris eſt, ſeruatis quibuſcunque ſeruandis emanaſſent, & quæcunque ad illarum valetudinem,efficaciam,& perpetuitatem quomodolibet requiſita formaliter, & indiuidue nihil omiſſo interuenirent, ac obſeruata, & facta fuiſſent, ſicq; per quoſcunque Iudices, & cauſarum palatij Apoſtolici Auditores, ac prædictorũ Cardinalium, ſublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, iudicari,& definiri debeat, irritum quoque, & inane ſi ſecus ſuper literis, à quocunque quauis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus,voluntate, ac intentione,declaratione noſtris partis, necnon literarum nouiſſimè notiones perpetuus, niſi in caſibus à iure permiſſis, aut extra Conſiſtorium fieri, aut Toronen. Conciliorum vnioneſq; petunt beneficiorum fieri, & beneficia vnius beneficio, ſeu loco alterius diœc. vniri prohibentium, ac fel. mem. Bonifacij Papæ Octaui prædeceſſoris noſtri,qua cauet, ne quis extra ſuã ciuitatem, vel diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis vltra dictam, & finis ſuæ diœc. ad iudicium euocetur ſeriæ Iudices à Sede Apoſtolica deputati, extra ciuitatem, vel diœceſim, in quibus deputati fuerint contra quoſcunque procedere, aut alij, vel alijs vices ſuas cõmittere quoquomodo audeant, vel præſumant,& in Concilio generali,& ipſa dieta duabus dietis,dũmodo non vltra tres dietas aliquis authoritate præſentium ad iudicium non trahatur, alijſque Apoſtolicis, ac in prouincialibus,& ſynodalibus, & etiam in vniuerſalibus Concilijs editis ſpiritualibus,ac generalibus cõſtitutionibus, & ordinationibus, necnon monaſterij, & ordinis prædictorum, & iuramento confirmatione Apoſtolica,vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis,& conſuetudinibus,priuilegijs quoque indultis,& literis

literis Apoſtolicis illis, coram Abbatibus, conuentibus, ſuperioribus, & perſonis, ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac eum quibuſcunque derogatoriarum derogatorijs, alijſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, necnon irritationibus, & alijs decretis per quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac nos, & dictam Sedē, & motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine paribus, & etiā conciſtoriali, & contra vniones, annexiones, & incorporationes perpetuas, diſmembrationes, & ſeparationes, etiā aliter quomodolibet in genere, vel in ſpecie conceſſis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, & ſingulis etiā ſi de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes, mentio ſeu quæuis alia expreſſio addenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda eſſet, tenoris huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſeruata inſerti forent, præſentibus pro expreſſis habentes, illis aliter in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat motu, & ſcientia paribus, ſpecialiter, & expreſſe derogamus quodque monaſterium prædictū extra ciuitatem, & diœc. Ven. conſiſtat, contrarijs quibuſcunque. Volumus autē, quod propter vnionem, annexionem, & incorporationem prædictas, monaſt. prædictum debitis non defraudetur obſequijs, ſed illius, & dilectorum filiorum conuentus congruè ſupportentur onera conſueta. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, ſuppreſſionis, extinctionis, abrogationis, vnionis, annexionis, incorporationis, derogationis, voluntatis, & decretorum infringere, vel ei auſu temerario contraire; ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationē omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud S. Marcum anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſeptimo, Idibus Martij, Pontificatus noſtri anno tertio. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta motu ſimili mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus veſtrum per vos, vel aliū, ſeu alios eaſdem præſentes literas, & in eis contenta quæcunque vbi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte dilecti filij Ioannis, & pro tempore exiſtentis Patriarchæ Ven. deſuper fuerint, requiſiti, ſolemniter publicantes, eiſque in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciatis authoritate noſtra præſentes literas, & in eis contenta huiuſmodi ab omnibus, ad quos ſpectat, & pro tempore ſpectabit, firmiter obſeruari, ipſumq; Ioannem, & pro tempore exiſtentem Patriarcham Venet. vnione, annexione, & incorporatione, & alijs præmiſſis pacificè frui, & gaudere, non permittentes, vnquam á quibuſcunq; indebite moleſtari. Contradictores quoslibet, & rebelles per ſententias, cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, & legitimas ſuper his habendis ſeruatis proceſſibus, ſententias, cenſuras, & pœnas ipſas etiam iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiā ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis. Non obſtantibus omnibus ſupradictis, ſeu ſi dilectis filijs, conuentui, & vaſſallis dicti monaſterij, vel quibuſuis alijs communiter, ac diuiſim ab eadem ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem.

Datum Romæ apud S. Marcum anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſeptimo Idibus Martij, Pontificatus noſtri anno tertio.

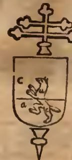
15 LAVRENTIVS Priolus, Ioannis filius, patritius Venetus, cum generis claritudine, tum pro publica Veneta re trepidis obitis legationibus ad Magnū Etruriæ Ducem, Reges Hiſpaniarum, ac Galliæ, Pontificeſq; Maxx. Gregorium XIII. ac Sixtū V. clariſſimus vir, Patriarchalem ſedem eſt aſſecutus, Gregorio XIV. ſedente anno 1591. menſe Ianuario. A ſeculi negocijs ad eccleſiaſticam dignitatem, Dei nutu, vocatus, gregis dilecti ſaluti mirifice profuit, zelo ſacro percitus, læſis clericorum moribus ſanandis operam nauauit, collapſam fere diſciplinam eccleſiaſticam erexit, ſacrarumque ſuæ ditionis Virginum inſtituta, priſtino nitori reſtituenda curauit, diſciplinamq; reddidit meliorem, Ardua negotia paſtorali pectore, acri iudicio feliciter perfecit, ſynodos diœceſanas bis celebrauit, conſtitutiones ſaluberrimas edidit, clericorum Seminario ædes attribuit, eorumque ſtudia vigili cura prouexit, clericos omnes ſpiritualibus ornamētis, & Theologiæ moralis

A cientia excultos eſſe voluit: quem deinde Clemens VIII. ſenatoria purpura decorauit anno 1596. acceptoque Romæ roſeo pileo, tituloue S. Mariæ Tranſpontinę, cum acclamatione bonorum, reuerſus eſt in patriam, eccleſias reſtaurauit, templique Patriarchalis faciem adduxit, vt viator in templi facie legere poteſt.

Domus Dei ædificata ſuper firmam petram
in latitudine dierum
anno ſal. MDLXXXXVI.
Laurentij S. R. E. Cardinalis Priuli
Patriarchæ Venetiarum pium monumentum
anno ſui Patriarchatus ſexto
B *Marino Grimano Duce Venetiarum.*

B. Laurentij Iuſtiniani lipſana ex vrna ad inſignem aram eccleſiaſtica pompa religioſe tranſtulit. Sedem ſibi commiſſam ita adminiſtrauit annis nouem, vt optimi Paſtoris in paucis famam promeruerit. Anno 1600. exceſſit è viuis die 2. exordientis Ianuarij, cineribus in Patriarchali æde locus ſepulturæ datus, vbi hæc in marmore proſtant verba.

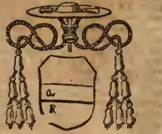
Laurentij S. R. E. Card. Priuli
Patriarchæ Veneti pium monumentum
anno ſui Patr. VI.
C *Marino Grimano Duce Venetiarum.*

D

16 MATTHAEVS Zane Venetus Patritij generis ad eandem Sedem promotus eſt anno 1601. Quatuor annos hanc adminiſtrauit Eccleſiam, deceſſitque cum fama virtutis, ac vigilantiæ eximiæ anno 1605. Iacet in Patriarchali Eccleſia ſub magno marmoreo lapide hoc breui epitaphio inſculpto.

OSSA
MATTHAEI ZANAE
PATRIARCHAE VENETIARVM
OBIIT M.DC.V.
IX. KAL. AVGVSTI.

17 FRANCISCVS Vendraminus ex familia virorum Senatorij ordinis apud Venetos fœcunda, quæ dedit olim Andream magnum lumen, qui clauum Reipublicæ tenuit: Is præclara inter Senatores pro patria obtinuit munera, deinde in ſublimiorum ordinem diuinitus euocatus Patriarcha electus eſt, & à Paulo V. Pontifice confirmatus anno 1608. die 22. Maij. Quem Reipub. legatum prudentia, eloquentia, & ſenatorijs alijs virtutibus ornatum agnouere Dux Sabaudiæ, Hiſpaniarum, Gallorumque Reges, Cæſar, & ſupremus Eccleſiæ Paſtor Romanus Pontifex. Venetus Populus paſtorem pium, prudentem, benignum, à faſtu alienum, in pauperes liberalem expertus eſt. Tantum virum Paulus V. Pontifex Max. dignum cenſuit, quem Cardinalitio galero exornaret, atque magnificaret anno 1616. Apud ſuos pie ceſſit è vita Presb. Cardinalis tit. S. Ioann. ante portam Latinam, plenior gloria, quam ætate anno 1619. die quinta Octobris, cadaueri Venetijs in Patriarchali templo tumulus fuit, nulla proloquente inſcriptione; proloquitur tamen eius pietas, & deuotio erga ſacratiſſimam Deiparam Virginem, cuius miraculoſam imaginem ex prophanis ædibus in ſacrum Virginum templum D. Mariæ Formoſæ ſolemni ritu, ornatuque tranſtulit, vbi hæc extat inſcriptio a Franciſco Pola Veronenſi erudittiſſimo viro concinnata.

Teſtimonium hic eſto immortale
propenſi huic domui cæli
in hac parietis parte
depictum Mariæ Virginis matris
ſimulacrum.
ſuum præſtantiſſimum numen
varijs

varijs eximijs miraculis
ſignificauit, probauit
quod vti religioſus coleretur, & ſanctius
Franciſcus Vendraminus Patriarcha
circumſpectiſſima ſanctione
ex hiſce priuatis præfatis ædibus
ad illam publicam ſacram ædem
quæ Formoſæ Mariæ dicata eſt
rite transferri curauit
ad aramque donatam collocari
CIↃ. IↃ C. X.
Aloyſius hunc F. *Donatus titulum*
memoriæ cauſſa,& venerationis.

18 IOANNES Theupolus Venetus,ex ordine Senatorio, cum eſſet S. Marci Primicerius, Venetiarum Patriarcha euaſit anno 1619. die 20. Nouembris. Hic præcipua pietate,ac paſtorali cura enituit, adeoque recondita, ac ſalutari doctrina, vt ea ingenij monumenta producere potuerit, quæ illius numquam deſituram famam extendant ad poſteritatem. Pie, vt vixerat, deceſſit anno 1632. teſtamento condito, ſepulchrum habuit in æde Patriarchali. Si quęris qui ſibi velint litteræ quatuor repoſitæ ad tumulum D. D. D. D. cogita. *Domine Dilexi*, *Decorem Domus tuæ*. Meminit Joannis amicus noſter eruditus & pius Hippolytus Maraccius Cong. Regularium; Matris Dei alumnus in bibliotheca Mariana, vbi eiuſdem in Beatiſſimam Virginem Mariam recenſuit edita monumenta, quem virum inſigni doctrina,& religioſis moribus conſpicuum vocat. Eiuſdem elogium ſcripſit doctus Abbas Hieronymus Ghilinus Alexandrinus in ſuo theatro, recenſuitque monumenta eius hactenus edita.

B 19 FEDERICVS S. R. E. Cardinalis Cornelius, vbi Vicentina Eccleſia de retinendo, Patauinaque de acquirendo eminentiſſimæ virtutis Epiſcopo decertare videbantur, Ioanni Theupolo Patriarcha Venetiarum, ſæuiente peſtilentia ab humanis ad cælum euocato ſucceſſit, liberata autem ciuitate, omnium ordinum acclamatione, & cleri pompa longe de more ſolemniori ſedem Patriarchalem ingreſſus anno 1632. deiectam Eccleſiam in ſpem felicitatis erexit. Pro ſalute communi Deo Optimo Max. gratias pie egit, votum ſoluit, & marmoreis tabulis, ſupra relatis, teſtimonium reliquit in Cathedrali. Caſtellanam Principis Apoſtolorum Baſilicam Cathedralem à D. Magno Epiſcopo extructam, a prædeceſſore Theupolo in meliorem faciem redactam inſtruxit, & ſolemni ritu ſacrauit, vt marmorea tabula ibidem C prologuitur.

Federicus tit. S. Marci S. R. E. Presb. Card.
Cornelius
Patriarcha Venetiarum Dalmatiæq; Primas
Caſtellanam Principis Apoſtolorum
Baſilicam
A.D. Magno Epiſcopo extructam
in ampliſſimi templi forma religioſa
Io. Patr. Theupoli munificentia
redactam inſtruxit.
D *Franciſco de Graſſis Clod. &. Vinc. Milano.*
Crapul.
Epiſcopis ſuffragantibus
ſolemni ritu conſecrauit.
ſacro reliquiarum theſauro ditauit
Sacrarium,& D. Iuſti M. ſacellum collapſum
reſtituit.
Anno ſal. MDCXLII. dedic. die xiij. Sept.
qua viſitantibus templum ipſum quotannis
centum dierum indulgentiam
conceſſit
Vrbano VIII. Pont. Max. Franc. Ericio
Duce Venet.

Pia ſua liberalitate Federicus pro conuentualis miſſæ in Cathedrali celebratione annuam eleemoſinam tribuit, cum antea pro capitularia menſæ tenuitate, quotidiana eſſent incommoda in Diuinis. Palatij Patriarchalis ædes in auguſtiorem formam redegit, Cancellariæ archiuium contagioſæ luis, & temporis iniuria profuſum ſumma diligentia compoſuit, diſtinxit, amplificauit, cancellariam exornauit, conſtructo prope oratorio ſub inuocatione S. Iuonis pauperum aduocati, quorum pariter aduocatum, cum antea non haberetur in curia, quotannis eligi mandauit. Poſt demolitionem ædium Seminarij, ad D. Mariæ Salutatis Baſilicam Senatus ex voto ob luem ibidem ædificandam alias aſſignauit. Abbatiæ ſcilicet S. Cypriani de Murano, Ioannis Treuiſani Abbatis, & Patriarchæ cura menſæ Patriarchali perpetuo vnitæ, vbi proſtratum clericorũ collegium denuo erexit, & nobilium adoleſcentum Accademiam, præceſſoris ſtudio erectam, peſtis vero inſolentia delectam, & incultam, reſtituit, & diurno zelo, ac vigilantia iuuentutis animos literarum, ac pietatis ſtudija excoli curauit, tantę rei inſtitutum fouit, & admouit, adeo vt Muriani habitatio alias patrimonialis ad id ſtatis diebus in delitijs potiſſimum haberi videretur, non tam animi gratia, quam ad vberiores ſpirituales fructus in vinea Domini colligẽdos. Cum vero intelligeret pius Paſtor ob Patriarch. palatij reſidentiã in extrema vrbis parte poſitam, ac populi commoditati parum accomodatã, deligendum eſſe per Patriarchas ex viſitatione Apoſtolica locum aliquem in medio ciuitatis, vbi duobus saltem diebus in hebdomada viros ſpirituales, & quoſuis alios cupientes admitterent, & paterna erga omnium generum homines charitatem, & rationẽ exhiberent. Palatium reſidentiæ etiam aliud perpetuum habuit apud S. Paulum, quod erat Ioannis Cornelij Venetiarum Principis, & parentis optimi, adeo vt omnia omnibus, & regia ſuppellectile, & familia vbique reſidere videretur, & Patriarchalem ipſam dignitatem amplificare ad excubandum in gregem, cuius ſalutem dicebat Chriſtum pariter operatum in medio terræ.

In vniuerſi cleri ſtudijs, populi cura, & diſciplina eccleſiaſtica promouendis, in diuinorum officiorum, ſacrorum actionum omnium, & rituum recta ratione reſtituenda, & retinenda, totus fuit, ſacrorum ordinationem ſtatis ab Eccleſia temporibus nullam omiſit; quin initiandorum, minorum etiam puerorum, examini mira ſollicitudinis charitate, & zelo pertinaci patientia perſonaliter aſſiſtere ſemper ſolitus erat; maxime curandum aiebat de nouæ ſobolis delectu, & eruditione ad redimen-

A dam contagij perniciem, & ad antiquam ſi minus eſſet idonea ſitę remedio magis opportuno, coadiuuandum; adeo vt eius aula perpetuum virtutis gymnaſium fuerit, & eruditis, pijſque viris Eccleſiam ſuam breui ornauerit. Pro Rep. apud Vrbanum Octauum ſpeciali expeditione egit ad Alexandri Papæ III. elogium in aula regia Vaticani reſtituendum, quod ab Innocentio X. Pont. Max. ſucceſſore feliciter ad ipſius Reip. gloriam impetrauit. Venetiarum Eccleſiæ præfuit ad annum vſq; 1644. qui in graueſcentis ætatis, & podagræ impedimento vexatus in exercitio Patriarchalis ſollicitudinis, bene Eccleſia iam or-
B dinata, de ſucceſſore cogitauit, & ab Eccleſiæ vinculo abſolutionem impetrauit, ſummo vrbis, & Cleri mœrore, vt in publica marmorea tabula, eorũ de abſceſſu optimi Antiſtitis mœſtitiam perpetuo teſtarentur voluerunt, quæ cæterarum etiam eius virtutum teſtimonium periberet.

Federico tit. S. Marci
S. R. E. Presb. Card. Cornelio
vrbis Patriarchæ religioſiſſimo
Ioannis Cornelij celebratiſſimæ memoriæ
Venetiarum Principis optimi
C *pietatis ſtudio, moderatione animi nato*
digniſſimo,
mira dexteritate, amplitudine, prudentia,
vigilantia, clementia,
tota virtute eminentiſſimo
Paſtori, Patrono, Patri benemerenti;
ab Eccleſiæ Patriarchalis vinculo,
cuius dignitatem ornauit,
Apoſtolica impetrata auctoritate,
ad eccleſiaſticæ Reip. ampliora commoda
abſoluto
communis mœroris, & amoris,
publicæ iacturę
immortale ſimulacrum,
manſuræ tutelæ,
D *ſummæ beatitudinis*
æternum votum
Clerus Venetus additiſſimus, mœſtiſſimus
P. P.

Cæterum optimus purpuratus Princeps, ſenio, virtute, ac prudentia venerabilis, clarus meritis viuit in Romana aula, dignus quippe vt Neſtoreos expleat annos ad Reip. Chriſtianæ decus, & ornamentum, in cuius modo laudem ſatis fuiſſet dicere, æmula virtute referre magnum illum Federicum Cornelium ſeniorem, & quinq; alios eius clariſſimæ gentis Card. ampliſſimos, quorum ſimulacra nuper idem Federicus exhibuit in nobili pulcherrimoque ſacello Diuę Tereſiæ ſacro, ab ipſo excitato Romę in

A

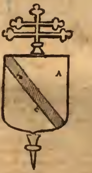
in eccleſia S. Mariæ ad Victoriam vbi, & ſepulchrum ſibi viuens parauit hoc addito epitaphio.

Federicus. S. R. E. Cardinalis Cornelius
Ioannis Venetiarum Ducis filius.
à Clemente VIII. inter Apoſtolicæ Cameræ
Clericos adlectus
à Gregorio XV. Bergomatum infulæ,
ab Vrbano VIII. Romanæ purpuræ admotus.
mox Vicentinus Antiſtes,
tunc Patriarcha Venetus creatus
cum poſtremum hoc munus aliena voluntate
ſuſceptum ſua depoſuiſſet,

B

deponendi quoque corporis memor D. Tereſiæ
immortalem aram
ſibi ante aram tumulum mortalitatis ſuę
cuſtodem poſuit
atque in partem obſequij erga virginem
diſcalceatorum matrem
vocatis cum parente ſex alijs ex Cornelia gente
Cardinalibus
inducens pro exuuijs corporum ſpirantia
vultuum ſimulacra,
prouidit viuens quomodo extinctus obſequium
æternaret
Anno ſalutis MDCXLVII. ætatis ſuæ
LXVIII.

C

D

20 IOANNES Franciſcus Maurocenus ſummo apud Venetos ſanguine natus, Io. Franciſci Mauroceni ex fratre nepos, Abbas ſecularis, magnæ auctoritatis, & prudentiæ vir, ſumma omnium conſenſione Patriarcha renunciatus anno 1644. Pergit in dies tot ſacrorum Præſulum gentis ſuæ clariſſimorum acta immitari, & ſingulari pietate, & diligentia creditam ſibi eccleſiam adminiſtrare, cui Neſtoreos annos precamur.

PRIMICERII S. MARCI.

SEries Primiceriorum Eccleſiæ Ducalis S. Marci, quorum memoria extat in monumentis eiuſdem Eccleſiæ ab an. 1180. ad noſtram vſque ætatem. Dignitatem inſtituit Ioannes Baduarius Venetiarum Dux anno Domini 829.

1 Benedictus Falerus Venetus, electus anno 1180. primus eſt Primiceriorum, quorum extet memoria.

2 Andreas Canalis Venetus electus anno 1208.

3 Leonardus Quirinus Venetus anno 1229.

4 Iacobus Belegnus Venetus an. 1251. cui ac ſucceſſoribus Innocentius Quartus indulſit vſu pontificalium.

5 Petrus Coretus Venetus 1284.

6 Simon Maurus Venetus 1287.

7 Bartholomæus Quirinus Venetus ann. 1291.

8 Marcus Paradiſus anno 1294.

9 Mattheus Venerius Venetus 1326.

10 Ioannes Lauredanus Venetus anno 1385. Epiſcopus Caſtellanus.

11 Franciſcus Bembus anno 1391. inde Epiſcopus Caſtellanus.

12 Ioannes Lauredanus Venetus obijt anno 1407.

13 Bartholomæus de Ricoueratis Venetus 1407.

14 Polidorus Foſcarus Venetus 1425.

15 Petrus Foſcarus Venetus 1473. à Sixto IV. creatus S. R. E. Cardinalis.

16 Nicolaus Vendraminus Venetus anno 1477.

17 Petrus Dandulus Venetus 1478. Epiſcopus poſtea Vicentinus.

18 Hieronymus Barbadicus Venetus 1501. fuit Pauli III. Cubicularius, & Prothonotarius Apoſtolicus. Obijt 1548.

19 Franciſcus Quirinus Venetus 1548.

20 Aloyſius Diedus Venetus 1563.

21 Ioannes Theupolus Venetus 1600. creatus Patriarcha Venetiarum 1619.

22 Marcus Antonius Cornelius Venetus 1609. inde Epiſcopus Patauinus.

23 Benedictus Erizus Ducis Venetiarum nepos, ſucceſſit Cornelio.

CAPRU-

CAPRVLENSES EPISCOPI.

CAPRVLAE (vulgo Caorlæ) Venetæ oræ inſularis eſt ciuitas ad oſtia Lemonis amnis cum portu condita à Concordiæ ciuibus qui Attilæ Hunnorum Regis immanitatem metuebant, procedente deinde tempore, anno ſcilicet Domini 842. à ſubita Sclauorum manu ex Illyrico profecta fœde vaſtata, ac dirupta, hodie infrequentiſſime colitur, eſtq; dumtaxat nautarum ſedes, atque piſcatorum, cælo ob vicinas paludes grauis, non pluſquam quadraginta milliarijs à Venetijs diſtat, & Venetæ Reipublicæ paret. Epiſcopatus hic erectus eſt mille quingentis fere ab hinc annis. Anno enim Domini 605. Ioannes Epiſcopus Concordiæ ne Aquil. Epiſcopo Longobardorum opera ſine Romani Pontificis auctoritate creato ſubeſſe cogeretur, ſed Gradenſi Patriarchæ legitimo Aquileienſis Sędis ſucceſſori tamquam Metropolitano obſequium pręſtare poſſet, ſedem ſuam Crapulas ad æſtuarium tranſtulit. Cathedralis Baſilica inuicto Prothomartyri Stephani conſecrata, antiquæ ſtructuræ tribus nauibus, octo vtrinque coloſſis ſuffulta eſt, ex diuturniori ætate modo pene collabitur, ex quo enim an. 1038. illam erexerunt, nullus deinceps beneuolus repertus eſt, qui labenti adiutrices admoueret manus; ſex argenteis tabulis, crucibus, & vaſibus ſupra loci conditionem ornata eſt, Reginæ cuiuſdam illac prætereuntis munere, vt incolæ affirmant; ſunt in ea ſacræ reliquię: caput S. Stephani Prothomartyris, ſi vera traditio, brachium S. Margaritæ, Giberti Confeſſoris, cuius feſtum 4. Februarij eſt, & marmorea hydria, quam vna ex ijs eſſe ferunt, in qua Dominus aquam in vinum conuertit. Cultui Diuino promouendo neceſſarijs deſtituitur rebus, neque ibi quicquam viſendum occurrit, præter prætaltam ſacram turrim, quam nullæ hactenus iniuriæ temporum potuerunt diruere. Archipresbyteratu ſolum condecoratur, cui animarum cura incumbit, qui duos capellanos ſibi aſciſcit coadiutores. Diebus feſtiuis tantum ob paupertatem, egeſtatemque cleri, canonicæ horæ celebrantur. Prope Cathedralem S. Mariæ templum exurgit vbi baptiſmali fonte abluuntur infantes, xenodochiumque cum ſex oratorijs ibi viſuntur, nullumque præterea religioſorum ſpectatur cœnobium. Menſæ Epiſcopalis redditus tenuiſſimi centum viginti aureorum, patrimonio Eccleſiæ ſuperiorum Præſulum incuria profligato, ac diſtracto, ex quo quinque aureorum millia annua percepta ſeniores loci affirmant. Taſſa huius Epiſcopatus 33. florenorum eſt in libris Cancellariæ Apoſtolicæ. Itaque ea egeſtas in cauſa eſt, cur ibi diuinum opus minus bene procedat. Diœceſis fere paluſtris tota per quindecim paſſuum millia Orientem verſus vſque ad Tiliauentum amnem petens, ad Occaſum vero oram maritimam continet ab ipſo Portu Caprulano per decem milliaria vſque ad fluuium Liquentiam (vulgo Liuenza) quo in tractu vniuerſo duæ tantum perexiguæ eccleſiæ nautis, & piſcatoribus venerabiles ſpectantur. Epiſcopi illius ſedis ſunt, qui ſequuntur à nobis, non ſine labore reperti.

1 IOANNES Concordienſis Epiſcopus anno 605. ſedem ſuam tranſtulit Caprulas, vt ſupra narrauimus, poſt quem qui in ea ſede per aliquot ſæcula floruerint, haud expiſcari potuimus.

2 LEO Caprulenſis Epiſcopus, quoniam à Ioanne VIII. Pontifice Rauennam ad Concilium aduocatus in tempore non adfuit, communione priuatus, & Ducis precibus reſtitutus legitur anno 875. Extat epiſtola eiuſdem Ioannis VIII. ad Leonem Epiſcopum Caprulenſem, ſeu Capreuſem, ac Dominicum Oliuolenſem datam Ind. 10. Poſt hunc multi deſiderantur Epiſcopi.

3 IOANNES anno 1043. teſtis ſubſcriptus reperitur cuidam donationi Ducis Venetiarum, eiuſdemque ciuitatis Epiſcopi, in fauorem monaſterij S. Nicolai de Littore.

4 DOMINICVS vixit anno 1179. ex chronic.

chronic. Franciſci de Gratia. Teſtis donationis, quam fecit Vualterus Patriarcha Aquileienſis cœnobio S. Nicolai in Litore anno 1205.

5 IOANNES Maripetrus nobilis Venetus, ſeptimus Prior S. Saluatoris de Venetijs Ord. Canonicorum Regularium Sancti Auguſtini, huius Eccleſiæ adlectus Epiſcopus anno 1210. & conſecratus, ex eadem chronica.

6 RAYNALDVS Epiſcopus Ithien. à Capitulo Caprularum poſtulatus, de quo ſcribit Innocentius IV. Epiſcopo Ciuitatis Nouæ, & Abbati S. Mariæ de Plaui. vt illum confirment, ſi fructuoſum translationi iudicauerint 8. Cal. Octob. anno pontif. primo, ſaluris vero 1243. ex reg. Vatic. epiſt. 113. fol. 23. Hic altare maius Cathedralis conſecrauit ann. 1247. recluſitq; in eo plurimas Sanctorum reliquias, vt ex ſubiecta inſcriptione in plumbea lamina habetur, quæ reperta eſt anno Domini 1646.

✠ Anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo ſeptimo, Ind. vj. die tertio decimo intrante Decembris dicatum eſt hoc altare à venerabili Raynaldo Dei gratia Caprolano Epiſcopo, ad honorem Dei omnipotentis, & Beati Stephani Prothomartyris, ac iſtorum Sanctorum, quorum nomina inferius ſcripta ſunt. De veſtibus B. Mariæ Virginis, & S. Stephani Prothomartyris, Andreæ Apoſtoli, Thomæ Apoſtoli, Iacobi interciſi, Blaſij Martyris, Abdon, & Senen, Euſtachij Martyris, Pancratij, & Calimeri, Sanctorum Proceſſi, & Martiniani, S. Sebaſtiani, & Romani Martyris, S. Mauritij, & S. Quintini, Sancti Mauri, S. Antonij Confeſſoris, Satini Epiſcopi, & Confeſſoris, Agapiti Martyris, S. Valeriani, Cataldi Confeſſoris, Laurentij Martyris, Ambroſij Confeſſoris, Nicolai Epiſcopi, & Confeſſoris, Simeonis Prophetæ, Hieronymi presbyteri, Sabæ Abbatis, & Confeſſoris, XI. millie Virginum, S. Fuſcæ Virginis, Sanctæ Elenæ, Sanctæ Anaſtaſiæ virginis, S. Mariæ Magdalenæ, S. Agathæ virginis, Agnetis virginis, & aliorum quamplurimum Martyrum, Sancti quoque Eutropij Martyris.

7 BONVM aiunt fuiſſe huius Eccleſiæ Epiſcopum, tempus vero quo vixerit ignorant, cuius oſſa requieſcunt in Cathedrali ſub lapide prope oſtium, vbi hæc leguntur.

Non bonus hic Bonus requieſcit corpore ſolum.
Spiritui requiem det Deus omnipotens
Paſtor eras dic tu, ſed mercenarius at tu:
Tali parce pie deprecor ipſe miſer.

8 NICOLAVS huius Eccleſiæ Epiſcopus, compromiſſarius Gradenſis Capituli in noui Patriarchæ electione anno 1297. ex reg. Vatic. Præſens fuerat translationi brachij S. Georgij Venetijs anno 1296.

9 IOANNES Obijt anno 1331.

10 ANDREAS Georgius Venetus ſubrogatur Ioanni à Pontifice Max. Ioanne XXII. anno 1331. 13. Kal. Martij. Mortalitatem expleuit ante annum 1350. ex reg. Vatic. Poſt cuius obitum Capitulum huius Eccleſiæ quẽdam fratrem Gerardum Ord. Minorum in Epiſcopum poſtulauit, quem conſecrauit Andreas Patriarcha Gradenſis, Põtificiæ reſeruationis ignarus, detecta vero reſeruatione Clemens VI. quendam Bartolinum Crapulenſi Eccleſiæ præfecit, & cũ Gerardus iam Epiſcopalibus honoribus inſignitus, abſque eccleſia remanſiſſet, paulo poſt factus eſt Epiſcopus Ciuitatenſis ab Innocentio VI. Pontifice; rem totam narrat idem Pontif. in literis ad eundem Gerardum, quæ extant in reg. Vatic. lib. 2. fol. 48. in hunc modum.

Vene-

Venerabili fratri Gerardo Epiſcopo Ciuitaten.

Summi diſpoſitione Rectoris, &c. Eccleſiæ vniuerſæ, & præſertim ad Eccleſiam Romanã nullo medio pertinentes, vt ſtatu proſpero floreant, & accreſcant, quod tunc rectè perficitur, cum eccleſijs ipſis ſuorum Paſtorũ gubernatione carentibus perſonæ, &c. feliciter gubernare. Dudum ſiquidem fel. rec. Clemens Papa VI. prædeceſſor noſter cupiens Eccleſiæ Crapulen. cuius tunc regimini bon. mem. Andreas Epiſcopus Crapulen. præſidebat, cum eam quouis modo vacare contigeret, per Apoſtolicæ Sedis prouidentiam idoneam præeſſe perſonam prouiſionem eiuſdem Eccleſiæ ordinationi, & diſpenſationi ſuæ ea vice ſpecialiter reſeruauit: decernendo ex tunc, &c. contigeret attentari. Ac deinde præfata Eccleſia per obitum eiuſdem Andreæ Epiſcopi, qui extra Romanam Curiam diẽ clauxit extremum, Paſtoris ſolatio deſtituta dilecti filij Capitulum eiuſdem Eccleſiæ reſeruationis, & decreti prædictorum ignari, te Ordinis Fratrum Minorum profeſſorem, in ſacerdotio conſtitutum, in Crapulen. Epiſcopum, licet de facto, alias tamen canonice concorditer elegerunt, tuq; reſeruationis, & decreti præfatorum etiam inſcius electioni huiuſmodi de ſuperioris tui licentia cõſentiens, obtinuiſti per venerab. fratrem noſtrum Guidonem Epiſcopum Portuen. tit. S. Cæciliæ presbyterum Cardinalem in partibus illis Apoſtolicæ Sedis Legatum, auctoritate Legationis ſuæ electionem huiuſmodi confirmari, ac per bon. mem. Andream Patriarcham Graden. de mandato eiuſdem Legati munus conſecrationis ritè tamen alias tibi impendi. Poſtmodum vero idem prædeceſſor de perſo. a ven. fratris noſtri Bartolini Epiſcopi Crapulen. ipſi Crapulen. Eccleſiæ de conſilio fratrum ſuorum S. R. E. Cardinalium, de quorum numero tunc eramus, auctoritate Apoſtolica prouidit, & eum præfecit eidem Eccleſiæ in Epiſcopum, & Paſtorem, & ſic tu nullius Eccleſiæ Epiſcopus remanſiſti: ac deinde dicto prædeceſſore noſtro, ſicut Domino placuit, de hac luce ſubtracto, & nobis ad apicem ſummi Apoſtolatus aſſumptis Eccleſiaq; Ciuitaten. ad eandem Romanam Eccleſiam nullo medio pertinente, ex eo Paſtoris ſolatio deſtituta, quod nos vener. fratrem noſtrum Thomam Callien. tunc Ciuitaten. Epiſcopum apud Sedem Apoſtolicam conſtitutum, à vinculo quo tenebatur eidem Ciuitaten. Eccleſiæ, cui tunc præerat, de fratrum noſtrorum conſilio, & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine abſoluentes, ipſum ad Eccleſiam Callien. tunc vacantem duximus transferendum præficiendo eum eidem Callien. Eccleſiæ in Epiſcopum, & Paſtorem. Nos ad A celerem expeditionem eiuſdem Ciuitaten. Eccleſiæ, de quà nullus præter nos hac vice diſponere poteſt, pro eo, quod nos ante vacationem huiuſmodi ipſius Ciuitaten. Eccleſiæ prouiſiones, &c. Poſt deliberationem, quam de, &c. diligentem: Demum ad te conſideratis graduum virtutum tuarum meritis, quibus perſonam tuam Altiſſimus inſigniuit, conuertimus oculos noſtræ mentis: Quibus omnibus debita meditatione penſatis de perſona tua ipſi Ciuitaten. Eccleſiæ prouidimus, vt per tuæ cooperationis miniſterium votiuis iugiter proficiat commodis, & ſucceſſi proſperis augeatur, ac tu proinde diuinam, præfatæ Sedis, & noſtram benedictionem, & gratiam vberius B conſequi merearis. *Dat. Auenion. 8. Idus Nouembris anno primo.*

11 BARTHOLOMAEVS, ſeu Bartolinus ſucceſſit Andreæ anno 1353. 8. idus Aprilis. Obijt anno 1365.

12 THEOBALDVS Epiſcopus Corconen. huc translatus Non. Nouembr. anno 1365.

13 DOMINICVS ſucceſſor Theobaldi translatus eſt ad Iaderenſem Archiepiſcopatum ab Vrbano V. anno 1368. 13. *Kal. Iannarij.*

14 ANDREAS eiuſdem ſedis erat Anti- C ſtes anno 1390. Hic poſteà à Bonifacio Nono translatus fuit ad Eccleſiam Petinenſem.

15 NICOLAVS ad hanc eandem ſedẽ fuit promotus anno 1394. 14. Kal. Martij ex lib. Prouiſ. Prælat.

16 Fr. ANTONIVS de Caturcis Ord. Prædicatorũ, exauthorato Nicolao, à Ioãne XXIII. ſuffectus eſt anno 1412. Kalend. Octobris, qui eam mulctam à Pontifice tulerat, quod Apoſtolicis ſpretis monitionibus, Eccleſiam ſibi creditam per quatuor ipſos annos deſeruerat, vt narrat idem Prouiſ. liber. Antonius vero protulit ætatem vſque ad annum 1431. exceſſitq; cum fama boni paſtoris.

D 17 ANDREAS de Monticulo eandem ſedem aſſecutus eſt anno 1431. 2. Id. Maij, qui deinde anno 1434. translatus fuit ad Eccleſiam Foroſempronienſem.

18 Fr. LVCAS Mundatius, ex Ordine Minorum, eadem dignitate nobilitatus eſt 1434. 4. id. Septembris. Exceſſit an 1451.

19 GOTHARDVS electus 4. id. Maij eodem anno 1451.

20 PETRVS eidem ſucceſſit 1473. 4. id. Iunij.

21 DANIEL de Rubeis de Burano huius Eccleſiæ Epiſcopus requieſcit in Cathedrali cum hoc epitaphio.

REVE-

REVERENDISS. DOMINI
D. DANIELIS DE RVBEIS
DE BVRANO
EPISCOPI CAPRVLARVM
HIC
REQVIESCVNT OSSA
SEBASTIANVS NEPOS
EPISCOPVS CAPRVL.
POSVIT.

22 SEBASTIANVS Rubeus de Burano ſucceſſit Danieli, mortuus eſt anno 1542.

23 AEGIDIVS Falconetta Picenus, e Cingulo nobili Oppido, electus eſt Epiſcopus Caprularum anno 1542. die 15. Martij. Quem tranſtulit Pius IV. ad Eccleſiam Bertinorienſem anno 1563. de quo ſupra in 2. tomo.

24 Fr. IVLIVS de Miano, Accienſis antea Epiſcopus, ad hanc Eccleſiam translatus anno 1563. die 3. menſis Ianuarij. Poſtremum diem obijt anno 1585.

25 HIERONYMVS Reiectinus Taruiſinus, ex Canonico Regulari ad eandem ſedem fuit aſſumptus anno 1585. die 24. menſis Ianuarij: fato functus eſt anno 1593. Venetijs: de quo Bartholomæus Burchelatus in hiſtoria Taruiſina. *Valuit* (ait) *admodum in deſignando, & quod mirandum magis, ſiniſtra manu inſula Tremitana Canonicorum ſuorum Regularium* D. *Auguſtini, vrbi Geneuo, Geneura vulgo, Roma denique vniuerſa, quã Sixto V. ſummo Pontifice obtulit, illum admirabilem præmonſtrarunt: vnde & Epiſcopatum recepit; parerga autem Romæ huius, atque ingenioſa ornamenta ad nutum Pontificis explicata illum, & ſcriptorem, & doctorem percelebrem declararunt.*

26 Fr. ANGELVS Caſalinus, ſeu Caſarinus Ord. Prædicatorum, patria Taruiſinus, in iudiciaria, & genthliaca fuit prætereito æuo pluſquam peritus, Epiſcopus huius Eccleſiæ electus eſt à Clemente VIII. anno 1593. die 21. menſis Iulij. E viuis exẽptus in patria anno 1600. ſepultus ad D. Nicolai ædem infra clauſtrum, ſub Epiſcopi ſtatua iconica viuum illum inquam aſſimilante, hoc legitur cenotaphium.

M. M. M. M. M.
Quid vis viue? Loqui defuncto ſiſte, quid vrges?
Quis ſit hic? Excelſi pars quotacumque poli
Quis fuerit? fuit Angelus: ex quo ſtemmate natus?
Ex Caſarinis ciuibus. Vnde ſolo
Qualis? Mytratus. Cuius? Caprulenſis an iſtic
Vix erit? haud vixit? Quomodo vixit adhuc
Qui ſic. Quod fato nil dignum geſſerit. Quo
Grandis? dic quatuor luſtra, ſed adde decem.
Qua fuerit vita? ſancta. qua veſte profeſſus?
Hac, qua fert ſummi myſtica verba Dei.
An tibi ſit præſens? præſens, quid nam velit? vnum,
Vt miſeris diſcas viuere? Lector abi.
Fr. *Io. Franciſcus Marcheti Tor.*
Ord. Præd. obſeruantiæ ergo
S. S. S. S. S.
M. D. C.

Et ne quid obſcurum adeo maneat, vt à nemine intelligatur ex auctoris mente ſupraſcriptos quinque characteres inferre:
Mortalis Monumentum Manet Mentem Moriendum.

Poſtremos vero. *Suo Sumptu, Sepulchrũ Statuendum Studuit.*

27 Fr. LVDOVICVS de Grigis ex Ordine Minorum diſtrictioris obſeruantiæ adlectus fuit Epiſcopus anno 1601. die 15. Ianuarij. Deceſſit autem anno 1609.

28 BENEDICTO de Benedictis deinde eundem detulerunt honorẽ anno 1609. die 18. Auguſti, qui hanc Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1636. quo ipſo anno è viuis diſceſſit.

29 Fr. ANGELVS Caſtellatius Venetus, Ordinis Minimorum S. Franciſci de Paula, Benedicto ſucceſſit anno 1636. Obijt anno 1641.

30 VINCENTIVS Melanus Venetus electus die prima Iulij anno 1641.

FOSSAE CLODIAE,
SEV
CLVGIENSES
EPISCOPI.

CLODIA (vulgo Chiozza) antiquiſſima eſt ciuitas in æſtuarijs Venetijs xv. à Venetiarum vrbe milliario. Foſſa Clodia Ptolemæo, Blondo autem Clugia nuncupata, ædificata

ficata primum à Clodio Duce Albanorum, auctore Feſto, multis poſt ſeculis à Pipino Caroli Magni filio, dum in Venetos claſſem infeſtam adduceret, occupata, Hunnicis deinde temporibus ab Aeſtis, & Montis Silicis ciuibus huc profugientibus amplificata, altera haud procul hinc vrbe extructa, quam paruam nominauere Clodiam, quæ Liguſtico bello intercidit, cum ante id têpus tanta vtriuſque Clodiæ celebritas fuiſſet, vt in his cenſerentur hominum promiſcui ſexus, & ætatis capita quindecim millia, cum hodie vix quinque non amplius cenſeantur. Sed quantum ex illo Liguſtico bello frequentiæ amiſit, tantundem laudis, & gloriæ à fide in Venetos, & felici rerum ſucceſſu nacta eſt, ſiquidem Ligures parta victoria intemperanter abutentes, victi demum ex victoribus facti ſunt, & pro triumpho cladem, & captiuitatem ad extremum habuerunt. Memorabile autem fuit Clodienſe bellum non modo prudentia, ac felicitate Venetorum, ſed prætetea nouo, & inuſitato bellici tormenti genere, Bombarda appellato, quod in hoc primum bello à Venetis adhibitum Italia vidit. Verum vt ad rem redeam, Clodienſis ciuitas poſita eſt in ea æſtuarij parte, qua Meda͡ucus amnis, quem Bacchiglionem nunc vocant, ſtagnis ſe immiſcet, à quibus alterno fluxu refluxus, retractus, vel repulſus in ipſam foſſam Clodiam ſe exonerat, portumq; efficit omnium regionis huius profundiſſimû. Ciuitas cum littore, quod Paleſtina, & Corrigium nuncupatur, Metamauco ſita eſt in littore, caput vero aggeris, & Lauretum ſunt loca paluſtria, illud Atheſi, sb Eridano hoc interfluitur. Ciuitatem ambiunt vndique euripi, ſeu canales nauigabiles, riuus mediam interſecat. Circuitus eius eſt duo millia paſſuum, forma eſt oblonga, & per longitudinem media ſecatur via regia, quæ vtrinque ad latera multa habet diuerticula adeo vt ſpinam piſcis imitari videatur. Extant etiã nunc, & in medijs viſuntur aquis veſtigia pontis, qui quatuor ſtadiorum longitudine ciuitatem hâc paruæ Clodiæ iungebat. Triplici autem fere hominum genere Clodia colitur. Namque alij nauticam exercent, alij piſcatoriam, alij cultui hortorum dediti ſunt. Regio enim ſuburbana Clodienſis omnium, quæ in Veneto Ducatu ſunt, regionum eſt humano cultu frequentiſſima, Quicquid enim ſoli inter mare, & paludes à Brundulo ad Clodiam patet, miro omnium ſtudio colitur, Olitorij horti interiectis vitibus, & pomiſcuis arboribus longe, lateq; inſulam obrineant. Vliginoſum ſolum accolarum ingenio, magis quam locorum natura ferax, foueis, aggeribuſq; arcent aquarum alluuionem. Cæterum incredibilis inde vis omnium olerum, omniumq; hortenſium herbarum Venetias connehitur, adeo vt in vrbe illa alioqui ob aſſidua cômercia rerû omnium opulentiſſima nulla ſit vberior annona. Caſæ paluſtri calamo plexæq; nonnullæ etiam cementitiæ ſparſim in prædijs viſuntur, quæ ibidem operantium ſedulitatem arguunt, multis canaliculis, & quaſi cultlotibus ſemitis circumiecta ciuitatis ſtagna nauigantur, & ſalinæ interiectæ; vnde grande Veneto Senatui vectigal accedit, adeo vt Clodienſis ciuitas Veneris pepones, cucurbitas, braſicas multiplices, cinaras, atque omnis demum generis olera, & ſalem ipſum, neceſſarium menſis condimentum, large ſuppeditet. Imo etiam piſces ſtagna ſiquidem ſupra hæc loca late diſcurrunt creberrimis vallis, ſic enim ſpatia quædam arûdine vallo ſepta indigenæ vocant, ad piſcationes quæſita. Haud procul à Clodia ſpectatur illa memorabilis foſſa, quam pauciſſimis horis Franciſcus Carrarius Patauij regulus irrequieto opere, vt Clodiæ laborantibus ſubueniret Liguſtico bello effodit.

Epiſcopatus antiquus inter recentiores erectus ante annos prope quingêros quinquaginta, anno ſcilicet 1100. vel 1110. Metamauco inſula, & ciuitate in terræmotu fluctibus maris ſubmerſa, Epiſcopi ſedes Clodiam eſt traducta, cum reliquijs Sanctorũ, quæ in Cathedrali Baſilica aſſeruantur. Translatio facta aſſeritur temporibus, ac auctoritate Ordelaphij Falerij Venetiarum Ducis: cuius decretum ita Clodienſes conſeruant ex copiali.

In nomine Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Anno ab ipſius incarnatione milleſimo centeſimo decimo, die decimo menſis Aprilis Indictione tertia, in Riuoalto. Ordelafus Falerio Venetiarum Dux, &c. Imperialis Prothonaſtus, cum noſtris iudicibus, & populo Venetiarum, cum noſtris ſucceſſoribus, & hæredibus ab inde in antea ſub perpetuo iure concedimus, atque contradimus vobis quidem Dominico Granciarolo venerabili Methamaucenſi Epiſcopo, & Dominico bello Clugienſi Gaſtaldino, & cuncto populo, & clero Clugienſi, atque vniuerſo clero, & populo Methamaucenſis diœceſis, & veſtris ſucceſſoribus, & hæredibus tranſmutationem fieri Eccleſiæ noſtri Epiſcopatus de Methamauco in ciuitatem Clugiæ maiorem in quocunque loco melius viſum fuerit eum conſilio, & velle ipſorum conuicinantium. Quam tranſmutationem ſic vnitam, & nos maxima neceſſitate, & ratione concordamus: ita pleniter iunctaq; ad præfatum Epiſcopatum quocûque modo pertinent inuiolabili traditione contradimus: namque in præfatam ciuitatem Clugienſem nouum ſcil. Epiſcopatum, Sancti Felicis corpus Martyris, & caput S. Fortunati, & cunctum theſaurum, & omnia

palia

pālia maiora, & minora, & cunctum theſaurum, aurum, & argentum, & omnia ornamenta eccleſiaſtica, & omnes libros, tam diurnales, quam nocturnales, & omnes piſcarias, & aquas, paludes, & vineas, & ſylvas, & cunctum territorium. Quæ omnia pertinerunt antiquitus, & nunc pertinent ad præfatum Epiſcopatum Methamancenſem. Si quis autem huius præſentis decreti inſtitutioni obuiare præſumpſerit, vel contumax huius ſententiæ iudiciariæ extiterit, vel de omnibus ſupraſcriptis, aliquid diminuere temptauerit, ſciat ſe cum ſuis hæredibus, & ſucceſſoribus auri obrizi libras centum pendituros, & hæc noſtra iudicialis, & decretalis pagina in ſua maneat firmitate, quam ſcribere mandauimus per infraſcriptum Ioannem Molinum presbyterum, & noſtri Palatij notarium, &c.

Meminit huius translationis Andreas Dandulus in chronic. anno 8. Ducis Ordelafi, qui incidit in annum 1110. Dux (inquit) *deuaſtationi vrbis Methamaucenſis, & Epiſcopalis ſedis compatiens, requirente Dominico Granciariolo Eccleſiæ Præſule, decreuit: vt eadem ſedes cum corpore S. Felicis, & capite S. Fortunati, theſauro, & omnibus ſuis honorificentijs in maiori Clugia transferetur.* Cæterum Cathedralis Baſilica titulo Natiuitatis Deiparæ Virginis, omnibus ad diuinum cultū neceſſarijs refecta, illuſtratur corporibus eorundem Sanctorum Martyrum Felicis, & Fortunati, qui ſub Diocletiano, & Maximiano Aquileiæ coronati fuerunt, necnon alijs inſignibus reliquijs brachio S. Georgij Martyris: capite, & crure Sanctorum Sergij, & Bacchi. Sacris in ea miniſtrant Canonici 20. quibus duo dignitate eminent Archidiaconus, & Decanus. Eſt autem Archidiaconus Archipresbyter Meramauci, vbi Epiſcopalis quondam ſedes erat. In ciuitate Clodienſi præter Cathedralem, in qua animarum cura ad Capitulum ſpectat, & per vnum è Canonicis exerceri ſolet: ſunt parochiales eccleſiæ duæ, in quibus Canonici deputati ſacramenta adminiſtrant. Religioſorum cœnobia quatuor, ſanctimonialium ſepta totidem, laicorum ſodalitia nonnulla, & hoſpitale pro infirmis, & peregrinis. Non longe ab ea in littore maris pietate ciuium ante annos centum viginti quinque conſtructa fuit eccleſia beatiſſimæ Virginis Mariæ, ob miraculoſam ibidem inuentam imaginem, nautibus, peregrinis finitimis, cæteriſque Chriſti fidelibus celebrem, & miraculis coruſcantem. Diœceſis anguſta, cenſentur in ea oppida quatuor in vicino littore ſita, Paleſtina, Corrigium, & Metamaucum, vulgo Malamocco, in æſtuarijs, & Lauretum, vulgo Loreo. In oppido Metamauci eſt cœnobium ſanctimonialium. In æſtuarijs Clugienſibus, nobile, ac vetuſtiſſimum Diui Benedicti monachorum cœnobium de Brondulo conſtructum fuit, & Eccleſia ſanctiſſimæ Trinitati, ac Michaeli Archangelo ſacra, quod anno 1229. auctoritate Gregorij IX. Ordini Ciſtercienſi traditum eſt incolendum, nunc vero exactis monachis, iniuria commendatariorum ſolo æquatum, viſitur tamen eccleſia ab Archangelo Michaele (teſte Dandulo) conſecrata temporibus Caroli Magni Imperatoris. Menſæ Epiſcopalia annuus cenſus ducat. Vener. 800. taxatur vero Eccleſia hæc in libris fiſci Apoſtolici flor. 68. Antiſtites autem, qui in ea fuerunt, ſequentes ſunt.

1 DOMINICVS, quem alij Henricum vocant, Granciariolus, vel Grancagiolus Metamauci poſtremus Epiſcopus, Foſſæq; Clodiæ primus Antiſtes, cum illuc ex iniuria fieri coactus fuiſſet ſedem transferre anno Domini 1110. vt diximus, de quo nil aliud retulit Dandulus in chronic.

2 FELIX.

3 DOMINICVS.

4 MARINVS, ille idem, qui Lateranenſi Concilio interfuit ſub Alexandro III. anno 1179.

5 ARALDVS anno 1183.

6 N. cuius nomen ingrata vorauit vetuſtas, cuius Præſulatus tempore Brondulenſe nobile cœnobium Ordinis Ciſtercienſi traditum eſt à Gregorio IX. anno 1229. ac Abbatis Clareuallis de Columba Placentinæ diœceſis iuriſdictioni ſubmiſſum. Diploma Gregorij, quod in archiuo Columbæ ſeruatur, eſt huiuſmodi.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Abbati, & Conuentui monaſterij de Columba Ciſtercienſis Ordinis Placentinæ diœceſis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Gratam gerimus, & acceptam ſolicitudinem dilectorum filiorum G. de Monte Crucis, & Abbat. de Monte Silicia Priorum Paduanen. diœc. dignis in Domino laudibus cōmendantes, quod ijdem ſicut ex ipſorum litte-

telleximus contmentia litterarnm tam auctorirate noſtra, quam dilectorum filiorum Abbatis S. Iuſtinæ Paduanenſis, & collegarum ſnorum, quibns ſuper hoc Apoſtolicas litteras miſeramus ad monaſterium S. Triniratis de Brondulo, qnod ad Romanam Eccleſiam nullo pertinet mediante, tam in ſpititnalibus, quam in temporalibus in ſtatu Ordinis S. Benedicti diu enormiter deſotmatum iuxta formam à Sede Apoſtolica eis, & præſatis iudicibus, qni ipſis in hac parte comiſſerant; vices ſuas tradiram accedenres, habito prudentum, & religioſorum virorum conſilio, ipſum quia pet monachos nigros teſotmari non poterar, teformare per fratres Ciſtetcienſis Ordinis decreuerunt, illud veſtto monaſterio concedentes. Nos igitur, quod ab eis factum eſt in hac parte ratum, ac firmum habentes, illud auctoritate duximus Apoſtolica confirmandum, firmiter deuotioni veſtræ pet Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus ſublatis cuiuſlibet dilationis, contraditionis, & appellationis obſtaeulis, poſſeſſionem apprehendenres monaſterij cum ſuis pertinentijs memoratis, Abbatē, & Conuentum de monaſterij veſtri fratribus, qui iuxta Ciſtercienſis Ordinis inſtituta ipſum reformare debeant, tranſmittatis, ibidem de Abbatia eadem habituri curam de cætero tamquam de filia ſpeciali. Nos etenim ſi quid circa huiuſmodi reformationem exiſtit qnod obuiate videatur Ciſtercienſis Ordinis inſtitutis, duximus ex officio noſtro ſuppl endum. Scientes nos prædictis Abbati S. Iuſtinæ Padnanen. G. de Monte Crucis, & Abb. de Monte Silicis Prioribus Paduan. diœc. noſtras dediſſe litteras in mandatis, vt contradictores ſi qui fuerint, & moleſtarores eorum, quos illuc dnxeritis deſtinandos, cenſura eccleſiaſtica appellatione remota, compellantur. Nulli tamen propter hoc in eodem monaſterio ius habenti præiudicium volumus generari.

Datum Peruſij 14. Kal. Iunij Pontificatus noſtri anno 3

Abbas de Columba cui ſcripſit Gregorius, fuit Raynerius de Canoſſa vir, & nobilitate generis, & pietate clarns, qui Brondulano recepto monaſterio, primum ibi præfecit Abbatem Zilium Ciſtercienſem ſui monaſterij monachum pari pietate, ac virtute illuſtrem, qui diu nouellæ plantationis curam geſſit, ac pie diſcedens ibidem tumulatus eſt.

7 N. Equilinus Epiſcopus ad hanc ſedem poſtulatus anno 1236. de quo ſcribit Gregorius 9. Patriarchæ Gradenſi, vt ſi huiuſmodi frnctnoſam inueniat tranſlationem confirmet. Ex reg. Vatic. epiſt. 265. Dat 15. kal. Decemb.

8 MATTHAEVS Clugienſis Epiſcopus obijt anno 1284.

9 VBERTVS Abbas de Brondulo Ordinis Ciſtercienſis, per Gradenſem Patriarcham conſecratus huius Eccleſiæ Epiſcopus ann. 1284. paulo poſt diem ſuum obijt. Defuncto namqne Matthæo, magna orta fuit contentio inter Canonicos in electione futuri Epiſcopi, vna pars illorum T. Sardicenſem Epiſcopum, alia Aleronem ſancti Ioannis Chryſoſtomi de Venetijs plebanum, alia vero, cum Sardicenſis Epiſcopus præbere noluiſſet conſenſum, Vbertum hunc Abbatem euexit ad ſedem, qni de facto per Gradenſem Patriarchā vt diximus conſecrari, & intrudi ſe fecit, pauloque poſt, lite pendente, diem obijt, eoq; ſublato, Leonardus dictus Faletrus Venetus inuaſit Eccleſiam, contra quem Honotius Quartus Pontifex Caſtellano Epiſcopo per epiſtolam diſtricte mandauit, vt illum in ordinem redigeret, eiuſdemque Eccleſiæ de legiptimo Paſtore prouideret]. Amoto itaque Leonardo, Caſtellanus Epiſcopus Simeonem de Mauro plebanum S. Barnabæ de Venetijs Epiſcopum deſignauit, ab Honorio confirmatum, qui dignitatem libens, volenſq; recuſauit; Honotius vero ſequentem Stephanum euexit ad ſedem. Rem hanc totam narrat idem Pontifex in epiſt. 43. fol. 141. & epiſt. 219. fol. 188. an. 2. in reg. Vatic.

10 STEPHANVS Beſonus plebanus S. Samuelis de Venetijs ex delectu Honorij Quarti vt diximus ad hanc ſedem euectus eſt anno 1287. 3. Id. Ianuarij. Duobus tantum annis Pontifex fuit, deceſſitque anno 1289.

11 Fr. HENRICVS Ord. Minorum ſucceſſit Stephano anno 1289. Obijt anno 1302.

12 Fr. ROBERTVS Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, electus à Bonifacio Octauo Epiſcopus Clodienſis anno 1302. kal. Octob.

13 Fr. OTHONELLVS ex Ord. Prædicatorum vir doctiſſimus, adlectus fuit Epiſcopus huius Eccleſiæ circa annum Domini 1314. de quo mentio in lib. Obligat. Prælatorum.

14 ANDREAS è nobiliſſima familia Docta Patauina, quam hodie de Doctoribus vocant, Epiſcopus Clodienſis pronunciatus fuit à Ioanne XXII. an. 1322. Quindecim annis hanc rexit Eccleſiam, tranſlatus eſt ad Patriarchatum Gradenſem anno 1337. vt habetur in regeſt. Vatic. Narrat Scardeoneus in ſuo lib. Patauinarum Antiquitatum, Andream Foſſæ clodiæ Epiſcopum fuiſſe, annoqne 1353. ad Gradenſem ſedem tranſijſſe. Sed ordine pene toto annorum diſconueninnt tempora, vt legentibus conſtar. Et Auguſtinus quidem ſuperbus de viris illuſtribus Patauinis, duos item Andreas numerat inter huis Eccleſiæ Præſules, quorum alterum narrat fuiſſe doctiſ-

ſimum

ſimum, illumque appellat Andream Polum, alterum ſine cognomine nominat, nullum indicat tempus, quo vterque floruerit. Mihi certe huius ciuitatis Epiſcopus vnus dumtaxar Andreas eſt, e Docta Patauina Familia.

15 Fr. MICHAEL Epiſcopus Molopotamienſis (cuius Ordinis incertum) ad hanc ſedem translatus legitur in reg. Var. anno 1342. Non. Octob.

16 NICOLAVS huins Eccleſiæ Præſul poſt Michaelem, inde translatus ad Molopotamienſem Eccleſiam anno 1344. 8. Kal. Innij, ex reg. Vatic.

17 PETRVS ſucceſſit Nicolao anno 1344. translatus deinde eſt ad Eccleſiam Molopotamienſem, pauloque poſt fuit Epiſcopus Concordienſis ex reg. Vatic.

18 Fr. BENEDICTVS eiuſdem ſedis Antiſtes ſucceſſit Petro anno 1348. quem Innocentius VI. tranſtulit ad Epiſcopatum Poleuſem anno 1353. 15. Kal Februarij ex eodem regeſt.

19 LEONARDVS Epiſcopus Polenſis huc translatus eodem anno, & die apud idem regeſt. Defunctus eſt anno 1369.

20 IOANNES ex plebano S. Antonij de Venerijs, eligitur in locum Leonardi 11. Kal. Martij anno 1369. vt habetur in eod. Vat. reg. Archangelus Gianius in Seruorum fratrum Annalibus meminit cuiuſdam Ioannis de Foroliuio Seruitæ Epiſcopi Clugienſis, cuius electionem incidiſſe narrat in an. 1373. at in Reg. Vatic. neque in lib. Oblig. Prælat nullam de hoc Ioanne Seruita mentionem inuenimus, oportet Seruitam alterius Eccleſiæ fuiſſe Epiſcupum. Porro Ioannis hic noſter ex Plebano S. Antonij ad hunc Epiſcopatum vocatus obijt anno 1375.

21 NICOLAVS Foſcarenus nobilis Venetus ſucceſſit Ioanni anno 1375. de quo mentio in lib. Oblig. Prælar. 26. Ianuarij ano 1376. & in rabulis eiuſdem Eccleſiæ an. 1384.

22 SYLVESTER huius Eccleſiæ Epiſcopus fuit anno 1394. defunctus eſt 1401. ex eodem Oblig. lib.

23 PAVLVS Ioannis Eccleſiæ Caſtellanæ Archidiaconus eligitur Clugienſis Epiſcopus à Bonifacio IX. anno 1401. 5. Kal. Martij. Huius mentio habetur in monumentis cœnobij S. Thomæ de Torcello Ord. Ciſtercienſis anno 1406. 26. Februarij. Tranſlatus deinde fuit ad Metonenſem Eccleſiam anno 1410. die 24. Iannarij ex eodem lib. Oblig.

24 CHRISTOPHORVS Zenus nobilis Venetus ad hanc ſedem peruenit die 3. Kal. menſis Martij an. 1410. deinde tranſlatus fuit ad Eccleſiam Iuſtinopolitanam anno 1411.

25 Fr. PETRO Selena Ord. Minor. Ioannes XXIII. hanc eandem Eccleſiam adminiſtrandam concredidit anno 1411. die 17. kal. Auguſti. Deceſſit vero anno 1414. ex eodem lib.

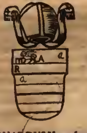
26 BENEDICTVS de Manfredis ciuis, & Canonicus Clugeinſis, patriæ ſedem aſſecutus eſt anno 1414. pridie Id. Martij. Fato functus eſt an. 1421. In tabulis eiuſdem Eccleſiæ memoratur Stephanus quidem Epiſcopus anno 1416. forte intruſus à Benedicto XIII. Antipapa, vel à Gregorio XII. cum nulla de eo in citatis Vat. libris habeatur mentio. Benedictus vero fato functus eſt anno 1421.

27 PASCHALINVS Clugienſis ciuis, Epiſcopus renunciatus anno 1421. die 27. menſis Auguſti. Quam Eccleſiam adminiſtrauit triginta ſex ann. E viuis exemptus eſt anno 1457.

28 NICOLAVS de Crucibus S. Iuliani, eccleſiæ Venetiarum plebanus, ad hanc ſedem peruenit an. 1457. die 21. m. Octob.

29 NICOLAVS de Innerſis an. 1465.

30 SYLVESTER Nicolao ſucceſſit, deceſſitque dum Romæ commorarentur anno 1487.

31 BERNARDVS Venerius de Pirano, Canonicus collegiatæ S. Georgij de Pirano Iuſtinopolitanæ diœceſis, huius Eccleſiæ adlectus Epiſcopus eſt anno 1487. die 24. Iannarij. Præfuit quadraginta, & octo annis, factuſque decrepitus, à ſancta Sede Apoſtolica, cum poteſtate reſignandi Eccleſiam, miſſionem impetrauit breuique

A deinde deceſſit. Cuius Præſulatus tempore Beatiſsimæ Virginis Mariæ imago non longe ab hac ciuitate in maris littore miraculis cœpit corruſcare, vnde piorum eleemoſynis, ac Bernardi peruigili cura templum ibidem magnificum, ac prænobile cœptum eſt ædificari, vt proloquitur ad parietes marmorea inſcripto, quam nos ipſi exſcripſimus, dum deuotionis gratia illuc accederemus.

B

Mariæ imago hæc XV. Maij MDXV.
anno inuentionis VI.
hoc in templo ſibi eleemoſynis fabricato
reponitur,
Bernardo Venerio Clodien. Pontifice
& Pancratio Iuſtiniano Prætore
Petro Falconetto, Ioann. Iacob. Re.
præconſulibus.

32 IOANNES de Tagliacozzis Piranenſis eandem dignitatem aſſecutus eſt anno 1535. die 24. menſis Decembris. Synodum habuit, ſaluberrimaque ad Cleri morum rectam inſtitutionem edidit: quinque omnino annos optime hanc rexit Eccleſiam. Chriſtiano Orbi eripitur ann. 1540.

C 33 ALBERTVS Paſchalius Vtinenſis, ſacræ Theologiæ doctor inſignis, ſucceſſit Ioanni anno 1541. prima die Aprilis. Is etiam ſynodum celebrauit in Cathedrali, pluresque leges condidit, eccleſiaſticæ vtilitati profuturas. Poſtremam diem obijt anno 1544.

34 Fr. IACOBVS Nuclantius, Florentinus ex Ord. Præd. S. Mariæ Nouellæ cœnobij alumnus, à Paulo Tertio Pontifice ad hanc ſedem ſubuectus eſt anno 1544. die 3. menſis Iunij. Vir ſane laude ingenij, monumentiſque, quæ poſteritati reliquit, longe clariſſimus. Concilio Tridentino ſuo ſuffragio iuuit, clerumque ſuum ad normam eiuſdem, ſtatutis ſalubrioribus decretis, inſtituit, deceſſitque poſt ſuæ optimæ adminiſtrationis, vigintiquinque an. die 6. D menſis Martij anno 1569. ſepultuſque eſt Foſſæ Clodiæ apud ſuos Dominicanos in ſacello S. Thomæ, quod magnifice exornauerat, in ſepulchro à ſe parato cum hoc epitaphio.

IACOBVS NVCLANTIVS
ORD. PRAEDICAT.
EPISCOPVS CLVGIENSIS.

Huius elogium Leander Albertus enarrauit in lib. de viris illuſtribus Ord. S. Dominici, eiuſdemque meminit Seraphinus Razius, alijque, qui Iacobi raras virtutes iure collaudarunt.

35 FRANCISCVS Piſani nobilis Venetus, Archiepiſcopus Naxienſis, ad hanc eandem tranſlatus fuit Eccleſiam an. 1569. die 29 menſis Iulij. Vrbem ſolemni ritu ingreſſus eſt die 3. Martij ſequentis anni, fatoque functus anno 1573.

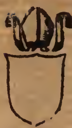
36 HIERONYMVS Nigrus Veronenſis, Iuris vtriuſque doctor inſignis, ex Protonotario Apoſtolico Franciſco ſucceſſit anno 1573. die 18. menſis Octobris. Quinque laudabiliter omnino annos præfuit, vtroque eo munere ſe abdicauit, Romamque profectus, ibi poſt multum temporis vitam liquit, ſepultuſque eſt apud S. Vitum cum ſequenti epitaphio.

HIC HIERONYMI NIGRI
VERONENSIS
EPISCOPI CLVGIENSIS
OSSA REQVIESCVNT
CAROLVS SANVTVS F. F.
AN. DOM. MDLXXXVI.

37. Fr. MARCVS Medices, filius Ludouici patritij Veronenſis, ex Ordine Præd. Theologica facultate clarus, inque Tridentino Concilio Epiſcopi Cenetenſis Theologus, ex Generali Venetiarum in cauſis fidei Quæſitore, adlectus fuit Epiſcopus Clugienſis à Gregorio XIII. an. 1578. die 15. menſis Decembris, poſſeſſionem adeptus eſt die 13. Iunij anni ſequentis, Ab omnibus laudatus, eam Eccleſiam quinque adminiſtrauit annos, deceſſitque non ſine ſanctitatis opinione, cum religioſe, ac integerrime vitam traduxiſſet ab ipſis incunabulis ad mortis diem, quæ incidit 30. menſis Auguſti anno 1583. annum agens 67. omniumque mœrore, & conlachrymantibus populis terræ mandatus eſt.

GA-

38 GABRIEL Flamma Venetus, Canonicus Regularis Lateranenſis, clariſſimus, atque eloquentiſsimus orator, cum per plures annos in ſuggeſtis nobilioribus, verbum diuinum cum ingenti animorum iucunditate, & fructu enunciaſſet à Gregorio XIII. Pontifice laudatiſsimo ad hanc ſedem ſubuectus eſt ex Generali ſui Ordinis anno 1584. die 23. menſis Ianuarij. Statimq; atque Gabriel ad ſuam peruenit Ecclesiam, vt erat erga Deiparam Virginem ſtudioſiſsimus, & præcipua deuotione propenſus, vt templum in eius honorem ad litus maris iamdiu inceptum abſolueretur, pios Clodienſes ciues exorauit, completum, atque munificentiſsime exornatum ſolemni pompa 15. Kal. Martij anno 1585. conſecrauit: in cuius facti memoriam Clodienſes ſupra fores in marmore extare voluerunt hæc monumenta.

Templum hoc Deiparæ Virginis
immenſis miraculis conſpicuum
ab Italis, cæteriſque populis
in venerationem habito
anno M D. L X X X I V.
Studio, & labore Gabrielis Flamæ Epiſcopi
Io. Legij Andr. proc. Io. Præt.
muneribus omnibus abſolutum,
& ciuitatis Clodien. ingenti beneficio
aucta, atque ornata, & Antiſtitis,
& præt. munificentia, cæteriſque fidelibus
egregij animi ſignum oſtenderent.
monumentum hoc erigi curarunt
Oper. præerant Vincentius Nudius,
& an Orſolais.

Ad parietes vero maioris ſacelli ita legitur.

Templum hoc Deo, & B. Virg. dicauit,
& conſecrauit R. D. D. Gabriel Flamma
Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia
Epiſcopus Clodien. repoſuitq; in altari maiori
de reliquijs B. Matthæi Ap. & Euang.
S. Viti, & SS. XL. Martyrum.
Cur. D. Ioan. Legio Præt. Andr. prot.
F. Iac. Eq. & pronep. Viarello Viarello,
& Paulo Falconetto Procurt.
Anno Domini MD.XVC.
xv. Kal. Martij.

Cæterum Gabriel cum in demandatam ſibi curam incubuiſſet ardentius decimoſeptimo menſe ſui Epiſcopatus exceſſit è vita, lachrymantibus cunctis, qui per id tempus muſas amœniores excolebant, die 14. menſis Iulij anno 1585. ſepultuſq; eſt apud eccleſiam Charitatis Venetiarum: ſcripſit Sanctorum vitas tribus voluminibus diſtinctas, concionum inſigne volumen, morales ſermones, conſiderationes in ſacra Biblia, ſeptem verba in Cruce à Chriſto prolata concionibus comprehenſa, Pſalmorum expoſitionem, Dictionarium Theologicum, pia, & etruſca carmina ſuis commentarijs illuſtrata, in laudem ſanctiſſimæ Deiparæ conciones tres, aliaque monumenta, quæ eiuſdem felicitatem ingenij facile produnt. Elogium Flammæ erudite vernacula lingua ſcripſit doctus Abbas Hieronymus Ghilinus in ſuo Theatro virorum illuſtrium, cuius meminit noſter Marianæ pietatis coriphæus Hippolytus Marraccius in ſua Mariana bibliotheca, Pennottus, alijque.

39 Fr. MAXIMILIANVS Beniamus honeſta Cotonei nobilis oppidi familia natus, Cremæ puer educatus, Diui Franciſci regulam apud Conuentuales Minores profeſſus, Cremenſis ſibi nomen aſciuit; omniumque ſcientiarum genere perbelle excultus doctor inſignis euaſit. Apud Tridentinos patres miſſus orator, ob egregios mores, atque doctrinam illuſtrium Præſulum ſibi conciliauit gratiam, & famam ſui nominis pepesit immortalem, atque Patauinæ ciuitatis fidei Quæſitor euaſit, quam Prouinciam cum diu perbelle ſuſtinuiſſet, à Sixto V. dignus habitus eſt, vt Gabrieli Flāmæ clariſſimo Præſuli in Clugienſi Epiſcopatu ſuccederetur, anno ſalutis 1585. die 9. menſis Septembris. Decem, & ſeptem omnino annos hanc optime adminiſtrauit Eccleſiam, egregium de eo teſtimonium, quod officij ſui magis duxerit, pietatem colere, quam ſecularia negocia tractare. Vita exceſſit die 10. menſis Martij anno 1601. in Cathedrali eccleſia ſepultus. Extare aiunt Cotonei in patria ſepulchralem inſcriptionem, quam ſibi viuens Maximilianus parauerat, vt aliquando deſerretur, vbi mortalem ſuſceperat vitam, ibique requieſceret à nouiſſima tuba excitaturus ad gloriam. Cæterum Cotonei (vulgo Codogno) oppidum frequentiſſimum, in Laudenſi ditione ſitum, iuriſdictionis eſt Herculis Principis Triuultij, ex quo præter Maximilianum, alij multi prodiere viri clariſſimi, noſtroque hoc ſeculo dedit Petrum Franciſcum Paſſerinum Apoſtolicum Prothonotarium Græcis, Latiniſque literis, omni eruditionis

genere cultiſſimum, qui nuper ſchediaſmata Academica dictiſſima ab eruditis laudata viris in lucem dedit, dabitq; plura ſui ingenij præclara monumenta.

40 LAVRENTIVS Prezzarus Venetus, Iuris vtriuſque candidatus, ad hanc Eccleſiam promotus die 4. menſis Iunij 1601. cuius Epiſcopatus inijt poſſeſſionem ſeptima Septembris eiuſdem anni. Vir eccleſiaſticæ immunitatis acerrimus propugnator, Archipresbyteratus dignitatem alteram in Cathedrali erexit, Odeum pro clericis in eadem ſua pecunia fabricari fecit, Romanos ritus, ac cæremonias vna cum Epiſcopali cancellaria inſtituit, præfuit nonem omnino annis non ſine laudis fama. Venetijs vitam hanc caducam amiſit anno 1610. die 30. Octobris, ibidem tumulatur.

41 RAPHAEL Ripa Venetus, Ord. Prædic. Curzulanus antea Epiſcopus, ad hanc Eccleſiam translatus eſt die 14. Nouembr. an. 1610. inijt poſſeſſionem ſibi creditæ Eccleſiæ die 17. Aprilis 1611. quo ipſo anno vita functus eſt die 9. menſis Iulij.

42 Fr. ANGELVS Baronius Venetus, Ord. Præd. Epiſcopus Catarenſis, olim Bononiæ ſtudiorū Magiſter monaſterij S. Dominici, ſacræ Theologiæ inſignis doctor, translatus fuit ad hanc Eccleſiam an. 1611. die 13. menſis Octobris, e lacunoſo aere breuis Pontifex fuit, ſiquidem fato functus eſt anno 1612. menſis Septembris, ibidem ſepultus.

43 BARTHOLOMAEVS Cartolarius nobilis Veronenſis, Chriſtophori I. V. clariſſimi, & Luciæ Saibintæ filius, natus 29. Septembris 1546. Patauinæ Academiæ celebris alumnus, vtriuſque Iuris laureatus, ab Auguſtino Card. Valerio Epiſcopo Veronenſi Bouulæ Archipresbyteratu, mox S. Sebaſtiani Veronæ, & Porcariciæ de inſula Prouicarij officio exornatus, Canonicuſq; Cathedralis effectus, Generalis commiſſarius, & inter conſultores S. Officij aſcitus, ita ſe geſſit, vt præſtantiſſimi viri apud omnes tulerit famam. Eius prudentia illectus Raynuccius Parmæ, & Placentiæ Dux,

A ſuum à ſecretis intimum adlegit anno 1602. Eam prouinciam decem omnino annos ſuſtinuit exinde, nec eo cogitante Paulus V. Pontifex die 24. Martij 1613. Clugienſem Epiſcopum pronunciauit. Vix elapſo anno ab adminiſtratione venerabilis ſenex, ac virtute, & pietate ſpectabilis mortalitatem expleuit die 17. Nouembr. 1614. nec ſine lachrymis in propria Cathedrali humatur.

44 PETRVS PAVLVS Milotus Vicentinus, Canonicus ſecularis S. Georgij in Alga, Romæ S. Saluatoris in Lauro Rector, à Paulo V. Clodienſis Epiſcopus creatus anno 1615. die 17. Aprilis. Tribus annis hanc Eccleſiam ſumma omnium beneuolentia exinde rexit, poſtq; celebratam ſy- B nodum, legeſq; præclaras ad Cleri formam ſancitas, deceſſit die prima ineuntis Nouembris anno 1618. Vir ſtaniſſimis moribus, ſacræ Theologiæ paginis, mox concionandi ſtudijs addictus, ad Congregationis ſuæ magiſtratus translatus, poſt Generalis titulos, digne hos honores promeruit, in quibus ita ſe geſſit, vt perennem ſui memoriam in Clodienſium animis reliquerit. Iacet in Cathedrali in communi Epiſcoporum oſſuario.

45 PASCHALIS de Graſſis Foſſæ Clodiæ ciuis, Iuris vtriuſque candidatus, Patriæ ſedem eſt aſſecutus anno 1619 die 14. Iulij, ſolemni ritu poſſeſſionem adiuit eodem anno. Nouam fere Cathedralem reſtituit, C Clerum ad puriorem viuendi normam adduxit, ſynodum habuit, Eccleſiamq; ſibi creditam omni maiori ſollicitudine adminiſtrauit, pauperes fouit, vitam egit Præſule dignam, ex hac vita emigrauit anno 1636. die 13. Decembr. ætatis ſuæ 53. Iacet in Cathedrali. Huic maximæ gratiæ habendæ ſunt, qui huic noſtræ ſcriptioni aliqualem lucem protulerit, tametſi monumentis, ſcripturiſq; ea Eccleſia maxima ex parte deſtituatur.

46 FRANCISCVS de Graſſis, Paſchalis Germanus frater, eidem ſucceſſit anno 1640. die 17. menſis Ianuarij. Hic ſumma vigilantia Epiſcopalia munia hactenus adminiſtrat, curatq; vt Clerus in officio D contineatur, populuſque deuotione augeatur, cuius prudentia, & integritas ſalus ſubditorum erit.

TORCELLANI
EPISCOPI.

TORCELLVM Marinæ Venetiæ ciuitas in ora, ſeu Ducatu Venetiarum quinto ab vrbe Veneta milliario, cuius tamẽ vrbis partibus annumeratur Torcellum. Nam cum Venetiarum vrbs in ſex regiones diſtributa ſit, harum vnam Torcellum cum vicinis inſulis Torcellanæ diœcęſeos conſtituit. Altinates poſt ſuæ ciuitatis excidium, qui è paludibus circa Venetias tutantes inſulas occuparunt, Torcellum ædificarunt, illamq; ciuitatem Torcellum, quaſi Turricellum à ſexta parte exciſæ ciuitatis appellarunt. Ea nunc ob aeris grauitatem nullo fere habitatore colitur, nec quicquam fere ædificiorum vicinis oſtentat. Epiſcopatus inſtitutus eſt ante annos fere mille, anno enim Domini 635. cum Rotharis Rex Longobardorum octo Romanorũ millia ad ſcultennam cecidiſſet, pleríque Venetiæ populi eius metu ad æſtuaria ſe receperunt. Itaque Paulus Epiſcopus Altinatis ſedem ſuam Epiſcopalem tranſtulit, Seuerino Romano Pontifice probante. Cathedralis Baſilica titulo Deiparæ Virginis Aſſumptæ antiqua, ampla, & magnifica ſtructura condita eſt, marmoreis columnis, teſſelato pauimento, & emblemate, ac vermiculato opere conſpicua, & ſacris reliquijs ornata; ſcilicet S. Fuſcæ virginis, & martyrio coronatæ, ſimul cum S. Malicia eiuſdem nutrice,

A quorum corpora Rauenna, vbi palmam martyrij acceperant, Torcellum iam inde fuerunt translata. Torcellum etiam Sanctorum corpora Theoniſti, Trabæ, & Trabatæ, Heliodori Epiſcopi, Liberalis confeſſoris, cũ brachio S. Iacobi Apoſtoli, alijſq; Sanctorum lipſanis tranſtulit ex Altino Deuſdedit Epiſcopus, quæ magna cum religione, ac decentiſſimo ornatu aſſeruantur: ad ea veneranda ſtatis diebus vndique, ac Venetijs præſertim mortales multi confluunt. Tres ibi dignitates ſunt Archidiaconatus, Archipresbyteratus, & Primicerij,
B octoq; Canonici, clerici pauci, & qui ſunt ob beneficiorum anguſtoa prouentus non leui laborant paupertate. Archipresbyter, ex munere ſ. æ dignitatis, quorũdam paucorum piſcatorum ibidem commorantium curam exercet animarum. Capitulum, nomine potius quam re, nullam habet menſam capitularem, nullos redditus, nulla bona, nullaſq; diſtributiones, in ciuitate Canonici non reſident ob aeris intemperiem, ac paupertatem, Canonico vno, altero ex Capellanis ſacriſta, duobuſq; clericis exceptis, qui nec ipſi reſiderent niſi monialium
C manſionarij eſſent. Dominicis, feſtiſq; diebus tamen Cannnici ad Cathedralem concurrunt omnes ad diuinum penſum ſoluendum. In ciuitate ſunt duo Prioratus, vna nobiliſſima, atque ditiſſima Abbatia S. Thomæ Ord. Ciſtercienſis (vulgo Burgundiorum nuncupata) redditus ducatorum quin-

que

que millia, quæ iuris patronatus nobiliſsimæ Treuiſanæ familiæ, apud Venetos clariſsimæ, exiſtit. Duo etiam ſanctimonialium cœnobia viſuntur, quæ Venetæ nobilitatis Parthenia vere dicere poſsis; vnum D. Ioanni Euangeliſtæ ſacrum, Ord. S. Benedicti, vbi corpus veneratur S. Barbaræ virginis, & Martyris, aliorumque Sanctorum in pulchertima eorum eccleſia, quam non ſine animi noſtri oblectatione, deuotioneq; vidimus, & admirati ſumus, quod in deſerta, ac pene deſolata ciuitate, nulloue fere habitatore frequentata, tam nobile, diueſq; cœnobium, pulcherrimaq; eccleſia condita ſit. Nec minus viſendum alterum Virginum monaſterium S. Antonij eiuſdem Ordinis, vbi ferunt conſeruari vnũ ex clauis, quibus Chriſtus Dominus noſter in cruce affixus, humanum genus redimere dignatus eſt, & corpus S. Chriſtinæ virginis, & Martyris. Ex his cœnobijs nec dementia acris, nec hominum infrequentia, nobiliſsimas arcet Virgines, quæ pro Dei amore accenſæ, eaque in ſolitudine monaſticam vitam ducunt, augentq; mortalium deuotionem. Diœceſis Torcellana partim continenti, partim inſulis conſtat, in cõtinenti, ſeu terra firma patet ad quinquaginta millia paſſuum, vſque ad Liquentiam amnem, vallibus, amnibus, ſtagnis, paludibus, æſtuarijs maris impedita, atque inſalubris in octo diſtincta parrochias. Inſularis autem diœceſis vſque ad vrbem ipſam Venetiarum protenditur. Sunt in hac, præter alias, inſulas tres maxime celebres. Prima eſt Buranum, quinque millibus habitata incolis, iiſq; ſere piſcatoribus ſub vno parocho; Mazorbium ſecunda, vbi trecentos piſcatores, & olitores ſub tribus parochis; tertia eſt Muranum vitreis, & cryſtallinis vaſis toto Orbe celebratum in quatuor parochias diſtinctum, vbi ad ſex millia hominum cenſentur, qui ſere omnes vitrarij ſunt, aut piſcatores, aut olitores. Hic eſt ſocietas laicorum ditiſsima titulo S. Ioannis, & Abbatia S. Cypriani à ſancta Sede Apoſtolica menſæ Patriarchali Venetiarum vnita annui cenſus ſcutatorum ſex millium. In vniuerſum autẽ in tota hac diœceſi cenſentur collegiatæ duæ, parochiales duodecim, ſanctimonialium cœnobia ſexdecim, quorum vnum S. Margaritæ Ordinis Ciſtercienſis in ea inſula Venetiarum Patriarchæ ex Apoſtolico indulto eſt ſubiectum, alterum Ord. S. Franciſci diſtrictioris obſeruantiæ, reliqua ab Epiſcopo gubernantur, numeroſa, & maiori ex parte moniales Patritiæ Venetæ ſunt. Cenſus Epiſcopalis menſæ trium millium ducatorum eſt Veneti ponderis, taxaturq; ea ſedes in libris Cameræ Apoſt. floren. 200. Palatium autem Epiſcopale magnificum eſt, & mole ingenti Cathedrali contiguum, quale vel in celeberrima vrbe eſſe deceat, Epiſcopus tamen ob aeris inclementiam Murani inſula plerumque reſidere ſolet. Cæterum huius Eccleſiæ ieiuna monumenta hanc ſeriem nihilo pinguiorem nobis adminiſtrauit eorum Præſulum, qui in ea floruerunt.

1 PAVLVS primus Torcellanus Epiſcopus anno 635. noſtræ ſalutis, qui ab exciſa Altina ciuitate Epiſcopatum tranſtulit, vna cum Sanctorum reliquijs, & theſauro, elapſoq; menſe vno à translatione mortuus eſt, vt refert Dandulus. Sunt qui eum Paulum Morum nominant.

2 MAVRITIVS ſucceſſit Paulo eodem anno 635. *Hic*, teſte Dandulo, *de firmitate Eccleſia ſua in Torcello à Seuerino Papa, cum conſenſu Patriarcha, & collaudatione populi, priuilegium obtinuit. Hic etiam Diuina reuelatione ſumpta, per littora ſua diœceſis ſub plurimorum Sanctorum nominibus plures conſtruxit eccleſias. Hoc etiam tempore, catholico Epiſcopo ſuadente, catholica mulieres vitam monaſticam eligentes, cum fauore multorum Procerum, monaſterium ſub Sancti Ioannis Euangeliſta nomine deuotiſſime condiderunt.* Ita initium ſumpſit nobile, diueſq; cœnobium, quod nunc extat, cuius ſupra mentionem egimus.

3 IVLIANVS præfuit Torcellanæ Eccleſiæ poſt Mauritium, de quo Dandulus.

4 DEVSDEDIT circa annum 697. ſucceſſit Iuliano: quo tempore, inquit, Dandulus: *Maiores natu cum deuota plebe diœceſis Torcellana, praſidente Deuſdedit Epiſcopo, qui Iuliano ſucceſſerat, Eccleſiam Cathedralem S. Maria de nouo conſtruxerunt, corpora Sanctorum Heliodori Altinatis Epiſcopi, Liberalis confeſſoris, Traba, Trabata, & Theoniſti Martyrum, cum brachio S. Iacobi Apoſtoli in ea reponentes.*

5 GVITONIVS.

6 HONORIVS.

7 SEVERVS.

8 DOMINICVS.

9 IVSTVS.

10 GVILLELMVS.

11 ADEODATVS: de quibus, præter nomen, nihil reperio in tabulis.

SE-

12 SENATOR patria Aquileienſis, Epiſcopus fuit Torcellanus, qui deceſſit anno 874. Illius meminit Sigonius lib. 5. de regno Italiæ, & Dandulus in chronic.

13 DOMINICVS filius Leonis Calopini. Hic Abbas Altini fuit, ſibiq; amputauit genitalia, vt caſtius viueret, quem deinde Petrus Patriarcha Gradenſis Epiſcopum Torcellanum ordinare renuit anno 874. de quo hoc legitur apud Dandulum. *His quoque diebus inter Ducem, & Patriarcham Venetarum diſcordia maxima ſuſcitata eſt. Quia mortuo Senatore Epiſcopo Torcellano, Petrus Patriarcha confirmare, & conſecrare renuebat Dominicum filium Leonis Calopini Abbatem Altinatis monaſterij, qui fauente Duce in Torcellana ſede ſubrogatus fuerat, dicens eum indignum, quia pro impoſito ſibi crimine virilia ſibi abſciderat in monaſterio S. Hilarij, in quo tunc erat monachus, & patriam apoſtatando reliquerat. Cumq; Patriarcha Duci obtemperare renueret, coactus Patriarchatum relinquens Romã iuit, & cum Ioanne Papa Rauennam venit ad ſynodum congregandam conuocari fecit Petrum Equilenſem, & Leonem Caprulenſem Epiſcopos, & alios, qui in eadem prouincia electi erant, vt contentio, quæ inter Ducem, & eum erat ſolemniter ſopiretur; qui quia iam ſynodo completa venerant, à Papa communione priuati ſunt, ſed poſtea interpellante Duce reſtituti. Tandem vero inter eos pax ſolidata eſt hoc modo: quod Dominicus electus Epiſcopus diebus.... iure Patriarcha careat conſecratione Epiſcopi, tamen domo, & bonis omnibus ipſius Epiſcopatus interim poſit, & valeat gaudere.* Extat in regeſto Ioannis Papæ VIII. epiſtola ad Auocatum electum Torcellanen. qua eum iubet ſub excõmunicationis pœna ad electionis ſuæ rationem reddendam Romam accedere, quæ data eſt anno 874.

14 BENEDICTVS.

15 IOANNES Torcellanus Ciuit.

16 GIBERTVS.

17 PETRVS.

18 MARINVS. De ijs quinque relatis Torcellanis Epiſcopis nil aliud, niſi nudum nomen reperitur in tabulis eiuſdẽ Eccleſiæ, nec tempus, quo floruerint certũ habetur.

19 DOMINICVS huius Eccleſiæ Præſul obijt anno 959. teſte Dandulo, qui hæc narrat in chronic. *Defuncto quoque eodem anno Dominico Torcellano Epiſcopo, Miacus* (forte Marens) *natione Venetus ex patre Tribuno Encinapo, vir ambitioſus nimis ſimoniace intruſus eſt, cui ſuaſione Ducis à Venetis oculi eruti ſunt; canoniceq; poſt ſubrogatus Ioannes natione Venetus ex patre Petro Aurio Tribuno de Vico Buriano.*

20 IOANNES itaque Venetus ſucceſſit Dominico anno 959.

21 VALERIVS; Obijt, teſte Dandulo, anno 1008.

22 VRSVS Vrſeolus, Petri Ducis Venetiarum filius, Epiſcopus Torcellanus Clero, & populo collaudente ordinatus eſt anno 1008. *Hic cum fauore paterno* (ait Dandulus) *Eccleſiam ſuam Cathedralem iam vetuſtate corruentem cum Epiſcopio renouare fecit. Filia quoque Ducis Felicia nomine S. Ioannis Euangeliſtæ de Torcello ſimiliter Abbatiſſa ordinata eſt. Hoc tempore ſupplicante Felice Abbatiſſa, corpus S. Barbaræ virginis de Eccleſia S. Marci ſumptum, ex collaudatione populi, in monaſterio S. Ioannis Euangeliſtæ de Torcello cum reuerentia translatum eſt.* Peractam fuiſſe hanc tranſlationem anno decimo ſeptimo Petri Vrſeoli Ducis, qui fuit ſalutis 1009. teſtatur idem Dandulus, & nupera inſcriptio in nobili ſacello eiuſdem eccleſiæ, quam nos ipſi exſcripſimus anno 1650. dum Abbatiæ maioris viſitatoris in Italica Congregatione Ciſtercienſi munere fungeremur. Ita ſe habet.

S. Barbara V. & Mart. poſt varios cruciatus anno CCLXC. ab ipſomet impio patre Dioſcoroſo Nicomedia ob Chriſti, & ſanctiſſimæ totius Trinitatis præclaram confeſſionẽ capite plectitur prid. Non. Decembr. cuius corpus ibidem ſepultum Iuſtinus Iunior Imperator anno DLXI. cum Conſtantinopolim deferendum curaſſet, illud idem poſtea Ioannes Vrſeolus Petri ſenioris Ducis filius vna cum vxore Maria Argioripoli filia Baſilij, & Conſtantini Imperatorum nepote, & Teotone Vrſeolo fratre impetrarant, quod Venetias anno M.III. deductum in S. Marci Baſilica deponitur laudes Deo canentibus clero, & populo, verum ſupplicantibus poſtea Vrſo Torcellano Epiſcopo, & Felicitate Abbatiſſa Ducis eiuſdem cariſſimis quoque filijs ad hanc demum Sancti Ioannis Euangeliſtæ ædem anno M.IX. defertur, vbi & honorifice conditum perpetuo caſtiſſimi huius loci virginum cultu ſummopere veneratur. Turpatam à vetuſtate aram, ac ſacellum hoc ipſum Cornelia Piſauro Abbatiſſa, & moniales anno MDCXXX. reſtaurarunt circumlatumq; venerabiliter hanc per inſulam corpus ipſummet virgineum Marcus Zeno Torcellanus Epiſcopus ornatiori altari recondidit confluente ex fortunatis hiſce inſulis, & Veneta vrbe ingenti piorum multitudine feſto Trinitatis ſanctiſſimæ ſolemniſſimo, quo, eadem, & Sancti Siſinij Epiſcopi alio ad dexteram altari pientiſſime itidem repoſitum eſt

vij.

vij. Kal. Iunij. Nicolao Contareno Venetiarum Duce, Dominico Piſano harum contradarum Prætore.

Ad aliam partem ſacelli, hæc alia legentibus proſtrat inſcriptio.

Vt fidelis Chriſtiane cultor S. Barbaræ V. & Mart. corpus hoc in ſacello conditum venereris ſcito Ioannem Baptiſtam Auguchium Apoſtolicum Nuncium præmiſſa per ſuum Auditorem Franciſcum Mariam Sinibaldum per quam diligenti e ſcripturis, libris, documentis picturis, ſepulchro, inſcriptionibuſq; priorum, ac poſteriorum temporum indagine, S. huius corporis venerationem collaudaſſe, ob idque Sereniſſ. Princip. & Magiſtratuum Venetorum opem efficaciter imploraſſe, cum ſane ſibi perſpicue conſtiterit vere corpus idem Sãctæ Barbaræ V. & Mart. exiſtere Dioſcori filiæ ſignis crucis decoratæ Nicomediæ prid. Non. Decemb. paſſæ, olim Conſtantinopolim, atq; inde Venetias delati in Sancti Marci Eccleſia depoſiti ab eaque ad iſtam demum S. Ioannis aſportati, ita certo haberi debere decreuit tertio Non. Iulij anno MDCXXX. Ind. xiij. Pontificatus ſanctiſſimi D. D. N. Urbani Papæ VIII. ann. vij. præſentibus Marco Zeno Torcellano Epiſcopo, & Cornelia Piſauro Abbatiſſa, & monialibus.

In monumentis Reatinæ Eccleſiæ habetur, Barbaram ibidem paſſam fuiſſe martyrium, eiuſq; corpus in Cathedrali temporibus Gregorij Magni occluſum fuiſſe, quod deinceps Honoriũ III. anno 1225. die 11. Septembris poſt conſecrationem illius Eccleſiæ, iterum ſub altari cum aliorum Sanctorum, Sanctarumq; lipſanis condidiſſe. Plerique Heliopoli palmam martyrij ſumpſiſſe ferunt, vt ex Græcis Metraphraſtes, & Latinis Mombritius. Verum, vt ait Baronius, quæ fideliora acta eius videntur, vt quæ feruntur nomine Io. Damaſceni, & alia, quæ extant in codice M. S. S. Mariæ ad Martyres, alijſq; man. ſcrip. Nicomediæ martyrio coronatam tradunt. Et hæc ferme opinio valuit, cui aſtipulantur ea, quæ ſupra relata ſunt in inſcriptione, & M. S Torcellana monumenta, quibus aſtipulantur Monologium Græcorum iuſſu Baſilij Iunioris Imp. Conſtantinop. ante annum ſalutis 977. conſcriptum, quod extat græco ſermone pulcherrimè conſcriptum in Vaticana bibliotheca, cuius verſio latina Petri Archudij viri doctiſſimi eſt apud me, hanc aliquando vna cum notis,

A publici iuris faciemus: Siſinnij vero Epiſcopi, de quo mentio in eadem inſcriptione, corpus honorifice tiſſime in ea eccleſia aſſeruatur, cuius acta habentur apud mo[n]iales, & translationem. Fuit hic Smyrnenſis patria, Epiſcopus Tei, quæ ciuitas Epiſcopalis eſt Ioniæ inter Erythras, & Ecbedum, vulgo Suaſoro, à Ptol. lib. 5. cap. 1. memorata. Huius in Rom. Martyr. nulla habetur mentio, de quo Ferrarius in Catalogo Sanctorum die 13. Febr. & 14. Iulij.

Cæterum Vrſus Torcellanus Epiſcopus ad Gradenſem Patriarchatum translatus eſt anno 1012. vt ſupra diximus in Gradenſis ſedis Patriarcharum ſerie.

23 VITALIS Vrſeolus, Vrſi Patriar-
B chæ germanus, fratri ſucceſſit in Epiſcopatu Torcellano anno 1012. Hic pro ſua Eccleſia, iuribuſq; conſeruandis ſtrenue laborauit. Anno 1032. Legatus Conſtantinopolim miſſus fuit, vt inde ab exilio Othonem Ducem reuocaret: interfuit deinde Concilio Venetijs celebrato ab Vrſone fratre Patriarcha anno 1040. cuius meminit Dandulus.

24 IOANNES Bobrarius.

25 VRSVS Baduarius Venetus.

26 LEONARDVS hanc eandem ſedẽ aſſequutus eſt, anno 1177. reperitur ſubſcriptus in quodam priuilegio Friderici Imperat. Interfuit Lateranenſi Concilio ſub Alexandro III. celebrato anno 1179. Is ab
C Vrbano III. anno 1186. pro ſua Eccleſia ampliſſimum priuilegium conſecutus eſt, cuius exemplar exſcripſimus ex lib. 1. de diuerſis formis Eugenij IV. fol. 60. ſub ijſdem verbis ab eodem Eugenio Papa, inſtante Philippo Torcellano Epiſcopo, renouatum.

Eugenius, &c. Ad futuram rei memoriam.

Ex Apoſtolicæ prouiſione ſedis prouenire dinoſcitur, vt Romanus Pontifex quandoq; prædeceſſorum ſuorum Romanorum Pontif. geſta innouet, ac innouata reſtauret, & authoritate Apoſtolica fulciat innouata. Hinc eſt, quod nos ad inſtantiam venerab. fratris noſtri Philippi
D Epiſcopi Torcellan. quaſdam felicis recordationis Vrbani Papæ III. prædeceſſoris noſtri literas in Cancellaria Apoſtolica inſpici, examinariq; diligenter, & earum, cũ incipiant vetuſtate conſumi, tenorẽ de verbo ad verbum ſubſcriptionibus, & characteribus omiſſis, inſeri præſẽtibus fecimus, qui talis eſt. Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerab. fratri Leonardo Epiſcopo Torcellano, eiuſque ſucceſſoribus canonicè inſtituẽdis. Cum ex iniuncto nobis à Deo Apoſtolatus officio quo omnibus Chriſti fidelibus auctore Domino præminemus ſingulorum paci, & tranquillitatẽ debemus intendere præſertim pro illorum quiete oportet nos eſſe ſollicitos, qui paſtorali

rali dignitate ſunt præditi, & ad officium Paſtorale promoti niſi enim nos eorum vtilitatibus intendentes Epiſcoporum iura in quantum, Deo permittente, poſſumus integra conſeruemus, authoritate Apoſt. eos à prauorum inuaſionibus defendamus, de illorumque ſalute vere poterunt eſſe ſoliciti, qui ſibi ad regendum Domino ſunt diſponente commiſſi. Huius itaque rei conſideratione frater Epiſcope prouocati tuis iuſtis poſtulationibus gratum impertimur aſſenſum, & ad exemplar prædeceſſorum noſtrorum bonæ memoriæ Paſchalis, Adriani, & Alexandrij Romanorum Pontificum Torcellanam Eccleſiam, cui Deo authore præeſſe dinoſceris ſub beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſenti ſcripti priuilegio communimus; ſtatuentes vt quaſcumq; poſſeſſiones, quæcumque bona eadem Eccleſia in præſentiarum iuſte, & canonice poſsidet, aut in futurum conceſsione Pontificum, lagitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis, videlicet monaſterium SS. Felicis, & Fortunati Martyrum, monaſt. S. Ioannis Euangeliſtæ, monaſt. S. Cypriani de Ammorianis, monaſt. S. Cypriani de Palude, hoſpitale S. Iacobi, hoſpitale iuxta fluuium Palude, plebes per diuerſa loca conſtructas, Bouen. ſcilicet, & Amianen. quoque, cum omnibus capellis prope, vel longe ad eam pertinentibus, Maioriben. & altera parte Equilen. ciuitatis, capellam S. Ioan. Euageliſtæ, & molendina ibidem adiacentia, Maceu. quoque ſitus, & Bouen. ſeu Albenſe, prædia etiam, & poſſeſsiones cum cenſu, & quintello quæcumque ex vetuſta traditione eidem debentur Eccleſiæ. Confirmamus etiam iuri Eccleſiæ tuæ capellam S. Petri in parochia Taruiſien. apud Teſtium, & quicquid iuris habet in eccleſia S. Helenæ, cum territorijs, ſyluis, pratis, paſcuis, & paludibus, capellam S. Michaelis apud Quartum, villas, etiam prædia, prata, & paleua vſque ad os Siletis iuxta Dutiam, capellam S. Felicis cum pertinentijs ſuis, prædia, & poſſeſsiones quæ ſunt Altini iuxta fluuium Plaue, capellam S. Donati cum pertinẽtijs ſuis vſque ad mare. In parochia Oliuolen. capellam S. Samuelis iuxta fluuium Liquentiam, plebem S. Laurentij cum capellis ſuis. Quæcumque præterea in Iſtria, vel in alijs locis eadem Eccleſia iuſte, & canonice poſſidet. Ad hæc ſtatutis canonicis conſentientes decernimus, vt nulli Patriarchæ, vel Epiſcopo facultas ſit contra tuam, ſiue ſucceſſorũ tuorũ voluntatẽ in Torcel. diœc. præiudicium tuum confirmationes facere, eccleſiarum, ſiue cleric. conſecrationes, aut cætera eccleſiaſtica officia exhibere. Decreto etiã præſenti ſtatuimus, vt ſi quis parochianorum tuorum vir, ac mulier in aliam diœceſim habitationem ſuam tranſtulit, aut tranſtulerit decimam bonorum ſuorum, quæ tempore quo receſſit, vel receſſerit habere conſtiterit, plenarie tibi tribuere teneantur, facultaſque ſit tibi per canonicam eos ad hoc compellere diſciplinam, nec quicquam eos donec faciant hoc, ad eccleſiaſtica officia contra ſententiam tuam admittat. Decernimus ergo vt nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temere perturbare, vel eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare, ſed omnia illibata, & integra conſeruentur eorum, pro quorum gubernatione, ac ſuſtentatione conceſſa ſunt vſibus omnimodis profutura, ſalua ſedis Apoſtolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum, &c. cunctis, &c. Amen. Datum Veronæ per manum Alberti S. R. E. Presb. Card. & Cancellarij 17. Kal. Martij Ind. 4. Incarnationis Dominicæ anno 1186. Pontificatus vero Domini Vrbani Papæ 3. ann. 2. Nos ergo dicti Philippi Epiſcopi in hac parte ſupplicationibus inclinati litteras, & tenorem huiuſmodi auctoritate prædicta innouamus, & præſenti ſcripti patrocinio communimus, per hoc autem nullum cuiquam de nouo ius acquiri volumus, ſed antiquum ſi quod ſit, tantumodo conſeruari. Nulli ergo, &c. Si quis, &c.

Datum Florentiæ anno Incarnat. Dominica 1436. prid. Non. Aprilis an. 6.

27 STEPHANVS Capelizo.

28 IOANNES Morus, de quo nil quod referam occurrit, niſi tantum quod eius Præſulatus tempore, eoque permittente Rodulphus plebanus S. Thomæ Torcelli circa annum Domini 1190. deuotione ductus ædificare cœpit monaſterium pro monachis Ciſtercienſis Ordinis, cuius erat addictiſſimus, quos cum ab Abbate Roſerij cœnobij in Burgundia eiuſdem Ordinis ſub Priore Laurentio ſuſcepiſſet, defunctus apud ipſos humari voluit. Creuit cœnobium pijs Venetorum eleemoſynis, ac monialium S. Ioannis Euangeliſtæ præſertim, quæ nonnulla bona conceſſere, quibus adiuti monachi cœnobium perfecerunt: quod cum deinde ſanctitate, ac diuitijs excreuiſſet, in nobilem euaſit Abbatiam, à ſummis Pontificibus, Venetorumque Repub. Torcellaniſq; Epiſcopis priuilegijs ac immunitatibus exornatam. Floruit per aliquot ſecula viris omnium genere virtutum clariſſimis, extenditque palmites ſuos ad Orientem vſque, pluraque cœnobia in Græcia conſtruxit, eius ditioni ſubiecta; ſed cum deinde ex Cõmendatariorum iniuria priſtinum ſplendorem denudaſſet, elanguiſſetque in ea regularis obſeruantia per mona-

chos

chos eiuſdem Ordinis congregationis Longobardiæ ad puriorem viuendi normam redacta eſt. Abbatia poſita eſt ad Septentrionalem plagam eiuſdem inſulæ, quæ eſt eam fundaſſent Burgundiones monachi, vulgo, *San Tomaſo de' Borgognoni*, appellatur. In ea ab hinc centum quinquaginta, & amplius annos ius patronatus habet Veneta patritia familia Treuiſana, cuius etiam ibidem maiorum ſepulchra ſpectantur. Abbates, qui in ea præfuerunt, ſequentes ſunt, ex monumentis eiuſdem cœnobij a nobis expiſcati, quorum memoria ne pereat, hic duximus exprimendos.

1 Laurentius Prior, de quo mentio anno 1200. Fit Abbas anno 1209.

2 Bernardus deinde Abbas, cui Petrus Zianus Dux Venetiarum multa bona contulit in Conſtantinopolitana ciuitate anno 1212.

3 Aymo Abbas an. 1217. de quo mentio vſque ad annum 1230.

4 Nicolaus anno 1238. quo anno Gregorius IX. Pontifex hocce cœnobium ſub ſua, & Apoſtolicæ ſedis gratia recepit his literis datis anno pontificatus 13.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis filijs Abbati, & Conuentui, monaſterij S. Thomæ Ordinis Ciſtercienſis Torcellanæ diœceſis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Sacroſancta Romana Eccleſia deuotos, & humiles filios ex affectus pietatis officio perpetuo diligere conſueuit, & ne prauorum hominum moleſtijs agitentur, eos tamquam pia mater ſuæ protectionis munimine conſouet. Ea propter dilecti in Domino filij, veſtris poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, perſonas veſtras, & monaſterium, in quo diuino vacatis obſequio, cum omnibus bonis, quæ in præſentiarum rationabiliter poſſidet, aut in futurum iuſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus. Specialiter autem capellã S. Mariæ militum de Candiola, quam monaſterium veſtrum antequam Ciſterc. Ord. inſtitutũ ſuſciperet poſſidebat Terras, redditus, poſſeſſiones, & alia bona ſicut ea omnia iuſte & pacifice poſſidetis, vobis, & per vos eidem monaſterio auctoritate Apoſtolica confirmamus & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Prouiſio autem de ipſius capellæ prouentibus ſacerdoti perpetuo in ea Domino ſeruituro congrua portio aſſignetur, ex qua commode ſuſtentari valeat, & Epiſcopalia, & alia capellæ onera ſupportare. Nulli ergo hominum, &c. Si quis, &c.

Datum Laterani 10 *kal. Aprilis Pontificatus noſtri anno* 13.

5 Lambertus Abbas an. 1243.

6 Zilius Abbas 1253.

7 Albertus Abbas 1255.

8 Chriſtianus Abbas 1279. Obijt Non. Nouembris ex veteri Martyrologio eiuſdem cœnobij.

9 Aymus 2. Abbas 1288. de quo mentio an. 1300.

10 Petrus Abbas 1303.

11 Vgo Abbas 1304.

12 Bartholomæus Abbas eodem anno ſucceſſit.

13 Petrus Abbas 1308. litem habuit cum Abbatiſſa S. Margaritæ de Torcello eiuſdem Ordinis Ciſtercienſis, rexit Abbatiam anno 31. Obijt 8. Kal. Iunij ex eodem Martyrologio.

14 Nicolaus Abbas 1339.

15 Vgo Abbas. Obijt 1348.

16 Petrus Abbas. Obijt 1349.

18 Iacobus de Paſcua Abbas 1349. electus à Clemente VI. Pontifice ex monaco Miratorij.

19 Ioannes de Capellinis Mediolanenſis, ex Abbate Aquæ Longæ Papien. diœc. huius monaſterij fit Abbas an. 1383. Obijt 8. Id. Martij.

20 Iacobus Abbas 1390.

21 Petrus de Venetijs, dictus Spiritus, Abbas huius monaſterij. Obijt an. 1402.

22 Iacobus Abbas. Obijt anno 1405. 5. Kal. Maij.

23 Petrus Bellengus monachus S. Michaelis de Murano Ord. Camaldulenſis, fit Abbas S. Thomæ anno 1405. inſecutoque tibere Abbatiam dimiſit in manibus Petri Baſilicæ XII. Apoſtolorum Presb. Card. & Apoſtolicæ Sedis legati, die 26. Feb.

24 Berontius de Pilis monachus S Thomæ, ac Sacræ Theologiæ profeſſor eligitur Abbas anno 1406. Obijt *Kal.* Martij 1428. vir ſcientia, ac morum integritate illuſtris.

25 Hieronymus Treuiſanus nobilis Venetus, monachus huius monaſterij, fit Abbas anno 1428. qui laudabiliter hanc rexit Abbatiam annis 44. obijtque 3. Id. Iulij ann. 1472. ætate grandæuus, & omni laude digniſſimus, pater pauperum, & pietate non minus, quam ſanguinis nobilite illuſtris.

26 Michael Treuiſanus Venetus, Canonicus Regularis, & Prior S. Saluatoris Venetiarum, à Sixto IV. Pontifice eligitur Abbas huius monaſterij anno 1472. 4. kalen. Auguſti, habitum Ciſtercienſis Ordinis ex iuſſione Pontificis aſſumpſit & cum Abbatiam adminiſtraſſet annis fere tribus ibidem mortuus eſt 6. kal. Octob. anno 1475.

27 Hieronymus Treuiſanus Venetus factus eſt Abbas huius monaſterij ex clerico, anno 1475. à Sixto IV. ea tamen conditione addita, vt habitum Ciſtercienſem aſſumeret, & profeſſionẽ eiuſdem Ordinis emitteret. Rexit Abbatiam ad annum vſque 1523.

1525. quo obijt 6. kal. Martij, cum antea ad Epiſcopalem ſedem Cremonenſem aſſumptus fuiſſet. Hic ferè totum cœnobium vetuſtate fatiſcens renouauit, ac pene à fundamentis erexit, idemque monaſterium Congregationi Longobardiæ eiuſdem Ordinis tradidit reformandum anno 1497.

28 Sebaſtianus Treuiſanus Venetus ab Adriano VI. Pontifice in locum defuncti Hieronymi Epiſcopi ex clerico electus eſt Abbas, eiuſdemque iuſſione habitum Ciſtercienſem ſuſcepit, emiſitque profeſſionem. Exceſſit an. 1543. die 6. Kal. Iunij.

29 Guido Antonius Treuiſanus huius cœnobij Abbas comendatarius. Cui Hieronymus Bardus dicat vitas Romanorum Imperatorum anno 1583. quo anno mortuus eſt 3. Id. Martij, ac in ſepulchro maiorum ſuorum in eadem Eccleſia S. Thomæ humatus eſt. Poſt hunc cæteri Abbates ex eadem familia, vſque ad noſtram ætatem commendatarij fuerunt, menſamque ſeparatam habent à regulari Abbate, & monachis, qui ibidem diuinum penſum exſoluunt. Præeſt nunc regularis Antiſtes in eo cœnobio Sebaſtianus Contarenus Venetus, olim S. Ambroſij maioris Mediolani digniſſimus Abbas, cuius cum laude meminit Puricellus in deſcriptione Ambroſianæ Baſilicæ, ac monaſterij.

29 BONVS Balbus Venetus patritij generis, hãc rexit Eccleſiam, mortalitatem expleuit anno 1215. ſepultus ante ſacrarium in Cathedrali ſub marmore cum hoc epitaphio, quod adhuc extat.

ANNO DOMINI MCCXV.
DIE IX. INTRANTE SEPTEMBRIS
OBIIT
DOMINVS BONVS BALBO
DEI GRATIA
TORCELLANVS EPISCOPVS
ROGATE DEVM PRO EO.

30 STEPHANVS Lolinus nobilis Venetus ſucceſſit Bono, qui corpus S. Fuſcæ inuenit, tranſtulitque in ſacello eiuſdem ſanctæ, vbi ſupra fores pene corroſa inſcriptio legitur.

Anno ab Incarnatione Domini
MCCXLVII.
die IX. intrante April.
corpus S. Fuſca virginis
quod erat a longo tempore ſub ipſo altari
artificioſe reconditum
à Stephano Epiſcopo praſentibus canonicis,
& Martino Conſule Poteſtate,
cum quibuſdam parochianis, & quam
reb . . . . religioſe
diligenter deuote . . . .
. . . . . .

31 Fr. GOTIFREDVS Ord. Prædicatorum ab Innocentio IV. ad hanc ſedem promotus eſt anno 1252 & confirmatus ad Capituli petitionem, de qua re extat in regeſto Vaticano epiſtola 779. fol. 283. eiuſdem Pontificis ad M. Hydruntinum Archiepiſcopum, vt in fauorem Gotifredi electi manus adiutrices apponat. Sedit annis omnino duobus, deceſſitque, apud ſuam Eccleſiam tumulatus, poſt cuius exceſſum Torcellanum Capitulum quemdam Simeonem Matinum Priorem S. Barnabæ de Venetijs vocauit ad cathedram, hanc electionem cum reprobaſſet Innocentius, Archiepiſcopo Cretenſi, Taurinoque Epiſcopo literis dedit in mandatis vt viduatæ Torcellanæ Eccleſiæ dignum legitimumque Paſtorem darent, ita in reg. Vatic. epiſt. 122. fol. 13. ann. 11.

52 TAVRANVS Quirinus Venetus huius Eccleſiæ Epiſcopus hocce tempore in tabulis eiuſdem Eccleſiæ vixiſſe habetur, de quo tamen in reg. Vatic. nullam inuenimus mentionem.

33 ALARONVS Venetus Papæ capellanus, quem ſupra commemorauimus electum, & intruſum fuiſſe in Clugienſi Epiſcopatu, à Nicolao IV. anno 1291. Torcellanus Epiſcopus renunciatus eſt 16. kal. Octobris, cum electionem celebratam à Capitulo Torcellano in perſona Maynardi Bellunenſis Canonici Cenetenſis aboliſſet. Diu hanc Eccleſiam adminiſtrauit Alaronus, exceſſitque ſub Clemente V. de quo mentio in Vatic. regeſt.

34 DOMINICVS huius Eccleſiæ Epiſcopus ad Patriarchatum Gradenſem translatus eſt à Ioanne XXII. anno 1317. die 17. Kal. Feb. ex reg. Vatic. de quo ſupra.

35 IVLIANVS Monachus S. Benedicti, & Prior monaſterij S. Georgij Maioris Venetiarum, cum ad Patriarchatum Gradenſem à Canonicorum ſenatu vocatus fuiſſet, ac ſponte electioni ceſſiſſet, à Ioanne XXII. Torcellanæ Eccleſiæ præficitur eodem ann. 1317. eodemque die quo prædeceſſor Dominicus ad Gradenſem tranſlatus fuerat, pauloque poſt è viuis exceſſit.

36 Fr. PTOLEMAEVS Lucenſis,Ord. A
Prædicatorum S. Thomæ Aquinatis alumnus, vir diuinis, humaniſque litetis nobiliter eruditus, primum Vaticanæ bibliothecæ præfectus fuit, annoque 1318. ad Torcellanum Epiſcopatum aſſumptus, ad eam dignitatem vocatus à Ioanne XXII. vt in libris Oblig. Prælat. habetur. Scripſit annales rerum, quæ acciderant ab anno 1060. vſque ad annum 1303. quos elapſis annis Lugdunenſia præla emiſerunt in lucem: item eccleſiaſticam hiſtoriam in lib. 24. diſtinctam, quam nouam vocauit, hæc typis edita non eſt, extatque M. S. in celebri bibliotheca Franciſci Card. Barberini, vbi eſt liber de regimine principum S. Thomæ, à Ptolemæo vulgari ſermone B
conuerſus, & completus, vt in calce membranacei codicis hiſce verbis notatur. *Qui comple il quinto libro del Re,e del Regno comẽzado dal venerabile Dottore S.Tomaſo de Aquina del Ordine de Predicatori, poſcia compido da fraTolomeo da Lucca del medeſimo Ordine, qual fu poi Veſcouo di Torcello*. Huius Epiſcopi meminit Blondus, Platina, Volateranus, Baronius, alijque,& Michael Pius de Viris illuſt. S. Dominici, qui, ab errore non procul,vult floruiſſe ann.1368. cum, vt narrauimus, anno 1318. adlectus fuiſſe reperiatur, pluresq; eius ſedis leguntur Epiſcopi vſq; ad ann. illum, quem Michael Pius commemorat. Haud tamen ſatis conſtat quando obierit,niſi quod re- C
peri ad eandem ſedem an. 1322. fuiſſe promotum quemdam fratrem Aegidium, annoque 1328. eiuſdem ſedis alter occurrit Epiſcopus, ita vt dicendum videatur, Ptolemæum fato fuiſſe functum circa annum Domini 1321.

37 Fr. AEGIDIVS de Galluzijs Bononienſis,Ord. Prædicatorum,Torcellanus fuit Epiſcopus anno 1322. ex tabulis eiuſdem Eccleſiæ, narratque Seraphinus Razzius in lib. de Viris illuſt. S. Dominici, Piuſque,ac Nicolaus Paſchalinus,Alidoſius de Vitis illuſt. Bononienſibus. Cæterum huius nulla mentio extat in lib. Oblig. Præl. Quamobrem apud præfatos auctores de huiuſmodi re fides eſto; non tamen me la- D
tet hunc Aegidium Cretæ fuiſſe Archiepiſcopum,Bononiæque deceſsiſſe anno 1340. & apud ſuos Dominicanos fuiſſe tumulatum cum ſequenti inſcriptione, vbi nulla mentio fit Torcellani Epiſcopatus,cuius titulo fuerit aliquando inſignitus.

Hic iacet Reu.Dominus
Fr. Ægidius de Gallutijs de Bononia
Ord. Fratrum Prædicatorum
Dei gratia Archiepiſcopus Cretenſis
qui obijt anno Domini MCCCXL.
die VI. Decembris
cuius anima requieſcit in pace. Amen.

38 Fr. BARTHOLOMAEVS de Piſcialis Bononienſis,Ord.Prædicatorum,Angelici Doctoris quondam nobilis auditor, ideoque ſuo æuo clariſſimus Theologus, ac magiſter ſacri Palatij, adlectus fuit Epiſcopus Torcellanus à Ioanne XXII. an. 1328. quo anno die 28. menſis Februarij ſacro Collegio ſoluit ſubſidium. Hanc Eccleſiam adminiſtrauit vſque ad annum 1333. Armeniæque euaſit Archiepiſcopus, vbi pie deceſsit.

39 Fr. MICHAEL Venetus, eiuſdem Ordinis Prædicatorum alumnus,Bartholomæo ſuffectus eſt an. 1333. poſtquam egregie hanc ſedem adminiſtraſſet an. 13. Venetijs fato functus eſt, & ſepultus apud eccleſiam ſanctorum Ioannis, & Pauli, vbi ſic Religionis primum ſumpſerat,cum hoc epitaphio.

HIC IACET DOMINVS
FR. MICHAEL ORD. PRAED.
EPISCOPVS TORCELLANVS.

40 IACOBVS Maurocenus,nobilis Venetus patritij ordinis, Michaeli ſucceſſit, anno 1346. Extrema clauſit anno 1351. ſepultus in Cathedrali ante altare S.Liberalis ſub marmorea tabula,vbi habet hoc epitaphium, cum gentilitijs inſignibus.

Hic iacet incluſus
Reuerend. in Chriſto Pater
Dominus Iacobus Mauroceno
quondam Epiſc. Torcellan.
qui obijt anno Domini
milleſimo trecenteſimo quinquageſimo
primo,
die ſeptimo menſis Maij,
cuius anima requieſcit in pace. Amen.

41 PETROCHINVS Caſaleſcus Fetrarienſis, monachus cœnobij ſancti Bartholomæi ex Ordine S. Benedicti; Canoniſta,Theologuſque clariſsimus, primum Abbas fuit monaſterij S. Cypriani de Murano, deinde factus eſt Epiſcopus Torcellanus anno

anno 1351. 4. Id. Iunij. Hic ſub Innocentio VI. frænauit Flaminiam, annoq; 1362. Rauennas Archiepiſcopus effectus eſt, in quo ipſo anno conſecrauit maius altare eccleſiæ ſancti Saluatoris de Rinoalro:

42 LEONARDVS Donatus nobilis Venetus ad hanc eccleſiam promotus eſt anno 1362. Breuis Pontifex fuit, functuſque fato in Eccleſia Cathedrali humatus fuit prope altare S. Rocchi hac breui inſcriptione in marmore.

OSSA
LEONARDI DONATI
EPISCOPI TORCELLANI
AB SIMEONE COEPISCOPO
TECTA PIETATE.

43 IOANNES Epiſcopus Torcellanus obijt anno Domini 1366.

44 PAVLVS Balardus Fauentinæ Eccleſiæ Præpoſitus ſucceſſit Ioanni an. 1367. die 18. Kal. Februarij. Ex regeſt. Vatic. Huius memoriam extare vidimus, ſub nomine Philippi, in quadam penſili tabella ad altare ſacrarum reliquiarum eccleſiæ ſancti Antonij Monialium Ord. S. Benedicti, vbi vnus ex clauis ſacratiſſimi Domini noſtri Ieſu Chriſti aſſeruatur, in ea enim recenſentur aliqua patrata miracula virtute eiuſdem claui, cuius initium eſt: *Reuerendus in Chriſto Pater, & D. D. Philippus Balardo Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Torcellanus, milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo die prima menſis Aprilis. Cum celebraturus ob reuerentiam dicti claui ad iam dictum monaſterium acceſſiſſet, ſacris peractis dictum clauum cum magna veneratione ſuper altare portauit, & adſtante Domino Poteſtate cum cunctis, qui deuote acceſſiſſent eodem clauo ſignaſſet, mulier quadam Franciſca nomine de Treuiſana vxor cuiuſdam Alberti de Treuiſana, quæ maxima debilitate membrorum vim, & vſum vnius brachij permaxime, vſum totius ſiniſtri latus amiſerat. Accedens, & ipſa reuerenter dicto clauo per eundem Dominum Epiſcopum ſignata, ab omni protinus infirmitate ſecunda die liberata eſt.* Sequuntur deinde alia miracula eodem die patrata; memorantur item alia ſequenti anno, eodemque Epiſcopo præſente poſt peractis ſacris, facta. Quanto tempore Epiſcopus Balardus, quem regeſtum Vaticanum Paulum vocat, hanc adminiſtrauit Eccleſiam non conſtat; habetur tamen ei ſucceſſiſſe Philippus ſequens Nani.

45 PHILIPPVS Nani nobilis Venetus Torcellanæ Eccleſiæ Epiſcopus fuit, deceſſit anno 1405. in Cathedrali ſub marmoreo lapide cum effigie, & inſcriptione prætereuntium pedibus pene exeſa humatus.

Hic requieſcit
Reuerend. Dominus Philip . . . Nani
Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia
olim Epiſcopus Torcellanus
qui obijt
anno Domini MCCCCV . . . . Aprilis
cuius anima requieſcit in pace.

46 DONATVS de Greppa plebanus S. Stephani de Murano, Philippo ſubrogatus eſt anno 1405. Fato functus eſt anno 1418 de quo mentio in lib. Obligat. Prælatorum.

47 PETRVS Nani nobilis Venetus, paulo antea Epiſcopus Emonenſis, ad hanc ſedem tranſlatus eſt anno 1418. 14. kalen. Maij, præfuit vſque ad ann. 1422. Epiſcopatu ſe abdicauit. Mortuuſque eſt anno 1426.

48 PHILIPPVS Paruta nobilis Venetus, in vtroque iure doctor longe clariſſimus, primo Emonenſis Epiſcopus fuit, deinde Torcellanam obtinuit ſedem anno 1422. 10. Kal. Maij. Quam ille Eccleſiam cum adminiſtraſſet annos 26. ad Archiepiſcopalé Sedem Creteñſem tranſlatus anno 1448. ſucceſſit Fantino Valereſſo die 11. Maij.

Cæterum eo ſedente, in hanc Torcellanam ciuitatem translatum fuit corpus ſanctæ Chriſtinæ virginis, & Martyris e monaſterio D. Marci de Amiano, & in eccleſia ſancti Antonij monialium Ordinis ſancti Benedicti pulcherrima reconditum, concedente Eugenio Quarto Papa anno 1431. pie ſub ara eius nomini dicata aſſeruatur, nec ſine intuentium ſtupore, poſt tot ſecula incorruptum cernitur, ibidemque hæc inſcriptio in marmore inciſa legitur.

Chriſtina claris parentibus Bulſenę olim Tyri edita, varijs tormentorum generibus pro Chriſti fide conſtantiſſime ſuperatis, ab ipſo Ieſu Chriſto in mari Chriſtina nomine (quid excelſius) baptizata, innumeriſque illuſtrata miraculis, tribus tandem petita ſagittis, ac vna earum in corde trāsfixa, duplici virginis, & Martyris palma decoratur. Anno Domini CCLXXXXVII. Diocletiano Imperatore. Eius corpus e monaſterio D. Marci de Amiano, temporis iniuria funditus euerſo, huic cœnobio vnito ex felicis recordationis Eugenij Papæ IV. conceſſione. Anno ſalutis quatringenteſimo trigeſimo primo ſupra milleſimum tranſlatum, ibiq; conditum nunc in auguſtiori quo cernitur tumulo, deuotis fidelium oblationibus exornato, Anno Domini MDCII. honorifice conquieſcit.

In alia ara e regione mirifico cultu aſſeruatur clauus vnus Chriſti, vt hæc parua inſcriptio docet.

Sacrorum clauorum vnus
quo Chriſtus Dominus noſter
Cruci affixus fuit,
vna cum plurimorum ſanctorum reliquijs
hic aſſeruatur.
Anno eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti
M. DC. VI.

49 DOMINICVS de Dominicis Venetus, Decanus Ciuitatenſis, Philippo ſuffectus eſt anno 1448. die 18. menſis Februarij. Qui Torcellanæ Eccleſiæ præfuit ad annum vſque 1458. quo munere libens, volenſque abiuit, negotijs implicitus eccleſiaſticis. Epiſcopium vetuſtate pene deformatum reſtituit, vt inſignia eius ad parietes poſita teſtantur. Anno vero 1464. Brixienſis Epiſcopus renunciatus eſt. De quo vide in illius Eccleſiæ Præſulum ſerie.

50 PLACIDVS Pauanellus Patauinus, monachus ſanctæ Iuſtinæ Ordinis ſancti Benedicti, apud Eugenium Quartum commendatione virtutis tantam collegit gratiam, vt illum Abbatem Valliſumbroſæ celeberrimi in Etruria cœnobij, Generalemque illius Ordinis creauerit. Quo munere cum aliquamdiu ſumma ſui nominis fama fuiſſet perfunctus, Epiſcopali Biblenſis Eccleſiæ titulo inſignitus fuit, atq; ad Parentinenſem deinde translatus, anno vero 1458. ex ceſſione Dominici euaſit Torcellanus Epiſcopus. Vitam finiuit anno 1460. fere capularis ſenex apud ſuam Eccleſiam, & eodem loco in templo ſancti Ioannis Euangeliſtæ ſepelitur, cum epitaphio ad eius tumulum inciſum, quod in reparando veteri templo demolitum, & epitaphium ex incuria Veſtalium ibi commorantium neglectum, & deperditum eſt. Huius meminerunt Acta Conciſtorialia. Arnaldus Vinon. lib. 2. Ligni vitæ. Hiſtoria Valliſumbroſæ, & Scardeoneus lib. 2. Antiq. Patauin.

51 SIGISMVNDVS ſucceſſit anno 1460. Deceſſit vero 1472. Huius Præſulatus tempore, cœnobium monialium ſanctæ Margaritæ de Torcello Ciſtercienſis Ordinis à iuriſdictione Abbatis de Folina eiuſdem Ordinis. Cenetenſis diœceſis perpetuo ademit Paulus Secundus Pontifex, ſubiecitque Patriarchæ Venetiarum, hoc ad Abbatiſſam, & moniales ſcripto diplomate, quod extat in Patriarchali tabulario.

Paulus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilectis in Chriſto filiabus Abbatiſſæ, & monialibus monaſterij S. Margaritæ Torcelli Ciſtercien. Ord. ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Apoſtolicæ Sedis benignitas prudentes virgines, quæ ſe parant accenſis lampadibus obuiam ſponſo tanto propenſiori ſtudio proſequi charitatis, quanto maiori propter fragilitatem ſexus indigere ſuffragio dignoſcuntur, hinc eſt quod nos veſtris ſupplicationibus inclinati, vos tam præſentes, quam futuras & monaſterium veſtrum, quod vt accepimus dilectis filijs, & Abbati, & Conuentui monaſterij de Lafolina, dicti Ord. Ciſterc. diœceſis Ceneten. ſubeſſe dignoſcitur, cum omnibus, & ſingulis bonis mobilibus, & immobilibus, ac rebus alijs ad vos cõmuniter, necnon ad dict. monaſt. ſpectantibus, & legitime pertinentibus, ac præſentibus, & futuris ab omnimoda iuriſditione præsẽre dominio, viſitatione, & corectione, ſubſidijs

ſubuen.

ſubuentioue, & exactionum quarumlibet præſtationem dilecti filij præſentis Abbatis monaſterij Ciſtercien. diœc. Cabilonenſis, monaſterij de Lafolina, aliorumque Prælatorum, aut ſuperiorum veſtrorum, nomina cenſeantur, ſeu nuncupentur; auctoritate Apoſtolica tenore præſentium penitus eximimus, & totaliter liberamus, voſque tam præſentes, quam futuras Patriarchæ Venetiarum exiſtenti pro tempore, cum bonis, & rebus, prædijs totaliter ſubijcimus, & de cætero ſub eſſe decernimus eadem auctoritate decernimus. Ita quod Abbates, & alij Prælati, ſeu ſuperiores dicti Ordinis, huiuſmodi decreta in vos tam præſentes, quam futuras necnon monaſterium, res, & bona ſupradicta nullam poteſtatem, iuriſdictionem, dominium, aut ſuperioritatem aliquam, etiam ratione delicti, conuentus, aut rei, de qua agitur, vel actus ſpecialiter, vel generaliter exercere, aut ſententias excommunicationis, vel interdicti promulgare poſſint, decernimus omnes, & ſingulos proceſſus excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti ſententias, & quas contra vos, monaſterium, res, & bona huiuſmodi haberi contigerit, ſeu etiam promulgari, irritas & inanes, nulliuſque roboris, & momenti. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ exemptionis, liberationis, ſubiectionis, conſtitutionis, & decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1465. Idibus Decemb. Pontificatus noſtri anno primo.

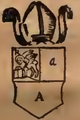
52 SCIPIO Contarenus Venetus ad hanc eandem ſedem adlectus eſt an. 1472. pridie kal. Septemb. Vita functus eſt anno 1485. Eius meminit ſepulchralis inſcriptio, quam ipſe poſuit alumno ſuo Bernardino Torbi Romano, in Cathedrali ſub confeſſione hiſce verbis.

D. Cal. S. I.
Bernardino Torbi Romano
alumno pientiſsimo.
Scipio Contarenus Ve. Pont.
vixit ann. XXV.
obijt XIX. Kalend. Iunij:

Marmore Torcelli texit mors improba corpus.
Ornatum lacbrymis ſpiritus aſtra tenet:

53 STEPHANVS de Taleazis Archieſcopus Antibarenſis, & Patracenſis ad Torcellanã ſedem fuit tranſlatus, Archiepiſcopali titulo retento anno 1485. die 5. menſis Septembris Pontificij ſacelli aſſiſtens fuit, interfuitque Lateranenſi Concilio ſub Iulio II. celebrato: obtinuit coadiutorem, cum futura ſpe ſucceſſionis Hieronymum, eidemque libere ceſſit ſedem Epiſcopalem anno 1514. pauloque poſt fato ceſsit.

54 HIERONYMVS Portia ex Comitibus Fortalitiarum à Iulio II. primum attributus eſt coadiutor Stephani die 5. m. Nouembris anno 1511. eidem ſub Leone Decimo ſucceſsit anno 1514. die 6. menſis Aprilis. Poſtremam diem obijt an. 1526. egregijs virtutibus ornatus, & vitæ integerrimæ fuit.

55 HIERONYMVS Foſcharus, nobilis Venetus, Hieronymo ſucceſſit an. 1526. die 16. menſis Maij, cum prius Pontifex in eiuſdem gratiam cauiſſet, ne minor ætas, quæ viginti annos non excedebat, obſtaret, quin Epiſcopali ſede poſſet potiri, ea tamen conditione, ac lege, vt citra titulum eum primum per ætatem licuiſſet acquirendum, interim eandem ſedem adminiſtrandam ſuſciperet. Romæ fato functus eſt anno 1563. ſepultuſque in eccleſia ſanctæ Mariæ de Populo cum ſequenti breuiſſimo epitaphio.

HIERONYMO FOSCARO
MARCI F.
EPISCOPO TORCELLANO.
PETRVS FRATER PO.
VIXIT AN. LVII.
OBIIT IV. NONAS IVNII
M. D. LXIII.

56 IVLIVS Grimanus Venetus Foſcharo ſucceſsit die 4. menſis Iunij anno 1563 cum illius anteà coadiutor fuiſſuiſſet adlectus eſt ſpe futuræ ſucceſsionis, quæ tamen haud plures menſes æquauit, obijt enim eodem anno 1563.

57 IOANNES Delphinus Venetus ad eandem dignitatem promotus eſt an.1564. die 30. menſis Ianuarij, Tridentino Concilio interfuit, annoque 1579. ad Brixienſem Sedem fuit tranſlatus. Cæterum toto cælo aberrat Ciacconus, & Petramellarius dum Cardinalem Zachariam Delphinum Torcellanum Epiſcopum faciunt, eundemque cum hoc Ioanne confundunt.

58 CAROLVS Piſaurus nobilis Venetus, Abbas ſecularis, vtriuſque Signaturæ Referendarius eandem obtinuit Sedem anno 1579. die 26. Auguſti. Deceſsit anno 1587.

A

59 ANTONIVS Grimanus Venetus ad Torcellenſem Eccleſiam promotus eſt ann.1587. die 26. menſis Octobris. Synodum celebrauit, quam publici iuris fecit, (B) diuque ſuperſtes fuit. Sub Paulo Quinto Florentiæ apud Ferdinandum, Coſmamque II. Magnos Etruriæ Duces Nuntium egit ſumma cum prudentiæ laude. Cumulauerat enim generis nobilitatem optimi Antiſtitis exageratis virtutibus, ſic vt apud omnes viueret gratioſus. Demum Patriarcha Aquileienſis renunciatus eſt, vbi poſtremam diem obijt anno 1628. vt ſupra narrauimus.

60 ZACHARIAS Vaſolus Venetus ad hanc ipſam Sedem adlectus fuit anno 1618. die 14. menſis Maij. Deceſſit autem anno Iubilei 1625.

61 MARCVS Iuſtinianus Venetus patritius, (C) Zachariæ ſucceſsit anno 1625. die 19. menſis Februarij, ac poſt ſeptem menſes ad Eccleſiam Cenetenſem tràſlatus eſt, inde ad Veronenſem.

D

62 MARCVS Zenus Venetus, Marci Antonij grauiſsimi Senatoris filius, Epiſcopus Torcellanus adlectus eſt anno 1626. die 19. menſis Iunij. Hic anno ſui Præſulatus quarto corpora ſanctorum Thrabæ, & Thabratæ Martyrum, aliorumque ſanctorum reliquias ſumma religione, & pompa tranſtulit ex veteri loculo Cathedralis, ad aram Beatiſs. Virg. & aliorum ſanctorum, vt conſtat ex eo quod ſubijcitur monumento ad cornu Euangelij poſito in eadem Baſilica.

Mar-

A

Marcus Zeno Epiſc. Torcellanus.
corpora ſanctorum
Thabræ, & Thabratæ Martyrum
ad B. M. V. aram
Theonesti Antiſtitis Martyris, & Heleodon.
Epiſcopi Altinatis
ad propriam,
Innocentiumque puerorum
ad ſuum
cum Iacobi Zebedæi brachio,
Theodori Martyris, & Cæciliæ V. & M.
capitibus.

B.

Ambroſij Archiepiſcopi, & Nicolai Epiſc.
oſſibus
ex arcis ligneis æris eſeratis vbi diu
indecore iacuerant
magna pompa, maiore pietate
tranſtulit,
ſanctorum quorum ignorantur nomina
reliquijs in ſacrario collocatis
Vrbano VIII. Pontifice Maximo
Ioanne Cornelio Duce Venetiarum
Franciſco Barbaro dictæ ciuitatis Rectore
die XXV. Nouemb. MDCXXIX.

C

Præfuit Marcus eximie concreditæ ſibi Eccleſiæ annis 16. mortalitatem expleuit Venetijs anno 1641. & æde S. Franciſci de Ferrarijs tumulatus eſt in nobili marmoreo ſepulchro hoc epitaphio exornatus.

Marco Zeno Torcellano Epiſcopo.
qui
doctus, pius, prudens, humanitate,
integritate, & virtute ſupra ætatem
ex Senatoria purpura
ad ſacram Epiſcopalem thiaram euectus
cælum promeritus.
pie ſancteque ex hoc humano carcere
euolauit
Dominicus Frater
M. Antonij Patris Senatoris ampliſs.
mandato P. C.
vixit anno LV. m. V.
Obijt anno M. D. CXLI.
octauo Idus Febrarij.

68 M. ANTONIVS Martinenghus Brixienſis, ac Patritius Venetus, Torcellanus Epiſcopus renunciatus eſt anno 1643. die 13. Iulij. Præeſt nunc cum laude prudentiæ vir omni laude digniſsimus.

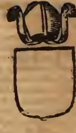
IADERENSIS METROPOLIS

Cuius Suffraganei ſunt.

Epiſcopatus { Antarenſis. Arbenſis. Veglienſis.

A IADERA Illyricæ Dalmatiæ cinitas, Apolloniæ, & Salonæ vicina, cuiua meminit Plinius in deſcriptione Liburnæ, hodie Zara, Venetis ſnbiecta. Fidem Chriſti ab ipſis pene incunabulis ſuſcepit, & Epiſcopali dignitate fuit exornata, Spalatenſi Archiepiſcopo diu ſnffraganea. Anaſtaſius IV. anno 1154. illam Metropolim conſtituit, & ſuffraganeos eiuſdem eſſe voluit Anſarenſem, Arbenſem, & Veglienſem Epiſcopos, ſub B Patriarchatu tamen Gradenſi Adrianus IV. eſſe mandauit, quem veluti Dalmatiæ Primatem, vna cum Archiepiſcopo, ij venerarentur Epiſcopi. Metropolitana ædes S. Anaſtaſiæ Virgini, & Martyri ſacra eſt, amplitudinis, atque magnificentiæ cum vetuſtate inſignis. In ea præter multas Sanctorum reliqnias thecis argenteis incluſas, aſſeruatur corpus S. Tarili presbyteri. Duodecim habet Canonicos, treſq; dignitates Archidiaconatus ſcilicet, Archipresb. & Primicerij, alioſq; promiſcuos clericos, qui C qnotidie dininum penſum exſolnnnt. Ex Canonicis vnus eſt Pœnitentiarius, alter Theologus. Clericorum Seminarium prope ipſam Cathedralem conſtructum eſt, in quo clerici ciuitatis inſtituuntur. Sancti Simeonis eccleſia ſub vetuſto titulo S. Stephani Prothomartyris inſignis collegiata eſt, vbi quatuor manſionarij, tres diaconi, totidemq; ſubdiaconi, & accoliti cum plebano ſunt, in eaqne veneratur corpna S. Simeonis Prophetæ argentea arca incluſum, ſummaq; veneratione non ſolum ab indigenis colitur, ſed etiam ab exteris ex tota Dalmatiæ Pronincia cõfluentibus. Aſſeruat eccleſia S. Trinitatis intra ciuitatem poſita ſacra Donati Epiſcopi Iaderenſis oſſa. Altera collegiata eccleſia inſignis habetur extra ciuitatem in Inſula Pagi, S. Mariæ dicsta, quæ à decem Canonicis, Archipresbytero, Primicerio, alijſq; clericis religioſiſſime die, noctuq; colitur. Religioſorum cœnobia in hac vrbe quatuor recenſentur, S. Ghriſegni monachorum Caſſinenſium, S. Dominici, Minorum diſtrictioris obſernantiæ, & Tertianorum. Monialium ſepta quinque, duo ſub D. Benedicti diſciplina, vnum S. Dominici, alia duo ſub D. Claræ regnla. Io oppido Pagi duo alia ſanctimonialium cœnobia vnua S. Dominici, alter S. Franciſci, extra vero hoc oppidum, alterum eſt monialinm monaſterium Benedictini Ordinis. In diœceſi, quæ lata eſt, extra comitatum tria alia religioſorum monaſteria ſunt, & ruralea parochiæ triginta quinque, præter quatuor Inſulæ Pagi, quæ omnes per ſacerdotea Illyricos adminiſtrantur, vtuntur hi breuiario, & miſſali Romano illyrico idiomate ex conceſſione Romani Pontificis. Populus catholicus, & ad pietatem natus, plurea habet oratoria, quæ confraternitates vocanr, vbi diuinæ preces ſtatis diebua deuote recitanrur. Archiepiſcopus domũ habet ſuę dignitatis ſatis condignã, ac priuilegijs multis exornatur. Taxatur Eccleſia hęc in lib. Cam. Apoſt. ad florenos 400. Porro Præſules, qui io ea floruere, ſequẽtes rantũ noſtra induſtria ex varijs monumẽtis con cinnauit

1 ANDREAS Epiſcopus Iadertinus interfuit Concilio ſub Honorio Salonitaho Archiepiſcopo celebrato, Lampridij,& Oreſti conſulatu, ex hiſt. Salonitanorum Pontificum.

2 DONATVS Iaderæ Epiſcopus vixit Caroli Magni temporibus, vnus ex Legatis Dalmatorum recenſetur in annal. Bertinianis. Anno Domini 806. *Statim poſt natalem Domini* (ad Carolum ſcilicet) *Vuilleria, & Beatus Duces Venetiæ, & Paulus Dux Iaderæ, atque Donatus eiuſdem ciuitatis Epiſcopus, Legati Dalmatorum, ad præſentiam Domini Imperatoris cum magnis donis. Et facta eſt ordinatio ab Imperatore de Ducibus, & populis tam Venetiæ, quam Dalmatiæ.* Forte hic ille Donatus eſt huius Eccleſiæ Epiſcopus, quem Iadertini ſanctum venerantur, cuius ſacra lipſana requieſcũt in eccleſia Sanctiſſimæ Trinitatis.

3 FORMINVS. Iadertinæ Eccleſiæ Epiſcopus, ad quem ſcribit Leo Papa, cuius fragmentum recitat chronic. citatũ Salonitanorum Archipræſulum in hunc modum.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

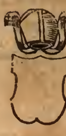
Formino ſanctæ Iaderenſis Eccleſiæ Epiſcopo, & Gregorio S. Nonenſis Eccleſiæ Epiſcopo, omnibuſq; Epiſcopis per Dalmatiam commorantibus, &c. Quia grauiora Dei omnipotentis miſericordia vos in epiſcopali infula conſtituit, dignum eſt, vt veſtro Metropolitano S. Spalaten. Eccleſiæ Archiepiſcopo ſummam reuerentiam exhibere delectemini, quatenus per ordinem, & per normam iuſtitiæ gradientes, ſecuri, & intrepidi valeatis ad diuinam contemplationem peruenire. Nam quid deterius eſſe cernitur, quam Epiſcopum proprio Metropolitano inobedientem eſſe, cũ ſcriptum ſit in Affricano Concilio. Nihil Epiſcopum præter conſcientiam proprij Metropolitani aliquid agere debere. Et ſi ita eſt, cum ſcimus, quia ita eſt, vt nullus Epiſcopus debeat proprium ſuum Metropolitanum ignorare. Cur vos Dalmatiarum Epiſcopi contemptores, & quaſi per latrocinium alienas parochias diripientes vſurpatis vobis prophanum nomen, quod ab antiquis Patribus vobis erreptum eſſe cernitur. Vnde monemus, vt omnes Epiſcopi in proprijs limitibus ſint contenti. Forminum eumq; monemus, ita ſuam parochiam retinere, quemadmodum in antiquis temporibus manſit. Similiter Abſarenſis Eccleſiæ Epiſcopus, & Arbirorius, atque Roguritanus, & Spalatenſis Archiepiſcopus in Croatorum terra volumus, vt propriam ſuam parochialem retineãt, quemadmodum antiquitus Salonitana Eccleſia retinebat; quia non poteſt parochia infra muros ciuitatis, ſed per longinqua ſpatia terrarum in plebibus ex villis, & curtis, & eccleſijs, vt in populo antiquitus determinato. Gregorium vero, qui probitate temporis in Croatorum terra Epiſcopus effectus eſt, præcipimus in ſola Scardonitana Eccleſia tantummodo miniſtrare. Alienas parochias ei præcipimus nullo modo amplius vſurpare, quia ſi fecerit ſine dubio à noſtro Pontificio excommunicatus manebit. Pallium vero, & vſum pallij, Ioanni ſanctæ Spalatenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, ſicut antiqua conſuetudo fuit commiſſimus. Cui volumus, vt tota mente obediatis: eumq; vt verum patrem ametis, quia nunc Dei gratia ſubditos illuxerat cum ſuis Præpoſitis curam obedientiæ exhibere delectentur. Hactenus fragmentum chronici, quod extat in celebri bibliotheca Frãciſci Cardinalis Barberini.

4 FELIX Iadertinæ Eccleſiæ Epiſcopus interfuit Aquileienſi Concilio ſub Damaſo Papa celebrato: poſt hunc per aliquot ſecula plures deſiderantur Epiſcopi.

5 MICHA Dalmatinus Cali Præſtantij filius, Iadertinus fuit Epiſcopus temporibus Paſchalis II. obijtq; ante annum 1136. cuius ambitionis æſtus recitat chronic. Spalatenſis Eccleſiæ Præſulum. *Eo itaque* (inquit) *tempore* (defuncto ſcilicet Manaſſe Archiepiſcopo Spalaten.) *Micha Epiſcopus Calo Præſtantij filius Eccleſiæ Iaderenſis. Ante promittebat Dabro Archidiaconus Archiepiſcopatum Spalaten. Eccleſiæ. Quamobrem multa donaria, & exenia conſequebatur ab eo. Sed quod de Pontificatu Spalatino ei promiſerat nolebat ducere ad effectum. Tunc inſtante Epiſcopo permiſit Archidiaconus: talique ipſum caliditate decepit, ſtatuitq; namq; diem, qua Spalatum veniens miſſam canet, admonitionem faciat ne tanto tempore fineret ſuam Eccleſiam paſtore viduatam manere, & inter hæc verba pollicitus eſt Archidiaconus primam ſe vocem electioni de perſona Epiſcopi emittere. Quid plura. Venit Epiſcopus, miſſam cecinit, admonitionem fecit. Sed is, qui ſe in ipſius electionem proclamaturum promiſerat nihil dixit. Videns autem Epiſcopus ab Archidiacono ſibi fore deluſum vehementer indignatus receſſit proponens debitam ſubiectionẽ Spalatinæ Metropoli ſubtrahere, & ab ipſius iuriſdictione ſe omnino eximere. Defuncto tamen Micha Epiſcopo*

ſue-

ne ceſſit alter in Eccleſia Iadren. qui deceſſoris ſui ſequens,veſtigia inobediens Spalatina Eccleſia permanſit. Huculque chronic. Quis fuerit ille Michæ ſucceſſor non meminit auctor, tamen videtur exceſſiſſe extremis Eugenij temporibus.

1 LAMPRIDIVS, ſeu Lampredius vltimus Epiſcopus, primuſq; Iadrenſis fuit Archiepiſcopus anno 1154. Electionem recitat ſæpe citata chronic. *Interea*, ait, *vacante Eccleſia Iadrenſi tres eiuſdem Eccleſia clerici ad Pontificatus honorem certatim aſpirabant, videlicet Lampredius Mirebeua; Petrus Carnaſy, & Martinus Manzarinij, Comes vero ciuitatis erat eo tempore Petrus bic cœpit fauere partem Lampredij, ſperans ſe cum eo ſuauiter viuere,ea quod, nec ipſe per ſe ſuperbus,nec erat de ſuperborum ſanguine procreatus. Tandem Lampredius iſte Iadrenſis Epiſcopus eſt effectus. Iſte primus ſub Patriarcha Gradenſi pallium obtinuit ab Anaſtaſio Papa anno* Domini 1554.*Erat eo tempore quidam Luracus filius Duimi Ciebla Archidiaconus Eccleſia Spalaten.Hic dolens, quod Iadrenſis Eccleſia à Salonitana Metropoli ſe eximere laborabat, petijt à clero,& populo conſilium, & expenſas promittens ſe in perſona propria ad Sedem Apoſtolicam acceſſurum,& priuilegium Salonitana Eccleſia contra Iadrenſium molimina allegaturum. Sed tanta erat inuidia contra Archidiaconum ſupradictum,vt non acquieſcerent dictis eius, imo abſque omni pudore in faciem ei reſponderunt, dicentes, nolumus, quod aliquid boni pro te lucretur Eccleſia Spalaten. ad hanc reſponſionem perturbatus Archidiaconus ſiluit, nec de facta ſe vlterius intromiſit, & quia tunc vacabat Archiepiſcopatus Eccleſia Spalaten. facile Iaderi ſine contradictione potuerunt exemptionem obtinere ſua Eccleſia. Iſtis vero temporibus ſicut ab antiquo inſula Pharon, & Bracia erant diœceſis Eccleſia Spalaten. Archipresbyter vero erat in eis quidam Cormeta ſacerdos capellanus de Spalto. predicti autem clerici,qui ad Epiſcopatum anhelauerant cœperunt inimicari Comiti ob fauorem Lampre-*

A *dij. Qui volens ſibi pacatos efficere vni conſenſit Epiſcopatum Abſaren. quem cum duobus alijs Epiſcopatibus,ſcilicet Veglienſi, & Arbenſi à ſubiectione Spalatina Eccleſiæ ſubtraxerant, Martinum vero fecit eligi ab inſulanis expulſo Archipresbytero Spalatenſi. Nam Comes prædictus cum Venetis earumdem occupauerat dominium Inſularum, & quã vis Martinus Iadrenſis Comitis fauore fuiſſet electus noluit tamẽ Iadera cõſecrari. Sed profectus Raguſium conſecrationem ſuſcepit ab Andrea Archiepiſcopo Raguſino, & ab Epiſcopo Dalcianen. & Suaren.& nullam ſubiectionem faciebat Iadrenſi Eccleſiæ, ſed Spalaten. debitam reuerentiam exhibebat*. Hactenus chronic. Lampridius vero ab Anaſtaſio IV. Papa anno 1154. ſuæ ſedis pri-
B mus Archiepiſcopus conſtitutus, honorem pallij deinde ab Adriano IV. ſucceſſore obtinuit, quem ſub Gradenſi Patriarcha ſumiſit, vt ſupra retulimus: Hanc ſubiectionem ægre ferentes Iadertini, diu reluctati ſunt,quouſq; armis à Venetis proſtrati, vt refert Dandulus, & imperium Venetorum, & Primatum Gradenſis Patriarchæ ſuper Iadertinum Archiepiſcopum humiliter ſuſcepere. Mortuus eſt Lampridius ante Lateranenſis Concilij celebrationem, hoc eſt ante annum 1179. vir egregijs moribus ornatus.,

2 N. . . cuius nomen non exprimit Dandulus, ex Epiſcopo Eugubino ab Alexandro III. Papa factus eſt ſecundus
C huius ſedis Archiepiſcopus circa annum Domini 1179. de qua electione hæc refert Dandulus: *Iadertini ſuæ ſedis dedignantes ſubiectionẽ, quod Lãpridij defuncti eligendus ſucceſſor à Gradenſi Patriarcha confirmationem ſuſciperet, ab Alexandro Papa Eugubinum Epiſcopum ab eis electum Archiepiſcopum obtinuerunt; cui in traditione pallij commiſit Papa,vt Gradenſi Patriarcha obedientiam Primati debitam exhiberet,non intendens, vt ſcripſit, iuri Gradenſi Eccleſia ex hoc aliqualiter derogare. Archiepiſcopus Iadra receptus, reuerentiam Patriarcha exhibere à ciuibus non ſolum prohibitus, ſed etiã vt Eccleſiam ſuam eximeret, cum aliquibus*
D *ciuibus Romam accedere coactus fuit,qui cens apud Poſſam malam infirmatus, literis, & nuncijs Iadrenſium propoſitũ Pontifici enarrat. Papa igitur eum redarguens,inter catera per epiſtolam ait. Venetia in ciuitate catholica laudabilis ſtetit,& fuit ciuitas refugij Epiſcopis, & alijs Eccleſiarum Prælatis, qui de Lombardia, Tuſcia, & Marchia à ſedibus proprijs, inſtante ſchiſmate, illuc diuertere ſoluerunt. In reformatione quoque Eccleſiæ qualiter Sedem Apoſtolicam audiuerint, & honorauerint, ad tuam credimus notitiam perueniſſe. Quia igitur tibi imminet ſubiectos à præſumptione ſua compeſcere, cum non debeamus ſequi populum, ſed docere, mandamus quatenus infra tres menſes*

ſes

ſes poſt quam Iaderam ieris, pergens Venetias, eidem Patriarchæ obedientiam, & reuerentiam Primati debitam promittas, & impendas, & Clerum, & populum tuū ad idem, ſicut te decet, inducas, ita quod ipſe Patriarcha contra te materiam conquerendi non habeat, nec inter Venetos, & Iadrenſes grauis ex his, & periculoſa diſcordia oriatur. Alioquin vſum tibi Pallij interdicimus, & te conſecrandi ſuffraganeos tuos, & eccleſias dedicandi auctoritate priuamus, quæ Archiepiſcopus rediens per Iadrenſes elatos adimplere pertinaciter prohibuit. Proſequitur inde Dandulus diuerſis in locis Iadertinorum enarrare obſtinationem, qui tandem ſub Innocentio III. Papa, iterum à Venetis proſtrati, hactenus quieuerunt, eorūq; Archiepiſcopum ſiuerunt Primatem Gradenſem venerari. De ſecundo hoc Iadrenſium Archiepiſcopo, olim Eugubino Epiſcopo, nullam in noſtro primo tomo in Eugubinis Epiſcopis fecimus mentionem. Videtur ille anteceſſor fuiſſe Monaldi, & ſucceſſor Pechi, vel Petri, quorum meminimus ibidem. Quo vero tempore, quoue loco obijerit Iadrenſis Archiepiſcopus non inueni, inueni tamen ſub Innocentio III. an. 1203. quendam ad eam dignitatem electum, cuius tamen nomen reticetur in actis eiuſdem Pontificis.

3 N. . . ſi forte ſucceſſit Eugubino Epiſcopo, electus Iadrenſis ex Abbate S. Felicis Venetiarum habetur in citatis actis Innocentij III. de quo idem ſcribit ad Petrum Ziani Ducem Venetiarum epiſt. 91. lib. 4. regeſt. an. pontif. 16. *Quod ſuper*, ait, *exceſſibus contra Iadertin. ciuitatem commiſſis, mandatis noſtris curabitis obedire, quod cum fuerit humiliter adimpletum, nos ipſi electo pallium tranſmittemus, quod propter dictos exceſſus hactenus ſibi diſtulimus deſtinare.* Noluerant ſiquidem Iadertini, vt eorum electus Primati ſuo obedientiam exhiberet, quam quidem inobedientiam fregit Innocentius, nec pallium electo conceſſit, niſi decretis anteceſſorum ſuorum Pontificum adimpleret, & Gradenſem Patriarcham ſuum Primatem agnoſceret.

4 LAVRENTIVS præerat Iadrenſi Eccleſiæ anno 1260. apud Vuad. tom. 2. annalium Minorum ex regeſt. Vatic. Obijt circa annum Domini 1290.

5 Fr. IOANNES Ord. Minorum ſucceſſit Laurentio ad hanc dignitatem vocatus à Nicolao IV. an. 1291. 2. id. Febr. ex reg. Vatic. Tranſlatus deinde eſt ad Archiepiſcopalem ſedem Tranenſem an. 1297. 14. Kal. Iunij.

6 Fr. HENRICVS de Tuderto Ord. Minorum ſubrogatur Ioanni anno 1297. 14. Kal. Iunij ex eodem reg. Vatic.

7 Fr. NICOLAVS Ord. Prædicatorum Iadrenſis renunciatus eſt Archiepiſcopus anno 1312. ex lib. Prouiſ. Prælat.

8 Fr. NICOLAVS Soſenſis eiuſdem Ord. Præd. Prouinciæ Romanæ Præfectus, vir doctrina longe clariſſimus à Ioanne XXII. conſtitutus eſt huius ſedis Archiepiſcopus anno 1333. longo tempore eam adminiſtrauit Eccleſiam. Vita functus eſt anno 1366.

9 Fr. DOMINICVS, Ordo, & patria ignoratur, Epiſcopus Caulenſis, defuncto Nicolao, ad hanc Eccleſiam transfertur anno 1366. 13. Kal. Ianuarij: cuius mentio in regeſt. Varie.

10 PETRVS Iadrenſis Archiepiſcopus teſtis fuit iuramento, quod Carolus Siciliæ Rex Vrbano VI. Summo Pontifici præſtitit anno 1381. Is ſub Bonifacio IX. Marchiæ fuit Rector. Numerum duodecim Canonicorum ſtatuit in Metropolitana, pluraq; alia pro bono ſuæ Eccleſiæ regimine geſſit, quæ à Bonifacio fuerunt confirmata. Obijſſe dicit lib. Prouiſ. Prælat. anno 1400.

11 Fr. LVCAS Turtianus Ordinis Eremitarum S. Auguſtini Generalis Procurator, omnium ſcientiarum genere, ac præcipue theologica facultate exornatus in Archiepiſcopum conſecratus eſt ann. 1400. Sub Martino V. valedixit huic mortali ſeculo: de quo in eodem lib.

12 BLASIVS Molina nobilis Venetus ad hanc dignitatem vocatus fuit à Martino V. Papa anno 1420. die 29. Martij, ſeptem fere annos hanc rexit Eccleſiam, deinde Patriarcha Gradenſis effectus eſt, de quo ſupra.

13 LAVRENTIVS Venereus, Venetus patritius, Archiepiſcopus electus eſt anno 1428. die 7. Febr. Præfuit ſumma cum ſui nominis laude annos 21.

POLI-

14 POLIDORVS Foſcharus nobilis Venetus, ex Epiſcopo Bergomenſi, Iadrenſis effectus eſt Archiepiſcopus anno 1449. B die 19. Nouembr. ſequenti anno mortalitatem expleuit: de quo ſupra egimus in Bergomenſium Epiſcoporum ſerie.

15 MAPHAEVS Valleteſſus nobilis Venetus, Canonicus Taruiſinus, ſucceſſor datus eſt Polidoro à Nicolao Quinto anno 1450. 24. Iulij. Vir fuit omnigena eruditione clariſſimus, nepos Fantini Valleteſſi Archiepiſcopi Cretenſis erudiriſſimi, cuius epiſtolæ, & orationes M. S. extant in celebri bibliotheca Franciſci Card. Barberini. Diu hanc rexit Eccleſiam.

16 ALEXANDER Alexandri VI. Papæ à Secretis, Romæ defunctus eſt an. 1504.

17 IOANNES electus anno 1504. die 13. Febr. ſequenti anno obijt. D

18 FRANCISCVS Piſauro nobilis Venetus Ioanni ſucceſſit die vltima Martij 1505. Lateranenſi Concilio interfuit ſub Leone X. Ad Patriarchatum Conſtantinopolitanum tranſlatus eſt anno 1530.

19 AEGIDIVS Card. Viterbienſis Patriarcha Conſtantinopolitanus, relicto Patriarchatu, hanc Eccleſiam ſuſcepit anno 1530. 14. Decembr. regendam, quam ad mortem vſque adminiſtrauit, quæ incidit in annum Domini 1536.

20 N. Cornelius nobilis Venetus, Archiepiſcopus Iadrenſis, defunctus an 1554.

21 ALOYSIVS Card. Cornelius hanc A Eccleſiam habuit commendatam an. 1554. die 25. Iunij, quam dimiſit ſequenti anno ad fauorem Calinij.

22 MVTIVS Calinius Brixienſis, eques Hieroſolymitanus, electus eſt Archiepiſcopus anno 1555. die 27. Iunij. Interfuit Concilio Tridentino, inde tranſlatus eſt ad Eccleſiam Interamnenſem anno 1566. die 12. Iulij: de quo in primo tomo.

23 MARCVS Lauredanus nobilis Venetus, ſenator moribus, & doctrina clariſſimus, ex Epiſcopo Nonenſi fit huius Eccleſiæ Archiepiſcopus anno 1573. 16. Nouembris, cum antea eamdem commendatam haberet. Scripſit de vera felicitate. Ex C hac vita migrauit anno 1577.

24 NATALIS Venereus nobilis Venetus Archiepiſcopus electus die 13. Nouembris 1577.

25 ALOYSIVS Barocius nobilis Venetus die 13. Aprilis 1592. à Clemẽte VIII. deſignatus Archiepiſcopus: defunctus eſt Patauij ante quam conſecraretur, in æde S. Proſdocimi ſepulchrum accepit, vbi hæc legitur inſcriptio.

***

Aloyſio

Aloyſio Barocio Nob. Ven.
Can. Pat. à Clem. VIII. Pont. Max.
Iaderenſi Archiepiſcopo deſignato
an. Dñi M.D.LXXXXII. ter.Non.April.
qui eiuſdem anni ſex. Non. Maij
obijt Patauij an. æt. eius XXXXII.
Vincent. Baroc. frat. amantiſſ. C. C. C.

A

26 ALOYSIVS Molina nobilis Venetus ſucceſſit Barocio, is, qui paulo poſt Epiſcopus euaſit Taruiſinus anno 1596. de quo ſupra egimus in Taruiſinorum Præſulum ſerie.

B

27 MINVTIVS de Minutijs Foroiulienſis ad hanc dignitatem vocatus anno 1596. die 7.Febr. Deceſſit anno 1614. Monachij in Bauaria, iacet in eccleſia S. Michaelis Archangeli in ſacello D. Andreæ Apoſtoli hoc epitaphio exornatus.

D. O. M.
Minutio de Minutijs Foroiulienſi
Archiepiſcopo Iadrenſi, Præpoſito Oetingano
Innocentij IX. & Clementis VIII.
Pontif. Max. à ſecretis,

C

Guillelmo Bauariæ vtriuſque Duci
à Conſil. viro nobilitate, doctrina eximio,
prudentia, ac rerum vſu incomparabili
poſt multos prò rep. Chriſtiana
exantlatos labores, vi morbi extincto,
hunc quietis locum dedit idem Dux Bauariæ
benemerito.
Vixit annos LV. O. A. S. M. DCIV.

D

28 LVCAS Stella Venetus, Epiſcopus Rethimenſis, ad hanc ſedem translatus anno 1615. die 16. Nouemb. paulo poſt euaſit Archiepiſcopus Cretenſis, inde Vicentinus, ac Patauinus, de quo ibi.

29 OCTAVIANVS Garzadorus nobilis Vicentinus ex Epiſcopo Boiano deligitur huius ſedis Archiepiſcopus an. 1629. die 11. Martij. Decem, & quinque omnino annos hanc Eccleſiam adminiſtrauit eamque libere dimiſit anno 1639.

30 BENEDICTVS Capellus nobilis Venetus ſucceſſor datus eſt Octauiano anno 1639. die 27. Martij. Translatus deinde fuit ad Eccleſiam Concordienſem anno 1641. die 21. Septembris.

31 BERNARDVS Flores ex Ordine Crucifecorum, Epiſcopus Agienſis, translato Benedicto. ſucceſſit anno 1642. die 26. Maij. Viuit.

APPENDIX

Ex prætermiſsis ad tomum Primum Italiæ Sacræ, eodem Ferdinando Vghello Auctore.

O S T I E N S E S.

PAg.102.l.64. poſt illud verbũ modeſtiam, *Adde*. Obijt Romæ Cardin. Lantes digniſſimus Præſul, pauperũ pater anno 1652. die 19. Aprilis, ſepultus in ſacello à ſe conſtructo in eccleſia S. Nicolai de Tolentino.

98 IVLIVS Card. Roma defuncto Marcello ſucceſſit in Epiſcopatu Oſtienſi, relicto Portuenſi, eodem anno 1652. die 29. Aprilis, extrema clauſit Romæ die 16. Septembris, lateritio tumulo depoſitus in eccleſia S. Caroli ad Curſum, Tibur deportandus, & in Cathedrali ſepeliendus.

99 CAROLVS Cardinalis Medices Epiſcopus Portuenſis, abſens ab Innocentio X. Pont. Max. factus eſt Epiſcopus Oſtienſis, & Vellitetnenſis, ſacrique Senatus Decanus die 23. Septembris anno 1652. Princeps vere magnus. Vide, quæ diximus in appendice ad 2. tom. pag. 999. l.14. vbi corrige illud nomen *Frater*, & lege, Pater. Filius enim fuit Magni Ferdinandi Etturiæ Ducis, non frater.

PORTVENSES.

Pag. 178. l.4. *Adde* Romæ mortalitatem expleuit Card. Creſcentius die 9. menſis Februarij 1645. Iacet in eccleſia S. Mariæ de Vallicella.

104 FRANCISCVS Card. Canninus Senenſis ex Epiſcopo Sabinenſi optauit Portuenſem Epiſcopatũ die 6. Martij 1645. Deceſſit Romæ die 2. Octob. eodem anno ſepultus in Liberiana Baſilica.

105 IVLIVS Card. Roma Epiſcopus Tuſculanus, ſuſcepit Portuenſem Eccleſiã die 23. Octob. 1645. deinde factus eſt Card. Oſtienſis, & ſacri Senatus Decanus 1652.

106 CAROLVS Card. Medices ex Tuſculano Epiſcopo optauit abſens Eccleſiam Portuenſem 1652. die 29. Aprilis, pauloq; poſt euaſit Epiſcopus Card. Oſtienſis, ac

A ſacri Collegij Decanus.

107 FRANCISCVS Card. Barberinus, Sabinenſi epiſcopatu relicto, optauit Portuenſem die 23. Septembris 1652.

SABINENSES.

Pag. 181. l. 64. poſt iſta verba, 4. Theodorus anno 804. *Adde* 5. Theodorus, forte idem cum ſuperiori, fuit Epiſcopus Sabinenſis, Ludouici, & Lotharij Impp. temporibus, cui Erpo nobilis vir fundum donauit Tranquillianum, ſiue Cortulianum, &

B Laueranum via Tiburtina, ita in vetuſto documento Sublacenſis cœnobij obſeruauimus.

Pag. 182. l. 2. poſt Baronium, *adde* memorarut Gregorius in regeſto Farfenſis cœnobij anno 929.

Pag. eadem l.6. poſt anno 963. *adde*, eius mentio proceditur ad annum 984. in eodem regeſto.

Eadem pag. l.6. *adde* 9. BENEDICTVS Epiſcopus Sabinenſis anno 993. vocatur ſecundæ ſedis Epiſcopus in eodem Farfenſi regeſt.

Eadem pagina poſt Laurentium, *adde* 10. RAYNERIVS Epiſcopus Sabinenſis an-

C no 1003. temporibus Ioannis XVI. Papæ anno primo, ind. 1. memoratur in eodem Farfenſi regeſt.

Eadem pag. l.18. poſt illud verbũ Eccleſiam, *adde* eiuſdem Ioannis meminit regeſt. Farfen anno 1013. ind. 11. item anno 1028. indict. 11.

Pag. 183. l.3. poſt illa verba, hactenus chronicon, *adde*, eius memoria extat in eodem reg. anno 1058. 1059. & anno 1061. eadem pag. l.17. poſt illa verba, anno 1076. *adde*, an ſit diuerſus à Regiſzone Sabinenſi Epiſcopo, in eodem Farfenſi regeſto memorato, adhuc incompertum, videtur tamen eundem eſſe.

Pag.

Pag. 218. l. 60. poſt illud verbum Epiſcoporum, *adde* optauit Portuenſem Eccleſiã 6. Martij 1645.

112 CAROLVS Card. Medices ex presb. factus eſt Epiſcopus Card. Sabinenſis die 5. Martij 1645. mox optauit Eccleſiam Tuſculanam, inde Portuenſem, nunc eſt Oſtienſis Epiſcopus, & Collegij Decanus.

113 FRANCISCVS Card. Barberinus, die 23. Octob. 1645. ex presb. Card. euaſit Epiſcopus Sabinenſis, deinde an. 1652. factus eſt Portuenſis die 23. Septembr. de quo vide in Appendice ad 2. tomum pag. 1000.

114 BERNARDINVS Card. Spada ab Epiſcopatu Tuſculano tranſiuit ad Sabinenſem die 23. Septembris 1652.

PRÆNESTINI.

Pag. 236. l. 38. *dele*, illa verba, Vuido *ex Nobilibus de Biſancio Vrbeuetanus Regulus*; & eorum loco adde, Vuido Romanus e Perleona familia: Fuiſſe vero hunc Vuidonem Præneſtinum Epiſcopum ex ea gente Perleonea docent vetuſta calendaria Eccleſiæ Placentinæ. VII. *Kal. Maij* 1228. *Obijt Guido Petri Leonis Præneſtinus Epiſcopus, qui dedit huic Eccleſiæ planetam, & tunicellam violatam, & pluuiale rubeum, & dalmaticam rubeam frixiatam, & camiſeã frixiatam cum ſtola, manipulo, & cingulo, & pallium rubeum cum grifonibus, & duos cofinos nouos, & vnum capetum: & quinquaginta libras in ædificatione ſacriſtiæ, & capituli; & quinquaginta libras in ædificatione refectorij hyemalis, & quinquaginta vnã libram pro emenda poſſeſſione, cuius fructus expendatur in refectione Canonicorum, videlicet medietas in die anniuerſarij ſui, & altera medietas in feſto S. Aegidij.* Idem ſere in alio Calendario eiuſdem Cathedralis notatum refert Petrus Maria Camp. to. 2. lib. 17. hiſtoriæ Eccleſiæ Placentinæ. Guidonis Perleonis, tunc Diac. Card. S. Nicolai in Carcere fit mentio in Bulla Honorij III. Clero, & populo Placentino pro electione Epiſcopi Placentini. Honor. &c. *Ex literis venerabilis fratris noſtri Archiepiſcopi Ianuenſis, & dilecti filij Abbatis de Columba, & veſtris perpendimus euidenter, quod Archiepiſcopus, & Abbas prædicti iuxta mandati Apoſtolici formam ad Eccleſiã veſtram perſonaliter accedentes, dilectum filium Ioannem Petri Leonis ſubdiaconum noſtrum, nepotem dilecti filij Guidonis S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi Cardinalis, veſtris, & populi Placentini votis vnanimiter concurrentibus, vobis prouiderunt in Epiſcopum, & Paſtorem. Gratum ſiquidem gerimus, & veſtræ circumſpectionis prudentiam commendamus, quod deſiderando prædictum ſubdiaconum, Epiſcopum veſtrum eſſe, oſtendiſtis deuotionis affectum, quod ad ipſum habere credamini Cardinalem; & per hoc ipſum, ac ſuos, qui multiplicia poſſunt vobis obſequia exhibere, ad dilectionem veſtram arctius obligaſtis. Verum quia iam dicto ſubdiacono expedit, & dicto Cardinali, alijſque amicis eiuſdem ſubdiaconi placet, vt adhuc inſiſtat ſcholaſticis diſciplinis, præſertim cum ad id ſit ætas idonea, huiuſmodi onus ſibi ad præſens non prouidimus imponendum. Ideoque diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra quindecim dies, poſt ſuſceptionem præſentiarum cum conſilio prædicti Abbatis, perſonam idoneam vobis canonice in Epiſcopum eligatis. Alioquin aliquos veſtrum vice omnium ad noſtram deſtinetis præſentiam, vt per eos cum conſilio noſtro veſtræ prouideatur Eccleſiæ de perſona, quæ tanto congruat oneri, & honori. Dat. Anagniæ, ſecundo idus Iunij, Pontificatus noſtri anno primo.* Anno Chriſti 1217. fuit primus Honorij Pontificatus, quo Guido Perleoneus erat adhuc Diaconus Cardinalis, aſcendit vero idem ad Præneſtinam Eccleſiam anno 1221. ex deceſſu alterius Vuidonis de Papa. Obijt vero anno 1228. vt ex notis relatis apparet. Nos cum Ciaccone alijs neotericis auctoribus male ſcripſimus hunc Vrbeuetanum fuiſſe, ex familia de Briſancio, quod ſomniaſſe videtur quidã auctor Vrbeuetanus, ex quo Ciacconus. Suæ itaque genti reſtituendus eſt Vuido, ac eius obitus dies reiciendus 7. Kal. Maij in annum 1228. non ad annum 1231.

Pag. 242. l. 61. poſt illa verba, locum aſſignat, *adde*, porro cum de Gerardo, quem alij Ebeardum, alij Cupolarem Placentinum, alij Erardum de Ligerijs, ſeu de Liſugnis vocant, ſuſpenſa manu ſcripſi in Epiſcopis Præneſtinis, ea vt certius figam, fragmentum exhibeo codicis M.S. qui inſcribitur geſta Pontificum Autiſiodorenſium, quod ex Gallia mihi tranſmiſit ſummæ beneuolentiæ vinculo nobis coniũctus Petrus Le-Venier Pœnitentiarius Eccleſiæ Autiſiodorenſis, vir antiquæ probitatis, ſtudiorumque ingenuorum amore clariſſimus; ex quo non Gerardus Cupulates Placentinus, ſed Erardus de Liſingijs natione Gallus, nõ Lingonenſis Epiſcopus, ſed diœceſis, in Epiſcopum Autiſiodorenſem ex Decano aſſumptus, inde Epiſcopus Cardinalis Præneſtinus à Nicolao III. creatus, fuit is, qui Eccleſiam Præneſtinam ſua nobilitauit virtute: hinc igitur, veritate perſpecta Erardum Galliæ, & Eccleſiæ ſuæ Autiſiodorenſi lubenter damus, ac reſtituimus. Porro fragmentum eſt huiuſmodi.

Tanta famoſitatis Antiſtiti viro famoſiſ-

 ſime

ſimo Domino Guidoni de Mellotto Autiſiod. Epiſcopo ſucceſſit Erardus nepos eius Dominus caſtri de Liſignijs diœceſis Lingonenſis, cuius memoria digna eſt recitatione ſolemni, &c. in fine eiuſdem vitæ, quæ vltima eſt M.S. codicis proſequitus auctor de eodem Erardo. *Dum vero quatuor annorum, & amplius effluxiſſent curricula, inter Epiſcopum, & Ioannem de Cabilone Comitem Autiſiodori orta eſt grandis diſſentio: Proteruia Comitis crebeſcente, dum dictus Comes iura Autiſiodorenſis Eccleſiæ violare, & inuadere conaretur, dictum Comitem, & eius vxorem ferire mucrone anathematis non neglexit. & dum Comes, & eius vxor in ſua malitia perdurarent, vt ipſos magis eccleſiaſtica ſeueritas exerceret, ciuitatem Autiſiodorum, ſuburbia, totamq; terram, quam habebat dictus Comes in comitatu Autiſiodorenſi generali ſuppoſuit interdicto. Et dum dictus Comes facti ſui malitiam niteretur appellationis remedio colorare, ipſe iurium Eccleſiæ ſuæ inquiſitor indefeſſus, pro ipſius Eccleſiæ iuribus vitam ſuam periculis exponere non formidans, pro dictis iuribus defendendis ad Romanam curiam ſe transferendum ſtudio piæ deliberationis elegit. Et licet in prædicto negocio viriliter ſe haberet, morte tamen præuentus illud finali effectui nullatenus mancipauit. Illum ſiquidem, cuius odor famæ redolens iam non ſolum in Francorum regione amabili, verum etiam in regione Italica confragarat. Dominus Ioannes Papa XXI. & omnes Cardinales honorifice receperunt. Et dum circa duorum annorum ſpatium in dicta regione fuiſſet manſionarius, ille qui in regionis Gallicanæ temperie fuerat enutritus ebulientes calores illius regionis ferre non valens, febres, & fluxum ventris patiens, ægritudinis erontu incurrit incommoda. In regione tamen illa tam laudabiliter ſe habuit, quod apud Dominum Nicolaum Papam tertium ſucceſſorem præfati Ioannis, & apud Cardinales eius merita tam dilucide claruerunt, quod ad dignitatem Cardinalatus aſſumptus, factus fuit Præneſtinus Epiſcopus Cardinalis. Et licet in numero Autiſiodorenſium Epiſcoporum ſexageſimus quartus extiterit, primus tamen fuit inter ipſos, qui ad tantæ dignitatis fuerit culmen prouectus. Non poſt quidem multa tempora ingraueſcente in ipſo fluxu ventris, vltimo eloquio ex magna debilitationis diſcretione condito, dum ipſe præciperet, quod ipſum pertrahebat defectus virium ad occaſum, ſacramentum extremæ vnctionis reuerenter recepit. Quibus ſic completis anno Domini* 1278. 15. *Kal. Auguſti primo noctis ſilentio euaſit feliciter nequitias huius mundi. Et quia cum auunculo ſuo prædicto in Autiſiodorenſi Baſilica ſuam elegerat ſepulturam, oſſa eius de ciuitate Romana ad dictam Baſilicam deportata, in eadem cum prædicto ſuo auunculo fuerunt in vno eodemq; mauſoleo honorifice collocata. Sedit in Epiſcopatu Autiſiodorenſi ſeptem annos, duobus menſibus, & circiter tribus hebdomadis, illuſtri Rege Philippo regnum moderante. Dominus per ſuam gratiam, & miſericordiam ſibi concedat requiem ſempiternam, amen.*

Pag. 1000. l. 30. in Append. ad 2. tom. ibidem poſt illud verbum, Eccleſiæ, *adde* relata.

Pag. 1001. l. 46. pro Badimaris, *lege* Blademaris, & l. 54. dele nepotis, & ſcribe patruelis. paulo ſup. l. 50. adde die 17. Octob.

TVSCVLANI.

Pag. 1002. l. 18. in Append. ad 2. tom. adde 83. BERNARDINVS Card. Spada ex Epiſcopo Albano factus eſt Epiſcopus Tuſculanus die 23. Septembr. 1652. mox Sabinus eodẽ anno. de quo vide pag. 1006. in eadem Append.

IVLIVS Card. Sacchettus optauit Tuſculanam Eccleſiam ex presb. Card. tit. S. Mariæ Tranſt. die 23. Septemb. 1652.

ALBANENSES.

Pag. 286. l. 35. pro, Colononia, *lege*, Colonia; pag. 289. l. 3. pro Tirineſis, *lege*, Ticinenſis; l. 27. poſt illa verba di Porco, *adde*, electus anno 1004. deinde; l. 39. pro, Victori ſecundi Pontifice, corrige, Victore Secundo; l. 51. poſt illud verbũ, monachus, *adde* Abbas Ficoclenſis Lucenſis diœceſis. l. 55. pro & quidem, *lege* ſiquidem. Pag. 293. l. 18. pro indict. 3. *lege* 7. ibidem pro Pontif. 2. *lege* 11.

Pag. 1006. l. 30. in Append. ad 2. tom. *pro* ex Vrbani vero VIII. iudicio Cameræ Apoſtolicæ Clerico, *lege*, & Cameræ Apoſtolicæ Clericus, ex Vrbani vero VIII. iudicio Archiepiſcopus Damiatenſis.

Eadem pag. l. 58. *adde*, optauit deinde Eccleſiam Tuſculanam die 29. April. anno 1652.

Eadem pag. l. 59. *adde*, 121. FEDERICVS Card. Cornelius Venetus presb. Card. Albanus fit Epiſc. 29. April. anno 1652. de quo vide, quæ de tanto purpurato Præſule digniſſimo in 5. noſtro tomo diximus in Patriarchis Venetiarum.

ÆSINI.

Pag. 323. l. 28. *adde*, à capite, 7. EBERARDVS Epiſcopus Æſinus præſens fuit

ſynodo

ſynodo Rauennæ celebratæ ſub Ioanne XIII. Papa anno Chriſti 967.

ALATRINI.

Pag.329. l.23. poſt illa verba Decembris, *adde*, Lamberto iſto Paſchalis II. Pontificatus, obiruſq; diem prædictum fuiſſe, his verbis narrat Pandulphus Piſanus in vita Paſchalis: *Defuncto Vrbano II. cum quadam venerabilis perſona ſibi apparuiſſet, eam interrogauit, quis Vrbano in Pontificatu ſuccederet, reſpondit illa, Reynerium. Et quid inquit, propter fidem, & conſtantiam elegit eum Dominus. Et iterum putas me, inquit ille, viuet. Viuet, ait, ſedebitque, & oſtendit ei ſcriptum, quater quaterniq; terniq; Epiſcopus victurus. Romam venit, quem ut vidit inthronizatum in Papam. quod vidi, inquit, video, Deo gratias video, & tu quantum viues videas. & ait quater quaterniq; terniq; hoc numero decem, & nouem annorum tempus exprimitur, & cum tot dies hebdomada eo ſuperſtite iam tranſierint, vitã eius ad totidem annos perduci per Dei gratiam expectamus.*

Pag. 334. l.57. poſt illa verba modeſtiã, *adde*, Fuit deinde Victricius Vrbis Viceſgerens, pauloq; poſt Gubernator conſtitutus ab Innocentio Decimo Pont. Max. Exceſſit è viuis die 5. Septembris 1651. funebri pompa in Vallicellana eccleſia elatus, ibidem terræ mandatus eſt.

53 ANGELVS Brancaualerius Romanus, ex dimiſione Victricij, factus eſt Epiſcopus Alatrinus ab Innocentio X. Pontif. Max. die 4. Maij 1648.

AMERINI, SEV AMELIENSES.

Pag.342. l.55. dele illa verba *Victorinus ex Ameria Ciuis, vſq; eſt tranlatus*, & corũ loco ſcribe, Marianus Victorius Ciuis Reatinus à Pio V. Amerinus declaratus Epiſcopus eſt 17. menſis Decembr. 1571. ac paulo poſt ad Reatinam patriæ ſuæ Eccleſiam tranſlatus eſt. Hic, &c.

ANAGNINI.

Pag.366. l.14. poſt illud verbũ, *Mineruã*, *adde*, præfuit fere annis quatuor, inciditq; in malam valetudinem, ob quam ab Innocentio X. Pont. Max. obtinuit liberam Epiſcopatus dimiſſionem.

74 PETRVS FRANCISCVS Philonardus Romanus cedenti Sebaſtiano ſubrogatus eſt ab eodem Innocentio X. anno 1646. die 3. Decembris.

ANCONITANI.

Pag.375. l. 2. à capite, *adde*, 14. ERFER MARIVS Epiſcopus Anconitanus ſubſcripſit ſynodalibus literis Ioan. XIII. Papæ datis aduerſum Salzburgenſem Archiepiſcopum in ſynodo Rauennatenſi anno 967. apud Iud. Hund. in Metrop. Salzubr.

Pag.377. l. 42. à capite *adde*, 16. RODVLPHVS Epiſcopus Anconitanus, cuius memoria extat in quodam documento cœnobij Angelorum de Florentia Ord. Camaldulenſis, vbi dicitur, olim Epiſcopus Anconitanus anno 1192. quo adhuc in viuis erat, oportet illum ante Beroaldum hanc rexiſſe Eccleſiam, cum in eodem documento idem etiam Beroaldus Epiſcopus Anconitanus memoretur.

APRVTINENSES.

Pag.390. l.4. poſt anno 874. erat addendum quoddam vetuſtum monumentum hoc anno ad fauorem huius Eccleſiæ conditum, ſed cum nuper ad meas perueniſſet manus authenticum exemplar vetuſtiſſimi tegeſti Aprutinæ Eccleſiæ, placuit hic iterum per aliquot ſecula Aprutinorum Epiſcoporum ſeriem concatenata ſucceſſione explicare, ac monumẽta nobiliora, quæ mihi viſa ſunt nõ indigna luce publica, recenſere, cum in ijs Comitum plurium Aprut. aliorumq; virorũ clariſſimorũ, tum & plurium Epiſcop. quos ego in ea ſerie omiſi, clara extet memoria. Itaque primus Epiſcopus, qui occurrat, eſt Opportunus. Secundus Sigiſmundus. Tertius Ioannes, cuius meminit Ioannes VIII. Papa in epiſt. ad annum 874. *adde*. Vixiſſe videtur Ioannes ad annum vſque 886. quo ipſo anno, regnãte Carolo Craſſo anno 6. regni eius in Italia, ipſe Ioannes quædam bona cum Leoperto presbytero commutauit in hũc modum in citato tegeſto eſcriptũ, extat documentum barbare ſcriptum, vt illa ferebat ætas.

In Domini Dei, & Saluatoris Ieſu Chriſti.

Karolus Dei ordinante prouidentia Imperator Auguſtus anno imperij eius Deo propitio in Italia ſexto, menſe Iulio, Indict. IV. Ideoq; ego Leopertus presbyter filius quõdam Perſoni cambiauit, & ad præſentem tradidit tibi Dominus Iohã-

 nes

nes vir venerabilis Epiſcopus ſedis ſanctæ Aprutiẽſis epiſcopij ad partẽ epiſcopij ſui, id eſt de re meá in caſale, quod diciturRoſario Beleri vocabulo ſerjole in vna petia in ipſo Roſario, ad interſiato cambiauit ribi terrã ſancti Angeli, & da capo terra ſancti Angeli, & eſt terra Ardarici, & terra ſancti Petri à Pede rigò, & in ipſo Roſario vocabulo Bisbiano in vna petia cambiauit tibi terra modio vno, & ſemodiale vnum, quæ coniuncta eſt de vno latere terra ſanctæ Mariæ, & de alio latere terra de illi filij Taſſiloni a capo fine terra Adelperge, a pede limite publico, & in ipſo caſale beleti in ipſo iam dicto ſeriole vna petia cambiauit tibi iam dicto Dominus Iohannes Epiſcopus terra modia duo & ſeſtaria ſex quæ coniuncta eſt de vno latere terra Tendeſmdi, & terra, quæ fuit Taſtiloni, & da alio latere fine illa ſonte, & da capo terra ſancti Benedicti ipſa . . . . ego, qui ſupra Leopartus presbyter cambiauit tibi Domino Iohanni Epiſcopo ad partẽ epiſcopij tui ad proprietatem cum arboribus, & omnia ſuper ſe habenres per quia ego Leoperrus presbyter recepit a te Dominus Iohannes Epiſcopus in cambio ad meá proprietatem de res epiſcopij ſui pro iſta . . . . qnam ego tibi dedit in caſale, qnod dicitnr Amiano in colle, & in valle, & in Ranigero in decem petias terra modiorum ſex, & ſemodiale vnum, quod coniuncta eſt illa vna petia.

Ioannes vero eodem obijt anno 886. cum ſequenti anno in ea ſede reperiatur Rogerius, vt diximns, qui quarto loco in ſerie eſt reponendns.

5 IOANNES hnius nominis ſecundus, in ſatie prætermiſſus, ſucceſſit Rogerio, cuins prima mentio habetur in regeſto anno 891. anno primo Vuidonis Regis, in chattula cõmntatiõnis quorundam bonorum ſacta cum Adelberto Comite Aprutino, qnæ eſt huiuſmodi.

In nomine Domini, & Dei noſtri Ieſu Chriſti.

Vvido gratia Dei Adelberto ordinante prouidentia Imperator Augnſtus imperij eius in Dei nomine in Italia primo, mente Madius per indictione nona. Ideo conſtat me Adelbertum comitem de Aprutiò, filinm quondam Ioduini, propria mea bona volnntate concambiaſſe, atque cõcambiauimus tecum Iohanne venerabilis ſedis ſanctæ EccleſiæAprutinẽſis Epiſcopo, vel in ipſo veſtro epiſcopio id eſt de re mea, quæ mihi obuenit de meo conquiſito in Aprutio in caſali, quod nominatur Fõte coperta in omnibus qualiter mihi obuenit à Scigilberga ancilla Dei relicta, qnod totam per ſolitam cartulæ ſanctæ ſuã legem de illa ſua tertia portione, quę eſt ad locum vbi dicitur Fauhiano, quod eſt inter

A terram Alberge permanſuta in vna petia in curte de tetra modiorum decem, & ſeptem, cum caſis, tertis, & vineis, cum pomis, & arboribus, & cum omnia ſuper ſe habentes, quæ eſt a capo fine via pede vſque in flumine veczola de duabus partibus fine terra Adelberge, & in alia petia ibidem in ipſo caſale terra ſilua modiorum xx. quæ eſt a capo exhab. vno latere coniuncta cum terra ſanctæ Mariæ, de alio latere fine terra, & ſilua ſanctæ Mariæ da pede fine illa beczola, & in alia petia in ipſo ſuperſcripto caſale terra modiorum quatuor. & ſemodiale de duo latere fine terra Adelberge da capo fine via de pede fine illa ripa, &
B in alia petia terra modiorũ, quæ eſt ex omni patte fine terra Adelberge, & in alia petia ibidem in ipſo ſuperſcripto caſale terra ſilua modiorum vij. & ſamodiale quæ eſt a capo, & pede fine via de dnabus partibus fine terra Adelberge, quæ eſt in aliá petia terra modiorum iv. da vno latere coniuncta cum terra ſanctæ Mariæ de trib. partibus fine terra Adelberge, & in alia petia in ipſo caſala terra modiorum xxx. de duabus partibur fine terrã Adelberge, & de alio latere fine illo limite, & fine via, quę eſt in alia petia in curte terra modiorum vj. cum caſa, & vinea, pomis, & arboribns, & cum omnia ſuper ſe habentes, quæ eſt a ca-
C po fine via, & pede fine ripa de duab. partibns terra Adelberge, & in alia petia ſuper via terra modiò vno, quæ eſt a pede fine via de trib. partibns terra Adelberge, & in alia petia terra modiorum quatuor de capo fine via pede fine ripa de duabns partibns tetra Adelberge, & in alio caſale, qnod nominatur Scapriano terra modio vno, qnæ eſt ab vno latere fine terra Adelberge da pede fine terra per te fuſi quia, & in alio caſale, qui nominatur Sacrimano terra modio vnam de trib. partibns fine terra Aimeradi, & in alia caſale, qnod nominatur Petromano terra modio vno, quæ eſt ex omnib. partib. terra Adelberge, quia in alio caſale in Cerreto maxima terra modiorum
D quatuor da capo de la olibola coniuncta cum terra ſanctæ Mariæ ab vno latere, & a capo fine illa ripa da pede fine illo riuo iſta ſupraſcripta res cum omnia ſupra ſe habente, ſic egoAdelbertusComes cõcambiaui tibi Iohanni Epiſcopo, vel in ipſo veſtro epiſcopio, & ad proprietatẽ Epiſcopi iure, & vnde recepir ego Adelbertus da te Domino Iohanne Epiſcopo, in cambio de reb. proprietatis epiſcopij veſtri per cõſenſũ de primatis ſacerdotibus de ipſo veſtro epiſcopio in caſale, quod nominatur caſule, in vna petia modiorum vj. & ſeſtaria iv. quæ eſt a capo fine via duo partibus coniuncta cum terra mea, & in alia petia terra modiorum quatuor de trib. parribus coniuncta cum terra mea da pede limite,

& in

& in alia petia terra modiorum xiv. quæ eſt a capo fine via pede fine illo rigo, & in alio latere fine terra de curte tua de Scapriano, & in alio caſale, quod nominatur Ceſenano, in vna petia terra modiorum vj. & ſeſtaria viij. da vno latere fine terra Teutoni, de alio latere fine terra ſancti Petri da pede fine via, & in caſale nomina Ancariano terra modiorum duo, & ſeſtaria quatuor, quæ eſt a capo, & ab vno latere fine via dab alio latere, & a pede terra candoni, & in alio caſale, quod nominatur Optalano in vna petia terra modiorũ xix. qui eſt a capo fine via ab vno latere ſancti Petri de ab alio latere Candoni da pede Euardi, & in alia petia in ipſo caſale terra modiorum ſex, quæ eſt a capo fine via de trib. partibus fine terra ſancti Petri, & in alia petia in ipſo caſale terra modiorum xij. ab vno latere, & pede fine via, & ab alio latere ſancti Petri, & capo fine terra Gualteri, & in aliæ duæ petiæ terra modiorum quinque da capo, & ab vno latere fine via, & pede Gauprandi, & de alio latere ſancti Petri, & in alia petia terra modiorum decem de duobus partibus terra ſancti Petri da capo fine via da pede fine fluuium infra ſupraſcripta res cum caſis terris, & vineis cum pomis, & arboribus, & cum omnia ſuper ſe habente: ſic ego Adelbertus recepi a te Domino Iohanne Epiſcopo in concambio per conſenſum de primatis ſacerdotibus ad meã proprietatẽ, & eſt in meum congruum, quod apud me deſignat; etiam habere in iſto ſupraſcripto concambio fui miſſus de pars rei aperto ſclabet de pars Pontifici Per. Archidiaconus, & vice Dominus, & tres boni homines, quorum fides admittitur. Nomina eorum Lupo, & Grimaldo, & Aldo qui interfuatunc, & in omnibus eorum compoſuit vt plus, & melioratam rem recipere ad pars apiſcopii, quam illa, quod ego recepi. Er hoc repromitto ego q. S. Adelbertus tibi Iohanni Epiſcopo, vt ſi ego, vel meis hæredibus tibi, aut tuis ſucceſſoribus aliqua cauſatione mittere præſumpſerimus de ſupraſcripta re, quæ ego tibi, vel in ipſo epiſcopio veſtro concambiaui, aut a quolibet homine defendere, & anteſtare enim potuerimus talia tale res dupla, & meliorata ego Adelbertus, vel meis hæredibus tibi Iohanni Epiſcopo, vel tuis ſucceſſoribus ſimus compoſituros in ipſi manus caſali vnde hac cartula concambiationis a me Adelbertus.

† *Ego Adelbertus Comes in hoc cambio a me facto manum meam ſubſcripſi.*

† *Ego Perto Sclabino eo miſſo in hac cõcambiatione interfui, & manus meas ſupſcripſi.*

† *Ego Lupo in hac cambiatione interfui, & manus meas ſupſcripſi.*

† *Ego Grimaldus in hac cambiatione interfui manus meas ſubſcripſi.*

† *Ego Aldo in hac cambiatione interfui, & manus meas ſubſcripſi.*

† *Ego Atto rog. ab Adelberto manus meas ſubſcripſi.*

† *Ego Benedictus rog. ab Adelberto manus meas ſubſcripſi.*

Adelbertus idem Comes anno 894. Vuidonis Regis quarto, alia permutauit bona cum Ioanne Epiſcopo, ita in eodem regeſto extat documentum.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

G Guido, grandi diuina ordinante prouidentia, Imperator Auguſtus anno imperij eius, Deo propitio, quarto, ſed regnante Lamberto filio eius Imperatore vero tertio, ſed a tertia die menſe Maij per indictione duodecima. Ideoque ego Adelbertus Comes de Aprutio filius quondam Lodoym. cum cambiauimus, atq; cum cambiaſſe tecum Iohanne Epiſcopo ſedis ſanctæ Aprutienſ. Epiſcopi. Itaque cum cambiaui tecum de res mea in Aprutienſis territorio in caſali, quod nominatur cãpi, qui eſt permanſura in vna petia in vno tenente, terra modiorum mille nongenti triginta cum ſyluis, & omnia ſuper ſe habente tecum Iohannes Epiſcopus cum cambiaui ad proprietatẽ ad pars epiſcopij veſtri; & dedit tibi Domino Iohanni Epiſcopo in concambium ibidem in campi coniuncta cum ipſa ſuperſcripta res terra permanſura modiorum centum ſeptuaginta cum omnia ſuper ſe habente pro ipſa Eccleſia, quæ ædificata eſt in honore ſancti Petri, quæ ſita eſt in caſale, quod nominatur Tociano, & eſt coniuncta iſta mea res de vno lato fine rigo de alio lato, fine fluuio Gomano, & de alio lato fine rigo de capo fine limite. Iſta omnia ſupraſcripta res, quod ſuper continet faciunt inſimul terra modiorum duo millia centum cum cambiauit tecum Dominus Iohannes Epiſcopus ad pars epiſcopij veſtri pro ipſa res, quam Dominus Iohannes Epiſcopus mihi in cambio dediſti, in caſale nomine Tocciano, qui eſt permanſura terra modiorum quingenti, & duodecim, quæ eſt coniuncta a capo via de vno latere terra mea Adelberti Comes, & de alio lato fluuio Trutino in alia petia terra modiorũ duodecim, quæ eſt coniuncta cum mea terra, & duo petie terra modiorum decem, & ſeptem coniuncta cum mea terra, qui eſt tres petiæ terra permanſura modiorum ſes, & ſeſſaria quatuor, qui eſt coniuncta cum mea terra, & tres petiæ permanſuta modiorum tres, & ſeſſaria quatuor, quæ eſt coniuncta cum terra mea in fradi iterum in alia petia in ſupraſcripta terra modiorum ducenti, & ſexaginta cum ipſa Eccleſia, quæ vocabatur ſancti Pe-

tri

tri cum cellis, & cum omnia ſuper ſe habẽtem, quæ eſt coniuncta de pede via de lato fine terra mea, & in alia petia terræ modiorum decem, quæ eſt coniuncta de duobus partibus via, & in alia petia terra modio vnum, & ſeſtaria decem, quæ eſt coniuncta fine terræ de Senaldi iſta mea res, quæ eſt in caſale nomine Tacciano dictum Dominus Iohannes Epiſcopus in eodem cambio recepit pro ipſis rebus, quæ tibi ad op. epiſcopio veſtro, quæ in cambio dedit recepit a te Dom. Iohanne Epiſcopo in ipſo cambio in caſale nomine Coramano, in ſex petijs cum omnia ſuper ſe habente terra permanſura modiorum ſeptoaginta duo, & ſeſtaria quatuor, quæ eſt coniuncta cum terra mea, quæ mihi de toto eius ſodicitlo, & longem per cartulæ obuenit, & recepit a te in eundem cambium in caſale ſardenaria, & in caſale maſſiano terra modiorum ſex, & ſeſtaria ſeptem in ſex petijs cum omnia ſuper ſe habente, coniuncta eſt cum mea terra, & de monaſterio ſanctæ Mariæ, iterum & in alio caſale, quod nominatur Arelliano in tres petias modio vno, & ſeſtaria vna coniuncta cum mea terra Adelberti Comes, quia & in caſale nomine Lippidio in tres petias terræ modiorũ nouem, quæ eſt coniuncta cum mea terra, ſed recepi ego in eodem cambio in alio caſale, quod nominatur Settiano terra modiorum quatuor in duas petias coniuncta cũ mea terra, & in caſale Peſeniano in duæ petie terra permanſura modiorum quadraginta quinque, & ſeſtaria ſex cum caſa, & vinea, & omnia ſuper ſe habente, quæ eſt coniuncta ipſa terra de duas pars fine terra ſancti Petri, de alia pars foſſato de pede riuo, & recepi ego Adelbertus Comes in eodem cambio a te Domino Iohanne Epiſcopo ſuptu ceſenana in loco, qui dicitur Arelliano vna petia de terra modiorum ſeptuaginta, & duo, cum ſilua, & omnia ſuper ſe habente, quæ eſt coniuncta a capo via pede riuo, & de alia pars terra Luponi, & de conſorti ſui, quod recepit in eodem cambio a te Dom. Iohannes Epiſcopus de res epiſcopij veſtri in vna petia terra quadrigenti cum ſilua, & omnia infra ſe habente, quæ eſt coniuncta de vno lato fine terra mea de Coperiano, & terra in borge, & de alio lato ſimiliter, & mea & Ramborge de capo, fine terra ſancti Stephani, & in alia petia ibidem ſubtu Eccleſia ſancti Stephani, qui eſt da boria in vna petia terræ modiorum duocenti cum ſylua, & cum omnia ſuper ſe habente, quæ eſt coniuncta, & da capo fine terra ſancti Stephani de pede Iſoni Gaſtaldo de duos latere fine terra Ramborge, & Teutoni, & recepi a ſe in eodem cambio in caſali, quod nominatur Birgiliano, & in caſtãgeto, & viginti, & duo petijs terra permanſura modiorum centum cum ſylua, & omnia ſuper ſe habente, & ſunt iſtæ viginti duo petiæ coniuncta cum terra Elpini, & Amelfridi, & terra, quæ fuit Teubaldi, iſtæ omnes ſuperſcriptæ res, qui eſt mei caſali, eſt ipſa ſupraſcripta Eccleſia beati ſancti Petri, qui eſt meo caſale Tocciano in eodem cambio da te Dominus Iohannes Epiſcopus recepit, cũ omnia ſuper ipſis rebus, cũ omnia ſuper ipſa res habẽte pro ipſa omnia mea res, quæ ego Adelbertus Comes a tibi Dom. Iohanni Epiſcopo ad pars epiſcopij veſtri in caſale nomine Campli in cambio dedi, & ac ſuper rerum ambarum cambium venerunt miſſus de pars Põtificis hoc eſt Albertus presbyter, & mãſionarius, & da pars regi fuit miſſo dilecto Perto Calbu, & tres homines cum quorum fides admittitur, hoc eſt Aimelfredo, & Creſpo, & Teuderico, & eorum hominis comparuit, quia plus, & melioratas res recepiebat ipſe Iohannes Epiſcopus ad pars epiſcopij ſui, quod ipſe Adelbertus Comes da pars epiſcopij recepiſſet, & hoc repromitto ego Adelbertus Comes tibi Dom. Iohanni Epiſcopo, ſi ego vel meis hęredibus tibi Dom. Iohanni Epiſcopo, vel ad tuis ſucceſſoribus de ipſo ſupraſcripto meo cãbio, quod tecum concambiam ad pars epiſcopij veſtri aliquam cautationẽ mittere præſumſerimus, & a quolibet homine defendere non potuerimus, alia talia res duppla, & meliorata ego, vel meis hæredibus tibi Domino Iohanni Epiſcopo, tuiſque ſucceſſoribus ad pars epiſcopij veſtri ſum compoſiturus in ſupraſcripto caſale, & cartula a me facta Giandolfo notario ſcribere rogabit actum in Aprutio.

† *Ego Adelbertus Comes in hoc cambio a me facto manus meas ſcripſi.*

† *Ego Perto Selabino, & miſſo in ac cambium interfui, & manu mea ſcripſi.*

† *Ego Mailfredo in hoc cambio interfui manu mea ſcripſi.*

† *Ego Teuderico in hoc cambio interfui, manu mea ſcripſi.*

† *Ego Pertefuſo rogatus ab Adelberto Comite manu mea ſcripſi.*

† *Ego Teuto rogatus ad Adelberto Comite manu mea ſcripſi.*

† *Ego Lupo rogatus ad Adelberto Comite manu mea ſcripſi.*

Vltima mentio Ioannis Epiſcopi in eodem regeſto habetur in charta, & notitia de Mutiano, ſcripta anno Domini 897. coram Iudicibus Lamberti Imperatoris, vbi memoratur Mauritius Aſculanus Epiſcopus, in noſtra ſerie illius Eccleſiæ prætermiſſus: documentum tale eſt.

In Dei nomine.

Notitia indicati qualiter in caſtro a ſancto Flabiano in placito reſidentes

Leude-

Leuderiens, & Giſo miſſi Domini Imperatori pro ſingulorum hominum iuſticia fieri faciendum, vel liberandum intentione, ibique reſedentes Maurifius Epiſcopus de Aſculo, Elperinus gaſtaldius de Aſculo, Tenrobaſſus Domini Imperatoris Adduiriperto, Treſidius ſculdaſius de Aprutio Sichelmus caſtaldus de Aſculo, Vbaldeberius Aldotendi, ſculdairodolfius Eliſeimaion, Scambertus, Pertefredus, & Aliopetius mango, Armericus, Coobteramus, Rodaldus, & reliqui plures in noſtris omnibus meis preſētia veniens Dominus Iohannes Epiſcopus ſedis ſanctæ Aprutienſis cum Alberto aduocato de ipſo epiſcopio, & querelam nobis reddentes ſuper Ladeperto, qui aduocatus erat de regi parte de comitatu Aprutio iudicante nobis de iſto Ladeperto, quia contradēde nobis ipſas res de Muſiano, & ipſo Gualdo de Gomano qui pertinet de ipſa noſtra curte de muntone quem Dominus Carolus Imperator in ſancta Maria, & in ſancto Flabiano, pro mercede animæ ſuæ per iſtum præceptum quod in manus tenemus, & ante nos oſtendimus pro anima ſua confirmauit, & dedit. Tunc nos dicti Iudices legere fecimus ipſum præceptum. Continebant in ipſo præcepto, quod Dominus Carolus Imperator fecerat quomodo ipſa curte de Muntone cum omnia pertinentia, vel adiacentia ſua cum ſeruis, & ancillis mobile vel immobile omnia, & in omnibus terris, & vineis, olinetis, pomis, arboribus, ſyluis, gualdiſaquis, & vſu aquarum omnia, & in omnibus ad ipsā curtē pertinentib. de Montone ſanctæ Mariæ, & ſancti Flauiani pro mercede animæ ſuæ in integrum concederat. Tunc nos dicti Iudices interrogauimus ipſum Ladepertum aduocatum de regi parte, qui de hac cauſa dicere, vel reſpondere voluiſſet. Tunc ipſe Ladepertus ad hæc reſpondebat, & dixit quia ipſa res de Muſiano, & ipſe Gualdo de Gomano, quia iſte Albertus aduocatus Iobannis Epiſcopi de ſuo epiſcopio mihi queris, quia cis contendere, quia de illa curte publica de patoniano nunq; pertinet, tum ipſe Albertus cōtra Ladepertū dicebat, nec ſatiar vſq; id fiat dictū, quod tanti queſit de ills curte publica de paroniano, nunquam pertinet quia ego dico nomine tales homines, quæ de iſta cauſa vobis veritatē dicāt, tunc ipſo Albert. aduocatus hæc præsēs in ipſo placito dixit, Inquirite iſtos homines. hoc fuerunt Brunengo inſari, Chriſtoſan. Icand. Onor. Iſenardus, interrogate, & inquirite de iſta cauſa vobis veritatē dicant ab eo iſti, & alijs tunc ipſi dicti miſſi, & Iudices fecerunt interrogare ipſos Brunengū, & Inſari Criſtoſanū, Icandū, Onoriū, Iſenard. quem de ipſa res, quem iſte Albert. cum Ladeperto intentionē habet, vt exinde vobis veritatē dicat, & ipſe Brunēgus, & Inſari. Criſtoſanus, Icandus, Onorius Iſenardus dixerūt, & profeſſi fuerunt, quia ipſa res de Muriano, & ipſe Gualdo de Gomano per oblicum vobis exinde veritatē dicimus, quia plus pertinet ad Muntonē quam ad ipſam curtem, quæ ad Parnmanū nunquā pertinet, nec pertinuit, tunc nos dicti miſſi, & iudices interrogauimus ipſum dictum Ladepertum, qui aduocatus erat de ipſo comitatu de Aprutio de regi parte, ſi habuiſſet tales homines qui cōtra iſtos homines aliquid dicere, aut contendere voluiſſent. Tunc ipſe Ladepertus, hic præſens renunciauit, & dixit quia non habeo, nec poſſum habere tales homines, qui intra iſtos homines aliquid de iſta inquiſitione aliquid contendere poſſint. Tunc nos dicti miſſi, & Iudices taliter audiuiſſemus ipſum Ladepertum dicere, quæ non habebat tales homines, qui contra ipſam inquiſitionē dicere potuiſſet: rectum nobis paruit, & ita, & renunciauimus ipſi Iohanni Epiſcopo, & Alberti aduocato de ipſo epiſcopio, vt ipſas res de Muſiano, & de ipſo Gualdo de Gomano recolligere ad partes de ipſo epiſcopio, & ipſe Ladepertus de parte regis ſe requieſcere. Et vere diximus pro ſecuritate de ipſo epiſcopio, vel propter futuris tēporibus memoriam. Ego Conſtantinus notarius ex dicto de dictis miſſis. Ego Conſtantinus notarius ſcripſi in anno quinto Lamberti Imperatoris menſe Martio per Indictione xv.

† *Ego Leo de Rico ibi fui.*
† *Ego Teuto ibi fui.*
† *Ego Baſſus ibi fui.*
† *Ego Mauriſius Epiſcopus ibi fui.*
† *Ego Elperino ibi fui.*
† *Ego Perto ibi fui.*
† *Ego Treſedio ibi fui.*
† *Ego Mango ibi fui.*
† *Ego Siebelmo ibi fui.*
† *Ego Adam ibi fui.*
† *Ego Texdorardus ibi fui.*
† *Ego Gualdepertus ibi fui.*
† *Ego Eliſeus ibi fui.*
† *Ego Maio ibi fui.*
† *Ego Rodolfus ibi fui.*
† *Ego Eſcaibertus ibi fui.*

Legitur in eodem regeſto quædam donatio, quam fecit Manfredus Comes Eccleſiæ S. Mariæ Aprutinenſis Epiſcopatus Matrici anno *926*. an viuente Ioanne Epiſcopo, vel alio einſdem ſucceſſore incertum, cum ibidem nulla habeatur mentio, tamen dignum viſum eſt documentum, vt hic recenſeatur.

In Dei nomine.

Ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti ſunt anni nongenteſimi vigeſimi ſexti, & regnante Domino Vgone gratia Dei rege Imperatore Auguſto ſexta decima.

cima. Ideoq; ego Mamfredus Comes bona exponranea mea voluntate cogitaui die mortis meæ, & æternum iudiciũ pro redẽptione, & ſaluatione animæ meæ, & genitoris mei, & vxoris meæ, & matris meæ per hanc cattulam iudicaui, & tradidi in ipſa Ecclefia ſanctæ Mariæ, quæ ſita eſt in territorio Aprutienſe in locum vbi inter amnes vocatur ad proprietatem poſſidendum hoc eſt de rebus proprietatis meæ, qùæ mihi a me conquiſitum aduenit in ſupradicto Aprutio in locum, qui nominatur Scapriano, cum caſtro, qui nominatur viſice, & cum ſociliano, & comecciano, cum terra cum vinea, cum pomis, cum olinetis, cum ſilnis, & ſalectis, cum molendinis, & cum omnes ſupradictas res integrum, & in omnibus ſic iudicauit, & dedit, quod ad illam curtem Scaptiano pertiner, & cum omnes ſupradictas res infra ſe, vel ſupra ſe habentes omnia in integrũ iudicani, & tradidi, ego dictus Manfredus Comes pro redemprione, & ſaluarione animæ meæ, & pro genitore meo, & matre mea, & vxor mea in ipſa prædicta Ecclefia ad proprietatẽ poſſidendam, ea verò ratione in edictis Longobardorum cõtinet pagina, quæ loca Sanctorum, aut in ſynodochia pro anima ſua aliquid dederit ſtabile debeat permanere, nec tinis, nec lausxegil impedire debet, & ego qui pro anima mea, & pro genitore meo, & matre mea, & vxore mea in ipſa prædicta Ecclefia iudicaui, & dedi ad proprietatẽ poſſidendam promitto, & obligo me ego dictus Manfredus Comes, vel meis hæredibus in ipſa prædicta Ecclefia anſiſtare, & defendere debeamus ad omnes homines, & ſi a qualibet homine anſiſtare, & defendere non potuerimus, aut noluerimus, aut ſi ego dictus Manfredus Comes, vel meis hæredibus de ipſa ſupradicta re, quod ego pro anima mea, vel genitore meo, & matre mea, & vxore mea iudicaui, & dedi in ipſa prædicta Ecclefia ſanctæ Mariæ aliquam cauſationem exinde mittere quæſierimus pro quolibet ingenio anathemati ſimus ſicut fuit Iudas, Nathan, & Abbiron, & inſuper componamus ego dictus Manfredus Comes, vel mei hæredes in ipſa prædicta Ecclefia mancuſos aureos mille, & poſt pœna hæc chartula qualirer ſuperius legitur, talirer omniq; tempore ſemper firma, & ſtabilis permaneat, hanc enim chartulam rogatus a dicto Manfredo Comite, ſcripſi ego Aimo Iudex, & notarius actũ Aprutio feliciter.

† *Ego Tebaldus rogatus adſui, & manus meas appoſui.*

† Ego *Teſmarus rogatus manus meas appoſui.*

† Ego *Iohannes rogatus manus meas appoſui.*

A 6 LANDVLPHVS de quo egimus, qui eodem anno 940. precariam conceſſit cuidam Raynetio, ac filijs eius, ita incipit documentum in eodem regeſto.

In Dei nomine ego R*aynerius filius quondam Teutoni feci conuenientiam inter nos, & ego infraſcrip. Raynerius precaui ad te Landulphum vir. venerab. Epiſc. &c.* In fine vero. *Ab Incarnat. Dom. noſtri Ieſu Chriſti anno 940. Imperant.* Dom. *Rothario Rege anni regni eius in Chriſti nomine* 18.

Eiuſdem Landulphi mentio extat in eodem regeſto in charta permutarionis Caſtellonis, aliorumq; bonorum, ſcripta anno 959. quæ ita eſt.

B *In Dei nomine.*

Ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti ſunt anni nongenteſimi quinquinquageſimi noni, regnante Domino Beringario, & Alberto filio eius gratia Dei Reges, annui regni eorum Deo propitio bona, & ſpontanea mea voluntate commutaſſe, & commutauimus modo a die preſenre commurarionis nomine tradidi vobis Landolfo Epiſcopo ſanctæ ſedis Apprutinenſis ſanctæ Mariæ, ſita in loco vbi inter amnes vocatur, ad proprietatem prædictæ vrbis exio ampliata, & meliorara, & eſt in ſupraſcripto Aprutio in ipſo monte de Collina, terra peria vna, per menſurã modiorum xxiiij. cum ipſo monte, qui vocatur Caſtellione, qui ſupra ipſis rebus ſtare videtur cum introitu, & exoitu ſuo, & cum vinea, & pomis, & arboribus, & cum omnia infra ſe, & ſuper ſe habentem integrum vobis dicto Landulfo Epiſcopo, commutaui, ad proprietatem prædictæ vrbis Epiſcopio poſſidendum, vnde recepimus in cambio, & in commutatio e nos qui ſuper ius Petri, & Leuto ad noſtram proprietatem noſtriſque heredibus poſſidendum da vobis dicto Landulfo Epiſcopo per conſenſum ſupradictis ſacerdoribus, cum quo iſtam commurarionem facimus de rerum iuris ſancti veſtri Epiſcopij in dicto Aprutio in caſale, qui vocarur Scarſaigiano terra petia vna per menſuram modiorum xxij. & cum ipſo monticello qui ſuper ipſis rebus ſtare videtur, cum petra, cum lignamum, & cum vinea, & pomis, & arboribus ſuis, & cum omnia inſra ſe, & ſuper ſe habentem in integrum, & eſt infra finẽ a capo fine Trecallio pede & vno laro fine via de alio laro, fine terra noſtra Petri, & Teuto da vos receperrimus in cambio, & in commutatione a noſtra proprietate noſtriſque heredibus poſſidendum, & quando iſtum prædictum cambium factũ fuerit ſuper ambatum terũ interfuerimus directi miſſi, vt preuideremus ipſam dictam commutationem, & concambiationem. Interfuit miſſus Lupo a parte Regis, & Morico miſſus à parte iudicis, & Ioãnes

ne Archipresbyter miſſus a parte veſtra Pōtifice, vna cnm trib. hominib. eſtimatoribus, quornm ammittitur. Nomina eorum Iohannes, & Petrus, & Lnpus. Ipſi vero exſtimātis, viderūt, & exſtimauerūt, & apparuit eis, & renunciauerunt vobis, & dixit, quod ampliata, & meliorara res fuiſſet, ... qui ſuperius Landolfus Epiſcopus ad proprietatem prædicti veſtri Epiſcopij quam fuiſſet ipſa res, quod vos nobis commutaſtis ad noſtram proprietatem, noſtriſque hæredibus ad poſſidendum; & hoc repromittimus, & obligauimus vobis Landolfo Epiſcopo, vel poſteriſque ſucceſſoribus tuis, vt ipſa ſupradicta noſtra commutatio, atque concambiatio, quam vobis commutauimus ad proprietatem prædicti veſtri Epiſcopij, poſſidendam ab omni homine antiſtare, & defendere debeamus vobis. Et ſi a qualibet homine, antiſtare, & defendere non potetimus, aut ſi exinde aliquid tetolere, vel minuare, aut aliquam cauſationem contra vos exinde retinuere quæſierimus de ipſa noſtra commutarione, de alijs noſtris proptijs rebus dupla, & meliorata pena nobis componere obligamus ſecundū edictū noſtrū quantum Aldo Scauino, & notario icribere rogauimus. Actum in Aprutio ſcheiter.

† *Ego Teuto in hoc cambio a vobis facto.*
† *Ego Ioannes Archipresbyter interfui miſſus a parte Pontifici, &c.*
† *Ego Mauricus in hoc cambio a pars Iudici interfui m. m. ſubſc.*
† *Ego Lupus in hoc cambio a parte Regis interfui m. m. ſubſc.*

Cartula concambiationis de la rocca, & de caſtilione explicit.

Anno 960. Ioannem Comitem Pinnenſem plura donaſſe Eccleſiæ Aprutinæ Præſule Landulpho docet monumentum, quod extat in eodem regeſto.

De Landulpho mentio etiam habetur in eodem regeſto ad annm vſque 963. Hinc colligitur eundem fuiſſe Epiſcopum Aprutinum, qui in Comitatu Pinnenſi, ſimul cum Epiſcopis Penneſi, Theatino, Valuenſi, & Martiano interfuit conſecrationi Eccleſiæ S. Bartholomæi extructæ à Bernardo filio Ludani Comitis Pennenſis, cui fuerat donata pars brachij einſdem Apoſtoli per Landulphum Archiepiſcopum Beneuentanum illius conſanguineum anno 662. Rem narrat chronicon. M.S. apud me monaſterij S. Bartholomæi de Carpineto; cœnobium hoc fundauit idem Bernardus Comes Eccleſiæ conditor, ac diuitijs auxit, quod per aliquot ſecula Benedictini Monachi incoluerunt, deinde Ciſtercienſi Ordini traditum, Caſæ nouæ nobili in Pennenſi diœceſi monaſterio fuit vnitum, de quo alibi redibit ſermo. Meminit einſdem Eccleſiæ conſecrationis, amicus noſter eruditus, vir Vicentinus Carlantes Iſernienſis in Samonij hiſtoria lib. 3. cap. 30.

7 PETRVS Epiſcopus Aprutinus, cuius frequens mentio eſt in eodem regeſto ab anno 1000. vſque ad annum 1036. an is ſucceſſerit Landulpho; vel alius adhuc ignotus, mihi incertum, quemadmodum & Petrus idem, niſi forte regeſtum ipſum me docuiſſet, quem ſuo loco hic repoſuimus. Primum documentum Petri incidit in annum 1000. regnante Othone Imper. de quadam precaria loci Anteſiani conceſſa Aldoni filio q. Elpormi, & aliorum.

In Dei nomine, &c. in fine *ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti anno 1000. & Imperante D. Othone grandi Imp. Aug. anno imperij ſui propitio in Iulio 4. menſ. Auguſto per indict. 13. Actum in Aprutio.*

Anno 1027. Petrum litem habuiſſe cum Abbate S. Saluatoris Comitatus Reatini, docet chartula refutationis eiuſdē Abbatis facta coram Emeardo Comite, Bernardo Vicentino, & Othone Nouarienſi Epiſcopis Imperatoris Nuntijs, ac miſſis in Aprutinenſi Comitatu.

In Dei nomine.

Breue recordationis, rememorationis, qualiter actum fuit in territorio Aprutienſi ad ipſum monaſterium Domini Saluatoris in loco qui nominatur Betzini, ibi reſidebat Emardus miſſus D. Imperat. & Epiſcopus Bernardus de Vicentia, Otho Epiſcopus, & Cancellarius de Nouaria. Venit Petrus Epiſcopus ſanctæ Sedis Aprutiēſis in præſentia de ſupra iam dictis miſſis D. Imperatoris, & reclamauit ſuper Dominum Petrum, Abbatem de monaſt. ſancti Saluatoris, de comitatu Reatino de ipſa re quæ pertinet ad ipsū iamdictū Epiſcopū ſanctæ Sedis Aprutienſis, id eſt de ipſo caſtro de Ciuitella, & de ipſo iam ſupradicto monaſterio de Beczin, & de plurib. alijs beneficijs, quæ iniuſte tenebat. Venit D. Petrus Abbas in præſentia de ipſi iam ſupradicti Emardi, & Epiſcopi Bernardi, Othonis Epiſcopi, & Cancellarij de Nouaria, & aliorum plur. bon. hominum aſtantium, vel ſedentium de Comitatu Aprutienſi in eorum præſētia venit D. Petrus Abbas refutauit, & renunciauit, ad Dominum Petrum omnes ipſas res, quæ pertinent ad Epſcopium ſanctæ Mariæ, & ſancti Flauiani, quæ iniuſte tenebat.

Ibi fuit Petrus Archipresbyter.
Ibi fuit Ioannes manſionarius S. *Flauiani.*
Ibi fuit Vſo presbyter.
Ibi fuit Peregrinus.
Ibi fuit Guarinus.
Ibi fuit Petrus filius Martini.
Ibi fuit Adelbertus.
Ibi fuerunt plures alij boni hominis.

Petro Epiſcopo, Petrus Traſmundi filius anno 1036. pro remedio animæ ſuæ parentumque

tumque ſuorum Epiſcopio Aprutinenſi in ſancto Flabiano ſito, plura elargitus eſt bona, cuius donationis documentum ita incipit in eodem regeſto.

In Dei nomine ab Incarnat. Dom. noſtri Ieſu Chriſti ſunt ann. 1036. & Imp. D. Conrado gratia Dei Imp. Auguſt. anno Imperij eius Deo propitio, & menſ. Octob. per indict. quarta, &c.

8 SANSON Epiſcopus Aprutinus pretermiſſus ſucceſſit Petro, cuius memoriam perennauit ſæpe citatum regeſtum in documento quod ipſe confecit ann. 1041. cuius tenor incipit. In Dei *nomine ſcriptum libellum, ſeu conuenientia qualiter ego Sanſon ſanctæ ſedis Aprut. Eccleſia S. Mariæ, quæ ſita eſt in loco vbi inter amnes vocatur, vnaque per voluntatē ſacerdotibus &c.* In fine: *Ab Incarnat. Dom. noſt. Ieſu Chriſti ſint an. 1041. & regnante D. Henrico Imp. gratia Dei Imp. Auguſto, Imperij eius Deo propitio in Italia 2. in menſe Febr. per indict. 9. Act. in Aprutio feliciter.*

[Parum vixiſſe [in ea dignitate] Sanſonem apparet, cum in eo regeſto nulla de ipſo alia habeatur mentio.

9 SICHERIVS, vel Suiguer, ita varie legitur in dicto regeſto, quod nomen ſonat Longobardicum. Erat is, Epiſcopus anno 1047. quo ſcriptum eſt documentum cuiuſdam precariæ, vbi Sichelmus vocatur, & anno 1052. quo Sniger in alio enunciatur. Porro documentum eſt in relato regeſto cuius initium eſt. *In Dei nomine ab Incarnat. Dom. noſt. Ieſu Chriſti ann. 1047. & imperante Dom. Henrico grandi Imp. Aug. an Imperij eius Dei propitio, in Italia primo, & men. April. per indict.*

De Sicherio præter hæc ſupra relata nil reperitur, quem ſuo loco notauimus, in priori ſerie prætermiſſum.

10 PETRVS proxime ſucceſſit Sichelmo, ſiquidem eius mentio prima recenſetur in eodem regeſto anno 1056. cum apud Victorem Papam iuſtitiam petiturus accurriſſet, ſuæ namque Eccleſiæ quoddam caſtrum, & alia bona a maleuolis occupatum repetijt, tulitque ad fauorem Epiſcopij laudabilem ſententiam, cuius iudicij ſeries recitatur ibidem in hunc modum.

In Dei nomine.

Notitiam iudicatam, quia ab omnibus eſt cognitum, & a pluribus videtur eſſe manifeſtum qualiter actum eſt in comitatum Aprutienſi ante ipsū caſtrū de la Vitice, quia ibi erat Victorius, Sedis Apoſtolicæ Præſul Vrbis Romæ gratia Dei Italiæ egregius vniuerſali PP. regimine ſuceſſus, Marcam, Firmanam, & Ducatum Spoletinum, dum in placito reſideret, & cum eo Stephanus Iudex Romanæ Sedis, & Angelus Iudex Anconitan. & Adammo Iudex Teatinenſis, & Transmundus Comes Teatinus, & Traſmundu filius Pandulphi ibi erat Bambo, & Ferro filius Taſet Leardi, & Traſmundo fratre ſuo, & Berardus Comes de Ancona, & Petrus Comes de Foſſambrone, & Ruſticus filius Iohanni, & Ofredus filius Munaldi, & Acto Comes, & alij plures circumaſtantibus, atque reſidentibus liberorum hominum, venit Petrus Epiſcopus ſedis ſanctæ Aprutinæ cum ſuis clericis, qui præordinati ſunt in officio de prædicto epiſcopio, & eius adiutorio Bernardus Epiſcopus Aſculanus, & Guillelmus Epiſcopus Vmanæ, & tunc reclamauit ſupradictus Petrus Epiſcopus ad ſupradictum Papam Victorium de ipſo caſtro de la Vitice, quod per præceptum aliam ereditam de ſua Eccleſia Beatæ ſanctæ Mariæ in qua præordinatus eſt, & ſuos anteceſſores reclamationem fecerant ſuper Teuto, & filijs ſuis, quod ipſi iam dictum caſtellum, & ſua pertinentia malo ordine poſſidebant. Dum talia audiuit prædictus Papa, miſit Girardum Comitem ſuum, & fecit eos vt ad placitum venirent, & iuſtitiam facerent ad prædictū Epiſcopum de ſuo epiſcopio, ſicut lex continet, & compellatio facta eſt ſemel, bis, & vſque ad tertium, & legem facere, & iuſtitiam facere, & in placito præſentare rebelles fuerunt. Tunc prædictus Papa cum conſilio de ſuis Epiſcopis annuatim æſtimauerunt, comprehendere caſtrum, & illos rebelles, & poſtea fecerunt congregare hos omnes, & alios plures, quorum nomina longum eſt enarrare, tunc poſt omnes cōgregatos, fecit prædictus Papa cum legali iudicio de dicto Iudicibus inueſtiuit Petrū Epiſcopum ad partē de dicto ſancto epiſcopio ſanctæ Mariæ de ipſo caſtello de ipſa Vitice, & de eius pertinentia, & poſt veſtituram factam, fecit omnes circumaſtare, & Adamo Iudice Teatenſe in medium, & fecit mittere bandum de parte Regis Enrici, & de ſua parte, vt ſi qui rebellis, aut contemptor eſtiterit, aut quicunque in ipſo caſtro de ipſa Vitice reconſtruere, vel redificare voluiſſet, aut quicunq; adiutor, aut defenſor eorum fuiſſet, aut qualecunque rebus proprietaris de ipſo Epiſcopo, qui infra ipſo comitato fuiſſet, quod ad ipſum ſanctū Epiſcopū pertinet, inuaſor fuiſſet. Vt ſciat ſe compoſiturus ad partem Cameræ Regiæ libras quinquaginta, & ad partem Cameræ ſuæ alias quinquaginta libras, & ad opus ſanctæ Mariæ, & dicto Epiſcopo perſimiliter libras quinquaginta, & cauſa ipſa ſine omni lite reuertat ad ſupradictum ſanctū Epiſcopiū, & cum hoc audierunt Epiſcopi, & comites omnes, laudauerunt, & dixerunt, quia lex iudicaſſe, & ipſe Dom. Papa laudiuit, & ſic conſtituit, vt nullus Comes, nec Vicecomes, nec Dux, nec Marchio, neque quilibet miſſus Dominicus remouere præſumat, & ſi quis vero hoc quod nos inſtituimus corrumpere, aut ſaltare tem-

temptauerit ſciat ſe compoſiturus ad pars domiuica centum quinquaginta libras auri medietatem Regi, & medietatem a prædi-cto Epiſcopo. Quam, & de rogatu V ictorij Papæ, & de dictis omnibus laudatoribus ſcripſi ego Adam Iudex Teatenſis ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti anni ſunt milleſimi quinquageſimi ſexti, & dies iſtius, & menſis Iulius per indictione nonā. Actum in Aprutio feliciter.

† *Epiſcopus de Arimano ibi fuit.*
† *Epiſcopus Aſculano ibi fuit.*
† *Epiſcopus de Vman. ibi fuit.*
Tranſmundo comes Teatenſe ibi fuit.
Tranſmundo filio Pandulfi ibi fuit.
Ferro filio Taſelleardi ibi fuit.
Traſmundo filio Taſelleardi ibi fuit.
Longini filio Zuponi ibi fuit.
Bambo ibi fuit.
Rogeri ibi fuit.
Ruſtico ibi fuit.
Exmilo ibi fuit.
Petrus comes ibi fuit.
Berardus comes ibi fuit.
Odemundo filio Ziolfi ibi fuit.
Odemundo filio Guidoni ibi fuit.
Pernio ibi fuit. Quæ ſcripſit Adamo Iudice adiutorio ſanctæ Mariæ, & Petrus Epiſcopus.

Item in eodem regeſto plura ſunt monumenta eiuſdem Petri Epiſcopi vſque ad annum 1076. Sub quo Petro, eoq; inſtante, aduerſus Abbatem S. Saluatoris actum fuit ſequens iudicū anno 1057. ex eodē regeſto.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Dum reſideret Dominus Gerardus Comes de comitatu Aſculano, & Aprutienſi miſſus Domini Victoris Papæ in generali placito in locum, qui dicitur Graſſiano de comitatu Aprutienſi, & cum eo reſidebat Dominus Bernardus Epiſcopus Aſculanus ab vno latere, ab altero Petrus Aulicus Iudex, cum Adam Longobardo Iudice reſidebat ſimiliter, tunc iuſſione prædicti Comitis, & Iudicis ſurrexit aduocatus Domini Epiſcopi Petri Aprutienſis in præſentia præfati Epiſcopi, & quæſtus eſt aduerſus Dominū Petrum Abbatem de monaſterio sācti Saluatoris de Rieri de vno caſtro, quod vocatur Ciuitella, & de monaſterio vno, & de alijs multis pertinentijs, cui ipſe iratus, excitatus iam per peremptorium edictum, vt lex præcipit, & faciens iniuriā, & dicens contumeliata verba iam per tres dies Domino Epiſcopo Bernardo, & Petro Iudici noluit reſpondere, iterum interrogatus a Iudice reſpondit irato animo, quod non haberet aduocatum, neque tunc vellet habere, neq; quod ſanctus Saluator habebat. ipſe non id quæſierat: ideo pro nullius Iudicis iudicio alicui non daret, & inſuper adiunxit cauſa dilationis, quod eſſet ibi paratus de chartis, quas ibi non habere, tunc dictum eſt Comiti quatenus ipſe habebat, cui ſed pro contumacia oſtendere nolebat, cui ipſe Comes taliter locutus eſt, aut acciperet aduocatum, & eum eo feciſſet legem, & iuſtitiam, aut dediſſet aliquem hominem, qui iuraret quatenus ipſe, neque chartulam ibi haberet, neque habere potuiſſet infra toto illo termino, quod ſibi iam legaliter datum erat, quod ſi hoc feciſſet, daret ſibi induciа, & ſi non hoc faceret, vel redderet poſſeſſionem ad ſaluandā querelam Epiſcopo Petro ſolummodo de iam dicto caſtro, & de alijs rebus. Ad hæc ipſe ſurrexit iratus, & dixit, ſe enim parere omnibus ſupradicti iuſſionibus fregit placitum, & cum multis hominibus, qui diſtrictis gladibus, & terribiliter vertebant oculos, etiam aſcenderunt equis, tunc Comes accepto conſilio a iudice ſuo vocauit Epiſcopum Petrum, & per baculum quem in manum tenebat fecit ſibi inueſtituram de ipſo caſtro ad ſaluam quærelam, & inſuper miſit bannum ſuper eum, vt nemo eſſet ſibi contrarius in illa inueſtitura. Facto placito ſcripſi ego Petrus notarius ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti ſunt anni milleſimi quinquageſimi ſeptimi, & menſe Iulij per Indictione decima feliciter. In præſentia Comitis, & Giſo filij Giſonis, & Acti filij Actonis, & Traſmundi filij Pandulfi, & Odemundi filij Guidonis, & Giſiberti filij Odemundi, & aliorum multorum aſtantium, & ſedentium.

† *Ego Girardus Comes vna notitia fieri iuſſi.*
† *Ego Petrus Aulicus iudex.*

Petri huius non memini in priori ſerie, qui ſuo loco eſt collocandus, quemadmodum, & ſequens, poſt ipſum, Vgo.

11 HVGO de quo tantum in documento eiuſdem regeſti vnica repetitur memoria anno 1086.

12 GVIDO creditur proxime ſucceſſiſſe Hugoni, quem eum prætermiſiſſem, hic ſuo in loco collocauimus: eius rātum memoriam reperi in eodem regeſto anno 1100. & anno 1101. quo tempore plura bona ab Odemundo Tranſmundi filio, & Raynerio Sifridi epiſcopio Aprutinenſi dono ſunt data.

13 VBERTVS ſucceſſor Guidonis, de quo memini in catalogo tanquam S. Bernardi prædeceſſor: de eo prima mentio in citato regeſto ſpectatur in anno 1103. in chartula Gurberti, quam fecit eidem Vberto.

Anno 1105. eidem Vberto, Giſo filius Raynerij pro ſalute animæ ſuæ partem collis veteris ſanctæ Aprutinæ Eccleſiæ contulit. Idem etiam Vbertus anno 1108. litem habuit cum quibuſdam Guidonis nepoti-

potibus, quæ ita coram Attone Comite exagitata eſt.

Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo octauo, Indictione prima, quatto idus Ianuatij, temporc Domini Papæ Paſchalis, teſidente Attone Comite in ſuburbio ſancti Flauiani ad Eccleſiam ſanctæ Mariæ iuxta mare ſitam. Sedenteq; cum eo Coruone iudice, & Guidone iudice cnm alijs cauſidicis, & Abbate ſancti Iohannis in Venere cum alijs Abbatibus, & nobilibus eqnitibus, alijſq; hominibus Aprutinis, in præſentia populatis, & militaris, ſeu clericalis conuentus, Vbertus Epiſcopns cnm ſuis cauſidicis, & multis Eccleſiæ ſuæ fidelibus ibi aſſiſtens per iudicem Eccleſiæ aduocatum nomine Gnidonem, proclamationem fecit ſuper filijs, & nepotibus Guidonis de tertis cultis, & incultis, ſcilicet de Antiſiano, cum duodecim villanis, & de campo deſolata, & de vno villano, quem ligioſus Rocimondus dederat Eccleſiæ pro anima ſua, & de parte Guidonis filij Petri de ſilua de Ruſcaria in Lauatum. Quæ, Eccleſia poſſidente, ipſi inuaſerant, & de tribus villanis, & de presbytero Petro filio Aczonis in Scaccano, & de Seſſiano magiſtro, & de decem villanis cum ſuis teneamentis in canruano, & de caſtello Monticello, & de quinque villanis, qui vocabantur partitores cum ſuis teneamentis in Vaſſiano, & de Cerrero maximo, & de decem modijs de terra in plagia montis de melatino, & de viginti modijs in gualnum. & de vno beneficio, & de ſex modijs de terra in Malligianello, & de homine vno cum ſuo teneamento, quem Guido iniuſte tenet in Laiſcla, & de diuerſis petijs de terra in fonte coperta, & vnum amiſſitum de Malfitanis, & ſeruitium de filijs Petri Albi, & beneficium de liguiſcoc, quæ aderer Eccleſiæ pertinentia, filij, & nepotes Guidonis iniuſtè detinebant. Cauſidicus illorum reſpondit per nequiſſimam poteſtatem Normannorum prædictum Antiſianum, & quatuor homines in Scatiano, & campum deſolata, & campum deptata eos Eccleſiæ teſtituiſſe, & ipſa recedente vnumquemq; eorum poſſeſſionem Eccleſiæ reſtitutam iterum apprehendiſſe. Alias vero prædictas res dixit eos neſciſſe ad Eccleſiam pertinere. Cauſidicus Eccleſiæ petijt fieri ſatiſdationes iudicio ſiſti, & iudicauerunt ſolui cum cæteris clauſulis. Ad hæc Cauſidicus illorum dixit non debere ſatiſdari, niſi prius conſtaret actionem cõpetentẽ. Cauſidicus Eccleſiæ legaliter oſtẽdit poſt narrationem, & reſponſionem ſtatim debere fieri ſatiſdationes. Ad hæc aduerſariorum Cauſidicus petijt edi actionẽ, Eccleſiæ Cauſidicus de rebus inuaſis proponit tribus actiones, ſcilicet in rem conditionem, ex lege, & interdictum, vnde Iudex his vero rebus iniuſte ab eis poſſeſſis propoſuit actionem in perſonam, & in re, & hypothecarias: deinde Epiſcopo præparante ſe ad ſatiſdationem præſentis fideiuſſoribus, Comes allocutus eſt, ſic dicens ſecundum pactionem ſecularium poteſtatum competere ſibi ius exigendi inuictam aperte victa. Allegans ius, hoc neque Epiſcopali authoritate, neque iudiciali ſententia poſſe ſibi conferri, ſed quia erat ei obſtrictus vinculo firmæ ſecuritatis, petijt ab eo licentiam, vt ſua authoritate poſſet tollere a parte victa, quod iure ſecularium poteſtatum ſibi competens, & non nominans quid, aut quantum, vel cur. Epiſcopus dixit omnem adminiſtrationem ad diminutionem rerum Eccleſiæ pertinentem præter neceſſaria ab Apoſtolica Sede ſibi interdicta eſſe, & talem licentiam . . . permiſſum Romani Pontificis dare non poſſe. Tunc Comes admonuit Epiſcopum vt in capite, vel peteret Romanam Sedem inſtructam, & præparatã ad iuſtitiam faciendam, & recipiendam promittens ſe ibi perrecturum, & prædictos aduerſarios Eccleſiæ ad iuſtitiam faciendam, & recipiendam conſtricturum.

Anno vero 1114. Bernardus Mutus vnã donationem fecit Eccleſiæ Aprutinæ ipſo Vberto adhuc viuente.

14 S. HEBEARDVS, ſiue Bernardus poſt Vbertum, vt narrauimus, Aprutinenſem ſedem tenuit, de quo inter multa, hæc monumenta in citato regeſto obſeruaui.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſextodecimo per Indictionem nonam. Ego Atto Comes Aprutinus propria, & ſpontanea mea voluntate pro remedio animæ meæ, & parentũ meorum dedi, & tradidi tibi Bernardo Aprutino Epiſcopo, & Eccleſiæ ſanctæ Mariæ Interamnenſi, quæ ſedes Epiſcopatus eſt, Caſtellum, quod Lucum nomine vocatum eſt, ſitum in Pinnenſi Comitatu, iuxta fluuium Gomanum, quod a fratre tuo emeras nomine Raynaldo, me laudante, conſentiente, & præcipiente a quo prædictus frater ipſum caſtellum tenebat. Laudãtibus quoque, & confirmantibus, & hominibus, & iam tibi facientibus omnibus militibus prædicti caſtelli, quod prædictus frater tuus, vt homines tui, & fideles tui eſſent tibi, dedit, ac tradidit, acceptis a te quinquaginta bizantijs. Hoc autem eſt, quod tibi in ſupradicto donaui caſtello, ſcilicet vocare, & cogere eos ad exercitum, & colloquium tibi faciendum, & omnia, quia de prædicto caſtello ad me pertinent, qualicunque modo pertineant, tibi, & Eccleſiæ tuæ ſanctæ Mariæ Interamnenſis, in integrum donaui abſque vlla retenſione, vt habeatis, teneatis, & poſſideatis in perpetuum, & quicquid vobis placuerit, de eo faciatis. Hoc autem

abſque

abſque fraude, & dolo vobis facio. Et ſi ego, vel hæredes mei hanc donationem reuocare ſtuduerimus, vel aliquo modo reuocauerimus de reddendo duplo prædictæ Eccleſiæ, vel tibi Bernardo, me & eos obligo.

Sig. Barunelli huius rei rogati teſtis.
Sig. Rainfredi huius rei rogati teſtis.
Sig. Bernardi canatoris huius rei rogati teſtis.
Ego Landricus Iudex rogatu omnium ſupradictorum hanc chartam donationis ſcripſi.

15 GVIDO videtur ſucceſſor Bernardi, cũ in præcitato regeſto ab anno 1123. ad annum vſque 1154. de eo habeatur expreſſa mentio, pluraq; monumenta, eo Præſule, facta recenſeantur. Delendus igitur mihi videtur Atto ille in octauo loco poſitus in noſtra ſerie, quem vixiſſe aſſerui eodem anno 1123. & obijſſe anno 1147. deceptus à tabulis ab ea Eccleſia tranſmiſſis, ac ſimplici nota expreſſis, niſi forte diuinare vellimus eodem anno Attonem illum electum, ac defunctum, quod dicere non audeo. Guido itaque ſucceſſor Bernardi aliqua condidit monumenta ad fauorem cuiuſdam Guillelmi anno 1123.

Guidoni, ſeu Vidoni Epiſcopo in hunc modum fidelitatem iurarunt Robertus, & Guillelmus Aprutini Comites

☞ Ego Comes Robertus, & Guillelmus iuro tibi Dom. Aprutino Epiſcopo, quod non ero in facto, vel in conſilio, vt perdas vitam, vel membrum, aut ſis captus mala captione, & perdaris tu, & Eccleſia ſanctæ Mariæ Interamnenſis, ea quæ nunc tenetis, & in antea acquiſieritis, vel rationabiliter cauſari potueritis tam mobilium, quam immobilium. Et ſi aliquis abſtulerit hæc, vel inuadere tentauerit Eccleſiam ſanctæ Mariæ, & te ſine fraude, & malo ingenio fideliter adiuuabo. Et ſi forte factũ fuerit factum per me, vel per meos baiulos, poſtquam requiſitus fuero, ſine fraude, ſiue per iudicium, ſiue per vecordiam, emẽdabo, vſque ad quadraginta dies, ſi in Comitatu Aprutino fuero. Et hoc ſacramentum obſeruabo tibi, & Eccleſiæ tuæ, & ſucceſſoribus tuis canonicè intrantibus, qui mihi hanc conceſſionem facient, & obſeruabunt.

☞ Ego Robertus Comes, iuro tibi G. Epiſcopo Aprutino, qui in facto, vel in conſilio, vt perdas vitam, aut membrum, aut ſis captus mala captione non ero. Et non ero in facto, aut in conſilio, vt tu, & Eccleſia ſanctæ Mariæ, cui tu præordinatus es, perdaris eas res, quas tenetis, nec in terra Dominij mei, & meorum hominum, vel quæ in antea acquiſieritis. Et ſi quis auferre tentauerit de his rebus ſupradictis omni tempore dum neceſſe fuerit, ſine

A fraude, & malo ingenio, per me, & meos homines vos adiuuabo, & eas res, quæ nunc tenetis in terra dominij fratris mei, & hominum eius ſi per pacem, aut per guerram in dominio meo, aut meorum hominum venerint, vel ea, quæ in antea acquiſituri eritis ſimiliter vos adiuuabo, & obſeruabo. Et donec ſim in dominio eius ſaluo ſacramento, vnde teneor ei ſimiliter ſine fraude vos adiuuabo omni tempore.

Anno 1124. Guidone Præſule, Giſo Traſmundi filius obtulit Eccleſiæ Aprutinæ Caſtellum Baſtiani.

Idem Guido planam conceſſionem fecit Canonicis ſuis anno 1127.

Eodem anno 1127. aliud reperitur mo-
B nomentum Guidonis.

Vltima Guidonis mentio in eo regeſto incidit in annum 1154. 5. Kal. Aprilis; quo ipſe cum ſuis Canonicis quædam conceſſit bona Guidoni Ramonis filio; poſt hæc vixit Guido vſque ad annum 1170. vt diximus.

16 DIONYSIVS anno 1170.

17 ATTO an huius nominis primus, vel ſecundus neſcio, anno 1174. ſucceſſit Dionyſio.

18 GVIDO 2. anno 1187.

19 ATTO, cuius prima mentio anno 1193. in priuilegio Henrici VI. Imp. Eccleſiæ Aſculanæ conceſſo.

20 MATHANCIANVS Epiſcopus A-
C prutinus, cuius non memini, addendus videtur poſt Attonem, cuius etiam obitus dies notatur accidiſſe in annum Domini 1265. in vetuſto pergameno martyrologio, ſeu mortuale eiuſdem Eccleſiæ, præter hæc pauca nil certi de eo reperitur.

21 SAXO, in quo in priori ſerie corrigendus eſt annus 1204. & legendus 1205.

22 ATTO 1221. In noſtro priori catalogo, vbi dicitur ille obijſſe anno 1251. delenda illa verba, & legendum, cuius obitus dies ignoratur.

23 SYLVESTER, eius mors notatur in eo mortuale anno 1 35.

24 ATTO, an idem cum ſuperiori, nõ reperi, mortuus dicitur in relato marty-
D rologio anno 124.

25 MATHAEVS de Balato electus 1251. mortem obijt iuxta mortuale anno 1263. In tabulis vero 1267. In eodem citato mortuale notatur obitus cuiuſdam Matthæi de Barilibus Epiſcopi Aprutini anno 1260. forte hic fuit electus, non tamen confirmatus ab Apoſtolica Sede, cum de eo nulla habetur mentio in regeſtis Vaticanis.

26 GENTILIS de Sulmona electus, vt diximus in Catalogo 1267. corrigendus ibidem annus mortis eius. & pro an. 1272. ſcribe 1270. ita recenſentur in eodem mortuale.

27 RAYNALDVS de Barilibus ſuc-

ceſſit Gentili 1272. Cæteri, qui ſequuntur Epiſcopi in catalogo, vſque adhæc tempora bene ſunt annotati, tantum corrigatur numerus, iuxta ordinem Raynaldi.

Pag. 413. l. 30. poſt, Franciſcus, *adde* de Pezzettis, eadem pagina lin. 57. dele illa verba, *vt nonnullis placet*, *melius Pinellus, idem ipſe de quo ſupra*. Reuera enim fuit ex familia Porcella Neapolitana, cuius inſignia ſus ſub arbore quercus paſcens.

AQVILANI.

Pag. 435. l. 21. poſt illud verbum Clemens *adde*, ex nobili familia Secenaria, ſeu Ceſenaria Reatinæ ciuitatis, ab Vrbano ſexto in admoti Stephani, &c.

Pag. 424. l. 1. poſt, colecto, *adde a capite*

9 RAYNERIVS Epiſcopus Furconienſis obijt miraculis clarus circa annum Domini 1225. de quibus Honorius III. inquiſitionem comiſit Epiſcopo Pennenſi, vt in epiſtola 68. & 89. anno eodem. Vat. reg. vidimus, prima incipit mirificans, &c. Datum Reatæ kal. Octob. anno 10.

Pag. 440. l. 43. poſt, importune. Obijt ſub Innocentio X. deinde adde a capite lineæ.

36 CLEMENS de Pezzo Epiſcopus Porphirienſis, Gaſparo datus eſt ſucceſſor ab Innocentio X. anno 1646. die 17. Decembris, quinque fere annos hanc rexit Eccleſiam, & ad Caſtri maris ſedem translatus eſt anno 1651. die 27. Nouemb.

AQVINATENSES.

Pag. 1447. l. 33. *dele* 1582. *adde* 1577. menſe Iunij.

Pag. 1447. l. vltima *dele* illa verba, viuit adhuc, & *adde*. Obijt die 21. Ianuarij 1645. ſepultus in Cathedrali.

46 Fr. ANGELVS Maildachinus Viterbienſis Ord. Præd. fit Epiſcopus Aquinas ad Innocentio X. anno 1645. die 15. Maij, deinde enaſit Epiſcopus Sancti Seuerini in Piceno die 19. Nouemb. 1646.

47 FRANCISCVS Antonius de Pace electus Aquinas Epiſcopus die 13. Decembris 1646.

ASCVLANI.

Pag. 493. l. 40. poſt, anno 887. *adde* a capite lineæ 12. Mauritius Aſculanus Epiſcopus, cuius mentio in monumentis Aprutinæ Eccleſiæ anno 897.

Pag. 525. l. 25. poſt, anno 1239. *adde*, ordinationis eius annos notatur in vetuſta nuper inuenta plumbea lamina in ſepulchro B. Saladini, cuius corpus in demolitione veteris altaris Cathedralis marmoreo tumulo reſerato repertum fuit die 26.

A Aprilis 1649. in qua ſcriptum erat Saladinum migraſſe ex hoc ſeculo anno 1240. die Iouis intrante Aprili, ac ſequenti die eo in tumulo humatum, reſidente Teodino Epiſcopo Aeſculano anno eius tertio. Porro inſcriptio eſt talis.

Anno Incarnationis D. N. I. Chriſti MCCXL. Indictione XIII. die Iouis intrante Aprili. Fr. Saladinus veſpere migrauit, ſequenti die Veneris corpus eius e crypta S. Angeli vbi XXVII. annis pœnitentiam egerat hoc delatum fuit tempore Gregorij IX. Papa reſi-
B *dente Theodino Epiſcopo.*

ASSISIENSES.

Pag. 524. l. poſt, an. 853. adde a capite

6 INGISO Epiſcopus Aſſiſienſis interfuit Synodo Rauennatenſi an. 967. à Ioanne XIII. celebratæ, ſubſcriptiſque litteris eiuſdem Ioannis aduerſum Herophum Archiepiſcopum Saltzburgenſem apud Hund in Metrop. Saltzburg.

Pag. 545. lin. 63. poſt, deceſſit *dele* 1475. *pone* 1473. die 10. Octob. ante oſtium Auſerici fluminis in mari naufragatus, & fluctibus abſorrus eſt vna cum Pharenſi, & Ortano Epiſcopis, quorum miſeriam refert
C Card. Papienſis epiſt. 534. ad Toletanum Decanum.

Pag. 548. l. 21. *dele* illa verba, à Bibiena, incluſiue, vſque oppido, & *ſcribe*, Bobienſis ciuis, & clericus, olim ſub Paulo IV. Bergomenſis Epiſcopatus Apoſtolicus Vicarius, dum Victor Superantius Epiſcopus eam adminiſtraret Eccleſiam.

Eadem pag. lin. 43. *adde*. Obijt Baleoneus poſtremus ſuæ familiæ ſub Innocentio Decimo.

AVERSANI.

Pag. 553. lin. poſt 1357. *adde* natione
D fuit Siculus, cuius olim cum ſequenti epitaphio extabat memoria in Cathedrali, quod nobis tranſmiſit amicitiæ ergo, eruditus Syluester Ayoſſa Capuanus.

Tegmine ſub iſto Siculi membra quieſcunt
Noſſe velis lector, perlege ſige pedem
Præſulis hic celebris requieſcunt membra Ioannis
Qui meritis vitæ clarus in Orbe fuit.
Larga Dei pietas Auerſa, prætulit iſtum
Subleuat hic Clerum, ſubleuat, & populum.

Eccle-

Eccleſiæ tutor fuit inclitus, & recreator A
Pauperibus largus vox monet vt Dominum
Iudicis iniuſti, nec blande, nec aſpera verba
In læuam poterant hunc reuocare viam
Quem mors ſecum tulit, quæ nulli parcere nouit
Septembris menſe ſydere virgineo.

Refetunt Auerſani ex tumulo, & lapidea tabula, vbi hæc proſtabat inſcriptio, à quodam venerandæ antiquitatis oxore gradua presbyterij ante altare maximo peracti fuiſſent.

Pag. 557. l. 6. poſt fuit, *adde* obijt anno 1644. B

45 N . . . Caraſa Vtriuſque Signaturæ Referendatius ſucceſſit Carolo eodem anno 1644. die 13. Iulij.

AVXIMATES.

Pag. 566. lin. 13. *adde* Hoc cænotaphium ad eius tumulum, & grati animi monumentum poſuit Sacra Congregatio de Propaganda fide.

D. O. M.
Fr. Auguſtinus S. R. E. Presbyter Card.
de Aracœli
ex Galamina, & Recuperata
Familijs antiquis, & honeſtis
in terra Briſighellæ ortus C
ex Caligaria Florentina oriundis
Prædicatorum Ord. ab adoleſcentia adſcriptus
Per omnes eiuſdem Ordinis gradus
Ad Commiſſariatum Sancti Officij,
Ad Magiſtratum Sacri Palatij,
Ad Generalatum Dominicanorum euectus.
Ex inde ad Cardinalitiam Purpuram,
ad Epiſcopatum Recinatenſem, & Lauretanum,
ac demum ad Auximanum promotus. D
Magna ſanctimoniæ fama vixit, & obijt
Hærede ſcripto
Sacra Congregatione de Propaganda Fide
Quæ vt tantæ benificentiæ gratitudo
tanti viri memoria,
ac tantum virtutis exemplum
poſterorum exemplo, & tumulo conſeruaretur,
In hoc ſacello ex ſuprema ipſius teſtatoris
voluntate ornato
præſens voluit extare monumentum
curantibus
M. Cardinale Lante Epiſcopo Oſtienſi
B. Cardinale Spada Epiſcopo Albanenſi
P. M. Diacono Cardinale Burgheſio.
executoribus teſtamentarijs
Natus anno ſal. MDLII.
Obijt MDCXXXIX.

Pag. 566. l. 20. *adde* à capite lineæ.

47 LVDOVICVS Bettus, nobili familia Florentina natus, ab Innocentio Decimo Pont. Max. Auximanus Epiſcopus declaratus eſt die 1. Iulij anno 1622.

BALNEOREGIENSES.

Pag. 569 lin. 49. *dele* 1528. *lege* 1527. 7. Kal. Iunij Romæ ſepultus in eccleſia S. Stephani del Caceho in ſepulchro, quo Traianum Viperam fratrem condiderat, appoſita hæc inſcripti fuit in marmore.

Traiano Beneuenti Samniorum Metrop. nobili, vetuſtaque Viperona familia patre, matre vero ex Illuſtri Vrſinorum gente nato, domi foriſque pace, & bello claro, ob merita ab vniuerſis ciuibus PP. appellato, & Cæſari Viperæ Traiani F. indolis ſpeique max. Vix. P. XXXVII. F. X. annis, Mercurius Balneoregienſis Epiſcopus Sacrique Palatij Auditor, & Petrus Vipera theſ. benemer. à Breuibuſque Apoſtolicis, fratri, fratriſque F. pientiſſimi poſuere MDXXV.

Ibidem in alio lapide, Petrus Vipera Mercurij frater, hoc poſuit epitaphium.

D. O. M.
Ioanni Mercurio Viperæ ex vetuſta Beneuentani Municipij familia, Sacr. Pœnit. Apoſt. per multos annos regenti, Pontificiæ Vaticanæ Rotæ Auditori, memoria, eruditione incomparabili prædito, Epiſcopo Balneoregienſi, in quibus & alijs publicis muneribus ea ſemper reſpondendo comitate, ea eſt vſus in iudicando æquitate, vt in Vrbis excidio captus, & extinctus maximum ſui vniuerſæ curiæ, ingentem ſuis deſiderium reliquerit. Petrus Vipera Breuium Apoſtolicis ſcriptor fratri vnico poſuit. Vixit annos LXIV. menſes VI. dies VIII. Obijt VII. Kal. Iulij MDXXVII.

Pag. 570. l. vltima poſt enarrabimus, *adde*, obijt anno 1649.

42 CAROLVS Azolinus Firmanus, electus Epiſcopus Balneoregienſis ab Innocentio X. anno 1649. die 6. Decemb.

BISIGNANEN.

Pag. 575. lin. 50. poſt, Antonius, *adde*, de Carole nobilis Coſentinus, ibidem l. 52. poſt, anno 1448. iacet in eccleſia S. Franciſci, vbi ad eius tumulum aiunt extare epitaphium.

Pag. 577. lin. 36. poſt Acta Conciſtor. *adde*, de quo Romæ in eccleſia S. Mariæ ſupra Mineruam hæc extat in marmore memoria.

D. O. M.
Petro Bello Romano
Conſiſtori, ac Procuratori Inquiſitionis
Laurentio Bello Epiſcopo Caput Aquenſi
Pompeio Bello Epiſcopo Biſinganen.
Cæſari Bello Prothonot. Apoſtolico
Octauius Bellus I. C. patri dulciſs.
ac tribus ornatiſſimis fratribus
mœr. poſuit anno Domini MDC.

CAIETANI.

Pag. 581. l. 55. poſt illa verba, Epiſcopus Caietanus, *adde*, primus, qui eo nomine inſignitus habeatur in vetuſtis documentis, oam in quodam publico documento anno anno 846. ſe ſubſcripſit, Conſtantinus Sanctæ Formianæ Eccleſiæ Epiſcopus. Datum eſt documentum in menſe Martio, indict. 9. ap. d caſtrum Caietanum, & is fuit ann. Chriſti ſupra relatus 846. Sergio Iuniore Romano Pontifice, eo ipſo tempore, quo Saraceni ex Africa claſſem Romanis littoribus intulere, vt Leo Oſtienſis ſcriptum reliquit lib. 1. c. 26. & celeri curſu ad Vrbem facto, opimas Apoſtolorum Petri, & Pauli Baſilicas diripuerunt: Appia inde via digreſſi ciuitates, & loca igne cremarunt, homines, vel morte, vel ſeruitute mulctarunt, ac non procul à Caieta conſederunt. Quamobrem Conſtantinus Formianus Epiſcopus Caietam ſe recepit: hinc factum eſt, vt non ſolum Formianus Epiſcopus dictus ſit, verum, & caſtri Caietani ſimul Præſul ſubſcriptus inueniatur, vt in monumento obſeruaui daro Caietæ Indictione 3. quæ incidit in annum Domini 855. Documentum exſcripſi egomet ob ipſo originali, quod cum pluribus alijs precioſiſſimis illorum temporum in pergameno ſcriptis vidi apud bonæ memoriæ Abbatem Conſtantinum Caietanum. Porro documenti tenor, vbi Conſtantinus ſe fatetur Formianæ Eccleſiæ, & caſtri Caietani Epiſcopum, talis eſt, barbariſmis redolens, vt illa ferebat æras.

† In nomine Domini Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti vigeſimo ſecundo die menſis Septembris Indictione tertia, certum eſt me Dom. Conſtantino Epiſcopo ſ. Formianæ Eccleſiæ, & Caſtro Caietano conceſſiſſem, atque conceſſimus, & locauimus vobis Mauri, & Leoni caſale Cocciaria, cum omnia ſibi pertinentibus cum campis, ſyluis, montibus, vallibus, omnia, & in omnibus ad ipſum caſale pertinentibus, in tali tenore, vt per vnamquamque indictionem dare mihi debeas modia de granum vinginta, & quando tempus fuerit de glande, dare nobis porci vriles laſdarij tres: & ipſum prædictum caſale lauorandi, meliorandi, cultandi, & ad perfectum reducendi, ſique repromitto vobis dicti, ego Dom. Conſtantinus Epiſcopus quando ibi glande non habuerit, quantum inappretiatus fuerit, mihi dare debeas vſque in annos nouem, & ſi minime fecerimus, vt ipſum caſale vobis tollere præſumpſero ſaluum promiſſum, quod ſuperius legitur, ipſum amicta, & præſens adoptio firma permaneat. Quæ conceſſio à me facta, ſcripta per rogos meos à Petro venerabili presbytero in menſe, & indictione dicta tertia.

† *Conſtantinus Epiſcopus ſubſc.*
† *Signum man. Ioanne Ypto. teſt.*
† *Signum man. Vani fratres eius.*
† *Signum man. Palumbi Com. teſt.*
† *Signum man. Stephanus geni de Terrarina teſt.*
† *Signum man. Raphaeli ond. teſt.*
† *Ego Petrus presbyter qui ſup. ſcripſi ſupleui, & abſolui.*

Pag. 582. l. 20. poſt Caietanus, *adde*, primus hic Bernardus Caietanæ Eccleſiæ Epiſcopus anno 954. qui fuit Imperij Magni Othonis decimo octauo. In aliquos ſibi ſubditos libertatem affectantes inſurrexit, pro qua lite abſoluenda Otho Imp. quendam cappellanum ſuum Nothertum Caietam direxit, qui ſumma pietate diſſidium compoſuit, & viros illos in generatione ſua ingenuos deinde eſſe ſtatuit, ſolius vnius libræ auri penſione ad refectionem, & renouationem Epiſcopij, hæc in documento ſignata ſunt, quod nos ex ipſo originali excripſimus, & hic lubenter damus, cum in eo plura ſcitu digna habeantur.

In nomine Domini Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Imperante Domino noſtro pijſſimo perpetuo Auguſto a Deo coronato magno pacifico Imp. Ottone excellentiſſimo, anno imperij eius octauo decimo, & temporibus Domini Ioannis glorioſi Conſulis, & Ducis filij Domini Martini glorioſi Conſulis, & Ducis, anno vigeſimo primo, quam & Domini Ioannis glorioſi Conſulis, & Ducis filij eius anno octauo, menſe Martio, indictione duodecima, Gaieta. Cumque imperaret, &c. in Italia ſupradictus Imperator Auguſtus Otto, & ſanctæ huius Eccleſiæ

A ccleſiæ præeſſetis Epiſcopus vos Domine Bernarde ad vtilitatẽ veſtri regiminis quadam die ex more anteriorum veſtrorum Epiſcoporum iuxta veſtram præceptionem conuocati ſunt famuli ſanctæ veſtræ Eccleſiæ qualiter deuenirent in veſtro ſeruitio, cum quibus conuocate feciſtis nos, & nos Ioannes, ſeu Anatolius filij Paſſari Capruccæ, ſeu Benefactæ iugalibus, pro vice noſtra, & de alios noſtros parentes, quod habere viſi ſumus ex parte dicti Paſſari noſtri genitoris. Nos autem, vt talem præceptionem audiuimus a veſtra parte contentionem fecimus, vt nullo modo eſſemus veſtri ſerui, ſed veri liberi; pro videlicet contentione alij veſtri famuli ſanctæ ve-B ſtræ Eccleſiæ ita contendebant ſe liberi fient & nos. Ex qua re nullo modo veſtris præceptis obtemperauimus, ſed in noſtro conſilio perſtiterimus. vt autẽ cognouiſtis, quod nos ad veſtram voluntatem non poſſe conuerti, perrexiſtis ad ipſum Imperatorem, & feciſtis ſuper nos interpellationem apud eum. Qui videlicet Imperator dedit vobis ſuum miſſum, & capellanum ſuum clericum, nomine Norricherum, qui venit vobiſcum in Gaieta, & in Traietto, & in Argenti, vt remitteret veſtros famulos ſub veſtri ſacri epiſcopij poteſtate, cum quibus feciſtis nos ad eius venire iudicium. & ibi compellaſtis nos deuenire in veſtro ſeruitio: ſed & nos coram contendebamus, nos eſſe veri liberi, & non ſerui. Ille au-C diens talem contentionem fecit nobis dare gaudiam, & quindeniationem, interpretes ponere Andream venerabilem Epiſcopum ſanctæ Traiectanæ Eccleſiæ, vt vſque in tertium diem haberemus inducias penſandi inter nos, vt ſi voluiſſemus proinde pugnari ad Spatham pro vice noſtra, & de alij noſtri parentes, qui à parte noſtri genitoris ſunt, nos pugnaſſe, & noluiſſemus pugnari, manifeſtaſſemus nos, vt vere eſſemus ſerui veſtræ Eccleſiæ, in qua dicta quindeniatione permanſimus vſque in diem tertium pro vice de omnibus hæredibus Paſſari, & Marini Capruccia genitori, & Domino noſtro habuimus proinde inter nos conſilium. pro D magno fauore recuſauimus ipſam pugnam, & manifeſtauimus nos in publico, vt à parte Benefactæ bonæ memoriæ genitricis noſtræ, auſi fuimus iurare, vt vera libera fœmina fuiſſet, & abſque omni alicuius contradictione, & à parte dicti Paſſari genitoris non fuimus auſi iurare, vt ſeruitium de epiſcopio non feciſſet, ſicut alij Maſarini; ideoq; dicta manifeſtatione, quod nos à parte noſtri fecimus, miſericordia moti eſtis ſuper nos per rogationes Domini Andreæ Epiſcopi, & peruenimus perinde vna vobiſcum in præſentia dicti Nurticheri miſſi, & capellani Imperatoris, & in præſentia Domini Ioannis, & Domini Ioãni patris, & filij glorioſi Conſulis, & Ducis, & coram Dominum Marinum Ducem Fundanum, & Dominum Dauferium Comitem Traiectanum, & Dominũ Docibilem filium Domini Gregorij Duci, & Marinum Conſtantinum Comitem, & coram Domino Maſſalum, & Maurum filij Domini Maurani aduocatori veſtri epiſcopij, & Dominum Conſtantinũ, & Dominum Ioannem filij Domini Gregorij, & coram cuncto populo Gaietano, in bonam conuenientiam, ad redimendum nos omnes hæredes Paſſari, & Benefactæ iugalibus, de conditione veſtri epiſcopij omnis ſexus maſculi, vel fœminæ in generatione, & gubernatione populi omnes noſtras illorum omnium, perſonas daremus nos pro conciandum, & renouandum vos palatium veſtri epiſcopij vna libra de àuro puriſſimo in hac vtilitate, vt amodò vſque in ſempiternum omnes hæredes dicti Paſſari, & Benefactæ iugalibus maſculi, & fœminæ permaneremus abſoluti ab omni conditione veſtri epiſcopij, & veſtra, & de veſtris poſteris ſucceſſoribus ſicut noſtra charta ſecuritatis continere videtur, quod à nobis omnibus factam, & roboratam habetis, quam videlicet ſupradictam manifeſtationem vobis fecimus pro vice noſtra. & de ipſis noſtris parentibus, quæ à parte dicti noſtri genitoris eſſe videtur in eo ordine, vt ſuperius legitur: & propterea dedimus vicarium pro omnes noſtras perſonas vobis expendendi in palatio veſtri epiſcopij vna libra de auro puriſſimo, & definiuimus cum dicto veſtro epiſcopio amodo; & vſque in ſempiternum, vnde promittimus, vt ſi quolibet tempore aliud pro aliud dicere præſumpſerimus, niſi qualiter ſuperius legitur dupla conditione vobis veſtriſque poſteris componere obligamus, & poſt ſoluta pœna hæc noſtra manifeſtatio, & noſtra ingenuitas ſicut ſuperius legitur permaneat in perpetuum. Scripta per rogatos noſtros, & veſtra pręceptione, à Ioanne presbytero, & ſcriba ciuitatis huius in menſe, & indictione dicta duodecima.

† *Signum manus Iohanne, qui ſcribere rogauit.*

† *Ego Andreas Epiſcopus propria manus ſubſcr.*

† *Ego Conſtantinus filius Domini Gregorij.*

† *Ego Iohannes filius Domini Gregorij.*

Poſt hoc peractum iudicium, aliud coram eodem Nothetio Othonis Imp. miſſo, contra Dauferium Comitem Traiectanæ ciuitatis attentauit idem Bernardus Epiſcopus, quod ita definitum eſt ad Caietani Epiſcopi fauorem, conſentiente, ac libere renunciante Comite, vt in documento recenſetur originali.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Q Vndecimo anno principatus Domini
Pandulfi, & ſeptimo anno principa-
tus Domini Pãdulfi eius filij glorioſis prin-
cipibus, menſe Madio, nona indictione.
Ideoque ego Landulſus Longobardus Ca-
puanus filius bonæ recordarionis Aſtolfi
Longobardi Capuani ſicur mihi aprum,
& congruum eſt, bona mea voluntate per
hanc chartam venundedi vobis Dominæ
Mariæ Gaietanæ Comitiſſæ ex comitatu
Traiecti, relictæ bonæ memoriæ Domini
Gregorij Comitis, hoc eſt integram ſextã
partem ex integra curte, & terris planis,
& montibus, qualiter hic ſubter per indi-
ctos fines leguntur: quæ videntur eſſe in-
fra fines de eodem comitatu veſtro Traie-
cti, quæ eſt infra fines, & pertinentiis de
Gaiera, loco vbi dicitur Paſſignanu, cuius
ſcilicer ſexta pats ipſa fuit pertinen. quon-
dam Landulfi Auij mei, & mihi eſt perti-
nen. pro meis rationibus, & eſt prædicta
ſexta pats ex prædicta curte, & terris pla-
nis, & montibus tale ſorte, quale illa ſorte,
quæ ibidem habuerunt quondam Landul-
fus, & Guaimarius conſobrini fratres ſupra-
ſcripti Auij mei, qui fuerunt ambo germa-
ni filij quondam Guaimarij illorum perti-
nen. pro ſucceſſione ſupradicti Guaimarī
genitoris ſuorum, quæ habent fines inte-
gra iam dicta curte, & terris planis, & mõ-
tibus vnde vobis integram ſupraſcriptam
ſextam partem venundedi, hoc eſt, vt in-
cipit de Flumicello, qui dicitur Frigido, &
qualiter vadit fine terra monaſterij S. Be-
nedicti maioris, ſibi in monte Caſino, & fine
terra, qui dicitur Cacabellu, quam tenet
Donna Emilia Duciſſa: & fine terræ, & cã-
pi, qui dicitur de epiſcopio, quem tenet
Ranſo, & Leo germani filij cuiuſdam Chri-
ſtophali Gaietani, & fine terræ de homini-
bus, qui dicuntur Treguazzaniſi, & fine
terræ de eodem Epiſcopo, ſcilicet ſanctæ
Gaietanæ ſedis: & fine montibus pertinẽ-
tibus de eadem ciuitate Gaietæ, & de ipſo
comitatu veſtro Traiecti: & ab inde fine
terræ de hominibus Gaietanis, qui dicun-
tur de caſata, & de parentibus, & conſorti-
bus eorum: & fine terra, qui fuit Marini,
qui dicebatur pazzu, & qualiter vadit vſ-
que in prædictum Flumicellum, & qualiter
vadit circa eundem flumicellum, vſque ad
prædictam terram ſupraſcripti monaſterij,
vbi iam dictæ fines inchoatæ ſunt. de hac
autem integra iam dicta per fines indicata
curte, & terris planis, & montibus qualiter
ſupra leguntur, venundedi vobis integra
iam dictam ex tam partem meam, quam
fuit pertin. quondam ſupraſcripti Landulfi
Auij mei, & mihi eſt pertinentem, vt dixi
pro meis rationibus, quæ eſt tale ſorte,
quale illa ſorte, quæ ibidem habuerunt
quondã ipſi Landulfus, & Guaimarius am-
bo germani, qui fuerunt conſobrini fra-

A tres ſupraſcripti auij mei, illorum pertin.
pro ſucceſſione ſupradicti Guaimarij geni-
toris ſuorũ, vna cum arboribus, & cũ om-
nibus in iam dictam ſextam partẽ habenti-
bus ſubtẽr, & ſuper, & cum vijs ſuis ibidem
intrandi, & exiendi, atque cum vniuerſa
ſua pertinentia, ad poſſeſſionem Dauferij
Comitis nepotis tui, filij quondam bonæ
memoriæ Dauferij Comitis, qui fuit filius
tuus, & ad poſſeſſionem heredum ſupradi-
cti tui nepotis ad habendum, & poſſiden-
dum, & faciendum exinde omnia, quæ eis
placuerint, vnde de ea ſupraſcripta, quæ
vobis ſuperius venundedi, quæ & qualiter
dixi, nec mihi, nec vxori meæ, nec alicui
B ex meis nullam reſeruaui, ſed cunctum, &
integrum ipſos vobis venundedi, ſicut ſu-
pradixi, & per ſupradicta mea venditione
manifeſtus ſum ego, qui ſupra Landulfus
venditor, quia ſuſceptum completum apud
me habeo pretium à vos iam nominata
domna Maria Comitiſſa emptrice iuxta lege
veſtra Romanorum, hoc eſt argentum bo-
num cineraſtium ſpectatum libras vndecim,
vt inter nos ſtatutum fuit, finitũ vero pre-
tium ea ratione quatenus amodo, & ſem-
per ipſe, qui ſupra Dauferius Comes ne-
pos tuus; & eius heredes firmiter habeant,
& poſſideant integra ſupradicta mea
venditione, & faciant exinde omnia, quæ
C eis placuerint, & obtuli ego, quæ ſupra
Landulfus venditor me, & meos heredes
ipſius, qui ſupra Dauferij Comitis nepotis
tui, & ab eius heredibus integra ſupradi-
cta mea venditione defendere, & anſiſtare
amodo, & ſemper à parte vxori meæ, & ab
alijs omnibus hominibus ab omnique par-
tibus, & qui voluerint licentiam, & po-
teſtatem habeant per ſe exigendi auctores,
& defenſores eſſe vicibus noſtris cum illa
emptionis charta, & cum alijs noſtris, &
ſuis rationibus quomodo, vel qualiter me-
lius potuerint, & voluerint: & quicquid ex-
inde facere voluerint, & potuerint ſuorum
fiat poteſtatis, & quando voluerint defen-
damus eos ipſos qualiter ſuper obligat. Si
D autem ipſos eis defendi non potuerimus, vt
dixi primis ego, & mei heredes ſupraſcri-
pti Dauferij Comitis nepotis tui, & ab eius
heredibus de colludio legibus iurare oblig.
& componamus eis ſupradicto pretio du-
plum, & duplo per appretiatum, quod ſu-
praſcripta mea venditio apud eis in ædifi-
cijs, vel quamis portione crebita, vel me-
liorata paruerit. Nam ſi ego, qui ſupra
Landulphus venditor, vel mei heredes
hanc venditionis chartam de quibus con-
tinet aliquando per qualecunque ingeniũ
dirumpere, aut remouere quaſiuerimus, vel
non fecerimus, & non compleuerimus ſu-
praſcripti nepoti tuo eius heredibus ea
omnia qualiter ſuperius leguntur, tunc &
ſupraſcripta dupla eis componamus, & iam
dicta venditio integra . . . . eorum amit-
tamus

tamus ad ſemper habendam, & taliter ego, qui ſupra Landulphus Longobardus Capuanus venditor qualiter mihi congruum fuit, feci, & te Petrum notarium, qui interfuiſti ſcribere rogaui. Capuæ.

Chartula recordationis facimus nos Sikelgiſa Comitiſſa, & nos Dauferius Comes ambi mater, & filius tibi Domine Marinæ venerabile Abbate cœnobij S. Heraſmi Chriſti Martyris de ipſa chartula vetula, quæ continet meam hæredirarem de Paſſiniano cum ipſo . . . nos, quæ ſuper Sikelgiſa Comitiſſa, & nos Dauferius Comes debemus tibi, qui ſupra Donne Mariuæ Abb. . . . ipſe exempiare, & recordare in ipſo exemplo ad defendendum qualiter ipſa chartula venditionis, & offerſionis declarat, quod nos, qui ſupra ambo mater, & filius in prædicto cœnobio S. Heraſmi Chriſti Martyris facta habemus.

† *Ego Petrus Iudex.*

† *Ego Petrus Notarius, &c.*

Pag. 583. l. 28. poſt, Anonymi, *adde*. Leoni ſcripſit Hilarius quidam ſacerdos, & monachus, ac magnæ Eccleſiæ nouæ Romæ cubicularius anno 1064. ipſumque attitulauit Gaietæ vrbis Archipræſulem, cum cuiuſdam Ioannis Caietani obitum nunciaſſet, qui Caietanæ Eccleſiæ, alijſque locis ſolidos aliquot legaſſet; legimus epiſtolam ipſam originalem, hiſce conceptam verbis.

† Gaietæ vrbi Archipræſuli, quem Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua dextera protegat, ſaluet, tutumq e reddat ab omnibus inimicorum inſidijs. Hilarius ſacerdos, & monachus, & magnæ Eccleſiæ nouæ Romæ cubicularius. Cum nobiliſſimo Domino Petro Ioh. Domini Lupini de Iohan. de Lup. de Iuſto Comite, & Marino Appo, toti vnanimiter oſculamur tuos ſacratiſſimos pedes. Notum facimus, quia hic in vrbe Conſtantinopolj obijt Dominus Ioannes Gaietanus filius Petri de Domino Benedicto, & dimiſit in veſtro epiſcopio ſolidos tres, & ſol. quinque ad Sancto Eraſmo de fore, & ſol. tres ad Sancto Theodoro, & ſol. tres ad S. Angelo, & ſol. tres ad Sancta Maria de ipſo mole, & ſol. ad Sancto Kyrino tres, & ſol. tres ad Sancto Georgio, & ad ſuum neporem Anatolii Matto ſol. octo, & ad Conſt. famulo ſuo ſol. quatet. . . . ſupraſcripti ſol. tori ſunt ſol. triginta quinque tetartaron. Precando tuã dirigimus almitatẽ, vt de totis hominibus, quos tuæ ſublimitati prænotauimus ſcribere facias nobis totis tribus Epiſcopis ſupraſcriptis ſecuritatem plenariam ad . . . tuam ſanctitatem. Similiter & epiſtola à tua ſublimitate porrecta, & annulo tuo ſignata, & homine à tuis ſanctis pedibus intimato nobis famulis tuis, cui dare debemus ſupraſcriptos, ſolidos multũq; tuã præclaram flagitamus domine ſanctitatem, vt hora qua meæ puſillitatis exceperis ſedulã, omni depoſita ſcrupuloſitate, hoc quod tuæ ſtuduimus intimare ſanctitati, ſatagas ad perficiendum, quemadmodum tua prouidentia nouit tua, & exteras procurare humana ſpiritualiaque ſeruitia. Vale domine ſancte per ſecula cuncta, Amen.

A tergo membranæ, ita ſcriptum † *Archipræſuli Domino Leoni Gaietæ vrbis concedi.*

Leonem hunc Caietanum Epiſcopum filium fuiſſe Leonis Ducis Gaietanorum, & Raynerij Ducis fratrem, inſinuat documẽtum eiuſdem Raynerij Ducis conditum anno 1064. in hunc modum ex ipſo archetypo exſcriptum.

† Gubernante, atque regente gratia diuina per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, & virtutem eius vniuerſum Orbem. Anno ab Incarnatione eiuſdẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti MLXIV. duodecimo anno Comitatus Domini Raynerij Illuſtriſſimi Comitis filij quondam Domini Leoni glorioſi Conſuli, & Ducis. Item & Dom. Leo, & Dom. Landulphus filij Domini Dociuſſi Excell. Comitis ſimulq; & Domnus Iohannes filius Domini Vgoni Com. quam & Dominus Petrus, & Dominus Iohannes filius Domini Petri Excell. Com. bonæ mem. totis fratribus, & nepotibus in menſe Aprili, Indictione ſecunda. Caſtro Suiu Zoniam quidem antiquis iuris præceptione cenſitum eſt, vt omnis venditio tam mobilium, quam immobilium, & nomine pretij, & tempore ſcripturæ declarare videatur. vt non aliquis error, aut controuerſia exinde poſſit oriri, ſe firmiter, atque perpetualiter conſiſtere poſſit per iam dictum inſtrumentũ. Quamobrem ideoq; me Dominus Raynerius Comes filius Domini Leonis Ducis, qui ſupra. Conſtat me ab hodierno die, & omnem futurum tempus pro parte, & vice Domini Leonis gratia Dei præſulis ſanctæq; Gaietanæ Eccleſiæ noſtriq; germani, & filij quondam Domini Leonis ſupradicti glorioſi Cõſuli, & Ducis bonæ recordationis. Placuit nobis vendere, tradere, largire, atque perpetualiter tranſcribere fecimus vobis deniq; Leoni filio q Iohannis de Amoro, vel Grima iugalibus bonæ mem. qui eſtis habitatores in ſupradicto Caſtro, ideſt per licentiam & largitatem de iam dicti Domini Leonis gratia Dei Epiſcopi noſtriq; german. vendo, & trado vobis a die præſentis quoque modo de terra poſita in vocabulo, quod nuncupatur Caratioli cum eius fine, & mẽſura. A parte namque Orientalis ponitur terra de hæredibus Maraldi de Amoro, & terra publica. A parte Occiden. & à parte Merid. eſſe videtur, & terra publica, a parte namque Septentrionis ponitur foſſata, & terra publica. Hæc autem ſupraſcripta quoque modo de terra, quod nos vobis

bis vendidimus, & tradidimus, ponitur in
iam dicto loco qualit.r ſuperius diximus de
fine in finem indicant, & à iuſto modo à
parte publica menſuratæ. cum omni, quod
vnde natum eſt, vel naſcere debet ſubter,
vel ſuper vna cum arboribus fructiferis, vel
infructiferis, cum aquis, & auiditis, cum
ſepis, & limitibus ſuis, quam & cum viæ ſuæ
idem intrandi, & exeundi, & cum omnia,
& in omnibus ad ſuptaſcripta quoque mo-
do de terra pertinentibus. Inſuper pro-
mittimus nos, qui ſupra Dom. Leo Dom.
gratia Epiſcopus, & Dom. Raynerius Co-
mes cum noſtris hæredibus vobis ſupraſcri-
pto Leoni, & Grima iugalibus, & a veſtris
hæredibus de iam dicta quoque, modo de
terra antiſtare, & defendere ab omnibus
hominibus abiniq; partibus. Propter quod
ego qui ſupra Dom. Leo gratia Dei Epiſco-
pus ſenior veſter recepimus à vobis in
omni deciſione, & definito pretio valdeque
vobis placabile vncias quinque de optimis
denarijs. In eo vero tenore, vt amodo,
& ſemper in veſtra, & hæredibus veſtris
maneat poteſtate. Vnde tribuimus vobis
licentiam, & poteſtatem habendi, tenendi,
fruendi, poſſidendi, donandi, commutan-
di, alienandi, veſtriſq; hæredibus relinquen-
di, & vendendi, vel quodcunque exinde
facere, vel iudicare volueritis in veſtra, &
hæredibus veſtris ſit poteſtate, & neque à
nos ſupradicti, neque à noſtris hæredibus.
neque à nobis nulla ſubmiſſa perſona nun-
quam exinde habebitis querelam, aut ca-
lumniam vos ſupraſcripti Leo, vel Gri-
ma iugales, neque veſtri hæredes in ſem-
piternum; verum, quod abſit, & diuina
auertat potentia, quod ſine nos ſupradi-
cti, ſine noſtri hæredes, aut quæuis per-
ſona hominum magna, vel parua contra
hanc noſtram venditionem, & traditionem
aliquid contrariè agere voluerimus, vel
calumniare voluerimus, quod defendere
vos, vel veſtros hæredes noluerimus, vel
calumniare voluerimus, componi ſubiace-
mus nos cum noſtris hæredibus tam vobis,
quam & de veſtris hæredibus pœnæ nomi-
ne auri obrizi vnciæ duæ. & poſt ſolutio-
nem pœnæ hæc noſtra venditio, & traditio
ſicut ſuperius legitur firma permaneat in
perpetuum. Scriptum per iuſſionem no-
ſtram à Iohanne notario huius caſtri in
menſe, & indictione ſupradicta.

† *Signum manus Domini Raynerij Conſ. filij Domini Leonis Ducis, qui ſupra, qui ſcribere rogauit.*

† *Signum manus Iohannis filij Alberti.*

† *Signum manus Iohannis filij Benedicti.*

† *Ego Iohannes notarius compleui, & ſubſcr. in men. & indict. ſupraſcripta ſecunda.*

A *In nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti.*

Anno ab incarnatione eiuſdem D. N.
Ieſu Chriſti M.LXVIII. vigeſimo ſe-
ptimo anno Comitatus Domini Raynerij
Illuſtris filij Domini Leonis Conſulis, &
Ducis; item & Domnus Leo, & Domnus
Landulphus filius Domni Docibilis Excell.
Comitis: ſimulque & Domnus Ioannes fi-
lius Domni Vgonis Comitis: quam & Dom-
nus Petrus, & Domnus Ioannes filius Dō-
ni Petri bonæ memoriæ, totis fratribus, &
nepotibus menſe Martio indictione ſepti-
ma. Caſtro Suiu.

Ideoq; nos Ioannes Comes filius Dom-
ni Vgonis, qui ſupra, & nos inſimul Sikel-
grima Comitiſſa honeſti iugalis. Conſtat
B nos ab hodierna die, & in omne futurum
tempus placuit nobis vendere, tradere, lar-
gire, atque per hoc documentum chartæ
perpetualiter tranſcribere facimus vobis
denique Domno Leone præſule ſāctæ Ga-
ietanæ Eccleſiæ, & filij ſupraſcripti Domni
Leonis Conſulis, & Ducis bonæ memoriæ,
Deo tuente Rectores omnes in iam præfa-
to caſtello: ideſt vendidimus, & tradidi-
mus vobis à die præſenti totam, & inclitā
noſtram portionem de ipſo aquiſmolo de
epiſcopio ſanctæ Gaietanæ Eccleſiæ, quod
nuncupatur de ipſa Ficus, quod aliquando
tempore detinuit Merco: quæ mihi con-
tingit de paterna, vel de materna ſubſtan-
tia iure parentorum noſtrorum: ſeu & quæ
C nobis contingit de comparationibus no-
ſtris, vt ſecuram, & quietam eam habeatis,
& poſſideatis vos, & veſtri poſteri ſucceſſo-
res in perpetuitatem cum omnibus aquis,
& antedictis, & deceſſoris ſuis liberis, & eſ-
peditis omni tempore intrandi, & exeundi,
& cum omnibus, & in omnibus, quæ ad ſu-
praſcriptam ſortem, & portionem noſtram
de ipſo aquiſmolo pertinent, vel pertinen-
tes fuerint, perueniāt ad veſtram poſſeſſio-
nem, & de veſtris poſteris ſucceſſoribus in
ſempiternum ita ſane, vt ſi quocunque tē-
pore apud nos, ſiue apud hæredes noſtros
charta inuenta fuerit de iam dicto aquiſ-
molo perueniat ad veſtram poſſeſſionem,
D & de veſtris poſteris ſucceſſoribus abſque
omni contrarietate de nobis, & de noſtris
hæredibus in ſempiternum propter opus,
& poſſeſſionem de ſanctæ Dei genitricis, &
virginis Mariæ, & ſancti Eraſmi Martyris
Domini noſtri Ieſu Chriſti permaneat pē-
renniter, & ibidem nobis nihil reſerua-
mus, neque dicimus reſeruare nullo tem-
pore.

Inſuper repromittimus nos, qui ſupra
Ioannes Comes, & Sikelgrima honeſti iu-
gales cum noſtris hæredibus vobis ſupra-
dicto Domno Leone præſule, & veſtris po-
ſteris ſucceſſoribus de iam dicta portione
noſtra de ipſo aquiſmolo cum omnibus
eius pertinentijs anteſtare, & defendere
ab omnibus hominibus, & in omnibus tem-

poribus

poribus pro eo quod exinde recepimus a vobis in omni deciſione, & definito precio, vel deque nobis placabilem libram vnam de denarijs in eo vero tenore, vt amodo, & ſemper veſtra, & de veſtris poſteria ſucceſſoribus maneat poteſtas. Vnde tribuimus vobis licentiam, & poteſtatem habendi, tenendi, fruendi, poſſidendi, & omnia quæcumque exinde facere, iudicareque volueritis in veſtra, & veſtris poſteris ſucceſſoribus maneat poteſtate pro opere ſanctæ Dei genitricis Mariæ, & ſancti Eraſmi Martyris Chriſti, & neque à noſtris hæredibus, neque a nobis nulla ſummiſſa perſona nunqnam exinde habebitis quærelam, aut calumniam vos ſupraſcriptus Dominus Leo Epiſcopus, neque veſtri poſteri ſucceſſores in ſempiternum, verum quod abſit, & diuina auertat potentia, quod ſiue nos qui ſupra, ſiue noſtris hæredes, aut quauis perſona hominum magna, vel parua contra hanc venditionem, & traditionem aliquid contrarie, agere voluerimus, componere ſubplaceamus nos cum noſtris hæredibus tam vobis, quam & veſtris poſteris ſucceſſoribus, qui hoc inquietare voluerit, pœnæ nomine, auri obrizi libram vnam, & poſt ſolutam pœnam, hæc charta noſtræ venditionis, ſeu traditionis ſicut ſupra legitur, firma permaneat in perpetuum.

Scripta per iuſſionem noſtram a Ioanne notario huius caſtri in menſe, & indictione ſupraſcripta.

† *Signum manus Ioannis Comitis filij Domini Vgonis, qui ſupra qui ſcribere rogauit.*

† *Signum manus palumbi fil. Gizzo.*

† *Signum manus Ioannis filij Alberti.*

† *Ego Ioannes notarius compleui, & roboraui in menſe, & indictione ſupraſcripta ſeptima.*

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Anno ab incarnatione eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti 1068. vigeſimo octauo anno comitatus Domini Rainerij Illuſtris filij D. Leonis Conſulis, & Ducis, item, Dominus Leo, & Dominus Landulphus filij donni Docibilis excellentis comitis, ſimiliter, & Dominus Ioannes filius Domini Vgonis Comitis, quam, & D. Petrus, & D. Ioannes filij Domini Petri Comitis bonæ memoriæ totis fratribus, & nepotibus menſe ſeptimo Indict. ſeptima. Caſtro Suiu. Ideoque me Rainerus Comes filius Dom. Leonis Conſulis, & Ducis, qui ſupra, & Mira honeſt. iugales Deo tuente rector in iamdicto caſtello, conſtat nos ab hodierna die, & omne futurum tempus, placuit nobis vendere, tradere, largire, & per hunc documentũ chartę perpetualiter tranſcribere facimus vobis deniq; D. Leo-

A no præſule Sanctæ Caietanæ Eccleſiæ noſtroque Germano, & filio ſupraſcripti D. Leonis Conſulis, & Ducis, idest vendimus & tradidimus vobis a die præſenti totam, & melitam meam portionem de ipſo aquiſmolo de Epiſcopio Sanctæ Caietanæ Eccleſiæ, qui nuncupatur de Ficus, qui aliquando tempore detinuit Mereo quæcumque nobis contigit exinde de paterna vel de materna ſubſtantia noſtræ portionis iure parentorum noſtrorum, vt ſecuram, & quietam eam habeatis, & poſſideatis vos, & veſtri poſteri ſucceſſores perpetuitatem, cum omnibus aquis, & andaris, deceſſorijs ſuis liberis, & expeditis omni tempore ibidem intrandi, & exiendi, &
B cum omnia, & in omnibus quæ ad ſupradicta ſorte, & portione noſtra de ipſo aquiſmolo nobis pertinet vel pertinẽtes fuerint perueniat ad veſtram poſſeſſionem, & de veſtris poſteris ſucceſſoribus in ſempiternum per opus, & poſſeſſionem Sanctæ Dei genitricis Virginis Mariæ, & ſancti Eraſmi Martyris Chriſti permaneat perenniter, & nos ibidem reſeruamus, neque dicimus reſeruare nullo tempore. Inſuper repromittimus nos qui ſupra Rainerius Comes & Mira honeſtiſſima iugales cum noſtris hæredibus vobis ſuprad. Dom. Leone præſule, & ad veſtris poſteris ſucceſſoribus de iamdicta ſorte, & portione noſtra de ipſo aquiſmulo cum omnibus eius pertinentijs
C omni tempore anteſtare, & defendere ab omnibus hominibus, & in omnibus temporibus pro eo quod exinde recepimus à vobis in omni deciſione, & definito præcio valdeque nobis placibile vncias octo, de denar. In eo vero tenore, vt amodo, & ſemper in veſtra, & de veſtris poſteris ſucceſſoribus maneat poteſtate. Vnde tribuimus vobis licentiam, & poteſtatem habendi, tenendi, fruendi, poſſidendi, donandi, commutandi, alienandi, etiam vendendi, vel omnia quæcumque exinde facere, iudicareque volueritis, in veſtra, & de veſtris poſteris ſucceſſoribus maneat poteſtate, & neque a nos ſuprad. Rainerio, & Mira iugalibus neque a noſtris hæredibus, neque
D a nobis nulla ſummiſſa perſona numqnam exinde habebitis quærelam, aut columnam vos ſupradictus Dom. Leo præſul neque veſtri poſteri ſucceſſores in ſempiternum. Verum quod abſit, & diuina auertat potentia, quod ſiue nos qui ſupra, ſiue noſtri hæredes, aut quauis perſona hominum magna, vel parua contra hanc noſtram venditionem, & traditionem aliquid contrarie agere voluerimus, componi ſubiaceamus nos cum noſtris hæredibus, ſeu qui hoc inquietare voluerit tam vobis, quam ac veſtris poſteris ſucceſſoribus pœne nomine auri obrizi vnciarum decem, & poſt ſolutam pœna hæc charta noſtræ venditionis, ſeu traditionis ſicut ſupra legitur firma

per

permaneat in perpetuum. Scriptum per iuſſionem noſtram a Ioanne notario huius caſtri in menſe, & indict. ſuprad.

† *Signum man. Domini Rainerij filij Dominis Leonis Ducis qui ſup. ſcribere rogauit.*

† *Signum man. Ioannis filij Petri.*

† *Signum man. Ioannis filij Alberti.*

Pag. 583. l. 35. *dele* illa verba ſucceſſit 1109. & *adde*, ante annum 1105. cum hoc ipſo anno, eoque Præſule, Ricchardus Dux Caieranorum, & Comes Sueſſanorum plura dona conceſſit, & elargitus eſt Eccleſiæ Caietanæ, quæ recitantur in ea ipſa donatione, quam legimus, & exſcripſimus ab originali pergameno.

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis.

Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo quinto menſe Septembrio indictione 13. Ego Ricardus Dux Gaietanorum, & Comes Sueſſanorum iuſſi hoc ſcriptum fieri. Notum ſit omnibus Sanctæ, & Catholicæ Eccleſiæ filijs fidelibus, quoniam diuina clementia ad hoc me promouit in Ducem, & Comitem vt ſacrarum Eccleſiarum defenſor exiſterem, & ditator. Ad ſalutem igitur, & redemptionem animæ meæ, Riugardę, & filiorum meorum Andreæ ſcilicet, & Peregrini, noſtrorumq. parentum, in honore Dei omnipotentis, & ſanctæ virginis Mariæ, Gaietanæ Eccleſiæ Epiſcopatus, & Venerabilis Alberti eiuſdem Sedis Epiſcopi, reddimus, concedimus ſanctæ Eccleſiæ, tibique venerabili Alberto Epiſcopo patri noſtro, tuiſque ſucceſſoribus in perpetuum, duo ſcilicet molendina, quæ ſunt in territorio caſtri Suggi, in minori quidem molendino medietatem habui olim non aliter, ſed quia ex meo ſtipendio eum reſtauraui, ab hodierno itaque die illam quam habuimus medietatem reddimus ſanctæ Gaietanæ Eccleſiæ, & volumus, & laudamus, & confirmamus vt ambo molendina illa ſuperius dicta rota, & integra ſint libera, & abſoluta abſque vlla contradictione cum omnibus ſuis pertinentijs. Iterumque iubemus, & volumus vt nulla magna, vel parua perſona audeat contradicere euntibus ad molendinum, & redeuntibus, vt quod diuina gratia ſancitum eſt, vlterius a nobis noſtriſque heredibus non conſtingatur, quod ſi eum aliquis inſtigante diabolo, irrumpere voluerit, nos & noſtri hæredes modis omnibus defenſare promittimus; quicumque autem contra hanc noſtram diffinitionem aliquid agere, vel tentare præſumpſerit quadraginta libras auri perſoluat, medietatem curiæ, & Eccleſiæ cui læſerit, inſuper anathematis vinculo ſubiaceat niſi reſipuerit, & ad ſatisfactionem venerit, ſoluraque pœna librarum, factaque ſatisfactione, hæc noſtra donatio, conceſſio, confirmatio ſtabilis maneat in perpetuum, ita vt maius, & diligentius credatur ab omnibus noſtro proprio ſigillo inſigniri ſtatuique, quem ſcribere iuſſimus Aſtabili notario ſupradicti caſtri in menſe, & indictione ſupraſcripta.

† *Signum man. Dom. Ricardi Ducis qui ſcribere præcepit.*

† *Signum man. Ricti fili Adi teſte.*

† *Signum man. Ioanne Conte teſte.*

† *Signum man. Petri Follia, teſte.*

† *Ego Aſtabilis notarius compleui, & roboraui in menſe, & indictione ſupraſcripta tertiadecima.*

Pag. 584. lin. 26. *dele* anno 1200. ſcribe ante annum 1191. Eodem pag. l. 28. *dele* electus, & ſcribe confirmatus, cum reperiatur iam electus ann. 1191. in documentis eiuſdem Eccleſiæ.

Pag. 584. lin. 51. corrige anno 1208. vice 1218. Eadem pag. l. *adde* Ricardus reperitur Epiſcopus anno 1218. ad annum vſque 1236. tempus mortis non exprimitur in monumentis à me viſis.

Pag. 585. lin. 59. poſt annum 1372. *adde* conſecrauit Rogerius eccleſiam S. Iacobi anno 1356. eidemque indulgentias plurimas elargitus eſt omnibus eam viſitantibus, vt in tabella his verbis annotatur.

† Anno Domini MCCCLV. die IV. Maij. viij. indictionis incœpta fuit hæc Eccleſia beati Iacobi Apoſtoli.

† Anno Domini MCCCLVI. die xx. Auguſti, x. indict. fuit hæc Eccleſia conſecrata per Dominum Rogerium Epiſcopum Gaietanum. Iſtæ ſunt indulgentiæ iſtius Eccleſiæ, quæ omnibus vere pœnitentibus, & confeſſis, qui ad dictam Eccleſiam cauſa deuotionis, orationis, & peregrinationis acceſſerint in feſtiuitatibus infraſcriptis videlicet Natiuitatis Domini, Circumciſionis, Epiphaniæ, Paraſceues, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Trinitatis, Corporis Chriſti, Inuentionis, & Exaltationis ſanctæ Crucis, in omnibus feſtis Beatæ Mariæ virginis, Sanctorum Ioannis Baptiſtæ, & Euangeliſtæ, beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, ac omnium Apoſtolorum, & Euangeliſtarum, Sanctorum Stephani, Laurentij, Vincentij, Antonij, Nicolai, Leonardi, & Martini, ac Sanctarum Mariæ Magdalenæ, Catharinæ, Margharitæ, Ceciliæ, & Luciæ. In commemoratione omnium Sanctorum, & animarum fidelium, & per octauas dictarum feſtiuitatum octauas habentium, ſingulis que diebus Dominicis, & feſtis. Seu, qui miſſis, prædicationibus, matutinis, veſperis, aut alijs diuinis officijs ibidem interfuerint, ſeu qui corpus Chriſti, vel oleum ſanctum cum infirmis portantur ſecum fuerint, vel qui in ſerotina pulſatione

A

ſatione campanæ eiuſdem Eccleſiæ deuote flexis genibus ter Aue Maria dixerint, nec non qui ad fabricam,luminaria, ornamenta in teſtamentis, aut extra, aut argentum, veſtimenta,libros, calices,aut aliquid aliud charitatiuum ſubſidium dictæ Eccleſiæ donauerint, legauerint,ſeu procurauerint, manus adiutrices porrexerint, ſeu qui pro ſalubri ſtatu, & ſalute animarum Angeli de Albito dictæ Eccleſiæ fundatoris, & parentum ſuorum Deum deuote exorauerint: quotieſcunque, quæcunque,& vbicunque præmiſſa, vel præmiſſorum aliquod fecerint, vt prædicitur, & faciat pro vt in præſenti pitaphio continetur ſingulis diebus, ſed vicibus de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri,& Pauli Apo-

B

ſtolorum eius, anni duo, menſes duo, & dies decem de iniunctis pœnitentijs eis miſericorditer relaxantur, pro vt continetur in priuilegio dictæ Eccleſiæ.

Pag.587. l.47. poſt 54. Ferdinandus, *adde* de Ferrera.

Pag.589. l.11 *adde*, iacet in Cathedrali cum hac inſcriptione.

Petro Flores Hiſpano Caietano Antiſtiti omnibus bonis artibus abunde inſtructo varijs actionibus in curia extraque honorifice exercito. Nam & Picenum bis

C

rexit,& gratiæ,iuſtitiæq; à ferendis ſupplicibus libellis, tum Cancellariæ Apoſtolicæ regens, præcipua vniuerſorum voluntate, & laude in finem vſque vitæ diu permanſit, probitatis, & manſuetudinis, fama nunquam interrupta, cumq; maxime eum homines viuere cuperent, ſummo omnium mœrore, & damno ſublatus eſt, ætatis anno vnde ſexageſimo. men. iv. die vj. hora xvij. à Chriſto nato MDXL. die iij. Maij. Antonius Flores Patruo benemerenti P.

D

Eadem pag. l.31. *lege* Laſſo, pro Baſſo. Eadem pag. l.42. *adde* in Cathedrali cum hoc epitaphio.

D. O. M.

Ioannes à Gante Hiſpanus ex Xauareta Epiſcopus Mazarienſis, nuper vero Caietanus, dum parat ad Mazarinam Eccleſiam ſe transferre ad triumphantem vocatus eſt viij. Kal. Octobris MDCIV. Caietæ.

Eadem pag. l.56. ſcribe pro 1637. anno 1635. Iacet in Cathedrali hoc ad tumulum inſculpto epitaphio.

Fr. Hieronymus de Ceno Ord. Prædic. vir ſingulari doctrina, ac vitæ integritate præditus, ſex qui anno poſt Caietanæ Eccleſiæ epiſcopale onus ſuſceptum immatura morte, maximo Cleri, populique mœrore ſublatus eſt 3. id. Octobris MDCXXXV.

Eadem pag. l.59. à capite *adde*.

65 GABRIEL Ortiz ab Orue Burgenſis, electus eſt Epiſcopus Caietanus anno 1651. die 23. Octobris in defuncti locum Hieronymi Damin.

CASTRENSES.

Pag.622. l.29. *adde* à capite lineæ.

55 CHRISTOPHORVS Giarda Nouarienſis Clericus regularis Bernabita, vir doctus, & eruditus ab Innocentio X. Pontifice Max. Epiſcopus Caſtrenſis delectus eſt in locū defuncti Alberti Iuntæ, anno 1648. die 18. Maij Romæ conſecratus in Eccleſia S.Caroli de Funarijs. Is cum menſe Martio anni ſequentis Eccleſiam ſuam peteret, nō longe ab oppidulo, quod Mons Roſæ vocatur, inhumaniter, proh dolor, à nefarijs innocens occiſus eſt, Romæ relatus in Eccleſia S.Caroli apud ſuos confratres clericos ſepultus eſt. Hac æque indigna, ac barbarica inhumanitate iuſte commotus, Innocentius X. Pont. Max. vrbem Caſtrenſem funditus deleuit, tranſtulitq; Epiſcopalem Eccleſiam ad Oppidum Aquæpendentis, olim diœceſis Vrbeuetanæ, conſtituitq; Eccleſia Cathedrali, Epiſcopum dedit primum Aquæpendentis Pompeium Mignuccium Archiepiſcopum Raguſinum die decima Ianuarij 1650.

CIVITATIS DVCALIS.

Pag 644. l.57. *dele* illa verba *de Maximis Romanus*, & ſcribe, Iacobus Maximus de Ponte Curuo, itam vocatum vidi in literis ipſius Iacobi 4. Octob. 1513. ſcriptis Coug. Ciſtercienſis Ord. Italiæ, tanquam eiuſdem Apoſtolicum Viſitatorem.

Pag.645. l.21. à capite *adde*. 13. SALVTIVS Cherubinus Reatinæ diœc. clericus, ſucceſſit Pomponio Vetulo anno 1652. die 8. Ianuarij ab Innocentio X. Pontif. Max. ad hoc munus vocatus.

EVGVBINI.

Pag.697. l.14 corrige 1477. ſcribe 1473. Eodem pag. l.16. pro 1478. pone 1475. quo anno erat à ſecretis Sixti IV. Pontificis.

Pag.702. linea vltima à capite. *adde*, 78. Alexander Sperellus Epiſcopus Orthoſienſis, & ſuffraganus Epiſcopatus Velliternenſis, factus eſt Epiſcopus Eugubinus die 14.

ſatendum eſt, cum initio ſequentis anni 1057. 9. Kal. Aprilis indict. 10. Anſelmus Badagins iam Lucenſis Epiſcopus Eccleſiæ S. Fridiani aliqua bona locauerit. Eodemque anno 15. Kal. Aprilis indict. 11. Stephanus XI. Papa anno primo ſui Pontificatus confirmat Eccleſiæ Lucenſi priuilegia ab Othone Imp. eidem conceſſa exemitq; clerum à laicorum ſubiectione, vna cum bonis, ac familijs obnoxijs, *interuentu dilectiſſimi coepiſcopi noſtri Anſelmi Lucenſis Epiſcopi*, hæc ſunt verba Pontificis. Lucenſis Epiſcopus erat vnus de ſuffraganeis Romani Pontificis: videndus Baronius ad annum 1057.

Pag. 861. l. 46. *adde*, *Ad curam cuius proprios, & Praſulis vſus*.

Pag. 873. l. 10. *corrige* 1111. & ſcribe 1109.

Pag. 892. l. 57. *adde* à capite lineæ.

89 IOANNES BAPTISTA Rainoldus ex præcipua nobilitate Mediolanenſi, Vtriuſque Signat. Referend. per reſignationem Card. Franciotti, ab Innocentio X. Pontif. Max. Lucenſis Epiſcopus declaratus eſt anno 1646. die vltima Iulij. Præfuit ſumma omnium laude ann. 4. Exceſſit e vita die 24. Decembris poſt ſacra ab ipſo peracta, apopleſia tactus, iacet in Cathedrali.

90 PETRVS Rota nobilis Rauennas, ab eodem Pontifice ſummo Innocentio X. datus eſt ſucceſſor Ioanni Baptiſtæ anno 1650.

LVNENSES.

Pag. 895. l. 17. *adde* à capite lineæ. 14. TEVDOLASIVS Epiſcopus Lunenſis anno 867. quædam bona ſua vendidit in territorio Lucenſi poſita, pretium pro remedio animæ ſuæ pauperibus erogandum mandauit, quorum bonorum pars coemit Hieremias Epiſcopus Lucenſis Hludouici Imp. anno 4. quarto idus Martij Actum Lucæ. Documentum extat in archiuio Eccleſiæ Lucen.

Pag. 901. l. 51. à capite lineæ *adde*, 19. LAZARVS Lunenſis Epiſcopus floruit anno 1089. memoratur in reſtauratione Tẽpli S. Venerij, quam refert Lancellotus in hiſt. Oliuetana.

Pag. 904. l. 17. *corrige* an. 1224. ſcribe 1124.

Pag. 920. l. 11. poſt, anno primo, *adde*. Cæterum Marzucchus interfectus fuit, vt ex literis Honorij III. habetur Dat. Later. 4. Kal. Febr. anno 6. in reg. Vat. epiſt. 204. pag. 192. Priori S. Fridiani.

Pag. 922. l. 7. poſt illa verba Piſtorienſi, *adde*. Obijt anno 1338. die 5. Aug. Sarzanæ ſepultus in Eccleſia S. Franciſci cum hoc cenotaphio inſculpto.

A *Annos millenos, trecentos ter cape denos*
Cum quibus octenos, Chriſti naſcentis amænos
Tunc tulit Auguſti, lachrimabile funus aduſti
Quinta dies triſte, tumulus, quod continet iſte
Bernabo ſacratus, Præſul Lunenſis humatus
Ecce iacet ſtratus, genere Marchio natus
Patre Maleſpina, veteri qui ſtirpe creatus
Dogmate diuina contemplans eſt honoratus
Nam coluit metas, legis Moiſenoſq; Prophetas,
Et noua mandata, Chriſto doctore probata
Sobrius & lenis, caſtus miſerator egenis
Compatiens meſtis, & moribus aptus ho-
B *neſtis*
Chriſte tibi parce, Paradiſi viuat in arce
Cui ſis ſolamen, requies, pax, lux, Deus Amen.

Eadem pag. l. 36. poſt, Fr. Franciſcus de Piſis, *dele* Laudenſis, & ſcribe de Lante, nobili familia Piſana Ord. Minorum Epiſcopus Lunenſis fuit anno 1386. Eadem pag. l. 46. *lege*, Montnrius, pro Montinus.

Pag. 923. l. 13. *adde*, ſepeliuit in Cathedrali Ioannem Petrum Parẽtucellum ſuum genitorem, Nicolai V. Papæ patruellem, inſculpto ad tumulum hoc epitaphio.

C *Io. Petro Parentucello Sac. Later. Palatij Com. Patrueli Nicolai V. Pontif. Max. quo ſedente Narniam vrbem viij. annos ſumma æquitate, & ciuium gratia gubernauit. Anno L. natus deceſſit iij. Kal. Ianuar. MCCCCLXIV. Ant. Maria Lunen. & Sarz. Epiſcopus Iacob. Barthol. & Franciſcus optimo genitori, eiuſq; poſteræ Paruntìcellorum familiæ.*

Non longe ab hoc tumulo viſitur alterum tumulum Andreolæ Calderinæ Nicolai V. Pont. Max. matris, quod Philippus Card. filius ſtauit, in eoque ſequenti po-
D ſuit epitaphium.

Andreolæ de Calderinis, quæ Nicolaum V. Pont. Max. ſeden. & Philippum Card. Bononien. Maiorem Pœnitentiarium ex ſe natos, Romæ materno affectu ſalutauit, Spoleti moriens, eiuſdem Card. pietate in patriam delata, humili hoc tumulo felix tanta prole quieuit. Vixit annos LXXX. Obijt anno MCCCCLI.

MANTVANI.

Pag.930. l.35. *dele* anno 985. pro eo pone, ante annum 967. deinde *adde* à capite lineæ.

6 PETRVS Epiſcopus Mantuanus interfuit ſynodo celebratæ Rauenn. a Ioanne XIII. anno 967. quo ſubſcripſit literis eiuſdem Ioan. aduerſus Archiepiſcopum Saltzburgenſem, apud Hund. in hiſt. Archiep. Saltzburg.

Pag.938.l.24 pro MCCDXXXVIII. *ſcribe* MCCCXXXVIII.

S. MARCI.

Pag. 951. l. 20. poſt illa verba de Tufo, *adde*, electus anno 1585. prima Aprilis, deinde poſt, *Octobris*, *adde* a capite lineæ.

30 FRANCISCVS ANTONIVS de Afflicto Neapolitanus, electus Epiſcopus S. Marci anno 1585. die 21. Octobr. pauloq; poſt exceſſit è vita in Oppido Belliuederi ſuæ diœceſis, iacet ibidem in Eccleſia Ieſus Mariæ, vbi dicunt extare epitaphium ad eius tumulum inciſum.

Pag. 952. l.28. adde a capite lineæ.

40 HIACINTVS Ceuolus Romanus Ord. Prædic. alumnus, electus Epiſcopus S. Marcij die 2. Martij 1648. ſucceſſit Deſendenti præmortuo. Obijt 1652.

41 THEODORVS Fantonus electus Epiſcopus S. Marci anno 1652. die 19. Februarij.

MARSORVM.

Pag.988. l.3. *dele* viuit adhuc, adde obijt anno 1648. deinde adde a capite lineæ.

46 IO. PAVLVS Caſſiæ, electus Epiſcopus Marſorum die 13. Maij 1648. ſucceſſit Laurentio de Maximis, ſequenti anno obijt.

47 ANTONIVS de Gaſparis Verullanus, ex ſecundo Capitulij Collaterali, præficitur in Epiſcopum Marſorum ab Innocentio X. anno 1650. die 13. Februarij.

MELPHITENSES.

Pag 991. l 8. *adde* obijt non ſine propinati veneni ſuſpicione anno 1647. menſe Septembri.

23 IO. THOMAS Pinellus Ianuenſis Clericus Regularis Theatinus ſucceſſit Petronio die 18. Maij 1648.

MELPHIENSES.

Pag. 1007. l.22. poſt, *Alexander, adde*, de S. Epidio Picenus Ord. Eremitarum S. Auguſtini Magiſter Generalis, electus Epiſcopus Melphienſis a Ioanne XXII. ann. 1325. 12. Kal. Martij, vt in reg. Vatic. Scripſit te-
A ſte Panphilo in chronic. Eremit. de iuriſdictione Imperij, & auctoritate ſummi Pontificis, de paupertate euangelica, de eccleſiaſtica vnitate, in libros priorum, & topicorum Ariſtotelis, & alia plura; vir fuit doctiſſimus, ac præcipua Theologica facultate clarus. Deceſſit vt diximus anno 1328.

Pag. 1018. l.2. *adde* ſepultus in Eccleſia S. Agathæ hoc ad tumulum habet epitaphium.

D. O. M.

Marco Antonio Amidano I.V.D. celeberrimo Vtriuſque Signat. S. D. N. Referend. ſanctæ Inquiſitionis in tota
B *Chriſtiana religione conſiliario, vni ex aſſiſtentibus Congregationi ſacræ Conſultæ, negotiorum ſtatus eccleſiaſtici, Romana ciuitate donato, Epiſcopo Melphienſi deſignato, eoq; Epiſcopatu vltro, & ſponte depoſito; huic D. Agathæ T. Præpoſito, ſacer. doctrina, & integritate incomparabili. Nicolaus, & Carolus fratris filij pientiſſ. patruo benemerenti P.P. Vixit ann. LXVIII. Obijt x. Kal. Septembris MDXCIIX.*

Pag. 1019. l.24. adde a capite lineæ.

59 IACOBVS Raymundus nobilis Co-
C menſis, antiquæ probitatis vir, amicus noſter, virtutum fama, ab Vrbano VIII. anno 1644. die 11. Aprilis ſufficitur Eccleſiæ Melphienſi, Romæ conſecratur, ad Eccleſiam ſuam profectus, poſt paucos menſes ex animi dolore mortalitatem expleuit, ſepultuſq; eſt in Cathedrali.

59 HIERONYMVS Peregrinus in defuncti Iacobi locum ſucceſſit anno 1645. die 16. Ianuarij: tres non dum expletos annos hanc rexit Eccleſiam, obijtq; anno 1648. ſepultus prope prædeceſſorem.

60 ALOYSIVS Brancifortius Siculus præcipua nobilitate clarus, ſucceſſit Hieronymo anno 1648. die 28. Septembris.

D
MILITENSES.

Pag. 1038. l. 16. poſt, *Thomas, adde de Buccamungellis Salernitanus*, & poſt illa verba à conſilijs *adde*. Obijt Salerni 1391. ſepultus in Metropolitana cum hoc epitaphio.

Hic iacet Dom. Thomaſius Epiſcopus Militenſis filius quondam Domini Richardi Buccamungellis militis de Salerno . . . . . P.P. Vrbani V. & Gregorij PP. XI. qui obijt anno Domini MCCCLXXXXI. die viij. menſis Ianuarij.

Pag. 1039. l. 24. poſt, Narciſſus, *adde*, natione Catalanus vir doctiſſimus, cuius vitam ſcripſit Veſpaſianus Florentinus.

MONTILCINENSES.

Pag. 1070. linea vltima adde à capite.
14 ANTONIVS Bichius Senenſis Fitmani filius, Fabij Ghiſi Cardinalis ex ſorore nepos, ex internuncio Pontificio Coloniæ, poſt trium annorum ſpatium à morte Sergardi renunciatus eſt Epiſcopus anno 1652. menſe Decembris.

MONTIS FLASCONENSES, ET CORNETANI.

Pag. 1064. l. 9. à capite lineæ *adde*, 14. GISBERTVS Tolomæus nobilis Senenſis, Pij II. Pont. Max. patruelis, ab ipſo Montis Flaſconis Epiſcopus electus, deceſſit in patria anno 1470. iacet ante altare maius Eccleſiæ S. Franciſci hac breui ad tumulum inſcriptione inſculpta.

Gisberto Ptolomæo Montis Faliſci Epiſcopo V. I. Theolog. Antiſtiti Pij II. Pontifici Patrueli an. 1470. Vixit an. XXXVI. defuncto, Dicatum.

De eo loquitur Papienſis epiſt. 21. ad Lollium.

Pag. 1066. l. 2. *adde*. Menſe Auguſti in Hiſpania dum Card. Riarium Greg. XIII. ad Philippum Regem Hiſpaniarum Legatũ comitaretur, ibidem ſepultus.

MONTIS PELVSII.

Pag. 1072. l. 44. *corrige* annũ 1540. ſcribe 1541. quo anno etiam reparauit eccleſiam S. Blaſij in Fouea Romæ poſitam in triuio parentum, vt inſcriptio ibidem poſita docet.

Bernardinus Tempeſtinus Epiſcopus Montis Peluſij, ac ædis D. Blaſij in parentum triuio commendatarius, ædem ipſam vetuſtate collabentem in honeſtiorem formam reſtitui curauit redemptionis noſtræ anno MDXLI. pridie Kal. Aprilis.

MONTIS POLITIANI.

Pag. 1079. l. 49. *adde* poſt 1640. Obijt Romæ die 3. Octob. 1646. ſepultus eſt in eccleſia S. Ioannis Baptiſtæ Florentinæ nationis.

Pag. 1080. l. 11. à capite lineæ *adde*.
8 LEONARDVS Datus Patritius Florentinus, Metropolitanæ Eccleſiæ Canonicus, & Archiepiſcopi Florentini Generalis Vicarius, ſucceſſit prædefuncto Talento anno 1652. poſt paucos dies à ſua conſecratione Florentiæ è vita diſceſſit, florenti adhuc ætate, omnibuſq; charus; vir quidem fuit affabilitate morum, prudentia, & integritate notus. Iacet in eccleſia ſodalitatis S. Benedicti.

9 MARCELLVS Ceruinus Mont spolitianenſis, Epiſcopus Suanenſis, ad hãc Eccleſiam translatus eſt ab Innocentio X. Pontif. Max. anno 1652.

NARNIENSES.

Pag. 1088. l. 46. *adde* à capite lineæ.
21 RODVLPHVS Epiſcopus Narnienſis, & Abbas S. Caſſiani, memorantur in regeſt. Farfenſi anno 1092.

Eadem pag. l. 54. *adde*. Forte hic Epiſcopus, Petrus ille eſt, qui ab Adriano IV. Papa translatus eſt ad Archiepiſcopalem ſedem Spalatrenſem, de quo M.S. chronica bibliothecæ Card. Barberini.

NEPESINI.

Pag. 1102. l. 48. *adde* à capite lineæ. 15. CRESCENS Epiſcopus Nepeſinus anno 1042. de quo mentio in regeſt. Farfenſi.

Pag. 1104. l. 13. *corrige*, anno 1328. *ſcribe* anno 1322. 6. Non. Octob. ex reg. Vatic.

NERITONENSES.

Pag. 1114. l. 7. *corrige* 1602. & *lege* 1596. deinde *adde*, in Carpineto ſuæ diœceſis oppido, dum viſitationis munere fungeretur, ibidem in maiori eccleſia tumulatus, cui Hieronymus Franchus ſucceſſor hoc inſcripſit in marmore elogium.

Lælius Landus Epiſcopus Neritonen. generis claritate, rerum doctrina, vitæ ſanctitate inſignis, Xiſti V. Pont. Max. iuſſu ſacrorum Bibliorum corrector, migrans in cælum, hic corporis reliquit exuuias Anno D. MDCX. Præſul. ſui XIV. Hieronymus de Franchis Epiſc. Neritonen. Poſuit anno ſal. MDCXIX. Præſ. ſui anno ſecundo.

De Lælio legendus Lucius Saccus de Seſſæ ciuitatis origine.

NVCERINI.

Pag. 1118. l. 16. à capite *adde* 9. IVLIANVS Epiſcopus Nucerinus anno 967. interfuit ſynodo celebratæ à Ioanne XIII. Pontif. apud Hund. in hiſt. Archiep. Saltzburg.

PAPIENSES.

Pag. 47. l. 48. *adde*, 106. FRANCISCVS Billius vetuſta apud Mediolanenſes familia natus, defuncto Sſondrato, Epiſcopus Papienſis electus ab Innocentio Deci. Pont. Max. anno 1648. die 10. Febr.

PENNEN. ET HADRIEN.

Pag. 55. l. 5. *lege* de Surdis, pro de Turcis. Eadem pag. l. 33. *lege* Adria, pro Aſica.

PERVSINI.

Pag. 80. lin. 10. *adde*, vbi legitur hocce epitaphium.

Laurenti decus omne tuum, primuſque ſacerdos
Et patriæ Antiſtes Troilus hic iaceo
Extinctum Baliona domus, Peruſinaque tellus
Deflet, heu nato hæc orba, ſed illa patre
Non me auſers totum mors inuida fama latere
Haud ſinit in tumulo tot benefacta breui
Vixit ann. XLIII. m. III. d. X. MDVI.

RAVELLENSES.

Pag. 103. lin. 52. pro anno 1313. corrige 1321. die 10. Nouemb.

Pag. 103. l. 52. *adde*, ſepultus ibidem in eccleſia S. Franciſci cum hac inſcriptione.

Coſmæ Setario in Decretis Doctori
Rauellenſi Pontifici, qui agens annum LXII.
obijt ſeptimo Octobris MDVI.
fratres poſuere.

Pag. 105. lin. 11. *adde* cum hoc epitaphio.

Aemilio Scatteratica Patritio Salernitano
Iureconſulto Epiſcopo Rauellenſi,
innocentia, pietate, doctrina ſingulari,
qui ſanctiſſime confecto LV. annorum
curriculo,
XI. Nouembr. CIↃ. IↃ. XC.
mortalitatem deſeruit immortalitati manſurus
Flaminius Scatteratica
Primicerius, & Salernitanæ Metropolis
Vicarius
fratri optimo P.

Pag. 106. l. 3. pro Boſius Romanus, *corrige*, Bonſius familia nobili Florentina, Romæ natus.

Eadem pag. l. 15. dele omnia illa verba, publicus interpres Romanæ Academiæ.

REATINI.

Pag. 108. lin. 36. *adde* poſt Hadrianum Epiſcopum, à capite lineæ.

9 ISERMVNDVS Epiſcopus Reatinus vixit anno Domini 773. temporibus Deſiderij Regis, & Teducij Ducis Reatini a quo plura dono accepit, vt ex vetuſtiſſimo donationis documento litteris Longobardicis ſcripto videre licet, quod nuper cum pluribus alijs Reatinæ Eccleſiæ monumentis, in tabulario eiuſdem Eccleſiæ aſſeruatis, accepimus, donatio vero eſt talis.

† In nomine Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Regnante Domino noſtro Deſiderio, & Aldechio filio eius pijſſimis Regibus anno regni eorum octauo decimo. Ego in Dei nomine Teduijcus excellentiſſimus Dux donamus, atque concedimus Iſemundo Sanctæ Sedis Reatinæ Eccleſiæ venerab. Epiſcopo pro redemptione animæ noſtræ . . . . . res, quæ à nobis ſatis pertinent, hoc eſt res ipſæ in territorio Reatino in loco vbi dicitur Colline ipſa curte de Varanis cum XXII. manſos, & cum ipſa eccleſia ſancti Manni, quæ eſt ibidem ædificata cum terris, vineis, & cum omnibus pertinentijs eius cultis, & incultis, & cum omnibus ædificijs illorum, cum ſeruis, & ancillis, ſicuti noſtræ poteſtatis eſt cum campis, & ſyluis cum môtibus & planitijs, cum ſelectis, & pratibus, & decurſis aquarum omnia in omnibus, ſicut ſupradictum eſt concedimus dictæ Eccleſiæ & eius ſucceſſoribus. Inſuper concedimus prædicto Epiſcopo, ſuæque Eccleſiæ, ſuiſq; ſucceſſoribus totam terram, vbi dicitur Mancianuum, & . . . . . cum ipſæ eccleſiæ, quæ ibidem ſunt ædificatæ tam in montibus, q am in planitiebus. Inſuper dedimus iam dicto Epiſcopo etiam ſupradictæ Eccleſiæ, ſuiſque ſucceſſoribus in territorio Narnatino in loco, qui dicitur ad Vlmum caſæ duodecim, quæ reguntur per Mellitum, & Palummum, Rac Vrſillum, & cura fratribus, & filijs eorum. Hæc omnia concedimus qualiter ſupra legitur, vt dictæ Eccleſiæ firmum, & ſtabile permaneat noſtrum donum, & à nullo noſtro colono, vel clientulo, ſeu noſtro actore ſibi, ſuiſq; ſucceſſoribus aliquando contradicatur. Ex iuſſione noſtræ poteſtatis ſcripſi ego Langiarius notarius.

Data iuſſio in curte noſtra in Sabelli anno Ducatus noſtri in Dei nomine decimo menſis Iunius Indictione decima ſub eodem Actionario, & Pabiniario conductore.

Signum Theuduici, qui bene . . . . rogauit.

Signum manu Albiminati Comitis rogatus

tus teſtes ſumus feliciter.
Signum man. Anaſtaſij rogatus.
Signum man. Ardirardi.
Signum man. Crenentij rogatos teſtes ſumus.
Ego Cencius Sancta Romana Eccleſia . . . . tinis Romanus natus Tranſtiberim tamquam inueni in . . . . ſcripta per manum præfati Langiarij notarij bona memoria taliter ſcripſi non ſponte addidi, nec minus compleui, & abſolui.

11 COLVS, vt ſcripſimus reponendus eſt Epiſcopus.

21 RICHARDVS 887. poſt hunc reponendus eſt qui ſequitur.

12 THEBROLDVS huius ſedis fuit Epiſcopus anno 945. memoratur in iiſdem monumentis.

13 ANASTASIVS anno 948. cuius mentio habetur in donationis documento ab Aldone filio q. Teprandi Reatini eidem Epiſcopo factæ, de omni re ſua poſita in territorio Falcirinenſi, in loco qui dicitur, Colle, pro caſalino quod viciſſim acepit à Reatina Eccleſia. Actum eo anno 948.

14 HELDEBALDVS, cuius ſubſcriptio habetur in alio documento anno 975. condito, vbi in hæc verba nomen ſuum ſignauit *Heldebaldus exiguus, & infimus Epiſcopus Reatinus.*

Pag. 109. l. p. ad Attonem addendum puto, vel Attonem numquam fuiſſe Reatinum Epiſcopum, vel eodem anno 1059. defunctum, ſtatimque ſucceſſiſſe in ea ſede Iocundum, quem diximus Romanæ ſynodo ſubſcripſiſſe eo ipſo anno 1059. Reuera Iocundus iſte Epiſcopus Reatinus fuit eo anno 1059. de quo clara extat memoria in quodam documento donationis factæ Eccleſiæ Reatinæ Iocundo tunc Epiſcopo eiuſdem ſedis. Forte ex incogitantia ſcriptoris in illo Nicolai Papæ decreto, pro Iocundo, Attus ſcriptus fuit; conſtat enim decretum illud eadem in ſynodo ſancitum fuiſſe, vbi Epiſcopus Reatinus ſe Iocundum ſubſcripſit, quod concordat, cum inſtrumento illo relatæ donationis ex Archiuio Reatinæ Eccleſiæ.

Eadem pag. 109. lin. 14. *adde* ad Benincaſam Epiſcopum, qui 16. annumerandus eſt Reatinus Epiſcopus. Hic anno 1109. à fundamentis nouam cœpit ædificare Cathedralem Eccleſiam, huius rei teſtis eſt lapis inſcriptus in ſacrario.

Anno Domini milleſimo CVIIII.
Indict. II.
Epacta XVII. Cc. IIII.
temporibus Paſchalis Papæ II.
Benincaſa Epiſcopus Sanctæ Sedis
Reatinæ Eccleſiæ
cœpit fundamentum iſtius Eccleſiæ
V. Kal. Martij.

17 TEVZZO proxime ſucceſſit Benincaſæ, nam de eo mentio reperitur in monumentis citatis ann. 1114. & an. 1118.

18 COLVS.

19 GENTILIS poſt Colum reperitur Reatinus Epiſcopus anno 1135. Huic ſucceſſit Dodo, Dodoni Septimius, Benedictus, Adenulphus, Raynaldus, Odo, poſt hunc, Raynerius, poſt illum vigeſimo ſeptimo loco eſt collocandus alter Raynerius, Raynerij ſucceſſor. Hæc inſinuat inſtrumentum. *Litis agitata anno 1249. inter Raynerium Epiſcopum ipſum Reatinum, & Bonumcomitem Poteſtatem dictæ ciuitatis ſuper equo quo vehebatur dictus Epiſcopus quando primum ingreſſus eſt ciuitatem Reatinam, qui ad dictum Poteſtatem, & eius ſeruientes, pertinere ex antiqua conſuetudine præſumitur.* Ex eo arbitrari oportet, Raynerium illum diuerſum eſſe ab alio, qui vixit Gregorij Noni temporibus, vt dictum eſt ex regeſto Vaticano. Hunc vero Raynerium eodem anno, vel exceſſiſſe ex hac vita, vel ad aliam fuiſſe tranſlatum Eccleſiam, cum neque in monumentis eiuſdem Eccleſiæ nulla alia de ipſo reperiatur mentio, neque in Vaticanis regeſt. tantum de Dominico Præd. Ordinis apud Martinum de Ebulo an. 1250. vel circa, habetur memoria. Poſt fratrem Dominicum, vigeſimo nono numero reponendus quidam Raynaldus, de quo in antiquo conſtitutionum Eccleſiæ Reatinæ libello, hæc habentur. *Statuta Raynaldi Epiſcopi Reatini, quibus Capitulum Reatinum ad bonos, & honeſtos mores excitare contendit, prohibetque Canonicis ne ſibi inuicem damna, aut iniurias inferant, ſub pœnis, &c. Datum Reatæ 7. Id. Martij anno* 1250. De hoc ſecundo Raynaldo nihil penitus reperi in regeſt. de quo item, præter huiuſmodi ſtatuta, in Reatinis monumentis nil aliud habetur: illum etiam opus eſt aſſerere, eo ipſo anno defunctum fuiſſe, cui ſucceſſit Thomas anno 1252. quam vis ex lapſu calami pagina 115. lin. 25. ſcripſerimus annum 1250. qui eſt corrigendus. Ad eundem Thomam, cui trigeſimus numerus aſſignandus eſt, *adde* Thomam anno 1252. primo ſui Præſulatus turrem campanariam Eccleſiæ Cathedralis excitaſſe, Synodum celebraſſe, eccleſias viſitaſſe, docent hæc Leonina carmina in marmore inciſa.

Mille ducentorum iunge quinquaginta duorum
Præſul electus eſt Thomas munus adeptus,
Et feſtum ſancti Blaſij tunc Poſtypopanti,

Luce

Luce Dei prima, quam Chriſti paſſio digne,
Intitulat Thoma te ſacrat Papa benigne
Iam te ſacrato Benedicti feſta Reate
Introitum præſtant felici proſperitate
Ordinibuſque ſacris generali hinc celebratis
Concilium celebrans mox ritu Pontificali
Viſitat eccleſias ſua cura ſub ordine tali
Ac ſtudio magno tot primo perficis anno
Incipit iſtud opus in matris nomine Chriſti
Petrus, & Andreas Henricus ſuntque magiſtri.

Poſt Thomam 31. Epiſcopus numerandus eſt Gothifredus, qui Tiburtinus antea Epiſcopus fuerat Vrbano IV. ſedente. Is deceſſit anno 1275. non 1280. vt ex errore dictum fuit, cæteris proprius aſſignandus eſt numerus.

Pag. 112. l.4. poſt illa verba, Adriani IV. Papæ *adde*, ſequenti anno idem Dodo nouam Cathedralis cryptã conſecrauit, cuius rei extat monumentum in Reatino archiuio in pergameno ſcriptum tali modo.

In Chriſti nomine amen. Anno eiuſdem Incarnationis 1157. die Kalendarum Septembris, præſidente Adriano IV. Papa, anno põtificatus eius 3. Ego Dodo Reatinus Epiſcopus, & Petrus Narnien. Pontifex, necnon Berardus Furconen. Antiſtes, & Octo Tiburtinus Epiſcopus, cõſecrauimus griptam maioris Eccleſiæ, quæ eſt ſedes Reatini Epiſcopatus, cum maiori altari in eadem gripta poſito, ad honorem Beatæ Mariæ ſemper virginis, & Bartholomæi Apoſtoli, & Blaſij Epiſcopi, & S. Leonardi, & S. Luciæ virginis, in quo collocauimus reliquias Sanctorum Bartholomæi Apoſtoli, Laurentij Martyris, & Blaſij Epiſcopi, lignum crucis Domini, & de lapide eiuſdem ſepulchri, Ioannis, & Pauli, Prothi, & Iacinthi, Stephani Papæ, Sebaſtiani Martyris. Dionyſij Papæ, Martiniani, Saturnini, Sanctorum Innocentium, & quatuor Coronatorum, Luciæ virginis, Helenæ, Nimphæ, Claudiæ matris Eugeniæ, Sixti Papæ, Caliſti Papæ, Eleuterij Epiſcopi, & Antiæ matris eius, Chriſtophori, Ciriaci, Largi, & Smaragdi, Felicis, & Adaucti, Sancti Patoriani Epiſcopi, & Antimi. . . . Ciriacæ, & Irenæ. Sub iſto altare manent, corpus Beati Marij, corpus B. Creſcentiani, corpus B. Vitalis, corpus B. Laurentini. Qua conſecratione nos prædicti Epiſcopi fecimus remiſſionem 5. annorum à conſecrationis vſq; feſtum ſancti Angeli, et annualiter in vno quoque anno in Natiuitate S. Mariæ vnius anni remiſſionem omnibus, qui ad eandem griptam, et Eccleſiam cum deuotione conuenerint.

Pag. 13. l.31. poſt illa verba *Adonulphus*, dele de *Aſcenſo*, & ſcribe, de Secenatijs nobilis Reatinus ex Canonico, &c.

Pag. 115. l. 12. *adde*, Raynaldi primi temporibus conſecrata eſt maior Reatina Eccleſia 5. id. Septemb. anno 1225. ab Honorio Tertio Papa, de qua habetur originale documentum in eodem archiuio his verbis conſcriptum.

In nomine Domini amen. An. eiuſdem 1225. tempore Honorij III. Papæ pontificatus eius anno 10. Conſecrata eſt Eccleſia Reatina ab ipſo Domino Honorio cũ talibus Epiſcopis ſcil. Hoſtienſe, Albanen. Praneſtinen. Sabinen. & alijs Epiſcopis partium diuerſarum ad honorem B. Mariæ ſemper Virginis. Subtus autem altari maiori eſt corpus B. Barbaræ, pars corporis S. Dionyſij patris Sancti Pangratij Martyris. Item in prædicto altari recondita ſunt in dextris prædicti altaris de veſtimentis B. Mariæ, de reliquijs Sanctorum Innocentium, S. Anaſtaſiæ, de ligno S. Crucis, de petra ſepulchri Domini, de petra caluariæ, de velo B. Virginis, de Rubo Moyſi, de petra cum qua lapidatus fuit S. Stephanus, de reliquijs S. Stephani prothomartyris, & S. Laurentij, Vincentij, Pangratij, Viti, & Modeſti. Griſanti, & Dariæ. Feliciſſimi, & Agapiti, Priſcæ virginis, Luciæ virginis, Agnetis Martyris, Felicitatis virginis, Victoriæ virginis, Calixti Papæ, Blaſij, Coſmæ, & Damiani, Pangratij, Zenonis Mart. S. Chriſtinæ Martyris. A ſiniſtris vero recondita ſunt reliquiæ Sanctorum Abraam, & Yſaac, S. Victorini, Sanctorum Nerei, & Archilei, Geruaſij, & Prothaſij, Tiburtij, & Valeriani, Marcellini, & Petri, S. Georgij. Alexandri Papæ, & Martyris, Sanctorum quatuor Coronatorum. Marij, & Marthæ. Sebaſtiani, & Fabiani Papæ, Cyprianæ, & Iuſtinæ, Auguſtini Epiſcopi. Sanctorum XL. Martyrum. Chriſtophori Martyris. Martini Papæ, Clementis Papæ, Valentini Martyris. Heraſmi Martyris, Vrbani Papæ. Ruphinæ, & Sanctorum Mauritij, & ſociorum. & Proceſſi, & Martiniani, de lapide Præſepij. & ſepulchri B. Mariæ Virginis, de reliquijs S. Hippoliti, Caſarij, & Iuliani, S. Sixti, & S. Paulinæ virginis. In columna vero media recondita ſunt hæ reliquiæ, de veſtimentis Virginis Mariæ, de reliquijs Apoſtolorum Petri, & Pauli, S. Laurentij, Zacchariæ patris Ioannis Baptiſtæ, Rodus vnus de ſeptuaginta duobus, de reliquijs S. Mariæ Magdalenæ, S. Baſilij, S. Martini Epiſcopi, & confeſſoris. Et conceduntur viſitantibus dictam Eccleſiam XXIX. annos, & XXIX. quadragen. indulgentiæ cum multis alijs indulgentijs, quæ in dicta Eccleſia à prædicto Papa cum alijs Epiſcopis exiſtentibus in conſecratione prædictorum conceſſæ fuerunt.

Ex hoc enim documento elicitur, iam ab eo anno corpus s. Barbaræ virginis, & Martyris in Eccleſia Reatina in altari maiori reconditum fuiſſe. In vetuſto codice edino eiuſdem Eccleſiæ recitantur acta s. Barbaræ, quæ etiam ſacra eius oſſa ibidẽ repo-

repoſita dicunt, vnde auriet lector, quæ,& quanta ſit diuerſitas, ab ijs, quæ traduntur de exiſtentia corporis huius ſanctæ virginis, & Martyris in ecclesia cœnobij ſancti Ioannis Euangeliſtæ apud Torcellum in Venetis æſtuarijs, vt ſupra retulimus in catalogo Torcellenſium epiſcoporum, quibus nec abſtruo, nec abnuo. ex inſcriptionibus Torcellanis, tum ex Reatinis Actis eā ipſam Barbaram fuiſſe dicunt, cuius corpus in ijs duobus diſtantibus locis veneratur. De Barbara videndus Baronius in annotationibus ad martyr. Rom. 4. Decēb.

Pag. 116. l. 55. *adde*, Andrea Præſule anno 1289. Carolus II. Siciliæ Rex, regali corona redimitus eſt in Cathedrali Reatina a Nicolao IV. Papa, ad cuius rei conſeruandam memoriam Carolus eidem eccleſiæ annuas viginti vncias auri contulit, quā donationem ſuo diplomate confirmauit idem Nicolaus Pontifex, diploma extat in archiuio Reatino tenoris ſequentis.

Nicolaus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Vener. frater N. Epiſcopo, & dilectis filijs Capitulo Reatino ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Inter ea, quæ placida ſunt nos oblectatione lætificant, grandi cor noſtrum reficitur gaudio, & lætitia exultat optata; cum eos, qui ſunt cæleſti prouidentia prædiri ad populorum regimen, & Regnorum circa pietatis opera feruentos conſpicimus, ipſoſq; ad diuinum cultum augumentum ſolliciros intuemur. exhibita ſiquidem Nobis veſtra petitio continebat, quod cariſſimus in Chriſtum filius noſter Karolus Rex Siciliæ Illuſtris eccleſiam veſtram, in qua de manibus noſtris Regale ſuſceperat Diadema, volens gratitudine debita venerari, vt ad laudem diuini nominis coronationis ſuæ memoria perpetua haberetur, annuum redditum viginti vnciarum auri de redditibus ad eum ſpectantibus in Sulmone percipien. a vobis, ac inter te frater . . . , epiſcopum, & eiuſdem eccleſiæ Canonicos, qui in eccleſia ipſa certis horis interfuerint diuinis certo modo, certiſq; temporibus diſtribuen. pia, & prouida liberalitate conceſſit, ac nihilominus redditum ipſum mandauit per . . . . . Secretum Aprutij, ac Balliuos ſuos eiuſdē loci de Sulmone vobis annis ſingulis in feſto Aſcenſionis Domini cum integritate perſolui, prout in literis inde confectis dictiq; Regis ſigillo munitis plenius continetur. Nos itaque veſtris ſupplicationibus inclinati, quod ſuper præmiſſis ab eodem Rege pie, ac prouide factum eſt, ratum, & firmum habentes, id auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, tenores literarum ipſarum de verbo ad verbum inſeri facimus, qui tales ſunt.

Carolus ſecundus Dei gratia Rex Hieruſalem, Siciliæ, Ducatus Apuliæ, et Principatus Capuæ Princeps, Achaiæ, Andegauiæ prouinciæ, et Forcharquerie Comes.

Tenore præſentium notum facimus vniuerſis, quod nos progenitorum noſtrorum actus laudabiles, qui ad exaltationem fidei Chriſtianæ totis conatibus intendentes in ſanctis ſemper operibus claruerunt affectibus promptis proſequimur, & paratis deſiderijs immunimur. Reatinam igitur Eccleſiam, in qua oleo ſancto inuncti de manu ſūmi Pontificis Regale recepimus Diadema, volentes debita gratitudine venerari, vt ad laudem diuini nominis noſtræ coronationis memoria perpetua ſit ibidē, redditum viginti vnciarum auri percipiendum annis ſingulis perpetuo de redditibus baiulationis, aliorumque Iurium dominij noſtri ciuitatis Sulmonen. ac diſtribuen. in eadem Reatina Eccleſia prout inferius demonſtratur, eidem Eccleſiæ Reatinæ epiſcopo, & Canonicis, qui huic ordinationi noſtræ expreſſius conſenſerunt, gratioſè duximus conceden. ordinamus ore, & volumus, quod Canonici, qui interfuerunt in eadem eccleſia ſingulis diebus in miſſa duos denarios Rauennaten. habeant ſinguli eorundem, vt in eadem miſſa pro nobis fiat oratio ſpecialis. Item, quod ſingulis ſeptimanis vna die vltima Iouis ſi aliquod feſtum ſolemne non fuerit, & ſi fuerit in alia die competēti celebretur miſſa vna ſolemniter de Spiritu ſancto pro nobis, & ſinguli Canonici præſentes habeant denarios duodecim de pecunia ſupradicta. Item, quod in feſto Pentecoſtes annis ſingulis, in quo feſto Diadema Regni noſtri ſuſcepimus celebretur vna miſſa ſolemnis ad noſtræ Coronationis memoriam, in qua reſiduum totum præſcriptæ pecuniæ inter Canonicos tunc in eadem miſſa præſentes cō. muniter diuidetur, & in præſentis omnibus Epiſcopus Reatinus portionem ſuam recipiat ſecundum modum in alijs diſtributionibus ipſius Eccleſiæ retroactis tēporibus obſeruatum, poſt obitum vero noſtrum diebus ſingulis in miſſa fiet ad animæ noſtræ ſalutem oratio ſpecialis, & die vna in qualibet ſeptimana miſſa defunctorum pro anima noſtra cantetur, & in prædictis miſſis ſeruetur diſtributio prout ſuperius expreſſum. Item in die prædicti noſtri diſceſſus ſingulis annis in anniuerſario, quod fiet ſolemniter reſiduum totum prædictæ pecuniæ inter præſentes Canonicos, vt cōtinetur ſuperius æqualiter diuidetur. In cuius rei teſtimonium præſentes literas fecimus ſigilli noſtri munimine roborari. *Datum Aquilæ anno* Domini 1289. *menſe Iunij vigeſimo quarto eiuſdem, ſecunda indictionis, Regnorum noſtrorum anno quinto.* Carolus Secundus Dei gratia Rex Hieruſalem, Siciliæ,

ciliæ, Ducatns Apuleæ, & Principatus Capuæ, Princeps Achaiæ, Andegauiæ prouinciæ, & Forcharquetij Comes. Secreto Aprutij, ac Baiulis ciuitatis Sulmonen. præſentibus, & futuris fidelibus ſuis gratiam ſuam, & bonam voluntatem. Progenitorum noſtrorum actus laudabiles, qui ad exaltationem fidei Chriſtianæ totis conatibus intendentes in ſanctis ſemper operibus claruerunt affectibus promptis proſequimur, & paratis deſiderijs imitamur, Reatinam igitur Eccleſiam, in qua oleo ſancto inuncti de manu ſummi Pontificis Regale recepimus Diadema, volentes debita gratitudine venerari, vt ad laudem Diuini nominis noſtræ Coronationis memoria perpetua ſit ibidem, redditum viginti vnciarnm auri percipien. annis ſingulis perpetuo de redditibus baiulationis, aliorumque iurium de manu noſtri Sulmonen. ac diſtribuen. in eadem Reatina Eccleſia, prout eſt per noſtram Excellentiam ordinatnm, eidem Eccleſiæ gratioſe duximns concedendum, quare volumus, & fidelibus noſtris firmiter, & expreſſe præcipiẽdo mãdamns, quatenus Epiſc. & Canonicis Eccleſiæ Reatinæ, vel eorum procuratori pro parte, & nomine ipſorum prædictas vncias auri viginti ponderis generalis de pecunia baiulationis, aliorumq; iurium dominij Sulmonen. quæ eſt, vel erit permanes . . . . annis ſingulis in feſto videlicet Aſcenſionis Dominicæ ſine dilatione, & difficultate, ac contradictione qualibet ſub pœna dupli ſi ſecus fieret noſtræ curiæ applican. integraliter ſoluere, & exhibere cunctis, mandato aliquo huic contrario ſub qnacumque forma verborum nobis facto, vel faciendo, etiam ſi ſpeciale continere debeat inter ſignũ quolibet non obſtan. apodiſſam tantum idoneam de ijs, quæ ſolueritis ad noſtri cautelam volumus remanere, quare copiam qnilibet veſtrorũ in publicam formam recipiat, ſui rationiſq; tempore producen: in cuius rei teſtimonium præſentes literas fieri fecimns, & pendentis ſigilli noſtri munimine roborari. *Datum Aquilæ anno Domini* 1289. *menſe Iunij die* 24. *eiuſdem ſecundæ indictionis Regnorum noſtrorum anno quinto.* Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attemptare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. *Datum Romæ* 5. *idus Auguſti, pontificatus noſtri anno ſecūdo.*

Pag. 118. l. 17. *adde*. Hic paulo ante, quam ad Vrbeuetanam Eccleſiã transfereretur, cum eſſe vrbis Vicarius altare S. Antonij in Vaticana Baſilica ſolemni ritu ſacrauit, ibi ante demolitionem veteris Baſilicæ ex marmore proloquebatur inſcriptio.

Hoc opus, & altare conſtruxit, & conſecrari fecit, venerabilis vir Nicolaus de Aſtallis, Canonicus huius Baſilicæ, ſub vocabulo S. Antonij Eremitæ, & confeſſoris per manus venerabilis Patris D. Raymundi Epiſcopi Reatini, ac Domini Papæ in vrbe Vicarij, conceſſa indulgentia vnius anni per eum. Anno Domini MCCCXLIV. menſis Martij, die xxiij.

Eadem pag. 118. l. 35. dele illa verba. *Poſt annum* 1375. incluſiue vſque, *ſucceſſiſſe reperio*, & loco eorum ſcribe anno 1378. nam eo ipſo anno obijſſe Blaſium die vltima Aprilis, humatumq; fuiſſe in Cathedrali prope portam ſacrarij docet adhuc marmorea inſcriptio huiuſmodi.

Hoc eſt ſepulchrum Reuerendi Domini D. Fratris Blaſij quondam Epiſcopi Reatini, qui mortuus fuit ſub anno Domini MCCCLXXVIII. tempore ſanctiſſimi Patris, & Domini Dom. Vrbani PP. VI. menſe Aprilis, die vltimo, primæ Indictionis.

Defuncto Blaſio ſtatim Reatinum Epiſcopatum adeptus eſt Bartholomæus Mezanacca Bononienſis Romanæ Rotæ Auditor, ac presbyter Cardinalis, qui & Reatinus dictus eſt.

Pag. 121. l. 32. *dele* illa verba *de Theodenarijs*, & pro ea ſcribe, de Alſanis nobili, ac parenti familia natus, & l. 45. *dele, dignitatemq; Epiſcopali ſpoliauit, ita vt vſque ad Martini V. tempora extabuerit viduata* Paſtore, & l. 54. *dele*. totum id, quod de alio Ludouico numero 40. ſcripſimus, & loco eiuſdem ſcribe.

46 LVDOVICVS Cichi Colæ de Bonauentura ciuis Reatinus ex Canonico Aquilano, occiſo Ludouico de Alſanis ſucceſſit anno 1399. de quo clara memoria extat ad annum vſque 1403. in monumẽtis Reatinæ Eccleſiæ. Obijt hic anno eodem 1403.

47 LVDOVICVS huius nominis tertius de Theodenarijs Ciuis Reatinus, poſt Ludouicum Bonauenturæ præficitur anno 1403. per multos annos hanc rexit Eccleſiam pluraq; eius in Reatino archiuio extant monumenta vſque ad annum 1436. quo ex hac mortali vita diſceſſit, poſt eius obitum Eugenius IV. conſtituit Reatinæ Eccleſiæ adminiſtratorem quendam Ioannem Apoſtolicæ ſedis Prothonotariũ, pauloq; poſt Epiſcopum Reatinum declarauit Matthiam de Fuſcis.

Pag. 122. l. 48. *adde*. Cæterum Angelus dũ eſſet Reatinus Epiſcopus porticus ædis

Bea-

Beatiſſimæ Virginis Mariæ extruxit, vt ad eius inſignia ex marmore habet huiuſmodi inſcriptio.

Angelus Reatinus Pont. Aedem quam tibi Virgo ſtruxit Reatina vetuſtas oportuna porticus ſua impenſa decorauit, quo comodius fideles in ea pro ſuo honore conſteniant. Anno à Diui Ieſu MCCCCLVIII.

Pag.124. l.62. poſt illa verba 1572 adde confirmatus eſt à Gregorio XIII. die 2. ineuntis menſis Iunij. Relicta Amelia, Reatinam patriæ ſuæ Eccleſiam ſuſcepit regendam. Fuit Marianus Ciuis Reatinus, non Amerinus, vt ex errore in Amerinis Epiſcopis ſcripſimus. Inter cætera, quæ ſcripſit eruditiſſime extant de Reatina Ciuitate libri quatuor M.S. apud me, opus ſane digniſſimum vbi de Sabinis vetuſtis populis diſuſe diſſeritur. Habeo Mariani etruſca carmina vna cum comentario eiuſdem in Reatinam patriam.

Pag. 125. l. 9. *dele* illa verba *à Pio V.* & *ſcribe*, à Gregorio XIII.

Pag. 126. l.7. *adde*, In Eccleſia S.Antonij Abbatis fratribus B.Ioannis Dei attributa ab ipſo Creſcentio Cardin. extat ſequens memoria in marmore ſcripta.

D. O. M.
Petrus Paulus Creſcentius Reatinæ
Vrbis Epiſcopus
ædem Sancto Antonio Abbati dicatam
ſuaque auctoritate
religioſis B. Ioannis Dei Fratribus
attributa
ſolemni ritu conſecrauit
die xxv. Auguſti MDCXX.
centum dierum indulgentiam
Inuitamentum pietatis ſimul, atq; incrementũ
quot annis
ædem viſitantibus conceſſit.

Eadem pag. l.11. *dele* anno 1635. ſcribe anno 1633. deinde adde, iacet in Cathedrali cum tali epigraphe.

D. O. M.
Oſſa
Ioannis Baptiſtæ olim Epiſcopi
Reatini
in paternæ familiæ ſepulchrum
reponenda
Hic
Iacobus, & Dominicus germani fratres
maſtiſſ. depoſuerunt idibus Decemb.
MDCXXXIII.

Pag.127. l.17. *adde*, Porto Reatini Ciues ad Cardinalis Balnei fauſtiſſimam perpetuandam memoriam ſub porticu Cathedralis Eccleſiæ, in marmore hæc incidi fecerunt verba:

Ioanni Franciſco
S. R. E.
Cardinali Balneo
per quinquennium
Epiſcopo Reatino
meritis ſuis
ſemper manſuris
Reate poſuit
MDCXXXX.

Pag. eadem l.127. pro Gregorio, *lege*, Georgius Bolognettus. Is ſummæ prudentiæ Præſul perbelle pergit Eccl. gubernare, quam ſanctioribus decretis, in ſynodo ab eo coacta, ſtatutis conſpicuam reddidit, Archiuium extruxit, ac pene pro vetuſtate collabente Epiſcopio in meliorem faciem reſtituit: quarum rerum inſcriptio in aula poſita ſic prodit.

Georgius Bolognettus Epiſcopus Reatinus Archiuio extructo, Palatio, manſionibus; & viridario amplificato, parietibus exterioribus collabentibus reparatis. Aulam hanc temporis iniuria deuaſtatam inſtaurauit, ornauit, ac diuerſa inſignia ibidem ſparſim depicta, vetuſtate fere deleta inde reponi curauit anno Domini MDCLI.

TARRACINENSES.

Pag.200. l.9. *adde* a capite lineæ. 2. AVITVS Epiſcopus Tarracinenſis prædeceſſor S. Valentini, vixit temporibus S. Silueſtri Papæ, cuius mentio extat in vita eiuſdem S. Valentini.

3 S. VALENTINVS, Clari, & Flauiæ nobiliſſimi Tarracinenſes filius, defuncto Auito a clero, & populo eiuſdem ciuitatis Epiſcopus electus, in monte Sorate a s. Silueſtro Papa conſecratus, verbo, & exemplo ſibi commiſſam Eccleſiam ſtrenue rexit ad Iuliani Apoſtatæ vſque tempora, ſub quo vna cum Ditamiano Diacono ſuo nobilem tulit palmam martyrij, cuius lipſana ſacra in oppido ab eius nomine s. Valentini nũcupato in diœceſi Theatina venerãtur, vbi & eius M.S. extat vita caracteribus Longobardis ſcripta, cuius exemplar vidimus in bibliotheca Vallicellana inter monumenta Cardinalis Baronij: de eo etiam mentionem habet Ferrarius in catalogo die 16. Maij.

Pag. 212. l.30. *dele* Viuit. *adde* obijt Se-

tini

tini die 23. Decembr. 1645. vbi iacet; deinde *adde* a capite lineæ.

58 ALEXANDER de Taſſis ab Innocentio X. Pont. Max. electus eſt Terracinenſis Epiſcopus anno 1646. die 25. Iunij Obijt anno 1648.

59 FRANCISCVS MARIA Ghiſletius Bononienſis Romanæ Rotæ Auditor ſucceſsit Alexandro anno 1648. die prima Februarij.

TIBVRTINI.

Pag. 216. l. 33. *adde* a capite lineæ poſt Vrſonem nonum Epiſcopum Tiburtinum.

10 HVCBERTVS Epiſcopus Tiburtinus vixit temporibus Marini Papæ anno 945. ab eodem Pontifice omnia priuilegia ab anteceſſoribus Eccleſiæ Tiburtinæ conceſſa hoc diplomate renouari meruit cuius exemplar cum alijs plurimis extant in M.S. codice bibliothecæ Card. Franciſci Barberini numero 2305.

In nomine Domini Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Exemplar Collectionum, & breuium iam antea digeſtorum temporibus ſummorum Pontificum Domini ſcilicet Nicolai, Ioannis, & Leonis, quæ vetuſtate conſumpta renouātur temporibus Domini Martini ſummi Pontificis, & vniuerſalis Papæ Ind. 3. Pontif. ſcilicet eius anno 3. in Sede Beatiſſimi Petri Apoſtoli, ſuggerente Hucberto Tiburtinæ Eccleſiæ peccatore, & humili Epiſcopo. Clauſura vniuerſa, quæ ponitur in originale den. 1. de vinea In ſilica, & caſa pullem vnum & det. 1. de fundo Aſlonum, & de fundo Piciano Muſtimundi decimatas 130. auri tremetes 2. ſolid. fund. Caſacontra de fundo caſu Lupoli tremiſſ. 1. fund. liecrata Picianus, Galliopini, Vicianus, Virgilianus, Portum Lardarium, ſummum 1. fund. Melezanus, Barbinianus, Porcaſtrum anneuulum 1. Clauſura in fund. Biſciaano. Caſa quæ fuit Leoniani in foro, clauſura quæ ponitur in Cauabelli, anteas 1111. Item vinea vbi ponitur fund. Caſsan. C. Caſſijs Villa Rep. centum, & ſex oliuetum in peſonis. Caſa ſuperſe poſita cum horto ſuo In Tribio, fundi Arcanarius, Tracamarius vncia, & ſcripulo fundi, de terra in Papi Pulli patio 1. fund. albianus. Caſa cum clauſurella. Fund. Gregianus, de caſa Garana cap. quale habuerit, de q.p. in Roma; &c. Vinea Corminulo quæ ponitur ad ſanctum Paſtorem, &c. caſa Ternina, fundi lama, & Rouerum Poſalia ſaturan. caſa Capli, fund. Furci, Manſionarium de Partino, fund. Oſianus Ceeci, clauſura vineata com paſtina duo, & terra ſationale, fundi Pareinus, & Cilianus, Caua, & gradarium auri ſiliquæ 2. fund. Baluian.

A Biſilian. Ateran. oba 12. fund. Papi cum fabrica ſua, clauſura in Colle fund. aſprerum quæ & alio vocabulo nuncupatur Mallianell. Agella, Terra ad arcum ſancti Angeli, maſſa Cruſo, fund. qui vocatur Glazzano Cupreſſus, paſtini, æquimolum vnum poſitum inter Trullium, terra quæ ponitur Innocentij, fund. Sarelli, Eclſicianus, Ancarinianus, caſa ſuper ſe pergula, fund. Baluigani, Caſſian. Valuinian. Domoræ duæ cum cortina ſua, eccleſia Sanctæ Mariæ quæ ponitur Luparianum, fund. Finicele, domuncula minor cum cortina, vinea quæ fuit Cauelli, fund. Viſcian. ordines vinearum, petia de vineæ, caſa quæ poni-

B tur finis portam S. Laurentij cum clauſura ſua, fund. Gratinianiæ vinea raſa, aquimolæ, aquimolum quæ fuit Benefactæ, fund. Appiccianus qui exijt ad vindemiam tortili paria octo, pecora vtilia, pulli vtiles, vinum pro viueratica decimatæ octo, terta, & vinea, quæ fuit Lupo bon. mem. fund. Iunicianus Vindinianus, de caſa Terrina cubucela duo, domus Tigulicij cum orto ſuo, eccleſia B. Petri quæ ponitur inter duos Ludes, clauſura vineata cum ſepultura monimenti iuxta eccleſia S. Vincentij Martyris, fund. Offician. Porcus bonus vtilis, fund. Vicilianus, fund. Valeria pen. den. 11. caſa terrina cubucelas 11. & per-

C gula inter duos ludes, &c. de clauſura vineata cum fundo ſuo, quæ ponitur in oriali, fund. Greianus, Grimol. Coſul. & Ducis, de vinea tabula 1. & ſeruis, fundus Barbazanus, Maſſa Groſſu, Virace, caſa pietra, & Serroni, Capta quidem habuerit, caſa Gagiana, & Serroni, &c. fund. Sambucetus, caſa Terana, fund Grazanus pro Veneria Diacona, de vinea inf. ſilicata, fund. Claudian. Cupreſſuli, Gregorianus, Terentianus, Gratianus, Apunian. Caſſellæ Campl. Viri Iannell. Cruſu, caſa Tatani. Coniolani, Paulini, oliuaria, caſa Mammæ, Lauretum Virginis, Caſanoua, Caſſano, Viciliano, Tranſartiæ, caſale cum appendibus ſuis, fund. Offatianus, Griſinianus, de

D terra ad paſtinandum, fund. vicus pro Filippo not. S. R. E. ſeu Maria Iugalibus de fund. qui vocatur facile fundus Catamaiuli, hortus cum fenile 1. ferili vbi ferrum reconditur, fund. Sinianus de terra Ingrelli, vinea in Vaſalice, fund. qui vocatur caſtri. In via Valeria, oliuetum in Cornuri, ſeu in penſioni, in Siuoria, fund. Altranſ. vbi ponitur Baſilica Beatæ Felicitatis, fund. Tabulianus, caſa Gatana, caſa maior, fund. Iuppianus Gilian. Rutinian. Furan. Gaian. paſſim, iſtorum, preſolcolus de aquimola ſeu pozzialia.]

11 IOANNES ſucceſſit Huberto: cuius prima mentio in monumentis Tiburtinæ Eccleſiæ anno 947. & in Sublacenſibus anno 954. eodemque anno temporibus Agapeti iunioris Papæ in eo codice Barberinæ Biblio-

bibliothecæ huiuſmodi extat ducumẽtum.

In nomine Domini, &c. Anno Agapiti Iunioris Papæ octauo Ind. 12. menmenſe Octob. die 20. à Ioanne humili Epiſcopo ſanctæ Tiburtinæ Eccleſiæ cum conſenſu cleri, tertio genere conductionis datur Petro Vico magnifico q. & ſuper nomen vocatur Pazzij ſeu Gregorij, & Roræ, atque Bono filio, & Benedictæ germanis filij ſui, & habitatoris intra ciuitatem Tyburtinam, Torricella cum ſcala marmorea à ſolo ad ſummum, oratorium ſancti Pantaleonis ſuper puſterula cum ſcala marmorea, & duobus cubucellis vno terrineo, & alio ſolorato ſubtus tunc caſtellum Ponte, &c. vſque in tertium gradum, modo inferatur Epiſcopo den. bonos Romanæ monetæ notos numero quatuor. Iurantes dicunt per Dominum omnipotentem ſanctamque ſedem Apoſtolicam, ſeu ſalutem viri magnifici, & Apoſtolici Domini Agapeti ſanctiſſimi Iunioris Papæ. Pœne nomine auri vnciæ ſex obricies, &c. Leo Scriniarius, & tabellarius vrbis Romæ ſcripſit.]

Aliud item eiuſdem Ioannis Epiſcopi documentum obſeruaui eo in codice temporibus Ioannis XII. Papæ anno ſcilicet Chriſti 956. ita ſcriptum.

In nomine, &c. Anno Domini Ioannis ſummi Pontificis, & vniuerſalis Papæ XII. in ſacratiſsima ſede Beati Petri Apoſtoli Ind. 14. in menſe Martij die 20. Ioannes humilis Epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Tyburtinæ conſentiente ſibi Clero, Ioanni Tallonio nepoti eius Petro, & Agatho cognatis, Sinderado, & Theodoſiæ germanis fratribus, habitatoribus Tyburtinæ conductionis, &c. fundum Caninianum, cum Eccleſia ſancti Ianuarij in territorio Tiburtino milliario a ciuitate p. m. quinto 1 affin. fundum Antoniani florus mons Deonici in tertium gradum ſub penſione denariorum bonorum, nothorum, optimorum quales pro tempore erunt 6. iurantes dicunt per Dominum omnipotentem, ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, ſeu ſalutem viri Beatiſſimi, & coangelici Domini Ioannis ſummi Pontificis, per manum Stephani in Dei nomine viri, & tabellionis Tybortin. ciuitatis.]

Ioannis, vt diximus, meminit Baronius ad annum 963.

12 ARVIZO, melius Amizzo, ita in eodem codice in monumento firmato anno 990. in hunc modum.

In nomine, &c. Anno Domini Ioannis XV. Papæ in ſacratiſſima ſede Beati Petri Apoſtoli quinto, menſe Auguſto die 6. Ind. 3. Peſt. & conceſſio à Domno Amizzone Domini gratia humili Epiſcopo ſanctæ Tyburtinæ Eccleſiæ, cum Cleri conſenſu libellario nomine terræ ſementatiuæ in fundo ſancto Valentino nuncupato, cum Gripta, & parietinis antiquis, territorio Tyburtino milliario a ciuitate p. m. 3. affin. Sraphile lapideum Crepingini, quod diuidit Epiſcopium, & terram de monaſterio ſancti Cyriaci, rebuſque de Sraphiliano, terra de Maregimaio, Presb. Benedicto, & Romano germanis fratribus, modo è quatuor frugibus, grano, hordeo, faba, & farre groſſo ex annuis octo modijs vnum tribuant Epiſcopio à die kal. Aug. 3. Ind. ad pridie Kalendas eaſdem vicent annis continuis decem, & nouem Epiſcop. Renouante libellario nomine, denteque ei illo nomine duos ſolidos, &c. libelli, &c. pœne nomine auri obririas vnicæ ſex, &c ad colendum, meliorandum, & laborandum. Per manum Madelberti notarij. Inter teſtes, qui ſubſcripſerunt. Landulphus nobilis vir filius Toſani in hunc lib. ſcripſi, & traditum vidi.]

Eundem Amizzonem Epiſcopum anno eiuſdem Ioannis 15. Papæ die 8. Decemb. Indict. 7. ex conceſsione Cleri, aliqua bona vendidiſſe, ibidem legitur.

Pag. 216. l. 42. poſt vocem monaſterij, *adde*, Anno 1001. ſummo Pontifice Sylueſtro II. factam lego in eodem codice vnius denarij argentei donationem Eccleſiæ Cathedrali a quibuſdam nobilibus Tyburtinis quolibet anno ſoluendam in feſtiuitate D. Laurentij ad luminoria excitanda. *In nomine*, inquit donatio, *Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Anno Deo propitio Pontificatus Domini Sylueſtri ſummi Pontificis & venerabilis Iunioris Papa in ſacratiſſima ſede B. Petri Apoſtoli anno ſecundo, imperante Othone Tertio pijſſimo perpetuo Auguſto à Deo coronato magno, & pacifico Imperat. anno quarto, indict. 14. in menſe Nouembri die vigeſima nona. Pijſſime Pater veſtra ſanctitatis, nobiliſſimi viri, qui recenſentur, & nominantur aliqui cum cognominibus, alij cum patris nomine pro omnibus habitatoribus ciuitatis Tyburtina ſicut dicit ſcriptura, bonam nobis videtur mercimoniam adipiſci, qui de terrenis comparat caleſtia, & pro rebus exiguis veniam conſequitur ſempiternam, vnicum denarium, aut de argento, aut de merce valente concedunt quot annis in Epiſcopio ven. ſoluendum pro luminaribus in natalitia S. Laurentij Chriſti Martyris pro eius reuerentia, quem ſeniorem atque defenſorem ſuum, cui traditi ſunt ad deſeruiendum cum haredibus ſuis vocatur à ſingulis, &c. Iurati dicunt per Dominum omnipotentem, Sanctaque Sedis Apoſtolica Dominum Sylueſtrum ſanctiſſimum Iuniorem Papam, & Principatum a Deo coronati Domini Othonis magni Imperatoris promittunt ſi contra agunt, ante omnia litis initium pœna nomine auri obrizi libram vnam, chartula ſcripta à Stephano in Dei nomine viro, & tabellione huius ciuitatis Ty-*

burtinæ cui ſcripſerunt manu propria, aut ſignum crucis fecerunt indict. ſuprad. 14.

An vero hæc acta ſint viuente Valtero Epiſcopo, vel Amizone, adhuc mihi incompertum.

Eadem pag. l. 50. *dele* omnia illa verba, *de eo etiam anno 1033. 29. Iulij in bulla Benedicti noni Eccleſia Caſinen.* Et *adde*, Boſſo obijt anno 1029. vt in Benedicto ſucceſſore mox dicemus. Reperi hunc Boſſonem fuiſſe, antequam ad Epiſcopalem ſedem eueheretur, Tiburtinæ Eccleſiæ Archipreſbyterum, vt in donatione Stephani viri nobilis Tyburtini, quæ extat in eodem citato codice ijs verbis conſcripta. *In nomine Domini Dei Saluatoris Ieſu Chriſti. Anno Deo propitio Pontificatus Domini Benedicti ſummi Pontificis, & vniuerſi octaui Papa in ſacratiſſima ſede B. Petri Apoſtoli tertio, Indict. 13. in menſe Aprilis die prima, Stephanus nobilis vir, & filius quondam Ildeberti, donat Boſoni Archipreſbytero, & Verne. Presbytero, atque Primicerio reuerentiſſimo Presb. & Diac. Eccleſia Sancta Tiburtina omnibus ibi ordinãdis in perpetuum in iuga Presbyterorum, Portaratium omne de piſcibus alyſque rebus dari ſolitum ad portas Tyburtinæ ciuitatis, quod ſibi per Pontificale præceptum euenerat contradit, & medietatem rerum ſuarum mobilium, & immobilium à tranſitu vita ſua, iuratus dicit per Deum omnipotentem ſancta Sedis Apoſtolica Dominum Benedictum Octauum Papam, eadem pæna qua ſupra. Ioannes in Dei nomine tabellio ſcripſit, & Datibo Iudex Tyburtina ciuitatis. Signum manu Stephani.* Poſt hæc à capite lineæ *adde*.

16 BENEDICTVS ſucceſsit immediate Boſſoni, vel Boſroni an. 1029. conſecratus à Ioanne XIX. Papa, vt clare idem Pontifex ad eundem Benedictum ſcribens aſſeruit. Diploma datum eſt per manum benedicti Epiſcopi Portuenſis S. R. E. Bibliothecarij 2. Id. Iunij Ind. 12. quæ incidit in annum Chriſti 1029. in eo omnia bona, ac iura Tiburtinæ Eccleſiæ confirmantur: ita in eo ſcriptum eſt. *Dilecto in Chriſto, ac noſtro ſpirituali filio Benedicto S. Tyburtina Eccleſia a nobis conſecrato Epiſcopo, &c. deinde addit. Imo etiam Eccleſias, quas Boſo Epiſcopus tuus anteceſſor iſto præſente anno conſecrauit videlicet S. Ioannis, & Beati Iuuenalis. Item, &c.* Diplomatis exemplar eſt in eodem codice Barberinæ bibliothecæ numero 2305. Benedictus hic Tiburtinus Epiſcopus defunctus eſt ante annum 1031. cum eo ipſo anno Ioannes ſucceſſor donat cuncto Clero Tiburtino medietatem omnem demortuorũ, vt legitur in eodem codice. *In nomine, &c. Pontificatus Domini Ioannis noni decimi in ſacratiſſima ſede, &c. anno 7. Ind. 14. menſe Ianuary die octaua. Ioannes Epiſcopus ſancta Tiburtina Eccleſia, conſentiente cuncta congregatione Epiſcopy S. Laurentÿ Martyris Chriſti donat cuncto Clero vener. Presb. omnem medietatem demortuorum ciuitatis Tyburtina ad ſe pertinentem, in iuga presbyterorum iurat, vt ſup. pæna auri obrizæ vnita tres. Tedemandus vir, & Tabellio ciuitatis ſcripſit. Signum manus ſanctiſs. Domini. † Ioannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ſancta Tiburtina Eccleſia.*

In eodem codice obſeruaui, quod ante annum 1031. immo forte eo ipſo an. 1029. vel initio milleſimi trigeſimi Benedictus Epiſcopus ex hac mortali vita dieceſsit cum eo anno 1030. memoretur Ioannes Tyburtinus Epiſcopus in petitione, quam fecit eidem Ago Abbas ſancti Vincentij Tiburtinæ ditionis, quæ ſic in eodem citato codice recenſetur. *Ago Presb. Monachus, & Abbas S. Vincenty in territorio Tyburtino in Flagẽſe, qua eſt ſubtus Monticelli, libellario nomine petyt à Ioanne Dei gratia humili Epiſcopo Tiburtina Eccleſiã conſentiente congregatione presbyterorum, tertiam partem de omni datione mortuorum in territorio de Caſtello, quod dicitur Monticelli, plebis de Foruellia de ſancto Paulo, quæ dicitur de Lomenrago, plebe S. Ioannis in caſtello tut. S. †. in villa Aguirini, ſancti Angeli in cacumine montium de Guaſſers Aſſin. Territorium Galla Tonta, territorium Dolicolli, & mons qui dicitur Campuſo, rib. q. dicitur Dolafredora, villa de Grippina, caſale de Gattaceca, de S. Bito. de Comenſali. &c. a die Kal. Aug. 13. Ind. vſque ad prid. kal. eiuſdem vigeſima in annos continuos 20. & 9. ſub penſione argenti lib. 10.* Anno Deo *propitio Pontificatus Domini Ioannis XIX. Papa ſeptimo, Imperatore Domno Conrado a Deo coronato magno, & pacifico Imperatore anno 4.*

In eo codice vbi hæc deſumpſimus videntur delineati Benedictus Papa ſedens pedibus ſuper puluinum porrectis, dextera protendens, præceptum, quod Ioannes Epiſcopus Louicanæ Eccleſiæ, Ioanni S. Tiburtinæ Eccleſiæ Epiſcopo tradit, omnes radiatis capitibus, capillati vertice detonſo, barbati. Ioannes XV. Papa imberbis cum mitra corni inſtar inſurgente. Ioannes S. Nepeſinæ Eccleſiæ Epiſcopus, & Ioannes Tiburtinus barbatuli cum mitris in medio depreſſis radiatis capitibus. Ioannes XIX. Papa barbatus, ſanctus Laurentius Benedicto ſanctæ Tyburtinæ Eccleſiæ Epiſcopo è, manu Pontificis acceptam chartulam tradens, primus, & ſanctus Laurentius radiati. Marinus Papa ſine mitra capite radiato, non tamen Hucbertus Epiſcopus Tyburtinus ſtans. Sanctus Laurentius ſedens cum puluiolo ſub pedibus, ſtola in leuo humero. Homines Tiburtinos manus paſſas eius manibus videntes.

In ſerie ordo hic ſequendus eſt, poſt

Boſonem, pone Benedictum, poſt hunc Ioannem, poſt Ioannem, Benedictum, cæteroſq; ſuis numeris apta.

Pag. 217. l. 20. *adde* à capite lineæ. 21. OTHO Epiſcopus Tiburtinus anno 1157. Kal. Septemb. interſuit conſecrationi cryptæ Cathedralis Eccleſiæ Reatinæ, à Dodone Reatino Epiſcopo vna cum Petro Narnienſi, & Berardo Furconienſi Præſulibus facta.

Pag. 218. l. 13. pro Fr. Philippo Gezã, pone de Rufinis ex ea enim familia fuit Philippus, vt ex monumentis Capitolinis obſeruauimus.

Eadem pag. l. 29. dele illa verba, *Aſtalis, ſeu de Aſtallis*, & pone ex Stalia familiã: longe enim hæc familia Stalia diuerſa eſt ab Aſtallia prænobili, quæ adhuc ſuperſtes Camillo Cardinali hodie exornata, qui Cardinalis Panphilius nuncupatur, Stalia vero iam diu extincta eſt, cuius inſignia fuerẽ quinæ, ac tricenæ teſſerulæ othogonicæ partim aureæ, partim puniceæ.

Pag. 225. l. 25. *adde*, Obijt Card. Roma Epiſcopus Tyburtinus anno 1652. die 16. Septembris; deinde *adde* à capite lineæ.

52 MARCELLVS Santacrucius preſbyter Cardinalis ab Innocentio X. Pontif. Max. creatus, Tyburtinum etiam Epiſcopatum accepit eodem anno 1652. menſẽ Octob.

TIPHERNATES.

Pag. 234. *adde* in fine, Obijt Rachagnus 1647.

65 FRANCISCVS Buccapadulius Romanus Epiſcopus Sulmonenſis translatus eſt ad Tiphernatem Eccleſiam die 6. Maij 1647. & apud Heluetios Apoſtolicæ Sedis Nuncius miſſus eſt ab Innocentio X. Pont. Max.

TROIANI.

Pag. 235. l. 26. *adde* à capite lineæ.

1 S. SECVNDVS Aecæ in Apuliã, hodie Troia: cuius corpus cum nouæ Baſilicæ foderetur fundamentum cum inſcriptione non ſine magna populi lætitia repertum eſt. Cuius inuentionis hiſtoria Romæ in bibliotheca Vallicellana aſſeruatur. Eius dies feſtus celebratur vndecima Februarij: Aecæ apud Plinium lib. 3. cap. 11. pop. Aecanos memor. Aeſcæ, ſeu Eſcæ apud Anton. Aug. in Itin. Aecana poſteris (quod potius adiectiuum eſt) nunc Troia ciuitas Epiſcopalis Apuliæ Dauniæ, loco editiore conſtructa, Luceriæ, & Bouino ad 8. M. P. vicina, à Beneuento Metrop. ad 30. à Neapoli duplo remotior. Tempus quo Secundus floruerit adhuc mihi incompertum.

Pag. 238. l. 23. poſt Guillelmum *adde* de Bonceo.

Pag. 239. l. 3. dele illa verba in patriã tandem diem obijt. Et loco eorum ſcribe, Romæ tandem obijt, in æde S. Syluestri in monte Quirinali in tẽporaneo tumulo hoc fuit appoſitum epitaphium.

Iannotij Pandulphini
Florentini Troiani Antiſtitis
Molis Adrianæ à Clemente VII. præfecti
temporaneum depoſitum. Obijt id. Decemb.
MDXXV. ætatis ſuæ an. LXVIII.

Corpus inde Florentiam delatum.

Pag. 239. l. 30. *adde*, Obijt anno 1622. deinde *adde* à capite lineæ.

37 IOANNES Baptiſta Rouiglionus Melchioris, & Corneliæ Marãræ filius, Neapoli natus, à Gregorio XV. Epiſcopus Troianus electus anno 1622. menſe Febr. Obijt anno ſequenti.

Eadem pagina l. 34. *adde*. Exceſſit Romæ ſede vacante anno 1644. die 17. Auguſti ſepultus in Eccleſia Araçlana in maiorum tumulo.

40 IO. THOMAS Venetianus Monopolitanus in Vrbe cauſarum patronus, ab Innocentio X. electus eſt Troianus Epiſcopus die 30. Ianuarij 1645. Obijt 1647.

41 ANTONIVS Sacchettus Epiſcopus Sancti Seueri ad hanc Troianam Eccleſiã translatus eſt die 13. Ianuarij 1648.

TVDERTINI.

Pag. 240. l. 63. *adde* a capite lineæ. 21. RODVLPHVS ciuis, & Canonicus Florentinus, Tudertinus Epiſcopus fuit, ille idem, cui ab Alexandro II. Papa moderatio Eccleſiæ Florentinæ, poſt depoſitionem Petri ſimoniaci, demandata fuit anno 1068. eamque adminiſtrauit ad annum vſque 1071.

VALVENSES, ET SVLMONENSES.

Pag. 278. l. 13. poſt verbum *de lecto*, *adde*, nobilis Theatinus.

Pag. 281. l. 16. poſt illa verba *de Vincio*, *adde*, comitatus Florentini, Betini filius, deinde l. 18. *adde*, vltimum ſuum condidit teſtamentum Florentiæ anno 1442. quod extat in archiuio reformatorum, vt vocant.

Pag. 282. l. 22. poſt illa verba, eſt 1532. *adde*, Iacet Romæ in eccleſia Aracælanã cum hoc epitaphio.

Bernardo Militio Patritio Romano
Valuenſi, & Sulmonenſi Epiſcopo
rerum peritia, bonitate animi
nemini cedenti
Antonius, & Iacobus mœſtiſſimi nepotes
Patruo optimo, & benemeriti.

Pag. 286. l. 64. *adde*, translatus inde eſt

ad Eccleſiam Tiphernatẽ 1647. die 6. Maij.

63 ALEXANDER Maſius nobilis Florentinus, Parmæ natus patre Coſmo Alexandri Farneſij Parmæ, & Placentiæ Ducis conſiliario; cuius munificentia, fortunis, ac Comitis titulo auctus, Coſma Parmam Maſiam familiam ſuam traduxit, Alexander vero in aula Romana diu verſatus, apud Paulum Burgheſium Sulmonæ Principem maxima valuit gratia, & Epiſcopus Sulmonenſis ab Innocentio Decimo Pontifice Max. delectus eſt die 27. Maij 1647. Præfuit laudabiliter annum vnum, m. 4. obijtq; die 11. Septemb. 1648. ſepultus in Cathedrali.

64 FRANCISCVS Carduccius ex nobili familia Florentina Romã traducta, Hieronymo procreatus ex Epiſcopo Cãpaniẽſi Sulmonenſis Epiſcopus euaſit die 22. Martij anno 1649. peregit in dies virtute, & animi candore, adhuc florente ætate, Eccleſiam ſibi commiſſam eximie inſtituere.

VERVLANI.

Pag. 304. l. 46. *lege* Albintimilienſis, *pro* Albiugannenſis. Et linea vltima *adde*, ubijt die 3. Octob. 1649. iacet in Cathedrali.

49 ALEXANDER Argolus Marſicanæ diœceſis clericus, ſuffectus eſt Lanterio anno 1651. die 23. Octobris.

VITERBIENSES.

Pag. 307. l. 26. poſt illa verba, *idem refert. adde*, His fere temporibus, vel paulo ante, vixit Richardus Epiſcopus Tuſcanenſis, Centumcellenſis, atque Bledanus, cuius memoria habetur anno 1086. in quodam donationis documento die 4. Septemb. facta: de quo etiam in Cathedrali S. Petri Tuſcanellæ in vetuſto altari maiori hæc inciſa leguntur verba.

† Anno ab Incarnatione Domini MXCIII.
Richardus Præſul Tuſcanus, Centumcellicus,
atque Bledanus † Sit Richardus paradiſi
ſede paratus amen. † Ego Petrus presb.
hoc opus fieri iuſſi. Petrus presb. Bledanus
Raynerius presb. Vrbeuetan.

VOLATERRANI.

Pag. 373. l. 22. *adde*, Obijt Philippus anno 1358. die 20. Auguſti, ſepultus in Cathedrali; ex mortuali eiuſdem Eccleſiæ.

Pag. 377 l. 11. corrige annum mortis Antonij Allij Epiſcopi Volaterrani, & ſcribe Florentiæ deceſſit anno 1477. ſepultus in eccleſia Plebaniæ de Impruneta octauo ab vrbe lapide, vbi quondam fuerat plebanus, ibiq; in magnifico tumulo hi verſus legi ſolent.

D. O. M.

Antiſtes templi iacet hic Antonius vrna
Allius inſignis, moribus & genere
Nobilis hic ſibi vixit inops, & diues egenis.
Conſilioq; grauis profuit, atque opera.
Dumq; pius Paſtor Volaterris, atque Epidauri
Dogmate paſcit oues non timuere lupum.
Vixit annos LXXVII. menſes x. Dies x.
Obijt anno Domini MCCCCLXXVII.
Dianora fratris filia T. P. I.

Pag. 382. l. 13. *adde*, obijt anno 1650. deinde adde a capite lineæ.

77 IOANNES Gerinus patritius Florentinus, Innocentij X. Pont. Max. a cubiculo, in ipſa florente ætate, omnibus virtutibus eximie exornatus, Volaterranæ Eccleſiæ præficitur die 19. Septemb. 1650. inauguratus a Ioanne Iacobo Cardinali Panzirolo in eccleſia monialium S. Catharinæ, Eccleſiam ſuam adijt, quam perbelle adminiſtrat ſumma populorum contenſione, ſuique nominis gloria.

VRBEVETANI.

Pag. 384. l. 3. poſt. 1022. *adde* a capite lineæ SIGEFREDVS Vrbeuetanus Epiſcopus an. 1028. memoratur in ſerie huius Eccleſiæ Præſulum ad calcem ſynodi nuper impreſſa, & ex monumentis eiuſdem Eccleſiæ collecta. Non leuis, ibidem habetur, Sigefredum pietatis erga Deum exhibuiſſe argumenta, dum primus inter ſuos clericos religionem iuxta S. Auguſtini regulam inſtituiſſet, & maiora liberalitatis monumenta reliquiſſet Canonicis, quibus inter cætera largitus eſt ſeptem plebes, & tres parochiales eccleſias cũ omnibus iuribus. Poſt Sigefredum quendam Teuzonem ſucceſſiſſe exiſtimari poſſe, refert ſeries illa, tamen extare ait conceſſiones ab eo emanatas anno 1054. Debet reponi Teuto ſuo in loco poſt Sigefredum; poſt quem, idem, qui ſcripſit dypticam illam, reponit, tamẽ inconſtans eſt quo tempore vixerit, quemadmodum alij Vrbeuetani ſcriptores in primis enumerandis huius Eccleſiæ Præſulibus vacillarunt, & plerique ex ſuo cerebro annos, & patrias finxere, quorum fidem ſecuti, cum nulla alia ſuppeditaſſent monumenta, & nos cum ipſis in aliquibus claudicauimus. Porro ſeries illa hæc de Albertino refert. *Albertino certe ex ijs, quos è profundioribus tenebris eruere conatus ſum, vel aliqua ex vacuis primarijs ſedibus debetur, vel forte omnium antedictorum eſt ipſe anteſignanus. In codicibus enim vetuſtiſſimis enunciatur, ne dum Epiſcopus Vrbisveteris, vitaq; monaſtica venerandus. ſine tamen anni circumſcriptione, ſed vixiſſe dicitur eo tempore, quo Petrus, & Tarulſus*

Caluus

Caluus eius filius ſpontanea pecuniarum largitione Epiſcopatus dotem conſtituerunt, in cuius veteri palatio pia beneficiorum hominum munificentia, depictis eorundem imaginibus, fuit ab Albertino compenſata.

Villelmus reponitur in eadem ſerie poſt Albertinum, de quo nos ipſi in noſtra ſerie anno 1106. vſque ad annum 1119. & poſt ipſum, pro vt ferebant dypticæ, Ioannē quendam natione Florentinum enumerauimus anno 1121. cui ſucceſſiſſe narrauimus Villelmum alterum. Quod quidem non implicat, vt duo fuerint Villelmi in ea ſede, intermedio Ioanne, cum & ſeries illa nupera vacillet in ijs, quæ retulit de Villelmo, quem anno 1103. vult ad eam dignitatem vocatum, vixiſſeq; ad annum vſque 1131. cum ait, *Et ipſo forte ſedente anno 1137. donatio Caſtrorum Mucaronis, Ciuitellorum, Rautula, Pomelli, & aliorum S. Mariæ Vrbis veteris ſuum ſortita eſt effectum.* Sed neſcio vnde habeat Vuillelmum e progenie Martinotij fuiſſe, habuiſſeq; ex fratre nepotem gentilitio Martinotij nomine nuncupatum, & militari dignitate inſignitum: cum in monumentis eiuſdem familiæ, quæ ipſe vidi, de Guillelmo, deque Martinotio nulla habeatur mentio, forte is cum alijs, quos alij diuerſis familijs addixere, connumerandus videtur. Porro hæc ex monumentis publicis de Guillelmo habet, quæ etiam primo Villelmo aptari poſſunt. *Anno 1118. Parrani caſtrum Vrbeuetani diſtrictus conceſſit Comitibus Bernardino, Gualfredo, Vgolino, & Gregorio Comiti Borgarelli ex domo Bargareſca, ſeu Comitum de Marſciano. Eodem anno Guillelmus concilium celebrauit in Valle locus tunc Vrbeuetanæ ditioni Epiſcopali ſubiecta cum ſuis caſtris Vulſiny, ſancti Laurentij, Griptarum, Gradularum, Capudemontis, Biſentij, Inſula Vrbanæ, ſeu Biſuntinæ; & in caſtro Griptarum eccleſiam ſancti Petri paulo ante conſtructam conſecrauit. Eidem Epiſcopo anno 1115. eccleſiam S. Chriſtinæ cum ſuis iuribus in Vulſinij ſuburbijs fuit conceſſa, & ipſomet forte ſedente anno 1137. donatio caſtrorum Mucaronis, Ciuitellum. Rantulæ, Pomelli, & aliorum S. Mariæ Vrbisveteris ſuum ſortita eſt effectum.*

ILDEBRANDVS a nobis prætermiſſus poſt Antoninum reponendus videtur, poſt annum 1137. ad hanc dignitatem vocatus, quem tamen ſeries nupera vult ſucceſſiſſe Guillelmo, ac familiæ Beccariæ Inſubriæ nobiliſſimæ, Vrbis veteris ciuitatē translatæ, fuiſſe alumnum: tamen huius non meminit M. Hieronymus Henninges p. p. Geneolg. In deſcriptione huius vetuſtiſſimæ familiæ. Non abſimilis erit hæc Ildebrandi familiæ additio alijs gratis inſertis ſuperioribus dipthycis. *Ildebrandus*, inquit ſeries, *Controuerſiam compoſuit exortam inter Abbatem, monachoſq; ſancti Sepulchri Aquæpendentis, & Plebanum Griptarum ob nouam plebem ibi ſub S. Petri nomine erectam, vbi inſuper eccleſiam S. Ioannis Ildebrandus conſecrauit. Diſſidia tamen ipſe innutriuit inter ſemet, & Archipresbyterum Raynerium cum ſuis Canonicis, qui Epiſcopo lapſus carnis notam inuſſerunt, vt inuicto metu compulſus eis bona Epiſcopalia largiretur. Hinc iure Epiſcopus laceſſitus, voluit à clericis parochianis inuitis Canonicis in maiore Eccleſia diuinas precationes, ſolemneſq; ritus peragi vſque ad annum 1154. quo à propoſito deflectens, & Canonicis Eccleſiam reſtituens, diſſenſionis faces extinxit. At eas, quas in ſubdolo pectore fouebat, non extinxit Raynerius quidam Parochialis ſacerdos, & Epiſcopi commenſalis, qui cum turbam inta fruſtrandæ pacificationi fruſtra adornaſſet, epiſcopalia inſtrumenta effraus rabie perſitus combuſſit. Mortuo Ildebrando, vacauit ſedes Epiſcopalis vno anno, & tribus menſibus.*

GVALFREDVM quendam ſucceſſiſſe Ildebrando refert ſeries, addens, *hoc vnum de eo nouit poſteritas, cæterum vetuſtas abſorbuit.*

GVISCARDVS Vrbeuetanus, iuxta ſeriem, inſecutus eſt Gualfredo, de quo memoriæ eſt traditum, terras Epiſcopatus prope flumen Paleæ, quæ Casum appellabantur, olim pignoratas anno 1157. recuperauiſſe.

MILO proxime Guiſcardo, ait ſeries, acceſſit natione Campanus de Valle montonis. Duobus annis vixit in exedra Epiſcopali, poſt cuius obitum ſeptennio vacauit ſedes, tanto, vt refert Raynerius Epiſcopus infra deſcribendus, Eccleſiæ Vrbeuetanæ detrimento, vt vix per tres menſes Epiſcopalis menſa deinceps ſuſtentari poſſet. Adminiſtratio ad Rocchum ſancti Cōſtantij Priorem, ſeu Archipresbyterum eſt delata vna cum Archidiacono, qui tunc primo, eodem Raynerio teſte, in rebus Epiſcopalibus ſe immiſcuit, cum antea nullam ſortem in Epiſcopatu haberet, ſed cū Canonicis moraretur. Ruinam hanc Roccho adſcriptam hiſce verbis Epiſcopus antecedens deplorat: *Qui deberent eſſe vacante ſede cuſtodes pariter, & paſtores, deſtructores ſunt potius, & lupi vſurpantes bona patris, & fere nullas reliquias relinquentes.*

RVSTICVS, quem nos repoſuimus in ann. 1155. reſtituendus eſt ſuo in loco poſt hunc Milonem ad annum 1168. iuxta ſæpe citatam ſeriem: & diploma Adriani IV. referendum eſt ſub Milonis Epiſcopatu: quemadmodum & Vuillelmus, quem vixiſſe referimus anno 1156. à noſtra ſerie exulandus videtur. Cæterum *Ruſticus*, ait ſeries, *tandem Miloni ſuffectus anno exeunte 1168. illico eccleſiam S. Mariæ, quam Ildebrandus reſtituerat Canonicis cōfirmauit, ſicuti Archidiaconatum, & Primiceriatum*

retenta pro menſa Epiſcopali dimidia quarumlibet oblationum parte. Anno 1172. Parrani feudum Comiti Raynerio Borgarelli filio, & Bernardini primi acquirentis ex filio nepoti renouauit, addito annuo cenſu Epiſcopis ſoluendo, tam à Raynerio, & deſcendentibus, quam ab incolis eiuſdem caſtri. Ab Ildebrando Epiſcopo Suanenſi iudiciarijs moleſtijs eſt affectus eccleſiaſtica plurium locorum ditione ſe geſſit, & die ſancti Benedicti anno 1175. mortalibus exutus ſpolijs euolauit ad Deum. Vacauit ſedes duobus annis.

RICHARDVS, quem nos è familia Caietana Piſana ex monumentis eiuſdem nobiliſſimæ familiæ aſſeruimus, iuxta ſeriem, in hoc throno collocădus videtur an. 1177. Reuera tamen, in monumĕtis Saxiuiui vetuſti apud Fulginatenſes cœnobij an. 1169. videtur iam eo tempore fuiſſe Vrbeuetanus Epiſcopus, de quo ſeries illa hæc habet. *Richardus Patria, non cognomento Caietanus, eadem die S. Benedicti, quo anteceſſor obierat, biennio tranſacta Vrbeuetanæ Eccleſia eſt aſcitus anno 1177. ita vt, cum primo ad aras mitra redimitus acceſſit, mortuale ſacrum anniuerſario ritu pro Ruſtico celebrauerit. Eccleſiam adminiſtrauit ſpatio viginti quatuor annorum aſperrimis ſane temporibus, quibus Manichæorum factio valde potens, prauarum opinionum virus vndequaque in Vrbeuetana ciuitate diffundens in Papa conſentaneos odio tam in placabili efferbuit, vt Petrum Parentium Romanum pro Innocentio Quarto* (melius dixiſſet Tertium) *Vrbis veteris Rectorem anno 1199. è medio immaniter tollere non dubitauerit. Richardus quippe exſomnis animi vigore, & intrepida turbulentorum hominum deſpicientia ſuo muneri non defuit, vt fides orthodoxa de impietate triumpharet. Annorum pondere ſatisfaciens cecidit in templo S. Chriſtinæ Vulſinij, & paulo poſt obijt anno 1201. Epiſcopali palatio prius reſtaurato, & ſepultus eſt apud S. Seuerum.* Matthæus Vrbeuetanus Petri filius, & Albetici ex filio nepos, e Canonico S. Conſtantij Prior eiuſdem Eccleſiæ effectus, eodem die, quo Richardus defecit, Epiſcopatum eſt aſſecutus, in quo nouem annis, & ſex menſibus peractis, ſcalis Palatij renouatis, & ibidem ſacello ſub D. Syluestri nomine magnifice conſtructo 6. Kal. Octob. anno 1210. corporis ſe ſe tegumento exſoluit; ita ſeries nupera, ex qua corrigendus noſter cathalogus, vbi habetur Matthæus ad hanc Cathedram anno 1204. aſcendiſſe.

Pag. 386. l. 18. *adde*, Obijt Ioannes anno 1212. die S. Bonifacij. Eadem pagina l. 20. *corrige*, annum electionis Capitanei. & pro 1217. *ſcribe* 1213. menſe Ianuarij, & l. 23. corrige annum mortis eiuſdē, & pro 1223. ſcribe 1228. 7. Kal. Martij, ita apud ſeriē citatam, ex qua expungendi ſunt ab Vrbeuetanis Præſulibus Comes ille de Parrano numer. 25. & Vuillelmus Martinellus num. 26. Porro de Capitaneo Epiſcopo, hæc ſeries. *Capitanus Vrbeuetanus prius Canonicus S. Conſtantij, poſtea Archidiaconus anno 1213. menſe Ianuarij ad Epiſcopatū aſcendit. Fuit Rapitij filius, & frater Todini, ex quo natus eſt Pepo militari ordini adſcriptus. Primo anno à Conſulibus Vrbis veteris declarationem obtinuit, qua caſtrum S. Viti omnium caſtrorum Epiſcopatus antiquiſſimum, ſancitum fuit ad eundem ſpectare. Anno 1215. fuit vnus ex delegatis à Papa ſuper pace inter Vrbeuetanos, & Tudertinos. Anno 1216. fuit in ciuitate Vrbeuetana arbiter electus in quadam controuerſia inter Archipresbyterum S. Conſtantij, & Parrochianos S. Laurentij de Arari ſuper huius Eccleſiæ iuribus, & præſertim electione Rectoris, quam eiſdem Parochianis confirmauit. Anno 1221. ædificari cœptum monaſterium cum eccleſia monialium S. Pauli Vrbis veteris contradicente Epiſcopo, annuente tamen Pontifice. Eodem anno monachi, qui dicuntur nigri S. Benedicti, ad quos ſpectabat S. Seueri monaſterium inde Pontificis mandato vrgente Epiſcopo religioſæ obſeruantiæ defectu excluſi & monachi pariter S. Benedicti* (melius dixiſſet Canonicos) *Præmonſtratenſis Ordinis ſuffecti fuerunt. Anno 1227. in ſacrorum celebratione Epiſcopus à piorum communione ſegregauit Paganutium, & Ioannem S. Mariæ de Mimiano ad Capitulum ſpectantis occupatores. Anno tandem 1228. ſeptimo Kal Martij laboribus, & vita terminum duxit.*

Pag. eadem l. 29. adde ad Raynerium numero 27. in noſtro catalogo. Raynerius Prudentij filius, & Peponis frater 6. id. Aprilis eodem anno 1228. Vrbeueteris Epiſcopus electus, 17. Kal. Maij à Pontifice confirmatus, & Kal. Octob. Peruſij ab eodem eſt conſecratus. *Primo anno*, ait ſeries, *Concilium in maiori Eccleſia celebrauit, in quo inter cætera ſeueriori anathematis vinculo innodauit clericos bona inconſulto Epiſcopo quoquo modo alienantes, & omnes auxilium contra Epiſcopum Abbati ſancti ſepulchri Aquæpendentis exhibentes. Indictum enim monerat Raynerius contra illū, qui ſe iactans ab Vrbeuetana eccleſiaſtica ditione exemptum, Epiſcopalibus inſignijs in eiuſdem Epiſcopi contemptum vtebatur, quod poſtea anno 1229. ſequente definiendum tradidit Pontifex Aegidio SS. Coſmæ, & Damiani Cardinali. Eodem fere tempore Peponem Epiſcopi Capitanei ſupranominati nepotem iureiurando adegit, vt omnia habita à Patruo ad Epiſcopatum ſpectantia, ipſius Raynerij arbitrio ſubijceret. Anno 1232. pijs ciuium erogationibus, Raynerijq; exemplo, & animatione conſtructa fuit, empto ſitu à Cardinale Vgolino de Comitibus Innocentij III. nepote* (diu ante annum 1232. Vgolinus tunc Card. qui fuit Gregorius IX. conſtru-

ctum

cum fuit hoc cœnobium, vt patet ex literis eiuſdem a me relatis in catalogo) *Ecleſia s. Laurentij inter vineas cum monaſterio monialium Ord. s. Damiani, quæ ibi numerum quadragenarium implentes, primo ſe ſe regimini ſuppoſuerunt nobiliſſimæ fœminæ ſororis Ioannæ de Frangipane de Vrbe, eodemq; anno Epiſcopus illud prauia Pontificis auctoritate ab Epiſcopali iure exemit. Anno* 1240. *Ranerio vna cum Gualcherino Vrbeuetano, Epiſcopo Suanenſi commiſſa fuit à Papa inquiſitio vitæ, & geſtorum B. Ambroſij de Maſſa Franciſcani Ordinis, tunc inter cæleſtes referendi, cuius cineres in Eccleſia S. Franciſci Vrbisveteris veneratione proſequimur. Anno* 1241. *expunxit e fidelium cœtu Fiordenogliam, Peponem, & Petrum Comites de Rota caſtello, qui diuina, & humana iura miſcentes Caſtrum S Petri ad Epiſcopum ſpectans, non ſolum occupauerant, ſed nefaria direptione Templum combuſſerāt, & incolas Clericoſque præſertim trucidauerant. Cæterum Raynerij monumenta inſpiciuntur, vſque ad annum* 1247. *quo anno tamen defecerit ex ijs non liquet.*

Pag. 387. l. 50. *adde*, Conſtantinus, ea ſerie teſte, anno 1255. miſſus à Pontifice Legatus in Græciam, ibi cæleſtem adoream eſt aſſecutus anno 1257. mortalibus exuuijs Peruſium translatis.

Pag. 389. l. 29. *corrige* annum mortis Iacobi, & ſcribe annum 1269. cum appareat, ex illa ſerie memoriam vacantis ſedis vſque ad annum 1272.

Pag. 382. l. 34. *dele* illa verba, ſepultus eſt in Cathedrali, & *adde*, obijt Auenione, ſepultus in Eccleſia S. Dominici. Cætera quæ in noſtro Catalogo diximus iuxta Romana monumenta ſunt tradita, quiquid dicat nupera ſeries, quæ pluribus in locis, vt non ſemel diximus, vacillare videtur.

APPENDIX
Ad ſecundum Tomum.

BONONIENSES.

Pag. 12. l. vltima *adde* à capite lineæ.

45 IOANNES Epiſcopus Bononienſis, ad Rauennatenſem Eccleſiam translatus anno 904. de quo Ibi.

Pag. 69. l. 14. *adde* a capite lineæ. 8 HIERONYMVS Boncompagnus Soræ Ducis filius, Gregorij XIII. Pontificis Max. pronepos, vtriuſque Signaturæ Referendarius, ex dimiſſione Card. Ludouiſij Bononienſis Archiepiſcopus renunciatus eſt ab Innocentio X. Pontif. Max. anno 1651. die 11. Decembris.

PARMENSES.

Pag. 243. l. vltima *adde*, Obijt Pompeius in oppido S. Caſſiani in Etruria die 5. Iulij anno 1647. corpus Romam relatus in Eccleſia S. Crucis in Hieruſalem terræ mandatum eſt, hoc addito ad tumulum cenotaphium.

Don Pompeio Cornazano Papienſi olim Prior huius monaſterij Ordinis Ciſterſienſis, & hinc ad Epiſcopatum Parmenſem promoto magni animi, & ingenij viro, pariſq; conſtantiæ in tuendis iuribus Eccleſiæ ſuæ, pro qua repudiatis Vrbinate, & Papienſe ſacerdotijs, inter diuturnas, graueſq; moleſtias extoris mori elegit. Agnitus tamen ſub mortem, & deſideratus. Obijt die 5. Iulij anni MDCXLVII. agens ætatis annum LXXI. Epiſcopatus xxxij. Monachi relictis ab eo pecunijs monumentum poſuere.

60 HIERONYMVS Cotius nobili gente natus Mediolani ex vtriuſque Signaturæ Referend. ſucceſſit Pompeio anno 1650. die 2. Maij. Vix elapſo anno ſui Præſulatus mortalitatem expleuit. Vir ob eximias virtutes, animiq; candore laudatiſſimus, longiore æuo dignus.

61 CAROLVS Nembrinus Bergomēſis Anconæ natus, ob eximiam expectationem ab Innocentio X. Pont. Max. Epiſcopus Parmēſis efficitur anno 1652. die prima Iulij.

PLACENTINI.

Pag. 251. l. 5. *adde*, Is anno 808. pro veteri ſua antiqua Cathedrale hoc a Carolo Magno obtinuit priuilegium, quod olim Petrus Maria Campus Canonicus Placentinus cum multis alijs Placentinæ Eccleſiæ monumentis ex archiuio Canonicorum fideliter excriptis nobis tranſmiſit.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Karolus excellentiſſimus Auguſtus, à Domino coronatus, magnus, & pacificus Imperator, Romanorum gubernas Imperiū, per miſericordiam Dei Rex Francorum, & Longobardorum.

Omnibus igitur nobilibus Catholicis noſtro in Regno conſiſtentibus, tam de ſacerdotali ordine, quam & laicali ſcire volumus: quoniam nihil aliud, vt ait Apoſtolus, in hunc mundum intulimus, nec quicquam ex eo nobiſcum auferre poterimus, niſi quod ob animæ ſalutem locis Sanctorum deuotè Domino offerentes impertiri videmur; & hoc nobis proculdubio ad æternam beatitudinem pertinere cōfidimus. Idcirco cognoſcat magnitudo, ſeu vtilitas om-

omnium fidelium Dei, noſtrorumq; ſcilicet præſentium, & futurorum; qualiter vir venerabilis Iulianus ſanctæ Placentinæ vrbis Eccleſiæ Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore Sanctorum Antonini, & Victoris, necnon & Iuſtinæ Virginis, noſtram deprecatus eſt clementiam, potens, vt ob amorem Dei, & animæ noſtræ ſalutem omnem iudiciariam, vel omne teloneum de curte iam dictæ Eccleſiæ nuncupante Gutiano cum ſuis adiacentijs, quæ eſt ſita in montaneis Placentinis per fines ſubtus denominatas, tam de atimannis, quam & de alijs liberis hominibus per memoratas fines, vel infra conſiſtentibus, omnia quæ a publico exigebantur pro mercedis noſtræ augumentum in ipſa Eccleſia Sanctorum prædictorum concedere viſi eſſemus: Quod nos propter nomen Domini, & reuerentiam ipſius ſancti loci ad ipſam Eccleſiam ſecundum præfati Epiſcopi petitionem, ſicut a publico hactenus exigebantur; ſic promptiſſima deuotione eum omni integritate prædictam iudiciariam, vel omne teloneum de ſupradicta Curte Gutiano, vel eius adiacentijs per has denominatas fines, & cohærentias: id eſt, ex vno latere de ſumma coſta, vbi diuiditur inter monaſterio Tollæ, & ſanctæ Eccleſiæ Placentinæ, deſcendente vſque in riuo Garli, de riuo Garli percurrente vſque in fluuio Carlo: inde vero per ipſius fluuij alueum deſcendente vſque in capite ſubtus coſta Maurenaſca, deinde aſcendente vſque in ſumma coſta ipſius Maurenaſcæ, qui diuiditur inter ipſam, & Saderiano. Inde quoque percurrente vſque in la Vegiola; ex alia verò parte de la Vegiola vſque Caſtellioni, de Caſtellioni vſque in ſumma ſerra, de ſumma ſerra vſque Fabricio: inde enim vſque ad prædictam coſtā, qui diuiditur inter Tolla monaſterio, & prædictæ Eccleſiæ Placentinæ viſi ſumus conceſſiſſe. Qua propter per præſentem auctoritatem noſtram decernimus, quod nos in Dei nomine perpetualiter hac noſtra conceſſione manſurum eſſe volumus, vt ipſam iudiciariam, vel teloneum, vt ſupra ex integro per ſupraſcriptas fines, & infra tam ipſe Pontifex, quam ſucceſſores ſui habeant, teneant, & poſſideant, vel quicquid exinde ad profectum Eccleſiæ ſuæ facere voluerint, ex permiſſo noſtro liberam in omnibus habeant poteſtatem; ita vt deinceps nullus Dux, Gaſtaldius, vel Actionarius, nec quilibet ex miniſtris Reipublicæ de iam dicta iudiciaria aliquid præſumere, vel de ipſo teloneo aliquid contingere audeant; ſed per hanc noſtram auctoritatem ſub emunitatis nomine, noſtris Deo auxiliante temporibus, & futuris memoratus vir venerabilis Iulianus Epiſcopus, ſuique in perpetuum, qui fuerint Rectores in ipſa ſancta Eccleſia, vt ſupra diximus, valeant quieto tramite tenere, &

A poſſidere, & pro nobis, ac ſuperſtites noſtri Domini miſericordiam iugiter exorare: & vt præſens auctoritas tam præſentibus, quam futuris temporibus inuiolabiliter Domino adiuuante permaneat, manibus noſtris ſubterſcribendo roborare decreuimus, & de anulo noſtro ſigillare iuſſimus.

Signum † Domini Karoli pijſſimi Imperatoris.

Altifredus ad vicem Ercambaldi ſubſcripſi. Data ſeptimo Kalen. Iunij, anno octauo, Chriſto propitio Imperij noſtri, XL. regni noſtri in Francia, atque XXXIV. in Italia, indictione prima.

Actum Aquiſgrani palatio noſtro in Dei nomine feliciter. Amen.

B Pag. 251. l. 8. *adde*. cum ex hac mortali vita diſceſſiſſe anno 839. die 19. Iulij: ad eius tumulum hæc inciſa fuerunt carmina inculta, vt illa ferebat ætas.

Hic honor, atque decus; hic ſanctus Pater, & almus
Antiſtes Podo hic requieſcit humo.
Qui fuerat humilis, mitis pietate repletus
Nobilis egregius, orbi aperte bonus.
Rexerat hanc vrbem ſex luſtris inſuper annis,
Præſul erat meritis, & pietate pater.
Floruit in ſtudijs, & ſacra in lege fidelis,
Semper agens animæ dona fortunæ ſuæ:
C *Fulgens eloquio, diuinæ & dogmata legis*
Demonſtrans populis fercula digna ſuis.
Te cuſtode pio nunquam lupus abſtulit agnum;
Nec de fure timens paſcua carpſit ouis.
Summus amor Regum, populi decus, arma parentum,
Eccleſiæ cultor, nobilitatis honor.
Quamuis marmoreo condantur membra ſepulchro,
Alma petens anima ſedibus Angelicis.
Quiſquis amore Dei verſus perlegeris iſtos,
Dic, rogo: Podoni det requiem Dominus.

D Hic venerabilis Præſul nouæ eccleſiæ S. Mariæ in territorio Caorſo ab Iſmalda, & Vrſa ſororibus ſuis ædificatæ plura contulit bona, de qua conſtructione hæc vetus chronic. M.S. Placentinæ ciuitatis.

Condidit hoc templum ſumma virtute verendum
Regina potens conſilio ſui fratris Præſulis Podo.
Atque duabus Iſmalda, & Vrſæ ſororibus ſuis
Pro ſe, pro natis amore Virginis matris
Chriſti Mariæ, cui conſecratus fuit locus iſte.

Cum

Cuius etiam tempore Alaxiam Pipini Regis filiam, vxoremque Cadotis Comitis de Lomello ædificaſſe eccleſiam SS. Simonis, & Iudæ in ea ipſa ciuitate Placentina, ſefert verus chronic.. *Anno Domini* 813. *obyt prædictus Carolus Magnus Imperator & eo tempore Domina Alaxia filia Pipini Regis, & vxor Cadoti Comitis de Lomello eccleſiam vnam in honorem SS. Simonis, & Iudæ in ciuitate Placentia apud murum ciuitatis conſtrui fecit: licet nonnulli dicunt fuiſſe conſtructam ipſam eccleſiam per Comitem Tadonum Palatinum de Lomello*.

Podo vero Epiſcopus inter cætera, quæ ab Imperarore Ludouico Pio obtinuit pro ſua Eccleſia priuilegia, vnum aſſeruatur conditum anno 820. ira ſcriprum.

In nomine Domini Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

HLudouicus diuina ordinante prudentia Imperaror Auguſtus. Si res ad ſacroſanctas Eccleſias, & cætera venerabilia pia loca pertinentes, quæ aut per negligentiam, aut per quorumlibet carnaliter viuentium cupiditatem de ipſis abſtractæ ſunt, eiſdem ſanctis Eccleſijs, & venerabilibus, ac pijs locis reſtituerimus, & ad earum dominationē reuocauerimus, hęc procuidubio nobis, & æternæ mercedis præmia facilius aſſequenda, & ad Regni ſtabilitatem pertinere confidimus. Idcirco notum fieri volumus omnibus fidelibus noſtris, præſentibus ſcilicet, & futuris. Quia vir venerabilis Podo ſanctæ Placentinæ Eccleſiæ Epiſcopus per miſſum ſuum nomine Reginoldum presbyterum oſtendit nobis priuilegia, in quibus continebantur donationes Regum Longobardorum, Hilprandi, Haiſtulfi, Deſiderij necnon, & aliorum bonorum hominum, de quorum donationibus quoddam monaſterium, quod nūcupatur Grauacus, tempore Domni, & genitoris noſtri Caroli piæ recordationis per aliquos homines, ſicut ipſe Reginoldus miſſus prædicti Epiſcopi aſſerebat, iniuſte abſtractum fuit, quam rem iuſſimus miſſis noſtris Adallaho venerabili Epiſcopo, & Arrmano Comiti, quos ad iuſticias faciendas in Italiam miſimus diligenti inquiſitione inueſtigare, & nobis ſi ita verum eſſet renunciare. Hanc cauſam ſubtiliter inueſtigatam detulerunt iamdicti miſſi noſtri ad noſtram notitiam, & eam quanta potuerunt ſubtilitate nobis expoſuerunt. Quam cum nos diligentius attendendo cognoſceremus, intelleximus iſtum eſſe vt prædictū monaſterium vna cum cellulis, & rebus ſibi ſubiectis ad partem Placentinæ Epiſcopatus Eccleſiæ redderetur, & ideo prædictum monaſterium ſub integritate per hanc noſtræ auctoritatis præceptionem memorato venerabili Epiſcopo atque Placentinæ Eccleſiæ Rectori reſtituere, & confirmare decreuimus. Præcipientes ergò iubemus, vt nullus fidelium noſtrorum prædicto venerabili Epiſcopo Podoni, & Placentinæ Eccleſiæ, vel ſucceſſoribus eius de ſupradicto monaſterio Grauaco in pago Placentino conſtructo vlterius inquietare aut vllam calumniam ingerere præſumat: ſed liceat, ei ac ſucceſſoribus eius memoratum monaſterium tam noſtris quam ſucceſſorum noſtrorum temporibus abſque vllius poteſtatis vel perſonæ iniuſtæ contrarietate, quieto ordine tenere, ac ſecundum ſacros canones ordinare, & quicquid exinde ſecundum æquitatem, & iuſtitiam facere voluerint liberam, & firmiſſimam habeant poteſtatem, & vt hæc auctoritas firmior habeatur, & à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, ac noſtris melius credatur, ac diligentius conſeruetur, annuli noſtri impreſſioni ſignari iuſſimus.

Ego Gandulfus ad vicem Fridugiſi recognoui, & ſubſcripſi.

Data v. kal. *Maias anno Chriſto propitio, ſeptimo Imperij Domni Hludouici pijſſimi Auguſti, indictione decimo tertia.*

Actum Aquiſgrani palatio Regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Pag.251. l. vlt. *adde*, Nouam Cathedralem, quam Sofredus eius patruus, & præceſſor in honorem ſanctæ Iuſtinæ excitare inſtituerat, Paulus ipſe præfecit, obtento prius priuilegio à Ludouico Imp. ann. 872. *Dat.* 8. *Id. Ianuarij Indict.* 5. *Imperij* 26. Tranſtulit poſt hæc è veteri ſancti Antonini in nouam Cathedralem totum fere Capitulum Canonicorum, vna cum eorum dignitatibus, Archipresbyteratus nempe Archidiaconatus, Præpoſ. & Primicerij, reliqui Canonici vna cum Vicedomino in veteri remanſerunt Eccleſia ſub ipſo Vicedomino, quem poſtea Præpoſitum dixere. Exorauit idem Paulus an. 881. vt à Carolo Craſſo Imp. ea omnia confirmarentur, quæ à Carolo Magno, cæteris Imperatoribus, Regibuſq; Italiæ olim priuilegia obtinuerunt. *Dat.* 5. *Cal. Apr. anno Inc. Dominica* 881. *Ind.* 14. *anno vero Imperij Domini Karoli primo*. *Actum Papiæ feliciter*.

Pag.252. l.40. *adde*, obtinuit Bernardus à Stephano IV. Papa priuilegium pro ſua Placentina Eccleſia: cuius initium eſt. *Stephanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Reuerendiſſimo, & ſanctiſſimo Bernardo Epiſcopo S. Placentinæ Eccleſiæ, & per te in eodem venerabili Epiſcopio, in perpetuum. Si conſacerdotum, &c. Scriptum per manum Anaſtaſij notarij regionarij, & Scriniarij S.R.E. in menſe Februario indictione ſupradicta bene valete. Data* 4. kal. *Martias per manum Zachariæ primicerij S. Sedis Apoſtolicæ, Imperante Domno pijſſimo Auguſto V vido à Deo Coronato magno, pacifico Imperatore, anno primo, & poſt anno primo Indict.* 9.

Pag.255.

Pag. 255. l. 36. *adde*, obtinuit Vvido à Rodulpho Imp. confirmationem priuilegiorum olim à Berengario Rege Cathedrali S. Antonini conceſſorum. *Datum anno Dominica Incarnationis* 924. *Domini vero Rodulfi pijſſimi Regis in Italia* 3. *Ind.* 12. *in Chriſti nomine feliciter. Amen*. Hugo vero Rex donauit Abbatiam S. Chriſtinæ poſitam extra muros Ticinenſes eidem Vidoni Epiſcopo. *Data anno Dominico Incarnationis* 926. 4. *kal. Decembris ind.* 14. *anno vero D. Hugonis primo. Actum Papia*.

Hugo item, & Lotharius Reges condito documento, Vvidone Epiſcopo ſuperſtite, plura alia bona obtulerunt Eccleſiæ S. Antonini. *Data* 5. *idus Martij anno* Do*minica Incarnationis* 945. *Regni vero* Do*mini Hugonis pijſſimi Regis* 19. *Lotharij vero* 14. *indict.* 3. *Actum Papia*.

Pag. 258. l. 19. *adde*, Sigifredi obitum memoratur in peruetuſto Kalendario Placentinæ Eccleſiæ in hunc modum.

XVIII. Kal. *Maij*.

Præſul ab hac vita, Sigifredus ad ætatem migrat.

Fuiſſe vero Sigifredum monachum Ord. S. Benedicti, ac virum eximia ſanctimonia præditum memorant monumenta eiuſdem Eccleſiæ.

Eadem pagina l. 23, *adde*, poſt illud verbum, Euangeliſtæ, cum antea die 27. Ianuarij in Germania, vbi fuerat à Corrado Imp. relegatus, alij vero ſcribunt, non hunc Petrum, ſed Aycardum Petri ſucceſſorem exilio fuiſſe mulctatum.

Pag. 2uu. l. oo. *adde*, obijt Dionyſius eodem anno 1077. die 20. Septembris, vt in Calendario citato, MLXXVII. *die* 20. *Septemb. Qui miſeris fouit, Præſul* Dionyſius *obijt. Qui dedit huic Eccleſiæ villam S. Proſperi, & braidas Pletoli, & diſtrictum Pletoli, & quicquid habemus in Vsiolo*.

Pag. 277. l. 30. *adde*, Eius obitus dies notatur 8. menſis Aprilis ante completorium, die Oliuarum, ita diſticum.

Succubuit fatis Præſul Grimerius *atris*
Celſa petit cœli, Chriſto vocitante ſerenus.

In citato vero Calendario *ſexto idus Aprilis*.

Grimerius vita migrauit Epiſcopus iſta
Cui Dominus *cœlum pandat, regnumque ſupremum*.

M. CC. X.

REGII LEPIDI.

Pag. 289. lin. 9. corrige illa verba ad annum 1286. *ſcribe*, 1318.

Eadem pagina l. 17. poſt illa verba, conſtitutam adminiſtrent, *adde*, Porro Regienſis Ducatus ijs includitur terminis, ad Orientem à torrẽte Sicla, ad Meridiem ab Apennina, ad Septentrionem à Pado flumine, ad Occidentem ab Entia pariter torrente, vbi centum viginti oppida, ſeu caſtella recenſentur, interque numeratur Canuſſium non minus memorabile diuturnis Berengarij Regis obſidionibus, quam Gregorij Septimi Romani Pontificis Cardinaliumque receptu, cum Henricus Quartus Imper. relicto exercitu, ac omni regio cultu abiecto, ſine calceis, ſæuiente hyeme Pontificiæ diſpoſitioni perpetratorum facinorum pœnitens, intercedente Comitiſſa Mathilda, ſe ſe reſignauit.

B Eadem pag. l. 36. poſt illa verba, Cæſaribus obtento, *adde*, Cuius Antiſtitis moderna prærogatiuæ ſunt, ſiquidem antiquitus potioribus fruebatur, Principatus dignitate fulgere, galea, enſeque pontificaliter celebraturi ad altare accedere, vtrumque ex poteſtate illi conceſſa per Carolum magnum ad contumaces, facinoroſq; compeſcendos, vt refert Vidus Pancirolus in ſua M.S. rerum Regienſium hiſtoria. Duas habere Cathedrales, alteram Deiparæ Virgini conſecratam, numeroſo clero decoratam: alteram S. Proſperi de Caſtello non minori magnificentia præditam, quam non diſſimilis clerus Canonicorum, ac presbyterorum incolitur. Non
C niſi centenatiæ ſubiacere præſcriptioni. Nulli parere Metropolitano. Necnon eligere, & deputare pauperes collegiales Regiẽſes, Bononiæ alendos, ex redditibus proprietatis relictæ à Guidone Ferrario dicto de Bagnolis Regis Cypri Phyſico ac patritio Regienſi Nicoſiæ defuncto anno 1362.

Eadem pag. l. 43. poſt illa verba auxit, *adde*, necnon aliqui ex Epiſcopis Regienſibus, nonnulli ex Lombardiæ proceribus, ſeu Dynaſtis, multique alij fideles S. Proſperi eiuſdem ciuitatis Epiſcopi, inibi quieſcentis, deuotionis ergo, adeo denarijs auxerunt, vt inter ditiores, præclarioreſq; Italiæ Abbatias ante actis ſeculis habita fuerit. Extant etiam in Regienſi Ducatu aliæ
D quatuor non ignobiles Abbatiæ, Berixellenſis ſanctiſſimæ Trinitatis, quam fundauit, dotauique Atto Comes Canuſſinus, auxit vero mirum imodum Mathilda Comitiſſa Canuſſina. S. Apollonij à Beatrice & Matthilda eius filia Comitiſſis excitata. Motolenſis, ſeu Maurolenſis S. Mariæ ab eadẽ pijſsima Comitiſſa Mathilda in montibus Regienſibus extructa, & ditata, & Campagnolenſis in planitie condita. Sicuti etiam in eodem Ducatu conſpiciuntur duæ commendæ Melitenſium equitum non ſolum opulentæ, ſed inſignes.

Excelluiſſe mirum imodum Regium religione, ac pietate oſtendunt quinquaginta octo Eccleſiæ elegantis ſanctitate in eius

minus

minus milliariarum ambitu exædificatæ, quorum tres ſunt collIgatæ clericorum ſecularium, tredecim regularium diuerſorum Ordinum, duodecim monialium, tredecim parochlalium ſecularium, vndecim confraternitatum, ceteræ diuerſorum locorum piorum, aliaque loca pia pro infimis viris, ac mulierib.is, pro infectis epidemiæ pro expoſitis infantibus, pro hoſpitibus,& peregrinis pauperibus nobilia xenodochia ac præſertim illud in litore torrentis Seclæ poſitum ad quoſcunque egenos hoſpitandos, à nobili familia Sacrata conditum, Epiſcopis Regienſibus commendatum. Domus charitatis cunctis pauperibus large patens. Mons pietatis: conſortium presbyterorum pro pauperibus ſacerdotibus infirmis ſubſtentandis, incolatus catheccumenorum. Diuerſoria pro vtriuſque ſexus pueris ciuibus orfanis pauperibus, alterum ſcilicet ſub nomine ſanctiſſimæ Trinitatis, alterum S. Martini, diuerſorium pariter mendicantium pro pauperibus pueris, & puellis comitatus. Aedes mulierum ad meliorem frugem conuerſarum necnon,& alias ad pauperes nobiles virgines nubendas inſtitutas. Vnum,&c.

Eadem pag. l.46. vbi diximus, vnum illud Regio defuiſſe videtur, hiſtoricos ſcilicet, qui vetuſtæ ciuitatis euentus, opeſque iacerent in commentarijs, *adde* quorum hiſtoriæ, & annales publici iuris factæ fuerint. Nam Petrus Gazadius Abbas S. Proſperi, hiſtoriam ſui monaſterlj concinauit, vbi Regienſium res abunde commemorat, Guido Panzirolus Iuriſconſultus celebris, & Fuluius Acciarus eques, & Alexander Squadronus Regienſium res ita conſcripſerunt, vt nihil, vel parum ad rerum Regienſium exactam cognitionem aſſequendam deſiderari poſſe videatur: tamen hactenus nondum prodierunt in lucem, ſed M.S. apud aliquos latitant, mihique latuere dum de Regienſibus Epiſcopis in noſtro 2. tom. ſcriberemus, quemadmodum, & Regienſium Epiſcoporum vitæ, reſque geſtæ à Fuluio ipſo ſupra relato Acciario accurate conſcriptæ, quarum exemplar extat apud Marchionem Iuliu Fontanã. Ex ijs pro ſua in patriæ pietatẽ plura nuper, ac præcipue Imperatorum, Regum, Pontificumque priuilegia, & Epiſcoporum Regienſium monumenta, Romæ mihi tranſmiſit eruditus Petrus Valeſtrus Regienſis, digniſsimus Abbas ſancti Petri de Mutina Congregationis Caſsinenſis, quæ quidem pretioſa monumenta ex archiuio Regienſis Eccleſiæ ab ipſis auctoribus exſcripta fuere, quæ nos ad Regienſis Eccleſiæ decorem hic exhibemus, ſuis locis aptanda in Regienſium Epiſcoporum noſtra ſerie.

Pag. 300, lin. 39. ad Theodoſium numero 17. *adde*, hic ex monaco ad Regienſem Cathedram aſcendit,& eccleſiam ſancti Albani à Barbaris deuaſtatam ſumma pietate reſtituit.

Eadem pag. l.43. *adde*, hunc Lupinum fuiſſe ex vetuſta familia de Charitate ſupra telari auctores ſcribunt. Inſigna huius gentis, flamma eſt ex vndis maris prodiens.

Eadem pag. lin. 52. *adde*, hunc faciunt, voluntque fuiſſe ex nobili Mutorum familia, alias Dominorum Pagi de Gazara, & Eccleſiam Regienſem Luitprandi Regis Lõgobardorum temporibus rexiſſe aiunt. Huius Thomæ quippe elogium, ſeu cenotaphium viſitur in eccleſia ſanctorum Petri,& Proſperi monachorum Caſsinenſium noſtris temporibus in marmore exaratum in hunc modum.

Beati Thomæ Regienſis Antiſtitis
qui tempore Luitprandi Longobardorum Regis
ex diuino indicto
Baſilicam Abbatialem ſancti Proſperi
extra ciuitatem ædificatam
Regienſium tutelari dicauit
mortales exuuiæ
Hocce intra ciuitatem a Benedictinis
Caſſinenſibus
dictæ Abbatiæ ab illius fundatione incolis
Bellorum ergo magnifici vetuſtiori ſuffecta
eius membra cælo aſſeruate ſpiritum
æternitati quieſcunt.

Porro Mutorum nobilis Regienſis familiæ inſignia ſunt Leo erectus in manibus geſtans paruulum ſcutum, in ſupero ſemiſſe auicula, cum ſemiſſe imo ſenis balteis partim nigris, partim argenteis virgata.

Eadem pag. lin. 55 *adde*, Pontius in ſuo M.S. Regienſium Epiſcoporum regeſto refert Conſtantinum ex nobili familia Rubinorum prodijſſe.

Eadem pag. l. 73. *adde*. Hic à Carolo Magno tria pretioſa priuilegia ad fauorem ſuæ Regienſis Eccleſiæ meruit obtinere, vbi iura, ac confinia Regienſis Epiſcopatus recenſentur, quæ illis antiquis diebus poſſidebat. Tenor priuilegiorum ipſiſsimis verbis exſcriptus talis eſt, ex autenticis exemplaribus.

Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum,& patritius Romanorum. Quicquid enim locis ſanctorum venerabilium ob amorem Dei noſtris . . . . cofirmamus, & donamus, & regiam conſuetudinem exercemus,& id poſtmodum manſurum eſſe credimus. Igitur cum pateat omnium fidelium noſtrorum induſtria qualiter venerabilis vir Apolinaris Eccleſiæ Regienſis Epiſcopus pietatis noſtræ clementiam adierit, vt omnes res

ipſius

ipſius Epiſcopij quas antiquitus, vel mo-
dernis temporibus, tam de dationibus Re-
gum, quamque Reginarum, ſeu reliquorũ
Deum timentium, vel quos in antea addi-
tum, vel delegatum fuerit, vel quicquid
iuſte, & rationabiliter poſſidere dignoſci-
tur ſub immunitatis noſtræ tuitione per
noſtram auctoritatem prædicto loco ſacro
corroboramus. Quatenus nullus iudex pu-
blicus ibidem cauſas audiendas, vel ſodra
exigenda, ſeu manſionaticas, vel paratas
faciendas, nec fideiuſſiones tollendas, ne-
que vllas reditiones publicas requirendas,
ſeu etiam per Padum ſurſum, vel deorſum
nauigando ripaticum tollendo, ſicuti eſt
Ferratiam, aut Comaclim; vbi ſupradictus
locus ſacer ſalinas dinoſcitur habere. In-
ſuper etiam teloneum in nullo foro exi-
gendo, vel ripaticum, aut Portaticum,
vel vbi vllus exactor aliquam oppreſſionẽ,
vel violentiam inferre præſumeret. Petit
etiam quandam ſyluam iuris noſtri ſitam
in Comitatu Parmenſe in finibus Biſmanti
in loco, qui dicitur Lamma Fraolaria, cuius
fines ſunt de vno latere, à flumine Siclæ
ſurſum per ſtratam vſque in monte Pala-
redo aſcendente per ſtratam vſque in fini-
bus Thuſciæ, inde vergente in riuum Al-
bolum vſque ad flumen Siclæ, inde quo-
que iuxta Siclam deorſum peruenit in flu-
men Auzolæ. Cuius petitionibus pro di-
uina remuneratione annuentes, ſuæ Eccle-
ſiæ præfatam ſyluam in perpetuum haben-
dam conceſſimus; atque exinde hoc fir-
mitatis noſtræ præceptum fieri iuſſimus per
quod decernimus, atque ſtatuimus, vt nul-
lus quilibet iudex tirannica poteſtate in
curtis, vel rebus ipſius Epiſcopij, aut cauſis
audiendis, nec ſroda exigenda, ſeu manſio-
naticas, aut paraticas faciendas, vel fide-
iuſſione tollendas, neque vllas retributio-
nes publicas requirendas, vel in proprijs
domibus ſacerdotum, vel clericorum ſuo-
rum poteſtatiue, aut tirãnice aliquid exer-
ceat. Inſuper de omnem ripaticum, ſiue
in ſalſo, ſiue in dulci, atque teloneum in
omnibus foris nundinum, ſeu nataricum,
aut potentaticum ſæpe dictæ ſanctæ Eccle-
ſiæ Regen. abſque vlla contradictione in
perpetuum perdonamus. Quod ſi aliquis,
quod minime credimus, contra hoc dona-
tionis, vel immunitatis noſtræ firmamen-
tum adire contenderit, aut infringere ten-
tauerit triginta libras auri optimi coactus
exſoluat, medietatem palatio noſtro, me-
dietatem Eccleſiæ, cui vim intulit, & ſi non
habet vnde exſoluat de vita componat.
Et vt noſtræ donationis, vel immunitatis
indictum præſentibus, & futuris tempori-
bus inuiolabiliter, & inaudacter intactum
permaneat, & ab omnibus catholicis dili-
gentius obſeruetur manu firmitatis noſtræ
ſubt. aſſignauimus, atque anulo impreſſio-
nis noſtræ inſigniri iuſſimus.

A *Signum † Caroli Glorioſiſſimi Regis.*
C. Iac le ad vicem Rioſont.
Data die viij. Kal. Ianuarias, Anno xiij.
& vij. Regni noſtri. Actum Papia Ciuit.
In Dei nomine feliciter. Amen.

Carolus gratia Dei Rex Francorum, &
Longobardorum, ac Patritius Roma-
norum. Maxima Regni noſtri in hoc au-
gere credimus munimenta beneficij futu-
ra, quæ pro compendijs ſeruorum Dei lo-
cis venerabilis largita, vel condonata ſunt
noſtro munimine confirmamus regiam in-
quid exercemus conſuetudinem, & hoc no-
bis ad remedium animæ noſtræ in Dei no-
B mine pertinere confidimus. Igitur com-
pertum ſit omnium veſtrorum magnitudi-
ni qualiter venerabilis vir Apollinatis Ec-
cleſiæ Regenſis Epiſcopus vna cum clero,
& populo prædictæ Eccleſiæ clementiam
Regni noſtri petijt, vt electionem ex cle-
ro præfatæ ſuæ Eccleſiæ omni tempore cõ-
cederemus. Inſuper & petijt, vt omnibus
rebus ipſius Epiſcopatus, quas moderno tẽ-
pore tam de dationе Regum, quanque Re-
ginarum, ſeu reliquorum Dei timentium
hominum, vel quod in antea additum, vel
delegatum fuerit, & iuſte, & rationabiliter
poſſidere dinoſcitur ſub immunitatis nomi-
ne per noſtram auctoritatem ad prædictum
C ſanctum locum concedere, vel confirmare
deberemus. Quatenus nullus Iudex pu-
blicus ibidem ad cauſas audiendas, vel ſo-
dra exigenda, & manſiones, vel paratas fa-
ciendas, nec fide iuſſores tollendos, neque
nullas redibutiones publicas requirendas
ingredere, nec exactare penitus non præ-
ſumeret. Cuius petitionem pro diuino
cultu denegare noluimus, ſed ita electio-
nem, conceſſionẽ omni tempore ſuæ Eccle-
ſiæ, atque in omnibus confirmaſſe cogno-
ſcitur. De cætero, & immunitatem noſtram
ei conſcribere iuſſimus per quam omnino
iubemus, vt nullus quislibet de vobis, ne-
que de iudiciaria poteſtate in chartis, vel
rebus ipſius Epiſcopatus ad cauſas audien-
D das, nec ſodra exigenda, ſeu manſiones, aut
paratas faciendas, vel fideiuſſones tollen-
das, neque nullas redibutiones publicas re-
quirendas ingredere, nec exactare vllo vn-
que tempore nullatenus præſumatur, ſed
ſub immunitatis nomine cum omnes ſretas
conceſſas valeat memoratus Epiſcopus, ſui-
que ſucceſſores omniq; tempore quieti vi-
uere cum præcederit. Quatenus melius
delectet ipſos ſeruos Domini, qui ibidem
Deo famulare videntur pro nobis noſtra
etiam prodeſſe Domini miſericordiam iu-
giter exorare. Et vt hæc electio immuni-
tis firmior habeatur, & diuturnis tempo-
ribus melius cõſeruetur, manus noſtræ ſub-
ſcriptionibus ſubter etiam annotauimus, &
de anulo noſtro ſigillare iuſſimus.
Signum † Caroli Glorioſiſſimi Regis.
Gui-

Gilibertus ad inuicem Radoni recognoui.
Data in menſe Iunio die octauo in anno 13. & 7.
Actum Papia Ciuitate in Dei nomine feliciter.

Carolus, gratia Dei, Rex Francorum,
& Longobardorum, ac patritius Romanorum. Si eccleſiarum Dei ſeruitoribua largitionis, ac benignitatis munificentiam impartimur, eorumque votia libcorer annuimus; id nobis ad Auguſtalis excellentiæ culmē proficere credimus, inſuper (quod cunctia pretioſius eſt dignitaribus) æternæ retributionis præmium capeſſere non diffidimus. Induſtriam igitur omnium S. Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorumq; præſentium ſcilicet, ac futurorum, noſſe volumus, patrem noſtrum Apollinarem Reuerendiſſimum S. Regen. Eccleſiæ Preſulem noſtram adijſſe clementiam, nobiſq; retuliſſe, quod accidente negligentia, & incuria, crepitantibus flammis Eccleſiarum ædificia in Regen. vrbe cremara fuerint; cum quibus etiam aliqua inſtrumenta chartarū, & monumenta in fauillam redacta ſint: habentemq; præ manibua præcepra Regum Longobardorum, quorum auctoritatibus iam præfata Eccleſia, ne prauorum hominū oppreſſiones, aut inuaſionum detrimenta pareretur, vndique fulcira erat, ac munita, poſtulaſſe, vt & nos, ob diuinum amorem, eandem Eccleſiam, cum omnibus facultatibus, quas hactenus acquiſiuit, vel deinceps futuris temporibus fidelium oblectationibus acquiſierit, cum rebus, & familijs vtriuſque ſexus, cunctoq; clero inibi quotidie famulante, ſub noſtræ defenſionis reciperemus protectionem: quod & fecimus, & per hanc noſtri præcepti paginam præcipimus, & iubemus, vt nulla vnquam magna, paruaq; perſona res, aut familias eiuſdem Eccleſiæ, ſed neque venerabilem ipſius loci clerum, in aliquo inquietare, vel moleſtare preſumat. Et quia termini eiuſdem Eccleſiæ in confinijs Mantuanis, Bononienſibua, Mutinenſibus, & Lunenſibus, vel Parmenſibus, ſeu & Ticinenſibus, & Cumanis, & res ipſius Epiſcopij coniacent; apologeticum idem Pontifex habebat, in quo, omni remota dubitatione, res iam præfatæ Eccleſiæ, per ſingula loca, & vocabula, terminique, & confinia inſita erant: ideoq; pro temerariæ præſumptionia inuaſione cauenda, necnon, & pro Francorum gente nouiter in Italiam à nobis introducta, petijt Excellentiam noſtram, vt eoſdem terminos huic noſtro præcepro inſeri iuberemus, ne ſtaudem aliquam eadem Eccleſia de ſuis rebus, aut confinijs ab inuaſoribus patiatur. Cuius dignam, ac rationabilem conſiderantes petitionem, & Lunenſium, & Parmenſium confinijs, ſicut in ipſo apologetico indita erant omnes terminos an-

A notari iuſſimus. A meridie itaque per mōrana, verſus Occidentem, coniacent fines, terminiq; venientes de Prato Mauri, in montem de menſa, inde in Centum cruces, ac deinde in Alpem marinam, inde in montem Depoſci, deſcendentes in riuum Niteram, quæ defluit in fluuium Iutiam, per fluuium Iutiam, ſicut ipſa iutia deſcendit à ſumma villa Monticuli, decurrens ex transuerſo in Barcham, & defluit deorſum per Agidam, ad Aquilonarem partem, in riuum Campigenem, & ex inde in Tegolariam, in fluuium Padum, & Zaram, ſicut Padus defluit in Burrianam. Item per meridiem, ad Orientalem plagam, incedunt finea per Pratum maiorem, in montem
B Ruſulum per Alpem, in Fazolam, deinde per Alpem, vſque in Thermas Salonis. Fines vero, qui ſunt inter Thuſciam, & Regen. & Mutinen. de Thermis Salonis perueniunt in Tendam Regis, inde ad Fontem Sylnani, & inde in Riuum Sanguinarium, & deinde ad Lacum de Carpene, & inde in viam nouam, inde per montem Laurentij deſcendentes veniunt in fluuium Dullum, indeq; per ſyluā de Mallo, & inde per Colliuam, deinde in Pratum lungum, ac deinde per Riuum, qui decurrit de Lupatio in fluuium Siglam, inde per Siglam vſque ad Dullum, ac deinde aſcendit per Dimnati-
C cum in Carſtiola, & inde deſcendit per Saram de Mauriano, & peruenit in fluuium Raſennam, & inde aſcendit in Pyzaniana, indeq; in montem ſuper valles, vſque in antiquum, deinde deſcendens in Piſcariolam venit in fluuium Siglam, ac deinde per Chizam currentem per montem Cerradi, vſque dum venit ſub monte Merelli, & inde venit per Syluanum, deinde decurrit per Salſulam, & inde per montem Monriculum, indeq; per Campum Milarium, ad Septentrionalem plagam, per paludes Ciuitatis nouæ, vſque Stratam, ac deinde in Aquam longam vſque dum venit in Burianam. Infra iſtos prænominatas fines (ſicut à ſanctis Patribus, & idoneia, ac catholicis
D hominibus antiquitua in ipſa Eccleſia conſtitutum fuiſſe reperimus) omnia pars ipſius Eccleſiæ ſeuerè, ac quiete, noſtra Regali auctoritate, perenniter poſſideat. Retulit etiam prælibatus Pontifex, quod cuidam fratri ſuo Anſperto nomine quædam oratoria iuris S. Regen. Eccleſiæ, vnum quidem in Luciaria, inter Padum, & Bundenum, in honorem S. Georgij, & aliud in Gabiana, ſimiliter inter Padum, & Bundenum, in honorem S. Andreæ conſtructum, cunctia diebus vitæ ſuæ per decretum conceſſum habuiſſet. Sed cum poſtmodum idem Anſpertus monaſterij Nonantulenſis portum peteret, ipſa oratoria, pro ſuo introitu, prædicto monaſterio dederat. Prænominatus vero pater Apollinaris Epiſcopus, ne Eccleſia ſua damnum pateret, cum

ſuo aduocato in preſētia Ducis noſtri Goerardi, cum Anſelmo iam dicti monaſterij Abbate in iudicium conuenit. Diſſenſio vero, quæ inter duo venerabilia loca ereuerat, abſque vicinorum Epiſcoporum audientia nullatenus diffiniri poterat. Ideoque, datis inducijs, tres Epiſcopi, Petrus ſcilicet Bononienſis, Geminianus Mutinenſis, & Petrus Parmen. cum alijs idoneis, & catholicis viris, conuocati ſunt: quibus cū iam ſato Duce Goerardo in iudicio reſidētibus, Apollinaris Epiſcopus, & Abbas Anſelmus affuerunt: quorum querimonia ſubtiliter diſcuſſa, Eccleſia Regen. cui debito iure iam ſata oratoria ſubiecta erant, canonico, ac regali ordine acquiſiuit. Et ob firmiorem ſecuritatem, notitiam ſcriptam, (A) teſtibuſq; ſubaratam, cum ipſo decreto, ſæpe nominatus pater præſentiæ noſtræ obtulit, poſtulans, vt & nos inuiolabili noſtro præcepto eam firmantes, omnem contentionis næuum abſtergeremus. Cuius petitioni annuentes, per hoc noſtrum præceptum prædictæ S. Eccleſiæ ipſa oratoria confirmamus, atque ſine vlla contradictione teſtituimus. Præterea, & Gaium noſtrum, qui in eodem loco iuxta res ipſius Eccleſiæ, in Luciatia coniacet, & nunc noniter excolitur, eo poſtulante, oratorio S. Georgij per hoc noſtrum præceptum, iure proprio, ob animæ noſtræ ſalutem, concedimus, cum piſcationibus per Padum, & Bundenum, paludeſq; & lacus coniacentibus. Similiter quoque, & oratorio S. Andreæ donamus terram, & ſyluam iuris Regni noſtri, quæ circa res eiuſdē Eccleſiæ inter Padum, & Bundenum in Gabiana cōſiſtit, cum piſcationibus per Padum, & Bundenum, paludeſq; & lacus, vt ſæpe nominata S. Regen. Eccleſia hæc omnia iure proprietatio teneat, atque poſſideat abſq; alicuius poteſtatis contradictione. Concedimus etiam, vt ſi contentio de rebus, ac familijs eiuſdem Eccleſiæ fuerit orta, liceat inquiſitionem fieri per bonos, & ingenuos homines circumquaque manentes, vſque ad Sacramentum. Habeantq; ſibi pontifices ipſius Eccleſiæ aduocatos duos, vel tres, ſi neceſſe fuerit, quos ipſi elegerint, qui cauſam ipſius Eccleſiæ diligenter inquirāt, & examinent. Ipſi vero aduocati ab omni publica exactione ſint immunes. Si quis autem hanc noſtræ conſtitutionis auctoritatem irritam facere tentauerit; immunitatis mulctam, idest argenti libras xxx. parti S. Regen. Eccleſiæ perſoluere cogatur. Et vt hoc noſtræ largitionis, & immunitatis, ac defenſionis, ſeu quiſitionis, vel aduocationis præceptum diuturnis temporibus in ſuo robore permaneant, atque ab omnibus verius credatur, & diligentius obſeruetur; manus noſtræ ſubſcriptione ſubter annotauimus, anuloq; noſtro ſigillari iuſſimus.

A

Signum † Caroli Glorioſiſſimi Regis. Data in menſe Iunij, die octauo. In anno 13. *& 7. Regni noſtri, indictione decima. Actum Papia ciuit. In Dei nomine feliciter. Gilibertus ad vicem Radonis recognoui.*

Pag. 301. l. 15. poſt illud verbū celebratur, *adde.* Obtinuit Vitalis omnium priuilegiorum confirmationem à Lothario Imp. anno regni ſui in Italia 19. qui fuit ſalutis 842. priuilegium, ſeu priuilegiorum tenouatio aliorum Regum, & Imp. Eccleſiæ Regienſi conceſſorum, eſt huiuſmodi.

In nomine Domini Ieſu Chriſti Dei æterni, Hlotharius diuina ordinante prouidentia Imp. Aug.

B

Dignum eſt, vt Auguſtalis excellentia rectoribus Eccleſiarum Dei aures ſuæ pietatis indulgeat, votaq; eorum, ac preces exaudiat, quatenus id agendo eos ſuæ fidelitati promptiores reddat. Inſuper ab æterno arbitro indeficientem retributionē percipiat. Omnium igitur ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorumq; præſentiū ſcilicet, ac futurorū cognoſcat ſolertia. Qualiter vir venerab. ſanctæ Regienſis Eccleſiæ Præſul Vitalis detulit nobis præceptum bonæ memoriæ aui noſtri Karoli, & diuæ recordationis genitoris noſtri Domini Hulduici in quibus continebatur quōdam Pontifex oſtendiſſet eis præcepta Longobardorum in quibus legebatur, quod caſu accidente eccleſiarum ſanctæ Regienſis Eccleſiæ fuerint igne cremata, & quædam chartarum flammis exuſta, & ne forte res eiuſdem Eccleſiæ prauorum hominum moleſtatione inuaderentur, aut ſacrilega ſeſſione tractarentur omnem eius Eccleſiæ cauſam ipſius Epiſcopi poſtulatu ſub eorum defenſione, & munita eis vigore recepiſſent. Quorum iure ſatus auus, & genitor noſter ſequentes veſtigia ſimiliter eiuſdem Præſulis petitione cunctas Epiſcopij eius facultates, ac familias aldiones, & libellarios, ac comenditos cum Clero in eadem Eccleſia Deo ſeruiente cum terminis conſtitutis per parochiatum diœceſin coiacentibus ſub eorum tuitione, ac defenſione ſuſceperunt, immunitatem quoque, & inquiſitionem per bonos, & idoneos homines eſt aduocatores ſi ita res exigerit duos, vel tres quos Pontifices eiuſdem Eccleſiæ elegerint ab omnibus publicis negotijs exoratis, diuino freti amore, conceſſerunt pro ampliori Ticinenſium ciuitate, noſtram experiuit clementiam, vt & nos eadem protectione noſtra auctoritate confirmatemus, tam in defenſionibus, & munitionibus, inquiſitionibus etiam, & aduocationibus, largitionibus inſuper, & reſtitutionibus ſicut in iiſdem continebatur præcepris. Quod & fecimus omnes, quæ in iiſdem præceptis ſunt inſerta inuiolabilia

C

D

confir-

confirmamus. Omnibus etiam notum eſſe volumus, qnod pro cauſis incommodis cũ procinctu bellico Italicorum fiues egreſſi ſint, & qui exercitus noſter ſubitaneo motu, & itineris aſperitate fractus erar, & alimoniarum ſumptus, cæteraq; ei ſubſidia ei defuerunt, Eccleſiarũ prædia fœnerauimus, ex quibus militiæ noſtræ cetum ad fidelitatis argumentum conſortaremus. Interq; & prædicta Regienſis Eccleſia duas cortes vnam, quæ vocatur Mazeuciatica cum capella in honore S. Donini, & altera, quæ nominatur Luciaria cum capella S. Georgij cuidam fideli noſtro Richardo de hoc ſeculo iam ſatas curtes ſanctæ Regienſis Eccleſiæ, cuius erant reddimus, & ne aliquis noſtræ Reipublicæ pertinere de eiſdem cortibus exiſtimetur per noſtrum præceptum neceſſarium Dei hæreditate poſſiderimus ſi præſati Pontificis perenniter reſtituimus, atque ita perdonamus, vt nullus ſucceſſorum noſtrorum quaſi mala noſtra auctoritate in ſuorum rebus præſumentes deinceps temptent. nos qui in talibus ne iram illorum, quorum ſunt pertinentia, aut ſucceſſores noſtri incurrentes minime præſumantur. Nos autem pro Dei omnipotentis timore pariter, & amore territi. Si quis autem contra hoc noſtræ conſtitutionis decretum inire temptauerit iuxta legem Eccleſiarum Dei parti.... dictæ Eccleſiæ libras triginta multictijs perſoluat. Inſuper hoc præceptum ſuo robore permaneat. Et vt hoc noſtræ auctoritatis indictum in Dei nomine prælibatum remaneat, ac à fidelibus noſtris præſẽtibus, & futuris diligentius credatur, & verius obſeruetur manu firmitatis noſtræ ſignatum annotauimus, anuli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus.

Signum † Domini Hlotharij Imperatoris Auguſti.

Veardus Subdiaconus ad vicem Agilmeoni recognoui.

Data 16. *Kal. Septemb. Anno Chriſto propitio Imperij Domini Hlotharij pijſſimi Aug.* 19. *indict.* 5.

Actum Curte Auriolo palatio Regio in Dei nomine feliciter, Amen.

Pag. eadem 301. lin. 24. *adde*, ait Pontius citatus, Sigefredum natione fuiſſe Venetũ, ex familia de Natalibus, quod quidem mihi inueriſimile videtur, fides ſit penes ipſum. Clara tamen Sigefredi extat memoria in Berengarij Regis priuilegio, quod infra dabimus in Azzonem Epiſcopum Regienſem. Sigefredus enim redditibus multis Canonicorum collegium auxit, aliaq; præclara opera edidit, vt diuinus cultus in Regienſi Eccleſia augeretur.

Eadem pag. l. 27. poſt illa verba an. 864. *adde*, Eidem Gotfredo Ludouicus II. Imp. anno regni ſui in Italia 16. Chriſti verò 871.

A dono dedit inſulam Sunzariam in comitatu Regienſi poſitam inter Padum, & Xaram, cum curte, & alijs rebus in ipſo Ludouici diplomate numeratis, in quo idem Imperator habet corpus Sancti Proſperi in Eccleſia Regienſi requieſcere, en diploma.

In nomine Domini Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Ludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus, inuictiſſimi Domini Imperatoris Hlotharij filius. Si noſtra Auguſtalis excellentia petitionibus Pontificum ſe libere pietatis noſtræ clementia indulget, & ſacra, ac venerabilia loca, & noſtræ plenitudinis viribus augu-

B mentamus. Credimus id nobis profuturum, & ab æterno Rege nobis recompenſandum. Notum igitur induſtriæ omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumq; tam præſentium, quam futurorum fieri cupimus, qualiter Rotfredus venerabilis ſanctæ Regien. Eccleſiæ Epiſcopus per Vuifretlum inclitum Comitem, & dilectum fidelem noſtrum adijt ſerenitatis noſtræ celſitudinem, vt quandam inſulam iuris Regni noſtri Italici, quæ nominatur Suzzaria in comitatu Brixienſi, ideſt inter Padum, & Zaram cum curte, & capella, ſeu piſcaria, atque ſyluis, manſis quoque omnibus, qui ſunt in ipſa inſula de prædicto comitatu vſque nunc pertinentibus cum omni inte-

C gritate rerum mobilium, vel familiarum vtriuſque ſexus prout hactenus ad noſtrum dominium pertinuiſſe noſcuntur, iure proprietario concederemus. Cuius fidelitatem conſiderantes, eiuſque ſuppliciter, & rationabiliter poſtulationi attendentes ob diuini amoris intuitũ aures beneuolentiæ noſtræ hilariter inclinauimus præfatæ ſanctæ Regien. Eccleſiæ, in qua B. PROSPERI Confeſſoris Chriſti corpus humatum iacet ipſique Rotfredo venerab. Epiſcopo, eiuſq; ſucceſſoribus ad vtilitatem, & exaltationẽ ipſius Epiſcopij eandem inſulam Suzzariã in comitatu eodem Regienſi poſita inter Padum, & Xaram, cum curte, & capella, ſeu piſcarijs, paludibus quoque, & molen-

D dinis, ſyluis, etiam & pratis, atque omnibus manſis ibidem poſitis ad eundem comitatum pertinentibus cum omni integritate rerum, ſeu familiarum vtriuſque ſexus cum omnibus pertinentijs, vel adiacentijs ſuis, fundis deniq; & locis, ſeu paludibus, & locis vbicunque eſſe videntur alueis, vel iuricul. Padi ſicuti ex antiquo ad ipſa loca pertinere videntur. Quique ab hominibus pagi ipſius Pullicini nominantur per noſtræ pietatis præceptum perpetuum donamus, concedimus modiſque omnibus, quatenus idem Rotfredus ven. Pontifex, eiuſque ſucceſſores poteſtatem habeant de ipſa inſula ſuper omnibus rebus mobilibus, & immobilibus ad vtilitatem ſuæ Eccleſiæ

ſacere ſecundum quod melius prouiderint, atque decreuerint, ſicut de cęteris rebus iuris ipſius Regien. Eccleſiæ expulſa totius poteſtatis inquietudine, vel contradictione. Si quis autem, quod minime credimus, huius noſtræ magnificentiæ quolibet ingenio, vel argumento vllo tempore violator extiterit, ſciat ſe compoſiturum pœnam temeritatis, hoc eſt auri puri lib xxx, medietatem palatio noſtro, & medietatem partem prædictæ Regien. Eccleſiæ, inſuper & infamia publica notatus tanquam ſacrilegus habeatur ab omnibus, vt in Dei nomine firmiorem per multa tempora habebat ſtatum, & à fidelibus noſtris diligentius obſeruetur, & verius credatur manu noſtra firmauimus, & anulo noſtro inſigniri iuſſimus.

Signum Domini Hludouici † Sereniſſimi Imperatoris.

Adelbertus notarius iuſſu recognoui Regis.

Dat. 6. *Septembris, anno Incarnationis Domini DCCCLXXI.*

Anno vero Domini *Hludouici Sereniſſimi Imperatoris 16. indict. 4.*

Actum Mantua in Dei *nomine feliciter, Amen.*

Eadem pag. 301. l.28. ad Paulum *adde*, Hic anno 881. eccleſiæ S. Michaelis iuxta canonicam S. Mariæ exędificatæ contulit omnia bona ſua, vt Canonici pro expiatione animæ ſuæ Deum perpetuo exorarent, donationem expreſſit in chartula, cuius exemplar eſt tale.

In nomine Domini.

Regnante Domino Karolo Rex hic in Italia 2. die 4. men. Mart. indict. 14. Baſilica Beati Sancti Michaelis ſita infra canonicã Sanctæ Mariæ vbi Teopertus Prępoſitus eſſe videtur. Ego Paulus Epiſcopus ſanctæ Regien Eccleſiæ donator, & offertor tuus propterea dixi, quiſquis in ſanctis, ac venerabilibus locis ex ſuis aliquid cõtulerit de rebus iuxta Auctoris vocẽ in hoc ſeculo centuplũ accipietis, & quod melius eſt, vitam poſſidebitis ęternam: propterea ego quidem Paulus Epiſcopus dono, & offero pro mercede, & remedio animæ meæ in prędicta Baſilica ad ipſius Canonicos à præſenti die, ideſt omnibus rebus illis iuris mei, quæ iam ab Triuiſo in Gurgo, & Coruiatico, vel vbicunque per loca in finibus Regienſis iure mei pertinente, & mibi aduenerunt donarunt Forſuda coniuge Andreinelo de Brixiana ipſo iugale ſuo, & conſentiente, omnia integraliter cũ ab hodie in præfata Baſilica Sancti Michaelis à parte de ipſis Canonicis, qui modo ibi sũt, vel in antea fuerint, vt dixi à præſenti die pro anima mea, meorum hæredum dono, & offero, & per præſentem chartulam inibi confirmo faciendũ exinde ipſis Canonicis ſecundum Dominum quidquid preuiderint, & mea pleniſſima largitate, vt mihi peccatorum, & parentis mei ſint ad animas ſalutem, & gaudium ſempiternum. Hanc enim chartulam offerſionis meæ paginam Ioannes clericus notar. ſcribendam rogaui, & teſtis obtuli roborandam, & quod minime memorauimus ſubter confirmauimus, vt Pontifex noſter ſit. . . . . ipſis rebus de ipſa Canonica ſeparatis. . . . . . & beneficiare, & ſi vnquam vllo tempore Pontifex Regienſis, qui pro tempore fuerit de ipſis rebus aliquam violentiam, aut aliquam dationem exinde quęſierit, aut in beneficio alio cui dederit tunc nullo, & iudicio, vt ipſis rebus pro anima mea deueniat. In monaſterio Nonantulæ iure proprietario nem.

Actum Regni feliciter.

Paulus per miſericordiam Dei *humilis Epiſcopus in hanc offerſionem à me factam m. m. ſubſcr.*

Tumberto rogatus ſubſcr.

Ego Adelberto rogatus.

Ego Petro.

Ego Retecbiſo rogatus.

Ben. fratrem Andrea filio presb. in teſtis.

Et ipſe ego Ioan. clericus not. tradita compleui, & dedi.

Volunt Paulum fuiſſe ex nobili familia de Rugerijs, alias de Rugleribus, cuius inſignia balteus atri coloris in parmula argentea.

Eadem pag. 301. l 29. ad Aron Epiſcopum *adde*, Hic immediate ſucceſſit Paulo eodem anno 881. quo à Carolo Craſſo Imp. Rauennæ confirmationem priuilegiorum Eccleſiæ ſuæ Regienſis ſuſcepit, quam ex copiali hic exhibemus.

In nomine ſancta, & indiuidua Trinitatis.

Carolus diuina fauente clementia Imperator Auguſtus. Solet Imperialis maieſtas prædeceſſorum Regum vel Imperatorum de cæterorum optimatum ſuorum intuitu diligenter ſcrutari, & ea quæ congrua ſunt libenter ſectari, ſicque fit, vt dum eorum dignas sãctiones recolit, & rempublicam ad priſtinum ſtatum perducat eccleſiaſticã, & eã conſeruando ſempiternæ remunerationis brauiũ à rege regum præcipiat. Vniuerſorum igitur ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorumque præſentium ſcilicet, ac futurorum notum fieri cupimus ſagacitatis induſtriæ qualiter venientibus nobis Rauennam ad colloquium ſpiritualis patris noſtri Ioannis Pontificis, & vniuerſalis P.P. ſibi multorum Epiſcoporum venerabilis cœtus necnon, & nobilium procerum caterua conuenerat inter quos Ven. Aaron ſanctæ Regien. Eccleſiæ Præſul, per Reuerendos Pontifices Liutuuardum Vercellenſem ſacri Palatij

noſtri

noſtri Archichicancellarium, & Vvichotum
Parmenſem ſummos, & dil:ctos conſilia-
rios noſtros detulit nobis præcepta
proaui noſtri Caroli, & aui noſtri Hludoui-
ci, & patrui noſtri Hloratij, ſeu & Hludo-
uici Imperatoris conſubrini noſtri in qui-
bus continebatur, quod quondam caſu ac-
cidente Sanctæ Regien. Eccleſiæ tecta
ignium flammis ſic conſumpta, & quædam
monumenta chartarum exuſta pro quibus
eidem Eccleſ. Antiſtites Apolenaris videl.
cuius temporibus: incenſa fuerant, Vi-
talis, quoque, & Sigifredus pro temporum
qualitate Regnique immutatione ſupradi-
ctorum Imperat. defenſiones, & totius Epi-
ſcopij tuitiones, rerumque omnium mo-
bilium, & immobilium, cum ſamilijs, vtriuſ-
que ſexus aldionibus, & Aldianis libellarijs,
& comenditijs cunctoque clero Epiſcopij
terminiſque, & confinijs per quatuot par-
tes omnibus Orbis plagas, & climata per
parochias, & diœceſes eorumque per mon-
tana, & plauitics, ae colles, & valles, ri-
uoſque deſluuentes per renouationes ſe-
tiem adepti ſunt à finibus Tuſciæ per con-
finia Lunenſium, Mutinenſium, Regenſium,
Parmenſium, Cremonenſium, & Mantua-
nenſium, vſque in fluuium Padum immuni-
tatem, & more cæterarum Eccleſiarum, &
quiſitionem, per liberos homines ſincere
fuerit faciendum, & aduocatos duos, vel
tres quos ipſius Eccleſiæ Pontifices aptos,
& ſibi congruos proſpexerint eligant per
cauſas Eccleſiæ ſuæ diligenter exami-
nent, & inquirant ipſique aduocati, ab
omni publica expeditione ſint ſemper im-
munes pro ſe curioſe tamen firmitare iam
præfati Pontifices noſtrã expetierunt cle-
mentiam, vt & nos eidem ſanctæ Regenſi
Eccleſiæ noſtræ defenſionis, emunitatis,
inquiſitionis quoque, & aduocationis pra-
gmaticum fieri iuberemus. Nos vero di-
uino freti amore poſtulationibus eorum
aſſenſum præbuimus, & ſicut iam præſati
parentes noſtri Imperatores Auguſti Caro-
lus ſcilicet proauus noſter, & Hludouicus
filius eius auus noſter, necnon, & Hludo-
uicus conſobrinus noſter ſanctam Regen.
Eccleſiam ſub eorum defenſione cum ter-
minis, & hominibus, rebus ad eam perti-
nentibus receperunt, ita & nos in omni
defenſione rerum, & terminorum per mon-
tana, planitieſque, valles quoque colles, &
alpes, riuóſque diſtillantes, & decurrentes
cum hominibus liberis, & ſeruis vtriúſque
ſexus comenditijſque, & libellarijs aldio-
nibus, cunctoque clero; & vniuerſo, ſcili-
cet res eidem reſidentibus ſauemus, vt
nullus publicus exactor cenſus, aut dona-
tia, aut manſionatica, vel aliqua publica
ſeruitia ab eis exigat; emunitatem quoque
& inquiſitionem, vel aduocationem, vt
iamdictum per duos, vel tres quos hactenus
tam oblatione fidelium quam donis, &

A largitione, ac conceſſione Regum, vel Im-
peratorum in montibus, & planis, ripiſq;
& paludibus, cum piſcationibus, & flumi-
nibus magnis, & paruis aquarum ductibus
pars ipſius Eccleſiæ acquiſiuerit, vel dein-
ceps iuſte acquirere potuerit. Statui-
mus etiam aliqua iudiciaria poteſtas, aut
miniſter Reipublicæ in domo Epiſcopij, vel
in plebibus, aut titulis alijſque eccleſijs vel
domibus, aut poſſeſſionibus, vrbanis, aut
ruſticis placita tenere, aut maſſarios, &
colonos liberos, aut ſeruos, aut aldiones,
ſupra res eidem Eccleſiæ reſidentes diſtri-
buere, pignorare, vel angariare, cenſus, aut
denaria exigere præſumat. Liberi vero
quos legalis quæ actio ad placitum exigit
B quærere per aduocatum eiuſdem Eccleſiæ
filijs omnimodis obſeruare iubemus, vt ab
eis nulla denaria, aut redibitiones, aut pi-
gnorationes, aut iniuſtè diſtributiones exi-
gant, vel aliqua ſuper impoſita eis inſe-
rantur. Præcipimus etiam, vt nullus Rei-
publicæ miniſter per vniuerſa Regni ſpacia
ab hominibus ſæpe nominatæ Regien. Ec-
cleſiæ liberis, & ſeruis teloneum, aut ripa-
ticum exquirat, ſed liceat eis pro vtilitate
eiuſdem Eccleſiæ, eiuſdemque Pontificis li-
bere, & ſecure per Padum, ſiue per alia flu-
mina riuoſque, ac paludes, atque merca-
tiones vbique incedere, & quæ neceſſaria
fuerint exercere. Si quis autem hoc noſtræ
defenſionis, & renouationis, ac reſtitu-
C tionis, ſeu inquiſitionis, & aduocationis
præceptum violare temptauerit, nouerit
ſe compoſiturum emunitatis pœnam in
gento lib. 30. & quia . . . . . . coactus
fuerit editum componat auri obrizi lib. 60.
medietatem palatio noſtro, & medietatem
præfatæ ſæpe nominatæ Eccleſiæ. Inſuper,
& hoc noſtrum præceptum in ſuo vigore
perenniter conſiſtat, & vt hæc noſtræ con-
firmationis, & renouationis præceptum
ab omnibus verius credatur, diligentius ob-
ſeruetur, manu propria ſubter illud con-
firmauimus, & anuli noſtri impreſſione
inſigniri iuſſimus.

Signum Domini † *Caroli Sereniſſimi Imp.*
D *Auguſti.*

*Vvaldo not. ad vicem Lituardi Archicancel-
larij recognoui.*

Data idib. Feb. An. Incarnat. Domini 882.
Idict. 15. *anno* 2. *Imp. pijſſimi Imperato-
ris Caroli.*

*Actum ciuitat. Rauenna in Dei nomine Fe-
liciter. Amen.*

Eadem pag. 301. l. 32. *adde*, Interfuit
Concilio Aquiſgrani celebrato, obtinuitq;
à Ludouico Rege corpus S. Poſſidonij Pre-
sbyteri, quod ex Apulia in diœceſim Re-
gienſem translatum, ad preces Comitiſ-
ſæ Berthæ in Eccleſia S. Georgij curtis

Labianæ depoſuit. A Berengario Rege, hatum rerum, quas antea Sigiſredus Epiſcopus eccleſiæ S. Michaelis contulerat, confirmationem recepit, ipſeque plura addidit dona eidem eccleſiæ, ac Canonicis Regienſibus, quæ recitat idem Rex Berengarius in ſuo hoc documento.

In nomine Domini noſtri IeſuChriſti æterni Beringarius Rex.

Cum Regali ſatis conuenit excellentiæ vt petitionibus ſeruorum Dei libenter aurem accomodet, & eorum affectus deuote tractando vtiliter inſtituat. Quatenus id agendo, & eos in diuinis cultibus ſeruentiores reddat, & pro his apud Dominum deuotis eorum precibus æternam remunerationem percipiat. Omnium igitur Sanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque præſentium ſcilicet, ac futurorum comperiat induſtria, eo quod Azzo venerab. ſanctæ Regien. Eccleſiæ Præſul per Berthilam coniugem, & conſortem Regni noſtri noſtræ ſuggeſſit manſuetudini, vt quaſdam res eccleſiæ ſuæ, quas quondam beatæ memoriæ Sigiſredus eiuſdem Eccleſiæ Pontifex in in Canonicorum ibidem Domino, Beatæque Dei Genitrici ſemperque Virgini Mariæ, ſanctoque Michaeli Archangelo Dei militantium vſibus quotidianis vitæ ſtipendijs ad vtiliorem transferens ordinem diuina inſpiratione conſtituit, & poſtmodum tam ab eiuſdem Eccleſiæ Pontificibus, quamque à bonis hominibus, Dominumque timentibus eidem Canonicæ oblatæ ſunt. Nos pro Dei Omnipotentis amore, animæque noſtræ, omniumque parentum noſtrorum mercede, noſtra regali plenius, ac firmius auctoritate corroboraremus, quatenus eiſdem Dei famulis largitionis noſtræ fultis præſidijs deuotum Dei famulatum exequi, & pro anima noſtra Domini miſericordiam exorare delectet. Nos autem tanti Pontificis precibus aſſentientes, huius noſtræ confirmationis apices fieri iuſſimus per quos omnino decernimus, atque ſtatuimus vt ab hinc in futurum præfatę res, quæ eidem Canonicæ oblatæ ſunt, vel oblatæ fuerint, perenniter ſtabilitę permaneãt; eccleſia ſcilicet S. Michaelis Archang. S. Peregrini, ſanctiq. Fauſtini, & S. Vitalis cum omnibus pertinentijs, & adiacentijs earum, eccleſia quoque ſancti Ambroſij, & Corticella, atque Riuus frigidus cum omnibus pertinentijs, & adiacentijs earum, & in Gauella maſſaritia duo, & de parte Heremberti Comitis maſſaritium vnum, & in Faennio maſſaritium vnum quod rectum fuit per vna cum ipſa familia eiuſque nepotibus, & omnes res illæ de Dominico presbytero, caſęque Alberici de Pinoſo cum pertinentijs ſuis, maſſaritiam quoque Ermenfredi presbyteri, atq; res Geminiani Sacerdotis, quas in Regio, vel in Sablera habere viſus fuit, nec non, & res quas Rumualdus presbyter tenuit, & vinea vna de quodam Leonardo in prato Pauli, ſeu maſſaritium vnum in . . . . . . cum ſamulis, & famulabus in prædicta canonica deſeruientibus. & corticellam vnam in villa, quam Rofredus Epiſcopus eiuſdem Canonicis habere conceſſit cum domo, cortile, & maſſaritija ad eam pertinentibus, ſeu & eccleſia ſancti Laurentij, quam iam præfatus Azzo vener. Epiſcopus prædictis Canonicis conceſſit cum omnibus pertinentijs, & adiacentijs ſuis in integrum. Inſuper, & corticellam Pernianum, quam prænominatus Azzo Præſul de proprio pretio comparauit, & ipſius Canonicis ad quotidianum victum habere diſpoſuit, hęc & omnia ſæpenominata permaneant Canonicis cũ pleniſſima integritate, atque poteſtatiue poſſideant. Et cuncta, quæcunque præteritis, aut futuris temporibus in eadem canonica à benignis largitoribus aucta fuerint, per hanc noſtram inſtitutionem, & confirmationem, & inuiolabilem corroborationem ſtabilita, & fixa permaneant, & nullus eiuſdem ſedis Præſul, vel aliqua Reipub. noſtræ Poteſtas vllo vnquam in tempore de præfata canonica, rebuſque ad eam pertinentibus alienationem, cõmutationem, aut precaria, aut libellariam, aut emphiteuſim, aut aliquam firmiorem alicui abſque eorundem Canonicorum voluntate, aut libera petitione facere præſumat. Quod ſi ipſius vnquam vllo in tempore prelibatæ ſedis Epiſcopus contra hanc noſtram confirmationem inſurgere temptauerit, aut aliquam violentiam prætaxatis Canonicis facere quæſierit nouerit ſe compoſiturum quingentas libras auri obrizi; medietatem palatio noſtro, & medietatem ipſis Canonicis, & in eadem militantibus. Et vt hæc noſtræ confirmationis auctoritas ab omnibus verius credatur, diligentiuſque obſeruetur manu propria ſubter eam confirmauimus, & anuli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus.

Signum † Domini Berengarij ſereniſſimi Regis.

Petrus Cancellarius iuſſu Regio recognoui.
Data 8. id. Nouemb. anno Incarnationis Domini 898. *anno vero D. Beringarij ſereniſſimi Regis* 11. *indict.* 1.
Actum Papiæ Palatio Regis *in Dei nomine feliciter. Amen.*

Eadem pag. 301. lin. 44. ad Petrum 36. Epiſcopum, *adde*, Prima mentio Petri extat anno 900. in Hludouici Regis priuilegio, ſeu renouatione priuilegiorum Eccleſiæ Regienſis quodquidem documentum inſigne eſt, & dignum, vt cum alijs hic perennetur.

Duo

Duo alia item eiuſdem Hiludouici Regis documenta damus poſt primum, vbi eiuſden Petri habetur mentio, eidemq; à Rege datur facultas excitandi caſtrum apud plebem S. Stephani. Diplomata ſunt, quæ ſequuntur ex copiali deſumpta.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Hiludouicus Diuina fauente clementia Rex. Si in ſacratis omnipotentia Domini locis à quibuslibet deſolatis recuperationis augumento pio fauore largimur, id nobis, & ad Regni ſtabilimentum, atque ad æternæ remunerationis emolumentum credimus abſque dubio profuturum. Quapropter omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorum tam præſentium ſcilicet, quã futurorum nouerit induſtria Luituardum venerabilem Præſulem Archicancellarium noſtrum, ac Sigifredum illuſtrẽ Comitẽ palatij, dilectoſq; conſiliarios noſtros magnitudini noſtræ ſignificaſſe, eo quod pro præceptis obeunte Azzone pie recordationis Regienſe, & pro ſancta matre Eccleſia ipſius ſedis cuiuſdam ſuis præceptis, & chartarum firmitatibus quarum ſcriptionibus res, & familias ſibi collatas hactenus promeruit obtinere combuſta videatur, flagitantes, & poſtulantes, vt ad plenitudinis reſtaurationem hoc noſtræ miſerationis præceptum Petro eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopo concedere dignaremur. Quorum precibus libenter acquieſcentes cum dignum eſt ne res Eccleſiarum Dei à quibuslibet defraudentur; aut ab earum ditione contra legem auferantur, decreuimus ita fieri. Concedentes igitur confirmamus ipſi S. Regienſi Epiſcopatui, & perpetualiter habenda noſtra largitione in integrum iure proprietario perdonamus Inſulam videlicet, quæ Erezsra vocatur, inter Padum, & Xaram fluuium conſtitutam, quæ eidem S. loco à Carolo Imper. auunculo .ſ. noſtro per præceptum cum ſua integritate collata dinoſcitur videlicet cum alijs inſulis, quæ vulgo Puleini vocantur, ad eadem aſpicientibus omneſq; alias res, quas vſque modo de donis Regum, ſeu Imperatorum prædeceſſorum noſtrorũ, cæterorumq; hominum conceſſionibus, traditionibus, offerſionibus pro ſuarum remedijs animarum; comparationibus quoque commutationibus libellorum quarumcunque legalium chartarum conſcriptionibus, ſeu pothecarijs, vel emphiteoſis ipſe S. locus obtinuit quocumque, modocumque domibus, & ædificijs, eccleſijs baptiſmalibus pro decimis, atque capellis, ſeu curtibus, manſis, & iam veſtitis, atque decimis, atque abſentibus tertis, vineis, campis, pratis, paſcuis, ſyluis, inſulis, piſcationibus, canetis, paludibus, molendinis, aquis, aquarum decurſionibus, arboribus pomiferis, & infructuoſis montibus, vallibus, pla-

A nicibus, rupis, rupinis, ſeu alpibus omnia omnino in integrum quæque dici, vel nominari poſſunt vnde eadem ſancta Regienſis Eccleſia inueſtita fuiſſe dinoſcitur quoque ordine, vel qualibet legitima auctoritate, verum etiam, & res alias, quas Ioannes presbyter per chartulam offerſionis eidem Eccleſiæ obtulit, & deinceps poſſidenda villa Menſociarica idem donauit, quatenus idem Petrus venerabilis Præſul, eiuſque ſucceſſores hæc omnia ad vtilitatem ſui Epiſcopij abſque alicuius impedimento, & conditionis moleſtia perpetualiter valeant poſſidere.

Concedimus igitur per hoc noſtræ pietatis præceptum eidem Pontifici licentiã
B circundandi iam dictam Eccleſiam per girum ſuæ poteſtatis, ſicut ipſe melius viderit, excelſa munitione vnde ad perpetuam Eccleſiæ ſuæ defenſionem, ita quidem, vt ineundo, neque inredeũdo quiſque prædicto, vel inimicus quoquo modo valeant nocere, aut qualibet controuerſia facere, neque ingredi præſumat aliquis illuc cuiuſcunque fuerit poteſtatis perſona, niſi per licentiam Pontificis, vel miniſtrorum ipſius S. Eccleſiæ. Inſuper, & elargimur eidem reuerendo Epiſcopo tranſmutationes platearum, & viarum ad vtilitatem ipſius Eccleſiæ infra prædictam vrbem Regienſem vbicumque ipſe præfatus Antiſtes Petrus, ac poſteri ſui vtile, & congruum prænide-
C rit, ſiue infra vrbem, ſiue extra vrbem. Facere abſque vllius refragatione, vel contradictione noſtra pleniſſima in perpetuũ Eccleſiæ Regienſi conceſſa largitate, alioſque ad vtilitatem populi viarum tramites præparare. De rebus autem, alijſque poſſeſſionibus tam mobilibus, quam immobilibus iam dictæ Regienſis Eccleſiæ conſtituimus, vt nullus in Regno noſtro conſiſtens tenere audeat rem aliquam ex ipſis pro qualibet inſcriptionis pagina, neque per libellum, aut emphiteoſum, vel emphiterecarium quas per quorundam Pontificum prædeceſſorum huius Petri conſtitutiones iniuſtas, quas in ſua regali potentia indicitus diſrumpere, & ſine cuiuſdam roboris
D vigore ſancimus, quia talibus actis ſancta Dei Eccleſia frequenter patitur maximas inopias, ideoque iubemus, vt abſque præfati Petri dilecti noſtri, & ſanctæ Regienſis Eccleſiæ Præſulis, eiuſque ſucceſſorum conceſſu nemo aliquas res ſuæ Eccleſiæ tollere, vel tenere præſumat, & ſi quando quidem rebus, aut familija ipſius ſanctæ Sedis orta contentio, quam ipſius Eccleſiæ Vicarius Petrus Epiſcopus, & ſui ſucceſſores in ſua præſentia conuenientes nequeant definire, ſtatuimus, vt cuiuslibet poteſtate nullatenus finiatur, niſi in palatio noſtro, noſtris Iudicibus palatinis. Concedimus denique pro ampliori ſtabilimento Eccleſiæ eidem Petro Epiſcopo dilectiſſimo nobis,

A bis, ſuiſq; ſucceſſoribus aduocatos quoſcũ-
que, aut quales elegerint, tam de ſuis, quã-
que de alienis liberis hominibus, qui eiuſ-
dem e proprijs rebus vtilitates exerceant
abſque cuiuſpiam hominis contradictione,
vel moleſtia. Ita vt ab omni re publica
iuriſdictionis ſint abſoluti nil ab eis quiſque
publicus miniſter exigere præſumat. vt ſe-
curius, ac diligentius cauſas ipſius Eccle-
ſiæ perficere poſſint. Stabilimus etiam de
omnibus rebus, ſeu familijſq; hactenus qua-
libet occaſione, vel quocunque modo ex
ditione ipſius Sedis in ipſius Epiſcopi, aut
illius Reuerendi Petri Ep. poteſtate ſub-
tractæ fuiſſe noſcuntur ſicut de noſtris do-
B minicatis rebus per circummanentes ho-
mines inquiſitio fiat, vt omnes res ipſius
Sedis in ipſius Petri Epiſcopi, eiuſque ſuc-
ceſſorum redeant poteſtatem, quatenus rei
veritas patefacta, perenniter valeat ſuum
retinere vigorem. Præcipientes quoque
iubemus, vt nullus iudiciariæ poteſtatis
Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Scul-
daſſius, loco poſitus, aut quilibet publicus
exactor, neque aliqua perſona vniuſcuiuſ-
que ordinis, aut dignitatis paruæ, vel ma-
gnæ in rebus ipſius Eccleſiæ placitum te-
neat, neque in domibus eius, aut clerico-
rum ſuorum aliquod manſionaticum pote-
ſtatiue tollere, neque homines eius cuiuſ-
C que ordinis clericos, vel laicos, liberos co-
mendatitios, libellarios, & chartulatos, vel
ſuper terram ipſius reſedentes, neque ſer-
uos, vel ancillas, at aldiones vtriuſque ſe-
xus ad placitum ducere, nec pignorare, aut
moleſtare, vel flagellare præſumat, neque
de rebus ipſius Eccleſiæ aliquod teloneũ,
ripaticum, aut qualibet publica iuntione à
miniſtris eiuſdem Petri Epiſcopi, aut ſuc-
ceſſorum ipſius exigere temptet, ſed liceat
eidem Epiſcopo, ſuiſq; ſucceſſoribus, cum
omnibus rebus, & familijs ſuis omni tem-
pore ſub tuitionis noſtræ munimine quie-
te, & pacificè remota totius poteſtatis in-
quietudine permanere. Ac pro nobis, no-
D ſtrique Regni ſtatu cum diuerſo ſuo cleri-
cali ordine Domini omnipotentis miſeri-
cordiam iugiter deprecare; ſi quis autem
temeratius contra hoc noſtræ confirma-
tionis, conceſſionis, & tuitionis præceptum
quandoque inſurgere temptauerit, & quæ
ſuperius ſcripta ſunt per omnia non ob-
ſeruauerit, ſciat ſe compoſiturum auri op-
timi libras C. medietatem palatio noſtro,
& medietatẽ iam præfato Petro Pontifici,
eiuſque ſucceſſoribus, vel miniſtris, vt autẽ
ab omnibus verius credatur ac diligentius
obſeruetur, manu propria ſubter roboran-
tes anuli noſtri impreſſione inſigniri iuſſi-
mus.

Signum † Domni Hludouici glorioſiſſimi Regis.

Arnulfus notarius ad vicẽ Lituardi Epiſcopi, & Archicancellarij recognoui.

Datur pridie Kal. Nouembris, anno Incarnationis Dominicæ 900. indict. 4. anno vero D. Hludouici glorioſiſſimi Regis in Italia primo.

Actum Placentia in Dei nomine. Amen.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei, ac æterni.

Beringarius Rex. Si iuſtis noſtrorum
fidelium petitionibus noſtræ pietatis
aurem accomodamus, deuotiores eos, ac
promptiores ad noſtræ fidelitatis obſequiũ
reddimus. Quapropter omnium ſanctæ
Dei Eccleſiæ præſentium ſcilicet, ac fu-
turorum nouerit induſtria, Ardingum Re-
B uerendiſſimum Epiſcopum, & Indelfredum
dilectum fidelem noſtrum ſuppliciter no-
ſtram petijſſe clementiam, quatenus Petro
ſanctæ Regienſis Eccleſiæ ven. Epiſcopo ędi-
ficandi, & conſtruendi caſtrum in ſua plebe
in honore Sancti Stephani conſtructa, ſita
in Vico longo, licentiam concederemus.
Quorum precibus . . . . . ſalutiferi de-
creuimus, & hoc noſtræ largitionis pręce-
ptum ſcribere iuſſimus, per quod iam di-
cto Petro Epiſcopo pleniſſima largitione
licentiam conſtruendi caſtrum in pręfata
ſua plebe concedimus. Illud præterea no-
ſtra regali inſtitutione ſancimus, vt nullus
Dux, Comes, Vicecomes, Scaldaſſio, vel
C Decanus, aut quęlibet magna paruaq; per-
ſona, ſeu aliquis Reipublicæ executor in
ipſum caſtrum per vim ingredi præſumat,
aut placitum tenere audeat, vel teloneum,
aut aliquam publicam reddibitionem, vel
homines in eodem caſtello habitantes red-
dere compellat, vel manſionaticum inibi
poteſtatiue accipiat. Nullus quoque eos
diſtringere, calumniare, aut per placita fa-
tigare abſque legali iudicio ſumat. Sed li-
ceat illis pro Dei omnipotentis amore, no-
ſtræq; animæ remedio in ipſo caſtello pa-
cificè, ac quiete viuere abſque alicuius po-
teſtatis inquietudine, vel contradictione.
Si quis igitur contra hoc noſtræ conceſſio-
D nis præceptum inſurgere queſierit, aut in
aliquo violare tentauerit. Sciat ſe compo-
ſiturum auri optimi libras triginta, medie-
tatem cameræ palatij noſtri, & medietatem
prætaxato Epiſcopo, ſuiſq; ſucceſſoribus.
Et vt hoc verius credatur, diligentiuſq; ab
omnibus obſeruetur manu propria robo-
rantes de anulo noſtro ſubter iuſſimus in-
ſigniri.

Signum † Domni Beringarij pijſſimi Regis.

Ioannes Not. iuſſu Regis recognoui.

Dat. anno Incarnationis . . . dominij vero Beringarij Exzellentiſſimi Regis 24. Indict. 14.

Actum Seenna curia Regia in Dei nomine feliciter, Amen.

In

In nomine Domini Dei æterni.

Beringarius diuina fauente clementia Rex. Si ſacris, venerabilibuſq; locis Regalis ſublimitas ea intendere ſtuder, quibus augmentum, & alleuiationem aſſumere cognoſcuntur, id profecto ad æternæ retributionis præmium proficere nequaquã ambigimus. Igitur omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque ſcilicet preſentium, & futurorum nouerit induſtria, qualiter Petrus venerabilis ſanctæ Regienſis Eccleſiæ Epiſcopus noſtræ pietatis adierit clementiam, petens quatenus pro Dei amore, noſtrœq; remedio animæ, ſanctæ Mutinenſi Eccleſiæ, cui præeſt Gotifredus venerabilis Epiſcopus, quandam terram iuris Regni noſtri ſitam in loco, qui dicitur Quarantula, hactenus pertinentem de Comitatu Regienſis ſimul cum piſcaria, quæ ſimili modo nuncupatur Quarantula, vna cum campo eiuſdem piſcariæ, qui vocatur Lunada, cum Vara, & Banni, ſeu alijs campia ad eandem piſcariam pertinentibus cũ omnibus eorum adiacentijs, ripis, paludibus, aquis, cum pontibus, qui vocantur Gardinacula, Montiana, & ripatico intrantis fluminis, qui nominatur Bondino, ex vtraque parte vſque ad pedes duodecim, cum omni etiam diſtrictu ibidem legaliter, quocumque ordine pertinente iure proprietario in integrum confirmantes concederemus, cuius nos deuotis precibus diuino compulſi amore libenter aſſenſum prębentes, prælibatæ ſanctæ Mutinenſi Eccleſiæ in honorem S. Geminiani dicatæ, eiuſdemque Rectoribus eadem omnia, ſicut ſuperius notatum eſt, iuris Regni noſtri hactenus pertinentia de comitatu Regienſi ſita in loco, qui dicitur Quarantula ſimul cum piſcaria, quæ ſimuli modo nũcupatur Quarantula, vna etiam cum campo eiuſdem piſcariæ, qui vocatur Lunada, Vaſa, Banni, ſiue alijs campis ad eandem piſcariam pertinentibus cum omnibus adiacentijs, pertinentijs, ripis, aquis, paludibus cum pontibus, qui Gardinacula, Montiana nuncupantur, & ripatico intrantis fluminis, quod nominatur Bondino, ex vtraque parte ad duodecim pedes cum omni diſtrictu ibidẽ quocunque ordine legaliter pertinente, videlicet, terris, vineis, campis, pratis, ſyluis, paſcuis, ripis, piſcarijs, paludibus, molendinis, aquis, aquarumq; decurſibus, vel cum vniuerſis quicquid in eis dici, vel nominari poteſt, hac noſtræ confirmationis, vel largitatis pagina totum in integrum concedimus, atque Regali auctoritate corroboramus, vt perpetuo iure eadem ſancta Mutinenſis Eccleſia, ſuique Rectores poſſideant, teneant, habeant, faciantq; in omnibus quicquid iuſtum, & congruum eſſe cognouerint abſque contradictione, vel moleſtia cuiuſquam. Si quis vero hoc noſtræ conceſſionis, & confirmationis præceptum aliquando per quolibet ingenium infringere, vel violare temeraria præſumptione quęſierit, aut inchoata perficere nequiuerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras ſexaginta, medietatem cameræ palatij noſtri, & medietatem Rectoribus eiuſdem Mutinenſis Eccleſiæ, qui pro tempore fuerint, & vt verius credatur, diligentiuſq; ab omnibus obſeruetur, manu propria roboratum anuli noſtri impreſſione iuſſimus annotari.

Eadem pag. 301. l. 51. *adde*, & hunc volunt eſſe ex nobili familia Comitum de Palude, à qua adhuc Ceruariæ oppidũ in mõtibus Regienſibus ſitum denominantur.

Circa hæc tempora volunt cœptum ædificari cœnobium monachorum S. Benedicti apud eccleſiam SS. Proſperi, & Petri extra, & prope vrbis Regienſis mœnia, quam olim Thomas Epiſcopus conſtruxerat, hoc vocarunt S. Proſperi inferioris Abbatiam longe clariſſimam, cui præfuerunt viri ſanctimonia vitæ, ſcientia, ac nobilitate præclari, quorum ſeriem hic damus ex monumentis eiuſdem, ne eorum ſaltem nominis pereat memoria.

1 Landulphus circa annum 1000. & primus eſt de quo habeatur mentio, tamen alios præceſſiſſe ab anno 755. conſtat in fragmentis chronicæ eiuſdem cœnobij.

2 Mannon 1025.

3 Landulphus anno 1055.

4 Petrus ex præclara Marchiorum Seſſiorum proſapia an. 1064.

5 Giſelbertus an. 1071.

6 Senaldus an. 1086.

7 Pacificus an. 1091.

8 Ioannes an. 1111.

9 Aſtonulphus an. 1173.

10 Amizo an. 1144.

11 Guido an. 1166.

12 Benedictus an. 1177.

13 Ioannes 1188.

14 Proſper an. 1198.

15 Gerardus itidem ex præclara Seſſiorum familia anno 1221.

16 Petrus 1260.

17 Gregorius de Bonitijs nobilis Regienſis an. 1270.

18 Guilelmus ex nobili Lupiſinorum ſtirpe natus an. 1284.

19 Ioannes an. 1301.

20 Albertinus ex clara progenie Leualoſiorum an. 1319.

21 Albertus itidem Laueloſius an. 1330.

22 Zefredinus ex nobili familia Murorum natus an. 1335.

23 Petrus eiuſdem Murorum familiæ an. 1364.

24 Franciſcus ex præclara Robertorum familia an. 1414.

25 Vannarius ex Comitibus de Biſmantua natus an. 1431.

26 Philippus de Zobolis nobilis Regienſis,

fis, vltimus Abbas perpetuus,& commendatarius, Poſt hunc, vnita fuit hæc nobilis Abbatia Congregationi Caſſinenſi, Abbates deinde iuxta morem eiuſdem temporanei fuere; nuper eidem præfuit doctus, & eruditus Petrus Valeſtrius nunc Abbas S. Petri de Mutina, cui me plura debere profiteor.

Eadem pagina l. 57. *adde*, Non deſunt, qui ſcribant,Adelardum fuiſſe ex clariſſima gente Marchionum Cauuſſiorum, ſeu Caneſſiorum, vt Volſangus lib. 12. de migrationibus gentium, alijque, dum illum natum volunt vel ex Sigefredo, aut ex Gherardo germanis fratribus Attonis primi Comitis Canuſſini. Hic Adeleidæ Lotharij Regis Italiæ relictæ è Gardenſio turri, in qua à Beringario ob reiectas Adalberti eius filij nuptias detinebatur, elapſæ ad auum ſuum Actonem conſuluit acceſſum ab ipſo per humaniter in arce Canuſſina receptę, in illa etiam contra Beriugarium ad aduentū vſq; Othonis Magni Germanorū Regis cōſtanter defenſæ, ita narrant Sigonius, Panzirolus, Acciarius, alijque ex Inſubria ſcriptores. Cæterum Adelardus quis ille fuerit, vel ex qua gente, ſiue Triſſina, ſiue Canuſſina natus ſit, vir fuit egregijs moribus ornatus,ac Lothario II. Regi in paucis charus, cuius intuitu idem Lotharius Rex anno 946. aliqua bona Ticini poſita obtulit eccleſiæ S. Mariæ, & B. Proſperi Regienſis, hoc exſcripto diplomate.

In nomine Domini, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Lothatius diuina fauente elementia Rex. Si erga ſanctas Dei Eccleſias diu. noſtri muneris impertimur Domini omnipotentis retributionem nullo modo titubamus. Quapropter omniū ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, noſtrorum præſentium, ac futurorum comperiat ſolertia. Quarenus pro Dei amore, noſtręq; animæ remedio, interuentu quoque Adalardi Regien. ſanctiſſimi Epiſcopi quandam terram in ciuitate Ticinenſi iuris Regni noſtri ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, necnon Beato Proſpero,quorum domicilia commorantur in vrbe ſacra Regienſi per huius præcepti noſtri paginam donamus, concedimus pro vt iuſte, & legaliter poſſumus, atque largimur in loco, vbi carcer iam pridem nominabatur. Eſt autem ipſa terra per iuſtam menſuram tabulæ tres cum ingreſſu, & omni integritate, & acceſione ſua, muros tam ſuper ipſam terram vndique fundatos ſupra nominatæ ſanctæ Dei Genitricis Mariæ,& S. Proſpero delegamus,& noſtrū ius, vt ſupra in integrum legitur, in eius dominium transfundimus de ſupradicta terra, atque tribuimus, ſunt autem coherentiæ ipſius terræ à mane via,à meridie,& veſpere ſupra taxam S. Proſperi, à Septentrio-

A ne cuiuſdam Silli cum omni integritate ipſam terram B. Dei Genitrici Mariæ, Sanctoq; Proſpero transfundimus, atque largimur, ſine omni mea, meorum ſucceſſorum contradictione. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, in hoc regni noſtri dominio hoc noſtræ auctoritatis præceptum aliquando infringere temptauerit, cogatur abſoluere auri optimi lib. centum medietatem cameræ noſtræ, medietatem prædictæ ſanctæ Dei Genitricis Mariæ,Sanctique Proſperi eccleſiæ. Quod vt verius credatur diligētiuſq; ab omnibus obſeruetur manu propria roborantes,anulo noſtro ſubter inſigniri præcipimus.

Signum † Domini Lotharij Sereniſſimi Regis.

B *Odelritus Cancellarius ad vicem Bruningi Archicancellarij recognoui, &c.*

Dat. 14. *Kal. Iun. an.* Dominica *Incarn.* 946. *anno* Domini *Lotharij* 17. *per indict.* 4.

Actum Papiæ ciuitate.

Eadem pag. l. 61. *adde*, interfuit Hermādus Synodo Rauennatenſi anno 967. quem Ermenaldum vocat Otho Magnus Imp. in priuilegio,quod conceſſit Eccleſiæ Regienſi anno 964. ſequentis tenoris.

In nomine Domini Ieſu Chriſti Dei æterni.

Otto diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus. Dignum eſt, vt auguſtalis excellentia rectoribus Eccleſiarū

C Dei aures ſuæ pietatis incliuet, votaq; eorum, ac preces exaudiat. Quatenus id agendo cęteros ſuæ fidelitati promptiores reddat. Inſuper, & ab ęterno arbitro retributionem percipiat. Quapropter omnium fidelium ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumq; præſentium, ſcilicet, ac futurorum nouerit induſtria, qualiter interuentu, ac petitione Adeleidæ Imperatricis,dilectæq; coniugis noſtræ,& Aldiberti incliti Comitis Regienſis, ſiue Mutinenſis fidelis noſtri, per huius præcepti paginam confirmamus, ac pleniter corroboramus ſanctæ Regienſi Eccleſiæ in honore ſanctæ Dei Genitricis ſēperq; Virginis Mariæ, Sanctiq; Proſperi E-

D piſcopi, & Confeſſoris conſtructæ, cui Ermenaldus Reuerendus Pręſul paſtorali cura inuigilat, terram ipſius comitatus,& publicam fornitionem à ſtratatico, & muris in circuitu, & foſſato, & aluenm aquæ a quatuor milliarijs rationatum ſecus,& extrinſecus, ſurſum, & deorſum ſeruis, & ancillis,vetum etiam in ciuitate Papia terram in foris magnā cum manſionibus, & ædificijs, & puteo, terramq; infra ipſam ciuitatem,quæ quondam palatij veteris pars extitit ad iuſtam menſuram tabulæ quinquaginta. Et ſuper flumum Padi ad locum,qui Vaccile dicitur, aliquantas res coiacentes non longè à villa,quæ Cella nominatur de Nonantula, velut a noſtris prędeceſſoribus

Hugo.

A Hugone, & Lothario Regibus per præcepti paginam cõceſſas, & corroboratas eognoſcitur. Inſupet etiam per hoc noſtræ miſerationis præceptum concedimus, & pleniter corroboramus aliquantam terram, quæ fuerat ſyluam olim ſitam in comitatu Parmenſe in finibus Biſmanti in loco, qui dicitur Lammaſrandarla, & riuum Diluuij, & riuum Denaſetum, cuius fines ſunt de vno latere à flumine Scile ſurſum per ſtratam vſque ad montem Palacedò, & de monte Palacedo aſcendenre per ſtratam vſque in finibus Thuſciæ inde vergente in riuum Albolum vſque ad flumẽ Scile. Inde quoque iunctam Scilam deorſum peruenit in flumen Auzolæ ſicut a Karolo Magno piiſſimo Rege in prædicta ſancta Regienſi
B Eccleſia per ſuam ſacratiſſimam paginam eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ condita eſſe cognouimus. Omnes quoque cortes. & plebes in ſuis parochijs conſtitutas, capellas, prędia cunctaſq; res, quas de donis Regum, ſeu Imperatorum prædeceſſorum noſtrorum, cęterorumq; bonorum hominum, verum etiam res vniuerſæ canonicæ eiuſdem Eccleſiæ oblatæ ſunt, ac cumlatæ per confinia, & terminos Lunenſium, Parmenſium, Regenſium, Mutinenſium, Cremonenſium, Mantuanenſium, Ferrarenſium vſque ad fluuium Padi ex Zaram veluti à Karolo Magno per decretum præcepri collatum fuit, ac determinatum in integrum. De re-
C bus autem, alijſque poſſeſſionibus, tam mobilimus, quam immobilibus iam dictæ Regienſi Eccleſiæ conſtituimus, vt nullus in Regno Italico conſiſtens tenere audeat rẽ aliquam ex ipſis pro qualibet inſcriptionis pagina, quaſi per quorundam Pontificum prædeceſſorum huius venerabilis Ermenaldi Epiſcopi, ſeu miniſtrorum iam prælibatæ ſedis Regienſis conſtitutiones iniunctas, quas noſtra Imperialis potentia radicatus diſrumpere, & ſine cuiuſdam roboris vigore ſancimus. Quia talibus actis ſancta Dei Eccleſia frequenter patitur maximas inopias. Stabilimus etiam, vt de omnibus rebus, ſeu ſamilijs, quæ hactenus qualibet occaſione, vel quocumq; modo edictione
D ipſius Epiſcopi, aut iſtius Ermenaldi Reuerendi Epiſcopi poteſtate ſubtractæ fuiſſe noſcuntur per circummanentes homines inquiſitio fiat, vt omnes res ipſius ſedis in iſtius iam fati Epiſcopi, eiuſque ſucceſſorum redeat poteſtate, & exinde inueſtiant ſe, noſtra freti poteſtate, quatenus rei veritas patefacta, pleniter valeant ſuum obtinere vigorem iuſte, & legali, vt omni in tempore liceat iam dicto Epiſcopo, ſuiſq; ſucceſſoribus, cum rebus omnibus, & ſamilijs ſuis, ſub tuitionis noſtræ munimine, quiete, ac pacifice remota totius poteſtatis inquietudine permanere, ac pro anima noſtra, & prolis noſtræ, noſtrorumq; regnorum ſtatu cum ſuo clericali ordine omnipotentis Dei miſericordiam iugiter implorare. Si quis autem temerarius contra huius noſtræ confirmationis, conceſſionis, ac tuitionis præceptum, quod ſuturum nõ videmus inſurgere tentauerit, & quæ ſuperius ſcripta ſunt non obſeruauerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras centum, medietatem palatio noſtro, & medietatem iam ſato Ermenaldo ven. Pontifici, & eius ſucceſſoribus, qui pro tẽpore fuerint, quod vt verius credatur, diligentius ab omnibus obſeruetur manu propria roborantes, anulo noſtro inſigni iuſſimus.

Signum † Ottonis Sereniſſ. Imperatoris.

Luitgerius Cancellarius ad vicem Vuidonis Archicancellarij, & Epiſcopi recognoui, & ſubſcripſi.

Datum 6. id. Aug. anno Dominicæ Incarnationis 964. indict. 7. anno Imperij inuictiſſimi Imperatoris 3.

Actum Ciuitate Lucæ feliciter, Amen.

Pag. 202. l. 27. poſt vltimum verſum Teuzonis, *adde*, Sunt, qui ſcribunt, inter quos Panzirolus in hiſt. Regienſi, & Acciarius in vitis Regienſium Præſulum, hęc ſupra relata carmina non continere veritatem, eo quod Teuzo dono dediſſet Abbati, & monachis caſtrum de Ronde ad honorem Sãctorum Proſperi Epiſcopi, Venantij Confeſſoris, & Iocundæ virginis, quod non feciſſet Teuzo, ſi eorum corpora in ea eccleſia extra ciuitatem humata eſſent, veluti donaſſe conſtat ex eodem Teuzonis documento, cuius autographum ſeruari dicitur in archiuio Cathedralis, & nos infra dabimus ex copiali. Verum tot inundationibus de dictorum Sanctorum ſacris corporibus poſt Epiſcopum Teuzonem in Eccleſia Abbatiali S. Proſperi extra, & prope ciuitatem factis auctoritate Apoſtolica, legatorum Metropolitanorum, & Ordinariorum præſentia, tot documentis bonorũ, iuriumq; per multos pios fideles oblatis Eccleſiæ Abbatiali ad honorem S. Proſperi, totq; Pontificum bullis aſſerentibus illius corporis in dicta Abbatiali eccleſia exiſtẽtiam, ac demum ab ipſo facto, adeo clare euincitur contentorum in lapide ſalſitas. Cum à delegatis Clementis VIII. Pontificis, pro inuentione, & tranſlatione corporum Sanctorum Proſperi, & Venantij fuerint in nupera eccleſia Sanctorum Petri, & Proſperi, antiquæ extra muros ditutæ ſubrogata, indubitanter anno 1602 reperta. Vt Franciſcus Gonzaga Epiſcopus Mantuanus alter ex delegatis Apoſtolicis in ipſa reliquiarum prope monachos quieſcẽtium inſpectione, coactus ſit palam aſſerere. *Hoc eſt vere corpus Sancti Proſperi*, quod ex ſequenti Clementis Pontificis diplomate etiam inſertur.

CLEMENS VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

DEcet Romanum Pontificem diſcordias,& controuerſias inter Eccleſias, & Regulares perſonas vigentes non ſolum e medio tollere, ſed ne nouæ differentiæ inter eoſdem ſuboriantur opportune prouidere, prout in Domino ſalubriter conſpicit expedire. Alias ſiquidem, vt litibus, & differentijs dudum inter dilectos filios Abbatem,& monachos monaſterij S. Petri ciuitatis Regien. ordinis S. Benedicti Congregationis Caſſinen. S. Iuſtinæ de Padua ex vna, necnon Capitulum, & Canonicos collegiatæ Eccleſiæ S. Proſperi etiã Regien. ex altera partibus vigentibus finem imponeremus per alias noſtras in ſimili forma Breuis literas ſub certis modo, & forma tunc expreſſis corpus S. Proſperi, quatenus in eccleſia dicti monaſterij S. Petri reperiretur ad prædictam eccleſiam S. Proſperi transferri mandauimus, prout in hiſdem literis, quarum tenorem hic pro expreſſo haberi volumus, plenius continetur. Cum autem, ſicut accepimus vigore dictarum literarum, corpus S. Proſperi in eccleſia prędicta S. Petri repertum ad eccleſiam S. Proſperi translatum fuerit. Nos, ne nouæ lites,& differentiæ inter eaſdem partes occaſione piorum legatorum, & bonorum ſtabilium Eccleſiæ S. Petri,& illius monaſterij quomodolibet relictorum vllo tẽpore ſuboriri poſſint, opportune prouidere volentes, Abbatemq; & monachos eiuſdem monaſterij S. Petri, & eorum ſingulos à quibuſuis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, alijſq; eccleſiaſticis ſentẽtijs, cenſuris, & pœnis, à iure, vel ab homine, quauis occaſione, vel cauſa latis ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum prçſentium duntaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes,& abſolutos fore cenſentes. Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtris, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, harũ ſerie decernimus, prędictis Capitulo,& Canonicis eccleſiæ S. Proſperi nullum ius, nullamq; actionem ſuper quibuſcunque bonis, tam ſtabilibus, quam mobilibus, & legatis eccleſiæ, & monaſterio prædictis S. Petri quandocunque, qualitercunq;& quomodocunq; etiam intuitu corporis S. Proſperi nominatim relictis, legatis, donatis, & conceſſis cuiuſcunque qualitatis, quantitatis, & valoris, ac annui redditus exiſtant, quos præſentibus pro expreſſis haberi volumus, quoquomodo competijſſe, aut competere, neque illos habere, vel prætendere, minuſq; ſuper illis Abbatem, & monachos prędictos nunc, & pro tempore exiſtentes in iudicio, vel extra moleſtare, perturbare, vel inquietare vllatenus poſſe, prçſenteſq; literas de ſubreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis noſtræ, vel alio quopiam defectu notari, impugnari, vel redargui, aut annullari, reuocari, infringi, vel retractari, aut aduerſus illas quodcunque gratiæ, vel iuſtitiæ remedium impugnari minime poſſe, ſicq; & non aliter per quoſconque Iudices ordinarios, & delegatos, etiam cauſarum palatij Apoſtolici Auditores, ac S.R.E. Cardinales, etiam de latere Legatos in quauis cauſa, & inſtantia iudicari,& definiri, & interpretari debere, ac irritum, & inane quicquid ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari, ac perpetuum eiſdem Capitulo, & Canonicis S. Proſperi ſilentium imponimus. Quo circa venerabilibus fratribus Mutinen. & Mantuan. Epiſcopis, ac curiæ cauſarum cameræ Apoſtolicæ generali Auditori per præſentes committimus, & mandamus, quatenus ipſi, vel duo, aut vnus eorum per ſe, vel alium, ſeu alias præſentes literas, & in eis contenta quæcunq; vbi,& quando opus fuerit, & quoties pro parte dictorum Abbatis,& monachorum fuerint requiſiti ſolemniter publicantes, eiſque in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciant auctoritate noſtra illos præmiſſorum omnium,& ſingulorum effectu pacifice frui, & gaudere; non permittentes Abbatem,& monachos prędictos à Capitulo,& Canonicis S. Proſperi prædictis, ſeu quibuſcunque alijs deſuper quomodolibet indebite moleſtari; contradictores quoſcunque per cẽſuras, & pœnas eccleſiaſticas, aliaque opportuna iuris, & facti remedia, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, inuocato etiã ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis. Non obſtantibus fel. rec. Bonifacij Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri de vna, & in Cocilio generali edita de duabus dietis, dummodo vltra tres dietas, aliquis auctoritate præſentium ad iudicium non trahatur, & quatenus opus ſit, noſtra de non tollendo iure quæſito, alijſque conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac Eccleſiarum prędictarum, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinis, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apoſtolicis eccleſiæ S. Proſperi, illiuſq; Capitulo, & Canonicis, aut quibuſuis alijs in contrarium pręmiſſorũ quomodolibet conceſſis, confirmatis, & approbatis. Quibus omnibus, & ſingulis eorum tenores præſentibus pro expreſſis, & ad verbum inſertis habentes, hac vice dumtaxat, ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cçteriſque contrarijs quibuſcunque. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die 21. Februarij MDCII. Pontificatus noſtri anno vndecimo.*

Sed hic præſtat etiam referre, quæ de transla-

tranſlatione horum Sanctorum corporum in cartophilacio eiuſdem Abbatiæ ſcripta ſunt, ac peruetuſta poſteris mandata ſunt.

Beatus Proſper natione Aquitanus Leonis Papæ notarius, qui cœpit anno Domini quadringenteſimo quadrageſimo tertio tẽpore Martiani Imperatoris, cui Leo Cæſar ſucceſſit, ab eodem Papa Emilianæ vrbis, quæ nunc Regium dicitur, creatus Epiſcopus dum comiſſam ſibi à Deo plebem verbo pariter, & exemplo erudiret, Baſilicam quandam in B. Apolinaris Epiſcopi, & Martyris honorem conſtruxit, quæ nunc intra monaſterij ſepta, quod olim in eiuſdem S. Proſperi honorem conſtructum fuerat, ſita eſt; præcipiens ſuis, vt dum dormitionis ſui terminus Deo diſponente aduenisset, corpus ſuum in ea ſepeliretur, quod & poſtea factum fuit ſeptimo Calendas Iulias, vt in conuerſationis eius hiſtoria pleniſſimè legitur.

Poſt multum vero temporis Thomas, tunc Regienſis Epiſcopus Beati ipſius Proſperi non immediatus ſucceſſor, vir deuotæ, & ſanctæ conuerſationis tempore Ioannis VI. ſummi Pontificis ab eodẽ Beatiſſimo Proſpero per viſum admonitus, vt oſſa ſua ex præfata S. Apolinaris Baſilica, quæ parua admodum, anguſtaq; eſt, amouens, in eminentiori, ac honorabiliori loco omni cum honeſtate reconderet; communicato cum omnibus ſuæ Eccleſiæ ſacerdotibus conſilio, totoq; clero, ac populo præfati monaſterij eccleſiam honorificè, & decenter in eiuſdem Beatiſſimi Proſperi nomine ædificauit, eiuſque ſacras reliquias aromatum more redolentes ex priori ſublatas tumulo in maiori dictæ nouæ eccleſiæ altari, non ſine pſalmorum, litaniarumq; modulantia, cum prædictis ſacerdotibus, clero, & populo ſolemniter, ac honorificè collocauit, perfuſis eorum omnium naribus, ac pectore prædictarum reliquiarum odore ſuauiſſimo, atque mirabili Calendis Decembris, quo tempore quot, quantaque miracula Chriſto cooperante, ac Sãcti ipſius meritis patrata ſint tranſlationis huius hiſtoria pleniſſimè narrat.

Hæc ſunt, quæ alij referunt de exiſtentia horum Sanctorum corporum in veteri Abbatiali eccleſia Sancti Proſperi extra, & prope vrbem olim poſita, nunc intra tranſlata, quibus nec abnuo, nec aſtruo, & ſic mihi ſatis videtur horum virorum patriæ rerum peritorum intentum probatum. Porro Teuzonis documentum, de quo paulo ſupra mentio facta eſt, eſt huiuſmodi.

In nomine ſanctæ indiuiduæ Trinitatis.

Teuzo diuino reſpectu S. Regienſis Eccleſiæ Antiſtes. Omnibus S. Dei Eccleſiæ fidelibus præſentibus ſcilicet, ac futuris. Notum eſſe conſtat curam, & regi-

A men Eccleſiarum Dei poſt Apoſtolos Epiſcopis eſſe commiſſum, adeo vt verbi Dei diſpenſatores facti, æternarum ſubſidia ſubſtantiarum omni cura, & diligentia ſubditis impendere debeant. Quatenus in extremi die examinis cum electis ad dexterã collocandi audire mereantur. Venite benedicti patris mei percipite Regnum, & cæteris his, & alijs diuinarum ſcripturarum ammonitionibus afflati, ac diuturna meditatione in noſtri cordis penetralibus per plurima voluentes perſpicaci cura conſiderare cœpimus, quid agere poſſemus, vt ſummo patroni Deo in melius ſeruire, vel placare valeremus. Item hac diuina clementia freti pertractauimus id melius omnibus B negotijs fore, ſi caſtrum, quod dicitur Rundenaria noſtra conſultatione atq; inſimul, & caſtrum, quod dicitur Pratioſolum, ad omnipotentis Dei ſeruitium, & S. Proſperi, atque S. Venerij confeſſorum, necnõ ſanctæ Iocundæ virginis donantes, celibem nobis vitam inde mercaremur in tantum nos, vt nos, noſtriq; ſucceſſores, cęterique Dei timentes, vel eidem loco fauentes ſedula pretij ſuſtentatione apud Dominum ſubleuemur. Sed quia hactenus turbine ſecularium procellarum quaſſati, & vltra modum laceſſiti, & fatigati, monaſterium, quod cœpimus ad vnguem, & perfectionem perducere nequiuimus . . . . . . conſilio noſtrorum clericorum, ac laicorum fi- C delium animati hac ſupradicta charta eccleſiæ Sancti Proſperi, & præfatorum ſuorum pro noſtræ, noſtrorumq; ſucceſſorum animabuſq; remedio per decretalem paginam conceſſimus, & largiti ſumus. Hæc igitur prætitulata loca in integrum præſcripto monaſterio S. Proſperi, & Abbati, ſuiſq; ſucceſſoribus, ac fratribus nunc inibi, & in futuro ſeruientibus tempore per hanc paginam confirmauimus ad communem vtilitatem fratrum monachorum, quatenus Dominus Abbas, & fratres ſine noſtra, noſtrorumq; ſucceſſorum interdictione pro nobis, atque omnibus ſibi bona facientibus deuotius Dominum interpellare poſſint: Et vt hæc verius, & firmius cre- D dantur manu propria ſubtus confirmauimus. Si quis igitur hãc conſtitutionem decretalem infringere, vel contaminare, aut minuere temptauerit Dei Patris omnipotentis, & Filij, & Spiritus ſancti, & B. Mariæ, & Beatorum Archangelorum Michaelis, Gabrielis, & Raphaelis, & omnium Sanctorum Spirituum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, & Confeſſorum, & Virginum, & omnium Sanctorũ, atque Beatiſſimi Proſperi Chriſti Confeſſoris, & B. Venerij, qui tres mortuos ſuſcitauit, atque S. Iocundæ virginis maledictionem incurrat, & cum Iuda apoſtata in perpetuum damnatus anathema ſit, atque cum Dathan, & Abiron quos viuos terra abſor-

abſorbuit, æternæ damnationis baratro immerſus ſubiaceat.

Teuzo gratia Dei ſanctæ Regienſis Eccleſia Epiſcopus in has conſtitutiones factas ſubſcripſi.

Rolandus Præpoſitus ſubſcr.
Dominicus magiſter ſcholarum ſubſcr.
Ego Idelbertus Archidiac. ſubſcr.
Adam Presbyter ſubſcr.
Gottefredus Diac. ſubſcr.
Adelbertus Presbyter ſubſcr.
Giſelbertus Subdiac. ſubſcr.
Gandulfus Subdiac. ſubſcr.
Sigefredus Subdiac. ſubſcr.
Romanus Subdiac. ſubſcr.
Teuzo Subdiac. ſubſcr.
Vualbertus Subdiac. ſubſcr.
Sigiſredus Subdiac. ſubſcr.

Pag. 302. lin. 29. poſt illa verba deceſſit 1041. *adde*, de quo illud memoratur in monumentis Abbatiæ SS Petri, & Proſperi Regienſis, quod erga idem cœnobium, monachoſque propenſius ſemper fuerit, idemq; bonis, & iuribus auxerit, vt in diplomate Gādulphi ſucceſſoris memoratur, iuſſitq; vt acta translationis, ac miraculorum S. Proſperi per quendam capellanum ſuum poſteris mandarentur, quæ adhuc in membranis extant M.S. ſumma religione ſeruata. Eidem Sigefredo Epiſcopo anno 1033. quidam Vuido de comitatu Parmenſi tertiam partem caſtri, quod detinebat fiduciario nomine ab Eccleſia Regienſi, libere dimiſit, his additis cōditionibus, quæ recenſentur in hoc documento.

In Chriſti nomine.

Placuit, atq; conuenit inter Vidonem filiū bonæ memoriæ Gandulfi de comitatu Parmenſe, necnon, & inter Dominum Sigifredum Epiſcopum ſanctæ Regiēſis Eccleſiæ, vt in Dei nomine debeat dare ſicut à præſenti dedit ipſe Vido eidem Domino Sigifredo Pontifici, vel ad ſuos ſucceſſores libellario nomine ad fictum cenſum reddendum, hoc eſt ex integram tertiam portionem de caſtro vno, & de dominicato, ſeu diſtrictu ipſius caſtri iuris canonicæ ſāctæ Regienſis Eccleſiæ, quæ eſſe videtur, in loco, qui dicitur Riualta, qui & ipſe Vido per libellum detinet de parte infraſcriptæ canonicæ S. Regienſis Eccleſiæ, eidem ſupradicto Sigifredo Præſuli, eiuſq; ſucceſſorib. libellario nomine tradidit, & amodo vſque dum ipſe Vido, vel ſui hæredes per libellum detinet à parte prædictæ canonicæ, ea ratione vt iam modo faciat ipſe Pōtifex, vel ſui ſucceſſores in prædicta tertia portione de ſupradicto caſtro, & de dominicato, ſeu diſtricto ipſius caſtri, ſiue cenſuum, vel redditurum, quod dictus exinde annualiter dederit quicquid eis fuerit oportunum, ſine eiuſdem Vidonis, eiuſque

A hæredum contradict. vt per eos peiorata non ſit, & perſoluere exinde debeat ſingulis annis pro omni anno infra octauā de Natiuitate Domini ipſi Domino Sigiſredo Epiſcopo, vel ſuis ſucceſſoribus, aut eorum miſſo factum cenſum argentum, denario bono vno dato, & conſignato ipſo denario per ſe ipſe Pontifex, eiuſque ſucceſſores, aut miſſo eidē Vidoni, vel ad ſuos hæredes, aut eorum miſſo infra ciuitatē Regij, alia ei nulla ſupponatur impoſita, & non fuit, pœnā verò inter ſe poſuerūt, & ſic obligauerunt, vt quis ex ipſis, aut hæredes prędicti Vidonis, vel ſucceſſores iam dicti Pontificia nō compleuerint omnia, qualiter ſupra, &c. vel ſi tollere, vel laxare voluerint B ante præfinitum tempus, tunc componat pars parti fidem ſeruanti pœnā argenti denariorum bonorum libras centum, & poſt pœnam ſolutam hic libellus vſque ad præfinitum tempus in ſuo maneat robore, & firmitate.

Factum eſt hoc infra ciuitatē Regij anno Domini Conradi Imperatoris hic in Italia ſexto, die octaua menſe Decembris, indict. 1. Interfuerunt homines Vidonis, qui hunc libellum fieri rogauit, & ei relictum eſt. Inter omnes Lambertus, & Bezzonus, ſeu Reginzonus rogati teſtes. Ego Giſelfredus notarius ſac. Palatij ſcripſ. hunc libellum poſt tradita compleui, & dedi.

Eadem pag. 302. l. 38. *adde*, electus videC tur, & ad hanc ſedem vocatus Volmarus eodem anno 1062 in documento, quod ipſe confecit anno 1065. ſui Pontificatus 3. in quo memoratur Adalberius, quem vocauimus Adalbertum, ille idem, qui Canonicis ſuis plebem S. Stephani contulerat, quam Volmarus diabolo inſtigante ſubſtulerat, pœnitentiaq; ductus deinde reſtituit, & ad futuram facti firmitatem, ſequens ſcripſit documentum, omnibus Eccleſiæ Regienſis Archipresbyteris collaudantibus, ac ſubſcribentibus piæ Volmari deliberationi, ac reſtitutioni in hunc modum.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Vuolmarus ſanctæ Regien. Epiſcopus, D ac prouiſor indignus. Nos, quibus diuina ordinante prouidentia eccleſiaſticæ diſpoſitionis cura, & regimen condonatum eſſe dignoſcitur, decet Epiſcopalem diligētiam ſic erga ſubditas Eccleſias, & clericos vigilanti animo gerere, vt de bono in melius Deo adiuuante proficiant, vt in diuinis officijs promptius intenti noſtræ maiori Eccleſiæ, nobiſq; fideliter famulentur. Sed nos noſtro imminente peccato e contrario agentes. plebem S. Stephani, quam noſter anteceſſor bonæ memoriæ Aldeberius Epiſcopus pro ſua, ſuorumq; ſucceſſorum anima noſtris Canonicis dedit, abſtulimus, quod nequaquam debuimus. Eoq; ſine illis noſtrum miniſterium adimplere

non

non putamus quàm noſtri patatores ſunt, vnde iuturum iudicium metuentes pœnitentiam ducti, periuimus, vt hanc noxam nobis dimitierent, quibus impetratis, prædictam plebem cũ ſua integritate eis reddidimus, & conteſtamus eos qui poſt nos venturi ſunt, ne illos aliqua occaſione inquietare præſumant quod ſi diabolo inſtigante, facere præſumpſerint, maledictio Dei Patris omniporentes, & Filij, & Spiritus Sancti, & S. Mariæ, & S. Michaelis, & ſancti Proſperi, & SS. Omnium incurrant, & inſuper centum lib. argenti optimi comp. medietatem Regiæ Cameræ, & medietatem iniuriam ſuſtinentibus, quod vt verius habeatur, & firmius ab omnibus eredatur, nos manu propria firmauimus, & eidem noſtro calculo obrulimus roborandum.

Actum eſt hoc anno Dominicæ Incarnat. M. LXV. Pontificatus vero D. Vuolmari præſidis anno 3. Kal. Iuny Indict. 3.

Ego Vuolmarus Epiſcopus *ſubſc.*

Benardinus Archidiaconus ſubſc.
Argicardus Archipresb. ſubſc.
Schelmus Præpoſitus ſubſc.
Nac Archipresbyter ſubſc.
Archipresbyter de Suzana ſubſc.
Archipresbyter de Bibiano ſubſc.
Archipresbyter de Lozana ſubſc.
Grimaldus Archipresbyter ſubſc.
Manfredus Archipresb. ſubſc.
Archipresbyter de Toano ſubſc.
Archipresbyter de Carsoliano ſubſc.
Archipresb. de Luciaria ſubſc.
Archipresb. de Campiliola ſubſc.
Rigezo Presb. de Canuſia ſubſc.
Archipresb. de Carpo ſubſc.
Archipresb. de Mutilena ſubſc.
Archipresb. de Bagiſio ſubſc.
Archipresb. de S. Eulocadij ſubſc.
Archipresb. S. Geminiani ſubſc.
Archipresb. S. Laurentij ſuaſc.
Archipresb. Chriſtianus ſubſc.
Archipresb. Melij ſubſc.
Præpoſitus Caſtri Ariani ſubſc.
Archipresb. de Vallola ſubſc.

Ego Inga Nat. palatinus authenticum huius inſtrumenti vidi, & legi, & ſic ibi continebatur, vt in hac legitur inſtrumento præter plures litteras vel pauciores.

Obijt Volmarus anno 1065. vt infra videbimus in Gaudulpho.

Eadem pag. lin. 34. *dele* totum quod diximus de Euberto numero 49. de quo nec Baronius loquitur ad annum 1079. ſed eo anno de Gaudulpho, refert iuramentum quod fecit Gregorio Septimo Papæ. Tamen fuiſſe Eubertum huius Eccleſiæ Epiſcopum aſſerendum jeſt, poſt Gaudulphum temporibus Gregorij, & Mathildæ Comitiſſæ. De quo etiam mentio extat in monumentis Regienſibus, eo enim annuente ac Gregorij auctoritate, duæ Capellaniæ vt vocant, diœceſis Regienſis traditæ ſunt Abbatiæ Canuſſinæ, vt damna redimeretur, cum iuſſu Mathildis Comitiſſæ vrgente Eccleſiæ neceſſitate, quam impie perſequebatur Henricus IV. Imperator, theſauri Abbatiæ ſublati ſunt. Heriberti meminit Comitiſſa Mathilda in quodã iudicatu, vel placito, quod habuit an. 1111, rogatu Pagani S. R. E. Diaconi Cardinalis, ac Boni Senioris Epiſcopi tunc Regienſis, en documentum.

In nomine ſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis.

Mathildis Dei gratia ſiquid eſt. Notum fieri volumus omnibus noſtræ poteſtatis fidelibus, tam præſentibus quam futuris quoſdam homines infra confinia Corrigię, & Mandriæ ſuper habitantes terram ſanctæ Mariæ Matricis Regen. Eccleſiæ, nec non, & S. Proſperi eccleſiæ de Caſtello apud Guaſtallam noſtram clementiam precibus adijſse, eo de quibuſdam noſtris fidelibus eorũ damnos ſubalbergarię occaſione nimium frequentantibus nobis conqueſtos fuiſſe. Conuenientes noſtræ præſentiæ pietatem meminiſſe debere. Qualiter olim apud Bondenum veſtra, noſtra, & beatæ memoriæ Heriberti Regini Epiſcopi præſentia eorum negotium de Alberia ſodero, & placito fuit ventilatum, & tandem ſub multorum fidelium noſtrum aſtaurium teſtimonio per dictorum hominum ſacramenta, omnimodis definitum, vbi ex illis duodecim ad ſuum negotium confirmandum iurare paratis, ſe numquam à domo filiorum Trogerij, quorum tunc terram per intermiſſionem tenebamus ad ſoderum, placitum, collectam, albergariam fuiſſe violenter coactos cæterorum ſacramentis remiſſis, duorum tantum teſtimonium ſub iure iurando ſuſcepimus, ſicque omnem iniuſtitiam à noſtris multories illatam nequaquam eis vlterius faciendam viua voce præcipimus. Nos etiam pro quorundam fidelium noſtrorum moleſtatione prædictorum hominom miſerijs compatientes, ſi quid iuris noſtri, noſtrorumq; parentum poteſtati ex eis per albergiam, ſoderum, placitum, collectam pertinuit, totum pro Dei, & animæ noſtræ, noſtrorumque parentum mercede ſub rogatu etiam, & præſentia Domini Pagani Romanæ Eccleſiæ Diaconi Cardinalis, & Boni Senioris venerabilis Regini Epiſcopi deinceps, omnium moleſtatione, & occaſione remota condonamus, atque ad poſterum memoriam hoc ſcriptum fieri iuſſimus. Rogamus igitur, atque rogando præcipimus, vt nullus deinceps, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Gaſtaldo, nulla maior, minorue perſona contra hoc, quod ſuperius inſtituimus, præfatos eccleſiarum homines, vel eorum poſſeſſiones ab Eccleſijs habitas, audeat in aliquo moleſtare.

Si quis autem, quod abſit, ſecus agere temptauerit, vel moleſtare voluerit, quinquaginta libras argenti pœnam componat, medietatem Cameræ noſtræ, medietatem vero prædictis Eccleſijs. Hoc tamen ſcripto in ſuo ſemper robore permanente. Quod vt verius credatur manus ſubſcriptione firmauimus.

MA TIL
DA DEI
GRA SI
QD EST

Ego Ardericus Iudex interfui, & ſubſc.
Actum anno ab Incarnatione Domini 1101. *Indict. 9. Kal. Madij apud Guaſtallam per manum Frugerij Archipresbyteri, & capellani.*
Teſtes vero interfuerunt.
Ragimundus, Belincio, Raginerius, & reliqui plures.

Eadem pag. l. 36. ad Gandulphum hæc *adde*, Gandulphus adhanc Regienſem inſulam vocatus eſt an. 1073. Hic põtificatus ſui anno octauo ad fauorem cœnobij ſancti Proſperi, Giſelberto Abbate ſedente, in quo quæ liberaliter donauerant Teuzo, & Sigefredus eius anteceſsores, benigne aſſeruit. Documentum extat in archiuio eiuſdem Abbatiæ hiſce conceptum verbis.

In nomine Domini, *& indiuiduæ Trinitatis.* Gandulfus S. Regienſis Eccleſiæ Epiſcopus. Vt diuinis conſtringamur præceptis, & Sanctorum informemur exemplis quatenus ad vitæ terminum properantes hic inter ęrumnoſam vitam taliter conuerſemur, vt in aduentu diſtricti iudicis cum omnibus a dextris collocemur, ſed ſęcularibus irretitos curis, id nos humana fragilitas perficere impediat, congruum nobis, & vtila viſum eſt, ſcilicet, vt Dei ſeruitio deſudantium labores compatientes ſubleuemus, quatenus quod noſtris meritis inſufficimus, eorum auxilio Dei gratia ſequamur; quapropter Dei Eccleſiæ fidelibus notum eſſe volumus, Giſelbertum monaſterij ſancti Proſperi Abbatem honeſtis nos petijſſe precibus, quatenus noſtra auctoritate firmaremus quidquid à noſtris prædeceſſoribus Teuzone, Sigifredo, & cæteris eidem monaſterio collatum, ſiue conceſſum eſſe dignoſcitur: & inſuper aliquid ad victus fratrum ibi degentium adderemus. Petitionibus quam dignis acquieſcentes, confirmamus, & corroboramus quod tantis Pontificibus ratum eſſe cognouimus, vt remota omni noſtra, noſtrorum-

A que ſucceſſorum contradictione, habeant prædictus Abbas, eiuſque ſucceſſores teneant, & fruantur nominatim fundum ipſius eccleſiæ ſancti Proſperi ſuburbe Regij ſitæ cum cœmeterio eiuſdem, & nouem iugera terræ cum capella S. Nazarij, & omnem terram illam, quam à Præpoſito eccleſiæ S. Proſperi intra caſtrum prædictæ ciuitatis ſitę per commutationem Abbas, qui tunc temporis erat, accepit, necnon, & omnem terrã illa de Corricella, quæ a noſtris anteceſſoribus in dicto monaſterio conceſſa eſt, etiam duodecim vineas in vinea de Raſſiua, decem iuxta fluuium Rodani, quas dedit Madelbertus Gari, in Cluza iugerum vnum, in Corticulo
B modios tres, in Lacobreoli modios quinque, in Obmiculo etiam duodecim, in Rouineolo iugerum vnũ, in Paradiſo etiam duodecim, & in loco qui dicitur S. Geminiani, & viginti, & Braida qui dicitur Regia, & capellam S. Murtiolæ cum ſuis pertinentijs, & capellam S. Syluestri cum omnibus ſuis pertinentijs, & tres manſos in Regio, & omnem terram prædicti monaſterij circa eandem ciuitatem ſitam, tres manſos in Rodano, quatuor in Lunariolo vnum in Bagno, vnum in Caſale de Rodano, tres in Mariolo, vnum in Aliano, vnum in Bibiano, vnum in Piano, vnum in Mulazano, vnum in Palano, vnum in caſtro Oleriani, duodecim manſos in Foſſole, qua-
C tuor in Pallude, quatuor in Campagnola, tres in Quingentes, vnum in curte noua vnum in Gorgo, vnum in Foſſadonde, vnum in Bagnolo, vnum in Crultulo vetere, & in vico Desbragato, vnum in magno Caſale, capellam ſancti Michaelis cum quatuor iugeribus, capellam de Talada cum ſuis per pertinentijs, atque capellam ſanctæ Mariæ in Portiliolo cum ſuis pertinentijs. In Vregnano manſos duos cum olìueto ob quatuor luminaria eidem Eccleſiæ datum eſſe dignoſcitur, & Capellam ſanctæ Marię de Olineto cum ſuis pertinentijs, quatuor manſos in Albenea, in Mutilena, quatuor manſos cum capella, & quadam parte Caſtri, & vnum manſum in villa Brira, quem
D Boniſacius Marchio pro penſione precario dedit noſtrę Eccleſię. Curtem de Lamma ſtaularia cum capella S. Marię ex ſuis pertinentijs, & Riuum de Naſeto. & campum, atque Riuum de Diluuio, ſeu Vacaritiam cum omnibus ſuis pertinentijs, & quandam partem S. Martini, capellæ in Reuere, & quatuor partes in prędicto Reuere, duas in eccleſia S. Mariæ, vnam in ſancto Florentino, vnam in ſancto Laurentio; decimam quoque, quam monaſterium ſancti Benedicti in Piguniaga, & in Curtello, & parte noſtri Epiſcopij, per libellum detinet. Inſuper etiam nos cum auctoritate fratrum noſtrorum Canonicorum nobis conſentientium pro animæ noſtræ, noſtro-

rumque

rumque ſucceſſorum remedio perperuo conecdimus, atque elargimur prædicto monaſterio S. Proſperi ad victus fratrum ibi Deo ſeruientium omnem decimam dominicatuum eiuſdem monaſterij in noſtro Epiſcopio tam illarum terrarum, quas nunc laborant, quã quas in antea laboraturi sũt, vel per dominos laborantes, & quandam terram, quæ eſt iuxta fluuium Rodani, quæ eſt iugerum quinque. Confirmamus etiam, atque noſtra auctoritate roboramus quicquid largitione fidelium præſato monaſterio oblatum eſſe dignoſcitur, & illorum etiam, qui ſub nomine familiæ loco filiorum noſtræ Eccleſiæ deſeruiant nominatim octo manſos, quos dedit Ardizon filius Attonis, & capellam S. Dalmatij, quæ eſt ſita in Merula, quam dedit Vbertus Comes filius eiuſdem Ardizonis cum ſeptem manſis, capellam S. Petri in Carariolo, cum omnibus ſuis pertinentijs, quã dedit Gherardus filius Antonij, in Spezano manſos tres, in Floriano vnum, in monte Baroncione tres, & duo in Pulianello, & terram, quam dedit Rolandus filius Hetiberti, & quandam partem capellæ S. Mariæ in Cruſtolo vetere, quam dedit Bonus ſenior cum aliquanta terra, & quam dedit Vuido Tredulfi, & Albertus filius Vuidonis in eodem loco, & terram, quam dedit Albertus filius Andreæ, quodque iuſte poſſidet, & iuſte poſſidere debet. Itaque tam ea, quæ prædiximus, quam quæ largitione temporis quorumcunque fidelium iuſte acquiſita deinceps fuerunt in perpetuum ſine noſtra, noſtrorumq; ſucceſſorum inquietudine, vt præſatum cœnobium poſſideat, noſtra auctoritate ſancimus. Porro quam maxime ſaluti cœnobitarum competit hoc in fine addimus, vt ſi ego, meiq; ſucceſſores aliquando prædictam Abbatiam contra regulam ſanctiſſimi Patris Benedicti ordinare venaliter temptauerimus, vel de bonis monaſterij violenter minuere præſumpſerimus cum conſentientibus huic iniuſtitiæ anathematis vinculo noſtro iudicio conſtringamus, talis vero ordinatio, irrita habeatur, & pœna triginta librarum auri poteſtati regiæ ſubijciamus. Quicumque igitur hanc noſtram decretalem inſtitutionem infringere tentauerit; maledictionem Dei omnipotentis, & B. Mariæ Virginis, & S. Proſperi, & S. Venerij, & Sanctorum omnium, & noſtram incurrat, & inſuper viginti libras auri componat, & vt hæc, quæ ſupradicta ſunt, à me facta credantur, manus propriæ ſubſcriptione firmauimus, noſtroſq; clericos ſubſcribere rogauimus.

Actum eſt hoc anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ſeptuageſimo tertio, Pontificatus vero Domini Gandulfi Præſulis octauo, decimo, ſeptimo Kalendas Auguſti, indictione vndecima.

Ego Gandulfus Epiſcopus.

A *Ioannes Archipresbyter.*
Vgo Præpoſitus.
Dominicus Presbyter.
Teudo Presbyter.
Ego Rodulfus Presbyter.
Aro. Diaconus.
Sichelmus Archidiaconus.
Euerardus Diaconus.
Anſelmus Acolytus.
Adam Acolytus.
Vgo Subdiaconus.
Magnifredus Subdiac.
Bernardus Acolytus.
Euerardus Subdiac.
Adam Clericus.
Ingiezo Archipresbyter.
B *Odo Subdiaconus ſubſcripſerunt.*

Præter hæc, alia donaſſe Gandulphum Abbatiæ S. Proſperij anno 1074. ac ſequenti 1077. habent monumenta eiuſdem cœnobij. Anno 1079. ad partes Eccleſiæ intrauit in Synodo Romana ſub Gregorio VII. celebrata, de quo Baronius: tandem fidefragus infelix obijt, vt diximus.

Pag. eadem lin. 61. poſt illa verba anno 1129. *adde*, Vult Pontius Bonum ſeniorem progenitum fuiſſe ex familia vetuſta, & nobili Luiſinorum: de quo teſtatur Donizon in Comitiſſæ Mathildæ hiſtoria, quod ſua incorrupta integritate proprij nominis bonitatem exequauerit; hoc idem magis illius C innuentibus paſtoralibus operibus, ſcilicet, immunitatis eccleſiaſticæ ſtudio quo à Comitiſſa Mathilda ſuæ Eccleſiæ incolis immunitatem reportauit; obſequio, etiam in aduerſis, dignitati Pontificiæ, pro qua non abnuit ab Henrico V. vna cum Paſchali Summo Pontifice Romæ captiuus detineri, vt in carminibus ſuis narrat Donizon.

Rex vero Papam tenuit vi pace negata
Cum reliquis captus Parmenſis erat venerandus
Bernardus Præſul Chriſti de dogmate plenus
Atque Bonus ſenior Rheginus Epiſcopus ille D
Simplicior credo reperitur nemo ſacerdos.

Necnon, & pietate in Deo famulantes, conſtat enim inter alia donaria locis pijs facta, non nullas decimas indulſiſſe eremitorio S. Mariæ de Marola ab eadem Comitiſſa Mathilda in mõtibus Regienſibus fundato, ac dotato. Eius donationis documento ita extàt.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Nos Bonus ſenior Reginæ Eccleſiæ humilis ſeruus dictus Epiſcopus. Vniuerſis fratribus clericis, & laicis tam præſentibus, quam futuris in diœceſi commo-

rantibus, ſalutem perpetuam, & benedictionem in Domino. Dignum eſt fratres, Deoq; & hominibus acceptabile, nos, qui paſtoralem curam indigni ſuſcepimus, & animarum Præſules dicimur circa Dei Eccleſias vigilare, & religioſa loca, tam ſpiritualibus, quam temporalibus, & beneficijs augere, & orationibus adiuuare; in vno enim noſtræ animæ, ſanctæque intentioni meritum ſempiternum non tranſitorium cumulamus, in altero officij debitum vtinam ad memoriale perpetuum, & æternũ remedium adimpleamus. Dum itaq; huius intentionis quondam feruore ducti, tam ſanctæ operationis ſtudio operá daremus, ad conſecrandam Eremi eccleſiam, quam venerabilis memoriæ Comitiſſa Mathildis in prædio apud ſyluam Maraulam pro remedio animæ ſuæ, ſuorumq; parentum conſtruxerat multiſq; beneficijs ditauerat inuitati acceſſimus à fratribus tunc inibi religioſe ſub fratre Stephano venerabili Eremita, atque presbytero conuerſantibus de quibuſdam decimis ad eiuſdem . . . . fodrũ pertinentibus expediti non prius eorum petitioni annuimus, quam præſente Comitiſſa, atque ſuper hoc etiam mittente petitionem ante præſentiam videlicet Domini Bernardi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ venerab. Cardinalis, atq; de conſenſu Domini Paſchalis Papæ Vicarij apud Carpũ poſtea ſolemniter adimpleuimus; ſcriptum etiam fieri . . . . tres itaq; decimæ portiones, quæ ad eorum pertinere videbantur ſcilicet de noualibus nouiter factis, aut vlterius faciẽdis, necnon terræ Carniuni, quæ nunc nouiter laboratur intra confinia, fluuiorum quoque Triſnariæ, & Taſubli prælibatæ Eccleſiæ ad vſum eremitarum habendas perpetuo, & poſſidendas concedimus. Quartam vero, quæ plebis eſt S. Vitalis, aut S. Mariæ de Campiliola, nec dare poſſumus, nec debemus. Illam tamen quartam, quam reſtauit beatæ memoriæ prædeceſſor noſter Heribertus Epiſcopus inter plebem S. Vitalis eis conceſſiſſe, & nos concedimus, & indulgemus. De dominicatu videlicet eorum, qui ſuis manibus, vel ſuorum hominum ad eorum ſolummodo dominicatũ vſum laboratus fuerit. Si quis autem contra hanc noſtræ inſtitutionis paginam venire temptauerit, & ſtudioſe, vel iniuſte temerare præſumpſerit, niſi reſipuerit perpetuo anathemari ſubiacebit. Quod vt verius credatur, & firmius habeatur propriæ manus ſubſcriptione firmauimus.

Ego Bonusſenior ſancta Regienſis Eccleſia dictus Epiſcopus ſcripſi.

Vgo Præpoſitus interfui.

Adminiſtraſſe pium Bonum ſeniorem Epiſcopum eccleſiaſtica ſacramenta eidem Comitiſſæ ex hac vita diſcedenti in loco Bundeni, illiuſque animam pijs Altiſſimo precibus commendaſſe inſinuat idem Donizo.

Corpus Chriſti, pariterq; crucem Crucifixi
Porrexit Præſul Rheginus corde ſerenus
Quique Bonus ſenior proprio ſit nomine dictus
In manibus cuius Comitiſſa Mathildis ab huius
Ærumna ſecli iugiter veneranda recedit.

Vltima Boniſenioris Epiſcopi, ex ijs, quæ vidi, mentio extat in quodam documento, ſeu iudicatu, habito in Rocha Carpineta anno 1117. à Mathilda Romanorum Regina ad fauorem Vgonis Præpoſiti Regienſis Eccleſiæ. Regina hæc Mathilda, nulla alia eſſe potuit, quam Mathilda Henrici Anglorum filia, vxor Henrici V. Imperatoris, quæ vidua facta, nupſit poſtea Gauſredo Comiti Andegauenſi, ex qua Henricum Ducem Normaniæ, & Regem Angliæ genuit. Porro Mathildis Reginæ documentum tale eſt.

☞ Cum in Dei nomine in Rocha Carpineta in caſa dominicata in iudicio reſideret Domina Mathilda Dei gratia Romanorum Regina, aſtantibus videlicet Vvbaldo iudice, & Aduocato, & Reinerio de Taſſo, Altemano capellano, Dono Odone Archipresbytero, Marco Ariberto aduocato de Regio, & Albizone, & Iulio Gualterij Balbi, & Milo de Quertiola, & reliquis principalibus, ibique in eorum præſentia Dominus Vgo Præpoſitus ſanctæ Regienſis Eccleſiæ conqueſtus eſt de filijs Vgonis de Rodilia, qui iniuſte, & ſine iudicio diſueſtiebant Eccleſiam, tam de terra de Prignano, quam frater eorum Vgo refutauerat in manus domni Boniſenioris Regien. Epiſcopi veſtra Comitiſſa Mathilda quando dedicabat Eccleſia S. Andreæ de Carpineto; & cœpit dicere, ideſt Vgo Præpoſitus, nos altera vice iuimus ante vos, & mandatis filios Vgonis, vt venirent, & hodie terminus eſt, & noluerant venire; precamur veſtram celſitudinem, vt iuſtitiam nobis faciat. Tunc domina Regina per conſilium Vbaldi iudicis fecit eos iterum vocare voce preconia, & cum non apparuiſſent inueſtiuit præfatũ Præpoſitũ de iam dicta poſſeſſione, & bandum poſuit ſi qua perſona eum diueſtiret ſine regali iudicio componeret pœnam centum libras argenti medietatem cameræ Imperatoris, & medietatem Eccleſiæ ſanctæ Mariæ.

Factum eſt hoc anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo ſeptimo decimo, vndecimo die exeunte menſis Septembris, indict. 10.

Actum Carpineta feliciter.

Pag. 302. l. 62. *adde.* forte Adelmo ſedente,

te, Lotharius Imperator hæc addidit Canonicis S. Mariæ Regienſis, quæ in ſuo diplomate lanxit anno 1136.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Lotharius diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Ad memoriam reducimus, quia tempus breue eſt. Ideoque ſalutaribus monitis inſtruimur, monemur vt ad omnes bonum operemur, maxime autem in Eccleſijs Dei, quas Dominus omnium ad honorem ſui, & ob vnitatem credentium voluit inſtitui, & ſic participes gloriæ ſuæ nos fieri. Hoc diligentius intuentes, & omnem gloriam huius mundi caducam, & tranſitoriam conſiderantes, meritis noſtris non exigentibus, B ſed diuina gratia hoc firmum, & immobile propoſuimus, vt quicquid reuerentiæ, ſeu honoris poſſemus eccleſijs Dei ob amorem ſui, vtpote omnium bonorum largitoris deuote impenderemus, & impenſa ab alijs diligenter conſeruaremus. Quapropter Eccleſiam B. Virginis Mariæ in defenſionem, & bannum noſtrum pro remedio animæ noſtræ, & petitione delectalis noſtræ Richezæ, quam pro facienda iuſtitia in Regio ciuitate dimiſimus, cum circa ſuperioribus diebus . . . . . Padi fuiſſemus, cum omnibus eidem Eccleſiæ pertinentibus in tuitionem noſtram recepimus, cum villis, areis, ſyluis, pratis, paſcuis, piſcationibus aquarumue decurſibus, planis, & montuoſis, C mobilibus, & immobilibus cultis, & incultis, & cum omnibus appenditijs, omnique vtilitate, vt nullus magnus, ſiue paruus, nobilis, ſiue ignobilis, vel cuiuſcunque ſit conditionis aliquis ad prædictam Eccleſiam pertinentes in perſonis, vel in bonis, lædere audeat, vel inquietare, vel moleſtare, vel vexare præſumat, vt libere Deo ſeruiant, ibique canonice degentes veniam delictorum nobis obtineant. Quiſquis autem tranſgreſſor fuerit, & præceptum noſtrorum temere infregerit, vel violauerit, quod minime credimus centum lib. auri perſoluat quinquaginta cameræ noſtræ, & medietatem prædictæ Eccleſiæ. Quod vt ratum, & inconuulſum omni æuo permaneat D impreſſione ſigilli noſtri confirmamus.

Signum Domini Lotharij Imperatoris Auguſti.

Ego Bruno ad vicem Cancellarij Brunonis Colonienſis Archiepiſcopi recognoui.

Data 16. Kal. Ian. anno Dominicæ Incarnationis 1136. indict. 14. Anno Imperij inuictiſſimi Imper. Lotharij 4.

Actum in Regio Epiſcop. feliciter, Amen.

Eadem pagina l.63. n.54. de Albero delectorum, quod ſcripſimus, & ſcribe Albertius ex Canonico Regulari, ac Priore S. Mariæ de Rheno Bononienſis iuriſdictionis, Regienſis Epiſcopus videtur circa annum A Domini 1140. Is vna cum Guidone Cardinali Legato Apoſtolico anno 1144. interfuit inuentioni corporum Sanctorum Proſperi Epiſcopi, Venerij Abbatis, & Iocundæ virginis, Amizone tunc in ea Abbatia S. Proſperi inferioris ſedente, vt habetur in monumentis dictæ Abbatiæ, & in ſupra citato vetuſto cartophilario plenius continetur, quod hic non pigebit referre.

Anno millesimo centeſimo quadrageſimo quarto, elapſis tunc annis circiter quadringentis quadraginta quatuor à tempore quo præfatus beatæ memoriæ Thomas Epiſcopus ſanctum Beati Proſperi corpus in prænominato maiori altari Eccleſiæ monaſterij S. Proſperi repoſuit; B Alberus Regienſis Epiſcopus ſuaſu, & conſilio quorundam ſuorum monaſterio prædicto diabolo ſuadente inſidiantiũ corpus ipſum Beati Proſperi per ambigua loca requirere cœpit. Et nocte quadam, quæ pro feſtiuitate Sancti Clementis celebris habebatur, fodiens altare maius S. Proſperi de Caſtello inuenit quædam oſſa nullius titulo conſignata; conuocatiſq; prædictis ſuis cœpit aſſerere illud eſſe corpus Sancti Proſperi. & pulſatis eiuſdem Eccleſiæ ſignis, conabatur hoc ipſum populis hinc inde confluentibus ſuadere dicens. Ecce corpus glorioſiſſimi Cõfeſſoris Chriſti Proſperi Domini, & magni Patroni noſtri. Sed populi ipſi audientes, quæ facta fuerant C nullam Dei nutu ſuis verbis fidem adhibuerunt clamantes apertis vocibus penè ſimul omnes tam viri, quam mulieres non eſſe hoc S. Proſperi corpus, ſed alicuius defuncti ibi repoſiti. Tunc Amizo dicti monaſterij Abbas ſentiens ſe, & ſuum monaſterium ex hoc ipſo grauatum ſequenti mane adijt Epiſcopum ipſum Alberum rogans, vt ad monaſterium ſuum veniens altare maius aperire dignaretur inuenturus proculdubio ibi veriſſimum Beati Proſperi corpus, quod per multa annorum curricula ſemper ab Italiæ populis ibidem celebre, & præclarum habitum fuerat, & etiam in præſenti habebatur. Qui renuens, & pluries tam ab ipſo Abbate, quam à diuerſis D Regienſis vrbis proceribus ſuper hoc obnixè rogatus venire contemnens; & conſilium ſuum in longũ protrahere conabatur, & per nuntios, & per ſe ipſum ad conſentiendum dicto errori ſuo quatenus pacata, & tranquilla vtens voluntate eos impellere; policitus quod ſi eius conſilio, & voluntati obedirent, & ſuper hoc contenti, & taciti eſſe vellent, ipſe eis fictitij illius corporis medietatem tribueret, & coram clero, & populo ſui Epiſcopatus ambas eccleſias ad nomen, & honorem ipſius dedicaret, duaſq; feſtiuitates per totum Epiſcopatum celebrandas dedicaret vnam monaſterio, & alteram caſtello, quod audiens Abbas, & pro ridiculo computans, heu inquit

quit qnis vnquam tam friuulum,tamq;peſſimum audire potuit, vt ſanctiſſimum, & præclariſſimum S. Proſperi corpus, quod per quadringentos,& quadraginta quatuor annos à ſanctæ memoriæ Epiſcopo Thoma in loco,qnem ſibi ipſe Sanctus viuens in corpore elegerat,repoſitum ab omni Reggio cognoſcitur, cuique nos pene ab ipſis cunabulis deſeruimus; nunc neſcio à quibus, vel vnde venientibus dimidium,vel in maiori parte diuiſum accipere rogamur. Deo laudes, Deo gratias referimus, quia totum S. Proſperi corpus habemus: abſit vt illius veſtri Sancti, quem vos reperiſſe diciris aliquam portionem, ex nomine Sãcti Proſperi accipiamus. Qui enim totum poſſidemus dimidium accipere nolumus; ſed iterum, atque iterum precamur,vt ſicuti veſtri eſt honoris, & officij cum clero,vt iam diximus, & populo ad monaſterium veniatis, & ipſum ſanctiſſimum corpus, ſine omni ſcrupulo illud videre deſiderantibus oſtendatis. Cumq; nullam ſuæ petitioni congruum ab Epiſcopo accepiſſet reſponſum,domum maximo cum dolore reuerſi, inito ſecũ conſilio, & admonito prius per nuntios populo quodam mane pulſatis omnibus Eccleſiæ ſignis coram maxima populi multitudine Abbas cum fratribus proceſſione ordinata cum magna reuerentia, & litaniarum ſupplicatione eccleſiã ingreſſi ſuper altare ipſum Beatiſſimi Proſperi miſſarum ſolemnia celebrarunt, fodienteſq; arcam, quæ poſt altare circa tumulum S. Proſperi olim firmiſſimo muro conſtructa fuerat; inueneront ſacratiſſimum mauſoleum precioſiſſimi corporis ſanctiſſimi Proſperi,quod & prę gaudio lachrymantes deuotiſſime deoſculati ſunt. iterum autem Epiſcopum adeuntes ipſum ſæpe, & ſæpius deprecati ſunt, vt ſaltem tunc, ad aperiendum inuentum iam tumulum venire dignaretur, quod cum, vt prius,facere renuiſſet, tandem poſt multos dies iuſſu, & imperio Reuerendiſſimi Domini Guidonis S. R. E. Presbyteri Cardinalis,& Legati Apoſtolici, cum iam nobiles quidam,& proceres ciuitatis cum nonnullis monachis dolore nimio ob tantam eius obſtinationem permoti impetu facto ſacrum Beati Proſperi ſarcophagum aperuiſſent, ex quo tãta vis odoris, tantaq; fragrantia manaret,vt omnium,qui aderant naribus,pectoribuſq; refectis non ſolum Baſilica,ſed omnis etiam platea odore ipſo repleretur; cum clero, & populo ad monaſterium adueniens ſuper ipſas ſacratiſſimas reliquias miſſarum ſolemnia celebrauit. Interq; ſolemnia præfatus Reuerendiſſimus Cardinalis, cæterique Epiſcopi, qui cum ipſo aderant doctiſſimum, luculentumq; ad honorem Dei,& B. Confeſſoris Proſperi gloriam ſinguli, ad populum dedere ſermonem.

Peractis itaque miſſarum ſolemnijs idem

A ipſe Præſul, & eiuſdem monaſterij Abbas, qui induſtria, & ortatu iam dicti Reuerendiſſimi Cardinalis, Epiſcoporumq; & Abbatum, qui cum eo erant, reconciliati inter ſe fuerãt; aperuerunt cum maxima deuotione, & reuerentia prælibatum ſarcophagum,viſiſq; ſacratis B. Proſperi reliquijs, & à præfato Reuerendiſſimo Cardinali, Epiſcopis quoque Abbatibus,& omni clero, ac populo, qui ſimul aderant in veritate cognitis ſumma cum exultatione,& lætitia, ac ingenti gaudio vnuſquiſque laudantes Deum, ad propria remearunt.

Paruo autem poſt hæc temporis ſpatio idem Epiſcopus rogatu dicti Abbatis decreuit ad monaſterium cum clero, & populo redire, Sanctorum Venerij monachi,
B & Iocundæ virginis altaria ſimiliter ſcrutaturus, eorumque corpora ſi, vt antiquorũ fama vulgante percrebuerat, inuenirentur populis alacriter, ac deuote oſtenſurus. Igitur cum maioris Eccleſiæ clero, ac ciuitatis populo reuerenter ad monaſterium veniſſet, celebratis decore ſuper S. Venerij altare miſſarum miſterijs. Cœpit vna cum Archidiacono, & Præpoſito, aliſque ſacerdoribus acceptis malleis cæmentum viriliter confringere, quo ipſum altare cum mẽſa decentiſſime glutinatum, eleuataq; men-
C ſa ſtatim apparuit loculus pulcherrimus candidiſſimo marmore opertus, quo non ſine graui labore aperto, repererunt corpus B. Venerij monachi, cui ſacratiſſimum caput accipiens præ manibus idem Epiſcopus deuotiſſime deoſculatus ipſum omni populo oſtendit.

Deinde accedentes ad altare ſanctæ virginis Iocundæ, eleuata deſuper menſa, inuenerunt ſimili ordine compoſitum locellum, in quo eius corpus ſanctiſsimum antiquitus decentiſsime repoſitum fuerat; eleuatoque plumbeo ſigillo accipiens idem Albertus Epiſcopus ſacratiſsimæ virginis caput in manibus, ipſumq; reuerenter, ac deuote deoſculans oſtendit cunctis palam aſtantibus. Sicq; per Dei gratiã certi facti de ſua ſpe, vniuerſi cum magno tripudio
D Deum laudantes ad propria redire, remanentibus eiſdem Sanctorum reliquijs ſic in propatulo per quatuor circiter annos ob innumeram quotidie aduenientium multitudinem ad eas viſendas, vel potius venerandas, tam ex longinquis, quam ex finitimis regionibus.

Veritus autem Abbas prædictus ne tantum theſaurum alijs recondendum ſe obeunte, quod facile accidere poterat, reſeruaret, precioſiſsimas ipſas margaritas in proprijs altaribus recondere decreuit. Reuerendiſsimus itaque Moyſes tunc Rauennas Archiepiſcopus rogatu, ac precibus inſtantiſsimis præfati Abbatis, atque ſuaſũ prædicti Alberi Epiſcopi, & Achillis Regienſis Archidiaconi vna cũ dicto Albero Epi-

ſcopo

ſcopo Regienſi, & Lanfranco Parmenſi, ac Gregorio Adrienſi Epiſcopis conſecrauit eccleſiam prædictam monaſterij S. Proſperi extra, & prope Regij mœnia; recondenſq; maxima cum veneratione, & diligentia corpus prædictum ſanctiſsimi Confeſſoris Proſperi, in eodem loeello, in quo repertum fuerat, eius venerandum altare conſecrauit cum ſupraſcriptis Albero Epiſcopo, Amizone dicti monaſterij Abbate, & Achille Archidiacono, multiſq; monachis, & clericis, & fidelibus laicis; poſita ibi lamina plumbea, in qua ſcripta ſunt omnia eidem cognitioni congrua. Sanctiſsimi quoque Venerij monachi, & eremitæ, atque presbyteri corpus reconditum eſt cum lamina ſimiliter plumbea, eiuſque altare conſecratum à D. Gregorio venerabili Adrianenſi Epiſcopo; ſanctiſsimæ etiam virginis Iocundæ venerandum corpus collocatum eſt ſimiliter cum lamina ſcripta, ipſiuſq; altare conſecratum à D. Lanfranco venerabili Parmenſi Epiſcopo.

Acta ſunt hæc omnia per Dei gratiam præſentibus ſupradictis Epiſcopis, Abbatibus, & quamplurimis Archipresbyteris, & præpoſitis, diuerſorumq; ordinum clericis, populiſq; diuerſarum terrarum innumeris anno incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo quadrageſimo octauo, die calẽdarum Iuniarum, tempore ſanctiſs. D. Eugenij Papæ Tertij, & Conradi Imperatoris Romani. Vt patet ex antiquiſsima chronica regiſtrata in legẽdario vetuſtiſsimo magno dicti monaſterij de pergamenis fol. 52.

Tertio, anno autem Domini milleſimo trecenteſimo ſexageſimo nono, die quinto decimo Iunij: cum iam anno trecenteſimo quinquageſimo ſexto, die ſextodecimo Februarij per Dominum Feltrinum de Gonzaga deſtructum fuiſſet præfatum monaſterium Dominus Petrus dela Garata, tunc eius monaſterij Abbas, & Abbatis Ziſredini immediatus ſucceſſor, timens nẽ ob totalem ipſius monaſterij deſolationem ob quam nec monachi habitare, nec diuina in eo celebrari miſteria poterant, præfata Sanctorum corpora inde furtiue ſubtraherentur, aut repentina violentia derobarentur præſertim propter guerras, quæ tunc in diœceſi Regienſi, & comitatu vegebant; obtenta licentia ſanctiſsimo Põtifice Vrbano Quinto, vt ex ipſius bulla plumbea, quæ in eodem monaſterio eſt, manifeſte apparet: volens ea transferre ad eccleſiã Prioratus S. Matthæi in ciuitate Regij eidem monaſterio pertinentis; vbi tam ipſe, quã monachi ſui tunc temporis morabantur, adijt Reuerendiſsimum tunc Laurentium Epiſcopum Regienſem, vt iuxta præfatæ Bullæ ſeriem huic translationi intereſſe dignaretur. Qui cum ei in dubium reuocaſſet an dictæ venerabiles reliquiæ eſſent in dicta monaſterij eccleſia, an in eccleſia S. Proſperi de Caſtello, idem Abbas eum rogauit, vt pro elucidanda veritate, & amouenda omni de fidelium cordibus dubietate cum illo clero, qui ſibi placeret ad monaſterium veniens dictorum ſanctorum altaria diligentiſsime perſcrutari dignaretur, conferens vna cum ſupraſcriptis antiquis monaſterij chronicis; cui idem Epiſcopus benigniſsime annuens die quintadecima menſis Iunij, anni ſupraſcripti, ante aurorã ad monaſterium veniens per portam S. Nazarij cum Archidiacono ſuo, & cum Præceptore S. Ioannis Hieroſolymitani, Priore S. Iacobi, & principalibus alijs Canonicis, clericis, & diuerſorum Ordinum Religioſis, ſed & diuerſis dictæ ciuitatis nobilibus, ac ciuibus celebrata prius ſuper altare Sancti Proſperi miſſa Spiritus ſancti, inuocatoq; Ieſu Chriſti nomine per magiſtrum Guidonem Razam, Bartholomæum Spongam, Antonium Cauacini, muratores, non ſine maximo labore cum lucreis ferreis, & malleis coram cunctis prædictis, & alijs aſtantibus frangi, & aperiri fecit altare prædictum, & arcam magnam vltra communem ſtaturã in ipſo ſub vna laſtra marmorea poſitam, qua aperta exiuit odor ex ipſa eximius, & videns ſanctiſsimas reliquias B. Proſperi copertas panno ſerico rubeo cum lamina plumbea in qua ſcriptum erat.

Quarto, anno ab Incarnatione D.N. Ieſu Chriſti 1148. indict. vndecima die calendarum Iuniarum conſecratum eſt hoc altare, & repoſitum eſt ibi corpus S. Proſperi Epiſcopi, & Confeſſoris à D. Moyſe Archiepiſcopo Rauennatenſe, & ab Epiſcopo Regienſi Albero, & ab Epiſcopo Parmenſe Lanfranco, & ab Epiſcopo Adrienſe Gregorio, & ab Amizone Abbate eiuſdem monaſterij, & multis alijs, eamq; in omnibus, & per omnia cũ ſupraſcripta chronica concordare reperiens, ſumma cum reuerentia, & deuotione vnã ex prædictis S. Proſperi reliquijs accipiens ipſam oſculatus eſt, oſculandamq; obtulit aſtantibus, & declarans illud eſſe verum corpus S. Proſperi. Acceſſit ad altare B. Venerij, illoq; vt ſupra aperto, reperit corpus ipſius cum ſimili lamina plumbea, prout in chronicis continetur in capſa marmorea: accipienſq; in manibus cum reuerentia, & deuotione caput ipſius deoſculatus eſt, oſtendens ipſum aſtantibus, & deoſculandum offerens, & dans indulgentiam quadraginta dierum, tam aſtantibus tunc ibi, quam cunctis dictam eccleſiam, & altaria viſitantibus. Cũque iterum fieret ibi non paruus populi concurſus, præfatus D. Epiſcopus, & cum prædictis Dominis eũ aſſociantibus ad propria reuerſus eſt, vt patet inſtrumento publico, & authẽtico manu Vbaldi de Sturgidis publici Imperiali auctoritate notarij, rogato tempore ſupraſcripti Summi Pontificis Vrbani Quinti, & D. Caroli Romano-

rum

rum Imperatoris anno menſe, & die conſcriptis. In quo inſtrumento deſcribuntur plurimi teſtes, tam eccleſiaſtici, quam ſeculares, & inter eos multi nobiles, & potentes viri, quod inſtrumentum habetur in dicto monaſterio.

Supradicta igitur corpora ſanctorum Proſperi, & Venerij inuenta vt ſupra in eccleſia monaſterij ſupraſcripti, nec non, ſanctæ Virginis Iocundæ portata fuerũt in ciuitatẽ Regij ad eccleſiam ſancti Matthæi prædictam, vbi tunc habitabant Abbas prædictus, & monachi, & per ipſum Abbatem Petrum, ac fratrem Rolandinum de Bettis Priorem clauſtralem dicti monaſterij repoſita fuerunt in altari S. Matthæi antedicti ſecreto.

Quinto, Anno milleſimo trecenteſimo octogeſimo reædificata fuit eccleſia, & monaſterium prædictum S. Proſperi per dictum Abbatem Petrum, & anno milleſimo trecenteſimo octogeſimo octauo, die decimanona Martij per prædictum Abbatem Petrum, & fratrem Rolandinum ſupradictum, qui tunc factus fuerat Abbas monaſterij de Canoſſa, ſeu de Canuſia accepta fuerut dicta ſanctorum corpora præſentibus multis viris de dicta eccleſia ſancti Matthæi, & reportata ad dictum monaſterium ſancti Proſperi, eodemque anno indict. vndecima, die duodecimo Aprilis repoſitum fuit in altari maiori eccleſiæ dicti monaſterij corpus prædictum Beatiſſimi Proſperi, altareque ipſum conſecratum per Reuerendiſs. P. D. Ioannem Atrrebatenſem, atque Cæſarienſem, & alios plures Epiſcopos, præſentibus clero, & Populo Regenſi. In altari quoque ſancti Venerij eodem die, anno, & menſe reconditum fuit corpus S. Venerij. Et in altari ſanctæ Iucundæ corpus eiuſdem ſanctiſſimæ virginis, conſecrataque fuerunt ipſa altaria per ſupraſcriptum D. Ioannem Epiſcopum Attrebatenſem, & alios Epiſcopos, & Prælatos, qui ibi fuerunt. Vacante tunc Imperio, tempore D. Vrbani antedicti Papæ, & D. Vgolini de Seſſo Epiſcopi Regienſis, ac dominante Illuſt. Principe D. Galeazio de Vicecomitibus de Mediolano in ciuitate Regij ac in tota fere Lombardia. Vti apparet in laminis plumbeis, quæ ſunt in dictis altaribus.

Et hæc de translatione, & exiſtentia corporis S. Proſperi in Abbatiali eccleſia ſancti Petri dixiſſe ſufficiat. Cæterum eo ipſo anno 1144. Lucius II. Papa ſub Apoſtolica protectione Regienſem Eccleſiam, ac Alberonem, eiuſque ſucceſſores recepiſſe refert ſequens diploma ex archiuio cathedralis exſcriptum.

Lucius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Venerabili Alberoni Regino Epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus, canonice ſubſtituendis in perpetuum. Ex commiſſo nobis à Deo Apoſtolatus officio fratribus noſtris tam vicinis, quam longe poſitis, paterna nos conuenit prouiſione conſulere & Eccleſijs, in quibus Domino militare noſcitur ſuam iuſtitiam conſeruare, vt quemadmodum, diſponente Deo, patres vocamur in nomine, ita in illo non minus comprobemur in opere, ea propter venerabil. frater Alberto Epiſcope tuis precibus clementer annuimus, & Reginam Eccleſiam, cui Deo auctore præeſſe demonſtras, ſub beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcriptis priuilegio communimus. Statuentes, vt quaſcumque poſſeſſores, quæcumque bona, in præſentiarum iuſte, & canonice poſſider, aut in futurum rationabiliter in eis Deo propitio poterit adipiſci, firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & per vos eidem Eccleſiæ, & illibata permaneant, in quibus hæc proprijs duximus exprimẽda vocabulis . . . . . Canonicam S. Proſperi cappellam S. Ioannis de ciuitate, capellam ſancti Iacobi, Canonicam S. Geminiani, cappellam ſancti Stephani, & cæteras cappellas eiuſdem ciuitatis, monaſterium ſancti Thomæ, monaſterium ſancti Raphaelis, plebem de Menotio, cappellam ſancti Iacobi de inſula de Bibio, cum alijs cappellis eiuſdem de Thoano, cappellam Hoſpitalis de ponte de Canella, cum ſuis poſſeſſionibus, & alijs poſſeſſionibus eiuſdem plebis, plebem ſancti Vitalis cum capellis ſuis, & omnibus ad iam iure pertinentibus, plebem de Campiola, capellam ſancti Venantij de Ruſana, cappellam de Valeſneria, cappellam de ſancto Vito, cum alijs cappellis eiuſdem plebis, plebem de Baiſio, cum alijs ſuis capellis, plebem de caſtro Ariano cum ſuis capellis, plebem ſancti Eleuchedi cum ſuis capellis, plebem de Albineto cum ſuis cappellis, plebem de Poianello cum ſuis capellis, plebem de Lezzuolo cum ſuis cappellis, plebem de Cauiliano, capellam de Iano, cappellam de Grezzola, cappellam ſancti Proſperi de Graxiano cum alijs cappellis eiuſdem plebis, plebem de Bibiano, cappellas de Bibianello, cum alijs cappellis eiuſdem plebis, plebem de Mutilena, capellas de Cutuiaco cum alijs capellis eiuſdem plebis, plebem de Riualta cum ſuis cappellis, plebem de Foliano cum ſuis cappellis, plebem de Banio cum ſuis capellis, plebem de Herberia cum ſuis capellis, plebem de Prato cum cappella ſancti Martini de Rio, & alijs ſuis capellis, plebem de Baguiolo cum ſuis cappellis, de Campo rotundo cum capella de Corrigea, & alijs capellis, plebem de curte nouui, plebem de Nuuolaria, cum ſuis cappellis, eccleſias de Campagniola, plebem de Fabrice cum capella de Razzuolo, & alijs ſuis capellis, plebem S. Zenonis cum alijs ſuis

ſuis capellis, plebem ſanctæ Mariæ de Nouis cum ſuis capellis, eccleſiam de Gorgatola, plebem de ſancto Stephano cum capella S. Poſſidonij, & alijs ſuis capellis, plebem de Quarantula cum ſuis capellis, plebem ſancti Martini in Spina cum ſuis capellis de Gauello, & Manziana, plebem de Curiano cum capella de Mula, & alijs ſuis capellis, eccleſiam de Gonzaga, plebem de Pigognage cum ſuis capellis, plebem de Bondeno de Ronculis cum ſuis capellis, plebem de Bondeno Ardnini cum ſuis capellis, plebem de Sulzaria cum ſuis capellis, eccleſiam de letto Benano, eccleſiam de Zitola, plebem de Luzaria cum capella de Sacca, & aliis ſuis capellis, plebem de Guardaſtella cum ſuis capellis, monaſterium de Marola, monaſterium de Canuſio. Præſentis quoque auctoritate ſancimus, & vniuerſi Regin. Epiſcopatus fines quietè deinceps omnino, & integre, tam tibi, quam tuis ſucceſſoribus conſeruentur prædeceſſoris quoque noſtri bo. mem Vrbani Papę veſtigijs inhærentes ſancimus vt in parochialibus eccleſijs, quas tenent monachi in tuo Epiſcopatu veſtro aſſenſu presbyteros collocent, qui ſi idonei fuerint à vobis animarũ curam ſuſcipiant, & de pleb. quidem cura vobis rationẽ reddant. monachis vero, pro rebus temporalibus debitam ſubiectionem exibeant. ſalua in omnibus Apoſtolicæ ſedis auctoritate. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſecularisue perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temerè venire tentauerit, ſecundo, tertioue commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendauerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore, & ſanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat, cunctis autem eidem Eccleſiæ iura ſeruantibus ſic pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Lucius Catholica Eccleſiæ Epiſc, ſubſc.

Datum Laterani per manus Bobbonis Capellani, & ſcriptoris 4. nonas Aprilis indict. 7. incarnat. Dominica anno 1144. Pontificatus vero D. Lucij Secundi anno primo.

Hunc Alberum Kalendarium Rhenanum obijſſe notat anno 1164. Nonis Aprilis; quod quidem cohærere non poteſt cum monumentis Cathedralis, in quibus clare legitur Adalberius, vel Alberius Albe- ri ſucceſſor adlectus fuiſſe Epiſcopus Regienſis anno 1147. Oportet igitur aſſerere Alberium ex hac vita migraſſe anno eodem 1147. niſi forte diuinare vellimus vnum tantum fuiſſe Alberium, quem & Adalbertum, & Albericum vocant, qui ante hunc annum 1147. fuerit coadiutor vel coepiſcopus Adelmi, quo defuncto, Epiſcopalem inſulam ſuſcepiſſet ſolus regendam anno 1147. Habemus enim Adalberij documentum ad fauorem cœnobij ſancti Proſperi, vbi dicitur, annum Domini 1150. fuiſſe Adalberij Pontificatus tertium. Imo alio in documento, quod modo dabimus, recenſentur Adelmus, & Bonus Senior eius prædeceſſores, neque vlla mentio alicuius Alberij vel Adalberij Epiſcoporum. Hinc vnum, & idem fuiſſe Alberium, Adalbertum, & Albericum in duos confuſos, cum conſtet anno 1150. tertium fuiſſe Pontificatus Adalberij, & anno 1149. Alberium ſe ſubſcribat in præcitato documento. Porro hæc ſunt illa duo documenta ex Epiſcopali archiuio excripta.

Adalbertus ſancta Regienſis Eccleſiæ Epiſcopus, ac prouiſor indignus.

Secularibus negotijs impediti, & rabie ſæuientium vallati, ea quæ debemus minime adimplere valemus, itaque neceſse eſt vt ſeruientes Deo aliqua ſubſtentatione ſubleuentur, vt illorum meritis minas perſequentium euadere, & Deo libere ſeruire queamus. Ac per hoc omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium præſentium videlicet, ac futurorum nouerit induſtria, Dominum Landulphum Abbatem noſtram adiſſe clementiam quatenus monaſterio S. Proſperi, vbi nunc præeſſe videtur capellam S. Martini in caſale ſitam, & partem vnam in plebe ſanctæ Mariæ de Reuere, quam Dominicus presbyter ibi donauit, atque particulas duas, vnam ſcilicet in S. Laurentio, alteram in ſancto Florentino noſtra auctoritate concedere dignaremur, cuius precibus quam dignis, & honeſtis cum conſenſu fratrum noſtrorum nobis adquieſcientium, prædictam capellam cum omnibus ſuis pertinenentijs, & iam dictas partes eidem monaſterio per hanc noſtræ inſtitutionis, ſeu conceſſionis paginam concedimus, atque elargimur in perpetuum, ea videlicet ratione, vt fratres qui ibi ordinate vixerint habeat, teneant, & fruantur abſque noſtra, noſtrorumque ſucceſſorum contradictione, vel diminoratione, ita tamen, vt per vicarios ſuos eas ſeruare faciant, & debitum honorem, vt cæteri fratres ſolito more impendant. Si quis autem hanc noſtræ inſtitutionis, ſeu conceſſionis paginam infringere tentauerint maledictionem Dei Patris Omnipotentis, & Filij, & Spiritus Sancti, & S. Mariæ, B. Proſperi, ſeu ſanctorum omnium incurrat, & inſuper quinque libras argenti ſe com-

compoſiturum iniuriá ſuſtinentibus agnoſcat: Quod vt verius habeatur, & firmius ab omnibus credatur: manu propria firmauimus, & noſtro clericorum cœtui obtulimus roborandum.

Actum eſt hoc anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quinquageſimo. Pontificatum vero Domini Adelberij Præſulis anno tertio, duodecimo Calendas Aprilis, indictione 3.

Ego Adelberius Epiſcopus.
Eicardus Archipresbyter.
Bernardus Archidiac.
Arbertus Præpoſitus, & Cuſtos.
Adelbertus Presbyter.
Goſfredus Presbyter.
Sigifredus Presbyter.
Dominicus Presbyter.
Teuzo Presbyter.
Ioannis magiſter Scholarum.
Adam Diaconus.
Vnalbertus Diaconus.
Albericus Subdiaconus.
Ardingus Acolytus.
Eurardus Acolytus.
Siebelmus Clericus.
Radaldus Clericus.

In nomine ſancta, & indiuiduæ Trinitatis.

Anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXXXIX. indict. 12. Tempore D Eugenij Papæ III. & Conradi Romanorum Regis ſecundi. Regina Eccleſia ſatis religioſos, & honeſtos olim conſueuit habere Paſtores, quorum conuerſationē, & quorū actus libenter imitari in quantum poſſumus exoptamus, & ea, quæ ſibi, tam in eccleſijs, quam & in literis retinuerunt, nobis retinere, & conſeruare deſideramus. Inde eſt, quod nos Alberius ſanctæ Reginæ Eccleſiæ Epiſcopus litem, & controuerſiam inter Albertum Archipresbyterum de Suzaria, & Albertum presbyterum eccleſiæ S. Petri de Latebenano audientes voluntatem noſtram inde exibuimus, & eam in ſcriptis exibere fecimus. Volumus enim atque præcipimus, vt eccleſiam S. Petri de Latebenano in ea libertate, in qua tempore Boniſenioris Regini Epiſcopi, & Domini Adelmi beatæ memoriæ perſtitit, & in qua eam inuenimus in eadē, omni labe remota, ſic libera conſiſtat, atque permaneat, vt de cætero nulli ſit ſubiecta eccleſiæ, niſi Reginæ, & nobis, noſtriſq; ſucceſſoribus. Quod vt verius credatur, firmiuſq; teneatur propria manu ſubſcripſimus, & ſigillo noſtro inſigniri præcepimus.

Ego Alberius Reginus Epiſcopus licet indignus ſubſcr.

Ego Gaudulfus Archipresb. S. Reginæ Eccleſiæ ſubſcr.

Ego Ioannes Diaconus ſubſcr.

Ego Archipresbyter S. Proſperi de Bondeno ſubſcr.

Ego Adam Nouentis Archipresb. ſubſcr.

Ego Gaudulfus Subdiaconus ſubſcr.

Ego Atto S. Reginæ Eccleſiæ Diaconus *licet indignus huic notæ ex mandato Domini mei ſubſcr.*

Alberum (ita vocatur) relaxaſſe decimas Miliarinæ in territorio Carpenſi monialibus S. Iuliæ de Brixia ordinis S. Benedicti, quas ibi poſſidebant, & curtem anno 1148. quam poſtea permutauerunt cum curte S. Dalmatij in Meldule iuris monaſterij, & monachorum S. Proſperi eiuſdem Ordinis, inſinuant ſcriptæ tabulæ eiuſdem cœnobij S. Proſperi. Iudicet nunc prudens lector, quid aſſerendum ſit in tanta nominum varietate in ijs monumētis exſcripta, cum etiam idem Epiſcopus alio etiam nomine Albriconi enuncietur in monumento conſecrationis eccleſiæ SS. Michaelis, & Laurentij de Monte alto.

In nomine Domini milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, indictione ſexta. Breue recordationis qualiter Albriconus Reginus Epiſcopus conſecrauit eccleſiam SS. Michaelis, & Laurentij de Montealto, quando ibat pro viſitandis plebibus præſentibus Canonicis maioris Eccleſiæ videlicet Archidiacono Iacobo, & ſacerdote Odone, & magiſtro Peregrino, & presbytero Alberto dictæ Eccleſiæ, & præſentibus vicinis ſcilicet Azone de Vallegelata, & Termone, & multis alijs, poſtea conſecrata fuit. Actum eſt hoc in Eccleſia S. Michaelis, & S. Laurentij de Montealto feliciter. Ego Guido notarius ſacri Palatij rogatus interfui audiui, & vidi, & ſcripſi.

Ponzirolus, & alij Regienſes ſcriptores, referunt hunc Albericum, ſiue Alberum, vel Adalberum ex familia Cambiatorum vetuſta fuiſſe, ad eam dignitatem vocatum ex Præpoſito maioris Eccleſiæ.

Pag. 303. l. 11. *adde*, Huius extat memoria in quodam declarationis documento ad fauorem monaſterij S. Proſperi, vbi fit mētio Vgonis, & Iacobi de Seſſo, aliorūq; Regienſium Canonicorum anno 1208. in hunc modum.

In Dei nomine.

Anno eius milleſimo ducēteſimo octauo, die ſecunda, menſis Decembris, Indict. 11. In præſentia, & teſtimonio magiſtri Matthæi clerici S. Petri, Domini Cazzoli Archipresbyteri de Luzaria, Henrici de Luzaria, Benedicti notarij, Araldi Marchiſij, & aliorum, qui teſtes rogati ſunt. In concordia fuit Dominus Petrus Reginus Epiſcopus, & Rodulfus Reginus Archidiaconus, & Albertus Præpoſitus Reginus, & alij Canonici, ſcilicet Petrus Præpoſitus S. Proſperi, Vgo, & Iacobus de Sezzo, & magiſter Martinus, quod ſi Dominus Abbas Proſper pro ſe, & clericis ſuis ſolueret illam

lam

lam partem dationis, ſeu collectæ, quæ fiebat pro communi, & quæ erat impoſita monaſterio, & eccleſijs ſuis, quod ipſi nolebant, quando propter hoc deberet fieri aliquod præiudicium monaſterio, nec eccleſijs ſuis, nec volebant aliquam conſuetudinem, vel aliquod ius propter hoc acquirere in monaſterio, vel in eccleſijs ſuis, ſed in omnibus honor Eccleſiæ Romanæ, & monaſterij S. Proſperi, & eius priuilegia noua, & vetera ſint ſalua, ac ſi non dediſſent, & per tale datum, vel concordiam in qua fuit Dominus Epiſcopus cum Canonicis ſupradictis ab vna parte, & Dominus Abbas ab alia, non fiat præiudicium aliquod iuri monaſterij, nec iuri Epiſcopi, & Eccleſiæ Reginæ, ſed ius vtriuſque partis ſit ſaluum.

Actum Regij in camera Epiſcopi feliciter.

Ego Americus not. ſac. Palatij. Auer. not. filius rogatus interfui, & hac ſcripſi.

Eadem pagina 303. l. 18. *adde*. Nicolaus iſte Maltrauerſus nobili familia Vicentina natus, ex Patauino Canonico euaſit Epiſcopus Regienſis, vir egregijs virtutibus ornatus, varijs muneribus pro Chriſtiana republica, proue Regienſi populo obitis, apud omnes inclaruit. Charus fuit Federico II. Imp. apud quem, pro pace inter ipſum Pontificemq; maximum ſancienda non ſemel Orator, ampliſſimum pro ſua Regienſi Eccleſia priuilegium obtinuit, quod adhuc extat in epiſcopij tabulario, hiſce conceptum verbis.

In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis.

Federicus II. diuina fauente gratia Romanorum Imperator Auguſtus, & Rex Siciliæ. Tunc Imperatoriæ dignitatis thronus extollitur, ac illuſtribus laudum titulis decoratur, cũ ad Eccleſias Dei principalis dirigitur clementer intuitus, & quod eiſdem Eccleſijs miſericorditer erogatur, ne vetuſtate ſcripturæ depereant de innata clementia innouat, & confirmat. Inde eſt, quod vniuerſis fidelibus noſtris, tam modernis, quam poſteris volumus eſſe notum. Quod Nicolaus ven. Epiſcopus Regienſis fidelis noſter duo antiqua, & authentica priuilegia; vnum videlicet Vgonis, & Lotharij, & aliud Othonis Imperatoris Diuorum Auguſtorum prædeceſſorũ noſtrum per nuntium proprium noſtræ curiæ præſentauit in quibus continebatur qualiter dicti Principes prædeceſſores noſtri confirmauerant, ac plene corrobrauerant ſanctæ Reginæ Eccleſiæ in honore ſanctæ Dei Genitricis ſemperq; Virg. Mariæ conſtructæ, Sanctiq; Proſperi Confeſſoris, omnem terram ipſius comitatus, & publicam functionem cum theloneo, & ſtradatico, & muris in circuitu, & foſſato, & alueum aquæ à quatuor miliarijs intrinſecus ſurſum, & deorſum. Omnes quoque curtes, plebes, Abbatias, & monaſteria, & capellas; præſentauit etiam Epiſcopus ſupradictus celſitudini noſtræ per præfatum nuntium ſuum alia duo authentica priuilegia à claræ memoriæ Friderico auo noſtro, & Henrico patre noſtro Imper. Diuis Auguſtis ſupradictæ Eccleſiæ Regien. indulta, in quibus continebatur qualiter ipſi auus, & pater noſter Eccleſiam ipſam cum vniuerſis poſſeſſionibus ſuis, rebus, & perſonis ſub ſuæ maieſtatis defenſione receperant, eique Imperiali auctoritate confirmauerant omnes curtes, & plebes, omneſq; res, & proprietates in eodem Regienſi comitatu, ſeu Parmenſi, Mutinenſi, atque Bonon. Veronenſi, ac Papienſi comitatibus iacentes, per præcepta anteceſſorum Imperatorum Caroli, Ludouici, Lamberti, Berengarij, aliorumq; Imperatorum, & Regum, ſeu quorumcunque hominũ per aliquas infraſcriptiones, & teſtamenta eidem Eccleſiæ legitime aſſignatas videl. omne diſtrictum theloneum, terraticum, ſtradaticum, omnemq; publicam functionem tam infra eandem ciuitatem Regienſem, quam extra in circuitu per quatuor miliarorum ſpatia; necnon & curtem Mazenzaticam, curtemq; quæ noua dicitur cum plebe, curtem de S. Stephano cum plebe, & curticellam quadam, quæ cella dicitur, ſitam in Epaum Regien. inter Regium, & Parmam; conceſſerant quoque eidem Eccleſiæ per eadem priuilegia eius Vicarijs, qui pro tẽpore fuerint, vt eorum Imperiali auctoritate fulti habeant poteſtatem caſtella, munitiones, portus, molendina, & quicquid eis iuſtum viſum fuerit ſuper prædicta loca, & aquas conſtruere de certa precaria communitatis libellaria à ſucceſſoribus Epiſcopis iniuſte, & inordinate facta frangere, & Deo placitæ omnia ordinare. Adiderunt denique prædictæ ſanctioni eorum, vt nulla præſcriptio triginta, vel quadraginta annorum, vel etiam tempus centum annorum Eccleſiæ ſupradictæ, vel alicui actioni ipſi Eccleſiæ competenti noceat. Et idem Regiẽſis Epiſcopus celſitudini noſtræ humiliter ſupplicauit, vt ea omnia, quæ ſuperius continentur ipſi Regienſi Eccleſiæ confirmare noſtra ſerenitas dignaretur. Nos itaque præfati Epiſcopi ſupplicationibus benignius inclinati inhærentes quoque veſtigijs prædeceſſorum aui, & patris noſtri fidelium Auguſtorum eundem Epiſcopum, & ipſam Regien. Eccleſiam in omnibus bonis ſuis ſub Imperij noſtri protectione, ac defenſione recipimus omnia, quæ cõtinentur ſuperius, ſicut ea ſupraſcripta authentica priuilegia plenius continebantur, eidem Epiſcopo, & Eccleſiæ ſupradictæ in perpetuum confirmantes, ſalua per omnia Imperiali iuſtitia. Si quis autem temerarius violator hoc noſtræ confirmationis

tionis præceptum infringere temptauerit, & res præſatæ Eccleſiæ innadere, ant intromittere ſine licentia Epiſcoporum ipſins ab hinc in antea præſumpſerit, cognoſcat ſe compoſiturum auri puri libras mille, medietatem cameræ noſtræ, & medietatẽ eidem Regien. Eccleſiæ, ac eius Vicarijs. Ad huius noſtræ confirmationis memoriã, & robur perpetuo valiturnm præſens priuilegium fieri, & maieſtatis noſtræ ſigillo præcipimus communiri.

Huius rei teſtes ſunt. Bernardus Panormitanus, & Nicolaus Tarraconenſis Archiepiſcopi, Gerardus Tridentinus, & Corradus Tergeſtinus Epiſcopi, Ioãnes Abbas Caſamarij. Vvilielmus March. Monteſſerrari, Raynaldus Dux Spoleti, & plures alij.

Signum Domini Federici II. Dei gratia inuictiſſimi Imperatoris ſemper Auguſti, & Regis Siciliæ.

Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo vigeſimo quarte, menſe Martij, duodecima indictionis. Imperante Domino noſtro Federico II. Dei gratia inuictiſſimo Romanorũ Imperatore ſemper Auguſto, & Rege Siciliæ. Anno Romani Imperij eius quarto, Regni vero Siciliæ vigeſimo ſexto Februarij, amen.

Datum Cathaniæ anno, menſe, & indictione præſcriptis.

Anno 1226. Nocolaus, vt erat inſtacti animi vir, & ad ardua natus ab Honorio III. Pontif. Max. Apoſtolicus legatus miſſus in Orientem, vt illuc cõtra Saracenos bellantibus Chriſti fidelibus opem afferret. Diu eam prouinciam ſuſtinuit eximie, quem virum generis, & morum nobilitate conſpicuum deprædicat idem Honorius, ſuis in literis ad vniuerſos Orientis Prælatos, quas non pigebit referre.

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabilibus fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & dilectis filijs Abbatibus, & alijs eccleſiarum Prælatis, & clericis vniuerſis per Regnum Theſalonicæ, ac per Achaiam conſtitutis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum ven. frater noſter Nicolaus Reginus Epiſcopus vir generis, & morum nobilitate conſpicuus, quẽ ad partes veſtras pro cõmuni vtilitate terrę ſanctæ, ſicut res tunc poſtulare maxime videbatur, officij legationis ſibi commiſſo tranſmiſimus, adhuc ibi de ſpeciali mandato noſtro, qui ſic expedire credimus moram trahat. Vniuerſitati noſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mãdamus, quatenus eundem ſicut Apoſtolicæ Sedis Legatum recipientes honorifice, ac honeſte tractantes ſalubribus monitis, ac mandatis eiuſdem intendatis, & obediatis humiliter,

A ac deuote. Alioquin ſententiam, quam rationabiliter tulerit in rebelles præcipiemus vſque ad ſatisfactionem condignam firmiter obſeruari.

Dat. Lateran. 6. id Iulij, Pontificatus noſtri anno decimo.

Ante hæc tempora ſub Innocentio Tertio Mantuanos inſulæ, & pagi Suzariæ occupatores Regienſium expulit armis. Fuerunt enim Mantuani ab Innocentio dictis innodati, cum Mutinenſibus, Ferrarienſibus, ac Cremonenſibus in occupatione earum rerum Eccleſiæ Regienſi obnoxiarũ perſeuerarent, aſſerentes eam inſulam ad Mantuanum Epiſcopatum ſpectare, vigore B cuiuſdam priuilegij à Friderico Imp. anno 1165. Graſſedonio Epiſcopo Mãtuano elargiti. Procurante igitur Nicolao Epiſcopo in ordinem redacti Mantuani, ac vi armorum reſtitutus eſt in vetuſta poſſeſſione Regienſis Epiſcopatus, quam olim Carolus Magnus eidem attribuerat.

Sub Gregorio IX. inter Mutinenſes, & Bononienſes mediator fuit, vt pax inter eos firmaretur. Hanc illi prouinciam demandauit Gregorius, ſcriptis ad eum literis, in hunc tenorem.

Conſiderantes, quam multa ex bello, quod inter Bononienſes, ac Mutinen-C ſes geritur, præter ſtrages corporum, diſpẽdia fortunarum, & pericula animarum, alia præterea immineant detrimenta, his Apoſtolicis literis tibi præcipimus, vt vtranque ciuitatem adeas, eamque monitis, ac precibus ad pacem, aut certe longas inducias pacis vndas adducas, qui vero tua præcepta reſpuerint, in eorum ciuitatem interdictum, in prætores, ac conſilium ſacram deteſtationem, omni appellatione remota, intendas. Peruſiæ 3. idus Octobris, pontificatus noſtri anno tertio.

His mandatis ſuſceptis Nicolaus, inducias inter eoſdem Bononienſes, ac Muſinenſes indixit, aliaque ex pontificia auctoritate mandauit ſeruanda ſequenti edicto, eo ipſo D tempore, anno ſcilicet 1229. dato.

Ego Nicolaus Epiſcopus Regienſis ex mandato D. Gregorij Pontificis ad pacem, aut longas inducias inter Bononienſes, & Mutinenſes componendas delegatus, receptis à prætoribus, & conſilijs vtriuſque ciuitatis ſolemnibus ſacramentis de inducijs inter ſe ſeruandis, & captiuis reſtituendis, ex formula compromiſſi dico, præcipio, arbitror, & iudico ab hodierno die vſque ad Kal. Ianuarias primas, & à Kal. Ianuarijs primis vſque ad octo annos expletos, ipſi inducias inter ſe ſeruent, ita vt nec inter ſe detrimentis vllis afficiant, & tutos tranſitus præbeant. Legantur etiam ab vtraque parte bini, qui lites, ſi quæ inciderint, iudicent. caſtrum nullum nouum intra tempus induciarum iuxta fines per duo

millia

millia paſſum coofiruatur: exules in finibus verſari oon permirrantur, neque adiuuentur, qui arma alteri horum intulerint, ſi bellum in finibus erit. Mutinenſes, Parmenſes, & Cremonenſes, qui contra Boonienſes ſtereruur proſcriptorum numero à Bouonienſibus eximantur, itemq; Bouoienſes à Mutinenſibus, Mutinenſes aquam Scultemnæ, quam in agrum Bononienſium detorſerunt, coerceant vſque ad Kal. Ian. proximas, & per ipſum induciarum tempus ſuo manere flumine finant. Qui vero non obtemperauerint, ponrificia auctoritate à piorum communione ſuſpendo. Actum ſupra limen ædia S. Ægidij ad Mutiam præſentibus frarre Gualla legato Ponrificis in Lombardia, Raymundo Abbate Nonanrulano, Tancredo Archidiacono Bononienſi, Benedicto Abbate S. Petri Murinæ, Hugone Lupo prætore Cremonæ, & Caualeabone Parmæ, ac Parmenſium, Cremonenſiumque legatis 6. Kalen. in Generali Conſilio Aliprandus prætor nomine ipſius Conſilij inducias ſe ſeruaturum promiſit: poſtridie vero eodem Cõſilio per campanam à prætore aduocato idem præcepit omoibus de conſilio, qui ſacramentum procuratori cõmunis Bononiæ detuendis inducijs dixeranr, ſecederent in partem Occidentalem palatij, & facta ſeceſſiooe, qui erant in parte Orientali eodem, quo prætor, ſponſiois ſacramento ſe obligarunt.

Reduxit poſt hæc Nicolaus Cathedralis Eccleſiæ Canonicos ad ſexdecim, interfuitque fundarioni Eccleſiæ S. Dominici, vbi primum lapidem poſuit cum Alberto Archipresbytero, vt inſcriptio, quæ adhuc extat, proloquitur.

D. O. M.
Nicolaus Maltrauerſus Vicentinus
Regij Epiſcopus, vna cum Alberto
Archipresbytero primum poſuere lapidem
in fundo Eccleſiæ S. Dominici
anno MCCXXXIII.

Pag. 302. l. 22. poſt illa verba, epiſt. 451. *adde*. Hic à Gibellinis ciuitate expulſus, poſt aliquot annos, rebus compoſitis, ad Eccleſiam ſuam reuocatus, appludente populo vrbem ingreſſus eſt; adhuc electus numerum clericorum in plebe Zuzariæ ſanciuit hoc ordine perpetuo ſeruando.

☞ Guillelmus diuina miſeratione Reginus electus dilectis in Chriſto Archipresbytero, & Capitulo plebis de Suzaria ſalutẽ in Domino. Eccleſiarum vtilitati, & ſacri diuini nominis cultui expedire probatur, & à iuris tramite oon diſcordat, pro modo facultatum perſonarum numerum moderari ne ab altaris obſequio de quo viuere competenter non poſſunt ſe ſubducat ſuper illa multitudo. Ea propter veſtris ſupplicationibus inclinati quartum decimum clericorum numerum . . . . Archipresbytero computato, quem in pleb., & capellis penſatis capellarum, & plebis facultaribus communiter ſtatuiſtis confirmamus. Statuentes vt ſeptem ex ijs cum Archipresbytero ſint ſacerdotes, & loco ipſorum nullus recipiatur, niſi ſit paratus eccleſiæ in ſacerdotio deſeruire. Et cedentibus clericis, qui nunc in eccleſia ſunt, vel etiam decedentibus nullus eligatur ibidem, vel etiam recipiatur donec peruenerit ad numerum prætaxatum, auctoritate noſtra in his ſemper ſalua: nulli ergo ſubditorum noſtrum hanc paginam noſtræ conceſſionis, ſeu confirmationis liceat infringere, vel ei auſu temerario contraire, alioquin indignationem B. Mariæ Virginis, & B Proſperi Confeſſoris, necnon & Sanctorum Martyrum Griſanti, & Dariæ ſe nouerit incurſorum, & noſtram, in cuius facti euidentiam plenior præſens ſcriptum fieri iuſſimus, & ſigilli noſtri munimine roborari.

Dat. Mantuæ milleſimo ducenteſimo quinquageteſimo, indict. 8. die 4. intrante Martio.

Pag. 304. l. 60. *adde*, Obijt vero Henricus anno 1312. ſepultus in crypta ſub confeſſione Cathedralis cum hoc epitaphio.

HENRICO DE CASALORTIIS
PATRITIO CREMONENSI,
DOCTORI
EPISCOPO REGII,
ET PRINCIPI,
QVI OBIIT ANNO SALVTIS
MCCCXII.

Pag. 304. l. 64. poſt illud verbũ confundũt, adde. Hic ille eſt Guido Abayſius ex condominis caſtri Abayſij in montibus Regienſibus ſiti, carus Aeſtinis Principibus, cuius opera tranſlatus fuit ex hac ad Eccleſiam Ariminenſem, deinde ad Ferrarienſem. Excitauit hic duo ſacella in honorem Cathedræ Principis Apoſtolorum, alterum in Regienſi Cathedrali, quod ad decorem ſuæ familiæ dotauit, alterum in Baſilica Abbatiali S. Georgij Ord. S. Benedicti, in quo humari voluit, vt narrat Acciarius. De quo etiam chronic. M. S. quæ in Collegio Societatis Ieſu Mutinæ aſſeruatur. Abayſia prænobilis hæc familia gerit inſignia bipartitũ ſcutum, vbi in ſuperiori parte aurea, tres globi atri coloris, in inferiori tres alij globi aurei in atro campo ſpectantur.

Pag. eadem 304. l. 3. numero 63. dele totum id, quod de ſecundo Vidone ſcripſimus, & ſcribe. 63. Vido Robertus, huius nominis ſecundus, Tripolitanus nobilis Regienſis ex dominis oppidi S. Martini Ducatus Regienſis, quod oppidum adhuc de Robertis inſcribitur, fortaſſe ex Tripoli Regium diuertentes genitores Vidonia, Tri-

 poli-

politani nomen cum auita Robertorum gente retinere. Adlectus fuit ſuæ patriæ Epiſcopus anno 1330. & is longe diuerſus eſt à primo Guidone de Abayſijs poſtea Epiſcopo Ferrarienſi. De Guidone Roberto extat memoria in tugurio, ſeu crypta Cathedralis Eccleſiæ Regienſis in marmore his verbis.

D. O. M.

Tugurium Cathedralis olim
Libero Patri ſacrum
ſub titulo Aſſumptionis B. Mariæ Virg.
prope Epiſtopatum
magno ſumptu erectum, ac conſecratum fuit
die xviij. Nouembris anno MCCCXXXIII.
Tempore Ioannis Regis Boemiæ
& Guidi ſecundi de Robertis
Epiſcopi Regienſis.

Robertorum gentilitia ſtemmata ſunt ea, quæ in Vgone octuageſimo ſeptimo Epiſcopo Patauino retulimus in V. hoc tomo.

Pag. 307. lin. 39. poſt illa verba, Prouiſ. Prælat. *adde*. Fuit Vgolinus ex eâ antiqua, & nobili Seſſiorum gente Regienſi, nunc Rolli, & caſtri Baldi Comitũ, & Marchionum ſacri Imperij, alias Dominorum prouinciæ Fagnani, & vallis S. Peregrini, ad hanc dignitatem enectus nondum quinto luſtro ætatis ſuæ explero, vita, ac morum innocentia, cæteriſque præclarus virtutibus. Plura & eximia ad profectum ſuæ Eccleſiæ egit, pluraque bona ab alijs occupata recepit. Cellam iam per nobiles de Caſſolis occupatam directo ſui Epiſcopij dominio recuperauit, quæ adhuc Turris Epiſcopi dicitur. Secundo ſui Epiſcopatus anno poſt conſecrationem altarium Eccleſiæ S. Proſperi recondita ſunt corpora eiuſdem Diui tutelaris, & aliorum Sanctorum, de qua re extat huiuſmodi monumentum.

MCCCLXXXVIII. Ind. 2. die 12. menſis Aprilis vacante Imperio, tempore ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini Vrbani diuina prouidentia Papæ VI. tempore Reuerendi in Chriſto Patris D. D. Vgolinis de Seſſo Dei gratia Epiſcopi Regini, & tempore R. P. Petri de Gazata Dei gratia Abbatis monaſterij S. Proſperi inferioris Regij, & dominante Illuſt. Principe D. Galeazo de Vicecomitibus de Mediolano in Regio, ac tota Lombardia. conſecratum eſt altare per R. in Chriſto Patrem, & D.D. Ioannem Dei gratiam Archiepiſcopum Antibarenſem, atque Cæſarien. ac alios plures Epiſcopos præſentibus clero, & populo Regino, & reconditum eſt corpus S. Proſperi Epiſcopi, & confeſſoris, ad doctoris eximij, & in altare S. Venerij eodie, anno, & menſe reconditũ eſt corpus eiuſdem S. Venerij, & in altare S. Iocundæ corpus eiuſdem, & altaria conſecrata. Obijſſe Vgolinum Antuerpiæ in Belgio ſcribunt Regienſes hiſtorici eo ipſo anno 1395. qua vero occaſione illuc diuertiſſet, non exprimunt. Huius familiæ inſignia habes in Gerardum Seſſium Mediolanenſem Archiepiſcopum, ac S. R. E. Epiſcopum Albanenſem Cardinalem tom. 4.

Eadem pag. l. 44. *adde*, fuiſſe Theobaldum Vgolini fratrem germanum ſuſpicantur nonnulli; is ex monacho S. Proſperi inferioris, ac Priore S. Matthæi Regij eiuſdem Ordinis ſumma omnium gratulatione ad hanc dignitatem acceſſit, & inter reliqua pia ab ipſo patrata opera, ex ſuis bonis egenorum ſacerdotum excitauit cõſortium, vt vocant. Ad eius tumulum in Cathedrali hæc poſt eius obitum excitata ſunt carmina.

Seſſa ſtirps tumba iacet Theobaldus
Marmoreumq; habeo mortuus hunc tumulũ
Ad quondam viuus teneris electus ab annis
Huius Reginæ præſul eram Patriæ.

Eidem deinde poſteri nobile marmoreũ tumulum vna cum effigie, & inſignijs eo in loco ſubſtruxerunt, ac ſequenti inſcriptione exornarunt.

D. O. M.

Comit. Theobaldo Seſſio Regien. Epiſcopo
Qui
Inculpabili vita poſt Vgolinum Seſſium
XXXXV. annis in Epiſcopatu
vixit
Electia Conſortij ſocietate, cuius proprio aere
fundator fuit
Gratitudinis tanti viri memores
Hoc pro demolita Arca poſuerunt monumentũ
Anno à Virg. partu M.D.C.XXXIX.
ab eius obitu XXXX. luſtris.

Pag. 309. l. 13. Aiunt Regienſes ſcriptores hunc Epiſcopum non Boniſacium, ſed Bonfranciſcum nominatum fuiſſe, de cuius electione, hæc referunt. *Hic eum accederet ad Sixtum IV. Pontificem poſtulaturus in Epiſcopum Regienſem quendam Aulicum nomine Dnũs Ferrariæ, cuius erat Orator, ad primum occurſum Pontificis in opinato ſalutatus Epiſcopus, expaueſcens ſuæ famæ periculum cui enixe ſtudebat, iterum atque iterum Pontificem pro Aulico deprecatus, animaduertens incaſſum pro poſtulato deprecaturum, ſilentio aſſentit non deſentiente ab eius electione ipſomet Duce Ferrariæ, cui per Pontificem innotuit electionem eueniſſe Bonfranciſci illibata fide.*

Pag. 310. l. 33. *adde*. Ad augendum Diuorum cultum Vgo, lipſana tutelarium Sãctorum

ctorum Chriſanti, & Dariæ ex antiquo eorum tumulo, decentius præparato extructa aſtante vniuerſo populo ſolemniter repoſuit anno 1522. de qua translatione extat eiuſdem Vgonis Epiſcopi ſequens documentum eo tempore conditum, in quo habetur, quo tempore, quaue occaſione hæc Sanctorum pignora Regium translata ſint.

In nomine Chriſti, Amen.

Anno Circumciſionis eiuſdem milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo, indict. 10. die vero Dominica vltima menſis Nouembris, & die feſtus S. Andreæ Apoſtoli, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri D. Adriani Diuina prouidentia Papa VI. anno primo. Cum alias de anno Domini noſtri Ieſu Chriſti ab eius Circumciſione nonigenteſimo quartodecimo, & die primo menſis Decembris per Beatiſs. in Chriſti Patrē, & olim B. memoriæ D. Gotardum olim Epiſcopum, & Principem ex ciuitate Papiæ ex parte, & in hac alma ciuitate Regij translata fuerint cum magno honore corpora, & ſanctæ reliquiæ plurimorum Martyrum Diuorum Griſanti, & Dariæ, & repoſita fuerunt in Cathedrali Eccleſia Regij in altare deſubtus, & cui Beatiſs. Domino Gotardo tunc Epiſcopo dicta corpora, & reliquiæ huiuſmodi fuerunt, tunc data, & ſibi reſignata. Et pro vt latius de prædictis omnibus, & alijs conſtat euidenter . . . . . in quodam libro antiquiſſimo in chartis edinis, & literis antiquis ſcripto exiſtente in Archiuio Dominorum Canonicorum Capituli prædictæ Cathedralis Eccleſiæ Regij. Et ſit verum, quod à dicto tempore, & citra, quod dicta corpora, & reliquiæ huiuſmodi fuerint in dicto altari repoſita, & collocata, fuerint vnquam ab aliquo viſa, nec dictum altare, nec archa in ipſo altare exiſtentem fuerit apertum, & ſeu aperta. Hinc noſter Reuerendiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus Hugo Comes de Rangonibus Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Regij, & Princeps modernus, necnon, & Reuerendi Domini Canonici prædictæ Cathedralis Eccleſiæ Regij deſiderantes aperi facere dictum altare, & archa huiuſmodi ad finem, vt poſſit extrahi nonnullæ reliquiæ prædictorum Sanctorum ad perpetuam memoriam, & ad honorem prædictorum Sanctorum, & huius Eccleſiæ, & ciuitatis Regij. Ideo ad hunc finem, & effectum prædictus Reuerendiſſimus Dominus D. Hugo Epiſcopus Regij, & Princeps modernus veſtibus Pontificalibus, & miſſa ſolemniter celebrata ad dictum altare prædictum Sanctorum, & cui miſſæ interfuerant ibi Reuerendi Dominus Vicarius, & Canonici prædictæ Eccleſiæ, & alij per plates ſacerdotes, & alij ſeculares pro vt infra per ordinem erunt deſcripti, & annotati.

A *Illuſtris* D. D. *Frāciſcus Guiciardinus Florentinus Regij Parmæ, & Mutinæ ciuitatibus pro prædicto ſanctiſſimo* D. D. *Papa Adriano Gubernatore digniſſimo.*

Illuſtris D. Hercules Eſtenſis.

D. *Bernardinus Higonus S.N.D. Vicarius Generalis Epiſcopatus.*

D. *Hieronymus de Arlotis Decretorum doctor, & Canonicorum Prior.*

P. Petrus Bonus Calcaneus Archidiac.

D. Bernardinus Boiardus Archipresbyter.

D. *Io. Angelus de Melijs.*

D. *Lodouicus della Foſſa.*

D. *Io. Andreas de Caſtellis.*

D. *Vincentius della Foſſa.*

D. *Vincentius de Boiardis.*

B D. *Petrus Martir.*

D. *Philippus della Foſſa.*

D. *Io. Baptiſta de Rodelia.*

Manſionarij.

D. Vincentius de Soncinis.

D. *Antonius de Bertochijs.*

D. *Io. Baptiſta de Meſſoribus.*

Rogati fuere.

D. Albertus *Pancirolus.*

D. Petrus Tamaronus.

D. Thomas Cambiator.

D. *Io. Baptiſta Maluitius:*

D. *Petronius Pariſetius.*

D. *Io. Baptiſta Martellus.*

Pag. 312. l. 24. *adde*, ſepultus in crypta C Cathedralis Eccleſiæ, ac breui in marmore inſcriptione ad tumulum poſita.

IOANNI BAPTISTÆ GROSSO
REGII EPISCOPO,
ET PRINCIPI
QVINTO CALEND. APRILIS
VITA FVNCTO
DICATVM.

Pag. 315. l. 19. poſt illud verbū exiſtimationis, *adde*, Sub Clemente VIII. ad Regem Poloniæ Apoſtolicus Nuncius miſſus, eo in munere tanta ſe geſſit prudentia, ac deſteritate, quod illibatū ſanctæ ſedis obſequium ſeruauerit, & Regis beneuolentiam D pene ad ecceſſum meruerit, huius rei teſtimonium eſt, non ſolum ab illo iterum, atque iterum S. R. E. Cardinalem expoſtulatus, verum etiam acceptis Diui Hyacinthi Chriſti confeſſoris lipſanis, quibus ipſe (argenteo ſimulacro occluſis) Regienſem Cathedralem exornauit.

Pag. 318. l. 3. dele illud nomen, & cognomen Antonij Scapinelli, quod ex errore amanuenſis irrepſit, & lege Paulus ex Comitibus Coccapanis ex Archipresbytero inſignis Eccleſiæ Carpenſis, ad hanc dignitatem promotus anno 1625. die 17. Martij. Oportunis, commodiſq; ædificijs in vrbe Regij, pulchroq; diuerſorio in suburbijs ad ſui ſuorumq; ſucceſſorum otium

Epiſcopium auxit. Interfuit fundationi nouæ Baſilicæ SS. Georgij,& Ignatij Societatis Ieſu, & inſignis Oratorij S. Mariæ de Carmelo, necnon ædificij Scalæ ſanctæ, in iiſque debito cultu primos impoſuit lapides. Obijt anno 1649.

86 RAYNALDVS Card. Æſtenſis Alphonſi Ducis Mutinæ filius, Regienſem adminiſtrandam ſuſcepit Eccleſiam ab Innocentio X. Pont. Max. anno 1651. Princeps pijſſimus, eccleſiaſticæ diſciplinæ cultor indefeſſus, cuius exageratas virtutes, animique candorem, & eximiam in Deum pietatem enarrabunt poſteri ad cæterorum Antiſtitum exemplar, cui neſtoreos præcamur annos, vt ſint Regienſi Eccleſiæ, populoq; ſalutis, & commodi.

ADRIENSES.

Pag. 406. l. 17. *adde*, Patauij in Eccleſia S. Franciſci, ac ſacello S. Didaci de eò hæc extat honoraria inſcriptio.

D. O. M.
Vbertino Papafaua Epiſcopo Adrienſi
Abbati Sebenici.
Bonifacius Eques redentoris
meſtiſs. Fratri poſuit anno ſal. MDCXXXVI.
Obijt anno MDCXXXI.
ix. Octobris ætatis ſuæ LII. M. v.
in Ciuitate Rodigij.

Eadem pag. l. 22. *adde*, obijt anno 1639.

51 IOANNES Paulus Sauius Venetus, Epiſcopus Feltrenſis translatus ad Adrienſem die 19. Decembr. anno 1639.

ARIMINENSES.

Pag. 440. l. vltima, *adde*, obijt Angelus Venetijs anno 1646.

50 FEDERICVS Cardinalis Sfortia factus eſt Epiſcopus Ariminenſis die 19. Nouembris 1646. ab Innocentio X. Pont. Max. à quo paulo ante purpurá ſuſceperat.

A CERVIENSES, SIVE FICODENSES.

Pag. 486. l. 27. *adde* à capite lineæ.

5 STEPHANVS Epiſcopus Ficodenſis ſubſcripſit literis Ioannis XIII. Papæ in Synodo Rauennatenſi datis anno 967.

COMACLENSES.

Pag. 504. l. 2. *adde*, idem Gregorius ante annum 29. ſubſcripſit literis Ioannis XIII. Papæ anno 967. niſi alius ſit Gregorius diuerſus ab iſto, quem vixiſſe habent 997.

Pag. 506. l. vltima *adde*, exemptus eſt anno 1497. Regij in patria, ſepultuſq; eſt in æde S. Nicolai cum hoc epitaphio.

B *Philippo Zobulo Franciſci filio, qui ob*
clariſsimas virtutes à Sixto IV. Pont.
Max. Comacli Epiſcopus inſtitutus, ille
ſe digniſsimum Pontificatu ſemper præ-
ſtitit, nam templa aliquot D. O. M.
Diuiſq; nonnulla inſtaurauit, inopes li-
beralitate, ciues munificentia iuuit, fa-
miliam quoque ſuam, ab ipſa Pannonia
deductam illuſtrauit, vnde ſempiter-
nam ſua nobis memoriam reliquit. Hoc
poſteri cum effigie ſepul. poſ. Vixit ann.
XVC. deceſsit MCDXCVII.

Pag. 510. l. 25. *adde*, Obijt Ferrariæ anno 1648.

C 40 IVLIVS CÆSAR Bona de Argenta, ſucceſſit Alphonſo anno 1649. die 21. Iunij.

FAVENTINI.

Pag. 512. l. 46. *adde*, præſens fuit Synodo celebratæ Rauennæ à Ioan. XIII. Papa anno 967.

IMOLENSES.

Pag. 701. linea vltima *adde*, obijt Imolæ ibidem quieuit. deinde à capite lineæ adde.

D. 60 FABIVM Cardinalem Ghiſiũ, à Neritonenſi Eccleſia ad hanc Imolenſẽ tranſtulit Innocentius X. Pont. Max. anno 1652. de quo vide, quæ ſupra in primo tomo de eo diximus, ſed modice quidem, cum eius innumeras virtutes, animiq; candorem, eximiaq; eruditionem, opera eius edita ſatis edoceant.

SASSENATENSES EPISCOPI.

Pag 734. lin. 27. poſt illa verba, *meminiſſe ſufficiat*, adde, Poſt hæc ſcripta comperij rem aliter ſe habere, quam mihi ſuppoſuerat Epiſcopus, nempe caſtra prædicta minime fuiſſe, nec eſſe Imperialia, ſed de

ſtatu

ſtatu Eccleſiaſtico, & iuriſdictione S.R.Eccleſiæ, ſedisq; & Cameræ Apoſtolicæ, quandoquidem re mature diſcuſſa inter Nicolaum Epiſcopum, & R. Cameram Apoſtolicam coram Cardinalibus ad id deputatis à fel. rec. Paulo Papa V. Idem ſanctiſſimus Pontifex habita relatione Cardinalium definiuit, Epiſcopos Saſſenatenſes, ac huiuſmodi caſtrorum homines, & habitatores ad eandem Romanam Eccleſiam, ſedemq; & Cameram Apoſtolicam ſuperioritatem, ſupremumq; & altum dominium in illis habentem, etiam in temporalibus recognoſcendum, ſeq; in omnibus illis ſubijciendum teneri, & Epiſcopis ſupremum ſilentium ſuper præmiſſis imponendum; ſicut latius habetur *in* eiuſdem literis in forma Breuis ſub anulo Piſcatoris datis apud S. Petrum die 28. Ianuarij 1612 Pontificatus ſeptimo, quæ aſſeruantur *in* archiuio arcis S. Angeli. Idque dixiſſe volui, vt veritas ſemper eluceſcat.

Pag. 736. l. vltima *adde*, Obijt Bouius anno 1646. deinde adde à capite lineæ.

46 CÆSAR Bighinius defuncto Bouio ad hanc ſedem euehitur ab Innocentio X. Pontif. Max. anno 1646. die 3. Decembris.

FIRMANI.

Pag.783.l.3. poſt illa verba, *quod hic exſcriberetur*, adde, & ſi à pleriſq; hoc documentum, vel ſuppoſititium, vel ad libitum corruptum exiſtimetur, quod neque inficior, neque affirmo, vt veritas aliquando locum habeat.

MACERATENSES.

Pag.806.l.13. dele anno 1325. & ſcribe anno 1356.

Pag.807. l.19. corrige anno 1322. & lege 1320. hoc enim anno, qui fuit quintus Pontificatus Ioannis XXII. Papæ inſtitutus eſt Maceratenſis Epiſcopatus.

Pag.814. l.23. lege, Firmanis pro Recanaten. & l.25. poſt illa verba, *præfuit*, adde, de eo mentio habetur in monumentis Eccleſiæ Maceratenſis 1379. die 23. Nouembr. in erectione Beneficij S. Hieronymi in Eccleſia S. Catharinæ, vbi vocatur Ioannes Bartholomæi de Bonnnia, in alio vero dicitur Bartholomæus de Bononia. Eadem pag. l.43. poſt illa verba, *& Recanatenſis*, adde, eius prima mentio extat in monumentis Maceraten. anno 1390.

Pag.815. l.12. dele Baleono, & lege Cino, nam ſub Angelo Cino, non Baleono, ea omnia actitata fuiſſe, quæ de Andrea Bontempio Cardinale diximus, certe deprehendimus ex nuperis monumentis nobis tranſmiſſis. Eadem pag. l.47. *Eccleſiarum Præſul*, adde, electus poſt Angeli ad Cardinalatus aſſumptionem hoc eſt anno 1408.

Pag. 816. l 10. lege Theatinus, pro, Venetus.

Pag.817. l.4. lege anno 1460. vel circa, l.12. corrige eodem modo annum.

Pag.816. l.12. corrige, 1454. & lege circa ann.1460. quo ſanctam, &c. & l.17. ſcribe 1470. pro 1471.

Pag. 820. l.8. pro Roccabella, lege Riccabella, & l.27. in Hieronymo Melchiorio corrige illa verba, ſe exſoluit 1579. & ſcribe ſe exſoluit 1573.

RIPÆ TRANSONIS.

Pag.845. l.3. *lege* de Apiro, pro de Liparo.

CALLIENSES.

Pag.893. l.26. *dele* vndecimo, & *lege* tertiodecimo.

Pag.894. l.22. *dele* tota illa verba, Porro, incluſiue niſi, quod eo ſedente, & loco illorum adde. Hic Raynerius anno 1175. ab Alexandro III. Papa, Spalatrenſis Archiepiſcopus renunciatus eſt, in eaque Eccleſia annis quinque laudabiliter ſe geſſit, & pro immunitate eccleſiaſtica occubuit 2. nonas Auguſti anno 1180. de quo hæc habet Anonymus in hiſt. M.S Spalatrenſium Præſulum bibliothecæ Barberinæ. *Mortuo tandem Giraldo Archiepiſcopo in hac totius eccleſia Spalatina reſedit conſilium, vt neminem elegerint, ſed à ſede Apoſtolica Paſtorem idoneum poſtularent. Tunc miſerunt legatos ſuos ad curiam ſacerdotem quendam Iouinum ſacriſtam, & quendam alium, qui accedentes ad pedem D. Alexandri Papæ petitionem Spalatenſis Eccleſiæ porrexerunt. Erat autem tunc temporis magna controuerſia inter clericos Callienſis Tuſciæ ciuitatis ex vna parte, & Raynerium eorum Epiſcopum ex parte altera ſuper iuribus Eccleſiæ ipſorum, ſteteruntq; ambæ partes diu in curia implacabiliter litigantes, cumq; non poſſet inter ſe eos tumultus diſcordia huius mitigari dominus Papa hanc viam inuenire voluit formiter tanti rancoris vtiliter extinguendi. Itaque abſoluit Raynerium ab adminiſtrationis vinculo, quo Callien. Eccleſiæ fuerat alligatus, & quia ſciebat eum virum valde habilem regimini paſtorali, vocatis Nuncijs eccleſiæ Spalatinæ dedit ipſum illis in Paſtorem ſuæ Eccleſiæ deducendum. Tunc clerici Callien. licet ipſum odijs, & perſecutionibus perſecuti fuiſſent, multũ tamen triſtes de amiſſo Paſtore affecti ad propriam ſunt reuerſi*. Hactenus ille de tranſlatione Raynerij, pergit deinde, acta eiuſdẽ in eccleſia Spalatenſi ad mortem vſq; enarrare. Fuit tractatus Raynerius à Callienſi Eccleſia ad Spalatenſem anno 1175. ſucceſſitq; Gerardo Veronēſi olim ex capellano Apoſtolico

ſtolico ad hanc dignitatem euocato ab Alexandro, de quo reddibit ſermo in noſtra Spalatrenſium Archiepiſcoporum ſerie. Cæterum Raynerio in Callienſi Eccleſia ſedente, &c.

Pag. 895. l. 57. *dele* illa verba, Raynerio defuncto ſubrogatur anno 1178. ſequenti vero reperitur ſubſcriptus in actis Concilij Lateranenſis ſub Alexandro Tertio celebrari loco illorum ſcribe, Raynerio ad Spalatrenſem Eccleſiam translato ſubrogatur anno 1175. reperitur ſubſcriptus in actis Concilij Lateranenſis ſub Alexandro Tertio celebrari.

Pag. 908. l. 40. *adde* Ioannes Baptiſta dictus Torus Leoneus fuit ex nobili, ac perantiqua Truglionum Anconitana familia, dicta Tuari Leonis cum in ſcuto gentilitio hodie Leonem, & Taurum geſtet olim vero vndas auras in eyneo ſcuto deferebat, in memoriam Gregorij XI. Pont. Max. qui cum è Gallia Romam transfretaret, appulíſſetque Anconam in ſplendida domo Nicolai Truglioni receptus ſplendideque hoſpitatus fuerat. Valuit Nicolaus gratia, & auctoritate apud eundem Pontificem ob grata in ipſum, Eccleſiamque Romanam peracta ſeruitia, quod idem Gregorius ſuis in literis ad Petrum olim Chonchenſem Epiſcopum, tum Iſpalenſem Archiepiſcopum electum, Marchiæque Anconitanæ Rectorem latere noluit, quæ hic exhibemus: cætera huius prænobilis Comitum Truglionum familiæ geſta in noſtro de vetuſta Chriſtiana Italica nobilitate, vbi quæ, & quanta fuerit huius gentis maiorum claritas aurier prudens lector. Porro literæ Gregorij ſic ſe habent.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Venerabili fratri Petro Epiſcopo olim Conchen. modo Archiepiſcopo Iſpalen. electo, Prouinciæ Marchiæ Anconitanæ pro nobis, & Romana Eccleſia rectori ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dudum per nos accepto quod in ciuitate noſtra Anconitana erat quędā domus infra limites parochiæ eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Mercata Anconitan. conſiſtens iuxta domos monaſterij ſanctæ Agnetis Anconitan. Ordinis ſancti Benedicti, & domum dilecti filij Paſqualini Marcellini ciuis Anconitani ſita, quæ olim extiterat Ioannis Leppi, Franciſci de Mattelica Laici, & propter ipſius Ioannis demerita, & rebelliones, ac exceſſus alias per eum perpetratas Cameræ Apoſtolicæ extiterat legitime confiſcata, & quod huiuſmodi domus nomine dictæ Cameræ per aliquod tempus tenta, & poſſeſſa extiterat, & ad huc tenebatur. Nos volentes dilectum filium Nicolaum Torilionis ciuem Anconitanum propter grata ſeruitia nobis, & Eccleſiæ Romanæ per ipſum impenſa fauore proſequi gratiæ A ſpecialis, prædictam domum; quæ vt aſſerebatur valoris 600. floren. Auri vel circiter exiſtebat cum omnibus iuribus, & pertinentijs ſuis videlicet de . . . March. Pontificatus noſtri anno ſeptimo eidem Nicolao pro ſe, & ſuis heredibus auctorit. Apoſtolica conceſſimus, & donauimus, ita quod liceat eidē Nicolao, vel dictis heredibus eandem domum, & eius prouiſionem auctoritate propria libere apprehendere, ac licite retinere, prout in noſtis inde confectis litteris plenius continetur. Cum autem ſicut exhibita nobis nuper pro parte dicti Nicolai petitio continebat, licet ipſe Nicolaus vigore dictæ gratiæ poſſeſſionem dictæ domus fuerit adeptus, & eam teneat, & prouideat, tamen dilectus filius B Ferrandus de Mera Caſtelanus rochæ noſtræ Anconitanæ prætendens, quod dictas domus ad eum pertineat, ratione cuiuſdam venditionis ſibi de eadem domo per dilectum filium noſtrum Robertum Baſilicæ duodecim Apoſtolorum Presbyterum Cardinalem in partibus illis Apoſtolicæ Sedis legatum factę diu poſt conceſſionem, & donationem noſtram huiuſmodi videlicet die nona menſis Ianuarij prox. pro quadringentis florenis aurei, & pro parte eiuſdam quantitis pecuniæ quam idem Ferrandus ſe aſſerebat à Camera Apoſtolica recipere debere ſeque anteqnam idem Nicolaus poſſeſſionem dictæ domus apræhendiſſet, & huiuſmodi venditionem per nos C confirmatam foret, eundem Nicolaum impedire præſumit quo minus ipſe Nicolaus eandē domū poſſit pacifice poſſidere, quāquam pro parte ipſius Nicolai nobis fuit humiliter ſupplicatum vt prouidere ſibi ſuper hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur huiuſmodi ſupplicationibus inclinatis fraternitatis veſtræ per Apoſtolica ſcripta committimus, & mandamus quatenus ſi eſt vera, & tibi conſtiterit quod huiuſmodi gratia, de dicta domo eidem Nicolao per nos, vt præfertur, facta præcedat venditionem huiuſmodi per D. Cardinalem, vt præmittitur, factam non obD ſtante quacunque confirmatione, venditione huiuſmodi, ſi quæ forſan per nos conceſſa fuerit, prædictum Nicolaum, & eius heredes facias auctoritate noſtra prædictæ domus pacifica proſecutione gaudere. Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita, compeſcendo, non obſtante ſi præfato Ferrando, vel quibuſuis alijs communiter, vel diuiſim à ſede Apoſtolica ſit indultum quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, aut ad iudicium euocari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de in dulto huiuſmodi mentionem.

Datum Romæ apud S. Petrum Id. Febr. Pont. noſtri anno octauo.

Inſi-

Inſignia vero nunc Torglionæ familæ hæc ſunt.

FOROSEMPRONIENSES.

Pag. 929. l.24. *adde* à capite lineæ.

42 IOANNES BAPTISTA Zecchadorus vtriuſq; Signaturæ Referendarius Lando ſucceſſit die 24. Aug. 1648.

LEOPOLITANI.

Pag. 933. lin.38. *adde*, Anoldi Mentio extat anno 1140. Indict. prima in monumentis monaſterij S. Mariæ de Campo Mattio de Vrbe.

SENOGALLIENSES.

Pag. 970. l. 6. poſt illa verba, aſſecutus fuiſſet, *adde*, ad cuius tumulum hęc habetur inſcriptio.

D. O M.
Mordaces curæ ſtudium durique l . . .
Bis ſeptem per luſtra mihi exhanelat . . .
Veſtra ope quæ ſcripti moneat vt.
Tranſuolet æternumque Marco Epiſcopo . . .
Senogalienſi moribus diſciplinarum genere
Vixit an. LXX. mor. Kal. Iulij MDXVI.

Pag. 974. l. 2. *adde*, hac breui nota ad ſepulchrum poſita.

HIC IACET
CINIS
VMBRA
NIHIL.

TRIVENTINI
in Appendice.

Pag. 1074. l. 35. corrige an. 879. *lege* 869. & l. 48. *adde*, a capite lineæ.

6 ALFERIVS Triuentinus Epiſcopus vixit Paſchalis II. temporibus. De quo Petrus Diaconus in Hiſt. Caſſinen. cap. 34. *Notandum*, inquit, *plane videtur nequitiam & fraudulentiam Alferij Triuentinen. Epiſcopi in hoc loco inſerere. Hic enim dum Præpoſitus in eadem B. Illuminatæ eccleſia eſſet, ſciens ſupradictam eccleſiam monaſterio S. Euſtaſij apud Beneuentum ab ipſo ſuæ conſtructionis exordio ſubditam, & a Beneuentanis Principibus in eodem loco conceſſam, ſimulque cupiens eam à ditione euſdem monaſterij ſubducere, acceſſit ad Præpoſitum, qui tunc monaſterio præerat, cumque rogare ſimpliciter cœpit, vt ſibi chartas eiuſdem loci oſtenderet, dicens ſua hæreditatis chartas ibidem eſſe repoſitas, & orans vt ſibi illas exinde afferre permitteret, ne forte temporis vetuſtate perirent. Præpoſitus autem nullum in verbis eius dolum exiſtimans dat ei, & perquirendi, & aſportandi licentiam. Tandem igitur inter reliquas, præceptum à Beneuentanis Principibus de Eccleſia S. Illuminatæ monaſterio B. Euſtaſij factum inuenit, quod videlicet lucide ſatis, & aperte continebat qualiter eccleſia illa a ſua conſtitutionis principio, monaſterio B. Euſtaſij à Beneuentanis Principibus tradita fuerat. Huius ille ductus inuidia, & iniqua inebriatus vexania rapuit, abſcondit, & ad domum propriam reuerſus illud minutatim incidit. Hæc ita acta fuiſſe ego in ore Alberti huius noſtri cœnobij monachi vltimam fere iam ætatem agentis audiui. Ne quis hoc exiſtimet mendosè deſcriptum.* Hactenus ille.

Eadem pag. 1074. l. 39. *adde* à capite lineæ poſt Ioannem, qui 7. erit in ordine.

8 RAO, ſeu Raus Triuentinus Epiſcopus anno 1176. confirmat donationem Raynaldi domini de Turre, factam monaſterio S. Angeli, Roberto tunc Abbate præſidente in menſe Aprilis Indict. 9.

APPENDIX
Ad tertium Tomum.

FLORENTINI.

Pag. 84. lin. 13. poſt illa verba excipitur *adde*, Hic inſerendum videtur vnicum Nicolai diploma conceſſum Ioanni Priori Canonicæ S. Andreæ de Muſciano quinto à ciuitate Florentina lapide ſitæ tunc Ordinis Canonicorum Regularium, nunc membrum monaſterij S. Iacobi ad ripam Arni fluminis Congregationis Canonicorum Regularium S. Saluatoris, cuius tenor ex authographo deſumptus, ita ſe habet.

Nicolaus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei.

Dilecto in Domino filio Ioanni Priori Eccleſiæ S. Andreæ Muſciani ſitæ digne Præpoſito, ſuiſque confratribus canonice

nonicè viuentibus, eorumq; ſucceſſoribus ibidem canonice manentibus in perpetuũ. Quoniam omnipotentis dignatio ſuo gratuito munere ad hanc noſtram humilitatem dignata eſt prouehere; quatenus per nos vbique terrarum diffuſæ Eccleſiæ lumen adminiſtret indeficiens, rationabile omnino ducimus ſpeciali regiminæ noſtræ curæ commiſſæ Florentinæ Eccleſiæ congruentem prouiſionem impendere iugiter: ſic namque Doctorem gentium valebimus ſalubre documentum pro viribus noſtris, qui bonum impertiri omnibus iubet oportere ad domeſticos fidei maxime, cum pro noſtris viribus diuino cultui locis dicatis digna prouideremus obſequia, vt indefeſſa laudatio in eis celebretur per omnia ſecula. Scilicet quia lapidei parietes non ad hoc ſunt conſtructi, vt Domino poſſint promere laudes: egregium profecto videtur ad diuini operis perfectionē clericorũ circa venerabilia loca ordinare ſedulam frequentationem. Qui quidem niſi terrenis temporaliter ſubſtententur ſtipendijs idoneis, vix poſſunt aſſiſtere cultibus diuinis, cum ipſe conditor mundi ſecundum humanam vnitam ſibi materiem dignatus ſit perferre ſitim, & eſuriem ad gloriam illius per quem ſumus, & viuimus, & cuius miſericordia gubernamus, aſſiſtentium fratrum magno quoque hortatu, necnon & presbyteri Ioannis eccleſiæ S. Andreæ Muſciani ſitæ venerandi Præpoſiti digniſſimo rogatu, proprio quoque conſilio roborati præſentibus ſcilicet noſtræ curiæ fidelibus, eiuſdemq; eccleſiæ Patronis, Ioanne videlicet, qui dicitur Corbacchione, filio Ruſtici, & Vgone filio Vberti, & Sichelmo, qui dicitur Morellus, filio Anſelmi, & Rolandino, & Anſelmo egregijs filijs Ildebrandi filij Leonis, & Segnorello, & Bonomo egregijs filijs Rodulfi filij eiuſdem Ildebrandi obnixè noſtram deuotionem pro peccatis ſuis exorantibus; denique pro eiuſdem eccleſiæ maxime in futuro regimine, & etiam totius populi ſalute, quatenus prædiorum ſuorum, & omnium ſuarum proprietatum decimatione ipſi eccleſiæ priuilegijs præceptionem concederemus, quod ſaltem ad præſens potuimus, & vt in futurum inuiolabiliter, & æternaliter obſeruetur inueſtituram Apoſtolica obtulimus. Suſcipe Domine ſanctæ Pater omnipotens, & æternæ Deus vna cum filio tuo, & Spiritu ſancto, necnon & cum B. Andrea Apoſtolo tuo iamdudum deuotiſſimi Papæ Nicolai voluntarium munus, ipſiuſque eccleſiæ rerum pro me amodo, & vſque in ſempiternum ſingulare, & integrum ſine aliqua controuerſia aggredere dominiũ, quatenus in aula tuo nomini dedicata religioſus clerus tibi Domino omnipotenti laudum reddat cantica. Nunc itaque Apoſtolico priuilegio concedimus,

A firmamus, ſtabilimus, & inconcuſſo fundamento perenniter ſancimus in iam dicta eccleſia, & Canonica Beatiſſimi Andreæ Apoſtoli integre omnes decimationes proprietatum ſupradictorum hominum, Ioannis videlicet, qui dicitur Corbacchione, & Vgonis filij Vberti, & Morelli filij Anſelmi, & Rolandini, & Anſelmi egregiorum filiorum Ildebrandi filij Leonis, & Signorelli, & Bonomi egregiorum filiorum Rodulfi filij item Ildebrandi, ſcilicet omnium illarum proprietatum, quas prædicti homines poſſident, vel alij per eos, vel in antea acquiſierint infra totum territorium plebis S. Iuliani ſitæ Septimi, & plebis Sancti Martini ſitæ Brozzi, & plebis Sancti B Vincentij ſitæ Peſæ, & in tota valle de Greue, & in Villa noua, & in tota capella Sancti Pauli, & in Caſignano exceptis Maſijs de Cuilatico, quorum decimas in Florentina Canonica perſoluere debent. Præterea hac eadem priuilegij præceptione omnes decimas illarum proprietatum, quæ olim fuerunt Benzi filij Petronis de Radda, quæ ſunt poſitæ in loco Godoiolæ, & in Villa noua, & in S. Paulo, & in Carignano, & per alia loca, & vocabula in tota iam dictæ eccleſiæ parochia, eidem eccleſiæ firmiter concedimus; & inſuper omnes decimas noualium de ſyluis ſupradictorum hominum vbicumque laborantur, vel laborabuntur, & omnium aliarum ſyluarum C quæcunque laborantur, vel laborabuntur infra totum ipſius eccleſiæ territorium, ſimiliter in eadem Canonica concedimus. Simili modo omnes primitias populi prædictæ eccleſiæ, & integras ſpontaneas oblationes viuorum, & defunctorum, & integra teſtamenta, & liberam ſepulturam totius ſui populi, & maxime Patronorum, & omnium, qui infra diœceſim iam dictæ eccleſiæ habitant, vel habitabunt, eidem eccleſiæ perpetualiter, & ſine fine largimur. Prorſus prædia omnia à quibuſcunque fidelibus quocunque modo iuſtè acquiſita, vel acquirenda. Electionem quoque proprij Paſtoris, & totam ordinationem ipſius domus, & clericorum repræſentationem D ante proprium Epiſcopum ad ordinandum Canonicis eiuſdem eccleſiæ libera facultate perpetualiter cōcedimus, & ſtabilimus. Hæc omnia concedimus clericis in ipſa aula canonicè manentibus, quia olim dum ſimplicem Epiſcopatus prælationem exerceremus ſacerdoti Ioanni iam dicto Præpoſito, & ſuis confratribus, eorumque ſucceſſoribus ſtabiliuimus, & conceſſimus. Abſoluimus præterea, liberumq; eumdem venerabilem locum Apoſtolica ſanctione perſiſtere iubemus, ne liceat alicui paruæ, magnæq; perſonæ clerico, vel laico ibidem canonicè commorantes clericos dehoneſtare, & placitando infeſtare, vel debitum tributi, vel alicuius ſubiectionis ab eis exigere,

gere, ſeu aliqoa occaſione ſibi à nobis, aut ab aliquibus fidelibus res conceſſas ſiue concedendas inuadere, ſubtrahere, diminuere. Sitq; prædictus venerabilis locus ſub omnipotentis Dei, noſtraq; & noſtrorum ſucceſſorum tuitione, nulliuſq; ſubijciatur dominio, niſi Florentino Epiſcopo. Ipſeq; Epiſcopus benigne, & honeſte tractando, omni ſuperflua exactione poſtpoſita, eos ſemper horretur. Si quis ergo, quod noo credimus, ſacrilega mente, qnod in conſpectu Epiſcopi Vmberti Cardinalis ſyluæ Candidæ, atque Ildebrandi S. R. E. Archidiaconi, occuon Epiſcoporum Peruſini, & Roſellani, Rozonis quoque S. Florentinæ Eccleſiæ Archipresbyteri iuſte ſtabiliuimos, conatus fuerit infringere, decem auri libras præſatæ Baſilicæ cogatur perſoluere, medieratem Florentino Epiſcopo, & medieratem clericis in eadem eccleſia conſiſtentibus, deſcendant ſupce eum omnes illæ maledictiones, niſi admonitus ſatisfecerit, quas in Deuteronomio deſcripſit ſanctus Moyſes, atque interficiat eom Deus ſpiritu oris ſui ſicut Dathan, & Abiron, quos viuos deglutiuit terra, & inſuper ſi clericus fuerit ſui ordinis officio priuetur. Prætcrea, vt hæc pagina plenam fidem præſentibus, ſeu etiam poſteris aſtruat, propriæ Apoſtolicæ manos ſubſcriptione muniuimus.

Ego Nicolaus ſeruus ſeruorum Dei huic Priuilegij pagina ſubſcripſi.

Ego Ildebrandus S. R. E. Archidiaconus ſubſcripſi.

Ego Gerardus ſanctæ Roſellanæ Eccleſiæ Epiſcopus interſui, & ſubſcripſi.

Ego Rozo ſanctæ Florentinæ Eccleſiæ Archipresbyter.

Data ibidem 15. Kal. Februarij per manus Humberti Epiſcopi ſanctæ Eccleſiæ ſyluæ Candidæ Cardinalis Apoſtolicæ ſedis Bibliothecarij anno Domini MLVIIII. Pōtificatus autem D. Papæ Nicolai Secundi, primo, indict. 12. quo videlicet die in præfata Eccleſia ab eodem Epiſcopo Humberto iuſſu eiuſdem D. Papæ duo altaria, vnum in honorem B. Mariæ ſemper Virginis, & ſanctarum virginum Priſcæ, & Margaritæ, & alterum in honorem S. Blaſij, & Sanctorum Fabiani, & Sebaſtiani ſunt conſecrata.

Pag. 223. l. 11. poſt illa verba ſepultum, *adde*, hoc in pariete ad læuam addito epitaphio.

Bartholomæo Zabarellæ Andreæ F.
Archiepiſc. Florent. IV.
ſub Eugenio IV. maximis in Reip. muneribus
ſingulari cum laude perfuncto,
iuris prudentia, religionis,
rerum geſtarum gloria clariſſimo;
Poſt Hiſpaniarum legationem
bonorum omnium ſuffragijs,
propenſaq; ipſius ſummi Pontificis voluntate
patrum Card. purpuram iam illi
deferentibus importune interrempto.
Andreas Zab. Ioannis F. Eques
ad excitandam in poſteris tantæ
virtutis æmulationem P. C.
Obijt Sutrij an. ſal. M. CCC. XLV.

Pag. 249. l. 19. *adde*, Obijt Petrus Niccolinus anno 1651. Iacet in Metropolitana. Deinde adde à capite lineæ.

19 FRANCISCVS Nerlius Florentinus præcipua nobilitate clarus, virtute tamen longe clariſſimus, ex Epiſcopo Piſtorienſi, ac Innocentij X. Pontif. Max. à Breuium Principum ſecretis, Archiepiſcopatu Florentino exornatus eſt hoc an. 1652. menſe Nouembri. Dignus vt diutiſſime viuat, digniſſimum quondam decus, & ornamentum Eccleſiæ ſuæ futurum.

FESVLANI.

Pag. 334. l. 1. *dele* Ferruceius, & ſcribe de Guidottis nobilis Florentinus, ſic deinceps vbi legitur Ferruccius, vel Ferruceium, ſcribe de Guidotis, Guidottus, & Guidottum. Nuper enim monuit me nobilis Carolus Strozzius antiquarum rerum noſtræ patriæ peritiſſimus indagator, ſe publicum documentum vidiſſe cuiuſdam ſer Franciſci Antonij publici Florentini notarij, actū Florentiæ anno 1413. die 3. Martij, quo R. P. D. Bindus q. Bindoois Guidotti de Florentia Epiſcopus Feſulanus pro ſe, ſuiſque hæredibus prædium vendidit poſitum in comitatu Florentino in populo S. Stephani in Pane, Bernabæ q. Ioannis de Alcis, hodie de Philippeſchis emeoti pro Domina Liſa vxore ſua, & filia quondam Dominici Franciſci de Sapitis, &c. Porro eum familia Guidotta vna fuerit ex illis, quæ è Feſulis olim dirutæ, Florentiam ſe receperit, Feſulaoæ deinceps nomen retinuit, & Bin-

& Bindonus Bindi Epiſcopi pater Feſula- A nus dicebatur. Epitaphium vero, quod retulimus effictum, & nuperum eſt à Baptiſta Ferruccio compoſitum, vt Bindum ſuæ familiæ attribueret; cum reuera Bindus è gente Guidotta Florentina, olim Feſulana, fuerit. Schema quoque, quod attulimus delendum eſt, ac loco illius Guidottæ ſtemma apponendum.

MINIATENSES.

Pag. 351. l. 21. adde à capite lineæ.

3 ANGELVS Pichus Burgi S. Sepulchri ſummo loco natus, Archiepiſcopus Amalphitanus, defuncto Alexandro Strozzio, ad hanc Eccleſiam tranſlatus anno B 1648. 25. Nouemb. de quo plura tomo 6. in Amalphitanis Archiepiſcopis.

PISTORIENSES.

Pag. 385. l. 14. *adde*, Obijt Alexander anno 1649. menſe Septembri, ſepultus in tumulo, quod viuens ſibi parauerat: deinde adde à capite lineæ.

51 FRANCISCVS Nerlius Florentinus, ab Innocentio X Pontif. Max. Piſtorienſi Eccleſiæ præficitur die 13. Feb. 1650. anno vero 1652. menſe Nouemb. tranſlatus eſt ad Eccleſiam Florentinam.

C ADIACENSES.

Pag. 597. l. 2. *adde*, abijtq; in cælum die 17. Auguſti, ſepultus in Eccleſia S. Franciſci oppidi S. Florentij, ſub marmore iacentis Epiſcopi, circumcirca hæc leguntur.

Hic iacet R. in Chriſto Pater DD. Raphael de Spinulis Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Adiacenſis, ſacræ Theologiæ Doctor Magiſter, & Comes Palatinus Ord. Minorum. Anno Domini MCCCCLVII. die xvij. Auguſti.

D Pag. 590. l. vltima corrige annum 1587 & lege 1582. deinde adde. Iacet in ſua Adiacenſi Cathedrali, habetq; hoc epitaphium.

D. O. M.

Chriſtophoro Guidicciono Patritio Lucen. Adiacen. Epiſcopo. Eximia erga Deum pietate, erga omnes humanitate ſingulari, generis ſplendore, morum ſuauitate, multiplicique doctrina inſigni. Sereniſs. Senatus decreto. Vix. annos XLVI. Obijt anno à Natiuitate Domini MDLXXXII.

Pag. 1259. in Appendice l. 26. *adde*, à capite lineæ. In Cathedrali Adiacenſi nuper hoc cænotaphium ad Iulij tumulum poſuere.

D. O. M.

Iacet hic beata ſopitus quiete
Iulius Iuſtinianus
Iacentem diſcernit à mortuis incorruptum
corpus, quem dum vixit a viuis diſcreuit
integra vita mors, & ſi cæca dignoſcit probos
Pijs ſubſcripſit non dolet
Sixtus V Adiacij ſi mauit Epiſcopum,
ſed purpuram meruit virtutibus Emin.
His quia multis non vna vox fuit ſatis
acclamantibus patrem pauperibus
patronum Clero,
Et Principibus oraculum ſimul, & magiſtris.
Liburni
Militantis Eccleſiæ ſedem naui dum peteret
Spiritus appetentis ad triumphantem diuertit
Fratres Martyres
Quos ſibi quendã Barbarus extorſere chalybs
in cælum, ſed alia via ſecuti
Anno Domini MDCXVI.
ætatis ſuæ LXXVII.
die xviij. Aprilis
Impenſis Ioannis Baptiſtæ de Vijs.

Ad parietes Cathedralis, hæc legentibus proſtrat inſcriptio.

D. O. M.

Votis Adiacen. deuoti populi
Senatu Genuenſe fauente
R. Q. P. Gregorio XIII. annuente
Epiſcopali menſa per quinquennium
Præſule conſulto deſtituta, cenſum miniſtrante
ædibus hiſce ſacris erectis
Iulius Iuſtinianus Sixto V. S. P. A.
electus Epiſcopus extremum poſuit lapidem,
vtinam poſuiſſet, & primum
Anno MDXCIII.

Pag. 1260. l. 4. *adde* à capite lineæ. Iacet Fabianus in Cathedrali prope Iulium prædeceſſorem ſuum, vbi in marmore legitur ſequens inſcriptio.

Fabianus Iuſtinianus
Anno ætatis ſuæ XXXVIII. à Paulo V. ad Epiſcopatum Adiacenſem à Congregatione Oratorij Romani aſſumptus, poſt confirmatum ſuæ Cathedralis Capitulum, renouatum ſeminarium Clericorum, palatio Epiſcopali proprio aere ædificato, choro Eccleſiæ Cathedralis ſcam-

ſcamnis ornato, Eccleſijs fere omnibus ſuæ diœceſis ſua diligentia reſtauratis, & de nouo erectis, ad ſuam regendam Eccleſiam decretis publicis, & pluribus voluminibus in lucem editis ad commu- nem vtilitatem hunc ſibi locum ſepul- turæ dum adhuc viueret delegit. Obijt iij. Ianuarij anni MDCXXVII. Stephanus Vincentius eius mœſtiſſimus Frater P. C.

A

ALERIENSES.

Pag.600. l.42. adde à capite lineæ. 1. PETRVS Epiſcopus Alerienſis ad quem ſcribit S. Gregorius Papa epiſt.22. l.2. Indict. 14.

2 BONOSVS Epiſcopus Aleriẽſis ſubſcripſit Concilio Romano ſub Martino I. Papa celebrato anno 646.

B

Pag.1260. in Appendice l. 49. poſt illa verba, in benedictione erit, *adde*, Hoc ad Decij ſepulchrum publico Canonicorum aſſenſu apponendum cenotaphium.

D. T. O. M.

Decio Iuſtiniano Patritio Genuenſi
Acellini, ac Hieronymæ ex Dominis Chij
digniſſimo filio
quem animi candore, vitaq; pietas
adoleſcentem
religioſo Prædicatorum cælo addixere.
Virtutibus deinde, ac ſanctimonia
eximie expolitum
anno à Virginis partu MDCXII.
Paulo V. Pontifice
Eum ſacra dignitate non cogitantem
Epiſcopum Alerienſem dedere.
Fuit Decius moribus ſuauis,
ſapientia conſpicuus.
Prodigus erga pauperes,
in Eccleſiaſticis muneribus aſſiduus,
in componendis odijs Corſicæ miraculum.
Eccleſiam regali ſupellectili, nouoque ſacello
Sancti Michaelis dicato,
& dotato locupletauit, exornauit:
Ædificium in vſum Canonicorum inſtruxit,
& Seminarium Clericorum ampliauit
Ipſum Clerum, & populum celebribus
concionibus,
ac pijs conſtitutionibus pauit,
ac reformauit, tandem meritis,
ac diebus oneratus ad æthera
euolauit anno MDCXLII.
die xxj. Nouembris,
ætatis ſuæ LXII. m. ix.

C

D

Huic ergo parenti pientiſſimo,
Antiſtiti munificentiſſimo
Vniuerſus Capitularis cœtus
Ne diurno funere ſatis feciſſe videatur
hoc diuturnum cenotaphium
in teſſeram grati animi
non minus ad Canonicorum,
quam Præſulum incitamenta.
P. C.

Pag.607. l.26. *adde*, Obijt Romæ die 29. Ianuarij 1648. ſepultus in Eccleſia S. Andreæ de Valle.

CLVSINI.

Pag. 729. l.42, Reperi Theobaldum vixiſſe temporibus Cæleſtini III. à quo ſubdatum Laterani anno 1191. Kal. Ianuarij pontif. 1. ſuæ Eccleſiæ priuilegiorum ab Honorio II. Eugenio III. Anaſtaſio, & Hadriano IV. Romanis Pontificibus conceſſorum, confirmationem accepit, inter quæ hæc addidit, vt nullus Archiepiſcopus infra ſuam diœceſim, abſque eius licentia, agere liceret aliquid, nec ordinare, nec conſecrare, nec chriſma conferre, nec publicam pœnitentiam dare: in eoque priuilegio omnes parrochias, cortes, & beneficia Cluſini Epiſcopatus recenſentur, quæ in perpetuum Cæleſtinus corroborat, & confirmat. Vixiſſe vero Theobaldum ad annum 1210. ſatis conſtat ex monumẽtis à me viſis, vnde mihi videtur Gualfredus ille, quem 12. loco inter Cluſinos Epiſcopos numerauimus, vel fictitius fuiſſe à Manente Vrbisveteris hiſtoriæ ſcriptore adinuentus, vel alio tempore floruiſſe: vnde hoc loco, & à noſtra ſerie expungi viſus eſt, quouſque melior, ſecurave de eo inueniatur certiſſima mentio.

Pag. 754. l.28. *adde*. Obijt Campionus die 27. Ianuarij 1647. deinde adde à capite lineæ.

57 CAROLVS de Vecchis Patritius Senenſis, Referendarius Apoſtolicus, pro Romana ſede pluribus functus laudabiliter præfecturis, ad hanc Eccleſiam Claſinã regendam euocatur ab Innocentio X. Papa anno 1648. die 2. Martij. Quam hactenus ſumma omnium conſenſione eximie regit, & fouet.

GROSSETANI.

Pag. 759. l.42. ſupple, & corrige epitaphium Angel. de Cerretanis in hunc modum.

Sepulchrum venerabilis. & ſanctiſsimi
Patris, & Domini Domini Angeli de
Cerretanis Dei gratia digni Epiſcopi
Großetani. Qui fuit prof. in ſacra
pagina Bibliæ, & Angelica vita. . . .
Obijt ann. D. M.CCC. XLVIIII.
Die xiij. Septemb. Cuius anima requie-
ſcat in pace.

Pag 782. linea vltima *adde*, Obijt Senis die 2. Septembr. 1647. deinde *adde* à capite lineæ.

51 IO. BAPTISTA Gorus Panilinus nobilis Senenſis, Prælatus in Romana curia, alibique ob præfecturas clariſſimus, dũ in Hiſpania pro Sereniſſimo Ferdinãdo II. magno Etruriæ Duce legatione fungeretur, eligitur Epiſcopus Groſſetanus ab Innocentio X. Pontif. Max. anno 1649. die 1. Martij. Romæ conſecratur, & ad Eccleſiã ſuam regendam profectus, eam eximie hactenus adminiſtrat.

MASSANI.

Pag. 800. l.30. poſt illa verba *vbi iacet*, *adde* in Eccleſia S.Mariæ ad Mineruam cum hoc epitaphio.

Leonardo Datho ciui Florentino
viro doctiſsimo, optimoque
Pauli II. & Xiſti IV. ſecretario
Epiſcopo Maßano. Vixit an. LXIV.
Menſ. ij. M.CCCCLXXII.

SVANENSES.

Pag. 848. l. 18. *adde*, translatus eſt hoc anno 1652. die 33. Septemb. ad Eccleſiam Montis Politianenſis.

54 HIERONYMVS Burgheſius Senenſis, Pandulphi filius, Pauli V. Pontif. Max. gentilis, monachus Ordinis S.Benedicti, ab Innocentio X. Pontif. Max. ob egregiã indolem Suanenſis Epiſcopus renunciatus eſt hoc ipſo anno 1652.

Finis Tomi Quinti.

ADMONITIO AD LECTOREM.

LECTOR aduerte in elogijs virorum Illuſtrium, quos hoc libro amplexus ſum, nulla me obiter attingere, quæ ſanctitatem ipſis videantur adſcribere: perſtringo nonnumquam aliqua ab ijs geſta, quæ cum vires humanas ſuperent, miracula videri poſſunt: præſagia futurorum, arcanorum manifeſtationes, reuelationes, illuſtrationes, & ſi quæ ſunt alia huiuſmodi: beneficia item in miſeros mortales eorum interceſſione diuinitus collata; demum nonnullis ſanctimoniæ, vel martyrij videor appellationem tribuere. Verum hæc omnia ita meis Lectoribus propono, vt nolim ab illis accipi tamquam ab Apoſtolica Sede examinata, atque approbata, ſed tamquam, quæ à ſola ſuorum auctorum fide pondus obtineant, atque adeo non aliter quam humanam Hiſtoriam. Proinde Apoſtolicam S. Congregationis S. R. & vniuerſalis Inquiſitionis decretum anno 1625. editum, & anno 1634. confirmatum integre, atque inuiolate, iuxta declarationem eiuſdem decreti à S. mem. Vrba. Papa VIII. anno 1631. factam, ſeruari à me omnes intelligant, nec velle me, vel cultum, aut venerationes aliquas per has meas narrationes vlli arrogare, vel famam, vel opinionem ſanctitatis, aut martyrij inducere, ſeu arguere, nec quicquam eius exiſtimationi adiungere, nullumque gradum facere ad futuram aliquando vllius beatificationem, vel canonizationem, aut miraculi comprobationem, ſed omnia in eo ſtatu à me relinqui, quem ſeclusa hac mea lucubratione obtinerent, non obſtante quotcumque longiſsimi temporis curſu. Hoc tam ſancte profiteor, quam decet eum, qui Sanctæ Sedis Apoſtolicæ obedientiſſimus haberi filius cupit, & ab ea in omni ſua ſcriptione, & actione dirigi.

Ferd. Vghellus Abbas, &c.

AQVILEIENSIVM PATRIARCHARVM INDEX CHRONICVS.

An. Chr.				
	1	S. Marchus Euangeliſta.	pag. 26	A
50	2	S. Hermagoras.	27	
226	3	S. Helarius, vel Hilarius.	28	
286	4	Chriſogonus.	29	
	5	Quirinus.	29	
308	6	S. Theodorus.	30	
319	7	Chryſogomas.	30	
319	8	Agapetus.	30	
332	9	Benedictus.	30	
337	10	Fortunatus.	31	
381	11	S. Valerianus.	31	
390	12	Choromatius.	31	
452	13	S. Nicetas, ſeu Nicea.	32	B
	14	Auguſtinus.	32	
	15	Delphinus.	32	
	16	Maximus.	32	
	17	Ianuarius.	32	
	18	Secundus.	32	
	19	Marcellinus.	32	
	20	Marcellinus 2.	32	
515	21	Stephanus.	32	
536	22	Macedonius.	33	
568	23	Paulinus, vel Paulus.	33	
573	24	Probinus.	33	
575	25	Helias.	33	
589	26	Seuerus.	38	C
605	27	Ioannes.	39	
	28	Martianus.	39	
449	29	Maximus.	39	
660	30	Ioannes 2.	39	
670	31	Petrus.	39	
	32	Serenus.	39	
730	33	Calliſtus.	39	
774	34	Siginaldus.	40	
774	35	S. Paulinus.	40	
804	36	Vrbanus.	41	
809	37	Maxentius.	41	
	38	Andreas.	43	
	39	Venantius.	43	D
850	40	Hindelmarius.	43	
855	41	Lupus.	43	
858	42	Valpertus.	43	
884	43	Fridericus.	44	
897	44	Leo.	44	
909	45	Vrſus.	44	
932	46	Lupus 2.	44	
941	47	Engelfredus.	45	
961	48	Rodoaldus.	45	
1016	49	Poppo.	47	
1044	50	Eberardus.	56	
1049	51	Gothobaldus.	56	
1064	52	Rauangerius.	56	
1068	53	Siginfredus, ſiue Sigardus.	56	

An. Chr.			
1077	54	Henricus.	56
1084	55	Fridericus 2.	56
1086	56	Voldaricus.	57
1112	57	Richardus de Primierio.	57
1130	58	Peregrinus.	57
1162	59	Voldaricus.	58
1184	60	Gotifredus.	68
1199	61	Peregrinus 2.	71
1204	62	Valterius ſiue Voleterus.	71
1218	63	Bertoldus.	88
1251	64	Gregorius de Monte longo.	92
1272	65	Raymundus Turrianus.	95
1299	66	Petrus Gerta.	98
1301	67	Othobonus.	98
1327	68	Caſſonus Turrianus.	100
1329	69	Paganus Turrianus.	101
1334	70	Bertrandus de S. Geneſio.	103
1350	71	Nicolaus de Luzemburgo.	109
1358	72	Ludouicus Turrianus.	120
1364	73	Marquardus.	123
1381	74	Philippus de Alenconio.	127
1389	75	Ioannes Moraus.	129
1395	76	Antonius Caietanus.	131
1402	77	Antonius Panciarinus.	131
1411	78	Ludouicus Tecchius.	132
1435	79	Ioannes 4. Vitelleſcus.	134
1440	80	Ludouicus Scarampus.	134
1465	81	Marcus Barbus.	146
1491	82	Hermolaus Barbarus.	151
1491	83	Nicolaus Donatus.	152
1497	84	Dominicus Grimanus.	152
1517	85	Marinus Grimanus.	154
1529	86	Marcus Grimanus.	156
1545	87	Ioannes 5. Grimanus.	156
1559	88	Daniel Barbarus.	158
	89	Aloyſius Iuſtinianus.	159
1585	90	Franciſcus Barbarus.	159
1596	91	Hermolaus 2. Barbarus.	162
1622	92	Antonius Grimanus.	165
1628	93	Auguſtinus Gradonicus.	165
1630	94	Marcus Gradonicus.	165

BELLVNENSIVM Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

An. Chr.			
	1	Theodorus.	169
	2	S. Saluator.	169

Theo-

An.Chr.				
300	3	Theodorus 2.	169	A
	4	Arimbertus.	169	
	5	Laorarius.	169	
	6	Valfraneus.	170	
547	7	Felix.	170	
564	8	Ioannea.	170	
590	9	Laurentius.	170	
607	10	Albuinus..	170	
649	11	Alteprandus.	170	
725	12	Raynsldus.	170	
781	13	Ayroldus.	170	
827	14	Odelbertus.	170	
843	15	Petrus.	170	
875	16	Almouus.	170	
959	17	Ioannes 2..	172	
997	18	Hernefredus.	174	B
1028	19	Odelbertus.	174	
1030	20	Ermanuus.	174	
1050	21	Marius.	175	
1070	22	Lanfrancus.	175	
1113	23	Raynaldus.	176	
1118	24	Otho.	176	
1133	25	Altoprandus.	176	
1135	26	Bonifacius.	176	
1156	27	Otho.	177	
1183	28	Gerardus Taecolus.	181	
1198	29	Balduinus.	187	
1200	30	Anſelmus de Braganza.	187	
1209	31	Tarentinus de Curte.	188	
1209	32	Philippus.	188	
1225	33	Otho 3.	188	
1241	34	Alexander de Foco.	188	C
1247	35	Tito de Camino.	188	
1252	36	Eleazarus.	189	
1259	37	Algerius de Villalta.	189	
1290	38	Iacobus.	189	
1298	39	Alexander.	189	
1320	40	Manfredus de Collalto.	190	
1323	41	Gregorius.	190	
1328	42	Gorgias de Luſia.	190	
1350	43	Henricus de Valdecche.	190	
1353	44	Iacobus de Bruna.	191	
1369	45	Antonius de Noterijs.	192	
1393	46	Albertus de S. Georgio.	192	
1398	47	Ioannes de Capite Galli.	192	
1404	48	Henricus Scarampus.	192	
1440	49	Thomas Thomaſinus.	193	
1447	50	Iacobus Zenus.	193	D
1460	51	Franciſcus de Lignamine.	193	
1462	52	Ludouicus Donatus.	194	
1465	53	Moyſes Buffarellus.	194	
1470	54	Petrus Baroccius.	194	
1488	55	Bernardinus Rubeus.	195	
1499	56	Bartholomæus Treuiſanus.	195	
1509	57	Galeatius Nicheſola.	195	
1527	58	Io. Baptiſta Caſalius.	196	
1536	59	Gaſpar Contarenus.	196	
1542	60	Iulius Contarenus.	197	
	61	Io. Baptiſta Valerius.	197	
1592	62	Aloyſius Lollinus.	197	
1626	63	Ioannes Delphinus.	200	
1634	64	Io. Thomas Mallonus.	200	

CENETENSIVM Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

An.Chr.			
390	1	S. Euentius.	204
584	2	Vindemius.	204
680	3	Vrſinus.	204
731	4	Satinus.	204
739	5	Valentinus.	204
824	6	Ermouius.	204
962	7	Seiardus.	205
996	8	Rigoldus.	206
1053	9	Almaguinus.	207
1130	10	Sigiſmundus.	207
1156	11	Actius.	207
1174	12	Sigisfredus.	207
1190	13	Matthæus.	209
1235	14	Gerardus de Camino.	209
1235	15	N.	209
1242	16	Guamerius de Palceniaco.	209
1252	17	Rogerius.	210
1254	18	Gaſpar.	210
1261	19	Odericus.	210
1264	20	Proſanius de Nouello.	210
1278	21	Marcus Flabianus.	210
1291	22	Franciſcus Arpus.	210
1300	23	Petrus Calza.	210
1310	24	Manfredus de Collalto.	211
1320	25	Franciſcus Ramponus.	211
1349	26	Gaſpertus Orgolius.	211
1376	27	Marcus Cremouinus.	213
1386	28	Georgius de Torſis.	213
1394	29	Martinus.	213
1399	30	Petrus Marcellus.	213
1409	31	Antonius Corarius.	213
1409	32	Ioannes.	214
1410	33	Iacobus de Caſino.	214
	34	Antonius Corarius.	214
1445	35	Petrus Leonius.	215
1466	36	Andreas de Ciderinis.	215
1476	37	Nicolaus Treuiſanus.	215
1498	38	Franciſcus Breuius.	215
1514	39	Dominicus Grimanus.	216
1520	40	Ioannes Grimanus.	216
1531	41	Marinus Grimanus.	216
1547	42	Michael à Turre.	216
1586	43	M. Antonius Mozenigus.	217
1599	44	Leonardus Mozenigus.	217
1622	45	Petrus Valerius.	217
1625	46	Marcus Iuſtinianus.	218
1633	47	M. Antonius Bragadinus.	218
1639	48	Sebaſtianus Piſani.	218

CIVITATIS NOVÆ SIVE EMONENSIVM Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

An.Chr.			
381	1	Maximus.	220
	2	B. Florus.	220
961	3	Ioannes.	220
1029	4	Ioannes 2.	221
1031	5	Azzo.	222
1089	6	Nicolaus.	222
1146	7	Adam.	222
1161	8	Vuido Margonus.	222
1188	9	Clemens.	222
1194	10	Oldericus.	222
1227	11	Gerardus.	222
1257	12	Bonacurſius.	222
1270	13	Nicolaus.	222
1290	14	Simon.	222
1300	15	Cantianus.	222
1300	16	Ioannes 3.	222
1308	17	Auguſtinus.	222
1310	18	Petrus.	222
1311	19	Petrus.	222
1328	20	Fridianus.	223
1340	21	Naralis.	223
1343	22	Marcus.	223
1347	23	Dominicus.	223
1348	24	Ioannes 4.	223
1361	25	Guillelmus.	223
1362	26	Ioannes 5. Grandi.	223
1364	27	Dominicus Baſſara.	223
1370	28	Paulus.	223
	29	Marinus Michael.	224
1376	30	Nicolaus.	224
1377	31	Ambroſius.	224
	32	Thomas.	224
	33	Philippus.	224
1380	34	Petrus.	224
	35	Leonardus.	224
1388	36	Gilbertus.	224
1588	37	Iacobus.	224
1388	38	Ioannes 6.	224
1394	39	Paulus.	224
1403	40	Leonardus.	225
1403	41	Donatus.	225
1406	42	Antonius Corarius.	225
1410	43	Petrus Nani.	225
1418	44	Thomas Thomaſinus.	226
1420	45	Antonius Corarius.	226
1521	46	Daniel Garius.	226
1426	47	Philippus Paruta.	226
1426	48	Ioannes 7. Maurocenus.	227
1427	49	Antonius.	227
1432	50	Ioannes 8. Marcellus.	227
1433	51	Marcus.	227
1466	52	Franciſcus Contarenus.	227
1491	53	Auguſtinus.	227
1493	54	Nicolaus Donatus.	227
1494	55	Antonius Foſcarenus.	228
1521	56	Antonius Marcellus.	228
A 1528	57	Franciſcus Piſani.	228
1530	58	Iacobus Benetus.	228
1532	59	Alexander Veſus.	228
1561	60	Marthæus Priolus.	228
1570	61	Hieronymus Vielmus.	229
1582	62	Antonius Saracenus.	229
1607	63	Franciſcus Maninus.	230
1619	64	Euſebius Caimus.	230
1641	65	Iacobus Philip. Thomaſinus.	230

COMENSIVM Epiſcoporum.

B INDEX CHRONICVS.

An.Chr.			
596	1	S. Felix.	237
391	2	S. Prouinus.	238
420	3	S. Amantius.	238
450	4	S. Abundius.	239
469	5	S. Conſul.	240
495	6	S. Exuperantius.	240
512	7	S. Euſebius.	240
525	8	S. Eutichius.	240
532	9	S. Eupilius.	241
535	10	S. Flauianus.	241
560	11	S. Proſper.	241
565	12	S. Ioannes Orcus.	241
568	13	S. Agrippinus.	241
C 586	14	S. Rubianus.	242
591	15	S. Adelbertus.	242
615	16	S. Martinianus.	242
628	17	S. Victorinus.	243
644	18	S. Ioannes 2.	243
	19	S. Ioannes 3. Caſtilioneus.	243
668	20	S. Octauianus Satterapa.	243
692	21	S. Benedictus.	243
692	22	S. Flauianus.	243
700	23	Deodatus, ſeu Deus Dedit.	244
721	24	Cauſoldus.	244
742	25	Angelbertus.	244
750	26	Lupus.	244
762	27	Theodulphus.	244
770	28	Adelengus.	244
776	29	Petrus primus.	244
D 818	30	Leo.	247
843	31	Ferideus.	251
850	32	Almaricus.	251
865	33	Agilbertus.	256
891	34	Luitardus.	256
901	35	Valpertus.	257
916	36	Luitardus 2.	260
918	37	Petrus.	260
921	38	Azzo.	260
943	39	Vbaldus.	262
988	40	Aldegius.	264
995	41	Petrus 3.	266
1004	42	Hebrardus, ſiue Heuerardus.	268
1010	43	Albericus.	270
1031	44	Litigerius.	275
1049	45	Benno.	279

Raynal-

Ann. Chr.			
1601	46	Raynaldus de Petis.	pag. 280
1092	47	Petrus 4.	280
1092	48	Guido de Grimaldis.	282
1120	49	Ardizo.	283
1154	50	Henricus Ripa.	287
1163	51	Anſelmus.	290
1195	52	Ardizo 2.	291
1204	53	Guillelmus de Turre.	291
1228	54	Vbertus Sala.	294
1252	55	Leo 2. de Aduocatis.	296
1253	56	Raymundus Turrianus.	296
1277	57	Ioannes Aduocatus.	297
1296	58	Leo 3. Lambertengus.	297
1328	59	Benedictus de Aſinago.	307
1339	60	Beltraminus Parauicinus.	308
1340	61	Bonifacius.	308
1351	62	Bernardus.	309
1356	63	Andreas de Aduocatis.	310
1364	64	Stephanus Gattus.	310
1369	65	Henricus de Seſſa.	310
1385	66	Beltramus Broſſanus.	311
1396	67	Luchinus Broſſanus.	311
1409	68	Antonius Turconus.	311
1420	69	Franciſcus Boſſius.	312
1435	70	Ioannes Barbauara.	312
1437	71	Gerardus Landrianus.	312
1451	72	Antonius Puſtella.	313
1457	73	Martinus Puſtella.	313
1461	74	Lazarus Scarampus.	313
1466	75	Branda Caſtilioneus.	315
1487	76	Antonius Triuultius.	318
1508	77	Scaramutia Triuultius.	321
1527	78	Cæſar Triuultius.	324
1548	79	Bernardinus de Cruce.	324
1559	80	Ioannes Antonius Vlpius.	325
1588	81	Felicianus Nigriarda.	326
1595	82	Philippus Archintus.	327
1621	83	Aurelius Archintus.	327
1622	84	Deſiderius Scaglia.	328
1626	85	Lazarus Caraffinus.	329

CONCORDIENSIVM

Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
590	1	Auguſtinus.	331
606	2	Ioannes.	331
827	3	Anſelmus.	332
	4	Tomigarius.	332
1084	5	Gentius.	332
1149	6	Guido.	332
1156	7	Berennuccius.	332
1158	8	Geruiſcius.	332
1186	9	Ionatha.	332
1205	10	Vuoldericus.	332
1216	11	Otho.	332
1216	12	Albertus.	332

Ann. Chr.			
1227	13	Federicus.	pag. 333
1250	14	M. Guillelmus.	333
1251	15	Guarnerius, ſeu Vuarnerius.	333
1252	16	Tiſonus.	333
1287	17	Antonius.	333
1293	18	Falcherius.	333
1304	19	Gubertus.	333
1306	20	Iacobus Turrianus.	333
1331	21	Guido.	334
1333	22	Vbertus.	334
1334	23	Guido de Guiſis.	334
1347	24	Conſtantinus.	334
1348	25	Petrus.	334
1369	26	Guido Abaiſius.	334
1369	27	Bernardus de Guaſconibus.	334
1372	28	Marquardus.	335
1386	29	Augroſius de Ponte.	335
1389	30	Auguſtinus.	335
1393	31	Antonius Panciarinus.	335
1402	32	Antonius à Ponte.	335
1409	33	Henricus Straſoldus.	335
1433	34	Daniel Scotus.	335
1443	35	Baptiſta de Lignamine.	336
1453	36	Antonius Filiettus.	336
	37	N.	336
1488	38	Leonellus Cherigatus.	336
1492	39	Nicolaus Donatus.	337
1494	40	Franciſcus Argentinus.	337
1540	41	Ioannes Argentinus.	338
1540	42	Marinus Grimanus.	338
	43	Ioannes Quirinus.	338
1581	44	Petrus Quirinus.	338
1585	45	Marinus Quirinus.	338
1585	46	Matthæus Sannutus.	338
1616	47	Matthæus 2. Sannutus.	339
1641	48	Benedictus Capellus.	339

FELTRENSIVM

Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
588	1	Fronteius.	342
769	2	Eudrigettus.	342
814	3	Amatus.	342
968	4	Rupertus.	342
973	5	Benedictus.	342
1031	6	Rigizo.	342
1047	7	Odericus de Falcro.	342
1096	8	Arhonus.	343
1135	9	Gibertus.	343
1160	10	Adam Beninuerſus.	343
1164	11	Drudo.	344
1180	12	Adonicus.	344
1191	13	Torenzinus de Curte.	344
1209	14	Philippus.	344
1227	15	Otho.	347
1241	16	Alexander de Foco.	347

Tito

Ann. Chr.				
1247	17	Tito de Camino.	pag. 347	A
1252	18	Eleazarus de Caſtello.	347	
1259	19	Algerius Villalta.	347	
1291	20	Iacobus Caſalius.	347	
1298	21	Alexander.	348	
1320	22	Manfredus de Collalto.	348	
1322	23	Gregorius.	348	
1328	24	Gorgius de Luſia.	348	
1350	25	Henricus de Vualdiecch.	348	
1353	26	Iacobus de Bruna.	348	
1369	27	Antonius de Noterijs.	349	
1393	28	Albertus de S. Georgio.	349	
1398	29	Ioannes de Capitegalli.	349	
1404	30	Henricus Scarampus.	349	
1440	31	Thomas Thomaſinus.	349	B
1447	32	Iacobus Zenus.	349	
1460	33	Franciſcus de Liguamine.	349	
1462	34	Theodorus Lelius.	350	
1465	35	Angelus Faſſolus.	351	
1488	36	Andreas Triuiſanus.	351	
1504	37	Antonius Pizzamanus.	351	
1512	38	Laurentius Campegius.	352	
1520	39	Thomas Campegius.	352	
1559	40	Philippus Maria Cãpegius.	353	
1580	41	Iacobus Rouellius.	353	
1610	42	Auguſtinus Gradonicus.	353	
1628	43	Io. Paulus Sauius.	354	
1639	44	Zerbinus Lugus.	354	
1649	45	Simeon Deifinicus.	354	C

IVSTINOPOLITANORVM

Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.				
756	1	Ioannes.	357	
	2	S. Nazarius.	357	
1166	3	N.	357	
1187	4	Ardecarius.	358	
1211	5	Baſalon.	358	
1260	6	Conradus.	358	
1275	7	Pago.	358	D
1313	8	Petrus Manoleſſus.	358	
1321	9	Thomaſinus.	358	
1328	10	Vgo.	357	
1335	11	Marcus Semiriculus.	358	
1347	12	Vrſus Delphinus.	358	
1349	13	Franciſcus Quirinus.	358	
1363	14	Ludouicus Maurocenus.	358	
1390	15	Ioannes Lauredanus.	359	
1411	16	Chriſoſtomus Zeno.	359	
1420	17	Hieremias.	359	
1424	18	Matthæus de Bernardinis.	359	
1448	19	Franciſcus.	359	
1448	20	Gabriel Gabrielius.	359	
	21	Petrus Bagnacaballus.	359	
1475	22	Simon de Montana.	360	
1482	23	Iacobus Vallareſſus.	360	
1503	24	Bartholomæus Aſſonica.	360	
1529	25	Deſendens de Valuaſorijs.	360	
	26	Petrus Paulus Vergerius.	361	
1550	27	Thomas Stella.	362	
1566	28	Adrianus Valenticus.	362	
1572	29	Antonius Helius.	362	
1576	30	Ioannes Ingenierius.	363	
1600	31	Hieronymus Contarenus.	363	
1620	32	Hieronymus Ruſca.	363	
1630	33	Petrus Moratius.	363	

PARENTINORVM

Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
	1	Euphraſius.	366
	2	Helias.	366
586	3	Ioannes.	366
	4	Seuerus.	366
	5	Cathelinus.	366
590	6	Angelus.	366
	7	Stauratius.	366
679	8	Aurelius.	366
	9	Laurentius.	366
	10	Iulianus.	366
	11	Dominicus.	366
	12	Antonius.	366
	13	Paſinus.	366
	14	Flondenarùs.	366
	15	Etipertus.	366
	16	Andreas.	366
958	17	Adamus.	366
1005	18	Suliſpuldus.	368
1016	19	Andreas.	368
1028	20	Engelmanus.	370
	21	Arro.	370
	22	Vrſus.	370
	23	Adelmanus.	370
	24	Cadolus.	370
	25	Paganus.	370
1114	26	Bertoldus.	370
	27	Tetingus.	370
	28	Rodemundus.	370
	29	Vincentius.	370
	30	Vbertus.	370
1191	31	Petrus.	370
1200	32	Ioannes.	370
1210	33	Fulcherius.	370
	34	Adelpertus.	370
	35	Paganus.	370
	36	Ioannes.	370
1224	37	Ottho.	370
1289	38	Bonifacius.	373
	39	Gradeus.	374
1328	40	Ioannes Sordellus.	374
1367	41	Gisbertus Georgius.	375
1388	42	Ioannes Lambardus.	375
1412	43	Fantinus Vallareſſus.	375

Daniel

Ann. Chr.			
1426	44	Daniel Scotus.	pag. 375
143[illegible]	45	Angelus Canaccia.	376
1440	46	Ioannes.	377
1447	47	Placidus Pananellus.	377
1458	48	Franciſcus Maurocenus.	377
1471	49	Bartholomæus Barbadico.	378
1476	50	Silueſter Quirinus.	378
1477	51	Nicolaus Francus.	378
1486	52	Thomas Cataneus.	378
1486	53	Ioan. Antonius Pauerus.	378
1500	54	Aloyſius Taſſus.	378
1516	55	Hieronymus Campegius.	379
1533	56	Laurentius Campegius.	385
1537	57	Ioannes Campegius.	385
1553	58	Petrus Grittus.	385
1573	59	Cæſar de Nores.	385
1598	60	Io. Lippomanus.	385
1609	61	Leonardus Tritonius.	386
1633	62	Rogerus Tritonius.	386
1644	63	Io. Baptiſta.	386

PATAVINORVM

Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
46	1	S. Proſdocimus.	394
139	2	S. Maximus.	395
166	3	Fidentius.	395
168	4	Caponianus.	396
175	5	Proculus.	397
180	6	Theodorus.	397
181	7	Anſianus.	397
186	8	Ambroſius.	397
191	9	S. Syrus.	397
	10	Suaderus.	397
232	11	B. Leonius.	397
244	12	Marianus.	397
274	13	Eupauius.	397
282	14	Felix.	397
315	15	Paulus.	398
334	16	Verus.	398
348	17	S. Hilarius.	398
	18	Lampridius.	398
	19	Vitellius.	398
421	20	Prouinus.	398
421	21	Seuerianus Daulus.	398
429	22	Barulus.	399
458	23	Ioannes.	399
478	24	Cyprianus.	399
	25	Virgilius.	398
	26	Nicolaus.	398
	27	Olympius.	398
	28	Felix.	398
	29	Adeodatus.	398
	30	Petrus.	398
591	31	Felix.	398
	32	Audacius.	398

Ann. Chr.			
620	33	Tricidius.	pag. 398
647	34	Berguardus.	400
662	35	Vitalis.	400
	36	Oddo.	400
478	37	Abſalon.	400
693	38	Richinardus.	400
708	39	Gonſaldus.	400
721	40	Dauertus.	400
729	41	Theodoſius.	400
	42	Rodingus.	400
	43	Bodo.	400
	44	Luitardus.	400
824	45	Dominicus.	400
	46	Aldeguſius.	400
	47	Nitingus.	400
	48	Hercuradus:	400
861	49	Roſius.	400
871	50	Bilongus.	401
886	51	Loſitaldus.	401
	52	Osbaldus.	401
	53	Ebo.	401
	54	Turringarius.	401
	55	Vualaſſus.	401
	56	Petrus.	402
919	57	Petrus.	402
952	58	Sibico.	402
960	59	Aldemanus.	402
962	60	Ildebertus.	402
964	61	Gauslinus Tranſalgardus.	404
1010	62	Vrſo.	409
1031	63	Brochardus.	412
1046	64	Arnoldus.	412
1048	65	B. Bernardus Maltrauerſus.	412
1057	66	Verculphus.	415
1061	67	Vldoricus.	415
1083	68	Milo.	415
1101	69	Petrus Tergola.	416
	70	Sinibaldus.	416
1123	71	S. Bellinus.	416
1150	72	Ioannes Caccius.	417
1169	73	Gerardus Pomedella.	419
1214	74	Iordanus Maltrauerſus.	423
1225	75	Iacobus Corradus.	424
1250	76	Io. Baptiſta Forzatus.	426
1287	77	Priniciallis Maltrauerſus.	427
1289	78	Bernardus Ioanniuius.	428
1295	79	Ioannes Sabellus.	428
1298	80	Octobonus.	428
1302	81	Paganus Turrianus.	429
1319	82	Hildebrandinus de Comitibus.	430
1353	83	Ioannes Vrſinus.	430
1359	84	Pileus de Prata.	431
1370	85	Ioannes de Placentinis.	432
1374	86	Raymundus.	432
1389	87	Ioannes Anſelminus.	433
1393	88	Vgo de Robertis.	433
1402	89	Stephanus de Cauaria.	434
1406	90	Albanus Michael.	435
1409	91	Petrus Marcellus.	435
1428	92	Petrus Donatus.	436
1448	93	Fantinus Dandulus.	436
1459	94	Petrus Barbo.	438

Iaco-

1460 95 Iacobus Zeno. 438 A
1481 96 Petrus Toſcarus. 438
1485 97 Ioannes Michaelius. 438
1488 98 Petrus Barocciųs. 439
1507 99 Petrus Dandulus. 440
1509 100 Sixtus Gara de Ruuere. 440
1517 101 Marcus Cornelius. 441
1524 102 Franciſcus Piſani. 442
1528 103 Aloyſius Piſani. 443
1570 104 Nicolaus Ormanettus. 443
1577 105 Federicus Cornelius. 444
1591 106 Aloyſius Cornelius. 444
1594 107 Marcus Cornelius. 445
1625 108 Petrus Valerius. 445
1629 109 Federicus Cornelius. 446
1639 110 Lucas Stella. 447
1642 111 Georgius Cornelius. 448 B

PETINENSIVM
Epiſcoporum.
INDEX CHRONICVS.

An. Chr.
680 1 Viſinanus. 452
2 S. Nicephorus. 452
935 3 N. 452
1031 4 Vuoldarius. 452
1134 5 Guillelmus. 452 C
1343 6 Amantius. 452
1343 7 Stanislaus. 453
1348 8 Demetrius. 453
1353 9 Nicolaus. 453
1390 10 Henricus. 453
1394 11 Andreas. 453
1396 12 Paulus de Noſteto. 453
1418 13 Ioannes. 453
1418 14 Gregorius. 453
1434 15 Petrus. 453
1487 16 Martinus. 453
1525 17 Nicolaus Creucher. 453
1557 18 Iacobus Kramberga. 453
1596 19 Gregorius. 453
1615 20 Antonius Zara. 453 D
1625 21 Pompeius Coroninus. 453
1631 22 Gaſpar Bobech. 453
1637 23 Antonius Marentius. 453
1649 24 Franciſcus Maximillianus Vaccari. 453

POLENSIVM
Epiſcoporum.
INDEX CHRONICVS.

An. Chr.
590 1 Maximus. 455
680 2 Cypriacus. 455
724 3 Petrus. 455
4 Vn. 455
967 5 Gerboldus. 456
1031 6 Ioannes. 456
1075 7 Adamans. 456
1118 8 Hellenardus. 456
1177 9 Philippus. 458
1218 10 I. 458
1237 11 Vu. 460
1251 12 N. 460
13 Matthæus. 460
1302 14 Oddo de Sala. 461
1308 15 Oddo. 461
1329 16 Guido. 461
1331 17 Sergius. 461
1342 18 Gratius. 461
1349 19 Leonardus. 461
1353 20 Benedictus. 561
1353 21 Guido Memmus. 461
1409 22 Barthol. de Recoueratis. 461
1410 23 Blaſius Molinus. 461
1420 24 Thomas. 462
1424 25 Franciſcus. 462
1426 26 Dominicus. 462
1451 27 Moyſes Buffarellus. 462
1462 28 Michael. 462
1497 29 Altobellus Anetoldus. 462
1532 30 Io. Baptiſta Vergerius. 462
1548 31 Antonius Ælius. 463
1572 32 Matthæus. 463
1583 33 Claudius Zozimenus. 463
1605 34 Cornelius Zozimenus. 463
1606 35 Rodulphus Sfortia. 463
1627 36 Iulius Saracenus. 464
1641 37 Marinus Baduarius. 464

TARVISINORVM
Epiſcoporum.
INDEX CHRONICVS.

An. Chr.
320 1 Ioannes. 467
350 2 Paulinus. 468
3 Titianus. 468
421 4 Iucundus. 468
454 5 Heluiandus. 468
568 6 Felix. 468
588 7 Ruffius. 468
590 8 Felix. 469
739 9 Triuiſius. 469
799 10 Fortunatus. 469
827 11 Adeodatus. 481
866 12 Dominicus. 481
968 13 Adelbertus. 481
14 Felix. 481
994 15 Roccius. 481
16 Almericus. 481
17 Bloneonus. 481
18 Almericus 2. 481
19 Gregorius. 481
1020 20 Rotharius. 481

Rayne-

21 Raynerius. 481 [A]
1031 22 Roylandus. 481
1081 23 Accclinus. 482
24 Conradus. 582
25 Adonius. 482
26 Gombaldus. 482
1116 27 Almericus. 482
28 Gregorius. 483
1153 29 Bonifacius. 483
1154 30 Blauconus. 483
1157 31 Vldoricus. 483
32 Vbaldus. 483
1185 33 Conradus. 483
34 Ambroſius. 483
35 Titus. 483
36 Albertus. 483 [B]
37 Odoricus. 483
1232 38 Tyſus. 483
39 Gualterus. 483
40 Petrus Pierius. 483
1255 41 Albertus Riccius. 483
42 Thomas Trauerſarius. 485
43 Henricus Contarenus. 485
1279 44 Proſauius Nouellus. 485
1290 45 Tolbertus Calcia. 485
1291 46 Acillus. 485
47 Pandulphus. 485
1304 48 Caſtellanus Salamonius. 485
1323 49 Vbaldus Gabriellius. 486 [C]
1344 50 Petrus Paulus. 486
51 Petrus. 487
1351 52 Ioannes Malabaila. 487
1354 53 Azzo Madius. 487
54 Pileus de Prata. 487
1359 55 Petrus de Boanis. 487
1394 56 Nicolaus Berurus. 488
1394 57 Lotrus Gambacurta. 489
1409 58 Iacobus. 489
1418 59. Io. Benedictus. 489
1437 60 Ludouicus Barbo. 490
1443 61 Hermolaus Barbarus. 491
1454 62 Marinus Contarenus. 491
1455 63 Petrus Toſtara. 492
1455 64 Marcus Barbo. 492
65 Theodorus Lelius. 493
1466 66 Benedictus. 493
1471 67 Petrus Riarius. 493 [D]
1476 68 Ioannes. 493
1486 69 Nicolaus Francus. 493
1499 70 Bernardus Rubeus. 494
1528 71 Franciſcus Piſani. 495
1538 72 Georgius Cornelius. 495
1577 73 Franciſcus Cornelius. 496
1595 74 Aloyſius Molina. 497
1605 75 Franciſcus Iuſtinianus. 498
1633 76 Vincentius Iuſtinianus. 498
1633 77 Siueſter Maurocenus. 498
1639 78 Marcus Maurocenus. 498
1646 79 Antonius Lupus. 498

TERCESTINORVM
Epiſcoporum.
INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.
680 1 Gaudentius. 502
911 2 Taurinus. 502
948 3 Ioannes. 502
1031 4 Aldogarius. 502
1139 5 Diarimorus. 502
1177 6 Bernardus. 502
1192 7 Vuaſcalcus. 502
1208 8 Henricus Rauizza. 502
1223 9 Conradus. 502
1230 10 N. 502
1236 11 Ioannes. 503
1253 12 Odolricus. 503
13 Leonidus. 503
1254 14 Arbongus de Vnociſperch. 503
1255 15 Guarnerius. 504
1282 16 Vliuinus. 504
1287 17 L. de Toppo. 504
1304 18 Henricus. 504
19 Rodulphus Marandinus. 504
1327 20 Guillelmus. 504
1331 21 Tax de Vedsno. 504
1342 22 Franciſcus. 505
1347 23 Ludouicus della Torre. 505
1350 24 Antonius Niger. 565
1368 25 Franciſcus. 506
26 Henricus. 506
1396 27 Simon Salterellus. 506
1408 28 Ioannes. 506
1409 29 Nicolaus de Carturis. 506
1417 30 Iacobus Ballardius. 506
1424 31 Marinus de Coroninis. 507
1441 32 Nicolaus Aldegaadus. 507
1447 33 Aeneus Syluius Piccolomineus. 507
1451 34 Ludouicus. 508
1451 35 Antonius Sapus. 508
1487 36 Achaius de Seriaco. 508
1502 37 Petrus Bonamus. 508
1549 38 Franciſcus Rizauus. 508
1549 39 Antonius Paragues. 508
1560 40 Ioannes Berta. 508
1572 41 Andreas Rapiſius. 508
42 Hiacintus Frangipauus. 508
43 Nicolaus de Coret. 508
1591 44 Ioannes Ragarinus. 508
1621 45 Vrſinus de Bertis. 508
1621 46 Raynaldus Scaluius. 508
1631 47 Pompeius Coroninus. 509
1646 48 Antonius Marencus 509

TRIDENTINORVM Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
40	1	Iouinus.	510
	2	Abundantius.	510
	3	Claudius.	510
	4	Magnoſius.	510
	5	Aſpidius.	510
	6	Lambuccius.	510
	7	Valentinus.	510
	8	Genialis.	510
	9	Felix.	510
	10	Valetius.	510
	11	Guarinus.	510
	12	Magronimus.	510
	13	Theodorus.	519
	14	Probus.	510
	15	Montanus.	510
	16	Cyriacus.	511
	17	Aſterius.	511
400	18	S. Vigilius.	511
402	19	Agippus.	511
	20	Quartinus.	511
	21	Peregrinus.	511
	22	Gratioſus.	511
	23	Theodorus.	511
586	24	S. Agnellus.	511
602	25	Vereeundus.	511
	26	Manaſſes primus.	511
	27	Vitalis primus.	511
	28	Subiliſſianus.	511
	29	Dominicus, ſeu Dumpruicus.	511
	30	Ruſticus.	511
	31	Romanus.	511
	32	Vitalis 2.	511
	33	Correntianus.	511
	34	Silerio.	512
	35	Ioannes primus.	512
	36	Maximinus.	512
	37	Maumonus.	512
	38	Marianus.	512
	39	Dominator.	512
	40	Vrſus.	512
	41	Clementianus.	512
	42	Amator.	512
802	43	Hildegarius.	512
	44	Daniel.	512
	45	Heupertus.	512
855	46	Hodelſcalcus.	512
864	47	Aldegiſius.	512
	48	Theodobertus.	512
	49	Giſulphus.	512
	50	Barroldus.	512
	51	Iacobus.	512
	52	Conradus primus.	512
	53	Ioannes 2.	512
928	54	Bernardus primus.	512
947	55	Manaſſes 2.	512
	56	Lautraminus.	512

	Ann. Chr.			
A	967	57	Arnoldus.	pag. 512
		58	Raynaldus.	512
		59	Vldaricus primus.	512
	1022	60	Vldaricus 2.	512
	1031	61	Orelricus.	513
	1045	62	Hartonus.	513
	1082	63	Henricus primus.	513
		64	Bernardus 2.	513
	1090	65	Adelpenus.	513
	1110	66	Gebardus.	513
		67	Adelpertus.	513
		68	Altemanus.	513
	1130	69	Arnoldus.	513
		70	Ebeardus.	513
	1156	71	Hartruuicus.	513
	1158	72	Adelpertus.	513
B	1178	73	Salomon.	514
		74	Albertus.	514
	1190	75	Conradus 2.	514
	1205	76	Federicus.	514
	1219	77	Adalpertus.	515
	1224	78	Gerardus.	515
	1250	79	Egnomus.	515
	1275	80	Henricus 2.	516
	1289	81	Philippus Bonacoltius.	516
	1304	82	Bartholomæus Quirinus.	516
	1310	83	Henricus de Metis.	516
	1338	84	Nicolaus Bruna.	517
	1347	85	Gerardus de Marnacho.	517
	1348	86	Ioannes.	517
	1349	87	Maynardus.	517
	1363	88	Albertus Caſſitus.	517
C	1390	89	Georgius Liechenſtain.	517
	1420	90	Hermannus.	518
	1422	91	Henricus Flechel.	518
	1424	92	Alexander.	518
	1444	93	Benedictus.	518
	1447	94	Georgius 2. Hochus.	519
	1465	95	Ioannes Honderbarchius.	519
	1486	96	Vldaricus 3. Franſperdenſis.	520
	1505	97	Vldaricus 4. Lieſthaynus.	520
	1505	98	Georgius 3. Heydethius.	520
	1514	99	Bernardus Cleſius.	520
	1539	100	Chriſtophorus Madrutius.	521
	1577	101	Ludouicus Madrutius.	522
	1600	102	Carolus Madrutius.	522
D	1629	103	Carolus Emanuel Madrutius.	522

VERONENSIVM Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
72	1	S. Euprepius.	548
	2	S. Criſcinus.	550
	3	S. Agapitus.	550
	4	N.	551

S. Sa-

5 S. Saturninus. 551 A
6 S. Lucillus. 552
7 S. Diordimianus. 552
8 S. Zeno. 523
9 S. Procolus. 529
10 S. Maurus. 573
11 S. Ioannes. 573
12 S. Probus 574
13 S. Theodorus. 574
14 S. Innocentius. 576
15 S. Gaudentius. 576
16 S. Lupicinus. 576
347 17 S. Lucidius. 577
18 S. Zeno 2. 577
380 19 Siagrius. 577
20 S. Maximus. 578
21 S. Alexander. 579 B
22 S. Blaſius. 579
23 S. Lupus. 580
24 S. Felix. 580
25 S. Moderatus. 581
26 S. Saluinus. 581
27 S. Andronicus. 582
28 S. Vindemialis. 582
29 S. Syluinus. 583
30 S. Luperius. 583
31 S. Manius. 584
32 S. Petronius. 584
33 S. Cerbonius. 584
500 34 S. Simplicius. 585
35 S. Seruulus. 586
523 36 S. Verecundus. 586
531 37 S. Valens. 587 C
38 Solatius. 588
590 39 Iunior. 589
720 40 Paternus. 590
751 41 S. Anno. 595
790 42 Aldo. 598
805 43 Eginius. 599
830 44 Rotaldus. 599
45 Audus. 611
840 46 Rotaldus. 615
844 47 Agninus. 616
847 48 Landaricus. 616
850 49 Bilongus. 619
856 50 Notherius. 621
865 51 Ardecarius. 621
877 52 Adelardus. 623 D
891 53 Adalbertus. 630
921 54 Notherius. 632
928 55 Hilduinus. 643
932 56 Racherius. 644
962 57 Milo. 654
988 58 Hildericus. 660
993 59 Othelbertus. 664
1010 60 Milo 2. 670
1014 61 Hildeprandus. 671
1018 62 Ioannes. 673
1030 63 Vualrerus. 675
1055 64 Dietboldus. 690
1062 65 Adelgerius. 690
1075 66 Bruno. 692
1084 67 Sigimboldus. 694
1099 68 Valfredus. 698
1104 69 Bertoldus. 695
1108 70 Arnulphus. 699
1110 71 Zuffetus. 700
1117 72 Brimo. 700
1127 73 Bernardus. 702
1135 74 Theolaldus. 710
1157 75 Omnibonus. 745
1185 76 Riprandus. 756
1188 77 Adelardus Caſtaneus, ſiue Lendenaria. 765
1212 78 Norandinus. 783
1225 79 Iacobus de Brugantia. 808
1241 80 Manfredus Scaliger. 809
1256 81 N. Gerardus Caſſadocha. 812
1261 82 Manfredus de Robertis. 813
1268 83 Guido Scaliger. 815
1275 84 Timideus. 816
1278 85 Bartholomæus. 117
1290 86 Petus Scaliger. 822
1295 87 Boniſacius. 835
1298 88 Theubaldus. 839
1331 89 Nicolaus. 851
1336 90 Bartholomæus Scaliger. 851
1343 91 Matthæus de Ribaldis. 865
1348 92 Petrus de Pinis. 869
1350 93 Petrus Scaliger. 871
1388 94 Iacobus Rubeus. 896
1406 95 Angelus Barbadico. 912
1409 96 Guido Memus. 913
1438 97 Franciſcus Condulmerius. 940
1453 98 Hermolaus Barbaro. 963
1471 99 Ioannes Michaelius. 972
1503 100 Marcus Cornelius. 978
1524 101 Io. Matthæus Gibertus. 993
1544 102 Petrus Lippomanus. 1041
1548 103 Aloyſius Lippomanus. 1041
1559 104 Auguſtinus Lippomanus. 1042
1561 105 Hieronymus Treuiſanus. 1042
1562 106 Bernardus Nouagerius. 1044
1565 107 Auguſtinus Valerius. 1048
1606 108 Albertus Valerius. 1063
1631 109 Marcus Iuſtinianus. 1068

VICENTINORVM

Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

An. Chr.
77 1 Proſdocimus. 1099
141 2 S. Leontius. 1099
167 3 Zaccharia. 1099
328 4 Theodorus. 1099
389 5 S. Appolonius. 1099
580 6 Henricus. 1099
590 7 Horontius. 1099
616 8 Ataldus. 1100
680 9 Zaccharias. 1100
701 10 Petrus. 1100

813 11 Franconius. 1100 A
848 12 Srephanus. 1100
872 13 Sicardus. 1100
926 14 Manaſſes. 1100
975 15 Rodulphus. 1100
984 16 Ambroſius. 1103
1008 17 Hieronymus. 1104
1009 18 Ludigerius. 1107
1023 19 Theobaldus. 1107
1030 20 Lambertus. 1109
1037 21 Theobaldus. 1109
1046 22 Aſtulphus. 1109
1046 23 Arnoldus. 1109
1054 24 Sindicherius. 1109
1056 25 Bernardus. 1110
1076 26 Ludigerius 2. 1110
1083 27 Ezzelinus. 1110 B
1113 28 Toringius. 1114
1124 29 Henricus. 1114
1134 30 Lotharius. 1114
1158 31 Vbertus. 1117
1164 32 Aribertus. 1118
1176 33 B. Ioannes Caziafrontes. 1118
1185 34 Piſtor. 1120
1203 35 Vbertus. 1121
1213 36 Nicolaus Maltrauerſus. 1126
1223 37 Gibertus. 1127
1231 38 Iacobus. 1127
1232 39 Manfredus Triſſinus. 1128
1254 40 Paulus. 1129
1256 41 B. Bartholomæus de Bra-
gantijs. 1129
1281 42 Bernardus de Nicellis. 1132 C
1287 43 Petrus Saracenus. 1133
1295 44 Andreas de Mozzis. 1136
1296 45 B.Raynaldus Cōcorregius. 1136
1304 46 Altogradus Cattaneus. 1136
1315 47 Sperandeo. 1138
1321 48 Franciſcus de Temprainis. 1138
1336 49 Petrus. 1138
1337 50 Blaſius. 1138
1348 51 Ægidius. 1138
1362 52 Ioannes de Surdis. 1139
1385 53 Nicolaus. 1139
1388 54 Petrus Philiargus. 1140
1389 55 Georgius de Toſtis. 1140
1390 56 Ioannes Caſtilioneus. 1140
1409 57 Petrus Æmilianus. 1141
1432 58 Franciſcus Malipetro. 1141 D
1451 59 Petrus Barbo. 1142
1459 60 Gregorius Corarius. 1143
1465 61 Marcus Barbo. 1143
1473 62 Baptiſta Zeno. 1145
1501 63 Petrus Dandulus. 1147
1508 64 Galeottus Franciottus de
Ruuere. 1147
1508 65 Sixtus Gara de Ruuere. 1147
1509 66 Franciſcus de Ruuere. 1147
1514 67 Iulianus Soderinus. 1148
1522 68 Franciſcus Soderinus. 1148
1524 69 Nicolaus Rodulphus. 1148
1550 70 Angelus Bragadinus. 1149
1560 71 Iulius de Ruuere. 1149
1565 72 Matthæus Priolus. 1150

A Ann. Chr.
1579 73 Michael Priolus. 1150
1603 74 Ioannes Delfinus. 1150
1606 75 Dionyſius Delfinus. 1151
1626 76 Federicus Cornelius. 1152
1632 77 Lucas Stella. 1155
1639 78 M. Antonius Bragadinus. 1155

LABACENSIVM
Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

B Ann. Chr.
1468 1 Sigiſmundus Iamberger. 1156
2 Chriſtophorus Rauber. 1156
3 Franciſcus Karſiauer. 1156
4 Vrbanus Teſtorus. 1156
5 Petrus Sebacher. 1156
6 Conradus Gualcſ. 1156
7 Balthaſar Radlifio. 1156
8 Ioannes Tauſſor. 1156
9 Thomas Charon. 1156
10 Raynaldus Scarbihio. 1156
11 Ioannes. 1156

GRADENSIVM
Patriarcharum.

C

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.
580 1 Helias. 1169
589 2 Seuerus. 1170
607 3 Martianus. 1171
610 4 Candianus. 1171
615 5 Epiphanius. 1172
616 6 Cyprianus. 1172
630 7 Fortunatus. 1172
630 8 Primogenius. 1172
650 9 Maximus. 1175
670 10 Stephanus. 1175
D 675 11 Agatho. 1175
685 12 Chriſtophorus. 1175
717 13 Donatus. 1175
724 14 Antonius. 1177
749 15 Æmilianus. 1178
757 16 Vitellianus. 1178
766 17 Ioannes. 1178
803 18 Fortunatus. 1180
830 19 Venerius. 1184
854 20 Victor. 1184
860 21 Vitalis. 1184
880 22 Petrus. 1184
884 23 Victor Iunior. 1185
901 24 Georgius. 1185
903 25 Vitalis Iunior. 1185
907 26 Dominicus Tribunus. 1185

Lauren.

907	27	Laurentius.	1185
919	28	Marinus Contarenus.	1186
953	29	Bonus.	1186
962	30	Viralis Barbulanus.	1186
963	31	Virslis Candianus.	1186
1012	32	Vrſus Vrſeolus.	1187
	33	Dominicus Balearius.	1188
1050	34	Dominicus Mareugus.	1188
	35	Dominicus Carbonus.	1189
1094	36	Ioannes Saponarius.	1191
1094	37	Petrus Baduarius.	1191
1102	38	Ioannes Gradonicus.	1191
1130	39	Henricus Dandulus.	1192
1182	40	Ioannes Signale.	1206
1201	41	Benedictus Falerius.	1209
	42	Angelus Baroccius.	1209
1238	43	Leonardus Quirinus.	1212
	44	Laurentius.	1212
1255	45	Angelus Maltrauerſus.	1212
1272	46	Ioannes.	1214
1279	47	Guido.	1214
1289	48	Laurentius.	1214
1295	49	Ægidius.	1214
1310	50	Angelus.	1214
1313	51	Paulus de Pilaſtris.	1215
1316	52	Marcus de Vinea.	1215
1318	53	Dominicus.	1215
1332	54	Dinus.	1215
1337	55	Andreas de Dottis.	1217
1351	56	Fortunerius Vaſellus.	1217
1355	57	Vrſus.	1218
1367	58	Franciſcus Quirinus.	1218
1372	59	Thomas de Frignano.	1218
1383	60	Vrbanus.	1219
1406	61	Io. de Zambottis.	1219
1408	62	Franciſcus Landus.	1219
1409	63	Leonardus Delfinus.	1219
1427	64	Blaſius Molinus.	1220
1439	65	Marcus Condulmerius.	1224
1445	66	Dominicus Michael.	1224

OLIVOLENSIVM,

Caſtellanorum Epiſcoporum, & Venetiarum Patriarcharum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
	1	Obealtus, ſiue Obelarius.	1264
	2	Chriſtophorus.	1264
	3	Chriſtophorus 2.	1264
	4	Vrſus Baduarius.	1267
	5	Mauritius.	1268
	6	Dominicus Baduarius.	1270
	7	Craſſus Fatius.	1270
	8	Ioannes Sannutus.	1270
	9	Ioannes Auenturatius.	1270
	10	Laurentius Timens Deum.	1270
	11	Dominicus 2. Mauro.	1271
	12	Dominicus 3. cognomento David.	1271
	13	Petrus Tribunus.	1271
	14	Vrſus Magaditius.	1271
	15	Dominicus Talionicus.	1285
	16	Petrus Marturius.	1286
	17	Gregorius Georgius.	1286
	18	Marinus.	1286
	19	Dominicus 5. Gradonicus.	1286
1065	20	Dominicus 6 Gradonicus.	1289
1070	21	Dominicus 7. Contarenus.	1289
1078	22	Henricus Contarenus.	1290
1108	23	Vitalis Michael.	1313
1120	24	Bonifacius Faledrus.	1317
1133	25	Ioannes Polanus.	1318
1164	26	Vitalis 2. Michael.	1320
1181	27	Philippus Caſolus.	1323
1184	28	Marcus Nicolai.	1323
1225	29	Marcus Michael.	1334
1235	30	Marcus Maurocenus.	1340
1255	31	Petrus Pierius.	1342
1260	32	Thomas Arimandus.	1342
1260	33	Thomas Francus.	1343
1274	34	Bartholomæus Quirinus.	1343
1303	35	Rampertus Polus.	1344
1311	36	Galeatius de Comitibus Albertis.	1344
1311	37	Iacobus de Comitibus Albertis.	1344
1322	38	Bartholomæus Quirinus 2.	1346
1333	39	Michael Calergus.	1347
1338	40	Nicolaus Maurocenus.	1347
1367	41	Paulus Foſcharus.	1350
1376	42	Ioannes de Placentinis.	1351
1385	34	Ioannes Lauredanus.	1352
1386	44	Angelus Coratius.	1352
1390	45	Franciſcus Falerius.	1354
1392	46	Leonardus Delfinus.	1354
1401	47	Franciſcus Bembus.	1355
1417	48	Marcus Landus.	1356
1426	49	Petrus Donatus.	1357
1428	50	Franciſcus Malipierus.	1357
1432	1	B. Laurentius Iuſtinianus vltimus Epiſcopus Caſtellanus, & primus Patriarcha Venet. 1451.	1358
1455	2	Maphæus Contarenus.	1372
1460	3	Andreas Bondulmerius.	1374
1465	4	Gregorius Coratius.	1374
1465	5	Ioannes Baroccius.	1375
1466	6	Maphæus Gerardus.	1375
1492	7	Thomas Donatus.	1376
1504	8	Antonius Surianus.	1379
1508	9	Ludouicus Contarenus.	1379
1508	10	Antonius Contarenus.	1380
1524	11	Hieronymus Quirinus.	1389
1554	12	Petrus Franciſcus Contarenus.	1390
1556	13	Vincentius Diedus.	1390
1560	14	Ioannes Treuiſanus.	1391
1591	15	Laurentius Priolus.	1398
1601	16	Matthæus Zane.	1399
1608	17	Franciſcus Vendraminus.	1400
1619	18	Ioannes Tiepolus.	1402

1632	19	Federicus Cornelius.	1402
1644	20	Ioannes Franciſcus Mauroceuus.	1405

CAPRVLANENSIVM Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

An. Chr.			
605	1	Ioannes.	1408
875	2	Leo.	1408
1043	3	Ioannes.	1408
1179	4	Dominicus.	1408
1210	5	Ioannes Maripertus.	1409
1243	6	Raynoldus.	1409
	7	Bonus.	1410
1297	8	Nicolaus.	1410
1331	9	Ioannes.	1410
1331	10	Andreas Georgius.	1410
1353	11	Bartholomæus.	1412
1365	12	Theobaldus.	1412
1368	13	Dominicus.	1412
1390	14	Andreas.	1412
1394	15	Nicolaus.	1412
1412	16	Antonius de Catureis.	1412
1431	17	Andreas de Monticulo.	1412
1434	18	Lucas Mundaſius.	1412
1451	19	Gothardus.	1412
1473	20	Petrus.	1412
	21	Daniel de Rubeis.	1412
	22	Sebaſtianus Rubeus.	1413
1542	23	Ægidius Falconetta.	1413
1563	24	Iulius de Miano.	1413
1586	25	Hieronymus Reiectinus.	1413
1593	26	Angelus Caſalinus.	1413
1601	27	Ludouicus de Grigis.	1414
1609	28	Benedictus de Benedictis.	1414
1636	29	Angelus Caſtellarius.	1414
1641	30	Vincentius Melonus.	1414

FOSSÆ CLODIÆ, SEV CLVGENSIVM Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
1110	1	Dominicus.	1418
	2	Felix.	1418
	3	Dominicus.	1418
1179	4	Martinus.	1418
1183	5	Araldus.	1418
1229	6	N.	1418
1236	7	N.	1418
	8	Matthæus.	1419
1287	9	Vbertus.	1420
1287	10	Stephanus Peronus.	1420
1289	11	Henricus.	1420
1302	12	Robertus.	1420
1314	13	Othonellus.	1420
1322	14	Andreas de Dottis.	1420
1342	15	Michael.	1421
1344	16	Nicolaus.	1421
1344	17	Petrus.	1421
1348	18	Benedictus.	1421
	19	Leonardus.	1421
1369	20	Ioannes.	1421
1375	21	Nicolaus Foſchatenus.	1421
1394	22	Silueſter.	1421
1401	23	Paulus Ioannis.	1422
1410	24	Chriſtophorus Zenus.	1422
1411	25	Petrus Selena.	1422
1414	26	Benedictus de Manfredis.	1422
1421	27	Paſchalinus.	1422
1457	28	Nicolaus de Crucibus.	1422
1465	29	Nicolaus de Inuerſis.	1422
1487	30	Syluester.	1422
1487	31	Bernardus Venerius.	1422
1535	32	Ioannes de Tagliacozijs.	1423
1541	33	Albertus Paſchalius.	1423
1544	34	Iacobus Nuclantius.	1423
1569	35	Franciſcus Piſani.	1424
1573	36	Hieronymus Nigrus.	1424
1578	37	Marcus Medices.	1424
1584	38	Gabriel Flamma.	1425
1585	39	Maximilianus Beniſmus.	1426
1601	40	Laurentius Prezzatus.	1427
1610	41	Raphael Ripa.	1427
1611	42	Angelus Baronius.	1427
1613	43	Bartholomeus Carteolarius.	1427
1615	44	Petrus Paulus Milottus.	1428
1619	45	Paſchalis de Graſſis.	1428
1640	46	Franciſcus de Graſſis.	1428

TORCELLANENSIVM Epiſcoporum.

INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.			
635	1	Paulus.	1432
635	2	Mauritius.	1432
	3	Iulianus.	1432
697	4	Deus Dedit.	1432
	5	Guibonius.	1432
	6	Honorius.	1432
	7	Seuerus.	1432
	8	Dominicus.	1432
	9	Iuſtus.	1432
	10	Guillelmus.	1432
	11	Adeodatus.	1432
874	12	Senator.	1433
874	13	Dominicus Calepini.	1433
	14	Benedictus.	1433
	15	Ioannes.	1433
	16	Gibertus.	1433
	17	Petrus.	1433

Mari-

	18	Marinus.	1433
959	19	Dominicus.	1433
959	20	Ioannes.	1433
	21	Valerius.	1433
1008	22	Vrſus Vrſeolus.	1434
1132	23	Vitalis Vrſeolus.	1436
	24	Ioannes Bobianus.	1436
	25	Vrſus Baduarius.	1436
1177	26	Leonardus.	1437
	27	Stephanus Capelizo.	1438
	28	Ioannes Morns.	1438
1215	29	Bonus Balbus.	1438
1215	30	Stephanus Lolinus.	1441
1225	31	Gotifredus.	1442
	32	Tauronus Quirinus.	1442
1291	33	Alaronus.	1442
1317	34	Dominicus.	1442
1317	35	Iulianus.	1442
1318	36	Ptholemeus.	1443
1322	37	Ægidius de Galluzijs.	1443
1328	38	Bartholomæus de Piſciolis.	1444
1339	39	Michael.	1444
1346	40	Iacobus Maurocenus.	1444
1351	41	Petrochinus Caſaleſchus.	1444
1362	42	Leonardus Donatus.	1445
	43	Ioannes.	1445
1367	44	Paulus Balardus.	1445
1405	45	Philippus Nani.	1446
1405	46	Donatus de Greppa.	1446
1418	47	Pertus Nani.	1446
1422	48	Philippus Paruta.	1446
1448	49	Dominicus de Dominicis.	1447
1458	50	Placidus Bauanellus.	1448
1460	51	Sigiſmundus.	1448
1470	52	Scipio Contarenus.	1449
1485	53	Stephanus de Taleazis.	1450
1511	54	Hieronymus Porcia.	1450
1526	55	Hieronymus Foſcharus.	1450
1561	56	Iulius Grimanus.	1451
1563	57	Ioannes Delphinus.	1451
1579	58	Carolus Piſaurus.	1451
1587	59	Antonius Grimanus.	1452
1618	60	Zacharias Vaſolus.	1452
1625	61	Marcus Iuſtinianus.	1452
1626	62	Marcus Zenus.	1452
1643	63	M. Antonius Martinenghus.	1453

IADERENSIVM
Archiepiſcoporum
INDEX CHRONICVS.

Ann. Chr.				
	1	Andreas.	1457	
806	2	S. Donatus.	1457	
908	3	Forminus.	1457	
969	4	Baſilius. Vide in fine inter ommiſſa.		
986	5	Anaſtaſius. Ibidem.		
	6	Felix.	1458	
1018	7	Præſtantius. inter ommiſſa.		A
1029	8	Andreas 2. ibidem.		
1066	9	Stephanus 1. ibidem.		
1069	10	Baſilius 2. ibidem.		
1072	11	Andreas 3. ibidem.		
1075	12	Stephanus 2. ibidem.		
1091	13	Andreas 4. ibidem.		
1101	14	Gregorius ibidem.		
1124	15	Micha, vel Michael.	1458	
1138	16	Petrus vltimus Epiſcopus. Inter ommiſſa.		
1154	1	Lampridius primus Archiepiſcopus.	1459	
1179	2	N.	1460	
1180	3	Theobaldus. inter ommiſſa.		
1190	4	Petrus. ibidem.		B
1198	5	Nicolaus Manzauno inter ommiſſa.	1461	
1208	6	Leonardus ibidem.		
1217	7	Ioannes 1. Gradiaca. ibidem.		
1238	8	Thomas. ibidem.		
1239	9	Dominicus Francus ibidem.		
1247	10	Laurentius.	1461	
1291	11	Ioannes.	1461	
1297	12	Henricus.	1461	
1301	13	Iacobus. inter ommiſſa.		
1312	14	Alexander. ibidem.		
1312	15	Nicolaus.	1461	
1320	16	Ioannes de Butonane. inter ommiſſa.		
1333	17	Nicolaus 2. Soſenſis, ſeu de Mataſaris.	1462	C
1366	18	Dominicus de Albania.	1462	
1381	19	Petrus 3. de Mataſaris.	1462	
1399	20	Bartholomæus. inter ommiſſa.		
1400	21	Ioannes. ibidem.		
1400	22	Lucas Tutrianus.	1462	
1420	23	Blaſius Molina.	1462	
1428	24	Laurentius Venerius.	1462	
1449	25	Polidorus Foſcharus.	1463	
1450	26	Maphæus Valereſſus.	1463	
1496	27	Ioannes Robobellus. inter ommiſſa.		
1503	28	Alexander.	1463	
1504	29	Ioannes Cipico.	1463	
1505	30	Franciſcus Piſauro.	1463	D
1530	31	Ægidius Viterbienſis.	1463	
1536	32	Cornelius Piſauro.	1463	
1554	33	Aloyſius Cornelius.	1463	
1555	34	Mutius Calinus.	1464	
1569	35	Andreas Minutius. Inter ommiſſa.		
1573	36	Marcus Lauredanus.	1464	
1577	37	Natalis Venereus.	1464	
1592	38	Aloyſius Baroccius.	1464	
1592	39	Aloyſius Molina.	1465	
1596	40	Minutius de Minutijs.	1465	
1606	41	Victor Ragazonus. Inter ommiſſa.		
1616	42	Lucas Stella.	1466	
1629	43	Octauianus Gazadorus.	1466	
1639	44	Benedictus Capellus.	1466	
1642	45	Bernardus Flores.	1466	

INDEX

NOMINVM

OMNIVM EPISCOPORVM SINGVLARIVM CIVITAT.

Qui in hoc Quinto Tomo Italiæ Sacræ continentur.

Ordine Alphabetico diſpoſitus.

A

ABSALON Patau. pag.400
Abundantius Trid. 510
S. Abundius Comen. 239
Adam Ciuit. Nouæ. 222
Acilus Tarui. 485
Actius Cenet. 207
Adam Beninuertus Felt. 343
Adam Parent. 366
Adalbertus Veron. 699
S. Adalbertus Comen. 242
Adamans Polen. 456
Adalpertus Trid. 517
Adelegius Vero. 690
Adelengus Comen. 224
Adelperrus Trid. 514
Adelperrus Parent. 370
Adelpertus Trid. 513
Adelardus Vero. 623
Adelardus Cattaneus Ver. 765
Adelmanns Parent. 370
Adeodatus Patau. 398
Adeodatus Tarui. 481
Adrianus Valenticus Iuſtinop. 356
Adonicus Feltr. 344
Ardoinus Tarui. 482
Aduenturarius Ioan. Oliuol. 127
Ægidius Vicent. 1138
Ægidius Grad. 1214
Ægidius Falconetta Crapul. 1413
Ægidius de Gallutius Torcell. 1443
Ægidius Iadren. 1463
Æmilianus Grad. 1178
Agatho Graden. 1175
S. Agaperus Aquil. 30
S. Agapitus Vero. 550
Agilbertus Comen. 256
S. Agnellus Trid. 511
Agrippus Trid. 511
S. Agripinus Com. 241
Aguinus Vero. 616
Alaranus Torcel. 1442
Albanus Michael Patau. 431
Albericus Com. 220
Albertus de S. Georgio Bell. 192
Albertus Taru. 483
Albertus Trid. 514
Albertus Caſſitus Trid. 517

A Albertus Valerius Ver. 1065
Alberrus Paſchalius Clug. 1423
Alberus Concord. 332
Alberrus Riccius Taru. 483
Albertus Fanen. in App. 1515
Albuinus Bell. 170
Aldegius Com. 264
Aldegiſius Trid. 512
Aldegauſius Parau. 400
Aldemanus Parau. 402
Aldo Vero. 598
Aldogarius Terg. 502
B Alexander Bell. 192
Alexander de Foco Bellu. 188
S. Alexander Veron. 574
Alexander Iadren. 1463
Alexander Trident. 518
Alexander Fanen. in App. 1515
Alexander de Taſſis Tarracin. 1537
Alexander Maſius Sulm. 1545
Alexander Argolus Verul. 1545
Algerius de Villalta Bell. 189
Almaguinus Cener. 207
Almanus Bell. 170
C Aloyſius Molina Taru. 497
Aloyſius Iuſtinianus Aquil. 131
Aloyſius Piſani Patau. 443
Aloyſius Lippomanus Ver. 1041
Aloyſius Baroccius Iadren. 1464
Aloyſius Molina Iadren. 1465
Aloyſius Cornelius Iadren. 1465
Aloyſius Lollinus Bellu. 197
Aloyſius Branciforrius Melphi. in Ap. 1522
Almericus Comen. 251
Almaricus Taru. 481
Almaricus 2. Taru. 481
D Almaricus 3. Taru. 483
Alteprandus Bellu. 170
Altemanus Trid. 513
Altobellus Aueroldus Polep. 462
Altogradus Caraneus Vicent. 1136
Altoprandus Bellu. 188
S. Amantius Com. 238
Amantius Peren. 452
Amaſius Spol. in fine inter ommiſſa.
Amaror Trid. 512
Amarus Fel. 342
Ambroſius Ciuit. Nouæ. 224
Ambroſius Patau. 397

Am-

Ambroſius Vicent. 1103
Ambroſius de Ponte Cenet. 335
Ambroſius Taruiſ. 483
Amizo Tiburt. in App. 1539
Anaſtaſius Reat. in App. 1517
Andreas Aquileien. 43
Andreas de Calderinis Cenet. 218
Andreas de Adnoearis Com. 310
Andreas Treuiſanus Felt. 351
Andreas Parent. 368
Andreas Peten. 453
Andreas Rapinius Tergeſt. 508
Andreas Mozzius Vicent. 1118
Andreas Dottus Grad. 1317
Idem Clugien. 1420
Andreas Bondulmerius Venet. 1474
Andreas Georgius Crapul. 1410
Andreas Crapul. 1412
Andreas Iadren. 1457
Andreas de Monticulo Crap. 142
S. Andronicus Veron. 582
Angelbertus Com. 244
Angelus Parent. 366
Angelus Cauaceia Parent. 376
Angelus Barbadico Veron. 765
Angelus Bragadinus Vicent. 1149
Angelus Baroccius Grad. 1178
Angelus Malrrauetſus Grad. 1212
Angelus Grad. 1217
Angelus Corarius Caſtell. 1352
Angelus Caſalius Crapul. 1413
Angelus Caſtellarius Crapul. 1414
Angelus Baronus Clugien. 1427
Angelus Brancaualetius Alatr. in Ap. 1473
Angelus Maildalchinus Aquin. in Ap. 1475
Angelus Pichus Miniat. 1633
S. Anno Veron. 511
Anſelmus Com. 290
Anſelmus Concord. 332
Antonius Caietanus Aquil. 32
Antonius Panciarinus Aquil. 131
Antonius Grimanus Aquil. 165
Antonius de Noreriјs Bellun. 192
Antonius Corarius Cenet. 213
Antonius Corarius Ciuit. Nouæ. 226
Antonius Ciuit. Nouæ. 227
Antonius Foſcharenus Ciuit. Nouæ. 228
Antonius Marcellus Ciuit. Nouæ. 228
Antonius Turconus Com. 313
Antonius Puſtella Com. 313
Antonius Triuultius Com. 318
Antonius Concord. 333
Antonius Pancatinus Concord. 335
Antonius de Ponte Concord. 335
Antonius Filettus Concord. 336
Antonius de Noterijs Fel. 349
Antonius Pizamanus Fel. 351
Antonius Helius Iuſtin. 362
Antonius Parent. 366
Antonius Zara Peten. 453
Antonius Marcentius Peten. 453
Antonius Hecchius Pol. 462
Antonius Lupus Taru. 498
Antonius Nider Terg. 505
Antonius Sapus Terg. 508
Antonius Petegues Terg. 508
Antonius Marcneus Terg. 509
Antonius Grad. 1177
Antonius de Caturcis Crap. 1412
Antonius Grimanus Torcel. 1452
Antonius Surianus Venet. 1379
Antonius Contarenus Caſtel. 1380
Antonius Bichius Mont. Alcin. 1523
Antonius Sachertus Troian. 1544
Antonius de Gaſparis Marſor. 1521
S. Appolonius Vicen. 1099
Araldus Clug. 1418
Arbonus Fel. 343
Ardizo Com. 260
Ardizo 2. Com. 291
Ardecarius Iuſtinop. 358
Ardecatius Veron. 621
Aribertus Vicent. 1118
Arimbertus Bellun. 169
Arlongus de Vaciſperch Tergeſt. 505
Arnoldus Patau. 412
Arnoldus Trid. 512
Arnoldus Trid. 513
Arnoldus Vicent. 1109
Arnulphus Veron. 699
Arro Paren. 370
Aſaldius Vicent. 1100
Aſpidius Trid. 510
Atterius Trid. 511
Aſtulphus Vicent. 1109
Atro Aprut. in App. 1494
Auguſtinus Aquil. 32
Auguſtinus Gradonicus Aquil. 165
Auguſtinus Ciuit. Nouæ. 227
Auguſtinus Concord. 331
Auguſtinus Com. 335
Auguſtinus Gradonicus Fel. 353
Auguſtinus Valerius Veron. 1048
Auguſtinus Ciuit. Nouæ. 222
Audacius Patau. 398
Audus Veron. 511
Auelinus Taru. 482
Auelius Parent. 366
Auuiſus Tatrae. in App. 1536
Aurelius Archintus Com. 327
Auſianus Patau. 397
Ayroldus Bellun. 170
Azzo Ciuit. Nouæ. 222
Azzo Com. 260
Azzo Madius Taru. 487

B

Balduinus Bellun. 187
Baptiſta de Liguamine. 336
Baptiſta Zeno Vicent. 1145
Bartholomæus Treuiſanus Bellun. 195
Bartholomæus Iuſtinop. 358
Bartholomæus Aſſoncia Iuſtinop. 360
Bartholomæus Barbadico Parent. 378
Barthol. de Ricqueratis Pol. 461
Bartholomæus Quitinus Trid. 516
Bartholomæus Veron. 817

Bartholomæus Scaliger Veronen. 851 A
Bartholomæus de Braganrijs Vicen. 1319
Bartholomæus Quirinus Caſtell. 1343
Bartholomæus 2. Quirinus Caſtell. 1346
Bartholomæus Crapul. 1412
Bartholomæus Cartularius Clug. 1427
Bartholomæus de Piſciulis Torcell. 1444
Balptaſar Radilfi Labac. 1156
Beltramus Broſſanus Com. 311
Benedictus Aquil. 30
S. Benedictus Com. 243
Benedictus de Aſinago Com. 307
Benedictus Cappellus Concord. 339
Benedictus Felt. 342
Benedictus Pol. 461
Benedictus Taru. 493
Benedictus Trid. 518 B
Benedictus de Benedictis Crap. 1414
Benedictus Clug. 1421
Benedictus de Manfredis Clug. 1422
Benedictus Torcell 1433
Benedictus Cappellus Iadren. 1466
Benedictus Falerius Grad. 1219
Benedictus Sabin. in App. 1468
Benedictus Fulg. in App. 1515
Benedictus Human. in App. 1516
Benedictus Tiburr. in App. 1541
S. Bellinus Patau. 416
Beringarius Lucen. in App. 1516
Berguardus Patau. 400
Bernardus Rubeus Bellun. 195
Bernardus Com. 308
Bernardus de Guaſconibus Conc. 334 C
B. Bernardus Maltrauerſus Patau. 412
Bernardus Ioanninus Patau. 428
Bernardus Rubeus Taru. 494
Bernardus Terg. 502
Bernardus Trid. 112
Bernardus 2. Trid. 513
Bernardus 3. Cleſius Trid. 520
Bernardus Veron. 700
Bernardus Nauagerus Veron. 1044
Bernardus Vicent. 1110
Bernardus de Nicellis Vicent. 1132
Bernardus Venerius Clug. 1422
Bernardus Flores Iadren. 1466
Bernardinus Card. Spada Sabin. 1459
Bernardinus Tempeſtinus Mont.Pelu. 1523
Bernardinus de Cruce Com. 324 D
Berrenuccius Concord. 332
Beltramus Parauicinus Com. 308
Benno Com. 279
Bertholdus Aquil. 88
Bertholdus de S. Geneſio Aquil. 103
Bertholdus Parent. 370
Bertoldus Trid. 512
Bertoldus Veron. 699
Bilongus Patau. 401
Bilongus Veron. 619
Balneonus Taru. 481
Blauconus Taru. 483
Blaſius Polen. 461
Blaſius Molinus Pol. 461
S. Blaſius Veron. 579
Blaſius Vicent. 1139
Blaſius Molinus Iadren. 1462
Blaſius Molinus Grad. 1220
Bado Patau. 400
Bonacurſus Ciuit. Nouæ. 222
Bonifacius Belluuen. 176
Bonifacius Com. 308
Bonifacius Parent. 373
Bonifacius Taru. 483
Bonifacius Veron. 853
Bonifacius Falier Caſtell. 1317
Bonoſus Alerien. in App. 1635
Bonus Grad. 1186
Bonus Balbus Torcell. 1438
Bonus Crapul. 1410
Branda Caſtiloneus Com. 315
Brocardus Patau. 412
Bruno Veron. 692

C

CAdolus Parent. 370
Cæſar Triuultius Com. 324
Cæſar de Nores Parent. 385
Calliſtus Aquil. 39
Candinus Grad. 1171
Cantianus Ciuit. Nouæ. 222
Capronianus Patau. 396
Craſſus Fatius Oliuol. 1270
Carolus Madrutius Trid. 522
Carolus Emanuel Madrutius Trid. 522
Carolus Piſanus Torcell. 1451
Carolus Azolinus Balneoreg. in Ap. 1498
Carolus Neubrinus Parm. in App. 1551
Carolus de Vecchis Cluſin. in App. 15[illegible]
Carolus Card. Medices Oſtien. in Ap. 1467
Caſſonus Turrianus Aquil. 100
Caſtellanus Salamonius Taru. 485
Catalinus Parent. 366
Cauſaldus Com. 244
Chriſogonus Aquil. 29
Chriſogonus Aquil. 30
Chriſtophorus Madrutius Trid. 521
Chriſtophorus Zenus Torcell. 1422
Chriſtophorus Giarda Caſtr. in Ap. 1514
Chriſtophorus Oliuol. 1264
Chriſtophorus 2. Oliuol. 1264
Chriſoſtomus Zeno Iuſtinop. 359
Choromatius Aquil. 31
S. Cerbonus Veron. 584
Clemens Ciuit. Nouæ. 222
Clemens de Pezzo Aquilan. in App. 1495
Colus Reatin. in App. 1527
Colus 2. Reat. in App. 1528
Clemantianus Trid. 511
Claudius Zazomenus Pol. 463
Claudius Trid. 510
Cornelius Zozomenus Pol. 463
Conradus Iuſtinop. 358
Conradus Taru. 482
Conradus Terg. 502
Conradus Trid. 512
Conradus 2. Trid. 514
Conradus Labac. 1156

Conſtan-

Conſtantius Concord. 334
S. Contul Com. 240
Creſcens Nepeſin. 1524
S. Criſcinus Vero. 550
Corteutinus Trid. 511
Cyprianus Parau. 398
Cyprianus Pol. 455
Cyprianus Trid. 510
Cypriann Clod. 1172

D

DAniel Barbarus Aquil. 158
Daniel Gorins Ciuit. Nonæ. 226
Daniel de Rubeis Crapul. 1412
Daniel Scorus Concord. 335
Daniel Scotus Parent. 375
Daniel Triden. 512
Defendens de Valnaſotijs Iuſtinop. 360
Delfinus Aquil. 32
Deodatus Com. 244
Deſiderius Scalea Com. 328
Deus Dedit Torcell.
Demetrius Parent. 453
Dietboldus Veron. 690
Dinus Grad. 1215
Diatimorus Tierg. 502
Diomidianus.
Diuerſus Patau. 400
Dominator Trid. 512
Dominicus Grimanus Aquil. 216
Dominicus Ciuit. Nouæ. 123
Dominicus Parent. 366
Dominicus Polen. 462
Dominicus 2. Polen. 481
Dominicus Tribunus Grad. 1185
Dominicus Balcanus Grad. 1188
Dominicus Marengus Grad. 1188
Dominicus Carbonus Grad. 1189
Dominicus Gradonicus Oliuol. 1288
Dominicus Gradonicus 2. Oliuol. 1289
Dominicus Baduarius Oliuol. 1270
Dominicus Mauro 2. Oliuol. 1271
Dominicus Agnus Dei Oliuol. 1278
Dominicus Talonicus Oliuol. 1285
Dominicus Contarenus Oliuol. 1289
Dominicus Crapul. 1418
Dominicus Clug. 1418
Dominicus 2. Clug. 1418
Dominicus 1. Calcpini Torcell. 1433
Dominicus 2. Torcell. 1433
Dominicus 3. Torcell. 1442
Dominicus de Dominicis Torcell. 1447
Dominicus Iadren. 1462
Dominicus Grad. 1215
Dominicus Michael Grad. 1224
Donatus Ciuit. Nouæ. 225
Donatus Grad. 1175
Donatus de Grippa Torcell. 1446
Donatus Iader. 1447
Drudo Felrt. 444
Dyoniſius Delfinus Vicent. 1251

E

EBetardus Æſinus. 1472
Ebeardus Aquil. 56
Ebeardus Trid. 513
Ebo Patau. 491
Egimus Veron. 559
Egnomns Trid. 515
Elias Peten. 366
Eleazarus Bellu. 189
Eleazarus de Caſtello Fel. 347
Engelfredus Aquil. 45
Endrigettus Fel. 342
Engelmanus Patau. 397
Epiphanius Grad. 1172
Erſerardus Ancon. 1474
Ermannus Bell. 175
Ermonius Cenete. 204
Eripertus Peten. 366
Euentius Cenet. 204
Eupacius Patau. 397
S. Euphraſius Peten. 366
S. Eupilius Com. 241
S. Euprepius Veron. 548
Euſebius Caimus Ciuit. Nouæ. 230
S. Euſebius Com. 240
S. Eurichius Com. 241
Ezzelinus Vicent. 1110
S. Exuperantius Com. 240

F

FAbius Ghiſius Imolen. in App. 1628
Fantinus Vallereſſus Parent. 375
Fantinus Dandulus Patau. 436
Federicus Concord. 333
Federicus Cornelius Patau. 444
Federicus Cornelius 2. Patau. 446
Federicus Trid. 514
Federicus Cornelius Vicent. 1252
Idem Venetiarum. 1402
Idem Alban. 1472
Felicianus Nigrada Com. 326
Felix Bellu. 170
S. Felix Com. 237
Felix Patau. 397
Felix 2. Patau. 398
Felix 3. Patau. 398
Felix Taru. 468
Felix 2. Taru. 481
Felix Trid. 510
S. Felix Veron. 580
Felix Iadren. 1458
S. Flauianus Com. 241
S. Flauianus 2. Com. 312
Flandenarus Parent. 366
Florius Ciuit. Nouæ. 227
Fortunatus Aquil. 28
Fortunatus Grad. 1180
Fortunatus Grad. 1172
Fortunerius Vaſellus Grad. 1218
Forminus Iadren. 1457
Franciſcus Barbarus Aquil. 159
Franciſcus de Lignamine Bellu. 193

Fran-

Franciſcus Arpus Cenet. 210
Franciſcus Ramponus Cenet. 211
Franciſcus Breuius Cenet. 215
Franciſcus Contarenus Ciuit. Nouæ. 227
Franciſcus Piſani Ciuit. Nouæ. 228
Franciſcus Maninus Ciuit. Nouæ. 230
Franciſcus Boſſius Com. 312
Franciſcus Argentinus Concord. 337
Franciſcus de Lignamine Fel. 349
Franciſcus Quirinus Iuſtinop. 358
Franciſcus Iuſtinop. 359
Franciſcus Maurocenus Parent. 377
Franciſcus Piſani Patau. 442
Franciſcus Maximilianus Vaccari Pete. 453
Franciſcus Polen. 462
Franciſcus Piſani Taru. 495
Franciſcus Cornelius Taru. 495
Franciſcus Iuſtinianus Taru. 498
Franciſcus Terge. 505
Franciſcus 2. Terge. 506
Franciſcus Rizanus Terge. 508
Franciſcus Condulmerius Veron. 940
Franciſcus Vicent. 1100
Franciſcus de Temprainis. 1138
Franciſcus Mallpetrus Vicent. 1141
Franciſcus de Ruuere Vicent. 1147
Franciſcus Soderinus Vicent. 1148
Franciſcus Karſianer Labac. 1156
Franciſcus Landus Grad. 1219
Franciſcus Quirinus Grad. 1218
Franciſcus Fslerius Caſtell. 1354
Franciſcus Bembus Caſtell. 1355
Franciſcus Malipierus Caſtell. 1357
Franciſcus Vendraminus Venet. 1400
Franciſcus Piſani Clug. 1424
Franciſcus de Graſſis Clug. 1428
Franciſcus Piſani Iadren. 1463
Franciſcus Rapacciolus Interam. in Append. 1516
Franciſcus Ant. de Afflitto S. Marci in Append. 1581
Franciſcus Bilius Papien. 1525
Franciſcus Maria Ghiſlerius Tarra. 1537
Franciſcus Carduccius Sulmo. 1545
Franciſcus Nerlius Floren. in App. 1632
Franciſcus Card. Cenninus Sabin. 1467
Franciſcus Card. Barberinus Sabin. 1468
Franciſcus Ant. de Pace Aquin. 1495
Franciſcus Buccapadulius Tiphern. 1543
Fridericus Aquil. 44
Fridericus 2. Aquil. 56
Fridianus Ciuit. Nouæ. 223
Fronteius Fel. 342
Fulcherius Parent. 370

G.

Gabriel Gabriellius Iuſtinop. 359
Gabriel Flamma Clug. 1425
Gabriel Ortiz Caieran. 1514
Galeatius Nicheola Bell. 195
Galeatius de Comitibus Albertis Caſtell. 1344
Galeottus Franciottus de Ruuere Vicent. 1147
Gaſpar Contarenus Bellu. 196
Gaſpar Cenet. 210
Gaſpar Bobeck Peten. 453
Gaſperrus Orgolius Cenet. 211
S. Gaudentius Veron. 576
Gaudentius Terg. 504
Gauſolinus Traſangaldus Patau. 404
Gebardus Trid. 513
Gerardus Taccolus Bellu. 181
Gerardus de Camino Cenet. 209
Gerardus Ciuit. Nouæ. 223
Gerardus Landrianus Com. 312
Gerardus Pomedella Patau. 419
Gerardus Trid. 515
Gerardus 2. Trid. 517
Gerardus Caſſadoca Veron. 822
Gerardus de Laſignij Card. Præneſt. 1470
Gerboldus Pole. 461
Gemalis Trid. 510
S. Gentius Concord. 332
Gentilis Reatin. in App. 1528
Gregorius de Montelongo Aquil. 92
Georgius Cornelius Patau. 448
Georgius Cornelius Taru. 495
Georgius Liatheſtain Trid. 517
Georgius 2. Horchus Trid. 519
Georgius 3. Heydethius Trid. 520
Georgius de Toſtis Vicent. 1140
Georgius Grad. 1185
Gregorius Corarius Venet. 1375
Geruiſius Concord. 332
Gilbertus Ciuit. Nouæ. 224
Gibertus Felt. 343
Gibertus Vicent. 1127
Gibertus Torcell. 1433
Gibertus Ptholomæus Mont. Flaſcon. 1523
Giſulphus Trid. 512
Gombaldus Taru. 482
Gonſaldus Parent. 400
Gorgias Bellu. 190
Gorgias de Luſia Fel. 348
Gotobaldus Aquil. 56
Gotifredus Aquil. 68
Gotifredus Torcell. 1442
Gradeus Parent. 374
Gratias Pol. 461
Gregorius Bellu. 190
Gregorius Fel. 348
Gregorius Peten. 453
Gregorius 2. Peten. 453
Gregorius Taru. 483
Gregorius Corarius Vicen. 1143
Gregorius de Tortis Vicen. 1140
Gregorius Georgius Oliuol. 1286
Gregorius Taru. 481
Gualfredus Vrbeuet. 1548
Guarinus Trid. 510
Guamerius de Palceniaco Cene. 209
Guarnerius Concord. 333
Guarnerus Terg. 504
Gubertus Concord. 333
Gualterus Taru. 483
Guibonus Torcell. 1432
Guido de Grimaldis Com. 282

Guido

Guido Concord. 332
Guido 2. Concord. 334
Guido de Cuiſis Concord. 334
Guido Abaiſius Concord. 334
Guido Polen. 461
Guido Scaliger Veron. 815
Guido Memus Veron. 913
Guido Grad. 1214
Guido Aprut. in App. 1490
Guido 2. Aprut. in App. 1492
Guido Perleoneus Præneſt. in Ap. 1469
Guillelmus Concord. 331
Guillelmus Ciuit. Nouæ. 223
Guillelmus de Turre Com. 291
Guillelmus Peten. 452
Guillelmus Tergeſt. 504
Guillelmus Torcell. 1432
Guiſcardus Vrbeuet. in App. 1548.

H

Hartonus Trid. 512
Hartuuicus Trid. 513
S. Helarius Aquil. 28.
Hebordus Aprut. in App. 1491
Heldebaldus Reat. in App. 1526
Helias Aquil. 33
Helias Grad. 1169
Helenardus Pol. 456
Heluiardus Taru. 468
Hieremias Iuſtinop. 359
Hempertus Trid. 512
Henricus Aquil. 56
Henricus de Vvaldeche Bell. 190
Henricus Scarampus Fel. 349
Idem Bellun. 190.
Henricus Ripa Com. 287
Henricus de Seſſa Com. 310
Henricus Straſoldus Concord. 335
Henricus Peten. 453
Henricus Contarenus Taru. 485
Henricus Rauizza Terg. 502
Henricus Terg. 504
Henricus 2. Terg. 506
Henricus Trid. 513
Henricus 2. Trid. 516
Henricus 3. de Metis Trid. 516
Henricus 4. Flechen. Trid. 518
Henricus Vicent. 1099
Henricus 2. Vicent. 1099
Henricus 3. Vicent. 1514
Henricus Dandulus Grad. 1192
Henricus Contarenus Caſtell. 1290
Henricus Iadren. 1461
Henricus Clug. 1420
Hercorardus Pataſ. 400
S. Hermagoras Aquil. 27
Hermannus Trid. 518
Hermolaus Barbaro Aquil. 551
Hermolaus 2. Barbaro Aquil. 162
Hermolaus Barbaro Taru. 491
Hermolaus Barbaro Veron. 963
Hernefredus Bellun. 174
Hiacintus Frangipanius Terg. 508
Hiacintus Ceulus S. Marci in Ap. 1521

Hieronymus Vielmus Ciuit. Nouæ. 190
Hieronymus Contarenus Iuſtinop. 363
Hieronymus Ruſca Iuſtinop. 363
Hieronymus Campegius Paren. 379
Hieronymus Treuiſanus Veron. 1042
Hieronymus Vicent. 1104
Hieronymus Foſcharus Torcell. 1450
Hieronymus Niger Clug. 1424
Hieronymus Portia Torcell. 1450
Hieronymus Reiectinus Crapul. 1413
Hieronymus Quirinus Venet. 1389
Hieronymus Peregrinus Melph. 1522
Hieron. Boncompagnus Bon. in Ap. 1558
Hieronymus Corius Parm. in Ap. 1552
Hieron. Burgheſius Suan. in Ap. 1638
S. Hilarius Patau. 398
Hildericus Veron. 660
Hilduinus Veron. 643
Hildeprandus Veron. 672
Hindeluicus Aquil. 43
Hildebrandinus de Comitibus Patau. 430
Honorius Torcell. 1432
Hucbertus Tiburt. 1537
Hugo Aprut. in Ap. 1490

I

Iacobus Zeno Bell. 199
Iacobus Bell. 189
Iacobus Bruna Bell. 191
Iacobus de Catino Cenet. 214
Iacobus Ciuit. Nouæ. 224
Iacobus Benetus Ciuit. Nouæ. 228
Iacobus Philip. Thomaſinus Ciu. No. 230
Iacobus Turrianus Concord. 333
Iacobus Caſalius Fel. 347
Iacobus de Bruna Fel. 348
Iacobus Zenus Fel. 349
Iacobus Ronellins Fel. 353
Iacobus Valleraſſus Iuſtinop. 360
Iacobus Corradus Patau. 424
Iacobus Zeno Patau. 438
Iacobus Kramberga Peten. 458
Iacobus Taru. 489
Iacobus Ballardius Terg. 506
Iacobus Trid. 512.
Iacobus de Bragantia Veron. 808
Iacobus Vicent. 1127
Iacobus de Comitibus Albertis Caſt. 1344
Iacobus Nuclanrius Clug. 1423
Iacobus Maurocenus Torcell. 1444
Iacobus Raymundus Melph. in Ap. 1522
Iacobus de Rubeis Veron. 896
Ianuarius Aquil. 32
Ildebertus Patau. 402
Ildebrandus Vrbeuet. in Ap. 1547
S. Innocentius Veron. 575
Ingiſſo Aſſiſien. in Ap. 1496
Iocundus Taru. 468
Iſemundus Reat. in Ap. 1526
Ioannes Aquil. 39
Ioannes 2. Aquil. 39
Ioannes 3. Aquil. 129
Ioannes 4. Vitelleſcus Aquil. 134
Ioannes 5. Grimanus Aquil. 156

Ioan-

Ioannes Bellun. 170
Io. 2. Bellun. 172
Io. 3. de Capite Galli Bell. 192
Io. Baptiſta Caſalius Bell. 196
Io. Baptiſta Valerius Bell. 197
Io. Delphinus Bellun. 200
Io. Thomas Mallonus Bell. 200
Io. Cenet. 214
Io. Grimanus Cenet. 216
Io. Ciuit. Nouæ. 220
Io. 2. Ciuit. Nouæ. 220
Io. 3. Ciuit. Nouæ. 222
Io. 4. Ciuit. Nouæ. 223
Io. 5. Ciuit. Nouæ. 223
Io. 6. Ciuit. Nouæ. 224
Io. 7. Maurocenus Ciuit. Nouæ. 227
Io. 8. Marcellus Ciuit. Nouæ. 227
S. Io. Orchus Com. 241
S. Io. 2. Com. 243
S. Io. 3. Caſtelioneus Com. 243
Io. 4. Aduocatus Com. 297
Io. 5. Barbauara Com. 312
Io. Antonius Vulpius Com. 325
Io. Concord. 331
Io. Argentinus Concord. 338
Io. Quirinus Concord. 337
Io. de Capite Galli Fel. 349
Io. Paulus Sauicus Fel. 354
Io. Inſtinop. 357
Io. Lauredanus Iuſtinop. 359
Io. Ingegnerus Iuſtinop. 363
Io. Parent. 366
Io. 2. Parent. 370
Io. 3. Sordellus Parent. 374
Io. 4. Lambardus Parent. 375
Io. 5. Parent. 377
Io. Antonius Pauerus Parent. 378
Io. Campeggius Parent. 385
Io. Lippomanus Parent. 385
Io. Baptiſta Parent. 386
Io. Patau. 399
Io. Caccius Patau. 417
Io. Baptiſta Forzatus Patau. 426
Io. Sabellus Patau. 428
Io. Vrſinus Patau. 430
Io. de Placentinis Patau. 432
Io. Anſelminus Patau. 438
Io. Michael. Patau. 438
Io. Peten. 453
Io. Polen. 456
Io. Baptiſta Vergetius Pol. 462
Io. Taru. 467
Io. Malabaila Taru. 487
Io. Benedictus Taru. 489
Io. Taru. 493
Io. Terg. 502
Io. 2. Terg. 502
Io. 3. Terg. 506
Io. 4. Berta Terg. 508
Io. 5. Ragarinus Terg. 508
Io. Trid. 510
Io. 2. Trid. 512
Io. 3. Trid. 517
Io. 4. Handelbarchius Trid. 519

A S. Io. Veron. 573
Io. Veron. 673
Io. Michaelius Veron. 972
Io. Matthæus Gibertus Veron. 993
B. Io. Cazafrónres Vicent. 1128
Io. de Surdis Vicent. 1139
Io. Caſtilioneus Vicent. 1140
Io. Delphinus Vicent. 1150
Io. Tourſtor Labac. 1156
Io. 2. Labac. 1156
Io. Grad. 1178
Io. Saponarius Grad. 1191
Io. Gradonicus Grad. 1191
Io. Grad. 1214
Io. de Zambortis Grad. 1219
B Io. Bolanus Caſtell. 1318
Io. de Placentinis Caſtell. 1351
Io. Lauredanus Caſtell. 1352
Io. Baroccius Venet. 1375
Io. Treuiſanus Venet. 1391
Io. Tiepolus Venet. 1401
Io. Franciſcus Maurocenus Venet. 1405
Io. Crapul. 1408
Io. 2. Crapul. 1408
Io. 3. Maripertus Crapul. 1409
Io. 4. Crapul. 1410
Io. Clodien. 1421
Io. de Tagliacozzijs Clod. 1423
Io. Torcell. 1433
Io. 2. Torcell. 1433
C Io. 3. Bobianus Torcell. 1436
Io. 4. Morus Torcell. 1436
Io. 5. Torcell. 1445
Io. Delphinus Torcell. 1451
Io. Iadren. 1461
Io. 2. Iadren. 1463
Io. Aprut. in App. 1478
Io. Baptiſta Alſerius in Ap. 1515
Io. Baptiſta Raynoldus Lucen. in Ap. 1516
Io. Paulus Caſſia Mart. in Ap. 1521
Io. Thomas Pinellus Molph. in Ap. 1522
Io. Tiburt. in Ap. 1538
Io. Baptiſta Rouiglionus Troian. 1544
Io. Thomas Venerianus Troia. in Ap. 1544
Io. Gerinus Volater. in Ap. 1546
Io. Sanutus Olinol. 1296
D Io. Aduenturatius Oliuol. 1270
Io. Bononien. in App. 1551
Io. Baptiſta Gorus Groſſetan. 1637
Io. Fundani in App. 1515
Io. Hoſt. in App. 1516
Io. Baptiſta Rota. Lunen. in App. 1519
Ionatha Concord. 332
Ioninus Trid. 510
Iordanus Maltranerſus Patau. 424
Iulianus Torcell. 1432
Iulianus 2. Torcell. 1442
Iulianus Soderinus Vicent. 1148
Iulianus Nucer. 1524
Iulius Saracenus Polen. 464
Iulius de Ruuere Vicent. 1149
Iulius de Miano Crapul. 1413
Iulius Card. Romæ Oſtien. in App. 1467
Iulius Grimanus Torcell. 1415

Iulius

Iulius Card. Sachettus Tuſcul. in Ap. 1471 A
Iulius Grimanus Torcell. 1451
Iunior Veron. 859
Iuſtus Torcell. 1432

L

Lambertus Vicent. 1110
Lambertus Trid. 510
Landoricus Veron. 616
Landulphus Aprut. 1484
Lampridius Patau. 398
Lampridius Iadren. 1459
Lanfrancus Bellun. 175
Lanraminus Trid. 512
Laurentius Bellun. 170 B
Laurentius Campeggius Fel. 353
Laurentius Parent. 366
Laurentius Campeggius Parent. 385
Laurentius Grad. 1185
Laurentius 2. Grad. 1212
Laurentius 3. Grad. 1214
B. Laurentius Iuſtinianus Venet. 1358
Laurentius Priolus Venet. 1348
Laurentius Prezzatus Clug. 1427
Laurentius Iadren. 1461
Laurentius 2. Venerius Iadren. 1462
Lazarus Scarampus Com. 313
Lazarus Caraffinus Com. 329
Lazarus Lunen. in App. 1519 C
Leo Com. 247
Leo 2. de Aduocatis Com. 296
Leo 3. Lambertefchus Com. 297
Leo Caprul. 1408
Leonardus Mozenigus Cenet. 217
Leonardus Ciuit. Nouæ. 224
Leonardus Tritonius Parent. 386
Leonardus Pol. 461
Leonardus Terg. 503
Leonardus Quirinus Grad. 1319
Leonardus Delfinus Caſtell. 1354
Leonardus Clug. 1431
Leonardus Torcell. 1437
Leonardus 2. Torcell. 1455
Leonardus Datus Mont. Pol. in App. 1523
Leonellus Cherigatus Concord. 336
S. Leontius Vicent. 1099 D
Litigerius Com. 275
Loſtraldus Patau. 401
Lottus Gambacurta Taru. 489
Lotharius Vicent. 1114
Lochinus Broſſanus Com. 311
Lucas Mundaſius Caprul. 1414
Lucas Stella Patau. 447
Lucas Stella Vicent. 1155
Lucas Stella Iadren. 1465
S. Lucillus Veron. 552
S. Lucidus Veron. 577
Ludigerius Vicent. 1107
Ludigerius 2. Vicent. 1110
Ludouicus Tuttianus Aquil. 120
Ludouicus Tecchius Aquil. 132
Ludouicus Scarampus Aquil. 134
Ludouicus Donatus Bellun. 194
Ludouicus Maurocenus Iuſtinop. 358
Lodouicus della Torre Terg. 505
Ludouicus 2. Terg. 508
Ludouicus Contarenus Venet. 1379
Ludouicus de Grigis Caprul. 1414
Ludouicus Bettus Aux. in App. 1498
Ludouicus de Alfanis Reat. in Ap. 1534
Ludouicus de Bonauentura Reat. 1534
Ludouicus 2. de Theodenarijs Reat. 1534
Luitardus Com. 256
Luitardus 2. Com. 260
Luitardus Patau. 400
S. Luperius Veron. 583
S. Lupicinus Veron. 576
S. Lupus Veron. 580
Lupus Aquil. 43
Lupus Com. 251

M

Macedonius Aquil. 33
Magnoſius Trid. 510
Magrouinus Trid. 510
Maphæus Gerardus Venet. 1375
Maphæus Contarenus Venet. 1372
Maynardus Trid. 517
Maynardus Concord. 335
Manfredus de Collalto Bellun. 190
Manfredus de Collalto Cenet. 211
Manfredus Triſſinus Vicent. 1128
Manfredus de Collalto Fel. 348
Manfredus Scaliger Veron. 809
Manaſſes Trid. 511
Manaſſes 2. Trid. 512
Manaſſes Vicent. 1100
S. Manius Veron. 584
Marcellus Ceruinus Mont. Pol. in Ap. 1524
Marcellus Sancta Crucius Tib. in Ap. 1543
Marcellinus Aquil. 32
Marcellinus 2. Aquil. 32
S. Marcus Aquil. 26
Marcus 2. Barbus Aquil. 146
Marcus 3. Grimanus Aquil. 156
Marcus 4. Gradonicus Aquil. 165
Marcus Bellun. 175
Marcus Fabianus Cenet. 209
Marcus 2. Cremoninus Cenet. 213
Marcus 3. Iuſtinianus Cenet. 218
Marcus Ciuit. Nouæ. 223
Marcus 2. Ciuit. Nouæ. 227
Marcus Semiſiculus Iuſtinop. 358
Marcus Cornelius Patau. 445
Marcus Barbus Taru. 492
Marcus Maurocenus Taru. 498
Marcus Cornelius Veron. 978
Marcus Iuſtinianus Veron. 1068
Marcus Barbus Vicent. 1143
Marcus Michael Caſtel. 1323
Marcus Michaelius Caſtel. 1334
Marcus Nicolaus Caſtell. 1323
Marcus Maurocenus Caſtell. 1340
Marcus Landus Caſtell. 1356
Marcus Medices Clod. 1424
Marcus Zeno Torcell. 1452

Marcus Lauredanus Iadren. 1464 A
Marcus Iuſtinianus Torcell. 1451
Marcus Vinea Grad. 1215
Marcus Condolmerius Grad. 1224
Marcus Antonius Mozenigus Cenet. 217
Marcus Antonius Bragadinus Vicen. 1155
Marcus Antonius Martinengus Torc. 1453
Marianus Patau. 397
Marinus Grimanus Aquil. 154
Marinus Grimanus Cenet. 213
Marinus Michaelius Ciuit. Nouæ. 1424
Marinus Baduarius Pol. 464
Marinus Contarenus Tarn. 491
Marinus de Coroninus Terg. 507
Marinus Contarenus Grad. 1186
Marinus Oliuol. 1286
Marinus Torcell. 1433 B
Martinus Cenet. 213
Martinus Puſtella Com. 313
Martinus Clod. 1418
Martinus Petinen. 453
Martianus Aquil. 39
Martinus Grad. 1171
Maſequardus Aquil. 123
Mathanianus Aptut. in App.
Matthæus Cenet. 209
Matthæus Priolus Ciuit. Nouæ. 228
Matthæus Sanutus Concord. 339
Matthæus Sanutus 2. Concord. 339
Matthæus de Benedictis Iuſtinop. 359
Matthæus Polen. 460
Matthæus 2. Pol. 463
Matthæus de Ribaldis Veron. 865 C
Matthæus Priolus Vicent. 1150
Matthæus Zeno Venet. 1399
Matthæus Valeraſſus Iadren. 1463
Matthæus Foſſæ Clod. 1419
Maumanus Trid. 512
Mauritius Oliuol. 1268
Mauritius Torcell. 1432
S. Maurus Veron. 573
Mauritius Torcell. 1532
Maxentius Aquil. 41
Maximus Aquil. 32
Maximus 2. Aquil. 39
S. Maxentius Patau. 345
Maximus Pol. 460
Maximus Grad. 1175
Maximinus Trid. 512 D
Maximilianus Beniamus Clod. 1426
Michalel de Turre Cenet. 216
Michael Polen. 462
Michael Priolus Vicent. 1150
Michael Calergus Caſtell. 1347
Michael Clod. 1421
Michael Torcell. 1444
Micha Iadren. 1458
Milo Patau. 415
Milo Veron. 654
Milo 2. Veron. 670
Milo Vrbeuet. 1548
Minutius de Minutijs Iadren. 1465
S. Moderatus Veron. 581
Montanus Trid. 510
Moyſes Bufferellus Pol. 462
Moyſes Buffarellus Bellun. 194
Mutius Calinus Iadren. 1464

N

Natalis Ciuit. Nouæ. 223
Natalis Venerius Iaderen. 1464
S. Nazarius Iuſtinop. 357
S. Niceforus Peten. 452
S. Niceras Aquil. 32
Nicolaus de Luzemburgo Aquil. 109
Nicolaus Treuiſanus Cenet. 215
Nicolaus Ciuit. Nouæ. 222
Nicolaus 2. Ciuit. Nouæ. 224
Nicolaus 3. Donatus Ciuit. Nouæ. 227
Nicolaus Franeus Parent. 378
Nicolaus Patau. 398
Nicolaus Ormanettus Patau. 443
Nicolaus Peten. 453
Nicolaus Kaeſcher Peten. 453
Nicolaus Berutus Tarn. 493
Nicolaus de Carturis Terg. 506
Nicolaus Aldegardius Terg. 507
Nicolaus de Coret Terg. 508
Nicolaus Bruna Trid. 517
Nicolaus Veron. 851
Nicolaus Maltrauerſus Vicen. 1126
Nicolaus Vicent. 1139
Nicolaus Rodulphus Vicen. 1148
Nicolaus Maurocenus Venet. 1347
Nicolaus Caprul. 1410
Nicolaus 2. Caprul. 1412
Nicolaus Clod. 1421
Nicolaus Foſcharenus Clod. 1421
Nicolaus de Inuetſis Clod. 1422
Nicolaus de Crucibus Clod. 1422
Nicolaus Iadren. 1461
Nicolaus Soſenſis Iadren. 1461
Niſingus Patau. 400
Norandinus Vron. 783
Notherius Veron. 621
Notherius 2. Veron. 632

O

Obealrus Oliuol. 1264
Octauianus Sattarepta Com. 243
Octauianus Garzadotus Iadren. 1466
Octobonus Patau. 428
Octobonus Aquil. 98
Odelbertus Bellun. 170
Odelbertus 2. Bellun. 174
Oddo de Sala Pol. 464
Oddo 2. Polen. 461
Odericus Cenet. 210
Odericus Falerius Fel. 342
Oliuerius Fund. in App. 1515
Olympius Patau. 398
Omnibono Veron. 745
Oſelinus Trid. 514
Oſobaldus Patau. 401
Otho Bellun. 176
Otho 2. Bellun. 177

Otho Concord. 332 A
Otho Feltren. 347
Otho Parent. 370
Othonellus Clod. 1420

P

Paganus Turrianus Aquil. 101
Paganus Parent. 374
Paganus Turrianus Patau. 429
Pago Iuſtinop. 358
Pandulphus Taru. 485
Paſchalinus Clod. 1422
Paſchalis de Graſſis Clod. 1428
Paternus Ver. 590
Paulinus Aquil. 33
Paulinus 2. Aquil. 33 B
S. Paulinus 3. Aquil. 40
Paulinus Taru. 468
Paulus Ciuit. Nouæ. 223
Paulus 2. Ciuit. Nouæ. 224
S. Paulus Patau. 397
Paulus de Noſtero Peten. 453
Paulus Vicent. 1129
Paulus de Pilaſtris Grad. 1215
Paulus Foſcharus Caſtell. 1350
Paulus Ioannis Clod. 1422
Paulus Torcell. 1412
Paulus Balardus Torcell. 1445
Pax de Vedano Terg. 504
Peregrinus Aquil. 57
Peregrinus 2. Aquil. 71
Peregrinus Trid. 511 C
Peredus Lucen. 1516
Perrochinus Caſaleſchus Torcell. 1444
S. Petronius Vero. 584
Petrus Gerra Aquil. 98
Petrus Aquil. 39
Petrus Bellu. 170
Petrus Baroccicus Bellu. 194
Petrus de Nouellis Cen. 210
Petrus Calza Cene. 210
Petrus Marcellus Cene. 213
Petrus Leonius Cene. 216
Petrus Valerius Cene. 217
Petrus Ciuit. Nouæ. 222
Petrus 2. Ciuit. Nouæ. 222
Petrus 3. Ciuit. Nouæ. 224 D
Petrus 4. Nani Ciuit. Nouæ. 225
Petrus Com. 344
Petrus 2. Com. 360
Petrus 3. Com. 366
Petrus 4. Com. 380
Petrus Concord. 334
Petrus 2. Quirinus Concord. 338
Petrus Manoleſſus Iuſtinop. 361
Petrus Bagnacaballus Iuſtinop. 361
Petrus Paulus Vergerius Iuſtinop. 361
Petrus Motarius Iuſtinop. 363
Petrus Parent. 370
Petrus 2. Grittus Parent. 385
Petrus Patau. 389
Petrus 2. Patau. 398
Petrus 3. Patau. 402
Petrus 4. Tergula Patau. 416
Petrus 5. Marcellus Patau. 435
Petrus 6. Donatus Patau. 436
Petrus 7. Barbus Patau. 438
Petrus 8. Foſcharus Patau. 438
Petrus 9. Baroccius Patau. 439
Petrus 10. Dandulus Patau. 440
Petrus 11. Valerius Patau. 445
Petrus Petin. 453
Petrus Polen. 453
Petrus Pierius Taru. 483
Petrus 2. Paulus Taru. 486
Petrus 3. Taru. 487
Petrus 4. de Boarij Taru. 487
Petrus 5. Teſta Taru. 492
Petrus 6. Riarius Taru. 493
Petrus Bonamus Terg. 508
Petrus Scaliger Vero. 822
Petrus de Pinis Vero. 868
Petrus 2. Scaliger Vero. 871
Petrus Lippomanus Vero. 1041
Petrus Vicent. 1099
Petrus Saracenus Vicent. 1133
Petrus Vicent. 1138
Petrus Philiarghus Vicent. 1140
Petrus Aemilianus Vicent. 1141
Petrus Barbo Vicent. 1142
Petrus Dandulus Vicent. 1147
Petrus Sebacher Labac. 1156
Petrus Grad. 1184
Petrus Badoarius Grad. 1191
Petrus Tribunus Oliuol. 1271
Petrus Martarius Oliuol. 1286
Petrus Picrius Caſtell. 1342
Petrus Franciſcus Contarenus Ven. 1390
Petrus Donatus Caſtell. 1357
Petrus Crapul. 1412
Petrus Clod. 1412
Petrus Saltera Clod. 1420
Petrus Paulus Milottus Clod. 1428
Petrus Torcell. 1431
Petrus Nani Torcell. 1446
Petrus Iadre. 1462
Petrus Franc. Filonardi Anag. in Ap. 1474
Petrus Aprut. in App. 1486
Petrus Aprut. in App. 1487
Petrus Mantuan. in App. 1521
Perideus Com. 251
Perideus Lucen. in App. 1516
Philippus de Alenconio Aquil. 127
Philippus Ciuit. Nouæ. 224
Philippus Parura Ciuit. Nouæ. 226
Philippus Felt. 344
Philippus Maria Campeggius Fel. 353
Philippus Pol. 456
Philippus Bonacoltus Trid. 516
Philippus Nani Torcell. 1446
Philippus Paruta Torcell. 1446
Philippus Bellu. 186
Philippus Archintus Com. 327
Philippus Caſolus Caſtell. 1323
Pileus de Prata Patau. 431
Pileus de Prata Taru. 487
Piſtor Vicent. 1131

 Pla-

Placidus Pauanellus Parent. 377 A
Placidus Pauanellus Torcell. 1448
Polidorus Foſcharus Iadre. 1463
Pompeius Coroninus Pete. 453
Pompeius Coroninus Terge. 509
Pompeius Miniuccius Aquepend. 1514
Pompeius Cornazanus Parm. 1552
Primogenius Grad. 1172
Princiuallis Maltrauerſus Parau. 417
Poppo Aquil. 47
Probus Trid. 310
S. Proculus Vero. 559
S. Proculus Parau. 397
S. Proſper Com. 241.
S. Proſdocimus Parau. 394
S. Proſdocimus Viceur. 1099
Proſauius Nouellus Taru. 485
Prolomeus Torcell. 1443 B
Prouinus Parau. 398
S. Prouinus Com. 238

Q

Quartinus Trid. 511
Quirinus Aquil. 29

R

Raymundus Turrianus Aquil. 56
Raymundus Turrianus Com. 296
Raymundus Parau. 432
Raynaldus Fanen. in App. 1515
Raynaldus Bellu. 170
Raynaldus 2. Bell. 176 C
Raynaldus de Peris Com. 280
Raynaldus Sclauius Terg. 508
Raynaldus Trid. 512
B. Raynaldus Concorregius Viceur. 1136
Raynaldus Scarbiſchius Laba. 1156
Raynaldus Caprul. 1419
Raynerius Sabiu. 1468
Raynaldus Eſteuſis Regieu. in App. 1621
Raynerius Sabin. in App. 1515
Raynerius Furcou. in App. 1495
Richardus Caier. 1415
Richardus 2. Faneu. in App. 1515
Richardus Vrbeuer. 1549
Ramperrus Polus Caſtell. 1341
Raphael Ripa Clod. 1427 D
Rarherius Vero. 644
Richardus de Pumerio Aquil. 56
Rigizo Fel. 342
Rigoldus Cene. 206
Riprandus Vero. 756
Robertus Clog. 1420
Rodaldus Aquil. 45
Rodemundus Pareur. 370
Rodulphus Sfortia Pol. 463
Rodulphus Morandinus Terg. 504
Rodulphus Viceur. 1100
Rodulphus Narnien. 1524
Rodulphus Ancon. 1474
Rodulphus Tuderrin. 1544
Rogerus Ceuet. 210
Rogerus Triconius Parenr. 386
Roccius Taru. 481
Romanus Trid. 511
Ruperrus Fel. 342
Rotharis Taur. 481
Roraldus Vero. 615
Rouangerius Aquil. 56
Roylardus Taru. 481
S. Rubianus Com. 242
Ruſticus Trid. 513
Ruſticus Vrbeuet. 1548

S

Salurius Cherubinus Ciuit. Ducal. 1514
Saluaror Bellu. 169
S. Saluinus Vero. 581
Sauſon. Aprut. 1487
Satiuus Cerer. 204
Sauerinus Daulus Parau. 398
S. Serurninus Vero. 551
Scaramuccia Triuulrius Com. 321
Scipio Courarenus Torcell. 1449
Sebaſtianus Piſani Ceue. 218
Sebaſtianus Rubeus Caprul. 1413
S. Secundus Troiau. 1543
Secundus Aquil. 32
Senaror Torcell. 1433
Serenus Aquil. 39
Sergius Pol. 461
Seuerus Pareut. 360
Seuerus Aquil. 32
Seuerus Grad. 1160
Seuerus Torcell. 1432
S. Seruulus Vero. 586
Sibico Parau. 402
Sicardus Cenet. 205
Sicardus Viceur. 1109
Siginaldus Aquil. 40
Siginboldus Vero. 694
Sigiſmundus Cener. 207
Sicherius Aprur in App. 1487
Sigiſmundus Lamberget. Labac. 1156
Sigiſmundus Torcell. 1448
Sigefredus Vrbeuer. 1549
Silerio Trid. 512
Silueſter Quirinus Peren. 387
Silueſter Mauroceuus Taru. 498
Silueſter Clod. 1421
Silueſter 2. Clod. 1422
Simon Ciuit. Nouæ. 222
Simon Deiſinicus Tel. 354
Simon de Montana Iuſtinop. 360
Simon Salrerellus Terge. 506
Sindicherius Viceut. 1109
Singinfredus Aquil. 56
Sigibaldus Parau. 416
Sixrus Gara de Ruere Parau. 440
Suxius de Ruuere Vicenr. 1147
Solatius Vero. 588
Sperandeo Vicenr. 1136
Srabiliſſimus Trid. 518
Srauratius Parent. 366
Stephanus Aquil. 32

Ste-

Stephanus Gattus Com. 310
Stephanus de Carraria Patau. 434
Stephanus Vicent. 1100
Stephanus Grad. 1175
Stephanus Capelizo Torcell. 1438
Stephanus Lolinus Torcell. 1441
Stephanus de Taleazo Torcell. 1450
Stephanus Beſonus Clod. 1420
Suaderus Patau. 397
S. Syluinus Veron. 583
S. Syrus Patau. 397
Sylueſter Clug. 1422

T

TArentinus de Curte Bellun. 188
Tauranus Quirinus Torcell. 1442
Tauricus Terg. 502
Theodulphus Com. 244
Theodolaſius Lunen. in App. 1519
Teringus Parent. 370
Theobaldus Vicent. 1107
Theobaldus Veron. 710
Theobaldus 2. Veron. 839
Theobaldus Vicent. 1107
Theobaldus Crapul. 1412
Theobaldus Reat. in App. 1527
S. Theodorus Aquil. 30
Theodorus Bellun. 169
Theodorus 2. Bellun. 169
Theodorus Lelius Fel. 350
Theodorus Patau. 397
Theodorus Lelius Taru. 492
Theodorus Trid. 510
Thodorus 2. Trid. 511
S. Theodorus Veron. 574
Theodorus Vicent. 1099
Theodorus Fantonus S. Marci in Ap. 1521
Thodobertus Trid. 512
Theuzo Reat. in App. 1528
Thomas Thomaſinus Bellun. 193
Thomas Ciuit. Nouæ. 224
Thomas Thomaſinus Cin. Nouæ. 226
Thomas Thomaſinus Fel. 349
Thomas Campegius Fel. 352
Thomaſinus Iuſtinop. 358
Thomas Stella Iuſtinop. 362
Thomas Cataneus Parent. 370
Thomas Pol. 452
Thomas Trauerſarius Taru. 485
Thomas Charon. Lab. 1156
Thomas Arimandus Caſtell. 1342
Thomas Francus Caſtell. 1343
Thomas Donatus Venet. 1376
Thomas de Frignano Grad. 1218
Timideus Veron. 816
Trimiſius Taru. 469
Tiſonus Concord. 333
Tiſo de Camino Bellun. 188
Tirianus Taru. 469
Titus Taru. 469
Tolbertus Calcia Taru. 485
Tomiganus Com. 332
Toringius Vicent. 1114
Tricidius Patau. 398
Tomugerius Patau. 401
Tyſus Taru. 483

V

VAldericus Trid. 516
S. Valentinus Tarracin. in Ap. 1536
S. Valentinus Cenet. 204
S. Valerianus Aquil. 31
Valentinus Trid. 510
Valerius Torcell. 1435
S. Valens Veron. 587
Vaſinus de Berris Terg. 502
Valperrus Aquil. 45
Valfranchus Bellun. 170
Valperrus Com. 257
Vbaldus Com. 262
Vbaldus Taru. 483
Vbaldus Gabriellius Taru. 486
Vbertus Aprut. in App. 1490
Vbertus Vicent. 1117
Vbertus 2. Vicent. 1127
Vbertus Clod. 1420
Vbertus Parent. 370
Verculſus Patau. 415
Venerius Grad. 1144
Verecundus Trid. 511
S. Verecundus Veron. 586
Verus Patau. 398
Vgo de Robertis Patau. 433
Victor Grad. 1184
Victor Iunior Grad. 1185
S. Victorinus Com. 204
S. Vigilius Trid. 511
Vigilius Patau. 398
Vincentius Parent. 370
Vincenti Inſtinianus Taru. 498
Vincentius Melonus Crapul. 1414
Vincentius Diedus Venet. 1390
Vindemialis Cenet. 204
Vitellius Patau. 398
Vitalis Patau. 400
Vitalis Trid. 511
Vitalis 2. Trid. 511
Vitalis Grad. 1184
Vitalis Iunior Grad. 1185
Vitalis Barbulanus Grad. 1186
Vitalis Cardianus Grad. 1186
Vitalis Michaelius Caſtell. 1313
Vitalis 2. Michaelius Caſtell. 1320
Vitalis Vrſeolus Torcell. 1436
Vitelianus Grad. 1178
Vldaricus Patau. 415
Vldaricus Taru. 483
Vldaricus Trid. 512
Vldaricus 2. Trid. 512
Vldaricus 3. Franſperdenſis Trid. 520
Vldaricus 4. Trid. 530
Vliuinus Terg. 504
Voldaricus Aquil. 57
Voldaricus 2. Aquil. 58
Voldaricus Peten. 452
Vrbanus Aquil. 45

Vrbanus Teſtorius Labac. 1156
Vrbanus Grad. 1219
Vrſinus Cenet. 204
Vrſinianus Peten. 452
Vrſus Aquil. 44
Vrſus Delphinus Iuſtinop. 358
Vrſus Psren. 370
Vrſus Vrſeolus Grad. 1187
Vrſus Grad. 1218
Vrſus Vrſeolus Torcell. 1436
Vrſus Badoarius Torcell. 1436
Vrſus Patau. 409
Vrſus Baduarius Oliuol. 1267
Vrſus Magaditius Oliuol. 1271
Valdericus Concord. 332

A Valfredus Veron. 598
Vualaſſus Patau. 401
Valterius Aquil. 71
Valterus Veron. 675
S. Vendemialis Veron. 582
Vuido Margonus Ciuit. Nouæ. 822

Z

B ZAcharias Vicent. 1100
Zacharias Vrſolus Torcell. 1451
S. Zeno Veron. 553
S. Zeno 2. Veron. 577
Zerbinus Lugus Fel. 354
Zuffertus Veron. 700

IN-

INDEX COGNOMINVM

OMNIVM EPISCOPORVM SINGVLARIVM CIVITAT. Qui in hoc Quinto Tomo Italiæ Sacræ continentur.

Ordine Alphabetico diſpoſitus.

A

ABiſius Gnido Concord. 334
De Aduocatis Andreas Com. 310
Iacobus Com. 333
Ioannes Com. 292
Leo Com. 296
De Afflitto Franc. Ant. S. Marci. 1521
Aldegradus Nicolaus Terg. 507
Alenconius Philippus Aquil. 127
Alferius Io. Bapt. Fanen. in Ap. 1515
De Alfanis Ludouicus Rear in Ap. 1534
Anſelminus Ioannes Paran. 433
Archintus Aurelius Com. 327
Philippus Com. 327
Argentinus Franciſcus Concord. 333
Ioannes Concord. 338
Argolus Alexand. Vernl. in Ap. 1545
Arimandus Thomas Caſtell. 1342
Arpus Franciſcus Cenet. 250
De Aſinago Benedictus Com. 307
Aſſoncia Bartholomæus Iuſtinop. 360
Aneroldus Altobellus Pol. 462
Azolinus Carolus Balneoreg. in Ap. 1498

B

BAduarius Marinus Pol. 464
Petrus Grad. 1191
Vrſus Torcell. 1436
Dominicus Olinol. 1270
Vrſus Olinol. 1267
Baſſa Dominicus Ciu. Nouæ. 223
Bagnacaballus Petrus Iuſtino. 359
Ballardus Iacobus Terg. 506
Balandus Paulus Torcell. 1441
Balconus Dominicus Grad. 1189
Balbus Bonus Torcell. 1441
Barbauara Ioannes Com. 312
Bragadinus Angelus Vicen. 1143
M. Antonius Cener. 218
Idem Vicent. 1115
Barbadicus Angelus Veron. 913
Bartholomæus Paren. 378
Barbarus Daniel Aquil. 158
Franciſcus Aquil. 159
Hermolaus Aquil. 162
Hermolaus Taru. 491
Idem Veron. 963
Barbus Marcus Aquil. 146
Petrus Patau. 438
Idem Vicen. 1142
Marcus Taru. 1142
Ludouicus Taru. 490
Barbolanus Vitalis Grad. 1186
Baroccius Angelus Grad. 1209
Aloyſius Iadren. 1464
Ioannes Vener. 1376
Petrus Bellunen. 194
Petrus Patau. 439
Baronius Angelus Clug. 1420
Benbus Franciſcus Caſtell. 1351
De Benedictis Matthæus Iuſtinop. 359
Benettus Iacobus Ciu. Nouæ. 228
Beninuerſus Adam Fel. 344
Beniamus Maximilianus Clug. 1426
De Bernardinis Matthæus Iuſtinop. 359
De Benedictis Benedictus Caprulen. 1414
De Bertis Vaſinus Terg. 508
De Berta Ioan. Terg. 508
Berntua Nicolaus Taru. 488
Bettus Ludouicus Auxim. in Ap. 1498
Bichius Antonius Montis Alci. in Ap. 1523
Bilius Franciſcus Papien. 1525
De Boanis Petrus Taru. 487
Bobianus Ioan. Torcell. 1431
Bobeck Gaſpar Peten. 453
Bonomus Petrus Terg. 508
Bonauentura Ludouicus Reat. 1534
Boncompagnus Hieron. Bonon. in Ap. 1551
Bondulmerius Andreas Venet. 1374
Bonaccoltus Phillippus Trident. 516
Branciforttus Aloyſius Melph. in Ap. 1522
De Bragantijs Anſelmus Bellun. 187
Bartholomæus Vicen. 1129
Iacobus Veron. 808
Brancaualerius Angelus Alatr. in Ap. 1473
Breuius Franciſcus Cener. 215
De Bruna Iacobus Bellun. 191
Idem Felte. 348
Nicolaus Trid. 194
Bacapadulus Franciſcus Tipher. in Ap. 1543
Buffarellus Moyſes Bellun. 194
Idem Polen. 426
Bughefius Hieronymus Suan. in Ap. 1638

C

CAccia Ioann. Patau. 417
Caiſanus Anton. Aquil. 131
Caimus Euſebius Ciuit. Nouæ. 230
Calcia Tolbertus Taru. 485
Calepinus Dominicus Torcell. 1435
Caldertnus Andreas Cenet. 215
Calergus Michael Caſtell. 1347
Calinus Murius Iadren. 1464
Calza Petrus Cenet. 210
De Camino Tito Bellun. 188
Idem Felt. 347
Gerardus Ceuet. 215
Campeggius Hieronymus Pareu. 379
Laurentius Fel. 352
Idem Paren. 385
Philippus Maria Fel. 353
Thomas Fel. 353
Candianus Vitalis Grad. 1186
Capelizzo Stephanus Torcell. 1438
Cappellus Benedictus Concord. 339
Idem Iader. 1466
De Capite Galli Ioan. Bell. 192
Caraſſinus Lazarus Com. 329
Carbonus Dominicus Grad. 1189
Carduccius Franciſcus Sulm. in Ap. 1545
De Carraria Stephanus Patau. 474
Cartularius Barthol. Clug. 1423
De Cartoris Nicolaus Terg. 506
Caſalius Io. Baptiſta Bellun. 196
Iacobus Fel. 347
Caſaleſchus Perrachinus Torcell. 1444
Caſinus Iacobus Ceuet. 214
Caſolinus Angelus Caprul. 1413
Caſolus Philippus Caſtell. 1323
Caſſadocha Gerardus Veron. 812
Caſſia Io. Paulus Marſorum in Ap. 1521
Caſſius Albertus Trid. 517
De Caſtello Eleazarus Fel. 347
Caſtiloneus Ioan. Com. 315
Ioan. Vicent. 1136
Brauda Com. 243
Caſtellanus Angelus Caprul. 1414
De Carurcis Antonius Caprul. 1412
Catraneus Adelardus Veron. 765
Cauaccia Angelus Parent. 376
Cazafrontes Ioannes Vicent. 1118
Charon Thomas Labac. 1156
Cerninus Marcellus Mont. Pol.in Ap. 1524
Ceulus Hiacintus S. Marci in Ap. 1521
Cherubinus Saluſtius Cin. Duc. in Ap. 1514
Cleſius Bernardus Trid. 520
De Comitibus Ildebrandinus Pat. 430
De Comitibus Albertis Galaſſus Haſt. 1344
Iacobus Caſtell. 1344
Concoregius Raynaldus Vicent. 1536
Condulmerus Franciſcus Veron. 940
Marcus Grad. 1214
Contarenus Antonius Veuer. 1380
Dominicus Oliuol. 1289
Gaſpar Bellun. 196
Franciſcus Ciuit. Nouæ. 227
Henricus Taru. 485
A Henricus Caſtell. 1289
Hieronymus Fel. 363
Hieronymus Iuſtinop. 363
Iulius Bellun. 196
Ludouicus Venet. 1279
Mapheus Venet. 1370
Marinus Grad. 1186
Petrus Franciſcus Vener. 1390
Thomas Parent. 378
Scipio Torcel. 1449
Corarius Antonius Cenet. 213
Antonius Ciuit. Nouæ. 225
Angelus Caſtell. 1352
Gregorius Vicent. 1143
Gregorius Venet. 1374
Coret Nicolaus Terg. 508
B Coroninus Pompeius Terg. 508
Idem Peten. 453
Corius Hieronymus Parm. 1552
Cornelius Aloyſius Patau. 1444
Aloyſius Iadren. 1463
Federicus Patau. 444
Federicus Patau. 446
Federicus Patau. 448
Idem Vicent. 1152
Idem Venet. 1402
Franciſcus Taru. 495
Gregorius Taru. 495
Gregorius Patau. 448
Marcus Patau. 441
Marcus Patau. 445
Marcus Veron. 978
C Cremoninus Marcus Cenet. 313
De Cruce Bernardinus Com. 324
De Crucibus Nicolaus Clug. 1424
De Curte Tarentinus Bellun. 190
Idem Felt. 344

D

DAndulus Fantinus Patau. 346
Henricus Grad. 1142
Petrus Patau. 440
Datus Leonardus Mont. Pol. in Ap. 1523
Daulus Seueranus Patau. 396
Delfinus Dionyſius Vicent. 1151
Ioan. Bellun. 200
Ioan. Vicent. 1150
D Ioan. Torcell.
Laurentius Grad. 1219
Leonardus Caſtell. 1354
Vrſus Iuſtinop. 358
Deifinicus Simeon. Fel. 354
Diedus Vincentius Vener. 1390
De Dominicis Dominicus Torcel. 1447
Donatus Ludouicus Bellun. 144.
Leonardus Torcell. 1445
Nicolaus Ciuit. Nouæ. 1:7
Nicolaus Concord. 137
Petrus Patau. 436
Petrus Caſtell. 1357
Thomas Vener. 1376
De Dottis Andreas Grad. 1217
Idem Clug. 1420

Fa-

F

FAbinus Marcus Cener. 210
Falconetra Ægidius Crapul. 1413
Faler Benedictus Grad. 1219
Bonifacius Caſtell. 1357
Franciſcus Caſtell. 1354
Odericus Fel. 342
Fauronus Theodorus S.Marci in Ap. 1521.
Faſſolus Angelus Fel. 351
Farius Craſſus Oliuol. 1270
Filietrus Antonius Concord. 330
Filonardus Perrus Franc. Anag.in Ap. 1474
Flamma Gabriel Clug. 1425
Flores Bernardus Iadren. 1466
Flechel Henricus Trid. 518
De Foco Alexander Bellun. 188
Idem Fel.. 347
Forzatus Io. Baptiſta Patau. 426
Foſcharus Paulus Caſtell. 1350
Polidorus Iadr. 1464
Petrus Patau. 438
Hieronymus Torcell. 1450
Foſcharenus Antonius Ciu. Nouo.. 228
Nicolaus Clug. 1421
Francus Nicolaus Taru. 493
Thomas Caſtell. 1347
Nicolaus Parentin. 378
Franeſper Vldaricus Triden. 519
Frangipanus Hiacintus Terg. 519
Frignanus Thomas Grad. 1218

G

De GAbriellis Gabriel Iuſtinop. 359.
De Galluzzijs Ægidius Torcell.. 1443
Gambacurra Lottus Taru. 489
Garzadorus Octauianus Iadr. 1466
Garius Daniel Ciu. Nouæ. 226
De Gaſparis Marſorum in Ap. 1521
Gatthus Stephannus Com. 310
De S. Geneſio Berrrandus Aquil. 103
Georgius Andreas Caprul. 1410
Gibertus Pareur. 375
Georgius Oliuol. 1286
Gerardus Mapheus Venet. 1375
Gerinus Ioan. Volar. in Ap. 1514
Gerra Petrus Aquil. 98
Giarda Chriſtophorus Caſtren. in Ap. 1514
Gibertus Ioan. Matthæus Veron.. 1041
Ghiſius Fabius Imol. in Ap. 1622
Ghislerius Franc. Maria Tarrac. in Ap. 1537
Gorus Ioan. Bapr. Groſſet. in Ap. 1637
Gradi Ioan. Ciuit. Nouæ. 222
Gradonicus Auguſtinus Aquil. 165
Auguſtinus Fel. 353
Dominicus Oliuol. 1286
Dominicus 2. Oliuol. 1289
Ioannes Grad.. 1191
Marcus Aquil. 165
De Graſſis Paſchalis Clug. 1428
Franciſcus Clug. 1428
Greppa Donatus Torcell. 1446
De Grimaldus Guido Com. 282
A Grimanus Antonius Aquil. 165
Idem Torcell. 1452
Dominicus Aquil. 152
Idem Cener. 216
Ioannes Aquil. 156
Ioannes Cener. 216
Iulius Torcell. 1451
Marinus Aquil.. 154
Idem Cener. 216
Idem Concord. 338
Marcus Aquil.. 156
Grittus Petrus Paren.. 385
De Guiſis Antonius Concord. 334
De Guaſconibus Bernardus Concord. 334
Gutl&of Conradus Labac.. 1156

B

H

HElius Antonius Iuſtinop. 362
Antonius Pol. 463
Heydehnicus Georgius Trid. 520
Hochus Georgius Trid. 519
Honderbachius Georgius Trid.. 519

I

IOanninius Bernardus Patau. 328
Ingeguierius Ioannes Iuſtinop.. 363
De Inuerſis Nicolaus Clug. 1422
Iuſtinianus Aloyſius Aquil. 159
Franciſcus Taru. 498
B. Laurentius Venet.. 1358
C Marcus Veronen. 1068
Idem Torcell. 1452
Idem Cener. 218
Vincentius Taru.. 498

L

LAmberger Sigiſmundus Labac.. 1156
Lamberrengus Leo Com. 297
Landrianus Gerardus Com. 312
Landus Franciſcus Grad.. 1219
Marcus Caſtell. 1356
Lauredanus Ioan. Iuſtinop. 359
Ioannes Caſtell. 1352
Marcus Iader. 1464
Lelius Theodorus Fel. 350
D Leonius Petrus Cener. 215
Leureſtabin Georgius Trid. 517
De Lignamine Baptiſta Concord. 336
Franciſcus Bellun. 193
Lippomanus Aloyſius Veron. 1041
Auguſtinus Veron. 1042
Petrus Veron. 1042
Ioannes Paren. 385
Lollinus Aloyſius Bellu. 197
Stephanus Torcell. 1441
Lombardus Ioann. Paren. 375.
Lupus Antonius Taru. 498
Lugus Zerbinus Fel. 348
De Luſia Georgius Fel. 348
De Lizimburgo Nicolaus Aquil. 109

M

MAdius Azzo Taru. 487
Madrutius Carolus Trid. 522
Carolus Emanuel Trid. 522
Chriſtophorus Trid. 523
Magaditius Vrſus Oliuole. 1271
Maidalchinus Angelus Aquin.in App. 1495
Idem S.Seuerini.
Malabaila Ioau.Tarn. 481
Malipetrus Franeiſcus Vicen. 1141
Ioannes Caprul. 1409
Franeiſcus Caſtell. 1357
Mallonus Io.Bapt.Belln. 200
Malcrauerſus Angelus Grad. 1212
Bernardus Patau. 423
Iordanus Patau. 423
Princiuallis Patan. 423
Nicolaus Vicen. 1126
Maninus Franc.C.Nouæ. 230
Manfredus Benedictus Clug. 1422
Manoleſſus Petrus Iuſtinop. 358
Maradinus Rodulphus Terg. 504
Marcellus Antonius C.Nouæ. 227
Ioannes C.Nouæ. 227
Petrus Cenet. 213
Petrus Patau. 435
Marengus Domin. Grad. 1186
Marentius Antonius Pete. 453
Manachus Gerardus Trid. 517
Martinenghus M.Ant.Torc. 1453
Martutius Petrus Olinol. 1286
Maſius Alex. Sulmon. 1545
Mauroeenus Franciſcus Patent. 377
Iacobus Torcell. 1444
Ioannes C.Nouæ. 227
Io.Franc.Venet. 1405
Ludouicus Iuſtinop. 358
Marcus Taru. 498
Marcus Caſtell: 1340
Nicolaus Caſtell. 1347
Silueſter Taru. 498
Maurus Dominicus Oliuol. 1424
Medices Marcus Clug. 1424
Melonus Vincentius Caprul. 1414
Memus Guido Pol. 461
Guido Veron. 913
de Metis Henricus Trid. 516
Mianus Iulius Caprul. 1413
Michaelius Albanus Patan. 431
Dominicus Grad. 1224
Ioannes Patau. 438
Ioannes Veron. 938
Marinus C.Nouæ 224
Marcus Caſtell. 1334
Vitalis Caſtell. 1313
Vitalis 2. Caſtell. 1320
Mignuccius Pompeius Aquapend. 1514
Milottus Petrus Paulus Clug. 1428
de Minutijs Minutius Iader. 1465
Molinus Aloyſius Iader. 1465
Blaſius Grad. 1220
Idem Iader. 1465
de Montana Andreas Caprul. 1364
A de Montelongo Gregorius Aquil. 92
Monticulus Andreas Caprul. 1364
Morarius Petrus Iuſtinop. 363
Mozenicus M.Antonius Cene. 217
de Mozzis Andreas Vicen. 1136
Mundarius Lucas Captel. 1412

N

NAni Philippus Torcell. 1446
Petrus Torcell. 1446
Petrus C. Nouæ. 225
Nanagerus Bernardus Vero. 1044
Nembrinus Carolus Parmen. 1552
Nerlius Franciſcus Floreut. 1632
Nicellus Bernardus Vicen. 1132
B Nicolai Marcus Caſtell. 1323
Nicheſola Galeatius Bellu. 195
Niger Antonius Terg. 505
Nigrus Hieronym. Clug. 1424
Nigrada Felicianus Com. 326
de Nores Cæſar Parent. 383
de Nonello Proſauius Cene. 210
Idem Taruì. 485
de Noterijs Paulus Pere. 453
Antonius Bellu. 192
Idem Fel. 349
Nuclantius Iacobus Clug. 1423

O

C ORgolius Gaſpertus Cene. 212
Ortiz Gabriel Caiet. 1524

P

de PAce Franc Ant. Aquin. 1495
de Palceniaco Guarnetius Cere. 209
Panciarinus Antonius Aquile. 131
Idem Concord. 335
Paragues Antonius Terg. 508
Parauicinus Beltramus Com. 308
Paruta Philippus Torcell. 1446
Idem C.Nouæ. 226
Paſchalius Albertus Clug. 1423
Pananellus Placidus Patent. 377
D Idem Torcell. 1448
Peregrinus Hieronymus Melph. 1522
de Paris Raynaldus Com. 280
Peronus Stephanus Clug. 1420
de Pezzò Clemenes Aprut. 1495
Piccolomineus Aeneus Syluanis Terg. 507
Pichus Angelus Miniaten. 1633
Pierius Petrus Taru. 487
Idem Caſtell. 1342
de Pilaſtris Paulus Grad. 1215
Piuellus Io.Thomas Melfit. 1522
de Pinis Petrus Vero. 896
de Placentinis Ioau. Caſtell. 1358
Idem Patau. 432
Piſani Franciſcus Tarn. 495
Idem Iader. 1463
Idem Clug. 1424

Idem

Idem Ciuit. Nouæ. 228 A
Idem Patau. 442
Aloyſius Patau. 443
Sebaſtianus Cener. 218
Piſautus Carolus Torcell. 1451
Cornelius Iaderen. 1463
de Piſcialis Barthol. Torcell. 1444
Pizzimanus Antonius Tel. 351
Polanus Ioan. Caſtell. 1318
Polus Rompettus Caſtell. 1341
Pomadella Gerardus Patau. 419
de Ponte Antonius Concord. 335
de Portia Hieronymus Torcell. 1450
de Prata Pileus Patau. 431
Idem Taru. 487
Præzatus Laurentius Clug. 1427
de Pronierio Richardus Aquile. 57 B
Priolus Matthæus C. Nouæ. 228
Matthæus Vicen. 1150
Michael Vicen. 1150
Nicolaus Vicen. 1148
Laurentius Venetiar. 1398
Puſtella Antonius Com. 313
Martinus Com. 313

Q

QVirinus Bartholomæus Trid. 516
Bartholomæus Caſtell. 1343
Bartholomæus 2. Caſtell. 1346
Franciſcus Iuſtinop. 358
Franciſcus Grad. 1218
Hieronymus Venet. 1389
Ioannes Concord. 338
Leonardus Grad. 1222
Petrus Concord. 338
Marinus Concord. 338
Syluester Parent. 516
Tautonus Torcell. 1442

R

RAgarius Ioannes Terg. 508
Raymundus Iacobus Melph. 1522
Ramoldus Io. Bap. Lucen. 1519
Ramponus Franciſcus Cene. 211
Rapaceiolus Franciſcus Interam. 1516
Rapinlus Andreas Terg. 508
Rauber Chriſtophorus Lobac. 1156
Reichſtitius Hieronymus Copul. 1413
de Ribaldis Matthæus Taur. 463
Riccius Albertus Taur. 483
de Ricoueratis Barthol. Pol. 461
Ripa Raphael Clug. 1427
Henricus Com. 267
Rizonus Franciſcus Terg. 508
de Robertis Manfredus Vero. 813
Vgo Patau. 433
Rodulphus Nicolaus Vicen. 1148
de Rouellis Iacobus Fel. 352
Rouighonus Io. Bapt. Troian. 1544
Rubeus Bernardus Bell. 195
Idem Taru. 494
Iacobus Veron. 998

Daniel Caprul. 1412
Sebaſtianus Caprul. 1413
Rota Petrus Lucen. 1519
Ruſca Hieronymus Iuſtinop. 363
de Ruuere Franciſcus Vicen. 1147
Galeotius Vicent. 1149
Iulius Vicent. 1149
Petrus Taru. 493
Sixtus Patau. 440
Idem Vicen. 1147

S

SAbellus Ioan. Patau. 428
Saechettus Antonius Troian. 1544
Saracenus Antonius C. Nouæ. 229
Iulius Pol. 464
Petrus Vicen. 1133
Sala Vbertus Com. 294
Oddo Pol. 461
Saleua Petrus Clod. 1422
Salomonus Caſtellanus Taru. 485
Saltarellus Simeon Terg. 506
Sanuutus Matthæus Concord. 339
Matthæus Concord. 339
S. Crucius Marcellus Tibur. 543
Soponarius Ioan. Grad. 1191
Sapuo Antonius Terg. 508
Sattarega Nouianus Com. 243
Sauius Io. Paulus Tel. 354
C Scaliger Barthol. Vero. 851
Guido Vero 815
Manfredus Vero. 809
Petrus Ven. 822
Petrus 2. Vero. 871
Scarbichius Raquoldus Labac. 1156
Scaglia Deſiderius Com. 328
Salauius Raqualdus Terg. 508
Scarampus Ludouicus Aquil. 134
Henricus Bellu. 193
Idem Fel. 349
Lazarus Com. 313
Scotus Daniel Concord. 335
Sebecher Petrus Laba. 1156
Selena Petrus Clung. 1422
Semiticulus Marcus Iuſtinop. 358
D de Seriaco Aclianus Terg. 508
de S. Georgio Albertus Bella. 192
Idem Felt. 349
de Leſſa Henricus Com. 310
Sforzia Rodolphus Pol. 463
Signale Ioan. Grod. 1206
Soderinus Franc. Vicen. 1148
Iulianus Vicen. 1148
Sordellus Ioan. Patau. 374
Stella Lucas Patau. 447
Idem Vicen. 1155
Idem Iader. 1465
Straſoldus Henricus Concord. 335
de Surdis Iosn. Vicen. 1139
Sutianus Antonius Venet. 1380

Tac-

T

TAccolus Gerardus Bellun. 181
De Taleacozzo Stephanus Tore. 1450
Talionicus Dominicus Oliuol. 1285
De Taſſis Alexander Tarrac. in Ap. 1537
Taſſus Aloyſius Parent. 378
Teechus Ludouicus Aquil. 132
De Tempraiuis Franciſcus Vicent. 1138
Tempeſtinus Bernardus Mont. Pel. 1523
De Theodenarijs Ludouicus Reat. 1534
Terguius|Petrus Parau. 414
Terſonas Vrbanua Labacen. 1156
Thomaſinus Thomas Bellun. 193
Idem Feltren. 349
Iacobus Philippus Æmon. 230
Timens Deum Laurentius Oliu. 1270
Tolomæus Gibertus Mont. Flaſ. in Ap. 1523
De Toppa Ioannes Terg. 504
De Torris Georgius Ceneten. 313
Idem Vicent. 1140
Toſtara Petrus Taru. 492
Tranſalgardus Gauſolinus Parau. 404
Trauerſarus Thomas Taru. 485
Treuiſanus Andreas Felt. 351
Bartholomæus Bellun. 195
Hieronymus Veron. 1042
Nicolaus Cenet. 215
Ioanner Cenet. 1391
Tribunus Dominicus Grad. 1185
Petrus Oliuol. 1271
Triſſinus Manfredus Vicen. 1128
Trironus Leonardus Parent. 386
Rogerus Parent. 386
Triuultius Antonius Com. 318
Cæſar Com. 324
Scaramuccia Com. 321
A Turre Ludouicus Terg. 505
Guillelmus Com. 216
Michael. Cenet. 216
Turrianus Ludouicus Aquil. 120
Caſſonus Aquil. 100
Paganus Aquileien. 101
Idem Parau. 429
Raymundus Aquil. 95
Idem Com. 298
Turconus Antonius Com. 311

V

VAecari Franc. Maximilianus Pet. 453
Valereſſus Fantinus Paren. 375
A Fantinus Patau. 436
Iacobus Iuſtinop. 360
Mapheus Iaderen. 1463
Valerius Albertus Veron. 1062
Auguſtinus Veron. 1018
Io. Baptiſta Bellun. 197
Petrus Cenet. 217
Idem Patan. 445
Valentius Adrianus Iuſtinop. 362
Valuaſorius Defendens Iuſtinop. 360
Maphæus Iaderen. 1468
Vaſellus Fortunerius Grad. 1217
Vaſolus Zaccharias Torcell. 1452
B De Vecchis Carolus Cluſin in Ap. 1636
De Ve Vedano Pax Terg. 504
Vendraminus Franciſcus Venet. 1400
Venerius Bernardus Clug. 1422
Laurentius Iaderen. 1462
Natalis Iaderen. 1464
Venetianus Io. Thomas Troian. in Ap. 1544
Vergerius Io. Baptiſta Polen. 462
Petrus Paulus Iuſtinop. 361
Vielmus Hieronymus Ciu. Nouæ. 229
De Villalta Algerius Bellun. 189
Idem Felt. 347
De Vinea Marcus Grad. 1215
C Vrſinus Ioanes Patau. 430
Vrſeolus Vrſus Grad. 1187
Idem Torcell. 1434
Vitalis Torcell. 1436
Vrſus Alexander Ciu. Nouæ. 228
Vulpius Io. Antonius Com. 325
De Vualdecche Henricus Bellun. 190
Idem Feltren. 348
De Vuaſpecche Arlongus Terg. 508

Z

D ZAmbottus Ioannes Grad. 1214
Zane Matthæus Venet. 1395
Zara Baptiſta Antonius Peten. 453
Zeno Baptiſta Vicent. 1145
Chriſtophorus Iuſtinop. 359
Chriſtophorus Clugien. 1422
Iacobus Bellun. 193
Iacobus Patau. 438
Marcus Torcell. 1452
Zeno Claudius Polen. 463
Cornelius Polen. 463

INDEX MATERIARVM ET RERVM NOTABILIVM

De quibus in hoc Quinto Tomo fit mentio.

A

ABbatia Siticenſis quos fundatores agnoſcit. 160 D
Abbatia S. Carpophori Comi à Sitigerio Epiſcopo erecta. 275 C
Abbatia Bremetenſis Reginaldo Præſuli Cumano ab Henrico IV. concceſſa. 280 D
Abbatia Nonantulana ab Adelardo Epiſcopo Veronenſi inuaſa. 623 D
Abbatia S. Zenonis Veronæ à Card. Baptiſta Zeno reſtaurata, & ornata. 1146 A
Abbatia S. Thomæ Torcelli iuſpatronatus Treuiſanæ familiæ. 1430 C
Abbatiæ in Foroiulij commendari ſolitæ. 25 B
Abbatiæ Sanæuallis Ord. Ciſteacien. conſtructio. 207 B
Abbatiæ Aquæ frigide origo vnde. 242 A
Abbatiæ inſignes in Vrbe Veronæ. 538 A
Accademiæ Patauinæ inſtitutio, & reſtitutio a quibus. 389 A
Acies igneæ per totum Orbem in Cælo viſæ. 478 B
Acta, & ſententia de lite vertente inter Epiſcopum Adrienſem, & Canonicos Veronenſes. 840 B
Acta nonnulla Marci Card. Cornelij à Pannino recenſita. 978 D
Adalberti Epiſcopi Regienſis monumenta. 1608 B
Adelardus Epiſcopus Veronen. ob inuaſionem Abbatiæ Nonantulanæ Sacrorum fit exors. 623 D
Adelardus Cataneus Clementis III. in Oriente Legatus. 765 C
Eundem in Oriente commorantem Capitulum Veronenſe in Epiſcopum eligit. ibid. D
Idem caſtrum Leniaci pro caſtro Montiſfortis commutat. 767 D
Eiuſdem alia permutatio. 777 C
S. Adelbertus Comenſis Antiſtes incontinentiæ apud Pontificem inſimulatus probris miracula oſtendit. 242 C
Idem Pontifici fatum prædicit. ibid.
S. Adelpertus Epiſcopus Tridentinus pro ſuæ Eccleſiæ bonorum recuperatione
A lancea transfixus. 514 B
Ædificatio monaſterij S. Mariæ de Charitate Venetijs pro Canonicis Regularibus. 1315 C
Æmonia Argonautarum ciuitas. 218 D
Æmonia antiqua ab Hungaris deleta. 219 A
Æmonienſis Epiſcopatus annui cenſus. ibid. C
S. Agathæ Virg. & Mart. corporis inuentio. 876 C
Alberti Valerij Epiſcopi Veron. in beneficiorum collatione integritas. 1063 B
B Alboinus Longobardorum Rex Foroiulienſis ducatus inſtitutor. 4 C
Idem Veronæ ab vxore necatur. 524 D
Albuinus Scaliger ſingulari prærogatiua, & fauore à Canonicis Veronenſibus cohoneſtatus. 847 B
Alexander III. Canonicis S. Euphemiæ de Inſula quæ illis olim Liategarius fuerat confirmat. 290 D
Alexander Placentinus, Feltrenſis Præſul proditoris crimine notatus. 348 A
Alexandro Polano Antiſtiti Tridentino falſo honori anhelanti verum abrogatur. 518 C
C Alſerij Epiſcopi Tridentini ignobile facinus. 1628 A
Alpium incolæ ſtupidam verſutiam, & feritatem ſortiti. 3 D
Altogradus Cataneus Epiſcopus Vicentinus Henrico VII. Imp. homagium fidelitatis iurat. 1137 A
Altoprandus pſeudo Epiſcopus Religionis zelo confoſſus. 176 B
Angelus Epiſcopus Reatinus porticus eiuſdem Eccleſiæ conſtruxit, & inſcriptionem appoſuit. 1534 D
D Annotationes ad Sancti Proculi acta. 561 D
Antonius Panciatinus Patriarcha Aquileienſis e ſede à Gregorio XII. deturbatus. 131 D
Antonius Triuultius pronus ad iram. 319 D
Antropomorphitarum ſecta aſſerentium Deo in eſſe membra Naturæ humanæ extincta. 644 D
Aquileia ab Attila poſt triennalem obſidionem funditus euerſa. 16 A

Aquileia reſtituta, ac mænibus iterum cincta. ibid. B
Aqnileia altera Roma appellata. 15 A
Eadem Cæſarum aliquando ſedes. ibid.
Aquileiæ Conditores qui. 13 A
Eadem vnde dicta. 14 A
Aquileiæ laus. 15 A
Aquileia plurimorum ſanctorum, ac ſanctarum Martyrum decorata natalibus. 22 D
Aquileien. Mulieres in patriæ obſidione deciſas comas arcubus aptandas propugnatoribus ſubminiſtrant. 15 D
Aquileien. Prouinciæ latitudo. 7 C
Aquileien. Patriarchæ ſuffraganei. 14 B
Aquileien. Eccleſia prima in Italia poſt Romanam. 17 C
Aquileien. Patrarchæ ad dextram, Archiepiſcopo vero Rauennati ad læuam Pontificis locus deſignatus. ibid. D
Aquileien. Patriarchalis ſedes ſepties mutata. 19 A
Eadem ab Helia Patriarcha Gradum tranſlata. 33 B
Aquileien. Patriarchæ poteſtas ſignandi nummos attributa. 20 B
Aquileien. Patriarchatus annui cenſus. 19 D
Aqnileien. Eccleſia per 206. annos viduata Paſtore. 28 C
Aqnileien. Patriarchatus ſciſſio. 1164 A
Archidiaconorum Veronenenſium cathalogus. 973 B
Archipresbyterorum Patauinæ Eccleſiæ cathalogus. 973 B
Archipresbyterorum Veronenſium ſeries. 1069 B
Ariana hæreſis Como depulſa à S. Pronino Præſule. 238 A
Atheſis amnis inundatione damna illata. 698 C
Attila diuturnæ Aquileiæ obſidione tædio affectus, emigrantis ex vrbe Ciconiæ auſpicio ductus expugnationem ſperat, aggrediturque. 16 B
Auctoris retractatio de ijs, quæ de Bindi Feſulani Epiſcopi familia in 3. tomo ſcripſerat. 1632 D
Auctoris correctio prætenſorum iurium Saſſenaten. Eccleſiæ, ad fauorem Reu. Cameræ Apoſtolicæ. 1622 D
Auguſtini Valerij Epiſcopi Veron. egregia opera. 1048 B
Eiuſdem ſcripta. 1051 D

B

Baculus Paſtoralis S. Hermagoræ diſcipulo, & ſucceſſori S. Marci à D. Petro Apoſtolo datus ad huc incorruptus viſitur. 17 A
S. Barbaræ corpus Torcellum è templo D. Marci tranſlatum. 1434 A
Eiuſdem Diuæ corpus translatio. ibidem. B
Bartholomæi Scaligeri electio ad ſedem Veronenſem. 852 A
Eiuſdem nefaria occiſio. 859 B
Bartholomæus Epiſcopus Veron. fratribus Ordinis Prædicatorum omnia bona a prædeceſſore conceſſa confirmat. 820 A
Bartholomæus de Bragantijs Vicentinus Epiſcopus particula ſpineæ coronæ D.N. à Ludouico Galliæ Rege donatus. 1130. A
Baſilica Patriarchalis Aquileienſis inſignibus ſanctorum reliquijs referta. 21 D
Baſilica S. Zenonis Veronæ à Gallieno Cæſare ædificata. 558 A
S. Bellinus Epiſcopus Patauinus inique obtruncatus. 416 D
Bellum inter Comenſes, & Mediolanenſes propter necem Landulphi Carcani ſuſcitatum. 282 D
Belluni origo, nomenque vnde. 167 C
Bellunenſis Epiſcopus Comitis, principiſque imperialis titulo inſignitus. 169 A
Bellunum à quibus Chriſtiana ſacra ſuſcepit. 168 B
Bellunum quibus Dominis, & tyrannis obnoxium. ibid. A
Bellunum dono datum Patriarchis Aquil. à Friderico Imp. 177 D
Idem proprijs Bellunenſibus Epiſcopis reſtitutum ab eodem Friderico. 179 B
Idem Epiſcopali dignitate à Ioann. XXII. ſpoliatum. 190 B
S. Benignus ob mortem auis ieiunium ſibi indicit. 850 B
Berengarij Imperatoris diploma ad fauorem Eccleſiæ Bellun. vide verbum priuilegium.
Bernardi Nouagerij Card. & Epiſcopi Veron. munera præclare geſta. 1044 C
Eiuſdem ſolemnia ingreſſus in ciuitatem Veronæ. 1045 B
Bernardus Ioanninus Epiſcopus Patauinus cultro exanimatus. 428 B
Bernardus Epiſcopus Veronen. eccleſiam S. Georgij in Braida tam in ſpiritualibus quam in temporalibus deformatam reſtituit. 702 B
Bertholdus Patriarcha Aquileien. à fidelium cœtu ſegregatus. 89 B
Bertrandus Patriarcha Aquil. ob Eccleſiaſticæ libertatis defenſionem necatus. 103 B
Eiuſdem præclare geſta. ibid. D
Bibliotheca Dominici Card. Grimani octo millibus voluminibus referta. 153 C
Bindus Epiſcopus Feſulanus ex Guidotta Florentina familia non ex Ferruccia fuiſſe aſſeritur. 1632 C
Bombarda quando primum in Italia adhibita. 1415 D
Bona Canonicis Regienſibus à Lothario Imp. conceſſa. 1581 C
Bonincontri Epiſcopi Veron. corpus diu, poſt mortem incorruptum inuentum. 838 C

Bran-

Brandæ Caſtilonei' egregia facinora. 317 A
Bremetenſis Abbatia Reginaldo Præſuli Cumano ab Henrico IV. conceſſa. 280 D
Breue Alexandri VI. Thomæ Patriarchæ Venetiarum ſcriptum. 1377 B
Breuia Leonis X. & Clementis VII. ad fauorem Græcorum Venetijs commorantium. 1381 C
Bulla Leonis VIII. ad fauorem Rodoaldi Patriarchæ Aquileien. 45 B
Bulla Pellagij II. pro inſtitutione ſedis Patriarchalis nouæ Aquileiæ. 35 A
Bulla Ioannis XIX. extorta à Poppone Patriacha Aquileien. pro reductione ſedis Patriarchalis Gradi Aquileiam. 48 B
Eadem poſtea irritata. 55 B
Bulla Alexandri III. qua inter alia Patriarchis Aquileien. poſſe ante ſe Crucem deferre concedit. 58 D
Bulla Pij II. qua Canonicis Aquileien. iura a Romanis Pontificibus, Imperatoribus & Patriarchis conceſſa confirmat. 143 D
Bulla Innocentij VIII. qua ordinationes Patriarchæ Aquileien. confirmat. 149 B
Bulla Adriani IV. qua ſub ſedis Apoſtolicæ protectione Bellunenſes Canonicos ſuſcipit. 176 C
Bulla Lucij III. ad fauorem Eccleſiæ Bellunen. 181 D
Bulla Alexandri III. ad fauorem Canonicorum S. Euphemiæ de Inſula. 290 D
Bulla Honorij III. pro confirmatione numeri Canonic. Cathed. Cumanæ. 293 B
Bulla eiuſdem Pontificis pro debitis Eccleſiæ Concordienſis ſoluendis. 332 D
Bulla Sergij II. pro Parentina Eccl. 369 A
Bulla Innocentij IV. pro eadem Eccleſia. 370 D
Bulla Eugenij IV. qua Æmonienſem, & Parentinam Eccleſias vnit. 376 A
Bulla Clementis VII. qua concordiam inter Epiſcopum Parentinum, & Maurocenos de caſtro S. Vincentij initam confirmat. 379 D
Bulla Alexandri III ſuper controuerſia vertente inter Abbatem, & monachos Sanctæ Iuſtinæ de Padua, & Cathedralis Eccleſiæ Canonicos. 419 D
Bulla Vrbani V. pro Vniuerſitate Patauina. 431 C
Bulla ſuſpecta Pelagij II. 588 C
Bulla Leonis IX. in fauorem Canonicorum Veronen. 637 D
Bulla Gregorij VII. qua Veron. Epiſcopis vſum Pallij concedit. 693 A
Bulla Calliſti II. Pontif. pro Canonicis Veronen. 700 D
Bulla Innocentij II. qua cœnobium Ordinis Valliſumbroſæ in Cremonen. Epiſcopatu ſitum ſub Apoſtolica tuitione recipit. 708 C
Bulla Eugenij III. pro confirmatione ſententiæ ad fauorem Veronen. Canonicorum latæ. 720 B
Bulla alia eiuſdem Pontificis qua Epiſcopos Veronenſes ſub ſua protectione ſuſcipit. 732 D
Bulla Adriani IV. ad fauorem Abbatis, & Monachorum Sanctorum Nazarij, & Celſi. 745 A
Bulla Lucij III. qua Congregationem Clericorum Veron. ſua protectione munit. 749 C
Bulla eiuſdem Pontificis in gratiam Abbatis monaſterij SS. Petri, & Viti de Calauena. 753 C
Bulla Vrbani III. in defenſionem S. Zenonis Veronæ. 764 C
Bulla Vrbani IV. pro fratribus monaſterij S. Euphemiæ Veronæ. 814 D
Bulla Pauli V. qua donationem à Bartholomæo Præſule Veronen. fratribus Ord. Prædicatorum factam confirmat. 820 D
Bulla Benedicti XII. qua in pœnam necis Bartholomæi Scaligeri electionem Epiſcopi ad Romanum Pontificem ſpectare iubet. 859 D
Bulla alia eiuſdem Pontificis qua Veronæ ſtudium generale concedit. 864 D
Bulla Bonifacij IX. de iurepatronatus eccleſiæ ſancti Iacobi Veronæ. 904 D
Bulla Ioannis XXII. pro Canonicis Veronen. contra Guidonem Epiſcopum conantem illos ſuæ ſubijcere iuriſdictioni. 914 A
Bulla alia eiuſdem Pontif. in fauorem prædictorum Canonicorum. 931 A
Bulla item alia eiuſdem Pontif. qua reuocat bullam à ſe datam Guidoni Epiſcopo Veronen. tamquam perniciosam iuribus Canonicorum. 935 A
Bulla Eugenij IV. in fauorem fratrum Eremitarum congregationi Feſulanæ. 937 C
Bulla eiuſdem Pontif. pro fundatione collegij Acolitorum Veronæ. 951 A
Bulla Innocentij VIII. qua prohibet decimas à Canonicis Veron. exigi. 977 A
Bulla Leonis X. pro confirmatione menſæ Corneliæ. 986 D
Bulla Clementis VII. qua Ioan. Matthæum Gibertum Epiſcopum Veron. & Epiſcopatum ab Aquil. Patriarchæ, & Nuncij Apoſtolici auctoritate eximit. 995 C
Bulla eiuſdem Pontif. confirmatiua tranſactionis Gibertinæ. 1009 D
Bulla Pauli III. aſſertiua maieſtatis Epiſcopi Veronen. 1018 D
Bulla eiuſdem Pontif. qua Giberto Veron. Epiſcopo titulum Legati nati confert. 1020 D
Bulla eiuſdem, qua Capitulo Veron. authoritatem impertiendi beneficia eccleſiaſtica ipſi obnoxia largitur. 1023 D
Bulla item Pauli III. in fauorem viduarum orphanorũ, & conuerſarũ Veron. 1026 D
Bulla alia eiuſdem Pontif. de teſtamento Ludouici Canoſſæ. 1034 A

Bulla Eugenij IV. qua Ludouicum Scarampum Legatum de Latere conſtituit. 139 B A
Bulla Pij IV. ad fauorem ſacelli Beatiſſimæ Virginis S. Michaelis extra vrbem Veronæ. 1043 B
Bulla Alexandri III. qua Canonicis Veron. omnia iura, & priuilegia confirmat. 1073 A
Bulla eiuſdem Pontif. pro cœnobio Sanctorum Felicis, & Fortunati. 1114 D
Bulla Innocentij III. Canonicis Vicentinis. 1121 B
Bulla Honorij I. Primogenio Gradenſi Patriarchæ ſcripta. 1173 A
Bulla Gregorij II. ad Serenum Foroiulien. Antiſtitem. 1175 D B
Bulla eiuſdem ad Donatum Patriarcham Gradenſem. 1176 B
Bulla Stephani IV. Ioanni Patriarchæ Gradenſi. 1178 D
Bulla Leonis III. ad Fortunatum Graden. Patriarcham. 1180 B
Bulla Innocentij II. Henrico Dandulo Patriarchæ Graden. ſcripta. 1192 C
Bulla Adriani IV. ad eundem Henricum. 1194 B
Aliæ quatuor eiuſdem ad eundem. 1195 A
Bulla Cæleſtini III. qua Gradenſi Patriarchę decimas S. Archidani in vrbe Conſtantinopolit. concedit. 1206 C C
Bullæ duæ Innocentij III. Ioanni Patriarchæ Graden. 1207 C
Bulla Gregorij IX. ad fauorem Patriarchæ Graden. 1210 D
Bulla Alexandri IV. ad fauorem eiuſdem. 1213 A
Bulla Benedicti XII. Diuo Patriarchæ Graden ſcripta. 1216 B
Bulla Eugenij IV. confirmationis priuilegiorum Eccleſiæ Gradenſi conceſſorum. 1240 C
Bulla Calliſti II. monaſterio S. Georgij maioris indulta. 1278 C
Bulla Alexandri III. ad fauorem eiuſdem monaſterij. 1280 B
Bulla Honorij III. pro Patriarcha Graden. 1283 A D
Alia pro eodem Patriarcha. 1284 A
Bulla Leonis IX. Dominico Oliuolenſi Epiſcopo. 1288 D
Bulla Innocentij II. pro monaſterio S. Mariæ de Charitate Venetijs. 1315 C
Bulla Lucij II. confirmationis iurium, & immunitatum Eccleſiæ Oliuolen. ſiue Caſtellanæ. 1320 A
Bulla Alexandri III. ad fauorem Epiſcopi Caſtellani contra Abbatem, & monachos Littorenſes. 1322 D
Bulla Vrbani III. ad fauorem monaſterij S. Nicolai ad Littore Venetiarum. 1324 A
Bulla Gregorij IX. confirmationis concordiæ initæ inter Epiſcopum Caſtellanum, & Patriarcham Graden. 1334 D
Bulla Innocentij IV. Marco Mauroceno, qua eundem reuocat ad Caſtellanæ Eccleſiæ regimen. 1340 D
Bulla Gregorij IX. Duci Venetiarum. 1341 B
Bulla Clementis VI. ad Nicolaum Maurocenum Epiſcopum Caſtellanum. 1347 D
Bulla Innocentij VI. ad eundem Nicolaum Maurocenum. 1348 D
Bulla Nicolai V. tranſlationis Patriarchatus Gradi Venetias. 1362 A
Bulla Eugenij IV. pro reformatione Cleri Caſtellani. 1365 D
Bulla Sixti V. vnionis cœnobij S. Cypriani Eccleſiæ Venetiarum. 1392 C
Bulla Innocentij VI. Gerardo Epiſcopo Ciuitaten. ſcripta. 1411 A
Bulla Gregorij IX. qua Brondolenſe cœnobium in æſtuarijs Clugienſibus ſitum Ordini Ciſtercienſi tradidit reformandum. 1418 D
Bulla Eugenij III. Eccleſiæ Torcellanæ conceſſa. 1436 C
Bulla Gregorij IX. Abbati S. Thomæ Torcellarum. 1439 B
Bulla Pauli II. Abbatiſſæ & monialibus Sanctæ Margaritæ Ord. Ciſtercien. Torcell. diœceſis. 1448 C
Bulla Clementis VIII. de exiſtentia corporis S. Proſperi in eccleſia abbatiali eiuſdem ſancti. 1585 A
Bulla Lucij II. Papæ ad fauorem Regien. Eccleſiæ. 1605 D
Bulla Honorij III. Nicolao Epiſcopo Regienſi. 1613 D
Bulla Nicolai II. ad fauorem canonicæ ſancti Andreæ de Muſciano Florentinæ diœceſis. 1628 D

C

CÆſar Card. Triuultius Epiſcopus Comen. è ſua ſede pulſus. 324 C
Calliſtus Aquileiæ Patriarcha exacto Amatore Fori-Iulij Epiſcopo, ibi ſedem collocat. 40 A
Idem à Pemmone Duce carcere mulctatus, ibidem.
Cania Grandis Iunior Veronæ Princeps renunciatus. 871 A
Cania, & Paulus Scaligeri Veronæ Domini bona Epiſcopatus Veron. in tutelam ſuſcipiunt. 877 B
Canonica S. Euphemiæ ad Comenſem inſulam a Litigerio Epiſcopo inſtituta. 276 A
Canonici Veron. ſtrenue ſua iura tuentur. 866 B
Canonicorum Veron. priuilegia a Raymundo Patriarcha Aquileien. confirmantur. 823 A
Capituli Aquil. dignitas, ac iuriſdictio. 22 C

A Eiuſdem conſenſus de moderando canonicorum numero. 94 C
S. Capoſiani Patauini Antiſtitis nobilis martyrij palma. 397 A
Caprulæ conditores qui. 1407 B
Caprulenſis ciuitas a Sclauis vaſtata. ibid.
Caprulenſis Epiſcopalis menſæ redditus. 1408 A
Carolus Martellus regio Italiæ titulo à Gregorio III. donatus. 592 B
Carolus IV. Imp. mortis periculum Marquardi Patriarchæ auxilio euadit. 123 D
Carolus II. Neapolit. Rex à Nicolao IV. in Eccleſia Reatina coronatus. 1531 B
Caſſonus Turrianus Patriarcha Aquileien. equo delapſus perit. 100 C
B Cathalogus Archipresbyterorum Eccleſiæ Patauinæ. 448 B
Cathalogus Archidiaconorum Veronenſium. 975 C
Cathalogus Archipresbyterorum Veron. 1069 B
Ceneta vnde Euangelij lumen hauſerit. 201 C
Cenetenſis ciuitatis fundatores qui. 200 D
Eadem a Totila Gothorum Rege exciſa. ibidem.
Cenetenſis Epiſcopus Rom. Pontifici immediate ſubiectus, & vtriuſque gladij poteſtate ſuccinctus. 201 B
C Cenetenſis Epiſcopatus annui cenſus. ibidem. D
Cenetenſis Cathedralis a Taruiſinis combuſta. 202 A
Cenetenſis ſedes vacat anno 150. 204 D
Cerretæ caſtrum libellario nomine Iſnardo traditum. 676 C
Cerretæ oppidum a Capitulo Veronenſi hominibus ipſius oppidi venditum. 1076 C
Ciſtercienſes monachi in Nonantulanum cœnobium a Ioan. Maria Sertorio Mutinen. Epiſcopo introducti. 480 D
Clauſuram per æſtiuum tempus ob cæli inclementiam ſanctimoniales Aquileien. non ſeruant. 22 D
D Commendatariorum ingluie coacti monachi Abbatiam S. Iuliani Comiti relinquunt. 279 D
Commutationis monumentum inter Epiſcopum Veronen. & Lambertum habitatorem caſtri Eupodani. Vide verbum monumentum.
Comi origo ob antiquitatem obſcura. 233 B
Comi vrbs cur Cancrina dicta. ibid. C
Comenſis vrbis laus, & deſcriptio. 234 B
Comenſis Epiſcopatus annui redditus. 236 D
Comum Romanorum colonia. 233 D
Comum cur Nouocomum appelletur. ibidem.
Comum a Mediolanen. penitus exciſum. 234 A
Idem à Friderico Ænobarbo in odium Mediolanenſium iterum erectum. ibidem. B
Idem ingeniorum ferax. ibid.
Sacra Concilia in opere recenſita.
Concilium Marianen. anno 588. 6 C
Concilium ſiue ſynodus Roman. ſub Agathone an. 680. 7 B 450 D 455 D 1100 A
Concilium Aquileienſe. 11 D 220 B
Concilium Romanum ſub Clemente II. 17 D
Concilium Sardicenſe anno 347. 31 A 577 B
Concilium Aquileienſe contra Arrianos. 23 D
Concilum, ſeu ſynodus Roman. ſub Martino I. 39 B
Concilium Lateranen. 71 D 170 C 195 D 235 A 360 D 479 D 514 C 1209 D
Concilium Arelatenſe. 30 C
Concilium Romanum. 56 B 31 A 170 A 176 B 1184 D
Concilium Viennenſe ſub Clemente V. 98 D
Concilium Conſtantienſe. 131 C 193 B 335 C 489 B 1219 C
Concilium Baſilienſe. 132 A 519 A
Concilium Tridentinum. 158 B 217 A 352 D 385 D 495 C 1042 D 1044 D 1048 D 1391 D
Concilium Mantuanum. 170 C 342 D 400 D 1100 A
Concilium Rauennaten. ſub Ioann. VIII. 170 C
Concilium Florentinum ſub Eugenio IV. 375 D 1224 B
Concilium Carthaginenſe. 468 A
Concilium Lugdunenſe. 503 D
Concilium Piſanum. 1140 B 1219 C
Concordia Romanorum colonia. 329 D
Concordia à barbaris funditus deleta. ibi.
Concordia Euangelio à S. Ermagora illuſtrata. 330 A
Concordien. Epiſcopatus annui cenſus. 331 B
Concordien. Epiſcopus titulo Principis, Comitis, & Marchionis cum ciuili, & ſpirituali poteſtate gaudet. 330 B
Concordia inter Henricum Patriarcham Grad. & Patriarcham Aquileien. Vide ricum ſancita. 1202 D
Confirmatio Clementis IV. donationis Bertholdi Patriarchæ. 91 B
Confirmatio Nicolai Patriarchæ concordiæ factæ inter ſuos prædeceſſores, & Capitulum Aquileienſe. 111 D
Confirmatio Conradi Imperatoris ad fauorem Epiſcopi Æmonien. Vide verbum Priuilegium.
Confirmatio Ludouici III. omnium priuilegiorum Eccleſiæ Comenſi indultorum. Vide Priuilegium.

Confirmatio Othonis Imp. donationum factarum domui S. Zenonis. Vide Priuilegium.
Confirmatio omnium iurium Eccleſiæ Vicentinæ ab Othone Cæſare præſtita. Vide Priuilegium.
Confirmationem obtinent Canonici Aquileien. à Ludouico Scarampo omnium priuilegiorum ab anteceſſoribus Patriarchis conceſſorum. 141 C
Eamdem confirmationem ijdem Canonici à Pio II. Pont. obtinent. 142 D
Congregationes fratrum Ieſuatorum, & Eremitarum Feſulanarum Veronæ receptæ. 937 B
Conſecratio Baſilicæ maioris Veronæ ab Vrbano III. peracta. 763 A
Conſecratio templi S. Georgij in Alga per Marcum Michaelem Epiſcopum Caſtellanum facta. 1339 B
Conſecratio maioris altaris Eccleſiæ Caprulenſis. 1409 C
Conſecratio Cryptæ Reatinæ ab Adriano IV. celebrata. 1529 B
Conſecratio Eccleſiæ Reatinæ per Honorium III. celebrata. 1530 A
Conſecratio Eccleſiæ S. Antonij Reate à Petro Paulo Card. Creſcentio facta. 1535 C
Conſecrationis eccleſiæ modus. 760 A
Conſilium Iudicum Mediolanen. & Brixientium in lite inter Canonicos Veron. & Comites de Runcho vertente. 728 D
Contentio inter Comenſes de S. Euthichij corpore orta per iuuenes diuinitus dirimitur. 240 D
Contentio de mœnium ſitu vrbis Veronæ ſtatuendo orta, qualiter dirempta. 610 B
Controuerſia inter Petrum Epiſcopum, & Canonicos Veron. ſuſcitata dirimitur. 881 B
Corpus Franciſci Argentini Epiſcopi Concordien. Roma in cathedralem Concordien. delatum. 337 D
Corpus S. Marci Euangeliſtæ quando Venetias fuit translatum. 1267 D
Corpus S. Zachariæ Prophetæ quando Venetias delatum. 1264 D
Corpora SS. Pancratij, & Sabinæ Venetias delata. 1270 A
Corpora SS. Nicomedis Presbyteri, & Romani monachi Venetias aſportata. 1271 D
Corpus S. Marinæ Virginis Conſtantinopoli Venetias aduectum. 1334 C
Corpus S. Theodori Martyris Venetias è Conſtantinopoli aduectum. 1342 D
Corpus S. Barbaræ Virginis, & Martyris duobus in locis eſſe Reate, & Torcellia monumenta earundem Eccleſiarum referunt. 1430 D
Corpus S. Poſſidonij presbyteri ex Apulia in Regien. diœceſ. translatum. 1571 D

D

S. Daniel Molina Ord. Ciſtercienſis Abbas ſub Ioanne Polano Epiſcopo Caſtellano, cuius amicus erat, cœnobium fundat. 1318 D
Dantem poetam exulem Paganus Turrianus Patriarcha Aquil. excipit. 101 D
Decreta Nicolai de Lunzemburgo Patriarcha Aquileien. ad lites, quæ inter Patriarchas, & Canonicos ſuæ Eccleſiæ de iuriſdictione vertebant, tollendas. 111 D
Decretum Vormacienſe ad fauorem Patriarchæ Aquileien. 21 B
Decretum Gotifredi Patriarchæ Aquileien. 68 B
Decretum Ioan. Galeatij Mediolani Principis, quo exemptiones quorundam caſtrorum Epiſcopatus Veronenſis ratificat. 902 D
Dedicatio S. Mariæ Formoſæ Venetijs. 1400 D
Detrimenta Eccleſiæ Veronen. à Theobaldo Epiſcopo illata. 742 A
Diaconus Collegiatæ in oppido Friuli galea, & ſtricto enſe in ſignum meri, & miſti Imperij Euangelium canit. 24 B
Diœceſis Aquileien. extra Italiam magna ex parte hæreſibus aſperſa. 25 B
Diploma Berengarij Regis, quo domorum Veronæ ruinam præſeferentium demolitionem iubet. 627 C
Diploma Albuini Capitanei Generalis Veronæ ad fauorem Canonicorum Veronenſium. 846 B
Diploma Petri della Scala Epiſcopi Veronen. quo exemptionem Canonicorum ſuæ Eccleſiæ confirmat. 871 D
Diploma Ioannis Ducis Venetiarum pro Eccleſia Veronen. 1065 B
Diploma Lotharij Imp. in gratiam Canonicorum Veronenſium. Vide verbum Priuilegium.
Documentum de compoſitione diſſentionis ortæ inter Canonicos Veronen. & Monachos S. Zenonis ſuper oblationibus eccleſiæ eiuſdem ſancti. 622 A
Documentum donationis Vuolmari Epiſcopi Regien. ad fauorem plebis S. Stephani. 1590 D
Dominicus Card. Grimanus doctorum virorum eximius cultor. 153 C
Dona Guidi Memi Epiſcopi Veronen. ſuæ Cathedrali elargita. 913 C
Donatio Poppouis Patriarchæ Sacerdotibus Eccleſiæ Aquileienſis facta. 51 B
Donatio Conradi Cæſaris ad fauorem Popponis Patriarchæ, & templi Aquileien. 54 C
Donatio Gotifredi Patriarchę Decano, & Canonicis Aquileien. 69 B
Donatio à Vualtero Patriarcha Cathedrali ſuæ Eccleſiæ facta. 72 C

Donatio

Donatio Bertoldi Patriarchæ ſuis Canonicis Aquileienſibus. 90 H
Donatio Henrici II. Epiſcopis Com. 271 A
Donatio Conradi II. Eccleſiæ Com. 272 C
Donatio fodinarum Eccleſiæ Cumanæ à Federico II. Cæſare facta. 295 B
Donatio Ildeberti Epiſcopi ad fauorem Canonicorum Parauin. 402 C
Donatio Gauſlini Epiſcopi Patauini monachis S. Iuſtinæ. 406 D
Donatio Vrſonis Præſulis iiſdem monachis. 409 C
Donatio Ioannis Caccij Antiſtitis Patauini monachis Littorenſibus. 417 C
Donatio à Rotaldo Epiſcopo Veronenſi ſuis Canonicis facta. 604 A
Donatio a Carolo Caluo facta Ioanni Rectori Eccleſiæ SS. Firmi, & Ruſtici. 624 B
Donatio Milonis Comitis monaſterio ſancti Georgij Veronæ. 961 A
Donatio Beatricis Comitiſſæ Zenoniano cœnobio. 693 D
Donatio à Tribuno Duce Venetiarum cœnobio S. Georgij maioris exhibit. 1272 B
Donatio Ducis Caietanorum Eccleſiæ Caietanæ. 1511 B
Donatio Teducij Ducis Reatini Reatinæ Eccleſiæ, Deſiderio, & Aldechio eius filio Regibus, facta. 1526 B
Donationis documentum a Federico Cardinali Cornelio factæ Eccleſiæ Vicentinæ. 1152 B
Donatio Gandulphi Epiſcopi Regien. Abbatiæ S. Proſperi. 1593 C
Donum Ludouici Pij Francorum Regis Bartholomeo Epiſcopo Vicentino elargitum. 1097 D 1130 A
Druda Orabilis Veronen. Matronæ filia à Galla Placidia miraculoſe ſanitati reſtituta. 585 D
Ducatus Fori-Iulij deſcriptio. 1 B
Eiuſdem Domini primi qui. 4 B
Idem quando inſtitutus. 4 C
Ducis Venetiarum litteræ quibus prohibet decimas exigi à Canonicis Veronenſibus. Vide Litteræ.

E

ECcelinus tyrannus 12. millia Patauinorum detruncat. 388 B
Eccleſia Aquileien. in Italia prima poſt Romanam. 17 C
Eccleſia S. Mariæ de Mareſifio ab ordinaria Epiſcopi Veronen. iuridictione exempta. 698 D
Eccleſia S. Mariæ antiquæ Veronæ ab Alexandro III. conſecrata, & ſanctorum reliquijs ditata. 747 C
Eccleſia S. Leonardi in monte Donnico à Canonicis Veron. fratribus Ord. S. Auguſtini conceſſa. 806 B
Eccleſiæ, piaque loca tam intra, quam extra vrbis Veronæ pomœrium recenſentur. 543 A
Eccleſiarum ſciſſio per Rotharim Longobardorum Regem. 400 A
Effigies S. Proculi nulla arte inciſa, vel depicta in lapide Veronæ reperta. 552 A
Electio Fantini Vallareſſi ad Epiſcopatum Parentinum irrita. 375 C
Electio Bonincontri ad ſedem Veronenſem qualiter per acta. 836 B
Elogium Honuphrij Panuini à Bernardo Bruſcho concinnatum. 1061 B
Elogium S. Theobaldi Galli. 1109 C
Elogium breue S. Valentini Epiſcopi Tarracinenſis. 1536 D
Emergardis Comitiſſæ teſtamentum pro Canonicis Veronenſium. 669 C
Ephippiarij S. Gualſtadum Patronum venerantur. 708 A
Epiſcopatus Aquil. Patriarchæ obnoxij. 15
Epiſcopatus Gradenſi Patriarchatui ſuffraganei. 1166 D
Epiſcopatus inquos ius dicit Venetiarum Patriarcha. 1263 A
Epiſcopi tres ſimul, & ſemel in eandem Eccleſiam intruſi. 225 C
Epiſcoporum Concordienſium ſedes bis mutata. 330 B
Epiſcopus Cenetenſis Rom. Pontifici immediate ſubiectus, & vtriuſq; gladij poteſtate ſuccinctus. 201 B
Epiſtola Bertrandi Patriarchæ ad Guillelmum Decanum Aquileienſem. 103 D
Epiſtola Innocentij VI. ad Gerardum Abbatem S. Georgij maioris Venet. 111 A
Epiſtola Vrbani V. Pont. ad Marquardum Patriarcham. 125 D
Epiſtola Innocentij III. ſine ſalutatione ad Taruiſinos. 184 D
Epiſtola Honorij III. ad Feltrenſem, & Bellunenſem Præſulem contra Epiſcopum Polenſem. 458 D
Epiſtola Benedicti VII. ad Milonem Epiſcopum Veronenſem. 670 D
Epiſtola Friderici Imp. ad Canonicos Veronen. 848 B
Epiſtola Innocentij III. ad Cremonen. Epiſcopum Legatum ſuum. 1126 A
Eudoxia Valentiniani III. Imp. vxor cum duabus filijs in Africam à Genſerico Vuandalorum Rege captiua adducta. 585 C
Euerſionis vrbis Caſtrenſis cauſa. 1514 B
Euganei ab Henetis ſuis è ſedibus pulſi. 386 D
Eugenius III. Papa ſententiam ad fauorem Epiſcoporum Veronenſium datam confirmat. 720 B
Eugenij IV. ſummi Pontificis propoſito in Regulares. 962 A
Idem Benedictino indutus cucullo fugam ex vrbe capit. 135 A
SS. Euphemia, Dorothea, Thecla, & Herocina a S. Hermagora ſacro fonte regeneratæ. 28 A

Earumdem corpora Gradum tranſlata. ibid. B
S. Euphemiæ Virg. & Mart. corpus in marmorea archa per manus Angelorum è Calcedonia Parentum delatum. 365 A
S. Eupilij Comenſis Præſulis corpus pro medietate in duas eccleſias diſtributum. 241 B
Eutichiana hæreſis S. Abundij Epiſcopi Comenſis opera in Oriente proſtrata. 239 C
Exercitus Pipini Caroli Magni filij in vadis Venetiarum clades. 1239 B
Ezzelinus primus ex epiſcopis Vicentinis qui Ducis, Marchionis, & Comitis titulo fuerit inſignitus. 1110 D

F

Facinus à Facino Duce in æde ſacratiſſimæ Virginis Aquileiæ perpetratum. 127 D
Facinus memorabile Iacobi de Rubeis Epiſcopi Veronenſis. 907 B
B. Facius Aurifex miraculis clarus Veronæ mortalitatem exuit. 815 C
Facultas ſibi eligendi Prætorem populo Vicentino à Bartholomæo de Bragantijs conceſſa. 1130 A
Federici Card. Cornelij, & Patriarchæ Venetiar. honorariæ inſcriptiones. 1402 C
Eiuſdem pia patrata in Eccleſia Venetiarum, tum extructio pulcherrimi ſacelli S. Thereſiæ Romæ in eccleſia S. Mariæ ad Victoriam, vbi ſepulchrum ſibi parauit cum inſcriptione. 1404 D
Federicus II. Imp. magnifico ſumptu à Clero, & Senatu Veron. hoſpitatus. 976 D
Felix Epiſcopus Bellunen. occulis orbatus S. Martini interceſſione lumen recipit. 170 A
Felix Epiſcopus ab vrbe Taruiſina excidium auertit. 468 C
Feltrenſes in fide a S. Proſdocimo inſtituti. 340 D
Feltrenſis vrbis origo vnde. ibid. B
Eadem ſolo æquata, inde reſtituta. ibidem. C
Feltrenſis Præſul Comitis titulo olim inſignitus. ibid.
Feltrenſis Eccleſiæ annuus cenſus. 341 D
Ferraria a Gregorio de Monte Longo Pontificis legato capta. 92 C
Ferrarienſes ciues exules ſub epiſcopi Feltrenſis tutela Feltri recepti ad vnum vel occiſi, vel capti. 348 A
De S. Fidentio epiſcopo Patauino lis maxima inter ſcriptores. 395 D
B. Florij epiſcopi natalis dies celeber apud Æmonienſes. 220 D
Fodinas Federicus II. Eccleſiæ Cumanæ elargitur. 295 B
Fori-Iulij nomine quæ regio intelligatur. 3 A
Fori-Iulij ciuitas a Iulio Cæſare condita, & dicta. 5 C
Eiuſdem locus vbi olim fuerit nunc etiam eruditos latet. ibid. D
Fortiulij Imperij viciſſitudo. 5 A
Foroiulienſis ducatus inſtitutus. 4 C
Idem in 12. Comites diuiſus. ibid. D
Foroiulienſis Epiſcopatus Aquileien. Eccleſiæ olim ſuffraganeus. 6 A
Foroiulien. Sacilien. & Maranen. Epiſcopatus deleti. 5 C
Forumiulium S. Maximæ Virginis natali illuſtratum. 6 B
Fortunatus Aquileien. Patriarcha damnationi Athanaſij ſubſcribit. 31 A
Fortunatus hæreticus Arrianus Gradenſem inuadit Eccleſiam. 1172 C
Fortunato Patriarchæ Gradenſi Leo III. Pontifex pallium concedit. 1180 A
Foſſæclodiæ initium vnde. 1414 D
Foſſæclodię menſæ epiſcopalis annui redditus. 1418 A
Fragmentum vitæ Ebeardi de Ligerijs Gali epiſcopi Præneſtini. 1470 C
Fragmentum priuilegij Stephani IV. Papæ eccleſiæ Placentinæ conceſſi. 1556 D
Franciſcbiuus ex monacho Ciſtercienſi Archiepiſcopus Athenarum adlectus. 207 B
D. Franciſci vera imago ad viuum expreſſa apud ſuum cœnobium extra vrbem Veronę viſitur. 813 B
Franciſcus Primus Gallorum Rex a Cæſarianis captus. 322 C
Fridericus Imp. Bellunum proprijs epiſcopis ablatum Patriarchis Aquileien. donat. 177 D
Fundatio, & dotatio cœnobij S. Georgij maioris apud Venetias. 1272 B
Fundatio cœnobij S. Hilarij Venetijs pro monachis Benedictinis, Angelo, & Iuſtiniano Ducibus. 1265 A
Fundatio cœnobij S. Thomæ Torcellarum Ord. Ciſtercienſis. 1438 C

G

Galeatius Vicecomes Dux Mediolani, expulſo Antonio Scaligero, Veronæ principatum occupat. 896 C
Gaudæ oppidum Tridentinis epiſcopis à Friderico Imp. dono datum. 514 A
Genuenſes Parentum diripiunt, incenduntque. 364 C
Georgius Liechtenſtain epiſcopus Tridentinus variantis fortunæ ludibrium. 517 D
Georgius Hochus Tridentinus epiſcopus in exilium pulſus. 519 B
Gerardus epiſcopus Bellunen. ſui epiſcopatus iura defendens in prælio cadit. 184 C
Giſulphus primus Fori-Iulij Dux. 4 C
Gothi, Macedonio Patriarcha Aquileien. Italiam

Italiam occupant. 33 B
Gradus inſula quando habitari cœpta. 1163 A
Gradenſis Patriarchatus initium. ibid.
Gradi theſauros diripit, & monaſteria euertit Poppo Patriarcha Aquileien. 1165 C
Gradenſis Eccleſia metropolis totius Venetiæ declarata. ibid. B
Gradenſi Eccleſiæ quæ poteſtas ab Othone Imperatore conceſſa. ibid.
Gradenſi Patriarchæ pallium, & crux conceſſa. ibid. D
Gradenſis Eccleſia ad plebanicam ædem redacta. 1166 C
Gradenſis Patriarchatus duratio. ibid. D
Gradenſi Patriarchæ Iadertinus Archiep. & eius ſuffraganei ſubduntur. 1195 D.
Eidem in vrbe Conſtantinopolina Epiſcoporum ordinationis munus concedit Adrianus IV. Pontifex. 1199 B
Gradenſibus fidem frangit Poppo Patriarcha Aquileien. 1165 C
Græciæ fortuna bona, & mala. 1130. C
Gregorius IX. Federicuſque II. ad pacem redeunt. 89. C
Gregorius Montelongus Pontificis Legatus Federicum Secundum Parmam obſidentem fundit, fugatque. 92 D
Idem hoſtium ſpolia in trophæi ſpecimen in æde ſacra appendit. ibid.
Idem à Noritiano Comite captus. 93. A.
Idem nudis pedibus Noricum perductus. ibid.
S. Gualfardi ciuis Auguſtani ſanctitatis opera, & obitus. 705 D
Guidi Menij Epiſcopi Veronenſis dona ſuæ Cathedrali elargita. 913 C

H

Habitus priſcus Eremitarum S. Auguſtini. 815 A
Hæreſis Eutichiana Sancti Abundij Epiſcopi Comenſis labore ex Oriente depulſa. 239 C
Helarus Aquileien. Antiſtes pro Chriſto paſſus. 28 D
Heluiandus Epiſcopus Taruiſium ab Attilæ furore ſeruat. 468 B
Heneti Paphlagonia deturbati, Antenore Duce, Patauium ædificant. 387 A
Henrici Scarampi Epiſcopi Feltrenſis corpus ad huc integrum, & miraculis coruſcans viſitur. 349 C
Henrici Karentanorum Ducis iudicium ad fauorem Epiſcopi Veronen. contra detentores curtis Ripaltæ. 664 D
Henricus V. ſimoniacus religionis fulmine confoſſus. 282 C
Henricus Cæſar Bremerenſem Abbatiam Reginaldo Præſuli Cumano concedit. 280 D
Henricus III. Imp. cœnobium S. Georgij Benedictinorum ſub ſua protectione ſuſcipit. 684 D
Henricus Oliuolenſis Epiſcopus titulum ſui Epiſcopatus cum Caſtellano commutat. 1290 B
Idem contra Saracenos crucem prædicat. 1292 D
Idem corpus S. Nicolais Myrenſis Venetias adducit. 1291 B
S. Hermagoras poſt D. Marcum à S. Petro ad Foroiulienſes populos Euangelio imbuendos deſtinatus. 26 C
Idem pro Chriſti fide martyrio coronatus. 27 D
Eiuſdem meritis Aquileien regio a dæmone vexatione liberata. 28 C
Hermolaus Barbarus, à ſummo Pontifice contra Reipub. Venetæ leges Patriarcha electus à patria, & Eccleſia toto vitæ tempore exul detinetur. 152 D
Hermolai Barbari Epiſcopi Veronenſis opera. 952 D
Hieronymus Epiſcopus Vicentin. ab Henrico Imp. tamquam periurus exanthoratus. 1107 B
Hieroſolyma à Saladino Ægypti Sultano ſubacta. 766 A
Hiſtoria de inſtitutione Verdani cœnobij. 420. D
Hiſtoria antiqua translationis corporis S. Nicolai Myrenſis Venetias. 1292 D
Hiſtoria de Spina Coronæ Chriſti Vicentiam perlata. 1130 B
Hiſtoria translationis S. Pauli Martyris è Conſtantinopoli Venetias. 1326 D
Honoraria memoria Io. Franciſci Card. à Balneo Epiſcopi Reatini. 1536 A
Honorius III. electionem Bertoldi in Patriarcham Aquileien. confirmat. 88 D
Eiuſdem ad Taruiſinos ſeueræ monitiones. 344 C
Eiuſdem litteræ ad Ducem Venet. 347 A
Idem quatuor manſionarios ſub Archipresbyteri obedientia in Veronenſi Cathedrali inſtituit. 808 D
Honuphrius Panuinus cœnobij S. Euphemiæ Ord. S. Auguſtini alumnus antiquarum rerum peritia, & eruditione celebris. 815 B
Eiuſdem elogium à Bernardo Bruſco concinatum. 1061 B
Horologij nocturni quis inuentor. 609 D
Hungari in Italiam graſſantur, locaque pia ac ſuburbium Veronæ flammis donant. 631. D
Hunni à Friderico Patriarcha victi. 44 C

I

Iacobus ex Ordine Minorum Bellunenſis Epiſcopus à militibus dum inter diſcordantes populos pacem conciliaturus interuenit iugulatur. 189 D
Iacobus Caſalius Feltrenſis, & Bellunenſis Epiſcopus obtruncatus. 347 D

S. Ia-

S.Iacobi Apoſtoli oſſa in Mont: Grignano inuenta. 541 C
Iacobi Caſtellan. Epiſcopi exitus infelix. 1345 B
Iacobus Rubeus Epiſcopus Veron. transfert iura Epiſcopatus in Ioannem Galeatium Vicecomitem. 897 A
Imperatores inter Canonicos Aquileien. enumerati. 54 C
Induciæ inter Mutinenſes, & Bononienſes à Nicolao Epiſcopo Regien. Apoſtolico delegato ſancitæ. 1614 D
Indulgentiæ eccleſiæ S. Petri in arce Veronæ ab Vrbano III. conceſſæ. 759 B
Indulgentiæ Baſilicæ maioris Veronæ ab eodem Pontifice publicatæ. 763 A
Infirmorum cura nullibi forſan maior quam Vicentiæ. 1096 B
Ingreſſus ſolemnis Angeli Barbadici Epiſcopi in vrbem Veronæ. 912 C
Innocentij VI. litteræ ad Carolum IV. Cæſarem, & Comitem Goritiæ ad fauorem Eccleſiæ Aquileien. 121 B
Innocentij IV. litteræ ad Io. Baptiſtam Forzarum. Vide Litteræ.
Idem Gregorio de Montelongo Patriarcharum Aquileien. confert. 92 D
Inſcriptio marmorea translationis corporis S. Iſidori Venetias. 1318 A
Inſcriptio Torbi Romani in Eccleſia Torcellana. 1450 A
Inſcriptio Richardi Tuſcanen. Centumcellen. & Bledani Epiſcopi. 1545 D
Inſcriptiones aliquæ Ludouici Contareni Patriarchæ Venetiarum. 1380 C
Inſignia Torglionæ familiæ, quæ Torgliana, & Tauruleonis nuncupatur. 1622 A
Interfectores Bartholomæi Scaligeri Veronen. Epiſcopi pœnitentes miſericordiam, ſalutaribus additis pœnis, à Pontifice inueniunt. 861 A
Inuentio cadaueris Adelardi Card. & Epiſcopi Veron. 779 C
Inuentio corporis S. Agatæ Virginis, & Martyris. 876 C
Inuentio ac translatio corporum SS. Apoſtolorum Simonis, & Iudæ. 902 C
Inuentio corporis S. Marci Euangeliſtæ. 1290
Inuentio, ac translatio corporis S. Nicolai Myrenſis Venetias. 1292 A
Inuentio corporis B. Saladini ſub Theodino Epiſcopo Aſculano. 1496 A
Inueſtituram decimarum noualium Gazij, Roncanonæ Norandinus Epiſcopus Veronen. Conſtantino Canonico maioris Eccleſiæ concedit. 804 C
Inueſtituræ monumentum Henrico, & Siginfredo fratribus de Biſſarijs à Petro de Saracenis Epiſcopo Vicentino iterum conceſſæ. 1133 D
Ioannes Patriarcha Aquileien. ad ſenſuum voluptates immoderate procliuis, contemptorque eccleſiaſticæ diſciplinæ, miſere obtruncatur. 129 D
Ioannes Vitelleſcus Card. vulneribus confoſſus. 134 B
Ioanni Bellun. Antiſtiti ex factis Bellunenſis Comitis nomen addictum. 172 D
Ioannes Auocatus Comen. Præſul à Guelphorum factione è ſua Eccleſia exulare coactus tandem reſtitutus. 297 A
Ioannes de Tharaſi Abbas Ord. Ciſterc. reſtaurator cœnobij S. Mariæ de Rocchadia. 225 C
Ioannes Epiſcopus Parentinus è ſua ſede deiectus propter communicationem cum Ioanne Rauennaten. Antiſtite. 366 B
Ioann. Baptiſta Vergerius Polæ Epiſcopus ob ad hæreticos defectionem Epiſcopatu deturbatus. 462 D
Ioannes Galeatius Dux Mediolani in gratiam Iacobi Rubei Epiſcopi Veron. exemptionem quorumdam caſtrorum ſui Epiſcopatus ratificat. 901 D
Ioannes Michael ob ficta crimina in Adriana mole incluſus, & veneficijs ſublatus. 975 D
Ioan. Matthæus Gibertus Epiſcopus Veronen. a Borbone captus. 993 C
Idem per camini gulam libertatem nactus. ibidem.
Idem ad aulam à Clemente VII. reuocatus. 993 D
Ioanni Petro Caraffæ Archiepiſcopo Theatino Veronenſis Epiſcopatus cura à ſummo Pontifice demandatur. 994 A
Ioannis Polani Epiſcopi Caſtellani litteræ ad fauorem Eccleſiæ S. Saluatoris Venetiarum. Vide verbum Litteræ.
S. Ionatæ Martyris corpus ex Africa Bellunum translatum. 169 D
Irritatio Priuilegi a ſede Apoſtolica a Poppone Patriarcha exorti. 55 B
Iſnardus caſtrum Cerretæ cum cenſu in Bonifacij Marchionis poſſeſſionem tranſmittit. 677 D
Iſtriæ termini deſcribuntur. 8 A
Iſtria in Romanorum poteſtate. 9 B
Iſtrorum origo vnde. 8 D
Italia ab Hungaris depopulata. 631 D
Iudei in odium Chriſtianæ Religionis puerum innocentem nomine Simonem agunt in Crucem. 519 C
Iuramentum Gerardi Comitis de Runcho de ſiſtendo iudicio Sanctiſſimi, aut eius Nuncij. 728 B
Iuramentum fidelitatis Veneto Senatui per procuratorem a Veron. Epiſcopo præſtitum. 1066 D
S. Iuſtina Virgo prima ex Patauinis pro Chriſto martyrio coronata. 390 D
Iuſtinianæ ſtirpis origo vnde. 159 B
Iuſtinopolitanæ vrbis initium, & nomen vnde. 355 A
Iuſtinopolis Iſtriæ caput cur dicta. ibid. B
Iuſtinopolis a Gallis excidium paſſa, inde reſtau-

reſtaurata. ibid. C
Eadem cum fide orthodoxa orta. 356 A
Eadem Epiſcopali dignitate priuata, ab Alexandro III. poſtea reſtituta. ibid. B
Eiuſdem Epiſcopalis menſæ annui cenſus. ibidem.

K

KArolusmannus in Caſſinenſi cœnobio nomen dicit. 592 D
Kadolus Parmenſis Epiſcopus cœnobium prope Veronam pro Benedictinis fundat. 681

L

LAbacnm Carniolæ vrbs in Epiſcopatum à Pio II. erectum. 1256 B
Laurentius Campegius Epiſcopus Feltren. Nuncius Leonis X. in Germania. 352 C
Lazarus Scarampus Epiſcopus Comenſis quod æs alienum contractum exoluere non poſſet communicatione priuatus, dolore animi extinguitur. 315 C
Legati Pontificis ad Theodoſium Orientis Auguſtum pro Eutichiana hæreſi tollenda. 239 C
Legati Canonicorum Veronenſium Auguſtum ſupplicant pro poſſeſſione caſtri Ceretæ. 678 D
Legatus Imperatoris Canonicos Veron. in poſſeſſionem caſtri Ceretæ introducit. 679 C
Legatus Apoſtolicus Vbertum Epiſcopum Vicentinum tamquam ſuæ Eccleſiæ dilapidatorem Epiſcopatus facit exortem. 1125 D
Legatus Clementis III. Pontif. in Oriente Acconæ expugnationem adiuuat. 765 D
Leges Venetorum cauent, ne quis honores accipiat ab eo apud quem cauſas perorat. 151 C
Leo Patriarcha Aquileien. ob libertatem Eccleſiaſticam interfectus. 44 D
Leo IX. a Bernardo Maltrauerſo Epiſcopo Patauino hoſpitio exceptus. 413 A
S. Leontius Martyr Epiſcopus Vicentinus. 1099 C
Lis inter Epiſcopum, & Canonicos Veronenſes pro caſtro Ceretæ orta ſedatur. 717 D
Lis inter eoſdem, & Comites de Runcho pro eodem caſtro dirempta. 726 D
Lis inter Commune Ferrariæ, & Abbatem S. Zenonis Veronæ dirimitur ab Oberto de Ortho. 736 A
Litem inter Abbatem S. Zenonis, & Bonauenturam de Reghenzo dirimit Ferraríen. Epiſcopus. 812 C
Liſca familia nobile Florentiæ germen. 975 C
Litteræ Innocentij VI. ad Carolum IV. Cæſarem ad Comitem Goritiæ. 120 D
Litteræ Eugenij IV. ad Franciſcum Foſcarum Ducem de reſtituendo iure Aquil. Eccleſiæ. 135 C
Litteræ Franciſci Foſcari Ducis Venetiarum ad Gubernatorem prouinciæ Fori-Iulij. 140 C
Litteræ Eugenij IV. quibus Ludouicum Scarampum legatum de latere conſtituit. 139 B
Litteræ Honorij III. ad Ducem Venetiarum. 347 A
Litteræ Gregorij IX. Poteſtati, & populo Patauino. 424 D
Litteræ Innocentij IV. Ioanni Baptiſtæ Forzato electo Paduano. 426 D
Litteræ Honorij III. ad Patriarcham Aquileien. vt Polenſem Epiſcopum ad ceſſionem cogat. 459 A
Litteræ Innocentij IV. ad Epiſcopum Polenſem. 460 C
Litteræ Gregorij IX. Papæ Patriarchæ Aquileien. vt ceſſionem Epiſcopi Tergeſtini recipiat. 503 A
Litteræ Benedicti XII. ad Pacem Epiſcopum Tergeſtinum. 504 D
Litteræ Innocentij IV. ad Epiſcopos Tridentinum, & Brixinen. 515 C
Litteræ Eugenij III. ad Theobaldum Epiſcopum Veronen. 722 A
Litteræ aliæ eiuſdem Eugenij ad alios. 722 D
Litteræ Alexandri Papæ, Conrado Maguntino Archiepiſcopo. 737 A
Litteræ Lucij III. ad Epiſcopum Veronen. in fauorem ſuorum Canonicorum. 799
Litteræ geminæ Vrbani III. ad fauorem Canonicorum Veron. 757 D
Litteræ Alexandri IV. ad M. Gerardum Coſſadochum Epiſcopum Veronenſem. 812 C
Litteræ Benedicti XII. ad Bertrandum Patriarcham Aquil. 859 D
Litteræ eiuſdem Pontificis ad Epiſcopum Mantuanum de pœnitentia parricidis imponenda. 861 B
Litteræ Michaelis Steno Ducis Venetiarum ad Antonium Luſchum. 908 C
Litteræ Eugenij IV. ad Vniuerſitatem ciuitatis Veronæ. 949 C
Litteræ Venetiarum Ducis ad effectum ſolutionis telonei Epiſcopo Veron. debiti. 970 A
Litteræ Ducis Venetiarum quibus prohibet decimas a Canonicis Veron. exigi. 977 D
Litteræ Clementis VII. ad Ioannem Petrum Caraffam Archiepiſcopum Theatinum. 994 A
Litteræ Pauli III. ad Canonicos Veronen. 1022 B
Litteræ Gregorij XIII. ad Auguſtinum Valerium pro lite ſedanda inter communitatem, & Canonicos Veron. 1053 D

Litte-

Litteræ Gregorij VII. Dominico Duci Venetiarum in fauorem Eccleſiæ Gradenſis. 1189 D A

Litteræ Ioannis Polani, Epiſcopi Caſtellani ad fauorem Eccleſiæ S. Saluatoris Venetiarum. 1319 C

Litteræ Eugenij IV. ad B. Laurentium Iuſtinianum, & eiuſdem Laurentij ad Eugenium de eius electione ad Caſtellanam Eccleſiam. 1358 D

Litteræ Maphei Vallereſſi Archiepiſcopi Iaderen. ad Mapheum Contarenum electum Patriarcham Venet. 1372 D

Litteræ Innocentij II. ad Priorem, & fratres S. Mariæ in portu. 1315 C

Litteræ Caliſti II. ad Iulianum fundatorem Eccleſiæ S. Mariæ de Charitate Venetijs. 1216 A B

Longobardi Fori-Iulij Ducatum, & Marchiam Taruiſinam inſtituunt denominantque. 9 D

Longobardorum, Hunnorumque ritus haud diu in Fori-Iulij regione ſuperſtes 5 B

Lotharius Imp. Canonicis Veronen. poſſeſſionem curris Ceretæ concedit. 710 C

Lotharius Imp. in agro Veron. debitum naturæ ſoluit. 743 A

Lotharij II. priuilegium Eccleſiæ S. Proſperi. Vide Priuilegium. C

S. Lucæ Euangeliſtæ corpus Patauij in eccleſia S. Iuſtinæ reconditum. 393 B

S. Lucæ Euangeliſtæ Lipſana ab Vrſo monacho Conſtantinopoli Patauium aſportata. 430 B

Lucius III. Veronæ mortalitatem canit. 756 B

Ludouicus Turrianus Patriarcha iura Aquileien. Eccleſiæ armis reſtituit. 122 B

Ludouicus Card. Scarampus pluribus dignitatibus ab Eugenio IV. auctus. 139 A

Ludouicus Sforția Mediolani Dux à Gallis prælio captus. 319 A

Ludouicus Barbus Congregationis Caſſinenſis reſtitutor. 490 C D

Ludouicus Brandeburgenſis Marchio Tridentum occupat. 517 A

Ludouicus Rex Francorum cruce, & corona D. N. à Balduino Imperatore donatus. 1130 C

Luitprandus Rex Longobardorum abrogato Foroiulienſi Ducatu, filium Ducem conſtituit. 40 B

M

Maleſpina familia Veronæ diſſeminata. 876 B

Manfredus de Collato Epiſcopus Bellun. à Satellitibus Guezzelloni de Camino tyranni interemptus. 190 B

Manfredus Robertus Epiſcopus Veronæ, à Manfredo Tarentino Principe in carcerem truſus. 814 A

Manſionarios quatuor ſub Archipresbyteri obedientia in Veronenſi Cathedrali ſancit Honorius Tertius. 808 D

Maranenſis Epiſcopatus in Iſtria delatus. 5 C

Marani Oppidi deſcriptio. 6 D

Marchia Taruiſina deſcribitur. 9 D

S. Marcus Euangeliſta Venetæ Reipub. vbi honorifice aſſeruatur, Protector declaratus. 26 C

Idem ſub Nerone paſſus. 26 C

Eiuſdem Euangelium ſua manu ſcriptum ad hodiernum vſque diem veneratur. 27 A

Idem ab Angelo verbis PAX TIBI MARCE ſalutatus. 27 B

Marci Barbo Patriarchæ liberalitas in pauperes. 151 A

Marcus Grimanus Patriarcha Aquileien. ſub Paulo III. legatus contra Solimanum Turcarum Imp. 156 D

Marcus Gradonicus Patriarcha incomparabili planſu Veronam ingreditur. 166 C

Idem diſcordia inter Epiſcopum, Canonicoſque Veronenſes diſſoluit. 166 D

Marcus Gerardus Caſſadocha ab Ecelino per annum carcere maceratus. 812 B

S. Mariæ Conſolatricis Veron. Acta. 595 D

Marmoreæ inſcriptiones de translatione corporis S. Nicolai Myrenſis Epiſcopi Venetias. 1311 C 1312 C

Maſquardi Patriarchæ geſta apud Piſas. 123

Marinus Poſterla e laico in Epiſcopum aſſumptus poſt ordinationem numquam læta fronte viſus. 313 C

Maſtinus Scaliger à Senatu, populoque Veronen. Dux & Reipub. Generalis Capitaneus ſalutatus. 813 C

Maſtinus Scaliger Veronæ Princeps in foro occiſus. 816 D

Maſtinus Scaliger auitam ditionem Parma, Regio, Luca, alijſque oppidis auget. 870 D

Mathildæ Reginæ iudicatum pro Vgone Præpoſito Regicſis Eccleſiæ. 1598 B

Mathildæ Comitiſſæ iudicatum ad fauorem Abbatiæ Canuſinæ. 1592 B

S. Mauri Epiſcopi Veron. precibus fons emanat. 573 B

Memoria fundationis primi templi Venetiarum Diuo Iacobo Apoſtolo dicati. 1257 A

Memoria Petri Veneri monachi, qui corpus Prothomartyris Stephani Venetias adduxit. 1278 B

Memoria ædificationis monaſterij Sancti Nicolai in litore apud Venetias. 1287 A

Memo-

Memoria fundationis S. Dominici Regien. 1615 C
Memoria Guidi 2. de Robertis Epiſcopi Regien. 1617 A
Memoria miraculoſæ Virginis Mariæ imaginis prope Clogiam. 1423 A
Memoriæ marmoreæ poſitæ ad templum B. Mariæ Virg. prope Clodiam. 1425 C
Memoria vnius claui Christi Saluatoris apud Torcellum in eccleſia S. Antonij. 1447 D
Menſæ Corneliæ erectio per Marcum Cardinalem Cornelium Epiſcopum Veron. 979 C
Eiuſdem confirmatio per Leonem X. Papam. 986 D
Metamauci oppidum integrum maris vorticibus abſortum. 399 B
Miraculoſa inuentio corporum SS. Maximi, Iuliani, Felicitatis, & trium Innocentium. 414 B
Miraculum à B. Virg. contra Scaligerum virgunculam comprimere volentem patratum. 528 A
Monaſterium SS. Petri, & Proſperi extra vrbem Regien. Ord. S. Bened. à Thoma Epiſcopo conſtructum. 1580 B
Monaſterium Minoritarum Venetijs fundatum. 1333 D
Monaſterium S. Mariæ de Cæleſtia monialium Ord. Ciſterc. inchoatum. 1334 D
Monaſterium S. Dominici Venetijs ædificatum. 1339 C
Monaſterium Seruitarum Venetijs conditum. 1346 A
Monumentum refutationis Aduocatiæ Eccleſiæ Aquileien. à Burcardo, & Henrico factæ. 64 A
Monumentum editum à Vvaltero Patriarcha Aquileien. ad ſedandam litem, quæ inter Canonicos Veron. & Adelardmum de Capite pontis propter equum Patriarchæ vertebat. 74 C
Monumentum Marci Balbi Patriarchæ de ritu obſeruando in exigendis redditibus Eccleſiæ Aquil. 147 C
Monumentum Marini Grimani Patriarchæ in fauorem Canonicorum Veron. 154 D
Monumentum Rotaldi Epiſcopi Veronen. quo ſuos Canonicos à ſua, ſuorumque ſucceſſorum ordinaria iuriſdictione eximit. 507 A
Monumentum Eriptandi Archidiaconi Veron. de ſeparatione caſtri Ceretæ. 640 C
Monumentum commutationis inter Epiſcopum Veron. Milonem, & Lambertum habitatorem caſtri Eupodiani. 655 D
Monumentum nonæ dedicationis Eccleſiæ S. Georgij Veronæ. 717 C
Monumentum de lite adempta inter Notandinum Epiſcopum Veron. & homines Portus. 784 D
Monumentum Bartholomæi Epiſcopi in fauorem Archipresbyteri, & Canonicorum Veron. 718 C
Monumentum de Franciſci Card. Condulmerij deſignatione in Epiſcopum Veronenſem. 940 D
Monumentum tranſactionis inter Canonicos, ciueſque Veron. ab Auguſtino Valerio Epiſcopo editum. 1053 C
Monumentum donationis a Rodulpho Epiſcopo Vicentino cœnobio SS. Felicis, & Fortunati extra Vicentiam factæ. 1100. D
Monumentum venditionis à Garimberto Veronenſis Eccleſiæ Archidiacono de quodam caſtro peractæ. 1103 C
Monumentum inueſtituræ Henrico, & Siginfredo fratribus de Biſſarijs à Petro de Saracenis Epiſcopo Vicentino iterum conceſſę. 1133 D
Monumenta varia Aprutinæ Eccleſiæ. 1475 vſque 1505 vbi plures memorantur Epiſcopi, & Aprutini Comites.
Monumenta plura Caietanæ Eccleſiæ recitantur. 1500. vſque ad 1512. vbi recenſentur plures Epiſcopi, Duces, Comiteſque Caietani.
Monumenta aliqua Eccleſiæ Tiburtinæ. 1537 vſque ad 1543
Mulieres Aquileien. in patriæ obſidione decisas comas arcubus aptandas propugnatoribus ſubminiſtrant. 15 D
Munus Collalti Comitis in Feltreoſi vrbe. 341 D
Murani cryſtallum toto orbe celebratum. 1431 C

N

Nauagerij Card. & Epiſcopi Veron. munera præclare geſta. 1044 C
Idem tanquam oraculum a Patribus Concilij Tridentini habitus. 1045 A
Naufragario miſera Pharenſi, & Ottani Epiſcoporum. 1496 B
S. Nazarij Epiſcopi Iuſtinopolitani corpus diuina reuelatione inuentum. 357 B
Nex Landolphi Carcani ſedis Comenſis ſacrilegi inuaſoris. 283 C
S. Nicolai Myrenſis corporis translatio. 1292 D
Nicolaus Patriarcha corpora SS. Hermagoræ, & Fortunati è Gradenſi Eccleſia in Caſamatenſe municipium transfert. 111 A
Idem confirmat concordiam inter ſuos prædeceſſores, & Capitulum Aquileienſe peractam. ibid. D
Nicolaus Maltrauerſus Regien. electus Vicentinæ Eccleſiæ adminiſtrationem ſuſcipit. 1116 D
Idem Honorij III. legatus in Orientem contra Saracenos. 1613 C
Nicolaus de Aſtallis Canonicus S. Petri altare in honorem ſancti Antonij Eremitę erigit

erigit in eiuſdem Sancti Petri Baſilica. 1534 A
Nicolaus V. Corbarius Pſeudopontifex. 1345 A
Nonantulanum cœnobium a ſummo vſque deorſum combuſtum. 478 B
Nonantulenſium Abbatum ſeries. 477 C
Norandinus Epiſcopus Veron. Coſtantinum Canonicum maioria Eccleſiæ de iure decimarum Gazij, & Roncanouæ inueſtit. 804 C
Numiſmata cudit Ludouicus Turrianus Patriarcha ob relatam victoriam. 122 C

O

ODelbertus Bellunen. Antiſtes in monte Broncio templum D. Io. Baptiſtæ ædificat. 174 B
Odilio Baioariæ, & Homoaldus Aquitaniæ principes, per Karolummanum à defectione cohibiti. 592 C
Officinæ 30. ad fori ornatum à Poppone Patriarcha erectæ. 50 C
Omnibonus Epiſcopus Veronen. à Friderico Æneobarbo Imperij principis titulo nobilitatus. 743 B
Opera Hieronymi Vielmi Epiſcopi Æmonenſis. 229 B
Opera ingenij Philippi Thomaſini Præſulis Æmonen. 230 D
Opera Hermolai Barbari Epiſcopi Veron. 963 C
Opera Gabrielis Flamma Epiſcopi Clugienſis. 1426 B
Opiniones diuerſorum de Fori-Iulij ſitu. 5 D
Opinio Candidi de obitu Bertholdi Patriarchæ refellitur. 90 B
Opinio Panuini de interitu Petri Scaligeri Epiſcopi Veron. reijcitur. 895 D
Opiterginus, & Altinenſis Taruiſinæ Marchiæ olim Epiſcopatus deleri. 2 C
Opitergini milites ne in Pompei poteſtatem deueniant ſibi manus afferunt. 12 A
Oppidum Sacilli terræmotibus concuſſum. 6 C
Oppidum Metamauci integrum maris vorticibus abſortum. 399 B
Orientalis Eccleſia in Eutichianam hæreſim lapſa. 239 B
Oſſa S. Iacobi Apoſtoli in monte Grignano inuenta. 541 C
Otho Bellun. Epiſcopus à Friderico Imp. ſua ciuitate priuatus, illam recuperat. 179 A
Otho Feltrenſis Epiſcopus ſuæ Eccleſiæ ab Eccellino Tyranno auulſus ad eandem poſtliminio redit. 347 C
Otho Imp. diuino inſtinctu ædificat Cathedralem Parentinam. 365 A
Othobonus Patriarcha Aquil. belli gloria inclytus. 98 D

P

PAllium a Gregorio II. ſereno Patriarchæ Aquileien. conceſſum. 39 D
Parentinæ Eccleſiæ annuus cenſus. 364 D
Parentini Illyrica vtuntur lingua. 365 D
Parentum Genuenſes diripiunt, incedunt que. 364 C
Patauij origo, & nomen vnde. 387 A
Patauina ſedes Metamaucum tranſlata. 399 A
Patauinę Eccleſię annui redditus. 392 D
Patauini in ſocietatem a Romanis aſciti. 387 B
Patauini a Carolo Magno libertate donati. 388 A
Patauini agri vbertas. 390 A
Patauini Pręſules à Carolo Magno dominium ciuitatis recipiunt. 391 A
Iiſdem Henricus III. ius ſignandi monetam concedit. 413 B
Patauinorum 12. millia ab Eccelino tyranno detruncata. 388 B
Patauinorum ciuium probitas commendata. 389 C
Patauium a S. Proſdocimo Euangelio illuſtratum. 390 C
Patauium ab Attila ferro, igneque conſumptum. 381 C
Idem a Narſete reſtitutum. ibid.
Patauium poſt plurium tyrannorum vexationem Venet. iugum accipit. 388 D
Patriarcha Aquileien. inter Italiæ Metropolitas primum poſt ſummum Pontificem locum obtinet. 17 C
Patriarcha Aquileien. exul adhuc ſedem Venetijs precario tenet. 19 C
Patriarchę Aquileien. ad dexteram Pontificis locus attributus. 17 D
Patriarchæ Aquileien. poteſtas cudendi numos conceſſa. 20 B
Patriarchę duo pro vno exiſtunt. 38 D
Patriarchę Aquil. & Gradenſis a Pontifice dignitate priuati. 57 D
Patriarchalis Aquileien. ſedes ſepties mutata. 19 A
Eadem Gradum ab Helia Patriarcha tranſlata. 31 B
S. Paulini Patriarchæ Aquileien. prędicatione Carinthię populi ad fidem Chriſti conuerſi. 40 D
Paulus Alboinus Scaliger in carcere interfici iuſſus. 880 C
Pauli Regien. Epiſcopi documentum Eccleſię S. Michaelis. 1569 C
Pauli de Coccapanis Epiſcopi Regien. breue elogium. 1620 D
Pax inter Alexandrum III. & Fridericum I. Venetijs ſancita. 1322 C
Peregrinus II. Patriarcha Aquileien. cum Henrico Dandulo Duce Taruiſinos diſſipat. 71 B
Petinum Iſtrię ciuitas ad · icum redactum. 50 C

Pęti-

Petinen. Epiſcopi annui cenſus. 451 A
Petinen. Epiſcopos præſentandi ius apud Archiducem Auſtriæ. 452 B
Petrus Paulus Vergerius Iuſtinopolit. Epiſcopus mancipium hæreſis effectus, telo religionis ictus, deturbatur de ſede. 361 B
Petrus Polen. Epiſcopus è ſede à Roman. Pontif. deiectus. 455 D
S. Petrus Martyr inclyta Veronæ proles. 184 B.
Philippus Card. de Alenconio Patriarchatus Aquileien. commendatarius ab Vrbano VI. declaratus poſſeſſionem aſſequi nequit. 127 A
Philippus Feltren. Præſul iniurijs a Taruiſinis expetitus, exilioque mulctatus ad Honorium Papam confugit. 344 C
Pila porphyretica iuſſu S. Zenonis e Syria citiſſime a Dæmone delata. 558 C
Piſtor Epiſcopus Vicentinus ſagittis confoſſus. 1121 A
Pius II. Bellunenſem, & Feltrenſem Eccleſias diſiungit. 195 D
Plumbo olim ſua monumenta ſignaſſe Epiſcopos habetur. 1323 C
Pœna à Diuino Nomine repetita ab eccleſiaſticarum facultatum delapidatore. 493 D.
Pola ciuitas olim Iulia pietas appellata. 454 B.
Polæ conditores qui, & nomen vnde. ibidem. B
Eadem Romanorum Colonia. ibid.
Eadem bis excisa, iterumque reſtituta. ibidem.
Eadem a quo fidei rudimenta hauſerit. ibidem.
Poppo Patriarcha a Ioanne XIX. ſuppreſſionem ſedis Patriarchalis Graden. extorquet. 48 B.
Idem officinas 30. ad fori ornatum erigit. 50 C
Eiuſdem infelix, & inglorius vitæ exitus. 55 B
Idem Gradenſibus fidem frangit. 1165 C
Eiuſdem acta irritat Benedictus Pontif. ibid. D
Primiceriorum S. Marci ſeries. 1406 A
Priuilegium à Friderico Imp. Canon. Aquileien. elargitum. 60 D
Priuilegium Alexandri III. Præpoſito, & Canonicis Aquileien. 65 C
Priuileg. Berengarij Imp. ad fauorem Eccleſiæ Bellunenſis. 170 D
Priuileg. Othonis Imp. Ioanni Bellunen. Epiſcopo conceſſum. 173 A
Priuileg. Conradi Imp. Ermanno Epiſcopo Bellunen. datum. 174 B
Priuileg. Caroli IV. Cæſaris quo Iacobo Bellunen. Præſuli comitatum Ceſanæ confert. 191 A
Priuileg. Othonis Imp. Cenetenſibus Epiſcopis. 205 A
Priuileg. Berengarij Regis Eccleſiæ Ceneten. 206 A
Priuileg. Friderici Imp. eidem Eccleſiæ datum. 207 D
Priuileg. Caroli IV. pro eadem Eccleſia. 211 D
Priuileg. confirmationis iurium Eccleſiæ Æmonen. a Conrado II. Cæſare editum. 221 A
Priuileg. Caroli Magni Auguſti Canonicis Comenſibus dilargitum. 245 A
Priuileg. Ludouici Pij quo iiſdem Canonicis, & menſæ Epiſcopali lacum Lucanicum attribuit. 246 A
Priuileg. Ludouici, & Lotharij Impp. pro Epiſcopo Comenſi, & iiſdem Canonicis. 248 A 249 B
Priuileg. Lotharij Imp. pro Abb. & Monachis Bobienſibus. 252 B
Priuileg. Ludouici III. ad fauorem Eccleſiæ Cumanæ. 257 C
Priuileg. Ludouici Imp. quo Epiſcopis Comenſibus Abbatiam Coronatæ donat. 256 B.
Priuileg. Berengarij Regis quo Epiſcopis Comenſibus facultatem inſtituendi nundinas concedit. 259 D
Priuileg. Hugonis, & Lotharij Regum Eccleſiæ Comen. 261 A
Priuileg. Lotharij II. Epiſcopo, & ſacerdotibus Comen. 263 A
Priuileg. Othonis III. Epiſcopis Comen. 264 C
Priuileg. eiuſdem fidelibus Cumanæ Eccleſiæ conceſſum. 266 D
Priuileg. Henrici II. Epiſcopis Comen. 268 B. 269 D.
Priuileg. Donationis ab Henrico Cæſare Epiſcopis Comen. factæ. 281 A
Priuileg. Friderici primi Ardizoni Epiſcopo Comenſi elargitum. 284 A
Priuileg. eiuſdem Imp. quo Eccleſiam Cumanam a pignoribus, quibus oppreſſa tenebatur, abſoluit. 288 B
Priuileg. Othonis IV. Epiſcopis Comen. datum. 291 D
Priuileg. Henrici VII. Leoni Epiſcopo Comen. conceſſum. 298 B
Priuileg. Othonis II. pro Parentina Eccleſia. 367 C
Priuileg. Rodulphi Imp. quo priuilegia Parentinæ Eccleſiæ confirmat. 373 A
Priuileg. Othonis Imp. Epiſcopis Patauinis conceſſum. 405 A
Priuileg. Conradi II. pro Eccleſia Patauina. 410 D
Priuileg. Karolimani Regis cœnobio S. Zenonis. 590 D
Priuileg. Caroli Magni Abb. S. Mariæ de Organo conceſſum. 599 D
Priuileg. Ludouici Imp. cœnobio S. Zenonis Veronæ. 601 A
Priuileg. Ludouici Imp. cœnobio S. Mariæ de Organo Veronæ. 614 C

Priuileg. Caroli Craſſi ad fauorem Veron. Eccleſiæ. 628 D
Priuileg. Hugonis Regis pro monaſterio S. Zenonis. 631 C
Priuileg. Rodulphi Regis pro eodem cœnobio. 653 A
Priuileg. Othonis Imp. Veronenſi Eccleſiæ indultum. 646 B
Priuileg. Othonis III. cœnobio S. Zenonis Veronę. 660 D
Priuileg. Othonis Auguſti quo Canonicis Veronen. curtem de Quinto elargitur. 663 A
Priuileg. alia domui S. Zenonis conceſſa ab eodem Othone vide. 667 A D
Priuileg. Henrici II. Conradi, & Henrici III. Impp. Canonicis Veron. data. 671 D 674 A 680 A 696 C
Priuileg. Frederici Imp. Theobaldo Epiſcopo Veronen. indultum. 738 B
Priuileg. eiuſdem Friderici Congregationi Veronen. 750 D
Priuileg. Federici II. quo combuſta Zenoniani cœnobij monumenta, & priuilegia renouat. 809 A
Priuileg. Peregrini I. & II. Valterij, Bertoldi, & Bartholomęi Patriarch Canon. Veronen. conceſſa, vide 823 vſque 831
Priuileg. Lotharij Imp. in fauorem Canonicorum Veronen. 1070 A
Priuileg. Othonis III. Epiſcopatui Vicentino indultum. 1107 D
Priuileg. Henrici primi pro eodem Epiſcopatu. 1106 A
Priuileg. Conradi II. & Henrici III. Eccleſiæ Vicentinæ, 1107 D 1111 A
Priuil. Henrici Imp. monaſterio SS. Felicis, & Fortunati prope Vicentiam conceſſum. 1112 B
Priuileg. Friderici Ænobarbi pro Vicentinis Epiſcopis. 1117 B
Priuileg. confirmationis Othonis Auguſti omnium iurium Eccleſiæ Vicentinæ conceſſorum. 1124 B
Priuileg. Friderici II. Triſſinę genti elargitum. 1128 D
Priuileg. Caroli Magni Fortunato Graden. Patriarchæ indultum. 1181 D
Priuileg. eiuſdem Auguſti Eccleſiæ Placentinæ conceſſum. 1552 D
Priuileg. eiuſdem Imp. Eccleſiæ Regien. 1560 D
Alia duo eiuſdem Caroli priuilegia. 1562 A
Priuileg. Ludouici Pij Auguſti Eccleſiæ Placentinæ conceſſum. 1555 B
Priuileg. Lotharij Imp. Eccleſiæ Regien. indultum. 1566 B
Priuileg. à Ludouico II. eidem Eccleſiæ datum. 1568 A
Priuileg. à Carolo Craſſo eidem Eccleſiæ conceſſum. 1570 C
Priuileg. Berengarij Regis eidem Eccleſiæ. 1573 A
Priuileg. Ludouici Regis Eccleſiæ Regien. 1575 A
Priuileg. alia à Berengario Rege eidem Eccleſiæ conceſſa. 1578 A
Priuileg. Lotharij II. eccleſiæ S. Proſperi elargitum. 1581 C
Priuileg. Federici II. Eccleſiæ Regien. conceſſum. 1611 C
Priuileg. Caroli II. Neapol. Regis Eccleſiæ Reatinæ. 1531 B

Q

Quæ olim fuerint in Veneta regione Metropolitanæ vrbes. 10 C
Quæ nationes in diœceſi Aquileien. continebantur. 23 D
Quando, & vbi S. Marcus ab Angelo verbis, PAX TIBI MARCE ſalutatus. 27 B
Qui ex Patriarchia Aquileien. nobilitate, & bello inclyti fuere. 19 C
Quibus Principibus Iſtria temporum viciſsitudine fuerit obnoxia. 9 B
in Quibus ſolemnitatibus, & functionibus Patriarchis Aquil. conceſſus fuit vſus pallij. 48 D
Quibus Eccleſijs Carolus magnus ſui theſauri trientem reliquit. 42 B
Quinque olim numerabantur Epiſcopatus in Foroiulen. regione, è quibus tres ſublati, & qui. 5 C
S. Quirinus Philippi Imp. filius, & Patriarcha Aquileien. pro Chriſto in mare demerſus. 49 D
Quos, & quot Dominos, & tyrannos Taruiſina Marchia experta ſit. 11 A
Qui olim ſuffraganei, Aquileien. Patriarchę fuerit. 7 B
Quot, & qui in Marchia Taruiſina ſuperſint Epiſcopatus. 12 D

R

Raymundum Turrianum Patriarcham ſummo cum honore, & lætitia Aquileien. ciues excipiunt. 95 D
Idem Venetis multis cladibus attritis, oppida obſeſſa liberat. 96 B
Idem pater patriæ appellatur. 98 B
Idem pallium à Gregorio X. per manum Laudenſis Epiſcopi recipit. 95 D
Raynaldus Corregius in Galliam Apoſtolicus Nuncius deſtinatus, irrito labore in in Italiam redit. 1136 C
Raynaldus Epiſcopus Callienſis fit Archiepiſcopus Spalatenſis, ac pro Eccleſiaſtica immunitate inhumaniter occiditur. 1614 C
Regienſis Eccleſiæ iura, & priuilegia. 1558 B
Reliquiæ quæ in Cathedrali Bellunen. aſſeruantur. 168 B
Reliquiæ in Cathedrali Ceneten. recondite. 202 B

Reli-

Reliquiæ SS. Maximi, & Pelagij in Æmonenſi Cathedrali venerantur. 219 D
Reliquiæ Perinenſis Eccleſiæ. 451 B
Reliquiæ Polenſis Eccleſiæ. 455 A
Reliquiæ, quæ Veronæ venerantur in eccleſia S. Zenonis Maioris. 538 C
Reliquiæ quæ ſunt in eccleſia SS. Firmi, & Ruſtici Veronæ. 539 B
Reliquiæ Baſilicæ Sancti Stephani Veronæ. 583 C
Repoſitio corporum SS. Chryſanti, & Dariæ in Eccleſia Regina. 1619 A
Reſtauratio ſeriei Epiſcoporum Vrbis veteris. 1546 D
Reſtauratio ſeriei Epiſcoporum Iaderenſium, inter errata.
Romanorum Imperatores inter Canonicos Aquileienſes enumerati. 22 A
Romanorum octo mille ad Scultennam cæſa. 1429 B
Roraldus Epiſcopus Veronenſis ſuos Canonicos à ſua, ſuorumque ſucceſſorum ordinaria iuriſdictione eximit. 607 A
Rotlandus Epiſcopus Taruiſinus anathematis fulmine percuſſus, & Epiſcopatu ſpoliatus. 481 D

S

SAcilli oppidi deſcriptio. 6 C
Sacra Illyrico idiomate in diœceſi Iuſtinopolitana celebrantur. 356 D
Scaligeri Verona pulſi. 896 C
Schiſma Eccleſiæ Aquileien. 38 A
Sententia Concilij Tridentini ad fauorem Patriarchæ Aquileien. 21 B
Sententia Iod. Hund aſſerentis Popponem Brixienſem Epiſcopum factum Patriarcham Aquileien. refellitur. 56 A
Sententia Paſchalis Vicecomitis Mantuanæ Eccleſiæ Præpoſitum ad fauorem Canonicorum Veron. 84 B
Sententia Card. Baronij aſſerentis S. Proninum fuiſſe S. Felicis ſucceſſorem in Eccleſia Cumana reijcitur. 238 B
Sententia Tinti, Bagattæ, Pereti, Panuini, & aliorum de tempore martyrij S. Proculi Veronenſis Epiſcopi refellitur. 561 A
Sententia Vidonis Card. Legati ad fauorem Canonicorum Veronenſium in lite caſtri Ceretæ. 730 A
Sententia Gambini Vicarij Patriarchę Aquileien. contra Matthæum de Ribaldis Epiſcopum Veron. 866 B
Sententia Poteſtatis, Communiſque Paduæ de lite inter Epiſcopum, & Commune Vicentiæ vertente. 1137 B
Series Abbatum Zenoniani Cœnobij Veronæ. 593 A
Series Archipresbyterorum Veronenſium. 1069 B
Series Abbatum S. Georgij maioris Venetiarum. 1276 A
Series Primiceriorum S. Marci Venetiarum. 1406 A
Series Abbatum cœnobij SS. Petri, & Proſperi Regien. 1580 C
Series Abbatum S. Thomæ Torcelli Ord. Ciſtercien. 1439 B
Seſſiorum gentis vetuſta mentio. 1610 C
Seuerus Patriarcha in Manichæorum errorem lapſus, tandem illum eiurat. 38 C
Sremicum caſtrum ædificatum à Salamone Epiſcopo Tridentino. 514 C
Signacula quibus B. Maria Virgo orabat Petini aſſeruantur. 451 C
Simulacrum B. Mariæ Virg. Aquileiæ ſacrilegis virgunculam comprimere volentibus ſub eius aſpectu toruo ſupercilio humeros denoluit. 128 A
Spinetta Marchio Maleſpina eccleſiam, & hoſpitalia pro egenis, ægris, & pauperibus Veronæ fundat. 875 C
Sumanus Mons templo B. Mariæ Virginis celebris. 1097 C
S. Syluinus Veronę Antiſtes numquam lætus, niſi quando pauperibus aliquid largiretur. 583 B

T

TAruiſij religionis Orthodoxę inſtitutor qui. 465 B
Taruiſini Cenetenſem vrbem, ac diœceſim deuaſtant, ac præcipuam Eccleſiam incendunt. 209 A
Taruiſinorum Prǽſulum cenſus. 467 B
Taruiſium Marchionarus ſedes. 465 B
Taruiſium ciuitas turrium olim dicta. ibidem. C
Tergeſtinæ vrbis deſcriptio. 498 D
Tergeſtinę Eccleſiæ reliquię. 500 B
Tergeſtinæ Eccleſię annui cenſus. 500 A
Tergeſtini ex Romano ſanguine progeniti. 499 A
Tergeſtinus Epiſcopus Comitis titulo gaudet. 500 A
Tergeſtum Romanorum Colonia. 498 D
Tergeſtum vnde dictum. ibid.
Idem ter exciſum. ibid.
Terræmotus ingens qui totam Italiam quaſſauit. 701 D
Teſtamentum Roſij Epiſcopi Patauini, quo Chriſtianum Abbatem S. Iuſtinæ ſuum conſtituit hęredem. 401 A
Teſtamentum pium Petri Barocci Epiſcopi Patauini. 939 C
Teſtamentum Audi Epiſcopi Veron. 612 A
Teſtamentum Bilongij Epiſcopi Veronen. 619 D
Teſtamentum Notherij Epiſcopi Veronæ. 633 B
Teſtamentum Ioannis Epiſcopi Ticinenſis. 636 D
Teſtamentum Milonis Marchionis. 648 D
Teſtamentum Emergardis Comitiſſæ ad fauorem Canonicorum Veron. 669 C

Theſaurarij officium in Veronenſi Eccleſia ab Hermolao Barbaro reſtitutum. 532 C 964 B
Theſaurarij Veronenſis Eccleſiæ munus quarta dignitas aſſeritur. 532 C perperam tamen ex incogitantia Amanuenſis id ſcriptum, cum tres tantum, non quatuor ſint dignitates in ea Eccleſia, ac Theſaurariatus, officium eſt, non dignitas. Vide inter errata, & omiſſa in fine.
Theſaurariorum Eccleſiæ Veronenſis Catalogus: 968 C
Theſauros eccleſiaſticos ex inſula Gradi Poppo Patriarcha Aquileiam deportat. 50 C
Thomas Campegius epiſcopus Feltrenſis Pontificiam tiaram Adriano VI. defert. 352 C
Thomas Lunatus Comenſis mathematicus ex aſtrorum peritia prędicit ſucceſſionem Leonis Lambertenghi in Comenſi Epiſcopatu. 797 C
Thomas Regienſis Epiſcopus eccleſiam S. Proſperi ædificat. 1559 C
Torcelli origo, & nomen vnde. 1429 A
Torcellani Epiſcopi annui cenſus. 1431 D
Tranſactio Gibertina. 1001 A
Translatio Sedis Aquileien. 33 D
Translatio pretioſi ſanguinis D. N. Ieſu Chriſti Mantuæ. 175 D
Translatio corporum SS. Martyrum Seneſij, & Theopompi. 469 C
Translatio corporum SS. Firmi, & Ruſtici pari auri, & argenti pondere redemptorum. 596 A
Translatio corporis S. Zenonis. 950 A
Translatio Patriarchatus Gradenſis Venetias. 1362 A
Translatio Epiſcopatus Metamaucenſis Clugiam. 1416 C
Translatio corporis S. Barbaræ Virginis, & Martyris Torcellum in eccleſia S. Ioan. Euangeliſtæ. 1434 B
Translatio corporis S. Fuſcæ Virg. in Eccl. Torcellanam. 1442 A
Translatio corporis S. Chriſtinę Torcellum 1447 B
Translatio epiſcopatus Caſtrenſis ad caſtrum Aquæpendentis. 1514 C
Tributum à Venetis Aquileienſis Patriarchis impoſitum. 58 C
Tridenti vrbis deſcriptio, & origo. 509 B
Tridentinus epiſcopus vtraque poteſtate ſuccinctus. 510 B
Tridentinus clerus ius ſibi eligendi epiſcopum illibatum ſeruat. ibid.
Tridentinus comitatus dono datus à Conrado Cæſare Vldarico Epiſcopo. 513 A
Tridentum vnde dictum. 509 C
Tridentum à Theodorico Gothorum Rege deletum, inde à vicinis populis reædificatum. 509 D
Tridentum à quo fidei rudimenta acceperit. 510 A
Triſſina gens vetuſta fiduciaria Vicentini Epiſcopatus. 1128 B
Troia hodie ciuitas Epiſcopalis Apuliæ. 1543 D
Trugnonum nobilis Anconitana familia dicta Taurileonis, de qua Baptiſta Callienſis Epiſcopus. 1625 B

Tumuli diuerſorum.

Tumulus Marci Barbi Card. S Marci. 147 A
Tumulus Hermolai Barbari Patriarchę Aquileien. 152 A
Tumulus Dominici, & Marini de Grimanis Patriarcharum. 153 154 C
Tum. Moyſis Buffarelli Epiſcopi Bellunen. 194 B
Tum. Galearij Nicheſolæ Epiſcopi Bellun. 195 D
Tum. Io. Baptiſtæ Caſalij Epiſcopi Bellun. 196 C
Tum. Io. Baptiſtę Valerij Epiſcopi Bellun. 197 C
Tum Nicolai Triniſani epiſcopi Cenetenſis. 215 B
Tum. Sancti Abundij Comenſis Antiſtitis. 240 B
Tum. Bonifacij Mutienſis, Præſulis Cumani. 309 D
Tum. Antonij Card. Triuultij. 320 B
Tum. Philippi, & Aurelij de Archintis Comen. epiſcoporum. 328 A
Tum. Bernardini de Cruce Præſulis Com. 325 A
Tum. Ioan. Antonij Vulpij Epiſcopi Com. 325 D
Tum. Danielis Scoti epiſcopi Concordien. 336 A
Tum. Baptiſtę de Lignamine Concordiæ Antiſtitis. 336 C
Tum. Franciſci Argentini epiſcopi Concordien. 338 A
Tum. Iacobi Vallareſſi Iuſtinopolitani epiſcopi. 460 C
Tum. S. Nazarij epiſcopi Iuſtinopolitani. 357 B
Tum. Ioan. Lauredani epiſcopi Iuſtinop. 359 B
Tum. Antonij Iuſtinopolitani Præſulis. 362 D
Tum. Franciſci Mauroceni Epiſcopi Parentini. 378 A
Tumul. Auguſtini Taſſi Bergomenſis viri Cl. 379 A
Tum. Hieronymi Campegij epiſcopi Parentini. 385 B
Tum. Tricidij epiſcopi Patauini. 400 A
Tum. Bernardi Maltrauerſi Patauini Pręſulis. 415 A
Tum. Ioannis Caccij epiſcopi Patauini. 417 A
Tum. Io. Baptiſtę Forzati Patauij Epiſcopi. 427 C
Tum. Petri Barocci epiſcopi. 439 D

Tum.

Tum. Sixti de Ruuere. 441 A
Tum. Marci Card. Cornelij. 442 A
Tum. Federici Card. Cornelij. 443 C
Tum. Aloyſij Cornelij Epiſcopi Patauini. 445 A
Tum. Aurelij Vergerij. 463 A
Tum. Rodulphi Sfortiæ Polæ Epiſcopi. 464 A
Tum. Alberti Riccij Epiſcopi Taruiſini. 484 D
Tum. Proſauij Nouelli Præſulis Taruiſini. 485 B
Tum. Caſtellani de Salamonijs Taruiſij Epiſcopi. 486 B
Tum. Ioan. Benedicti Veneti Taruiſini Antiſtitis. 489 D
Tum. Ludouici Barbi Epiſcopi. 490 D
B
Tum. Theodori Lelij Epiſcopi. 493 B
Tum. Nicolai Franchi Epiſc. 494 B
Tum. Bernardi Rubei Epiſc. 495 A
Tum. Georgij Cornelij Epiſc. 495 D
Tum. Franciſci Card. Cornelij. 496 D
Tum. Philippi Bonacolti Epiſcopi Tridentini. 516 B
Tum. Bernardi Cleſii Card. 521 C
Tum. S. Euprepij primi Epiſcopi Veron. 548 C
Tum. S. Proculi Veron. Epiſcopi. 560 D
Tum. S. Theodori Epiſc. Veron. 575 A
Tum. S. Verecundi Epiſcopi. 587 A
Tum. S. Valentis item Veronæ Præſ. ibid. C
Tum. Bonincontri Veronæ Antiſt. 838 A
C
Tum. Canis Grandis Scaligeri Veron. Principis. 850 D
Tum. Maſtini Scaligeri. 870 D
Tum. Conſignorij Scaligeri. 880 C
Tum. Hermolai Barbari Epiſcopi Veron. 971 C
Tum. Hieronymi Vergarorij. 992 C
Tum. Ioan. Matthæi Giberti Epiſcopi Veronenſis, & Ludouici Canoſſæ Baiocen. Epiſc. 1040 A
Tum. Hieronymi Treuiſani Epiſcopi Veronen. 1043 A
Tum. Auguſtini Card. Valerij. 1050 A
Tum. Honuphrij Panuini. 1063 D
Tum. Alberti Valerij Epiſcopi. 1064 B
Tum. Altogradi Catanei Epiſcopi Vicentini. 1138 A
D
Tum. Ioannis Caſtillonei Epiſcopi Vicentini. 1140 D
Tum. Petri Æmiliani Epiſc. 1141 D
Tum. Card. Baptiſtæ Zeno. 1146 C
Tum. Ioannis Card. Delphini. 1151 B
Tum. Bonincontri de Boaterijs Abbatis S. Georgij maioris Venet. 1285 B
Tum. Marci Michaelis Epiſcopi Caſtellani. 1339 D
Tum. Bartholomæi Quirini Epiſcopi Caſtellani. 1346 C
Tum. Nicolai Mauroceni Epiſcopi Caſtell. 1350 A
Tum. Franciſci Bembi Epiſcopi Caſtellan. 1355 B
Tumj Marci Barbi Epiſcopi Caſt. 1356 D
Tum. B. Laurentij Iuſtiniani primi Patriarchæ Venetiarum. 1364 C
Tum. Maphæi Contareni Patriarchæ Venetiarum. 1373 C
Tum. Maphæi Gherardi Patriarchæ Vener. 1376 D
Tum. Antonij Surriani Patriarchæ Vener. 1377 C
Tum. Hieronymi Quirini Patriarchæ Ven. 1390 A
Tum. Vincentij Diedi Patriarchæ Vener. 1391 B
Tum. Ioannis Treuiſani Patriarchæ Vener. 1392 A
Tum. Laurentij Priuli Patriarchæ Vener. 1399 B
Tum. Matthæi Zanæ Patriarchæ Venetiar. 1400 A
Tum. Boni Epiſcopi Caprulen. 1510 B
Tum. Angeli Caſalmi Epiſcopi Caprulen. 1413 D
Tum. Danielis de Rubeis Epiſcopi Caprul. 1413 A
Tum. Iacobi Nuclantij Epiſcopi Clugien. 1423 D
Tum. Hieronymi Nigri Epiſcopi Clugien. 1424 B
Tum. Boni Balbi Epiſcopi Torcell. 1441 D
Tum. Ægidij de Gallutijs Epiſc. Torcell. 1444 B
Tum. Iacobi Mauroceni Epiſcopi Torcell. 1444 C
Tum. Leonardi Donati Epiſcopi Torcell. 1445 C
Tum. Philippi Nani Epiſcopi Torcellan. 1446 B
Tum. Hieronymi Foſchari Epiſcopi Torc. 1451 A
Tum. Marci Zeni Epiſcopi Torc. 1452 C
Tum. Ioannis Epiſcopi Auerſani. 1496 D
Tum. Auguſtini Card. Galamini. 1497 C
Tum. Mercurij de Vipera Epiſcopi Balneoreg. 1498 B
Tum. Pompeij Belli Epiſc. Biſign. 1499 B
Tum. Petri Flores Epiſc. Caietani. 1513 C
Tum. Ioannis à Gante Epiſcopi Caietani. 1513 D
Tum. Hieronymi de Ceno Epiſcopi Caiet. 1514 A
Tum. Theobaldi de Seſſo Epiſcopi Regien. 1518 C
Tum. Bernabonis Malcſpinæ Epiſcopi Lunenſis. 1520 A
Tum. Io. Petri Parentucelli Epiſcopi Lunenſis. 1520 C
Tum. Andreolæ matris Nicolai V. Papæ. 1520 D
Tum. M. Antonij Amidani deſignati Epiſcopi Melphien. 1522 B
Tum. Thomaſij Buccamugelli Epiſc. Milir. 1522 D
Tum. Giſberti Ptolemæi Epiſcopi Montis Faliſci. 1523 B

Tumul. Bernardini Tempeſtini Epiſcopi Montis Peluſij. 1523 D
Tum. Lelij Epiſcopi Neritonen. 1524 D
Tum. Troili Baleonci Epiſcopi Peruſini. 1525 C
Tum. Coſmæ Seratij Epiſcopi Rauelen. 1525 C
Tum. Io. Baptiſtæ Tuſchi Epiſcopi Reat. 1535 D
Tum. Iannorij Pandulphini Epiſcopi Troiani. 1543 A
Tum. Bernardi de Militijs Epiſcopi Valu. 1544 D
Tum. Antonij Allij Epiſcopi Volaterran. 1546 A
Tum. Pompei Cornazani Epiſcopi Parm. 1552 A
Tum. Padi Epiſcopi Placentini. 1554 B
Tum. Henrici de Caſalorcijs Epiſcopi Regien. 1616 C
Tum. Baptiſtæ Groſſi Epiſc. Reg. 1620 C
Tum. Vberrini Papiſauç Hadrien. Epiſcopi. 1621 C
Tum. Philippi Zoboli Epiſcopi Comaclen. 1622 B
Tum. Marci Epiſcopi Senogal. 1627 C
Tum. Fr. Antonij Card. Barberini. 1627
Tum. Bartholomæi Zabarellæ Archiepiſc. Florent. 1632 C
Tum. Raphaelis Spinulæ Epiſcopi Adiac. 1633 C
Tum. Chriſtophori Guidiccionij Epiſcopi Adiacen. 1633 D
Tum. Iulij Iuſtiniani Epiſc. Adiac. 1634 A
Tum. Fabiani Iuſtiniani Epiſcopi Adiacen. 1644 D
Tum. Decij Iuſtiniani Epiſcopi Alerien. 1635 C
Tum. Angeli Cerretani Epiſcopi Groſſet. 1637 A
Tum. Leonardi Dati Epiſcopi Maſſani. 1638 A

V

VEnetæ regionis habitatores primi qui. 10 D
Venetæ gentis origo. 1157 B
Venetæ regionis vrbes. 1158 B 1159 C
Eiuſdem exacta notitia. 1159 C
Veneta iuriſdictio penes quos. 1162 A
Venetæ regionis principes vrbes. 1227 A
Venetia in Longobardorum poteſtatem redacta. 1159 A
Veneti litoris ſitus. 1161 A
Veneti Principis ſedes. 1162 A
Veneti ab exordio Chriſtiani. 1162 B
Veneti Epiſcopatus. 1162 B
Venetorum Patriarchatus Aquileien. dominium ſuæ ditionis faciunt. 133 A
Venetum imperium in quatuor regiones diuiſum. 1157 A
Verona Romanorum Colonia. 524 A
Eadem Colonia Auguſta nuncupata. ib. C
Verona fidelis cur dicta. 526 A
Eadem à quibus tyrannis vexata. 523 D
Verona plurium inſignium virorum patria. 529 C
Verona incendium paſſa. 743 C
Veronæ initium, & nomen vnde. 523 A
Veronæ antiquitas, & magnificentia. 526 C
Veronenſes ad Chriſti fidem a S. Euprepio S. Petri Apoſtoli diſcipulo perducti. 530 C
Veronenſes ad Eugenium IV. Papam oratores mittunt ne eorum Eccleſia commendatitia habeatur. 940 C
Veronenſe Capitulum à poteſtate Epiſcopi Veronen. immune, ſed tantum Patriarcham Aquileienſem ſuum ordinarium agnoſcit. 532 D
Eiuſdem priuilegia recenſentur. 534 D
Veronenſis agri ſitus, & encomium. 528 A
Veronenſis Epiſcopus Comitis titulo cum mero, & miſto imperio gaudet. 530 D
Veronenſis Cathedralis deſcriptio. 531 A
Veronenſis diœceſis amplitudo. 542 A
Veronen. eccleſiarum, piorumque locorum tam intra, quam extra vrbis pomœrium cathalogus. 543 A
Veronenſi Congregationis antiquitas, & prærogatiuæ. 751 D
Veronenſis Senatus, & clerus pompa incredibili Fridericum Imp. Germaniam proficiſcentē hoſpitio recipiunt. 976 D
Veronenſium Canonicorum verus numerus indicatur. Vide inter errata in fine.
Veſpaſianus Auguſtus ad Imperij faſtigium Aquileiæ ſubuectus. 15 B
Vetus monumentum Dominici Oliuolenſis Epiſcopi. 1288 A
Vetus ritus Romanorum Pontificum primum mittendi lapidem ad nouam ædificandam eccleſiam. 1316 B
Vicentia à Gallia muris vallata. 1091 C
Vicentia ab Attila deleta. 1092 B
Eadem quibus principibus fuerit obnoxia ibidem.
Vicentia Venetæ vrbis viridarium, 1095 C
Vicentia plurium ſanctorum, & illuſtrium virorum natali decorata. 1097 C
Vicentiæ origo, e nomen vnde. 1091 B
Vicentiæ vrbis circumſcriptio. ibid.
Vicentiæ vrbis politicus ſtatus. 1093 D
Vicentinæ diœceſis deſcriptio, & laus. 1095 A
Vicentini à quo Euangelio imbuti. 1094 C
Vicentini Epiſcopi, Ducis, Marchionis, & Comitis titulo cohoneſtari. 1094 D
Vicentini Epiſcopatus annui cenſus. 1095 D
Vicentini Epiſcopatus Cortia gens vetuſta à Vicentinis Epiſcopis feudorum innouationes recipit. 1144 B
Vidonem Romanum Præneſtinum Epiſcopum fuiſſe ex familia Perleonea, non vero ex Regulis de Biſuntio habent monumenta Placentina. 1469 B

Vida-

Vldaricus Patriarcha Aquileien. ab Alexandro III. ſacris innodatus. 58 A

Idem à Friderico Æneobarbo Ducatu Fori-Iulij, Marchionatu Istriæ,& Comitatu Iapidiæ inſignitus. ibid.

Vnio Bellunenſis, & Feltrenſis Eccleſiarum. 187 D

Vnio Æmonenſis, & Parentinæ Eccleſiarum. 376 B

Vltio diuina timenda ſubtrahentibus piè teſtatorum legata. 401 C

Vrſus Patriarcha Gradenſis deturbatus de ſede. 50 C

Vrbanus III. Veronæ electus Pontificatus inſignia in Cathedrali ſuſcipit. 756 C

Idem ibi eccleſiam S. Iuliani monialium Benedictini Ordinis conſecrat. 759 D

Idem Ferrariæ ſupremum claudit diem. 765 D

Vtini vrbis deſcriptio. 24 B

Vtinum Pauli Veneti Sophiſtæ, & Romuli Amaſæi patria. 25 A

Vtinum diuerſorum aſylum. 24 D

Vtinenſes refragantur electioni Philippi de Aleuconio. 127 B

Vtini vrbs Patriarchali ſede nobilitata. 90 A

X

Xenodochia in ciuitate Veronæ magis inſignia. 537 A

Xenodochia pro egenis, ægris, & pauperibus Marchio Spinetta Maleſpina fundat. 875 C

Z

S. Zachariæ Prophetæ corpus quando Venetias delatum. 1264 D

S.Zeno viuus pater patriæ, mortuus Veronæ Patronus appellatus. 554 A

Zenones duo non vnus aſſeruntur Veron. Epiſcopi. 577 D

S.Zenonis Epiſc. Veron. miracula. 553 D

S.Zenonis Baſilica à Gallieno Cæſare ædificata. 558 A

S. Zenonis iuſſu dæmon porphyreticam pilam è Syria citiſſime Veronam deportat. ibid. C

S.Zenonis cœnobium apud Veronen. Ord. S. Benedicti vetuſtiſſimum. 538 A

Idem ab iiſdem Benedictinis monachis ſub Priore regulari gubernatur, non a monachis Oliuet. Congr. Vide inter errata.

Eiuſd. cœnobij hiſt. ſcribit Cherubinus Lazaronus Prior Ord. S.Benedicti. 539 A

Omiſſa

Omiſſa addenda, commiſſa delenda, vel corrigenda.

Errata, quæ in hoc Quinto Tomo partim typographorum incuria, præter ſpem irrepſere, partim feſtinatione omiſſa, ſic benigne Lector reſtitue & ſeculo, ac fabris parum cultis indulge.

PAg. 3. l. 21. potentiſſimam, *lege* patentiſſimam, l. 42. quæ *lege*, aquæ, l. 51. ante verbum ſeptem *adde*, &, l. 64, videndi *lege* videndi.
Pag. 5. l. 17. poſt verbum ſere *adde*, 80.
Pag. 6. l. 62. *lege* 589. pro 588.
pag. 7. l. 19 *ſcribe* 589. pro 588.
p. 8 l. 61 Argnnantos, Argonautas, l. 63 Ponte, Ponto, & l. vlt. inuenti, inuecti.
p. 9 l. 15 Itris, Iſtris, l. 42 confirmato, conformard.
p. 17 l. 5 ante verbum illud, Hermagoram, pro puncto pone commam, lin. 27 poſt verbum, prædicatinnis, *adde*, inſtantiam, pluta pœnarum.
p. 20 l. 20 poſt verbum donauit, *adde* Iapidiam.
p. 31 l. 11 qua, qua, l. 38 occuparent, occuparunt.
p. 23 l. vlt. maiores, minores.
p. 24 l. 15 mixti, miſti, & ſic vbicumque occurerit.
p. 25 l. 4 poſt verbum, ducta, *dele* cōmam l. 5 poſt, amœniſſima, *dele* puncta, nam ponenda ſunt ante verbum vndique.
p. 27 l. 2 eccleſiam, eccleſijs, ſcriptam, ſcripturam, l. 22 Riuoaltaria, Riuoaltina, l. 52 poſt verbum, fere, *adde*, duobus.
p. 29 l. 6 productus, perductus.
p. 31 l. 53 quos, quę.
p. 34 l. 33 &, vt.
p. 38 l. 51 Giralphus, Giſulphus.
p. 40 l. 42 teſtimonium, teſtimonio, l. 45 politiorum, politiarum.
p. 42 l. 35 poſt verbum monachis, *adde* ſancti, l. 46 Vennenſis, Veronenſis.
p. 43 l. 1 Belis, Beli.
p. 44 l. 19 mulra. nulla.
p. 45 l. 2 Hengelfredum, Hengelfredus.
p. 46 l. 45 contradictum, contraditum.
p. 52 l. 2 honorabiles, honorabilis.
p. 53 l. 42 an. 12. an. 15.
p. 58 l. 4 Indict. 4. *lege* 5. & l. 8. 1162. 1161.
p. 61 l. 62 ſciat, ſicut.
p. 63 l. 33 poſt, ante.
p. 67 l. 38 Laboreres, Laborans.
p. 69 l. 6 quem, quam.
p. 71 l. 46 Philippo, Federico.
p. 88 l. 43 Colocenſi Archiepiſcopo, Colocenſis Archiepiſcopus.
p. 90 l. 8 fides, ſedes.
p. 93 l. 48 Patriarchatum, Patriarchatus.
p. 98 l. 19 poſt illud verbum nuncupatus *adde* Mortalitatem expleuit die 21. Feb. [illegible] & l. 49. poſt Othobnnus, *adde* ex nobili gente de Razzis.
p. 103 l. 8 videnda, videndus, l. 15 quinto, quarto.
p. 111 l. 40 ante illud verbum armis, *adde* ſuris, l. 54 faciet, facient.
p. 121 l. 17 tuæ, ſuæ, l. 38. ſuit, ſuis.
p. 123 l. 35 poſt, ex alto, *adde* exceſſit Ludonicus Vtinæ anno 1364. die 30. Iulij.
p. 131 l. 34 poſt verbum Februarij, *adde* quam, & l. 15. prouenifſet, perueniſſet.
p. 135 l. 4 quam, qua.
p. 126 l. 59 Deus, Deum.
p. 145 l. 11 plantes, plantas.
p. 146 l. 7 ummo, ſummo.
p. 150 l. 40 prædictæ, prædictas, & lin. 59 prædictum, præditum.
p. 151 l. 15 reueti, reuerti, l. 23 Vnetus, Venetus.
p. 152 l. 32 Hermoleos, Hermolaus.
p. 160 l. 40 orthodoxim, orthodoxam, l. 41 cultum, cultu.
p. 161 l. 13 hæreticis, hæretici.
p. 164 l. 17 Cathedralis, cathedris.
p. 170 l. 28 Aquileienſis, Aquileienſi.
p. 171 l. 5 Re..i, Regni.
p. 175 l. 57 aſſecurus, aſſecutas.
p. 181 l. 9 rara, rata, l. 54 deſiderij, deſiderijs.
p. 182 l. 11 quocumque, quæcunque.
p. 185 l. 6 ferru, ferro.
p. 187 l. 56 Gerardo, Balduino.
p. 188 l. 3 tempore, tempora.
p. 202 l. 40 poſt verbum, Apoſtolicæ, *adde* non.
p. 207 l. 4 nono, quinto, & l. 16 codex iſte pulcherrimus, *lege*, codicem iſtum pulcherrimum.
p. 210 l. 1 obſequio, obſequium.
p. 211 l. 23 functionis, factionis.
p. 213 l. 32 poſt, apparet, *adde* à capite lin. 28 GEORGIVS de Tortis Terdonenſis, Cenetenſis Epiſcopus, tranſlatus eſt ad Cremonenſem Eccleſiam anno 1386. deinde ad Vicentinam, de quo infra. Deinde corrige numeros Epiſcoporum vſque ad finem.
p. 214 l. 9 vigeſimotertius, vigeſimotertio.
p. 220 l. 1 hoc, hac.
p. 225 l. 32 diœceſi, diœceſis.
p. 226 l. vlt. abducanit, abdicauit.
p. 227 l. 15 Ioanne, Ioannes.
p. 230 l. 1 exornau, exornauit.
p. 231 l. 1 lauram, lauream, & l. 19 tacenſe, tacente.

p. 237 l.9 anno 596. *lege* 379. A
p.238 l.51 introduxiſſet, introſpexiſſet.
p.239 l.46 Epiſcopus, Epiſcopos.
p.248 l.8 audiente, accidente, l.38 aſſeſſum, aſſenſum.
p.252 l.11 tenor, tenorem.
p.257 l.38 Valpurtus, Valpertus, lin. 52 cœnobio, cœnobia.
p.264 l.10 capellanos, capellanus, & l.22 nonis, *lege* 3. nonas.
p.271 l.27 adſerunt, adhæſerunt.
p.272 l.35 apoſtatis, apoſtatæ.
p.275 l.31 innocationem, inuaſionem.
p.287 l.13 commiſſas, commiſſa.
p.289 l.37 iuſta, iuſtas.
p.291 l.4 quadrageſimus, quadrageſimis.
p.293 lin.9 poſt verbum viginti, *adde* & duos. B
p.295 l.27 Seculiæ, Siciliæ.
p.297 l.43 reſponſit, reſpondit.
p.306 l.9 licentiæ, licentia.
p.311 l.53 *dele* que.
p.315 l.12 abienſeſque, abienſque l.22 ſalutem, ſaltem.
p.316 l.10 nouis, noui.
p.321 l.vlt. deueniſſet, deueniſſent.
p.324 l.17 fui, fuit.
p.327 l.24 ſalutabus, ſalutaribus.
p.329 l.29 immerite, immeritæ.
p.328 l.37 Melphitanus Melphienſis.
p.332 l.37 ſermone, ſermonem.
p.333 l.35 hunc, hac.
p.354 l.43 Guaſconis, Guaſconibus. C
p.339 l.12 poſt, ſubſtituto, *adde* ad, l. 17 poſt verba obijt anno M. DC. XVI. *adde*, Kal. Maii.
p.341 l.40 Mons, Monte.
p.352 l.22 amœniarum, amœnarum.
p.354 l.2 digectas, digeſtas.
p.356 l.35 miniſtrat, miniſtrant.
p.364 l.37 dictionem, ditionem, l.39. hoc hac.
p.365 l.26 faſti, facti.
p 366 l.11 poſt verbum Aquileienſis, *adde* eo quod.
p.372 l.37 externæ, æternæ.
p.376 l.18 proficiat, proficiant.
p.381 l.52 *dele* ab.
p.382 l.31 prædictas, prædicta, l.41 canonem, canone. D
p.386 l.14 1568. 1598.
p.392 l.24 petæſi, pertæſi.
p.398 l.27 oratorin, oratorium.
p.400 l.63 761. 861.
p.402 l.44 refecerent, reficerent.
p.405 l.55 duas, quas.
p.406 l.27 ante verbum Sigonij *adde*, vel, & l.28 amanuuſis amanuenſis.
p.409 l.14 poſt miſcitur *dele* commam, l. 38 magi, magni.
p.416 l.38 cuma, cum, l. 45 eximie, eximiæ.
p.417 l.24 quæ, quas.
p.434 l.38 vegentem, vergentem.

p.536 l.9 extit, extitit.
p.438 l.42 1388. 1488.
p.447 l.34 parentem, patrem.
p.462 l.48 Minerua, Mineruam.
p.466 l.26 Annalim, Annalium.
p.472 l.19 Veronicam, Veronica, lin. 24 beatiſſimum, beatiſſima, l. 25 præfatam Virginem, præfata Virgine.
p.473 l.49 germens, gemens.
p.477 l.14 fungerunt, fugierunt.
p.480 l.50 His, hic.
p.488 l.1 viuenes, vineus.
p.489. l.00 Eccleſia, Eccleſiam.
p.498 l.24 octio, octo, l.25 ſtudia, ſtadia.
p.501 l.5 vigillo, vexillo.
p.506 l.21 1306. 1390.
p.508 l.47 1471. 1571.
p.509 l.32 Verona, Veronam.
p.512 l.16 902. 802.
p.513 l.vlt. apud Ioanni Priſpinianum, *lege* apud Ioannem Veſpinianum.
p.518 l.63 vnquam, numquam.
p.523 l.19 Berno, Breno, lin.22 Bernoniam, Brenonam.
p.524 l.2 a vera, à Vera, eadem pag. *corrige* inſcriptionem illam, quam excripſimus ex Pannino, & ſic *lege* ex ipſomet marmore, vti iacet, fideliſſime tranſumptam, nuperque nobis tranſmiſſam.

Colonia Auguſt. Veron . . . Gallieniana
Valeriano II. & Lucillo Coſs.
Muri Veronenſium fabricati ex die iij Non.
Aprilium dedicati
pr. Non. Dec. . . . Sanc . . . mo
Gallieno Aug. N.
inſiſtente Aur. Marcell. . . Duc. Duc.
curante Iul. Marcellino.

p.525 lin. 47 Martinus, Maſtinus, lin. 56 MCCCCIX. MCCCCV.
p.526 l.37 omniumquem, omniumque, l.38 poſt illud verbum integerrimum, *adde*, non tamen, l.48 duxiſſet, duxiſſe, l.54 S. Sylneſtri, *ſcribe* S. Syri.
p.528 l.3 Philamoniorum, Philamonicorum.
p.329 l.53 Nouarola, Nogarola, l 56 Modius, Madius, l.57 Lauaioli, Nouanioli, l.59 Lanfranchiuus, Lafranchiuus, & Montanus, l.60 Tuuius, Turrius, & l.vlt. Diouyſius, Domitius.
p.530 l.13 Iſoſora, Iſora, l.25 Martinus, Maſtinus, lin.29 Gregorius, Iacobus, Antonius, *lege* Marcus. l.24 Euprepríus, Euprepius, eodem modo corrige hoc nomen, vbi acciderit male pronunciatum.
p.532 l.10 argenteis, argenteis, l. 20 *dele* illa verba *viginti duo, ex ijs autem quatuor dignitate eminent*, & loco illorum *ſcribe* viginti ſupra vnum, ex ijs autem
tres

tres dignitate eminent, & l.34 *dele* illa verba, *Quartus dignitate pollens eſt Theſaurarius, quam dignitatem in Eccleſia Veroneuſi vetuſtiſſimam renouauit Hermolaus Barbarus, &c.* & loco eorum *ſcribe*, Quartus quamquam dignitate non polleat, eſt Theſautarins, quod munus, ac officium in Eccleſia Veroneuſi vetuſtiſſimũ renouauit Hermolaus Barbarus Epiſcopus anno MCCCCLIV. reſeruato iure præſentandi Capitulo, & Epiſcopis conferendi. Hic tamen, &c.

p.537 l.52 il Fantaghetto, il Fontaghetto.

p.538. l.63 *dele* illa verba *nunc Oliuetanæ Congregationis monachi*, & loco eorum *ſcribe*, ſub regularibus Abbaribus, nunc ſub Priore regulari ejuſdem ordinis ibidem diuinum penſum exoluunt, &c.

p.541 l.9 Gregorius X. Gregorius IX. & l.23 intrr, inter.

p.543 l.57 Camario, Caenario.

p.544 l.43 ad Gloriam, ad Glariam.

p.548 l.36 Criſcino, Cricino, ſic in ſequentibus vbi Cricini nomen occurrerit vitiatum.

p.549 l.15 circa, intra.

p.550 l.11 Bagata, Bagatta, l.18 maminit; meminit.

p.553 l.1 Dimidianus, Dimidrianus.

p.556 l.6 ſuum, ſum.

p.555 l.3 donei, idonei, l.5 rideretur, videretur, l.6 erie, ſerie.

p.558 l.45 Octobris, Decembris.

p.559 l.40 Per Anolinum Prætorij Præfectum, per Anolinum Venetiæ, & Iſtiæ conſularis Præfectum.

p.560 l.25 IX. Aug. XI. Aug.

p.561 l.47 Zeonem, Zenonem.

p.562 l.14 ehere, eohærere.

p.563 l.14 approbareat, approbauerat, l.5 exafto, exacto, l.48 *dele* illa verba, *nec cauſam dixiſſet*, & loco eorum *ſcribe*. Hæc eum dixiſſet, & l.40. Qua quaque, quacunque.

p.564 l.22 impruiſſimum, impuriſſimum.

p.566 l.2 poſt illud verbum, picta, *adde* tum ſculptæ, & l.42 Maximiano, Maximianus, deinde *adde*, Diocletiano obſequentiſſimus, l.43 purpuam, purpuram.

p.569 l.52 bienuio, trennio, l.57 poſt illud verbum Italia, *adde*, non.

p.570 l.20 in Italia, in Aphrica, l.32 poſt illud verbum, Prætorio, *adde*, fuit ſemper indiuiduus illius comes, hoc enim erat munus Præfecti Prætorio, &c.

p.571 l.11 rum, non, & l.27 quinquagentianus, quinquagentianis l.40 Hiſtoriam Hiſtoria, l.41 dilucidatam, dilucidanda.

p.572 l.24 Oſuardum, Oſualdum, lin. 30 364. 634.

p.577 l.1 Lucidus, Lucidius.

p.578 l.19 vltra, vlia.

p.581 l.25 haberentur, haberetur.

p.582 l.1 Andromicus, Audronicus

A p.584 l.3 ſoluti, ſalutis, & l.vlt. poſt illud verbum, euangelicæ, *adde* veritatis.

p.585 l.8 Galliæ, Gallæ, e pro Valentiani, Valentiniani.

p.590 l.1 Padernus, Paternus.

p.593 l.21 Galdericus, Hildericus, lin.37 Gualdus, Giraldus.

p.594 l.53 Streinerius, Sreinnius.

p.595 l.3 1460. 1464.

p.597 l.41 hæc, hæ.

p.598 l.36 Daraldus, Roraldus, l. vlt. Faraldo, Roraldo.

p.602 l.55 ſicutq; liceatq;

p.603 l.20 omni, omnia.

p.604 l.4 tu, vt.

p.617 l.36 adiucentiſ, adiacentijs,

B p.618 l.31 vos, non, l.54 quaque, quamquam.

p.645 l.8 Lambertus, Manaſſes.

p.707 iuſtum, victum.

p.735 l.57 Saliuguerra, Salinguerra.

p.757 l.12 mentio, mentione.

p.780 l.47 fuerint, fierent.

p.782 l.5 euchebunrue, euchebantur.

p.784 l.26 Mulleus, Malleus.

p.813 l.33 poſt illuſt verbum traductæ, *adde*, & puellæ peccandi periculo obnoxiæ.

p.815 l.34 *dele* illa verba, *Montreillum agri Vicentini oppida Cortia Vitalis filio, &c.* & *ſcribe* Monticulum agri Vicentini opitulante Cortia Viralis filio.

C p.838 l.29 1638. 1628.

p.839 l.33 maiorir, maioris.

p.840 l.32 docuncotum, documentum, l.42 Veionenſis, Veronenſis.

p.845 l.19 Alphonſo, Aloyſio.

p.846 l.4 Martino, Mallino, l.22 ſuia, ſuis.

p.862 l.43 Canonis, Canonicis.

p.863 l.43 Rolfinum, Zofinum.

p.906 l.51 *dele* illa verba, *Petrus Piſani*, & loco eorum *lege* Iacobus Surtiano, & pro *Petrus Arimundus*, *lege* Arimandns, & l. vlt. molitetur, pro molietur.

p.907 l.11 poteriſque, poſteriſque.

p.913 l.13 Bartholomæus de Oliueto *corrige* Bartholomæus de S. Cęcilia, & ſic

D vbi occurrerit hoc norarij nomen ſæpe citati, eſt corrigendum.

p.919 l.32 ſuiſſe, fuiſſe.

p.920 l.27 certa, certa, & Capitulum pro Rapitulum.

p.921 l.38 fuiſſent, fuiſſet.

p.927 l.52 volcutas, volentes, l.61 viciſſimi, viciſſim.

p.928 l.13 totes, toties.

p.929 l.46 Imperialia, imperiali, l.62 ad perpetua, ad perpetuam, l.vlt. acedientes, accedentes.

p.930 l.56 muniori, muniri, l.57 in caſtrum, in caſtro, & l.61 huminum, hominum.

p.933 l.60 Epiſcopi, Epiſcopo.

p.934 lin.35 turbatonis, turbationis, &

lin. ante.

lin. antepenultima, liecat, liceat.

p.935 l.1 inſrigere, infringere, l.13 conſuliter., conſulitur, lin. 15 noſrra, noſtras l.17 Guidoni Epiſcopi, Guidoni Epiſcopo, & l.32 Archipreıbytero, Archipresbyrerum.

p.939 l.7 ſupplicantium, ſupplicarum.

p.940 l.28 propemudum, propemodum.

p.942 l.27 lequitur, loquitur, lin. 41 incyta, inclyta.

p.943 l.11 in Eccleſiæ, in Eccleſia.

p.945 l.18 in minoribur, in minoribus.

p.952 l.23 *lege* æqua lance, pro æqua lace.

p.953 l.38 ſoluerere, ſoluere, l.51 viſe, vice.

p.954 l.4 &, vt.

p.955 l. 14 MCCCXL. MCCCCXL. & l. 28 parochialibur, parochialibus.

p.958 l.29 nuncupanre, nuncuparæ.

p.959 l.39 fructus, functus.

p.960 l.6 Clericarem, Clericalem.

p.961 l.1 amicabils, amicabiles.

p.963 l.20 Veronenſe, Vernnenſem.

p.964 l.33 egregi, egregijs.

p.966 l.16 præſention, præſentium.

p.967 l.40 miſſa. miſſas.

p.970 l.35 admonitum, admonitionem.

p.974 l.41 deſterit, deſtirit.

p.977 l.42 entereſſentibus, intereſſentibus.

p.989 l.12 vſque, videlicet, l. 46 Maccellos, Marcellos.

p.994 l.42 conqnireſcit, conquieſcit.

p.995 l.61 domenticus, domeſticus.

p.996 l.24 eximimus, liberamus, lin. 27 ſubereris, & l.28 potueris, pro poreriris.

p.997 l.7 ſpiritualis, ſpiritualibus, & l. 56 ſcribe, exiſtentes.

p.1001 l.2 Domine, Domini.

p.1002 l.9 eximus, eximius, lin. 50 quaſcumque, quoſcunque. l.54 cenſuris, lin. vlt. promulgatis.

p.1005 l.16 mondificatione, modificarione.

p.1007 l.16 illa, illas.

p.1008 l.21 Catareo, Contareno.

p.1009 l.25 Canonicis, Canonici.

p.1010 l.11 honsoribus capiruloribus, honoribus capitularibus.

p.1033 l.55 Canaſſa, Canoſſa.

p.10055 l.34 *lege* Carrerij, l. 35 Marani, Lizzarij, l.40 magiſtro, magnifico, l. 42 ante illud verbum Tradit, *dele* punctum, & ſcribe tradit, l.43 procuratores, prouiſores, l.46 ſpecialium, ſpectabilium.

p.1057 l.34 Ruſſino, Ruffino.

p.1069 l.34 Araugus, Aregaus.

p.1081 l.56 Cecloleis, Cellolis.

p.1086 l.5 Hieronymus Nicacola, Gubertus Nicheſola.

p.1087 l.19 Francus Mazanthus, Franciſcus Mazzantus.

p.1088 l.1 Campanæ, Campanea, l.7 poſt illa verba Camillus Campanea, *adde* I.V. Doct. & l.31 *dele* Decembris, & ſcribe Ianuarij.

p.1090 l.18 Gregorius Coruelius, Georgius Cornelius.

p.1092 l.13 exaſtis, exactis.

p. 1095 l.9 Euganeos, Euganei, l.19 quique, quinque, l.53 varia, varia.

p.1098 l.30 viſtis, victis, lin. 61 ſparrim, ſparſim.

p.1099 l.41 eſſeclas, aſſeclas.

p.1101 l.2 iurauerant, irruerant, l.8 ſolute, ſalute.

p.1102 l.57 cuicumque, cuiuſcumque.

p.1105 l.60 manus, manu.

p.1107 l.12 dubiamus, dubitamus.

p.1107 l.35 eiuſdem, eidem.

p.1108 l.21 quidam, quidem.

p.1116 l.28 litteratum, literarum.

p.1120 l.51 Ioanna, Ioannis.

p.1121 l.21 indulxit, indulſit, & ſic in alijs locis vbi occurrerit.

p.1137 l.2 Aeretinis, Ateſtinis, l.11 communiſque, communique.

p.1139 l.6 1363, 1372.

p.1154 l.35 donataria, donatariæ.

p.1159 l.41 Foſcellum, Torcellum.

p.1160 l.42 *dele* ac.

p.1162 l.33 qua, quas, l.44 Caprenſem, Caprulenſem, l.49 tempore, tempora.

p.1164 l.33 Parriarcha, Patriarchæ, l. 27 illa, illam.

p.1169 l.11 Vitum, Vrſum.

p.1170 l.23 conſeutierunt, conſenſerunt. l.41 Gelaſij II. Gelaſij I.

p.1172 l.53 Gregorio, Gregorius.

p.1186 l.19 Dandulus, Dandulo.

p.1185 l.33 poſt illa verba, ſedit an. VII. M. XI. D.III. *adde* iuxta aliquorum ſententiã, ſed iuxta veriorem cõputũ ſediſſe oporter annum vnum, & menſes aliquot.

p.1188 l.54 repartata, reparata.

p.1189 l.8 obederent, obedirent.

p.1190 l.21 enuitas, tenuitas.

p.1199 l.15 impederet, impenderet.

p.1201 l.7 ſuffalrus ſuffultum.

p.1204 l.29 beneficijs, beneficij.

p.1207 l.28 eorumdem, earumdem.

p.1210 l.29 quorumdam, quarundam, quam, quamque, & l.40 dignaris, dignitaris.

p.1214 l.33 Parriarcha, Patriarchatu.

p.1214 l.30 priuilegij, priuilegijs.

p.1217 l.45 fuerit, fuerint.

p.1229 l.16 viuinate, viciuitate.

p.1231 l.vlt. illa, illam.

p.1234 l.46 Sabellicum, Sabellicus.

p.1235 l.15 millie, mille.

p.1236 l.26 ſcripturæ, ſculpturæ.

p.1237 l.49 in fenis, in fenſis.

p.1239 l.11 contentum, contemptum.

p.1240 l.57 Calliſto, Paſchale.

p.1242 l.59 poteſtate, poteſtatem.

p.1253 l.57 Caſtellano, Caſtellani.

p. 1254 l.59 ſanmonialium, ſanctimonialium. A
p.1358 l.60 *dele* viunnt,& *ſcribe* adiunent.
p.1260 l.49 hunc, huc.
p.1261 l.8 omnes, nmnem.
p.1272 l.46 protellarine, poteſtariue.
p.1276 l.5 ticnnalea, triennales, l.4 iuſta, iuxta.
p.1280 l.23 quod, quæ.
p.1281 l.38 auerte, guerræ.
p.1285 l.9 Abbati, Abbate.
p.1286 l.16 proderunt, prodierunt.
p.1294 l.39 quod, qui.
p. 1298 l.12 quida, quidam.
p.1300 l.10 gemmis, geminis, l.29 chartaque, chartamque, l. 59 illus, illius.
p.1305 l.58 ſupetbia, ſoperbiam. B
p.1306 l.16 quia, qua, lin.35 ei, eis.
p.1307 l.34 audaciam, audacia.
p.1312 l.40 texte, teſte, ſic, ſi occurrerit alibi.
p.1316 l.vlt. Dandulus, Dandulo.
p.1318 l.33 his, hic.
p. 1323 l.28 plus menſis, plus minus. l.34 plumo, plumbo. l.61 hac hanc.
p.1327 l.29 traderunt, traderentur.
p.1328 l.34 habar, habebat.
p.1337 l.28 terram illam, terra illa.
p.1343 l.12 alterecarionem, altercationem.
p.1345 l.27 Præſulati, Præſulatus, lin. 40 iungendum, vngendum.
p.1353 l.35 ſulo, ſoli, l.41 prædictis clericis, prædicti clerici, l.42 Ecceleſiam, Eccleſia. C
p.1354 l.5 Thomas, Franciſcus, l.9 5390. 1390
p.1359 l.56 porentiam, potentium.
p.1365 l.40 multi, multum.
p.1371 l.51 ſudolenter, fraudolenter.
p.1388 l.10 erat, erant.
p.1399 l.21 *dele* 2. exorientis, & *ſcribe* 26. Ianuarij.
p.1400 l.28 die 5. die 7.
p.1401 l.3 religioſus, religioſius, l.24 poſt 1632. *adde* die 7. Octob. l.26 qui, quid.
p.1404 l.9 diſtinſit, diſtinxit.
p.1406 l.18 vſu, vſum.
p.1407 l.24 Crapulas, Caprulas, l.40 vna vnam.
p.1408 l.2 Taſſa, Taxa. D
p.1417 l.7 pertinerunt, pertinuerunt.
p.1436 l.5 poſt illud verbum, translationem, *adde* recitant.
p.1439 l.8 annos, annis.
p.1442 l.34 nulla, nullam, l.43 aboliſset, aboleuiſſet.
p.1446 l.10 Philippus ſequens, Philippum ſequentem.
p.1456 l.12 Chriſogni, Chriſogoni, lin.18 vnus, vnum, l.19 alter, alterum, lin. 24 inſulæ, inſulas, plures, plura.
p. 1457 l. 20 poſt illa verba, Sanctiſſimæ Trinitatis, *adde* cuius dies feſtus celebratur in Eccleſia Iadertina 25. Februarij. Retulit ex Oriente oſſa S. Anaſtaſiæ Virginis, & Martyris, & in arca marmorea in Cathedrali S. Petri reſerauit, vt profert inſcriptio in eadem archa exarata. A

In nomine ſanctæ Trinitatis.
Hic requieſcit corpus
Beatæ Sanctæ Anaſtaſiæ: de Donis Dei
& Sanctæ Anaſtaſiæ
Donatus peccator Epiſcopus fecit.
Deo gratias.

Poſt translationem corporis S. Anaſtaſiæ Cathedralis Eccleſia, quæ tunc D. Petro Apoſtolo dicata erat, ex nomine ſanctæ cœpit denominari, vbi iacent etiam corpora ſanctarum Virginum, & Martyrum Agapæ, Chionicæ, & Irenæ ſororum ſancti Zoyli ſacerdotis, cuius oſſa in ſacrario aſſeruantur ſub nomine Tatili, vt diximus. Hiſtoria translationis S. Anaſtaſiæ vetuſta recitatur in eadem Eccleſia. B

Pag. 458 *lin.* 31 *adde* à capite lineæ.

4 Baſilius fuit Iadrenſis Epiſcopus an. 969. vt ex ſerie Iadrenſium Epiſcoporum nouiſſime nobis traſmiſſa ab erudito, & docto viro amico noſtro Dominico Caramella Panormitano, qui muſeum illuſtrium Poetarum emiſit in lucem, ac plura digna ſui ingenii monumenta prope diem editurus eſt; ſeriem vero, pauculaque monumenta Iaderenſis Eccleſiæ habuit ipſe à Bernardo Flores viuente Archiepiſcopo, & nos ex ipſa noſtram iam antea excuſam ſupplemus in hunc modum. Poſt Baſilium, quinto loco, reponendus eſt Anaſtaſius Epiſcopus huius ſedis, qui vixit anno 986. poſt quem multi deſiderantur Epiſcopi. C

6 Præſtantius anno 1018.
7 Andreas huius nominis primus anno 1030.
8 Petrus primus. 1044.
9 Andreas 2. anno 1046.
10 Stephanus primus vixit an. 1066.
11 Baſilius 2. anno 1069.
12 Andreas 3. anno 1072.
13 Stephanus 2. an. 1075.
14 Andreas 4. anno 1091. D
15 Gregorius anno 1101.
16 Micha, vel Michael, quem nos pag. 4058. l.35. quinto loco repoſuimus inter Iadrenſes Epiſcopos, decimo ſexto debet numerari loco, ad hanc dignitatem vocatus an. 1124. temporibus Calliſti II. non Paſchalis.
17. Petrus Michæ ſucceſſor anno 1138. hunc, ait ſeries, primum Iadrenſem fuiſſe Archiepiſcopum, quamuis nunquam pallium ille aſſecutus fuerit. Obijſſe dicitur circa annum Domini 1144. vnde corrigendum eſt tempus noſtræ ſeriei.

pag. 1459. lin. 6. & delendum illud verbum, extremis, ac legendum primis.

Lam-

A

1 Lampridius, ſeu Lampredius vltimus Epiſcopus electus anno 1144. primuſque Iadrenſis fuit, &c. vt in noſtra ſerie.

2 N. . . cuius nomen ignoratur, ſucceſſit Lampridio.

3 Theobaldus forte idem ipſe, qui antea fuerat Epiſcopus Eugubinus, dicitur in ſerie hanc Eccleſiam ſuſcepiſse regendam an. 1180. quod cohæret cum temporibus obitus Lampridii.

4 Petrus 2. Archiepiſcopus anno 1190.

5 Nicolaus Manzacinus ex Epiſcopo Leſinenſi, ad Iadrenſem Eccleſiam tranſlatus eſt anno 1198. Hunc deturbauit de ſede Innocentius III. anno 1200. cum ille

B

ante Pontificiam confirmationem, Iadrenſis Eccleſiæ habenas ſuſcepiſſet regendas, vnde iuſtam Innocentij Pontificis indignationem ſuſtinuit.

6 Leonardus anno 1208. forte idem, quem diximus fuiſſe ad hanc dignitatem euocatum ex Abbate S. Felicis Venetiarum pag. 1461. lin. 31.

7 Ioannes primus Gradiaca ſeptimus fuit Iadrenſis Archiepiſcopus anno 1217.

8 Thomas anno 1238.

9 Dominicus Franco 1239.

10 Laurentius cuius prima memoria habetur anno 1247. de quo egimus in no-

C

ſtra ſerie pag. 1461. ſub numero 4. corrigendus ibidem obitus annus. Obiit enim Laurentius anno 1298. in eius loco ab vna Capituli parte electus habetur quidam Campſonius Canonicus Patauinus, qui poſt longam litis exagitationem, iuri ſuo ceſſit.

11 Fr. Ioanes Ord. Minorum patria Anaguinus, de quo egimus quinto loco.

12 Fr. Henricus de Tuderto, &c.

13 Fr. Iacobus Fulginatenſis Ordinis Minorum ann. 1301. ex illa ſerie, hunc tamen prætermiſſimus in noſtra, cum de eo nullam habuiſſemus memoriam.

14 Fr. Alexander (cuius, Ordinis fuerit, vel patriæ non exprimitur in ſerie illa) fit Archiepiſcopus an. 1312. de quo nil habetur in lib. Oblig.

D

15 Fr. Nicolaus Ord. Prædicatorum de quo egimus eadem pag. 1461. num. 7.

16 Ioannes de Butouane nobilis Iadrẽtenſis, patriæ Archiepiſcopus fuit an. 1320. cuius clara memoria habetur in Cathedrali, omiſſus in noſtra ſerie, reſtituendus ſuo in loco.

17 Nicolaus 2. de Mataſaris nobilis Iadrenſis Ord. Min. quem Sorenſem nominauimus in noſtra ſerie, de quo ibi.

18 Dominicus de Albania de quo ibi pag. 1462.

19 Petrus de Matapharis Iaderen. &c. de quo egimus eadem pag. 1462. l. 22. *dele* anno 1400. & *ſcribe* obijt ante ann. 1399. deinde *adde* a capite lineæ.

20 Bartholomeus, cuius memoria extat in Cathedrali an. 1399. in baſe maioris altaris Cathedralis, quod exornandum reliquit ex teſtamento eodem anno ſcripto.

21 Ioannes anno 1400. notatur in ea ſerie, quem nos prætermiſſimus in noſtra, cum de eo nullam inueniſſemus memoriam in lib Prouiſ. Prælat. quemadmodum & de Bartholomæo prædeceſſore.

22 Fr. Lucas Fumanus patria Firmanus Ord. Eremitarum, &c.

23 Blaſius Molina, alijs Baſilius 1420. in noſtra ſerie.

24 Laurentius Venetus 1428. de quo in noſtra ſerie.

25 Polidorus Foſcarus 1449. in ead. ſer.

26 Maphæus Vallereſſus 1450. in ead. noſtra ſerie, vbi adde, fuit Coloniæ Apoſt. Nuncius, palatium Archiepiſcopale, & Cathedralem Eccleſiam fere à fundamentis reſtituit, doniſque pretioſis exornauit.

27 Ioannes 3 Robellus Venetus ſucceſſit Vallereſſo 1496. omiſſus in noſt. ſer.

28 Alexander electus 1503.

29 Ioannes Cipico nobilis Trautinus electus 1504.

30 Franciſcus Piſauro 1505.

31 Ægidius Card. Viterbienſis 1530.

32 Cornelius Piſauro nob. Venet. 1536.

33 Aloyſius Card. Cornelius 1554.

34 Mutius Calinius Brixienſis 1554.

35 Andreas Minutius Sarauallenſis, vir clariſſimus à Pio V. an. 1569. Archiep. Iadrenſis creatus, ſedit laudabiliter fere tribus annis, exceſſit an. 1572. ſepultus in Cathedrali vbi commune habet hoc elogium cum Minutio nepote ſucceſſore.

Chriſto Redemptori.

Andreæ Minutio Sarauallen. doc. verum vſu relig. charit. lenit. præſtantiſſ. per Pium V. Pont. Max. Archiep. creato, qui moriens incredibile ſui deſiderium bonique cognomentum apud Iader. reliquit. Minutius eius ex Hieronymo fratre nepos longis peregrinationibus in pacis, ac belli ſtudijs verſatus, Bauariæ Ducibus a Conſil. ab ijs honoribus, & opibus auctus, ac tandem Innocentio IX. & Clem. VIII. ſumm. Pontif. a ſecretis, confecta diuturnis laboribus valetudine, integra tamen ætate ab eodem Clemente, qui de Epiſcopis diligentius examinandis legem laudatiſſimam tulit, triginta poſt patruum annis, eidem Eccleſ. præfectus, & Abb. S. Chryſogoni donatus monument. P. altaria ædificauit & conſecrauit, locum totum exornauit, ſepulchrum ſibi deſignauit, atque quotidianum ſacrum in patrui, parentum, fratrum, benefactor. ſuiq; ipſius animæ ſalut. inſtituit. An. MDLXXXXVIII Vix. Andreas an. LX. obijt MDLXXII Vix. Minutius an. LIV. obijt MDCIV ſumma apud Bauariæ Duces pro Rep. Chriſtiana negotia pertractans.

Marcus

36 Marcus Lauredanus 1573 de quo in noſtra ſuperiori ſerie. A

37 Naralis Venereus 1577.

38 Marcus Antonius Venereus Natalis frater germanus eidem ſucceſſit 1584. in noſtra ſerie prætermiſſus, deceſſit 1590.

39 Aloyſius Baroccius Venetus deſignatus Archiepiſcopus ann. 1592. de quo in noſtra ſerie, pag. 1464.

40 Aloyſius Molina 1596. de quo in noſtra ſerie p. 1465.

41 Minutius de Minutijs Sarauallenſis 1596. de quo in ſuperiori ſerie, pag. eadem 1465. vbi l. 15. *corrige* annum mortis 1614. & *lege* 1604.

42 Victor Ragazzoni nobilis Venetus Iadren. Archiep. aſſequiturus eſt anno 1606. B decem fere annos hanc rexit Eccleſiam, cui ſucceſſit Lucas Stella, Lucæ Octauius Garzadorus, Octauio Benedictus Capellus, Capello Bernardus Flores antea epiſcopus Caneæ, non Agienſis, de quibus egimus in noſtra ſuperiori ſerie.

p. 1461 l. 46 decretis, decreta.

p. 1488 l. 60 laudiuit, laudauit.

p. 1494 l. 14 planam, plenam, l. 62 recenſentur, recenſetur.

p. 1498 l. 14 inſcripti, inſcriptio.

p. 1514 l. 40 itam, ita.

p. 1516 l. 20 ſeder, ſedit.

p. 1523 l. 20 poſt illa verba, Gisberto Ptolomæo, *adde* Comiti &c. C

p. 1524 l. 15 memorantur, memoratur.

p. 1524 l. vlt. *adde* p. 1128. tomi primi l. 10 poſt illa verba, S. Auguſtini, *adde* ſedit Hieronymus laudabiliter annis fere 47. extrema clauxit die 21. Februarij an. 1592. ſepultus in Cathedrali, vbi ex marmore hoc ſibi ſtauit epitaphium.

D. O. M.

Hieronymus Mannellus Epiſcopus Nucerinus
Epiſc. an. XL. ætat. an. LXV. viuens
ſibi poſuit
vixit an. LXXI. m. XI. d. IV.

Adde deinde, poſt Horatium Card. Iuſtinianum Epiſcopum Nucerin. de quo egimus in appendice ad 2. & 3. tomum, Mutium D Montanum è Verralla, qui an. 1646. ex dimiſſione Card. Iuſtiniani eccleſiam Nucerinam regendam ſuſcepit, quam hactenus eximie regit, virtutum omnium æmulator Scipionis Card. Cobelutij, cuius abnepos exiſtit ex Bernardina Bruciotta matre, eiuſdem Cobelutij pronepore.

p. 1534 l. 32 parenti, potenti.

p. 1536 l. 32 *adde* in medio SIGNINI. deinde a capite lineæ.

Pag. 153 l. 2 tomi pr. Mazza pro Maſſa.

p. 159 l. 35 *lege* Maximus de Ponte Coruo, *pro* de Maximis Romanus. p. 160 l. 55 poſt 1608 adde obijt Cremonæ die 24. Octobris 1616. iacet in eccleſia S. Luciæ cum hac inſcriptione.

Marco Antonio Salamonio Cremonen.
Soræ Epiſcopo,
pietatis in Deum, beneficentia in homines,
atque in rebus agendis prudentia
ſingulari prædito Collegium S. Luciæ
Clericorum Cong. Summaſchæ
bene de ſe merito poſuit.
Obijt IV. Id. Octob. MDCXVI.

SPOLETANI.

Pag. 171 l. 27 p. tom. poſt Martialem videtur reponendus Amaſius Epiſcopus forte Spoletinus, cuius corpus inuentum eſt in archa marmorea vetuſtiſſimæ eccleſiæ S. Petri, olim Cathedralis, anno 1650. in ſuperpoſita lapidea tabula archam claudente hæc ſculpta legebantur verba.

DP. SCI. AMASI EP.
CONS. PROBINI V. C.
SVB. D. X. KAL. AVG.
QVI VIXIT ANNIS LXXXV.
EX QVIB. EP. ANNIS
XIII. MENS. II.

Inſcriptio hæc clare oſtendit eo in tumulo depoſitum fuiſſe quendam Amaſium Epiſcopum, qui ſub Probini conſolatu exceſſit: an Amaſius iſte Spoletanæ fuerit epiſcopus vel alterius Eccleſiæ, adhuc non conſtat, cum nulla alia eius memoriarum in monumentis, cum in dypticis eiuſdem Eccleſiæ habeatur, vnde id aſſerere potuerimus, veriſimile tamen videtur inter epiſc. Spoletanos illum connumerandum.

p. 1552 l. 4 relatus, relatum.

p. 1557 l. 25 ad ætatem, ad ætera.

p. 1559 l. 22 Abbates, Abbas.

p. 1580 l. 15 denominantur, denominatur.

p. 1588 l. 14 patroni patrono.

p. 1592 l. 3 redimeretur, redimerentur.

p. 1596 l. 23 fide fragus, fidei fragus.

p. 1609 l. 8 Pontificatum, Pontificatus.

p. 1613 l. 57 noſtræ, veſtræ.

p. 1614 l. 9 poſt illud verbum occupatores *adde* Nicolaus.

p. 1615 l. 48 appludente, applaudente.

p. 1616 l. 22 pleniot, pleniorem.

p. 1626 l. 19 Anonitanæ, Anconitanæ, dictas, dicta, l. 29 quantitis, quantitatis, l. 41 fraternitatis, fraternitati, l. 54 comperendo, compeſcendo.

p. 1629 l. 52 Apoſtolica, Apoſtolicam.

Reliqua litterarum, atque interpunctionum leuiora pro ſua æquitate indulgebit Lector benigne.

FINIS LAVS DEO.

A01 1470273